Physica Pauli Veneti Cum textu Argiropy

Summa philosophie naturalis

prestantissimi viri Magistri Pauli Veneti maxima diligētia nuperrime recognita: et a q̄plurimis erroribus purgata: integritatiq; pristine restituta: cum textu a Joanne Argiropylo e greco in latinum converso. Adiecta sunt etiam ex Columella capita aliquot de Minimo ac Maximo naturali. Additas insuper figuras seu (vt dicunt) historias reperies: quibus accessit Tabula Alphabetica singula que hoc in excellenti opere continentur perbreuiter commonstrans.

¶ Naturalis Auscultationis Libri principaliores electi

Ex Aristotele.

De physico auditu — octo.
De celo et mundo — quatuor.
De generatione et corruptione — duo.
Meteorologicorum — quatuor.
De anima — tres.

1525

¶ Gerardus Columella Lauduneus in p̄mis obseruādo dn̄o Adriano Gemello saerarum literarum professori argutissimo: necnon insignis ecclesie Laudunensis Archidiacono meritissimo. S. P. D.

Emini vnꝙ̄ ferme vel mediocriter erudito dubium fuit: hoīes illos prudentiores atqꝫ consultiores habitos esse: quoꝝ consilia ⁊ in republica seruāda: ⁊ in vita instruēda maxime prestiterint. Nempe hoc iure naturali perinde ac serie quadam fatali ab hoīe exigi solet: vt ꝓsit hoībus si fieri potest multis: si minus paucis: si minus proximis: si minus suis. Nam Stoicoꝝ dictum hercle lepidū: ⁊ perinde elegās fertur: ad tuēdos cōseruādosqꝫ hoīes hoīez pereatū esse. Quo humane nature cōsentaneū visum fuit: vt sapiēs ad laudē ⁊ decus nat⁹: institutusqꝫ reipublice administrande adminicula gerere et suscipere velit: ⁊ huic reipublice deseruire: cui melius in otio ꝙ̄ in negotio: melius a feriatis ꝙ̄ occupatis opera impēdi pōt: in qua haud dubie fusius ⁊ cōmodi⁹ ꝙ̄ plurimis etiā studiosis prodesse poterit. Siqdē vir apprime erudit⁹: nō solū municipib⁹ suis: verū etiā alienigenis: nō modo viuētibus: sed etiā nepotibus: et posteritati consulit. Qd̄ probe a te (vt ꝙ̄ felicissime nunc tecū agitur) factitatū cū optimi cuiusqꝫ tum etiā multitudinis testimonio cōprobat: qui summa sapiētia ⁊ egregio animo impigre quidē huic oneri te accinxisti: in quo omniū literarū cultores omneis tuo patrocinio: assiduisqꝫ studijs mirifice fouisti: oībusqꝫ (qui ab infimo statu ad supremū honoris ⁊ fortune fastigiū meritis euecti sunt) in exemplū cesseris. Hinc abunde breui tēpore succreuit haud quaꝙ̄ ignobilis virt⁹ tua: que ad oēs nō obscuro: nec vario sermone: sed ⁊ clarissimo: ⁊ vna omniū voce perfert. Qua quidē adducti: ⁊ multiplicibus animi dotibus prouocati. P. V. physica pristine integritati restituēda suscepimus. In q̄bus cum innumeri quidē atqꝫ fedissimi errores increuissent Librarioꝝ inscitia (qui dum libros formis excudūt: in rem suā plus equo attētiores cōplurima passim preuertunt: aut temere postponūt) hos attentiore cura adhibita: et acriore studio admoto reiecimus: emendataqꝫ tāti viri opa (collatis vt fit exemplaribus) ac exactiore lima castigata Badio suis typis ad oīm literatoꝝ vtilitatē excudenda dedim⁹: qui iam tot annos pro virili magna sui ingenij varijsqꝫ laborib⁹ impensis de re literaria benemereri nō cessat: nullūqꝫ studiū infatigabile: laborēve quātūuis arduū refugit: vt literaria supellex integra ⁊ syncera bonis ingenijs restituat̄. Accipies igitur hoc opusculū: munusculū sane oppido ꝙ̄ pusillū quod in suo noīe apparuit cōtractioribus iam noctibus correctū. In hoc enim exarādo elaboraui: omnibusqꝫ neruis cōtendi: vt nodosa enodarem: implicita explicarem: sinuosa corrigerē: maculosa emacularē. Que oīa etiam alijs quicūqꝫ hunc librū exquisitissimum acri studio perlegerint: summa cum iucūditate euētura nō dubito: cum presertim mende sublate fuerint: ⁊ corruptiones repulse: q̄bus plerūqꝫ lectores adeo grauiter offendūtur: vt ab auctoꝝ lectione exterreantur auocenturqꝫ: et oīa ita sint singillatim distincta: vt ad ea capienda: ⁊ memorie affigēda lecturis nullus sit vel minim⁹ labor futurus. Amplū itaqꝫ ⁊ splendidū facies quod tuis auspicijs (si quicq̄d id est) in publicum retuli. Qd̄ si ita vt spero euenerit iuuabit me vehemēter susceptus labor assiduaqꝫ opera: quam vt ad integritatē opus hoc emendandū imprimendūqꝫ reducerem impendi. Ex florentissima Parrhisioꝝ Academia: quarto kalendas Junias. Anno incarnationis. Mccccc.xj. dum tertium cursum artium complerem. Vale.

Incipit Tabula huius libri valde vtilis.

De litera A.

De litera B.

Tabula

De litera. C.

De litera. D.

De litera. E.

De litera. M.

¶Finis.

Prefatio Joānis Argiropyli Bizantij. in libros phy-sicorum Aristotelis: ad Petrum Medicem florentinum.

Vperioribus annis prope studiorum nostrorū exordia: que patrem tuum diuinum hominem illum & te auctorem habuerūt ac fautorē sapientissime Petre libri naturalis auscultationis Aristotelis raptim traducti cum legerentur: patri oblati sunt: recte quidem sententias referentes auctoris: latins autem eas explicātes pluribusq; verbis vt auditores optarunt ac postularūt & illi namq; faciliorem cognitu reddi doctrinam hoc pacto putarunt & ipse voluntati illorum consentanee rationi non obsequi non humanum esse existimaui. Nunc vero alio longe prestabiliori legibusq; muneris huiusce magis accommodatos libros eosdem traductos nonnullorum hominum postulatiōe quorum auctoritati deesse contra officium esset: tibi offero meo iudicio iureq; vt mee tueq; rationes postulare videntur. Nam & ipse meum omnem laborem studium officium operam diligentiā semper ad amplitudinem tuam tuorumq; cōferre iam olim institui: & nemo sane mentis hoc actū esse sine iniuria dicet: si libri illi qui patri dati sunt dicto exarati modo raptimq; traducti post illius obitum exactius meliusq; longe confecti nō tibi sed alij essent oblati. Si hominibus preterea studiosis res istiusmodi magis sunt offerende: fit hac etiam ratione vt tibi summis predito virtutibus studiosissimoq; homini iure libri hi tribuantur. Accedit eodē & meus erga te vehementissimus amor qui quidē id & hac in re facit: quod in ceteris efficere solet. Accipe igitur & hosce libros tibi oblatos post nōnullos alios a me nomine tuo traductos sapiēntissime Petre & cum animum interdum a gubernatione patrie reiq; publice studia reuocas: requies enim hec tibi relaxatioq; laborū ac turbe illius esse putantur dedita opera diligenius lege. Cuncta nunc ea dilucida certo scio: claraq; sese tibi offerent que perobscura omnibus antea videbantur. Ego vero si rem hoc pacto tibi gratam subministrare videor: gaudeo remq; mihi gratissimam efficio sane. Nihil enim mihi mediusfidius gratius accidere potest: q̄ si a me tibi mihi omnium clarissimo res grata subministratur. Vale perpetuo felix: atq; beatus et me vt soles ama.

FINIS.

Frater Paulus de Genezano Eremita Augustinianus Reuerendo in Christo patri Fratri Paulo zabarellę Theologo excellentissimo & coercmutę.S.

Aulus noster venetus licet in tota fere philosophia q̄doctissima commētaria machinatus fuerit, nūq̄ tamen hac naturalium summa aliquid aut doctius edidit, aut vtilius emisit. Nanq̄ quicquid in alijs diffusissime dixerat, in ea quasi resecatis fęcib⁹ & putaminib⁹ amputatis strictim, summatim, & q̄breuissime cōgessit, adeo, vt mihi tantū totius philosophiæ dulcissimū nectar sub pręli pondere expressum videatur. Quam rem cū intelligerent accuratissimi nepotes Octauiani Scoti, viri profecto nunq̄ satis laudati, & de tota philosophia q̄ optime meriti, diligentissimusq̄ pręsertim, & bonarum literarum amantissimus vir Amadeus Scotus, eam mihi emendandam, castigandāq̄ tradiderunt iterum imprimendam. Quod cū fecissem, & supremam imposuissem manum, volui Reuerende pater Paule vt nomini tuo dicata imprimeretur, non vt existimem te ipsius egere lectione, sed magis vt animum cognoscas erga te meum. Tot enim & tanta sunt a te in me collata beneficia, vt ea neq̄ etiam ęterna seruiture recōpensare possim, si maxime velim. Tu enim omnium studiosorum es refugium, omnium bonorum asylum. Neq̄ etiam alius aut rarissimus in tota religione nostra reperitur, de quo maiora & meliora desiderari, aut expectari possint. Accipe quapropter gratanter colendissime Paule, Paulum tibi Venetum a Paulo dedicatum, parua quidem munuscula, sed perpetuę seruitutis indicia. Quod si feceris vt spero, animum mihi ad maiora īduces, nomēq̄ tuū posthac maioribus editionibus reddam celebrius, si celebri⁹ huiuscemodi dedicatiōibus reddi potest. Vale nostrę religiōis decus. Patauij. Calendis Decēbris. Anno dn̄i. M.CCCCCII.

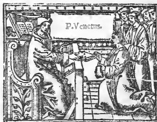

Prima pars summe natu-

ralīū doctissimi Pauli Veneti ordinis fratrū Heremitarū sancti Augustini feliciter incipit. Proemium.

Luri mo⁊ astrictus precibus: quorum pridē mee ierodu ctionis eloquium in facultate logice mētes demulserat: vt suo in naturalibus proportionis mō: physicisq; doctrinis formarē ꝯpēdiū: quo faciliꝰ quoq; ⁊ ꝓfundius Aristo. toti vsq; nature secreta gustarent velut quadam essentiali serie ex cōmunibus ad propria naturalīū summā sub breuitate cōscribā. in qua nō meā tātū sȝ maiorū: ꝓdecessorūq; patrū explicabo doctrinā. Opus autē istud nō ad hoc solum formare proposui: vt quasi incognita legentibus studuerim demōstrare (cū multos vnusq̄sq; non dubitet de ea⁊ rerū sciētia multiplicīū librorū volumina edidisse) sȝ potiꝰ sub vno collecta volumine mētes scholariū eo vehemētius tāgere quo sub labore hic posita ꝑlegissent. Et eo ardētius ad altiora ptingerent: quo dulciꝰ hec illis fuissent oblata. Deniq; ⁊ ipse si q̄ forte non dicenda assero: aut alr̄ q̄ȝ formanda ꝓponam in scriptis: charitas q̄ omnia sufferēdo tolerat: mihi penitēti ignoscat: idq; apud legentīū obtineat aīos: vt quod mei imbecillitas sensus minꝰ docte firmauerit eorum prudētie argumētū corrigēdo elucidet: atq; p ceteris a dn̄o recipiat precum obtētu. vt q̄cq̄d in hoc ope incautꝰ forsan contraxero pijssimi Jesu commercium abolere id iubeat meo⁊ nūero delicto⁊. Amē.

¶ Aristotelis De naturali auscultatione Liber primus, Johāne argiropylo interprete ad Petrum medicē. ¶ Proemiū.

Um circa omnes doctrinas quarū sūt pncipia vel cause: vel elemēta ex ho⁊ perceptiōe cognitio fiat atq; sciētia. Tunc eñ vnāquāq; rē scire putamꝰ: cum causas primas pncipiaq; pma: ⁊ vsq; ad elemēta cognoscimus: patet ⁊ ea q̄ ad principia naturalis sciētie ptinent euitendū esse prius determinare. Hec aūt insita natura nobis ē via: vt e notiorībꝰ nobis magisq; manifestis ad notiora nature magisq; manifesta ꝓficiscamur: non enim sunt eadē nobis atq; simpliciter nota. Quapropt̄ hoc modo ex hisce q̄ nature q̄dē minꝰ sunt māifesta: nobis āt notiora ad ea que dilucidiora sunt magisq; nota nature ꝓficiscamur necesse est. At cōfusa primo nota nobis sunt magis ac manifesta. Elemēta vero principiaq; posterius ex hisce nota per ipso⁊ diuisionē fieri solēt. Jccirco ex vniuersalibꝰ ad singularia ꝓficiscamur oportet: ipm̄ nāq; totū sensu notiꝰ est. Uniuersale vero totū est quoddaȝ: quippe cū multa cōplectat̄: vt partes. Sic etiā et nomina quodāmodo sese habent ad diffinitionē. Totum eñ quoddaȝ indistinctūq; significāt: ceu circulꝰ: at ipsiꝰ diffinitio i ꝑtes singulas diuidit. Pueri quoq; primum quidem viros omnes patres: mulieres quasuis matres appellant. Posterius autem horū vtrūq; discernere distinguereq; vidētur.

Capitulum primum.

Eruādo igitur ordinē quē nunc seruare promisi. Initiū mei sermonis est que et qualis sit sciētia naturalīū inuestigare. ¶ Ubi primo notandū q̄ q̄dā dicit̄ scia totalis simpl̄r: ea. s. q̄ nō est ps alicuiꝰ sciētie: vt totalis Meta. seu totalis naturalis philosophia. quedā vo est partialis simpliciter: ea videlȝ q̄ est pars sciētie: ⁊ nō totū respectu alicuiꝰ sciētie: vt habitꝰ huiꝰ ꝯclusionis. Ois triāgulꝰ hȝ tres angulos equales duobꝰ rectis. Quedā aūt est totalis ⁊ partialis sil̄. magis tñ totalis q̄ȝ partialis scilȝ ea que est pars totius: ⁊ nō pars ptis: vt sciētia libri physico⁊: seu celi ⁊ mūdi. Quedā aūt est partialis ⁊ totalis sil̄. magis tñ partialis q̄ȝ totalis: scilȝ ea q̄ ē pars partis: vt q̄libet spālis liber physico⁊: seu celi ⁊ mūdi. ¶ Secūdo notandū q̄ scia simpliciter ptialis quadrupl̄r sumit̄. primo cōmuniter siue pro cuiuscūq; veri notitia. ⁊ sic sciūtur vere ꝯtingentia: vt q̄ tu es hō: ⁊ q̄ antichristꝰ erit. isto modo sumit sciētiā Linconiēsis. ꝓmo posterio⁊. cū dicit q̄ scire est credere firmiter sine hesitatiōe. cū hoc ita sit ex parte rei. Scd̄o cōiter pro cuiuscūq; veri necessarij notitia. ⁊ sic sciuntur prima principia ⁊ ꝓmisse in demōstratione. Isto modo loq̄tur phs ꝓmo posterio⁊. cū dicit. ꝓmissas magis sciūꝰ ⁊ credimꝰ q̄ȝ ꝯclusionē. Tertio ꝓprie pro cuiuscūq; necessarij notitia habita per demōstrationē. Et sic sciunt̄ nō solū ꝯclusiōes vbi demōstrat̄ causa per effectū: sȝ etiā ꝯclusiōes vbi demōstrat̄ effectꝰ per causam. Vbi gratia. Q̄ncūq; luna eclipsabit̄. terra interponet̄ inter solē ⁊ lunaȝ. sȝ cras luna eclipsabitur ergo cras terra interponetur inter solē ⁊ lunam. isto mō loq̄tur phūs primo posteriorū de scientia cum dicit. Demōstratio est syllogismꝰ faciēs scire. Quarto proprijssime pro cuiuscunq; necessarij noticia habita per demonstrationem propter quid. et sic solum conclusio in qua demonstratur effectus per causam. vt quandocunq; fiet iterpositio terre inter solē ⁊ lunam: luna eclipsabitur: sed tunc fiet interpositio terre inter solem ⁊ lunam. ergo tunc luna eclipsabitur. Isto modo loq̄tur philosophus de sciētia primo posterio. ⁊ primo physi. cum dicit. Sci-

Primu
Secun
T. c. pri

re est rem per causam cognoscere: et qm̄ illiꝰ est causa.
ɔclo. **His** premissis sit hec prima ɔclusio. de entibus
naturalibꝰ habet͂ sciētia cōissime dicta. ꝓ-
batur de isto igne. et de illa aqua habet͂ sciētia cōissi-
me dicta. sed ille ignis et illa aqua sunt entia natura-
lia. ergo de entibꝰ naturalibus ꝛc. minor pꝫ: qꝛ com-
ponunt͂ ex materia et forma. maior ꝟo est nota: qꝛ ha-
detur notitia de illo igne ꝙ est calidus: et de illa aqua
3 ɔclo. ꝙ est frigida. ¶ Scd̄a ɔclusio. de entibꝰ naturalibus
habet͂ sciētia cōiter dicta. pꝫ qꝛ de igne et niue cōiter
sumptis habet͂ sciētia cōiter dicta: et ipsa sunt entia
naturalia: ergo ꝛc. maior pꝫ: qꝛ habita notitia de isto
igne ꝙ est calidus et de illo. et sic de alijs. habet͂ noti-
tia huiꝰ necessarij. ois ignis est calidus. Sil'r habita
notitia de illa niue ꝙ est alba. et de illa. et sic de singu-
tia cō- lis sine instātia ad oppositū, habet͂ notitia huius ꝓ-
ɔ. positionis necessarie. ois nix est alba. ¶ Tertia con-
clusio. de entibus naturalibꝰ habet͂ scia ꝓprie dicta.
ꝓbatur. Nam de igne ꝙ est summe calidꝰ: et de terra
ꝙ est summa sicca habet͂ scia ꝓprie dicta. et illa sunt
entia naturalia: ergo de entibꝰ naturalibꝰ habet͂. ma
ior pꝫ sic arguēdo. Omne summe leue est summe ca
lidum: sed ignis est summe leuis. igit͂ ignis est sūme
rta cō calidus. Itē omne sūme graue est sūme siccū: sed ter-
ɔ. ra est sūme grauis: igit͂ terra est sūme sicca. ¶ Quar-
ta ɔclusio. de entibꝰ naturalibꝰ habet͂ scia ꝓprijssime
dicta. pꝫ vt. s. arguēdo modo retrogrado. Oē sūme
calidū est sūme leue: sꝫ ignis est sūme calidus. igitur
ignis est sūme leuis. Itē oē summe siccū est summe
graue: sed terra est summe sicca: igit͂ terra est summe
grauis. In hac ɔclusiōe ꝓcedo a causa ad effectū. In
priori aūt ab effectu ad causam: eo ꝙ summa calidi-
tas est causa sūme leuitatis: et sūma siccitas summe
2. pri. grauitatis. ¶ Oēs istas ɔclusiones intelligo de scia
partiali simpl'r. Quibus ꝓbatis manifeste ɔcluditur
ꝙ de entibꝰ naturalibꝰ pōt haberi scia totalis et par-
tialis simpl'r et fm̄ qd. eo ꝙ ex multis ꝓpōnibꝰ potest
fieri tam sciētia totalis ꝙ̄ partialis.

Contra predicta arguit͂. et maxime ꝫ quartā
ɔclusionē ꝓbādo ꝙ de entibꝰ natu-
num. ralibꝰ nō habeat͂ scia ꝓprijssime dicta. ¶ Primo, sic.
Solū de necessarijs: et ipossibilibꝰ aliter sehabere ha
bet͂ sciētia ꝓprijssime dicta: sed entia naturalia sunt
ɔtingētia et corruptibilia ac possibilia aliter se hr̄e.
66. igit͂. maior est Aristo. primo posterioꝝ. minor aūt pꝫ
t.82. eo ꝙ talia cōponunt͂ ex materia et forma. p̄mo physi.
79. et omne compositū ex materia et forma est corrupti-
20. bile. p̄mo celi. ¶ Secūdo sic. de singularibꝰ nō habet͂
undū. sciētia: sed solū de vniuersalibꝰ: sed oia entia natura-
lia sunt singularia: igitur. maior pꝫ per Aristo. p̄mo
posterioꝝ. minor vero est nota: ꝙ omne ens natura-
le est ens signatū indiuisum a se: et diuisum a quoli-
tium. bet alio. ¶ Tertio nullū ens naturale potest mouere
intellectū: ergo de nullo ente naturali potest haberi
sciētia. pꝫ ɔsequētia: qꝛ sciētia est habitꝰ intellectus.
vj. Ethi. antecedēs ꝓbat͂: nam inter potētiā et obie-
tē.5. ctum debet esse proportio tertio de aīa: sed inter nul
lum ens naturale et intellectū est aliqua ꝓportio: qꝛ
intellectus est immaterialis: et quodlibet ens natu-
rale est materiale: igit͂ nullū ens naturale potest esse
obiectū intellectus: et cōsequēter nec mouere illum.
¶ Quarto nullū ens naturale est itelligibile: igitur.
rtū antecedēs ꝓbat͂: nullū sensibile est itelligibile quodli
bet ens naturale est sensibile: ergo nullū ens natura-
le est intelligibile. minor est de se nota. et maior patet:
quia si aliquod sensibile est intelligibile igitur aliq̄s
sensus est intellectus: vel aliqua sensatio est intelle-
ctio: et pꝫ ɔsequētia per locum a coniugatis.

Ad primū respondetur ꝙ Aristo. per illam
maiorem intelligit ꝙ de nullis
rimū. habetur sciētia proprijssime dicta per ꝓpositiones
ɔtingentes: nec per significata possibilia aliter se ha-
bere: sed solū per ꝓpositiones necessarias: et per signi
ficata impossibilia aliter se habere. modo licet ignis
vel aqua sit corruptibilis: tamen hec est ꝓpositio ne-
cessaria. ignis est calidus: et aqua est frigida: et sua si-
gnificata sunt veritates eterne. vnde ignem esse ca-
lidum: et aquam esse frigidam sunt necessarie et per-
petue veritatis. ¶ Ad secundū dicitur similiter ꝙ de Ad scd̄m.
singularibus per ꝓpositiones singulares non habet͂
sciētia ꝓprijssime dicta: sed per ꝓpositiones vniuer-
sales. Unde sciendo ꝙ omnis triangulus habet tres
angulos equales duobus rectis: scio ꝙ ille triangu-
lus est huiusmodi: non quidē per aliquā talē propo-
sitionē iste triangulus habet tres angulos: sed solū
per ꝓpositiones vniuersales. sic arguēdo. omnis fi-
gura habēs angulū extrinsecū equiualentē duobus
intrinsecis oppositis habet tres angulos eq̄les duo-
bus rectis: sed omnis triangulus est figura habens
angulum extrinsecū equiualentē duobus rectis in- Ad tertiū.
trinsecis oppositis: igitur. ¶ Ad tertiū negatur an-
tecedens. et ad probationē nego ꝙ inter ens naturale
et intellectū nō sit proportio. et ad probationē negatur
ɔsequētia. licet enim nō sit proportio existētie vel ma
gnitudinis: tamen est ꝓportio vitalis immutationis:
quia q̄ntū ens naturale potest imutare tantū intel-
lectus potest immutari. ¶ Ad quartū negat͂ antece- Ad quartū.
dens: et ad ꝓbationē nego illā. nullū sensibile est in-
telligibile. et ad probationē nego ɔsequētiā. et ad re-
gulā allegatā dicit͂ ꝙ nō tenet nisi in cōparatiōe in-
ferioris et superioris: vt albū est coloratū: igitur albe-
do est color: non eni͂ seq̄tur. album est calidū. ergo al-
bedo est caliditas. Nunc autem: lꝫ intelligibile sit cō
muniꝰ ꝙ̄ sensibile: nō tamē superius. primo: quia nō
sunt in p̄dicamēto: cū intelligibile vniuersal'r verifi-
cetur de trāscēdēte. Scd̄o: quia intelligibile nō essen-
tialiter p̄dicatur de sensibili ꝓpter diuersitatē con-
notationū ad potentias vitales diuersoꝝ generum.
scꝫ sensus et intellectus.

Capitulum secundum.

Licet sit manifestū ex p̄dictis na
turaliū esse sciētiā tam to-
talem ꝙ̄ particularē. Non tn̄ est co-
gnitū: an illa dicat͂ vna vel plures.
posset enim aliquis credere ꝙ sicut
mathematica non est vna sed plu-
res: ita philosophia naturalis non
est vna vt in se aggregat pluriū libroꝝ multitudinē:
ideo ad hoc vidēdū: qꝛ nulla scia dicit͂ vna/nisi rōne
vnitatis subiecti p̄mo posterioꝝ. ¶ Est p̄mo notādū Primū.
ꝙ subiectū sumit͂ quadrupliciter. Prio ꝓ subiecto in-
herētie et iformatiōis: et sic materia est subiectū forme
substātialis. et cōpositū naturale forme accidētalis: et
species sue ꝓprie passionis. risibilitas eni͂ inheret hu
manitati/sicut albedo parieti. de tali subiecto loq-
tur Phs. j. Physi. di. In omni trāsmutatione necessa- T.c.62.
rio adesse subiectū. Scd̄o pro obiecto vitalis immu- 64. et.66.
tationis: et sic dicit͂ scd̄o de aīa ꝙ color est subiectū vi-
sionis. qm̄ circa colorē versat͂ visio. Tertio sumitur
subiectū pro subiecto ꝓpositionis. et sic loq̄tur Phs
in predicamētis cū dicit. quādocūqꝫ alterū de altero
p̄dicatur: vt de subiecto. quecūqꝫ de eo quod p̄dicat͂
dicūtur oia: et de subiecto dicit͂. Et p̄mo prioꝝ. Sub-
iectū est illud de quo aliq̄d dicit͂. Quarto pro subie-
cto attributionis: et sic dicimus ens esse subiectū me-
taphysice. et lineā geometrie: et numerū arithmetice
et lineā visualē perspectiue. et numerū sonoꝝ musice: et
corpus celeste astrologie. et sillogismū logice. et de tali
subiecto facto ad p̄sens mētionē. de quo Aristo. p̄mo
posterio. dicit ꝙ a subiecto sciētia capit vnitatē et di-
stinctionē. ¶ Scd̄o notandū ꝙ tota phia naturalis Secundū.
diuidit͂ in octo partes principales penes octo cōside
rationes de corpore naturali. Primo cōsiderat͂ corpꝰ
naturale: vt est mobile solū. et huic ɔsiderationi cor-
respōdet p̄ma ps phie q̄ dr̄ liber physi. cuiꝰ subiectū
est corpꝰ mobile/seu ens mobile Scd̄o cōsiderat͂ cor-
pus naturale vt est mobile ad locū vel circa locū. et
huic cōsiderationi correspōdet scd̄a pars phie que dicit͂
celi et mūdi. cuius subiectū est corpus mobile ad vbi.
Tertio ɔsiderat͂ vt est mobile ad formā. et huic corr̄

deratiõi cõgruit tertia pars phie q̃ dicit̃ de gñatiõe e corruptiõe. cui⁹ subiectũ est corpus mobile ad formã. quarto cõsiderat̃ vt est corpus imꝑfectũ mixtũ vt ros pruina/grãdo/ et huic cõsimiliter congruit q̃rta pars philosophie. que dicit̃ liber methaurorum: cuius subiectum est corpus metralogicuz. quinto consideratur vt est corpus mixtum perfectum: sed inanimatum: vt plumbum argẽtum et aurum. et huiusmodi et ad hãc considerationẽ spectat q̃nta pars phie: que dr̃ liber mineraliũ: cui⁹ subiectum est corp⁹ minerale. sexto considerarur vt corpus aĩatum cui considerationi spectat sexta pars philosophie que dr̃ de anima. cui⁹ subiectũ est corpus animatum. septimo consideratur vt corpus animatum habens solum operationes anime vegetatiue que sunt augmentatio et nutritio. et ad istã considerationem sequitur septima pars philosophie que dicitur de vegetabilibus et plantis cuius subiectum est corpus vegetabile. octauo consideratur vt corpus aĩatum habẽs operatiões aĩe sensitiue. q̃ sunt videre. audire. dormire. vigilare. reminisci. memorari et hmõi. Cui cõsideratiõi corrspõdet octaua et vltima pars phie. que dr̃ paruoꝝ naturaliũ. cui⁹ subiectũ est corpus sensitiuũ semꝑ intelligẽdo de subiecto attributiõis. ¶ His p̃missis sit hec pᵃ cõcl'o. Nec ens mobile nec corp⁹ mobile ẽ subiectũ adeq̃tũ toti⁹ phie nãlis. ꝓbat̃. nihil põt esse adequatũ subiectũ toti⁹ et partis sed corpus mobile vel ens mobile est subiectũ adequatum partis phie igitur non totius. minor patet: q: cõmuniter oẽs dicũt libri physico. subiectũ esse ens mobile. vel corpus mobile. maior vero declaratur: eo q̃ dato oppo suo pars esset suũ totũ. ptz q: per phm̃ primo posterioꝝ. a subiecto capit sciẽtia vnitatem et distinctionem. si igitur idem est subiectum totius et partis: sequitur intentum. ¶ Scda cõclusio. corpus naturale est subiectũ adequatũ phie naturalis. probatur. illud est adequatum subiectuz illius sciẽtie q̃d est cõisimũ in illa: et nõ trãscẽdit metas eius. et omnia cõsiderata in eadẽ reducuntur ad illud: sed corpus naturale est hmõi: ergo maior est de se manifesta: q: ille sunt cõditiones subiecti adequati. minor vero declarat̃. eo q̃ omnis termin⁹ cõior illo est alteri⁹ sciẽtie: nec de illo sub tali ratiõe cõsideratur alibi. deinde nihil traditur in phia naturali: quin illud vltimate resoluat̃ in corpus naturale. hui⁹ intentionis videt̃ fuisse Auicẽ. in prin. sue sufficientie. di. corp⁹ sensibile esse subiectũ naturalis philophie: modo idez est apud me corpus sensibile et corpus naturale. ¶ Tertia conclusio. vnitas scientie naturalis non est vnitas numeralis nec specifica. patet. quoniam scientia naturalis constat ex multis habitibus propositionum et terminorum diuersorum predicamentorum: vt satis liquet intuenti libros physicorum in quibus tractant̃ res diuersorum predicamentorum: modo ex multis habitibus diuersorum predicamentorum non potest fieri al. q̃d vnum vnitate numerali vel specifica: vt cõstat. ¶ Quarta cõclusio. vnitas scientie naturalis non est vnitas generis predicamenti: sed generis subi. p̃ma pars patet. ꝑ. s̃. ex quo ista scientia cõponit̃ ex terminis diuersoꝝ predicamentoꝝ. scda vero sequit̃ q̃ sciẽtia naturalis est vna ratione vnitatis subiecti: sed nõ est vna vnitate numerali nec specifica. nec gñica alicuius predicamenti igitur est vna vnitate generis subiecti iuxta modũ loquendi phi primo posterioꝝ. sicut enim exercitus dicitur vnus ratione vnitatis principis ita scientia dicitur vna ratione vnitatis subiecti. et propteres tota mathematica non est vna: q: nulluz est adequatum subiectum illius.

1ª 9clo.

2ª 9clo.

3ª 9clo.

4ª 9clo.

pma.

Contra predicta arguitur. et maxime contra scdam conclusione probatur q̃ corp⁹ naturale non sit subiectũ adequatũ phie naturalis. p̃mo. q: tunc esset subalternata metaphysice et geometrie. consequens est falsum. et consequentia probatur: quia subiectum eius est corpus naturale. vt concessuz est: modo corpus naturale subalternatur enti quod est subiectum metaphysice: corpori. quod est de consideratione geometrie. ¶ Scdo corpus de gñe substantie est subiectũ huius scie. igit̃ nõ corp⁹ naturale: ptz 9ña. quia nulla sciẽtia haber duo subiecta adequata antecedens paret q: ab eo emanãt omnes passiones naturales: cum tale sit compositum ex materia et forma. s̃. ¶ Confirmatur. q: corpus de genere substantie conuertitur cum corpore naturali. q: omne tale corp⁹ est corpus naturale. et econtra. igitur non est ratio q̃re corpus naturale sit subiectum. et non corpus predicamenti substantie. ¶ Tertio. natura est subiectum adequatũ istius scientie. igitur non corpus naturale. antecedens probatur. nam illud quod est principiũ omnium operationũ naturalium videtur esse subiectum scientie naturalis: sed natura est hmõi: q: natura est principium motus et quietis. scdo physico. igit̃. et huius intentionis vr̃ fuisse phs primo physico. di. Subijciantur autem nobis que sunt a natura. aut omnia. ¶ Quarto nullum corpus naturale est subiectũ hui⁹ sciẽtie adequatũ. ergo. ptz 9ña. q: alr̃ duo cõtradictoria forent simul vera. antecedens ꝓbatur: q: nec illud corpus naturale. nec illud. et sic de singulis est subiectum adequatum scientie naturalis: quia quocunq̃ dato illud non est cõmunissimum in hac sciẽtia.

Scd

Tertiu

T.c.5.
T.c.11
Quart

Ad primum negat̃ 9ña. et ad ꝓbationẽ dico primo q̃ non subalternat̃ subiecto metaphisice subiectum sciẽtie naturalis. q: subalternatio ẽ terminoꝝ existẽtiũ in p̃dicamẽto. modo ens nõ est in aliquo p̃dicamẽto. cũ sit transcendẽs. sed q: ens est terminus cõior q̃ corp⁹ naturale. ideo nõ solũ seq̃tur q̃ metaphysica est cõior q̃ naturalis sciẽtia. scdo dico q̃ nõ subalternat̃ corp⁹ naturale corpori de predicamẽto q̃titatis: sed corpori de p̃dicamento substãtie q̃d nõ est de cõsideratiõe mathematici: sz metaphysici absolute cõsideratũ. Jctũ aũt per mobilitatẽ: vel alterã passionẽ naturalẽ põt esse de cõsideratiõe phi naturalis. ¶ Ad scdm negat̃ antecedẽs. et ad ꝓbationez negat̃ 9ña. sed opz addere q̃ nõ trãscẽdit metas illi⁹ sciẽtie: q̃d nõ est verũ. per idẽ ꝓbaret̃ substãtiã esse subiectũ phie naturalis: q: ab ipsa emanãt oẽs passiões naturales. Et ad cõfirmationẽ dr̃ q̃ pari formiter posset ꝓbari corp⁹ mobile ad formã. et corp⁹ mobile ad vbi esse subiecta adequata scie naturalis: q: 9uertunt̃ cuz corpore naturali. Jõ dr̃ q̃ aliqua duo dicunt̃ dupliciẽ cõuerti. s. in esse reali. q̃n vnũ esse nõ põt sine reliquo. et in esse intelligibili quando stat vnũ intelligi sine reliquo. primo modo omnia illa conuertuntur. sed non secundo modo. vnde stat in esse intelligibili esse corpus predicamenti substantie. et nõ esse corpus naturale. abstrahẽdo ipm ab oibus dispositiõibus accidẽtalibus q̃titatiuis et q̃litatiuis. Jtẽ stat corp⁹ naturale intelligibile sine mobili. et corp⁹ mobile sine mobilitate ad locũ. ¶ Ad tertiũ negat̃ aña. et ad ꝓbationem negatur maior. vnde diffõ est cã et p̃ncipium oim passionuz sequentiũ: vt colligit̃ a phõ primo et scdo posterioꝝ ac sexto topicorum. et tamen non est subiectum illaꝝ: sed species seu diffinitum eiusdem diffinitionis. homo enim est subiectum risibilitatis. et non animal rationale. Et ad philosophum dicentem. Subijciantur autem nobis etc. dico q̃ non est contrarium dictis quia Arist. intelligit q̃ omnia pertinentia ad naturam subijciuntur philosophis naturalibus philosophie naturalis. ¶ Ad quartum negatur consequentia. nec sequitur veritas contradictoriorum: quia illa non contradicunt propter mutationem suppositionis. nam cum dicitur: nullum corpus naturale est subiectum philosophie. subiectum supponit ibi personaliter pro isto corpore naturali et pro illo. cum vero dicitur corpus naturale est subiectum philosophie. iam subiectum supponit materialiter pro tali termino corpus naturale. seu simpliciter pro corpore naturali in communi. quod est natura communicata singulis naturalibus corporibus. sicut humanitas oib⁹ hoib⁹ et illud est ꝓprijssime subiectũ. rõne cui⁹ iste terminus corpus naturale dr̃ subiectũ. sicut eñ propositio non dicitur vera vel falsa, nisi ratione significati adequa-

Ad pmu

Ad scd

Ad ter

pmo p
co.xi.
Ad qr

ti.nec vrina dicitur sana nisi ratione animalis sani
ita ille terminus corpus naturale non dicitur subie-
ctum philosophie naturalis nisi ratione sui adequa
.1, ti significati:quod est vere subiectum eiusdez.,Ca.ij,

IN scientia naturali ſm phm in phemio physi. pcedimꝰ ex notiorıbꝰ ꝛ certiorıbꝰ no
bis in ea q̄ sunt notiora ꝛcertiora na
ture:qꝛ nō eadez sunt nobis nota pri
mo ꝛ nature.ad quorū clarā noticiā
est notandū.¶Primo ꝙ aliqd dr no
tius nature seu magis notū natureˡ quadruplr. Prio
qꝛ illud est maioris ꝛ pfectioris entitatis in nā.ex sic
.p, loqtur phūs scdo meta.di.ꝙ intellectꝰ nr se hz ad ma
nifestissima nāe sicut oculus noctue ad lucē solis. Se
cūdo qꝛ illud priꝰ itēditur a natura.ꝛ isto mō loquit
Auicenna primo sue metaph.di.ꝙ spēs spālissima ē
.3. magis nota nature q̄ genus vel indiuiduum: quia
magis illam intendit quam indiuiduum vel genus.
Tertio qꝛ pōt naturaliter cognosci sine alio:ꝛ nō ecō-
tra.ꝛ sic loqtur phūs scdo meta.dicēs.Prius ſm natu
.16, rā est illud qd pōt cognosci sine alio:ꝛ nō ecōtra.ꝛ isto
mō genus ē notius nature q̄ spēs.ꝛ spēs q̄ idiuiduū
Quarto qꝛ ab illo natura incipit opari.ꝛ sic loqtur Cō
men.primo phy.dicēs.ꝙ cāe rez naturalium sunt no
tiores apud naturā q̄ res naturales cōposite:qꝛ na-
tura facit cōposita ex causis.vñ si nos faceremus res
naturales ex suis causis.cause rez naturaliū eēnt ma
gis note nobis q̄ ipe res naturales.ꝛ ita loquit phūs
hic de magis noto nature.qd est illud a quo natura i
.83, cipit opari:sicut eñ cause rez artificialiū sunt notio-
res apud artificē q̄ ipe res artificiales q̄s artifex fa-
cit ex suis causis:sic cause rez naturaliū sunt notiores
apud naturā q̄ res naturales.¶Scdo notādū ꝙ na
tura sumit q̄druplititer.pmo p pncipio vīr actiuo .et
sic deꝰ ꝛ intelligētie dnt nature ſm modū loqndi phi
.5. losophi in metaphysicis.et pcul in libro de causis.se
.c, cundo p principio intrinseco cōstitutiuo.ꝛ sic mate-
ria ꝛ forma substātialis dicuntur nature.iuxta deter-
minationē Ar.ij.physi.di.Natura est principiū ꝛcau
sa motus ꝛ qetis eiꝰ in quo ē pmo.ꝛ p se ꝛ non secūdū
accidēs.tertio p naturali inclinatioe.ꝛ sic sumit q̄rto
.do, physi.cum dicit naturā abhorrere vacuū.quarto p q̄
libet agente naturali:ꝛ sic sumit phūs naturā i oppo-
sito dicēs nō eadē nobis eē notiora ꝛ nature.i. agenti
naturali.q̄re.¶His intellectis sit hec prima cōclusio
In processu mathematico ꝛ a priori demōstratiuo no-
tiora nobis sunt notiora nature.pbat.nā in tali pces
.2. su demrātur effectꝰ p cām:ꝫ cause sūt notiores natu-
re vt dictū est ꝛ ille eedem sunt notiores nobis:qꝛ me
dium ꝛ premisse sunt priꝰ note nobis q̄ ꝯclo.prio po-
ꝯclo, steriorū.ꝛ hoc intendit Cōmen.in prohemio philoso-
phi.di.in mathematicis eadem sunt notiora nobis ꝛ
nature.ꝛ hoc ipo.qꝛ pcedūt a priori.vbi autē fieret de
mōstratio a posteriori non eadez essent nota nobis et
nature.¶Scda cōclo i.pcessu naturali aliqua sūt no
tiora nobis ꝛ nature.ptz de colore ꝛ alijs qualitatibꝰ
conclo. sensibilibꝰ que sunt nobis notiores q̄ spēs sensibiles
.2.3. multiplicate ab illis q̄ sunt effectus illaz:ꝛ etiaz sunt
notiores nature:qꝛ generaliter natura pus cognoscit
cām q̄ effectū.¶Tertia conclusio.nulla causa essen-
tialis ꝛ intrinseca ē nobis notior ꝛ nature.ptz nam cā
essentialis ꝛ intrinseca nō est nisi materia vel forma
substātialis. sed quelibet harum pus cognoscitur a
natura.et posteriꝰ a nobis.igr.aīs ptz.qꝛ p cognitio-
:dio. nem effectuū venimꝰ in noticiaz illarum cāz.;natura
.3, vero per cognitionē cāruin venit in noticiā effectus.
¶Quarta conclusio.nullus effectus naturalis est no
.3, bis notior ꝛ nature.patet.quia effectus naturales qui
primo sunt noti nobis:vt composita naturalia sunt
posterius nota nature:secundum ꝙ inductiue intuen
ti potest patere. et has duas conclusiones intellexit
philosophus di non eadem sunt nobis notiora ꝛ sim
pliciter,i.nature.ita ꝙ non asserit iam generaliter ni
hil esse nobis equaliter primo notum et nature:sed ꝙ
vt plurimum priꝰ nota nobis sunt posteriꝰ nota na-
ture:ꝛ econtra prius nota nature sunt posterius no-
ta nobis.

Contra predicta arguitur.et primo ꝙ gene-
raliter eadem sunt nobis nota ꝛ natu
re:quia generaliter eadem sunt notiora nobis et ani- pmum,
me nostre:sed anima nostra est natura.igitur.maior
pater.quia nihil cognoscitur a nobis:quod non co-
gnoscatur ab anima nostra.minor vero est nota ex di
ctis:quia anima nostra est forma substantialis.¶Se
cundo arguitur.ꝙ cause nobis sunt notiores effectibꝰ
quia a causis deuenimus in noticiam effectuum.igi 2,
tur cause sunt notiores effectibus ꝯsequentia ptz pri
mo posteriorum.eo ꝙ premisse sunt notiores conclu-
sione.antecedens patet.quia aliter non possemus ha
bere noticiam propter quid de aliquo effectu.¶Ter
tio arguitur.ꝙ effectus sunt notiores nature q̄ cause
quia effectus naturalis prius occurrit in intentione
agentis naturalis:q̄ materia vel forma:quod pro- 3.
batur sic.ita est in natura sicut in arte.sed in arte priꝰ
occurrit agenti effectus artificialis puta cultellus q̄
materia artificialis que est ferrum.igitur et consimi
liter in natura prius occurrit effectꝰ naturalis q̄ sua
materia.¶Quarto arguitur.ꝙ nihil ē nobis notiꝰ q̄
nature nec ecōtra.quia natura nihil cognoscit sumē-
do naturam pro agente naturali.nemo enim diceret 4
ꝙ ignis seu aqua cognoscat.

Ad primum dicitur concedendo ꝙ eadez
sunt nobis notiora et natu-
re:sumendo naturam secundo modo:sed non quarto
qualiter non accipitur in argumento:et vbi accipe-
retur natura in argumento pro agente naturali .pa- Ad pimum
tet.ꝙ nostra anima vt sic non sit agens naturale:cum
agens de quo loquitur philosophus.non cognoscat.
¶Ad secundum dicitur quod duo sunt processus co- T.c.3.
gnitionis nostre.Primus est ab effectu ad causam: et Ad 2
iste dicitur processus.quia est.Secundus est a causa
ad effectū:et iste est ppter quid.Dico ergo ꝙ licet in
processu propter quid cause sint nobis notiores effe-
ctibus:et consequenter in tali processu eadez sunt no
bis notiora et simpliciter:vt tangebatur in prima cō
clusione.tamen simpliciter loquendo effectus sunt no
bis notiores suis cāis.eo ꝙ nra pria noticia ē noti
tia qꝛ est effectus.et non alicuius sue cause intrinsece.
¶Ad tertium dicitur ꝙ effectus artificialis non priꝰ
occurrit in intentione agentis artificialis:q̄ mate-
ria eius.licet bene prius in cognitione:aliud est enim
intentio ꝛ aliud cognitio.in lapide enim reperitur in
tentio et non cognitio.potest tamen dici ꝙ non est ge
neralis similitudo :sed solum quo ad aliqua.si eniz il Ad 3;
la similitudo foret generalis.pbaretur agens artifi-
ciale posse pducere formam substantialē.sicut agens
naturale:quod tamen negat Commen.in secūdo phy
sicorum.¶Ad quartum dicitur ꝙ ille propositiones
cathegorice.cause sunt notiores nature q̄ effectus:et
effectus sunt nobis notiores q̄ nature debent intelli
gi cōditionaliter.videlicz.si natura cognosceret pus
cognosceret causas q̄ effectus:ꝛ si nos cognosceremꝰ
prius cognosceremus effectus q̄ causas : ita ibi non ,ꝯm.13;
sumitur notius et magis notum cathego.ꝛ intensiue Ad 4,
sed solum conditionaliter ꝛ pro prius noto quare ꝛc.
¶Quinqꝫ capita immediate sequentia adiecit Co-
lumella Lauduneius:in quibus declaratur de quāti
tate materie(secundum viam nominalium)quo ad
paruitatem et magnitudinem quam sibi determiat
forma vnaq̄qꝫ substantialis.que determinatio vulgo
appellari solet de minimo naturali ꝛ maximo.Et est
correspondens textui Aristotelis primi physicorum
capite.ij.dicentis.Patet igitur neqꝫ os neqꝫ carnem Aristo.i.
neqꝫ aliud quicqꝫ eo modo quem diximus molle q̄ physicoꝝ
tumus esse.

¶Caput primum de minimo naturali in for
ma accidentali ex Columella adiectum.

Consequēter ad ea que ponit Philosophus primo physicoruȝ. cuiuslibet entis continui determinata est quantitas quo ad magnitudineȝ ita determinata est quãtitas quo ad paruitatem. Queritur primo. An forme accidētalis dabile sit minimum tã secundum extensionem q̃ secūduȝ intensionem? Pro cuius materie ⁊ totius determinationis de minimo et maximo vero intellectu. ¶ Notandum est primo

Primum

quomodo exponuntur propositiones in quibus aliquis istorum quatuor terminorum/minimum/maximum/minimum quod non/maximum quod nō/ponitur. exemplũ primi a est minima materia sub qua potest aliqua forma generari: sic exponitur. a est materia sub qua potest aliqua forma generari/⁊ sub nulla minori materia a potest aliqua forma generari. exemplum secundi. a est maxima materia in qua potest aliqua forma generari sic exponitur. a est materia in qua potest aliqua forma generari et in nulla maiori materia a/potest aliqua forma generari. exēplum tertij. a est minima materia in qua non potest aliqua forma generari sic exponitur. a est materia in qua non potest aliqua forma gñari: et qualȝ minori data/datur maior infra a in qua potest generari. exēplum quarti. a est maxima materia in qua non potest aliqua forma generari: sic exponitur. a est materia in qua non potest gñari aliqua forma: ⁊ qualibet maiori data/datur minor supra a in qua potest generari. Si adsectea agnoscere expositionem vniuscuiusq; particule harum exponētium: perquire duodecimum caput libri celi et mundi huius doctoris: et in primo notabili illius capitis luculentaȝ inuenies interpretationem. ¶ Notandum est secundo q̧ in hac

Secundũ.

materia primo inquiritur de minimo forme accidentalis (.i. vtrum detur minima forma accidentalis) q̃ de minimo forme substantialis: q: priusq̃ forma aliqua sustãtialis materiã quadã informet/requiritur materiã illã prius disponi forma accidētali: idcirco de minimo forme accidentalis congruũ est prius determinare q̃ de minimo forme substantialis.

Prima ↄclo.

His visis sit hec prima cōclusio. Aliqua est forma accidentalis que nō determinat sibi certã extensionē tam in paruitate q̃ magnitudine. cōclusio probat̃ de forma accidētali inherēte anime rationali: q: talis nullã habet extensionē cũ sit indiuisibilis extēsiue. Cōclusio etiam patet de forma respectiua indiuisibili: ⁊ etiam de numero qui est quedam forma accidentalis indiuisibilis vt peramplius dignoscetur in metaphysica. Ex hac conclusione sequitur q̧ alicuius forme accidentalis non est dabile minimũ corolariũ: patet de formis indiuisibilibus accidētalibus assignatis. ¶ Secũda ↄclusio.

Secũda cō clusio.

nullius forme accidentalis diuisibilis dabile est minimũ simpliciter (.i. tam in suo toto q̃ per se existēs) probatur conclusio. q: quacũq; forma accidētali diuisibili data/pars eius est minor illa tota: ergo illa tota nō erat minima vel dabile erit minus minimo. ¶ Ter

Tertia cō clusio.

tia cōclusio. nullius forme intensibilis ⁊ remissibilis dabile est minimũ naturale quo ad intensionem. probatur conclusio. Alicuius forme intensibilis ⁊ remissibilis non est dabile minimum naturale ⁊ nō est potior ratio de vna q̃ de alia: ergo nullius: maior patet de lumine multiplicato per aliquem aerem bene dispositum. nam si sit dabile remississimuȝ lumen in tali lumine seu minimum naturale illius quo ad intensionem. gratia exempli sit illud lumē quod est in vltima pedalitate multiplicatum/et sit a. tunc a non est minimuȝ lumen quod posit per se existere in aliquo subiecto: quod probatur. lumen existens in secunda medietate remotiore a corpore luminoso vltime pedalitatis in qua dicis esse minimum naturale luminis est minus a lumine prius assignato (q: totum lumē est difformiter intensum) ⁊ non est pars alicuius luminis secundum intensionem quod patet. nam si esset pars alicuius luminis secundum intensionem p̃sertim esset pars a luminis: sed hoc non: q: non sunt in eodem subiecto adequato cum a sit in tota pedalitate subiectiue ⁊ lumen secunde medietatis illius pedalitatis est in medietate: modo nũq̃ aliqua forma intensibilis est pars alterius secundum intensionem nisi sit in eodem subiecto adequato cum illa: vt intensior resultet forma ex duabus formis q̃ ex vna illarũ: igitur illud lumen secunde medietatis pedalitatis assignate non est pars alterius: ⁊ vltra/non est pars alterius: ergo tale lumen per se existit: q: minimum naturale per se existens (hoc in loco) vocamus quia existit vel existere potest absq; hoc q̧ sit pars alterius (⁊ semper intelligo secundum intensionem) ⁊ per consequens a lumen quod assignabas pro minimo non est minimum naturale quo ad intensionem. ¶ Quarta conclusio. non contingit dare minimum naturale forme intensibilis ⁊ remissibilis secundum extensioneȝ (licet nonnulli oppositum huius conclusionis affirmant) probatur conclusio. Tum primo. forma intēsibilis non requirit sibi certam quantitatē ad eius extensionem: ergo non est dabile minimum naturale talis forme secundum extensionem. probatur antecedens primo de forma intensibili anime rationali inherente. ⁊ etiam de albedine extensa. illud probatur: solet communiter iste casus practicari q̧ albedo pedalis in prima parte proportionali vnius hore ponatur in semipedalitate et in secunda parte proportionali ponatur in medietate semipedalitatis: et ita procedendo in reliquis partibus proportionalibus continue ponendo albedinem in subiecto subduplo: et solet dici q̧ in fine hore albedo est infinite intensa puncto inherens: ergo non requirit determinatam extensionem ad denominandum suum subiectuȝ virtute ipsius. Tum secundo. forma intēsibilis et remissibilis est diuisibilis. ergo ptibiliter ⁊ successiue omnino producitur (⁊ loquor de forma que habet extensionem) sed hoc non contingeret si daretur minimuȝ naturale secundum extensionem: q: tale subito ⁊ non pars post partem produceretur: ergo non successiue et partibiliter p̃duceret̃. Tuȝ tertio. si daret̃ minimũ naturale secundum extensionem sequeretur q̧ daretur forma accidentalis intensibilis in instanti producta aut saltem subito: consequens autem est falsum ⁊ contra naturam productionis forme intensibilis: et etiam non esset differentia inter productionem forme accidentalis et forme substantialis. probatur sequela: si detur minimum naturale forme accidentalis extense: quero vel producetur per primum instãs esse: ⁊ sic habet̃ intentũ pro vna parte. s. q̧ dat̃ forma accidentalis intensibilis in instanti producta. vel p̃ducetur per vltimũ non/habetur q̧ aliqua forma accidentalis intensibilis est subito producta.

Quarta ↄclusio.

Contra predicta arguit̃. ¶ Primo sic. contra quartã cōclusionē. datur minimũ naturale coloris s̃m extensionē: ergo quarta conclusio falsa. probatur antecedens: inquit Cōmentator. vj. Physicorũ. Cōmē. xlix. q̧ minimus color est terminatus per se quēadmodũ minima forma est terminata: sed nō est terminatus s̃m intensionē: vt p̧ȝ ex tertia conclusione: ergo est terminatus s̃m extensionem: igitur dandũ est minimũ naturale s̃m extensionē. ¶ Secũdo arguitur. datur minima materia quam sibi determinat totalis forma asini: vt patebit capite de formis heterogeneis: ergo datur minimũ naturale s̃m extensionē forme accidētalis. Patet ↄsequētia. Nam aliàs sequeretur q̧ aliqua esset materia disposita ad susceptionē forme substãtialis: et tñ non reciperet talem formã substantialē ad quã est disposita. p̃batur sequela: gratia exēpli minima materia quã sibi determinat totalis forma asini sit pedalis: tunc postq̃ nō datur minima extēsio forme accidētalis: sequitur q̧ qualitates disponētes illã materiã pedalē prius erunt extēse ab agēte disponēte talē materiã in ma

Primũ.

Secũdũ.

dietatē propinquiori ipsi agenti ꝙ̄ in tota illa materia pedali: ergo illa medietas in qua erunt qualitates disponētes ad formam asini est disposita ad formam totalem asini suscipiendam ⁊ tamen non recipiet totalem formam asini vel alias materia pedalis non erat minima quam sibi determinabat forma totalis asini. ¶ Tertio arguitur. inquit Philosophus primo physicorum ꝙ cuiuslibet entis continui determinata est quātitas quo ad magnitudinem. ita etiā determinata est quantitas quo ad paruitatem: sed sic est quod forma accidentalis extensa est ens continuū ergo ipsius quantitas est terminata quo ad paruitatem ⁊ per consequens ipsius forme, accidentalis datur minimum secundum extensionem. ¶ Quarto arguitur. dabilis est forma substātialis homogenea secūdum extēsionem minima: ergo dabilis est forma accidentalis minima ſm extensionē. probatur consequētia nā causa quare non datur minima forma accidētalis ſm extēsionem est q̄ talia successiue ⁊ oīno partibiliter producitur: sed sic est de forma substantiali homozenea/ quia illa successiue et omnino partibiliter producitur: vt diffusius patebit capite de formis homogeneis: ergo si ipsius forme substantialis homogenee detur minimum naturale/ etiam et forme accidentalis dabitur minimuʒ naturale. ꝓbatur aīs principale scʒ ꝙ detur minimū naturale forme substātialis homogenee: datur minima caro cuius forma substantialis est homogenea: ergo ⁊c. probatur antecedens autoritate philosophi p̄io physicoꝝ capite secundo dicentis. Patet minima ex carne nulluʒ omnino corpus secerni posse alioquin minima minor erit ergo dabilis est minima caro.

pzimū. **Ad primum** argumentū negatur aīs ⁊ negatur ꝙ detur minimū naturale coloris ſm extēsionē. ⁊ ad Cōmentatoreʒ dico ꝙ nihil aliud intellexit ꝙ̄ ꝙ daretur minimus color quo ad immutationē. i. datur color minimus sufficiēs immutare hunc visuʒ in debito medio ⁊ distantia determinata: que notanter addo: q2 in minimo coloris exposito/ habēda est ratio potētie visiue/ distātie inter potēciam visuā ⁊ obiectū visibile/ dispōnis medij ceterorūq; ad visionē cōcurrentiū. ¶ Ad secundū (secūdū) distinguo quod aliqua esset materia disposita ad susceptionem forme substantialis: ⁊ tamen non reciperet talem formam sustantialē ad quam est disposita. vel ꝙ talis materia esset disposita qualitatiue tantummodo. i. ꝙ habet qualitates requisitas ad receptionem illius forme: ⁊ sic concedo ꝙ non reciperet talem formam substantialem: vel ꝙ talis materia esset disposita qualitatiue ⁊ quā titatiue simul. i. ꝙ habet quātitatem requisitaʒ ⁊ qualitates etiam requisitas ad introductionem forme substantialis: ⁊ sic nego ꝙ detur materia taliter disposita absq; hoc ꝙ recipiat formam substantialem ad quam est disposita. ¶ Ad tertium (tertiū.) dico ꝙ Aristoteles in loco allegato nihil aliud intellexit ꝙ̄ ꝙ in qualibet specie entia cōtinui daretur minimum naturale simpliciter vel minimum naturale quo ad immutationem: ad sensum in solutione primi argumenti declaratum. ¶ Ad quartum (Artū,) dico ꝙ non est idem de forma homogenea substantiali ⁊ forma accidentali: ⁊ hec successiua est (quo ad produci) secundum se ⁊ quodlibet sui. illa aūt non. Item lata est differentia inter substantiam ⁊ accidēs: quare non mirum est si accidens omnino successiue producatur/ non autem substantia.

¶ Caput secundum a Columella adiectuʒ de minimo naturali in forma substantiali indiuisibili videlicet intellectiua.

Postq̄ de minimo naturali forme accidentalis (an tale esset dabile) disponentis materiā ad formam substantialem recipiendam determinauimus: consequenter est disserendum de minimo naturali forme substantialis. Et primo inquiramūs de forma substantiali rationali indiuisibili. An detur minima materia in qua potest generari anima intellectiua vel minima materia in qua potest manere. Ad hoc quod sciendum. ¶ Notandum est primo ꝙ (Primum.) non est vna ⁊ eadem materia numero omnino consimiliter disposita in qua potest generari anima intellectiua ⁊ in quā (ipsa generata) potest manere. Nam maior reqritur dispositio sub qua potest aliqua res generari ꝙ̄ sub qua potest res manere: quod probatur de puero qui non pōt in frigore ita intenso generari in quanto potest permanere. nec etiam aqua (ex natura sua) ita calida posset generari sicut potest manere postq̄ est generata. Ex quo sequitur ꝙ sub minori materia totali potest manere forma intellectiua genita ꝙ̄ generari: quod corollariū magis statim erit manifestum. ¶ Secundo notandum est ꝙ pro solutione difficultatis mote sunt aliqua presupponenda. (Secūdū) Primo ꝙ anima intellectiua est tota in tota materia ⁊ in qualibet parte eius licet oppositum huius asserat doctor iste primo de anima capite quinto dicens animam intellectiuam esse totā in toto suo subiecto ⁊ in nulla parte eius. Secundo suppono ꝙ anima intellectiua postq̄ est indiuisibilis fiat subito: et et consequenti datur eius primum instans esse. Tertio suppono animam intellectiuam non informare prius in generatione hominis vnam partem materie hominis inesse ⁊ demum aliam: sed simul omnes incipit informare.

His visis sit hec prima conclusio. Non quātacunq; materiam paruam per se existentem forma intellectiua potest informare. (Pria ɔclu.) conclusio probatur. si quantācunq; paruam materiam posset informare/ sequeretur ꝙ homo posset esse sub quantacunq; parua quantitate. consequens est falsum: quia notum est hominē non posse esse sub quātitate vnius grani milij sequela probatur: postq̄ anima intellectiua quantācunq; paruam quantitatem per se existentem potest informare/ quantitatem grani milij poterit informare: ⁊ ꝙ̄ cito anima intellectiua incipit informare aliquam materiam tā cito incipit esse aliquis homo: igitur dabitur homo existens sub quantitate vnius grani milij. Signanter dicebam materiam per se existenrem: quia quando anima intellectiua incipit informare aliquam totam materiam (⁊ anima intellectiua est tota in toto ⁊ tota in qualibet parte/ ex primo supposito) incipit etiam informare quamlibet partem illius materie cū non successiue materiam informet vt patet ex tertio supposito. ¶ Secunda conclusio. danda est minima materia per se existens ī qua anima intellectiua potest generari. (Secūda cōclusio.) probatur conclusio. non in quantācūq; parua materia anima intellectiua potest generari ꝑ primam conclusionem. signetur ergo a materia in qua aīa itellectiua nō pōt gn̄ari ꝓpt eius puilitatē: ⁊ volo ꝙ aptitue augeat donec veniat ad quātitatē reqsitā ꝑ introductiōe forme rōnalis ī ea. tūc sic arguo vel dabit p̄mū instās aīe rōnalis in materia vel vltimū nō. ſm est ɔtra scđam suppositionē scđi notabilis: ⁊ si det p̄mū accipio materiā exn̄tē in tali instāti/ sequitur ꝙ illa est minima materia ī qua pōt gn̄ari aīa intellectiua: q2 in illa gn̄at ⁊ in nulla minori aīa intellectiua potuit gn̄ari. ¶ Tertia ɔclusio. nō est dāda minima materia in qua aīa intellectiua potest manere (Tertia cō clusio.) postq̄ est in ea. cōclusio ꝓbat: naʒ si sic sequeret ꝙ daret vltimū instās eē rei ꝑmanētis: qđ est falsum ⁊ cōtra Aristotelē octauo physicorū: ɔtra etiā rationem: nam data aliqua re corrūpēda certū est ꝙ resistentia sua qua suo contrario resistit ē diuisibilis ⁊ successiue corrūpit: ꝙ in quocūq; instāti in q̄ res est adhuc post illđ instās erit: ꝓbat ɔn̄a: nā bene sequit talis res est (gr̄a exēpli) in a instāti. ꝙ hʒ resistentiā qua suo cōtrario resistit in a instāti et talis resistētia est diuisibilis et successiue corrūpit: igit adhuc aliqđ huius resistētie imediate post a erit ⁊ ꝑ ɔsequēs a nō ē vltimū instās

eẽ illi⁹ rei ꝑmanẽtis cui⁹ a dicebat esse vltimũ istãs ⁊ sic patet ꝙ rei non datur vltimum instãs esse. probat̃ tñ ꝙ rei ꝑmanẽtis daret̃ vltimũ istãs eẽ si danda esset minima materia in qua aĩa itellectiua posset manere ⁊ sit a gratia exẽpli illa materia minima ⁊ volo ꝙ a materia incipiat diminui tũc fortes hñs a materiã minimã in hoc instãti b est ⁊ nõ imediate post b erit ꝑ b istãs est vltimũ istãs esse fortis q̃ est ꝑmanẽs: maior ptꝫ ⁊ mior pbat̃ immediate post b in stãs a materia erit minor ꝑ imediate post b instans aĩa itellectiua fortis nõ manebit in a materia. vel a materia non erat minima in qua aĩa intellectiua poterat manere. igit̃ fortes nõ imediate post b erit ei ꝑ ꝯñs b istãs erit vltimũ istãs esse fortis qd̃ erat assumptũ.

Quarta cõclusio. ¶ Quarta ꝯclusio. dãda ẽ maxima materia sub qua nõ potest manere aĩa itellectiua ꝓpter eius paruitatẽ. probat̃ ꝯclo. datur materia aliqua parua in q̃ põt manere aĩa itellectiua: ⁊ aliqua pua in qua nõ potest manere ꝑ dãda est minima in qua sic/vel minima in qua nõ/vel maxia in qua sic/vel maxima in qua nõ. nõ pimũ vt ꝑ ꝫ ꝑ tertiaꝫ ꝯclonẽ. nec scdm a ut tertiũ vt ptꝫ ꝑ exponẽtes ꝑ vltimũ vꝫ maxima materia sub qua nõ põt manere aĩa itellectiua. et illã reperies in pmo instãti nõ esse hois si hõ corrũpatur ex cõtinua diminutiõe sue materie. Ex his quatuor ꝯclonib⁹ colligas ꝙ dãda est minima materia sub qua põt gñari homo ⁊ maxima materia sub qua non potest manere homo.

Primo — Contra p̄dicta arguit̃. pmo sic. nõ est danda minima materia in qua aĩa itellectiua põt gñari ꝑ scda ꝯclo falsa. pbat̃ aññs. nã dato opposito signet̃ illa ⁊ sit a tũc sic arguo medietas a pri⁹ disponit̃ sufficiẽter ad recipiẽdũ aĩam itellectiuã q̃ a cum omne agens prius ꝯgat i ꝓpinquũ q̃ i distãs. ꝑ aĩa itellectiua prius gñatur in medietate a q̃ in a ⁊ ꝑ ꝯñs a non erat minima materia in qua aĩa intellectiua poterat generari. Forte dices ꝙ medietas a prius erat disposita qualitatiue q̃ a sed non quantitatiue: modo ad introductionẽ anime itellectiue nõ sufficit dispositio q̃litatiua tñ sꝫ requirit̃ dispositio q̃litatiua ⁊ quãtitatiua. Sed ꝯtra. in gñatione hominis qñ medietas a materie est sufficienter disposita qualitatiue tñ/illa medietas informat̃ aliqua forma: ⁊ non nisi intellectiua ꝑ anima intellectiua pri⁹

Secundo — generatur in medietate a materie q̃ in a materia totali: quod erat in argumento assumptum. ¶ Secundo arguitur. cum anima intellectiua in quadaꝫ materia totali generatur ipsa in qualibꝫ parte illi⁹ materie generatur (quia anima intellectiua est tota in toto subiecto ⁊ in qualibet parte totius) ergo nõ est

Tertio — danda minima materia in qua potest gñari. ¶ Tertio arguitur. signo materiam minimam in qua potest generari anima intellectiua: ⁊ sit a. volo ꝙ a incipiat minui tunc immediate post hoc instãs presens (quod voco b) a materia erit minor: ⁊ tamen i ea erit adhuc anima intellectiua (quia nisi sic daret̃ rei permanentis vltimum instans esse quod est contra philosophum octauo huius) ergo in materia minori a totali seu per se existenti anima intellectiua potest

Quarto — gñari: ptꝫ ꝯña. si in minori materia a totali possit esse anima itellectiua in ea potest generari. ¶ Quarto arguit̃. non est dãda maxima materia sub qua anima intellectiua non potest manere ꝑ quarta ꝯclusio falsa. probat̃ antecedẽs: dato opposito signetur illa maxima materia sub qua anima intellectiua nõ potest manere: ⁊ sit gratia exẽpli pedalis quantitatis: tunc sic arguo: aĩa intellectiua potest manere sub illa materia pedali ergo non est maxima sub qua non probatur antecedẽs: accipto hominẽ habentẽ materiam pedalẽ cũ semis qui ponatur i vacuo: ⁊ volo ꝙ ab illa materia pedali cũ semis auferatur semipedalitas materie (que oĩa fiãt supernaturaliter) quo facto pedalitas materie manens adhuc informabitur forma intellectiua ergo pedalis materia non est maxima sub qua non potest aĩa intellectiua manere. probatur antecedẽs. materia illa pedalis aliqua forma informabitur ⁊ nõ alia ab itellectiua: qꝛ nõ potest dici ꝙ informabit̃ forma circũstãtis qꝛ est in vacuo: nec videtur qua alia forma ab intellectiua informabit̃. ergo informabitur anima intellectiua igit̃ ⁊c.

Ad p̄mu[m] — Ad rõnes deueniamus. Ad primam dictũ est vsq̃ replicã. Ad quam dico ꝙ medietas minime materie in qua potest generari aĩa intellectiua si tantũmodo fuerit disposita qualitatiue informabitur forma circũstantis vel forã corporis preexistẽtis quousq̃ habeat quãtitatẽ sufficiẽtem ⁊ requisitam pro introductione forme intellectiue.

Ad scd[m] — ¶ Ad secundam distinguo ꝙ anima intellectiua gñetur i qualꝫ parte materie minime i qua gñat̃: vel in qualꝫ ꝑte per se existente. ⁊ sic nego. vel in qualꝫ ꝑte materie non per se existẽte sic cõcedo. nec ex hoc aliud habet̃ ꝙ non est dãda minima materia nõ ꝑ se existens in qua anima intellectiua potest generari.

Ad terti[um] — ¶ Ad tertiã rationẽ nega ꝯditionalis vltimo facta videlicet si in minori materia a totali posit esse anima itellectiua in ea põt gñari: qꝛ vt dictũ est i primo notabili/maior reqrit̃ materia ꝓ gñatione aĩe itellectiue q̃ ꝓ residentia eiusdẽ genite.

Ad q̄rt[um] — ¶ Ad quartam admitto totum casuꝫ: sed nego ꝙ pedalitas materie manens adhuc informabit̃ forma intellectiua: et qñ queris qua forma iformabit̃ illa pedalis materia in vacuo posita. Dico ꝙ iformabit̃ forma illa qua de⁹ vult illã materiã informari postq̃ materia illa est in vacuo: ⁊ non poterit disponi materia illic exñs ab agẽte nãli ad itroductionẽ cuiusdã forme substãtial̃.

¶ Caput tertium de minimo naturali in forma substãtiali extẽsa atq̃ diuisibili heterogenea a Columella adiectum.

Exposita quantitate materie quo ad paruitatem quã sibi determinat anima intellectiua. Nũc vidẽdũ ẽ an sit dãda minima materia de cui⁹ potẽtia potest educi forã substantialis heterogenea gr̃a exẽpli equi vel asini. Pro cui⁹ materie itellectu.

Primum ... Homogeneũ qd ... cat: ⁊ qd heterogen... — ¶ Notãdũ est pmo q̃d sit homogeneũ ⁊ q̃d heterogeneũ. Hõgeneũ ẽ cui⁹ q̃lꝫ pars noiat̃ noie toti⁹: vt caro/os/aqua ⁊ vnũquodq̃ elementũ. Heterogeneuꝫ ꝟo est cui⁹ nõ quelibet ps noie toti⁹ noiatur: vt homo/asin⁹ equ⁹. Ulteri⁹ aduerte ꝙ forma homogenea differt ab heterogenea quo ad denoiationẽ: qꝛ ps forẽ hõgenee denoiat noie toti⁹ ptẽ materie quam informat. sed ps forẽ heterogenee nõ denoiat noie toti⁹ partẽ materie quã iforãt: qꝛ pes asini non denomiatur asinus: cum nõ hẽat formã asini: sed dũtaxat ptẽ forme asini. Sꝫ obiicies: pes asini ẽ asin⁹ ergo para forme heterogenee denoiat ptem materie quã informat: ꝓbatur aññs pes asini est animal sed non videt̃ quod aliud aĩal sit q̃ asinus ergo est asin⁹: maior patet: pes asini est substãtia animata sensibilis ergo est animal. Rñdet̃ negando pedem asini eẽ aĩal: ⁊ nego ꝙ sit substãtia aĩata sensibilis in sensu in quo capit̃: qꝛ hec diffinitio capit̃ loco hui⁹: substãtia aĩata sensibilis totalis non existens pars alicuius alterius qd̃ sit vnum per se.

Altera fi. homo nei: ⁊ h... rogene... — Nonnulli homogeneum sic diffiniũt est cuius omnes partes eiusdem rationis apparent sensui: cuiusmodi vnumquodq̃ elementum caro/et os. Heterogeneum vero est cuius partes diuersarũ rationum sese offerunt sensui vt homo/equus/asin⁹ quia partes videlꝫ caro/sanguis ⁊ os/sese offerunt diuersarum rationũ.

Secun[do] — ¶ Notãdũ est scdo ꝙ licet forma substantialis cuiusdã bruti teneatur indiuisibilis extẽsiue ab isto doctore: primo de aĩa capite quinto. suppono tñ ipam eẽ diuisibilẽ extẽsiue ꝯformiter ad Albertum de saxonia. Suppono scdo ꝙ in gñatione forme bruti detur primum instans esse. i. detur primum instans in quo est verum dicere asinum esse.

clusio.

His visis sit hec prima cõclusio. forma substãtialis asini nõ oino partibilir pducitur ad hunc sensum q pa forme asini pri⁹ (etiã prioritate tẽporis) producatur q̃ forma totalis asini: cuius tamen oppositum asserit Albertus de Saxonia primo physicorũ. cõclusio probatur. dato eius opposito sequeretur q medietas totalis forme asini esset prius q̃ esset aliqua forma totalis asini: sz hoc probatur falsum: qr quero quomõ denoiabit̃ cõpositũ ex materia informata medietate illi⁹ forme (qñ nondum est tota forma asini) ⁊ illa medietate. non aial/ nec est pars animalis: quia nondum est aliqd aial: nec aliq̃ alia denoiatiõe specifica dnoiat̃. g̃ñ pus gñabit̃ ps forẽ asini q̃ tota forã asini. Itẽ nõ vr̃ q gñari possit ps forẽ asini sine carne aut osse aut sãguie sz non in quãtacunq̃ pua parte materie generari potest caro/os/aut sanguis vt patz per philosophum primo physicorũ. ergo nec pars forme asini in q̃cunq̃ parua parte materie generari potest. igitur non oino ptibiliter generatur forma asini quod est cõtra Albertum primo physicorũ questione. ix. vbi iquit q non est dare minimam materiam de cuius potentia potest educi pars forme asini vel equi.

ert⁹ d
onis,

¶ Secunda ɔclo. ẽ dãda minima materia de cuius potentia potest educi forma heterogenea. s. asini vl̃ equi. ⁊ minima materia in qua potest generari forma asini vl̃ equi. pbat̃ ɔclo. notissimũ est asinũ nõ posse esse sub quacunq̃ modica quantitate qr non potest esse sub quantitate vnius grani milij. accipio igitur materiã in qua debet generari forma asini q̃ i pñti nõduz est sufficiẽtis quãtitatis ad recipiendum formam asini volo tñ q ɔtinue augeatur ⁊ disponat̃ ad recipiẽdaz formã asini. tñ augebit̃ illa materia q in ea generabitur forma asini: vel ergo illius forme datur pmuz instãs esse vel vltimũ nõ/nõ scdz vt ptz p suppositũ in secundo notabili: g̃ pmũ: igr̃ materia exñs i illo instanti est minima in qua potest gñari forma asini: patet ɔña qr in illa generat̃ ⁊ in nulla minori potest generari qr si in aliqua minori põt gñari forma asini/ sequit̃ q hoc instãs non est primum illius forme: qr oporteret illã p̃fuisse.

clo;

¶ Tertia ɔclusio. postq̃ minimum naturale forme heterogenee est in materia introductũ/residuũ successiue acquirit̃/pbat̃ ɔclusio. Tum primo. forma heterogenea est diuisibilis et extensa g secluso minimo naturali illius/successiue et ptibil̃r generatur. Tum secũdo. omne agens citius agit in propinquũ q̃ in remotũ secluso minimo naturali. ergo minimo naturali forme heterogenee pducto secunduz q materia successiue disponitur/forma in eã itroducit̃. Tum tertio. forma heterogenea alio modo generatur in materia q̃ aia intellectiua: sz aia itellectiua nullo modo successiue generat̃ (etiã post iformationem minime materie) ergo forma heterogenea aliquo modo successiue gñatur: et non añ gñationẽ minime forme: vt ptz p primã ɔclusionem ergo minima forma heterogenea gñata/residuũ successiue acq̃ret̃.

clo)

¶ Quarta cõclusio. nõ est danda minima materia in qua potest manere forma heterogenea gr̃a exempli asini: sed bene maxima sub q̃ nõ potest manere. Pria ɔclusionis ps ptz: qr aliter daretur vltimũ instans rei permanentis qd̃ est ɔtra philosophũ octauo physicorũ: ⁊ etiã pbatũ fuit in tertia ɔclusione p̃cedẽtis capitis: probat̃ añs. s. q daret̃ vltimũ instans rei pmanentis: nã signo materiã minimam ⁊ sit a ⁊ volo q a cõtinue diminuat̃: tunc in hoc instãti est asinus ⁊ non imediate post hoc instãs erit asinus qd̃ pbo: imediate post hoc instãs a materia erit minor ex casu: ⁊ a est minima in qua potest manere forma asini ex responsione: ergo imediate post hoc instans forma asini non erit in a materia: igitur non imediate post hoc instans erit asinus. ⁊ p ɔñs rei permanentis dabit̃ vltimũ instãs eẽ. Scda cõclõnis ps pbat̃: sub aliqua materia potest manere forma asini ⁊ sub aliqua nõ potest manere ppter sui puitatem: g̃ datur minima materia sub qua põt manere vel maxima sub qua non potest manere: nõ primum vt ptz per primam partem conclusionis ergo secunduz. Et illam reperies cum ex diuisiõe materie puenitur ad instans in quo primo asinus non est. Ex hac ɔclusione. 4ª. ⁊ 2ª. īfero q nõ est dadus minim⁹ asinus qui põt esse: bñ tñ minimus asinus qui põt generari. Secundo infero q minor potest esse asinus siue manere in rerum natura q̃ generari.

clo;

Contra predicta arguit̃. ¶ Primo sic. nõ est danda minima materia in qua forma asini potest generari ergo tertia conclo falsa: pbatur añs: nam si dãda sit gr̃a exẽpli illa sit pedalis tũc arguit̃ sic. medietas materie pedalis potest recipere qualz formã: ergo põt recipere formã asini: probat̃ añs. inqt Cõmẽtator prio hui⁹ q pprũ est materie qualz formã suscipere. Primũ

¶ Secundo arguit̃. signo semp materiam pedalẽ esse minimam: tũc agens disponẽs illam materiam (suppono q sit extrinsecum) prius introducet formã asini in medietatem propinquiorem q̃ in medietatem remotiorẽ: ergo illa materia pedalis nõ est minima in qua forma asini posset gñari: pbatur añs. omne agens citius agit in ppinquum q̃ in remotum: ergo prius inducet formam asini aut saltem partem eius in medietatem propinquiorem q̃ in remotiorem. Secundũ

¶ Tertio arguitur. si daretur minimum naturale forme asini sequeret̃ q daretur prima pars motus supposita opinione quorũdam Nominaliũ q motus sit ipsum mobile motum seu id qd̃ acq̃ritur per motũ: ɔñs est ɔ phm dicentez q añ oẽm motum fuit mot⁹: ⁊ post oẽm motum erit motus. Probatur sequela: qñ forma asini introducit̃ in aliquam materiã post minimi naturalis pductionem forma asini successiue pducit̃: igitur illa acquisitio successiua forme est motus: ⁊ illius datur prima pars. patet: mi⁹ imũ naturale forme asini est prima pars: quia ante illud minimum naturale nihil illi⁹ forme acquirebatur: ergo est prima pars motus. Tertiũ
Phs

¶ Quarto arguitur. Non est danda maxima materia sub qua forma asini non potest manere: ergo secunda pars quarte conclusionis falsa: pbatur añs: daberur oppositum et signetur illa: ⁊ sit pedalis. ⁊ applicetur materia pedalis cũ semis informata forma asini alicui agẽti corruptiuo illi⁹ forme: tunc tale agens prius corrumpet formã semipedalitatis ex pximioris q̃ formã pedalitatis distantioris: igitur forma semipedalitatis pximioris corrupta pedalitas manẽs informabitur forma asini: ⁊ per cõsequẽs materia pedalis nõ erat maxima sub qua forma asini non potest manere. Quartũ

Ad argumenta respondeamus. Ad primum nego q medietas materie pedalis quam dicis minimam possit recipe quãlibet formã. Et ad Cõmẽtatorẽ primo Physicorũ. Proprium est materie quãlibet formã suscipere/intellexit propriũ est materie quãliber formã suscipere: ad quam formam ipsa materia est disposita quãtitatiue: modo medietas materie pedal' non est disposita quãtitatiue. Ad pmũ

¶ Ad secundum nego q agẽs disponens illã materiam pedalem prius inducat formam asini vel partem eius in medietatem propinquiorem illi⁹ materie pedalis: ⁊ ad probationez: omne agens citius agit in ppinquum q̃ in remotũ verum est de agẽte inducẽte suũ effectũ successiue: aut etiã nisi pueniat impedimẽtũ ex parte passi: nã vbi aliqd passum esset difformiter dispositũ ita q pars propinquior agenti esset minus disposita q̃ pars remotior: ⁊ dispositio partis remotioris tantũ faceret quãtũ maior actiuitas agentis in partem propinquam q̃ in partem remotam: tunc agens tale eque cito ager in partem remotam sicut in partem ppinquã: omne agens igitur quantum est ex se natuz est agere citius in partem propinquam q̃ in remotam. Ad scdm

¶ Ad tertium. Nominaliũ opinione admissa de motu: nego q detur prima pars motus: quia acquisitio illius minimi naturalis non est motus: sed mutatio Ad tertiũ

seu primum mutatū esse motus: nec incōuenit dare primum mutatum esse alicuius motus: sicut in tempore datur primum instans extrinsecum: intelligo s3 viam nominalium: quia s̄m reales nō est dabile primum mutatum esse vt videbitur.

Ad quartū. ¶ Ad quartum. admisso toto casu ⁊ supposito: nego ꝙ agens corruptiuum forme asini prius (saltem tempore licet bene natura) corrumpet semipedalitatem forme ei proximiorem q̄3 formam pedalitatis distantioris: q2 in primo instanti non esse semipedalitatis proximioris verum erit dicere pedalitate3 remotiorem non esse: q2 idem instās est primum nō esse completum semipedalitatis proximioris et pedalitatis remotioris: differenter tamē corrumpūtur: q2 semipedalitas successiue corrūpitur/pedalitas vero subito ⁊ non partibiliter. Et si dicas: omne corrumpens citius corrumpit propinquum q̄3 distans: verum est quando corrumpit tam propinquū q̄3 distās successiue: ⁊ nullū est impedimētum ex parte passi.

¶ Caput quartum de minimo naturali in forma substātiali homogenea a Collumella positum.

Forma substātiali

heterogenea quo ad materie quantitatem: quā sibi determinat declarata. Nūc pscrutādū ē: an silr̄ cōtingat i forā sbali hōgenea sicut i forā sbali hetogenea. s. Utrum detr̄ mīma materia in q̄ possit gn̄ari seu manere forma homogenea: v3 forma ignis/ossis/carnis ⁊c. Pro cuius materie intellectu.

Primū. Albert⁹ de saxonia. ¶ Notādū est primo ꝙ s̄m Albertu3 de Saxonia capite. ix. primi Physicoꝝ nō datur minimū naturale in forma homogenea. s. nō ē dabilis materia tā parua in qua possit generari forma homogenea gratia exēpli forma ignis quin in minori possit gn̄ari dicta forma: q2 quacūq3 materia data in qua pōt gn̄ari forma ignis i minori materia adhuc pōt gn̄ari. Mouetr̄ ipse Albertus hoc motiuo: forma homogenea est diuisibilis: ⁊ gn̄atur successiue ꝑ partem post parte3: ergo nō de ita modica materia educitur quin de minori educatr̄ forma homogenea: et ꝑ ꝯn̄s nō est dabilis minima materia in qua possit generari forma homogenea. Istud em̄ motiuu3 nō cōcludit: quia nō sequitur: forma homogenea est diuisibilis: ergo gn̄atur successiue ⁊ partibiliter (saltem s3 se ⁊ quālibet eius partē) sed solū sequitr̄ ꝙ illa forma homogenea generatr̄ successiue ⁊ partibiliter/minimo naturali ipsius forme homogenee producto.

Scd̄m. ¶ Notādū est scd̄o ꝙ s̄m Albertu3 in loco p̄allegato licet nō sit dabilis minima caro simpliciter: dabilis est tamē minima caro non tēdens ad corruptionem in medio ad hoc specialiter circūstātiato. Istō declaratur exēplo: posito casu ꝙ sit aliqua caro potētie et etiā resistētie vt duo: ⁊ mediū cōtrariū sit vt duo actiuitatis: tūc ista caro est in isto medio ⁊ maneret in eo nō tendēs ad corruptionē: ex quo tāta est eius resistētia sicut est actiuitas medij circūstātis per casu3: sed quacūq3 carne data minori ipsa non maneret in isto medio sine tendētia ad corruptionē: ex quo excederetur a medio: ergo caro p̄or data erat minima potēs manere in medio tali (nisi tūc alia cōcurrerēt ad ei⁹ corruptionē) sine tēdētia ad corruptionem.

Pria ꝯcl̄o. **His visis** sit hec prima cōclusio ad saluandū Aristotelis dictū primo Physicorū. vbi inquit nō esse dabilem minimam carnem non sufficit dicere Aristotelem intellexisse non esse dabilem minimam carne3 non tendentem ad corruptionē in medio ad hoc specialiter circumstantiato. Iuxta declarationem in secundo notabili factā. probatur conclusio: nam si sic posset interpretari dictum Aristotelis sequeretur ꝙ quacūq3 carne signata (cuiuscūq3 magnitudinis fuerit) ipsa posset dici minima caro ad sensum declaratum: consequens satis apparet absurdum: ergo ⁊ antecedens: probatur sequela/quacūq3 carne data si alicuius fuerit resistentie gratia exempli vt q̄ttuor vel vt sex poterit dari mediū contrarium tante actiuitatis adequate quante est resistentie illa caro: ⁊ si in tali medio caro illa ponatur non tendet ad corruptionem. sed quacūq3 carne data minori illa/posita in tali medio ipsa tenderet ad corruptionem: ergo talis caro est minima ad sensum expositum.

Scd̄a 2[illegible] ¶ Secunda conclusio. Forma homogenea gratia exempli forma carnis vel ignis alio mō producitur q̄3 forma heterogenea. Probatur conclusio: quia nulla pars forme heterogenee potest produci nisi simul ⁊ semel producatur forma heterogenea totalis (quod dicitur propter minimum naturale talis forme) vel nisi ipsa forma heterogenea sit producta: sed forma homogenea s̄m quālibet eius partem (modo habeat quantitatem sufficientem) potest generari absq3 hoc ꝙ generetur forma homogenea vel absq3 hoc ꝙ sit generata: igitur forma heterogenea ⁊ homogenea alio modo seu diuersimode generātur siue producuntur. maior patet per primam conclusionem capitis immediate precedētis: ⁊ minor probatr̄: q2 forma homogenea nō requirit certā figurā ad denominādū id cuius est forma: ergo quātumcūq3 se modo habeat quantitatem materie sufficientem potest generari siue sit pars alterius siue nō.

Tertia cō clusio. ¶ Tertia cōclusio dabilis est minima materia in qua pōt gn̄ari forma homogenea per se existens. ꝓbatur conclusio auctoritate Aristo. i. physico. iiij. capite expsse dicētis: ptz minima ex carne nullum omnino corpus secerni posse: alioquin minima minor erit: dicebatur per se existens: quia data aliqua materia in qua gn̄atr̄ forma carnis vel forma alia homogenea/in qualibet parte materie quātulicūq3 parua gn̄atur.

Quarta c clusio. ¶ Quarta cōclusio. nō est dabilis minima materia in qua forma homogenea possit manere. probatur ꝯclusio: q2 alias sequeretr̄ ꝙ naturaliter posset dari vltimū instās esse rei permanētis: qd̄ est cōtra Phm̄. 8. hui⁹. sequela est manifesta ex declaratione posita in quarta cōclusione capitis immediate precedētis.

Primo ar[illegible] guitur. **Contra predicta** arguitr̄. Primo sic. Nō est dabilis minima materia i qua possit gn̄ari forma homogenea gratia exēpli forma ignis: igitr̄ tertia conclusio falsa. ꝓbatur antecedēs: q2 si sic sequeretr̄ ꝙ minimū naturale ignis ꝓduceretr̄ in instāti: sed hoc ꝓbatur falsu3 q2 sequeretr̄ applicato ligno centū pedu3 alicui igni potēti inflāmare aliquā partē illius ligni/totū illud lignū in instāti incēderetur. cuius oppositū docet experiētia. ꝓbatr̄ ꝯsequētia: supposito ꝙ minimū nāle ignis sit pedale: tūc ignis i istāti aget i mā3 pedalē illi⁹ ligni/ idncēdo fora3 ignis: q̄3 i illo istāti aget i secūdam pedalitatē illius ligni: ⁊ per ꝯn̄s in omnes reliquas probatr̄ ꝯn̄a: tātus est excessus actiuitatis ipsi⁹ agētis sup resistētiā ipi⁹ scd̄e pedalitatis quāt⁹ ē excessus actiuitatis ipsius agētis sup resistētiā prime pedalitatis: igitr̄ adeo cito d3 agere agēs in secunda3 pedalitatē: sicut in primā: patet cōsequentia: q2 velocitas actionis ꝓuenit ex excessu actiuitatis agentis sup resistētiā passi. Nec valet dicere ꝙ prima pedalitas est melius agēti applicata q̄3 secūda: ꝓpterea citius agit in primā q̄3 in secundā. Quia nō in infinitum melius applicatur prima pedalitas agēti q̄3 secunda. igitur non in infinitū citius illud agens debet agere in primam pedalitatem q̄3 in secundā: qd̄ tamen est falsum si dicatur ꝙ prima pedalitas

Secundo incēdetur in instanti ⁊ secunda successiue. ¶ Secundo arguitur. non est dabile minimum naturale ipsius aeris aut aque: ergo nec in alijs formis homogeneis cum non sit potior ratio in vna forma homogenea q̄3 in qualibet alia. probatur antecedens. si dabile sit minimum naturale ipsius aeris signetur illud/⁊ sit a pedale/tunc ex hoc minimo naturali aeris potest

Aristo. ij. de gn̄atione. fieri decima pars minimi naturalis aque: ergo non datur minimum naturale in ipsa aqua: consequentia est nota/⁊ probatur antecedens per Aristotelem ij. de generatione dicentem: ꝙ ex vno pugillo terre

Possunt fieri decem pugilli aque/ et ex vno pugillo aque possunt fieri decem pugilli aeris: et sic ascendendo: sed ex vno pugillo aeris decima pars pugilli aque fieri potest: ergo ex vno minimo aeris potest fieri decima pars minimi aque: vel al's sequitur q non ex quocunq elemēto potest fieri aliud qd est contra Philosophum loco preallegato. Nec valet dicere q ex vno minimo aeris fiat tantummodo vnum minimū naturale aque: quia oporteret q minimum naturale aque esset in decuplo minus minimo naturali aeris (cum sm Aristotelem ex vno pugillo aeris fiat dūtaxat decima pars pugilli aque) quod falsum est: quia ex illo minimo aque non possent fieri decem minima aeris.

Tertio. ¶ Tertio arguit. Applicetur aliquod lignum tripedale igni et minimum naturale ignis sit pedale: tunc illud in hoc instanti producetur: et volo q per potentiam diuinam illud minimum ignis desinat esse per vltimū sui esse: quero vel ille ignis aget successiue in residuum materie: et si sic dabitur minus minimo extra suum totum: si vero in instanti agat in aliquod pedale residui: et sit gratia exempli illud a: tunc arguitur sic. a non est et producetur in instanti: vel ergo in instanti immediato instanti presenti: et hoc non: quia nō sunt dabilia duo instantia immediata: vel i instanti mediato huic instanti: et sic dabetur tempus anteq producetur a. igitur illud agens non continuaret suam actionem: quod est contra id qd presuppono in principio argumēti.

Quarto. ¶ Quarto arguitur. si dabile sit minimum naturale in qualibet forma homogenea. gratia exempli minimū naturale ignis sit pedalis quātitatis/ et minimum naturale ligni sit plusq semipedalis quantitatis: et volo q alicui igni applicetur lignum pedale cum semis: tunc quero/ vel iste ignis aget successiue in omnes partes illius ligni vel in instanti: si primum sequitur q datur minus minimo in igne vel in ligno: quia si prima pedalitas illi9 ligni sit in instanti incensa et residuum successiue incendatur/ dabitur minus minimo in ligno: quia semipedale ligni per se stabit: et minimum naturale ligni est plusq semipedale. Si vero detur secundum videlicet q totum illud lignum in instanti inflammetur/ sequitur q non omne agens citius agit in ppinquū q in distans: etiam vbi non prouenit defect9 ex parte passi: quia talis ignis non agit citius in medietatem proximiorem agenti vltime semipedalitatis q in medietatem remotiorem: et esto q successiue ageret in illam vltimam semipedalitatem non propterea daretur minus minimo naturali ipsi9 ignis: igitur non debet agere subito vel in instanti in totum illud lignum pedale cum semis.

Ad primū. **Ad argumenta** respōdeamus. Ad primum dato q minimū naturale ignis producetur in instanti. negatur propterea q subito inflāmabitur lignum centum pedum applicatum igni. Ratio est. q producto minimo naturali in instanti aget omnino successiue in totum residuum: videlicet in secūdam pedalitatem et in alias sequentes. Et velocitas actionis talis ignis nō prouenit propter excessum actiuitatis talis agentis super resistentiam passi: sed ratio quare subito agit et in instanti in primam pedalitatē est: quia repugnat ex parte passi q illud agens non agat equevelociter in omnes partes illius prime pedalitatis: q si ageret prius in vnam q in aliam (cum illa pedalitas p suppositum sit minima) daretur minus minimo qd implicat.

Ad scdm. ¶ Ad secundum nego q non sit dabile minimum naturale aeris vel aque: et ad probationem dico q ex minimo naturali aque non potest fieri aliquo modo aqua: et quando dicitur q ex quolibet elemento potest fieri quodlibet aliud: hoc debet intelligi secluso impedimento minimi naturalis.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium admisso toto casu dico q scda pedalitas quam vocas a non producitur in instāti. i. in mensura quadam indiuisibili temporis: sed in instanti. i. subito: quia per vltimum non esse a pedalitas producitur: eo q in quolibet tempore terminato ad instans presens producetur: sed non producetur in tanto tempore quin adhuc in minori producetur: quia quātūcunq paruo tempore dato (dummodo illud terminetur ad instās psens) in illo producet a.

Ad quartū. ¶ Ad quartum casu et supposito admissis dico q lignum illud pedale cum semis producetur subito seu in instanti non ea de causa ne daretur minus minimo naturali ipsius ignis: sed hoc erit ne detur minus minimo naturali ipsius ligni: et sic dico q illud agens non citi9 aget in primam pedalitatem/ defectus tamen prouenit ex parte passi videlicet ne detur minus minimo vel in igne vel in ligno.

Solēt nōnulli probabilr tenere loco minimi naturalis dabile esse maximū qd nō pōt per se existere. i. datur aliqua materia quā forma aque vel ignis aut aliā nō potest informare ppter eius paruitatem: sed quacūq maiori data detur minor quā potest informare. ¶ Probatur q rationabiliter nō possit teneri dabile esse maximū qd nō ad sensum prius declaratū. Nā si dabile sit maximū qd nō (gratia exēpli in forma ignis) sit pedalis quātitatis: et pono per casum q alicui igni applicetur materia bipedalis/ tunc ignis ille aget subito in materiā pedalem tantum/ et successiue in residuū: vel aget subito in instāti in materiam pedalem cū aliqua certa parte scde pedalitatis. nō ē dōm primū: q i mā pedali p se existente esset forma ignis/ et tñ in illa mā pedali nō eēt forma ignis: cū pedale per suppositum sit maximum in quo non potest generari forma ignis. nec est etiam dandum secundū videlicet q ille ignis producat formam ignis subito siue in instanti in materiā pedalē cū aliqua certa parte secūde pedalitatis qd probat. ille ignis citius et prius aget in meditatē proximiorē ptis scde pedalitatis q i aliā remotiorē medietatē eiusdem partis/ cū non sequitur aliquod inconueniens si ipse ignis agat prius in illam medietatem proximiorem partis secunde pedalitatis q in medietatē remotiorem eiusdem partis: q non sequitur: dabile esse minus minimo/ nec min9 maximo qd nō/ nec aliqd aliud incōueniēs: igit ignis ille nō aget in instāti in materiā pedalē cū aliqua certa parte secūde pedalitatis. ¶ Item ratiōe stupe probatur idē scz non esse dabile maximum qd nō: nā si sic/ maximū qd nō i stupa sit pedalis quātitatis: et suppono dabilē esse maximū ignē qui pōt esse (vt videbit sequēti capite) qui gratia exēpli sit decupedalis/ et accipio aliquē ignem nouē pedū cū dimidio/ cui applicetur stupa pedalis cū medietate pedalitatis: tūc vel tota illa stupa pedalis cū semipedalitate piecta in illū ignē inflāmatur: et si sic dabitur ignis maior maximo: q suppono q ad inflāmationē stupe semipedalis sequatur icremētū ignis ex vna semipedalitate: vel tm̄mō semipedalitas stupe incēdetur: tunc seqtur q remaneat stupa pedalis p se existēs: igit stupa pedalis nō est maxima q nō potest per se existere: qd est cōtra presuppositum. Nec est dicendū q minor pars semipedalitate stupe tm̄modo incendet: q signet illa/ et gr̄a exempli sit medietas semipedalitatis q vocetur a/ et alia medietas vocet b/ tūc arguit sic: medietas b/ est passum applicatū igni oino dispositū ad formā ignis recipiendā: nec est aliqd impedimētū qre nō possit recipere formā ignis: igit illa medietas inflāmabit. et p ɔñs a/ nō tm̄mō inflāmabit ab igne. Aliqui ex defensorib9 hui9 opiniōis dicerent q nō est dabilis aliqua pars illi9 semipedalitatis stupe q sm se vel aliquid eius sit incēsa: ita q remaneret vna pedalitas stupe nō incēsa cū aliqua parte semipedalitatis adeqta: sic q nulla pars certa et adeqta illi9 semipedalitatis ē nō incēsa: sed quacūq pte illi9 semipedalitatis assignata verū est aliquā partē ei9 esse incēsam et infōmatā.

Cōtra istud sic arguitur. sequeretur ꝙ aliquis ignis esset maior altero indiuisibiliter: quod est falsum: qꝛ si sit maior: vel est in duplo vel in triplo vel in quadruplo vel aliqua alia proportione maior: igitur diuisibiliter. Probat̄ sequela: nam illa semipedalitas stupe de qua nunc loquebamur vocetur a/ et sit vna alia semipedalitas stupe oīno incensa scilꝫ ſm se ꝛ quodlibet sui/ que vocet̄ b/ tunc b ignis est maior ꝙ̄ a: qꝛ est semipedalis a vero nō est semipedalis: et ꝙ indiuisibiliter sit maior probat̄: in nulla proportione est maior: igitur b ignis est indiuisibiliter maior a. ¶ Dicūt aliq̄ ꝙ Gregoriꝰ qui ꝓbabiliter tenet primo Sniarum. xvij. distinctione. articulo. iij. dicit ꝙ maximū qd̄ nō/ in vnaq̄q̄ꝫ specie ꝓducit̄ per vltimum nō esse ꝛ nō per primū instans sui esse: idcirco cū in primo argumēto capiebat̄ materia bipedalis applicata alicui igni: tunc dicendū esset ꝙ nulla pars illius materie bipedalis nunc inflāmat̄ ꝛ immediate post aliqua pars materie bipedalis inflāmat̄/ cū quo stat ꝙ nulla pars illiꝰ materie bipedalis imediate post hoc inflāmabit̄: nec iste aliquo modo repugnāt: immediate post hoc/ aliq̄ pars illiꝰ materie bipedalis inflāmabit̄: ꝛ nulla pars illiꝰ materie bipedalis immediate post hoc inflāmabit̄: vt patꝫ ex exponētibus de immediate sicut visum est in logica. Tamen per hoc ꝙ maximū qd̄ nō incipit esse per vltimū nō esse: non habet̄ solutio alteriꝰ argumēti in quo ꝓsupponebat̄ ꝙ maximꝰ ignis esset decē pedū ꝛc. Itē si maximū qd̄ nō inciperet esse per vltimū nō esse seq̄ret̄ ꝙ rei permanētis daret̄ naturaliter loquēdo vltimū instans esse: qd̄ est cōtra Phm̄. ꝓbat̄ seq̄la: nam capiat̄ aliqd̄ lignū applicatū igni in qd̄ debeat introduci maximꝰ ignis q̄ nō potest esse (intelligo per se ꝛ seorsum) tunc in hoc istāti est illud lignū grā exēpli pedale: qꝛ nōdū est incēsum cū incipiat inflāmari per vltimū nō esse: ꝛ imediate post hoc nō erit illud lignū pedale qꝛ immediate post hoc erit īflāmatū cū aliqua alia parte ligni. ¶ Propterea rectiꝰ esse dicēdū arbitror nō esse dabile maximū qd̄ nō: nisi ad hunc sensum ꝙ dabile est maximū qd̄ nō potest per se existere seu manere: id est dabilis est maxima materia sub qua nō potest manere forma aliqua substātialis: ꝛ non est dabilis minima materia in qua pōt manere: vt patꝫ per precedētia capita. Et cū dicit̄ ꝙ nō est dabile maximū qd̄ nō/ intelligi dꝫ ꝙ nō est dabile maximū qd̄ nō potest generari: lꝫ bene minimū: ꝛ sic patꝫ ex ꝓcedētibꝰ ꝙ est dabile minimū naturale qd̄ potest generari: nō aūt maximū naturale qd̄ nō potest generari. Ita etiā est dabile maximū naturale qd̄ non potest manere: non aūt minimū naturale qd̄ potest manere: semꝑ intelligo ꝓpter paruitatē. Et si quis dicat postq̄ꝫ datur maximū naturale qd̄ nō potest manere: lꝫ nō detur maximū naturale qd̄ nō potest generari: seq̄tur ꝙ argumentū scd̄m vbi ꝓsupponebat̄ dabile esse maximū ignem/ eque bene ꝓcedit cōtra istud sicut cōtra eos qui dicūt ꝙ est dabile maximū naturale qd̄ nō potest generari. Ad hoc admitto illud esse verū: ideo argumētū illud soluit̄ hoc modo dicēdo ꝙ ille ignis nouē pedū cū dimidio non agit aliquo modo in stupā pedalem cū semis ꝓpter repugnantiā ex parte passi: qꝛ si ageret in aliquā partē semipedalitatis pari rōne ageret in totā semipedalitatē: qd̄ nō ꝯtingit: qꝛ remaneret stupa pedalis. nō incēsa: que est maximū qd̄ nō stupe: ideo nō pōt per se existere: ꝛ sic patꝫ ꝙ est impedimentū per accidēs ꝓueniēs a passo scꝫ a stupa/ ne ipsum agēs vtpote ignis possit agere in talē stupā.

Caput quintum de maximo naturali in vnaq̄q̄ꝫ specie a Columella adiectū.

Iscussa vniuscuiusq̄ꝫ speciei entis naturalis quātitate quo ad paruitatē. Nūc est cuiuslibet talis quātitas quo ad magnitudinē perscrutāda. Idcirco in presenti querit̄ vtrū cuiuslibet speciei sit dare maximā materiā in qua potest generari aliquod indiuiduū illius speciei: vel maximā materiā in qua pōt manere. Pro difficultatis itellectu. ¶ Notandū est primo ꝙ idem est iudiciū loqui de maximo in forma itellectiua ꝛ in forma heterogenea: scꝫ in forma brutoꝝ: ideo cōclusiones posite de forma intellectiua intelligi poterūt de q̄libet forma brutali. Nunc ꝓsupponūtur aliqua pro maiori declaratione huius materie. Primū ꝙ nō sub quātitate quantūcūq̄ꝫ magna potest generari hō. ꝓbatur suppositū per Commentatorē primo huius dicentē. Res naturales sunt terminate in magnitudine ꝛ paruitate. inquit preterea Phs. ij. de aīa. omniū natura cōstantiū est terminus ꝛ ratio magnitudinis ꝛ augmēti: igitur non sub quātitate quātūcūq̄ꝫ magna potest generari hō aut manere. Ratione aūt ꝓbatur. cōstat hoīem non posse generari aut manere sub quantitate celi: ergo non sub quātitate quātūcūq̄ꝫ magna potest manere aut generari. Item de intentione Cōmentatoris et Aristotelis tertio celi/ mixta ab elementis differunt: quia illa ratione formarū suarū determināt sibi certas figuras (quia cōstat hoīem non posse esse sphærice figure omnino) hec vero ratione suarū formarū determinant sibi hmōi certas figuras: ergo oportet heterogenea sibi determinare certas quātitates et magnitudines: igit̄ non sub quacūq̄ꝫ quātitate quātūcūq̄ꝫ magna potest esse homo: qd̄ ꝓsupponebatur. Scd̄m presuppositū ꝙ heterogenea incipiūt esse per primū instans: ꝛ non per vltimū instans non esse sui. Tertiū ꝓsuppositū est ꝙ nullius rei permanētis est dare vltimū instans sui esse: sed bene primū non esse: vt patꝫ ex secūdo capite de minimo naturali in forma intellectiua. ¶ Notandū est secūdo pro cognoscēdo an detur maximū in homogeneis gratia exempli in elemētis ꝙ ignis non potest sub quacūq̄ꝫ quantitate esse nec quācūq̄ꝫ quantitatē per eius augmentationem attingere. ꝓbatur. ignis nō potest esse sub tanta quātitate quāta est tota quātitas masse existentis in concauo orbis lune/ nec per eius augmentationem illam quantitatē attingere: ergo ignis nō potest esse sub quacūq̄ꝫ quātitate. ꝓbatur antecedēs: detur suppositū scꝫ ꝙ ignis possit esse sub tota quātitate oīm generabiliū ꝛ corruptibiliū: ꝛ ponat̄ in esse scꝫ ꝙ forma ignis informet materiā totius masse omniū generabiliū ꝛ corruptibiliū: seq̄tur ꝙ ignis lōge maiorē locū occupat ꝙ̄ oīa generabilia in cōcauo orbis lune existentia: ꝛ sic oporteret latera celi magis distare ꝙ̄ distant: quod est falsum. ꝓbatur prima ꝯsequētia scꝫ ꝙ sequeret̄ ignē informare maiorē locū ꝙ̄ occupent omnia generabilia ꝛc. Tum primo: ignis non potest manere sub tanta densitate quāta est densitas terre aut aque aut aeris: igitur oportuit materiā illoꝝ elementoꝝ multū rarefieri: ideo maiorē locū occupare. Tum secūdo ex vno pugillo terre fiunt decem aque ꝛ ex vno aque decem aeris/ ꝛ ex vno aeris decē ignis: vt patet per Phm̄. ij. de generatione: ergo si materie illorum elementoꝝ sint informate forma ignis sequitur ꝙ ignis maiorem locum occupabit ꝙ̄ elementa ex quibus est factus.

His visis sit hec prima cōclusio. Est dabilis maxima quātitas sub qua potest generari aīa intellectiua. ꝓbatur cōclusio: est dabilis quātitas materie tam magna ꝙ in ea nō sufficit aīa intellectiua generari: qua signata ꝛ sit maior ꝙ̄ decupedalis volo ꝙ illa materia diminuat̄: tandē ad quantitatē sufficientē introductioni anime intellectiue deueniet: ꝛ per secundā suppositionē secundi notabilis/ ipsiua hoīs dat̄ primū instās esse: ergo in primo istāti in quo itroducet̄ forma itellectiua quātitas materie est maxima in q̄ pōt generari aīa intellectiua: qꝛ in illa generatur: ꝛ in nulla maiori potuit generari vt manifestū est: igitur cōclusio vera. ¶ Secunda conclusio. Non est dabilis maxima quantitas sub qua forma intellectiua potest manere: sed minima sub qua nō potest manere. ꝓbatur prima pars

Primo

Secūdo

Prima cōclusio.

Secūda

cōclusionis: nam aliás sequeretur q̃ daretur vltimum instans esse rei permanētis: quod ꝓbatur. nam si dabilis sit maxima quātitas ꝛc. sit illa decupedalis: et capio sortē habentē illā quātitatē cuius materia augeatur: tunc in hoc instāti est sortes / ꝛ imediate post hoc nō erit sortes: q2 immediate post hoc maior erit sua materia q̃ nunc: ꝛ nunc est maxima sub qua pōt manere aīa intellectiua: ergo rei permanētis datur vltimū instans. Secūda pars ꝓbatur: sortes alicuꝰ quātitatis potest intantū augeri q̃ propter magnitudinē sue materie corrumpetur (q2 nō sub quātitate quantūcūq3 magna aīa intellectiua potest manere) ꝛ nō datur vltimū instās esse sortis: ergo corrumpet per primū instās nō esse: ꝛ materia que est in illo instanti est minima sub qua nō pōt manere aīa intellectiua / cū in illa nō possit manere aīa itellectiua / sed qualibet minori data datur maior in qua pōt manere aīa intellectiua: igitur illa materia que est in primo instanti nō esse sortis / est minima sub qua nō potest manere aīa intellectiua propter eius magnitudinē. Hē due cōclusiones de aīa intellectiua posite / correspōdēter ꝛ ꝓportionabiliter intelligi possunt de formis heterogeneis videlz de brutis.

Tertia. ¶ Tertia conclusio. Dabilis est maximꝰ ignis q̃ pōt generari per naturā. ꝓbatur cōclusio. Tum primo / oēs influentie celestes calefactiue possunt esse adeo bene applicate ita q̃ producēt vnū ignē quo nullus maior potest esse in rerū natura per potentiā naturalē: ergo ille ignis est maximꝰ qui pōt generari. Tum scḋo / dabilis est materia tam magna q̃ in illa nō suffidt forma ignis generari: qua data volo q̃ ipsa diminuatᷓ: tunc tandē deueniet ad quātitatē sufficiētē introductioni forme ignis: ꝛ datᷓ primū instās esse ignis vt suppono: ergo

Quarta. in illo instāti primo esse ignis / ignis ille est maximꝰ qui potest generari. ¶ Quarta cōclusio. Nō est dabilis maximꝰ ignis qui potest manere: sed bene minimus ignis qui nō potest manere. ꝓbatᷓ ꝯclusio quo ad vtrāq3 partē probationibꝰ similibus his que date fuerunt in secunda conclusione.

Primo arguitur. **Cōtra predicta** arguitur. Primo sic. Nō est dabilis maximus ignis per naturā q̃ potest generari: ergo cōclusio tertia falsa. ꝓbatᷓ antecedēs. nā detur oppositū ꝛ signetᷓ ille ignis: ꝛ sit decupedalis grā exēpli: tūc dabilis est ignis maior illo decupedali: igitᷓ ille decupedalis nō est maximꝰ. ꝓbatᷓ antecedēs: volo q̃ ꝓiciatᷓ aliqua stupa bipedalis in talē ignem: vel talis stupa incēdetᷓ: ꝛ si sic ignis erit maior q̃ decupedalis: vel nō incēdetur: ꝛ si sic seq̄tur q̃ a ꝓportione maioris inequalitatis nō fieret actio / cū a tali igne maioris potentie q̃ illa stupa non fiat actio in talē stupā. Item paruus ignis incēderet illā stupā: ergo ille maximꝰ: ptz ꝯña a minori ad maius. Nec satisfaceret dicere q̃ ille ignis decupedalis assignatꝰ est maximꝰ q̃ pōt generari: nō aūt maximꝰ q̃ pōt manere: ideo dabitur aliquis ignis maior illo decupedali q̃ pōt manere: ideo stupa illa poterit incēdi. Ratio quare hec rn̄sio non satisfaceret est hec: quia quēadmodū dabilis est maximꝰ ignis q̃ pōt generari q̃ gratia exēpli sit decupedalis: ita etiā dabilis est minimꝰ ignis q̃ nō potest manere propter eius magnitudinē quā grā exēpli presuppono esse vndecupedalē: tūc accepta stupa bipedali proiecta in ignē decupedalē: vel illa incendetur / ꝛ sic seq̄tur q̃ dabilis est ignis maior maximo: ꝛ etiam maior minimo igne qui nō potest manere scilz maior igne vndecupedali: q̃d incōueniēs: vel oportet dicere q̃ illa stupa non incēdetur ṡm se totā: ꝛ sic argumentū prius factū semper habet suā vim.

Secūdo. ¶ Scḋo arguitᷓ. nō est dabilis maxima quātitas sub qua pōt generari forma ignis: ergo cōclusio tertia falsa: ꝓbatur antecedēs per Cōmentatorē scḋo de aīa dicentē / q̃ ignis augmentaretur in infinitū si cōbustibile apponeretur.

Tertio. ¶ Tertio arguitᷓ. Non est dabilis maximus homo qui potest esse: igitᷓ prima conclusio falsa. probatur antecedēs: nam quātuscūq3 sit aliq̄s homo adhuc ille potest nutriri / augeri / ꝛ fieri maior: igitᷓ nō est maximꝰ hō qui pōt esse: ꝛ simili modo arguatᷓ de asino / equo ꝛ quocūq3 bruto. Nec rationabile dici posset aliquem esse hoiem tam magnū: sic q̃ ille non possit aliquātisper augeri per nutritionē.

¶ Quarto arguitᷓ sit gratia exēpli sortes qui sit maximꝰ hō qui potest esse: tunc ille potest verberari ꝛ ledi sic q̃ tumescat absq3 hoc q̃ moriatᷓ: quo facto propter illū tumorē sit maior: ergo sortes nō erat maximꝰ homo qui potest esse. Nec valet dicere q̃ si tumescat ꝓpter verbera in primo instāti non esse tumoris / sortes desinat esse ꝛ corrumpatur: quia illud instans primū nō esse tumoris esset vltimū instans esse sortis: ꝛ sic rei permanentis daretur vltimum esse: quod est contra Aristotelem octauo huius. Quarto.

Ad primum. **Ad argumēta** respōdeamꝰ. Ad primū dico q̃ stupa illa bipedalis proiecta in maximū ignē non incēdetᷓ. ꝛ ratio est: quia lz ille ignis possit incēdere illā stupā ṡm naturam particularē: ꝓhibetᷓ tñ agere per naturā cōem. Pro cuius intellectu notes q̃ in qualibet re naturali duplex est inclinatio: quedā est ad conseruationē sui ipsius / quedā vero ad conseruationē vniuersi cuius ipsa res naturalis est pars. Unde prima inclinatio vocatur natura particularis. Secunda vero natura cōmunis: ꝛ ipsa natura cōis est potētior natura particulari: ideo ꝓfertur. vnde docet experiētia q̃ aqua ascendit sursum ad euitandū vacuū ꝛ non descendit per mediū minoris resistentie: ꝛ hoc ṡm naturā cōem ꝛ non propriā. Itidem in proposito dico q̃ illud combustibile nō incēdetur ab illo igne: q2 prohiberetur a natura cōmuni: eo q̃ si ille ignis fieret maior / disproportionaretᷓ ordo totius vniuersi propter inordinatū excessum ignis ad alia elemēta. Et ex hac interpretatione seq̄tur q̃ ille ignis nō cōuerteret aliquē aerē in sui naturā. Duplex est inclinatio in q̄libet re naturali.

Ad scḋm. ¶ Ad secūdū dupliciter potest intelligi dictum Cōmētatoris. Primo q̃ igni nō repugnat ṡm naturam suam particularē q̃ in infinitū augeatur per appositionē combustibilis: lz ei repugnet ṡm naturam cōmunē. Secundo sic potest intelligi illud Cōmentatoris q̃ igni non repugnaret si esset locus receptiuꝰ sufficiēs in quo libere posset dilatari: quin per appositionē combustibiliū posset augeri in infinitum: sed causa quare nō est in infinitū augmentabilis est defectu loci recipientis: ꝛ loquor de potentia naturali.

Ad tertiū ꝛ quartum. ¶ Ad tertium ꝛ quartū dico argumēta sufficiēter probare nō esse dabilem maximū hominē qui potest esse seu manere: quod cōcessimus in secunda cōclusione huius capitis: sed argumēta nō ꝓbant non esse dabilem maximū hoiem qui potest generari: ꝗd est non esse dabilem maximā materiā sub qua potest generari anima intellectiua: vel saltem maximam materiā sub qua potest generari homo. ¶ Et hec de minimo ꝛ maximo dicta sufficiant: que omnia ṡm Nominaliū viam sunt posita.

Caput primum.

Necesse est itaq3 aut vnum esse principium: aut plura. Et si sit vnum: aut immobile: vt Parmenides ꝛ Mellissusq3 dicit: aut mobile esse oportet: vt naturales censere videntur. quidā aerē. quidā aquam primū principiū esse dicētes. Si plura sint: aut finita: aut ĩfinita esse necesse est. Et si finita sint: pluraq3 vno: duo vel tria. vel quattuor. vel in alio quodam numero esse oportet. Si infinita: aut genere quidē vnū. figura vero vel forma diuersa:

perinde atqꝫ Democrit⁹ asserebat: aut contraria etiam necesse est esse: pari mō querere videntur. ⁊ ij querunt quotnā sint ea que sunt. Nam ea primum querunt ex quibus ra. vtrum sint finita an infinita. Quare principiū querunt cō stant ea que sunt: vtrum vnum an plura sint: ⁊ si sint plura ac elementum: vtruz sit vnuz an plura. Considerare igitur si id quod est. vnum sit. atqꝫ immobile nō ad naturalē physicū ptinet. Nā vt geometrie non est. ad eum ratio qui geometre principia tollit: sed aut ad aliaz scientiam attinet: aut ad cōmunem omnium facultatez: sic ⁊ illi nulla est ad eū ratio qui principia tollit. Non est eniz principium si vnum est tātum: atqꝫ vnū hoc modo. Principium enim alicuius aut aliquorum principium esse constat Simile itaqꝫ si hoc modo sit vnum considerare. ⁊ de alia quauis positiōe disserere: que sermōis causa dicitur qualis est heracliti. vel quispiam id qō est vnū hoīem esse dixerit. Aut cōtentiosaz soluere rationem quod quidē ambe rationes habent ⁊ Parmenidis ⁊ Mellissi. Nam falsa sumunt: ⁊ forma sunt vitiose. Inepta autez magis est ratio ipsius Mellissi nec dubitationē habet: sz vno absurdo dato cetera accidūt. Hoc vero nullā habet difficultatem. At nobis ea que natura constant. aut omnia aut aliqua moueri subijciatur: quod quidem patet inductione. Et īsuper nec omnia sunt soluenda. Sed ea tantū q̄ quispiā ex principijs ostendit falsa. Que vero hanc conditionem egrediuntur: nō sūt soluenda. Veluti quadrationem eam eam quidem que per partes extruitur: ad geometram dissoluere pertinet. Antiphontis autem non ad geometraz redarguere spectat. ¶ Hippocratis chij tetragonismus. ¶ Tetragonismus antiphontis.

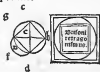

¶ Verum cum non de natura quidez: naturales autem dubitatiōes ipsos accidat dīc: bene res sese habebit fortasse: si paruz de ipsis disseruerimus. Hec enim consideratio philosophiam nimirum habet. Atqꝫ vt a principio omniū accōmodatissime nostra hec proficiscatur oratio, cuz id quod est pluribus modis dicatur. Quonā modo dicunt vnū omnia esse. Vtrum vt substantiam cūcta. an vt quantitatem. an qualitatem. Et rursus vtrum substantiam quidem vnam autem esse cuncta: velut hominē vnum aut equum vnuz. aut animā vnā. An qualitatem ⁊ hanc idētidem vnam vt albedinem. aut caliditatem. aut aliquid tale. Hec enim omnia inter se nimium differunt: vt dici nō possunt. Nā si est substantia. ⁊ qualitas. atqꝫ quantitas siue separata seiūctaqꝫ sint ea que sunt. non vnuz. sed plura profecto sunt. Sin vero q̄litas sint vniuersa vel quātitas siue sit substantia. siue non sit absurdum est sane: si id quod esse non potest absurdum oporteat appellare. Nihil enim ceterorum preter substantiam separatam per se potest. Vniuersa eniz hec de subiecto dicuntur: de substātia q̇dem ipsa. At qui Melissus id quod est: infinitum asserit esse. Id ergo quod est: quantitas est quedam. Infinitā eīn in quantitate nimirum est. Substātia autez infinita: aut q̄litas: aut effect⁹ infinit⁹ esse nō potest: nisi p accidēs: si simul ⁊ quanta sit quedam. Infiniti nāqꝫ ratio quantitate vtitur: non substātia: nō qualitate. Si igitur ⁊ substantia sit et quantitas: id qō est non vnum: sed duo esse videntur. Si vero sit solum substātia: infinitum sane non est: neqꝫ magnitudinem vllam habebit: erit enim quātitas quedam. Preterea cum multipliciter ⁊ ipsuz vnū: sicut ⁊ id qō dici soleat considerandum est quonam modo ipsum vniuersum vnum asserunt esse. Atqꝫ vnum dicitur. partim continum ipsum: partim indiuisibile: partiz eo quorum eadem atqꝫ vna est ratio: vt temetum ac vinum. Si igitur est continuuz ipsum vnum multa profecto est. Continuum enim in infinitum est diuisibile. Existit autez dubitatio de parte ac toto

to: non ad sermonem fortassis accõmo
data; sed per ipsam consideratã da. Utrũ
vnum an plura sint pars atqꝫ totum; et
quo pacto sint vnum vel plura: et si sint
plura: quonam modo sint plura. Et de
partibus non continuis eadem sunt q̃-
renda. Et si vtraqꝫ pars ⁊ ipsum totum
sint vnum perinde atqꝫ indiuisibile. Et
ipse profecto partes vnum identidem
erunt. At qui si vnum est vt indiuibile:
nulla sane quantitas: nulla qualitas
erit. Neqꝫ igitur infinitum est id quod
est: vt dicit Melissus: neqꝫ finitum: vt
Parmenides asserit. Ipẽ namqꝫ finis
est vt patet indiuisibile non ipsum fini
tum. At vero si omnia que sunt ratiõe
sunt vnum vt vestimentum: ac tunica:
fit vt Heracliti sententiam dicant. Ea
dem enim erit boni maliqꝫ ratio: et
non boni ac boni. Quare idem erit
bonum atqꝫ non bonum: et homo ac
equus idem: et homo atqꝫ non homo.
At sermo ipsorum non vnum ea que
sunt: sed nihil asseret esse: et eadem
insuper ratio qualitatis ac quãtitatis
erit. At enĩ posteri quoqꝫ perinde atqꝫ
veteres turbabãt: ne ipsis eueniat: vt
res eedem simul sint vnũ ⁊ plura. Qua
propter: alij est ipsuz auferebãt: vti Li-
cophron: alij dictionem trasformabãt
hominem non album esse dicentes: sed
albere: neqꝫ ambulantem esse: sed am-
bulare: ne ipsum est adiungentes: id
quod est vnum: aut id quod est vnice
diceretur. Multa vero sunt ea que
sunt. Aut ratione: nam aliud est al-
bum aliud musicum ratione: idem au-
tem est vtrumqꝫ: ipsum igitur vnum
plura nimirũ est. Aut diuisione: vt to-
tum ac partes. Sed hoc loco iam hesi-
tabant: atqꝫ ipsum vnum multa esse
iam fatebantur: proinde quasi non pos
set vnum ac plura esse: non tamẽ ea que
opponuntur. Est enim ipsum vnum et
potentia et etiam actu. Hoc igitur mo
do nobis aduersus hanc sententiam ꝓ
ferentibus: ea que sunt non posse vnuz
esse videtur. Atqui neqꝫ difficile est ea
soluere: quibus illi homines hanc suã
sñiam ostendebant. Uterqꝫ enĩ contẽ
dẽdo ratiocinatur: et Parmenides: et
Melissus: nã falsa sumunt: ⁊ rationes
forma viciosas efficiunt. Melissi tñ ra
tio magis est inepta: neqꝫ vllam dubi
tationem hꝫ ꝑfecto: sed vno absurdo
dato cetera accidunt: qd̉ quidem nullã
habet difficultatem. Patet itaqꝫ vicio
se Melissum argumẽtari putat enim
sumpsisse. Si om̃e quod factum est prin
cipium habet: id quod factum non est
principium non hr̃e. Deinde hoc etiaꝫ
est absurdum: cuiuslibet esse principiũ
rei et non tp̃is: ⁊ generationis nõ sim-
plicis: sed etiaꝫ alteratiõis: quasi nõ fie
ret vlla mutatio simul. Preterea cur si
est vnum immobile est. Cur em̃ et vni-
uersum nõ perinde atqꝫ pars: que qui-
dem est vnum. hec inquam aqua in eo-
dem loco mouetur. Deinde cur altera-
tio non erit: At vero neqꝫ specie vnum
esse põt. nisi ex eo quo fit ortus: hoc au
tem pacto nonnulli et naturales vnuz
esse omnia dicunt. Sed illo modo esse
non potest: homo namqꝫ specie differt
ab equo: ⁊ cõtraria inter sese similimo-
do. Item ⁊ ad Parmenidem modus ẽ
rationũ ⁊ si qui alij proprij sunt. Atqꝫ
solutio est partim; ex eo qꝛ falsa sumit:
ptĩ ex eo qꝛ nõ ꝯcludit. Nã falsa quidẽ
sumit: quia id qd̉ est pluribus modis
dicitur: ipse vero simpliciter illud acci
pit dici. Non concludit autem: quia si
sola alba sumantur. ipso albo vnum si
gnificante. non minus alba plura erũt
⁊ non vnum. Nam albuꝫ ipsum nec cõ
tinuatione erit vnuꝫ. nec ratione. Alia
namqꝫ erit albi: alia eiꝰ quod albuꝫ sus
cepit. Atqꝫ non erit preter albuꝫ ipsuꝫ
separabile quicq̃ꝫ Non enim hoc ratio
nem propriam habet: quo separabile ẽ
sed albi ratio ⁊ eius in quo est: non est
eadem sed diuersa. At Parmenides
nondum id ipsum videbat. Necesse est
igitur eos sumere: qui id quod est vnuꝫ
inquiunt esse. non solum vnum signifi-
care id quod est de quo predicabitur. sꝫ
etiaꝫ quod proprie est ens. ⁊ quod pro
prie vnum est. Accidens enim de subie
cto aliquo dicitur. Quare illud cui
id quod est accidit non erit: est enim a-
liud ab eo quod est. Erit ergo quip-
piã quod nõ est. Non ergo id quod pro
prie ẽ ens alij ierit. Nõ em̃ rõnẽ entis
subibit: nisi id quod ẽ plura significet:

hoc pacto: vt qđq₃ quippiā sit: at id qđ est vnū significare supponit᷑. Si igitur id qđ proprie est ens: nō accedit cuiq₃: sed aliq̇d illi aliud accidit: cur id qđ est ens ꝓprie ens significat potius q̄ non ens: nā si id qđ ꝓprie est ens: erit etiam albū. Albū aūt nō ē ꝓprie ens: neq₃ em̄ id qđ ē ipsi accidere pōt: nihil ē em̄ ens: qđ nō ē ꝓprie ens. Albū ergo nō ē ens: atq₃ nō hoc q̇dē pacto: vt q̇ppiā nō sit: sed vt oīno sit. Si igit᷑ vti diximꝰ id qđ est ꝓprie ens: erit etiā album: fit vt id nō sit ens: qđ est proprie ens. Uere em̄ dicemꝰ: si illđ albū eē dixerimꝰ. At hoc non ens: vti supponebat᷑: significabat. Quare si albū etiam ꝓprie ens significat: non vnum id qđ est: s₃ plura sane significat. Neq₃ igitur magnitudinem habebit id qđ est: si id sit qđ est proprie ens. Ratio nāq₃ ꝑtis vtriusq₃ diuersa nimirum est. Diuidi autē id qđ ē ꝓprie ens. in aliq̇d aliud ꝓprie ens: ex ratione etiā patet. Ueluti si hō ens: proprie q̇ppiā ē: ⁊ aīal necesse est proprie q̇d eē: ⁊ itidē bipes. Nā si ita non sit: accidentia erunt ꝑfecto: aut igitur hoī: aut alij subiecto cuipiā accidūt. At neutrū esse pōt. Accidēs eī aut dicit᷑ qđ inesse pōt: ac non inesse: aut id cuiꝰ in rōne id cui accidit sumit᷑. Ceu sessio quidem est: vt illud quod sepat᷑. Simitas autē id cuius in ratione sumitur nasus: cui simitatē dicimꝰ accidisse. Preterea in corū ratione q̄ in diffinitiua rōne cuiuspiam insunt: aut eoꝝ ex q̇bus q̇ppiā ꝯstat nū q̄ ipsius totiꝰ rō inest: ceu in bipede rō hominis: aut in albo rō hominis albi. Si hec igit᷑ ita sūt: atq₃ hoī bipes accidit: sepabile ipsum eē necesse ē. Quare fieri pōt: vt hō bipes non sit. Uel in rōne bipedis inerit ipsius hoīs rō. At fieri neq̇t. Illud em̄ in ratione hoīs inest. Qđ si bipes ac aīal alij cuipiā accidūt: et neutrū est qđ ꝓprie ens: hō q̄₃ ex his erit ꝑfecto: q̄ alij accidūt. At qđ ꝓprie ē: nulli sit accidēs: ⁊ de quo ābo dicūtur atq₃ vtrūq₃ dicat᷑ ⁊ id qđ ex illis cōpōit᷑. Ipsu₃ igit᷑ vniuersu₃ ex īdiuisibilibus constat. Quidam autem vtrisq₃ rationibus cōsenserunt. Ei quide₃ q̄ omnia vnum esse concludit: si id quod est vnu₃ significat: id quod haud est esse dicentes. Ei vero que ex ꝑtitione procedit īdiuiduas magnitudies faciētes. Patet autē ⁊ verum nō eē si id qđ est vnum significat: ⁊ fieri nō pōt vt simꝉ sit cōtradictio: nō fore q̇cq̄ nō ens. Nihil enim obstat: vt id qđ non est non sit absolute non ens: s₃ non ens quippiā sit. Dicere quoq₃ si nō quippiā aliud erit preter id ipsu₃ qđ est: vnū oīa fore: ꝑabsurdū est sane. Quis em̄ ipsu₃ qđ est aliud q̇cq̄ eē intelligit: q̄ id quod est proprie ens. Quod ⁊ si ita ē: nihil tñ ꝓhibet multa esse ea que sunt: vt diximus. Patet igitur impossibile esse: vt id quod est hoc modo sit vnum.

Capitulum.iiij.

Oe principijs que sunt magis nota nature: q̄ ⁊ quot sunt sequit᷑ ptractare. Pro quo notādū primo q̄ principiū q̄ntū ad ꝑsens spectat sumit᷑ q̄druplicite. primo ꝓ principio ōis motiōis ⁊ depēdentie. de quo Phs. xij. Meta. Celum ⁊ natura depēdet ex tali pncipio qđ in actu puro ⁊ simplici: ac imobili ꝯsistit. hec aūt est prima causa. Secūdo ꝓ pricipio doctrine. de q̄ loquit᷑ Phs in fine secūdi posterioꝝ di. q̄ tale ē pncipiū in doctrina nr̄a: qđ quodāmō sequit᷑ cognitionem sensitiuā: vt oē totū ē maiꝰ sua parte: ⁊ de quolibet dr̄ affirmatio vel negatio. Tertio ꝓ pricipio diffinitiōis de quo phūs. viij. Phy. di. cētrū ⁊ circūferētia sūt pricipia sphere: eo q̄ ponūt᷑ i diffinitiōe eiꝰ vt sphericū ē illud: a cuiꝰ cētro ad circūferētiā oēs linee ducte sunt eq̄les. Idē itēdit Phs i p̄dicamētis. di. q̄ pūctꝰ est pncipiū q̄ntitatis ꝯtinue ⁊ vnitas pncipiū q̄ntitatis discrete: nā diffiniēdo lineā inq̇t: linea ē lōgitudo sine latitudine ⁊ ꝓfunditate: cuiꝰ extrema sunt duo pūcta. et numerū sic diffinit. Numerꝰ est ml̄titudo ex vnitatibꝰ aggregata. ecce q̄ i diffinitiōe linee pūctꝰ ponit᷑: ⁊ i diffinitione nūeri ponit᷑ vnitas. Quarto ꝓ pricipio intrinseco ꝯstitutiuo speciei vl̄ īdiuidui. vult eī Porphy. genꝰ ⁊ differētiā eē pncipia intrinseca speciei. ⁊ Phs. j. Phy. materiā ⁊ formā eē pricipia cōpositi naturalis. ⁊ his duobꝰ vltimis modis sumā pncipiū in sequētibus. Secūdo notādū q̄ pricipia ꝯstitutiua itrinseca s̄m Phm. j. Phy. debēt hr̄e tres ꝯditiones. Pria q̄ nō fiāt ex alterutris. si a. v̄o fiat ex b. tūc a nō erit pricipiū: s₃ potiꝰ b. Scđa ꝯditio ē ista: q̄ nō fiāt ex alijs. si v̄o a. b. fierēt ex c. d. tūc a. ⁊ b. nō dicūt᷑ pricipia. s₃ c. ⁊ d. ⁊ ideo elemēta nō sunt pricipia mixtoꝝ: q̄ fiunt ex alijs. s. ex materia ⁊ forma. Tertia ꝯditio: oīa fiunt ex illis. ⁊ iō itelligētie sepate nō pn̄t eē intrīseca pricipia corpoꝝ naturaliū: q̄ l₃ nō fiāt ex alterutris: nec ex alijs: tamē alia nō fiūt ex illis: tenēdo ꝯtinue. ly ex vt dicit circūstātiā ptis: q̄ tenēdo vt dicit circūstātiā cause efficiētis. nulli dubiū q̄ oīa q̄ fiunt: fiūt ex illis. His visis sit hec prima ꝯclo. materia ⁊ forma sunt pricipia intrīseca reꝝ naturaliū. ꝓbat᷑: pricipia itrinseca nō fiūt ex alterutris nec ex alijs: s₃ oīa alia fiūt ex illis. vt dictū est in scđo notabili: s₃ materia ⁊ forma sunt hmōi. aliter vero ꝓcederet᷑ in infinitū. igr̄ ⁊c. Scđa ꝯclusio. licet cuiuslibet cōpositi naturalis ⁊ materia ⁊ forma sint principia intrinseca: non tamē cuiuslibet rei naturalis: p̄ma pars patet: eo q̄ sicut duo principia intrinseca concurrunt ad constitutionem cuiuslibet entis artificialis: scilicet materia et forma artificialis: ita ad constitutionem rei composite naturalis.

Primū.
T.c.38.
Cōmē. 84.
T.c.5.
Scđm.
T.c.50.
2.42.
Pria ꝯclo.
T.c.66.
Scđa ꝯclo.

cōcuerūt duo principia intrinseca:que dicunt̄ mate-
ria ⁊ forma.materia ꝓo est illud quod p̄supponitur.
⁊ forma est illud qd̄ ꝑ actionē generat̄. scd̄a vero ps
·phyſi.12. est manifesta/eo ꝙ materia ⁊ forma sunt res natura
les/large sumēdo rē naturalē/⁊ tñ illarū nō sunt p̄n-
cipia.aliter eñ ꝓcederet̄ in ifinitū:sumēdo tñ stricte
rē naturalē ꝓut est ens cōpositū ex materia ⁊ forma
Tertia cō- substātiali.sic nō staret illa scd̄a pars. ¶Tertia ꝯclō
clusio. plura ꝗ̄ duo sunt necessario p̄ncipia intrinseca rerū
naturaliū.ꝓbat̄.necessario plura ꝗ̄ duo sūt cōposita
naturalia.sed cuiuslibet cōpositi naturalis duo sunt
principia itrinseca:igit̄ ⁊c. pꝫ ꝯña:q2 principia vni⁹
cōpositi naturalis nō sunt p̄ncipia alteri⁹:sicut nec
Quarta ꝯcō vnū cōpositū naturale est aliud.vñ materia tua nō
clusio. materia mea:nec forma tua est forma mea. ¶Quarta
ꝯclō.solū duo sūt p̄ncipia itrīseca rerū naturaliū:nō
coincidētia in denoiatione ꝓpinqua.pꝫ:q2 p̄ter ma
teriā ⁊ formā nō videt̄ alia p̄ncipia itrinseca.⁊ notā
ter dico nō coincidētia in denoiatiōe:q2 p̄ncipia tua
⁊ p̄ncipia mea faciūt multitudinē p̄ncipioꝝ vltra bi
nariū solū numeralr̄.ſꝫ nō denoiatiue:q2 sicut p̄nci-
pia tua:ita ⁊ mea dicunt̄ materia ⁊ forma. ¶Dicit̄
etiā notāter in denoiatiōe ꝓpinqua:q2 materia ⁊ for
ma ꝯueniūt in denoiatione entis:cū qlibet illarū sit
ens ex hoc nō tollit̄ quin sint duo p̄ncipia diuersarū
rationū que nō cōueniunt in denoiatione ꝓpinqua
Primū. que est materia ⁊ forma.

1.phy.42. **Contra** p̄dicta arguit̄.⁊ p̄mo ꝯ̄ p̄mā ꝯclōnē
ꝓbando ꝙ materia ⁊ forma nō sunt
p̄ncipia:q2 p̄ncipia nō fiūt ex alterutris:nec ex alijs:
sed oia alia fiunt ex illis:vt patuit ex scd̄o notabili.
modo iste ꝯditiōes deficiūt materie ⁊ forme. Primo
ꝙ materia ⁊ forma fiūt ex alterutris.Forma eñ fit ex
materia:ex quo nō creat̄:⁊ ꝑ idē mat̄ia fit ex forma:
q2 sicut materia est causa forme:ita forma materie.
Scd̄o fiūt ex alijs:q2 materia fit ex suis partib⁹.⁊ for
T.et.c.58. ma fit ex p̄uatione:s̄m ph̄m p̄mo phy.Tertio nō oia
Scd̄m. alia fiūt ex ipsis:q2 deus ⁊ intelligētie nō fiūt ex illis.
¶Scd̄o arguit̄ ꝯ̄ scd̄am ꝯclusionē:q2 materia ⁊ for-
ma nō sunt p̄ncipia intrinseca cōpositi naturalis:q2
omne p̄ncipiū intrinsecū alicui⁹ ponit̄ in diffinitiōe
ei⁹:ſꝫ materia ⁊ forma nō ponunt̄ in diffinitiōe cōpo
siti naturalis.igit̄ ⁊c. maior pꝫ inductiue.vñ punct⁹
ponit̄ in diffinitione linee:⁊ vnitas in diffinitiōe nu
meri:q2 sunt p̄ncipia illoꝝ.minor vero est nota.eo ꝙ
Tertiū. in diffinitiōib⁹ hois ⁊ equi nō ponit̄ materia:nec for
ma vt ꝯstat. ¶Tertio arguit̄ ꝯ̄ tertiā ꝯclusionē:ꝓbā-
Cōmē.82. do ꝙ solū duo nūeraliter sūt p̄ncipia oim cōpositoꝝ
naturaliū:q2 s̄m Cōmē.p̄mo physi.vna est materia
nūero oim gñabiliū ⁊ corruptibiliū.⁊ per idē vna est
forma nūero eorūdē.Itē materia ⁊ forma sunt p̄nci-
pia itrinseca entiū naturaliū per primā ꝯclusionē.ca
piat̄ igit̄ ilia materia ⁊ illa forma:nō videt̄ rō quare
sunt p̄ncipia aliquarū rerū naturaliū:qn per idē oim
⁊ ita apparet ꝯ̄dictio inter ꝯclusionē primā ⁊ tertiā.
Quartū. ¶Quarto arguit̄ ꝯ̄ quartā ꝯclusionē:ꝓbādo ꝙ p̄ter
materiā ⁊ formā est aliud p̄ncipiū:q2 s̄m ph̄m.priua
T.c.66. tio est p̄ncipiū modo p̄uatio nō est materia nec for-
1.phy.82. ma:cū corrūpat̄ s̄m Aristo.in gñatione forme.Etiā
partes itegrales cōpositi:vt cor:cerebrū:⁊ hmōi:sine
quibus nō potest illud esse vident̄ esse principia in-
trinseca illius.

Ad primū. **Ad primum** dicit̄ ꝙ ly ex q̄drupliciter su
mitur. Primo vt notat p̄n-
cipiū effectiuū.⁊ sic dicimus filiū fieri ex patre. Scd̄o
vt notat p̄ncipiū terminatū.⁊ sic dicim⁹ cadauer fie-
ri ex hoie. Tertio vt notat principiū subiectiuū:⁊ sic
forma fit ex materia.Quarto vt notat principiū ꝯsti-
tutiuū.⁊ sic cōpositū naturale fit ex materia ⁊ forma.
⁊ isto modo sumit ph̄s ly ex in cōditiōib⁹ ꝯppͥetā-
5.Met.29. tibus p̄ncipioꝝ. ¶Et ex hoc soluit̄ primū argumētū:
negando ꝙ forma fiat ex materia quarto modo:sed
solū tertio modo.Materia aūt nullo modo fit ex for-
ma.⁊ ad ꝓbationē negat̄ ꝯsequētia:q2 materia est in
altero gñe cause causa forme:⁊ forma materie.Item
cū dicit̄ ꝙ materia ⁊ forma fiūt ex alijs tanꝗ̄ ex suis 42.Primo
partib⁹:cōcedo.nō tñ ex alijs diuersarū rōnum:vt in- phy.[illegible]
telligit ph̄s.Item cū dicit̄ ꝙ nō oia fiunt ex materia
⁊ forma.cōcedo:sed hoc nō est ꝯ̄ intētionē ph̄i intel-
ligētis:ꝙ oia que fiunt per se ⁊ cōpletiue fiūt ex illis.
¶Ad scd̄m negat̄ mior:⁊ ad ꝓbationē negatur ꝯña: Ad scd̄m.
lꝫ eñ nō ponat̄ materia in diffinitione hois:tñ ponit̄
in diffinitione cōpositi naturalis:q2 cōpositū natu-
rale est illud qd̄ ꝯstat ex materia ⁊ forma:nec seq̄tur
quocūqꝫ cōposito naturali dato.materia vel forma
nō ponit̄ in diffinitione eius.igit̄ nō ponit̄ in diffini
tione cōpositi naturalis.arguit̄ eñ a suppositiōe ma Ad tertiū.
teriali ad suppositionē simplicē. ¶Ad tertiū dicit̄ ꝙ
propositio Cōmen.est sic intelligenda:eadē materia
nūero erit successiue sub cuiuslibet gñabilis ⁊ corru-
ptibilis specie.⁊ hoc est verū.de forma aūt nō ꝯcedit̄
eo ꝙ materia p̄ma est ingenerabilis ⁊ icorruptibilis.
forma vero gñatur ⁊ corrūpit̄. Deinde cū ostenditur
repugnātia inter primā ꝯclusionē ⁊ tertiā:dicit̄ ꝙ nō
repugnāt:q2 in p̄ma locut⁹ sum de materia ⁊ de for-
ma in cōi.in tertia aūt de materia ⁊ forma in sp̄ali. Ad quartū.
¶Ad quartā aūt r̄ndet̄ ꝙ priuatio nō est p̄ncipiū in 1.Phy.58.
trinsecū sed extrinsecū cōpositi naturalis:⁊ nō est p̄n
cipiū per se sed per accidēs:q2 corrūpit̄ in aduētu for
me.Ego aūt locut⁹ sum de principijs intrinsecis ⁊ ꝑ
se:q̄ manēt simul in cōposito naturali. ¶Et ad aliud 1.Phy.58.
quod adducit̄ de partib⁹ integralib⁹:dicit̄ ꝙ nō sunt
principia prima de q̄b⁹ loquor:sed solū secūdaria si-
cut elementa.

Capitulum secundum.

Ut naturales autem dicūt.
duo sunt modi.Quidā eñ
id qd̄ est vnū subiectū cor-
pus fecerūt:aut triū vnum
aut aliud.qd̄ igne q̄dē spis
sius.aere vero subtili⁹ est.Cetera autē
generari dicūt dēsitate raritateqꝫ. mul-
ta faciētes.Hec aūt sunt cōtraria.⁊ vni
uersaliter excessus atqꝫ defect⁹. quēad-
modū Plato magnū dicit ⁊ parū. Ue
rū hic q̄dē hec materiā facit.ipsuꝫ autē
vnū formā.Illi vero vnū q̄dē ipsuꝫ in-
quā subiectū:materiā cōtraria vero dif
ferētias atqꝫ formas.Quidā aūt ex ip
so vno cōtrarietates.que quidē in ipso
sunt seq̄strari dicūt vt Anaximander.
Et qui vnū ⁊ plura principia inquiunt
esse.vt Empedocles ac Anaxagoras.
Ex ipsa nāqꝫ cōgerie cetera segregant
Differūt tñ:alter eñ cōuersionē horū.
alter semel segregatiōis p̄ncipiū facit.
Et alter infinita ea q̄ sunt similiū par-
tiuꝫ atqꝫ ꝯtraria.alter ea q̄ vocāt̄ elemē
ta tātūmodo sumit.Uidet̄ aūt Anaxa
goras sic infinita esse putasse.q2 com-
munē illā opinionē naturaliū verā esse
existimabat.Nihil inquā ex eo qd̄ nō ē
fieri atqꝫ oriri.Quapropter hoc dicūt
modo.Erāt oia simul ⁊ generationē al
terationē inquiūt eē.Quidā vero con
gregationē:ac segregationē. Insuper
ex eo

ex eo: qr ↄtraria ex sese mutuo fiunt inerāt ergo. Nā si omne qdē quod fit. aut ex entibus. aut nō entibus fieri necesse est atq; oriri. ex non entibus autem nihil fieri potest. De hac enim opinione naturales omnes consentiunt. reliquū iam accidere necessario putauerunt. ex entib⁹ quidem. atq; ex hisce que insunt fieri quodq; atq; oriri ex sensibilibus vero nobis ob paruitatem molis. vt dicunt. Quapropter inquiūt quodq; in quolibet esse mixtum. qr quodlibet ex quouis oriri videbant. Uideri vero atq; dici diuersa ex eo plane quod in mixtione infinitorum maxime ob multitudinem suam excedit. Nam totum album. aut nigrum. aut dulce. aut os. aut carnē: sincere nō esse quicq̄: sʒ cui⁹ plurimum haber quodq;. id ipsius rei videri naturā esse dicebāt. Si infinitū igitur quo infinitū est. eo est ignotum. Infinitum quidē multitudine aut magnitudine q̄tum quoddā ignotum erit. infinitū autē forma. quale quoddā ignotum. Cum igit̄ principia rerū tā multitudine q̄ specie sint infinita. fieri profecto nequit. vt ea q̄ ex hisce cōstāt sciant̄. Nōdum enim compositum scire putamus: cum ex quib⁹ ꝛ quot ipsum cōstat haud cognoscimus. Preterea si necesse est ipsum mole quātumuis esse posse cuius pars magnitudine paruitateq; quantauis esse potest: dico aūt aliquā talium partium que insunt: ꝛ in quas totū ipsum diuidit̄. Esse vero nō potest plāta vel aīal dicto mō quātūuis mole. patet: neq; partiū vllam idētidem mole quantauis esse posse. Erit eēm ꝛ totuʒ quantūuis simili modo. At os et caro ꝛ istiusmodi cetera partes sunt animaliū: ꝛ fructus plantarum. Patet igitur neq; os: neq; carnē: neq; aliud quicq̄: eo modo queʒ diximus mole quātūuis esse. Preterea si talia omnia in cunctis insunt: neq; generatur quicq̄: sed inest ac segregatur: atq; appellatur ab eo qđ in ipso magis abundat: ex quouis deniq; fit quodlibet segregatione: velut aqua ex carne: ꝛ caro ex aqua. Cum omne corpus finitum ablatione finiti corporis consumatur atq; tollatur: cōstat non posse in vnoquoq; quodq; inesse. Ablata enīʒ ex aqua carne: rursusq; ex aqua reliqua segregata: ꝛ si semper minor ea q̄ secernit̄ erit nō tñ omni magnitudīe minor euadet. Quare si segregatio stabit: nō in quolibʒ qđuis erit. In reliqua enim aqua nihil inerit carnis. Sin vero nullus segregationis exitus erit: sed semper sequestratio fiet: finita in magnitudine sane equalia finita erūt: multitudine infinita. Quod quidē est impossibile. Preterea si corpus oēe parte aliqua ab eo sublata fieri se minus necesse est: carnis aūt quātitas definita: est ad molē vtrāq;. Patet minima ex carne nullū oīno corp⁹ secerni posse: alioquin minima minor erit. Insuper in infinitis corpib⁹ caro iā infinita sanguis cerebrūq; inesset. Unūquodq; tñ esset ab aliis sepatū: ꝛ nihilomin⁹ infinitū. Hoc aūt metas egreditur ratiōis. Id vero qđ asseritur: nunq̄ segregata oīa fore: nō sciēter qdē dicit: recte tamē. Affectus eēm inseparabiles sunt. Cum igitur colores atq; habitus mixti sint: si fuerint segregati: erit quippiā album: aut sanū pfecto: quod non aliud quicq̄ erit nec in subiecto. Quare ipsa mens absurda est sane: ea querens. que fieri nequesit: si separata quidem reddere vult: hoc aūt efficere neq̄t tam quantitatis: q̄ qualitatis. etiā ratione. Quantitatis quidem: quia non est minima magnitudo. Qualitatis autem: quia effectus inseparabiles sunt. Neq; etiaʒ recte generationē eorū que partiū sunt conformium capit. Lutum nanq; tum in luta. tum non in luta diuiditur. Nec vt lateres ex domo ꝛ domus ex laterib⁹ fit: sic aqua ꝛ aer ex sese mutuo sunt ꝛ fiūt. Melius aūt est pauciora principia finitaq; sumere: qđ quidē Empedocles facit.

Cap. v.

Materiam ꝛ formā esse pricipia trāsmutationū naturaliū cōsequēter est ondēdū. Pro quo est prio notāduʒ: q̄ duplex ē materia scʒ prima ꝛ scđa: materia pria est primuʒ in gñatione. ꝛ vltimū in corruptione: ita q̄ materia pria est entitas potētialis absolute sumpta sine forma naturali. ꝛ hec đr esse ingenerabilis ꝛ icorruptibilis. Materia scđa est ↄpositū p accidēs. ex prima materia ꝛ forma accidētali: ꝛ ↄpositū ex materia prima et caliditate. Ex quo sequitur q̄ est differentia inter materiā ꝛ subiectū: qr materia ē entitas potētialis ad formā substātialē. Subiectū aūt est illud quod Primū.

alteri substat. et quia tam forma substãtialis q̃ com
positũ substãtiale alteri substat: ideo vtrũq; illorum
dicit̃ esse subiectũ. non aũt materia. vnde oĩs mate-
Secundũ. ria est subiectũ nõ aũt cõũersa. ¶ Secũdo notandũ q̃
duplex est forma scilz substãtialis z accidẽtalis. For-
ma substãtialis est illa que dat esse substãtiale: vt for
ma hoĩs vel equi. Forma aũt accidẽtalis est illa que
dat esse accidẽtale: vt albedo z nigredo. Ex quo se-
quitur q̃ duplex est trãsmutatio naturalis scz sub-
stãtialis z accidẽtalis. Trãsmutatio substãtialis est
mutatio acq̃sitiua vel depditiua forme substãtialis.
Si est acq̃sitiua dicit̃ generatio: depdititiua dicitur
corruptio. Trãsmutatio accidẽtalis est mutatio acq̃
sitiua vel deperditiua forme accidẽtalis: ita q̃ si acq̃
ritur q̃titas sine deperditione z corruptione quãti-
tatis dicit̃ augmẽtatio. Si deperditur quãtitas sine
acq̃sitiõe dicit̃ diminutio. Ubi aũt acq̃rat̃ vel deper-
datur qualitas dicit̃ alteratio. Et tũc est mot⁹ loca-
lis quãdo fit mutatio in mobili s̃m locũ vel spaciũ.
Prima 9clo. ¶ His visis sit hec prima cõclusio. lz cuiuslibet trans
mutationis subiectũ sit principiũ: non tñ cuiuslibet
T.c.62. trãsmutationis materia est principiũ. Primã partẽ
declarat Philosophus inductiue. pmo Physi. z pmo
in trãsmutationib⁹ naturalib⁹ di. cum dicimus fieri
aliquid q̃tũ aut quale. z sic de alijs. hoc nõ dicimus
nisi imaginati fuerim⁹ aliqd subiectũ quod sit quale
vel quãtũ: ita q̃ in trãsmutatione accidẽtiũ reqritur
subiectũ. Quod etiam in generatione substãtie: sic̃
patet inductiue inq̃t ipse. nam in gñatione aialium
sperma est subiectũ: ex quo generant̃ aialia: z in vege
tabilib⁹ semen est subiectũ ex quo generant̃ vegeta-
T.c.63. bilia. Scdo ostẽdit idem in trãsmutationib⁹ artifi-
cialib⁹: z iterũ inductiue: qm̃ eoz que fiunt per artẽ.
Quedã fiunt per trãsfigurationẽ: hoc est per trãsmu
tationẽ rei ab vna figura in aliam: vt statua. Quedã
per appositionẽ: vt fluuius in quo 9currunt plurime
aque. Quedã per subtractionẽ: sicut mercurius fact⁹
ex lapide. Quedã autem per cõpositionẽ: sicut dom⁹
vbi in singulis trãsmutationibus nominatis requi-
Cõmẽ. 63. ritur subiectũ. Secũda autem pars 9clusionis decla-
ratur: nam materia nõ est principiũ in trãsmutatio-
ne nisi ipsa formã acq̃rat vel deperdat. modo aliqua
est trãsmutatio materia q̃ nullã acq̃rit vel deperdit
formã: vt ptz in trãsmutatiõib⁹ virtutũ cognitiuarũ
tam in potẽtia sensitiua q̃ in potẽtia itellectiua: vbi
materia nihil acquirit vel deperdit: sed ipsa solum
Scda 9clo. potẽtia cognitiua. ¶ Secũda cõclusio. cuiuslibet trãs
mutationis terminabilis per naturã in formã sub-
Cõmẽ. 63. stantialẽ: materia est intrinsecũ principiũ. ptz indu-
ctiue tam in trãsmutatione substãtiali q̃ accidẽtali:
qm̃ in qualibet tali trãsmutatiõe necessario tam ma
teria prima q̃ secũda aliquã formã acquirit vel de-
perdit. Et notãter dico. terminabilis per naturã in
formã substãtialẽ: q2 aliqua est trãsmutatio acciden-
talis terminabilis naturaliter in formã substãtialẽ:
vt primarũ qualitatũ z aliarum descendẽtiũ ab illis.
Aliqua ṽo nõ per se ordinãtur in formã substãtialẽ:
vt trãsmutatio sensus vel intellect⁹: vel mobilis ad
locum. et harũ non est materia subiectũ: nec princi-
pium intrinsecũ: nisi materia large sumeret̃ cõuerti-
Tertia cõ- biliter cũ subiecto. ¶ Tertia cõclusio. cuiuslibet trãs-
clusio. mutationis acq̃sitiue forma genita vel generãda est
T.c.14. per se termin⁹ ad quẽ: ac intrinsecũ principiũ. ¶ Pri-
ma pars patet: q2 quelibet talis trãsmutatio est via
in formã. scdo Physi. Et secũdo similiter: q2 in ratiõe
talis trãsmutationis includitur necessario forma ge
neranda. nullus enim posset cõcipere trãsmutationẽ
generatiõis: nisi cõciperet formã generãdã. ¶ Quar
Quarta cõ ta conclusio. cuiuslibet trãsmutationis deperditiue
clusio. forma corrupta vel corrũpenda est per se terminus a
quo ac principiũ intrinsecũ. Prima pars ptz in omni
tali trãsmutatione: siue fuerit accidẽtalis siue substã
tialis. Secũda aũt cõcluditur ex alia cõclusione: eo q̃
in ratione z diffinitione trãsmutationis deperditi-
ue que est corruptio includit̃ necessario forma corru-
pta. nemo enim cõcipit corruptionẽ quin intelligat
aliquid corrũpi: z illud est forma zc. ¶ Ex q̃bus sequi Pmo Phy.
tur q̃ cuiuslibet trãsmutationis forma est principiũ 96.
intrinsecũ. patet: nam cuiuslibet trãsmutationis acq̃
sitiue: z cuiuslibet trãsmutationis deperditiue for-
ma est principiũ: sed omnis transmutatio est acqui-
sitiua vel deperditiua. igitur zc.

Contra predicta arguit̃. et maxime cõtra cor Primum.
relariũ inductũ. Primo sic. aliqua est
transmutatio qua nõ acq̃ritur nec deperdit̃. igit̃. an-
tecedẽs pbatur. Cõdensatio z rarefactio est trãsmu-
tatio: z per nullã illarũ acq̃ritur vel deperdit̃ forma.
igitur. maior ptz: q2 per cõdensationẽ z rarefactionẽ
mutat̃ denoiatio pdicamẽti q̃titatis. minor aũt vi-
detur esse Philosophi. iiij. Physi. di. q̃ rarefactio est T.c.84.
partium dilatatio sine alicuius noui acquisitione:
z cõdẽsatio est partiũ restrictio sine alicui⁹ deperdi- Secundũ.
tione. ¶ Secũdo / omnis motus localis est trãsmuta-
tio: z tñ nõ cuiuslibet motus localis forma est princi-
pium. igitur zc. maior ptz: q2 in omni motu locali fit
mutatio de loco ad locũ. minor ṽo est nota. quia per
motũ localẽ nõ acq̃ritur nec deperditur: nisi locus vel
spatiũ: modo nec locus nec spatiũ est forma mobilis.
¶ Tertio / nihil est principiũ nisi illud sit: sed aliqua Tertiũ.
est trãsmutatio: cui⁹ forma nõ est: igitur zc. maior ptz
z minor pbatur. nam alteratio est trãsmutatio qua-
litatis vltimo acq̃rẽde: sed certũ est q̃ illa nõ est. Sic̃
corruptio forme bruti est pro primo instãti genera-
tionis cadaueris: z tũc nõ est forma bruti. ¶ Quarto Quartũ.
principiatũ z vltimo acq̃situ per trãsmutationẽ nõ vi
det̃ esse pncipiũ illi⁹: sed forma generãda est hmõi:
igitur. maior ptz: q2 repugnat aliq̃d esse principiũ et
vltimũ. minor ṽo est nota. eo q̃ forma generãda est
terminus ad quẽ generationis: vt dictum est.

Ad primũ dicit̃ q̃ per 9dẽsationẽ acq̃ritur Ad primũ.
forma densitatis: z per rarefa- 4. Physi.
ctionem forma raritatis. Et ad Philosophũ dicit̃ q̃ 84.
ipse nõ intẽdit dicere in condẽsatione z rarefactione
nihil acq̃rere vel deperdere: sed solũ intẽdit rarefa-
ctionẽ fieri sine corporis acq̃sitione: z cõdensationem
fieri sine corporis deperditione: quod est verũ. ¶ Ad Ad scdm.
secundũ dicit̃ q̃ in motu locali deperdit̃ forma vbi-
cationis: cũ deperdit̃ terminus a quo: z acq̃ritur alia
forma vbicationis que est termin⁹ ad quẽ: ita q̃ vbi-
catio est forma pertinens ad motũ localẽ que acqui-
ritur z deperdit̃ ipsi mobili. ¶ Ad tertiũ negatur ma Ad tertiũ.
ior. vnde finis est principiũ ij. Physi. et tñ nõ est. simi- T.c.31.
liter hec ppositio. Forma est principiũ intrinsecum 5. Meta. 2.
trãsmutationis: significat q̃ in omni trãsmutatione
requiritur forma: z q̃ in cõceptu trãsmutationis ne-
cessario includit̃ cõceptus forme: vnde quia ly prin-
cipium est terminus ampliatiuus: ideo non sequi-
tur. forma est principium. igitur forma est: sed bene
sequitur. igitur fuit vel erit. ¶ Ad quartum dicitur
q̃ non est inconueniens idem esse principium z prin- Ad quartũ.
cipiatũ seu vltimo acquisitũ: quoniã forma est prin-
cipium compositi naturalis: z tamen est principiata
per agens naturale: z est vltimũ respectu transmuta
tionis: ita in proposito. forma est vltimum acquisitũ
pro quanto est terminus generationis: prout autem
includitur in ratione z diffinitione eius. sic est prin-
cipium: ita q̃ non respectu eiusdem: z eodem modo
dicitur principium z principiatum.

¶ Tractatus Secundi
Capitulum primum.

Omnes igitur 9traria prin-
cipia faciũt: z qui vniuersum
vnũ esse atq; imobile dicunt.
Parmenides cm̃ calidũ fri-
gidũq; pricipia facit: atq; hec ignẽ ter-
rãq; appellat: z qui rarũ z densum prin-

cipia inquunt eē. Democrit⁹ quoq; ple-
num ipsa atq; vacuum asserit esse: quo-
rum alterum vt ens: alterū vt nō ens eē
dicit. Insuper ꝛ hasce differētias affert
positionē īquā figurā ac ordinē: hec au
tem cōtrariorum genera sunt. Positio
nis eniz supra ꝛ infra: ante ꝛ retro: figu
re vero angulis cōstans atq; nō cōstās
rectū ꝛ circūflexū species sunt. Patet
igitur omnes cōtraria quodāmodo pri
cipia facere rerū. Idq; nō sine ratione.
Principia nāq; ex sese mutuo: neq; ex
aliis. ꝛ ex ipsis oīa esse oportet: ↄtrariis
autē primis hec insunt. Qꝛ nanq; sunt
prima: ideo nō ex aliis sunt: qꝛ vero con
traria sunt: ideo nō ex sese mutuo fiunt.
Verum idipsum quo pacto fit ꝛ ratiōe
cōsiderem⁹ oportet. Sumenduz est igiť
primū nō quiduis eoꝝ que sunt in qō-
uis agere: neq; qōuis pati a quouis ap
tuz esse: neq; ex quibuscūq; quiduis fie
ri: nisi qs per accidēs sumpserit. Quo
nāq; pacto fiet albū vł nigrū ex musico:
nisi albo vł nigro sit accidēs musicū. Sz
albū quidē fit e nō albo atq; ex hoc nō
quouis: sed e nigro vel aliquo medioꝝ.
Musicum autē e nō musico. atq; ex hoc
non quouis: sed ex immusico vel e me-
dio: si aliquid inter ipsa medium est.
Neq; rursus in quoduis primum vnū
quodq; corrumpitur. Velut album
non musicum: nisi idipsum nonnunq̄
accidat. sed in nō album corrūpiť: atq;
in hoc nō quoduis. sed ī nigrū aut ī me
dium. Eodē modo musicuz etiā in non
musicum. atq; in hoc nō quoduis sed in
īmusicum vel in medium: si quid īter ip
sa medium fit corrumpitur. Similiter
fit ꝛ ī ceteris. Nā ꝛ ea que nō simplicia
sed cōposita sunt: eādem subeunt ratio
nem. Sed later idipsum ex eo qꝛ dispō-
nes opposite nominibus carent. Etenī
omne constructum ex incōstructo: atq;
incōstructum e cōstructo fiat necesse est
Cōstructum etiā in incōstructum: ꝛ in
ipsum nō quoduis sed in oppositū ne
cesse est corrumpatur. Nihil autē inter
esse siue in constructione siue in ordi-
ne siue in compositione hec ipsa dican-
tur. Patet enim eādem rationē in cun-
ctis esse: atq; domum statuā. ꝛ quoduis
aliud similiter fieri. Dom⁹ enim ex nō a
compositis sed hoc modo diuisis: ꝛ sta
tua figuratorumq; quoduis e non sic fi
gurato cōfici fieriq; videtur. Atq; hec
partim ordine: partim compositiōe cō
stant. Si igitur hec vera sunt: omne qđ
fit e cōtrario profecto aut e medio sit. et
omne quod corrumpitur in contrariuz
corrumptur vel medium. Media vero
sunt ex contrariis: ceu colores ex albo ꝛ
nigro. Quare omnia que natura fiunt
aut cōtraria aut ex cōtrariis sunt. Plu
rimi igitur ꝛ ceterorū hucusq; profecti
pene cōsentiunt. quēadmodum dixim⁹
antea. Nā omnes elemēta et ea que ab
ipsis principia nuncupātur: q̄q quā sine
ratione tamen contraria ponunt: quasi
ab ipsa veritate compulsi. Differunt ta
men qꝛ quidam propria. quidam poste
riora. ꝛ alii ratiōe. alii sensu notiora ac
cipiunt. Quidā eīn calidū frigidumq;
Quidam humidum atq; siccum. Alii
par ꝛ impar. Nonnulli concordiaz cau
sas generationis esse dixerunt. Hec au
tem inter sese dicto differunt mō. Qua
re eadē quodāmodo diuersa quoq; di-
cunt. Diuersa quidem: sicut ꝛ plurimis
videbitur. Eadem autem similitudine
rationis: ex eadē nāq; serie sumunt. Cō
trariorum enim alia continent: alia cō-
tinentur. hoc igitur pacto eodez modo
diuersoq;. ꝛ deterius ac melius dicunt.
Et quidam ratione. quidam sensu no-
tiora sumunt: vt antea diximus. Etenī
vniuersale quidē noti⁹ est ratione. Sin
gulare autez sensu. Ratio nāq; ipsius
est vniuersalis: sensus vero particulariz.
Veluti magnum quidem ꝛ paruum ra
tione. Rarū autem ꝛ densuz sensu sunt
notiora. Patet igitur oportere contra
ria principia rerum esse. T.c.40.22 ꝛ.50. primum.

Caput. vi.

uiuslibet transmutationis inquit philosoph⁹
primo physic. principia intrinseca sunt
contraria scz forma et priuatio. ¶ Ad
quod declarandum notandum primo t.c.6.ꝛ.26.
q̄ contrarietas dupliciter sumitur sci-
licet communiter ꝛ proprie. Contrarietas vero com
muniter sumpta est oppositio aliquorum non potē-
tium simul denominare idem: sed successiue. et isto
modo loquitur philo. v. physi. dicens. omnem motū
esse de contrario in contrarium. Contrarietas autē
proprie dicta est oppositio maxime distantiū in suo
genere non potentium simul denominare idem sed
successiue. Primo modo ↄtrātur priuatiue ꝛ ↄtradictō
rie opposita: vt videns ꝛ cecū: album ꝛ non albū. Se-

cundo modo nō cōtrariantur ista:cū nō distēt:sed bene
albedo r nigredo:caliditas r frigiditas. isto modo d
cōtrarietate loquit phūs in postpdicamētis dicens.
Cōtraria sunt illa que vicissim insunt r maxime a se
distāt:r mutuo se expellunt. ¶ Secundo notādum q
priuatio dupliciter sumit scz pprie r improprie. Pri-
m. uatio pprie sumpta est carētia alicuius. nullā per se
habēs entitatē positiuā:sicut tenebra vel cecitas. Et
c.26. isto modo loquitur phūs.v.metaph.di.q puatio est
c.79. negatio in subiecto apto nato. Et primo physi.q pri-
uatio est per se non ens. Priuatio aūt improprie di-
cta vel sumpta est forma positiua cōparata ad formā
perfectiorē.iuxta modū loquendi Cōmēta.iij.de ani
ma.super illud qd dicit phūs ibidē:q nigredo ē pri
uatio albedinis:r sic cōsequenter sequitur q frigidi
25. tas est priuatio caliditatis. De ista priuatione iter-
dum facit mentionē phūs:sed de proprie dicta gnā-
liter:cū asserit cuiuslibet trāsmutatiōis pricipia con
trariari:q̄ sunt forma r priuatio. ¶ His visis sit hec
pma cōclō.cuiuslibet trāsmutationis priuatio ē prin
cipiū intrinsecum. pbatur. ipossibile est aliquid trās
mutari:nisi cōcurrat priuatio forme acquisite vel de
cdo. perdite.r ipossibile est concipere trāsmutationē:nisi
cōcipiatur cōceptus priuatiōis:sicut subiecti vel for
me:patet cōsequētia:qr sic probatur subiectū r formā
esse principia intrinseca trāsmutatiōis. vnde in trās
mutatiōe acquisitiua priuatio reperta est in termi-
no a quo est principiū.r in trāsmutatiōe deperditiua
priuatio reperta in termino ad quem est principiū.
Si eni aliquid ex non albo fit album:priuatio albe-
dinis est in termino a quo.r si ecōtra.aliqd albū fit
nō albū.puatio albedīs erit in termio ad quē. ¶ Se
cdo. cūda cōclusio.alicui trāsmutatiōis principia intrin
seca sunt cōtraria cōtrarietate pprie dicta:ptz qm trāsmuta
tiōis que est de albo in nigrum.seu de calido in fri-
gidū principia intrinseca sunt cōtraria.s.albedo r ni-
gredo:caliditas r frigiditas tanq terminus a quo:et
terminus ad quē. ¶ Tertia cōclusio.cuiuslibet trāsmu
tatiōis principia intrinseca sunt cōtraria cōtrarieta
cōclusio. te cōiter dicta pbatur.nā cuiuslibet trāsmutationis
principia intrinseca sunt forma r priuatio : vt testat
phs primo physi.r superius est pbatū : sed forma et
priuatio sunt cōtraria cōtrarietate cōiter dicta p pri
c.4.c. mum notabile ergo rc. ¶ Quarta cōclusio.lz ad ali-
1.7.50.1 quā trāsmutationē plura duobus cōcurrāt cōtrarie:tn
cōclō. ad qualibet simplr sumptā sufficiūt solū duo princi-
pia. Prima pars patet:qr in calefactiōe aque cōcur-
rit priuatio caliditatis:r frigiditas:sub termino a q̄
que corrūpitur. Scda pars est clara:qr nō est necessa-
riū necessitate calefactiōis terminū a quo fuisse frigi
ditatē:sz bene puationē caliditatis. Et lō notāter di
xi simplr sumptā:qr trāsmutatiōis de calido in frigi
dū pncipia itrinseca necessaria sunt caliditas r frigi
ditas. Sz calefactiōis pncipiū intrinsecū nō est frigi
ditas:sed caliditas cū sua puatiōe. Uñ iste terminus
cōpositus trāsmutatio de frigido in calidū dicit neces
sario duos terminos positiuos. Et ille similr trāsmuta
tio de albo in nigrū. Sz iste terminus calefactio vel al
befactio non dicit nisi vnum terminū positiuū.

Contra predicta arguit pbādo alicuius trās-
mutatiōis pncipia nō eē cōtraria. Primo
primo. qr augmētatio est trāsmutatio nālis:r tn pncipia il
lius sunt magnū r paruū q̄ nō sunt cōtraria.eo q q̄titā
ti nihil est cōtrariū. Idē pōt argui de motu ascēsus r de
scēsus:eo q pncipia illorū sunt locus sursū r deorsū:q̄
nō sunt cōtraria cū locus sit quātitas.iiij.physicorū.r quā-
titati nihil est cōtrariū.p phūz in pdicamētis. ¶ Scdo al
scdm. befactio q̄ est a nigredine in albedinē est transmuta
tio:rtn nō est de cōtrariis principiis.pbatur.qr principia
illius sunt albedo r nigredo sub terminis oppositis
sed illa nō sunt cōtraria:qr nunq sunt simul in rerum na
tura:qr qn est terminus a q̄:tūc nō est terminus ad quē.
Tertium. r eZ. ¶ Tertio pncipia trāsmutationis substātialis
nō sūt cōtraria.igit rc.antecedēs pbat. Nā pncipia trās
mutatiōis substātialis sunt sube:sz sube nihil est cō
trariū.igit rc.maior est phi pmo phy.dicētis q suba
nō fit ex nō substātijs.minor vero est eiusdē in pdica
mētis. ¶ Quarto pncipia trāsmutatiōis opz pmane Quartū.
re post trāsmutationē:sed cōtraria nō manēt post trans-
mutationē.igit rc.minor ptz.qr vnū cōtrariorū corrūpit.
maior vero est phi pmo phy. Itē sm ipsuz principia
nō fiūt ex alterutris:sed contraria fiunt ex alterutris.
qr ex albo nigrū.r ecōtra:r ex musico nō musicū.r eco
tra.vt testatur ipse philosophus primo physicorum.
igitur.rc. T.c.50.

Ad primum dr q pncipia illius trāsmuta- t.c.42.
tiōis nō sunt magnū r puū T.r.c.58.
qr ista de eodē simul verificant:sed sunt q̄titas acq Ad pmuz.
sita.r priuatio illius seu q̄titas sub termino a quo.
vnde si aliquid fuit pedale.r sit factū bipedale.dico
q bipedalitas habuit cōtrariū positiuū qd fuit pedali-
litas.r cōtrariū priuatiuū qd fuit puatio bipedalitatis.
Et cū dr q̄titati nihil est contrariū:verū est pprie tn
cōiter nō opz. Et ita pñr dicat ad id qd est adductuz Ad scdm.
de motu ascēsus vel descēsus. ¶ Ad scdm pono istud
documentū aliqua inuicē cōtrariantur.r nō possunt
esse simul in rerū natura.ptz de forma r sua priuatio
ne.nā quādo forma est sua priuatio nō est. r ecōtra.
vnde sicut nō sequit.a.r.b.opponūtur:igit a.r. b.sūt
ita nō sequit.a.r.b.cōtrariātur igit. a.r.b.sunt pmū. ptz
de relatiue oppositis.nā prius r posterius relatiue
opponunt r tn nō sūt simul.vnde expresse vult phūs
in postpdicamētis:q nō opz si vnū cōtrariū est reliquuz
esse sanitas eni r lāguor sm ipsum sunt cōtraria omnibus
existētibus sanis:r tamen lāguor nō est. Et ex hoc so
luitur est argumentū.qr albedo r nigredo dicunt cō
trariari.quādo alterū illorū nō est. ¶ Ad tertiū respō
deretur q principia trāsmutatiōis sunt cōtraria:vt forma Ad tertiū.
r priuatio.r principia nō sunt cōtraria scilicet materia r for-
ma seu subiectū r habitus:modo ista cōdicunt.sz sub
cōtrariatur.ideo nō pcedit argumentū:qr debuit pbare
illā vlem.nullius trāsmutationis substātialis pncipia
sunt cōtraria seu illā indefinitā. alicuius trāsmutationis
nulla principia sunt cōtraria.qd est falsum. ¶ Ad q̄rtum
dicitur q Aristo noluit gnālr oīa principia manere
post trāsmutationē sed intellexit in trāsmutatione Ad q̄rtum
acquisitiua mānere:r post trāsmutationē subiectuz et 1.phi.50.
formā.r in deperditiua manere subiectū r priuatio-
nē. ¶ Et ad auctoritatē aliā phi adductā dicendum
q principia nō fiūt ex alterutris.put ly ex dicit prin-
cipiū cōstitutiuū tn bn fiūt ex alterutris put ly ex di
cit pncipiū terminatiuū:seu circūstātiā termini a q̄.
cōtraria igit fiūt ex alterutris terminatiue: sed nō ex
alterutris cōstitutiue.r hec fuit intētio philosophi.

¶ Capitulum secundum.

Deinceps vero considerandum est:vtrum duo an tria an plura principia sint. Unum enim principium esse nō potest:qr non sunt ipsa cōtraria vnum. Nec etiam infinita:qr id qd est sub scientiam sane non cadet. Una quoq contrarietas est in omni genere vno. Substantia vero genus est quoddam vnum. Et quia generatio ex finitis fieri potest : atq prestabilius est ex finitis.vt opinatur. Empedocles:q̄ ex infinitis fieri generationem existimare. Cuncta enim que ad generādas res pertinent ex finitis:perinde atq Anaxagoras ex ifinitis reddere putat. Pre

terea alijs alia priora contraria sunt: et ex alijs alia fiunt: ceu dulce. et amarũ. et album et nigrum. Principia vero manere semper oportet. Ex his igit neque vnum. neque infinita principia esse constat. Cum autem sint finita non facere duo solum rationẽ aliquam habet. Dubitauerit enim non incongrue quispiã quonam pacto densitas apta est facere raritatem. aut raritas densitatem. et alia queuis contrarietas simili modo. Non enim concordia discordiã: neque econtra concordia discordiã cõgregat. et aliqđ facit ex ipsis: sed aliud quid tertium ambe. Atqui sunt qui plura etiam sumũt: ex quibus eorum que sunt naturam conficiunt. Insuper et id quispiam dubitauerit nisi quispiam aliam quandam cõtrarijs naturam subiecerit. Nullius enim eorum que sunt substantiam contrariã esse videmus: principium autem de nullo subiecto dicatur oportet. Alioquin principij principium erit. Subiectum enim principium et prius predicato esse videtur. Preterea substantiam non esse contrariã substantie dicim9. Quonam igitur pacto substantia ex nõ substantijs aut non substantia substantia prius erit. Quam obrem necesse est eum qui priorem atque hanc rationem veram esse existimauerit: si ambas seruare voluerit tertium aliquod contrarijs ipsis subijcere. quemadmodum dicunt ij qui solam vnam quandam naturam vniuersam adfecunt esse vt aquam. aut ignẽ aut mediũ quod inter hec collocarũt. Atque videtur ipsum mediũ magis. Nã ignis. terra. aer. et aqua cum contrarietatibus sunt annexa. Jccirco non sine ratione agunt qui subiectũ ipsum aliõ ab his faciunt. Ceterorum autem quidam aerem ponunt. Aer enim minime respectu ceterorum differẽtias sensibiles habet: atque hunc sequitur aqua. Verum enim omnes hoc vnum in figuras contrarijs vertunt: densitate inquã et raritateque et intensione. remissioneve. que quidem excessus omnino: defectusque sunt vt antea diximus. Hec etiã opinio vetus quedam esse videtur. Vnum inquã et excessum atque defectum principia rerum esse. Attamen non eodem modo. Sed prisci duo quidem agere vnum autem pati dicebant. At posteriorum quidã ecõtra. Vnum quidem agere duo vero pati potius asserunt. Tria igitur elementa rerũ esse putare: et his et istiusmodi alijs animaduersis: videbitur aliquam rationem habere sicut antea diximus. Sed tribus ponere plura nullam. Ad patiendum enim sufficiens est vnũ ipsum. Si vero quattuor: duabus sumptis due cõtrarietates ponantur vtrisque seorsum alia quedam natura media subijcia tur oportet. Quod si ex sese vicissim generare possunt. supuacanea nimirum altera contrarietas erit. Et insuper fieri nequit: vt prime cõtrarietates sint plures. Substantia nanque vnum quoddam est genus eius quod est: vt patet. Quare non genere: sed antecedendo sequẽdo ve duntaxat inter se principia differunt. Semper enim vna est contrarietas in genere vno: atque oẽs cõtrarietates ad vnum reduci videntur. Patet igitur neque vnum elementum neque plura duobus vel tribus esse. Horum autem vtrũ sit asserendum magnam dubitationem nimirum habet.

¶ Capitulum. vij.

Numerum consequẽter principiorum transmutationis iuxta doctrinam Aristote. sequitur inuestigare. ¶ Ubi notandum primo qđ principiorũ entium naturaliũ quedã sunt intrinseca. et quedam sunt extrinseca. Principia intrinseca sunt illa a quibus compositum intrinsece dependet. vt materia et forma. de quibus dicit Philosophus primo Physi. Oportet in generatione principia manere. Et principia extrinseca sunt illa a quibus compositum extrinsece depẽdet: vt efficiens et finis per se. quia influunt in effectum et priuatio per accidens: quia necessarie presupponitur: et non influit in effectum. non enim ingrediuntur compositionem: et tamen necessarie cõcurrunt ad factionem compositi naturalis. Item principiorum intrinsecorum quedam sunt propinqua. scilicet illa inter q̃ et entia naturalia nulla mediant principia vt partes integrales tam animatorum q̃ inanimatorum: vt cerebrum: epar: cor et huiusmodi dicuntur principia intrinseca propinqua animalium et radices plantarũ: et consequenter medietates continuorum: quedam autem sunt principia remota. scilicet illa inter que et composita naturalia mediant aliqua principia. vt elementa: dato qđ remaneãt formaliter in mixto naturali etc. Quedam vero sunt remotissima. scilicet illa quib9 nõ sunt priora principia: vt materia et forma. de quibus sum locutus superius secundũ intentionem philosophi. hec. n. principia sunt prima in via compõnis: et vltima in via resolutionis. et ideo dicunt prima principia et simpliciter talia: alia autem solum secundum quid. ¶ Secundo notandum est qđ aliquid dicitur intrinsecum alteri tripliciter. primo diffinitiue solum vt punctus linee: et subiectum sue proprie passioni: q2 Secundũ

non est de essentia eius: sed solũ ingreditur diffinitionem eius. Secundo realiter et essentialiter solũ: vt partes quãtitatiue et integrales hominis: quia lz non ponãtur in diffinitione eius: tamen sunt de essentia eius. Tertio essentialiter et diffinitiue simul: vt genus et differẽtia respectu speciei et materia et forma respectu cõpositi naturalis.
Corelariũ primũ. ¶ Ex quibus sequitur primo q agẽs et finis et priuatio sub tali denoiatione sumpta nõ sunt intrinseca cõposito naturali: q nõ ingrediũtur cõpositionẽ eius: nec sue diffinitioni: vt ptz intuẽti.
Corelariũ secundũ. ¶ Scdo sequitur q subiectũ/forma/et priuatio sunt intrinseca trãsmutationi: nõ q̃dem essentialiter: sed diffinitiue solũ: q diffiniendo trãsmutationẽ necessario ponũtur tres 2ceptus: quorũ vnus significat materiã seu subiectũ: alius formã. et tertius priuationẽ. vnde sic diffinitur. Trãsmutatio est pgressus alicuius de aliquo in aliud. ly alicuius dicit subiectũ vel materiam. ly de aliquo in aliud. dicũt formã et priuationẽ. si enĩ trãsmutatio est acq̃sita. ly in aliud. dicit formã. et ly de aliquo dicit priuationẽ. si aũt fuerit deperditiua. ly de aliq̃. dicit formã. et in aliud dicit priuationẽ.
...ia 2cl'a. ¶ His pmissis sit hec pma cõclusio. Nulli trãsmutationi sufficit vnicum principiũ. patet. qm cuiuslibet trãsmutationis principia sunt contraria: sed in vno solo nõ potest saluari cõtrarietas: quia sic idem esset sibiipsi 2rium. igitur non est ponere tantũ vnũ principium trãsmutationis. maior ptz ex priori capitulo
T.c.42. et ex doctrina Aristo. 1. Physi. pbantis hoc idem per rationẽ sic. Querũq nõ fiũt ex alterutris: nec ex aliis: sed oia fiunt ex illis: illa sunt prima principia: sed prima 2ria sunt hmõi. igitur prima 2traria sunt prima principia: et per 2ñs cõuertẽdo simplr prima principia sunt cõtraria prima. igitur sunt cõtraria.
T.c.41. Scdo probat hoc idẽ phs per testimonia antiquorũ. quorũ aliqui posuerũt raritatem et densitatẽ esse principia que nõ sunt cõtraria. Alij autẽ vt Democritus et Leucippus posuerũt firmũ et inane. i. vacuũ et esse principia rerum. modo certum est q ista sunt cõtraria. Alij vt Parmenides et Mellissus posuerũt calidũ et frigidum: scz terram et ignem esse principia: modo certũ
...2clo. T.c.15. est q calidũ et frigidũ sunt cõtraria. ¶ Secũda cõclusio/nulli trãsmutationi duo tantũ sufficiũt pncipia. Istam cõclusionẽ pbat philosophus. 1. Physi. quadrupliciter. Et primo sic. vnũ 2triorum nõ recipit alterũ: q densitas nõ recipit raritatẽ: neq cõcordia discordiam: sed aliquid recipit cõtraria. Igitur preter cõtraria oportet ponere tertiũ qd subiciat ambobus. secũdo/aliqua entia sunt cõposita ex pluribus principijs: sed nihil cõponitur ex cõtrarijs. igit preter 2ria oportet ponere tertiũ principiũ. ex quo et altero principio fit cõpositũ naturale. tertio/aliqua principia sunt 2traria: vt priuatio et forma. et aliqua principia nõ sunt cõtraria: q aliqua principia sunt substãtie: et substantie nihil est cõtrariũ. sed de solis duobus pricipijs nõ possunt verificari esse cõtraria: et nõ esse cõtraria. igit nõ tantum
T.c.54. duo sunt principia cõtraria. ¶ Quarto arguit per testimoniũ antiquorũ ponentiũ tertiũ principiũ preter principia cõtraria esse illud qd subijcit cõtrarijs: licz inter eos aliq̃ melius: et aliqui peius dixerint dicẽtes enĩ inquit ipse istam naturã subiectã esse mediũ inter elemẽta melius dixerũt q̃ dicentes ipsam esse vnũ elemẽtorũ et dicẽtes ipsam esse aerem melius dixerunt q̃ dicẽtes ipsam esse ignẽ vel terrã: qm nec terra nec ignis mediat inter 2traria: sicut aer vel aqua.
Tertia. cõclusio. ¶ Tertia cõclusio. nulla trãsmutatio plura tribus exigit principia. istã cõclusionẽ pbat Philosophus vbi supra sic. si plura tribus essent principia. illa principia essent finita vel infinita. nõ finita: q nõ quatuor nec quinq: et sic de singulis eo q frustra fit per plura qd põt fieri per pauciora modo natura põt pducere rẽ naturalẽ cum vno subiecto et duobus 2rijs. igitur frustra ponũtur quatuor vel q̃nq. Nec etiã infinita. Primo q tunc nihil cõtingeret perfecte scire: eo q tale scitur per oẽs suas causas. modo infinitũ sm q infinitũ est ignotum. Scdo in omni genere vno est vna prima cõtrarietas: sed genera sunt infinita: ergo etiã 2rietates: sed vni 2rietati solũ vna natura respõdet: q frustra ponerẽtur plures. igit solũ sunt finita principia. Tertio natura põt oia facere ex pncipijs finitis que põt facere ex infinitis. igit frustra ponunt infinita. antecedẽs ptz: q Empedocles inq̃t Philosophus ponens solũ principia finita cõplevit causas oim: sicut Anaxagoras ponẽs infinita. T.c.41 ¶ Quarta 2clusio. cuiuslibet trãsmutationi solũ tria adequate in genere correspõdent principia. ptz: q nulla trãsmutatio exigit plura principia tribus: nec alicui sufficiũt pauciora: vt pbatũ est. et pp ter hoc ponebat adequate. cui notanter addidi in genere: q hic nõ loquor de pluralitate numerali sed generica. nam in aliqua trãsmutatiõe possunt 2currere plures forme et plures priuationes. non tñ plura genera formarũ: nec priuationũ nõ coincidẽtium in denoiatiõe forme et priuationis. Et ita seq̃t q cuilibet trãsmutationi solũ subiectũ forma et priuatio intrinsece correspõdẽt: q in cuiuslibet trãsmutatiõis 2ceptu diffinitiuo: vt dixi includunt 2ceptus illorũ: nec dico materia: sed subm: q ad oẽm trãsmutationẽ: vt ptz req̃rit subm: vt pncipiũ. nõ aũt materia: nisi forte materia large sumeret 2uertibiliter cum subiecto.

Quarta cõclusio.

Contra predicta arguit. et primo q pncipia trãsmutationis sunt pauciora tribus. et hoc quibusdã ppositionibus Philosophi. 1. Phisico. prima pposito. priuatio est principiũ per accidens ex qua sequitur q nõ est principiũ intrinsecũ. scda propositio. priuatio non est ens: ex qua sequitur q non est principiũ. tertia propositio. materia et priuatio sunt vnũ numero. ex qua sequitur q materia et priuatio nõ sunt duo principia. ¶ Secundo arguit. q sunt plura quatuor: q elemẽta sunt prima pncipia. pbatur sic. elemẽta nõ sunt resolubilia in priora principia: igit sunt prima principia. antecedẽs ptz: q sunt corpora simplicia. aliter enĩ nõ esset differẽtia iter ea et mixta. ¶ Tertio arguit. q subiectũ forma et priuatio nõ sunt intrinseca principia trãsmutationis diffinitiue: quia principia intrinseca diffinitionis verificant de diffinito: vt colligit a Philosopho. 1. Poste. sed subiectum forma et priuatio nõ verificant de trãsmutatione: q tunc oia illa essent vnũ numero et nõ tria principia: ergo. ¶ Quarto arguit. nullius trãsmutationis esse tria pncipia: q cũ dicit trãsmutationis tria esse principia: ly trãsmutationis: aut supponit pro materia: aut pro forma: aut pro priuatione: aut pro forma et priuatione simul: aut pro cõposito. ptz: q nõ videtur aliud esse trãsmutatio q̃ vnũ istorũ. sed nullius istorũ sunt tria principia intrinseca: vt est notũ. ergo nullius trãsmutationis sunt tria principia intrinseca.

Primum. T.c.66. T.c.79. T.c.66. Scdm. Tertiũ.

Ad primũ dicitur ppositiones philosophi nullatenus 2riari. ¶ Prima enim ppositio nõ asserit priuationẽ esse principiũ per accidẽs trãsmutationis: sed solũ cõpositi naturalis: et hoc est verũ: q loq̃tur de priuatione pprie dicta. ¶ Secũda ppositio nõ intelligit q priuatio nõ sit aliq̃ modo ens: sed solũ q nõ est ens positiuũ: vel per se. 2cedit enim priuationẽ esse ens priuatiuũ et per accidẽs ratione materie. ¶ Tertia ppositio nõ dat intelligere priuationẽ esse materiã vel ecõtra: q Philosophus dicit ibidẽ q differũt specie: sed solũ q materia et priuatio sunt vnũ ens positiuũ: et nõ plura. * ¶ Ad scdm nego q elemẽta sint pma principia: seu q nõ sunt resolubilia in priora principia. Et ad pbationẽ tum dicit: elementa sunt corpora simplicia: igitur nõ sunt resolubilia in priora principia. nego 2ñam: quia lz sint corpora simplicia: nõ tamen sunt entia simplicia. et cum dicit q tunc nõ esset differẽtia inter mixta et elementa negat diffinitio mixti. vnde mixta sunt illa que formaliter vel virtualiter cõponũtur ex elemẽtis. Corpora autem simplicia sunt illa que nõ sunt cõposita ex elemẽtis sed bene ex materia et forma. Entia autẽ simplicia sunt illa que non sunt ex partibus diuersarũ rationũ: vt materia et forma: q ergo elemẽta sunt ex partibus diuersarũ rationũ et non ex elementis: ideo

Ad primũ: 1. Phy. 66. 1. Phy. 79. * Addito. Vel dic/ q materia et priuatio sũt vnũ nũero subiectiue: nam vt dicit in Metaphysica. Illa sunt vnũ nũero subiectiue: que idẽ habent subiectũ: vel q̃rũ vnũ est subiectũ alteri: modo priuatio est in materia tanq̃ accidens (scilz priuatiuũ) ĩ subiecto.

Ad tertiū sunt corpora simplicia:⁊ nō entia simplicia. ¶Ad tertiū dicit ꝙ principia diffōnis ī recto verificant᷑ de diffinito in recto. vt q̄libet ps diffōnis hois de hoie:sed principia diffōnis in obliquo verificantur de diffinito in eodē casu. Ideo lʒ hec nō sit vera. trāſmutatio ē subiectū. forma vel ꝑuatio. hec tamē est vera. trāſmutatio est alicuiꝰ subiecti ex forma in ꝑuationē vł ecōtra. ¶Ad vltimum dicitur. ꝙ ly trāſmutatio nō supponit pro aliquo illoꝝ:sed ꝑ quodam accidēte subito vel successiuo nō permanente. vt alˀs ostendā. s. in vltima parte summe. cū demonstrauero motum realiter distingui a re mobili. pōt̄ dici tñ ꝙ supponit ꝑ materia vel subiecto:q2 ipsa est q̄ transmutatur:⁊ cū dr̄ ꝙ materie non sunt illa tria principia. dr̄ ꝙ verꝫ est absolute sumendo materiā:tamen materie vt est trāſmutatio sunt illa ꝑncipia quia nō potest concipi materiam transmutari:nisi concipiatur subiectum. forma. ⁊ priuatio. quare ⁊c.

¶Capitulum tertium.

Dicigitur modo nos dicimꝰ prio de omni generatiōe simpliciter pertractātes. Est eñ nature accōmodatum primū communia dicere:deinde ea que circa vnunq̄dq3 sunt propria contemplari. Nam quippiam e quopiā:ac aliud ex alio fieri dicimꝰ:aut simplicia dicētes aut composita. Dico autem hoc pacto. Fit enim homo musicus. ⁊ non musicꝰ: musicꝰ. aut ñ musicꝰ hō. musicꝰ hō. Simplex itaq3 dico ipsum fiens. hominēʒ in quā. ⁊ non musicum. ⁊ id etiā quod fit id est musicum. Compositum vero ⁊ id qd̄ fit:⁊ ipsum fiens etiā eum non musicum hominem musicum hominēʒ fieri dicimus. Horum autem alterū non solum hoc aliquid:sed etiam ex hoc fieri dicitur. ceu e non musico musicus. Alterūʒ nō hoc in oīnibus dicit᷑ modo. Nō eñ ex homine musicꝰ:ſʒ homo fit musicus dicitur. At vero eoꝝ que vt simplicia fieri dicimus. alterꝝ ꝑmanens fit:alterū nō permanēs. Nam homo quidēʒ permanet. cūʒ fit musicus homo. Non musicum autem ⁊ immusicum. neq3 simplex neq3 compositūʒ permanet. Que cum ita sint:hoc est ex omnibus q̄ fiunt accipiendūʒ. si quis inspexerit:vti diximus aliquid insuper subijci oportere. ip̄m inquam fiens. Quod ⁊ si numero vnum est:nō tamen est specie vnum. At pro eodē accipio:specie ratiōeq3 differre. Non est enim eadem hominis ⁊ immusici ratio:atq3 alterū permanet. Id enim quod non opponitur permanet homo namq3 permanet. Non musicum autem ⁊ immusicum non permanet:neq3 id quod ex vtriſq3 cōponitur:velut immusicus homo. At vero quippiāʒ e quopiam ⁊ non hoc fieri:in hiſce magis dicitur que nō ꝑmanēt:ceu ex imusico fieri musicum dicitur. Ex hoie vero nō dicitur. Verū ⁊ in hiſce que permanēt:īterdum eodem dr̄ mō. Ex ere namq3 statuā fieri dicimꝰ. In eo tñ qd̄ opponit᷑ ⁊ nō ꝑmanet vtroq3 dicit᷑ modo:⁊ ex hoc fieri hoc. vt ex musico musicus:⁊ hoc fieri hoc. velut immusicus musicus. Idcirco ⁊ in cōposito simr̄ dr̄. Ex imusico nāq3 homie:atq3 imusicus homo musicus hō fieri dicit᷑. Cū autē fieri multis modis dicatur. ⁊ quedam non absolute fieri sed hoc aliq̄d fieri. Quedam simpliciter fieri dicantur. qd̄ quidē solis substātijs cōpetit. In ceteris quidēʒ patʒ aliq̄d ipsum īquam fiēs necessario subijci. Nam ⁊ quātū. ⁊ quale:⁊ ad aliq̄d et quando. ⁊ vbi fit. aliqua re subiecta. Propterea qd̄ substantia sola de nullo subiecto dicitur alio:cetera autem vniuersa de substantia ipsa dicunt᷑. At substātia etiā et quecunq3 alia simpliciter sunt:ex subiecto fieri aliquo:patefiet sane diligenter consideranti. Semper enim est aliquid quod subijcit᷑. ex quo generat᷑ id qd̄ fit. Plante nanq3 ⁊ animalia ex semine fiūt. Eorū autē q̄ simpliciter:quedam trāſfiguratione fiunt: vt statua. quedam additione:vt ea que incrementa suscipiunt:quedam ablatione. vt e lapide mercurius. quedā cōpositione:vt domus. quedā alteratiōe. vt ea que vertuntur materia. Atq3 patʒ ex subiectis omnia fieri: que hoc pacto fiunt. Quare patet ex dictis omne quod fit semper compositūʒ esse. Atq3 est quidem aliquid quod fit. est autem aliquid quod istud fit. Et hoc ē duplex Est enim aut subiectum aut oppositūʒ Atq3 opponi quidē immusicum subijci autē hominē dico. Et vacuitatem q̄dem figure ⁊ informitatem vel inordiationem oppositum:es autem lapidem aurumq3 subiectum. Si igitur eorū q̄ natura constant cause atq3 principia sunt:ex quibus primis constant ac facta sunt non per accidens:sed vnumquodq3 id quod per substantiam dicitur. patet omnia fieri ex subiecto ac forma. Musicus eñ homo ex homie quo

dāmodo musico ve ↄponitur. Ratiōes eñi ī illoꝝ rationes dissolues. Uniuersa igitur q̄ fiunt ex hisce porro fieri pz. Atq̄ subiectuꝫ ip̄m numero q̄dē ē vnuꝫ rōne autem duo. Homo nāq; ⁊ aurum ac omnino materia numerabile est. Est enim hoc aliquid magis. atq; id quod fit: non per accidens ex ipsa gignitur. At priuatio ip̄m inquam oppositū: accidens est forma autem est vnuꝫ. Ut ordo. vel musica. vel eorum aliquid q̄ sili modo dicunt. Quapropter ip̄a principia tum duo. tum tria dicenda sunt. et tuꝫ cōtraria. Ueluti si q̄spiam dicat musicum ⁊ immusicū. aut calidū ⁊ frigiduꝫ aut constructū ⁊ inconstructū. Tum nō cōtraria. fieri eñi nō potest vt mutuo cōtraria patiātur. Soluit̄ autē et hoc. qꝛ aliud est ip̄m subiectū. Hoc eñi nō ē vt patet cōtrarium. Quare principia neq; plura cōtrarijs quodāmodo sunt: sꝫ duo (vt ita dicam numero) neq; rursus penitus duo: quia ipsorum ratio est diuersa: sed tria. Diuersa enim est hominis ratio: ⁊ immusici ⁊ vacātis figura ⁊ eris. Quot igit̄ p̄ncipia sunt naturaliū reruꝫ quib⁹ generatio ↄpetit. Et quonāmodo sunt tot: satis iam explicauimus. Atq; patet aliquid ipsis ↄ̄rijs subijci oportere: ⁊ ↄ̄ria duo eē. Modo autē q̄daꝫ alio nō necessarium eē. Erit eñi sufficiēs cōtrarioꝝ alteꝝ ad faciendā absentia p̄sentiaq; sui mutationem.

Capitulum. viij.

ph. 28.

Consequenter post numerū p̄ncipioꝝ seq̄tur multitudinē causaruꝫ inuestigare ad gn̄ationem cōcurrētiū cōpositi naturalis: quaꝝ due sunt intrinsece (vt materia ⁊ forma. de q̄bus sufficienter est dictū. alie aūt extrinsece: vt efficiēs ⁊ finis. de q̄b⁹ ē iā p diuisiones ðductū. ¶ Jō p̄io notādū ꝙ cāꝝ efficiētiū q̄dā ē vl̄is ⁊ q̄dā p̄ticularis. causa vniuersalis est illa q̄ ad oēm actionē infra spherā lune indifferēter cōcurrit. vt deus celū ⁊ intelligētie. Cā efficiens p̄ticularis est illa q̄ sibi primo aliquē effectū in specie determinat vt elementa ⁊ mixta. ignis eñi primo effectum igneū determinat. ⁊ sic de alijs. ⁊ hec est p̄ma causaꝝ diuisio efficientiū. ¶ 2ª diuisio causaꝝ efficientium quedam totalis. ⁊ q̄dā p̄tialis. Cā efficiēs totalis ē illa ad cui⁹ ꝓductionem nō cōcurrit nisi cā essentialr̄ subordinata vel p̄ordinata. vt de⁹/celū/⁊ intelligētie/⁊ eꝫa: vl̄ mixta sine ↄcursu alteri⁹ cause non essentialr̄ ↄcurrētis. Causa efficiēs partialis est illa. ad cuius ꝓductionē cōcurrit alia cā nō essentialr̄ subordinata vel preordinata. vt Soꝛ. ⁊ pla. portantes vnum lapidem: quem nullus illoruꝫ sufficit portare. Ex quo sequitur ꝙ aliqua causa est p̄ticularis. que nō est p̄tialis. vt q̄libet intelligētie circa primā. ¶ 3ª diuisio, causarum efficiētiū quedā sunt essentialr̄ ordinate. ⁊ quedam accidētalr̄. cause essentialiter ordinate sunt ille quaꝝ superior necessario ↄcurrit ad actionem inferioris. vt intelligētie celestes. non enim pōt agere. scd̄a intelligētia q̄n cōcurrat prima: nec tertia sine scd̄a. Cause autem accidentaliter ordinate sunt ille q̄ꝝ p̄oꝛ nō necessario cōcurrit ad actionē posterioris: vt pater ⁊ fili⁹. pōt eñi aliquē effectum producere filius. nō ↄcurrente patre. ¶ Quarta diuisio. cāꝝ efficientiū q̄dā p̄ncipalis ⁊ q̄dā minus principalis. Cā principalis ē illa virtute cui⁹ alia cā agit: vt de⁹ respectu omniū cāꝝ inferioꝝ. ⁊ itelligētia solis respectu itelligētie veneris. mercurij. ⁊ lune. Causa autem minus p̄ncipalis ē illa q̄ agit vtute alteri⁹: vt itelligentia lune respectu intelligētie mercurij. ⁊ scd̄a itelligētia respectu p̄me et ita non est inconueniens eandē cām esse p̄ncipalē: et mi⁹ p̄ncipalē respectu diuersoꝝ. ¶ Scd̄o notādū ꝙ duplex ē finis. finis intentus. ⁊ finis euent⁹. Finis intentus iteꝝ est duplex scilicet primaria intentione ⁊ secundaria intentione. finis intentus primaria intentione est ille ꝓpter quem agēs agit. vt sanitas. finis autem intentus scd̄aria intētione est ille quo agens agit: vt ambulatio. Finis euent⁹ iteruꝫ est duplex. s. gn̄ationis ⁊ rei genite. finis gn̄atiōis est forma inducta p illā. finis v̄o rei genite est continuatio specifica seu decoꝛ vniuersi. ¶ His p̄missis sit hec p̄ma cōclusio: cuilibet ꝓductioni naturali q̄tuoꝛ adeq̄te correspondent genera causarū: ita ꝙ nō oportet plura cōcurrere: nec sufficiūt pauciora q̄d intelligo p ly adeq̄te. ꝓbatur. nam cuilibet productioni naturali correspondet pro termino finali entitas composita vl̄ simplex. si composita. illa habet materiam et formā: ⁊ cū nihil ꝓducatur a se opꝫ dare cām effectiuam. deinde cum talis ꝓductio nō sit a casu vel a fortuna. opꝫ assignare cām finalē. ⁊ sic pꝫ quaternari⁹ numerus. cāꝝ rum ex p̄te cōpositi. Si autē illa entitas est simplex. ergo est forma. qꝛ prima materia non ꝓducitur. ⁊ cū ꝓducat̄ ex aliquo qꝛ nō creat̄ et ab aliquo qꝛ nō ꝓducit se. ⁊ ꝓpter aliquid: qꝛ nō fit a casu simplr̄. ḡ etiam ꝓductionibus entitatis simplicis correspōdent quatuoꝛ genera causarū. s. materia ⁊ forma: efficiens et finis. Et notanter dixi in ↄclone: gn̄a causarū: qꝛ lꝫ infinite cause concurrant ad productionē alicui⁹ rei. nō tñ plures q̄ꝫ q̄tuoꝛ in gn̄e. quia necessario inciderēt i vnā illarū quatuoꝛ denoīationū. ¶ Secūda ↄclo. lꝫ cuiuslibet ꝓducti sit cā efficiens cōseruās. non tamē efficiens producens. prima pars ptꝫ. eo ꝙ oīa alia a prima causa conseruantur ab illa. sicut lumen a corpore luminoso. scd̄a pars est nota: q̄ñ plura sunt entia ꝓducta q̄ nō ꝓducunt̄ nec amplius p̄nt produci. ¶ Tertia ↄclo. sola cōposita h̄nt q̄tuoꝛ gn̄a cāꝝ. ptꝫ. q̄ñ sola cōposita cōponūtur ex materia ⁊ forma. de⁹ enim nullā cām haber. cū sit act⁹ purus. xij. meta. Intelligētie autē h̄nt cām finalem ⁊ efficientem p̄seruātem. nō autē ꝓducentem. accidentia autē: vt albedo ⁊ nigredo. ⁊ hmōi. h̄nt cām efficientē/finalē/⁊ materialē. non auteꝫ formalē: nec ꝓp̄ie h̄nt cām materialem: sicut composita cum materia sit p̄s cōpositi ⁊ nō forme. ¶ Quarta ↄclo. lꝫ alique cause inuicē denoīatiue coincidant. non tñ omnes. prima pars patet. eo ꝙ idem est agēs ⁊ finis: vt prima cā. ⁊ idem est forma finis ⁊ efficiens. vt forma grauis. secūda pars etiā ē nota: eo ꝙ prima materia nō est efficiēs. nec forma nec finis. ¶ Ex p̄dictis seq̄tur intentū. vꝫ. ꝙ maxim⁹ nūerus causaꝝ non coincidētium in denominatione illa est numer⁹ q̄ternari⁹. pꝫ. qꝛ maxim⁹ numerus interrogationum de causis est numerus q̄ternari⁹. iuxta doctrinam ph̄i. ij. phys. nam secundum ipsum de nullo possumus pluribus modis querere: q̄ꝫ a quo est. propter quid est. ex quo est. et quid est. sed certum est: ꝙ a quo querit de efficiente. propter quid de fine. ex q̄ de materia. et q̄d de forma. Itē oīs cā vel est itrīseca vl̄ extrinseca. si intrinseca. ergo est act⁹ vel positio. si actus. ip̄a est forma. si positio. ip̄sa est materia. si autem causa fuerit extrinseca. ergo precedit effectū. ⁊ sic est efficiens, vel sequitur. ⁊ sic est finis.

pma diuisio.
2a diuisio.
3a diuisio
4a diuis.
Scd̄m: Finis ē duplex.
pria pclo. ex. 2. ph. T. c. 28.
2a pclo
3a pclo
4a pa.

primū. **Contra** predicta arguit. ⁊ primo q̄ materia nō sit causa. q꞉ cātū hȝ esse p q̄ꝫlibet suarū causaꝝ. sed res nō hȝ esse per suā materiam. ergo maior est nota. ⁊ minor declarat ex hoc q꞉ aliter materia haberet magis esse q̄ꝫ cātū q̄d est falsum. ⁊ pꝫ
Scdm. p̄ña per illud phi primo poste. ꝓpter q̄d vnūq̄dq꞉ tale ⁊ illud magis. ¶ Scdo arguit. q̄ forma non sit cā. pmo q꞉ est effect⁹ vltimat⁹ oim aliaꝝ causaꝝ. secundo q꞉ nō materia: eo q̄ materia ante aduentuȝ forme hȝ totū suū esse ⁊ cōsequēter null⁹ alteri⁹ forma est cā.
Tertium. ¶ Tertio arguit. q̄ finis nō est cā. q꞉ finis hȝ rōnē vltimi. mō causa naturaliter est prior suo effectu. Dein de q̄ñ est actio ad sanitatē/sanitas nō. ⁊ ecōtra. ergo
Quartum. nulluȝ illoꝝ est cā alterius. ¶ Quarto ar. q̄ efficiens nō sit cā scȝ q̄ pr̄ nō sit cā filij. q꞉ anteq̄ꝫ filius sit a nullo depēder. ideo tunc nihil est causa eius. nec postq̄ꝫ ille filius est/dependet a patre. q꞉ pono q̄ stati emisso semine moriatur pater. ita q̄ nunq̄ꝫ sint simul pater ⁊ filius.

Ad primū p̄. poste. **Ad primum** dicitur q̄ cātum habet esse per materiaȝ. ex hoc tamen nō sequitur q̄ materia magis esset: ⁊ ad probatiōnē dicit q̄ Aristo. loquut⁹ est de cā efficiēte: ⁊ nō de cau-
Ad scdm sa materiali. ita q̄ ly ꝓpter q̄d in ꝓpositione sua posuit dicit solū causam effectiuā. ¶ Ad scdm dicitur q̄ forma nō excludit a causalitate ꝓpter hoc q̄ vltimo ꝓducat: q꞉ lȝ nō sit causa prioris actiōis: est tamē cā cōpositi ⁊ materie. ⁊ cū dr̄ q̄ materia hȝ prius suū totum esse dr̄ q̄ forma nō est cā materie in esse simpliciter. sed in esse p̄dicamētali. eo q̄ materia seclusa forma nō est quid qualis. nec q̄ꝫta. 7. metaphi. actuata
T.c.8. Ad tertiū. aūt fore dr̄ entitas p̄dicamētalis quāta ⁊ q̄lis. ¶ Ad tertiū dicit. q̄ lȝ finis habeat rationē vltimi in executione. hȝ tñ rōnē primi in intētiōe: q̄m ꝓpter ipȝ mouetur agēs ad operādum. ⁊ ex hoc dr̄ prior cā efficiēte. quapropter ⁊ inq̄t phūs scdo physic. q̄ finis est cā cārū. ⁊ cū dr̄ q̄ finis nō est simul cū actiōe: ad illō concedit in esse reali. tamē in esse intētionali semp est simul. nec sequit. finis est cā. ergo finis est. q꞉ ly cā ē ter
T.c.31.5. me.2. minus distrahēs vel ampliatiu⁹. sed bene sequit. ergo finis est vel erit. ¶ Ad quartū dr̄ q̄ in casu illo fili⁹
Ad q̄rtum nunq̄ꝫ depender a patre actualiter. sed virtualiter solū patre nō existēte. nec sequit. fili⁹ dependet a p̄re ergo pater est. q꞉ hoc verbū depēder ampliat terminū rectū a parte post ⁊ ꝯsequēter dico q̄ in ꝓductiōe seminis pater dr̄ cā filij: nō quidē in actu sed virtute ⁊ potētia solū. ex quo nō sequit filiū esse. ¶ Circa pre
Dubium. dicta posset dubitari de priuatiōe/que est per se causa trāsmutatiōis de qua nō est facta aliqua mētio. ⁊ ideo si priora vera sunt sequit q̄ q̄nq꞉ sunt cause concurrētes per se ad g̃nationē cōpositi naturalis. s. p̄ua
R̄nsio. tio ⁊ quatuor noiate. Dicit q̄ dū tractat de p̄ncipijs deber fieri mentio de priuatione. q꞉ priuatio est principiū: sed quando tractatur de causis non dȝ fieri mētio de eo saltem per se. q꞉ non est causa. nec sequitur priuatio est principium: ergo est causa: vult em̄ philosophus. v. metaphi. q̄ principium in plus se habeat
T.c.1.⁊.2. q̄ꝫ causa. vnde punctus est principium linee ⁊ tamen non est cāsa linee. quare ⁊c.

¶ Tractatus tertiū.
¶ Capitulum primum.

NAtura autem ea que subijcitur: similitudine rationis sub scientia cadit. Nam vt ad statuā es aut ad lecticaȝ lignuȝ: aut ad aliquid aliō coruȝ que formā habent materies atq꞉ informe sese habet anteq̄ꝫ suscipiat formā: sic ad substantiā. ⁊ hoc aliquid atq꞉ id q̄d est hec sese habere videt. Unum igitur hec principium est. Nō tamē est vnuȝ: neq꞉ ens: perinde atq꞉ hoc aliq̄d. Unum etiā principium est ratio ⁊ insuper id q̄d est cōtrariuȝ huic ipsa inquā priuatio. Hec autē quonaȝ pacto duo sunt atq꞉ plura: paulo antea diximus. Primum igitur dictum est. cōtraria solum principia esse. Deinde necessariuȝ est quoddā etiā aliud subijci. triaq꞉ esse Ex hisce vero que nunc dixim⁹ pꝫ que nā est differētia cōtrarioꝝ: ⁊ quo modo principia se habēt: ⁊ quid est ipsuȝ subiectum. Sed vtrum forma substātia sit an subiectum: nōdum emersit. Pꝫ tamen tria principia rerum esse: ⁊ quonā pacto: atq꞉ quis ipsoꝝ sit mod⁹. Quot igitur ⁊ que sint principia reꝝ ex hisce q̄ diximus sit perspectum. Post hec aūt ⁊ dubitationē veteꝝ vnicē pacto solui dicamus. Primi naq꞉ phi veritatem atq꞉ naturā eorum que sunt querentes exorbitarunt quasi ad aliam viā quandam a ruditate depulsi. Atq꞉ asserunt: neq꞉ fieri quicq̄ꝫ eoꝝ que sunt: neq꞉ corrūpi propterea q̄d necesse est quidē omne q̄d fit: aut ex ēte aut ex nō ēte fieri generari q꞉. Neutrū aūt cē pōt. Neq꞉ em̄ fit id q̄d est: iā em̄ est ⁊ ex non ente nihil fieri potest. Aliquid eniȝ subijciat opȝ. Atq꞉ hoc pacto id q̄d deinceps accidit augentes: neq꞉ multa iquiunt esse. Sȝ solum ipsum q̄d est. Illi igitur ob ea q̄ dicta sunt. hanc habuerunt opinioneȝ. Nos autem vno quideȝ modo nihil inter hec dicimus iteresse: ex ente inq̄ꝫ aut e nō ente fieri: ⁊ id q̄d non est aut q̄d est agere quippiā aut pati: aut q̄duis hoc fieri: ⁊ medicum agere quippiā aut pati: aut e medico aliquid esse aut oriri. Quare cuȝ id dicatur dupliciter patet ⁊ ex ente fieri. aut id q̄d ē agere: aut pati duobus modis identidem dici. Edificat igit medicus. nō est vt medic⁹: sed vt edificator. Et albus fit: nō hoc sane quo medicus est: sed quo niger. Medetur autem ⁊ medicinā amittit. quo medicus est. Atq꞉ cum maxime ipsuȝ medicum agere quippiā: aut pati dicamus: vel e medico fieri: si illud agat vel patiatur vt medicus: patet ⁊ hoc e nō ente in quā fieri id significare vt non ens est. Quod q̄dem cum non distinxissent illi longe a veritate semoti sunt. ⁊ ob igno-

rationem hanc adeo insuper ignorarunt vt nihil fieri prorsus. neqꝫ ceterorum quicquid esse arbitrarentur: sed omnem tollerent generationem. Nos autem et ipsi dicim⁹ nihil quidem fieri simpliciter ex non ente: tñ ex nõ ente per accidens fieri. ¶ Ex priuatione enim que est per se nõ ēs ⁊ que nõ inest fieri dicim⁹. Afficitur itaqꝫ id admiratiõe. Ac impossibile esse videtur. ex non ente fieri. Similiter autem neqꝫ ex eo quod est: neqꝫ id quod est fieri nisi per accidens. Sic autem ⁊ hoc fieri dicim⁹ eodem modo: ceu si animal ex animali fieret: et aliquod animal ex quopiã animali. vt si canis ex equo fieret. Etenim canis nõ solum ex animali quodam sed ex aĩali etiam fiet. Sed non vt est animal: iam enĩ id ipsum est. Si vero quippiam emersurũ est animal: non per accidens nõ erit ex animali. Et si quid ens orietur: non ex ente. neqꝫ e nõ ente fiet. Dictum est enĩ quid significat e non ente fieri: eo nãqꝫ pacto quo est non ens. Insuper neqꝫ hoc esse inquã omne aut non esse tollimus. Is igitur vnus est modus solutionis. Alius autē est potentia atqꝫ actu. Dici autē hec possunt potentia atqꝫ actu. hoc autem alijs in locis exacte magis determinauimus. Quare vt diceba⁹ dubitationes ille soluuntur: ob quas quedam eorum que dicta sunt compulsi tollunt antiqui: ob hoc enim tantum exorbitarunt ab ea via qua ad generationem corruptionēve atqꝫ omnino mutationem accedetur. Hec enĩ natura si visa fuisset omnem hanc ipsorũ ignorationem vtiqꝫ dissoluisset.

¶ Capitulum. ix.

Habitis generaliter naturalibus rerũ principijs ⁊ causis sequitur inquirere an noticia scientifica effectus naturalis exigat notitiã priorē cãrum ⁊ principiorũ. Ad qd inuestigandũ est notandũ. ¶ Primo q noticia scientifica duobus modis põt acquiri. scꝫ scientifice ⁊ nõ sciētifice. Noticia sciētifica scientifice acqsita est illa que acquirit p demonstrationē. ⁊ verũ sillogisticũ processum in forma ⁊ in figura: cuiusmodi est noticia habita de triãgulo q hꝫ tres ãgulos eq̃les duob⁹ rectis p hũc sillogismũ. oĩs figura plana trib⁹ lineis cõtēta hꝫ tres angulos equales duob⁹ rectis: sed triangul⁹ est hmõi igitur ⁊c. Noticia aũt sciētifica nõ sciētifice acquisita ē illa que nõ est per formatũ sillogismũ. sed per processum similē demõstratiõi: ita q sicut demõstratio aliquãdo pcedit a causa ad effectum. ⁊ aliqñ econtra: ita hmõi scientifica noticia nõ sciētifice acq̃sita qualis est noticia de triangulo q hꝫ tres angulos equales duobus rectis per designationē anguli extrinseci vel aliarum picturarũ quibus proceditur a causa supra effectũ. ⁊ talis noticia: q non scientifice acquiritur. licet dicatur scientifica ppter modum similem demonstrationi. non tamen est scientia. q non acquiritur per demonstrationem. ¶ Secũdo notandum q philosophus intendens partem affirmatiuam quesiti in principio prologi phisicorum ponit q vnũquodqꝫ arbitramur cognoscere cum cognoscimus prima principia ⁊ causas vsqꝫ ad elementa. quã ppositionē declarãs Alpharabius dicit q ad qdlibet scire concurrunt tria. primo communes animi cõceptiones que non ingrediũtur substãtialiter demõstrationē. sed solũ virtualiter. scdo premisse ⁊ media que ingrediuntur formaliter demõstrationē sed non cõclusionē. ¶ Tertio extremitates que formaliter ingrediuntur demonstrationē ⁊ ⁊ cõclusionē. dicit igit q phũs per principia intelligit cões animi 9ceptiones per cãs media ⁊ pmissas. ⁊ per elemēta extremitates. ¶ Alexãder vero voluit q per principia phũs intelligit cãs agētes. q efficiēti primo cõperit ratio principij per cãs fines. q finis est cã causarũ per elementa materiã ⁊ formã. elemētũ enĩ dicit aliqd qd ē in recõe aũt intrinsece sunt materia ⁊ forma. ¶ Cõmētator Ꝯo dicit phũm per pncipia itelligere cãs extrinsecas. s. primũ motorē ⁊ vltimũ finē. per cãs vero cãs itrinsecas ⁊ remotas. sed per elta intrinsecas propinquas. vult enĩ Cõmen. q cãrũ intrinsecarũ qdam sunt remote: vt prima mã ⁊ vltima forma. ⁊ qdã propinqua. vt mã hui⁹ ⁊ forma illius: ait enĩ q que sunt inter primã materiã ⁊ vltimã formã sunt materie cõposite. ⁊ forme cõposite. ¶ His premissis sit hec prima conclusio. noticia effectus sciētifice acquisita dependet a noticia principiorũ premissarũ ⁊ extremitatum: patet q omnis talis habet per demõstrationē: ad quã necessario hec omnia cõcurrũt pmo posterio. ¶ Ex ista cõclusione sequit q noticia entis naturalis scientifice acqsita psupponit noticiã pncipiorum causarũ ⁊ elorũ iuxta expositionē Alpharabij. q p pncipia intelligit prima principia cõplexa. vt de quolibet esse vel nõ esse: ⁊ per cãs pmissas. ⁊ per elementa extremitates. ¶ Scda cõclusio. Noticia sciētifica effectus non scientifice acquisita: sed per processum naturalem dependet a noticia cause efficientis finalis materialis ⁊ formalis. probatur. nam omnis nostra noticia dependet a sensu primo posterio. igitur pri⁹ cognoscemus sensibilia q̃ intelligibilia. posteri⁹ vero cognoscimus causas intrinsecas per intellectum: ⁊ vltimo reuertitur ad effectum prius cognitũ. Processus ergo naturalis est iste: q ens naturale pri⁹ cognoscitur qd est. scdo qd est postq̃ nõ fuit tertio. q in pductione ipsius aliquid manet sub vtroqꝫ termino ⁊ aliquid nouiter generatur. quarto q per vnionem horum inuicem resultat talis effectus in prima cognitione cognoscitur effectus nude sine concursu. in scda cognoscit efficiēs: q scit intellect⁹ nihil seipsum posse producere. in tertia cognoscitur materia ⁊ forma. in quarta cognoscitur cã finalis: q concludit intellectus illam vnionē fieri ppter existentiã illi⁹ effectus. ¶ Noticia igitur primo acquisita de effectu nõ est scientifica: q habetur sine discursu. sed vltimo habita est scientifica. q est per discursum ratiocinatiuũ nõ tamē est scientifice acquisita. q non per formatũ sillogismũ. sed per solũ naturalẽ discursum a priori. Ex ista conclusione sequitur q noticie scientifice effectuum non scientifice acquisite. sed per solum naturalem discursum presupponunt cognitionem principiorum causarum ⁊ elementorũ: iuxta expositionem Alexandri. ptꝫ q nõ habet talis noticia nisi per omnes suas causas que exprimuntur per principia cãs ⁊ elemēta. ¶ Tertia conclusio. Noticia scientifica effectus non scientifice acquisita. sed per naturalē processum dependet a cognitione cause vniuersalis tam efficientis q̃ finalis. probatur. nã intellectus cognoscens effectum esse ab alio anteq̃ pcedat ad intrin-

Primũ;

Secũdũ;

Tertium;

p. ph. s.

9m. r.
p^a 9clo;

Corrola;

2^a 9clo

3^a 9clusio

seca percipit suam causam effectiuã particularem τ incepisse esse. quare ↄcludit vnũ agens vlẽ ingenerabile icorruptibile cõmune huic effectui τ sue cause efficienti. Postremo vero ↄcludit intellect⁹ illud agẽs non producere hunc effectũ propter seipsum effectuz: quia non concurreret ad corruptionem eius. sed propter cõtinuitatem speciei τ decorem vniuersi ac ostẽsionem sue independentie: ecce ꝙ in primo processu cognoscitur causa vniuersalis efficiens, τ scḋo causa vniuersalis finalis.

Correlariũ

℃Ex ista conclusione sequitur ꝙ noticie scientifice acquisite effectuũ nõ scientifice acquisite presupponunt cognitionẽ principiorum causarum τ elementorum. iuxta expositionem Cõmẽtatoris pz. qm̃ per principia intelligit causas extrinsecas. s. primũ mouẽs τ vltimũ finem.

1. Phy. 1.

Quarta cõclusio. Quarta cõclusio. Noticia sciẽtifica cause depẽdet a noticia effectus: sicut noticia sciẽtifica effect⁹ dependet a noticia cause. pz. qm̃ prius cognoscimus causaz per effectũ ꝙ effectum per causam. τ ita habetur principale inuestigandum. s. ꝙ noticia sciẽtifica effectus naturalis exigit priorem noticiã causarum τ principiorum: qualitercũqꝫ exponat̃ ppõ Arist. in pricipio assumpta. q̃re τc.

Primũ.

Contra predicta arguitur τ maxime contra quartam conclusionem: et primo sic. quia sequitur ꝙ cognitio alicuius depẽdet a seipsa. probatur. cognitio effectus dependet a cognitione cause τ econtra. per conclusionez. igitur aliqua cognitio dependet a seipsa. patet consequentia. qꝛ quicq̇d est causa cause est causa causati.

Secundũ

℃Scḋo sequit̃. ꝙ est possibilis circulatio in cognitionibus: qḋ est contra phũm in primo posteriorum. τ probatur consequentia: nam cognitio effectus est causa cognitionis cause τ econtra. igitur cognitio terminatur vbi incipit. τ per consequens est circulatio.

Tertiũ.

℃Tertio sequitur ꝙ magis notum cognoscitur per minus notum. quod ẽ contra Aristo. 1. posteriorum: τ probat̃ cõsequentia. qꝛ effectus cognoscitur per causaz. vt est concessum: sed effectus sunt nobis notiores causis. primo physicorũ igitur τc.

T. c. 3.

Quartũ.

℃Quarto sequit̃ ꝙ statiz habita cognitiõe causaꝝ habet̃ cognitio effect⁹. pz ↄsequentia p Arist. pmo posterioꝝ. di. ꝙ cognitio minoris nõ est prior cognitiõe ↄclusionis: sed demõstrãs simul inducit notitiã cõclusionis τ minoris ꝓpõnis: sꝫ ↄñs est falsum: qꝛ aliquis potest cognoscere causas alicui⁹ effect⁹ absqꝫ hoc ꝙ cognoscat illum effectum.

Ad pmũm

Adprimũ negatur consequentia: sed bene sequitur ꝙ cognitio effectus dependet a cognitione effectus vel causa a cognitione cause: sed non est eadem.

In processu naturali sunt tres cognitiones.

vnde in processu naturali sunt tres cognitiones. Prima est effectus sine discursu. τ dicitur quia. Secunda cause per notitiam eiusdem effectus. τ iterum vocatur quia. Tertia vero effectus per causam: τ dicitur propter quid modo notitia ꝑpter quid effectus non est notitia: qꝛ effectus. iõ notitia effectus nõ depẽdet a seipsa sed ab alio.

Ad scḋm. 1. Poste.

℃Ad secũdũ dicit̃. ꝙ nõ est impossibilis circulatio in cognitionibus in diuersis generibus cognitionũ: sꝫ Arist. intelligit in eodem genere cognitionũ. vñ iam dictũ est. prĩa cognitio effectus est cognitio quia. τ secunda eiusdẽ effect⁹ est cognitio ꝑpter quid. modo cognitio ꝑpter quid τ quia non sunt eiusdem generis notitie.

Ad tertiũ.

℃Ad tertiũ negat̃ ↄsequentia. τ ad ꝓbationẽ: dico ꝙ effectus est notior cã. τ ecõtra. m̃ aliter τ aliter. effectus. n. ẽ notior cã noticia qꝛ. et causa ẽ notior effectu notitia ꝑpter quid. τ ideo ↄtinue ꝓcedit̃ a magis noto ad min⁹ notũ.

Ad quartũ 1. Poste.

℃Ad quartũ negat̃ ↄña. Et ad phm̃ dico ꝙ in ꝓcessu demõstratiuo syllogistico statiz habita noticia ꝓmissaꝝ habet̃ noticia ↄclusionis: qm̃ partes ↄclusionis sunt extremitates ꝓmissaꝝ: sed verum est: qꝛ nõ habet̃ illa noticia distincte τ ↄiũctim: sed cõfuse τ diuisim: τ ista est intẽtio Arist.

1. Poste.

in ꝓcessu aũt naturali nõ syllogistico nõ opꝫ cognit̃ꝫ causis cognoscere effectuz: qꝛ noticia effectus non reperitur formalr̃ ↄiunctim vel diuisim in⁹ notitia causaꝝ: nec ↄtra hũc modum dicendi loquutus est vnqꝫ phs. Quare τc.

℃Capitulum secundum.

Ipsam igitur τ alij quidam sed nõ sufficiẽter vtrũqꝫ tetigere. Primũ eñi ex non ente simpliciter aliquid fieri atqꝫ oriri fatentur: ea sane ratione qua Parmenidem recte dicere arbitrantur. Deinde si est vna numero: τ vna solum potẽtia ipsis esse videtur. Hoc autem plurimum sane differt. Nos enim materiã priuationẽqꝫ diuersa dicim⁹ esse: atqꝫ materiã quidem: non ens esse per accidẽs priuationem vero per se censemus. Et illam quidẽ proprie atqꝫ quodãmodo substãtiã: priuationẽ vo substãtiaz nullo mõ asserimus. At illi id qḋ nõ est magnũ pũũqꝫ simr̃ inq̇ũt esse: aut vtrũqꝫ simul aut vtrũqꝫ seorsum. Quare modus hic trinitatis diuersus ab illo penitus est: hucusqꝫ namqꝫ progressi sunt vt aliquam naturaz oportere subijci dicant: hanc tamẽ vnaz faciunt. Nam τ si quidã dualitatez facit magnum τ pũuz ipsam appellans: nihilominus tamen idez facit: alterã enim despexit. Etenĩz materies quidem permanens: vna cum forma causa est eorum que fiunt perinde ac mater. At contrarietatis altera pars: necesse omnino persepe ei videbitur: qui mente ipsi⁹ maleficium intuet̃. Nam cum sit quoddam diuinum τ bonum ac appetibile alterum ipsi contrarium esse dicimus: alterum suapte natura affectat atqꝫ appetit ipsum. Illis autem euenit vt contrarium interitum appetat suũ: τ tñ fieri nequit: vt aut forma seipsam appetat: quippe cũ nõ indigeat sui aut contrarium: cuz cõtraria mutuo seipsa corrũpãt. Sꝫ hoc est materia: ꝓinde appetens illud: atqꝫ si femina matrẽ τ turpe appetat pulchrum. Uerum nõ est per se sed per accidẽs turpe. nec per se femina sed per se accidens. At vero tum corrumpitur atqꝫ gignitur: tum neqꝫ fit neqꝫ corrumpitur. Nam vt est q̃dem id in quo per se corrumpitur. Id enim quod corrumpitur in hoc est ipsa inquam priuatio. At suapte potentia: non per se. Sed nec accidat nec oriatur necesse esse. Nam si gignitur: subijciatur aliquid primum oportet: ex quo hoc pacto nascet̃: vt isit in ipa: hoc aũt ẽ

ipsiꝰ natura. Quare fit vt ātea sit ꝙ̄ sit orta. Etenim materiam id dico: quod primuȝ est vniuscuiusqȝ subiectū e quo quippiam eo fit pacto: vt non per accidens insit. Si corrumpitur: ad hoc vltimum sane ꝓficisceť. Quare erit corrupta anteꝙ̄ sit corrupta. De pricipio ꝟo formali: vtrū vnum sit an plura: ⁊ quodnam sit aut que sint prime philosophie diligenter exquisiteqȝ officium est determinare ac ꝑtractare. Quare hec cōtemplatio illo in tempore reserueť. De naturalibꝰ vero formis q̄ oriunť ac accidunt: in hisce que posteris ostendentur dicemus ac pertractabimus. Hoc igiť pacto sint hec a nobis determinata principia inquaȝ esse: ⁊ quenam: ⁊ quot numero sint. Rursus auteȝ alio principio sumpto dicamus.

Capitulum decimum.

Contra Anaxagoram ⁊ ceteros ponētes principiorum ⁊ causarum multitudinē infinitā. arguit Philosophus. j. Physi. di. ꝙ tūc nō cōtingeret aliquē effectū perfecte cognoscere: eo ꝙ nō perfecte cognoscitur causatū: nisi cognoscantur oēs cause illius: sed impossibile est infinita cognoscere: q2 infinitū scḋm ꝙ infinitū est ignotū: adeo quomodo contineat illud veritatē: scȝ ꝙ cognitio alicuius est per oēs suas causas intendo ostendere. Pro quo notandū primo ꝙ entiū quedā habēt ꝓprie quatuor genera causarū: vt cōposita naturalia que habēt intrinsece materiā et formā: extrinsece ꝟo efficientē ⁊ finē. quedā ꝟo ꝓprie loquēdo solū tria vt forme substātiales sensitiue que habēt causam effectiuā ex qua nouiter ꝓducuntur ⁊ causam finalē: q2 nō fiunt a casu nec a fortuna ⁊ formalem: q2 subijciunť sensationibus ⁊ passionibꝰ sensitiuis que sunt forme accidētales realiter inherētes. quedā aūt habent solū duo genera causarū: scȝ efficiens ⁊ finē: vt forme accidētales que ꝓducuntur: et habēt finē ad quem ordināťur: non em̄ ꝓprie habēt materiā: q2 non componunť et illa: nec subijciunť illi: ꝙ autem nō habeāt formā est manifestū. Quedā aūt solū vnū genus cause scȝ finale vt itelligētie celestes: dato ſm Phm ꝙ sint improducte ⁊ ꝙ nō intelligant nisi per suā essentiā. si em̄ habēt causam cōseruatiuā illa nō est ꝓprie causa efficiēs. Quedā ꝟo sunt que nō habēt aliquā causam: vt persone diuine cū sint oīno independētes. Secūdo notandū ꝙ notitiarū quedam est complexa ⁊ quedā incōplexa. quedā perfecta ⁊ quedā imperfecta. Notitia cōplexa est illa qua aliquid cōplexe verbaliter cognosciť: vt notitia qua cognoscitur triangulū habere tres angulos. Notitia autem incōplexa est illa qua aliquid incomplexe cognoscitur: vt notitia qua cognosciť triāgulus vel hō. Notitia perfecta est illa qua aliquid apprehēditur distincte ⁊ sine formidine: vt notitia necessarioꝝ ⁊ cōtingentiū ꝓcedens ex sciētia vel ex credulitate sine hesitatione vt notitia qua apprehēdo deū esse vel te esse hoiem. Comparādo tn̄ notitias inuicē. vna vocatur perfecta: altera imperfecta: ita ꝙ notitia contingentiū nō relata ad aliā notitiā diciť perfecta: comparata tn̄ ad notitiā necessarioꝝ diciť imꝑfecta: ⁊ ita nō est simpliciter imperfecta: sed solū respectiue. Sȝ notitia simpliciter imꝑfecta est illa qua aliquid apprehendiť cōfuse: aut cū formidine: vt opinio qua aliquid apprehēditur cū formidine etiā si fuerit verum vel necessariū. His intellectis sit hec prima cōclusio. De aliquo pōt esse notitia sciētifica ⁊ demonstratiua: de quo nō pōt esse cognitio per aliquā causam eius. ptȝ: qm̄ de primo simplr̄ potest haberi notitia sciētifica ⁊ demōstratiua a priori ⁊ a posteriori ⁊ non per aliquā causam eius. igitur ⁊c. minor ptȝ: quia nō habet causaȝ. ⁊ maior ꝓbatur sic arguēdo. omne ens immēsum est primū simpliciter: sed deus est ens immēsum. igitur est primū simplr̄ hec em̄ demōstratio est a priori: qm̄ prius naturaliter est ens immēsum ꝙ̄ primū simplr̄: sicut per prius est ens ꝙ̄ primū. Item a posteriori sic: omne depēdens habet causam p̄mā sed omnis effectꝰ est dependēs. igitur omnis effectus habet causam primā. Ista demonstratio est a posteriori: q2 cōcludiť causa per effectū. Ex ista cōclusione seqtur ꝙ aliquod est ens causaliter dependēs de quo potest haberi notitia sciētifica ⁊ demōstratiua: ⁊ nō per aliquā causaꝝ suarū. ptȝ secūda pars de qualibet intelligētia separata: cū nō habeat plures causas. Et prima declarať sic arguēdo. Omne eternum ⁊ indiuisibile est separatū a materia: sed quelibet intelligentia abstracta est hmōi. igitur q̄libet talis est separata a materia. Scḋa cōclusio. De aliquo habente plures cās hr̄ perfecta notitia sciētifica ⁊ demonstratiua: ⁊ nō per aliquā illarū causarū. ꝓbatur: nam triāgulus hȝ causam efficiētē ⁊ finalē de quo hȝ geometra notitiā perfectā sciētificā ⁊ demōstratiuā: et tn̄ nō hȝ illā notitiā per aliquā illarū causarum ꝓbatur: q2 nō demōstrat nisi per causam formalē: vt colligiť a Cōmē. in prohemio philosophie. Ex ista cōclusione seqtur. de aliquo habēte oia genera causarū potest aliqs artifex habere perfectā notitiā sciētificam ⁊ demōstratiuā quā non pōt habere per oēs istas causas. ptȝ. nam de hoie habēte oia illa genera causarū hȝ metaphisicꝰ perfectā notitiā ⁊ demonstratiuā ⁊ nō per oēs suas causas: q2 ſm Cōmē. Metaphisi. nō demōstrat nisi per tria genera causarum scȝ formalis / efficiētis / ⁊ finalis. Tertia conclusio. De aliquo effectu pōt haberi notitia perfecta: tam cōplexa ꝙ̄ incōplexa sine notitia alicuius sue cause: ptȝ: quia de aliquo effectu pōt haberi notitia: q2 est sine formidine ad oppositū. ⁊ hec tam cōplexa ꝙ̄ incomplexa. ex quo per prius cognoscimus effectus ꝙ̄ causas. vt dictum est. Quarta conclusio. Noticia sciētifica effectꝰ naturalis ꝑ ꝓcessum naturalē exigit notitiā ꝑ singula genera suarū causarū. Ista cōclusio pȝ ex altero caplo: qm̄ nō cognoscitur aliqs effectus naturalis ꝑ ꝓcessum naturalē quin ꝯcurrat cognitio cāe efficiētis finalis materialis: ⁊ formalis. Concedo igiť ꝙ cognitio ꝑfecta sciētifica effectus ꝑ naturalē ꝓcessum exigit notitiam oīm suaꝝ cāꝝ. nō intelligēdo distributionē pro singulis geneꝝ. q2 tūc oporteret infinita cognoscere. eo ꝙ infinite cause concurrēt ad ꝓductionē effectus naturalis. s. causa cause: ⁊ sic in infinitū dato ꝙ mūdus fuerit eternus: sed ꝓ generibus singuloꝝ. s. pro efficiente ⁊ fine materia ⁊ forma: ⁊ hec fuit itētio Ari. nec voluit phs ꝙ oīs noticia sciētifica ⁊ ꝑfecta alicuiꝰ effectꝰ necessario hēať ꝑ oia gn̄a causarū: sȝ voluit ꝙ artifex considerās oia gn̄a causaruȝ possit suū effectū demōstrare per quamlibet illarum.

Contra predicta arguitur. ⁊ primo: ꝙ de primo simpliciter nō possit esse notitia demōstratiua a priori: quoniā oīs demōstratio a priori est demōstratio ꝓpter quid: ⁊ oīs demōstratio propter quid est per cām. Sed primū simplr̄ non hȝ cāȝ. vt dictum est. igiť ⁊c. antecedens pro duabus primis partibꝰ colligitur a pho primo posterioꝝ. ⁊ ita videť prima ꝯclusio īplicare cōtradictionē. Scḋo arguiť: ꝙ geometra nō demōstrat ꝑ cām formalē: q2 ipse non cōsiderat nisi magnitudinem: sȝ nulla magnitudo hȝ cām formaleȝ. igitur ⁊c. Maior colligiť a pho primo posteriorum. minor est cōcessa cum ducebatur nulluȝ

Quedā entium habēt q̄tuor genera causaruȝ.

Primum

Scḋm.

Quid sit notitia cōplexa

Quid sit notitia incomplexa.

Quid notitia ꝑfecta et iꝑfecta.

Pria ꝯclō.

Cormē. ꝓ. Cōm. aris ꝓ. physi. pmo.

Scḋa ꝯclō.

Tertia cōclusio.

Quarta cōclusio.

ꝓo. phi. ꝓ.

Primum

Secundū

accidēs hr̄e cām formalē. ⁊ ex hoc apparet falsitas secūde ↄclusionis. ¶ Tertio ꝓbatur: ꝙ metaphisicus potest demōstrare ꝑ cāz materialē. pmo. qꝛ metaphisicus cōsiderat de cā materiali: qꝛ ↄsiderat oīa entia mūdi. scdo qꝛ demōstrat ꝑ diffinitionē et quamlibet partem eius sed vna pars diffinitionis est materia. s. genus. vt videtur dicere Porphirius in vniuersalibus. ¶ Quarto ꝓbatur ꝙ aliqs effectus non pōt cognosci ꝑ oīa gn̄a causarū pmo. qꝛ accidētia naturalia sunt hmōi cū nō habeant omnia genera causarū: secundo. qꝛ nulla diffinitio potest exprimere oīa gn̄a causaꝝ: sꝫ solū gen⁹ ⁊ differētiam que nō dicunt nisi materiam ⁊ formam.

Tertium · Quartum

Ad primū

Ad primum dicitur ꝙ demonstratio qꝛ. et ꝓpter quid dupl'r sumit': sꝫ large ⁊ stricte. Primo stricte pro demonstratione precedente a causa sup effectū vel ecōtra: ⁊ sic de primo simpliciter non habetur demonstratio ꝓpter qd: sed solum quia: ex quo sequitur ꝙ demonstratio ista facta non fuit quia nec propter quid stricte sumēdo. secundo modo demonstratio quia. et propter quid. sumitur large ꝑ demonstratione precedente a priori ad suum posterius ⁊ econtra: ita ꝙ illa que est a priori dicatur propter quid. Ista autem que est a posteriori nomietur qꝛ. ⁊ isto modo loquēdo: dico ꝙ demōstratio facta de primo ente ē ꝓpter quid: non tamen per causam. Et ad pbm rn̄det' ꝙ ipse sumit demonstrationem propter quid stricte. ¶ Ad sꝫ negatur cōsequentia. ꝙ licet geometra non demonstret triāgulū hr̄e tres angulos equales duob⁹ rectis ꝑ suā cām formalem: quia nullam habet: tamen demōstrat per causam formalem. scilicet per augulum extrinsecum ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ licet metaphisicus consideret quidditatem prime materie: non tamen demonstrat per materiam. qꝛ nō ↄsiderat materiam vt ē pncipium subiectiuum forme: ⁊ pncipium motus et qetis. Et cum dicitur ꝙ demonstrat partes diffinitiōis concedo nego tamen ꝙ aliqua illarum sit materia: licet habeat se loco materie: ⁊ hec est intētio Porphi. ¶ Ad quartum dico. ꝙ lꝫ albedo vel aliud accidens non habeat quattuor genera causarum: tamen pōt demonstrari per omnia quattuor gn̄a: qꝛ in processu naturali percipitur albedinem nō per se existere: sed esse in alio ⁊ sic cognoscitur materia. Item negat' ꝙ nulla diffinitio posset exprimere omnia quattuor genera causarum: quia homo potest sic diffiniri: homo est animal rationale productū ab homine ⁊ sole ⁊ ad felicitatē ordinatum: vbi ly animal exprimit cāz materialem: ⁊ ly rationale formalem: ⁊ ly productum ab homine ⁊ sole. cām efficiētem particularem ⁊ vl'em: ⁊ ly ordinatum ad felicitatē. cām finalē: vel sic. homo est cōpositū ex materia ⁊ forma productū ab animali rationali ⁊ ad felicitatem ordinatum.

ꝑo poste. · Ad secūdū · Ad tertiū · Ad quartū

Aristo. de naturali auscultatione Liber secūdus. Capi'm primum

Oꝝ q̄ sūt q̄dā sunt natura q̄dam ob alias cās. Natura q̄dē sunt animalia ꝑtesq; ipsoꝝ et plantę: ⁊ simplicia corpa. Ut terra ignis aer ⁊ aq̄. Hec eniꝫ ⁊ huiuscemodi res natura dicim⁹ esse. Omnia aūt q̄ dicta sunt ab hisce q̄ non natura cōstāt differre videntur. Nā ea q̄dē q̄ natura constant: principiū in seipsis vniuersa motus statusve. Partiꝫ eius qui loco accommodatur: partim accretionis decretionisve. partim alterationis habere vidētur. At lectica vestis: ⁊ quicq̄d sit aliō similis gn̄is: quo quidem huiusmodi noībus appellant': atq; ab arte sunt: hoc nullū principiuꝫ mutationis insitum habent. Quo vero ipis accidit: vt sint lapidea: vl' terrea vl' ex his mixta: motus quietisue pricipium habent. Que cum ita sint: patet naturam principium esse quoddam et cām: vt id moueatur atq; quiescat: in q̄ primo per se. ⁊ nō ꝑ accidēs inest. Dico aūt nō ꝑ accidens: quia sibiipsi quispiam medicus sanitatis causa fieri potest. Attamen non quo sanatur: eo medicinā habet: sed accidit vt idem sit medicus: subiēsq; sanationem. Quapropter et separantur nonnunq̄. Similiter sese habet et vnumquodq; ceterorum que per artem efficiuntur.

Nihil enim ipsorum effectionis in se principium habet. Sed quedam ī aliis atq; extrinsecus habent. Ut domus: ⁊ vnumquodq; eorum que manu conficiuntur. Quedam in seipsis quideꝫ id habent: non tamen per se quecūq; cause per accidēs sibi fieri possunt. Id igit' est natura qd̄ dictū est. Naturā aūt hn̄t q̄cūq; tale pncipiū hn̄t: atq; hec oīa substātie sūt: subiectū eīn qddā ⁊ ī subiecto est semꝑ natura. Scdm̄ vo naturā sunt ⁊ hec ipsa: ēt ea q̄ hisce ꝑ se cōpetūt. Ut igni ferri sursum. Hoc eniꝫ natura quidem non est: neq; habet naturā: sed cōpetit ⁊ est natura atq; scdm̄ naturā. Dictum est igitur quid ē natura ⁊ quid id qd̄ natura atq; sm̄ naturā est. Eniti autem naturam esse ostendere: ridiculum est. Patet enim tales esse rerum cōplures. Ostendere vero ea que manifesta sunt per ea que non sunt manifesta: hominis est profecto qui nequit id qd̄ est per se notum et id quod non est per se notum discernere. Atq; id fieri posse non est obscuruꝫ. Ratiocinabitur eīn de coloribus quispiā ortus cec⁹. Quare necesse est tales homines de nomini

bus loqui: nihil autem intelligere.

¶ Capitulum secundum.

Natura autem substantiaque eorum que sunt natura: id quibusdam esse videtur quod primum cuilibet inest: informe per se. Veluti lectice quidem natura lignum: statue autem es: cuius hoc signum Antiphon esse dicebat. Nam si quispiam lecticam obruerit humo: vimque putredo acceperit: vt germen emittat: non lectica: sed lignum idem emerget atque pullulabit. Propterea dispositio quidem que lege atque arte conficitur: per accidens est. Substantia vero est illa: que et continue dispositiones hasce suscipiens permanet. Quod si cuilibet etiam istorum ad aliud quippiam hoc idem accidit: vt eri quidem: auroque ad aquam: ossibus autem atque lignis ad terram: ceterisque similiter: patet illa naturam ipsorum atque substantiam esse. Quapropter quidam terram quidam aquam: quidam horum aliqua quidam hec omnia eorum que sunt naturam esse dixerunt. Quod enim quisque tale esse putauit siue vnum siue plura: id totque vniuersam substantiam esse dicit. Cetera vero cuncta affectus horum habitus ac dispositiones. Et horum quidem quoduis perpetuum esse. Non enim ex se se mutationem ipsis competere: cetera autem infinities fieri atque corrumpi. Uno igitur modo natura sic dicitur prima cuique subiecta materies eorum: que motus in se mutationisque principium habent. Alio vero modo ipsa forma et species que rationi accommodatur. Nam vt ars dicitur quod secundum artem extructum est: atque artificiosum: sic et natura dicitur quod secundum naturam: et naturale. Atque neque illud habere quicquam secundum artem: vt artem esse dicimus si lectica potentia tantum est: nondum autem habet formam lectice: neque in hisce que constant natura. Quod enim est potentia caro vel os: id nondum habet suam naturam: antequam accipiat formam que ad rationem accomodatur: quam assignantes: quid est os dicimus: aut caro: neque constat natura. Quare alio modo natura forma species est corporum: que in se ipsis motus principium habent que quidem non est separabilis nisi ratione dumtaxat. Id autem quod ex his est compositum natura quidem non est: sed est et constat natura vt homo: atque natura magis est quam materies. Unumquodque enim tum magis dicitur: cum est actu quam cum potentia. Preterea ex homine nascitur homo: sed non e lectica lectica. Quapropter et inquiunt non figuram esse naturam: sed lignum: quia fiet si pullulabit non lectica: sed lignum. Quod si ita est et ipsa forma est profecto natura: fit enim ex homine homo. Insuper ea natura que vt generatio dicitur via est ad naturam. Non enim vt medicatio non ad medicinam: sed ad sanitatem dicitur via: medicationem enim a medicina non ad medicinam esse necesse est: sic ad naturam sese habet natura. Sed id quod nascitur: ex quodam ad quoddam vt nascitur proficiscitur. Ad quod igitur proficiscendo nascitur. Nempe non ad id ex quo fit profectio. Forma igitur est natura: forma autem atque natura dupliciter dicitur: ipsa namque priuatio forma quodammodo est. Si vero sit priuatio: et contrarium aliquod circa simplicem generationem necne: posterius considerare oportet.

¶ Tractatus secundi Capitulum .j.

Cum autem determinatum sit quot modis natura dicitur: post hec contemplandum est quo mathematicus a naturali philosopho differt. Nam corpora naturalia superficies habent: solida longitudines atque puncta: de quibus considerat mathematicus. Et insuper si Astrologia diuersa sit facultas: an pars scientie naturalis. Etenim si ad naturalem philosophum spectet: quidnam sit sol: aut quid luna scire. Nullum autem eorum affectuum qui per se illis competit ad eundem scire pertineat: absurdum est sane. Preterea videntur ij qui de natura loquuntur: et de solis ac lune figura dicere: et vtrum terra mundusve rotundus sit an non sit considerare ac pertractare. De his igitur et ipse et mathematicus tractat: sed non vt est quodque naturalis corporis finis. Nec hoc accidentia contemplatur: quo talibus ac-

cidunt. Quapropter et separat. Mente namq; a motu separabilia sunt nihil q; interest. Neq; cū separant efficitur falsum. Latent autem id agentes: et ij qui dicunt ideas esse. Naturales enim separant formas que minus separabiles sunt: q̄ mathematice forme. Quod quidem ita esse patebit si quispiā vtrorūq; diffinitiones ipsarum inquam formarum naturalium & accidentiū dicere enitatur. Etenim par quidem & impar: rectum et curuum: numerus insuper linea atq; figura sine motu nimirum diffiniētur. At carnis ossis ac hominis diffinitio sine ipso non erit. Sed hec perinde atq; nasus simus: sed non vt curuum cōcauumq; dicuntur. ¶ Hoc idem indicāt & mathematicarum facultatum he que magis sunt naturales. Ut perspectiua: Musica: & astrologia. Nam contra: quodāmodo sese habent atq; geometria. Geometria nāq; de naturali quidem linea contemplatur: sed non vt est naturalis. Perspectiua vero mathematicam quidem considerat lineam. At non vt est mathematica: sed vt est naturalis.

¶ Capitulum secundum.

Um aūt natura sit duplex materia atq; forma: res naturales pinde cōtēplemur oportet: atq; si de simitate quidnam sit cōsideremus. Quare neq; sine materia: neq; ratione materie res huiuscemmodi cōsiderāde esse videntur. Nam & de hoc ipso quispiā dubitauerit: cū due sint nature: de vtraq; cōsiderare ad naturalē philosophum pertinet: an de eo qd̄ ex vtrisq; componit̄. Quod si de ipso: & de vtraq; contemplari ad eundem vtiq; spectat. Utrum igitur eiusdē sit facultatis an diuersarum vtramq; cognoscere. Nam respicienti quidē ad veteres: materiei cognitio ad ipsum videbitur pertinere Perparum enim Empedocles et Democritus formam quiditatemq; tetigerunt. At si ars imitatur naturam: eiusdem autem scientie est formā atq; materiam vsq; ad terminum quendam cognoscere veluti medici sanitatem. & bilem atq; pituitā: in quibus est sanitas et edificatoris similiter formam ipsius domus atq; materiam lateres inquam ac ligna: & ceterorum eodem modo: naturalis etiam facultatis erit vtrasq; naturas cognoscere. Preterea facultatis eiusdē est: id gratia cuius finemq;: & ea que horum gratia sunt cognoscere.

¶ At natura finis est & id cuius gratia. Quorum namque motionis: si sit continua finis aliquis est: eorum is vltimum est: & id cuius gratia. Quapropter & poeta ridicule compulsus est ad hanc sententiam afferendā. Extremum ob quod natus erat fatum q; petiuit. Nō enim quoduis vltimum finis est: sed id quod est optimum. Artes preterea materiam faciunt. Quedam simpliciter: quedam aptam idoneamq; ad opus. Et vtimur quia omnia sunt gratia nostri: sumus enī & nos quodammodo finis. Id enim cui⁹ gratia cetera sunt dupliciter dicitur: vt in philosophia distinximus. Due igitur domine sunt materiei cognoscentesq; artes: ea que vtitur: et ea que preest faciendorum operū facultati: ipsa inquā architectura. Quapropter & ea que vtitur: achitectura quodāmodo est. Sed hoc intereret: altera namq; formam cognoscit: altera materiam facit. Nā gubernator quidem qualis est forma claui cognoscit ac iubet. At architect⁹ extruēde nauis: quali ex ligno: et qualib⁹ ex motibus erit. In ijs igitur que per artem cōficiuntur nos operis extruendi causa materiam facimus. In naturalibus autem est. Insuper materies est eorum que sunt ad aliquid. Alia enim ad aliam est formā accommodata. At quousq; naturalem philosophum formam et ipsū quid est scire oportet. An vt medicum neutrum: vel fabrum es. vsq; ad quendam terminum considerare oportet. Alicuius nāq; gratia est vnaqueque: et circa eas versari que separabiles quidē sunt ratione: in materia autem sunt. Homo namq; generat hominem atq; sol. Quo vero modo sese habeat separabilis forma: et quidnam sit philosophie prime officium est determinare ac pertractare.

Capitulum vndecimum.

PRincipiū causa ⁊ natura inui-
cem ordinant penes
superius ⁊ inferius: eo ꝙ omnis causa est
principiū: ⁊ nō ecōtra: ⁊ omnis natura est
causa ⁊ nō econers: ideo post determina-
tionem principiorum ⁊ causarum licitū est deuenire in no
imū. titiā nature. pro q̃ notandū. ¶ Primo sm phm scdo
.c.3.4. phy. ꝙ est differētia inter naturā hñs naturā: ⁊ ens
.5. sm naturā: eo ꝙ natura ꝓprie sumēdo: est altera ps
.c.5. essentialis cōpositi denominās itrinsece illud eē ens
naturale: vt materia vel forma substātialis. Et diffi-
nitur sic a Pho. Natura est causa ⁊ principiū motus
⁊ quietis ei⁹ in quo est per se primo ⁊ nō sm accidēs.
Ens vo habēs naturā est cōpositū naturale habens
intrinsece materiā ⁊ formā. Sed ens sm naturā di-
citur omne illud quod est in natura: ⁊ sic oia materia
vel forma seu deus ⁊ intelligētie ac oia accidētia na
turalia dicunt entia sm naturā: nec differt hec deno
minatio a priorib⁹ nisi vt superius a suo inferiori: q2
ois natura ⁊ omne ens habēs naturā est ens sm na
turā: ⁊ nō ecōuerso. quelibet eñ intelligētia ⁊ queli-
bet qualitas prima vel secūda resultās ex illa est ens
Ad scdm, sm naturā ⁊ nō est natura: nec habēs naturā. ¶ Se-
T.c.3. cundo notandū iuxta doctrinā Aristo. ij. phy. ꝙ illi
primo. termini primo ⁊ per se: ⁊ nō sm accidēs diuersa de-
termināt in diffinitiōe nature: q2 ly nō scdm accidēs
Cōmē.3, determinat illū terminū causa: ⁊ ly primo. id cōplexū
eius in quo est: ideo dz illa diffinitio sic in suis termi
nis adaptari. natura est causa nō sm accidēs ⁊ prin-
cipiū mot⁹ ⁊ quietis eius in quo est per se. primo na-
tura dicit causa ⁊ principiū: vt per hoc Pha expime
ret duplicē naturā scz materiā ⁊ formā. proprie enim
cōpetit principiū materie cū sit perpetua: ⁊ causa for
Cōmē.3, me cū det causaliter esse substātiale cōposito. Scdo
dicit nō sm accidēs ad differētiā artiū que agunt in
subiectis in qbus sunt: sed hoc sm accidēs. vnde cum
medicus sanat seipsum. Ars medicine est principiū
⁊ causa sanitatis eius in quo est primo ⁊ per se: nō tñ
est natura: qm lz ars medicine sit per se causa sanita
tis: nō tñ per se est cā sanitatis ei⁹ in quo est: eo ꝙ ac-
cidit medico sanari: cū medic⁹, ⁊ recipiēs sanitatem
diuidunt ab inuicē. aliqñ eñ q̃ est medicus nō sanat
⁊ aliqñ qui sanat nō est medic⁹. Tertio dicit pmo vel
Tertio, primū ad differētiā qlitatū motiuarū que sunt gra-
uitas ⁊ leuitas ⁊ aliarum qualitatū instrumentaliū:
quarū nulla est natura: q̃uis sint cause nō sm acci-
dens ⁊ pncipia per se mouēdi ⁊ quiescēdi eorum in qb⁹
sunt. sola eñ materia prima vel forma substantialis
Quarto, ꝓprie loquēdo dicit natura ⁊c. Quarto ponit per se
ad differentiā rerū artificialiū que mouētur a princi
T.c.3. pio extrinseco qd nō est in eis per se: sed per accidēs.
principiū eñ motus deorsum scāni nō est in scanno
sm ꝙ huius: sed sm ꝙ est lapideū vel ligneū: nisi ista
particula poneret res artificialis per se ⁊ sm ꝙ hmōi
moueret: qd est contra Phm. ij. Physi. ⁊ ꝓbatur ꝯñs.
tiam cum scānū mouet deorsum / natura est causa nō
sm accidēs ⁊ primū principiū motus eius in quo est:
sed per accidēs: ideo res artificialis sm ꝙ hmōi non
Pria ꝯclō, mouet naturaliter. ¶ His pmissis sit hec prima con-
T.c.10, clusio. natura vere p̄dicatur de materia ⁊ forma: licz
T.c.7. difformiter dicat de illis. istā cōclusionē ponit Arist.
ij. Physi. cui⁹ primā partē ꝓbat sic. id qd primo inest
vnicuiqz enti naturali nō formatū per seipsum videt
esse natura: sed materia est hmōi. igitur ⁊c. Item illud
est natura a quo dicit res naturalis in actu: sed forma
ma est hmōi: igitur ⁊c. ¶ Scdam partem cōclusionis
T.c.11, arguit Phs sic. illa natura a qua dicit res naturalis
in actu. alter est natura q̃ illa a qua dicit solū potē-
tia: sed a forma dicit res naturalis in actu ⁊ a mate-
ria solū in potētia. igitur forma alio modo est natu-
ra q̃ materia. Et addit Phs ꝙ forma que est natura
nō est separabilis a materia sm esse sed solū sm ra-
T.c.12. tionem. ¶ Ex ista cōclusione infert Phs ꝙ forma est
magis natura q̃ materia: q2 a forma res dicitur esse
naturalis in actu ⁊ a materia in potentia. vnde sicut
se hz materia in reb⁹ artificialib⁹: sic se hz forma in
naturalibus. nam sicut materia artificialis est pars
pncipalior artificiati: sic forma rei naturalis est prin
cipalior pars ei⁹. Et ideo sicut natura rei artificialis
primo significat materiā ⁊ secundario formā: vt vult
Cōmen. ij. de aīa. ita natura rei naturalis pmo signi
ficat formā ⁊ secūdario materiā. ¶ Secūda cōclusio. Cōmē.8.
Sicut naturā esse est per se notū / ita diffinitio natu- Scda ꝯclō;
re est manifesta. Primā paertē hui⁹ cōclusionis ponit
Phs vbi supra quā ꝓbat sic. manifestū est ꝙ multa T.c.6.,
entia habēt in se pncipia qbus mouent ⁊ quiescunt
per se. igitur manifestū est hmōi principiū esse: ⁊ per
ꝯñs manifestū est naturā esse. Secūdā partē cōclusio Cōmē.3.
nis ponit Cōmē. quā ꝓbat sic. si vnū correlatiuorum est
manifestū ⁊ reliquū: sed naturā esse est per se notum.
igitur naturā esse principiū ⁊ causam mot⁹ ⁊ quietis
est per se notū. ¶ Aduertēdū ꝙ naturā esse nō est per Notādū:
se notū: sicut prima principia sunt per se nota. vnde
aliqd dicit per se notū tripliciter. Primo q2 est notū
per experiētiā sine aliqua ratione ꝑargumētatiua:
vt niuē esse albā. Scdo quia est notū per rōnem im-
perceptibilē: vt omne totū est maius sua parte. Ter-
tio / q2 est notū ex sola notitia terminorum: vt de q̃libet
dicit esse vel nō esse. pmo ⁊ scdo modo pōt demōstra-
re per se notū cū habeat ꝓpōnes priores: eo nūc aūt
solū primo vel scdo modo naturā esse est per se notū:
q2 per experiētiā vel discursum imperceptibilē cognita
eñ qd significat noie nature scz ꝙ in isto noie impor
tatur principiū mot⁹ ⁊ qetis: intellect⁹ imperceptibil'r
arguit. aliqd est principiū motus: igitur natura est.
¶ Tertia conclusio. Predicta diffinitio nature nō est Tertia cō
formalis sed materialis. ista ꝯclusio est Lycon. quam clusio.
ꝓbat sic. ois diffinitio formalis dat per intrinseca et
per causam diffiniti. diffinitio aūt materialis dat p
effectum diffiniti ⁊ extrinseca ex: sed p̄dicta diffinitio
dat p effectū ⁊ extrinseca cū dr pncipiū mot⁹ ⁊ qetis ⁊c.
igit est materialis: ideo inqt ipse. diffinitio formalis
nature est ista. Natura est illud quo pmo ⁊ per se na
turalia differūt a nō naturalib⁹. hec eñ est formalis:
q2 dat per intrinsecā differētiā naturaliū ab artifi- Quarta cō
cialib⁹. ¶ Quarta ꝯclusio. Diffinitio materialis na- clusio.
ture p diffinitionē formalē eiusdē est a priori sillogi-
stice demōstrabilis. ptz arguēdo. oīe id q̃ primo. et
per se differūt naturalia a nō naturalib⁹ est pncipiū
⁊ causa mot⁹ ⁊ qetis eius in quo est pmo ⁊ per se ⁊ nō Cōmē.
sm accidens. sed natura est hmōi: igit ⁊c. ¶ Ex qbus T.c.3.
seqtur ꝙ diffinitio data a Philosopho est bona: quia
cōstat ex genere ⁊ differētia. qb⁹ ꝯuenit oñi nature. ⁊
distinguit a quolibet quod nō est natura.

Contra correlariū arguit qdruplicter. pmo Primum.
sic. nulla substātia dz diffiniri p acci- 2.43.
dētia: sed ois mot⁹ vel quies est accidēs: ⁊ ois natura T.c.17.
est substātia: igit nature diffinitio nō dz dari p motū
⁊ quietē. pma pars antecedētis est Aristo. vij. Meta. Cōmē.2;
Scdo vo Cōmen. tertio Physico. ⁊ tertia Phi. Scdo T.c.4.
Physico. ¶ Scdo / nullū absolutū diffinit per respe- et.10.
ctiuum: sed natura est quid absolutū: vt, materia vel Scdm.
forma: ⁊ principiū est quid respectiuū: q2 refertur ad
principium. igitur ⁊c. maior ptz eo ꝙ omnis diffini-
tio debet dari per genus ⁊ differētiā per Porphiriū Tertiū.
in p̄dicabilib⁹: ⁊ per Philosophū. ij. poste. ¶ Tertio /
nullū positiuū debet diffiniri per priuatiuū: sed na-
tura est ens positiuū ⁊ quies priuatiuū: q2 qes est pri
uatio motus: igit natura nō debet diffiniri per quie
tem. maior est Philosophi. vj. Topicorum dī. ꝙ ois dif-
finitio dz dari per notiora: modo quies nō est notior T.c.85.
motu: sed ecōtra: cū mot⁹ sit habit⁹: ⁊ habit⁹ est no-
tior ꝑuatiōe: pmo ⁊ tertio de aīa. ¶ Quarto nihil est Quartū
pncipiū alicui⁹ nisi illud sit res positiua: sed quies nō
est res positiua: igit natura nō est principiū quietis
minor ptz: quia motus ⁊ quies opponūtur priuatiue
sicut lumē ⁊ tenebra. ⁊ maior declarat. nam ois rela-
tio ꝓpē dicta exigit duo extrema positiua. v. Meta. T.c.20.
sed principiū ꝓprie ad principiatū refert igitur ⁊c.

Ad primum

Ad primū **Ad primū** dicitur negando maiorem: et ad ꝓbationē dico ꝙ Phs vult duo. Primum ꝙ nulla substātia diffinatur per accidētia diffinitione pure quiditatiua. Sc̄m ꝙ nulla substantia sic absolute sumpta diffiniatur per accidētia: modo hec diffinitio non est pure quiditatiua cum sit materialis per additamenta vel per effectū diffiniti. Nec substantia diffinitur absolute sed solum respectiue: quia natura vltra substantiam quam significat dicit respectum ad motum et quietem: sicut anima significat substantiā: et connotat respectum informationis corporis.

Ad scđm. ¶ Ad secundū etiam respondetur/ꝙ absolutum potest diffiniri per respectum diffinitione pure quiditatiua: et isto modo non diffinitur hic absolutum: quia natura pertinet ad p̄dicamētū relationis.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium negatur maior/et dicitur ꝙ licet nullum priuatiuū sit notius positiuo: tamen aliquo positiuo est notius: nunc autem quies et si non est notior motu tamen est notior natura. Et si dicitur naturā esse est per se notum: igitur quies nō est notior natura. negatur ɔsequētia: quia etiam quies est per se nota et magis per se nota q̄ȝ natura.

Ad quartū ¶ Ad quartū negatur maior. et dicitur ꝙ sicut aliquod priuatiuū est principiū positiui: vt patuit de priuatiōe: ita aliquod positiuū est principium priuatiui. et ɔsequēter dico ꝙ non semper inter ꝓncipiū et principiatū est relatio proprie dicta. et hoc quādo principiū est positiuū et principiatū priuatiuū aut econtra. vtrum autem quies sit priuatio motus: sicut tenebra luminis: non determino ad presens: quia alio faciam de hoc specialē sermonem.

¶ Tractatus tertij
Capitulum primum.

DEterminatis autem hisce: cōsiderandum est de causis quales et quot sint numero. Nam cū hec pertractatio sciendi sit causa: scire autem vnumquodqȝ nō prius putemus: q̄ȝ circa vnumquodqȝ ꝓpter quid est capiamus id autem sit primam accipere causam. Patet et a nobis hoc esse agendum: et de generatione corruptioneue: et de omni naturali mutatione: vt ipsarum perceptis principijs: ad ipsa quoqȝ eorum que querimus reducere enitamur. Uno itaqȝ modo causa dicitur id ex quo quippiam fit eo pacto vt insit. vt es statue: argentumqȝ patere et horum genera. Alio modo forma atqȝ exemplar. hec est autem ratio quidditatis. et huius genera velut eius concentus qui sonos omnes ɔplectitur. ipsa duorum ad vnum ratio atqȝ omnino numerus partes item que in ratione sumuntur. Preterea id, vnde primum principium est mutationis aut quietis. Qualis est causa is qui consuluit. et pater filij. atqȝ omnino quod efficit eius quod efficitur. et quod mutat eius quod mutatur. Insuper vt finis hic autem est cuius gratia cetera fiunt. Ueluti deambulandi sanitas. Cur enim deambulat interrogati: quo valeat respondemus. Atque si hoc pacto dixerimus. reddidisse causam arbitramur: et quecunqȝ alio mouente inter ipsum et finem fiunt. vt inter medicum sanitatemqȝ macies. aut purgatio: aut instrumenta. Uniuersa enim hec ipsius finis gratia sunt. inter sese aūt differūt. Alia namqȝ sunt opera. Alia instrumenta. Cause igitur tot fere modis dicuntur. Fit autem vt cum multipliciter cause dicantur multe etiā eiusdem sint non per accidēs cause. ceu statue. et statuaria ars. et es nō per aliud quicq̄ȝ. sed vt statua est. At non eodem modo: sed es quidem vt materia. ars autem vt id a quo motio ꝓficiscitur. Sūt preterea que sibi sunt mutuo cause: vt exercitiū bone habitudinis: et hec exercitij. At non eodem modo: sed hec vt finis: illud vt principium motus. Item insuper contrariorum est causa. Quod enim presens causa cuiuspiam est: id et absens nonnunq̄ȝ causam esse contrarij dicimus. Ut gubernatoris absentiam subuersionis nauis: cuius presentia causa erat salutis. Uniuerse autem nunc dicte cause: quattuor in genera manifestissima cadunt. Elementa namqȝ syllabarum. Materies conficiendorum operum arte. Ignis et talia corporum partes totius suppositiones deniqȝ cōclusionis: vt id ex quo fit aliq̄d: cause sunt Atqȝ horum quedā sunt. vt subiectum veluti partes. Quedam vt quiditas. Totum inquam compositio atqȝ forma. At semē medicus quiqȝ cōsuluit et omnino efficiens: omnia sunt cause: vnde est mutationis principium vel quietis vel motus. Quedam autem cause sunt: vt finis bonumqȝ ceterorum. Id enim gr̄a cuius cetera fiūt: optimum esse solet: ac finis illorum. Intersit autem nihil bonum ipsum an apparens bonum dicatur. Tales igitur atqȝ tot cause specie esse videntur.

¶ Capitulum secundum.

MOdi autem causarum numero quidē sunt multi. Si in capita vero redigantur: et ipsi pauciores euadunt. Dicuntur enim cause multipliciter et ipsarum que sunt eiusdē generis: alia

prior: alia ⁊ posterior: vt sanitatis: medicus atq; artifex. et concentus eius qui oẽs sonos complectitur: duplũ atq; numerus: ⁊ semper ee que continẽt ad eas que sunt singulares. Preterea vt accidẽs ⁊ huius genera. Ut statue alio modo polycletus: alio statuarius. Accidit enĩ statuario vt sit polyclet⁹. Et ea etiã que continent accidens. Ueluti si homo sit causa statue: aut omnino animal Sunt autem ⁊ accidentium alia remotiora alijs atq; propinquiora: ceu si albus ac musicus causa statue diceretur. Preter autem omnes que accommodate dicuntur et que per accidens alie vt potẽtes: alie, vt operantes dicuntur. Uelut vt extruatur domus: edificator causa dicitur: aut edificans edificator. Similiter et in hisce dicetur: quorum cause sunt ipe cause vt huius statue aut statue: aut omnino imaginis ⁊ eris huiusce: aut eris aut oĩno materie. Et ĩ accidentib⁹ simili modo. Preterea: ⁊ hec coniuncta ac illa dicentur. Ueluti non polycletus neq; statuarius: sed statuarius polycletus. Attamen hec omnia multitudine quidem sunt sex. Dupliciter autem dicuntur. Nam aut vt singulare. aut vt genus accidentis: aut vt cõiuncta hec: aut vt seiuncta dicuntur: et insup omnia aut potentia aut actu. Interest autem tantum. Cause enim actu ⁊ singulares: ⁊ ea quorum sunt cause simul sunt et non sunt. Ut hic qui medetur cum hoc qui sanatur: ⁊ hic qui edificat cum hoc qd edificatur. Sed qui sunt potentia: non semper: non enim simul domus et edificator corrumpitur. Oportet autem semper causam querere summam quemadmodum et in ceteris. Uelut homo edificat quia est edificator. At edificator est per artem edificandi. Hec igitur prior est causa: et in omnibus simili modo. Preterea generum quidem genera singularium vero singularia dicenda sunt cause: ceu statuarius quidem statue: hic autem hui⁹: ⁊ potentia quidem cause: effectum potẽtia: actu autem effectuum actu. Quot igitur sint cause et quomodo sunt cause: satis sit a nobis determinatum.

Capitulum. xij.

Uia natura est principiũ motus ⁊ quietis: ⁊ in quolibet ente naturali videtur intrinsece reperiri natura: ideo apparet sequi qd libet ens naturale habere in se pricipiũ actiuum ⁊ passiuum motus ⁊ quietis secundum determinationem phi. ij. Phy. ad cuius veritatem inquirendaz. Est primo notadum: q ens naturale capitur dupliciter. s. large ⁊ stricte. Ens naturale large sumptum dicitur esse indifferẽter omne ens habẽs esse a natura: ⁊ sic materia ⁊ forma ⁊ oĩa accidentia naturalia dicuntur entia naturalia: ⁊ isto modo non est intelligẽda propositio phi. s. omne ens naturale habet in se principium motus et quietis cum materia ⁊ forma non h abeant in se huiusmodi principium: nec aliqua forma accidentalis: cum sint entia simplicia per carentiam partium diuersarum rationum. Sed ens naturale stricte sumptum est solum cõpositum ex materia ⁊ forma substantiali: ⁊ sic intelligit Philosophus cum vult omne ens naturale in se intrinsece continere huiusmodi mot⁹ ⁊ quietis principium. ⁊ isto modo sumam ens naturale in conclusionibus. Secundo notandum: q triplex est principium actiuum: scilicet quod ⁊ principale: ⁊ per quod ⁊ directiuum: quo ⁊ instrumentale. Principiũ actiuũ qd ⁊ principale est illud cui principaliter attribuitur actio: ⁊ sic solũ cõpositum naturale dicitur pricipium actiuũ: ⁊ de tali principio loquit Phs. j de anima. di. actiones sunt suppositorũ. Principiũ vo actiuũ p qd ⁊ directiuũ est illud per quod dirigit principale agẽs in sua actione cuiusmodi est forma substãtialis. ⁊ sic loquitur Philosophus vij. ⁊. viij. Physi. di. omne qd mouetur ab alio mouetur. Principiũ autem quo ⁊ instrumentale est ratio instrumẽtalis agẽtis qua agẽs opatur motũ vel mutatiõez vel forme accidẽtales. ⁊ sic loquitur Phs. ij. de gñatione di. elementa inuicẽ agere mediantib⁹ qualitatib⁹ primis. Exemplũ omnium istorũ. nã cũ ignis agit in aquam. ignis est principiũ actiuũ quod et pncipale. forma substãtialis ignis est principiũ pp̃ter quod ⁊ directiuũ: sz instrumentale et quo est qualitas. Cõsimiliter triplex ẽ principiũ passiuum quod ⁊ principale: ⁊ est illud quod subijcitur motui vel mutationi. vt cõpositũ naturale: ⁊ sic loquit Phs. v. Physi. cũ asserit cõpositũ per accidens generari tam simpliciter q̃ sm quid. Principiũ autẽ passiuum per quod est id per quod passum principale recipit motum vel mutationẽ. ⁊ sic loquit phũs. j. de aĩa di. animã nõ pp̃rie intelligere: sz hominẽ per animã. Sed principiũ passiuũ quo est dispositio qua passum recipit motum vel mutationẽ vt forma accidẽtalis. Exemplũ omniũ istorum. cum aqua patitur ab igne principiũ passiuum quod est aqua: ⁊ per quod est forma substãtialis. Principium vero quod est ipsa frigiditas aque. Intendit igit phũs de principio actiuo ⁊ passiuo qd ⁊ quo. tamen principalr de pricipio p qd. His pmissis sit hec prima cõclusio. Quodlibet ens naturale ẽ intrinsece quiescibile ⁊ localiter mobile. pbatur. natura est principiũ ⁊ causa motus ⁊ quietis localis: sz quodlibet ens naturale cõtinet itrinsece vtrãq; naturã. s. materiã ⁊ formã. vt est ostẽsum de intentione phi. igitur ⁊c. Maior pz: eo q si natura est pncipium motus maxime videtur q mot⁹ localis cũ ipse sit primus motuũ. viij. Physi. sz opposita habẽt fieri circa idez. igitur etiã natura ẽ pncipiũ quietis localr. Scõa cõclusio. Quodlibet ens naturale graue aut leue sm qd et nõ simpliciter est a pricipio intrinseco augmẽtabile ⁊ diminuibile. pbat. sit a. vnũ graue vel leue sm qd. ⁊ pz q a põt cõdẽsari violẽter a pncipio extrinseco: quo facto dimittatur a nature, sue: ⁊ sequitur q reducet se ad priorẽ dispositiõez p raritatẽ. ⁊ cõsequẽter augmẽtabitur a pncipio intrinseco. Itẽ rarefiat violẽter vltra raritatez sue nature ⁊ amoueat quodlibet impediẽs. ⁊ pz q se itrinsece reducet ad priorẽ raritatẽ vel dẽsitatẽ ⁊ 9ñr diminuetur a pncipio intrinseco, Et notãter dixi graue aut leue sz quid: quia

T.c.3.

T.c.4. Primum

T.c.4. et Cõme. 3.

2. Phy. 4.

Secundus

T.c.8.

T.c.6. ⁊. 7.

T.c.64.

T.c.5.

Pria cõclo.

2. Phy. 4.

Scõa cõclo.

terra pura nō hȝ in se principiū intrinsecū sue aug-
mentationis cū non possit augeri nisi ab extrinseco:
nec ignis purus hȝ in se principiū intrinsecū sue di-
minutiōis cū nō possit diminui nisi ab extrinseco vio-
lenter. ¶ Tertia cōclusio. Omne ens naturale viuēs
3ª cōclusio. hȝ in se principiū intrinsecū sue nutritiōis: ptȝ eo ꝙ
principiū actiuū per qd̄ est aīa ⁊ calor nālis est prīn
cipiū actiuū quo alimētū aūt est principiū passiuū qd̄ ⁊
cōuertit in naturā aliti hec aūt ponit phūs. j. de ge-
neratiōe. ex ista cōclusiōe sequit ꝙ omne animatum
4ª cōclusio. est a principio extrinseco augmētabile vel diminubi
le augmētatione vel diminutiōe ꝓprie dicta. Primū
ptȝ de augmētatiōe. nā animalia ⁊ plāte augent per
intus sumptionē nutrimēti eiusdē factā ab anima in
naturā aliti. Scdm etiā sequit ex primo: qm̄ anima-
t.c.34. lia ⁊ plante nō sunt perpetue duratiōis: sed tandem
per cōsumptionem humidi radicalis desiccant: ita ꝙ
maior fit deperditio q̄ restauratio. ⁊ hoc per actio-
nem partis etherogenie in reliquam. ¶ Quarta cō-
clusio. Omne ens naturale habet in se principiū in-
trinsecū sue alterationis. ista cōclusio ptȝ inductiue.
nā primo celū hȝ in se principiū intrinsecū sue illumi
nationis: cū continue aliqua pars nouiter illuminet
⁊ nouiter recipiat influentiā. Scdo elemēta reducūt
se ad naturalē dispositionē. vt pȝ de aqua frigefacta
post calefactionē: ⁊ hoc est a principio intrinseco for
me ⁊ materie. Tertio mixta tā animata q̄ inanima
ta etiā se reducūt ad dispositionē naturalē si fuerint
extra: qd̄ nō videtur nisi a principio intrinseco. Intel
ligēdū tamē ſm Cōmē. ꝙ corpora simplicia vt elemē
ta: q: nō cōponunt ex cōtrarijs bene habēt principiū
intrinsecū se reducēdi ad naturalē dispositionē: sed
nō recedēdi ab illa. ideo nō mouent a sua dispositio
ne naturali nisi ab extrinseco. nunq̄ eñ aqua calefit
nisi ab extrinseco: nec aer frigefit nisi ab extrinseco.
Corpora aūt mixta que cōponunt ex cōtrarijs habēt
in se principiū intrinsecū reuertēdi ad suā dispositio
nē naturalē: ⁊ recedendi ab illa. vt ptȝ de animali qd̄
corrumpitur a principio intrinseco per actionē ⁊ rea
ctionē dissimilium partiū in qualitatib' primis. Ex
quibus omnibus sequit ꝙ oē ens naturale habet in
se principiū actiuū ⁊ passiuū motus ⁊ quietis ſȝ ali-
quod genus motuum: qd̄ erat inuestigandū.

Contra tres vltimas cōclusiones nō arguaȝ ad presens: q: intendo alias diffusi'
ꝓferre sermonē: sed solū cōtra primā cōclusionē qua
Primū druplicitet. ⁊ primo sic. Elemētum terre est ens na-
turale: ⁊ nō habet in se nisi principiū quietis: q: nō po
test moueri localiter. Similiter celū nō pōt quiesce-
re. ⁊ tamē est ens naturale. ergo cōclusio falsa. antece
dēs est phūs. ij. celi ⁊ mundi di. ꝙ necesse est celū mo
ueri ⁊ necesse est terrā quiescere. ¶ Secundo aliquid
mouetur qd̄ nō quiescit ⁊ aliquid quiescit qd̄ nō mo-
Secūdū. uetur: quoꝝ qd̄libet est ens naturale igit nō quodli-
bet ens naturale hȝ in se principiū mot' ⁊ quietis lo
calis. antecedēs ptȝ ad experientiā vt videmus ali-
quē lapidē quiescere ⁊ alterū moueri localr. ¶ Ter-
Tertiū. tio. Nihil hȝ in se principiū oppositoꝝ: sed motus ⁊
quies sunt opposita. igitur nihil hȝ in se principium
motus ⁊ quietis localis. Maior patet q: idē inquan
tū idem semper est aptū natū facere idem. ij. de gñā-
tione. Minor vero est phūs. v. physi. ⁊ ptȝ ex dictis ꝙ
motus ⁊ quies denominēt idē successiue ⁊ nō simul.
Quartum. ¶ Quarto lectulus est ens naturale: ⁊ tamen non ha
bet in se principiū motus ⁊ quietis igitur. Maior ptȝ
q: lectulus cōponit ex materia ⁊ forma. Minor vero
est Arist. ij. phy. di. ꝙ artificialia non habent in se pn
cipium motus ⁊ quietis.

Ad primum dicitur ꝙ licet terra nō pos-
sit localiter moueri. tamē hȝ
Ad primū. principiū motus localis. q: cum toto hoc ipsa est mo
bilis localiter. si eñ esset extra suū locū naturalē ⁊ di
mitteretur sue nature. ipsa haberet principiū intrin
secum motus: sed tūc nihil haberet qd̄ iā non hȝ. igit
adhuc hȝ principiū motus. vnde si esset aliquis ho-
mo qui nō posset ridere ex aliqua violētavl mōstruo
sa dispositione adhuc ipse esset risibilis / ita si terra
nō posset moueri propter carētiā motiui: tñ est mobi
lis / q: ipsa apta nata est moueri. ¶ Ad secūdū nega Ad scdm.
tur cōsequentia / q: nō sequitur. hoc hȝ in se pncipiū
motus ⁊ quietis. igitur mouetur ⁊ quiescit. sed bñ se
quitur ꝙ est aptum natū moueri ⁊ quiescere. Ex hoc
sequitur ꝙ in diffinitione nature nō est sumēda nota
copulatiōis disiunctiue. sicut cōmuniter asserūt om-
nes ꝓpter primū ⁊ secundū argumentū: sed copula-
tiue. dicūt eñ ꝙ debet sic intelligi natura est pncipiū
motus vel quietis ⁊c. ego aūt dico ꝙ natura est prin
cipiū ⁊ causa mot' ⁊ quietis copulatiue: qm̄ terra est
mobilis: vt patet: celū autē semper mouet circa cen- Ad. terti
trum mundi ⁊ semper quiescit: q: nō recedit a centro
nec accedit ad illud. vt testatur phūs. viij. phi. ¶ Ad
tertiū dicit: ꝙ nō semper motus ⁊ quies sunt opposi
ta. vt. iā dictū ē: q: verificātur de eodē. Et ad phm di
co ꝙ ipse loquebat de motu naturali ⁊ quiete violen 5. phi. ſȝ.
ta ⁊ econtra. Itē dicit ꝙ nō est incōueniēs aliqd in se
habere pncipiū oppositoꝝ: quoꝝ vnū ordinat ad re-
liquū: sicut motus naturalis ⁊ qes ei': sed nihil hȝ in
se principiū oppositoꝝ quoꝝ vnū nō ordinat ad aliō
scȝ motus naturalis ⁊ qetis violēte: aut ecōtra. Et ad
phm dr ꝙ ipse intelligit idē inquantū idē semp facit
idē vltimatū intētū quare ⁊c. ¶ Ad quartū dr ꝙ lectu t.c.55.
lus nō est ens naturale sed artificiale: ⁊ ad ꝓbationē Ad quart
negat ꝯñs: sed opȝ addere in antecedēte ꝙ lectul' cō-
ponit imediate ex materia naturali ⁊ ex forma natu
rali: qd̄ nō est verū: imo imediate cōponit ex forma ar
tificiali ⁊ ex materia artificiali que est lignum. Unde
cōpositū naturale mixtū: dicitur materia artificialiū
sicut altera pars cōpositi est materia naturalium de
qua locut' sum supra. ¶ Sed forte arguit lectul' ſȝ ꝙ
hui' hȝ māȝ q̄ ē lignū: ſȝ lignū ſȝ ꝙ hui' hȝ in se pnci
piū mot' ⁊ qetis. ergo lectulus ſm ꝙ hui' hȝ in se pn-
cipium motus ⁊ qetis. ⁊ per ꝯñs est ens naturale: im
mo sequit ꝙ artificialia inquātū hui' habēt in se pn
cipiū mot' ⁊ qetis: qd̄ negat phūs scdo physic. Rñdet
negādo cōsequētiā: sicut nō sequit. albū ſm ꝙ huius
cōtinet subiectū albedinis: ⁊ subiectum albedinis ſȝ
ꝙ huius subijcit albedini. ergo albū ſm ꝙ hui' subij-
citur albedini: licet enim quod est subiectum subijci- t.c.3.2.⁊ p
tur albedini: non tamen album quod est compositū
per accidens quare ⁊c. ¶ Tractat' quarti.

¶ Capitulum primum.

Fortuna etiā ⁊ casus de nu
mero causarum esse dicunt
multaq̄ȝ esse ⁊ fieri ob for-
tunā ⁊ casum. Consideran
dum est igitur quō sunt in
his causis fortuna ⁊ casus: vtrum idem
sint an diuersa: atq̄ȝ omnino quidnā sit
fortuna ⁊ casus. Quidā enim ⁊ si sint:
necne dubitant. Nihil enim a fortu-
na fieri dicunt. Sed omnium definitaȝ
quandam causam esse: que fieri dicim'
a casu: aut fortuna: ceu ꝓfectiōis a for-
tuna cuiuspiā ad forum inuentionisq̄ȝ
eius quem volebat quidem non puta-
bat autem inuenire: causam hoc aiunt:
esse illum inquam profectum illuc eme
re quippiam velle. Similiter et in cete
ris que a fortuna prouenire dicuntur:
semper causam quandam inquiunt es-
se quam sumere licet. sed non fortunā.

Quod si quippiam esset fortuna: absurdum sane videbit̃ ꝛ dubitabit nō iniuria quispiā: cur nō sapiētuꝫ antiquorum nemo causas gñationis corruptionisve⁹ dicēs de fortuna quicꝗ determinauit. Sed vt videt̃; nec illi quicꝗ esse a fortuna putabant. Verū ꝛ hoc mirabile est. Multa nāqꝫ sunt: ꝛ fiunt a fortuna ꝛ casu. Quorū qdꝗꝫ non ignorantes reduci posse ad aliquā causam: vt ille sermo antiqu⁹ dixit: qui fortunā exterminat: illoꝝ tamen oēs alia a fortuna alia nō a fortuna fieri dicunt. Quapropter ꝛ mentionē aliquā ipsius illos facere oportebat. At vero neqꝫ quicꝗ illoꝝ: vt concordiā: aut discordiam: aut ignem aut mentem: aut aliquid aliō huiuscemodi fortunā esse arbitrabāt̃. Absurdum igitur est: siue non esse putauerunt: siue putātes esse omiserunt presertim cum interdū vtantur. Ut Empedocles non semper aerē supra inquiēs segregari: sed vt forte accidit. Dicit eniꝫ cum de mundi loquitur extructione: sic tunc huic currenti fortuito contigit: sepe autem alio modo partes quoqꝫ animalium plurimas ortas fortuna fuisse dicit. Sunt etiam qui ꝛ huiusce celi ceteroꝝūqꝫ celorum omniū casum esse causam asserunt. Nā a casu cōuersionē motionēve fieri dicūt: que quidē distinxit ꝛ in hunc ordinē redegit atqꝫ constituit vniuersum. Hoc etiam ipsum valde dignum est admiratione. Nam animalia quidem ꝛ plantas neqꝫ esse; neqꝫ fieri a fortuna dicunt: sed aut naturā: aut mētem: aut aliquid aliud tale: causaꝫ ipsorum asserunt esse: nō enim ex cuiusqꝫ semine quoduis nascitur: sed ex tali quidem olea. ex tali autem homo. Celū vero et diuinissima sensibilium casu orta fuisse asserunt: nullāqꝫ ipsoꝝ taleꝫ causam esse qualem animalium atqꝫ plantarum inquiunt esse. Atqꝫ hoc ipsum si ita sese habeat: consideratiōe est dignū beneqꝫ sese habet si aliquid de hoc ipso dicatur. Et alio nāqꝫ modo absurdum est id quod dicitur: ꝛ insuper absurdius est hec illos dicere: in celo quidē nihil a casu fieri. In ijs autem e quibus fortunam exterminant multa ab ipsa prouenire videntes: quod tamen contra fieri conueniens erat. Sunt autem quidam quibus fortuna causa quidem esse: obscura tamen humane menti videtur: vt diuinū quoddam atqꝫ excellens. Quare quidnā vtrūqꝫ sit: fortuna inquam ꝛ casus: ꝛ si ideꝫ sint an diuersa: ꝛ quomodo in eas causas quas definiuimus cadant consideremus oportet. a.t.c.39. vsqꝫ ad.68.

¶ Capitulum. xiij.

Notis his que mā̄ifestāt causas per se. cōsequenter vero inuestigāda sunt illa q̄ notificāt cās per accidēs. cuiusmodi sunt casus ꝛ fortuna. de quibus doctrinā tradit phūs scd̄o physi. Et iō primo notādū ꝙ causaꝝ: quedā est ꝑ se. ꝛ quedam per accidēs: tā in his q̄ agunt ſm ꝓpositum vt hoies. ꝗꝫ in his q̄ agūt preter ꝓpositū vt bruta et cetera. distincta ab hoie. *Cā ꝑ se est illa que exprimit ratione ſm quā est causa vel q̄ influit in effectū: aut q̄ agit effectum intentum ab ea. Exēplum primi. domificator est per se causa sui effectus scꝫ dom⁹: qr exprimit rationeꝫ artis ſm quā est causa sui effectus. Exemplū scd̄i ignis: est per se causa ignis: qr influit in effectū ꝓducēdo caliditatē. Exēplum tertij. vadēs ad plateā causa emendi panem si emit panē dicit̃ cā per se isti⁹ emptionis. Causa aūt per accidēs dicit̃ esse illa que non exprimit rationem sue causalitatis: vel nō influit in effectū: aut illū non intendit. Exemplū, primi. vt policletus est cā per accidens statue: ꝛ albū cā per accidens domus: qr accidit policleto vt faciat statuam ꝛ accidit albo: ꝙ agat domuꝫ. Exēplū scd̄i. vt aperiens fenestrā dicit̃ cā per accidens illuminationis medij: qr nō influit in effectum illū: sed sol vel corpus luminosum dicit̃ cā ꝑ se per accidēs aūt remouet impedimentū. Exēpluꝫ tertij. vt vadens ad plateā solū causa emēdi panē ꝛ inueniat thesauꝝ. tunc respectu thesauri inuentiōis dr̃ causa per accidens. ¶ Scd̄o notādū ꝙ effectuū ꝓuenientiū ab agētibus quidā sunt intenti: ꝛ quidā nō intenti. vt: iā dictū est. nā inuētio thesauri est effect⁹ nō intentus. ꝛ emptio panis est effect⁹ intent⁹. Itē effectuū nō intentoꝝ quidā eueniūt semper vel frequenter cum effectibus intentis: ꝛ quidā extra semꝑ ꝛ frequenter. Exēplū primi. vt cōsumptio sotularium euntis ad plateā causa emendi aliqd venale. Exemplum scd̄i. vt inuētio thesauri respectu eiusdē. Itē effectuū nō intētoꝝ quidā sunt notabilis bonitatis vel malicie: sicut inuentio thesauri vel fractio tibie: quidā vero nō sunt notabilis bōitatis vel malicie. sicut pili iuētio vel casus vnius pili in fricatiōe barbe. ¶ His premissis ponit Aristo. ij. phi. quatuor conclusiones. ¶ Prima cōcl̄o. tā casus, ꝗꝫ fortuna ē cā per accidēs ꝓbat̃. ois cā agēs ex qua ꝓuenit aliq̄d nō intētū ab ea est cā per accidēs respectu illi⁹: sed tā casus ꝗꝫ fortuna est hmōi. igit̃ ꝛc. minor vero declarat̃. nā si aliq̄s ꝓponēs accipe pecuniā iuēiat debitorē ꝛ accipiat eā. tūc iste nō est cā receptiōis ꝑ accidēs pecunie: sꝫ si nō intēdat ꝛ recipiat pecuniā. tūc receptio pecunie ē ꝑ accidēs a casu ꝛ a fortuna. ¶ Sed aduertēdū ꝙ cū loq̄tur phūs de casu vel fortuna ꝙ est cā ꝑ accidens nō itelligit reducere casum vel fortunā: nisi ad gen⁹ cāe efficiētis: eo ꝙ casus ꝛ fortuna est ip̄m agēs effectū ꝓducēs ꝑter itētionē. ¶ Scd̄a ꝯclusio. Casus ꝛ fortuna sunt in his q̄ sunt raro ꝛ in minori pte. ꝓbat̃. receptio pecunie quā creditor nō est opinat⁹ accipe est a casu ꝛ a fortuna: sed talis receptio nō est semꝑ nec frequēter: sꝫ raro ꝛ in minori pte igit̃ ꝛc. ¶ Tertia cōclusio. Licet casus repit̃ in nō habētib⁹ itellectū tñ fortuna nō repit̃ nisi in agētib⁹ ſꝫ ꝓpositū. pma pars patet eo ꝙ iāiata ꝛ bruta agūt a casu vt equ⁹ veniēs ab hostibus domū saluat̃ a casu qr nō venit causa salutis: nec spe: sed ꝓpter consuetudinē et noticiā loci.

*Addi. Agētia ſꝫ ꝓpositū sūt q̄ꝝ opationes sūt voluntarie: vt hoies: dicūt̃ agētia ſm propositū. Agētia pter ꝓpositū sūt q̄ n̄ hñt opationes volūtarias vt illa q̄ carēt intellectu.

Quid cā ꝑ accidens.

Secundū

Prima cōclusio. ꝯmē. 52.

T.c.56. 2ᵃ ꝯcl̄o. T.c.52.

3ᵃ ꝯcl̄o. T.c.57.59. ꝛ.60.

Similiter tripoda vel scamnū casu cecidit super pedes: ita vt habeas aptitudinē sedendi super ipsum: non ꝙ cecidit est a casu: sed super pedes suos. Secūda pars ptz: quia fortuna non reperitur nisi in operationibus voluntarijs. probatur: fortuna nō reperitur nisi in his in quibus potest inueniri bonitas fortune: sed bonitas fortune nō reperitur nisi in operibus volūtarijs: ⁊ rationē fortune assignat Phs: qꝛ bonitas fortune videtur esse felicitas vel prope felicitatem: modo felicitas est operatio voluntaria. vnde inanimata infantes ⁊ bruta non faciūt aliquid a fortuna: qꝛ non habēt propositū. Et ideo inquit Phs ꝙ nec eufortuniū: nec infortuniū est in his: nisi ẜm similitudinē: sicut dixit Protarchus illos lapides eufortunatos esse ex quibus fiunt altaria: quia honorātur ab hoībus: ⁊ istos esse infortunatos ꝗbus ascenditur ad altare: quia cōculcant pedibus: ⁊ etiam inhonorant. ¶ Quarta cōclusio. Casus ⁊ fortuna sunt in his que fiunt propter finem: ⁊ in his que sunt notabilis bonitatis vel malicie. Prima pars probatur exemplariter: si creditor iret ad forū causa aliquid faciendi ⁊ nō reperiēdi debitorē: ⁊ ecōtra debitor reperiens creditorem sibi traderet pecuniā: tunc receptio pecunie esset fortuita ⁊ casualis ⁊ ab agēte intendēte finem. puta emēdi panē in foro. Secūda pars declaratur ex hoc: quia effectus non intenti qui nō sunt notabilis bonitatis vel malicie non dicunt casuales vel fortuiti: eo ꝙ si prescirent non essent digni vt propter eos fieret fuga vel prosecutio: nō enim dignum esset ꝙ aliquis iret ad forū causa inueniēdi vnā fabam: ⁊ nō fricare barbam propter casum vnius pili. Effectus autem non intenti notabilis bonitatis vel malicie bene dicunt casuales vel fortuiti: quia tales si prescirētur essent digni: vt propter eos fieret fuga vel ꝓsecutio: vt inuentio thesauri vel fractio tibie.

T.c.58.

T.c.59.

Quarta cōclusio. T.c.61. et 62.

T.c.52. ¶ Ex predictis infert Aristo. diffinitionē fortune et casus dicens. Fortuna est causa per accidens extra

Quid fortuna. semper ⁊ frequēter ẜm propositū eorum que propter hoc sunt. hec diffinitio cōuertitur cum diffinito suo: eo ꝙ competit omni cōtento sub diffinito: ⁊ per quatuor particulas declaratas in quatuor cōclusionibus distinguitur a quolibet alio. Diffinitio autem casus est tota diffinitio fortune preter ly scđm propositum: ita ꝙ diffinitio casus est superior ad diffinitū fortune: sicut casus ad fortunā. omnis enim fortuna est casus ⁊ non ecōtra.

Primo. Primo dicitur causa per accidēs: ad ostendendū ꝙ nō dicitur casus vel fortuna inꝗtum huius respectu effectuū intentorū: sed respectu effectuum nō intentorū.

Secūdo. Secūdo dicitur extra semper et freꝗnter: qꝛ casus ⁊ fortuna nō sunt respectu effectuū nō intētorū euenientiū frequēter cū effectibꝰ intētis.

Tertio. Tertio dicit scđm ꝓpositū: qꝛ fortuna nō reperit nisi in agentibus a ꝓposito.

Quarto. Quarto dicit eorū que ꝓpter hoc sunt ad demonstrandū casum ⁊ fortunā semper esse cum causa finali: nec reperit nisi in effectibus notabilis bonitatis vel malicie✱.

✱ Additio Ly eorum. obliquꝰ est rectus a ly causa ꝑ accidens: et hoc totum que ꝓpter hoc sūt importat ꝙ id cuius fortuna ē causa per accidens sit dignū vt ꝓsequatur vel fugiat: ac si diceret: si illud sit de numero eorū q̄ sunt ꝓpter hoc.

Contra predicta arguitur ⁊ per maxime cōtra diffinitionē fortune. ⁊ primo sic. Fortuna est ignota ⁊ incerta: nec de ea habet sciētia. igitur ipsa non potest diffiniri. tenet ꝯña. et antecedens pro qualibet parte est Phi. ij. Physi. ¶ Secūdo Predicta diffinitio est superflua: igitur est male assignata. antecedēs ptz: quia idē est per accidēs ⁊ extra semper ⁊ frequēter. ¶ Tertio. Illa diffinitio implicat opposita: igitur ⁊c. antecedēs ꝓbatur. nam per accidens ⁊ scđm ꝓpositū implicāt cū sequat. fortuna est causa per accidēs b effectꝰ fortuiti: igit ꝑter intētionē ⁊ ex alia parte: fortuna est causa scđm ꝓpositū b effectus cū intētione. ¶ Quarto. Hec diffinitio cōuenit alteri a diffinito: igitur ⁊c. antecedēs ꝓbat: ⁊ pono ꝙ aliqꝭ domificator sit albꝰ: ⁊ faciat vnā notabilē domū nō ampliꝰ facturꝰ talē: tūc albū est causa per accidēs: scđm ꝓpositū huiꝰ domꝰ extra semꝑ ⁊ frequēter: ⁊ illa est de nūero eorū que ꝓpter hoc sunt: ⁊ tñ nullū albū est fortuna ex quo nō agit effectū fortuitum.

Ad primū negatur antecedēs: eo ꝙ certum est ⁊ notū: fortunā esse: eo ꝙ scitur aliquid euenire a casu ⁊ fortuna: etiam de fortuna est sciētia quam tradit Phs. ij. Physi. et ad dictū eius intelligit ꝙ fortuna est circa effectū ignotū ⁊ incertum nō prescitū euenire. ¶ Ad secundū dicitur ꝙ lꝫ per accidēs ⁊ extra semper ⁊ frequēter dicantur de aliquo effectu: qꝛ de effectu fortuito: nō tñ cōuertunt: quia aliquid est per accidēs quod nō est extra semꝑ ⁊ frequēter: vt illuminatio camere: ⁊ aliquid est extra semꝑ ⁊ frequēter quod nō est per accidēs: vt eclypsis solis vel lune. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ ly per accidens ⁊ scđm propositū nō sunt opposita: quia per accidēs respicit effectū non intentū: ⁊ scđm propositū respicit effectū intentū. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ equiuoce sumitur causa per accidens: nam cum dicitur fortuna est causa per accidens domus: intelligitur ꝙ fortuna est causa domus preter intentum: sed quia albū edificans agit domū cum intentione: igitur aliter dicitur causa per accidens ꝙ̄ fortuna: vt fuit notatum in primo notabili.

Ad prim[um]

A.t.c.39 vsqꝫ ad.

Ad scđm

Ad tert[ium]

Ad qua[rtum]

¶ Capitulum secundum.

Primum itaqꝫ cum videmꝰ alia semꝑ eodem fieri modo: alia plerūqꝫ: patet horū neutri fortunam causam dici. Neqꝫ id quod a fortuna proficiscitur: aut ex ijs esse: que necessario sempqꝫ: aut ex hisce que plerūqꝫ sepeqꝫ fiunt. Sꝫ cum quedam etiam ꝑter hec fiant: atqꝫ hec oēs a fortuna proficisci dicant: perspicuum est fortunam atqꝫ causam aliqd eē. Nam ⁊ ea que talia sunt a fortuna eē: ⁊ ea que a fortuna sunt: talia eē scimus. Eorū autem que fiunt: alia fiūt alia nō fiunt gratia cuiꝰ. Et horum alia ꝑ electionem fiunt: alia nō ꝑ electionem. Ambo autem in hisce sunt: que alicuiꝰ gratia fiūt. Quare patet ⁊ in hisce que nō necessario: neqꝫ plerumqꝫ fiunt eē aliqua: circa que pōt id esse quod alicuius grā fit. Sunt autem alicuius grā: q̄ a mēte agi possunt: ⁊ que a natura. Talia igit̄ cum ꝑ accñs fiunt: a fortuna dicimꝰ eē. Nam vt ens aliud ꝑ se: aliud ꝑ accñs est: sic et cā esse pōt. Ut domus ꝑ se quidem cā est edificatiuum: ꝑ accñs autem musicum: aut album. Ea igitur cā que est ꝑ se definita est: ea vero que est ꝑ accñs indefinita. Uni nāqꝫ infinita accidere pñt. Ut igitur dictum est cum i hisce que alicuius gratia fiunt id fit: tūc dicitur a casu fieri atqꝫ fortuna. Horum autem ipsorū quam hñt inter se differentiam posteriꝰ assignabimus. Nūc hoc pateat: ambo inquam in ijs esse: que alicuius gratia sunt: ceu argenti recipiendi gratia ve-

niſſet accepturus illud ſi ſciuiſſet. Uenit autem non huiuſce cauſa: ſed accidit veniſſe: idqꝫ feciſſe recipiēdi gratia neqꝫ plerumqꝫ: neqꝫ neceſſario proficiſcentem ad locum finis vero: ipſa inquam acceptio: nō eſt ex ijs cauſis que ſunt in ipō: ſꝫ ex hiſce q̄ ſunt eligibilia: atqꝫ a mēte ꝛ dicit̄ tunc a fortuna veniſſe. Quod ſi venerit electione ꝑmiſſa et huiꝰ gratia: aut ſemper frequētans aut plerūqꝫ recipiens nō dicit̄ a fortuna veniſſe. Patet ergo fortunam cām eē per accidēs in hiſce q̄ ꝑ electionem alicuiꝰ gratia fiūt. Quapropter circa idē mēs fortunaqꝫ verſat̄: electio namqꝫ abſqꝫ mente nō eſt. Indefinitas igit̄ cās eas eē neceſſe eſt: a q̇bꝰ id fiet qđ proficiſcitur a fortuna. Unde fortuna indefiniti cā eē videt̄: ꝛ immanifeſta homini: atqꝫ aliquo modo nihil a fortuna videbit̄ ꝓficiſci. Hec eniꝫ omnia recte dicunt̄: qꝛ rationi ꝯſentanea ſunt. Nam aliqua q̄dē ex parte fit aliq̇d a fortuna: fit eñ ꝑ accidēs. Atqꝫ vt accidēs fortuna cā ē. Abſolute aūt nihil. velut ediū edificator quidē eſt cauſa per accidēs aūt modulator. Et vt profectꝰ argentum recipiat: non huiaſce gratia profectꝰ: infinite cāe multitudine eſſe pñt. Nam ꝛ videre aliquem volens: et perſequens: et ſpectaturꝰ ludos: et fugiēs. Recte etiā fortuna preter rationem quid eſſe dicitur. Ratio namqꝫ aut eorum eſt q̄ ſunt ſemper: aut eorū q̄ ſunt plerūqꝫ. At fortuna in ijs eſt q̄ preter hec fiunt. Quare cum indefinita ſint ea que hoc pacto ſunt cauſe: fortuna etiam indefinita nimirum eſt. In quibuſdam tamen quiſpiam dubitauerit: ſi queuis eius quod a fortuna fit cauſe fuerint necne. Ut ſanitatis aut ſpūs aut eſtus: ſed nō capillorū remotio. Cauſarum enim per accidēs alie ꝓpinquiores alijs ſunt. * Fortuna autem dicit̄ bona: cum bonum aliquod: mala cum aduerſi quid euenit. Proſperitas vero fortune ac infortuniū: cum illa ſint magna. Quapropter ꝛ cū parum defuit vt malū quiſpiā magnum aut bonū accipiat: infortunatuꝫ tum illuꝫ aut fortunatum dicimus eſſe. Propterea qđ mens perinde dicit de illo atqꝫ ſi eſſet. Quod eñ paruꝫ deeſt: id quaſi minime diſtare videt̄ inſuper fortune ꝓſperitas incerta nō ſine rōne dicit̄ eſſe. Naꝫ ipſa fortuna incerta eſt: impoſſibile eſt eñ: aut ſemper aut plerūqꝫ quicq̄ eorū eſſe q̄ a fortuna proueniūt. Sūt igitur ambo caſus inquā atqꝫ fortuna per accidēs vti dicimus cauſe in hiſce q̄ nō ſimpliciter neqꝫ plerūqꝫ fieri poſſunt: atqꝫ horū in hiſce: que alicuius gratia fiunt.

Capitulum tertium.

Intereſt autem inter fortunā et caſum: nam caſus ad plura ſeſe extendit. Eteniꝫ quod a fortuna ꝓficiſcit̄ a caſu etiā fit. Hoc autē non omne prouenit a fortuna. Fortuna namqꝫ atqꝫ id cuius eſt effectrix fortuna: in ijs eſt que fortunata pñt euadere ꝛ omnino quibus actio competit. Quapropter et neceſſe eſt circa ea fortunam eſſe que in actionem veniunt: cuius hoc indicium eſt. nā aut idem quod felicitas: aut prope eſſe videtur. Felicitas autem actio quedam eſt. Eſt eñ actio bona. Quare que agere nequeunt ea nec a fortuna quicq̄ efficere poſſunt. Et propterea neqꝫ inanimatuꝫ vllū: neqꝫ bellua: neqꝫ puer quicq̄ efficit a fortuna: quoniam electioneꝫ non habent: neqꝫ proſperitas hiſce fortune: aut infortuniū competit: niſi ſimilitudine quidā: quemadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit e quibus extructe ſunt are quod honorātur. Et ij qui ſunt eiuſdem forme calcātur. Pati autem a fortuna et hiſce quodammodo inerit: cum is qui agit aliq̇d circa ipſa fortuito aget. Alio vero modo non eſt. At caſus ceteris animalibꝰ et inanimatis competit. Dicimus eniꝫ equum caſu veniſſe: proterea qđ euaſit quidē ꝓfectus: nō autē euadēdi gratia venit: ꝛ tripoda etiam cecidiſſe caſu: ſtetit enim hoc modo vt ſit ſedes: ſed non huiuſce gr̄a cecidit. Quare pꝫ cum eorū aliq̇d que ſimpliciter alicuiꝰ gr̄a fiūt non eiꝰ qđ euenit gr̄a factum eſt: cuius extra eſt cauſa nos tūc caſu quippiā fieri dicere: horꝫ autē ea fortuna fieri q̄ eligibilium caſu fiunt in hiſce q̄ habēt electionem. Signū autē eſt ipſum fruſtra. Tūc eñ dr̄: cū id qđ ē alicuiꝰ gr̄a: nō eſt

Additio
ortunarū
tedaꝫ eſt
na: qua
nū aliqđ
ntingit.
ia ſꝫo ma
qua ali-
od ꝯtin-
t incom-
odū: que
lē fortu-
a ſi circa
na excel
tē magni
dinē ha-
tia cōti-
rit: eu for
niū ꝛ for
na dicit̄.
ſꝫo circa
cellentia
ala: dif-
rtuniuꝫ:
t ſi q̄s de-
uiſſet ma
nū bonuꝫ
cipe: vt ꝛ
ō ad ma-
ꝰ erat qđ
đ accipit:
quo fru-
rat̄ male
cōtingit:
c ſi bonuꝫ
m habi-
am perdi
iſſet. nam
l quod ꝓ-
e eſt nihil
iſtare vi-
et̄: vnde
a fortuniū
diſfortu-
iū incon-
ans ꝛ in-
rtum eſt:
aꝫ ois for
ina incō-
ans ꝛ in-
rta: vt q̄
ūqꝫ ſemꝑ
freq̄nter:
d q̄ raro
hopinate
ōtingat.

factū illius grā:ceu si deābulatio egestionis est grā:si nō euenit ei q̄ deābulauit. frustra dicimus illum deambulasse frustraq̧ deambulationē fuisse. Est em̄ id frustra:quod aptuꝫ est esse ob aliud: cuꝫ nō efficit illud gratia cuius. erat ac aptū erat. Nāsi quispiam lauisse se, dixerit frustra:q2 sol non deficit: ridicul9 vtiq̧ erit:non enim hec illius grā erat. Ita casus noīe suo tūc dicit:cū q̄ppiā fit frustra. Est em̄ et tale nomē ipsi9: qđ ab hisce terminis cōstat:ipm inquam ⁊ frustra. Cecidit enim nō pcutiendi gratia lapis:casu igitur ac frustra cecidit ipse lapis:quia cadere ⁊ ab aliquo pꝯciente pcutiēdi cā pōt. Maxime aūt separatur id quod a fortuna fit in hisce q̄ nautra fiunt. Cum enim quippiā ē: effectū preter naturā. tum nō a fortuna illđ sed a casu potius effectū fuisse dicimus Est autem et hoc aliud: illius enim; externa huius iterna causa est. Quid igitur est casus et quid fortuna atq̧ q̄ pacto inter sese differūt satis iam dixim9.

Capitulum quartum.

VTrūq̧ aūt ipoꝝ ad modū ei9 reducit' cause vnde est principiū motus: etem̄ coꝝ aliq̄d q̄ aut natura: aut mēte agūtur: semp est causa: sed hoꝝ multitudo indefinita est. Quoniā aūt casus atq̧ fortuna cause sunt coꝝ quoꝝ aut mēs aut natura fieri cause possunt cū p accidēs quippiaꝫ hoꝝ ipoꝝ fuerit cā: atq̧ nihil coꝝ q̄ sunt p accidens prius est hisce q̄ sunt p se. Quare neq̧ per accidēs causa per se causam antecedit. Casus nimirum atq̧ fortuna posterior et mente est et natura. Quare si quam maxime celi casus est causa: necesse est priorē mētem atq̧ naturā ⁊ aliorū multoruꝫ ⁊ huius vniuersi causam esse.

Capitulum quintum.

ESse autē causas ⁊ tot esse numero quot diximus pꝫ. Tot em̄ questio propter quid sane complectitur. Nā ipsum propter quid: aut ad ipsum quid est reducitur vltimum in immobilibus: ceu ī mathematicis. Ad recti enim: aut cōmensurabilis: aut ad ceterorum similiuꝫ alicuius vltimo diffinitionem reducitur. Aut ad id q̄ đ primū mouit: veluti propter quid bellum gesserunt: quia templum spoliarunt: aut gratia cuius: vt imperium consequantur: aut materiaꝫ in hisce que fiunt: perspicuum igitur est has ⁊ tot causas esse. Cum autem quattuor cause sint: de omnibus scire nimirum ad naturalem philosophum pertinet: atq̧ ad omnes ipm ppter quid redigens ipse: materiam formā: id quod mouit. et id grā cuius naturalr reddet ac assignabit. Tres autem in vnuꝫ plerumq̧ accedunt. Ipsum enim quid est: ⁊ id gratia cuius vnum sunt. ea vero vñ primū effluit motus: specie cū hisce cōcurrit hō nāq̧ hominēꝫ generat. Et oīno quecunq̧ motuꝫ subeūtes mouent. Que vero tales nō sunt esse naturalis considerationis non sunt. Non em̄ ī se ipsis habentes motum aut principiuꝫ motus mouent. Sed immobiles mouent. Quapropter tres sunt tractationes. Una circa immobile. Alia circa id quod mouetur quidem: est autem expers corruptionis. Tertia circa ea que corruptibilia sunt. Quare ipsum propter quid a naturali philosopho ⁊ ad materiaꝫ: ⁊ formam. ⁊ ad id quod primo mouit reducēte ipsum assignatur ac redditur: de generatione enim maxime causas hoc modo considerant: quid post: quid fit: ⁊ quid primum fecit: aut quid passuꝫ est: ⁊ sic semper quod est deinceps. Principia aūt ea que naturaliter mouent: duplicia sunt. quorum alteruꝫ naturale non est: quippe cum non habeat in se principium motus. Atq̧ tale est si quid moueat et non moueat': vt id qđ est immobile penitus et quod est omnium primum. Et ipsum quid est: ⁊ forma: est enim finis: et id gratia cuius cetera fiunt. Quare cum alicuius gratia natura faciat: et hanc scire oportet: ⁊ ipsum propter quid omnino reddendum est. Uelut ex hoc necesse est hoc fieri. Ex hoc autem: aut simpliciter: aut plerumq̧: ⁊ si hoc est emersurum. vt ex propositionibus ipsa conclusio. Et quia hoc erat quiditas ipsa. Et quia meli9 est hoc modo nō simpliciter: sed ad substantiam vniuscuiusq̧.

Caplm. xiiij.

phi. 48.

Avicenna: & Cōmētator inuicē altercātur d' cōtingētia equalitatis in ordie ad casum & fortunā. quorū p̄im⁹ asserit casum & fortunā repiri in cōtingētibus equaliter: alter autem rationabiliter negat. ¶ Ad qd̄ p̄rio ostendēdū q̄ cōtingēs sumitur tripliciter. s. in pluribus: in paucioribus & equalr̄: cōtingens in pluribus est illd̄ quod magis aptū natum est euenire q̄ suum oppositum: vt hominem in senectute canescere. Contigens in paucioribus est illud quod minus aptum natum est euenire q̄ suum oppositum. vt hominem canescere in iuuentute. Contingens aūt equaliter est illd̄ qd̄ nec magis nec min⁹ est aptum euenire q̄ suū oppositum vt sortem currere. ¶ Secundo notādum: q̄ cōtigēs eq̄lr̄ dupl'r sumit̄ scz i ordīe ad tp̄s: & i ordie ad suam causam. Contingens equaliter in ordine ad tēpus est illud quod non magis: aptuz est euenire vno tempore q̄ in alio vt Sortem sedere. Contingēs autem equaliter in ordine ad suam causam est id quod nō magis vel minus est aptum natum euenire a sua causa vel in sua causa: q̄ suū oppositum. vt Sortem euetere equaliter pōt fieri a Sorte et recipi in ipso & suum oppositum. Et notāter dico a sua causa vel in sua causa: vt per hoc intelligatur causa tam subiectiua q̄ actiua. ¶ His visis pono quatuor cōclusiones de intentione Commentatoris: quarum prima ē ista contingens equaliter vniuersaliter est repertibile taz in causa pure passiua q̄ actiua nō comparatiua ad determinatū passum. p̄ma ps pz de materia p̄ria q̄ ē eq̄liter receptiua caliditatis & frigiditatis & equaliter indifferens ad eē calidū & nō eē calidū. ¶ Cōsimiliter itellectus possibilis ē equaliter ꝯtingēs ad receptionem scientie & ignorātie vel opinionis & eq̄ est indifferēs q̄tū est de se ita nō recipere vnā speciē itelligibilem: sicut recipere candē & ecōtra. Scd̄a ps declarat̄ nam ꝯgregare & segregare est cōtingēs eq̄liter i ordine ad ignē cū nō cōpatur ad aliqd̄ determinatū passuz: silr̄ p̄ducere ranas vel muscas: est ꝯtingens eq̄lr̄ in ordine ad celū put nō refertur ad determinatum passum ipz celū limitās magis ad p̄ducēdū ranas q̄ muscas vel ecōtra. ¶ Secūda cōclusio. Cōtingēs equaliter nō ē repibile in causa effectiua naturali ꝯpata ad determinatū passuz. p̄z. nā cū ignis applicat̄ alicui passo disposito ad ignitionē nō est indifferēs nec equaliter se hn̄s ad ignire vel nō ignire: q: nō est i potestate eius nō agere cum sit agēs naturale. & quodlibet agens naturale naturaliter agit. Item influētia celestis applicat̄ alicui passo disposito ad hoc vt ex eo generent̄ musce: nō ē in p̄tāte celestis influētie ex eo, nō generare muscas: q: p illud passum determiatur gn̄are muscas. & p vnū aliud alibi determinat̄ ad producendū ranas. ¶ Tertia conclusio. Contingēs equaliter est reperibile i potētia actiua s̄m ppositū tam comparata q̄ nō cōparata ad determinatū passum. patet de potentia volitiua q̄ est equaliter indifferens ad eliciendum. s. actum vel suum oppositū: aut ad non eliciendū illum: nec suum oppositum et hoc siue applicet̄ actui siue nō: alr̄ non esset libera libertate contradictionis. et consequenter non essemus laudandi nec vituperandi: respectu actuum voluntatis sicut nec respectu actuum aliarū potētiarū. ¶ Quarta cōclusio. Cōtingens equaliter non est repibile i potentia actiua: vt nominatur casus vel fortuna. istam conclusionem probat sic Commentator. ex hoc cōtingit fortuna vel casus inquantum ex aliqua actione progreditur aliquis effectus inopinatus & rarus: cuius illa actio non est per se causa: sed id quod est ad vtrumlibet nō habet quod agat nisi determinetur p aliquod agens extra se. si eī qd̄ est ad vtrūlibet s̄m q̄ hui⁹ ageret eū nō magis respiceret vnū oppositoꝝ q̄ aliud: sequitur q̄ p̄duceret simul duo opposita qd̄ est inconueniens. opz ergo ipm determinari per aliquod agens extra determinatū aut nō est vlteri⁹ ad vtrūlibet. igitur agens ad vtrumlibet. q: s̄m q̄ hui⁹ non habet qd̄ agat. ideo s̄m q̄ huius nō hz circa ipm contingat casus vel fortuna. Item philosoph⁹ volēs determinare de casu & fortuna distinguit entia in ea que sunt frequēter & raro. nullam mentionem faciēs de his que sunt equaliter vel ad vtrumlibet. q̄re &c.

(Left margin: ...mum. — ꝯtigens ... accidit ... secundum — ...ria ꝯclo. ...mē. 58. — ...ª ꝯclusio. ...phi. c. 58. — ...ertia ꝯclo ...phi. c. ...58. — ...ª ꝯclo. ...phi. c. 58.)

T. c. 48.

Contra predicta arguitur. & p̄mo contra primā cōclusionē. Nā si potentia passiua est indifferēs ad vtrāq; ptē cōtradictionis q̄tum est de se siue applicetur agēti siue nō applicetur. igit̄ pariformiter potentia actiua est indifferens siue applicetur siue nō applicetur. ꝯn̄s est cōtra scd̄am ꝯclusionem: & tenet cōsequētia ex quo ille potētie nō sunt ociose. vel detur cā diuersitatis. ¶ Scd̄o arguit̄ ꝯ secūdā ꝯclu. nā potētia motiua est potentia actia: et ipsa applicata loco vl' spacio se hz equalr̄ ad mouendum & non mouendum. ergo in talibus potentijs actiuis repitur contingens equalr̄. ¶ Tertio arguitur ꝯ tertiam cōclusionē: q: volūtas applicata obiecto necessario habet velle vel nolle: q: sibi obijcitur sub ratione boni vel nō boni: & p ꝯn̄s necessario actus suus p̄ducit̄. ¶ Quarto arguitur per rationē Auicē. ꝯ quartam cōclusionē sic. Arist. inuestigās in quibus habet fieri casus vel fortuna declarat q̄ casus & fortuna habent fieri solum in his que nō fiūt semp nec frequenter: cum ergo cōtingens equalr̄ nō sit semper nec frequenter. igitur casus & fortuna habent fieri in cōtingentibus equaliter. Item Sortē lucrari est cōtingēs equaliter: & tamē si lucratur dicimus id est esse a fortuna. quare &c.

Primū.

Secūdū.

Tertium.

Quartū.
T. c. 52.

Ad primum dicitur q̄ nō est similitudo de potentia actiua et passiua: q: potentia passiua mere est infinite passibilitatis per Commen. primo phy. ac etiā intellectus possibilis per Aris. & Commen. iij. de aīa: sed nullū agēs est actiuitatis infinite secundum eos: & dato q̄ p̄ma causa foret potentie infinite itēsiue in actu: non tamē habet potentiam ad duo cōtraria indifferēter: quia nullum illoꝝ pōt agere nisi mediante causa pticulari q̄ est solum finita & naturalr̄ limitata. ¶ Ad scd̄m dr̄. q̄ potentia motiua ex se nō determinat̄ ad aliqd̄ passum: sed illa determinatio puenit ab appetitu q̄ existente in ordine ad passum potentia motiua non est indifferens ad vtrāq; ptem cōtradictionis sz necessario mouet iuxta determinationē appetitus illā dirigētis. ¶ Ad tertiū. q̄ voluntas habet duplicem actum. vnum puenientē ab obiecto: et aliū formatū ab illa p̄mus naturaliter producit̄ & ad illum non se habet libere. secundus autem contingenter p̄ducit̄ & scd̄m illum dicitur libera cōtradictorie & s̄m illū laudamur vel vituperamur. ¶ Ad quartū dr̄ q̄ si argumentum procederet p̄baretur nullū esse contingens equaliter: quia diuisio Aristo. ij. phy. hec est. Eorum que fiunt: alia fiūt semp cōsimili modo: alia frequenter: & alia raro: sed contingens equaliter non fit semp & frequēter: nec raro. ergo nō fit. p3 ꝯn̄a. si ista diuisio est sufficiens. ideo soluit Cōmē. tā rationē istā q̄ rōnem Auicen. di. q̄ Aristo. nō collocat sub illa diuisiōe omnem effectū simpl'r: nec vniuersaliter omne agēs: sed omne agens vt est in actu: et omnem effectum vt ad ipm applicatur agēs: cū igitur potētia actius seu effectus ad vtrūlibet nō se habeat aliquo istoꝝ modorū. ideo diuisio Aris. fuit sufficiens: nec ratio Auicen. conuincit. Item cuz dicitur Sortem lucrari esse a fortuna hoc negatur sumendo fortunā p̄prie iuxta descriptionem datam: quia Sortes intendit lucrari. igitur lucrū illud non est a casu vel a fortuna. patet cōsequentia: q: effectus fortuitus vel casualis dicitur preter intentionem agentis. Si autem sumeret̄ fortuna improprie pro fato: quod est dispositio corporum celestium. sic posset dici sortem lucrari fortuna: quia sibi suffragatur illa celestis dispositio. ¶ Sed dubitatur an in celo reperitur casus vel fortuna: et videtur q̄ sic: quia intelligentia mouens orbem lune est causa per accidens eclypsis lune: cum non in

Ad p̄mum. 70.
ꝯm. 69.
T. c. 5.

secundū.

tertium.

quartum.
T. c. 48.

2. phi. 58.

tendat defectum sui orbis. et hoc extra semper et frequēter ꝫ ꝓpositū eoꝝ que propter hoc sunt vt eo ꝙ eclypsis aduenit cum effectu itēto et est notabilis bonitatis vel malitie. ¶ Dicit̄ ſm philoso. ꝙ in celo nō est casus nec fortuna: et ad ꝓbationē dicit̄ ꝙ nō ꝓcedit ratiōe equiuocationis: q̄ꝛ per causam per accn̄s in diffinitiōe fortune intelligi dꝫ causa nō cognoscēs effectū nō intentum. mō intelligentia cognoscit eclypsim futuram. igitur ꝛc.

¶ Tractatus quinti.

¶ Capitulū primum.

Dicēdum est igit̄ pmo q̄dez naturā ex his esse causis: q̄ alicui⁹ gratia faciūt. Deinde d̄ necessario quō sese hꝫ in naturalib⁹ reb⁹. In hāc eñ causam oēs oīa redigunt. Nā vt inquiunt cum calidū et frigidū et vnūq̄dq̄ taliū suapte natura sit tale: h̄ necessario sunt et fiunt ac apta sunt. Etenī si aliam causam dixerint: hic concordiā et discordiam ille mentē: tāgunt illam dūtaxat: deinde valere sinunt. Existit autē dubitatio: q̄d naz prohibet naturā nō alicuius gratia facere: neq̄ q̄ꝛ sic est melius: sed perinde atq̄ Jupiter: nō vt frumētum augeat sed necessario pluit. Nā eñ est eleuatuz id frigefiat opꝫ: et quod frigefactum est id aquā iā factum descēdat necesse est. Accidit autē hoc pacto frumentum incrementa suscipere. Similiter et si cuiuspiā frumentum pereat cum est in arca: nō huiusce gratia pluit vt illud pereat: sed id accidit. quare q̄d ꝓhibet ptes etiā in natura sic se hr̄e: veluti dentes anteriores quidem acutos aptosq̄ ad diuidēdum: genuinos autē latos atq̄ vtiles ad cibum terenduz necessario ortos fuisse. Nam non huiusce causa tales sunt orti: sed accidit. Eadem et de ceteris putāda sunt partibus que alicuius gratia cōstare vident̄. In quibus igitur accidit vt omnes perinde sint orte: atq̄ si alicuius causa fierēt ea conseruata sunt a casu congrue cōstituta. In quibus autem id non accidit: ea periere ac pierūt vt Empedocles dicit animantium ea que ex hominis partibus bonisq̄ constabant. Atq̄ ratio quidem qua quispiaz dubitauerit hec est: et si qua sit alia similis. Impossibile autem est hec ita se habere. hec enim et omnia que natura constant aut semper aut plerunq̄ sic fiunt. at nihil eoꝝ hoc pacto fit que a fortuna casuq̄ proficiscunt̄. Neq̄ eñ hieme crebro pluere fortuito casuq̄ videt̄: sꝫ si id fiat cuz sol est sub cane. Sꝫ si i hieme fiat. Nō si ea que fiunt aut a casu: aut alicuius gratia fiunt: si impossibile est: hec aut a fortuna esse: aut a casu alicuius ꝑfecto gratia erunt. An vniuersa talia natura sunt: et vt ipsi dixerit qui hec dicūt. Est igitur in hisce que natura fiunt et sunt. id quod alicuius gratia fit. Preterea in quib⁹ est aliquis finis. in ijs et id qd̄ prius: et id qd̄ deinceps agitur huiusce gratia agitur. Ut igitur agitur ita est aptum agi: et vt est aptū agi: sic vnunqd̄q̄ nisi quid obstet agitur. At alicuius gratia agitur. Et aptum est igitur illi⁹ gratia agi: veluti si domus ex ijs esset q̄ natura fiunt: sic vtiq̄ fieret: vt nunc ab arte cōficit̄. Nō si ea que natura fiunt non solum natura sed etiam arte fierēt eodem cōficerent̄ modo quo apta sunt cōfici. Alteꝝ igit̄ alteri⁹ cōficit̄ gratia. Atq̄ ars omnino alia perficit: que natura neq̄t perficere. alia imitādo naturam facit: si igitur ea q̄ a parte cōficiuntur alicui⁹ causa fiunt. et ea profecto q̄ uatura fiunt alicui⁹ gratia fieri constat priora nanq̄ posteriora ve similiter intersese habent in hisce q̄ arte: et in hisce q̄ natura conficiuntur. Maxime autez idipm in aīalib⁹ ratiōis exptib⁹ ptꝫ: q̄ neq̄ arte neq̄ discursiōe: neq̄ deliberatiōe faciunt: q̄propter et sunt q̄ dubitāt vtrum mēte aut alio quodam pricipio aranei formice ceteraq̄ istiusmodi animalia operentur. procedenti etiam vlteri⁹ et in plantis ea q̄ conferant ad finē fieri hoc pacto videntur. Veluti frondes ob fruct⁹ tegendos. Quare si natura gratiaq̄ alicui⁹ hyrundo nidulūz extruit: arane⁹ araneam texit. plante deniq̄ frondes gratia tegendoꝝ fructuum explicant: radicesq̄ non sursum sꝫ deorsum emittunt sumendi causa nutrimenti: patet esse causam talem in hisce q̄ natura fiunt et constant. Atq̄ cum natura sit duplex: altera q̄dem vt forma: et hec sit finis: gratia v̄o finis cetera fiāt. hec ea est profecto cā cui⁹ cetera fiunt. Fit autem et in hisce peccatum q̄ per artes conficiuntur. Scripsit enim grammaticus non recte: et potionem medic⁹

nõ recte porrexit. Quare patet ꝛ in hisce fieri posse que natura conficiuntur. Quod si aliqua sunt in arte in quibus id quod recte fit alicuius efficitur gratia in ijs autem q̄ peccantur. gratia quidez alicui⁹ ars aggreditur facere: sz nõ assequitur illud. Similiter ꝛ in naturalibus erit: ꝛ monstra peccata erunt illi⁹ quod alicuius gratia facit. Et in p̄mis igitur compositionibus ea que partim ex hominis partibus: partim ex bonis constabant si non ad aliquez terminum finēve poterant peruenire: aliquo sane principio perinde atq; nunc semine labefactato corruptove fiebãt. Preterea primo semen necesse est oriatur. Sed non animalia statim. Atq; ipsum congestum quod primum oriebatur semen nimirum erat. Preterea in plantis etiam ipsis id inest quod alicui⁹ est gratia. Minus autem est distinctuz ac manifestum. fiebant ne igitur ex bouis partibus ac hoīs aīalia: sic ꝛ ex vitis olecq; ptib⁹ plãte. an non fiebant: est em̄ absurdum. At oportebat tamen si ī animalium genere illa fiebant. Preterea ꝛ in seminib⁹ q̄duis sine vllo discrimie fieri oporteret. Omnino autē q̄ ita dicit: tollit ea q̄ natura cõstãt: natura em̄ ea cõstãt q̄ a q̄dã p̄ncipio qđ est in ipsis cõtinue mouent̄: atq; ad quēdaz perueniunt finem. ab vnoquoq; autem: non ad eundem. neq; ad quēuis: attamē ad eundez semper nisi quid impedierit. At qui id cuius gratia fieri a fortuna etiã p̄n̄t: veluti dicimus: hospitem forte fortuna venisse. lotumq; ab ipse: cū id egerit quasi gratia huiusce profectus non huiusce autem gratia venerit. Hoc autem est per accidēs. Fortuna nãq; causa per accidens est: vt antea dixim⁹. Sz cum hoc semper fit: aut plerumq;. non per accidens: nec a fortuna dicimus esse. At in naturalib⁹ sic semper si nihil impedierit fiunt. Absurdum autem est alicuius gratia fieri nõ putare: si id qđ mouet non viderint deliberatione premissa mouere. Nam et ars non deliberat. Etenim si in lignis extruendarum nauium ars inesset: perinde atq; natura faceret nauim. Quare si id quod alicuius fit gratia sit in arte: ꝛ in natura p̄fecto inest. Maxime autem hoc patet cū quispiã sibiipsi medet̄ huic em̄ p̄silis est natura. Que cū ita sint: p̄tz naturã cãz eē: atq; adeo vt alicui⁹ gr̄a faciat.

Capitulum. xv.

In effectibus naturalib⁹ monstruose productus solet dubitari an tales natura intēdat p̄ducere. Pro quo notandum p̄rimo. q̄ duplex est natura. s. vl̄is ꝛ particularis. Natura vniuersalis est illa: cuius intētio indifferenter respicit omnia infra sperã lune cõtēta. vt he⁹ ꝛ intelligētie. Natura vero particularis est illa cui⁹ intentio nõ est ad omnia illa. vt aqua vel ignis. ꝛ hic non sumitur stricte natura pro altera parte cõpositi sed indifferēter pro omni ente naturali. Itē intentio entis naturalis est duplex. s. primaria qua agēs naturale intendit aliquid optimū in ordine illius intētionis. Et minus principalis qua illud ens aliquid intendit secundario ex impotētia ad tale optimum. verbi gratia. lapis intentione primaria intendit medium mundi: ꝛ minus principaliter ratione distãtie vel corrumpentium intendit esse supra mediū mundi: etiã graue aut leue extra locū naturalē p̄ncipaliter intendit moueri per lineã rectã: qua cõtinue moueret̄ si nõ haberet impedimētum: sed min⁹ p̄ncipaliter intēdit moueri per lineã obliquã. dato q̄ per rectam nõ posset moueri.

Primū.

Nã duplex est.

Ent; nãlis intētio duplex est.

Scđo notãdū. q̄ monstruz capitur tripliciter. primo pro dispositiõe monstruositatis. ꝛ sic est accidens. scđo modo pro subiecto illius dispositionis: ꝛ sic est substãtia. tertio p̄ aggregato ex subiecto ꝛ dispositione mõstruositatis. ꝛ sic est ens per accidens: vt sortes albus. Ubi aduertenduz q̄ omne mõstrū vt asserit Albert⁹ scđo phy. p̄pter quatuor accidit in natura. primo p̄pter materie defectū vt quãdo gñatur homo nimis breuis seu deficiēs in aliquo mēbro. scđo p̄pter materie abūdãtiã: vt quando generat̄ homo nimis magnus siue excellēs in magnitudine mēbroꝝ. sez cum duobus capitib⁹ vel sex digitis in vna manu. tertio p̄pter dispositionem vel discõuenientiã qualitatū. vt homo maleficus vel femineus. quarto p̄pter malitiã cõtinētis vt q̄n generatur homo leprosus. His premissis ponunt̄ quatuor conclusiones penes quatuor modos dicendi.

Secūdū.

Prima cõclusio. natura vl̄is intendit p̄ducere mõstrum ꝛ nõ natura particularis. prima pars patet q̄ natura vl̄is que est prima causa cognoscit omnem effectū futuꝝ: ꝛ ipsuz cū oibus talib⁹ dispositionibus determinat venturū. scđa pars etiã videt̄ nota: quia agens particulare intendit producere effectum sibi similem ac conuenientissimum sue speciei.

Pria ɔclo.

Secunda conclusio. natura particularis non principaliter: sed minus principaliter intendit producere mõstruz patet: quoniam agens naturale intendit producere indiuiduum: cum illud dicat perfectionem. non potens igitur producere indiuiduum sibi simile intendit minus principaliter producere indiuiduum sibi dissimile ꝛ disconueniens.

Secūda cõclusio.

Tertia conclusio. natura particularis intendit monstrum materialiter et subiectiue: non tamen formaliter ꝛ dispositiue patet quoniam agens naturale intendit indiuiduum sub exactum monstruositati. q̄ ipsum sic sumptū non est monstruosum: sed non intendit illam dispositionem nec etiam indiuiduum cum illa dispositione. cū hoc deroget tam producenti q̄ȝ producto.

3ª ɔclo.

Quarta conclusio. natura particularis nõ intēdit producere mõstrum sed monstrum intendit producere prima pars patet. q̄ non intendit illud producere sub dispositione tali monstruosa. scđa vero pars probatur resolutoue sic. hoc intendit producere natura: demonstrando illud indiuiduum substantie. ꝛ hoc est monstrum. igitur monstrum natura intendit producere.

4ª ɔclusio.

Primum. T.c.82. **Contra** predicta arguit. et primo q natura vniuersalis nõ intẽdit ꝓducere monstrum: q2 monstrũ est effect⁹ casualis sm Phm ꝛ Cõmen. ij. Physi. igitur fit preter intẽtionẽ agẽtis: ꝛ per ꝯñs ipsa nõ intẽdit ꝓducere monstrũ: sed pma causa est agens: igit fit preter intẽtionẽ pme cause: nec mõstrum intẽdit ꝓducere.
Scdm. ¶ Scdo arguit q natura particularis nullo modo intendit ꝓducere monstrũ: nec mõstrũ intẽdit ꝓducere: q2 nihil quod fit a casu fit a natura: sed monstrũ fit a casu: igit nõ a natura. tenet
Cõmẽ. 46 ꝯsequẽtia cũ minori: ꝛ maior est Cõmẽ. viij. Physi. di. q impossibile est q eadez species fiat a casu ꝛ a natura.
Tertiũ. ¶ Tertio arguit q natura particularis intendit ꝓducere monstrũ sub tali dispositione: q2 aliter postq̃ esset ꝓductũ natura amplius non haberet curã de ipso. ptz ꝯña. quia natura solũ sollicitudinẽ habet de indiuiduo quo ad ꝓducere. ꝯñs est falsum: q2 videmus sextũ digitũ ita bene nutriri ꝛ augeri: sicut alios.
Quartũ. T.c. 78. et 82. ¶ Quarto sicut est in arte ita est in natura: sed ars intẽdit aliqñ ꝓducere monstrũ artificiale: igitur aliquãdo natura intẽdit ꝓducere monstrũ naturale. maior est Philosophi. ij. Physi. et minor est nota per experientiam.

Ad primũ. **Ad primũ** negatur illa ꝯsequẽtia: effectus casualis fit preter intẽtionẽ agẽtis: sed prima causa est agens: igit fit preter intentiõ prime cause: q2 nõ arguit distributiue: eo q nota exceptionis nõ distribuit.
Corelariũ ¶ Ex ista respõsione seqtur primo q nihil potest fieri a casu simpliciter: sz bene sm quid: q2 fieri a casu simpliciter est fieri preter intentionẽ cuiuslibet agẽtis: sed hoc est impossibile ratione prime intelligẽtie. fieri aũt sm quid a casu est fieri preter intẽtionẽ alicui⁹ agentis. ꝛ hoc est satis possibile ad experientiã.
Corelariũ. ¶ Scdo seqtur q nõ oẽs effectus fortuiti vel casuales sunt equaliter tales. vnde ille est magis casualis q̃ est pter intẽtionẽ pluriũ causarũ.
Ad scdm. ¶ Ad scdm dr q ꝓpõ Cõmẽta. est falsa de virtute sermonis: sz dz sic itelligi: nil sub eadẽ rõne fit a casu ꝛ a natura. modo mõstrũ sub rõne idiuidui substãtialis fit a natura ꝛ nõ a casu: ꝛ sub rõne mõstruose dispõnis
Ad tertiũ. fit a casu ꝛ nõ a natura. ¶ Ad tertiũ negat ꝯñs. Et ad ꝓbationẽ ꝯcedo q natura solũ hz curã de idiuiduo qd ꝓducit: iõ q2 sextũ digitũ ꝓducit de ipso hz curã: nec hz illã sollicitudinẽ de eo: vt ẽ ens mõstruosuz: sz solũ: q2 est effect⁹ ei⁹: ꝛ sicut p accidẽs ꝓducit mõstruositatẽ: ita p accidẽs nutrit eã rõne digiti ꝓducti a q̃
Ad q̃rtum est insepabilis. ¶ Ad q̃rtũ dico q illa similitudo nõ est vlis: sz solũ iductiua ad notitiã aliq̃rũ opationũ naturaliũ: tñ dico q ars nõ itẽdit ꝓducere effectũ monstruosuz artificialẽ: imo si ꝓducit hoc ẽ a casu qd aũt ꝓducat aliqñ ex itẽtione artificis: hoc nõ ẽ ex itẽtione artis: sz p itẽtionẽ voluñtatis ꝑcipiẽtis arti ꝛ dirigẽtis illã ad actionẽ mõstruosaz recte: sicut pma cã dirigit naturã pticularẽ ad effectũ mõstruosum ꝓpt aliquẽ nobis ignotũ finẽ: iõ aliq describẽtes mõstrũ dicebãt mõstrũ eẽ effectũ euẽtũ i natura pter solitũ cursuz ei⁹ ad aliqd futurũ demõstrãdũ. Vñ antiq per mõstrũ in aliq̃ regiõe genitũ itelligebãt aliqd nocabilitatis in regiõe euenire. Et lz hoc sit verũ: nõ tñ illa diffinitio est bona ꝓpt mõstruositatẽ sexti digiti: q̃ nõ vr aliqd notabile futurũ demõstrare. Propterea sit hic mõstri descriptio. Mõstrũ ẽ ens genitũ cũ dispõne discõuenẽte raro ꝛ i minori pte ꝯtingente. Et si dr q semp est aliqs hõ cũ sex digitis in vna manu. dicit q lz id nõ sit raro quo ad tps: tñ est raro q̃ ad patrias ꝛ regiões ꝛc.

¶ Capitulum secundum.

Unc consideradũz est vtrũ necessariũ ipsum ex suppositione. an et simpliciter sit in ipsis rebus nature. Nũc enim ipsum necessarium in generatione perinde esse arbitrantur: atq3 si quispiam necessario domum extructam esse putaret: quia grauia quidem deorsum: leuia vero sursum suapte natura feruntur. Idcirco lapides quidem ac fundamẽta sunt infra: terra autem supra suam ob leuitatez et ligna maxime supra quippe cum sint leuissima. At quanq̃ non sine his. non tamẽ propter hec nisi vt ob materiam: sed celandi quedam conseruandiq3 causa: extructa est dom⁹. Similiter et in ceteris vniuersis in quibus est id quod alicui⁹ gratia fit: non sunt quidem sine hisce q̃ necessariam habent naturaz. non tamẽ sunt ob hec ipsa nisi vt ob materiam: sz alicui⁹ sunt grã. Veluti propter q̃d serra est talis. Ut hoc ꝛ huiusce gratia sit. Hoc tamen gratia cuius est: fieri non põt. si non ferrea sit necesse est ergo ferreã esse. si serra: atq3 opus ipsi⁹ erit. Est igitur necessarium ipsum ex suppositione: sed non vt finis. Nam necessarium quidem in materia. id vero gratia cuius est in ratione consistit. Est aũt ipm necessariũ ꝛ in doctrinis. ꝛ in hisce que fiunt sm naturã aliqua ex pte simili modo. Nã cum rectũ hoc sit: necesse est triãgulũ tres angulos equales duobus rectis habere. Sed non si hoc est: necesse est illud esse: sed si hoc nõ est: neq3 rectũ hoc est. At in hisce que alicuius gratia sunt cõtra. Si finis erit aut est et id qd est: ante erit aut est. Si vo hoc non erit. aut non est vt ibi. Si non est conclusio. principium non erit: sic ꝛ hic finis. ꝛ id gratia cui⁹ est. non erit aut non est. Est enim ex hoc principium non actionis sed cogitatiõis. ibi aũt est cognitiõis. Non enĩz sunt actiones. Quare si erit domus. Hec necesse est fieri. vel esse vel etiam fore. aut omnino materiam. que q̃dẽ alicuius est gratia. Veluti lateres atq3 lapides. si extruenda est dom⁹ non tamen est propter hec ipse finis: nisi vt ob materiam. omnino tamen si non sint neq3 domus fuerit. neq3 serra. illa si nõ sint lapides. hec si ferrum non sit. Neq3 enĩ ibi principia sunt: si non triangulus tres habeat angulos duobus rectis equales. Patet igitur necessariũ in rebus eẽ nature: quod vt materia dicitur. ꝛ huius etiaz motiones. Atq3 am.

be quidem cause dicende sunt a naturali philosopho. Magis autem ea gratia cuius cetera fiunt. hec est enim materie causa: sed non hec causa finis. Atq; finis ipse gratia cuius quicq; principiū est a diffinitione rationeq; sumitur: vt in hisce patet que per artem conficiuntur. Nam cum domus sit tale: hec fieri necessario et esse oportet. Et cum sanitas sit hoc: hec necessario fieri oportet ac esse. pari modo si homo ē hoc hec fieri necesse est atq; esse. Et si hec sint: sint hec necessario vel fiant oportet. Forتasse autem necessarium ipsum in ratione etiam inest. Serre namq; si diffinieris opus talem ipsam diuisionem esse dicis. At hec nō erit nisi serra tales habuerit dentes: ⁊ hi rursus non erunt: nisi ferrea fuerit ipsa. Sunt enim ⁊ in ratione nonnulle ptes: vt materia rōnis.

¶ Explicit liber secundus.

¶ Capitulum. xvj.

Videtur sequi ex dictis in vltimo precedentis capituli φ aliquid fit ratione finis solum vt manus: ⁊ aliqd ratione materie solum vt sextus digit⁹ illi⁹: et aliqd ratiōe vtriusq;: vt hō cū duobus capitib⁹: ideo volo inqrere vtrū necessitas operationū naturaliū sit ex parte finis vel materie. ¶ Ad quod declarandū notādū ꝑmo φ duplex est finis: scz vniuersalis ⁊ ꝑticularis. Uniuersalis est ille q̄ est terminatiu⁹ pluriū intētionū multoꝝ indiuiduoꝝ: vt de⁹ seu assimilatio ꝑme cause. et iste est triplex: scilz ꝑpinquus: vt ꝯtinuatio seu ꝯseruatio specierū ⁊ remotus. vt pulchritudo ⁊ decor vniuersi ⁊ remotissimus: vt assimilatio prime cause. quodlibet eñ ens naturale appetit in vniuersali ꝯtinuationē sue speciei: pulchritudinē ⁊ decorē vniuersi: ⁊ assimilationē prime cause. Finis aūt particularis est ille qui solū vni⁹ indiuidui intētionis est terminatiu⁹ vt sanitas: aut forma particularis introducta. ⁊ hic finis iterū est triplex: scz ꝑpinquus: vt ipsum mer agēs seu indiuiduū ꝓducēs: ⁊ remot⁹: vt forma inducta vel inducēda seu cōpositū ꝓducēdū: ⁊ remotissim⁹ vt assimilatio sui ꝯm indiuiduū ⁊ manifestatio artificis in artificiato. ¶ Scd̄o notandū/ φ qdam est finis terminationis rei: ⁊ qdam est finis motionis agētis. Exēplum primi: vt punct⁹ respectu linee: ⁊ instās respectu tēporis. ⁊ talis finis potest esse duplex scz positiu⁹: vt dictū est: ⁊ priuatiu⁹: vt mors vel corruptio. exemplū secūdi: vt sanitas. Et hic finis iterū est duplex: scz mouens/agens: vt dictū est: ⁊ motū ab agēte: vt deambulatio seu finis gratia cuius ⁊ principaliter intētus: vt sanitas ⁊ finis quo ac secūdario intēt⁹ vt deambulatio. ¶ His ꝑmissis sit hec prima ꝯclusio: lz finis secūdarie intētus sui agētis nō sit proprie causa: tñ finis principalr intēt⁹ ē causa causaꝝ. prima pars ptz: qm̄ aliter inferiora essent cause intelligētiarū. ꝯñs est falsum. ⁊ ptz ꝯña: quia sunt fines intelligētiarū dicti secūdaria intētione ꝯm Cōmenta. scd̄o celi. vnde sicut vrina nō est ꝓprie sana: sed solū attributiue ⁊ denominatione extrinseca: qr est signū aīalis habētis sanitatē: ita finis secūdaria intētione dicit causa ex eo φ est illud per quod ꝓbatur finem superiorē ⁊ vltimū determinare ipsum agens ad tale vel tale agendū. scd̄a aūt pars ꝯclusiōis est de intētione Phi. ij. Phy. quia forma determinat materiā ⁊ agēs formā. finis ꝟo agens: ideo dicit causa causarū. ¶ Scd̄a cōclusio. Oīs operatio intenta a natura principali⁹ est ex fine φ ex aliqua aliarū causarū: illam cōclusionē probat Philosophus sic. necessitas sumēda est ex diffinitione rei: sed a fine accipit principalis diffinitio rei. igitur ⁊c. maior ptz: quia diffinitio est mediū in demonstratione a quo est necessitas illi⁹. minor ꝟo est nota: quia diffinitio data per causam finalē est potissima ex quo necessitat ⁊ nō necessitatur. ¶ Item arguit sic Phs. finis in naturalib⁹ se habet vt principiū in speculabilib⁹: ⁊ qd̄ est ad finē in naturalibus se habet vt ꝯclusio in speculabilib⁹: sz in speculabilib⁹ necessitas cōclusionis est ex necessitate ꝑncipioꝝ: igit in naturalibus necessitas eoꝝ que sunt ad finē est ex necessitate finis. ꝯsequētia tenet cū minori: qr in bono syllogismo si ꝑmisse sunt necessarie: ⁊ ꝯclusio etiā est necessaria. maior est manifesta: qr sicut ex premissis seqtur cōclusio ⁊ nō ecōuerso: ita ex fine sequunt ea que sunt ad finē ⁊ nō ecōtra. seqtur eñ domus est: igit lapides et ligna aut his ꝓportionabilia sunt ⁊ non econtra. ¶ Tertia ꝯclusio. Aliqua operatio priuatiua ⁊ aliqua positiua est principaliter ex materia ⁊ nō ex fine. prima pars ptz de morte ⁊ corruptione. mors ꝯm Commentatorē nō est ꝓpter aliqd. secūda pars est manifesta de mōstruositate que nō ꝯcernit finē principalr sed materiā. Ex ista cōclusione seqtur φ aliqua operatio priuatiua principalr depēdet ab agēte. ⁊ non a fine nec a materia: vt ptz de corruptione luminis in medio. illa eñ corruptio nō est ꝓpter finē: qr ad nullū finem terminat: nec ex parte medij: qr ⁊ si mediū esset incorruptibile nō min⁹ lumen corrūperet. opz igitur φ ex parte agētis. ex eo eñ φ corpus luminosum desinit esse: aut incipit nō esse ꝑsens in tali medio: illud lumen desinit esse. ¶ Quarta cōclusio. Necessitas alicuius operationis est principalr ex parte forme: ⁊ nō ex parte aliarū causarū. ptz de operatione mathematica: que ꝯcludit omnē triangulū habere tres angulos equales duobus rectis: cuius necessitas nō est ex necessitate medij ⁊ forme: qr mathematicus nō cōsiderat nisi genus formale causarū. ¶ Ex ꝑdictis sequit φ lz necessitas naturaliū operationū sit ex parte materie: tñ operationū intētarū necessitas est principaliter ex parte finis. primā partem sic determinat Phs. ij. Physi. qm̄ sicut est in artificialib⁹: ita ⁊ in naturalib⁹: sed in artificialib⁹ necessitas est aliquo modo ex materia: igitur in naturalib⁹. minor declarat: quia nō cōplet operatio serre nisi habeat dentes duros: nec hz dentes duros nisi sit ferrea. vnde materia ponit in diffinitiōe serre. Si eñ dicit serra est instrm habens dentes: nō bene dat diffinitio eius: sed expedit dicere. serra est instrm habēs dentes ferreos. vbi ferrū quod est materia artis ingreditur diffinitionē serre: ⁊ per ꝯñs necessitas serre aliq̄ modo est ex parte materie. secūda etiam pars declarat a Phō sic: qm̄ sicut in artificialib⁹ domus est principalr ꝓpter custodiā hoim ⁊ nō materiā: qr ad interrogationē propter quid est dom⁹ respōdet ꝓpter custodiā hoim et nō ꝓpter ligna vel lapides: ita φ dentes anteriores sunt acuti: ⁊ posteriores obtusi. hoc nō est: quia est ibi plus de materia: ⁊ ibi minus: sed vt anteriores diuidant cibum ⁊ posteriores ꝯterant illū. ¶ Item aliter in generatione aīalium semper grauiora deberēt situari inferius: ⁊ leuiora superius ac medio modo se habētia in medio: sed hoc est falsum: qr tūc oporteret partē inferiorē hois esse totaliter osseam ⁊ partē superiorē esse totaliter sanguineā. partē ꝟo mediā esse totaliter carneā: que oīa sunt ꝯ experiētiā. opz ergo dicere φ in hoie obseruat situs elementoꝝ ratione finis ⁊ nō materie. ⁊ hic per materiā nō intelligo solū alterā partē cōpositi: sed oēm substātiā ex qua aliqd fit siue remaneat in composito: vt lignū rerū domus siue corrumpat: vt ymū respectu sanguinis.

Primū. Finis est duplex.

Secūdū.

Pria ꝯclō.

Cōmē. 21.

Scd̄a ꝯclo.

T. c. 83.

Tertia. cōclusio.

T. c. 88.

Quarta cō clusio.

Correlariū

ꝑmuz. **Contra** ꝑncipale intentū arguitur ꝑmo sic.
finis nō est cā causarū.ergo ⁊c.añs ꝓ
baṫ.qꝛ causa causaꝝ debet esse principiū ⁊ ꝑor ac no-
bilior ceteris causis.sed finis non est ꝑncipiū cuz sit
scdm: vltimū.nec prior agēte.qꝛ ꝓducitur ab illo nec ē sem
2.ph.22. ꝑ nobilior cū agēs sit substātia ⁊finis qualitas.¶Se
et.73. cundo in arte necessitas est ex materia ꝑncipalr̄.igiṫ
et in natura.tenet ꝯña ꝫm phm̄.⁊ añs ꝓbatur.nā i
ꝯstitutiōe dom⁹ prio ponūtur lapides q̄ sunt grauio
res.scdo lutū vel cemētum qḋ est min⁹ graue.⁊ in ter
tio ligna q̄ sunt adhuc minus grauis.mō talis situs
tertiū. ⁊ dispositio principalr̄ respicit materiā ⁊ non finem.
¶Tertio ꝙ pluit nō fit ꝓpter aliquē finē.sꝫ propter
exigētiā materie.igiṫ ⁊c.prima ꝑs antecedētis ꝓbaṫ
qꝛ si plueret ꝓpter aliquē finē hoc esset ꝓpter cremē-
tū herbarū ⁊ frumentoꝝ.sꝫ hoc nō.qꝛ aliqñ sic nocet:
sicut ꝑdest:scd̄a pars etiam ostēdiṫ.qꝛ pluuia fit eo
ꝙ vapor calefactus calore solis eleuatur sursum ad
mediā regionē aerꝭ ⁊ ibi a friditate medie regiōis ae
ris ꝯdēsaṫ in nubē ⁊ cōuertiṫ in aquā q̄ cū sit nā gra-
uis descēdit ⁊ ita generaṫ pluuia ex necessitate m̄ae.
Quartum ¶Quarto.per materiā respōdetur ad interrogatio
T.c.80. nē factā ꝓpter q̄d sunt operationes naturales.ergo se
q̄tur ꝙ necessitas principalr̄ est ex pre ill⁹.tenet ꝯña
ꝫm phm̄.⁊ añs ꝓbatur.qꝛ cū queriṫ ꝓpter q̄d est hō
gn̄abilis respōdetur ꝓpter materiā.qꝛ sic respondeṫ
cum queritur ꝓpter q̄d est corruptibilis:modo gn̄a-
bile et corruptibile conuertūtur ꝑmo celi.

Ad primū **Ad primum** diciṫ ꝙ si fiat mētio de fine
vlti sic nō est dubiū ꝙ ē ꝑmū
simpliciter:⁊ ꝙ ē prior ⁊ nobilior ceteris causis.si aūt
de fine ꝑticulari.dico ꝙ licet sit vltimū in ꝓductione
tn̄ est ꝑmū in intētione:qꝛ intētionaliter est mouens
agēs.⁊ eodē modo ē prior agēte ⁊ nobilior illo.non q̄
dē in esse entis.sed in esse cause.¶Ad scdm negatur
Ad secūdū añs.et ad ꝓbationē dr̄ ꝙ sicut infra cementū ponūṫ
lapides ac etiam supra vt cōiūgat lapides inuicem:
etiā supra ligna ponunṫ grauiora.s.lateres ꝓpter cu
stodiam lignorū nec destrantur a pluuia. ¶Ad ter-
tium dr̄ ꝙ pluuia vltra exigentiā materie est princi-
Ad tertiū. paliter ꝓpter finem.s.ꝓpter eremētū herbaꝝ:sꝫ ꝙ ali
qn̄ noceat illis hoc est a casu rōne alicui⁹ discōueniē
tis qualitatis quā pluuia secum portat.¶Ad quar-
tū diciṫ ꝙ cū q̄riṫ ꝑꝑ q̄d hō est gn̄abilis.nō dꝫ r̄nderi
ꝑ materiā.sed ꝑ finē dicēdo ꝑꝑ cōtinuationē spēi hu
Ad q̄rtum mane.⁊ ad iꝓbationē cū q̄riṫ ꝑꝑ q̄d ē hō corruptibi-
lis:ꝯueniē ter r̄ndeṫ ꝓpṫ mā̃:igiṫ cōsilr̄ est respōden-
dū cū q̄riṫ ꝓpṫ q̄d est gn̄abilis.negaṫ ꝯña.qꝛ gn̄abile
⁊ corruptibile lꝫ ꝯuertātur.tn̄ gn̄abile est denomina-
tio positiua.⁊ corruptibile denoīatio priuatiua.

Aristo. de naturali auscultione

Liber Tertius.
Capitulum primum.

Cum autē ipā q̄dem naturamotus q̄estis mutatiōis siue sue principiuz sit nostra aūt doctrina sit de natura nō lateat nos oportet q̄dnā sit mot⁹.Nā si ignoraret ipse: naturā ēt ignorari necesse ē: post mot⁹ do determinationē enitenduz ē de his etiā que deinceps sequūtur determinare.Motus autē de genere cōtinuorum esse videtur:⁊ infinitū in ipso continuo primū apparet.Quocirca fit vt q̄ cōtinuū ipsuz diffiniūt:infiniti ratione sepe vtantur.Continuum id eē dicētes quod in infinitum est diuisibile.Insuper impossibile est sine loco vacuo:atq̄ tēpore motū esse:ꝑtꝫ igiṫ partiꝫ ob hec ipsa:partim etiam quia cunctis hec cōmunia sunt:vniuersisq̄ cōpetunt:vnunquodq̄ istorū proponēdum esse atq̄ cōsiderandum.Propriorum enim contēplatio communium contemplatiōe posterior est.Atq̄ primum vt diximus:de motu consideremus.Eoꝝ igitur que sunt:quedam actu tantum:quedam potentia sunt atq̄ actu.Hoꝝ autem aliḋ ē hoc aliquid aliud tantum.aliud tale.et in ceteris simili modo:que predicamenta eius qḋ est appellanṫ.Eoꝝ ꝑterea q̄ sunt ad aliquid.aliud excessione defectione dicitur:aliud actiui passiuiq̄ oīno motiui ac mobilis ratione.motiuuꝫ nanq̄ mobilis et mobile a motiuo mobile dicitur.Non est autem vllus motus preter res ipsas.Id enī quod mutaṫ:aut in substantia.aut in quantitate.aut in qualitate:aut in loco semper mutatur.Commune autem ī his nihil accipere possumus vti diximus:quod quidem neq̄ hoc.neq̄ quantum.neq̄ quale.neq̄ ceteroꝝ quicq̄ sit predicamentoꝝ.Quare neq̄ motus neq̄ mutatio cuiuspiā ꝑterea que dixim⁹ erit:cum nihil sit prete rea que dixim⁹.Vnūquodq̄ autem dupliciter cunctis īest.Vt hoc.aliud enim est ipsi⁹ forma:aliḋ est priuatio.Et quale.aliḋ enī ē album aliud nigrū.Et quātum.aliud enī est ꝑfectum:aliud imperfectum.Et in latione simili modo.Aliud enim est supra.aliud infra.aut aliud leue:aliud graue.Quare quot sunt ipsius species quod est.tot motus ꝯmutationis ve spēs sunt.Cum autē eorum que in vnoquoq̄ genere collocantur.aliud actu.aliud potentia sit:actus eius quod est potentia vt est tale.motus nimirum est:velut alterabilis quidem vt alterabile est alte-

ratio: accrescibilis autem atqz oppositi decrescibilis. nullũ est enĩ his cõmune positũ nomẽ: accretio ac decretio: generabilis itẽ ac corruptibilis. generatio atqz corruptio. ⁊ eius qđ fert̃ latio. Atqz hoc motũ esse inde ꝑspici potest. Nam cũ edificabile tale est: tuz ip̃m vt edificat̃ actu dicim⁹ esse. atqz hoc ẽ edificatio. Similiter ⁊ medicatio. ⁊ volutatio: ⁊ istiusmodi cetera. Om̃ autẽ aliq̃ potẽtia sunt atqz actu: at nõ simul: aut non eodẽ: sed vt quippiã calidũ quidez est potẽtia. frigidũ autẽ actu. Cõplura iam vicissiz agent ac patientur. Omne nãqz simul actiuum erit atqz passiuum. Quare ⁊ id qđ naturaliter mouet mobile est. Omne nãqz tale mouet subiẽs motum ⁊ ip̃m. Atqz sunt quibus oẽ qđ mouet moueri videtur. Uerum de hoc quomõ sese habz: ex alijs sane patebit. Est enĩ quoddã mouentium ⁊ immobile. Actus autẽ ei⁹ qđ est potentia: cum actu est. at non vt ipsum. sed vt mobile est operatur: motus nimiꝝ est. Atqz vt mobile dico hoc pacto. Est enĩ es potẽtia statua: attamẽ nõ eris actus vt ẽ es: est motio. Non est enim idem esse eris: et aliqua potentia mobilis. Nam si esset idem simpliciter ratione ve: eris vt es est actus: motus nimirum esset. At non est idem vt diximus. Patet autez in ꝯtrarijs. nã valere q̇dẽ posse ac egrotare posse: nõ eadẽ sunt sz diuersa; esset enĩ idẽ egrotare atqz valere. Subiectũ aũt ⁊ id qđ valet atqz egrotat vnũ ⁊ idẽ ẽ: siue humiditas sit siue sanguis. Cum aũt nõ sit idẽ: quẽadmodũ neqz color ẽ idem atqz visibile. Patet actum possibilis ea ratione qua possibile est motũ esse. Nũc igit̃ esse: atqz tunc rem moueri cũ est iste actus. ⁊ neqz pri⁹ neqz posteri⁹ ptz. Fit enĩ vt qđqz iterdũ opet̃ iterdũ nõ opet̃. ceu edificabile atqz edificabilis act⁹. vt edificabile ẽ. edificatio nimirum est: nã actus ipsius aut est edificatio aut dom⁹. At cum est domus. tuz nõ est vt ptz edificabile: edificabile ꝟo edificatur. Necesse est igitur actũ ipsi⁹ edificationem esse. At edificatio mot⁹ est quidã. Eadem ad ceteros motus accõmodabitur ratio.

Capitulum secundum.

AT q̃ ptz nos de ip̃o motu recte dixisse et ex hisce q̃ ceteri de ipso dixerũt. Et q̇a nõ est facile ip̃m al̃r diffinire: neqz enĩ motũ mutationẽqz q̇spiã alio in genere ponere potest. Neqz q̃ aliter de ipso dixere: recte dixisse videntur. Id ita esse inde ꝯtinuo sane patebit. q̇dã enim diuersitatez ⁊ inequalitatez. ⁊ id etiam qđ haud est motuz esse dixerunt. At nihil ꝓrsus siue sit diuersum: siue ineq̃le. siue nõ ens necessario moueri videt̃. Et ĩsup nõ ad hec. aut ex hisce magis ipsa mutatio: q̃ ex oppositis est. Ponendi autez motuz ĩ hisce cã fuit: motuz indefinituz quoddã ẽ videri. Alteri⁹ ꝟo ꝑncipia seriei: ĩdefinita sunt sane: ex eo qꝛ sunt priuatiua. Nihil enĩ ipsorum aut hoc aliq̃d aut tale aut ceteroꝝ quicq̃ ẽ predicamentoꝝ. At vt videatur motus indefinitum quoddam esse cã fuit: non posse ipsum aut in potentia rerum: aut in actu poni. Neqz eniz id quod esse potest quantuz: neqz id quod est actu quãtum necessario mouetur. Et motus actus quidem esse quidam videtur. Imꝑfectus tamen propterea quod ip̃m possibile imꝑfectum est cuius est actus. Et icc irco difficile est accipere quidnam sit motus. Necesse enim ipsuz aut ĩ priuatione. aut in potentia. aut ĩ actu simplici ponere. At nihil horum esse posse videtur. Restat igitur modus ille iam dictus. actum quidem ipsum aliquem esse. Talem autem actum qualem ãtea diximus: qui difficilis quidem est cognitu: potest autem esse. Mouetur autem ⁊ omne mouens vt diximus: quod est potentia mobile: et cuius immobilitas quies est. Nam in hoc agere ratione qua tale est: mouere nimirum est. At hoc facit tactu. Quare simul etiã patitur. Quocirca motus actus ẽ mobilis vt est mobilis. Accidit autem hoc ipsius motiui tactu. Quare simul etiam patitur. Semper autez id quod mouet formam aliquaz afferet aut hoc aut tale. aut tantum. que quidem principium erit et causa motus cum mouet. Id enim quod actu est homo: facit hominem ex eo quod est potentia homo.

¶ Capitulum. xvij.

Ostensum est pauloante naturam esse principium mot⁹: ex quo seqtur sm Phm tertio Physico. T.c.pri. Ignorato motu necesse est ignorare naturā: qz ignorata diffinitiōe relatiui ignorat̄ ꝛ ipsum relatiuū: ideo ad nature notitiam opz inqrere noticiā motus. Ad quam inqrendū est notandū. Primo sm Phm in tertio Physi. ꝙ entium quedā sunt permanētia ꝛ quedā successiua: entia permanentia sunt illa quoꝝ partes manēt simul nō se inuicē includētes vt hōr lapis. que liber enim medietas hois vel lapidis manet simul cum alia: nec vna alterā includit: sicut medietas includit vnā quartā. ꝛ intelligit̄ hec descriptio cōditionaliter scz quoꝝ partes manēt simul nō se inuicē includētes si talia haberēt partes qđ dicit̄ ꝓpter deū ꝛ intelligētias que sunt permanētia: lz nō habeāt partes. sed si haberēt essent simul. entia autez successiua sunt illa quoꝝ partes nō manēt simul. nec se inuicē includētes vt motus ꝛ tps: nulla enim para mot⁹ vel tēporis p̄terita manet cū futura nec ecōtra.

primum T.c.68.

Que dicāt entia permanētia et que successiua.

¶ Et notāter dico partes nō se inuicē ꝯcludētes: qz tam permanētia q̄z successiua habēt partes se inuicē includētes: quarū vna alterā includit: ꝛ partes non se inuicē includētes: quarū vna alteram nō includit. modo in permanētib⁹ tam partes non se inuicē includētes q̄z se inuicē includētes manēt simul successiue aūt partes nō se inuicē includētes nunq̄z sunt simul: sed bene inuicē includētes: vt hora/dies/septimana/mensis que sunt partes anni.

Scdm. ¶ Scdo notandū ꝙ ad omnē motū reqritur mobile ꝛ dispositio sm quā mouetur: vt in motu locali requirit̄ dispositio spacij ꝛ in motu augmētatiōis reqrit̄ dispositio quātitatis: ꝛ in motu alterationis reqritur dispositio qualitatis: ad quam dispōnem mobile potest se tripliciter habere primo in pura potētia nihil habens de illa dispōne. ꝛ sic nō mouet̄. Scdo in actu cōpleto habēs in actu ꝛ partim in potētia. ꝛ sic mouet̄ dūmodo sit in cōtinuo acqrere residuū dispōnis: qz si nō vlterius acqreret quiesceret ꝛ nō moueret̄.

Corelariū. ¶ Ex isto scdo notādū habet̄ notitia diffinitionis mot⁹ date a Pho. iij. Physi. scz motus est act⁹ entis in potētia sm ꝙ in potētia. primo eñ dicit̄ actus ad demōstrandū ꝙ mobile dū mouet̄ actu hz aliqd de illa dispōne sm quā est mot⁹. Scdo dicit̄ in potētia ad denotādū ꝙ qñ mobile mouet̄ nō est in actu cōpleto respectu illi⁹ dispōnis. Tertio dicitur sm ꝙ in potētia ad demonstrādū ꝙ mobile qñ mouet̄ est in ꝯtinua tendētia acqrēdi residuū dispositionis. ꝛ ideo dat cōmētator diffinitionē mot⁹ declaratiuā prioris dicēs. Motus est acqsitio partis post partē termini ad quē tendit res mota.

Pria ꝯclō. ¶ His p̄missis sit hec p̄ma cōclusio. Diffinitio motus tam formalis materialis est bene data. ptz: qz explicat naturā diffiniti: ꝛ per illā diffinitū distinguit̄ a q̄libet alio: vt ptz intuēti. ꝛ dicit̄ diffinitio Phi formalis: qz dat̄ per causam mot⁹. ens eñ in potētia est causa mot⁹: diffinitio aūt cōmētatoris dicit̄ materialis: qz dat̄ per effectū. termin⁹ eñ ad quē mot⁹ dicit̄ effectus motus.

Scda ꝯclō. ¶ Scda cōclusio. diffinitio motus tam materialis q̄z formalis est exprimēs qd rei ꝛ nō solū quid nois. ptz quia nō solū importat̄ per illā qd significat̄ noīe motus: sed etiā qd est mot⁹. ad quā ꝓbationē arguit̄ sic. Aliqd mouet̄: igit̄ motus est. ista ꝯña est bona: ꝛ antecedens est necessariū: qz celū necessario mouet̄. scdo celū: igit̄ et ꝯsequens.

T.c.17. T.c.57. ¶ Item motus est perpetu⁹ scz motus circularis. viij. Physi. igitur motus est. ptz cōsequētia a tertio adiacēte ad scdm adiacens.

Tertia cōclusio. ¶ Tertia conclusio. Diffinitio motus est verificabilis de motu in instāti. et tamen motus nō potest esse in instanti. prima pars ptz: ꝙ hec est vera pro hoc instāti. motus est actus entis in potētia sm ꝙ in potentia. secūda vo declaratur ex eo: quia hec est impossibilis motus est in instāti. ꝓbatur. nam si motus est in instanti: aut igitur: quia instans est mensura motus. et hoc non sm Phm. iiij. Physicoꝝ. aut quia motus est quando instans est. ꝛ hoc iterū non: quia tunc celum esset in grano milij: qz celum est quādo est granū milij. T.c. 10. T.c. 115.

Quarta clusio. ¶ Quarta cōclusio. licet motus dicatur de mobili in concreto. non tamen in abstracto. ptz qm̄ hec est vera. mobile est motū. sed hec est impossibilis. mobile est motus: quia motus est actus entis per diffinitionē motus: sed mobile nō est actus entis: igitur ꝛc. Item motus est subiectiue in mobili. iij. Physico. sed mobile nō est subiectiue in mobili. 3. Phy. 6. Item motus non mēsuratur in instanti ꝛ mobile mensurat̄ in instanti quarto Physi. ergo ꝛc.

Primū. Contra predicta arguitur. ꝛ primo cōtra primam conclusionē ostendendo primo ꝙ mot⁹ nō potest diffiniri: quia diffinibile debet esse substantia: ꝛ in aliquo vno predicamēto ꝛ nō demonstrabile: sed motus nō est substātia: immo est per accidens sm Phm. iij. Physi. nec in aliquo vno predicamento: quia in trib⁹ predicamētis est motus. iij. Physicoꝝ scz in quātitate qualitate ꝛ vbi: ꝛ motus est demonstrabilis de corpore mobili. ij. Physi. igitur motus non est diffinibilis. antecedēs ptz quo ad primā partē: quia solius substātie est diffinitio. vij. Meta. et quo ad secundā: quia omnis diffinitio constat ex genere ꝛ differentia. per Porphyriū. ex etiam quo ad tertiā partem: quia cuius est demonstratio illius nō est diffinitio. ij. Posterioꝝ. secūdo ostendo ꝙ illa diffinitio nō sit bona: quia cōpetit alteri a diffinito scilz anime: eo ꝙ aīa est actus corporis in potentia: sm ꝙ in potentia. includit etiam opposita scz actum ꝛ potentiam. A.c.4. T.c.4.

Secūdū. ¶ Secūdo principaliter arguitur cōtra secundā conclusionē ꝓbando motū non esse: quia aliter aliquid esset habēs partes cui⁹ partes nō essent. patet de motu cuius nō est pars preterita nec futura. Item illud quod fit nō est: sed mot⁹ fit: igitur motus non est ptz quia esse successiuoꝝ consistit in fieri.

Tertiū. ¶ Tertio arguitur contra tertiā conclusionē sic. per totam horā futurā erit aliquis motus: igitur in quolibet instanti hore future erit aliqs motus: ꝛ per ꝯñs aliqñ erit: ita ꝙ aliquis mot⁹ est i instanti. Itē omne quod est: est in instāti p̄senti: sed ois motus est: igitur motus est in instāti p̄senti.

Quartū. T.c.20. ¶ Quarto arguit̄ contra quartā ꝯclusionē: nam motis nobis mouent̄ oia que in nobis sunt. iiij. Physi. si igit̄ mot⁹ est in mobili sic. ꝙ nō est mobile: seqtur ꝙ moto mobili mouet̄ mot⁹: ꝛ per ꝯña alio motu: ꝛ sic erit ꝓcedere in infinitū. Itē quorūcūq̄z diuersoꝝ deus potest vnū p̄seruare corrupto altero. si igitur ois motus distinguat̄ a re mobili deus posset p̄seruare motū quolibet mobili corrupto quod est implicare cōtradictionem.

Ad primū. Ad primū dicitur ꝙ nō solū substātie diffiniuntur: sed etiā accidētia. et ad Phm dicitur ꝙ intelligit de diffinitione pure quidditatiua: ex quo seqtur ꝙ nō est incōueniēs terminū diffiniri non qdditatiue q̄ nō est per se in aliquo vno p̄dicamento: sicut est motus: ꝛ tunc nō oportet ꝙ diffiniatur ꝓprie per genus: sed per genus analogū: sicut in ꝓposito: eo ꝙ actus est genus analogū ad motum. deinde cū dicit̄: cuius est demōstratio illius nō est diffinitio. dicēdū ꝙ de aliquo est demōstratio tanq̄z de cōpleto vt de ꝯclusione: ꝛ hui⁹ nō est diffinitio. de aliquo vo est demōstratio tanq̄z de incōpleto: ꝛ illius est diffinitio: sed de hoc nō loquebat̄ Phs: sz de p̄mo. ¶ Ad aliud dicit̄ ꝙ aīa nō est actus entis in potētia sm ꝙ in potentia. i. sm ꝙ in continua tendētia: quia si corpus organicū non sit in cōtinua tendētia acquirendi vnum post aliud. Non minus aīa est act⁹ eius motus. aut nō est actus eius motus. aut nō est actus alicui⁹ nisi illud sit in cōtinua tendētia. Item dicit̄ ꝙ actus ꝛ potētia nō sunt opposita respectu diuersoꝝ: sicut in proposito: eo ꝙ actus respicit mobile ꝛ potētia respicit dispositionem que acquiritur per ipsum.

Ad scdm. ¶ Ad secundū principale dicit̄ ꝙ partes motus sunt ꝛ partes motus non sunt: ideo conclusio adducta nō est impossibilis: sed bene est impossibile ꝙ al. quid sit

habens partes: cuius nulle partes sunt: ideo cōcedo ꝙ motus infinite partes sunt: quarū vna aliā includit. ⁊ eiusdem motus infinite partes non sunt: quarū quelibet est preterita vel futura. Item cum dicitur illud quod fit non est. intelligitur de eo quod fit per

Ad tertium positionem. ¶ Ad tertiū negatur ꝯsequētia: sed bene sequitur ꝙ pro quolibet instanti hore future erit motus: quia illa significat ꝙ in quolibet instanti hore future erit: ita ꝙ aliquis motus est: ⁊ ideo negatur ꝙ omne quod est: est in instāti presenti ꝫ omne quod est sit pro instanti presenti: quia pro hoc instanti verum est ꝙ omne ens est. ⁊ ſm istū sensum aliquādo conceditur ꝙ in instāti est motus: ꝫ motus nō sit in instanti: tamen ſm probationem verborum ista propositio

Ad quartum est falsa. ¶ Ad quartum dicitur / motis nobis mouentur omnia que in nobis sunt prout ly in dicit circunstantiam partis in toto: sic intelligit Philosophus ⁊ non prout dicit circunstantiā forme in subiecto: modo patet ꝙ motus est in mobili subiectiue ⁊ non prout est pars eius. ¶ Deinde ad aliud nego antecedens: quia etiam vt alias ostendā pater distinguitur realiter a paternitate: ⁊ tamen deus nō potest corrumpere omnē patrem aliqua paternitate manēte: ꝫ forte omne posterius potest deus destruere sine priori nō tamen ecōtra. modo sic est ꝙ paternitas est posterior indiuiduo patris ⁊ motus mobili: quare ⁊c.

¶ Capitulum tertium.

Uel cū ita sint: patet motiuum in ipso mobili: esse. Id inquaꝫ quod mutatur. Est eniꝫ act⁹ hui⁹ ab ipso motiuo. Motiui quoqꝫ actus nō ali⁹ quisꝗ̄ est: amborum namqꝫ actum esse oportet. Est enim hoc quidem motiuū quo potest: hoc auteꝫ mouens quo agit At ipsius mobilis est actiuum. Quare perinde amborum vnus est actus atqꝫ vnius ad duo: ⁊ duorum ad vnum idem est interuallum. et vt accliue atqꝫ decliue. Hec enim vnuꝫ quidem sunt. At ratio nō est vna. Similiter res sese habet ⁊ in hiscē quorum alterum mouet: alterum mouetur. Existit autem hoc loco dubitatio disserēdi facultati accommodata. Necesse est enim ipsum aut in priuatione. aut in potentia fortasse actuꝫ aliquem esse ipsius actiui: ⁊ etiam ipsi⁹ passiui. Est enim actio quidem illius: passio vero huius: et opus finisve illi⁹ factum. huius affect⁹. Si igitur ambo sint mot⁹ sintqꝫ diuersi: in ꝛquoruꝫ sunt aut enim in patiente ⁊ eo quod mouet̄ sunt ambo: aut actio quidem est in agēte. passio vero in patiente. Quod si hāc etiam actionem oporteat appellare. nomine solo conuenient. At vero si hocē motus profecto in eo quod mouet erit. Eadem enim est ⁊ in eo quod mouet. et in eo quod mouetur ratio. Quare aut omne mouēs mouebit̄. aut aliquid motū habēs haud mouebit̄. Quod si ambo actio īquā et passio in eo sunt: quod mouet̄ ac patitur. et hec duo doctio disciplinave sunt in ipo discēte. Primū quideꝫ actus in vnoquoqꝫ cuiusqꝫ non erit. Deinde absurdū est: duobus quippiam motibus simul moueri. erunt eniꝫ alterationes q̄dam vnius due: atqꝫ ad vnā formā. At fieri nequit. At vn⁹ ne actus erit. At rōnis fines egreditur diuersoꝝ specie duoꝝ: vnuꝫ actū eundēqꝫ esse. Et si idem doctio disciplinave. Et actio atqꝫ passio: docere etiam ⁊ discere idem erit ⁊ agere atqꝫ pati. quare necessario discet omnia qui docet. et patietur qui agit. An neqꝫ alicui⁹ actum in alio esse absurdū est. est enim doctio docentis actus in aliquo tamen est ⁊ non incisus: ꝫ est huiusce i hoc. Neqꝫ quicꝗ̄ prohibet vnum duoꝝ eundeꝫ esse: nō vt idem habeat esse: ꝫ vt est id quod est potentia: ad id quod est actu. Neqꝫ necesse est docentem discere: et si pati atqꝫ agere idem est: non vt ea tamen que rationis eiusdem sunt: vt vestimentum ac tunica: sed via qua ex thebis athene: et ex athenis thebe petuntur. vt et antea diximus. Non enim eadem iis omnia competunt: que aliquo mō sunt eadeꝫ. Sed hisce dūtaxat quorum est eadē ratio. At neqꝫ si doctio et disciplina sint idem. idem erit ⁊ docere ac discere: quēadmoduꝫ neqꝫ si interuallum sit eorum que distant vnum idemqꝫ est ab hoc ad illud atqꝫ ad hoc ab illo distare. Omnino autem neqꝫ doctio ꝓprie ideꝫ est qđ disciplina. neqꝫ actio idem qđ passio: sed motus cui hec insunt. Nam huius in hoc ⁊ huius esse actum ab hoc: diuersum est ratione. Quid igit̄ est motus ⁊ vniuersaliter: ⁊ ꝑ partes etiā diximus. Nō eīm est obscurū quonā pacto queqꝫ spēs ipsius diffinietur. Alteratio enim actus est alterabilis: vt est alterabile. Enimuero notius hoc pacto etiā diffinietur: si potentia actiui atqꝫ passiui vt tale est actus esse dicat̄: ⁊ simpliciter ⁊ ꝑ singulos: vt edificatio: vel medicatio. Modo eodem et de ceterorum motuū vnoquoqꝫ dicetur.

¶ Capitulum.xviij.

T.c.19. t.20. Primū

Actio quadrupliciter sumitur.

Ut appareat differentia inter motum et actionē quam implicite asserit Phs.iij. physi. ¶ Notandū primo q actio quadrupliciter sumit. Primo pro omi actu. et sic loqtur Phs.xij. Meta.di.q deus est actus pur9 seu actio pura. Scdo pro omi opatione absoluta inmanente: vt intellectio z volitio: z sic loqtur Phs.vj. Ethicoz di.prudētia est ratio recta agibiliū. Tertio pro opatione absoluta trāseūte vt domificatio et sanatio. z sic ,ppue dicit factio: vt testat Phs.vj.Ethi. di. ars est recta ratio factibiliū. Quarto pro respectu agētis quo refert ad passum: z sic loqtur Phs in pdicamētis: cū ponit actionem esse pdicamētū distinctū ab alijs.

Secūdū. Passio quadrupliciter sumitur.

¶ Scdo notandū q passio quadruplr sumit pro omni dispōne qualitatiua: z sic sumit cū dicitur pulchritudinē z turpitudinē esse passiones corporis: z sciētias z virtutes esse passiōes aie. ¶ Scdo pro motib9 z appetitib9 z actibus vitalib9 aie: vt visio/auditio/dolor/z tristitia spūalis: de qb9 loqt Phs in predicamentis di.q tertia spēs qualitatis est passio vel passibilis qualitas. ¶ Tertio pro motib9 seu dispositionib9 corporalib9 tēdētib9 in corruptionē: et sic dicimus infirmitatē esse passionē z ifirmū pati. ¶ Quarto pro operatione agentis recepta in passo absoluta vel respectiua. absoluta: vt calefactio vel frigefactio. respectiua vo vt respect9 fm quē passum refertur ad agens de qua passione loqtur Phs in pdicamētis cū asserit passionē esse vnū de decē pdicamētis: z auctor sex principioz di.passionē esse illationem ac effectū

Pa 9clo.

actiōis di. q passio est effect9 illatioq actiōis. ¶ His pmissis sit hec pma 9clusio. Nō ois mot9 est actio: nec ois actio est mot9. prima pars ptz: q mot9 celi nō est actio celi fm Auer.iij. physico.di.q omne agens est mouēs z nō ecōtra. Scda pars ptz etiā de actiōe inmanēte que nō est mot9 cū illa sit indiuisibilis z permanens: mot9 aūt est diuisibilis z successiu9.

Conclusio.

¶ Ex ista 9clusione seqtur q nec ois mot9 est passio: nec ois passio est mot9. prima pars ptz de motu celi qui non est passio cū per illū nō patiatur celū. et secūda est euidens de qualibet dispositione indiuisibiliter pducta seu qualitate permanēte que nō dicit motus.

2a 9clo.

¶ Secunda 9clusio. Possibile est esse actionem sine passione: sed nō ecōtra. pma pars ptz: quia possibile est q deus creet vnam entitatē simplicē sine subiecto: quo posito entitas illa esset actio: z tamen nō esset passio: quia nihil per illā pateret. secūda pars est euidens: quia impossibile est q aliqd patiatur z trāsmutetur nisi ab aliquo: z per 9sequens aliquid agit: igit actio est.

3a 9clo.

¶ Tertia cōclusio. Sicut aliquod actiuū est passiuum: ita aliqua actio est passio. pma pars ptz: eo q idem est agēs z patiēs tam respectu eiusdē: ponēdo rationē q respectu diuersoz. aer enim patitur ab igne z agit in aquā. scda pars est nota de actiōe trāseūte absoluta. ipse eñ est actio scz calefactio: q pducit ab agēte. z eadē est passio absoluta. q recipit in passo

4a 9clusio

¶ Quarta cōclusio. Sicut aliqd actiuū nō est passiuū z ecōtra. ita aliqua actio nō est passio: et ecōtra pma pars ptz q de9 est actiu9: z nullo modo est passiuus cū sit actus purissim9 sine potētialitate admixta: scdm cōmē. z phm.xij. metha. Et ecōtra materia prima est passiua z nō actiua cū sit passibilitatis infinite z nullius actiuitatis fm cōmētatorē primo physi. scda pars cōclusiōis est manifesta de actione respectiua z passiōe respectiua facit tib9 duo predicamēta: pdicamēta eñ sunt impmixta: z illa negatiua est necessaria z imediata in qua negat vnū generalissimū ab alio primo posterioꝝ. igitur nulla actio est passio: z econtra loquendo de actione z passione dicentibus respectum.

Correla.

¶ Ex predictis sequitur q aliqua actio est in patiente z non in agente. z aliq est in agēte. z non in patiente pma pars patet. de actione absoluta trāseū. e. domificatio enim z calefactio sunt in materia patientis z non agentis. secunda pars est nota de actione respectiua que est in eo quod denominat sed denominat agens z nō passum.

Primū

Contra predicta arguitur z primo q actio z passio respectiue sumpta nō sunt diuerse entitates. primo q tunc nullum agens naturale posset producere aliquē effectum quin produceret tres effectus vel plures. consequēs est dissonū: z probatur cōsequentia. q calefaciens in producēdo caliditatem pduceret illā z motū distinctū ab illa q est calefactio: z actionem respectiuā in agēte: z passionē respectiuaz in passo.

Scdm. T.c.28.

¶ Secūdo arguit auctoritate Aristo.iij.physi. dicens q actio z passio vnus motus z qd idē est actus actiui z mobilis sicut z sensus z sensibilia: z q nihil prohibet idem esse actū agentis z patientis: sicut idem est tunica z vestis. vnde ibi videt dicere cōmentator q actio z passio sunt idem fm rez z differunt ratione: sicut tunica z vestis.

Tertiū.

¶ Tertio arguitur. q actio nullo modo est in agente: q dato opposito sequitur q omne agens patit consequens est contra phūm tertia physi. z pbat cōsequētia: q omne agens in agendo nouiter recipit respectum actionis qui est vera forma inherens illi. igitur in recipiēdo illum patitur sicut passum patitur: q recipit nouam formam.

Quartū T.c.9.

¶ Quarto sequitur q. agēs naturale non posset agere in materiā nisi ifinitas tales actiones reciperet. consequēs est falsum. z pbatur cōsequētia qm actio est respectus quo agēs refertur ad passum scdm vltimam conclusionem: sed nullum agens potest agere in materiam nisi referatur ad infinita passa: q ad infinitas partes eiusdē passi. igitur zc.

Ad primū

Ad primum dicitur q id est necessarium q ad minus quatuor tales entitates concurrant ad productionem alicuius rei absolute. vnde in productione luminis vbi videtur hoc minus concurrere concedo q est ibi actio z passio: mutatio z lumen.

Ad scdm. T.c.20.

¶ Ad secundum dicitur q Aristo. determinans de actione z passione.iij.physi. primo loquitur de illis fm aliorum opinionē: vbi dicit z concedit predictas ppositiones. Scdo aūt determinat de illis fm opinionē ppriam di. omnino autem dicere est neq doctio cum doctrina: neq actio cū passione: idē ppre est potest tamen dici q vbi Aris. posuit illas ppositiones loquit de actione z passione vt sunt entia absoluta: z sic non est inconueniens actionem eē passionem z econtra vt dictum est vbi aūt posuit q actio non est passio proprie loquēdo de illis vt faciunt predicamenta distincta.

Ad tertiū T.c.10.

¶ Ad tertium negat consequentia. q nō quelibet noua receptio est noua trāsmutatio. sicut enim relatio potest euenire alicui sine mutatione illius iuxta doctrinam phi.v.physic. ita actio aduenit agēti sine mutatiōe eius: sicut eniz similitudo aduenit nouiter alicui p solam mutationem factam in alio: ita actio aduenit nouiter agenti per mutationē solā factam in passo. z q nihil patitur sine mutatione ideo agens recipiens actionē respectiuā nō patitur per illam sicut nec mutat.

Ad quartū

¶ Ad quartū dicitur q illud non est inconueniens sicut de relationibus infinitis que possunt alicui euenire ex vna sola mutatione: tamen illud non sequitur: q nō consurgit nouitas actionis z distinctio ex distinctione passorum simpliciter: sed ex distinctione passoruz totalium. Modo q ad nullam comparationem concurrunt infinita passa totalia igitur nec infiniti respectus fm quos agens refert ad passum. de hac materia dicam alias diffusius.

¶ Tractatus secundi.

¶ Capitulum primum.

Cum aūt sciētia naturalis circa magnitudines motū tēpusq versetur: quoꝝ vnū quodq finitū aut infinitū esse necesse est. Et si non oē qdōis necesse est, aut infinitū esse: aut si

nitum vt affectum ac punctum. Talium enim fortasse nullum necesse est in horum altero collocari. Ad naturalem sane philosophum de infinito si sit nec ne. et si sit quidnam sit, contemplationem de ipso propriam esse: hoc signo patet. Omnes enim qui digne talem philosophiam tetigisse putantur: de infinito sermonem fecerunt: ac omnes ipsum vt principium quoddam eorum que sunt posuerunt. Alii quidem per se: vt substantiam. non vt rei cuiusdam accidens: vt pithagorici atque plato: verum pythagorici quidem in sensibilibus ipsum ponunt. Non enim separabilem numerum faciunt. et id quod est extra celum infinitum esse dicebant. Plato autem extra quidem celum neque corpus esse neque ideas putabat: propterea quod neque sunt ipse. Infinitum vero et in sensibilibus et in illis esse censebat. Et illi quidem per ipsum infinitum esse dicebant. Hoc enim comprehensum atque finitum ab impari prebet hisce que sunt infinitionem. Signumque huius id esse quod in numeris accidit cum enim nomen circa vnum seorsumque ponunt. nunc alia semper fit species nunc vna. At plato duo infinita facit: magnum inquam ac paruum. Naturales autem omnes aliam quandam semper naturam eorum que elementa dicuntur ipsi infinito supponunt. vt aquam vel aerem. vel id quod inter hec medium collocatur. preterea qui elementa finita fecerunt. Nullus enim ipsorum infinitum facit: qui vero elementa faciunt infinita vt Anaxagoras atque Democritus. hi infinitum ipsum tactu continuum esse dicunt. Ille quidem ex hisce que sunt similium partium. hic autem ex indiuiduis illis corpusculis que figuris differunt: suntque generandarum semina rerum. Atque ille quidem quamuis congeriei partem congestam esse perinde atque totam dicebat: quia videbat quodvis ex quouis oriri. Hinc enim et omnes res olim simul fuisse dixisse videtur: vt hanc carnem et hoc os: et quodvis simili modo. Igitur et vniuersa et simul ergo. non solum enim in vnoquoque principium est segregationis. sed in ipso etiam vniuerso. Nam cum omne quod fit ex tali corpore fiat: omnium que sit generatio non simul tamen: atque aliquod principium generationis esse oportet. et id sit vnum quod ille mentem appellat: mensque a principio quodam operetur cum intellexit. Necesse est olim omnia simul fuisse mouerique olim cepisse. Democritus autem non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit. Ipsum tamen commune corpus omnium est principium: magnitudine partium differens atque figura. Patet igitur ex hisce que diximus: infiniti contemplationem ad naturales philosophos pertinere. Principium autem omnes ipsum ponunt cum ratione. possibile est enim aut ipsum in ratione rerum esse frustra: aut aliam vllam ipsi preter principii vim inesse. Omne enim quod est: aut est principium. aut ex principio. At principium infiniti non est: esset enim ipsius finis. Preterea ingenitum ipsum esse corruptionemque vacare censent quippe cum sit principium quoddam. Nam et quod nascitur id habeat finem necesse est: et omnis corruptionis est finis. Quapropter vt diximus huiusce non est principium. Sed hoc principium ceterorum esse videtur. Et continere etiam ipsum omnia gubernareque dicunt: vt ii qui preter infinitum nullas alias causas faciunt. vt mentem aut concordiam et. hoc esse ipsum diuinum. Est enim immortale: nec vnquam perire potest: vt Anaximander et naturalium plurimi dicunt.

Capitulum secundum.

Esse autem infinitum in ratione rerum ex hisce quinque maxime aliquis credet. Ex tempore enim hoc infinitum ex magnitudinum diuisione. vtuntur enim et mathematici infinito. Ex eo preterea: quia hoc pacto dumtaxat generatio et corruptio nunquam deficiet: si infinitum sit id ex quo per ablationem id quod nascitur fit. Insuper ex eo: quia finitum ad aliquod semper finitur. Quare necesse est nullum esse finem. si aliud ad aliud semper finiri necesse est. Maxime vero propriissimeque et eo quod vnum hoc communem efficit dubitationem: nam quia mens non deficit in cogitando: et numerus

et mathematice magnitudines: ⁊ id qđ est extra celū infinitū esse videt̃. Qđ si illud sit infinitū. ⁊ corp⁹ infinitū esse videtur: infinitiq; mundi. Cur enim magis hac parte vacui: q̄ hac moles est collocāda. Quare si aliqua sit in parte. et vbiq; necesse est esse: et insuper si sit vacuuz infinitusq; locus: ⁊ infinitū corp⁹ esse necesse est. In perpetuis enim non differunt posse ac esse. Habet autē dubitationez ipsa contemplatio infiniti. Nam si ponatur esse. impossibilia multa sequuntur. ⁊ etiam si non esse ponatur. Preterea vtronam sit modo. Utrū vt substātia. an vt accidens. alicui nature per se. aut neutro modo: sed nihilominus sit infinitum: ⁊ multitudine infinita. Maxime aūt ad naturalē philosophuz ptinet: si magnitudo sensibilis infinita sit in ratione rerum considerare. Atq; primū determinandū est quot modis dicitur infinitū. Uno itaq; modo dicitur infinitū quod īpossibile est ptransire. ex eo quia non est aptum vt p ipsuz transitio fiat: perinde atq; vox inuisibilis dici solet. Alio modo id dicitur infinitum: quod habet sine fine trāsactionez: aut quod vix. aut quod aptū est quidem habere: non habet tamē trāsactionem vel finem. Preterea infinitum omne aut in appositione: aut in diuisione: aut in vtrisq; consistit. Separabile igitur a sensibilibus infinitum esse non potest: quod quidem ipsum sit infinitum. Nam si infinitum ipsum neq; magnitudo sit: neq; multitudo: sed substantia et non accidens indiuisibile erit profecto. Diuisibile enim aut magnitudinē aut multitudinem esse cōstat. Si vero indiuisibile sit: infinitum non erit: nisi perinde atq; vox est inuisibilis. At neq; illi qui dicunt infinitum esse ipsum hoc pacto ponunt: neq; nos querimus si sit identidem ipsum: sed vt habet sine fine transactionem. Quod si infinitum per accidens sit: nō hoc elementum erit eorum que sunt. quo est infinitum: quemadmodum nec ipsum inuisibile locutionis est elementum. ⁊ tamen vox est inuisibilis. Preterea quonam pacto quippiam ipsum infinituz esse potest: si neq; numerus neq; magnitudo per se esse potest. quorum per se effectus quidam ipsum est infinituz. Minus enim ipsum per se q̄ magnitudinē aut numerum esse necesse est. Perspicuum etiam est infinitum sic esse nō posse. vt actu sit. ⁊ vt substantia principiū ve. nam infinitum erit quicquid ipsius accipias: si habeat partes. Est eniz idē esse infiniti ac infinitum vt patet: si infinitum substantia sit ⁊ non in subiecto Quare fit vt ipsum aut indiuisibile sit aut in infinita sit diuisibile. At fieri nequit: vt idem multa sit infinita. At vero vt pars aeris aer est. sic ⁊ infinitum ⁊ pars queuis infiniti si substantia quedam: ⁊ principium sit vti dicunt. Uacat igitur partibus atq; indiuisibile est. at esse non potest id tale quod actu est infinitum. Necesse est enim ipsum quantum quid esse. Per accidens igitur infinitum ipsuz esse videtur. Quod si ita sit: dictum iam ē antea: nō posse ipsum principium dici. Sed illud cui accidit vt aerem aut par. Quare absurde dicunt profecto qui tale illud esse cēsent vt pytagorici dicunt. Nam substantiā faciunt ipsum: ⁊ simul etiam partiuntur. Utrum hec quidem forsitan inquisitio vniuersalis est magis. Si possit inquā infinitum ⁊ in mathematicis ⁊ in intelligibilibus: ⁊ in hisce que nullā habēt magnitudinez esse. Nos autem si sit in sensibilibus de quibus doctrinam facimus infinitum corpus incremento necne consideremus ac perscrutemur.

Capitulum tertium.

SI igitur differendi modo cōsiderabimus ex hisce videbitur infinitum non esse: nam si ratio corporis est superficie terminatum esse: non erit infinitum vllum aut intelligibile: aut sensibile corpus. At vero neq; numerus ita vt separatus ac infinitus. Numer⁹ enim omnis: aut id quod numerum habet: numerabile est. Si igitur fieri potest vt ipsum numerabile numeretur: et infinitum quispiam poterit pertransire. Sed si magis naturaliter contemplabimur: ex hisce que deinceps dicentur: nullum infi-

nitum corpus in ratione rerum esse videbitur. nec enim compositum esse potest: nec simplex. Compositum igitur corpus nullum est infinitum: si elementa multitudine sint finita. necesse est enī ⁊ plura esse: ⁊ equalitatem inter contraria semper esse: ⁊ vnum ipsorum infinitum non esse. nam si ignis quidem sit finitus. aer autem infinit⁹. quāꝙ vnius corporis vis inferior est alterius vi. atqꝫ pars ignis equalem aeris partez vi superat modo excessus aliquem subeat numerum. Tamen infinituz corpus superabit vt patet. atqꝫ finitum sane corrumpet. Nec vnūquodqꝫ infinituz esse potest. Nam corpus quidem est quod omni ex parte dimensionem habet. Infinitum autem quod sine fine est extensum dimensione. Quibus fit vt infinitum corpus per omnem sit dimensionē in infinitum extēsum. At vero neqꝫ potest infinitum corpus vnum ac simplex esse aut simpliciter. aut vt quidam inquiunt id quod est preter elementa: ex quo hec generant. Sunt enim qui hoc faciunt infinitū: sed non aerē aut aquā ne ab infinito cetera corrumpanť. Habent enim inter se contrarietatez. quippe cum aer frigidus: aqua humida. et ignis calidus sit. Quorum si vnum esset infinitum. cetera iam fuissent corrupta. Nunc autem aliud infinitum inquiunt esse: ex quo hec fiunt. At impossibile est non solum infinitum hoc esse (de hoc enim commune quid est dicendum de omni similiter ⁊ aere et aqua et quouis alio simplici) sed etiam tale corpus sensibile: preterea corpora que elementa vocantur. Omnia nāqꝫ in id dissoluuntur ex quo fiunt ⁊ cōstant. Quare preter aerem: ignem terram: ⁊ aquaz. corpus hic aliud esset. At nulluz esse vitur. Neqꝫ igitur ignis. neqꝫ aliud quicꝙ elementorum infinitum esse potest. Omnino enim et absqꝫ hoc esse iuquaz ipsorum aliud infinituz impossibile est ipsum vniuersum: aut esse. aut fieri vnū quid ipsorum si sit etiam infinitum. perinde vt heraclitus asserebat. Omnia dicens tandem fieri ignem. Eadem et ad illud vnū accōmodabitur rō. quod preter elementa naturales philosophi faciunt: omne enim ad contrarium ex cōtrario. vt ad frigidum ex calido solet mutari. Atqꝫ ex his etiaz de quouis cōsiderare oportet: si possit nec ne infinitum esse sensibile corpus. Ex his autem patebit infinitum sensibile corpus in ratione rerum esse omnino non posse

Omne nanqꝫ sensibile corpus aptum est alicubi esse. atqꝫ locus est quidaz cuiusqꝫ. et idem est totius ac partis: vt totius terre. vniusqꝫ glebe. et ignis item atqꝫ scintille. Quare si infinitum partium sit similiuz immobile erit. aut semper feretur. At id fieri nequit. cur eniz deorsum magisꝙ sursum. aut ad quemuis locum mouebitur. dico autem si sit gleba quorum hec mouebitur. aut vbi manebit. Corporis enim eiusdē forme locus est infinitus. occupabit ne igitur totum locum. Atqui fieri potest. Que naz igitur ipsius quies. aut vbinā erit. et quis preterea motus. an vbiqꝫ manebit. non ergo motu ciebitur. An omnez ad locuz mouebitur. non ergo quiescet inquam ac stabit. Sin vero sit dissimilium partium. dissimilia etiam erunt et ipsa loca. Atqꝫ primo quidem ipsius vniuersi corpus non erit vnum nisi tactu. Deinde partes aut sunt infinite specie: aut finite. At finite nequeunt esse. Erunt enim alie quidem infinite. alie vero non infinite. Si vniuersum est infinitum. ignis inꝙ vt aqua. Tale autem corruptio est contrarijs ipsis. vt et antea diximus. et ob hoc nemo naturalium infinitum ipsum vnunqꝫ ignem aut terram fecit. sed aut aerez: aut aquā aut id quod inter ipsa medium collocarunt. quoniam illorū quidem locus manifeste erat determinat⁹ atqꝫ distinct⁹. Hec autem vtroqꝫ in loco in supero inquam ac infero esse possunt. At neqꝫ etiam infiuite: naz si sint infinite ac simplices. et loca erunt infinita profecto ⁊ infinita etiam elementa. Quod si hoc esse nequeat: sintqꝫ ipsa loca finita. ⁊ totum ipsum finitum esse necesse est. fieri nanqꝫ non potest vt non equa sint loc⁹ ⁊ corpus. neqꝫ eniz locus maior esse potest ꝙ ipsum corpus. neqꝫ corpus mai⁹ ꝙ ipse locus: nam aut vacuum aliquid erit. ⁊ corpus insuper infinituz nō erit.

Aut corpus quippiaʒ erit quod uuſq̃ aptum eſt eſſe. Anaxagoras autem abſurde de infiniti quiete dicit. Firmare enim infinitum ſeipſum dicit. Idq̃ ex eo fieri: quia eſt in ſeipſo. Nihil enim aliud ipſum continet. Quaſi vbi quippiam ſit: ibi eſſe aptuʒ conſiſtere. hoc autem verum non eſt. Eſſe enim alicubi vt quippiam poteſt. non vbi aptum eſt eſſe. Quamuis igitur ꝙ maxime totum non moueatur: id eſt quod in ſeipſo firmatur. & in ſeipſo eſt: immobile neceſſe eſt eſſe. dicat tamen ipſe oportet: cur nõ eſt aptum moueri. Nõ enim ſat eſt hoc dixiſſe pacto ac euaſiſſe. fieri enĩ poteſt vt non moueatur: & quoduis aliud corpus. Sed nihil prohibet aptuʒ eſſe moueri. Et terra nãq̃ non fertur. nec ſi infinita etiã eſſet ex eo tamen: q: a medio coercetur. non enim quia nõ eſt aliud ad quod fertur. in medio ipſo quieſcet: ſed quia nõ hoc modo eſt apta ferri. Et tñ liceret dicere ſeipſam terram firmare. Quod ſi neq̃ terra ſi infinita eſſet. hoc eſſet cauſa ſed grauitatem habere graue autẽ in medio ſuapte natura q̃eſcere ſolet. Similiter & infinitum in ſeipſo quieſcit ob aliquam aliã cauſam. Et non ex eo: q: eſt infinitũ et ſeipſum firmat. Et inſuper patet & quamuis ipſius partem eodẽ modo quieſcere oportere. Nam vt infinituʒ in ſeipſo manet: ſeipſum firmans: ſic & omnis ipſiꝰ pars quancũq̃ acceperis in ſeipſa manebit. Loca nanq̃ totius ac partis: ſpeciei eẽ eiuſdem conſtat. Totius eniʒ terre glebeq̃ idem eſt locus q̇ eſt inferus. & etiã ignis totius atq̃ ſcintille qui eſt ſuperus. quare ſi infiniti ſit locus in ſeipſo eſſe: & partis idem erit profecto. Quelibet ergo in ſeipſa manet. Omnino autem patet fieri non poſſe: vt corpus infinitum in ratione rerum ponatur: & locus corporibꝰ tribuatur. Si corpꝰ omne ſenſibile aut graue ſit aut leue: & graue quidem ad mediuʒ ſuapte natura feratur: leue vero ſimiliter ſupera loca petat. Et infinitum enim hanc eandeʒ nature ſubeat legeʒ neceſſe eſt. At fieri nequit: vt aut totuʒ graue ſit. aut leue. aut dimidium leue dimidium graue. Quo nanq̃ modo diuides illud: aut quo pacto ipſius infiniti hec quidem pars ſupra. hec autem infra: vel vltima: vel media erit. Preterea omne corpus ſenſibile eſt in loco. Loci vero ſpecies ac differentie ſunt ſupra & infra: ante & retro dextrum atq̃ ſiniſtrum. Atq̃ hec nõ ſolũ noſtra ex parte ſunt poſitione: ſed in ipſo etiaʒ toto diſticta ſunt: atq̃ hec eſſe in infinito nõ poſſunt. Atq̃ ſimpliciter ſi locus infinitus eſſe nõ poſſit: ſit q̃ omne corpus in loco: & in ratione pfecto rerũ infinitũ corpus eſſe nõ põt. At võ qđ alicubi eſt in loco eſt: & quod in loco eſt: alicubi eſt. Ut igitur infinitum quantitatis rationem ſubire non poteſt: nam quantum fuerit quoddam vt bicubitum aut tricubitũ: hec enim ſignificat ipſum quantum: ſic et quod eſt in loco. id alicubi ſane eſt. At id aut ſupra aut infra: aut in aliqua alia ſex differentiarum eſſe ſignificat: quarũ vnaqueq̃ finis eſt quidam vt conſtat. Patet igitur ex hiſce que diximus infinitum corpꝰ in ratione rerũ actu nõ eſſe.

Capitulum.iiij.

At qui conſtat impoſſibiliuʒ euenire complura: ſi non ſit ſimplr infinitũ. Tpe eñ erit aliqđ principium atq̃ finis. Et magnitudĩes ñ erũt ĩ magnitudĩes diuiſibiles. Numerꝰ etiaʒ infinitus nõ erit: cum igitur his hoc pacto determinatis neutra pars aſſerenda eſſe videatur: arbitro profecto moderatore q̃ eſt opꝰ. Atq̃ pʒ ptim eẽ pti non eſſe. Dicitur itaq̃ quippiam eſſe. aut potentia aut actu. & infinitum additione. ac etiã diuiſione. Magnitudo autem actu quidem infinita non eſt vti diximus. diuiſione autem eſt: non eſt enim difficile lineas indiuiduas e medio tollere. Reſtat igitur infinitum in ratione rerum potentia eſſe. non oprotet autem infinitum in potentia ſic accipere: vt actu tãdem euadat. quemadmodum ſi poteſt hoc ſtatua eſſe: erit hoc ſtatua tandem. Sed cum multipliciter quippiam eſſe dicatur perinde eſt infinituʒ. vt dies eſt atq̃ ludus: ex eo: q: ſit aliud atq̃ aliud ſemper: naʒ in his eſt eſſe potentia atq̃ actu. Eſt eniʒ olimpicus ludus: & quia fieri poteſt: & quia ſit. Patet autem in

finitum in tempore diuerso modo et in hominibus: et in diuisione magnitudinum esse omnino namq; hoc modo est infinitum: vt semper aliud aliudq; sumatur et id quod accipitur sit quidem finitum. At aliud atq; aliud semper. Quare non oportet infinituz perinde accipere: atq; hoc aliquid vt hominem aut domuz. Sed vt dies dicitur atq; ludus: quorum esse non vt substantia quedam est ortum: sed in generatione semper corruptio neq; consistit. finituz quidem: at aliud atq; aliud semper. Verū in imaginibus quidem hoc accidit permanente eo qđ sumptum est. in hominibus autem atq; tempore accidentibus ita vt non deficiant. Atqui infinitū qđ in additione: et qđ in diuisione cōsistit idem quodammodo est: fit enim in magnitudine finita per additionem e contrario. Nam vt cū diuiditur cernitur in infinitum abitio: sic cum additio fit ad magnitudinem ipsam determinataz videbitur. Etenim si quispiam in magnitudie finita: definita magnitudie sumpta: eadem aliam accipiat ratione: non eandem totius magnitudinem sumens non pertransibit vnq̄ magnitudinem ullam finitam. Sin vero hoc pacto rationem augeat: vt semper magnitudinem eandem accipiat: pertansibit sane propterea quod oē finitum quouis cō sumit definito. Alio igitur modo non est infinitum in rebus: sed hoc pacto potentia inquam atq; diuisione. Et actu etiam est perinde atq; diem ac ludum dicimus esse. Et potentia sic est vt materies: et non per seipsum finitum. Et additione igtur hoc pacto est potētia infinitum: quod quidem aliquo modo dicimus idē esse quod id quod diuisione cousistit. Semper em̄ est aliquid ipsius extra sumendum. non tamē definitam omnem exuperat magnitudinem: vt in diuisione definitam exuperat omnem & semper minor euadit. Ut autem omnem additionem exuperet: neq; potentia esse potest. si quidez non sit per accidens actu infinitum: vt naturales id corpus infinitum esse dicūt. Quod extra mundū collocauere: cui9 substantia aer est: aut aliquid tale: sed si infinitum actu sensibile corpus hoc pacto in ratione rerum esse non potest. patet neq; per additionez posse sic esse potentia infinitum: nisi vt dictum est diuisioni contrario modo. Nam & plato infinita duo propterea facit. q̄ in accretione exuperare videtur: at in diuisione in infinitū abire. At quanq̄ duo facit. Non tamen vtitur. In numeris enim neq; processio per diuisionem est infinita (vnitas enim minimuz est) neq; accretio vsq; nanq; ad denarium incrementa numeri facit. Fit autem vt infinitum sit contrario modo atq; alij dicunt: nō enim id est infinitum: cuius nihil ē extra: sz id cui9 aliquid semper est extra. cuius hoc indicium est: nam et anulorum eos qui pala carent: infinitos homines dicunt: quia semper aliquid est extra sumendum per similitudinem tamen quandam & non proprie. Oportet enim et hoc esse: & nunq̄ idem insuper sumi. In circulo vero non ita fit: sed semper quod deinceps sumitur est solum aliud. Infinitum igitur id est cuius semper aliquid extra ratiōe quātitatis accipi potest. cuius vero nihil est extra. id est perfectum ac totuz. Hoc enim pacto totum consueuimus diffinire. totum dicentes id esse cuius nil prorsus abest. Ut hominem totum aut cistellam atq; vt quodq;. Sic et id quod proprie totum est veluti totum ipsum. cuius nihil est extra. Cuius vero aliquid abest. id quicquid abest vniuersum non est. Totum autem & perfectū: aut idem penitus sunt: aut naturam finitiuam habent. Perfectum vero nihil est prorsus: quod non habeat finez. Quocirca putandum est melius Parmenidē: Melisso dixisse. Hic enim ipsum infinitum totū appellat. Parmenides autem totum dicit esse finitum: a medio eque distans. Fieri em̄ nō potest vt infinitum cum toto ac vniuerso perinde atq; cum lino linum nectatur. Nam hinc & hanc preclarā de infinito conditionē accipiunt: oīa in quā ipsum continere: & vniuersum in seipso complecti: habet em̄ similitudinē quādam ad totum. infinitū enim materia ꝑfectiōis magnitudinis est: & id qđ est po-

tentia totū nō actu. Est autem diuisibile ad diminutionem et ad additionem contrariaꝫ. totū qꝫ atqꝫ finitū nō per se sed per aliud. ⁊ non continet: sed vt infinitum est continetur. Quapropter et ignotū est ea ratione qua est infinituꝫ. materia namqꝫ formaꝫ nō habet. Quare patet partis magis infinitum ꝙ totius rationem subire. Materia namqꝫ pars est totius: perinde ac es ē enee statue pars. Naꝫ si in reb⁹ sensibilib⁹ continet: ⁊ in intelligibilibus etiam ipsuꝫ magnum ⁊ paruum continere res intelligibiles oportebat. At absurduꝫ est ꝑfecto ac impossibile: id quod est ignotū atqꝫ indefinitum: continere ac definire

¶ Capitulum quintum.

At qui cū ratiōe etiaꝫ fit: vt id quidē quod in additiōe cōsistit: nō videatur esse sic infinitū: vt omnē exuperet magnitudinē. Id vero qđ ī diuisiōe ꝯsistit infinitū eē istiusmodi videatur. Infinituꝫ em̄ intus ꝑinde atqꝫ materia cōtinetur: forma autē cōtinet. Cum ratione etiam accidit in numero quideꝫ. Uersus minus minimū esse finēqꝫ: versus aūt plus omnē semꝑ multitudinem exuperare. In magnitudine vero cōtrarium. Uersus quidem min⁹ oēm magnitudineꝫ exuperare. Uersus autem maius nō esse magnitudinem infinitam. Hec enim ita ꝓpterea fiunt: ꝙ ipsum vnū quicqđ tandem id sit indiuisibile est: homo namqꝫ vnus est homo non multi. Numerus autē est vna plura quantave quedā. Quare ad indiuisibile stetur necesse ē. duo em̄ ac tria denominatiua nomīa sunt: ⁊ ceteroꝝ q̇sqꝫ numerorum simili modo. Uersus autē plus fit vt semꝑ intelligatur. Diuisiones em̄ magnitudinis duas in ꝑtes eq̄les: sunt infinite. Quare potentia q̇dē est. actu nō est. Sed semꝑ id quod accipitur multitudinem omnē exuperat definitā. Sed non est separabilis: is numerus diuisionis nec infinitio ꝑmanet Sed fit ⁊ quemadmodum tempus. ⁊ ipse numerus tēporis. In magnitudinibus autem contrarium est. Nam diuiditur quidem in infinita continuū ipm̄ Uersus autem maius non est infinitū.

Quātū em̄ cōtingit potētia esse: tātū ⁊ actu esse contingit. Quare cū infinitū nullum sit sensibile corpus non cōtingit definite magnitudinis omnis exuperationē eē. Alioquin snieu celo aliquid erit. Ipsum aūt infinitū nō ē ideꝫ in motu magnitudine atqꝫ tempore: vt vna quedam natura. Sed posteri⁹ dicitur ob prius: veluti motus quidē dicit̄ īfinitus: quia prius ita dicit̄ magnitudo super qua fit motus: ⁊ que alteratur aut accrescit. Tempus auteꝫ ꝓpter motum. Atqꝫ nunc quidē vtimur hisce: posterius autem ⁊ quidnam sit horuꝫ vnū quodqꝫ: ⁊ cur omnis magnitudo diuisibilis sit in magnitudines dicere enitemur. Atqui neqꝫ mathematicoꝝ contēplationem ea ratio aufert: que infinitū hoc pacto e medio tollit: vt ad incremētum abeat actu sine transitione. Neqꝫ enim nunc ipso indigent infinito: neqꝫ vtūtur: sed tantā solum lineā postulant: quantā volunt finitā: atqꝫ quantāuis aliam magnitudinem eadem diuidere ratione qua diuisa est magnitudo maxima licet. Quare ad ostendendum quidem illo pacto nihil referret ꝓ sus esse autem ipsum in his est magnitudinibus: que in rerum sunt ratione. Cum vero cause in quattuor sint distincte patet infinitum vt materiam causaꝫ esse: et esse quidem ipsius priuationem esse: ꝑ se autem subiectum continuuꝫ ipsum atqꝫ sensibile esse. Ceteri etiā oēs ipso infinito vt materia vti vidētur. Quapropter et absurdum est sane: ipsum id esse quod continet: ⁊ nō id quod cōtinetur asserere.

¶ Capitulum sextum.

At enim restat eas soluere rōnes: quibus infinituꝫ non solum potentia: sed vt definitū etiā esse videtur. Partim em̄ non sunt necessarie: partim veras quasdam obiectiones alias habent. Non enim vt generatio non deficiat corpus esse sensibile infinitum actu necesse est. Potest enim alterius corruptio generatio alterius esse: si infinitum est vniuersum. Preterea tangere atqꝫ finitum esse: diuersa sunt. Nam illud quidem ad aliquid est: omne enim quod

tangit: aliquid tangit. atq accidit alicui finitorum. Finitū autē nō est ad aliquid: neq fit vt quoduis sine vllo discrimine quoduis tāgat. Atqui perabsurdū est itellectiōe credere. Nō em̄ i re est ipse excessus atq defectus: sed in ipsa intellectione. Nā pōt quispiā vnūquēq nostrū maiorē ꝙ̄ ē intelligere. augēs ipm̄ i infinitū. At nō ideo quispiā nostrum extra ciuitatē est: aut tantam magnitudinem quam habemus exuperat: quia quispiā sic intelligit sed q2 est. hoc autem accidit. Tempus autē ꝛ modus sunt infinita: ꝛ intellectio eo non ꝑmanēte quod sumitur. Magnitudo vero neq diuisione neq incremēto ītelligibili est infinita. Sed de infinito quonam pacto est: et non est: et quid etiam est: satis iam diximus.

Explicit liber tertius.

Capitulum. xix.

phi.a. i.vsq 50. ptinsi.

Generaliter ōis mot⁹ ꝛ mutatio seu actio ꝛ passio est in loco. iō ad pleniorē noticiā illorum est de loco dicendū. Ubi notanduz ꝑmo. ꝙ duplex est locus scilicet ꝓprius ꝛ communis. Locus proprius est ille. qui ꝯtinet aliquid ꝛ nihil aliud separatū ab illo. ꝛ sic vas dicit locus ꝓprius aque in eo cōtente. Et notāter dicit nihil aliud separatū ab illo: q2 impossibile est locū aliquē continere aliqd locatum quin cōtineat aliquid aliud: quia si continet totum cōtinet partem ei⁹ sed quelibet pars dr aliud a toto. nō tamē separatur a toto. Locus aūt cōis est ille: qui continet plura inter se separata: et sic dom⁹ dr locus communis. ꝛ celum. domus enim continet plures homines. ꝛ celū oīa elemēta. Scdo notādū. ꝙ duplex est locus. siue sit cōmunis siue sit ꝓprius. s. materialis ꝛ formalis. Loc⁹ materialis est corpus ꝯtinēs locatū: ꝛ sic loquit phs quarto physi. cū dicit celum esse locū elemētoꝝ ꝛ elementa se inuicē locare. Locus aūt formalis est vltia supficies corporis continētis locatū. ꝛ sic loquit phs ibidē cū dicit locū eē vltimū corporis cōtinētis locatū.

Secūdū. T.c.14.

T.c.14.

pria ꝯclo. T.c.17. 55.ꝛ.20. T.c.16.

His ꝓmissis pono quattuor conclusiones de intētione philosophi quarto physico. quaꝝ ꝓma ē ista Locus nō ē materia nec forma locati: nec spaciū separatum. Probatur. grauia ꝛ leuia non mouent ad suas formas nec ad suas materias: ꝛ mouent ad sua loca: igitur locus nō ē materia nec forma locati. Maior pz. q2 nihil mouetur ad illud qd habet. cū motus sit actus entis in potētia. Minor vero est nota: eo ꝙ sursum ꝛ deorsum dicuntur esse loca grauiū ꝛ leuiuz ad que mouētur ad experiētiā. Itē moto aliquo mobili nō oportet suū locū moueri: sz moto aliquo mobili necessario cū eo mouetur tā forma ꝙ̄ materia eius igitur locus nō est materia nec forma locati. Deinde arguitur ꝙ locus nō sit spaciū separatū inter latera corporis cōtenti: vt fingebāt antiqui: tūc esset tale spaciū lōgū latū ꝛ ꝓfundū coextēsum corpori locato: ꝛ sic duo corpa se inuicē penetrarēt. quod est īpossibile. Item tale spaciū esset eiusdem rōnis per totum ꝛ p ꝯñs grauia ꝛ leuia mouerētur ad qualibet ptē ei⁹ vel ad nullā. ꝯñs est incōueniēs pro qualibet parte: ꝛ pz ꝯña. q2 nō est rō q̄re plus moueretur ad vnā ptem ꝙ̄ ad aliā. Scdā ꝯclusio: locus est vltima supficies corporis cōtinētis locatū. ꝓbat: locus nō est materia nec forma nec aliquid locati: s̄m phm nec etiā spaciū sepatum: igitur oportet ꝙ sit corpus cōtinēs locatum: vel superficies vltima illius: si est corpus continens. q2 illud est locus materialis: igitur oportet ꝙ reducatur in locū formalem: sed nullus videtur eē locus formalis: nisi vltima supficies corporis cōtinentis locatum. igitur ꝛc. Tertia cōclusio. locus est superficies immediata locato: et ab eo diuisa. ꝓbatur. nam locus est vltima superficies corporis cōtinētis locatū: inter quā ꝛ locatū nihil mediat. q2 tūc daretur vacuū: igitur locus est supficies immediata locato. Quod autē sit diuisa pz. q2 est accidens corporis cōtinentis: ꝛ nō corporis cōtenti: q2 tūc moueretur necessario ad motū cōtēti: qd nō cōpetit loco. Quarta conclusio. licet locus sit mobilis per accidēs: tm̄ est immobilis per se. Prima pars patet. eo ꝙ moto corpore continente, mouetur quelibet superficies eius. sed aliqua superficies eius est locus. igitur ꝛc. Secūda pars declarat: eo ꝙ locus est superficies q̄ nō potest esse p se: sed quod non potest esse per se: non pōt esse per se in loco. Itē qualitercūq sumat locus accidit sibi in eo ꝙ locus moueri sicut accidit albo edificare: igitur sumendo locū sub rōne loci ipē est immobilis: sicut albū vt sic nō potest edificare. sed solū ꝓut coniungitur edificatori. Ex predictis sequitur veritas diffinitiōis loci. quā ponit Aris. iiij. phy. di. Locus ē terminus vltimus corpis cōtinētis locatū immobilis primū: p terminū vltimū intelligit vltimā supficiem: p immobilis dat intelligere ꝙ locus vt sic nō pōt moueri vel ꝙ non potest per se moueri. Per ꝓmum intelligit imediatā superficiem tangentem locatū vt explicetur sic. Locus est vltima supficies corporis continentis locatum immobilis per se ꝛ immediata tangens locatum. T.c.28. 40.ꝛ 42.

tertia ꝯclo. T.c.42. et.40.

4ª ꝯclo.

Contra fundamentū omniū istoꝝ arguit. ꝓbādo locū non esse superficiē. Primo q2 locus ꝛ superficies sunt species quātitatis opposite. p Ari. in ꝑdicamentis. igit nō possunt de se inuicē verificari. Scdo corpora naturalia mouent naturalr ad sua loca ꝓpter cōuenientiā quā hñt cū suis locis ratione preseruationis sed corpus naturale nō habz maiorem conuenientiā cū vna supficie ꝙ̄ cū alia. igit ꝛc. maior est phi. iiij. phi. ꝛ minor est clara: q2 oēs supficies sunt eiusdem rationis. Tertio loca naturalia corporum simpliciū distinguūtur specie: sz supficies non distingui specie ab alia igitur ꝛc. maior est phi. iiij. phy. ꝛ Cōmē. sup ꝑmo celi. minor autē est philosophi in ꝑdicamētis. Quarto. Locus est ꝑncipiū gñationis: sed nulla supficies ē ꝑncipiū gñationis. igitur ꝛc. maior est Porphyrij i ꝑdicabilib⁹ di. ꝙ locus ꝛ pater ꝑncipia sunt generationis. minor vero est Cōmē. i hoc q̄rto. quātitas nō ē de ꝟtutib⁹ actiuī ꝛ passiuis. Primū. Secūdū. Tertium. Quartū.

Ad primum dicit ꝙ superficies ꝛ loc⁹ nō sunt distincte species q̄ntitatis. Et ad probationem rñdetur ꝙ Aristo. tūc locut⁹ est s̄m opinionem famosā antiquoꝝ dicētiū locum esse spaciū separatū: cum autē venit ad quartū phi. volēs loqui secundū ꝓpriā opi. dixit locum esse superficiē: ita ꝙ locus formalr sumpt⁹ et supficies nō differūt nisi penes inferius ꝛ superi⁹: q2 oīs locus ē supficies. ꝛ nō ecōtra. Ad scdm nego ꝙ corpus naturale habeat maiorem cōueniētiā cum vna superficie ꝙ̄ cū alia: quia ignis hz maiorem conuenientiā cū supficie cōcaua iuue ꝙ̄ cū superficie conuexa vel cōcaua aeris vel aque: ꝛ cū dr ꝙ oēs supficies sunt eiusdem speciei: cōcedo: ex quo nō sequitur ꝙ̄n habeat maiorē cōuenientiā cū vna superficie ꝙ̄ cū alia: q2 hoc nō est rōne superficiei vel quantitatis: sz rōne virtutis ꝓseruatiue: seu qualitatis cōuenientis reperte in superficie illa. Ad tertium dicitur: ꝙ locus duplr sumitur primo pro superficie solū vt habeat respectū ad locatum. Secundo pro tali superficie et virtute conseruatiua locati. Primo modo loca non distinguuntur Ad primū i ꝑdicamētis.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

specie: sed secundo modo ꝛ sic locus non est superficies. sed aggregatum per accidens ex superficie ꝛ tali qualitate que est virtus conseruatiua locati recte sicut aggregatum ex albedine ꝛ subiecto non dicitur subiectum. Modo philosophus non intendit hic diffinire locum qui est aggregatum per accidēs: sed solum locum qui est simplex superficies dicēs respectū
Ad q̄rtum ad locatum. ¶ Ad quartum dicitur consimiliter ꝙ locus est principium generationis ꝛ ꝙ ille non est superficies: sed aggregatū per accidens: et ita sequitur ꝙ locus est superficies ꝛ locus non est superficies. ꝓma propositio est vera pro loco simpliciter: ꝛ secunda est vera pro loco aggregato: cuius nō dedit philosophus diffinitionem: quia non diffinitur proprie nisi simplicia.

Aristotelis de naturali auscultatione. Liber quartus. ¶ Capitulum .i.

Et autē de infinito sic de loco necesse est philosophū naturalē si sit nec ne: et si sit quonam sit modo: quidq; etiam sit cognoscere. Nam omnes ea que sunt alicubi esse existimant: quia id quod non est nusq̄ est. Ubi nanq; hippocentaurus est aut chimera. communis quoq; maxime atq; proprijssimus motus quē lationem appellamus: loco sane accōmodatur. Complures autem dubitationes emergunt: quidnam sit ipse locus. Non enim idē ex omnibus q̄ ipsi competunt: contemplāti videtur. Preterea nihil ab alijs: aut dubitatū de ipso aut inuentum habemus. Esse autem locum ex translatione patere videtur: vbi nāq; nūc est aqua: hic rursus est aer hinc egressa illa tanq̄ ex vase. Nōnunq̄ etiam eundem hunc locum aliud corpus quippiam occupat: hoc autem ab his omnibus que insunt atq; mutātur diuersum esse videtur. In quo nāq; nūc est aer: in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum et receptaculum ipsum aliud quid esse ab vtrisq; ad quod ꝛ ex quo sunt mutata. Preterea corporum naturalium atq; simplicium: vt ignis terre ac talium lationes non solum aliquid esse locum: sed eti ā habere quādā potētiā idicāt. Fertur em̄ vnūquodq; suū ad locū: aliud sursū: aliō deorsum nisi prohibētur. Hec aūt loci sunt partes ꝛ species: supra inquā ac infra: cetereq; q̄tuor differētie. Suntq; hec dextrū inquā atq; sinistrum: et supra ac infra: non solum nostra ex parte: ad nos enī non semper est idem: sed fit vt vertimur positiōe. Quocirca sepe idem dextrū ē atq; sinistrum: ꝛ supra ac infra: et ante et retro: sed etiam ex ipsa natura: vbi distinctū est seorsum vtrūq;. Non enim quoduis est ipsum supra sed id quo fertur ignis ac leue. Similiter ꝛ infra non est quoduis: sed id quo ea que pondus habent: ꝛ terrea pergunt. Quibus patet hec non solum positione: sed vi quoq; differre. Indicāt id ipm ꝛ mathematica. Nam ꝛ si nō sunt in loco: nostra tamen positione: dextra leuaq; habent nihil horum habentia natura: vt solū positio ipsorum intelligatur. Preterea q̄ vacuum esse dicunt locum afferunt esse. Uacuum enim locus erit sane corpore carens. Locum igitur aliquid esse preter corpora ipsa: ꝛ omne corpus sensibile esse in loco per hec quispiam sane putabit. Recte etiam hesiodus videbitur dicere. faciēs ante omnia Chaos. Dicit enim ante chaos: post hoc facta est latissima tellus ꝓpterea q̄ꝺ p̄mo receptaculū hisce q̄ sūt fuisse oportebat. q2 putabat vt multa cuncta alicubi esse atq; in loco. Qꝺ si ita sit: admirabilis quedā ipsius loci vis erit: ꝛ omnibus prior. Quod enī ita se habet: vt sine ipso quidem cetera nequeant esse. ipsum autem sine ceteris sit: id primum omnium esse necesse est. Locus enim nō perit: ꝛ si ea que in ipso sunt corrumpantur. Uerū si sit locus existit continuo dubitatione quidnam sit vtrū moles corporis quedam: an alia quedam natura. Est enim genus ipsius primo querendum. Igitur habet quidem dimensiones tres longitudinem: latitudinem: ac etiā altitudinem: quibus omne diffinitur nimirum corpus. At locum īpossibile est esse corpus. Erunt enim in eodē corpora duo. Preterea si corporis sit locus ac receptaculum: patet ꝛ superficiei ꝛ reliquorum finitum esse. Eādem enim cōmendabi-

tur ratio. Nam vbi prius erant superficies aq̄: superficies rursus aeris erūt. At nulla ē dīa pūcti ac loci pūcti. Quare si locus est diuersus ab hoc neq̄ a ceterorum vllo diuersus est: nec quicquā est ipse preter vnūquodq̄ istorum. Quid enim tandem locum esse ponem⁹. Neq̄ enim elementum: neq̄ ex elementis. aut corporeis: aut icorporeis esse potest. talem habēs naturam. Nam magnitudinem quidem habet nullum est aūt corpus. At corporum quidem sensibilium elementa corpora sunt. Ex itelligibilibus autem elementis: nulla fit magnitudo. Preterea cuiusnam rei causam locum esse quispiam ponet. Nulla enim ipsi cāsam quatuor cōpetit. Neq̄ enim vt materia rerum est causa: quippe cum nihil ex ipso cōstet. neq̄ vt forma ratio ne: neq̄ vt finis: neq̄ res vllas mouet. Preterea et ipse si sit vnum quid eorū que sunt alicubi erit. zenonis nāq̄ dubitatio rationem aliquam querit. nam si omne quod est: est in loco: patet et locū etiam esse loci. Atq̄ hoc in infinitū abibit. Insuper si vt est omne corpus in loco sic est et omni in loco corpus. quonam pacto dicemus de his q̄ accrescunt. Nā si loc⁹ cuiusq̄ neq̄ minor est: neq̄ maior: necesse est vna cum ipsis incrementa locum suscipere. Ex his igitur non solū quidnam sit locus: sed si sit etiam dubitare necesse est.

Capitulum secundum.

Cum autem quoddam per se: quoddam dicatur per aliud. Et locus ali⁹ sit cōmunis: in quo cūcta corpora sunt: alius proprius: in quo primo quippiam est. Nam tu nunc es in celo quia in aere es: qui quidem in celo est: et rursus in aere es: quia in terra es: et in hac simili modo: quia hoc es in loco: qui nihil plus quam te continet. Cum hec igitur ita sint: atq̄ locus id sit: quod primum vnum quodq̄ corporum continet: finis ipse quidam erit profecto. Quare locus vniuscuiusq̄ forma esse videbitur qua magnitudo materiaq̄ magnitudinis terminatur: hec enim rei cuiusq̄ est finis. Atq̄ hoc quidem modo considerātibus: locus vniuscuiusq̄ forma esse videtur. Et interuallum magnitudinis esse videtur materies: hoc enim a magnitudine est diuersum: et est id quod a forma continetur ac terminatur. Velut a superficie terminove. Tale autem est ipsa materies: et id quod terminis caret. Nam cum auferatur finis: atq̄ affectus a pila nihil preter materiam restat. Quapropter et Plato in timeo et receptaculum idem esse dicit. Susceptiuum enim: et receptaculum vnum esse dicit ac idem: et q̄ḡ materiam illo quidem in loco susceptiuum appellat. In his vero que non scripte sententie nūcupantur alio modo. Locum tamen et receptaculum idem asseruit esse. Vniuersi nanq̄ locum aliquid esse dicūt: hic vero quid nam sit solus dicere est aggressus. Merito autem ex hisce cōsiderantibus difficile esse videbitur: quidnam sit ipse locus cognoscere: si vtrūuis horum sit: siue materia siue forma. Nam hec et summam habent contemplationem et seorsum alterum sine altero facile cognosci non potest. At vero non est difficile videre locum vtrūuis horum esse non posse. Neq̄ enim materia: neq̄ forma separatur a re. At loc⁹ separari potest. In quo nanq̄ erat aer: in hoc rursus est aq̄ vicissim hisce sibi cedentibus: ceterisq̄ corporibus similiter vti diximus. Quare neq̄ pars est: neq̄ habitus ipse loc⁹ sed a quaq̄ re separabilis est. Etenim quale est vas: tale quid ipse locus esse videtur. Vas enim locus est potēs trāsferri. At vas nihil est eius rei que est in ipso. Locus igitur quo quidem est a re separabilis: hoc forma sane non est. Quo vero continet hoc: a materia est diuersus. Videtur autem semper id quod est in loco aliquid esse: et extra ipsum aliquid aliud esse. Plato tamen dicat oportet si parumper liceat digredi: cur forme numeriq̄ non sunt in loco si locus est id quod est particeps: siue magnum sit illud et paruum: siue materies vt in Timeo asseruit. Preterea si locus esset materies aut forma: quonam pacto res ad suum pergeret locū:

Esse enim id locus nõ potest: ad quod non est motio: et quod hasce differẽtias supra inquam ac infra nõ habet. Qua locus in talibus est querendus. Quod si in ipsa re locus inest (inesit enim oportet: si est materies: aut forma) loc⁹ erit in loco. Mutatur enim vna cum re: atq; mouetur: et forma: et id quod terminis caret: et non in eodem: est semper: sed vbi est ipsa res. Quare fit vt loci sit locus. Insuper facta est ex aere aqua perijt ipse locus. Corpus enim id quod est ortum: non in eodem est. At que nam est ipsius loci corruptio. Dicta sunt igitur et ea ex quibus necesse est aliquid esse locum: et ea rursus ex quibus de substantia ipsius quispiam dubitabit.

Capitulum.xx.

T.c.46. et.40. Uoponit Phs quarto Physi. que inuicem repugnare videntur: scz q̃ elementa se inuicem locãt: et locus equalis locato: cum tamen generalr elemẽtũ locãs sit mai⁹ locato. Ideo ad euidentiã horũ est primo notãdũ ƀm Cõmentato. q̃ elementorũ quedã magis sunt in loco per centrũ: et quedã magis per circũferentiã. Illa magis dicũtur esse in loco per centrum que naturaliter mouent ad centrũ: omni alio impedimẽto secluso: vt terra et aqua. Illa aũt sunt magis in loco per circũferẽtiã que mouent naturalr ad circũferẽtiã omi alio impedimẽto remoto: vt aer et ignis. si enim in medio mũdi ponerẽt due portiões aeris et ignis nulla illarũ ibidẽ quiesceret: sed ignis moueret q̃diu esset in superficie ɔcaua lune: et aer quousq; esset in eadẽ superficie: vel superficie ignis. (Primum Ex.4.ph. Cõmẽ.42.)

Scdm. Scdo notãdũ q̃ aliud est esse locũ alicui⁹: et aliud est esse locũ naturalẽ alicui⁹. Loc⁹ em̃ est vltima superficies corporis ɔtinẽtis: sed loc⁹ naturalis est superficies vltima corporis vna cũ virtute ɔseruatiua locati. vnde supficies ɔcaua vasis est locus aque: sed nõ est locus naturalis eius: immo supficies cõcaua aeris: nõ q̃dem vbicũq; fuerit: sed in tãta distãtia a celo et a centro mũdi: ideo aliq̃d dicit loc⁹ naturalis alicui⁹ dupl̃r: scz per se et per accidẽs. Locus naturalis per se est ille ad quẽ locatũ mouet vbicũq; ponat: vt celũ vel supficies cõcaua eius respectu ignis. Loc⁹ aũt naturalis per accidẽs est ille ad quẽ locatũ nõ mouet vbicũq; ponat: sed solũ in tãta distãtia: et sic supficies aque dicit loc⁹ naturalis per accidẽs terre.

Pria ɔcl'o. His p̃missis sit prima hec conclusio: nec supficies aq̃ nec supficies aeris est loc⁹ ppri⁹ vel totalis elemẽti terre. Primũ ptz: q: loc⁹ ppri⁹ alicui⁹ locat illud solũmodo vel ea que sunt ei⁹: sed nulla illarũ superficierũ sic locat elemẽtũ terre: q: preter elementũ terre: et pertinẽtia ad illud quelibet illarũ superficierũ locat lapides/metalla/et hmõi que nõ sunt partes terre: nec accidẽtia illi⁹. Scdm aũt est manifestũ: eo q̃ ambe supficies sunt inuicẽ locus terre totalis: nõ quidẽ loc⁹ ppri⁹ sed cõiter quelibet illarũ est locus partialis cum nõ locet totũ elementũ terre: sed partem solũ. 2

Scda ɔcl'o. Scda ɔclusio: nec supficies aeris nec supficies aque est per se loc⁹ naturalis terre: sed solũ per accidẽs. Prima pars ptz: q: si elementa terre aque et aeris ponerent in cõcauo lune terra nõ moueretur ad aliquam istarũ superficierũ. Secũda aũt pars sequitur: eo q̃ quelibet istarũ superficierũ dicitur locus naturalis solũ terre: pro quãto hz virtutẽ preseruatiuã eius in tãta distãtia vel in tali situ.

Tertia ɔclusio. Tertia cõclusio. celũ et elemẽta se inuicẽ naturaliter locãt et nullũ illorũ est ppri⁹ loc⁹. prima pars est Phi.iiij. Phy.di. q̃ terra est in aqua naturalr: et aqua in aere: et aer in igne: et ignis in celo. celum aũt non ampli⁹ est in loco. (T.c.46.) Secũda pars declaratur: q: celũ nõ solum cõtinet ignẽ nec solũ aliquod aliud elementorũ: ergo non est locus ppri⁹ alicuius istorũ. similiter ignis non solũ continet aerem: sed etiã alia duo elementa: igitur nõ est locus ppri⁹ alicuius illorum. Item aer cõtinet aquã et terrã: igitur nõ est locus proprius aque vel terre: aqua vero nõ solum cõtinet terram: immo et lapides et metalla. 2

Quarta ɔclusio. Quarta ɔclusio. omniũ elementorũ se inuicem immediate locantiũ superficies immediate sunt equales: ita q̃ superficies concaua ignis et conuexa aeris sunt equales. probatur: quia quelibet illarũ superficierũ est quãta: et nulla illarum est altera maior nec minor: igit sunt equales. patet ɔsequẽtia: et antecedẽs pbatur. nam si aliqua esset maior videretur esse superficies ignis et minor appareret superficies aque.

Contra. Cõtra. si superficies ignis est maior superficie aque: igitur excessu diuisibili est maior illa: ergo alia que excederet solum per medietatẽ excessus esset adhuc maior superficie conuexa aeris: et iterũ alia que excederet solũ per quartã partẽ: et sic etiam in infinitũ: igitur superficies ignis nõ tãgit: nec ẽ immediata superficiei aeris. cõsequẽs est falsum et impossibile: quia aliter daretur vacuũ. et patet ɔsequẽtia: q: dãtur superficies infinite medie: quarũ quelibet est maior supficie cõuexa aeris: et minor superficie cõcaua ignis.

Correlariũ. Ex his sequitur q̃ lz locus et locatũ materialiter sumpta sint inequalia: tñ formaliter sunt equalia. Prima pars patet: eo q̃ celũ est maius q̃ aliq̃d elemẽtorũ. Et secũda pars est ostẽsa: eo q̃ locus et locatũ formaliter sunt superficies immediate locantis et locati: et ille generaliter sunt equales vt iam demonstratum est.

Primum. Contra predicta arguitur: et primo q̃ superficies concaua aque nõ est locus naturalis terre: q̃m ille est locus naturalis alicui⁹ a quo illud nõ recedit naturaliter: sed ad illud mouet si fuerit extra vel elõgatũ amoto impedimẽto: sed si terra pedalis caderet facto foramine a superficie aque ad mediũ mũdi in medio mũdi etiã sic nõ moueret ad illã superficiẽ: igit superficies aque nõ est locus naturalis terre. ptz ɔsequẽtia cum minori. alterior aũt est Phi.iiij. Physi.di. q̃ illa est vna de ɔditionib⁹ loci naturalis. (T.c.48.) Nec obstat/si diceret q̃ argumentũ ɔcedit de terra partiali et nõ de totali elemẽto: q: idẽ est loc⁹ naturalis toti⁹ et partis. et per Phm.iiij. Physi. igit si supficies aque nõ est locus vni⁹ portionis terre: nec etiã totius. (A.c.48.)

Scdm. Scdo sicut loc⁹ naturalis simpl'r leuis puta ignis est simpl'r sursum: ita loc⁹ naturalis simpliciter grauis: scz ipsi⁹ terre dz esse simpl'r deorsum: sed mediũ mũdi est simpl'r deorsum: et nõ aliqua superficies aq̃: igit mediũ mũdi est loc⁹ naturalis terre et nõ aliq̃ supficies aq̃.

Tertiũ. Tertio arguit q̃ loc⁹ et locatũ formalia nõ sunt equalia: et tunc sequitur q̃ duorũ circulorũ equaliũ idẽ est centrũ: qđ est cõtra vnã ppositionem tertij Euclidis. et ptz ɔsequẽtia: q: idẽ est cẽtrũ circũferẽtie cõuexe aeris: et cõcaue ignis. et ɔsequẽter sequitur q̃ due superficies sunt immediate: qđ est ɔtra doctrinã Aristo.vi. Physi. ac etiã mathematicorũ. di. vt asserit Cõmen. q̃ statim dum due linee vel superficies sunt immediate: fiunt vna linea vel superficies. (T.c.57. 6.Phy.2.)

Quartũ. Quarto pono q̃ superficies ignis sit a: et superficies conuexa aeris sit b: et medietas b sit c. Et arguit sic: a est equale b: et idem a est equale c: igitur b et c sunt equalia. et ptz ɔsequẽtia: quia quecũq; sunt equalia vni tertio sunt equalia inter se. sed ɔñs est falsum et ɔtra illud cõmune principiũ. Omne totũ est maius sua parte. Antecedẽs autem quo ad primã partẽ est cõcessum: et quo ad secundũ asserit Phs.iiij. Physi.di. q̃ idem est locus totius et partis.

Ad primū. Ad primū dicitur φ duplex est locus alicu-lus: locus quo ꝛ loc⁹ qui. Locus quo dicitur esse illud per respectum ad quod aliquid in vniuerso naturaliter situatur: et sic centrum mūdi dicitur esse locus omniū elementoꝝ ꝛ omniū sperarū celestiū. Locus autem naturalis qui est superficies vltima locantis cum virtute preseruatiua ꝛ determinata distantia a medio mundi vel a centro: ꝛ ſm hoc ptꝫ φ terra habet duplicē locum naturalē: scꝫ mediū mundi. ꝛ superficiē aque: ꝛ quia est magis in loco per centrū φ̄ per circūferentiā. Ideo medium mundi est magis locus naturalis terre φ̄ superficies aque: quapropter argumentū nō valet ꝯcludens φ superficies aque non est locus naturalis terre: sed bene sequitur φ non est principalis locus eius. ¶ Ad secundū ptꝫ ex priori respōsione. vnde loc⁹ quo simpliciter deorsum est mediū mundi: ꝛ locus qui: simpliciter deorsum est superficies aque: ꝛ quilibet illoꝝ locoꝝ est naturalis terre: ſꝫ ſm magis ꝛ minus. ¶ Ad tertiū dicit φ superficies possunt ꝯsiderari vt sunt termini quātitatis cōtinue: aut vt sunt termini corporū naturalium. Primo modo: nulle superficies possunt esse immediate: ꝛ ꝯsequēter nulloꝝ circulorū equaliū potest esse idem centrū: et ista est intentio mathematicorū: sed secūdo modo nō est incōueniens aliquod istorū: ꝛ per maxime cum mathematici non se impediant de lineis vel de superficiebus: vt sunt termini corporum naturaliū. ¶ Ad quartū dicitur φ locus ꝛ locatū formalia sunt equalia locatione per se sumpta: ꝛ nō per accidens: de qua non est mentio. vnde. a. est per se locus. b. ideo a et b sunt equalia: sed quia non est per se locus c/ sed solum per accidens ratione b: quia pars est in loco per accidens ratione totius: adeo a et c nō sunt equalia. ¶ Sed est dubium ex quo maior a et b sunt equalia: quare magis a continet b φ̄ econera. Dicitur φ hoc est ratione corporis cōtinentis. vnde si a fiet superficies ꝯuexa aeris: et b concaua ignis b/ tunc continet a/ sicut iam a continet b: quare ꝛc.

Ad secūm (margin)

Ad tertiū. (margin)

Ad quartū (margin)

Dubium. (margin)

Rñsio. (margin)

¶ Capitulum tertium.

Post hec sumēdū est: quot modis quippiaꝫ in alio dicitur esse. Vno igitur dicitur modo vt digitus in manu: ꝛ pars omnino in toto. Alio vt totū ī ptib⁹ neqꝫ ꝑter ꝑtes totū. Alio vt homo ī animali: ꝛ omnino in genere species. Alio vt genus in specie: ꝛ omnino. in speciei ratiōe pars speciei. Preterea vt sanitas in calidis: atqꝫ frigidis: ꝛ omnino ī materia forma. Preterea vt res grecoruꝫ in rege: ꝛ omnino in primo mouente. Insuper vt in bono atqꝫ omnino in fine: hoc autē est id gratia cuius cetera sunt atqꝫ fiūt. Omniū vero id propriissime dicitur φ est in vase: ꝛ omnino in loco. At enim quippiaꝫ dubitauerit: sit ne vt et in seipso quippiā sit: an nihil est in se prorsus: sed omne qđuis aut nusφ̄ aut in alio est. Hoc autem est dupliciter: aut per se: aut per aliud. Nam cuꝫ id in quo est ꝛ id quod in illo est totius sunt partes: tunc totū in seipso esse dicitur. Quippe cum ꝛ ꝑ partes dicatur. vt albus: quia superficies est alba: et sciens: quia aīa rationis particeps sit. Dolium igitur non est in seipso: neqꝫ etiā vinum. Vini vero dolium erit. Ambo nāqꝫ id inquam quod inest: ꝛ id in quo est eiusdē sunt partes. Hoc igitur pacto fit vt quippiam in seipso sit. Sed vt primo: fieri nequit. Velut albedo est in corpore. Nam superficies est in corpore: scientia vero in anima. Et per hec que sunt: vt in homine partes: appellationes he non incongrue fiunt. Dolium autem atqꝫ vinum cum sunt quidem seorsum: nō sunt partes: sed cum sunt simul. Quocirca cum sint partes: erit ipsuꝫ in seipso ceu albedo est in homine: quia in corpore est: et in hoc: quia in superficie. In hac autez nō per aliud. Atqꝫ hec diuersa sunt specie: ꝛ aliam vtraqꝫ naturam ꝛ potentiā habent: superficies inquam atqꝫ albedo. Neqꝫ igitur inductiue considerantes in seipso quicφ̄ vllo dictorum modorum esse videmus. Et ratione etiam hoc nō posse fieri patet. Oportebit enī ambo esse vtrumqꝫ ceu dolium quidem et vas: ꝛ vinū. Vinum autem: ꝛ vas: et dolium si fit: vt quippiam sit in seipso. Quare si φ̄ maxime in sese sint: doliuꝫ quidē vinū suscipiet: nō vt ip̄m dolium vinū: sed vt illud. Atqꝫ patet rationem esse diuersam. Alia enī est eius ratio in quo est. Alia eius qđ est in illo. At ṽo neqꝫ ꝑ accidēs fieri pōt: nā duo simul in eodē erūt. Etenim ꝛ ip̄m doliū in seip̄o erit: ꝛ cuius natura est susceptiua: id eē in seip̄o pōt: ꝛ insuꝑ illud cui⁹ est susceptiuū: ceu vinū si vini. Fieri igiť nō posse: vt ī seipso q̇cφ̄ sit primo: ex hisq̄ diximus patet. Id ṽo qđ zeno dubitabat si locus sit in rōne rerū in quonā erit: solui facili potest. Nihil enī ꝓhibet vt primus locus in alio quidē sit: nō tñ in illo tanφ̄ in loco. Sed vt est sanitas quidē in calidis: sicut habit⁹: caliditas aūt in corpore vt affectus. Quare nō necesse est in infinitum abire. Patet autem cū vas nihil sit eius qđ est in seipso (diuersa nāqꝫ sunt id qđ inest: et id in quo ꝑrio ī est) locū neqꝫ formā eē neqꝫ materiā sed diuersum. Hec enī illius sunt aliquid: qđ est in vase materia inquā ac forma. Hec igiť de ip̄o loco sint dubitata.

Capitulum quartum.

SEd quidnā sit locꝰ hoc modo fuerit manifestuꝫ. Atqꝫ sumamus de ipso: q̄ vere per se competere ipsi videnť. Cēsemus itaqꝫ locuꝫ id cōtinere cuiꝰ est locus: et nihil esse ipsius rei. Preterea primum locum: neqꝫ minorem esse neqꝫ maiorem. Preterea neqꝫ ab vnoquoqꝫ relinqui: ⁊ separabilem esse. Et insuper omnē locū differentias has habere: supra inq̄ ac infra. Et corporū vnūquodqꝫ proprios ad locos suapte natura ferri aut sursum aut deorsum pergendo: ⁊ in eisdem manere. His suppositis reliqua contēplemur oportet: atqꝫ conādum est consideratioñeꝫ hoc facere modo: vt ipꝫ quid est tale assigneť: vt ⁊ ea q̄ dubitantur soluanť: ⁊ ea q̄ cōpetere loco videnť insint: ⁊ insuper ipsa difficultatis: ⁊ dubitationum q̄ circa ipm̄ sunt: causa pateat. Sic enim vnūquoqꝫ pulcherrime demonstrari profecto potest. Si igitur motus iste nō esset qui ad locū accōmodatur: locus sane non quereretur: quod quidē an̄ oīa est animaduertēdū. Ob hoc enim ⁊ celum maxime ī loco esse putamus. Quia semp motu cieť. Hic autem triplex est: latio: accretio et decretio. Nam in accretione decretioneve fit sane mutatio: ⁊ qđ prius hic erat. i. ad maius: aut ad minus erat trāslatuꝫ. Mouentur autē alia ꝑ se actu: alia per accidens. Et hoꝝ alia ꝑ se moueri possunt. vt corporis ptes. atqꝫ nauigij clauꝰ. Alia nequeunt sꝫ ꝑ accidēs semp mouentur. vt albedo atqꝫ sciētia. Nec em̄ ꝑpterea mutantur loco: quod id in quo sunt: mutatur. At qui dicimꝰ in celo tanq̄ in loco esse: quia in aere sumus: hic autē est in celo. Et iteꝫ in aere nō vniuerso. sed ob vltimum ipsius. et continens: in aere dicimus esse. Naꝫ si vniuersus aer sit locus. locꝰ ꝑfecto cuiusqꝫ non erit equalis eius cuius est locus. at equalis esse videtur. Talis autē est is in quo primo quippiaꝫ est. Cum igitur non diuisuꝫ est id quod cōtinet sꝫ cōtinuū: tū in illo nō tanq̄ ī loco. sed vt ps in toto dī eē. At cū diuisuꝫ ē atqꝫ tangit: tum in primo est vltimo cōtinētis: quod quidem neqꝫ pars est eius qđ est in ipso: neqꝫ maius: sed equale. In eodem enim sunt eorum vltima que se tanguut. Atqꝫ si continuum quidem est non in illo sed cū illo mouetur. Sin vero diuisum est in illo: siue illud moueatur: siue non moueatur. Insuper cū nō est diuisum: vt pars in toto dicitur esse: vt in oculo pupilla: aut in corpore manus. Cum vero est diuisum: esse ī illo dicitur: vt aqua in cado: aut ī dolio vinū. Naꝫ manus quidem cū corpore: aqua autem in cado mouetur.

Capitulum quintum.

IAm igitur ⁊ hisce patꝫ: q̄d nam sit locus. Quattuor enim fere sunt: quorū vnuꝫ quid locum necesse est. Aut enim forma: aut materies: aut interuallum quod est inter extrema: aut ipsa extrema: si non sit interuallum vllum preter ipsius corporis magnitudineꝫ: quod est in loco. Atqꝫ patet horum tria locum esse non posse. Sed quia continet. forma esse videtur. In eodem enim sunt vltima eorū quoꝝ alteꝝ ꝯtinet. alteꝝ ꝯtineť. Sunt igiť ābo fines: sed nō eiusdeꝫ. Sed forma quidem ipsius rei. Locus autēꝫ corporis eius quod continet. Quia vero id quod continetur: atqꝫ diuisum est: interdum transfertur: eo manente quod continet: vt aqua ex vase. interuallum quid esse videtur: quod ē inter extrema vt aliquid aliud preter corpus id quod transfertur. Hoc autem non est ita: sed quoduis eorum corporum incidit que transferuntur: aptitudinēqꝫ habent tāgendi. Quod si esset interuallum aptū in eodemqꝫ manēs: infinita loca essent profecto. Si enim trāsferať aqua ⁊ aer idem facient omnes partes in toto: qđ vniuersa aqua in vase: et insuper locus etiam transferetur. Quare loci etiam alius locus erit: et loci simul complures erunt. At non est alius locus ipsiꝰ partis in quo mouetur: cum vas totum transfertur: sed idem. Aer enim ⁊ aqua vel partes aque in eo in quo sunt mouentur: sed nō in eo loco ad quem accedit qui quidem pars eius est loci qui locꝰ totiꝰ est celi. Atqui materia quoqꝫ locꝰ esse videbiť: si in quiescēte ⁊ nō separa-

to:tꝫ ꝯtinuo ꝗ̄piam cõſideraverit. Naꝫ vt ſi alteratū ē aliquid: quod nūc quidē eſt albū. Olī aūt erat nigrū: ⁊ nūc q̄dē eſt durū. olim autē erat molle. quapropter et dicimus materiā aliq̄d eē. Sic ⁊ locus p̄ quādā talē imaginationē eſſe videtur. Uerū illud q̄dē ex eo. q̄d q̄ erat aer: id nunc eſt aqua. Locus autē ex eo. q: vbi erat aer. hic nunc eſt aqua. Atem materia quidem. vt antea diximus. neqꝫ ſeparabilis eſt a re. neqꝫ continet: loco autem ambo competunt. Si igitur locus non eſt quicq̄ iſtoꝝ triū. neqꝫ materia. neqꝫ forma. neqꝫ etiam interuallū. aliquid aliud ſemp̄ p̄ter ipſi⁹ rei ſpacium que transfert. neceſſe eſt locum quatuor illoꝝ reliquum eſſe. fineſ iq̄uaꝫ corporis cōtinētis. atqꝫ id corp⁹ ꝯtineri dico. q̄d eſt mobile latione. Magnum autem quid difficileqꝫ eſſe videtur locum percipere: tuꝫ quia partiꝫ materie: partim forme ſimilis eſſe videtur tuꝫ quia tranſlatio eius quod fertur in ipſo continente fit quieſcente. eſſe eniꝫ poſſe videtur interuallum aliud quoddam a magnitudinibus que mouetur. Confert autem ad hoc ⁊ ipſe aer. qui videtur eſſe incorporeus. Nam non ſolū fines ipſius vaſi: s; ſed interuallum etiā ipſum. vt vacuū locus eſſe videtur. Ut autem vas locus eſt potens transferri. ſic et locus vas eſt immobile. Quocirca cum id quod eſt intus mouetur atqꝫ trāſfertur. ſi id mouetur in quo eſt. vt in fluuio nauis. vt vaſe tunc vtitur illo q̄d continet magis quam loco. Locus autem vult eſſe immobilis. Quapropter vniuerſus fluuius magis eſt locus q̄ ē īmobilis vniuerſus. Quare locus eſt finis cōtinentis immobilis prim⁹. Atqꝫ ob hoc medium quidem vniuerſi infra. fines aūt citeriores celi ſupra. maxime omnibus p̄p̄rie eē videntur. Quia illud quidem ſemp̄ manet. fines autem celi eodem modo ſeſe habentes manēt. Quare cum leue quidē ſit id quod ſurſum pergit: graue autem id quod deorſum fertur ſuapte natura. is quidem finis qui verſus mediū ꝯtinet infra eſt. ⁊ ipſum etiam medium. Is aūt qui verſus vltimum continet ſup̄a et ipm̄ etiā vltimū. Et p̄pterea locus ſupficies q̄dā. ⁊ quaſi vas ꝯtinēſqꝫ eē videt. Preterea loc⁹ ſimul cū ip̄a re quodāmō eſt. quippe cum ipſi fines ſint ſimul.

Capitulum ſextum.

At qui corpus q̄dē id eſt in loco: extra q̄d aliq̄s eſt corpus cōtinēs ip̄m. Q̄d ſo nō ita ſe habet nō eſt ī loco Quapropter etiā ſi aqua fuerit tale: p̄tes quidē ipſius mouebūt Alia namqꝫ aliam cōtinet. Uniuerſuꝫ aūt p̄tim mouebit partim haud mouebit. Ut totum eni ſimul locum non mutat. Uerſatur tn̄: p̄tiū enim hic loc⁹ eſt: et ſurſum quidem: ⁊ deorſuꝫ nō mouet. Quedam autem verſantur et quedam ſurſum atqꝫ deorſum mouentur: que denſitatem habent ac raritatē. Ut autem dictum eſt: quedam in loco potentia ſunt: quedam actu. Idcirco cū idq̄ʒ eſt ſimilium partium continuum eſt: tū partes potentia ſunt in loco. Sed cuꝫ ſunt ſeparate: atqꝫ vt in cumulo ſit ſe tangunt: tum in loco ſunt actu. Et rurſus alia quidē p̄ ſe: vt omne corpus: aut latione: aut accretione mobile per ſe alicubi eſt. Celum autem vt dictum eſt: non eſt alicubi totum: neqꝫ eſt vllo ī loco: ſi nullum ipſum continet corpus ſed quo mouetur. hoc et locus eſt partibus. Alia namqꝫ partium alij heret. Alia vero p̄ accidens. Ut anima atqꝫ celum: omnes namqꝫ partes quodam modo ſunt in loco. Circumquaqꝫ eniꝫ alia aliam continet. Quapropter ſupremum quidem corpus verſatur: vniuerſum autem alicubi non eſt: et ipſum eſt aliquid. Quod enim alicubi eſt: et ipſum eſt aliquid: et inſuper aliquid aliud extra ſe habet: quod continet. At preter vniuerſum ac totum nihil eſt extra. Et propterea omnia ſunt in celo: forſitan enim celum eſt vniuerſum. Eſt autem locus non ipſum celuꝫ ſed aliquid eius: vltimus inquam finis quieſcens: quo corpus mobile tāgit. Et iccirco terra in aqua: hec in aere: aer in ethere. et. ether in celo ē collocatus. Ipſum vero celum nullo in alio corpore eſt vlterius collocatum.

Capitulum ſeptimum

PAtet autē ex his: ſi hoc modo locꝰ dicatur: dubitationes omnes ſolui facile poſſe. Neqꝫ enim vna cum corpore neceſſe eſt locuꝫ incrementa ſuſcipere: neqꝫ locuꝫ eſſe puncti. neqꝫ in eodem corpora eſſe duo. neqꝫ interuallum quidem corporeuꝫ eſſe. Corpus eſt enim quoduis id quod eſt inter fines corporis cōtinentis: ſed non corporis ſpacium. Eſt etiā ⁊ ipſe locus alicubi: non vt in loco: ſꝫ vt finis in eo qđ eſt finitum. Non eſt enim in loco omne quod eſt: ſed tantum mobile corpꝰ. Et fertur igitur quodqꝫ cum ratione ſuum ad locuꝫ. Quod enim poſt aliquod deinceps eſt collocatū ac illud non violentia tangit. id propinquum eſt illi natura: atqꝫ ſi copulata quidem ſint: paſſiōe carent. Sin vero ſe tangāt paſſiua ſunt viciſſim atqꝫ actiua. Manet p̄terea qđnis ꝓprio in loco non ſine ratione ſuapte natura. Etenim hec pars toto ī loco: vt diuiſibilis pars eſt ad totum. Veluti cum aeris quiſpiam vel aque mouerit partez. Sic etiā aer ⁊ ſeſe ad aquā habet. Nam alteruꝫ eſt velut materies alterum forma. Aqua quideꝫ materies aeris: aer aūt quaſi quidam illius actꝰ. Aqua namqꝫ potentia aer eſt. At aer alio modo potentia aqua. Sed de his eſt poſterius pertractandum. At id qđ nūc neceſſitate compulſi temporis hūc ad locuꝫ attulimus: obſcureqꝫ eſt dictū tunc dilucidius explicabitur. Quod ſi idem eſt materies atqꝫ actꝰ: ambo nāqꝫ eſt aqua: ſed alterum potentia: alterum actu. ipa ſane ad aerem vt pars quodāmodo ſe habet ad totuꝫ. Quapropter et his eſt tactus. Copulatio vero tunc erit: cum ambo fuerint vnuꝫ actu. Sed eſſe quidē locum. et quidnam ſit locus ſatis iam diximus.

¶Capitulum.xxi.

T.c.et.c.43. Primū. COntrariari videt̄ Ariſto. ponens celuꝫ nō eſſe in loco: ⁊ Cōmentator aſſerēs eſſe in loco per centrū. ¶Ad quorum conuenientiā ꝓbandā eſt primo notandū ꝙ locꝰ ꝓprie dictꝰ ſumit̄ quadrupliciter: videlꝫ materialiter/formaliter/efficienter/⁊ finaliter. Locus materialis eſt corpus cōtinēs

T.c.46. locatum: de quo loquitur Philoſophus.iiij.Phy.di.

T.c.42. aquā eſſe locū terre: ⁊ aerem eſſe locū aque. Locꝰ formalis eſt vltima ſuperficies corporis cōtinentis: de quo loq̄tur ibidē ꝙ locus eſt vltimū ſeu terminus vltimus corporis cōtinētis. Locus efficiens: eſt virtus ꝯſeruatiua locati exiſtēs in ſuperficie locātis: de quo loq̄tur Porphyrius di. locū eſſe principiū generationis. et Phs vbi ſupra di. locus eſt illud ad quod corpora naturaliter mouent̄. Locus aūt finalis eſt illud ꝓpter quod alia dicunt̄ naturalr̄ locari: vt centrum mūdi: de quo cōmentator loq̄tur.iiij.Phyſi. medium mūdi eſt locꝰ celi: quia per reſpectū ad mediū mūdi ſm ꝓpinquitatē ⁊ diſtātiā corpora naturalia dicunt̄ naturalr̄ locari: ⁊ lꝫ quolibet illoꝝ medioꝝ ſumatur ꝓprie locus ſm cōem tn̄ modū loquēdi locus formalis eſt ꝓpriſſime locus ſm Cōmētatorē: eo ꝙ de ipſo ſolū dat Phs diffinitionē. ¶Correſpōdēter locꝰ improprie dictꝰ quadrupliciter ſumit̄: ſcilꝫ materialr̄ et formaliter: efficiēter, ⁊ finaliter. Locꝰ materialis improprie dictꝰ. eſt magnitudo ſubiecta alicui entitati nō occupāti ſpaciū. de quo Phs primo celi. ꝙ celū eſt locus dei. Locus formalis eſt ſitus partiū in ordine ad locū: de quo Simplicīꝰ ſupra p̄dicamēta di. ꝙ locꝰ ſm caracterē eſt in p̄dicamēto ſitus: intelligēs per caracterē formā ſeu ordinē partiū inuicē. Locꝰ aūt efficiens eſt ſpaciū actiuum ſeu p̄ſeruatiuū multoꝝ eo modo quo dicimꝰ ꝙ platea eſt locꝰ emptionis ⁊ venditionis: ſeu talis vicus eſt locꝰ mercatoꝝ: de quo loco intelligit Porphyrius cū dicit plateā eſſe locū. Sꝫ locus finalis eſt terminꝰ acq̄ſitꝰ per motū localē: ſcilꝫ reſpectꝰ vbicationis. de quo ſepe loq̄tur Phs di. motum eſſe ad locū ⁊ locū eſſe terminū motꝰ. ¶Scđo notandū ꝙ aliq̄d dicit̄ eſſe in loco quadruplr̄: ſcꝫ diffinitiue: circūſcriptiue: per ſe ⁊ per accidens. Illud eſt in loco diffinitiue: quod eſt in aliqua re preſentialiter ⁊ indiſtanter ſine occupatione ſpatij. Et iſto modo ſecundum Cōmentatorē ſpecies intelligibiles ſunt in intellectu poſſibili tanꝙ̄ in loco et ſpecies fantaſmatice in memoria. Illud eſt circūſcriptiue in loco quod eſt in aliqua ſuperficie ambiente ipſum vt ſepe dictum eſt. Illud autem eſt in loco per ſe: quod non eſt in loco ratione alterius: vt vnum elementū in alio. ¶Illud autem eſt in loco per accidens: quod eſt in loco ratione alicuius alterius: ⁊ ſic non ſolum pars eſt in loco ratione totius per accidēs: vt aſſerit Phs iiij. Phyſi. ſed etiam totum: ſm ipſum ibidem eſt in loco per accidens ratione partis. dicit enim ipſe ꝙ āphora vini eſt in āphora vini nō quidem propter ſe ⁊ primo: quia hoc foret impoſſibile: ſed per accidens ratione vini: quod eſt in amphora vini. ¶His prenotatis ſit hec prima cōcluſio. deus ⁊ intelligentie nō ſunt in loco per centrum nec per circūferentiā. prima pars ꝓꝫ: eo ꝙ illud dicitur eſſe in loco per centrum: quod habet centrū: ⁊ per reſpectum ad centrum naturaliter locatur: ſed deus ⁊ intelligentie non habēt centrum: nec penes centrum poſſunt menſurari: cum ſint naturaliter priores centro: igitur ⁊c. ¶Secunda pars etiam eſt nota: quia illud eſt in loco per circunferentiā quod habet circūferentiā: ⁊ ambitur circūferentia: ſed deus ⁊ intelligentie nō ſunt huiuſmodi cum non habeant quantitatē: igitur ⁊c. ¶Secūda cōcluſio. lꝫ deus ⁊ intelligentie non ſint in loco circunſcriptiue: ſunt tamen in loco diffinitiue. prima pars eſt probata: eo ꝙ nō ambiūtur aliqua ſuperficie per ſe vel per accidens. ¶Secunda pars ſequitur ex dictis: quia deus ⁊ intelligētie ſunt in ſuis orbibus preſentialiter ⁊ indiſtanter ſine occupatione ſpacij. ſolet enim dici ꝙ primus motor eſt in oriente primi mobilis: quia mouet id ab oriente in occidēs: ⁊ alij motores ſunt in occidente: quia mouent ſuos orbes ab occidente in oriens. Phs autem dicit.viij.Phyſi. ꝙ primus motor eſt in circūferētia primi mobilis: q2 ibi eſt efficaciſſima operatio eius. ¶Tertia concluſio. totum celum aggregatiue ſumptū eſt per ſe in loco per centrū: per accidens autem in loco per circunferentiam. prima pars ꝓꝫ: eo ꝙ totū celū naturaliter per ſe locatur: vel ſituatur per reſpectum ad centrū mundi. ¶Secunda pars eſt manifeſta: quia totum

Margin notes (right): T.c.48. — T.c.43. — Correla. Ex.40. 42. Locus improprie dictus q̄druplicter ſumitur. T.c.22. — Scđm: Aliquid dicitur eſſe in predicamento quadrupliciter. — T.c.45. T.c.26. — Pria o: — Secūda. — Secūda cōcluſio. — Secūda. — Tertia cōcluſio. — T.c.45. T.c.84.

celum aggregatiue sumptū nō est per se in aliqua dif ferentia fm Phm.iiij. Physico.qꝛ tunc extra celū esset aliquod corpus:eo ꝙ nō reperit supficies sine corpore:modo extra celū nō est mot⁹:nec tēpus:nec locus: primo celi:sed ipsum totū celū bene est per accidens in loco per circūferētiā rōne partis: qꝛ orbis saturni qui est pars eius per se est in loco:que est superficies orbis astroꝝ. ¶ Quarta ɔclusio. vltima spera est per se in loco per centrū:sed nō est per se nec per accidēs in loco per circūferētiā. prima pars ptꝫ:quia vltima spera per respectū ad centrū mūdi per se naturaliter situat:qꝛ nō ratione alteri⁹. ¶ Scđa aūt pars est manifesta:qꝛ vltima spera nec rōne sui nec ratione alicuius sue partis est in loco per circūferētiā.nulla eni pars eius rōne ɔtinētis pōt esse per se in loco per circūferentiā. ¶ Ex p̄dictis seqtur ꝙ oīa entia sunt aliquo modo in loco.patet:qꝛ oīa elemēta sunt in loco: et oīa mixta:ꝛ oīa corpora celestia:ꝛ oēs intelligētie separate:igitur ꝛc. Phs autē cū dicit nō oīa esse in loco:intelligit de esse per se in loco per circūferentiā:et hoc est verum.

[Qu]arta cō[clu]sio.
[...]cclūda.
[...]pter clariū
[...]c.43.

Contra predicta arguit.et primo. Quod celū aggregatiue sumptū nō sit per se in loco per centrū:qꝛ nō est per se in loco:scꝫ nec in loco quo nec in loco qui. ✱ Qđ nō sit in loco qui per se manifestū est:sed ꝓbat ꝙ nō est in loco quo:qꝛ locus quo est mediū mūdi:sed celū nō est in medio mūdi:qꝛ diuisibile nō est in indiuisibili:igit ꝛc. ¶ Scđo id quod est in loco per alterū est in eodē loco in quo est illud alterū.si ergo celū est in loco per centrū:igit est in eodem loco in quo est cētrū. tenet ɔña:ꝛ antecedēs sit: nam aīa que est in loco per corpus est in eodē loco in quo est corpus:vnde Comen. Omne qđ inuenit in aliquo per accidēs:inuenit in eo per aliqđ habēs illud per se:sed ɔñs est falsum:qꝛ si per centrū intelligitur mediū mūdi indiuisibile illud nō est in loco.si autem elemētū terre ꝛ ipsa est per se in superficie aque:igit celū est in supficie aque:qđ est absurdū. ¶ Tertio arguit ꝙ celū est in loco per se per circūferētiā semp intelligēdo totū celū per aggregationē:qꝛ celū mouet per se localiter:sed oīs mot⁹ localis est in loco per circūferētiā :igit ꝛc.argumētū est Phi. viij. Physi.ꝛ minor est.iiij. Physi.vel sic. Celū per se mouet localiter: igit per se mouet ad vbi:igit per se est in loco per circūferētiā.ptꝫ ɔña per auctorē sex principioꝝ dicēs ꝙ vbi est respectus aduenies ex circūscriptione loci ad locatū. ¶ Quarto illud qđ est causa oīb⁹ locatꝫ essendi per se in loco:videt esse per se in loco:sed celum est hmōi:igit ꝛc. Maior ptꝫ:qꝛ primū in vnoquoqꝫ genere est maxime tale. minor est euidēs:qꝛ generans tm̄ dat de loco quantū dat forma:per Comen. viij. Phy. modo celum est principiū omniū formarū illoꝝ que sunt in loco:igitur ꝛc.

[P]rimum
✱ Additio
Quid sit lo[cus]
[...]as qui/et
[...]c⁹ q̄/ ptꝫ
[...] solutiōe
[...]mꝫ argu-
[...]mēti capti
mediate p̄
[p]cedentis.
Secundū
p.c.ɔclo.
14.
Tertiū.
Quartū.
Cōmē.32.

Ad p̄mum **Ad primū** dicitur ꝙ celū est in loco quo:et diuisibile est in indiuisibili:sicut eni entia pmanētia sunt in instāti indiuisibili:qꝛ mēsurant illo:ita celū est in indiuisibili puncto:qꝛ p̄ucto indiuisibili cognoscit naturalr situs ei⁹. ¶ Ad scđm Ad scđm. dicit ꝙ ista rō solū ꝓbat ꝙ illud qđ est in loco circūscriptiue per alterū est in eodem loco in quo est illud alterū. modo celū nō est per se in loco circūscriptiue: Ad tertiuꝫ sed solū per centrū. ¶ Ad tertiū. nego ꝙ oīs mot⁹ localis sit in loco per circūferētiā:nec hoc dicit Phs:sed solum ꝙ est in loco:eo modo quo dictū est de celo scꝫ per centrū. Ideo ɔcedo ꝙ celū per se mouet ad vbi:et nego tm̄ ꝙ illud causet ex circūscriptione aliqua:sed solū a medio mūdi. Et ad auctorē sex p̄ncipioꝝ dico ꝙ ipse loquebat de vbi:qđ causat per motū ad locuꝫ: ꝛ non de vbi:qđ causat per motū circa locū:quare ꝛc. Ad quartū ¶ Ad quartū neget maior.qm̄ celum est causa per se qualitatū primarū in elemētis:et tm̄ qualitates prime nō reperiunt in celo. Et cum dicit.primū in vnoquoqꝫ genere cōceditur:sed tam celū nō est primū in loco per se per circūferētiam:sed elementū ignis seu tota spera elementorum:quare ꝛc.

¶ Tractatus secundi.

¶ Capitulum primum.

Eodem modo autem putādum est naturalis esse philosophi de vacuo ɔtemplari quēadmodum de loco:si sit necne:ꝛ quonā sit modo aut quid tandem sit. Etenim silr credit atqꝫ non credit per ea q̄ de ipo putant. Nam qui dicūt vacuū esse:vt locū quendam ꝛ vas ipsum ponūt. At plenū quidē esse videt cū habet eam molez cuius est susceptiuum. Vacuum aūt illa eadē caret:qꝛ idem est vacuum:plenum: et locus:esse vero ipsoꝝ non idem est:sed diuersum. Incipiam⁹ autē cōsiderationē oportet:ꝛ hisce que dicunt ij qui vacuū asserunt esse.ꝛ ijs etiam que dicunt qui ipsum e medio tollunt:ꝛ tertio cōmunibus de ipis opinionib⁹ sumptis. Qui igitur non esse conantur ostendere: nō id e medio tollunt:quod homines dicere vacuum volunt. Sed quod dicunt errātes:vt Anaxagoras:ꝛ qui hoc redarguūt mō. Nā aerē aliq̄d esse demōstrāt torquētes vtres ✱ ac aereꝫ roboris esse participem ostendentes: et item ipsum in hisce vasis includētes: que surripiūt aquam. At homines vacuum spacium esse volunt: in quo nullum est sensibile corpus. Atqꝫ cū omne qđ est:corpus esse existimēt:id in quo nihil est omnino: vacuꝫ esse dicunt. Quapropter id qđ est aere plenum:vacuum inquiunt esse. Non igitur id ostendere eos oportet: aerem inquaꝫ aliquid esse. Sed spaciū non esse quicq̄ preter corporum molez: aut separabile:aut actu:qđ quidē vniuersum corpus seiungit:vt non sit continuum:quemadmodum. Democritus et Leucippus ꝛ complures alij naturalium dicunt: aut etiam si quid ponitur extra corpus continuum vniuersi. Hi igitur ad propositum non recte proficiscuntur:sed ij magis qui vacuꝫ esse dicunt. Atqꝫ primo quidem motum loco accomodatum non fore dicunt:qui quidē est latio atqꝫ accretio. Non enim esse motus videtur.nisi sit vacuum. Fieri namqꝫ non potest:vt ipsum plenum suscipiat. Qđ si susceperit:fuerint qꝫ duo corpora in eodem :possunt ꝛ quotquot

✱ Additio
Utres vasa
q̄dā ex pel
lib⁹ aīaliū
consuta: vt
caprarū: et
q̄cūqꝫ aīali
ɔtinentur:
vt stomachus ꝛ vesice.

voluerit

volucris corpora simul esse. Differentia nanqꝫ dici non potest: ob quam dictum hoc non eueniet: quod si hoc erit potest ⁊ minimum suscipere maximum quippe cum ipm magnū multa sit parua. Quare si fit vt equalia multa sint i eodem: fieri potest vt multa quoqꝫ inequalia simul sint in eodem. Melissus autem ⁊ vniuersum ex ys ostēdit immobile esse: naꝫ si mouebitur necesse est inquit vacuum est. At vacuum in ratione reruꝫ non est. Uno igitur modo ex his vacuum quid esse ostēdit. Deinde alio modo: quia nōnulla corpora premi cogiqꝫ videntur: quod intueri licet: cum dolia vnà cum vtribus vt inquiunt vinum suscipiunt: propterea quod corpꝰ quod densatur: ea vacua que insunt ingreditur. Preterea accretio etiam per vacuum fieri omnibus videtur: naꝫ alimentum quideꝫ est corpus. Fieri vero nō potest vt copora duo sint simul. Testem etiā huius id afferunt quod in cinere fieri solet: qui quidem tantū suscipit aque quantum vas vacuum capit. Esse aūt ⁊ pythagorici vacuū dixerūt: ⁊ ipsum ex infinito spiritu celum ingredi: quasi respirando celum ipsum etiaꝫ vacuum traheret: quod naturas ipsas distinguit. Proptereaqꝫ vacuum separatio quedam est eorum atqꝫ distinctio: que deinceps sunt collocata: atqꝫ hoc inquiunt primum in numeris esse. Uacuū enim naturam ipsorum distinguere dicūt. Talia igit̄ ⁊ tot fere sunt: ex quibus q̇dam esse: quidā non esse vacuum censent.

Capitulum. xxij.

T. c. 85. T. c. 25. Ectum est iudex sui ⁊ obliqui: ꝑ per notitiā positiui venitur in notitiā priuatiui: vt testatur Phs. i. et. iij. de aīa. Ideo habita notitia loci cōsequēter potest haberi notitia vacui: qd̄ loco ꝑm famositatem priuatiue opponit̄. Et ob hoc est primo notandū ꝙ sicut duplex ponebat̄ locus: scꝫ pro spacio separato adequato corpori locato / ꝑm opinionē antiquoꝝ: ⁊ pro supficie ambiēte locatū: iuxta doctrinā Aristo. ita dupliciter potest imaginari de vacuo. Primo ꝙ vacuū si esset nō esset pura negatio: sed quoddam spaciū quātitatiuū priuatū corpore / ⁊ sic imaginabant̄ antiqui. Scd̄o esset quedā superficies priuata loco seu corpore replēte: vt si deus annihilaret oīa que sub celo sunt: tunc celū diceret̄ vacuū materiale: ⁊ superficies cōcaua eius diceret̄ vacuū formale: ⁊ hec fuit opinio Phi. Scd̄o notandū iuxta doctrinā Arist. iiij. Physi. ꝙ si vacuū esset / tam primo ꝙ

Primū.

A. t. c. 50. vsqꝫ ad. 88

Scd̄m. T. c. 71.

secūdo modo grauia ⁊ leuia simplicia nō possent moueri in illo successiue: qꝛ successio ꝓuenit ex parte resistentie intrinsece vel extrinsece: cū ergo in tali vacuo nullā haberēt resistentiā ꝓpter carentiā medij resistentis: ⁊ ꝓpter carentiā elementoꝝ simul in eodem existentiū: ideo nō moueret̄ successiue: sed subito moueretur: ita ꝙ si spera elemētoꝝ esset annihilata: ⁊ poneretur vna portio terre in cōcauo lune seclusō appetitu replēdi vacuū: ⁊ manēte appetitu essendi in medio mundi: illa portio terre inciperet moueri per remotionē de plenitu: ita ꝙ immediate post hoc esset in medio mūdi. Corpora aūt mixta bene mouerent̄ successiue propter resistentiā intrinsecā: aliqñ ex parte ignis: aliqñ ex parte aque vel aeris. Si enim in tali vacui poneret̄ lapis in cōcauo orbis lune: ille successiue moueret: qꝛ in toto spacio imaginario elementi ignis ⁊ aeris resisteret aer ⁊ ignis. His visis sit prima cōclusio: lꝫ impossibile sit vacuū esse: nō tñ implicat ꝯdictionem. Primā partē probo sic: si esset vacuū ꝑm opinionē antiquoꝝ tunc esset accidens si de subiecto qd̄ est impossibile: ⁊ tū ratione lōgitudinis / latitudinis ⁊ ꝓfunditatis esset corpus: ⁊ posset locatū recipere abiqꝫ hoc ꝙ cederet: sequit penetratio corporis: quod est impossibile. Item arguit̄ ꝙ nō posset esse vacuū: iuxta imaginationē illam. nam si oīa foramina alicuius follis obstruerent̄ nulla potentia posset eleuare vnū asserem ab alio nisi alicubi fieret ruptura per quod subintraret aer. Similiter extra dolium bene plenū ⁊ vndiqꝫ clausum non exit vinum vel aqua quātūcūqꝫ perforet̄: ⁊ hoc ideo quia natura abhorret vacuū. Secūda pars probatur ex hoc: qꝛ posito vacuo nō sequeretur aliqua ꝯtradictio formaliter: scꝫ aliquid moueri ⁊ nō moueri: cum dictum sit simplicia non moueri in vacuo successiue: sed bene mixta. Secūda cōclusio. data positiōne vacui duo possent esse corpora pro eodem instanti non propinqua: nec distantia nō mediata nec immediata. patet: dato ꝙ deus annihilaret omnia elemēta preter elementū terre: tunc celū ⁊ terra nō distarent nec essent propinqua: quia distantia ⁊ ꝓpinquitas est ratione quantitatis: modo nulla esset quantitas media: ⁊ ex hoc nō forent mediata: nec etiā immediata: qꝛ non se inuicem tangerēt. Ex ista cōclusione sequit correlarie ꝙ aliqua duo distant: ⁊ immediate post hoc non distabūt: ⁊ tñ nullū illorū mutabitur ad aliud. patet dato ꝙ deꝰ incipiat annihilare omnia elemēta preter elementū terre: tunc in casu isto immediate post hoc non distabūt: quia nec distantia recta: nec distantia curua eo modo quo latera celi tunc distarent: scꝫ curue ⁊ non recte. Tertia cōclusio. corpora simplicia posito vacuo possent moueri successiue in illo: ꝓbatur: et primo de vacuo materiali: ponendo ꝙ deus annihilaret omnia elementa preter elementū ignis: ⁊ in cōcauo lune ponatur vnū pedale terre simplicis: isto posito illud pedale moueretur successiue per elementum ignis ratione resistentie extrinsece: ⁊ ipsum esset vacuū materiale. Secūdo ostendēdo idem de vacuo formali. nam si esset aliqua equilibra suspensa in vacuo: pondus maius simplex successiue descenderet: quia haberet resistētiā ex parte ponderis contra pansi: ⁊ vbi ambo pondera essent equalia nullum illoꝝ moueret̄ propter carentiā resistētie: tamē quātūcūqꝫ paruum adderetur vni illoꝝ faceret descendere: quia omnis excessus sufficit ad motū: verūtamē sic non esset in pleno. vnde si quolibet illorū ponderum esset graue vt duo: ⁊ mediū resisteret vt vnum: ⁊ vni illorum ponderū adderetur pondus vt vnū: non ꝓpter hoc descēderet: aliter enim a ꝓportione equalitatis fieret motus. Item si corpus simplex graue spericū poneret̄ supra tabulā trāsuersaliter positam in vacuo: id moueretur rotādo successiue: ⁊ vna pars altā eleuaret: tunc pars eleuata teneret locum resistentie. Et si dicitur ꝙ ista cōclusio esset contra determinationē philosophi: dicitur ꝙ Aristoteles intelligit corpora simplicia nō posse successiue moueri

Prīa ↄcl

Scd̄a ↄcl

Correlari

Tertia. cōclusio.

in vacuo:circũscripta omni resistentia extrinseca:ma
do in casibus his semper adest aliqua resistentia.
arta cõ ¶Quarta conclusio. mixta cõsimilis compositionis
io. equaliter mouent in vacuo:sed non equaliter in ple-
no:patet primũ:quia si essent cõsimilis compositio-
nis non habẽdo resistentiã extrinsecam haberẽt con
similẽ proportionẽ potentie ad resistentiã:⁊ per con-
sequens velocitates essent equales. ¶Secunda de-
claratur. nam sit a/vnum mixtũ: cuius grauitas sit
vt octo:⁊ leuitas vt quatuor:⁊ b aliud mixtũ: cuius
grauitas sit vt quatuor:⁊ leuitas sit vt duo:⁊ ponan-
tur ambo in medio resistentie vt vnum:⁊ sequitur a
velocius moueri q̃ b:quia habet maiorẽ proportio-
nem potentia ⁊ resistentiã:vt patet. ¶Ex ista conclu
sione sequitur ꝙ aliquod graue velocius mouetur in
pleno q̃ in vacuo. patet:dato ꝙ deus destrueret oĩa
elemẽta preter elementũ ignis resistentie vt vnum:
in cuius superficie cõuexa poneret mixtum ex graui
tate terre vt quatuor ⁊ leuitate aeris vt duo:tunc in
toto elemẽto ignis illud mixtũ moueret a ꝓportione
sex cuius ⁊ numq̃ postea:qꝛ in loco imaginario aeris
illi duo gradus non traherẽt deorsum:sed solum illi
quatuor terre:⁊ sic esset minor ꝓportio:⁊ cõsequenter
tardior motus.

imũ. **Contra** primam cõclusionẽ arguitur/vacuũ esse possibile. primo:quia cum aliqd
mouetur localiter se habet aliter q̃ prius ad alium
⁊ ad aliũ locum:vel igitur recipitur in vacuo:⁊ habe-
.c.53. tur propositũ:vel recipitur in pleno:⁊ sequitur pene-
tratio corporũ. si autem dicitur ꝙ vnũ corpus alteri
cedit:⁊ cum nõ sit ratio quare primo corpori scd̃m ce-
dat quin etiã secũdo cedat tertiũ:⁊ sic de alijs sequi-
undũ tur ꝙ vno moto oĩa mouent:quod est falsum. ¶Se-
.c.55. cundo sic/in nutritione recipitur alimentũ:agitur in
partes alti plenas vel vacuas:si plenas sequitur pe
ertiũ. netratio corporũ:si vacuas habet intentum. ¶Ter-
.c.55. tio in condẽsatione partes fiunt propinquiores:agit
per subintroitũ partiũ inuicem:⁊ sic est penetratio
dimensionũ:vel fiunt ratione quarũdam vacuitatũ
uartũ. intus existentiũ:et habet propositum. ¶Quarto sint
duo lapides plani inuicẽ suppositi sine aliquo aere
intercluso vel intermedio ⁊ incipiat aliquod agens
equaliter vnũ a reliquo eleuare:⁊ sequitur ꝙ imediate
post hoc erit vacuũ in centro horum lapidũ:quia aer
exterior nõ imediate post hoc erit in centro:cũ opor-
teat prius moueri ad partẽ propinquã q̃ remotam:
sed antiqui volentes probare vacuum esse:adduce-
.c.55.et bant vnã experientiã:vt habetur.iiij. Physi.di. vase
6. pleno cineribus tantum omnino de aqua recipiente:
quod nõ posset esse nisi ibi esset vacuum.

Ad primũ. **Ad primũ** dicitur ꝙ in motu locali vnum corpus alteri cedit:nec oportet
secũdo tertiũ cedere:qꝛ scd̃m cedit primo per conden-
Ad scd̃m. sationẽ. ¶Ad scd̃m dicit ꝙ alimentũ recipitur in par
tes plenas quibusdã corporib⁹ subtilibus que cedũt
Ad tertiũ in aduentu nutrimẽti. ¶Ad tertiũ dicit ꝙ cõdensa-
tio nõ fit per subintroitũ partiũ inuicẽ:nec restitutio
nem vacuitatũ:sed per expulsionẽ corporũ subtilium
existẽtiũ in poris:aut per appropinquationẽ partiũ
Ad quartũ omniũ mediatarũ. ¶Ad quartũ respõdet Phs secũ-
do de aia:negãdo casum: quia di. duo dura corpora
nõ posse esse mediata sine mediatiõe aque vel aeris
tamen admisso casu dicat ꝙ nõ immediate post hoc
erit vacuũ inter illos duos lapides:qꝛ eo ꝙ aer exte-
rior infinite abhorrens vacuũ nõ habens resistentiã
immediate post hoc erit in centro ⁊ nõ prius partem
propinquã atinget q̃ remotã:ita ꝙ nõ mouebit suc
cessiue sed solũ mutabit. ¶Experiẽtia autẽ de cineri-
bus soluitur per hoc ꝙ in illis cineribus sunt multe
porositates plene aere q̃ cedit in aduẽtu aque:dein-
de propter siccitatẽ humiditati contrariã corrumpi-
tur imperceptibiliter magna pars aque ex qua ge-
neratur aer exalans nullo sentiente:⁊ ex hoc appa-
ret ꝙ illud vas totam aquam recipiat: quod non est
verum:quare ⁊c.

¶Capitulum secundum.

At nos vt percipiam⁹ vtronã modo res sese habeat:accipiam⁹ opꝫ q̃d ipsum nomẽ significat: vacuũ igit locꝰ esse videtur in quo nihil est. Qd̃ q̃dẽ inde emersit:oẽ enĩ qd̃ est corp⁹ eẽ existimãt: ⁊ oẽ corp⁹ esse in loco:⁊ vacuũ esse locũ ĩ quo nullũ est corp⁹. Quare si alicubi nõ est corp⁹:ibi nihil esse dicunt. Rursus oĩe corpus tãgibile esse putãt:tale vt grauitatis:aut leuitatis sit particeps. Fit igit per ratiocinationẽ:vt id sit vacuũ in quo nõ est graue quicq̃ vel leue:hec igit vti diximꝰ per ratiocinationẽ eueniũt. Absurdũ autẽ est:si punctus sit vacuũ:sit enĩ id locꝰ opꝫ:in quo corporis est tãgibilis moles. Attamen vacuũ vnũ q̃dẽ modo videt id dici:qd̃ non est plenũ corporis sensibilis actu. Sensibile vero est actu: quod grauitatẽ habet vel leuitatẽ. Idcirco ⁊ quispiam dubitauerit:quidnã dicẽt:si spaciũ colorem habebat aut sonũ. Vacuũ ne an non vacuũ esse. At vt ptꝫ vacuũ esse dicent:si corpus tangibile suscipere possit. Vacuũ nõ esse:si illud suscipere nequeant. Alio vero modo id in quo nõ est hoc aliqd:neqꝫ substãtia corporea vlla. Quapropter quidã vacuũ esse corporum materiã dicũt:quidẽ ⁊ locũ hoc idẽ asserũt esse nõ recte dicẽtes:vt ptꝫ. Materia nãqꝫ separabilis nõ est a corporibus. Vacuũ autẽ vt separabile querũt. Quoniã autẽ de loco est pertractatũ:et vacuũ necesse est locũ esse:si eo corpore careat:dictũqꝫ est quomodo est ⁊ quomodo nõ est locꝰ in reb⁹:ptꝫ hoc pacto vacuũ aut separatũ aut inseparabile in ratione rerũ nõ esse. Vacuũ enĩ nõ corpus:sed corporis spacium esse voluit. Quapropter ⁊ vacuũ videtur quid esse:quia ⁊ locus:⁊ per eadem sane. Motus enim qui loco accomodat in mentem venit:⁊ hisce qui locũ esse quid preter corporũ molẽ ingredientiũ dicunt: ⁊ hisce qui vacuũ ponũt. Atqꝫ causam motus vacuum sic esse putant:vt in illo corpora moueãtur:hoc autem tale erit: qualem ipsum locum quidã inquiunt

esse. At nulla prorsus necessitas cogit si motus est vacuum esse. Atque omnino quidem vacuum omnis motus causa nõ est. Quapropter et melissus idipsum preterijt. Potest enim alterari plenum vt patet. Deinde neque eius motus q̃ ad locum accõmodatur. Possunt enim corpora mutuo sibi cedere: etiam si nullum sit spacium separabile p̃ter corpora que mouentur. Atque hoc in continuorum sicut et in humidorum conuersionibus patet. Possunt etiam corpora non ob hoc ingressionem in vacuum: sed ob extrusionem eorum que in ipsis insunt densari. Veluti cum premitur aqua: fit vt aer qui in ipsa est extrudatur. Fiunt preterea incrementa: non solum aliquo ingrediente: sed etiam alteratione. Veluti si aer ex aqua fiat. Omnino autem ea ratio que de acretione fit: et de aqua q̃ in cinerem funditur: ipsa seipsam impedit. Aut enim non augetur quicq̃: aut nõ corpore: aut fieri potest: vt sint duo corpora in eodem. Dubitationẽ igitur communem soluere volunt: sed non vacuum esse ostendunt: aut totum corpus vacuum esse necesse est: si omni ex parte augetur: et per vacuum vt dicunt accrescit. Eadem est et de cinere ratio. Patet igitur perfacile esse: eas soluere rationes: ex quibus quidnam vacuum esse ostendunt.

Capitulum tertium.

Rursus autem dicamus vacuum hoc pacto separatũ non esse vt quidam ĩquiũt esse. Nam si natura cuique simplicium corporum aliqua latio competat: vt igni quidem sursum: terre vero deorsum atque ad medium patet vacuum causam lationis non esse. Cuius igitur motus causa vacuum erit. Eius enim esse videtur quo loco accõmodatur at huius causa nõ est. Preterea si est aliquid vt locus corpore carens: cum est vacuum: quonã fertur corpus quod in illo positũ fuerit. Non enĩ aduersum mouebitur. Eadem et ad eos accõmodatur ratio qui locum separatum quid esse ponunt: in quem id fertur quod motu cietur. Quo nanque modo feretur id qđ ibi positum fuerit: aut manebit. Et de differentijs hisce: supra inquam ac infra de vacuo non iniuria eadem accõmodabitur. Qui nãque vacuũ esse dicunt locum ipsum inquiunt esse. At quonam pacto corpus aut in loco aut in vacuo erit. Nõ enĩ fit id quod ratio flagitat: cum totum quippiam corpus vt in separato permanenteve loco positũ fuerit: pars enim si non seorsum ponatˀ non in loco est sed in toto. Preterea si neque locus est. neque vacuum erit. Accidit autem hisce qui dicunt vacuum esse vt necessarium si motus erit. contrarium potius: si quispiam diligenter cõsideret: non posse inquam quicq̃ moueri si vacuum est. Nam vt quidam terram ob similitudinem quiescere censuere: sic et in vacuo quoduis quiescere corpˀ necesse est. Non est enim quonam magis aut minus mouebitur. Quonam vacuũ est hoc differentiarum est expers. Atq̃ patet omnem motum: aut vt fieri aut natura. Et si sit violentus: et eum necessario qui natura competit esse. Quippe cum violentus quidem sit preter naturam. Qui vero est preter naturam posterior sit eo qui est secundum naturam. Quare si hisce motus nõ sit: qui corporum naturalium cuique suapte natura cõpetit: neque ceterorum profecto motum quisq̃ erit. At quonam pacto motus is erit: qui natura competit rebus: cum ratione vacui ac infiniti nulla prorsus sit differentia. Nam quo infinitum est: eo nihil infra: nihil supra: nihil denique medium est. Quo vero vacuum est: eo nihil interest inter superum: et inferumque. Nam vt nihil nulla est differentia: sic et eius quod haud est: nulla differentia assignari potest. Vacuum vero non ens quid priuatioque esse videtur. At ẽ ea latio que natura competit: differentiam subit. Quare erunt ea que differentia sunt natura. Aut igitur non est natura latio vsq̃ aut si est: vacuum in ratione rerum profecto non est. Preterea nunc quidẽ mouentur ea que iaciuntur: eo q̃ pepulit nõ tãgẽte: aut ob antiparistasim: vt q̇dã inquiunt: aut q2 pulsus aer motu pellit celeriore: q̃ sit ea latio pulsi qua locũ ad ꝓpriũ fertur. At in vacuo nihil horũ esse potest. Neque fit vt quie-

q̄ feratur: nisi id quod vehitur. Preterea nemo dicere potest cur motuz alicubi stabit: cur enim hic q̄ hic poti⁹ stabit. Quare aut quiescet: aut in infinituz feratur necesse est: si non potentius quippiam impedierit. Insup nunc quidem in vacuo ex eo corpora ferri videntur quia cedit. At in vacuo talis conditio similiter sese habet omni ex parte: quare omnem ad partem ferentur.

Capitulum quartum.

At qui perspicuuz id quod dicitur ex hisce que deinceps dicemus erit. Videmus enim idem pond⁹ corpusve celeri⁹ duas ob causas ferri. Aut quia id differt per quod movetur: vt si per terram: vel aquā: vel aerez moveatur. Aut quia id quod differt: si sint cadē cetera: ob ponderis aut levitatis excessum. Atq₃ id quidez per quod fertur causa est: propterea quod impedit: maxime quidem si econtra feratur. Minus autem si maneat: ⁊ magis id quod nō est facile divisibile quale est id quod magis est crassum. Pondus igitur A per B: quidem medium: in tempore C. feratur per D vero subtilius quidē illo: longitudine vero equale: in tempore E. impedientis corporis ratiōe. Sit em̄ B quidem aqua. D autem aer. Quanto igitur aer aqua subtilior: tanto celerius A. pōdus per D. q̄ per medium B. fercturvt patet. Habeat igitur eandem rationem ad celeritatez celeritas: qua distat aer ab aqua. Quare si ī duplo sit aer aqua subtilior duplo in tempore B. medium pertrāsibit ad id tempus in quo per mediū D. feretur: ⁊ C. tēpus duplum erit temporis E. atq₃ quo subtili⁹ est minusq₃ impedit: atq₃ facilius scinditur id per qd̄ fit transitio: eo pōdus A. celerius semper feretur. At vacuum nullam ratione habet: qua a corpore exceditur: queadmodum neq₃ ipsum nihil: ad numeruz. Nam si quatuor vno quidem: tria pluribus vero duo: ⁊ pluribus etiam: quaz duo vnum excedunt: nullā profecto rationem vlterius habet: qua nihilum ipsum excedunt. Id em̄ quod excedit: in excessum ipsum: et in id qd̄ excedit̄ necesse est dividatur. Quare ipsa quatuor erunt id quo excedunt. Et nihil. Idcirco neq₃ linea punctum excedit: si nō cōponat̄ ex punctis. Similiter et vacuum nullam ad plenum rationem habere pōt: quare neq₃ etiam motus.

Aqua Tps Aer tps

Sed si p subtilissimum tanto motu in tēpore pōdus A fertur per vacuum si movebitur. omnia profecto rationē exuperabit. Sit enim F: vacuuz longitudine equali B: ⁊ D plenis. Pondus igitur A: si transierit. Atq₃ aliqui quidem in tēpore quod sit G: minore vero vero quā est tempus E: fuerit motum hanc profecto rationem et vacuum habebit ad plenum quaz ad tempus: temp⁹ habebit:

Plenū tps Vacuū tps:

Sed tanto in tpe quātū est E: pleni D partem aliquam transierit pondus A Sintq₃ illa D k. Trāsierit autez A: pōdus medium ipsuz F. si ea etiam ratione differat subtilitate ab aere: q̄ E: tēpus: ad G: tempus habet. Nam si corpus F tanto subtilius ipso D. quanto tempus E: tempus excedit G: econtra profecto pondus A: transierit illō celeritate tāto in tempore quantū est tēpus G.

Plenū tps vacuū tps

si per illud feratur. Si igitur nullum in F fuerit corpus: celerius adhuc per illud sane mouebit᷑. At in G tempore motũ iã erat. Quare põdus A equali in tempore plenũ ⁊ vacuũ pertrãsibit. At hoc fieri neq̃t. Si igit᷑ tp̃s aliquod erit: ĩ quo per vacuũ quoduis corpus mouebitur: hoc eueniet impossibile: vt ex hisce que dixim⁹ patuit. In tp̃e em̃ equali quippiã plenũ atqꝫ vacuũ pertransibit. Erit enim sic aliquod corp⁹ ad corpus: vt ad tẽpus est tẽpus. Ut in summa aũt dicã manifesta est huiusce causa accidentis. Nam motus q̃dem oĩs ad motũ est ratio. Est em̃ in tp̃e: ⁊ oĩs temporis item ad tẽpus: modo sint ambo finita. Sed vacui ad plenũ nulla prorsus esseratio potest. Hec igit᷑ eueniunt ob corꝝ differentiã per que corpa motu cient᷑. Eorꝝ aũt que ferunt᷑ excessu eueniunt hec. Cernim⁹ em̃ ea corporꝝ que pl⁹ aut grauitatis aut leuitatis habẽt momẽti: modo eadẽ ipsius insit figura: celeri⁹ per equale spaciũ ferri: eaqꝫ ratione quã iter sese habet. Quare ⁊ per vacuũ ita ferẽtur. At fieri ꝑfecto neq̃t. Quã em̃ ob causam celeri⁹ mouebunt᷑ in plenis enim id necessario fit maius enim celeri⁹ vi sua mediũ diuidit. Nã id qd̃ fert᷑: aut est iactum: figura diuidit aut momẽto quod habet. Equalis igitur celeratis oĩa erũt. At fieri nequit. Patet igitur ex hisce que dixim⁹: si vacuum sit: ɔ̃rium illis accidere ꝓpter qd̃ vacuũ esse ꝓbãt: qui ipsum asserũt esse. Hic nãqꝫ si motus is erit: qui loco accõmodat᷑: vacuũ separatũ per se esse putant. Hoc aũt perinde est atqꝫ si separatũ quid locũ asserũt esse. Quod q̃dẽ esse nõ posse prius est demonstratũ. At vero si per se quoqꝫ ipsum cõsiderabimus vanũ: id quod vacuũ dicitur atqꝫ inane vere videbit᷑. Nã vt si ĩ aqua quispiam cubũ posuerit: tantũ aque cedet quãt⁹ est ipse cubus* sic ⁊ in aere fiet: sed sensu nõ patet. Et semper om̃e corpus quod ferri potest: ad id ad qd̃ aptũ est ferri nisi densetur: aut ad infera si sit terra: aut ad superna si sit ignis: aut ad vtraqꝫ feratur cadendo necesse est: siue cubus: siue qd̃uis aliud in ipso corpus ponat᷑. Quod ferri põt ad id quod est aptũ feri: nisi denset᷑. At hoc quidem in vacuo fieri neq̃t: quippe cum non sit corpus. Cubum aũt equale vacui spacium penetrasse videbit᷑: ꝑinde atqꝫ si aqua ligneo cubo nõ cederet: neqꝫ aer: sed ip̃m oĩa penetrent. Atqui cubus etiã tantam magnitudinem hꝫ: quanta est ea vacui que occupat᷑ ab ip̃o. Que ⁊ si calida est aut frigida: ⁊ grauis: aut leuis: nõ minus tñ ob hoc rõne ab vniuersis affectibus est diuersa: etiã si nõ ab illis sit separabils. Dico aũt ip̃am lignei cubi molem. Quare etiam si ab illis oĩbus fuerit separata: ⁊ neqꝫ grauis fuerit: neqꝫ leuis: eq̃le sibi spacium occupabit: ĩ eademqꝫ loci vacui ꝟe pte sibi equali erit: vt patet. Quonã igit᷑ cubi moles ab eq̃li vacuo differet atqꝫ loco. Et si due tales simul fuerĩt moles cur ⁊ quoquot volueris in eodem non erũt. Unũ igitur hoc absurdũ ac ĩpossibile sequitur. Preterea patet id cubũ ip̃m habere cum trãsfetur: quod et vniuersa cetera corpora hñt. Quare si nihil a loco differat: cur corporib⁹ facere locum opꝫ preter vniuscuiusqꝫ molẽ: si moles sit affectuum expers. Nihil em̃ confert: si tale circa ipsam aliud spaciũ sit equale. Ex his igit᷑ patet in rõne rerum vacuum separatum non esse.

d	e	f	g
Tp̃s		Tp̃s	

*Additio Cubus est corp⁹ equã longitudini latitudinem ⁊ profunditatez retinẽs: talia sũt que tesserarum figurã habent.

Capitulum quintum.

Sed sunt qui putãt ꝑ rarum ac densuꝫ patere vacuũ esse. Nam si non rarum densuꝫ: neqꝫ fieri potest vt corpora coeãt atqꝫ premãtur. Qd̃ si id non fit: aut motus omnino non erit: aut vniuersum fluctuabit: vt inquit Xuthus. Aut in aerem equaleꝫ atqꝫ aquã fieri mutationeꝫ semper oportet. Hoc inquaꝫ pacto: vt si ex aqua poculi vni⁹ oriatur aer: tanta simul aqua ex equali aere generetur: aut necesse est vacuum esse: alio nãqꝫ modo fieri nequit: vt corpora constringantur: ac dilatentur. Si igitur id inquiunt esse rarum quod habet multa vacua separata: patet: si va-

cuum separatū esse nō possit:sicut neqꝫ locus spacium habens: neqꝫ rarum in ratione rerum sic esse. Si vero nō separabile:sed tñ in esse qđ vacuum dicūt minus quidē est hoc impossibile. Accidit aūt primo quidez nō omnis motus causam vacuū esse:sꝫ eius dūtaxat:quo supera loca petunt. Rarū em̄ leue est. Quapropter ⁊ ignē rarū inquiūt esse. Deinde nō esse vacuū mot⁹ sic causam: vt in ipo qđ moueat. Sed vt vtres mouent id sursum:qđ adiūctuz est ipsis ex eo:qꝛ sursum ipi feruntur:sic ⁊ vacuum sursum mouere. At quonā pacto latio vacui pōt vel locus esse. Vacui nanqꝫ vacuuz id erit ad qđ feretur. Preterea quam causam assignabunt qua graue deorsuz fertur. Et insuper patet si quāto rarius quippiam magisqꝫ vacuū est tāto celerius sursum feretur: quod vacuū sit omnino:sursum id vel celerrime ferri. At forsitan ⁊ hoc moueri nō pōt vt em̄ demōstratum est in vacuo cuncta mobilia:sic eadē rōne vacuū etiā demōstrabitur imobile esse. Celeritates em̄ comparari non possunt. At em̄ cuz vacuum quidem nō esse dicamus: cetera aūt vere sint dubitata:⁊ hec consideremus opz. Nā aut motus non erit si raritas densitasue nō erit: aut inundabit celum:aut aqua ex aere:et aer ex aqua semper orietur equalis. Patet em̄ pl⁹ aeris ex aqua semper oriri. Necesse est igitur si corpora nō premantur atqꝫ dēsentur:aut id quod heret efficiat tādez expulsum:vt vltimū turgeat atqꝫ tumescat. Aut alio in loco equalis aqua ex aere fiat vt tota moles equalis sit vniuersi:aut nihil penit⁹ moueatur. Semper em̄ cuz aliqđ mouetur id accidet:nisi verset̄. At non vniuersa versantur:sꝫ sunt et ea q̄ recto motu ciētur. Illi igit̄ ob hec ipa vacuū qđ dicerēt esse. Nos aūt ex hisce q̄ iā cōcessa sunt:dicim⁹ materiā esse cōtrariorū caliditatis inq̄ atqꝫ frigiditatis:⁊ ceterarum naturaliū cōtrarietatum:et ex ente potētia ens actu fieri. Atqꝫ nō esse q̄dem ipam materiā separabilē:rōne vero eē diuersaz. Et vnā numero coloris si forte fuerit:⁊ caliditatis atqꝫ frigiditatis. Et corporis itē materiam eādē magni ac parui:qđ q̄dē ex eo maxime patet. Nam si factus est aer ex aqua:eadez materia facta est aer:nulla re insup alia assumpta. Sed qđ erat potētia:id tādē factū est actu. Et rursus simili modo si orta est ex aere aqua. Eadē nanqꝫ materia nūc in magnā ex parua:nūc in paruā ex magna vertitur molem. Simili igitur modo or⁊ si aer ex maiore stringit̄ in minorē:⁊ ex minore rursus in maiorē extēditur molē: materia ipa q̄ est ambo potētia fit vicissiz vtrūqꝫ. Nam vt ex frigido calidū eadē: ⁊ ex calido frigidū fit:qꝛ potētia erat ambo. Sic ⁊ ex calido fit magis calidū: nulla prorsus ipsius parte tūc emergente calida que nō erat antea calida:cum calida minus erat. Quemadmodum neqꝫ circunferentia circuli in minoris ambitum est redacta:siue sit eadē siue sit alia pars ipsius nulla facta est curua:q̄ non erat antea curua:sed recta. Non enim ex eo quippiam min⁹ aut magis est tale:quia id itermittitur quo minus: aut magis dicitur tale. Neqꝫ fit vt flamme pars vlla sumatur:in qua caliditas albedoqꝫ nō sit. Quare ⁊ ipsa moles sensibilis non ideo extenditur: aut constringitur: quia materies aliquid insuper accipit:aut abijcit:sꝫ quia ipsa materies vtrunqꝫ subire potest. Quo fit vt idem sit rarum et densūm:et vtriusqꝫ materies vna. Atqui densum quidem est graue:rarum autem leue. Duo nanqꝫ comitantur vtrunqꝫ: graue enim et durum densa esse videntur: leue vero ac molle rara. Verum in plumbo ac ferro graue durūqꝫ discrepant. Ex his igitur (que dicta sunt patet) neqꝫ separatum: aut simpliciter: aut in raro: neqꝫ potentia vacuum esse: nisi quispiam voluerit omnino vacuum id appellare:quod est causa lationis. Hoc autem pacto grauis ipsius leuiqꝫ materies vt est talis: vacuum erit. Rarum enim ac densum hac quidem contrarietate lationis sunt effectiua. Ratione vero duri molisve causa sunt facilis: difficilisve passionis: et non lationis: sed poti⁹ alterationis. Sed de vacuo quidem quo pacto est:et quo pacto nō est in ratione rerum:hoc sit modo determinatum.

¶ Capitulum.xxiii.

Fundamentum principale ponētiū vacuum erat possibilitas cōdensationis et rarefactiōis: qđ plures negauerūt timentes astringi cōcedere vacuum esse possibile. Et id eo vt clarius pateat possibilitas cōdēsationis ꝛ rarefactionis. Est primo
primum. notandum: ꝙ densum est illud qđ habet multā materiā sub parua quātitate: vt lapis vel ferrū. Rarū vero est illud qđ hꝫ modicā materiam sub magna q̄titate: vt
Correla. aer et ignis. ¶ Ex quibus sequitur primo ꝙ densius alio dicitur qđ sub equali extensione vel minori habet plus vel equaliter de materia. vt vnus pugillus terre dicitur dēsior q̄ vnus pugillus aque: q: sub equali extensione hꝫ plus de materia. Siṁr vnus pugillus terre dicitur dēsior q̄ aggregatū ex.x. pugillis aque: q: sub minori extēsione hꝫ de materia. Et rarius alio dr̄ eē illud quod sub equali vel maiori extēsione hꝫ minus vel equaliter de materia. vt vnus pugillus aeris dicit rarior vno pugillo aque: q: sub eq̄li extēsione habꝫ minus de mā. Item aggregatū ex.x. pugillis aeris ē
Correla. rarius vno pugillo aque: q: sub maiori extēsione habꝫ equaliter de materia. ¶ Scđo sequitur ꝙ illud est dēsius q̄ prius fuit qđ hꝫ tm̄ de materia sub minori extēsione: etiam id est rarius qđ hꝫ tm̄ de materia sub maiori extensione: vel dicat ꝙ illud est dēsius q̄ prius cuius
Ex.t.c. 84. partes propinquius iacent sine aliq̄ subtractiōe: ꝛ illud est rarius q̄ prius cuius ptes remotius iacēt sine aliqua additione. vnde Aris.iiii.phy. Cōdensatio est partiū restrictio sine alicuius partis deperditione.
secundū. Rarefactio est partium dilatatio sine alicuius ptis acquisitione. ¶ Secundo notandū ꝙ rarefactio ꝛ cōdensatio aliqñ fiunt ꝑ solum motum localem. naꝫ cū aliqs mouetur localiter partes aeris anteriores cōdensanṫ ꝛ posteriores rarefiūt simiṫr tū vesica plena aere cōprimitur aer cōdensatur de relicta rarefit: et hoc ē per solū motū localem. Aliquando autē ꝑ motum alterationis: vnde vas semiplenū aqua applica eum igni totaliter eadeꝫ aqua repletur. quod fit per alteratiōeꝫ factā a calido: ꝛ postea ṗ moueaṫ ab igne reducitur ad priorem q̄titatem. ꝛ hoc est ꝑ actionem factā a frigido. Aliquando aūt fit ꝑ ḡnatione ꝛ corruptionē simpl'r vt quādo ex aqua generatur aer: tunc fit rarefactio cū ḡnatione aeris et corruptione aq̄. si
Correla. autem fiet ecōtra fit cōdensatio cum corruptione aeris et generatione aque. Ex isto notabili sequitur ꝙ nunq̄ fit rarefactio ꝛ cōdensatio per generationem vel corruptioneꝫ qn̄ fiat per alterationeꝫ ꝛ non econtra: ꝛ nunquam fit per alterationem quin fiat per
Prīa pclō. motum localē sed nō ecōtra: patet inductiue. ¶ His p̄missis sit hec prima ꝯclusio. Aliquod est corpus hñs dēsitatē ꝛ raritatem: quod nō pōt rarefieri nec pōt cōdensari: ptꝫ de celo. de quo dicit phūs.ii.celi. ꝙ stella est densior pars sui orbis. igitur ibi est raritas ꝛ dēsitas. nō tñ pōt rarefieri nec ꝯdensari. q: latera nō pos-
T.c.41. et.42. sunt magis vel minus distare. ¶ Scđa cōclo. oīa ele-
Secūda cōclusio. menta ꝛ oīa mixta possunt rarefieri ꝛ ꝯdensari. prīa pars pꝫ ex quolibet elemēto pōt aliud generari per philosophum.ii. de generatione. sed nō posset fieri sine condensatione ꝛ rarefactione eo ꝙ dū ex terra generatur aqua vel ex aqua aer tā terra q̄ aqua rarefit: si econtra ex aere ḡnatur aqua vel terra aer cōdēsatur: q: nō potest exire suā dispositionē naturalē aliqđ elemētorū. quin cōdēseṫ aut rarefiat. ¶ Scđa autē
T.c.24. pars est manifesta. nam si corpa nō porosa cuiusmodi sunt elemēta condēsantur ꝛ rarefiūt: a fortiori cor-
3ª pclō. pora porosa. scꝫ mixta: videmus eñ ꝑ experiētiā oleū ꝛ frumētū ꝯdēsari aut rarefieri. ¶ Tertia cōclo. omne cōdēsabile vel rarefactibile pōt condēsari vel rarefieri: nō tñ est possibile omne ꝯdensabile cōdēsari vel omne rarefactibile rarefieri. Prima ps est euidens: ꝛ scđa declaratur sic arguendo. omne condēsabile condensatur. igitur tota spera elementorum est minor q̄ prius fuit: tenet consequentia et consequens est impossibile: quia tunc esset dare vacuum: vel latera celi minus distare. igitur ꝛ añs est īpossibile. ¶ Item arguitur sic: omne rarefactibile rarefit: igiṫ totalis spera elementoruꝫ est maior. ꝯñs est īpossibile: q: tūc corpa se penetrarent vel latera celi plus distarent. igitur et
añs est īpossibile. ¶ Quarta cōclusio. tam rarefactio q̄ condensatio est motus ad vbi. ꝛ ad qualitateꝫ: sed non ad q̄titatem. patet ista conclusio. quia per modum condensationis vel rarefactionis acquiriṫ nouum vbi: sicut nouus locus ꝛ noua qualitas. scilicet raritas vel densitas: licet non acquiratur noua q̄titas scđm Cōmē.iiii.phi.dī. ꝙ in motu ꝯdēsatiōis vel rarefactiōis manet eadē q̄titas numero a principio vsq₃ ad finem: lꝫ eadē aliqñ sit maior. ꝛ aliqñ sit minor. 4ª pclu C.84.

Contra p̄dicta arguitur. et primo ꝙ rarefactio sit impossibilis. naꝫ si ex denso posset fieri rarum tunc motus localis fieret in instanti. consequens est falsum. et contra philosophum. vi. phy. et probatur consequentia. quia in termino rarefactionis rarefactum occupat plus de loco q̄ prius occupabat. igiṫ in illo instanti est in maiori loco q̄ prius fuit: sed occupatio maioris loci arguit simul recessuꝫ corporis circunstantis: et cum maior locus acquiriṫ in instanti. igitur recessus corporis circunstantis est in instāti: sed ille recessus est motus localis. igitur ꝛc. primum
¶ Secundo arguitur. ꝙ condensatio est impossibilis nam si ex raro posset fieri densum sequitur ex vno pugillo aeris possent fieri triginta pugilli ignis. consequens est contra philosophum secundo de generatione. et probatur consequentia. quia ex tribus pugillis aeris per condensationem potest fieri vnus pugillus aeris: sed ex tribus pugillis aeris triginta ignis per philosophum ibidem dicentem ꝙ ex quolibet pugillo aeris possent fieri decem ignis. ¶ Et consequēter sequitur ꝙ ex vno pugillo ignis potest fieri vnus pugillus vel duo aeris. ꝙ est contra philosophuꝫ di. ꝙ ex vno pugillo ignis non fit nisi decima pars vnius pugilli aeris. et probatur consequentia: quia ex decē pugillis potest fieri vnus aeris secundum philosophum: et ex viginti duo. sꝫ ex.x. vel.xx. potest fieri vnus per condensationem. igitur ꝛc. secundū T.c.3. T.c.37.
¶ Tertio arguitur. ꝙ impossibile est indifferenter aliquid condensari vel rarefieri: quia tunc partes. eius possunt esse propinquiores ꝛ remotiores. consequens est falsum: quia partes immediate non possunt esse propinquiores: imo sequeretur ꝙ aliquid moueret simul motibus cōtrarijs scilicet motu rarefactionis et condensationis ꝑ totum. patet dato ꝙ aliquid rarefiat secundum longitudinē ꝛ cōdenseṫ ſm latitudinē: mō in casu isto nō est aliqua pars que non simul rarefiat et condenseṫ. Tertium quartum.
¶ Quarto arguitur sic ꝙ rarefactio et condensatio sunt motus ad quantitatem et non ad qualitatē: q: rarefactio est motus ad maiorem locum: igitur ē motus ad maiorem quantitateꝫ. ꝛ sic est motus ad quātitatem. prima consequentia tꝫ per phūm.iiii.physi. ꝛ per commentatoreꝫ primo de ḡnatiōe dicēs ꝙ quātitas est per se occupatiua loci oībus alijs circunscriptis. scđa vero ꝯña tenet ab inferiori ad suū superius affirmatiue ꝛ sine impedimēto. ¶ Item arguiṫ ꝙ non ad qualitatē ꝑ phūm in p̄dicamētis di. ꝙ rarum ꝛ dēsuꝫ videnṫ significare quandam positionem partium: et ꝑ ꝯñs nō sunt q̄litates. igiṫ rarefactio ꝛ cōdensatio q̄ sunt motus ad illa non sunt motus ad qualitatem. T.c.84.

Ad primum concedo ꝙ in fine vel in termino rarefactionis rarefactū est in maiori loco q̄ prius fuit: ꝛ ꝙ occupat maiorem locum q̄ prius occupabat: et nego ꝙ occupatio maioris loci arguat simul recessum corporis circunstantis sed solum sufficit ꝙ immediate ante illud instans fuit recessus corporis circunstantis. vnde dico ꝙ iste locus est nunc prius acquisitus sed iam non acquiriṫ: sed imediate ante hoc acq̄rebaṫ: vꝫ i quolibet tēpore terminato ad hoc instās vltimū rarefactiōis. ꝛ ꝯñr cōcedo ꝙ iste locus prius acq̄rebaṫ q̄ fuit acq̄situs: ꝛ ita nō habetur ꝙ motus ille fuerit in instanti. Ad primum

scom. 37. ¶Ad secundum cõcedo ambas conclusiões iductas. ꝛ ad phũm dico ꝙ ipse vult ex vno pugillo aeris existẽte in naturali dispositiõe fieri solũ decez ignis. et ex vno pugillo ignis existẽte in sua naturali dispositione fieri solũ decimã partẽ pugilli aeris. Quod autem ex vno pugillo aeris passo ꝛ extra naturalem dispositionem fiant 20. vel. 30. ignis vel ecõuerso. vł fieri possint nõ est incõueniẽs. ¶Ad tertiũ dr cõcedẽdo
tertiuz ꝯñam ꝛ cõsequẽs ad ꝓbationẽ respõdet. ꝙ lz ptes immediate nõ possint esse ꝓpinquiores. tamẽ bene partes mediate. Deinde cũ dicit ꝙ tũc aliqd posset moueri simul motibus ꝯtrarijs: neget ꝯña. ꝛ dico ꝙ licz aliquid sic rarefiat ꝛ cõdẽsetur ꝭm diuersas dimẽsiones vt in ꝓposito. nõ tamen mouetur motibus cõtra
quartũ rijs. qꝛ cõtrarietas dz esse respectu eiusdẽ. ¶Ad quartũ neget cõsequẽtia. qñ infertur ꝙ rarefactio est motus ad maiorẽ quãtitatẽ: ꝛ ad philosophuz cõcedo ꝙ occupatio maioris loci est rõne maioris quãtitatis. ꝛ ꝙ illud rarefactũ habet maiorem quãtitatẽ ꝙ prius habebat: sed nõ aliã quãtitatẽ: qꝛ eadem est maior ꝙ prius fuit. qꝛ igitur motus ad quãtitatẽ maiorem vł minorẽ est ad nouã quantitatẽ. ideo rarefactio vł cõdensatio non est mot⁹ ad maiorẽ vel ad minorẽ quãtitatem: sed solum ad maiorem vel minorẽ extẽsionẽ quãtitatis: que quidẽ extensio nõ est quãtitas sz motus quãtitatis. ¶Deinde cũ arguit ꝙ raritas ꝛ dẽsitas nõ sunt qualitates. hoc neget ꝛ ad phm dr ꝙ loqꝫ
ꝓ̃dicãmento. 25. batur ꝭm opinionem famosam. ꝛ hoc põt apparere secundum commentatorẽ. septimo physi. di. ꝙ rarũ ꝛ densum sunt qualitates. quare ꝛc.

¶Tractatus tertij.
¶Capitulũ pmũ.

Post hec autem consequẽs est de tẽpore ptractare. Atqꝫ primo qdem dubitãdũ est de ipso: et per rationes exteras: si fit in ratione rerum nec ne. Deinde contemplandũ est: que nam sit ipsius tandem natura. Ex his itaqꝫ tempus non esse penitus: aut vix esse exigue quispiam suspicabitur. Nã aliud fuit tẽpus atqꝫ non est: aliud est futurũ ꝛ nõdum est. Ex hisce autẽ constat ꝛ infinitum ꝛ quod semp accipitur tempus. At hoc in ratione rerum esse quod ex hisce que nõ sunt constat: impossibile esse videtur. Preterea partibilis omnis rei si fit. necesse est cum est. aut omnes partes: aut nonnullas esse. At temporis quod quidem esse partibile constat: alie partes trãsacte. alie future sunt. nullaqꝫ penitus adest. Ipsuz autem nunc: partem nõ esse constat. ꝑs namqꝫ metitur: at ipsum nunc non metitur. Ex ptibus preterea cõstet oportet. At tempus ex ipsis nunc non videtur constare. Insuper ipsum nunc: quod preteritum distinguere futurũqꝫ videtur. vtrum vnum idem semper permaneat an aliud sit atqꝫ aliud non discerni facile potest. Nã si fit aliud atqꝫ aliud semper cumplures partes temporis nulle simul: nisi altera contineatur: ab altera perinde atqꝫ minus a maiore tempore contineatur. Atqꝫ id quod nunc quidẽ non est: anteavero fuit. necesse fit aliqñ esse corruptum. ipsa nũc profecto simul non erunt. Prius autem semper corruptum esse necesse est. In seipso igitur corruptum esse non potest: propterea quod tunc est. In alio vero nũc qui fieri potest: vt fit corruptum. Sit em hoc impossibile. ipsa nunc sibi herere: vt puncto punctum. Si igitur non in eo quod est deinceps corruptum est: sed in alio: in ipsis profecto nunc medijs simul erit: que quidem sunt infinita. At fieri nequit. At vero nec idem semper permanere. Nullius enz diuisibilis finiti finis est vnus: siue ad vnum. siue ad plura continuum sit. Ad ipsum nunc finis est. tẽpus qꝫ sumi finitum põt. Preterea cum simul esse tempore. ꝛ neqꝫ pri⁹ neqꝫ posterius nihil aliud sit. ꝙ in eodem nunc esse. si priora posteriorave in hoc nunc sunt. Ea ꝓfecto que ante centies cẽtenos annos sunt facta: simul cũ his erunt que hodierno die conficiuntur: et neqꝫ prius quicꝙ̃ alia neqꝫ posterius erit. De his igitur que insunt tempori tot sint dubitata. Caput. xxiiij. 4. physi. a. t. c. 88. vl vicqꝫ in fi. primum.

Motus nõ solum est in loco de q̃ hec dicta sunt. sz permaxime est in tempe rõne successionis repte in vtroqꝫ illorũ. Ideo ꝯsequenter post determinationẽ loci sequitur determiatio tẽpis. ¶Pro quo est pmo notandũ. Quod temp⁹ dupl̃r sumit pmo pro duratiõe successiua habẽte prius ꝛ posteri⁹. et sic loquitur phũs. iiij. phy. di. ꝙ tps est in celo. ꝛ etiam in terra ꝛ in mari. scdo ꝓ duratione hñte prius ꝛ posteri⁹ reducta ad certũ nũeruz. ꝛ sic sumit phũs ibidẽ di. temp⁹ est numerus motus secundum prius ꝛ posterius. vnde sicut virga potest dupl̃r sumi pro virga tante vel tãte qtitatis. secundo pro virga decem palmaruz. ita tẽpus pro duratione successiua habente prius et posterius. aut pro tali duratione reducta ad certum nũerum. ¶Secundo notandum iuxta doctrinam cõmẽtatoris. pmo mera. ꝙ numer⁹ sumit dupliciter. Primo simpl̃r et mathematice. vt dinarius ꝛ ternarius. ꝛ huiusmodi. ꝛ hic non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum secundum commentatorẽ ibi. quia vt dicit philosophus ꝛ cõmentator. iiij. physico. idem est numerus. x. hominum et. x. equorũ. *Scdo applicatiue ad aliquod certum genus entis cõtinui vel discreti. Exemplum pmi vt numerus denarius x. hominum est numerus applicatus discrete. Exemplum secundi vlna est numerus panni. et pinta vini applicatione continua: eo ꝙ decem homines faciũt discretionem. vinum autem vel pannus continuationem. ¶Aduertendum secundum philosophum decimo. Metaphysi. ꝙ prima ratio mensure inuenitur in quantitate discreta ꝛ exinde transfertur ad quãtitatẽ ꝯtinuã. vñ qtitas ꝯtinua nõ mẽsurat nisi vt habet rationem qtitatis discrete. linea em absolute

T. c. 65. ꝛ. 130. c. 101. secundum T. c. 38. T. c. 110. Addi. *Unũ numerus sz hanc acceptionẽ est qdã forma idem ... bilis real... distita ... libet suam ... vnitatũ ... ad illi ... i qb⁹ sube... ctiue fũda... ꝛ nõ i ali... lar. vnita... tũ: qꝛ soli... la forma ... noiat illas vnitates ... ples ꝛ nõ ... liquã illa... vnitatum ... hoc aũtm ... nifesti⁹ de... clabit. x... capite ... taphysice. Notandũ T. cõ. 2.

accepta nō mēsurat: sed linea reducta ad q̄titatē di
screiā sc3 numero. 8. vel. 10. palmaꝝ: nec vlna mēsu-
rat nisi ſm ꝙ semel vel plures replicat in panno. mō
semel dicit principiū numeri: ⁊ plures. s. bis ter qua
ter dicit numeꝝ. Nūc aūt ad ppositū dico ꝙ cū phūs
iiij. physi. diffinit tps dicēdo. Tps est numerus mo-
T.c.101. tus ſm prius ⁊ posteri⁹ nō sumit numerū simpliciter
sed pro numero determinati generis. s. pro mensura
continua determinata ad mēsurandum certū genus
entiū. s. motū sicut enī pinta est mēsura cōtinua ⁊ de
terminata ad mēsurandū liquidū. vt vinū vel aqua3
ita tps est mēsura determiata ad motū. ¶ Et ex hoc
pt3 declaratio diffinitionis tpis que sic intelligitur.
Tps est mēsura numeralis motus ſm prius ⁊ poste
rius dr mēsura mot⁹ ſm prius ⁊ posterius ad denotā
T.c.101. dū ꝙ tps nō est mēsura reꝝ permanētiū: sed successi
uarum nō q̄dē ſm partes diuisas diuisiōe mobilis
q2 ille sunt simul sed ſm partes diuisas diuisione tē-
poris que nunq̄ possunt esse simul vt pars preterita
⁊ pars futura motus. ¶ His premissis pono q̄tuor cō
clusiones quas determinat phūs. iiij. physic. Prima
P^a 9clō. cōclusio. tps nō est aliq̄s mot⁹ nec aliqd mobile. pmā
T.c.95. ptē arguit simplr sic. null⁹ mot⁹ ē vbiq3: s3 tps ē vbiq3
igitur tps non est motus. tenet cōsequentia cū maio
ri: q2 motus qui est in oriēte nō est ille qui est in occi-
dente. minor vero est nota: q2 apud oēs est idē tps: si
T.c.96. cut eadē mēsura generalis mēsuratur motus. ¶ Se
cundo arguit sic. omnis motus est velox vel tardus.
sed nullum tps est velox vel tardū. igit nullū tps est
motus maior est nota: ⁊ minor declarat eo ꝙ tps non
diffinitur per tps. sed velox ⁊ tardum diffinitur per
tempus nam velox dicitur quod in modico tēpore
pertrāsit magnū spaciū. ⁊ tardū qd i modico tpe per
trāsit paruū spaciū. ¶ Scda aūt pars cōclusiōis pōt
T.c.94. pbari ex rōnibus prime. igitur non probat eā phūs:
sed dicit opinionē fuisse stultā: que asserit tps fuisse
2^a 9clō. primū mobile. ¶ Scda cōclusio. tps nō est sine motu
T.c.97. sed est aliquid motus. primā partē pbat: q2 tps non
pōt percipi sine motu. nā si modicū percipim⁹ de mo
tu ⁊ paꝝ d tpe. ⁊ si multū de motu multū de tpe: ⁊ pōit
exēplū de his qui dormierunt lōgo tpe in sardo apd
heroas. qui nō perceperunt tps mediū: sicut nec mo-
T.c.98. tum. ¶ Scda pars sic arguit. per eundē phūm quan
docūq3 duo simul necessario percipiūtur. aut sūt idē
aut vnū est aliquid alteri⁹: sed motus et tps nō sunt
idem ⁊ simul percipiunt. igitur ⁊c. totū antecedēs pa
tet. preter vltimā particula3 quā sic arguit. in motu
extra animā dū percipit aliquis motus extra statim
pcipitur duratio ⁊ tps: similiter in motu anime nul-
lo motu exteriori percepto percipit tps pp̄ter motū
3^a 9clō. imaginationis. ¶ Tertia cōclusio. sicut continuitas
tēporis ē ex cōtinuitate motus: ita prius et posteri⁹
in tpe sunt ex priori ⁊ posteriori in motu. primā par-
tem arguit sic. sicut se habet motus ad magnitudinē
ita tps ad motū: sed continuitas motus est ex conti-
nuitate magnitudinis. igit cōtinuitas tpis est ex cō
tinuitate motus tenet cōsequētia cū maiori. ⁊ minor
vero est euidēs. eo ꝙ deficiēte continuitate spacij et
magnitudinis supra quā est motus. deficeret 9tinui
tas motus. Scdam partē arguit ex priori sic. sicut se
habet motus ad magnitudinē. ita tempus ad
motum sed prius et posterius motus sunt ex priori
⁊ ex posteriori magnitudinis. igitur prius ⁊ poste-
rius tēporis sunt ex priori ⁊ posteriori mot⁹. ¶ Quar
T.c.100. o ta cōclusio. tps consequit motū ratione prioris ⁊ po-
sterioris in motu. istā cōclusionē arguit ratiōe illius
tēpus cōsequitur motū: quo cognito in motu cogno
scitur tempus: ⁊ quo non cognito non cognoscitur
tēpus. sed cognito priori ⁊ posteriori in motu cogno-
Correla. j scitur tēpus. ⁊ nō cognito aliquo istoꝝ nō cognoscit
T.c.101. tps. igitur ⁊c. antecedens patet de se. ¶ Ex his cōclu
sionibus infert phūs diffinitionē tpis di. tempus est
numer⁹ mot⁹ ſm prius ⁊ posterius. vnde arguit sic. p
tps iudicamus motū maiorē vel minorē. igit est mē-
sura illius. sed q2 per vnū nunc nō cognoscam⁹ temp⁹
nec per plura nisi sub ratione prioris et posterioris.
igitur est mensura illius ſm prius ⁊ posterius.

Contra istā diffinitione3 arguit ⁊ primo sic. Primu
Q2 sit male data: q2 nō verificatur de t.c.2.⁊.
quolibet cōtento sub diffinito, pt3 nam tps eternu3 T.c.35.
nō est numerus nec mēsura alicui⁹. ex quo omnis mē ph. 65.
sura est nota ⁊ notior mēsurato. 10. metha. sed tēpus me. 11.
eternū non est notum. q2 infinitū ſm ꝙ infinitū non Scdm.
est notum primo physi. ¶ Scdo arguit. ꝙ non sit nu T.c.102
merus: q2 si sic aut numer⁹ quo numeram⁹. aut nume Cō. 102.
rus numerat⁹. nō primū per Aristo. iiij. physi. nec ſm T.c.99.
per cōmentatorē ibidē dicentē ꝙ essentiale est tpi nu 108. ⁊. 10
merare ⁊ mēsurare motū. ¶ Item omnis talis nume Tertiū.
rus videtur esse q̄titas discreta ſm phūm in predi- 10. me. 3.
camentis: ⁊ ſm eundē ibidē. ⁊ in. iiij. phy. tps est quā Cō. 98.
titas cōtinua. igitur ⁊c. ¶ Tertio arguitur. ꝙ nō est T.c.97.
mensura motus. quia mensura est notior mensurato 101.
sed tempus non est notius motu: sed potius econtra Cō. 100.
ergo ⁊c. maior est nota. ⁊ minor probatur. nam mot⁹ ē
naturaliter prior tempore. cum sit subiectum ei⁹ per
commentatorem. iiij. physic. igitur motus est notior
apud naturam ⁊ probatur ꝙ est notior quo ad nos.
quia non percipimus tempus ſm physicum nisi per
cipiamus motum. ¶ Quarto arguitur. quia non ſm
prius ⁊ posterius. quia per prius aut posterius aut
intelligit partes motus. aut partes temporis aut in
diuisibilia illorum. non primum. quia prius ⁊ poste-
rius in motu sunt ipsum tempus ſm commentato-
rem. modo nihil diffinitur per seipsum. nec secundū
per eandem rationem. nec etiam tertium quia diffi
nitio datur causa innotescendi. modo patet indiuisi
bilia temporis esse minus nota ꝙ tempus ⁊ motus. Ad prima

Ad primum dicitur ꝙ hic non diffinitur T.c.102.
tempus vt conuertitur cum
illa oratione. duratio successiua ſm prius ⁊ posterius
s3 vt 9uertit cū illa orōne duratio successiua s3 pri⁹ ⁊
posteri⁹ reducta ad certum numerum. mō tps infini Ad scdm.
tum non reduci potest ad aliquem numerum. ¶ Ad
secundum dicitur ꝙ est numerus quo numeram⁹ sc3
motum. ⁊ numerus numeratus: quia per vnum tem
pus mensuratur aliud. ⁊ ad philosophum dico ꝙ lo-
quitur de numero simpliciter ⁊ metaphysico. ꝙ non
est talis numerus quo numeramus. quin tamen sit
numerus per replicationem quo numeramus nō ne
gat philosophus. Ad commētatorem autem dicitur
ꝙ illa stant simul. tempus est essentiale ⁊ per se men
sura motus ⁊ tamen mensuratur tempore. ¶ Ad con
firmationem respondetur. ꝙ numerus proprie sum-
ptus est quātitas discreta. improprie autem est quā
titas continua: quia mensura non reperitur in quan Ad tertiū.
titate cōtinua nisi ratione quātitatis discrete. ¶ Ad
tertium dicitur. ꝙ tempus quo ad nos est notius: li-
cet forte motus sit notior quo ad naturam. Et ad p-
bationem cu3 dicitur. nos cognoscimus tempus per
motum: respondetur ꝙ motus capit quantitatem a
spacio ⁊ a tempore. Inquantū capit q̄titatem a spa
cio sic est notior tempore. inquantum autem recipit
suam quantitatem durationis a tempore sic temp⁹ Ad quartū
est notius. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ prius ⁊ posteri⁹
in diffinitione illa significāt principaliter prius ⁊ po
sterius temporis. ⁊ cum dicitur prius ⁊ posterius tē
poris sunt partes temporis cōcedo. ⁊ negatur ꝙ sint
ipsum tempus. quia totum non est sue partes: tamē
concesso illo non sequitur inconueniens: quia nō po
no tempus inquantum partes temporis in diffini-
tione sub illa denominatione: sed sub alia magis no
ta sc3 prioritatis ⁊ posterioritatis.

¶ Capitulum secundum.

S Ed quidnam sit tempus: ⁊
que sit ipsius natura simili
ter est obscurum: ⁊ ex ijs q̄
a maioribus nostris tradi
ta sunt: ⁊ ex ijs que nuper:

a nobis sunt dicta. Quidam enim vni⸗
uersi motum. quidam spherā ipsamtem
pus esse dixerūt. Quoꝝ neutrū veꝝ est
Etenim cōuersiōis pars: tp̄s est qōdā.
Cōuersio vero nō est. Pars eīm cōuer⸗
sionis est id qō sumptū est: nō cōuersio.
Preterea si pl'es essent celi mot' vniuſ
cuiusqꝫ similiter tempus esset. Quare
plura tēpora simul essent. Spherā aūt
vniuersi quidā adeo tp̄s eē putarūt: qꝛ
ꝛ in tpe ꝛ vniuersi sphera sūt cūcta. Sꝫ
hoc adeo stultū est: vt supuacaneū sit ea
īpossibilia: que sequunt̄ ꝯsiderare. Cū
vero motus quidā atqꝫ mutatio q̄dā: tē
pus esse maxime videat̄: id si sit ꝯsidere
mus opꝫ. Mutatio igit̄ motusve in ip
so est qō mutat̄ dumtaxat: aut vbi. i. qō
mouetur atqꝫ mutat̄. At tp̄s vbiqꝫ ē eq̄
ꝛ apud omnia. Preterea mutatio qui⸗
dem omnis celerior est atqꝫ tardior. At
tp̄s nō est. Tardū eīm ꝛ velox tpe est dif
finitū. Nā id quidē est velox qō in bre⸗
ui tēpore magnū. id aūt tardū qō in lō⸗
go paruū spaciū trāsit. At tp̄s nec vt q̄
tum q̄d est: nec vt quale tpe finit̄. Tem⸗
pus igitur nō esse motū: satis iā patuit
Atqꝫ nihil īpsentiaꝝ interfit: vtro noīe
motu an mutatiōe vtamur. At vero nō
sine mutatione tp̄s esse videtur. Nam
cum ipsi nihil mente mutamur: aut non
aīaduertimus nos esse mutatos: non vi
detur nobis tp̄s fuisse. Queādmoduꝫ
nec hisce: qō ferūt in sardo apō heroas
dormire cū fuerint experecti. Cōiūgunt
enim nunc ipsa: prius inquā: atqꝫ poste
rius: v nūqꝫ faciūt mediū ob sensus oc⸗
cupationem tp̄s excipiētes. Ut igitur
si nō aliud atqꝫ aliud: sed vnum idemqꝫ
nunc esset: tp̄s sane nō esset. Sic ꝛ cum
lateat aliud atqꝫ aliō esse mediū ipsum
nō esse tp̄s videt̄. Qō si tūc fit vt tp̄s eē
nō arbitremur: cū nullā diffinim' muta
tionē: sed in vno atqꝫ īdiuisibili anima
manere videt̄. Cū vero senserim' diffi⸗
nierimusqꝫ mutationem: tunc tp̄s fuisse
dicimus. Patet pfecto sine motu mu⸗
tationēve: tp̄s nō esse. Que cuꝫ ita sint
paret tp̄s nec motū esse: nec eē etiā abs⸗
qꝫ motu. Quoniam autem quidnaꝫ sit
tempus querimus. sumamus oportet
hinc ordientes quidnam ipsius sit mo⸗
tus. Nam simul motum tempusve sen⸗
timus. Etenim si tenebre sint: et nihil p
corpus afficiamur. motus autem insit
in anima. continuo sane quoddā etiam
simul fuisse tempus videtur. At cum tē
pus etiam quoddā videtur nobis fuiſ⸗
se: simul tunc ꝛ motus fuisse quidam vi
detur. Quibus efficitur: vt temp' aut
motus sit: aut aliquid motus. Cum igi
tur motus non sit: necesse est ipsum ali⸗
quid motus esse. Cum autem id quod
mouetur ex quodam in quoddaꝫ profi
ciscatur: magnitudoqꝫ omnis cōtinua
sit: motus profecto magnitudinem se⸗
quitur. Quia nanqꝫ magnitudo conti
nua est: ideo ꝛ motus continuus est. At
quia mot' continuus est ꝛ: tempus con
tinuum est. Quantus enim est motus:
tantum ꝛ tempus semper fuisse videtur
atq̄ prius et posterius in loco est primo
atqꝫ positione. Cum vero in magnitu⸗
ne sit: in motu quoqꝫ similitudine ra⸗
tionis prius esse posteriusve necesse est
At vero prius atqꝫ posterius in tempo
re etiam est: ex eo sane quia semper alte
rum ipsorum alterum sequitur. Prius
autē in motu posteriusve subiecto qui
dem est motus. Ipso autem esse diuer⸗
sum est: ꝛ non est motus. Atqui tem⸗
pus quoqꝫ cognoscimus: cum motum
definimus: priore posterioreve definiē
tes. Atqꝫ tunc fuisse dicimus tempus:
cum prius in motu posteriusve senseri⸗
mus: hoc ipso autem definimus: quod
aliud atqꝫ aliud ipsa: et aliud inter ip⸗
sa medium esse existimamus. Nam cuꝫ
extrema alia a medio intelligimus eſ⸗
se: et animus ipsa nunc duo dicit: alterū
prius: alterum posterius: tunc et hoc ip
sum tempus dicimus esse. Quod enim
ipso nunc deffinitur. id tēpus esse vide⸗
tur ꝛ supponit̄. Cū igit̄ ipm nūc vt vnū
sentim': vt nō aūt vt pri' in motu poste⸗
riusve: aut vt idē q̄dē prioris vero cuiuſ
dā posteriorisve tp̄s tūc nullū fuisse vi
det̄: qm̄ neqꝫ motus. Sed cū prius sen
timus atqꝫ posterius tunc ꝛ tempus di
cimus esse. Hoc eīm est tp̄s numer' mo⸗
tus per ipsum prius posteriusve. Non
ergo tēpus est mot': sed vt motus ipse
numeruꝫ habet. Id ita esse hoc indicat
signum: nam plus quidem ꝛ min' nume
ro: plurem vero minoremve motum tē⸗

pore solemus discernere. Tẽpus ergo numerus quidam est. Cuz vero duplex sit numerus. Nam τ id quod numeratur ac numerabile. Et id quo numeramus numerum dicimus id quod numeratur non id quo nnmeramus est tempus. Sunt autem id quod numeram⁹: et id quo numerat: non eadẽ sed diuersa.

Capitulum tertium.

Atq; vt mot⁹ alius est atq; alius: sic τ tempus. Tẽpus autem omne quod est simul est idem. Nam ipsum nũc idem est subiecto. Esse aũt ipsi⁹ diuersum est. Ipsumq; tẽpus metitur vt pri⁹ atq; posteri⁹ est. Atq; tum est idem: tum nõ est idẽ. Nam vt est idẽ i alio atq; alio differt. Atq; hoc pacto est ipsum nunc. Subiecto vero est idẽ. Etenim motus magnitudinẽ sequitur τ tempus motum: vt diximus: quo fit vt τ id quod fertur: quo motus τ prius in ipso posteriusve cognoscimus punctum sequaẽ. Hoc igitur subiectũ quidem est idem. Est enim aut punctũ: aut aliqd aliud tale. Ratione vero diuersum: perinde atq; sophiste: coriscum in lycio: coriscũ in foro sumũt esse diuersa. Et hoc igitur vt alibi est: atq; alibi est diuersum. At ipsum nunc seqtur id qd fertur: perinde atq; tẽpus sequitur motum. Ipso nãq; quod fertur pri⁹ inmotu posteriusve cognoscim⁹. Prius vero posteriusve vt numerabile est: ipsum profecto est nunc. Quare τ hoc ipsum subiectũ quidẽ est: idem est enim prius aut posteri⁹ quod est in motu. Ipso aũt esse diuersum est: pri⁹ nãq; posteriusve vt numerabile est: ipm est nũc. Est etiã hoc maxime nunc. Nam τ motio ob id quod mouet: τ latio ob id qd fertur est nota. Est enĩ hoc aliqd id qd ferẽ. Motus vero nõ est. Est igiẽ tum idez id qd nunc dicit̃ semp: tum nõ idẽ. Quippe cum τ id qd fertur tales subeat modos. Patet etiam: nunc ipsum nõ esse si tps nõ fit: τ tps nõ esse: si nõ fit ipsum nunc. Nam vt simul sunt id qd fertur τ latio sic τ numer⁹ eius qd fertur: τ numerus ipsius etiã lationis sunt simul. Est enĩ tẽpus qdem numerus lationis. Ipsuz aũt nũc eius qd ferẽ: perinde atq; vnitas nũeri. Est preterea tẽpus ipso nunc continuũ atq; diuisum. Hoc enĩ ad lationẽ: τ ad id qd ferẽ accõmodaẽ. Nã mot⁹ ac latio vna est: ipso sane qd ferẽ. Propterea qd vnum est τ nõ subiecto. Sic enĩ intercapedines esse possunt: sz ratione. Distinguit etiã hoc prius ẽ posterius: eq; motũ. Atq; hoc etiã accõmodatur quodã modo puncto. Etenĩ punctum τ cõtinet lõgitudinẽ τ distinguit. Nam hui⁹ principiũ est illi⁹ finis. Verum cũ hoc pacto quispiã ipsum sumit vt ipso tãq; duob⁹ vtaẽ: tunc steẽ necesse est: si punctũ idẽ principiũ erit ac finis. Ipsum aũt nũc: q2 id quod fertur mouet aliud est atq; aliud semp. Quare tps est numerus: nõ hoc sane qd nũc ipsum perinde atq; punctũ: idẽ principium sumiẽ atq; finis: ob id porro qd aut ea dixim⁹. Tunc enĩ erit vsus medij puncti tanq; duoz. Quare fiet vt steẽ. Sed hoc potius quod eam in hoc ipso nũc subesse rationẽ: q extrema linee in eadẽ. Atq; non vt partes. Patet enim. neq; nũc ipsum tẽporis esse partẽ: neq; diuisionẽ mot⁹ quẽadmodũ neq; puncta sunt linee partes: sed due linee semper. Ipsum igitur nunc vt est quidem finis: tẽpus nõ est sed accidit. Vt autẽ numerat: numerus est. Nam fines quidem illius sunt solũ cuius sunt fines. Numerus autẽ hoz equoz denarius inquam τ alibi etiam est. Patet igitur tempus numerũ esse mot⁹ p prius posteriusve: τ continuũ etiam esse: cum sit continui numerus vti diximus.

Capitulum quartum.

Umerus autem minimus absolutus quidã est dualitas inquã ipsa: quidã aũt partim ẽ ptis nõ ẽ. Veluti linee multitudine quidem minimus est. Due inq̃ linee aut vna. Magnitudine aũt esse nõ põt. Omnis nãq; linea diuiditur semp. Quare similiter τ temp⁹: minor q̃dem minimũ vnũ vel duo. Magnitudine võ nõ est. Perspicuũ etiã est: τ cur velox q̃dem ac tardũ nõ dicitur. Multũ autem τ paucũ τ longum ac breue dicitur. Quo nanq; continuum ẽ: hoc longũ τ breue. Quo vero numerus est: hoc multũ ac paucũ.

dicitur. Velox autem et tardum non est: quippe cum neq̃ numerus quo numeramus velox vllus sit itaq̃ tardus. Est etiam idem simul vbiq̃: non est autem tempus prius posteriusve. Quoniã ꝛ mutatio presens quidem est vna: facta vero: futuraq̃ alia. Tempus autem numerus est nõ quo numeramus: sed q̃ numerat̃. Atq̃ hoc sane aliud est prius ꝛ posteri⁹ semper. Naz ipsa nũc alia sunt vt patet. Est autem vnus idẽ q̃ numerus centum hominum centũq̃ equorum. At ea quorum est numerus equi ꝛ homines: sunt diuersa. Preterea vt motus idem ac vnius iterũ atq̃ iterũ esse potest: sic ꝛ tẽpus idem vnũq̃ esse potest: vel vt annus: ver: autũnus. Atqui non solũ tempore motũ: sed etiã tempus motu metimur ex eo sane: quia a sese vicissim definiũtur. Nam tẽpus quidem definit motum: quippe cum sit ipsius numerus: vti dixim⁹. Motus autem tempus: atq̃ multũ paucũve dicimus tẽpus motu metiẽtes ipsum: perinde atq̃ numerũ re numerabili numerabimus: vt vno equo numerum ipsum equorũ. Etenim numero quidem multitudinem equorum. Vno autem equo numerũ ipm rursus equorum cognoscimus. Similiter fit et in tpe atq̃ motu. Tempore nãq̃ motum: moto vero tempus metimur. Idq̃ accidit non sine ratione profecto. Sequitur enim magnitudinem motus ꝛ tempus motum: hoc sane quo quanta ꝛ continua atq̃ diuisibilia sunt. Quia nanq̃ magnitudo est talis: iõ mot⁹ is est affectus. Tps aũt ob motũ est tale: atq̃ metimur ꝛ magnitudinem motu ꝛ magnitudine motum. Nam si ambulatio multa sit: viã multã dicimus esse: et hãc rursus multã: si via sit multa. Similiter et tempus si motus ꝛ motum si tempus.

¶ Capitulum. xxv.

Tempus cum sit quoddã accidens sequens motum difficultatẽ inducit quẽ motum sequtur: aut in quo mobili subiectiue fundetur. ¶ Et ideo notãdũ primo q̃ tẽpus quadrupliciter sumit̃. Primo cõiter pro duratione habẽte prius ꝛ posterius: ꝛ sic est cõmune ad durationẽ omniũ motuũ: sꝫ ad durationẽ motus localis alterationis / augmẽtationis / diminutiõis. vnde si celum quiesceret simplr̃ adhuc aliqua augmentatio vel alteratio in his inferioribus esset velox vel tarda: ꝛ per ꝯ̃ns fieret in tẽpore: eo q̃ in diffinitione tarditatis vel velocitatis ponit̃ tẽpus ✱. Scd̃o proprie pro duratione mot⁹ localis tñ: eo q̃ de ratione tẽporis est mẽsurare motũ. modo duratio mot⁹ localis magis mẽsurat motũ q̃ alia duratio: eo q̃ mot⁹ localis est notior ꝛ manifestior ꝛ magis percipitur a sensu nostro: sm̃ cõmẽtatorẽ. iiij. phẏsi. ¶ Tertio magis ꝑprie pro duratiõe mot⁹ circularis tñ circa medium mũdi: q: durationes alioꝝ motuũ nõ sunt eedẽ apud oẽs habitatores terre: et q: motus localis circularis est primus oim motuũ: vt demõstrat Aristo. viij. phẏsi. ¶ Quarto ꝑprijssime pro duratione mot⁹ primi mobilis tñ: q: mot⁹ primi mobilis est primus simplr̃ ꝛ velocissim⁹: ꝛ maxime regularis: igit̃ duratio illi⁹ est ꝑprijssime tẽpus. ptꝫ ꝯ̃ña: quia ille sunt cõditiões mẽsure. ¶ Ex his haberet̃ ꝯsequẽter q̃ motũ tẽpus seqtur: ꝛ in quolibet mobili est: q̃̃ est in eodẽ ꝯsequẽter in quo est su⁹ mot⁹. ¶ Scd̃o notãdũ q̃ habere prius ꝛ posterius sm̃ situ cõpetit magnitudini ꝛ spacio: sm̃ aũt duratiõẽ successiuã cõpetit per accidens ipsi motui ꝛ ipsi tẽpori essentialr̃ pmo ꝛ per se: dicim⁹ eñ vnũ motũ fuisse priorẽ alio: q: fuit in priori tẽpore. ꝛ vnũ tẽpus fuisse prius alio: q: fuit in priori motu. vnde per cõem animi ꝯceptionẽ hoc potest videri: eo q̃ ois ꝯcipiẽs pri⁹ ꝛ posteri⁹ sm̃ durationẽ cõcipit tps: ꝛ ois cõcipiẽs tps cõcipit pri⁹ ꝛ posterius sm̃ duratione ꝛc. ¶ His visis pono quatuor ꝯclusiones quas ponit phs. iiij. phẏsi. Prima ꝯclusio. lꝫ tps sit minimũ sm̃ multitudinẽ: nõ tñ sm̃ magnitudinẽ. prima pars ptꝫ: eo q̃ quicq̃d est vnũ: est minimũ sm̃ multitudinẽ: q: vnũ est principiũ numeri: sed tps est vnũ cũ sit vnũ tps: igitur ꝛc. ¶ Scd̃a pars declarat̃. nam illud qd̃ est diuisibile in infinitũ: nõ est minimũ sm̃ magnitudinẽ: sed om̃e tps est diuisibile in ifinitũ cũ sit cõtinuũ: igit̃ ꝛc. ¶ Scd̃a ꝯclusio. non solũ tps est mẽsura mot⁹: sed etiã ecõuerso. ꝓbatur: q: sicut mot⁹ seqtur magnitudinẽ: ita tps motũ: sed mot⁹ mẽsurat magnitudinẽ ꝛ ecõtra: q: dicim⁹ motũ esse magnũ: q: est super magnũ spaciũ sm̃ lõgitudinẽ: ꝛ etiã spaciũ fuisse longũ ꝓpter longitudinẽ mot⁹: igit̃ ꝛc. ¶ Item hoc declarat̃ in numeris ꝛ numeratis que inuicẽ mẽsurant. sciẽs eñ cõputare ab vno ad decẽ. potest scire q̃ hic sunt decẽ equi ꝛ nesciẽs cõputare: sciens tñ hic esse multitudinẽ equoꝝ põt venire in notitiã numeri denarij per illos equos vt pmo ꝯsiderãdo vnũ de per se: deinde duos simul: ꝛ sic vsq̃ ad decẽ. ¶ Tertia ꝯclusio. tps est mensura quietis ꝛ alioꝝ trãsmutabiliũ a motu. prima pars arguit̃ per hoc q̃ quies dicit̃ esse in tpe sicut mot⁹: igit̃ tps est mẽsura qetis sicut motus. ¶ Deinde quies cognoscat̃ per motũ cũ sit priuatio eius: igit̃ quicq̃d est mẽsura mot⁹ etiã est mẽsura quietis: sꝫ tps est mẽsura mot⁹: ergo est mẽsura qetis. scd̃am partẽ declarat phs supponẽdo q̃ aliq̃d dr̃ esse duplr̃ in tpe. Aut q: est cum tpe: aut q: est in eo sicut in numero. scd̃o supponendo q̃ esse in nũero est quadrupliciter. Aut sicut pars: aut sicut passio: aut sicut aliqd̃ intrinsecũ scꝫ gen⁹ vel differẽtia. Aut sicut numeratũ in numerãte: tunc sic trãsmutabilia sunt in tẽpore: ꝛ nõ q: sunt cũ tpe: q: eadẽ ratione quodlibet esset in quolibet: igit̃ q: sunt in numero: sꝫ nõ: q: sunt partes nũeri: nec passiones nec genera vel differẽtie illi⁹: igit̃ oia trãsmutabilia sunt in tpe sicut in nũero: ꝛ sicut numeratũ in numerãte ꝛ mẽsurãte. ¶ Quarta cõclusio. lꝫ tps depẽdeat ab aia quo ad suũ formale: nõ tñ quo ad suũ materiale. prima ptꝫ: quia si impossibile est animã esse: impossibile est numerãtẽ vel numerabile esse. et si impossibile est numerantẽ vel numerabile esse: impossibile est numerũ esse: ꝛ si impossibile est numerũ esse: impossibile est tẽp⁹ esse: q: tempus est essentialiter numer⁹: igit̃ a primo ad vltimũ si impossibile est animã esse: impossibile est tps esse: ꝛ per ꝯ̃ns tempus depẽdet formaliter ab anima. scd̃m autẽ est notũ ex hoc: quia seclusa anima adhuc esset motus: ꝛ ꝯsequẽter tempus: quia tps est passio motus. Istas conclusiones cum suis ꝓbationibus ponit phs: vbi allegatum est supra.

Additio. ✱ Tẽpus est celũ regularit̃ motum: ita q̃ nõ est entitas successiua distincta a re permanente vel a reb⁹ ꝑmanẽtib⁹. ꝓbat̃ hoc auctoritate sacre scripture Geñ. j. dicẽtis. Fiãt luminaria i firmamẽto celi: ꝛ diuidant diẽ ac noctem: ꝛ sint in signa ꝛ tpa: ꝛ dies ꝛ annos: vt luceant in firmamẽto celi: ꝛ illuminent terrã: ex q̃ auctoritate clare ptꝫ: quo modo sacra scriptura appellat luminaria celi: q̃ sũt partes celi signat tpa: ergo celũ / regulariter motum est tempus.

Aliq̃d dicitur esse duplicitẽr in tempore. Esse in numero est q̃drupliciter.

Tps quadruplr̃ sumitur.

primum.

primum. **Contra** predicta argr. pmo. Quia tempus non est mensura motus qz tunc esset mensura omnia motus. pz ꝯña. qz non videtur maior rō de vno ꝙ̃ de alio. sed ꝯñs est falsum. Primo qz non ē mēsura motꝰ localis eterni. eo ꝙ infinitum ꝓm ꝙ infinitū non mensurar sicut nec cognoscir. ¶ Scđo quia non est mensura augmētationis. diminutiōis. et alterationis qz secundū philosophū. x. metaphy. mēsura ⁊ mēsuratū debent esse vnigenea. modo tp̄s ⁊ illi motꝰ non sunt vnigenea. quia non sunt eiusdez rōnis. ¶ Itē videtur ꝙ potiꝰ tp̄s deberet mensurari motu ꝙ̃ econtra. qz ꝓm phm ⁊ cōmentatorem prius ⁊ posteriꝰ in tēpore sunt a priori ⁊ posteriori in motu igir essentialius cōpetit motui prius et posterius ꝙ̃ tēpori. ⁊ ꝯsequēter rō mēsure oim successiuoꝝ. ¶ Scđo

secundū. arguit. ꝙ motus nō sit mēsura tp̄is. qz alr sequitur ꝙ idē est notius ⁊ ignotius respectu eiusdē. ꝯñs ē ipossibile ⁊ cōseqñtia ꝓbat. nam motꝰ est mēsura tp̄is. igit

Tertium. est notior tp̄e. Itē motus mēsurat tp̄e. igr ē ignotior tp̄e. ¶ Tertio argr. ꝙ tp̄s nō sit mēsura q̄etis: ⁊ alioꝝ trāsmutabiliū a motu. qz tp̄s nō est mensura nisi successiuoꝝ. vt ptz ex diffinitiōe eius. sed quies nō ē ens successiuum. nec trāsmutabilia alia a tp̄e sunt succes

quartum. siua. imo ꝑmanētia. vt hō ⁊ asinus. ¶ Quarto arguitur ꝙ tp̄s nullo modo dependet ab aīa. qz motꝰ nullo modo dependet ab aīa. igit nec passio eiꝰ. ptz ꝯña. qz passio seq̄tur subiectū. sed tēpus ē passio motus ꝓm cōmentatorem dicēs ꝙ tēpus accidit motui. igir ⁊c.

Ad pmum **Ad primum** negetur ꝯña. sz solū sequit ꝙ tp̄s est mensura ois motus mensurabilis ⁊ cognoscibilis. Ideo cōcedo ꝙ est mensura motus augmētationis. diminutiōis. ⁊ alterationis. cū dr mensura et mensuratum debent esse vnigenea. dr ꝙ nō debet intelligi de vnigeneitate rōnis specifice: quia tunc ꝓbaretur a priori tp̄a nō eē mēsurā alicuiꝰ motꝰ sz intelligit de vnigeneitate essentialis ordinis eo mō quo subiectum ⁊ passio sunt vnigenea ad prius ⁊ suū posterius. Primo mō tēpus et motus q̄ est suū subiectū sunt vnigenea. Scđo modo tempus ⁊ motus sibi impertinēs cuius nō est passio. Deinde cū dicitur ꝙ magis motꝰ deberet esse mensura tēporis ꝙ̃ ecōtra: qz magis in eo reperitur prius ⁊ posterius. hoc negatur. loquendo de priori ꝓm duratio nē successiuā. et ad phūm dico ꝙ ipse vult prius ⁊ posterius tp̄is esse a priori ⁊ posteriori motꝰ materialiter. et hoc est verum. tm̄ prius ⁊ posteriꝰ i motu. vt nō

Ad scđm. possunt esse simul sunt a priori ⁊ posteriori tp̄is formaliter. ¶ Ad scđm concedo ꝙ idē est notiꝰ et ignotius respectu eiusdem. sed nō ꝓm idem. qz motus vt recipit quātitatē a spacio: sic est notior tēpore. vt autē recipit a tempore. sic est ignotior tempore. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ tempus est mēsura quietis ꝑ accidēs rōne

Ad tertiū. motus. ⁊ hoc vt quies est ꝓuatio motus. si aūt quies est res positiua. s. appetitus satiatus mobilis sic pōt dupl'r cōsiderari. vno mō in esse rei permanentis habēs oēs partes sil'. ⁊ sic nō mēsuratur tp̄e. sed nūc vel instanti. ¶ Alio modo vt habuit duratiōnē successiuā ꝑ respectū ad ip̄z tp̄s. ⁊ sic mēsurar tempore. Cōsilr dicir de transmutatiōibus aliqs a motu ꝙ rōne permanentie mēsurantur nūc vel instanti sed ratiōe durariōis successiue mēsurant tp̄e. tp̄s igitur pmo ⁊ ꝑ se mensurat motum. ꝑ se aūt ⁊ nō pmo duratiōes alioꝝ a motu: ꝑ respectū tū ad motū. per accñs aūt ꝓuationes ⁊ negatiōes. ¶ Ad quartū dr ꝙ tp̄s ꝓut ē pas

Ad q̄rtū. sio motus nō depēdet ab aīa: imo vt sic multiplicar ad multiplicationē motuū. ⁊ habz ptes simul nō se inuicem includentes: sed vt mensura dependet ab aīa: eo ꝙ nulla anima existente nō esset mēsura. Dato ꝙ. a. cōuerteretur cū illo termino lapis visus. certū est ꝙ a. in casu isto haberet materiale: ꝙ esset lapis: ⁊ formale: qđ esset visibilitas in actu: quo ad suū materiale nō depēderet ab aīa: quia lapis posset eē sine aīa. quo autem ad suū formale bene dependeret ab aīa: quia impossibile esset lapidem visum esse: nulla aīa existente in actu. ¶ Ita in proposito materiale temporis est duratio successiua: et formale est mensurabilitas in actu: licet ergo tempus posset esse sine anima quo ad suū materiale nō tñ quo ad suū formale: qz statim: deficiēte anima deficeret mēsurabilitas in actu: ⁊ ideo inquit ꝯmentator ꝙ tp̄s in potētia nō dependet ab aīa: sed bene in actu: qz qui tollit animā tollit ⁊ tp̄s. quare ⁊c.

Ca. v.

Cum autez tēpus mensura sit motus: ipsiusq̄ moueri: mensuret autē motum: definiēdo motum aliquē qui metietur totum: vt longitudinem aliquā: que totam longitudinē metietur. Patet ⁊ motū in tēpore esse sane. ipm inq̄ ⁊ eē ipsiꝰ tēpore mensurari. Ni simul et motū. et esse motus metitur: ⁊ hoc est ip̄m in tp̄e esse. mensurari ipsiꝰ esse. Et cetera etiā in tēpore esse. hoc esse plane. ipsoꝝ inq̄ eē a tp̄e mensurari. In tempore eñi esse duo significat. Unū tūc esse. cuz tēpus est. Alterū eo mō quo dicimus aliquo numero esse: hoc autem aut partē numeri vel affectum ⁊ oīno q̄d numeri significat esse. aut ipsius numeruz esse. Atq̄z cū tempus sit numerus. nunc quidē ipsum ⁊ prius ⁊ istiusmodi cetera sic in tēpore sunt. vt vnitas est in numero ⁊ par atq̄z ipar. Hec eniz aliq̄d numeri. Illa temporis aliquid sunt. Res autem in tempore sunt: vt in numero. Qđ si ita sit: res a tempore vt a numero continētur quemadmoduz ⁊ a loco ea que sunt in loco. Patet autem ⁊ in tempore esse non hoc esse. Tunc inquam esse cum tēpus est: quemadmodum nec in motu. aut in loco esse hoc est. tunc esse cuz motus. aut cum locus est. Si enim in aliquo esse sic erit. Omnes profecto res i quouis erunt: ⁊ celum in milio erit. Nā cum milium est: et celum etiam est. Uerum hoc quidem accidit: illud autez sequatur necesse est: vt tempus sit cuz aliquid est in tempore. ⁊ motus sit: cum aliquid est in motu. Cum igitur in tempore esse: sit in ipso esse. tanq̄ in numero. maius quid tempus omni eo quod i tēpore est sumetur. Quapropter omnia que sunt in tempore a tēpore contineātur necesse est: quemadmoduz ⁊ cetera que i aliquo sunt. vt a loco ea que sunt in loco. Et patiantur etiaz aliquid a tēpore quemadmodum et dicere cōsueuimus: nunc tempus consumere: nunc tēpore cuncta senescere: nunc ob tempus.

itidem obliuisci. sed non didicisse nec adoleuisse: nec pulchrum etiam euasisse Corruptionis enim per se magis est cā tempus. Est eñ numerus mot⁹. Mot⁹ autem id quod inest extrudit. Que cuꝫ ita sint. Patet ea que sunt semper. hoc ipso sane quod semper sunt. in tempore non esse. Non eniꝫ a tempore cōtinent̄ nec ipsorum esse a tempore mensurant̄. Signum huius est. ipsa nihil a tpe pati: propterea ꝙ in tempore nō sunt. At vero cum tempus mensura sit motus: erit et quietis mensura per accidens Est enim in tempore quies omnis: non enim vt omne quod est in motu: sic ⁊ id quod est in tempore moueatur necesse est. Tempus nanqꝫ non motus est: sed numerus motus: in numero autem motus ⁊ id esse potest quod quiescit. Non eniꝫ omne quod immobile est quiescit: sed quod caret motu: atqꝫ vt moueatur est aptum: vt ⁊ antea diximus. Esse autem quippiam in numero: id est vt diximus esse numerum ipsius quendā ⁊ mēsurari ipsius esse: eo sane numero ī quo dicitur esse. Quare si est ī tempore a tēpore mensurabitur. Metietur autē tēpus: et id quod mouetur: et id quod q̇escit. Illud vt mouetur: hoc vt quiescit. Nam alterius ipsorum motum. Alterius quietē quanta quidē sit metietur. Quare id quod mouetur non a tempore mensurabile simpliciter erit: vt quātum est quoddam: sed vt motus eius est quantus: quibus efficitur: vt ea nō sint in tēpore. que neqꝫ mouetur neqꝫ quiescunt. Esse enim in tempore. est tempore mensurari. Tempus autē motus q̇etis ve mensura. Patet igitur: neqꝫ oīa que non sunt in tempore esse. Ea enim non sunt in tempore: que non possunt aliter se habere. Vt diametrum esse cō mensurabilem coste. Omnino eniꝫ si tēpus mensura est motus quidem per se: ceterorum vero per accidens. Patet quorum esse mentitur: eorum omnium esse in q̇ete: vel in motu cōsistere. Que igitur sub corruptionem generationē qꝫ cadunt: atqꝫ omnino nunc sunt: nunc nō sunt ea in tēpore esse necesse est. Est enim maius quid tempus quod esse ipsorum excederet: ⁊ id tempus quod est illius equa mensura. Cum autem ea q̄ non sunt: partim contineantur: partim non contineantur a tempore. Eorum q̄ tempus continet quedam olim erāt: vt Homerus: quedam erunt: vt aliquid futurorum: que quidem altera ex parte continet tempus. Quod si sint que ad vtramqꝫ partem continet tempus: illa modum vtrunqꝫ subeunt. Erant enim ac erunt. Ea vero que neutra ex parte continet tempus: neqꝫ erant: neqꝫ sunt: neqꝫ erunt. Sunt autem ea: quoruꝫ opposita semper sunt. Veluti diametruꝫ incommēsurabileꝫ esse coste: semper est Atqꝫ hoc non erit in tempore: neqꝫ igitur illud erit diametrum in quaꝫ incommensurabilem esse coste.

Quapropter semper non est: quod contrarium est ei quod semper est. Quoruꝫ vero contrarium non semper est: ea et esse: et non cē possunt: atqꝫ ipsorum est et generatio ⁊ corruptio.

Capitulum sextum.

IPsum autem nunc continuatio temporis est: vt antea diximus. Preteritum enim et accidens tempus coniungit: atqꝫ vltimum omnino temporis est. Est enim huius quidem principium illius autem finis Verum hoc non vt in puncto manente patet. diuidit etiam potentia tempus atqꝫ vt tale est: diuersuꝫ est semper. Vt autem coniungit. semper est idem: vt in mathematicis lineis fieri solet: non eñ idem semper vnumqꝫ punctum est cogitatione. Cuꝫ enim diuidimus: aliud est atqꝫ aliud punctum. At quo linea est vna: hoc idem est penitus punctū. Sic et ipsum nunc: partim tēporis est diuisio potentia: vti diximus. partim finis est vtrorūqꝫ ac vnio. Est aūt idē ⁊ ꝑ idē diuisio atqꝫ vnio. At esse non idem est: Ipsum igitur nūc: hoc vno dicit̄ modo Alio vero modo tempus huic propinquum. Dicimus enim nunc accedet: q̄

hodie veniet. At res que acte sunt alijs
non nunc fuisse dicimus: neqꝫ eluuio-
nem quanqꝫ tempus continuũ est vsqꝫ
ad illã. Sed quia nõ sunt prope: ideo
non illo modo dicuntur. Ipsum autẽ
olim tempus est ad prius atqꝫ posteri⁹
nunc definitũ: vt olim cepta est Troia:
ꝛ olim eluuio erat. Oportet enim fini-
tum ad ipsum nunc esse: erit ergo atqꝫ
tempus quoddã ab hoc ad illud vtrũ-
qꝫ terminatum. Quod si nullum est tẽ-
pus quod non sit olim: omne sane tem-
pus erit finitum. Deficiet ne igitur tã-
dem. At id fieri nequit: si semper est mo
tus. Aliud ne igitur: atqꝫ aliud erit. an
idem sepe redibit. an vt motus: ita sese
habet et tempus: vt patet: nam si vnus
idemqꝫ sit: ꝛ tempus idem ac vnũ erit.
Sin vero non sit nec illud vnum idem
qꝫ redibit. Cum autem ipsum nunc: fi-
nis sit atqꝫ principium temporis non
tamen eiusdem sed transacti quidem fi-
nis principium autem consequentis.
Ut circulus in eodem quodammodo
curuum et concauum habet: sic et tem-
pus in principio est semper ac fine. Et
propterea semper aliud aliudqꝫ vide-
tur: non enim ipsum nunc principium
est ꝛ finis eiusdem. Simul enim et per
idem opposita numero essent: nõ ergo
tempus deficiet: quippe cum ipsum sit
in principio semper. Ipsum autem iam
pars futuri preteritiue temporis est in
diuiduo nũc instãti propinqua. Quã-
do ambulabis aut ambulauisti? Iam
ambulabo inqt. aut iam ambulaui: q:
tẽp⁹ in quo ambulabit vel ambulabit
est prope nunc ipsum instans: ꝛ nõ lon
ge distat. Illum autem non dicimus iã
captum fuisse: quia longe ab instanti
nunc distat. Ipsum aũt nuper ea pars
est preteriti temporis: que instãti nunc
est propinqua: quando venisti? nuper
inquiet: si tempus instanti nunc sit pro
pinquum. Quondam autem pars est
eiusdem temporis longe ab eodem nũc
distans. Subito autem dicimus: cum
quippiã in tempore insensibili ob bre-
uitatem dimotum est. Mutatio autem
oĩs natura est dimotiua atqꝫ in tempo
re oĩa fiunt ꝛ corrumpũtur. Quapro-
pter sunt qui sapientissimũ ipsum esse
dicebant. At pithagoricus Paro ru-
dissimum esse dixit: quia in ipso etiam
obliuiscũtur: rectius dicẽs. Patet igi
tur corruptionis magis esse per se cau
sam tempus qꝫ generatiõis: vt ꝛ antea
diximus: mutatio nanqꝫ per se quidem
est dimotiua. Generationis autẽ ꝛ vt
quippiam sit causa per accidẽs est. Id
indicatur ex eo satis: quia nihil qui-
dem fit nisi ipsuꝫ moueatur aliquo mo
do: atqꝫ quippiam agat. Corrumpitur
autem aliqd: etiã si nõ moueatur: atqꝫ
hãc corruptionẽ a tempore fieri maxi-
me debere consueuim⁹: verum neqꝫ hãc
temp⁹ facit: sed hãc quoqꝫ mutationẽ
accidit in tpe fieri. Esse igit tps. et qd
nam sit: quotqꝫ modis nũc ipm dicat: ꝛ
qd sit olim: q:id iam quid nuper: quid
quondam: qd subito: satis p ea q dicta
sunt explicauimus. His autẽ hoc per
acto determinatis: patet omnem muta
tionem necessario in tempore esse: ꝛ oẽ quod
mouetur in tempore moueri. Celerius
enĩ ꝛ tardius in oĩ sane mutatione est:
nã in cũctis ita videtur. Dico aũt id ce
lerius moueri: qd pri⁹ ad id quod per-
git venit: modo sit id spacium vnifor-
misqꝫ motus. Uelut in ratiõe: si ambo
super circumferentia aut super recta li-
nea moueãtur: ꝛ in ceteris simili modo.
At ipsuꝫ prius in tempore est. Prius
enim: atqꝫ posterius ratione distantie
ad ipsum nũc dicimus: ipsum vero nũc
terminus est trãsacti atqꝫ futuri. Qua
re cum ipsum nunc in tempore sit: ꝛ pri⁹
ipsum posteriusve in tempore erit. In
quo nanqꝫ nunc ipsum est: in hoc et di-
stantiam ipsius nũc esse necesse est: mo
do autem contrario prius ipsuꝫ in pre-
terito atqꝫ futuro tempore dicitur: naꝫ
in preterito quidem id dicimus prius:
quod lõgius ab ipso nunc distat: id ve
ro posterius qd eidem propinqui⁹ est
In futuro autem id quidem prius: qd
est propinquius illi: id vero posterius:
quod ab eodem longius distat. Qua-
re cũ ipm quidem pus in tpe sit: omneꝫ
aũt motũ comitetur ipm pri⁹: vt patet:
perspicuũ est omnem mutationem om-
nemqꝫ motum in tempore esse.

Capitulum septimum.

Dignum autem est considera-tione: ⁊ quonam modo sese habet ad animam tempus ⁊ cur in omnibus tempus esse videtur: et in terra: et in mari: atq; in celo. An quia tempus cum mensura sit motus affectus est quidam ipsius: vel habitus. Hec autem mobilia cũcta sunt. In loco nanq; sunt vniuersa. Tempus vero ac motus simul potẽtia sunt atq; actu. Dubitauerit autem quispiam: si anima sublata tẽpus esse possit nec ne. Nam si numeratum esse nõ possit: neq; quicq̃ numerabile esse potest. Quare patet neq; numerum esse posse. Est enĩ numerus aut id quod numeratur: aut numerabile ipsum. Quod si nihil aliud aptum est numerare q̃ anima. ⁊ anime mens impossibile est si anima nõ sit: tẽpus esse: nisi id quod subiecto est tempus: si fieri potest: vt sit sine anima motus. Ipsum enim prius atq; posterius est in motu: tempus autem est hec vt numerabilia sunt. Dubitauerit etiã quispiam qualisnam motus tempus est numerus. an qualisuis. Generatur enim in tẽpore ac augetur: et alteratur itidẽ in tẽpore: atq; corrumpitur. Quo igitur motus est: hoc motus cuiusq; tempus numerus est. Quapropter tẽpus: absolute motus cõtinui: sed non cuiusdam numerus est. At vero fieri potest: vt nunc ⁊ aliud moueatur: quorũ vtriusq; motus temp9 numerus erit. Aliud ne igit̃ atq; aliud erit. Et equalia duo tẽpora simul erũt: an vnũ tempus motus metiatur vtrosq;. Omne nanq; tempus vnum similiter est ⁊ simul: specie vero sunt eadem: ⁊ q̃ non sunt simul. Nã vt si sint hi quidẽ canes: illi aũt equi atq; vtriq; sint septem: idem est numerus vtrorũq;: sic et eorum motuum q̃ simul incipiunt simulq; desinunt: idẽ est numero temp9 ⁊ si celerior alter forsitan est: tardior alter: ⁊ alter latio. alter ẽ alteratio. Quã q̃ enim mot9 hisce differũt differẽtijs: idẽ est tamẽ temp9 alterationis lationisve equale: si simul fiant: quippe cũ ⁊ numer9 sit idẽ canũ equorũ ve quẽ diximus. Et propterea motus quidem diuersi: seorsumq; fiunt: tẽpus aũt idẽ est vbiq;: quoniam ⁊ numerus eorũ q̃ sunt: equalia simul: q̃ vnus ⁊ idem vbiq; est. At qui cũ latio quedam sit motus ⁊ huius species sit cõuersio: vnũquodq; aũt vno quodã sibi numeret̃ propinquo vnitates quidẽ vnitate: equi autem equo. Tempus etiam hoc pacto tempore perfecto quodã mensurabit̃ definito. Atq; motu quidẽ tẽp9. Mot9 aũt tpe mẽsurat̃: sicuti diximus Hoc autẽ ideo ẽ q: quantitas mot9 ac tẽporis: ab eo motu qui definit9 est tpe mẽsuratur: si igitur ipm primũ propinquorum oĩm est mẽsura: vniformis sane cõuersio mensura potissimum erit: quoniam huiusce numerus notissimus ẽ: vt patet. Atq; alteratio quidem vniformis non est: nec accretio: nec generatio: latio ẽ. Quapropter ⁊ motus ipsi9 sphere tẽpus esse videtur: quia ceteri mot9 hoc motu mensurantur: ⁊ etiam ipsum tempus. Propter hoc et id accidit: quod cõsuetum est dici. Res enim humanas et ceterarum eas que naturalem motũ et ortum ac obitum subeũt: circulum esse dicunt. Idq; propterea: quod he vniuerse tempore dijudicantur: fineq; subeunt: ac principium: perinde atq; si reditione quadam hoc fiat. Etenim temp9 ipsum circulus quidam esse videtur. Hoc autem ideo rursus videtur: quia talis lationis est ipm mẽsura: ⁊ a tali latione ipsum etiam mensuratur. Quare dicere rerum eas que fiunt circulum esse: est dicere tpis circulũ quẽdam esse. hoc aũt ideo dicitur: q: temp9 mẽsurat̃ ipsa cõuersione. Id enim quod mẽsuratur: nil aliud esse videt̃: preter id quod metitur: q̃ totũ plures mẽsure. Dicit̃ etiã recte: nũerũ quidem eũdem esse ouiũ atq; canum si est equalis quaternitatem autem nõ eãdem esse: neq; quattuor eadẽ esse. Quẽadmodum neq; triãguli sunt ijdem: ij quorũ alter ex equalibus: alter inequalibus omnib9 laterib9 constat: q̃q̃ eadem est vterq; figura: quoniam ambo trianguli sunt. Eadem enim aliqua eo dicuntur: cuius non differũt differentia: non eo cuius differentia differunt. Veluti trianguli dicti: differentia trianguli: differunt non figure. Igitur trianguli quidem sunt diuersi: figure autem diuerse non sunt: sed in can-

dem vnamve

dem vnamve eadunt diuisionē: figura nãq; talis quidē est circulus: talis aūt est triangulus ⁊ hisce talis quidem est equalium laterū: talis autem inequalium. Sunt igitur eadem hi figura. Trium enim vterq; est angulorum: at non sunt triangulus idem: ⁊ numerus igitur dictus pari rōne idez est sane. Non enim numerus ipsorū differentia numeri differt: q̄ternitas autē non eadem est. Ea nãq; de quibus dicitur differunt: hec enim canes sunt: illa oues. Sed de tēpore quidem ipso: ⁊ de hisce que circa ipsum quidem sunt: ad hanc autem cōsiderationē accommodantur satis iam diximus.

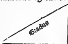

¶ Explicit liber quartus.

¶ Incipit Quintus.

Aristotelis de naturali auscultatione. Liber quintus.

¶ Caput primum.

O:um autez qui mutãtur aliud per accidens mutatur: veluti cū ambulare musicum dicim⁹: q: id ambulat cui accidit musicū esse. Aliud ex eo: quia si huius aliq̇d mutatur: simpliciter dicitur mutari: vt ea que per partes mutari dicuntur. Corpus enim sanatur: quia oculus aut pectus sanatur. Hec vero partes totius corporis sunt. At est aliquid quod neq; per accidens mouetur: neq; ex eo: quia aliquid ipsius mouetur: sed quia ipsum primo mouetur atq; hoc est id quod per se mobile est. Est autē aliud in alio motu vt alterabile: ⁊ alterabilis sanabile: aut calefactibile. Similis est et in eo quod mouet diuisio. Aliud enim per accidens mouet. Aliud parte qua ipsius aliq̇d mouet. Aliud per se primo: vt medicus quidem sanat: manus autem percutit. Cum autem sit quippiam quod primo mouet: ⁊ quippiam quod mouetur: ⁊ tempus in quo: et preter hec id ex quo: ⁊ id ad quod. Omnis nanq; motus ex quopiam in quippiā est. Aliud est enī id quod primo mouet: ⁊ id in quod: atq; ex eo quo mouetur. Veluti lignum ⁊ calidū atq; frigidum: quorū aliud est quod: aliud ad quod: aliud ex quo mouetur. patet motum in ligno esse: et non in forma. Neq; enim forma neq; locus: neq; etiā ipsum tantū mouet aut mouetur. Sed est id quod mouet: ⁊ id quod mouetur: et id ad quod mouetur. Mutatio nãq; magis ab eo ad qḋ est: q̄ ab eo ex quo est nūcupatur. Quapropter corruptio mutatio est ad id quod non est: ⁊ si id quod corrumpitur ex ente mutatur: et generatio ad ens est mutatio: ⁊ si id qḋ generatur ex non ente mutatur: q̇d igitur est mot⁹ prius est dictū. Forme autem: ⁊ affectus: ⁊ locus ad que mouētur ea que subeunt motū immobilia sunt. Veluti scientia ⁊ caliditas. Dubitauerit tamen quispiā: si affectus sunt mot⁹. Albedo autez est affectus: ad motum enim erit mutatio. At fortasse non albedo est motus: sed dealbatio. Est autem ⁊ in illis id quod est per accidens: ⁊ id quod est per partem atq; per aliud ⁊ id etiam quod primo: et nō per aliud est. Id enim quod dealbat̄: ad id quidem quod intelligitur mutatur per accidens. Colori enim accidit vt intelligatur: ad colorem autem: quia album pars est coloris ⁊ in europā: q: athene pars sunt europe: ad colorē autez albū per se. Patet igitur quomodo per se quippiā mouetur: ⁊ per accidēs: ac per aliud: et quomodo idē primū est in mouente: et in subeunte motū: ⁊ motū non in forma: sed in eo qḋ mouet̄: in ipsoq; mobili actu. Mutatio igitur ea que est per accidēs omittatur: est enī in omnibus ⁊ semper ac omnium. Ea vero que non per accidens est: non in omnibus est: sed in cōtrarijs ⁊ in medijs ⁊ in contradictione: cuius fides est ex inductione. Fit autē e medio mutatio: vtitur enim ipso vt contrario ad vtrunq;. Est enim mediū quodāmodo ipsa extrema. Quapropter ⁊ hoc ad illa: ⁊ ad

hoc illa contraria quodāmodo dicuntur: ceu media fidium grauis ad vltimaꝫ dicitur ⁊ acuta ad primā. Fuscum etiam album ad nigrum dicitur: et nigrum ad album.

¶ Caput secundum.

CUm autez omnis mutatio e quopiam sit ad quippiā: vt ipsum quoqꝫ nomē significat: quorum aliud prius aliud posterius est. Id quod mutatur: mutari quatuor modis potest. Aut cū e subiecto ad subiectū: aut e non subiecto ad non subiectum: aut e non subiecto ad subiectum: aut e subiecto ad nō subiectū mutatur. Dico autem id subiectum quod affirmatiōe significatur. Quare ex dictis tres mutationes esse necesse est: eā que e subiecto ē ad subiectū: et eā q̄ e subiecto ad nō subiectū: et eam que e nō subiecto est ad subiectū. Ea nanqꝫ que est e non subiecto ad nō subiectum: nō est mutatio: quia per oppositionem non est: neqꝫ enim contraria: neqꝫ contradictoria est. Ea igitur mutatio que per contradictionē e non subiecto est ad subiectuꝫ generatio est: alia simplex q̄ est simpliciter: alia quedam que est cuiusdam. Velut ea quidē que e non albo ad album huius est generatio. Ea vero que est ex eo quod nō est simpliciter ad substantiam: generatio simpliciter est: ꝙ quidem simpliciter fieri et non aliquid fieri dicimus. Ea vero que ad nō subiectū est ex subiecto corruptio est simpliciter quidem: ea que est e substātia ad ipsum nō esse. Quedam autem ea que est ad negationem oppositam: vt in generatione est dictum. Si igitur id quod nō est multis dicitur modis: ⁊ neqꝫ id moueri potest: quod in compositione diuisioneqꝫ cōsistit: neqꝫ id quod est potētia: quod quidem ei opponitur: quod est simpliciter: nam id quidē quod est non albū: aut non bonum: moueri per accidens potest. Esse eniꝫ id homo potest: quod est non album. Id autem quod nō hoc simpliciter est: nullo pacto moueri potest. Fieri enim non potest: vt id quod nō est moueatur. Impossibile est profecto generationē esse motum: id enim quod haud est generatur. Nam et si ꝙ maxime per accidens generatꝰ: vere tamen de eo quod simpliciter generatur id dici potest: ipsum inq̄ id esse quod haud est. Simili sane modo fieri etiaꝫ nequit: vt ipsum idē quiescat. Hec igitur difficilia accidunt huic moueri inq̄ id quod non est: et si omne quod mouetur in loco sit: id autem quod non est in loco non sit: erit enim alicubi: id profecto quod haud est non mouetur. Neqꝫ ergo corruptio motus est motui: nanqꝫ motus cōtrariꝰ est: aut quies. At corruptio contrariū est generationi. Cum autem omnis motus sit quedam mutatio: tres vero sint mutationes: quas diximus. Quarum due que in contradictione consistunt: generatio inq̄ atqꝫ corruptio: motus non sint vt ostendimus: motum eam esse solum mutationē necesse est: qua e subiecto ad subiectuꝫ acceditur. Subiecta vero aut contraria sunt aut media. Eteniꝫ priuatio ponatur contrarium. Atqꝫ nudum: ⁊ albū ac nigrum affirmatione significantur.

¶ Caput tertium.

SI igitur predicamēta diuisa sint: ⁊ aliud sit substātia: aliud quātitas: aliud q̄litas: aliud vbi: aliud ad aliquid: aliud actio: aliud passio: tres esse motus necesse est: quantitatis: qualitatis: ⁊ loci. In substātia vero motus non est: propterea ꝙ nihil substantie contrariū est. At neqꝫ in hisce que sunt ad aliquid: altero enim subeunte mutationem: alterum mutationem nō subiens vere dici potest: quare motus ipsorum per accidens est. Neqꝫ item agentis est motus ac patientis: neqꝫ mouentis ac eius qđ mouetur: quia motus non est motus: neqꝫ generationis est generatio: neqꝫ omnino mutationis mutatio. Motus enim dupliciter motus esse potest: aut vt subiecti vt homo mouetur: quia ex albo in nigrum mutatur. Et motus ne igitur hoc modo aut calefit: aut mutat locum: aut accrescit: aut decrescit. At hoc fieri nequit. Mutatio nāqꝫ non subit rationeꝫ subiecti. Aut hoc ipso: quod aliquod aliud subiectum ex vna mutatione ad aliam mutationis

speciem perinde vt homo ex egritudine ad sanitatem mutatur. At neqꝫ hoc esse potest nisi per accidens: hic enim motus ex alia forma in aliam est mutatio: ꝛ generatio ꝛ corruptio modo eodem hoc excepto his quidem ad sic opposita esse motū autē nō similr. Simul igitur in morbū e sanitate mutat̃: et ex hac ipsa mutatiōe ad aliā. Patꝫ igitur cum egrotauerit: ad q̃uis fore mutatū. Quiescere nāqꝫ pōt. Et insuper nō ad quāuis semper: ꝛ illā ex aliquo nimirū in aliqd̄ aliud erit. Quare et opposita sanatio erit: nō ergo mot⁹ est mot⁹: nisi per accidēs. Velut si e recordatiōe ī oblīuionē mutat̃: q꞉ cui illud inest id interdum in scientiā: interdū in sanitatē mutatur. Preterea si mutationis est mutatio: gn̄ationis generatioqꝫ: in infinitum erit abitio: necesse est autē ꝛ priorē esse: si posterior erit veluti si generatio simplex aliquādo fiebat ꝛ ipsum fiens fiebat. Quare nōdū erat fiēs simpliciter sed aliqd̄ fiens: atqꝫ iam fiēs ꝛ hoc rursus aliqū fiebat. Quare nondum erat tunc fiens cū aūt infinitoꝝ primū q̇cq̄ nō sit: primū ipsum nō erit. Quare neqꝫ id erit qd̄ heret. Impossibile est igit̃ gn̄ari quicq̄ moueri aut mutari. Preterea eiusdem est cōtrarius mot⁹. ꝛ q̇es insuper: ꝛ gn̄atio atqꝫ corruptio. Quare ipsum fiens tunc corrumpitur cuꝫ fit fiens: neqꝫ enim statim fiēs neqꝫ posterius: fit eīn opꝫ id qd̄ corrūpitur. Preterea ꝛ ei quod generatur: ꝛ ei qd̄ mutatur materiaꝫ subesse opꝫ. Erit igitur vt alterabile corp⁹ est aut aīa: sic aliq̇d id quod fit motus vel generatio. Et aliq̇d rursus ad quod mouentur: opꝫ eniꝫ huius ex hoc ad hoc motum aliq̇d esse: nō motū vel generationē. Et insuper quo pacto erit. Nō eīn generatio perceptionis erit perceptio. Quare neqꝫ generatiōis erit gn̄atio: neqꝫ quedā cuiusdaꝫ. Preterea si tres mutatiōis spēs sunt: subiectā naturā harum aliquā esse: ꝛ ea īquā mouētur necesse est. Veluti lationē alterari aut fieri necesse est: oīno aūt cū oē qd̄ mouet̃ trifariā moueat̃: aut q꞉ per accidēs mouet̃: aut q꞉ pars aliq̄ mouetur: aut q꞉ per se mouetur: ꝑ accidēs dūtaxat mutari mutatio pōt. Veluti si

is qui sanatur currit vel discit. At eaꝫ que est per accidens iādudum omisim⁹ Cum autem neqꝫ in substantia: neqꝫ in relatiōe neqꝫ in actiōe passiōe ve fit motus restat in q̄litate quātitate ac vbi tātummodo motū esse. In vnoquoqꝫ nāqꝫ istoꝝ cōtrarietas est. Is igitur mot⁹ qui in qualitate est: alteratio fit hoc eīn cōe nomen positū est: atqꝫ qualitatē nō eam dico: que in substantia est. Est eīn ꝛ differētia qualitas: sed eā que est passiua: qua quippiā pati dicit̃: aut impossibile eē. Is aūt qui est in quātitate: cōmuni quidē noīe caret: habet aūt earuꝫ partiū in quas diffundit̃ noīa: quarum altera accretio: alia decretio nūcupat̃. Ea q̇dē qua ad ꝑfectā accedit̃ magnitudinem accretio. Ea vero qua ex hac receditur decretio. At is qui est in loco ꝛ cōi nomine caret ꝛ ꝓprio: latio autem cōi noīe nuncupetur: q̄q̄ ea sola ꝓprie ferri dicuntur: in quibus cū mutant locuꝫ nō est situ stare: ꝛ que loco seipsa nō mouerit. Mutatio autem ea que est eadem in forma ad magis ac minus tale alteratio est. Ea nauqꝫ mutatio qua ex contrario ad cōtrarium itur: aut simpliciter aut aliqua ex parte mot⁹ nimirum est: nā si ad min⁹ tale acceditur ad contrarium si ad magis vt ex contrario in ipsum mutari dicetur. Nihil enim interest aliqua ex parte quippiam an absolute mutetur. Attamen aliqua ex parte esse ipsa contraria oportebit. Est autem ex eo magis minusve tale: quia plus aut minus inest contrarij: et non inest. Ex his igitur que dicta sunt patet motus has tres solas esse mutationes. Est autem immobile ꝛ in quod moueri non potest: ꝛ id quod multo in tempore vix mouetur: aut id quod tarde admodum incipit: ꝛ id insuper quod aptū est quidē vt moueatur moueriqꝫ potest non tamen tunc cum est aptum moueri ꝛ vbi ꝛ quēadmodum est aptum mouet̃ quod quidem solum immobilium quiescere dico. Est eīn motui cōtraria q̇es Quare fit vt ipsa sit priuatio susceptiui. Quid igitur est mot⁹: ꝛ quid quies: et quot sunt mutationes: et quot motus: per ea que diximus perspicuū iam euasit.

¶ Capitulum .xxvi.

Ex eo quod motus est in tpe pt cognoscive locitas eius: et qr est in loco põt videri idẽtitas et diuersitas illius penes idẽtitatẽ et diuersitatẽ locorũ ad q̃ terminat. Jõ p notitia istorũ est pmitt' videndũ in qbus p̃dicamẽtis reperitur motus.

Primum. c.3.t.7.

¶ Ubi notãdũ ſm phũm .v. physic. q mutatio est trãsitus ex quodã in quoddã .i. de termino a quo ad terminũ ad quẽ. Et hic trãsitus põt fieri ex negatiuo in positiuũ. et sic est gñatio: qr gñatio est progressus de nõ esse ad esse: aut ex positiuo in negatiuũ et sic est corruptio. aut ex positiuo in positiuũ. et sic est motus proprie: qr motus est acq̃sitio partis post partem seu actus entis in potẽtia ſm q in potẽtia.

Scdm.

¶ Scdo notãdũ q in aliquo p̃dicamẽto est mutatio per se et in aliquo per accidẽs. Jn illo p̃dicamẽto est mutatio p se cuius imediatus terminus a quo vel ad quẽ est aliqd illius p̃dicamẽti. et sic in p̃dicamẽto subẽ est mutatio p se .s. gñatio vel corruptio. qr terminus imediatus ad quẽ gñationis est subã. imediatus terminus a quo est etiam substãtia nihil eñ ppꝛie gñatur vel corrũpit nisi substãtia ſm phũm .v. phy. et primo de gñatione: in p̃dicamẽto quãtitatis est mutatio per se: qr terminus imediatus augmẽtatiõis vel diminutiõis est quãtitas.

T.c.7. t.c.10. et 20

et iterũ in p̃dicamẽto qualitatis: qr terminus imediatus alterationis est qualitas .s. calefactiõis caliditas: et albefactionis albedo. Deinde in p̃dicamẽto vbi est mutatio per se: qr terminus imediatus motus localis est vbi vel locus. Jn ceteris aũt p̃dicamẽtis solũ est motus vel mutatio per accidens: eo q per motũ factum põt alicui aduenire noua denoĩatio alicuius illorũ .s. q aliqd sit simile postq̃ nõ erat: aut agẽs vel patiẽs postq̃ nõ erat: et sic de aliis: sed nõ est motus nec mutatio per se: quia nullum illorum sex predicamentorum: potest esse mediatus terminus motus vel mutationis vt pz inductiue: nã cũ aliqs ẽ pr postq̃ nõ fuit pr nõ est qr pater vel paternitas: aut filius vel filiatio fuerit imediatus terminus gñationis: sed solũ forma substãtialis vel cõpositũ. Et similiter cũ per calefactionem fit aliud agẽs vel patiẽs: et nõ est terminus imediatus actio vel passio: sed caliditas.

* Addi se q̃ q ad actionem vel passionem ñ ẽ p se motus: lz p calefactionez aliqd p̃dicamẽti actiõis vel passiõis acq̃ratur: vtpote qdã respectus.

* ¶ Ex p̃dictis sequit q licet in p̃dicamẽto subẽ sit motus per se capiendo motũ cõiter vt se extẽdit ad omnẽ mutationẽ: nõ tamẽ illo est motus ppꝛie dictus: primũ pz: qr ibi est gñatio et corruptio. scdm aũt est manifestũ: eo q motus proprie dictus est successiuus de positiuo in positiuum. qđ nõ cõpetit predicamẽto substãtie. Et vt hec clarius intelligantur notandũ q sunt q̃tuor cõclusiões cũ suis pbationibus quas ponit phũs .v. physi.

Prima cõclusio.

¶ Prima cõclusio. nec gñatio nec corruptio est motus vel quies. prima pars pbatur. omne qđ mouet vel quiescit est. sed illud qđ gñatur nõ est: igitur illud qđ gñatur nõ mouet nec q̃escit. et per cõsequens gñatio nõ est motus nec q̃es. scda pars declaratur. nã motui vel q̃eti solũ cõerariat motus vel quies: sed corruptioni nõ cõtrariatur motus nec quies. igitur corruptio non est motus nec quies: maior patet: et minor similiter. qr corruptiõi cõtrariatur gñatio: que vt pbatum est: nec est motus nec quies.

Correla. T.c.9.

¶ Ex ista cõclusiõne infert phũs q sola mutatio que est de subiecto in subiectũ est motus. pbatur tres sunt species motus vel mutationis et nõ plures scz a nõ subiecto in subiectũ: et a subiecto in nõ subiectũ: et a subiecto in subiectum: sed prime due mutationes nõ sunt motus: qr sunt gñatio et corruptio. igitur sola illa est motus que est de subiecto in subiectũ scz de positiuo in positiuũ.

2a pclo. T.c.10.

¶ Scda cõclusio: nec ad substantiã nec ad relationẽ est per se motus. pma pars pbatur omnis motus est de cõtrario in cõerariũ: sed subẽ nihil est ↄtrarium. igitur ad subiectũ nõ est motus per se. minor est philosophi in p̃dicamentis: et maior patet inductiue. et dicit cõmentator q phũs intelligit p cõtraria mediata cõtraria: quorũ vtrũq est forma vel habitus et habẽt media. 2a pars etiam pbatur. ad illud nõ est motus per se qđ põt alicui acquiri per solam mutationẽ factã in alio: sed relatio est huiõi igit. maior patet: qr ad nihil est motus per se qđ acquiritur sine motu subiecti sui. nã terminus per se motus semper debet esse in eodẽ in quo est motus. cũ motus sit actus entis in potẽtia ſm q in potẽtia. minor vero est nota eo q sortes põt fieri similis vel equalis platoni p solã mutationẽ factã in platone: dato q plato augeat et albefiat quousq sit talis et tantus qualis et quãtus sit sortes.

3a pclo: T.c.10.

¶ Tertia ↄclusio nec ad actionẽ nec ad passionem est per se motus. pbatur ad motũ nõ est per se motus. nec ad gñationẽ. nec ad corruptionẽ. igit nec ad actionẽ vel passionẽ. patet cõsequẽtia antecedẽs autẽ est notũ eo q motus nõ mouet: nec gñatio nec corruptio vt tractat .v. physi.

Correla. T.c.9.

¶ Ex p̃dictis infert phs correlarie q solũ in q̃titate: qualitate et vbi est p se motus patet qm in aliis p̃dicamẽtis nõ est per se motus vt pbatũ est et in his tribus per se motus qr ẽ cõtrarietas sufficiẽs ad motũ i quolibet istorũ triũ reperit.

4a pclo: 6.phy.77

¶ Quarta cõclusio: solũ ad qualitates de scda vel tertia specie est per se alteratio: pbatur qz qualitates de secunda vel tertia specie est per se alteratio: et nõ ſm q̃litates aliarũ specierũ etc. antecedẽs pbatur. primo p prima parte: qm durũ et molle sunt in scda specie qualitatis ſz phm in predicamẽtis: modo ad durũ vel molle est per se motus alteratiõis: qr mollicies est immediatus terminus mollificationis: et duricies durificationis. Jtẽ caliditas et albedo sunt qualitates tertie speciei terminãtes imediate calefactionem et albefactionẽ: quo ad caliditatẽ et albedinẽ est per se motus alterationis. Scda pars antecedẽtis principalis probatur p. io q ad q̃litatẽ q̃rte spẽi nõ sit p se motus nec alteratio. qr ad illud nõ est p se alteratio qđ variat ad solã variationẽ alterius: sed forma et figura fiũt per solã variationẽ motus localis quãtitatis vel alteratiõis de secũda vel tertia specie qualitatis igitur etc.

¶ Scdo arguit q ad qualitates prime speciei non sit motus per se vel alteratio: qm ad sanitatẽ vel egritudinẽ non est per se motus cũ ille cõsurgunt ex sola alteratiõe qualitatũ primarũ. ¶ Jtẽ ad virtutes morales nõ est per se motus: qr fiunt ad solã alterationem sensus: cum enim virtutes habeãt fieri ſm delectationes et tristitias ſm phũz in ethicis: delectabile autem vnitur actualiter sensui: et sic alterat sensus exterior: aut per memoriã: et sic alterat virtus memoratiua: aut per speciẽ: et sic alteratur imaginatiua. ¶ Jtẽ declaratur consequenter q ſm virtutes itellectiuas non sit per se motus nec alteratio: qr aut dicũtur ad aliquid vt scientia: aut fiunt per alterationẽ sensus.

Primum.

Contra predicta arguit. et pmo q generatio vel corruptio sit motus: qr calefactio est motus: et calefactio est generatio: qr per illã gñat caliditas. igitur etc. Et si dicit q cõclusio intelligit de gñatione subẽ: adhuc arguit: nã calefactio ideo dicitur motus: qr caliditas successiue acquirit per illam sed forma substãtialis etiã successiue acquirit: vt patet in augmẽtatiõe ppꝛie dicta qua acquirit successiue forma substãtialis: sicut materia et quãtitas. igit etc.

Secundũ

¶ Jtẽ videt fuisse de intẽtiõe phi in postp̃dicamẽtis: vbi ponit spẽs motus generationẽ et corruptionẽ. ¶ Scdo arguit: q ad substãtiã est per se motus: qr in illo p̃dicamẽto est per se motus in quo est cõtrarietas: sed in predicamẽto substãtie est cõtrarietas igitur etc. maior est phi .v. phy. et minor est phi pimo phy. dicẽtis: q in vnoquoq genere est vna prima contrarietas: et q omnis trãsmutatio est de cõerario in contrarium.

t.c.6.et.26 T.c.50. Tertium.

¶ Tertio arguit: q ad relationez est per se motus quia ad magnitudinem et paruitatem est p se motus: sed magnitudo et paruitas sunt relatiões igitur etc. maior patet: qr augmentatio est per se ad quantitatem maiorem: et diminutio ad quantitatem minorem. minor vero est philosophi in predicamentis.

Quartũ

¶ Quarto arguit q ad qualitates de tertia specie non sit motus: sed de prima. nam ad illud non est per se motus quod acquiritur per solum motum fa-

ctum in alio: sed sapores: colores: odores: qui sunt ter tie speciei qualitatis acquirũtur per solum motum factũ in alio: igitur ꝛc. maior est phi vbi supra: minor
F. Phy. 18. vero est euidẽs: q2 tales qualitates cõsurgunt per solum motum factum qualitatũ primarũ. ¶ Item arguitur ꝙ ad q̃litates de prima specie sit per se mot⁹: quia ille successiue acquirunt: sicut qualitates tertie speciei: virtus enim ꝛ scientia sanitas ꝛ egritudo possunt intendi ꝛ remitti.

Ad primũ. Duplex est generatio. pri. g. 10. et 20. **Ad primũ** dicitur ꝙ duplex est generatio: scilicet simpliciter et secundum quid. Generatio simpliciter sumpta est gñatio substãtie. Et generatio ẜm quid est generatio accidẽtis gñatio simpliciter dicta est mutatio idiuisibilis quãtũ est de se: sed generatio ẜm quid est mutatio successiua. de prima loquit̃ philosophus ꝛ non de secunda.
Aliquã formam generari successiue dupliciter intelligitur. ¶ Et ad rationẽ cũ dicitur forma substantialis generatur successiue: dicẽdũ ꝙ aliquam formã generari successiue intelligitur dupliciter: vno mõ habẽdo inceptionẽ per positionẽ de p̃senti: ita ꝙ nec ip̃a nec aliquid illi⁹ p̃suit. ¶ Alio modo habẽdo inceptionez ꝑ remotionẽ de p̃senti: ita ꝙ nũq̃ sit verũ dicere illã formã esse quũ aliq̃d illi⁹ p̃suerit. Primo mõ ꝓducit̃ aliqua forma substãtialis successiue. ꝛ secũdo mõ forme predicamenti qualitatis quãtitatis. ꝛ vbi. ¶ Ad formã igitur productã successiue primo mõ nõ est per se mot⁹: sed bene ad formã ꝓductã successiue scḋo mõ: vt est q̃titas vel albedo: ꝛ ideo mutatio ad primam
In postp̃dicamẽtis formã nõ est ꝑ se mot⁹: sed bene ad secũdã. Et ad authoritatẽ phi adductam ↄcedo ꝙ gñatio ꝛ corruptio ẽ mot⁹ cõiter dict⁹: sꝫ non ꝓprie de quo est sermo ad p̃ns.
Ad scḋm ¶ Ad scḋm dr̃ ꝙ ↄtrarietas sufficiẽs ad motũ debet esse extremoꝝ positiuorũ ꝑ se distãtiũ qualis nõ reperit̃ in p̃dicamẽto substantie. Et ad phm dico: ꝙ ibi locut⁹ est de cõtrarietate cõiter dicta: q̃ põt esse inter priuatiua et ↄ̃dictoria: de qua nõ loq̇tur ad p̃ns: sed de ꝓprie dicta: vt descriptũ est.
Ad tertiũ. ¶ Ad tertiũ dicit̃ ꝙ lꝫ ad quãtitatẽ maiorẽ vel minorez sit ꝑ se motus: non tñ ad magnitudinez vel paruitatẽ.
Ad quartũ ¶ Ad quartũ concedo minorẽ: ꝛ nego maiorẽ: ꝛ ad ꝓbationẽ dico ꝙ in gñatione coloꝝ saporũ ꝛ hui⁹ non solũ p̃supponunt̃ mot⁹ qualitatũ primarũ: sed etiã secũdaruꝫ: cũ eñ gñatur albedo duo mot⁹ ꝓcedunt: scꝫ primarũ qualitatũ ꝛ albedinis: qui dr̃ albefactio. Et ad illud qḋ dr̃ de q̃litatibus prime speciei. Rñdeo ꝙ lꝫ acquirant̃ successiue: nõ tñ ad illas est ꝑ se motus: q2 tales incipiũt esse ꝑ positionẽ de p̃nti: ꝛ non ꝑ remotionez: q2 per aliqḋ instãs est sanitas vel virtus anteq̃ non fuit illa sanitas vel virtus nec aliq̃d illius: quare ꝛc.

¶ Tractatus secũdi. ¶ Caput primũ.

POst hec dicam⁹ q̇d est, simul esse ꝛ seorsum: et quid tã gere: ꝛ quid inter: ꝛ quid deinceps: ꝛ quid herens ꝛ cõtinuũ. ꝛ quib⁹ hoꝝ vnũ quodq̃ competere aptũ est. Simul igitur ea loca dicuntur esse: que vno in loco sunt primo. Seorsum aũt ea que in diuersis sunt locis. Ea dicuntur tangere: quoꝝ extrema sunt simul. Id est inter: ad quod prius accedere aptum est id quod mutatur: ꝙ̃ ad id quod vltimũ mutatur. Secundum naturam continue subiens mutationem: atq̃ hoc est in minimis tribus. Est enim vltimum mutationis contrarium ipsum. Continue autem id mouetur: quod nihil aut perparũ rei nõ tp̃is intermittit. Nihil eñ intercapedo tp̃is ꝓhibet: fieriq̃ potest: vt post primã fidiũ vltima cõtinuo sonet: sed rei in qua mouetur. Atq̃ hoc et in motu q̇ loco accõmodatur: et in ceteris motionibus pꝫ. Cõtrariũ autẽ id est in loco: quod plurimũ recta linea distat: minima eñ est finita ꝛ finitũ mẽsura. Deinceps id est inter qḋ post principiuꝫ: aut positione: aut forma: aut aliquo alio definitũ: ꝛ id ad qḋ deinceps dicitur esse: nihil eoꝝ cadit q̄ in eodem genere sunt. Ut linea ad lineã vl' lineę: aut vnitas ad vnitatẽ vel vnitates: aut domus ad domũ. Nihil vero prohibet inter ipsa quippiã aliud esse: qḋ nõ deinceps est: ad q̇ppiã est deinceps: et est quid posterius illo. Non enim ipsum vnuꝫ ad duo: aut Calende ad nonas: sꝫ hec ad illa deinceps sunt. Herens aũt id est qḋ deinceps est: atq̃ insuper tangit. Qm̃ aũt oĩs mutatio est in oppositis: hec aũt sunt cõtraria: ꝛ nihil est mediũ cõtradictionis: pꝫ ip̃m qḋ est inter in cõtrarijs ip̃sis esse. Cõtinuũ aũt est q̇d herens. Dico aũt tũc continuũ esse: cũ vtriusq̃ fines q̇bus se tangunt: vnũ idẽq̃ fuerũt facti: atq̃ vt nomen significat continentur. Quod quidem esse non potest: si extrema sint duo. Hoc definito patet in his esse continuũ: ex quibus aptum est vnũ quid fieri tactu: ꝛ vt sit ipsum cõtinuũ vnum: sic ꝛ ipsum totũ fore vnuꝫ. Ueluti clauo: vel glutine: vel tactu vel copulatione. Patet etiaꝫ primuꝫ id esse: qḋ est deinceps. Quod eñ tãgit: id deiceps esse necesse est. Nõ omne aũt qḋ deinceps est tãgit. Quapropter ip̃m deinceps esse et in hisce q̄ sunt rõne priora. Ueluti in nũeris. Tactus vero nõ est: ꝛ si ↄtinuũ est tãgat necesse est. Si vero tãgit nondũ cõtinuuꝫ est: non eñ si simul sint extrema ipsoruꝫ vnuũ ipsa esse necesse est: sꝫ si sint vnum et simul esse necesse est. Quare copulatio vltima est generatione. Tangãt eñ necesse est: si copulabunt̃ extrema: ea vero que tangunt: non vniuersa sunt copulata. In quibus autem tactus non est: in hisce patet nec copulationem esse. Quare si pũctum est separatum ac vnitas vt quidam dicunt vnitatem ac

punctū idem esse impossibile est: punctis enim cōpetit tactus. Unitatibus esse deinceps: et inter illa quidem esse aliquid potest. Omnis enim linea est inter puncta. Inter unitates autem nihil esse necesse est. Nihil est enim inter dualitatem ac unitatem. Quid igitur est simul esse: seorsumque: quid tangere: quid inter atque deinceps esse: quid est herens atque continuum: et quibus horum unūquodque cōpetit: satis iam diximus.

¶ Caput secundum.

Unus autem motus multis dicitur modis. Unū enim ipm multipliciter dicimꝰ. Genere igit unꝰ est motus per predicamenti figuras lationes nanque omnes unꝰ genere motus sunt. Alteratio autem a latione genere est diversus. Specie vo unꝰ: quādo et genere est unus: et individua specie est: veluti coloris quidem sunt differentie. Igitur dealbatio et denigratio diversi sunt specie motus. Omnes igitur dealbationes eadē in specie sunt: et omnes itidē denigrationes: albedinis autem non sunt. Quapropter dealbatiōes omnes unꝰ specie motus sunt. Quod si sint aliqua que genera sunt et species simul: patet unum quidem in illis specie motū esse. Non absolute tamen specie unū: qualis est disciplina: si sciētia existimatiōis quidē est species: scientiarū aūt genus. Dubitauerit aūt q̄spiā: si unus sit specie motus: cū ex eodē in idē idē mutatur: veluti punctū unum ex hoc loco in hunc locū: iterum iterūve: at si sit: conuersio: rectaque latio idē erunt specie motus et volutatio: et ambulatio. An definitum est diuersum esse motum: si id in quo sit motus specie sit diuersum. Circunferentia autē a recto specie differt: gnē igit specieve motus hoc pacto est unꝰ. Absolute autem is unus est motus: qui substantia et numero unus est. Sed quisnam sit talis: patefiet facta diuisione. Tria enim numero sunt: circa que motuꝰ dicimus esse quod in quo et quando. Dico autē hoc pacto: esse enim quippiā qđ moueri necesse est. Uelut hoiem aut aurū. Et in aliquo hoc moueri: ceu i loco: aut affectu: et quādo. Omne eñ qđ mouetur in tēpore mouetur. Esse igitur gñe aut specie unuz: in ipsa re in qua fit motus consistit. Herere autē in tempore erat. Adesse simpliciter unum in uniuersis hisce consistit. Etenim id in quo fit motus: unum et indiuiduum esse oportet. Ueluti formam et tempus unum esse: et non intercapedines fieri. Et id quod mouetur unum non per accidens esse. ut album nigrescere: et coriscum ambulare. Unum autez est coriscus: ac albū: sed per accidens. Neque commune. Fieri eniz potest: ut duo simul homines eadem sanatione sanentur: ex oculorum morbo in sanitatem eorundem pergentes. At non unus motus hic est: sed specie unus. Si Socrates autem eadem alteratiōe specie diuersis temporibus ateratur: si corruptum iterum unum numero fieri pōt: erit et hec alteratio una: si non potest erit eadem, specie: sed non numero una. Extitit autez huic similis dubitatio: si una sit ipsa sanitas et habitus ipsi oīno atque affectꝰ in corporibꝰ ipsis necne. Ea nanque bū moueri fluere q̄ videnē. Si eadez igit atque una sit mane et nūc sanitas: cur et cū rursus q̄spiā amissam recuperauerit: et hec et illa non una nūero erit. Est eīn eadez ratio. Ueruz hoc interesse videt: qđ si habitꝰ sint duo: duo erunt et ipsi actꝰ: sicut si actꝰ sit unꝰ et habitū unū esse necesse est. Unus eñ actꝰ nūero: unꝰ nūero habitꝰ est. At si habitꝰ sit unus. Nō fortasse cuipiā videbit unꝰ etiā actꝰ esse. Cū eñ cessauerit q̄spiā ambulare nō est ipa ambulatio. Rursus autē ambulare erit. Nō si una et eadē est: idē ac unū et corrūpi et eē q̄sepe pōt. He igit dubitationes extra p̄sente ōsiderationē eē videt. Cū autez oīs motꝰ cōtinuus sit: si oīs est diuisibilis: eū q̄ simpliciter unꝰ est: ꝯtinuū esse necesse est: et si cōtinuus est unꝰ est. Nō eñ oīs omni continuus fieri potest: sicut nec aliud quoduis cuius: sed quorum ultima unum fieri possunt. Ultima vero quorundam non sunt: quorūdā sunt: at diuersa specie atque equoca. Quo nanque mō tāget aut unū fiet ultimū linee abulationisve. Herentes igit erūt et q̄ nō idē gñe sunt. Post cursuz

eñ quēpiā cōtinuo febres aggredi possunt. Et vt facis ipsiꝰ ex successiōe motio: latio est herens: cōtinua vero nō est positum est eñ ea cōtinua eē: quoꝝ vltima sunt vnū. quare herēres quidē ⁊ deinceps ex eo sunt: q: tps cōtinuū ē. Cōtinuus aūt est: q: motus continui sunt hoc aūt est: cū vtrorūqꝫ extremū ē vnū. Quapropter eē motū q̄ simplr ꝯtinuꝰ ac vnus est eūdē specie: ac vmꝰ: ⁊ vno in tpe eē necesse est. Uno quidē in tpe: vt imobilitas inter ptes nō fit. Intercapedine eñ mobile q̄escat necesse ē. Multi igitur ⁊ nō vnus ij motus sunt: inter quos media quies cadit. Quare si q̇s motus intercipitur statu: is neqꝫ vnus neqꝫ ꝯtinuus est. Intercipitur aūt si in mediū tps cadit. Spē aūt vnū eēt opꝫ: q: vltima eius qui non vnus est specie vnū cuadere nequeunt: ⁊ si tps nō itercipit. Tempus enim est nullū: ille vero specie est diuersus. Etenī motum vnuz ⁊ spē vnū esse necesse est. hunc autē non necesse est simplr vnum esse. Quis igitur motus vnꝰ est absolute: iam diximꝰ. Preterea motus vnus ⁊ isce dicitur q̄ est pfectꝰ: siue spē: siue numero vnꝰ: quē admodū ⁊ in ceteris pfectū ipm ac totū ipsius vnius est. Interduz aūt ⁊ si ipfectꝰ est vnus dicitur modo cōtinuus sit. Insuper alio modo pter dictos vnꝰ isce dicitur motus: qui vniformis est. Difformis enim aliqua ex pte nō vniꝰ esse videtur: sed isce potius qui vniformis est pinde atqꝫ linea recta. Difformis eñ diuisibilis est. Differre aūt videt: vt magis tale minusve differt. Est autem vniformitas omni in motu: aut difformitas. Etenim alterari quippiā vniformiter potest: et super vniformia ferri. vt circulum aut lineam rectam: et circa accretionem decretionēue simili modo. Difformitatis autem differētie sunt. Interdum enim est ratione eius super quod efficitur motus. Impossibile est enim vniformem esse motū: si non super vniformi magnitudine fiat: qualis est motio super lineam flexam: aut aliam magnitudinem talem: cuiꝰ: quevis pars ad quauis partem non accōmodatur interdum nō est ratione spacij nō tpis: non eius ad quod accedit: sed ratione modi. celeritate eñ iterduz tarditateqꝫ motus distinguitur. Cuiꝰ eniz eadē est celeritas: is est vniformis Cuius vo nō eadē est: is est difformis. Quapropter celeritas tarditasve non sunt species. nec differētie motus quippe cū omnes motus diuersos specie comitentur. Quare neqꝫ grauitas leuitasqꝫ que est respectu eiusdem: seu terre ad seipsam: aut ignis respectu sui. Unus est igitur ⁊ isce motus: qui ē difformis continuitatis nimirum ratiōe: sed minus qō quidem ei latio accedit q̄ super linea flexa fit. Id autē quod ē minus mixtione cōtrarij semper est tale. Nō si omnis motꝰ vnus et vniformis: ⁊ nō vniformis esse potest. hi qui diuersi sunt specie atqꝫ herent: non vnꝰ erunt atqꝫ continuus motus. Qui nāqꝫ fieri pōt vt isce sit vniformis: qui ex alteratione lationeue constat: accōmodetur enim necesse est.

Capitulum.xxvij.

Habita noticia perseitatis motuū ꝯsequēter illoꝝ identitas ac diuersitas est oñdēda. Ubi notādum pmo scdm phm. v. phy. q ad motū reqrītur motor. mobile. terminꝰ a quo. ⁊ terminus ad quē et dispositio sm quā est motus que in motu locali vocat spacium: ⁊ tps: ⁊ sm cōmentatorem istorum que requiruntur ad motum. quedam sunt intriseca motui: vt mobile terminus a quo ⁊ ad quem. ⁊ dispositio sm quam. est motꝰ. alia vt tēpus et motor dicuntur extrinseca. q: lꝫ ad motum requiratur tam tempus q̄ȝ motor. tamen quia istorum conceptus non includuntur in cōceptu essentiali motus. sicut cōceptus alioꝝ predictorum. ista dicuntur esse motui extrinseca. alia vo intrinseca. Scdo notādum iuxta doctrinam Arist. v. phy. q sicut vnum dicitur tripliciter. s. vnū gñe. vnū spē. vnuz numero. ita motus dicitur vnus triplr. s. vnus genere. vnus spē. ⁊ vnus numero. illi motus sunt vnus motus genere. qui sunt ad terminos eiusdem predicamēti. ⁊ sic oēs augmentationes sunt vnus motus genere. ⁊ omnes alterationes omnes motus localis. Sed illi sunt vnꝰ specie qui sunt ad terminos eiusdem spēi subalterne vt albefactio ⁊ nigrefactio sunt vnus motus specie: quia albedo ⁊ nigredo sunt eiusdem speciei subalterne. s. coloris. omnes autem albefactiones sunt eiusdē spēi spālissime: et etiam omnes nigrefactiones: quia omnes albedines sunt eiusdez speciei specialissime: et etiam omnes nigredines. Ille autem motus est vnus numero. qui est vnus simpliciter ⁊ motus continuus. vt motus celi. Ex istis sequitur q illi motꝰ distinguūtur genere qui sunt ad terminos diuersoꝝ generum vel predicamentorum vt augmentatio et alteratio. quia motus localis ⁊ alij motꝰ distiguunt specie qui sunt ad terminos diuersarum specierum: et illi sunt diuersorum generum. quorū termini sunt diuersorum generum. Illi autem qui sunt ad terminos diuersarum specierum subalternarum sunt diuersarum specierum subalternarum: vt calefactio et albefactio. illi vero motus distinguuntur specie specialissima q̄ sunt ad terminos diuersarū spērum spālissimaꝝ. vt albefactio ⁊ nigrefactio. Illi vero motus

T.c.3. Requisita ad motum.
secundum
T.c.31.
T.c.3.
T.c.33.
Correla.

distinguũtur nũero qui sunt ad terminos distinctos
[illegible]3ᵃ ꝯclo. numero. vt due albedines. ¶ His pmissis pono ꝯclo
nes q̃tuor de intẽtione phy. quaꝝ pria sit ista. Ad vni
tatẽ nũeralẽ motus nõ req̃rit vnitas motoris nec vni
tas termini a quo. Prima pars pz: eo ꝙ motꝰ celi est
[illegible].83. vnus ꝛ ꝯtinuꝰ motus. ꝭm phm̃. viij. phy. ꝛ tñ ad illuz
[illegible].41. cõcurrũt plures motores. ꝭm cõmẽtatorẽ. xij. meta. s.
motor ꝯiũctus ꝛ motor sepatus. Scd̃a ps ẽ nota. qm̃
albefactio incipiẽs a rubedine est vnꝰ motꝰ nũero.
ꝛ tñ termini a quo sunt plures. s. rubedo ꝛ aliq̃s gra
dus nigredinis sub illa. ¶ Scd̃a cõclusio. ad vnitatẽ
[illegible]ꝯclo. nũeralem motus req̃ritur vnitas mobilis tpis ꝛ ter
mini ad quẽ pz. qꝛ cũ motus sit accñs. non potest esse
in diuersis subiectis eq̃ pmo: cũ duo mobilia habeãt
duos motus distictos ꝛ discõtinuos simplr: si tps fue
rit interruptũ ab eodẽ mobili: nõ egredietur idẽ mo
tus nũero: ꝛ idẽ sequit̃ si ter[illegible]ini ad quẽ essent ples. i
[illegible]ꝯclo. possibile est. n. ad plures albedines esse vnã ꝛ candẽ
albefactionẽ. ¶ Ex qbus sequit̃ ꝙ ad vnitatẽ nũera
lez motus sufficit vnitas mobilis tpis et termini ad
quẽ pz: qꝛ nõ apparet aliud requiri. ꝭm pmã ꝯclusio
nẽ. ¶ Tertia cõclusio. ad vnitatẽ specificã motus nõ
req̃rit̃ vnitas specifica motoris. nec mobilis. nec me
dij. nec ꝓportiõis. nec termini a quo. Pz pmũ. qꝛ oẽs
calefactiones sũt eiusdẽ spẽi ꝛ tñ vna posset fieri a so
le. ꝛ alia ab igne. que differũt spẽ. Pz etiã ꝭm ꝙ mo
tus lapidis deorsuz. et motus terre deorsuz. sunt eius
dẽ spẽi: ꝛ tñ mobilia differunt etiã spẽ. tertiũ etiã pz.
qꝛ albefactio ꝑ rubeum ꝛ albefactio ꝑ pallidũ sunt
eiusdem spẽi. ꝛ tñ media sunt diuersarũ specierum. s.
pallidũ ꝛ rubeũ. Quartũ de se est notũ. dato ꝙ. a. gra
ue descenderet a proportione quadrupla ꝛ. b. eiusdez
speciei ꝓportione dupla. tunc isti motus eẽnt eiusdẽ
spẽi ꝛ ꝓportiões diuersarũ spẽrũ scz dupla ꝛ quadru
pla. Quintũ aũt nõ indiget ꝓbatione qꝛ si vna terra
moueret̃ a cõcauo orbis lune ꝛ altera a cõcauo ignis
ad mediũ mundi. illi motus essent eiusdẽ speciei: licz
essent a terminis a quo. diuersarũ specierum. scz a ce
4ᵃ ꝯclusio lo ꝛ ab elemento ignis. Idem dico de duabus albefa
ctionibꝰ quarũ vna incipit a rubeo ꝛ altera a nigro.
¶ Quarta cõclusio. Ad vnitatẽ specificã motus req̃
ritur et sufficit vnitas specifica terminorum ad quẽ.
ꝛ modi procedendi. Pria pars patet. quia calefactio
ꝛ frigefactio sunt motus specie distincti: quia termi
ni ad quem scilicet. caliditas ꝛ frigiditas distinguun
tur specie: ꝛ omnis albefactio secunduz phm̃. v. phy.
est cuiuslibet albefactioni eadem specie: quia omnes
albedines sunt eiusdem speciei. Secũda pars decla
ratur in motibus quoꝝ vnus est per chordam ꝛ aliꝰ
per arcum ad eundem terminũ qui non sunt eiusdez
speciei: inquit philosophus: cum vnus sit rectꝰ ꝛ aliꝰ
Correla. obliquus. ¶ Ex pdictis sequitur pmo ꝙ aliqui mo
tus sunt eiusdem speciei: quorum vnus est naturalis
alter violentus pz de motu ignis ꝛ motu lapidis sur
sum ꝑ lineam rectam. vñ naturale ꝛ violentũ nõ sunt
differentie essentiales motus: sed accidẽtales. ¶ Se
Correla. cũdo sequitur ꝙ aliqui motus sunt eiusdẽ speciei. q̃
rum vnus est regularis ꝛ alius irregularis. pz de mo
tibus duaꝝ portionũ terre: quarum vna cõtinue mo
uetur velocius et velocius ꝛ alia cõtinue eque veloci
ter ad mediũ mũdi. quia iterum velocitas ꝛ tarditas
sunt differentie accidentales ꝛ nõ essentiales. ex quo
non variant speciem.

primum.
T.c.28.
Contra pdicta arguit̃. ꝛ primo cõtra primaz conclusionem auctoritate Arist. viij.
phy. di. ꝙ proiectio lapidis nõ est vnus motus nume
ro: quia cõtinue est alius ꝛ alius motor igitur ad vni
tatem naturalem motus requiritur vnitas motoris.
Itẽ arguitur ꝙ etiã requiritur vnitas termini a quo.
secundũ. quia secundum commentatorem terminus est intrin
secus motui. modo nihil potest esse sine eo quod ẽ de
intrinseca ratione. Secũdo arguitur cõtra secundaz
conclusionẽ. ꝙ nõ requit̃ vnitas mobilis numeralis
ad vnitatẽ nũeralẽ motus. nec etiã illa tria sufficiũt
quia motus capis descendentis de turri ad terrã cor
rupti in medio vie est vnus numero. ꝛ tñ mobile non
est idẽ. Item arguitur. ꝙ illa tria non sufficiunt quia
motus terre a concauo lune ad medium mundi hz il
las tres conditiones: et tñ non est vnus: qꝛ non cõti
nuus. ꝓbatur. qꝛ continuitas motus est ex cõtinuita
te magnitudinis secũdũ phm̃ iiij. phy. sed magnitu
do totius motus nõ est cõtinua: quia elementa nõ in
uicem cõtinuãtur. igitur ꝛc. Tertio arguitur. contra
tertiam conclusionem ꝙ requiritur vnitas specifica Tertium;
mobilis ad vnitatem specificã motus. quia diuersa
corpora simplicia in specie necessario habent motus
diuersarum specierum pmo celi. igitur. per idẽ diuer
sa mixta in specie necessario habent diuersos motꝰ quartum.
specie. Quarto arguitur contra quartã cõclusionem
sic. graue motum a cõcauo lune ad medium mundi
semper mouet̃ motibus eiusdem speciei. ꝛ tñ termini
ad quos sunt diuersaꝝ rõnũ. s. aer aqua. et terra. vel
dato ꝙ a terra moueretur ad mediũ mundi. ꝛ b. por
tio terre detineretur in aere: adhuc illi duo motꝰ de
orsum essent eiusdez speciei: ꝛ termini ad quos diuer
sarum specieꝝ. ¶ Item arguitur de modo ꝓcedendi
quia due albedines quarũ vna vadit ꝑ fuscum ꝛ alte
ra per rubeum sunt eiusdez speciei: ꝛ tamen modi ꝓ
cedendi nõ sunt eiusdem speciei. sicut nec vie. scilicet Ad pmum.
rubedo et fuscedo.

Ad primum dicitur ꝙ Arist. ibidem loq̃tur de motibus factis a di
uersis motoribus successiue. ꝛ non simul. ita ꝙ si duo
trahunt vnam nauem successiue illi motus sunt duo
ꝛ non vnus simpliciter. ꝛ cum dicitur de termino a q̃.
Respondetur ꝙ commentator nunq̃ dixit terminuz
a quo esse intrinsecum motui: sed soluz intelligit ter
minum ad quem. ꝛ dato ꝙ sit intrinsecus motui: non
tamen dixit commẽtator ꝙ necessario sit solum vnus
terminus a quo. sicut vnꝰ motus. ¶ Ad secundum re Ad secũdũ.
spondetur. ꝙ licet nõ sit idem mobile remotũ. scz ca
pis. tñ est idẽ mobile ꝓpinquum. videlicet quantum
vel quantitas. quia eadem quantitas numero ma
net in generato que fuit in corrupto. põt tñ dici ꝙ il
le totꝰ motus nõ est vnus motus simplr. sz disconti
nuus ratione mobiliũ diuersorum. Deinde cũ arguit̃
ꝙ illa tria nõ sufficiũt. Rñdetur ꝙ cõtinuũ triplr diffi
nitur ꝭm philosophũ. Primo cuius ptes copulantur
ad vnũ cõem terminum in predicamentis. Et in. vj.
phy. quod est diuisibile in infinitũ. Et primo celi. qđ
est diuisibile in semꝑ diuisibilia. Dico igit̃ ꝙ cõtinui Ad tertiũ.
tas motus nõ est ex cõtinuitate magnitudinis prio
modo: sed bene secũdo modo. ¶ Ad tertiũ neget̃ ꝯña
qꝛ mixta mouent̃ ad motũ elemẽti predominantis i
eo. vt habetur primo celi ꝛ nulluz elementoꝝ mouet̃
naturaliter ad motum alterius. ¶ Ad quartum dici
tur ꝙ intelligitur cõclusio de termino ad quẽ vltima Ad quartũ.
te intento: ꝛ ideo illi motus sunt eiusdẽ speciei: quia
terminꝰ ad quẽ vltimate intentus est eiusdẽ speciei.
Et cum arguitur ꝙ nõ req̃rit̃ modus ꝓcedẽdi. dico ꝙ
licet vie sint diuersaꝝ specieꝝ. tñ modi ꝓcedẽdi sem
per sunt eiusdem speciei. quia semper est per rectã li
neã latitudinis albedis. licet enĩ vna linea recta eẽt
alba ꝛ alia nigra: non tolleretur vnitas specifica mo
tuum super illis: dũmodo mobilia recte mouent̃ sup
illis ꝛ ad terminos eiusdem speciei. quare ꝛc.

¶ Tractatus tertij. ¶ Capitu. j.

Deinceps diffiniendum est: q̃s nam motus cui motui cõtrarius ẽ: ꝛ de quiete simili modo. Primuz autem diuidendum est: vtrum contrarius motus sit ipse qui est ex eodem ei quo itur ad idem. Vt ipse qui est ex sanitate ei quo petitur sanitas: quales et generatio et corruptio esse vidẽtur. An ipse

q̄ ex contrarijs est vt isce qui ex sanitate ei qui est e morbo. An isce quo ad contraria pergitur: vt isce quo ad sanitatem itur ei quo ad morbum accedítur. An isce qui est ex contrario ei q̄ ad contrarium itur. Ut isce qui est ex sanitate ei quo morbus petitur. An isce qui ex contrario in contrarium pergit ei quo e contrario in contrariū itur vt isce qui e sanitate in morbum proficiscitur ei quo ex morbo acquiritur sanitas. Unum enim horum modorū quedam aut plures esse necesse est. Non fit enim vt alio modo motus oppositi disponantur. Is igitur qui est e cōtrario: nō est ei cōtrarius quo in cōtrariuz itur. Ut is q̄ est ex sanitate ei quo itur ad morbum. Est eniz vnus idēq; esse tamen ipsoruz non idem est: quēadmodū nō idez ex sanitate mutari atq; ad morbum. Neq; isce motus qui est ex ꝯrio ei ꝯrius est q̄ ex ꝯrio ē. Simul enim accidit e contrario: ꝛ in contrarinz: aut in medium ire: sed posterius de isce dicemus. Enimuero in contrarium mutari causa potius contrarietatis esse videbitur: q̄ e contrario mutari. Hoc enim abiectio cōtrarietatis: illud assumptio est. Dicitur etiā quisq; motus ex eo poti⁹ in quod itur: q̄ ex eo ex quo fit mutatio. Sanatio enim hisce dicitur: quo acquiritur sanitas. Egrotatio hisce: quo ad egritudinem itur. Restat igitur isce quo ad contraria pergitur: ꝛ isce quo ad contraria ex contrarijs itur forsitan igitur fit: vt ij quibus ad contraria proficiscitur: ꝛ ex contrarijs fint. Sed esse fortasse non idem est: eundi inquā in sanitatem atq; ex morbo: ꝛ eundi in morbum atq; ex sanitate. Cum autez a motu mutatio differat. Ea nanq; mutatio motus est: qua ex subiecto in subiectuz itur. Isce profecto motus quo e contrario in contrarium pergitur on cōtrarius est ei: quo e contrario ad cōtrariū itur: vt isce quo ex sanitate in morbum itur: ei quo sanitas e morbo acquiritur. Patet autem ꝛ ex inductione qui contrarij esse videntur: egrotari enī ipsi sanari: ꝛ discere ipsi decipi: non per seipsum contraria videntur. Ex contrarijs enim in contraria fiunt. Ut enim scientiam per se quispiam ꝛ per alium consequi potest: sic ꝛ deceptionez. Latio etiā qua supera loca petuntur ei contraria est lationi: qua ad infera loca itur. Hec enim i lōgitudine ꝯria sunt. Et ea qua itur a dextra ei q̄ sinistra petuntur: hec enim i latitudine contraria sunt. Et ea qua pergitur ad ea que sunt āte: ei qua itur ad ea que sunt post. Hec enim in profunditate cōtraria sunt. Is aūt qui solum ad contrarium est: nō motus sz mutatio est. velut albū fieri nō ex aliquo: quib⁹ etiam non est contrarium ea mutatio que ex ipso ei mutationi cōtraria est que est ad ipsuz. Quapropter generatio corruptioni cōtraria est: abiectio que acceptioni. He autem mutationes non motus sunt. Hi vero motus quib⁹ ad medium itur: in quibus contrariorū est medium: in contrarijs quodāmodo sunt ponendi. Motus enim ad vtrum extremorum eatur: medio ipso vtitur: vt extremo. Uelut e fusco quidem itur in album: tanq̄ e nigro: e nigro vero in fuscum: tanq̄ in album. Medium enim ad vtrūq; extremorum contrarij rationem quodāmodo subit: vt prius dictuz est. Motus igitur hoc pacto motui cōtrarius est isce quo e contrario in contrarium pergitur: ei quo e contrario in contrarium itur.

¶ Capitulum. xxix.

Sequitur cōsequēter inquirere penes quid attendit cōtrarietas motuū ꝛ quietuz. ¶ Et ideo primo notādū. Q꜡ cōtrariorum quedam sunt imediata: ꝛ q̄dā mediata. Cōtraria imediata sūt illa inter que nō cadit forma media vt sanitas ꝛ egritudo. Mediata sunt illa inter q̄ cadit forma media: vt albedo ꝛ nigredo: inter q̄ cadit rubedo ꝛ palledo: ꝛ horū que maxime distāt in suo gñe pprie dicuntur cōtraria. Alia aūt cōmuniter: q꜡ non possunt simul de eodē verificari. sed bene successiue ꝛc. ¶ Scdo notādū ꝙ cōtrariorū imediatorū quedam dicuntur imediata immediatione forme: q꜡ inter illa nō est forma alteri⁹ speciei: vt sanitas ꝛ egritudo: virtus ꝛ vicium. Quedā aūt sunt imediata imediatione distantie: quorū alterū nō cōtinet latitudinē: vt lumē ꝛ tenebra motus ꝛ quies. Iterū cōtrariorū mediatorū quedā sunt media mediatione forme inter q̄ est forma alterius speciei: vt albedo ꝛ nigredo. Et quedam sunt mediata mediatione distantie: quorū quodlibet continet latitudinem: et sic sanitas et egritudo sunt contraria mediata. ac etiam albedo vt duo albedo vt quatuor nec est inconueniens ꝙ aliqua sint immediata immediatione forme: ꝛ illa eadem sint mediata mediatione distātie vnde omnia mediata mediatiōe forme sūt mediata mediatiōe distātie: ꝛ nō ecōuerso. ꝯrietas sufficit ad motuz quorū extrema sunt

5. phi. a: t.c. 4.6. vsq; ad fi. primum.

secundum.

48. mediata mediatiõe formevl distãtie. ¶His visis sit
2a 9clo. hec prima conclusio. Ad contrarietatẽ motuum non requiritur contrarietas terminorum a quo patet: qr motus ignis sursum ⁊ motus terre deorsuz a media regione aeris sunt contrarij: ⁊ tamen sunt ab eodem termino a quo. Similiter dealbatio ⁊ nigrefactio a fusco sunt motus contrarij: ⁊ tamen non sunt a terminis contrarijs: sed ab eodem. ¶Secunda conclusio.
9clusio. c.10. Ad contrarietatem motuum requiritur ⁊ sufficit cõtrarietas terminorũ ad quem. ⁊ modi procedẽdi. patet: nam penes id videtur attendi contrarietas motuum penes quod attenditur diuersitas seu idẽtitas specifica ipsorum. sed terminus ad quem ⁊ mod⁹ procedendi sunt huiusmodi: vt ꝓstitit in alio capitulo. ergo ⁊c. vnde motus terre deorsum ⁊ ignis sursuz sũt contrarij dummodo sint per lineam rectam: quia sic modi procedendi sunt oppositi. Si autem vnus eorꝫ fieret per lineam rectam: ⁊ alter per lineam obliquã illi motus non essent contrarij: sicut modi procedendi. Et intelligo semper de termino ad quem vltimate: quia si aliqua portio terre descenderet ad mediaz regionem aeris: ⁊ aliqua portio ignis ascenderet ad
Corrola. eandem: ⁊ ibi detineretur: adhuc motus illi essent cõtrarij: licet essent ad eundem terminum ad quem qr ille non esset terminus vltimate intentus termini autem vltimate intenti bene sunt cõtrarij. ¶Ex ista cõclusione sequitur ꝙ aliqua portio ignis ⁊ aliqua terre continue per eandem horam mouentur motibus
3a 9clo. contrarijs: ⁊ tamen continue equaliter distant: patet dato ꝙ portio terre moueret̃ a polo arctico versus mediũ mũdi ⁊ portio ign(is) a medio mũdi ad polũ ãtarticũ: ⁊ solũ eq̃velocit̃. ¶Tertia 9clo: motus 9trariatur tã quieti in termino a quo ꝙ̃ quieti in termino ad quẽ patet: quia motus ⁊ nulla illarum quietum possunt de eodem simul verificari: sed bene successiue. Quandiu enim mouetur nõ quiescit quiete termini a quo
4a 9clo. vel etiam ad quem: nec etiam econtra: sed successiue primo mouetur: ⁊ postea quiescit ⁊ econtra. ¶Quarta conclusio. quies in termino a quo: ⁊ quies in termino ad quem inuicem contrariantur: patet per eãdem causam: quies enim terre in medio mũdi: ⁊ quies eiusdem in concauo lune inuicem contrariantur propter loca contraria: sed verum est ꝫm phũm. v. phy. ꝙ contrarietas istarum dependet a cõtrarietate motuum: nec inter illas est distãtia pertinens ad aliquã illarum: sed est solum distantia motus.

Primum. Contra ꝑdicta arguit̃ p̃mo. Qꝫ 9trietas motuũ nõ exigit cõtrarietatẽ terminoꝝ ad quẽ: qr augmẽtatio ⁊ diminutio sunt mot⁹ 9trarij ⁊ tamẽ termini ad quẽ nõ cõtrariant̃ qr quãtitati nihil est cõtrariũ. Similiter mot⁹ aeris a medio mundi ad mediã regionẽ aeris ⁊ motus eiusdẽ vel alteri⁹
Secundũ. aeris a cõcauo lune ad eandẽ regionẽ sunt mot⁹ contrarij: qr vnus est sursum ⁊ alius deorsum per lineaz breuissimã. ¶Scd̃o arguit̃ ꝙ nõ exigit cõtrarietatez modi ꝓcedẽdi: qr tunc albefactio trãsiens per fuscuz
Tertium. ⁊ nigrefactio trãsiens per rubeũ nõ essent motus contrarij: qr nõ opposito modo ꝓcedunt: imo per eãdem viã vel eiusdẽ spẽi. Tertio arguitur ꝙ motus nõ contrariatur motui. s. motus sursum motui deorsum per lineã breuissimã: qr aliq̃d simul ⁊ semel mouetur sursum ⁊ deorsum. s. ala mouẽdo vnũ brachiũ sursum et aliud deorsum. Item generatio ⁊ corruptio nõ cõtrariantur: igitur per idẽ nulli motus. antecedẽs p꜔: qr nihil cõtrariat̃ sibyipsi: mõ generatio ẽ corruptio ⁊c. ꝫm ph̃m. i. de generatiõe di. gñatio vni⁹ est corruptio alterius. ¶Quarto arguitur ꝙ motus nõ contrariatur quieti: qr aliter vni essent plura contraria. quod est contra philosophum. x. meta. di. ꝙ tantum vnum vni est contrarium. Deinde contraria debent esse positiua: ⁊ maxime distantia ꝫm philosophũ in postpredicamentis: sed motus ⁊ quies non sunt: positiua: qr
Ad primũ quies est priuatio motus: nec maxime distant: vt p꜔.

Ad primum respõdeo ꝙ termini augmẽtatiõis ⁊ diminutiõis 9trantur cõtrarietate cõiter dicta: sed nõ ꝓpria. De qua loquitur phũs in ꝑdicamẽtis. Deinde dico ꝙ illi mot⁹ aeris nõ sunt cõtrarij: sed sunt eiusdẽ spẽi: nec oĩs mot⁹ sursũ ⁊ oĩs mot⁹ deorsum spẽ distinguunt̃: ⁊ per maxime quãdo alter nõ est simpliciter talis sicut in ꝓposito: motus aeris descẽdẽtis ad mediã regionẽ aeris nõ est simpliciter deorsum: cũ nõ fit ad mediũ mundi ner ad aliqd elemẽtũ ꝓ simpliciter grauiũ. ¶Ad scd̃m Ad secũdũ
neget̃ cõsequẽtia: qr adhuc illi mot⁹ trãseũt per lõgitudines cõtrarias scꝫ per latitudinẽ albedinis ⁊ nigredinis q̃ reperiunt̃ sub fusco ⁊ rubeo: cũ eñ aliquid mouet̃ a nigredine ad albedinẽ semp mouet̃ ꝑ latitudinẽ nigredinis deperdẽdo illã ⁊ per latitudinẽ albedinis acq̃rendo illã: cũ aũt ẽcõtra mouet̃ aliquid ab albedine in nigredinẽ ꝑtransit easdẽ latitudines acq̃rendo latitudinẽ nigredinis: et deperdendo latitudinem albedinis. Quod autem fiat transitus per rubeum vel fuscum: hoc est per accidẽs. ¶Ad tertium Ad tertiũ
dicit̃ ꝙ nõ est incõuenientẽs aliq̃d simul ⁊ semel per accidens moueri motib⁹ cõtrarijs: vt in exẽplo dato: et in alio: vbi lãcea descẽderet ⁊ musca sup illã ascenderet tñc in casu isto musca ascẽdit ꝑ se motu ꝓprio ⁊ descẽdit ad motũ lãcee. Deinde dicit̃ ꝙ lꝫ gñatio ⁊ corruptio respectu diuersoꝝ nõ cõtrariant̃ tamẽ respectu Ad quartũ
eiusdẽ. vt gñatio ⁊ corruptio eiusdẽ ⁊c. ¶Ad quartũ dicit̃: ꝙ non est incõuenientẽs vni plura cõtrariari scd̃m doctrinã phi. v. ⁊. vj. phy. vnde ꝫm ipsum albedini cõtrariat̃ nigredo: ⁊ quilibet medius color: ⁊ etiã priuatio albedinis: immo ꝫm eũ albũ vt duo cõtrariat̃ albo vt quatuor: ex quo nõ possunt simul denoĩare idez sed successiue: ex q̃ iter illas ẽ mot⁹: scꝫ veũ rest ꝙ vni solum vnũ est cõtrariũ principaliter ⁊ primo: ⁊ isto modo albedini solũ cõtrariat̃ nigredo: ⁊ ecõtra: ⁊ caliditati solũ cõtrariatur frigiditas: ⁊ ecõtra: ⁊ caliditati solũ cõtrariat̃ frigiditas ⁊ ecõtra: ⁊ sic intellexit phs in loco ꝑallegato. ¶Cũ aũt litera adducit̃: ꝙ opꝫ contraria maxĩe distare ⁊ essentia positiua. Dicit̃ ꝙ tũc locut⁹ est de cõtrarietate ꝓprie dicta: nũc aũt ipse loq̃tur de cõtrarietate cõiter dicta: q̃ est idifferẽter inter formas positiuas ⁊ priuatiuas: ⁊ inter ea q̃ sunt tam eiusdem speciei ꝙ̃ diuersarum igitur.

¶Capitulum secundum.

Cum autẽ motui nõ solũ motus esse contrarius sed q̇es etiaz videatur hoc diffiniamus oportet. Absolute nã ꝙ motus motui contrariũ est opponitur autem et quies: priuatio enim est. Priuatio vero quodammodo contraria dicitur. Que autem cuinaz contraria est: an ei motui qui est in loco ea quies est contraria que est in loco. Uerum hoc nunc simpliciter dicitur. Utrum enim isce motus qui est ex hoc ei quieti que est hic opponatur an isce quo ad hoc itur. Patet igitur cuz duobus in subiectis sit ipse motus ei quidem motui qui est ex hoc in contrarium oppositam eam esse quietẽ que est in hoc. Ei vero qui est ad hoc econtrario eam que in contrario est. Simul autem he et inter sese sunt contrarie. Etenim absurdum est si motus quidẽ cõtrarij sunt: quietes vero cõtrarie nõ,

sunt. Sunt autem ea que in contrarijs sunt. Eanāq3 quies que ē in sanitate: ei quieti cōtraria est que est in morbo: et ei motui quo ex sanitate in morbū itur. Ei nāq3 quo e morbo itur in sanitatem cōtrariā esse fines egreditur rationis. Motus enī in ipsū3 in quo statur profectio potius est ad quietē: quā accidit fieri simul cum motu: hunc aūt aut illū esse cōtrariū illi necesse est. Non enī ea quies que in albedine est: ei motui contraria est quo ad sanitatem acceditur. Quibus autem nō est contrariū eorū mutatio quidē opposita est ea: que est ex ipso ei que est ad ipsum. Motus vo non est: velut ea que est ex ente ei: que est ad ens: et quies quidem horū nō est. Mutationis aūt vacuitas est. Atq3 si subiectū quidē quippiā sit: ea mutationis vacuitas que est in ente: ei que est in non ente contraria est. Sin id quod haud est non quippiā3 sit. Dubitauerit quispiam sane cuinam sit contraria ea mutationis vacuitas que est in ente: et sit ne quies. Quod si est: aut nō omnis quies motui contraria est: aut generatio corruptiove motus sunt. Patet igitur quietem illam non esse dicendam: nisi et ipse sint motiones. Sed simile quid quieti atq3 mutatiōis vacuitatē: Cōtrariam vero: aut nulli prorsus aut ei mutationis vacuitati que est in non ente: aut corruptioni. Hec est enim ex ipsa: generatio vero in ipsam.

Caput .xx.

A.t.c. 61. vsq3 ad finem. 74. Difficultas insurgit circa predicta: quam tangit phs. viij. Physi. vtrum inter quoscunq3 duos motus cōtrarios vel reflexos cadat quies media. Et ideo pro notitia huius: et intētione Phi. est primo notandū

Primū. q illi motus dicuntur reflexi quorū terminus a quo: vnius est terminus ad quē alterius et ecōtra: vt si aliquid moueat ab a in b: et iterū ab eodē b in ipsum a: illi duo motus dicunt reflexi: nec opz q idē punctus sit oīno terminus a quo et ad quem illorū: sed sufficit q idem in specie: lic3 sm alium punctū vt si pila moueatur sursum ab a puncto terre ad b: et iterū reuertatur ad c punctum terre: nō minus dicunt esse motus reflexi q si secūdus mot9 fuisset ad eundē pūctum a.

Secundū. Secundo notandū q motuū reflexorū aliqū vnus sit ab extrinseco et alter ab intrinseco solū3: vt quādo lapis proijcitur sursum et iterū reflectit deorsum nullo alio cōcurrente: tunc primus est ab extrinseco: et secundus est ab intrinseco solum. Aliquādo aūt ambo sunt ab extrinseco: vt si proijciatur vna faba sursum et reperiat molare descendēs: tam primus q secūdus motus est ab extrinseco: li3 secūdus sit aliqualiter ab intrinseco: propter inclinationē descēdēdi deorsum.

Istis visis sit prima ɔclusio. Impossibile est aliquos motus cōtrarios vel reflexos inuicē ɔtinuari. Primo quia omnes tales motus differūt specie: et impossibile est differentia specie inuicē cōtinuari: quia vltima nō possunt esse vnū. Secūdo: quia idem per se simul moueret motibus ɔrijs. ptz: nam si motus reflexi vel cōtrarij possunt inuicē cōtinuari. pono igitur q motus sursum et deorsum inuicē cōtinuent: et sequitur q idem mobile cōtinue a principio ad finem mouetur eodem motu numero cōtinuo: cum igitur per totum motū numero mobile semper cōsimiliter denominet moueri: et aliqū moueatur sursum: et aliqū moueatur deorsum: sequitur q semper mouetur sursum: et semper mouetur deorsum in toto illo motu. Pria ɔclusio.

Secunda cōclusio: possibile est duos motus cōtrarios vel reflexos inuicem cōtiguari et esse immediatos. ptz supposito: q aliquod lignū calefiat per totam horā vsq3 ad gradu3: vt quatuor et nō vltra: et i fine hore applicetur sibi vnum agens summe frigidū incipiens alterare idem lignum per remotionē de presenti. Isto posito sequitur q illi motus cōtrarij et reflexi: sc3. calefactionis et frigefactionis erunt imediati et cōtigui: ex quo nō erit alius mot9 medius vel aliqua quies tēporalis. Idem ostenditur de motibus fabe: quorū secūdus fit per aduentū lapidis molaris. inter enim primū et secundū motū nō apparet mediū tollens cōtiguationē ipsorum. Scda ɔclu.

Tertia cōclusio: inter motus cōtrarios et reflexos factos ab extrinseco non necessario requiritur quies tēporis media: sed bene instātanea: ptz de motibus factis in faba: quorū primus est sursum: et secūdus est deorsum per impulsionē molaris: ptz etiā in casu priori de calefactiōe et frigefactione: inter quas non mediat quies tēporalis media: sed solū instantanea. Tertia cōclusio.

Quarta cōclusio: inter quoscūq3 motus contrarios vel reflexos quorū alter est ab intrinseco solū cadit quies temporalis media. ptz: nam cum lapis proijcit sursum: secluso omni alio motore. aliqū virt9 impressa est valde fortis: et tunc mouet sursum: et cum debilitetur cōtinue venit ad tantā remissionē q non sufficit vlterius moueri: tū resistit grauitati trahenti deorsum: tandē venit ad tantā remissionē q nō sufficit resistere grauitati: capio ergo totum tempus in quo sufficit moueri: et totū tempus in quo sufficit resistere: et totum in quo nō sufficit resistere: et sequitur q in tēpore medio resistērie quiescit: igitur inter illos mot9 contrarios vel reflexos cadit quies temporalis media. Quarta cōclusio.

Contra predicta arguit. et primo q duo motus cōtrarij possunt sibi inuicē continuari: quia albedo et nigredo inuicē cōtinuant: dato q esset vnū corpus cuius vna medietas esset alba et alia nigra: igitur per idem duo motus cōtrarij: ptz ɔña: q motus specificat a terminis: aūs patet: eo q nō mouet pars alba localiter quin moueatur pars nigra: et ecōtra: qd nō esset si solum cōtinguarent: nec ɔp(ro)batio illius prime cōclusionis valet: quia data vna virga cui9 vna medietas sit viridis et altera arida: ille due medietates sunt diuersarū specierū: et tamē inuicē continguantur. Primum.

Secūdo arguit q duo motus cōtrarij vel reflexi nō possunt esse cōtigui: q contigua sunt illa quorū vltima sunt simul. v. Physi. sed vltima motuū ɔtrorum nō possunt esse simul: igit etc. minor declarat in motibus reflexis fabe: ex quo primus motus nō habet vltimū: quia desinit per remotionē de p̄senti: nec secūdus mot9 habet principiū: q incipit per remotionē de p̄senti. Item calefactionis et frigefactionis ibidem assignate nō videtur esse vltimū: q si vltimū vni9 et principiū alteri9 essent simul tunc in caliditate summa staret aliqua frigiditas: qd est impossibile: et ptz ɔña ponēdo q per motū calefactionis inducat caliditas summa: que incipit statim corrumpi per introductionē frigiditatis. Secundū.

Tertio arguitur q inter motus cōtrarios vel reflexos non detur quies instātanea authoritate Philo. vj. Physi. Tertiū.

et.iiij.dist.q̄ sicut mot⁹ nō est in instāti:ita nec quies. Item arguitur sic de faba incipiēti pro instāti moueri deorsum.hec faba immediate ante hoc mouebat: ꝛ immediate post hoc mouebit:igit iam mouet:ptꝫ ꝯsequētia:qꝛ nō videt aliud antecedēs ad ꝯcludendū aliqd nunc moueri. ¶Quarto arguit.q̄ inter motus ꝯtrios nō posset esse quies tēporalis media. Et sumus pro illo instāti in quo lapis proiect⁹ sursum incipit quiescere:ꝛ arguit sic.per hoc instans virtus impssa a moto est maior q̄ potētia grauitatꝫ:aut minor:aut equalis si maior: igit iam mouet sursum:ꝛ imediate post hoc mouebit:sicut immediate ante hoc. Si minor vel equalis:igit immediate post hoc mouebitur lapis deorsum.ptꝫ ꝯsequētia:qꝛ hec virt⁹ immediate post hoc erit minor ꝛ grauitas maior ꝛ ois excessus sufficit ad motū:igit ꝛc. Itē sequeret ista ꝯclusio. Qꝺ aliquod esset graue extra locū naturalē secluso omni impedimēto extrinseco:qꝺ tñ moueret ad locū suum naturalē:qꝺ est impossibile:ꝛ ptꝫ ꝯñtia:quia pro illo tēpore nō moueret lapis ſm conclusionem.

Ad primū. Ad primū dicitur q̄ in casu illo albedo et nigredo nō cōtinuātur ad inuicem:sed quātitates in quib⁹ ille fundantur bene ad inuicem continuantur:ꝛ hinc est q̄ mota parte alba mouet pars nigra:ꝛ ecōtra. Cōsimiliter dicitur q̄ ille medietates virge inuicem cōtinuant:nō qdem cōtinuitate forme:sed cōtinuitate quātitatis:sꝫ corporis de pdicamēto quātitatis ꝛ superficiei:modo certum est q̄ oēs superficies sunt eiusdem speciei.

Ad scōm. ¶Ad scōm dicit q̄ vbi vltima sunt simul eo q̄ iꝫ ſm Phm vj. Physi.non detur vltimū instans motus:tñ datur vltimū mutatū esse:sed nūq̄ primū:ideo vltimū mutatū esse primus motus est principiū secūdi motus: ꝛ sic vltima sunt simul scꝫ in instanti presenti.

Correlariū ¶Sed ex hoc forte posset argui q̄ illi motus sunt continui: quia cōtinua sunt illa quoꝝ vltima sunt vnū:sed idē mutatū esse est vltimū amboꝝ motuū:igitur ꝛc.

Responsio. Dicendum q̄ continua sunt illa quorū vltima sunt vnū intrinsecū cuilibet illoꝝ:et sic debet intelligi illa diffinitio continuoꝝ:modo illud mutatū esse est intrinsecum pmo motui:ꝛ nō secūdo:quia motus nō habet primū mutatū esse ſm Phm.vj.Physi.

Ad tertiū ¶Ad tertium dicit q̄ duplex est quies:sꝫ proprie ꝛ impropie dicta. Quies proprie dicta est priuatio priuans mobile a motu per tempus. Quies aūt improprie dicta est priuatio priuans mobile a motu per instans. De primo loqtur Phs.vj.Phisi. et nō de secūdo:qꝛ verū est q̄ quies ppie dicta mensurat tpe: sicut ꝛ motus. Et tunc ad argumētū:hoc cōtinue mouebat ꝛ mouebitur igitur mouet:negetur ꝯña:sed oportet addere q̄ nunc nō hꝫ impedimētū mouēdi:qꝺ neget propter morā nunc pmo applicatū.

Ad quartū ¶Ad quartū dicit q̄ illa virtus est fortior q̄ sit potētia grauitatis:non tñ mouet sursum nec mouebit:quia nō solū sibi resistit potētia grauitatis: sed etiā diuidēdus:nō remittet per tēpus illa virtus vsq̄quo veniet ad equalitatē grauitatis:ꝛ tūc graue incipiet descēdere per remotionē de presenti. Et cū infertur q̄ graue extra locū suū nō impeditū ab extrinseco nō mouet ad locū naturalē:dico q̄ non est incōueniens:qꝛ impedit ab intrinseco:scꝫ virtute impressa:que ideo dicit intrinseca lapidi:nō quia lapis sibi naturaliter illā determinat:sed quia subiectiue fundatur in lapide.

¶Caput tertium.

Dubitauerit autē quispiā cur in mutatione quidem que est in loco:tā quietes q̄ motus scd̄ꝫ naturā sunt preterq̄ naturā: in ceteris vero non sunt:vt alteratio:alia sit scd̄ꝫ naturā : alia preter naturā. Non enim sanatio magis q̄ egrotatio ſm naturā est:aut dealbatio q̄ denigratio. Similiter ꝛ i accretiōe decretio eve. Neq̄ em̄ he inter sese coutrarie sunt:vt altera sit ſm naturā:altera preter naturam:neq̄ accretio accretioni : simili modo:contrarium est decretionē decretioni. In generatione quoq̄ corruptioneve eadem ratio est. Neq̄ em̄ generatio quidem est ſm naturā:corruptio antē preter naturam:senescere enim ſm naturā est. Neq̄ genetationē aliam ſm naturam:aliam preter naturā esse videmus. Nō si id quod est vi:preter naturā est. Et corruptio sane corruptioni contraria erit:ea que est vi:quia est preter naturam:ei que est ſm naturā. Sunt igitur ꝛ generationes violente:facteq̄ nō definite:quibus ee que sunt ſm naturā cōtrarie sunt:et accretiones itidem violente, decretionesve:vt corum accretiones qui ob delicias cito pubescunt:et ea frumenta que cito adolescunt incrementaq̄ suscipiunt:anteq̄ humo bene compressa stirpium eliciant fibras. In alteratiōe vero quomodo res se habet. An modo eodem:esse enim possunt alterationes:partim violente: partim naturales. Qui nanq̄ in non diiudicantibus diebus liberantur:ij preter naturam alterari vident. Qui vero in diiudicantibus ij ſm naturam alterantur. Ipse igitur corruptiōes inter sese erūt contrarie:non solum generationi. At quid prohibet. Sunt enim aliq̄ modo contrarie. Etenim si altera voluptatē: altera dolorē afferet:erunt hoc quoq̄ paeto contrarie. Quare non absolute corruptioni corruptio est cōtraria : sed vt altera ipsarum est talis:altera talis. Omnino igitur motus quiesve dicto modo subeūt cōtrarietatē. Motus em̄ quo ad supera pergitur contrarius est motui quo ad infera itur: loci enim he sunt contrarietates. Fertur autē ignis latione qua supera petētur natura:terra autē latione qua ad infera loca acceditur:atq̄ lationes ipsorum contrarie sunt. Ignis autem sursum quidem fertur natura:deorsum vero preter naturā atq̄ motus ipsius ſm naturā contrarius est ipsius motui preter naturā.

Quietes etiam simili modo sese habere videntur. Quies enim i superis motui quo in deorsum itur cõtraria est. At terre quies quidẽ illa preter naturã est: hic autem motus secũdũ naturam. Quare motui quies cõtraria ẽ: ea q̃ est preter naturaz: ei que est scd̃m naturam eiusdẽ. Etenĩ mot⁹ eiusdem hoc modo cõtrari⁹ est. Alter. n. scd̃m naturaz erit: aut hisce quo sursũ itur: aut hisce quo infera loca petunt: alter p̃ter naturam. Existit aũt dubitatio: si est quietis oĩs que nõ semp ẽ gñatio: atq̃ hec est stare. Eius igitur quod preter naturã quiescit ceu terre supra erit profecto generatio. Qñ igitur in sursum ferebatur: stabat. At id quidem quod stat: semp celeri⁹ ferri videtur. Id autem q̊d vi fertur tardius. nõ factũ ergo quiescẽs erit quiescens. Preterea ipsum stare de eo proprie dici videtur: q̊d secundum naturam ad propriũ locũ pgit: non de eo q̊d preter naturã fert͛ ꝛ aut oĩno id eẽ suuz in locum ferri: aut simul accidere. Habet autez hic locus dubitationẽ si q̇es ea que hic est ei: motui q̇ hinc est cõtraria sit. Cum enim quippiam ex hoc mouet͛: aut etiã abijcit: adhuc id q̊d abijcitur habere videtur. Quare si hec quies ꝯtraria sit ei motui: quo hinc ad contrarium itur ꝯtraria simul erunt. An ex aliqua parte quiescit: si adhuc manet: oĩno autem eius quod mouetur: pars est illic pars est in eo i quod mutatur. Quocirca et motus magis contrarius motui q̃ quies. De motu igitur quieteve quo modo vnus vnaq̃ est: ꝛ qui: ꝛ que q̇bus aduersantur: satis iam diximus.

Explicit liber quintus.

Capitulum. xxx.

primum. Iuxta predicta ad maiorem illorum noticiaz volo iquirere an forme cõtrarie seu termini motuũ cõtrariorũ possũ stare simul i eodem subiecto primo et adequato. Pro quo est primo notandum q̄ contrariorum quedam sunt priuatiua. vt lumen ꝛ tenebra. motus ꝛ quies. Et quedã positiua. vt albedo ꝛ nigredo. Et istorũ ꝯtrarioꝝ positiuoꝝ. q̇dam sunt primo contraria. vt iam dictum est. Quedã aũt secũdario. vt albedo ꝛ rubedo. de quib⁹ nõ est difficultas: quia nemo dubitat ista stare simul in eodem subiecto. s3 est difficultas de ꝯtrarijs primis inuicẽ ꝯtrarijs.
secundum. Notãdũ scd̃o. q̄ formarũ quedã dicunt͛ eẽ i eodẽ subiecto prio ꝛ adequate. Quedam autem non. ille forme sunt in eodem subiecto primo ꝛ adequate q̃ sic se hñt q̄ in quocũq̧ pũcto subiecti ẽ aliq̇d vni⁹ est aliquid alterius. et econtra. vt albedo ꝛ dulcedo in lacte. Ille forme sunt in eodem subiecto non adequate: in cuius pũcto subiecti est aliq̇d vn⁹ in q̃ nõ est aliq̇d alterius: vel cõtra: ꝛ sic sunt in eodez subiecto albedo ꝛ nigredo extense diuise p duas medietates ꝯtinui. sunt enĩ in eadẽ superficie: s3 nõ adequate: q: i aliquo pũcto superficiei est aliq̇d albedinis: i quo nõ est aliq̇d nigredinis. ꝛ econtra. Difficultas igitur presens nõ q̃rit formas contrarias eẽ simul in subiecto secũdo mõ: q: hic nõ cadit dubitatio: s3 solũ prio mõ.
p̃ma ꝯcl. Istis premissis sit hec prima conclusio. Contraria priuatiue sumpta nullo mõ se inuicẽ cõpatiunt͛ in eodez subiecto p̃mo. p3 de lumine ꝛ tenebra. seu motu ꝛ sua q̇ete p̃uatiue opposita. Ex quo enĩ priuatio cõsistit i indiuisibili: nec habet latitudinẽ: nõ posset stare cũ suo positiuo nisi s̃m se totuz. ꝛ tunc idẽ mediũ eẽt illuminatum ꝛ tenebrosum: ꝛ idem mobile simul moueret͛ et quiesceret q̇ete opposita. q̊d est ipossibile.
2ª ꝯclusio. Scd̃a cõclusio. Contraria positiua secundarie sumpta se inuicem cõpatiũtur in eodem subiecto prio vltra nũeruz latitudinis. p3 de palledine ꝛ albedine: que sunt in eodem subiecto prio. ꝛ de nigredine ac viriditate. corpus enim pallidum habet albedinẽ vltra mediũ gradũ: q: plus pticipat cum albedine q̃ cũ nigredine. Et corpus viride: q: plus participat cũ nigredine q̃ cũ albedine habet vltra gradum medium nigredinẽ.
Notandũ. Intelligendum tamẽ. q̄ nũq̃ latitudo forme ẽ infinita: sed solũ finita: ꝛ ideo nominat͛ determinato nũero. q̃re vt dicta ꝛ dicẽda itelligant͛. pono q̄ q̃libet latitudo nõ sit maior q̃ vt. viij. tũc igit͛ ille forme dicunt͛ sibi inuicẽ cõpati vltra nũerũ latitudinis. ex q̇bus resultat maior nũerus q̃ vt. viij. dato igitur q̄ aliq̇d sit pallidũ. vt. vj. habebit albedinẽ vltra gradũ mediuz. et consequenter ex illis resultabit maior numerus gradum q̃ vt. viij.

1 2 3 4 5 6 7 8

tertia ꝯclo. Tertia conclusio. Contraria positiua primo mõ sumpta nõ se inuicẽ ꝯpatiũtur vltra nũerũ latitudinis in eodẽ subiecto. p3. nã dato q̄ latitudo caliditatis ꝛ frigiditatis sit soluz vt. viij. quinq̧ gradus caliditatis nõ stant cuz quatuor frigiditatis. pbat͛. illa ꝯtraria non stant simul que necessario distant: sed caliditas vt. v. ꝛ frigiditas vt quatuor necessario distant: quia caliditas vt. v. est supra gradũ mediũ caliditatꝫ ꝛ frigiditas vt q̃tuor ẽ medi⁹ grad⁹ frigiditatis ꝛc.

A 8 7 6 5 4 3 2 1 B
Latitudo caliditatis.
Latitudo frigiditatis.
C 1 2 3 4 5 6 7 8 D

quarta cõclusio. Quarta ꝯclusio. Contraria positiua primarie sũpta se inuicẽ cõpatiũtur i eodem subiecto primo nõ excedẽdo nũerũ latitudinis p3 eo q̄ caliditas vt quatuor stat cũ frigiditate vt quatuor: ex quibus resultat tepiditas: ꝛ grad⁹ vt duo albedinis stat cum gradu vt sex nigredinis. ex quibus resultat veritas vel alius color medius. secundum intentionem Auerro. v. physico. super illo dicto philosophi ibidem magis. vel minus dicit͛ in quo pl⁹ aut minus est de contrario. Et in eodẽ dicit philosoph⁹. q̄ mediũ est quidã nõ cõtrariũ vtriq̧ extremorũ. Et ratio inquit Cõmẽ. q: rubeum p albedinẽ quã includit cõtrariatur nigro. ꝛ per nigredinẽ ꝯtrariat͛ albo. Item quarto Topi. inquit philosophus albius ẽ q̄ est nigro impmixtus. Et probatur conclusio ratione. nam nisi in tepido esset caliditas ꝛ frigiditas sequeretur q̄ in eo non esset resistentia calefaciendi ꝛ frigefaciendi. consequens est falsum. ꝛ p3 ꝯña: qm̃ si in illo non eẽt nisi caliditas remissa ꝛ remissa caliditas Cõ. 16. et. 52. Cõ. 6.

nō resistit intēsiori.seq̄r ꝙ ibi nō eēt resistētia calefa-
ciēdi.Eodē mō arguit̄ si i tepido eēt solū frigiditas
ꝙ nō haberet resistētiā frigefaciēdi.Itē seq̄ret ꝙ mi
nus calidū nō remitteret magis calidū:qḋ ē ꝫ expiē
tiā.pꝫ ꝯña.si i min⁹ calido nō est aliq̄s grad⁹ frigidi
tatis vñ min⁹ lumē nō remittit maius lumē.sꝫ poti⁹
itēdit.ꝛ ita vr̄ de caliditate minori respectu maioris

...imum. ...c.71. **Contra** istā quartā ꝯclusionē arguit̄ pꝛio sic
Aliqui gradus caliditatis ꝛ frigidi
tatis nō se iuicē cōpatiūtur.igr̄ nulli.añs est ꝯcessuꝫ.
probat̄ ꝯña.qꝛ oēs gradus caliditatꝫ sunt eiusdē spe
ciei.igr̄ quibuscūq̧ cōtrariatur vn⁹ illoꝝ eisdē ꝯtra
tur reliquus:sꝫ aliq̄s gradus caliditatꝫ puta summ⁹
sic oibus gradibus frigiditatis ꝯtratur ꝙ nō pōt sta
...undum. re cū aliquo illoꝝ.igr̄ pariformiter null⁹ grad⁹ cali-
ditatis poterit stare cū aliq̄ gradu frigiditatꝫ. ¶Se
cūdo seq̄tur.ꝙ idē esset calidū ꝛ frigidū.ꝛ calefaceret
et frigefaceret.seu calefieret ꝛ frigefieret. Primū pꝫ
qꝛ quelibet qualitas denoīat suū subiectū.Secōm silr̄
...rtium. qꝛ tepidū ꝑ vnā qualitatē calefaceret.ꝛ ꝑ aliā frigefa
ceret.Tertiū etiā seq̄tur ex isto scōo.ꝛ ꝯīr seq̄t ꝙ mo
tus cōtrarij pñt se inuicē cōpati i eodē subiecto.ex q̄
idē calesit ꝛ frigesit. ¶Tertio arguit̄ sic.plus distant
distātia formali albedo ꝛ nigredo.q̄ viriditas ꝛ rube
...uartum. ...c.19. do sꝫ viriditas ꝛ rubedo nullo mō se ꝯpatiūtur i eodē
scōo pꝛio.igr̄.ꝛc.añs pꝫ ītuēti. ¶Quarto seq̄uit̄ ꝙ ois
alteratio eēt iter formas spē distictas.ꝯñs est ꝫ phm
v.phy.di.ꝙ aliqua ē alteratio in eadē spē.ꝛ ꝓbatur
cōsequentia:nā si fiat motus a magis albo ad min⁹
albū.ille motus terminabitur ad nigredinē q̄ est in
minus albo.Similiter ois motus a nigredine eēt ad
albedinē:imo seq̄uit̄ ꝙ rubefactio ꝛ pallefactio sunt
motus eiusdē spēi:quia sunt ad terminos eiusdē spe
ciei.s.ad nigredinem.et consequenter ꝙ duo motus
Ad primū; ad rubedinē sunt diuersaꝝ specierū:qꝛ sunt ad albe-
dinē ꝛ nigredinē q̄ differūt specie.

Ad primum negatur ꝓma ꝯsequentia.et
ad ꝓbationē negat̄ iteꝝ vl-
tima ꝯsequētia:qꝛ licet q̄libet gradus caliditatis cō-
trarietur cuilibet gradui frigiditatis eo ꝙ aliqui cō
trarient̄ in actu.scꝫ illi qui nō pñt simul stare ꝓpter
excessum latitudinis aliquando aūt solū cōtrariant̄
in potentia.s.illi qui nō excedūt latitudinē facta cō-
Ad secūdū binatiōe.q̄ttuor em̄ ꝛ q̄ttuor stant simul.ꝛ.v.cū trib⁹.
ꝛ sex cū.ij.vt dicūtur ꝯtraria in potētia:qꝛ pñt eē ptes
ꝯtrarioꝝ in actu. ¶Ad secundū cū infertur ꝙ idem
est calidū ꝛ frigidū.neget̄ cōseq̄ntia.nec quelꝫ q̄litas
denoiat:sed solū vltima vel principalis In tepido.n.
nō denoiat caliditas nec frigiditas:sꝫ solum tepidi-
Con. Rnsio. tas ꝛ si caliditas ē intēsior illa denominat.Et si alle
gat̄ philosophus in ꝑdicamētis dicēs q̄litas est ꝑm
quā q̄les eē dicimur.Rn̄det̄ ꝙ ꝑ quamlꝫ q̄litatē dici-
mur q̄les ꝛ denoiamur in gn̄e:nō aūt i specie specialis
sima.Cū aūt scōo cōcludit̄.ꝙ idē calefacit ꝛ frigefacit
ꝯcedo respectu diuersoꝝ.tepidū.n.r epiēs frigidū ca-
lefacit illō.ꝛ repiens calidū frigefacit idem.cū igr̄ ni
hil sit simul calidū ꝛ et frigidū: ideo nō simul calefa-
cit ꝛ frigefacit idē:ꝛ ita nō sequitur ꝙ idem adequate
Ad tertiū. calefiat ꝛ frigefiat.aut ꝙ motus cōtrarij sunt simul.
¶Ad tertiū neget̄ añs.eo ꝙ albedo vt quatuor:et ni
gredo vt quatuor min⁹ distāt q̄ rubedo ꝛ viriditas.
et si dicitur albedo ꝛ nigredo sunt maxima distātie.
verū est quo ad aliq̄s grad⁹.nō tñ quo ad oēs. ¶Ad
quartū dicit̄.ꝙ illud nō ē incōueniens de ꝑ accñs:sꝫ
Ad quartū ꝑ se nō opꝫ.vñ albefactio a gradu vt quattuor vsq̧
ad gradū vt duo est per se inter formas eiusdē spēi:
quarū quelꝫ ē albedo . Qḋ aūt repiant̄ forme diuer-
sarū spērū hoc ē,ꝑ accidēs illi motui.Ut ꝯsequēter di
co ꝙ licet rubefactio ꝛ pallefactio sint ad terminos
eiusdē spēi nō tñ sunt mot⁹ eiusdē, spēi:qꝛ sunt mot⁹
ad illos terminos ꝑ accñs:ꝑ se aūt sunt ad rubedinē ꝛ
palledinē duo mot⁹ ēt ad rubedinē sunt eiusdē spēi:
qꝛ rubedo ē ꝑ se termin⁹ illoꝝ.si aūt sunt ad albedinē
ꝛ nigredinē.hoc ē ꝑ accidēs iō tales termini non va-
riāt speciē:cū de talibus non fecerit phūs mentionē.

Aristotelis de naturali au
scultatione. Liber sextus. Capi^m primuz.

I autē
ea cōti
nua sūt
vt an-
tea diffi
niuim⁹
quoꝛuꝫ
vltima
sūt vnū
ca tāgē
tia quo
rū fines
sunt simul:eademq̧ deinceps ī inque ni
hil eiusdē generis cadit: īpossibile est
ex indiuisibilib⁹ ꝯtinuū quicq̄ cōstare
vt ex punctis lineā:si linea qui dē cōti-
nuū:pūctū aūt indiuisibile sit. Ultima
namq̧ punctoꝝ nec vnuꝫ sunt: quippe
cū indiuisibilis rei nō sit hoc quideꝫ vl
timū. Illud aūt alia ꝑs quedā. Nec ēt
simul:cū nullū sit ꝓrsus vltimuꝫ ei⁹ qḋ
ꝑtibus caret. Ultimū enim et id cuius
est vltimū.pꝫ eē diuersa. Preterea pun
cta ex q̇b⁹ cōtinuū cōstat:aut continua
sint:aut se tāgāt necesse est. Atq̧ eadeꝫ
est de cunctis īdiuisibilib⁹ rō. At cōti-
nua sane nequeūt eē ꝑ ꝑ rōnē iā dictā:ꝛ
cū q̇ppiā tāgit:aut totū tāgit totū:aut
ꝑtem:aut ꝑs ꝑtē aut totū ꝑtē.cū igit̄ in
diuisibile ꝑtib⁹ careat:totū ipꝫ tangat
necesse ē.at ex hisce q̄ hoc pacto se tan-
gunt nullū cōtinuū vnq̄ emerget. Cō-
tinuū em̄ habet aliā atq̧ aliā partē:ꝛ di
uiditur in ꝑtes eādē subeuntes legē:et
separatas etiam loco. At vero neq̧ pū
ctum ad punctū:neq̧ nūc ipm ad nunc
ipm deinceps erit:vt ex illis lōgitudo:
ex his tp̄s cōstet. Nam ea quideꝫ dein
ceps sunt:inter q̄ non est eiusdem gene
ris quicq̄:inter duo puncta semꝑ est li-
nea:et inter ipa nunc tp̄s. Preterea in
indiuisibilia diuiderētur: si ex quibus
vtrumq̧ ꝯstat in ea quoq̧ diuiditur:at
nullū cōtinuū in ea est diuisibile:q̄ par
tibus carēt:nullū aūt gen⁹ iter pūcta ꝛ
iter ipa nūc aliō eē pōt. Nam si fuerit:
aut diuisibile:aut īdiuisibile erit:vt pꝫ
Et si diuisibile aut in īdiuisibilia diui-
sibile erit:aut in indiuisibilia semꝑ. At
id cōtinuū esse cōstat. Patet autem et

omne continuu3 in semp diuisibilia di uisibile esse. Si non in indiuisibilia di uidetur indiuisibile: nimirũ indiuisibi le tangent continuo: cũ eorũ vltimum est: et ea se tangunt ex quibus continuũ con stat. Eiusde3 autẽ rationis est sane ma gnitudinẽ et tẽpus ac motũ ex indiuisi bilib9 constare et in indiuisibilia diuidi aut nihil hor3 hanc conditionẽ subire. Quod quidem ex hisce patebit. nam si si magnitudo ex indiuisibilib9 constat motus quoq3 qui super illa fit magni tudine: ex equalibus motibus indiuisi bilibus pfecto cõstabit. ceu si A B C Magnitu do ex idiui sibilib9 con stat A et B atq3 C mo tus q̃s D E F. quo mo bile P su per A B tudo.

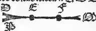

C dimensione est motum vnanquanq3 sui partẽ. D: inquã et E atq3 F. indiui sibilem habet. Quod si presente motu necesse est quippiã moueri et si quippiã mouetur necesse est motũ presente esse: moueri etiã ipsum ex indiuisibilib9 sa ne constabit: igitur P motũ est per A quidem motu D. per B vero motu. E et C. parte3 motu similiter F. At vero fieri non potest: vt id quod ad locum ex loco mouetur simul moueatur: atq3 sit motum ad eum locum adquem mo uebatur cũ mouebatur. Si enim quis piam thebas petit: impossibile est the bas eum petere simul et petisse. At per A. partem parte vacante cui D. motus aderat: P mobile mouebatur. Qua re si antea quidem transibat: postea ve ro transiuit: motus D. diuisibilis erit. Cum enim transibat: neq3 quiescebat: neq3 transierat: sed in medio nimirum erat. Sin vero simul transit: atq3 transi uit id sane quod proficiscitur: cũ profi ciscitur eo pfectũ ac motũ est quo pro ficiscitur atq3 mouetur. Quod si p to tam quidẽ A: B: C. magnitudinẽ. P: mouetur motus q3 quo per illam mone tur est D: E: F. Per partem autẽ A. parte vacante nõ mouet: sed motũ est. Motus profecto non motibus: sed ex momẽtis constabit. Et motũ quippiã erit: qd nõ antea mouebat. A: nãq3 prẽ nõ trãseũdo trãsiuit. Quare erit quip piã pfectũ nũq̃ antea pficiscẽs qd oẽ quoduis mouet: aut quiescere necesse ẽ P. sane vnaquaq3 magnitudinis A: B: C: pte q̃sceit: quo fit vt quippiã sit: qd cõtinuo q̃sceit sil' atq3 mouet. Per totã enĩ magnitudinem A B C. moue bat: et in vnaquaq3 pte q̃scebat eiusdẽ: q re et in totã etiã q̃scebat. Atq3 si idiui sibiles ptes D E F. motus: sint mot9: fit vt, pñte motu P. mobile quiescat et nõ moueat. Sin vo nõ sint mot9: fit vt motus nõ ex motibus cõstet. Sile etiã et tempus: et lõgitudo: ac motus indiui sibile esse necesse est: atq3 ex ipsis nunc que indiuisibilia sunt cõstare: aut etiã diuisibile esse ex diuisibilibusve con stare. Nam et si omnis est diuisibilis at q3 minore in tempore minorẽ magnitu dinem transit: id quod equa celeritate mouet: et tps erit etiã diuisibile. Nõ si tps est diuisibile: in quo quippiã p A: magnitudinem fertur: et A. profecto di uisibilis erit.

Caput secundum.

Cum autẽ oĩs magnitudo sit i magnitudies diuisibi lis. Demõstratũ est enĩ oĩ nuũ ex idiuiduis constare nõ posse. Estq3 oĩs magni tudo cotinuũ: necesse ẽ id qd celeri9 mo uet: maiorẽ in eqlẽ: equalẽ in minore: et maiorẽ insuper in minore tpe magnitu dinẽ trãsfeat. vt q̃dã id qd celeri9 moue tur diffinit. Sit enĩ A: mobile celeri9 B: enĩ igit' id sit celeri9 qd pri9 mutat: quo in tpe: sit q3 illud. E: F mutatũ est A ipsi ex C in D: in eo mobile B: non dũ accedet ad D: s3 citra illõ erit: vt pa tet. Quare id quod celerius mouetur plus magnitudinis inequali tempore. A Celeri9 —— E Tps B Tardi9 C —— D magnitudo transit. At vero plus etia3 magnitudi nis minore in tpe trãsit. Nã in minore tpe E F. quo mobile A ad ipsu3 per uenit D. mobile B tardius erit in ipo G. citra terminum D. Si igitur A to to tẽpore E F ad ipsu3 peruenict D.

erit in minori tpe circa D: in ipso H. quod esse potest inter G atq3 D. Sit3 illud tempus E k. at magnitudo q̄dem C H maior est magnitudie C G.

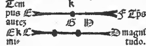

nus est tempore toto. E F. Quare id quod celerius est maiorem magnitudinem minore in tempore transit. Et his autem patet id quod est celerius minore etiam in tēpore magnitudinez equalem transire. Nam cum ipsuz ad tardiꝰ quidem comparatū maiorem in minore tempore: per se autem sumptum maiore in tempore maiorem magnitudinem transeat tempus profecto E k in quo C H. magnitudinem transit: maius erit eo tempore: quo C G magnitudinem transit. Sit igitur minus illud tempus E L. Quare si E k tempus minꝰ est tempore. E F. in quo B tardius Mobile magnitudinez C G trāsit. Et E L. profecto tempus E F. tempore minus erit. Est em̄ minus tēpore E k

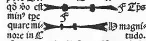

tēpore magnitudinē equalē transibit. Præterea si oē qd mouet: aut i eq̄li aut in minore: aut in maiore tpe moueri necesse est. Et id qd̄e qd in maiore mouetur tardius est: id autem quod inequali eque celere est: quod vero celerius est neq3 celere eque neq3 tardiꝰ est id pfecto quod celerius est: neq3 in equali tempore: neq3 i maiore mouebitur. Restat igitur tempore ipsum in minore moueri: quare id quod celerius est tempore: in minore magnitudinem equalez transire necesse est. Quoniā aut omnis quidem motus in tempore est: z omni in tēpore morꝰ fieri potest: omne etiā quod mouetur: z celerius et tardius moueri potest: in omni profecto tempore celerior tardiorq3 motus fieri potest: que cum ita sint: tempus cōtinuū esse necesse est. Dico autem continuum id quod est diuisibile in diuisibilia semper: hoc enim tali supposito tps continuū esse necesse est. Nam cum demōstratū sit id quod celerius moueꝛ minore in tempore spacium equale transire. Sit celerius quidē A tardius aut B. Atq3 B trāseat C D magnitudinē tempore E F. Igitur A quod est celerius magnitudinem eandem: vt patet in tempore minore transibit. Atq3 sit in E G. tempore motum. Rursus quoniam ipsuz celerius totam C D. magnitudinem in E G tempore pertransiuit: id quod est tardius minorez eodem in tēpore transit. Sit illa C H. At quoniā B quod est tardiꝰ in E G tēpore magnitudinē C H pertrāsiuit A. profecto quod est celerius eandē in minore tēpore trāsit. Quare rursus tēpus E G diuidetur. Quod si diuidetur: magnitudo quoq3 C H ratione eadem vtiq3 diuidetur. Quod si magnitudo diuidetur et tempus itidē diuidetur. Et hoc semp erit: si post celerius mobile tardius: et post hoc celerius: sumamus ac demonstratis vtamur. Nam celerius quidem mobile tempus. Tardius autē longitudinem diuidet. Quod si semper quidem vere conuersio fit: cum fit vero conuersio fit diuisio semper patet omne tēpus continuum esse. Patet etiam simul et magnitudinem omnem continuum esse. Eisdem enim equalibusue diuisionibus tam tempus q̄ magnitudo diuidatur. Insuper z hisce rōnibus q̄ dici

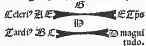

solēt: patet si sit tps continuū z magnitudinē continuā esse. Siquidē in dimidio temporis dimidiū magnitudinis: z simpliciter in minore minorē transit. Eedē non diuisiones temporis: et magnitudinis erunt.

Caput tertium.

Tq3 si alterū vtrūuis ipsoꝝ infinitū: z alterū est infinitū: sit z pinde sane vt alterz. Ceu si tps extremis sit infinitū: z lōgitudo extremis est infinita. Si diui-

fione

sione longitudo quoqꝫ diuisione. Si vtrisqꝫ ⁊ magnitudo vtrisqꝫ. Quapropter ⁊ zenonis ratio falsum sumit: fieri nanqꝫ non posse: vt infinito tempore quicqꝫ trāseat: aut infinita per singula tangat. Dupliciter enī lōgitudo ⁊ tempus: et omnino omne continuū dicitur infinitum: aut diuisione: aut extremis. Igitur infinita quidez quātitate: tāgere finito in tempore non potest. Infinita vero diuisione potest. Etenī ipm tēpus hoc modo est infinituz. Quare fit vt infinito in tēpore nō finito quippiā transeat infinita: ⁊ infinitis nō finitis infinita etiā tangat. Impossibile est ergo aut infinituz finito in tempore: aut finitum in finito transire. Sed si tēpus sit infinituz: ⁊ magnitudo erit similiter infinita. Et si magnitudo ⁊ temp⁹. Designetur enī magnitudo quedaz A B: terminis definita. Et tps infinitū mēte percipiatur. Sitqꝫ id C: deinde excipiat pars aliqua finita tpis C: q̄ q̄dez C D: finib⁹ claudat. In hoc igr corp⁹ qđ super

D
A: B: C ——•—— Tps
mouetur
E
aliquā A ——•——•—— B magnitudo.
partem

magnitudinis trāsit: atqꝫ ponat A: E: tam partem pertransiuisse. Hec autem pars aut eque totaz A: B: magnitudinem mensurabit: aut deficiet: aut excedet. Nihil enim refert. Nam si semper equalem magnitudinem A E: partim equali in tpe mobile trāsit: pars autem hec magnitudinem totam metitur: tempus totum in quo magnitudinem totam transibit: finituz erit profecto. In partes enī equales diuidet vt magnitudo. Preterea si non omnem magnitudinez id quod mouetur in infinito tēpore transit: sed fieri pōt: vt aliquā finito etiam in tpe transeat vt A: E: partē. Hec aūt totam magitudinez metietur: deniqꝫ equalem in equali tpe transit: tēpus ipsum profecto initiū erit. Patet autem nō in tpe infinito tpe B: C: trāsire: si tēpus altera ex pte finitū fuerit sumptū. Nam si in minore partem hāc trāsit: tēpus finitū esse necesse est: cū altera ex pte sit tēporis finis. Eadē sane fuerit demōstratio: ⁊ si lōgitudinē quidē infinitā finxerimus: tempus autem sumpserimus cōtra finituz. Patet igitur ex hisce q̄ diximus: neqꝫ superficies neqꝫ omnino quicqꝫ continuum indiuiduū esse: non solū propter id quod nup est dictuz: sed etiam quia fiet: vt indiuiduum diuidatur. Nā cum omni tempore: ⁊ id quod est celerius: et id quod est tardius moueatur: atqꝫ id quod est celerius plus equali in tpe spacij trāseat fieriqꝫ possit duplum sex qui alteranqꝫ longitudinem transeat. Esse nanqꝫ potest celeritatis hec ratio: sesquialterā magnitudinem eodē in tpe transeat id quod celerius fertur. At diuidātur magnitudines ambe: ea quidez quā mobile celerius transit: q̄ est A: D: in A: B: C: D: tres indiuiduas ptes cōtinuorū. Ea vero quam ipsum tardius transit in E: F: G: duas ⁊ ipsas indiuiduas partes. Igitur ⁊ tps H: M: in tres sane ptes idiuiduas diuiditur. In eq̄li nāqꝫ tpe magnitudinē trāsit equalē. Diuiditur itaqꝫ i H: K: L: M diuisibiles ptes

rursus k L
cū mo H ——•——•—— M Tēpus.
biletar F
di⁹ ma E ——•——•—— G Magnitudo
gnitu B C q̄ tardi⁹ mouet.
dinē E A —————— magnitudo q̄
F: G: celerius transit.

eodem in tēpore transeat: diuidetur et tps duas in partes equales. Quo fit vt indiuiduuz diuidatur: ⁊ id qđ mouetur nō in indiuiduo: sed in maiore tpe partem indiuiduā transeat. Patet igitur nullā continui partez parte carere.

Caput quartum.

At vero necesse est et ipsum nūc: qđ per se primoqꝫ nō per aliud dicitur: indiuisibile esse: atqꝫ omni in tempore tale inesse. Est enī extremū transacti tpis quiddaz: citra qđ nihil futuri temporis est: ⁊ insuper consequētis: vltra qđ nihil transacti tpis est. Quod quidē vtrorūqꝫ tēporū finē dicim⁹ esse: Hoc igit̄ sit tale p se: idēqꝫ demonstrabimus esse: patebit etiā indiuisibile esse. Necesse est itaqꝫ idem nūc ipsum esse: quod finis vtrorūqꝫ tempo-

rum est. Nã si sit aliud atq; aliud: deinceps alterũ quidem ad alterũ sane non erit: propterea quod continuuz non ex indiuisibilib⁹ constat. Si vero sit seorsum vtrũq; inter ea mediuz temp⁹ erit. Omne nanq; continuum tale est: vt inter fines aliquid sit vniuocũ. At si tempus sit illud: diuisibile erit: vt patz. Demõstratũ est eñ omne temp⁹ diuisibile esse. Quare fit vt nunc ipsuz diuisibile sit. Quod si sit diuisibile: erit aliquid preteriti in futuro: & futuri etiã in transacto. Id enim in quo diuiditur preteritũ tps & consequẽs terminabit. Preterea nec ipm nunc per se sed per aliud erit. Diuisio enim non est ipsius qd est per se. Et insuper ipius nũc: aliud transactũ: aliud ꝯns erit: & nõ semꝑ idẽ: aut ꝑteritũ: aut futurũ neq; nũc idẽ. Multis est eñ diuisionibus diuisibile tps. Qd si hec ipsi nũc inesse nõ possunt: ipsum profecto nunc: qd est vtroq; in tpe: idez eẽ necesse est. At vero si sit idem: ptz & īdiuisibile esse: nã si diuisibile sit: ea rursus euenient que antea accidebãt. Esse igitur in tpe indiuisibile quid: qd ipm nunc dicim⁹ esse ex hisce q̃ dicim⁹ perspicuũ iam euasit. Atqui nihil in ipso nunc moueri ex hisce patebit: que deinceps dicemus. Nam si quippiã in ipso moueri possit: fiet vt celerius in ipso ac tardius moueatur. Sit itaq; nunc ipz D. atq; in ipo celerius mobile longitudinẽ transeat A:B: litteris designatũ. Igitur mobile tardius minorem in eodẽ longitudinem pertrãsibit. Designetur & ipa & sit A:C. Quoniã aũt mobile tardius in toto nũc ipo longitudinẽ A:C pertransiuit: celerius mobile per eandẽ in minore sane mouebit̃. Quare ipsum nunc diuidetur: at erat indiuisibile fieri

E
ergo nõ põt vt D ——— F Mot⁹
quicq̃ i ipo nũc B
moueat̃. At A ——— C Mobile.

vero nec in eodem quicq̃ quiescere potest. Quiescere enim id qd dicebamus qd est aptũ vt moueat̃: & nõ mouet̃ tũc cũ aptũ est moueri & vbi: & queadmodũ moueri ẽ aptũ: q̃re cũ i ipo nũc nihil sit aptũ moueri: ptz nihil etiã i eodẽ quiescere aptũ esse. Preterea si nũc ipm in vtrisq; tẽporib⁹ idẽ est: fieriq; potest: vt in horũ tẽporũ altero toto quippiã moueat̃: in altero toto q̃escat: atq; id qd toto in tpe mouetur: in quouis ipsi⁹ mouebitur in quo ipsum moueri põt: & id quod quiescit simili modo quiescet: fiet ꝑfecto vt idẽ moueatur simul: atq; quiescat. Ipsum enim nũc vltimũ vtrorunq; temporũ est. Insuper id quiescere dicimus: qd similiter se hz: & ipsum: & partes nunc atq; prius. At in ipo nunc nõ est prius: vt patet. Quare non fit vt i ipo quicq̃ q̃escat. Que cũ ita sint: necesse est & id quod mouet̃: et id quod q̃escit in tpe moueatur neq; quiescat.

Tractat⁹ scdi. Caput primũ.

Omne aũt qd mutatur diuisibile esse necesse est. Nã cum ex quodã in qddaz sit oĩs mutatio. Cũ est quidez in eo qd est mutatũ: nõ vlteri⁹ vt ptz mutatur: cum ꝟo est in eo ex quo est mutatio: & ipm: et oẽs partes nõdũ mutatur. Qd eñ eodẽ modo se hz & ipm & partes id nõ mutatur. Necesse est igitur ipm partim in hoc: partiz altero eẽ: neq; eñ in vtroq; neq; in neutro esse põt. Dico aũt in qd mutatur: primũ mutatione: vt fuscũ cũ ex albo mutatur nõ nigrum. Non eniz id quod mutatur: in vtrouis extremorum esse necesse est. Patet igitur omne quod mutatur diuisibile esse. Motus autẽ duobus est diuisibilis modis: vno quidez modo tpe: altero vero rõne partiũ ei⁹: qd subit motũ. Veluti si: A: C: totũ mouetur & A:B: & B:C. sane mouebitur

E
Atq; sit D ——— F Motus
partis q̃ B
dẽ A B A ——— C Mobile
motus

E partis ꝟo. B. C mot⁹ E. F. Totũ igitur motũ D. F. ipsi⁹. A. C. mobilis motũ eẽ necesse est. Etenĩ hoc ipo motu mouebit̃: q̃ppe cũ vtraq; ps vtroq; moueatur motu: & nihil alieno motu: sz ꝓprio moueatur. Quare tot⁹ mot⁹ toti⁹ est magnitudis mot⁹. Preterea mot⁹ q̃dem omnis alicui⁹ est motus: totus autem D. F. motus neq; A:B. neq; B. C: est ptis: pars eñ partis est mot⁹: neq; cuipiã tribuit̃ alij. Cuius nanq; toti⁹

totus est motus: eius et partium partes sunt. Partes D:E F. Partium A.B. C. et non aliorum sunt motus. Plurium enim vnus motus esse nō potest: totus profecto motus D.F. totius A:C. magnitudinis mot⁹ erit. Insuper si toti⁹ A.C. magnitudinis alius quidam sit motus: ceu G.k. auferētur ab ipso vtrarumque partium motus: qui quidē equales erunt motibus D.E. et E.F. Un⁹ enim vnius est motus. Quare si totus G.k. motus in motus partium diuidetur: motus G.k motui D.F erit equalis. Sin vero stabit aliqd. vt H.k. hic nullus erit motus: vt patet. Neque enim totius neque partium: quia motus vni⁹ est vnus. At neque cuiquā alij tribuetur: continuus enim motus continuorum quorundam est. Eadem erit profecto ratio: et si D E F excesserint in diuisiōe mot⁹ B.k. Quare si hoc esse nō potest. Eūdē atque equalem ei eē necesse est. Hec igitur diuisio ratione partium ei⁹ est qđ mouetur: atque cuiuslibet partibilis ipsam esse necesse est. Alia autem est temporis ratiōe. Nam cum omnis motus in tempore sit: et omne tempus sit diuisibile: minor autem in minori tempore fiat omnis motus vti temp⁹ diuidatur necesse est. Cum autem omne quod mouetur in aliquo moueatur: et tempore aliquo: mobilisque totius sit mot⁹ easdem esse diuisiones et temporis: et mot⁹ et ipsius moueri: et eius qđ mouetur: et etiā ei⁹ in q̄ est mot⁹ necesse est. Uerum nō oīm similiter: in quibus est mot⁹: sed quātitatis quidē per se qualitatis vero per accidens. Accipiatur enim tempus in quo quippiam mouetur et sit A: et motus sit B. Si igitur in toto tēpore motum est: in illi⁹ dimidio motu minore est motum. Quo rursus diuerso minore motu rursus est motum: et sic semper motus diuidetur: vt tempus. Simili modo si motus est diuisibilis: et tēpus est diuisibile. Si enim totus in tēpore motum est: dimidio in dimidio: et minore rursus in minore est motum. Ipsum quoque moueri modo diuidetur eodem. Sit enim ipsum moueri. C. in dimidio igitur motus minus erit toto: et in dimidio rursus dimidij: et ita semper diuidetur. Licet etiam ipsum moueri quod est partis vtriusque motus D:E et E F. de tur designando totum totius dicere esse. Nam si plura motus eius fuerint, eadem erunt moueri: sicut et motū i mot⁹ partiū pri⁹ ostēdim⁹ diuisibilē esse. Accōmodatum enim ipsum moueri parti vtrique motus cōtinuū totū erit. Similiter et lōgitudo et omne id oīno in quo fit mutatio diuisibile demonstrabitur: et si quedā per accidēs diuisibilia sunt: propterea quod id qđ mutatur est diuisibile. Nā si vnū diuidatur Omnia diuidentur. Similiter sese habebunt hec oīa infinitiōis etiā atque opposito ratiōe. Ab eo aūt maxime qđ mutatur hoc est sequutū: oīa inquā diuidi infinitaque esse. Cōtinuo enim ei qđ mutatur diuisibilitas ac infinitio inest. diuisibilitas igitur prius est demonstrata. Infinitio autem in sequentibus innotescet.

Diagram labels: H; G k Mot⁹; D F Mo; A C mot⁹; F Im; E; D F mo; Tps; B Mot⁹; C Mouere

Capitulum. xxxi. — 4.phi.a. t.c.21.in fi.

Determinatis his q̄ notificāt psenitatē predicamētalē motuū ac idētitatem et distinctionē illorum leui⁹ apparere poterit possibilitas cōparationis motuū. Et ideo primo notandū: quod duplex est cōparatio. s. abusiua et vera. Comparatio abusiua est illa: quando illud respectu cuius fit comparatio non suscipit magis et minus vel non dicitur de vtroque comparatorū vel dicitur de eis sm rationē equiuocā. Exēplū primi. vt sortes est magis homo quam plato. Exēplū scdi. vt cignus est albior coruo. Exēplū tertij: vt stillus est acutior voce. Acutū enim dicitur de voce et stillo: sed equiuoce: de voce enim sub ratiōe fortiter penetrādi auditum: et de stilo sub ratione fortiter penetrandi tactū. Comparatio autem est illa quando id respectu cuius fit comparatio suscipit magis et minus et verificatur de vtroque extremorum secundum rationē vniuocam. vt vox sortis est acutior voce platonis: seu stilus ferreus est acutior stilo plumbeo. Hec autem comparatio tripliciter sumitur. s. communiter: proprie et propriissime Cōparatio cōiter sumpta est illa quando illud respectu cuius fit comparatio verificatur de vtroque terminorum secundum eandem rationem vniuocam: vt exemplificatū est. Et isto mō pūt

Primū. Quid sit cōpatio abusiua. Quid sit cōpatio vera. Correla.

cōparari vere illa que sunt diuersoꝝ p̄dicamētoꝝ: vt substātia est pfectior accidēte: ⁊ q̄titas seu relatio est imperfectior q̄litate: q2 pfectū dī omnib⁹ illis cōparatis scōm eandē ratione vniuocā. s. sub ratione entis. ¶ Cōparatio ꝓprie dicta est: q̄n illud respectu cuius fit cōparatio est spēs spālissima: vel ambo extrema sunt eiusdē spēi spālissime. Exēplū p̄mi: vt hō est albior asino. Exēplū scd̄i. Sortes est magis coloratus q̄ Plato: ⁊ isto mō ista nō esset cōparatio ꝓpria: homo est perfectior asino: q2 ꝯparata nō sunt eiusdē speciei spālissime: nec ille termin⁹ pfectū vel pfectio in quo fit cōparatio est spēs spālissima. ¶ Cōparatio autē ꝓprijssime dicta est: q̄n illud respectu cuius fit comparatio est spēs spālissima: q̄n etiā cōparata sūt eiusdem spēi spālissime: vt sortes est albior platone: ⁊ sic loquit̄ phs. vij. phisi. di. ēs ꝙ solū in spē spālissima est cōparatio ꝓprie: eo ꝙ in generib⁹ latent equiuocationes. ¶ Scd̄o notādū: ꝙ aliqui mot⁹ sunt inuicē cōparabiles in velocitate ⁊ tarditate abusiue: ⁊ aliqui vere. Illi sunt cōparabiles abusiue: quoꝝ dispositiones formales non vere sunt cōparabiles ſm qualitatem vel inequalitatē intensionem vel remissionem. verbi gratia. motus localis est velocior vel tardior motu alterationis: hec cōparatio est abusiua: q2 linea supra quā fit formaliter motus localis: ⁊ qualitas q̄ est formalis dispositio alteratiōis nō dicuntur equales vel inequales: nec intense vel remisse. Illi aūt mot⁹ sunt vere cōparabiles in velocitate ⁊ tarditate: quoꝝ dispositiones formales vere cōparātur ſm equalitatē vel inequalitatē: intensionē vel remissionē: vt motus localis primi mobilis est velocior motu saturni: ⁊ alteratio ignis est velocior alteratiōe aque q2 linee sūt equales vel inequales: ⁊ due qualitates sunt intense vel remisse. ¶ His visis sit hec prima conclusio. Licet motus diuersoꝝ p̄dicamētorū sint abusiue comparabiles in velocitate ⁊ tarditate: tamen sunt vere cōparabiles in intēsione ⁊ remissiōe. ¶ Prima pars est ostensa. ⁊ secunda declaratur eo ꝙ motus localis celi est intentior motu alterationis. Intensum enim scōm eandē rationē vniuocā dicitur de ambob⁹. Ex eo enim aliquid est intēsum: q2 distat a nō gradu latitudinis. Cū igitur dicat̄ de motu locali ⁊ de motu alterationis. sequit̄ ꝙ scōm eandē rationē dicit̄ de illis. ¶ Scd̄a conclusio. Nō omnes motus eiusdē predicamenti sunt inuicē vere cōparabiles in velocitate ⁊ tarditate. Ista cōclusio patet per Aristo. vij. phisic. di. Q2 motus rectus ⁊ motus circularis nō inuicem sic cōparantur: ita ꝙ nullus eoꝝ est altero velocior vel tardior: q2 linea recta vel circularis nō sunt equales: nec inequales: nec intense vel remisse. ſm Cōmētato. ibidē. Nō eni sunt equales ex quo vna nō potest alteri superponi: nec etiā inequales: q2 nō ſm aliquā dimensionē si eni ſm aliquā maxime videret̄ ſm lōgitudinē: modo hoc est falsum: q2 linea circularis nō est longa. ¶ Cōfirmari potest de motu augmentationis ⁊ diminutionis: eo ꝙ per diminutionē nihil sequitur nisi priuatio: ⁊ per augmentationē acquiratur quātitas: modo quantitas ⁊ priuatio sua non possunt inuicē cōparari. ſm qualitatē vel inequalitatem: nec ſm intensionē vel remissionē. ¶ Tertia conclusio. Omnes motus locales recti sunt inuicem vere cōparabiles in velocitate ⁊ tarditate: patet inductiue ex quo fiūt omnes per lineam rectā: modo omnis linea recta est cuilibet linee recte cōparabilis ſm eq̄litatem vel inequalitatem. ¶ Ex ista conclusione seq̄tur primo: ꝙ omnes mot⁹ locales circulares sunt inuicem vere comparabiles in velocitate et tarditate: q2 omnes linee circulares sunt inuicem comparabiles ſm equalitatem vel inequalitatem. ¶ Secundo sequitur ꝙ omnes augmentationes sunt vere comparabiles in velocitate ⁊ tarditate: ⁊ similiter omnes diminutiones: quia omnes quātitates ſm quas per se fit augmentatio sunt vere comparabiles ſm equalitatem: ⁊ inequalitatem etiam omnes priuationes illarum quantitatum dicuntur esse equales vel inequales. ¶ Quarta conclusio. Omnes motus alterationis tertie speciei qualitatis sunt vere comparabiles in velocitate ⁊ tarditate patet: quia omnes qualitates ſm quas fit per se motus illius speciei inuicē vere comparantur ſm intensionē ⁊ remissionem: albedo enim est intensior vel remissior nigredine. Ex q̄ intensum vniuoce dicitur de ambabus. Et notanter dixi tertie speciei: quia motus illius nunq̄ est deperditiuus quin sit acquisitiuus qđ non cōtigit in alijs speciebus: potest enim deperdi sciētia nihil acquirēdo aliud. ⁊ potest deperdi lumen nihil aliud acquirendo: semper intelligendo positiuū. Ideo esse possunt aliqui motus vel mutationis in prima vel secunda specie: qui non vere comparantur in velocitate ⁊ tarditate: ex quo habitus ⁊ priuatio non possunt comparari vere ſm equalitatem vel inequalitatem: nec ſm intensionem vel remissionem.

Contra predicta arguitur: ⁊ primo cōtra primam conclusionem. probādo ꝙ nulli motus sunt diuersorum predicamentorum: quia si sic: maxime videretur ꝙ in predicamento qualitatis quantitatis ⁊ vbi: sed hoc est falsum: quia nullius illorum predicamentorum generalissimū de aliquo motu verificatur: vt patet. ¶ Secundo arguitur. Q2 omnes motus diuersorum predicamentorum vere comparantur quia omnes motus sunt eadem mensura mensurabiles igitur omnes motus vere sunt adinuicem comparabiles. antecedēs patet: quia omnes motus mensurantur tempore: ⁊ tert⁹ consequētia: quia que sunt eadem mensura mensurabilia sunt equalia vel inequalia ⁊ per conseq̄ns cōparabilia. ¶ Tertio arguitur. Q2 aliqui motus diuersorum predicamentorum vere comparantur in velocitate ⁊ tarditate: quia pono: ꝙ ferrum ignitum moueatur localiter super lignum: tunc ita velociter sicut mouet̄ ferrum super illud lignum: ita velociter illud lignum cōburitur ⁊ alteratur: igitur motus localis ⁊ alterationis inuicem vere comparantur in velocitate ⁊ tarditate. ¶ Quarto arguitur idem de motu circulari et recto: q2 linea recta ⁊ circularis sunt inuicem vere cōparabiles: quia dicimus arcum esse longiorem chorda. Secundo quia geometre asserunt circulū esse maiorem dyametro in proportiōe tripla sesquiseptima igitur circularis linea est inequalis linee recte.

Ad primum dicitur ꝙ esse per se in predicamento intelligitur dupliciter: aut perseitate predicationis aut perseitate reductionis. primo modo sunt per se in predicamentis quātitatis linee ⁊ superficies: sed scd̄o modo. pūctus ⁊ vnitas ita dico in proposito ꝙ motus non est per se in aliquo predicamento perseitate predicationis: sed solum perseitate reductionis ratione termini ad quem: ⁊ hoc sentiunt phis ⁊ Cōmentator. v. phy. cū volunt ꝙ motus sit de genere termini ad quē. ¶ Ad secundū dicit̄: ꝙ nō probatur omnes motus esse vere cōparabiles in velocitate ⁊ tarditate: sed solum aliquo modo. ⁊ hoc est concessum in prima conclusione. ¶ Ad tertium respondetur dupliciter. primo negando antecedēs: ꝙ ita velociter illud alteretur: sicut id mouetur. Alio modo dicitur ꝙ motus diuersoꝝ predicamentorum possunt dupliciter comparari: primo pro comparatione simplici ⁊ geometrica. secundo ꝓ comparatione mixta et arithmetica: * primo modo non vere comparantur in velocitate ⁊ tarditate: sed bene. secūdo modo. vt sicut aliqua alteratio velocior ita aliquis motus localis est alio motu locali velocior. Isto modo possunt vere comparari in velocitate ⁊ tarditate. Sed primo modo non possunt vere sic comparari: vt vsq3 nunc intellexi. ¶ Ad quartum dicitur: ꝙ ille propositiones sunt false de virtute sermonis: sed debent intelligi conditionaliter: si arcus rectificaretur esset longior chorda: ⁊ si circulus extenderetur esset maior diametro in tali proportione. ¶ Et si arguitur sic. linea recta ⁊ circularis sunt eiusdem speciei specialissime: quia recta potest fieri circularis

Left margin: optie. — oppriissi-me. — t.c.13. — ſm. — 2cō. — Secūda cō clusio. — 3cō. — Tertia.

Right margin: quarta cō clusio. — primum. — scōm. — tertium. — quartum. — Ad primum — t.c.4. ⁊ 48 — Ad secūdū. — Ad tertiū. — * Addi 'Cōparatiō geometri-ca ... ꝓportiōalitas geometrica ē aliq̄rū t̄minoꝝ ad alios t̄minos eq̄lis ꝓportiōis hitudo: vt hitudo ... rū t̄minoꝝ 8. 4. ad illos. 4. 2. sicut ri se habent. 8. ad

4. ita. 4. ad. 2. Proportionalitas vero arithmetica est aliquoꝝ terminoꝝ ad alios terminos eqlis excessus habitudo: vt. 6. 4. 4. 2. nā quali excessus. 6. 4. excedūt tali excessu 4. excedūt 2.

ꝛ econtra: igitur comparantur inuicem fm equalitatem ꝛ inequalitatem: negatur ɔsequētia: quia linea recta ꝛ circularis sunt eiusdē speciei solū quo ad subiectum: nō quo ad formā: qꝛ rectitudo ꝛ curuitas sunt diuersarū specierū: sicut enim hō albus ꝛ homo niger sunt eiusdē speciei quo ad subiectū: ꝛ nō quo ad formam: quia albedo ꝛ nigredo sunt diuersarū specierū: ita in ꝓposito: ꝛ ideo argumentū non concludit.

¶ Caput secundum.

Um autem omne quod mutatur e quodā in quoddā mutetur: ipsum mutatū cum primo mutatum est: in eo esse in quo est mutatū necesse est. Id enī quod mutatur erit ab eo ex quo mutatur aut ipsum relinquit. Atqꝫ aut idē est mutari atqꝫ relinquere: aut seqͭur relinquere qdem mutari: reliquisse aūt esse mutatū. Nam ad vtrūqꝫ similiter se habet vtrūqꝫ. Cum igitur vna mutationū sit ea: cuius termini ɔtradictoriā subeunt oppositionē: patet cū mutatū est quippiam in id quod est ex eo qđ haud est: id iam ipsuꝫ qđ haud est reliqsse. Quo fit vt sit in eo qđ est. Omē nāqꝫ quoduis: aut esse: aut nō esse necesse est. Patꝫ igitur ipsum mutatū ea mutatione cuius termini cōtradictoriā subeunt oppositionē: in eo esse id qđ est mutatum. Qđ si in hoc ita est: ꝛ in ceteris ita erit. Similiter enim in vna ꝛ in ceteris hoc sese habet. Preterea si quecꝫ sumatur: hoc etiā in vniuersis esse patebit: si ipm mutatum alicubi aut in aliquo esse necesse est. Quoniā enim id e quo est mutatum relinquit: atqꝫ ipsuꝫ alicubi esse necesse est: aut in hoc erit aut ī alio. At si in alio: vt in C: id ꝑfecto qđ in ipm B est mutatū: rursus in B mutatur ex C. Ipsuꝫ nāqꝫ C: nō erat ipsi coherēs. B: mutatio enī continua est: quo fit vt ipm mutatū: cū est mutatū: ad id mutetur in qđ

C
A ———————— D

est mutatū: quod fieri neqͭ

Id ergo quod est mutatū: in eo esse in quod est mutatū necesse est. Patꝫ igitur ꝛ ipsum factuꝫ tum esse: cum factum est: ꝛ ipsum corruptū tum nō esse cū est corruptum. Hoc enī ꝛ si de omni mutatiōe est dictū: maxime tamen in ea dilucidū est: cuius termini cōtradictoriā subeūt oppositionē. Patet igitur ipsum mutatum in eo esse in quod est mutatum: cum mutatū est primo. Id autēꝫ in quo primo quippiā est mutatū: indiuiduū esse necesse est: atqꝫ id dico primū quod nō ex eo est tale: quia aliquid ipsius est tale. Sit eniꝫ diuisibile. Literis A C: designatum: atqꝫ diuisum in B. Si igitur in A B: aut rursus in B C est mutatum: non in ipso primo A C: est mutatum: sin in vtroqꝫ mutatur. In vtroqꝫ enim aut mutatū esse: aut mutari necesse est: ꝛ in toto sane mutatur. At mutatum esse supponebatur. Eadē est ratio ꝛ si ī altero mutatur: in altero est mutatum. Erit enī quid prius primo. Quare non erit id diuisibile in quo est mutatum. Patet igitur tam corruptum: qꝫ

C
generatuꝫ
indiuiduo A ———— B
corruptuꝫ

esse ac generatū. Bifariā aūt dicit̄ id in quo primo qppiā est mutatū. Uno modo in quo primo finita mutatio est. Tunc enim vere dicere licet illud esse mutatum. Altero in quo primo mutari cepit. Id igitur qđ in fine mutationis dicitur primū est vereqꝫ dicit̄ esse. Nā ꝛ fit vt finiatur tandē mutatio: ꝛ est exitus finisve mutationis. Quem iam et ostēdimus indiuisibilē esse: propterea quod vltimū est. At quod in principio mutationis dicitur primū: id oīno non est. Non est enim mutatiōis principiū: nec id in quo primo temporis mutabitur. Sit enim primum A D: hoc igitur indiuisibile qdem non est. Accidet enim vt sint herentia ipsa nunc. Preterea si in F A: tempore toto quiescit: ponatur eniꝫ in illo quiescere: ꝛ in

A
A quoqꝫ
quiescit. F ———— D
Quare si

ipsum A D: partib' vacet simul quiescit atqꝫ erit mutatū. In A nanqꝫ quiescit: in D vero mutatū est. Cum autem non sit partibus vacans: diuisibile necesse est esse. Atqꝫ in quauis eius parte mutatū esse. Etenim A D diuiso: si in neutra qdem parte mutatū est: neqꝫ in toto sane mutatū est. Sin in ambabus mutatur: in toto quoqꝫ mutatur. Qđ si in altera est mutatū: non in toto primo

mutatū est. Quare necesse est in qcūqꝫ esse mutatū. Ptꝫ igit̄ nō esse id in quo p̄mo mutatū est:qppe cū diuisiōes sint finite. At vero nec ipsi⁹ mutati quicqꝫ erit primū

qd̄ e mutatū ——————— k Tps tū. Sit em̄ B ipsi⁹ D F D ———— F Mutatū mutatū p̄

mum D B. Nā omne qd̄ mutat̄ demōstratū est diuisibile esse. Tps aūt ī quo D B: mutatū est sit H K. Si igit̄ i illo toto ipsum D B est mutatū: ī dimidio min⁹ fuit mutatū: ꝛ prius ipso D B: et hoc rursus aliud pri⁹ ꝛ sic semp. Quare nihil erit e⁹ qd̄ mutat̄ qd̄ primū est mutatū. Ptꝫ igitur ex hisce q̄ dixim⁹ neqꝫ eius qd̄ mutatur: neqꝫ tpis in quo mutat̄ primū aliqd̄ esse. Ipm aūt quo mutatur nō eodē modo sese habebit. Tria nāqꝫ esse dicitur ī ipsa mutatiōe: id qd̄ mutat̄: ꝛ id ī quo atqꝫ id quo mutatur. Ut hō: tps: atqꝫ albedo. Hō igitur ac tps diuisibilia sunt: sed de albedine est alia ratio: atqꝫ tm̄ per accidens oīa diuisibilia sunt. Cui nanqꝫ albedo vel q̄litas accidit. Id est diuisibile. Nā neqꝫ in his erit primū: que per se: ꝛ non per accidēs dicūtur diuisibilia quales sunt magnitudines ipse. Sit enim mobile A B: motū ex B in C primū. Igitur si indiuisibile sit ipsum B C: parte vacans erit herēs parte vacāti. Sin diuisibile B

erit aliqd̄ A ———— C ipso. C. p̄⁹ in qd̄ est mutatū: ꝛ illo rursus aliud prius: ꝛ sic semp. Nunqꝫ em̄ diuisio deficit. Quare nō erit quicqꝫ p̄mū in qd̄ est mutatū. Silr̄ res sese hꝫ ī quātitatis mutatiōe. Nā ꝛ hec in ɔtinuo est. Patet igitur in solo qualitatis motu per se indiuisibile esse posse.

Caput tertium.

Um aūt omne qd̄ mutat̄ in tpe mutetur: mutari vero in tēpore dicatur: ꝛ vt primo: ꝛ vt per aliud: quo pacto in anno mutari dicitur: quia mutatur in die: id sane quod mutatur in quacūqꝫ ei⁹ tēporis parte mutari: in quo primo mutat̄ necesse est: id ita esse ptꝫ quidem ꝛ ex diffinitione ipsi⁹ primi. Sic enim ipm antea diffiniebam⁹. Patebit aūt et ex hisce quę dein- C ceps dicemus. Sit A ———— B enim tēpus A B: in

quo quippiā primo mouetur. Atqꝫ cū omne tēpus sit diuisibile: diuidatur in C. In tempore igitur A C mouet̄: aut nō mouetur: ꝛ eodē modo rursus ī ipso C B: si igitur neutra in parte mouetur: in toto sane quiescit: alꝫ impossibile est enim moueri: si nulla in parte ei⁹ moueatur. Sin in altera tantū mouet̄: non in A B: tempore primo mouetur: per aliud em̄ in ipso mouet̄: ergo quacūqꝫ in parte tēporis moueatur necesse est: hoc autem demōstrato: ptꝫ omne quod mouetur prius necessario motū esse. Nam si in A B tēpore primo per F G spatiū quippiā motū est: id quod equa celeritate mouet̄: simulqꝫ incepit per dimidiū in dimidio tēporis erit motum. Quod si id tēpore in eodē motū est per magnitudinē aliquam: et alterū per C

eadem A ———— G Tempus necesse

est esse F ———— G Spatium motus. Quare motū est id vti diximus quod mouetur. Preterea si in A B toto vel quonis omnino tempore preterea motum dicimus quippiam esse: quod ipsius vltimum nunc accipimus. Id est enim quod terminat. Atqꝫ inter ipsa nunc semper est tempus: in ceteris etiam sane simili modo motum esse dicetur. Dimidiū autem extremū est ipsa diuisio. Quare ꝛ in dimidio motū erit: et in quacūqꝫ omnino parte. Semper enim per diuisionē cōtinuo tempus ab ipsis nunc terminatū cadit. Quod si omne tēpus est diuisibile: ꝛ id quod est inter nunc ipsa: tempus est vti dixim⁹: omne, pfecto quod mutatur: infinities est mutatū. Preterea si id quod continue mutatur: ꝛ nō est corruptum: neqꝫ cessauit a motu: aut mutari: aut esse mutatum in quocūqꝫ necesse est. Ut mutetur autem in ipso nunc fieri nequit. In quocunqꝫ sane tēporis puncto mutatū sit ipsum necesse est. Quare si tempori pūcta sint infinita: omne nimirū qd̄

mutatur infinities est mutatum. Non solum autez id qđ mutatur necesse ē eē mutatum: sed etiā ipm mutatū prius mutetur necesse est. Omne nāqꝫ quod ex quopiaz in quippiā est mutatum in tempore

est muta A ——— B
tuz. Sit

eñ in ipo nunc ex A. mutatū in B. In eodē igitur nunc in quo est in A mutatum non est. Nam ꝛ in A. ꝛ in B. simul erit. Ipsum nāqꝫ mutatū non esse i hoc ipso cum est mutatum: antea demonstrauimus. Quod si in alio sit mutatū: inter illa ꝑfecto mediū tps erit: nō sunt eñ herētia ipa tpis puncta. Cū igit̄ in tpe sit mutatū tps aūt oē sit diuisibile. i dimidio sane mutatum est. ꝛ in dimidij dimidio rursus: ꝛ sic semꝑ. Quare ātea mutabat̄. Preterea id qđ dictum est in magnitudine magis est manifestū. propterea qđ magnitudo cōtinuum est: in qua mutatur id quod mutatur: Sit. n. ex C. qppiā mutatū in D. Si igitur C D indiuisibile sit: partib⁹ vacanti. partibus ꝑfecto vacans herebit. Quod si id fieri nequeat: medium ipsum magnitudinem eē

necesse ē: di C ——— D
uisibileqꝫ eē

in infinita. Quare prius in illa mutat̄. Omne ergo mutatū prius mutari necesse est. Eadem est. n. ꝛ in hisce que nō cōtinua sunt demōstratio: vt in cōtrarijs ꝛ in hisce q̄ contradictoriā subeunt oppositionē. Sumemus. n. id tēpus i quo est mutatum: ꝛ eadem rursus dicemus. Quare mutetur ipsuz mutatum: et mutatum sit id qđ mutatur necesse est. Atqꝫ mutari prius est ipso mutatum eē: et mutatum esse ipo mutari. ac nunqꝫ primū sumetur. Cā autez huius: est. ptib⁹ vacās nō eē vacanti partibus herēs in infinitū. n. ipa diuisio ꝑficescitur: vt in crescētib⁹ ac decrescētib⁹ intueri lineis licet. Que cū ita sint ꝑꝫ necesse eē. ꝛ id quod est factū fieri prius: ꝛ id quod fit antea factū esse: mō diuisibilia atqꝫ continua sint. Nō tñ semper quod fit factū est prius. Sed interdum aliud ceu illi⁹ aliqđ: vt in edibus fundamētum. Similiter: ꝛ in eo quod corrumpitur ꝛ corrupto Inest. n. ei quod fit: ꝛ id quod corrūpitur ifinitio quedā. Quippe cū cōtinuū sit vtrumqꝫ. Et impossibile est aut fieri non factum aliquid: aut factū esse non fiens aliquid. Similiter ꝛ in ipso corrūpi atqꝫ corruptū eē. Semꝑ. n. corruptum esse antecedit corrūpi: et corrūpi corruptū esse. Patet igr̄ ꝙ id qđ est factū prius: necesse est fieri: et id quod fit antea factū eē. Est eñ oīs magnitudo: oēqꝫ tēpus diuisibile semꝑ. Quare in quocunqꝫ fit non erit in illo vt primo.

¶ Capitulum. xxxij.

Aristoteles vj. phy. ponit nullū dictoꝝ motuū habere initiū vel finē ꝑ positionē de ꝑsenti: sed ante omnem motum fuisse motū: ꝛ post omnem motū ē emotū. ¶ Ad q̄ꝝ iuestigationē est primo notandū. ꝙ sicut in linea aliqua sunt pucta in actu. s. terminātia ꝛ nō copulantia: ꝛ pūcta in potentia. s. copulantia et terminantia: ita in motu possum⁹ imaginari mutata esse indiuisibilia. s. in actu ꝛ in potentia mutatum esse in actu est terminus motus terminans et non copulans: vt mutatum esse acquisitū in fine mot⁹: sed mutatum esse i potentia est terminus alicuius motus copulās vnuz cum altero motu: vt mutatio inter ꝑtes alicuius motus. ¶ Scđo notandum ꝙ aliquid fuisse ante aliud intelligit̄ dupliciter. s. quo ad inceptionē: ꝛ quo ad desinitionē. Quo ad inceptionem: quia prius incepit: ꝛ sic pater fuit añ. filium ꝛ prima hora diei ante secūdā. Quo aūt ad desinitionem: quia prius desijt. Et sic prima hora diei fuit ante diem: quia prius desinit ꝛc. ¶ Consequenter dicatur ꝙ aliquid esse post aliud intelligitur dupliciter. s. quo ad inceptionem: et quo ad desinitionem: Quo ad inceptionem: quia incipit esse post illud. ꝛ sic filius est post patrem. ꝛ secunda hora post primam. Quo autem ad desinitionem: quia desijt esse post illud: ꝛ sic dies est post primaz horā eius quia desinit esse post illam. ¶ Istis presuppositis pono quattuor conclusiones de intentione philosophi et commentato. vj. philo. quarum prima sit ista. Licꝫ motus habeat vltimum mutatum esse in actu intrinsecum. non tamen habet primum. nisi extrinsecum: prima pars patet eo ꝙ aliquis motus est finitus et terminatur ad aliquid mutatum esse: quod non ē terminus alterius motus: sed solum illius. secunda ps patet. quia tunc aliquid mutaret̄ sine motu ꝑcedente quod est impossibile. Et notanter dixi nisi extrinsecum quia motus potest habere primum mutatū esse extrinsecū. ꝛ hoc qñ mot⁹ sunt ꝯtigui. vltimū eñ intrinsecū primi mot⁹ dr̄ pmū itrinsecū scđi mot⁹. ¶ Ex ista ꝯclone sequit̄ ꝙ añ oē mutatū eē fuit aliđ mutatū eē q: oē mutatū esse. aut ē in potentia ꝛ sic ꝑcessit mutatū esse. aut est in actu: ꝛ sic aut est finis motus. ꝛ necessario ꝑcesserunt infinita mutata esse. aut est ꝑncipiū. et cum non possit esse nisi extrinsecum: sequitur ꝙ est finis alterius motus: et itez añ illud precesserūt infinite mutationes et infinita mutata eē: q: sicut in linea sunt infinita puncta. ita in quolibet motu ifinita mutata eē: ꝛ ifinite mutatiōes. ¶ Scđa ꝯclo. Añ oēz motū fuit mot⁹ ꝑtialis ei⁹ q̄ ad desinitionē: sꝫ nō q̄ ad inceptionē. Pria ps ꝑꝫ q: q̄cūqꝫ motu dato ille erat diuisibilis i medietatē priorē ꝛ posteriorez sꝫ prius desijt pria medietas q̄ scđa. ꝛ ꝯñr q̄ tot⁹ mot⁹. igit̄ ꝛc. Scđa ps est nota: eo ꝙ aliter oīs motus eēt ꝑpetu⁹. q: nō hret initium sm se. ꝛ qōlibet sui. vñ sicut pria hora nō ē añ diē. quo ad inceptionem. ita nulla pars motus habētis inceptionē est ante illū motū quo ad inceptionem,

Margin notes (right margin): T. c. 46. 52. 54. 55. et. 58. — primum. — Secundū. — *Dupl'r itelligi pōt aliqđ fuisse ante aliud. Aliquid eē post aliud dupl'r pōt intelligi. — Pria ꝯclo. T. c. 49. — Correla. — 2a ꝯclusio.

rtis. ¶ Ex ista cōclusione sequit̄ ꝙ post omnem motū erit
motꝰ quo ad inceptionē. nō autē quo ad desinitionē
pꝫ vt p̄us: q2 quocūq3 motu dato posterius habebit i
cta; ceptionē scd̄a medietas ꝙ̄ totum: sed non posterius
desinitionem. ¶ Tertia cōclō. Omne qd̄ mouet̄ p̄us
mouebatur. ⁊ posterius mouebitur. Prima pars pa-
tet. quia omne quod mouetur acquirit aliquam dis-
positionem per illum motum: sed impossibile est to-
tam illam simul acquirere: siue fuerit spaciū. siue
quantitas. siue qualitas. igitur prius acquirit primā
medietatē ꝙ̄ totum. et prius primā medietatem pri
me medietatis. ⁊ sic in infinitū: ergo prius mouebat̄
Secunda pars patet ex diffinitione motus. s. ꝙ est a
ctus entis in potentia scd̄m ꝙ in potentia. ⁊ ꝙ ē acq-
sitio partis post partem. si enim aliquod mobile post
a ꝯclusio hoc instans nihil deberet acquirere iā nō mouetet̄
sed quiesceret ⁊c. ¶ Quarta conclusio. Omne qd̄ q̄e-
scit prius quiescebat. ⁊ posteriꝰ quiescet. patet eo ꝙ
opposita habent fieri circa idem: et quies mensurat̄
tempore. sicut motus quarto ⁊ sexto phys. igit̄ si an-
te omnem motum fuit motus. ⁊ post omnē motū erit
motus. consequēter ante oēm quietem fuit quies. et
post oēm quietē erit quies. et per consequens. omne
quod quiescit prius quiescebat. ⁊ posteriꝰ quiescet: si-
cut omne quod mouetur prius mouebatur. et poste-
rius mouebit̄. ⁊ hic loquor de quiete ꝓprie dicta: que
priuat mobile a motu per tempus. vnde in motibus
contiguis mobile quiescit in instāti medio. ⁊ nō ime-
diate ante illud instans quiescebat. nec immediate
imum. post illud instans quiescet. sed talis est quies impro
prie dicta ꝓuans mobile a motu solū per instans.

Contra conclusionē tertiam arguitur sic pri
mo. ⁊ pono ꝙ sortes cadat de turri: et
ꝙ in medio vie desinat esse. tunc in instanti illo icipit
esse cadauer quod mouetur. ⁊ prius non mouebatur.
Quod eniꝫ mouetur patet. quia materia eius moue
cundum. tur. modo non est verisimile ꝙ tota materia alicuius
moueatur. ⁊ non totū illud. ꝙ autē illud nō mouebat̄
manifestum est: quia non fuit. ¶ Secundo pono ꝙ a
et b. gutte aque eiusdem quantitatis immediate an̄
hoc mouebantur. et tunc primo vniant̄. sic ꝙ ex illis
fiat. c. aqua in media regione aeris: deducto omni i-
rtium. pedimēto extrinseco. isto posito pꝫ ꝙ c. nō mouebat̄.
q2 nō fuit: ⁊ iam mouetur. q2 quelibet eius medietas
mouetur. s. a et b. ¶ Tertio pono ꝙ sor. moueatur. et
iterum adueniat sibi primo a. pars. isto posito a. non
uartam. mouebatur quia non fuit: ⁊ iam mouetur: quia mo-
tis nobis mouentur oia que in nobis sunt. iiij. phys.
¶ Quarto pono. ꝙ a summe calidū nūc p̄io sit appli
catum b. remisse frigido. ⁊ sequit̄ ꝙ b. an̄ istās p̄sens
nō alterabatur ⁊ iam alterat̄: q2 aliter agens applica
tum sufficienter passo: non ageret in id qd̄ est contra
primum principia philosophie.

Ad primum dr̄ ꝙ in p̄mo instāti cadaue
ris ip̄m nō mouetur: sed in-
cipit moueri. Et cū dr̄. materia eius mouet̄. igitur et
cadauer. negat̄ ꝯn̄a. q2 lꝫ materia moueat̄ non t̄n̄ for
ma substātialis nūc primo inducta: sed incipit moue
secūdū. ri. ¶ Ad secūdū dicit̄ ꝙ c nō mouetur. sꝫ incipit mo
ueri. ⁊ nego ꝙ quelibꝫ medietas eius moueatur. licet
enim quelibet medietas que est a vl̄ b. moueatur. nō
tamē quelibet medietas mouetur: quia nulla medie
Ad tertiū. tas c. composita ex medietate a. ⁊ ex medietate b. mo
uetur. Et iō cōcedo in casu isto: q2 ambe medietates
c. mouētur ⁊ ambe medietates c. non mouent̄. ¶ Ad
tertiū dr̄. ꝙ illa ꝓpō phi debet sic intelligi: moto aliq̄
mouetur quelibet ps eius p̄exn̄s. ita ꝙ iam non mo-
uetur a. nec aliqua pars sortis nouiter incipiens: sed
Ad quartū bene q̄libet que iam est pars eius. ⁊ prius fuit pars
eiusdem. ¶ Ad quartū dr̄ ꝙ b. nō alteratur. sed inci-
pit alterari ⁊ cōcedo illā conclusionem. ꝙ agēs natu-
rale applicatum passo nō agit in illud. nec hoc est in
conueniens: sed bene foret incōueniēs ꝙ non ageret:
nec inciperet agere. ¶ Ex ista respōsione sequitur ꝙ
si oē quod mouet̄ priꝰ mouebat̄: ita oē qd̄ mouet priꝰ
mouebat. nec ip̄edit istātia que solet fieri d̄ sorte nūc
p̄io applicato naui quam plato continue mouet. et
iam desinit esse: ⁊ ꝙ sortes nūc mouet illā. quia prius
mouet̄. vt pꝫ ꝑ experientiā. ⁊ non nisi a sorte. ꝉ et t̄n̄ sor
tes nihil prius mouebat. q2 dico ꝙ sortes incipit iam
mouere: ⁊ illa iam mouetur a virtute impressa prius
a platone vel alio ⁊c. quare.

¶ Capitulum quartum.

Cum aūt omne quod mouetur in tempore moueatur ī maiore q3 maiorē magnitudinē trā-
seat: fieri profecto non potest vt magnitudinē infinito ī tempore trā-
seat quicq̄ finitū: modo nō ꝑ ip̄saꝫ eandem semꝑ nec ꝑ aliquā eius parteꝫ: sed
per totam toto in t̄p̄e moueatur. Pateꝫ igitur si quippiam equa moueatur cele-
ritate: necesse esse finitam magnitudinem illud finito in tempore pertransire.
Sumpta nāq3 parte q̄ mēsurauerit totaꝫ in tot equalibus temporibus quot
sunt magnitudinis partes: totā illaꝫ ꝓfecto magnitudinē ꝑtransibit. Quare
cum haꝝ queq3 finita sit q̄titate. et oēs numero sint finite: tempus etiā ip̄m ꝓ-
fecto finitū erit. Tantū em̄ totiēs erit: q̄tum est t̄p̄s partis. totiens repetituꝫ.
quot sunt magnitudinis partes. Nihil autem interest. et si non equa celeritate
mouetur. Sit enim spacium quideꝫ A B finitum: quod infinito in t̄p̄e ꝑtran-
siuit. T̄p̄s. aūt infinitum C D.

¶ Demonstratio ꝓbans ꝙ si magnitudo est finita: ꝙ tempus infinitum eē
non potest.

Spa ti um vel
A Ma F gni tudo. B
Pars totius
spatij mensu
rās totū spa.
Mobile.

C Tempus finitum. D

Si igit C D Tēpꝰ
ꝑ priorē F
aliam A B Ma
alia ptē gnitudo
motum esse necesse est. pꝫ in priore t̄p̄is parte posteriore ve alia: aliā ve ꝑtransi-
uisse. Semꝑ em̄ maiore in t̄p̄e per aliaꝫ motū erit. Idq3 nō minus fiet: siue eq̄:
siue non equa celeritate mutetur: ⁊ siue intendatur motus: siue remittatur: siue
ī eodē ꝑsistat. Accipiatur itaq3 ps aliq̄

spacij que metiet̃ A B longitudinē to
tam: atqꝫ A F literis designetur. Hāc
igitur aliqua in parte trāsiuit tēporis
infiniti: quippe cum impossibile sit eaꝫ
in īfinito tꝑe trāsijsse. Totū em̄ spaciū
in infinito pertrāsit. Et rursus si aliam
sumpsero tantā ꝗta est ipa. A F. neces
se est ⁊ hanc eadem rōne finito in tꝑe
transijsse: ⁊ sic vsqꝫ ad vltimā ꝓficiscar.
Cū igitur infiniti quidē nulla sit pars
que metietur ipsum: vt pꝫ: fieri em̄ non
pōt: vt infinitū ex finitis equalibꝰ ⁊ ine
qualibꝰ cōstet: ꝓpterea qd̄ ea que multi
tudine magnitudineqꝫ sunt definita: si-
ue equalia: siue inequalia sint; mensu-
rari tandem aliquo vno possunt. Spa-
cium autē finituꝫ ꝗtitate partis A F
mensuretur finito profecto in tempore
tale etiam mobile per magnitudinē A
B finitā mouetur. Similiter ⁊ de ꝗete
dicendū est. Quare fieri non potest: vt
idē vnūqꝫ generetur semper vel corrū-
patur. Eadē sane ratione ꝓbabitur fie
ri etiā nō posse vt finito in tēpore quic
ꝗ aut infinitā magnitudinē trāseat: si-
ue vniformiter: siue difformiter mouea
tur: aut quiete infinita quiescat. Sum
pta nanqꝫ tēporis aliqua parte: q̄ totū
metietur tēpus: in illa partē aliquā ma
gnitudinis: nō tātam magnitudinē trā
sit. Totā em̄ toto in tꝑe transit: ⁊ rursus
in alia parte equali partem aliam ma-
gnitudinis transit: ⁊ in vnaquaqꝫ simili
modo: siue equales sint prime parti siue
etiā inequales. Nihil em̄ refert mō sit
queqꝫ finita. Patet em̄ exhausto tēpo
re: infinitā magnitudinē exhaustā non
fore: si ablatio fiat magnitudine nume
roqꝫ finita. Quare nō infinitā magni-
tudinē finito in tꝑe trāsit. atqꝫ nihil in-
terest altera ex parte tantū an exvtraqꝫ
infinita sit magnitudo. Eadē em̄ semꝑ
accōmodabitur ratio. His demonstra
tis patet neqꝫ fieri posse: vt magnitudo
finita finito ī tꝑe trāseat magnitudinē
infinitā cām ob eandē. In parte nanqꝫ
tꝑis finitā partē trāsit: ⁊ in vnaquaqꝫ si
mili modo. Quo fit vt toto ī tꝑe finitā
trāseat magnitudinem. At vero cū ma-
gnitudo finita nō trāseat finito in tem
pore magnitudinē infinitā. patet: neqꝫ
magnitudinē infinitā: lōgitudinē fini-
tam trāsire. Naꝫ si infinita magnitudo
finitā pertrāseat: ⁊ finitā infinitā trāsi-
re necesse est: Nihil enim īterest: vtra sit
ea que motu cietur. Vtroqꝫ nāqꝫ modo
infinitam trāsit finita. Nam cum a ma-
gnitudo infinita mouetur: erit aliqua
pars eius finita. vt B ceu D C. ⁊ alia
ꝗ atqꝫ
alia rur-
sus ⁊ sic
semper
Qua-
re fiet vt simul infinitā per finitā: ⁊ fini
tā per infinitā sit mota. Nec em̄ fortas-
se fieri pōt: vt aliter infinita per finitaꝫ
sit mota: ꝗ hoc pacto vt finita transeat
infinitā vel latione pergēdo per ipsam
vel metiēdo. Quare cū hoc sit impossi-
bile: infinita sane finitā pertrāsire non
pōt. At vero nec infinita īfinitā finito
in tꝑe trāsit. Nā si trāsit: ⁊ infinitā fini-
ta sane trāsibit. Inest em̄ in infinita fi-
nita. Preterea ⁊ tꝑe sumpto eadem de
monstratio erit. Cū igitur nec infinitā
finita. nec infinita finitā: nec etiā infini
tam infinita finito in tꝑe trāseat: patet
neqꝫ motū infinitum in tꝑe fore finito.
Quid em̄ interest: motꝰ an magnitudo
sit infinitū. Nam si vtrūuis fuerit infi-
nitum: ⁊ alterum infinitum esse necesse
est: omnis em̄ latio est in loco.

C A D B

Capitulum quintum.

Cum aūt id omne mouea-
tur aut ꝗescat qd̄ aptuꝫ est
moueri quādo: ⁊ vbi ⁊ quē
admodū aptū est: ipsum ꝓ-
fecto stans cuꝫ stat moueri
necesse est: nam si nō mouetur ꝗescit: at
fieri nō pōt vt ad quietē ꝓficiscatur id
qd̄ quiescit. Quo demonstrato: pꝫ ne
cesse esse: ⁊ in tꝑe stare. Omne nāqꝫ qd̄
mouetur: in tꝑe sane mouetur: ipsuꝫ au
tem stās moueri ostēdimus. Quare ne
cesse est in tꝑe stare. Preterea ipsum ce
lerius atqꝫ tardius in tꝑe dicimus esse.
At fit vt tardiꝰ atqꝫ celeriꝰ stetur. At ve
ro id qd̄ stat: stet quacūqꝫ in parte tꝑis
eius in quo p̄mo statur necesse est. Tē-
pore nāqꝫ diuiso si neutra in parte stat
neqꝫ toto ꝓfecto in tꝑe stat. Quo fit vt
nō stet idipꝫ qd̄ stat sin in altera: nō in
toto stat primo. In hoc em̄ ꝑ aliud stat

vt de eo qđ mouetur antea diximꝰ. Ut aūt nō est quicꝙ̄ in quo p̄mo mouetur id motu quod cietur: sic neqꝫ quicꝙ̄ est in quo stat id primo quod dicimꝰ stare. Neqꝫ enim ipsius moueri: neqꝫ ipsius stare q̇c q̄ ē pri A —— B mum.

Sit eñ id qđ primo stat A B lr̄is designatū. Hoc igitur vacare partibꝰ īpossibile est. Nō est eñ in eo motꝰ qđ partibus vacat: propterea ꝙ id qđ mouetur motū esse necesse ē. Id vero qđ stat: moueri iā demōstrauimꝰ. Qđ si diuisibile est quacūqꝫ in parte ipsius stat: hoc eñ prius ostendimꝰ: in quo inquā p̄mo q̇ppiā stat: in eius hoc parte quacūqꝫ stare. Cū igitur tp̄s sit id in quo primo stat ꝛ nō indiuiduū: omne vero tp̄s in infinitum sit diuisibile: nō est ꝑfecto id ī quo statur. Neqꝫ igitur id est ī quo p̄mo q̇escens ipsum q̇euit: in eo nāqꝫ nō q̇euit qđ partibus vacat: qꝛ nō est in īdiuiduo motꝰ. In quo vero q̇escit quippiā dicimus: qñ ꝛ in quo. Tūc eñ q̇escere quippiam dicimꝰ: qñ ꝛ in quo est aptū vt moueatur: ꝛ nō moueatur. Preterea tunc q̇escere q̇ppiā dicimꝰ cū similiter nunc sese hꝫ ꝛ prius: nō vno quodā ſꝫ duobꝰ hoc minimis dijudicantes. Quare id in quo quiescit: partibus non vacabit. Qđ si partibile est tp̄s erit ꝑfecto: atqꝫ in quauis ipsius parte q̇escet. Sic enꝫ hoc ostēderetur: vt in prioribꝰ est demōstratuꝫ. Quare nihil erit ꝛ in hoc p̄mū. Est aūt huiꝰ hec cā. Omne inquā q̇escere atqꝫ moueri in tp̄e. Tp̄s vero nulluꝫ esse primū: neqꝫ magnitudinē: neqꝫ omnino cōtinuū cū oē sit diuisibile in īfinitū: vt patuit. Cū aūt oē qđ mouetur in tp̄e moueat̄: atqꝫ ex quopiā in quippiā mutetur: īpossibile est eo ī tp̄e quo ꝑ se quippiā mouetur: ꝛ nō in aliquo illius ipsum in aliquo primo esse. Quiescere nāqꝫ quippiā est in aliquo eodē ꝛ ipsuꝫ ꝛ partē ipsiꝰ quāqꝫ tp̄e quodā esse. Sic eñ q̇escere dicimꝰ: cū ī alio vere dicere lꝫ ipsum in eodē parteſqꝫ ipsiꝰ esse. Qđ si id est quiescere: non fit profecto vt id quod mutatur in aliquo sit totum ipso tempore primo. Est enꝫ diuisibile tempus omne. Quare in alia parte ipsius atqꝫ alia vere dicere licebit in eodem ꝛ ipsam: ꝛ quanqꝫ partem ipsius esse. Qđ si nō fit hoc pacto ī aliquo: ſꝫ vno in tp̄is puncto: nō erit in aliquo ꝑfecto tp̄e vllo: sed in tp̄is tātūmodo fine. In ipso vero nūc est quidē semꝑ in aliquo nō tamen q̇escit. In ipso nāqꝫ nūc neqꝫ moueri quicꝙ̄ neqꝫ quiescere pōt. Sed verū quidē est in ipso nunc non moueri atqꝫ in aliquo esse. In tempore autē vt quiescens esse non potest: eueniret enꝫ vt id qđ fertur quiescat.

Tractatus tertij.
Capitulum primum.

Eno ꝯo praue rōcinat̄. Di-
z citeñ si semꝑ oē q̇escit: aut
mouetur cū est in sibi equa-
li. Id aūt qđ fertur: est ī sibi equali spatio in ipso nūc semꝑ. Immobilē eā esse sagittā que fertur. Hoc aūt est falsum. Tp̄s eñ nō ex ipsis nūc indiuisibilibꝰ cōstat. Queādmodū nec vlla alia magnitudo. Quatuor aūt zenonis de motu sunt rationes: que difficultatē soluētibus afferunt. At prima quidē est ea q̄ motꝰ ex eo tollitur: qꝛ priꝰ ad medium ꝙ ad finē id qđ fertur peruenire oportet: de qua distinximus antea. Scđa vero est ea que nuncupatur achilles: qua motus rursus ex eo tollitur: qꝛ nunꝙ̄ id quod celerrime currit: id consequetur quod tardius currit. Id enim quod persequitur eo perueniat ante necesse est: vnde id quod fugit fugam arripuit. Quare tardius ipsum semper aliquo spacio precedat necesse est. Est autem et huius rationis eadem vis: sed hoc differt. Quod magnitudinem que accipitur non in dimidia diuidit. Accidit igitur vt tardius ipsum non attingatur ex ratione nimirum ipsa. Fit autem ob diuisionem: qua quidem ꝛ antecedens vtitur ratio. In vtrisqꝫ enim fit vt non perueniatur ad finem magnitudine subeunte: et si non eodem modo diuisionem. Sed in hac additur tanꝙ̄ tragice decantatum: neqꝫ celerrimum vnꝙ̄ tardissimum: attigere persequēdo Quare solutioneꝫ vtriusqꝫ eandē esse necesse est. Id vero qđ censet nunꝙ̄ id

attingi quod antecedit falsum est profecto: nam cum antecedit non attingitur. Attamen attingitur tandem: si dabit magnitudinez finitam id quod mouetur transire: he sunt igitur due rationes Zenonis. Tertia vero est ea: q̄ q̇escere dicit sagittam cum fertur: de qua pauloante diximus. Accidit autem id ex eo: quia tempus sumitur ex suis pūctis constare. Quod si non dederis: ratio continuo expirabit. Quarta est ea que de ijs est equalibus molibus: que propter eq̄les alias moles equali celeritate ptiz e calce stadij: ptiz e medio cōtra mouētur. Ubi fieri putat vt duplo tempori dimidiū sit equale. Rationis autem fallacia in existimatione illa cōsistit. Ea nanq3 quorum alterum fertur propter quiescens: alterum propter id quod mouetur: equalem magnitudinē celeritate equali transire in equali tempore censet: hoc autem falsuz est. Sint quiescentes quidez equales moles. A A A A. Super has autez moueantur moles. B B B B. incipiēdo a medio ipsarū moliū. A. numero et magnitudine equales. C C C C. vero his equales modo eodē et eque celeres super ipsas. B incipiēdo a prima que est in medio ipsarum. A. motu cōtrario mouēātur.

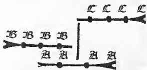

Accidit igitur primam B. Atq3 C molē sil' in ipsis esse extremis et. C, quidem vniuersas A. moles: B. vero dimidium ipsarum pertrāsiuisse. Quare fit vt sit dimidium tempus. Utraq3 enim equali in tempore molium vnamquāq3 transiuit: et insup accidit B per omnes moles C. transiuisse. Prima nanq3 C. et B moles in contrarijs sunt extremis tanto in tempore per vnamquanq3 B. molium mota: quanto quanque molium A: transinit: vt dicit: propterea quod vtraqeu equali in tempore per.

A: moles est mota. Ratio igitur hec est. Fit autem ob id quod diximus falsuz. At vero neq3 in ea mutatione cuius termini cōtradictoriā subeūt oppositionem: impossibile quicq̄ nobis eueniet. Veluti quippiam si e non albo in album mutatur: atq3 in neutro est: neq3 album: neq3 non album esse. Non enim si non totum in vtrouis sit: non dicetur album: aut non albuz esse. Album enim dicimus: aut non albuz: nō quia totum: s3 quia plurimis partibus sit: aut maxime precipuis tale. Nō est autem idez non eē in hoc: et non esse in hoc totum. Similiter res sese habet et in eo quod est: atq3 in ceteris que contradictoriam subeunt oppositionem. Etenim in oppositorum quidem altero necessario erit: totum autem in neutro semp erit. In circulo rursus ac sphera: et in ijs oīno que in seipsis mouentur: nō eueniet ipsa q̇escere. In eodem em̄ loco tpe quodā vt iquiūt et ipā et ptes sūt. Quo fit vt q̇escāt sil' ac mouea͂tur. Prio nāq3 ptes nō sunt eodē i loco tpe vllo. Deinde totū

etiā i aliū semp locū mutat. Nō est em̄ eadē circunferētia: q̄ ab A: et B et C: sumit ceterorūq3 q̄libet pūcto: nisi vt musicus hō: et homo: q̄a id accidit. Quare in aliaz alia semp mutat: et nūq̄ q̇escet. Idē est mod' et i sphera: atq3 in ceteris q̄ in ipsis mouētur.

Caput secundum.

Demonstratis autē his dicimus id qḋ partib' vacat moueri non posse: nisi per acidens: veluti si corp' vel magnitudo in qua est moueatur. Quēadmodū si id quod est in nauigio latione nauigij vel totius motu pars moueatur. Uacare aūt id partibus dico: qḋ est indiuisibile quantitate. Partiū enim motus et inter sese differūt: et a totius etiā motu: atq3 in sphera maxime differentiam ipsam quispiā intuebitur. Non enim eadem erit cele-

ritas caruꝫ partiū que propinque sunt
centro: ⁊ earū que sunt ab eo distantes
totiusqꝫ sphera. Quo ptꝫ nō vnū oīm
esse motū. Ut igitur diximꝰ sic ipm qd
partibꝰ vacat moueri pōt: vt isce q̇ se
det in
currē
te na-
ui mo
uetur

per se autem moueri non potest. Mute
tur enī ex A:B. in B C siue in magni
tudinem ex magnitudine: siue in formā
ex forma: siue ex termino in oppositum
contradictorie terminum tempus autē
in quo primo mutatur: sit D. Igitur
ipsum eo in tempore quo mutatur: aut
in A:B. aut in B:C. aut partiꝫ ī hoc:
partim in altero esse necesse est. Om-
ne nanqꝫ quod mutatur sic se habebat.
At aliquid ipsius in vtroqꝫ nō erit: fue
rit enim partibile. Neqꝫ erit in. B:C:
erit enim mutatū: supponitur vero mu
tari. Restat igitur ipsum in A:B: esse
eo tēpore quo mutatur. Quiescet er-
go. Quod enim est in eodem tempore
quodam: id quiescere dicebamꝰ. Qua
re nō fit vt id quod vacat partibus mo
ueatur: aut omnino mutetur: hoc tantū
pacto motus ipsius esse: si tempus suis
ex punctis constaret. Semper enim in
ipso nunc motum esset atqꝫ mutatū: vt
moueatur quidem nunq̄: semper vero
sit motum: at hoc esse nō posse prius est
demonstratum. Neqꝫ enim tempus ex
nunc ipsis neqꝫ linea ex punctis: neqꝫ
motus ex suis momentis constat. Naꝫ
nihil aliud asserit qui id dicit: q̄ motū
ex hisce que partibus vacant constare:
perinde atqꝫ si tempus ex nūc ipsis as-
sereret: aut magnitudinem ex punctis
constare. Preterea neqꝫ punctum neqꝫ
indiuisibile quicq̄ moueri ex his etiaꝫ
patet: fieri naqꝫ non potest: vt id quod
motum cietur: maius seipso transeat:
prius quam: aut per equale aut minus
se moueatur. Quod si ita sit: patet et
punctuꝫ seipso minus: aut equale: priꝰ
transire. At cū indiuisibile sit: fieri non
potest: vt per minus antea moueatur:
per equale ergo sibi mouebitur. Quo
fit vt ex punctis linea cōstet. Punctuꝫ
eniꝫ transeundo sibi semper equale: to
tam quā trāsit lineam metietur. Qd si
esse nō potest: fieri quoqꝫ nequit vt in-
diuisibile moueatur. Insuper si omne
quod motu cietur in tempore: et nihil
in ipso nūc moueatur: omneqꝫ tempus
sit diuisibile: erit vtiqꝫ tps eo tpe mi-
nus: in quo trāsit id qd mouetur equa-
le spacium sibi. Id enim in quo moue-
tur tempus erit plane: propterea q̄ om
ne quod mouetur in tempore motu cie
tur. Tempus autem omne diuisibile es
se prius est demonstratum. Si igitur
punctum mouetur: erit aliquod tempꝰ
eo tempore minus: in quo motuꝫ est ip
sum per equale spacium sibi: at esse nō
potest. In minore nanqꝫ transeat mi-
nus necesse est: quo continuo fit: vt in-
diuisibile in se minus sit diuisibile: quē
admodum ⁊ tempus in tempus. Enim
vero vnice id quod partibꝰ vacat atqꝫ
idiuisibile moueret: si fieri posset: vt ip
so nunc indiuiduo quippiam mouea-
tur: eiusdem enī est rationis in ipso nūc
moueri: ⁊ indiuisibile quid moueri.

Caput tertium.

Utatio aūt nulla est ifi
nita: e quoppiā enim in
quippiā est oīs: et ea q̄
in ꝯtradictorijs ⁊ ea q̄ ī
cōtrarijs est. Quare mu
tationū quidē eaꝝ que
in ꝯtradictorijs sunt affirmatio atqꝫ ne
gatio finis est gn̄ationis q̇dē id qd est:
corruptiōis aūt id qd nō est. Mutatio
nū xō q̄ inter ꝯtraria sunt: ipa ꝯtraria
sunt extrema: hec enī vltima sunt muta
tionis q̄re ⁊ alteratiōis oīs. Alteratio
nāqꝫ ex ꝯtrarijs est q̇busdā: silr ⁊ accre-
tiōis decretionisve. Nā accretionis q̇-
dē. i. extremū qd ē magitudīs ꝑfecte q̄
accomodat̄ nature finis. Decretionis
xocatꝰ ab hoc ipso remotiove. Latio
aūt hoc q̇dē modo nō erit finita: nō enī
oīs est in cōtrarijs: sꝫ qm̄ qd hoc pacto
est: īpossibile diuisuꝫ fore: vt nō contin
gat ipm fore diuisum: id vt diuidat̄ nō
pōt. Multiplr enī impossibile dicitur.
Atqꝫ qd ita est impossibile secari non
possit. Et omnino quod factū fore non
potest: id fieri nō cōtingit: et id ꝓfecto
qd mutatū fore nō potest: in id mutari

neq̄t in qd̄ mutatū fore nō pōt. Si igitur
id qd̄ fertur in quippiā mutatur: ꝛ i illud
sane fore mutatū pōt. Quare mot⁹ nō
est infinit⁹ neq̄ quicq̄ ꝑ infinitū fereṫ.
Fieri enī nō pōt vt illud vnq̄ ꝑtrāseat.
Patet igitur hoc pacto nullam infini
tam eē mutationē: vt nō sit finibus ter
minata. Uerum considerandū est si sic
esse possit: vt vna eadem tempore sit in
finita. Nam si nō fiat vna: nihil forsitā
ꝓhibet. Ueluti si alteratio fiat post la
tionem: ꝛ accretio post alterationem: et
generatio rursus post illā. Sic enī sem
per quidem erit tempore motus: sꝫ non
vnus: quia non est vnus ex vniuersis.
Ut autem vnus infinitus tempore fiat
preter vnum non potest. hic autē est ip
sa conuersio.

¶ Explicit Liber sextus. Ca. xxxiij.

Et vt predicta clari⁹ intelligātur
volo inq̄rere an in motu detur ꝓmū
primum. vel vltimū instans: cū hoc illoꝛ fun
damentū sit ꝓncipale. ¶ Et iā notā
dum est ꝓmo q̄ res permanēs dicitur
incipe eē ꝑ positionē de ꝓsenti. ꝛ de
sinere ꝑ remotionē. nā sit a. vna res ꝑmanēs: cui acq
ratur esse post nō esse per alterationē ꝓuiā. ꝛ q̄ro an i
instāti terminātē totā alterationē illa res ꝑmanēs.
s. a. sit: vel nō sit. si nūc est: ꝛ nunq̄ ante hoc fuit. igitur
incipit esse per positionē de ꝓñti. si aūt nō est. igitur ad
huc req̄ritur vlterior alteratio ad hoc q̄ a. habeat eē
ꝛ ꝑ ꝯñs instās ꝓsens nō terminat totā alterationem
a. cuius oppositum est preassumptū. ¶ Cōsimiliter arguitur
q̄ a. desinit esse ꝑ remotionē de ꝓñti: q2 ex quo a. cor
rūperetur ꝑ alterationē preuiā simus in fine toti⁹ alte
rationis. ꝛ quero vtrum a. sit vel nō sit. si nō est. ꝛ ime
diate ante hoc fuit. igitur a. desinit esse per remotio
nē de presenti. si autē a est. igitur per aliquā latitudi
nē distat a qualitatibus sibi disconuenientibus: sed illa
latitudo nō pōt subito deperdi. igitur exigitur vlte
rior alteratio ante corruptionē a. ꝛ ꝑ ꝯñs non sumus
in fine totius alterationis: quod est oppositum posi
ti. Ex quibus sequitur q̄ rei permanētis generabilis ꝛ
Correla. corruptibilis datur primū instans sui esse ꝛ primum
s. phi. 69. instans sui nō esse. ¶ Scd̄o notandū q̄ res successiua
secundum. habens principiū ꝛ finem incipit esse per remotionē
de presenti. ꝛ desinit esse etiā per remotionē de ꝓñti:
quia in primo instanti temporis mēsurātis motū nō
est motus: quia tūc mobile non mouetur sed imedia
te post illud instās erit motus: quia tunc mobile mo
uebitur. similiter in fine totius tpis mensurantis motuꝫ nō
erit motus: q2 tunc mobile nō mouebitur. ꝛ immedia
te ante illud instās erit motus: q2 tūc mobile mouebi
Correla. tur. ¶ Ex quibus sequitur q̄ motus datur primū nō eē
ꝛ vltimū non esse: nunq̄ enī datur primū esse: nec vltimū
1ª ꝯclo. esse. ¶ His ꝓmissis sit hec ꝓma ꝯclusio. Cuiuscunq̄ rei
datur ꝓmū instās esse: eiusdem rei nō datur vltimuꝫ in
stans nō esse. ꝓbatur. q2 si nō sit a. igitur primū istās
esse sortis et b. vltimū istans nō eē sui. Et q̄ro vtrū a.
ꝛ b. sint idē instās. vel nō. si idem instās igitur in eodeꝫ
instanti sortes est ꝛ nō est: qd̄ est impossibile. si aliud in
T. c. 2. stans. vel igitur a. ꝛ b. sunt imediata: qd̄ est īpossibile:
ꝛ cōtra determinationē phi. vi. phy. vel sunt mediata
ita q̄ inter a. et b. cadit tempus medium. quo dato se
quitur q̄ in tempore medio inter a. ꝛ b sortes: nec est
2ª ꝯclo. nec non est: quod est impossibile. ¶ Secunda conclu
sio. Cuiuscunq̄ rei generabilis et corruptibilis non
est dare primum instans esse. eiusdem est dare vlti
mum non esse: probatur. q2 si non. sit igitur a. habēs
esse post non esse ꝛ non ꝑ primum instans qd̄ sit. nec ꝑ
vltimū quod non. Et probo q̄ est impossibile: quia ca
pio instans mediū inter totū tempus in quo a. nō est
ante suū esse. ꝛ totū tempus in quo a est post suū non
esse. Et quero. Utrum a. sit in hoc instanti vel non. si
est in hoc instanti. igitur hoc instans est primum in 3ª ꝯclo.
stans sui esse si non. ꝛ immediate post hoc erit. igitur
hoc instans est vltimū sui non esse. ¶ Tertia conclu
sio. Cuiuscunq̄ rei datur vltimuꝫ instans eē eiusdeꝫ
rei non datur primū non esse. ꝓꝫ: q2 tunc oporteret
necessario eandem rem esse ꝛ non esse pro eodem in
stanti: aut pro aliquo tempore. nec esse. nec non esse.
vt deducebatur in prima conclusione. ¶ Quarta con 4ª ꝯclusio.
clusio. Cuiuscunq̄ rei non datur vltimum instans eē
eiusdem rei est dare primū instans non esse. ꝓꝫ. nam
sit a. desinens esse non habens primum instās quod
non. nec vltimum quod sic. et capio instans medium
inter suum esse: ꝛ non esse. Et quero. Utrū sit i illo istā
ti: vel non. si est in illo instanti. ꝛ non imediate post il
lud. igitur est vltimum instans a. si non est in illo in
stanti. ꝛ immediate ante illud instans fuit. igitur idē
instans est primum non esse eius. ¶ Ex predictis se
quitur q̄ sicut rei permanentis: ita rei successiue non
datur vltimum instans esse: quia illa habent primuꝫ primum.
non esse.

Contra predicta arguitur. et primo q̄ alicu
ius rei permanentis detur vltimuꝫ
instans esse. et pono q̄ a. sit calidum summum appli
catum b. aque frigide: vt quattuor. ita q̄ immediate
post hoc corrumpet aliquam partem b. Isto posito
patet: q̄ gradus vt quattuor frigiditatis b. est. ꝛ nun
q̄ post hoc erit: quia immediate post hoc erit corru
ptus. Similiter prima superficies b. nunc est. ꝛ imme
diate post hoc non erit. igitur tam grad⁹ vt quatuor
q̄ superficiei datur vltimum instans: ꝛ tamen quod
libet illorum est res permanens. Item b. aqua nunc
est: et immediate post hoc nō erit. igitur instans pre
sens est vltimum instans esse eius. patet consequen
tia cum maiori. minor autem declaratur. q2 ad corru
ptionem partis rei inanimate sequitur corruptio to
tius. sed b. est res inanimata ꝛ immediate post hoc secundū.
aliqua eius pars erit corrupta. igitur. ¶ Secundo ar
guitur: q̄ alicuius rei permanentis detur vltimum
non esse. Et pono q̄ a. sit ista ꝓpositio: hec hora est.
demonstrando horam futuram immediatam huic i
stanti. Et arguitur sic. Hec veritas non est. et imme
diate post hoc ista veritas erit: demonstrando veri
tatem a. propositionis igitur huius veritatis datur
vltimum instans esse: ꝛ añs patet quia a. propositio Tertium
non est vera. ꝛ immediate post hoc erit vera. ¶ Ter
tio arguitur. q̄ alicuius rei successiue detur primum
et vltimum instans sui esse: quia hora presens est: et
non erit: nec fuit. igitur incipit ꝛ desinit esse per posi
tionem de presenti. antecedens patet: quia soluꝫ me
dietas fuit: ꝛ solum medietas erit. ¶ Cōsimiliter po
test argui de aliquo motu qui nūc est. q̄ ille non fuit:
nec erit. sed solum pars eius. et per consequens datur quartum.
primum ꝛ vltimum instans sui esse. ¶ Quarto argui
tur q̄ nullius rei successiue datur primum q̄ non: nec
vltimum q̄ non. quia sic maxime videretur de hora
preterita ꝛ hora futura. ¶ Sed contra. Hora preteri
ta non immediate ante hoc fuit: quia tūc fuisset post
medium instās sui: nec hora futura immediate post
hoc erit: quia successiue erit per partem post partem
igitur nec hore preterite datur primum non esse: nec
hore future vltimum non esse. Idē argumentū posset
fieri de motu. dato q̄ sol. incipiat vel desinat moueri Ad primū.

Ad primum dicitur q̄ permanentium q̄
dā sunt indiuisibilia: ꝛ q̄daꝫ
sunt diuisibilia. Indiuisibilia aūt icipiūt ꝛ desinūt eē
ꝑ positionem de presenti. vt instās. mutatū esse. gra
dus punctus. linea. superficies. ꝛ huiusmodi. q̄ sunt idē

uisibilia secūdū aliquā dimensionē. Diuisibilia autē sunt duplicia: quedā que corrūpūtur simul cuz alteratione 3ita: ꝛ quedā q̄ corrūpūtur in fine: vel circa finē alterationis corruptiue. vt homo. equus. ꝛ huiusmodi. ꝛ istoꝝ non datur vltimū instans sui esse: sed dene

ad secūdū aliorū: vt aque. ligni. ꝛ hmōi. Et scōm hoc est solutuz argumētū primū. ¶ Ad scōz dr̄ q̄ aliq̄ est res permanēs dependēs a re successiua: vt veritas hui⁹. sortes currit. aut illi⁹. hec hora est. Et aliq̄ est res ꝑmanens nō dependens a re successiua: vt sortes vel plato. Entia ꝑmanentia primo dicta incipiūt esse per remotionez de p̄senti. sicut entia successiua. a quibus depēdet in fieri et in facto esse. Sed entia ꝑmanentia secūdo mō dicta non incipiūt esse ꝑ remotionē de p̄senti: sed

ad tertiuz de preterito. Et de his fit ꝑmo. ¶ Ad tertium dicitur q̄ illa ꝓpositio hec hora incipit esse nō exponitur illo modo. hec hora est. ꝛ non īmediate ante instās presens fuit. q: sic exponitur incipit in ꝑmanētibus: sed isto mō. hec hora ē. ꝛ nō immediate ante hoc fuit. ita q̄ hora ē. ꝛ hoc ē falsum. Similiter nō requiritur. hec hora esset nunq̄ postea erit. igitur hec hora desinit esse. quia minor debuit esse ista. non immediate post

ad quartū hoc erit: ita q̄ hec hora ē. ¶ Ad quartum respondet eodem modo: q̄ hec ꝓpō. a. hora p̄terita desinit esse. non sic exponitur. a. hora p̄terita nō est. ꝛ immediate añ instās presens. a. hora preterita fuit. sed secunda exponens debet esse ista. immediate post hoc fuit: ita q̄ hec hora est. Similiter huius hec hora incipit esse secunda, exponens non est ista. immediate post hoc hec hora erit: sed hec immediate post hoc instās presens erit: ita q̄ hec hora est. quare ꝛc.

Aristotelis de naturali auscultatiōe. Liber septim⁹. Jo. argiropylo interprete.

¶ Capitulum primū.

Omne qd mouet' ab aliquo moueatur necesse. Si igitur i se non habeat p̄ncipium motus: ab alio patet ip̄m moueri. Si in se habeat: accipiat' ip̄m A:B. quod quidē moueat vt non ex eo quia q̄d sui ciet'. Primū igit' A B putare a se moueri: quia ꝛ totū ab extremo nullo mouetur: sil'e est atq3 si quis cū ip̄m D:G: mouet ip̄m G:F. simulq3 cū eo mouet': ip̄m D:G:F. a seip̄o moueri putaret: q: non ꝓspicit vtruz ab vtro moueatur vtrū D:G: a G:F. an. G. F. ab ipso D. G. Deinde qd̄ a seip̄o mouet' id nūq̄ ex eo moueri desinet: quia aliq̄d aliud stetit moueriq3 cessauit. Igitur si quod ex eo moueri desinit: q: quippiaz aliud stetit: id ab alio moueatur necesse est.

Hoc enī patefacto: oē qd̄ mouetur ab aliq̄ moueat' necesse ē. Cū. n. ip̄z A:B: moueri sit sūptū: diuisibile erit profecto. Omne nāq3 qd̄ mouet' diuisibile ē. Sit igit' diuisū ī C. Igit' B:C: q̄e scēte: ꝛ ip̄m A B. q̄escat necesse est. Qd̄ si nō q̄escat: mēte sumatur moueri. B C: igit' q̄escēte A. C mouetur. Nō ergo ꝑ se mouet' ip̄z A:B. aut per se p̄mo moueri supponebat. Patet igitur B C. q̄escente ꝛ A:B: q̄escere: ac tūc cessare moueri. At si q̄d ex eo moueri d̄finit: q: q̄escit aliō: id ab alio plane mouet'. Patet igitur oīe qd̄ mouetur ab aliquo motu cieri. Oīe eniz qd̄ mouetur ē vt patuit diuisibile: parteq3 quiescēte: ꝛ totū ip̄m q̄escit.

A B
G
D F
A C B

¶ Capitulum. ij.

Cum aūt oīe qd̄ mouetur ab aliquo moueat' necesse ē: et id qd̄ in loco mouet' ab alio moueatur: ꝛ id igitur qd̄ mouet ab alio moueat' necesse est: cū mouet': et hoc ab alio rursus. At nō infinitū hoc proficiscitur: sed stabit tandē alicubi. atq3 erit quippiaz qd̄ primo causa erit vt oīa moueatur. Qd̄ si nō sit ita: sed sit infinitū profectio: moueatur. A quidē a B: ip̄z aūt B moueatur á: C. ꝛ rursus a D. et hoc in infinitū hoc modo ꝓficiscatur. Cū igitur simul moueatur ꝛ id qd̄ mouet: sil' A ꝛ B: mouebuntur. Nam cū B: mouetur: mouebitur ꝛ ipsum: A. et item cum B: mouetur: ipsuz C: sane mouebitur. ꝛ similiter cum C: mouetur: mouebitur ipsum D: motus igitur ipsius A. simul erit cum motu ipsius: B. ꝛ ceterorum cuiusq3. ꝛ vnumquodq3 igitur ipsorum: ꝛ motum cuiusq3 poterim⁹ sumere. Nā ꝛ si a singulis singula simul mouētur: nō min⁹ tamen vniuscuiusq3 motus vnus est numero ꝛ nō infinitus extremis. Cuz omne quod mouetur e quodā ad quoddā proficiscatur. Fit enī vt aut nūero: aut

A B C D

genere: aut specie sit idē motus: numero igitur eoꝝ motū dico eundē esse qui in eodē numero tēpore ex eodē in idem numero fit: vt iste qui hac ex albedine que est vna numero: hanc in nigredinē; hoc in tēpore quod sit vnū numero fit. Nisi i alio atq alio fiat: vnꝰ spē nō numero motus erit. Genere autem idem est motus: qui eodē in predicamento: aut in substantia: aut in alio genere fit. Specie vō est vnꝰ: quo ex eodē specie ad idē specie pergitur: vt motꝰ qui est ex albo in nigrum: aut in malū e bono. Hec autē

k
E F G H
B B C D

ꝛ in superioribus dicta sunt. Accipiatur igitur motus ipsiꝰ A: ꝛ sit E: ꝛ motus ipsiꝰ B: ꝛ sit F: ꝛ motꝰ item ipsius C: atq D: et sint G atq H. Sumatur preterea tempus in quo A mouetur: et sit k. Atq cū definitꝰ sit motꝰ ipsius A: definitū erit ꝛ k: tempus: ꝛ nō infinitū. At A: ꝛ B: ꝛ ceterorū vnūquodq eodem in tempore mouebaꝛ. Accidit igiꝛ vt motus E F G H: infinitꝰ in k: definito tēpore fiat: eo enim in tpe quo A mouebaꝛ: ꝛ ea omnia infinita que post ipsum A collocata deinceps sunt mouebantur. Quare tēpore in eodē mouentur. Et enī motus ipsiꝰ A equalis aut erit motui ipsiꝰ B aut maior: nihil autē refert: accidit enī oīno vt infinitꝰ motus tēpore fiat finito. Hoc aūt fieri nequit. Hoc igitur pacto qđ ꝓposuimus videbiꝛ demōstrari. Nō tū demōstraꝛ: qꝛ nullū absurdū emergit. Fieri enī pōt: vt finito in tēpore motꝰ sit infinitꝰ: nō tū idē: sꝫ aliꝰ atq alius: si mlta sint ea q̄ mouenꝛ ac īfinita: qđ ꝛ in hisce que nunc sumpsimꝰ accidit. At si id qđ primo mouet in loco motuq corpori accōmodato tāgere necesse est id quod mouetur: aut cōtinuū esse: vt in vniuersis fieri cernimꝰ: totū ipsum vnū ex oībus: aut continuū erit. Id igitur quod fieri potest: esse sumatur: ꝛ sit magnitudo q̇dē aut ꝯtinuū ipsum A B C D. Motus aūt huius sit E F G H. Nihil autem interest infinitū sit an finitū: similiter enim finito in tempore k: aut infinitum: aut finitū infinito mouebiꝛ motu: horū autem vtrūq est impossibile. Stabit igitur tādē vt patet: id ipm ꝛ nō ī īfinitū ꝓficiscetur: ab alio inquā semp moueri: sed erit quippiā qđ primum motu ciebiꝛ: nihil aūt intersit aliquo supposito id ostendi. Eo nāq posito qđ esse potest nullū absurdū accidere oportebat.

Tractatus secundi,

Caput primum.

Id autem quod primū mouet non vt id gratia cuius cetera sunt vel fiunt: sed vt id vnde est principiū motꝰ: simul cum eo est quod moueꝛ. Atq simul dico: qꝛ nihil est inter ipsa: hoc enim oībus mouentibus cōmuniter cōpetit: ꝛ subeūtibus motū. Cum autem tres sint motus: is inq̄ qui ad locū: is qui ad qualitatem: ꝛ is qui ad quātitatem accommodatur. Quorum primus est latio: secūdus alteratio: tertius accretio atq decretio: ꝛ ea sane que mouenꝛ tria esse necesse est. Atq primo de latione dicamꝰ. Hec enī primꝰ motuū est. Omne itaq quod fertur: aut a seipso mouetur aut ab alio. Si igiꝛ a seipso mouetur. Ptꝫ enī ī ipō sit id qđ mouet simul esse: ꝛ id quod mouet ꝛ id qđ moueꝛ ꝛ nihil inter ipsa mediū esse. Sin ab alio mouetur quatuor modis mouetur. Motꝰ enim q̇ ab alio afferūtur: quatuor sunt. Pulsus: tractio: volutio: vectio: etenī fit vt oēs alij ad hos reducanꝛ. Pulsio igitur alia est īpulsio: alia expulsio. Atq impulsio quidē est cū id qđ mouet nō deserit id quod moueꝛ. Expulsio vero cū deserit: vectio aūt in tribꝰ est motibꝰ. Non enī per se: sed per accidēs mouetur qđ vehitur. Ex eo nāq mouetur: qꝛ est in eo vel super id mouetur: at id quod vehiꝛ: aut pellitur: aut trahiꝛ: aut voluitur: patet igitur vectionē tribus in motibꝰ esse. Tractio vō est: cum motus trahētis aut ad se aut ad aliud celerior eius est motu qđ trahitur: neq seiungitur ab eodē: etenim ꝛ ad seipm est tractio: ꝛ ad aliud. Ad has ꝛ cetere tractiones eedē specie reducenꝛ: vt inspiratio: ꝛ spiratio: ꝛ sputatio: ꝛ ee qui-

bus aut emittunt corpora: aut accipiūtur. Quarū alie sunt cōgregationes: alie segregationes. Et ois igit ad locū accōmodata motio: cōgregatio est nimirū ꝛ segregatio: volutio vō ex traditione pulsioneq̄ cōponit. Mouēs eñ partim pellit: partim trahit qd motu hoc agitat: perspicuū igit est: si pellens ac trahens est cū eo qd pellit atq̄ trahitur nihil esse inter ea quorum alterū mouetur: alterū mouet: hoc ꝛ ex diffinitionib⁹ ptz: nam pulsio q̄dez est: aut ex se: aut ex alio in aliud motus. Tractio aūt ex alio vel ad se: vel ad aliud. Insuper cōpulsio atq̄ dispulsio. Proiectio vero est: cum mot⁹ celerior fit naturali motu corporis eius qd fertur pulsione vehemētiore nimirū facta: quod q̄dem eousq̄ fertur quousq̄ mot⁹ is vehemētior sit illo motu. Que cū ita sint. Ptz esse simul id quod mouet ꝛ id quod mouet: ꝛ nihil inter ipsa mediū esse. At vō nec inter alterans ꝛ id qd alterat medium quicq̄ cadit: quod q̄dem ita esse per inductionē patere pōt. In vniuersis enim fit id quod vltimū alterat ꝛ id quod primū alterat sint simul. Omne eñ quale ex eo alterat: q: sensibile est. Sēsibilia vero sunt ea: q̄bus inter sese corpora differunt: vt grauitas: leuitas: duricies: mollicies: sonus hui⁹ vacuitas: albedo: nigredo: dulcedo: amaritudo: humiditas: siccitas: densitas: raritas: ꝛ ea que inter hec sunt similiter ꝛ cetera que sensui subijciuntur: caliditas inq̄: ꝛ frigiditas: ꝛ leuitas: ꝛ asperitas. Hec eñ affect⁹ sunt qualitatis subiecte: ꝛ his inter se differūt sensibilia corpora: aut hoꝝ gradib⁹: atq̄ quia aliqd horū patiunt: alterari dicim⁹ tam animata corpora q̄ inanimata: ꝛ animantium partes que aīe sunt expertes: cale fiunt eñ aut frigefiūt: aut dulcia fiunt: aut amara: aut aliquo alio predictorū afficiunt. Ipsi quoq̄ sensus alterant: patiūtur eñ nam ipsoꝝ actio mot⁹ est: per corpus patiēte aliquid sensu. Atq̄ q̄b⁹ alterant inaīata his vniuersis animātia etiā alterātur. At q̄b⁹ animātia alterantur: isce nō alterantur inaīata. Per sensus eñ nō alterantur: neq̄ sentiunt inaīata cū alterātur. Nihil tamē prohibet vt ꝛ animātia cum alterantur nō sentiāt: qn nō per sensus accidit alteratio. Si igitur affect⁹ quidā sensibiles sunt: per hos autē fit alteratio: ptz iam simul esse patiēs ipm atq̄ affectū: et nihil inter ipsa mediū esse: nam huic quidē aer cōtinuus est: aeri vō coniungitur corpus: ꝛ superficies q̄dē lumini: visui vero lumen coheret. Similiter et auditus ac odorat⁹ primo mouēti coniungit. Sapor etiā simul est modo eodē ꝛ gustus. Simili modo fit ꝛ in hisce que sunt ex parte anime atq̄ sensus: id etiam qd auget ꝛ id quod auget eodē modo se habet. Accretio nāq̄ quedam additio est. Quare simul sunt quod auget et qd augetur. Et in diminutione eodem modo. Causa nāq̄ decretionis ablatio quedā est. Patet igitur nihil esse mediū inter id quod vltimū mouet ꝛ id quod primo mouetur.

Caput. xxxiiij.

stensa in parte possibilitate comparatiōis motuū. Seq̄tur cōsequēter ostendere possibilitatē pportionis eorūdē in velocitate et tarditate. Et ideo est primo notandū: q duplex est proportio: scz rationalis: que immediate denominat ab aliquo numero: vt dupla vel tripla. Et irrationalis que nō immediate denominat ab aliquo numero: sed ab aliqua pportione: vt medietas duple pportionis qualis est dyametri ad costam sui quadrati. Et differūt iste pportiones inuicē. Nam pportio rationalis reperit in cōtinuis ꝛ discretis: sed irrationalis solū in ꝯtinuis: ideo proportio irrationalis nō est nisi de cōsyderatione geometrie: sed rationalis indifferēter est de ꝯsyderatiōe geometrie ꝛ arismetice. Secūdo notādū: q proportio rationalis diuidit in. v. genera. Primū genus est pportio multiplex qn maius ꝯtinet min⁹ pluries solū: ita q nihil superfluit sub quo sunt infinite species: si eñ maius ꝯtinet min⁹ precise bis: dicit pportio dupla: vt duoꝝ ad vnū ꝛ quatuor ad duo: si autē precise ter dicit tripla vt tria ad vnū ꝛ sex ad duo: et sic in infinitū. Secūdū gen⁹ est pportio superparticularis qn maius ꝯtinet minus solū semel: ꝛ cū hoc aliquā partem aliquotā minoris: vt triū ad duo: sub isto genere sunt infinite species: nam si mai⁹ cōtinet minus: ꝛ cum hoc medietatē minoris dicit pportio sesquialtera: vt triū ad duo: sex ad quatuor: si autem tertiā partē solū dicit pportio sesquitertia: vt quatuor ad tria: ꝛ octo ad sex: ꝛ sic in infinitū. Intelligēdū q pars aliquota est illa que aliquoties sumpta reddit ipsuz totū adequate: vt duo respectu quatuor ꝛ sex: nam duo duplicata reddūt quatuor: ꝛ triplicata reddūt sex: pars aūt nō aliq̄ta est illa que aliquoties sumpta nō reddit adequate suū totū: vt duo respectu q̄nq̄: si eñ duplicent reddūt min⁹: scz quatuor: si aūt triplr reddūt maius: scz sex. Tertiū gen⁹ est proportio supparticēs: qn maius ꝯtinet min⁹ solū semel: ꝛ cū hoc aliquā partē nō aliquotā vltra: vt quinq̄ ad tria: sub quo sunt infinite species: si eñ minor numerus fuerit ternari⁹ ꝛ pars nō aliquota que est excessus fuerit binari⁹ dicit pportio superbipartiēs tertias. i. superpartiēs duas tertias: vt quinq̄ ad tria. Si autem minor numer⁹ fuerit quaternarius ꝛ pars non aliquota

Albertus paru⁹ suo de proportionibus. Primum.

Secundum Primum genus.

Secūdū genus.

Tertium genus.

non aliquota ternarius vocatur proportio supertripertiens quartas: vt septem ad quatuor: si autem minor numerus fuerit quartus: et pars nō aliquota fuerit ternarius dicit supertripartiēs quintas. Et si pars nō aliquota esset quaternarius diceret superquadripartiens quintas. Exemplū primi: vt.viij.ad.v. Exēplū secūdi: vt.ix.ad.v. si aūt cōpararent nouē ad.vij. tunc esset ꝓportio supbipartiēs septimas: et sic in infinitū.

Quartū genus. ¶ Quartū genus est ꝓportio multiplex suppartiēs qn̄ maius ꝯtinet minus pluries: et cū hoc aliquā eius partē aliquotā: sub quo genere sunt infinite species: nam si maius ꝯtinet minus solū bis: et cū hoc medietatē eius vocat ꝓportio dupla sexqaltera: vt.v.ad.ij.et.x.ad.iiij. si aūt maius cōtinet minus solū bis: et tertiā partē vltra dicit ꝓportio dupla sexquitertia: vt.vij.ad.iij. et sic in

Quintū genus. infinitū. ¶ Quintum genus est ꝓportio multiplex superpartiēs qn̄ maius ꝯtinet minus pluries: et cū hoc partem nō aliquotā minoris: vt.viij.ad.iij. nam.viij. continet.iij. bis et cū hoc duo: que sunt pars nō aliquota triū: et sub isto genere sunt īfinite species: si eni maior numerus ꝯtinet bis minorē qui sit ternarius: et pars nō aliquota binarius dicit ꝓportio dupla superbipertiēs

Pria ꝯclō. tertias: vt exēplificatū est: et sic in īfinitū. ¶ His visis pono quatuor ꝯclusiones: quarū prima est ista. Velocitas in motu nō attendit penes ꝓportionē potētiarū mouētiū inter se. ꝓbat: quia dato opposito: seqtur q si a potētia esset dupla ad b: seqtur q quicqd posset mouere a: illud idē posset mouere b in duplo tardius: ꝯña tenet: sed ꝯñs est falsum: quia tunc a ꝓportiōe minoris inequalitatis ꝓueniret motus: dato q a esset potētia: vt quatuor et b: vt duo: et mobile resistens ipsi a esset et

Scda ꝯclō. resistētie vt tria. ¶ Scda cōclusio. Velocitas in motu nō attēdit penes ꝓportionē resistentiarū. ꝓbatur: quia dato opposito: sequitur q si a moueret aliqd mobile aliqua velocitate: moueret dupluz ad illud subdupla velocitate: sed ꝯñs est falsuz: quia tunc a ꝓportione equalitatis vel minoris inequalitatis ꝓueniret mo

Tertia cōclusio. tus: dato q a esset potētie vt quatuor. et b suū mobile vt tria: c vero duplū vt sexquarte et c. ¶ Tertia cōclusio. Velocitas in motu nō attendit penes ꝓportionē excessuū ꝓbatur: quia dato opposito: seqtur q in duplo

T.c.35. velocius quatuor mouerēt duo q̄ duo vnū: qd est contra phm.vij. physi. di. q equali velocitate mouent: et ꝓbat ꝯña: quia excessus quatuor ad duo est duplus

Quarta cōclusio. ad excessum duorū ad vnū. ¶ Quarta ꝯclusio. Velocitas in motu attēdit penes ꝓportionē ꝓportionū potentiarū mouētiū ad suas resistētias: ita q ex equalibus ꝓportionibus potētiarū mouētiū ad suas resistētias ꝓuenit equalis velocitas: ex inequalibus inequalis scz ad duplā dupla velocitas: et ad subduplā subdupla velocitas: vt si a ad b esset ꝓportio quadrupla et c ad d: esset ꝓportio dupla: dico q a moueret b in duplo velocius q̄ c d: eo q ꝓportio quadrupla est dupla duple. ¶ Ista cōclusio ꝓbat per syllogismū diuisiuum sic: velocitas in motu attēdit penes ꝓportionē ꝓportionū motorū vel mobiliū vel excessuū: aut penes ꝓportionē ꝓportionū motorū ad mobilia: sed tria prima nō sunt dāda ex primis prioribus cōclusionibus: igitur oportet dare quartam.

Primum **Contra** predicta arguit et primo ꝯ primā cōclusionē authoritate Arist.iiij. phy.

T.c.71. dicentis. q ꝓportio velocitatū in descēdēdo est sicut

Secundus ꝓportio grauitatū. ¶ Scdo arguit ꝯtra scdam cōclusionē authoritate Aristo. ibidē di. q ꝓportionabiliter

Tertiū. augetur velocitas: sicut diminuit resistētia. ¶ Tertio arguit cōtra tertiā cōclusionē authoritate Cōmētatoris.vij. physic. dicētis: q velocitas ꝓpria vniuscuiusqz motus seqtur excessuz potētie motoris super potētiā rei mote.

Quartū. ¶ Quarto arguit contra quartā cōclusionē authoritate Aristo. scdo celi di. q motus naturalis cōtinue velocitat versus finē: et tñ cōtinue est eadem ꝓportio agētis ad resistentiā: dato q mediū sit vniforme per totū. ¶ Itē ex illa ꝯclusione seqtur q quāto aliqd haberet maiorē ꝓportionē super aliquē lapidē tanto velocius deberet in illū proiicere: qd est contra experiētiā. ¶ Deinde sit a calidū vt quatuor et b frigidū vt duo: tunc eandē hz ꝓportionē a super b in distantia maiori: sicut in minori: et tñ velocius a alterat b in distantia ꝓpinqua q̄ remota.

Ad primū dicitur q illa ꝓpositio philosophi est intelligēda per respectum ad resistentiā sic: ꝓportio velocitatū in descendēdo est sicut ꝓportio grauitatū ad suas resistētias. Ad prim 8.Phy.

¶ Ad scdm dicit similiter q illa ꝓpositio nō est absolute intelligēda: sicut verba sonāt: sed isto modo proportionabiliter augetur velocitas: sicut diminuitur ꝓportio resistētie ad potentiā. Ad scd 4.Phy 71.

¶ Ad tertiū di. qd est duplex excessus: scz arismeticus: quo totū excedit partē vel maius excedit minus: et geometricus qui est ꝓportio maioris ad minus. de primo excessu nō loquebat Cōmenta. sed de scdo: et sic vadit pro quarta cōclusione. Ad ter 7.Phy.

¶ Ad quartū dicit q in descēsu grauis: sicut maioratur velocitas: ita maiorat ꝓportio potētie ad resistētiam: quia vltra grauitatē essentialē cōtinue acqritur grauitas accidētalis que dicit impetus faciēs ꝯtinue maiorē ꝓportionē. Et ad conclusionē adductā negetur ꝯña: quia in ꝓiectione lapidis nō solū resistit lapis: sed etiā aer: et ideo lz ꝓiciēs habeat quadruplā proportionē super grauitatē lapidis: non tñ super totā resistentiā: modo velocitas in motu nō seqtur ꝓportionē potētie mouētis ad partē resistentie solum sed ad totam. Ad quar

¶ Deinde ad aliā experiētiā adductam. Respōdeo q agens dicitur habere ꝓportionē ad resistētiā dupliciter in actu et in potētia: in actu quādo actualiter agit: et in potētia qn̄ nō actualiter agit. Et istam ꝓportionē aliqn̄ habet in actu completo et aliquando in actu permixto potentie. Primo modo qn̄ agens agit in passum ꝯm totū numerū sue potētie. ¶ Et secūdo modo qn̄ agit ꝯm partē. ¶ Dicendū igitur q velocitas in motu seqtur ꝓportionē in actu potentie ad resistentiā: et ꝯm q ꝓportio in actu erit maior: sic et velocitas: licet igitur a sit vt quatuor et non agat vt quatuor: non debet attendi velocitas penes illū numerū: sed solū penes illū ꝯm quem agens habet proportionē in actu ad passum: et ideo proportio in actu potest fieri maior et minor penes maiorē et minorem applicationē agētis ad passum: igitur et c.

¶ Caput.xxxv.

¶ Sequitur notitia quarte conclusionis.

Pro maiori notitia quarte ꝯclusionis et eorum que dicta sunt circa illam. Prima

¶ Est primo notandū ꝯm Euclydē v. elementorū: q si fuerint aliqui termini inuicem ꝓportionabiles inter quos est mediū vnum proportionabile proporcio primi ad vltimū componit ex proportione primi ad secundū et secūdi ad tertium. Et si fuerint duo media, proportio primi ad vltimū componitur ex ꝓportione primi ad secundū: et secūdi ad tertium: et tertij ad quartū: verbi gratia: proportio triū ad vnum componit ex ꝓportione trium ad duo que est sexquialtera: et ex proportione duorū ad vnum que est dupla: ita q proportio tripla componitur ex dupla et sexquialtera.

¶ Similiter proportio quatuor ad vnū componit̄ ex proportione quatuor ad tria: que est et sesquitertia: et proportio trium ad duo: que est sexquialtera est ex proportiōe duorum ad vnum: que est dupla proportio: igitur quadrupla componit̄ ex vna dupla ⁊ vna sexquialtera ⁊ vna sexqultertia. Idem intelligo si inter primum ⁊ vltimū terminū mediarēt plures terminī duobus.

1 3 4

Secundū ¶ Secūdo notādū iuxta doctrinā Euclydis ibidem ꝙ omnis proportio composita ex proportione maiori ⁊ minori est minor q̃ dupla ad proportionē maiorem: ⁊ maior q̃ dupla ad proportionē minorē: patet: nam omne totum compositū ex duabus partibꝰ inequalibus: est minus q̃ duplū parti maiori ⁊ magis q̃ duplum parti minori: eo ꝙ est duplum precise ad mediū inter illas partes. vnde tripedale est duplū precise ad pedale: cum dimidio ⁊ plus q̃ duplum ad pedale minus q̃ duplum ad bipedale: ⁊ ita in proposito proportio trium ad vnū que est tripla est minor q̃ dupla sexquialtere: ⁊ minor q̃ dupla duple: eo ꝙ dupla est maior sexquialtera. ¶ Consequenter dicatur ꝙ omnis proportio composita ex duabus proportionibus equalibus est precise dupla ad quālibet illarum: vnde ꝓportio quadrupla cuiusmodi est quatuor ad vnū est dupla duple: quia cōponit̄ ex duabꝰ duplis: eo ꝙ proportio quatuor ad vnum componit̄ ex proportione quatuor ad duo ⁊ duorum ad vnum: quarum quelibet est dupla: modo omnes proportiones duple sunt equales.

1 2 4

Prima cōclusio. ¶ His visis sit hec prima cōclusio. Non si aliqua potentia mouet aliquod mobile eadem mouebit medietatem illius precise in duplo velocius. probatur: nam sit a potentia vt. 8. et suum mobile b: vt duo: et medietas eius scʒ c sit vt vnum: tunc ex quo velocitas in motu sequitur proportionem potentiarū mouentium ad suas resistentias: ⁊ proportio a: ad c est minor q̃ dupla ad proportionē a ad b per secundum notabile: igitur a minus q̃ in duplo velocius mouet c q̃ b. ¶ Item arguitur ꝙ aliquando plus q̃ in duplo velocꝰ mouet potentia medietatē q̃ totum: quia posito ꝙ a sit potentia vt tria: et b mobile vt duo: et c medietas vt vnum: tunc proportio a ad c est maior q̃ dupla proportioni a ad b: patet igitur a plus q̃ in duplo velocius mouet c q̃ b.

.1. .8. .A. .2. .B. .C.

Secunda conclusio. ¶ Secūda cōclusio. Non si aliqua potentia mouet aliquod mobile: dupla potentia mouebit idem mobile in duplo velocius. probatur: ⁊ pono ꝙ a sit potentia vt quatuor: ⁊ b mobile vt vnum: et c potentia dupla ad a: vt. 8. et patet ꝙ a mouet b proportione quadrupla: et c mouet b a proportione octupla: sed proportio octupla non est dupla quadruple: sed maior q̃ dupla: igitur c mouet b minus q̃ in duplo velocius ad illud quod mouet a: patet ꝯña: ⁊ minor declaratur: nam proportio c ad b que est octupla componitur ex proportione. 8. ad quatuor: ⁊ quatuor ad vnum: sed proportio quatuor ad vnum est maior q̃. 8. ad quatuor: cum ista sit quadrupla ⁊ illa dupla: igitur proportio octupla est minor q̃ dupla quadruple.

6 3 2
8 4 1
C A B

¶ Item ostēditur ꝙ aliquādo dupla potētia plus q̃ in duplo velocius mouet illud mobile: ⁊ pono ꝙ a sit potētia vt tria ⁊ b mobile vt duo: et c potentia dupla vt. 6. isto posito a mouet b a proportione sexquialtera: et c a proportione tripla: sed proportio tripla est plus q̃ dupla sexquialtere: igit̄ plus q̃ in duplo velocius c mouet b q̃ a moueat idem b minor. ptʒ: quia ꝓportio tripla componit̄ ex vna dupla ⁊ ex vna sexquialtera: que est minor q̃ dupla: sed ōis ꝓportio cōposita ex maiori ⁊ minori: est maior q̃ dupla ꝓportioni minori: igitur. ¶ Tertia ꝯclusio. Non si due potentie diuisim mouent duo mobilia diuisim eedem potētie ꝯiūcte mouebūt eadem mobilia aggregata equali velocitate. ꝓbatur: ⁊ sit a potētia vt quatuor: ⁊ b suū mobile vt vnū: ⁊ sit c. alia potētia vt quatuor ⁊ suū mobile d: vt vt duo. isto posito patet ꝙ a mouet b a proportione quadrupla: ⁊ c mouet d a ꝓportione dupla: ⁊ nulla illarū ꝓportionū mouet aggregatū ex a et c totū ꝯiunctū ex b ⁊ d: sed ꝓportione media: quia 8. ad tria est ꝓportio dupla superdipartiēs tertias. ¶ Quarta ꝯclusio. Si aliqua potētia mouet aliquod mobile: medietas illius potētie mouebit medietatē mobilis equali velocitate. ptʒ: quia qualis est proportio totius ad totum talis est proportio medietatis ad medietatem.

Tertia cōclusio. Quarta cōclusio

Contra predicta arguit̄: et primo cōtra primam cōclusionē authoritate Aristo. vij. Physi. dicens: ꝙ si aliqua potētia mouet aliquod

Primum

mobile:eadem potētia mouebit medietatē illiꝰ mobi
secundum. les in duplo velocius. ¶Secundo arguitur cōtra se cundā cōclusionē auctoritate eiusdē ibidē dicentis. ꝙ si aliqua potētia mouet aliqđ mobile: patētia dupla ta mouebit idem mobile in duplo velocius. ¶Ter-
tertium. tio arguitur auctoritate eiusdē ibidem dicentis: ꝙ si due potentie diuisim mouent duo mobilia: eedē potentie coniunctim mouebūt eadē mobilia eadē velo citate. ¶Quarto arguitur contra quartā cōclusionē ponēdo: ꝙ a sit calidū vt.8.⁊ b.frigidū vt quatuor: et
quartum. medium per qđ fit motus etiā frigidū vt quatuor: et patet ꝙ a mouet b.a.proportione dupla: ⁊ tamen si a ⁊ b.remitterentur ad subduplū: a.nō ageret in b: qꝛ si sic cū necessario prius ageret in mediū ꝙ̄ in extremū: sequitur ꝙ actio fieret a proportione eq̄litatis. ¶Itē aliquod est agens indiuisibile non habens aliquam medietatem igitur medietas illius nihil potest mouere: igitur ⁊c.

Ad primum. **Ad primum** dicit: ꝙ illa ꝓpositio phi est sic intelligēda si potētia mouentis ad potentiam sui moti: fuerit ꝓportio dupla eadem potentia mouebit medietatē illius moti soiū in duplo velocius. verbi grā. sit a. potentia vt quatuor ⁊ b. motū vt duo ⁊.c. medietas eius vt vnū tunc in casu posito a. mouet c. in duplo velocius p̄cise ꝙ̄ b.

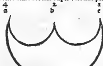

Ad secundū. ¶Ad scđm dico ꝙ illa ꝓpositio phi est sic intelligenda: si potentia mouentia ad potentiā sui moti fuerit ꝓportio dupla potētia duplicata mouebit idem mobile in duplo velocius: vt verbi gratia. sit potētia a. vt duo ⁊ b. mobile vt vnū: ⁊ c. potentia vt quatuor: tunc isto posito c. in duplo velocius mouet b. ꝙ̄ a. mouet b. ex quo proportio est dupla.

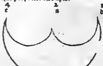

Ad tertiū. ¶Ad tertiū dicitur: ꝙ illa ꝓpositio est sic intelligenda. si due potētie diuisim mouent duo mobilia consimili velocitate eedē potētie aggregate mouebūt eadē mobilia cōiunctim eadē velocitate ptz: qꝛ sic semper seruat eadē ꝓportio motoꝝ ad mobilia. Verbi gratia. sit a potētia vt sex: ⁊ b. suū mobile vt duo. ⁊ c. potētia vt tria. ⁊ d. suū mobile vt vnum: sicut igitur a ad b. est proportio tripla: ⁊ similiter c ad d. ita aggregati ad aggregatum: qꝛ nouē ad tria est proportio tri-
Ad quartū. pla. ¶Ad quartū dicitur ꝙ per mobile intelligo totā resistentiā: modo non solum d. resistit a sed etiaz medium frigidum: ideo remittatur medium ad subduplum cum d. ⁊ a. alterabit ipsum a. proportione dupla. ¶Et ad confirmationem dicitur ꝙ intelligitur de agentibus habentibus partes quātitatiuas: vel aliter ⁊ melius: ꝙ potentia actiua dupliciter dicitur habere medietatem scz formaliter: qꝛ habet quātitatem in se: ⁊ sic non loquor ad presens: ⁊ virtualiter ꝓ q̄to habet aliquā potentiā subduplam: ⁊ sic intelligitur conclusio: qꝛ nulli dubium si aliqua potentia mouet aliqđ mobile subduplā potentia mouebit subduplum mobile precise equali velocitate.

¶Capitulum. xxxvj.

Nunc consequēter dicam penes quid attenditur cuiuslibet motus velocitas tanꝙ̄ penes effectum incipiendo a motu locali a quo ceteri habent originem: vt testatur phūs. viij. physic. ¶Pro quo est primo notandum: ꝙ velocitatem attendi penes aliquid non est aliud ꝙ̄ velocitatem mensurari ⁊ cognosci per illud recte sicut per vlnam mensuramus pannum ⁊ cognoscimus quantitatem eius: ⁊ ideo velocitas motus potest attendi ⁊ cognosci penes aliqđ tāꝙ̄ penes causam. sicut penes proportionem potentie mouentis ad suaz resistentiam: vt dictum est scilicet ꝙ ex maiori proportione prouenit proportionabiliter maior velocitas ⁊ penes effectum consurgentem ex tali motu: qui dicitur dispositio acquisita vel acq̄renda per motum. ¶Scđo notandum: ꝙ quodlibet mobile localiter motum motu recto deducta rarefactione ⁊ cōdensatiōe mouet̄ ita velociter sicut aliqua eius pars patet: qꝛ quelibet pars mouetur ad motū totius. ¶Et notanter dico deducta rarefactione ⁊ cōdensatione: qꝛ si aliquod totum mouetur versus aliquem terminum: cuius aliqua pars versus eundem rarefieret: illa talis pars velociꝰ moueretur quam totum: quia illa moueretur duplici motu versus eundem terminum scilicet proprio rarefactionis ⁊ motu raptꝰ a toto: io velocitas talis partis eēt maior ꝙ̄ velocitas totius recte: sicut sortes existēs in naui mota versus aliquem terminum moueretur etiaz proprio motu versus eūdem: velocius moueretur ꝙ̄ ipsa nauis. ¶His premissis sit hec prima conclusio. Velocitas in motu locali recto non attenditur penes spacium corporale vel superficiale: sed lineale in tanto tempore pertransitum: prima pars patet: qꝛ dato opposito in descensu grauis illud in duplo velocius moueretur sua medietate: quod est falsum: qꝛ in tali motu pars ita velociter moueretur sicut totum: patet consequentia: qꝛ totum pertransit duplum spaciū tam corporale ꝙ̄ superficiale ad spacium pertransitum a sua medietate. Secunda pars arguitur. velocitas in motu locali attenditur penes spaciuz per respectum ad tempus scđm phūm. vij. physi. ⁊ nō penes spaciuz corporale nec superficiale: ergo penes spaciū lineale. ¶Secunda conclusio. Velocitas in motu locali recto non attenditur penes spacium lineale descriptum a puncto velocissime moto: probatur: nam posito ꝙ sortes ⁊ plato currerent eq̄ velociter de vno termino ad alium terminum: ⁊ prope finez sortes extenderet brachium tunc non propter hoc moueretur velocius platone: licet aliquis punctus sortis sit velocius motus aliquo puncto platonis. ¶Tertia conclusio. Velocitas in motu locali recto non attēditur penes spacium lineale totale inter terminum a quo ⁊ terminum ad quem interceptum: probatur: ⁊ pono ꝙ inter duos parietes sint due virge: vna lōga: ⁊ alia breuis: quaꝝ quelibet tangat vnum illorum parietū ⁊ non alium: ⁊ incipiant moueri sic ꝙ eque cito ambe tangant alium parietem. Isto casu posito patet ꝙ ille virge inequaliter mouebuntur: quia breuis velocius: ⁊ tamen in eodem tempore equalem lineā pertransibunt. ¶Quarta conclusio. Velocitas in motu locali recto attenditur penes maximum spacium lineale descriptum a puncto medio vel equiualenti corporis moti: patet ex quo non attenditur penes lineam descriptam a puncto velocissime moto: nec penes spacium interceptum inter terminum a quo: et terminum ad quem.

Aß. puꝰ in suis ꝓportionibus t.c. 57. ⁊ 5 primum. — scđm. — pª ꝯclo — 2ª ꝯclo; — 3ª ꝯclo; — 4ª ꝯclusio

[Pri]mum. **Contra** istaz cõclusionẽ arguit̃ primo sic. ponendo q̃ sortes incipiat moueri sup a. ⁊ plato super b. que sint spacia equalia ⁊ sic q̃ eque cito erũt in fine: sic tamẽ q̃ a continue post sortẽ rarefiat. isto posito sortes ⁊ plato cõtinue eque velociter mouebuntur: ⁊ tamẽ maius spaciũ lineale pertransibit sortes q̃ plato. ¶ [Secun]du. Scđo pono q̃ a sit spaciũ duplũ ad b. ⁊ q̃ sortes incipiat moueri super a. ⁊ plato sup b. ⁊ eque velociter mouebunt̃. sic tñ q̃ b quiescente a contra moueatur tanta velocitate quãta mouet̃ sor. isto posito q̃ primo pla. erit in fine b. sor. erit in fine a. igitur sor. pertrãsibit dupluz spaciũ lineale ad spacium pertransitũ a plã. ⁊ tamen eque velociter mouebuntur. ¶ [Te]rtium. Tertio sic et pono q̃ sint duo grauia in concauo lune incipientia descendere vnũ per chordã ⁊ aliud per arcũ: ita tamẽ q̃ eque cito veniũt ad mediũ mundi: isto posito ptz: q2 spacia pertransita non sunt equalia: ⁊ tamen eque velociter mouentur q2 eq̃ velociter descendunt: ex quo eque veniunt desursum ad deorsum. ¶ [Qu]artũ. Quarto pono q̃ a sit potẽtia vt. 8. ⁊ b. vt quatuor: ⁊ debeat pertransire c. d. spacia se habentia in eadẽ proportione ꝟm longitudinẽ inuicem in qua se habent a ⁊ b. ⁊ moueatur a super c. ⁊ b. super d. isto posito patet: q̃ a ⁊ b. eque velociter mouebuntur q2 ab eadẽ proportione: ⁊ tamen a pertransibit maius spacium lineale: quia totum c. ⁊ b. solum d.

[A]d primũ. **Ad primum** dicit̃ q̃ nõ est inconueniens per rarefactionẽ ⁊ condensationẽ aliqua dua eque primo ĩcipere moueri: ⁊ eque cito desinere moueri: et continue eque velociter moueri: ⁊ tamen in fine spacium pertrãsitum ab vno sit spaciũ cẽtuplum ad spaciũ pertrãsitũ ab alio: dato q̃ vnũ illoꝝ spacioꝝ rarefiat vel condenset̃ ad cẽtupliũ non quidẽ a parte anteriori: sed a posteriori mobilis ⁊ ideo intelligitur conclusio deducto altero motu.

[A]d secũdũ. ¶ Ad scđm dr̃ eodẽ modo. q̃ id nõ est incõueniens ex quo spaciũ cõtra mouet̃: ⁊ ideo dicit̃ q̃ velocitas i motu locali recto attẽdit̃ penes spaciũ lineale a pũcto medio dscriptũ i tãto vł i tãto tp̃e ꝑ respectũ ad negationẽ cuiuscꝫ alteri⁹ mot⁹.

Ad tertiuz. ¶ Ad tertiũ dicit̃ q̃ illa in casu isto nec eque velociter nec inequc velociter mouebuntur: q2 illi motus non sunt vere inuicẽ cõparabiles: eo q̃ arcus nõ vere cõparat̃ chorde ꝟm equalitatẽ vel inequalitatẽ. Dato tamẽ q̃ adinuicẽ cõparãtur ꝟm doctrinã alioꝝ. Dico q̃ ineque velociter mouentur: ⁊ nego illam consequentiam: eque velociter descendunt: ergo eque velociter mouentur: q2 nõ penes idem requiritur velocitas motus localis recti ⁊ descensus: velocitas enim descensus attenditur penes propinquitatem ad centrum in tanto vel in tanto tempore. iõ ista stãt simul q̃ aliqua duo eque velociter descendant: ⁊ tamen vnum illorum pertranseat spaciũ centuplum ad spacium alterius.

Ad quartũ. ¶ Ad quartuz dicitur: q̃ si c. d. spacia se habent solum in dupla proportione quo ad maguitudinẽ: non tamẽ quo ad raritatẽ ⁊ densitatẽ a. plus pertransibit q̃ b. sed non seruabitur eadem proportio: q2 in motu locali nõ solum consideratur resistentia ex parte longitudinis: sed pricipali⁹ ex parte densitatis ⁊ raritatis. Ideo si ponit̃ in casu q̃ c. sit duplũ in densitate ad d. dico consequenter q̃ qualis est proporcio a. ad. c. talis est proportio b. ad d. ⁊ q̃ pertransibunt equalia spacia solũ ita q̃ si b. pertransibit solum d. oportet q̃ a pertrãsibit soiũ mediatẽ c. ⁊ cum dicitur a. est maioris potentie q̃ b. igitur pertransibit maius spacium: negetur consequentia: sed solum sequitur q̃ pertransibit difficilius spacium: quare ⁊c.

¶ Capitulum. xxvij.

Primum. C.c. 14. ⁊ 7. phy. 30. **Non habetur** sufficiẽter penes q̃d attenditur velocitas motus localis ex nunc dictis: nisi sciretur penes q̃d attenditur velocitas motus circularis. Et ideo ad hoc inuestigandum. ¶ Est primo notãdum ꝟm phĩz. vj. physi. velocius esse illud qđ in equali vel minori tempore pertransit plus de spacio: ⁊ sic velocitatem motus circularis oportet arguere ex spacio pertransito in tanto vel in tanto tempore: non quidem ex spacio corporali vel superficiali vt dicebatur in alio capitulo: sed penes spacium lineale vnde tanta velocitate mouetur medietas circularis rote sig ul: quanta velocitate mouetur tota rota: et tamen describit solum subduplum spacium corporale vel superficiale. Et ideo solum penes lineam descriptam attẽditur velocitas motus circularis. ¶ Scđo notãdum q̃ licet motus circularis ⁊ circuitio sint vnum ⁊ idem tamẽ circuitio superaddit motui circulari descriptionem anguli circa centrum vel axem: ⁊ ideo possibile est duo ineque velociter moueri ⁊ equaliter circuire scꝫ punctus existens in circulo equinoctiali: ⁊ punct⁹ sibi correspondẽs in circulo artico: nec sequitur motus a. est velocior motu b. ⁊ tam motus a q̃ motus b. est circuitio igitur circuitio a. est velocior circuitione b. quia motus ⁊ circuitio sunt diuersarum racionum licet sint idem realiter. Secundum

1a conclusio. ¶ Istis premissis sit hec pma conclusio. Velocitas in motu circulari non attẽditur penes lineã descriptam a puncto medio semidiametri ipsius mobilis: probatur: quia aliqđ mouetur circulariter sicut celum: cuius tamen punctus medi⁹ semidyametri non est in eo: modo non est verisimile q̃ velocitas motus alicui⁹ mobilis debeat attendi penes lineã descriptaz a puncto qui non sit in eo.

primus motus

motus

2a conclusio. ¶ Secunda ↄclusio. Velocitas in motu circulari non attenditur penes lineam descriptam a pũcto medio vel equiualenti inter superficiem concauam ⁊ conuexã: probatur q2 dato opposito sequitur q̃ si tale corpus orbiculare condensatur a parte concaui versus conuexum illo conuexo equaliter distante a centro: tunc id velocius moueretur circulariter q̃ ante condensationez: quod est falsum: quia ex quo conuexum continue manet equaliter distans a centro eius: sicut prius ⁊ continue describit idem precise spacium lineale: et patet consequentia: quia per talem condensationem continue pũctus medius maiorem lineam describit. Consimiliter si tale corpus orbiculare rarefieret ex parte concaui conuexo manente in equali distãtia a centro illud ex tali rarefactione tardius moueretur quod non est verum: ⁊ patet consequentia: quia punctus medius continue minorẽ describeret. tertia conclusio

¶ Tertia conclusio. Velocitas in motu circulari attẽditur penes lineam descriptam veram vel imaginariam a puncto velocissime moto in tanto vel in tanto tẽpore. probatur. nam mobile localiter motum ita velociter mouetur sicut aliqua eius pars. et consequenter sicut aliquis punctus eius: ⁊ notanter dico veraz vel imaginariam propter vltimam spheram que nõ describit spacium: nec lineam veram: sed solum imaginariam: vnde potest sic argui conclusio penes illud tanq̃ penes effectum debet attẽdi cuiuslibet motus velocitas: per quod possumus certificari de tali velocitate scilicet quanta ipsa est: ⁊ hoc mediante mẽsura temporis: sed cognita tali linea descripta a puncto velocissime moto possumus mediante mensura temporis certificari de huiusmodi velocitate quanta ipsa est: igitur ⁊c. 4a conclusio

¶ Quarta conclusio est ista. Velocitas circuitionis attenditur penes angulum descriptum in tanto vel in tanto tempore circa centrũ:

ita q si in equali tempore duo mobilia circulariter mota describerent angulos equales circa centrum: illa eque velociter circuirēt: et si inequales inequaliter circuirent: quantūcūqz eque velociter mouerētur. Ista cōclusio patet: quia aliter nō equaliter circuiret punctus articus: sicut punctus equinoctialis: qđ est falsum: quia in eodē tēpore adequate quilibet illorū punctorū perficit cursum totius reuolutionis. ¶ Ex ista cōclusione seqtur q circuitio nō est vere comparabilis motui locali recto vel circulari in velocitate et tarditate: qz angulus et linea siue sit circularis siue recta nō possunt inuicē comparari fm equalitatē vel inequalitatē intensionē vel remissionē: angulus enī nō est equalis vel inequalis linee: nec aliqua linea vt sic est eque intensa vel ineque intensa cū angulo.

Primum **Contra** tertiam conclusionē in qua continet principalis difficultas arguit quadrupliciter. Et primo sic: qz illa seqtur q si alicui rote circulariter mote apponeret in cōuexo vnus radius fm longitudinē q illa in duplo vel in quadruplo velocius moueretur: scz fm longitudinē illius radij: qz linea descripta a puncto velocissime moto esset maior in duplo vel quadruplo: sz illud est dissonū: quia seqt ꝯsequēter: q si duo hoies pertrāsierēt in eodem tēpore adequato tantū spaciū precise super terram: maior eorū velocius moueret: quia cum capite maiorem lineā describeret. ¶ Secūdo seqtur: q ab equa Scdm. li ꝓportione proueniret inequalis velocitas. probatur: ponendo q sint duo motores inequaliū virtutū mouētes duo mobilia circularia inequaliter magna ab equali proportione: scz q potentior motor mouet maius mobile et remissior minus: et hoc motu circulari. Tūc querit aut illi duo motores reuoluūt sua mobilia eque velociter vel nō: si nō: igitur non eque velociter mouent illa: et per ꝯñs ab equali proportione prouenit inequalis velocitas. Si sic: cum mobile motoris potētioris sit maius q̄ mobile debilioris: seqtur q motor potentior in tempore eodem describet maius spaciū q̄ debilior: et iterū seqtur q prius. ¶ Ter-
Tertiū. tio/ q omnis latitudo vniformiter difformis correspōdet suo gradui medio: sed rota circulariter mota mouetur vniformiter difformiter: igitur motus eius correspōdet gradui medio: et non puncto in circunferentia: tenet ꝯsequētia cū maiori ex principijs naturalibus et geometricis: minor autez declaratur ex eo: quia dato quocūqz puncto inter centrū et circūferentiā quantum exceditur suus motus a motu puncti superioris tm̄ excedit motum puncti inferioris equaliter
Quartū. distantis. ¶ Quarto sic: nō quelibet qualitas est ita intensa: sicut quelibet eius pars intensissima: igitur eodem modo: nō omne quod mouet localiter ita velociter mouet: sicut aliqua eius pars: tenet cōsequentia a sufficienti similitudine: et antecedēs est notū: eo q caliditas vniformiter difformis terminata ad gradum summū inclusiue non est summa. cum sit remissior q̄ caliditas summa per totum.

Ad primū **Ad primū** negetur cōsequētia: sed solū sequitur q aggregatū ex radio et rota velocius mouetur: sed hoc est verum fm longitudinē radij: rota autem semper eque velociter mouetur: cōcedo tamen q homo longior velocius mouetur q̄ breuis: dato q ambo moueant super terram sphericā: et ꝯsequēter describit maius spaciū lineale: nō cum pedibus: sed in aere cum capite. ¶ Ad secundū
Ad scdm nego ꝯsequētiā: et ad probationē dico q illi motores nō eque velociter reuoluūt illa mobilia lz eque velociter moueant illa: immo citius reuoluit motor minor suum mobile q̄ motor maior: sed in eodem tempore nō describūt nisi equales lineas. Et ad improbationem dico q lz ab equali proportione potest ꝓuenire inequalis velocitas motus: tamen ab equali proportione potest prouenire inequalis velocitas circuitionis: quia velocitas mot⁹ circulationis et circuitionis
Ad tertiuz non attēditur penes idem: vt dictum est. ¶ Ad tertiū dicitur q dupliciter mot⁹ dicitur vniformis: vel quo ad tempus: vel quo ad subiectum. Motus vniformis quo ad tempus est ille quo in equali parte temporis spacium acquiritur equale. Sed motus vniformis quo ad subiectum est ille: quo quelibet pars eque velociter mouetur cum suo toto. ¶ Ex quo sequitur q corpus circulariter motum: lz non possit moueri vniformiter quo ad subiectū: tamen bene potest moueri vniformiter quo ad tempus. Item motus vniformiter difformis quo ad tempus est ille quo acquiritur spacium vniformiter difformiter a puncto velocissime moto: sed vniformiter difformis quo ad subiectū est ille: quo partes mobiles inuicem vniformiter difformiter mouentur. ¶ Respondetur igitur ad argumentū q illa maior non est vera: nisi intelligendo de latitudine vniformiter difformi in ordine ad tempus et non ad subiectū: modo si corpus sphericū vniformiter difformiter moueretur quo ad tempus: adhuc velocitas illius attēderetur penes lineam descriptā a puncto velocissime moto. ¶ Ad quartuz dicitur q Ad quar non est simile de motu locali et de alijs qualitatibus: nam quilibet localis motus quantūcūqz paruus sufficit denominare subiectū: qđ nō sufficit quelibet qualitas quantūcūqz remissa: nulla enim albedo vel caliditas denominat suū subiectū: nisi habuerit gradū vltra medium: vel saltem maiorē proportionē supra suum contrarium: quare &c.

¶ Capit. xxviij.

Uia augmētatio videtur esse annexa motui locali: ideo dicto de velocitate motus localis: sequitur cōsequēter dicere de velocitate motus augmentationis. ¶ Ubi notandum Primū. primo q augmētatio sumit dupliciter: scz cōmuniter et proprie. Augmētatio cōmuniter dicta est mot⁹ ad extensionē maioris quātitatis: et sic rarefactio dicit augmentatio. Augmentatio autem proprie dicta est motus ad quantitatē maiorē per intus sumptionē alimenti conuersi in naturā aliti: et isto modo augentur viuentia: tam sensitiua q̄ nō sensitiua. ¶ Proportionabiliter dicatur de diminutione: q diminutio cōmuniter dicta est motus ad extensionē minorē: et sic condēsatio dicitur diminutio. Sed diminutio ꝓprie dicta: est motus ad extensionē minorē per deperditionē partis a toto factā a calori naturali: et sic nihil diminuitur nisi viuens. ¶ Secūdo notandū/ q nec Scdm. velocitas motus augmētationis: nec alicuius alterius motus habet attendi simpliciter penes aliquid nisi habeatur respect⁹ ad tempus: quia nō sequitur: sortes pertrāsibit duplam lineā ad lineam pertransitam a platone: igitur in duplo velocius mouebitur: quia sorte in maiori tēpore pertransibit sortes suam lineam q̄ plato: et ita dicatur de alijs motibus: ideo semper debet intelligi velocitas motus in ordine ad tantū vel ad tantū tempus. ¶ His premissis sit hec Pria ꝯcl. prima cōclusio. Uelocitas motus augmētationis nō attenditur penes proportionē quantitatis acquisite ad quantitatē preexistentē. patet: quia dato apposito sequitur q alique due augmētationes non forent inuicem cōparabiles. patet: dato q a sit vna augmētatio per quam acqratur proportio equalitatis: scz q pedale acqratur pedali: et b alia augmentatio per quam acquiratur proportio inequalitatis: scz bipedale pedali: isto posito si velocitas augmentationis attenditur penes talem proportionē acquisitā: et in casu isto acquiritur proportio equalitatis et proportio inequalitatis que nō sunt inuicē vere comparabiles: igitur &c. ¶ Item seqtur q si aliqua duo siue equalia siue inequalia diminuantur ad nō quantū in eodē tempore q illa eque velociter diminuentur: quia continue deperdent consimiles proportiones: scilz duplam triplam: et sic in infinitū: sed cōsequens est falsum: quia si duo equalia in eodē tempore eque cito venient ad non quantū illa eque velociter diminuentur: igitur inequalia non eque velociter dimi-

inuenitur. ¶ Secunda ꝯclusio. Velocitas augmentationis omnino attenditur penes proportionē totius aggregati ex preexistente ⁊ adueniente ad preexistēs solum. probatur: nam dato opposito: sequitur ꝙ si aliquid a non quanto incipit augmētari ꝙ illud in infinitum velociter augmentabitur: ꝯsequens est dissonum: quia hoc non est verum incipiendo ab aliqua certa q̄titate: igitur nec a non gradu quantitatis: ⁊ probatur ꝯsequentia: posito ꝙ a incipiat augmentari a non q̄to vniformiter difformiter: isto posito arguitur sic: a immediate post hoc habebit proportionē duplam triplam: ⁊ sic in infinitū totius aggregati ad preexistēs: igitur immediate post hoc infinite velociter augmentabitur. tenet ꝯsequētia: ⁊ antecedens est notum intuenti. ¶ Item sequitur ꝙ in hora futura a augmētabitur in infinitū velociter: et b solum finite: ⁊ tamen b acq̄ret in eadem hora quantitatem centuplam ad quantitatē a. patet: ponēdo tunc casum puoꝝ ꝙ b sit tam pedalis quantitatis ⁊ acquiret in ista hora quantitatē cētuplam ad illam: ⁊ ꝙ a nunꝗ̃ erit maioris q̄titatis ꝗ̃ bipedalis.

Tertia cōclusio.

¶ Tertia conclusio. Velocitas augmentationis cōmuniter dicte non attenditur penes quantitatē acquisitā in tanto vel in tanto tēpore. patet: quia rarefactio est augmētatio cōmuniter dicta. ⁊ tamen per rarefactionē non acq̄ritur ibi aliqua q̄titas: s͠m Phm et Cōmenta. iiij. Physico. licet bene per rarefactionē acquiratur noua extensio.

T.c.84. Correlariū

¶ Ex ista conclusione sequitur ꝙ velocitas diminutionis cōmuniter dicte non attenditur penes quantitatē deperditam in tanto vel in tanto tempore: eo ꝙ per cōdensationē non deperditur quantitas: sed solum extensio.

Quarta cōclusio.

¶ Quarta conclusio. Velocitas augmētationis proprie dicte attenditur penes quantitatem acquisitā absolute in tanto vel in tanto tempore. patet: quia nō videtur penes quid aliquid attendi debeat propter primā ⁊ secundā ꝯclusiones: etiam velocitas alioꝝ motuū attendit͛ penes dispositionem acquisitā in ordine ad tempus: igitur pariformiter videtur velocitas augmentationis sic debere attendi: sic hec fuit intentio philosophi: vt colligitur. vi. physi.

T.c.5. Correlariū

¶ Ex ista conclusione sequitur primo ꝙ velocitas diminutionis proprie dicte attenditur penes quantitatē deperditam absolute in tanto vel in tanto tēpore: ita ꝙ si a et b in eodē tēpore adequate deperderēt quantitate equalē: siue sint equalia: siue sint inequalia: dico ꝙ eque velociter diminuantur. ¶ Secundo sequitur ꝙ velocitas augmentationis cōmuniter dicte attenditur absolute penes extensionē maiorem vel minorem acquisitam vel deperditam in tanto vel in tanto tēpore: p3 ex dictis.

Primū

Contra istam quartam cōclusionem in qua stat tota positio: arguit͛ sic quadrupliciter. Primo sic. Nam sequitur ꝙ a et b sunt duo equalia que continue eque velociter augmentabuntur: ⁊ tamen vnum cōtinue erit altero minus. probatur: ponendo ꝙ tam a ꝗ̃ b sit pedalis quantitatis: et acquirat vtrūqꝫ per maiorationē vnius medietatis pedale: ⁊ deperdatur quantitas in alia medietate b: tamen tardius ꝗ̃ fiat acquisitio quantitatis: et non fiat deperditio q̄titatis in a. Isto posito patet conclusio adducta: ⁊ ex eadem sequitur ꝙ b cōtinue augetur ⁊ diminuitur: ⁊ sic mouetur motibus contrarijs. patet cōsequentia: quia per totam horam b acquiret ⁊ deperdet aliquam quantitatē.

Secūdū

¶ Secundo sequitur ꝙ si digitus hominis augmētaretur ꝙ totus homo eque velociter augeretur: ⁊ ꝙ ita velociter vna magna arbor acquirens solum digitalem quantitatem: sicut vna parua planta: acquirens etiam digitalem quantitatē: tenet cōsequētia: ex quo vtrobiqꝫ acquiritur equalis q̄titas: sed cōsequens est cōtra communē modum loquendi: ⁊ per maxime: quia illa augmentatio maxime arboris est imperceptibilis: et augmentatio parue plante satis bene percipitur.

Tertiū.

¶ Tertio sequitur ꝙ si aliq̄d augeretur s͠m se ⁊ quālibet partem suam ꝙ illud velocius augeret͛ ꝗ̃ aliqua eius pars quantitatiua: consequens est falsum: quia in motu locali non oportet ꝙ mobile velocius moueatur ꝗ̃ aliqua eius pars q̄titatiua: nec etiā in motu alterationis: igitur pariformiter: nec in motu augmentationis. ti patet cōsequētia: quia omne tale auctum necessario in tanto tempore acq̄rit maiorem quantitatē ꝗ̃ aliqua eius pars q̄titatiua.

Quartū.

¶ Quarto sequitur ꝙ nihil potest vniformiter augeri quo ad subiectum. cōsequens est falsum: quia aliq̄d potest vniformiter moueri localiter quo ad subiectum: et vniformiter alterari quo ad subiectum: et probatur ꝯsequētia: quia id dicitur vniformiter augeri quo ad subiectū: cuius quelibet pars equaliter augetur cū suo toto: sed impossibile est quālibet partem alicuius aucti equaliter augeri cum suo toto: patet maior ex hoc: quia illud cōmuniter dicitur album vniformiter: cuius quelibet pars est eque alba cum suo toto. minor vero est nota: eo ꝙ impossibile est quālibet partē alicuius acquirere tantam quantitatem quantā acquirit totum: aliter nō posset aliquid augeri nisi fieret infinitum.

Ad primū.

Ad primū dicitur ꝙ conclusiones adducte non sunt impossibiles: nec sequitur b augetur et diminuitur: igitur mouebitur motibus contrarijs: quia non respectu eiusdē simpliciter augetur ⁊ diminuitur: sed respectu diuersorum: sicut respectu diuersoꝝ aliquid est magnū ⁊ paruū. Potest tamen dici ꝙ illa conclusio intelligitur per respectū ad negationē cuiuscūqꝫ alterius motus sicut prius dicebatur de motu locali.

Ad secūdū.

¶ Ad secundum concedo illas conclusiones adductas: ⁊ ad improbationem dico ꝙ non insequor vulgarem modū loquēdi sed veritatem: et l3 vna augmentatio sit in parte perceptibilis ⁊ alia non percipiatur: hoc non tollit illas augmentationes eque veloces.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium concedo iterum conclusionē adductam: ⁊ dico ꝙ sicut in motu circulari totum mobile velocius mouetur ꝗ̃ aliqua eius pars q̄titatiua versus centrum: ita in augmētatione totali totum velocius mouetur ꝗ̃ aliqua eius pars quantitatiua: non tamen velocius ꝗ̃ aliqua pars simpliciter quia altera pars compositi ita velociter augetur sicut totum.

Ad quartū.

¶ Ad quartū respondetur ꝙ ꝯclusio nō est impossibilis: sicut enim nihil potest circulariter vniformiter moueri quo ad subiectū: ita nihil potest vniformiter augeri quo ad partes subiecti: vel dicatur negando ꝯsequētiā: quia non dicitur illud vniformiter augeri: cuius quelibet pars ita velociter augetur sicut totum: sed illud dicitur vniformiter augeri: cuius quelibet pars q̄titatiua ita velociter auget͛ sicut alia sibi equalis: et hoc est possibile: igitur ⁊c. ¶ Exemplū autem de qualitate non est ad propositū: quia aliqua pars quantitatiua albedinis potest esse equalis intēsionis cum suo toto: sed nulla pars q̄titatiua alicuius potest esse equalis quantitatis cum suo toto ⁊c.

¶ Caput secundum.

Deinceps aūt vniuersa que alterantur a sensibilibus alterari: ⁊ eorum alterationē esse dūtaxat q̄ per sē ab hisce pati dicuntur: per hec contemplētur oportet. Parie nāqꝫ q̄spiā ī figuris formis: atqꝫ habitib⁹ ⁊ hoꝝ deiectiōib⁹ acq̄sitiōibusve alterationē esse existimabit. Videtur enim in his alteratio esse. Verū non est: sed cum quedā alterantur: hec fiunt. Cum densatur inqꝫ: aut rarefit: aut calefit: aut frigefit materies ipsa. Sed alteratio non est. Non enī statue

formam nomine dicimus ei⁹ ex quo for
ma est orta. nec eius etiam ex quo ē py-
ramydis aut lectice figura: pyramideꝫ
aut lecticā: sꝫ denominātes. aliud eneū
aliud terreum: aliud ligneum appella-
mus. At id qđ alteratur dicimus. Ipsꝫ
enim es humidum eē dicimus: aut cali-
dum aut durum. Et non solum hoc pa-
cto: sed etiam ipsum humidum: atqꝫ ca
liduꝫ esse dicimus es: affectus nomine
materiam nuncupantes. Cuꝫ igit̄ id q̇
dē ex quo est forma ⁊ figura: ⁊ id qđ est
ortum figuratum nomine non dicatur.
Id vero quod alteratur nomine dicat̄
affectuum: patet alterationem in solis
sensibilibus esse. Preterea absurdum
est ⁊ alio modo dicere. Dicere nāqꝫ ho-
minem alteratum esse: vel domum sum
pto fine: ridiculum est: si perfectionē do
mus: aut parietes: aut regulā alteratio
nem esse dixerimus: ⁊ sic cū parietibus
domus clauditur: aut tegitur ipsum di
xerimus alterari. Patet autem altera-
tionem in hisce non esse que generant̄.
atqui nec in habitibus alteratio est: ha
bitus eīn virtutes ac vitia sunt. Virt⁹
autem oīs ⁊ vitiuꝫ ad aliquid est: quē
admodum sanitas temperatio quedaꝫ
est calidoꝝ ac humidorum aut interno
rum aut ad continens. Similiter ⁊ pul
chritudo ⁊ robur ad aliquid sunt. Sūt
enim dispositiones quedaꝫ eius quod
prestantissimuꝫ est: ad id quod est opti-
mū. Atqꝫ id prestantissimū dico: qđ cō-
seruat: ac circa ipsam naturā disponit.
Cum igitur virtutes quidē ac vitia sint
ex hisce que sunt ad aliquid. Nec autē
generationes non sint: nec ipsorum fit
generatio nec alteratio omnino: patet
circa habitus alterationes non eē. At
vero neqꝫ circa virtutes animi vitiaqꝫ
alterationes esse videntur. Virtus nā-
qꝫ perfectio quedaꝫ est. Vnumquodqꝫ
eīn maxime tum est perfectū: cuꝫ ꝓpriā
virtutem est consecutum: et maxime se-
cundum naturā. Sicut circulus tūc ma
xime scđm naturam est: quando maxi-
me circul⁹ est. Vitium vero corruptio
est boꝝ atqꝫ remotio. Fit igit̄ cū aliq̇d
alterat̄ virtut̄ acceptio: vitijqꝫ deiectio
neutrū tū boꝝ ē alteracio: alterari aūt
aliq̇d ide ptꝫ. Nā virt⁹ q̇dē aut affectū
est vacuitas: aut corūdem mediocritas
quedā. Vitiū aūt aut est oīs affectuum
cōcitatio: aut est perturbatio virtuti cō
traria. Atqꝫ omnino fit vt virtus morū
in voluptatibus doloribus vel ōsistat.
Voluptas enim aut cū agimus: aut cū
recordamur: aut cuꝫ speramus effici so
let. Atqꝫ si cum agimus ꝓuenit: sensus
est causa. Si cum recordamur aut spe-
ram⁹: ab ipso rursus efficit̄. Afficimur
enim voluptate: aut recordātes ea que
nos delectarunt: aut sperantes euenire
ea que nos afficient voluptate. Atqui
neqꝫ ad partem intellectiuam anime al
teratio accōmodatur. Sciens eniꝫ ma
xime ad aliquid dicitur. Hoc auteꝫ ita
esse perspicuum inde fieri potest: ꝑ nul-
lam namqꝫ potentiam motis fit nobis
sciētia: sed prius aliquo orto. Experiē
tia nanqꝫ particularium sciētiam vniuer
salē conseq̇mur. At neqꝫ ipsa operatio
generatio est: nisi visionem tactūve ge-
nerationes quispiā dixerit. Tale ē eniꝫ
ipsa operatio. Acceptio autē a princi-
pio sciētie non est generatio nec altera
tio. Ex eo nanqꝫ q: ꝑturbatiōes sedan
tur atqꝫ trāquilla fit aīa: sciēs q̇spiā at
qꝫ prudēs euadit. Queadmodum igit̄
cū experrect⁹ est quispiā dormiēs: aut
cū ab ebrietate sese recipit: aut cū a mor
bo cōualuit: non fact⁹ est tūc sciēs: quā
q̄ antea non vti scientia poterat opera
riqꝫ ꝑ eā: sꝫ extincta ꝑturbatione: mēte
qꝫ iā inde ad trāquillitatē redacta apt⁹
ac idoneus ad sciētie vsum euasit. Sic
etiā cū a p̄ncipio orit̄ in nobis sciētia.
simile q̇d sane fieri solet. Fit eniꝫ ꝑtur-
batiōis sedatio quies atqꝫ tranq̇llitas
q̄dā. accedit eodē: ⁊ id quod ī pueris na
tura fieri solet. Non enim discere pue-
ri: neqꝫ peride sensibus: atqꝫ ij qui sunt
prouecti magis etate discernere pos-
sunt: est eniꝫ vehemens in eis turbatio
atqꝫ motus. Sedantur autem nonnun
q̄ a natura: nonnunq̄ ab alijs: desinūt
qꝫ turbari: atqꝫ in vtrisqꝫ fit vt aliquid
alteretur: perinde atqꝫ cum aliquis ex
perrectus factusque sobrius ad ope-
rationem euadit: patet igitur altera-
tionem in sensibilibus et in parte ani-
me sensitiua: ⁊ nullis in alijs nisi per ac
cidens esse.

¶ Tractatus tertii Capitulum pmum.

Dubitabit autem quispiam si sit omnis motus omni motui comparabilis nec ne. Nam si sit atque celeritas sit eque quod in tempore equali spacium transit equale. erit aliqua circunferentia equalis linee recte: et maior etiam atque minor. Preterea alicui lationi alteratio erit equalis. cum in equali tempore aliquod fuerit alteratum aliud latum. Affectus ergo longitudini erit equalis: at esse non potest. At enim, cum inequali tempore quippiam per equale mouetur: tunc illud eque celere est. Affectus vero nullus longitudini est equalis. Quare non erit alteratio lationi equalis: nec minor: quo fit vt non omnis motus sit comparandus. Sed in circulo recta que linea: quonam accidet modo. Nam absurdum est si non fit. vt hoc similiter super circulo. et hoc super recta linea moueat. Sed continuo celerius alterum: aut tardius moueri necesse est: quasi hoc sit decliue: illud accliue. Preterea nihil refert ad rationem: si quispiam necessitatem dixerit esse celerius cotinuo: aut tardius moueri. Erit enim circunferentia maior et minor linea recta quare et equalis. Nam si in eodem A tempore hoc quidem B. illud vero. C. lineam ptransiuit. Maior erit B. linea profecto ipsa linea. C. Hoc enim pacto celerius mobile diffiniebat. Et si in minore igitur equalem transierit celerius erit: quare pars quedam erit temporis A: in qua celerius mobile B te aliquam transit ipsius circunferentie B toto in tempore

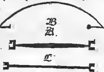

mobili tardiore transeunte totam lineam C. At vero si comparabilia sint: accidit id quod nuper est dictum: lineam inquam rectam equalem circunferentie esse. At comparabilia non sunt: nec igitur motus ipsi comparabiles sunt. Sed vt videtur ea com parabilia sunt: que non equoca sunt. Velut cur comparabilia non sunt: stilus et vinum: aut vltima fidium: vtrum acutius. Quia nanque equiuoca sunt: ideo conferenda non sunt. Sed vltima fidium et penultima comparabiles sunt: quia acutum idem significat in vtrisque. Non igitur idem est celere hic et ibi: et multo etiam minus in alteratione ac latione. Aut id verum non est: si non equiuoca sint: comparabilia esse. Multum enim idem in aere atque aqua significat. Comparabilia tamen non sunt. Quod si hoc non sit: At duplum est vnum. Est enim id quod rationem duorum habet ad vnum non tamen comparabilia sunt. An et in his eadem est ratio. Nam et ipsum multum equiuocum est. Sed sunt quorum et rationes equiuoce sunt: ceu si quispiam dicat multum id esse quod est tantum ac vltra: et equale equiuocum: et si forte fuerit et ipsum continuo vnum. Quod si hoc est equiuocum: et ipsa etiam duo equiuoca sunt. Nam cur alia comparabilia: alia non comparabilia sunt: si natura est vna. An quia in alio primo sunt susceptiuo. Equus igitur et canis comparabilia sunt vtrum ipsorum albius sit. Est enim ipsa superficies idem: in quo primo est ipsa albedo. Et de magnitudine modo eodem. At vox et aqua comparanda sunt: in alio namque est susceptiuo. An hoc pacto omnia quispiam faciet vnum. Vnumquodque autem in alio dicet esse: atque erit idem equale et dulce et album: sed non in alio susceptiuo. Preterea susceptiuum: non est quoduis: sed vnum vnius primum. At videtur non solum ea que comparantur non equiuoca esse: sed etiam nec id quod in est nec id in quo inest differentiam habere oportet. Dico autem hoc modo. Color habet diuisionem: non igitur hoc ipso fit comparatio: veluti vtrum magis fit color: atum non aliquo color: sed color vt color est: sed albedine fit. Si igitur et circa motum id est eque celere: quod in equali tempore per equale est motum: tum inque longitudinis huius. Sed si aliquid fuerit alteratum: aliud latum erit ne equalis hec alteratio lationi: atque eiusdem celeritatis: at absurdum est sane et causa est: species motum habere. Quare si ea que in equali tempore per equalem longitudinem lata sunt: equis.

celeritatis sint: recta linea circũferẽtie erit equalis. Utrũ igit͡r hui⁹ est cã: vtrũ lationẽ an lineã gen⁹ esse. Tẽpus enim semp est idẽ ac ĩdiuiduũ spẽ. An simul illa spẽ differũt. Etenĩ latio spẽs hab3 si id super quo fit mot⁹ species h3. Preterea si id p̱ qd̃ fit mot⁹ spẽ differat: latio quoq3 erit diuersa. Ueluti si pedes sint ambulatio est: si ale volatio. At nõ hoc sed figura alia est latio. Quare q̃ in equali tempore magnitudinẽ eandẽ transeũt: ea celeritatis equalis sunt eã dem autem non differentem spẽ: que si est ꝛ motus nõ diuersus spẽ erit. Quare considerandũ ꝛ quenã sit differentia motus. Atq3 hic sermo significat gen⁹ ipsum non esse q̃d vnũ: sed ob hoc multa latere equiuocationum: aut alie nimium distant. Alie similitudinẽ quãdã haberẽ. Alie sunt ꝓpinque: aut gñe aut similitudine rationis. Quapropter ꝛ si equiuocationes sunt nõ esse tamẽ videtur. Quãdo igit͡r diuersa ẽ spẽs. Utrũ cũ idẽ in alio: an cũ aliud in alio ẽ: ꝛ quenã est diffinitio: aut quonam diiudicabimus idem album vel dulce aut aliud esse: ex eo ne q2 in alio diuersum apparet: an ex eo q2 omnino non idẽ est. At vero quonãmodo alterationes eque celeres sint. Si igitur sanari est alterari. fit aũt vt alius celeri⁹: alius tardius sanet: ꝛ aliqui simul. Sunt alterationes ꝓfecto celeritatis equalis: in tp̃e nãq3 equali sunt alterati. S3 quid est id qd̃ in alterationem accõmodat. Nõ enim dicitur hic equale: sed vt equalitas in quãtitate: sic silr̃itudo d̃r hic. Uerum fit cum equalitate tp̃is idem: in quo celeritas alterationis equa consistit. Utrũ igitur in eo in quo est affectus: an ipso affectu cõparare alteratiões oportẽat. Atq3 hic quidẽ eãdem sanitatẽ eẽ: que neq3 magis neq3 minus: s3 similiter inest sumere licet. S3 si affectus alius fit vt si hoc dealbetur: illd̃ sanetur: his nihil est ide3: vel equale: vel simile: vt hec alterationis species faciũt: nec vna est alteratio sicut nec ibi latio. Quare sumendum est quot alterationis et quot idem lationis species sunt. Si igitur ea que mouẽtur specie differunt: quorũ motus per se sunt ꝛ non per accidens: ꝛ motus sane specie different. Si genere: genere. si numero: numero. At si alteratiões sint eq̃ celeres vtru3 ad affectũ si sit idem vel similis: an ad id quod auferatur respicere oporteat: veluti hui⁹ quidem tantum: huius autem tantum sit dealbatum. An at̃ vtrũq3 ad eadem est aut alia: si ide3 aut alius sit affectus: equalis vero aut ĩequalis: si equale aut inequale sit illud. In generatione etiã ꝛ corruptione idem considerandum est. Quonam modo est eque celeris atq3 celerior generatio. An eque celeris est: si inequali tempore generetur idem ac indiuiduum vt homo: sed non animal celerior aute3 si in equali diuersu3. Nõ enim habemus quenam sint ea duo: in quibus ẽ ipsa diuersitas. Quemadmodum habemus ea in quibus est dissimilitudo. Quod si substantia numer⁹ est: plus erit ꝛ min⁹ numeri speciei eiusde3 Sed ipsum commune nomine caret: atq3 vtrunq3 quale est. In qualitate quide3 plus affectus aut excedens magis: in quantitate aut ẽ maius.

Capitulum secundum.

Cum aute3 omne quod mouet: et aliquid semper moueat ꝛ in aliquo et vsq3 ad aliquod. Atq3 in aliquo dico: quia in tempore. Usq3 ad aliquid quia per quantitate3 aliquam mouet. Semper enim simul mouet ac mouit. Quare quãtitas q̃dã erit per quam est motum atq3 in quanto. Hec inq̃ cum ita sint: si A: quidem sit id quod mouet: B vero id quod mouetur. ꝛ C: sit longitudo per quam: et D: tempus: in quo est motu3. In tempore nimirum equali potentia equalis A: dimidium ipsius B: per duplum mouebit ipsius C: per ipsu3 ẽ: aut C: in dimidio tẽporis D: sic enĩ erit ratiõis similitudo. Et si potentia eadem hoc in tempore tantum spacium moueat: per ipsi⁹ etiam dimidium idem in dimidio sane mouebit.

Et dimidiũ potẽtie dimidium per

equale spaciuz in tempore mouebit eq̃li. Ipsius enim potentie A: sit dimidiũ F. ⁊ ipsius B. sit dimidium G. Vires igitur ad

pondera E —— Lõgitudo similiter

sese habẽt D —— Tempus vt patet.

Quare per equaleĩ tempore mouebit equali. At si F. moueat ipsum G. in tempore D. per longitudinem E: non necessario fit: vt F. in equali tẽpore duplum ipsius G: moueat per dimidium spacij: E. Si igitur A: per E: spacium totuz in D: tempore B: mouebit dimidium ipsius A: quod est F: non mouebit B: totum in D: tempore: aut in eiꝰ aliqua parte per aliquaz E: spacij partem: que rationem eandem ad totuz habebit E: quã F: pars vł queuis alia ad totam A: poẽtiam habet. Omnino enĩ si forte fuerit nullam partem mouebit. Non enim si forte quippiam per tantũ mouerunt spacium: dimidium ipsarum per quãtũuis spacij quouis in tempore idem mouebit. Nam vnus eam trahet profecto nauiz quam centum traxere: si vires eorum tam in ipsorum numerum: ꝙ in spacij diuidantur partes: ꝙ nauim omnes simul traxere. Quapropter zenonis ratio non est vera: qua cõcludit ꝙuis partem milij facere sonum Nihil enim prohibet: vt nullo in tempore eum moueat aerem: quem totꝰ modius mouit cuz cecidisset. Neqꝫ pars si per se fuerit id mouebit: quod vna cum toto mouere potest: neqꝫ ẽ enim pars vlla: nisi potentia in toto. Si vero duo quedam seorsum per tantum spacium tanto in tempore duo seorsum põdera mouent: ⁊ composita per longitudinez equalem equaliue in tempore compositum ex ponderibus vtrisqꝫ mouebunt. Est enim in eis eadem ratio. Sunt ne igitur eadem ⁊ in alteratione atqꝫ accretione. Est enim aliquid id quod auget ⁊ id etiam quod augetur: atqꝫ in tempore tanto ⁊ tantuz: aliud auget: aliud augetur. Et id quod alterat ⁊ alteratur similiter est aliquid: ⁊ tantuz intensione remissioneue est alteratum: ⁊ in tempore tanto. In duplo duplum: et duplum in duplo. Dimidium autez in dimidio temporis: aut in dimidio dimidiũ: aut in equali duplum. Si vero id quod alterat aut auget tantum in tanto auget: aut alterat: non necesse est ⁊ dimidium in dimidio: ⁊ in dimidio dimidium alterare vel augere. Sed nihil si forte fuerit alterabit vel augebit: quemadmodũ ⁊ in pondere.

Capitulum .xxxix.

prima.

Quantum est ad velocitatẽ motꝰ alterationis. Est primo notãdũ ꝙ latitudo q̃litatis est tota natura q̃litatis cõtinens in se oẽs suos gradꝰ ab vno extremo ad alterũ exclusiue intelligẽdo de latitudine qualitatis in se cõsiderata. vnde latitudo caliditatis est tota natura caliditatis cõtinẽs in se oẽs gradus ipsius ſm intensius et remissiꝰ a nõ gradu vsqꝫ ad summũ: et sĩr de alijs: vñ in omni latitudine sunt oẽs gradꝰ ĩfiniti: sicut in omni tpe sunt infinita instãtia: ⁊ in qualibet linea infinita puncta: ⁊ etiã inter quoscũqꝫ duo gradus cadit latitudo media sicut inter duo instantia cadit tps medium: ⁊ inter oĩa duo puncta copulantia cadit linea media. * Scdo notãdũ: ꝙ ĩ alteratiõe põt imaginari duplex successio scz ſm extẽsionẽ: ⁊ ſz itẽsionẽ: ſz extensionem quando aqua successiue calefit per partẽ post partẽ: ſm intẽsionẽ qñ frigefit ab intrinseco reducendo seipsam ad pristinã frigiditatem successiue ſm gradus intensiores ⁊ remissiores. Ex quo sequitur ꝙ intensio est essentialis alterationi ⁊ qualitati sed extensio est accidẽtalis solũ: q2 tñ alteratio ꝙ qualitas põt esse sine extẽsione: vt ptz in intellectu ⁊ nõ sine intẽsiõe. His visis sit hec prima cõclusio. Velocitas alterationis motus nõ attẽdiť penes gradũ inductũ pbať: q2 dato opposito seqtur ꝙ a. alterãs cõtinue alterabit a maiori pportiõe: ⁊ tamẽ cõtinue alterabit vniformiter: pono ꝙ b. sit vnũ calidũ vniformiter difformiter terminatũ ĩ extremo intẽsiori ad summũ gradũ exclusiue: ⁊ in extremo remissiori ad medium gradum totiꝰ latitudinis caliditatis: ⁊ sit a: vnũ calidũ in summo incipiẽs assimulare sibi b. applicatum ad extremum intẽsius b. et agat a. ĩ b. quousqꝫ assimulauerit sibi totũ b. Isto posito ptz: q2 A. cõtinue alterabit a maiori pportiõe: q2 cõtinue manebit equalis potẽtie: ⁊ habebit lunamẽtũ b. q2 cõtinue erit calidiꝰ ⁊ calidiꝰ: ⁊ tamẽ continue vniformiter alterabitur: q2 cõtinue inducet gradum summũ. Secda ꝯclusio. Velocitas alterationis nõ attẽdiť penes qualitatẽ acq̃sitã in ordine ad subiectuz in tãto vel in tãto tpe: ita ꝙ illa alteratio sit velocior mediante qua equalis q̃litas acq̃riť subiecto maiori in tpe equali: q2 vt dictũ est extẽsio q̃litatis est q̃d accidẽtale alterationi. vñ duo assensus in aĩa bene põt intẽdi vel remitti sine respectu ad subiectũ magnũ vel paruũ. Deĩde valde vř dissonũ dicere ꝙ bipedale alteratũ adeq̃te in hora a nõ gradu caliditatis ad gradũ summũ in duplo velociꝰ altereť pedali alterato in eodẽ tpe sibi latitudine. Tertia ꝯclo. Velocitas alterationis nõ attẽdiť penes pportionẽ q̃litatis acq̃site ad q̃litatẽ preexistẽtẽ: nec penes pportionẽ aggregati et qualitate preexistẽte ⁊ acq̃sita simul ad preexistentem in tanto vel in tanto tempore. probatur: nam si

δ 7 6 4

A

B

Secdm:
*ADDITIO. Notes sz huc doctorẽ ꝙ gdꝰ q̃litatis nõ ẽ ps q̃litatis (cuius oppositum imaginant nõiales) sz ẽ q̃ddã accidẽs idiuisibile cõtinuans seu terminans latitudinẽ q̃litatis recte: sicut pũctꝰ se hz ĩ linea: ita se hz gdꝰ ĩ q̃litate.

1a ꝯclo.

2a ꝯclo.

tertia ꝯclo.

a:caliditati vt vnum acquiratur caliditas vt duo: et b: caliditati vt quatuor acquiratur caliditas:vt viij.in eodem tempore:tunc licet vtrobiqz sit acquisita eadem proportio qualitatis acquisite ad preexistentem:et similiter aggregati ex preexistente:et acquisita ad preexistentem in eodem tempore: non tamen propter hoc ille alterationes sunt eque veloces:quia per vnam illarum plus remouetur illa qualitas a non gradu appropinquando ad graduz summum q̄ per aliam:vt apparet. ¶ Quarta conclusio.

Quarta cōclusio. Uelocitas in motu alterationis attenditur penes latitudinem quantitatis acquisitam in tanto vel in tāto tempore:ita q̄ si duobus subiectis equalibus siue inequalibus in eodem tempore acquirantur latitudines qualitatis equales illa essent equali velocitate alterata:si autem inequales inequali velocitate essent alterata. Ista conclusio patet. Nā velocitas alterationis:aut attenditur penes gradum inductuz: et hoc non per primam conclusionem. Aut penes qualitatē in ordine ad subiectum:et hoc non per secundā conclusionem. Aut penes aliquam proportionem sequentis qualitatis ad sequentem:et iterum hoc non per tertiam conclusionem:ergo penes qualitatez absolute in ordine ad tempus.

Primum. **Contra** quartam conclusionez arguitur primo sic. Aliqd alterabitur quod nullam qualitatem acquiret:igitur &c. antecedens probatur:aliquid calefit quod nullam caliditatez acquiret:igitur:antecedens probatur:et pono q̄ a:sit vnuz qualificatum:cuius vna medietas sit adequate calida et altera adequate frigida:et q̄ pars calida incipiat rarefieri quocunqz alio excluso motu alterationis:isto posito arguitur sic. a.non est calidum:et immedite post hoc erit calidum:quia immediate post hoc erit:ita q̄ plus q̄ medietas eius est adequate calida:igitur a.calefiet:et tamen nō acquiret aliquā caliditatem vt patet:quia fiet calidum per solam rarefactionem. ¶ Secūdo sic:et pono a.et d.esse summe frigida:quorum a.adequate in hora futura fier calidū per totum:sola autem centesima pars d.calefiat acquirendo tantam latitudinem caliditatis q̄tam acquiret a isto posito patet q̄ a et b acquirant in eodem tempore equales latitudines caliditatis:et tū non eque velociter alteraduntur:quia in fine hore a erit calidum et non b cum habebit solam centesimaz partem calidam et totum residuum frigidum. ¶ Tertio sequitur. Quod aliqd agens naturale eque velociter agit in partem remotam:sicut in partez propinquā: probatur:et pono q̄ a sit summe calidū applicatū extremo intensiori b qd sit vniformiter difformiter calidum a nō gradu vsqz ad gradum mediū totius latitudinis inclusiue:vt incipiat a alterare b vsqzquo assimilabit sibi b fm aliquam partē eius:ita tū q̄ b continue manebit vniformiter difformiter calidum:et a continue alteradit ipm:igitur tantā latitudinem inducet in medietatem remotiorem sicut ꝓpinquiorez et hoc adequate in hora:igitur eque velociter aget in partem remotam sicut propinquā:qd erat ꝓbandū.

Secunduz (margin, beside "liditatem vt patet") · Tertiū. (margin, beside "calidum et non b")

Quartū. ¶ Quarto sequitur q̄ aliqua duo eque velociter alterabunt:quorū vnum altero in triplo velocius intēditur probat:et pono q̄ a in tota hora futura acqret totā latitudinē caliditatis a nō gradu ad graduz vt quatuor:et b a gradu vt quatuor ad gradum vt. viij. Isto posito patet q̄ a et d eque velociter alterabunt: q: in eodem tpe acqrent equales latitudines:sed q̄ b in triplo velocius intenderetur q̄ a probatur:nam d acquiret in hora totam latitudinem intensam:vt. vj. et a solum vt duo:igitur &c. antecedens probatur: quia a acquiret totam latitudinem a non gradu ad gradum vt quatuor:que est solum intensa vt duo: per illam regulam. Omnis latitudo vniformiter difformis correspondet suo gradui medio:et b a gradu vt quatuor ad gradum vt octo:que est intensa vt. vj. per eandem regulam:sz. vj. ad duo est proportio tripla:igitur &c.

Ad primū dicitur q̄ non est inconueniens aliquid per accidens calefieri nullam caliditatem acquirendo:sed per se hoc foret impossibile:nunc aūt in casu illo a fiet calidū per accidens ratione rarefactionis. Ideo cum dicit q̄ velocitas alterationis attenditur penes latitudinem qualitatis acquisitaz intelligo quando fit alteratio per se et non per accidens. ¶ Ad secundum dico q̄ a: et b eque velociter alterabuntur: et eque velociter calefient:non tamen propter hoc oportet si vnum illorum erit calidum: q̄ etiam alterum erit calidum: quia in cursu quarte rationis a:et d eque velociter calefient:et tamen a non erit calidum in fine hore: dato q̄ tanta erit frigiditas sicut caliditas:et indubie erit calidum. ¶ Ad tertium negetur cōsequentia. Ad probationem dico q̄ b licet continue sit vniformiter difforme calidum:tamen maior latitudo inducitur in parte propinqua q̄ remota:et hoc patet:quia quando medietas que est nunc a non gradu ad gradum vt duo:erit a non gradu ad gradum vt quatuor:tūc alia medietas que est nunc a gradu vt duo:ad gradum vt quatuor erit a gradu vt quatuor ad gradum vt. viij. igitur in duplo maior latitudo inducetur in medietate propinqua agenti q̄ remota. ¶ Ad quartum cōceditur conclusio adducta:vnde penes aliud attenditur velocitas alterationis:et penes aliud velocitas intensionis. Uelocitas enim alterationis attenditur vt dictum est:et velocitas intensionis penes intensionem acquisitam in tanto:vel in tanto tempore:si enim aliquid acquirat totam latitudinem a non gradu ad gradum vt. viij. et aliud a gradu medio ad eundem gradum:primum in duplo velocius alteratur q̄ secundum:et secundum velocius intenditur q̄ primum:quia a proportione sexquialtera eo q̄ latitudo a non gradu a gradum vt. viij. est solum intēsa:vt quatuor:et alia vt sex quare &c.

Ad pmū (margin, beside "Ad primū") · Ad scdm: (margin, beside "per se et non per accidens") · Ad tertiū. (margin, beside "calidum. Ad tertium") · Ad quartū (margin, beside "vt. viij. igitur in duplo")

Aristotelis De naturali auscultatione, Liber Octauus.

¶ Caput primum.

Tortusne aliqn̄ est motus antea cū nō esrat: rursusqz adeo corrūpit: vt nihil penitus moueatur:an neqz factus est:neqz corrūpitur:sed semp erat et semper erit: Atqz hoc hisce q̄ sunt īmortale ac incessabile inest:quasi sit vita q̄daz ijs vniuersis q̄ natura ꝯstāt. Motū igit oēs inquiūt esse:q̄ de natura aliqd dicūt:tum quia mundum faciunt:tum quia contemplatio ipsis oīs est de generatione corruptioneve:quā impossibile est esse:si nō sit motus:verum qui mūdos infinitos esse et alios ipsorū fieri:alios corrumpi dicunt:ij motum inquiunt semper esse.

Sint enim generationes ⁊ corruptiones ipsorum cum motu necesse est. Qui vero mundum aut vnum ⁊ semper eundem esse dicūt: aut vnum quidē: sed nō semper: ij de motu similiter quoq; opinantur. Si igitur contingit aliquādo nihil moueri: dupliciter id accidere necesse est. Aut enim vt Anaxagoras censet. Dicit enim cum omnia simul essent atq; quiescerent tempore infinito mentem mouisse ac segregasse. Aut vt Empedocles dicit interdū res moueri: interdum quiescere. Moueri quidem: cū aut vnum ex multis concordia: aut ex vno multa discordia facit. Quiescere vero in hisce temporibus que inter hec media cadunt. Dicit enim hoc modo.

Nā quo de m̄ltis nasci ꝯsueuerit vnū.
Atq; iterū ex vno ꝑnato plura renasci.
Hoc fiūt: fixūq; sibi nō ꝑmanet euum.
At quo mutātur nūq̄ cessante recursu.
Hoc si ꝑpetuo stabilē versant̄ in orbē

Cum enim dicit. At quo mutātur nūq̄ cessante recursu: id Empedoclem arbitrandum est intelligere: hinc inq̄ illuc ⁊ illinc huc fieri motum. Considerandū est igitur de hoc quonāmodo se hꝫ. Est em̄ operepreciū hāc ꝑspicere veritatē: ⁊ non solū ad naturalē contemplationē: sed ⁊ ad eā doctrinā q̄ circa principiū primū versat̄ vehemēter cō ducit. Ex his autem ordiemur: que pri⁹ a nobis in libris naturalis scientie sunt definita. Dicimus itaq; motū ipsius mobilis hoc actum esse quo mobile est: necesse est ergo res eas eē que vnoquoq; motu moueri possunt: ⁊ sine diffinitiōe etiā motus cuiuis ꝓfecto fatebitur necessariū esse id moueri: qd̄ singulis motibus moueri pōt: ceu alterari quidē id qd̄ est alterabile: ferri autē id qd̄ loco mutabile est. Quare sit antea cōbustibile q̄ cōburat̄: ⁊ combustiuū antea q̄ cōburat oportet. Igitur ⁊ hec ipsa necesse est aut si non erant aliq̄n facta esse aut perpetua esse. Si igit̄ vnūquodq; mobiliū ac motiuorū est factū: necesse est ante motū acceptū: aliā mutationē motūq; fuisse. Quo qdē ortū id est: qd̄ aut moueri aut mouere pōt. Sin semꝑ erat motus: tamē nō erat absurdum et ex sese qdē si aīaduertat̄ videt̄ magis tamen si proficiscamur vlterius hoc necesse est euenire: nā si q̄dam mobilia; q̄dā motiua: ⁊ interdū est actu qd primū mouens: ⁊ aliq̄d qd̄ mouetur interdum nihil: sꝫ quiescit: hoc prius mutet̄ opꝫ. Erat em̄ aliq̄d causa profecto quietis. Quies enim est priuatio motus. Quare ante primā mutationē mutatio prior erit. Nā quedā vnice: quedā ⁊ motib⁹ contrarijs mouēt. Ignis nanq; calefacit: sed nō frigefacit. At sciētia vna cōtrariorū esse videt̄. Illic etiā simile qd esse videtur. Nā frigidū versū quodāmodo atq; abiens calefacit: sicut ⁊ isce qui scit peccat sua sponte: cum econtra scientia vtitur. Verū ea que agere aut mouere: ⁊ ea q̄ pati aut moueri possunt nō om̄ino hoc possunt: sꝫ si sic se habēt atq; ad propinqua sibi euadunt: quare cum id fuerit: aliud mouet: aliud mouetur: ⁊ cum id euenerit: vt aliud sit mobile aliud motiuum. Si igitur nō semper mouebat̄ nō ita sese habebant: vt alterū mouere alterū moueri possit: vt ptꝫ. Sed alterum ipsorum mutari oportebat. In his enim que sunt ad aliquid id accidere necesse est. Veluti si duplum non erat: ⁊ nunc duplū euasit. Si non vtrumq;: alterū saltem mutatū esse necesse est. Erit ergo q̄dā mutatio prior prima. Insuper quonāmodo pri⁹ atq; posterius erit: si nō sit tempus: aut tempus si non sit motus. Quod si tempus numerus motus aut quidam sit motus si tempus est semper: ⁊ motū perpetuū esse necesse est. At de tpe vniuersi preter vnum consentire videntur. Omnes enim tēpus inquiūt ingenitū esse. Atq; per hoc Democrit⁹ impossibile esse demōstrat oīa esse facta: tēpus enim dicit nō esse ortū. Plato vero solus ipsum ortū esse ait: etem̄ vna cū celo dicit ipꝫ ortum fuisse: celūq; factum asserit esse. Qd̄ si ip oīe qdē ē tēp⁹ eē: ac ītelligere siue nūc ipo. Nūc aūt ipꝫ mediū ē qd̄dā ꝑncipij sil' finisve subiēs rōnē ꝑncipij qdē futuri: finis xo trāsacti: tēp⁹ sit semper ꝓfecto necesse est. Vltimū nāq; tpis ei⁹ qd̄ sumptū extremū est: in aliquo ipsorum nunc erit. Nihil em̄ in tpe preter nunc ipsum accipi potest. Quare cū ipsum nūc principiū sit atq; finis:

citra ipz ac vltra tps fit:sep necesse ē. At si tps semp esse necesse est: patet ꝛ motū necessario semp esse. Quippe cū tps affectus sit qdaz ipsius motus vt patuit. Eadē erit rō ꝛ qua motū corrumpi nō posse pbabitur. Nā vt si ortus eē dicat fit vt prima mutatiōe sit aliqua prior: sic hic fiet vt vltima mutatiōe posterior aliqua sit. Nō enim moueri desinet: et esse mobile simul: ceu cōburi et cōbustibile eē. Esse nāqꝫ cōbustibile pōt: ꝛ nō cōburi. Nec item desinet simul motiuum et mouens esse. Et ipsum autem corruptibile corruptū fore oportebit: cū corrumpitur: ꝛ post hoc rursus id qđ hui⁹ est corruptiuum. Corruptio namqꝫ mutatio qdā est. Quod si hec fieri nō possunt patet motum ppetuū esse: ꝛ nō aliqn esse: aliqn non esse. Etenim ita dicere potius sīl'e est figmēto. Et itē dicere sic esse aptum. atqꝫ hoc oportere principiū esse putare. Quod quidē Empedocles dixisse videtur. rebus inqꝫ competere necessario: vt nunc cōcordia: nūc discordia vincat: ac eas moueat i medio vero tpe quiescant. Fortasse etiam ꝛ hi principium vnuz faciunt: vt Anaxagoras hoc dixerunt modo. At vero nihil eoꝝ que natura: secundum naturā sunt ordine vacat. Natura namqꝫ vniuersis est ordinis causa. At infinituz nullam rationem habet ad infinitū. Omīs vero ordo ratio est. Infinito autem quiescere tempore: deinde aliqn moueri: huiusqꝫ differentiā nullā: cur nunc magis qꝫ prius: nec vllum ordinez esse: non est pfecto ipsius opus nature. Nam id qđ natura fit. Aut simpliciter sese habet: vt ignis sursum natura fertur: ꝛ non interdum sursum. interdum non sursum. Aut rationem habet: si nō simpl'r se habet eo demqꝫ modo. Quocirca prestabilius est rem ita sese habere vt Empedocles. ꝛ si qs alius ita dixit: interdum inqꝫ quiescere: interdū moueri. Talem enim ordinem iam quēdā habere videt. Verū ꝛ eū q ita dicit: nō solum id dicere sed ipsius causam ēt afferre ꝛ nō ponere neqꝫ censere vllā sine ratione sniaz sed aut inductionem aut demonstrationē afferre oportet. Ipsa enim que sunt supposita nō, sane cause sunt: neqꝫ hoc erat cōcordie vel discordie esse: sed illi⁹ quidem congregare. huius disgregare officium est. Quod si insuper assignauerit ipsum interdū. dicēdū est ꝛ in quibus sic fit: ceu esse apđ nos aliqd qđ cōgregat homines amicitiam inqꝫ et esse aliquid qđ inimicos seiungit: inimicitiā inqꝫ. Hoc em̄ ꝛ in ipso toto esse supponit. In quibusdam. n. sic esse videtur Per equalia vero ita fieri tpa alicui⁹ indiget rationis. Oīno aūt hoc pncipium sufficiēs eē putare. semp inqꝫ esse sic: aut fieri non recte sese habet: ad qđ democritus causas naturales reducit: sic inquiēs ꝛ prius fiebat. Ipsi⁹ autem semper nō querere pncipiuz censet. In quibusdā hoc recte dicens: in oībus autem nō recte. Etenim triangulus suos angulos duobus rectis semp equales habet. Attū eternitatis hui⁹ est alia cā Principiorū tū que qdem sunt perpetua nō est alia cā. Tot igit a nobis sint dicta: quibus iam ptz nullū vnqꝫ fuisse vel fore tps qn nō erat: aut nō erit tps.

Capitulum secūdum.

Ea vo que sunt hisce cōtraria non est difficile soluere: nam ex hisce videbit posse maxie motum esse ortum: ꝛ antea nūqꝫ fuisse. Primo quia nulla mutatio ppetua est: omnis namqꝫ mutatio suapte natura e quopiā ad quippiā est. Quare mutationis omnis finis sint ea contraria inter que fit: et nihil in infinituz moueatur necesse est. Deinde videmus id posse moueri: quod neqꝫ mouet: neqꝫ motum in se vllum habet. Quod intueri licet in expertibus anime quorūz neqꝫ pars vlla: neqꝫ totum mouetur. Sed quiescentia aliquando mouentur. At oportebat autem semp aut nūqꝫ moueri: si non orit primo mot⁹: sed semp erat Multo autem magis hoc in ipsis animātibus ptz: null⁹ em̄ interdū in nobis est motus: sed qescim⁹. ꝛ tū aliqn mouemur et fit in nobis a nobisipis pncipiū motus: etiam si nihil prsus extrinsecus moueri. Hoc enim expertibus anime fieri similiter non videmus: sed semper aliquid aliud eorum que sunt extra ipsa nimirum mouet. Animal autem ipm dicimus seipsum mouere. Quare si ali

quando oīno quiescat. Fiet in ipso sane immobili motus a seipso: et nō ab vllo eterno. Quod si id in animali fieri pōt: quid prohibet vt in vniuerso etiā idem fiat. nam si in paruo fit mundo: et in magno etiam fiet. et si in isto et in infinito etiam fiet. si modo fieri possit vt in finitum totum moueatur atq; quiescat Horū igitur id qd̄ pmo est dictū est: in q̄ non eundē semp vnūq; nūero motū eē quo ad oppositā itur: recte admodū dicit. Hoc. n. fortasse necessarium est: si fieri nequeat vt semp is vn⁹ idemq; sit mot⁹: q̄ vni⁹ eiusdēq; mobilis est. Dico aūt vtrū vnus idēq; sit sonus vnius chorde que sit sese h̄z atq; mouet: an alius atq; alius semp. Verūtn̄ vtrouis mō id sese habeat nihil obstat: vt hoc motus aliquis idem sit: quo cōtinuus atq; perpetuus est. Atq; hoc p ea q̄ posteri⁹ dicentur: magis patebit. Moueri aūt q̄ppiā qd̄ prius nō mouebat: nō est absurdum: si nunc adsit: nunc nō ad sit id extremū q̄d illud mouet. Hoc tū q̄rendum est. Quonā fit pacto: idem in q̄ ab eodem motiuo nunc moueri: nūc sī moueri. Nihil. n. aliō dubitat q̄ id ot q̄ cur nō sēp alie: rez q̄escūt: aliē mouētur. Marie vo tertiū illō dubitationē habere videbitur, ppt̄ea q̄ fit mot⁹ nullo alio p̄cedente: id inq̄ ip̄m qd̄ in animantibus fi eri solet. Nā animal prius quiescens postea mouetur ac ambulat a nullo vt videt̄ externo motu: īpressō. Hoc autem est fl̄m. Cernim⁹ em̄ semp aliquid eorum que natura insunt in animali moueri. Huius autē motus causa nō animal est: sed ipsum fortasse continēs. At animal ipsum seipsus mouere dicimus: non omni motu: s̄z eo q̄ ad locū accomodat̄. Nihil igitur prohibet quin potius fortasse necessariū est: complures a cōtinenti in corpore fieri motiones: et harū nōnullis mentē vl̄ appetitum moueri. Hec vero totum iā animal ipsuz mouere. Quale accidit circa somnos. Nam tam et si null⁹ tūc sensiti uus in animalibus inest mot⁹: inest tū aliqs motus et animalia rursus exper giscuntur. At. n. hec p ea qua sequūtur patebunt.

Tractat⁹ secūdi. Capl̄m p̄mū.

Principiū autē considerationis id erit: quod fuit et dubitationis. Cur nā aliq̄ eorū q̄ sunt interdum mouentur: interdū quiescunt. Necesse est ita aut vniuersa semp q̄escere aut vniuersa semp moueri vt heraclitus. aut q̄dam moueri q̄dam quiescere. Et hoꝝ rursus autem ea que mouent̄ semper moueri: et ea qui quiescunt sem per quiescere. Aut vniuersa esse apta simul vt moueatur atq; quiescant: aut id esse qd̄ restat: atq; tertiū est. Eoꝝ n. q̄ que sunt alia semper īmobilia esse: alia semper moueri: alia vtrinq; moueri in q̄ atq; quiescere posse: quod quidem a nobis dicendum est. hoc em̄ eoꝝ oīm que dubitantur solutionem habet. et huiusce nostre tractationis est finis. Uniuersa itaq; censere q̄escere et hui⁹ q̄rere rōnē ipsum posthabēdo sensum imbecillitatis est p̄fecto mētis ac hebetudo et de toto quodam: sed nō de pte quadā ex cōtrouersia. Neq; solū est aduersus philosophum naturalē: sed aduersus etiā omnes sciētias vt simplr̄ dicā opinionesq; oēs. Propterea q̄ oēs motu vtuntur. Preterea vt ifinitiones p̄ncipioꝝ in rōnibus mathematicis non ad ip̄s mathematicū pertinent: in ceteris q̄ simili modo. Sic neq; id ip̄m refellere qd̄ nūc est dictum ad naturalē p̄hm attinet. est. n. apud ip̄m hoc suppositō: naturā p̄ncipiū mot⁹ eē. Afferere autē cūcta moueri ē q̄dē fere falsū ad min⁹ sciētie naturalis fines egredit̄. Quā q̄ enim in naturalibus posita est natura motus principium et quietis. Tamen motus naturales magis eē videtur. At inquiunt quidam non eorum que sunt alia moueri alia nō moueri: s̄z vniuersa semper q̄ moueri: non tamen videri sed latere id nostrum sensum. Quibus et si non distinguunt quonā motu an omnibus dicunt: non est difficile occurrere: falsamq; hanc sententiam esse ostendere. Fieri em̄ nō pōt vt crescentia ctinue vl̄ decremēta suscipiant̄. S̄z ē et mediū ip̄m. Est aūt hec sn̄ia p̄fisis ci que est de cōsūptiōe lapidis a gutta: et de diuisione saxoꝝ cū a plātis q̄ inde pullulāt discidunt̄. Nō em̄ si tm̄ pepulit planta

aut abstulit gutta: ꝛ dimidium in dimidio temporis pepulit aut abstulit prius sed vt in nauis fit tactu: sic ꝛ tm̄ tot gutte mouent. Pars autez ipsarū nullo in tempore tm̄ mouet: atqꝫ diuiditur q̇dē id qd̓ est ablatū plures in partes. Attn̄ illarū nulla seorsum est mota: sed totuz simul est motum. Patet igitur non necessariū esse semp aliq̇d abire: qꝛ diuidit in infinita decretio: sꝫ totū interdū abire. Similiter ꝛ in quauis alteratione dicēdū est. Nō em̄ si id qd̓ alteratur in infinitum est diuisibile: ideo ꝛ alteratio fit simul per partes: sꝫ persepe fit simul vt ꝯgelatio. Preterea cū quispiā egrotauerit necesse est tēpus in quo sanabitur fieri: et nō in tp̄is fine mutari: atqꝫ ad sanitatē ꝛ ad nihil aliud mutet necesse est. Quare alterari continue dicere rebus est perspicuis admoduz aduersari. Alteratio enim ad cōtrariū est transitio. Lapis etiam neqꝫ durior fit neqꝫ mollior. Atqꝫ delatione mirabile est: ꝑfecto si lapis latuit deorsum ferri: aut in terra manere. Preterea terra: ceteraqꝫ singula corpora necessario suis in locis manent. Ex his autem violenter mouētur. Quod si q̇dā ipsorū sunt suis in locis: neqꝫ loco oīa moueri necesse. Ex his igitur atqꝫ similibus alijs crediderit q̇spiaz fieri non posse: vt aut omnia semp moueātur: aut omnia semper q̇escāt. At vero neqꝫ fieri pōt: alia semper mouēātur: alia semp q̇escant: et nihil interdū moueatur: īterdū q̇escat. Atqꝫ dicēduz est: vt antea dicta esse nō possunt: sic ꝛ hec esse nō posse. Videmus enim dictas mutationes fieri in eisdez: ꝛ insuper is qui contendit: rebus ꝑfecto magnificentissimis aduersatur. Neqꝫ em̄ accretio neqꝫ violentus motus erit ꝑfecto: si nō p̄ter naturaz mouebit prius quiescēs. Preterea gn̄ationem hec sententia corruptionemve tollit: pene aūt ꝛ ipsum moueri fieri quoddā vniuersi et corrūpi videtur. At qd̓ em̄ quippiā mutatur. Id fit aut in hoc. Ex quo vō mutatur in id corrūpit aut hinc. Quare ꝑspicuū est rerū esse nonnullas q̄ mouentur interdū atqꝫ quiescūt. Omnia aūt interdū moueri: interdū q̇escere cēsere hoc iam ad olim dictas rationes est adiungendum: principium autem idē rursus quod prius fecimus post: hec est sumendum que modo determinauimus. Aut enim vniuersa quiescunt: aut vniuersa mouentur: aut quedaz quiescunt quedam mouentur. Et si quedā eorum que sunt q̇escunt: quedā mouentur: aut cūcta nūc quiescāt: nūc mouēātur: aut alia semper q̇escant: alia semp mouean tur: alia interdū moueantur: interdum quiescāt necesse est. Impossibile igitur esse cūcta q̇escere dictū quidē ꝛ prius est: dicamus autem ꝛ nunc idip̄m atqꝫ probemus. Nam ꝛ si vere res ita se habet: quidā inquiūt id quod est infinitū esse atqꝫ immobile: nō tm̄ sensu sic esse videtur: sed eorū q̄ sunt cōplura mouentur. Si igitur sit opinio falsa: vel omnino opinio ꝛ motus etiam est: ꝛ si imaginatio etiam fit: ꝛ si interdū sic: de quibusdam interdum aliter videatur. Imaginatio enim ꝛ opinio motus quidam esse videntur: sed de his quidem considerare: ꝛ eorū q̄rere rationē: que melius habemus: q̄ꝫ sit rationis indigeremus: hominis est ꝑfecto malum id qd̓ est melius: ꝛ id qd̓ est deterius: id qd̓ est credibile: id quod nō est credibile principiū deniqꝫ ꝛ non principium discernentis. Similiter autem est impossibile et oīa moueri aut alia moueri semp: alia quiescere semper. Ad hec enim omnia vna est sufficiēs fides. Videmus enim quedam interdum moueri interdum quiescere: quare patet impossibile esse similiter cuncta quiescere: ꝛ omnia cōtinue moueri: ac alia moueri semp: alia quiescere semper. Restat igitur contemplādum esse: vtrū vniuersa talia sint: vt moueātur atqꝫ quiescāt: an alia q̇dē talia sint: alia vero semper quiescant: et alia continue moueantur. Hoc enim iam a nobis est demonstrandum.

Caput secundum.

Orū igit̄ que mouēt: ꝛ q̄ mouent̄ alia per accidēs: alia p se mouēt atqꝫ mouētur: p accidēs q̇dē ea q̄ sūt in hisce q̄ mouēt aut mouētur: ꝛ que per partē. Per se autem ea q̄ mouēt: aut mouētur: nō ex eo quia sunt in hisce q̄ mouent: aut mouentur: neqꝫ

rursus ex eo quia pars aliqua sua mouet aut mouetur. Eorū autē que per se mouenť quedā a seipsis: quedā ab alio motu cienť: atqꝫ alia natura alia violētia preterqꝫ naturā mouenť. Id eñi qđ a seipso moueť natura sane moueť: aut animaliū vnūquodqꝫ. Animal eñi a se ipso motu cietur. Ea v̄o natura moueri dicimus: quorū principiū motus in ipsis inest. Quāobrē totū quidē aīal natura seipm mouet: corpus tamē ⁊ natura ⁊ p̄ter naturam moueri pōt. Interest eñi tali an tali moueatur motu: et ex quo magis elemento constet. Eorū autem que moueť ab alio quedā natura q̄dā preter naturā mouēur. Preter naturā: terra sursū: ignis deorsum. Partes insuper animaliū sepenumero quidem preter naturā mouētur ob positiones motusqꝫ modos. Atqꝫ maxime q̇dem perscribitur id qđ mouetur: ab aliquo motu cieri hisce que preter naturā mouentur. Propterea qđ ab alio moueri patet. Postea vero que p̄ter naturā mouentur: perspicitur in hisce q̄ natura quidem mouentur: at se autē ipsis motu ciētur. In aīalibus inq̄. Nō: est eñi obscurū: si aīal ab aliquo moueať: sed quonam pacto distinguere oportet id qđ mouet ipsis: ⁊ id qđ moueť. Nā vt in nauigijs ⁊ in hisce q̄ nō natura cōstāt: sic ⁊ in animalibus qđ mouet: ⁊ qđ mouetur diuisum esse videtur: atqꝫ hoc pacto totū ipm animal seipm motu ciere. Maxime vero dubitatur reliquū dicte diuisiōis: vltimo membrū eorū eñi q̄ motu cientur ab alio: quedā preter naturā moueri diximꝰ: quedā natura moueri: hec aūt sunt q̄ dubitationē afferūt: a quonā mouentur ceu leuia grauiaqꝫ: hec eñi ad opposita quidem loca vi pulsa mouētur. Ad ꝓpria vero leuia q̇dē ad supera: grauia vero ad īfera suapte natura feruntur. A quonam aut mouent. Nam impossibile est a seipsis ipsa moueri: est enim hoc officium vite ac animantiū propriū. Cōsistere etiā a seipsis possent. Nam si quippiā sibi cā sit ambulādi: est etiā causa sibi nō ambulādi. Quare si collocatū esset ī igne moueri sursum: esset in ipo situ deorsū etiā ferri. Metas quoqꝫ rationis egreditur: ⁊ vno motu dūtaxat a se ipsis moueri: si ipsa a seipsa moueant. Preterea qui fieri potest vt continuum quid copulatumve seipsū moueat. Nā quo quippiam vnum atqꝫ continuū est nō tactu: hoc passionis est expers. Quo vero separatum est: eo nimirum aliud agere aliud pati est aptum. Neqꝫ ergo quicq̄ ipsorū seipsum mouet: quippe cum copulatū sit: neqꝫ aliud continuū vllum: sed in vnoquoqꝫ diuisum sit: qđ mouet: et quod mouetur necesse est: qđ intueri licet in expertibus anime: cum quippiam animātium ipsa mouet. Uērum fit vt hec etiam semper ab aliquo moueantur. Quod quidem patebit: si causas diuidamus: atqꝫ licet ⁊ in mouētibꝰ ea que dicta sunt sumere. Alia nāqꝫ p̄ter naturā motiua sunt: vt est vectꝰ motiuꝰ pōderis nō natura. Alia sunt motiua natura vt calidū actu: motiuū est eius quod est potentia calidū. Similiter ⁊ ī huiusmodi ceteris. Mobile etiam id est natura quod est potentia quale: vel quantum: vel vbi: cum in seipso tale principiū: ⁊ non per accidēs habet. Erit enim idem ⁊ quantū ⁊ quale. Sed accidit alterum in seipso tale principium: ⁊ non per accidens habet. Erit enim ⁊ quantum ⁊ quale. Sed accidit alterū alteri: ⁊ non per se compētit. Ignis igitur atqꝫ terra mouentur ab aliquo: vi quidem cum preter naturam: natura vero cū sub potentia suos ad actus mouentur. Quoniam autem esse potentia multipliciter dicitur: hec sane causa vt non sit perspicuum a quonam est talia moueantur: vt ignis sursum ⁊ terra deorsum. Diuerso autē modo potentia sciens et qui discit: et qui iam scientiam habent: ⁊ nō contemplatur: cum autem actiuum atqꝫ passiuum sint simul: euadit interdum id quod est potentia actu tale: vt id quod discit: et ex eo quod est potentia fit aliud potentia: rursus. Qui nanqꝫ scientiā habet: ⁊ non contemplatur: est potentia quodammodo sciens: sed nō vt erat antea q̄ didicisset. Atqꝫ cū ita sese habet: nisi quid prohibeat: operatur ac contemplatur: vel in cōtradictione ignoratio neqꝫ erit. Simili modo sese habēt hec

⁊ in ipſis naturalibꝰ rebꝰ. Frigidū eñ eſt potētia calidū. Cū aūt eſt mutatū iā eſt ignis: atqȝ cōburit: niſi q̇d ꝑhibeat atqȝ īpediat. Similiter res ſeſe habet et circa graue ⁊ leue. Ex graui nāqȝ fit ipȝ leue: vt aer ex aq̄: hoc eñ erit pᷓmo potētia ⁊ iaȝ eſt leue. Atqȝ ꝯtinuo opabitur: ſi nō aliq̇d obſtet. Actus aūt leuis eſt alicubi eſſe atqȝ in ſupero loco. prohibetur ꝟo cū eſt in loco cōtrario: ⁊ hoc ſimiliter ſeſe hȝ: ⁊ in quāto ⁊ quali. Querit̃ igit̃ ꝓpter q̇d leuia grauiaqȝ ad ſua loca mouent̃: Eſt aūt cauſa ipa apta eſſe aliquo moueri: atqȝ hoc ē ipſius grauis leuiſqȝ eſſe infero loco ſuperoqȝ diſtinctū: leue vero graueqȝ potētia pluribꝰ eſt modis: vt diximus. Naȝ cū eſt aqua: leue potentia quodāmodo eſt: ⁊ cū eſt aer adhuc potētia eſt. Fieri eñ poteſt: vt ob impedimētum nō ſit ſupero in loco. Sed ſi id qd̓ impedit fuerit ſublatuȝ: operat̃ ſemperqȝ ſuperius fit. Similiter ⁊ quale ipſum ab actu tale mutatur. Cōtinuo nanqȝ contemplatur ⁊ ſcꝫ qui ſciētiam habet: niſi quid obſtet. Et ipſum etiam quātum extēditur: ſi nihil ſit quod impediat. Qui vero id quod ſuſtinet ꝓhibetqȝ dimouit: partim mouit: partim nō mouet. Vtq̇ colūnam diuellit: aut ab vtre qui eſt in aqua lapidem premētem dimouit: per accidēs enim mouet. Queādmodū et pila reflexa nō a pariete: ſed ab eo qui proiecit eſt mota. Nihil igitur horum vt patuit ſeipſuȝ mouet: ſed motus quidem habet principium: non mouendi tamen atqȝ agendi: ſed patiēdi. Quod ſi omnia que mouētur: aut natura: aut preter naturam: et violentia motu cientur: et ea que vi preterqȝ naturam mouentur ab aliquo cuncta: atqȝ ab alio mouentur: vt patet: ⁊ ea rurſus que natura mouentur ab aliquo motu cientur: ſiue a ſeipſis moueantur: vt animalia: ſiue non a ſeipſis: vt leuia: grauiaqȝ: nam aut ab eo mouentur quod generauit ac leue fecit: vl̓ graue: aut ab eo quod ea que prohibent obſtantqȝ dimouit. Vniuerſa que motu cientur ab aliquo profecto mouentur.

Caput tertium.

Id autem qd̓ mouet eſt duplex. Aut enim non per ſe ipſum mouet: ſȝ per aliud: quod quideȝ id motu ciet qd̓ mouet: aut ꝑ ſe mouet. Et hoc aut primum poſt vltimum: aut per plura media mouet: vt baculus mouet lapidē: ⁊ mouetur a manu: que quidem ab homine motu cietur. At is nō vlteriꝰ ex eo mouet: q: ab alio ipſe motu cietur. * Vtrūqȝ igitur mouere dicimus: ⁊ vltimū mouētium: ⁊ etiā primū: ſed magis primū. Hoc eñ vltimū mouet. Sed vltimū primum non mouet: ⁊ ſine primo quidē vltimū non mouebit. Sine ꝟo hoc primū mouere pōt. Baculus eñ ſi homo moueat nō mouebit. Si igit̃ oē qd̓ mouet̃ ab aliquo moueri neceſſe eſt: aut ab eo qd̓ mouet̃ ab alio: aut ab eo qd̓ non mouet̃ ab alio: ⁊ ſi ab eo mouetur qd̓ ab alio motu ciet̃: mouēs aliqd̓ eſſe primū: qd̓ nō ab alio moueãt neceſſe eſt. Sin ꝟo tale eſt primū: nō neceſſe eſt alteꝝ eſſe: fieri eñ nō pōt vt in infinitū ꝓficiſcatur id qd̓ mouet: atqȝ mouet̃ ab alio: q̇ppe cū infinitorū nihil ſit ꝓmū. Si igit̃ vt diximꝰ oē q̇dē qd̓ mouet̃ ab aliquo motu cietur: id vero qd̓ ꝓmū mouet mouet̃ quidē aut nō ab alio: ipm ꝓfecto primuȝ a ſeipſo moueat̃ neceſſe ē. Preterea hoc etiā rōnē hanc eandē trāſigere lȝ. Oē nanqȝ qd̓ mouet: ⁊ aliq̇d: ⁊ aliquo ſane mouet: aut eñ ſeipo: aut alio mouet: vt homo: aut ſeipſo: aut baculo mouet: et aut ipe ventꝰ deiecit: aut lapis quē pepulit ventꝰ. Fieri ꝟo nō pōt: vt id quo motus affertur: moueat abſqȝ eo quod mouet ſeipſo. Sed ſi id quidem ſit qd̓ motū affert ſeipſo: non neceſſe eſt aliud eſſe quo motꝰ affertur. Si vero ſit aliȯ quo motus affertur: eſt aliq̇d profecto quod q̇dem non aliquo: ſed ſeipſo mouebit: vel ī infinitum abibit̃. Si igitur mouet quippiam atqȝ mouetur ſtetur ⁊ non in infinitum pergatur neceſſe eſt. Naȝ ſi baculus moueat: quia mouetur a manu: manus ipſa ꝓfecto baculo motum affert. Quod ſi manum etiā quippiam aliud moueat: ⁊ illud identidem manum mouet. Cum igitur id quod motum affert aliud aliquo mouet: tum id

*ADDI TIO. Mouētiuȝ qōdā ē mouēs ūm ⁊ ii motum ab altero: ⁊ id ꝓmū ⁊ ꝑ ſe mouēs dicit̃ alterū. Alterū eſt mouens q̇dē: ⁊ altero motū: ⁊ eorū qōdā eſt ꝓpīnquꝰ: ⁊ qd̓ ꝓmo ē imediatiꝰ: ⁊ qōdā reōtius: verbi cā: vt ſi hō mouet manū: ⁊ hō nō amplꝰ ab alio moueat̃: ⁊ manus mouet baculum: ⁊ baculꝰ lapidē: hō mouēs ꝓmū ⁊ ꝓpter ſedī ceret̃: ⁊ manus ⁊ baculus mouētia ſȝ alterū: hoc vltimū ⁊ remotius: illud ꝟo propinquius.

fit prius quod seipso mouet necesse est.
Quod si hoc motu quidem cietur:ab
alio autem nō mouetur:necesse est ipm̄
profecto seipm̄ motu ciere. Quare hac
et rōe aut ab eo stati quod seips mouet
id quod mouetur motu cietur:aut ad
hoc ipm̄ tãdē accedit. Insuper si sic
ēt cōsiderabim⁹:eadē accidet vniuersa.
Nā si oē qd̄ mouet̃ ab eo mouet̃ qd̄ mo
tu cietur:aut hocipsis rebus per acci
dēs: cōpetit:vt quippiā moueat quidē
motū ipm̄ suscipiēs:non mouetur:aut
nō per accidēs:sed per se inest. Si igi
tur per accidens cōpetit nō necesse est
moueri qd̄ motu cietur. Quod si id fit
patet posse aliqñ nihil eorum que sunt
moueri:nō em̄ est necessarium id quod
accidit:sz pōt nō esse. Si igitur id esse
posuerimus qd̄ esse pōt:nullu3 accidet
impossibile:sed forsitan falsum. At nō
esse motū est impossibile. Id em̄ iam de
monstratū est motū inq̄ necessario sem
per eē. Atq3 idipsu3 cū rōne et accidit.
Tria nãq3 necesse est eē. Id qd̄ mouet̃:
id qd̄ mouet:et id insup quo mouēs mo
uet. Id igitur qd̄ mouetur:moueri quī
dē necesse est:at nō necesse est motu cie
re. Id aũt quo motus affertur:⁊ moue⁊
re necesse ⁊ moueri. Cū em̄ fit simul cu3
eo qd̄ motu cietur:vna cū ipo mutatur:
qd̄ intueri licet in hisce q̄ loco mouent:
nam aliquo in tempore tãgant ea que
mouentur necesse est. Ad id qd̄ ita mo⁊
uet:vt eius non subeat ratione quo mo
tus affertur:immobile nimiru3 est. Cū
igitur sit ⁊ vltimum ipsum vt cernimus
quod motu quidem fieri potest:princi
pium aũt motus non habet:⁊ id itē qd̄
mouetur q̄ dē:sed ab alio nō a seipo cie
tur rōni cōsentaneū est:necessariū dicā
⁊ ipsum tertium esse:quod mouet quī
dem immobile autem est:quapropter ⁊
Anaxagoras recte dicit:mētē inquiēs
passione vacare:⁊ non mixtā esse:quip
pe cum motus ipsam principius faciat
Hoc enim pacto solum monebit:nul⁊
lum suspiciens motu3:⁊ vincet:mixtio
ne penitus vacans. At vero si nonper
accidens:sed necessario mouetur id qd̄
motum aliis affert:atq3 adeo vt nō mo
ueat:si non moueatur:necesse est ipsum
vt motum subiit:aut eadem specie mo⁊
tus:aut alia moueatur: ceu aut si cale⁊
faciat calefiat:et si sanet sanetur:et si
ferat ferat̃:aut si sanet ferat̃:⁊ si ferat ac
crescat. At primū vt pater fieri nequit:
nam dicere hec oportet vsq3 ad indiui⁊
dua descedendo:seu si quid geometriā
doceat:id eandem geometriam doceri:
⁊ si proiiciat:eodem proiectionis proiȳ
ci modo. Nec etiã sic vt motus alio ge
nere moueat̃:ceu vt id quidē qd̄ fert
incrementa suscipiat. Id autem quod
auget ab alio alteret̃:⁊ id qd̄ illud alte
rat alio motu quodam itidem moueat̃:
nam stetur necesse est. Motus enim fi⁊
niti sunt. Qui vero redire dicit:idq3 qd̄
alterat ferri:perinde facit:atq3 si statī
id ferri dicat quod fert:⁊ doceri quod
docet. Patet em̄ omne quod motu cie
tur:⁊ a superiore moueri mouente:atq3
magis ab eo qd̄ cetera antecedit. At
id fieri nequit. Accidit em̄ vt id discat
quod docet:quorum alterū habere sci⁊
tiam:alterum non habere necesse est.
Hoc preterea magis q̄ dicta rationis
fines egreditur:omne inquam motiuū
mobile esse. Quod accidit. Si omne
quod mouetur ab eo mouet̃ quod mo⁊
tu cietur. Erit em̄ mobile perinde atq3
si quispiā dicat omne sanatiuum ac sa⁊
nans sanabile:⁊ edificatiuum edifica⁊
bile esse:aut statim:aut per plura:ceu si
moueri quidem ab alio motiuū omne:
sed nō eo motu quo mouet propinquū
sibi:sed diuerso moueri dicat:vt sanatī
uū dicere non sanari. Ad id ascendens
perueniet tandem ad eandem speciem
motus:vt antea dixim⁹. Horum igitur
alterū est impossibile:alteru3 figmētū.
Absurdū est ei alteratiuū accrescēs ne
cessario esse. Nō ergo necesse est id qd̄
mouet̃ ab eo semp moueri:qd̄ ab alio
motu cietur. Erit igitur exitus huiusce
tandem processionis. Quare qd̄ pmo
mouetur:aut a quiescente monebitur:
aut ipm̄ seipsum motu ciebit. At vō si
considerare etiã oporteat:vtrū sit cau
sa motus:atq3 principium:vtru3 id qd̄
motu seipsum ciet:an id quod ab alio
agitatur:illud omnes vtiq3 ponent.
Quod eni3 per se causa est semp prior
est eo causa:quod per aliud rationem
cause subit.

¶ Capitulum quartum.

Que cum ita sint cōsiderādū est alio principio sumpto℞ si qd seipз moueat: quonā mō se motu ciet. Omni itaqꝫ ꝙ mouet̃ in semꝑ diuisibi bilia diuisibile esse necesse est. Demonstratū est eñ prius in hisce que de natura vniuersaliter dicebamꝰ oēqȯ ꝑ se mouetur cōtinuū esse. Fieri igitur neq̇t vt id qȯ motu seipm̄ ciet: se totuз penitus moueat. Unū eñ ac indiuiduū: specie feratur totū: ferretqꝫ latiōe eadē: ꝛ alterabitur ꝛ alterabit. Quare docebit atqꝫ docebitur simul: ꝛ sanabit atqꝫ sanabitur eadē vtiqꝫ sanitate. Preterea definitū est antea id moueri qȯ mobile est hoc aūt est potētia cū mouetur: nō actu Sed qȯ est potētia: pficiscitur nimirū ad actū. Motꝰ aūt actꝰ est mobilis imperfectus. At id qȯ mouet: actu iaз est vt ptз. Calefacit eñ in id qȯ est calidū actu: ꝛ oīno generat id qȯ formā iā habet. Quare simul ideз eodēqꝫ calidum erit: atqꝫ nō calidū: ꝛ vnūqȯqꝫ ceterorū similiter que terminos habeāt eiusdeз nōis ratiōisqꝫ necesse est. Eius ergo ꝙ motu cietur interno ꝛ suo aliud mouet aliud mouetur. Esse aūt impossibile se ipsum quicꝙ̄ hoc pacto mouere: vt ab vtroqꝫ moueatur vtrunqꝫ ex hisce sane patebit. Nā si vtrūqꝫ mouebit vtrunqꝫ nihil erit profecto qȯ moueat primum. Id eñ qȯ priꝰ mouet: causa magis est vt moueatur id qȯ motu cieturꝙ̄ id qȯ illi coheret. Duplex est eñ id quod motu cietur [illegible] Qȯdā eñ mouet ab alio [illegible] motū. Qȯdā seipso mouet. Atqꝫ id qȯ lōgius ab eo distat: qȯ motu ciet̃: ppiquū est magis pricipio motꝰ: ꝙ̄ id qȯ in medio collocat̃. Preterea qȯ mouet nō necessario mouetur nisi a se moueat̃ per accidens: ergo mouet alterū cōtra. At accepiꝰ iā posse ipm nō mouere. Aliȯ ergo mouebitur: aliȯ mouebit īmobile. Preterea nō est necessarium: id quod mouet contra moueri: sed necesse est aut īmobile quippiaз moueat: aut qȯ a seipso motu ciet̃: si motum esse semꝑ necesse est. Preterea moueretur etiā eo motu profecto quo mouet. Quare calefit id quod calefacit. At vero neqꝫ aut vna pars eius qȯ primo seipsum mouet: aut plures seipsas mouebunt. Totum enim ipsum si a seipso mouetur: aut ab aliqua sui parte: aut a toto totum mouebitur. Si igitur quia pars aliqua mouetur a seipsa totū ipsum seipsum mouet: illa pars erit id plane quod primum seipsum mouet Separata nanqꝫ seipsaз illa mouebit. Totum autem non seipsum mouebit. Sin vero totum a toto mouetur: per accidens ipse partes seipsas sane mouebunt. Quare si seipsas non necessario mouent. Sumatur non a seipsis moueri: ipsius ergo totius non q̄daз pars mouebit immobilis: quedam mouebitur. Hoc enim pacto dūtaxat aliquid seipso mouere potest. Preterea si totū seipsum mouet: aliud ipsius mouebit: aliud sane mouebitur. Ipm igitur A: B a seipso ꝛ ab ipso mouebitur A.

A ——————————— B

Cū aūt eorum quidem que mouēt: quoddā ab alio moueatur: quoddam immobile sit eorum vero que mouent̃: aliud moueat aliud nō moueat quicꝙ̄. Id quod seipsum mouet: ex eo sane qȯ mouet: ꝛ non mouetur: ꝛ ex eo quod mouetur: ꝛ non necessario mouet: sed īterdū mouet īterdum non mouet: cōstare necesse est. Nā sit A: quidem mouēs immobile. B vero id quod ab A: mouetur etiaз C: hoc autem moueatur quidem: sed non moueat quicꝙ̄.

A ——————— B ——————— C

Nam et si sit vt per plura quoqꝫ perueniatur ad ipsum C: ꝑ vnū tamen solum nunc accedatur. Totum igitur A: B: C. seipsum mouet: sз si auferam C ipsum quidem A: B: seipsuз motu ciebit: quippe cuз A moueat: B moueatur: vt patet. At C: non seipsum motu ciebit: neqꝫ omnino mouebitur. At vero nec ipsum B: C: sine A: seipsum mouebit. Nam ex eo B: mouet: quia ab alio motu cietur: et non ex eo quia mouetur a se: parte sua mouente. Ipsum igitur A: B: solum ipsum mouet. Que cum ita sint id oē qȯ seipsum mouet: habeat necesse est id qȯ mouet.

⁊ est imobile:⁊ id qd̄ motu cieť:nō autē
necessario mouet. Que q̄dē aut sese mu
tuo tangunt:aut alterū tāgit. Nō si id
qd̄ mouet cōtinuū sit. (Nā id qd̄ motu
cietur necessario cōtinuū est) ptꝫ totuꝫ
seipsum motu ciere:nō ex eo qꝛ aliquid
ipsius est tale:vt ipsum seipsuꝫ moueat
sed qꝛ totū seipsuꝫ mouet. Moueť aūt
⁊ etiā mouet:ex eo sane qꝛ ipsius est ali
quid:⁊ id qd̄ mouet:⁊id qd̄ moueť. Nō
eñ totū mouet:neqꝫ totū moueť:sꝫ mo-
uet quidē. At moueť aūt tātūmodo B
ipsuꝫ ꝟo C:nō necessario moueť a B.
Est eñ hoc impossibile. Existit aūt du
bitatio hoc loco quedā si q̇spiā aut ip-
sius A:si ɔtinuū sit id qd̄ mouet quidē
sed nō moueť:aut ipsi⁹ B:qd̄ mouetur
aliquā auferat partem:mouebit ne reli
quū ipsius A:aut reliquum ipsius B:
motu ciebitur. Nā si mouebit aut mo-
uebitur nō erit A:B: profecto id qd̄ a
seipso primo moueť. Ablata eñ ab eo
parte:reliquū A:B:seipsuꝫ adhuc mo
uebit. An nihil ꝓhibet vtrūqꝫ aut alte
rum:id inquā qd̄ mouetur diuisibile q̇-
dē esse potētia:idiuisibile aūt actu. Si
vero diuisum fuerit:nō vlteri⁹ potētiaꝫ
eādē habere. Quare nihil obstat:vt in
ipsis diuisibilibus aliq̇d insit potētia
primo tale. Patet igitur ex hisce q̄ di-
ximus esse id qd̄ primo mouet imobile.
Nā siue statim ad ipsum primū imobi-
le:siue ad id qd̄ mouetur q̇dē:ipsum ꝟo
seipsum mouet:sistitqꝫ gradū cum libet
fiat ex eo qd̄ mouetur:ab aliq̇ vero mo
uetur accessio:vtroqꝫ modo nimirū ac-
cidit id qd̄ primo mouet:in omnib⁹ ijs
esse que mouentur imobile.

Capitulum quintum.

Cum aūt semp̱ esse motum
oportear:⁊ nullas ei⁹ inter
capedines fieri:eē q̇ppiam
p̄mo mouēs ꝑpetuū immo
bileqꝫ aut vnum aut plura
necesse est. Unūqdqꝫ igitur eorū q̄ imo
bilia sunt atqꝫ mouēt perpetuū esse:nō
ad p̄sentē sermonē pertinet. Esse auteꝫ
aliq̇d necessario:qd̄ semp̱ oīs quidē sit
mutatiōis tam absolute q̄ per accidēs
expers aliud aūt moueat perspicuuꝫ:si
hoc pacto considerabim⁹:fiet. Atqꝫ si
ita si cui placeat in aliq̇b⁹ fieri posset vt
aliqū sint:aliqū nō sint:sine ḡnatiōe cor
ruptiōe ve:fortasse nāqꝫ necessariū est: si
quid partibus vacās aliquādo est:ali-
quādo nō est:omne tale sine mutatione
esse:atqꝫ nō esse. Et hoc isup̱ cōcedatur
fieri posse:at principioꝝ imobiliū moti
uorum quedaꝫ aliqū sint:aliqū nō sint.
Sed ipossibile ē hāc oīa cōditionē sub
ire. Nā aliquā hisce cām esse ptꝫ: q̄ ip̄a
seip̄a mouēt:vt aliqū sint:aliqū nō sint.
Etenim id quidē qd̄ seipsuꝫ mouet ma
gnitudine habeat omnē necesse est:si ni
hil partib⁹ vacās mouetur. Id aūt qd̄
mouet:nulla necessitate est tale. Ut igi
tur alia generentur: alia corrūpantur:
idqꝫ cōtinue fit nihil eoꝝ est causa quē
imobilia quidē sunt:tamē non semp̱er
sunt:neqꝫ rursus eorū que semp̱ quideꝫ
hec mouent. Alia vero alia mouēt:per-
petui eñ atqꝫ cōtinui nec vnū ipsoꝝ est
causa:nec vniuersa. Nā sic sese quideꝫ
habere perpetuū ac necessario est. Uni
uersa aūt sunt infinita:⁊ non simul oīa
sunt. Patet igitur ⁊ si infinities nōnul
la principia imobilia mouētia:⁊ multa
eorū q̄ seipsa mouent:partiꝫ corrūpun
tur:partim insuper generātur:atqꝫ hoc
q̇dem hoc:aliud aūt hoc mouet:at nihi
lomin⁹ aliq̇d esse qd̄ hec oīa cōtinet. Id
qꝫ preter vnūqdqꝫ istoꝝ aliud quid esse
qd̄ quidē est causa vt alia sint:alia non
sint:⁊ mutatiōis cōtinue. Atqꝫ hoc qui
dem hisce:hec aūt ceteris mot⁹ causam
esse. Si igitur mot⁹ perpetu⁹ est:perpe-
tuū erit ⁊ mouens primū:si vnū sit. Nō
si sint plura:plura quoqꝫ ꝑpetua erūt.
Unū aūt potius q̄ plura putādum est
esse:⁊ finita q̄ ifinita. Semper eñ fini-
ta potius q̄ infinita sumēda sunt:si mō
eadē fiant. In his eñ que sunt natura
finitū sit poti⁹:⁊ id quod meli⁹ est opor
tet:si modo esse possit. Sufficiens autē
est ⁊ vnum:qd̄ cū primū imobiliū sit per
petuūve: ceteris erit principiū motus.
Ex hoc etiam patet:aliquid necessario
vnuꝫ perpetuumve:quod primo mouēt
Demōstratum est enim semper necessa
rio motum esse:quod si necesse est semp̱
esse:necesse est ⁊ continuum esse:semper
enim esse continuuꝫ est. Deinceps au-
tem esse non continuum est. at si conti-
nuus est:vnus nimirum est. Unus aūt

motus a mouente proficiſcitur vno: et vnus mobilis eſt. Nam ſi aliud atqꝫ aliud mouebit: totus iſte motus nõ cõtinuus: ſed deinceps erit. Ex his ergo quiſpiã eſſe primũ quid immobile credet. Et rurſus id ad eoꝝ principia que mouẽt reſpexit. Eſſe igitur quedã eorũ que ſunt: que aliqñ mouẽtur: aliquãdo quieſcũt luce clariꝰ extat. Atqꝫ per hoc ipſum iam patuit: nec vniuerſa moueri nec vniuerſa quieſcere: nec alia ſemper quieſcere: alia ſemp moueri. Ea nãqꝫ que potẽtiã habẽt vt interdũ moueantur: interdũ quieſcãt: veras haſce ſentẽtias eſſe demonſtrãt. Cũ aũt talia cunctis ſint manifeſta: oſtẽdere volumꝰ: et vtrũqꝫ duoꝝ naturã. Eſſe inquã et que ſemper ſunt immobiliũ: ⁊ que ſemper mouentur. Atqꝫ ad idipſum proficiſcẽtes: poſito hoc: omne quod mouet̃ ab aliquo moueri: idqꝫ aut immobile eſſe: aut moueri vel a ſeipſo: vel ab alio ſemper: ad hoc ſumendũ tandẽ ꝓceſſimus. Eorũ inquã que mouentur principiuꝫ eſſe ſubeuntiũ quẽdam motũ id quod ipſum ſeipſum mouet: omniũ autem id quod immobile eſt. Cernimꝰ aũt atqꝫ ad modũ clare res eſſe tales: que ꝗdem ſeipſas mouẽt: quale eſt animantiũ: ac animaliũ genus: hec igitur ⁊ opinionẽ nobis prebebant: ne fortaſſe contingat motũ oĩno nõ eſſe: deinde oriri: quia in ipſis id accidere cernimꝰ. Nam prius immobilia ſunt vt videtur: deinde mouentur. Hoc aũt nos ſumamꝰ oportet: vno inquam hec ſeipſa motu ciere: atqꝫ illo nõ proprie: quippe cũ non in ipſis eius ſit cauſa. Sed inſunt aĩalibus naturales alij motus: quibus ipſa nõ per ſeipſa mouent̃. Ut accretio. Decretio. Reſpiratio. Quibꝰ vt ptꝫ aĩaliũ vnũquodqꝫ mouetur: cum quieſcit. Et non mouetur eo motu quo ipſuꝫ ſeipm ciet. Atqꝫ horũ cauſa eſt cõtinens ipſum: et eorũ multa que corpus ingrediũtur: vt vt̃ nõnulloꝝ ipſum alimentũ. Cum eñi digeritur dormiũt: cum diſgregatur: expergiſcuntur: ⁊ ſeipſa mouẽt: ac ipſum primũ pricipiũ eſt externũ. Idcirco nõ ſemp cõtinue a ſeipſis mouẽtur. Aliud eſt eñi id qꝺ mouet: ipſum ſubiẽs motũ atqꝫ mutationẽ ad vnũquodqꝫ eorum que ſeipſa motu cient. In vniuerſis autem his id quod primo mouet: ⁊ qꝺ eſt cauſa vt ipſa ſeipſa moueant a ſeipſo mouetur: per accidens tñ. Corpus eñi mutat locũ vt ptꝫ: quare ⁊ id quod in corpore eſt ⁊ motione vectis ſeipm mouet. Ex quibꝰ credi poteſt impoſſibile eſſe: ſi quid immobile quidẽ eſt: mouet autẽ: ⁊ ipſum ſubiens per accidens motum: id cõtinuo motu mouere. Quare ſi neceſſe eſt cõtinue motũ eſſe: ſit aliqd oportet primũ mouẽs immobile: neqꝫ per accidẽs ſubiens motũ: ⁊ ſi oportet hiſce que ſunt inceſſabilẽ quendã eſſe motũ immortalẽ: vt diximus: atqꝫ ipm quod eſt in ſeipſo ac in eodẽ perſiſtere. Manente nãqꝫ principio: ⁊ vniuerſum ipſum maneat neceſſe eſt: quippe cũ ad principiũ ipſum cõtinuũ ſit. Nõ eſt autem idem per accidẽs a ſeipſo moueri: atqꝫ ab alio. Hoc enim nõnullis etiaꝫ que ſunt in celo principijs ineſt: que lationibꝰ pluribꝰ ferũtur: alterũ aũt corruptibilibꝰ ſolũ competit. At vero ſi ſit quippiã ſemp tale mouẽs: quidã aliqd immobile aũt ſemper manẽs atqꝫ perpetuũ: ⁊ id ſane qꝺ ab ipſo primũ mouetur perpetuũ eſſe neceſſe eſt. Hoc autem vel ex eo patere poteſt: quia ſecꝰ nõ eſſet ceteris in rebus generatio corruptio ve atqꝫ mutatio: niſi quippiã moueret ſubiẽs motũ. Id eñi qꝺ immobile eſt: eodẽ ac vno motu ꝓfecto modoqꝫ ſemper eodẽ mouebit: cum nullo pacto mutetur ipſuꝫ ad id quod motu cietur. At id qꝺ mouetur ab eo qꝺ motu quidem cietur: mouetur iam ab eo qꝺ eſt immobile: quoniã aliter ad res atqꝫ aliter ſeſe habet: nõ eiuſdẽ erit cauſa motus. Sed qm̃ cõtrarijs in locis eſt atqꝫ formis: cõtrario modo quãqꝫ ceterarũ rerũ motu diſponet. Atqꝫ interdũ quieſcentẽ: interdũ ſubeũtẽ motũ prebebit. Perſpicuũ igitur iam euaſit ex hiſce que dicimꝰ ⁊ id quod initio dubitabamus. Cur nam non vniuerſa aut quieſcunt aut mouẽtur: aut alia ſemper mouentur: alia ſemp quieſcunt: ſed quedã interdũ mouent̃: interdũ quieſcũt. Huius enim cauſa vltro ſeſe offerre videt̃. Quedã enim ab immobili ſempiterno mouentur: quocirca ſemper mouẽtur.

Quedā ab eo qd̄ mouent̄ atq̧ mutant̄ quare ⁊ ipsa mutent̄ necesse est. Id aūt qd̄ est immobile cuȝ simpliciter eodē͂q̧ modo ac in eodem semper permaneat: vno motu simplicicq̧ mouebit.

¶ Tractatus tertij.

¶ Capitulum primum.

T qui si principium etiam aliud cōsiderationis fecerimus: de hisce magis patebit. Est enim considerādum si possit aliquis continuus mot⁹ esse nec ne: ⁊ si possit quisnam hic sit: ⁊ quisnā motuū primus sit. Etenī si motū quidē semper esse necesse est: primus aūt hic atq̧ cōtinu⁹ est: ptȝ id quod primum mouet: hoc sane motu mouere: quē vnū ⁊ eundē ⁊ continuū ac primū esse necesse est. Cum ita tres sint motus in magnitudine: in effectu: atq̧ in loco quē q̇dem latione cōsueuimus appellare: hūc primū motū esse necesse est. Fieri nāq̧ nō potest vt accretio sit nisi alteratio antecedat: etenīȝ id quod incremēta suscepit: tum simili: tum dissimili crescit. Cōtrariarū nanq̧ cōtrarij nutrimētū dicitur esse. Additur aūt alimentū omne: cū sit simile simili. Sit igitur alteratio necesse est ea mutatio: q̄ ad cōtraria ꝓficiscitur. At vero si alteratur: si id oportet quod alterat: et ex potētia calido: calidū actu facit. Ptȝ autem id quod mouet non sese habere simili modo: sed interdū esse ꝓpinqui⁹ ei quod alterat̄: interdū remotius ab eodem. At hec absq̧ latione nequeūt esse. Si igitur semper motū esse necesse est: ⁊ latio sit semper motuū prima necesse est. Quod si lationes: alia prior: alia posterior est: prior nimirū oēs antecedat necesse est. Preterea densitas raritasq̧ principiū omniū affectuū est. Etenim graue ac leue: molle: ⁊ durū: calidum deniq̧ frigidūq̧ dēsitates quedam ac raritates esse videntur. Densitas autem: raritasq̧ congregatio est: ac segregatio: quibus vt inquiunt: substantie generant̄ ac corrumpuntur. At ea que cōgregantur ac segregant̄: loco mutent̄ necesse est. At vero magnitudo etiaȝ eius loco mutetur quod accrescit atq̧ decrescit. Insuper ⁊ hinc si animaduertamus: lationē primū motū esse patebit. Primū enim ipsum: vt in alijs: sic ⁊ in motu multipliciter dici potest. Dicitur autem prius: ⁊ id quo sublato cetera tolluntur: ipsum autem alijs sublatis est: id quod tempore precedit: ⁊ id deniq̧ ꝙ substantia prestat. Quare si necesse est cōtinue motū esse: erit autem continue: aut isce qui continuus est: aut isce q̇ est deinceps. Magis autē erit: isce qui est continuus prestat: q̧ continuū esse: atq̧ id quod prestat: in natura semper esse putam⁹: modo possit esse. Potest autem cōtinuus esse: vt posterius demonstrabitur: nunc autem supponatur: atq̧ hic nullus ali⁹ esse potest nisi latio tantū: latio profecto motus sit primus necesse est. Nulla nāq̧ necessitas est: ⁊ id quod fertur accrescat: vel alteret̄: vel generet̄: vel corrumpat̄. At harū mutationū nulla esse potest: si cōtinu⁹ hisce mot⁹ quo mouet primū mouēs anferat. Preterea primū tēpore esse necesse est: hic enī sol⁹ corporibus eternis accōmodat̄. At in vnoquoq̧ q̇dem eoꝝ que generant̄ lationē motuū vltimā eē necesse est. Post ortū enī alteratiōe primū accretionē ve: deinde iam ꝑfectū latione mouet̄. Uerū aliud pri⁹ necesse est esse subiēs lationē qd̄ ⁊ generationis hisce que fiūt causa erit: nō ipsuȝ subiēs generationē: vt id quod genuit rem generatā p̄cedat. Nā generatio motuū ab hoc prima esse videbitur: quia res sit orta pri⁹ oportet. At hoc in vna q̇deȝ quauis re generāda ita sese habere videt̄. Aliq̇d tamen aliud ante moueatur necesse est: quod q̇dem ex his est que oriunt̄ ⁊ accidunt: nō subiēs generationē: ⁊ hoc itē aliud prius. Qm̄ aūt impossibile est generationē esse primā: essent enī oīa que mouentur caduca: ptȝ nec vllū motuū ꝗ sunt deinceps priorē esse. Dico aūt motus deinceps accretionē: deinde alterationem ⁊ decretionē: atq̧ corruptionē: oēs hi mot⁹ posteriores sunt gn̄atione. Quare si gn̄atio prior latione non est: neq̧ ceterarū ꝑfecto mutationū eandē vlla precedit. Omino aūt id qd̄ generat̄ imperfectū esse videtur: ⁊ ad principiū ꝓficisci. Quo fit vt id natura sit prius

quod generatiõe posterius est. At vni-
uersis hisce q̄ generant: vltimo latio cõ
petit. Quocirca quedam viuentiũ oĩ-
no: q: instrumentis vacant immobilia
sunt: vt plante: et aĩaliũ genera multa.
Quedã cũ pficiũtur hoc vt ptz motu
cientur. Quare si magis inest ijs latio
q̄ magis natura sunt consecuta: motus
hic quoq3 ceteris motibus substantia
prior erit. Atq3 hoc ita se habet nõ solũ
ob ea q̄ dicta sunt: sed ob hãc ēt rõnem.
q: id quod hoc motu ciet: minime dum
fertur substãtiã suã amittit. Sola nan
q3 latione nihil in hisce que insunt sibi
mutatur: vt cum quippiam alteratur: et
cum incrementa decremẽta ve suscipit:
in qualitate fit vt patz in q̄titate muta
tio. Maxie vero pz ex eo: quia id quod
interno motu seipm ciet: eo se maxime
motu pprie mouet qui ad locum accõ-
modatur. Atq3 hoc diximus eorũ q̄ mo-
uent ac mouẽt principiũ esse: et primum
eorũ q̄ mouentur id inquã qd seipsuz in
terno motu suoq3 ciet. Patet igitur ex
hisce q̄ diximus lationẽ motuũ ee primũ.

Capitulum secundum.

Nunc aũt demõstrãdũ est que
nã sit latio prima. Atq3 simul
eadẽ via patebit et id qd nũc
et antea supposuimus: conti-
nuũ inquã motũ atq3 perpetuũ aliquẽ
esse posse. Nullũ itaq3 ceterorũ motuũ
cõtinuũ ee posse ex hisce sane patebit.
Oẽs eñ motus atq3 mutatiões ex op
positis sunt ad opposita migrationes
vt patet. Nam generationis q̄dez atq3
corruptionis id quod est: et id quod no
est terminos esse constat. Alterationis
vero cõtrarias qualitates atq3 affect9:
accretionis item decretionisve: aut ma
gnitudinem paruitatemq3 aut perfe-
ctionem magnitudinis imperfectionẽ
ve. Contrarij vero sunt motus q̄b9 ad
contrarios fines itur. Id autem qd nõ
semper hoc motu cietur: modo sit pri9:
quiescat prius necesse est. Id igit̃ quod
mutatur vt patet: in contrario profecto
quiescit: similiter et in ipsis mutationi-
bus fit. Corruptioni namq3 generatio
simplici simpler cuidã q̄dã opponitur.
Quare si fieri nõ põt vt simul oppositis
mutationibus quicq̃ mutetur: nõ erit
mutatio pfecto cõtinua: sz iter ipas me
diũ tps erit. Nihil eñ interest cõtrarie
sint an nõ cõtrie mutationes ee: quarum
termini cõdictoriã oppositionem susci-
piũt: si mõ simul eidẽ adeẽ nõ possint:
hoc eñ nõ est rõni cõducẽs: nec si nõ ne
cesse ẽ in cõtradictiõe quiescere: nec est
mutatio quieti cõtrariũ. Forsitan enim
id qd haud est nõ quiescit. Corruptio
vero ad id quod haud est: vt patet: mu-
tatio est. Sed si solum inter ipas sit tẽ-
pus: sic eñ continua non erit sane mu-
tatio. Neq3 eñ in prioribus cõtrietas cõ
ducebat: sed idipm sil' inquã inesse non
posse. Atq3 nõ cõturbemur opz si cõtriuz
sit pluribus idẽ. Ut motus quieti: et ei
motui q̄ ad cõtrariũ itur. Sed hoc tan
tum sumamus: tum motui: tũ quieti mo
tũ opponi: vt equale ac mediocre ei qd
excedit aduersatur: et insuper fieri non
posse: vt mot9 oppositi mutationesq3 si
mul eidẽ insunt. Preterea ĩ gñatiõe cor
ruptioneve penitus absurdũ ee videbi
tur: si corrũpi cõtinuo gñatũ nulloq3 in
tpe pmanere necesse est. Quare de cete
ris ex his idẽ pfecto credetur: est enim
naturale in vniuersis mutatiõib9 sil'r se
hre. Nũc aũt dicamus motum infinitũ
aliquẽ esse posse: q̄ quidem vnus et sit cõ
tinuus: atq3 hunc esse conuersionem.
Omne nãq3 quod fertur: aut versatur:
aut recta pgit: aut mixto motu cietur.
Quare si motus rectus non sit conti-
nuus: nec isce profecto qui ex vtrisq3 cõ
ponitur continuus esse põt. Patet id
quod recto motu finitoq3 fertur: conti-
nue nõ moueri: reflectitur enim: sed qd
recto motu reflectitur id contrarijs mo
tibus profecto cietur: loco namq3 con-
trarijs est motus: quo deorsuz itur: mo
tui quo pergitur sursum: et isce quo re-
trorsum itur: ei quo cõtraria loca petũ-
tur: et is item quo dextrorsum itur ei q̄
pergitur sinistrorsus. Nec eñ sunt loci
contrarietates: vt patet. Quis est aũt
vnus atq3 cõtinuus motus: prius est de
finitum. Est enim isce qui vnius ẽ mo-
bilis in vnoquoq3 fit tpe: atq3 nullam
speciei differentiam habet: tria namq3
sunt. Id quod mouetur vt homo vl' de9:
et quando vel tempus: et tertium in id
quo hoc autem est: aut affectus: aut

forma: aut locus: aut etiaz magnitudo. Contraria vero specie differunt: ꝛ non vnum sunt. Atqꝫ ea que diximus sunt differentie loci. Indicat aūt motū: quo ex A pergitur ad ipsum B: contrariū esse ei quo itur ex B in A. id quod ipsis accidit. Sese enim mutuo sistunt: si simul fiant: et in circulo simili modo: is enim quo itur ex A per B contrarius ē ei quo itur ex A: per C. Sese em̄ mutuo sistunt: si continui sint: ꝛ nō reflexio fiat: q2 cōtraria mutuo se corrūpūt: sibiqꝫ fiunt impedimento. At is quo itur in latus nō est cōtrarius ei quo pergitur sursuz. Maxime autem patet ex eo motum qui super linea recta fit continuum esse non posse: quia id quod reflectitur constat: nō solum si super linea recta: sed etiaz si super circulo feratur: necesse est. Non em̄ idem est super circulo ferri atqꝫ versari Fieri namqꝫ potest vt interdum prosequatur motum: interdum ad id profectum vnde moueri cepit redeat ac reflectatur. Esse vero necessarium stare non modo sensu: sed ratione etiam credere profecto compellimur. Est autem principium hoc. Cum enim sint tria. Principium inquam: mediū: atqꝫ finis. Mediuz vtrumqꝫ est ad vtrumqꝫ: ꝛ numero quidem est vnum: ratione autem duo. Preterea aliud est esse potentia: aliud actu. Quare quoduis recte linee punctum quod inter extrema est collocatū potentia quidem est medium: actu vero non est: si non id quod fertur eam diuiserit: constiteritqꝫ: atqꝫ inceperit rursus moueri. Hoc autem pacto medium ipsum principium fit et finis. Principium quidem posterioris: finis autem prime. Dico autem si id quod fert: atqꝫ sit D. in ipo constiterit B. et rursus feratur ad C.

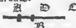

Sed cū cōtinue fertur: nec affuisse: nec abfuisse in puncto B pōt: sed esse solū in ipso nunc: in tempore vero nullo nisi in eo toto cuius nunc ipsuz diuisio est. Quod si affuisse quispiam et abfuisse posuerit semp ipm. D stabit cuz fertur Impossibile est enim ipsum D in B. affuisse simul: ac abfuisse. Ergo in alio tpis atqꝫ alio puncto. Tempus igit̄ id erit: quod est iter pūcta temporis illa. Quare D q̇escet ī B. ꝛ i ceteris idēti dē pūctis. Quippe cū sit eadem in omnibus ratio. Cum aūt D. qd̄ fert̄ vtet̄ B. medio principio atqꝫ fine: consistat ipm necesse est. Propterea q̄ illud duo perinde facit: atqꝫ si illud ita mēte perceperis. Sed ab A quidem puncto: vt a pncipio abfuit. In C vero fuit: cū moueri desierit, stereritqꝫ. Quapropter ꝛ de dubitatione hoc est dicendum: Habet enim hic locus hanc dubitationem. Nam si sint due linee recte, A: B: C: et D: E: quarum D: E: sit equalis B: C: et F: mobile ex A: continue moueat̄ ad C: atqꝫ cum est in B pūcto G: mobile ex D ad E vniformiter eademqꝫ celeritate feratur G prius accedat ad E: q̄ F ad terminū pueniet C: qd̄ em̄ prius recessit ac abijt: id prius accedat necesse est. Nō ergo F: mobile simul: ī B: pūcto fuit: atqꝫ abfuit ab eodem. Iccirco ꝛ posterius accedit ad C. Nā si fuit ac abfuit simul

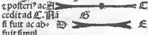

Nō posterius ad terminū pueniet C: sed stet ī illo necesse est. Nō est igit̄ ponendum cū F fuit ī B simul G ipm ex D moueri. Nā si F: in pūcto fuerit B: abfuerit etiam ab eodez atqꝫ nō sit. At in diuisione temporis in illo: ꝛ nō tpe erat. Igitur hic q̇dē in ɔtinua magnitudine impossibile est hoc dicere mō. In eo vero qd̄ redit atqꝫ reflectitur: hoc soluere pacto necesse est. Nam si A ferat̄ e B: in C: rursusqꝫ rediēs e C: in B moueatur: ipso C: tū extremo et principio vti nimirum ꝛ fine vno inq̄ puncto vti duobus. Quocirca ɔsistat ipm necesse est ꝛ non sit̄ accessit ad C: ꝛ recessit a C: alioq̇n ibi sit̄ erit: atqꝫ nō erit in eodē tpis pūcto. At vero nō est dicēda ea solutio: quā ātea di

A
C B

ximus. Dici nãqꝫ non põt A mobile in
diuisione tpis in ipso G: esse: et nec af-
fuisse nec abfuisse: ad finẽ enim accedat
necesse est. Qui quidẽ est actu non po-
tentia finis. Etenim id quidẽ qđ est in
medio potẽtia est: atqꝫ hoc est actu. At-
qꝫ finis est cũ pergitur sursum: pñcipiũ
vero cũ itur deorsum: ꝛ ipsoꝝ ergo mo-
tuũz simili modo. Stet igit̃ id qđ redit
super linea recta: necesse est. Que cum
ita sint: cõtinuus sup linea perpetuus
motus esse nõ põt. Eodem aũt modo ꝛ
ĩjs est obuiandũ: qui Zenõis rationẽ
interrogant: cẽsentqꝫ: si semp dimidiuz
trãsire oporteat: dimidia vero sint infi-
nita: ꝛ finitoꝝ trãsitio esse nõ possit mo
tum non esse neqꝫ posse quicq̃ moueri.
Aut vt q̇dã hãc eandẽ interrogãt rõnẽ:
censentes mobile cũ mouet̃ dimidia sin
gula sup q̃ fert̃ enumerare. Quo fit vt
ab eo cũ totũ trãsierit spaciũ enumera-
tus sit numerus infinitus: hoc aũt oĩm
sentẽtia fieri nequit. In primis igitur
de motu sermonibus ex eo rationẽ hãc
soluebam⁹: qꝛ tp̃s infinita in seipso ha
bet. Nõ est enim absurdũ si infinito in
tpe trãseat quispiã infinita. Infinitio
aũt inest: tã in lõgitudine q̃ in tpe simi
li modo. Sed hec solutio ad interrogã
tem quidẽ sufficienter se habet. Inter-
rogabat̃ eñi si fieri possit: vt finito in tẽ
pore quippiã trãseat aut enumeret in-
finita. Ad rẽ aũt ipsam veritatẽqꝫ pfe-
cto nõ satisfacit. Nã si quispiaz omissa
lõgitudine dictaqꝫ interrogatiõe: si fit
inq̃ vt finito in tpe pertrãseat q̇ppiam
infinita: hec de ipso interroget tpe (ha
bet enim tp̃s infinitas diuisiones) non
erit sufficiẽs hec sane solutio: sed ea di
cenda est veritas quã paulo ante dixi-
mus. Nã si quispiã lineã diuidat ĩ duo
dimidia: is vno puncto vtit̃ in duobus
faciet enim ipsum principiũ atqꝫ finez.
Sic aũt facit ꝛ q̇ numerat: ꝛ qui in di-
midia diuidit. Quo sic diuidente neqꝫ
linea est ꝯtinua: neqꝫ mot⁹. Cõtinu⁹ eñi
motus cõtinui est. In ꝯtinuo aũt ĩsunt
q̇dẽ dimidia infinita: sed nõ actu: ꝫ po
tentia sunt: vt patet. Si vero quispiam
dimidiam faciat actu: non continua fa
ciet: sed modũ ipsoꝝ ponet: qđ q̇dem in
eo accidere patet q̃ dimidia numerat.

Unũ nãqꝫ punctũ vti duo numerare ip
sum necesse est. Alterius eñi dimidij pri
cipium: alterius finis erit: si nõ vt vnũ
ipsum cõtinuã lineã: sed vt dimidia nu
meret duo. Quare ad interrogantez si
fieri potest vt in tpe: aut in lõgitudine
pertrãseat q̇spiã infinita: partim posse
partiz fieri non posse dicamus opz. Si
enim infinita sint actu: fieri neq̇t: sin ve
ro potentia: fieri potest. Qui nãqꝫ mo
uetur cõtinue per accidẽs sane nõ sim-
pliciter infinita trãsiuit. Accidit enim
lineę: vt dimidia sint infinita: substãtia
vero ipsius diuersa est atqꝫ esse. Atqui
perspicuum etiã est: si quispiaz tẽporis
punctuz: qđ prius posteriusqꝫ diuidit:
non posteriori tpe: respectu rei tribuat
semp idẽ esse simul atqꝫ nõ esse: ꝛ cuz est
ortuz nõ esse. Punctũ igitur tpis vtris
qꝫ cõe est priori inq̃ posterioriqꝫ ꝛ vnũ
ac idẽ est numero ratione vero nõ idez.
Alterius eniz finis alterius principiũ
est. At respectu rei posterioris est semp
affectus. Sit tẽpus quidem A: B: C.
Res aũt D que q̇dẽ ĩ A C tpe sit alba
in C B vero non alba: in ipso ergo C
alba est simul atqꝫ nõ alba. In quouis
nãqꝫ tpis A C puncto licet ipsum D
vere dicere album esse si toto tpe illo est
est albũ: ꝛ
in q̇libet
etiã ipsi⁹

D C
A B

B C non albũ esse C vero est in vtrisqꝫ.
Nõ ẽ igit̃ dãdũ in oĩ tpis A C puncto
D albũ esse: sed in quouis p̃ter vltimuz
C hoc aũt iã ipsum posterius est ꝛ si nõ
albũ fiebat ꝛ si albuz corrũpebat̃ in A
C toto factũ est sane aut corruptũ ĩ C
quare albũ aut nõ albũ esse primũ in il-
lo vere dicere licet. Uel cũ est ortuz nõ
est ꝛ cũ corruptũ est erit aut album aut
nõ albũ ꝛ ens oĩno atqꝫ non ens simul
esse necesse est. Qđ si id generet̃ necesse
est qđ prius non est ꝛ cũ generatur non
est: fieri pfecto nõ põt vt tp̃s in indiui-
dua tpa diuidat̃. Nã si in A tpe D ip̃z
album fiebat: factũ est aũt simul ꝛ est in
alio indiuiduo tpe B herẽte tẽpori A
si ĩ A quidem fiebat ꝛ non erat: est autẽ
in ipso tpe B generationem aliquã ni
mirum mediam esse oportet. Quare et
tp̃s id erat in quo fiebat. Nõ eniz cadẽ

tiis erit ratio qui non ex indiuiduis in quiunt tempus constare. Sed factum est in temporis ipsius in quo fiebat vltimo puncto cui quidem nihil heret nec deinceps est. Indiuidua vero tempora sunt deinceps. Que cum ita sint patet si a toto tempore D fiebat non esse maius id tempus in quo factum est atque fiebat eo tempore quo toto solū fiebat. Hec igitur talesve quedam sunt rationis ex quibus vt proprijs quispiam credet motum rectum perpetuo continuum esse non posse. Hoc idem insuper ita sese habere videbitur et si differendi modo id ipsum considerabimus. Omne itaque qd cōtinue mouet (mō nihil prohibeat) ad id et antea ferebatur ad quod per motum accessit. Ceu si peruenit ad B ferebatur ad B et non solum cum erat prope: sed statim etiam vt incepit motu cieri. Cur enim nunc magis quam prius hoc et ad ceteros accōmodabitur motus. At id quod ex A fertur ad B veniet rursus ad A continuo motu. Cum igitur ex A mouetur ad B tum fertur etiam ad A eo motu quo pergit ex ipso B quo fit vt contrarijs simul motibus moueatur. Recti nanque motus contrarij sunt: et insuper vt ex eo mutetur in quo ipsum non est. Quod si hoc fieri nequeat: in ipso B stetur necesse est.

Nō igitur hic vnus est motus. Qui nanque motus intercipitur statu is vnus profecto nō est vt luce clarius extat. Preterea ex hisce magis vniuersaliter de omni motu perspicuum idem erit. Nam si omne quod mouetur aliquo motu dictorum motuū omnino mouetur: et quod quiescit ex his aliqua quiete quiescit que opponuntur. Nullius enim alius in ratione rerum preter assignatos est motus: id autem quod non semper hoc motu mouetur eorum motuum inquam qui spē differunt: et non motus totius cuiuspiam parte: necesse est opposita quiescat quiete. Est enim quies priuatio motus. Si igitur hec ita se habent: et motus quidem recti contrarij sunt: siue ri vero nequit vt simul quicque motibus contrarijs moueatur: id profecto ex A: fertur ad B: non ex B: quoque simul feretur ad A. Atque cum non simul motibus vtrisque feratur: moueatur autem dicto motu ex A pergendo ad B prius in ipso B quiescat necesse est: hic enim est ea quies: que opponitur ei motui quo itur ex B ad A. Patet igitur ex hisce que diximus: motum nullum rectum cōtinuum esse posse. Insuper hoc etiam modo ratio magis erit accōmodata. Simul enim corruptum est non album: et ortum est album. Si igitur alteratio qua itur ad album atque ex albo continua sit: et nullo in tempore maneat simul profecto corruptum est non album: et factum est album atque non album. Horum enim trium idem tempus erit vt patet. Preterea: non si tempus continuum est: et motus continuus est: sed deinceps: quo nanque pacto contrariorum motuum: vt dealbationis ac denigrationis idem fuerit finis. Patet igitur motum rectum continuum perpetuo esse non posse.

Capitulum tertium.

Motus aut iste qui super circularem lineam fit: vnus atque cōtinuus erit. Nullum enim impossibile accidit: et enim id quod ex A: mouetur simul ad ipsum mouebitur A: eadem nimirum appetitione. Ad quod enim peruenit: ad id et mouetur: sed non simul contrarijs ciebitur motibus neque oppositis sane. Non enim omnis motus quo pergitur ad hoc contrarius ei quo itur ex hoc aut oppositus est. Sed cōtrarius quidem est rectus: huic enim motus loco accommodatus contrarius est: vt is qui per diametrum fit. Termini enim plurimum distant. Oppositus autem est: qui per eandem fit longitudinem. Quare nihil vetat: vt talis motus continuus sit: nullasque prosus intercapedines habeat. Etenim cōuersio quidem a seipso in seipsum rect aut motus a seipso in aliud trāsitio est. Et iste quidem motus qui fit in cir-

culo nunquam fit in eisdem. Rectus autem sepe fit in eisdem. Is igitur motus qui semper in alio atq; alio fit: continue fieri potest. At isce continue fieri non potest: qui sepe fit in eisdem. Motibus enim oppositi: id quod mouetur simul moueatur necesse est. Quare fieri non potest vt aut in semicirculo quiq̄ aut in alia vlla circunferentia continue moueatur. Sepe enim in eisdē moueatur: & cōtrarijs mutationibus mutetur necesse est. Non enim coniūguntur hic principium atq; finis. Circuli autem coniunguntur: et hic est solus motus perfectus. Ex hac autem diuisione ptz fieri nō posse. Quo ceterorum motuū quisq̄ cōtinuus sit: accidit enim in vniuersis: vt per eadem quisq; fiat. Ut in alteratione per mediū ipsuz: & in motu qui quātitati accōmodatur per magnitudines medias: & in generatione corruptioneve: similiter. Nihil em̄ interest pauca quispiam: an plura faciat ea media in quibus est ipsa mutatio: & addat quid: an auferat. Fit enim vtroq; modo: vt per eadem sepe motus efficiatur. Ex his igitur patet: nec eos naturales bene sensisse: qui res vniuersas sensibiles inquiunt semper moueri. Nam motuum iam dictorum aliquo moueant: maximeq; secundū illos alterentur necesse est. Fluere enim inquiunt eas semper decrementaq; suscipere. Preterea generationem atq; corruptionem alterationem esse dicūt. Ratio vero nostra tunc dixit: nullo quicq̄ omnino motu preter conuersionem continue moueri posse. Quare nec alteratione nec accretione decretioneve. Hec igit̄ satis sint dicta: ad demōstrandū nullam infinitā esse mutationem aut continuā: preter ipsam solam cōuersionem. Ipsam autem cōuersionem lationum omniū esse primam: perspicuum inde fieri potest. Omnis enim latio: aut circularis est: aut recta: aut mixta: sicut et antea diximus. At hac quidem illas priores esse necesse est: ex illis enim constat vt ptz. Recta vō circularis est prior: est enim simplex perfectaq; magis: fieri igitur non potest: vt super infinita linea recta quicq̄ feratur. Nō est enim id in ratione rerum: quod hoc pacto dicitur infinitum: at neq; si esset moueretur quicq̄ omnino. Non enim id fit quod impossibile est. Impossibile autem est vt ptz transire quippiam infinitum. Ea vero latio que super finita recta linea fit si reflectatur cōposita erit pfecto duoq; motus: si non reflectatur imperfecta ac corruptibilis. At imperfecto perfectū et incorruptibile corruptibili natura prius esse & ratione atq; tempore constat. Hisce preterea motus: qui perpetuus esse potest: prior est eo: qui perpetuus esse nequit. At conuersione quidem perpetua esse potest. Ceterorū aūt motuum nullus perpetuus esse potest. Status enim fiat oportet: qui cum est: corruptus est iam ipse motus atq; euanuit. Atqui recte cum ratione que accidit: conuersionem vnū esse motū atq; continuum: & non eam lationem qua super recta linea pergitur. Huius enim principium et finis et medium definitum est: et vniuersa hec sunt in ipsa. Quo fit: vt id sit vnde incipiat quod mouetur: & id item ad quod perueniet: desinetq; moueri. In ipsis nanq; finibus quiescit id omne quod motu recto cietur: aut in eo ex quo incipit motu cieri: aut in eo ad quez accedit. Sed in circunferentia sunt hec: vt patet indefinita. Quod enim ipsius punctum finis potius rationem q̄ principij subit. Atq; enim quoduis punctorum principium est: & medium atq; finis: vt semper id quod mouetur in principio sit: et medio: atq; fine: et nunq̄ in vno tantum. Quapropter ipsa sphera mouetur: et aliquo modo quiescit. Eundē enim occupat locum. Causa autem est: hec omnia accidisse ipsi centro: nā principium est & medium magnitudinis atq; finis. Quare fit: vt quia hoc extra circunferentiam est: non sit id in quo quiescit id quod fertur quasi transierit. Semper enim circa medium sed nō ad vltimum fertur. Quia vero semper hoc manet: ideo totum ipsum continue partim quiescit: partim mouetur. Accidit aute hec conuersio: aut econtra conuersio motuum sit prima atq; mensura: quia nanq; motuum est

mensura ipsa cōuersio:ideo primus sit
ipsa motus necesse est:ipso enim primo
mensurantur. Et quia rursus prim⁹ est
& omnium motus:ideo ipsa mēsura est
ceterorū. Preterea vniformis etiā mo
tus sola cōuersio esse posset. Que nāq;
recto motu cientur:difformiter sane fe-
runtur. Discrepāt em̄ ptes motus pro
pinqua principio ab hisce ptib⁹ q̄ pro-
pinque sunt fini. Etem̄ vniuersa q̄ sua-
pte natura feruntur:quo magis ab eo
loco recedunt ex quo moueri ceperint
eo celerius moueri vidētur. At sola in
conuersione neq; principiū est: neq; fi
nis:quippe cum non sit in ipsa circūfe-
rētia quicq̄ tale:sed extra. At vero sen
tentie huius lationē inq̄ primū motuū
esse:testes sunt vniuersi q̄ mentionē mo
tus fecerunt. Principia em̄ ipsi⁹ hisce
tribuunt:q̄ motu istiusmodi cient. Se-
gregatio nanq; congregatiove motus
in loco sunt:hoc autē modo concordia
atq; discordia mouēt:altera nāq; ipsa-
rū segregat:altera ꝯgregat. Anaxago-
ras quoq; mētem q̄ mouit prius fecer-
nere dicit. Eadem & ij sentiunt:q̄ nullā
aliā talem cām ponunt:sʒ ob vacuū in
quiunt res moueri. Et hi naturā eo mo
tu qui loco accōmodat̄ moueri dicunt.
Motus enim qui fit ob vacuum latio
nimirum est:& vt in loco mot⁹ vt patet.
Ceterorum aūt motuū nullum ipsis in
esse primis:sed in hisce dūtaxat q̄ ꝯstāt
ex illis putāt. Accrescere enim hec de-
crescereq; ac alterari cōgregationē se-
gregationēq; subeuntibus indiuiduis
corporib⁹ dicūt:eadem & ij censent:qui
dēsitate raritateve gn̄ationē corruptio
nemve cōficiūt. Cōgregatione nāq; se
gregationeve hec vniuersa disponunt.
Accidit ad hec eorū q̄ sn̄ia:q̄ cām mo-
tus aīam faciūt. Id em̄ qd̄ seipsum mo
uet eorum que mouentur principiū esse
dicūt. Animal aūt oēq; aīans motu ad
locū accōmodato seipm mouet. Id pre
terea solū ꝓprie moueri dicimus:qd̄ eo
motu cietur qui ad locū accōmodatur.
Qd̄ si q̄spiā q̄escat q̄dē eodem in loco:
incrementa vero vel decrementa susci-
piat vel alteretur:id aliqua ex parte:et
nō absolute moueri dicere ꝯsueuimus.
Motum igitur omni in tempore sem-
per fuisse:semperq; fore:quod est prin
cipium perpetui motus. Quis preter-
ea primus est motus:& quis solus per-
petu⁹ esse potest:& id insuper quod pri
muʒ mouet immobile esse:satis iā hisce
que dicta sunt explicauimus.

Tractatus quarti.

Caput primum.

Hunc autem partib⁹ hoc va
care magnitudineq; nullā
prorsus habere necessariū
esse dicam⁹ ac demōstrem⁹
oportet:prius hisce difini
tis q̄ hāc sententiā añcedūt. Atq; horuʒ
vnū est hoc:fieri inq̄ nō posse:quo fini
tū q̄cq̄ tpe moueat infinito. Tria nāq;
esse in omni motu ꝯstat:id qd̄ mouetur
id qd̄ mouet:& tertiū ipm temp⁹. Atq;
aūt hec oīa infinita sunt:aut finita:aut
horū aliqua:vt duo:aut etiā vnuʒ. Sit
igitur A:quideʒ mouens:B:aūt id qd̄
mouetur:& tp̄s infinitum sit C. Pars
itaq; ipsius A:que quidem sit D:mo-
ueat partē aliquā ipsi⁹ B:sitq; illa ps
E:atq; patet:nō toto C:tpe ipsam mo
uere. In maiore nanq; maius nimiruʒ
mouet:quare fit vt tempus illud infini
tū non sit:designet̄ atq; sit F. Hoc igit
pacto addēs ipsi D: F
atq; E pti pte totū C
B:tandē & B:simi- D
liter totū ꝯsumāt tē A
pus aūt nunq̄:equa E
lē F:pti semꝑ aufe- B
rēs ptē:q̄ppe cū sit
vt est suppositū infinituʒ. Quare totū
A:mouens:totum B ipsum finito in
tempore. C. mouebit:fieri ergo nō pōt:
vt a finito quicq̄ infinito in tpe mouea
tur. Perspicuū igitur est:fieri nō posse
quo finitū quicq̄ tpe moueat infinito.
Fieri vero nō posse vt finita in magni
tudine vires sunt infinite:ex hisce sane
fuerit notū. Sint em̄ ee maiores semꝑ
vires que equale quid minore in tēpo-
re faciūt:ceu calefaciūt:aut dulcedine
afficiūt:aut proijciunt:oīnoq; mouēt.
Qd̄ cū ita sit:ab eo quoq; profecto qd̄
infinitū q̄dē est:infinitas aūt vires ha
bet:patiens q̄ppiā patiat̄:& magis q̄
ab alio patiat̄ necesse est:īfinite nāq; vi
res virib⁹ sūt maiores finitis. At nullū

esse tp̄s oīno pōt: q̄ vires ille mouerēt: nī si sit A: tp̄s quo vires infinite calefecerūt: vel pepulerūt: A: B: vero sit tēpus id ī quo finite q̄dā vires mouerūt: hisce viribus si maiores finitas vires semp̄ addidero: ad eas tandē vires p̄ueniā: q̄ mouere in A: tp̄e possunt. Finito nāq̄ cuiuis si finitū semp̄ addidero: oī quouis illud definito faciā maius: ꝛ si abstulero minꝰ idētidē faciā. Ergo tēpore in eodē aut equali finite ac infinite vires mouebūt: hoc aūt est impossibile: fieri ergo nō pōt: vt magnitudo finita vires habeat īfinitas. Neq̄ igit̄ fieri pōt: vt infinita in magnitudine finite sint vires: atq̄ q̄ q̄ fit vt minore in magnitudine plus virīū insit: multo tū maiores sunt in maiore.

A B

Sit itaq̄ magnitudo infinita A: B: atq̄ pars eius C: B: vires aliquas habet q̄bus D mouit aliquo in tēpore q̄d E F literis designetur. Si igit̄ ipsius C B duplā cepero magnitudinē: hac eīm nunc rōne vtamur: illa tp̄is ī dimidio q̄d est E G: idē D p̄fecto mouebit. Quod si hoc pacto sumpsero p̄tes: A B q̄dē magnitudinē nunq̄ transibo. Tēpore v̄o dato semp̄ accipiā minꝰ. Erunt ergo vires ipsius A B magnitudinis infinite. Oēs eīm finitas exuperant vires. Oīm aūt finitarū virīū tēpus etiā finitū eē necesse est. Nā si aliq̄ in tp̄e moueāt tante maiores minore in tp̄e q̄dē: at definito mouebūt cōuersione ꝯtra rōnis. Sūt aūt infinite vires p̄inde atq̄ multitudo magnitudoq̄ īfinita est ea: que multitudinem omnem magnitudinemq̄ exuperat definitam. Licet autem hoc idē sic et iā demōstrare. Accipiemus enim magnitudinis finite cuiuspiam potentiam aliquam

G
E F
C
A BD

generis eius potentie: q̄ in magnitudine est infinita: que finitam potentiam infinite magnitudinis metiet̄. Ex his igitur que dicta sunt p̄z fieri nō posse vt infinita in magnitudine vires sint infinite: aut in infinita finite. Sed de his q̄ ferūtur bene sese habet: aliquā p̄rio dubitationē afferre. Nā si oē q̄d mouet̄ ab aliquo moueat̄: quo pacto eoꝝ q̄ se ipsa mouēt ꝯtinue nōnulla mouentur eo quod mouerat non tangente vt corporum ea que proijciūtur. Quod si isce qui mouit: ꝛ aliquid aliud simul mouet vt aerem: qui quidē mouet subiens motum: simul mō p̄fecto fieri nequit: vt illa moueantur ipo primo nō tāgēte neq̄ mouente. Sed simul oīa moueant̄ rursusq̄ moueri tamen desinant. Cum id quod p̄rio mouet desinit mouere necesse est: ꝛ si perinde facit vt magnes veluti si mouet quod mouet. At enī hoc dicatur necesse est: id quod primū mouit facere: vt mouere etiā possit aut aer aut aqua: aut aliquid tale quod quidē est aptum mouere motumq̄ subire: sed non simul desinit mouere atq̄ moueri: sed desinit quidem moueri: cum is qui mouet moueri desinit. Est autē adhuc mouens. Quapropter mouetur alij herēs: vt in hoc eadem rō est. Desinit aūt cū mouēdi potētia minor fit ī eo quod heret. Penitus autem desinit: cū antecedens non vlterius mouēs fecerit: s̄ motum subiens solum. Hec aūt simul desinere: alterū mouere alterum moueri totumq̄ motum necesse est. Is igitur motus in hisce fit: q̄ nōnūq̄ moueri nōnūq̄ q̄escere possunt ꝛ nō ē cōtinuꝰ: s̄ apparet. Nam aut deinceps collocatorū aut tāgentiū est. Nō est. n. vnū mouēs sed plura: quorū aliud alij heret. Quocirca talis motus in aere fit et in aqua quē quidā antiperistasim eē dicūt. Impossibile aūt est alio mō soluere ea que dubitata sunt q̄ dicto mō: ipsa autem antiperistasis cuncta simul mouere moueriq̄ facit. Quare et desinunt simul. Nunc autem vnum q̄d cōtinue ab aliq̄ moueri videt̄: nō eīm ab eodē mouetur. Qm̄ aūt in hisce q̄ sunt ꝯtinuū esse motum necesse est. Hic vero est vnus: atq̄ vnum motum magnitudinis cuiuspiā eē necesse est. Nō eīm id mouetur: quod magnitudinis expers: ꝛ vnꝰ eē atq̄ ab vno: alioq̄n ꝯtinuꝰ nō erit: s̄ herēs aliꝰ alij atq̄ diuisus. Id quod mouet si vnū est: aut subiens motum mouet: aut immobile est. Si igitur mouetur simul sequatur ipsū atq̄ mutetur: ꝛ insuper ab aliq̄ moueat̄ oꝑz. Quare stabit̄ atq̄ ad

id accedeẽ qđ mouet ⁊ ẽ imobile. Hoc eñ non simul mutari necesse est: sed poterit semper mouere: naz hoc pacto mouere sine labore profecto est. Est hic motus aut solus aut maxime est vniformis. Id enim quod mouet nullam subit mutationem: id etiam quod ab illo mouetur: vt motus sit similis: non subeat mutationem oportet. Atqui illud aut i medio: aut in orbe esse necesse est. Hec eniz principia sunt. At ea que propinquissima sunt mouenti summa cuz celeritate mouentur. Talis autẽ est ipsius totus Illic igitur est id quod mouet. Existit aũt dubitatio si fieri possit vt quippiaz motũ subiẽs ɔtinue moueat: sꝫ nõ vt id qđ iterũ iterũq₃ pellit ex eo ɔtinue mouet qꝛ motus deinceps sunt. Aut enim ipm pellere vel trahere vel vtrũq₃ facere opꝫ: aut aliud aliudq₃ succedens: perinde atq₃ sit in hisce que ꝓijciuntur vt antea diximus si cum facile diuisibilis sit vel aqua vel aer alius semper mouet subiens motũ. At neutro modo motus vnus esse põt: sꝫ plures herẽtes erunt. Solus igitur is est continuus motus quo idquod est imobile mouet. Semp eñ siĺiter sese habens ⁊ ad quod mouetur siĺiter ⁊ continue sese habebit. His hoc pacto determinatis pꝫ impossibile eẽ primũ mouens atq₃ imobile magnitudinẽ illã hr̃e. Nam si habet: aut finitam aut ĩfinitã ipaz esse necesse est. At demõstratũ est prius in naturalib⁹ fieri nõ posse vt magnitudo sit infinita et nunc demonstrauimus finitam magnitudinẽ ĩfinitas vires habere nõ posse: ⁊ impossibile: insuper eẽ infinito ĩ tẽpore q̃cq̃ a magnitudine finita moueri. Primũ autem mouẽs eterno motu: ĩfinito q₃ tp̃e mouet. Pꝫ igitur ipm idiuisibile eẽ vacareq₃ partibus: ac magnitudinem nullam prorsus habere.

¶ Aristotelis de naturali auscultatione Liber Octauus ⁊ vltim⁹ finis Joã. Argiropylo interprete.

¶ Capitulum .xi.

ALiquis est motus hñs inceptionẽ et desinitionẽ: vt dictũ est: ⁊ aliquis motus ẽ carens ꝓncipio, ⁊ fine: vt motus celi. ¶ Ad qđ ostendendũ opꝫ ꝑus oñdere imobilitatẽ primi motoris a quo depẽdet eternitas mot⁹ celi. ¶ Et

iđ est ꝑmo notãdũ: ꝙ aliq̃d đꝛ moueri dupl̃r. s. ꝑ se ⁊ ꝑ
accñs. Illđ ꝑ se mouet qđ mouet nõ ad motum alicu- primum.
tus impertinẽtis: vt sor. ambulans ꝑ viã fm̃ bñplaci 8. phy. 27.
tũ suũ: seu graue vel leue quocũq₃ extrinseco secluso:
⁊ voco illa mobilia impertinẽtia: quorũ nullũ est ĩtri
secũ alteri: vt sortes ⁊ plato. Pertinẽtia aũt quorum
vnũ est intrinsecũ alteri. vt ɔpositũ ⁊ pars ei⁹. Id aũt
mouet ꝑ accñs qđ mouet ad motũ alicuius imperti-
nentis: vt exñs in naui ad motũ nauis. Et isto modo
mouetur forma ad motũ ꝑtis materialis: ex q̃ nulluz
eoꝝ est intrinsecũ alteri. ¶ Itẽ intelligendũ ꝙ aliq̃ñ
illud đꝛ moueri per se: qđ mouetur non in alio nec ad
motũ alicui⁹ extrinseci: vt totaliter cõpositũ natura- 5. phi. ꝑ
le. ⁊ sic nulla ꝑs ei⁹ mouetur ꝑ se: sicut non est ꝑ se. Il
lud aũt đꝛ moueri ꝑ accñs: qđ mouet ad motũ alteri⁹
⁊ sic q̃libet ꝑs compositi đꝛ moueri ꝑ accñs: nec est in
cõueniẽs totũ moueri ꝑ se ad motũ ꝑtis: et eꝫ ꝓut
in ꝑma ly ad: dicit ꝑncipiũ ꝑ qđ: in secũda dicit ꝑnci- Secundũ:
piũ qđ ⁊ pĩcipale. ✳ ¶ Scđo notãdũ ꝙ aliq̃d đꝛ mo ✳ ADDI
ueri ꝑ se dupl̃r. s. primo et non ꝑmo. Id mouetur ꝑ se TIO.
ꝑmo: qđ nõ mouet ꝑ aliud prius motũ. ⁊ sic pars ma- Na cõposi
terialis cõpositi ꝑ se ꝑmo mouet: qꝛ nõ ꝑ aliud prius tũ natura-
motũ al̃r eñ ꝓcederet in infinitũ. Illud aũt mouet liter moue
ꝑ se: nõ ꝑmo: qđ ꝑ se mouet: tñ ꝑ aliud pri⁹ motũ: vt to tur ad mo
tũ ɔpositũ. ¶ Ex quo sequit ꝙ ɔpositũ naturale mo- tũ formeã
uetur ꝑ se: ⁊ mouet ꝑ se: sꝫ nõ ꝑmo forma eñ substan q̃ per pnci
tialis ꝑmo mouet: ⁊ ꝑs materialis primo mouet: mo pi: ⁊ ꝑs cõ
do impossibile est ꝙ aliqua duo primo moueant: vel positi natu
primo moueant: scđm phm. viij. physicorum. ralis moue
¶ His ꝓmissis pono q̃tuor ɔclusiões de intẽtiõe phi tur (saltẽ ꝑ
vij. ⁊ viij. phy. Prima ɔclusio. Oẽ mouẽs seipm ꝑ se cõ accñs) ad
ponitur solũ ex duab⁹ ꝑtib⁹. quarũ vna est ꝑmũ mo- ad motum
uens. ⁊ reliq primo mota: ꝓbatur: nullũ tale põt ɔsti- toti⁹ tãq̃
tui ex trib⁹ ꝑtibus ꝑ se. igitur ⁊c. añs ꝓbat. nã sit ali- illđ qđ pnci
quod totũ. a. b. c. ⁊ argr̃ sic. a. moto. c. b. mouẽtur igit̃. palr ⁊ ꝑ se
c. nec primo mouet: nec prĩo mouetur. patet consequẽ mouetur.
tia: quia sublata parte primo mouente: aut prĩo mo- T. c. 42.
ta: totũ non mouetur. ¶ Scđa cõclusio. Necesse est oẽ ꝑ⁴ conclo.
qđ mouetur moueri ab alio. probatur. oẽ qđ mouet: t. c. ꝑ. 22.
aut mouetur ab intrinseco. aut ab extriseco. si mouet T. c. 42.
ab intrinseco mouetur ab alio: qꝛ a ꝑte illius. si ab ex et 40.
trinseco: iterum mouetur ab alio. ¶ Itẽ ĩpossibile est 2ª cõclo.
aliquid moueri a seipso ꝑmo. ergo ⁊c. añs ꝓbatur. oẽ 7. phy. 2.
qđ q̃escit ad quietẽ alterius: non mouetur a seipo pri
mo: sed mobile quiescit ad q̃etẽ ꝑtis. igitur illud non
mouetur a seipso ꝑmo. ⁊ ɔsequẽter nec aliud: si eñ for
ma mouetur: hoc nõ est a seipsa primo: quia mouet ꝑ
accñs ad motũ toti⁹: vel partis materialis: nec etiaz
materia mouetur a seipsa primo: quia non mouetur 3ª cõclo.
a seipsa: licet moueatur ꝑ se. ¶ Tertia ɔclusio ĩpossi- Cõ. 37.
bile est oẽ moueri ꝑ accidens: vel per se: ✳ ꝓbatur: ✳ ADDI
q̃ñcũq₃ aliq̃ duo inuicẽ cõiungũtur: ⁊ vnũ põt reperi- TIO.
ri sine alio. etiam aliud sine alio sed mouere ⁊ moue cuiusmodi
ri inuicem vniũtur: quia idẽ mouetur ⁊ mouet ⁊ repe ẽ ꝑmũ mo
ritur aliq̃d qđ mouetur: et aliq̃d qđ nõ mouet: vt ma- uẽs: qđ nõ
teria prima. igitur repitur aliquid quod mouet ⁊ nõ mouet: ig̃
mouetur. modo bñ sequit. hoc nõ mouetur. igitur nõ tur nõ mo
mouetur ꝑ accñs: nec ꝑ se. ¶ Quarta cõclusio. In mo- uetur per
uẽtibus et motis est deuenire ad primũ motorẽ non accñs: nec
motũ: ꝓbatur: oẽ qđ mouet: mouet ab alio: sed nõ: con per se.
tingit ꝓcedere in infinitũ in mouentib⁹ ⁊ motis: igit̃
est dare vnum primum motorem nõ motũ. ¶ Ex istis 4ª cõclo.
sequitur ꝙ necesse est deuenire ad motorem oĩno im
mobilẽ: ex q̃ nõ põt ꝓcedi in infinitũ in mouẽtibus et T. c. 46.
motis. Unde arguitur sic. Necessario deuenit ad pri T. c. 46.
mũ motũ: ig̃ illud mouet ab imobili: pꝫ ɔña. qꝛ si mo
uetur. scꝫ ab altero mobili: illud nõ esset primũ motũ.

Contra predicta argr̃. ⁊ ꝑmo cõtra primã cõclusionẽ, ꝓbando ꝙ aliq̃d ꝑ se mouetur a seipso ⁊ nõ diuiditur in partẽ ꝑmo mouẽtẽ ⁊ ꝑtem ꝑmo motã: qꝛ intellectus est hmõi: cũ nõ hẽat ꝑtes. Deĩn q̃ñ mouetur graue deorsum: nõ videtur aliqua ꝑs primo mouens nec aliqua primo mota: quia quacunq₃ data illa hꝫ partem pri⁹ mouẽtem: vel pri⁹ motã. ¶ Secundo arguitur cõtra scđam ɔclusionẽ: ꝑ

Primum.

secundum.

dando ꝙ nō omne quod mouetur: mouet̄ ab aliquo:
q̄ꝛ voluntas nō videtur moueri ab aliq̄: nec lapis pro-
iectus post separationē a ꝓiciēte: q̄ꝛ nec a materia:
nec a forma: cū sit motus violētꝰ. ¶ Itē mare influxu
⁊ refluxu nō videtur moueri ab alio: q̄ꝛ nō a materia
sua: nec a forma: cū motus deorsum sit motꝰ natura-
Tertiū. lis eius. ¶ Tertio arguit̄ sic/contra ꝓbationē tertie
ꝯclusionis: q̄ꝛ substātia ⁊ accidēs inuicē vniunt̄: ⁊ pōt
reperiri substātia sine accidēte: ⁊ tn̄ non pōt reperiri
8.Phy.37. accidēs sine substātia. ¶ Itē arguit̄/materia ⁊ forma
inuicem vniunt̄: ⁊ pōt reperiri forma sine materia: vt
intelligētia abstracta: ⁊ tn̄ nō potest īueniri materia
sine forma: igit̄ pariformiter pōt reperiri motū non
mouēs: ⁊ nō mouens q̄n moueat̄: ⁊ hoc per se vel per
accidēs. Unde arguit̄ sic de p̄mo motore. Primꝰ mo-
T.c.84. tor est i circūferētia p̄mi mobilis: s̄m Ph̄m. viij. Phy.
T.c.20. igit̄ mouet̄ saltē per accidēs ad motū illius. ptz ꝯn̄a:
quia moto aliq̄ mouent̄ oīa que in eo sunt. iiij. Phy.
Quartū ¶ Quarto arguit̄ ꝙ in mouētibꝰ ⁊ motis sit ꝓcedere
in infinitū: q̄ꝛ in generatis ⁊ generātibꝰ ꝓcederet̄ in
infinitū: eo ꝙ sortes generabat̄ a patre suo: ⁊ iterum
pater ab alio: ⁊ sic in infinitū. Similiter cū aliq̄d alte
ratur ab extrinseco: vna pars aliā alterat: ⁊ illa alte-
ratur ab alia: ⁊ sic in infinitū: ex quo quodlibet conti-
nuum est diuisibile in infinitum.

Ad primū **Ad primū** dicit̄ ꝙ intellectus nō ꝓprie mo
uetur: tn̄ diuidit̄ in partē per se
mouētē que est intellectꝰ agēs: ⁊ in partē per se motā
que est intellectꝰ possibilis: ⁊ iste partes nō dicuntur
essentiales respectu ipsiꝰ intellectꝰ: sed solū potētia-
T.c.13. les: vt colligit̄ a Pho. ij. de aīa. Deinde dico ꝙ q̄n gra
ue mouet̄ deorsum. pars p̄mo mouēs est tota forma:
⁊ p̄mo mota est altera materialis pars: ⁊ nego ꝙ aliq̄
pars forme priꝰ moueat q̄̄ tota forma: immo posteriꝰ:
⁊ per accidēs ratione totiꝰ forme. Sil'r tota materia
primo mouet̄: partes aūt eiꝰ mouent̄ posteriꝰ: ⁊ per
Ad scdm accidēs. ¶ Ad scdm dico/ꝙ volūtas mouet̄ ab appe
tibili: sicut intellectꝰ ab intelligibili: ⁊ lapis mouet̄ a
virtute impssa a motore extrinseco post separationē
a ꝓiciēte: mare aūt fluit ⁊ refluit virtute lune: vnde
sicut magnes attrahēdo ferrū mouet ipsum s̄m oēm
positionis differentiā: ita luna hz virtutē attractiuā
vel attrahēdi mare per fluxū ⁊ refluxū: cum eñ fuerit
in oriente trahit mare versus oriens: ⁊ cum fuerit in
occidēte v̄sus occidēs. Cū autem est in pūcto medio
Ad tertiū. firmamēti quiescit mare. ¶ Ad tertiū dico ꝙ illa ꝓpo
8.phy.37. sitio est sic intelligēda. Q̄ncūq3 duo inuicē vniuntur
inequaliter: si impfectiꝰ pōt reperiri sine pfectiori: a
fortiori ⁊ pfectiꝰ sine minꝰ pfectio: ideo si posset repe-
riri accidēs sine subiecto ⁊ a fortiori subiectū sine ac-
cidēte. Cū igit̄ perfectiꝰ sit mouere q̄̄ moueri: ⁊ pōt
reperiri moueri sine mouere: a fortiori pōt reperiri
mouere sine moueri: ita ꝙ aliq̄d mouet ⁊ nō mouet̄.
Et si dicit̄ de p̄io motore ꝙ mouet̄ ad motū celi: hoc
negēt. Et ad ꝓbationē dico: ꝙ Ph̄s intelligit illam
ꝓpōnem de eo qd̄ est in alio: tāq3 pars preexistēs vel
Ad q̄rtum forma inherēs aut informās: modo primꝰ motor nō
est pars celi: nec forma informās vel inherēs: s3 solū
7.phy.3. forma p̄sens ⁊ indistās. ¶ Ad quartū dicit̄ ꝙ cū Ph̄s
dicit. In mouētibꝰ ⁊ motis nō est ꝓcedere in infinitū
intelligit̄ de motis ⁊ mouētibꝰ simul existētibus: ⁊ in
actu separato: modo l3 oēm motum p̄cesserūt infiniti
motores moti: illi nō fuerunt simul: deinde l3 infiniti
sint simul motores moti: illi tn̄ nō sunt in actu sepa-
rati: motores igit̄ moti actu separati ⁊ simul existen-
tes sunt solū infiniti: ⁊ de his loq̄tur Ph̄s: quare argu
menta non procedunt: quare ⁊c. ¶ Caput. xlj.

T.c.8. ternitatē autem motꝰ ꝯse-
Phy 2d.17. quēter restat ostē
Primū. dere ex intētione Phi. viij. Phys. ¶ Ubi
T.c.4. notandū est p̄mo s̄m Ph̄m ꝙ oīs motꝰ
p̄supponit mobile: ex quo motꝰ est actꝰ
entis i potētia s3 ꝙ i potētia ⁊ acq̄sitio
partis post partē: ⁊ ꝙ illud sit verū potest in singulis
motibꝰ demōstrari: sc3 in motu locali, augmētatiōis:
alterationis: diminutionis: alterationis: ⁊ nō solum
motus presupponit mobile: immo ⁊ mouens. Nam
cōbustio sicut presupponit cōbustibile: ita presuppo-
nit combustiuū: ⁊ augmētatio non solū presupponit
augmētabile: sed etiā augmentatiuū. ¶ Scd̄o notā- Scdm;
dum ex intētione Phi ibidem: ꝙ si nō semper fuisset
motus: sed aliq̄n incepisset anteq3 fuisset aliq̄s motꝰ:
hoc pōt quadrupliciter imaginari. Primo modo ꝙ
primꝰ motor: ⁊ primū mobile simul incepissent. Se-
cundo modo ꝙ primū mobile eternaliter fuisset: ⁊ ꝙ
primꝰ motor de nouo incepisset: ⁊ tunc etiā incepisset
primꝰ motus. Tertio modo ꝙ primꝰ motor eternal'r
fuisset: ⁊ primū mobile de nouo incepisset: ⁊ ꝙ tūc in-
cepisset motꝰ. quarto modo ꝙ tam primus motor q̄̄
primū mobile eternaliter fuisset: ⁊ ꝙ priꝰ motio non
eternaliter mouisset: s3 aliq̄n incepisset mouere post
quietē infinitā primi mobilis. ¶ His p̄missis pono Pria ꝯclo;
quatuor ꝯclusiones cū suis ꝓbationibꝰ: ex intētione
Phi. viij. Physi. quarū prima est ista. Impossibile est
primū mobile vel p̄mū motorē aliq̄n habuisse initiū
per inceptionē. Prima pars ꝓbat̄: nam si primū mo-
bile incipit esse: aut igit̄ mobile habuit esse ex nihilo.
Aut ex aliquo. Non ex nihilo: q̄ꝛ hoc oēs Phi abhor- T.c.5.
rent di. Omne qd̄ fit fieri ex aliquo p̄supposito sub- T.c.39.
iecto. j. Physi. Si ex aliquo igit̄ id prefuit ante primū
mobile: ⁊ per ꝯn̄s p̄mū mobile assignatū nō est primū
mobile. Scd̄a pars ꝓbat̄: nam si primꝰ motor incipit
esse: igit̄ p̄supponit aliquē motorē: ⁊ per ꝯn̄s nō est pri
mus motor. ¶ Scd̄a ꝯclusio. Impossibile est primum Scd̄a ꝯclo;
mobile ⁊ primū motorē eternaliter fuisse: ⁊ motū pri-
mi mobilis habuisse initiū per inceptionē. ꝓbatur: T.c.7.⁊.9;
nam ante motū p̄mi mobilis vel primū mobile quie
uisset naturaliter vel violēter non potest dici primū:
q̄ꝛ nō moueret̄ violēter: nec secūdū: quia nullū violētū
perpetuū: ⁊ ex alio: q̄ꝛ ante quietē violentā fuit mo-
tus naturalis: igit̄ iste nō fuisset primꝰ motus simpli
citer. Item si eternaliter primꝰ motor nō mouit: igit̄
habuit impedimentū qd̄ oportuit amouere: vel indi
guit aliquo instrumēto qd̄ postea habuit: sed nō po-
tuit amoueri impedimētū: nec applicari instrumētū
sine motu: igitur ante motū datum processit motus.
¶ Tertia cōclusio. Necesse est tēpus esse eternū: tam Tertia cō
a parte ante q̄̄ a parte post. ꝓbatur: nam si tempus clusio.
aliquādo incipit esse: ita ꝙ nūq3 fuit tēpus: igit̄ priꝰ T.c.10.
fuit nō esse tēporis q̄̄ esse: sed priꝰ ⁊ posteriꝰ sunt dif-
ferētie tēporis: igit̄ tēpus fuit anteq3 esset tēpus: qd̄
est impossibile. ¶ Itē si tēpus incepit esse: igit̄ in ali- T.c.11.
quo instāti: sed omne instās est principiū futuri ⁊ fi-
nis preteriti: igitur ante tēpus datū fuit tēpus: ⁊ per
ꝯn̄s nūq3 incepit esse tēpus simpl'r. ¶ Cōsimiliter po
test argui ꝙ nūq3 simpl'r desinet esse tēpꝰ. ¶ Quarta Quarta cō
cōclusio. Necesse est motū esse eternū a parte ante: ⁊ clusio.
a parte post. patet: quia tēpus est passio motꝰ: sed ne
cesse est tēpus esse eternū: igitur ⁊ motū. Item si ali-
quando incepit esse motus simpliciter aut igit̄: quia
mobile primū incepit esse: aut quia primꝰ motor ince
pit esse: aut quia post infinitā quietē primꝰ motor in-
cepit mouere primū mobile: sed nō pōt dari aliquod
illoꝝ ex prima ⁊ secūda cōclusionibꝰ ⁊c. ¶ Ex p̄dictis Correlariū
sequitur primo ꝙ necesse est mundū esse eternū tam a
parte ante q̄̄ a parte post: q̄ꝛ nō potest esse tēpus vel
motus sine mobili ⁊ motore: sed hec non possunt esse
sine mūdo: igit̄ ⁊c. ¶ Secūdo sequitur ꝙ necesse est ali- Correlariū
quem effectū esse eternū tam a parte ante q̄̄ a parte
post. ptz: quia motꝰ ⁊ tempus sunt effectus primi mo
bilis ⁊ primi motoris: sed hec sunt eterna tam a par-
te ante q̄̄ a parte post: igitur ⁊c.

Contra predicta arguit̄: ⁊ p̄mo cōtra eterni- Primum
tatem tēporis sic. Quodlibet instās
preteritū aliq̄n fuit futurū: igit̄ totū tēpus preteritū
aliq̄n fuit futurū: ⁊ per ꝯn̄s aliq̄n fuit ita ꝙ nullū tp̄s
erat: antecedēs est notū ex suis exponētibus. ⁊ ꝓbat̄
ꝯn̄a: nam si quodlibet instās preteritū aliq̄n fuit fu-
turū: igitur tunc non fuit aliquod instās preteritū: et
per ꝯn̄s tūc nō fuit aliquod tēpus. ¶ Secūdo arguit̄

cōtra eternitatē motus sic. Nihil est eternū quod est
finitū ex vtraq͛ parte:sed mot⁹ primi mobilis est hu-
iusmodi:igit̄ ⁊c. maior ptȝ de se:⁊ minor est Philo.v.
c.3.et.7 Physi.di.ꝙ oīs mot⁹ est ab aliquo in aliq̄d:⁊ per ꝯn̄s
est finitus ex vtraq͛ parte. ¶Itē si totus motus pre-
teritus est pertrāsit⁹:igit̄ totus mot⁹ futurus potest
esse pertrāsit⁹:igit̄ nullus mot⁹ est infinit⁹ ⁊ eternus:
ptȝ ꝯn̄a:quia infinitū nō pōt pertrāsiri:p̄ma ꝯn̄a ptȝ:
ertiū. quia si duarū magnitudinū equaliū vna potest esse
.physi. pertrāsita:altera pōt esse pertransita. ¶Tertio ar-
8. guit̄ ꝙ nō sit etern⁹ a parte post per diffinitionē mo-
tus Cōmen.que est ista. Mot⁹ est acq̄sitio partis post
partē termini ad quē tendit res mota:igit̄ mot⁹ celi
est ad aliquē terminū ad quem:⁊ per ꝯn̄s est finit⁹ a
parte post. ¶Et cōfirmat̄ mot⁹ prim⁹: aut est ꝓpter
finē:aut nō:si nō:igit̄ est casualis ⁊ nō per se inten⁹ ab
T.c.44. agēte:qḋ est cōtra Phm.ij. Phy. Si ꝓpter finē aut igi
tur ille finis pōt haberi vel nō:si nō:igit̄ finis est fru-
stra ⁊ vanus:si sic igit̄ habito illo fine cessabit mot⁹.
Quartū. ¶Quarto arguit̄ ꝙ mūdus nō sit etern⁹: q͛ omē cō-
positū ex materia ⁊ forma aliqn̄ corrumpet̄.j.celi.sed
Cōmē.20. mūdus est hmōi:igit̄ non est eternus a parte post.et
Cō.52. arguit̄ ꝙ nec a parte ante:q͛ tūc species forēt eterne
T.c.20. a parte ante:⁊ per ꝯn̄s īfiniti hoīes fuissent:sed cuius
T.c.30. libet hoīs fuit aīa incorruptibilis.iij.de aīa:igit̄ iam
T.c.48. infinite aīe sunt:⁊ per ꝯn̄s iam est infinit⁹ numer⁹ ali
quorū separatorū inuicē:qḋ est cōtra Phm:et.j.celi.
Ad primū. **Ad primū** negēt ꝯn̄a:et ad ꝓbationē iterū
negetur ꝯn̄a:q͛ arguit̄ a termi-
no stante cōfuse tm̄ ad terminū stantē discrete seu a
superiori ad suū inferius affirmatiue:q͛ ly aliqn̄ stat
ꝯfuse tm̄ in antecedēte ⁊ in ꝯsequēte:ly tūc stat discre
te:sicut nō seq̄tur:omne aīal fuit aliqn̄:igit̄ omē aīal
Ad scḋm. fuit tunc antecedēs em̄ est verū et ꝯn̄s falsum. ¶Ad
secūdū dicit̄ ꝙ motū esse a termino in terminū est du
pliciter:scȝ ꝯm se totū ⁊ ꝯm partē. primo modo nō est
verū:omē motū esse ex aliquo in aliq̄d:sed bene scḋo
modo:⁊ sic intelligit Phs. ¶Et ad ꝯfirmationē dicit̄
5. physi.13. ꝙ infinitū ea parte qua est infinitū non pōt esse per-
et.7. transitū:sed bene ea parte qua est finitū. Ideo mot⁹
p̄teritus est pertrāsit⁹:q͛ est finit⁹ a parte post:sed q͛
mot⁹ futur⁹ nō est finit⁹ a parte post:ideo talis non
pōt esse pertrāsit⁹. Et ad rōnem duarū magnitudinū
equaliū si vna pōt esse pertrāsita ⁊ reliqua: cōcedo:sȝ
Ad tertiū. nulla duo infinita sunt equalia:vt alīs ostendā. ¶Ad
tertiū respōdet̄ sicut ad scḋm:q͛ oīs mot⁹ est ad ter-
minū ad quem rōne toti⁹ vel partis:⁊ sic est de motu
eterno:q͛ ille nō est ad terminū ad quē ꝯm se totum:
sed ꝯm partē:scȝ qui est de oriēte in occidēs. ¶Et cū
2.C.20. querit̄ vtrū mot⁹ prim⁹ sit ꝓpter finē vel nō dicit̄ ꝙ
sic:sed primaria intētione nō est ꝓpter aliquē finem
T.c.36. acquirendū:ꝯm Comen.xij. Meta.di.ꝙ aliqs motus
est ꝓpter aliquē finē acq̄rendū:⁊ aliq͛ mot⁹ est pro-
pter aliquē habitū ꝯseruandū:vnde hō aliqn̄ ambu-
lat ꝓpter sanitatē habitā ꝯseruandā:⁊ hoc modo in-
telligētie mouētes celum mouēt ꝓpter perfectiones
quas habēt ad ꝯseruādas:nō vt perfectiones acqui-
T.c.55. rant:per hec enim ꝙ mouēt celū sunt cause hoꝝ infe
riorū:⁊ hec est perfectionis in eis. ¶Ista aūt ꝓposi-
tio Phi.j.de generatione:habito fine cessat mot⁹:in-
telligit̄ de motu qui est ꝓpter perfectionē acq̄rendā:
Ad quartū ⁊ nō de motu qui solū est ꝓpter perfectionē ꝯseruādā
Cō.p̄mo.c. quare ⁊c. ¶Ad quartū dicit̄ ꝙ nō omne compositū ex
16. materia ⁊ forma aliqn̄ corrumpet̄. Et ad Phm dicit̄
ꝙ loq̄tur de materia cui annexa est priuatio: ⁊ que
est potētia ad esse:modo celū qui est p̄ncipalior pars
mūdi nō habet talē materiā. Deinde cōcedo ꝙ spe-
cies sunt eterne:⁊ ꝙ infiniti hoīes fuerūt:⁊ cuiuslibet
Cōmē.5. hoīs aīa fuit incorruptibilis. Sed ex hoc nō seq̄tur ꝙ
iam sint infinite:q͛ vnicus est intellect⁹ in oībus ho-
minib⁹ ꝯm Phm et Cōmentatorē in tertio de anima.
Deo gratias. Amen.

¶Expleto libro Physicorum/qui est prima pars istius summe. Incipit secunda pars que correspondet libro de celo.

¶Caput primum.

Ciētia naturalis fere plurima circa corpora:magnitudines: atq͛ horum affectus: motusve:⁊ insuper circa principia:que sunt substantie talis:versari videtur. Eorum enī que natura sunt:alia sunt corpora:magnitudinesve:alia corpora ac magnitudinē habēt: alia principia habentiū sunt. Continuū igitur est:qḋ in diuisibilia semper diuisibile est. Corpus aūt est:quod est diuisibile omni ex parte. At magnitudinis ea quidē que ad vnū est diuisibilis:linea est. Ea vero que ad duo sup̄ficies:at ea que ad tria est corpus. Atq͛ preter has nulla alia prorsus est magnitudo:ꝓpterea quod ipsa tria oīa sunt:⁊ ter ipsum omni ex parte:nā vt Pytagorici etiā inquiunt ipsum omne:ac oīa trib⁹ sunt definita: finis em̄ mediū:atq͛ principiū ipsi⁹ oīs numerū habēt:hec aūt trinitas. Quapropter hoc a natura numero sumpto: perinde atq͛ quadā illi⁹ lege:⁊ in deoꝝ sacrificiis celebrādis vti solem⁹. Assignamus insuper ⁊ appellationes: hoc modo:duo enim ambo dicim⁹:⁊ duos ambos:atq͛ vtrosq͛ nō oēs:at de trib⁹ hanc appellationē dicim⁹ primo. Hec autem ita dicim⁹:quia seq̄mur vti diximus ipsam sic ꝓficiscētē naturā. Quare cum oīa:omne atq͛ perfectum inter sese nō differāt forma:nisi materia tm̄: est hisce de q̄bus dicunt̄. Corpus profecto:magnitudinū solū perfectū erit:solum enim istis trib⁹ est definitū:hoc autem est omne:atq͛ cū sit trib⁹ ex partibus diuisibile:omī ex parte:atq͛ oīno est diuisibile. Ceterarū autē magnitudinū altera ad vnū: altera ad duo est diuisibilis:nam vt numerū subeūt:sic ⁊ diuisiōis ꝯtinuariōisve participes sunt: alia enim ad vnum cōtinua est : alia ad

duo:omn

*ADDITIO. Uniuersũ perfectũ esse necesse est: nam vnumquodque particulariũ corporũ perfectũ est: oẽs enim dimẽsiões hz: q̃ tactu vnũquodque ad primũ vniuersũ ↄsti tuunt vnũ: cui⁹ ea ipse sunt partes. Est igitur vniuersũ perfectum: vt pote quod omnia sub alio tũ ↄplectatur perfectiones: dictũ non ab re vniuersũ: quod oia ĩ ipso versentur.

duo omni ex parte: atque oino est talis. Que igitur magnitudinũ sunt diuisibiles: ee cõtinue quoque sunt. At si oẽs quoque continue diuisibiles sint: nondũ ex hisce que nunc diximus patet. Verũ illud emersit: in aliud inquam genus e corpore migrationẽ nõ esse: vt ex longitudine in superficiẽ: ⁊ ex superficie fit in corpus. Non enim talis pfecto magnitudo perfecta erit: fiat enim egressio ratione defectionis necesse est. At perfectũ defectionẽ habere negãt. Est enim omni ex parte: eorum igitur corporũ que partis subeunt formã: tale est vnũquodque per rationẽ: oẽs enim habẽt dimensiones. Attamen ad id qd̃ est propinquũ tactu est definitum: iccirco corporum vnũquodque multa quodãmodo est. Ipsum autem omne ac vniuersum * cuius hec sunt partes perfectũ esse necesse est: ⁊ omni ex parte atque omnino vt nomen ipsum significat: ⁊ nõ partim esse partim non esse.

¶ Caput primum de celo ⁊ mundo.

Primum. T.c.56.5. me.16. Cõ.6.

Finita parte prima in qua de motu agitur in cõi: iam ad motus speciales descendẽs: iuxta processum Aristo. de motu locali qui est primus motuũ: pars hec secũda suum deducet sermonem. ¶ Et ideo primitus est notandũ s̃m doctrinam phy. viij. physi. q' prius dicitur dupl'r. s̃m naturã: perfectionẽ ⁊ temp⁹. Prius secũdũ naturã dicit̃ esse id quod põt esse sine alio: non ecõtra: ⁊ sic vnum est prius duob⁹: secũdum Cõmen. qi duob⁹ existentibus vnũ est: ⁊ non ecõtra. Prius perfectione dr̃ esse illud qd̃ est altero pfectius: ⁊ sic mixta dicunt̃ priora elemẽtis: sed non primo modo. Sed illud est prius tẽpore qd̃ excedit illud secũdũ aliquod tẽpus: ⁊ sic pater est prior filio: sz nõ scd̃o modo: quia cum sint eiusdẽ spẽi specialissime: etiaz sunt eiusdẽ perfectionis essentialis.

Secundũ T.c.57.

¶ Secũdo notandũ: iuxta doctrinã phi. ibidẽ: q' in motib⁹ est ordo prioritatis. et posterioritatis: eo q' augmẽtatio p̃supponit alterationẽ: ex alteratio p̃supponit motum localem. Nam id s quo aliud auget̃ sz alimentũ est in principio dissimile: ⁊ in fine cõuersum in naturã alteri est simile: ⁊ econuerso: in diminutiõe. Quod autem aufert̃ ab aliquo in p̃ncipis est simile ⁊ in fine dissimile: sz a similitudine ad dissilitudinẽ: nec a dissimilitudine ad similitudinẽ fit trãsubstãtiatio: nisi per alterationẽ p̃cedentẽ: igitur omnẽ motũ ad quantitatẽ precedit alteratio: deinde, si aliquid alteret̃: oportet q' ibi sit alterans faciens in actu preexistens in potentia: vt qd̃ fuit in potẽtia calidũ faciat in actu calidũ: sed certuz est q' alterans non semper alterat: ergo oportet alterans aliqñ appropinquari alterabili: sed appropinquatio non fit sine motu locali: igit̃ alteratio presupponit motũ localem: ⁊ ↄsequenter gñatio ⁊ corruptio presupponũt illum: qi generatio ⁊ corruptio fieri nõ p̃nt sine alteratione precuia.

P'ria ↄclo. T.c.73.⁊ 74.

¶ His visis pono q̃tuor ↄclusiones: quarũ prima est ista de intẽtione phi. viij. physico. cuz suis probationibus. ¶ Prima conclusio. Nullus alius motus a motu locali est cõtinuus perpetuus: probatur sic: nullus motus existens inter contraria est continuus ⁊ perpetuus: sed omnis motus alius a motu locali est huiusmodi: igitur maior patet: quia omnis talis motus inter contraria claudit̃ terminis: ⁊ per consequens est finitus ⁊ nõ perpetu⁹ minor vero est nota inductiue: eo q' omis talis est de contrario in contrarium: s̃m ph̃m. v. physi. etiam est ostẽsum in prima parte huius.

T.c.26. Scd̃a ↄclo. T.c.76.

¶ Secũda conclusio. Nullus motus alius a motu circulari est continuus et perpetuus: probatur: nullus localis recte, nec mixtus ex recto ⁊ circulari potest esse continuus ⁊ perpetuus igitur a fortiori, nec aliquis alius.

T.c.64. et 67.

Prima pars antecedẽtis probat̃: null⁹ motus rectus põt esse perpetuus, nisi sit reflexus: sz null⁹ motus reflex⁹ potest esse continuus: vt probatum est in libro primo: igitur nullus motus rectus potest esse cõtinus ⁊ perpetu⁹. Et ex hoc sequit̃ veritas scd̃e partis antecedẽtis: qr si duo mot⁹ recti ⁊ reflexi nõ possunt ↄtinuari: per idem nec duo quorũ vn⁹ est rect⁹: ⁊ alter circularis.

Tertia cõclusio. T.c.73.

¶ Tertia ↄclusio. Possibile est motum circularem esse perpetuum ⁊ semper cõtinuum: p̃batur: illud est possibile ad quod non sequitur aliquod impossibile: sz ad motum circularem esse perpetuũ et semper cõtinuuz nõ sequitur aliquod impossibile: igitur illud est possibile: minor probatur per hoc: quia in motu circulari semper seruatur idem ordo partium mobilis qui nõ seruatur motu in recto. ¶ Item si aliquod inconueniens sequeretur maxime esset q' idem moueret̃ motibus contrariis: sed hoc non sequitur: qi cõtrarietas motuum localium attenditur penes lineã rectã ⁊ penes terminos cõtrarios: ⁊ potest fieri per eãdem viã sed hec non reperiuntur in motu circulari: quare ⁊c.

Quarta cõclusio.

¶ Quarta conclusio. Motus localis est primus motuũ prioritate nature ⁊ prioritate tp̃is ⁊ prioritate pfectionis. Prima pars arguitur. Perptuum est prius non perpetuo prioritate nature: sed mot⁹ localis est perpetuus: alij autẽ non sunt perpetui: cũ sint discontinui: igitur: ⁊c.

T.c.56. T.c.68.

Secunda pars arguitur eodẽ modo. Sed tertia sic ostẽditur. primo: qi posterius via gñationis est prius via perfectionis: sz motus localis est hmõi: vt patet ĩ animalib⁹: igit̃: ⁊c.

Secũda

Secũdo id qd̃ paucioribus attribuit̃ pfectius est: sed motus localis paucioribus attribuit̃ q̃ alij motus: quia nõ plantis nec alijs animalib⁹ imperfectissimis: igit̃ ⁊c.

Tertio T.c.59.

Tertio ille motus est perfectior q̃ nõ abijcit de substãtia: sz solus mot⁹ localis est hmõi: igit̃ ⁊c.

Quarto.

Quarto: ille motus est perfectior q̃ cõpetit pfectiori corpori: sz mot⁹ localis est talis: qr ↄpetit corpori celesti. ¶ Ex p̃dictis sequit̃ q' solus mot⁹ localis circularis est simpl'r prim⁹ motuũ quslibet illarũ triũ p̃oritatũ: prz: qi solus ille est perpetuus ⁊ semper cõtinuus: vt patet.

Primum.

Contra quartam cõclusionẽ arguit̃: ⁊ primo q' motus localis nõ est prim⁹ prioritate nature: qi sicut in aliquo reperitur mot⁹ localis sine motu alterationis: ita ecõtra aliqñ reperitur motus alterationis sine motu locali: vt in aqua seipsam reducente ad frigiditatem.

Secundũ T.c.17. T.c.55.

¶ Scd̃o arguitur q' non sit prim⁹ prioritate temporis: quia gñatio est eterna. j. ⁊. ij. de gñatione: igitur alteratio est eterna: patet cõsequẽtia: cum generatio presupponat alterationem: sed nihil est prius eterno prioritate temporis: igit̃ ⁊c.

Tertiũ

¶ Tertio arguit̃: q' nõ sit prior prioritate pfectiõis: eo q' ille mot⁹ est perfectior qui est ad perfectiorẽ terminũ: sed alij motus a motu locali sunt hmõi: igit̃ ⁊c.

T.c.4.⁊ 48.

maior patet. v. phy. c. vbi Ph̃s vult q' motus specificetur a termino: minor aũt declarat̃: eo q' augmentatio est ad quãtitatẽ: alteratio ad qualitatem: generatio ad substantiam: ⁊ motus localis ad vbi: modo certum est q' vbi: cũ sit quidã respectus non est tãte perfectionis: sicut substantia quãtitas ⁊ qualitas: q̃ sunt absoluta.

Quartũ

¶ Quarto arguit̃: q' mot⁹ circularis nõ sit prior recto: qr linea recta est prior linea circulari: igit̃ motus rectus est prior circulari: patet consequentia: quia motus rectus mensurat̃ penes lineã rectã ⁊ circularis penes lineã circularẽ: antecedens arguit̃: eo q' mensura' est prior mensurato. x. metaph. sed linea recta est mensura linee circularis: quia circulus men

suratur per dyametrum eius: igitur &c.

Ad primū. **Ad primū** dicitur q̄ licet in aliquo sit motus alterationis in quo pro tūc non sit motus localis: tamen in eodem vel in aliquo alio prius fuit motus localis: si enim aqua se reducat ad frigiditatem: igitur primo fuit calida: igitur prius mouebatur localiter aliquod alterans: vel ecōtra: potest tamē dici: q̄ dum aqua se reducit mouet localiter: q̄ dum se reducit frigescit: & dum frigescit cōdensatur: et dum condēsatur mouetur localiter: quia partes continue ppinquius iacent: igitur &c.

Ad secūm. ¶ Ad secundū nego q̄ generatio sit eterna: quia quacūq̄ generatione capta: illa non est eterna cum sit a termino a quo ad terminū ad quē. Et ad Phm dicitur q̄ intellexit eam isto modo: eternaliter fuit generatio: nullus enim diceret q̄ aliquis homo sit etern⁹: sed bene eternaliter fuit aliquis homo: igitur &c.

...ge. 17. ...2. ct. 55.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dicitur q̄ licet denominatio & specificatio motus sit a termino ad quem: nō tamen nobilitas & perfectio est generaliter ab illo termino: vnde perfectio augmētationis & alterationis est a termino ad quem: quia albefactio est mot⁹ nobilior q̄ sit frigefactio: quia nobiliorē habet terminū ad quē: sed perfectio motus localis attendit penes nobilitatē & perfectionē sui subiecti: & ideo motus circularis est perfectior motu recto: quia habet perfectius & nobilius subiectū.

Ad quartū. ¶ Ad quartū nego q̄ linea recta sit prior linea circulari. Et cū dicit linea recta est mēsura linee circularis: dicit q̄ nō simpliciter: nec quo ad naturā: sed solū quo ad nos. Et si arguitur sic: rectum est iudex sui & obliqui. j. de aīa. ergo linea recta mēsurat & notificat lineam circularē: tam quo ad naturā q̄ quo ad nos negat ɔ̄ña: quia linea circularis nō est linea obliqua: nam obliquū est illud cuius mediū exit ab extremis: sed linea circularis nō habet extrema: et cōsequēter nec mediū: igitur nō est obliqua: vnde obliquitas est pura priuatio rectitudinis: sed circulus vel circulatio est forma ita positiua sicut rectitudo: quare &c.

T. c. 86. ...15.

¶ Caput secundum.

OE ipsius igit̄ vniuersi natura: siue sit magnitudine infinita siue tota mole finita posteri⁹ cōsideremus oportet. Nunc de partib⁹ ipsius per speciē dicendū esse videtur: huic exordio sumpto. Omnia nāq̄ corpora naturalia magnitudine mobiles per se loco dicimus esse: naturam enim principiū ipsis infinitū esse motus asserimus: omnis aūt motus ad locū accōmodat⁹: quē lationē cōsueuim⁹ appellare: aut rect⁹ est: aut circularis: aut ex hisce mixt⁹. Simplices em̄ ij duo sunt soli: ppterea q̄d & magnitudies he solū simplices sunt: recta & circularis: circularis igit̄ is est: q̄ circa mediū fit. Rectus aūt quo sursum itur: atq̄ deorsū ea sursū iri dico: q̄ e medio pergit̄. Eo ꝑo deorsū q̄ ad mediū pficiscit̄. Quare lationū simpliciū aliā ad mediū aliā circa medium esse necesse est. Atq̄ hoc cū ratione: ea que in initio dicta sunt secutum esse videtur. Nam & corpus tribus confectū est: & ipsius etiā motus. Cum autem corporū: alia simplicia sint: alia ex hisce composita: atq̄ ea simplicia dico: que motus fm̄ naturā principiū habent: vt ignem: terram: horūq̄ species: et ea que sunt hisce ppinqua. Motiones etiam: alias simplices: alias quodāmodo mixtas esse necesse est: simplicium q̄dem simplices: compositorū aūt mixtas: moueriq̄ cōposita nutu eiusce simplicis q̄d in his ipsis dominat̄ ac superatur. * Si igit̄ simplex in ratione rerū est motus: cōuersio aūt motus est simplex. At corporis simplicis simplex est motus: & simplex mot⁹ corporis simplicis est. Nam si cōpositi sit: per id illi simplex q̄d superat competit. Simplex quippiā esse corpus in ratione rerum pfecto necesse est: quod q̄dem sit aptū circulari motu suapte natura ferri. Et enim fieri potest: vt vi quippiā eo moueatur motu: qui ad aliud corpus accōmodatur: at vt eo moueatur fm̄ naturā fieri nequit. Si vniuscuiusq̄ corporis simplicis vnus sit motus ei competēs fm̄ naturā. Si isce preterea motus qui preter naturā est: ei qui fm̄ naturam est aduersatur: vnumq̄ vni contrarium est: cum cōuersio sit motio simplex: si non fm̄ naturā ei corpori quod fertur inest: preter naturā insit eidē necesse est. Si igit̄ ignis sit quod aduersatur: aut quippiā aliud tale: naturalis ipsius motus cōuersioni cōtrari⁹ erit. At vnum vni contrariū est: atq̄ motus ij quibus infera superaq̄ loca petuntur: inter sese contrarij sunt. Sin vero quippiā aliud corpus adsit: quod preter naturam in orbem fertur: erit alius quispiam motus ipsius fm̄ naturā. At id esse non potest: nam si sit isce motus quo sursum itur: ignis vel aer erit. Sin isce quo deorsum accedatur: terra erit vel aqua. At vero talem lationem & primam esse necesse est: perfectū enim imperfectum antecedit natura: atq̄ circulus quidem perfectū est: linea vero recta nulla est sane perfecta: neq̄ em̄ infinita: terminū enim atq̄ finem haberet: neq̄ finitarū vlla ratio. Est enim quippiam extra omnes: quippe cum fieri possit: vt cuius incrementum addatur: quasi si prior quidem motus corporis

*ADDITIO. Corporū simplicium vt ignis: aeris: aque: terre mot⁹ esse simplices: & compositorum mixtos: tamē accidit fm̄ predominans moueri. Sūt ei simplicia corpora quorū fm̄ locum natura mouendi solū vnū principiū est. Cōposita vero quorū sunt plura.

sit prioris natura: conuersio vero priori sit recto: atq; ipse rectus corporũ sit simplicium motus: ignis enim loca recto motu supera petit: ⁊ terra corpora eodem ad infera mediũq; feruntur: ⁊ ipsam sane conuersionẽ cuiuspiaz corporis simplicis esse necesse est. Mixtorũ enim lationem eiusce nutu simplicis fieri diximus: quod in mixtione dominatur ac supat. Ex his igitur patet aliã quãdã in ratione rerum corporis substantiaz esse: preter eas corporuz constitutiões que hic sunt diuiniorẽ his vniuersis atq; priorẽ. Preterea si mot⁹ oĩs aut ſm nãz aut pter nãz est: ⁊ q̃ motuũ est cuipiã preter naturã: is alij naturalis est: qd quidem intueri licet in hisce motibus quib⁹ sursum itur: atq; deorsum: alter enim igni: alter terre ſm naturã: ⁊ preter naturam est: conuersionẽ etiã cũ horũ respectu sit preter naturã: alij cuipiã cõpetere ſz naturã necesse est. Insuper si cõuersio cuipiã competit ſz naturã: patet esse quippiam corporũ simpliciũ: atq; primoruz qd quidem sic suapte natura versatur vt ignis sursum ⁊ terra deorsum fertur. Si vero corpora que versant̃ circa medium preter naturã ferunt̃: mirabile sane metasq; penitus egredi rationis videtur hunc solum motuuz cõtinuũ esse perpetuũve: qui quidẽ preter naturam istis corporib⁹ inest: in ceteris enim ea q̃ preter naturã sunt: citissime corrũpi: pariterq; videntur. Quare si ignis sit id quod versatur: vt quidam inquiunt: nõ minus hec motio preter naturã est ipsi: q̃ ea qua infera loca petũtur: ignis enim eum esse motuz videmus: quo recta pergitur e medio sursum. Quapropter ex his omnibus quispiam rõnib⁹ corp⁹ q̃ppiã aliud esse crediderit: preter ea corpora q̃ hic et circa nos sunt: separatuz: tanto prestabiliorem habẽs naturã: q̃to plus ab istis corporibus distat.

Capitulum secundum.

Continuando sermonẽ de motu locali est primit⁹ declarãdũ quõ cuilibet corpori simplici inest tm̃ vn⁹ mot⁹ simplex naturalis ſm doctrinã phi.3.celi. Et ideo notãdũ pmo q̃ triplex est mot⁹. s. naturalis violẽtus ⁊ indifferẽs. Mot⁹ naturalis est ille q̃ est a pncipio extrinseco: vel ab extrinseco passo cõferẽte vim habẽte naturalẽ inclinationẽ ad illũ motũ. Exẽplũ pmi: vt mot⁹ grauis deorsum ⁊ leuis sursuz. Exẽplũ secũdi: vt mot⁹ ferri ad magnetẽ: ⁊ mot⁹ vaporuz sursum: lz igitur quilibet istorũ motuũ sit ab extrinseco: tamen qr passuz habet inclinationẽ ad illũ motũ ideo est naturalis. Motus violentus est ille q̃ a pncipio extrinseco simpliciter cõtra inclinationẽ passi vt motus grauis sursum: ⁊ leuis deorsum: circunscripta inclinatione replendi vacuũ. Ex quibus seq̃tur q̃ licet calefactio aque sit ab extrinseco: tamen est naturalis. *Qr materia aque habet inclinationẽ ad illuz motum: motus aũt sursum lapidis est violentus: cũ sit a pncipio extrinseco preter inclinationẽ passi: cum ibi nec materia nec forma cõferat vim. Et si queritur quare materia plus cõfert vim in calefactiõe aq̃ q̃ in motu lapidis sursum. Respõdet q̃ iõ qr materia cõfert vim ad omnẽ motũ ordinatũ in formã substãtialẽ: cum igit̃ calefactio ordinet̃ in formã substãtialem: ⁊ non motus lapidis sursum: ergo sequitur q̃ ⁊c. Motus indifferẽs est ille ad quẽ nõ inclinatur passum: nec eidẽ repugnat vt motus dilationis aeris in pprio elemento versus oriens vel occidens: est enim aer indifferẽs illi motui. Secũdo notãdũ est q̃ duplex est corpus naturale: vcz simplex ⁊ mixtum. Corpus naturale simplex est cõpositũ ex materia ⁊ forma substantiali nõ determinãs sibi quatuor qualitates primas: vt celum ⁊ elementa. Sed corp⁹ naturale mixtuz est cõpositũ ex materia ⁊ forma substãtiali determinãs sibi quatuor qualitates primas vt lapis: lignũ: plante: ⁊ cetera animata. Consimiliter dicit̃ q̃ duplex est mot⁹ cõpetens talibus corporibus scz simplex ⁊ mixtus. Motus simplex est ille qui fit supra diametrũ mundi: aut supra lineã circularẽ eque distãtem a centro mundi. Exemplũ primi: vt motus terre deorsum: vel ignis sursum per lineã rectã mouentẽ a centro mundi. Exẽplũ secundi: vt motus celi: ⁊ cuiuslibet ecẽtrici in eo. Motus aũt mixtus est ille qui nõ fit super dyametrũ mundi: nec supra lineã circularẽ eque distantem a centro mundi: vt motus factus supra arcũ: aut supra lineã rectã trãsuersalẽ: ⁊ nõ dicit̃ motus mixtus: qr cõponatur ex diuersis motibus diuersarũ rationũ: qr hoc est impossibile de aliquo motu continuo: qr motus distincti spẽ non possunt inuicẽ continuari ſm phm. v. ⁊ vij. physico. sed dicit̃ motus mixtus. qr mobile per illũ aliquãdo videt̃ appropinquare ad centrũ mundi: ⁊ aliquãdo ad orbem signorum: ⁊ hoc dicit vulgariter talẽ motuz esse compositũ ex ascensu ⁊ descensu propter hoc q̃ omnis motus deorsum est ad medium mundi. ⁊ omnis motus sursuz est ad orbem signorum. Ex his patet primo q̃ omnis motus circularis factus in his inferioribus est motus mixtus: vt motus rote fabri: ⁊ aliquis consimilis quia fit supra lineam non equaliter distantem a centro mundi. Secundo sequitur q̃ omnis motus ecẽtrici vel epicicli est motus mixtus: patet: quia quilibet talis fit supra lineam circularem eque distantem a centro mundi.

Uisis his sit hec prima conclusio: solum duo sunt motus naturales simplices locales secũdum gen⁹: ⁊ quatuor ſm speciem. prima pars patet: quia omnis motus localis naturalis simplex est rectus vel circularis. secunda similiter: qr duo sunt recti ſm speciem vt sursum ⁊ deorsum: ⁊ duo circulares ab oriẽte in occidens: eo modo quo mouetur mobile pmũ: ⁊ ab occidente in oriens eo mõ quo mouent̃ orbes planetarũ. Secunda conclusio. Impossibile est alicui corpori simplici inesse plures motus locales naturales simplices eque primo. probatur. naz si alicui corpori simplici insunt plures motus simplices eque primo: aut ergo sunt eiusdem speciei specialissime: ⁊ sic vnus illorum superfluit. Aut diuersarum specierum: ⁊ per cõsequens vnus illorum prius competit q̃ alius. patet consequentia: quia nõ apparet talis motus inesse eq̃ primo quin ambo sint eiusdem speciei specialissime. Intelligendum q̃ licet duo motus eiusdez speciei non possint eidem inesse simul: tamen bene põt inesse eidẽ successiue. Tertia 2clo. alicui corpori simplici

Marginal notes (left): T.c.8. primũ. — in

Marginal notes (right): Correla. — *Saltem materie ll[...] li⁹ aq̃: lz f[...] tasse illa ca[...] lefactio n[...] sit: natur[...] lis ipi aq̃. — Secũdum. T.c.7. — T.c.40.& 41. — T.c.64. — Correla. — Correla. — 1ª 2clo T.c.5. — 2ª cõclo. — tertia 2clo

possunt naturaliter inesse plures mot⁹ simplices distinctaꝝ speꝝ in eque primo .ptꝫ. nā graue naturalr mouet deorsum: ⁊ naturalr mouet sursum: cā replendi vacuū: vt ptꝫ de aqua naturalr descēdente ⁊ naturaliter ascēdēte: ⁊ ꝙ illi duo mot⁹ nō insint aque eque primo ptꝫ: qꝛ mot⁹ deorsum ad supficiē aeris est sibi ꝓprius: sed mot⁹ sursum est sibi cōmunis: qꝛ etiā ꝯuenit alijs ꝓpter abhominationē vacui. ¶ Et si queritur quis illoꝝ motuū sibi prius cōuenit: dicit ꝙ mot⁹ proprius sibi primo cōuenit prioritate nature ꝓprie. Sꝫ motus cōis eidē primo cōuenit prioritate nature cō-
2º celo. t.c.7. munis eoꝙ nā prius abhorret vacuū: ⁊ appetit, vniri corpori ꝙꝫ esse in tali vel in tali loco. ¶ Quarta conclusio. Mixta mouent ad motū elemētoꝝ dñantium in eis fm qualitates motiuas. ptꝫ eo ꝙ mixta mouētur ad elemētum terre. vbi dñatur grauitas terre: et ad elementum aque: vbi dominatur grauitas aque: deinde mouentur sursum si in illis dominatur leuitas aeris vel ignis.

Primū. **Contra** ꝓdicta arguit: ⁊ pmo ꝙ non cuilibet corpori simplici inest vn⁹ mot⁹ simplex: qꝛ elemētū terre est corp⁹ simplex: ⁊ tñ nō cōpetit sibi aliqs mot⁹ simplex: ex quo nō pōt moueri. Itē posito ꝙ terra pedalis descēdat per semidyametrū mūdi: ⁊ cōtinue rarefiat: tunc ptꝫ ꝙ ipsa est corp⁹ simplex ⁊ tamē mot⁹ ille nō est simplex: cū cōponat ex duobus motibus. nā quelibet medietas illi⁹ mouet: sicut per
Scdm. se rcū ratiōe cōtinue rarefactiōis. ¶ Scdo arguitur ꝙ alicui corpori simplici insunt plures mot⁹ simplices eque primo distincti specie: qꝛ igni pmo cōpetit mot⁹ sursum: vt ptꝫ: silr primo sibi cōpetit mot⁹ circularis in cōcauo lune: qꝛ perpetue mouet illo motu: silr quilibet orbis planetarū mouet pmo ab occidēte i oriēs ⁊ ab oriente in occidens. qꝛ illo motu perpetuo moue-
Tertium tur. ¶ Tertio arguit: ꝙ nulli duo motus diuersaruꝫ specieꝝ possunt naturaliter inesse eidē: qꝛ si pñs maxime videt de exēplo dato de aqua: ꝙ illa naturaliter mouet deorsum ⁊ naturaliter sursum ad replendum vacuū. ¶ Sed cōtra mot⁹ sursum est naturalis aque igit ratiōe forme vel ratiōe materie: nō ratiōe forme qꝛ illis inclinat deorsum: nec ratiōe materie: qꝛ mot⁹ localis qui nō est in formā substātialē est materie in
Quartū. differēs. ¶ Quarto arguit: ꝙ mixta nō mouētur ad motū elemētoꝝ dñantiū in ipsis: qꝛ tunc duo mixta mouerentur naturaliter eodem motu specie: consequens est falsum: quia omnia elementa mouentur motibus diuersarum specierum: igitur ꝓ ideꝫ mixta diuersa specie.

Ad primum dicitur: ꝙ lꝫ totū elementuꝫ terre nō possit moueri: tamē
Ad primū. aliqua portio eius pōt moueri: ⁊ hoc sufficit: vnde totum elementum ignis nō potest moueri sursuꝫ: et tñ sibi cōpetit motus sursum: non ratione totius sed ratione partis. ¶ Item concedo ꝙ terra descēdēs deorsum mouetur motū simplici: nec est inconueniēs motū simplicē cōponi ex duobus motibus: quorū quilibet est mixtus: sicut non est incōueniēs tempus com-
Ad scdm. poni ex partibus que non sunt ⁊c. ¶ Ad secundū dicitur: ꝙ motus sursum ad concauum lune primo competit igni: ⁊ non motus circularis. Et cum dicit motus circularis inest igni perpetuo: igitur pmo: negetꝯ ꝯña: sicut non sequitur: esse coloratū inest homini per-
Ad tertiū. petuo: igitur sibi inest primo. ¶ Ad tertiuꝫ dicitur ꝙ motus sursum aq̄ inest aq̄ nāliter rōne forme: itaqꝫ forma est principiū illius motus: ⁊ inclinatur ad illū motum: nō tñ rōne eiusdem appetitus mouet sursuꝫ et deorsum: nam rōne appetit⁹ spēi mouet deorsuꝫ: ⁊ ratione appetitus gñis qui est inclinatio ad eē simlr
Ad quartū cū corpore mouet sursum. ¶ Ad quartū cōcedit ꝯña ⁊ cōsequens: ⁊ ad iprobationē dicit ꝙ tenēdo ꝙ ēs qualitates motiuas esse diuersarum specierum in elemētis: negetur cōsequētia: eo ꝙ non sunt generaliter diuersarum specierū in mixtis. vnde grauitas ligni et grauitas ferri sunt eiusdē spēi spālissime. tenēdo aūt grauitatē terre: ⁊ grauitatē aque esse eiusdeꝫ speciei specialissime: ⁊ similiter leuitatē ignis ⁊ leuitatē aeris diceret motū deorsum terre: ⁊ deorsum aque non eē diuersaꝝ spērū: ⁊ silr motū ignis sursū ⁊ motū aerꝭ sursū nec est icōueniens spē distincta elemēta moueri motibus eiusdē speciei: nec sequit aqua nō pōt venire ad mediū mundi. igit nō mouet motu eiusdem speciei: cum motu terre: qꝛ licet non possit venire ratione impedimenti: tamen de se est mobilis ad medium mundi. vnde si fieret foramen moueretur per medium mundi: similiter aer mobilis est ad concauum lune ꝗtum est de se: sed ꝙ nō possit moueri: hoc est ratione elementi ignis impedientis.

¶ Capitulum tertium.

Cum eoꝝ que dicta sunt alia supposita sint alia demōstrata: ptꝫ non omne corpus leuitatem aut grauitatē habere. Atqꝫ supponatur quidnam sit id quod leue: et id quod graue nuncupamus oportet: quoad satis est ad vsuꝫ presentem: exactius aūt rursus dicemus: cum substantiam ipsoꝝ cōsiderandū aggrediemur. Graue igitur id sit: quod aptū est ad mediū ferri: leue id quod aptum est medio ferri. Grauissimū id qđ sub his omnibus collocatur: que deorsum feruntur: leuissimū id: quod super oīa collocat: ꝗ sursum ꝓgūt. Omne autem qđ fert sursum: aut deorsuꝫ: aut leuitatē: aut grauitatē habeat: aut vtrūqꝫ. At nō ad idē necesse est. At alia nāqꝫ grauia sunt leuiaqꝫ: vt aer ad aquā: ⁊ aqua ad terrā. Corpus igitur id qđ versatur ipossibile est grauitatē aut leuitatē habere. Fieri em̄ nō pōt: vt ipsum: aut secundum naturam: aut preter naturam ad medium: aut e medio moueatur. latio enim recta non competit ipsi natura: nam vniuscuiusqꝫ corporis simplicis vna esse latio dicebatur: quare erit idem quod ignis aut ceterorum quippiam corporū que recto motu cientur: quod si preter naturā feratur: si ea latio qua deorsum itur: sit preter naturaꝫ: ea sane qua sursum ꝓgit ipsi cōpetit secūdum naturam. Si preter naturā sit ista secundum naturaꝫ illa competet sane. Posuimus enim si cōtrariorū motuūꝫ alter est cuipiā ꝓter naturā: alterū eidē competere fm naturam. Cum autēꝫ ad idem totum ⁊ pars fm naturaꝫ feratur: veluti tota terra paruaqꝫ gleba. primo quidem fit vt neqꝫ grauitatem: neqꝫ leuitatem vllam. nam aut ad medium aut e medio sane ferri suapte natura posset deinde fieri neqt vt ipm moueat motu

ad locum accōmodato: aut sursum aut deorsum subiēs detractionē. Neqꝫ em̄ ſm naturā: neqꝫ preter naturā alio motu moueri potest: vt ipsum aut pars vlla. Eadez em̄ est ratio de toto ⁊ parte. Simili modo rationi cōsentaneū est et ingenerabile atqꝫ icorruptibile ipsum esse existimare: ⁊ neqꝫ incremēta decrementaqꝫ suscipere: neqꝫ alterationibꝰ subijci posse: ꝓpterea ꝙ omne qđ generatˀ ex ꝯtrario ⁊ ex subiecto fit quodā: ⁊ idē ⁊ idē qđ corrumpitˀ: subiecta materia ⁊ a cōtrario ⁊ ad cōtrariū sane corrumpitˀ: vt primis in sermonibꝰ diximꝰ: ꝯtrariaꝝ vero reꝝ ⁊ lationes cōtrarie sunt. Si igitˀ nihil huic ꝯtrariū esse potest: ꝓpterea qđ ⁊ cōuersioni nullus est cōtrarius motus: natura recte id a contrarijs excepisse viderˀ: qđ ingenerabile atqꝫ incorruptibile est. Generatio nāqꝫ corruptioqꝫ in ipsis ꝯtrarijs est. At vero ⁊ id quod accrescit a ꝓpinquo quodā accedēte subeūteqꝫ resolutionē in materiā augetˀ: hoc autem nō habet id ex quo est ortū. Qđ si neqꝫ accrescere neqꝫ corrūpi potest: eiusdē est ꝑfecto sententie: ⁊ alterationibꝰ ipsum subijci nō posse putare: alteratio em̄ motio est in qualitate. Qualitatis aūt habitꝰ ꝗdē ⁊ dispositio nō sine mutationibꝰ in passionibus fiūt: vt sanitas atqꝫ morbus. Que vero naturaliū corporū in passionibꝰ mutantˀ: ea vniuersa incremēta suscipere decremētaqꝫ videmꝰ: vt aīaliūꝫ corpora partesqꝫ ipsoꝝ atqꝫ plantarūꝫ etiā ⁊ elemētoꝝ simili modo. Quare si corpus qđ versatˀ: neqꝫ incremēta: neqꝫ decremēta suscipere potest: expers ipm ⁊ alterationū esse cōsentaneū est rationi: ꝑꝫ igitur ex hisce que dicta sunt: id quod primū est corpoꝝ perpetuū esse: ⁊ neqꝫ accrescere: neqꝫ decrescere: neqꝫ senescere: neqꝫ alterationibꝰ: neqꝫ passionibꝰ subijci: si quispiā hisce que sunt supposita credit: viderˀ autē ⁊ ratio testis ijs esse que apparēt: ⁊ ea que apparent testes esse etiā rationi. Om̄es enim hoīes de dijs existimationē habent: et vniuersi qui deos esse putāt: tam greci ꝙ barbari ipsum supremū locū dijs tribuerūt: ꝓpterea qđ immortale ad immortale est accōmodatū. Alio nāqꝫ modo est impossibile. Si igitur quippiā est diuinum: queēadmodū ⁊ est: ea sane que de prīa corporū substātia dicta sūt bene recteqꝫ sunt dicta. Emergit autez hoc ⁊ per sensum respectu fidei humane sufficiēter. In toto namqꝫ preterito tempore ꝑ traditā successione memoriam posteris nō mutatum vllo pacto fuisse viderˀ: aut in toto vltimo celo aut in suarū partiū vlla. Viderˀ autē ⁊ ipm nomen vsqꝫ ad hoc tēpus ab antiquis hoc opinatis: que ⁊ nos dicimꝰ successione traditū esse. Non em̄ semel neqꝫ bis: sed infinities easdē opiniones ad nos accedere putare oportet. Quapropter qꝛ primū corpus diuersum quiddam est a terra: igne: aere: atqꝫ aqua: etherē superū locū appellauerūt a semper currēdo perpetuo tēpore posita appellatione. Anaxagoras vero hoc noīe abutitur nō recte: pro igne em̄ etherem dicit. Patet aūt ex dictis: ⁊ cur impossibile est numero plura esse ea que simplicia corpora dicūtur. Simplicis em̄ corporis motū simplicē esse necesse est: solos aūt motus hosce simplices dicimus esse: circularē ⁊ rectū: ⁊ huiꝰ duas partes: vnā qua a medio: alteram qua ad medium pergitur.

¶Caput tertium.

Ex corporibus simplicibꝰ: tam mobilibꝰ motu recto: ꝙ motu circulari ꝯpōitˀ primo mūdꝰ: eius ꝯpositionē plures dixerunt cōtinuitatis. Alij autez solum cōtiguitatis illam affirmāt. ¶Ideo ⁊ hoc inuestigandum est primo notādum secundum phylosophū .v. physicoꝝ. ꝙ eoꝝ ꝗ sūt ꝯtinua: ⁊ ꝗdā ꝯtigua. Cōtinua ſūt illa quoꝝ vltima sūt vnū: id ē quoꝝ partes terminātur ad vnūꝫ terminū cōmunez: vt dicitˀ in predicamētis: ⁊ sic vnā lineā dicimus esse vnum continuū: et partes eiusdem inuicē cōtinuari. Contigua sunt illa quorū vltima sunt simul: ita ꝙ partes illorū terminātur ad duos terminos: inter ꝗs nihil mediat et sic dicimus superficiē cōcauam loci: et superficiem cōuexā locati inuicem cōtiguari: quia ex his non fit vnū simpliciter. ¶Secūdo notandum iuxta doctrinam omniū phylosophorū: et astrologorū ꝙ celū nō mouetur vno et eodez motu ſm omnes partes eius: eo ꝙ vna pars eius mouetur motu proprio ab oriēte in occidēs super polos mūdi: qui dicitur primū mobile: et alia pars eius mouetur ab occidēte in oriens motu proprio super polos zodiaci. In quo sunt omnes orbes planetarū. ¶His visis sit hec prima ꝯclusio. Preter quatuor elemēta necesse est ponere celum: et nō aliud corpus simplex. Ista conclusio probatur. ⁊ p̄mo ꝙ necesse est ponere elemēta quatuor quia tot sunt elemēta quot sunt combinatiōes possibiles qualitatū primarū: ⁊ quot sunt motus recti: sed combinatiōes possibiles sunt ꝗtuor .s. caliditatis ⁊ siccitatis: caliditatis / ⁊ hūiditatis / hūiditatis ⁊ frigiditatis: frigiditatis ⁊ siccitatis. Et quatuor sunt motꝰ recti scꝫ

primū. T.c.26. et 27.

secundū.

Prima: cōclusio. 1.

ad concauum lune/ ad concauũ ignis:et ad cõcauũ
2 aeris:ad concauum aque ꝛc. ¶Secundo arguitur ꝙ
c.8 necesse est ponere celũ:quia motus circularis est mo
tus simplex:igitur cõpetit primo vni corpori simplici:sꝫ
non alicui elemẽtorum:q2 illis primo competũt mo-
3 tus recti:igitur corpori celesti. ¶Tertio arguitur ꝙ
nõ est necesse ponere aliud corp⁹ simplex ab his qͣn-
ꝙ:q2 si tale esset:aut esset mobile motu simplici recto
et sic esset vnũ de quatuor elemẽtis:aut motu circula
Secũda cõclusio. ri:et sic esset corp⁹ celeste. Secũda ꝯclusio sicut elemẽ-
ta: sic et orbes celestes non inuicem continuantur:
c.30. sed cõtinguãtur.pꝫ:quia cõtinuorũ vnus est motus:
ſm Phm:sed nullũ elementum ad motũ alteri⁹:nec
omnes orbes celestes mouẽtur eodẽ motu ꝓprio: vt
patuit in scdo notabili:igitur nõ inuicem ꝯtinuãtur:
sꝫ bene inuicem ꝯtinguãtur:quia cum vnum elemẽtũ
aliud locet:et vnus orbis sit locus alterius opꝫ ele-
menta esse inuicem contigua : et orbes celestes esse
inuicem contiguos. Ex ista cõclusione sequitur quod
mũdus nõ est vnum vnitate cõtinuationis sed vnita
te aggregationis:eo modo quo cõtigua faciũt vnuꝫ.
Tertia cõclusio. ¶Tertia conclusio : numerus orbium celestium non
sequitur numerum elementorum.probatur:nam ele-
menta sunt solum quatuor : ꝛ orbes celestes nouem:
igitur:et est maior probata : et minor declaratur.

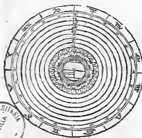

Nam primo sunt septem orbes planetarũ : quia non
videtur ratio quare vnus planeta habeat proprium
orbẽ⁊ nõ alius:nec est cõueniens ꝙ oẽs faciant vnũ
orbem:quia sunt diuersarũ naturarũ. Deinde est or-
bis astrorũ:qui non potest esse vltimus : quia mouet
duobus motib⁹:scꝫ motu accessus ꝛ recessus centum
annis vno gradu ab occidente in oriens super po-
los zodiaci qui est motus proprius eius.etiã mouet
ab oriente in occidens:qui motus nõ potest esse mo-
tus proprius planetarũ:quia habent aliũ motũ ab
occidẽte in oriens:igitur supra octauã sperã oportet
ponere nonam que moueat motu proprio ab oriente
in occidẽs complẽdo cursum suũ in.xxiiij.horis:ꝛ hoc
Quarta cõclusio. dicit primũ mobile. ¶Quarta ꝯclusio. Omnes orbes
celestes sunt diuersarũ specierũ.pꝫ:q2 si essent eiusdẽ
speciei mouerẽt eodẽ motu specie:nec inuicem ordi-
narentur essentialiter ſm superius et inferius:quo-
rum quodlibet est manifeste falsum. Itẽ motores or-
bium distinguuntur specie:igitur ꝛ ipsi orbes. patet
cõsequentia:quia si essent eiusdem speciei vnus mo-
tor sufficeret.antecedens patet : quia plura separata
a materia non possunt esse solo numero differentia
T.c.49. ſm phm.xij.Meta. ¶Ex ista conclusione sequitur ꝙ
omnes planete ꝛ omnia astra sunt diuersarum spe-
cierum.patet:quia sunt partes orbium diuersarum
specierum : vnde quecunqꝫ sunt eiusdem speciei spe-
cialissime dicuntur habere consimiles proprietates
naturales:sed planete et astra non habent consimi-
les ꝓprietates naturales:quia diuersimode influunt
in his inferioribus:igitur ꝛc. Et ideo inquit Philo-
sophus in lib.de proprietatibus elementorum. Dico
autem ꝙ substantia solis et aliarum stellarum et lu-
ne est alterius speciei specialissime:quia sol de se ha-
bet lumen et lucem:alie autem stelle habent per ac-
quisitionem a sole. Primum.

Contra predicta arguitur: et primo ꝙ pre-
ter celum ꝛ elementa oportet ponere
aliud corpus simplex : quia sicut sunt duo motus
recti contrarij:ita videtur ꝙ sint duo motus circula-
res oppositi : sed vnus istorum competit celo : igitur Scdm.
alius competit alteri corpori simplici . ¶Secundo
arguitur ꝙ elementa et orbes celestes inuicem con-
tinuantur:quia superficies concaua superioris ꝛ con
uexa inferioris sunt vna superficies : eo ꝙ equaliter
distant a centro mũdi:q2 non: appareret duo equaliter Tertiũ.
differre a centro quorum vnum est supra reliquum.
¶Tertio arguitur:ꝙ numerus orbium non sit suffi-
cienter assignatus : quia frustra ponitur nona sphe-
ra:cum in ea non sit aliquod astrum:in quolibet au-
tem orbe debet esse aliquod astrum. Item ostenditur
ꝙ sint plures ꝙ̃ nouem orbes:quia ꝗlibet orbis pla-
netarum continet tres orbes:quorum vnus est con-
centricus mundo ſm concauum ꝛ non conuexum: et
alius ſm conuexum et non concauum : alius autem
medius inter illos qui dicitur deferens est eccentri- Quartũ.
cus mundo tam ſm concauum quã ſm conuexum.
¶Quarto arguitur ꝙ non omnes orbes sunt diuer-
sarum specierum:quia septem orbes mouentur mo-
tibus proprijs eiusdem speciei : scilicet ab occidente
in oriens:igitur illi orbes sunt eiusdem speciei:patet T.c.8.
consequentia:quia cuilibet corpori simplici inest vn⁹ Cõ.cõm.
motus simplex scdm Philosophũ primo celi. ¶Item 42.
arguitur quod stelle nõ sunt diuersarum specierum:
quia sunt partes eiusdem orbis . vnde Aristoteles
in secundo Celi et mundi / ꝙ stella est densior pars
sui orbis : modo raritas et densitas non variant spe-
cies.

Ad primum respondetur negando simi- Ad primũ.
litudinem:eo ꝙ motui cir-
culari non proprie potest esse motus contrarius: eo
ꝙ ad contrarietatem motuum localium requiritur
primo ꝙ sint de locis contrarijs ad loca contraria.se
cundo ꝙ fiant per lineam breuissimam.s.rectam.ter
tio ꝙ fiant per eãdem viam vel equiualentem:quar
to ꝙ si vnus eorum est naturalis alicui:ꝙ alter sit vio
lentus eidem:sed non hec reperiuntur in motibus
circularibus celi primo:quia sunt ab eodem ad idem.
secundo quia non fiunt super lineam breuissimam
rectam:sed circularem:tertio:quia non fiunt per ean
dem viam:quarto:quia nullus motus celestis est alt
cui orbi violentus:cum idem orbis naturaliter mo-
ueatur ab oriente in occidens:et econuerso:sed non
eque primo. ¶Ad secundum dicitur ꝙ licet ille sup- Ad scdm:
ficies equaliter distãt a centro mundi:non tamẽ sunt
vna superficies : quia sunt in diuersis corporibus: Ad tertiũ
quarum vna est concauum et altera conuexũ. ¶Ad
tertium dicitur ꝙ sicut non oportet in supremo ele-
mento ponere alalia:licet in quolibet alio ponatur
ita nõ oportet in primo mobili ponere aliquod astrũ Ad quartũ
licet in quolibet alio ponatur. ¶Ad quartum respõ-
detur dupliciter:primo negando antecedens:vnde si-
cut non omnes motus deorsum sunt eiusdem speciei
spẽalissime: ita nec omnis motus ab occidẽte in oriẽs
sicut enim diuersa deorsum sunt diuersaruꝫ specierũ
ita diuersa orientia sunt alteriusqꝫ speciei. Secundo
negetur consequentia:quia lapis ꝛ plumbum sunt di
uersarum specierum:ꝛ tamen mouentur motu eiusdẽ
speciei. Et ad Phm dicitur ꝙ licet cuiuslibet corpori
simplici insit vnus motus simplex:non tamen neces-
sario specie distinctus ab alio. ¶Item cum dicitur:

Plures esse orbes celestes q̄ nouē: q2 q̄libet orbis pla
netarū cōtinet tres orbes: hoc negek: q2 orbis celestis
ꝓprie est ille qui est ꝯcentricus mūdo ꝭm supficiē cō
Cō:42. cauā ꝛ cōuexam: qualr non contingit de illis tribus.
¶Deinde ad difficultatez factā de stellis respōdeo
cū Cōmē.ij. celi: ꝙ totū celū est sicut vnū aial: spere ce
lestes ꝛ stelle sunt sicut mēbra eius: sed nō manifestū
est ꝙ partes aialis distinguūtur spē inuicē: ꝛ ab aiali
q2 caro ꝛ os spē distinguūtur: ꝛ aial a quolibz illoꝝ.
Cōsimilr in celo spere celestes ꝛ astra inuicē distiguū
tur specie: ꝛ cū dr: rarum ꝛ densum nō variāt spēm. cō
cedo: nec dico astra specie distingui rōne densitatis ꝛ
raritatis: sed rōne aliarū ꝓprietatū spē distinctaruz:
vnde aer ꝛ ignis nō distinguūtur spē rōne densitatis
vel raritatis: sed ratione formarū diuersatū ꝛ ꝓprie
tatum: quare ꝛc. Capl'm.iiij.

De unitate mūdi: eiusdēq3 pfe
ctione sequtur ꝯtra
ctare: vt magis discōtinuitas appareat
primū. elemētoꝝ ꝛ orbiū supcelestiū. ¶Propter
qd̄ est notādū p̄mo: ꝙ mūdus sumik du
plr. s. totaliter ꝛ partialr. Mūd' totalis
est totū aggregatum ex deo ꝛ intelligentiis corpibus
T.c.79. celestibus ꝛ elementaris: ꝛ sic loquik philosophus de
ꝛ.81. mūdo: primo celi: quādo negat pluralitatē mūdoruz.
Mūdus partialis est spera celestis vel spera gñabi-
liū ꝛ corruptibiliū: eo modo quo loquitur Arist. primo
metauroꝝ: di. Necesse est mūdū hūc iferiorē cōtinua
8.phy.17. ri suprioribus lationibus: vt omnis virtus ei' guber-
Scōm. nek inde etiā tali modo solet homo vocari mundus.
5.me.21. dicitur enī microcosmus: idest minor mūdus. ¶Se
cūdo notandū: ꝙ perfectū dicitur duplr: scz simplr et
ꝭm quid. Perfectū simplr dr illud cui non pōt fieri ad
ditio ex qua consurgat maior pfectio itensiue ꝛ essen
tialr: ꝛ sic solus deus est pfectus simplr. Perfectū ꝭm
quid est id cui potest fieri additio faciens maiorē pfe
ctionē intēsiue ꝛ essentialr: et sic est hō pfect': q2 sibi
potest addi pfectio alicuius itelligētie ex qua resul-
T.c.21. tat maior pfectio intensiue ꝛ essentialr: q̄ sit pfectio
hoīs. Istaz distinctionē ponit philosophus. v. meta.
di. ꝙ est pfectū in gñe: et est perfectū extra genus: in-
telligens perfectū in gñe perfectū ꝭm qd: et pfectū ex
p^a ꝯclō. tra genus pfectū simplr. ¶His visis sit hec prima ꝯclu
sio. Perfectio rei nō attēditur penes appropiquatio
nem ad summū: sz penes distātiā a nō gradu. Prima
pars pz eo ꝙ ex opposito sequik deū non esse alicui'
pfectionis: q2 nō appropinquat summo: cum ipsemet
sit gradus summus in tota latitudine entiū: ꝛ nō seq
tur ꝙ scda itelligētia est ifinite pfectionis: q2 infinite
appropinqt sūmo eo ꝙ inter illā ꝛ primā cām nō pōt
esse aliquod mediū. Scda pars declarak: nā q̄to aliq̄
res est ꝓpinquior nō gradui tāto: est minoris pfectio
2^a ꝯclō. nis: vt pz iductiue: igik q̄to aliq̄ res ē rei motior ab
illo: tanto est maioris pcefectionis. ¶Scda cōclusio.
Mūdus totalis est pfectus simplr: ꝛ partial' ꝭm qd.
Prima pars probatur: illud quod maxie distat a non
gradu latitudinis entiū est perfectū simplr: sz mun-
dus totalis est hmōi igik ꝛc. maior pz: ꝛ minor decla
rak: nā tanto distat aliquid a non gradu: q̄to aliq̄ ps
eius: tanto enī distat hō a nō gradu entis: q̄to aia in
tellectiua: sed deus q̄ est pars mundi totalis maxime
distat a nō gradu entis: igitur mūdus totalis maxie
tertia ꝯclō. distat a nō gradu entis. Scda pars ē clara: qm̄ mun-
do partiali pōt fieri additio faciens intēsiue ꝛ essen-
tialr maiorem perfectionē. Tertia ꝯclusio. Licet plu
res sint mūdi partiales: tñ impossibile est plures esse
mundos totales: prima pars patet: q2 hō dicik mun-
dus ꝛ spera elemētoꝝ: ac regio corpoꝝ supcelestium.
Scda pars declaratur: nam impossibile est plures
esse mundos totales: patz ꝯña: q2 quilibz mūdus to-
talis habz vnū p̄mū motorē. viij. phy. quē aūt demō
strat philosophus. xij. meta. iii. ꝙ mala est pluralitas
principum: sufficit igitur vnus princeps. ¶Quarta
4ª ꝯclō. conclusio. Si essent plures mundi totales: terra vni'

ee̅t naturaliter mobilis ad terrā alteri': arguik. Nā
ille due terre essent eiusdē spēi spālissime: cum terra
nō sit gen': et essent corpora simplicia tēdētia ad eū-
dem locum: igitur indifferenter quelibz istaꝝ terraꝝ
esset mobilis ad terram elementarē alterius.

Contra predicta arguik ꝛ primo contra primā primū.
conclusionem. Nam q̄to aliquid est
ꝓpinqus summo: tanto est pfectius: igitur perfectio
attenditur penes appropinquationē ad illud: añs est
manifestū inductiue. ¶Itē pfectio rei poti' est men-
surāda p positiuū q̄ p negatiuū: q2 affirmatio ē prior
negatiōe. s. poste sz grad' summ' dicit positiuū: et nō
gradus negatiuum: igik perfectio rei potius est men Secūdum
surāda penes gradum summum q̄ non gradū. Secū
do arguik cōtra secūdam cōclusionem sic. Sicut mun
di totalis vna pars maxime distat a nō gradu entis:
ita alia scz prima materia non distat a nō gradu entis
igitur sicut ratione vnius partis mundus dicitur p-
fectus simplr: ita ratione alterius debet dici imper- Tertium
fectus. ¶Tertio arguitur contra tertiam ꝯclusionē.
Melius est bonū ꝛ perfectū multiplicari q̄ non mul-
tiplicari: quia bonum est suipsius diffusiuū ꝭm phm
in ethicis: sed mundus est quoddā bonū ꝛ pfectū: igik
potest multiplicari. ¶Item Aristo. scdo de aia dicit T.c.34.
ꝙ generare sibi simile arguit pfectionez: sed mūdus
totalis est ens perfectissimum: igitur pōt generare quartum.
alium mundum. ¶Quarto arguitur contra quartaz
conclusionem sic. Si essent plures mundi terra isti'
mundi non haberet aliam inclinationem ab illa quā
modo habet: sed iam non est mobilis nisi ad terram
istius mundi: igitur nec tunc.

Ad primum negetur consequentia: ꝙ li- Ad primū
cet quanto aliquid est ꝓpin
quius summo tanto est perfectius: non tamē pfectio
attenditur penes illud: q2 aliqd est perfectū quod nō
est ꝓpinquū summo. Et cū dicitur ꝙ perfectio rei po
tius est mensuranda per positiuū q̄ per negatiuum
conceditur: ꝛ nego ꝙ perfectio alicuius mensuratur
per non gradum: sed mensuratur per distantiā a nō Ad scdm.
gradu: que dicitur esse ens positiuum. ¶Ad scdm ne
getur consequentia: quia perfectio rei cognoscik per
partem nobiliorem quia ab illo sumitur denomina-
tio: vnde homo est perfectior bruto non ratione ma-
terie: sed ratione forme penes quā attēditur ꝛ mēsu-
ratur distantia magna vel parua. ¶Ad tertium di- Ad tertiū.
citur: ꝙ illud antecedens est generaliter verū vbi ex
tali multiplicatione non sequitur deordinatio vni-
uersi que necessario sequerek ponendo multitudinez
mundorum: quia consequenter oporteret ponere plu
res motores primos ad quos sequeretur deordina- 3.a.34.
tio vniuersi. Et cum additur: illud. s. generare sibi si-
mile arguit pfectionem: verū est in indiuiduis gene
rabilibus et corruptibilibus ꝓpter preseruationem
speciei: in indiuiduis autem perpetuis ꝛ eternis illō
fore ociosum: et ideo species habens indiuidua gene
rabilia et corruptibilia habet virtutē gñatiuā: et cō-
sequenter plura indiuidua tā simul q̄ successiue: spe
cies autem non habens indiuidua corruptibilia nō Ad quartū
habet nisi vnum indiuiduum. ¶Ad quartum negek
consequentia: quia iam non est nisi vnum elemen-
tum terre: sed tunc essent duo eiusdem spēi: vñ dato
ꝙ essent plures mūdi pedale huius terre nunq̄ pos-
set moueri ad terram alteri' mūdi ꝓpter impedimē
tū celoꝝ: q2 nō posset moueri de hoc mūdo ad alium
mundū: tñ si per imaginationē ponerek in cōcauo al-
terius mūdi: ita dū tamē mouerek ad terraz alterius
mūdi: sicut nūc mouek ad terram istius recte: sicut de
igne: q2 mouek v̄sus polū articuz in nr̄o emispherio.
Si aūt ponerek in alio emispherio eq̄ dū mouerek ad
polū antarticū: ꝛ hoc semp per vnā ꝛ eandem inclina
tionē: ꝛ ꝯñter dicat si essent plures mundi ignis isti'
mūdi esset mobilis ad ꝯcauū lune alteri' mūdi: ꝛ ecō
tra aer istius mūdi esset mobilis ad cōcauū ignis al-
terius: ꝛ ecōtra intelligendo per mobile nō posse mo
ueri: sed habere aptitudinem ad illū motū: quare ꝛc.

¶ Capitulum quartum.

Non eē aūt aliā lationē cōuersioni cōtrariā: ex ꝯplu-ribus quispiā sumere fidē pōt. Prio q̄dē ex eo q2 circūflexe linee rectā opponi marie ponim⁹. Cōcauū eñ et curuū nō solū iter sese opposita eē videnť: sȝ etiā recta cōiūcta simulqȝ sumpta. Quare siqua est ꝯ̄ria latio: eū motū marie q̄ fit sup linea recta cōuersioni cōtrariū esse necesse est. At ij qui sup linea recta fiūt inter sese oppositi sunt ob loca: supra eñ ꝛ infra differentia loci atqȝ cōtrarietas est. Deīde si quispiā eādē etiā rōnē ꝛ in recta linea et in circūflexa lationē eñ ab A: ad B: ei cōtrariaȝ eē dicit: q̄ a B: ad A: pergiť: Is eā lationē dicit q̄ super linea recta fit: hec eñ finita est: circūflexe aūt circa eadē pūcta infinite eē possunt. Simil'r ꝛ ī semicirculo vno velut a: C: ad D: et. a D: ad C: est eñ illa q̄ sup diametro fit. Semper eñ vnū-quodqȝ p lineā rectā distare ponimus. Simil'r res sese habet ꝛ si quispiam circulo facto lationē eā q̄ sup altero fit semicirculo: ei contrariā posuerit latiōi: que sup altero fit veluti toto ī circulo eam qua ab E: ad F: itur sup G: semicirculū: ei qua ab F: ad E: pgiť ī semicirculo. H. Quod si he sūt cōtrarie: at non eē sunt ob hoc inter sese ꝯtrarie lationes: que sup toto circulo fiūt. At vō neqȝ ea latio circularis: qua B ab A: petitur: ei cōtraria est: qua ab A: ad C: pficisciť. Ad idē eñ ħ ex eodē ꝯtraria est motio: cōtraria vero latio cōtrarijs est locis definita. A cōtrario eñ ad cō-trariuȝ itur. Quod si circularis motio circulari esset contraria: frustra altera esset. Ad idem eñ fit pfecto p vtrasqȝ. Preterea id quod versať: a quocūqȝ signo inceperit: ad omnia simil'r accedere ꝯ̄ria loca necesse est: sunt aūt loci cōtrarietates: supra et infra: ante ꝛ retro: dextrum ꝛ sinistrum: lationis vero contrarietates p locorū sunt ꝯtrarietates. Si igiť equalia essent: motus ipsoruȝ non esset. Si alterum superaret: alter pfecto nō esset. Quare si vtraqȝ essent: frustra sane corpus alterum esset: suum non subiens motum: frustra eñ calceū eum dicimus esse: cuius vsus nō est. At de⁹ ꝛ natura nihil prsus faciūt frustra. Verū vbi hec satis emerserūt: de reliquis consideremus oportet.

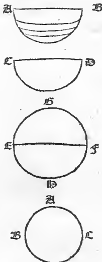

¶ Capitulum quintū.

Iam sequitur videre que sit figura mūdi ꝛ illi⁹ mobilitat's pfectio magis pateat cuicūqȝ. ¶ Vbi prio notandū q isti termini orbiculare spericū ꝛ rotūdū nō inuicē cōuertūtur: sed se hñt sicut supi⁹ ꝛ inferius: ita q omne orbiculare est spericū ꝛ nō ecōtra: ꝛ omne spericum est rotūdū: ꝛ non ecōtra. Nā corpus orbiculare est corpus spericū habens supficiē concauā ꝛ couexā: vt celū: Spericū aūt est corpus a cui⁹ cētro ad circūferentiā omēs linee ducte sunt equales. Rotūdū vero est corpus nō habēs in supficie aspertatē vel habens superficiem planam notabil'r respectu totius: vt ouū aut pomū: et ita ptȝ q aliquod est assignabile spericū quod nō est orbiculare: vt astrum vel aliqs planetarū: et aliquid est rotūdum qd nō est spericū: vt ouū vel pomū. ¶ Scdo notandū q corporū naturaliū: quedā determinant sibi certas figuras quedā autē non. Illa que sibi determinant certas figuras: sunt que non possunt mutari ab vna figura in aliā sine corruptione: vt homo vel asinus. Illa vero determināt sibi certas figuras que possunt mutare

Primum

Secūdum

figurã sine corruptiõe sui: vt elemẽta ⁊ cetera hõge-
nea. nã eadẽ aqua põt esse diuersarũ figurarũ ad di-
uersitatẽ figurarũ cõtinẽtis sine sui corruptiõe. Et si
dicit ꝙ gutta aq̃ reducit se ad spericitatẽ. Respõdet ꝙ
hoc est per accidẽs. nã fugiẽtes cõtrariũ inuicẽ par-
tes vniunt ꝓpter maiorẽ cõseruationẽ: ⁊ ex hoc sequi
tur rotũditas: nõ tamẽ ꝙ illã sibi determinet forma
1ª 2clo substãtialis eius. ¶ His ꝓmissis sit hec prima conclu
sio. Licet nõ sit demõstrabile cõcauũ celi non esse an-
gularis figure: tamẽ bene est demõstrabile cõuexum
eius nõ esse illius figure: patet pria pars: q2 dato con
cauum celi esse figure angularis: ⁊ hoc non sequitur
vacuũ: nec penetratio corporis: ex quo ignis sibi ime
diatus põt cõdensari ⁊ rarefieri: ⁊ cõsequẽter repleri
ne fiat vacuũ ⁊ cedere ne fiat penetratio dimẽsionũ.
Scd̃a pars ptz: eo ꝙ si celũ haberet cõuexum angula
2.c.t.c.27. ris figure: tunc ille angulus describeret lineã imagi-
2ª 2clo. nariã inter quã ⁊ superficiem conuexam celi esset da
bile vacuũ qd̃ est impossibile. ¶ Scd̃a cõclusio. Licet
non sit demõstrabile totũ celũ esse spericũ tamẽ neces
se est ipsum esse spericũ: tam quo ad concauũ ꝗ̃ quo
ad cõuexum. Prima pars ptz: q2 concesso ꝙ celũ esset
rotundũ solum ⁊ oualis figure: non habet aliqua cõ-
tradictio nec aliqd̃ repugnãs principijs naturalib9.
Scd̃a pars ꝓbat: ⁊ primo de cõcauo: qm̃ si concauum
esset plane figure ad modum trianguli vel quadrati
tunc stelle quando essent in oriẽte ⁊ occidente magis
2.c.22.⁊.23. longe distarent a nobis ꝗ̃ in meridie: ꝯñs est falsum:
q2 tũc apparerẽt minores in oriẽte vel occidẽte ꝗ̃ in
medio celi: qd̃ est contra experientiã. Si tamẽ aliquã
do videt maiores in oriẽte vel occidẽte ꝗ̃ in meridie
hoc est ratiõe vapoꝝ in quibus fit maior refleꝛio: et
ꝯñter, maior apparentia obiecti. ¶ Itẽ arguit secun-
do ꝗ̃tum ad cõuexum. nã corpori simplicissimo ⁊ pfe
ctissimo capacissimo ⁊ moto velocissime debet attri-
bui quo ad ꝯuexũ figura perfectissima simplicissima
capacissima ⁊ ad motũ aptissima: sed figura sperica ẽ
huiõi igit ⁊c. maior est nota ⁊ minor declarat. nã figu
ra sperica primo est perfectissima: q2 nihil põt ei ad-
di: nec ab illa aliq̃d remouet sine corruptione ei9. Se
cundo est simplicissima: q2 vna sola linea cõtinetur.
Tertio est capacissima: q2 si ex tanta linea ꝗ̃ta ꝯstat
circulus fieret quadratũ vel triãgulare nõ esset tan-
te capacitatis ꝗ̃te est circulus: vt scribit in lib. de cor
poribus hysopimetris per alchimedẽ. Quarto est ad
motũ aptissima pila' cũ faciliter mouet per terrã ad
oẽm drĩam positiõis: ⁊ nõ ita faciliter moueret vnũ
corpus triangulare vel quadratũ: cum igit celum sit
3ª cõclo. corpus nobilissimũ simplicissimũ capacissimũ ⁊ mo-
tu velocissimũ: sequit ꝙ figura sperica necessario sibi
debet. ¶ Tertia cõclusio. Necesse est oẽs orbes cele-
stes iter primũ ⁊ vltimũ esse sperice figure cã quo ad
cõcauũ ꝗ̃ quo ad cõuexum: ꝓbat. nã si orbes interme
dij essent alteri9 figure quo ad eoꝝ supficies cõcauas
vel cõuexas: tunc ex quo mouent super alijs polis ꝗ̃
4ª 2clo. primũ mobile oporteret illos rarefieri vel cõdensari:
aut dare vacuũ per penetrationẽ dimensionũ: quoꝝ
qd̃libet est ĩpossibile. ¶ Quarta cõclusio. Necesse est
oĩa elemẽta esse sperica vel rotunda: patet naꝫ ignis
ex quo non determinat sibi figurã debet esse speric9
ad spericitatẽ cõcaui lune: ⁊ cõseqñter aer ad sperici
tatẽ ignis: ⁊ aqua ad spericitatẽ aeris: ⁊ hoc iõ q2 ista
tria elemẽta sunt leuiter flexibilia: terra aũt propter
suam duriciẽ nõ figurat figuratiõe continẽtis: sed est
rotunda ratione partiũ tẽdẽtiũ ad centrũ. Sꝫ ꝙ ipa
sit rotũda declarat: ⁊ primo inter oriens et occidens:
quia aliter stelle eque cito orientur ⁊ occiderent ha-
bitantibus versus oriẽs: sicut habitãtibus versus oc
cidens patet cõseqñtia: q2 talis diuersitas nõ videt
esse nisi rumor ⁊ gibbositas terre: sed ꝯñs est falsum:
q2 habitantib9 versus oriens citi9 fit dies ꝗ̃ habitan
tibus versus occidens: ⁊ hoc est signum ꝙ pluries ea
dem eclypsis lune fuit visa orientalibus tertia hora
noctis: occidentalibus autem prima vel secunda. hoc
non fuisset nisi orientalibus prius fuisset nox facta.

Scd̃o declarat idem ex parte meridiei: ⁊ septẽtriõis
nam ambulans a meridie versus septẽtrionem per-
cipiet polum magis eleuari: quod nõ potest esse nisi
ratione tumoris terre ⁊ gibbositatis. ¶ Ex predictis
sequitur ꝙ totalis mundus spericus est: q2 celum est
spericum ⁊ omnia elementa sunt sperica vel rotunda
quod dico notanter propter terram: q2 ipsa nõ est pfe
cte sperica propter montes ⁊ altas eleuatiões: super
superficiem terre: tamen est rotunda: q2 tales eleua-
tiones vel spericitates nõ sunt notabiles respectu to
tius terre: sicut nec eleuatio iuxta ꝗ̃titatẽ grani mi-
lij respectu pile vel pomi.

Contra predicta quadrupliciter arguit. Et primo ꝙ celum non sit sperice figure primũ.
q2 sperica figura est omniuꝫ figurarũ hysopermetra
rum minima: igitur hoc non competit celo: patet cõ-
sequentia: q2 celũ est maxime capacitatis: antecedẽs
patet per Alchymedẽ in li. de hysoperimetris. ¶ Se Scd̃m.
cundo. Aliqua partes celi discontinue non sunt spe-
rice figure: igitur nec celũ: tenet cõsequẽtia q2 cũ celuꝫ
⁊ partes sunt eiusdẽ ratiõis nõ est ratio quare debe
rent esse diuersarũ figurarũ: antecedẽs patet de orbi
bus ecentricis includentibus inter se orbem deferen Tertiũ.
tem planetã. ¶ Tertio arguit ꝙ terra nõ sit sperica:
nec rotunda: q2 tunc oculus existens in superficie ter
re nõ videret medietatẽ celi. ꝯñs est cõtra astrologos
sed ꝓbatur ꝯñia: q2 oculus existens in medio mũdi vi
deret solũ medietatẽ celi: q2 linea transiens a medio
mundi ad cõcauũ lune diuideret celũ in duas medie
tates: igitur oculus existens in superficie videret mi
nus ꝗ̃ medietatẽ: q2 linea trãsiens a circũferẽtia ter-
re nõ diuidit celũ in duo equalia: ⁊ sic orizon illi9 ocu- Quartum.
li esset minor medietate celi. ¶ Quarto sequit ꝙ sol i
suo ortu ⁊ occasu deberet apparere arcualis figure:
qd̃ est contra experientiam: ⁊ probatur cõsequentia:
q2 vna pars solis videtur, ⁊ altera occultatur rõue ter
re igitur spericitas terre facit lineã diuidentẽ parteꝫ
visam a parte non visa diuidere illam articulariter

Ad primũ dicitur, ꝙ figura sperica est minima quãtũ ad occupationẽ: q2 mi-
nus occupat ꝗ̃ aliq̃ aliaꝝ figuraꝝ: tñ est maxia quã
tum ad capacitatẽ. ¶ Ad scd̃m dicit ꝙ partes discõ-
tinue sperarũ celestiũ nõ sunt ꝓprie orbes: tamẽ cõ-
muniter possunt vocari orbes ⁊ dicitur ꝙ sunt sperici
quo ad vtrãꝗ̃ superficiem: licet non sit idem centruꝫ
superficiei concaue ⁊ conuexe. ¶ Ad tertium dicitur
ꝙ si oculus esset infixus superficiei cõuexe terre vide Ad tertiũ.
ret minus ꝗ̃ medietatem celi propter rationẽ addu
ctã. Et ad astrologos dico ꝙ ipsi loquunt de oculo exi
stente supra superficiem terre: sicut, est hoĩs ambulan
tis qui potest aliter eleuari
superficie terre ꝙ non solũ
videbit medietatẽ celi: imo
plus ꝗ̃ medietatem.

¶ Ad quartuꝫ cõcedo: ꝙ cũ
sol non est totaliter ortus li
nea diuidens partem ortã
⁊ nõ ortaꝫ est curua ⁊ arcua
lis figure: propter hoc quia
linea obliqua a remotis videtur recta sequitur, igit.

¶ Tractatus secundus.

¶ Caput primum.

Tꝫ primo considerandũ est vtrũ sit corpus quippiã
infinitũ vt cõplures anti-
quorum putarunt: an idip
sum vnum quid sit eorum
que fieri nequeunt: hoc eniꝫ an illo mõ
res sese habeat: non parum sed totũ ad
veritatis contemplationeꝫ vtiꝗ̃ refert

Etenim hoc fere contrarietatẽ omniũ hisce que de natura tota aliquid dixerunt: principium ⁊ fuit ⁊ fieri sane pōt: si quidem ⁊ paruus exitus a veritate fit hisce que exorbitauerũt: si lõge progrediãtur: decies milies maior: veluti si q̃spiam magnitudinem aliquam minimã dixerit esse. Hic enim minima magnitudine ĩtroducta: maxima s rerum mathematicarũ vtiq̃ dimonebit. Atq̃ huius causa est pricipiũ vi mai⁹ q̃ magnitudine esse. Iccirco qd̃ in pricipio paruum est: id in fine valde magnum emergit. Infinitum autem ⁊ principij vim ⁊ quantitatis maximam habet. Quare nõ ẽ absurdum neq̃ egreditur rationẽ admirabilem differentiaz esse ex infiniti positione: si quispiã sumpserit infinitum corpus in ratione rerum quippiã esse. Quãobrem a principio repetẽtes de ipso dicamus oportet. Omne itaq̃ corpus aut simplex aut compositũ esse necesse est. Quare ⁊ ĩfinitum ipsuz aut simplex: aut compositũ erit. Atqui patet si simplicia sint finita: compositum necessario finitum esse. Quod enim ex multitudine finitis ac magnitudine cõstat. Id ⁊ multitudine et magnitudine est finitum. Tantum enim erit quanta sunt ea: ex quibus componitur atq̃ cõstat. Restat igitur videre vtrum simplicium quippiam corporum infinitũ magnitudĩe esse possit: an hoc fieri neq̃at. Atq̃ prius hoc de primo corpore viso ac pertractato: deq̃ reliquis deinceps cõsideremus. Corpus igitur qd̃ versatur: necessario omne finitũ esse ex hisce patere pōt: nã si corpus qd̃ versat̃ est infinitũ: infinite pfecto erũt ⁊ recte linee: q̃ e medio ptrahunt̃. Infinitaz aũt interuallum infinitum etiam est. Atq̃ interuallum linearum id dico. Extra qd̃ nulla magnitudo tangẽs lineas sumi pōt.

Hoc igit̃ infinitũ esse necesse ẽ: finitaz em̃ ĩteruallũ sp finitũ erit: fieri p̄terea pōt: vt eo mai⁹ semp sumat̃ qd̃ datũ est. Quare eadẽ rõ est ⁊ de spacio queadmodũ numerũ ex eo dicim⁹ infinitũ: q: maxim⁹ nõ est. Si igit̃ fieri neq̃t: vt ĩ infinito trãsit⁹ fiat: atq̃ si celũ sit infinituz interuallũ etiã infinituz esse necesse est: fieri pfecto nõ pōt vt ipsuz celũ v̄setur. At versari celũ videmus: ratiõe q̃ iam definimus cõuersionẽ corporis motionem cuiuspiã esse. Preterea si a finito tpe finitũ tp̄s abstuleris: ⁊ reliquũ finituz esse: principiumq̃ habere necesse est. Si tempus ãt amoulatiõis principium habet: ⁊ motionis etiam p̄ncipiũ ẽ. Quare ⁊ pricipiuz magnitudinis eius erit: super qua ãbulatio fuit: eadẽ est ⁊ in ceteris rõ. Sit itaq̃ A B C: linea alt̃a ex parte infinita qua ip̄m est C: et rursus alia infinita vtraq̃ ex parte D: E.

Si igitur ab A: centro circulum linea A: B: C: describat lineam secans D: E: in orbem aliquando lata finito in tẽpore erit. Totũ enim tempus quo versatuz est celum finitum est: ⁊ id ergo tempus finitũ est qd̃ est ablatuz: in quo secans linea ferebatur. Erit igit̃ principium quoddam quo primũ A: B: C: liea: D: E: lineã secuit. At eẽ nõ p̄t nõ q̊ fieri pōt: vt ĩfinitũ v̄set̃. Quare neq̃ mundus si infinitus esset. Preterea ex his etiã patet fieri non posse: vt ĩfinitũ motu sit agitatũ. Si em̃ linea A: q̃ propter B: lineam feratur: finita inq̃ propter finitam. Simul igitur A: lineaz a B: ⁊ B ab A: absolutã fore necesse ẽ. Quantum enim alterius altera occupabit tãtum illi⁹ et altera occupabit.

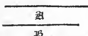

Si igitur ambe in contrarium moueantur: citius absoluẽtur. Sin altera prope manentem alteram: moueatur tardius: si modo eadem quod prope illam mouetur celeritate feratur. Verum illud est manifestum

fieri nō posse: vt finito in tēpore quicq̄ transeat infinitū: trāsibit ergo in tempore infinito. Hoc enim est demōstratum prius in hisce que de motu sunt pertractata. Nihil aūt interest finita ppe infinitā ferat: an infinita prope finitā. Nam cū hec prope illā mouetur: et illa per hanc transire videtur. Similr et si moueatur et si nō moueat. Verū si mouean tur ambe citius absoluentur: q̄ nihil prohibet eam interdū que prope quiescentē mouetur citius q̄ eam que fert contra transire. Si quispiā eas quidē que contra mouent vtrasq̄ ferri tarde posuerit: eā vero que prope quiescentē mouet multo celerius illis ferri. Nullū igitur rationi prorsus impedimētū afferetur: si prope quiescentē altera moueatur. Cū fieri possit: vt A: si ppe B: lineam moueat: motionē et ipsam etiā subeuntē tardius trāseat: vti diximus.

Si igitur id infinitū est tēpus: quo finita subiens motū absoluit: et id sane quo infinita finitam trāsiuit: infinitū esse pari ratione necesse est. Vt infinitū ergo sit motū minime fieri potest: nam tempus fiat infinitū necesse est. Etiam si per minimū fuerit motū. At celū tempore finito versat: totūq̄ fert in orbē. Quare totā eam transit circūferentiā q̄ est intus ceu A: B finitam. Impossibile est ergo id infinitū esse: qd subit cōuersionē. Preterea vt esse nō potest linea īfinita ex ea parte qua finis est: nisi ad lōgitudinē fine careret: sic et superficies infinita esse nō potest ea ex parte qua finis est. Cū vero fuerit terminata nulla ex parte est infinita. Quadratū enim: aut circulū: aut spheram infinitā esse non dixeris: quēadmodum neq̄ lineam bipedalē. Si igitur neq̄ sphera: neq̄ circulus: neq̄ quadratū est infinitum: atq̄ si circulus nō est: cōuersio nō erit: et si infinitus non est: infinita non erit: si ipse circulus infinitus nō est: versari profecto corpus infinitū non potest. Preterea si C sit cētrū: A B vero sit infinita: et E sit recta ad rectos angulos īfinita: et īsup īfinita sit C D subiēs motū nūq̄ ipa C D ab E linea absoluet: sz sp pinde atq̄ A B linea sese habebit. Secat enim ipso E puncto. Nō ergo infinita versatur. Insuper si celū est infinitū: atq̄ versatur infinitū: profecto finito tempore pertransibit. Sit enim celum quidem quod manet infinitū: id aūt qd in hoc mouet equale.

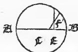

Quare si versatum fuerit: cum sit infinitum: equale sibi infinitū: tempore finito transibit. At hoc esse impossibile dicebatur. Atqui dicere contra etiam licet. Cum finitū sit id tēpus in quo est versatum: magnitudinē quoq̄ finitam esse necesse est eam quam conuersione trāsiuit. At equale sibi cōuersione trāsiuit. At equale sibi conuersione transiuit: et ipsum ergo celum finitū est. Corpus igitur id quod versatur exitu non vacare: nec infinitū esse: sed finem habere ex hisce iam que diximus patuit.

Caput sextum.

Equitur consequenter videre
vtrum mūdus sit ma Primū.
gnitudo finita vel infinita. Et ideo est T.c.34.
primo notandum secundum Phm. iij.
physi. q̄ infinitū sumitur quatuor mo- Primo
dis. Primo p eo qd est de se iptrāsibile vt
punctus: nihil enim de se est pertrāsibile nisi magni- 2
tudo. Secundo pro eo quod potest pertrāsiri: sed cum 3
difficultate: vt via longa. Tertio pro eo quod non po
test pertransiri ratione impedimenti: vt profundum 4
maris. Quarto pro magnitudine aptanata habere
terminum et extrema. sed non habet vt linea infinita T.c.37.
et sic sumendo loquitur Phs. iij. physi. et primo celi: T.c.46.
cum intēdit demonstrare nullum esse corpus sensibi
le actu infinitum: et si tale finitum caret ambobus ex
tremis dicitur infinitum simpliciter: vt totum tem-
pus eternum: vel linea imaginaria transiens in in-
finitum tam in sursum q̄ in deorsum: si autem solum
altero extremo caret dicitur infinitum secundum qd:
vt totum tempus preteritum: aut totum tempus fu-
turum: aut linea incipiens in medio mundi et ten-
dens in infinitum. Secundo notandum ex eadem Secundū
doctrina ibidem q̄ infinitum sumitur tripliciter. Primo

ꝯm diuisionē: nam quodlibet continuū est in infinitū
2 diuisibile. Secūdo per appositionē vt numer⁹: quia
numerus crescit in infinitū per appositionē vnitatū
3 Tertio ꝯm diuisionē ꝛ appositionē: vt tempus eo ꝙ
tēpus dicitur continuū ꝛ dicitur numerus. iiij. phy.
et infinitum sic sumptū dicitur esse in potentia: eo ꝙ
nunꝙ̄ est deuenire ad vltimā diuisionē continui: nec
co.109. vnꝙ̄ ad infinitas vnitates simul diuisas: nec vnꝙ̄
ad totum tempus pertransitū illo modo sumendo
.phy.57. infinitū non est inconueniens infinitū esse: scilicet in
potentia: sed nō in actu: ita ꝙ actualiter in esse com-
pleto sit aliquod infinitum carens terminis: vel ali-
quis numer⁹ infinitus omniuꝫ vnitatū per se existen
prima con tiuꝫ. ¶His visis pono quatuor ꝯclusiones quas po-
clusio. nit phs pmo celi. et. iij. physicorū: quarū pma sit ista
pri.c.a.t. Impossibile est aliquod corpus esse īfinitū immobi-
c.33. vsꝙ le: pbatur sic: quia si possibile est tale corp⁹ esse igit̄
ad.76. simplex vel mixtuꝫ non simplex: qꝛ solum quinꝙ sunt
3.physi.a. corpora simplicia: quorū quodlibꝫ ē mobile: nec etiā
t.c.24. in mixtū: quia quodlibꝫ mixtuꝫ est mobile ad motuꝫ ele
finem. menti dominātis in illo. ¶Item in illo infinito mix-
pri.c. to essent omnia elemēta: aut igitur infinita vel finita
T.c.61. non primū: quia tunc īfinita essent principia rerū na-
3.phy.42 turaliū: quod est reprobatū: primo physicoꝝ: nec secū
T.c.55. dum: quia quodlibꝫ illorū esset infinituꝫ: quod nō est
dicēdū: quia vnum infinitū totum occupat: aut alte-
rum solum esset infinitū: ꝛ sic alterum corrūperet: aut
quodlibꝫ illorū esset finitum: ꝛ sic non resultaret īfini-
Secūda cō tum. ¶Secūda cōclusio. Impossibile est aliquod cor
clusio. pus esse infinitū circulariter mobile: arguit̄: nā dato
pri.c.70. opposito sequit̄ ideꝫ corpus habere centrū ꝛ nō habe
re centrū: quod est implicatio cōtradictiōis: nā si ali-
quod mouet̄ circulariter ipsum habet centrū: qꝛ om-
nis motus circularis est circa centrū: ꝛ si aliquod cor
pus est infinitū ipsum nō habꝫ centrū: quia centrū di
citur in ordine ad circūferētiaꝫ: igitur si possibile est
aliquod corpus esse infinitū circulariter motum seq-
Tertia cō- tur incōueniēs inductum. ¶Tertia cōclusio. Impos
clusio. sibile est aliquod corpus infinitū esse mobile motu re
cto: pbatur: quia si esset tale mobile oporteret ipsum
habere locū infinitum: cōsequēs est impossibile: quia
nullus locus est infinitus ex descriptione loci: ꝛ patet
cōsequētia: quia omne corpus localiter mobile habꝫ
pri.c.74. locuꝫ verum vel imaginariū. Itē oporteret habere duo
loca infinita extra se inuicē: quod est impossibile: qꝛ
infinitū totum occupat: ꝛ patet ꝯsequētia quia in infi
nitum moueret̄ a loco infinito ad locum infinitum.
Quarta cō ¶Quarta conclusio. Impossibile est aliquā magni-
clusio. tudinem eē infinitā. probatur: quia si esset aliꝗ talis
magnitudo: aut esset immobilis: ꝛ non hoc per pri-
mam ꝯclusionē: aut mobilis motu circulari ꝛ hoc nō
primo. per scđam cōclusionē: aut mobilis motu recto: ꝛ hoc
nō iterū per tertiam cōclusionē. Item dato opposito
conclusionis sequitur primo ꝙ aliquod corpus opa-
cum obijceretur alicui corpori luminoso ꝛ non face-
2 ret vmbrā. patet: quilibet punctus medij retro illud
corpus opacū illuminaret̄ ex quo luminosum esset
infinitum. Secūdo sequitur ꝙ est possibile per vnam
totam horam esse precise finitum: ꝛ in fine esset infi-
nitum sine additamēto posito alicuius de nouo: patꝫ:
3 dato ꝙ a: sit pedale quod in prima parte proportio-
nali crescat ad duplum: ꝛ in tertia ad triplum: et sic
in infinitū. Tertio sequitur ꝙ est impossibile a: et b:
per totam vnam horam esse equalia ꝛ in fine esse ine
qualia sine deperditione alicuius ab aliquo illorum:
patet dato ꝙ b sit etiam pedale ꝛ augeatur cōsimili-
ter ꝛ pportionaliter: vt a: tunc in fine nō erunt equa-
4 lia: quia erunt infinita: modo vnum infinitū non est
alteri equale. Quarto sequitur ꝙ possibile est per to
tam vnam horam a: esse maius b: et in fine non esse
maius illo sine additione alicuius ad aliquod illoꝝ:
et sine remotione ab aliquo eorūdem. patet: dato ꝙ
b: sit in principio semipedale ꝛ cōtinue augeatur ad
5 duplum: tunc quia in fine vtrūꝙ illorum erit infini-
tum: adeo tunc nullum illoꝝ erit altero maius. Quin

to sequitur ꝙ per totam istam horam esset possibile
spacium pertransitū a sorte esse duplum ad spacium
pertransitū a platone: ꝛ in fine non esse maius illo si-
ne additione pro tunc ꝛ perditione: patet dato ꝙ sor-
tes in qualibet tpe proportionali illius hore, ptran- 6
seat bipedale ꝛ plato solū pedale. Sexto seq̄t ꝙ possi
bile est aliquā lineā infinita ꝯm ꝗd fieri infinitā sim-
pliciter sine rarefactione ꝛ sine additione alicuius.
probatur: nam sit a vna linea incipiens a medio mū-
di infinita versus polum articum a qua recipiat de⁹:
secundum: quartum: ꝛ sextum pedale: et sic in infini-
tum: que omnia inuicem cōtinuet: tam recepta ꝙ̄ di
missa ꝛ lineam factam infinitā ex pedalibus parti-
bus ponat versus polum antarticum: ꝙ̄ etiam con- pro.c.26.
tinet cum linea infinita versus polum articum: et ha 3.phy.37.
betur intentum. ¶Ex predictis sequitur ꝙ mundus
non est magnitudo infinita sed finita. patet: quia cō-
ponitur solum ex partibus finitis: ꝛ mobilibus mo-
tu recto vel circulari. Primum;

Contra istam quartam cōclusionē arguitur
quadrupliciter. Et pmo sic. In quali
bet parte hore future deus potest pducere vnā lineā
pedalis quātitatis: patet tam per exponētes ꝙ̄ per
singulares: ponatur igitur ꝙ in qualibet parte pro- Secūdū.
portionali eiusdē hore pducat vnā lineaꝫ pedalē: ꝛ
in fine ꝯtinuet oēs: quo facto linea resultās erit infi-
nita. ¶Scđo sic: ꝛ capio vnū corpus colūpnare quod
sit a: tunc a: hꝫ infinitas partes pportionales: quarū
quelibet habet vnā lineā giratiuā maiorē ꝙ̄ sit linea Tertiū.
circularis terminās a igitur linea composita ex om̄i
bus illis lineis giratiuis est infinita. ¶Tertio. Aliqs
angulus rectus est īfinit⁹ igitur ꝛc. añs arguit̄: naꝫ q̄
libet angul⁹ rect⁹ est cōpositus ex infinitis angulis
recti lineis nō cōicātib⁹: quorū quilibet est maior an
gulo cōtingētie: igit̄ ꝛc. ptꝫ ꝯsequētia quia sic pbatur Quartū.
aliquid esse finitū: añs autem est manifestū ex tertio
Euclydis. ¶Quarto arguit̄ sic: ꝛ ponet̄ a. sit a vnū q̄-
dratū pedale ꝯm omnē dimēsionē: ꝛ arguit̄ ꝙ a est in
finitū: quia a. cōtinet infinita pedalia equalia nō com
municantia: pbatur: nam a: hꝫ infinitas partes pro
portionales pedales eq̄lr lōgas ꝛ eq̄lr latas sed nulle
due partes pportionales sunt inuicē cōicantes ꝛc.

Ad primū cōcedo propositionē assumptā: Ad primū.
ꝛ nō admitto casum ex quo non
infert vnā de sensu composito in eisdē terminis: quia
nō seq̄tur: qualibet parte proportionali hore future
deus potest pducere lineā pedalē: igitur impossibi-
le est ꝙ in qualibet parte pportionali eiusdem hore
pducat lineam pedalē: sicut nō seq̄tur quodlibet isto
rū cōtradictoriorū potest esse verum: igitur possibile
est vtrūꝙ illorum esse verum. ¶Ad secundū dico ꝙ Ad scđm.
nec a: nec pars a: habet aliquā lineā giratiuā nisi in
potentia: ideo si ponat̄ ꝙ fiat vna linea giratiua in
prima parte pportionali hore girans primā partem
pportionalē a: ꝛ in secūda vnā aliā ꝯtinuū prime gi-
rantē secūdā partē pportionalē a: ꝛ sic in infinitū: nō
admitto istum casum: sicut nec priorem: cōcedo tamē
bene ꝙ in qualibet parte pportionali hore illius po-
test fieri vna linea girans aliquā partem a: quare ꝛc.
¶Ad tertiū neget̄ antecedēs: ꝛ ad pbationē negetur Ad tertiū.
ꝯsequētia dupl'r. primo ꝙ oporteret facere cōparatio
nem in his que sunt eiusdē rationis: modo angul⁹ re
ctus ꝛ angulus acut⁹ vel rectiline⁹ ꝛ angulus ꝯtingē-
tie non sunt eiusdē rationis. secūdo qꝛ infinitū nō sic
exponit̄: sed isto modo: talis angulus est aliquāt⁹ et
nō ꝯtingit assignare angulū maiorē isto: igit̄ ipse est Ad quartū.
infinit⁹. ¶Ad quartū r̄ndetur admisso casu: dico ꝙ
illa ꝯña nō valꝫ: a continet infinita pedalia equalia nō
cōmunicātia: igit̄ est infinitū: sed opꝫ addere in ante-
cedente ꝯm omnē dimensionē: qđ est falsum: quia nō
ꝯm profunditatē intelligendo semper ꝙ fiat diuisio
ꝯm partes pportionales: vel dicatur ꝛ meli⁹: ꝙ ad in
ferendū a: esse infinitum oportet sic arguere: a est ali-
quantum ꝛ non contingit assignare corpus maius a:
igitur a est infinitum: quare ꝛc.

Capitulum secundum.

At vero neque id quod e medio: neque id quod ad medium fertur infinitum esse poterit. Lationes enim eas quibus sursum itur atque deorsum contrarias esse constat. Contrariis autem contraria loca petuntur. Atque contrariorum si alterum definitum est: et alterum definitum erit. Medium vero est definitum. Nam si unde vis deorsum feratur id quod sub omnibus collocatur: fieri non potest ut ultra medium sit definitum: et superum locum definitum esse necesse est. Quod si loca sunt definita atque finita: et corpora sane erunt finita. Preterea si superus ac inferus locus est definitus: et id quod est inter hec definitum esse necesse est: nam si definitum non est: motus infinitus erit profecto. Hoc aute impossibile esse antea demonstrauimus: ergo medium ipsum est definitum. Quare et id corpus definitum est sane: quod in hoc est aut fore potest. At id corpus quod sursum et deorsum fertur: in hoc fore potest. Aliud enim e medio: aliud ad medium ferri suapte natura potest. Ex his igitur patet corpus infinitum in ratione rerum esse posse. Et insuper si pondus non sit infinitum: neque quicque horum corporum infinitum esse profecto potest. Infiniti namque corporis pondus infinitum esse necesse est. Eadem fuerit ratio et de corpore leui. Nam si est grauitas infinita est et leuitas infinita: si id est infinitum quod super omnia eminet. Quod quidem ex hisce patere potest. Sit enim finitum. Atque sumatur infiniti quidem corpus A B: pondus autem ipsius C: ab infinito igitur magnitudo finita auferatur B D: atque pondus ipsius sit E: ipsum igitur E pondus minus erit ipso pondere C. Minoris enim magnitudinis pondus minus nimirum est. Minus itaque pondus maius mensuret numero aliquo repetitum. Atque ut minus sese habet ad maius: ita B D. sese habent ad B F magnitudinem: fieri enim potest ut quantauis ab infinito auferatur. Si igitur magnitudines similitudinem rationis subeunt cum ponderibus: et minus pondus minoris est magnitudinis: maius etiam magnitudinis erit maioris: equale ergo finiti pondus erit ac infiniti. Si maioris preterea corporis maius est pondus: ipsius B D pondus maius erit pondere corporis ipsius B. F. Quare finiti pondus: maius erit pondere infiniti. Inequalium etiam magnitudinum idem fuerit pondus: finitum enim ac infinitum inequalia esse constat. Nihil autem interest commensurabilia ipsa pondera: an incommensurabilia sint. Etenim eadem erit ratio si incommensurabilia sint. Veluti si E pondus mensurans G pondus: ter repetitum exuperet. Nam si tres tote magnitudines B D sumatur: pondus ipsarum maius erit pondere C. Quare idem eueniet impossibile. Preterea fieri potest ut commensurabilia ipsa sumatur. Nihil enim interest a pondere an a magnitudine initium fiat. Veluti si E pondus commensurabile sumatur

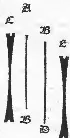

ipsi pondere C atque ab initio ea magnitudo auferatur: que hz ipsum E pondus ceu B D: Deinde allata fuerit alia magnitudo: ceu B F: ad quam ita B D magnitudo se habet: ut pondus se habet ad pondus. Fieri enim potest ut si magnitudo A B sit infinita: quantauis ab ea magnitudo auferatur. His enim sumptis tam magnitudines quam pondera pariter sese sane commensurabilia erunt. At uero nihil ad demonstrationem est refert sitis ipsa magnitudo ponderis ac dissimilis sit. Semper enim equalis corporis ponderis magnitudinis ipsius B D pondere quotquot vis ab infinito sumere aut auferre do aut addendo hz. Quare patet ex his que diximus: corporis infiniti pondus finitum non esse: erit igitur infinitum. Quod si hoc esse non potest: nec infinitum quicqua ratione rerum corpus etiam esse potest. Atqui pondus infinitum quid in ratione rerum esse non posse: ex hisce patere potest. Si enim tan

tū pondus per tantū spaciū hoc in tpe motu cietur:tantū ꝛ insuper in minore sane mouebit̄. Atq̄ tp̄a rōnē eā quā habent pondera cōtra sane habebūt. Ueluti si dimidiū pōdus hoc in tpe mouet̄ duplū in dimidio huiusce mouet̄. Preterea pōdus finitū omne finitū spaciū finito quodā in tpe trāsit. Quę ẏs ita sint:si quippiā pondus sit infinitū:moueat̄ ipm ꝛ nō moueat̄ necesse est. Moueat̄ em̄ necesse est:quo tm̄ quātuz est finitum:ꝛ insuper non moueatur rursus necesse est:quo excessuum quidem ratione ipsum moueri oportet. Contraq̄ maius in minore moueri. Ratio vero infiniti nulla est ad finitum temporis autem minoris est ad maius tempus finitū:sz in minore semp. Minimū autē non est. Neq̄ si esset vtilitas vlla esset. Sumptū em̄ fuisset quippiā finitū maius in eadē rōne:in q̄ respectu tpis infinitū ad minus esset. Quare equali in tempore per spaciuz equale finitum ac infinitum vtiq̄ moueretur. At fieri nō potest. At necesse est si infinitū quanto uis finito tamen tempore moueatur. Aliud etiam pondus finitum ī hoc eodem per spatium finitum quoddaȝ moueri. Impossibile est ergo pondus infinitum esse:ꝛ similiter leuitatem. Et corpora ergo infinitum pondus habentia leuitatēve in ratione reruz esse non possunt. Patet igitur corpus infinitum non esse:ꝛ si hoc modo contemplatio de ipso fiat per rationes particulares:ꝛ si vniuersaliter consideretur non solum per rationes eas que in sermonibus de principiis a nobis sunt dicte. Determinatum est enim et illo in loco de infinito vniuersaliter:prius quomodo est et quomodo non est: sed etiam nunc alio modo. Post hec autem considerandum est: si infinitum quidem vniuersum corpus non sit tantum tamen sit vt plures sint celi. Forsitan enim hoc quispiam dubitauerit nihil obstare:vt hic quo nos circundat mundus:est constitutus: sic et plures alios esse celos plures quidem vno non tamen infinitos. Prius autem vniuersaliter de infinito dicamus.

Capitulum tertium.

Omne itaq̄ corpus aut finitum aut infinitum esse necesse est:ꝛ si infinitum est aut similium aut dissimilium partium esse: et si dissimilium partium est aut ex finitis specie aut ex infinitis cōstare. Patet igitur ex infinitis constare non posse:si quispiam nobis primas suppositiones manere sinat. Nam si primi motus finiti sint species quoq̄ simpliciuȝ corporum finitas esse necesse est. Etem̄ simplicis quidem corporis motio simplex est. Simplices autem motiones finite sunt:atq̄ omne naturale corpus motionem habere necesse est. At vero si infinitum ex finitis erit:ꝛ quamq̄ partium infinitam esse necesse est. Dico autem aquam vel ignem. At hoc esse non potest. Demonstratum est enim neq̄ pondus:neq̄ leuitatem in ratione rerum infinitam esse. Preterea loca quoq̄ ipsarum magnitudinū infinita eē necesse est. Quare et motus omnium infinitos esse:hoc autem esse nequit:si primas suppositiones posuerimus veras esse et neq̄ id quod deorsum:neq̄ id quod sursum fertur in infinitum moueri possit. Impossibile est enim fieri id: quod ortū subire non potest:taȝ in qualitate:q̄ in quantitate:q̄ etiam in vbi. Dico autem hoc pacto. Si impossibile est album quippiam fore:aut pedale: aut in egypto:et fieri quicq̄ horum impossibile est. Impossibile est igitur et illuc etiam quicq̄ ferri:quo nullus corp̄ peruenire potest subiens lationem:preterea et si se funeta sunt:non minus tamen ifec qui est ex omnibus ignis infinitis esse potest. At corpus est id:qd̄ omni ex parte dimensionē habet. Quare qui fieri potest vt plura quidem sint dissimilia:vnum quodq̄ autem ipsoruȝ sit infinituȝ. Omni enim ex parte quod q̄ infinitum esse opȝ. At vero neq̄ similium partium infinitum esse potest. Primo enim non est alius preter hos motus:horum igitur vnum habebit. Quo si hoc concedetur:eueniet sane grauitatem aut leuitatem infinitam in ratione rerum esse. Atqui impossibile est id qd̄ versatur infinitum esse. Fieri enim non potest:vt infinitum ipsuȝ versef. Nihil

enim interest hoc an celum infinitum esse dicatur: hoc autem demonstratum est impossibile esse. At vero fieri omnino non potest ut infinitum subeat motum. Aut enim secundum naturam: aut vi motu ciebitur. Atque si vi moueatur est ipsius perfectior secundum naturam motus. Quare et locus propius alius erit: ad quem ipsum suapte natura feretur. At hoc impossibile esse constat. Omnino autem fieri non posse: ut infinitum a finito patiatur: aut in quippiam finitum agat ex hisce patere potest. Sit enim infinitum quidem A: finitum autem B: et tempus in quo finitum mouit ac infinitum est motum C. si igitur ipsum A calefactum est aut pulsum a B: aut aliquid quippiam passum in tempore C: sit D ipso B minus: atque minus equali in tempore moueat minus. Sit autem E ab ipso D alteratum. Quod igitur D est ad B: id ipsum E ad finitum aliquod erit puta F. Atque alterare ponatur: equale quidem equali in tempore equale. Minus autem in equali minus: et magis etiam maius atque tantum sane: quantum ratio flagitabit: quam habet maius ad minus: a nullo ergo finito vllo in tempore mouebitur infinitum. Minus enim aliud equali in tempore a minore mouebitur: ad quod id quod rationem subit finitum nimirum erit. Infinitum enim ad finitum nullam rationem subire potest. At vero neque infinitum vllo in tempore finitum mouebit. Sit enim infinitum quidem A: finitum vero B: tempus autem C. Igitur D in C tempore minus B ipso mouebit. Sit illud F: atque quam rationem B totum habet ad F: eam habeat E ad D: ergo E mouebit ipsum B F in tempore C: finitum ergo et infinitum equali in tempore alterabunt. At fieri non

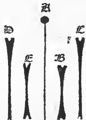

potest. Supponebatur enim maius minore in tempore alterare: atque tempus sumptum idem faciet semper. Quare nullum erit tempus in quo mouebit. At vero fieri non potest ut tempore infinito moueat: aut etiam moueatur finem enim non habet: actio autem atque passio habent. Atqui neque fieri potest: ut infinitum ab infinito aliquid patiatur. Sit enim tam A quam B infinitum: C D autem tempus in quo passum est B ab A: pars igitur infinite que est E: quoniam totum B fuit passum non equali tempore passa est idem. Supponatur enim minus tempore minore mouerit: sit E motum ab A: in tempore D F. Quid igitur est ipsum F D ad C D: id est ipsum E: ad quippiam finitum ipsius B: hoc igitur ab A in C: D tempore motum esse necesse est. Supponatur enim ab eodem in maiore tempore atque minore maius minusue pati: que quidem diuisa sunt per temporis rationes. Nullo ergo tempore finito infinitum ab infinito moueri potest in infinito ergo. Si infinitum quidem tempus finem non habet: id autem quod est motum habet. Si igitur omne sensibile corpus actiuam: aut passiuam aut vtramque potentiam habet: impossibile est corpus infinitum sensibile esse. At vero que corpora etiam sunt in loco omnia sensibilia sunt. Non ergo corpus vllum extra celum infinitum erit: at neque etiam finitum. Nullum ergo cor-

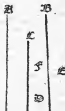

pus omnino est extra celū. Nam si intelligibile sit: erit, sane in loco. Extra enim ⁊ intus locum significat. Quare sensibile corpus erit: sensibile autē nullum est nō in loco. Licet etiam ⁊ rationes afferre ad artificem differendi magis accōmodatas. Neq̄ enim versari potest infinitum si sit similiū partium: quippe cum nō sit mediū infiniti: id vero quod versatur circa mediū moueť: neq̄ recta moueri: oportebit enim aliū tantū infinitū esse locum: ad quem suapte natura mouebiť: ⁊ alium item tantum, ad quem preter naturam feretur. Preterea siue natura motū habeat recte pergendi: siue vi moueatur: vtroq̄ perfecto modo mouentes vires infinitas esse oportet. Vires enim infinite sunt infiniti: ⁊ infiniti vires sunt infinite. Quare ⁊ id quod mouet infinitū esse necesse est. Est autē in hisce que de motu sunt dicta ratio quedam: qua demonstratur nihil finitorum potentiam infinitam: neq̄ quicquā infinitorū finitam habere. Si igitur id quod scdm naturā mouetur: ⁊ preter naturam moueri potest: erūt infinita duo: id inquā quod sic mouet: ⁊ id quod moueť. Preterea quid est id quod infinitū mouet. Nam si ipsum seipsum mouet: animatum erit profecto. Hoc autem quonā pacto infinitū animal esse potest. Sin aliud quippiam est: duo erunt infinita profecto: id inquā qđ mouet: ⁊ id quod mouetur: forma potētiaq̄ diuersa. Si vniuersum autem non sit continuū: sed vt Democrit⁹ dicit ac Leucippus corpora vacuo sint distincta: vnum omniū esse motum necesse est. Sunt enim figuris distincta. Naturam autem ipsorum vnā inquisit esse perinde atq̄ si quodq̄ separatū aurum esset: horum autem vti diximus esse motum necesse est. Quo nanq̄ vna gleba fertur: eo ⁊ vniuersa terra mouetur: ⁊ totus ignis atq̄ scintilla eundem ad locum feruntur. Quare si cuncta pondus habent: nullum corpus leue simpliciter erit. Si cūcta sunt leuia: nullum erit particeps grauitatis. Preterea si pondus habent vel leuitatem: aut vltimū quid vniuersi aut medium erit. Hoc autem esse nequit: quippe cum sit infinitū. Omnino autem etiam medium non est: aut vltimū: neq̄ hoc quidē est supra: hoc autem infra. Et nullus lationis locus corporibus erit. At hic si nō sit: motus nō erit. Moueantur enim aut scdm naturam: aut preter naturam necesse est. Hec autem definita sunt proprijs alienisq̄ locis. Preterea si vbi preter naturā manet quippiam aut quo fertur: illum alij locum cuipiam competere natura necesse est: quod quidē ex inductione patere potest. Non omnia sane pondus aut leuitatem habere: sed quedam habere: quedā nō habere necesse est. Vniuersi igitur corpus infinitum non esse ex ijs que diximus patet.

Caput septimum.

Via infinitā magnitudinē esse nō implicat cōtradictionē: ideo admisso talē esse volo inq̄rere qualē proportionē haberet infinitū sm quid ad simpliciter infinitū. Ad quod inuestigandū est notandū primo. Quod aliqua dicūtur esse equalia dupliciter scz simpliciter ⁊ sm quid. Illa sunt equalia simpliciter que sunt equalia sm omnē dimensionē: vt a et b: dato q̄ vtrūq̄ illorū esset pedaliter longū ⁊ pedaliter latum ⁊ pedaliter profundum. Illa vero sunt equalia sm quid: que sunt equalia solum sm aliquam dimēsionem: vt a et b: dato q̄ b esset semipedaliter profundum. Et cōsequenter illa sunt inequalia simpliciter: que sunt inequalia sm omnē dimensionem: vt dato q̄ a esset bipedaliter longum bipedaliter latum et bipedaliter profundum: b vero esset solum pedaliter longum pedaliter latum ⁊ pedaliter profundum. Illa vero sunt inequalia sm quid que sunt, inequalia non sm omnes dimensiones: dato cum quātitate a: q̄ b esset bipedaliter latum ⁊ bipedaliter longū ⁊ bipedaliter profundū. Secūdo notandū q̄ dupliciter aliquid potest dici altero maius: scz proprie: q̄ ad suū minus habet certam ⁊ determinatā proportionem: vt bipedale respectu pedalis: ⁊ tripedale respectu bipedalis. Et improprie, quia est illo maius sine aliqua determinata proportione: eo modo quo dicimus q̄ deus improprie diciť perfectior creatura: quia nō sm aliquā proportionē perfectio diuina excedit perfectionē creature. His p̄missis sit hec prima conclusio. Impossibile est vnū infinitū altero esse maius aut minus probať: nam si aliquo modo esset verum oppositū cōclusionis esset illo modo verum: q̄ a esset linea infinita simpliciter: et b solum sm quid quo casu dato diceret q̄ a est maius b. Sed contra b potest fieri linea infinita simpliciter sine additione alicuius quod non sit pars b: igitur a non est maius b cōsequētia tenet: ⁊ antecedēs probatur in casu sexti incōuenientis adducti pro veritate quarte cōclusionis alterius capituli. Idem ostēditur de infinito sm multitudinē: ponēdo q̄ super quālibet partem proportionalē imparem a cōtinui ponatur vnum albū: ⁊ supra quālibet partē ponatur vnū nigrū. Isto posito arguo q̄ non plures sunt oēs partes proportionales a: q̄ partes impares: quia pono cū priori casu q̄ omnia nigra a moueantur ⁊ alba transferantur: sic q̄ sint immediata vbi primo erāt mediata. *Isto posito alba occupant oēs partes proportionales a: quia sunt infinita: ⁊ prius non occupant nisi partes impares:

Primo

Scdo.

Pria ccl'o.

*ADDITIO. ... itelligas casu q̄ partes impares: sint partes a continui ali modo transmutent: sed solū corpora alba super partes impares exis tia.

imp[ares]:igitur non pauciores sunt partes proportionales impares ꝙ oẽs simul scꝫ partes ⁊ impares.

Scđa conclusio.

¶ Secũda cõclusio. Impossibile est duo infinita esse inuicẽ equalia. pbatur: quia si essent equalia igitur per additionẽ inequaliũ fierent inequalia: sic ꝙ vnũ esset altero maius: ꝯsequens est reprobatũ: ⁊ probaꝛ cõsequẽtia per id cõmune principium. Si equalibus inequalia addas resultantia sunt equalia.

A B Primũ instans diei Instans presens C D

¶ Item si aliqua infinita essent equalia maxime videretur tempus preteritũ infinitũ: ⁊ tẽpus futurũ infinitũ. Sed contra pono ꝙ a sit totũ tẽpus preteritũ terminatũ ad instans presens: ⁊ b: totũ tempus futurũ incipiẽs ab eodẽ instanti: et c: totum tẽpus preteritũ terminatum ad primum instans huius diei: d vero totũ tẽpus futurꝫ incipiẽs ab eodem instanti. Isto posito arguiꝛ sic: a et b sunt equalia: sed a est maius c: quia c est pars a: igitur b est maius c: tunc sic b est maius c: sed c et d sunt equalia: igitur b est maius d: sed b est pars d: igitur pars est maior suo toto quod est impossibile.

Tertia cõclusio.

¶ Tertia cõclusio. Infinita non sunt inuicem vere comparabilia: nec vere ꝓportionabilia in magnitudine ⁊ paruitate: patet ex quo vnũ infinitũ nõ est altero maius nec minus nec equale. Ex qua seqᷓtur ꝙ aliqua sunt equalia simpliciter: et tamẽ oẽs partes vnius nõ sunt tot quot sunt omnes partes alterius. patet: qꝛ cuiuslibet illoꝝ oẽs partes sunt infinite: ⁊ ꝯcediꝛ tñ ꝙ quot sunt partes vnius tot sunt partes alteriꝰ.

Quarta cõclusio.

¶ Quarta conclusio. Si aliqđ esset infinitũ illud esset maius quocũqꝫ finito simpliciter ⁊ improprie sine ꝓportione. probatur authoritate Phi. viij. physi. di. ꝙ infiniti ad

T. c. 14.

finitũ nulla est ꝓportio. ¶ Item si esset aliqua ꝓportio illa esset rationalis vel irrationalis: nõ rationalis: qꝛ talis immediate denominaꝛ ab aliquo nũero: ⁊ sic infiniti ad finitũ esset ꝓportio dupla vel tripla: qđ est impossibile: nec irrationalis: qꝛ tunc denoiareꝛ a d aliqua ꝓportione. ꝯñs est falsuꝫ: quia nõ esset medietas duple ꝓportionis: nec triple: nec sic de aliꝗ: cũ omne tale necessario sit finitũ.

Correlariũ

¶ Ex predictis seqᷓtur primo: ꝙ infinitũ nõ potest augeri nec per additionẽ finiti: nec per additio[illegible]nitũ. ptꝫ cum nõ possit fieri maius.

Secunduꝫ correlariũ.

¶ Scđo seq[illegible] potest minui per quãtãcunqꝫ subtractionẽ [illegible] semꝑ remanet infinitum: ⁊ ita non pote[illegible]uplari nec subtriplari: sicut nec duplari vel t[illegible]: cum hec dicant maiorationẽ ⁊ minorationẽ [illegible]finiti.

Tertium correlariũ

¶ Tertio seqᷓtur ꝙ si aliquod esset infinitũ illud nõ haberet ꝓprie partem: quia nec aliquotã: nec nõ aliquotã: nã pars aliquota est illa: que aliquotiẽs sumpta reddit suũ totũ: et hꝫ ꝓportionẽ super particularẽ ad totũ: sed nulla pars infiniti aliquoties sumpta reddit totũ: nec hꝫ ꝓportionem ad ipsum infinitũ. Siľr pars nõ aliquota aliquoties sumpta potest reddere maius toto: et habet ꝓportionẽ super particularẽ ad totũ: sed nulla pars infinita est hm õi: igitur ⁊c.

Quartum correlariũ.

¶ Quarto sequitur ꝙ per continuã augmentationẽ: finitũ fit subito infinitũ et ecõtra: supposito ꝙ a: in qualibet parte ꝓportionali acqrat vnũ pedale: ⁊ in fine hore incipiat deperdere eodem ordine modo retrogrado per remotionẽ de presenti designãdo partes ꝓportionales minores ad idem instans in quo est completa augmentatio.

Primũ.

Contra predicta arguitur ꝓbando equalitatem ⁊ inequalitatẽ infinitoꝝ inuicem: nam sit a: linea infinita simpliciter ⁊ pars eius infinita b: tunc sic: oĩe totũ est maius sua parte: sed b est pars a: igitur a est maius b: patet prima pars antecedẽtis ex cõi animi ꝯceptiõe.

O A B

¶ Scđo a ⁊ b sunt quãta: igiꝛ equalia vel inequalia: antecedẽs est manifestũ: et ꝯña est Phi in ꝑdicamentis di. ꝙ propriuꝫ est quãtitatis scđm eam equale vel ineq̃le dici. ¶ Tertio/omne figuratũ est alteri equale vel inequale ꝭm magnitudinẽ ⁊ paruitatem: sed stat duo infinita esse figurata. igitur: ptꝫ ꝯsequẽtia: ⁊ antecedẽs declaraꝛ: dato ꝙ essent duo corpora columnaria infinita: tunc illa essent figurata: qꝛ corpora rotũda.

Quartũ.

¶ Quarto pono ꝙ a cõtinue in qualibet parte proportionali hore preterite pertrãsiuit duo pedalia: et b et c pertransiuerunt solũ pedale pro quolibet instanti: isto posita a: per totã istam horã velociꝰ mouebaꝛ ꝙ̃ b: igiꝛ per totam illam horã pertrãsiuit maius spaciũ ꝙ̃ b: sed tam a: ꝙ̃ b: pertrãsiuit spaciũ infinitũ: igitur ⁊c. Item b c continue eque velociter mouebãꝛ: igitur pertrãsiuerunt spacia equalia: sed in tota hora pertrãsiuerũt spacia infinita: igitur aliqua infinita sũt eq̃lia.

Ad primũ.

Ad primum diciꝛ ꝙ illa ꝓpositio. Oĩe totum est maius sua parte intelligitur de parte ꝓprie dicta que est aliquota vel nõ aliquota.

Ad scđm. In predicamentis.

¶ Ad scđm negeꝛ ꝯsequẽtia: ⁊ ad Phm dico ꝙ ipse loqᷓtur de quãtitate ꝓportionabili alteri quãtitati ꝭm aliquã proportionẽ modo infinitũ nulli ꝓportionatur: nec finito nec infinito.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiũ negatur antecedẽs: quia in casu illo figuratio nõ est ꝭm omnẽ dimensionẽ: que tamen reqᷓritur ad hoc ꝙ duo figurata inuicem comparenꝛ ꝭm equalitatẽ vel inequalitatẽ: modo illa duo infinita sunt figurata solum ꝭm latitudinẽ ⁊ ꝓfunditatẽ: ⁊ non ꝭm lõgitudinem.

Ad quartũ.

¶ Ad quartũ dicitur ꝙ sicut spatia pertransita sunt infinita: ⁊ ex hoc nõ sunt equalia nec inequalia: velocitates ille fuerunt infinite ⁊ non fuerunt equales nec inequales. concedo ergo ꝙ in quolibet tẽpore terminato ad primũ instans motus pertrãsitionis: a velocius mouebaꝛ ꝙ̃ b: ⁊ in eodẽ tempore pertransiuit maius spaciũ ꝙ̃ b: quia vtrũqꝫ pertrãsiuit solũ spaciũ finitũ in tali tempore: sed in quolibet tempore terminato ad vltimũ instãs hore: a nõ mouebaꝛ velocius nec tardius: b nec equaliter b: quia in tali tempore velocitates fuerũt infinite: ⁊ spacia similiter pertrãsita infinita. ¶ Cõsimiliter dico de a b: ꝙ in quoliber tempore terminato ad primũ instans eque velociter mouebantur ⁊ equalia spacia pertransiuerũt: in quolibet aũt tempore terminato ad vltimũ instans pertrãsiuerũt spacia infinita nõ inequalia nec equalia: ⁊ cõsequenter velocitates non fuerũt equales nec inequales.

Notandũ.

¶ Intelligendũ tamen ꝙ lꝫ vnũ infinitũ extensiue nõ possit esse altero maius vel minꝰ: tamen bene potest esse eo intensius vel remissius: vt si vnũ esset calidũ: vt. viij. et aliud calidum vt quatuor: vel ambo essent calida vt quatuor vel vt. viij. quare ⁊c.

¶ Tractatus tertius.

¶ Caput primum.

HUnc autem dicamus cur ⁊ plures esse celi nõ possunt. Hoc enim cõsiderandũ diximus esse: si quispiã demõstratũ esse de corporibꝰ vniuersaliter nõ putet extra mũdum hunc nihil ipsoꝝ esse posse: sꝫ sermonẽ dictũ esse dũtaxat existimet de hisce corporibus que indefinite ponũꝛ. Omnia itaqꝫ corpora ⁊ vi ⁊ natura ⁊ manẽt ⁊ etiaꝫ mouenꝛ. Atqꝫ quo in loco nõ vi manẽt ad eum secundũ naturã feruntur: et ad quem non vi ferũtur: in eo manent natura. Quo vero in loco vi manẽt: ad eũ ⁊ vi sane ferũtur: ⁊ ad queꝫ vi feruntur: in eo vi quoqꝫ manent. Preterea si hec latio vi fit: cõtraria cõpetit secundũ naturam. Atqꝫ si ad hoc mediũ illinc vi

terra ferež: hinc illuc secundū naturam feretur. Et si hic terra non vi manet: et huc natura sane ferretur. Unū enim cū motū qui s̄m naturam cōpetit esse constat. Preterea mūdos vniuersos ex eisdem corporibus cōstare. cū siue eiusdē nature necesse est: corporum etiā vnum quodq̄ potētiam eadem habere necesse est: terrā ignem ⁊ ea que inter hec collocātur. Nam si hec solo cōueniūt nomine: ⁊ nō forma eadē ea que illic ⁊ hic sunt dicuntur: vniuersum quoq̄ noīe ꝑfecto tantū mundus diceř. Patet igitur ipsoꝝ aliud e medio: aliō ad mediū aptum esse suapte natura ferri: si ignis omnis eiusdem est forme. ⁊ vnūquodq̄ etiaz ceteroꝝ: quēadmodū ⁊ ea partes ignis que hoc in mūdo sunt. Hec autē ita sese habere necessario ex suppositionib⁹ hisce patet quas de motib⁹ prius attulim⁹. Nam ⁊ motiones finite sunt: ⁊ vnūquodq̄ elementoꝝ per vnūquēq̄ motuū dicitur. Quare si motiōes ee dem sunt: ⁊ elementa sint eadem vbiq̄ necesse est. Partes igitur terre que in alio mundo sunt: ad hoc medium apte sunt ferri. Et ignis etiaz qui est ibi. ad hoc vltimū ferri suapte natura potest. At impossibile est. si eī hoc eueniat: sursum quidem terram suo in mūdo: ignē autem ad mediū ferri necesse est. Similimodo ⁊ terrā que est hic e medio secūdū naturam ferri medium illius mūdi petentez necesse est: propterea, qō mundi inter sese talem habent positionem. aut enim ponendū non est eadez corporum naturaz simpliciū in celis plurib⁹ esse: aut si eandem esse ponamus. ipsuz medium vnū ⁊ vltimū itidem vnū faciamus necesse est. Quod si hoc absurdū eueniat: vno plures esse mūdos impossibile est. Censere autem aliā simpliciū esse naturam. si minus aut plus a proprijs locis distēt: metas egrediř rationis. Quod enim refert tanta longitudine: an tanta distent. Differrent enim tāto ratione magis: quāto plus distāt: formam autem eādem habent. At vero motum ipsoꝝ aliquā esse necesse est: patet enī ipsa moueri. Omnibus igiť motibus vi moueri contrarijsq̄ dicemus: At quod omnino moueri aptuz nō est: id vt vi moueatur fieri nequit. Si igiť est quispiaz motus ipsoruz secundum: ⁊ eoꝝ sane que sunt eiusdez forme ⁊ singuloꝝ ad vnū numero locū ad hoc inquam medium ⁊ ad hoc vltimū motionem esse necesse est. Si vero ad eadem specie: plura autez numero mot⁹ ipsoꝝ sit: propterea quod ⁊ singula plura quidem sunt: specie vō nō differūt nō huic quidem partium tale huic aūt non tale sed similiter omnibus idem accōmodabitur. Eadem enim oēs īter sese specie cōstat esse: numero vero q̄uis a quauis differre. Hoc autē ideo dico quia partes que hic sunt: ⁊ partes que in altero mūdo sunt inter sese similiter habēt: et ea que hinc est sumpta nullaz differentiam ad earū partiuz vllam habet: que in alio: ⁊ in eodem se habet ad omnes: quippe cū inter sese nō differant forma. Quare aut hasce suppositiones mouere: aut mediū vnū ⁊ vltimū vnū esse necesse est. Quod si sit: ⁊ ea his eiusdē profecto signis eisdemq̄ necessitatib⁹ vnū solum ⁊ nō plures esse necesse est. Esse aūt quippiaz quo ferri terra est apta ac ignis ex ceteris etiam patet. Omnino enim id quod mouetur ex quoppiā in quippiam mutatur. Atq̄ hec ex quo in quā ⁊ in quod specie differūt. Omnis aūt mutatio finita [illegible] sane: Id enim qō sanatur ex morb[illegible] sanitatem et id quod accrescit e[illegible]itate pua ad magnā accedit ⁊ id [illegible] quod fertur legē eādem subit ⁊ hoc enī ex loco in locum eūdo fit. Id ergo ex quo: ⁊ id ad quod aptum est ferri specie differre oportet quemadmodum id quod sanatur non quouis sine vllo discrimine pergit. neq̄ quo vult hisce q̄ mouet. Et ignis ergo ⁊ terra nō in infinitum sed in opposita sane feruntur. supra autem ⁊ infra sunt ea que in loco subeunt oppositionem. Quibus efficitur vt hec lationis sint fines. Nam et conuersio oppositas quodammodo habet ea que per diametrum distant. Toti vero non est cōtrariuz quicq̄: Quare ⁊ ex hisce moti. quodammodo in opposita fit atq̄ finita. Sit igitur quispiam exitus ⁊ non sine fine ferantur necesse est. Non ferri autem hec in infinitum signum etiam hoc

esse videt᷑. Terra nãq𝔷 ꝛ ignis ꝓpinquiora sunt locis suis illa q̇dẽ medio ignis vero supero loco eo celeri⁹ porro feruntur. Quod si infinitus esset super⁹ locus infinita nimirũ ꝛ celeritas esset. Et si celeritas infinita esset ꝛ grauitas etiã ꝛ leuitas infinita esset. Nam vt id qḋ inferius pergeret celeritate differẽs grauitate celere esset: sic si infinita esset huius accretio ꝛ icremẽtũ sane celeritatꝫ ĩfinitũ ẽt eẽt. Atq̇ꝫ vo neq𝔷 ab alio neq𝔷 vi vt q̇dã inquiũt extrusum sursum alterũ ipsorũ deorsum alterũ fert᷑. Tardi⁹ eñi maior ignis sursum ꝛ maior terra deorsum vtiq𝔷 moueret᷑. Nũc aũt cõtrariuꝫ fit. Ignis eñi maior ꝛ terra etiaꝫ maior celerius semper propriũ locũ petit. Neq𝔷 porro celeri⁹ prope finẽ pergerent: si vi extrusioneq𝔷 mouerent᷑. Omnia nãq𝔷 que ita mouent᷑. Cuꝫ lõgi⁹ ab eo qḋ vim attulit distãt tardius sane ferunt᷑. Atq𝔷 vnde vi pulsa sunt illuc nõ vi sua pte nutu ferunt᷑. Quare fides ex hisce sumi hisce quib⁹ de loq̇mur satis potest. Preterea ꝑ rationes etiã q̃ ex p̃ma philosophia adduci pñt. Ex ipsa cõuersione quã quidem hic similiter ꝛ in ceteris mũdis perpetuã esse necesse est: hoc idẽ demõstrari ꝑfecto põt fuerit insup manifestũ celũ necessario vnuꝫ esse: ꝛ si hoc cõsiderabim⁹ modo. Nã eũ tria sint elemẽta corporea: tria nimiꝝ ꝛ loca elemẽtoꝝ erũt. Atq𝔷 vn⁹ quidẽ loc⁹ corporis eius erit: qḋ sub omnib⁹ collocat᷑: q̃ quidẽ circa mediũ est. Alius aũt ei⁹ qḋ orbe fertur qui quidẽ vltim⁹ est. Et terti⁹ eius qḋ est mediũ corpus: qui quidẽ inter hec loca medi⁹ est. In hoc eñi id esse corp⁹ necesse ẽ: qḋ eminet leuitate. Nã si in hoc non est: extra collocabitur sane at fieri nõ põt. Aliud eñi põdere caret aliud pondus habet locus autem eius corporis quod pondus habet inferior est: si hisce q̇ est in medio grauis est corporis locus. At neq𝔷 preter naturaꝫ in hoc est loco: competet enim alij secũdũ naturam: at nullum est aliud corpus in ratione vt patuit. In ipso ergo medio qui est ĩter dicta loca hoc esse necesse est. Huius autem ipsius quenam sint differentie posterius explicabimus. De corporeis igitur elementis quenaꝫ ꝛ quot sunt ꝛ quis cuiusq𝔷 locus ꝛ quot insuꝑ sunt in beatitudine ip̃a loca ex his que diximus patuit.

Caput.viij.

An sit difficile visuꝫ est quõ mũdus sit magnitudo solũ finita ꝛ componat᷑ ex ĩfinitis magnitudinib⁹: cũ tamẽ quelibet magnitudo faciat aliqualem extensionem: ꝛ ꝯsequẽtet infinite magnitudines ĩfinitã ẽxtẽsionem. Ideo ad hoc declarandũ est primo notanduꝫ ꝙ in quolibet continuo sunt duplices partes .s. eiusdem ꝓportionis: ꝛ eiusdẽ quãtitatis. Partes eiusdẽ ꝓportionis sunt ille in quibus seruatur eadẽ ꝓportio vt medietas prima cõtinui quarta ꝛ octaua eiusdẽ nam qualis est propoitio medietatis cõtinui ad quartam: talis ẽ quarte ad octauã in eo ꝙ cõtinue est dupla proportio. Partes eiusdem q̄ntitatis sunt ille q̃rũ vna nõ ẽ altera maior vel minor: vt due medietates tres tertie quarto q̃rte ꝛ sic in infinitũ. Ex quo sequit᷑ ꝙ in quolibet continuo sunt infinite partes eiusdẽ quãtitatis: sicut sunt infinite partes eiusdem ꝓportionis: q꞉ in quolibet cõtinue sunt due medietates: q̃ sunt partes eiusdẽ quãtitatis: ꝛ in eodem tres tertie que sunt partes eiusdẽ quãtitatis: ꝛ sic in infinitũ. Scḋo notãdum ꝙ partes eiusdem quantitatis sunt duplices .s. cõicantes ꝛ ĩcõicantes. Partes cõicantes sunt ille: quarum aliquid vnius est aliquid alteri⁹. Incõmunicãtes: quarum nihil vnus est aliquid alteri⁹. verbi gratia. sit vnũ bipedale: cuius vna medietas sit a ꝛ tertia b.c. vero sit vnũ bipedale cõpositionũ ex medietate a: ꝛ medietate b. Isto posito a. ꝛ b. sunt partes incõicantes q꞉ nulla ps a est pars b. nec econtra a. vero ꝛ c. sunt partes cõmunicantes: q꞉ aliqua pars a. est pars c. ꝛ econtra: similiter b.c. sunt partes cõmunicantes: q꞉ aliqua pars b. est para c. ꝛ econtra. Ex isto sequitur ꝙ bipedale est precipue finitum: ꝛ tamen habet infinita pedalia eq̄lia ꝺm omnẽ dimensionem quorum quodlibet est tãtum sicut a vel b. patet formando per designationem infinita pedalia: sicut est c. sed verum est ꝙ illa sunt cõmunicãtia: vbi autem forent non cõmunicantia: et quodlibet illorum esset tantum: sicut est a. vel b. sine dubio illud bipedale esset infinitum: sed antecedens est impossibile. His premissis sit hec prima conclusio. Licet omne continuum sit precise finitum tamen componitur ex partibus infinitis. Prima pars patet quia non contingit dare magnitudinem actu infinitam: ꝛ secunda sic declaratur: omne continuum componitur ex duabus medietatibus ꝛ ex tribus tertijs ꝛ sic infinitum: quia non deuenitur ad partẽ indiuisibilem: quia continuum non componitur ex indiuisibilibus sexto physico. Ex ista conclusione sequitur ꝙ nõ est incõueniens mundũ esse magnitudinẽ solũ finitam ꝛ componi ex infinitis magnitudinibus: q꞉ licet quelibet illarum magnitudinum faciat aliquaꝫ extensionem tamen omnes simul non faciunt extẽsionem infinitam q꞉ nõ omnes ille magnitudines sunt partes incõmunicãtes equales ꝺm omneꝫ dimensionem huic vel illi parti date tantam enim extensioneꝫ faciunt due medietates sicut quatuor quarte ꝛ .viij. octaue. Secunda conclusio. Quamuis non plures sunt partes in toto q̇ i sua medietate tamẽ maiores

primum

Partes ꝓportiõis eiusdeꝫ

Partes eiusdẽ quãtitatis

scḋm

A.

c

p^a^ conclo

2ª ꝯclo

sunt partes in toto ꝗ̄ in eius medietate. Prīa pars ptz qr vtrobiq̄ sunt infinite partes. scḋa aūt est manifesta: eo ꝙ aliter totum non foret maius sua parte: ⁊ consequenter dicat: ꝙ non obstante ꝙ granum milij est quodāmodo indiuisibile respectu celi: tamē infinite sunt partes in grāno milij: sicut in celo nec plures 3ª cōclo. lꝫ maiores sunt in celo ꝗ̄ in grano milij. ¶ Tertia cōclusio. Non quacunq̄ magnitudine data est dabilis maior: et tamen quocūq̄ numero dato est dabilis maior. Prima pars patet: qr magnitudine mundi nō est dabilis maior: ⁊ intelligo hoc in re: quia in intellectu nō est inconueniens: quacunq̄ magnitudine data signare maiorē modo mathematico. scḋa pars declaratur: quoniam numerus crescit per diuisionem continui iij. physi̇ o. cum igitur continuum sit diuisibile in infinitū. vi. physico. sicut ex infinitis componitur: 4ª pclo. igitur quocūq̄ numero dato potest dari maior ꝑ diuisionē continui. ¶ Quarta conclusio. Quacunq̄ magnitudine data est dabilis minor: sed non quocunq̄ numero dato est dabilis minor patet: quia non datur vltima pars ꝓportionalis: nec aliqua pars indiuisibilis: sed bene datur minimus numerus: eo ꝙ numero binario non est aliquis minor numerus. vnde magnitudo ⁊ numerus ſm phūm. iij. physico. se habent opposito modo quo ad augmentationem vel diminutionem: vt dictum est.

Primum. **Contra** primā cōclusionē primo arguit̄ sic. Data illa conclusione sequitur ꝙ in tempore finito possunt pertransiri infinita cōsequēs videtur esse contra intentionem phi. vi. ⁊. vij. physic. ⁊ probatur consequentia: quia in tempore finito pertransit̄ spaciū aliquod ſm se totū: sed illud habet infinitas partes: patet igitur ⁊c. ¶ Scḋo sequitur: ꝙ Secūdum infinita est multitudo rerū separatarū ⁊ distantiū abinuicē: consequens est falsum: ⁊ probatur consequentia. nā in quolibet continuo sunt infinite partes proportionales pares ⁊ ipares: sed omnes pares sunt separate ⁊ distātes. s. duo ⁊ q̄tuor ⁊. vi. ⁊. viij. ⁊ oēs impares similiter scꝫ ꝑma. iij. v. vij. ⁊. ix. ⁊ sic in ifinitū igit̄ Tertiū. ⁊c. ¶ Tertio sic. Ubicunq̄ est dare primū ibi est dare vltimū: sed in quocūq̄ continuo datur prima pars ꝓportionalis: igit̄ etiā datur vltima: ⁊ per cōsequens non sunt infinite partes in continuo: maior est phi. ij. meta. ⁊. viij. phy. ¶ Item quarto sequitur. Qḋ possibile est aliqḋ esse diuisum in ifinitas partes ꝯsequēs est falsum: ⁊ contra philo. vi. physi. sed probatur ꝯña dato ꝙ in medio mūdi sit vna spherula ignis subtracto oī ipedimento: tunc cū non sit ratio quare mouebitur ad vnum punctū celi ꝗ̄ ad alium. igitur si habet infinitas partes ad infinita puncta mouebit̄: sed non nisi per diuisionem: igitur ⁊c. ¶ Idem potest argui de portiōe terre pure ꝙ ipsa in descendēdo in cōcauo lune diuidat̄ in omnes suas partes: cū ipsa non habet humiditatē que est causa retinendi partes inuicem: sed ipsa habet infinitas partes: igitur ⁊c.

Ad primum dicitur. Qḋ non est inconueniens in tempore finito pertransire infinita: sed bene foret impossibile pertransire infinita in actu: voco enim in potentia id quod est Ad pmū. pars alicu⁹: ⁊ in actu totuꝫ per se existens ſm doctrinam Commentatoris. ¶ Ad secundum dicitur: ꝙ nō Ad scḋm. est inconueniens infinitam esse multitudinem rerū inuicem separatarū in potentia sed non separatarū simpliciter: ita ꝙ sint in actu ꝑ se: ⁊ isto modo vult philosoph⁹: impossibilis sit numer⁹ infinitus in actu sed in potentia non est inconueniens. ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ in continuo non datur simpliciter: sed solū ſm Ad tertiū. signationem: ⁊ isto modo etiam posset dari vltimum non tamen vltima pars proportionalis. Et si arguitur ꝙ est dare primum simpliciter: quia in essentialiter ordinatis est deuenire ad primum simpliciter. secundo metaphy. modo continuum ⁊ partes eius inuicē essentialiter ordinant̄. Dicit̄ ꝙ Aristo. loquebatur de inuicē essentialiter ordinatis in actu et non in potentia: sed partes continui essentialiter ordinant̄ in potentia. ¶ Ad quartū dicitur: ꝙ illa portio ignis Ad quartū moueretur ſm se totam ad certum punctū celi: qr est maior ratio ad vnū ꝗ̄ ad aliū: eo ꝙ in vno est maior id est intēsior dispositio ꝯseruatiua ignis ꝗ̄ i alio ratione astrorum ⁊ planetarum virtualiter calidoꝝ plus in vno puncto influētium ꝗ̄ in alio. Et cum dicitur de terra ꝙ diuideretur in infinitum: hoc negat̄ qr simile concluderetur de igne ascendente: quia non habet humiditatē: ideo dicitur ꝙ in casu isto partes se inuicem tenent: nō quidem cum tenētia humiditatis: sed tenētia appetit⁹ essendi in toto: ⁊ licet humiditas sit causa tenentie tenacitate viscosa: nō tamen est causa tenētie simpliciter tenacitate partium inuicem imediatarum ⁊ continuarum: sꝫ forma substātialis vna cum suis formis instrumentalibus qualitatiuis. ¶ Ex solutione istius quarti argumēti soluitur vna difficultas de vitro vniformiter per totum fracto a magno pondere seu ab aqua congelata intus: quare plus frangitur in vna parte ꝗ̄ in alia cū sit vniforme per totū dicitur ꝙ licet sit vniforme per totum quo ad raritatē ⁊ densitatem: non tamen est vniforme per totum quo ad aspectum celi: ideo ibi frāgetur vbi minus respiceret̄ ab influētia celi: si enī equaliter super id celestes influentie influerent impossibile est illud frangi.

¶ Caput. ix.

Ad maiorem dictorū notitiam volo inquirere vtrum continuū componatur ex indiuisibilibus. ¶ Et iō est primū. primo notādū ꝙ idiuisibile capitur q̄druplicter. Primo ꝓ re icorruptibili ⁊ ifrāgibili: ⁊ sic celū est idiuisibile. scḋo ꝓ minimo naturali: eo modo quo loquebatur Democrit⁹ de corporib⁹ athomalibus di. talia esse indiuisibilia. tertio pro re non habente partem: nec sitū vel positionē: vt intellectus vel intelligentia. quarto pro termino quantitatis vel qualitatis: vt est punct⁹ in linea ⁊ grad⁹ in latitudine: ⁊ solum de isto indiui- Scḋm. sibili volo ad presens loqui. ¶ Secundo notandum: ꝙ talium indiuisibilium Quoddam est idiuisibile solum secundū vnam dimensionem: vt superficies quia nō habet profunditatem. Quoddam secūdum duas vt lines: eo ꝙ caret latitudine ⁊ ꝓfunditate. Quoddam autem simpliciter secūdum omnem dimensionem: vt punct⁹. Et talium indiuisibilium. Quedam terminant continua permanentia: vt puncta. Quedam cōtinuantia ⁊ terminantia lineas. Quedam termināt ꝯtinua successiua: vt istātia respectu tempoꝛis mutua is esse respectu mot⁹. Quedā aūt latitudines itēsiuas: vt grad⁹. ¶ His visis sit hec ꝑma ꝯclo. Ne- pª ꝯclo cesse est talia indiuisibilia esse in rerum natura ꝓbat̄ nullū corpus est infinitum vt probatum est igitur habet terminū: sit ergo ille terminus a. Et quero vtrum sit diuisibile ſm profunditatem vel nō: si est diuisibile iteꝝ quero de termino illius ⁊ cū non sit procedere in infinitū deueniā ad superficiē que est termin⁹ corporis habēs longitudinem ⁊ latitudinem sicut corpus sed nō ꝓfunditatem. Et iterū arguo de a. superficie ꝙ nō est infinita sed finita ⁊ terminata: igit̄ habet terminū q̄ si nō sit diuisibilis ſm latitudinē sequitur ꝙ est aliq̄d indiuisibile ſm lōgitudinē. Si aūt dr̄ ꝙ sit diuisibile iterū quero de termino illius ⁊ vltimate oportebit deuenire ad lineā indiuisibilem ſm latitudinē. ¶ Itē illa linea est iteꝝ finita ⁊ terminata igitur habet terminū sed non diuisibilē vt argutū est: igitur indiuisibilē ⁊ ille est punctus carēs lōgitudine latitudine ⁊ ꝓfunditate ⁊ iō in p̄dicamentis inq̄t phs. Linea est lōgitudo sine latitudine ⁊ ꝓfunditate cuius extrema sunt duo pūcta. Et cōtinuū est illud cuius partes copulant̄ ad vnū terminū cōem mō iste diffinitiones nō essent vere date nisi ponerēt idiuisibilia. ¶ Supra sphericū tāgit planū in pūcto indiuisibili qr si ſm aliqḋ diuisibile id nō foret ꝑfecte sphericū vel aliqḋ nō perfectū planū, cui⁹ oppositū ꝑsuppono. ¶ Cōsimilit̄

arguitur ꝙ est dare instantiā indiuisibilia ⁊ mutata esse in motu ac gradus in latitudine: q2 omnia illa terminantur ⁊ nō termino diuisibili: igitur termino indiuisibili. vnde Aristo. iiij. Physi. expresse ponit instans esse terminū temporis.

Secūda cōclusio. ¶ Secunda conclusio. Impossibile est talia indiuisibilia esse immediata in eodem continuo. probatur: nam si essent immediata: igitur cōtinua vel contigua: cōsequēs est impossibile pro qualibet parte: eo ꝙ continua sunt illa: quorum vltima sunt vnum: contigua sunt quorū vltima sunt simul: sed indiuisibilia nō habent vltima ex ea parte qua sunt indiuisibilia: quia nihil habet vltimū nisi diuisibile: igitur in nullo continuo indiuisibilia sunt immediata: ita ꝙ duo puncta non sunt immediata nec due linee vel superficies ex ea parte qua sunt indiuisibiles.

Tertia cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Inter quecūqȝ duo indiuisibilia eiusdē cōtinui cadit aliquod mediū eiusdem denominationis: ita ꝙ inter quecūqȝ duo pūcta eiusdem linee cadit linea media ⁊ inter quascūqȝ lineas eiusdē superficiei cadit superficies media: ⁊ inter quascūqȝ duas lineas eiusdem corporis cadit superficies media: ⁊ inter omnia instantia cadit tēpus mediū: ⁊ inter oīa mutata esse motus: ⁊ inter omnes duos gradus cadit latitudo media. Ista cōclusio ptz ex quo nulla indiuisibilia in eodē continuo vel subiecto sunt immediata.

Correlariū. Ex ista cōclusione seqtur primo ꝙ inter quecūqȝ duo indiuisibilia eiusdē continui cadunt infinita indiuisibilia media: ita ꝙ inter quecūqȝ duo puncta eiusdem linee cadunt infinita puncta media. probatur: nam si inter a et b: puncta cadunt solū finita puncta media: sit ergo a b et c d: et sequit ꝙ inter a et c: est linea media: ⁊ inter c et d: est linea media: ⁊ consequēter inter d et b: est linea media: sed cuiuslibet linee partes terminantur ad punctum: igitur preter puncta assignata oportet necessario dare plura: quare ⁊c. ¶ Secūdo seqtur ꝙ in quolibet continuo sunt infinita indiuisibilia media: ita ꝙ in qualibet linea sunt infinita puncta media: ⁊ in quolibet tempore infinita instantia. patet: quia si ponerentur solum finita necessario vltimate deueniretur ad aliqua mediata: quod est impossibile.

Quarta cōclusio. ¶ Quarta conclusio. Impossibile est continuū componi ex indiuisibilibus. probatur: nam si componerenť ex indiuisibilibus: ⁊ alique partes ex quibus aliquid componitur sunt immediate: igiť aliqua indiuisibilia forent immediata in eodē continuo: qđ est improbatū. ¶ Ista conclusio probatur multipliciter: saltem ꝙ non componatur ex indiuisibilibus finitis: nam sequitur primo ꝙ dyameter est cōmensurabilis coste eiusdē proportione rationali: quod est contra Euclidem. primo elementoꝝ: ⁊ probatur ꝯsequentia: si costa componiť solum ex punctis finitis ⁊ dyameter similiter: ⁊ cum oīm punctoꝝ finitoꝝ ad alia pūcta finita sit proportio rationalis sequitur intentum. ¶ Secūdo seqtur: ꝙ non quelibet linea est diuisibilis in duo equalia: quod est cōtra mathematicos. et ꝓbatur ꝯsequētia: dato ꝙ vna linea componatur solum ex quinqȝ punctis: necessario enim facta diuisione saltem per intellectum duo puncta erunt ex vna parte ⁊ tria ex alia: quia punctus nō potest diuidi in duas medietates. ¶ Tertio sequitur: ꝙ linea media trianguli est equalis basi eiusdem consequens est impossibile: ⁊ probatur consequentia: ponendo ꝙ basis sit solum sex punctorum basis ad conum cōtingat lineam rectam ducere: sequitur ꝙ sex linee trahuntur a basi ad conum transeūtes per medium trianguli: igitur in linea media sunt sex puncta per que ducūtur sex linee a base ad conum. ¶ Quarto sequitur: ꝙ circulus maior est equalis minori. ꝓbatur: pono ꝙ a sit vnus circulus cōtinens alium circulū minorem qui sit b. ⁊ probo ꝙ a et b: sunt equalia: quia tot sunt puncta in b: quot in a. probatur: ⁊ pono ꝙ a quolibet puncto a ducatur linea recta ad centrum: cum ergo quelibet illarum linearum transeat per aliquem punctum b: et impossibile est duas lineas transire per eundem punctum: sequitur ꝙ tot sunt puncta in b quot in a. ¶ Quinto sequitur ꝙ est dare minimum circulum quod est cōtra mathematicos. patet: quia non posset dari minor circulus q̄ trium punctorum. ¶ Sexto sequitur ꝙ dyameter alicuius quadrati est equalis coste. patet: dato ꝙ a quolibet puncto coste ad costam oppositam trahatur vna linea recta quo posito certū est ꝙ iste linee euacuabūt omnia puncta dyametri: sed tot sunt puncta coste quot sunt linee euacuantes dyametrum: igitur tot sunt puncta coste quot sunt puncta dyametri. ¶ Septimo sequitur ꝙ aliquis est motus quo non posset dari motus in duplo tardior. probatur: supposito ꝙ mobile pertranseat spacium quinqȝ punctorū cum igitur motu in duplo tardiori pertranseatur spatium subduplū: et illud spacium non habeat subduplū sequitur intentum. ¶ Octauo sequitur ꝙ omnes motus facti in eodem tempore sunt eque veloces: quia quilibet illorum motuum componitur ex mutatis esse: ⁊ tot sunt precise mutata esse in motu illo quot sunt instantia in tempore: cum ergo tot sunt instantia in tempore quot sunt mutata esse in illis duobus motibus ⁊ ecōtra. sequitur ꝙ mutata esse illorum motuū sunt equalia ⁊ cōsequenter illi motus sunt eque veloces: multa alia possunt adduci inconuenientia contra ponētes cōtinuum componi ex indiuisibilibus: scȝ ꝙ nihil potest condensari vel aliquid rarefieri nisi ponendo vacuum ⁊ multa que sunt impossibilia.

Contra predicta arguitur. et primo ꝙ non sint talia indiuisibilia in rerum natura: quia cum talia non possint esse nisi accidentia sequitur ꝙ habeant subiectū materiale: ⁊ sic aliquod est materiale subiectū: quod est indiuisibile simpliciter: vel ꝑm aliquā dimensionē: qđ est impossibile: imo sequitur ꝙ aliquid circulariter mouetur: ⁊ non quelibet eius pars mouetur: quia centrū eius non moueť: ⁊ cum sit accidens alicuius partis illius sequitur ꝙ aliqua pars illius non mouetur: quia moto aliquo mouētur omnia accidētia illius. Primum.

Scōm. ¶ Secūdo arguitur ꝙ sint immediata: quia diuidatur vna linea in duas medietates: ⁊ tunc termini illaꝝ medietatū sunt duo puncta que videntur prefuisse in tota linea: sed non prefuerūt medietate: quia tunc inter illa fuisset linea media ⁊ iam per diuisionē nō essent extrema. Si autem dicitur ꝙ vna istarum linearū habet punctū qui primo erit mediū ⁊ non alia: hoc non est rationabile: quia non est ratio quare in vna medietate manet et non in alia. Deinde alia medietas maneret sine terminis: quod est impossibile.

Tertiū. ¶ Tertio arguitur ꝙ nō inter quecūqȝ duo pūcta cadit linea media ⁊ in qualibet linea infinita puncta: quia ex quo puncta non sunt de essentia linee sed solum accidētia eius: pono ꝙ deus corrumpat omnia puncta nullo alio corrupto quo admisso sequitur ꝙ linea adhuc manet: ⁊ est sine punctis: igitur ⁊c.

Quartū. ¶ Quarto arguitur ꝙ continuum componitur ex indiuisibilibus: quia numerus componitur ex vnitatibus: igitur pariformiter continuum ex indiuisibilibus: patet cōsequentia a sufficienti similitudine: antecedens ptz per aristo. in predicamentis di. numerus est multitudo ex vnitatibus aggregata. Et cōfirmať authoritate phi. j. poste. di. substantia linee est ex punctis: igitur linea componitur ex punctis tanq̄ ex suis partibus.

Ad primū. **Ad primū** dicitur ꝙ puncta linee ⁊ huiusmodi sunt accidētia in subiecto et nō tamen subiectū illoꝝ est aliquo modo indiuisibile: quia nō habēt subiectū adequatū nec per se: sed

solum per accidens ratione corporis de predicamēto quantitatis quod per se habet subiectum materie adequatum: ⁊ ita non est inconueniens subiectum alicuius accidentis moueri prime accidente non mo-
ad scdm. to: vt patet de centro circuli. ¶ Ad secundū dicitur ꝙ in diuisione linee duo puncta necessario generantur: ⁊ punctus super quem fit diuisio corrumpit: ⁊ ex hoc habetur ꝙ extrema illarū medietatū nō prefuerūt in tota linea: ⁊ si iterum vnirentur ille due medietates corrumperentur ambo puncta extrema ⁊ generatē
Notandū. vnum de nouo copulans inuicem illas duas medietates. ¶ Intelligendū tamen ꝙ non est incōueniens duo indiuisibilia esse imediata in diuersis continuis quia superficies loci ⁊ superficies cōuexa locati sunt
ad tertiuz immediate: ⁊ cōsequēter linee ⁊ puncta illarū superficierum: sed in eodē illud esset bene impossibile. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ lz puncta non sint de essentia linee tamen presupponūtur illi ordine nature: ⁊ quia non stat prius corrumpi posteriori manente: ideo impossibile est corrumpere omnia puncta linea remanēte.
ad quartū ¶ Ad quartū dicitur pro nunc negādo cōsequētiā: ꝙ vnitates ⁊ numeri possunt esse imediate in eodē numero: sed indiuisibilia nō possunt esse immediata in eodem ꝯtinuo: ideo stat vnitatē esse partem numeri: ⁊ non indiuisibile continui. Et ad Phm .j. Posterior. Respōdetur ꝙ ipse intelligit diffinitionē essentialē ⁊ substantialē linee esse ex punctis: eo ꝙ puncta ponūtur in diffinitione linee: nō tamen sunt partes linee: quia diffinitio linee data per puncta est per additamenta: quare ⁊c.

¶ Caput secundum.

Dicamus autem deinceps oportet nunduz non solūz vnum esse: sed etiaz plures esse non posse: ⁊ insuper ꝑpetuum esse. Cuz neqꝫ corruptionēz neqꝫ generationē subire possit: primo dubitatiōe de ipso allata. Nā si hoc pacto considerauimus impossibile esse videbitur vnum ipsum ac solū esse. Uniuersis enim rebus que aut a natura aut ab arte sunt facte: aliud est ipsa per seipsaz forma: ⁊ que est cū materia mixta. Ceu sphere forma: alia est ⁊ aurea atqꝫ enea sphera. Et circuli rursus alia est ipsa forma ⁊ eneus circulus ligneusue. Sphere nanqꝫ qui ditatem aut circuli assignantes: nō aurū non es in ratione dicemus quippe cuz hec substantie hisce non sint. Si vero eneam aut aureā spheraz dicem⁹: etiā si preter singulare quicqꝫ aliud intelligere aut sumere non possumus: interdum enim vt hoc accidat, nihil obstat. Ueluti si solus vnus circulus fuerit sumptus: non minus eīn aliud esse circuli ⁊ huius circuli erit: ⁊ illud quidem forma: hoc aūt in materia forma erit ac singulare. Cū igit̄ celū sensibile sit: singulare erit ꝑfecto. Sēsibile eīn oē ī materia ē. si singulare aū ē aliō esse huiusce celi: ⁊ celi simplr erit. Est ergo aliō hoc celū: ⁊ simplr celum. Atqꝫ hoc est vt species atqꝫ forma: illud vt cum materia mixtū. Quorū autem forma quedam ⁊ species est: eorum aut sunt aut esse plura singulariter possunt. Nam si sint vt quidam inquiūt forme hoc accidere sane necesse ē. Sin nihil sit talium separatum nō minus idem euenire necesse est. In omnibus enim hisce quorum substantia in materia est: plura esse ⁊ infinita ea que sūt eiusdē speciei videm⁹. Quare aut plures sunt celi: aut plures esse profecto possunt. Et his igitur quispiam existimauerit et esse plures celos: ⁊ etiam esse posse. Considerandū autez rursus est: quidnam horum dicitur recte: ⁊ quid non recte. Aliaz igitur esse forme rationem eam que sine materia est aliā eā q̄ in materia est recte ꝑfecto dicitur: atqꝫ veruz esse ponat̄. Nulla tñ ob idipsum mūdos aut plures esse: aut plures esse posse necessitas ē: si hic vniuersa ex materia ꝯstat: ⁊ vt cōstare videt̄. Hoc aūt modo forsitā id quod dicitur magis patebit. Si enim simitas cōcauitas est in naso aut in carne: caroqꝫ materies est simitatis: si omnib⁹ ex carnib⁹ vna fieret caro: atqꝫ in hac simitas esset orta nullum aliud simum aut esset aut fore omnino posset. Simili quoqꝫ mō si materies in homine caro est: atqꝫ ossa: si vniuersa ex carne atqꝫ ossib⁹ fieret homo: atqꝫ illa dissolui nō possent: ali⁹ homo profecto esse nō posset. Eadē fuerit ⁊ in ceteris ratio. Omnino enim quorum substantia in subiecta materia quadaz est: eorū nihil oriri potest: si nō aliqua materia sit. Celū autē est q̄dē singulare ⁊ ex materia cōstat. Sed si nō ex ipsius materei parte: sed ex vniuersa materia constat: esse q̄dem ipsius celi atqꝫ huiusce celi aliud est: nō tamē aut aliud erit aut plures fieri possūt: ꝓpterea qꝺ vniuersaz hoc materiā est cōplexū. Restat ergo hoc demōstrare. Ex vniuerso īquā ip̄z naturali corꝑe sensibiliqꝫ ꝯstāt. Dicam⁹ aūt p̄mū q̄dnā celū eē dicim⁹ atqꝫ quot modis quo magis id nobis manifestum: qꝺ querit̄ fiat. Uno igitur modo celum dicim⁹ substātiā vltime vniuersi cōuersionis aut id naturale corp⁹

qđ est in vltima vniuersi ɔuersiõe. Ultimũ enĩ superum q̄ corp⁹ celũ maxie cõsueuim⁹ appellare in quo et vniuersum diuinũ dicim⁹ eē. Aliomõ celũ id corp⁹ dicimus: qđ ē primũ vltime vniuersi cõuersioni in quo luna ⁊ sol ⁊ nõnulle stellarũ sunt collocate. Hec enĩ in celo dicimus esse. Insup alio mõ đ: celũ id corpus quod a cõuersiõe vltima continet̃ totũ enĩ: ac vniuersuz celũ dr̃ ɔsueuim⁹. Cum igitur celum trib⁹ modis dicat̃ totuz id qđ ab extrema conuersione continetur ex vniuersali sensibiliq̄ corpore ɔstare necesse est pptera qđ extra celũ neq̄ est quicq̄ corpus neq̄ esse omnino pōt: Nã si extra vltimã ɔuersionẽ corp⁹ sit naturale ipsum aut simpliciũ q̄ppiaz corporũ aut ɔpositorũ esse et aut secundum naturã aut p̄ter naturã sese habere necesse ē. Simpliciũ igit̃ corpoꝝ quicq̄ omnino non erit. Demonstratum est enĩ id qđ orbe fertur mutare suum locũ non posse. At neq̄ id esse pōt quod e medio fertur: neq̄ etiam id qđ sub omnib⁹ collocat̃. Etenĩ natura q̄dem ibi non erũt. Alia namq̄ sunt ipsoruz propria loca. Si vero p̄ter naturam sunt alij cuipiaz corpoꝝ exterus ille locus ɔpetet s̃m naturã. Qui nãq̄ huic p̄ter naturã tribuitur: is alij competat s̃m naturaz necesse est. At nullum aliud p̄ter hec in rõne rerum simplex est corpus. Impossibile est ergo corporum extra celum quicq̄ simpliciũ esse. Quod si corpus simplex nequeat vllum esse neq̄ quicq̄ mixtorum etiam esse potest. Sint eniz ⁊ simplicia: si sit mixtũ necesse est. At vero neq̄ fore etiam potest. Aut enim preter naturaz aut secundum naturam et aut simplex aut mixtum identidem erit. Quare eadem ratio sane redibit. Nihil enim refert si sit: an fore possit considerare. Patet igitur ex dictis necesse nec fore posse vllius extra celũ corporis molẽ. Uniuersus eniz mũdus ex sua tota materia cõstat. Materia nãq̄ ipsius naturale est atq̄ sensibile corpus. Quare neq̄ nũc plures sunt celi: neq̄ fuere: neq̄ et fore possunt: sed vnicum est hoc celũ atq̄ perfectum. Patet insuper neq̄ locũ extra celum esse: neq̄ vacuum: neq̄ tempus. In omni namq̄ loco corpus esse profecto pōt. Uacuum autem id eē dicũt: in quo corpus non est sed esse pōt: Tempus vero motus numerum esse cõstat: ⁊ motus sine naturali corpore nullus est. At demonstratum est extra celũ nec esse corp⁹: nec etiã esse posse. Patet ergo neq̄ locum extra celum esse: neq̄ vacuum neq̄ tempus. Quocirca neq̄ apta sunt ea q̄ illic sunt eē in loco neq̄ tempus senescere ipsa facit: neq̄ vllius eorum est vlla mutatio: que super extima sunt disposita latione: sed nullis alterationibus nullis passionibus prorsus subiecta: optimã in vniuersa sempiternitate vitam ⁊ sufficientissimam habent. Diuine namq̄ nomen hoc pronũciatum est ab antiquis. Finis enĩ q̇ vite vniuscuiusq̄ ɔtinet tẽpus: cui⁹ nihil est extra s̃z naturã sempiternitas vniuscuiusq̄ est nuncupatus: p eandem etiaz rõnem finis vniuersi celi ac finis hisce q̄ tempus totum infinitumq̄ ɔtinet: sempiternitas ē: a semp eẽndo appellatiõe sumpta immortalis sane atq̄ diuina. Unũ ⁊ ceteris alijs exacti⁹ alijs offuscatius ipsum esse viuereq̄ depẽdet. Etenĩ vt ĩ externis circa diuina sententijs per sepe rõnibus diuinũ oē necessario mutatione vacare videt̃: primũ ipz ac summũ ita se hñs testis est dictis. Neq̄ enĩ aliud p̄stabilius est: quod quidẽ moueret: illud enĩ porro diuinius eēt neq̄ prauitatis cuiusq̄ ē particeps neq̄ bonoꝝ suorũ cuiusq̄ indiget: ⁊ incessabili igitur motu non absq̄ ratione mouetur. Uniuersa enim cessant desinuntq̄ moueri: cum venerint suum in locuz. Eius autem corporis quod versatur: idez est locus in quo incepit ⁊ in quo finit.

Caput.x.

Icet mũdus sit magnitudo finita tñ apud nonnullos dubitari posset rõne sue ĩfinite durationis an ĩ ipso vel extra ip̄m sit virtus aliqua infinita ip̄m in sua eternitate incorruptibiliter preseruans. ¶ Et ideo est primo notandum: q̄ virtus dicitur esse in aliquo dupliciter. Primo inhesiue vel informatiue eo mõ quo dicimus formam substantialem esse in composito naturali et formam accidentalem esse in materia vel in ente: secundo presentialiter ⁊ indistanter eo modo quo dicimus nautam esse in naui: et intelligentiam in orbe. ¶ Conformiter dicitur aliquid esse extra aliud dupliciter. Primo modo presentialiter et distanter: et sic vnum elementum est extra aliud. Primum.

et vnum corpus est extra aliud. Alio modo partiali-
ter et constitutiue formaliter et inhesiue: et sic nauta di
citur esse extra nauim quia non est pars eius: nec
forma illius: et intellectus possibilis dato q̄ sit vni-
cus in omnibus hominibus secundum Commenta.
Cõm. dicitur potentia abstracta et separata a materia: et cõ
sequenter extra materiam quia nec est forma eius:
nec est pars illius. ¶ Secundo notandum: q̄ aliquid
dicitur infinitum tripliciter. s. extẽsiue: quia caret ter
minis q̄titatis continue. Et intensiue: quia infinite
distat a non gradu latitudinis: vt caliditas infinita
secundum gradum: Et duratiue: quia non habuit prin
cipium vel non habebit finem: vt mundus. Partifor-
miter dicatur aliquid esse finitum tripliciter. Primo
extensiue: quia habet terminos q̄titatis cõtinue: vt
linea pedalis secundo intensiue: quia distat solum fi-
nite a nõ gradu: vt caliditas vt quatuor. Et duraci-
ue vt generabilia et corruptibilia. s. homo et plante.
¶ His visis pono quatuor conclusiones Aristo. cum
p̄clo probationibus suis: quarum tres primas ponit. viij.
physi. et vltimam primo celi. ¶ Prima est ista. Impos
sibile est mouens finitum mouere per tempus infini
tum: probatur: quia si non sit ergo a. mouens finitum:
et b. mobile etc. tempus infinitum: deinde sit d. medie
tas a. mouens e. medietatem b. in g. tempore quod est

B
C

pars c. Isto posito arguit sic
d. e mouet. i. g. tempore mio
ri e. igitur g. tempus est tem
pus finitum: patet consequentia: quia nihil est minus
infinito nisi finitum: tunc sic: medietas a. est mouens
medietatem d. in tempore finito igitur pariformiter
et alia medietas a mouet
aliam medietatem d. in tẽ
pore finito: igitur totum a.
mouet totum d. in tempore
finito: patet cõsequẽtia: quia

2 cõclo. ex duobus finitis resultat
solum finitum. ¶ Secunda cõ
clusio. Impossibile ẽ i ma-
gnitudine finita eẽ virtu-
tem infinitam: probatur nam
si virtus infinita esset in magnitudine finita et in infi
nitum modico tempore potest mouere virtus finita
igitur in non tempore moueret virtus infinita: patet
consequẽtia quia velocius põt mouere virtus infinita q̄
aliqua virtus finita. Item moueat virtus infinita in a
tpe finito et virtus finita in a. b. tpe finito et sequitur q̄
dupla virtus finita mouebit in a. et dupla in minori
tempore q̄ in a: sed p positum virtus infinita mouet
in a: tpe igitur virtus finita põt mouere in eodem tpe et
3 cõclo. in minori in quo põt virtus infinita qd est incõueniẽs.
¶ Tertia p̄clo. Impossibile est in magnitudine infi-
nita eẽ potẽtiam solũ finitã: probatur potẽtia excellens
potentiam finitã est infinita sed potentia magnitudi-
nis infinite est huiusmodi igitur: et minor pz quia qua-
Ergo. cunq̄ potentia finita data illa vel sibi equalis põt eẽ
in magnitudine finita sed oẽm potẽtiã magnitudinis
finite excedit potẽtia magnitudinis infinite quia mouet
4 p̄cla. in minori tpe: igitur etc. ¶ Quarta p̄clo. Extra mundum
non est corpus: nec locus: nec tps nec motus. Primũ pz quia
si extra mũdũ esset corpus illud esset simplex vel mixtũ
Si simplex: igitur celũ vel aliqd elementorum sed nullum
tale est extra mundum cũ sit pars mũdi: igitur etc. Si
mixtũ igitur componitur ex elementis sed elementa nõ sunt
extra mundũ igitur nec aliqd mixtũ: scdm pz: nã locus est
superficies alicuius corporis locantis sed extra celum
nõ est aliqd corpus igitur nec locus et p̄ter nec vacuum
quia vacuũ est locus nõ repletus corpore: tertium de
clarat tps recipit p̄mutatẽ a spacio sed extra mũdum
nõ est aliqd spaciũ sicut nec aliqd corpus: igitur etc. q̄rtum
vero est de se notũ quia motus nõ ẽ sine mobili sed extra
celũ nõ est aliquod mobile: quia illud esset corpus simplex
vel mixtũ igitur extra celũ nõ est aliqs motus. ¶ Ex p̄dic-
tis sequitur q̄ nec i mũdo: nec extra mũdũ est virtus infi
nita p̄seruãs p infinitã durationẽ sue eternitatis etc.

Contra

p̄dicta arguitur. Et primo q̄ mouẽs fi Primum.
nitum potest mouere p tps infinitum
quia q̄libet intelligentia infra p̄mã mouet suũ orbem q̄
est magnitudo finita in tempore infinito: et tñ q̄libet
talis intelligentia est solũ virtus finita: quia aliter moue
ret in non tẽpore: sol etiã p tps infinitũ alterat hec in Secũdum.
feriora: et tñ est solũ virtus finita. ¶ Scdo arguit: q̄ in
magnitudine finita est virtus infinita: quia p̄mũ mobi
le est magnitudo finita: et in eo est virtus infinita: igitur
etc. maior pz. et minor arguitur: nã in primo mobili est pri-
mus motor scdm philosophũ. viij. phy. et ipse est poten
tia et virtus infinita cũ sit actus purissimus. xij. meta.
¶ Item si primus motor est virtus solũ finita: et ipse
mouet primũ mobile sine dependentia alicuius p tps
infinitum: igitur virtus finita põt mouere p tps infi Tertiũ.
nitum: quod est cõtra primã cõclusionẽ. ¶ Tertio ar-
guitur q̄ extra celũ est corpus spacium: vel locus quia
deus extra celũ posset creare duos lapides quos mo
ueret localiter nihil aliud creando. Isto posito vnus
illorum lapidũ esset extra reliquum: igitur inter eos
foret distantia: sed illam non creauit deus: ergo extra
celum est distantia: et p̄ter corpus ac spacium. Item
moueret illos duos lapides localiter: ergo moueret
illos in loco vel circa locũ: sed nullum locum creauit
deus. ergo ante casum debebat concedi extra mundũ Quartum.
esse locũ: et p̄ter ibi esse motũ et tps. ¶ Quarto arguit
q̄ extra celum necessario sit aliquid. nã vltima super
ficies mundi est finita: igitur finitur et terminatur:
sed non seipsa: nec aliquo infra ipsam: igitur aliq̄ ex-
tra ipsam: sed esse tale est extra mundũ: igitur etc. Itẽ
arguitur auctoritate philosophi: primo celi dt. extra
mundum sunt entia inalterabilia optimam vitam
ducentia. Ad p̄mũ.

Ad primum

dicitur: Quod duplex ẽ mo-
uens. s. cõiũctũ et separatũ.
Mouens coniunctum nõ posset mouere suũ mobile
per tempus infinitum: et hec fuit intẽtio philosophi:
sed bene mouens separatum: ideo dicit Commẽ. xij.
metaph. q̄ quilibet orbis celestis habet duos moto-
res: quorum vnus est finite motionis. s. motor cõiun-
ctus: et alter est infinite motionis. s. motor separatus
Quod enim: motor coniũctus moueat p tps infinitũ
hoc est ratione motoris separati q̄ si desineret moue Ad scdm.
re non moueret motor coniunctus nisi per tempus
finitum. ¶ Ad secundum dicitur: q̄ p̄mus motor secũdũ
opi. phi. et Commen. est virtutis infinite in duratiõe
non autem intensiue nec extensiue quia moueret in non
tempore. Nec sequitur: primus motor est actus purissi
mus: igitur est virtutis infinite: sicut non sequitur gra
dus summus caliditatis est purissimus a mixtione
sui contrarij igitur infinite distat a nõ gradu. Et tũc
concluditur cõtra primã conclusionẽ. Quia mouens
finitũ mouet suũ mobile p tps infinitum cõcedo: et p
intentione philosophi dico: q̄ ipse intelligit de mo- Ad tertiũ.
uente coniuncto: q̄ impossibile est tale esse finitum et
coniunctũ et mouere per tempus infinitum. ¶ Ad ter
tiũ dicitur: q̄ si deus crearet duos lapides extra celũ
nec se tangerent: nec distarent dato q̄ inter illos eẽt
spaciũ imaginarium et ita nullus illorum lapidum esset
proprie extra aliũ: sed solũ improprie negatiue: q̄ vnus
non esset in alio. ¶ Deinde dico vlterius q̄ si deus nõ
produceret aliquod spacium non posset illos moue-
re motu recto: sed bene motu circulari: eo modo quo
mouet iam mundum: et cõcedo q̄ mouerentur i loco
non quidem in loco qui sed in loco quo: et ille locus eẽt
medium alicuius illorum lapidum: sicut iam locus Ad quartũ
mundi est centrum ¶ Ad quartum dicitur: q̄ illa super
ficies finitur et terminatur non in actu quia non ha
bet primũ nec finem in actu: sed in potentia finitur et
terminatur in finitis punctis eius penes diuersam si
gnificationem. Ad auctoritatem dicitur: q̄ Aristo. sic
intelligit: in celo sunt entia separata per inherentiam
et informationem ac partialem constitutionem opti-
mam vitam ducentia. s. intelligentie: quare etc.

Tractatus quartus.

Caput primum.

Isce determinatis consideremus deinceps oportet vtrū mundus īgenerabilis sit an gn̄abilis: ⁊ incorruptibilis an corruptibilis: prius, ceterorū opinionibꝰ recitatis. Demonstrationes em̄ ꝯtrariorū dubitatiōes de cōtrarijs sunt. Insuper ⁊ dicenda magis credētur si sn̄iarū earū q̄ ī cōtrouersiaz veniunt iura prius fuerint audita. Absentes em̄ condēnari minus vtiqꝫ videbuntur etem̄ eos qui satis iudicauerit veritatē non aduersarios sed arbitros esse oportet. Omnes itaqꝫ factū quidē asserūt esse sed factum quidē perpetuū quidā caducuz perinde vt q̄duis aliud eorū que natura cōstant inquiunt esse. Quidā vicissim interdū hoc interdum alio mō sese habere subeūtē corruptionē idqꝫ semꝑ hoc fieri mō dicūt vt agrigentinus. Empedocles vt ephesiꝰ. Heraclitus dicit. Igit̄ factū q̄dē esse perpetuū tamē esse asserere ex ijs est profecto que nequeunt esse. Ea nāqꝫ sola ponenda sunt q̄ in multis aut in oībus eē videmꝰ. De hoc aūt cōtrarium accidit vniuersa em̄ que fiunt ⁊ corruptionem subire vidētur. Preterea qđ nō habet principiū hoc habēdi modo sed aliter habere prius vniuersa eternitate nō potest id ⁊ mutari ꝓfecto neq̄t. Erit enim aliqua cā que quidē si prius esset aliter id sese habere posset qđ aliter sese habere nō pōt. Qđ si mūdꝰ ex aliter priꝰ habētibꝰ ꝯstat si semꝑ sic se habētibus ⁊ nō potētibus aliter se habere factus ipse ꝓfecto nō est. Si vero est factus et illa aliter sese habere posse ⁊ nō semper ita sese habere necesse est. Quare ⁊ cōstituta dissoluent̄ dissoluta ante constiterunt. Atqꝫ hoc infinities aut sic se habuit: aut poterat sic habere. Qđ si ita ē nō vacabit sane corruptiōe: neqꝫ si olim aliter sese habeant: neqꝫ si aliter sese habere possunt. Subsidium autem quod quidam eorum qui dicunt mundum incorruptibilem quidem esse attamen factum esse: si hijs ꝓfis enituntur ferre: verū non esse videt̄. Inquiunt enim ⁊ se perinde vt geometre qui designationis describunt: de generatione mundi dixisse non q2 aliquando mūdus est ortus: sed gratia doctrine: q2 discentes magis cognoscunt: vt si designationē viderit factum. Hoc aūt nō idem est vt dicimus: nā in designationū quidē effectiōe omnibus positis esse simul accidit idē. In horū autem demonstrationibus nō idē s3 ipossibile sane accidit. Ea nāqꝫ que prius posteriusve sumunt̄: sub cōtraria sunt. Ex inordinatis eniz olim inq̄unt ordinata fuisse. Ut aūt idem ordinatū si simul atqꝫ inordinatū fieri nequit: s3 generationē esse que separat tempusve necesse est. In designationibus vero nihil est tempore separatum. Est igitur impossibile perpetuū ipsum simul ac factuz esse ex his que dicimus patet. Cōstituere vero mundum vicissim atqꝫ dissoluere nil aliud esse videt̄: q̄ ipsuz sempiternum quidem formam autez mutātem extruere: perinde atqꝫ si quis interdum corrūpi: interdū esse putaret quēpiā: q̄ vir ex puero ⁊ ex viro fieret puer. Est enim perspicuū: si elemēta inter sese conueniunt: nō quemuis sed eundez ordinem eandēqꝫ fieri cōstitutionē: presertim s̄m eos qui hanc sententiā dicūt qui quidem vtriusqꝫ dispositionis contrariū ipsum causam inq̄unt esse. Quare si totū quidē corpus cōtinuū permanens interdū hoc interdū illo disponit̄ modo ac perornat̄. Cōstitutio vero totius mundus est atqꝫ celū: nō vtiqꝫ mūdus: sed dispositiōes ipsius fiūt ac corrūpuntur. Hoc aūt ortum in quā mundum omnino corruptū iri ⁊ non redire si sit quidem vnus ipossibile est. Nam antea q̄ ortus esset cōstitutio precedēs ipsum semper nimirū erat: quā quidem haud factum mutari non posse dicimꝰ. Sin vero sint infiniti: magis fieri potest. At vero hoc etiam si fieri possit necne: perspicuum ex hisce que posteriꝰ dicentur euadet. Sunt enim quibus fieri posse videt̄: vt ⁊ ingenerabile quippiā corrūpat̄: ⁊ ortū vacet corruptiōe. vt in Timeo asserit̄. Illic em̄. Timeꝰ celū eē q̄dē ortū: nō tū esse caducū: sed reliquo semper fore t̄pe dicit: ad quos naturaliter q̄dē de celo solū est dictū. Si v̄o de oībus vniuersaliter ꝯsiderauimus: de hoc quoqꝫ fuerit manifestum.

¶ Caput secundum.

Rimū aūt distinguamus oportet: q̄mo ḡnabilia ⁊ inḡnabilia: ⁊ corruptibilia ⁊ incorruptibilia dicim⁹: nā cum multipliciter dicātur ⁊ si nihil ad rōnē refert mētē indefinite sese hr̄e necesse est: si q̄spiā vt idiuisibili eo vtat̄: qđ multis diuidit̄ modis. Nō est em̄ manifestū p̄ quā ipoꝝ naturā id accidit qđ est dictū. Dicit̄ itaq̄ ingenerabile vno modo: si sit quippiā nunc qđ antea non erat sine ḡnatione mutatiōe ve: vt ipsum tangi quidā inquiunt atq̄ moueri. Dicunt em̄ nō posse tangēs generari neq̄ subiens motū. Alio modo si fieri vel ortū esse quippiā possit ⁊ nō sit: nam et hoc ingenerabile dicitur: q̄ ortū subire potest. Alio modo si quippiam oīno factuz esse impossibile sit: vt interdū sit interdum non sit. Impossibile autē dupliciter dicitur aut em̄ q̄ nō verum est dicere ortum esse posse: aut q̄ nō facile: nec cito: nec bene oriri potest. Eodem modo et generabile vno dicit̄ modo: si sit quippiā posterius qđ prius non erat: siue per generationez siue sine generatione. Alio modo si possibile sit siue veritate siue facilitate possibile ipsum sit definitum. Alio modo si generatio sit ipsius ex eo qđ nō est ad id qđ est: siue iam sit: per generationem autez sit: siue ⁊ nondum sit esse autem possit. Corruptibile etiam ⁊ incorruptibile similiter dicitur: nā si quippiā prius erat postea vero non est: aut est quidez: non esse autem potest: siue per corruptionē mutationēve siue sine corruptione: corruptibile illud dicim⁹ esse. Interdū ⁊ id qđ per corruptionē non esse potest: corruptibile esse dicimus. Et insuper alio modo id qđ facile corrūpitur: qđ quidē q̄spiā facile corruptibile dixerit. De incorruptibili eadē est etiā ratio. Aut em̄ id quod sine corruptione interdum est: interdum nō est: incorruptibile dicim⁹: quo pacto tactus incorruptibiles esse dicuntur p̄pterea quod prius erant: et postea nō sūt sine corruptiōe: aut id qđ q̄dē ē: nō eē aūt nō pōt: aut nō ē futurū vnquā: nūc autē. Tu em̄ es nūc ⁊ tact⁹ est etiā nūc corruptibiles tn̄ ē is q̄ erit aliq̄n tp̄s q̄n nec te esse nec hec tangere vere dicet̄. Id vero maxime p̄prie icorruptibile d̄r qđ q̄dez est non pōt aūt sic corruptū eē: vt nūc q̄dē sit postea v̄o nō sit aut nō eē possit aut ⁊ id qđ nōdū corruptū est: nō eē autē posteri⁹ pōt. Dicit̄ etiā incorruptibile ⁊ id qđ nō facile corrūpitur. Si igitur hec ita sint: cōsiderādum est q̄mo possibile ⁊ impossibile dicimus. Nā ⁊ qđ p̄prijssime incorruptibile dicim⁹ ex eo d̄r sane q̄ corrūpi nō pōt neq̄ quādoq̄ esse quādoq̄ nō esse. Et ingenerabile id p̄prijssime dicitur qđ sic generari nō pōt vt prius quidem nō sit posterius vero sit qualis est dyameter cōmensurabilis lateri. Si igitur quippiam per decem milia passuuz moueri potest: aut pondus leuare id quod maximū pōt dicere semper solem⁹ veluti centum leuare libras aut per decem milia passuum ambulare q̄q̄ ⁊ partes que citra sunt potest si et excessum potest quo patet ad finem atq̄ excessum diffiniri potentiaz oportere. Id igitur quod potest tot per excessum: ⁊ ea que sunt citra necesse est. Ceu si centum libras leuare potest: et duas posse: et si per decem milia passuum ambulare potest: et per duo ambulare posse. Potētia vero ipsius excessionis est et si quippiam tantum non potest eo per exuperationem dicto: et plura nō pōt. Qui nanq̄ centum passus transire non potest: is ⁊ centum ⁊ vnum non potest. Nihil autem nos conturbet: id em̄ qđ proprie potest: per finem excessionis sit definitum. Forsitan enim quispiā dicet: id quod dictum est: non necessario ita eē. Qui nāq̄ magnitudinē decem passuum videt: is nō ⁊ magnitudines eas que sunt citra videbit: sed contra potius qui pūctum videre potest: aut paruum audire sonum: is et maiorum sensum habebit. Verum nihil ad rationē refert: ipsa enim exuperatio: aut in potentia: aut in re ipsa sit definita. Id em̄ quod dicitur patet. Nam visus quidez hisce: qui ē minoris: excedit. Celeritas autem ea que est maioris. His autē determinatis: dicenda sunt ea que deinceps sequuntur. Si igitur aliqua sint que esse ⁊ nō esse possunt: quoddā tp̄s

maximū ⁊ essendi ⁊ nō essendi diffinitū esse necesse ē. Atq; dico rē eē posse ⁊ nō esse posse in vnoquoq; p̄dicamēto: vt hominē: aut albū: aut tricubitū: aut aliqd aliud tale: nam si nō erit diffinitū quidam: sꝫ sp̄ proposito maius: ⁊ quo nō ē minus: idem erit p̄fecto possibile esse tēpore infinito: ⁊ nō esse alio tēpore ifinito. At hoc esse neq̇t. Principiū autē hinc sumatur. Impossibile enim ⁊ falsum nō idē significant Est autē impossibile ⁊ possibile: et falsum ac verum ex suppositiōe. Veluti triāgulū ipossibile est suos tres angulos duob' rectis equales habere si hec sint: et diameter cōmēsurabilis est. Sunt autē simplicit' ⁊ possibilia ⁊ ipossibilia: ⁊ vera ⁊ falsa. Non est igitur idem falsum aliqd esse simpliciter: ⁊ simpl'r impossibile. Te nāq; dicere stare falsum est qdem: sed non impossibile. Simil'r ⁊ eū qui citharam qdem pulsat: non autē cātat. Cātare dicere falsū est: sed non impossibile est. Simul autē stare atq; sedere: ⁊ diametrū cōmēsurabilē esse: non solū est falsū sed impossibile. Non igitur idē est supponere falsum ac impossibile. Impossibile autē ex impossibili accidit: sedendi itaq; quippiam stādiq; simul potentiam habet: quia quādo habꝫ illā: et alterā habet. At non vt simul stet atq; sedeat: sed in alio tp̄e. Si vero quippiaꝫ plurium potētiā habeat tēpore infinito: nō est hoc in alio atq; alio tēpore. sꝫ simul. Quare si quippiaꝫ qd est tēpore infinito est corruptibile: illud vt nō sit potentiaꝫ habet. Si igitur est tempore infinito: sit id qd pōt. Simul ergo erit atq; non erit actu. falsuꝫ igitur accidit: quia falsuꝫ suppositū est: sed si impossibile non esset: nō id vtiq; accidit: quod et impossibile esset. Omne ergo quod semp̄ est: incorruptibile simpliciter est. Simil'r ⁊ ingenitū est: nam si generabile est: erit possibile aliquo in tp̄e non esse: corruptibile enim id est: quod prius qdem erat: nunc vero non est aut quod nunc qdeꝫ est: potest autē aliquādo posterius non esse. Generabile vero: id qd prius non esse potest. At nō est tempus aut infinitū: aut finituꝫ in quo id quod semp̄ est nō esse potest: etenī finito tp̄e esse potest. quippe cum esse ⁊ tēpore infinito possit. Non ergo cōtingit idē ac vnum ⁊ semper esse ⁊ semper nō esse posse: at neq; non semper esse: quod patet esse negationem. Impossibile est ergo ⁊ semp̄ quippiaꝫ esse: ⁊ corruptibile esse. Pari modo nec gn̄abile: nā si duo sint termini posteriorq; sine p̄ore: inesse nō possit: si ille cōpetere nō potest: ⁊ posterior etiaꝫ cōpetere nequit. Quare si id quod est semper non esse aliquando nō potest: impossibile est ⁊ generabile esse Cum autēꝫ negatio qdem eius quod semper esse potest sit id quod nō semp̄ esse potest: contrarium autem id quod nō semp̄ esse potest: ⁊ negatio ē id qd non semp̄ non esse potest: negationes amborū cōpetere eidē necesse est: ⁊ esse mediū ei' quod semp̄ ē ⁊ ei' qd sp̄ nō ē id quod esse et non esse potest. Vtriusq; nāq; negatio quādoq; cōpetet: si nō semp̄ sit. Quare si id qd non semp̄ non est: erit quandoq; atq; non erit: ⁊ id qd non semp̄ esse potest: sꝫ quādoq; est: vt ⁊ non sit: erit sane atq; non erit. Idem ergo possibile erit esse atq; nō esse: et hoc est mediuꝫ vtrorūq;. Ratio autēꝫ vniuersalis hec est. Nam A: et B: nulli eidē inesse possunt. A: vero: aut C: et B: aut D: cuilibet insunt. Cui igitur neq; A: neq; B: iest ei C: B: cuilibet insint necesse est. Sit aūt id qd iter A: ⁊ B: mediū est E: id enim quod neutrū contrarioꝝ est: eorū deꝫ mediuꝫ esse cōstat. Ambo igitur C: inquam ⁊ D: huic insint necesse est: nam aut A: aut C: cuilibet inest Quare et ipsi E: cum igitur A: impossibile sit esse: inerit ipsum C. Eadem est et in ipso. D ratio.

semper ens — semper non ens

A ——— E ——— B

Generabile

non semper ens — non semp̄ nō ens

C ——— D

Neq; igit' id qd sp̄ ē: neq; id qd sp̄ non est: generabile aut corruptibile est: pa-

tet autem ⁊ si generabile aut corruptibile sit: nō ꝑpetuū eē. Simul ei poterit semper esse ⁊ nō sp̄ esse: hoc aūt pri⁹ demonstratū est impossibile esse. Si igit̄ ingenerabile quippiam est atqꝫ est ens id ne sempiternuꝫ esse necesse est ⁊ pari modo si incorruptibile est. Dico auteꝫ ingenerabile ⁊ incorruptibile ea q̄ proprie dicuntur. Ingn̄abile q̇dem id qȯ nūc est: ⁊ pri⁹ nō erat verū dicere haud esse. Incorruptibile xō qȯ nūc est: ⁊ posteri⁹ verū nō erit dicere haud esse. An si hec mutuo se sequūt̄ atqꝫ ingenerabile est incorruptibile ⁊ icorruptibile ingenerabile ipsum etiam perpetuū vtrūqꝫ sequatur necesse est. Et si est quippiā ingn̄abile: ⁊ si est quippiam incorruptibile: sit continuo sempiternum necesse est. Hoc ita esse ⁊ ex diffinitione ipsoꝝ patet: etem̄ si corruptibile est generabile esse necesse est. Aut enim ingn̄abile: aut generabile est. At si ingenerabile est: incorruptibile esse supponitur: et si generabile est: corruptibile esse necesse est. At enim corruptibile aut incorruptibile est: at si incorruptibile est: ingenerabile esse sane supponebatur. Sin vero mutuo se non sequuntur incorruptibili: nō necesse est autem ipsum ingenerabile aut incorruptibile perpetuum esse. Sequi autē hec sese mutuo necessario ex his emergere potest: generabile enim et corruptibile mutuo se sequūtur. Manifestuꝫ est autem ⁊ hoc ex antea dictis. Est enim id mediuꝫ inter id quod semper est: et id quod semper non est: quod neutrum seq̄tur: hoc autē est generabile ipsum ac corruptibile. Vtrumqꝫ enim definito tēpore quoda ⁊ esse et non esse potest. Si igitur quippiam aut generabile: aut corruptibile sit: id medium esse necesse est. Sit enim id q̇dem quod semper est A: id autē qȯ semper non est B: C: vero sit gn̄abile: ⁊ D: sit corruptibile. C: igitur iter A: et B: medium esse necesse est. Illoꝝ em̄ ad neutrum vltimuꝫ tēpus est: in quo A: ipsum non erat: aut B: ipsum erat. Generabile auteꝫ aut actu aut potentia necesse est esse: ipsis vero A: B: neutro modo. Tempore igitur quodam ac definito C: ipm̄ et erit ⁊ rursus nō erit.

Similiter est dicendum et de ipso corruptibili: D. Generabile ergo corruptibileve vtrumqꝫ est. Generabile ergo corruptibileve mutuo se sequūtur.

Semper ens	Semper non ens
A ————————	B
generabile	corruptibile
C ————————	D

Sit itaqꝫ ingn̄abile E: generabile F: incorruptibile G: et corruptibile H. Est igitur demonstratum F: atqꝫ H: sese mutuo sequi. Quando autem sic aliqua vt hec iacent: velut F quidem et H sese mutuo sequuntur. E vero et F nulli eidem competunt: sed alterum omni competit: et simili modo ipsa G atqꝫ: H tunc et E G: mutuo se sequātur necesse est. E namqꝫ ipsum G non sequatur: ergo F ipsum sequetur: quippe cum cuilibet ipsum E: aut F competat. At H etiam id sequetur quod sequitur ipsuꝫ F: ergo H sequetur G ipsuꝫ At impossibile esse supponebat̄. Eadem ratione ⁊ G sequi ipsum E demōstrabitur. At sic se habet ingn̄abile E: ad generabile F ⁊ incorruptibile G ad corruptibile H.

Ingenerabile	Generabile
E ————————	F
Incorruptibile	Corruptibile
G ————————	H

Dicere auteꝫ nihil ꝓhibere generatuꝫ quippiaꝫ incorruptibile esse: ⁊ ingenerabile quippiā corruptū esse semel illo generato: hoc corrupto tollere est aliquid eoꝝ q̄ data sunt. Aut em̄ infinito aut q̇dā definito tp̄e oīa: aut agere aut pati aut esse aut nō esse possunt: ⁊ īfinito propter ea quod tempus infinitum aliquo modo est definitum: quo non est maius. Id vero quod aliqua ex parte est infinitum: neqꝫ infinitum est neqꝫ etiam indefinitum. Preterea cur

magis hoc in signo corruptuz est id qđ antea semp erat: aut generatũ est id qđ prius nõ erat tpe infinito. Nam si non magis in hoc ꝙ in alio: ꝛ ipsa signa sũt infinita: erat quippiã vt ptz generabile ꝛ corruptibile tpe infinito: ergo non esse tpe infinito potest. Simul enim vt nõ sit et sit potentiam sane habebit: ipz q̃dẽ prius si corruptibile est: ipsum aũt posteriꝰ si generabile est. Quare si posuerimus esse que possunt; opposita simul erũt. Atqꝫ hoc insup in omni signo silr erit. Quare vt nõ sit ꝛ si tpe ĩfinito potentiã sane habebit. At demonstratũ est hoc impossibile esse. Preterea si actuz potentia antecedit: vniuerso tpe erit: et quo ingenerabile erat atqꝫ non ens: fieri potens tempore infinito. Simul igitur non erat: et vt sit potentiam habebat: et vt tunc sit ꝛ postea tẽpore finito. Patet autem ꝛ alio modo impossibile esse quippiam corruptibile non aliquando corrumpi. Semper enim simul ꝛ corruptibile et ĩcorruptibile erit actu. Quare simul erit possibile semp esse: ꝛ non semp esse. Corruptibile ergo aliquando corrumpitur: et si generabile est: ortum est. Possibile enim est ortum esse: ꝛ non semper esse. Possumus autem ꝛ hoc contemplari modo impossibile esse aut si ortum aliquando quippiam est incorruptibile esse; aut si ingenerabile est et antea semper erat corruptionem subire. Nihil eniz casu aut incorruptibile aut ingenerabile esse põt. Quod enim causa est atqꝫ fortuna est preter id quod semper aut plerũqꝫ aut est aut fit. Quod vero infinito tempore: aut simpliciter aut ab aliquo tẽpore est. Id autem semper aut plerumqꝫ est ens. Talia igitur interdum esse iterdũ non esse natura necesse est. Talium aũt eadem potentia est contradictionis; et vt sint ꝛ nõ sint causa materies ẽ. Quare opposita simul eẽ actu necesse est. At vero neqꝫ verum est dicere nunc transacto in anno esse: neqꝫ transacto in anno nũc esse. Impossibile est ergo si aliquãdo non est posterius perpetuum eẽ: habebit enim posterius ꝛ potentiam non essendi. Verum non vt tunc non sit quando est. Est eñ ens actu sed in anno preterito tempore qꝫ transacto. Si igitur id actu: cuius potentiam habet. Verum igitur: si transacto in anno nõ esse dicatur. At impossibile est. Nulla namqꝫ potentia est respectu ipsiꝰ fuisse: sz esse vel fore. Similr ꝛ si prius sempiternũ erat ꝛ posterius non est: habebit enim potentiã eius quod actu non est. Quare si posuerimus id quod potest: vere dicetur nunc hoc esse transacto in anno in tempore que omnino exacto. Naturaliter etiam et vniuersalr si cõsideremus: impossibile sane videbit̃ aut corrũpi posterius quod perpetuũ priꝰ erat: aut posterius sempiternuz esse qđ prius non erat. Corruptibilia enim et generabilia ꝛ alterabilia sunt vniuersa alterantur autem contrarijs: ꝛ ex quibꝰ cõstant ea que sunt natura: ab ijs ipsis et corrũpuntur.

Caput. vj.

ntiqui non ꝑcipientes idẽ manere sub vtroqꝫ termino
transmutationis putauerũt mũdum eẽ
generabilem ꝛ corruptibilem: supposita T.c.50.
finitate magnitudinis eius: quia omne
ꝗtum finitũ per resecationem finitoruz
tandẽ cõsumit. iij. phy. Et iđ vt clare appareat eter-
nitas mundi est ꝓmo notãdum ꝙ nomina desinẽtia
in bilis vel in bile triplr sumũtur. Prio vt simplr di-
cunt potentiam: secũdo vt dicunt potentiam coniun
ctam actui: tertio vt dicunt aptitudinẽ verbi gratia;
ista propõ añxp̃s est risibilis primo põt significare ꝙ
antichristus põt ridere: scđo ꝙ est ens potẽs ridere;
tertio ꝙ est ens aptum natum ridere. Primo mõ est
vera: ꝛ alijs duobus modis est falsa: et dato ꝙ añxp̃s
esset homo ita indispositus ꝙ nullo modo posset ri-
dere adhuc esset risibilis quia esset homo. Ex isto
notabili sequitur ꝙ generabile et corruptibile pñt di
cere solã potentiam: aut potentiam cõiunctaz actui:
aut aptitudinem ĝnationis ꝛ corruptionis. Secũ-
do notandũ: ꝙ aliquid dicit̃ ĝnari vel corrũpi triplr:
s. subiectiue cõpletiue ꝛ terminatiue. Illđ generat̃ sub- Com.60.
iectiue qđ incipit esse subiectũ alicuius: cuius prio nõ
erat: et sic materia pria dicit̃ ĝnari: vt dicit Cõmẽta.
prio phy. materia est q̃ in rei veritate generat̃. Illud
autem generatur terminatiue qđ est terminꝰ forma-
lis generationis: et sic forma generatur: vt colligitur
a philosopho primo. ꝛ. v. physi. Sed illud generatur T.c.69.
cõpletiue quod est terminus vltimus ꝛ vltimate in- 7.mete.
tẽtus ĝnationis: ꝛ sic cõpositũ ĝnatur: vt dicit phus. T.c.27.
vij. ꝛ. viij. metaphy. Istis duobus modis non ĝnatur T.c.14.
materia: quia ipia est igñabilis eñ corruptibilis. pri- T.c.82.
mo phy. Consilr dicenduz illud corrũpi subiectiue
quod desinit esse subiectũ alicuius cuiꝰ priꝰ erat sub-
iectũ: vt materia. Illud autem corrũpitur terminatiue
ne quod est terminus immediatus formalis ĝnatio
nis: vt forma. Sed illud corrumpit̃ completiue quod
est vltimatus terminus corruptionis: vt compositũ
ex materia et forma. Istis presuppositis: sit hec pri
ma conclusio. Aliquid est generabile et corruptibile 1a pclo.
quod nunꝗ corrumpetur nec generabitur: patet de
aliqua portione terre pure in medio mundi: et de ali
quo pedali ignis in concauo lune: nam ꝙ ista nunꝗ
generabuntur est manifestum: ꝛ ꝙ nunꝗ corrumpen
tur. probatur: quia nihil corrumpitur nisi ꝯ applica-

tiañem contrarij: vel definitionem conseruantis: sed istis nunq̄ poterit applicari contrariũ propter distãtiã nimiam: nec nunq̄ poterit definire conseruans. s. celum vel primus motor: igitur. Sed q̄ ista sunt gñabilia ⁊ corruptibilia pbat: aliqua earũdem specierũ cum illis sunt gñabilia ⁊ corruptibilia. s. portio ignis in cõuexo aeris: et pedale terre in circũferentia eius: igitur ⁊ ista sunt gñabilia et corruptibilia: ptz ɔña: q̄ gñabile ⁊ ingenerabile corruptibile ⁊ incorruptibile differunt plus q̄ genere ƒm philosophuz. x. metaphy.

.mete. c.26. 2clo.

¶ Secunda conclusio. Aliquid est eternũ a parte ante et a parte post: quod aliquando gñabit et aliqñ corrumpetur: patet de materia pria que nõ potuit incipere esse: nec potuit desinere esse: quia tunc materie esset materia: et ante materiã esset materia: qd est falsuz: sed q̄ ipsa gñabitur ⁊ corrumpetur patet: quia transmutabitur ad aliquam formam ⁊ transmutabitur ab eadem forma.

Tertia 2clo.

¶ Tertia conclusio. Necesse est omne eternũ a parte añ esse eternũ a parte post ⁊ ecõtra patet: q̄ si aliquid fuit eternũ a parte ante et non eternum a parte post illud fuit prim⁹ motor: vl' eternal'r preseruatũ ab illo nõ potuit esse primus motor: quia nõ potest habere causaz corruptiuã ei⁹: nec aliud eternaliter preseruatum a primo motore: q̄ si p̄mus motor aliquid eternaliter preseruauit: ⁊ iam nõ põt preseruare illud: sequitur q̄ est mutabile ⁊ variabile: qd est impossibile: vnde dicit Aristo. p̄io celi q̄ gñabile ⁊ corruptibile conuertuntur: et similiter ingñabile et incorruptibile.

T.c.125. .127.

¶ Ex ista conclusione sequit. Quia nihil nouiter gñatũ põt perpetuari probatur: quia si aliquid nouiter generat: igitur infra sperã actiuo⁊ ⁊ passiuorũ: et sic aliquando corrumpetur. Aut ista speram corpo⁊ celestiũ: vt puta lumen: ⁊ sic aliqñ corrũpetur: vt patet de lumine lune.

4a 2clo.

¶ Quarta conclusio. Licet in celo sit materia: ip̄m tamẽ est ingñabile ⁊ incorruptibile. Prima pars patet: quia in celo est raruz et densum scd̃m phm. ij. celi et mundi. di. Quod stella est densior pars sui orbis: modo rarum et densuz diffiniũtur per materiam ⁊ formã: vt patuit in p̄mo lib. capto de rarefactiõe ⁊ cõdensatione.

Cõ.42.

Scd̃a pars ptz: qualitercũq̄ describant illi termini gñabile et corruptibile: vñ quia nihil eiusdem speciei cum celo potest gñari: nec corrumpi: ideo celum est ingenerabile ⁊ incorruptibile.

Correla.

¶ Ex ista conclusione seq̄tur q̄ mundus est igenerabilis ⁊ incorruptibilis patet: q̄ omnes partes pncipales ⁊ essentiales eius sunt ingenerabiles et incorruptibiles: vt corpora supercelestia ⁊ elementa scd̃m se tota: et spẽs indiuiduo⁊ pfecto⁊ ac materia prima: sumendo generari ac corrumpi terminatiue vel completiue.

Primũ.

Contra predicta arguit. Et prio q̄ nihil est corruptibile qn illud aliquando corrumpat: quia illud est corruptibile: igitur habet potẽtiam ad non esse: sed nulla potentia naturalis est frustra: primo celi: igitur illud aliquando corrumpetur: ⁊ illud videtur esse expresse de intentione phi. di. omne corruptibile aliquando corrumpetur.

Secũdum.

¶ Secundo arguit q̄ aliquid est eternũ a parte post quod nõ est eternũ a parte añ: quia anima intellectiua est hmõr: intellectus eñi est impassibilis ppetuus et immixt⁹. iij. de anima: nec videt verum q̄ generabile ⁊ corruptibile conuertant: quia tu es corruptibilis et nõ generabilis: q̄ genitũ non potest regenerari.

Tertium.

¶ Tertio arguit: q̄ in celo nõ est materia: quia haberet formaz substantialem inherentem ei: ⁊ cũ cuilibet forme substantiali cõpetat aliquis motus: igitur forme celi cõpetit aliquis mot⁹: sed non motus rectus: vt ptz: igit motus circularis: et p ɔsequens frustra ponitur intelligentia applicata orbi.

quartum.

¶ Quarto arguitur: q̄ mundus sit generabilis et corruptibilis quia celum corrũpetur: ex quo est compositũ ex materia et forma: similiter elementa generantur et corrũpuntur: quia cõtinue agunt et repatiuntur. Etiã quotidie indiuidua multa generãtur ⁊ corrumpunt que sunt partes mũdi: ergo mundus generatur ⁊ corrumpitur.

Ad primũ.

Ad primum nego illam ɔñaz: hoc est corruptibile: ergo hz potentiã ad nõ eẽ: sz bene seq̄tur q̄ habet aptitudinẽ ad nõ eẽ. ⁊ si dicitur q̄ illa aptitudo esset frustra: negetur: quia licet non ducatur ad actum in illo indiuiduo: tamen ducit ad actuz in alio indiuiduo eiusdem speciei. Et ad philosophũ: omne corruptibile corrumpetur: di. q̄ ipse cepit ly corruptibile vt dicit potentiaz cõiũctam actui: ⁊ non vt dicit conuertibiliter aptitudinẽ.

Ad scd̃m.

¶ Ad scd̃m respondetur: vnicus est intellectus in oĩbus hominib⁹ ƒm intentionem Aristo. ⁊ Cõmen. et ille est ppetuus et eternus tam a parte ante: q̄ a parte post: de hac dicam diffusius in quinta parte.

3.a.5.

Et cũ arguit generabile et corruptibile non cõuertũtur: quia tu es corruptibilis et generabilis: hoc nego: q̄ tu es aptus generari: et non sequitur: tu non potes generari: igit tu non es aptus generari: sicut non sequitur: iste cecus non potest videre: igitur non est aptus natus videre. Priuatio eñi nõ dicit potentiã: sed aptitudinez in subiecto apto nato. v. meta: vñ si esset aliqd agens potens te gñare: ita posses gñari: sicut ante potuisti: sz q̄ nõ repitur agens potens illud facere: iõ tu non potes generari: nec tamen propter hoc pdidisti aptitudinẽ generationis passiue.

T.c.27.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiũ concedo q̄ celum habet formã substãtialem inherentem materie extensam ad extensionẽ eius: ⁊ q̄ isti forme ɔpetit motus circularis: nõ tamẽ frustra ponit itelligentia applicata: quia seclusa intelligẽtia hec forma nõ perpetuo moueret circulariter: sicut nec mouent forme elemento⁊ perpetuo motu recto ipsa elementa: et iõ dicit Commẽ. cuilibet orbi insunt duo motores: quorũ vnus est finite mouens: videlicet forma substãtialis: ⁊ alius ifinite: vz intelligentia.

12.m.47.

Ad quartũ.

¶ Ad quartũ dicit q̄ non omne compositum ex mã ⁊ forma aliqñ corrũpetur: sed solum illud quod hz materiã ⁊ potentiam ad nõ esse qualis potentia non reperitur in celo: nec in aliquo elemento⁊ ƒm se totum: nec in aliqua specie perfecto⁊ indiuiduo⁊: sufficit eñim q̄ alique partes elementorũ generant ⁊ corrumpũtur. Etiã idiuidua speciei perfecto⁊: ex quo⁊ gñatiõe vel corruptione non seq̄tur gñatio vel corruptio mũdi: q̄ iste sunt partes accidentales mundi ⁊ non essentiales: vñ non propter hoc dicimus hominem aliquẽ gñari vel corrumpi: q̄ generant vel corrũpunt capilli vel vngues: modo ita accidental'r se habẽt illa idiuidua respectu mundi: sicut ille partes respectu hominum: quare ⁊c.

¶ Capitulum. xij.

Quia tactum est de gñatione ⁊ corruptiõe mũdi: que dicũt potentiã actiuã ⁊ passiuaz. ideo iuxta vnam propõnem quaz ponit Cõmen p̄io celi: di. q̄ potẽtia actiua terminat per maximuz in quod põt agere: volo inquirere sub breuitate materiam de maximo ⁊ minimo: quibus terminantur potentia actiua ⁊ passiua: an sit ita q̄ potentia actiua terminatur maxĩo in quod potest agere: vel minimo in quod nõ põt agere et potentia passiua terminatur maximo a quo non potest pati: vel minimo a quo potest pati.

Com.116 t.117.

primũ.

¶ Et ideo est primo notanduz qualiter exponuntur dicti termini: vnde hec propositio. a. est maximum põdus quod sortes potest portare: exponitur sic. a. pondus sortes potest portare: et nullum maius a. sortes potest portare. Et ista. a. est minimum pondus quod sortes nõ potest portare: sic exponitur a. sortes non potest portare: nec tantum: et quocunq̄ pondere minori data datur maius infra a: quod sortes põt portare. ¶ Itẽ a. est minimum visibile quod tu potes videre: sic exponitur. a: visibile tu potes videre: et nullum visibile minus a. tu potes videre. Sed ista a. est maximuz visibile quod tu non potes videre sic exponitur. a. visibile tu non potes videre: nec tantum: et quocunq̄ maiori dato datur minus supra a. qd tu nõ potes videre. ¶ Dico primo notanter quocunq̄ minori: sed quocũq̄ maiori dato in negatiuis: quia assignata et

latitudine a gradu vt quatuor ad gradũ vt .vj. exclusiue: gradus vt .vj. est remississimus qui non est in a: latitudine: et tamen non quilibet remissior illo est in a: latitudine: quia nullus infra gradum vt quatuor. Similiter gradus vt quatuor est intensissimus: qui nõ est in eadẽ latitudine: ꝛ tamẽ nõ quilibet intẽsior illo est in eadem latitudine: quia nullus intensior gradu vt .vj. ❡ Dixi secũdo infra a: et supra a: quia dato pondere a: eq̃lis potẽtie cũ sorte: illd nõ ẽ maximũ pondus qd̃ sortes nõ põt portare: sed minimũ qd̃ non: ꝛ tamen quocũq₃ maiori dato datur minus: qd̃ ipse potest portare: quia quicquid est minus a: est minus quocũq₃ maiori a. Similiter dato ꝙ a nõ posses videre: sed quodlibet maius a: in casu isto a: nõ foret minimũ qd̃ tu nõ potes videre: sed maximũ qd̃ nõ: et tamen quocũq₃ minori dato: maius illo posses videre: quia quicquid est maius a: est maius quocũq₃ minori a.

4 5 6

Secundũ ❡ Secundo notandũ ꝙ ad inferendũ diuisionem de maximo et minimo affirmatiue ꝛ negatiue oportet duo subcontraria esse vera. Quorum si affir-

Prima regula. matiua verificatur pro maiori q̃ negatiua: sequitur maximũ ꝙ nõ: vel minimũ ꝙ sic: vnde bene sequitur: aliquod visibile tu potes videre: ꝛ aliquod non: nec tantum: igitur est dare maximũ visibile quod tu non

Secũda. potes videre: vel minimũ qd̃ tu potes videre. ❡ Si autem affirmatiua verificatur pro minori q̃ negatiua: sequitur disiunctiua per maximũ quod sic: vel minimum qd̃ non: vt aliquod pondus sortes potest portare: ꝛ aliquod non: nec tantum: igitur est dare maximum pondus quod sortes potest portare: vel mini-

Tertia. mum quod non. ❡ Si vero affirmatiua indifferenter verificatur pro maiori ꝛ minori: sic datur disiunctiua per maximũ qd̃ sic: ꝛ minimũ quod non: vt per aliquã distantiã tu potes videre a: et per aliquã non nec tantam: ergo est dare maximã distantiã per quã tu potes videre a: vel minimã per quam non: ꝛ etiam est dare maximam per quam non potes videre a: vel minimã per quam sic. ❡ Sed si affirmatiua verifice-

Quarta tur pro equali: illi pro quo verificatur negatiua sic: non sequitur aliqua disiunctiua per affirmationẽ vel negationem maximi vel minimi: vnde non sequitur: aliqua pars a: est alba: ꝛ aliqua nõ est alba: igitur est dare maximã partem a: albam vel minimã non albã: aut maximam non albam: vel minimã albam: dato enĩ ꝙ vna medietas a: esset alba ꝛ reliqua nigra: esset antecedens verum ꝛ cõsequens falsum. patet per exponentes: ꝛ hoc supposito ꝙ illud inanimatũ sit album: cuius maior pars q̃ medietas ƒm quãlibet partem superficialem eius est alba. ❡ His premissis sit

Prima conclusio. hec prima conclusio. Diuisione facta per affirmationem ꝛ negationem maximi ꝛ minimi mediante termino non distributo ꝛ sine limitatione eligenda est pars negatiua: ꝛ hoc tam respectu potentie passiue q̃ actiue. verbi gratia: si queritur vtrum sit dare maximum põdus ꝙ sortes potest portare vel minimũ qd̃ non. Respõdetur ꝙ minimum qd̃ non potest: ꝛ illud est equale potentie sortis. Similiter cum queritur: vtrum sit dare maximã potentiã a qua hic lapis nõ possit portari: vel minimũ a qua possit portari: Respondetur ꝙ maximã a qua non possit portari: ꝛ illa est potentia sortis respectu lapidis sibi equalis. Similiter si queritur: vtrum sit dare maximum visibile quod sortes nõ sufficit videre: vel minimũ qd̃ sic: dicatur ꝙ maximũ qd̃ non: ꝛ si est dare minimam distantiam per quam a: non põt apparere pedalis quãtitatis: vel maximã per quam sic: dicatur ꝙ minimã per quã non. ❡ Et notanter dico sine limitatione: quia limitando ad certum gradũ: ꝛ ad determinatũ medium sustineretur pars affirmatiua: vt fieret talis diuisio: vel est dare maximũ pondus quod sortes potest portare a gradu velocitatis in b medio: vel minimũ qd̃ non: dicatur ꝙ est dare maximũ quod sic: quia licet maius pondus illo sortes posset leuare: nõ tamen a gradu velocitatis in eodem medio. ❡ Secunda conclu-

Secũda cõclusio. sio. Diuisione facta per affirmationẽ ꝛ negationem maximi ꝛ minimi mediante termino distributo habente supposita finita: ꝛ sine limitatione eligẽda est pars negatiua. verbi gratia: vel est dare maximum pondus quod quilibet homo potest portare: vel minimũ quod non: dicitur qd̃ minimũ quod non: ꝛ illud est pondus equale debilissimo hominũ: vt patet per exponentes. ❡ Item si queritur vtrum sit dare maximum visibile quod nõ quilibet oculus potest videre vel minimũ quod sic: dicitur ꝙ maximũ qd̃ non: ꝛ illud est visibile quod non potest videri ab oculo debilissimo: sed si aliquo modo augeretur in quantitate vel in colore videretur ab eodem oculo. ❡ Tertia cõ-

Tertia cõclusio. clusio. Diuisione facta per affirmationẽ ꝛ negationẽ maximi ꝛ minimi mediante termino distributo habente infinita supposita eligenda est pars affirmatiua. verbi gratia: vel est dare maximũ põdus: quod quodlibet fortius sorte sufficit portare: vel minimum quod nõ: dicatur ꝙ maximũ pondus: ꝛ illud est pondus equale potentie sortis: quoniam illud quodlibet fortius sorte potest portare: ꝛ nullũ maius illo quodlibet fortius sorte potest portare. ❡ Item vel est dare maximã potentiã a qua nõ quelibet resistẽtia minor sorte potest pati: vel minimã a qua potest. Dicitur ꝙ est dare minimã potentiã a qua quelibet resistentia minor sorte potest pati: ꝛ illa est potẽtia sortis: vt patet per exponentes. ❡ Quarta conclusio. Diuisione fa-

Quarta cõclusio. cta per affirmationẽ ꝛ negationẽ maximi et minimi cum limitatione simpliciter sumpta semper est eligẽda pars affirmatiua: siue fiat mediante termino distributo: siue non distributo: siue fiat mediãte termino habẽte finita supposita: siue infinita: vt tangebat in prima conclusione. Unde si queritur: vel est dare maximã quantitatẽ que ceteris paribus in hora poterit a gradu voluntatis vniformiter pertransiri: vel minimã: que nõ dicatur ꝙ maximã. ❡ Item vel est dare maximã potentiã a qua hic lapis non potest leuari ab a: gradu velocitatis in b medio: vel minimã a qua potest. Respõdetur ꝙ est dare minimã a qua potest: vt patet per exponentes. Et notanter dixi: limitatione simpliciter. Quia si queritur vtrum sit dare maximã quantitatẽ: que in minori tempore q̃ in hora poterit pertransiri a gradu velocitatis: vel minimã que non eligenda est pars negatiua: ꝛ nõ affirmatiua: quia quacũq₃ quãtitate data que in minori tempore q̃ in hora potest pertrãsiri a gradu velocitatis: maior illa potest in minori tẽpore q̃ in hora pertrãsiri a gradu velocitatis: quia aliquo excessu diuisibili pertrãsiẽs excedit illã. Sed assignata quãtitate equalis potẽtie cum pertrãseũte illã nõ posset pertrãsire in minori tẽpore ꝙ in hora gradu velocitatis: ꝛ quãlibet medietatem posset pertransire. hec aũt non fuit limitatio simpliciter ex parte tẽporis: licet bene ex parte gradus.

Primũ. **Contra** predicta arguitur: ꝛ primo ꝙ potentia actiua terminat maximo: in quo potest agere: ꝛ pono ꝙ a: sit vnum graue quod sortes sufficiat portare: ꝛ crescat grauitas illius quousq₃ sortes erit insufficiẽs portare idem. pono iñ ꝙ proportionabiliter potentia sortis cõtinue fortificet: non ita velociter sicut a: ꝛ sequitur ex predictis ꝙ in primo instanti in quo sortes erit sufficiẽs portare a: ꝙ tunc a erit minimũ quod nõ. Sed cõtra: in illo instanti sortes erit fortior q̃ imediate ante: ꝛ a in nulla proportione erit grauius q̃ immediate ante: sed inmediate ante sortes sufficiebat portare a: igitur per idem in illo instanti sufficeret portare a. ❡ Scd̃o sequitur ꝙ

Secũdũ. in illo instãti sortes erit fortior q̃ imediate ante: ergo tunc sufficeret plus portare q̃ imediate ante: sed immediate ante sufficiebat portare a: igitur tunc suffi-

Cõ. 116. et 117. ceret portare a: et ad hoc videt̃ esse. Cõmẽtator p̃mo celi di. ꝙ potẽtia actiua terminatur maximo in quo potest. ❡ Tertio arguit̃ ꝙ potẽtia passiua terminat̃

Tertiũ. maximo a quo potest pati: quia potẽtia visiua terminatur maximo visibili. pbat̃: quia si non sit: ergo ꝙ a.

sit maximū non p se visibile:r signo vnum insenbilr maius a:quod sit b:et arguit sic.b.nō causat intensionē sensibilr fortiorez quā causat a.igitur qua rōne
Quartū. a.nō videt:nec illud insensibilr maius. ¶ Quarto:intendat a.insensibiliter:non tamē ad gradū b.tunc a. et b.apparebunt eque visibilia.:igit sub eodez gradu apparebunt.igitur per tantā latitudinē potest.a.remitti manēs cōtinue p se visibile:sicut d.sed si b.remittat ad gradū in quo est a.videbitur:igit si remittatur a.ad gradum pristinum videbitur.et per cōsequēs nunc non erit maximū non per se visibile.

Ad primū. **Ad primū** admisso casu nego vltimaz consequentiā:quia lz.a in nulla proportione erit tunc gradus q̄ȝ immediate ante:tunc tamen erit grauī in aliqua pportione q̄ȝ immediate
Ad scdm. te ante:igitur. ¶ Ad scdz negetur iterū secūda ɔña:sz oportet addere q a.nō velocius augebitur q̄ȝ sor.vel tūc erit grauitas sua minor potētia sor.sicut imedia
pū.c.16. te ante:q̄ȝ quodlibet est falsuz. ¶ Et ad Cōmen.dico
et.117. q ipse loquebat de potentia actiua cum limitatione
Ad tertiū. simplr. ¶ Ad tertium negeē ɔña.vñ cōcedo q b.non causat intensionem sensibilr fortiorē q̄ȝ a.ex quo a non causat intēsionē sensibilter fortem:concedo tamen q b.causat intensionez sensibilr fortem:quia licz excessus illius ad a.sit insenbilis:tamen ille excessus
Ad quartum additus toti residuo est satis sensibilis. ¶ Ad quartū dicitur:q sub diuersis gradibus apparēt illa duo lz appareat q sub eisdē appareāt:et ideo vnus gra
Notandū. dus est altero maior:licz insensibiliter. ¶ Intelligendum tamen q cū dicitur a: est maximum non per se visibile:dz itelligi cū illis circūstantijs:qm sophistice loquendo a:est p se visibile:quia est aptū natuz videri.cum sit aptū augeri r intēdi in colore.tamē stantibus illis circūstātijs non est p se visibile:sed quodlibet maius:vel tantum.

¶ Caput primum.

Elum igit vniuersuz neqȝ ortū esse neqȝ corrūpi posse:vt qdā inquiūt. Sz vnū esse ac sempiternum: principium quidem et exitū eternitatis vniuerse non habēs:infinitum autem habens:r cōtinens in seipso tempus r ex hisce que dicta sunt:r per opinionē eorum qui aliter dicunt ipsumqȝ generāt fidem sumere licet. Nam si sic quidē sese habere potest:eo autem modo quem illi dicunt nō potest: magnū r hoc vtiqȝ momentū ad faciendū fidem de immortalitate eternitateqȝ ipsius habet. Quare bene sese habet:quez que sibi psuadere veteres r maiorū maxime nostrorū sententias veras esse:que qdem asserunt esse quippiā eoruz immortale atqȝ diuinū:que motū quidē subeūt:talem tamen vt nullus ipsius sit finis.sz potius ipse ceterorū sit finis. Et finem enī ex his esse cōstat que cōtinent:r hic cum sit pfectus impfectos cōtinet r eos qui finē habent:atqȝ cessationē:ipse nāqȝ neqȝ pcipiū neqȝ exitū vllum habet: incessabilis est tempe infinito. Ceterorū autem:aut est principij causa:aut suscipit exitū cessationēve.atque superū locum celumqȝ veteres quidem dijs tribuerūt:propterea quod soluz est immortale. Presens autem oratio testis est incorruptibile ac ingenerabile esse: vacareqȝ preterea oī difficultate mortali:et insuper esse sine labore:propterea quod nullius idiget:vim inferentis necessitatis.que quidē prohibēs detineret ipsum aptū alio modo ferri. Omne namqȝ tale laboriosum est:quo magis perpetuū est r optime dipositionis expers. Iccirco neqȝ putanduz est ipsum ita sese habere vt veterū fabula dicit.q quidem salutē ipsius:atlante quodā indigere. Et ij namqȝ qui hanc sententiā attulerūt:idem quod posteri videntur existimasse.nam quasi pondꝰ haberēt supra corpa omnia:terreaqȝ essent.necessitatē anime participē ipsi fabulose supposuere. Neqȝ igit hoc modo. Neqȝ ob cōuersionē:propterea qd lationē habet motu suopte celeriorē vt Empedocles dicit. Cōseruari putādū est adhuc ipsum tempore tāto:atqȝ incolumen esse. At vero nec ab anima cogente sempiternū manere cōsentaneuz est rationi neqȝ enī talis ipsius anime vita sine dolore beataqȝ cē pōt. Et motum enim qui est cum vi: si mouet corpus primum aliter aptū ferri:continueqȝ mouet.negociosum atqȝ ab omni voluptate mēti semota esse necesse est:si neqȝ vt anime mortaliū animalium reqēs inest:ea que circa somnū fit corporis relaxatio:sed Ixionis fatum cuiusdā ipz ppetuuz insupabileqȝ detinere necesse est Si igitur vti diximus res dicto modo de prima latione sese habere potest: non solum cōcinius est ita de eternitate ipsius existimare:sed etiam hoc modo dumtaxat cōsentaneus et vaticinationi quam de dijs habemꝰ sententias possumus certo proferre: sed r his hactenus.

¶ Caput secundum.

Um autem sint qui dextrū ipsius celi quippiam: et leuum inquiunt esse: vt ij qui pitagorici nuncupantur. Est enī hec illorum sentētia: considerādum est vtrum res sic sese habeat: vt illi dicunt

an alio potius modo: si hec pncipia corpori ipsius vniuersi sunt adiūgenda cōtinuo namqz si dextrū inest ei: leuumqz priora principia prius in ipso existimādum est esse: determinatū igitur de his e in his que de aīaliū motib⁹ sunt tractata: propterea quod hec priora sunt illorū nature atqz accommodata: manifeste nāqz animalib⁹ inesse videnť quibusdam omēs istiusmodi partes: dextrum inqz atqz sinistrū quibusdā nōnulle: plantis vero supera atqz infera solum. Quod si celo talium quippiam est adiungēdū e id ipsi ppetere quod primum: vti diximus: in animalib⁹ inest cōsentaneum: est rationi. Unūquodqz enim triū: dico autem trium: superum inferūqz: ipsum ante atqz oppositum: e dextrum leuumqz: vt principium quoddaz esse videtur. Has enim omēs dimēsiones perfectis corporibus inesse cōsonū est rationi: atqz superum quidē lōgitudinis: dextruz autez latitudinis. ipsumqz ante latitudinis pncipiuz est. Insuper alio modo motuum ratione: hec enim principia dicoe vnde motus iis incipit que hec habent. Est autem ab ipso quidez supero accretio: a dextris autē ea motio q̄ loco accomodatur ab hisce: ab q̄ ante sunt ea motio que fit sensu. Atqz id āte dico in quo sunt sensus. Quapropter et nō omi in corpe querēdum est superū atqz inferuz e dextrū leuumqz: atqz ante e retro sed in hisce que cum aīata sint mot⁹ in seipsis principiū habēt. in nullo eīz eorū que vacant anima id cernimus: vnde est principiū motus. Quedaz enim oīno nō mouēť: qdā mouēť, quidē fz oī et parte simili modo: veluti ignis sursum solum e terra ad medium. Sed in his superuz e inferum: dextrum leuūqz dicimus ad nosipsos referentes. Nam aut respectu nrī dextri leuiqz vt augures dicunt: aut silitudine nostri: vt ea q̄ sunt statue: aut ea que contrario modo sese habēt: positione. Etenī dextruz q̄ idē id dicimus: quod opponitur nostro sinistro: leuum autem contrariū. e retro ac ante simili modo. In his autez ipsis nullā differentiam cernimus. Si contra namqz vertatur: contraria dextra leua qz: supera ac ifera: āte retroqz sane dicemus. Quapropter et pithagoricos: quispiam mirabitur sola hec duo principia dixisse. dextrum inqz atqz sinistrū. Ceteras autē quatuor: differētias omisisse: non minus rationem principij sub euntes. Non enim minorem ad infera supera: e ad ea q̄ sunt retro ca ē sūt ante q̄ ad leua dextra vniuersis in animalibus differentiaz habēt. Hec enim vi solū: nulla figura etiā differūt. Et q̄dē superum ac inferum omnibus animantibus inest: tam animalibus q̄ etiā plantis. Dextrum autem leuūqz plātis non est. Preterea vt longitudo latitudinē antecedit: sic pri⁹ erit gnatione superū dextro. Cum multi plr prius dicať. Si lōgitudinis quidē superū: latitudinis vero dextrū principiumest: atqz prioris principium antecedit. Insuper si superum quidem est id vnde est motio: dextrum autem a quo: e ante ad quod. hoc quoqz modo vim quādam principij superuz ad ceteras species habet. Ji nere pande sunt igitur pithagorici: et quia maxime pncipia omiserunt. e q: in vniuersis hec similr inesse putabāt. Cū autem a nobis sit antea definitū tales potentias iis inesse q̄ principiū motus habēt et celū sit animatum: atqz pncipiuz habeat motus: patet ipsi superū inferūqz: et dextrum atqz leuum inesse. Non enim dubitare oportet ab vniuersi rotundam figuram: quoniā pacto aliud ipsius dextruz aliud leuū erit: si partes sint similes vniuerse: perpetuoqz motu cientur. Sed intelligere perinde oportet atqz si quispiaz in hisce q̄ dextrū ad leuum figuris quoqz differētiā habent circūposuerit spheram: habebūt enim potentiā differētem: ac ob figure similitudinem habere non videbitur. Eodē modo de principio quoqz motus intelligamus oportet. Etenī e si nunq̄ moueri celum incepit: principium tamē habeat ipsum necesse est. Unde incepisset si inciperet moueri: et rursus ciebitur motu: sistabit. Dico, autem lōgitudinē ipsius quidem eaz esse q̄ est, inter polos distātiam: et poloruz alterum superam: alterum inferam partē. Differentiā eīn in solis his hemisperioz cernim⁹: et eo quia poli nō mouētur: e insuper in mū

do nō ipsum superum atq₃ inferū: sʒ ea
que sunt preter polos latera dicere cō
sueuim⁹ quo patet hanc ipsius celi lon
gitudinē esse. Id est enim latus qḋ est
preter superum inferūq₃. Polorū autē
is: q̇dem qui apud nos videt̃ pars infe
ra est. is autē qui nobis manifestus nō
est partis rationem supere subit. Dex-
trum enim vniuscuiusq₃ id esse dicim⁹
vnde principiū ad locum accomodate
motionis emerget. Conuersionis vero
celi principium id est: vnde oriūtur stel
le. Quare hoc erit dextrum. id vero vbi
fiunt occasus leuum. Si agit̃ a dextris
īcipit et circūfertur ad dextra: polū euʒ
qui nō videtur superum esse necesse est.
Si eñ erit is qui videtur: motus ad p-
tes erit sinistras: quod quidem nō dici-
mus. Patet igitur eum polum qui nō
videtur a nobis celi partem superaʒ es
se: ⁊ eos quidem qui illic habitāt in se-
misperio supero esse: atq₃ i dextris: nos
autem in infero ac sinistris: contra atq₃
pithagorici dicunt. Illi eñ nos supra
faciūt dextraq₃ in parte. illos īfra atq₃
in leuis. Contrarium autē accidit. Ve
rum scḋe cōuersionis: veluti vagarum
stellarū: nos q̇dem in supis dextrisq₃ su
mus: illi ṽo in īferis sunt atq₃ sinistris.
Est enim p̄ncipiū motiōis dxtra. ppte-
rea qḋ latiōes cōtrarie sunt. Quare fit
vt nos in principio sim⁹: illi in fine sint
collocati. De partib⁹ igitur per dimen
siones locoue definitis tot a nobis sint
dicta.

Caput. xiij.

2. ce. a.: c. 4. vsq₃. ad. 1. 7

Post quā dictū est de mundo in gñali: cōsequenter de partibus eius est dicendum q̄ sunt corpora celestia ⁊ elementa. querēdo vtrū in corporibus celestibus reperiantur differēntie positionū vt in aīalibus: sursum ⁊ deorsuʒ / dextruʒ ⁊ sinistrū ante ⁊ retro. Ad quod declarandū notandū est p̄mo q̄ differentie positionū quibusdā corporibus attribuuntur simplr. et quibusdam s̄m quid. ⁊ in respectu illis attribuūtur simplr in quib⁹ repetiūtur s̄ʒ diuersas partes diuersarū virtutū: et diuersarū rationū: sicut hoībus ⁊ aīalibus perfectis sursuʒ eñ est principiū augmēti ⁊ ratiōis: ⁊ sic caput est sursum: ꝙ os p quod capiūt nutrimētū. partes aūt opposite. s. pedes dicūtur deorsuʒ. ⁊ s̄m hoc radices per quas plāte capiūt nutrimētū dicunt̃ sursuʒ: s̄m ph̄m. ij. de anima. ac frondes ⁊ folia deorsū: licʒ in respectu ad loca elemētorū. frondes dicunt̃ sursum / ⁊ radices deorsuʒ Pars aūt hoīs a qua sit mot⁹ dicit̃ dextra et pars opposita sinistra. Sed pars eiusdē vbi magis viget vita sensitiua dr̃ ante: ⁊ pars opposita dr̃ retro: In illis autem corporib⁹ dicte differētie repeciunt̃ i respectu

primum.

T. c. 3. 8.

que nō sunt diuersarū naturarū ⁊ virtutū in diuersis partibus: vt lapides ⁊ metalla. illa eniʒ pars lapidis dicitur sursum que est versus elementa leuia: et illa dicitur deorsum que est versus elementa grauia ante et retro. dextrum et sinistrum reperiuntur in eisdē per respectum ad nos: ita q̄ illa pars que respicit dextrum nostrum dicitur dextera. et illa que respicit sinistrum nostruʒ seu ante vel retro dicitur esse huius modi. Et hoc potest declarari et hoc quoniam illa pars que prius fuit dextra potest fieri sinistra. et illa que fuit sursum potest fieri deorsum: et que fuit ante potest fieri retro: sed hoc non contingit in perfectis animalibus: quoniam qualitercunq₃ voluatur vel muteturhomo semper tenent eedem partes eandem denominationem quo ad singulas differentias positionum. Secundo notandum q̄ in celo sunt sex puncta

Secundū

pedes que sumuntur dimensiones tres. Primus punctus est polus antarticus. et secund⁹ polus articus: super quos mouetur celum: quorum dimentio ab vno ad reliquum dicitur longitudo: tertius vero punctus est oriens. quartus occidens: quorum demensio ab vno ad reliquum dicitur latitudo. quintus vero punctus est meridies. et sextus septemtrio: vel angulus terre. quorum dimentio ab vno ad reliquum dicitur profunditas celi et mundi. Et partes celi circa dicta puncta aliā ⁊ aliā virtutē habent. vñ sol et alij planete aliā virtutē habēt in oriente et aliā in occidente: et aliam in meridie: et aliam in septētrione. Similiter stelle aliam virtutem habent in polo artico ⁊ aliam in polo antartico. ⁊ q̄ hoc sit verum potest patere ex effectu: quoniam racemi siti v̄sus oriēs sūt dulciores racemis sitis v̄sus meridieʒ. Istis presuppositis sit hec prima cōclusio. In celo repeciuntur omnes differētie positionum. pbatur. in celo reperiuntur dextrū et sinistrum. ergo a fortiori sursum et deorsum. patet consequentia: q̄r sursum et deorsum sunt differentie priores alijs. Primo. quia capiuntur penes longitudinem: sed lōgitudo est prima dimensio simpliciter. igitur. Secundo. quia reperiuntur simpliciter vbi non reperiuntur alie: nisi in respectu scilicet in plantis. antecedens autem probatur: quia vbi reperiunt̃ determinate principium motus ab vna parte in aliā ibi debet poni dextrum et sinistrum. sed determinate mouetur celum ab vna parte in aliam. scilicet ab oriente in occidens per meridiem. ergo ⁊c. Ex consequenti potest argui q̄ ibi sunt differentie positionuʒ scilicet ante ⁊ retro: quia vbicunq₃ reperitur longitudo: ibi reperitur profunditas. et consequenter differētie reperte ex natura profunditatis. Secunda conclusio. Omnes differentie positionum debent sumi in celo penes sex puncta reperta in illo facientia tres dimensiones celi: ita q̄ oriens est dextrum celi / et occidens sinistrum: et meridies añ / et septemtrio retro: et polus antarticus sursum / et articus deorsum. probatur. nam ex dextro incipit motus: vt habetur in libro de motibus animalium: sed ab oriente incipiūt astra moueri super nostrum emisperium. igitur oriens est dextrum. Ex quo sequitur q̄ occidens cum sit punctus oppositus orientis est sinistrum in celo. Item motus celi incipiens ab oriente vadit primo per meridiem. ergo meridies est ante in celo: et consequenter septentrio punctus oppositus dicitur esse retro. Item polus antarticus est nobilior polus: penes eum sūt nobiliores stelle: igitur est sursū in celo. patet consequentia: quia in animali pars nobilior dicitur esse sursum. Ex quo sequitur q̄ polus articus qui est punctus oppositus est deorsum in celo: ista conclusio debet itelligi de toto celo: seu d̄ primo mobili. Tertia conclusio. Differentie positionum aliter reperiuntur in orbibus planetarum, et aliter in primo mobili: patet quia vbicunq₃ est dextrum primi mobilis ibi est sinistrum planetarum: et vbi sinistrum primi mobilis. ibi dextrum planetarum probatur: nam ibi est dextrum planetarum vbi incipiunt moueri super nostrū emisperiū: sed incipiunt moueri a sinistro

Prima conclusio.

Secūda conclusio. t. 1. 5.

Tertia cōclusio.

primi mobilis .s. ab occidēte in oriēs. igitur &c. Sil'r poli primi mobilis nō sunt sursum & deorsum orbiuȝ planetarū: sed poli zodiaci super q̄bus mouent̄ orbes planetarū. ¶ Quarta cōclusio. Oēs differētie positio
4ª ccl's. nū repertunt̄ in celo ex natura rei: & non solū in respectu p ater: q̄m celum hȝ terminatū motū ab vna parte in aliā partē: & est corp⁹ nobilissimū ac animatū ȝ Cōmē. si ergo aialia habēt simplr: & ex natura rei huiusmodi differētias positionum. a fortiori celum habet illas differentias. quare &c.

Primū. Contra p̄dicta arguit̄: & primo ꝙ in celo nō sit sursum. nam ignis in sua sphera est sursum. igitur in celo super ipsum nō dȝ esse deorsum: ali' eni deorsum esset supra sursum: qḋ est impossibile. ¶ Et cōfirmat̄ sursum & deorsum habēt sumi penes lōgitudinē: ȝ in celo nō est lōgitudo distincta a latitudine ex quo celū est sperleū: ergo ibi nō est
Secūdum. sursum & deorsuȝ. ¶ Scdo arguit̄ ꝙ sursum & deorsuȝ in celo nō debēt sumi penes polos: q2 ſm Cōmentatorem vbi est magis principiū motus: ibi est sursum sed magis est principium motus circa equinoctialē. igitur &c. ¶ Item in nobis sursum est nobilior pars: vt patet de capite. ideo in celo pars nobilior dȝ poni sursum: sed illa non est polus: imo illa per quā mouētur planete: & in qua ponuntur imagines signoruȝ si
Tertium. cut zodiacus. ¶ Tertio arguitur ꝙ polus antartic⁹ est sursum in celo: quia est nobilior: cum terra habitabilis sit magis sita prope polum articū q̄ꝫ antarticū.
Quartū. ¶ Quarto arguit̄ ꝙ nō sint iste differētie i celo ex natura rei: quia celum est sphericum: & eadeȝ pars que non est in oriente est posita in occidente ecōtra: ergo non est ratio quare vna dicatur plus oriens q̄ꝫ alia: & quare plus dicatur occidens ꝙ oriens. ¶ Et confirmatur: quia non est idem oriens apud omnes: quia quando sol nobis oritur: aliis occidit: igitur non apparet ratio quare aliquis determinatus punctus dicatur oriens vel occidens.

Ad primū. Ad primum dicit̄ ꝙ habēdo respectū ad loca elemētorū: sic in celo nō est deorsum: tamen comparando partes celi inuiceȝ in ordine ad motum bene est deorsum in celo: & concedo consequentet ꝙ penes longitudinem sumitur sursum & deorsum: & cum dicitur ꝙ in celo longitudo nō differt a latitudine. hoc negetur: quia longitudo celi dicitur linea supra quam mouetur celuȝ: latitudo autem dicitur linea a qua incipit motus versus meri-
Ad scdm. diem. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ Commenta. loquitur de motu augmentationis & nutritionis: ꝙ vbi est magis principium talis motus: ibi est sursum: & hoc est verum in animali: in celo autem non est augmentatio: nec nutritio: & cum dicitur ꝙ pars nobilior celi debet esse sursum: hoc negetur: nec est similitudo de nobis & de celo: quia in nobis sumitur sursum penes motum nutritionis: & ex ea parte qua animal nutritur & augetur: sic autem non est in celo sed solum secū
Ad tertiū. dum lineam longam vel longitudinis. ¶ Ad tertiuȝ dicitur ꝙ non oportet terram esse sitam versus omnē partem nobiliorem orbium planetarum: modo licet orbis astrorum sit nobilior versus polum antarticuȝ tamen orbis planetarum est nobilior versus polum
Ad quartū articum. ¶ Ad quartū dicit̄: licet celū sit sphericū: tamē habet differentias positionum: sicut haberet hō si esset spericus: et hoc rōne partium diuersarū rationum in celo: nec sequitur: eadē pars est oriens et occidens successiue: igitur non datur oriens simpliciter & ex natura rei: q2 licet mutet̄ pars tamen eadē manet per equiualentiam. ¶ Et ad confirmationeȝ dicitur ꝙ duplex est oriens: scilicet verum & non verū. Oriēs verū est in ciuitate Arym. sub equinoctiali & occidēs verū est pars opposita. Oriēs nō verū est q̄libet alia pars orizontis ſm ortū solis: & occidēs nō verū pars est opposita: modo non quodlibet oriēs est pars dextra celi: nec quodlibet occidens: sed solum verū oriens & verum occidens. quare &c.

¶ Caput tertium.

Cum aūt cōuersio ꝯuersiōi nō sit contraria: ꝯsiderandū cur plures sunt latiōes. Quā q̄ꝫ enim⁹ facere inq̄sitionē conamur. Eminusq̄ꝫ nō ab eo loco: ȝ multo magis hoc ipō qḋ accidēti in ipsis celis per paucorū sensuȝ habem⁹. Dicam⁹ tū atq̄ꝫ de ipsis cāȝ hinc sumam⁹ opȝ: corū qḋq̄ꝫ quorū est op⁹ opis ipsi⁹ eē gr̄a constat. Dei vō opatio īmortalis est. Hoc autem est perpetua vita: quare deo perpetuū inesse motum necesse est. Cum autem celum sit tale: est eniȝ corpus quoddam diuinum: ideo corpus rotundum habet quod suapte natura semper conuertitur. Cum igitur totum corpus celi tale non est. Quia corporis eius qḋ versatur aliquid: id īquā quod est in medio manere necesse est. Huius autē manere nulla pars aut omnino aut in medio potest. Naturalis enim ipsius motus ad ipsum medium esse. At ipsum suapte natura versatur. Motus enim sempiternus non esset: quippe cum nihil preter naturam sit sempiternum. Id enim quod est preter naturam: posteri⁹ est eo quod est ſm naturam. Sit igitur terra necesse est: hoc enim in medio sane quiescit. Atq̄ꝫ nunc quidem hoc supponatur posterius autem de ipso dicetur. At si terram esse necesse est: ignem etiam esse necesse est. Contrarioruȝ eñi si alterum est natura: & alterum eē natura necesse est: si sit contrarium: atq̄ꝫ aliquam ipsius esse naturam. Est enim eadem contrariorum materies & affirmatio priuatiōe est prior: veluti calidū frigido. Quies vero ac graue per leuitatio motus ve priuationē dicuntur. Atq̄ si terra est atq̄ꝫ ignis: ea quoq̄ꝫ corpora esse que sunt inter ipsa necesse est. Elementorum enim vnūquodq̄ꝫ contrarietatem ad quodq̄ꝫ nimiruȝ habet. Atq̄ꝫ hoc etiam nunc supponatur posterius autem est demonstrandum. Hec cū sint patet necessario generationem esse propterea quod nihil ipsorum perpetuum esse potest. Agunt enim inter se contraria ipsa: mutuoq̄ꝫ a se patiuntur ac corrumpuntur. Non est preterea consentaneum rationi: mobile quippiam perpetuū. Esse. Cuius motus ſm naturā ppe

tu⁹ esse nō pōt. At hoꝝ est motus. Ex
his igitur patet necessario generatio-
nē esse. Qđ si generationē esse necesse
ē: ꝛ aliā lationē aut vnā aut plures eē ne
cesse est: nā vt sese hꝫ totius motio celi:
sic elemēta corporū inter sese respectu
generatiōis habere necesse est. Et hoc
est: in sequētibus dilucidi⁹ declarabit.
Nūc tm̄ ptꝫ quā ob cām plura sunt cor
pora q̄ versant: gñationē em̄ eē necesse
est: ꝛ gñationē si ꝛ ignē esse necesse est: ꝛ
hanc propterea quod cōsistat aliquid
maneatqꝫ semper necesse est: ꝛ si moue-
ri quippiam semper oportet.

Caput quartum.

Iigurā aūt celū rotūdū hr̄e ne
cesse ē. Hec em̄ est accōmoda
tissima substātie ipsi⁹: ꝛ natu-
ra etiā prima. Dicam⁹ aūt vni
uersaliter que naꝫ ꝛ in plantis: ꝛ in soli
dis figura sit p̄ma. Omnis itaqꝫ figu
ra plana: aut a relictis lineis: aut a cir-
cūferentia cōtinet: ꝛ illa quidē a pluri-
bus hec ab vna linea solū. Cū vnū igit
in vnoquoqꝫ genere prius sit multis na
tura. Cōpositoqꝫ simplex: figurarū pla
narū pfecto circulus erit prima. Pre-
terea si perfectū idest: extra qđ nihil co
rum que sunt ipsius accipi pōt: quēad-
modū prius est definitū: ꝛ linee quideꝫ
recte semꝑ additio fieri pōt: linee vero
circulari nunq̄ patet ꝑfectā eā lineā eē
q̄ ipsum circulū cōtinet. Quare si pfe-
ctū prius est imꝑfecto: ob hec circulus
prima erit figura eodē ꝛ sphera mō so-
lidaꝝ prima erit figura. Sol nanqꝫ ab
vna supꝑficie cōtinet: rectaꝝ vero linea
rū figure a pluribus cōtinētur. Ut em̄
in planis circulus sese habet sic in soli
dis sphera. Qui preterea solida diui-
dunt in plana: atqꝫ ex planis corpora
generāt. His testes fuisse vidētur. So
lam enim figuraꝝ solidarū spherā non
diuidūt: vt nō plures supꝑficies q̄ vnaꝫ
habentē. Diuisio em̄ in plana nō perin
de efficit: vt quispiā diuidēs in partes
diuidet totū sed vt in specie diuersa: pa
tet igit spherā figurarū esse solidarum
primā. Et insuper maxime consonū rō
ni: si ordo per numeꝝ etiā assignat: hoc
ipsaꝫ modo disponere. Unitatē quidē
circulo: dualitatē aūt triangulo tribuē
do: cū duob⁹ equales suos angulos ha
beat rectis. Si vero vnitas triāgulo tri
buatur. Circul⁹ nō erit sane figura pri
mi sit corporis. Primū vero corpus id
sit qđ est vltima in conuersione: ꝛ id er-
go qđ illi heret: qđ em̄ heret rotūdo: id
rotundū etiā est. Siꝉiter et ea que ī me
dio collocant: ea namqꝫ que a rotundo
corpore cōtinent ac tangūt: rotūda esse
cuncta necesse est. Atqꝫ sunt sub vaga-
rū spa: superā spaꝫ tāgūt. Quare ipsuꝫ
vniuersum rotundū erit. Omnia nāqꝫ
tangunt herentēqꝫ spheris. Preterea
cū videat ac supponat vniuersum ipm
versari: demōstratūqꝫ sit extra cōuersio
nē extimā neqꝫ locū neqꝫ vacuū esse: ro-
tundū ipsum esse ob hec etiā ipsa neces
se est. Nam si rectaruꝫ linearū erit figu
ra versatur: nūq̄ eūdem occupabit locū
sꝫ vbi pri⁹ erat corp⁹ nūc nō erit ꝛ vbi nūc
nō ē rursus ob āgloꝝ trāsitionē erit. Ea
dem euenient: ꝛ si quispiā aliquā figu-
ram aliā ipsi tribuerit: nō habētē eas li
neas que ex medio progrediunt equa-
les: veluti lentis figure similē: aut oui.
In omnibus enim eueniet ꝛ locū esse ꝛ
vacuū extra celū. Preterea qđ totū nō
eundē occupat locū. Preterea si celi la
tio q̇dē mēsura est motuū. Propterea
qđ sola cōtinuus est ꝛ vniformis sempi
ternusqꝫ motus. In vnoquoqꝫ autem
genere mensura id est qđ est minimum.
Minimus vero motus is est celerrim⁹
patet celi motum omniū motuū celerri
mum esse. At eorū que ab eodeꝫ ad idē
pergunt minima ipsius circuli linea est
per minimā autē est motus celerrimus
quare si celū ꝯuertitur celerrimeqꝫ mo
uetur: rotundum ipsum esse necesse est.
Sumere etiam quispiam ꝛ ex hisce cor
poribus que citra mediuꝫ collocantur
hanc fidem potest. Si enim aqua qui-
dem est circa terrā: aut aerē circa aquā
ꝛ ignis circa aereꝫ collocatur. Et supe
ra corpora per rationem eandem ita se
habent. Etenim continua quidem non
sunt: tangunt autem hec: aque vero su-
perficies rotunda est sane. Atqꝫ quod
rotundum tangit: circaqꝫ rotunduꝫ est
situm: ꝛ ipsum tale esse necesse est. Pa-
tet hec etiam ratione celum rotundum
esse. At vero superficiem que talem esse

patebit si suppositionē sumpserimus aquā suapte natura semp ad magis cōcauum locum cōfluere:et eum locū magis concauum esse:qui est propinquior centro. Ducantur igitur ex A cētro recte linee A B:et A: C:et ex B in C.linea producat B C:ad quā ab A ppendicularis ducat A D:et protrahat in E:patet itaq3 lineam A D:minorē esse lineis A B:et A C:ergo hic locus magis concauus est: quare affluet aqua quousq3 fuerit in equalitatem redacta At A:E:equalis est hisce que a centro sunt ducte. Quare aquam ipsam in hisce esse q̄ sunt ex centro ducte necesse est. Tūc eīn quiescit. At ea que tāgit eas que sunt ex centro ducte: circunferentia est.

Rotunda est ergo superficies aque:que quidem est B:E: C: Patet igitur ex hisce:que dicta sunt mundum esse rotunduz atq3 adeo exacte:vt nihil eorum que manu conficiuntur:nec aliud quicq3 eorum que apud nos oculis cernuntur:sit tam exacte rotunduz. Nihil enim eorū ex quibus constat adeo vniformitam : exactamue rotunditatem suscipere potest:vt ipsi⁹ corporis obeuntis natura. Manifestum est enim rationem eam subire:quā aqua subit ad terram:et ea que plus semper remota sunt atq3 distant.

Caput.xliij.

2.t.c.17. vsq3 ad 22. Primū.

Necessitatem pluralitatꝫ motuum celi ostendit Phs.ij.celi.ex necessitate motuu horum inferiorum. ¶ Ad quod inuestigandum est primo notandum q̄ celum tripliciter agit in hec inferiora.s.motu:lumine:et influentia. Motu quidem trahendo serum speram ignis vna cum aere existe vltra montes altissimos.sicut pz primo methaurorum. Lumine etiā vt ad experientiam patet.quo agit in hec inferiora calorē. Influentia autem:q2 in profundo terre vbi non attingit motus celi nec lumē:generantur metalla mediante influentia celesti:que est qualitas spiritualis

Secundū.

⁊ non sensu pceptibilis:sicut lumen ⁊ motus. ¶ Secūdo notandum iuxta doctrinā philosophi primo methaurorū:q̄ necesse est mundū hunc inferiorē ꝯtinuari superioribus lationib⁹:vt ois virt⁹ eius gubbernet inde:ita q̄ iste mūdus inferior essentialr subordinatur celi lationib⁹.⁊ sicut amota prima intelligētia tollerentur omnes inferiores.ij.methaphy.⁊ corrupta luce vel corpore luminoso statim desineret lumen pro-

T.c.7.

pter ordinem essentialē:ita deficiente motu celi deficerēt hec inferiora:eo q̄ deficiente motu celi deficerēt omnes influentie celestes:⁊ omnes virtutes preseruatiue horum inferiorum:quia celum non habet illas a sua forma substantiali:sed ab intelligentia applicata ei:quas naturaliter non posset imprimere sine motu corporibus celestibus. ¶ His premissis pono quatuor conclusiones de intentione phyl.ij.celi. Pria cō[clusio]

Prima conclusio. Si celum est:necesse est ipsum moueri.pbat.si celū ē necesse.est elemēta esse ē.pbatur cōsequentia.quia celum et elementa essenti aliter ordinantur.modo in essentialiter ordinatis a priori ad posterius est bona consequentia tanq3 a causa ad effectū.vnde bene sequitur.lux est ergo lumen est.prima causa est.ergo secunda intelligentia est . tunc sic.elementa sunt.igitur motua celi est patet consequentia ab affectu ad causam essentialiter ordinatam.igitur a primo ad vltimū celū est.ergo,et⁹ motus est.et per consequens si celum est:necesse est ipsum moueri.

Secūda cō clusio. T.c.18. Cō.17...

¶ Secunda conclusio. Si celum mouetur: necesse est terram quiescere . probatur.celum mouetur ;igitur generationes et corruptiones istorum inferiorū sūt patet consequentia ab effectu ad causam finalez:eo q̄ motus celi secundaria intentione est propter generationes ⁊ corruptiones horum inferioruz.vt asserit Commen[tator] ... celi. Tunc sic.generationes ⁊ corruptiones inferiorum sunt.ergo elementa sunt ⁊ cetera requisita ad generationem et corruptionem:seu ad salutez generabilium ⁊ corruptibilium:sed terram quiescere est necessarium ad salutem generabilium ⁊ corruptibilium:scilicet hominum/animalium/et plantarum igitur necesse est terram quiescere. et per consequens a primo ad vltimum si celum mouetur necesse est terram quiescere.

Tertia cō clusio.

¶ Tertia conclusio. Si necesse est generationem ⁊ corruptionem esse horum inferiorum: necesse est esse plures motus celestes:quia si solum esset vnus motus celestis/aut ergo motus primi mobilis:au motus planetarum.si soluz esset motus primi mobilis sine motu planetarum tunc non influeret in hec inferiora:eo q̄ orbes planetarum non possunt esse medium receptiuum influentiarū primi mobilis nisi per suum motum.⁊ si non influeret non necesse esset hec inferiora generari vel corrūpi. Si autem esset solum motus planetarum:tunc planete nō influerent in hec inferiora:eo q̄ recipiunt influentiā a primo mobili q̄ illis communicare non posset sine motu.quare necesse est plures esse motus celestes.

Quarta cō clusio.

¶ Quarta conclusio. Si celum semper mouetur : necesse est semper ipsum moueri pluribus motibus.pbatur.si celum mouetur:necesse est terram quiescere. et consequenter esse.et si terra est:necesse est ignem esse:quia si vnum contrarium est in natura : reliquum etiaz est in natura.⁊ si duo extra extrema; sunt:necesse est intermedia esse.scilicet aerem et aquam.et consequenter omnia elementa esse.⁊ si omnia elementa sūt necesse est esse generationes et corruptiones horum inferiorum/eo q̄ elementa necessario agunt ⁊ reagūt inuicem.⁊ si necesse est esse generationes ⁊ corruptiones istorum inferiorum.necesse est celum moueri pluribus motibus:vt probatum est. igitur a primo ad vltimū.si celum semp mouetur:necesse est ipsuz moueri pluribus motib⁹.

Primū

Contra predicta arguitur.⁊ primo sic.q̄ non necesse sit celum moueri:quia aliquod celum quiescit.probatur. nam omne corpus p se mobile localiter debet habere locū naturalem:sed quodlibet celum motum est per se mobile localiter. igitur quodlibet tale habet locum naturalem.s3 hoc non posset esse nisi vltimum celum quiesceret. ¶ Se-

Secūdū

cundo. Una pars terre est habitabilis ⁊ non alia:⁊ hominum diuersarum terrarum sunt diuersi mores naturaliter:⁊ diuersarum plantarum et arborum sunt diuersi fructus diuersorum saporuz.ergo aliquod est celum quiescens a quo veniunt semper et vniuersaliter consimiles influentie.patet cōsequentia.quia talia diuersitas non potest esse a celo moto:eo q̄ quelibet pars fertur super quālibet partem terre . Et hec videtur fuisse intentio Aristo.in de motibus anima

lum: dicentis ꝙ omne per se mobile indiget aliquo fixo: sed celum non indiget aliqua fixione terre. igit celum motum indiget fixione alicuius celi quiescen-
Tertiū. tis. ¶ Tertio arguitur: ꝙ terra non quiescat: quia cōtinue est maior grauitas ex vna parte terre q̄ ex alia. ergo continue mouetur vt medium eius fiat mediuꝫ mundi antecedens patet: quia continue ratione so-
Quartū. larium radiorum fit terra maior in superficie: ꝛ consequenter leuior. ¶ Quarto arguitur ꝙ celum non moueatur pluribus motibus: quia celum est ita corpus simplex sicut aliquod elementorum: sed de nullo elementorum dicitur ꝙ moueatur pluribus motibus. ergo ꝛc. Deinde hoc non videtur necessarium ratione generationis et corruptionis inferiorum: quia dato ꝙ celum quiesceret adhuc elementa manerent ꝛ essent inuicem contraria: et consequenter agerent: ꝛ paterentur inuicem.

Ad primū. **Ad primum** concedo ꝙ omne celum motum habet locum naturaleꝫ non quidem ambientem: sed situantem: et hic locus
Ad secūdū est medium mundi vt alias dictum est in primo libro ¶ Ad secundum negetur consequentia ad probationem dico: ꝙ lꝫ celū moueatur circulariter secundū quālibet eius partē: non tamen partes mote portant secum influentias quas receperunt: sed in diuersis punctis celi sunt diuerse virtutes: a quibus secundū equiualentiam nunq̄ recedunt: ita ꝙ in oriente sunt alique virtutes que non possunt esse in occidente et econtra: que quidem virtutes numero vel spē nunq̄ sunt nisi in partibus existibus in eisdem sitibus secūdum equiualentiam. ¶ Et ad phylo. dicitur omne p se mobile indiget fixione. Respondetur ꝙ ipse loque-
Ad tertiū batur de mobili motu progressiuo: nam quodlibet tale indiget fixione elementi terre. ¶ Ad tertium negetur consequentia: quia licet sit inequalis grauitas in medietatibus terre: non tamē propter hoc mouetur vsq; quo medium grauitatis sit medium mundi: et hoc propter resistentiā aque et aeris: naꝫ dictum est: alias in primo: ꝙ stat duo esse equalia pondera: ꝛ inequilibra: et per additionem grauitatis ad vnū illorum non descendet. ¶ Ad quartum respondetur. ꝙ li-
Ad q̄rtū. cet celum sit corpus ita simplex sicut aliquod elementorum: non tamen est vnum numero sicut aliud elementorum vocat enim celum phs in proposito aggregatum ex omnibus speris celestibus. et ideo quilibet orbis celestis mouetur vnico motu proprio. Qꝺ enim orbes planetarum moueantur duobus motibus: hoc est ratione primi mobilis: ad cuius motum omnes mouētur secūdarie. Et ad probationē fundamenti. dico ꝙ si celum non moueret elementa non essent: ratio: quia si celum non moueretur itelligentia applicata illi non daret sibi virtutem calefactiuam: nec frigefactiuam: nec humectatiuam: nec desiccatiuam: nam sicut corpus luminosum non causat lumē nisi mediante luce: nec lucem: nisi mediante dyaphanitate: ita intelligentie non conseruant hec inferiora nisi mediantibus influentijs: nec influunt nisi mediante motu: et q̄ primo deficerent in corporibus supercelestibus qualitates virtuales preseruatiue qualitatum formalium: tam primo deficerent qualitates formales et consequenter elementa: quare ꝛc.

¶ Caput quintum.

Cum autem in circulo duo motus fieri possint: vt ab A: vnus ad B: aliter ad C: non esse quidem hos cōtrarios prius est dictum: Sꝫ si nihil in eternis esse fortuito: aut a casu potest. Celum vero perpetuum ē atq; ipa cōuersio: quam ob causam ad altera et nō ad altera fertur. Nā et hoc principium esse: aut ipsius principium esse necesse est. De nonnullis igitur atq; de omnibus eniti quippiam dicere: nihilq; pretermittere: aut insignis stultitie forsitan aut valde parati animi videbitur esse. Non tamen omnes similiter sunt increpādi: sed dicendi causam quenam sit videre oportet: ꝛ quo preterea modo se habet in credēdo. Utrū humane: an ita vt asserat atq; persistat. Cum igitur quispiam exactiores necessitates fuerit nactus: tunc hisce qui inueniunt gratias agere oportet. Nunc autem id quod videtur dicendum est. Natura semper id facit: quod est optimum eorum que fieri possunt: vt aūt lationum rectarum ea prestabilior est: qua locus superus petitur. Est enim diuinior locus superus inferior: sic et ea qua itur versus anteriora prestabilior est ea qua itur retrorsum: siquidem ita sese habēt et dextrum atq; sinistrum vt prius est dictum. Atq; dubitatio dicta declarat: prius posteriusve celum habere. Hec enim causa dubitationem soluit. Nam si sese habet: vt potest optime: hec erit profecto causa eius qꝺ diximus. Est enim optimum sane simplici ac incessabili motu cieri: atq; hoc ad id quod prestabilius est.

¶ Caput sextum.

Post hec motū ipsius vniformem et non difformem esse demonstremus oportet: atq; hoc dico de primo celo: ꝛ de latiōe q; prima. In his enim que sunt sub illo plures lationes in vnum iam conuenere: nam si difformiter mouebitur: patet intensionem lationis statum remissionemq; fore. Omnis enim difformis latio remissionem intensionem ac statum habet: status autem est aut vnde mobile fertur: aut ibi quo fertur: aut in medio. Ueluti forsitan hisce quidem que natura feruntur: in eo ad quod mouetur. In his autem qui preter naturam feruntur in eo vnde mouentur. Hisce

vero que proijciuntur in medio: at conuersionis: neq; vnde: neq; q̄ neq; mediū est: neq; enim ipsius principium: neq; finis: neq; medium est absolute nam ꝛ tẽpore est sempiterna et longitudine coacta; nec frangetur. Quare si lationis celi status nō est: neq; difformitas erit. Difformitas enim ob remissionẽ intensionemue fieri solent. Preterea si om̄e quod mouetur: ab aliquo moueat̄: difformitas motionis: aut ob id quod mouet aut ob id qḋ mouetur: aut ob vtrūq; fiat necesse est: nam si id quod mouet non eisdem viribus moueat; et si id quod mouet̄ alteretur; nec idem permaneat: et si vtrūq; mutetur nihil ꝓhibet id qḋ mouetur difformi motu cieri. Nihil autẽ horuz citra celum euenire pōt. Id enim quod mouetur: ꝛ primū: et simplex ꝛ ingenerabile: atq; incorruptibile ꝛ om̄ino imutabile demonstratuz est esse. Id etiā qḋ mouet: longe magis tale esse cōsentaneū est rōni. Primi nāq; primum ꝛ simplicis simplex: ꝛ incorruptibilis generabilisve incorruptibile īgenerabileue motiuū ē. Cū igit̄ id qḋ mouetur non mouet̄: ꝛ si est corpus: nec id qḋ mouet mutari pōt corpe vacans. Quare impossibile est lationẽ esse difformem. Etem̄ si sit difformis; aut ipsa tota mutatur: ꝛ interdū celerior īterdū tardior fit: aut ipsi⁹ ptes. Patet igitur partes difformes nō esse. Iam em̄ distātia stellaꝝ in tempore infinito fuisset: si alia tardius alia celerius moueret̄. At nulla in distantijs aliter sese habere videt̄. At neq; tota mutari pōt: remisse nāq; cuiusq; ob ībecillitatẽ fieri solet: imbecillitas vero res est ꝓfecto p̄ter naturā: etem̄ om̄es ībecillitates: que ī aīalibus īsunt: preter naturā esse vident̄: vt senectus et decremẽtū: tota nāq; fortasse cōstitutio aīalium ex talibus cōstat: que proprijs differunt locis: nulla eniz partium est suo in loco. Si igitur in hisce que prima sunt non est id qḋ preter naturā inest: simplicia namq; sunt ꝛ non mixta: ꝛ suis in locis sunt: atq; nihil ꝓrsus est contrariū ipsis: neq; ꝓfecto ībecillitas erit in ipsis. Quare neq; remissio neq; intẽsio: nam si intensio fuerit: ꝛ remissio etiam erit. Preterea cācellos etiam egredietur rationis: id quod mouet viribus carere tpe īfinito: ꝛ rursus alio tpe infinito vires hr̄e. Nihil em̄ tẽpore infinito p̄ter naturam esse videtur ꝛ ībecillitas res est: vt pz p̄ter naturā: nec equali in tpe preter naturā: ꝛ fm naturam est: nec omnino potens ac ībecille. Si vero motus remittatur: infinito in tempore remittat̄ necesse est. At vo neq; fieri pōt: vt semp intendatur; aut rursus remittat̄. Erit em̄ infinit⁹ indeterminatusq; ipse motus. Omne aūt ex quopiā esse: dicimus definitūve. Preterea hoc idem emerget: si quispiā sumpserit tempus quoddā minimū esse minore in quo celū moueri nō pōt. Ut em̄ neq; ambulare quispiam: neq; pulsare citharaz quouis in tempore potest; sed vniuscuiusq; actionis definitum est minimū corpus in nō exuperādo; sic neq; celum moueri quouis ī tẽpore pōt. Si igit̄ hoc verū est: non erit sane lationis semper intensio. Quod si non erit intẽsio: neq; remissio erit. Similiter em̄ ambo erunt: ac alterum; si eadem celeritate aut maiore intenditur: atq; tempore infinito. Restat igitur dicere motui celeritatẽ vicissim: ac tarditatẽ inesse. Hoc autem ratione penitus vacat: ꝛ figmento est simile: insuper et ratiōi magis cōsentaneū est: nos ipsum si ita sit non latere. Ea namq; que iuxta se ponuntur: facilius sane sensu percipiuntur. Unicum igitur celum esse et hoc ingenerabile ac sempiternū: et vniformi semper motu cieri per ea: satis que iam dixim⁹ patuit.

Capitulum. xv.

De regularitate et irregularitate motus celi et planetarū sequitur inquirere. Ubi primo notandum: q; motus dr̄ regularis dupliciter: scilicet quo ad tẽpus ꝛ quo ad subiectū. Motus regularis quo ad tp̄s dicitur eē ille quo in equali parte temporis equale spatium pertransitur vt dato quod aliquis pertransiret in vna hora vnum pedale semper eodem gradu velocitatis. Motus aūt regularis quo ad subiectum est ille cuius omnes partes eque velociter mouēt̄: vt in motu grauis descendẽtis deorsum. Consi'r dicatur de motu irregulari; quod duplex est: scilicet quo ad tempus ꝛ quo ad subiectum. Motus irregularis quo ad tẽpus est ille quo in equali parte temporis inequale spatium pertransitur. vt motus grauis descẽdẽtis deorsuz: continue em̄ velocitatur motus ille: iō

in tempore equali spatium pertransitur inequale. Sz
motus irregularis quo ad substantiā est ille cuius nō
omnes partes eque velociter mouentur: vt motus ro-
te cuius partes centrales tardius mouent̄ q̄ partes
dum. circūferētiales. Ista distinctio est eadē cū distinctio-
ne vniformitatis et difformitatis motus: eo ꝙ omīs
motus irregularis est vniformis: ꝛ ecōtra: et omnis
motus irregularis est difformis: ꝛ econtra. ¶ Secun
do notādum ꝙ orbes celestes nō equalr̄ cōplēt suos
cursus: sed aliqui tardius ꝛ aliq̄ velocius: nā primuz
mobile omni die ꝛ in spatio .xxiiij. horarū complet suū
cursum: celū stellatū in trigintasex millibus annoruz
centū annis vno gradu: saturnus fo. in .iij. annis cō-
plet cursum suū: et iuppiter in .xij. annis: mars vero
pclo. in duobus annis: et sol in vno anno: venus et mercu
rius complent suos cursus in minori tēpore q̄ in an-
no: lz non multū in minori tēpore: luna aūt in vno me
se complet suum cursum. ¶ His visis sit hec prīa con
clusio. Quilibet motus celestis tam ab oriēte q̄ ab oc
c.85. cidente est vniformis ꝛ regularis quo ad tēpus: ꝛ dif
ph.76. formis ac irregularis quo ad subiectū. Prīa pars pz
quia quilibet orbiū celestiū semp in equali tēpore de
scribit lineā veram vel imaginariā. Secūda vero ps
est phi. vi. physic. di. ꝙ partes celi versus centrū tar-
dius mouentur q̄ versus circūferentiā: vnde quanto
pclo. aliqua pars ē ꝓpinquior equinoctiali vel circūferētie
tanto velocius mouetur: et quanto propinquior po-
lis vel centro tardius mouetur. ¶ Secunda pclusio.
Quilibet planeta iferior velocius circuit q̄ aliq̄s plane
ta superior: lz tardius moueat̄. Prima pars patet: eo
ꝙ velocitas circuitionis attendit̄ penes angulū de-
scriptū in tanto vel in tanto tēpore: sed in equali tem
pore maiorem angulum describunt planete inferio-
res q̄ superiores: quia citius complēt suos circulos.
Secunda pars est nota: eo ꝙ in equali tempore ma-
iorem lineam describit planeta superior quam infe-
rior: dato enim ꝙ a. pertransiret in tota hora medie-
tatem circuli quadrupedalis: et b. in eadez hora to-
tum circulū pedalem prope centrū maioris a. in du-
plo velocius moueret̄ q̄ b. tamen b. in duplo velo-
cius circuiret: quia in eodem tempore in duplo ma-
tertia pclo iorem angulum describeret duplo maius spacium
pertransiret. ¶ Tertia conclusio. Celum stellatum
tardius circuit: ꝛ tardius mouetur quam aliquis
aliorū orbium: pz: quia cursum suum complet .xxxvj.
millibus annorū pertrāseundo vnum gradū celi 1 cē
tum annis: modo nō est verisimile ꝙ pertranseundo
in centū annis vnum gradum ita velociter moueret̄
sicut sol in centū annis centies pertransiens circulū
suum. Quod autem tardius circuit: hoc est manife-
stum: nam ex quo idem est centrum illius ꝛ orbiū pla
netarū: et orbes planetarū velocius mouent̄: igit̄ eis
velocius circuit. ¶ Quarta conclusio. Primum mobi-
le velocius mouetur: et velocius circuit q̄ aliq̄s alio
rū orbium: pz: quia in tanto tempore maiorē lineā de
scribit veram vel imaginariā: q̄ aliquis aliorū orbiū
pz: quia est maior orbis: et cōplet cursuz suū in .xxiiij.
horis: quod non cōtingit de aliquo alio: ex quo sequi
tur ꝙ etiam velocius circuit: quia in minori tempore
primum. maiorem angulum describit: vt patet intuenti. ꝛc.

Contra predicta arguo: ꝛ primo ꝙ celum nō
moueatur regulariter quo ad tem-
pus quia celū naturalr̄ mouetur: igitur mouetur cō-
scdm. tinue velocius ꝛ velocius: pz consequentia per phylo.
ij. celi ꝛ mundi: ꝙ motus naturalis est velocior i fine
q̄ in pncipio: motus autem violentus per oppositū
est velocior in principio q̄ in fine. ¶ Secūdo arguit̄
ꝙ celū mouetur regulariter quo ad subiectū: qr si nō:
sequeret̄ ꝙ celum infinita tarditate moueret̄: pbat̄:
naz si infinita velocitate moueretur aliqua pars celi
illud infinita tarditate moueretur: igitur pariformi
ter si infinita tarditate moueret̄ aliqua pars celi illō
infinita tarditate moueretur: patz ꝯsequētia: qr non
est maior ratio de vno q̄ de alio: sed ita est ꝙ infinita
tarditate mouet̄ aliqua pars celi: ergo celum mouet̄
infinita tarditate: minor pz: quia aliquāta tarditate
mouet̄ aliqua pars celi: ꝛ in duplo maior: et sic in infi
nitū: ex quo quāto aliqua pars est propinquior cen-
tro: tāto mouet̄ tardius. ¶ Tertio arguit̄: ꝙ motus
planetarū ab occidente in oriēs sit irregularis ꝛ dif- tertium.
formis quoniā planete in minori tpe describūt vnaz
medietatē zodiaci q̄ aliam: igitur difformiter moue-
tur pz ꝯsequētia: ꝛ añcedēs est ꝯmuniter omniū astro
logorū di. ꝙ in minori tēpore sol pertrāsit vnā medie
tatem zodiaci q̄ aliam. ¶ Quarto arguitur: ꝙ celum
stellatū velocius mouetur ceteris orbibus planetaꝝ quartum.
quia id mouetur motu diurno ab oriente in occidēs:
sicut ceteri orbes planetarū: ꝛ est maius illis: igit̄ ma
ius spacium lineale describit punctus eius velocissi-
me motus q̄ punctus velocissime motus alicuius or
biuz planetarum.

Ad primum negetur cōsequentia. Et ad Ad primū.
philosophum respondet̄ ꝙ
ipse loquebatur de motu locali recto: de hoc tamē fa
ciam ante finem huius libri aliquam specialē sermo
nem. ¶ Ad secundum negetur cōsequentia: ꝛ ad 1paz
probationem concedo: ꝙ infinita tarditate mouetur
aliqua pars celi non tamen celum mouetur infinita
tarditate: ꝛ cum dicitur: si infinita velocitate moue-
retur aliqua pars celi celum moueretur infinita ve-
locitate: ergo eodem modo moueretur infinita tar-
ditate: sed infinita tarditate mouetur aliqua pars
celi: negetur consequentia: quia si infinita velocitate
moueretur aliqua pars celi: illa moueret̄ versus cir-
cūferentiam: et si infinita tarditate mouetur aliqua
pars celi: illa mouetur versus centrū: sed quia veloci
tas motus circularis non attenditur penes punctuz
motum versus centrum: sed versus circunferentiaz.
Igitur. ꝛc. ¶ Ad tertium negetur consequentia: qr li-
cet planeta difformiter moueat̄ sub zodiaco: tñ vni-
formiter ꝛ regularit̄ mouet̄ quo ad suū ecentricum: qr.
semper in tempore equali tantum precise pertransit
de ecentrico: de zodiaco antē inequaliter acquirit ra
tione sue obliquitatis. ¶ Ad quartum dicitur vt se-
pe dictum est: ꝙ celum stellatum habet duplicem mo
tum. s. ꝓpriū ab occidente in oriens centū annis vno
gradu: ꝛ motum cōem sibi ꝛ alijs orbibus planeta-
rū ab oriente in occidens: ꝛ hoc raptu primi mobilis
motu ꝓprio tardius mouetur: ꝛ tardius circuit q̄ ali
quis alius orbis planetarū: sed motu primi mobilis
velocius mouetur q̄ aliquis orbiū planetaruz: lz nō
velocius circuit. Unde omnes orbes motu primi mo
bilis equaliter circuiunt: sed inequaliter mouentur: ꝛ
secundum ꝙ vnus orbis est altero maior: tanto velo
cius mouetur. Nunc autē conclusionibus positis locu
tus sum de motibus proprijs orbium ꝛ non commu-
nibus: quare ꝛc.

¶ Tractatus secundus.

¶ Capitulum primum.

De his aūt que stelle vocātur
deinceps dicendum esse vide
tur ex quibus constāt quasq̄
figuras habent: ꝛ q̄ sunt mo-
tiones ipsarum: consonum est itaq̄ ma
xime rationi: et ea que dicta sunt comi-
tat̄ vnamquāq̄ stellarum ex hoc assere-
re esse corpore in quo lationem habet.
Cum quippiam esse dicamus: qd̄ aptū
est suapte natura ferri conuersione. Ut
enim qui dicunt igneas esse: ideo dicūt
quia superum corpus ignem inquiunt
esse. Quippe cum consonuz sit rationi

ex ijs vnamquamqꝫ constare in quibus est queqꝫ: sic ⁊ nos hac in sententia nostra dicimus. Caliditas autem ab ipsis lumenqꝫ ideo fit: qꝛ aer ab illaꝝ motione fricat᷑. Motus enim ⁊ ligna ⁊ lapides ⁊ ferrū ignire solet. Magis igit᷑ consentaneū est rationi id qđ est ꝓpinquius igni: ꝓpinquius vero est aer: quale fit ⁊ in hisce sagittis que ferunt᷑. He nāqꝫ adeo igniunt᷑ vt ipsum plūbuꝫ qđ est in ipsis liquescat. Atqꝫ cum in ipsis hoc fiat: circundans etiā ipsas aer hoc idem patiatur necesse est. He igit᷑ ideo calefiūt: qꝛ in aere feruntur: qui quidē ob ictū motione fit ignis. Superoꝝ aūt corpoꝝ vnūquodqꝫ fertur in sphera: vt ipsa quidem nō igniātur: sed aer cum subeuntis corporis sphera sit: ob illius motum necessario calefiat: ⁊ maxime hac in qua sol est infixus. Quocirca cum proprius accedit ac oritur et super nos est: fit ⁊ calor. Hec igit᷑ a nobis sint dicta de ipsis quibus: ptꝫ neqꝫ igneas ipsas esse neqꝫ in igne ferri.

Caput secundum.

Cum autem ⁊ stelle transferri videantur ⁊ totum celum: aut vtrisqꝫ quiescentib⁹ aut vtrisqꝫ subeuntibus motuꝫ aut altero q̄escēte alt̄o subeunte motum: hinc fieri mutationē necesse est: ambo igitur quiescere terra q̄escente īpossibile est. Nō enim fierent q̄ videntur: at supponat᷑ terrā quiescere. Restat igitur ambo moueri: aut alteꝝ quiscere: alterū motu cieri. Si igit᷑ ambo mouebuntur: ratione profecto vacat easdem stellarum aut circuloꝝ esse celeritates. Vnaqueqꝫ enī eque celeris erit atqꝫ circulus: in quo fertur. Simul enī eum circulis in idem redire videt᷑. Accidit simul stellam circulum transiuisse: et circulum lationem suā egisse: suāqꝫ circumferentiam transijsse. Non est autē consentaneum rationi celeritates stellarum ⁊ magnitudines circulorum eandem rationem habere. Circulos enim non est absurdum: sed necessarium celeritates habere rationem subeuntes eādē: q̄ ⁊ magnitudines subeuntes. Stellarum autem earum quāqꝫ que sunt in istis nullo modo consentaneum est rationi: nam si necessario ea celerior erit: que per maiorē circuluꝫ fertur: patet si circulos terre suos mutabunt alia celerior alia tardior erit: hoc autem modo motionē propriam non habere: sꝫ ab ipsis orbibus ferri videntur sin casu accidit. Necqꝫ hoc pacto consonuꝫ est rationi vt in omnibus simul ⁊ circulus sit maior ⁊ latio stelle que est in ipso celerior. Vnam eniꝫ vel duas hoc modo sese habere non est absurdum. Uniuersas vero simili modo sese habere figmēto est simile. Et insuper in hisce que sunt natura non est id quod fit casu: neqꝫ id qđ vbiqꝫ ⁊ in omnibus est proficiscit᷑ a fortuna. At vero si orbes quiescāt stelle: autem moueantur eadem absurda ⁊ similiter erūt euenict enim celerius eas moueri que sunt extra: ⁊ celeritates per orbium magnitudines esse. Cū igit᷑ neqꝫ vtraqꝫ neqꝫ stellam solum moueri cōsentaneum sit rationi restat orbes quidem moueri stellas vero quiescere ⁊ infixas in ipsis orbib⁹ ferri hoc enim modo dūtaxat nihil accidit quod rationis fines egrediatur. Et velocitatem enim orbis maioris celeriorem esse consentaneum est lationi circa idem centruꝫ in orbib⁹ stellis infixis. Ut enim in ceteris mai⁹ corpus celerius latione propria fert᷑ sic ⁊ orbibus ipsis. Pars enim orbis maioris maior est hisce partibus que auferuntur ab eo plano quod per centruꝫ extenditur. Quare congrue equali tēpore maior orbis circūferetur ⁊ celum accidet non diuelli ⁊ propter hoc ipsum qꝛ demonstratum est totum ipsuꝫ cōtinuū esse. Preterea cū stelle sint rotūde quēadmodū ⁊ ceteri dicūt ⁊ nos etiā ⁊ nr̄is ꝯsonum sentētijs dicimus ex illo corpore ipsas generantes rotundiqꝫ ipsi⁹ due sint per se motiones volutio ⁊ cōuersio. Si stelle per se mouentur harum altera motione mouentur at neutra moueri videntur. Si versarentur enim eodem in loco sane manerent locumve non mutarent. Videntur autem locuꝫ mutare ac omnes dicunt. Preterea omnes quidē consentaneum est rationi eodem motu cieri. Sol autem stellarum solus hoc facere videtur: cū oritur atqꝫ occidit ⁊ hic

non per se sed ob nostri sensus remotio nem. Visus enim longe sese extendens versatur ob imbecillitatem qui quidē forsasse causa est ꝛ vt stelle quidem fixe micare vagantes autem non micare vi dentur. Vage namq stelle sunt prope quare visus sui compos ad ipsas acce dit. Ad fixas autem longevalde sese ex tendens ob longitudinem tremit. Tre mor autem ipsius facitvt hec motio stel le ipsius esse videatur nihil enim inter est visus an id quod cernitur moueatur At vero nec volui stellas perspicuum esse videtur. Id enim quod voluitur versetur necesse est. Ad id lune quod facies nuncupatur semper videtur. Quare cum consonum sit rationi stel las hisce motibus qui ad ipsas sunt ac commodati moueri si per se mouean tur his autem mouerinon videantur: patet ipsas per se non moueri. Insu per nullum ipsis instrumentum ad mo tum tribuisse naturam metas egredi tur rationis. Nihil enim casu natura facit: neq animalia quidem ipsi cure fuere. Adeo vero prestabiles res despe xit: sed vniuersa vester tanquam de in dustria abstulisse: quibus per se proce dere ipsa possent: atq ab hisce que in strumenta ad motum habent quam plu rimum se mouisse. Quapropter totum celum rotundum cum ratione: et vna quaq stellaꝝ esse videbit. Spherā em fi gurarum maxime vtilis est ad eum mo tum qui eodem in loco fit. Sic enim et celerrime moueri: ꝛ eundem maxime lo cum occupare potest. Ad motum autē eum quo ad ea pergitur loca que sunt ante maxime inutilis est. Est enim mi nime similis hisce que per seipsa moue tur. Nihil enim dependens nihil emi nens habet: vt rectarum linearum figu ra: sed plurimum a corporibus hisce q progrediuntur figura remota est. Cum igitur celum quidem in seipso moueri oporteat: stellas autem non per ipsas precedere: cum ratione nimirū fit. vtrū q figure rotunde sit. Sic enim alterus quidem motu ciebitur: alterum vero quiescet.

Capitulum .xvj.

Irca p̄dicta oriri posset difficultas vtrum motus planetaruꝫ sint alij a motibus ecētricorum ꝛ epiciclorꝫ. Pro cuius declaratione est primo no tandum q triplices circuli reperiuntur in orbibus planetarū. s. equans vel con centricus: deferens vel ecentricus: ꝛ epicicl⁹ vel paru⁹ circulus. Circulus equans seu concentric⁹ est ille cu ius medium est centrum mundi cuiusmodi est super ficies concaua vel conuexa totius orbis. Circul⁹ autē deferens vel ecentricus est ille cuius centrum est ex tra medium mundi: cuiusmodi est circulus deferens planetam. Sed epiciclus est paruus circulus: cui⁹ cē trum est in medio ecētrici: cuiusmodi est circulus cō tinens planetā in vna par te sui versus circunferen tiam. Secundo notan dum q tam ecentricus q̄ȝ epiciclus habet augem et oppositum augis. aux est ecentrici vel epicicli est pūctus maxime elōgat⁹ a medio mundi: ꝛ punct⁹ op positus dicitur oppositū augis: puncta vero inter medie: dicunt lōgitudines intermedie: quādo planeta est in auge maxime elōga tur a terra quādo autē in opposito augis est maxi me propinquus: quando autem in punctis medijs di citur magis vel minus elongari: sm q magis vel mi nus appropinquat augi: vel opposito augis: ꝛ quan do planeta est in arcu augis dicitur direttus quan do autem in acru opposito augis dicitur retrogra dus: ꝛ quando est in puncto sectiōis dicitur stationa rius ꝛ sicutsunt due sectiones: ita ꝛ due statiōes. Pri ma statio est in puncto sectionis a quo planeta icipit moueri ab oriente versus occidens. Secūda statio est in puncto secunde sectionis. vbi planeta incipit mo ueri ab occidente versus oriens. His premissis sit hec prima conclusio. Necesse est solem habere ecentri cum: vel epiciclum: sed non necesse est ipsum habere vtrūq illorum. Prima pars patet eo q sol est nobis aliquando propinquior: ꝛ aliquando remotior: quod non posset esse: nisi haberet ecentricum vel epicicluꝫ. Similiter luna est aliquando magis eclipsata: ꝛ ali quando minus sm q magis vel minus intra vmbrā terre: quod non posset esse nisi sol haberet ecentricuꝫ vel epiciclum: in cuius aliquo puncto magis vel mi nus distaret: ꝛ sm hoc terra causaret maiorem vel mi norem vmbram. Secunda pars patet: quia frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora: sed omnes apparentie solis possent ita bene fieri per vnum illo rum: sicut per ambo igitur frustra ponunt ābo. Et si dicitur qd ergo illorum habet Respondetur per cō munem opinionem astrologorum q habet ecentricū ꝛ non epiciclum: quia melius saluantur omnes appa rentie per ecentricum q̄ȝ per epiciclum: deinde rece pta diffinitione epicicli non posset habere epiciclum: nisi haberet ecentricum: ꝛ sic haberet ambo: quod est reprobatum. Secunda conclusio. Quilibet plane ta alius a sole habet tam ecentricum q̄ȝ epiciclū. Pri ma pars patet ex superiori probatione: quia quilibet planeta ali⁹ a sole aliqñ nobis remotior ꝛ aliqñ nobis ꝓpinquior sicut sol. Scd'a est nota q qlibet planeta ali⁹ a sole aliquando est directus vel astationarius vel re tro gradus: aut tardus vel velox: quod esse nō posset nisi haberet epiciclum. Tertia conclusio. Necesse est motum epicicli esse differentem specie a motu ecē trici patet: quia motus essentrici est ab occidente in oriens: et motus epicicli est econuerso ab oriente in occidēs mouet q planeta motu ecentrici velō feretꝫ ab occidente in oriēs, et motu epicicli ab oriēte i occidēs.

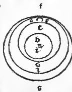

Primũ
Secũdum
1ª ɔclusio
2ª ɔclusio
3ª ɔclusio
4ª ɔclusio

¶Quarta ↄclo. Nullũ astrorum ꝑter lunã hꝫ motũ propriũ cõdistinctũ a motu orbis ecentrici ꝛ epicicli: probatur:nam ꝙ alij planete vel astra haberẽt motũ proprium hoc videretur esse superfluum:cum non sit necessariũ hoc ponere:de luna autem signo demonstratur:nam si nõ haberet alium motũ a motu ecentrici ꝛ epicicli:tunc illa imago apparens in ea aliqñ deberet apparere versa:quod est contra experientiã: oportet igitur assignare motum propriũ lune contra motum epicicli eque velocem cum illo:vt semper appareat equalis positio partium imaginis. Et si contra hoc allegatur Phs.ij.celi di.ꝙ nullum astrum habet motum per se:quia tunc astrum esset scindens celum. Dicitur ꝙ ipse loquebatur de motu delationis et non volutationis contra illos qui putent stellas de loco ad locum moueri.

Primũ. **Contra** predicta arguit:ꝛ primo contra ecentricos: quia positis illis sequitur ꝙ terra est in medio' mundi:et ꝙ nullum graue simplex potest moueri naturaliter. Primũ ptꝫ: quia terra est in medio orbium planetarũ:modo mediũ planetarum est extra mediũ mundi. Secũdũ etiã seqtur quia cum duo sint centrũ in mundo:scꝫ centra terre ꝛ

Secũdũ. centrũ orbium planetarũ nõ est ratio quare plus ad vnum centrorũ mouerentur grauia q̃ ad alterũ eorũdem. ¶Secũdo seqtur ꝙ aliquis motus celi nõ est simplex:ꝛ ꝙ in celo est vacuũ ꝛ penetratio dimẽsionũ. Primuꝫ patet eo ꝙ motus ecentrici componitur ex ascensu ꝛ descensu:ex quo planeta motus in illo aliquando appropinquat medio mundi:et aliquando elongatur. Secundũ etiam sequitur ꝙ cum oppositum augis venerit ad augem:ibi erit vacuũ:et cum aux venerit ad oppositum augis:erit penetratio dimensionum:ex quo huius circuli vna pars est altera

Tertiũ. grossior:et non contingit dare in celo condensationẽ et rarefactionẽ. ¶Tertio arguitur ꝙ motus epicicli non differat specie a motu ecentrici:quia illi duo circuli sunt eiusdem speciei:cum sint partes eiusdem orbis:immo epiciclus est pars ecentrici: igitur etiam motus illorum sunt eiusdem speciei:patet consequẽtia ßm Philosophũ.j.celi di.ꝙ cuiuslibet corpori sim

Quartum. plici ßm speciem inest tantũ vnus motus simplex ßm speciem. ¶Quarto arguitur ꝙ astra alia a luna mouerentur motu proprio:quia interduꝫ experimur de mane solem moueri:quasi motu saltatiuo: ꝛ stellas scintillare:ꝛ hoc est signum ꝙ habent alium motum a motu orbis ecentrici vel epicicli:deinde non videtur quare luna plus debeat habere motum propriũ q̃ alij planete.

Ad primũ. **Ad primũ** negatur cõsequẽtia. Et ad probationẽ dicitur ꝙ licet terra nõ sit in medio ecentrici vel deferẽtis:tamen est in medio totalis orbis planetarũ:eo ꝙ orbis totaliter est concentricus mundo:lꝫ aliqua eius pars sit ecentrica illi:et ex hoc grauia mouẽtur naturaliter ad medium mundi ꝛ ad centrum terre quod est centrum or

Ad secũdũ bis signorum ꝛ orbium planetarũ:licet non ecentricorum. ¶Ad secundũ negetur consequentia:ꝛ dicitur ꝙ non omne appropinquare medio mundi est descẽdere:nec omne elongari est ascendere:sed solum elõgari ꝛ appropinquari per semidyametrũ mundi:qđ non contingit de aliquo motu circulari: nec oportet dari vacuum aut penetrationẽ dimensionũ:nec rarefactionem aut condẽsationem celi:quia mediũ ecentrici nõ est mediũ mũdi:nec est inequalis spissitudinis:sed bene aliquãdo orbes partiales collaterales: ex quo medium ecentrici est extra medium mundi. Et si contra opi.ponentium ecentricos ꝛ epiciclos al

Ad tertiũ, legaretur Auerro.di.opinionem illam esse impossibilem in toto respuatur sine glosa:quia potiꝰ est credendum astrologis q̃ sibi. ¶Ad tertiũ respondetur ꝙ epiciclus ꝛ ecentricus eius sunt diuersaruꝫ specierum:nec id est inconueniens:quia celum non est corpus homogeneũ:sed etherogeneũ:ßm Cõmentatorẽ ꝑ lib.celi:dicentem ꝙ celum est sicut animal: modo distinguitur specie ab aliquibus partibus suis vt a carne et sanguine:ꝛ partes inuicem distinguuntur specie:ita celum distinguitur specie ab astris ecentricis ꝛ epiciclis:et hec omnia differunt inuicem specie.

Ad quartũ ¶Ad quartum dicitur ꝙ sol non mouetur motu saltatiuo:sed sic apparet moueri propter motum vaporum existentiũ inter solem ꝛ oculum nec astra motu proprio mouentur:licet appareãt scintillare: quia talis apparentia non est ex motu astri:sed ex motu oculi,ꝛ speciei stelle debiliter fixe in oculo. Et cuꝫ dicitur: luna habet propriũ motum:igitur ꝛ alie stelle,negeꝛ cõsequentia:quia luna habet diuersitatẽ in suis partibus:ratione cuius indiget motu proprio.alie autẽ stelle non habent diuersitatem: ideo non indigent motu proprio:quare ꝛc.

¶Caput.xvij.

Ex quo celum ßm Cõmentatorem est corpus etherogeneũ vt animal ꝛ motum a virtute cognitiua vt animal a virtute sensitiua posset dubitari vtrum celũ moueatur cum resistẽtia pena ꝛ fatigatione:vt animal. ¶Ad quod inquirendũ est notandum primo ꝙ resistentia est inclinatio ad non sic moueri: vel ad motũ oppositum vel ad quietẽ. verbigratia: si esset aliquod corpus habẽs quatuor gradus grauitatis ꝛ duos leuitatis:ꝛ cum ipsuꝫ descenderet illi duo gradꝰ leuitatis resisterẽt illis quatuor gradibꝰ grauitatis ꝑpter inclinationẽ ad motum oppositũ scꝫ sursum. ¶Secũdo notandũ:ꝙ fatigatio est diminutio virtutis actiue cognitiue propter longaꝫ eius actionem potẽtie recuperari per quietem. Primo dicitur virtutis actiue:quia virtus pure passiua nõ est fatigabilis. Secũdo dicitur cognitiue:quia potentie actiue nõ cognitiue nõ sunt fatigabiles: lapis enim in descendẽdo non fatigatur:nec ignis in comburẽdo. Tertio dicitur propter eius lõgam actionẽ:quia homo nõ proprie fatigatur factus impotẽs ex senectute vel egritudine aut defectu membri: sed factus impotens ex nimia ambulatione vel altero labore: que quidem remissio potẽtie fit propter exaltationẽ spirituum:quibus reassumptis a natura per requiem recuperaꝛ virtus. ¶His visis sit hec prima cõclusio. Omnis fatigatio fit mediante actione disponẽte ad corruptionẽ. ꝓbatur:oĩs fatigatio est diminutio virtutis:sed impossibile est virtutẽ diminui aut remitti sine preuia actione disponẽte ad corruptionẽ:vt ptꝫ: igitur ꝛc. ¶Secũda ↄclusio. Nulla virtus agens sine resistẽtia est fatigabilis. patet:quia ibi deficit causa fatigationis:scꝫ resistentia ꝛ cõtrarietas:ꝛ si dicitur: sensus agit sine resistentia ꝛ cõtrarietate:ꝛ tamen fatigatur. dicendũ ꝙ ad cognitionẽ sensitiuã concurrunt plures actiones scꝫ immutatio organi ab obiecto:ꝛ alteratio eiusdem ratione spirituum concurrentium prima non disponit ad corruptionem:sed bene secunda:ꝛ ideo ex prima actione non fatigaꝛ sensus: sed bene ex secunda. ¶Tertia conclusio. Licet contrarietas sit causa fatigationis:non tamẽ omnis potentia agens cum cõtrarietate est fatigabilis. Prima pars ptꝫ:quia fatigatio fit mediante actione corruptiua:ꝛ omnis talis actio fit cum cõtrarietate: ergo cõtrarietas est causa fatigationis. Secũda pars patet:quia ignis agit cõtrarietate ꝛ tamen non fatigatur. ¶Quarta conclusio. Omnis potentia cognitiua agens cum cõtrarietate est fatigabilis.patet:qꝛ talis potentia potest diminui per longã actionem et per quietem recuperari. ¶Ex predictis seqtur ꝙ sicut motus celi fit sine cõtrarietate ꝛ resistentia:ita fit sine fatigatione ꝛ pena:celum enim non habet inclinationẽ ad motum oppositũ:nec aliquid continet cõtrarium intelligentie mouentis ipsum ꝛc. Unde arguitur sic. Intelligentia mouens celum est indiuisibilis ßm Phm.xij.Meta. igitur non est diminuibilis. ptꝫ ↄña:qꝛ diminutio nõ fit in indiuisibili:ꝛ seqtur:intelligẽtia nõ est diminuibilis:igiꝛ nec fatigabilis:ptꝫ

consequētia per diffinitionem fatigationis.

imū Contra illud correlarium arguo primo sic. Celum mouetur cum resistentia:et mouetur a virtute cognitiua:igitur motus eius est cum fatigatione τ pena.ptz cōsequētia:et antecedēs probatur.nam celū mouetur certa velocitate:et cum certa velocitas motus sequitur proportionem proportionum mouentis ad suam resistentiā: vt patet vij.physi. Secūdūz Secundo nisi celum moueretur cum resistentia τ fatigatione pena sequeretur ꝙ moueret velocitate infinita:et ꝙ eius virtus esset infinita intensiue.Primū ptz: quia potentia naturalis mouēs sine resistentia mouet velocitate infinita:vt videtur velle Philosophus.iiij.physi.de motu facto in vacuo. Secundū etiam patet:quia non videtur talem virtutē eternaliter mouere circa velocitatē sine fatigatione τ pena quin ipsa sit virtus infinita intensiue.

Tertium Tertio animal mouetur cum resistentia τ pena.patet:quia habet in se duplicem virtutē tendentem ad diuersos motus:sed celum etiam habet consimilem duplicē virtutem tendentē ad diuersos motus:igitur maior patet:quia animal habet virtutem grauitatis tendentē deorsum:et appetitū cognitiuū tendentem ad aliquam differentiā positionis motu progressiuo.minor vero est nota ex eo quia celū habet vnam virtutē motiuā ab oriente in occidens:et

Quartū. vnam aliam motiuā ab occidente in oriens. Quarto sic primū mobile trahit secum omnes spheras planetarum:τ non nisi motu violento: igitur τc. antecedens patet pro prima parte:et pro secunda declaratur:eo ꝙ motus ab occidente in oriens est naturalis orbibus planetarū:igitur motus ab oriente in occidens est eis violentus.patet cōsequentia:quia si aliquis motus est naturalis alicui: motus oppositus est violentus illi. Preterea arguitur intentuz authoritate Aristo.in libro de somno τ vigilia dicētis: ꝙ omnis virtus naturalis est fatigabilis:et.xij.Metaphysic.inquit idem Philosophus ꝙ si alicui orbi adderetur maior stella motor moueret cum fatigatione: igitur tam est fatigabilis cum sit eadem virtus que tunc esset.

Ad primū. Ad primum respōdetur ꝙ illa regula de velocitatibus motuū intelligitur de agente mere naturali τ non cognitiuo:aut de agente coniuncto materie:τ non separato. Modo intelligentia est agens separatum τ non coniūctum.

Ad secūdm. Ad secundū respondetur negando consequentiā. Et ad probationem dicitur ꝙ omnia illa vera sunt de agente mere naturali:τ non separato:qualiter nō

Ad tertiuz est in proposito. Ad tertium dicitur ꝙ non est simile de celo τ animali:quia licet celum habeat diuersas virtutes tendētes in diuersos motus:tamen nullus illorum motuum repugnat alicui illarum virtutum: immo est sibi naturalis vel saltem indifferens:sed in

Ad quartū animali motus factus aliter ꝙ̄ deorsum repugnat grauitati. Ad quartum nego ꝙ primū mobile secum trahat violenter alios orbes. Et ad probationē negetur ꝙ illi duo motus sint oppositi cum nō fiant super eisdem polis nec per eandem viam vel equiualentem:nam motus primi mobilis fit super polos mundi et motus planetarum super polos zodiaci. Sed ad Philosophū in de somno τ vigilia:respōdetur ꝙ ipse non locut⁹ est de omni virtute naturali sed solū de virtute cognitiua cui possunt competere passiones potentie sensitiue scilz dormire τ vigilare ambulare et hmōi:modo certum est ꝙ nulli intelligentie possunt cōpetere tales passiones:cum sit vir-

Cō.4.1. tus separata a materia. Et ad Philosophū.xij.Metaphysi.dicitur ꝙ ipse nō locutus est vbi ppríe de fatigatione que est diminutio virtutis:sed solum de fatigatione que est diminutio motus. vnde cum aliquid remittitur in motu dicitur ꝙ large loquendo debilitatur τ fatigatur: propterea cōcedo ꝙ si alicui orbi adderetur maior stella motor fatigaretur.i.non tanta velocitate moueret illum orbem quanta iam mouet:eo ꝙ virt⁹ eius determinata est ad hunc orbem τ non ad maiorem τ ad hunc planetam τ nō ad aliquem alium:quare τc.

Caput tertium.

Ex his autez patet id quod dictum est a quibusdā horum inquā latione ꝯcentū fieri sonis emergētib⁹ inde ratione rata distinctis: lepide quidē esse dictū atꝗ concinne non tamen esse verum:nec ita rem se habere. Sunt enim quib⁹ necessariū esse videt̄ sonū fieri tantoꝝ corporū latione quippe cū τ eoruz corpoꝝ motu que apud nos sunt neꝗ molem habentium equalē neꝗ talē motionis celeritatem qualis est solis τ lune sonus efficiat̄ et insuper cū tot multitudine tanteꝗ magnitudine stelle tāta celeritate motus ferantur impossibile est sonū non fieri grandē. Hec autē supponētes τ celeritates insup cōcētuū rationes ex interuallis habere varios equaliter sonos stellarū ꝯuersione fieri dicūt. Quoniā vero ratiōis fines egredi videbat̄:nos hunc sonitū non audire. Causam hui⁹ inquiūt esse cōtinuo sonū hunc esse cū orimur vt nō sit ad silentiū ꝯtrariū manifest⁹. Vocis em̄ silentijve perceptionē vicissitudine fieri dicunt. Quare vt hisce qui mulcent ferrū ob consuetudinem nihil interesse videtur sic τ hominibus idem accidere aiunt hoc vt dictum prius est. Concinne quidem musiceꝗ dicunt impossibile est autem ita sese habere. Non enim solum hoc est absurdum:nihil inquā nos audire qđ quidem soluere aggredientes dictam causam afferūt:sed etiā illud sine sensu nihil omnino pati. Exuperantes enim soni τ inanimatorū corporū moles offendunt. Tonitrui nanꝗ sonus lapides τ robustissima corpora scindit. Nō si tot ferunt̄ corpora atꝗ ad eam magnitudinem que fertur multiplicem sonitus magnitudinem transit, huc profecto perueniat ipse sonus ac ipsi⁹ violentie magne sint queādmodum vires necesse est. Sed nō sine rōne neꝗ nos audimus,neꝗ corpora pati q̄cq̄ violētum videtur:ppterea ꝙ nullū stelle motione sonū efficiūt:atꝗ simul istoꝝ causa ptz:et testis est hisce q̄ a nobis sunt

dicta veraqꝫ esse declarat. Id eñ quod dubitatū est pytagoriscosue compulit hanc sententiam ferre stellarum inquā latione ꝯcentū fieri idiciū efficitur nobis. Que nanqꝫ ꝑ se ferūtur: ea sonitū ictumue faciūt. Que vero in eo qđ fert̄ infixa sunt vt in nauigio partes: ea sonum elicere nequeunt: neqꝫ ipsuz nauigium si in fluuio feratur. Et tñ eadē dicere licebit absurdū eē: si tāte nauis mal⁹ motiōe puppisue aut ipꝫ nauigiū vehementē non faciet sonū. Qđ vero fertur in eo qđ nō fert̄: id facit sonuz: si qđ est in eo qđ fertur ictūue nō facit: id efficere sonū impossibile est. Quare dicēdum est hic: si per stellarū corpora ꝑ aerem fusuz per vniuersuz: aut ignem. vt omnes aiunt cum ferātur necessario vehementem fieri sonū: atqꝫ huc ꝑuenire: ⁊ hec offēdere corpora. Sed cū fieri nō videat̄ neqꝫ animantis motu: neqꝫ violēto vlla stellarū ferri posset: q̄si futurū ipsa prouidente natura. Quod si hoc modo non sese habet motus stellarum: nihil prorsus eorum esset que hoc in loco sunt: qđ simili mō sese haberet: stellas igitur esse rotundas: ⁊ ꝑ seipsas nō moueri satis iam diximus.

Capitulum quartum.

De ordine vero ipsarum quomodo queqꝫ disposita est vt q̄dam sint priores: quedā posteriores ⁊ quomodo sese habent in interuallis: ex hisce que ī astrologia dicuntur cōtēplemur oportet: dicitur eñ ibi sufficienter. Accidit autem per rationem singularū fieri motiones ipsis nimiruz interuallis: vt alie sint celeriores: alie tardiores. Nam cū supponatur extimam quidem celi latiōnē simplicem atqꝫ celerrimā esse. Ceteras vero tardiores ac plures: queqꝫ nāqꝫ stella motu fertur contraria: atqꝫ celuz suo in orbe. Consentaneum iam est rationi eam quidez que propinquissima est simplici primeqꝫ conuersioni: plurimo ī tēpore suum orbem transire: eā vero q̄ remotissima est in minimo. Ceteraruz autem semper eam que est propinquior in maiore: eam vō q̄ est remotior in minore. Propinquissima namqꝫ maxime superatur: remotissima vero minime omnium ob remotionem. Et media per distantie iam rationem: vt mathematici quoqꝫ demōstrant. Atqui figurā vniuscuiusqꝫ stellarum rotundam maxie nō absqꝫ ratione quispiaz esse existimabit nam cum demonstratuz sit stellas haud aptas esse ꝑ se moueri: naturaqꝫ nihil absqꝫ ratione: frustraqꝫ faciat: patet iā figuram ipsam immobilibus tribuisse: q̄ minime est motiua. Talis autem est rotunda: propterea quod instrumentū nullum habet ad motum. Quare patet stellarum mollem rotundam esse. Preterea simpliciter sese habent omnes ac vna: at luna per ea que circa visum accidunt rotunda esse ostenditur: non eñ accrescens atqꝫ decrescens pluries quidem altera ex parte curua altera concaua fieret: aut vtraqꝫ ex parte curua: semel autem duas in partes equales bipartita diuideretur: ⁊ rursus per astrologiam. Non enim sol cum deficit: concauus ea ex parte qua deficit videret̄. Quare si stella vna est talis: patet ⁊ ceteras omnes rotundas esse.

Capitulum quintum.

Cum autem due sint dubitationes de quib⁹ quiuis nō immerito dubitauerit enitamur dicere quod nobis videtur. Atqꝫ hunc omniū veneratione potius dignum q̄ temerarium arbitrari oportet. Et si quispiam ob philosophie sitim exiguas etiam in hisce rebus facultates amet: de quibus maximas dubitationes habemus. Est aūt ī talibus que multa sunt n ōminus admirabile: quam ob causam non semper he stelle que plus a prima latiōe distant pluribus motibus: sed medie plurimis mouentur. Consentaneum enim rationi videbitur primo corpore vnam lationem subeunte propinquissimū minimis motibus moueri: ceu duob⁹. Id autem quod heret illi trib⁹: aut aliquo alio ordine tali. Nunc vero contrariuz accidit: paucioribus eniz sol ⁊ luna mouentur: q̄ stellarum nonnulle vagarum que tū longius a medio distant: et propinquiores primo corpori sunt. Manifestum autem hoc de nonnullis etiaz ipso visu fuit. Lunam enim vidimus di

midia parte lucidā. Martis stellam subisse: que celata quidem fuit in parte obscura: egressa autē per lucidā parte. Similiter de ceteris stellis egyptij et Babilonij dicunt: qui plurimis iā annis ante hec obseruauerunt: et a quibus multa fide digna de singulis stellis accipimus. Hoc etiā non iniuria quispiā dubitauerit quam ob causam etiam in prima quidē conuersione tanta est multitudo stellarum: vt vniuersus ordo subire non posse numerum videatur. In ceteris autē vna seorsum est stella. Due vero aut plures eodem in orbe non videntur esse infixe. De his igitur bñ sese hꝫ et maiorem querere cognitionē: et sic parue occasiones habentur tantaqꝫ est eorum remotio que accidūt circa ipsa. Si tamen ex talibus contēplemur: nō egre di metas rationis videbitur id quod nūc dubitatur: sꝫ nos de ipsis vt de corporibus ac vnitatibus ordinem quidem habentibus: inanimatis autem penitus cogitamus: oportet autem ipsa viuentia esse existimare: atqꝫ actionem habere. Sic enim id quod accidit: non videbitur a ratione exorbitare. Nam ei quidem quod optime sese habet inesse: ipm bonum sine actione videtur: ei vero quod illi est ꝓpinquissimum per paruam ac vnam. At hisce que sunt remotissima ꝑ plures: quemadmodum ꝛ in corporibus fieri solet. Aliud em̄: bene sese hꝫ nullum exercitium subiens: aliud qui deambulatione facta: aliud ꝛ cursu indiget ꝛ luctatiōe ac puluere: alij rursus neqꝫ quouis exercenti modo hoc nūqꝫ inerit bonum: sed aliud quippiam consequetur. Recte autem agere aut multa aut sepe difficile est: veluti talesenses mille percutere impossibile est: sed vnū vel duos facilius est. Et rursus cū hoc quidē illius gratia: illud autem ob aliud ꝛ illud item ob aliud est faciendum: in vno qui dē duobus ue facilius quispiā finē attinget. Ac vero ꝑ plura ꝓcedit eo illud difficilius assequetur. Quapropter ꝛ stellarū actionem talem existimare oportet: q̄lis animaliū est ac plantarū. Etem hic hominis actiones plurime sunt. Multa enim bona cōsequi pōt: quare multa agit ꝛ aliorū nimirū gratia. Ei vero qd̄ optime sese habet non est opus actio ne: est em̄ id gratia cuius cetera agunt. Actio vero semper in duobus consistit qm̄ ꝛ id gratia cuius agit est: ꝛ id qd̄ huius gratia agit: ceterorum animaliū pauciores sunt: ꝛ plantarum parua quedā est ac vna fortasse: aut vnū quidē est qd̄ consequi possunt: quemadmodū et homo aut ꝛ ipsa multa omnia antecedunt ad ipsum optimum consequendum. Aliud igitur habet optimū ipsum: ꝛ particeps est ipsius: aliud ꝑ pauca prope accedit: aliud ꝑ multa. Aliud nō aggreditur: sed satis est prope ad ipsum vltimum peruenire: veluti si sanitas est finis: aliō semper est sanū: aliud in macie affectū: aliō cursu facto in maciē que deductum: aliō ꝛ alio quopiā acto ipsius gratia cursus: quare pluris ipsius sunt motiōes. Est ꝛ id quod ad sanitatem ipsam accedere nequit: sed ad cursum solum aut ad maciē: atqꝫ horum alterū est ipsi finis. Nā maxime quidem est optimū omnibus illum cōsequi finem. Quod si hoc nō fiat: semper melius est quanto optimo propinquis est: ꝛ iccirco terra quidem non mouetur omnino: propinqua vero paucis motibus mouentur. Non em̄ ad vltimum ipsum perueniunt: sed quousqꝫ cōsequi diuinissimi: ipsum principiū possunt. Primū autē celū cōtinuo p vnum motū illud assequitur: at eo que sunt in medio primi ac vltiorū pueniūt quidem: hec ꝑ plures tñ motiones perueniūt. Illud aūt in prima latione magnā copiā esse stellarum. Ceterarū vero stellarū quāqꝫ seorsum: ꝑprias motiones habere: qd̄ quidem dubitatio est scda. Ob vnū qd̄e primum quispiam cum ratiōe esse putabit. Primo naqꝫ vite principiū cuiusqꝫ primi magnam ad cetera intelligere excessionem esse oportet. Hoc aūt accidere ꝑ rōnem videtur: prima nanqꝫ vna quidem est: multa autem diuinorum cum corporum mouet: cetere vero multe quidem sunt: vnū tñ quequꝫ tantūmodo mouet. Vagarum stellarū enim quequꝫ pluribus latiōibus fertur. Hoc igitur pacto natura ipsa inequalitatē hec redigit: atqꝫ ordinē quēdā facit: vni quidē latiōni multa corpa: vni corpori lationes complures reddens. Et insuper ob hoc vnum cetere sphere

corpus habēt: qđ multa corpora mouēt et que sunt ante vltimam: et que vnā possidēt stellam. In multis eñ spheris vltima sphera ligata fertur. Sphera autē quoqȝ corpus est: illius igitur ipsum opus cōmune erit. Etenim cuius propria natura latio. Ipsa autem quasi adiacet ad finitū vero finiti corporis oīs potentia est. Sed de stellis quidē que conuersione feruntur qualesnam substantia sint atqȝ figura. et de loco ipsarum atqȝ ordine satis iam diximus.

Caput.xviij.

2.c.42.et 52. Prima. Multi putauerūt in corporib⁹ celestibus: esse calorē et solum ratione mot⁹ et luminis: sicut in istis inferiorib⁹. Ideo ad horū inuestigationē est primo notandū q in corporib⁹ se inuicem tangentib⁹ causatur calor ex refractione alicuius illorū: vel alicuius intermedij. Exemplum primi: vt quando aliquis ambulat: vel aliquis mouetur in aliquo medio: tunc ex refractione medij causatur in parte superficiali calor. Exemplū secundi: vt quādo duo lapides inuicem confricant ex refractione aeris mediantis calefiūt illi lapides: quia fm Phm.ij.de ala.

T.cix. Secundū. impossibile est duo corpora dura esse inuicem immediata. Secūdo notandū q nō oē productiuū alicuius qualitatis formalis habet illā qualitatē: vel sibi similem in se formaliter. Nam piper inducit in stomacho caliditatē formalē: et tamen nō habet in se caliditatē formalē. Similiter aqua calefacta seipsam reducit ad frigiditatē formalē: et non per aliquam frigiditatē formalē: q tūc a proportiōe minoris inequalitatis proueniret motus. habet ergo piper caliditatem virtualē fm quam producit caliditatē formalē: et aqua frigiditatē virtualē fm quam generat frigiditatem formalem.

Prima conclusio. His visis sit hec prima cōclusio. In corporibus celestibus nō est sonus nec aliqua qualitas elemētaris. Primū ptz: quia sonus generatur de potentia percutientis et percussi.ij.de anima. sed in celo nō potest esse aliqua percussio nec aliqua cōfricatio: cum ibi non sit reperibilis asperitas aliqua: igitur non potest esse sonus. Secūdū etiam ptz: quia in celo non est cōtrarietas: nec violentia nec resistentia: igitur ibi non sunt qualitates elementorū.

Secūda conclusio. Secūda cōclusio. Celum in hec inferiora agit suū lumen et motū in specie. Prima pars ptz: quia non apparet vnde lumen productū a sole in hec inferiora sit alteri⁹ speciei a lumine producto in orbe signorū. Secūda pars ptz: quia ostenditur ex hoc: quia ignis in sphera sua et aer supra altissimos montes circulariter mouetur ad motum celi: cuius signum est: nam aliter comete et impressiones generate in aere nō mouerent circulariter circa terrā: cuius oppositū est visum quoniā expertū est q cometa mouetur ab oriēte

Tertia conclusio. in occidens et econtra: sicut sol. Tertia conclusio. Celum nō agit qualitates primas in hec inferiora ratione cōgregationis et segregationis: sed ratione applicationis. Primū patet: quia caliditas formalis aliquando generatur a celo in hec inferiora: et non congregando illa: nec segregando vnum a reliquo: vt est manifestū. Secundū etiā est manifestū eo q per applicationē luminis ad hec inferiora generatur calor

Quarta conclusio. in eis. Quarta conclusio. Omnia astra tam fixa q̄ erratia suo lumine calefaciūt hec inferiora. Ista conclusio ptz: primo de sole qui calefacit omnes hoīes existentes in lumine suo. Secūdo idem ostenditur de luna: et cōsequēter de omnibus alijs stellis: eo q luna fm astrologos est naturaliter frigida et humida. vnde Aristo.xiij. de partibus animaliū: dicit q noctes in plenilunio sunt calidiores: quod non esset verum nisi lumen lune esset productiuum caliditatis. Ex predictis sequitur q sol suo lumine magis calefacit hec inferiora q̄ alij planete vel astra. patet: quia sol habet complete et perfecte lumen: cetera autem astra aliqualiter diminute: quia recipiunt illud a sole: vt in sequenti capitulo ostendetur.

Contra predicta arguitur: et primo q in corporibus celestibus est sonus: quia orbes celestes sunt corpora solida non condensabilia: nec rarefactibilia: igitur in confricatione adinuicem per suum motum videntur causare sonum: quia sic videmus fieri in alijs corporibus. Deinde videmus per experientiam q corpora velociter mota in aere causant sonum vt virga vel chorda cythare: sed corpora celestia velocissime mouētur: ergo etc. Secundo arguitur: q in corporibus celestibus sunt qualitates elementares: quia corpora celestia agunt qualitates primas in hec inferiora per tertiam et quartā conclusiones: sed omne quod agit: agit vt est in actu iij. Physi. igitur in actu sunt qualitates elementares in celo: deinde si sol agit in hec inferiora qualitatem necessario agit per mediū: igitur prius inducit qualitatem in orbe veneris: mercurij et lune: q̄ in hec inferiora. Tertio arguit q nō omnia astra sunt productiua formalis caliditatis in hec inferiora: quia aliqua astra sunt frigefactiua: igitur illa nō sunt calefactiua: antecedēs patet per astrologos ponentes aliqua astra esse calefactiua: et aliqua esse frigefactiua: et huiusmodi fm qualitates primas: immo ipsi ponunt cōplectiones elementorū qualitatū primarum: sicut in elementis. Et ad hoc attestatur Phs.ij. metheororum di. q iste mundus inferior reperitur in celo in omnibus suis qualitatibus et dispositionibus et hoc penes diuersas partes celi. Quarto arguitur: q sol non calefacit hec inferiora mediante lumine: quia tunc magis calefaceret montes q̄ valles: cōsequens est falsum: et contra experientiam: et contra determinationem Philosophi.j. Metheororum. et probatur consequentia: quia maius lumen producit ad partem propinquam q̄ ad partem remotam: ergo maiorem caliditatem inducit in partem propinquam q̄ remotam.

Primū. Secūdū. Tertiū. Quartū.

Ad primū dicitur negando consequentiā: q in corporib⁹ duris horū inferiorū repetitur aer qui est subiectum soni: in corporibus autem celestibus non est reperibilis aer: et consequēter nec sonus: quātūcunqȝ corpora celestia sint dura: aut velociter mota. Ad secundum negetur consequentia: quia licet omne quod agit: agit secundum q est in actu: non tamen oportet q sit in actu formali effectus producti: sed sufficit q in actu virtuali ex secundo notabili: sol enim producendo caliditatem formalem non necessitatur esse calidus formaliter: sed sufficit quod sit actu calidus virtualiter per virtutem in actu productiuam caliditatis. Et cum dicitur: sol nō agit in hec inferiora caliditatem nisi per medium. concedo: non tamen oportet q in illo medio agat caliditatē: sȝ sufficit q agat aliquā qualitatem mediāte qua producat caliditatē in hec inferiora: et illa qualitas vt dixi est lumen. Ad tertium negetur consequētia: quia sicut idem elementū producit diuersas operationes diuersis qualitatib⁹: et vinum agit caliditatem in stomacho mediante caliditate virtuali: et frigiditatem in manu mediante frigiditate formali: ita aliqua astra sunt productiua caliditatis et frigiditatis: diuersis tamen dispositionibus: producunt et caliditatē mediante lumine: et frigiditatē mediante alia qualitate scilȝ frigiditate virtuali. Ad quartū negetur ↄsequētia. vnde si montes sunt ita alti q attingāt ad mediā regionē aeris q̄ calefiūt a lumie rōne nimie frigiditatis existentis

Ad primū. Ad secūdū. Ad tertiū. Ad quartū.

in eadem regione:que quidem est magis apta nata impedire caliditatē q̃ lumen sit aptum natū pducere. Si aūt montes sunt parui adhuc causatur maior caliditas in vallibus:nō ratione luminis simpliciter: sed ppter maiorē cōgregationē radiorꝫ solariū factā ex maiori reflexione luminis:sicut enim in speculis cancauis fit maior cōgregatio radiorꝫ q̃ in speculis gibbosis ita magis invalle q̃ in montibus:quare ꝛc.

¶Caput.xix.

Non solum in hec inferiora:sed etiā in seinuicem motū ꝛ lumen influūt corpora celestia.pmū enim mobile ceteros orbes mouet ꝛ sol cetera astra illuminat:quod per eclipsim lune faciliter potest monstrari. ¶Et ideo ad hoc ostendendū est

Primum. primo notandū:ꝙ triplex est vmbra:scꝫ chilindroides : calatoydes:et conoydes. Chilindroides est vmbra consurgens ex opaco equali lucido talis siquidem vmbra lineis eque distantibus porrigitur in longum:ꝛ dicitur a forma chilindri:que est forma columnaria.

Chilindroydes.

opacū

lumen

Calatoydes

Opacum

lumen

¶Calathoydes ē vmbra consurgēs ex opaco maiori lucido:ꝛ talis habet figurā calati quia incipit ab angusto:et tendit in latum. Conoydes est vmbra cōsurgens ex opaco minori lucido:talis enim habet figuram coni ad modū pyramidis cuius basis est in

Secunduꝫ opaco:ꝛ conus in vmbre termino. Secūdo notandū ꝙ si spericū opacum minus luminoso obijciatꝛ eidē pluſq̃ medietas illuminabitur:quia radij cōtingentes opacum procedūt vltra terminos dyametri:alias nunq̃ cōcurrerēt:quod est contra primum notabile. ¶Ex isto notabili sequitur primo:ꝙ per approximationē luminosi sperici ad opacum spericū minus eo plus illuminatur de opaco ꝛ per elongationē minus:quia in approximatione radij contingentes opacum plus capiunt de opaco:et in elongatione minus. ¶Secundo seqtur ꝙ luna in nouilunio quando est propinquior soli plus recipit de lumine q̃ in plenilunio:patet dato ꝙ luna lumen suū recipiat a sole. ¶Tertio seqtur ꝙ quando sol est propinquior terre plꝰ de illa illuminat q̃ qñ est remotior:ptꝫ vt supra. ¶Quarto sequitur ꝙ maior pars terre illuminatꝛ in hyeme q̃ in estate:quia in estate sol est in auge sui ecentrici:ꝛ in hyeme est in opposito augis. ¶Quinto seqꝛ ꝙ. vmbra terre:

conoides

opacū

lumen

maior ē i estate q̃ i hyeme:qꝛ i hyeme plus de terra

Correlariū illuminatꝛ q̃ in estate. ¶Sexto seqꝛ ꝙ eclypsis lune ceteris paribus maior est in estate q̃ in hyeme.patet quia in maiori vmbra fit maior eclypsis:sed in estate est maior vmbra q̃ in hyeme: igitur. ¶His visis sit

Prima conclusio. hec prima cōclusio. Omnia astra alia a sole luminis influentiam recipiūt ab ipso. patet:quia luna recipit lumen a sole:igitur per idem quelibet alia stella:antecedens patet in decremēto luminis eius per accessum ꝛ recessum a sole.ptꝫ etiā in eclypsi lune que semper contingit quādo radij solares nō possunt ipsam cōtingere. Idem potest declarari ex macula apparēte in luna que ideo sic apparet:quia sol nō equaliter illuminat omnes partes lune:sed cū alique sint densiores ꝛ alique rariores magis illuminantur:quia in eis magis incorporatur lumen:eo ꝙ magis reflectant radios solares q̃ partes rariores permittentes leuiter radios penetrare. ¶Scdā cōclusio. Eclypsis lune est priuatio luminis eius ppter interpositionē terre inter solē ꝛ lunā.patet:quia nunq̃ eclypsatur luna nisi quādo interponitꝛ terra in cuius vmbra lumen perdit receptū a sole:vnde cum terra sit corpus opacum minus a sole ꝛ obijciatꝛ illi: oportet ꝙ faciat vmbrā conoydem ex parte opposita sub eclyptica:ex quo semper mouetur sol sub eclyptica:voco enim lineam eclypticam lineam diuidentē zodiacū in duo equalia ſm longitudinē:modo luna nō defertur semp sub eclyptica:sicut sol:sed vt plurimū declinat a via solis:nunc ad partē zodiaci meridionalē: nunc ad partē septētrionalē:sic ꝙ ecentricus lune intersecat eclypticā in duobus punctis:ꝛ punctus septētrionalis eius a quo incipit luna moueri versus partē septētrionalē zodiaci vocatur caput draconis: punctus autēꝫ oppositus a quo incipit moueri versus partē zodiaci australē vocatur cauda draconis: luna ergo cuꝫ in omni plenilunio opponatꝛ soli si erit extra quālibet illarū sectionū nō patietur eclypsim: si aūt erit in aliqua illarū sectionū eclypsabitur:quia erit in vmbra terre:ꝛ ſm ꝙ magis vel minus erit in vmbra terre:tāto magis vel minꝰ eclypsabitꝛ. ¶Tertia cōclusio. Eclypsis solis nō est per priuationē luminis:sed per solā interpositionē lune inter solē ꝛ nos. Prima pars ptꝫ:quia sol a se habet lumē:ꝛ a nullo recipit.secūda pars est euidēs eo ꝙ quādoq̃ luna dyametraliter ponitꝛ inter solē ꝛ nos:cū ratione sue opacitatis vel densitatis radij solares nō possint penetrare nō percipimꝰ solē ꝛ hoc est ipm eclypsari. ¶Quarta cōclusio. Nullū astrū aliud a luna potest eclypsare solem aut eclypsari ab illo. Prima pars ptꝫ de astris supra solem:de venere autēꝫ ꝛ mercurio ostēditur ex multa ppinquitate ad solē:ꝛ ex tenuitate per interpositionē terre ac pspicitate ipsorum ratione cuius radij totū penetrāt:ꝛ sic qualibet in parte illorꝫ planetarū imbibitur lumen solis:qđ nō ɔtingit in luna. secūda pars ptꝫ per Campanū in sua theorica di.ꝙ vmbra terre transit vsq̃ ad orbem mercurij exclusiue et dato ꝙ transiret vlterius adhuc nō eclypsaretꝛ mercurius nec venus:quia nunq̃ tantū a sole recedūt ꝙ dyametraliter interponatur luna.

Scdā conclusio. Tertia conclusio. Quarta conclusio.

Contra predicta arguitꝛ:ꝛ primo ꝙ astra alia a sole nō recipiāt lumē ab ipso:quia luna dum est in prima quadra videtur ſm partē non illuminatā a sole:ꝛ tēpore eclypsis videtꝛ ſm se totaꝫ: igitur habet aliquod lumen preter lumē solis. Item videtꝛ ꝙ alia astra a luna non recipiant hmōi lumen. Primo:quia tunc per accessum ꝛ recessum solis deberent apparere circularis figure sicut luna. Secunda quia planeta inferior nō videtꝛ posse influere in planetam superiorē ratione maioris perfectionis. Tertio:quia mars dicitꝛ rubei coloris ꝛ saturnꝰ plumbei: quia nō cōtingeret nisi haberet lumen propriū. ¶Secundo arguitꝛ ꝙ luna potest eclypsari per interpositionē terre:quia ipsa est maior terra.probatꝛ:nam luna multis stellis fixis est maior:et terra qualibet stella fixa est minor:igitꝛ luna est maior terra.maior ptꝫ ad experientiā.minor est Alfarabij dicentis ꝙ quelibet stellarū visu notabili est maior tota terra. Item si luna eclypsaretꝛ per interpositionē terre hoc necessario esset in oppositione vera:ꝛ tunc nō possent ambo esse super nostrū orizontē:consequēs est falsum:quia multotiēs tēpore eclypsis visus est sol cum luna super nostrū orizontem. ¶Tertio arguitꝛ ꝙ sol nō potest eclypsari per interpositionem lune:quia luna est multo minor sole:igitur ꝛc. antecedēs est Ptholomei dictione quīta almagesti:ꝛ cōiter omniū astrologorꝫ. ¶Quarto arguitꝛ ꝙ alia astra a sole possunt eclypsari ab eo:quia sicut sol eclypsatur a luna per interpositionem lune:ita planete supra solem et astra fixa possunt

Primū Secūdū Tertiū Quartū

possunt eclypsari a sole per interpositionem solis.

Ad primū. **Ad primum** dicitur φ non est aliqd astrū quin illud aliquod lumen ꝓprium habeat. sed non hꝫ lumē quo possit hic inferiora illustrare. debile ergo et remissum lumen habent alia astra a se. sed forte τ intensum habent a sole. et ꝑ hoc soluta est difficultas de luna τ marte τ saturno. Sed cum concluditur φ alia astra deberent apparere circularis figure aliquando sicut luna. negetur cōsequentia quia luna non potest recipere lumen solis in qualibet parte eius propter suam opacitatem: sed alia astra ratione dyaphanitatis τ transparentie imbibunt lumen solis ſm̄ qualibet partē ei⁹. Cū autē dicitur φ sol cum sit minoris perfectionis q̄ planete superiores nō videt̄ posse influere in illos. dicitur negando. quia cor est minoris perfectionis q̄ cerebrū

Ad scḋm. τ tamen influit in eo caliditatem. ¶ Ad secundū negetur φ luna sit maior terra aut aliqua stellarum fixarum visibilium. nec hoc habetur ad experientiam. vnde luna vr̄ maior stellis fixis ratione propinquitatis eius ad nos. τ distātie stellarum ab oculis. si em̄ luna poneretur in loco stellarum ipsa non videretur. ¶ Item concedo quod eclypsis fit in oppositione vera. τ φ si luna eclypsatur super nostrū orizontē sol est in alio emisperio. τ cum dicitur φ tunc videm⁹ so-

Ad tertiū lem hoc negetur. sed videmus lumen eius causatum per reflexionem super nostrum orizontem. ¶ Ad tertium negetur consequentia. quia opacum minus positum prope oculum occultat obiectum lucidum vel coloratum maius positum. autem ꝓpe obiectum qr claudit̄ inter radios illius nō occultat eū. τ ꝓpter istā cām luna eclypsat solem. τ nō mercuri⁹ nec venus: qr luna rōne distātie a sole. cū diametraliter interponit̄ nō claudit̄ int̄ radios ei⁹ multiplicatos piramidalit̄

Ad q̄rtum sꝫ: ven⁹ τ mercuri⁹ bn̄ clauduntur in latitudine radiorum. ¶ Ad quartū cōcedo φ astra supra solē pñt eclypsari ab eo ꝑ interpositionem solis sed nō ꝑ interpositionē terre vt dicebatur in cōclusiōe quarta φ vmbra terre nō tm̄ ascēdit. quare. τc.

¶ Tractatus tertius. Capl'm primū.

Restat autem de terra dicere: vbinā iaceat vtrum ex hisce sit que quiescunt: an ex his que mouentur: τ de ipsius quoqꝫ figura. De situ quoqꝫ ipsi⁹ nō candē oēs opinionē hn̄t: sed plurimi quidē in medio iacere dicūt: qui totū celum infinitū inquiūt esse: q̄ vero qui italie ꝑtem habitant pithagorici vocantur: cōtrariū asserūt. Nā in medio quidem ignem esse aiunt: terram autem vnam esse stellarum: ferriqꝫ circa mediū: atqꝫ hoc pacto noctē ac diem efficere. Aliam autem huic cōtrariam terram cōficiunt: quam terrā diuersam vocant: nō ad ea q̄ videnť rationes causasqꝫ querentes: sꝫ ad quasdam suas rōnes opinionesqꝫ ea queuidentur trahentes atqꝫ ornare conātes. Compluribus etiā aliis: non ex his q̄ apparēt: sed ex rationib⁹ potius sumētibus fidē locū reddere terre mediū nō oportere videri pōt. Prestabilissimū enim corpus locū occupare prestabilissimum oportere putāt: atqꝫ ignem quidem prestabiliorem terra: finem aūt mediis ipsis prestabilissimum esse. Quare ex his ratiocinātes nō ipsam in medio sphere iacere: sꝫ poti⁹ ignē putant. Preterea pithagorici q̄dē, qꝛ maxie cōseruari oportet id qḋ est maxie ꝓcipuū vniuersi: mediū vero est tale: ideo esse ignē qui locū hunc occupat custodiam iouis appellant. Quasi mediū simpliciter diceretur: τ mediū magnitudinis τ rei mediū esset atqꝫ nature. Enīuero vt in animalibus non idē est aīalis atqꝫ corporis medium: sic est magis τ circa ipsum totū celū existimandū igit̄ ꝓpter hanc causam nō oportet ipsos circa vniuersum turbari: neqꝫ custodiā ad centrū adducere: sꝫ illḋ querere mediū ipsum quale quid est τ vbi est aptū esse. Illud enim medium principiū est ac ꝑciosū. Mediū vero loci simile ē magis extremo q̄ pricipio. Mediū enim terminatur. Terminus aūt est ipse finis: preciosius aūt est id qḋ cōtinet: τ finis: q̄ id qḋ finitur. Hoc enim materies illud substātia cōstitutionis est. De loco igit̄ terre hāc habēt q̄dā opinionē: similiter τ de quiete motuve. Nō em̄ eodē mō oēs existimant: sꝫ qui in medio ipsā nō esse putant: circa mediū moueri dicūt atqꝫ nō solū hanc: sed etiā aduersā terrā vti prius ē dictū. Quibusdā etiā τ plura talia corpora circa medium ferri posse videt̄: nobis īmanifesta ob terre obiectionem. Quocirca τ lune defectiōes plures q̄ solis fieri dicūt. Vnū quodqꝫ em̄ eorū que ferūtur obiicere sese lune inquiunt: nō solū terrā. Nā cū terra cētrū non sit sed per ipsius totum hemisperiū distet: nihil ꝓhibere putāt ea accidere que videntur: similiter non habitantib⁹ nobis in centro: sicut si in medio etiā esset terra: nihil em̄ neqꝫ nūc ostendit dimidiam diametrum distantib⁹ nobis: quidā aūt in cētro ipsam iacentē voluit τ circa ipsum polum ꝑ vniuersum extensū moueri dicūt vti Thimeo est scriptū. Simili modo de figura quoqꝫ ipsius contendit̄. Quibusdā em̄ rotunda esse videtur: quibusdā vero lata. vt tympanū qui hoc indiciū faciunt Cum occidit em̄ atqꝫ oritur sol ꝑ

rectam lineam:sed non per curuam celari vt quippe cum oporteret:si esset rotũda terara diuisione fieri curuã:nõ aiaduertẽtes distantiã solis ad terrã:⁊ circũferẽtie magnitudinẽ quomõ in hisce circulis ꝙ pui emin⁹ videntͬ linea recta apparet. Propter igitͬ hãc apparẽtiã non oportet ipsos terre molez credere rotũdã non esse. Addũt insuper atqꝫ inquiũt figurã hãc necessario ipsam propter quietẽ habere. Etenim modi qui de motione ꝗteve sunt dicti complures sunt. Oẽs igitͬ de hoc dubitasse necessariũ est:forsitã enĩ mẽtis est vacãtis ratione non admirari. Cur nam pua quedam pars terre si eleuata dimitratͬ fertur quescere non solet:maioꝛqꝫ semper celerius fertͬ. Uniuersa autẽ terra:si ꝗspiã ipsaz sublimẽ eleuatã dimittat ferri nõ potest nũc vero tm̃ põdus ꝗescit. At vero si quispiã etiã ptes ipsius cũ ferunt anteꝙ cadãt auferat terrã:deorsum ferne ferentur si nihil obstiterit. Quare dubitare quidem oĩbus phiam euenit:operã autẽ eos non dedisse vt solutiones nõ magis absurde ꝙ dubitatio videantͬ:mirũ cuipiã sane videbitͬ. Quidam enim ob hoc infinitã inferã terre ptem inquiũt esse in infinitũ ipsam radicatam esse dicentes:vt zenophanes colophonius dixit ne molestias habeãt causas queritãtes. Quocirca ⁊ Empedocles sic increpauit. ꝗ rotunda est profunditas terre copiosusqꝫ etherque p multa iã ora linguasqꝫ dicta frustra sũt effusa hoĩm eorum:qui per parum ipsi⁹ vniuersi viderunt. Quidaz super aquã iacere dicũt Hanc enim sniam vetustissimam accepimus:quam thalẽ milesiũ dixisse ferũt:terrã inquam põ ꝗescere perinde atqꝫ lignũ aut ꝗppiã tale natat:et nihil hoꝝ sup aerẽ manere est aptũ:sed super aquam. Quasi non eadem sit de terra ratio atqꝫ aqua:que terraz vehit. Neqꝫ enim aqua sublimis manere est apta sed sup aliqͦ semp est. Preterea vt aer leuioꝛ est aqͣ sic ⁊ aqͣ leuioꝛ est terra. Quare quodaz modo aiũt qꝺ ẽ leui⁹ inferius eo quod grauius est natura iacere putant. Preterea si tota ẽapra super aquaz manere paret et quamqꝫ ptem ipsius identidem aptam esse nunc autem hoc fieri non videtur sed quenis pars in fundũ ⁊ celerius maioꝛ fertur. At enim vsqꝫ ad quendã terminũ querere videntur sed non quousqꝫ dubitationis inquisitio fieri potest. Est enim nobis hec omnibus cõsuetudo non ad rem ipsam questionẽ facere sed ad eum qui ꝯria dicit. Etenim in seipso eousqꝫ querit vltra quod ipse contra seipsum dicere nequit. Quapropter bene quesiturum aptum idoneũqꝫ esse ad inferendas generi accõmodatas iſiciationes oportet: est autem ralis qui vniuersas differẽtias est cõremplatus Anaximenes autem ⁊ Anaxagoꝛas ⁊ Democritus latitudinẽ causam manẽdi ipsam inquiũt esse:non enim diuidere sed operire aerem dicit inferũ quod ꝗdem latitudinẽ habẽtia coꝛpoꝛa facere videntur. Hec enim ⁊ a ventis cũ difficultate moueri possunt propter adhesionẽ. Hoc idẽ igitͬ latitudie terrã inquit ad aerem facere:hũc aũt non habẽte locũ ad quẽ migrabit sufficientẽ simul infra quiescere perinde atqꝫ aqua in hisce vasis quas surripiũt aquã posse vero aerẽ pondus magnũ ũ cõprehẽdatur inferre compluribꝰ signis ostendunt. primum igitur si non lata figura sit terre propter hoc nõ quiescet. Quietis tamen nõ latitudo sola est causa ex hisce que dicũt:sed magnitudo magis propter enim angustiã aere transitũ nõ habente manet ob multitudinẽ. Aer autẽ est copiosus ex coꝛquia a magnitudine comprehendit magna terre:quare hoc ipsum est:⁊ si rotũda ꝗdem est terra:tãta aũt moles:sentẽria eũ illoꝝ manebit. Omno aũt eos ꝗ dicũt ita de motu:nõ de ptibꝰ est otẽtio:sꝫ de aliqͦ toto ac vniuerso. A principio eñi est determinatũ vtrũ sit ꝗspiã motꝰ natura coꝛpibꝰ cõpetẽs an null⁹ sit ⁊ vtrũ naturalis ꝗdẽ nullus sit pꝛius violẽtꝰ aũt sit. Atqꝫ cũ de hꝛs ipsis pꝛius sint desinita que pro facultate pñti potuimus: his vti veris vtamur nunc opoꝛtet. Nam si nullꝰ natura motꝰ cõpetit:neqꝫ violẽtus vllus erit pꝛofecto:si vo neuter est:nihil oĩno monebitͬ:pꝛius enim est desinitũ necessario hec euenire. Et insuper neqꝫ quicꝙ quiescere potest:nam vt ⁊ motus na

ture alius competit: alius est violẽtus: sic ⁊ q̃es. At si motus q̃spiã est ẜm naturã: nõ violẽta latio solũ: nec quies erit. Quare si terra nũc vi quiescit: violẽta quoq; latione ob cõuersionẽ ad mediũ ipsum accessit. Omnes eñ hãc causam dicũt ex hisce que in humidis feruntur: ⁊ circa aeres accidunt. In his eñ maiora semper grauiora atq; ad ipsum conuersionis medium pergunt. Iccirco ⁊ terram omnes qui celum ortũ asserũt esse: ad ipsum accessisse mediũ aiunt. Quia vero manet causam querũt: ⁊ dicũt partim hoc modo: latitudinem inquam ac magnitudinem causam ipsius esse partim vt Empedocles censet celũ conuersione sua celeriore q̃ est terre motio lationẽ ipsius prohibere: vt fit in aqua q̃ in ciatis est. Hec eñ cũ ciatus orbe fertur: ⁊ si sepe ciatus adeo vertitur supra fonda infra labra fiant: nõ fertur tũ deorsum: apta deorsum ferri ꝓpter candẽ causam sane. At si neq; conuersio neq; latitudo ꝓhibeat quo horsũ vnde quesso aere cedente ac abeunte feretur. At medium eñ vilata est: vicq; etiã ipso manet. lationem vero ipsius esse quendam ẜm naturaz necesse est. Hec igitur est nea qua sursum itur: an ea qua itur deorsum: an alia quedã: aliquaz eñ esse necesse est. Quod si non magis est ea qua supera loca petunt: q̃ ea qua itur deorsum: aer vero superior lationem eã non prohibet qua pergit sursum: neq; is sane qui est sub terra eãdẽ prohibere qua itur deorsum põt. Easdẽ eñ causas eisdem eorũdẽ esse necesse est. Preterea illud etiã ad Empedoclẽ q̃spiaz dixerit. Quãdo eñ elemẽta discordie expertia erãt: quenã cã terre q̃etis erat. Non eñ tũc cõuersionẽ cãm esse dicet. Absurdũ est etiã nõ intelligere prius quidẽ terre partes ob conuersionem ad mediũ esse latas. Nũc aũt quã ob cãm vniuersa q̃ pondus habent ad ipsam ferunt. Non eñ cõuersio nobis propinqua est. Preterea quã ob cãm ignis etiã sursũ fert. Non eñ ob cõuersionẽ. Qđ si hic apt⁹ est aliquẽ ad locũ ferri: patet putãdum esse terrã etiã identidẽ aptã esse definitũ quendã petere locũ. At vero neq; cõuersione graue leueq; est definituz: sed corum que prius erant grauia leuiaq;. Alia in ipsum medium veniunt. Alia super cetera collocãtur ob motum. erat g° ⁊ añq̃ ɔuersio fieret aliđ graue ⁊ aliđ leue. Que quidẽ quoniam erãt distincta: et quomodo: aut quohorsum apta erant ferri. Nam si infinitum est: superus locus inferusq; esse non potest graue autem atq; leue hisce sunt definita. Plurimi igitur circa causas hasce versantur. Sunt autem qui manere ipsam ob similitudinem dicunt: vt ex veteribus Anaximander dicebat. Id enim inquiunt quod est in medio collocatum: ⁊ eque ad extrema se habet non ad supera magis q̃ ad infera: aut versus latera ferri oportere: ⁊ simul ad contraria moueri non posse: quare necessario illud manere dicunt. Hoc autem eleganter quidem: non vere tamen est dictum. Hac enim sententia omne quod in medio ponetur: maneat in ipso necesse est. Quare ignis quiescet. Id eñ quod dictum est: proprium terre nõ est. At vero neq; necessarium est: non enim solum in medio manere videtur: sed medium etiã ferri quo enim queuis: ipsius pars fertur: eo totã etiã ferri necesse est: quo vero fert ẜm naturã: ibi ẜm naturaz etiã manet. Non ergo similiter q: se habet ad extrema ideo manet hoc est enim vniuersis cõe. Ferri aũt ad mediũ ꝓpriũ ipsi⁹ est terre. Absurdũ est etiã hoc q̇dẽ q̃rere: cur nã terra manet in medio: illđ aũt nõ q̃rere: cur ignis ĩ extremo q̃escit. Nã ⁊ si illi loc⁹ extrem⁹ natura cõpetit ptʒ ⁊ terre locũ aliquẽ natura cõpetere necessariũ esse. Qđ si hic loc⁹ natura terre nõ cõpetit: sʒ ob silitudinis necessitatẽ ĩ ipso manet: vt ea suia asserit q̃ de capillo affert: cũ vehemẽter q̇dẽ. Similiter aũt intẽdit vtraq; ex parte dicit eñ illũ non ruptum fore: ⁊ item ea que desitiente vehementer: esuriente que dicunt cum eq; ab his que eduntur distat q̇escat enim necesse est. Querendum est ipsis de ignis vltimis in locis quiete.

Mirabile autem est ⁊ de quiete quidẽ ipsorum querere: de latiõe vero nõ querere. Quam ob causam alterum sursum alterum deorsum ad ipsum mediuʒ si nihil impediat fertur. At vero neq;

verum est quod dicitur: per accidēs tamen hoc verum est: necessarium esse id omne in medio manere: cui non magis huc competit: q̄ illuc moueri: sed ppter hanc sententiam non manebit: sed mouebitur: non tamen totum: sed diuulsū. Eadem enim et ad ignem accomodabitur ratio: si eniz positus in medio fuerit maneat perinde atq; terra necesse ē. Similiter enim ad extremum quoduis pūctorum sese habebit: attamen a medio ipso mouebitur: quemadmodum et ferri nisi quippiam prohibeat ad extremum ipsum vdeiē: verum non totus ad vnuz punctū feretur. Hoc enim solum ex ratione que de similitudine fit euenire necesse est: sed pars ad extremi partē eiusdem nimiruz rationis: veluti q̄rta pars ad quartam continentis ipsius partem: nullum enim corpus est pūctum. Ut autem ex magno minorem in locum mutari potest: si condensetur: sic et in magnuz ex mīore si rarefiat. Quare et terra hoc a medio moueretur modo: per ipsius similitudinis rationem. Si non natura hoc hic competeret terre. Que igitur de figura: de loco: de quiete: de motu ipsius existimantur: tot fere esse videntur.

Caput. xx.

Prima. IAm de parte elementari mundi congruum est loqui ex quo tanta dicta sunt de regione celesti q̄ portio: pars dicitur vniuersi et primo de terra que vt pūctus respectu celi in medio mūdi ponitur situari. Ubi notandum primo q̄ corporum grauium duplicia dicuntur eē media seu centra scz magnitudinis et grauitatis: quia in corporibus difformiter grauibus non est idem centrum magnitudinis et grauitatis: sed in corporib⁹ difformiter grauibus non est idem centrum magnitudinis et grauitatis: sed in corporibus vniformiter grauibus bene est idem centrum magnitudinis et grauitatis. vnde centrum magnitudinis corporis est illud qd̄ est in medio linee diuidentis illud corp⁹ per duo equa. Centrum aūt grauitatis alicuius corporis est illud quod est in medio linee diuidentis illud corp⁹ in partes equaliter graues. Scdo notandū q̄ terram esse sicut punctuz respectu firmamenti intelligitur tripliciter. Primo mō q̄ sit simpliciter sicut punctus mathematicus nullā habēs q̄ntitatē: et sic impossibile est terram esse sicut punctū respectu firmamenti propter magnitudinez et extensionez eius. scdo modo q̄ nō facit diuersitatem in perceptione stellarum fixarum et aliarum

Scda. partium celi et oculo existente super terram vel in cētro amota alia medietate: et isto modo concedendum est terrā esse sicut pūctū respectu firmamenti: quia si aliquis existat in superficie terre ita videbit medietatem celi sicut si esset in medio centri. tertio modo q̄ si terra esset in firmamento nō videret. dato q̄ esset lucida sicut stella: et q: punctus per se est imperceptibilis. ideo ēt isto mō terra posset vocari punctus respectu firmamenti. 1a cclo. His visis sit hec prima conclusio. Impossibile est terrā esse in medio mundi quo ad centrū magnitudinis eius pbatur. nā si terra esset in medio mundi quo ad centrum magnitudinis eius tunc vna medietas est versus nostrū hemisperiū. et alia versus aliud: sed hoc est impossibile pbatur: q: dato isto terra esset omnino cooperta aquis et sic deficerent spēs animalium perfectoz qd̄ est impossibile. 2a cōcl. Secunda conclusio. Possibile est q̄ terra sit in medio mūdi quo ad cētrum grauitatis eius patet. quia possibile est q̄ versus nostrum hemisperiū supra medium mundi sit para tāte grauitatis sicut in alio hemisperio. 3a cōcl. Tertia conclusio. Licet terra sit sicut punctus respectu firmamenti: non tamen respectu orbis lune: et hoc sumēdo esse sicut punctuz. tertio modo patet quia sicut terra posita in firmamento non videretur quantūcūq; lucida tamē posita in orbe lunari et lucida vt luna ita bene videret sicut luna ex quo ē maior luna. 4a cōcl. Quarta conclusio. Totale elemētum terre est in medio mūdi naturaliter situatum probatur. nam elementū terre est naturaliter situatum in medio mundi si mediū magnitudinis vel grauitatis eius est medium mundi vel prope mediū mundi: sed mediū grauitatis terre est medium mundi vel penes medium mundi: igitur etc. Unde non est necessarium q̄ medium punctale grauitatis terre sit mediuz mundi: sed sufficit q̄ sit prope medium mundi: et q̄ aliquando sit mediū mundi sicut ad hoc q̄ aliquis sit virtuosus non oportet q̄ attingat medium punctale virtutis: sz sufficit q̄ sit ppe illud. Ex predictis sequitur q̄ primo aggregatum ex terra et aqua est naturaliter in medio mundi situatum patet eo q̄ medium grauitatis illius aggregati necessario est medium mundi. igitur etc. Secundo sequitur q̄ pars terre arida et aquis discooperta est propinquior orbi lune q̄ pars submersa aquis quia aliter aqua non plus flueret ad vnam partem q̄ ad aliam. Tertio sequitur q̄ aqua in altero emisperio est distantior a celo q̄ si medium magnitudinis terre esset medium mundi patet: quia pars terre alterius emisperij plus distaret a medio mundi quam modo. Quarto sequitur q̄ terra discooperta aquis quecūq; sit illa aliq̄ parte maris est altior: patet q: aliter illa cooperiretur mari cum ipsum necessario fluat ad partem decliuiorem.

Primū. **Contra** predicta arguit et primo q̄ terra non sit in medio mundi: q: dato opposita sequit q̄ terra sit nobilissimū elementoz: pbat q: in homine nobilius mēbrū scilz cor ponitur in medio vt influat ceteris membris et ad hoc videtur auctoritas philosophi. ij. ethi. dicē. q̄ in medio consistit virtus. Scdm. Secundo arguitur q̄ medium magnitudinis terre sit medium mundi. nam si terra esset totaliter cooperta aquis ipsa esset naturaliter situata: et medium magnitudinis eius esset medium mundi: sed nunc est ita naturaliter situata sicut nunc esset: igitur mediū magnitudinis est medium mundi. Tertiu. Tertio arguitur q̄ medium grauitatis terre non sit medium mundi: q: cum vna para terre sit discooperta aquis et aqua naturaliter tendat ad centrum: videtur qd̄ aqua et terra discooperta aliam tantum pellant deorsum vsq; quo medium ipsius aggregati sit mediū mundi. Quartu. Quarto arguitur q̄ totalis terra non sit naturaliter situata: q: nulla medietas terre est naturaliter: igitur nec tota terra. ꝯña ptz et probat antecedēs. nā terra tūc dicit naturaliter situata qn̄ mediū grauitatis ei⁹ est mediū mundi vel prope mediū: sed impossibile est q̄ alicui⁹ medietatis terre centrū grauitatis eius eēt mediū mūdi vel ppe mediū mūdi: igit⁹ ipossibile est aliq̄ quā illarū medietatū esse naturaliter situatā.

Ad ꝑmū. **Ad primum** di ꝙ cor nō est nobilt⁹ membrum aīalis: ſ3 cerebrum qđ ponitur in ſuperiori parte aīmalis ſicut celum in ſuperiori parte mundi ⁊ dato ꝙ nobili⁹ membrum eēt cor nō ſeqtur ꝙ ſi nobilior pars ponit̄ in medio animalis ꝙ etiā nobilior pars ponit̄ in medio mundi. qꝛ in aīali iō ponit̄ nobilior pars in medio vt influat in ceteris mēbris: in mundo autem hoc non oportet: qꝛ pars circūferētialis. ſ. celum ſufficiens eſt influere in omnibus mixtis ⁊ elemētis. Et cum adducitur auctoritas phī ad hoc di. ꝙ in medio conſiſtit virtus. Reſpondetur ꝙ non eſt ad propoſitum quia locutus eſt de medio morali: quod eſt inter duo vicia oppoſita: hic autem loquitur de medio naturali quod eſt inter polum articum ⁊ antarticum. ¶ Ad ſcđm negetur cōſequētia: vn̄ ꝗlitercūqꝫ terra ſituetur in medio mundi: dummō mediū eius grauitatis ſit mediū mundi vel ꝓpe medium mūdi ipſa eſt naturaliter ſituata verum eſt ꝙ ipſa eſſet naturali⁹ ſituata ſi medium magnitudinis ⁊ grauitatis eius eſſet mediū mūdi ꝗ̄ ſi medium grauitatis ſolū: ⁊ qn̄ mediū grauitatis ei⁹ eſt pūctualiter mediū mundi: eſt magis naturaliter ſituata ꝗ̄ qn̄ eſt ſolū ꝓpe mediū mūdi: vn̄ ꝓpter actionem ſolis ⁊ aliarum influentiarū ſuper terrā diſcoopertā aqs̄ q̄ ad rarefactionē: ⁊ ꝯdēſationē ꝯtinue dubitādū eſt an mediū grauitatis terre ſit mediū mundi: ſed nūqꝫ dubitādū eſt ipm eſſe ꝓpe mediū mundi.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dicit̄ ꝙ pars diſcooperta aqs nō pellit aliā partē ſurſū nec appetit vt mediū grauitatis ei⁹ ſit mediū mūdi: ſ3 ꝙ mediū toti⁹ grauitatis elemēti terre: deīde nō poſſet pellere rōne reſiſtētie maioris.

Ad quartū ¶ Ad quartū ꝯcedo ꝙ quelibet medietas terre ē naturaliter ſituata. Et ad improbationē cōcedo ꝙ totū elemētū terre tūc eſt naturaliter ſituatū qn̄ mediū grauitatis ei⁹ eſt mediū mūdi vel ꝓpe mediū mūdi: ſed hoc nō reqrit̄ de ptibus terre ꝙ ſe habeāt eodē modo: ſufficit enim ꝙ mediū totius ſit mediū mūdi quo ad centrū magnitudinis vel grauitatis: ⁊ nō mediū alicuius medietatis. ⁊c.

Caput.xxi.

Primū. **Restat oſtēdere** que et quot partes terre ſignis celeſtib⁹ ſuppoſite et circulis eorumdē habitabiles dicātur. ¶ Ubi primo notādū ꝙ l octaua ſpera eſt qđā circulus nō mathematicus ſed naturalis qui eſt vna pars circularis eiuſdē orbis: cuius latitudo eſt .xij. graduū: ⁊ longitudo .ccclx. q̄ qđē longitudo diuidit̄ in .xij. ptes equales: quarū quelibet illarū eſt .xxx. graduum in lōgitudine: ⁊ quelibet illarū vocat̄ ſignum. ſ. aries: taurus: gemini: cancer: leo: virgo: libra: ſcorpio: ſagittarius: capricornus: aquarius: ⁊ piſcis et ſumitur hic noīa a ſimilitudie ⁊ ꝓprietate. Et qđlibet iſtoꝝ ſignoꝝ diuiditur in tres partes eq̄les quarum prima: prima facies dicitur: et ſecunda: ſecunda facies: ⁊ tertia: tertia facies quarū quelibꝫ ē .x. graduū hec eciā ſigna diuiduntur in quatuor triplicitates iuxta q̄tuor complexiōes elementorum. Primam triplicitatem faciūt aries leo: ⁊ ſagittarius q̄ dnr̄ eſſe cōplexionis calide ⁊ ſicce. ſcđam faciunt taurus: virgo: ⁊ capricorn⁹: q̄ ſunt frigide ⁊ ſicce cōplexionis: tertiā faciunt gemini. libra ⁊ aquarius q̄ ſunt calide ⁊ humide cōplexionis. Quartam faciunt cācer: ſcorpio: ⁊ piſcis: que dnr̄ frigide et humide ꝯplexionis. ¶ Itē hec ſigna dicūtur domus planetarū nā ſol habet ſolū vnā domū. ſ. leonē: ⁊ luna ſolum vnam. ſ. cancrū q̄libet aūt planetarum habet duas domos. vn̄ aries ⁊ ſcorpio ſunt dom⁹ martis. Taurus ⁊ libra ſunt domus veneris Gemini ⁊ virgo ſunt dom⁹ mercurij: Capricorn⁹ ⁊ aquarius ſunt domus ſaturni: ſed ſagittarius ⁊ aquarius ſunt domus iouis. Et preter virtutē ⁊ fortitudinē quā hn̄t planete cū ſuis domib⁹ aſſignant̄ exaltationes: in quibus planete adhuc ſunt fortiores: vn̄ ſol habet exaltationē in ariete: ⁊ luna in cancro: ⁊ ſaturn⁹ in libra. ⁊ iupiter in aquario. mars in capricorno. ven⁹ in piſcibus. et mercurius in virgine. hec tn̄ magis pertinent ad aſtrologiam iudicialē.

Polus

Borealis

Zodiacus

Auſtralis

Polus

prima zona

4a | 3ca
3a | zona
5a | 3ca

ſcđa zona

Secundū. ¶ Secundo notandū ꝙ terra diuiditur in quinqꝫ zonas ſeu partes quarū ꝓma eſt ſuppoſita polo artico. ſcđa polo antartico. tertia eq̄noctiali. q̄rta inter circulū articū ⁊ tropicū eſtiualē. q̄nta inter circulū antarticū ⁊ tropicum hyemalē. Ubi notādū ꝙ circul⁹ articus eſt circulus ꝓpe polū articū. ⁊ circulus antarticus prope polū antarticū. Circulus eq̄noctialis eſt circulus celi diuidens equaliter diem a nocte. ⁊ dr̄ equator diei trāſiens ꝑ arietem ⁊ libram ⁊ in quolibet iſtoꝝ ſignorum ſol facit equalitatē dierum ⁊ noctium Tropic⁹ eſtiualis eſt circulus celi in quo ſol facit longiſſimos dies ⁊ breuiſſimas noctes. et dicitur tropicus cancri. Tropicus autem hyemalis eſt circulus in quo ſol facit longiſſimas noctes ⁊ breuiſſimos dies: et dicitur tropic⁹ capricorni.

circulus articus
tropicus eſtiualis
circulus equinoctialis
tropicus hyemalis
circulus antartitus

Prima conclusio. ¶ His ꝓmiſſis ſit hec prima cōcluſio. Tā pars terre ſuppoſita polo artico ꝗ̄ pars ſuppoſita polo antartico eſt inhabitabilis. probatur. nam quelibet illarum duarū partium eſt maxime remota a ſole. igitur in illis partib⁹ eſt maxia frigiditas q̄ nō cōuenit habitationi viuentiū. deinde in illis ꝑtibus ē maxima gn̄atio ⁊ ꝯtinuo aquarū ꝓpter nimiā frigiditatem q̄ hꝫ aerē cōdenſare ⁊ in aquam cōuertere.

Secūda cōcluſio. ¶ Scđa cōcluſio. Pars terre inter circulū antarticū ⁊ tropicū hyemalē ē inhabitabilis. qꝛ ſol in eſtate eſt multū ꝓpinquius huic parti terre cū ſit in oppoſito augis vel ꝓpe ſui ecentrici. et in hyeme eſt multū remotus. cū ſit in auge vel ꝓpe. ergo quātū eſt ex parte ſolis eſtas in hac pte. eſt calidiſſima. hyems vero frigidiſſima. Deinde iſta pars neceſſario eſt coopta aquis cū ſit oppoſita terra habitabili.

Tertia cōcluſio. ¶ Tertia concluſio. Pars terre inter circulum articū ⁊ ſolſticiū eſtiuale ſeu tropicū cancri ē habitabilis. patet ad experientiam cū iſta ſit illa pars i qua nos habitamus In eſtate eīm augentur calores ⁊ in hyeme remittuntur. ⁊ ita videtur ſufficiens temperies. vnde iſta pars eſt inter circulū inhabitabilē ꝓpter nimiam frigiditatē ⁊ circulū aliū ſm̄ aliquos inhabitabilem ꝓpter nimiā caliditatē. ergo iſta pars eſt habitabilis.

Quarta cōcluſio. ¶ Quarta concluſio. Terra ſuppoſita equinoctiali debet eſſe habitabilis ⁊ tēperata. pꝫ. qꝛ licet habitantes in illa habeant in eſtate ſolem ſupra zenith capitis eorum directū tamen ſol pro tunc ponitur in auge ſui ecentrici. ⁊ ideo propter magnā remotionem ſolis ab eis non multū calefacit nec habent hyemē multū frigidam. qꝛ tunc ſol eſt in oppoſito augis ſui ecentrici. ¶ Intelligendū ꝙ zenith capitis eſt punctus vel pars celi de directo oppoſita ca

piti. nec est idē zenith capitis ⁊ orizon seu hemisperium: q̄ꝛ orizon est pars celi visa seu linea diuidēs partem celi visam a non visa: ⁊ sic sunt multi orizontes sicut ⁊ multa zenith capitis: sed non conuertunt quia pluribus potest esse idez orizon: sed non idem zenith capitis. Hemisperium aūt est medietas celi seu linea diuidēs vnam medietatē celi ab altera medietate.

vnũ **Contra** quartā conclusionē arguit quadrupliciter. Primo sic aliquis locus est inhabitabilis propter nimium frigus: igitur pariformiter aliquis est inhabitabilis propter nimium calorē sed non videtur alius locus q̄ ille qui est sub equinoctiali: igitur terra equinoctialis est inhabitabilis. ¶ Scdō si aliqui habitarent ibi verisimile est q̄ aliquādo ad nos venissent ⁊ ecōtra: qđ tamē nūq̄ est repertū. Tertio ꝟsus tropicum cancri inueniuntur homines nigri propter nimiā caliditatē existentē ibidē ergo vltra tropicum cancri est tanta caliditas q̄ ibi non est habitatio hominum. Quarto sol est bis in anno in equinoctiali. igitur terra supposita equinoctiali est inhabitabilis. patet consequentia propter nimiam caliditatem solis actam in parte illa ambabus vicibꝰ in eodem anno.

primũ. **Ad primū** negetur ↄsequētia: q̄ꝛ frigiditas est mortificatiua ⁊ caliditas est viuificatiua ideo natura meliꝰ patit excessum caloris q̄ frigoris. ¶ Ad secundum dicitur q̄ nos non possumus ire ad illos: nec econtra. propter obstacula interposita: primo propter montes maximos qui habent virtutem attractiuam carnis sicut magnes attrahit ferrum. scdō ꝑpter multitudinem serpentū et aquarum dulcium defectū. ¶ Ad tertium negetˀ ↄsequētia: imo vltra tropicū cācri est minor caliditas q̄ sub tropico: eo q̄ vltra tropicū cancri sol non ascēdit sed descēdit. ¶ Ad quartū negetur ↄn̄a. vn̄ concedo q̄ sub tropico est maior calor q̄ sub equinoctiali: quia licet sol bis currat in anno zenith capitis habitantiū sub equinoctiali: et solum semel habitantium sub cācro tamen quia minus moratˀ super zenith capitis habitātiū sub equinoctiali: ⁊ diutius super zenith capitis habitātiū sub tropico cancri ideo maiorē facit calorem sub tropico cancri q̄ sub eq̄noctiali: ergo si terra est habitabilis sub tropico cācri a fortiori sub equinoctiali: quare ⁊c.

Caput. xxij.

Terra fm cōmētatorem est simplr grauis: ⁊ ignis simplr leuis cetera autē intermedia dicitur esse grauia ⁊ leuia in respectu. ¶ Ubi notādum pⁱmo q̄ aliquid dicitur esse graue simpliciter multis modis. Primo: q̄ꝛ illud habet grauitatē summā: et sic sola terra pura est simpliciter grauis: quia solū illa habet grauitatē summam. secūdo quia illud est graue qđ non habet aliquem gradū leuitatis admixtū ⁊ isto modo nō solū terra est grauis simpliciter: sed etiā aqua pura. Alia autem grauia quecūq̄ sint illa siue sint elemēta siue mixta nō sunt simpliciter grauia: vt lapis vel plūbū terra vel aqua nō pura. tertio: quia illud est notū natum descēdere per elementū ignis: aeris ⁊ aque: ⁊ sic terra tam pura q̄ nō pura est grauis simplr. Etiam lapis ⁊ plūbū sunt grauia simpliciter: sed aqua quecūq̄ sit illa nō est isto modo grauis simpliciter: q̄ꝛ in ꝓprio elemēto nō descēdit ⁊ per eandē rationē lignū ⁊ oleum nō sunt grauia simpliciter isto modo: quia nō descendūt per elementū aque. Graue aūt in respectu etiā tripliciter sumitˀ. primo pro illo quod habet grauitatē nō summā. secūdo pro illo qđ habet grauitatē cum mixtione leuitatis. tertio pro illo qđ nō est aptum descēdere per elemēta ignis: aeris ⁊ aque. Primo ⁊ secūdo modo oīs terra vel aqua nō pura est grauis in respectu: sed tertio modo non est aliqua terra: nec mixtū habēs grauitatē terre q̄ sit graue in respectu: aqua aūt ⁊ mixta habētia grauitatē aque dicuntˀ esse grauia in respectu tertio modo. ¶ Secundo notandum q̄ simpliciter leue sumitˀ tripliciter. Primo pro illo quod habet leuitatē summā: vt ignis. secundo pro illo quod nō habet aliquē gradū grauitatis admixtū cum leuitate: vt aer. tertio pro illo quod est aptum natū ascēdere per tria elemēta aque terre et aeris: ⁊ isto modo solus ignis est leuis simplr: nō aūt aer: q̄ꝛ in ꝓprio elemēto nō trahit sursuz nec deorsuz. Proportionabilr dicatˀ q̄ tripliciter sumitˀ leue in respectu pro illo qđ habet leuitatē nō summā: ⁊ sic aer purus est leuis in respectu. secūdo pro illo qđ habet leuitatē ⁊ mixtā cū grauitate: ⁊ sic aer nō purus est leuis in respectu. tertio pro illo qđ est aptum ascēdere sed non per tria elemēta aque: terre: ⁊ aeris: ⁊ sic tam aer purus q̄ nō purus dicitˀ leuis in respectu. ¶ Ex q̄bus manifeste seqtur q̄ ꝓprie loquēdo ⁊ stricte sola terra est simplr grauis: ⁊ solˀ ignis simplr leuis: aqua aūt grauis in respectu: ⁊ aer leuis in respectu. ¶ His visis sit hec pⁱma cōclusio. Numerꝰ elemētoꝝ non potest ꝓbari per numerū qualitatū motiuarū. probatur: quatuor elementa sunt diuersarū specierū: sed quatuor qualitates motiue nō sunt diuersaꝝ specierum: igitˀ. antecedēs ꝓbatˀ: nam grauitas terre ⁊ grauitas aque sunt eiusdē speciei specialissime: ⁊ etiā leuitas aeris ⁊ leuitas ignis: igitˀ. assumptū arguitˀ sic: dato q̄ terra esset ꝑforata vsq̄ ad mediū mūdi: certū est q̄ aqua per suā grauitatē naturaliter moueretur ad medium mundi sicut moueretˀ terra: ergo ille due grauitates sunt eiusdē speciei specialissime. ptz ↄn̄a: quia per hoc ꝓbatur mixta habere grauitate terre vel aque. ¶ Cōsimiliter arguitˀ de leuitate aeris: q̄ si aer moueretˀ ad cōcauū lune si nō esset impedimētū: sicut aqua ad mediū mūdi. ¶ Secūda cōclusio. Grauitas ⁊ leuitas nō possunt esse forme substātiales elementoꝝ. ptz: quia elemēta leuia specifice distinguuntur: ⁊ etiam elementa grauia: et tū leuitates eoꝝ sunt eiusdē speciei ac etiā grauitates inuicē sunt eiusdē speciei. Deinde forme substātiales elemētoꝝ nō sunt intēsibiles nec remissibiles per Arist. in p̄dicamētis sed grauitates ⁊ leuitates intenduntˀ ⁊ remittuntur. ergo ⁊c. ¶ Tertia cōclusio. Omne corpus graue aut leue vbicūq̄ ponatˀ est eque graue vel leue. ꝓbatur: omne calidū vel frigidū vbicūq̄ ponatˀ est eque calidum vel frigidū: supposito q̄ nō remittatˀ caliditas nec frigiditas: ergo per idē oīe graue aut leue vbicunq̄ ponatˀ est eque graue aut leue: ptz ↄn̄a: quia sicut caliditas ⁊ frigiditas sunt qualitates intensibiles ⁊ remissibiles: ita grauitas ⁊ leuitas. antecedens patet: eo q̄ ignis est que calidus in aere sicut in igne si nō remittatˀ: ⁊ terra ita frigida in aqua sicut in terra si nō remittatˀ. ¶ Quarta cōclusio. Si aliquod corpus est altero grauiꝰ aut leuiꝰ in aliquo elemēto: idē est eodē grauiꝰ vel leuiꝰ in quolibet alio: patet ex quo quodlibet illoꝝ cōtinue manet eque graue: sicut enim plumbū est lapide grauiꝰ in aere: ita ⁊ in aqua. vnde sicut calidius vel frigidiꝰ in vno elemento est calidiꝰ vel frigidius in quolibet alio: dato q̄ nō remittatur caliditas nec frigiditas: ita ↄsimiliter in ꝓposito. Harum cōclusionū secūdā posui cōtra Cōmētatorē asserentē oppositā: alˀs aūt contra cōmunē modū loquēdi: quod etiam alˀs tenui: sed hoc ideo ad presens vt appareat modus variandi.

primũ **Contra** predicta arguitˀ. Et primo cōtra primam ↄclusionē: quia videtˀ phs. iiij. celi probare numerū elementoꝝ ex qualitatibꝰ motiuis. Item tunc motus aque ⁊ motus terre deorsum non essent diuersarū specierū ex quo grauitates sunt eiusdē speciei: sed ↄsequēs est falsuz: quia vna portio terre descēdit per elementū aque vsq̄ ad elementum terre: ⁊ nō sic descēdit vna portio aque: imo quiescit in elemēto aque: qđ nō posset esse si ille grauitates et illi motus essent eiusdē speciei: eo q̄ omnia eiusdem speciei tēdūt ad eundē locum. Deinde grauitas terre cōsurgit ex cōplexione frigiditatis ⁊ siccitatis: ⁊ grauitas aque ex complexione frigiditatis ⁊ humiditatis: sed iste complexiones distinguuntˀ specie: ergo

Margin notes (left): scdm. — tertiũ. — quartũ. — scdm. — Ad tertiũ — Ad quartũ
Margin notes (right): Pria ↄclo. — Secūda cōclusio. — Tertia cōclusio. — Quarta cōclusio.

Scdm. t grauitates specie distinguntur. ¶ Secūdo arguit q grauitas t leuitas sunt forme substātiales elemētorū. nā cū vapor ascendit vel exalatio leuitas est primū principiū t p se illius motus. sed principium primum t per se motus localis est forma substantialis igitur leuitas est forma substantialis. Itē motus localis precedit motuz alterationis. igitur qualitates motiue localiter p̄cedunt oēs qualitates alterationis. ergo grauitas t leuitas precedūt calidītatē t frigiditatē humiditatē t siccitatē. sed nō possent p̄cedere qualitates primas nisi essent forme substantiales

Tertium. elemētoꝝ igit̄ rc. ¶ Tertio arguit̄. q aliqd est grau⁹ in vno elemēto q̄ȝ in alio: qr lignū descēdit in aere et nō in aqua. Silr aer ascēdit in aqua. t nō in aere. qd nō esset verū nisi lignū esset grau⁹ in aere q̄ȝ i aqua. t aer leuior in aqua q̄ȝ in aere. Ex hoc pōt pbari aliquid in vno elemēto esse grau⁹ t i alio nō. qr magnū lignū velocius descendit p aerē q̄ȝ paruū plūbū. t tamē in aqua plūbū descēdit t nō lignū. ¶ Quarto arguitur q terra non sit grau⁹ simplr nec aqua in respectu quia data vna parua portione terre pure illa tardius descendit q̄ȝ magnū plumbū. ergo plūbū est grauius illa. t per cōsequēs illa nō est simpliciter grauis. Similiter si terra esset pforata eque bene descenderet aqua ad mediū mundi sicut terra. igitur aqua est simpliciter grauis sicut terra: t nō solū i respectu.

Ad primū. **Ad primum** dicitur q Aristo. nunq̄ȝ voluit pbare numerū elemētorū per numerū qualitatū motiuarū: sed bene p qualitates motiuas sumptas simpliciter t in respectu itēdebat pbare numerū quaternarium elemētorum: sic arguēdo. Terre competit grauitas simplr t aque in respectu: ergo aqua t terra distinguunt̄ specie. Silr igni cōpetit leuitas simpliciter t aeri in respectu: ergo aer t ignis distinguūtur specie. Ex his tn̄ nō sequitur q grauitas simplr t grauitas in respectu: aut leuitas simpliciter t leuitas in respectu distinguunt̄ specie: sicut non sequitur. Si alicui cōpetit caliditas in summo t alteri solū in remisso: illa differūt specie: ergo caliditas summa et caliditas remissa differunt specie. Item concedo q motus terre t aque sunt eiusdem speciei sicut motus ligni t lapidis quorum vnū manet in aqua t alterū descēdit. Et si querit̄. Quare vna grauitas facit descēdere p aquā t nō alia. Dicit̄ q hoc pōt esse rōne leuitatis ad mixte vel forme substātialis determinātis ad quietē vel ad motū. Deinde negetur cōsequentia pro confirmatione: qr ignis t sol sunt diuersarū specierū: t tn̄ pducunt caliditates eiusdez speciei. ita stat duas complexiones esse diuersarum specierū t producere grauitates vel leuitates

Ad scdm. eiusdem speciei. ¶ Ad secundū dicit̄: q illius motus primū principiū est forma substantialis t nō leuitas dato q vapor sit mixtū imperfectū: si aūt sit substantialiter aq̄ ille mot⁹ est ab extrinseco: iō non sequit̄: leuitas est primū principiū illius motus igitur est forma substātialis eius: nec semper forma substātialis ē pmū pncipiū mot⁹ nisi sit ab itrīseco. Itē concedo q qualitates motiue p̄cedūt alteratiuas elementorū: sz ille motiue non sunt grauitas nec leuitas: sed quedā

Ad tertiū. qualitates celestes mouētes instrumētaliter celū circulariter. ¶ Ad tertiū dicit̄: q licet lignū sit grauius certo plumbo extēsiue: non tn̄ intensiue: ideo in aqua non descēdit lignū pter magnā admixtionē leuitatis: aer aūt est eque leuis in aere sicut in aqua: sed q ascēdat in aquā t nō in aere: hoc est: qr elementū non

Ad quartū trahit sursum nec deorsum in ppria spera: cū sit in loco naturali. ¶ Ad quartū dr̄ q illud solū pbat aliqd plūbū esse grau⁹ extēsiue certa terra: sz hoc nō pbat grauitate simplr: sz bene si foret grau⁹ intensiue ita q haberet maiorē latitudinez grauitatis. Deinde lz aqua moueret ad medium mūdi sicut terra: nō tn̄ est simplr grauis sicut terra: qr etiā plūbū vel lapis moueret ad mediū mūdi si esset foramē: t tn̄ nec plūbum nec lapis est simpliciter tāte grauitatis: sicut terra ura; quare rc.

¶ Caput. ij.

Os autez primo dicamus vtrū habeat motum an maneat. Nā vti diximus q̄dam ipsam vnā stellaꝝ inquiūt esse quidā in medio positā volui moueriq̄ȝ circa polū dicunt. Esse aūt hoc impossibile patet in principio sumpto. Si fertur siue in medio sit: siue extra mediū necessariū est ipaz hoc motu vi ferri. Nō enim ipsius terre: etenim vnaqueq̄ȝ partium hanc lationē haberet. Nunc ad medium vniuerse recta feruntur. Quocirca cum violenta sit preterq̄ȝ naturam: impossibile est perpetuam ipsam esse. Ordo autē mūdi perpetuus est. Preterea cuncta que conuersione feruntur: post reliqui videntur: pluribusq̄ȝ lationibus vna preter primam spheram moueri: ergo t terram: siue circa mediuz: siue in medio sit collocata duabus lationibus moueri necesse est. Quod si sit: mutationes fieri fixarum stellaruz regressionesq̄ȝ necesse est: hoc autem fieri non videtur: sz eedem eisdem in locis ipsius semp oriūtur atq̄ȝ occidūt stelle. Preterea latio partium ipsius totius scd̄m naturā ad ipsum est mediū vniuersi: ob hoc enim t in ipso centro nunc iacet. Dubitauerit aūt quispiam cum idē sit medium vtrorūq̄ȝ ad vtrum: ea que pondus habent partesq̄ȝ terre scd̄m naturam feruntur. Utrū qr ē mediū vniuersi: an qr ē terre. Ad medium igitur vniuersi ferant̄ necesse est. Etenim leuia atq̄ȝ ignis ad cōtrarium ponderibus terre pergētia locum: ad vltimum eius loci qui continet medium ipsum feruntur. Accidit autez idem terre medium esse: ac vniuersi: feruntur enim pondera: t ad medium terre: sed per accidens: ea ratione qua terra medium suum habet in ipso medio vniuersi. Ferri autem grauia: t ad ipsum medium terre hoc indicium est. Pondere enim que ad hanc ferant̄: nō eque distantia: sed ad similes angulos feruntur: quare ad vnum medium vniuersi terreq̄ȝ feruntur. Patet igitur necessario terram in medio esse: atq̄ȝ immobilem esse: et ob eas quas diximus causas. Et quia pondera que sursum iaciuntur in idem rursus per rubricam

ferunt̃:⁊ si in infinitũ vis illa proijciat.
Neqꝫ igit̃ terrã moueri:neqꝫ extra me-
dium collocatã esse per hec dilucidum
fuit. Insuper causa quietis ex his que
dicta sunt ptz. Nã si apta est ad mediũ
vndiqꝫ natura ferri:sicut videt̃:⁊ ignis
ad extremũ e medio simili mõ. Fieri nõ
põt:vt vlla pars ipsius e medio feratur
vi nõ illata. Una est enĩ vni⁹ latio ⁊ sim
plicis simplex:sed nõ cõtrarie. At ea q̄ e
medio pergit̃:ɔtraria est ei q̄ ad mediũ
itur. Si igit̃ fieri nõ põt vt vlla pars ip
sius e medio ferat̃:ptz magis fieri non
posse:vt ex eodẽ tota ferat̃. Quo enim
pars apta est moueri:eodẽ ⁊ totũ aptũ
est ferri. Quare si impossibile est ipsaz
moueri:nisi a superiorib⁹ virib⁹ in ipso
medio ipsaz manere necesse est. Testes
sunt hisce ⁊ ea q̄ a Mathematicis cir-
ca Astrologiã dicunt̃ eueniunt enĩ ea q̄
apparẽt:cũ figure mutant̃: quib⁹ ordo
stellaꝝ est definit⁹:ꝑpterea qd̃ ĩ medio
terra est collocata. De loco igit̃ ⁊ quie-
te motuve terre q̃ño sese habẽt:tot a no
bis sint dicta.

Caput tertium.

Figurã autẽ rotundã ipsaz ha
bere necesse est. Unaqꝫqꝫ eniz
partium põdus ad ipsuz me-
dium hz et minor si a maiori
pellatur egredi nõ põt:sed ꝑmittit̃ po-
tius:ac alia alij cedit donec ad medium
ipsum ꝑueniat. Intelligere aũt opz id
qd̃ dr̃ peride fieri:atqꝫ si terra fieret: eo
mõ quo naturalisũ etiã quidã ipsam in-
quiunt ortã esse. Ueꝝ illi ꝗdẽ violẽtiã
latiõis ad infera terre cãm esse dicunt.
Prestat aũt veritatez ponere:atqꝫ hoc
ideo accidere dicere qꝛ naturã hz id qd̃
põdus hz ad ipsum mediũ ferri:cũ igit̃
potẽtia congeries esset:ea que segrega
bant̃ vndiqꝫ sil̃r ad ipz mediũ ferebant̃.
Siue igitur similiter ab extremis par
tes diuise ad mediũ sunt cõgregate: si-
ue alio modo sese habẽtes idẽ faciẽt sa
ne. Patet igitur id qd̃ vndiqꝫ ab extre
mis similiter ad mediũ fertur: sil̃r neces
sario omni ex parte fieri mole. Si eniz
omni ex parte eque fiat additio eq̄ ex-
tremum a medio distare necesse est. Hec
autẽ figura rotunda est. Nihil autẽ ad
rationẽ refert:⁊ si partes ipsi⁹ nõ vndi-
qꝫ sil̃r ad mediũ ipsum concurrãt. Ma-
ior enĩ semper minorẽ que ante se est im
pellat necesse est vtrisqꝫ momentum ad
mediũ vsqꝫ habentibus:⁊ grauiore mi-
nus pondus ad hoc impellente. Id enĩ
quod quispiam dubitauerit:eandẽ ha-
bet solutionem. Si enĩ multiplex pon-
dus additũ alteri hemisperio fuerit ter
re medium occupãtis:atqꝫ rotundã ha-
bentis figurã:nõ idẽ ipsius totius:ter-
reqꝫ medium erit. Quare aut nõ mane
bit in medio:aut si manebit quiescet:et
non habẽs mediũ quo ⁊ tũc moueri est
apta. Quod igitur dubitat̃:id est. Ui-
dere autẽ nõ est difficile: si parũ cõside-
rauimus ac distinxerim⁹:quomodo cẽ-
semus quãtamuis magnitudinem pon
dus habẽtẽ ad ipsum mediũ ferri. Pa
tet enĩ nõ quousqꝫ extremũ tangat ipm
centrũ:sed maior pars vincat oportet:
quousqꝫ suo medio ipsum medium cõ-
prehendat. hucusqꝫ enim habet momẽ-
tum. Nihil igitur interest hoc de gleba
⁊ quauis parte:ac de tota terra dicat̃.
Non enĩ ob paruitatẽ:aut magnitudi-
nẽ id qd̃ accidit dictum est:sed de omni
eo qd̃ ad mediũ habet momẽtũ. Qua-
re siue tota siue per partes aliquo ex lo
co ferebat̃ terra:eo vsqꝫ ferri ipsam ne-
cesse est:donec vtiqꝫ vndecũqꝫ similiter
sumat mediuz:adequatis minoribus a
maioribus propulsione inclinationis.
Siue igit̃ acta est:hoc necessariũ factã
esse modo. Quare manifestũ quia spe-
rica generatio ipsi⁹. Siue ingenita sem
per:siue manens eodẽ modo habet quo
si oriret̃ primũ orta fuisset. Et hac igit̃
ratione figurã ipsius rotũdã esse neces-
se est:⁊ quia oĩa grauia similes ad an-
gulos:sed nõ distantia eque feruntur.
Hoc autem aptum est ad id quod natu
ra rotundum est. Aut igit̃ est rotunda:
aut natura rotunda. Unũquodqꝫ autẽ
tale dicere oportet:quale esse natura so
let:et quod est:sed non id quod violen-
tia ⁊ preter naturaz est. Preterea ⁊ per
ea que sensu videntur. Lune namqꝫ de-
fectiones non diuisiones tales habe-
rent. Etenim nunc quidem in hisce fi-
guris que per mensem efficiuntur: di-
uisiones suscipit omnes. Recta enim
fit et vtraqꝫ ex parte curua et concaua.

In defectionibus vero semp curuā habet lineā: que distinguit. Quare cū obiectu terre deficiat: terre sane circūferētia figure causa est. Preterea per ea q̄ videntur de stellis: patet nō solū rotundam esse: sed etiā mole magnā non esse. Si parua enim migratio meridiē versus: ac v₂sam fiat: alius manifeste fit hisce q̄ terminat orbis: vt stelle que sunt super caput mutationē habeāt magnā: ₇ non eedē videantur meridiem versus migrātes: atq₃ v₂sam. Nōnulle namq₃ stellarū in egypto vident᷑: ac circa cip₂ū i locis ānt v̄sus v₂sas nō vident᷑. Et stellarū ee que semp in locis versus v₂sam vident᷑: illis in locis occidunt. Quare ꝑspicuū est ex hisce terrā non solū rotūdam esse: sed etiā magne molis esse rotunde. Non em̄ sic cito mutationē faceret: migratione adeo breui facta. Quapropter ij qui locum eū qui circa colūnas herculeas est: ꝯiunctū esse ei loco q̄ est circa indicā regionē existimant: atq₃ hoc mō vnū mare esse asserūt: nō vident᷑ incredibilia valde existimare. Dicunt autem hoc ex barris etiam coniectātes genus ipso₂ū circa extrema vtraq₃ loca esse: ꝓpterea ꝙ ipā extrema ita sunt obcōiunctionē affecta. Mathematico₂ū etiā qui magnitudinē o₂bis terre metiri conant᷑: quadringētis terrā cingi stadio₂um milibus dicūt. Ex quibus si cōiectura sumat᷑: molē ipsi⁹ terre ñ solū rotūdam esse: sed etiā ad ceterarum stellarum magnitudinem magnam non esse necesse est. ¶ Capitulum. xxiij.

Aristoteles secūdo celi regulariter ponit quod omnis motus naturalis grauium ₇ leuium est velocio₂ in fine q̄₃ in principio ₇ per oppositū eorūdem motus violentus est velocio₂ in principio q̄₃ in fine, nō faciēdo mētionē de motu locali celi. nec de motu alteratiōis vel ad quātitatē: q₂ in illis dicta phi veritatē non haberent. ¶ Ideo ad declarationē illo₂ est p₂imo notandū ꝙ ꝓiectum post exitum eius a manu ꝓiicientis mouetur a quadā leuitate accidentali, sibi impressa a ꝓiiciente. ₇ q₂ virtus violēter imp₂imit᷑ p₂oiectio continue remittit᷑. ₇ ſm q̄ remittit᷑ virtus illa ita remittit᷑ motus. ₇ hoc est q₂ motus violentus est velocio₂ in principio ₇ tardio₂ in fine. non em̄ mouet᷑ ab aere: ne fiat vacuū. quia cōtinue aer tangit p₂oiectū. Etiam mola fabri mouet᷑ circualiter post recessum mouentis ₇ nō ab aere: q₂ est semper in eodē loco. ergo a virtute impressa. Et ſcḋm hoc scitur cā quare velocius p₂oiicitur lapis q̄₃ pluma: et velocius lācea longa q̄₃ breuis etiā fo₂tius percutit. q₂ lapis plus recipit de illa virtute q̄₃ pluma: ₇ diutius p₂eseruat, ₇ lācea longio₂ ꝓportionabilis manui plus de virtute impressa recipit et melius retinet q̄₃ lancea breuio₂. ¶ Secundo notandum ꝙ in motu naturali grauium ₇ leuium acquiritur quedā grauitas accidētalis per diuisionem medij ₇ cōtinue maio₂ ₇ maio₂ ideo continue est maio₂ p₂opo₂tio potentie ad resistentiā ₇ cōsequēter velocio₂ motus. ob quā cām motus ille naturalis debet esse velocio₂ in fine q̄₃ in medio: ₇ in medio q̄₃ in p₂incipio. nō enim potest dici ꝙ iste motus fiat velocio₂ propter maiorē raritatem aeris causatam a graui per calefactionem. q₂ in hyeme percipimus graue ita fo₂titer percutere sicut in estate. ₇ tamē aer est densio₂ in hyeme q̄₃ in estate. Quis em̄ possit acquiri talis impetus qui est qualitas accidētalis mo₂tuus patet. Primo de mola que velociē mouetur post separationē a voluēte. nō em̄ mouetur ab illo q₂ stat ipsum esse mo₂tuū. nec ab aere impellente. quia cōtinue est in eodē loco. ergo a virtute impetus acquisita. ij. de currente qui nō pōt quādo vult se retinere. ₇ hoc est signū acquisiti impetus. ¶ His p₂emissis sit hec p₂ima cōclusio. In p₂oiectione grauiū ₇ leuiū occurrūt tres motus vnus naturalis: ₇ duo violenti. patet. nam dum p₂oiicitur lapis ille violenter mouetur. q₂ in p₂incipio extrinseco p₂eter inclinationē passi et aer ꝓcedēs etiā violēter mouet᷑ ₇ diuidit᷑: q₂ cōtra inclinationē eius. s₃ aer sequēs lapidē naturaliter mouet᷑ ne fiat vacuū. ¶ Secūda cōclusio. Licet in medio vniformi velocitet᷑ motus naturalis grauiū ₇ leuiū: nō tamē in medio difformi. Prima pars patet. q₂ cōtinue manet eadē resistētia ₇ potētia augetur. Secūda est etiā euidens. quia si graue aut leue mouet᷑ per latitudinē vniformiter difformē incipiēdo a gradib⁹ remissio₂ibus resistētie medij. tūc eque velociter p₂ecise moueret᷑ p totū. quia quāto augeretur impetus tanto resistentia medij reperiretur maio₂. immo mediū posset esse difformiter difforme in quo graue aut leue tardius moueret᷑ circa finē q̄₃ in ꝑncipio. p₂imā partē cōclusionis intellexit philosophus. ₇c. ¶ Tertia conclusio. Locus naturalis grauiū ₇ leuiū non est causa effectiua motus ipso₂ū: sed solū formalis: finalis vel p₂eseruatiua. Prima pars patet: q̄m mouēs et motū debēt esse simul. vij. physico₂ū. sed locus ₇ graue aut leue locabile in eo quādo mouetur nō sunt simul: ergo. Secunda pars patet de loco naturali q̄ est influentia celestis: q̄m ipsa influentia ꝑseruat locatū ac actuat ipsum extrinsece: ₇ per illā existentē in tali circūferētia vel situ mouetur graue vel leue. ¶ Quarta cōclusio. Motus naturalis grauiū ₇ leuiū est effectiue ab intrinseco formaliter: a generante virtualiter. Prima pars patet. ex quo dū graue mouet᷑ deo₂sum mouet᷑ a sua forma substātiali. Similiter q̄n leue mouet᷑ sursum mouet᷑ a sua forma substātiali. Secunda pars declarat᷑ ex intētione phi. viij. phy. ₇ iiij. celi. vbi dicit motū ille esse a generāte: vñ sicut elemēta dicunt᷑ esse virtualiter i mixto. s. qualitates p₂ime: ita generans dicit᷑ virtualiter mouere graue aut leue: quia virtus producta ab ipso generāte est in graui. vel leui motiua eiusdē scilꝫ grauitas vel leuitas.

Contra p₂edicta arguit᷑. ₇ p₂imo. Quod motus lapidis sursum sit naturalis. q₂ est a ꝑncipio intrinseco. s. ab illa virtute impressa: vt dictum est. ¶ Secundo arguit᷑ ꝙ in medio vniformi non velocitat᷑ cōtinue motus naturalis. ₇ pono ꝙ. a. componat᷑ ex duobus gradibus leuitatis ignis: et ex duobus leuitatis aeris: ex duobus grauitatis aque ₇ duobus grauitatis terre: ₇ si medium ignis ₇ aeris per quos debet descendere resistentia: vt vnū p totū. et sequitur ꝙ. a. in toto elemento ignis velocius mouebat᷑ q̄₃ in elemēto aeris: quia ibi. vj. gradus trahēt deo₂sum: ₇ erit solū resistētia vt vnū q₂ gradus ignis est in p₂op₂ia spera nō trahens sursum nec deo₂sum: dūmodo medium sit vniforme: in elemento autē aeris trahunt deo₂sum quatuo₂ gradus solūmodo. scilicet duo aque ₇ duo terre. et tres resistēt. s. duo ignis ₇ vnus gradus resistentie medij. ¶ Tertio arguitur

ꝙ locus nõ sit causa formalis alicuius grauis vel leuis qꝛ locus ƺ phm̃.iiij.phy. non est materia nec forma

tertiũ. locati: ƺ superficies diuisa ab eo. ¶ Quarto arguit ꝙ aliquis est motus grauiũ vel leuiũ naturalis q̃ nõ est ab extrinseco nec a gñante. ptƺ de motu aque sursum: ne fiat vacuũ. non em̃ est ab aliquo intrinseco: qꝛ nõ a materia. vt ptƺ: nec a forma: qꝛ ipsa tendit deorsum. Item a nõ generante: qꝛ supposito ꝙ sit corruptũ generans per annum ante.

primũ. **Ad primum** negetur ꝙ mot⁹ lapidis sursum fit a pncipio intrinseco. Et ad probationẽ nego illã cõsequẽtiã: ille mot⁹ est a virtute existente in lapide: ergo est a principio intrinseco: qꝛ hic per pricipiũ itrisecũ itelligo ꝙ sibi nãliter determinat cõpositũ naturale: modo lapis nõ determinat sibi nec inclinaẽ ad leuitatẽ nec idẽtalẽ nec ali-

scḋm. qua pars eius. ¶ Ad scḋƺ dr̃ ꝙ impossibile est naturaliter tale mixtũ esse: ideo argumentũ nõ ꝓcedit ꝛ dato ꝙ tale esset diceret ꝙ illud velocius ꝛ veloci⁹ moueretur. Et cũ dicitur quod in aere tardius moueret q̃ in igne hoc negeẽ: quia licet habeat pauciores gradus essentiales trahentes deorsum ꝛ plures resistẽtes tamen hƺ plures gradus accidentales ratiõe ipetus acquisiti: ex quibus omnibus continue fit maior velocitas motus intelligendũ tamẽ ꝙ cum dico motũ naturalẽ esse velociorẽ in fine q̃ in principio dƺ intelli-

tertiũ. gi versus finem ꝛ circa principiũ: qꝛ tam in fine q̃ in principio quiescit. ¶ Ad tertiũ respõdetur ꝙ Aristo. iiij.phy. locutus est de loco qui est superficies: sed hic loqɯr de loco q̃ est q̃litas ꝛ virt⁹ ꝯseruatiua locati eo modo quo loquit phũs.iiij.celi locus est causa mot⁹

quartũ sui locati. ¶ Ad quartum dicit ꝙ aqua ascendens ne fiat vacuũ mouetur a forma appetibili grauis in descensu autem mouetur appetitu speciei vt alias dicebam. Sed verum est ꝙ absolute nõ mouet a generante: sed mouetur virtualiter a generante. i. habuit virtutem a generante. s. appetitum essendi cum corpore: qua virtute sic mouetur,

¶ Caput primum.

De primo igitur celo ac partibus et de stellis que in ipso feruntur: ex quibus constant ꝛ qualia sunt natura: ꝛ insuper ingenita ac incorruptibilia esse: prius iam pertractauimus. Cum autem eorum que natura dicuntur esse: alia sint substãtie: alia harƺ opera: affectusve atqꝫ substantias quidẽ dico: simplicia corpora: ignẽ: terram: ꝛ que eiusdem sunt seriei et iteƺ ea que ex his constant: veluti totũ celũ ipsiusqꝫ partes ꝛ animalia plantasve ꝛ horum partes. Affectus autem operave: motiones horuƺ cuiusqꝫ. Ceterorumqꝫ quorum hec elementa vi sita sunt cause ꝛ alterationes iteƺ mutuasve migrationes: patet plurimam de natura scientiã de corporibus esse. Omnes enim substãtie naturales aut corpora sunt aut cũ corporibus ac magnitudinibus fiunt. Hoc autem patet ꝛ ex diffinitione: que emerscre que sunt natura: ꝛ ex singulorum etiam contemplatione. De primo igitur elementorum ꝛ quale quid est natura: et incorruptibile ac ingenerabile esse satis iam diximus. Restat autem dicere de duobus. Quod si de hisce dicam⁹: fiet et de gñatiõe simul corruptione ve consideratio. Generatio enim aut omnino non est: aut in hisce dumtaxat est elementis: atqꝫ in hisce que ex his cõstant. Hoc autem ipsum primum est cõtemplandum: vtrum sit an non sit. Hi igitur qui prius de veritate philosophati sunt: itam in hisce sermonibus quos nunc nos dicimus: quã inter sese discordes fuere. Quidam enim ipsorũ generationem e medio corruptionẽve tollunt. Nihil enim eorum que sunt generari aut corrumpi: sed solum ita nobis videri dicunt: vt Melissus atqꝫ Parmenides quos et si bene cetera dicunt non naturaliter tamen dicere oportet putare. Esse namqꝫ rerum aliquas ingenitas omninoqꝫ immobiles ad aliam magis atqꝫ priorem: quaƺ ad naturalem considerationeƺ spectat. Illi vero quia nihil aliud preter substãtiam sensibiliũ esse existimabant: ꝛ quasdam primi tales naturas intellexerunt si cognitio aliqua aut prudentia erit ad hec illis accommodatas sententias traduxerunt. Alij vero quasi de industria contrariam his habuerunt opinionem. Sunt enim qui nullas rerum ĩgenerabiles esse: sed omnes fieri dicunt. Generatas autem partim permanere: partim corrumpi. Est autem sententie talis maxime quidem Hesiodus: deinde ceterorum ij qui primi de natura dixerunt. Quidam autem cetera quidam omnia fieri fluereqꝫ dicũt: ac nihil prorsus stabile esse: vnum autem quod solũ permanere ex quo hec vniuersa transfigurari sunt apta: quod quidem ceteriqꝫ cõplures ꝛ heraclitus ephesius dicere velle videtur. Sunt et qui corpus omne generabile faciunt componentes ipsum ex planis ac dissoluentes in plana.

Caput secundum.

Ceteris igitur alius erit sermo: hisce vero qui hoc dicunt modo omniaque corpora ex planis constituunt: quod accidit contra scientias dicere mathematicas perfacile est videre. Erat tamen equum aut non dimouere ipsas: aut credibilioribus rationibus quam suppositiones sunt dimouere. Deinde patet eiusdem esse sententie solida quidem ex planis: ex lineis autem plana: et has ex punctis componi. Que si ita sint: non necesse est partem linee lineam esse. Sed de hisce prius in sermonibus de motu considerauimus: demonstrauimus enim indiuisibiles nullas longitudines esse. Que vero de naturalibus corporibus impossibilia accidit hisce dicere qui lineas in diuisibiles faciunt: parum per nunc etiam contemplemur. Ea namque impossibilia que in illis accidunt: et in naturalibus sane sequentur. At non omnia que in his sequuntur in illis accident: propterea quod mathematica quidem abstractione dicuntur: naturalia vero additione. Complura autem sunt que indiuisibilibus competere non possunt naturalibus autem necessario competunt. Cetum si quippiam indiuisibile esse dixerimus. In diuisibile enim diuisibile esse non potest. Affectus autem omnes diuisibiles dupliciter sunt: aut specie: aut per accidens. Specie quidem vt coloris albi et nigrum: per accidens autem: si id in quo est diuisibile sit. Quare qui sunt affectuum simplices omnes hoc modo sunt diuisibiles. Quapropter impossibile ipsum in talibus est considerandum. Si igitur impossibile est vtraque parte ponderis nihil habente: totum habere pondus: sensibilia vero corpora aut omnia aut aliqua pondus habent: et cum terra et aqua vt et ipsi etiam dixerint: si punctum nihil ponderis habet: patet neque lineas ipsas habere. Quod si non habent: neque plana etiam habent. Quare neque corpus vllum ipsum habet. At vero punctum pondus habere non posse patet: graue namque omne grauius etiam et leue leuius aliquo esse potest. Grauius autem aut leuius forsasse non necesse est graue vel leue esse. Quemadmodum et magnum quidem est maius: maius autem non omne magnum esse necesse est. Complura enim sunt: que absolute quidem sunt parua: quibus quidem autem alijs sunt maiora. Si igitur quod cum graue sit grauius est: id pondere maius esse necesse est: et ex graue diuisibile sane erit: punctum autem indiuisibile supponitur esse. Preterea si graue quidem est densum: leue autem rarum: et densum hoc a raro differt quod equali in molle plura ipsi insunt: si punctum sit graue ac leue et densum nimirum et rarum erit. At densum quidem est diuisibile: punctum autem diuidi nequit. Quod si omne graue: molle aut durum esse necesse est: impossibile aliquid ex his inferri facile potest. Est enim id molle quod in seipsum cedit: durum autem id quod non cedit. At quod cedit: diuisibile esse constat. At vero neque ex hisce que ponderis expertia sunt pondus erit. In quo enim hoc: atque in qualibus accidat: aut quonam modo definient: si haud fingere volunt. Et si omne maius pondere pondus ponderemaius est: et vnumquodque sane partibus vacantium pondus habebit. Nam si puncta quatuor pondus habent: quod vero ex pluribus constat quem hec grauius est: atque quod grauius est: graue esse necesse est: perinde vt album est quod albo albius est id sane quod maius est vno puncto grauius erit equali ablato: quare et vnum punctum pondus habebit. Preterea si plana solum: vt linee componi possunt: absurdum esse videtur: nam vt et linea ad lineam vtroque modo et per longitudinem et latitudinem componitur: sic et cum plano componi planum oportet: linea vero componi cum linea potest si supponatur non solum si apponatur. At si per latitudinem etiam componi possunt: erit quippiam corpus quod neque est elementum neque ex elementis: si ex hoc pacto planis compositis componatur. Preterea si planorum multitudine corpora sunt grauiora: vt in Timeo est definitum: patet et lineam et punctum pondus habere: subest enim inter sese rationis similitudinem: vt prius etiam diximus. Sin vero non hoc differunt modo: sed ex eo quia terra quidem est graue: ignis autem leue erit et planorum: aliud graue aliud leue: et linearum similiter et punctorum etenim terre planum grauius erit quam ignis planum. Omnino autem accidit: aut

nullā vnquā magnitudinē esse: aut tolli posse: si similiter se habet punctū qdem ad lineā: linea vero ad planū: et hoc ad corpus oīa enim si resoluant in ipsa resoluent nimirū prima. Quare fieri potest: vt sola sint puncta: corpus aūt nullum. Insup si tēpus etiā similiter sese habet tollet aliqn vel tolli pōt: seipsuz enim nunc indiuiduū est: perinde atqz linee punctū. Idem et ijs accidit: qui ex numeris celū componūt: quidā eniz ex numeris naturā cōstituūt: vt pithagoricorū nōnulli. Corpora nāqz naturalia pondus habere leuitatēqz vidētur. Unitates aūt neqz corpus facere composite: neqz pondus habere possunt.

¶ Tractatus secundus.

¶ Capitulum primum.

Esse autem necessariū corporibus simplicibus natura motū aliquē vniuersis competere: ex hisce dilucidum fiet: nam cum moueri videant: vt nimirū ipsa moueri necesse est: si propriū motū nō habēt. Idem vo est vi moueri: et preter naturā. At si pret naturā est quispiā mot⁹: et fm naturā eē necesse est pter quē ille ē: si multi sunt ij q preter naturā sunt: vnū eum esse qui est fm naturā necesse est. Unūquodqz enim fm qdem naturā simpliciter se habet: pter aūt naturā multos habet motus. Preterea ex quiete hoc idē patet. Etenim aut vi: aut fm naturā quiescāt necesse est. Ui aūt ibi manent quo et vi ferunt: et fm naturā itidem ibi manent quo et fm naturā ferunt. Cum igit aliquid in medio manere videat: si fm naturā: patet et lationē qua huc fertur fm naturā ipsi cōpetere. Sin vi qd est qd prohibet ferri. Si enim id quod prohibet ferri quiescit: eadem verba sane voluem⁹. Aut em id qd primū quiescit fm naturā quiescit: aut in infinitū abibitur: quod qdem est impossibile. Sin mouetur vt Empedocles terrā quiescere dicit cōuersione: aliquē in locū sane moueret. Cum impossibile sit in infinitum ferri. Nullū enim impossibile fit: impossibile aūt est infinitum transire. Quare stet alicubi quod fertur: et illic non vi maneat: sed fm naturam necesse est. Qd si est fm naturā quies et motus erit fm naturā ea latio qua ad hūc itur locum. Quapropter et leucippus dicat oportet atqz Democrit⁹: qui prima corpora semp in vacuo infinitove moueri dicunt: quonā motu mouent: et quis est ipsoz fm naturā motus. Nam si elemētorū aliud ab alio vi mouet: et fm naturam etiā aliquē vniuscuiusqz motum esse necesse est: preter quē est hisce qui violētus est: et id quod primū mouet nō vi: sed fm naturā mouere oportet. In infinitū enim abibit si non erit quicqz primū mouens fm naturā: sed semper ipsum prius vi subiēs motū mouebit. Hoc idem accidat necesse est: et si vt in timeo est scriptum elemēta inordinate mouebant antea qz mūdus ortus esset. Motū em aut violētū aut fm naturā esse necesse est: qd si fm naturā mouebātur: mundū esse necesse est: si quispiā velit cū diligētia cōtēplari. Primū nāqz mouēs mouere necesse est: ipsum fm naturam subiens motū. Et ea que mouētur non vi in suis quiescētia locis cum quē nunc habēt ordinē facere ea qdem que pondus habent ad mediū: ea vero que leuitatem habent a medio suopte pergētia nutu. Hunc aūt ordinē mundus habet. Preterea tm quispiā interrogauerit: fieri ne poterat: an nō poterat vt inordinate subeūtia motū talib⁹ etiā mixtionib⁹ aliqua misceant: ex quibus ea corpora cōstant que fm naturā constituūtur: ossa inquā et caro et istiusmodi cetera: quēadmodū Empedocles in cōcordia fieri dicit. Ait em cōplura capita sine collo sunt orta. Apud autē eos qui infinita in infinito ea que mouentur faciūt: si vnū est id quod mouet vno moueantur motu necesse est: quare nō sine ordine mouebunt. Sin vero ea que mouēt sunt infinita: et lationes infinitas esse necesse est: nam si finite sint ordo quidem erit. Non enim quia in idem non ferūtur: inordinatio accidit. Neqz enim nunc in idem vniuersa feruntur: sed ea tantum que eiusdē generis sunt. Preterea inordinate quippiam fieri nil aliud est qz fieri preter naturam. Ordo enim proprius sensibilium natura nimirū est. At vero et hoc

absurdum est ac impossibile:infinitum inquam inordinatū motū habere. Est enim ea natura rerū:ꝙ plures et pluri in tempore habent. Contrariū igit̄ ipsis accidit. Inordinationes quidem eē ſm naturā. Ordinem vero mundūve preter naturā:ꝛ tū nihil eoꝝ ꝗ sunt ſm naturam fit forte fortuna. Videt̄ autē Anaxagoras hoc ipsum bene accepisse Ex immobilibus em̄ incipit conficere mundum. Enituntur autem ceteri cōgregātes aliquo modo rursus mouere ac segregare. Ex distantib⁹ autē ac sub eūtibus motū generationē facere non est ꝯsonū rationi. Quapropter ꝛ Empedocles omittit eum motum qui est in cōcordia. Nō enim celum cōstituere potuisset. Ex separatis q̄dem extruens: ob concordiam autē faciens cōgregationem. Et segregatis enim elementis mūdus est cōstitutus:quare ex vno fiat ꝛ cōgregatio necesse est. Naturalē igit̄ motum vniuscuiusqꝫ corporum eē:quo non vi mouentur:neqꝫ p̄ter naturam ex hisce que diximus patuit.

Capitulum secundum.

Esse autem necessariū ponderis nōnulla corpora momētū ac leuitatis habere ex his dilucidū fiet. Dicimus necessariū esse moueri. Si vero id quod mouetur momētū natura nō hꝫ:fieri nō pōt vt aut e medio aut ad mediū moueatur sit enim A quidē pondere carens: B: vero habeat pondus:atqꝫ transeat: A quidem C D:spatium:B:vero equali in tēpore spatium C E:p maius enī spatiū id quod pondus habet feretur. Si igitur corpus qd hꝫ pondus ea rōne ꝗ diuisum est C E spatium diuidat:pōt em̄ ad partium suaꝝ aliquā sic se habere:vt C E se hꝫ ad C D:si totū p totū C E fert̄:pars eodem tēpore per C D feratur:necesse est. Quare id quod pōdere vacat:et id quod est ponderis particeps:pequale spatiū tpe eodē feretur:qd impossibile est. Eadē ꝛ in leuitate ratio fieri potest. Preterea si quippiā corpus ꝛ ponderis expers ꝛ leuitatis motuꝫ subibit vi moueat̄ necesse est. Si vero vi moueatur:īfinitū efficit motū:nam cū potētia quedā sit ea que mouet id aūt qd est minus ac leuis plus ab eadē potētia moueat̄. Sit motū A quidē pondere carens p C D E spatiū: B vero pondus equali in tpe per C D. Si igitur diuisum fuerit id quod pōdus habet:ea ratiōe quam C E:ad C D habet:fiet vt id qd auferet̄ ab eoqꝫ pō dus habet equali in tpe per C E feratur: quoniā totū per C D moueba t̄. Celeritas em̄ minoris ad celeritatē maioris ita sese habebit: vt maius corpus se hꝫ ad minus. Per equale ergo spatiuꝫ et id qd pondere vacat:ꝛ id qd est pōderis particeps tēpore codē feretur:quod quidē fieri nequit. Quare si omni quouis ꝓposito p maius spatium id mouebit qd pondere caret:per infinitū vtiqꝫ fieri pōt:ptꝫ igitur omne definitū corpus:pondus aut leuitatē habere. Cum autem natura q̄dē id fit principiū motus quod est in seipso:potētia aūt id quod est i alio: vt aliud est:atqꝫ motus alius fit ſm naturā alius violentus. Naturalis q̄dem motuꝫ celeriorē facict eo ꝙ potētia mouet vt eū quo lapis deorsuꝫ fertur. Eū autem qui est preter naturā omīno potentia ipsa. Ad vtrumqꝫ autē vtit̄ aere ipso vt instrumēto. Est enim hic aptus ꝛ leuis esse et grauis:lationem. igitur eaꝫ qua sursuꝫ itur:faciet vti leuis. Cū pulsus fuerit:principiūqꝫ sumpserit a potentia ipsa. Latiōnē autē eā qua descenditur:faciet vti grauis:potētia eū quasi viꝫ impressaꝫ tradit vtriqꝫ. Quapropter non sequēte eo quod mouit:id fertur qd preter naturā est motū. Si em̄ non tale quod corpus esset violent⁹ motus sane nō esset. Motui quoqꝫ ſm naturā cuiusqꝫ modo eodē ꝯducit suo ad mobilis terga concursu. Omne igitur corpus:leue esse aut graue:ꝛ quomodo sese habeant in hisce motus preter natu.

ram: ex hisce que diximus patet.

Tractatus tertius.

Caput primum.

Est autem manifestum ex dictis neque omnium neque nullius simpliciter generationem corporis esse. Impossibile est enim vniuersi corporis generationem esse: nisi non et vacuum esse quod separatum potest. Quo enim in loco id quod generatur erit: cum fuerit: ortum: in hoc prius vacuum esse si nullum sit corpus necesse est. Aliud enim ex alio corpus fieri potest: velut ex aere ignis: sed omnino ex nulla alia antecedente magnitudine fieri possibile est. Maxime enim ex potentia corporea. Corpus actu fieri potest. Sed si id quod est potentia corpus non est prius: aliud corpus actu separatum vacuum erit. Restat autem dicere quorum est corporum generatio: et quam ob causam est. Cum igitur in omnibus cognitio sit per prima. Prima vero eorum que insunt sint elementa. Prius quenam: et cur sunt talium corporum elementa de inde quot et qualia sunt considerandum esse videtur. Hoc autem dilucidum fuerit si supposuerimus quenam sit ipsius elementi natura. Sit igitur id corporum elementum: in quod cetera corpora diuiduntur: in quibus inest potentia aut actu. Hoc enim vero modo se habet adhuc ambigitur. Ipsum autem est in forma diuersa induuisibile. Tale quid enim omnes ipsum elementum: et in omnibus dicere volunt. Quod si id quod est dictum est elementum. talia quedam corporum esse necesse est. In carne enim ac ligno et similibus inest ignis potentia atque terra. Manifeste enim ex illis hec segregantur. In igne autem caro aut lignum non inest: neque potentia neque actu: si enim esset segregaretur. Similiter neque si vnum quod solum sit tale: in illo est: neque enim si caro aut os aut quoduis ceterorum erit inesse potentia continuo est dicendum sed an tea quisnam si generationis modus est contemplandum. Anaxagoras autem de elementis contrario modo: atque Empedocles dicit. hic enim ignem et terram ceteraque eiusdem seriei corpora elementa corporum esse: ac omnia ex hisce constare dicit Anaxagoras vero contrarium asserit: ea enim que sunt similium partium. Ligna inquam carnem et os et quecumque talium elementa esse dicit. Aerem autem et ignem horum ac ceterorum omnium seminum mixtum esse. Utrumque enim ipsorum ex vniuersis inuisibilibus similium partium congregatis esse dicit: quapropter et omnia ex his esse censet. Ignem enim et ethere rem idem appellat. Cum autem omnis naturalis corporis sit proprius motus. Motus autem partim simplices sint: partim mixti et mixtorum sint mixti: simplicium simplices. patet corpora simplicia quedam esse: sunt enim et simplices motus. Quare et elementa esse et cur elementa sunt constat.

Capitulum secundum.

Consequens autem est vtrum sint finita an infinita: et si finita sint: quem numerum subeunt considerare ac contemplari. Primum igitur infinita non esse vt quidam arbitrantur contemplandum esse videtur. Et primum eos qui vniuersa que sunt similium partium elementa faciunt: vt Anaxagoras in medium afferamus. Nemo enim eorum qui ita censent recte accipit elementum. Videmus enim et multa mixtorum corporum: vt carnem: ossa: lapidem: lignum in similes diuidi partes. Quare si compositum non est elementum: non omne quod est similium partium est elementum: sed id quod in diuersa specie diuidi nequit vt antea diximus. Preterea neque sic elementum sumentes facere infinita necesse est: omnia enim eadem et si quispiam sumpserit infinita reddent. Idem enim faciet et si duo vel tria talia solum sint: vt et Empedocles facere conatur. Cum enim ipsis et hoc pacto non omnia ex similes partes habentibus facere accidit. faciem enim non ex faciebus faciunt: nec aliud quicquam eorum que secundum naturam sunt figurata. Patet longe melius esse principia facere finita: et hec quam minima si eadem omnia demonstrari possint. quemadmodum et mathematici censent. Semper enim aut forma aut quantitate finita principia sumunt. Preterea si corpus a corpore diuersum proprijs differentijs dicitur. Corporum autem differentie sint finite. ipsis enim sensibilibus differunt: atque hec sunt finita. quod quidem demonstrari oportet: patet et elementa necessario

esse finita. At vero neqꝫ vt alij quidam dicunt:vt leucippus ac abderites. Democritus:ea que accidūt consentanea sunt rationi: primas enim magnitudines multitudine q̄dē infinitas:magnitudine autē indiuisibiles esse dicunt:ꝛ neqꝫ ex vna multa fieri neqꝫ ex multis vnum:sed harum cōplexione mutatione ve omnia generari. Et hi nāqꝫ quodā modo numeros vniuersa que sunt: atqꝫ ex numeris faciūt:ꝛ si enim nō dilucide dicunt:hoc tamen dicere volūt. Et insuper cū figuris corpora differāt figure vero sunt īfinite:infinita ꝛ ipsa simplicia corpora esse dicūt. Quenam autem est vniuscuiusqꝫ elemēti figura nihil diffinierūt:sed igni solū rotundā tribuere figurā. Aerem v̄o aquā ac cetera magnitudīe paruitateqꝫ diuisere: quia natura ipsorū est:vt omniū semen elemētoꝝ. Primū igitur idem ꝛ ipsos error comitari videtur:non finita ipsa principia sumere cum oīa eadē ipsis dicere liceret. Deinde si corpoꝝ differentie non sint infinite:patet elemēta infinita nō esse. Preterea īdiuidua corpora esse dicentes mathematicis scientijs aduersenꝰ:compluraqꝫ eorum que sub opinione omniū cadunt:ꝛ eorū que sensu videnꝰ e medio tollant necesse est:de quibus antea diximꝰ in hisce que de tēpore motuve sunt dicta. Et insuper cōtraria ipsos dicere sibijpsis necesse est. Impossibile est enim si elemēta sint indiuidua: aerem:aquā:ac terrā magnitudine paruitateqꝫ differre. Est em̄ impossibile ex sese mutuo generari:corpora nāqꝫ maxima si segregenꝰ:semꝑ deficient. At hoc pacto terrā:aquā:ꝛ aerē vicissim ex sese fieri dicunt. Preterea neqꝫ hoꝝ sentētia infinita ipsa elementa fieri videbunꝰ:si corpora q̄dem figuris differūt. figure vero oēs ex pyramidibus cōstant:rectarū q̄dem linearū ex hisce que sunt rectarū linearuꝫ:sphera autem ex partibꝰ octo. Sint em̄ aliqua principia figurarū necesse est. Quare siue sit vnū siue duo siue plura:ꝛ simplicia corpora multitudinē tātā subibūt. Preterea si cuiusqꝫ quidem corporis motꝰ est ꝓprius quidā:simplicisqꝫ corporis motus est simplex:simplices aūt motus infiniti non sunt:propterea ꝙ neqꝫ simplices lationes plures q̄ͦ due sunt:neqꝫ loca sunt īfinita:neqꝫ hoc pacto sane ipsa elemēta infinita erunt.

Caput tertium.

QUoniam autē finita esse necesse est:cōsiderare restat vtrū plura sint an vnum. Quidaꝫ enim vnū solū esse supponūt: ꝛ horum:alij aquā:alij aerem:alij ignē: alij aquā quidē subtiliꝰ:aere vero densius:quod q̄dem celos vniuersos cū sit infinitū inquiūt cōtinere. Qui igitur hoc vnum aquā aut aerem faciunt aut aqua q̄dem subtilius:aere vero dēsius. Deinde ex hoc raritate cetera densitateqꝫ generant:ij sane ignorant aliquid aliud elemēto se facere prius. Generatio enim ex elementis compositio est vt dicunt: ad elementa vero profecto dissolutio. Quare id quod est subtilium partium: natura prius esse necesse est: cum igitur omniū corpoꝝ ignem subtilissimum esse dicant: ignis natura corporum primum erit:nihil autem refert. Unum enim quippiam ceterorū ꝛ non medium ipsum primum esse necesse est. Preterea raritate ac densitate cetera generare ꝛ subtilitate atqꝫ grossitie nihil differt. Subtile enim rarū:grossum autem densum esse volunt. Subtilitate rursus atqꝫ grossitie ꝛ magnitudine ac paruitate ideꝫ est. Subtile est enim qđ paruarum: grossum quod magnarum partium est. Quod enim ad multū extenditur:id subtile est:tale autem id est quod ex paruis partibus cōstat. Quare accidit ipsos magnitudine ac paruitate substātias diuidere ceteroꝝ. Accidet autem ita definientibus vniuersa ad aliquid dicere. Atqꝫ absolute non erit aliud ignis:aliud aqua:aliud aer: sed idē est ad hoc ignis:ad aliq̄d aliud aer. Quod quidē ꝛ ijs accidit qui plura quidem elementa esse aiunt. Magnitudine autem et paruitate differre dicunt. Nam cum vnūquodqꝫ quantitate sit definitum:aliqua ratio nimirum inter ipsas magnitudines erit. Quare eorum que hanc rationem habent: aliud aerem aliud ignem aliud terram

aliud aquam esse necesse est: propterea quod in maioribus rationes minorum insunt. Qui vero ignē elementū ipsum supponūt: hoc quidē euadunt: alia vō ipsis accidere absurda necesse est. Quidam enim ipsoꝝ igni figurā adiugunt: vt ij qui pyramidē faciūt. Quorū quidam simplici⁹ dicunt: pyramidē q̇dem dicentes id esse quod maxime figurarū incidere potest: ignem autē corporum. Quidā ꝓbabili⁹: corpora quidē vniuersa ex eo composita esse qḋ est omniū maxime subtiliū partium: solidas vero figuras ex pyramidibus constare dicētes. Quare cum corporū q̇dem ignis sit subtilissimū: figurarū vero pyramis maxime paruaꝝ est partiū: atq͂ prima: primaq͂ figura p̄mi sit corporis: ignis profecto pyramis erit. Quidam de figura quidē nihil dicūt. Subtilissimaꝝ autem partium solum elementū ipsum faciunt: deinde ex hoc compositionem subeūte cetera fieri dicunt: perinde vt auri arene conflantur: vtrisq͂ autem hec difficilia accidūt: nam si primū corpus indiuiduū faciunt: ille ratiocinationes quas antea dixim⁹ ad hanc eandem materiā: vt patet redibunt. Preterea si naturaliter cōtemplari volunt: hoc dicere nequeūt: nam si om̄e corpus ad corpus quantitate comparabile est. Magnitudies aūt similitudinē subeūt rationis: ꝛ similiū partiū inter se ꝛ elementoꝝ velut vniuerse aque ad aerem vniuersum: ꝛ elementi ad elementū ꝛ in ceteris codeꝫ modo: ꝛ aer maior est aq̄: ꝛ omnino id quod subtiliorū est partiū eo ꝙ est grossioꝝ: patet ꝛ elemētū aque minus ꝙ̄ aeris esse. Si igitur magnitudo minor inest maiori: elementum sane aeris diuisibile erit: ꝛ ignis idētidem ipsius ꝛ eorum omnino que subtiliorū partium sunt. Sin diuisibile faciunt ij quideꝫ qui igni figurā tribuūt: eueniet partem ignis ignem nō esse: propterea ꝙ pyramis nō ex pyramidib⁹ constat: ꝛ item nō omne corpus elementū esse aut ex elemētis cōstare. Pars enim ignis nec ignis est nec aliud elementū vllum. Hisce vero qui magnitudine definiūt: prius quid elemēto elementū esse: atq͂ hoc in infinitū abire: si omne corpus diuisibile est: et quod paruarū magis est partium est elementū. Preterea et hic etiam accidit idem ad hoc ignē esse dicere: ad aliud aerem ꝛ aquaꝫ rursus ac terram. Cōmune autē peccatū vniuersis est: qui elementū vnum supponunt vnum naturalē solū omniūq͂ eundem facere motum: omne nāq͂ naturale corpus principiū habere motus videm⁹. Si igit̄ omnia corpora vnū quid sunt: vnus omniū mot⁹ erit: ꝛ hoc eo magis quodq͂ moueri necesse est: quo maius fit: quēadmodū ꝛ ignis quo maior fit eo sua latione celerius fertur. Accidit aūt multa deorsum celeri⁹ ferri. Quare propter hec ipsa ꝛ insuper cum definitū sit prius naturales plures esse motus: patet vnū elementū esse non posse. Cum aūt neq͂ infinita sint: neq͂ vnum sit elementum plura esse profecto atq͂ finita esse necesse est.

Tractatus quartus.

Caput primum.

Considerādū est autē primo vtrum sempiterna sint an generent̄ ꝛ corrūpātur. Quo demonstrato: ꝛ quot et q̄lia sunt patebit. Sempiterna igitur esse impossibile est. Et ignem enim ꝛ aquam ꝛ vnūquodq͂ simpliciū corporū dissolui videmus. Dissolutionē vero aut infinitā esse aut stare necesse est. Si igitur infinita est ꝛ dissolutionis tēpus infinitū erit: ꝛ tempus rursus cōpositionis. Una queq͂ enim partium in alio tempore dissoluit̄ atq͂ componit̄. Quare fiet vt extra tēpus infinitū tēpus sit aliud infinitū. Oñ quidē ꝛ compositionis tempus est infinitum: ꝛ prius hoc dissolutionis tēpus vt extra infinitū sit infinitū: qḋ quideꝫ impossibile est. Sin stabit alicubi dissolutio: an id corpus in quo dissolutio stabit īdiuiduū erit: aut diuisibile quidem erit: non tū̄ vnq̄ȝ diuidet̄ vt Empedocles velle videtur. Indiuiduū igitur nō erit propter rationes antea dictas. At neq͂ diuisibile q̇dem erit: nūq̄ȝ autē dissoluetur. Minus enim corpus facilius ꝙ̄ maius corrūpi potest. Si igitur et maius hac corruptione corrumpitur vt in minori dissoluatur: corpus minus

id pati: magis consentaneū est rationi
ignem autē duob⁹ modis corrūpi vide
mus: nā ⁊ a cōtrario corrūpit̄ cū extin-
guitur ⁊ ipse a seipso marcescēs. Hoc
autem patit̄ minor a maiore ⁊ eo cele
ri⁹ quo minor est. Quare corporū ele-
menta corruptibilia ⁊ generabilia esse
necesse est. Cū autem gn̄abilia sint: aut
ex incorporeo aut ex corporeo ipsoruz
gn̄atio erit: ⁊ si ex corpe: aut ex alio aut
ex sese vicissim ipsorum gn̄atio erit. Is
igit̄ qui ipsa dicit ex incorporeo gene-
rari vacuū facit: naz oē qd̄ fit in aliq̄ fit
⁊ id qd̄ ē gn̄atio: aut icorporeū erit aut
habebit corp⁹: ⁊ si habebit corpus: duo
corpora simul in eodē erūt id inquā qd̄
fit: ⁊ id qd̄ precedit. Sin incorporeum
erit: vacuū esse definitū necesse est: hoc
aūt impossibile esse antea demōstraui-
mus. At neq̄ ex corpe quedā elementa
fieri possunt: eueniet em̄ aliud corpus
elementis prius esse: atq̄ hoc si pon-
dus aut leuitatem habet vnū quid erit
elementorum. Si nullū habet momen-
tum: immobile ac mathematicum erit
si tale autem est in loco non erit. Quo
enim in loco quiescit: in eum et moue-
ri potest: ⁊ si vi q̇dem preter naturā: sin
v̄o non vi secundū naturā. Si igit̄ in lo
co atq̄ alicubi erit: elemētoꝝ quippiā
erit: sin v̄o non erit in loco: neq̄ quicq̄
ex ipso erit. Id em̄ qd̄ fuit ⁊ id ex quo
fit simul esse necesse est: cum autem neq̄
ex corporeo neq̄ ex alio corpore fieri
possint: ex sese mutuo fieri restat.

Caput secundum.

Rursus igit̄ considerandū
est quisnam sit mutue gene
rationis ipsoꝝ mod⁹: vtrū
vt Empedocles dicit atq̄
Democritus: an vt ij qui i
plana dissoluūt: an alius quispiā sit p̄-
ter hos motus. Empedoclē igit̄ ⁊ De-
mocritū preterit non generationem se
mutuā sed apparentē facere gn̄ationē.
Inesse em̄ queq̄ ac segregari dicūt: q̄-
si e vase fit ipsa generatio: sed nō e mate
ria l quadā: neq̄ generari ꝑmutationē.
Deinde si hoc etiā modo fit gn̄atio: nō
minus ea que eueniūt sunt absurda: ea
dē em̄ magnitudo si d̄ēsef: grauior fieri
nō videt̄. Ad hoc dicūt ij q̇ aquā inesse
in aere: ⁊ inde segregari dicūt necesse est
cū em̄ aqua ex aere est orta grauior est.
Preterea corporꝝ mixtoꝝ alterꝝ sepa-
tum nō necesse est locū semper occupa-
re maiorē. At cū orit̄ aer ex aqua maio-
rem aer occupat locū. Quod em̄ subti-
liorū ē partiuz id maiorē occupat locū:
patet aūt hoc ⁊ in ipsa migratione: eua
porāte em̄ humido spūq̄ turgēte ea va
sa que moles cōtinēt ob angustiā rūpi
videtur. Quare si vacuū omino nō est
nec extendūtur corpora: vt ij qui hec di
cūt inquiūt ee impossibile patet. Sin
vacuū est ⁊ extēsio: vacat hoc porro rō-
ne: id inquā quod separatur maiorē sp
locum necessario occupare. Generatio
nem etiaz mutuā deficere tandē necesse
ē: si finita i magnitudine infinita finita
nō insint: cuz em̄ ex terra fit aq̄: ex terra
aliquid aufert̄: si gn̄atio est segregatio:
⁊ iteruz cum e reliqua simili modo orit̄
aqua. Si igitur hoc semp erit: eueniet
in corpore finito inesse infinita: cū aūt
hoc īpossibile sit: nō sp ex sese mutuo ge
nerabunt̄. Dictū est igit̄ elemētorū mi-
gratione in sese mutuā segregationem
non esse. Restat autē ipsa mutationem
subeuntia: i sese mutua generari. Atq̄
hoc dupliciter: aut em̄ trāsfiguratōe: vt
ex eadē cera pila fit: tessera ue: aut dis-
solutione in plana: vt quidā aiunt. at si
trāsfiguratiōe generant̄: fit vt ipsa cor-
pora necessario indiuidua esse dicāt̄. si
em̄ diuisibilia sint ignis pars ignis nō
erit: neq̄ terre pars terra: ꝓpterea q̄ py
ramidis ps pyramis nō ē: neq̄ tessere
tessera. Sin dissolutiōe planoꝝ: p̄rio q̇
dē absurdū ē nō oīa ex sese mutuo ge-
nerare. Qd̄ q̇dē ipsos dicere ē necesse
atq̄ dicūt. Neq̄ em̄ cōsentaneū ē rōni
vnam partē expertē esse migratiōis: ne
q̄ ꝑ sensum videt̄: sed om̄ia in sese mu-
tari vident̄ mutuo. Accidit aūt eos de
hisce q̄ apparēt dicētes: nō cōsentaneū
hisce dicere que apparēt: hui⁹ aūt cau-
sa est: non bene ꝓma principia capere:
sed om̄ia ad opiniōes definitas quas-
dam reducere velle. Sensibiliū em̄ pri-
cipia fortasse sensibilia sint: ꝑpetuoꝝ ꝑ
petua corruptibiliū corruptibilia: ⁊ oi-
no sub eodē sint gn̄e sub q̄ subiecta col-
locātur opz. Hi vero propter hoꝝ amo

rē idē facere videtur:qḋ.ij faciūt qui po
sitiões in rationib⁹. cōseruāt:oē eñ qḋ
accidit tolerant vt habentes principia
vera.proinde quasi nō ex hesce qne eue
niūt nonnulla maximeq3 ex fine dijudi-
care oporteret.Est aūt finis effectiue q̇
dem scientie ipsu3 opus:naturalis aūt
id qḋ semꝑ ꝓprie per sensus apparet.
Accidit aūt ipsis terrā elemētū maxie
esse:solāq3 incorruptibilē:si id qḋ indis
solutibile ē īcorruptibile est elemētum.
Terra est sola in aliud corpus indisso-
lubilis est.Ad vero neq3 in hisce q̇ dis-
soluutur triāgulorū iuxta suspēsio con
sona ē rōni:fit aūt ū hoc in migratione
qua in sase mutuo migrāt:ꝓpterea qḋ
ex inequalib⁹ multitudine triangulis
cōstat.Preterea ij qui hec dicunt:nō ē
corpore faciūt generationē necesse est:
cū eñ ex plenis fuerit ortū:nō e corpo-
re erit ortū Insuper nō oīe corpus di
uisibile sit seq exactissimis sciētijs ad-
uersenť necesse est.Ille enim et ipsum
intelligibile diuisibile accipiūt.At hi
neq3 oē sensibile diuisibile esse ꝯcedūt.
ꝓpea qḋ suppositionē suā seruare vo-
lūt.Qui nāq3 figurā cuiq3 tribuūt ele
mēto ⁊ hac substātias ipsoꝝ distiguūt.
ij indiuisibilia faciāt ipsa necesse ē.py-
ramide enim aut pila aliq̄ modo diuisa
non erunt ea que restant pyramis aut
pila.Quare aut ꝑs ignis nō ignis ē:s3
erit q̇d elemēto pri⁹:ꝓpterea ꝙ oē cor-
pus elemētū est aut ex elemētis constat
aut non omne corp⁹ diuisibile est.Om
nino aūt eniti simbplicib⁹ corꝑib⁹ figu
ras retribuer metas egrediť rōnis:pri
mo quidē quia accidet nō repleri totū.
In planis autē tres figure cōplere lo-
cum videnť:triāgulus:quadratū: ⁊ sex
angeloꝝ figura:in solidis aūt due sole
pyramis atq3 tessara.Plures autē hi-
sce sumāť necesse est:quia plura faciūt
elemēta.Deinde corpora simplicia vni
uersī figurā suscipere in loco cōtinenti
videtur.ū maxime aqua ⁊ aer.Perma-
nere igť elemēti figurā impossibile est
nō enim totu3 tangeret omni ex ꝑte id
quod continet ipsum.At si in aliam
verteretur figuram non vlterius erit
aqua:ipa differebat figurā.Quare pa
tet figuras horum definitas non esse.

Sed natura hoc ipsum nobis declara-
re videtur:quod et consentaneum est
rationi.Nā vt ⁊ in ceteris informe sub
iectum ipsum esse oporter maxime eni3
hoc pacto id quod omnia suscipit for-
mari figurasq3 suscipere potest.vt in
Timeo est scriptum:sic et elementa vt
materiā ꝯpositorū eē putare op3.Qua
propter ⁊ mutari ī se metuo possunt:cū
per affectus ipsorum differentie sepa-
rantur.Insuper quoniam modo gene
rari caro ⁊ os:aut quoduis composito-
rum corporum potest.Neq3 enim ele-
mentis ipsis quia non fit ex composi-
tione continuum:neq3 ex planis com-
positionem subeuntibus:ipsa enim ele
menta compositione generatur:et non
ea que elementis constant.Quare si
quispiam exacte tales sententias con-
sidera voluerit:et non sine exacta dis-
cussione probare ac acceptare genera-
tionem:ex hisce que sunt hasce tollere
profecta videdit.At vero ⁊ ad affectus
⁊ potentia atq3 motus figure non sunt
accomodate corporibus in que maxi-
me respicientes hoc pacto figuras ip-
sas distribuere:Veluti cū ignis facile
sit mobilis ⁊ calefaciat ac vrat:q̇dā spe
rum:quidam pyramidem ipsu3 fecerūt
hec enim facillime quidem mouentur:
propterea ꝙ minima tangunt:minime
q3 stabilia sunt maxime vero calefaciūt
maximeq3 vrunt:ꝙ alterum totum an-
gulus est:alterum acutissimum angu-
lum habet angulis astem calefaciunt:
vt aiunt ac vrunt.Primū igitur vtriq3
de motu peccarūt:nā tāetsi figurarum
he facillime mobiles sunt:non tamen
ignis motu facile mobiles sunt:Mo-
tus enim ignis ad supera fit atq3 recta
he vero facile ea motione mobiles sunt
que volutio nuncupatur.Deinde si ter
ra iō tessera ē q2 stabilis ē atq3 manet:
non aūt vbiuis:s3 suo in loco manet:ex
alieno ver fertur nisi ꝓhibeať:et ignis
etia3 et cetere simili mō:patet et ignem
et elementorum quodq3 in alieno qui-
dem loco sperā aut pyramidem quide3
esse:in proprio vero cubum.Preterea
si ignis ob āgulos calefacit ac vrit:vni
uersa elementa calefaciunt sane:alud
tamen alio forūtan magis.Uniuersa

enim angulos habent: vt id quod octo
ꝛ id quod duodecim sedium est. Demo
criti vero sententia spera etiā vrit: quia
quidā angulus est. Quare maiore dif-
ferunt minoreq; gradu: hoc autem fal-
sum esse patet. Simul etiam accidet et
mathematica corpora calefacere: vrere
q; et illa namq; angulos habent: et in
ipsis indiuidua ꝛ spere: ꝛ cubi et pyra-
mides insunt: p̄sertim si sint indiuidue
magnitudines: vti dicunt: nam si illa q̄
dez vrunt: differentia est dicenda. Sed
non sic simpliciter dicendum est vti di-
cunt. Preterea si id quod vritur ignit:
ignis autem aut spera aut pyramis est:
ea que cōburuntur pyramidez fieri aut
speraz necesse est. Inducere igitur atq;
diuidere sit accidēs per rationem figu-
re: pyramidem vero necessario pyrami-
dem fabere: vel speraz a metis penitus
egredit ratiōis: simileq; est atq; si quis-
piam gladium in gladios id quod diui
dit: diuidere censeat aut serram in ser-
ras. Preterea ad diuidendum solum
igni figuram reddere ridiculum esse vi
detur: ignis enim congregare magis si
nesq; in vnum redigereq; segregare vi-
detur. Segregat enim ea que non eius-
dem generis sint congregat autem ea
que sub eodem genere collocantur. Et
congregatio q̄dē per se est: fines enī in
vnuz cogere atq; vnire ignis ipsius est:
segregatio vero per accidens: congre-
gans enim id quod sub eodem est gene
re: id quod alienum est excipit. Quare
aut ad vtrunq;: aut potius ad cōgregā
dum figuram igni reddere oportebat.
Insuper cum calidum frigidūq; poten
tia sint cōtraria: reddere frigido figu-
ram aliquam impossibile est propterea
ꝙ reddere quidem contrariam figuraz
oportet. Nihil autem contrarium est fi
gure: quapropter ꝛ omnes omittūt hoc
ꝛ tamen aut omnia figuris aut nihil de
finire oportebat. Nonnulli autē de po
tentia ipsius dicere conati sibiipsis cō-
traria dicunt: frigidum enī id inquiunt
esse: quod magnarum partium est: pro-
pterea quod premit et per meatus non
transit. Patet igitur et calidum id esse
quod transictale autem erit quod par
tium subtilium est. Quare fit vt parui
tate magnitudineq; frigidum differat
calidumq;: licet non figuris. Preterea
si pyramides sint inequales: magne nō
ignis erunt: neq; figura erit vrendi cau
sa: sed contrarium. Non differre igitur
elemēta figuris ex iis que diximus pa-
tuit. Cum autem propriissime differen-
tie corporum per affectus sunt ꝛ opera
tiones atq; potētias: cuiusq; enim cor-
poris naturalis opera affectus poten-
tiasq; dicimus esse. Primum de his est
dicendum: vt post horum cōtemplatio-
nem cuiusq; differētias ad vnūquodq;
sumamus.

Finis libri tertij de celo.

Dubitare contingit circa vnū di
ctū phi. vij. et. viij. phy. Primū.
ac. iij. celi. ꝙ grauia ꝛ leuia seipsa nō mo
uent: ꝛ maxime inanimata. Ad cuius
declarationem est notandū primo ꝙ dif
ferētia est inter moueri a se: ꝛ per se: et ex
se. Illud dicitur moueri a se quod est principium acti
uum immediatū motus: vel habet naturalr ꝛ intrin-
sece huiusmodi principiū. Exemplū primi: vt aīa mo
uetur a se. i. de aīa, licz per accn̄s: quia ipsa est princi-
piū motus aīalis. Exemplū secūdi vt aīal mouet a se
quia habet naturaliter animam que est immediatuz
principium motus. Illud autē dicitur moueri per se
quod mouetur ꝛ non ad motum alicuius sibi imperti
nentis: ꝛ sic non solum mouetur per se illud qḋ moue
tur naturaliter: sed etiam illud quod violenter: vt la-
pis qui mouetur sursuz. Sed illud dicitur moueri ex
se quod mouetur sine indigentia alicuiꝰ intrinseci: et
sic aīal mouetur ex se: quia solo appetitu potest reci-
pere motum post quietē: nam post expergefactionez
potest moueri non cōcurrente remouente prohibens
extrinseco nec generante. Secundo notandū ꝙ ali Secūdum.
quid dicitur se habere ad motum dupliciter. s. i actu
ꝛ in potentia. In actu quod actualiter mouetur
In potentia vero quod non mouetur sed aptum
natum moueri: et sic iterum dupliciter. Nam
aliquid dicitur potentiale ad motum potentia essen
tiali: et aliquid potentia accn̄tali. Illud dicitur potē
tiale ad motū potentia essentiali ꝛ non habet formā
ad illum motū: tn̄ est aptum natum habere: ꝛ sic leue
est potentiale ad motum deorsuz: quia non hꝫ formā
motiuam deorsum sed potest habere per generatio-
nem grauitatis. Illud vero dicitur potentiale ad mo
tum potentia accn̄tali quod habet formā ad illū mo
tum: sed impeditur ne exeat in actum: et sic graue de
tensum sursum dicitur potentiale ad motuz deorsuz.
His visis et premissis sit hec prima conclusio. Mo
tus naturalis grauis aut leuis nō ē actiue immedia
te a generante nec a remouente prohibens: patet: qꝛ 1ª ꝯclusio.
potentiale graue aut leue mouetur naturaliter cor-
rupto generante ꝛ remouente prohibens. Secūda
conclusio. Impossibile est graue incipere motū deor- 2ª ꝯclo.
sum sine concursu generantis vel remouentis prohi-
bens: probatur: nam quando graue incipit moueri
deorsum: ipsum est sursum: igitur anteqū incipiat mo
ueri deorsum est graue in actu vel solum in potentia
si in actu ꝛ non mouebatur hoc erat ratione obstacu-
li qḋ oportet moueri ad hoc ꝙ incipiat moueri: si so-
lum in potentia: igitur indiget generāte producente
in ipsum grauitatem qua possit icipere moueri deor-
sum. Tertia conclusio graue in potentia essentiali
ad motum deorsum indiget generāte ꝛ in potentia tertia ꝯcl'

accidentali indiget remouente prohibens: primũ ꝑ
tet: quia graue in potentia essentiali ad motum deor
sum est actu leue: iõ indiget generãte grauitatẽ vt deor
sum moueatur. Secundum etiã patet: quia graue in
potẽtia accidentali ad motum deorsum est graue in
actu iõ nõ indiget generãte: sʒ solũ remouẽte ꝓhibẽs
Quarta cõclusio. ¶ Quarta conclusio. Licet grauia ⁊ leuia inanimata
moueantur a se ⁊ per se: non tñ possunt moueri ex se.
Prima pars patet: q: aqua descẽdẽs deorsum mouet
a se iʒ nõ prio: q: sua forma substantialis est principiũ
actiuum immediatum ⁊ principale illius motus: mo
uetur etiam per se quia non ad motum alicuius sibi
impertinentis. Secunda etiam declaratur: nam gra
uia et leuia inanimata aut mouetur naturaliter aut
violenter: si naturaliter: ergo indigerent in principio
motu generante vel remouente ꝓhibens: vt est ostẽ
sum. Si violenter: igitur a principio intrinseco et per
consequens ad talem motum indiget extrinseco.

Primũ. **Contra** predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ gra
ue in actu incipit descẽdere non ꝯcur
Scdm. rente remouente ꝓhibẽs: quia lapis positus super
columnam potest etiam descendere pellendo lapidem
extra columnam absq; hoc: ꝙ moueatur colũna. ¶ Se
cundo sagitta mota sursum potest incipere descende
re deorsum sine concursu remouẽtis ꝓhibens. Simi
liter vapor vel argentum viuum motuʒ sursum repe
riens obstaculum mouetur deorsum: ⁊ tamen non ha
Tertiũ. bet aliquod remouens prohibens. ¶ Tertio arguit
ꝙ grauia ⁊ leuia inanimata non mouent a se: quia
talia per se mouentur vt concessum est: sed omne ꝑ se
mobile diuidit in partem per se mouentem et per se
motã: ergo grauia ⁊ leuia non mouetur a se: sʒ a suis
formis: minor est Aristo. vij. ⁊ viij. Phy. vbi etiam dicit
expresse ꝙ grauia ⁊ leuia non mouent seipsa. Quarto
Quartũ. arguitur mouentur ex se: quia naturaliter mouen
tur a principio intrinseco: ergo mouentur ex se: proba
tur consequentia: quia si nõ hoc est ideo quia in prin
cipio sui mot⁹ indigerent motore extrinseco: sed illud
non tollit quin animalia moueantur ex se fm Phm
viij. physi. et tamen indigent motore extrinseco: quia
aut generante aut remouente prohibens: aut appeti
bili post expergefactionem.

Ad primũ. **Ad primum** dicitur ꝙ licet nõ remoueat
columna tamen remouetur
Ad scdm. quies violenta ratione colũne: que quidem priuatiue
prohibebat motum sicut colũna positiue. ¶ Ad scdm
dicitur: ꝙ prohibẽs motum deorsum in motu sagitte
est leuitas accidentalis etiã impressa a ꝓiciente que
mouentur continue a forma substãtiali sagitte cũ sit
sibi disconueniens. Similiter in descensu vaporum
⁊ argenti viui exigitur generans grauitatem ⁊ remo
uens leuitatem prohibentem motuʒ deorsum. ¶ Ad
Ad tertiũ. tertium dicit: ꝙ licet omne per se mobile diuidat in
ptẽ ꝑ se mouentẽ ⁊ ptẽ per se motã: non tñ sequit quin
idẽ mobile moueat a se: qi mouet ab vna parte sua: sʒ
verũ est: ꝙ nihil mouetur a seipso primo per se. Et ad
phm di. grauia ⁊ leuia nõ seipsa mouere. Dico ꝙ Phs
intelligit illa nõ posse moueri a seipsis sine indigen
tia alicui⁹ intrinseci in principio mot⁹. ¶ Ad quartũ
Ad quartũ neget cõsequẽtia. Et ad probationẽ dico ꝙ lʒ aial mo
ueat ab appetibili: nõ tñ illud appetibile semper est ex
trinsecũ: sʒ põt esse intrinsecũ: vt ptʒ de sanitate mo
uente appetituʒ ad motum deambulationis que est
intrinseca ⁊ non extrinseca: in motu autem grauium
⁊ leuium inanimatorum semper exigitur i principio
motus motor extrinsecus deinde motus appetibilis
non est motus proprie: sed quedam mutatio seu incli
natio: modo in proposito fit mentio de motu proprie
sumpto facto ab extrinseco: vnde non potest tolli gra
uitas vel leuitas: nec induci sine motu proprie dicto
nec potest a moueri obstaculum suppositũ graui: nec
ipsum graue pellere aut attrahere sine motu proprie
dicto: quare ⁊c.

¶ Aristotelis de celo Liber quartus Jo. Ar
gyropilo interprete.

¶ Caput primum.

De graui ãt atq; leui qd ẽ vtrũ
q; ⁊ quenã est natura ipsoruʒ
consideremus op; ⁊ ꝓpter quã
cãm hasce potẽtias habẽt cõ
tẽplatio enim de ipsis sermonib⁹ est ac
cõmodata de motu. Graue enim ⁊ leue
ex eo dicimus: q: aliquo modo natura
liter moueri potest: operationibus aũt
ipsorũ nomina posita nõ sunt: nisi quis
piam putet tale esse ipsum momentum.
Quia vero naturalis tractatio est de mo
tu hec autem motus quasi fomẽta que
dã in seipsis habent. Ideo vniuersi qui
dẽ potentijs ipsorum vtũtur: nõ tñ nisi
pauci definiuere. Visis igitur hisce pri
mum que ab alijs dicta sunt: allatis etiaʒ
dubitationibus que ad hanc considera
tionem sunt necessarie. Id deinde dica
mus quod nobis de ipsis videtur. Gra
uia leuiaq; partim simplr: ptim ad aliõ
dñt. Eorum eniʒ pondus habẽt aliud
leuius aliõ grauius dicimus esse: vt es
grauius dicimus ligno. De his igitur
que absolute dicuntur nihil a veterib⁹
dictum est: sed de hisce que ad aliud di
cuntur. Nõ enim dicunt quid est ipsum
graue: ⁊ quid est ipsuʒ leue: sed quid est
ipsum grauius: ⁊ quid ipsum leuius in
hisce que pondus habẽt. Id autem qõ
dicimus magis dilucidũ hoc pacto fiet.
Quedam enĩ a medio semper: quedam
ad medium semper apta sunt ferri. Ho
rum autem id quideʒ quod a medio fer
tur sursum: id autem quod ad medium
fertur deorsum dicimus ferri. Absurdũ
ẽ enĩ i celo ñ existimare aliqd supra: aliqd
infra esse quemadmodum quidam cen
sent. Non enim esse aliud superũ aliud
inferum dicunt: si omni ex parte simile
est: et vndiq; quisq; gradiens aduersis
ipse sibi pedibus erit. Nos autem ipm
vniuersi extremuʒ supra dicem⁹: quod
quidem ⁊ positione est supra ⁊ ipsa na
tura primum. Cum autem ipsius celi
quid extremum et mediũ sit patet et su
pra esse ac infra quemadmodum mul
ti dicunt: verum nõ satis. Huius auteʒ
causa est: celum ipsos non omni ex par
te simile esse: sed vnum tantum. id semi
speriũ esse: quod supra nos est putare.
Quod si sumpserũt celum omni ex pte

tale: et medium ad universum similiter se haberet: illud quidem superum: medium autem inferum esse dicent. Id igitur absolute dicimus leue: quod sursum ad extremitatem fertur: id grave: quod simpliciter deorsum atque ad medium fertur. At aliud autem leue ac leuius id esse dicimus quod aliquo non deorsum celerius fertur: utrisque pondus habentibus: equaleque mole. Eorum igitur qui prius ad horum considerationem venerunt plurimi pene de leuibus hoc pacto: grauibusque solis dixere: quorum alterum utrisque pondus habentibus altero leuius est. De hoc autem pacto graui leuique facta consideratione. De simpliciter etiam leui grauique determinatum a se fuisse putant. Sermo tamen ad ipsa non accomodatur.

¶ Caput secundum.

Hoc autem perspicuum magis erit si ulterius progrediamur. Quidam enim de leuiore grauioreque sic dicunt ut in Timeo est scriptum. Grauius quidem id esse quod eisdem pluribus constat: leuius autem id quod eisdem paucioribus constat: quemadmodum plumbo plumbum: et aes ere maius grauius est. Similiter et unumquodque ceterorum similium forma. In excessione enim partium quodque grauius est: eodem modo lignum et plumbum dicunt ex quibusdam enim eisdem omnia corpora et una materia esse aiunt: sed non videri. Sic autem definitis non dictum est de simpliciter leui ac graui. Nunc enim ignis quidem semper est leuis sursumque fertur. Terra vero ac terrea cuncta deorsum atque ad medium ipsum: quare non ob triangulorum paucitatem ex quibus quodque ipsorum constare dicunt ignis aptus est sursum ferri: maior enim minus utique moueretur et grauior esset cum pluribus ex triangulis constet. Nunc autem contrarium fane videtur. Quo enim maior est eo leuior est sursumque celerius fertur. De superiore etiam loco deorsum paruus ignis celerius et tardius magnus fertur. Insuper cum id quod pauciora habet eaque sunt generis eiusdem leuius esse. Id vero quod habet plura grauius esse dicant. Aerem autem et ignem ac aquam ex eiusdem asserant triangulis esse: sed paucitate multitudineque differre. Quapropter aliud ipsorum leuius aliud grauius esse: aliqua sane multitudo aeris erit: que grauior erit aqua. At totum contrarium accidit. Semper enim maior aer magis sursum fertur: et omnino pars quevis aeris sursum ex aqua fertur. Quidam igitur ita de graui leuique diffinierunt. Quibusdam autem non satis visum est hoc pacto diuidere: sed quamuis etate vetustiores essent: de hisce tamen que nunc sunt dicta modo magis nouo intellexerunt. Nonnulla namque corpora mole quidem minora: sed grauiora esse videtur. Patet igitur non satis esse ex equalibus ipsis primis ea que sunt pondere equalis dicere constare: essent enim equalia mole. Maius autem ipsorum grauius esse absurdum quidem est hisce dicere: qui prima ipsa ac indiuidua ex quibus ea corpora constant: quod pondus habent plana inquiunt esse: ii autem qui solida esse dicunt: magis dicere possunt. Composito: vero quoniam singula non hoc modo sese habere videntur: sed multa grauiora minora male esse videmus: quemadmodum aes lana aliaque quadam causam putant esse et aiunt. Uacuum et comprehensum leuare corpora dicit et iterdum maiora facere leniora cum plus habeant: et inquiunt vacuum propterea et molem habere maiorem ex equalibus solidis plerumque: aut ex minoribus opposita dicunt et omnino cuilibet leuioris plus inesse vacui causam aiunt esse: dicunt igitur hoc modo de ipsis. Sed addant necesse est qui hoc pacto definiunt: sit quippiam leuius: non solum vacui plus sed et solidi minus habere. Si enim talem rationem excederet: leuius sane non erit. Ob id enim ipsum et ignem inquiunt leuissimum esse. quia vacui plurimum habes: eueniet igitur magnum aurum plus habent vacui ligno paruo leuius esse: nisi et solidum ipsum habuerit multiplex. Quare hoc dicendum Quidam igitur eorum qui non inquiunt vacuum esse: nihil de leuia graui que determinarunt: ut Anaxagoras et Empedocles. Qui vero determinarunt quidem non dicunt autem vacuum esse: nihil dixere cur alia corporum leuia: alia grauia sunt et alia sursum: alia deorsum

semper feruntur. Nullam preterea de hoc mentionē fecerunt: nonnulla īquā corporum maiorē habētia molē leuiora minoribꝰ esse. Neqꝫ patet ex hisce q̄ dicta sunt quonam pacto fiet: vt ipsi cōsentanea dicant ijs que apparent. Eos etiā qui leuitatis ignis causam vacui multitudinē inquiunt esse. Eosdem obnoxios difficultatibus esse necesse est. Minus enim ceteris corporibus solidi et vacui plus habebit. Attamē erit ignis aliqua multitudo: in qua solidu ⁊ plenum ea que continētur in aliqua parua terra solida exuperabit. Quod si ⁊ vacui dixerint quonam modo definient ipsuꝫ simpliciter graue. Aut em̄ hoc quod plurima solidorum habet: aut hoc quod vacui minꝰ habet: si igit̄ hoc dicent modo erit quedā terra adeo parua: vt in illa minus sit solidorū ꝙ̄ magno in igne. Similiter si vacuo etiā diffiniāt: erit q̄ppiam corpꝰ que semper deorsum feruntur leuius eo quod simpliciter est leue: sempꝫ fert̄ ad supera loca: quod quidē est impossibile. Id enim quod absolute est leue: leuius: est semper hisce: q̄ pondus habēt: ac deorsum feruntur: id autem quod est leuiꝰ non semꝑ est leue propterea ꝙ̄ in hisce que pōdus habēt aliud alio leuiꝰ dicitur esse vt aqua terra. At vero neqꝫ hoc vacuū inquā rationē ad plenuꝫ habere sufficiēs ad soluendā dubitationeꝫ esse videtur. Accidet em̄ ⁊ hunc modum dicētibus ipsum identidem impossibile. In maiore enim igne atqꝫ minore eandem solidum ad vacuum rationē habebit. At maior ignis minore sursum celeriꝰ fertur: maius aurum plūbumqꝫ celeriꝰ deorsum mouet̄ ⁊ ceteroꝶ quodqꝫ simili modo que pondus habēt. At hoc accidere profecto non oportebat: si hoc pacto graue leueqꝫ est definituꝫ. Absurdum autem est: ⁊ si ob vacuum q̄dem sursum ferant̄: vacuum auteꝫ ipm̄ non sursum feratur. At vero si vacuum quidem aptum est sursum ferri: plenuꝫ vero deorsuꝫ: atqꝫ ob hoc vtriusqꝫ lationis sunt ceteris cause nihil de cōpositis ꝯsiderare oportebat: cur alia corporum grauia alia leuia sunt. Sed de ipsis dicere: cur leue alterum. ē: alteꝶ pondus habet. Et insuper quenam est causa vt plenum vacuumqꝫ non distēt. Uacat autem ratiōe ⁊ locum vacuo facere: quasi ipsum locus quidam nō sit. Quod si vacuum mouetur esse quēdam ipsius locum e quo ⁊ ad queꝫ mutatur necesse est ⁊ insuper quidnam ipsius motus est causa. Non est em̄ vacuum ipsum: non enim solum ipsum: sed solidum etiā mouetur. Similiter absurda accidunt: ⁊ si quispiā aliter definit: magnitudīe puitateqꝫ faciēs grauiora leuioraqꝫ: ⁊ alio quouis extruens modo: vniuersis modo eadem materies assignetur: aut plures quidem subcontrarie tamen. Nā si vna sit: nō erit graue simpliciter atqꝫ leue: quemadmodum ijs accidit: qui ex triangulis cōstituunt elemēta. Sin cōtrarie sint vt ij qui vacuum plenūqꝫ dicunt: dici non potest quam ob causam ea que sunt inter simpliciter grauia leuiaqꝫ: grauiora leuioraqꝫ sunt inter sese: ⁊ simplicibꝰ etiam ipsis. Magnitudine autem paruitateqꝫ definire: figmēto quidē magis ꝙ̄ priora est simile. Sꝫ qꝛ differentiā elementoꝶ quodqꝫ facere potest: securius ad anteriores dubitationes se habet. Ei vero qui naturam vnam eorum facit que magnitudine differunt idem accidere que hisce accidunt qui materiam faciunt vnam necesse est: ⁊ neqꝫ leue quicꝙ̄ simpliciter esse neqꝫ ferri sursum sed aut posterius ferri aut extrudi ⁊ multa parua paucis magis grauiora esse. Quod si hoc erit accidet magnuꝫ aerem magnumqꝫ ignem aqua terraqꝫ parua grauiorē esse quod quidem fieri nequit. Ea igitur que ab alijs sunt dicta: hec sunt: atqꝫ hoc modo dicuntur.

Tractatus secundus.

Caput primum.

Nos autem primū id definiamꝰ oportet quo de maxime quidaꝫ dubitāt. Cur alia corporum sursum alia deorsum semper. Alia sursum deorsumqꝫ ſm naturam feruntur. Deinde de graui: leuiqꝫ atqꝫ affectibꝰ hisce q̄ circa ipsa accidunt: quā ob cām fiunt dicamus. De hoc itaqꝫ ferri īquā vnūquodqꝫ suū ī locū ꝓīde atqꝫ de ceteris

generationib⁹ existimanduʒ esse videt̃. Nam cũ tres sint motus alius ĩ magnitudine alius in forma alius in loco ĩ horum quoqꝫ mutationem e contrarijs in contraria atqꝫ in media fieri ⁊ nõ in qõuis cuiusuis mutationem esse videmus Simili modo neqꝫ motuũ cuiusuis qõuis sꝫ vt alterabile ac accrescibile sunt diuersa sic ⁊ alt̃atiuũ ac accresc itiuũ eodem modo ⁊ loco motiuum non quodvis cuiusuis mobilis existimandum est esse ad superum igitur locũ ac inferum motiua quidem sunt: id quod ponderis ⁊ id qõ leuitatis est effectiuum: mobile sũt id quod potentia graue est atqꝫ leue. Ferri vero quodqꝫ suũ in locũ nihil aliud est ꝙ in suã formaꝫ ferri atqꝫ hoc pacto magis quispiã existimauerit id quod antiqui dicebant simile in quam in sil̃e ferri: hoc em̃ nõ oĩno accidit: non em̃ si quispiã terrã eo in loco posuerit vbi nũc est luna queqꝫ partium ad ipsaꝫ ferret̃ sed eum in locũ vbi etiam nũc est collocata omnino igit̃ similibus ⁊ differentiam non subeuntibus hoc accidat eódem motu necesse est. Quare quo ꝓs vna quedam apta est ferri eo et totum aptum est ferri. Cum aũt locus ipsi⁹ cõtinentis sit finis extremum autem atqꝫ medium omnia que sursum mouentur deorsuꝫqꝫ cõtineat atqꝫ hoc forma ei⁹ q̃dammodo sit quod cõtinetur suũ in locum ferri nil aliud est ꝙ in simile ferri. Ea em̃ que deinceps sunt collocata similia sunt. Aqua namqꝫ aeri ⁊ hic igni similis est. Contra vero dici in medijs quidem potest: in extremis vero nõ potest; velut aerem aque ⁊ aquã terre. Sẽper enim id quod superius est ad id qõ sub ipso collocatur sic se habꝫ: vt ad materiam forma. Querere vero cur ignis ad supera loca: ⁊ terra ad infera fertur: idem quod hoc est. Cur sanabile si mouetur atqꝫ mutatur ea ratiõe qua est sanabile in sanitatem ⁊ non ad albedinẽ venit. Similiter ⁊ cetera alterabilia cũcta. At vero ⁊ accrescibile cum hoc mutatur quo est accrescibile: non in sanitatẽ sed ĩ excessionẽ magnitudinis venit. Similiter ⁊ horuꝫ vnumquodqꝫ aliud in qualitate: aliud in quantitate mutatur: et in loco leuia quidem ad supera: grauia vero ad infera loca proficiscuntur. Excipitur tamen hoc hec enim graue inquam ac leue in seipsis mutationis principium habere videntur. Illa vero non in seipsis: sed foris ceu sanabile ac accrescibile: ꝙꝙ et hec interdum ex seipsis mutantur et paruo facto in externis motu alterum in sanitatẽ alterum in incrementum accedit: et cum idem sit sanabile egreditudinisqꝫ susceptiuum: si ea ratione qua sanabile est moueatur in sanitatem pergit: sin hoc quo egrotabile est in egritudinem fertur. Magis tamen graue leueqꝫ in seipsis principium habere videntur: propterea quod horum materia propinquissima substantie est. Signum cuius est: lationem absolutorum esse: et vltimam motuum generatione. Quare motus hic substantia primus erit. Cuꝫ igitur aer ex aqua fit: atqꝫ e graui leue: in superum locum venit. Simul autem est leue: et non vlterius fit: sed illic est. Patet igitur cum potentia fit: ad actũ proficiscens venire illuc: et ad tantum et ad tale vbi est actus: et quanti: ⁊ qualis: eadem est causa: et vt terra ac ignis iam actu ad sua loca nullo impediente moueantur. Etenim alimentum cum prohibens ⁊ sanabile cum detinẽs sublatum fuerit: continuo feretur: et mouet etiã ⁊ id quod initio fecit ⁊ id quod subtraxit: aut id vnde resiluit: vt ꝑmis in sermonibus dictum est: in quibus definiebamus nihil horum seipsum mouere. Dictum est igitur quaꝫ ob causaꝫ fertur quodqꝫ eoruꝫ que feruntur: ⁊ q̇d est suum in locum ferri.

Caput secundum.

Differentias autẽ: et ea que accidunt circa ipsa nunc dicamus oportet. Primũ igitur sit definitũ vt vniuersis videt̃ graue quideꝫ simpliciter id esse quod omnibus substat: leue autem id quod super omnia natat simpliciter. autem dico in ipsum genus respiciens ⁊ in ea ĩ q̇b⁹ ambo nõ ĩsunt: ignis em̃ q̃uis magnitudo: nisi forte q̇ppiaꝫ aliud

p̄rohibeat: ferri sursum videt̄: ⁊ terre eē queuis magnitudo deorsum eodē modo: ⁊ celeri⁹ id fertur: qḋ maius ē. Alio vero mō grauia leuiaqꝫ sunt: ea quibus vtrūqꝫ id est. Etenim natant sup̄a liqua ⁊ subistant: vt aer ⁊ aqua. Absolute nāqꝫ neutrū horū leue est: aut graue: terra enim ambo sunt leuiora: queuis em̄ ps ipsorum subsidet igni ad se ip̄a vero simpliciter aliud ē graue: aliud ē leue. Aer em̄ quantauis magnitudine semper est super aquam: aqua aūt quātauis quantitate subsidet aeri semper. Quoniam aūt ⁊ ceterorum alia pōdus habēt alia leuitatem: patet eam differentiā que in simplicibus est horum omniū causaz eē ex eo nanqꝫ quia aliud plus aliud min⁹ illorū sunt affecuta: alia corporū leuia: alia grauia erunt. Quare de illis dicēdum est. Cetera enim illa prima sequūtur. Quod ⁊ eos oportere facere diximus: qui ob plenum graue esse dicūt et ob vacuum leue. Accidit igitur eadem non vbiqꝫ grauia leuiaqꝫ ob differētiā primorum videri: lignum em̄ centum librarum plūbo vnius libre in aere ⁊ grauius: in aqua leuius erit. Causa autem est omnia prerer ignem pondus: ⁊ leuitatem preter terram habere. Terra igit̄ ⁊ que terra plurimum habēt vbiqꝫ grauitatem habere necesse est: aquam autē vbiqꝫ preter ꝙ in terra: ⁊ aerem simil̄r p̄terqꝫ in aqua ac terra. Suo enim ī loco grauitatē habent omnia: preter ignē Signū cuius est vtrū inflatum plus pōderis ꝙ vacuum habere. Quare si q̄d plus aeris habet ꝙ terre ⁊ aque: id ī aq̄ quidem alio leuius: in aere vero grauī⁹ eē pōt: nam non natat quidem super aerem: natat autem super aquā. Esse autē quippiā simpliciter graue atqꝫ simpliciter leue ex hisce perspicuum est. Atqꝫ leue simpliciter id dico: quod semper sursum aptum est: nisi prohibeatur: ⁊ graue id quod semper deorsum aptum ferri. Sunt enim aliqua talia: et non omnia pondus habent: vt quidaz putant. Nā ⁊ alijs quibusdam graue esse videt̄ semperqꝫ ad medium ferri. Est autem ⁊ leue simili modo. Uidemus enim vti dictuz est prius: terrea ipsa sub omnibus esse collocata: atqꝫ ad mediū ferri. At vero medium ipsum est definitum. Si igitur est quippiam quod super omnia eminet aere quiescente: patet hanc ad ip̄m extremum ferri: quare nihil ipse ponderis habere potest: sed alio enim collocaretur. At si hoc esset: aliquid aliud esset profecto: quod ad ipsum extremum moueretur: quodqꝫ super oīa que feruntur collocaretur. Nunc autem nihil esse videt̄. Ignis igitur nullum pondus habet: neqꝫ etiam terra leuitatem vllaz habet: si quidem subsidet vniuersis: idqꝫ quod subsidet ad ipsuz medium fertur. At vero medium esse ad quod latio fit eorum que pondus habent: ⁊ ex quo leuia sursum feruntur ex multis ptꝫ. Primo quidem ex eo quia nihil ferri in infinitum potest. Ut enim nihil est impossibile: sic neqꝫ fit impossibile. Latio vero ex quopiam in quippiam generatio est. Deinde ignis quidē sursuz: terra vero ⁊ quicquid pōdus habet deorsuz similes ad angulos fert̄. Quare ad mediū ipsum ferat̄ necesse est. Uerū aūt ad terre mediū an vniuersi feratur. Cum idez medium sit ipsoruz alia ratio est. Cum autem id quod omnibus substat ad medium ipsum feratur: id quod super omnia natat ad vltimuz capedinis: in qua fit motus feratur necesse est. Sunt eniz contraria medium: et extremum et substare atqꝫ natare. Quapropter et cum ratione duo sunt: graue et leue: et loca: enim sunt duo: medium ipsum atqꝫ extremum. Est igitur quid et id quod est inter hec: quod ad vtrumqꝫ ipsorum alterum dicitur. Id enim quod est inter extremum aliquo modo et medium est amborum: quocirca est quid et aliȯ graue et leue: ceu aer ⁊ aqua. Dicimus autem id quidem quod continet forme eē id autem quod continetur materiei. Atqꝫ hec differentia vniuersis in generib⁹ est. In qualitate enim et quantitate est aliud vt forma magis aliȯ vt materies: et in loco simili modo. Superum enim est definiti: inferum materiei. Quare ⁊ ipsa materia que est ipsius grauis et leuis: quo quidem tale potentia eo grauis materies est: quo vero tale est eo leuis materies est: atqꝫ eadē q̇dē ē: eē aūt ·dē ē: quēadmodū ⁊ egrotabile ac sana

bile idem est: esse vero non idem est. Id igitur qd talem materiã habet: leue est semperq sursum fertur: id vero qd contrarium habet graue est semperq deorsum fertur. Et ea que diuersas quidem ab his habent: sic vero inter sese habentes: vt de se habẽt simpliciter: et sursum et deorsum feruntur. Quapropter aer et aqua leuitatem habet pondus. Atque aqua quidem vniuersis terra excepta subitat aer autem super omnia eminet: igne excepto. Cum autem vnum sit solum qd super omnia natat: vnũ item qd subsidet vniuersis: duo alia esse necesse est: que et cuipiam substant: et super aliquod collocantur. Quare et materias quor hec sunt: tot esse necesse est: quatuor inquã adeo vero quatuor vt vna quidẽ sit omnium cõmunis: presertim si ex sese mutuo fiunt esse verum diuersaz sit. Nihil enim vetat vt inter contraria vnum sit atque plura: quemadmodũ in colorib⁹. Multis enim modis dicitur id quod est inter ac medium ipsum. Unũquodque igitur eorum que pondus habent leuitatemque: pondus habet suo in loco: leuitatem autem non habet: nisi in hisce sup que natat. Quapropter si subtrahantur deorsum in id ferẽ qd deinceps est collocatum. Aer quidem in locum aque aqua vero in locũ terre. Sursum autem in locum ignis si ignis ipse tollatur aer nõ ferretur nisi vi sicut et ipsa aqua trahitur cum ipsum planum fuerit vnum atque celerius quispiam traxerit aquam sursum q̃ sit ea latio qua fertur ipsa deorsum neque aqua similiter in aeris locum fertur nisi vti nunc dixim⁹. Terra autem hoc non patitur quia planum non est vnum. Quapropter aqua quidem in vas ignitum trahitur. Terra vero non trahitur. Et autem terra non ferrur sursum sicneque ignis deorsum fertur si subtrahatur aer. Nihil enim ponderis habet neque suo in loco quemadmodum neque terra vlli eẽ particeps leuitatis. Feruntur autem duo deorsum si infera subtrahantur quia aliud absolute graue quod quidem omnibus subsidet aliud ad aliquid graue quod quidem suum in locum aut in eorum super que natat propter materiei similitudine fertur.

¶ Caput tertium.

Esse autem necessarium equales facere differentias ipsis patet. Nam si vna sit omnius materies aut vacuum aut plenum aut magnitudo aut trianguli aut vniuersa sursum aut vniuersa deorsum ferentur altera vero latio non erit qua re nihil erit simpliciter leue si cuncta inclinantur magis deorsum ex eo quod aut ex maiorib⁹ sunt corporib⁹ aut ex pluribus aut quia sunt plena. Hoc autẽ videmus et demonstratum est similiter inquã deorsum semper et vbique ac sursum corpora ferri. Si vero vacuum sit aut quippiam tale: quod sursum semp feratur non erit id quod semper deorsum fertur et mediorum aliqua celerius deorsum q̃ terra ferentur. Magno enim in acre trianguli plures erunt aut solida aut plana aut nulla pars aeris deorsum ferri vt. Similiter et in leui. Si illud fecerit quispiã excedere materia ignẽ. Sin vero due sint materie veluti si quispiam dixerit esse vacuum atque plenum. Ipsa media aer inquam et aqua quonam pacto facient ea que faciunt ignem igitur vacuum esse dicunt quapropter et sursum fertur terram aũt plenum quocirca deorsum fertur aerem vero plus ignis habere et aquam plus terre. Erit itaque quedam aqua que plus ignis habebit q̃ paruus aer et aer magnus pl⁹ terre quã parua aqua. Quare magnã aliquam aeris partẽ aqua parua deorsum ferri celerius oportebit hoc autem nusque vnque fieri videtur. Ut igitur et ignẽ ideo sursum ferri necesse est quia hoc habet vacuũ inquã cetera vero non et terram ideo deorsum ferri quia plenum habet sic et aerem ideo suum in locum ferri ac super aquam collocari necesse est quia hoc habet et aquã ideo deorsum ferri et sub ipso aere collocari quia hoc habet. Si vero aut vnum quid ambo sint aut duo ambo vero insint vtrique erit aliqua multitudo vtriusque qua quidem acrem aqua paruum excedet supero et aer aquam infero quemadmodum sepe est dictum. Figure autem cause non sunt: vt aut sursum: aut deorsum absolute fe-

rantur: sed vt celerius tardiusq; ferantur. Propter quas autem causas non est difficile videre. Dubitatur enim nunc cur latum ferrum plumbumq; super aquã natat: aliã vero mĩora: minusq; grauia si rotunda sint: aut longa vt acus deorsum ferunt: et nonnulla ob paruitatem: vt erenea auri aliaq; terrea pulueris q; similia super aerem natãt. Causam igitur omnium horum esse putare vti Democritus censet: non recte se habet. Ille enim dicit ea calida que sursum ex aqua ferunt grauium ea q̃ lata sunt substinere: angusta vero delabi: pauca enim ea esse que ipsa offendunt. In aere autem magis etiam id ipsum fieri oportebat vt obijcit ille ipse: obiectiõe vero allata molliter soluit. Dicit enim non in vnũ motionem eorum corporum fieri: que sursum feruntur. Cum autem continuorũ alia facile: alia minus facile diuidi possint: et diuisiua modo eodem alia magis alia minus: has esse causas est putãdũ. Id igitur facile diuisibile est: quod facile terminos suscipere potest: et id magis quod magis. Aer autem magis est tale q̃ aqua: et aqua magis q̃ terra: minus etiam q̃q; in gñe: corpus magis facile diuiditur faciliusq; disrumpitur. Ea igitur que latitudinem habent q: multum comprehendunt: ideo supra manẽt propterea quod non facile illud disrũpitur. Ea vero que contrario modo sese habent figuris: q: paruz comprehẽdũt ideo deorsum feruntur propterea quod facile illud diuidunt: et in aere multo magis quo facilius q̃ aqua diuidit. Cum autem et pondus aliquas habeat vires quibus deorsum fertur: et continuo simili mõ vt non disrũpãtur: hec inter sese ↄferre opz. Si vires enim põderis eas vires que in continuo sunt ad disruptionem diuisionemq; exuperent. Vim inferet ipsum graue: celeriusq; deorsum feretur: sin imbecilliores sint: supra manebit atq; natabit. De graui igit atq; leui: et de hisce q̃ circa ipsa accidũt a nobis hoc modo sit definitum.

¶ Caput. xxv.

NOn per queté in ppria regione sed per motum factũ a grauitate et leuitate potest cognosci qd est altero grauius aut le-
uius. ¶ Ubi notãdũ pmo q corpoꝝ q̃dã sunt equalr prima
grauia: eq̃dam iequaliter. Illa dñr equaliter grauia
quoꝝ portiones equales in magnitudine equalr põ
derãt: et hoc dato q illa sint vniformia: q: si essent dif
formia inequaliter põderarẽt: nõ obstante q alique
portiones equales equaliter ponderarent. Illa autẽ
dicunt inequaliter grauia quorum equales portio scdm;
nes in magnitudine inequaliter põderarẽt vt terra
et aqua. ¶ Secũdo notandũ q q̃buscũq; grauibus et
leuibus datis possibile est scire sine mensura aut põ
dere artificiali qđ illorũ est altero grauius: et pmo in
corporibus solidis quibus suferant portiões eq̃les
que mittantur in eãdem aquã et videat si ambo descendunt
aut ambo natant: aut vnũ descendit et alterum
natat: si vnum descẽdit et alterũ natat descẽdẽs
est grauius q̃ natans. Si vero ambo descendũt et eq̃
vriociter tunc sunt eq̃liter grauia. Si inequaliter tũc
sunt inequaliter grauia et pportiõabiliter sicut vnuz
altero velocius descendit pportionabiliter est altero
grauius. Si autẽ ambo natant videatur an equaliter
submergũtur et si sic. sunt equaliter grauia an inequaliter
et sic sunt inequaliter grauia et quãto vnũ altero
plus submergit tanto altero est grauius: vt si in
duobus lignis assignarentur. xij. puncta: quoꝝ vnius
quatuor puncta submergerent et alterius. viij. illud tertiũ;
cuius. viij. puncta submergerent esset in duplo grauius.
¶ Tertio notandũ: idẽ in corporibus liquidis
vnde dato q vnũ lignũ ponatur in aqua et in oleo videat
vbi magis submergit et illud in quo magis submergitur
de ligno illud est minus graue. Si autem
equaliter submergeret in quodlibet illoꝝ et tunc ãbo
sunt equaliter grauia vñ si quatuor puncta submerguntur
in quolibet tũc aqua et oleũ sunt equalr grauia.
Si sũt in aqua submergerent quatuor solũ et in
oleo. viij. aqua foret in duplo grauior oleo. ¶ Tertio
manifestat idẽ de duobus corporibus quorum vnuz
est liquidũ et aliud solidum ponantur enim ambo in
qua. s. lignum et oleum si superficies ligni fiet equalis
superficiei aque ambo erunt eque grauia si non 1a ↄclo;
oleum erit grauius et hoc sm proportionẽ punctorũ
supernatantiũ ad puncta submersa. ¶ His visis sit
hec prima conclusio. Motus naturales grauiũ et leuium
pueniunt principaliter a formis substantialibus:
et instrumentaliter a grauitate et leuitate. Prima
pars patet eo q illi motus pueniunt principaliter a
natura. ij. phm sed nõ a natura que est a materia igitur
a natura que est forma substantialis. Scđa pars
est euidẽs q deficiente grauitate corpora naturalia 2a cõclo;
nõ descendũt: et deficiente leuitate corpora naturalia
nõ ascendunt. ¶ Scđa conclusio. Si materia vel forma
grauis aut leuis separaret a grauitate vel leuitate
nõ moueret deorsum nec moueret sursum: ptz q:
sibi deficeret instrumentũ motus: sicut enĩ aqua non
frigefacit deficiẽte frigiditate: nec aer humectat deficiẽte
hũiditate ita mã et forma nõ mouerẽt sursũ nec 3a cõclo
deorsum deficiẽte grauitate et leuitate. ¶ Tertia cõclusio.
Si tã grauitas q̃ leuitas eẽnt separata a materia
et forma sed cõiuncta quãtitati adhuc mouerẽt
sursum vel deorsum patet: nam frigiditas existẽs in
hostia consecrata agit non obstante q sit separata a
materia et forma et ita in proposito moueretur grauitas
aut leuitas ad locum suum: dummodo esset coniuncta
quantitati: quoniam deficiẽte quantitate nõ
moueretur eo q nulla qualitas deficiente quãtitate
posset diuidere medium: et consequenter non posset 4a cõclo
moueri. ¶ Quarta conclusio. Grauia et leuia appetũt
moueri per lineas breuissimas ad suas regiones in
quibuscunq; sunt non trahunt sursum nec deorsum.
Prima pars patet: naz grauia et leuia extra loca naturalia
appetunt venire ad illa ita cito sicut põt ex
pte sui pncipij motiui: sz citius venit ad sua loca et ad
suas regiones per lineam breuissimam quam per
aliquam aliam ergo. Secunda pars est euidens ad
experientiaz eo q homo existens in profunditate aq̃
supra se nullam sentit grauitatem aque.

Contra predicta arguit: ⁊ primo contra primam conclusionē. Quoniā si graue mouetur a grauitate: ⁊ cum ad motum grauis oportet moueri grauitatē: sequitur ꝙ grauitas mouetur a grauitate: ⁊ sic idem mouetur a seipso: quod est contra Phm. vij. et. viij. physi. ¶ Secūdo arguitur cōtra secundā conclusionē: ponendo ꝙ forma substantialis grauis sit posita sursum sine grauitate: ⁊ sequitur ꝑm illam conclusionē ꝙ non mouetur sed quiescit: igitur naturaliter vel violēter: nō naturaliter: quia est extra locum naturalem non violēter: quia nō videtur esse aliquod detinens formā illam extra locū naturalem. ¶ Tertio arguitur contra tertiā cōclusionē. Quoniā grauitas ⁊ leuitas nunꝙ̄ mouēt nisi vt instrumenta forme substātialis: vt patet per pmā ꝯclusionē: igitur separate a forma substātiali nō mouerent inferius nec superius ex quo nō haberēt formā substantialē: virtute cuius traherēt sursum vel deorsum. ¶ Quarto arguitur contra quartā cōclusionē: ⁊ probo ꝙ grauia ⁊ leuia nō apperant moueri per lineas breuissimas: quia tunc sequitur ꝙ nunꝙ̄ grauia posita in equilibri descēderent. cōsequens est falsum: ⁊ contra experientiam: ⁊ patet cōsequētia: quia talis motus est per lineam obliquam. ¶ Secundo arguitur ꝙ graue aut leue in sua regione trahent sursum vel deorsum: quia plus ponderant in equilibri vesica plena aere ꝙ̄ sine illo: vt experientia docet.

Ad primum cōceditur ꝙ idem mouetur a seipso: et ad Phm dico ꝙ ipse intendit nihil moueri a seipso pmo ⁊ per se modo grauitas, mouetur a seipsa per accidens: quia mouendo graue mouet seipsam. ¶ Ad secundā respondetur ꝙ in casu illa forma quiesceret violēter. Ad im probationem negetur cōsequentia: quia aliqd potest imaginari quiescere violenter dupliciter. Uno modo propter aliquod violentās positiuum. ipsum detinēs ⁊ prohibens. Alio modo propter defectum ⁊ carentiā alicuius: requisiti ad suū motū naturalē. Pmo modo non quiesceret violēter illa forma sed bene secundo modo. ¶ Ad tertiū negetur ꝙ grauitas ⁊ leuitas nunꝙ̄ mouent nisi vt instrumēta forme substātialis. dato enim ꝙ vapor sit substātialiter aqua leuitas eius mouet sursum nō vt instrumentū forme substātialis: quia tale motus est violēt⁹ forme substātiali: sed solū vt instrumentū radiorum solarium attrahentiū sursum vapores ⁊ exalationes: sicut em̄ caliditas aque potest agere ⁊ nō vt instrumentū forme: ita grauitas ⁊ leuitas. Et ad probationē assumptā per primā conclusionem dicitur ꝙ illa conclusio intelligit̄ de motu qui pducitur tam a forma ꝙ̄ a grauitate vel leuitate quod pncipaliter prouenit a forma ⁊ instrumētaliter a qualitate motiua. ¶ Ad quartum negetur consequētia: quia grauia ⁊ leuia appetitu principali appetunt moueri per lineas breuissimas ⁊ appetitu secūdario appetunt moueri per lineas curuas: si moueri nō possunt per breuissimas. ¶ Ad aliud cum dicitur ꝙ leue in sua regione trahit deorsum: verū est si infra ipsum sit aliquid leuius: si autem non sit aliquid leuius infra ipsum nō trahit sursum nec deorsum: ⁊ sic est intelligēda illa cōclusio: modo aer condensatur in vesica: ⁊ cōsequenter habet aerem leuiorem infra ipsum: quare oportet ipsum descendere in propria regione: quia grauiora appetunt esse sub leuioribus ⁊ leuiora super grauiora.

¶ Aristotelis de celo Liber quartus et vltimus explicit.

Proemium librorū de Generatione ⁊ Corruptione.

Egeneratione ⁊ corruptione ⁊ de nāguratorum ⁊ corruptorum ⁊ vniuersaliter de oībus et causas diuidendum ⁊ rationes eorū determinādū. Amplius de augmentatione ⁊ alteratione quod vtrūq₃: ⁊ vtrū existimandū candē esse naturam alterationis aut generationis aut semotā vt determinata sunt ⁊ nominibus.

TRactaturi de generatione ⁊ corruptione elemētorum ꝑ actionē ⁊ passionē qualitatū pmarū prouenientem ex maiori ⁊ minori intēsione ⁊ remissiōe illarum: ostendam pmit⁹ qualiter intēdūtur ⁊ remittunt: ⁊ penes qd' earū intēsio intēdit̄ atq₃ remissio. ¶ Ubi notādū pmo: ꝙ itēsio dupl'r sumit̄: sc₃ verbaliter ⁊ nominaliter. Intēsio ꝟbaliter sumpta est alteratio mediāte qua acquirit̄ qualitas seu motus mediāte quo acqritur successiue forme: ⁊ sic dicimus aliquā formā intendi: vt puta albedinem vel nigredinem. Intensio nominaliter sumpta est mot⁹ qualitatis quo ipsa intēsa dicitur: ⁊ sic dicimus caliditatem vel frigiditatem esse intēsam. ¶ Cōsimiliter dicatur de remissiōe ꝙ vno modo sumit̄ verbaliter ꝑ motu ad formā imꝑfectā. Alio modo noīaliter pro illo quo aliquid denominatur remissum: de intēsione vel remissione ꝟbali loquar in hoc capitulo: ⁊ nominali in alio. ¶ Secūdo notandū: ꝙ aliquid dupl'r intēdit̄. s. ꝓprie ⁊ ipropie. Illud intenditur proprie quod suscipit subiectiue intensionem. ⁊ sic compositum substantiale proprie intenditur vt colligitur a pho in pdicamētis. capitulo de substantia. Illud autem intenditur improprie quod recipit intensionē solum coextensiua ꝙ grad⁹ adueniens ⁊ gradus subsequens sunt i eodem subiecto pmo ⁊ isto modo intenditur gradus vt duo caliditatis cum sibi aduenit alius gradus tante intensionis: ex quibus resultat gradus vt quattuor. Cōsimiliter dicatur de remissione: ꝙ illō proprie remittē quod subiectiue recipit remissionē. Et id iproprie a quo tollitur intensio per solā coextensionem.

His visis sit hec pma conclusio. Licet aliqua qualitas sit intensibilis ⁊ remissibilis: nō tamē quel₃: p₃ per Ari. in pdicamētis ⁊ i. vij. phy. vbi Arist. intēdit qualitates de quarta specie pertinentes ad figuras non intēdi nec remitti: s₃ bene qualitates aliarū specierum vnde vna qualitas est altera intensior vel remissior: s₃ nullus circul⁹ vel triangelus est altero intensior vel remissior: cum huiusmodi figure consistant i indiuisibili. ¶ Secunda conclusio. Subiectum qualitatis ⁊ nō qualitas proprie est intēsibile ⁊ remissibile: patet: quia proprie loquēdo dicim⁹ aliquod calidum esse calidius ꝙ̄ pmo erat: ⁊ esse min⁹ calidum, ꝙ̄ postea erit: sed nullam qualitatem dicimus ꝓprie intēsiorem ꝙ̄ pmo erat. sed aggregatum ex priori caliditate ⁊ subsequēte esse intensi⁹ ꝙ̄ erat caliditas p̄existens. Caliditas em̄ vt duo non potest esse nisi caliditas vt duo: ideo proprie loquēdo non potest eē intensior nec remissior ¶ Tertia conclusio. Licet grad⁹

qualitatū indiuisibiliter producantur: tamen qualitates graduales temporaliter acquiruntur. Prima pars patet: eo ꝙ gradus sunt indiuisibiles in latitudine sicut puncta in linea ad quos nō est per se mot⁹: vt colligit. vij. Physi. secūda pars est nota eo ꝙ quelibet talis qualitas habet mediū, ſm Philosophum v. Physi. est illud in quod prius deuenitur ꝙ̄ in extremum: ergo talis qualitas gradualis temporaliter et successiue acq̄ritur per partē post partē.

varia- ... (margin, partly cut off)

¶ Quarta cōclusio. Intensio qualitatis fit per additionē qualitatis ad qualitatē in eodē subiecto. probat: nam sicut est in augmētatione ita videt esse in alteratione: sed augmentatio improprie dicta fit per additionē quātitatis ad quantitatē eiusdē rationis: igitur in alteratiōe intensio debet fieri per additionē qualitatis ad qualitatē in eodem subiecto primo. Et notanter dicitur in eodē subiecto: quia si caliditati vt duo adderetur caliditas vt duo in parte immediate ꝛ nō in eadē nō ꝑpter hoc esset facta intensio caliditatis. Ex ista ꝯclusione seq̄tur ꝙ in intēsione qualitatis gradus precedēs manet cum sequēte: ꝛ ex qualitate precedente ꝛ sequēte fit qualitas intensior: vt patet: quia in augmētatiōe quātitatis precedēs manet cū sequēte. Unde si in intēsione qualitatis nō maneret precedens cum sequēte. Primo sequeretur ꝙ duo corpora equaliter luminosa nō causarent intensius lumen ꝙ̄ vnum illoꝝ. patet: dato ꝙ successiue ostēderent eidē medio: ex quo primū lumen nō maneret cum secūdo: cōsequēs est cōtra experiētiā. Secūdo seq̄tur ꝙ summa caliditas subito corrumperet: cōsequens est impossibile. ꝛ probat cōsequentia: quia statim corrupto gradu summe caliditatis incipit noua caliditas ſm se ꝛ quodlibet sui: ſm fautores alterius opinionis. Tertio. seq̄tur ꝙ ad nullā qualitatē esset per se mot⁹. cōsequēs est contra Phm. v. et. vij. Physi. et probatur cōsequētia: quia quelibet qualitas indiuisibiliter acquirit. Quarto seq̄tur ꝙ frigiditas posset generare omnem caliditatē citra summā ꝛ caliditas remissa caliditatem in duplo intensiorē. Primū patet: quia frigidum potest remictere caliditatem summā: qua remissa resultat alia caliditas omnino de nouo: que cū sit producta nō videtur ab alio ꝙ̄ a frigiditate. Scḋm patet: si caliditas vt duo remitteret caliditatem vt quinq: qua remissa nouiter esset producta caliditas vt quatuor ꝛ nō nisi a caliditate vt duo.

Primū — **Contra** predicta arguitur: ꝛ primo ꝯ̄ cōclusionem quartā cum suo correlario. Nā dato illo seq̄tur primo ꝙ corpus luminosum finite potentie infinitū lumen potest producere intensiue probatur: et pono ꝙ a sit vnum corpus luminosum distans a b per lineam pedalem: ꝛ moueatur in ista hora cōtinue versus b: isto posito arguitur sic: a producit in b infinita lumina quorum quodlibet erit intensius lumine ipsius b pro primo instanti hore: ergo si her omnia lumina manebunt inuicē ex his

Secundū — fiet lumen infinitū. ¶ Secūdo sequitur ꝙ finite calidum in hora posset producere caliditatem infinitam intensiue probatur: et pono ꝙ a calidū finitū in prima parte proportionali hore future corrumpat medietatem frigiditatis summe inducendo medietatē summe caliditatis: cum ergo in secūda parte proportionali resistentia erit in duplo minor: igitur ꝛ in secūda parte inducet tantā caliditatē sicut in prima: pꝫ consequētia: quia per equale tempus inducet in duplo maiorem caliditatē: igitur in tempore subduplo debet inducere tantā caliditatē: et per ꝯ̄ñs cum resistentia in tertia parte ꝑportionali hore erit in quadruplo minor a inducet iterū tantā caliditatē sicut in prima parte cum oīs caliditas ꝑducta maneat simul per conclusionē: igitur in fine erit caliditas infinita.

Tertiū. — ¶ Tertio seq̄tur ꝙ quelibet albedo est infinite perfectionis. pꝫ: quia quelibet albedo est duple perfectionis ad suā medietatē: ꝛ q̄druple ad quartā suā: ꝛ sic in infinitū: sed quelibet albedo est alicuius perfectionis ꝛ maioris ꝙ̄ aliqua nigredo: igitur quelibet albedo est infinite perfectionis.

¶ Quarto sequitur ꝙ caliditas remissa stat cum caliditate summa. cōsequens est falsum: quia frigiditas staret cum caliditate summa: ex quo cum qualibet caliditate remissa stat aliquis gradus frigiditatis. ꝛ probat ꝯ̄ñs dato ꝙ tota latitudo caliditatis ꝑducatur in hora a non gradu vsq₃ ad gradū summū: tūc cum gradu summo stabit a gradus vt duo vt tria: ꝛ sic de alijs. — Quartū

¶ Deinde arguitur authoritatib⁹ Aristo. nam. v. Meta. inquit Phs. Specie differūt quecūq₃ existentia in eodē subiecto differētiā habēt: sed oīs gradus caliditatis sunt eiusdē speciei: ergo nulli eorū possunt esse in eodem subiecto. — T. c. 15. — T. c. 12.

¶ Item. v. Meta. vnum numero sunt quoꝝ materia est vna: sed oēs duo gradus caliditatis differūt numero: igitur nō sunt in eadē materia. Itē qualitas est diuisibilis per accidēs. j. et. vj. Physi. ratione quantitatis: sed si manerent plures gradus eiusdē speciei in eodem subiecto illi distinguerentur per se: ꝛ nō ratione quantitatis.

Ad primū. — **Ad primum** respōdet ꝙ nō sequitur inconueniens adductum: ꝛ ad probationē admisso casu neget ꝯ̄ñs: quia idem argumentū posset fieri de omni qualitate ꝑducta a certo gradu ꝙ agens illam qualitatē producit infinitam: quia produxit infinitas qualitates: quarū quelibet fuit intēsior illa a qua incepit alteratio. Ideo dicitur ꝙ si a sit luminosum vt octo producens in principio hore in b punctū lumen vt quatuor in tota hora non ꝑducet nisi tm̄ lumen precise: lꝫ in quolibet instanti ꝑducet gradū luminis intēsiorē ꝙ̄ in principio produxit in b nec ex his gradib⁹ infinitis resultat lumē infinitū seu gradus infinit⁹ sicut nec ex infinitis punctis resultat linea infinita seu pūctus infinit⁹.

Ad scḋm. — ¶ Ad secundū neget ꝯ̄ñs: ꝛ ad ꝑbationē iterū negetur ꝯ̄ñs: quia velocitas alterationis nō attendit penes proportionē potētiarū ad suas resistētias: sed penes proportionē proportionū cū determinata applicatione: modo ꝑportio prime partis ꝑportionalis nō erit dupla ad ꝑportionē secunde partis ꝑportionalis: dato enim ꝙ potētia actiua a sit vt octo: ꝛ resistētia frigiditatis sit vt quatuor i parte pma ꝑportionali agat a ꝑportione dupla: sed in dupla nō aget a ꝑportione quadrupla: ꝛ hoc ponēdo ꝙ solum caliditas in hora debeat introduci: quia si a ageret in secūda parte proportionali a ꝑportione dupla tunc ꝑduceret secūdā medietatē caliditatꝭ: ideo oportet dicere in casu isto ꝙ non manebit equalis applicatio per totū tempus propter implicationē ꝯ̄dictionis.

Ad tertiū. — ¶ Ad tertiū neget iterum incōueniens adductum: ꝛ ad ꝑbationē illius negetur primo antecedēs: quia sicut linea bipedalis nō est perfectior pedali: lꝫ sit maior a ita nulla albedo est altera albedine perfectior lꝫ sit intensior. Secūdo neget ꝯ̄ñs: quia per idem ꝑbaretur aliquē angulum rectilineū esse infinitū: quia aliquis angulus rectilineus est duplus ad suam medietatē ꝛ quadruplus ad suam quartā: ꝛ sic in infinitū: sed q̄libet angulus rectilineus est aliquāte magnitudinis ꝛ maior ꝙ̄ sit angulus cōtingētie: igitur angulus rectilineus est infinite magnitudinis: ista cōsequentia nō valet nec alia.

Ad quartū. — ¶ Ad quartū ꝯcedo ꝙ infinite remissa caliditas stat cum caliditate summa: ex hac tamen nō seq̄tur ꝙ aliqua frigiditas stet cū caliditate summa: quia lꝫ cū qualibet caliditate remissa separata a summa sit frigiditas: nō tamē cū caliditate remissa ꝯiuncta caliditati summe. Deinde dicit ad auctoritates: ad pmam ꝙ Arist. loquit de illis quoꝝ vnum nō est necessario potētiale ad aliud: modo gradus vt vnū est necessario potētiale ad gradum vt duo. ¶ Ad secundam ꝙ aliqua dicunt idē numero dupliciter. s. realiter ꝛ subiectiue. Primo modo nō sunt duo gradus idem numero: sꝫ bene secūdo modo quia ambo fundantur in eodem subiecto. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ qualitas est diuisibilis extēsiue per accidēs iuxta intētionē philosophi: tamē est per se diuisibilis intensiue: quare ꝛc.

¶ Caput secundum.

De intensione nominaliter sumpta ē cō
sequenter dicendum scꝫ penes quid at-
tenditur intensio qualitatis. ¶ Ubi pri
Primū. mo notandū ꝙ nulla qualitas ꝑma est
infinita: qꝛ dato opposito sequit ꝙ si ali
quod calidū summū incipiat remitti ꝙ subito deper
det latitudinē infinitā aliter nunꝗ foret remissum et
cū frigiditas eque velociter inducatur sicut caliditas
deperditur sequitur ꝙ frigiditas subito acquiret la
titudinē infinitā incipiendo a non gradu: qḋ est impos
Scdm. sibile. ¶ Scđo notādū ꝙ in qualibet latitudine quali
tatis intensio ꝛ remissio se habent priuatiue ita ꝙ in
tensio dicit habitum ꝛ remissio priuationē ꝛ sunt am
de latitudines coextense ita ꝙ vbi est gradus vt qua
tuor remissionis: ꝛ vbi est gradus vt duo intensionis
ibi gradus vt duo remissionis: ꝛ vbi nō gradus inten
sionis ibi gradus summ⁹ remissiōis: ꝛ se habēt isti gra
dus modo opposito qꝛ sicut gradus vt duo intēsiōis
est subduplus ad gradū vt quatuor intēsiōis: ita gra
dus vt duo remissionis est duplus ad gradū vt qua-
3m scdo. tuor remissionis. ¶ Istis presuppositis sit hec prima
cōclusio. Intensio qualitatis non attenditur penes
multitudinem graduum nec remissio penes paucita
tem eorum patet: qꝛ dato opposito nulla q̄litas gra
dualis esset altera intēsior vel remissior cōsequēs est
falsum: ꝛ ꝓbatur cōsequētia: qꝛ nulla q̄litas gradua-
lis habet plures gradus ꝙ̄ alia nec pauciores cū que
2a cōclo. libet habeat infinitos. ¶ Scđa cōclusio. Intēsio qua-
litatis nō attendit penes minorē admixtionē contra
rij nec remissio penes maiorē patet qꝛ lumen est intē
sum ꝛ remissum: ꝛ scientia est intensa vel remissa: ꝛ ta
men nullum istorū hꝫ admixtionē cū suo cōtrario: eo
ꝙ tenebra nō pōt admisceri lumini: nec ignorātia scię
tie. Similiter gradus summus caliditatis vel frigidi
tatis est intensus vel remissus: tn̄ nō habet admixtio
nem cōtrarij vt notū est: ꝛ si allegat phs. v. phy. di. in
tensius est qḋ hꝫ minus de suo contrario: concedit qꝛ
quāto aliquid habet minus de suo cōtrario tāto in-
tensius est non tamē propter hoc attendit intēsio pe
3a cōcla. nes minorē admixtione cōtrarij. ¶ Tertia conclusio.
Intensio qualitatis nō attēditur penes appropiqua
tionem ad summū: nec remissio penes recessum ab il
lo patꝫ: qꝛ dato opposito sequit ꝙ latitudo caliditatis
sit infinita: cōsequēs est falsum: ꝛ probat cōsequentia
qꝛ infinite aliquis gradus appropiquat gradui sum
mo: ꝛ infinite modice recedit aliquis gradus ab eodē
gradu antecedēs patꝫ: qꝛ aliꝗs grad⁹ aliqualiter ap-
propinquat ꝛ aliquis in duplo magis ꝛ sic in infinitū.
Itē si aliqua latitudo qualitatis esset infinita nullus
gradus finitus esset altero intensior vel remissior qḋ
est falsum ꝛ probat cōsequētia: qꝛ nullus plus appro
pinquaret gradui summo ꝙ̄ alius: nec aliquis ma-
gis ab eodem distaret ꝙ̄ alius: cū vtrobiꝗ esset distā
4a cōcla. tia infinita. ¶ Quarta conclusio. Intensio qualitatis
attenditur penes distantiam a nō gradu: remissio pe
nes appropinquationem non gradui: probatur: nam
intensio qualitatis ꝛ remissio eiusdem attenditur pe
nes aliquid: sed non penes multitudinem vel pauci-
tatem graduum nec penes admixtionem maiorem
vel minorem cum suo contrario: nec penes appropin
quationem ad summum vel recessum ab illo: igitur
penes distantiā a nō gradu ꝛ propinquitatē ad ipm
tenet cōsequētia cū prima parte antecedētis. Secun-
da autem est ostensa in prioribus conclusionib⁹. Item
maioritas quantitatis attenditur penes distantiā
a non quanto: ꝛ minoritas penes appropinquatio-
nem ad non quantum: ergo pariformiter intensio at
tenditur penes distantiam a nō gradu: ꝛ remissio pe
nes propinquitatem ad illum.
Primū. **Contra** istas iiij. conclusionē arguitur: nam da
ta illa sequitur primo ꝙ q̄libet grad⁹
esset ita intensus sicut remissus patet consequentia: qꝛ
quanta est distantia inter aliquē gradū ꝛ nō gradū
tanta est propinquitas inter illos: sed cōsequens est
falsum: probatur ꝛ pono ꝙ a. ꝛ b. sint duo gradus re-
missi a. tamen intensior b. quo posito si tam a. ꝙ̄ b. est
ita intēsus sicut remissus igit intensio a. ꝛ sua remis-
sio sunt equales: ꝛ similiter remissio b. ꝛ sua intensio
sunt equales tunc arguitur sic. Intēsio a. est maior ꝙ̄
intensio b. per casum: sed remissio a. est equalis sue in
tensioni. igitur remissio a. est maior intensione b. patꝫ
consequentia qꝛ omnium duorum equalium ad tria
est eadem ꝓportio per Euclydem ꝛ Campanū tunc
vltra remissio a. est maior intensione b. sed remissio
b. est equalis intensioni eiusdē. igitur remissio a. est
maior remissione b. patet cōsequentia vt supra quia
eiusdem ad duo equalia est eadem proportio: sed con
sequens falsum eo ꝙ a. est minus remissum ꝙ̄ b.
¶ Secundo sequitur ꝙ ex vniformi deperditione in secundum.
tensionis sequitur vniformis acquisitio remissionis
patet consequentia: quia deperdere intensionem est
appropinquare non gradui sed consequēs est falsū:
probatur ꝛ pono ꝙ gradus vt quatuor caliditatis vni
formiter remittatur ad gradus vt duo in ista hora: cū
ergo gradus vt quatuor in prima medietate hore de

perdet proportionē sexquitertiā
intensionis ꝛ in secunda propor-
tionem sexquialteram: qꝛ in me-
dio instanti erit vt tria: et in fine
hore vt duo ergo in prima parte
hore acquiret proportionem sex-
quialteram remissionis: ꝛ in secū
da medietate proportionem sexquitertiam. igit ma-
iorem latitudinem remissionis acquiret in secunda
medietate quam in prima patet consequentia: quia
si gradus vt tria caliditatis in prima medietate hore
acquiret proportionem sexquialteram: ꝛ in secūda me
dietate proportionem sexquitertiam in secunda me
dietate maiorē latitudinē acquiret quā in prima: qꝛ
in fine prime esset vt quatuor: ꝛ in fine secunde esset
vt sex. Si ergo maiorem latitudinem remissionis ac
quiret in secunda medietate hore quam in prima nō
ergo vniformiter deperdet intensionem.
¶ Tertio sequitur ꝙ eque proportionaliter maio- tertium.
ratur remissio sicut intensio minoratur. patet: quia
quanto aliquid est minus intensum tanto est magis
remissum. ꝛ quanto minus distat a non gradu tanto
est propinquius illi: sed consequens est falsum: qꝛ in
priori casu quanta est deperditio intensionis tanta ꝛ
vniformis est acquisitio remissionis. ergo gradus vt
quatuor caliditatis tantam precise acquirit remissio
nem in secunda medietate hore sicut in prima. ergo
maiorem proportionē acquiret in prima parte quā
in secunda ꝛ et per consequens non eque proportiona
liter maioratur remissio sicut minoratur intensio. qꝛ
maiorem proportionem deperdit intensio in secun-
da medietate hore ꝙ̄ in prima. penultima consequē-
tia tenet ex hoc quia equalis excessus additus maio
ri et minori maiorem proportionem respectu mino-
ris facit quam respectu maioris nam gradus vt vnū
additus gradui vt duo facit proportionem sexquial
teram. et additus gradui vt tria facit proportionem
sexquitertiam.
¶ Quarto sequitur qḋ si aliqua duo incipiant re- quartum.
mitti a non gradu remissionis continue manebunt
eque remissa. patet. quia continue vt apparet erunt
eque propinqua non gradui. sed consequens falsum.
probatur. et pono ꝙ a. sit nunc in duplo intensius. b.
et intendantur in ista hora eque velociter in infini-
tum. ita ꝙ in fine hore primo quodlibet illorum erit
infinitum: et pono ꝙ in eodem instanti ambo inci-
pient remitti et continue in secunda hora eque velo-
citer et consimiliter remittentur vsꝗ ad gradum in-
finitum remissionis. sicut in prima hora intendun-
tur. et patet ꝙ a. et b. incipiente a non gradu inten-
sionis eque velociter remitti. et tamen nunquā erūt
eque remissa.

Ad primum negetur consequen-
tia ꝛ dico.

q nullus gradus est ita intensus sicut remissus nec magis intensus quam remissus: nec minus intensus quam remissus: quia intensio et remissio cum priuatiue opponantur non sunt vere comparabiles: et consequenter nego q tanta sit distantia quanta propinquitas inter gradum aliquem et non gradũ qz hec
Ad scdm. similiter opponũtur priuatiue propinquitas et distantia.
Ad secũdum concedo consequens inductum: et consequenter concedo q tantam latitudinem precise acquiret remissionis gradus vt quatuor caliditatis in secũda medietate hore sicut prima: et nõ sequitur: maiorẽ proportionẽ acquiret in scda medietate quã i prima igitur maiorem latitudinem. Et ad probationem Respõdetur
Ad tertiũ. q licet generaliter teneat in positiuis: nõ tñ in priuatiuis.
Ad tertium concedo iterum consequens inductũ. Et ad probationem concedo q tantam latitudinem precise acquiret in prima parte sicut in secunda. non tamen maiorem proportionem acquiret in prima parte quam in secunda. Et ad probationem dicitur q licet illud teneat in positiuis: non tamẽ in priuatiuis. vnde in casu illo gradus vt quatuor caliditatis habet remissionem vt quatuor: et acquiret remissionem vt tria. que se habet ad quatuor in proportione sexquitertia remissio vt duo ad remissionem vt tria in proportiõe sexquialtera ita q in priuatiuis seruatur
Ad quartũ modus opposit9 ad illum qui seruatur in positiuis.
Ad quartũ negetur consequentia. Et ad probationem dicitur q sicut continue habebunt equaliter de remissione ita non continue equaliter appropinquabunt non gradui.

Caput tertium.

Qualitatis intensio vniformis penes distantiaz a non gradu cognoscitur: sz difformis penes aliud mensuratur. Vbi primo notandum q duplex est qualitas: scilz vniformis: et difformis. Qualitas vniformis ẽ
Primum. illa cuius non omnia puncta sunt equaliter intensa: vt caliditas cuius vna medietas sit: vt quatuor et reliqua vt octo. Qualitas vniformis non proprie vocatur latitudo: ex quo non habet distantiam extensiuam et gradualem penes gradus intensionis et remissiõis:
Scdm. Sed qualitas difformis bene dicitur latitudo propter diuersitatẽ intensionis et remissionis in diuersis punctis superficiei. Secundo notandũ q qualitas difformis est duplex scilicet vniformiter difformis et difformiter difformis. Qualitas vniformiter difformis est illa cuius omnes partes immediate secundum extensionem sunt immediate secundum intensionem: vel cuius nõ quilibet gradus intrinsecus tantũ excedit precise inferiorem quantum exceditur a superiori equaliter distante: vt qualitas imaginata fm formam triãguli. Qualitas difformiter difformis est illa cuius non omnes partes immediate secundum extensionem sunt immediate secundum intensionez: vel cuius non quilibet gradus intrinsecus tantuz excedit inferiorem q̃tum exceditur a superiori equaliter distante vt qualitas imaginata secundum figuram semicirculi aut secundum figuram superficiei cuius vna medietas latitudo vnifor. difformis. est pedaliter longa et semipedaliter lata. et altra pedaliter lõga et pedaliter lata.

Qualitas vniformiter difformis vocatur latitudo vniformiter difformis et qualitas difformiter difformis dicitur latitudo difformis difformiter.
Primaconclũo. His visis sit hec prima conclusio. Cuiuslibet latitudinis vniformiter difformis incipientis ab aliquo gradu et terminate ad non gradum: gradus medius est precise subduplus ad gradum illam latitudinẽ terminãtem probatur: et signo talem latitudinem que sit a: et gradus summus a quo incipit b. et gradus precise subduplus ad b. sit c isto posito probatur q c. sit gradus medius quia medium est illud quod equaliter distat ab extremis: sed c. in casu isto necessario equaliter distat ab extremis. igitur etc.

minor patet: quia si c esset gradus vt duo caliditatis oporteret gradum a quo incipit a latitudo esse vt quatuor: modo tanta est distantia inter nõ gradum et gradum vt duo sicut inter gradum vt duo et gradum vt quatuor.

2a cclũo. Secunda conclusio. Cuiuslibet latitudinis vniformiter difformis terminate ad duos gradus: gradus medius est maior q̃ subduplus ad gradum intensiorem eiusdem latitudinis probatur: et pono q d. sit medietas intensior a. latitudinis et e. sit gradus medius eius tunc arguitur sic e. est gradus intensior q̃ c. quia plus distat a non gradu q̃ c sed b. est precise duplus ad c. ergo est minor q duplus ad e. et per consequens gradus medius d. latitudinis est maior quam subduplus ad gradum intensiorẽ eiusdem latitudinis qui est b.

3a cclũo. Tertia cõclusio omnis latitudo qualitatis vniformiter difformis correspondet suo medio gradui: et est tante intensionis precise quante qualitas vniformis existens sub gradu medio probatur: et pono q a. sit vna latitudo vniformiter difformis a non gradu vsq ad gradum vt. 8. cuius medietas remissior intẽdetur in ista hora: sit q fiet vniformis gradu vt q̃tuor et medietas intensior remittetur per totũ vsq ad gradum vt quatuor. Isto posito arguitur sic. Qualitas a. latitudinis quantum acquiret de intensione tantum deperdet et ecõtra igitur continue manebit equalis intensionis qualiter est modo: et econtra: sed in fine erit solum intensionis: vt quatuor: ergo iam est solum intensionis vt quatuor. 4a cclũo.

Quarta cõclusio. Quelibet latitudo qualitatis difformiter difformis cuius quelibet medietas est qualitas vniformis correspondet suo gradui medio: ita q sicut latitudo a non gradu vsq ad gradum vt. 8. est precise tante intensionis sicut gradus: vt quatuor: ita q̃litas difformis cuius vna medietas est vt quatuor: et alia vt. 8. est precise intensionis: vt. 6. eo q equelibet pars in ea proportione denominat totum in qua est minor toto: cum ergo medietas q̃ est vt quatuor sit subdupla ad totum ergo denominat totum vt duo et alia medietas denominat vt quatuor ergo totum est intensum vt. 6. vnde potest argui vt in alia conclusione ponendo q medietas remissior intendatur ad gradum vt. 6. et medietas intensior remittatur ad eundez gradum in eodem tempore: in casu isto in fine erit: vt. 6. et quantum precise acquiretur tantum deperdetur et econtra: ergo in principio est solum intensionis: vt 6. etc.

Primum. **Contra** predicta arguitur: et per maxime cōtra tertiā conclusionē conendo ꝙ a/ sit vna superficies habens totam latitudine caliditatis a non gradu ad gradum summū qui sit: vt octo. a quo incipiat in eodē tota latitudo frigiditatis a non gradu ad gradū summū: et sequit ꝙ a/ est calidū vt quatuor: et idē est frigidū vt quatuor: et sic idem est frigidū et calidū: quod est impossibile.

8 6 4 2
a caliditas b

c frigiditas d
2 4 6 8
4 6
8 b
4 6
8 b

4

Secūdū. ¶ Secūdo sic: pono ꝙ totius latitudinis intensio sit a/ et intēsio medietatis superioris sit b/ et arguitur sic: b/ intēsio est maior a/ intēsione: sed b/ est pars a/ ergo pars a/ est maior suo toto: cōsequens est impossibile. et prima pars antecedentis sequit' ex cōclusione: quoniā medieta sintēsior correspōdet gradui suo medio interiori ꝙ̄ sit gradus medius toti' latitudinis. minor vero est euidēs: quia sicut medietas

Tertiū. intensior est pars totius latitudinis: ita intensio illius medietatis est pars intensipnis totius. ¶ Tertio sic: vbicūq est maior intensio ibi est maior latitudo si ergo medietas superior toti' latitudinis: sit intensior ipsa latitudine: seqtur ꝙ ibi sit maior latitudo: quod est implicatio contradictionis antecedens:

Quartū. patet: quia vbicūq est maior intensio ibi gradus intensissimus plus distat a non gradu. ¶ Quarto pono ꝙ a/ corpus sit vniformiter calidū in summo per totum: cuius b/ sit caliditas summa: et seqtur ꝙ b/ est tota latitudo caliditatis a non gradu vsq ad gradū summum: quia cōtinet gradum vt vnum gradum vt duo: et sic vltra: et tamen nulli duaium ꝙ b/ est tante intensionis sicut gradus summus: igitur aliqua latitudo vniformiter difformis correspondet gradui intensissimo.

Ad primū. **Ad primum** dicitur ꝙ quelibet illarum latitudinū correspōdet gradui medio: non tamen denominat subiectū denominatione specifica propter impedimentū vtriusq: tū si vna illarum latitudinum sine admixtione contrarij actuaret: a/ superficiē denominaret iem solū gradū vt quatuor. ¶ Ad secūdū admisso casu negetur ꝯña: sep solum seqtur ꝙ pars est maior intensio ꝙ̄ sit suū totum. posito enim ꝙ a/ sit latitudo superficiei triangularis et/ b sit latitudō medietatis latioris: non sequitur latitudo b/ est maior latitudine a/ sed latitudo b/ est pars latitudinis a: igitur pars est maior suo toto: sed solū seqtur ꝙ pars latitudnis i a/ est maior

Ad tertiū latitudo ꝙ̄ sit latitudo a. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ latitudo dupliciter cōsideratur: scꝫ intensiue et extensiue: vbicūq: ergo est maior intensio: ibi est maior latitudo intensiua: non tñ extensiua: de qua agit mentionē illa tertia cōclusio. ¶ Ad quartū dicitur eodē modo

Ad quartū latitudo imaginatur dividi diuisione subiecti et diuisione partium gradualiū: latitudo ergo sumpta primo modo correspondet gradui medio: sed latitudo sumpta scdo modo correspōdet gradui intēsissimo.

¶ Tractatus primus.
¶ Capitulum primum.

Ntiquorū quidē igitur hi quidē vocatā generationem simplicē alterationē esse inquiunt hi vero aliud generationē et aliud alterationem. Quicūq igit' vnū aliquid omne esse dicet et oīa ex vno generāt; his quidem necesse est vtriq generationē: alterationem esse dicere: et quod principaliter fiet alterari. Quicūq autē plures materias vna ponūt: vt pote Empedocles et Anaxagoras: et Leucippus: et Democrit': his aliud sed tamen Anaxa: propriā vocez ignorauit dicit eīn ꝙ fieri et destrui idē existit alterari. Multa autē dicit elemēta queadmodū et alij Empedocles quidem eīn corpora quatuor: omnia autē cū mouētibus sex numero. Ana. autē infinita et Leucippus: et Democritus: hic quidē homiomera elemēta ponit: vt pote ob carnem et medullā: et alia quorū vniuscuiusq synonima pars est. Democrit' autem et Leucippus ex corporib' indiuisibilib' hec. et alia cōponi inquiūt hec autem infinita et multitudine et morphea esse. Illa autē ab illis differūt: his ex quib' sunt et positione et ordine horum. Contrarie autez videnť dicere: ꝙ̄ circa Ana. eis ꝙ circa Empedoclem. Hi quidem eīn inquiunt ignem et aquā: et aerem: et terram quattuor elemēta simplicia magis esse ꝙ̄ carnez et os talia similiū ptiū Hi autem quidē hec simplicia et elementa: terrā aūt et aquā aerē et ignē cōposita pauperrima enim horum esse his quidē omnibus igitur ꝙ ex vno oīa cōstituūt necesse dicere generationē et corruptionē alterationē sp eīn manere subiectū vnū idez et tale aūt alterari dicim' His aūt ꝙ genera multa faciūt differre generationē ab alteratione cōueniētib' eīn et dissolutis generatio contingit: et corruptio. Ideo dicit hoc modo. Empedocles: quoniā natura nullius est: sed solū mixtura et segregatio mixtorū. Quoniaz igit' propri' hic sermo eorū supponi ita loqui manifestum est: et quoniam dicunt hoc modo.

¶ Caput secundum.

Ecesse est autem et his alterationem esse aliud dicere preter generationem. Impossibile tamen sm que ab eis dicitur: hoc autē quomodo recte dicimus facile est videre: queadmodū enim videmus quiescente substātia in ea transmutationē fieri sm magnitudinē que vocat' augmētatio et

vt octo: & siccitatē vt quatuor nō debet solum dici intensus: vt quatuor. Ista ꝯclusio probatur: vt supra: nā si ignis haberet caliditatē vt .8. quodlibet illorū denominaret vt quatuor ſm tenētes oppositū ꝯclusionis: igiť siccitas remissa ad gradū vt q̈tuor denominaret vt duo & caliditas nō remissa denoiaret vt plus & p ꝯñs a esset itēsum: vt .6. & ꝙ caliditas nō remissa tm̄ denoiaret sicut añ: ꝓbať: q2 si cōtinue remitteret ꝯsus siccitatē min⁹ denoiaret: igiť sub eadē itensiōe semp eq̄liter denoiat: añs pz: q2 sicut caliditas cōiūcta minori siccitati minus denoiat: ita siccitas cōiuncta minori caliditati minus denoiat. ¶ Quarta conclusio.

Quarta conclusio. Intēsio elemēti habētis qualitates inequē intensas correspondet q̄litati intensiori: pz: quia intensio illi⁹ correspōdet alicui gradui: sed non gradui medio simpliciter nec proportionali inter qualitates suas: nec gradui q̄litatis remissioris. ẽ. gradui intēsissimo correspōdet qualitatis intēsioris: & hec videtur fuisse intēsio Phi. & de gñatione: vbi ipe vult ignē parū esse summū & summe intensum: & hoc solū rōne caliditatis summe: quia nō habet siccitatē summā sed ꝓpe summum

T. c. l. 6 & .20. vt ostendā & notāter dicit continue q̄litates inequē intensas: q2 elemētū habēs āba qualitates inequaliter intēsas est ita itēsum: sicut aliquā illarū secūdū oēs opiniones.

Primū. Contra istam cōclusionem vltimā arguitur sic. Ignis habens caliditatem summam & siccitatē prope summū est in sua naturali dispositione: & habēs caliditatē summā & siccitatem vt duo est extra suam naturalē dispositionē: sz ignis itēsior est in sua naturali dispositiōe q̄ extra: igiť ignis habēs caliditatē summam & siccitatē vt duo nō est in summo intensus: & per ꝯsequēs eius intēsio nō correspondet gradui intensissimo qualitatis intensioris.

Secundū ¶ Secundo si ignis haberet caliditatē vt octo: et humiditatē vt duo: non esset intēsus vt octo ergo nec si haberet caliditatē vt octo: & siccitatē vt duo patet cōseq̄ntia: quia humiditas nō sibi cōtrariať sicut nec siccitas: antecedēs probatur: quia aľr ignis habens caliditatē vt octo: esset equaliter intēsus cū humiditate: vt octo: & cū humiditate: vt duo immo ꝙ esset eq̄liter intēsus cū humiditate sicut cū siccitate: quod nō est verū.

Tertiū. ¶ Tertio ignis habēs caliditatē & siccitatē ē itensior q̄ si haberet caliditatē solū: quia magis sufficeret agere: sz habēs caliditatē solū ē itēsus gradu intensissimo caliditatis summe: igitur cū siccitate est intēsior.

Quartū ¶ Quarto si ignis haberet caliditatē & siccitatē summā, esset intēsior q̄ si haberet caliditatē summam cū siccitate vt duo: sed si haberet caliditatē & siccitatem summā nō esset intēsus nisi gradu summo: ergo habēs caliditatē summā & siccitatē vt duo. est minus intēsus q̄ gradu summo.

Ad primū. Ad primum dicitur ꝙ ignis potest esse ita intensus extra suam dispositionē naturalē sicut in sua dispositione naturali: licet non ita actiuus.

Ad scdm. ¶ Ad secūdū dicitur: ꝙ ignis est ita intēsus cū humiditate sicut cū siccitate licet non ita actiu⁹. sicut caliditas pōt eē equalis intēsiōis in materia densa sicut in materia rara: & tamē in materia densa est magis actiua q̄ in materia rara.

Ad tertiū ¶ Ad tertiū negeť ꝙ ignis hñs caliditatē & siccitatē sit intēsior q̄ hñs caliditatē solū: nec seq̄ť: magis sufficit agere q̄ ē itēsior sic nō seq̄ť caliditas magis sufficit agere ꝯiuncta densitati q̄ nō cōiuncta: ergo est intēsior cū densitate q̄ sine illa.

Ad quartū ¶ Ad quartum negetur antecedens propter eādē rationē: vnde ignis retinēs eundē gradū caliditatis semp est eque intēsus siue fiat additio humiditatis siue siccitatis: dūmodo nō addatur frigiditas: q2 ratio cōtrarietatis tollit denoiationē: nec humiditas vel siccitas sit intensior q̄ caliditas: quia tūc ex caliditate intensiori reciperet denominationē intensionis. Intelligendum tamen ꝙ si a: ignis haberet caliditatē summā cum siccitate vt quatuor. & b. etiam caliditatem summam cum siccitate vt duo licz nō cōcedatur absolute a: intensius b tamen bene dz cōcedi ꝙ a: est siccius b. & intensi⁹ in siccitate q̄ b. quare &c.

Caput. v.

Calculatio mixti. Penes quid attendiť intēsio mixti ex q̄litatibus ꝯtrarijs restat ostendere.

Primo ¶ Ubi notandū primo ꝙ licet qualitates simbole non se impediant in suis denominationibus cōcretiuis. tamē qualitates dissimbole se impediunt in huiusmodi denominationibus nam si aliquod corpus habet coextense caliditatē vt quatuor. & siccitatem vel humiditatem vt quatuor non minus erit calidū vt quatuor: sed si habuerit frigiditatē sibi coniunctam vt quatuor non erit aliquo modo calidū & ratio: quia non est inconueniēs idem ſm eādem partem esse calidum & siccū seu esse calidum & humidum sed impossibile est idem esse calidum & frigiduz: & hoc ſm eādē partem.

Secundo ¶ Secundo notandum ꝙ qualitas contraria non semper equaliter impedit denominationez qualitatis opposite: sed magis vel minus ſm ꝙ intensiori vel remissiori qualitati coniungitur: nā frigiditas vt quatuor coniuncta caliditati: vt octo: aliqualiter impedit denominationem illius concretam: eo ꝙ calidum habens caliditatem: vt octo cum frigiditate vt quatuor non est calidum vt octo: sed cōiuncta caliditati vt. vi. adhuc magis impedit: coniuncta vero caliditati: vt quatuor omnino impedit: q2 tale non est calidum nec frigidum: sed tepidum.

Prima conclusio. His visis sit hec prima conclusio. Intensio mixti non sequitur proportionez qualitatis intensioris ad qualitatem remissiorem: ꝓbatur: naz dato opposito conclusionis sequitur ꝙ aliqua qualitas infinite intendetur per solam latitudinem finitam probatur: et pono ꝙ a: sit vnum mixtum cuius caliditas intendetur in hora futura ad summū & frigiditas remittetur ad non gradum tunc infinitū maiorabitur ꝓportio caliditatis supra frigiditatem eo ꝙ caliditas continue erit maior q̄ nūc est & infinitum remittetur frigiditas: igitur infinite intensum erit ante finez hore: & certum est ꝙ a. non acquirit nisi latitudinem finitā.

Scda conclusio. ¶ Scda cōclusio. Intensio mixti non sequitur intensionem qualitatis intensioris: ꝓbatur & signetur vnū mixtum: cuius caliditas sit dupla ad frigiditatē et arguitur illud non esse ita intensuz sicut est sua caliditas: eo ꝙ frigiditas impedit denominationem in parte illius caliditatis: quia si nō ergo licet sibi tanta frigiditas adderet illa non impediret: & per ꝯsequēs licet tanta eēt frigiditas sicut caliditas totū nō minus denoiaretur frigidum: eo ꝙ tantū hēt de caliditate sicut de frigiditate igiť idē esset calidū & frigidū: si eñ tota frigiditas totā declinationē īpedit caliditatis: vř etiā ꝙ ps frigiditatis partē denoiatiōis tollit caliditatis.

Tertia conclusio. ¶ Tertia ꝯclusio. Intēsio mixti nō seq̄ť intensionē alicui⁹ grad⁹ infra qualitatē intēsiorē vel remissiorē: ita ꝙ si aliqd mixtū hz caliditatē vt octo & frigiditatē vt quattuor: non dz dici illud esse solū calidum vt duo quod est medietas excessus nec vt tria quod est sub sexquitertia ad excessū ꝓbatur: frigiditas vt quatuor ꝯiuncta caliditati vt octo: nō tollit nisi pte denoiatiōis: igiť nō pl⁹ tollit q̄ sit magna sua latitudo sed sua latitudo est solū q̄tuor: ergo tollit solum denoiationē vt quatuor: sed seclusa frigiditate denoiaret caliditas illa suum subiectū vt octo adiuncta caliditate denoiat vt quatuor: & per cōsequens nō denominat aliquez gradum intermediū precise.

Quarta cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Intensio mixti habet attēdi penes excessuz qualitatis intēsioris supra qualitatez remissiorē: ita ꝙ si a: habet caliditatē vt quatuor: et frigiditatem vt duo & b frigiditatem vt duo & caliditatem vt octo: semper intelligēdo coextensas. a/ est solum calidum vt duo & b/ vt sex: ideo b/ est triplo calidius a/ ꝓbatur ista ꝯclusio: si frigiditas a/ esset vt q̄tuor: sicut caliditas eius totam denominationē calidi impediret, propter equalitatez latitudinis: sed nūc frigiditas est in duplo minor q̄ tunc esset: ergo nunc

aufert medietatem denominationis caliditatis quā haberet deducta frigiditate:sed tunc esset intensum vt quatuor:ergo iam est solum vt duo et binarius est excessus caliditatis a/supra suam frigiditatem:igitur conclusio vera.

Contra istam conclusionem arguitur: nam data illa sequitur primo ꝙ aliquid continue per horam erit calidius:ꝫ calidiꝰ et tamen ꝯtinue deperdet caliditatē ꝫ nullam acquiret:patet ponendo cum casu superiori de a/ꝙ frigiditas remittatur ad subduplum:et caliditas ad eius sexquitertiam:tunc patet ꝙ a/ continue erit calidius ꝫ calidiꝰ quia continue excessus caliditatis supra frigiditatē erit maior ꝗ̄ sit modo:eo ꝙ iam excessus est solum vt duo ꝫ cōtinue erit plus ꝗ̄ vt duo:cetera autē sunt manifesta per casum. ¶Secundo sequitur ꝙ aliquod calidum in infinitum remittetur cuius caliditas continue intenditur:probatur ponendo ꝙ caliditas a/intendatur ad duplum:ꝫ frigiditas ad quadruplum in eodem tempore:sic ꝙ in fine illius temporis habebit primo tantam frigiditatē sicut caliditatem. Isto posito patet secunda pars conclusionis:ꝫ prima probatur:qꝛ excessus caliditatis ad frigiditatē erit subduplus ad excessuꝫ q̄ ē mō subtriplꝰ:ꝫ subq̄druplꝰ ꝫ sic in infinitū ex quo excessus remittetur ad non gradum ꝫ in eodem casu sequitur ꝙ aliqḋ calidum continue acquiret caliditateꝫ et nullam deperdet: et tamen in fine alterationis erit non calidum non frigidum.

Secundū. ¶Tertio sequitur ꝙ a/ ꝫ b/sunt duo equaliter calida quorum a/per horam futuram continue erit calidius b/et tamen a/per eandem horam continue deperdet caliditatem et nullam acquiret b/vero caliditatē acquiret ꝫ nullam deperdet:patet ponendo ꝙ a ꝫ b/ habeant caliditatem vt quatuor ꝫ frigiditatē coextēsam vt duo sic ꝙ frigiditas a/ per horam deperdatur vsqꝫ ad non gradum :ꝫ caliditas solum ad subduplū b/ vero caliditas intendatur ad duplum:ꝫ frigiditas ad triplum ita ꝙ excessus semper sit vt duo: isto posito patet conclusio.

Tertiū. ¶Quarto sequitur ꝙ a/ est vnum calidum quod ante finem hore erit in infinitum calidius ꝗ̄ nunc est:ꝫ tamen continue deperdetur eius caliditas et nulla acquiretur :patet dato ꝙ caliditas remittatur in a/ad sexq̄tertiā:frigiditas ad non gradum. Isto posito patet totum preterꝫ hoc ꝙ a/erit in infinitū calidius ꝗ̄ nunc est:qꝛ eius caliditas habebit supra suam frigiditatem excessum duplum et triplum et sic in infinitum:ex quo frigiditas remittetur ad non gradum:ita videtur hec conclusio repugnare prime conclusioni:qꝛ idem inconueniens ꝫ maius hic inducitur ꝗ̄ ibi.

Quartū. Ad hec omnia simul respondetur concedēdo omnes conclusiōes adductas preter vltimaꝫ:quoniā sunt possibiles ꝫ sequūtur ex quarta conclusiōe:ꝫ ad probationē quarte cū concluditur ꝙ a/erit in infinitum calidius ꝗ̄ est modo:negetur cōsequentia:quia non dixi in conclusione ꝙ attēditur intensio mixti penes ꝓportionem excessus qualitatis intēsioris ad qualitatem remissiorem:sed ꝙ simpliciter attenditur penes excessum qualitatis intensioris supra remissiorem:ideo ad concludendam illam conclusionē debet sic argui:excessus qualitatis a/supra suam frigiditatem erit duplus ad excessum qui est modo ꝫ quadruplus ꝫ sic in infinitum:igitur a/in infinitum erit calidius ꝗ̄ nunc sit. Ista cōsequentia est bona:sed antecedens est impossibile.

¶Caput sextum.

Cap.vi. Non solum se impediunt contrarie qualitates inuicē coextense sed etiam diuersarum partium subiecti inuicem cōtinue:ideo penes quid habeat attendi intensio talis mixti est cōsequēter ostendū. ¶Ubi notandū primo ꝙ quelibet pars qualificata deducto impedimento sui contrarij solū in eadem proportione denominat totum in qua est minor toto:ita ꝙ medietas calida vt quatuor alicuiusꝰ vniformiter calidi non denominat vt quatuor:sed solum vt duo similiter si alicuius calidi vna medietas esset vniformis vt quatuor:ꝫ alia vniformis vt sex:totum esset calidum vt.v.qꝛ prima medietas solum denominat totum vt duo ꝫ alia vt tria. Ex quo sequitur ꝙ a/ꝫb/ sunt equaliter calida sine admixtione cōtrarij:ꝫ tamē a/ habet maiorem latitudinem caliditatis ꝗ̄ b/ patꝫ dato ꝙ medietas a/ sit vniformiter calida vt tria:ꝫ secūda vt sex:ꝫ tertia vt.ix.ꝫ ꝙ prīa medietas b/sit vniformiꝭ calida vt q̄tuor ꝫ scḋa vt octo:ꝫ vtrūqꝫ sine admixtiōe cōtrarij:isto posito patet ꝯclusio:eo ꝙ tā a/ꝗ̄ b/est solum calidū vt sex. ¶Secundo notādū ꝙ sicut qualitates cōtrarie inuicem coexte[n]se se inuicē impediunt in toto vel in pte ita diuersorū subiectorū inuicem cōtinue:ita ꝙ si aliqḋ mixtū hꝫ vnā medietatem calidā vt quatuor: ꝫ aliā frigidā vt quatuor illud nō est calidū nec frigidū:si aūt habet vnā medietatē calidam vt octo :ꝫ aliā frigidā vt quatuor illud est calidum. Ex quo sequitur ꝙ qualitates cōtrarie diuersorum subiectorū nō se impediunt nisi sint equalis intēsionis et equalium partiū subiecti:qꝛ si vna tertia esset frigida vt quatuor ꝫ residuū vt quatuor vel vt duo totum diceretur calidum. Secundū.

His visis sit hec prima conclusio. Intensio mixti ex qualitatibus cōtrarijs in eque intēsis ꝫ equaliū subiectoꝝ nō attendiꝭ penes ꝓportionē qualitatis intēsioris ad qualitatē remissiorem:ita ꝙ si a/ habet vnā medietatē calidā vt octo vniformiter ꝫ aliā frigidā vt quatuor b/vero vnā medietatem calidā vt sex:ꝫ aliam frigidam vt duo:non opꝫ b/in tātā ꝓportiōe esse calidiꝰ a.i. q̄ta ꝓportiōe excedit ꝓportio ꝯpositā cōtrariorū a. Ista cōclusio ꝓbaꝭ qꝛ aliter sequiꝭ ꝙ aliqḋ in infinitū calefiet ꝫ nunqꝫ acquiret aliquā caliditatē:patet dato ꝙ frigiditas a/remittaꝭ ad non gradū sine inductione alicuius caliditatis isto posito patet ꝙ ꝓportio caliditatis ad frigiditatem in infinitum maiorabitur ergo intensio. Pria ꝯclu. ¶Secunda conclusio. Intensio talis mixti non attenditur penes intensionem qualitatis intensioris:ita ꝙ calidum cuius vna medietas est vt octo calida ꝫ alia vt quatuor frigida non est calidū vt octo: ꝓbaꝭ:magis calidū est vniformiter calidū vt octo ꝑ totum ꝗ̄ solum per medietatē eius:sed calidū per totum vt octo nō est magis calidū ꝗ̄ vt octo ergo calidum cuius vna medietas est solū vt octo nō est calidū vt.viij. Secūda ꝯclusio. ¶Tertia cōclusio. Intēsio talis mixti non attēdiꝭ penes excessum q̄litatis intensioris supra q̄litatē remissiorē:ita ꝙ calidū cuius vna medietas est calida vt.viij.ꝫ alia frigida vt quatuor non est calidū vt quatuor:probatur:ꝫ sit a/tale mixtum ꝫ b/vnum aliud quod habeat caliditatē vt octo et frigiditatem vt quatuor coextensas per totū:isto posito arguiꭍ sic b/est intensius a/ꝫ b/est solum calidum vt quatuor igitur a/non est calidum vt quatuor:patet consequētia,cū minori ex alio correlario ꝫ maior probaꭍ:naꝫ si medietati frigide a/adderetꭍ caliditas vt octo:ꝫ medietati calide adderetur frigiditas vt quatuor ipsuꝫ a/fieret ꝑcise eque intensuꝫ sicut est b/sed certū ē ꝙ fieret intensius ꝗ̄ nunc est: quia acquireret maiorē caliditatem ꝗ̄ frigiditatem per partes equales:igitur tam a/remissius est b. Tertia ꝯclusio. ¶Quarta conclusio. Intensio talis mixti attenditur penes denominationem partis respectu totius:ita ꝙ si a/habet vnam medietatem calidam vt octo : ꝫ aliam frigidam vt quatuor totum est solum calidum vt duo.probatur:medietas frigida vt quatuor tollit denominationē vt quatuor a parte calida:igitur pars calida tantum precise denominat quantū denominaret si totum esset vt quatuor sine admixtione ꝫ impedimento contrarij : sed tūc solū denominaret vt duo per primū notabile:igitur tam solum denominat vt duo : sed a/non aliunde denominaꭍ calidum ꝗ̄ ab illa medietate calida: ergo a/solū est calidū vt duo. Ex isto seqꭍur ꝙ si a/haberet vnā medietatē calidā vt octo:ꝫ aliā medietatē Quarta ꝯclusio.

frigidam vt quatuor. b vero vnam medietatem calidam vt sex. et aliam vt duo frigidam a. et b. sunt equaliter calida.

primum. **Contra** istã cõclusionẽ põt adduci oĩa argumenta alterius capli: tamẽ in spãli arguo: et primo q a nõ est calidũ ex cõmuni mõ loquendi: cõmuniter eñ dicit q illud nõ est calidũ nec frigidum cuius vna medietas est calida et alia frigida. ¶ Scdo si ab a tolleret tota frigiditas cũ medietate caliditatis a. nõ esset calidũ nec frigidũ: qr nõ videtur quare esset calidum ratione partis calide qn eadem ratiõe esset nõ calidũ ratione alteri⁹ medietatis nõ calide
tertium. ¶ Tertio sequit cõtra cõclusionem: probando q a est calidum vt quatuor: qr a. nõ est min⁹ calidam q̃ esset si caliditas vt quatuor coextenderet medietati frigide: sed si coextenderet esset calidũ vt quatuor: ergo et nunc. maior patet qr caliditas addita parti frigide nõ iuuaret ad denominationẽ esse calidi eo q tolleretur sua denominatio per gradum vt quatuor frigiditatis sibi admixtum. minor vero declaratur eo q illa medietas non esset frigida: igitur non tolleret denominationem alterius medietatis et per consequens illa in subduplo denominaret totum esse calidum scilicet vt quatuor.
quartũ. ¶ Quarto arguitur probando illam cõclusionem esse sufficientem: qr per illam non habetur quante intensum esset aliquid cuius vna quarta esset frigida vt quatuor et totum residuum esset calidum vt quatuor: nec quante intensum esset aliquid cuius vna tertia esset frigida vt q̃tuor et totum residuum calidum vt octo.

Ad primũ. **Ad primum** dicit q cõis modus loquendi intelligit qñ medietates sunt equaliter intense qualitatibus contrarijs: et nõ qñ vna qualitas est altera intẽsior.
Ad scdm. ¶ Ad secũdũ dicitur: q si vna medietas a: esset nonqualificata et alia calida vt quatuor totum a esset calidum vt duo. Et cum dicitur q nõ est ratio quare a. potius dicatur calidum q̃ non calidũ. Respondetur q nunq̃ vna medietas tollit denominationem alterius nisi ratione contrarietatis: si enim vna medietas a. esset calida et alia sicca vel humida illud diceretur calidũ et siccuz vel humidũ: modo medietate nõ calificata cũ nõ contrarietur nõ tollit denolationẽ alterius: et cũ nõ sit calificata nõ denolat.
Ad tertiũ. ¶ Ad tertium negetur añs p prima parte. et cũ dicitur caliditas addita parti frigide non iuuaret ad denominationez esse calidi. negetur quia licet non denominaret aliquid esse calidum tamen suspenderet frigiditatem ab impedimento partis calide. et ita in casu isto a. esset ita calidum sicut si a. esset vna medietas sicca vel humida. vnde si vna medietas a. haberet solum siccitatem vt quatuor et alia solum caliditatem vt octo a. esset siccum vt duo et calidum vt quatuor: si haberet solum caliditatem vt quatuor esset calidum vt duo sicut siccum vt duo.
Ad quartũ ¶ Ad quartum dicitur q ex illa quarta conclusione satis bene potest elici quante illa assignata sunt intensa. si enim a. haberet vnam quartam frigidam vt quatuor: et totum residuum calidum vt quatuor. illa quarta frigida tolleret denominationez solũ vnius quarte calide et residuum cum sit subduplum ad a. et calidum vt quatuor denominat vt duo. et sic in casu isto esset calidum solum vt duo. si autem vna tertia esset frigida vt quatuor et totum residuum calidum vt octo semper vniformiter intendendo ista tertia frigida non tolleret totam denominationem vnius tertie: sed solum denominationem vnius medietatis propter caliditatem duplam que est in ea ad frigiditatem. cum ergo totum residuum ab illa tertia frigida et medietate alterius sit subduplum ad a. et est calidum vt octo ergo a est calidum vt quatuor: ita q pars frigida semper tollit denominationem tãte ptis calide si itẽsio caliditatis fuerit tãta sicut frigiditas si autem maior corespõderet min⁹ tollit de parte calida quare. etc.

Capitulum. vij.

Veniendo ad materiam propositã tractare cupio qño et qualiter caliditas frigiditas: siccitas: et humiditas dicunt q̃litates prime. primũ.
¶ Pro cui⁹ diffinitiõis inq̃sitiõe est primo notandũ q qualitatum quedã sunt sensibiles et quedam insensibiles. Qualitates sensibiles sunt q̃litates per se imutatiue sensuum vt caliditas et frigiditas: lux et lumen. Qualitates autem insensibiles sunt qualitates spirituales nõ per se immutatiue sensuũ scdm.
vt species sensibiles et intelligibiles et virtutes lapidum et herbarum. ¶ Secundo notandũ q qualitatũ tam sensibilium q̃ insensibilium: quedam dicuntur celestes: et quedam horum inferiorum. Qualitates celestes sant ille que fluunt a formis celestibus vt lux. Et harum quedam dicuntur prime scilicet quib⁹ nulle alie sunt priores vt lux et proprietates astrorum et planetarum. Et quedam secunde videlicet ille q̃ producuntur ab illis vt lumen quod producitur a luce et influentie generatiue corruptiue et preseruatiue horum inferiorum que producuntur a proprietatibus astrorum et planetarum elementa enim non mouerentur naturaliter ad hanc vel ad illam superficiem nisi ibi esset virtus preseruatiua influxa a celo. Qualitates autem horum inferiorum sunt ille que fluunt a formis horũ elementorum quarum alique dicunt prime scz caliditas et frigiditas: siccitas et humiditas. Alie dicuntur secunde videlicet ille que generant ex mixtione illarum vt colores: odores: et sapores. ¶ His visis sit 1ª cõclo.
hec prima cõclusio. Qualitates celi tã sensibiles q̃ insensibiles sunt priores qualitatibus horum inferiorum tpe et natura. Prima pars ptz eo q perpetuũ est pri⁹ tpe nõ perpetuo: sed qualitates celi tam sensibiles q̃ insensibiles sunt perpetue: et qualitates horũ inferiorum generant et corrũpunt igit scda pars declarat: qr generaliter omnis causa est prior suo effectu natura per Arist. v. meta. et in postpredicamẽtis sed qualitates celi tã sensiblies q̃ insensibiles sant cause horum inferiorum qualitatum: igit sunt illis priores natura minor colligit a philosopho. j. metheo. dr. necesse est mundũ inferiorẽ cõtinuari superioribus lationibus vt ois virtus eius gubernet inde. vnde p̃ter lucẽ et lumẽ opz ponere alias influẽtias venientes ad hec inferiora q̃ habeãt corrũpere et infrigidare: cum lumen et lux naturaliter sint generatiua caloris. 2ª cõclo.
¶ Ex ista conclusione sequitur q solũ qualitates celi sunt prime simpliciter eo q nulle sunt priores illis et ille sunt cause aliarum. ¶ Secunda conclusio. Infra speram actiuorum et passiuorum quatuor solum sunt qualitates prime sensibiles et q̃tuor insensibiles. Prima pars patet d caliditate: siccitate: frigiditate et humiditate quibus nõ sunt alie priores sensibiles pertinẽtes ad sperã generabiliũ et corruptibiliũ: et iste sunt cãe aliarum: nã ex mixtione caliditatis et siccitatis: seu caliditatis et humiditatis gñat leuitas et ex mixtiõe frigiditatis et humiditatis seu frigiditatis et siccitatis gñat grauitas ex mixtione vero oium generant colores odores et sapores: ac etiã qualitates virtuales reperte in lapidib⁹ et plãtis: scda pars etiam declarat eo q aqua reducit se ad frigiditatem post calefactionem qd non posset esse nisi per frigiditatẽ virtualem: similiter terra reducit se ad siccitatẽ sensibilẽ p siccitatez sensibilẽ p hũiditatẽ ṽtualẽ: silr aer reducit se ad humiditatẽ virtualẽ: et consequẽter de igne suo mõ. Ex quo sequitur q iste qualitates virtuales elementorum sunt priores formalibus et sensibilibus: quia producunt illas et non econtra: immo immediate fluunt 3ª cõclo.
a forma substantiali. ¶ Tertia cõclusio. Cuilibet elemento in naturali dispositione cõpetit solũ qualitas prima et scda fluens ex combinatione qualitatum primarum. Ista cõclusio patet eo q elemẽtis existẽtib⁹ in nãli dispositiõe cõpetũt caliditas et frigiditas humiditas et siccitas grauitas et leuitas. Nõ eñ cõpetunt q̃litates surgẽtes ex omnib⁹ q̃litatibus primis.

vt sunt colores odores ꝛ sapores: ꝛ hoc intelligēdo in naturali dispositione: q extra naturalē dispositionē elemēta sunt colorata dulcia vel amara. ¶ Quarta cōclusio. Quodlibet elementū determinat sibi duas qualitates primas sensibiles vnam in summo ꝛ reliquam prope summū: patet q elementoꝝ numerꝰ cognoscitur per numeruꝫ cōbinationū sensibiliū qualitatum primarum vt habet. ij. de gñatio. Ita ꝙ ignis habet caliditatē summā ꝛ siccitatē prope summū: et aer humiditatē in summo ꝛ caliditatē prope summū aqua vero habet frigiditatem in summo ꝛ humiditatē prope summum: sed terra habet siccitatē in summo ꝛ frigiditatem prope summum.

Quarta cōclusio.

Contra predicta arguit: ꝛ primo cōtra primaꝫ conclusionem probando ꝙ non dantur influentie celestes que sint cause ꝯseruatiue vel corruptiue hoꝝ inferioꝝ: q aliter omnia elementa apperent esse in cōcauo lune: cōsequens est falsum de elementis grauibꝰ. ꝛ patet cōsequētia: q elemēta appetūt esse in suis dispositionibꝰ ꝯseruatiuis: sꝫ in concauo lune sunt dispositiōes ꝯseruatiue elemētoꝝ intēsiores ꝙ in alia parte: q ois effectus ꝓductus in propinquū ꝛ remotū intensius producitur in partē propinquā ꝙ in partē remotā igitur. ¶ Scdo arguit cōtra scdam cōclusionē: ꝓbando ꝙ solū caliditas ꝛ frigiditas sunt qualitates prime sensibiles infra sperā actiuorum ꝛ passiuorum: q siccitas ꝛ humiditas generantur ex caliditate ꝛ frigiditate: igitur sunt posteriores illis antecedens patet per experientiā: videmus enim caliditatem desiccare ꝛ frigiditatē humectare: ꝛ hec videtur fuisse intentio philosophi secundo de genera. ꝛ. iiij. metheo. di. ꝙ caliditas ꝛ frigiditas sunt qualitates passiue. ¶ Itē arguitur ꝙ non sint ponende qualitates virtuales in elementis: quia tales aut possent intendi ꝛ remitti aut nō si possunt intēdi ꝛ remitti igitur post remissionem indigent reducente: sicut qualitates sensibiles: ꝛ sic erit procedere in infinitum si non sunt intensibiles nec remissibiles non apparet quare plus reducantur ad vnū gradum qualitatis sensibilis ꝙ ad aliū. ¶ Et cōfirmatur: nam tunc oporteret ponere in vino duplicem virtutem virtualem: vna per quam reducit se ad frigiditatem: ꝛ alia per quam calefacit stomacum: sed consequens est falsum: quia due qualitates summe opposite essent simul in eodem subiecto primo scilicet frigiditas virtualis et caliditas virtualis. ¶ Tertio arguitur cōtra tertiam conclusionē ꝓbādo ꝙ elementa in naturali dispositione sunt colorata: q albedo cū generat ex quatuor qualitatibus ꝓmis generatur de cōtrariis vel ex medio. primo phys. igit in elementis sunt colores extremi vel medij: ꝛ hec videtur fuisse intētio phī in libro de sensu ꝛ sensato di. ꝙ oia corpora colore participant. ¶ Quarto arguit contra quartā cōclusionē: q aliter sequit ꝙ oia elementa sunt simbola qđ est contra phm. ij. de generatio. ꝛ probat ꝯña: q ignis ꝛ aqua sunt simbola: patet q cōueniunt in vna qualitatū primarum scꝫ in humiditate. nā ex quo ignis non habet siccitatem summam vt cōpleatur latitudo oportet ꝙ habeat aliquam humiditatē admixtam.

Secundū. Tertium. Quartū.

Ad primū. **Ad primum** negetꝰ ꝯña: q licet in concauo lune sint dispositiōes fortiores ꝯseruatiue aque ꝛ terre: tamē ꝓpter influētias virtualiter cōtrarias ibi corrūperent: ideo apperunt esse cum influentia ꝯseruatiua ꝛ elongata a suo contrario: influentia eīn calefactiua est multum fortis ꝛ multiplicatur vsqꝫ ad elemētū aque exclusiue. Influētia vero humectiua multiplicat vsqꝫ ad elementum terre exclusiue. Sed influētia frigefactiua ꝛ desiccatiua multiplicat vsqꝫ ad mediū mūdi. ¶ Ad secūdū contra primā partē cōclusionis dicit ꝙ caliditas euaporando partes humidas est cā siccitatis ꝑ accidens ꝛ eodeꝫ mō frigiditas humiditatis: sed de ꝑ se nulla illarū q̄litatū reducit ad aliā tanqꝫ in priorem. Et ad phm dicit ꝙ ipse vocat caliditatē ꝛ frigiditatē qualitates actiuas: nō ꝙ nō sint passiue: sꝫ q velocit agūt humiditatē vero ꝛ siccitatē vocat passiuas: q tardissime agunt. Et ad obiectionē factam cōtra secundaꝫ partē cōclusionis respōdet ꝙ sicut forme substantiales elemētoꝝ nō intenduntur nec remittunt: ita nec q̄litates virtuales illoꝝ tamen diuersimode ꝓm aliū ꝛ alium gradum reducuntur ad qualitates insensibiles penes dispositionē materie. Et cōsequēter concedo ꝙ in vino sunt due tales virtutes: nō tamē repugnant: q vna illarum est productiua caliditatis in materiā exteriorē ꝛ alia frigiditatis in materiā intraneā quare ꝛc.

Ad secūdū.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dicit ꝙ quādo mixtum generat ex mixto sic coloratuꝫ gñatur ex medio vel cōtrario ꝓprie dicto: ꝛ ita intelligit ibi phūs: si autē generat imediate ex elementis nō oportet ꝙ gñetur ex cōtrario ꝓprie sed improprie vel cōtter. Et ad philosophū Respōdet ꝙ sumit ibi colorē large vt se extēdit ad lucem vel lumen ꝛ sic corpora celestia sunt colorata ꝛ elementa: tamē nō nego quin ad ꝓsens elementa sint colorata: q sunt extra naturalē dispositionem ꝓm aliquas partes illoꝝ.

Ad quartū. ¶ Ad quartū negetꝰ ꝯña: et breuiter respondetur ꝙ nō opꝫ ꝓpter hoc complere numerum latitudinis: sed verum est qualitates contrarias posse stare simul vsqꝫ ad illum numeꝝ vnde dato ꝙ latitudo caliditatis sit vt octo: ꝛ consequēter cetere latitudines qualitatuꝫ primarum: dico ꝙ cū caliditate vt octo in igne stat siccitas vt septem: nec cum illa aliquis gradus humiditatis: immo possibile est in aliquo igne reperire solum quinqꝫ vel sex gradus caliditatis sine admixtione alicuius frigiditatis gradus.

¶ Caput. viij.

Tot sunt elementa

Primū. quot sunt qualitates prime sensibiles hoꝝ inferiorum cōpetētes illis. ¶ Pro cuius declaratione est primo notandū ꝙ elementū sumit dupliciter. Primo pro principio intrinseco rei: ꝛ sic materia ꝛ forma dicunt elemēta vt colligit a phō in proemio physi. di. cognitionē naturalis ꝓcedere ex cognitione causaꝝ principioꝝ ꝛ elemētorum scdo sumitur elemētū pro corpore simplici determinante sibi duas qualitates primas hoꝝ inferioꝝ: ꝛ sic loquitur phus de elementis. ij. de genera. di. quatuor esse elementa. s. ignē: aerē: aquā: ꝛ terram: et isto modo sumitur elementum in proposito.

Secundū. ¶ Secundo notandum ꝙ quatuor sunt cōbinationes possibiles qualitatū primarū supra mediū gradū latitudinis: ꝛ due impossibiles. Prima cōbinatio possibilis est caliditatis ꝛ siccitatis ex qua cōsurgit ignis: secunda est caliditatis ꝛ humiditatis ex qua fiut aer: tertia est humiditatis ꝛ frigiditatis ex qua originatur aqua. Et quarta est frigiditatis ꝛ siccitatis a qua egredit elementum terre. Ex caliditate autē ꝛ frigiditate nō fit cōbinatio possibilis supra mediū gradū nec ex humiditate ꝛ siccitate: licet bene infra mediū gradū sed hec cōbinatio nō est vtilis elementis cū oporteat cōbinationē aque cōsurgit elementū habere ābas qualitates supra gradum medium.

1ª ꝯclo. **His visis** sit hec prima cōclusio. Oēs qualitates elemētoꝝ eiusdē denoiationis ꝓpinque sunt eiusdē spēi spālissime: ita ꝙ caliditates aeris ꝛ ignis sūt eiusdē spēi spālissime ꝛ similiter frigiditates aque ꝛ terre: ꝓbatur q dato opposito sequit ꝙ vni plura cōtrariātur eque ꝓmo ꝯñs est cōtra phm. j. celi. ꝛ. x. meta. ꝛ ꝓbat ꝯña: q frigiditas aque idifferēter corrūpitur a caliditate aeris ꝛ a caliditate ignis ergo idifferēter q̄libet illorū sibi cōtrariat: ꝛ ꝑ ꝯña si ꝓmo ꝯtrar caliditas ignis eadeꝫ rōne sibi primo ꝯtrar caliditas aeris. Itē dato opposito cōclusionis sequit ꝙ in habētibꝰ simbolū nō est facilior transitꝰ. ꝯñs est ꝯ phūm. ij. de gñatione: ꝛ ꝓbatur

consequentia ꝙ sicut in non habentibus simbolum oportet duo corrūpere ꝛ duo generare: ita si dꝫ ignis generari ex aere oportet caliditatē ꝛ hūiditatē aeris corrūpi. ¶ Scd̄a cōclusio. Cuilibet elemēto solū vna q̄litas sensibilis ꝯpetit pͥmo ita ꝙ igni cōpetit primo caliditas ꝛ aeri pͥo humiditas ꝛ aque pͥo frigiditas: ꝛ terre primo siccitas. ꝓbaꝛ omnia elemēta sunt diuersaꝛuꝫ specierum: ꝛ oēs qualitates pͥme eiusdē denominatiōis sūt eiusdē speciei spālissime: ergo nulla q̄litas pͥma potest primo cōpetere duobꝰ elemētis: ergo alteri elemēto alia ꝛ alia qualitas cōpetit primo ꝛ ꝙ igniꝛ cōpetat caliditas videꝛ ex hoc: qꝛ nobilissimo elemēto et maxime actiuo competit primo qualitas nobilissima sensibilis infra sperā actiuorum ꝛ passiuorum: ꝛ maxime actiua: sed ignis est nobilissimū elementū ꝛ maxime actiuū: ꝛ caliditas etiā est huiusmodi: ergo ꝛc. ¶ Tertia cōclusio. Impossibile est esse solū vnum duo vel tria elementa. Prima pars ꝓbatur: qꝛ aliter nulla esset cōtrarietas in mixto: consequens est falsum ꝛ patet ꝯsequētia: quia contrarietas mixti habet originē a cōtrarietate elemētorum secunda pars patet: quia si solū duo essent elemēta vnū illorū esset altero fortius ꝛ corrūperet illud tertia pars declaraꝛ quia si solū essent tria elemēta duo illorū haberēt simbolū ꝛ corrūperēt tertiū: ꝛ sic non manerēt nisi duo. qd̄ est cōtra dicta. ¶ Quarta ꝯclusio. Tātū quatuor: ꝛ nō plura ponēda sunt elemēta patet quia solū sunt quatuor cōbinationes possibiles vltra gradum medium sicut ꝛ quatuor sunt qualitates prime cōpetētes illis primo vnde cum sit tantū quatuor sunt elemēta. intelligitur ꝙ non sufficiunt pauciora quatuor nec debent esse plura quatuor nō coincidentia in denominatione ꝓpinqua: infinita eñ sunt elementa: sed omnia coincidunt in denominatione ignis/aeris vel aque vel terre.

Primum. **Contra** predicta arguiꝛ: ꝛ pͥmo contra pͥmaꝫ conclusionēꝫ: primitus ꝓbando caliditates ignis ꝛ aeris nō esse eiusdē speciei specialissime nā caliditas ignis cōtrariatur humiditati aeris ꝛ non caliditas aeris: igitur sunt diuersarū specieruꝫ minor apparet: quia stant simul: ꝛ maior ꝓbatur: naꝫ in generatione aeris ex igne caliditas ignis corrūpitur: qꝛ tāta caliditas nō pōt stare cū forma aeris: sicut cum forma ignis: ꝛ nō corrūpitur a caliditate aeris ergo ab humiditate eiusdē: ꝛ sic cōtrariaꝛ illi. Et confirmatur: nā caliditates mixtorū differunt spē ergo etiā ꝛ elemētorū antecedēs patet de caliditate viui ꝛ mortui quaꝝ vna ꝯseruat a putrefactione: ꝛ alia disponit ad putrefactionem. Similiꝛ calor naturalis ꝛ febrilis vidētur differre specie: qꝛ vnus disponit ad nutritionem ꝛ ad sanitatē: ꝛ alius ad corruptionem.

Item. ¶ Itē adhuc aliter arguiꝛ ꝙ humiditas aeris ꝛ aque differūt specie: qꝛ humiditas aque ē extinctiua ignis ꝛ humiditas aeris nutritiua eiusdē. ergo ꝛc patꝫ consequētia: qꝛ ex diuersitate specifica effectuū arguiꝛ diuersitas specifica causaruꝫ antecedēs patet de aqua

Item. calida q̄ extinguit ignē: ꝛ de oleo quod nutrit illū cuiꝰ humiditas diciꝛ humiditas aeris. ¶ Itē arguitur ꝙ siccitas terre: ꝛ siccitas ignis sunt diuersarū spērū: qꝛ siccitas terre determinat sibi naturaliter summam grauitatē/summā densitatem ꝛ valde intēsam frigiditatē: sed siccitas ignis determinat sibi summā raritatem summā leuitatē ꝛ summā caliditatē: igitur ꝛc.

Secundū. ¶ Secundo arguiꝛ cōtra secundā cōclusionē ꝓbādo ꝙ ignis nō sit pͥmo calidus nec aer pͥmo humidus qꝛ ignis habet siccitatē summā ꝛ nō caliditatē summā: ergo est primo siccus ꝛ nō pͥmo calidꝰ: pͥma ps āntis ꝓbaꝛ nā si ignis hr̄et siccitatem remissaꝫ: ergo posset eiꝰ siccitas intēdi: ꝛ p ꝯsequēs ignis existēs in naturali dispositiōe posset habere maiorē raritatē q̄ꝫ habeat secunda pars āntis declaraꝛ: nā in cōcauo lune est influētia calefactiua et lumen quod est naturaliter productiuū caliditatis ergo continue producunt maiorem ꝛ maiorem caliditatē in elemēto ignis. Deinde arguitur ꝙ aer non est primo humidus qꝛ humiditas magis conuenit aque probatur: nam maiorē humiditatem experimur in aqua ratione maioris humectationis ꝛ difficilius separatur humiditas ab aq̄ q̄ꝫ ab aere: ergo ꝛc.

¶ Tertio arguitur ad eādem cōclusionem: ꝓbando ꝙ aqua non sit primo frigida: nec terra primo sicca: nam illa qualitas primo conuenit aque que est inseparabilis ab ea: sed humiditas est inseparabilis ab aqua ꝛ frigiditas quotidie separaꝛ ergo humiditas primo cōuenit aque ꝛ nō frigiditas. Item arguitur ꝙ frigiditas primo cōpetit terre ꝛ nō siccitas: qꝛ terra est summe frigida cū maxime distet a fonte caloris ꝛ habet effectus summe frigiditatis: s. densitatē ꝛ summā grauitatem. ¶ Quarto arguiꝛ cōtra tertiā ꝛ quartā cōclusiones ꝓbando ꝙ nō sunt quatuor elementa: qꝛ nullum est elemētum ignis supra elemētuꝫ aeris: ꝓbatur: si esset aliquod tale: illud esset lucidū sicut est ignis apud nos existens: ꝛ consequēter impediret visionē astrorū oppositū eius experimur. Deinde in tali elemēto deberēt habitare animalia sicut in ceteris elemētis qd̄ tamen est falsuꝫ: qꝛ corrūperentur sicut in igne corrumpuntur qui apud nos reperitur. Tertium. Quartum.

Ad primum diciꝛ ꝙ in generatiōe aeris ex igne corrumpiꝛ caliditas s̄m aliquē gradū eius non quidē a caliditate aeris: sed ab humiditate eius per modū sequele: quia ad corruptionē siccitatis factā ab humiditate sequitur aliqualis corruptio caliditatis ꝛ cōsequēter concedo ꝙ caliditates mixtorū sunt eiusdē speciei: licꝫ producant effectus diuersarū specieꝝ quia hoc est ratione formarū a quibus distiguūtur siue materierū in quibꝰ sunt eadē eñ caliditas specie humectat cerā ꝛ desiccat lutum: ꝛ hoc est rōne diuersaruꝫ materierū. vnde ij. de anima: actus actiuorū sūt in patiente ꝛ disposito Ad pͥmū.

¶ Ad aliud dico ꝙ aqua calida extinguit ignē nō ratione caliditatis: nec humiditatis: sed ratiōe suffocationis eo ꝙ pori claudūtur per quos exeunt fumales ignitiones: ꝛ hoc idē posset facere oleum in magna quantitate. ꝙ autē oleum nutriat ignem ꝛ non aqua hoc nō est ratione diuersitatis specifice repte in hūiditatibus illorum: sed ratione viscositatis que ānexa est hūiditati aeris in oleo ꝛ non humiditati aque.

¶ Ad aliud diciꝛ ꝙ siccitas terre vel ignis nō determinat sibi aliquā illarū qualitatū: sed solū forma substantialis terre vel ignis: vnde siccitas terre pōt esse sub raritate leuitate ꝛ caliditate ignis: ꝛ siccitas ignis potest esse sub densitate grauitate ꝛ frigiditate terre.

¶ Ad scd̄ꝫ principale dico ꝙ licet siccitas ignis existētis in naturali dispositione possit intēdi: nō tamē maior leuitas aut raritas potest gñari imo oppositūꝫ: qꝛ ex caliditate summa ꝛ siccitate summa ignis fieret extra naturalē dispositionem: ꝛ cōsequēter esset minus leuis ꝛ minus rarus. Et cū dicitur ꝙ ignis fit ꝯtinue calidior rōne luminis ꝛ influentie calefactiue. Rñdeꝛ ꝙ nō fit calidior: cū sit summe calidꝰ: sed influentie ille cū lumine sufficiūt ꝓ preseruatiōe caliditatis summe. Ad secūdū.

¶ Ad aliud diciꝛ ꝙ aqua apparet humidior aere ratione densitatis sicut ferrū apparet rōne densitatis calidius igne vel aere: et quod humiditas non possit ab aqua separari hoc est: qꝛ multū passiua est et resistiuius in materia densa: in materia autem rara sicut est materia aeris citius corrumpitur. ¶ Ad tertium principale dicitur ꝙ quia humiditas est magis resistiuius q̄ꝫ actiuꝰ et frigiditas modo contrario: hinc est quod humiditas est inseparabilis ab aqua et non frigiditas. Ad aliud diciꝛ ꝙ licet terra sit maxime elongata a fonte caloris: non tamen maxime existit in virtute frigefactiua: sed aqua magis q̄ꝫ terra: quia influentia frigefactiua est intensior vbi est elementum aque q̄ꝫ vbi est elementū terre nec grauitas et densitas sunt totaliter effectꝰ frigiditatis: sed in aqua sunt effectus frigiditatis et humiditatis simul ꝛ in terra sunt effectus frigiditatis et siccitatis. Ad tertiū.

¶ Ad quartū dicitur ꝙ necesse ē dare elemētū ignis. Primo propter motū exalationis cuius leuitas vi- Ad quartū.

detur tendere ad elemētum ignis: eo ꝙ qualitas motiua in proprio loco non trahit sursum: ⁊ illa leuitas trahit sursum in elemento aeris. Secundo quia combinatōi siccitatis ⁊ caliditatis videtur competere alī qḋ elementū scilicet ignis; sicut aliqa; combinationibus possibilibus competunt elementa. Et ad rationem dicitur ꝙ ignis elementaris non est lucidus qꝛ est in naturali dispositione: ignis autem apud nos est lucidus: quia est extra naturalē dispositionē. Et cum dicitur ꝙ ibi non sunt animalia dicitur ꝙ veruȝ est tamen ibi sunt entia perfectiora animalibus scȝ spiritus maligni: a quibus cruciātur anime purgandorum obtinentes vitam beatificam post complemētum penitentie pro peccatis.

¶ Caput tertium.

Vniuersaliter itaqȝ de gñatione ⁊ corruptione simplici elementorum dicendum vtrum est aut nō est: ⁊ qño est: ⁊ de alijs simplicibꝰ motibus puta de augmentatione et alteratione. Plato enim igitur solum de generatione scrutatus est ⁊ corruptione: quomodo existit in rebus. et de generatiōe non omniuȝ: sed de ea que elemētoruȝ: quō autem carnes fiant aut ossa aut aliorum quid talium nihil. Ampliꝰ neqȝ de alteratione neqȝ de augmentatione: quomodo existit in rebus vniuersaliter autem extra ea que superficietenus de nullo aliquis constituit preter democritum. Hic autem videtur de omnibus curam habere. Iam autem inde apparet qualiter ⁊ quomodo differunt de augmentatione autem nullus determinauit quidem vt dicimus nisi ꝙ ⁊ q̄s diceret quoniam adueniente simili augmentatur: quoniā autem nō adhuc nec de mixtione nec de aliorum consimili vt ita dicam: nullo vt puta de facere et pati quomodo hoc quidem facit hoc autē patitur secundum naturales operationes. Democritus autem et leucippus facientes figuras alterationem et generationem ex his faciunt segregationeȝ quidem et congregationem: generationem ⁊ corruptionem: ordine autem ⁊ positione alterationem: quoniam autē existimabant verum in apparendo contraria autem sunt et infinita que in sensu apparēt figuras infinitas faciūt. Quapropter translatione cōpositi idem contrarium videtur alij et alij et transmutatur alio paruo adueniente: et vniuersaliter aliud apparet vno transmutato ex eisdē enim tragedia ⁊ comedia fit literis. Quoniam autem videtur omnibus pene esse aliud generationem ⁊ alterationem generari quidam em̄ ⁊ corrumpi congregata ⁊ disgregata alterari autem translatis passionibus de his scientibus considerandum. Questiones autem habent hec ⁊ multas et rationabiles. Siquidē igitur generatio est cōgregatio multa impossibilia cōtingunt: sunt autem rursus rationes alie cogentes ⁊ non habiles solum vt ꝙ nō contingit aliter se habere: et si non est generatio congregatio aut vniuersaliter nō est generatio aut si ē alteratio est aut si hoc difficile dissoluere temptādū est. Principium autem horum omniuȝ vtrum sic generantur ⁊ augmentantur et alterantᷣ entia: ⁊ ɔtraria his patiunᷣ primis magnitudinibus existentibus principijs omniū entiū indiuisibilibꝰ: aut nulla est indiuisibilis magnitudo: differt enim multū: ⁊ rursus si magnitudines sint vtrū vt democritus ⁊ leucippus he corpore sunt vel vt in timeo planicies. Hoc quidem igitur ipsum vt in alijs diximus incōueniēs vsqȝ ad planiciem dissoluere: ideo magis rationabile corpora indiuisibilia esse: sed hec quidem multam habent irrationabilitatem. Sed tamen ⁊ ex his et alterationem ⁊ generationem contingit facere vt dictum est in conuersione et cōtactu transmutante indotem et figuraruȝ differentijs quod fecit democritus ideo ⁊ colorem hoc non inquit esse conuersione enim colorari. His auteȝ que in planiciem diuiduut non adhuc: nihil enim fit preter solida ex compositis: passionem enim non suscipiunt generari aliquam ex ipsis. Causa autem quare non potuit confessa videre inexperientia fuit. Ideoqȝ quicunqȝ magis insudauerunt naturalibus magis possunt supponere talia principia quibus multa possunt complicare: qui ex multis sermonibus indocti existentium entes intuētes ⁊ ad pauca respiciētes facile enūciant. Videbit aliquis ex his q̄ntū differunt Physice et Logice intendentes qḋ enim indiuisibiles magnitudines

di quidem inquiūt quia ante trigonuz multa erunt. Democritus autem videt̄ proprijs et physicis sermonibus persuadere manifestū autem erit quod dicim⁹ procedentibus.

¶ Caput quartum.

Habet autē questionē si qs ponat corp⁹ esse et magnitudinē passim diuisibilem: et hoc qui dem entis possibile erit quod diuisiones effugiat si enim omnino diuisibile et possibile hoc: et simul hoc passim diuisum et si non simul diuidatur et si hoc fiat non erit impossibile: quapropter et secundum medium similiter et vniuersaliter autē si omnino in actu est diuisibile: et si diuidatur nullum erit impossibile nascens: qm̄ neqꝫ si in mille millia diuisa fuerint nullum impossibile: et si null⁹ vtiqꝫ diuidat: qm̄ ergo omnino tale corpus diuidatur qd ergo erit reliquum magnitudo nō erit pōe erit em̄ qd nō diuisū: erat aūt omnino diuisibile: sed si nullū erit corp⁹ neqꝫ magnitudo: diuisio autez erit aut ex pūctis aut sine diuisione ea erunt: ex q̄bus cōpositū est aut nihil omnino quapropter et generabit̄ ex nihilo et erit corpus compositū et omne vtiqꝫ nihil et nō erit existens sed apparens tantū. Similiter autem et si erit ex punctis non erit q̄tum: quando enim tangebāt se et vna erat magnitudo vel simul erant non faciebant maius omne: diuisio em̄ in duo vel plura neqꝫ mai⁹ neqꝫ min⁹ oē priore: q̄propter et si omnes componātur: nullam facient magnitudinem sed et si qua diuisio quasi rasura fiet ex corpore et sic ex magnitudine quidem corpus egrediatur idem sermō illud autem quomodo diuisibile. Si autem non est corpus sed species aliqua segregabilis autem passio quidem qua secessit et est magnitudo puncti vel et tactus hoc patiētes inconueniens et ex non magnitudine esse. Amplius autem vbi erunt immobiles aut mutati puncti: tactus enim semper est vnus duorum quorundam quasi ente altero preter tactum et diuisionem et punctum. Si vtiqꝫ quis predictoruz ponet quodlibet aut q̄titatem: aut corpus omnino esse diuisibile hec contingit: amplius si diuidens lignū compono aut quid aliud equaliter et vnum. Quapropter si sic habet manifestum quoniam et incido lignum secundum quodcunqꝫ signum omnino igitur diuisum est potestate quod ergo erit preter diuisionem: si enim et est aliqua passio sed quomodo in hec resoluūt et generatur ex his aut quomodo separabantur hec: quapropter est impossibile ex tactibus aut ex punctis magnitudinem esse necesse est corpora indiuisibilia esse magnitudines: sed et hoc ponentibus non minus contingit impossibile: scrutatum autem est de his et in alijs: sed hic tentandum est soluere: ideo rursus a principio questionem dicenduz. Omne quidem igitur corpus sensibile diuisibile esse secundum quodcunqꝫ signum et indiuisibile non est inconueniens hoc enim potestate hoc enim endelechia existit.

¶ Caput quintum.

Esse autem potestate simul omnino diuisibile impossibile videtur esse vtiqꝫ. Si enim possibile et fieret vtiqꝫ nō vt sint simul actu ambo indiuisibile et diuisum: sed diuisū secundum quodcunqꝫ signum. Nullum igitur erit reliquum et incorporeuz corpus corruptum et generabitur vtiqꝫ q̄dem rursus aut ex punctis aut omnino ex nihilo et hoc quomodo possibile. Sz quoniam diuiditur inseparabilia et semper in minores magnitudines et in se mota et disgregata. Manifestū qꝫ neqꝫ ita qꝫ secundum partem diuidentis erit infinita fractura neqꝫ possibile est simul diuisum esse secūdū omne signū: nō enī possibile omnino sed vsqꝫ ad quid necesse est igit̄ idiuisibiles existere magnitudines et inuisibiles. Et aliter sic erit generatio et corruptio: et hec quidē segregatione: hec cōgregatiōe: cogēs igitur sermo esse magnitudines indiuisibiles hic est: qm̄ autem latet paralogizans et quomō latet dicamus. Quoniaz em̄ nō est punctus puncto vndiqꝫ contiguus omnino esse diuisibile est quidā qualiter existit magnitudinibus est ant̄equaliter non: videtur autem quando hoc ponitur et vndiqꝫ et vbiqꝫ esse pun-

ctus quapropter necesse diuidet magnitudinẽ in pũcta. vbiqꝫ eñi est pũctũ quapropter aut ex tactib⁹ aut ex pũctis eẽ: hoc aũt est qd̄ existit vbiqꝫ: qm̄ vna vtiqꝫ ꝛ omnis ꝛ vnusquisqꝫ: plures autem vna non sunt cõsequẽter eñi non sunt: quapropter non vbiqꝫ. Si enim fm̄ medium diuisibile ꝛ fm̄ contiguum pũctũ erit diuisibile: nõ autẽ possibile: nõ eñi est cõtiguum signum signo aut punctũ puncto: hoc enim est diuisio aut compositio: quapropter est cõgregatio aut disgregatio: sed neqꝫ ĩ atoma ꝛ ex atomis multa eñi impossibilia neqꝫ vtiqꝫ vt diuisio fiat vbiqꝫ. Si aũt esset contiguus pũctus pũcto hoc vtiqꝫ esset. Sed parua ꝛ minima est cõgregatio et segregatio ex minimis sed non simplex et perfecta generatio cõgregatione ꝛ segregatione determinata est: vt quidã inquiũt in cõtinuo vero transmutatio est alteratio: sed hoc ꝑculdubio est in quo sepe fallũtur oĩa. Est igitur gñatio simplex ꝛ corruptio nõ congregatione ꝛ separatione sed quoniaꝫ transmutatur hoc in hoc totũ: alij aũt existimant alterationẽ esse omnem talẽ trãsmutationeꝫ: in hoc aũt differũt in subiecto hoc quidẽ est secũdũ rationem: hoc autem secundũ materiam gñquidem igitur in his trãsmutatio gñatio erit ꝛ corruptio: qñ in passionibus ꝛ secũdũ accidẽs alteratio: segregata aũt ꝛ cõgregata leuiter mutabilia sunt: sicut ĩ paruissimas aquas aq̃ diuidatur citius aer generatur: si auteꝫ congregatur tardi⁹: magis hoc erit manifestũ in sequẽtibus nũc aũt tm̃ determinatũ sit qm̄ impossibile est gñationẽ esse congregationem qualem quidem inquiunt.

Caput.ix.

[illegible]inum. Ualiter transmutentur elementa iuxta doctrinã Arist. ĩ de generatione consequenter manifestandum. Ubi notandum primo quod elementorum: quedam sunt simbola: ꝛ quedam dissimbola. Elementa simbola sunt illa que conueniũt in aliqua qualitate ꝑma: vt ignis ꝛ aer: que cõueniũt in caliditate: ꝛ aer ꝛ aqua que cõueniunt in humiditate: aqua ꝛ terra q̃ cõueniunt in frigiditate: terra ꝛ ignis que cõueniũt in siccitate. Elementa dissimbola sunt illa que nõ cõueniũt ĩ aliqua qualitate prima: vt ignis ꝛ aqua: aer ꝛ terra, hec enim contrariantur in singulis qualitatibus primis: intelligẽdo modo cõmuni per qualitates ꝑmas hoꝝ inferioꝝ. Scḋo notãdũ ꝙ elemẽta nõ habẽtia

cõ m. simbolũ possunt inuicẽ tripliciter cõbinari. Primo mõ ꝙ vnum eorum superet aliud in ambabus qualitatibus: vt si ignis superaret aquam tam in siccitate q̃ in caliditate secundo modo ꝙ vnuꝫ superet aliud ĩ vna qualitate et superetur ab eodeꝫ in alia: vt si ignis superaret aquam in caliditate ꝛ superaretur ab eadem in siccitate. Tertio modo: ꝙ vnum superet aliud notabiliter in vna qualitate ꝛ nõ superet nec superetur ab illo in alia: ꝛ si superet vel superetur hoc sit valde remisse: vt si ignis superaret aquam notabiliter ĩ caliditate ꝛ siccitate non superaret nec superaretur: nisi forte valde remisse. His presuppositis sit hec pͥma cõclusio. Licet nõ q̇libet elementum partialiter vel totaliter in quolibet alio non possit immediate trãsmutari tamen est aptum natum secundum partem vel secundũ totum in quodlibet aliud transmutari. 1ª cõclu. Prima pars patet: quia elementum ignis non secundum se totum nec secunduꝫ partem potest immediate transmutari in elementum terre: quia nullũ agẽs posset mouere aliquam portionem ignis in elemẽto terre quin prius transmutetur in aerem. Secũda pars est euidens: quia si aliquod agens posset trahere vnum pedale ignis ad elementũ terre sine corruptione illius in aerem eque bene transmutaretur immediate in terram sicut tam, immediate transmutatur in aerem. Et notanter dico secundum totum vel secundum partem: quia nullum elementum secundum se totum potest in aliud transmutari ex quo omnia elementa sunt perpetua: tamẽ bene cuiuslibet elemẽti aliqua pars potest in alterius elementi partem transmutari: non tamen quelibet pars: quia nullum pedale ignis in concauo lune existẽs: nec aliquod pedale terre tenens medium mundi potest transmutari: sed hec sunt apta nata transmutari dummodo haberent agentia potentia illa suis contrarijs applicare. Secunda conclusio. In elementis habentibus simbolum est facilior transitus: non ratione velocitatis sed ratione paucitatis corruptorum. 2ª cõclu. Prima pars patet quia elementa non habentia simbolum habẽt maiorem contrarietatem q̃ habentia simbolum: igitur velocius seinuicem transmutant: secunda pars declaratur: eo ꝙ in elementis non habentibus simbolum duo corrũpunt necessario sed in habentib⁹ simboluꝫ solum vnum corrumpitur: nam si ex igne generatur aqua necessario corrumpitur caliditas ꝛ siccitas propter magnam latitudinem: sed si ex igne generatur aer siccitas corrumpitur et non necessario caliditas nisi forte per accidens secundum aliquem gradum. 3ª cõclu. Tertia cõclusio ẽ. Ex quibuscunqꝫ duobus elementis non habentibus simbolum propria virtute potest tertium generari sed non ex elementis habentibus simbolum. T.c.48. Prima pars patet: dato ꝙ ignis ꝛ aqua veniant ad actionem sic ꝙ ignis superet aquã in caliditate ꝛ aqua ignem in humiditate: in casu isto corrumpetur frigiditas aque ꝛ siccitas ignis remanentibus caliditate ignis ꝛ humiditate aque: sed iste qualitates competunt aeri ergo ex his generabitur aer: si autem econuerso aqua superet igneꝫ in frigiditate ꝛ superetur in humiditate generabitur terra: quia corruptis caliditate ignis ꝛ humiditate aque remanebũt frigiditas aque ꝛ siccitas ignis que competunt terre. Corol. Secunda pars conclusionis declaratur ex eo quia cuꝫ elementa simbola non habeant contrarietatem nisi in vna qualitate semper seinuicem transmutabunt ꝛ non in tertium si enim siccitas ignis superat humiditatem aeris conuertit aerem in sui naturã: si auteꝫ econtra conuertit aer ignem in sui naturã. Ex ista cõclusione sequitur ꝙ ex quibuscunqꝫ tribus elementis potest propria virtute illorum quartum generari: patet: quia ex igne aere et aqua potest terra generari: dato ꝙ caliditas aeris corrumpatur a frigiditate aq̃ ꝛ humiditas eius a siccitate ignis: possunt etiã inuicem transmutari tam tria q̃ duo non habentia simbola ꝑ excessum et dominiũ qualitatum ꝯtrarũ. Notãter dixi in secũda parte cõclusionis ꝙ ex elementis

habentibus simbolum propria virtute non põt ali-
quid generari scꝫ specie distinctum a quolibet illorũ
q virtute alterius ⁊ actione illius potest aliquid ge
nerari: eo ꝙ ignis fortis sua virtute põt vnũ pedale
Quarta cõclusio. terre ⁊ aque conuertere in sui naturam. ¶ Quarta cõ
clusio. solum ex quatuor elementis propria virtute si
ne concursu alicuiꝰ alterius disponentis materiã põt
mixtum generari: ⁊ prĩnã ex vno elemẽto non cõcur
rente alio non potest generari mixtũ: q nullũ elemẽ
tum seipsum corruptiue transmutat: nec etiã ex duo
bus: q si illa sunt simbola seinuicem transmutant: ⁊
vnum eorũ conuertit aliud in naturã sui: si dissimbo
la ex illis generatur tertiũ elementum vel vnũ aliud
transmutat in sui naturã: nec etiã ex tribꝰ: q ex illis
quartum generatur aut corrũpitur vnũ illorũ in na-
turam alterius: opꝫ ergo ꝙ quatuor sint elementa ex
quibus debet generari mixtũ ꝓpria actione nõ cõcur
rente alio extrinseco disponente materiã illorũ ⁊ no-
tanter dixi virtute ꝓpria: q ex vno solo elemẽto vel
duobus potest generari mixtum concurrente alio ex
trinseco disponente materiaꝫ. Nam ex quo terra hꝫ
frigiditatem ⁊ siccitatem concurrentibus influentia
calefactiua ⁊ humectatiua celi remittentibus frigi-
ditatem ⁊ siccitatem terre: ⁊ pñr inducentibus calidi
tatem ⁊ humiditatem ex illa poterit gñari mixtum
⁊ consequẽter de aliis dicatur suo modo.

Primũ. **Contra** p̃dicta arguit: ⁊ primo contra primã conclusionẽ. Nã ignis nõ põt gene-
rari immediate ex aqua nec econtra igitur ⁊c. Prima
pars antecedentis arguitur: ignis non potest gene-
rari ex aqua nisi in ea dominetur caliditas ⁊ siccitas
ignis sed diu introducitur caliditas ante corruptio
nem humiditatis: igitur prius trãsmutatur aqua in
aerẽ ꝙ̃ in ignem: ⁊ ex alio q aqua posset stare sub tã
ta raritate ⁊ leuitate quãta ẽ raritas ⁊ leuitas ignis
cõsequẽs est falsum: ⁊ patet consequentia: immedia-
te ante inductionem forme ignis: secunda pars ante
cedentis principaliter probatur. nam si aqua potest
fieri frigidum sicut aqua potest fieri calida ⁊ ꝙ tãta
densitas ⁊ grauitas potest esse sub forma ignis ꝙ̃ta
Scdm. est sub forma aque patet q imediate ante inductio-
nem forme aque ignis esset sub illis dispositiõibus.
¶ Secundo arguitur sic. In habentibus simbolum
ita bene corrumpuntur duo sicut in nõ habẽtibꝰ: igit
antecedens patet: q in igne est caliditas summa: sꝫ
in aere non põt eẽ caliditas sũma ergo si aer genera
Tertium. tur ex igne corrumpitur caliditas summa ignis sicut
corrumpitur siccitas. ¶ Tertio arguitur contra ter-
tiam conclusionem: quoniam data illa sequitur ꝙ ali
quid generatur ⁊ a nullo generatur quia in primo in
stanti terre ex igne ⁊ aqua terra generat: ⁊ non a for-
mis substantialibus aque ⁊ ignis: quia ille iam corru
pte sunt nec a formis instrumentalibus illorum. q
Quartũ. forme instrumentales non possunt agere nisi virtute
formarum substantiarum. ¶ Quarto arguitur con-
tra quartam conclusionem. Nam quando quatuor
elementa veniunt ad mixturam aut sunt equaliter
fortia vel inequaliter: si equaliter ergo non seinuicẽ
corrumpunt: quia a proportione equalitatis non fit
actio ⁊ consequenter non generatur mixtum: si ine-
qualiter: igitur fortiora corrumpunt debiliora et sic
non generatur mixtum.

Ad primũ. **Ad primum** dicitur ꝙ ignis posset eẽ ita fortis ⁊ aqua ita debilis ꝙ
non corrumperetur caliditas ante siccitatẽ nec frigi
ditas ante humiditatem vt patet dum gutta aq̃ proj-
citur in magno igne nec est inconueniens aquã veni
re ad leuitatem ⁊ raritatem ignis existẽtis extra na
turalem dispositionem quia ignis generatur extra
naturalem dispositionem: ⁊ post generationem seip
sam reducit ad caliditatem ⁊ leuitatem summã per
caliditatem virtualem. ¶ Item non est inconueniẽs
quod ignis veniat ad densitatem aque existentis ex
tra naturalẽ dispositionẽ: sed bene est inconueniens
ignẽ in sua corruptione effici frigidũ: nec est simili-
tudo de aqua ⁊ de igne q forma ignis rõne sue nobi
litatis necessario sibi determinat intensiorẽ gradum
ꝙ sit gradus medius totius latitudinis caliditatis.
¶ Ad scdm dicit primo ꝙ nõ est incõueniens aerem Ad scdm
hr̃e caliditatẽ summã extra naturalẽ dispositionẽ: se
cundo dicit ꝙ lꝫ corrumpat caliditas summa quo ad
gradũ summũ: nõ tamẽ quo ad magnã latitudinem
sicut in nõ habẽtibus simbolũ: ⁊ ita intelligit phs cõ Ad terti
cesso ꝙ corrũpat gradꝰ summꝰ caliditatis. ¶ Ad ter-
tiũ dicitur ꝙ illud tertiũ elementũ generat a qualita
tibus primis manẽtibus cũ forma substãtiali. Et cuꝫ
dicit ꝙ tales qualitates nõ producũt formã substan
tialem ꝓpria virtute: dicit ꝙ concesso isto adhuc stat
ꝙ ꝓducant formã substãtialẽ virtute forme substan-
tialis nõ existentis: sicut sperma ꝓducit hominem in
virtute generantis: licet id generãs nõ sit tamẽ dicit
ꝙ forma illius tertij elementi generat ab illis dispo
sitionibus instrumentaliter ⁊ a prima causa pricipa
liter supplente vicem forme substãtialis generantis Ad quar
particulariter. ¶ Ad quartum dicit ꝙ si elemẽtis ap
proximatis inuicem vnum fuerit notabiliter fortiꝰ
aliis: tunc nõ fiet mixtũ: sed vnũ alia cõuerteret i sui
naturã: si aũt sic applicantur ꝙ omnia tria sufficiunt
corrumpere quodlibet quartum: sic ista corrũpentur
⁊ mixtum medium generabitur. Et cum querit vtrũ
sint equaliter fortia vel inequaliter. Respondetur ꝙ
sunt equaliter fortia quo ad hoc ꝙ nullum illorũ suf
ficit alterum cõuertere i sui naturam: ⁊ sunt inequa
liter fortia in hoc ꝙ omnia tria sufficiunt corrũpere
quodlibet quartum: vnde in casu isto vnum elemen-
tum oportet esse altero fortius in vna qualitate: ⁊ eo
dem debilius in alia qualitate igitur ⁊c.

¶ Caput. x.

Circa quartam conclusionem insurgit difficultas qualiter concur Primũ.
runt elementa ad generationẽ mix-
ti vtrum maneãt simul cum forma
mixti vel simpliciter corrumpantur.
¶ Ad qđ declarandum est notandũ
primo ꝙ̃ in commentatorẽ tertio celi: ꝙ nulla substãtia
seu forma substantialis perfecta intẽditur vel remit
titur: vocat autẽ formas perfectas substantiales for
mas mixtorum: sed forme accidentales intendũtur ⁊
remittuntur vt caliditas ⁊ albedo inter quas. s. ⁊ for
mas substãtiales perfectas mediant elementorum
forme que intenduntur ⁊ remittuntur sicut forme ac secundum
cidentales ⁊ dant esse substantiale sicut forme substã
tiales perfecte. Et ad phm̃ dicentẽ in predicamẽtis
ꝙ substantia nõ suscipit magis vel minus: respõdet
ꝙ intelligit de formis perfectis. ¶ Secundo notan-
dum ꝙ nõ ꝓpter hoc aliqua corpora dicuntur mixta
q cõponunt ex elementis: nec propter hoc aliqua di
cuntur simplicia: q cõponunt solũ ex vna materia ⁊
vnica forma. Sed ideo aliqua dicuntur mixta: quia
sibi determinant quatuor qualitates primas in sui
naturali dispositione. Et alia dicuntur simplicia
q nõ sibi tales qualitates determinãt: vnde elemen
tum extra naturalẽ dispositionẽ habet quatuor qua
litates primas non tamen est mixtum q illas nõ sibi
determinat in naturali dispositione: sed soluꝫ duas
⁊ sicut homo infirmus est eque bene homo sicut sanꝰ
ita aqua vel ignis extra naturalem dispositionẽ est 1ª 9clo
eque bene elementum sicut in naturali dispositione.

His visis pono quatuor conclusiões cõtra cõmẽtatorẽ quarũ prima est ista.
Forme substãtiales elementorũ nõ sunt intensibiles:
nec remissibiles: ptꝫ q sicut vnus homo nõ est magis
homo vel minus homo ꝙ̃ alius: ita vnus ignis nõ
est magis ignis vel minꝰ ignis ꝙ̃ aliꝰ. Et ꝓbat rõne
q dato opposito conclusionis seqtur ꝙ in elementis
nõ posset fieri alteratio sine corruptiõe forme substã
tialis 9ñs est falsum ⁊ cõtra phm̃. i. de generatiõe:
⁊ probatur cõseqũẽtia: q sicut remittitur q̃litas pri-
maria ita remittitur forma substãtialis elementi ſꝫ cũ

cõcta. mentatotem. ¶ Secunda cõclusio. Forme substantiales elementorũ nõ sunt in mixto sub esse intenso: nec sub esse remisso ptz ex quo nõ sunt intẽsibiles nec remissibiles: si eñ essent aliquo illorũ modorũ sequit᷑ q̄ in generatione forme substantialis non fit resolutio vsq̄ ad materiã primã: qđ est cõtra phm̃. j. de genera
pato. tione: ⁊ probatur cõsequentia: q: forme substantiales elementorũ in esse remisso vel intenso manerẽt in corrupto ⁊ in genito. ¶ Tertia cõclusio. Forme substantiales elementorum nõ sunt in mixto formaliter nec substantialiter patet: q: ibi starent violenter cum essent extra loca naturalia: ⁊ sic cũ semper appeterent ire ad loca sua continue disponerent mixtũ ad corruptionẽ eius. Item sequit᷑ dato opposito scz cõclusiõis q̄ nullum mixtum est corpus etherogeneum: q: la-
..a cõclo. pis est huiusmodi probat᷑. nã aliqua pars integralis lapidis nõ est lapis scz ignis vel aqua existens in eo. ¶ Quarta cõclusio. Forme accidentales elementorum manent formaliter in mixto nõ sub esse intẽsissimo sed remisso ptz q: in quolibet mixto sunt quatuor qualitates prime scz caliditas: frigiditas: siccitas: ⁊ humiditas: ⁊ etiã qualitates motiue localiter: videlicet leuitas ⁊ grauitas: vnde grauitas lapidis est eiusdẽ speciei cũ grauitate terre. Ex predictis sequitur q̄ elementa nõ formaliter manent in mixto sz solũ virtualiter: q: forme substãtiales elemẽtorũ non manent in mixto sed virtutes illarũ: que sunt forme alteratiue vel motiue localiter vt dictum est: ⁊ hic videtur fuisse intentio phi primo de genera. di. q̄ elementa sunt in mixto non in actu sed in potentia: ⁊ q̄ non totaliter corrumpuntur s̄m omnem formã tam substantialem q̄ accidentalẽ: manet enim inquit ipsa virtus eorum.

primam. **Contra** predicta arguitur: ⁊ primo cõtra primam cõclusionẽ sic. Forme verorũ cõtrariorũ sunt intẽsibiles ⁊ remissibiles: sed forme elementorũ sunt huiusmõi igitur ⁊c. maior ptz ⁊ minor declaratur eo q̄ elementa sunt cõtraria s̄m phm̃. ij. de genera. cũ vnũ alterũ corrũpat. Deide in predicamentis inquit phs: q̄ cõtraria sunt illa q̄ vicissim insunt ⁊ mutuo se expellunt: modo has cõditiões habẽt for-
...m. me elementorũ vt patuit. ¶ Scđo sequit᷑: data illa cõclusione q̄ ignis perfectus frigefaceret ⁊ non esset leue simpliciter: patet q: dũ disponit᷑ ignis ad corruptionem continue inducit᷑ frigiditas ⁊ consequenter aliqualis grauitas ⁊ per conclusionẽ nunq̄ remittitur forma ignis. Et cõfirmat᷑. nã cum caliditas ⁊ leuitas sint ꝓprie passiones ignis: ⁊ iste intenduntur ⁊ remit-
...tium. tuntur: ⁊ cõsequẽter ignis intendit᷑ ⁊ remittit᷑: ptz ɔ̃ña q: si risibilitas intẽderet᷑ vel remitteret᷑ homo intenderet᷑ vel remitteret᷑. ¶ Tertio arguit᷑ q̄ forme substãtiales elemẽtorũ sunt in mixto substãtialiter: q: in lapide est forma terre igit᷑ ⁊c. antecedẽs ꝓbat᷑ vbicũq̄ reperit᷑ dispositio forme terre ibi est forma terre: sed in lapide reperitur dispositio forme terre scz tanta siccitas ⁊ frigiditas: quanta reperit᷑ in terra saltem existente ex̄ naturalẽ dispõnẽ igit᷑ ⁊c. Et ɔ̃firmat᷑ per experientiam de ligno ignito a quo exit flãma fum⁹
...artã. aqua ⁊ cineres que importare videntur quatuor elementa. ¶ Quarto arguit᷑ sic. Mixtũ mouet᷑ ad motũ elementi dominantis in eo: ⁊ componit᷑ ex elemẽtis: ergo in eo sunt elementa formaliter. Prima pars antecedentis est philosophi primo celi. ⁊ scđa eiusdẽ. ij. de genera. ⁊ iterũ. v. metha. di. Elementum est ex quo cõponitur aliud in existente idiuisibili specie in aliã speciẽ. Itẽ hoc videt᷑ fuisse de intentione philosophi primo de gene. di. Mixtio est miscibilium alteratorũ vnio. modo ex his que non sunt non fit aliqua vnio. ⁊ secundo de genera. vult q̄ ex vno elemento non possit generari mixtum: quod non esset verum nisi elementa essent in mixto: si enim non remanerẽt in mixto eque bene posset generari mixtum ex vno elemento concurrentibus dispositionibus ⁊ influentijs celestibus sicut ex quatuor elementis.

Ad primum dz cõcedẽdo q̄ forme substãtiales elemẽtorũ ⁊ ipsa elemẽta sũt ɔ̃tia sz n̄ ꝓprie ɔ̃tia: q: oz q̄ distẽt distãtia ꝑdualit illa q̄ sunt ꝓprie cõtraria qđ nõ cõtingit de formis elementorũ: ⁊ ideo neget᷑ antecedẽs argumẽti pro illa parte forme verorũ cõtrariorũ sunt intẽsibiles ⁊ remissibiles. ¶ Ad scđm nego ɔ̃ñam: vnde ignis in via corruptionis lz habeat aliquos gradus frigiditatis nõ tamẽ frigefacit per illos: q: continue hz maiorem actionẽ caliditatis cũ nõ possit stare cũ maiori frigiditate q̄ sit sua caliditas: nec sub tanta rõne magne perfectiõis reperte in forma substãtiali eius: ⁊ q̄tũcũq̄ ignis sit dispositus adhuc est leue simpliciter: lz nã sit simpl'r leue. Et ad cõfirmationẽ dico q̄ leuitas ⁊ caliditas nõ sunt ꝓprie passiones ignis nec scit᷑ q̄ sit ꝓpria passio: vnde nec calefactiuũ est ꝓpria passio conuertibilis eius: cũ alteri cõpetat: ⁊ si esset propria passio eius talis nõ susciperet intẽsionẽ remissionẽ. ¶ Ad tertiũ neget᷑ antecedẽs ⁊ ad ꝓbationẽ iterũ neget᷑ antecedẽs: q: aliquis est aspect⁹ celi vel influẽtia generatiua lapidis q̄ ꝯseruat dispositionẽ frigiditatis ⁊ siccitatis in mixto corruptis forma substãtiali terre. Et ad experiẽtiã de ligno dicit᷑ q̄ aqua que exit ꝓfuit in ligno: nõ quidẽ per coextensionẽ: nec fuit pars ligni: sed latitabat in quibusdã foraminib⁹ ⁊ per ḡnationem ignis exit ad partes remotiores ligni. ignis autem generat᷑ de nouo nec prefuit: et similiter cineres ⁊ fumus. ¶ Cõsilr dicat᷑ de igne genito ex percussione lapidũ inuicẽ q̄ ille nõ ꝓfuit sed nouiter generat᷑ ex aere rarefacto per cõfricationẽ seu repercussionẽ illorũ lapidũ. ¶ Ad quartũ dicit᷑ q̄ mixtũ cõponit᷑ solum ex elementis virtualiter ⁊ in eo solũ virtualiter dominant᷑ elemẽta: ⁊ sic intelligit phs ibidẽ. Sed ad diffinitionẽ datã de elemento. v. metaph. dz q̄ nõ proprie locut⁹ ẽ ibi de elemẽto iuxta cõez modũ loquẽdi sed iproprie vel cõtervt est pricipiũ intrinsecũ. ¶ Cõsimiliter dicat᷑ ad auctoritates adductas q̄ mixtio ẽ vnio virtualiter miscibiliũ alteratorũ ⁊ nõ in actu: et q̄ mixtũ bene potest generari ex vno elemẽto in actu cõcurrẽte alio extrĩseco: ⁊ sic virtual'r ḡnat᷑ ex q̄tuor elementis: q: cõcurrũt influẽtie quatuor elemẽtorũ. ¶ Et ad phm̃ dz q̄ locutus est de vno elemento non concurrente alio extrinseco: ⁊ hoc est verũ. q: solũ virtute illi⁹ nã posset generari mixtũ ⁊c.

Ad primũ

Ad scđm

Ad tertiũ

Ad quartũ

¶ Caput. xj.

Quomodo elemẽta veniãt ad mixturã ⁊ an naturaliter vel violenter oportet discutere. ¶ Ubi notandũ primo q̄ mixtum sumitur dupliciter. Primo per iuxta positionẽ paruarũ partiũ sensibiliũ vel insensibilium: ⁊ sic dicimus frumentũ misceri ordeo vel vinum aque: secundo pro vera vnione miscibiliũ ⁊ reductione eorũdem in vnam formam substantialem: ⁊ ista est propria mixtio ⁊ qualibet istorum modorum se habent elementa. Nam primo diuiduntur in partes sensibiles. secũdo in partes insensibiles iuxta positas: tertio ex his omnib⁹ fit mixtũ corruptis formis substantialibus elementorum ⁊ isto modo mixtio dicitur generatio. Alijs aũt modis dicitur alteratio elementorum inuicem miscibilium. ¶ Secundo notandum q̄ naturale capitur quatuor modis. Primo vt distinguit᷑ contra violentiã ⁊ sic dicim⁹ motũ grauis deorsum esse naturalem ⁊ motum eiusdẽ sursum esse violentum: secundo vt distinguitur contra voluntarium: ⁊ sic dicimus operationem voluntatis non esse naturalem sed bene operationem aliarũ potentiarum cognitiuarum: tertio vt distinguitur contra casuale. ⁊ sic inuentio thesauri non dicitur naturalis sed bene generatio hominis: quarto vt distinguitur cõtra miraculosum: ⁊ sic aĩa intellectiua nõ ḡnatur s̄m theologos naturaliter sed miraculose creat᷑. ¶ Violẽtũ ꝟo capit᷑ dupl'r. Uno mõ ꝑ eo qđ est contra cõem ⁊ solitũ cursum nature: ⁊ sic sumit᷑. v. phys. vbi

primũ

scđm

dicitur ꝙ generatio: alteratio: augmẽtatio sunt violenter. Alio modo pro eo qđ est ab extrinseco preter inclinationẽ passi iuxta descriptionẽ datã. iij. Ethic.

Prima conclusio.

His visis sit hec prima cõclusio. Mixtio elementoꝝ proprie dicta est quodaʒ modo violẽta ⁊ quodã modo naturalis. Prima pars patet: quia per illã corrumpunt elemẽta: ideo est violenta formis elementoꝝ. Secunda pars est nota: quia illa mixtio est naturalis forme mixti ex quo per illã generatur mixtum: ⁊ est naturalis materie: quia ipsa inclinatur ad illã formã: ⁊ est naturalis datori formarũ: quia naturaliter determinat mixtionẽ elemẽtorum que est alteratio propter mixtionem eorũdem que est generatio forme mixti. ¶ Ex quo sequitur ꝙ talis mixtio potiꝰ est naturalis ꝙ̃ violẽta: quia pluribus est naturalis ꝙ̃ violẽta: ⁊ potius est denominanda a fine ꝙ̃ ab eo qđ est ad finem.

Secunda conclusio.

¶ Secũda conclusio. Mixtio elementoꝝ potest fieri tam hic inferiꝰ ꝙ̃ in media regione aeris. Prima pars patʒ: quia hic inferius sunt omnia quatuor elemẽta: igitur possunt inuicem applicari: ⁊ cõsequẽter in partes paruas diuidi: ⁊ ꝯsequẽter per actionẽ illoꝝ generari mixtum. Secũda pars est nota ad experientiã: nam sepe visum est pluere ranas: ⁊ hoc est signum in media regione aeris factam esse mixtionẽ elementoꝝ: ita ꝙ ibi fuit exalatio loco terre ⁊ vapor loco aque ⁊ aer ibidẽ existens ⁊ ignis productus ab aliqua constellatione vel influẽtia ignitiua celesti.

Tertia conclusio.

¶ Tertia ꝯclusio. Elemẽta dum veniunt ad mixturã nõ diuidunt in partes infinitas sed solũ finitas. patet: impossibile est aliquod elementũ esse equalis resistẽtie in qualibet sui parte: quia impossibile est influẽtiã preseruatiuã illiꝰ vniformiter se habere ad quãlibet partẽ illius ratione inequalis distantie. Et si queratur a quo fit ista diuisio. Respõdetur ꝙ ab ipsis elemẽtis per propriã alterationẽ: ⁊ a causa celesti determinãte illam mixtionẽ vel mixturã a qua principaliter generat illud mixtũ: vnde sicut non proprie generat cadauer ab hoie: sed ex homine: ita nõ ꝓprie generat mixtũ ab elementis: sed generat ex elemẽtis: prout ly ex dicit habitudinẽ termini a quo generatur: ergo principaliter a datore formarũ qui est prima vel secũda intelligentia: ⁊ instrumentaliter ex qualitatibꝰ elementoꝝ.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Sicut elemẽta sic ⁊ mixta sunt inuicẽ miscibilia: patet de metallis ⁊ liquoribꝰ que inuicẽ miscentur per artem vel per naturã ex quibus resultat aliud mixtũ: ex quo enim habent ꝯrietatem nõ videt quin ex illis possit fieri mixtũ: aliqua tamen sunt corporaliter disposita ⁊ organizata: ex quibus nõ potest fieri mixtio: vt animalia ⁊ plante: que dum diuiderentur in paruas partes corrumperent ex quolibet illorum generaret vnũ mixtũ distinctũ ab alio ⁊ nõ ab oibus simul vnum solũ mixtũ.

Correlariũ.

Ex predictis seqtur primo ꝙ mixtio ꝓprie dicta nõ potest fieri ex similibus substãtialiter ⁊ qualitatiue: quia nõ se corrũperẽt: sed bene ex dissimilibꝰ ratione cõtrarietatis.

Correlariũ.

¶ Secũdo sequit ꝙ melius fit mixtio per alterationẽ paruarũ partiũ ꝙ̃ magnarũ: quia lʒ forte tanta sit ꝯtrarietas in paruis partibus sicut in magnis: tamen melius applicantur inuicem parua ꝙ̃ magna.

Primũ.

Contra predicta arguit: ⁊ primo ꝯtra primã cõclusionẽ. Nam aggregatio elementorum nõ est naturalis: igitur nec mixtio. antecedẽs probat: eo ꝙ in media regione aeris non potest fieri mixtio nisi aqua ⁊ terra ascẽdãt ⁊ ignis descẽdat: modo nullus istoꝝ motuũ est naturalis: deinde generatio mixti est casualis elemẽtis cũ sit preter inclinationem eoꝝ: igitur mixtio etiã est casualis: igitur nõ est naturalis.

Secũdũ.

¶ Secũdo arguitur cõtra alias duas conclusiones ꝓbando mixtũ hic inferiꝰ nõ fieri ex oibus elemẽtis se inuicem alterãtibus ⁊ diuidẽtibus: quia animalia ⁊ plante fiunt nõ cõcurrente aliqua mixtura elementoꝝ. Similiter in mari generant lapides vbi nõ est aliquis ignis nec aliqs aer: igit ⁊c.

Tertiũ.

¶ Tertio arguitur ꝙ non sit possibilis immixtio mixtorũ: quia tunc mixtum esset elementũ mixti: ⁊ esset procedere in infinitũ in mixtionibus: quia vnum mixtum esset materia secũdi: ⁊ scđm tertij: ⁊ tertiũ quarti: ⁊ sic in infinitum.

Quartũ.

¶ Quarto ad idem sic. Data ista probatione seqtur ꝙ species noue possent fieri per artẽ que nõ possent fieri per naturã. cõsequẽs est incõueniẽs: ⁊ probat ꝯsequẽtia: quia duo metalla possunt misceri sic ꝙ faciant tertiam speciem metalli: modo illã speciem natura nõ potest facere.

Ad primũ.

Ad primum dicitur ꝙ nõ est incõueniẽs aquam ⁊ terraʒ naturaliter ascendere per leuitatẽ: sed per grauitatẽ esset impossibile: nec talis motꝰ est a principio intrinseco: sed solum extrinseco passo cõferente vim. De igne aũt dicatur ꝙ nõ oportet illum descẽdere: sed ibi per influentiam ignitiuã potest generari. Idem potest dici de terra ⁊ aqua: quia absqꝫ ascensu illarũ influentie frigefactiue ⁊ desiccatiue possunt ibi aquam ⁊ terrã generare. ¶ Et ad cõfirmationẽ dicit ꝙ nõ est casualis elemẽtis generatio mixti ex illis: quia lʒ sit preter intentionẽ illoꝝ: non tñ est extra semper ⁊ frequenter. ¶ Secũdo dicit ꝙ lʒ sit casualis elemẽtis ratione formarũ substantialiũ: tñ est illis naturalis ratione materiarũ habentiũ inclinationẽ ad formã mixti.

Ad scđm.

¶ Ad secundũ respõdetur ꝙ nondum dictum est mixtũ nõ posse generari nisi cõcurrant elemẽta formaliter: sed solũ dictũ est aliqñ cõcurrere formaliter ⁊ semper cõcurrere formalr vel virtualiter: modo lʒ in mari generetur lapis ⁊ nõ ex igne formaliter tñ generatur ex igne virtualiter: quia ad generationẽ eius necessario cõcurrit aliqua influẽtia calefactiua ꝓducens caliditatem sub certo gradu qui non sentit ratione sue remissionis ⁊ gradus opposite intẽsionis.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertiũ negetur ꝯña: quia nihil est elemẽtũ mixti nisi sit elementũ: modo nullũ mixtũ est elementũ: igitur ⁊c. negetur etiã ꝓcessus infiniꝰ in mixtionibꝰ: quia tandẽ ventur ad aliqua mixta tante perfectiõis ꝙ nõ possunt vlterius misceri.

Ad q̃rtũ.

¶ Ad quartũ negetur ꝯña: ⁊ dicit ꝙ lʒ sit aliqua species qua nõ posset fieri per naturã nõ cõcurrente arte: tñ nulla species fit ab arte que nõ sit a natura eo ꝙ ars solum applicat actiua passis: et illa sic applicata inuicẽ agunt ⁊ patiuntur ⁊ se inuicẽ transmutãt aut quibꝰ corruptis generat indiuiduũ alterius speciei: quare ⁊c.

¶ Caput duodecimum.

Habita possibilitate mixtionis restãt videre vtrũ contingat dare mixtũ temperatũ ex elementis seu ex qualitatibus elementoꝝ ad pondus vel ad iustitiã.

Primũ.

¶ Pro quo est primo notandũ ꝙ illud mixtum dicitur esse temperatum ad pondus in quo sunt qualitates motiue ⁊ alteratiue equalis intensionis. Illud autem est tẽperatum ad iustitiaʒ qđ est in optima dispositione sue speciei vel ꝓpe illã: ita ꝙ datur latitudo tẽperãtie ad iustitiã in cuiꝰ quolibet gradu existens dicit tẽperatũ ad iustitiã: tñ scđʒ magis ⁊ minus iuxta distãtiã a nõ gradu temperãdi. vnde sicut virtuosus dicit nõ solũ ille qui est in medio punctali vitioꝝ extremoꝝ: sed etiã ille qui est prope illud mediũ: ita nõ solũ tẽperatus ad iustitiã est ille qui est optima in dispositione speciei seu in gradu supremo temperamẽti: sed etiã ille qui est prope illũ gradũ vel illã dispositionẽ optimã.

Secundũ.

¶ Secũdo notandũ ꝙ duplex est complexio mixti: scʒ radicalis ⁊ accidẽtalis. Complexio radicalis est illa quam sibi determinat forma substantialis in qua sunt duplices qualitates: quedã actiue forme vt caliditas ⁊ frigiditas ⁊ cetere qualitates prime: et quedam organice in hoie vel in equo: vt forma oculi vel forma nasi. Cõplexio aũt accidẽtalis est illa que est ab extrinseco per alterationẽ vel nutritionem ad cuius mutationẽ complexionis seqtur mutatio complexionis radicalis: licet non ita velociter.

Prima ꝯclusio.

His visis sit hec prima ꝯclusio. Licet sit dabile mixtuʒ temperatũ quo ad

qualitates actiuas vel alteratiuas:non tamen ad pondus. Prima pars patet nam si mixtũ sit lapsum ad frigiditatẽ ⁊ siccitatẽ potest alterari ad caliditatẽ ⁊ hũiditatẽ quousq; caliditas sit equalis frigiditati: ⁊ humiditas siccitati:⁊ similiter si mixtũ habet plus de grauitate q̃ de leuitate: eius grauitas põt remitti ⁊ leuitas intẽdi quousq; veniãt ad equalitatẽ:scḋa pars ↄclusionis declarat̃:nam si in mixto sit tãta grauitas quãta leuitas qualitates alteratiue erũt inequales:patet:quia vbi est maior grauitas q̃ leuitas ibi est maior caliditas q̃ frigiditas vel ecõtra:ergo a fortiori vbi erit tanta grauitas quanta leuitas:antecedens ptz de animali vel lapide in quo est maior grauitas q̃ leuitas:et caliditas q̃ frigiditas : in lapide autem maior frigiditas q̃ caliditas. ¶ Secunda cõclusio. Licet sit dabile mixtũ cognitũ per temp⁹ temperatũ ad iusticiã:non tamen per tempus in dispositione optima. prima pars ptz: quia oẽs cause mixti tẽperati ad iusticiã possunt esse per tempus:scz cause vniuersales ⁊ cause particulares: vt in hoĩe duo semina ⁊ causa formalis aĩa ⁊ causa materialis quatuor elementa:⁊ causa finalis operatio optima competens speciei humane. secũda pars ꝓbatur:nam si tale mixtum est dabile pro instanti aliquo: igitur in illo instanti partes corporis incipiũt inuicẽ alterare: ergo ĩmediate post illud instans illud mixtũ erit sub alia dispositione. ¶ Tertia conclusio. Plura indiuidua diuersarũ specierũ possunt esse sub eadẽ dispositione q̃litatiua violẽter:sed non naturaliter. Prima pars ꝓbatur: et pono q terra immediate generetur ex aqua:tunc ptz q aqua manebit sub dispositione frigiditatis ⁊ hũiditatis vsq; ad generationẽ terre: generetur iterũ aqua ex eadẽ terra:⁊ constat terram manere sub eadẽ dispositione minus cõueniente q̃ quãdo generabat̃:quia aliter daretur vltimũ instãs eius:ergo terra manebit sub maiori humiditate q̃ quãdo generabatur ⁊ hoc violenter:⁊ aqua similiter violenter:⁊ tunc est extra naturalẽ dispositionẽ eius: igitur ⁊c. secũda pars cõclusionis ostẽdit̃ ex hoc quia indiuidua diuersarũ specierũ naturaliter sibi determinant diuersas cõplexiones:quia si non:da ergo q vna pluribus speciebus cõueniat naturaliter:⁊ sequitur q illa mediãtibus agentibus vniuersalib⁹ producit formas diuersarũ specierũ:quod nõ est verum. ¶ Quarta ↄclusio. Non omnia indiuidua eiusdẽ speciei determinãt sibi naturaliter eandẽ complexionẽ: nec idem indiuiduũ in diuersis etatibus : nec eiusdẽ indiuidui omnia membra. Prima pars patet eo q in specie hũana sunt quatuor complexiones:scz sanguines/flegmatica/colerica/⁊ melancolica:quas sibi naturaliter determinant diuersa indiuidua humana: vnde si colericus alteret̃ ad complexionẽ flegmaticã infirmaret̃. secunda pars est nota:eo q si aliquis talẽ complexionẽ haberet in senectute qualẽ habet in iuuentute infirmus esset : tertia ꝟo declaratur ex eo q cor est complexionis calide:cerebrum frigide:ossa ꝟo terrestris:quare ⁊c.

Contra predicta arguit̃ q non cõtingit dare mixtũ temperatũ ex qualitatib⁹ motiuis equaliter authoritate cõmentatoris .i. celi. et .ii. de genera. di. q illud mixtũ vbicũq; poneret̃ quiesceret:quia nõ haberet dominiũ alicuius elemẽti:etiam nec ex alteratiuis fm ipsum:quia esset perpetuũ cũ nõ haberet excessum vnius qualitatis supra aliam. ¶ Secũdo arguit̃ q est dare mixtũ tẽperatũ ad pondus:quia mixtũ naturaliter quiescens inter quatuor elemẽta:ita q duo relinquat supra se:⁊ duo teneat sub se videtur esse temperatũ ad pondus:sed tam de facto est hmõi mixtũ:igitur. maior ptz:quia mixtũ nõ temperatũ ad pondus nõ apparet esse in medio elementorũ: minor vero est nota de oleo:quia si ponatur in aere descendit in aquã:⁊ si ponatur in aqua ascendit ad superficiẽ aeris. ¶ Tertio arguit̃ q non contingit dare mixtũ saltem cognitiuũ temperatũ ad iusticiam:quia si sic hoc videt̃ esse in etate puerili vel iuuentutis:non in etate puerili propter modicũ calorem ⁊ nimiam humiditatem:nec in etate iuuẽtutis propter defectũ humiditatis radicalis:eo q actione caloris naturalis continue corrumpit̃ humidũ radicale:⁊ fit restauratio per humidũ cibale: modo temperamentũ iusticie videtur potius fundari in humido radicali q̃ cibali. ¶ Quarto arguitur q membra eiusdẽ animalis non sunt diuersarũ complexionũ in specie:quia ad dispositiones qualitatiuas diuersarũ specierũ sequitur diuersitas specifica formarũ substantialium:ergo si membra eiusdẽ animalis sunt diuersarum dispositionũ ⁊ complexionũ in specie:sequitur q illa membra sunt diuersarũ specierũ. consequẽs est falsum:quia diuersa in specie non constituũt vnum: aliter virga esset eiusdẽ speciei : cuius vna medietas est arida ⁊ alia viridis.

Ad primũ dicitur q ille mixtũ non vbicũq; poneret̃ nõ q̃esceret: vnde si poneretur in igne descenderet ratione aliorũ elemẽtorũ trahentiũ deorsum:nec etiã esset perpetuũ:quia qualitates alteratiue lz essent equales in gradu non tñ in virtute:eo q tanta caliditas quãta est frigiditas est maioris actionis q̃ frigiditas:⁊ cõsequẽter in tali mixto esset actio ⁊ reactio:⁊ cõsequẽter corruptio. Et ad Cõmentatorẽ respondet̃ q ipse voluit dicere tale mixtũ ex qualitatib⁹ motiuis equaliter quantũ est ex se non plus se determinare ad vnũ locũ q̃ ad alium: ⁊ q illud mixtũ esset perpetuũ dato q qualitates alterationis essent in eodẽ gradu ⁊ equales in virtute. ¶ Ad secundũ dicitur q oleum habet plus de grauitate q̃ de leuitate:sed nõ descẽdit in aquã:quia grauitas aque non trahit deorsum in ꝓprio elemẽto sed solum grauitas terre et leuitas aeris ⁊ ignis trahit sursum: vnde si esset vnum mixtũ habẽs tres gradus grauitatis terre ⁊ tres aque ⁊ duo leuitatis aeris et duo ignis adhuc positũ in ꝓfundũ aque ascenderet ⁊ in superficie illius nõ descẽderet. ¶ Ad tertium dicitur q in qualiber etate reperitur temperamentũ iusticie sed alterius ⁊ alterius complexionis:tamen in fine augmenti temperamentũ iusticie notabilius reperitur q̃ in aliqua alia etate:quia tunc est melior ⁊ fortior mixto qualitatũ primarũ:lz forte nõ sit tãta abundantia humidi radicalis: nam humidũ cibale tunc repertum est purius q̃ sit humidum radicale repertum in puero. ¶ Ad quartum concedo q membra animalis sunt diuersarum specierum: nec est simile de animali ⁊ virga assignata:quia illa virga nõ est alicuius speciei eo q partes eius diuersarũ specierum non sunt potẽtiales ad aliquã vlteriorẽ formam:membra autem hominis sunt potentialia ad vlteriorẽ formam mixti:⁊ si allegatur Cõmentator in de substantia orbis di. q ex pluribus existentibus in actu non fit vnum tertium: verum est ex pluribus existentibus in actu vltimato:sed ex pluribus existentibus in actu potentie bene potest fieri vnum tertium.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio

Primũ.

Secũdũ.

Tertiũ.

Quartũ.

Ad primũ

Ad scd'm

Ad tertiũ

Ad quartũ

¶ Caput sextum.

Eterminatis aũt his primo videndũ est vtrum generatur aliq̃d simpliciter et corrumpit̃: aut proprie quidem nihil semper autẽ ex aliquo est aliquid:dico autem puta ex laborante sanum aut laborans ex sano aut paruum ex magno: aut magnum ex paruo:⁊ omnia alia fieri hoc modo. Si enim simpliciter erit generatio simpliciter quidẽ quid generabit̃ ex nõ ente. Quapropter verum erit dicere q existit quibusdam nõ ens:que-

das est generatio est ex nõ ente aliq̃ pu taut ex nõ albo albũ aut ex nõ bono bo nũ: simpl'r autẽ ex simpl'r nõ ente: sʒ sim pliciter aut ex non bono aut ex nõ ente aliquo: aut primũ significat scd'm vnũ quodq; p̃dicamentũ entis aut vniuer sale est ꝛ oĩa cõprehendens. Siquidẽ primũ substantie generatio erit ex non substãtia: cũ enim nõ existit substantia manifestum est q̃m neq; hoc neq; alioꝝ nullũ p̃dicamentoꝝ puta neq; quale neq; q̃tũ neq; locus Separate em̃ eẽnt per se passiones a substantijs: si aũt nõ ens vniuersaliter negatio vniuersaliter erit omniũ: quapropter ex nullo necesse generari g̃natuꝫ. De his quidẽ ꝛ i alijs dictũ est ꝛ determinatũ sermonib⁹: am plius autẽ breuiter ꝛ nũc dicendũ quo niã modo quidẽ aliquo ex nõ ente sim pliciter generatur: modo aũt alio ex en te semper potestate autẽ ens actu auteꝫ nõ ens necesse est enim qđ dicit̃ p̃exi stere: vtroq; mõ q̃ aũt ex his determia tis hʒ mirabilẽ questionẽ rursus repetẽ dũ q̃liõ est substãtie simplex generatio siue ex p̃tãte ente siue aliter aliter. Que reret em̃ q̃s an est substantie g̃natio et hoc quãti ꝛ qualis ꝛ vbi eodẽ vtiq; mo do ꝛ de corpore queritur. Si em̃ q̃d ge nerabitur manifestũ est q̃ erit substan tia aliqua potestate: actu aũt nõ ex qua generatio erit et in quã necesse est trans mutari quod corrumpitur: vtrum qui dẽ igitur existit quod alioꝝ actu: dico aũt puta aut erit quantũ aut quale aut vbi aut vero p̃tãte ens ꝛ hoc ens simpli citer aũt neq; ens neq; hoc ens. Si em̃ nihil sed oĩa potestate ꝛ separatũ cõtin git q̃ fit nõ ens ꝛ amplius qđ maxĩe ti mentes erant primi philosophantes ex nullo generari p̃existente. Si autem hoc quidẽ esse aliquid non existit: alio rum aũt predicamentoꝝ: um erunt quẽ admodum diximus: separare passiones a substantijs.

Caput septimum.

E his autem quãtũ cõtingit tractandũ et que causa quare generatio semp̃ sit et que sim plex: ꝛ que secundum partes. existens aũt cã vna quidẽ vnde princi pium motus dicimus esse. Una aũt ma teria talem aũt causam dicẽdũ esse. De illa quidẽ em̃ dictũ est prius in de motu sermonibus quoniam aũt hoc quidem immobile per omne tempus. Hoc autẽ mouetur semper hoꝝ autẽ de immobi li et primo quidẽ diuidere alterius phi losophie est opus. De cõtinue autẽ mo uentĩ alia mouente post hec dicenduꝫ q̃ tale singulariũ dictoꝝ causa ẽ. Nũc autem vt in materie specie positam cau sam dicamus ꝑpter quam semper gene ratio ꝛ corruptio non deserũt naturã si mul em̃ forsitan fiet ꝛ hoc manifestuꝫ et de nunc quesito quomõ oportet dicere ꝛ quõ de simplici g̃natione ꝛ corruptio ne. Habet aũt questionẽ sufficientẽ ꝛ q̃ causa est q̃ cõplicatur g̃natio si qđ cor rũpitur ad nõ ens secedit: nõ ens aũt ni hil est neq; illud quidẽ neq; quale neq; quantũ neq; vbi: quod non ens si igit̃ semper quod non ens secedit quare nõ consumptuꝫ est olim ꝛ maxime omne si finitũ erat ex quo fit generatũ: vnum quodq; non enim vtiq; propter infini tum esse ex quo generat̃ nõ deficit: hoc enim impossibile non enim est actu infi nitum potestate aut est vt in diuisione: quapropter opꝫ hãc esse solũ causaꝫ nõ deficientem quoniã g̃natur quidẽ sem per minus: nunc autem videmus hmõi nõ quoniam propter huiusmodi corru ptionẽ alterius generationẽ eẽ et hmõi generationeꝫ alterius esse corruptionẽ inquietam esse necesse est transmutatio nem de generatiõe q̃dẽ ꝛ corruptione si militer semper circa vnum quodq; en tium. Hanc existiman dum esse sufficien tem causam in omnibus.

Caput octauum.

Ropter quid autem nunc hec quidem simpliciter di cuntur generari ꝛ corrum pi: hec autem non simplici ter: rursus scrutandum: si idem est g̃natio quidẽ huius corruptio aũt hui⁹: ꝛ corruptio aũt hui⁹ g̃natio aũt huius: q̃ret autem aliquis rationem di cimus enim quoniam corrumpitur nũc simpliciter et non solum hoc: hec auteꝫ est generatio simpliciter: hec autem est corruptio simpliciter hoc auteꝫ genera quidem simpliciter: hoc autem generat̃

q̄dᵭ nō simpl̄r. Dicim⁹ eñi discētē scien
tem fieri generari autem simpliciter nō
quemadmodū enim determinauimus
multotiens dicentes qm̄ hoc quidē hoc
significat hoc autem nō propter hoc cō
tingit quod queritur. Differt enim in
quod transmutatur transmutatum pu⸗
ta forte que in ignē iam gn̄atio simpl̄r
corruptio autem alicuius est puta terre
terre autez generatio aliqua generatio
generatio autem non simpliciter corru
ptio autem simplex: puta in his quēad⸗
modum Parmenides dicit duo ipsum
ens: ⁊ non ens esse inquiens ignem ⁊ter
ram: hee quidem aut talia: alia suppo⸗
nere nihil differt modū enim querimus
sed non subiectū. In non ens igit̄ sim⸗
pliciter ē corruptio simpliciter. In sim
pliciter autem ens est generatio simpli
citer: quibus igitur determinatuz est si
ue igni ⁊ terre siue aliquibus alijs erit
hoc quidem ens hoc autem nō ens: vno
quidez igitur modo differt in hoc gene
rari simpliciter ⁊ corrumpi aut non sim
pliciter. Alio autē modo qualitercūqȝ
materia quidem vtiqȝ cuius enim ma⸗
gis differentie hoc aliquid significant
magis substantia cuius autez priuatio
nem ens puta si calidum predicamentū
aliquod ⁊ species: frigiditas aut priua
tio: differunt enim ignis ⁊ terra his dif
ferentijs. ¶ Videtur autē magis mul⸗
tis sensato ⁊ non sensato differre quan
doquidem enim in sensibilem transmu
tatur ⁊ in materiam generari inquiunt
quando autem in non materiam corrū
pi ens ⁊ non ens in sentire ⁊ non senti⸗
re determinant quemadmodum quidē
scibile ens: ignotum autez nos ens sen
sus enim scientie habet virtutem quem
admodum igitur in sentire ⁊ posse viue
re et esse existimat ita: ⁊ res modo quo⸗
dam prosequentes veritatem. Id autē
dicentes non verum contingit: vtiqȝ nā
secundum opinionem ⁊ secundum veri
tatem aliter ⁊ generari simpliciter ⁊ cor
rumpi spiritus quidem enim ⁊ aer secū
dum quidem sensum minus sunt: iō ⁊ q̄
cunqȝ corrumpuntur: simpliciter in hac
transmutatione hec corrumpi dicuntur
generari autem quando in tāgibile: vt
in terram mutatur: secundum veritatez
autem magis hoc aliquid ⁊ species hee
quam terra esse quidem igitur hanc sim
plicem generationem alicui⁹ corruptio
nem entem corruptionem autem simpli
cem generationē alicuius esse dicta est
causa: propter materiam enim differre
aut quod substantia est aut non: aut qđ
hec magis huius vero non aut ꝙ hec q̄
dē magis sensibilis est materia ex qua
res in quam est: hec vero minus est.

¶ Caput nonum.

Dicuntur autem hec qui
dem simpliciter genera
ri: hec autem aliquid so
lum non ex abinuicem
generatione: sed secun⸗
dum quem dicimus nūc
modum nunc quidem enim tantum de⸗
terminatum est quare omni generatio
ne ente corruptione alterius ⁊ omni cor
ruptione ente generatione alterius nō
simpliciter attribuimus generari ⁊ cor
rumpi adinuicem transmutabilib⁹ qđ
autem postea dicetur: non hoc queret
sed quia discens: quidem non dicitur
simpliciter generari: sed quid generari
sciens et disciplinatum: planta au⸗
tem generari. ¶ Hec autem determi⸗
nata sunt in predicamentis sed hoc qui
dem hoc aliquid significat: hoc autem
quale: hoc autem quantum quecunqȝ
igitur non substantiā significat non di
cuntur simpliciter generari: sed secun⸗
dum quid fieri. Sed tamen in omni⸗
bus simplex generatio quidem secun⸗
dum quod in aliquo ordine dicitur: pu⸗
ta in substantia quidem si ignis sed nō
si terra in qualitate autem sicut sciens
⁊ disciplinatum sed non quādo nesciēs
⁊ indisciplinatum: de generari q̄dē hoc
simpliciter hoc autem secundum quid
et vniuersaliter dictum est in substātijs
ipsis ⁊ quoniam generationis esse con⸗
tinue causa: vt materia subiectum quo⸗
niā trāsmutatur in ꝯ̄ria: ⁊ ē alteri⁹ semp
gn̄atio ī substātijs alteri⁹ corruptio ⁊ al
teri⁹ corruptio alteri⁹ gn̄atio. ¶ Sed
nūc q̄rere opȝ q̄re gn̄atur aliq̄d semp ex
corruptis alijs. Quēadmodū eñi ⁊ cor
rūpi hoc simpl̄r inq̄ūt qn̄ ad insensibile

venit ⁊ non ens similiter ⁊ generari ex non ente inquiũt quãdo ex insensibili. Siue igitur aliquo ente subiecto siue nõ generatur ex nõ ente: quare ⁊ similiter generatur: ⁊ corrumpit̃ in non ens. Merito igit̃ nõ deficit generatio: generatio em̃ entis corruptio est nõ entis corruptio aũt entis gñatio non entis. ¶ Sed hoc non ens simpliciter quereret aliquis vtrũ aliquod cõtrariorũ est: puta terra ⁊ graue nõ ens ignis aũt ⁊ leue ens. ¶ Aut nõ sed est ⁊ terra nõ ens autem materie terra ⁊ ignis similiter. Et an alia vtriusq̃ materia aut nõ generãtur ex inuicẽ neq̃ ex cõtrarijs. His em̃ existunt contraria igni. Igitur ⁊ terre aque ⁊ aeri: aut est q̇dem qualiter eadẽ est autem qualiter alia quod q̇dem em̃ quoniã ens subijcitur: id idem esse aut non idem de his quidem igitur in tantum dictum est.

¶ Tractatus secund⁹.

¶ Caput primum.

De generatione autem ⁊ alteratione dicam⁹ quid differunt: de cuius enim alteras esse trãsmutatiões adinuicem. Quoniã igit̃ est aliud subiectum ⁊ aliud passio que de subiecto materiata est dici: ⁊ est trãsmutatio vtriusq̃ horũ alteratio quidẽ est quãdo manente subiecto sensibili ente trãsmutatur in eius passionib⁹: aut contrarijs aut medijs: puta corpus sanum est ⁊ rursus laborat manus: idem ⁊ metallum quãdoq̃ rotundũ: qñq̃ angulare idem ens. Quãdo aũt totũ trãsmutatur si manẽte aliquo sensibili: vt subiecto eodẽ sed quasi ex se inuicem toto sanguis aut ex aqua aer: aut ex aere oĩ aqua generatio: iam hoc tale huius autem corruptio. Maxime aũt generabit̃ ⁊ trãsmutabit̃ ex insensibili insensibile aut tactu aut oĩbus sensibilibus: puta quãdo aqua generatur aut corrumpit̃ in aerẽ: aer enim valde insensibile. In his autem si aliqua passio manet eadẽ cõtrarietatis in generato ⁊ corrupto: puta quãdo ex aere aqua si ambo dyaphana aut humida nõ oportet hm̃oĩ alteram passionẽ esse quod trãsmutatur. Si aũt nõ erit altero. v.g. musicus homo corruptus est: homo aũt immusicus generatus est: homo aũt manet id idem s̃ q̇dem igitur huius nõ passio esset ꝑm se musica ⁊ immusica: huius q̇dem generatio esset huius aũt corruptio: ideo hominis q̇dem hec est passio hominis autem musici ⁊ hoĩs immusici generatio quedã ⁊ corruptio: nunc autem hec passio manente: ideoq̃ alteratio scd̃m talia: quãdo q̇dem igitur scd̃m quantũ est trãsmutatio cõtrarietatis augmẽtũ ⁊ diminutio: quãdo autem scd̃m locum ratio quando autem scd̃m passiones et quale alteratio est quãdo autem nihil manet cuius alterum passio ⁊ accidẽs vniuersaliter ⁊ generatio est huius aũt corruptio est autem ille subiectũ maxime quidem propriũ generationis ⁊ corruptionis susceptibile: modo autẽ aliquo alijs trãsmutationibus quoniam omnia susceptibilia substãtia cõtrarietatem aliquorũ: de generatione quidez igitur est: siue non est: et quo modo est: ⁊ de alteratione determinatum sit hoc modo.

¶ Caput. xiij.

Ex predictis sequitur ꝙ trãsmutatio elementotum inuicem vel in mixtũ non est solũ per alterationẽ vt putauerunt antiqui: sed per veram generationem vel corruptionem formarũ substantialiũ. ¶ Ad quod ostendendum notandũ primo ꝙ dupliciter sumitur generatio: scꝫ simpliciter dicta et ꝑm quid. Generatio simpliciter dicta est mutatio immediate inductiua substantie vt mutatio qua immediate inducitur homo vel equus. Et notanter dixi immediate: quia per alterationẽ ꝓducit̃ substãtia nõ tamen alteratio est generatio simpl'r dicta: quia per alterationẽ nõ immediate inducit̃ substãtia: sed forma accidẽtalis. Generatio autẽ ꝑm quid est mutatio immediate inductiua accidentis: vel mutatio qua imediate producit̃ caliditas vel albedo aut quãtitas. Et isto modo cõcedatur alterationẽ ⁊ augmentationẽ esse generationẽ: non q̇dem simpl'r sed ꝑm quid. Cõformiter dicatur de corruptione simpliciter ⁊ ꝑm quid: ꝙ corruptio simpliciter dicta est mutatio immediate remotiua substãtie vt mutatio qua immediate corrũpitur homo vel equ⁹. Sed corruptio ꝑm quid est mutatio imediate remotiua accidẽtis vt mutatio qua deperditur quantitas vel qualitas. ¶ Secũdo notãdum ꝙ alteratio tripliciter sumitur: scꝫ large stricte ⁊ strictissime. Alteratio large sumpta est mutatio immediate inductiua noue denominationis predicamẽti qualitatis: ⁊ sic illuminatio medij dicit̃ alteratio. Sed alteratio stricte sumpta est mutatio inter qualitates contrarias aut medias: vt albefactio: de qua loquitur Phs. j. de gene. Alteratio ṽo strictissime sumpta est mutatio inter qualitates contrarias actiuas ⁊ passiuas inuicem vt calefactio. Primũ.

Secũdũ.

His visis sit hec prima conclusio. Possibile est aliq̇d generari ⁊ aliquid corrumpi tam simpliciter q̃ ꝑm quid. patet: quia possi-

bile est ꝙ aliquid incipiat esse homo ⁊ aliquid desinat esse equus: etiā possibile est ꝙ aliqd incipiat esse albuz ⁊ aliquid desinat esse nigrū. Sed forte diceret ꝙ inceptio hominis vel ignis aut aque non est per nouam inductionē forme substātialis sed per solam alterationē ponēdo omnes substāẽlas esse eiusdē speciei specialissime: vt ponebāt antiqui. Contra aqua calefacta corrumpit caliditatē ⁊ se reducit ad frigiditatem: ignis autem corrumpit frigiditatē ⁊ se reducit ad caliditatē: igitur in aqua ⁊ in igne videtur esse diuersitas specifica. patet cōsequētia: quia diuersitas specifica effectuū ducit in notitiā diuersitatis specifice causarum. ix. Meta.
Secūda conclusio. ¶ Secūda cōclusio. Si generatio simpliciter dicta est impossibilis: alteratio ꝓprijssime sumpta est impossibilis ⁊ ecōuerso. probatur alteratio naturaliter ordinatur ad generationē simpliciter dictam: igitur antecedēs ꝓbatur: ignis alterās alterat ꝑ ḡnationē ignis: ⁊ sic de alijs. igitur ⁊c. añs ꝓbatur nā ignis agit vt assimilet sibi passuz. j. de generatione. sed passum nō perfecte sibi assimilatur nisi sit actu ignis: ergo. Item videmus alterationē semper precedere generationē simpliciter in materia ⁊ non in actu: quia fit semper vel frequēter: igitur ex intēsione nature: ⁊ per ꝯñs ordinatur a natura in generationē simpliciter dictā tanq̄ in finē: modo si finis est impossibilis ⁊ ea que sunt ad finē sunt impossibilia: ⁊ econtra.
Tertia cōclusio. T. c. 17. ¶ Tertia cōclusio. Omnis generatio alicuius substantie est corruptio alterius ⁊ ecōuerso. Ista cōclusio est Phi. j. de generatio. di. ꝙ generatio vnius est corruptio alterius. ⁊ potest patere inductiue: nam quando generatur vnum elementū alterum corrumpitur vel mixtū ⁊ ecōuerso: quādo homo generatur sperma corrumpitur vel sanguis menstruosus: ⁊ quādo homo corrumpitur generatur cadauer: ⁊ sic de alijs suo modo: nec opponuntur generatio ⁊ corruptio nisi respectu eiusdē ⁊ ſm idem. vnde cōmuniter cōceditur motum simul ⁊ semel generari ⁊ corrumpi: sed hoc est ſm diuersas partes. nam ſm partem preteritā dicitur corrumpi ⁊ ſm futurā generari.
Quarta cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Oīs generatio qualitatis necessario producibilis successiue est corruptio alterius: ⁊ econtra. patet inductiue: quoniā nunq̄ corrumpitur aliqua qualitas prima vel secūda quin aliqua prima vel secūda generetur: ⁊ econuerso. Et notanter dixi primo qualitatis: quia ad generationē quātitatis nō sequitur corruptio alterius quātitatis nec ecōuerso: vt cōmuniter dicitur. Secūdo necessario dicitur producibilis successiue: quia ad generationē luminis vel speciei sensibilis aut intelligibilis nō sequitur corruptio alicuius alterius qualitatis nec econtra: tenebra enim nō est qualitas sed priuatio qualitatis. ⁊ hoc ideo quia lumen ⁊ species intelligibilis seu sensibilis nō producitur necessario successiue sed subito: vt habetur. iij. de anima. ꝙ autē illa ꝓducantur successiue hoc est per accidēs ratione producētis successiue moti vel ratione alicuius impedimenti existentis in medio.

Primū. **Contra** predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ nulla est generatio simpliciter dicta: quia sicut se habet generatio ſm quid dicta ad nō ens ſm quid: ita generatio simpliciter dicta ad non ens simpliciter: sed generatio ſm quid fit ex non ente ſm quid: vt generatio albi fit ex nō ente albo: igitur generatio simpliciter fit ex non ente simpliciter. ꝯñs est contra
Secundū Phm. j. Physi. ¶ Secūdo arguitur ꝙ nulla substantia generatur: quia si sic maxime videtur forma substantialis: sed hoc nō. quod ꝓbatur: omne quod generatur in materia est accidens: sed nulla forma substātialis est accidens: igitur ⁊c. maior ꝓbatur. omne qđ generatur in materia adest ⁊ abest preter subiecti corruptionem: sed omne quod adest ⁊ abest preter subiecti corruptionē est accidens: ergo omne quod generatur in materia est accidēs: maior est Phi. j. Physi. di. materiam esse corruptibilē. minor vero est Porphyrij in predicabilibus: capitulo de accidente. Item videtur fuisse de intētione Phi. vij. Meta. di. formam nō fieri neq̄ materiā.
Tertiū. ¶ Tertio arguitur ꝙ si generatio simpliciter est impossibilis alteratio est impossibilis: quia sicut se habet alteratio huius ad generationē huius ita alteratio in cōmuni ad generationē in cōmuni ⁊ ecōuerso: sed nō si generatio huius est impossibilis: alteratio eiusdē est impossibilis: igitur ⁊c. tenet consequētia cum maiori a sufficienti similitudine: et minor est de se nota. Et cōfirmatur ex hoc: quia alteratio non ordinatur in generationē simpliciter cum in celo fit alteratio ⁊ nunq̄ generatio simpliciter ⁊ albefactio ⁊ nigrefactio sunt alterationes: ⁊ tamen nō videntur ordinari in formā substantialē.
Quartū. ¶ Quarto arguitur ꝙ generatio vnius substātie nō est corruptio alterius nec ecōtra: nam in generatione cadaueris nihil corrumpitur cuz nō corrumpatur materia hominis nec anima intellectiua: similiter in augmētatiōe corrumpitur alimentū: ⁊ tamen nihil generatur: quia nec materia nec anima intellectiua vel pars eius cum sit indiuisibilis.

Ad primum dicitur ꝙ illa similitudo nō est vniuersalis: quia generatio ſm quid est in ente in actu: sed generatio simpliciter est in ente in pura potentia. ¶ Ad secūdū nego ꝙ omne quod generatur in materia est accidens. Et ad probationē Respōdetur distinguēdo de subiecto scz ꝙ duplex est subiectū: scz inhesionis ⁊ denominationis: quod dicitur compositū naturale. Porphy. nō loquitur de subiecto inhesionis sed denominatiōis: ideo in argumēto est equiuocatio: quia in prima sumitur subiectum pro subiecto inhesionis ⁊ in secūda pro subiecto denoīationis: modo bene patet ꝙ omne qđ adest vel abest subiecto denominationis preter corruptionē eius est accidens: sed forma substātialis nō abest preter corruptionē illius subiecti: lz bene preter corruptionē materie. Et ad Phm dicitur ꝙ ipse loquitur de fieri complete qualiter non fit forma sed compositum: forma enim solum fit terminatiue ⁊ materia subiectiue.
Ad primū. Ad scōm. Ad tertiū. ¶ Ad tertium negetur antecedens pro prima parte: quia alteratio istius nō ordinatur in generationē istius sed alterius: alteratio aūt in cōmuni ordinatur in generationē in cōmuni. Et ad confirmationē dicitur ꝙ licz alteratio cōmuniter dicta vel proprie sumpta non ordinetur in generationem simpliciter dictam: tamen alteratio ꝓprijssime ⁊ strictissime sumpta ordinatur in generationem simpliciter dictam: de qua solum fecit mentionē secunda cōclusio.
Ad quartū. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ in generatione cadaueris ex homine corrumpitur homo: ⁊ cum dicitur ꝙ non corrumpitur materia nec forma: negetur: immo corrumpitur forma: non quidem anima intellectiua: quia illa est perpetua: sed forma sensitiua a qua denominatur animal: et ſm quam fecit operationes sensitiuas. Et similiter dico in corruptione alimenti ꝙ generatur membrū, vel aliqua pars membri. Et si non generatur anima intellectiua vel pars eius tamen generatur aīa sensitiua: vel pars forme mēbri.

¶ Caput. xiiij.

Magna difficultas solet disputari vtrū in trāsmutatione elementorū inuicem vel mixtorum forma substantialis vel accidētalis ſm se vel aliquid sui maneat in genito que prius erat in corrupto.
Primū. Cōmē. ¶ Et ideo est primo notandum ſm Cōmentatorē circa finē primi Physi. ꝙ omne ens appetit se permanere: ita ꝙ nihil agit ad corruptionē suipsius: immo resistit corrumpēti: si ex alteratione ipsa corrumpitur ⁊ generatur mixtum: hoc est illis a casu vel preter intentionē: quia non intendunt se corrumpere sed alia sibi assimilare. Ex isto sequitur ꝙ effectus non per se cōtrarietur cause sine qua esse nō potest: quia si per se contrarietur illi per se ageret ad corruptionē illius: ⁊ ꝯsequēter per se ageret ad corruptionē sui.
Secūdū. ¶ Secūdo notandū iuxta doctrinā Phi viij. physi. ꝙ nulla operatio nec aliqua denominatio potest competere duobus eque primo: ita ꝙ si moue-
re primo

de prima forme cõpetit ⁊ moueri primo materie: nullum illorum pmo cõpetit cõposito: licet sibi per se cõpetat: quia per se competit parti: econtra currere vel nutrire primo cõpetit toti parti: autẽ non posset competere nisi forte ex consequenti.

Prima. cõclusio. **His visis** sit hec pria ꝯclusio. Qualitates pme ⁊ alie secunde cõsequẽtes ad illas sunt inhesiue primo ⁊ per se in materia prima: probatur: caliditas introducta in aqua solũ materie aque inheret primo: ergo pari ratione ⁊ quelibet alia nominata qualitas primo inheret materie: antecedens pbatur: nã si caliditas illa inheret ipsi aque ergo aqua est subiectum illius: ⁊ causa eiusdẽ sine qua non potest esse: quia accidens non potest migrare de suo subiecto primo ad aliud subiectum: sed illa caliditas per se agit ad corruptionẽ aque: ergo aliquid agit per se ad corruptionẽ sue cause sine qua non potest esse quod ẽ ꝯtra primũ notabile: ⁊ cum agens per se ad corruptionẽ sue cause agat ad corruptionẽ suiipsius: sequit ꝙ aliquid agit ad corruptionẽ suiipsius quod est falsum ⁊ contra idem notabile. ¶ Secunda Secũda cõclusio. T.c.64. cõclusio Qualitates prime ⁊ alie sequentes ad illas sunt primo ⁊ per se denominatiue in composito: quia cõpositum ppue ⁊ pnripaliter dicitur calidũ vel frigidum: albũ vel nigrum: ⁊ non materia: ⁊ hoc videt esse de intentiõe philosophi primo de anima di. ꝙ anima non pprie texit vel edificat: nec pricipaliter intelligit aiavel sapit: sed homo per animã: dicatur ergo ꝙ qualitates prime ⁊ secũde sunt inhesiue tam in cõposito ꝙ̃ in materia: sed non eodem modo: quia sunt per se ⁊ primo inhesiue in materia: ⁊ per se nõ primo ĩhesiue in cõposito: quia qualitas existens in hac materia non potest esse sine illa sed bene sine illo cõposito similiter hmõi qualitates sunt denominatiue tam in materia ꝙ̃ in composito quia materia etiã dicitur alba vel nigra calida vel frigida sicut cõpositũ: sed non eodem modo: quia cõpositum est calidum vel frigidum pncipaliter primo per se: materia vero per se est huiusmodi sed non principaliter nec primo. ¶ Tertia con Tertia cõclusio. clusio eadem qualitas vel quãtitas numero que fuit in corrupto manet in generato: ista conclusio est philosophi secundo de generatione di. ꝙ in habentibus simbolum est facilior transitus: quia solum vnum corrumpitur: vnde non apparet quomodo subito possit generari tanta caliditas quanta est in aere genito ex igne nec tanta albedo quãta est in cadauere cũ generetur necessario primus gradus remissus ꝙ̃ intẽsus ex quo medium est illud in quod agens prius deuenit ꝙ̃ in extremum v. phy. nec videtur a quo subito generaretur vel corrumpatur talis qualitas: si eadẽ qualitas numero nõ maneret i genito que prefuit in corrupto Idem potest argui de quãtitate ꝙ tanta quantitas quanta fuit in corrupto nõ potuit subito corrũpi: nec tãta quãta est in genito potuit subito generari: cum necessario prius pducatur pedale ꝙ̃ bipedale ⁊ prius corrũpatur bipedale ꝙ̃ pedale: ⁊ hec fuit intẽtio Cõmetatoris in de substãtia orbis di. ꝙ quãtitas ẽ coeterna materie. Si ergo subiectũ immediatũ ⁊ primũ inhesionis q̃litatis ⁊ quãtitatis est prima materia ⁊ ipsa manet sub vtroq₃ termino trãsmutatiõis: igit pariformiter q̃litas vel quãtitas. ¶ Quarta ꝯclusio. Impossibile est eandẽ formã substãtialem Quarta cõclusio. vel aliquid eius manere in genito q̃ prefuit in corrupto: patet per Aristote. pmo de gene. di. ꝙ generatio est trãsmutatio totius in totũ nullo sensibili remanẽte scilicet cõposito ex materia ⁊ forma: modo si maneret aliqua forma substãtialis: cũ etiã maneat materia illius: sequitur ꝙ aliqđ sensibile compositũ speciale maneret: quod est falsum. Et si dicatur ꝙ eadem autoritate improbat tertia cõclusio. Respondetur ꝙ ibi sumitur sensibile pro composito ex materia ⁊ forma substãtiali affecta accidẽtibus sensibilibus. ¶ Ex ista ꝯclusiõe sequitur primo ꝙ forma genita vel generãda ani eius generationẽ nullo mõ substãtialr prefuit in materia patet: quia cũ in corruptione cõpositi corrũpat forma illa sequit ꝙ aliqua forma substãtialis ẽ eterna a parte ãte que nõ ẽ eterna a pte post: quod est cõtra philosophum primo celi. ¶ Secũdo sequit ꝙ in gñatione simpliciter dicta quantũ est formarũ substãtialiũ resolutio vsq₃ ad materiã primã patet: ex quo nulla q̃ gñatur prefuit nec aliqua que prefuit remanet.

Contra predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ qualitates prime aut secũde nõ sunt inhesiue primo modo in materia: quia dato opposito sequitur ꝙ subiectũ generationis simpliciter dicte est ens in actu: quod est cõtra Cõmẽtatorẽ. ij. de anima. et quod accidens est prius substãtia quod est ꝯ Phm vij. Meta. patet cõsequentia: quia si qualitas prima vel secũda est inhesiue primo in materia: ergo forma substantialis presupponit illam qualitatẽ ⁊ aduenit composito ex materia ⁊ tali qualitate. ¶ Secũdo arguitur ꝙ nulla qualitas manet in generato que fuit in corrupto: quia aliter accidẽs migraret de subiecto in subiectũ: quod est contra Phm. vij. Meta. di. accidentis esse est inesse: immo sequitur ꝙ aliquod accidens istorũ inferiorũ posset perpetuari: quia ex igne generatur aer ⁊ manet eadẽ qualitas: ergo iterum si ex illo aere generabit ignis manebit eadẽ caliditas: ⁊ per cõsequẽs eternaliter perpetuabitur illa caliditas. ¶ Tertio arguitur ꝙ aliqua forma substãtialis corrupti manet in generato: qr in generatione animalis primo generat forma vegetatiua: ⁊ illa manet cum forma sensitiua postea generãda: igitur ⁊c. antecedens patet pro prima parte in libro de generatione animaliũ vbi dicit Phs ꝙ embrio primo viuit vita plante. secũda vero est nota. ꝙ nõ videtur a quo corrumpat anima vegetatiua cum nõ sibi contrariet anima sensitiua: immo ad illã ordinatur tanq₃ ad finem. Et confirmat ad experientiã: quia videmus in corrupto manere formã corporeitatis formã carnis ⁊ ossis: et hmõi: que oia fuerũt i corrupto. ¶ Quarto arguitur ꝙ forma generãda prefuit in materia ante eius generationem: quia si non: ergo ita bene poterit generari post corruptionem illius sicut ante generationẽ eiusdẽ. cõsequens est contra Phm. ij. de generatione. ⁊ patet ꝯsequẽtia: ex quo nullo modo est in materia ante generationẽ sicut nec post Item hoc videt fuisse de intentione Phi. vij. Metaphy. di. ꝙ non fit materia nec forma sed compositũ: ⁊ Commẽtatoris viij. Meta. di. ꝙ agens nõ largitur multitudinẽ sed perfectionem. et. xij. Meta. generans non facit formã sed extrahit eam de potentia materie. Primũ Secũ Tertiũ Quartũ

Ad primum negetur cõsequẽtia: vnde licet forma substãtialis presupponat accidẽtia in materia: nõ tamen fundatur subiectiue ⁊ inhesiue nisi in materia prima: et licet aliquod accidens sit prius tali forma substantiali: nõ tamen est prius substãtia: quia nõ est prius prima causa nec celo nec intelligentiis. ¶ Ad secundũ dicitur ꝙ non est incõueniens accidens migrare de subiecto denominationis ad subiectũ denoiationis: sed bene esset incõueniens ipsum migrare de subiecto inhesionis ad aliud subiectũ inhesionis. Deinde nego ꝙ illa caliditas possit perpetuari: quia illa materia que est nunc sub forma aeris vel ignis aliquãdo erit sub forma terre vel aque: ideo aliquãdo corrumpet illa caliditas. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ eadẽ est forma vegetatiua ⁊ sensitiua: sed verũ est ꝙ eadẽ forma embrionis prius viuit vita plante ꝙ̃ animalis: quia illa forma prius actuat secundũ gradum vegetatiui ꝙ̃ sensitiui. Et ad cõfirmationẽ respõdet ꝙ si per formã corporeitatis intelligitur aliqua forma substãtialis illud negatur: si autem intelligit forma quãtitatis illud cõceditur: quia dictũ est formã accidentalẽ manere in generato ⁊ corrupto. Deinde neget ꝙ in corrupta manet forma carnis vel ossis: imo omnes ille forme corrumpunt simul cum forma animalis: ⁊ ideo inquit Phs. ij. de anima. ꝙ oculus mortuus nõ est oculus nisi equiuoce: recte sicut homo pictus nõ est homo nisi equiuoce: ⁊ ideo cadauer non est caro nec os nisi Ad pmũ. Ad secũd Ad terti

quartū modo equiuoco: quare ꝛc. ¶ Ad quartū negetur consequentia: quia ante generationem forma est aliquo modo in materia: scȝ potentialiter: quo modo nō est post corruptionē vnde ante generationē eius est potentia respectiua ad illam formā que potētia statim corrumpitur adueniēte forma: modo potentia respectiua corrupta nunꝙ amplius potest generari illa forma: quia illa potētia nunꝙ potest amplius generari. Et ad Philosophū dico ꝙ ipse vult dicere formā non fieri principaliter ꝛ completiue: sed solum compositum. Cōmentator non dicit veritatem: quia in generatione forme generans nō largitur multitudinē: quia sicut forma generatur: ita potentia respectiua corrumpitur sed largitur perfectionē: quia forma producta perfectior est ꝙ sua potentia respectiua. Iterū generans non facit formam per creationem producendo ipsam de nihilo nullo subiecto presupposito: quia hoc est impossibile naturaliter: sed extrahit ipsam de potentia materie hoc est facit formam esse in actu que prius erat in potētia solum vnde concedo ꝙ forma genita aliquo modo prefuit in materia: scilicet potentialiter: tamen non prefuit in materia substantialiter secundū se vel secundū aliquam partem eius sed subito incipit esse secundum se et quodlibet sui: quare ꝛc.

¶ Caput. xv.

Atione idemptitatis naturalis accidentium manentiū sub vtroꝗ termino trāsmutationis substantialis vulgariter genitū dicit idē cū corrupto. ¶ Ubi primo notanduȝ ꝙ aliquid esse idē quod prius fuit: intelligit triplicitet. Primo ꝓpriissime: qꝛ nec in toto nec in parte est substātialiter variatū: ꝛ sic deus ꝛ intelligētie sunt eadem numero que prius fuerunt: secundo ꝓprie: qꝛ pars principalior eius nec in toto nec in parte est substātialiter variata: ꝛ sic homo est illud qđ prius fuit tertio modo large vel cōmuniter: quia dispositiones accidētales nō sunt notabiliter ꝛ sensibiliter ꝛ variate ꝛ sic vulgus dicit defunctum esse idem quod prius erat. Consimiliter dicatur aliquid esse aliud ꝙ primo erat triplicitet. Primo propriissime: quia est substantialiter totaliter variatum: ꝛ sic sortes est aliud a platone ꝙ primo erat: secūdo ꝓprie quia pars principalior est totaliter substātialiter variata ꝛ sic cadauer est aliud ab illo qđ prius fuit: tertio large vel cōiter: qđ solū dispōne vel accidētaliter ē variatū ꝛ sic hoiez existentē nunc albū postea nigrū dicim᷒ esse aliud ab eo qđ prio erat ꝛ sic loquit Porphyrius i p̄dicabilib᷒ d. ꝙ sor. senex differt a seipso puero plato stās. a seipso sedēte.

Secundū. ¶ Secundo notandū ꝙ formarum substantialium. Quedā dicit indiuisibilis ꝛ multiplicabilia vt aīa intellectiua. Quedam diuisibilis ꝛ multiplicabilis: vt anima equi vel alteri᷒ bruti perfecti. Quedā diuisibilis ꝛ extensa licet augmētabilis ad augmentationē corporis ꝛ diminuibilis ad diminutionē eiusdeȝ sine additiōe ꝛ deperditiōe alicui᷒: vt forma anguille vel alterius animalis annulosi imperfecti ac etiā forma plante. Et quedam est diuisibilis ꝛ extēsa maiorabilis ꝑ aduētū noue forme ꝛ diminuibilis ꝑ deꝑditionē partis forme: vt forma ignis vel lapidis aut alterius corporis nō viuentis.

prima conclusio. His visis sit hec prima conclusio. Licȝ omnia entia naturalia infra spherā actiuoꝝ ꝛ passiuoꝝ ꝯtenta per aliquod tēpus sue durationis maneant eadem numero primo mō non tamen per totā periodum sue durationis. Prima pars patet ꝙ non est aliqđ ens naturale quin illud per tēpus maneat sine variatione substātiali alicuius partis: secunda pars est euidēs: quia oīa ētia naturalia nominata in aliqua parte sui periodi substātialiter variatur vt inductiue ptȝ.

Secūda cōclusio. ¶ Scđa cōclusio. Licȝ quibet forma substātialis viuens per totā suā periodū maneat eadē numero primo mō nō tū quodlibet corp᷒ viuēs sed solū secūdo mō. Prima pars pȝ ꝙ nulli tali aliquid additur nec aliquid ab illa remouetur: secūda pars est nota eo ꝙ non est aliquod corpus viuens quin id aliquādo substantialiter varietur in aliqua sui parte licet nō in parte principaliori: ideo tale manet idem secundo modo ꝛ non primo modo.

Tertia conclusio. ¶ Tertia ꝯclusio. Nulla entia inanimata ꝑ totā suā periodum manent eadem numero secundo modo: sed bene tertio modo. Prima pars patet eo ꝙ cuiuslibet talia noua partialis forma ꝛ noua partialis materia acquiritur ꝛ similiter deperditur: secūda pa est nota: eo ꝙ aliqua sunt talia corpora quorum cōtinue est consimilis multitudo dispositionuȝ accidentalium. vnde horum elementorum licet nullum pedale existens ante millesimum annum fuerit tamen hec elemēta dicunt continue fuisse: qꝛ continue apparuit ꝯsimilis dispositio accidentalium dispositionuȝ in eis.

Quarta cōclusio. ¶ Quarta ꝯclusio. Quelibet additio partis ad totum: ꝛ quelibet remotio partis a toto facit aliud totum alteritate opposita idemptitati primo mō sumpte: sed non secundo vel tertio mō. Prima pars pȝ quia idemptitas primo mō sumpta requirit omnimodam stabilitatem tā ex parte partium ꝙ ex parte totius: secunda pars sequitur etiam ex predictis: nam cum tali additione vel deperditiōe stat idemptitas secūdo vel tertio modo sumpta. ¶ Ex predictis sequitur primo ꝙ in augmentatiōe vel diminutione viuētis non manet idem primo modo per totuȝ temp᷒ augmētatiōis vel diminutionis: sed bene secundo mō: pȝ quia aliqua pars s. aīa manet non substantialiter variata: alia vero pars scilicet materia substantialiter variat. ¶ Secūdo sequitur ꝙ in augmentatione et diminutione mēbrorum currit triplex idemptitas numeralis in toto motu augmentationis vel diminutionis: patet quia forma sensitiua toti᷒ manet eadem primo modo ꝛ ipsum membrum manet secundo modo idem ratione illius forme: sed forma substantialis membri que nō est viuens nisi per participationem manet eadem solum tertio modo.

Primum. Contra predicta arguitur: et primo contra tertiam conclusionem. Nam si eadē sphera aeris nunc est que fuit ante mille annos sequitur aliquod corruptibile posse perpetuari. consequēs est ꝯtra philosophū primo celi ꝛ probatur cōsequētia nam sphera aeris perpetuabitur per generationem: et tamen est corruptibilis: quia vnum pedale aeris est corruptibile modo. corruptibile et incorruptibile differunt plus ꝙ genere. x. methaphisice.

T. c. 26. Secundū. ¶ Secundo sequitur ꝙ est idem fluuius qui fuit ante centum annos ex quo eius dispositiones non sunt variate notabiliter: sed consequens est falsum quia omnes partes istius fluuij que fuerunt ante centum annos sunt corrupte aut saltem intrauerunt mare: immo sequitur ꝙ idem bis fuisset genitum: scilicet fluuius qui fuit ante centum annos: ꝛ ille qui nunc est genitus post decem annos: quia quodlibet pedale fluuij qui nunc est genitum est post decem annos: igitur et totus fluuius: cum ergo idem sit fluuius qui nunc est et qui fuit ante centum annos sequitur intentum.

Tertium. ¶ Tertio si propter remotionem partis a toto non resultat aliud totum, videtur hoc esse: quia maior pars manet eadem: sed consequens est falsum: quia dato opposito sequitur ꝙ aliquid est idem numero cum alio cum quo in nulla parte conuenit. probatur: nam sit a/colūna tripedalis ꝛ amoueatur sibi vnum pedale loco cuius ponatur nouum: et ista vocetur b/ tunc b/est idem cum a: quia a/maior pars est eadeȝ. Deinde amoueatur secundum pedale ab a/loco cuius ponatur aliud et vocetur totum compositum c/ tunc c/est idem cum b: quia tres tertie sunt eedem: et b/cum a: vt prius. igitur et c/est idem cum a. Iterum ab ipso c/amoueatur tertium pedale vt prius: et vocetur totum d/ tunc d/est idem cum c/et c/cum a: vt probatum est: ergo a/et d/sunt eadem inter se: tenet consequentia: quia quecunꝗ sunt eadem vni.

tertio sunt eadem inter se: sed ꝙ in nullo conueniant patet: qꝛ nullum pedale. a. est pars. b. nec econtra igitur ⁊c. ¶ Quarto sic vocent partes que sunt ante augmentationem forma. a. ⁊ post augmentationē supadditevocēt. b. tūc sic: hic augedū añ augmētationē ē a. ⁊ post augmētationē nō est. a. sed. a. ⁊ b. igitur ⁊c. antecedens patet supposito ꝙ totum sit sue partes: vnde potest argui deducendo ad impossibile hoc post augmentationem est idem ꝙ ante. sed ante est a. igitur post augmentationem est. a. sed post augmentationē est a. ⁊ b. igitur a. est. a. ⁊. b. ⁊ per consequens pars est suum totum quod est impossibile.

Ad primum cōcedo ꝙ aliquad corruptibile pōt perpetuari imo perpetuabitur. Et ad p̄hm respondet ꝙ ipse loquebat̄ ð ea qð pōt corrūpi scðm se totū: ꝙ tale nā perpetuabitur. ⁊ hoc est verum. ¶ Ad secundū concedo ꝙ idē est fluuius modo qui fuit ante centum annos. Et ad improbationē nego antecedens: vnde huius fluuij infinite partes fuerunt corrupte: ⁊ infinite partes non fuerunt corrupte ille. s. quas totum per modestā q̄titatem excedit: deinde nego ꝙ iste fluuius sit genitus post decē annos: ⁊ cū dicitur quodlibet pemꝰ pedale illius est genitꝰ post decem annos hoc negetur: qꝛ infinita fuerunt pedalia illius ante centum annos quorum nullum est genitum post decem ānos. ¶ Ad tertium dicit̄ negando ꝙ. a. est idem. b. Et ad probationem quecunq̄ sunt eadem vni tertio sunt eadē inter se. verum est loquendo de idemptitate primo vel scðo modo dicta: sed nō tertio modo. Pōt tñ dici ꝙ a. est idē b. ⁊ ꝙ quodlibet pedale. b. est pedale a. lꝫ non omne qð fuit pedale a. sit pedale b. ¶ Ad quartū nego illā ꝯñam hoc ante augmentationem est a. ⁊ post augmentationē est a. ⁊. b. igit̄ nō idē est ante et post: qꝛ adhuc est idē scðo vel tertio modo. Et tūc ad argumentū hoc est idē ante ⁊ post: sed ante est a. igit̄ post augmentationē est a. negetur consequentia: qꝛ ante augmentationē est a. non est pars alicuius sed per se existens: post vero augmentationem est pars alteriꝰ sed ex illo antecedente bene sequitur ꝙ post augmentationem illud est aliquid, qð est: vel fuit a. ⁊c.

¶ Caput secundum.

De augmentatione reliquū est dicere quomodo differt a generatione ⁊ alteratiōe ⁊ quomodo augmentatur vnūquodq̄ quod augmentatur ⁊ diminuitur quodcūq̄ diminuitur scrutandum vtiq̄ primum vtrū solum in circa quid eorum differentia ad īuicem. verbi gratia quoniam hoc quidem ex hoc in hoc transmutatio: vt ex potentia substantia in actu substantiā generatio est: que autem circa magnitudinem augmētatio ⁊ diminutio que autem circa passionem alteratio: vtrorūq̄ autem ex potentia entium in actū transmutatio dictorum est. Aut etiam modus differt transmutatiōis videtur autem ꝙ alterat̄ non ex necessitate trāsmutans secūdum locum neq̄ quod generatur. Quod autem augmentat̄ aut diminuitur: alio autem modo ab eo qð fert̄: qð fert̄ quidē enim vniuersum alterat locum. Quod augmentatur quidem quemadmodum quod deducitur: hoc enim manente particule trāsmutarentur s̄m locum. Quemadmodum nō que spere. he enim in simili loco transmutantur manente toto que autem eiꝰ quod augetur semper in ampliorem locum: in minorem autem que eius quod diminuitur. ¶ Quoniam autem trāsmutatio differt non solum in circa que sed sic eius quod generatur ⁊ alteratur ⁊ augmentatur manifestum est.

¶ Caput tertium.

Circa quid autem est transmutatio augmentationis ⁊ diminutionis: circa magnitudinem autem videtur esse augeri ⁊ diminui: ⁊ qualiter suscipiendum. ¶ Utrum ex potētia quidē magnitudine ⁊ corpore: actu vero incorporeo ⁊ sine magnitudine generari corpus et magnitudo ⁊ hoc dupliciter contingit dici: qualiter augmētatio sit: vtrum ex separata ipsa secundum esse materia aut existente in alio corpore aut impossibile vtrunq̄ separata enim ens aut nullū possidebit locum vt punctus aliquis aut vacuū erit aut corpus non sensatum. Horum autem hoc quidem tunc contingit: hoc autem necesse in aliquo esse. Semper eñ alicubi erit qð generatur ex eo. Quapropter ⁊ illud aut secundum se aut secundum accidens. ¶ Sed si in aliquo existit siquidem separatum ita vt nullius secundum se aut secundum accidens aliquid sit contingunt multa ⁊ impossibilia. Dico autem verbi gratia si generabitur aer ex aqua non aqua erit transmutata. Sed propterea quod vt in vase aqua inest materia eius cuius est. Infinitas enim nihil prohibet materias esse. Quapropter et generari actu. Amplius neq̄ si videtur generari aer ex aqua: vt exiens a manente melius ergo omnibus inseparatam facere materiam esse vtentem eandem et vnam numero ratione autem non vnā.

¶ Caput quartum.

Sed neq; puncta ponendũ lineas corporis materiam propter eadem causas illõ aũt cuius hec vltima mate ria est quare neq; vnq; ne q; sine passione possibile est esse neq; si ne forma. Generatur quidem igit sim pliciter alterum ex altero: quemadmo dum in aliis determinatũ est: ⁊ ab alio autem actu ente aut homogeneos aut homideos: verbi gratia ignis ab igne aut homo ab hoie aut ab actu durũ eẽ a nõ duro gñat. Qm̃ aũt est ⁊ substãtie corporee materia corporis talis. corp⁹ enim cõmune nullũ: eadẽ passiõis ⁊ ma gnitudinis est ratiõe quidẽ separata loco aũt nõ separata nisi ⁊ passiones se parabiles. Manifestũ autem est ex q̃stis quoniã nõ est augmẽtatio transmu tatio ex potentia magnitudine actu au tem nullam habente magnitudinẽ. Se paratum enim esse cõmune quidẽ: hoc autem q̃ĩo ĩpossibile dictũ est in aliis prius amplius aũt talis transmutatio non augmentationis propria sed gene rationis augmentatio enim non existe tis magnitudinis additamentũ dimi nutio autem minoramentũ: ideo opor tet habere aliquã magnitudinem q̃ au getur quapropter non est sine magnitu dine materia: oportet autem etiã ⁊ aug mentationem et in actu magnitudinis generatio autem magis corporis non augmentatio.

¶ Caput quintum.

Suscipiendũ vtiq; magis quasi tangentes questiones a prin cipio: qualis alicu⁹ entis aug mentari: ⁊ diminui causas q̃rimus: vi detur vtiq; eius qõ augetur quecunq; pars aucta esse similiter aũt in diminu tione minor esse generata: amplius au tem adueniente aliquo augmentari ⁊ re cedente diminui. Necesse autẽ augmẽ tari aut incorporeo aut corporeo. Siq dem igitur incorporeo est separatũ qd cõmune ĩpossibile aũt materia magni tudine separari vel esse separabile: quẽ admodũ dictum est prius si aũt corpo reo duo in eode loco corpora erunt: et qõ augetur ⁊ qõ auget: est aũt ⁊ hoc im possibile. Sed nec si contingit fieri ac generari dicere augmentationẽ ⁊ dimi nutionem: vt quando ex aqua aer: tunc enim maior tumor generatus est. Non autem augmentatio hec sed generatio quidem eius in qõ transmutat erit cor ruptio autẽ contrarii augmentatio au tem neutrius. Sed aut nulli⁹ aut si a li quod cõmune amborum existit eiusqõ generatur ⁊ eius qõ corrumpi tur: verbi gratia. si corpus a qua aũt nõ aucta est neq; aer hoc q̃dem deperiit: hoc autem gñatum est corpus aũt est: si idẽ auctũ est sʒ ⁊ hoc ĩpossibile: oʒ aũt saluare ra tionem ⁊ existẽtiã eius qõ augeť ⁊ dimi nuitur. Hec aũt tria sunt: quoꝝ vnũ est q̃tunciq; partẽ maiorẽ esse cuꝰ qõ au getur magnitudinis. verbi gratia. si ca ro carnis: ⁊ adueniẽte aliquo ⁊ tertium vt salueťur qõ augeť ⁊ maneat. Cũ ge neratur quidẽ aliqd simpliciter ⁊ corrũ pitur: nõ manet idẽ qõ aũt augeť aut al terať aut minuiť manet idẽ. Sed tamẽ quidẽ passio aut magnitudo nõ manet eadẽ: si itaq; erit predicta augmẽtatio continget nullo adueniẽte neq; augerẽ ⁊ nullo recedente diminui ⁊ nõ mane reqõ augeť sʒ opʒ hoc saluare subiecta eẽ est augmentatio talis. ¶ Queret aũt aliqs ⁊ qd est qõ augeť vtrũ cui ap ponit aliqd aut qõ appõit verbi gr̃a. si eius qõ augetur hoc mai⁹ qõ auget ci bus. Quare igit nõ ambo aucta sunt maius eẽ qõ apponit ⁊ cui quẽadmo dum ⁊ q̃ñ miscens vinũ aqua fiit enim pl⁹ vtrũq; aut q̃ñ q̃dẽ hmõi substãtia mãet hmõi aũt nõ. v. gr̃a: cibi: q̃ñ ⁊ hic dominans dicit in mi xtione vt quoniã vinum facit enim vini opus: sed nõ aq̃ vniuersa mixtura. Similiter ⁊ in altera tione q̃ñ si manet caro ens: ⁊ qõ aliqd est passio aũt aliqua existit coꝛ q̃ ⁊ nũc accidẽtiũ qõ pri⁹ passio nõ existebat alte ratũ est hoc. Quo aũt alteratũ est hoc q̃ñq; q̃dẽ nihil passũ est: neq; alterata est substãtia: q̃ñq; aũt ⁊ illud. Sed alte rãs est principiũ mot⁹ in eo q̃ augmen tatur ⁊ alterat: in his monẽs q̃ñ ⁊ igre diẽs gñat vtiq; magis ⁊ accipiẽs illud corp⁹. v. gra. si igrediẽs fiat vtiq; id spe cie op; corruptũ esse hoc patiens ⁊ mo uens non in hoc.

¶ Caput.xvj.

IUxta materiam nunc vltimo tactam ꝯsiderare ꝯgruit qualiter fiat augmentatio ꝓprie dicta. ¶ Ad cuius notitiam est notandum primo ꝙ augmētatio sumitur multipliciter. Primo pro maioratiōe intensionis: ⁊ sic dicimus caliditatem intendi ⁊ augeri. secūdo pro maioratione quātitatis discrete: ⁊ sic dicimus numerū augeri per appositionē vnitatis. tertio pro maioratione quātitatis cōtinue facta sine alterius quātitatis additione: ⁊ sic rarefactio dicitur augmētatio. quarto pro maioratione quātitatis continue ex additione similis ad simile: ⁊ sic dicimus aquam augeri per appositionē noue aque. quinto pro maioratione viuentis facta per intus sumptionē nutrimenti ⁊ conuersionē eius in naturā aliti: ⁊ sic solum viuentia dicuntur augeri quatuor priorib⁹ magis augmentatio improprie sumitur: ⁊ solum isto quinto modo ꝓprie vocatur ⁊ nominatur: que sic describitur. ¶ Augmētatio proprie dicta est conuersio nutrimēti in naturam aliti per maiores partes q̄ sit deperditum per hanc vltimā partē distinguitur augmentatio a nutritione: quia nutritio dicit solum conuersionem alimenti. Augmentatio vero superaddit illam partem fieri in maiores partes q̄ sit depditū: ⁊ ideo augmētatio ⁊ nutritio non distinguūtur nisi ratione eo modo quo species et genus: quia omnis augmentatio proprie dicta est nutritio ⁊ non econtra. ¶ Secundo notādū ꝙ in corpore viuo sunt quedā partes porose: ⁊ quedam non porose. Partes porose sunt ille que habent paruos poros seu parua foramina plena vaporibus aut fumositatibus: ⁊ ꝙ sint tales patet ad experientiā in sudore: qui cum fieri nō possit per penetrationem corporis: nec per diuisionē carnis: aliter semper veniret cum dolore: oportet ponere hmōi poros: videmus etiam de mane aliquas immūdicias in corpore que sero non fuerant ratione caloris naturalis mittētis superfluitates ad partes exteriores per huiusmodi parua foramina. Partes autem non porose dicuntur esse ille que nō habēt hmōi foramina parua: et ꝙ sint alique partes tales patet: quia omnis pars porosa clauditur in non porosa. cum enim sint alique partes in corpore viuo non porose inter quas non mediat aliquis porus: oportet partem intermediam esse non porosam.

HIs visis sit hec prima ꝯclusio. Nulla pars nō porosa viuentis proprie augetur: sed solū pars porosa. Prima pars ꝓꝫ: qm̄ si pars nō porosa ꝓpe augeret̄: igit̄ int⁹ sumeret alimētū: ꝓꝫ ꝯñā ex dictis: sed ꝯñs est falsum: qꝛ nō ꝑ penetrationē dimensionū: cū illa sit īpossibilis: nec ꝑ diuisionē corporis: qꝛ tūc augmētatio eēt dolorosa: nec ꝑ introitū in poꝝ: cū illa sit ps nō porosa: igit̄. scđa declarat̄ ex eo ꝙ solū pars porosa auget̄ ꝑ int⁹ sumptionē alimēti ⁊ ꝯuersionē eiusdē i naturā aliti. ¶ Scđa ꝯclusio. Quelibet pars aucti sani auget̄ aut ꝑ iuxta positionē: aut per int⁹ sumptionē alimēti. Ista ꝯclusio est Phi. j. de genera. di. ꝙ cuiuslibet qđ auget̄ q̄libet ps auget̄: modo aliq̄ ei⁹ ptes sint nō porose seq̄t̄ ꝙ ille augent̄ solū per iuxta positionē: ⁊ cū aliq̄ sint porose videt̄ ꝙ ille augent̄ solū ꝑ int⁹ sumptionē: ⁊ cū nō sit maior rō de vna parte porosa q̄ de alia: seq̄t̄ ꝙ q̄libet talis pars auget̄ sicut q̄libet talis nutrit̄: cū habeat alimētū sufficiēs ⁊ caliditatē trāsmutātē diffusam ꝑ totū: et ipm auctū sit sanū: qđ suppono in ꝯclusiōe: qꝛ si esset egrū satis bene posset vna ps augeri vel nutriri sine alia. ¶ Tertia ꝯclusio. Partes nō porose nō solū augent̄ ꝑ iuxta positionē: sed etiā ꝑ verā alterationē ⁊ ḡnationem: ꝓꝫ: qꝛ tales nō augent̄ nisi alimētū altereť ⁊ corrumpat̄ ⁊ ꝯñter generet̄ aliqua pars aucti. ¶ Ex qua ꝯclusione seq̄t̄ ꝙ magis ꝓprie augent̄ partes nō porose corporis viuētis q̄ aqua ꝑ appositionē silis: qꝛ in vna augmētatiōe est ꝯuersio appositi: ⁊ nō in alia. ¶ Quarta ꝯclusio. Augmētatio ꝓpe dicta fit solū ſm partes formales ⁊ nō materiales. Ista ꝯclusio est Aristote. j. de genera. que declarat̄ ex p̄cedētib⁹: eo ꝙ per partes formales Aristo. intellexit partes porosas: et per partes materiales partes non porosas: quia in partib⁹ porosis magis apparet operatio forme q̄ in partib⁹ nō porosis: cū ergo ꝓpe augeant̄ ptes porose ⁊ nō partes nō porose: seq̄t̄ augmētationē ꝓprie dictā fieri ſm partes solū porosas: quod erat ꝓbandum.

Contra predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ nō sint tales pori in corpore viuētis: qꝛ aut sunt vbiq̧ in toto corpore viuētis: ⁊ hoc nō: quia tunc totū corpus esset vnus porus: aut in aliqua parte sic: ⁊ in aliqua non: ⁊ hoc iterum non videtur dandū: ex quo calor naturalis est in qualibet parte corporis. Et cōfirmatur quia datis poris sequitur ꝙ nunq̄ fieret augmētatio: quia solum illa foramina replentur: ergo tante quātitatis sunt post augmētationē sicut ante recte: sicut vas quod non est magis plenū aqua q̄ plenum aere. ¶ Secūdo argui̇t ꝙ aucti nō quelibet pars augetur: quia sequunt̄ duo inconuenientia primū ꝙ alimentū diuiditur in infinitum ex quo infinite sunt partes aucti quarū quelibet augetur scđꝫ inconueniens ꝙ non semper post augmentationem auctum est factum duplum. probatur: nam quelibet pars aucti augetur: ergo corpus augendū recipit alimentum: ita longum ita latum: ⁊ ita profundū sicut ipsum est: ergo post augmentationē est in duplo maioris quātitatis. ¶ Tertio argui̇t ꝙ nulla pars aucti augetur: quia non illa que prefuit cui facta est additio cum nō sit maior: nec illa que nouiter generatur: aut totum compositū ex priori ⁊ posteriori parte: cū illud quod augetur debeat prefuisse: ⁊ nullū illorum prefuit. ¶ Quarto arguitur ꝙ augmentatio fiat potius ſm partes materiales q̄ formales: quia ſm illas partes fit augmentatio ſm quas fit nutritio: sed nutritio fit principaliter ſm partes materiales: ergo ⁊ augmentatio. maior patet: quia augmentatio presupponit nutritionē. minor declaratur: quia ſm illas partes poti⁹ fit nutritio ſm quas fit deperditio: modo ſm partes materiales dicit̄ fieri deperditio ⁊ nō formales: quia partes materiales fluunt ⁊ defluunt ſm Phm. j. de generatione.

Ad primum dicitur ꝙ tales pori nō sunt in qualibet parte corporis. Et cum dicitur ꝙ calor est vbiq̧ in corpore verū est: sed non eiusdem intensionis: ⁊ dato ꝙ eiusdē intensionis: adhuc potius augeret porum in vna parte q̄ in alia: quia vna pars est debilior altera ⁊ magꝭ propinqua resolutioni. Et ad cōfirmationē negetur cōsequentia: quia in augmentatione partes porose extenduntur virtute caloris naturalis: ⁊ sic fit restauratio in maiores partes q̄ sit deperditū: ⁊ cōsequenter post augmentationē corpus est maius q̄ erat primo. ¶ Ad secundū negetur cōsequentia: quia ex quo sunt solum pori finiti in corpore: alimentū diuiditur solum in partes finitas. Et cum dicitur infinite partes augentur: ergo alimentū in infinitum diuiditur. negetur cōsequentia: quia alimentū transit ad partes porosas que sunt finite per intussumptionem: ⁊ ad partes non porosas que sunt infinite per solam iuxta positionē. Et ex hoc habetur ꝙ nō oportet auctum duplicari: ex quo non fit augmentatio per intussumptionē cuiuslibet partis: sed solum partium porosarū. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ pars que prefuit augetur: quia illa recipit alimentū: videm⁹ enim caput esse auctum: ⁊ os esse auctū: ⁊ tamen prefuit simpliciter aggregatū ex parte aduenīete ⁊ preexistente augetur ⁊ negetur ꝙ non prefuit: immo est idem qđ primo erat capiendo idem scđo modo: quia eadem anima sensitiua est eadē omnino. ¶ Ad quartū dicit̄ ꝙ nutritio fit ſm partes formales ⁊ non proprie ſm partes materiales. Et ad probationē respōdetur ꝙ deperditio fit proprie in partibus formalibus sicut ⁊ augmentatio: vnde calor naturalis magis dicitur resoluere partes porosas q̄ non porosas: quare ⁊c.

¶ Caput. xvij.

Quoniã autem de his questiũ est sufficiẽter opoꝛtet questionis tẽtare solutionẽ ⁊ inueni-re. Saluantes manere id qđ augetur adueniẽte aliquo augeri recedente aũt diminui: adhuc aũt quodcunqꝫ signũ sensatũ aut maius aut minus generatũ est: ⁊ nõ vacuum esse coꝛpus: neqꝫ due magnitudines in eodem neqꝫ in coꝛpoꝛe augeri. Suscipiendũ determinãtes pri⁹ vnũquodqꝫ quoniã anomiomera augenť cum homiomera augenť componũť enĩ ex his vnũquodqꝫ. Deinde qđem caro ⁊ os: ⁊ vnaqueqꝫ talium partiũ est duplex queadmodũ ⁊ alioꝝ in materia speciẽ habentiũ: etenĩ materia dicitur ⁊ species caro aũt os. Qualẽcũqꝫ igitur partẽ augmẽtari et adueniẽte aliquo fm quidẽ speciem est cõtingens: fcdm autez materia non est. ¶ Opoꝛtet aũt intelligere queadmodũ si aliquis mẽsurabit eadẽ mẽsura aquã: semper enĩ aliud ⁊ aliud qđ generatur: sic vtiqꝫ augmentať materia carnis: sed non partiũ cuiuscũqꝫ aliud generať. Sed hoc qđem defluit: hoc autẽ aduenit foꝛme aut cuicũqꝫ speciei particule. ¶ In anomiomeris aũt hoc magis manifestũ. verbi gratia: manui qm̃ pꝛopoꝛtionaliter auctũ est manifestũ. Materia enim alia ens manifesta magis hic qꝫ in carne: ⁊ homiomeris: ideo ⁊ moꝛtui magis videtur esse caro et os qꝫ brachiũ et manus. Quapꝛoptet est quidẽ sic qꝛtũcunqꝫ carnis auctum est: est etiam vt non fm speciẽ: quidẽ enim quodcũqꝫ aduenit fm materiam non. Maius aũt totum generať adueniẽte aliquo quod vocať cibus ⁊ cõtrarium transmutãte in eandẽ speciẽ: verbi gratia: si sicco adueniat humidũ: cum autẽ adueniat trãsmutať humidũ ⁊ generať siccũ. Est qđẽ sicut simile simili augmẽtatur: est autem vt dissimili.

¶ Caput septimum.

Dicerct aũt aliquis quale opꝫ esse ex quo augeť: manifestũ vtiqꝫ qm̃ potẽtia est illud: verbi gratia: si caro potẽtia carnem actu aũt aliud coꝛrupto vtiqꝫ hoc caro generatũ est: nõ igitur hoc ipsum fm se: generatio aũt esset nõ augmẽtatio: sed quod augetur hoc: quod igitur ⁊ ab hoc est patiẽs auctũ est aut mistũ: queadmodũ si quis vino superfundat aquã hoc aũt potest vinũ facere quod mistũ est queadmodũ ⁊ ignis facit vstũ tangens vrenda: ita in eo quod augeť ⁊ est actu caro quod inest augmẽtatiuũ adueniẽte potẽtia carne facit actu carnem: igitur simul ente: si enim seoꝛsum generatio est: est enim ignem facere ad existentẽ adiũgẽtes ligna: sed sic quidẽ est augmẽtatio quando aũt ipsa ligna per se incẽdunť generatio est. ¶ Quãtum aũt vniuersale quidẽ non generať queadmodũ qđem nec animal nec qđẽ homo nec aliquid singulariũ: sed vt hic vniuersale: illic aũt quantũ: caro autez aut os aut manus ⁊ hoꝝ homiomera: adueniẽte qđem aliquo quãto sed non carne quãta. ¶ Secundũ id igiť quod potẽtia vtrũqꝫ: vbi gratia: quãta caro sic auget qđem etenĩ quãta opoꝛtet generari ⁊ carnẽ: fm id autem quod solũ substãtia caro nutrit etenim sic differũt cibus ⁊ augmẽtatiuũ ratione: ideo nutritur quis quousqꝫ saluať ⁊ diminuiť: augmentatur aũt nõ semper ⁊ nutrimẽtum augmẽtationi id idẽ est quidẽ esse autez aliud: fm id enim qꝫ id quod aduenit potẽtia quãta caro augmẽtatiuũ carnis est: fm id aũt quod solũ potẽtia caro nutrimentũ: hec autez species sine materia vt immaterialis potentia aliq̃ in materia est: similiter autem ⁊ aliud quodcũqꝫ oꝛganũ: si autez aduenit aliqua materia ens potẽtia immaterialis habẽs ⁊ quãtũ potẽtia he erunt immateriales maioꝛes. ¶ Si aũt ampli⁹ facere nõ potest sed vt aqua vino semper amplius mista in fine aquaticũ facit et aquã tunc diminutionẽ faciet quanti species autem manet.

¶ Tractatus tertius.

¶ Caput pꝛimum.

Quoniã aũt opoꝛtet pꝛimũ de materia ⁊ de vocatis elemẽtis dicere siue sint siue non: ⁊ vtrũ sempiternale vnũquodqꝫ aut generatur qualiter ⁊ si generať vtrũ ex inuicẽ generentur omnia eodẽ modo aut aliquod pꝛimũ eoꝝ vnum est. Necesse est

vtiq; pri⁹ dicere de q̇bus ideterminate dꝛ nũc. ¶ Om̄s em̄ q̇ elīta gñantes et q̄ ex elītis segregatiōe vtūtur ꝛ ↄgregatiōe ꝛ facere ꝛ pati: ē aūt cōgregatio mistura: quō aūt misceri dicim⁹ non determinatū ē manifeste. Sꝫ nec alterari possibile nec segregari ꝛ ↄgregari nullo faciēte aut patiēte: ꝛ em̄ plura elīta faciētes gñant i faciēdo ꝛ patiēdo adinicē: ꝛ his q̇dē ex vno necesse est dicere factionē: et hoc recte dicit Diogenes qm̄ si nō eēnt ex vno oīa nec eēt facer̄ et pati adinuicē vbi grā. calidū ifrigidari ꝛ hoc calefieri rursus: nō em̄ caliditas ꝛ frigiditas trāsmutant̄ ad iuicē sꝫ manifestū qm̄ sbiectū. Quapropt̄ i q̇b⁹ facere ē ꝛ pati: necesse ē vnā substātiā horuꝫ naturā. Oīa igit̄ talia eē dicere nō veꝝ: sꝫ in q̇b⁹ ꝙ ad inicē sunt ē. Sꝫ si de facere ꝛ pati ꝛ mistura vidēdū necesse ē ꝛ de tactu: nō em̄ facere hec ꝛ pati pñt ꝓꝑe q̄ nō possibile ad iuicē tāgere nec nō tangētia ad inicē q̄lr ↄtingit misceri primuꝫ. Quapropter de tribus his est determinandum quid tactus: quid mistura: et quid factio.

¶ Caput. ij.

Principiū aūt accipiam⁹ h̄ necesse: em̄ q̇b⁹ ē mistura entiū eē hec ad iuicē tangibilia ꝛ si aliq̇d facit h̄ aūt patit̄ ꝑncipalr̄ ꝛ his silr̄: id ꝑmo dicēdū ē de tactu. ¶ Fere q̇dē igit̄ vt alioꝝ noiꝫ: vnūq̇dꝫ dꝛ mltifariā ꝛ h̄ q̇dē homonime hec aūt alt̄a ab alterꝫ ꝛ ꝑorib⁹ sic hēt ꝛ de tactu. Sꝫ tñ ꝑncipaliter dictū existit i hñtib⁹ positionē: positio q̇dē q̇b⁹ ꝛ loc⁹: et em̄ i mathematicis silr̄ dādū est tactū ꝛ locū siue ē separatū vnūq̇dꝫ coꝝ siue alio mō: si igr̄ est vt det̄miatū est ꝑ⁹ tangere vltia here sil̄ hec vtiq; se tāgūt ad iuicē q̇cūq; det̄minatas magnitudines ꝛ positionē hñtia sil̄ hñt vltia. Qm̄ aūt positio q̇dē i q̇b⁹ ꝛ loc⁹ existit loci aūtoꝛ̄ia sursuꝫ ꝛ deorsuꝫ ꝛ ria ꝛ talia oppositoꝝ oīa ad se iuicē tāgētia grauedineꝫ vtiq; hñt aut leuitateꝫ aut ambo aut alteꝝ: talia auteꝫ passibilia tactiua: quapropt̄ manifestū est qm̄ hec tangere nata sunt ad iuicem q̄ꝝ diuersis magnitudinibus sil̄ vltima sunt exñtib⁹ motiuis ꝛ mobilib⁹ ad iuicem. ¶ Om̄ aūt mouens nō silr̄ mouet qđ mouet̄: sꝫ hoc q̇dē necesse est motū et ipm̄ mouere: hoc aūt imobile ens: manifestuꝫ qm̄ i faciēte dicem⁹ silr̄: et em̄ mouēs facere aliq̇d inq̇unt: et agēs mouere. Sꝫ tñ differūt ꝛ opꝫ det̄minare: non em̄ possibile ꝛ mouens oē agere ꝛ facere si facere opponitur patienti: hoc autem in omnibus in quibus est motus: passio autem secundum ꝙ alteratur solum: verbi gratia. calidum album: sed mouere amplius agere. Illud igit̄ manifestum quoniam est quidem vt motiua immobilia tangunt: est autem vt sic est autem non sic: sed determinatio tangere vniuersaliter quideꝫ ꝙ est positionem habentium: et hoc quidem motiuo hoc autem mobili ab inuiceꝫ aut motiuo ꝛ mobili in quibus existit agere et pati: est quidem igitur vt multum tactum quod tangit: tangens enim moueet mota omnia fere que et in conspectu nostro quibus necesse est et videtur tactum tangere quod tangit. ¶ Est autem vt aliquando inquimus mouens tangere solum id quod mouetur quod tangitur autem non tangere quod tangit. Sed que mouet mota quia homogenea: necesse videtur esse quod tangitur tangere. Siquidem mouet immobile ens illud quidem tangit quod mouetur: illud autem non. Inquimus enim aliquando tristantem tangere nos: sed nos non eum. De tactu quidem igitur in naturalibus determinatum sit hoc modo.

¶ Caput. iij.

De facere et pati dicendum deinceps: suscepimus eniꝫ a priorib⁹ sub cōtrarios sermones ad inuiceꝫ. Multi quideꝫ enim dicunt hoc concorditer: ꝙ simile quideꝫ a simili omne impassibile est propter non magis actiuum q̄ passiuum esse alterum ab altero omnia enim similiter existunt hec similibus: dissimilia autem et differentia facere et pati adinuicem sunt innata: et enim quando minoꝛ ignis a maioꝛi corrumpit̄ propter ↄtrarietateꝫ hoc iquiūt ꝛ pati adinuicem: contrarium enim esse

multũ pauco. ¶ Democritus aũt vltra
alios dixit solus singulariter. Inquit
em̃ idē ⁊ sile eē faciēs et patiēs: q: alia
⁊ differētia nō cōtingit pati adinicē: sz
si altera entia faciũt aliquid inuicē nō
sm ꝙ altera sz sm ꝙ idē aliquid existit
sic hoc accidere eis: q̃ dicuntur igit̃ hec
sunt. Videtur aũt hoc mō dicētes sub-
contrarios dicere sermones: causa autē
ꝯtradictiōis est qm̃ opportunũ totum
aliquid inspicere ꝑtem aliquaz dicunt
ambo. Sile em̃ ⁊ oifariā ⁊oīno indiffe
rēs rōnabile est nō pati a simili: nihil q̃
dem em̃ magis actiuũ erit alterũ ꝙ̃ alte
rũ: sz si sile a sili pati aliq̃d possibile ⁊ip
sum a seipo ꝙ̃uis his entibus ita nihil
vtiqꝫ erit neqꝫ incorruptibile neqꝫ imo-
bile: sed sile qō sm ꝙ sile actiuũ ipz em̃:
seipo mouebit oē: ⁊ oifariā alterā ⁊ nul
latenus idē silr: neqꝫ em̃ patiet̃ albedo
a linea aut linea ab albedine: ꝑterꝙ̃ sm
accidēs puta si accidat albā siue nigraz
lineā esse. Nō exteri⁹ em̃ ipa seipa a na
tura faciũt q̃cunqꝫ neqꝫ ꝯtraria neqꝫ ex
cōtrarijs sunt. ¶ Sed qm̃ nō qōcunqꝫ
innatũ est pati ⁊ facere: sed q̃cunqꝫ aut
ꝯ̃ria sunt aut ꝯtrarietatē hñt necesse est
patiens ⁊ faciēs gñe qō sile eē ⁊ idē spe
cie aũt dissile ⁊ ꝯtrariũ. Innatũ est em̃
corp⁹ a corpore saporē aũt a sapore: co-
lorē aũt a colore pati: vniuersaliter aũt
homogeneos ab homogeneo. ¶ Hui⁹
aũt cā qm̃ ꝯ̃ria ĩ eodē gñe oĩa faciũt aũt
⁊ patiunt̃ ꝯ̃ria ab ĩuicē: q̃propter neces
se est q̃lr q̇dē esse eadē faciēs ⁊ patiēs q̃
liter aũt altera ⁊ dissimilia ab inuicem.
Qm̃ aũt faciēs ⁊ patiēs gñe q̇dē eadez
⁊ silia sunt: spē aũt dissilia: talia aũt cō-
traria manifestũ qm̃ actiua ⁊ passiua si-
bi ĩuicē sunt ⁊ ꝯ̃ria ⁊ media etem̃ vlr ge
neratio ⁊ corruptio in his: ideo rōnabi
le iaz ignē calefacere: ⁊ frigidũ ĩfrigida
re: ⁊ vlr faciēs assimilare sibiipsi patiēs
faciēs em̃ ⁊ patiēs ꝯ̃ria sunt ⁊ gñatio in
ꝯ̃riũ: q̃propt̃ necesse est faciēs et patiēs
trāsmutari: sic em̃ gñatio in ꝯ̃rium erit.

¶ Caput.iiij.

Ecũdũ rōnē aũt nō eadē sunt
dicētes: ambos tñ est tangere
naturā: dicimus em̃ nati qñqꝫ
subiectũ q̇dez vbi gr̃a sanari
hoīem. calefieri ⁊ ĩfrigidari ⁊ alia eodē
mō qñqꝫ aũt calefieri frigidũ sanari aũt
laborās: ambo aũt sunt natura eodem
mō ⁊ de faciēte: qñqꝫ aũt calefacere ho-
minē inq̇m⁹ qñqꝫ aũt calidũ ē q̇dē enim
vt materia patit̃: est aũt vt ꝯtrarium: ad
id q̇dē igit̃ respiciētes idē oportere hec
existimauerũt facere ⁊ pati: ad alterum
aũt ꝯ̃riũ. ¶ Eodē mō suscipiēdũ est de
facere ⁊ pati q̃ ⁊ de moueri ⁊ de mouere
duplr em̃ d: ⁊ mouēs in q̇ em̃ ē ꝑncipiũ
mot⁹ mouet̃ hoc mouet̃ ꝑncipio. n. pria
cāꝝ: ⁊ rursus vltimũ aliq̇d id qō mouet̃
ad gñationē silr aũt ⁊ de faciēte etenim
medicũ sanare dicim⁹ ⁊ vinũ ꝑmũ igit̃
mouēs nihil ꝓhibet ĩ motu q̇dē ĩmobi
le eē in q̇busdā aũt ⁊ necessariũ vel vlti
mũ aũt semꝑ mouere motũ ĩ actiōe aũt
ꝑmũ q̇dē ĩpassibile vltimũ aũt ⁊ ipz pa
tiens Quecũqꝫ aũt nō hñt eādē mate-
riā faciũt ĩpassibilia entia vbi gr̃a medi
cina em̃ ipa faciēs sanitatez nihil patit̃
a sanato: cib⁹ aũt faciēs ipe patit̃ ē̃t aut
em̃ ĩfrigidat̃ aut calefit aut aliō q̇d pa-
tit̃ sil̃ faciēs est em̃ medicĩa q̇dez vt ꝑn-
cipiũ vltimũ aũt cib⁹ ē ⁊ tāgēs. ¶ Que
cũqꝫ q̇dē igit̃ nō ĩ materia nō hñt formā
hec q̇dem impassibilia sunt actiuorum
in queccunqꝫ in materia passiua. Ma-
teria q̇dē dicim⁹ oēs similiter eādem vt
ita dicā: esse oppositoꝝ cuilibz ⁊ vt gen⁹
ens: potēs aũt calidũ: eē pñte calefaciē
te: ⁊ approximāte necesse ē calefieri. Iō
quadmodũ dictũ ē hec q̇dā ĩpassibilia
actiuoꝝ hec āt passibilia ⁊ queādmodũ
in motiōe eodez mō hz ⁊ ĩ actiōe. Illic
em̃ ꝑmit⁹ mouēs ĩmobile ⁊ ĩ effectiuis
ꝑmit⁹ faciēs ĩpassibile. ¶ Est eĩ factio
cā vt vñ ꝑncipiũ mot⁹: cui⁹ aũt gr̃a non
actiua. Nā sanitas nō factiua nisi sz me
thaphorā: etem̃ faciēs q̇dē qñ existit ge
nerat̃ aliq̇d patiēs hñtib⁹ aũt pñtib⁹ nō
adhuc gñat̃ aliq̇d sz ē iā. Spēs aũt ⁊ fi
nis habit⁹ q̇dē mā aũt sm ꝙ mā passio-
nũ. Ignis q̇dē igit̃ in materia hñt cali-
dũ si autē aliquid separatuz calidũ erit
hoc nihil pateretur: hoc quidem igitur
forsitam impossibile separatum esse.
Si autem suntquedam talia ĩ illis: vti
qꝫ erit verum quod dicitur. Quid qui-
dem igitur facere et pati ⁊ ĩ quibus exi
stit et quare ⁊ quomodo determinatum
sit hoc modo.

¶ Caput quintum.

Quomodo aũt contingat hoc accidere rursus dicam⁹. His q̃dem videt̃ pati vnũquodq̃ per quosdã poros ingredien te faciente vltimo ⁊ p̃ncipali ⁊ hoc mõ videre ⁊ etiã audire nos inq̃uit: et f̃m alios sensus sentire oẽs. Amplius videri per aerem ⁊ aquã ⁊ per trãsparentia q̃: poros habent indiuisibiles quidam ꝓpter paruitatem spissos aũt ⁊ ƺ ordinem ⁊ magis habent trãsparentia magis. Qui igitur in quibusdã determinauerũt ita queadmodũ ⁊ empedocles nõ solũ in facientibus ⁊ patiẽtibus sed ⁊ misceri inquiunt ea quoꝝ pori adinuicem sunt cõmensurabiles. ¶ Cõpendiose aũt maxime ⁊ de omnib⁹ vno sermone determinauerunt Leucip. pus et Democri. principium facientes f̃m natura q̃d est. Quidã eniz antiquoꝝ opinati sũt ex necessitate eẽ vnũ oẽ imobile vacuum quidem enim non ens moueri autem non posse non. ente vacuo separato neq̃ rursus multa esse non segregantes. Hoc enim nihil differt vt si quis existimet non continuũ esse omne sed tãgere diuisum ⁊ fore multa et non vnum esse ⁊ vacuum. Si enim vbiq̃ diuisibile nihil esset vnum qua ꝓpter neq̃ multa sed vacuum omne: si aũt tum tamen diuisibile quidem tum aũt nõ sictitium aliq̃d hoc vtiq̃ videbitur. vsq̃ q̃tum eñ quare hoc quidem habet ita esse ⁊ totale ⁊ plenum est. hoc autem diuisum. Amplius aũt ⁊ sic fore necessarium non esse motiones. Ex his igitur vtiq̃ sermonibus transcendentes sensum ⁊ despicientes eum enuntiant ac si conueniens rationem sequi vnũ et immobile omne esse dicũt ⁊ isinitũ quo dam finem enim finire vtiq̃ ad vacuũ hi vero propter causas has enuntiant ita de veritate. ¶ Amplius autem in sermone videtur hoc quidem contingere in rebus autem dementie est simile opinari ita. nullum enim dementium egredi intantum vt ignem et glaciem vnum esse existimet sed solum bona et apparentia propter assuetudinem hec quibusdam nihil videtur differre propter dementiam. ¶ Caput. vj.

Leucippus aũt existi mat⁹ est habere sermones. q̃ ad sensum cõfessa dicẽtes: nõ eñi destruebat gñationem neq̃ corruptionẽ neq̃ motũ q̃ neq̃ multitudinẽ entiuz cõfiteba? aũt eam apparentib⁹ cõstituentib⁹ aũt vnũ vt nõ entem motionem si nõ est vacuum facere vacuũ: que nõ ens: ⁊ entis nihil non ens inquit esse principaliter enim et plenũ est ens sed oẽ q̃d tale nõ vnum sed, infinita multitudine et inuisibilia ꝓpter paruitatez tumoꝝ: hic aũt in vacuũ ferri vacuũ eñi esse. Et cõstãtia quidẽ gñationẽ facere dissoluta aũt corruptiõ ⁊ facere aũt ⁊ pati f̃m eñi id nõ vnũ esse ⁊ cõposita ⁊ cõplicata generẽ. ¶ Et f̃m aũt veritatẽ ex vno non cõtingit gñari multitudinẽ neq̃ ex vere multis vnũ sed esse hoc ĩpossibile: ƺ vt Empedocles ⁊ aliquí alioꝝ inquit pati per poros: ita ⁊ oẽm alterationem: ⁊ omne p⁊ꝫ hoc modo gñari per vacuũ. facta dissolutiõe ⁊ corruptiõe simil̃r autem ⁊ augmentatiõe subintrãtib⁹ solidis. ¶ Ferri aũt ⁊ Empedocles necesse dicere vt Leucipp⁹ inq̃t ⁊ eñi esse q̃daz solidũ ⁊ indiuisibilia aut si nõ vbiq̃ pori ⁊ cõtinui sunt hoc aũt impossibile nihil eñi aliõ solidũ extra poros sed oẽ vacuũ necesse igit̃ tãgẽtia q̃dẽ esse indiuisibilia: media aũt eorũ vacua. quos ille dicit poros: ut a aũt Leucippus dicit de facere et pati. Modi igit̃ f̃m quos hec quidẽ faciunt hec aũt patiunt̃ fere hi dicunt̃ ⁊ de his quidẽ ⁊ q̃to dicunt manifestum est ⁊ ad eorum positiones qui bus vtuntur fere confesse videtur contingens: aliis autem minus verbi gratia empedocli q̃uo erat gñatio: ⁊ corruptio ⁊ etiã alteratio non est manifestũ his enim erunt corpora idiuisibilia prima corporũ formis differentia solum ex quibus primum componuntur ⁊ in que vltimo dissoluuntur empedocles autez alia quidem manifestum quoniam vsq̃ ad elementa habent generationẽ ⁊ corruptionem ipsorum vero elementorum quomodo generatur ⁊ corrũpit̃ coacer uata q̃titas: neq̃ manifestum neq̃ contingit dicere ei non dicenti ⁊ ignis elementum esse. similiter autem alioꝝ omẽ

nium vt in timeo scripsit plato. In tantum differt enim vt non eodem modo Leucippo dicat quoniam hic quidam solida hic autem planicies dicit indiuisibilia ꝛ hic quidem infinitis terminari figuris indiuisibiliū solidoꝝ vnūquodq; hic aūt terminatis: quoniā indiuisibilia vtiq; dicunt terminata figuris ex his itaq; generationes: ꝛ segregatiōes ꝛ corruptiones Leucippo quidem enī duo modi erant vtiq; per vacua: ꝛ tactū hic enim indiuisibile vnūquodq; platoni autem secundum tactum solū vacuū enim non esse inquit.

Caput. vij.

De indiuisibilibus autem planiciebus diximus in priorib⁹ sermonibus de indiuisibilib⁹ autem solidis amplius est dicere: ideo hoc accidens relinquitur nunc. Ut autem parum disgredientes dicam⁹ necessarium ꝛ inpassibile vnūquodq; dicere indiuisibiliū nō enī possibile pati nisi per vacuū nulli⁹ actiuum passionis neq; enī calidum nec frigidum opꝫ esse indiuisibile. Quāuis hoc inconueniens sit solum dare circulari figure calidum: necesse enim ꝛ cōtrarium frigidum alicui aliȷ adaptare figuraꝝ: incōueniens autē si hec ꝗdem existunt dico aūt calſtas ꝛ frigiditas grauitas aūt ꝛ leuitas: durities ꝛ mollities nō existūt. Sed tū grauius ſꝫ excedētia iquit esse Democrit⁹ vnumquodq; indiuiduuꝫ quapropter ꝛ calid⁹ talia autē entia nō pati adinuicē īpossibile vbi grā. a multum excedente calido leuiter calidum. Sꝫ tū si duꝝ ꝛ molle: molle aūt ī patiēdo aliud dicit̃ subactiuuꝫ enī ꝛ molle. Sed tū inconueniens si nihil existit nisi solum figura ꝛ si existit vnum autē solum vbi grā. hoc ꝗdeꝫ frigidum hoc autē calidum neq; enī vna esset aliq̄ natura eorum sīr autē īpossibile si multa vni. indiuisibile enī ens in eodē habebit passiōes: quapropter ꝛ si patit̃ ſꝫ ꝙ īfrigidat̃: hoc aliꝗd et aliud faciet aut patiet̃ eodem autem modo ꝛ de passiōibus aliȷs. Hec enī ꝛ solida planitiē dicētibus indiuisibilia contingit eodeꝫ mō neq; rariora enī neq; densiora est possibile generari vacuo nō ente in indiuisibilibus. Ampli⁹ auteꝫ inconueniens ꝛ parua ꝗdā īdiuisibilia esse magna autem nō nunc ꝗdeꝫ magis rōnabilr̃ maiora ꝯstringent ꝙ̄ parua hec ꝗdeꝫ eniꝫ dissoluunt̃ facili⁹ ꝑuis vbi grā. magna ꝗdeꝫ ꝓcedunt ex multis īdiuisibilia auteꝫ vlr̃ magis ꝙ̄ magnis existit paruis. Ampli⁹ auteꝫ vtrū oīa vna natura illoꝝ solidoꝝ aut differt alterū ab alterꝫ quēadmodū si hec essent ignea: hec aūt terrea ſm tumorē siꝗdē enī vna natura est oīm ꝗd diuidēs aut q̄re nō sunt tāgentia vnū quēadmodū aq̄ aquā tāgit nihil enī differt posterior aq̄ a priori: si aūt alia q̄lia hec ꝛ manifestum ꝙ has ponēdum p̄cipia ꝛ cās ꝯtigentium magis ꝙ̄ figuras āpli⁹ aūt dr̄ia ī natura vtiq; faciēt ꝛ patient̃ approximātia adīuicē āpli⁹ ꝗdē ꝗd est qd̄ mouet̃ siꝗdē enī aliō passiuuꝫ est si aūt ipꝫ seipm vnumquodq; auteꝫ diuisibile erit: ſm aliud ꝗdē mouens: ſm aliud aūt motum aut ſm ideꝫ contraria existunt: et non solum materia erit sed et potentia vno numero. Quicunq; quidem igitur per porum motionem inquiunt passiones cōtingere sed quidem et plenius poris superfluunt pori: si enim patitur aliquid ita esse: et si non poros habens patietur eodem modo sed ipsum continuum ens. Amplius auteꝫ quomodo contingit de inspicere ꝛ videre vt dicunt neq; enim ſm tactum contingit transire per transparentia neq; per poros si plenus vnusquisq; enim differt non poros habere omne enim si cerit plenum: sed et si vacua quidem hec necesse autem corpora in eis habere idem contingit rursum. Si autem talia scd̄m magnitudinem suam vt non suscipiāt corpus aliquod ridiculum paruum quidem existimare vacuum magnum autem non esse vacuum qualecumq; autem vacuum aliquod existimare dicere nisi regionem corporis. Quapropter manifestum q̄m omni corpori. s. ſm tumoreꝫ simile erit vacuū vniuersaliter autē poros facere superfluum: siquidem enim: nihil facit ſm tactum neq; per poros transiens facit. Si autē in tangēdo et poris nō entibus: hec autē patient̃ hec autem facient ad seinuicem hoc modo

innatoꝝ. ¶ Quū ergo ita dicere poros
vt quedā existimāt aut mendacium aut
innane est manifestū ex his. Diuisibili
bus aūt omnino corporibus entibꝰ po
ros facere ridiculum est ꝓm id em̄ quot
diuisibilia sunt possunt separari.

¶ Caput octauum.

Quo aūt modo existit generari
in entibꝰ ⁊ facere ⁊ pati dicamꝰ
accipiētes principiū dictū mul
toties. Si em̄ est hoc ptāte hoc autem
actu tale innatum est non tamen quidē
pati tum aūt nō pati sed omne non ꝓm
ꝙtū est tale magis aūt ⁊ minꝰ: ꝓm ꝙ ta
le magis est ⁊ minꝰ ac est vtiqꝫ poros ali
quis dicet ⁊ magis īesse vt in metalli-
cis extēdūt se passiue ꝯtinue. ¶ Cō
tinū igiť vnūquodqꝫ ⁊ vnū ens impassi
bile. Similiter aūt ⁊ non appropinquā
tia nec sibi ipsis neqꝫ alijs que facere in-
nata sunt ⁊ pati: dico aūt verbi gratia
non soluz tāgens calefacit ignis. Sed
⁊ si longe sit aerem quidē ignis: aer aūt
corpus calefacit: innatus facere ⁊ pati.
¶ Tum quidē existimare pati: tuz aūt
non determinantes quot in principio
hoc dicendū: siquidē em̄ nō vbiqꝫ diui-
sibilis magnitudo: sed et corpus indi-
uisibile aut latitudo non vtiqꝫ erit vbi-
qꝫ passibile sed neqꝫ continuū nulluz si
autem hoc mendacium ⁊ omne corpus
diuisibile nihil differt dicere diuidi aut
tangere aut vtiqꝫ diuisibile esse si enim
segregari potest ꝓm tactus vt aiūt qui-
dam: ⁊ si nondum est diuisum possibile
erit diuisum: possibile em̄ diuisum esse:
vniuersaľr autē generari hoc modo scis
sis corporibus est incōueniēs: destruit
enim hic sermo alterationez. ¶ Uide-
mus em̄ idē corpus ꝯtinuum ens qn̄qꝫ
q̇dem humiduz qn̄qꝫ autem coagulatū
non autē in diuisione ⁊ ꝯpositione hoc
patiens neqꝫ conuersione ⁊ tactu (sicut
ait Democritus) neqꝫ em̄ transductuz
neqꝫ trāspositum ꝓm naturam neqꝫ trās
missum coagulatuz ex humido genera-
tum: neqꝫ autem nūc insunt dura ⁊ coa-
gulata inuisibilia tumoribus: sed simi-
liter omne nūc humidum quandoqꝫ au
tem durum ⁊ coagulatū est. ¶ Ampliꝰ
aūt neqꝫ augmentationē possibile esse
⁊ diminutionē non em̄ q̇dcunqꝫ erit fa-
ctum maius siquidē: sed erit oppositio
⁊ nō esse transmutās aut misto alio aut
ꝓm se trāsmutante. Quid igitur est ge-
nerare ⁊ facere ⁊ generari ⁊ pati adin-
uicē ⁊ quomodo contingit ⁊ quomodo
inquiūt quidā non cōtingit autē deter-
minatū sit hoc modo. ¶ Reliquum au
tem videndū de mistione ꝓm eundē mo
duz methodi: hoc em̄ erat tertiū ꝓposi-
torū a principio. ¶ Scrutandū aūt est
quid mistio ⁊ quid miscibile ⁊ quibus
existit entium ⁊ quō. ¶ Ampliꝰ autem
vtrū ne ē mistio an hoc mēdaciū. Pos-
sibile est em̄ alterū altero misceri ꝙad-
modū dicunt quidā entibꝰ quidem ad-
huc mistis ⁊ non alteratis non magis
tunc mista esse ꝙ prius inquiūt sed con
similiter se habere: altero aūt corrupto
ne mista esse sed hoc q̇dē esse hoc aūt nō
esse mistionē autem similiter habētium
esse. Eodem modo ⁊ si ambobꝰ conue-
nientibus corruptum est alterū mistoꝝ
nō em̄ esse mista nullatenꝰ ētia. ¶ Hic
quidem videť sermo q̄rere quid differt
actu mistio a generatione ⁊ corruptio-
ne ⁊ quid miscibile a generabili ⁊ cor-
ruptibili manifestū em̄ ꝙ oportuit dif-
ferre si est mistio quapropter his enti-
bus manifestis quesita soluenť vtiqꝫ:
at vero neqꝫ materiā igitur misceri di-
cimus neqꝫ misceri cum exardet: neqꝫ
ipsaz ipsis particulis nec igni sed ignē
quidem generari hanc autem corrūpi.
Secundum autem modum eundē neqꝫ
corrumpi cibum neqꝫ figurā cere mistā
neqꝫ figure tumorem neqꝫ corpus ⁊ al-
bum neqꝫ totaliter passiones ⁊ habitꝰ
posse esse mista rebus saluata em̄ viden
tur sed tamen neqꝫ album ⁊ disciplinā
contingit misceri neqꝫ aliud non sepa-
rabilium aliquod. Sed de hoc dicunt
quidem non bene omnia quandoqꝫ si-
mul esse dicunt ⁊ mista esse non em̄ om-
ne omni miscibile sed oportet existere
separabile vtrumqꝫ mistorum passionū
aūt nulla separabilis. ¶ Quoniā aūt
sunt hec quidem potentia hec aūt actu
entium contingit mista esse qualiter et
non esse actu quidē ente aliquo genera
to ex ipsis potentia autē adhuc vtroqꝫ
qui erant anteꝙ miscerētur ⁊ nō parti
ta: hic autē sermo quesiuit priꝰ videnť

enim que miscentur prius ex separatis conuenientia et passibilia separari rursus neqꝫ manent igitur actu vt corpus et album. neqꝫ corrumpuntur: neqꝫ alterū neqꝫ ambo: saluatur enim virtus eorū ideo hec quidem delinquantur.

Caput nonum.

Continuam autem his questionem dicendū vtrū ne mistio ad sensum est: vt qn̄ ita in parua diuiduntur q̄ miscentur et ponūtur adinuicē hoc modo vt non manifestum sit sensui vnum quodqꝫ tunc mista sunt aut non sunt sꝫ vt quecūqꝫ secus q̄cunqꝫ sit particula mistorꝫ dicitur illo modo: verbi gratia: ordeum mistū frumento quando qđcūqꝫ secus quodcunqꝫ ponetur: si autē est omne corpus diuisibile si est corpꝰ corpori miscibile homiomeros q̄cunqꝫ vtrique oportet partē fieri secus quācūqꝫ: qm̄ autem nō est in minima diuidi. ¶ Neqꝫ compositio idē et mistio sꝫ aliud manifestū qꝛ neqꝫ scđꝫ partem saluat oꝫ q̄ dicentur dicere mista esse. compositio enim erit et nō praxis neqꝫ mistio neqꝫ hēbit eādē rōnē cū toto pars dicimꝰ autem oportere si mistū est aliqđ mistū homiomeros esse: vt quēadmodū aque pars aq̄ ita et tēperatis autem ſm partem cōpositio esset mistio et nihil contingeret horum sed solū quod mista ad sensuꝫ et ideꝫ huic quidē mixtū si nō videt quis acute linceo autem nō mistū videbitur. Neqꝫ diuisione et quecūqꝫ secus quecūqꝫ pars impossibile enim ita diuidi: aut igitur non erit mistio aut dicendū est hoc modo contingit fieri rursus. ¶ Sunt vtiqꝫ vt dicimꝰ entiū hec quidē actiua hec autem passiua ab his: hec igitur conuertuntur quorꝫ eadē natura est et actiua et passiua adinuicem hec autem faciūt impassibilia entia quorꝫ nō est eadē materia horꝫ quidē igitur nō est mistio ideoqꝫ neqꝫ medicina facit sanitatē neqꝫ sanitas est mista corporibus. ¶ Actiuorꝫ auteꝫ et passiuorꝫ quecūqꝫ sūt facile diuisibilia multa quidē paucis et magna paruis cōposita nō faciūt mistionē sed augmentationē dominantis transmutatur enim alterū in dominans: ideo gutta vini mille milijs amphoris aque nō miscetur: soluitur enim species et transmutatur in omnem aquam.

¶ Quando autem potentijs adequātur equaliter tūc trāsmutatur vtrūqꝫ in dominans ex sui ipsius natura non generatur enim alterū sed medium commune.

Caput. x.

Manifestū igitur qm̄ hec sunt miscibilia q̄cūqꝫ contrarietatē hn̄t facientē. Hec sunt enim adinuicē passiua. Et parua autem partis posita secꝰ magis facilꝰ enim inuicē trāseūt multū autem ab multo tardiꝰ hoc operatur: ideo et bn̄ determiabilia diuisibiliū et passiuorꝫ miscibilia diuiduntur enim hec parte facilꝰ hoc enim ē bn̄ determinabile esse: vbi gratia: hūida miscibilia maxime corporꝫ bn̄ determinabile enim maxie humidū diuisibiliū: si nō viscosuꝫ sit et eniꝫ vtriqꝫ ampliorē et maiorē solū tumorē faciūt qn̄ autem alterꝫ solū passioneꝫ erit: aut vehemēter: hoc autem valde parū: aut nihil ampliꝰ mistū ex ambobꝰ: aut parū qđ contigit circa stagnū et es. ¶ Quedā enim balbutiūtur adinuicē et epafeterizāt. Videntur enim qualiter et missa remisse: et enim alterꝫ quidē susceptibile: alterꝫ autem species qꝛ in ipsis contingit: stagnū enim vt passio aliq̄ eris sine materia eris bn̄ euanescit mistū omne colorās solū idē autem hoc cōtingit et in alijs. Manifestū igitur ex his q̄ dicta sūt qꝛ est mistio et qđ est mistio: et q̄re est: et q̄ sunt miscibilia entiū qm̄ sūt q̄dā q̄lia passiua adinuicē et bn̄ determinabilia et bn̄ diuisibilia: hec enim neqꝫ corrupta esse necessariū qn̄ mista: neqꝫ adhuc simpliciter eadē esse q̄ prius neqꝫ cōpositionē esse mistionē eorū neqꝫ ad sensuꝫ: sed est miscibile qđcūqꝫ bn̄ determinabile ens passiuū fuerit et actiuuꝫ et tali miscibile est ad homiomeron enim miscibile. Mistio autem est miscibiliū alteratorꝫ vnio.

Caput. xvij.

Vt horꝫ manifestior hēatur noticia d vnitate et continuitate motꝰ augmētationis restat dicēdū. ¶ Ubi notādū primo qꝛ ad oēꝫ augmētationē ꝓprie dictā requiruntur q̄tuor mutatiōes realiter distincte. Prima est alteratio: eo qꝛ opꝫ alimētū alterari si debet conuerti in naturam aliti. secūda est motꝰ localis: qꝛ non posset aliquid augeri ꝓprie nisi mēbra extēderentur: modo extēsio et elongatio ptis a pte nō fit sine motu locali. tertia est corruptio: qꝛ non conuertitur alimētū in naturam aliti nisi corrumpatur. quarta est generatio: qꝛ in tali cōuersione aliqua ps viuētis gn̄atur. Scđo notādū qꝛ calor naturalis continue agit in humidū radicale et in humidū cibale primū cōsumēdo et idē restaurādo p cōuersionē secundi: et qꝛ hoc sit verum patꝫ: qꝛ aliter animal non indigeret nutrimento

Primo

Secundo

si cõtinue humidũ radicale maneret intactũ. Et iõ
phs primo de generatione cõparat calorem naturalẽ
ad humidũ radicale sicut ignẽ ad oleũ lãpadis. ¶ Sz
hic posset obijci: nam humidũ non cõtrariatur cali-
do immo est subiectum eius in corpore aialis: igitur
calor naturalis non resoluit ipsum. Dicẽduz ꝙ calor
naturalis corrumpit humidum rõne siccitatis anne
xe cui contrariatur: nec humidum radicale dicit sub-
iectum inhesionis ipsius caloris naturalis: sed soluz
subiectũ preseruationis recte sicut oleum vel pingue
do dicitur subiectum flamme.

1ª cõclo. **His visis** sit hec pria ɔclusio. Cuiuslibet nu
tritionis vel augmẽtationis qua
tuor sunt gña cãrum. s. mã ⁊ forma efficiẽs et finis pz:
nã alimẽtũ dr materia augmentationis vel nutritio
nis: qꝛ ex illo nutritur vel augetur viuẽs forma vero
dicitur ɔtinuatio vel successio illius in motus. Causa
efficiens pncipalis est aia scdm Cõmentatorẽ: qꝛ ali-
ter oia grauia deberent esse inferius: vt ossa ⁊ caro: et
oia leuia supiꝰ: vt sanguis ⁊ spũs. Causa efficiens in-
strumẽtalis est calor generãs poros ⁊ extendẽs ,men
bra ac cõuertens alimentũ restaurando deperditum.
Causa aũt finalis. s. propinqua est salus induidui: sz
2ª cõclo. remota est continuatio speciei. ¶ Scda cõclusio. Ois
augmentatio vel nutritio est motus vnꝰ et continuꝰ
prima pars patet: nã ois augmentatio vel nutritio ẽ
motus: ergo est vnus motus: patet cõsequẽtia: qꝛ mo
tus et vnus motꝰ ɔuertunt sicut ꝓpositio ⁊ vna pro-
positio: ⁊ hõ ⁊ vnꝰ hõ pio elemẽtorũ: añs aũt colligit
v. phy. scda ps est eiusdẽ philosophi ibidẽ di. oẽm
3ª cõclo. motũ vnũ esse cõtinuum: eo ꝙ ad vnitatẽ motus req-
ritur ɔtinuitas tpis. ¶ Tertia ɔclusio. Nõ est necesse
augmẽtationẽ vsqꝫ ad terminum status: vel nutritio
nem vsqꝫ ad finẽ vite esse motũ vnũ ⁊ ɔtinuũ. pz quia
calor naturalis intermedio tpe posset fieri ita debi-
lis ꝙ nõ sufficeret corrumpere alimentũ: nec ipm i na
4ª cõclo. turã aliti ɔuertere ⁊ hoc potest patere in aiali: quod
aliquando est egrum ⁊ postea sanum. ¶ Quarta con
clusio. Augmentatio vsqꝫ ad terminum status et nu-
tritio vsqꝫ ad finem vite in aiali cõtinue sano est mo
tus vnus et continuus. Prima ps pz: qꝛ calor natura
lis continue cõuertit alimẽtum in maiores partes q̃
sit deperditũ. Et scda etiã est nota: eo ꝙ calor natura
lis cõtinue restaurat deperditum in toto vel in parte
vnde tpe augmentationis ⁊ status restaurat in toto:
tpe ꝟo declinationis restaurat in parte: ⁊ iõ tale aial
sanũ non corrũpitur per egritudinem sed p solã reso
lutionẽ: qꝛ ɔtinue plꝰ de hũida resoluit q̃ fiat restau
ratio. Ex ista conclusione sequitur ꝙ resolutio viuen
tis a pncipio vsqꝫ ad finẽ est motꝰ vnꝰ ⁊ ɔtinuꝰ: pz qꝛ
non intercipitur tempus siue aial sit sanũ siue egrũ.

Primũ. **Contra** predicta arguit: ⁊ pmo ꝙ nõ semp in
corpore sano fit augmentatio vel nu
tritio: qꝛ cum aliqñ oẽs pori sint repleti non apparet
calorem naturalem vlterius facere poros qꝛ in faciẽ-
do eos corrumpit carnem: et cum ipsa sit subiectum
caloris: sequitur ꝙ seipsum corrũpit vel aliquã partẽ
eius: ⁊ p ɔñs agit ad corruptionẽ sui ipsiꝰ: qđ nõ est ve
Secundum rũ. ¶ Scdo arguit ꝙ augmentatio vel nutritio nõ sit
motꝰ: quia aut nãlis: aut violentus non naturalis: qꝛ
motus grauis sursum, non est naturalis: modo in om
ni augmentatione est talis motus sursum. s. alimẽti
ad partes superiores: nec etiã violentus: ex quo natu
Tertium; raliter ad illũ motum inclinatur. ¶ Tertio arguit ꝙ
non sit vnus: qꝛ augmẽtatio proprie dicta fit solum se
cũduz partes porosas: ergo tot sunt augmentatiões
quot partes porose: sꝫ ex omnibus porosis nõ fit vna
Quartũ. pars porosa: sicut nec ex omnibꝰ poris fit vnꝰ porus:
igitur pariformiter ex oibus illis augmentatiõibus
non fit vna augmẽtatio. ¶ Quarto arguit ꝙ augmẽ
tatio vel nutritio non sit motus continuus: qꝛ in om
ni motu ɔtinuo cuilibet pti tpis dz correspõdere aliq̃
pars dispositionis fm quã est motus sed hoc nõ est
possibile in augmentatione vnius igitur: maior est
philosophi quarto ⁊ sexto phy. di. ꝙ motus ⁊ tempus
inuicem condiuiduntur: minor patet: quia si aliquid
augmentaret per vnum annum acquirendo quanti-
tatem digitalem non videtur possibile ꝙ cuilibet p-
ti anni correspondeat aliq̃ pars huiꝰ digitalis quãti
tatis. Et ɔfirmat de nutritiõe: nã si nutritio eẽt motꝰ
cõtinuꝰ p totã vitã nõ apparet rõ q̃re aial famesceret Ad primũ

Ad primum dicitur ꝙ nõ est incõueniẽs
aliquid per accidens agere
ad corruptionẽ sui ipsius: vnde lignũ naturaliter mo
uetur ad terram: et si ibi reperiret ignez combureret:
nõ tamen intendebat illã combustionem: sed solũ lo-
cum naturalem: ita in proposito calor naturalis intẽ
dit preseruare per corruptionem humidi radicalis ꝙ
autem corrumpatur corrupto humido: hoc est per ac
cidens. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ augmẽtatio est mo Ad scdm.
tus naturalis: et similiter motus elementi sursuz est
motus naturalis: nec est inconueniens graue natura
liter ascẽdere dummõ fiat a pricipio extrinseco pas
so cõferente vim: sicut in ꝓposito: vnde in corpore vi
uente est quedã virtus attractiua alimenti ad singu
las partes corporis ad quem motum cõfert inclina-
tionẽ materia: quia ordinatur in forme substãtialis
generationem: ⁊ ideo ad illum motũ passum confert
vim: ob quã causam est naturalis: licet forte sit violẽ
tus nutrimento: quia per illuz motum corrumpitur. Ad tertiũ.
¶ Ad tertium negetur consequentia vltima: vnde si-
cut preter formas substantiales membrorũ opz dare
formã totiꝰ corporis viuẽtis: ita preter q̃titates acq̃
sitas a singulis partibus porosis opz dare vnã quã-
titatem totalẽ acq̃sitaz a totali corpore viuẽte: cui ne
cessario correspõdet motus totalis augmentationis
cõsurgens ex motibꝰ partialibus ptium porosarũ: lz
et omnibꝰ partibus porosis nõ resultet vna ps poro
sa: tñ resultat vna q̃titas totius ergo. ¶ Ad q̃rtũ ne- Ad quartũ
getur añs pro secũda parte: ⁊ dico ꝙ cuilibet parti an
ni correspõdet aliqua pars illius q̃titatis digitalis:
quia illa q̃titas est ita in infinitũ diuisibilis sicut to
tus annus sed verum est ꝙ partibꝰ sensibilibus anni
corñdent partes insensibiles illiꝰ q̃titatis digitalis.
Et ad cõfirmationẽ negoꝙ nõ sit causa quare aial fa
mescit tpe nutritionis: nam cuz membra retẽtiua nu-
trimẽti sentiũt se euacuari: ne deficiat nutritio appe
tunt repleri: ⁊ ex hoc causat fames: quare ⁊c. ca. xviij.

Ex quo hũiduz radicale conti- Primũ.
nue resoluitur a calore
nãli: ⁊ aliqñ sit maior resolutio q̃ re
stauratio: sequitur vitã hois vl alteriꝰ
aialis nõ posse ppetuari: sed actiõe
itrinseca necessario deficere. ¶ Et iõ
notãdũ pmo ꝙ duplicia sunt corpa. s.
homogenea ⁊ etherogenea. Corpus homogeneũ est
illud cuius q̃lz pars q̃titatiua est eiusdẽ denoiatiõis
ppinq̃ cũ suo toto vt caro vel ignis: ⁊ tale aliqñ ẽ vni
forme in qualitatibus primis vt ignis purus: ⁊ aliqñ
difforme vt ignis cuius vna pars est altera calidior.
Corpus vero etherogeneũ est illud cuius nõ quelz ps
est eiusdem denoiationis propinque cum suo toto: vt
homo vel equus. Et notanter dr denominationis p-
pinque: qꝛ q̃lz ps hominis est eiusdẽ denominationis
remote cum suo toto: eo ꝙ homo est substantia ⁊ q̃li-
bet ps hois est substantia: nulla tñ ps hois est homo.
¶ Scdo notãdũ est ꝙ in hoie quatuor sunt ɔplexiões Scdm.
s. sanguinea: colerica: flegmatica: ⁊ mẽlca: q̃rũ pria est
lapsa ad caliditatem ⁊ humiditatẽ: ⁊ dr aerea: secũda
ad caliditatẽ ⁊ siccitatez: ⁊ dicitur ignea: tertia ad fri
giditatem ⁊ humiditatez ⁊ dicitur aquea: quarta ad
frigiditatem ⁊ siccitatem ⁊ dicitur terrea. Nec iste
cõplexiones sunt equalis durationis: immo sanguinea
diutius durat: ⁊ si sanguinei cõiter citius alijs moriũ
tur hoc est ratione mali regiminis: si eniz debite rege
rentur diutius alijs durarent. ¶ Intelligendũ tamẽ
ꝙ licet quis nãliter ⁊ a principio generationis esset
lapsus ad vnã ɔplexionẽ: põt tamen accidẽtaliter la-
bi ad aliã ex regimine: quia si flegmaticus gubernet
cibis calidis ⁊ temperate humidis fiet accidẽtaliter

humidus et calidus:licet ex principijs natiuitatis fuis
set frigidus et humidus:et sic iste naturaliter esset fleg
maticus et accidentaliter sanguineus.

1ª 2clo. His visis sit hec prima 2clusio. Licet ethero-
genea sint corruptibilia ab intrin
seco:nō tamē vere homogenea. Prima pa pz:eo q ethe
rogenea necessario sunt partium dissimilium in qua
litatibus primis:quarum vna necessario agit in reli
quam alterando:et corrumpēdo:secunda pars est eui
dens:nam alteratio et corruptio facta ab intrinseco
est ratione dissimilium qualitatum secundū intensio
nem et remissionem:sed in corpore vere homogenea
nō est hmōi dissimilitudo qualitatum primarū:et vo-
co hic corpus vere homogeneū qđ est equalis inten-
sionis per totū sicut eiusdē deuoiationis substantia
lis. Ex ista cōclusione sequitur primo q iz aliqd possit
corrumpi ab intrinseco per se:non tamē p̄to:qz homi
nis vna pars agit in aliā:nulla tñ agit in seipsaz fm
eandē ptem:secundo seqtur q vita hominis nō pōt p
2ª 2clo. petuari:qz necessario fit corruptio ab intrinseco ratio
ne dissimilium partium. ¶ Secūda conclusio est hec.
Licet vita humana possit plōgari vltra terminū cō-
plexiōis indiuidualis:non tamē vltra terminū speciei.
Prima pars pz. quia bono regimine vna complexio
pōt in aliā meliorē 2mutari secunda ps declaratur:
qz qñtūcunqz bñ gubernet indiuiduū arte vel natura
nō posset diutius viuere q̄ hō tēperatus ad iusticiā
3ª 2cla. optime rect⁹ et i aere 2uenientissimo:sz talis nō posset
viuere vltra terminū debitū speciei humane. ¶ Ter-
tia cōclusio. Nō cōtingit dare nisi minimū tps p qđ
homo nō pōt durare pbat:p aliqđ tps hō pōt durare
et p aliqđ non:vt patet ex dictis:igit est dare maximū
per qđ pōt hō durare:vel minimū p qđ nō:sed nō dat
maximū tps p quod aliquis hō pōt durare:quia tunc
posset dari vltimū instans hominis igit est dare mi-
nimū tps p qđ hō nō pōt durare:et hoc ē tps speciei
hūane:quia p istud tps hō nō pōt durare:qz aliter da
retur vltimū instans hois:et per qđlz tps minus isto
vel per totum hō pōt durare:nō eñ dat maximū qđ
nō.nec minimū qđ sic:ppter implicationem 2tradi-
ctionis:et sicut dico de hoie:ita dico de ceterꝭ aialib⁹:
4ª 2clo. eo q qlz species aialis hz suā pyodū:sz aliam et aliaz
quā nullū indiuiduuz illi⁹ speciei potest pertransire.
¶ Quarta 2clusio. Cuiuslibet homogenei taz substā
tialis q̄ accidentalis quod aliquando est et aliquan-
do nō est:est determinata peryodus sue durationis:
quia natura determinat illud nō vltra posse durare.
Et notanter dico q aliquando est et aliqñ non est:qz
elementa et lumē in celo cum ceteris virtutibus accñ
talibus celestibus nō habent determinatā peryodū:
quia perpetua sunt et eterna. Ex quibus oibus sequit
q omne ens qđ aliquando corrūpetur hz determina-
tam peryodum sue duratiōis. Et notāter dico q cor-
rūpetur et nō corruptibile:qz lumē sexte spere est corru
ptibile sicut lumē lune eiusdem speciei cum illo:et ta-
men non habet determinatam peryoduz:vt dictū est
propter suam eternitatem.

primum. Contra pdicta arguit et primo q vita hoīs
potest perpetuari:quia possibile est p
artē medicine et astrologie humidum radicale tm re
staurari sicut consumit:ergo possibile est hominē p-
petuari:pz 2ña:qz corruptio hominis est ex maiori de
perditione humidi q̄ restauratiōe:añcedēs pz qz nō
apparet quin peritus medicus et astrologus sciens
optime cōplexionē hois et influxū astrorū possit tm re
staurare q̄tū deperdetur per calorem naturalē de hu
scdm. mido radicali. ¶ Secundo arguitur:q homo nō hz
determinataz peryodum sue durationis quia si ali-
quam talē habet:ergo p illā potest durare et non per
maiorem et p 2ñs illa est maximū tempus per qđ hō
potest durare:qđ est contra dicta. ¶ Tertio arguit
Tertiū. q nō sit dare minimū tps per qđ hō non potest dura
re:quia si sic:sit illud a:et arguit sic.a.est minimū tem-
pus per quod homo non pōt durare:ergo per quod-
libet tēpus minus illo homo potest durare:igit p se-
cundam medietatem illius temporis homo pōt dura
re:et consequēter p vltimū instans illius medietatis
ille homo pōt durare:et sic p totuz a.tempus ille hō
potest durare:et per 2ñs a.nō est minimuz quod non.
¶ Quarto arguitur pro quolibet instanti.a.tēporis
homo potest durare:igitur per totuz a.ptz 2ña:qz ex
opposito consequētis seqtur oppositū añtis:añcedēs
probatur:nam si per quodlibet tempus minus a.ille
homo potest esse:et quodlibet instans.s.a.tēporis est
in aliquo tempore minori a.ergo per quodlibet in-
stans:a temporis ille homo potest durare:quod erat Ad primū.
probandum.

Ad primū dicitur q impossibile est medicū
q̄tuncunqz bonum vel astrolo-
gum restaurare humidum post tempus status quia
continue desiccetur et tandem deficiat vita:et ratio ē.
qz humiduz aduemens non est ita purum sicut prece
dens eo q tunc calor naturalis non potest facere tan Ad scdm.
tam digestionem q̄tam poterat ante. Et si queritur
de causa:dicitur q hoc est a natura:quia virtutes hu
mane tunc incipiunt a tota specie debilitari. ¶ Ad se
cundum negetur consequentia:quia non dicitur ali-
quid habere determinatam peryoduz q possit per il
lam manere:sed quia potest manere per quodlibet i-
stans intrinsecum illi:et ideo homo non potest mane-
re per totam peryoduz speciei sue:sed bene per quod Ad tertiū.
libet instans intrinsecum. ¶ Ad tertium negetur 2ña
sed bene sequitur q per quodlibet tempus minus.a.
vel per tantum homo potest durare: modo licet nul-
lus homo possit durare per a.nec per aliquod tēpus
minus.a.terminatum ad vltimum instans tot⁹ pe-
ryodi:tamen potest durare per quodlibz temp⁹ min⁹
a.terminatum ad primum totius peryodi spēi hūa-
ne et ideo potest durare per quodlibet tempus mi-
nus.a.vel per tantum. ¶ Ad quartum negetur ante- Ad quartū.
cedens:et ad probationem. Respondendum est q nō
per quodlibet tempus min⁹.a.homo pōt durare:sed
bene per tantū:ideo nō per quodlibz instans.a. tem-
poris homo potest durare quia nō per vltimū instās
sed bene p quodlibet instans intrinsecum. quare ꝛc.

Liber secundus de generatione.
¶ Tractatus primus.
¶ Caput primum.

De institutione quidez igitur
et tactu et de facere et pati di
ctuz est quomodo existāt trās
mutationibus secundum na-
turam amplius autem de generatiōe et
corruptiōe aliqua:et simpliciter:et quo
modo est:et propter quam causam. Si
militer autem et de alteratione dictum
est quod est alterari et quam habet dif-
ferentiam eorum. Reliquum autem cō
siderare circa vocata elementa corpo-
rum. Generatio quidez et corruptio om
nibus natura subsistentibus substan-
tijs est non sine sensibilibus corpori-
bus. ¶ Horum autem subiectam mate
riam hi quidem esse inquiunt vnam:vt
puta aerem ponentes: aut ignem aut
aliquod medium. Horum aliquod et
corpus ens separabile: hi autem plu-
ra per numerum vno:hi quidem ignez

et terram:hi autē ⁊ hec ꝫ aerē tertiū:hi
aūt ⁊ hec ⁊ aquam quartum vt Empe-
docles ex quib⁹ congregatis et segre-
gatis ⁊ alteratis ait ɔtīgere generatio
nē ⁊ corruptionē rebus. ¶ Oīm quidē
igiꝰ prima principia ⁊ elementa:bene
habet dicere ꝙ sit cōfessum ex quibus
trāsmutatis aut secundū cōgregationē
aut segregationē vel secundū aliā trās-
mutationē cōtingit generationem esse
⁊ corruptionē sed facientes vnā mate-
riā extra predicta:hanc autē separabi-
lem ⁊ corporeā peccāt impossibile enī
siue cōtrarietate esse corpus hoc sensi-
bile:aut enī leue aut graue aut calidum
aut frigidū necesse esse infinitū hoc qd
quidē dicūt esse principiū. ¶ Ut autez
in timeo scriptū est nullā habz determi
nationē:non enim dicit manifeste pan-
dexis si separaꝰ ab elemētis. Neqꝫ vti-
tur nihil dicēs esse subiectū aliqd voca
tis elemētis prius:vt aurū operib⁹ au-
reis:certe ⁊ hoc nō bene diciꝰ hoc mo-
do dictū. Sed quorū qdē est alteratio
ita quorū aūt est generatio ⁊ corruptio
impossibile illud enunciari ex quo ge-
neratū est. Sed tamen inquit longe ve
rius ē esse aurū dicere vnūquodqꝫ esse.
¶ Sed elemētis entibus solidis vsqꝫ
ad planiciē facit dissolutionē:impossi-
bile autē matrē ⁊ materiā primā planā
esse. Nos autē dicimus esse aliquā ma-
teriaz vnam corporū sensibiliū:sed hāc
non separabilem sed semꝑ cū cōtrarie-
tate ex qua generanꝰ vocata elemēta.

¶ Caput secundum.

DEterminatū est autem de his
certi⁹ et in alijs:sꝫ qm̄ hmōi ⁊
hoc modo sint prima corpora
determinādū et de his. Prin
cipiū quidē ⁊ primuz existimantes esse
materiam inseparabilē quidē subiectā
autē contrarijs neqꝫ enim calidū mate-
ria est frigido neqꝫ hoc calido sed subie
ctum amborum quapropter quidē pri-
mum potētia corp⁹ sensibile principiū.
Secundo autē prime cōtrarietates:di
co autē.v.g:caliditas ⁊ frigiditas:ter-
tio autem ignis ⁊ aqua ⁊ talia hec qui-
dem transmutantur adinuicem ⁊ nō vt
Empedocles et alij dicunt semper enī
neqꝫ esset alteratio contrarietates aūt
non transmutantur sed ⁊ non min⁹ erit
corporis qualia ⁊ quanta dicendū prin-
cipia alij quidem enī supponentes vtū-
tur ⁊ dicunt quare aut hec aut tāta quo-
niā igitur querim⁹ corporis sensibilis
principia hoc autē habēte est tangibi-
le:tangibile autē cuius est sensus tact⁹
manifestuz quoniā non omnes contra-
rietates corporis species ⁊ pricipia fa
ciūt:sꝫ solū q̄ scdꝫ tactū ⁊ scdꝫ enī cōtra
rietatē differūt.⁊ secundū tangibile cō
trarietatē:ideo neqꝫ albedo ⁊ nigredo
neqꝫ dulcedo ⁊ amaritudo:similiter au
tem neqꝫ aliorū sensibiliū cōtrarietatū
aliqua facit elemētū. Quāuis prior vi
sus tactu quapropter ⁊ subiectū prius
sed non est corporis tangibilis passio
secundum quod tangibile:sed secundū
aliud ⁊ si contingat natura prius.

¶ Caput tertium.

IPsorum autez tangibiliū
diuidendū que prime diffe
rentie ⁊ ɔtrarietates. Sūt
autē cōtrarietates secundū
tactū he calidū ⁊ frigidū:humidū ⁊ sic
cū graue ⁊ leue:duruz ⁊ molle:lubricū:
aridū:asperum:leue:grossum ⁊ subtile:
horū autē graue quidē ⁊ leue neqꝫ acti
ua neqꝫ passiua:non enī in faciendo ali
quid aliud neqꝫ in patiendo ab alio di
cuntur:oportet aūt actiua inuicē ⁊ pas-
siua esse elemēta:miscētur enī ⁊ trāsmu-
tantur adinuicē:calidū enī ⁊ frigidum:
humidū ⁊ siccum:hec quidem qꝛ actiua
sunt:hec autē quia passiua dicūtur:ca-
lidū enī est:qꝛ cōgregat homogenea:se
gregare enī qd inquiuut facere ignē:cō
gregare autē est que eiusdē tribus:con
tingit enī extollere alienigena frigidū
autem quod contingit ⁊ congregat si-
militer et omnigena ⁊ non eiusdem tri-
bus. ¶ Humidum enī indeterminatuz
proprio termino bene terminabile ens
siccum autem bene terminabile ꝓprio
termino difficiliꝰ terminabile alteri⁹.
¶ Subtile autem ⁊ grossum lubricum
et aridum ⁊ duruz ⁊ molle:⁊ alie differē
tie ex his sunt. Quoniam enim repleti
uum est humiduz quia non est termina
tum quidem bene autem terminabile
ens ⁊ quia sequitur tangentem:subtile
autem repletiuum:subtilium autez par

rium ⁊ paruarū partiū repletiuū totū eñ totū tangit subtile aūt maxime tale manifestū qm̄ subtile q̇dē erit humidi: grossum aūt sicci: ⁊ rursus lubricū q̇dē humidi: lubricū aū taliq̇d humidū passiuū est velut oleum aridū quidē sicci: aridū eniȝ quod perfecte siccū: quapropter ⁊ coagulata sunt ꝓpter defectionem proprie humiditatis: ampli⁹ molle quidē humidū: molle eñ quod subijcitur in seipsum et non transmutans quidem. ¶ Quod facit humiduȝ ideo enim non est humidū molle: sed molle hūidi durū autē sicci durū eñ ē qd̄ coagulatū est coagulatū enim siccū. ¶ Dicuntur aūt siccū ⁊ humidū multipharie opponitur autē sicco ⁊ humidū ⁊ vdum ⁊ rursus humido ⁊ siccum ⁊ coagulatū: omnia aūt hec sunt sicci et humidi primorum dictoruȝ quoniam eñ humido opponitur siccū ⁊ humidū quidē est qd̄ habet alienigenam humiditatē superficietenus: infusum autē quidē quod in ꝓfundo: siccū autē quod priuatur hac manifestum qm̄ humidū qd̄ erit humidi oppositū ⁊ siccū primi sicci. ¶ Rursum autē humidū ⁊ coagulatum similiter ⁊ humidū quidē est quod habet propriam humiditatē in ꝓfundo: infusum autē quod habet alienā humiditatē in ꝓfundo coagulatū aūt qd̄ priuaṫ hac: quapropter ⁊ horū erit hec quidē sicci: hoc autē humidi. Manifestū igiṫ quoniam omnes alie differētie reducuntur ad primas quatuor: he autē nō ampli⁹ in minores: neq; eñ calidū quod siccū aut quod humidum neq; humidum qd̄ calidum: aut quod frigidū neq; frigidum quod siccum neq; sibinuicē neq; sub calido ⁊ humido sunt quapropter necesse quatuor esse has.

¶ Caput quartum.

Quoniā autē quatuor elemēta eorū autē quatuor sex coniugationes sunt cōtraria aūt non innata sunt coniungi calidū eñ ⁊ frigidū esse idem ⁊ rursus humidū ⁊ siccum impossibile manifestum aūt qm̄ quatuor erūt elemētorū cōiugationes calidū ⁊ siccum: calidum ⁊ humidum ⁊ rursus frigidum ⁊ humidū et frigidum ⁊ siccuȝ. Et assequutum est hoc secundum rationem simplicibus apparentibus corporib⁹ igni ⁊ aeri ⁊ terre ⁊ aque: ignis eñ calidus ⁊ siccus: aer aūt calidus ⁊ humidus velut euaporatio eñ aer: aqua autē frigida ⁊ humida terra aūt frigida ⁊ sicca vt ergo rationabiliter distribuantur differentie primis corporibus ⁊ multitudo eorum sit secūdum rationē quatuor. ¶ Omnes eñ quidē qui simplicia corpora elemēta faciūt: hi q̇dē vnū: hi autē duo hi aūt tria hi autem quatuor faciunt. Quicunq; quidem igitur vnū dicunt soluȝ deinde densitate ⁊ raritate alia generāt: hisco tingit duo facere principia: ⁊ rarum et densum: aut calidum ⁊ frigidū: hec eñ actiua: vnum autē supponitur quemadmodum materia. ¶ Qui autem mox duo faciunt vt permenides ignē ⁊ terrā mediam mixturam faciūt horū puta aerem ⁊ aquam. ¶ Similiter autē ⁊ qui tria dicunt quemadmodum Plato in diuisionibus: medium enim mixturam facit: et fere eadem dicunt ⁊ qui duo et qui tria dicunt preter q̄ q hi quidā incidunt in duo media: hi autem vnuȝ solum faciunt. Quidam autē ⁊ mox quatuor dicunt vt Empedocles: congregat aūt ⁊ hec in duo igni eñ omnia alia cōtra ponit. ¶ Non est autem ignis ⁊ aer vnūquodq; predictorū simplex: sed mixtum simplicia autem talia quidem sunt non tamē eadem. v.g. quod quidē igiṫ igni simile igneū nō ignis et quod aeri aere⁹ similiter autē ⁊ in alijs. ¶ Ignis autem est superabundantia caliditatis quemadmodum ⁊ glacies frigiditatis. Coagulatio quidem ⁊ arsio supabūdātie quidem sunt: hec quidē frigiditatis hec aūt caliditatis si igitur est glacies coagulatio frigidi ⁊ humidi ignis erit arsio calidi ⁊ sicci ideo nihil ex glacie generatur neq; ex igne. ¶ Entibus autem quatuor simplicibus corporibus duorū vtriq; ꝑmorū esse vnū quodq; locus ignis quidem ⁊ aer eius qui ad terminum fertur: aqua antem ⁊ terra eius qui ad medium et extrema quidem sincera ignis ⁊ terra media autem mixta magis aqua et aer: et vtraq; vtrisq; cōtraria igni quidem enim est contrariuȝ aqua: aeri autem terra: hec enim ex con

trarijs

trariis passionib⁹ constituta sunt. ¶ Sz tamen simpliciter: quatuor entia vnius vnumquodq; est terra quidem enim sicci magis q̄ frigidi: aqua aūt frigidi magis q̄ humidi: aer autē humidi magis q̄ calidi: ignis aūt calidi mag⁹ q̄ sicci.

¶ Caput quintum.

Quoniam aūt determinatum est prius q᷑ est simplicib⁹ corporibus ex inuicē generatio: simul aūt fm̄ sensum videntur generata: nō em̄ esset alteratio secundū tactus em̄ passiones alteratio est dicendum quis modus adinuicē transmutationis vtrū omne ex omī generari possibile aut q̄dem possibile hoc aūt impossibile. Quoniā quidē igit omnia innata sunt adinuicē trāsmutari manifestuz est: generatio quidem em̄ in cōtraria ex cōtrariis: elemēta aūt oīa habent cōtrarietatē adinuicē quia differētie contrarie sunt: sed his quidē em̄ ambe contrarie: vbi gratia. igni z aque hoc em̄ calidum z siccū: hoc aūt frigidū z humidū: his aūt altera solum: verbi gratia. aeri z aque: hoc em̄ calidum z humiduz hoc aūt frigidū z humidum. Quapropter vniuersaliter quidē manifestū q̄m omne ex omni generari innatū est iam aūt secundū vnumquodq; non est difficile videre quomodo oia ex oibus erunt. ¶ Differt aūt in citius z tardius z facilius z difficili⁹: quecūq; em̄ habēt simbolū adinuicē velox horz trāsmutatio: q̄cunq; aūt nō habēt tarda. Or facili⁹ vnū q̄ multa transmutare. v.g. ex igne q̄dē erit aer altero trāsmutato: hoc em̄ erit calidū z siccū hoc aūt calidū z humidū. Quapropter si dnabit̄ siccū, ab humido aer erit rursus aut ex aere aq̄ erit si dominabit̄ calidu z a frigido: hoc quidē em̄ fuerat calidū z humidū hoc autē frigidū z humidū: q̄propter trāsmutato calido aqua erit eodē modo z ex aq̄ terra: z ex terra ignis: habēt em̄ ambo ad ambo simbola: aqua quidem humida z frigida: terra autem frigida z sicca: quapropter dominante humido erit rursus ignis quoniam calidus z siccus: terra autem frigida z sicca: si corrumpatur frigidum ignis erit ex terra quapropter manifestum est q᷑ in circuitu erit generatio in simplicibus corporibus: z facilius hic modus transmutationis quia simbolū existit his q̄ deinceps ex igne autem aquam z ex aere terram z rursus ex aqua z terra aerem et ignem ɔtingit quidem generari difficilius autem q̄m plurib⁹ est trāsmutatio necesse em̄ si erit ex aqua ignis corrumpi frigiduz z humidū z rursus si ex terra aer corrumpi z frigidū z siccū similiter aūt si ex igne z aere aqua z terra: necesse em̄ ambo trāsmutare: hec q̄dē igit̄ generatio tardior est.

Si autem vniuscuiusq; alteruz corrumpet̄ facilius q̄dem: non adinuicē autē trāsmutatio: sed ex igne q̄dē z aqua erit terra z aer: z ex aere z terra ignis z aqua q̄ndoquidē em̄ aque frigiditas corrumpetur: ignis aūt siccitas aer erit relinq̄tur em̄ huius quidem calidum: huius autē humidū: q̄ndo autem ignis quidē calidum: aque autem humiduz terra erit: q᷑ relinq̄tur huius quidē siccū: huius autem frigidum: similiter autē z ex aere z terra ignis z aqua quando em̄ aeris corrūpetur calidum: terre autem siccuz aqua erit: relinquitur enim huius humidum: huius autem frigidum: quādo autem aeris humidū: terre autē frigidū ignis quia relinquitur: huius quidē calidum huius autez siccum que quidem erant ignis. Confessa autem ad sensuz ignis generatio maxime em̄ ignis flāma: hec autez est fumus ardens: fumus autem ex aere z terra. ¶ In his autem que per conuenientiā non cōtingit corrupto in vtroq; altero elemētorum fieri trāsmutationem in vnum corporum: quia relinq̄tur in ambobus autem eadem: aut cōtraria ex neutro aūt contingit generari corpus. v.g. si ignis quidē corrumpetur siccum aeris autem humidum: calidum autem in ambobus relinquetur. Si autem ex vtroq; calidum relinquerunt contraria siccum z humidū: similiter autez z in aliis in omnibus em̄ his que per consequentiā existunt hoc quidem idem hoc autem contrarium quapropter simul manifestum quoniā que ex vno in vnum transeunt vno corrupto generantur: que autem fieri ex

duobus in vnum pluribus. Quoniam quidē ergo omnia ex omni generantur z quomodo z inuicem transmutatio generatur dictum est.

Sed tamen adhuc z sic aspiciemꝰ de eis si enī est naturalium corporū materia vt videtur quibusdā aqua z aer z que talia necesse aut vnū esse aut duo hec: aut plura vnum: vtiqꝫ omnia nō est possibile: verbi gratia. aerē omnia aut aquā: aut ignē: aut terrā: si trāsmutatio est in cōtraria: z hoc trāsmutat in cōtrarium si enim erit aer siquidem ꝑmaneat alteratio erit: z nō generatio: similiter aūt neqꝫ ita videtur vt z aqua simul sit et aer: z aut aliud quocunqꝫ: erit igitur aliqua contrarietas z differētia: cuius habebit aliquid altera particula ignis verbi gratia. caliditatē: sed tamen neqꝫ ignis aer calidus alteratio enī tale et non videtur: similiter aūt rursus si erit aer ex igne calido in cōtrarium trāsmutatio erit: existet igiͭ aeri hoc: z aer erit frigiduz aliquid qꝛpropter impossibile ignē aerē calidū esse: simul enī idem calidum z frigidū erit. Aliud aliquid igitur preter ambo idez erūt z aliqua alia materia cōmunis: eadez autez ratio de oībus quoniā non est vnuz hoꝝ ex quo omnia. ¶ Neqꝫ tamē aliquid aliud ꝑter hec velut mediū aliqd aeris z aque z aeris z ignis illoꝝ autem grossiꝰ horum autem subtilius: erit enī illud aer z ignis cum cōtrarietate. Sed priuatio cōtrarioꝝ alterum quapꝛopter non cōtingit illud solum esse vnqꝫ (vt quidam inquiunt) infinitum cōprehendens: similiter igitur quodcūqꝫ hoꝝ aut quidē nihil. ¶ Si igitur vtiqꝫ nullum sensibile prius his: hec vtiqꝫ erunt omnia: necesse igitur aut semper manētia z immutabilia inuicem aut transmutabilia et aut omnia aut hec qudem hec autez nō vt in timeo plato scripsit. ¶ Quoniaz quidem igitur trāsmutari inuicem necesse est dictum est prius z quoniam nō similiter cito aliud ex alio dictū est ꝑus quoniam habentia quidem simbolum citius generanͭ ex ad inuicem nō habētia autem tardius. Siqdem igitur cōtrarietas vna est secundum quam trāsmutantur necesse duo esse materia enim mediū insensibilis ens z inseparabilis: quoniā plura videntur entia: due vtiqꝫ erunt que minime: duabꝰ igiͭ entibus nō possibile est esse tria sed qͭuoꝛ quēadmodum videtur: tot enī erunt coniugationes: sex enī existentibus duas impossibile est generari que cōtrarie sunt adinuicem: de his quidem igitur dictuz est prius.

¶ Caput sextum.

Quoniam que transmutantur adinuicem impossibile est ꝑincipium aliquod esse hoꝝ: aut in extremo: aut medio ex his manifestū in extremis quidem igiͭ nō erit quoniam ignis non erunt aut terra omnia: z eadē ratio si dicamus ex igne aut terra esse omnia. Quoniā autē neqꝫ medium vt videtur quibusdā aer quidem z in ignē transmutatur z in aquā: aqua autem z in aerē et in terram: vltima autē non amplius inuicem. Oportet quidem stare non infinitum ire hoc in rectitudine ad vtraqꝫ infinite enī cōtrarietates in vno erunt terra sit.g.aqͣ v.aer.a.ignis.p. si vtiqꝫ.a.trāsmutatur in.p. z in.y.cōtrarietas erit eoꝝ que.a.p. sit hec albedo z nigredo rursus quia in.x.erit alia nō enim idē.p.et.y. sit quidem siccitas z humiditas.a.quidē siccitas.y.autem humiditas. Quapꝛopter siquidē manet album existet aqua humida z alba si autē nigra erit aqua: in cōtraria enim transmutatio necesse igitur aut albam aut nigram esse aquā sit itaqꝫ album primum. Similiter igitur existit et.p.y.siccitas erit igiͭ z.p.ignis transmutatio in aquā cōtraria enī existit: ignis enī priꝰ niger erat deinde autem siccum aqua autem humida. Deinde aūt alba. Palam quidem vtiqꝫ quoniam omnibus adinuicem erit transmutatio z in his z quoniam in.g.terra existunt reliqua duo simbola nigrum z humidum: hec enim nō coniunguntͭ vnqꝫ. Quoniam autem non in infinitū possibile est ire quod futuri ostēdere ad hoc prius venimus manifestum ex his. Si enim rursus ignis.p.in alio transmutatur z non resoluitur.v.g.in.x.cōtrarietas igitur inter.p.et.x.alia existet ꝑter

predictas nulli enim idem supponitur g.y.a.p. quã.x. fit igitur .p.r.et.x.f.r. aut omnibus vtiqꝫ existet .g.v.a.p. transmutantur enim inuicem. Sed ꝙ hoc quidem sit nondum demonstratum est sed illud manifestũ quoniaꝫ si rursus .x. in aliud alia erit contrarietas et que existet .g.z.p. similiter autem semper cum adiecto cõtrarietas aliqua existet: his que ante quapropter si infinitaꝫ cõtrarietates infinite vni existunt: si aũt hoc modo nõ erit diffinire neqꝫ gñare oportebit enim si erit aliud ex alio tot trãsire qualitates ꝛ amplius plures. Quapropter in quedam quidẽ nunqꝫ transmutatio erit .v.g. si infinita media necesse infinita elementa: amplius autem neqꝫ ex aere in ignẽ transmutatio si infinite cõtrarietates generate sunt aũt ꝛ omnia vnum necesse enim existere omnes in inferioribus quidem .p. que superiorum his autem que inferiorum quapropter omnia vnum erunt.

Admirabitur aũt aliquis aliquos dicentes vno corporũ elementa plura aũt nõ trãsmutãtur inuicẽ sicut Empedocles inquit qũo cõtingit eis dicere cõparabilia elementa. Sed tamẽ dicit sic: hec eñ equalia esse omnia. Si ergo secundum quantũ necesse idem aliquid esse existens in omnibus cõparabilibꝰ qũo enim mensuratur .v.g. si ex aque pugillo erunt pugilli aeris .x. idẽ aliquid erit igitur ambo si mensurãtur eodem. Si aũt nõ sint scđm ꝙtum comparabilia quantũ ex quanto sed scđm quãtũ potest. verbi gratia. si pugillum aq̃ eq̃liter potest infrigidare ꝛ .x. aeris: et sic quantũ nõ scđm id qđ quãtum cõparabilia sed scđm id qđ possunt aliq̃d erit ergo nõ quanti mensurã cõparare ꝛ secundum potentias ꝛ scđm ꝓportiões. verbi gratia. vt hoc calidũ hoc aũt album: hoc aũt vt hoc significat: inequali quidem simile in quanto autem equale. Inconueniẽs ergo videbiť si corpora imutabilia entia nõ proportiõe comparabilia: sed mẽsura potentiaꝝ quot esse equale calidũ: aut simile ignis tantum ꝛ aeris multiplex idẽ enim et plus. quia homogeneos talem habeat relationem. Sed neqꝫ augmentatio vtiqꝫ erit scđm Empedoclem sed secundũ adiectionem ignem autem augeť ignis auget enim puluius proprium genus ether aut em ethera: hec antem adiunguntur videntur autem non sic augeri que augentur. Multum autem difficilius tradere secundum naturam de generatione que autem generãtur ẜm naturam aut semper aut vt multum ea autem que preter semper ꝛ multũ ab euẽtu ꝛ fortuna: que igitur causa ex homine hoiem aut semper: aut vt multum: ꝛ ex frumento frumentum: sed non oliuã aut si ita cõponatur os non enim vt cõtingit conuenientibus nihil generať quemadmodum ille inquit: sed ratiõe aliqua: que igitur horum causa nõ eñ ignis aut terra. Sed tamẽ neqꝫ amicitia neqꝫ lis congregationis enim solum: hec autem segregatiõis causa: hec autem est substantia vniuscuiusqꝫ: sed non solum ꝛ mistio ꝛ separatio mistorũ quemadmoduꝫ ille inquit: fortuna eñ ad equale nominatur sed non est ratio est enim misceri vt contingit nam igiť entium causa est ita habere et vniuscuiusqꝫ natura: hec de qua nihil dicit nihil igitur de natura dicit. Sed tamen est bonum ꝛ hoc ꝛ optimum hic autem mistionem solum laudat etenim et elementa segregat non lis sed amicitia q̃ natura deo priora dicitur autem ꝛ hec.

Amplius autẽ de motu dicit simpliciter nõ eñ sufficit dicere quoniam amicitia ꝛ lis mouẽt: sed hoc nõ fuit amicitia esse quot motu tali: liti aũt quot tali oportebat igiť tur aut determiare aut supponere: aut demõstrare: aut certe: aut molliter: aut aliter qualiter. Amplĩꝰ aũt qm̃ videnť ꝛ vi et ꝑter naturã moueri: ꝛ corpora ꝛ scđꝫ naturã. v.g. ignis quidẽ supiꝰ nõ vi. inferius autem vi: vi aũt ei ꝙ secundum naturam contrarium autẽ est quod vi est igitur ꝛ secundum naturaꝫ moueri. hanc igiť amicitia mouet aũt nõ cõtrarium eñ terrã superius ꝛ segregationi assimulatur ꝛ magis lis est causa eius qui secundum naturam motus quam amicitia quapropter et vniuer-

saliter preter naturā amicitia erit magis. Simpliciter autē nisi amicitia aut lis mouet eorū corporum nullus mot⁹ est neqꝫ mora sed incōueniens: amplius autem videntur mota: segregat enim qui dem lis: ducit⁹ est aūt superi⁹ ether non a lite: sz quādoqꝫ inquitvt a fortuna sic enim constituit currens tūc multotiēs autē aliter. Quādoqꝫ qdem inquit innatum esse ignem superi⁹ agi ether autem ingrediebatur terre, pfundas radices: similiter autem et mundū similiter habere inqt in lite nunc ꝛ prius in amicitia quid igitur est qd mouet primum ꝛ causa motus non enim amicitia ꝛ lis sed cuiusdam hec causa si vtiqꝫ est illud principium. ¶ Inconueniens autem ꝛ si anima ex elementis aut vnum aliqd eorum alteratiōes enim anime quomodo erunt. verbi gratia. musicū esse ꝛ rursus si nō musica aut memoria aut ꝛ oblinio. Palā autem quoniā si quidem ignis anima passiones erunt ꝛ quecunqꝫ igni secundum qꝫ ignis: si autem miscibile corporalia harum autem nulla corporalis sed de his altius opus est contemplationis.

¶ Caput. vij.

De elementis aūt ex quib⁹ corpora constituta sunt in quib⁹ quidē videt⁹ esse aliquid cōe: aut trāsmutari in uicem necesse ē si alteruꝫ hoꝫ ꝛ alt ex cōtingere. Quicūqꝫ enim non faciunt ex inuicē gnationem neqꝫ ex vnaqꝫ nisi sicut ex parte se lateres. Inconueniens qūo enim ex illis erunt carnes ꝛ ossa ꝛ aliorū qdcunqꝫ. Habet aūt qd dicit⁹ qstionē ꝛ ex alterutris generatibus qūo gnatur ex eis aliud aliquid pter hec dico aūt verbi gratia. ex igne est aqua et ex hac generari ignem est enim aliquod cōmune subiectum sꝫ vtiqꝫ ꝛ caro ex eis generat⁹ et medulla hec vtiqꝫ generātur qūo. Illis quidem enim qui dicunt vt Empedocles quis erit modus necesse eñ est ɔpositionē sicut ex lapidib⁹ ꝛ latib⁹ pies mistura vtiqꝫ ex saluatis vtiqꝫ erit elementis: secundum parua autem adinuicem cōpositis. Itaqꝫ vtiqꝫ caro ꝛ aliorū vnūqdqꝫ cōtingit itaqꝫ nō ex quacūqꝫ parte carnis generari ignem ꝛ aquā quemadmodum si ex cera generat⁹ vtiqꝫ ex hac quidem parte spera pyramida autē ex aliqua alia: sed contingebat ex alterutro alterutrum generari: hec quidē igitur hoc generātur modo ex carne ex quolibet ambobus autē qui illo modo dicūt nō contingunt fedvt ex pariete lapis ꝛ lateres alterutruꝫ ex alio loco ꝛ parte. Similiter autem et facientibus vnam eorum materiā habet aliā questionem qūo erit aliquid ex ambobus verbi gratia. ex calido ꝛ frigido: aut ex igne ꝛ aqꝫ si enim est caro ex ambobus ꝛ neutrum eorū neqꝫ rursus cōpositio saluatorum qd reliquū nisi materia esse qd ex illis alterius enim corruptio aut alterū facit aut materiam. Quapropter ꝛ quoniam est ꝛ magis ꝛ minus calidū ꝛ frigidum quādoquidē est simpliciter alterum actu potentia alteꝝ erit quādo autē nō oīno. Sed vt quidē ens calidū ꝛ frigidū vt aūt frigiduꝫ calidū qꝫ q̄ miscentur corrūpuntur intensiones ad inuicem tunc neqꝫ materia erit neqꝫ illorum contrariorum actu simpliciter sed medium.

Secundum id vero qd est potentia magis calidum aut frigidum vel cōtrarie alterutrū fm hanc ratiōe ꝛ ratiōe duppliciter calidum potentia vel frigiduꝫ vel tripliciter: vel scdm aliū talē modū erit vtiqꝫ mista alia ex cōtrariis elementis aut ex elemētis ꝛ alia elementa ex illis potentia equaliter entibus: non ita vero vt materia sed scdm predictū modum ꝛ erit ita qꝫ mistio: illo vero mō materia scdm qd generatur qm̄ autem patiuntur contraria scdꝫ īprimis determinationē: ē eñ actu calidū potētia frigidū ꝛ actu frigidū potētia calidū. qpropter si nō coequant⁹ trāsmutant⁹ inuicē similiter autem ꝛ in aliis contrariis ꝛ primo ita elementa transmutantur: ex his enim fieri carnes ꝛ ossa ꝛ que talia calido qdē gnato frigido. frigido autē calido: quando ad medium veniunt: hanc enim neutrum: medium enim multa et non indiuisibile. Similiter autem ꝛ sic cum et humidum: et alia talia secundū medietatem faciūt carnem et os: ꝛ alia

omnia enim mista corpora quecunq; circa locū sunt ex omnibus cōposita sunt simplicibus: terra quidē inest omnibus quia vnumquodq; est maxime et multū in proprio loco aqua autem quia oportet teminari quodcunq; compositum sola autem est simplicium bene determinabile aqua amplius a sit et terra sine humido non potest commorari. Sed hoc est quod continet si enim auferatur omnino ex ipsa humidum decidit vtiq; terra quidem igitur et aqua propter has insunt causas. Aer autem et ignis quoniam cōtraria sunt terre et aque: terra quidem aeri. Igni vero quia cōtraria est vt contingit substantiā substantie cōtrariam esse quoniā igitur generationes ex contrarijs sunt insunt: altera autē extrema cōtrariorum necesse et altera inesse quapropter in omni cōposita omnia simplicia erunt testificari autem videtur et nutrimētum vniuscuiusq; omnia, quidem enim nutriunt eisdem ex quibus sunt: omnia enim ex mixtis nutriuntur etenim quecunq; videntur vno solo nutriri vt aqua plante multis nutriunt mista est enim aque terra ideo rustici tentant miscentes irrigare. Quoniam autem est nutrimētum quidem materie quod nutritur autem coniunctū est materie forma et species rationabile iam solū corporum simplicium nutriri ignē omniū ex inuicem generatorum quemadmodum et priores dicūt solus enim et maxime est speciei ignis quia innatus est ferri ad terminum vnumquodq; autem innatum est ferri in suijpsius regionē: forma enim et species in terminis omnium quoniam quidē igitur omnia corpora ex omnibus constituta sunt simplicibus dictum est.

Caput. xix.

Aristoteles secundo de generatiōe ponit eternitatem generationis in speciebus propter corruptionem indiuiduorū volens tempus generationis esse equale tempori corruptiōis. Ad quorum noticiā est notandum primo quod generatio capitur dupliciter. Uno modo pro mutatione indiuisibili forme. Alio modo pro tota alteratiōe preuia: et similiter corruptio sumitur dupliciter. Primo modo pro mutatione subita deperditiua forme. Alio modo pro tota alteratione preuia. nunc ad propositum cum Phs dicit tempus generationis esse equale tempori corruptionis non sumit ipse generationem nec corruptionem pro mutatione indiuisibili: quia sic implicaret contraditionem sed pro tota alteratione preuia. Secundo notandum quod generationē esse perpetuā intelligitur dupliciter. s. intrinsece et sine interruptiōe tēporis. Generatio perpetua intrinsece dicitur esse quādo nō in quolibet instanti fuit vel erit illa generatio: sed añ quodlibet instans fuit generatio: et post quodlibet instās erit generatio. Sed gñatio sine interruptione tēporis dicitur esse illa que manet semp pro quolibet instanti: sicut cōmuniter dicit de generatione motus celi: quoniam idem motus numero sine interruptione tēporis semper generatur et semp corrumpitur.

Primus. / Secundū.

His visis sit hec prima cōclusio. Licet generatio substantie in communi sit eterna: tamen nulla generatio substantie est perpetua. Prima pars est philosophi. ij. de generatione: eo quod omni tempore et omni instanti generabat et gñabitur aliqua substantia: secunda pars est euidēs eo quod quacunq; substantia data illa non semper generabatur nec semp generabit: ergo eius generatio non est eterna: et ideo dicit Phs. viij. physico. quod nullus motus est perpetuus preter motum circularem. Et notanter facio hic mentionem de substantia quia generatio alicuius accidentis est eterna: vt dictū est de motu celi. Secunda conclusio. Cuiuslibet speciei substantialis habentis indiuidua generabilia et corruptibilia generatio et corruptio est eterna intrinsece: sed non sine interruptione temporis. patet: quia non in quolibet instanti preterito generabatur homo: nec in quaslibet instanti futuro corrumpetur: sed ante omne instans preteritum generabatur: et corrumpebatur homo: et post quodlibet instans futurum generabitur et corrumpetur homo. Tertia conclusio. Rei perpetue generabilis et corruptibilis tempus generatiōis nō est equale tēpori corruptionis: patet primo de rebus successiuis: scz motu et tempore que dicuntur perpetuo generari et perpetuo corrumpi: et tamen tempus generationis non est equale tempori corruptionis: cum idem sit tempus: modo proprie nihil est equale sibijpsi: et si essent plura tempora illa essent infinita: et nullum infinitum est alteri equale: vt colligitur a pho primo celi: secūdo idem ostenditur de rebus permanentibus: vnde ignis dicitur perpetue generari secundum aliquam eius partem: scz sub equinoctiali et perpetue corrumpi secundum alteram partem: videlicet sub polis: et talia tempora non possūt dici equalia propter rationem assignatam. Quarta conclusio. Tempus generationis substātialis: scz hois vel asini non est equale tempori corruptionis eiusdē in ordine ad periodū indiuidui: sed bñ in ordine ad periodū speciei. Prima pars patz: quia homo vel asinus multo citius pōt corrūpi quā generaretur. eo quod in vna hora pōt corrūpi fame vel gladio vel alia indispositione et nō ita cito generat: secūda pars est de intentione Phi. ij. de generatione: q̄ sic intelligitur: quod quāto tempore homo vel equus vel aliquid hmōi temperatū ad iusticiā in sua spē roboratur in virtute optime rectū: tanto tēpore etiā optime rectū debilitat in virtute et in regione temperata optime sibi conuenienti: ita quod tēpus augmētationis intelligit Phs indiuidui optime regulati est equale tempori diminutiōis: probatur: nā sicut se habet sol respectu horū inferiorū: ita se videtur habere calor respectu corporis viuentis: sz quantus est accessus solis ad hec inferiora tātus est recessus eiusdē per quem accessum vel recessum equalibus temporibus vigorantur et debilitātur. ergo pariformiter quātus est accessus caloris naturalis ad mēbra per augmentationē tantus est recessus eiusdem per diminutionem: et per consequens tempus roboris et augmentationis est equale tempori debilitatis et diminutionis.

Prima conclusio. / Secūda conclusio. / Tertia cōclusio. / Quarta conclusio.

Contra predicta arguitur. et primo quod generatio substantie in communi non sit eterna: quia nulla est generatio in communi que non sit aliqua generatio singularis: sed nulla generatio

Primam.

singularis substantie est eterna per primam conclusionem: ergo nulla alia generacio in cōmuni. maior patet: quia dato opposito staret generationē in cōmuni esse nulla generatione existēte: quod est impossibile. ¶ Secūdo arguit ꝙ aliqua generacio substantie est eterna: quia generatio ignis est eterna. probatur ignis semper generatur sub equinoctiali: ergo generatio illius est eterna. Cōsimiliter potest ꝓbari ꝙ eius corrupcio est eterna: quia semꝑ corrumpitur sub polis.

[S]ecundū

¶ Tertio arguit ꝙ tempus generationis rei in ordine ad speciē nō est equale tempori corruptionis: quia ea que nunꝙ̄ sunt simul nō sunt equalia: sed illa duo tempora nunꝙ̄ sunt simul: ergo non sunt equalia.

[T]ertium.

¶ Quarto arguit in morte naturali hoīs est longior corruptio ꝙ̄ generatio eiusdē: ergo antecedēs arguitur. nam generacio hoīs nō durat nisi vsꝙ̄ ad finem augmenti: scꝫ vsꝙ̄ ad annū .xxviij. sed corruptio durat ab eodē tempore vsꝙ̄ ad finem. modo bene patet ꝙ maius tempus est a .xxviij. anno vsꝙ̄ ad finē vite in hoīe bene regulato ⁊ naturaliter moriēte ꝙ̄ a principio vite vsꝙ̄ ad annū .xxviij. Item cōtra illam conclusionē videtur esse Phs. j. priorum di. ꝙ facilius est destruere ꝙ̄ cōstruere: quia facilius destruitur domus ꝙ̄ edificatur: ergo facilius est corrumpere ꝙ̄ generare: ⁊ per cōsequens facilius homo corrumpitur ꝙ̄ generatur.

[Q]uartū.

[A]d primū.

Ad primum

dicitur negādo ꝯñam: sicut nō seq̄tur: nullus homo est communis quin non sit aliquis homo singularis: sed nullus hō singularis est eternus: ergo nec aliquis hō cōmunis est eternus: ⁊ hoc ideo: quia mutatur supposita eo ꝙ ly homo singularis semper supponit personaliter pro individuo: ⁊ ly homo cōis supponit simpliciter pro essentia: ⁊ ita ꝯsequēter dicatur in ꝓposito.

[A]d secūdū

¶ Ad secundū dicitur ꝙ totus ignis elemētaris nō generatur nec corrumpitur nisi ſm partē: ideo sicut nulla pars eius genita vel corrupta est eterna: ita nec generatio deinde nō oportet cōcedere ignē semꝑ generari sub equinoctiali ſm istā partē signatā: sed ꝯtinue ſm aliam ⁊ aliā: ⁊ illa que primo generabatur sub equinoctiali postea corrumpetur sub polis ratione motus circularis ipsius sphere ignis.

[A]d tertiū

¶ Ad tertiū respōdetur ꝙ illud argumētū est sophisticū ⁊ cōcludit verbaliter sed nō cōtra intentionē Phi intelligētis ꝙ tanto tempore est corruptio ⁊ diminutio rei quāto tempore est eius augmētatio ⁊ generatio.

[A]d q̄rtū.

¶ Ad quartū dicitur ꝙ in morte naturali hoīs temperati ad iustitiā ⁊ optime regulati per totā vitā est maius tēpus generationis ⁊ augmētationis ꝙ̄ .xxviij. annoꝝ. et dato ꝙ non sit maius nā immediate seq̄tur tēpus declinationis: sed tēpus status in quo nō est notabilis augmētatio vel diminutio: ⁊ post tēpus seq̄tur tēpus declinationis tantū precise q̄ntum fuit tēpus augmentationis. Ad Phm autem dicitur ꝙ licꝫ apud nos facilius sit destruere ꝙ̄ construere: tn̄ in ordine ad naturā eque facile ⁊ difficile est vtrunꝙ̄ illorum.

¶ Caput .xx.

Generationē

esse eternā in specie procedereꝙ̄ in infinitū ſm rectuꝫ in individuis probat Phs. ij. de generatione. ex eo ꝙ corruptum nō potest reverti idem in numero.

[P]rimo

¶ Ad quoꝝ noticiā est notandū primo ꝙ generatio ⁊ corrupcio sumitur proprie ⁊ improprie. Tunc sumuntur proprie quando sunt termini trāsmutationū in materia: ⁊ sic ꝓprie dicitur generari forma substācialis q̄n per alterationē inducitur ⁊ proprie dicitur corrumpi q̄n per alterationē abiicitur: quādo autem solū per vnionē aliq̄d incipit esse vel per divisionē desinit esse improprie dicitur generari vel corrumpi: ⁊ quolibet istoꝝ modoꝝ dicitur aliquid generari vel corrumpi subiective terminative vel cōpletive. materia enim nouā recipiēs formā per alterationē dicitur generari subiective ꝓprie: ⁊ abiiciēs illā per trāsmutationē dicitur ꝓprie corrumpi subiective: sed habens formā per vnionē partiū dicitur improprie generari subiective: ⁊ desinens habere illā per solā divisionē dicitur improprie corrumpi subiective.

¶ Secundo notandū ꝙ generationē procedere in infinitū intelligitur dupliciter: scꝫ ſm lineā rectam ⁊ ſm lineam circularē. Generatio dicitur procedere in infinitū ſm lineam rectam quando infinite fiunt generationes successive ⁊ nunꝙ̄ revertitur idem quod prius recte: sicut si aliquid continue moveretur per lineam rectā sine reflexione in infinitū nunꝙ̄ rediret ad aliquem punctum priorem. ¶ Sed generatio dicitur ꝓcedere in infinitū ſm lineam circularē quādo infinite sunt generationes pluries redeūdo ad primū eo modo quo dicimus motū celi ꝓcedere in infinitū ſm lineā circularem: quia infinities celū redit ad eundē punctū orientis vel occidentis.

Secundū

His visis

sit hec prima ꝯclusio. Aliquid potest pluries generari ⁊ corrumpi tam subiective ꝙ̄ ſm q̄d: patet eo ꝙ materia prima infinities generabatur: ⁊ infinities generabitur subiective: ac etiā corrumpetur infinities subiective. sortes etiā vel plato dicitur generari ſm quid q̄n noviter fit albus ⁊ corrumpi ſm quid q̄n noviter desinit esse albus: sed possibile est sortē pluries fuisse albū: et pluries desiuisse esse albū: igitur possibile est sorteꝫ fuisse genitū ⁊ corruptū ſm quid. dicimus etiam solem omni die oriri: modo sic oriri nō est nisi solem pluries generari ſm quid. Ex ista cōclusione seq̄tur ꝙ corruptū ꝓprie subiective vel ſm quid potest reverti idem in numero. patet de sorte ⁊ materia prima.

Prima conclusio.

¶ Secūda cōclusio. Licet nihil terminative vel completive possit pluries generari vel corrumpi per trāsmutationē: tamē bene potest per vnionē vel divisionē. Prima pars est Phi. ij. de generatione. que sic declaratur ex intentione eius. nam forma corrupta per transmutationē nullo modo est materia in potētia ad eam: ergo antecedēs patet: quia nō materie nō est ad p̄terita. Deinde inquit Cōmentator .j. physi. ꝙ in adventu forme potētia corrumpitur ⁊ reducitur totaliter ad actum: ergo non amplius est in potētia ad illā formā. si enim potētia maneret in adventu forme materia eque bene appeteret formā illā appetitu desiderij quādo haberet illam sicut q̄n nō haberet: quod tn̄ est falsum. Iteꝫ annus elapsus nō potest redire idem numero: ergo nec aliquid aliud. antecedēs arguitur: quia si sic maxime videretur transactū tempus .xxxvj. miliū annoꝝ: vt ponebat plato: ⁊ tunc seq̄tur ꝙ mūdus perpetuo manebit: ⁊ tamen solū per tēpus finitū: quia solū per tempus finitū .xxxvj. miliū annoꝝ. secūda pars cōclusionis patet eo ꝙ eadē aqua numero infinities potest dividi in duas medietates ⁊ infinities eedē medietates possunt vniri ⁊ ꝯtinuari: ergo infinities pōt manere ⁊ desinere esse: et ꝯñr pōt infinities generari ⁊ corrūpi per divisionē partiū ⁊ vnionē earūdē.

Scd̄a conclusio.

¶ Tertia cōclusio. Generatio ꝓcedit in infinitū in specieb[us] ſm lineā circularē ⁊ individuis ſm lineā rectam. Prima pars ꝓbatur. nam materia infinities est sub diversis specieb[us] ⁊ nō sub specieb[us] infinitis: q2 nulle sunt tales. ꝑmo posterioꝝ. ergo sub speciebus finitis: ergo eadē materia revertitur pluries ad eandē speciē: ex per ꝯñs talis ꝓcessus infinit[us] in specieb[us] est scd̄m circulum. secūda pars etiā est notu ex dictis. naꝫ eadē materia numero fuit ⁊ erit sub infinitis formis tam eiusdem speciei ꝙ̄ diversarū: ⁊ forma corrupta per trāsmutationē revertitur eadē in numero: ⁊ talis ꝓcessus infinit[us] est ſm lineam rectā ⁊ nō circularē.

Tertia conclusio.

¶ Quarta conclusio. Licet in tēpore finito materia pluries sit sub vna specie ꝙ̄ sub alia: non tamē in tēpore infinito. Prima pars patꝫ eo ꝙ eadē materia aeris decem vicib[us] pōt esse sub forma ignis anteꝙ̄ sit semel sub forma hoīs: eo ꝙ vnū elemētū immediate fit ex alio. secūda pars est clara: eo ꝙ in toto tēpore infinito materia eadem numero infinities fuit sub q̄libet specie: sed vnū infinitū nō est altero ma[ius] nec min[us]: ergo nō pluries fuit materia sub vna specie ꝙ̄ sub alia in toto tꝑe īfinito.

Quarta conclusio.

Dubium. ¶ Sed hec dubitet. q2 elephātes gñantur in determinatis locis qũo. ergo materia hui⁹ lapidis pōt illuc ire. Deinde ex cinerib⁹ vnius fenicis altera gñat. et sic cōtinue p successionē fenicū. ergo materia fenicis nō pōt esse sub fora alteri⁹ spēi.

Rño. Dōm q materia huius lapidis aliqñ est sub fora aeris: ꝛ tūc p ventū portat ad locū elephātum. materia aūt fenicis continue est alia ꝛ alia. q2 continue fluit ꝛ defluit. ꝛ ideo pōt eē sub forma alterius spēi.

Primum. Contra predicta ar pbādo corruptum p trāsmutationē materie posse redire terminatiue vel cōpletiue idē in numero. nam materia exñte eadē: ꝛ potentia eadē ꝛ agente eodē. effect⁹ produceret idē sed post corruptionē alicui⁹ effectus materia manet eadē cū sit incorruptibilis: ꝛ potentia eadem cū non sit aliud a materia: ꝛ agens idē tā vle q̄ particulare: vt pz ergo effectus corrupt⁹ pōt regñari maior est commētatoris. xii. meta.

Scdm. ¶ Scdo idē inq̄tū idem ꝛ silr se hñs sp natū est facere idē. sed stat hūc ignē totaliter se hēre ad aliquā qualitatē sicut se añ hūit ad illam. ergo gñabit eādem caliditatē numero quā pri⁹ gñauit. tz ꝯña cū minori maior āt est phi. ii. de gen. ꝛ ii. celi.

Tertiū. ¶ Tertio illa sunt idem nūero quorū materia est vna: sed caliditatis sequentis ꝛ corrupte eadē ē materia nūero q̄ eadē ē caliditas nūero sequēs ꝛ corrupta. tenet ꝯña cū minori. maior aūt est phi. v. meta. ꝛ ꝯfirmat. nā eadē est puatio fore in materia añq̄ fora generatur. ꝛ postq̄ est corrupta: sed añ gñatioñē fore illa puatio pōt reduci ad hitū. ergo etiam post corruptionē forme sua puatio pōt reduci ad habitū. q̄re.

Quartū. ¶ Quarto calefaciens applicatū aq̄ est indifferens ad a. ꝛ b. gradus introducendos. ergo simul itroducet queliz illorū. sz successiue itroducet eos: q2 vna tota latitudo non pōt subito acquiri. ergo bis generauit eundem gradum. ꝛ p ꝯñs corruptum conuertetur idem in numero.

Ad pmum. Ad primum dr q post corruptionez forme nō manet eadē potētia respectiua de qua intelligit cōmentator: sed solū absoluta. Et cū dr q potentia materie nō distinguit a materia. hoc negetur. tū potētia respectiua sit accñs fm cōmenta. pmo phy. ꝛ materia sit substātia teste pha ibidē.

Ad secūdū. ¶ Ad scdm dr q Aris. itelligit ibi q idē inq̄tū idē ē natū facere idē fm spēz nō tñ fm numerū: ita q nullū agens suū effectū corruptū pōt gñare: sz idē in spē.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū cōcedo q illa sunt idē numero quorū materia est vna: sed non opz illa esse eadē numero quorū materia fuit vna vel erit vna. vt in pposito de caliditate corrupta ꝛ calīrate generata. Intelligēdum tñ q cū dr illa sunt vnū nūero q̄z materia est vna. est distinguēdū de eē idē nūero dupli. nā aliqua dñr esse idem numero vno mō: q2 vnū ē aliud ꝛ sic ea q̄ hñt eādē materiā non sunt idē nūero. Alio modo. q2 vnū ē in alio vel ambo in tertio. ꝛ sic materia ꝛ sua forma sunt vnū nūero. ac ēt due forme exñtes in eadē materia. Et ad ꝯfirmationē neget ꝯsequētia. q2 āte gñationē forme sua puatio ē cōiūcta potētie ad formā: sz p⁹ corruptionē puatio ē sīn potētia ad illā formā.

Ad quartū. ¶ Ad quartū cōcedo q calefaciēs applicatū aq̄ est indifferēs ad a. ꝛ b. gradus: nō tñ subito nec silr pducit illos. sed successiue ꝛ pri⁹ vnū q̄ reliquū fm q determinat a celo. recte sicut patētia cursiua applicata cursui est indifferēs ad cursum h⁹ vel illi⁹ pōnis: fit tñ differēs ab appetitu ipsaz determināte ad vnā positionē ꝛ nō ad aliā: vel prius ad vnā q̄ ad aliam. ¶ Caput. xxi.

Primū. Communiter a multis dicit idez agens esse pductiuum diuersorū effectuū vt nūc vltimo tactū est: sed nō eundē effectū esse pducibilē a diuersis agentibus. ¶ Ideo vt de hoc habeatur aliqualis noticia est pmo notandū q duplices sunt cause agentes. Queda influentes in effectū vt ignis geniti ans ignem influit in esse ctum ꝯ dispōnes quibus mediātibus ipsum generat ꝛ tales dicūtur cause per se. Alie sunt nō influentes: vt ponēs ligna ad ignem nihil influit in ignem. ꝛ tamen per illā pōnem generatur ignis: similiter generatur cadauer per interfectionē hoīs: ꝛ iste dicuntur cause per accñs.

Scdm. ¶ Scdo notandum q in causis effectiuis essentialiter ordinatis non contingit pcedere in infinitū: immo est deuenire ad vnū principiū. ii. meta. ꝛ octauo phy. ex quo sequitur q indiuidua speciei humane vel alterius speciei transmutabilis nō possunt essentialiter ordinari: q2 ipsa sunt infinita fm Porphy. in vniuersalibus. ¶ His presuppositis sit hec prima cōclusio.

1ª ꝯclo. Licet ad variationem forme varietur effectus substantialiter: nō tamen ad variationem materie. patet. q2 eu es idem hō pprie qui fuit ante x. annos. ꝛ tamen materia est alia pter fluxum et refluxum partiū eius virtute caloris naturalis cōtinue corrumpentis humidū radicale ꝛ resoluentis humidum cibale in naturam alii laco deperditi.

2ª cōclo. ¶ Scda cōclusio. Eadem forma generāda ex diuersis materiis totaliter pōt generari. pbatur. nā materia prima est eiusdē rationis in singulis partibus eius: ꝛ in potētia ad quālz forma generādā. vt colligitur a cōmenta. primo phy. ergo q̄lz materia prima totaliter est in potētia ad quālibz forma gñandā. ptz ꝯña: q2 nō est rō quare plus vna materia alia eēt in potentia ad oēm formam generandam. tūc sic quelibet materia totalis est in potentia ad quālibet formam generandam. ergo ex qualibet materia totali potest generari quelibet forma generāda. ꝛ per ꝯñs ex eadem materia possunt generari due forme ꝛ ex duabus materiis vna forma q autez potius generaretur forma ex vna materia q̄ ex alia. hoc est ex determinatione causarum celestium.

3ª cōclo. ¶ Tertia conclusio. Idem generabile in diuersis instantibus potest generari. pbatur primo. q2 aliquid ē generabile quod nō generabitur. ergo illud in diuersis instantibus poterit generari. patet ꝯña. quia non est maior ratio de vno q̄ de alio. secundo puer natus octauo mense poterat generari. nono mense. ꝛ econtra fm medicos. ergo in pluribus instantibus poterat generari. tertio in pluribus instantibus sor potest corrumpi. ergo per idem generari. patet ꝯña. cum corruptio fiat per motum et mutationem sicut generatio. antecedens patet. quia plato potest interficere sor. in. a. instanti sicut in. b. instanti. quarto pono q antichristus generabit in a instāti ꝛ quero vtrum poterit generari ante. a. vel post a. si sic. ergo in pluribus instantibus poterit generari. si non. ergo cause productiue antichristi non poterunt tardari nec velocitari ad productionem antixpi quod est inconueniens.

4ª cōclo. ¶ Quarta conclusio. Item generabile a diuersis agentibus tam per se q̄ per accidens concurrentibus potest generari. patet primo quia aliquod generabile nunq̄ generabitur. ergo a pluribus agentibus poterit generari. patet consequētia. quia non est maior ratio de vno q̄ de alio. secundo idem generabile a diuersis agentibus tam per se q̄ per accidens poterit corrumpi. ergo et generari. patet consequentia. quia non est ratio diuersitatis antecedens patet. quia tam sor. q̄ pla. poterit interficere bouem ꝛ tam a. q̄ b. frigiditas poterit corrumpere illum et consequenter patet quod idem cadauer generatur sor. interficiente bouem quod fuisset genitum pla. interficiente illum. tertio idem effectus in specie potest a diuersis agentibus in specie produci. ergo a fortiori id effectus numero a diuersis agentibus numero poterit produci. patet consequētia. q2 plus differunt diuersa specie q̄ diuersa numero: antecedens patet. quia idem ignis specie producitur ab igne ꝛ sole. quarto aliter esset procedere in infinitum in causis essentialiter ordinatis effectiue. patet quia sor. necessario dependebat a pla. ꝛ pla. a cicerone ec sic in infinitum. dato opposito conclusionis. ¶ Intelligendū q nullus negat idem posse gñari a

otandū plurib⁹ agētibus simul cōcurrentibus: qꝛ idez gñatur ad hoīe ⁊ a sole secundo phy. sed negat cōmuniter idem posse generari a pluribus agentibus successiue se habentibus.

…mū. cōm. **Contra** p̄dicta arguitur. ⁊ p̄mo cōtra p̄mam cōclusionem auctoritate cōmentatoris ⁊ phi. viij. meta. di. ꝙ diuersitas effectū est ꝓpter diuersitatem materie. ¶ Secundo arguit contra secundam conclusionem. nā si ex a. ⁊ b. materijs potest eadem forma generari: sequitur candē formam posse bis generari per transmutationē materie. ꝯña est reprobatum. ⁊ ꝓbatur ꝯña. qꝛ si a. ⁊ b. sunt in potētia ad. c. formā. ergo genita. c. forma ex a. materia adhuc b. manet in potentia vt prius. cū nihil sit corruptum in b. ergo. adhuc ex. b. poterit generari. c. forma ⁊c.

…rtium. ¶ Tertio arguit contra tertiam conclusionē. impossibile est motum factum in vno tēpore fuisse factū in alio. ergo. añs argr. nā motus cōsignificat tempus. ergo motus fact⁹ in a. tpe significat a tp̄s: sed impossibile est a. tempus fuisse anteq̄ȝ fuit seu esse postq̄ȝ fuit ergo impossibile est motum factuȝ in a tempore fuisse ante tempus. a. vel post tempus a. Et ꝯfirmat. impoꝛe est motum celi q̄ fuit vno tp̄e fuisse in alio. ergo nullus alius motus factus in vno tēpore potuit fuisse in alio. tenet ꝯña per p̄hm. viij. phy. di. ꝙ ois alter motus a motu celi dependet ad illo. añs pȝ. qꝛ dato opposito tunc tempus potuisset trāsferri: qđ est fꝫm. ¶ Quarto arḡ cōtra q̄rtā ꝯclusionē sic. termin⁹ vnius mutationis nō pōt acq̄ri ꝑ aliam transmutationem ergo nec per aliud agens. añs argr. nā mutatio capit distinctionem a termino ad quem. v. phy. ad diuersitatē terminoꝝ ad quem sequitur diuersitas mutationum ⁊ econuerso. Et cōfirmatur. qꝛ aliter seq̄tur ꝙ soꝛ. poterit gñari a filio suo. pȝ. qꝛ soꝛ. a quolȝ hoīe alio ab eo poterit generari cum nō sit maior ratio de vno q̄ȝ de alio.

Ad primū. **Ad primum** dı̄ ꝙ diuersitas effectuū est propter diuersitatem materie de p̄senti ⁊ nō de preterito vel futuro. ⁊ hec fuit intentio phi. qꝛ nō seq̄tur. a ⁊. b. ꝯfuerunt materie diuerse vel erunt. ergo habuerunt vel habebunt diuersas formas. sed bñ sequit a. ⁊. b. sunt diuerse materie totales. ergo hñt diuersas formas. ex his fiunt diuersi effectus. Consimiliter est intelligendum dictū phi ibidē di. ꝙ diuersitas effectuum est ex diuersitate motoꝛis: quia impoꝛe est eundem effectum esse a pluribus motoribus eq̄ p̄mo tamen a pluribus motoribus incq̄ p̄mo pōt esse idē effectus.

Ad scđm. ¶ Ad secundū negeꝛ ꝯña. ⁊ ad ꝓbationē dı̄ ꝙ corrupta potentia in a corrumpit etiā in b. d e per accñs. ⁊ hoc nō est incōueniens. nā sicut ad gñationē vnius respectus sequitur generatio plurium imo infinitoꝝ: ita ad corruptionē vni⁹ potentie respectiue in vna materia sequitur corruptio infinitarum in alijs materijs.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium negeꝛ ꝙ motus significet tēpus: sed potius eꝫ. qꝛ tempus est passio motus ⁊ nō eꝫ. Et ad cōfirmationem negetur ꝯña. qꝛ licet motus hoꝝ inferioꝝ dependeat a motu celi. non tñ a b isto qui fit in a. vel in b. tpe. ¶ Ad quartum negeꝛ añs. vñ eadem albedo nūero pōt acquiri per multas albefactiōes ⁊ cum dı̄ motus capit distinctionem a termino ad quē. cōcedo: sed ex hoc nō sequitur ꝙ ad distinctionem mutationū sequatur distinctio terminoꝝ ad quem cum hoc verbo pōt sic arguēdo. plures possunt esse mutationes ad a. albedinē. ergo a. albedo pōt esse plures albedines. Et ad ꝯfirmationem negeꝛ ꝯña. sed bñ seq̄tur ꝙ soꝛ. a filio suo poterit generari. ⁊ ipse patrem suum poterit ꝓducere. ex quo illi duo homines erunt cause accidentaliter ordinate. vnde ad variationem causarum accidentaliter concurrentium: seu per se concurrentiū solum instrumentaliter sicut sunt qualitates prime ⁊ influentie celestes non sequitur variatio effectus. vt intuenti patet. quare. ⁊c.

¶ Tractatus secundus.

¶ Caput primum.

Quia vero sunt quedam generabilia et ruptibilia. ⁊ generatio. contingit eis que sunt circa medium locum dicendū de omni generatione simpliciter quot et q̄ eorum principia facilius enim sic singularia inspiciemus quando de et vniuersalibus accipiemus prius. Sunt enim numero equalia et genere eadem principia que in sempiternis ⁊ imp̄mis hoc quidem em̄ est vt materia hoc autem vt forma oportet autem et adhuc tertium existere. non enim sufficientia ad generandum duo quemadmodū neqȝ imprimis. ¶ Est materia quidam in generalibus. quod possibile est necesse causaȝ hec quidem enim ex necessitate sunt vt eterna horum autem hoc quideȝ impossibile non esse hoc autem impossibile esse quod non contingit circa necessariū aliter se habere. quedam vero possibile esse ⁊ non esse quod est generabile ⁊ corruptibile. Quandoque quidem enim hoc est quādoqȝ autem non est hoc quapropter necessarium generationem et corruptionem circa possibile esse ⁊ non esse. Ideoqȝ vt materia quidem hec causa est generabilibus. vt auteȝ cuius gratia forma ⁊ species. hec autē ratio vnius cuiusqȝ substantie. Oportet autem adesse et tertium quod omnes quidē somniant. dicit autem nullus. Sed hi quidem sufficienter existimauerūt causam esse generari specierum naturam. quemadmodū in phedrōe socrates eniȝ ille increpans alijs autē nihil dicentib⁹ supponit. quoniā sunt entium hec quidem species. hec autem participalia specierum ⁊ quoniam esse quidem vnumquoqȝ dici secundum speciem generari autem secundum susceptionem ⁊ corrumpi secundum electionem: quapropter si hec vera sunt specie existimant ex necessitate cās eē gñatiōis ⁊ corruptiōis. hi em̄ ipsam materiā ab hac em̄ motum.

Neutri autem dicūt bene. si quidē em̄ sunt cause spēs q̄re nō semꝑ generāt ꝯtinue. sed qñqȝ quidē qñqȝ nō entibus ⁊ spēbus semꝑ ⁊ par

ticularibus: amplius autem in quibus dam videmus aliam causam entem sanitatem enim medicus facit et doctrina doctor ente et sanitate ipsa et doctrina et particularibus. Similiter autem et in alijs scdm potentias operantis. ¶ Si autem materiam quis inquit generare propter motum naturalis vtique diceret ita dicentibus et alterans enim et transformans magis causis generationis et in omnibus assueti sum' hoc dicere efficiens. ¶ Similiter et in his que natura et in his que ab arte: ab arte autem quecunque mutans est. Sed tamen nec hi iuste dicunt materie enim pati et moueri: mouere autem et facere alterius potentie manifestum autem et in his arte et natura generatur non enim ipsa facit aqua ex seipsa animal: neque lignum lectum sed ars quocirca et hi dicunt non recte propter hoc et quoniam derelinquunt principaliorem causam: auferunt enim quod est esse et formam. Amplius autem et potentias attribuunt corpori propter quas generant valde organice auferentes eas que secundum speciem causam quoniam enim innatum est vt inquiunt calidum quidem segregare et aliorum vnumquodque hoc quidem facere hoc autem pati ex his dicunt et per omnia alia generari et corrumpi. ¶ Videntur autem et ignis ipse mot' pati amplius vero simile aliquid faciunt vt si quis ferre et vnicuique instrumento rerum attribuit causam eorum que generantur necesse enim serrante diuidi et incidente et coequare et alijs similiter: quocirca siquidem maxime facit et mouet ignis sed quomodo mouet non vident quoniam deterius quam organa.

¶ Caput scdm.

Nobis autem et vniuersaliter prius dictum est de causis et nunc determinatum est de materia et forma. Amplius vero quoniam allationem motus et demonstratum est et quoniam perpetua necesse est his entibus et generationes esse continue: allatione enim faciet generationem actualiter quia adducit et abducit generans simul autem manifestum quoniam et si prius bene dicta sunt transmutationem primam allationem: sed non generationem dicendum multum enim rationabilius ens non enti generationis causam esse quam non enti esse quod fertur quidem igitur est: quod generatur autem non est propter quod allatio prior est generatione. ¶ Quoniam autem est suppositum et demonstratum est quod est continua ens rebus generatio et corruptio dicimus autem causam esse allationem generationis manifestum quidem quod vna ente allatione non contingit fieri ambo: quia contraria sunt. idem enim et similiter se habens semper idem innatum est facere: quocirca generatio semper erit aut corruptio opus autem multos esse motus: et contrarios motus: aut allatione: aut equalitate: contrarium enim contraria causa. Ideoque non prima allatio causa generationis est et corruptionis sed que circa obliquum circulum: in hac enim et continuum inest et moueri duos mot' necesse si erit semper et continua generatio et corruptio semper aliquid moueri vt non deficiant transmutationes he. duo autem vt non alterum contingat solum continuitatis quidem igitur totius allatio causa presentie vero et absentie causa inclinatio contingit enim quandoque longe fieri quandoque prope: inequali enim distantia ente inequalis erit motus quocirca si in accedendo et in prope esse generat et in recedendo et longe fieri idipsum corrumpit: et si in multoties aduenendo generat: in multoties recedendo corrumpit contrariorum enim contraria est causa. ¶ Et inequali tempore generatio et corruptio secundum naturam. Ideoque et tempus et vita vniuscuiusque habet numerum et hec determinantur omnium enim est ordo: et omne tempus et vita mensuratur peryodo sed tamen non eadem omnes sed hi quidem minori hi autem maiori his annus quidem enim his autem minor peryodus est mensura apparent autem et secundum sensum confessa his que a nobis dicta sunt videmus enim quia adueniente quidem sole generatio est: recedente autem diminutio et inequali tempore alterutrum equale enim tempus generationis et corruptionis que secundum naturam sed contingit multotiens in minori corrumpi propter adinuicem confusionem inequali enim ente materia et non vbique eadem necesse et generationes inequa-

les esse: et has quidē citiores: has autē tardiores quo circo accidit ꝓpter horum generationē alijs generari corruptionem.

¶ Caput tertium.

Semper vero vt dictum est continua erit generatio et corruptio et nunq̄ deficit ꝓpter quā dicimus causam. Hoc autē ratio nabiliter contingit. Quoniā enī in omnib' inq̄mus q̄ melius desiderare naturā semꝑ melius autem esse q̄ non esse: quot esse autem modis dicimus in alijs dictum est: hoc autem in omnibus impossibile existere propter longe a principio distare reliquo modo compleuit eē deus faciens cōtinuam gñationem ita enī maxime continuabitur esse q: proxime est substātie fieri semper per generationē huius aūt causa vt dictū est multotiēs in circuitu allatio: sola enī ꝯtinua ideo et alia quecunq; transmutantur adinuicem scḋm passiones et potentias. verbi gratia. simplicia corpora mutant̄ in circuitu allationē quādo enī ex aqua aer generat̄ et ex aere ignis et rursus ex igne aqua in circuitu: dicim' enī circuire generationē q: rursus reuertit̄ quocirca et recta allatio assequēs eam que in circuitu continua est. ¶ Simul autē manifestum ex his q̄ quidā querūt: quare vnoquoq; corporū in propriā allato regionem in infinito tp̄e non distāt corpora: causa enim huius est que adinuicem transito: si enim vnūquodq; maneret in sua ipsius regione et non trāsmutaretur ab eo quod proprie iā vtiq; destitisset: transmutātur quidē igitur propter allationē duplicē entem q: transmutant aut non contingit manere nullum corū in nulla regione ordinatum. Quod quidē igitur est generatio et corruptio et propter quā causā et quid generabile: et corruptibile manifestum ex his que dicta sunt. ¶ Quoniā aūt necesse est esse aliquid mouēs si mot' erit vt dictum est prius in alijs et si semper quod oportet aliquid esse semper et si continue vnum et idem et imobile et inalterabile et ingenerabile: et si multi qui in circuitu motus multa quidem oīa aūt qualiter esse hec necesse sub vno principio. Cōtinuo autem ente tēpore necesse motum esse continuū si impossibile tempus sine motu esse: contingit igitur alicuius tempus numerus eius quidē qui in ipso circuitu. Ergo quemadmodum in his que a principio determinatum est. ¶ Continuus autē mot' vtrū q: quod mouetur continuum est: autē in quo mouetur velut locum dico autē passiones manifestum vtiq; q: eo quidem q̄ id q̄d mouetur q̄uo enim passio continua est nisi quia res cui accidit cōtinua est si autem et hoc eo q̄d in quo loco solo existit magnitudinē enim aliquam habet. huius autem quod circulum solum cōtinuum. quocirca idē sibi semper continuum: hoc igitur est quod facit continuum motum quod in circuitu corpus fertur motus autem tēpus.

¶ Caput quartum.

Quoniā autem in continue motis scḋm generationē aut alterationē aut vniuersaliter transmutationē hmōi videmus deinde ens et generatum hoc post hoc et nō deficiat videndum est vtrum est aliquid q̄d erit ex necessitate aut nihil sed omnia contingit non fieri. Quoniam enim quidem quedam manifestum et mox erunt et futurū aliud propter hoc quod verum est dicere q: erit oportet hoc esse quandoq; verum q: est hoc quod autem nunc verum dicere q: futurum est nihil prohibet nō fieri futurus enim incedere quis nō incedet. Uniuersaliter autem quoniam contingit quedam entium et nō esse manifestum quoniā et que generantur. ita habebunt et non ex necessitate hec erūt vtrū igitur omnia talia: aut non. Sed q̄dam necesse simpliciter fieri et est quē admodum in esse hoc quidem impossibile non esse. Hoc autem possibile ita et circa generationem. verbi gratia. cōuersiones igitur necesse fieri et non possibile non contingere. ¶ Si igitur q̄d prius necesse est fieri et non possibile nō contingere. ¶ Si igitur quod pri' necesse est fieri si quod posterius erit. verbigratia. si domus fundamentum siue ro hoc lutum prius ergo si fundamentū

factum est necesse ⁊ domū fieri aut non esse adhuc si autem ⁊ id necesse generari simpliciter si autem ⁊ hoc posito necesse generari domum sic enim fuit qđ prius habens se ad posterius quare si illud erit necesse illud prius generari. Si igitur necesse generari ⁊ quod postea ⁊ quod prius necesse: ⁊ si quod prius ⁊ quod posterius igitur est necesse: sȝ hoc non est propter istud sed quoniā subiectum est ex necessitate futurum. In quibus igitur ꝙ postea necesse est esse in his conuertitur: ⁊ semper priori generato necesse generari quod postea.

¶ Caput quintum.

Si quidem enim in infinitum tendit ⁊ ad inferius non erit necesse eorum que postea hec generari simpliciter: sed neqȝ ex suppositione semper enim alterū alterius necesse esse iđ ⁊ necesse illud gn̄ari quocirca si nō est principiū īfiniti neqȝ pmū erit nihil ꝓpter qđ necesse erit gn̄ari. At vero neqȝ in finē habētibus hoc est dicere vere quoniam necesse simpliciter generari. verbi gratia. domum quādo fundamentū generaꝛ quādo eū generatur si necesse generari semp hoc acciderit semper esse contingens semp non esse: sed oportet semper generationem esse: si ex necessitate est eius generatio ex necessitate enim et semper simul quod enim est necesse nō possibile nō esse quocirca si est ex necessitate sempiternum est: ⁊ si sempiternum ex necessitate: ⁊ si generatio igitur ex necessitate perpetua ⁊ generatio huius: ⁊ si sempiterna ex necessitate: si igitur alicuius ex necessitate generatio simpliciter: necesse circuire et reuerti. Necesse igitur aut finem habere generationem aut non: et si non aut in rectum: aut in circuitu horum autem si erit sempiterna: non in rectum possibile quia nequaꝗ̄ est principium: neqȝ si inferius vt ad futura accipiamus: neqȝ si superius vt ad generata: necesse autem principium neqȝ finito ente et sempiternum esse: ideo necesse in circuitu esse: cōuerti igitur necesse erit. verbi gratia. si ex hoc necessitate est quod prius ergo: sed si hoc quod posterius necesse generari: ⁊ hoc semper iam cōtinue. nihil enim differt dicere per duo aut multa in circuitu motu ⁊ generatione est qđ ex necesse simpliciter. ⁊ si in circuitu necesse generari ⁊ generata esse. ⁊ si necesse: horum generatio in circuitu. ¶ Hoc vtiqȝ quidem est quoniam in circuitu motus ⁊ q̄ celi. quoniā ex necessitate hec generantur ⁊ erunt quicunqȝ huiusmodi mot⁹ ⁊ quecunqȝ propter hunc si enim quidē quod in circuitu mouetur semper aliquid mouet necesse ⁊ horum in circuitu esse motuȝ. v.g. superiori allatione ente in circuitu. sol sic. quoniā autem sit hoc. hoc propter hoc in circuitu generātur et reiterantur. his autem generatis ita iterum ⁊ que ab his. Quare ergo hec quidem ita videntur. verbi gratia aer ⁊ aqua in circuitu generantur ⁊ siquideȝ nubes erunt oportet ⁊ pluere. ⁊ si pluet oportet ⁊ nubē esse homines vero ⁊ animalia non reiterantur in seipsos. vt rursus generantur idem. non enim necesse est si pater tuus generatus est te regenerari sed si tu illum in rectum itaqȝ videtur hec generatio esse. Principium autem intentionis hec vtrum similiter oīa reiterantur aut non sed hec quidem numero. hec autem specie solum. quorum quidē igitur incorruptibilis substantia mota. manifestū quoniā ⁊ numero eadem erūt motus enim sequitur quod mouetur. quorum autem non. sed corruptibile necesse specie numero autem nō reiterari. Ideo aqua ex aere ⁊ aer ex aq̄ specie idem non numero. Si autem et hec numero. Sed non quorum substantia generatur. ens tale quale contingit non esse.

¶ Explicit textus Aristotelis de generatione ⁊ corruptione.

Aristoteles primo de generatione cōsiderans naturam abhorrere vacuū tenet ꝙ omne agens agit per contactum siue sit causa per se siue sit causa per accidens siue influat siue non influat in effectum. ⁊ idem videtur tenere phs. vij. py. di. mouēs ⁊ motū esse simul. ¶ Ad quorum euidentiam est notanduȝ primo ꝙ duplicia sunt agentia. scȝ corporea vt celum ⁊ hec inferiora et incorporea vt deus et intelligentia. et tam hec ꝗ̄ illa aliquando dicuntur agere actione imanente. ⁊ aliquando actione transeunte in materiam exteriorem. Primo

Exemplum primi: anima intellectiua seu intelligen-
tia agit actionem immanentem quando in se producit
actum intellectionis vel volitionis: et aqua quando
in se agit frigiditatē corrumpēdo caliditatē. Exem-
plum secundi: ignis dicitur agere actione transeunte
in materiā exteriorē: quando sibi assimilat aquam: ⁊
intelligentie celestes quādo alterant hec inferiora: et
de tali actione intelligit Philosophus in locis allega-
Secūdū. tis. ¶ Notandū secundo ꝙ triplex est contactus: scꝫ
naturalis/metaphysicus/⁊ mathematicus. Conta-
ctus naturalis est vnio agentis ad passum per virtu
tem vel operationem: et sic agens ⁊ passum dicuntur
seinuicē tangere dūmodo virtus vel operatio agen-
tis attingat passum lꝫ agens ⁊ passum inuicem lōga
distantia distent. Cōtactus autem metaphysicus est
vnio indistantie duarū rerū: ⁊ sic dicimus materiam
⁊ formā seinuicem tangere: ac etiam celum ⁊ intelli-
gentias. Sed contactus mathematicus est vnio duarū
magnitudinū quarum vltima sunt simul: ⁊ sic dicimus
orbes celestes seinuicem tangere: ⁊ solum iste proprie
dicitur cōtactus alij autem metaphorice sic denomi-
nantur.

Prima conclusio. **His visis** sit hec prima conclusio. Omne agēs
siue agat actione immanēte siue
actione transeunte semper agit per contactū. patet
inductiue: eo ꝙ omne agens tangit suū passum con-
tactu metaphysico vel mathematico aut naturali:
vel saltem in omni tali actione est contactus aliquo
Secunda cōclusio. illorū modorū. ¶ Secunda cōclusio. Nullum agens
incorporeū per contactum potest agere proprie sum-
ptum. patet: quia contactus proprie sumptus nō re-
peritur nisi in magnitudinibus quarū vltima sunt si-
mul: sed nullū agens incorporeū habet magnitudinē
Tertia cōclusio. seu vllam magnitudinis. ¶ Tertia cōclusio. Omne
agens corporeū in materiā exteriorē agit per conta-
ctum proprie sumptū immediati corporis. patet: quia
agens in materiā exteriorē aut est immediatū passo:
et sic agit per contactum immediati corporis ipsius
passi: aut est mediatū: ⁊ tunc agit per contactum al-
terius corporis sibi immediati: scꝫ aque vel aeris: quia
aliter inter agens ⁊ passum est vacuū: quod est im-
possibile: ⁊ cōsequēter propter defectū medij deferen
Quarta cōclusio. tis actionē agēs nō potest agere in passum. ¶ Quar
ta conclusio. In omni motu proprie dicto facto in ma
teriam exteriorē mouēs ⁊ motū sunt simul simultate
cōtactus proprie sumpti. patꝫ: quia mouens tali moto
non moueret illud motū nisi illud sit sibi immediatū
vel aliquid aliud: quod etiam ab eodem mouēte mo
uetur: aliter enim fieret actio ab extremo in extremū
non transeūdo per mediū. qđ est cōtra Phm. v. Physi.
ita ꝙ nō oportet mouens ⁊ omne suū motū esse simul
tali simultate proprie dicta: sed sufficit mouens ⁊ ali-
quod suum motum esse simul tali simultate.

Primū. **Contra** predicta arguitur. ⁊ primo ꝙ nō omne
agens agit per contactū aliquo modo: quia anima agit in seipsam intellectiones ⁊ voli-
tiones ⁊ tamen nō per cōtactum: etiam aqua agit in
seipsam frigiditatē ⁊ non per contactū: quia cōtactus
dicit multitudinē distinctorū: modo anima nō distin
Secūdū. guitur a seipsa: nec aqua a seipsa differt. ¶ Secundo
arguitur ꝙ aliquod agens immediate agit in aliquod
passum: ⁊ hoc actione reali duorum corporū: ⁊ tamen
non per contactū proprie dictum: quia pono ꝙ vna
medietas vnius continui sit calida: vt. viij. et alia fri
gida vt quatuor: ⁊ patet ꝙ vna medietas immediate
agit in aliam ⁊ nō per contactū: quia nulla medietas
aliam tangit: eo ꝙ cōtactus est vnio duarum magni-
tudinū habentiū vltima simul ⁊ nō vnū: modo illarū
medietatū vltima sunt vnum: ergo nō se inuicē tan-
Tertiū. gunt. ¶ Tertio arguitur: mouens corporeū non mo-
uere corpus immediatū: quia aliquod tale mouens
potest agere in distans non agendo in propinquum.
probatur: nam magnes attrahit ferrū ⁊ nō attrahit
aerem: ergo agit in remotū nō agēdo in propinquū:
similiter sol calefacit hec inferiora ⁊ nō calefacit cor-
pora supercelestia. ergo. ¶ Quarto sequitur: dato illo Quartū.
ꝙ omne agens corporeū agit fortius in partem pro-
pinquam ꝙ̄ in partem remotā. patet cōsequentia: ex
quo agit in corpus propinquū: ⁊ continue debilita-
tur actio: sed cōsequens est falsum: quia sol agit in-
tensiorem caliditatem prope terram ꝙ̄ distanter ab
ea: vt patet ad experientiam.

Ad primum dicitur ꝙ licet aīa nō dicat Ad primū.
seipsum tangere tamen agit in
seipsam per contactū: quia agit in seipsam actionē
immanentē que operatio dicitur tangere animam
contactu metaphysico: eo ꝙ anima ⁊ talis operatio
sunt due res omnino indistātes. Cōsimiliter dicitur
de aqua se ad frigiditatē reducēte. ¶ Ad secundū di- Ad secūdū.
citur ꝙ vna medietas tangit aliam. Et dicitur in cō
tactu proprie dicto vltima magnitudinū debent esse
simul ⁊ nō vnū: hoc negetur: vnde siue stent simul siue Ad tertiū.
vnum semper est contactus dictus proprie. ¶ Ad ter
tium negetur illa consequentia: magnes attrahit fer
rum ⁊ nō aerem: ergo agit in ferrū nō agendo in aerē
qz nunꝙ̄ posset attrahere ferrū nisi attraheret aerē.
Similiter lꝫ sol nō agat caliditatē in corporibus su-
percelestibus tamē agit lumen in illis: mediāte quo
agit caliditatē in hec inferiora: lꝫ ergo agens corpo-
reum possit producere aliquē effectū in partē remo-
tam quem nō producit in partem ꝓpinquā: nunꝙ̄ tn̄
potest illum effectum ꝓducere nisi agat in partē pro-
pinquā. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ agēs aliqua actione Ad quartū.
qua immediate ⁊ per se producit effectū fortius agit
in propinquū ꝙ̄ in distans: et quo talis versus debi-
litatur cōtinue versus partē distantē. Et notāter di-
citur primo ꝙ immediate ꝓducit: quia sol ꝓducens
caliditatē in aere ⁊ in terra nō fortius ꝓducit illā in
aerem ꝙ̄ in terram: sed econtra: quia reflexio radiorū
solarium est maior in terra ꝙ̄ in aere ratione maioris
densitatis: ⁊ hoc ideo contingit: quia sol non imme-
diate producit caliditatē: sed lumen: quod indubie
continue est intensius prope solē ꝙ̄ distanter ab eo.
Secūdo notāter dicitur per sequitur radij solares re-
flexi a speculo concauo immediate producūt calidi-
tatem nō tamen intensiorē prope concauū speculi ꝙ̄
distanter: sed econtra: ⁊ hoc est per accidens ratione
maioris vnionis facte radiorū in punctis distantibus
ꝙ̄ in punctis propinquis. quare ⁊c.

¶ Caput. xxiij.

Licet actio fiat per cōtactum: non
tamen in quibuscūqꝫ est con Principium.
tactus in illis est actio: quia sm̄ Phm
j. de generatione. duo similia nō pos-
sunt inuicē agere quia tunc idē age-
ret in seipsum: et tn̄ duo similia se in-
uicem tangunt. ¶ Ideo ad istorū no-
titiam est primo notandū ꝙ duplex est actio: scꝫ rea-
lis ⁊ intentionalis. Actio realis est illa cuius termi-
nus est forma realis: vt calefactio vel frigefactio. Sꝫ
actio intentionalis est illa cuius terminus est forma in-
tentionalis: vt mutatio ad visionem vel intellectionē.
Et dicitur forma realis illa que nō est similitudo ali
cuius: vt albedo/nigredo/caliditas/frigiditas. For
ma autem intētionalis est illa que est similitudo ali-
cuius vt visio vel intellectio species sensibilis vel intel
ligibilis. ¶ Secūdo notandū ꝙ aliqua dicuntur silia Secundū.
esse in vna qualitate ⁊ dissimilia in alia: vt ignis et
aer. Aliqua vero sunt similia in ambabus qualitati-
bus quo ad speciē: sed nō quo ad gradū: vt ignis pu-
rus ⁊ ignis non purus: alia aūt sunt similia simplici-
ter in qualitate ⁊ in gradu: vt duo ignes puri.

His visis sit hec prima cōclusio. Idē potest Prima pars conclusio.
agere in seipsum perfectiue: pri-
mo ⁊ per se tam actione reali ꝙ̄ actione intētionali.
Prima pars patet de aqua seipsaꝫ ad frigiditatē in-
ducēte. secūda pars est nota. de intellectu qui agit in
seipsum primo ⁊ per se intellectiões ⁊ volitiones. Et
notāter dixi pfectiue primo ⁊ per se: qz aliqđ agit per
se in seipsum corruptiue vt aial: sed nō primo: vt als

est ostensum. ¶ Secunda cõclusio. Aliquid seclusa reductione seipsum intendit vltra gradũ propriũ actione reali ꝛ reflexa: patet primo de caliditate existente in puteo que per antiparistasim ratione frigiditatis annexe tempore hyemali intendit: mittit em̃ radios suos: qui cum contrarium reperiant reflectunt ꝛ ipsaz caliditatem intendunt: secundo patet idem de frigiditate vnde gutte in generatione grandinis per antiparistasim congelantur: et hoc ratione intensionis frigiditatis que fit a radijs reflexis eiusdem frigiditatis reperientibus contrarium. Et notanter dixi seclusa reductione ꝛ actione reflexa: quia aqua frigida nondum calefacta non seipsam reducit nec in seipsaz agit actione directa: sed solum in suum contrarium: quod si fuerit forte: reflectuntur radij eius: ꝛ intendit aqua in frigiditate. ¶ Tertia conclusio. Actione reali et reflexa sibi alteri in qualitate et gradu potest in ipsum agere. patet: quia eadem ratione qua spẽs a contrario reflexa frigiditatez subiecti a quo exiuit intendit simile in qualitate ꝛ gradu potest per huiusmodi reflexionem intendere: cum reflexio specierum possit dirigi eque bñ versus simile sicut versus subiectum a quo exiuerunt huiusmodi species. ¶ Quarta cõclusio. Similia ĩ qualitate ꝛ gradu simpliciter possunt inuicem intentionaliter agere actione directa: sed nõ realiter. Prima pars patet: eo ꝙ duo oculi omnino similes in qualitate ꝛ in gradu seinuicẽ mutãt p directionem specierum a quolz illorum sine reflexione: secunda pars patet eo ꝙ omnis actio est ratione contrarietatis et propter aliquem finẽ: modo similia simpliciter non sunt cõtraria nec est finis propter quẽ vnum agat in reliquum: quia finis talium est assimilatio passi per actionem agentis: sed illa sunt similia simpliciter: ergo frustra ponitur actio realis et directa inter huiusmodi simpliciter similia: ꝛ hec fuit intẽtio philosophi primo de gña. Et notanter dixi ĩ gradu quia similia in qualitate solũ bene possunt inuicem agere realiter actione directa vt ignis calid⁹ vt. 8. ꝛ ignis calidus vt quatuor: sed non ignis calidus vt octo: et alter similiter: vt octo: dixi etiam in qualitate simpliciter: quia similia in vna qualitate ꝛ in gradu illius qualitatis possunt inuicez agere si fuerint dissimilia in alijs vt aer ꝛ ignis cõsimilis caliditatis omnino.

primum

Contra predicta arguitur ꝛ primo contra primaz conclusionem: nam si aliquid ageret in semetipsum sequitur ꝙ idem respectu eiusdem esset in actu et in potentia: cõns est falsum, quia actus et potentia sunt opposita per cõmentatorem. 9 meta. ꝛ probatur consequentia: quia eadem aqua esset ĩ actu respectu frigiditatis: ꝛ in potentia respectu eiusdem: quia omne quod agit: agit secundũ ꝙ est in actu: ꝛ recipit ſm ꝙ est in potẽtia. 3. phy. Et cõfirmatur: quia tũc non posset haberi via ad ꝓbandũ immobilitatẽ primi motoris: diceretur enim ipsum agere in seipsum perfectiue aut moueri a seipso per accidens: ꝛ hoc nõ videtur inconueniens. ¶ Secundo arguitur ad idez auctoritatibus philosophi. inquit enim philosoph⁹ primo de genera. ꝙ simile non agit in simile: eo quod

Scdm.

tunc idem ageret in seipsuz. ꝛ corrũperet seipsũ quod est impossibile apud eum. Item septimo phy. dicit philosoph⁹ ꝙ omne quod mouetur mouetur ab alio q̃ nõ a se. ꝛ quinto ꝛ nono. metha. dicit ꝙ potẽtia actiua est principium transmutandi alterum inq̃tum alterum. ꝛ potentia passiua est principium transmutandi ab altero inq̃tum alteꝝ: modo nihil est alteruz a seipso. igitur nihil agit in seipsum: nec patitur a seipso. ꝛ Commentator nono metha. impossibile est ꝙ aliquid agat in se: vel patiatur a se. ¶ Tertio argui-

Tertiũ

tur ꝙ similia in qualitate ꝛ gradu simpliciter possunt inuicem agere actione reali ꝛ reflexa: quia actio vel fit ratione similitudinis vel ratione dissimilitudinis si primum: habetur intentum: si secundum. ergo q̃nto aliqua sunt dissimiliora tanto magis possunt agere, ꝛ sic linea ꝛ albedo inuicem agerent. quod est impossibile. ¶ Quarto caliditas remissa potest agere caliditatem intensiorem ꝛ frigiditas remissa frigiditatem intensiorem. ergo. antecedens patet. eo ꝙ aer generat ignem ex terra. ij. de genera. et ignis traducit in ferrum maiorem caliditatem q̃ sit in ipso vt ad experientiam patet ratione maioris lesionis facte a ferro ignito q̃ ab igne. similiter tempore hyemali frigiditas aeris congelat aquam, ergo intendit illam in frigiditate: ꝛ tamen frigiditas aeris est remissior frigiditate aque. Et confirmatur per experientiam. videmus enim duo lumina equalis intensionis se inuicem intendere in medio. eo ꝙ medium est magis illuminatum per duo q̃ per vnuz. similiter duo ignes equalis intensionis fortius agunt q̃ vnum solum. ergo agunt aliquando in simile simpliciter tam in gradu q̃ in qualitate.

Quartũ.

Ad primum conceditur consequentia et consequens. et ad Commentatorem dicitur ꝙ actus ꝛ potentia sunt opposita respectu eiusdem ꝛ secundum idem. modo licet aqua sit in actu: ꝛ in potentia respectu eiusdem non tamen secundum idem: quia secundum formam est in actu ꝛ secundum materiam in potentia: similiter anima intellectiua secundum intellectum possibilem est in potentia ꝛ secundum intellectum agentez est in actu. nam licet sit in actu ꝛ in potentia respectu eiusdem intelligibilis. nos tamen secundum idez formaliter. ¶ Ad confirmationem dicitur ꝙ via ostendendi immobilitatem primi motoris est eo ꝙ ipse est separatus a magnitudine. octauo phy. ergo non potest moueri nec per se nec p accidens. ꝛ quia est actus purus xij. meta. ideo omnia intelligit per essentiam propriã nec sibi aliquid deficit pertinens ad suum esse vel ad suam perfectionem. ergo non potest in seipsam agere perfectiue. ¶ Ad secunduz dicitur ꝙ philosophus est ibi locutus de actione corruptiua volens nihil agere in seipsum corruptiue primo ꝛ per se. Et ad ꝓpositionem septimo physi. respondetur ꝙ Arist. ibi loquitur de eo quod a seipso per se mouetur: quia omne tale mouetur ab alio: cum quo tamen stat aliquid moueri a seipso per accidens. ꝛ cum dicitur nono meta. potentia actiua est principium transmutandi alterum inq̃tum alterum. ergo nihil agit in seipsum. negetur consequentia. sed solũ sequitur ꝙ nihil scđm vnũ ꝛ idez formalr agit in seipsũ. ꝛ patit a seipo: ꝛ hoc intellexit Commentator ibidem. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ actio non fit ratione similitudinis solum. nec solum ratione dissimilitudinis: sed ratione vtriusq̃ quia passum debet esse in principio dissimile. et in fine simile. vt dicit philosophus secundo. de anima. ¶ Ad quartum nego ꝙ actione directa caliditas remissa possit agere caliditatem intensiorem. sed bene reflexa per antiparistasim. ¶ Et ad probationem respondetur ꝙ ignis genitus ex terra per actionem aeris non haber intensiorem caliditatem q̃ aer pro primo instanti generationis: sed postea seipsum reducit ad caliditatem maiorem: sicut aqua ad frigiditatem nec est verum ꝙ in ferro sit intensior caliditas q̃ in igne. sed potius econtra ꝙ autem ferrum magis ledat hoc est ratione maioris densitatis, modo virtus vnita existens in materia densa est fortior quo ad velocitatem q̃ ipsamet dispersa vel existens in materia rara. Itẽ nego ꝙ cõgelatio aque fiat ab aere tempore hyemali: sed a virtute congelatiua influxa a celo. Et ad experientias dicitur ꝙ licet duo ignes fortius agant quod ad velocitatem temporis: non tamen quo ad intensionem gradus. Item dico ꝙ duo lumina equalis intensionis in eodem medio non intendunt se: quia non faciunt vnum lumen ex eo quia tunc non causarentur due vmbre et consequẽtur corpus luminosum apparet magis lucidum per illa duo q̃ per vnum solum. quod est contra experientiã. Et cum dicitur. medium est magis illuminatum per illa duo q̃ per vnum. ergo intendunt se, negetur consequentia.

Ad primum

Ad secũdũ

Ad tertiũ

Ad quartũ

¶ Caput. xxiiij.

primũ. Cum fiat contactus ratione longitudinis et latitudinis et non ratione profunditatis insurgit difficultas vtrum in alteratione corporum immediatorum alterantur linee et superficies sine corporis profunditate. ¶ Pro quo est notandum primo q duplicia sunt indiuisibilia.s.non hñtia põnem in continuo.vt deus et intelligentie et anima humana et habentia positionem in continuo vt puncta et instantia. et horum quedã sunt idiuisibilia simpliciter sine aliqua dimensione vt pũcta et instantia.et quedam sunt ẽm quid habẽtia aliq̃ dimensionem:sed non omnes vt linea . que habet solum longitudinem.et superficies que habet longitudinem et latitudinem,sed non profunditatem:corpus autem habet omnem dimensionem.s.longitudinem: latitudinẽ et profunditatem ideo dicit̃ simpl'r diuisibile. scd̃m; ¶ Secũdo notandum q duplex est alteratio. scʒ spũalis et materialis. Alteratio spũalis est illa que terminatur ad formam spũalem.vt mutatio qua acquiritur opinio vel scientia . Sed alteratio materialis est illa que terminatur in formam materialem.vt calefactio vel frigefactio que terminat̃ in caliditatem et frigiditatem que sunt forme materiales eo q fundantur in subiecto q̃to.et recipiunt dimensiones io habent duplicem existentiam.s.intensionis gradualis et extensionis q̃titatiue.prima est ppria et secunda per accidens ratione q̃titatis.

pª 2clo. His visis sit hec prima conclusio. Indiuisibile non habens positionem in continuo est mobile ad qualitatem spiritualem per se et ad qualitatẽ materialẽ nec per se nec p accidens. Prima pars patet eo q anima intellectiua de per se et non ratione alterius mouetur ad scientiam et ad opinionem et ad alios habitus intellectus tam practicos q̃ speculatiuos.secũda pars est nota eo q nec anima itellectiua nec aliqua intelligentia separata recipit quouis mõ rõne sue indiuisibilitatis formas materiales et extẽsas. 2ª cõclo. ¶ Secunda cõclusio. Indiuisibile nõ habens positionẽ in continuo est mobile per accidẽs ad vbi:sʒ ad q̃titatem nec per se nec per accidens. Prima pars ptʒ de anima intellectiua que mouetur ad motũ toti' corpis cũ sit mõ in hoc vbi i quo primo nõ erat Secunda pars est euidẽs: eo q nulla anima intellectiua nec aliq̃ intelligẽtia separata põt aliquo modo esse magna vel parua:cum ratione indiuisibilitatis q̃titatem nõ posset recipere . 3ª 2cla. ¶ Tertia conclusio. Indiuisibile simpl'r habens positionez in continuo est mobile per accidens.tam ad vbi quã ad qualitatem materialem:sed ad quantitatem:nec per se nec per accidens. Prima pars pʒ eo q moto corpore localiter mouet̃ quilʒ punct' eius.et ipo qualificato dicitur esse qualificatus q̃libet punctus ei' in eo q vniformiter calidum est:illud cuius punct' est eq̃lis intensionis cum suo toto. Secunda autẽ pars est manifesta: eo q puncta et instantia nullo modo possunt maiorari vel minorari. 4.ª cõclo. ¶ Quarta conclusio. Indiuisibile secundum quid habens positionẽ in continuo est mobile p accidẽs ad vbi:ad qualitatem et ad quãtitatẽ.ptʒ.eo q linea et superficies mouet̃ local'r ad motũ localẽ corporis et albesit vel nigresit ad dealbationẽ vel denigrationem corporis maiorat̃ etiã et minorat̃ ad maiorationẽ et minorationem corporis: ita q corp' p se recipit huiusmodi p̃dicationes.linea aũt et superficies per accidẽs . eo q secluso corpore nõ moueret̃ localiter nec alteratiue nec quãtitatiue aliq̃d tale indiuisibile. Ex ista conclusione cum priorib' sequit̃ q indiuisibile potest alterare et alterari saltem p accidens.et si aliqua apparet auctoritas in pmo de gñatione.aut sexto phy.vel in aliquo alio loco sonãs oppositũ dicatur q intelligitur de motu vel alteratione per se.

primum. Contra predicta arguitur.et primo q indiuisibile simpliciter nõ potest alterare: q: nihil potest alterare nisi per multitudinem specierum: sed puncta non possunt multiplicare speciem: ergo nõ possunt alterare.tʒ consequentia cũ maiori: quia exigitur specierũ multiplicatio non solum in alteratione reali:sed etiam intentionali.vt colligitur a philosopho secundo et tertio de anima.minor patet. quia nihil mulplicat speciem nisi quantum.sed nullus punctus habet quãtitatez.ergo. ¶ Secundo nõ omnis alteratio saltem realis et materialis est mot' a proportione maioris inequalitatis.sed nullus punctus potest habere ad aliquid proportionem maioris inequalitatis. ergo nullus punctus potest aliq̃d alterare.tenet consequentia cũ maiori septimo phy. minor vero est nota.quia puncta nõ sunt magna nec parua. secundum ¶ Tertio arguitur q indiuisibile simpl'r scilicet habens positionem in continuo non potest alterari.quia dato isto sequitur q in aliquo stat esse caliditatem infinitam: et tamen non agere quantumcunq̃ passum applicetur illi.probatur.et pono q a.sit vnum calidum vniforme gradu .vt.iiij.cuius caliditatẽ prime medietatis ponat deus in secunda medietate.et prima parte proportionali hore future. et in secunda parte proportionali ponat caliditatem prime medietatis.secunde medietatis in secunda medietate scđe medietatis.et sic in infinitum . sic q in fine hore tota caliditas sit solũ in puncto terminatiuo totius corporis.isto posito sequitur q scđa medietas a.erit dupla intensiue ad a.et quarta pars a.erit quadrupla . et sic in infinitum:quia intensio habet fieri per additionẽ gradus ad gradum:ergo punctus terminatiuus erit infinite intensus.et tamen non poterit agere: quia habet quãtitatem necessario requisitam ad alterationem realez. Tertiũ; ¶ Quarto seq̃tur q aliq̃ caliditas est ifinita et eadẽ est finita.pbatur.nam caliditas vltimi puncti est infinita.vt pbatum est.et q sit solum finita arguitur.nam ipsa est solũ tanta quãta prius fuit quãdo fuit in a.adequate:q: non est facta aliqua additio sed prius erat solum finita.ergo et modo est solũ finita: vel sequitur q aliqua qualitas est finita intensiue et potest fieri intensiue infinita sine additione alicuius de nouo.et q aliqua q̃litas est finita intensiue et põt fieri finita sine deperditione alicuius.patet . dato q econtrario partial'r deus intendit a.per segregationem graduuz sicut prius intendebat per aggregationem eorundem. Quartum

Ad primũ negetur antecedens.et ad probationez dicitur q licet non possit ab aliquo per se fieri alteratio materialis sine multiplicatione specierum:tamen bene potest fieri per accidens sine tali multiplicatione . Ad primũ; ¶ Ad secundum conceditur q omnis talis alteratio est motus a proportione maioris inequalitatis: quia est motus indiuisibilis per accidens et corporis per se quod habet ad suum passum proportionem maioris inequalitatis nec oportet q si aliquid alterat aliud q̃d habeat saltẽ in quãtitate proportionem maioris inequalitatis:sed sufficit q in qualitate:adeo licet puncta nõ sint magna nec parua tñ sunt intẽsa et remissa semper intelligendo per accidẽs. Ad secũ; ¶ Ad tertiũ concedit̃ q hoc est rõne defectus q̃titatis.ex quo sequitur q stat.a.habere solũ caliditatẽ vt quatuor et.b.caliditatẽ infinitam. et tamen stat a.alterare et non b:passis debite applicatis:quod patet dato q punctus a habeat caliditatem vt quatuor ratione totius corpis hñtis illã et b.hẽat caliditatẽ infinitã indiuisibil'r sine q̃titate in casu superiori.immo sequitur q b.non põt nec poterit agere ceteris paribus .et imediate post hoc habebit solũ caliditatẽ finitã et nũc hʒ infinitam.ptʒ dato q deus inciperet segregare caliditatẽ ab ipso b. Ad tertiũ; ¶ Ad q̃rtũ negetur 2ña.et ad pbationẽ dr̃ q illa caliditas ẽ infinita in fine hore et in p̃ncipio fuit solũ finita.et 2̃ter cõcedo 2cl'ones adductas .vñ q̃titas pedalis posset p potẽtiã dei tal'r disponi per remotionẽ ab vna parte per additionem ad aliã q fieret q̃titas infinita et econtra sine additione noue q̃ntitatis et sine deperditiõe: et ita in proposito dr̃ de qualitate. quare ꝛc. Ad quartũ

¶ Capu. xxv.

Primũ.

Sequitur inquirere vtrum reactio sit possibilis. Ad cuius notitiam est notandum primo ꝙ qualitatum primarum caliditas est forma maioris actiōis: frigiditas vero est minoris actionis q̄ caliditas ⁊ maioris q̄ humiditas: ⁊ humiditas maioris q̄ siccitas: primum patet. quia magis ledit aqua calida vehementer q̄ vehementer frigida: ⁊ minorem sentiret penã in aqua frigidissima existens q̄ in igne remisso secundum est de intentione philosophi. ij. de genera. ⁊ quarto metheoro. dicẽ. caliditatem et frigiditatem esse qualitates actiuas: ⁊ humiditatem ac siccitatem esse qualitates passiuas tertium etiam est notũ scilicet humiditas est actior siccitate: q: aer humidus statim humectat res etiam existẽtes subiecto: sꝫ siccitas ignis tardissime potest desiccare aquam vel de corpore humiditates eius. Econtrario autem est ordo in resistẽdo qualitatum primarum: quoniam siccitas est maxime resistentie ⁊ maioris q̄ humiditas quoniaꝫ facilius desiccantur res humide q̄ humectentur res sicce: vt patet ad experiẽtiã: ⁊ ideo facilius curaẽ animal lapsuꝫ ad humidũ q̄ ad siccum. Deinde humiditas est maioris resistentie q̄ frigiditas vt pꝫ in aq̄ cuius frigiditas cito corrumpitur et non humiditas: frigiditas vero est maioris resistentie q̄ caliditas vt experientia docet: nam manus frigida difficilius calefit q̄ calefacta frigesit: et ita patet ꝙ caliditas que est maxime actiuitatis est minime resistentie.

Secunduꝫ ¶ Secundo notandum ꝙ sicut ab homine fluunt due passiōes: scilicet susceptibilitas discipline ⁊ risibilitas: ita a qualibet qualitatum primarum fluunt due passiones latitudine scilicet latitudo actiuitatis: ⁊ latitudo resistentie: q̄ nunq̄ sunt equales vnde in caliditate latitudo actiuitatis est valde magna: ⁊ latitudo resistentie est valde parua: in siccitate vero est oppositũ: quia maior est latitudo resistẽtie q̄ actiuitatis: caliditas ergo et frigiditas habent maiorem latitudinem actiuitatis q̄ resistẽtie: ⁊ humiditas ⁊ siccitas habẽt maioreꝫ latitudinẽ resistentie q̄ actiuitatis: nec sequitur: eadem caliditas agit ⁊ resistit ergo tantum resistit q̄tũ agit: sicut non sequitur idẽ homo est albus et calidus ergo tante est albus q̄te est calidꝰ. ¶ Ex isto sequiẽ ꝙ licet latitudo actiuitatis ⁊ latitudo resistẽtie caliditatis vel alterius qualitatis p̄me possint proportionaliter deperdi: nõ tamẽ vniformiter: q: tunc staret caliditas vel frigiditas sine resistentia et humiditas vel siccitas sine actiuitate: quod est impossibile.

Prima cõclusio.

His visis sit hec prima ꝯclusio. Agẽs actione spirituali in agendo non repatitur. pꝫ: quia color agendo in visum nõ patitur a visu: nec intelligibile agendo in intellectũ repatitur ab intellectu.

Secũda cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Agens actiõe reali qualitatum primarũ in agẽdo repatitur. Ista conclusio est philosophi p̄mo de genera. capitulo de mixtione: vbi vult ꝙ mixtio ẽ miscibiliũ alteratorũ vnio. q̄ nõ esset verum nisi quodlibet elementũ alterũ alteraret aliter enĩ ex quatuor elemẽtis nõ posset generari mixtum nisi quodlibet elementum in aliud ageret. Deinde ex quo caliditas est maioris actiuitatꝭ q̄ resistẽtie nõ apparet quin ignis ⁊ aqua poterũt in vicẽ applicari sic ꝙ caliditas erit maioris actiuitatis q̄ erit frigiditas resistẽtie ⁊ frigiditas erit maioꝛ actiuitatis q̄ caliditas resistẽtie ⁊ cũ a proportiõe maioris inequalitatis sequaẽ actio: videẽ ꝙ ignis ⁊ aqua inuicem agẽt ⁊ repatientur. Item experientia pꝫ conclusionis veritas: nã caliditas manus recipiẽtis pomũ frigidũ remittiẽ ⁊ frigiditas pomi etiam corrũpitur eo ꝙ pomũ apparet calidũ postq̄ detinebatur in manu ferrũ etiã ignitũ proiectum in aqua frigida extinguitur: ⁊ aqua fit calida: similiter aqua calida proiecta in frigidã est minꝰ calida q̄ ante: ⁊ alia minꝰ frigida: deinde caloꝛ naturalis alterat cibum ⁊ ecõtra. eo ꝙ cibꝰ fuerit nimis grossus aliquãdo remittit calorem naturalem.

Tertia cõclusio. ¶ Tertia conclusio. Si virtus actiua fuerit fortior in resistendo q̄ virtꝰ passiua in agẽdo vel eque fortis: vel si nõ fuerit infra spheram actiuitatis passi tunc agens in agendo non repatietur. Prima pars pꝫ: quia actio non fit a proportione equalitatis vel minoris inequalitatis. vij. Physi. secunda pars declaraẽ. nam si agens posset agere per distantiam bipedalem ⁊ passiuum solum per distantiã pedalem nunq̄ repatietur agens si applicabitur ipsi passo extra spheram actiuitatis ipsius passi factam in pedali distantia.

Quarta cõclusio ¶ Quarta conclusio. Si virtus resistiua fuerit debilior virtute actiua passi ⁊ fortificeẽ p aliud agens vsq̄ ad inequalitatẽ: vel ꝙ sit maior q̄ virtus actiua passi tunc agens in agendo non repatietur. patet: quia a proportione equalitatis vel minoris inequalitatis non fit actio. ¶ Ex predictis seq̄tur primo ꝙ omne agens in qualitatibus primis in agendo repatitur dũmodo sit infra spheram actiuitatis passi: ⁊ minor sit resistentia q̄ actiuitas passi: nec aliunde fortificetur dicta resistentia agentis: et hanc doctrinam intendebat Phs. i. de generatio. di. omne agens communicans in materia cum passo in agendo repatitur. ¶ Secundo sequitur ꝙ licet alterans in alterando alteretur non tamen mouens localiter in mouẽdo mouetur localiter: quia in mouẽte localiter latitudo actiuitatis ⁊ latitudo resistentie sunt equales: sed in alterante tales latitudines sunt inequales.

Primũ.

Contra predicta arguitur probãdo impossibilitatẽ reactionis. primo: quia tunc a proportione equalitatis vel minoris inequalitatis possent prouenire motus. probaẽ: et pono ꝙ a/ caliditas vt octo agat in b/ frigiditatẽ vt sex: ⁊ seq̄tur ꝙ b/ reagit in a: ergo minus agit in maius: et per ꝯñs fit actio a proportione minoris inequalitatis.

Secũdũ. ¶ Secundo seq̄tur ꝙ agens nunq̄ poterit sibi assimilare passum. probaẽ: nam a/ est vt. viij. et nunq̄ poterit alterare b/ ad gradũ vt. viij. patet: quia a/ remittereẽ ab ipso b: ergo ad gradum vt septem vel vt sex: ⁊ per cõsequens nõ assimilabit sibi b/ nisi sub gradu vt septẽ vel vt sex.

Tertiũ. ¶ Tertio seq̄tur ꝙ ideꝫ mouetur motibus cõtrariis: nam distent a/ et d/ per pedalem distantiã: et cum a/ non posset agere in distans nisi prius agat in propinquum: et similiter b/ sequitur ꝙ pedale medium calefit: ab a et: frigefit ab b/ eodẽ tempore adequate.

Quartũ. ¶ Quarto sequitur ꝙ idem simul intenditur ⁊ remittiẽ probaẽ sic: ⁊ sit a/ ignis vt octo: cuius pars repassa ab b/ a qua vt sex: sit c/ et alia pars non repassa sit d/ et seq̄tur ꝙ c/ per aliquod tempus continue remittitur: quia b/ per aliquod tẽpus in ipso c/ ꝯtinue inducit aliquã frigiditatem: et ꝙ intẽdatur patet: quia d/ continue intendit caliditatem c/ cum sit potentius intendere caliditatẽ c/ q̄ b/ remittere illam.

C

A B

Ad p̄mũ. Ad primũ dicitur negando ꝯñam. Et ad probationẽ dico ꝙ nõ sequitur minus agit in maius: ergo fit actio a proportione minoris inequalitatis: quia agens nõ comparaẽ passo s̄m actiuitatẽ passi: sed solũ s̄m resistentiã: ideo quia maior est actiuitas b/ q̄ sit resistentia a/ h̄mõi actio fit solum a proportione maioris inequalitatis.

Ad secũdũ ¶ Ad secundũ negetur ꝯñs: quia cum b/ erit tante remissionis ꝙ vlterius agere non poterit in a/ tunc a/ se reducet ad gradum pristinũ vt octo: ⁊ consequenter ad illum gradũ assimilabit b.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium negetur consequentia. Et ad probationẽ iterum negetur consequentia: sed solum sequitur ꝙ illud mediuꝫ pro certo tempore continue recipiet caliditatem ⁊ frigiditatẽ: modo q: recipiet intensiorẽ caliditatẽ q̄ frigiditatẽ: ideo calefiet tunc: sed nõ frigefiet: nam nõ seq̄tur: hoc recipiet frigiditatẽ: igitur frigefiet: sicut nõ sequitur.

hoc habet frigiditatē: ergo est frigidū. ¶ Ad quartū
Ad quartū negetur ꝯña. Et ad ꝓbationē dico ꝙ c/ remittet vsqꝫ quo b/ erit tante remissionis ꝙ non poterit vlterius reagere. Et cum dicit d/ continue erit maioris intensionis ꝗ b/ ergo ꝯtinue intendet c. negetur ꝯña: quia inclinatio d/ seqtur inclinationē a: modo a/ inclinatur a natura: ⁊ ex ordine vniuersi prius remittet b/ vsqꝫ ad impossibilitatē reactionis ꝗ intēdere c/ et ipsum ad pristinum reducere gradum. ergo.

¶ Caput. xxvj.

Primū. **VNde poterit** mensurari potentia rei nō cognitiue presenti capitulo erit notum. ¶ Ubi primo notandū ꝙ sicut in quātitate pedali terre plus est de materia ꝗ in pedali ignis sammi: ita in subiecto vniformi plus est de forma in toto ꝗ in medietate: non solū accipiēdo ly plus intensiue: ita ꝙ intēsior sit caliditas in toto ꝗ in medietate: nec extensiue solū: ita ꝙ extēdatur in subiecto duplo: quia capiat ignis pedalis quātitatia qui cōdensetur ad subduplū sine deperditione forme: seqtar ꝙ in fine ille erit semipedalis habens eandē formā quā nunc habet totum: ⁊ per cōsequens in duplo plus tunc habebit de forma ꝗ nunc habet vna medietas que est semipedale: ⁊ tñ illa forma tunc nō erit extensior ꝗ nunc est forma in illa medietate: nec maior extensiue: vt notū est: ideo maior multitudo est de forma in toto ꝗ in medietate.
Secundū ¶ Secūdo notandū ꝙ sicut tāta extensio inest forme per accidēs: ita tanta intēsio inest illi per accidēs qm̄ sicut eadē forma potest esse sub maiori extēsione ⁊ minori: ita potest esse sub maiori ⁊ minori intēsione: si enim medietas a/ calidi vniformis per totū exueretur a sua caliditate que ꝗdem caliditas adderetur alteri medietati certū est ꝙ medietas cui fieret additio esset intensior in duplo ꝗ primo erat: ⁊ tamē esset eadem forma omnino similiter si reduceret ad statū primū eadem caliditas esset in duplo remissior sine aliqua deperditione.

Prima conclusio. Cō. xvij. **HIs visis** sit hec prima conclusio. Potentia actiua rei nō ꝯsurgit originaliter ex materia. patet: quia materia nō est alicuius actiuitatis: vt colligitur a Cōmenta. j. Physico. et. iij. de anima. vnde si potētia actiua rei esset a materia: sequitur ꝙ substracta subdupla materia forma remanente illa forma esset in duplo minoris potentie qḋ
Scḋa conclusio. non videtur concedendū. ¶ Secūda cōclusio. Potētia actiua rei nō consurgit originaliter ex quātitate. probat: nam si potentia actiua ignis depēderet simpliciter a quātitate: sequitur ꝙ cum ex igne fit aqua illa aqua esset ꝓductiua solum caliditatis: aut caliditatis ⁊ frigiditatis: aut nec caliditatis nec frigiditatis: cōsequens est incōueniens pro qualibet parte. et probatur ꝯña: quia illa quātitas ignis ex quo manet in aqua retineret eādē virtutē quā habebat in igne: ⁊ sic iterū daret potentiā igniti\uā aque: vel si nō daret ageret caliditatē ⁊ forma aque frigiditatē: et sic actiuitas forme aque non esset a quātitate quod est intentū: vel simpliciter impediret formā aque ⁊ impediretur ab ea: ⁊ hec videtur fuisse intentio Phi et Cōmentato. dicentiū. iiij. Physi. ꝙ quātitas nō est de
Tertia cōclusio. virtutibus actiuis ⁊ passiuis. ¶ Tertia cōclusio. Potentia actiua rei nō attenditur penes intensionē forme. patet: quia ferrum ignitū est maioris potentie ꝗ tanta flamma ignis: cum plus ledat: ⁊ tñ non est maioris sed minoris intēsionis.
Quarta cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Potentia actiua rei attenditur penes multitudinē forme in materia. patet: quia vel attēdit penes materiā vel penes quantitatē. vel penes intēsionē: vel penes multitudinē forme in materia: sed nō attenditur penes materiā: nec penes quantitatē: nec penes intensionem vt ostensum est: ergo penes multitudinē forme in materia: ⁊ tunc cognoscitur quādo plus est de forma in vno ꝗ in alio: quādo habet plus de materia in qua hmōi forma generat: eo ꝙ agens naturale plus de forma producit vbi plus est de materia: et ex hoc dicitur ferrum ignitū plus agere ꝗ tāta quātitas ignis in materia rariori: qꝛ hꝫ plus de forma.

Contra istam conclusionē arguit. Nam sequit primo ꝙ aliquod pedale solum finite potentie est infinite intēse calidam: sed hoc est falsum: quia aliquod pedale infinite calidū est infinite potentie: vt patebit in secūdo argumento: ergo ⁊ quodlibet pedale infinite calidū est īfinite potētie. Primum. patet ꝯña: quia nō est maior ratio de vno ꝗ de alio: ⁊ ꝙ illud seqtur argumētabiliter ponendo ꝙ a sit vnū bipedale vniformiter calidum per totum: cuius caliditas secunde partis proportionalis extēditur vniformiter in prima: ⁊ caliditas tertie partis extendit etiam in prima: quēadmodū seu eo modo quo extenditur in illa tertia parte: ⁊ sic in infinitū in ista hora. Isto posito ptꝫ quod illud pedale qḋ est prima pars ꝓportionalis in fine hore erit infinite intense calidū: quia habebit infinitas intensiones equalis latitudinis nō cōmunicantes. Et ꝙ illud erit solum potentie finite patet: quia non habebit nisi tantum de forma ꝗtum modo habet: sed iam solū habet finite de forma: ergo ⁊ tunc. ¶ Secundo sequitur ꝙ a/ et b/ sunt equalia intēsiue ⁊ extensiue: ⁊ tamen a/ est solū finite potentie: et b/ infinite. ꝓbatur: ⁊ pono ꝙ sit vnū infinite extensiue vniformiter calidum per totum: cuius caliditas secūdi pedalis ponatur in primo sm̄ eandem extensionē: ⁊ caliditas tertij etiā cōsimiliter ponatur in primo pedali: quod sit b/ et sic in infinitum: Secundū. ⁊ simus in fine tēporis isto posito a/ ⁊ b/ sunt equalia intensiue ⁊ extensiue: vt ptꝫ. et a/ est solum finite potentie: vt probatū est: sed ꝙ b/ sit infinite arguit: quia habet infinitā multitudinē forme eo ꝙ habet totam caliditatē corporis infiniti. ¶ Tertio seqtur ꝙ a/ est infinite calidū: ⁊ b/ equale a/ solum finite: ⁊ tamen b/ est maioris potentie ꝗ a/ probat. nam a/ in fine temporis est infinite calidū: vt ptꝫ: ⁊ solum finite potentie: ergo contingit reperire vnum finitū finite calidū maioris potentie. sit igitur illud b/ ⁊ quero vtrum b/ sit equale a/ vel maius: si equale habetur intētum: si maius cōdēsetur: ergo ad equalitatē a/ et iterum habetur propositū. Tertium. ¶ Quarto seqtur ꝙ a/ et b/ sunt duo eque intensa per totum ⁊ equalis potentie precise: et Quartū. tamen vnū illoꝝ est infinitum ⁊ reliquū solū finitum. probatur: fiat a/ et b/ omnino cōsimilia ⁊ diuidat a/ in partes ꝓportionales: quarū quelibet alia a prima rarefiat ad equalitatē prime remanente eadē intensione in singulis partibus sicut nunc: ⁊ simus in fine temporis: quo posito patet ꝙ a/ est infinitū: et b/ finitum: et sunt equalis intēsionis: qꝛ primo erant equalis intēsionis: ⁊ nulla intensio est acqsita: nec aliqua deperdita sunt etiā eiusdē potētie: quia habent solū tātā multitudinē forme quātā habuerūt in ꝓncipio.

Ad hec omnia. **Ad hec omnia** simul respōdetur concedendo omnes cōclusiones adductas: ⁊ ad improbationē prime dicit ꝙ ratio quare vnū infinite calidū intensiue est infinite potentie ⁊ non reliquū est: quia vnū infinite calidū habet infinitā multitudinē forme quā aliud nō habet: lꝫ forme habeant infinitā intēsionē. ¶ Ex his infero quatuor correlaria. primū a/ est infinitū intensiue et extensiue: ⁊ tamen est solū finite potentie. probatur: ⁊ Primum correlariū. sit a/ pedalis quātitatis potētie finite: tamen infinite calidū intēsiue per totum: ⁊ rarefiat quelibet pars ꝓportionalis alia a prima ad equalitatē prime sine vlteriori acqsitione vel deperditione intēsionis: isto admisso ptꝫ cōclusio: ex quo a/ in fine nō habebit maiorem multitudinē forme ꝗ tam habeat: ⁊ nunc est solum finite potentie: igitur ⁊ tunc. ¶ Secundū correlarium. Aliquid est finitum tam intensiue ꝗ extensiue: Secundū correlariū. ⁊ tamen est infinite potentie: probatur ⁊ assigno vnū infinitū in cuius qualibet pedali sit equaliter de forma: ⁊ diminuatur secundū pedale per condēsationē deductis alijs motibus quousqꝫ fuerit in duplo minus ꝗ est primū pedale: ⁊ fiat tertium in duplo minus secundo

kus secundo per condensationem. et sic in infinitum: ita ꝙ in nullo illoꝝ pedalium sit deperditio forme: et sequitur ꝙ totum nunc continet in infinitum de forma. ⁊ nulla fiet deperditio ergo in fine continebit in infinitum de forma ⁊ per consequens tunc erit infinite potentie. ⁊ erit solum finitum: quia bipedale vt notum est: et est solum finite calidum sicut in principio.

Tertiū cor. ¶ Tertium correlarium a. est infinite intensiue b. ⁊ infinite maioris quantitatis q̃ b. ⁊ tamen b. est infinite maioris potentie q̃ a. probatur. sit enim a. infinitum intensiue ⁊ extensiue solum finite potentie vt ponitur in primo correlario. ⁊ sit b. finitum finite intensum tamen infinite potentie vt ponitur in secūdo cor

Quartum correlariū. relario: ⁊ sequitur intentum. ¶ Quartum correlariuz a. ⁊ b. sunt equalia intensiue ⁊ extensiue: ⁊ a. intendetur in infinitum: ⁊ b. remittetur in infinitum. ⁊ tamen manebunt continue equalis quantitatis. et equalis potentie probatur: ⁊ pono de a. vt in primo argumento: contra quartam cōclusionem: ⁊ sit b. omnino simile a. scilicet vtrunqꝫ calidum vniformiter: vt quatuor. tunc caliditas b. continet duas medietates intensiue quarum vtraqꝫ est vt duo: ponatur ergo ꝙ vna illarū medietatum extendatur in vna medietate b. et alia in alia medietate. ⁊ sequitur ꝙ b. erit intēsum vt duo quia ad omnem punctum erit solum intensio vt duo. iterum diuidatur illa caliditas vt duo in duas medietates: quarum vna scilicet vt vnuz ponatur in prima medietate b. et alia in alia medietate: ⁊ sequitur ꝙ b. erit tunc vt vnum: ⁊ sic fiat diuisio in infinitum: ⁊

Intelligendum. habetur intentum. ¶ Intelligendum ꝙ in alio capitulo facta est comparatio inter actiuitates formaruz diuersarum specierū: vt caliditatis ad frigiditatem: ⁊ humiditatis ad siccitatem: nūc autem solum fit cōparatio inter potentias formarum eiusdem speciei: scilicet caliditatis ad caliditatē ⁊ frigiditatis ad frigiditatem quia si a. esset calidum ⁊ b. frigidum: ⁊ ambo essent eiusdem q̃titatis: et haberent equaliter de forma cum equali intensione adhuc a. esset maioris potētie q̃ b. ⁊ hoc a natura specifica: sed si a. et b. sunt duo: calida vel duo frigida habētia equaliter de forma: illa sunt equalis potentie ⁊ si habent inequaliter de forma illa sunt inequalis potentie. quantuncunqꝫ vnum sit alio intensius. verum tamen est ꝙ ad actionem habent iuuare quantitas ⁊ densitas figura ⁊ intensio. qu ate ⁊c.

¶ Caput. xxvij.

Primū.

E difficultate actiōis cōsurgēte ex potentia actiua penes quid habet attendi vltimo restat ostendere. ¶ Ubi notandum primo ꝙ sicut in subiecto vniformiter calido omnes calid. tates sunt equales intensiue ⁊ ⁊ nō extēsiue: ⁊ in motu vniformi omnes partes eius sunt equales intensiue ⁊ non extēsiue: sic omnes difficultates producte ab eadem potentia secundum vltimum sui posse sunt equales intensiue ⁊ non extensiue: ita ꝙ si aliquid mouet per totum vnum temp9 ab equali potentia secūdum vltimum: equalem difficultatem intēsiue producet in medietate temporis: sicut in toto tempore sicut equalis est motus intensiue ab vna potentia cum eadem resistētia in medietate hore ⁊ tota hora.

Secunduz ¶ Secundo notā dum ꝙ sicut duo motus eque intensi a duobus mouētibus in passa omnino diuersa nō constituūt intensiue maiorem q̃ vnus illorum per se. quia aliter omne mouens per totum vno gradu infinitum motum produceret: ita quādo sunt duo mouentia. ex quibus non fit vna potentia: nullum illorum propter aliud veloci9 agit: nec ex his fit vna actio vel difficultas intensiue: sicut si vnus homo Rome leuaret vnum lapidem: ⁊ alius. Parrhisi9 leuaret alium ex illis actionibus nō fieret vna actio: nec vna difficultas: quando tamen ex duabus potentijs fit vna potentia: tunc eadem est actio vnius illorum: ⁊ totius aggregati: ⁊ fit vna actio. ⁊ vna difficultas: idem etiam contingit quando due actiōes respectu eiusdem cōcurrunt: sicut quādo duo homines ferunt vnum lapidem secundum vltimum. illi duo maiorem difficultatem faciunt q̃ vnus illorum faceret per se.

Prima cōclusio. **His visis** sit hec prima conclusio. Difficultas actionis non cōsurgit et proportione equalitatis. probatur nullum agens producit difficultatē nisi faciat actionem: sed a proportione equalitatis non ꝓuenit actio ergo nec difficultas.

Scđa cōclusio. ¶ Secunda conclusio. Difficultas actionis non attēditur penes proportionē maioris inequalitatis. ita ꝙ non q̃to proportio est maior tanto est difficultas maior. probatur: quia aliter omnes potentie possent equales difficultates agere. eo ꝙ omnes potētie possunt agere ex equali proportione maioris inequalitatis: sed consequens est falsum: quia quicquid potest potentia minor potest potētia maior ⁊ aliquid vltra ergo si aliquam difficultatem potest facere potentia minor eandem ⁊ maiorem potest facere potentia maior.

Tertia cōclusio. ¶ Tertia conclusio. Difficultas actionis non attenditur penes proportionem minoris inequalitatis. ita ꝙ non quanto est ꝓportio minor inter agens ⁊ passum tanto est difficultas maior: quia tunc infinite difficultatis esset portare vnum granuz milij: quia infinite modicam proportionem habet aliquid ad vnum granum milij. et quelibet potentia infinitam difficultatē posset facere. eo ꝙ quelibet potentia infinitam modicam proportionem potest habere ad aliquod passum immo sequitur ꝙ tante difficultatis est portare vnum granum milij: sicut vnum molare maximum: quia cōsimiles proportiones possunt assignari. que omnia sunt falsa ⁊ inconuenientia.

Quarta conclusio. ¶ Quarta conclusio. Difficultas actionis attenditur penes potentiam agentis secundum vltimum sui posse. ita ꝙ proportionaliter sicut vna potētia agens secundum vltimum. est alia agente secundum vltimum maior ita maiorem difficultatem producit. Ista cōclusio est Commentatoris primo celi. di. Cum voluerimus diffinire potentiam alicuius ꝙ potest moueri per duas leucas non dicimus ꝙ habeat potentiam mouendi per minus q̃ per duas: ⁊ cum ita sit inquit Commenta. Potentia non diffinit nisi per finem sui actus non per illud quod est ante finem. ex quo nitit potentiam terminare per maximam actionem quam potest ⁊ cōsequenter difficultatem. ¶ Ex ista conclusione sequitur primo ꝙ quelibet potentia agens secundum vltimum semper equalē difficultatez producit siue agat cum resistētia maiori siue cū resistentia minori. vnde potentia vt quatuor tantam difficultatem agit cum resistentia vt duo. sicut cum resistentia vt vnum. secūdo sequitur. ꝙ motus ⁊ difficultas non consequunt se nec nunq̃ ad duplationē velocitatis in motu duplicatur difficoltas nisi quando in duplicatione motus duplicatur potentia.

Primum. **Contra** quartam conclusionem cum suis correlarijs arguitur. primo sic. Difficilius est homini debili pertrāsire duas leucas q̃ homini forti pertrāsire illas: igitur maiorem difficultatem facit ⁊ recipit homo debilis in ptransedūdo duas leucas q̃ homo fortis in pertranseundo illas. antecedens patet ex communi modo loquendi cum plus debilitetur homo debilis q̃ homo fortis.

Secundū. ¶ Secundo difficilius est portare magnum pondus q̃ paruum respectu alicuius potentie sit ergo illa potentia sor. ⁊ sequitur ꝙ maiorem difficultatem facit sortes in portando magnum pondus q̃ paruum: cum igitur eadē potentia sor. applicetur magno ⁊ paruo ponderi: sequitur ꝙ difficultas actionis non attenditur penes potētiā agētis. aliter enī ille due difficultates essent equales.

Tertiū. ¶ Tertio sequitur ꝙ equalis difficultatis est precise mouere cum aliqua resistentia in duplo velocius cum resistentia minoris: consequens est cōtra conclusionem: quia sit a. potentia vt xij. mouens cum resistentia vt. vj. ⁊ b. potentia vt quatuor mouēs cum

resistentia vt vnum: tunc a/ mouet a proportione dupla: et d/ a pportione quadrupla: igitur in duplo velocius d/ q̃ a/ et b/ agit minorẽ difficultatẽ q̃ a/ eo q̃ b/ est minoris potẽtie q̃ a/ mouẽs ſm vltimũ sui: igitur mouere in duplo velocius cum resistentia vt vnum q̃ cũ resistẽtia vt .6. non est equalis difficultatis: sed q̃ illud sequatur arguitur. et pono q̃ c/ resistentia sit maior d/ et q̃ a/ potẽtia in ea pportione sit maior c/ in qua proportione c/ est maior d/ ꝛ sequitur q̃ a/ mouet cum d/ in duplo velocius q̃ cum c/ ſm vltimũ ex quo proportiões inter a/ et c/ et c/ et d/ sunt equales: sed cum quocũq; mouetur aliqua potentia ſm vltimum equalem difficultatẽ producit: igitur mouere cum d/ gradu in duplo velocius q̃ cum c/ est equalis difficultatis. quod erat probandũ.

quartũ. ¶ Quarto difficultas actionis duplatur non duplata potentia agẽtis ſcd̃z vltimũ: igitur. antecedẽs arguit̃ sic. sint a/ b/ duo mouentia equalia in c/ medio vniformiter a/ in vna medietate c/ et b/ in alia medietate: ꝛ moueat̃ vtrũq; ex proportione sexquialtera pertrãseundo medietatem c/ in vna hora: ita q̃ illa duo totum c/ pertranseunt in eadem hora: tunc sic a/ b/ in ista hora facient difficultates equales: ergo difficultas composita ex illis duabus erit dupla ad vnam illarum: ꝛ illa difficultas non est nisi pertransito c/ in hora. igitur pertransire c/ in hora est maioris difficultatis in duplo q̃ pertransire medietatẽ in eadem hora: ꝛ ad pertrãsitionem c/ in hora requiritur motus duplus ad pertransitionem medietatis c/ in eadem hora: ergo ad duplationem motus a/ vel b/ sequitur duplatio sue difficultatis in c/ medio: sed ad duplationẽ motus a/ in c/ non sequitur duplatio sue potentie: quia per solam maiorationẽ a/ potentie ad sexquialterũ totus motus duplicabitur: vt dato q̃ a sit potentie vt sex ꝛ motus quatuor: si a/ maiorabitur ad gradum vt nouem faciet motum vt .8. quare.

Ad primũ. **Ad primum** negetur consequẽtia: sed solum sequitur q̃ maiorẽ difficultatem facit sibi homo debilis q̃ homo fortis pertranseundo illas duas leucas: non autem facit maiorem difficultatem simpliciter. vnde est tante difficultatis homini debili leuare paruum pondus sicut homini forti leuare magnum: tamen non tante difficultatis est simpliciter leuare paruum pondus sicut magnum: ita q̃ respectiue et ſm quid conceditur illud et non simpliciter.

Ad ſcd̃m. ¶ Ad secundũ dicitur q̃ solũ concludit difficultate non attendi penes potentiã agentis absolute: sed q̃ non attendatur penes potentiam agentis ſcd̃m vltimũ hoc non concludit. vnde conceditur q̃ respectu alicuius potentie est difficilius portare magnum pondus q̃ paruum: sed non secundũ vltimũ sue potentie. sortes enim portans paruũ pondus non agit ſcd̃m vltimũ sui: sed si portaret vtrunq; agendo ſcd̃m vltimũ sue potentie nõ difficilius: nec maiorem difficultatẽ faceret in portando paruum q̃ magnum.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur concedendo consequentiam ꝛ consequens respectu eiusdem potentie agentis ſcd̃m vltimũ sui: sed respectu diuersarũ potentiarũ illud nõ est verisimiliter verum vt est ostensum in potentijs a/ et b/ respectu resistentiarũ vt sex et vt vnum.

Ad q̃rtũ. ¶ Ad quartum negetur antecedens ꝛ ad probationem admisso casu negetur consequẽtia intelligendo de duplatione intensiua: immo nulla est difficultas composita intensiue ex difficultatibus a/ et b/ quia dato illo impossibile foret soluere quin a/ et b/ facerent difficultatem infinitam diuidendo c/ medium: tamen concedo q̃ si ex difficultatibus a/ et b/ fieret vna difficultas intẽsiue q̃ illa esset dupla ad quãlibet illarũ: sed tunc potentia esset duplicata eo q̃ si ex a/ b/ facta esset vna potentia: vel se haberent sicut vna potentia: sicut contingit de duobus agentibus eque fortibus faciẽtibus vnam ꝛ eandẽ actionem quibus dicitur correspondere vna potentia. quare ꝛc.

¶ Explicit tertia pars summe naturalium.

¶ Incipit quarta pars summe naturalium.

¶ Prologus.

De primis quidẽ igitur causis nature: ꝛ de omni motu naturali. ¶ Adhuc aũt de ſm superiorem lationẽ preordinatis astris: ꝛ de elemẽtis corporalibus quot ꝛ que. Et de ea que inuicẽ permutione: ꝛ de generatione et corruptione cõi: dictũ est prius. ¶ Reliqua aũt pars hui⁹ methodi est cõsideranda: quã oẽs priores meteorologiã vocant. Hic aũt sunt quecũq; accidũt ſm naturã quidẽ inordinatiorẽ tamen ea que primi elemẽti corpoꝝ circa locũ maxime ppinquũ lationi astroꝝ: puta de lacte ꝛ cometis: ꝛ ignitis ꝛ mot̃ fantasmatib⁹: ꝛ quecũq; ponem⁹ vtiq; aeris esse cõmunes passiões: ꝛ aque. Adhuc aũt terre quecũq; partes ꝛ species ꝛ passiones partiũ ex quibus: ꝛ de spiritibus ꝛ terremotib⁹ considerabimus omnes causas: ꝛ de oĩbus que fiunt ſm motũ horũ. In quibus hoc q̃dem dubitabimus: hoc quidẽ attingem⁹ aliquo modo. Adhuc autem de fulminũ casu et typhonibus ꝛ incensionibus ꝛ alijs circulationibus quecũq; propter coagulationem accidunt passiones ipsorũ horum corporum. Pertrãseuntes autẽ de his speculabimur si quid possumus ſm inductum modum assignare de animalibus ꝛ plantis vniuersaliterq; ꝛ sigillatim fere enim his dictis finis vtiq; factus erit omnis eius que a principio nobis electionis.

¶ Tractatus primus.

¶ Caput primum.

Sic. igit̃ incipientes dicamus de ipsis primo. Quoniam em̃ determinatũ est pri⁹ a nobis vnuz quidem principiũ corpoꝝ ex q̃bus constat circulariter latorum corporum natura. Alia autem quatuor corpora

propter quatuor principia:quorum du
plicem dicimus esse motum:hunc qui-
dem a medio hunc autem ad medium.
Quatuor autem existētibus his igne
et aere et aqua et terra omnibus quidem
his supereminens dicimus esse ignem
substans autem terram. Duo autē que
ad ipsa his proportionaliter se habent
aer quidam igni propinquior: aliis ad
autem terre. Qui itaqz circa terram to
tam mundus ex his constat corporib⁹
de quo accidentes passiones dicimus
esse sumendum. Est autem ex necessita
te continuus iste superioribus lationi
bus vt omnis ipsius virtus gubernetur
inde vnde enim motus principium om
nibus. Illam causam putādam primā.
Adhuc autem hic quidam perpetuus:
et finem motus non habens loco: sz est
semper in fine. hec autem corpora fini-
tis distant locis adinuicem. ¶ Quare
accidentium circa ipsum ignem quidē
et terrā et syngenea his vt in materie spe
cie eorum que fiunt causas oportet pu
tare subiectum enim et patiens appella
mus hoc modo quod autem sit causa vt
vnde motus principium eam que sem-
per motorum. causandum virtutem.

¶ Incipit quarta pars summe naturalium.

¶ Capat primum.

Lec.2. Necesse ē mū
dum
hūc inferiorē esse
cōtinuū suprorib⁹
latiōib⁹ vt ōis vt⁹
ei⁹ gubernet inde
vt inqt Ari. in lib.
metheo. In quo de
ipressiōib⁹ agit: de
qb⁹ hac q̄rta par-
te ē summatim di
cēdū ꝓpositionez
assumptā ꝑmitus
declarādo. ¶ Pro
cui⁹ noticia et inve-
stigatiōe est primo notādū ꝙ aliq̄d alteri eē cōtinuū
intelligit dupl'r. s. stricte et large. Illud est alteri cōti-
nuū stricte: qđ est illi copulatū p vnū terminū cōem: et
sic loquit ph's i p̄dicamētis. c. de q̄ntitate di. Cōtinuū
ē illđ cui⁹ partes copulant ad vnū terminū cōem. Illđ
vero est alteri ꝯtinuū large qđ est sibi imediatū: et sic
loquit phūs in p̄ncipio p̄mi metheo. cū dicit mūdum
hūc inferiorē eē cōtinuū celo seu suprorib⁹ latiōib⁹ vñ
etiā ꝯtiguū pōt sumi stricte p illo cui⁹ vltimū ē simul
cū vltimo alteri⁹: et large p illo qđ est alteri imediatū
iuxta sniām Ari. v. phy. vbi est cōcessuz ꝙ ōia ꝯtinua
sunt ꝯtigua. ¶ Scđo notādū ꝙ celū cum nō sit cogni
tiuū solū instr'al'r dr gubernare hec iferiora. De⁹ aūt
et intelligētie p̄ncipal'r gubernāt cū in eis sit noticia
gubernatiōis. vñ gubernare est depēdēs aliqđ p pru
dētiā et sapiētiā in suū bonū finē dirigere. Sicut igit
corpus luminosum p̄ncipal'r calefacit. istr'al'r vo tam
lumē q̄s lux. Ita de⁹ vel itelligētie p̄ncipal'r gubernāt
mundum: celum autem et influentie instrumētaliter
ac per hoc alia accidentia ad gubernationem neces
sario requisita: vt motus et lumen. 1a ꝯclo.
His visis sit hec p̄ma ꝯclo. Iz hoꝝ iferioruz
aliqs mot⁹ sit calefactiu⁹ et aliqs
frigefactiu⁹: tñ mot⁹ celi est indifferēs ad vtrūqz. Pri
ma pars experiētys ptz de motu cōfricatiōis et distra
ctiōis. Nā aial i mouēdo calefit ꝓpter cōfricationez
mēbroꝝ: et ignis gñat per cōfricationē lapidis cū fer
ro. Plūbū liq̄fit velocit' motū sup lapidē: vt inqt Ari.
tertio p̄mi metheo. scđa pars etiā ptz de motu aggre
gatiōis et elōgatiōis. qm aer seu vēt⁹ velociter mot⁹
frigesit. aqua etiā mota frigesit: q̄ si q̄esceret calefie-
ret: quoniā sup eā q̄escētē radij solares diu manent:
q̄z ē calefacere sup quā motā nō diu manēt. et iō in-
frigidat. tertia vero pars declarat: eo ꝙ mot⁹ celi dr
calefacere et frigefacere: propter hoc ꝙ solē aliquādo
facit propinquum: et aliquando remotum eidē parti
elementari: et sic loquitur philosophus. scđo de gene.
di. Qđ sol in obliquo circulo est causa generationis
per presentiam eius: et est causa corruptionis per ab 2a ꝯclo.
sentiam eiusdem. ¶ Secunda conclusio. Ignis circu
lariter mouetur a celo tam pulsu q̄s tractu per virtu
tem influxam ab eo. Prima pars ꝓbatur. Nam aer
in superiori regione circulariter mouetur circa terrā
motu diurno igit a fortiori ignis sic mouetur. patet
cōsequētia et antecedens colligitur ex sententia phi-
losophi p̄mo metheo. dicētis ꝙ aer super altissimos
montes circulariter mouetur: qđ exēplo comete ostē
dit qui in superiori aeris regione circulariter moue
tur motu diurno circa terrā quod nō potest esse nisi
ad motū aeris continentis. Secunda pars declarat.
Nā cum igni competat motus sursuz. primo celi opz
ꝙ mouet circulariter a celo: et cū celū non sit asperū
nec ventosum. necesse est ꝙ sicut magnes per virtutē
impressam attrahit ferrum: ita celum per influentiā
secū rapit ignem per quā influentiaz pellit partes q̄
sunt sub equinoctiali v'sus partes suppositas pol. quo
niā sub equinoctiali semper generatur ignis. sub po 3a ꝯclo.
lis aūt semp corrūpitur. ¶ Tertia conclusio. Celum
tam influentia q̄s lumine calefacit hec inferiora. Pri
ma pars conclusionis patet. qr cum in visceribus ter
re nō possint generari metalla sine virtute calefacti
ua ad q̄ non transit lumen: oportet ꝙ si hoc per virtu
tem calefactiuam seu per influentiā. Deinde cū in ce
lo reperiant v'tutes frigefactiue: humectatiue et de-
siccatiue non sensibiles secundū astrologos. videtur
etiā ꝙ reperiatur virt⁹ non sensibilis calefactiua q̄ in
fluentia nuncupat. Secūda pars est manifesta de lu
mine solis: a quo ignis ꝓducitur in speculo concauo
de lumine aūt lune dicit philosophus in lib. de gene
ra. animaliū ꝙ noctes calidiores sunt in plenilunio
q̄s in cōiunctione et si luna est frigefactiua hoc non est
mediante lumine: sed per aliam influentiam. Et non
solū est calefactiuū lumen solis vel lune. sed genera-
liter quodlibet lumen. licet secundū magis et minus.
alioquin non bene solueretur illud probleuma. Pro-
pter quid est ꝙ oculi cattoꝝ liquefaciunt niuē. et non
oculi aliorū animalium. quod tamē soluitur per hoc
qr oculi cattorum sunt magis participatiui luminis
q̄s oculi aliorum animaliū. a quo lumine generat ca-
liditas sufficiēs liquefacere. A lumine autem aliorū
animaliū producitur caliditas tante remissionis ꝙ Quarta cō
illa niuē resoluere non pōt. ¶ Quarta conclusio. Ce- clusio.
lum hec inferiora suis influētijs dirigit et gubernat
ista conclusio patet. Primo de corporib⁹ simplicibus
in que celū influit. quoniam secundum philosophos
naturales luna influit in aquā. cuius experientia po
test haberi per fluxum et refluxū maris. secundum ve
ro astrologos saturnus influit in terrā quo ad eius
fixionē et durabilitatē. de igne autem et aere dictum
est supra imo dicunt sapientes ꝙ mars influit in om
nia elemēta quo ad actionē et reactionē: qr si nō esset
ille cito suis cōtrarietatib⁹ corrumperētur elementa.

2 secundo patet de corporib⁹ mixtis inanimatis: quo-
niam ſm alchimistas luna habet proprietatem cir-
ca argentum solidum: mercurius circa argentum vi-
uum: sol supra aurum: mars supra ferrum: iuppiter
supra plumbum: saturnus supra stannum. tertio pa-
3 tet de corporibus animatis anima vegetatiua. Naʒ
vitis & alie arbores facientes fructus si plantentur
in plenilunio non fructificant: q2 cum luna sit mater
humiditatum. scdo metheo. in plenilunio auget̄ hu-
miditas excessiua in plantis: que a natura illius nō
pōt regulari: & ideo illud quod in fructibus deberet
conuerti in ramos & in racemos conuertitur: hoc aūt
non contingit luna non existente plena: ob quā cau-
sam tunc plantari debent arbores facientes fructus
alie autem vt salices & quercus in plenilunio. quar-
4 to patet de corporibus animatis, anima sensitiua:
nam vt medici dicunt dies cretici assignātur ſm mo-
tum lune. Cum enim luna peruenerit ad signum op-
positum signo inceptionis egritudinis tunc appare
bit notabiliter si egritudo fuerit salubris. Puer etiā
nat⁹. 8. mēse cito morit̄: nat⁹ aūt. 7. mēse p tp̄s notabi
leviuit. ¶ Ratio q2 nati p̄m⁹ mēsis attribuit̄ saturno.
scds ioui & sic vsq3 ad. 7. mēseʒ qui attribuitur lune: et
q2 luna est planeta beniuolus nisi impeditus fuerit a
malis coniunctus: ideo ille viuit. 8. autem mēse mo-
ritur si partus tunc fiat: q2 mensis ille attribuit̄ satur
no: qui est planeta frigidus: a quo fetus de facili alte
ratur: & tandem moritur per frigiditatem saturni cō
trariā vite: quoniam per calidum et humidum vita
consistit inquit ph̄s in lib. de lon. & bre. vite. ¶ Ex pre
Correla. dictis sequitur primo q̄ si deus omnes influentias
celestes subtraheret a sphera generabilium illa cito
desineret: immo annihilaretur patet: quoniam sub-
tractis omnibus influentijs celestibus oēs qualita-
tes prime deficerent cum preseruentur per illas: qui
bus deficientibus deficerent omnes forme substātia
les; q2 nulla forma substantialis horum inferiorū po
test esse sine qualitatibus primis: & si nō foret aliqua
forma substantialis nulla esset materia: q2 materia &
forma non possunt separari ſm esse sed bene ſm ra-
tionem primo phy. igitur tunc nihil esset infra conca
uum lune quare. ¶ Et si queritur a quo tunc corrū-
Cō. 60. et 66. perentur elementa: dico q̄ a nullo positiue: sed a celo
priuatiue propter defectum preseruationis eo modo
Correla. quo loquitur ph̄s. ij. phy. q̄ nauta est causa submer-
sionis nauis non positiue sed negatiue per absentiā
ei⁹ sicut ēt corrumpitur scientia in aīa ab itellectu ne
gatiue per carentiam considerationis. secūdo sequit̄
q̄ totus iste mundus inferior essentialiter dependet
a mundo superiori: & ab influentijs eius: sicut lumen
a luce & a corpore luminoso. vnde Ptolomeus dicit
q̄ vultus huius seculi subiecti sunt vultibus superio
ribus: & proculus lib. de causis q̄ omnia causa prima
ria plus & prius influit in causatuʒ q̄ȝ causa secunda
ria: quibus concordat philosophus scdo physi. dicē. q̄
sol & homo generant hominem.

Contra p̄dicta arguit̄. Et primo q̄ mot⁹ di-
Primū. stractiuus non sit calefactiuus: quia
hoc eēt per multā raritatē cāntā a motu illo: ad quā
sequitur caliditas: sed hoc non pōt stare: q2 caliditas
est equalitas prima: ad quā sequit̄ raritas & nō econ
tra. deinde cū ignis genit⁹ ex cōfricatiōe corpoꝝ soli-
dorum sit densior aere nō apparet caliditatē gn̄ari p
Scdm. distractionē partiū aeris & rarefactionē eiusdē. ¶ Se
cundo arguit̄ q̄ ignis in spera sua nō mouet̄ tractu
nec pulsu: q2 tales motus sunt violenti. 7. phy. & mo-
tus circularis ignis est naturalis. ergo minor patet.
eo q̄ nullus motus violētus est perpetuus: sed mo-
tus circularis ignis est perpetuus; igitur maior est
ph̄i. ij. celi. minor aūt patet ex dictis. ¶ Tertio argui
Tertium. tur q̄ lumē nō sit calefactiuum: q2 tūc vbi esset inten-
sius ibi maioreʒ caliditatē produceret. patet ɔn̄a. q2
causa maio ista maioratur effectus sed ɔn̄s est falsuʒ.
q2 in media regiōe aeris lumē est intēsius q̄ȝ in infe-
riori: eo q̄ omne agēs intēsius agit in propinquū q̄ȝ
in remotū: & tamē nō maior caliditas generatur sed
minor: eo q̄ primo metheo. illa regio semp est frigi-
da in qua generant̄ niues & grādines. ¶ Quarto ar
Quartū. guitur q̄ celum non gubernat hec inferiora: quā dato
opposito sequitur oīa euenire de necessitate: ex quo
celum est causa infallibilis in qua nō reperitur cōtin
gens: & cōsequēter q̄ volūtas humana necessitetur in
suis operationibus ex quo subijcitur celo: īmo q̄ ali-
quid nunq̄ȝ corrūperetur a celo: q2 corrūpi non est gu
bernari eo q̄ gubernare est gubernatum in finem op
timum dirigere primo politicorum.

Ad primum dicitur q̄ licet caliditas sit
Ad primū. prior raritate: tamē aliqua
caliditate raritas est prior: sicut ponitur secundo de
anima: & nono metaphysi. q̄ actus est prior potentia
tamē aliquo actu aliqua potentia est prior prius est
etiā lumen q̄ȝ caliditas: et tamen caliditas ignis est
prior q̄ȝ lumen suum: sicut ergo lumē est causa calidi
tatis ignis & caliditas ignis est causa luminis. ita ca
liditas ē causa raritatis & raritas causa caliditatis.
¶ Ad scdm dicitur q̄ pulsus & tractus quādo sunt ab
Ad scdm. extrinseco nulla parte subiecti cōferente vim: tūc sunt
motus violēti. quādo aūt sunt ab extrinseco passo cō
ferente vim sunt motus naturales. Si enim traherē
vnā portionē terre deorsum ille tractus esset natura
lis q2 passum confert: eo q̄ graue sicut appetit descē-
dere per lineā breuiorem sic inclinatur moueri deor-
sum ita cito sicut potest similiter si pellerem vnū pe-
dale ignis superius ille pulsus est naturalis: q2 ad il
lum motum passum conferret naturalem inclinatio
nem: q2 igitur ignis in spera sua vigoratur per mo-
tum circularem. ideo ad illum motum confert vim.
ideo pulsus & tractus a celo per influentiam sunt mo
Ad tertiū. tus naturales & non violenti. ¶ Ad tertium negatur
consequentia: q2 licet sit lumen intensius in media re
gione q̄ȝ in infima: habet tamen maiorem contrarie
tatē frigiditatis in illa q̄ȝ i alia. Dicēdū tn̄ q̄ in infi
ma regione ratione maioris reflexionis causat̄ ma-
ior caliditas q̄ȝ in regione media. ¶ Ad quartum ne
Ad quartū. gatur quelibet illaꝝ consequentiarum. Prima enim
q2 & si celum est causa infallibilis tamen agit mediā
te causa scda in qua fallibilitas reperitur: et cōtinua
secunda negatur: q2 celum licet incliner voluntatem
nō tamē ipsam necessitate eo q̄ sapiens dominabit̄
astris secundum Ptolomeum. tertia etiam negatur
quoniam q̄ȝ diu manet indiuiduum ipsum guberna
tur a celo. licet quandoq3 corrūpat̄ ab ipso: sicut ani-
mal continue nutritur per caliditatem: licet aliquan
do corrumpat̄ ab illa: & tūc ad Ari. dico q̄ tale corru
ptum in finem optimū dirigitur scʒ in generationē
alterius & in preseruationem speciei: & decorē vniuer
si: quorum quodlibet dicitur esse optimum. quare &c.

¶ Caput secundum.

Resumētes igitur eas que
in principio positiones et
determinatas prius deter
minationes dicamus & de
latis fantasia & de come-
tis & alijs quecūq3 existunt his synge-
nia entia dicimus itaq3 ignem & aereʒ
& aquam & terram fieri ex inuicē: & vnū
quodq3 horuʒ in vnoquoq3 existere po
tentia: sicut & aliorum quibus vnū ali-
quod & idem subijcitur. In quod etiaʒ
resoluuntur vltimum. Primo quidem
igitur dubitat vtiq3 quis circa vocatū
aerem quam oportet accipere ipsi⁹ na-
turā in mundo ābiētē terrā: & quo se ha.

bet ordine ad alia dicta elementa corporum. Moles quidem enim vtique terre quanta et que vtique sit ad ambientes magnitudines non immanifestũ. Iam enim visum est per astrologica et theoremata a nobis q multo quibusdã astris minor est. Aque autem naturã cõstantem et separatã neque videmus neque contingit segregataz esse ab eo quod circa terram locato corpore puta immanifestis aque scilicet mari et fluminibus: et vtique siquid in profundo immanifestũ nobis est. Intermedium itaque terre et vltimorũ astrorum. Utrum vnum aliquod putandum esse corpus scd̃m naturam: aut plura et si plura quanta et vsquequo determinata sunt locis. Nobis quidem igitur dictum est prius de primo elemento quale secd̃m virtutem est et quare totus qui circa lationes superiores mundus illo corpore plenus est: et hanc opinionem non solum existimamus habẽtes. videbitur autem antiqua quedam existimatio ipsa et priorum hominum. Dictus enim ether antiquam accepit appellationem quam Anaxagoras quide idem igni putasse mihi videtur significare superiora enim plena igne esse. Et ille eam qui ibi potentiam ethera vocari putauit hoc quidem recte putans. Quod enim semper corpus currens simul et diuinũ aliquid scd̃m naturã visũ sunt existimare. Et determinauerunt nominari ethera q tale tanq̃ nulli eorum que apud nos idem existẽs. Non enim vtique dicemus semel neque bis neque raro easdem opiniones reuerti factas in hominibus sed infinities. Quicũque autem ignem purum esse aiunt quod ambiens et nõ solum lata corpora quod autem intermedium terre et astrorum aerem. Considerantes vtique nunc ostensa per mathematica sufficienter fore vtique desisterent ab hac puerili opinione. Ualde enim simplex putare vnumquodque latorum esse parvum magnitudine: quia videtur aspicientibus nobis hinc sicut dictum est. quidem igitur et prius in his que circa superiorem locum theoremmatibus. Dicemus autem eandem rationem et nunc. Si enim et distantie plene igne et corpora constarent ex igne olim annihilatum vtique esset vnumquodque aliorum elementorũ. At vero neque aere solo plena multum enim vtique excederet equalitatem cõmunis analogie ad coelementaria corpora. Et etiã si duobus elemẽtis plenus qui intermedius terre et celi locus est. Nulla enim vt est dicere: terre est molles in qua contenta est. et omnis aque multitudo ad ambiẽtem magnitudinem. Uidemus autem non in tanta magnitudine factũ excessum molium cum ex aqua disgregata aer fiat aut ignis ex aere. Necesse autem eandem rationem habere quantã habet tantilla et parua ad factũ ex ipsa aerem et totum ad totam aquam. Differt autem nihil si quis dicat quidam non fieri hec inuicẽ equalia tamen virtutẽ esse: scd̃m enim hunc modũ necesse est equalitatem virtutis existere magnitudinibus ipsorum queadmodum vtique si facta ex inuicem existerent. Quod quidem igitur neque aer neque ignis tantum replet intermedium locum manifestum est.

Caput secundum.

Sol et luna et cetera astra mũdum hunc inferiorem gubernare videntur: nõ solum quo ad qualitates motiuas et alteratiuas: sed etiã quo ad magnitudinem et extensionem propter essentialem dependentiã: et vt istud clarius intelligatur. Est notãdum primo q si corpus opacum sphericum obyciatur corpori luminoso faciens vmbram piramidalem illud est minus corpore luminoso: quia radij attingũt puncta vltra medietatem: si autem fecerit vmbram columnarem: et laterum eque distantium: tunc est equale luminoso: quia radij non tangunt puncta vltra medietatem: sed vsque ad medietatem inclusiue: vbi vero causaretur vmbra latior q̃ sit corpus opacum: illud necessario minus est corpore luminoso: eo q radij non attingunt ad medium: sed solum ad puncta circa medietatem. Primum.

Secundo notandum q aliqua duo dicuntur esse equalia vel inequalia dupliciter: scilicet scd̃m magnitudinem et scd̃m multitudinẽ. Secundũ. Illa sunt equalia scd̃m magnitudinem quorum neutrum est altero maius. Illa vero sunt inequalia scd̃m magnitudinem: quorum vnum est altero maius. Equalia autem scd̃m multitudinem: vt in proposito loquor sunt illa que habent tantum de forma vel de materia: vt pedale ignis et decima pars pedalis aeris. Inequalia vero scd̃m multitudinem sunt illa: quorum vnum habet plus de materia vel de forma q̃ reliquum: vt pedale ignis et pedale aeris. Ex quo sequitur q aliqua sunt equalia scd̃m magnitudinem: que sunt inequalia scd̃m multitudinem: et econtra.

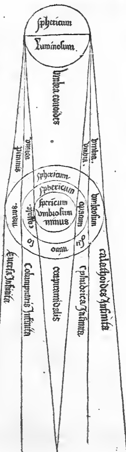

His premissis sit hec prima conclusio. Licet sol sit maior terra tamen luna est minor ea. Prima pars patet eo q̄ terra est corpus opacum sphericum obiectū soli faciens vmbrā pyramidalē. secūda similr: eo q̄ tēpore perfecte eclipsis totū corpus lune recipit̄ in vmbra terre: quod non posset esse si luna esset maior terra: vel illi equalis. ¶ Ex ista cōclusione seq̄tur primo q̄ terra et luna quolibet astro supiori visui apparēti est minor q̄m si terra esset illuminata sicut luna tāte quātitatis sicut terra pp̄ter multā distātiā ab his ad astra superiora si ponerent̄ loco illoꝝ nō viderent̄: vel si viderent̄ hoc esset sub minori angulo. ¶ Scd̄o sequitur q̄ sol oībus astris superiorib⁹ visui apparentib⁹ est minor: q̄m si poneret̄ in distātia illoꝝ: aut nō videret̄ aut videretur sub minori angulo. demōstratio autē istoꝝ pertinet ad aliā facultatē. ¶ Secūda cōclusio. Licet oīa elemēta sint equalia ſm multitudinē tamē sunt inequalia ſm magnitudinē. Prima pars p3: eo q̄ tantū est de materia in vno elemento sicut in alio. Si enim totū elementū aeris cōuerteret̄ in elementū ignis esset tantū sicut nunc est ignis ⁊ eadē materia simul si totū elementū ignis cōuerteret̄ in elemētum aeris fieret tantū precise: sicut est nunc elemētū aeris sine diminutione vel additione materie. Scd̄a pars cōclusionis seq̄tur ex prima: q̄m si habēt equaliter de materia ⁊ nō equaliter de raritate ⁊ densitate: op3 q̄ sint equalia in magnitudine. ¶ Tertia cōclusio. proportio tot⁹ sphere generabiliū ad elemētū terre est tripla ad pportionē dyametrū toti⁹ sphere generabilium ad dyametrū elemēti terre. Ista ɔclusio p3 per vnam pportionē. xij. elemētoꝝ: q̄ qualis est pportio dyametroꝝ inuicē: talis est pportio spherarū triplicata: ita q̄ si pportio dyametri vni⁹ sphere fuerit dupla ad dyametrū alteri⁹: tunc sphere ad spherā erit pportio octupla: q2 pportio octupla est tripla duple. ¶ Ex ista cōclusione seq̄tur q̄ sphera generabiliū est maior sphera terre in pportione. 35937. pbat̄. Nam dyametri sphere generabiliū continet trigesies ter dyametrū terre deductis minutis: per alpha granū thebit et alios mathematicos. Signet̄ igitur sphera terre per vnū quod sit. a. et. 33 b. numerus trigintuplus triplus ad. b. sit. c. videl3. 1089. et numerus trigintupl⁹ triplus ad. c. sit. d. videlicet. 35937. tunc p3 q̄. a. b. c. d. sunt termini inuicē pportionabiles pportione continua: igitur proportio. d. ad. a. est tripla ad proportionē. b. ad. a. quia omnis proportio composita ex tribus proportionibus equalibus est tripla ad quālibet illarum: ⁊ per consequens. d. est maius. a. in proportione. 35937. Cum ergo. a. denotatur per elementum terre: et. d. per totam spheram generabiliū habetur intentum. videl3 q̄ proportio totius sphere generabiliū ad elementum terre est sicut proportio 35937. ad vnum. ¶ Quarta conclusio. Cuiuslibet elementi maioris ad elementum immediatū minus est maior proportio q̄̄ triginta duorum ad vnum: et minor q̄̄ triginta trium ad vnum. probatur. ⁊ suppono cum Aristo. j. de generatione ⁊ j. metheo. q̄ elementa sunt inuicem proportionabilia proportionabilitate cōtinua. quo supposito: capio quatuor terminos inuicem pportionabiles pportionabilitate ɔtinua: per quos intelligantur elemēta quatuor: quorum primus sit vt vnum. secūdus vt. 32. tertius ⁊ quart⁹ eadem pportionabilitate ascendāt: tunc arguitur sic. Terminus compositus ex omnibus his habet minorem pportionē ad vnum q̄̄ sphera generabiliū ad spheram terre: igitur proportio aque ad terrā est maior q̄̄ triginta duo ad vnū. p3 ɔña: ex quo omnia elemēta proportionantur pportionabilitate continua. Itē sint alij quatuor termini designātes quatuor elementa: quoꝝ primus sit vt vnum. secūdus vt.

Prima conclusio.

Primū.

Secundum.

Scd̄a conclusio.

Tertia ɔclusio.

Quarta conclusio.

pz.tertiuꝰ & quartus ascēdat:vt superius dictū est de a.b.c.d. Et arguitur sic. terminus compositus ex oībus his hz maiorem proportionem ad vnū ꝙ̄ spera generabiliū ad elementū terre. igitur aqua ad elemētū terre hz minorē proportionē ꝙ̄ trigintatria ad vnū. pz consequētia vt supra &c.

Primū. Contra predicta arguitur. Et primo ꝙ terra non est minor sole. Naz sol nobis apparet minus magnitudine terre. & sol est minor ꝙ̄ nobis apparet. igitur maior pz. & minor declaratur: qr nos moramur in medio densiori ꝙ̄ sit mediuz in quo est sol. igitur radij solis disperguntur: & ostendunt rē maiorem ꝙ̄ sit. pz cōsequentia: quia per hoc declaratur literas apparere maiores ꝙ̄ sint per vitrum & denarium apparere maiorē in aqua ꝙ̄ in aere. Idez argumentum valet ad probandum ꝙ terra non est minor astris alijs.

Scdm. ¶ Secundo arguitur ꝙ elemēta non sunt equalia secundum multitudinem materie: quoniam tunc essent equalia secundum multitudinem forme tam substantialis ꝙ̄ accidētalis: & sic tantuz esset de caliditate in aere sicut in igne: & tantum de frigiditate in terra sicut in aqua: sed cōsequens est falsum: quia in igne est caliditas summa & nō in aere: et in aqua est frigiditas summa: & nō in terra: vt patet.

Tertiū. ¶ Tertio arguit ꝙ elementa nō sunt proportionabilia nisi proportione decupla: quia qualis est proportio partis ad partem: talis est proportio totius ad totū. sed partis ad partem est solum proportio decupla: igitur totius ad totum est solum proportio decupla: maior est philosophi primo metheo. & minor declaratur. secundo de ge. vbi ostenditur ꝙ ex vno pugillo aeris generantur decem pugilli ignis. Et confirmatur. Nam quodlibet elementum ad sibi proximum minꝰ habet proportionem decuplam in raritate & densitate. igitur per idem in magnitudine & extensione.

Quartū. ¶ Quarto arguitur ꝙ elementa non sunt inuicem proportionabilia proportionabilitate continua: nec discontinua: quoniam sole existente in leone generatur magna copia ignis sine generatione aliorū elementorum. & eodem existente in piscibus generatur multa aqua sine productiōe aeris & ignis: igitur nō sunt proportionabilia proportione continua: nulli est dubium ꝙ ex multis straminibus posset generari aer sine aqua: ꝙ autem non sint proportionabilia proportionabilitate discontinua arguitur. ex eo qr aqua est minor terra. Nā si esset maior terra: aut igitur ꝯcentrica aut ecētrica illi: nō concētrica: qr cooperiret totā terrā: nec ecentrica: qr tunc mare in sua maximā profunditate esset altius terra arida quod est falsum: quia flueret versus terram aridam. dicitur enim secundo celi qđ de natura aque est fluere ad partem terre decliuiorem.

T.c.31. Ad primū Ad primum argumentum dicitur ꝙ non probat solem apparere maiorem ꝙ̄ sit: sed solum ꝙ apparet maior ꝙ̄ si videret per totum medium vniforme: ꝙ apparet maior per medium rorīdū ꝙ̄ per mediuz depuratū. ideo sol minor apparet in meridie ꝙ̄ in oriente & in occasu: quoniā in meridie non est tanta abundantia vaporum: sicut in principio diei & in fine.

Ad scdm. ¶ Ad secundum dicit cōcedendū ꝙ tantum est de caliditate in aere sicut in igne: licet non sit tantum de intensione: & consequenter ꝙ tātum est de leuitate & grauitate in singulis elementis: licet vna grauitas vel leuitas sit intensior altera maioritas em̄ vel minoritas intensionis nō facit ad minorem vel maiorem multitudinez forme: vt patuit.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dr ꝙ illa propositio qualis est proportio partis ad partem: talis est proportio totiꝰ ad totum. intelligitur elementis existētibus in naturali dispositione non facientibus orbes: sed speras: vnde si quattuor elementa essent sperica: & nō orbiculata indubie proportionarentur proportionabilitate decupla tam in extensione ꝙ̄ in raritate & densitate: nunc autez quia corpus magis est orbiculare ꝙ̄ spericum: non potest saluari illa proportio. ¶ Et ad confirmationem negatur ꝯñtia: qr corpus spericum potest fieri orbiculare nō maioratā raritate: nec densitate. sed non potest sic fieri non maiorata extensione: ob quā causam conceditur ista conclusio ꝙ aliquod corpus potest maiorari & non per rarefactionem: nec augmētationem proprie dictam: sed per solam subtiliationem: vt dato ꝙ superficies concaua & conuexa continue eque velociter moueantur versus orbem signorum. Si autem sic mouerentur versus centrum mundi illud corpus diminueretur per solam ingrossationem absqz condensatione. Nam vna terra pura posset fieri sperica & orbicularis: manente continue in sua puritate. &c.

¶ Ad quartum dicitur ꝙ cum Aristoteles ponit proportionabilitatem continuam inter elementa loquitur conditionaliter dato ꝙ esset in naturali dispositione secundū se tota. Et cum arguitur ꝙ aqua est minor terra: respondetur non esse incōueniens extra naturalem dispositionem sed in naturali dispositione esset maior terra in proportione superius dicta. Dicendum tamen ꝙ lz mare sit minus terra: non tamen tota aqua: vnde aqua composita ex mari: & ex fluminibus & fontibus: & omnibus riuulis existentibus in visceribus terre est maior terra. ¶ Ex quo sequitur ꝙ huiusmodi aqua non est concentrica nec ecentrica terre propter multam diuisionem eius & partibilitatem: mare autem & si est ecentricum terre: non tamen est altius in aliqua parte sui ꝙ̄ terrā arida: quia medium magnitudinis terre non est medium mundi. sed solum medium grauitatis eius. et ideo aqua non fluit ad partem aridam terre: sed ad partem grauiorem versus medium mūdi: quare &c. Ad quartū

¶ Caput tertium.

Reliquum autē perscrutantes dicere quomō ordinata sunt quoad primi corporis positionem. Dico autem aerem & ignem. ¶ Et propter quam causam caliditas a superioribꝰ astris fit his que circa terram locis. ¶ De aere igitur dicentes primo sicut supposuimus dicamus sic: & de his iterum: si itaqz fit aqua ex aere et aer ex aqua. propter quam quidem causam nō cōstant nubes secūdum superiorem locū. Conueniebat em̄ magis quanto remotior a terra locꝰ & frigidior: qr neqz sic prope astra calida existētia est: neqz prope radios a terra refractos qui prohibēt prope terrā constare disgregantes caliditate consistentias: fiunt enim nubiū congregationes vbi definūt iam radij propter spargi in imensum. ¶ Aut igitur non ex omni aere nata est aqua fieri: aut si similitr̄ ex omni q̄ circa terram nō solum aer est: sed velut vapor: propterquod iterum cōstat in aquaz: at vero si tantus existens aer omnis vapor est: videbitur vtiqz multum excedere que aeris natura et que aque si quidem superiores distantie plene sunt cor-

pore aliquo ꝛ igne quidē impossibile: q: exicarentur alia vtiqꝫ oia: relinquit autem aere. ꝛ ꝙ circa terrā totam aqua vapor enim aque disgregatio est. De his quidem igitur dubitatū sit hoc mō. ¶ Nos aūt dicam⁹ simul ꝛ ad dicēda determinantes ꝛ ad nunc dicta: qm̄ quidē sursum: ꝛ vsqꝫ ad lunam dicim⁹ esse corpus alterū ab igne ꝛ aere: quinimo ꝛ in ipso hoc quidē purius esse: hoc aūt minus sincerum ꝛ differentias habere: ꝛ maxime qua desinit ad aerē ꝛ ad eum qui circa terram mūdum. ¶ Lato autē primo elemēto circulariter ꝛ corporib⁹ q̄ in ipso: quod propinquū semꝑ inferioris mundi ꝛ corporis motu disgregatum: accendit ꝛ facit caliditatē oportet autem intelligere sic. ꝛ hinc incipientes: quod enim sub ea que sursum circulatione corpus velut materia quedā existens ꝛ potentia calida ꝛ frigida ꝛ sicca ꝛ humida: ꝛ quecunqꝫ alie his assequūtur passiones fit tali ꝛ est a motu. ꝛ immobilitate cuius cām ꝛ ꝓucipium diximus. ¶ In medio quidem igit ꝛ circa mediū quod est grauissimuꝫ ꝛ frigidissimū est. segregatuꝫ terra et aq̄ circa hec autem ꝛ habita his aerqꝫ ꝛ qō ꝓpter cōsuetudinem vocamus ignem nō est eñ ignis: excessus eñ calidi ꝛ velut feruor est: qō ignis sꝫ oportet intelligere dicti a nobis aeris qō quidem circa terrā: velut humidum ꝛ calidū esse propter vaporē ꝛ exhalationem habere: ꝙ aūt super hoc calidum iam ꝛ siccū est. ¶ Vaporis enim natura humidū ꝛ calidum exhalationis autē calidum ꝛ siccū: ꝛ est vapor quidem potentia: vt aqua exhalatio autem potentia: vt ignis. ¶ Ei⁹ quidē igitur quod in eo qui sursum loco nō cōstare nubes hanc existimandā causam esse quia nō inest aer solum, sed magis velut ignis nihil enim ꝓhibet. ꝛ propter eam que in circuitu lationeꝫ prohiberi constare nubes in superiori loco: fluere enim necessariū omnem qui in circuitu aerem: quicunqꝫ intra perhipheriam capitur definitam vt et terra spherica sit tota: videt enim ꝛ nunc ventorum generatio in stagnantibus locis terre et non excedere ventos altos mōtes. ¶ Fluit autem aer in circuitu: q: simul trahitur cum totius circulatione ignis quidem est cum eo quod sursum elemēto: cum igne autem aer continu⁹ est: quare ꝛ propter motum prohibetur congregari in aquam. ¶ Sed semper quecunqꝫ pars ipsius grauetur extruso calido in superiorem locum deorsuꝫ fertur. alia autem in parte aer simul fertur sursum exhalato igne: ꝛ sic cōtinue hoc quidem perseuerat aere plenuꝫ existēs: hoc autem igne ꝛ semper aliud ꝛ aliud fit vnumquoqꝫ ipsorum. ¶ De eo quidem igitur quod est nō fieri nubes neqꝫ aquam neqꝫ congregationē: ꝛ quomodo oportet accipere de loco intermedio astrorū ꝛ terre. ꝛ quo est corpore plenus: tāta dicta sunt. ¶ De facta autem caliditate quam exhibet sol magis quidem secundū seipsum: ꝛ diligēter in his que de sensu conuenit dicere: calidum enim quedā passio sensus est. Propter quam autē causam fit non talibus existibus illis secundū naturā dicendum ꝛ nunc. ¶ Videmus itaqꝫ motum ꝙ potest disgregare aerē ꝛ ignire vt lata liq̄facta videantur sepe. Eius igitur quod est fieri estum ꝛ calorem sufficiens est efficere ꝛ solis latio tantum: velocē enim oportet ꝛ non longe esse: que quidem igitur astrorum: velox quidem longe autem: que autem lune: deorsum quidē tarda autem: que auteꝫ solis: ambo hec habet sufficienter. Fieri autem magis simul cum sole ipso caliditatem rationabile: sumentes simile ex his que apō nos fiunt: eteniꝫ hic violentia latus vicinus aer maxime fit calidus: et hoc rationabiliter accidit: maxime enim motus solidi disgregat ipsum: propter hāc igitur causam pertingit ad hunc locum caliditas: et quia ambiens ignis per aerem spargitur frequenter motu ꝛ fertur violentia deorsum. ¶ Signum autem sufficiens ꝙ qui sursum locus fit calidus neqꝫ innitus est discursus astrorum ibi quidem enim non fiunt deorsum autem q̄uis que magis mouentur et citius igniantur citius. Adhuc autem sol qui maxime esse videtur calidus. videtur albus: sed non igne⁹ existens.

¶ Caput tertium.

AQua non solũ gñatur ifra cõcauũ aeris: sz etiã per antiparistasim in media regione illius: sicut ⁊ alie metha[e] impressiões ꝓpter multã frigiditatem illius regionis. ❡ Ad cuius declaratione͂ est notãdũ primo ꝙ per antiparistasia est actio alicuius in seipsum per aduentũ contrarꝝ circũstantis: dr̃ em̃ antipistasis ab anti qḋ est cõtra ⁊ pari qḋ est iusta: ⁊ stasis qḋ est stare: quasi iusta cõtrastatio. ideo fortificatio alicui⁹ cõtrario iuxta stante dicit̃ actio per antipistasim: sicut em̃ intenditur caliditas ꝑ reflexioné luminis: sic intẽditur et vigoratur vnũ cõtrariũ per reflexione͂ suarũ specierꝝ factã a suo cõtrario circunstante: ita ꝙ caliditas vel frigiditas nõ reuocatur a circũferentia ad centrũ: qꝛ accidẽs nõ migrat de subiecto in subiectũ sz reflectũtur species caliditatis ⁊ frigiditatis productiue consimilium qualitatum sub maiori intensione circa cẽtrum. ❡ Secundo notandum ꝙ media regio aeris non dicitur media per eque distantiam extremorũ: qꝛ superior regio est maior ꝗ̃ aliqua altarum tã propter radios solares ꝗ̃ propter actione͂ ignis: sed dicitur esse media: qꝛ circundatur duabus speris aeris calidis vltra cõuenientiã sue nature. Tota igitur spera aeris diuiditur in tres partes: quarũ vna calesit ab igne: ⁊ hec dicitur regio superior. Alia a radijs solis reflexis in terra vel in aqua: ⁊ hec dicitur inferior penes nos. Alia vero non calesit aliquo istorum modorũ: qꝛ nec actio ignis nec reflexio solis attingit vsqꝫ ad illam ⁊ hec dicit̃ media: ⁊ qꝛ radij solares nõ semper reflectuntur vniformiter. ideo media regio non semper est equaliter spissa. profundior est enim quo ad nos tp̃e hyemali ꝗ̃ tp̃e estiuo. sicut etiã superior maior est tp̃e estiuo ꝗ̃ hyemali. Ex isto sequit̃ ꝙ elementum aeris: nõ est perfecte sphericũ vel orbiculare. nec quo ad superficiem concauã nec cõuexam: eo ꝙ concauũ ignis est difforme propter continuam generationem eius sub equinoctiali ⁊ corruptionem illius sub polis. ⁊ ita consequenter se hꝫ conuexum aeris. concauum autem eius est difforme propter generationem aque sub polis: ⁊ corruptionem eiusdẽ sub equinoctiali.

primum.

Secũdum.

p[a] cõclo.

HIs visis sit hec prima cõclusio. vnũ cõtrariũ naturaliter fugat aliud vel fugit ab illo sibi ꝓpinquo. ptꝫ per experientiã. quoniã videmus aquã existente͂ in poris lignorum apposito igne moueri ad extremitate͂ illorum: si etiam cadat aqua vel vinum super mappã humidam fluit: et sic spargitur: super siccum autem conuertitur in guttas rotundas fugiens siccitatem. fumus vero existens in stuffia tẽpore frigido aperto ostio mouetur ad aliaꝫ partem fugiens frigiditatem: quã etiã fugiẽs in media regione aeris et alatio calida ⁊ sicca percutit descendendo aliam ascendente͂ m: ⁊ ex hoc generantur venti. ❡ Secunda conclusio. Intẽsio seu fortificatio facta per antipistasim est necessaria tam in calido ꝗ̃ in frigido. Ista conclusio patet: qm̃ aque puteales tẽpore estiuo intenduntur in frigiditate ratione caliditatis circũstantia: tempore autem hyemali calefiunt propter frigiditatis ꝓpinquitatem. ❡ Et ex hoc apparet ratio quare grãdines interduꝫ grossiores fiũt qꝛ generant̃ in aere multa caliditate cõcurrente qua circunstante fortiter ⁊ velociter per antipistasim ingrossantur. Apparet etiã quare vẽtres in hyeme ⁊ in vere sunt calidiores iuxta sniam Hyppocratis: ⁊ .7. politico. ostendit phũs ꝙ habitãtes in regiõib⁹ frigidis sunt animosiores ꝗ̃ habitantes in calidis: qḋ nõ põt esse: nisi qꝛ cor ⁊ mẽbra vigorãtur: ⁊ fortificantur per antipistasim a frigiditate circunstante. Ex istis soluitur cõmune ꝓbleuma. propter quid est ꝙ ceteris paribus velocius consumitur candela tempore hyemali ꝗ̃ tp̃e estiuo; vbi dicit̃ ꝙ ratiõe frigiditatis circunstantis per antipistasim caliditate͂ candele intẽdentis: modo flãma ꝗ̃to intensior: tanto velocius cõsumit. ❡ Tertia cõclusio. Intensio vel fortificatio fit per antipistasim obtinente͂ vel nõ obtinẽte cõtrario. Ista cõclusio ptꝫ: qm̃ siue obtineat: siue non obtineat cõtrariũ species passi reflectunt̃ generãtes intẽsiore͂ caliditate͂: vel frigiditate͂: deinde cũ omne ens appetit se permanere primo phy. ⁊ fugit suũ cõtrariũ per primã cõclusione͂ opꝫ semper passum in aliqua parte sui condensari: ⁊ cũ eadem qualitas in materia dẽsa sit fortior ꝗ̃ in materia rara: qꝛ virtus vnita est fortior ⁊ vigorosior seipsa dispersa sequitur ꝙ per antiparistasim fiet fortificatio in tali passo. ❡ Quarta cõclusio. Necesse est mediã regione͂ aeris semper esse frigidã: ⁊ frigidiore͂ i estate ꝗ̃ i hyeme. Pria ꝑs ptꝫ: qm̃ ꝓpt̃ calore͂ aerꝭ ꝓpe terrã ex reflexiõe radiorꝝ solariũ vapores frigidi fugientes cõtrariũ ascendũt ad mediã regione͂ ⁊ infrigidãt illã recte: sicut aqua ascendit in olla supposito igne. scḋa vero pars sequit̃ ex dictis. nã cum in estate sit maior caliditas tã in supma ꝗ̃ in infima regione aeris: oportet regione͂ mediam per antiparistasim magis intendi ⁊ fortificari. ❡ Notandum ꝙ alie cause possunt dari perpetue frigiditatis medie regionis: quarũ due sunt priuatiue scilicet distãtia a reflexione radiorum solarium in terra vel in aqua ⁊ carentia actionis ignis in superiori regione eo modo quo loquitur phũs in .ij. physi. ꝙ absentia naute est causa submersionis nauis. Positiue etiã sunt due. Prima est ascensus vaporum ad illam regionem: qui licet sint calidi: tamen qꝛ ibi non est caliditas preseruatiua caliditatis illorum: nec reflexio radiorum ad hoc sufficiens corrumpitur caliditas: ⁊ generatur intensior frigiditas ꝗ̃ primo erat. secũda est aspectus celi ex influentia alicui⁹ astri ad hoc determinati vt ibi generantur mixta que alibi generari non possunt: finaliter autem propter meliorem generationem: ⁊ melius augmentum mixtorum perfectorum. dicit enim Aristo. ij. physi. ꝙ pluit vt crescãt frumenta.

3[a] cõclu.

T.c.81. 34.

quarta cõ.

T.c.30.

COntra predicta arguitur primo ꝙ nullum contrarium fugit naturaliter suum ꝯtrariũ: qꝛ hmõi mot⁹ fuge ẽ ab itrĩseco vel ab extrĩseco: nõ ab intrinseco: qꝛ leue nõ mouet̃ deorsum ab intrinseco nisi propter replere vacuũ: nec ab extrinseco: qꝛ sic vnum contrarium non fugit a reliquo: sed magis mouetur ad illud: sicut ferrum ad magnetem ⁊ vapores ad radios solares. ❡ Secundo arguitur ꝙ nullũ contrarium fortificat vel intendit aliud: qꝛ cõtraria sunt inuicem corruptiua. primo ⁊ scḋo de genera. ergo nullum illorꝝ aliḋ intendit vel fortificat: ponit̃ em̃ aqua ad ignem non vt frigefiat: sed vt calefiat. Item ponit phũs: 5. ⁊ .9. metap. ⁊ .2. periermenias ꝙ virtutes naturales non sunt ad opposita ⁊ .7. meta. ꝙ omne qḋ fit a suo simili fit. ⁊ non a contrario: ⁊ per cõsequens frigiditas nõ põt fieri irẽsior a caliditate: nec econtra. ❡ Tertio arguit̃ ꝙ nõ semper fit intensio vel fortificatio per antipistasim: siue obtineat cõtrariuꝫ siue nõ obtineat qꝛ si vnũ cõtrariũ obtinet supra reliquum debilitat ⁊ corrumpit ipsum ergo non fortificat nec intendit. Si autem non obtinet: sint igit̃ ambo summa: vnũ scꝫ summe calidũ: ⁊ alterꝝ summe frigidũ: ⁊ ptꝫ ꝙ nullũ istorꝝ alterꝝ intẽdit: qꝛ nõ dat̃ intẽsius summo: nec etiã fortificat. qꝛ qḋlibet istorꝝ ꝑ reactionem alterius remittit̃. ❡ Quarto arguit̃ ꝙ media regio aeris nec sit frigida: nec sit semper frigida. qꝛ si esset frigida aut in summo aut remisse; nõ i summo: qꝛ soli aque competit frigiditas summa .2. de ge. nec remisse: quia ibi non potest generari tanta frigiditas ꝗ̃ta est in niue. ⁊ in grandine. Item videtur ad experientiam ꝙ non sit frigida: qꝛ ibi gñantur fulgura ⁊ coruscationes: ac mixta animata qḋ nõ posset fieri nisi ibi dñaretur caliditas. Sꝫ ꝙ illa regio nõ sit semper frigida declarat̃: qꝛ aer est naturaliter calid⁹ ⁊ humidus. ij. de gñã. sed nullũ violentũ est perpetuũ ij. celi. igitur: imo tũc illa regio continue deberet descendere propter densitatem causatã a frigiditate: quod tamen non est verum.

primum.

Scḋm.

Tertium

Quartum

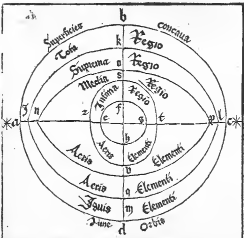

Ad p̄māʒ dr̄ q̄ talia mo-
tꝰ est ab intrinseco nec
est icōueniēs leue
naturaliter descen
dere: vt pʒ d' exala
tiōe calida ⁊ sicca:
entia etiā natura
lia mouent ad sua
loca p v̄tutes mo-
tiuas localiter. su-
giūt aūt ɔ̄ria p v̄ir
tutes alteratiuas
⁊ hoc ſ cōtrarium
erit positiuū: si aūt
p̄uatiuū mouet p
foras sbales: vt pʒ
in declinatione va
cui q̄ entibꝰ natu-
ralibus priuatiue
secūdū dicitur cōtrariari.
CAd secundū dr̄
citur q̄ ɔ̄ria actiōe
directa: ⁊ p se cor-
rūpūt seipsa: p ac-
cidēs aūt ⁊ indire
cte se fortificāt ⁊ in
tendunt: ⁊ lʒ nō po
nat aqua ad ignē ʒ
vt frigefiat: tamen
p aliquo tp̄e intē-
ditur ⁊ fortificatur
scʒ in p̄ncipio post
ea aūt remittit et
debilitat. Auctori
tates aūt ph̄i ad-
ductē nō couincūt:
q̄ nō loquunt̄ nisi
de actiōe per se et
directa: hec aūt agit de actiōe idirecta ⁊ p āntip̄istasī.
CAd tertiū dr̄ q̄ nō intēdo p tertiā cōclusionē in om
tertiū. ni actiōe cōtrarioꝝ vtrūq; illoꝝ intēdi ⁊ fortificari: sʒ
bene dico in qualibet tali esse intensionē vel fortifica
tionē. Nā si q̄ðlibet cōtrariorū erit summū: illud nec
intendetur: nec in aliqua sui parte fiet intēsius: sʒ bū
virtutis fortificatio: q̄ in aliqua parte p̄pter fugam
cōtrarij magis vnitetur virtus. Si aūt nullū illoꝝ erit
summū: nec obtinebit super reliquū: tūc q̄ðlibet illorū
intendet ⁊ fortificabit. si vero vnū obtinebit supra re
liquū. tūc illud debilitabit: remittetur ⁊ corrūpet: licet
in aliqua sui parte fiet fortificatio ⁊ intensio. sicut em̄
aliquid diminuitur: ⁊ tn̄ aliqua pars augetur ⁊ aliquid
frigefit licet aliq̄ ps calefiat: q̄ talis pars nō sufficit
denominare p̄pter suā paruitatē. ita aliquid remitti
tur ⁊ debilitat: lʒ aliqua pars eiusdē intēdat ⁊ fortifi-
cetur. CAd quartū dicit q̄ frigiditas medie regiōis
quartum est remissa. nec est incōueniēs illā p̄ducere frigidita-
tem intensiorem ratiōe dispositiōis subiecti seu aspe
ctus celi modo ad congelationē concurrit influentia
celestis frigefactiua ⁊ congelatiua: ⁊ si ibi generantur
fulgura ⁊ coruscationes de natura ignis hoc est p an-
tiparistasim actio medie regiōis frigide in exalatio
nem calidam ⁊ siccam: que rōne circūstātia contrarij
velociter ⁊ fortiter inflammatur. animalia autem vt
rane: q̄ in eis non dominat caliditas formalis: sʒ so-
lum virtualis ibidem generātur cōcurrēte ad hoc lu
mine solis seu alia influētia calefactiua celi. CCum
autem arguitur q̄ illa regio nō semper est frigida: q̄
nullum violentum perpetuum. Respondetur q̄ violē
tuʒ alicui qđ est naturale illi ⁊ magis naturale q̄ȝ vio
lentum potest esse perpetuuʒ: modo frigiditas est na
turalis medie regioni aeris: ⁊ si nō ratione forme tn̄
ratione materie: ⁊ quoniam propter bonum anima-
lium ordinata est frigiditas omnia agentia vniuersa
lia ad hoc concurrunt cum speciali influentia celi, tō
talis frigiditas est magis naturalis q̄ȝ violenta: nec
propter illam frigiditatem illa regio debet descende
re: quia ab illa non fit tanta condensatio ⁊ grauitas q̄
sufficiat illam pellere deorsum. tamen in aliqua par-
te sui vapores condensantur: ex quibus generant plu
uia deorsum mota p̄pter sufficientem grauitatem.

CTractatus secundus.
CCaput primum.

His autem determinatis di
camus propter quam cau-
sam flāme accense apparēt
circa celum et discurrentia
sydera: ⁊ vocati a quibusdā
dali ⁊ eges. hec enim omnia sunt ſ'ʒ ⁊
propter eandem causam. Differunt au-
tem per magis ⁊ minus. Principiū au
tem horum ⁊ aliorum multorum hoc est
calefacta eniʒ terra a sole exalatiōeʒ ne
cessarium fieri non simplicem vt quidā
putant sed simplicem. Hanc quidē ma
gis vaporosam. hanc autem magis fu-
mosam. hanc quidē eius quod est in ter
ra ⁊ sup terrā hūidi vaporē. hāc aūt ipiꝰ
terre existēt' sicce fumosam ⁊ haꝝ fumo
saʒ q̄dē supuenire propter calidum: hu
midiorem auteʒ subesse propter pōdus
⁊ p̄pterea hoc modo ordinatum est q̄ð

in circuitu. Primo quidem enim sub circulari latione est qd̃ calidum ꝛ siccum: quod dicimus ignem: innominatum enim quod commune in omni fumosa disgregatiõe: attamẽ q: maxime natum est tale exuri corporum sic necessariũ vti nominib⁹ sub hac aũt natura aer. ¶ Oportet autẽ intelligere velut hypercauma hoc quod nunc diximus ignem ordinatum circa vltimum sphere que circa terram vt modico motu sortiens exuratur sepe sicut fumus. est enim flãma spirit⁹ sicci ardor. Quacunq; igitur maxime optime se habet talis consistentia: quãdo a circulatione mota fuerit aliqualiter exuritur. ¶ Differunt autem scd̃m hypercaumatis positionem aut multitudinẽ: si quidẽ enim latitudinez habeat ꝛ longitudinẽ hypercauma: multotiẽs videtur accensa flãma velut in area ardentis stipule. Si autem longitudinez solum vocati dali ꝛ eges ꝛ sydera: si quidem plus hypercauma fuerit secundum longitudinem ꝛ latitudinem. quãdo quidẽ quasi scintillat simul cõbustũ hec autez propter igniri scd̃m modica quidem ad principium autem eges vocatur. Quãdo autez sine hac passione dalus. quãdo vero longitudines exhalatiõis per modica disperse sunt ꝛ multiplicantur similiter secundũ latitudinem ꝛ ꝓfunditatẽ sydera putata volare fiunt. Aliquãdo quidẽ igit̃ motu exhalatio exusta generat ipsa: aliquãdo autem sub frigore cõsistente aere extruditur ꝛ segregatur calidum: propter qd̃ ꝛ latio ipsoꝝ assimilatur magis proiectioni: sed non exustiõi. ¶ Dubitabit vtiq; quis vtrum velut que sub lucerna posita exhalatio a superiori flãma accẽdat inferiorẽ lucernã. Mirabilis enim et hmõi velocitas est: ꝛ similis ꝓiectioni: sz nõi alio ꝛ alio loco facto igne: aut ꝓiectiões alicuius corporis sunt discursus. ¶ Videtur autem itaq; ꝓpter ambo: etenim sic fiunt vt a lucerna et quedam propter expelli proficiuntur velut que ex digitis elabentia vt et in terraz et in mare videantur cadentia et nocte et per diem serenitate existente. videntur deorsum autem iaciuntur quia coagulatio ad deorsum inclinat propellẽs ꝓpter quod ꝛ fulmina deorsum cadunt. Omnium enim horũ gñatio nõ exustio: sz segregatio ab expulsione est quoniam scd̃m naturã calidũ sursuz natũ est ferri omĩo. ¶ Quecunq; quidẽ igit̃ magis in supremo loco cõsistunt exusta fiunt exhalatione: quecunq; autem demissius segregata: propter cõcerni ꝛ infrigidari humidiorẽ exhalationẽ hec enim congregata deorsum tẽdẽs ꝓpellit inspissata ꝛ deorsuz facit calidi ꝓiectionem. ¶ Propter positionẽ aũt exhalatiõis qualitercũq; cõtingat posita latitudine ꝛ ꝓfunditate sic fert̃ aut sursum aut deorsum aut ad latus. plurima aũt ad latus propter duab⁹ ferri lationib⁹ violẽtia qdẽ deorsuz: natura aũt sursuz oĩa calida enim scd̃m diametrũ ferũtur ꝓpter qd̃ ꝛ discurrentiũ syderũ plurima obliqua fit latio: oĩm itaq; horũ cã quidẽ vt materia exhalatio: vt aũt mouens aliquãdo quidẽ que sursum latio aliqñ autẽ aeris concreti coagulatio. ¶ Oĩa enim hec sub luna fiũt. Signũ aũt apparẽs ipsoꝝ velocitas siliis existẽs his q̃ a nobis proijciũtur: q̃ q: ꝓpe nos sũt multũ videntur velocitate preter gredi astra que ad solem ꝛ lunã. ¶ Apparẽt aũt aliqñ nocte serenitate existẽte cõsistẽtia multa fantasmata in celo: puta hyatus ꝛ bochyni ꝛ sanguinei colores.

¶ Causa aũt ꝛ in his eadẽ: cũ enim manifestus est constans q̇ sursuz aer ꝛ ignitio fiat: ꝛ ignitio aliqñ quidẽ talis fit vt flamme videãtur ardere: aliquãdo aũt velut dali ferantur ꝛ sydera: nullum inconueniẽs si coloratur idem iste aer constans omnimodis coloribus. ¶ Per spissius enim transparens minus lumẽ et refractionem suscipiens aer omnimodos colores faciet maxime autem puniceum aut purpureum: quia hi maxime ex igneo et albo apparent permixtis secundum superapositiones velut orientia astra et occubentia si fuerit cauma: et per fumum punicea apparent: et refractionem autem facit cum speculum fuerit tale vt non figuram sed colorem suscipiat. Quare non multo tempore maneant hec consistentia causa velox existens. ¶ Hyatus autem disrupto lumine ex obscuro et nigro facit pug-

tare habere aliquam profunditatem. Multoties autem ex talibus ⁊ dali excidūt cū ꝯgregant̄ magis: cōcretū aūt ampli⁹ vorago dicit̄. ¶ Oino aūt in nigro albū multas facit varietates velut flāma in fumo: de die quidē igit̄ sol ꝓhibet: nocte aūt puniceo excepto: alij ꝓpter similē colorationē non apparēt. ¶ De discurrētib⁹ q̄dem igitur astris et ignitis: adhuc autem ⁊ de alijs talibus fantasmatib⁹ quecūqꝫ festinas faciunt fantasias has existimare oportēt causas.

¶ Caput.iiij.

Idetur sequi ex dictis vaporem ⁊ exaltationem subijci in omni generatione metheorica: quia dictū est de vapore generari pluuiā grandinem ⁊ niuem: ex exalatiōe vero fulgura ⁊ coruscationes. ¶ Et ideo ad intelligentiam huius est primo notādum ꝙ vapor est fum⁹ calidus ⁊ humidus: exalatio autem est fum⁹ calidus ⁊ siccus: ⁊ lꝫ in media regione aeris vapores sint frigidi adhuc dicitur calidi per naturā suam que est forma: sicut aer dicitur calid⁹ naturaliter: ⁊ tamē in media regiōe est frigidus: quia naturaliter inclinat̄ ad caliditatē: sed ab extrinseco factus est frigid⁹: sic vapor de natura sua est calid⁹: fiat autem frigidus ex remissione caliditatis ad hoc cōcurrentis actiue aspectus celi loquendo tū large de vapore et exalatione: pōt cōcedi omnē vaporē esse exalationē ⁊ econuerso. ¶ Secundo notādum ꝙ elementū terre est porosum per totam illam partem quā penetrāt radij solares: ita ꝙ habet foramina sicut cutis per que exeunt sudores. ex quibus foraminibus aliquādo exeūt vapores et aliquando exalationes: radij namqꝫ solares penetrantes viscera terre calefaciunt ⁊ rarefaciunt illam quā si inueniūt humidā causant vapores: si autē siccam generāt exalationes ⁊ vbi vapores in magna copia generant̄: tunc fiūt aque fontium: exalationes autem in magna multitudine de terra exeūt cum impetu causantes terre motū. Ex aqua etiā fiūt isti fumi siue fiant supra terram siue in concauitatibus eius. nā ex pura aqua ꝯcurrente actiue caliditate solis generatur vapor: ex aqua autem terrestri fit exalatio. ¶ Ex predictis sequitur conuenientia et differentia inter istos. Nam primo conueniunt in caliditate: differunt autem in humiditate ⁊ siccitate. secundo conueniunt in leuitate: quia ambo sunt leuia ⁊ disconueniunt: quia vapor est minus leuis. tertio in subtilitate conueniunt quia ambo sunt subtilia: disconueniūt autem: quia exalatio est subtilior ⁊ consequenter minus visibilis. quarto conueniūt in motu: quia ambo ascendunt: discōueniunt autem quia vapor ducit secum aliquas guttulas aq̄: exalatio autem trahit secum pulueres.

Secūdū.

Primo.

Prima conclusio.

His visis sit hec prima conclusio. Omnium impressionum humidarū vapor est materia. probatur. Nam vapor aliquando eleuat̄ ad mediam regionem aeris: ⁊ tunc aut multum cōdēsatur ⁊ fit pluuia: aut multū infrigidatur cum multa congelatione: ⁊ fit grando: aut multum infrigidatur cum parua cogelatione: ⁊ fit nix. Aliquando autem solum eleuatur ad infimam regionē aeris prope terram: ⁊ tunc aut frigiditas est multum intensa ⁊ generatur pruina: aut remissa cū modica materia ⁊ generatur ros: aut remissa cū multa materia ⁊ generatur caligo vel nebula. Et si non fuerit multum condensatus generatur nubes: in qua aliquādo apparet yris: ⁊ interdum halo. Aliquando autem vapor non eleuatur a terra: ⁊ tunc generantur fontes ⁊ riui. Cum ergo non pluribus modis fiant impressiones stricte loquēdo sequitur veritas conclusionis. Ex qua conclusione soluuntur duo problemata. ¶ Primum propter q̄d est ꝙ in infusiōe aque frigide in vase vitreo apparent in superficie exteriori aliqua generari in modū paruarum guttarum: ⁊ nō in infusione aque calide. Respondet̄ ꝙ virtute frigiditatis aque aer circunstans ingrossatur in modum vaporis ⁊ cōuersus in aquam cadit supra vas. caliditas autem non habet ingrossare: sed potius rarefacere et subtiliare. ¶ Secundum problema. ꝓpter quid est ꝙ melones ⁊ cucurbite frigidiores sunt in radijs solaribus q̄ꝫ in vmbra. Dicendū ꝙ in radijs eleuatur vapor ab illis aquosus: qui fugiens contrarium ingrossatus cōuertitur in aquam cadentem super illos a qua infrigidātur. In vmbra autē nō eleuatur huiusmodi vapor: immo propter presentiam frigiditatis: vmbre includitur intus calefaciēs suum subiectū: sicut calefiunt aque puteales flante vento boreali. ¶ Secunda conclusio. Omnium impressionum ignitarū exalatio est materia. probatur: quoniam exalatio aliquādo ascendit ad supremā regionem aeris: ⁊ tunc si fuerit prope ignem generabitur cometa: si autem non prope generabuntur capre saltantes iuxta modū loquēdi philosophi primo meta. aliquando aūt ascendit exalatio solum ad mediā regionem: ⁊ tunc si includitur in nube fiunt fulgura/ coruscationes ⁊ tonitrua si non includitur. aut conglobatur fugiens frigiditatem cōtrariam: ⁊ fiunt sydera cadentia: ⁊ alie flamme apparētes de nocte: aut quiescit. ⁊ tunc quādoqꝫ coloratur per lumen astrorū: ⁊ fit vorago vel hiatus aut mouetur ad inferiorē regionem in multitudine absqꝫ segregatione: ⁊ generātur venti. si autem segregātur partes propter caliditatem ⁊ frigiditatem: tunc generatur salsedo maris: ⁊ infectio terre: sed si steterit supra terrā absqꝫ repulsione ventorum vbi intraret terram et cōgregetur fit terre motus: ⁊ subuersio partium terre. Cum ergo nō pluribus modis fiāt proprie impressiōes ignite patet veritas conclusionis. ¶ Tertia conclusio. Omnium impressionū inflammatarum materia dispositiones est humidū aereum ⁊ vnctuosum. patet: quia impressio talis ignita non nutrit̄ nec conseruatur nisi in materia humida humiditate aerea: q: hūiditas aquea extinguit ignem ⁊ prohibet inflammationem. vētus enim nō inflammatur: licet sit exalatio calida ⁊ sicca: quia deficit ab humiditate aerea vnctuosa: ⁊ propter hoc sepe in cimiterijs ⁊ sub patibulis apparent inflāmationes prima vel secūda hora noctis: quia de die sol facit fumare a corporibus mortuorum materiam vnctuosam ipsam inflāmando: quam inflammationem retinent per aliquam partem noctis: ⁊ tunc propter frigiditatē noctis hec materia ingrossatur ⁊ mouetur deorsum. ¶ Quarta conclusio. Vapor ⁊ exalatio sunt de natura elementorum accidentaliter ⁊ non formaliter. prima pars patet eo ꝙ exalatio quo ad qualitatem motiuam est de natura ignis. et quo ad qualitatē alteratiuam siccitatis de natura est terre: quia eleuatur a terra: vapor autem quo ad qualitatem motiuam est de natura aeris: ⁊ quo ad alteratiuaꝫ ex parte humiditatis est de natura aque: ⁊ sic isti fumi dicuntur communiter de natura terre ⁊ aque ⁊ non aeris et ignis: hoc est per respectum ad generationem istorum: fiunt autem immediate ex terra et aqua: et non ex alijs elementis. Secunda vero pars declaratur: quoniam forme substātiales terre ⁊ aque non possunt esse sub tanta raritate quanta est raritas vaporum ⁊ exalationum: vt colligitur de intentione Aristo. secundo de generatione. ⁊ confirmatur: quia fumus eleuatus a ligno non est substantialiter lignum: nec fumus eleuatus ab oleo est substantialiter oleum. ergo pariformiter fumus eleuatus a terra non est substantialiter terra: nec fumus eleuatus ab aqua est substantialiter aqua.

Proble.

Solutio.

Scda conclusio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

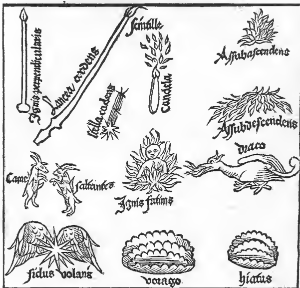

Primũ. **Contra** predicta arguit᷑. ꝛ primo ꝙ vapor et exalatio non sunt: quia non sunt simplicia per quartam. conclusionem.: nec mixta q꞉ non fiunt nisi ex duobus elementis: vt patuit. ergo. patet ꝯña q꞉ vapor cum sit corpus naturale: similiter exalatio. oportet quodlibet istorum esse simplex vel mixtuʒ.
Scđm. ¶ Secundo arguitur ꝙ non sunt materie impressionum: q꞉ tunc plures forme substantiales totales essent simul in eodem animato: consequens ē falsuʒ. et probatur ꝯsequētia: quia essent simul forma vaporis ꝛ forma grandinis: aut forma exalatiōis ꝛ forma corruscatiōis.
Tertiũ. ¶ Tertio arguit᷑ ꝙ ex his nihil gñat᷑ i aere: q꞉ tūc esset penetratio dimēsionũ eo ꝙ se inuicē penetrarēt aer ꝛ vapor: aut aer ꝛ exalatio.
Quartũ. ¶ Quarto arguit᷑ ꝙ vapor et exalatio sunt substātialr̄ terra ꝛ aq̄ q꞉ dato opposito: sequitur ꝙ nullum elementum potest immediate ex terra vel ex aqua generari: consequens est contra philosophum secundo. de genera. ꝛ patet consequentia: quia introducta certa caliditate in terra producentur exalatio et introducta aliqua caliditate in aqua generabitur vapor et confirmatur ab experientia: quoniam vapor per solam ingrossationem est aqua manifesta: cooperto enim vase in quo sit aqua calida mouentur vapores ad coopertorium qui congregati ꝛ ingrossati sunt aqua. Similiter argentum viuum in vase cooperto euaporat si fuerit expositum igni ꝛ absq̄ noua alteratione per ingrossationem fumi eleuati conuertitur in argentum viuum.

Ad primum dicitur ꝙ vapor ꝛ exalatio sunt mixta ꝛ impfecta q꞉ cito fiunt ex elementis: ꝛ cito in illa resoluūtur: ꝛ lʒ materia alterationis nō sit nisi terra vel aqua: tamē oīa elementa virtualiter concurrunt: cū in quolibet tali fumo sint quatuor qualitates ad quas inclinatur natura illius. — Ad primũ
¶ Ad scđm dr̄ ꝙ quando ex vapore generatur nix grando vel pluuia tunc corrūpitur forma substantialis vaporis ꝛ ita corrumpitur forma substantialis exalationis in generatione comete et corruscationis quando autem ex vapore fit nubes vel caligo: tunc non generatur noua forma substantialis quia vapor a nube ꝛ caligine solū accidentalr̄ differt sicut etiam non corrumpitur exalatio in gñatione vēti: eo ꝙ vent᷒ est exalatio calida ꝛ sicca. pmo meth. — Ad scđm; / Ad tertiũ;
¶ Ad tertium dicitur ꝙ non est penetratio dimensionum: q꞉ licet vapor ꝛ exalatio misceatur in aere: non tamen penetrant illum: sed cedit in aduentu istoruʒ. — Ad quartũ
¶ Ad quartũ negatur ꝯña. q꞉ pōt esse taʒ fortis actio in terra ꝛ in aqua ꝙ ex his generabūtur elementa. et nō mixta: ꝛ permaxime si influentia generatiua elementi erit fortior q̄ generatiua mixti. ¶ Et ad confirmationeʒ dr̄ ꝙ vapor in media regione non potest conuerti in aquā nisi per alterationē preuiam frigiditatis. In vase autem non ascendit ad coopertoriū nisi eleuando secum aliquas guttulas aque que postmodum congregate sunt aqua manifesta: ꝛ si vapor

cõuertit in aquã: hoc nõ est per solã ingrossationẽ: sed per alterationem puram humiditatis q̃ intendit fugiendo cõtrarium .s. siccitatem repertã in cooperto- rio. ⁊ ita respondetur ad experientiã argenti viui. Ex predictis sequitur ꝙ vapor ⁊ exalatio naturalr mouetur sursum a principio intrinseco: ⁊ non solum ab extrinseco: eo ꝙ cuiuslibet istorum forma substantialis determinat sibi tantam leuitatem qua sursum mouetur: ⁊ si aliquando dixi hoc moueri ab extrinseco naturalr ⁊ nõ intrinseco secutus sum modum cõem dicẽtiũ vaporẽ ⁊ exalationẽ esse substantialiter terrã ⁊ aquã.

¶ Caput. v.

Uia dictum est de materia impressionum consequenter est dicẽdũ de alijs causis incipiẽdo ab impressionibus ignitis q̃rum exalatio est materia. ¶ Et ideo est primo notandum ꝙ tribus causis impressio ignita apparet magna. ⁊ per oppositum videtur parua. Prima causa est magnitudo exalationis ſm aliq̃ dimensionem: aut ſm duas vel omnes: secũda est inflammatio totius exalationis simul. cum enim successiue inflammãtur partes parte priore disparente anteq̃ inflammetur posterior impressio: illa parua videtur. tertia causa est propinquitas exalationis ad nos. nam cometa est maior q̃ aliqua flamma apud nos: ⁊ tamen propter distantiam apparet parua stella: sicut planete ⁊ alia astra ⁊c. ¶ Secundo notandum ꝙ exalatio aliquando includit in cõcauitatibus terre: ⁊ tunc si fuerit pauca calefacit aquas puteales: si aũt multa facit terremotũ. Aliquãdo autem mouetur ad inferiorem regionẽ aeris tam prope q̃ distanter. Si ꝓpe: tunc contingit ꝓpter frigiditatem materiam multam ⁊ vnitã inflãmari: ⁊ videt domus ardens. pauca autẽ apparet candela ardens vt in cimyterijs ⁊ sub patibulis: ac sup malos nauiũ ⁊ pluries super capita ⁊ aures equorũ: immo etiaʒ super capita ⁊ humeros hominũ: quibus leuiter adherent hmõi inflammationes ⁊ multotiens ex sudore hominis calidi ⁊ velociter moti ꝓpter humiditatem viscosam generant hmõi impressiones: que candele ardentes videntur: remote autẽ in eadem infima regione ꝓpe superiorem exalationis impellũtur a frigido illius medie regionis: ⁊ inflãmatur vna post reliquã ⁊ apparent stelle cadentes. Si vero exalatio sit multa retinens inflãmationẽ apparet magna flamma ⁊ si oblongat habens conum dr lancea ardẽs: curua aũt draco flexuosus: si nõ habet conũ dr columna ardens. Aliquando autem exalatio mouetur ad mediã regionem aeris: ⁊ ibi inflãmata generat tonitrua fulgura ⁊ corrusationes. Aliqñ autẽ mouetur ad supremã regionẽ: ⁊ tunc si fuerit materia mlta ſm oẽm dimẽsionẽ diu retinẽs inflãmationẽ a spera ignis dr cometa: ⁊ si fuerit materia oblonga habẽs conũ sup⁹ diceret lancea ardens retinendo per tẽpus flammaʒ in singulis partibus: nõ retinendo aũt dicet lancea cadens ⁊ si non habuerit conũ retinendo flammã dicetur columna ardens non retinendo autẽ dicetur stella cadens. Ubi autem ista exalatio habet nodos: ita ꝙ alique ptes essent multũ dense: ⁊ intermedie multũ rare: ⁊ statim vna parte inflammata alia desinat inflãmari: tunc dicent stelle saltantes si nõ appareat aliqua inflammatio in ptibus raris apparente autẽ inflãmatione in eisdem ptibus: sed remissa vocarentur capre saltantes: q: vbi essent ille remisse inflammationes apparerent pedes.

1ª 2clo. His intellectis sit hec prima cõclusio. Impressiones ignite habent causam effectiuã ⁊ finalẽ prima pars patet eo ꝙ caliditas est causa effectiua talium per se licet frigiditas interdũ possit esse causa per accñs. s. per antiperistasim. secunda pars declaratur eo ꝙ ista fiunt ꝓpter generationem mixtorum perfectorũ cũ imperfecta ad perfecta finaliter ordinẽtur: fiunt etiã ad prenosticandum futura: quoniã ſm multos naturales magnus discursus stellaruʒ in aliqua parte celi designat magnitudinem ventorum: et cõsequenter ꝓcellarum ⁊ tẽpestatũ maris magne autẽ flamme si generant bella ⁊ mortalitates futuras sed candele apparentes sup malos nauiũ denotant tranquillitatem. ¶ Scda cõclusio. Impressiones ignite differũt magnitudine: colore ⁊ figura. prima pars patet: eo ꝙ de nocte interdum generatur tanta flamma ꝙ videt dies: interdum aũt parua: secunda pars est nota. eo ꝙ flamma aliqñ apparet rubea. s. quando est materia densa cum multa ascensione aliquando autem quasi alba: qñ materia est rara cũ remissa ascensione. tertia pars etiam declaratur: eo ꝙ aliqua impressio ignita videt circularis figure. vt cometa: aliqua triangularis: vt exalatio habens conum: aliqua autem quadrangularis: vt inflãmatio colũnaris: quare. ¶ Tertia cõclusio. Impressiones ignite differunt motu: loco ⁊ tempore: prima pars patet: q: alique mouẽtur quasi sursum ⁊ alique deorsum: alique lateraliter: alique quasi saltatiue faciendo per motũ sonum in aere. Item alique sunt ita faciliter mobiles ꝙ hoies illas capere nõ possunt manibus: eo ꝙ ꝑ motum manus continue elongat: ⁊ ex hoc aliqui homines insequẽtes illas perdiderunt vias: ⁊ aliqui cadentes in aqua submersi sunt quidã vero ab illis interfecti sunt ꝓpter venenositatem quã habent alique illarum. secunda pars etiã patet quoniam alique in terra fiunt: alique in infima regione aeris: alique in media ⁊ alique in suprema. tertia pars declaratur: qm plures fiunt in autũno q̃ in vere: in hyeme: ⁊ in estate. in hyeme em̃ nõ fiunt nisi raro: q: ꝓpter aq̃sitatem ⁊ defectũ caloris terrestris nõ ẽ fumatio ex terra. In vere etiam male fiunt ꝓpter participationem aquositatis. vnde licet multe exalationes vnctuose eleuentur illo tñ nõ sunt digeste: nec sufficienter calide: quare non se inflammãt. In estate autem quia exalatio est sufficienter calida ⁊ sicca. ⁊ media regio aeris sufficienter frigida. ideo ibi fiunt fulgura ⁊ corrusationes: in regione autem inferiori non fiunt: q: non in die ꝓpter multã caliditatem: nec de nocte propter breuitatem: ratione cuius non generat sufficienter frigiditatis intendẽs per antiperistasim exalatonẽ. Sed in autũno terra sufficienter fumat ex caliditate estatis: ⁊ noctes sunt satis longe facientes frigiditatem prouocantẽ inflammationẽ. s. per antiperistasim. Item inflammationes fiunt de die sicut de nocte: nõ tamen apparent de die: sicut nec astra propter lumen solis quod est maius: interdum autem apparent de die propter magnitudinem. de nocte autem melius apparent non lucentibus luna ⁊ astris. quia interdũ propter lumen illorum non apparent inflammationes. Item impressiones ignite supreme regionis diutius durant q̃ alie aliarum regionum vt comete. et ratio: quia exalationes si nõ sunt valde magne ⁊ grosse. ⁊ difficulter inflammabiles non possunt trãsire mediam regionem: ideo difficulter inflãmabiles transeunt ⁊ ignite diu retinent inflãmationẽ. faciliter aũt inflammabiles non transeunt. sed aut repercutiunt inferius: aut inflammantur in media regione: quarum inflammatio modicum durat: tamẽ ſm magis ⁊ minus. ¶ Quarta conclusio. Omnes impssiones ignite sunt eiusdem speciei specialissime. ptʒ. quia cause effectiue sunt semper eedem in specie: ⁊ materia semꝑ est eadem in specie: ⁊ dispositiones sunt eedem in specie. vt caliditas ⁊ siccitas. ergo et hoc voluit phs primo metheo. di. ꝙ tales impressiones non differunt nisi nominaliter: aut ſm magis ⁊ minus. vnde concedẽdum est ꝙ omnes sunt eiusdem speciei cũ igne. ¶ Ex p̃dictis sequitur ꝙ omnes ille impressiones naturaliter fiunt. eo ꝙ agentia effectiua tam vlia q̃ particularia naturalr concurrũt ad ꝓductionem illarum. ⁊ similr materia alterationis: ex quibus ista fiunt. inq̃t enim Comment. ij. physi. ꝙ nulla species vniuersi fit violenter vel a casu.

Contra p̃dicta arguit. Ex p̃mo ꝙ nõ oẽs impssiões ignite sunt eiusdem speciei:

quia alia est materia comete: alia galaxie: similr, alia sunt agentia ipressionū medie ꝛ sup̄me regionis: semper, loquēdo de alietate specifica. ergo etiam effectus diuersificātur in specie. maior patet: q꞉ cometa est de natura elementari et galaxia de natura celi. minor vero est clara: eo ꝙ impressionum supreme regionis agēs est caliditas: ꝛ medie agēs est frigiditas.

Secūdū. ¶ Secundo minus differunt duo comete ꝙ̄ cometa ꝛ coruscatio: sed duo comete differunt numero. ergo cometa ꝛ coruscatio differunt plus ꝙ̄ numero: ꝛ per consequens differunt specie. ¶ Confirmatur aer et ignis differunt specie: quia non possunt moueri ad eundē locum: sed coruscatio ꝛ cometa non possunt moueri ad eundem locum. ergo differūt specie.

Tertiū. ¶ Tertio arguitur ꝙ impressiones ignite non fiunt naturaliter: tum quia fiunt ab agente extrinseco, vt patet inductiue: tum q꞉ fiunt a casu: q꞉ fiunt a causa per accidens extra semper ꝛ frequenter: tum q꞉ fiunt violenter: eo ꝙ violenter pellitur a frigiditate aeris medie regiōis exalatio ex qua generatur impressio ignita.

Quartum. ¶ Quarto arguitꝛ ꝙ non naturaliter fiunt in aere: q꞉ tales ipressiones sunt de natura ignis: ergo nō naturaliter fiunt in aere: ptz ꝯn̄a tripliciter. primo q꞉ aer nō est locus naturalis ignis. scdo q꞉ tunc deberēt ibi naturaliter in anere: qđ est falsum. tertio q꞉ fierēt ab aere: quod iterum est falsum: q꞉ aer potius ex exalatione deberet generare aerem ꝙ̄ ignem.

Ad p̄mū. Ad primum dicitꝛ cōcedendo ꝙ cometa ꝛ galaxia non sunt eiusdē speciei: sed negaturꝙ galaxia sit impressio ignita de causis autem efficientibus dico ꝙ semper caliditas est

Ad secūdū per se causa effectiua inflammationis. Qđ autem in media regiōe sit frigiditas causa effectiua hoc est cā per accidens: ꝛ per antiparistasim. ¶ Ad secundum negetur ꝯn̄a: q꞉ sicut nō sequitur. minꝰ differunt duo ignes summi ꝙ̄ vnus summus: ꝛ vnus remissus: sed duo ignes summi differunt numero ergo ignis summus: ꝛ ignis remissus differunt plusꝙ̄ numero. cōuenientia enim ꝛ differentia numeralis non consistunt in indiuisibili: sed dicunt maius ꝛ minus. ¶ Et ad cōfirmationē dicitur ꝙ ignis ꝛ aer non differunt specie q꞉ non possunt moueri ad eūdem locum: q꞉ tūc ignis summus ꝛ ignis remissus differrent specie: sed quia sunt a causis imediate distinctis specie. modo ipressiones ignite sunt imediate a causa eiusdez speciei: impressio tamen medie regiōis moueretur ad supre-

Ad tertiū. mam regionem si non haberet impedimentū. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ licet impressiones fiant ab agente extrinseco. tamen naturaliter fiunt: q꞉ passum qđ est materia confert vim: ꝛ si ille que fiunt in media regione fiant a casu respectu frigiditatis: tamen respectu calidi. atꝫ fiunt naturaliter: ꝛ per se. Deinde dicitur: licet exalatio violenter pellitur: tamen generatio impressionis ex illa est naturalis: cum fiant tam a principio intrinseco ꝙ̄ extrinseco passo cōferente viz.

Ad q̄rtum ¶ Ad quartum negatur consequentia: ꝛ ad probationem dico primo ꝙ sicut rane naturaliter generantur in aere: licet aer nō sit locus naturalis ipsarum: ita ꝛ ipressiōes. scdo dico ꝙ sicut rane nō manent nāliter in aere: licet ibidem naturaliter generantur. ita ꝛ impressiones. tertio dico ꝙ impressiones ignite medie regionis fiunt ab aere mediante sua frigiditate per antiparistasim. Qđ autem aer non conuertit exalationem in sui materiam, hoc est ratiōe intensioris caliditatis. quare ꝛc.

¶ Caput secundum.

E cometis autem ꝛ vocato lacte dicamus dubitantes ad dicta ab aliis p̄mo ¶ Anaxagoras quidem igitur ꝛ Democritus aiūt esse cometas symphasim errantiū stellarum: cum propter prope venire presentetur tangere inuicem. ¶ Italicorum aūt quidā vocatorū pythagoricorū vnū dicunt ipsum esse errantiuz syderū: sed post multū tēpus phantasiā ipiꝰ esse et excessum ad modicū qđ quidē accidit ꝛ circa mercurii stellā: q꞉ enim modicum disgreditur sepe nō apparet. ita vt post multū tempus appareat. ¶ Similiter aūt his ꝛ qui circa hypocratem chium ꝛ discipulū ipsius Eschilū enunciauerūt: sed comā cū ex ipso aiunt habere: sed errantē ꝑpter locum aliquando accipere refracto nostro visu ab attracto humere ab ipso ad solē. ¶ Or aūt discedit tardissimo tp̄e appꝫt post tempus plurimū aliorum astroꝝ. Unde cū ex codē apparet subdeficiens per totum suū circulum: cedere aūt ipm ad arctū ꝛ ad austrū. ¶ Intermedio igitꝛ q̄dem tropicorum ꝑpter nō attrahere aquā ad ipsum: q꞉ cōsumpta est a solis latiōe. Ad austrū aūt cuz feratur copiā quidā habere talis humiditatis: sed q꞉ parua est decisio circuli que sup terrā. q̄ autē deorsum multiplex non potest visus hominū fractus ferri ad solez. neqꝫ a propinquitate tropico loco neqꝫ in estiuis versionibus existēte sole: ꝑpter quod in his quidē locis non fieri cometā ipsum: quando vero ad boream relictus extiterit accipere comā: quia magna est peripheria que de super orizonte: que autē subtus pars circuli p̄ua. facile eīm visui hominuz pertingere tunc ad solē. ¶ Omnibus autē his hec quidā cōmuniter accidit dicere impossibilia: hec autem separatim. ¶ Primo q̄dem igitꝛ dicentibus ꝙ errantiū est vna stellarū cometa errantes eīm omnes in circulo aialiū subdeficiunt. comete nūc multi visi sunt extra circulū. Deinde ꝛ plures vno simul facti sunt sepe. ¶ Adhuc si ꝑpter refractionē comā habent: sicut aiunt hypocrates ꝛ Eschilꝰ: oportebat aliqñ apparere sine coma stellam hāc qm̄ quidē subdeficit hec ꝛ ad alia loca: comā autem non vbiqꝫ habet: nūc autē nulla visa est p̄ter quinqꝫ stellas: iste autem sepe simul oēs eleuate apparent super orizontem. Et manifestis autem existentibus ipsis omnibus: ꝛ non

apparentibus omnibus:sed quibusdā
existentibus apud solem nihil minus
comete apparēt facti sepe. At v̄o neq̃
hoc verum quod in hocloco ad arctum
fit cometes solum simul ꝛ sole existente
circa tropicos estiuales. Magnus em̄
cometes fact⁹ circa eum qui in achaia
terremotum ꝛ circa fluctus ascēsum ab
occasibus equinoctialibus ortus fuit
ꝛ ad austruz iam multi facti sunt. Sub
principe autem Atheniensium Eucleo
molonia facta fuit comata stella mense
gamelione.j. octobre sole existente cir-
ca tropicos hyemales. Et quidem tan
tam refractionem factum esse ꝛ ipsi im-
possibiliū esse aiunt. Cōmune autem ꝛ
his ꝛ contactū dicentib⁹ primo quidē:
quia ꝛ non errantiū accipiunt comam
quedam:ꝛ hoc non solū egyptijs crede
re oportet quidez ꝛ illi aiunt:sed ꝛ nos
vidim⁹. Earū eniz que in femore canis
stella quedā habuit comā debilē tamē
intelligētibus quidē enim in ipsam de-
bile factū est lumen:adiacētibus autē
visum remisse plus. ¶ Adhuc autem
omnes qui apud nos visi sunt sine oc-
casu disparuerūt in loco super orizōtē
consumpti paulatim ita vt neq̃ vnius
stelle derelinqueret corp⁹ neq̃ pluriū.
Quoniā ꝛ magna stella de qua prius
meminim⁹ apparuit quidem in hyeme
in gelu ꝛ serenitate a vespera sub actio
principe:ꝛ prima quidē die non appa-
ruit tanq̃ preoccumbens ante solem:
sequēte autem apparuit q̄tum contin-
git minimū enim relictū fuit ꝛ mox oc-
cubuit: lumen autem extendit vsq̃ ad
tertiā partē celi:velut saltus ꝓpter qd̄
ꝛ vocata fuit via:ascendit autē vsq̃ ad
zonā orionis ꝛ ibi dissoluta fuit. ¶ Et
quidam Democritus obtinere voluit
pro opinione sua. Ait enim apparuisse
dissolutis cometis stellas quasdā:hoc
autē nō:aliquādo oportebat fieri:ali-
quando autē non:sed semꝑ. ¶ Adhuc
autem ꝛ egyptij aiunt errantiū ꝛ ad se-
ipsas ꝛ ad alias fieri cōuentus:ꝛ nos
ipsi vidimus stellā Jouis ꝛ in geminis
subeuntem cuidam his iam disparere
faciētē:sed nō cometē factū. ¶ Adhuc
autem ꝛ ex ratione manifestum. Stelle
enim ꝛ si maiores ꝛ minores appareāt:
sed tamen indiuisibiles per se esse vi-
dentur:quēadmodū ꝛ si essent indiuisi-
biles tangētes nullā vtiq̃ facerēt ma-
gnitudinē maiorē sic:ꝛ quoniā nō sunt
quidē:videnť autem indiuisibiles ꝛ cō
uenientes nihil videbunť maiores ſm
magnitudines existētes. ¶ Quod q̇dem
igitur dicte de ipsis cause false existūt:
si nō per plura. Sed tamen per hec suf
ficienter palam est. ¶ Quoniā autem
de immanifestis sensui putamus suffi-
ciēter demōstrasse ſm rationē si ad pos
sibile reduximus ex his que nūc appa-
rent/existimabit vtiq̃ aliquis sic de his
maxime accidere. ¶ Supponiť enim
nobis mūdi eius qui circa terrā quan-
tum sub circulari est latione esse primā
partem exalationem calidam ꝛ siccam
ipsam autem ꝛ continui sub ipsa aeris
ad multū simul circūducitur circa ter-
ram sub sphera et motu circulari lata
autem ꝛ mota hoc modo quacūq̃ con-
tingit bene dēsibilis existēs sepe igniť:
propter quod dicim⁹ fieri ꝛ dispersarū
syderū discursus. ¶ Cum igiť in talez
cōdēsationē inciderit ꝓpter superiorē
motū principiū igneum:neq̃ fit multū
valde vt cito ꝛ ad multū exuratur:neq̃
fit debile:vt extinguatur cito. ¶ Sed
plus ad multū simul aūt de subtus ac-
cidat ascēdere bene dispositā exalatio-
nem hoc fit stella cometa. Qualitercū-
q̃ exalatū extiterit figuratū:siquidem
em̄ omniquaq̃ similiter cometes.si au-
tem ad longitudinem vocatur progo-
nias. Sicut autē talis latio stelle latio
videtur esse:sic ꝛ mansio quasi similiter
stelle mansio videtur esse. Simile enim
quod fit velut siq̇dē in palearū tumul-
tum ꝛ multitudinē immiserit titionem.
Ita vt ignis igniat principiū modicū.
Videtur enim similis ꝛ syderum discur
sus huic:cito enim ꝓpter aptam dispo-
sitionē hypercaumatis succedit in lon-
gitudinem. Si itaq̃ hoc maneat ꝛ non
cōsumať. pertrāsiens aūt maxime den-
satiua est hypercaumatis:fiet vtiq̃ princi-
pium lationis cōsumatio discursionis:
tale cometa est stella velut discursus sy
deris habēs in ipsa terminū ꝛ ꝑncipiū.
¶ Quādo igiť q̇dem in ipso inferiori
loco principiū consistentie fuerit per se

apparet

apparet cometes: quando autem sub astrorũ aliquo errantiũ aut non errantium a motu cõsistit exalatio tunc cometes fit horꝝ aliquod non enim apud ipsa astra coma fit: sed queadmodum halo circa solem apparet ꝛ lunam assequens ꝛ quidem transiatis cum sic fuerit condensatus aer: vt passio hec fiat sub solis itinere: sic ꝛ coma astris velut halo est. Attamen halo quidẽ fit propter refractionem talis coloris. Ibi autem in ipsis exalationibus color apparens est. ¶Quandoquidẽ igitur ſm stellam fit talis concretio eandem necesse manifestare lationem ꝛ motum cometam qua quidem fertur stella. Cum autem cõstiterit per se tunc subtardantes videntur: talis enim latio mũdi qui circa terrã: hoc enim maxime insinuat non esse refractionẽ quandã cometã: vt halo in hypercaumate puro ad ipsam stellam factam ꝛ nõ vt dicunt qui circa Hypocratem ad solem quia ꝛ per se fit cometa sepe ꝛ frequentius ꝙ circa aliquas determinatarũ stellarũ. De halo quidẽ igitur causam posteriꝰ dicemus. ¶De eo aũt quod est esse igneam cõsistẽtiam ipsorum: argumentũ oportet putare ꝙ significant facti plures spiritus ꝛ siccitates. Palam enim ꝙ fiunt propter multam esse talem segregationem: quare sicciorem necessarium esse aerem: et disgregari: et dissolui euaporans humidũ a multitudĩe calide exhalationis: vt non cõsistat facile in aquã. Manifestius autem dicemus. ꝛ de hac passione quãdo ꝛ de spiritibus dicẽdi fuerit tempus: quandoquidem igitur crebri ꝛ multi apparent sicut dicimus sicci ꝛ fumosi fiunt anni notabilr: quando autem rariores ꝛ tenuiores magnitudine similiter quidẽ non fit tale. Attamen vt frequenter fit quidem excessus spiritꝰ: aut ſcd̃m tempus: aut ſcd̃m magnitudinẽ. ¶Quoniã ꝛ quãdo in egis fluuijs cecidit lapis ex aere asperata eleuatꝰ cecidit per diem. Accidit autem et tunc cometes stella factus a vespere. ¶Et circa magnã stellã cometa sicca erat hyems: ꝛ borealis: ꝛ fluctꝰ: propter ꝯtrarietatẽ ventorꝝ factus fuit in sinu quidem enim boreas obtinuit: extra aũt auster flabat magnus. ¶Adhuc autẽ sub principe Nichomaco factus fuit paucis diebus cometes circa equinoctionalẽ circulũ non a vespera faciens ortum in eo qui circa corinthũ spiritꝰ euenit. ¶Eius autem quod est nõ fieri multos sepe cometas ꝛ magis extra tropicos ꝙ intra causa solis et astrorum motus non solum segregans calidum: sed ꝛ disgregãs quod constat maxime autem causa: quia plurimũ in lactis congregatur regionem.

¶Caput.vj.

DE qua natura sint cometa et galaxia: similiter hyatus ꝛ voragines propter opinãtiũ diuersitatẽ: vt habet videri.j.metheo. est iuxta predicta ad illorꝝ declarationẽ dicendum. Et ideo Primo
notandum primo ꝙ celum aliqñ apparet perforatũ vna apertura profunda: que si sit parua ꝛ obscura dicitur hyatus: ꝛ si magna dicit̃ vorago. huiꝰ aũt causa materialis est exalatio amixta vapori in aere. causa autẽ efficiẽs est triplex: scꝫ caliditas exalationis cõburens vaporẽ: ꝛ frigiditas medie regionis illũ condensans: ꝛ lumen solis vel alterius astri illuminans partes extremales magis ꝙ centrales propter maiorem densitatẽ in medio ꝙ in extremis. Hyatus igit̃ ꝛ vorago nõ sunt in celo: sed sunt apparẽtie in media regione ex causa dicta. Qꝺ aũt apparent esse in celo: hoc est ratione distãtie inter obiectũ ꝛ potẽtiã. ¶Secundo notandũ ꝙ celum habet aliquas partes densissimas: ꝛ aliquas rarissimas: ꝛ aliquas itermedias nõ multũ raras: nec multũ densas: quarũ densissime multũ illuminant̃ a sole: ꝛ vident̃ rubei coloris: rarissime minime illuminant̃ a sole: ꝛ vident̃ azurei coloris ꝛ permaxime existẽte serenitate. Intermedie autem modo medio illuminant̃ a sole: ꝛ vident̃ albi coloris: est ergo vna portio celi multũ longa apparẽs albi coloris que dicit̃ galaxis. i. via lactea ſm Aristo. Secunda

His premissis sit hec prima conclusio de nocte existente serenitate apparent quãdoqꝫ hyatus ꝛ voragines. pꝺat̃: quia cause apparentiũ talium quãdoqꝫ sunt existẽte serenitate: ergo ꝛ effectꝰ. antecedẽs pꝫ: qꝛ serenitas nõ est simplr priuatio nubiũ: sed multarũ ꝛ magnarꝝ: sicut trãquillitas nõ dicit priuationẽ omniũ vẽtorũ: sed magnorꝝ ꝛ tempestatũ. De die aũt non apparent hyatus ꝛ voragines ꝓpter presentiã maioris luminis. ¶Ex ista cõclusione potest reddi causa quare existente serenitate qñ apparent inflãmationes. et non de tonitruo. aliqñ auditur sonus quasi vox tonitrui vel tube. aliqñ sicut fractio arborũ: et aliqñ sicut voces hoim vel bestiarũ. vbi dicit̃ ꝙ hmõi soni fiunt ex collisione exalationis cũ vapore: vt qñ subtilis exalatio includitur in vapore subtili compressa petit exitũ: ꝛ causatur sonus: sicut qñ ferrum ignitũ intrudit̃ in aquã: varietates autẽ sonorꝝ sunt ex varietate collisionum ad hoc cõcurrente speciali cõstellatione. sicut enim in grãdinibus fiunt diuerse figure ex cõstellationibꝰ: sic ex eis fiunt sonorꝝ modulationes diuerse. Prima conclusio.
¶Secũda ꝯclusio. Cometa est exalatio ignita de natura elemẽtari. prima pars pꝫ: quoniã cometa non est ignis: nec aer cuꝫ sit mixtũ imperfectũ: nec vapor: cum nõ ascendat ad tantã altitudinẽ. ergo est exalatio ignita. patet ꝯña: quia nõ videt̃ esse aliud. secũda vero pars sic declarat̃. cometa est de natura celi: vel de natura elemẽtari: sed non est de natura celi. ergo est de natura elemẽtari. patet ꝯña cum maiori: ꝛ minor declaratur: quia nulla pars celi generat̃ vel cor- Secunda cõclusio.

rtia cõ sio. rumpitur. j. celi. sed quilibet cometa generatur vel corrumpit. ergo ₇c. ¶Tertia cõclusio. Non est possibile duos homines eundē cometam videre in eodē loco celi. probatur: quia sint a/et b/duo oculi hominū: a quibus protrahuntur linee visuales per centrum comete vsq ad octauam spheram. et seqtur ꝙ ille linee se intersecant terminate per diuersa puncta celi: que puncta si ponātur c/d/sequitur ꝙ a/oculus videt c/ et non b/et b/oculus videt d/₇ non c/ita ꝙ orientalibus cometa apparet in occidente: et occidentalibus idem cometa videtur in oriente, quare ₇c.

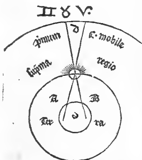

arta lusio, ¶Quarta cõclusio. Galaxia est de natura celi, ₇ pars integralis octaue sphere. secunda pars est nota pro prima parte: qꝛ nullibi apparet nisi in octaua sphera. Sed prima declaratur: quia galaxia est impressio supreme regionis sicut cometa: vel de natura celi. sed non est primū: ergo est secundum. patet consequētia cū maiori. minorē arguo: quoniā si galaxia esset impressio supreme regionis aeris: tunc hoibus in diuersis regionibus existentibus appareret sub diuersis partibus celi. patet cõsequentia ex tertia cõclusione: sed consequens est falsum: ₇ contra experientiā: quia orientalibus ₇ occidētalibus apparet galaxia in eodem puncto celi in quo intersecat geminos. ₇ similiter contingit de opposita parte zodiaci vel capricorni: vbi iterum galaxia intersecat zodiacum. Idem etiam dicitur de alijs stellis celi: iuxta quas apparet pars galaxie.

chū, **Contra** predicta arguit. ₇ primo ꝙ de nocte non debent apparere hyatus ₇ voragines: quia tunc color posset melius apparere in tenebris ꝙ̄ in lumine. consequens est contra phm. ij. de anima. et patet ꝯña: quia tales impressiones videntur de nocte: et nõ de die: immo seqtur ꝙ visus deciperetur circa proprium obiectum: quod est contra phm. ij. de anima. ₇ patet ꝯña: quia sensus visus iudicat hyatus ₇ voragines esse aperturas in celo ₇ nõ est ita. ¶Secundo arguit ꝙ cometa non sit exalatio ignita: quia aut est pauca: ₇ sic statim cõsumitur: aut est multa: et sic tota cito accenditur: et per ꝯñs cito cõsumitur: quod est contra experientiā: immo non deberet cõtinue apparere circularis figure: sed variare figurā ad modū lune quo ad suum lumen. ¶Tertio arguit ꝙ cometa nõ est de natura elementari: quia elementa nõ mouentur nisi motu recto. cometa autem motu circulari: et si dicatur ꝙ ignis mouetur etiam motu circulari de cuius natura est cometa. Queritur ergo tunc quare cometa non vlterius ascendit vsq ad elementum ignis. Item Arist. j. metheo. dicit ꝙ quidam planete visi sunt facere sibi comas: modo planete sunt de natura celi. ¶Quarto arguitur ꝙ galaxia sit de natura elementari: quia vna medietas galaxie est dupla ad aliam ſm Aristo. j. metheo. sed talis disproportio non videtur esse nisi ratione difformis exalationis, ergo. Item Aristo. dicit expresse. j. metheo. ꝙ galaxia est de eadem natura cum cometa. vnde arguitur sic, vna stella potest leuare tantam materiam ꝙ apparebit cometa: ergo plures stelle possunt tantum eleuare ꝙ apparebit galaxia. Quartū.

Ad primum negatur cõsequētia. quia licet tales impressiones videantur de nocte. hoc est in lumine astrorum: ₇ in lumine incorporato illis: quo videntur rubei coloris: et hoc propter densitatem exalationis mixte cum vapore: ₇ ista de causa contingit lunam et stellas quandoq apparere sanguinei coloris: quia tunc exalatio adusta ponitur inter visum et lunam vel stellas consimili etiam causa mane et vespere apparet sol aliquando rubeus ꝙ autem non videtur de die dictum est: quia maius lumen offuscat minus: nec est incõueniens ꝙ sensus decipiatur circa proprium obiectum. ¶Et ad philosophum respondetur ꝙ intellexit in determinata ₇ proportionata distantia. modo distantia inter visum ₇ hyatus vel voragines est nimis magna. Ad primū.

¶Ad secundum dicitur ꝙ materia comete est multa: non tamen cito consumitur nec disparet circularis figure: quia propter continuum fluxum exalationum ascendentiū quanta est deperditio per inflammationem: tanta est restauratio: ita ꝙ nõ tota simul accenditur: nec tota simul est ibi recte sicut flamma lampadis vel candele que continue apparet eque magna vsq quo totum oleum consumitur. Ad scdm.

¶Ad tertium dicitur ꝙ licet elementa non moueantur nisi vno motu ab intrinseco deducta fuga contrarij: tamen possunt moueri naturaliter ab extrinseco circulariter per influētiam celi: vt dictum fuit: qua etiam influentia mouetur cometa simul cum aere in superiori regione. Et cum dicitur quare cometa non mouetur sursum vsq ad elementum ignis: ex quo non habet impedimentum dicitur ꝙ sicut oleum continue descendit vsq ad elemētum aque: in qua est grauitas eiusdem speciei cum grauitate sua: ac etiam intensior: ita exalatio continue ascendit sursum vsquo reperit in suprema regione aeris leuitatem maiorem sua per actionem ignis in partem illam. ¶Et ad philosophum dico ꝙ loquebatur ſm opiniones dicentium corpus comete esse de natura celi: comam autem de natura elementari. Ad tertiū.

¶Ad quartum conceditur ꝙ galaxia est de natura celi: cum sit corpus incorruptibile non aliter ꝙ̄ circulariter motum: ea autem que sunt de natura elementari sunt corruptibilia: et motu recto mobilia. ¶Et ad argumentū dicitur ꝙ illa diuersitas magnitudinis galaxie non est ratione exalationis: sed propter multitudinē stellarum ₇ densitatem orbis. Ad philosophum autem dicitur ꝙ ibi locutus est probabiliter ex intentione tunc famosa: aut ꝙ fuit defectus translatoris. Et tūc ad argumentum negatur consequentia: sed bene sequitur ꝙ plures stelle propter lumen ₇ densitatem orbis faciunt apparere galaxiam ₇c. Ad qrtū.

pecūdū

Tertiū.

¶Caput tertium.

Qualiter aūt ₇ propter quam causam fit: et quidem lac dicamus iam: prediscutientes autem et de hoc que ab alijs dicta sunt primo. ¶Vocatorū quidē igitur Pythagoricorum quidā aiunt

viam esse hanc. hi quidem excidentium
quorundā astroꝝ scd̄m dictā sub Phe
tōte lationē hi aūt solē hoc circulo ali-
quando delatū esse aiūt velut igit̄ exu-
stuȝ esse hunc locū: aut aliquā aliā talē
passionē passum esse a latione ipsoꝝ.
¶ Incōueniens aūt nō intelligere ꝙ
si quidē hec erat causa: oportebit ⁊ zo-
diacuȝ circulū sic habere ⁊ magis q̄ eū
qui lactis. Omnia eñ in ipso feruntur
errantia ⁊ nō sol solū. manifestus autē
nobis totus circulus: semp eñ ipsi⁹ ma
nifestus semicirculus nocte. ſȝ nihil vi-
det̄ tale passus: nisi qua copulat̄ pars
ipi⁹ ad lactis circulū. ¶ Qui aūt circa
Anaxagorā ⁊ Democritum lumen esse
lac aiunt astroꝝ quorūdā. solē eñ sub
terra latū nō respicere quedā astrorum
quecūq; quidē: igit̄ aspiciunt̄ ab ipso
horum quidē nō apparere lumē. ꝓhibe
ri eñ a solis radijs: quibuscunq; auteȝ
obstruit terra vt nō aspiciant̄ a sole: ho
rum ꝓpriū lumē aiunt esse lac. ¶ Ma
nifestū aūt ꝙ ⁊ hoc impossibile: lac qui
dem eñ semper idē ⁊ i eisdē ē astris. ap
parēs eñ maximus eius circulus: a so-
le aūt semper altera que nō aspiciunt̄:
qꝛ nō in eodē manet loco: oportebit igi
tur translato sole transferri ⁊ lac nunc
aūt nō apparet hoc factum. ¶ Adhuc
autem si quēadmoduȝ ostenditur nunc
i his circa astrologiā theorematib⁹ sol̄
magnitudo maior q̄ q̄ terre ⁊ distātia
multo maior q̄ astroꝝ ad terrā q̄ que so
lis: sicut que solis ad terrā q̄ que lune:
nō itaq; longe alicubi a terra conus q̄
a sole cōiacet radios: neq; vbiq; vmbra
terre que vocatur nox erit apud astra.
Sed necesse solē in omnia astra ꝓspice
re: ⁊ nulli ipsoꝝ terrā obsistere. ¶ Am
plius auteȝ est terra quedā suspicio de
ipso: dicunt eñ quidā lac esse refractio
nem nostri visus ad solem: sicut ⁊ stellā
cometā. ¶ Impossibile aūt ⁊ hoc siqui
dem enim videns quieuerit ⁊ speculuȝ
⁊ qd̄ videtur omne in eodem signo spe-
culi eadē apparebit vtiq; pars empha
seos. Si auteȝ moueat̄ speculū ⁊ quod
videtur in eadem distātia quidem vt vi-
dens ⁊ quiescens. Ad inuiceȝ aūt neq;
eque velociter neq; in eadem quidē di-
stantia impossibile eandem emphasim

eadem esse parte speculi: que autem in
lactis circulo lata astra mouentur: ⁊ sol
ad quem refractio manentibus nobis:
⁊ similiter ⁊ equaliter. Ad nos distan-
tibus. ab ipsis autē non equaliter: quā
doq; eniȝ delphis noctibus medijs ori
tur: aliquando autem diluculo: partes
autem lactis eedem manent in vnoquo
q;: ⁊ quideȝ non oportebit si emphasis.
Sed non in eisdem esset hec passio lo-
cis. ¶ Ad hunc autem nocte in aqua ⁊
talibus speculis lac quidem illucescit
aspicientibus. Visum autem refrangi
ad solē quō possibile. ¶ Qd̄ q̄dē igit̄
neq; via planetarū null⁹: neq; lumē ē:
neq; respectoꝝ astroꝝ neq; refractio ex
his manifestū: fere autē hec solum sunt
que vsq; nunc tradita sunt ab alijs.
¶ Nos autē dicamus resumentes pri
cipium nobis suppositum: dictum eniȝ
est quod extremum dicti aeris poten-
tiam habet ignis: et motu disgregato
aere segregetur talis consistentia qua-
leȝ ⁊ cometas stellas esse dicim⁹. ¶ Ta
le itaq; oportet intelligere factum qd̄-
quidem in illis: cum non per seipsa fue
rit talis segregatio: ſȝ ab aliquo astro-
rum aut fixorum: aut errantium: tunc
enim hec videntur comete: quia affe-
quuntur ipsornm lationem quemad-
modum soli talis concretio a qua pro-
pter refractionem halo apparere dici-
mus cum sic fuerit dispositus aer. Qd̄
itaq; secundum vnum astrorum accidit
oportet accipere factum circa totum ce
lum: et superiorem lationem omnem.
¶ Rationabile enim siquidem vnius
astri motus: et eum qui omnium facere
tale aliquid ⁊ arripere: et cum his ad-
huc secundum quidem locum creberri
ma et plurima et maxima existunt etiā
astrorum. ¶ Quod quidem igitur ani
malium propter solis lationem et pla-
netarum dissoluit talem consistentiam
propter quod quidem multi cometa-
rum extra tropicos fiunt: adhuc au-
tem neq; circa solem neq; circa lunam
fit cometa: citius enim disgregatur
quam vt constet talis concretio. Iste
aūt circulus in quo lac apparet aspi-
cientibus et maximus est existens et
positus situ sicvt multum tropicos ex-

cedat. Adhuc autem locus plenus
in astris lucidis et fulgidissimis: ad-
huc spozadicis vocatis hoc autem est z
oculis videre manifestū: vt z ꝑpter hoc
continue z semper hec omnis aggrege
tur cōcretio. ❡Signum autem ipsius
etenim circuli amplius lumen est in al
tero semicirculo habente duplatū. In
hoc enim plura et crebriora sunt astra
ꝙ in altero: tanꝙ non propter alteram
aliquam causam facta claritate ꝙ pro-
pter astrorum lationem. Si enim et in
hoc circulo fit in quo plurima ponunt
astrorum z ipsius circuli in quo vident
magis spissa esse z magnitudine z mul
titudine astrorum hanc verisimile exi-
stimare conuenientissimam esse causaz
passionis. Consideratur autem z circu
lus z que in ipso astra ex subscriptiōe.
❡Spozadica autem vocata si quidez
in spheram non erit ordinare q: nulla
per finem habet vnūquodqꝫ positionē
manifestam. Ad celum autem respicie
tibus est palam. In solo enim hoc cir-
culo: intermedia plena astris talib⁹
sunt: in alijs autez deficiunt manifeste.
❡Quare autem siquidem z de appa-
rendo cometas acceptamus causam tā
ꝙ dictam mediocriter z de lacte codem
modo existimandam habere ꝙ enī ibi
circavnum passio hoc circa circulū quē
dam accidit fieri eandem. Et est lac vt
est dicere velut definitum maximi circu
li propter segregationez coma propter
quod quemadmodum prius diximus:
non multi neqꝫ sepe fiunt comete quia
continue segregata est z segregatur ꝑ
vnā quāqꝫ perydum in hunc locū sem
per talis consistentia. ❡De factis qui
dem igitur in co qui circa terram mun-
do cōtinuo lationibus dictū est de dis-
cursu quidem astrorum z ignita flam-
ma: adhuc autem de cometis z vocato
lacte: fere enim sunt tot passiōes appa-
rentes circa locum hunc.

❡Caput. vij.

primo: Quod cometa sit de natura elemētari ex calidaqꝫ z sicca cōplexione ex illi⁹ signi
p̄ ficatione poterit clari⁹ intueri. ❡Et iō notādū ꝑmo ꝙ comete multipliciter di
stinguunt. ꝑmo magnitudie: q: aliqui
interdum visi sunt magni vt sol z luna. aliquādo si-
cut astrū notabilis apparētie: z aliquando ita parui
ꝙ vix videri potuerunt. scdo differūt multitudine: q: 2
aliquādo solum vnus visus est. aliquādo aūt plures
tamē cōmuniter apparet vnus: q: cōmuniter mate-
ria calida z sicca congregatur in vnū locū quādo au
tem congregat in duobus locis: tunc fiunt duo come 3
te. tertio differunt figura: q: habentes comam seu cri
nes: vel radios circūquaqꝫ dicunt comete: habentes
autem solum aliquos dicuntur barbati. habentes ve
ro solum vnum dicuntur caudati: hec autem diuer-
sitas contingit ex motu regionis dirumpente aerem
vel ignem ex quo dirumpuntur partes extreme exa
lationis. contingit etiam ex diuersitate motus pla-
nete: vt statim dicetur. quarto differunt colore: q: ali 4
quando sunt candidi: aliquando rubicundi: qđ pro-
uenit ex diuersitate materie in raritate et densitate.
Item aliqui per totum tempus videntur eiusdem co
loris. aliqui autem diuersificantur in claritate z colo
re propter maiorē vel minorē itēsionē: aut ꝑpter ma-
iorem vel minorem multitudinē materie aduenītis
quinto differunt motu: q: aliq videntur ascendere: vt 5
quando velocius additur materia quod inflamme-
tur: z aliqui descendere videntur. vt quando velo-
cius inflammantur quam adueniat materia ascen-
dendo. Aliqui videntur non moueri sursum: nec deor
sum quando eque velociter aduenit materia: sicut in
flammatio: z tales non habent caudam sed comam.
Item quo ad alios motus videntur moueri aliquā-
do motu diurno versus occasum z hoc communiter
tamen retardando motum: quia virtus celi motiua
circulariter continue debilitatur: z ideo cometa ꝙto
inferior: tanto magis retardat motum. Aliquādo au
tem mouentur versus orientem: aut lateraliter ver-
sus austrum vel septentrionalē: z hoc est ratione spe
cialis influentie ab aliquo astro atrahentis cometā
sicut manes ferrū. sexto differūt loco: q: aliq apparēt 6
altiores z aliq apparēt terre ꝓpinquiores: z hoc ē ꝑpter
inflāmationem factam aliquādo propinquius: z ali
quando remotius. Itē aliquando apparent sub par
tibus septētrionalibus celi. z hoc sepe z sepius cōtin
git sub via lactea raro autem in alijs locis. Aliquan
do etiam apparent prope vnam aliam stellam: z ali-
quando non. Septimo differunt in duratione: q: ali-
qui durant modicum: sed ad minus per septem dies
z aliqui multum: sed ad maius per. 80. dies. dicūt ta Secūdū
men aliqui ꝙ per. 6. menses: sed hoc non inuenitur
expertum. ❡Ex his differentijs possunt cometaꝝ si-
gnificationes plurimum variari. ❡Secundo notan
dum: q: phi naturales considerant cometam in sui si
gnificatiōe generaliter z communiter vt ꝙ significat
ventos: siccitates z bella. Astrologi autez considerāt
specialius. vnde Hali cōmento vltime propositionis
centiloquij Ptolomei di. ꝙ cometa vndiqꝫ radiatus
significat inundationem aquarum: sed radiatus vni
co radio significat vētos z magnas siccitates: z hoc in
regno apparitionis comete: qui si apparuerit domi-
no illius regni existenti; in oriente significat mortem
regis vel principis. Si autem dominus illius regni
fuerit in occidente significat aliquem de regno inter
fecturum regem. Item secundum astrologos nouem
sunt comete. quorum prim⁹ dicitur veru. qui est hor-
ribilis aspectu vadens prope solem. secūdus dicitur
tenaculum: z est quasi ex colore martis habens iuxta
se radium in modum fumi subcinericij. tertius dicit
ptica non multum lucidus habens radium grossum
ac si post se pticam traheret. quartus dicitur miles: z
est de natura veneris magnus ad modum lune ha-
bens radium longum: z crines similiter quos fundit
post se. quintus dicitur dominus ascone qui est de cō
plexiōe mercurij: cui⁹ color est cerule⁹: z apparet par-
uus respectu alioꝝ cometarū. habens caudam lōgaz
z tendens radios suos in altum. Sext⁹ dicit aurora
z est rubeus habens caudā longam: minus tamen ꝙ
domin⁹ ascone: z est de natura martis. Septim⁹ dicit
argentum qui habet radium ad similitudinē argēti
purissimi: cuius claritas omnium stellarum noctur-

ualium claritatem excedit. Octauus dicit rosa. et est magnus et rotundus in quo cospicit facies hominis cuius color mediat inter aurum et argentum. Nonus dicit cometa niger: quia est de natura saturni et ad similitudinem eius: secundum ergo has diuersitates et alias plures. iuxta diuersos aspectus signorum indicat astrologus futura mala.

Pria 2clo

Dimissis ergo specialibus considerationibus venientes ad intentionem Arist. sit hec prima conclusio. Comete significant magnas siccitates et terre nascentium sterilitatem. prima pars pz. quia comete generant ex magna multitudine exalationum eleuatarum a terra per forte actionem solis. Secunda pars sequit ex prima: quoniam agri efficiuntur steriles nisi aquis humectentur: ex quo statim sequitur cometes significare famem et penuriam.

Scda conclusio.

Secunda conclusio. Comete significant terremotum et multitudinem ventorum prima pars pz: quia tunc causant exalationes calide et sicce in magna multitudine in concauitatibus terre: que interdum non potentes exire propter frigiditatem noctis condensantem partes superiores terre inuicem aggregant: et fortiter mote causant terremotum. Secunda pars etiam pz. quoniam tempore cometarum preter exalationes ingredientes mediam regionem aeris. aut multa fortitudie vsque ad superiorem transeuntes sunt alie debiliores in magna multitudine que a frigiditate medie regionis impellunt inferius. et alias ascendentes percutiunt: et econtra ex quarum collisionibus generat multitudo ventorum.

Tertia conclusio.

Lec.iiij.

Tertia conclusio. Comete significant inundationes aquarum: mortem et epidimiam. Prima pars pz. quoniam comete significant multitudinem ventorum: cum ergo magni venti multum commoueant mare habet intentum. et ex alio quia tempore cometarum fiunt terremotus: et maxime in partibus arenosis circa mare: et hoc per eleuationem aliquarum partium et depressionem aliarum. cum ergo mare semper fluat ad partem decliuiorem: sequit tunc magna commotio et perturbatio maris. et consequenter inundatio. Secunda pars declarat: quoniam tempore cometarum aer est quodam modo inflammatus et deductus ad maiorem caliditatem quam sit eius naturalis dispositio: et ideo cum deberet refrigerare calefacit consumendo humidum radicale: et aliquando calorem naturalem: ad quorum deperditionem sequit mors. Tertia vero pars probat. nam exalationes eleuate a terra tempore cometarum interdum inficiunt aerem: qui attractus per respirationem inficit animal. causans consequenter epidimiam.

Quarta conclusio.

Quarta conclusio. Comete significant prelia: et translationes regnorum et legum immutationem: seu nouitatem sectarum. prima pars pz: quia cum tempore cometarum sit excessiua caliditas per aerem diffusa ipsa accendit spiritus inflammando eos generando coleram. ad cuius generationem commouentur animi hominum et faciliter incitant ad iram: que est causa discordie et prelij. Secunda pars sequit ex prima: et per experientiam habet: quoniam alias post apparitionem comete Normani totam Angliam subiugauerunt: et econtra: alias post apparitionem plurium cometarum in anglia: rex anglorum magnam partem Francie et Scotie subiugauit. Tertia pars manifestat quoniam vt habet iuxta principium fisonomie Aristotelis. Anima insequitur complexionem corporis: cum ergo tempore cometarum corpora humana mutentur de vna complexione in aliam: oportet quod etiam anime mutentur de vna lege in aliam faciendo nouas sectas adhuc tamen preter cometam concurrit specialis constellatio. Ex predictis sequitur quod comete significant mortem dominorum: et interfectionem eorum. Primum patet: quoniam vt dictum est tempore cometarum aer indisponitur per excessiuam caliditatem continue corpora nostra alterans versus eandem vel consimilem dispositionem. et corpora dominorum propter delicate viuere sunt plus alterabilia ab extrinseco: quam alia ergo etc. Secundum etiam pz: quoniam illo tempore fiunt multe guerre: in quibus domini sunt principaliores: quorum vnus alterum interficit in bello: aut obtenta victoria.

Primum.

Contra predicta arguit. et primo quod non quilibet cometa significat illa mala futura: quia vt dicunt astrologi. cometa qui dicit argentum quando apparet ioue existente in piscibus: vel in cancro significat abundantiam frumenti et fructuum in partibus sue apparitionis et hoc habet per historias dicentes quod tempore vnius Cesaris apparuit cometa quo tempore nullum malum secutum est.

Secundum.

Secundo arguit quod nullus cometa significat illa mala: quia tunc quandocunque apparerent demonstrarent venire mala super totam terram habitabilem: consequens est contra experientiam: et pz consequentia: quia non est maior ratio de vna parte terre quam de alia. Item lancee: et comete non habentes comam nec radium non significant illa: vt dicit communiter. ergo nec alij comete. pz consequentia: quia omnes sunt de eadem materia: et in eadem regione.

Tertio.

Tertio arguit quod comete non significant inundationes: et ventorum multitudinem. quoniam nihil videt esse signum oppositorum: sed comete significant siccitatem. ergo non inundationes. Item exalationes ascendentes inflammant et resoluunt. sicut comete. ergo ex his non fiunt venti.

Quarto.

Quarto arguit quod comete non magis significant mortem magnorum dominorum quam aliorum hominum: quia possunt esse in eadem distantia: in eodem situ et aspectu: et influentia respectu aliorum hominum: sicut principum et hoc pz per experientiam: eo quod manent principes post cometarum apparitionem.

Ad primum.

Ad primum dicit quod illud intelligit communiter: et in maiori parte: interdum tamen potest oppositum euenire per nouitatem constellationis maioris actiuitatis quam sit actiuitas impressionis calide et sicce.

Ad secundum.

Ad secundum negat consequentiam: et dicit quod illa mala solum significant esse futura in patria illa ad quam cometa habet aspectum: si etiam ipsa vel cauda eius sequat aliquod astrum habens dominium in aliqua regione: tunc mala illa sunt ventura illi regioni. Item dicit quod lancee etiam significant mala futura: sed non tanta multitudine nec magnitudine: sicut etiam non constant ex tanta materia: sicut cometa nullus tamen cometa reperit qui non habeat comam vel radium: licet forte ratione paruitatis vel male illuminationis interdum non appareat.

Ad tertium.

Ad tertium dicit quod non est inconueniens idem esse signum opposito vnius per se: et alterius per accidens. modo cometa est signum per se siccitatis: per accidens autem inundationis. de exalationibus autem dictum est quod non omnes inflammant: sed alique impellunt inferius: ex quibus causant venti.

Ad quartum. T.c.24.

Ad quartum dicitur quod actus actiuorum sunt in patiente bene disposito. secundo de anima. cum ergo domini sint magis dispositi alterari quam alij positis illis omnibus conditionibus. ideo citius moriunt intelligendo non tamen omnes: quia non ad omnes cometa habet aspectum vel radius eius: nec oportet etiam quod quilibet talia habens moriat: quia per prudentiam et medicinam posset saluari: sed quod ceteris paribus illi sunt aptiores ad mortem: sicut etiam sunt alterabiliores: vt dictum est quare.

Caput quartum de pluuia: rore: grandine: niue et pruina.

E loco autem pone secundo post hunc primo autem circa terram dicamus. Iste enim locus communis est aque et aeris et accidentium circa eam que sursum generationem ipsius sumandum autem et horum principia et causas omnium similiter. Quod quidem igitur vt mouens et

principale et primum principiorum circulus est in quo manifeste solis latio disgregans et cogregans in fieri: prope autem longius causa generationis et corruptionis et manete autem terra quod circa ipsam humidum a radijs et ab alia que desuper caliditate vaporas fertur sursum caliditate autem que ducit sursum relinquente: et hac quidem directa ad superiore locum hac autem et extincta propter suspendi longius in aerem qui super terram constat iterum vapor infrigidatus et propter derelictione caloris et propter locum: et fit aqua ex aere facta autem iterum fertur ad terram. Est autem que quidem ex aqua exalatio vapor que autem ex aere in aquam nubes caligo aut nebule occidentia eius que in aquam cocretionis propter quod signum magis est serenitatis quam aquarum. Est enim caligo velut nebula sterilis. fit autem circulus iste imitans solis circulum: simul enim ille ad plagas permutatur: et iste ad sursum et deorsum. Oportet autem intelligere hunc velut fluuium fluentem circulum sursum et deorsum: comune aeris et aque prope quidem enim existete sole vaporis sursum fluit fluuius elongato autem aque deorsum et hoc indesinens vult fieri secundum ordinem quare si quidem enigmatizabat occeanum priores forte utique hunc fluuium circulariter fluente circa terram. Eleuato autem humido semper propter calidi virtute et iterum lato deorsum propter infrigidatione ad terram proprie nomina passionibus imponuntur: et quibusdam differentijs ipsarum cum quidem enim secundum modica feratur pscades quando autem secundum maiores partes pluuia vocatur: et eo autem quod de die euaporat quantum si non suspensum fuerit propter paucitatem sursum ducetis ipsius ignis ad eam que eleuatur aquam iterum deorsum latum cum infrigidatur fuerit nocte vocatur ros et pruina. pruina quando vapor cogelatur prius quam in aquam concernatur iterum: fit autem in hyeme et magis in hyemalibus locis. Ros autem cum concretus fuerit in aquam vapor et neque sic fuerit estus ut exiccetur sursum ductum: neque sic frigus ut congeletur vapor ipse: propterea quod autem tempus calidus si loci aut fit cum magis ros intemperie et in locis teperatis pruina: sicut dictum est contrarie. Palam enim quod vapor calidior aqua habet enim eleuante adhuc ignem quare amplioris frigiditatis ipsum coagulare fiunt autem ambo serenitate et tranquillitate: neque enim eleuabuntur non existete serenitate neque constare poterunt utique vento flante. Signum autem quia fiunt hi prope non quod longe suspenditur vapor: in montibus enim non fit pruina. Causa autem una quide hec quia sursum ducitur ex submissis et humectis locis: quare velut onus portaus maius sursum ducens caliditas quam secundum ipsam non potest eleuare ipsum ad multum locum altitudinis: sed prope dimittit iterum. Alia autem quia et fluit maxime aer existens in altis qui dissoluit cositentiam talem. Fit autem ros ubique australibus: non borealibus: preter quam in ponto. ibi autem cotrarie borealibus quidem enim fit: australibus autem non fit. Causa autem similiter fitut: quia temperie quidem fit: hyeme autem non. Auster quidem enim temperie facit. Boreas autem hyemem frigidum enim quare et in hyeme exalationis extinguit caliditatem. In ponto autem: auster quidem non sic facit temperiem ut fias vapor: boreas autem propter frigiditate: antiparistasin faciés calidum congregat: quare plus vaporat magis sepe autem hoc et in exterioribus locis est videre factum: vaporat enim putei borealibus magis quam australibus: sed borealia quidem extingunt anteque costet aliqua multitudo. in australibus autem finitur cogregari exalatio: ipsa autem non coagulatur hic queadmodum: in circa nubes loco. inde enim tria veniunt corpora costantia propter infrigidatione aque: nix et grando: horum autem duo proportionabiliter: et propter easde causas fiunt his que inferius differetia secundum magis et minus et multitudine et paucitate. Nix enim et pruina idem: et pluuia et ros: sed hoc quidem multum: hoc autem paucum. Pluuia quidem enim fit ex multo vapore infrigidato: huius autem causa et locus multus et tempus existens in quo col-

ligitur. ⁊ ex quo paucū aūt ros: ephime-
ros enim cōsistentia ⁊ locus paruꝰ: ma-
nifestatio aūt ⁊ generatio existēs velox
⁊ parua multitudo: similiter aūt ⁊ prui-
na nix. Cuȝ enim congeletur nubes nix
est: cū autē vapor pruina propter quod
aut temporis: aut regionis signum est
frigide: nō enim vtiqȝ coagularetur ad
huc multa existente caliditate si non si-
mul superuinceret frigus. In nube au-
tē mltū adhuc inest calidum residuum
ignis q̄ euaporare fecit ex terra humi-
dū: grando aūt ibi quidē fit in propin-
quo autem terre vaporante hoc deficit.
Queadmodū em̄ dicimus vt quidē ibi
nix hic quidem fit pruina vt aūt ibi plu
uia hic ros vt aūt ibi grādo hic non cō
tra respondet sile: causa autem cū dixe-
rimꝰ de grandine erit manifesta. Opor
tet aūt accipere similiter ⁊ accidētia cir
ca generationem ipsius quecunqȝ non
seducētia quidem putata esse rationa-
bilia. Est quidē em̄ grando crystallus:
coagulatur aūt hyeme: grandines qui-
dem fiunt vere ⁊ autūno maxime: dein-
de aūt ⁊ fructuū tempore: hyeme aūt ra
rius: ⁊ quando minus frigus fuerit vl'r
autem fiunt grandines in tēperatiori-
bus locis: niues autē in frigoribꝰ: inue
nies aūt ⁊ coagulari aquā in eo qui sur
sum loco: neqȝ enim cōgelatum esse pos
sibile anteq̄ facta sit aqua: neqȝ aquam
nullo tempore possibile manere eleua-
tam existentē. At vero neqȝ queādmo-
dum psecades sursum quideȝ incident
ꝓpter paruitatem immorantes autem
in aere sicut ⁊ terra ⁊ aurum paruitateȝ
partum sepe supernatant sic in aere aq̄.
Conuenientibus aūt multis paruis ma
gne deorsum feruntur psecades: hoc au
tem nō contingit fieri in grandine: non
enim copulātur congelata quemadmo
dum humida. Palam igitur ꝙ sursuȝ
tanta aqua maneret nō enim vtiqȝ con
gelata fuisset tanta his quidem igitur
videtur passionis causa esse huius ge-
nerationis cum ꝓpulsa fuerit nubes in
superiorem locum magis existenteȝ fri
gidum. ꝓpterea ꝙ desiuūt ibi refractio
nes radiorum a terra ⁊ veniens ibi aq̄
cōgelatur ꝓpter qd̄ et estate magis ⁊ in
calidis regionibꝰ accidit. fieri grādines

quoniam amplius calidum sursum pel
lit a terra nubes. Accidit autem in val
de altis minime fieri grandinem q̄uis
oportebat: queādmodum ⁊ niuem vide
mus in altis maxime factā. Adhuc au-
tem sepe vise sunt nubes delate cum so
no multo secus ipsa terram vt terribile
esset videntibus ⁊ audiētibus tanq̄ fu
turo aliquo maiori aliquando autem ⁊
sine sono visus talibus nubibus gran-
do fit multa: ⁊ magnitudine incredibi-
lis et figuris nō rotunda propterea ꝙ
non multo tēpore fit latio ipsius tanq̄
prope terram facta coagulatione: sȝ nō
sicut illi aiunt. At vero necessarium ab
ea que maxime causa coagulatiōis ma
ximas fieri grandines. Cristallus eniȝ
grando ⁊ huiusmodi manifestū: magne
autem sunt quia figuris non rotunde.
Hoc autem signum est ꝙ sint cōgelata
prope terraȝ: late enim de lōge propter
ferri longe circulatiōe fiunt figureqȝ ro
tunde ⁊ magnitudine minores. Quod
q̇dē igit̄ nō expelli in supiorē locū fri-
gidū coagulatio accidit palaȝ: sed quo
niam videmus ꝙ fit antiparistasis cali
do ⁊ frigido inuicem propter qd̄ in esti
bus frigida ⁊ inferiora terre ⁊ calida in
gelu: hoc opȝ putare ⁊ in eo q̇ sursuȝ fer
ri loco quare calidiori aut temporibus
antiparistasim passum intus frigidum
propter eam que in circuitu caliditateȝ
aliquando quideȝ cito aquam ex nube
facit propter quod ⁊ gutte multo maio
res in calidis fiunt diebus q̄ in hye-
me ⁊ aqua labro terre: labro terre que-
dem enim dicuntur cū subito simul tote
magis subite autem propter celeritatē
coagulationis. hoc autem ipsum fit cō
trarium queādmoduȝ Anaxago. dicit.
Hic quidem enim cum in frigidū aerē
ascenderit. ait hic pati. Nos aūt cū in
calidum descenderit et maxime: cū ma
ximeqȝ cū autē adhuc magis antiparista
sim patiatur inter factum ab exteriori
calido: aquam autem faciens coagula-
uit ⁊ fit grando. Accidit autem hoc cuȝ
citius fuerit coagulatio q̄ aque latio
deorsum. Si enim fertur q̇quidē in tan
to aut tempore: frigiditas aūt vehemēs
existens in minori coagulatum nihil
prohibet eleuatum congelari: si coagu-

latio in minori fit tẽpore q̃ q̃ deorsum latio. Et quãto vtiq̃ propinqui⁹ tanto ma gis subito fiat coagulatio aque. Ca bro terre fiũt gutte grandines maio res propterea q̃ breui feruntur loco: non crebro: gutte q̃ magne cadunt pro pter eandem causam: minus autem esta te fit q̃ vere: autumno magis tamẽ q̃ hyeme: q: siccat aer estate: in vere aũt ad huc humidus: in autumno iã humectatur fiunt autem quemadmodũ dictũ est in maturatiõe fructuũ grãdines ppter eã dem causam. Confertur aũt adhuc ad caliditatẽ coagulationis post calefa ctum esse aquã. citius enim infrigidatur propter quod multi cum calidam infri gida de cito voluerunt ad solem ponũt pmo. qui circa potũ cum in glacie ha bitacula fecerunt ad pisciũ venatiões. Venãtur enim decidentes glaciẽ aqua calida circunfundunt calamis ppter ea q̃ citus coagulatur. vtũtur enim gla tie quasi plumbo vt quiescant calami. Calida aũt fit cito conflans aqua in re gionib⁹ temporibus calidis. fiunt au tẽ circa arabiam ethiopiam estate aq̃ hyeme. hic vehemẽs eadẽ die sepe propter eandem. Cito enim frigidantur antiparistasim que fit propter calidam esse regionẽ valde. De pluuia quidem igitur rore niue pruina grandine propter quam causam fiunt que natu ra ipsorũ est dicta sit tanta.

Caput octauum.

...tec 6. ...pimum. Iam de impssionibus aqueis est di cendum. pmo de rore pruina: grãdine: niue q̃ ex vapore a terra vel aque eleuato generantur. Ubi primo notandum q̃ talis vapor aliqñ est subti lis: rarus pauc⁹: tũc si fuerit cõgelatus dicitur prui na: si aũt solũ cõdẽsatus: in guttulas diuisus dr ros. aliqñ aũt grossus: densus multus tũc cõgelat⁹ ad modũ lune dr nix: diuisus aũt post ɔgelatioñẽ in par tes duras dr grãdo: ita q̃ inter quatuor ista materia roris est rarissima: materia grãdinis dẽsissima. nix vero est dẽsior pruina: oĩa tñ sunt grauia p frigidita tẽ inductã: lz aliqua tardius aliqua velocius descẽ dant ratiõe maioris vel minoris grauitatis. Scdõ Scdm. ...c.11. ...los. notandũ q̃ cũ accidẽtia magnã partẽ cõferant ad co gnoscẽdũ quod quid est. pmo de anima. necesse est q̃ dicte impressiones hñt accñtia sua: quibus cognoscũ tur: inuicẽ distinguũtur. Roris igitur pmũ accidẽs est: q̃ est calidus humidus: per hoc distinguitur ab aliis tribus impressionibus que sunt frigide humi de: ratio huius est: quia si contingat messes hume ctari rore tendunt ad putrefactionem: quod nõ cõtin git si humectarentur tanta pluuia: eo q̃ putrefactio fit a calido extraneo, et non a frigido. Secundum ac

cidens est q̃ aliquãdo est dulcis ratione distinctio nis alicuius terrestris cum eo eleuati. tunc si cadit super herbas: conglutinatus per modum mellis: et non pulueris inficit illas sic q̃ oues comedentes quã doq̃ in tantum laxantur q̃ moriuntur. Si autem ca dit super arbores: nisi fiat purgatio: generantur ver mes erugines destruentes folia fructus. Tertiũ accidens quod est signum serenitatis: q: tunc generã tur vapores subtiles non grossi: ex quibus generatur pluuia. Quartum accidens q̃ non fit tempore nebulo so, nec ventoso: quia tempore nebuloso generatur va por subtilis ex quo fit ros: tempore aũt vẽtoso bene ge neratur: sz ea vento dissoluitur propter subtilitatem suã in aerẽ cõuertitur: aut exalationẽ. Idẽ accidẽs et Pruina. cõpetit pruine. ppter eandẽ causam. Pruine pri mũ accidẽs est q̃ vt plurimum feret: quia aer expira tus ab homine vel ab equo: cũ venerit ad aerẽ frigi dũ cõgelatur simul, cum rorido subtili vẽto veniẽte a stomacho: vel a pulmone vbi sunt humores corrupti vel dr q̃ bona digestio sicci terrestris cũ hũido calido tẽperato causat dulcem saporem: suauem odorẽ: si nimis aduritur fit sapor amarus: ipedita vero fit odor fetidus: mõ frigidum impedit huiusmodi digestio nem ppter multam ingrossationem. In rore aũt non est huiusmodi feror: q: ibi est frigidum temperatum nõ impediẽs digestionẽ. Secũdum accidẽs: q̃ vt plu rimũ adheret barbe hominũ pilis nasorũ equorum: animaliũ fortiter respirantiũ: quia anhelit⁹ ex quo generatur pruina cũ non sit terminabilis termino pro prio adheret corpori ppinquiori: primitus tamen q̃ ɔgeletur: q: si primitus cõgelaretur propter suã duri tiem siccitatem nõ adhereret pilis: quia talis an helitus rõne caliditatis pcedentis est subtilior aliis vaporib⁹ ideo ex illo magis q̃ ex aliis vaporib⁹ prui na generatur propter meliorẽ generationem frigidissi cut etiã melius congelatur aqua post calefactionem q̃ ante. tertiũ accidẽs: q: ex pruina fit mala lotio: eo q̃ man⁹ remanent pingues: vnctuose: ratio: q: an helitus ex quo generatur pruina est viscosus vnctuo sus: iõ eleuatur a locis illa denominationũ. Quartũ accidens q̃ pruina fit in locis depressis nõ altis: q: cum sit materia subtilis rara. statim aduentente fri gido cõgelatur: deorsum mouetur. ista est causa q̃ re pruina nõ generatur in frusta dura, rotunda: si cut grãdo: quia cum materia illa sit rara pauca. fri gidũ cõtinens. statim vndiq̃ penetrat exprimẽdo fe re totũ humidũ subtile. ad cuius expressionẽ disconti nuãtur partes: quia humidi est continuare. ex hoc Grando. videtur lana carminata. Grãdinis primũ accidẽs est q̃ tempore sue generatiõis auditur sonus in aere hoc est ppter percussionem illius in nube. aut vni⁹ cũ alia. Secundum accidẽs. q̃ aliquando generatur figure angularis. aliquãdo rotunde. Nam quando est fortis antiparistasis generatur angularis: quãdo autem nõ est fortis generatur rotunda: quia angul⁹ per liquefactionẽ deperditur: vel per cõfricationem. illa est cã quare aliquando cum grandinibus gene ratur pluuia: aliquãdo nõ. Existente enĩ forti anti paristasi cõgelatione nõ generatur pluuia. generatur autẽ ex debili ɔgelatione ppter liquefactionẽ partiũ extremaliũ. q̃to enim cõgelatio est fortior: tanto grã do est minus resolubilis: si aliquando in grandine generatur figura vel imago, hoc est ratione alicuius cõstellationis. Tertiũ accidens: q̃ semper grando tẽ dit in rotũditatem. eo q̃ generatur ex nube diuisa in guttas: que fugiẽtes contrarium tẽdunt ad rotundi tatẽ. Quartũ accidens. q̃ ex cõtactu grãdinis fruct⁹ tendunt ad corruptionem. primo ratione exalatiõis repercusse a grandine in fructum. cuius humidum a siccitate exalationis cõsumitur. secundo ratione frigi ditatis grãdinis: quã fugiens calor fruct⁹ reuocatur ad intra versus centrum. ex qua reuocatione consu Nix. mitur humidũ. sic desiccatur fructus. Niuis autẽ primum accidens est. q̃ est alba: quia fit ex materia trãsparãte, dyaphana, ac disposita ad lucem. Secũ.

dum accidẽs ꝙ nõ est alicuius figure nisi floꝝ: ⁊ causa isti⁹ est specialis influentia celi. Tertium accidens ꝙ tendens ad liquefactionẽ denigratur: ⁊ hoc est ꝓpter cõmixtionem partium terrestriũ cum aquosis. nã in parte superiori remanent partes terrestres nigre aquose autẽ fluũt deorsum. Quartũ accidens ꝙ fluuij plus augent̃ ex liquefactione niuiũ ꝙ̃ pluuie: eo ꝙ aqua niuium est maiori tempore ꝙ̃ pluuie.

1ª ꝯclusio. **His visis** sit hec prima cõclusio. Ros ⁊ pruina nõ generãtur nisi in infima regione aeris pꝫ. q: per subtilitatẽ: raritatem: ⁊ paucitatem materie statim repellent a media regione ꝓpinquius tamẽ terre generatur ros ꝙ̃ pruina: q: cuꝫ materia sit minoꝛ ⁊ rarioꝛ citius ascendendo transmutatur cõmuniter eñ in tectis domoꝛuꝫ: vel supra capita hominũ nõ reperitur ros. sicut pruina. ſꝫ circa

Secũda cõclusio. pedes. ¶ Secunda cõclusio. Ros fit locis ⁊ temporibus temperatis. pruina aũt intẽperatis. prima pars pꝫ. nõ eñ fit ros tempore aut loco nimis frigido: q: cũ materia sit rara ⁊ pauca statim a frigido cõgelaret̃: ⁊ fieret pruina: nec etiã multũ calido: q: tũc propter suam debilitatem statim conuerteretur in cõtinẽs: ⁊ ista est causa quare tempore estiuo nõ generat̃ ros de die: sed bñ de nocte: q: de die est excessiue caliditas. de nocte aũt tẽperata cũ frigiditate. Secunda pars cõclusionis declaratur ex eo: q: pruina fit tẽpore excessiue frigido nõ eñ fieret cõgelatio sine multa frigiditate: ⁊ ex hoc nõ põt fieri tpe multũ calido pro

3ª ꝯclu. pter paruitatẽ ⁊ raritatẽ materie. a quo statiꝫ resolueretur incontinens. ¶ Tertia conclusio. Nix ⁊ grãdo nõ generãtur nisi in media regione aeris pꝫ: q: nõ generantur in suprema propter excessiuã caliditatem: nec in infima propter remissam frigiditatẽ ex reflexiõe radioꝝ solariũ. multa enim ⁊ grossa materia

Quarta cõclusio. nõ nisi per multã frigiditatẽ posset ꝯgelari. ¶ Quarta cõclusio. Licet nix fiat omni tẽpore anni. nõ tamẽ grãdo. prima pars pꝫ: quoniã cum materia eius nõ sit multũ rara: nec multum densa. nõ apparet qñ omni tẽpore anni reperiatur frigiditas sufficiẽs ad cõgelationẽ in media regione: ⁊ si tempore estiuo nõ videmus niues hoc est: q: resoluuntur in descendendo in infimam regionẽ: ⁊ generatur pluuia: sepe eñ visum est in valle pluere qñ ningit in cuspide montis. Sc̃da pars declaratur: qm̃ grãdo in hyeme nõ generatur hyemaliter se habẽte: cũ tunc nõ fit antiparistasis contrarioꝝ: que tamẽ requiritur ad generationẽ grãdinis: nec in estate excessiue calida ꝓpter multaꝫ ariditatẽ terre: qua nihil nisi exalatia a terra eleuat̃. sed solũ cõmuniter fit in vere ⁊ autumno: ⁊ tũc eleuãtur vapores: ⁊ fit sufficiẽs antiparistasis in media regione. ¶ Ex predictis sequitur ꝙ predicte q̃tuoꝛ impressiões nõ specifice substãtialiter: sed solum accidẽtaliter distinguunt̃. Prima pars pꝫ: qm̃ eadẽ est materia specifice ſcꝫ vapor: ſꝫ diuersimode variat⁹: ⁊ idẽ agẽs ꝓpinquũ: vcꝫ frigiditas: ⁊ idẽ remotũ ſcꝫ caloꝛ. Secunda pars est euidens ex dictis ex parte densitatis ⁊ raritatis materie: ⁊ ex parte intẽsionis ⁊ remissionis agentium. necnon ex parte accidentiũ eaꝝ impressionũ sicut enim omnes aque sunt eiusdẽ speciei essentialiter: licet accidentaliter differant: q: vna est

Lec.6. dulcis: ⁊ alia amara: vna dẽsioꝛ ⁊ alia rarioꝛ: ita in ꝓpositoꝛ hec fuit intẽtio Arist. primo metheo. di. ꝙ dicta nomina non differunt nisi s̃m magis ⁊ minus.

primum **Contra** correlariũ arguitur quadrupliciter: ⁊ primo sic. materia roris est calida

Sc̃m. ⁊ humida: ⁊ materia aliarum impressionum est frigida ⁊ humida: vel sicca. ergo specie distinguunt̃. ¶ Secundo effectus naturales istoꝝ differũt specie: ergo ⁊ cause. pꝫ cõsequentia: ⁊ antecedens declaratur: q: ex

Tertiũ rore fiũt margarite in testis conche: ex niue autem ⁊ aliis nõ fit nisi lutũ. ¶ Tertio arguitur ꝙ huiusmodi

Quartum. ĩpressiones nõ fiunt a calido: ex eo ꝙ fiunt magis in hyeme ꝙ̃ in estate. ¶ Quarto dicte ĩpressiones fiunt per ingrossationẽ: modo de ratiõe calidi est subtiliare ⁊ non ingrossare.

Ad primum dicitur ꝙ omnium illorum materia remota est calida ⁊ humida: ⁊ propinqua: frigida ⁊ humida: sed ꝙ roris dicatur materia calida et humida. hoc est respectu aliarum impressionum: q: hꝫ plus de caliditate: aut q: habet caliditatẽ virtualẽ. quã non habent alie impressiones. Ad p[…]

¶ Ad secundum dicitur ꝙ non est inconueniẽs effectus diuersarũ specierum generari ex materijs eiusdem speciei diuersificatis accidẽtaliter solum sicut ex duab⁹ portionibus terre vel aque fiunt mixtũ imperfectũ: ⁊ elementum vt patuit. Ad sc̃[…]

¶ Ad tertium negatur consequentia: ⁊ ratio: q: illud cõtingit propter caliditatẽ solis plus de materia in estate cõsumentem ꝙ̃ in hyeme. Ad ter[…]

¶ Ad quartũ dicitur ꝙ caliditas per antiparistasim potest ingrossare: vt prius determinatum est. Ad qua[…]

¶ Caput nonum.

Pluuia specifice differt a predictis impressionib⁹ aqueis: cum illa sint mixta imperfecta. pluuia autem est elementum cũ sit aqua guttatim cadens: extra tamen naturalem dispositionem: ⁊ diuersitas specifica potest sumi ex parte materie: cum generatio pluuie non exigat mixtionem terrestris sicci quã dicte impressiones exigunt: nec vaporem eleuatum a terra: vel ab aqua. Potest enim pluuia generari ex sola condensatione aeris: ex qua non possunt alie impressiones generari: ⁊ ex parte cause effectiue: cum pluuia non habeat specialem influentiam celi: ex quo omni tempore anni generat̃ quam habent supradicte impressiones: licet secundũ magis ⁊ minus ita ꝙ eadem influentia specie necessario concurrit ad omnium dictarum quatuoꝛ ĩpressionum generationem maxime tamen ad generationem grandinis: ⁊ minime ad generationeꝫ roris. medio autem modo ad generationem niuis ⁊ pruine. licet intensius ⁊ fortius cum niue concurrat ꝙ̃ cũ pruina. ex lec.6.

Primum. ¶ Notandum ergo primo ꝙ ad intelligentiã generationis pluuie ꝙ non potest generari in summa regione aeris. propter excessiuam caliditatem: nec in inferiori propter remissam frigiditatem: sed in media regiõe vbi est frigiditas sufficiẽs ingrossare quãcunꝗ multitudinem vaporum ⁊ si queritur quare nõ congelatur materia pluuie: sicut grandinis ⁊ niuis: ex quo est tanta: ⁊ cum tanta frigiditate: respondet̃ ꝙ sibi deficit multitudo exalatiõis seu sicci terrestris necessario requisita miscibiliter cum vapore ad congelationem. ¶ Secundo notandum ꝙ pluuie quatuoꝛ sunt accidentia. Primum est guttarum difformitas in suo descensu: qm̃ aliquando descendit cũ magnis guttis: ⁊ aliquãdo cum paruis: ⁊ hoc est ꝓpter vaporem multum vel paucum superius eleuatũ. Secunduꝫ est fetoꝛ: qm̃ pluuia aliquãdo fetet: aut ratione loci infecti a quo eleuatur: aut ratione indigestionis sicci terrestris cum vapore. Tertium accidens est dulcedo ⁊ amaritudo: qm̃ alique pluuie sunt dulces quando siccum terrestre est bene digestum: et alique amare quando non bene digeritur hmõi siccum cuꝫ vapore. Quartum accidens est frequentatio ⁊ diuturnitas ⁊ in hoc pluuia differt a niue: q: nix propter cõgelationem in terra impedit euaporationem quam nõ impedit pluuia. ideo pluuia frequenter ⁊ lõgo tẽpore durat nix autem fit raro: ⁊ parum durat. Sc̃m.

His premissis sit hec prima conclusio. Rubedo matutina significat pluuiam futuram: ⁊ vespertina serenitateꝫ. hec conclusio pꝫ: qm̃ rubedo matutina significat vaporem eleuandum ad mediam regioneꝫ: ex quo illo die generatur pluuia. rubedo autem serotina seu vespertina significat vaporem combustum a sole: ⁊ per frigiditatem noctis deprimendum: ex quo generat̃ ros ⁊ pruina. vnde q: lux sapit naturam albi: ⁊ vapor naturam nigri. reflexio radioꝝ lucis in vapore grosso causat apparentiam rubei. ¶ Ex ista conclusione seq-

quik primo ꝙ palledo apparēs in sole vel luna significat pluuiā. rubedo autē serenitatē ptz: qꝛ talis palledo fit ex reflexione radioꝝ in nube aquosa. rubedo autem solis vel lune ex reflexione in vapore combusto. ¶ Secundo sequik ꝙ sol oriēs apparet magis solito significat pluuiā. occidēs autem sic apparens significat serenitatē: qꝛ radij reflexi in medio densiore ꝙ̄ ante representant rem maiorem ꝙ̄ ante. ⁊ ideo talis apparētia magnitudinis non potest esse nisi ratione magni vaporis. q̇ sole oriēte est aquosus: eo autē occidente est cōbustus. ¶ Tertio sequitur ꝙ quando apparēt paralelli in sole vel circa solem aut circulus coloratus coloribus yridis circa lunā est signuꝫ pluuie ptz: quoniā nō posset apparere talis circulus nec duo: aut tres soles: nisi per reflexionē luminis factā in vapore aquoso. ¶ Quarto sequik ꝙ est signum pluuie quādo in nouitate lune cornua apparēt obtusa: aut in serenitate tēporis apparent stelle magis distare: aut quando sol citius solito videt de mane: qꝛ̄ vapor interpositus ipedit visionē acutiei lune ⁊ visionem paruoꝝ stellaꝝ: iflectit ꝙ radios solares faciēs mane citius solito ⁊ solē apparere anteꝙ̄ sit sup nr̄m orizōtē. ¶ Secūda cōclusio. Caligo si perseuerat ⁊ ingrossak significat pluuiā si aūt subtiliak significat serenitatē ptz: qꝛ quādo ingrossatur viget virtus eleuatiua vaporis: quando autem subtiliatur dominak in illo virtus cōsumptiua. ¶ Ex ista cōclusione sequitur primo ꝙ nebula ascēdēs significat pluuiā ⁊ descēdens per minutas guttas significat serenitatē patet qꝛ quando ascendit vadit ad locum pluuie: quando autem descendit recedit ab illo. ¶ Secundo sequitur ꝙ defect⁹ vel paucitas roris tempore debito: ⁊ multitudo pruine significat pluuiā: qꝛ̄ tūc est signū ꝙ a terra vel aqua eleuantk multi vapores: aut ꝙ vapores roris sunt sursum attracti: ex quibus generatur pluuia ⁊ ita ecōtra abūdātia roris: ⁊ paucitas pruine significat serenitatē. ¶ Tertio seqtur ꝙ yris significat pluuiā: sed paruam: qꝛ̄ apparente yride nubes discedit ⁊ resoluitur. vbi dicik ꝙ si vētus fiat cōtra solē apparente yride ꝙ tunc significat pluuiā futuram: qꝛ tunc nubes elongak a caliditate solis resoluēte: si aūt ecōuerso significat pluuiā p̄teritam: ex qua est generat⁹ ventus. ¶ Quarto sequitur ꝙ mutatio ventoꝝ ⁊ frequens fulminatio significat pluuiā: ⁊ permaxime qñ ventus girando sequik motū solis: tunc eñ vapores mouētur: ⁊ plures vapores eleuātur super vnā regionez in qua generak pluuia aut tempestas. ¶ Tertia cōclusio. Festina diminutio fontium ⁊ aliarū aquaꝝ est signū future pluuie ptz: qꝛ̄ tūc attracta est multa materia sursum: ex qua fiunt vapores. ¶ Ex ista conclusione sequik p̄mo ꝙ incrispatio manuum: ⁊ desiccatio lapidū vel parietū plus solito significat pluuiā ptz: qꝛ̄ tunc virtus eleuatiua attrahit sursum vapores a partib⁹ superficialibus illoꝝ. ¶ Secundo sequik ꝙ eleuatio pulueris per ventū: aut fragor arborum: ⁊ cōmotio maris plus solito significat pluuiā ptz: qꝛ tunc multi vapores eleuank: quoꝝ plures repercutiūtur ⁊ causant cōmotionez in illis ⁊c. ¶ Tertio sequik ꝙ multa humectatio lapidū ⁊ parietū significat pluuiam ptz: quoniā tunc eleuantur multi vapores: quorum aliqui propter multitudinem nō pñt cito ascēdere: ⁊ ingrossari a frigiditate lapidū ⁊ parietū humectant illos. ¶ Quarto sequitur ꝙ olei stridor in lāpade ardēte est signū pluuie ptz: qꝛ tunc vapores multi eleuank: adherētes oleo causant stridorē. ¶ Quarta cōclusio. cantus ranarum: ⁊ morsus nimius pulicum: aut muscarum significat pluuiam. prima pars ptz. qꝛ t̄ps humectatiuum est cōueniens ranis existētib⁹ in aquis: iō naturali inclinatiōe cantant. Scd̄a pars declarak: quoniā propter humiditatē attractā a t̄ꝑe re eleuatiua: ex qua generak pluuia plus solito q̄rūt humidum restauratiuū. ¶ Ex ista cōclusione sequik primo ꝙ cant⁹ galli t̄pe insolito significat pluuiā ptz: qꝛ tunc multitudine vaporū irrigatur extinguētium pristinaꝫ siccitatem. ¶ Secunda sequik ꝙ qñ asini fricant aures signū est pluuie ptz: quoniā ex multitudine vapoꝝ generak in eis pruritus. ¶ Tertio sequik ꝙ eleuatio capitū boū ⁊ vacaruꝫ in cāpis ⁊ pascuis: seu iper⁹ reuersionis ad villam significāt pluuiā ⁊ tēpestatem futuram ptz: qꝛ cum operationes istoꝝ sint ab intelligētia infallibili. xij. metaph. fm Cōmentatorē. naturaliter inclinatur cognoscere nocumentum futuꝝ. ¶ Quarto sequik ꝙ nimia auiditas pecudū comedendi in cāpis est signū future pluuie: qꝛ natura nō deficiēs in necessarijs dedit animalibus nō habētibus rationē quandā inclinationē naturalē qua existimant nocumentū futurū de proximo fieri: qđ est nutrimenti eorum prohibitiuū. ideo hoc sentiētes plus solito auide querunt cibum.

Contra primam conclusionē arguik quadrupliciter: ⁊ primo sic. Rubedo matutina significat siccitatē. ergo non pluuiā. ptz cōsequentia antecedens probatur: quoniā rubedo serotina significat siccitatem: ⁊ est eiusdem speciei cum rubedine matutina. ergo. ¶ Secundo sequik ꝙ omni die deberet pluere consequens est falsum: ⁊ ptz cōseqūētia. qꝛ semꝑ in ortu solis apparet magna rubedo. ¶ Tertio. rubedo circa lunā non significat pluuiā: sed ventum. ergo nec rubedo circa solē. pz consequentia ⁊ antecedens est poetarū dicentiū. Pallida sepe pluit rubedo fiat. alba serenat. ¶ Quarto arguitur ab experientia: quoniā sepe post rubedinem matutinam non sequitur pluuia illo die: aut ratione ventoꝝ: vel ratiōe radiorum solarium resoluentium.

Ad primum dicitur ꝙ ille due rubedines non sunt eiusdē speciei: ex eo ꝙ vna fit a vapore: ⁊ alia ab exalatione. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ quando in ortu solis apparet rubedo pallida: tunc est signum pluuie illo die: si autem rubedo ardens est signū serenitatis: qꝛ̄ tunc reflectit radios exalatio: ⁊ non vapor. ¶ Ad tertium negak cōsequentia: qꝛ rubedo circa lunam est ardens ideo significat sicut rubedo solis vespertina. ¶ Ad quartū dicik concedendo experientiam: sed locutus sum in illa conclusione cōmuniter ⁊ frequenter. quare.

¶ De ventis: fontibus: ⁊ fluminibus.

¶ Caput quintum.

De ventis autem et omnib⁹ spiritibus adhuc aūt ⁊ de fluuijs ⁊ mari dicamus primo ⁊ de his dubitātes ad nosipsos sicut eñ ⁊ đ alijs sic ⁊ de his nihil accepim⁹ dictū tale qđ non et quilibet tale dicat vtiꝙ̄. Sunt autem qui dicunt vocatum aereꝫ motū quidem ⁊ fluentem ventum esse: consistentem autem eundem. hunc iterū nubem ⁊ aquam tanꝙ̄ eadem natura existente aqua ⁊ spiritu ⁊ ventum existentem motum aeris. Propter quod ⁊ eorum qui sapienter volunt dicere quidā vnum aiunt ventum esse omnes vētos: quia accidit aerem ⁊ motum vnum ⁊ eūdem esse omnium. Videri autem differre diffinientem nihil propter loca vnū quodꝙ̄ existit fluēs semper similiter dicentes: quemadmoduꝫ vtiꝙ̄ si quis putet ⁊ fluuios omnes vnum fluuiū esse propter quod multi melius dicunt sine in-

Marginal notes (left): relariū. — cōcl's. — cōcl's; — Tria cōcl's.

Marginal notes (right): Primū; — Secūdū; — Tertium; — Quartū; — Ad primū — Ad secūdū — Ad tertiū. — Ad quartū

quisitione quam cum inquisitione sic dicentes. Siquidem enim ex vno principio omnes fluunt et ibi spiritus: eodem modo forsam dicerent vtiqꝫ aliqd sic dicentes. si autem similiter hic et ibi palam: quia hoc leue dictum erit vtiqꝫ mendacium. Quoniam hoc quidem opportunam habet considerationem quid est ventus: quomodo fit et quid mouens ꝛ vnde principium ipsorum ꝛ primo. vtrum quemadmodum ex vase oportet accipere fluentem ventum et vsqꝫ adhuc fluentem donec vtiqꝫ euacuetur vas velut ex vtribus emissum: aut quemadmodum pictores pingunt ex ipsis principium emittentes. Similiter autem ꝛ de generatione fluuiorum videtur quibusdam habere. Eleuata enim a sole aqua. iterum pluta congregata sub terra fluere ex ventre magno: aut omnes ex vno: aut aliud ex alio et non fieri aquam nullam: sed collectam ex hyeme in talia susceptacula hāc ferri multitudinem fluuiorum. Propter quod et maiores semper hyeme fluere ꝙ estate: ꝛ hos quidem esse perpetuos: hoc autem non perpetuos: quorūcūqꝫ quidem enim propter magnitudinem ventris multa collecta aqua est: vt sufficiat: ꝛ non prius consumatur anteꝙ superueniat imber in hyeme. Iteruꝫ hos quidem perpetuos esse in finem. Quibuscunqꝫ autem minora susceptibilia: hi propter paucitatem aque exiccātur anteꝙ superueniat que de celo euacuato vase ꝙuis manifestum quis velit faciēs velut susceptaculū pre oculis quotidiane aque fluentis continue intelligere multitudineꝫ: excedit vtiqꝫ magnitudine terre mollem vel nō multum deficiet suscepta omnis influens aqua ꝑ annū: sed semꝑ palā ꝙ accidūt qdem ꝛ multa alia in locis multis terre nō solū: sed incōueniēs si qs nō putet ꝓpter eandem causam aquam ex aere fieri ꝓpter quam quidem super terraꝫ ꝛ in terra. Quare siquidem ꝛ ibi propter frigiditatem constat vaporans aer in aquā ꝛ ab ea que in terra frigiditate hoc idē oportet putare accidere ꝛ fieri: ꝛ nō solum segregatam aquā que in ipsa ꝛ hāc fluere: sed fieri ɔtinue. Adhuc aūt non ea que fit: sed existente aqua quotidie nō tale esse ꝓncipiuꝫ fluuioꝝ velut sub terra stagna quedā segregata sicut quidā dicunt: sed similiter sicut ꝛ in eo qui super terrā loco ꝑue cōsistentes gutte: ꝛ iterū ip se cū alijs multis: tandē cū multitudine descendit pluta aqua: sic ꝛ in terra. ex ꝑuis colligi primo: ꝛ est velut scaturiens in imū terre pricipiū fluuiorū. manifestat aūt ipsum opus: qui eīm aque ductus faciūt humilibꝰ ꝛ de fossis colligūt ac si vtiqꝫ sudāte terra ab excelsis: propter qd ꝛ rheumata fluuiorū ex mōtibus videnẗ fluentia ꝛ plurimi et maximi fluuij fluunt ex maximis montibus: similr̃ ꝛ fontes plurimi montibus ꝛ locis altis vicinātur: in campestribus autem siue fluuijs pauci fiunt omnino. Montana aūt et alta loca velut spongia suspensa secundū modica quidem: in multis aūt locis producūt ꝛ colligūt aquam. Suscipiūt eīm aduenientis aq̄ magnā multitudinē quid eīm differret cōcauam ꝛ supinā aut connexā esse peripheriā ꝛ gibbosam vtroqꝫ eīm mō equalem cōprehendet molē corꝑis ꝛ ascēdēte vaporem infrigidant ꝛ cōcernunt in aquam iterū: ꝓpter quod quemadmodum diximus maximi fluuiorum ex maximis videntur fluentes montibꝰ. Palam autem ex hoc considerantibꝰ terre

periodos. has enim exquirere a singulis sic descripserunt quecunqꝫ non accidit ipsomet vidisse dicentes. In asia q̄dem igiẗ plurimum ex pernaso vocato monte videntur fluentes ꝛ maximi fluuij. hic aūt mons dr̃ maximus oīum qui

ad oriente͂ hyemalem.ascendenti enim iam hunc apparet quidem extra mare cuius terminus nõ palam his qui hinc ex hoc quide͂ igitur fluunt alij fluuij:et bactros:coaspes:araxes:adhuc autem dicitur tanais pars existe͂s in meotide paludem:fluit aute͂ indus ex ipso omniu͂ fluuiorum reuma plurimu͂:ex caucaso autem et alij fluunt multi:et fm multitudinem et fm magnitudinem excedentes et phasis:caucasus enim maximus mons est eorum qui ad oriente͂ estiuale͂ et multitudine et altitudine. Signa au͂t altitudinis qde͂: quia videtur et a vocatis profundis et a nauigatibus in stagnu͂. Adhuc illustrãtur sole ipsius summitates vsque ad tertiã parte͂ noctis et ab oriente et iteru͂ a vespere:multitudinis autem: quia multa habet iuga in quibus gentes habitant multe:et stagna aiunt esse magna: attu͂ oia iuga esse manifeste vsque ad vltimã verticem. Ex pyreneo au͂t est mons ad occidéte͂ equnoctiale͂ in celtica fluit histrus et tartassus. Iste qde͂ igitur extra columnas. Histrus au͂t per totam Europã in põtu͂ euxinu͂. Fluuiorum aute͂ aliorum plurimi ad arctu͂ ex mõtibus arcinijs:hi au͂t multitudine et altitudine maximi circa locu͂ hu͂c sunt. Sub ipsa au͂t vrsa super vltimã scythiam vocate ripe:de quaru͂ magnitudine valde dicere sermones qui dicunt fabulosi:fluut igitur plurimi et maximi:post histru͂ aliorum fluuiorum hinc et au͂t:et istr au͂t et circa Libiã q qde͂ ex ethyopicis mõtibus et egon et onysis:maxime diuulgatorum cremetri cus vocatus qui in exteri mari fluit et nili flux:primo ex argẽto vocato mõte: eoru͂ au͂t qui circa elinncu͂ locu͂ achelo quide͂ ex pindo et inachijs:strimon au͂t et nestus ebrus oẽs tres existentes ex scombro. Multi au͂t fluxus et rodope sunt:similiter au͂t et alios fluuios inueniet quis vtique fluẽtes. Sed testimonium gratia hos diximus:qui et quicunque eoru͂ ipsorum fluunt ex paludibus paludes sub montibus positos esse accidit oẽs ferre au͂t sub locis altis exponere. Quide͂ igitur nõ oportet putare sic fieri principia fluuioru͂ vt ex determinatis ventribus manifestu͂.neque em͂ vtique locus sufficiens esset qui terre est vt dicere:sicut neque qui nubiu͂ si existente͂ sub montibus oportebat fluere solum:et nõ hoc quide͂ deficeret:hoc au͂t fieret:sed semper ab existẽte accipiebat et sub montibus esse fontes attestatur:quia ex confluere ad modicu͂ et paulatim ex multis scaturientibus distribuit locus et fiunt sic fontes fluuioru͂. Non solum autem sed et talia esse loca habentia multitudinem aque velut stagna:nihil inconueniens sed nõ ad tanta:vt hic accidat nihil magis q si quis putet que manifesta esse fontes fluuiorum.fere enim ex fontibus plurimi fluunt:similiter aute͂ illa et hoc putare esse corpus aque oĩe. Quod autem sunt tales fontes et voragines terre manifestãt absorpti fluuiorum:accidit autem hoc in multis locis terre:puta peloponesi plurima talia circa Archadiã sunt.causa au͂t quia montuosa existens non habet effluxus ex alueis in mare.repleta enim loca et non habẽtia effluxum ipsius inueniu͂t trãsitum in profundu͂ cogente desuper veniente aqua:circa elladem quide͂ igitur parua talia omnino sunt facta. Sed sub caucaso stagnum quod vocant qui ibi mare:hoc enim multis fluuijs et magnis ingredie͂tibus nõ habens effluxu͂ manifestum:deriuat sub terra.iuxta coraxos circa vocata profunda ponti:hec autem sunt infinita quedã maris profunditas. Nullus enim vnquam qui descẽdit potuit terminu͂ inuenire:hanc autem longe a terra fere ad tercenta stadia potabilem reddunt aquam ad multum locum non indirectum:sed in tres partes et circa logisticã nõ minor. Rhodano absorbetur quidem fluuius et iterum egreditur fm alium locum. Rhodanus autem est fluuius transmeabilis. Non semper autem eade͂ loca terre neque aquosa sunt neque arida: sed permutantur fm fluuiorum generationes et defectus:propter quod et que circa aridam:permutatur et mare et non sem per hec quidem terra:hoc autem mare perseuerãt omni tempore:sed fit mare quide͂ vbi ante arida: vbi autem nunc mare. Iterum hic terra:fm tamen quẽdam ordine͂ hec putare oportet periodum principiu͂ au͂t horum et causa:quia et ter

ra q̄ intus sicut plantarū corporū et aia liū statum habent et senectutē: sed illis quidē nō sm partē hoc accidit pati sed simul totū in statu esse et decrementū pati necessariū. Terre aūt hoc fit sm partē ppter frigus et caliditatē. hec quidē igit̄ crescūt et minuūtur ppter solē et circulationē. Propter hoc aūt et virtutem partes terre accipiunt differentē et vsq ad tēpus aquosa possunt permanere: deinde exiccant̄ senescunt. Itē alia autē loca viuificantur et aquosa fiunt sm partē. Necesse aūt locis factis siccioribus fontes exterminari: his aūt accidētibus fluuios pmo quidē igitur ex magnis puos deinde tandem fieri siccos: fluuijs aūt trāsmutatis et his quidē exterminatis: in alijs autē pportionabilr factis pmutari mare. Ubi quidē em̄ excrescens a fluuijs abūdabit abscendēs aridā facere: necessariū vbi aūt fluxib⁹ abundans exsiccabat̄ ad terrā: tūc iterū hoc stagnare. Sed ppter qd̄ fit omnis naturalis circa terrā gn̄atio per successionē: et in tēporib⁹ longissimis ad nr̄am vitam latent hec facta: et pri⁹ omnium gentiū interitus fiunt corruptiones aūt q̄ memoretur horū pmutatio a principio in fine. Maxie aūt igit̄ corruptiones fiunt et citissime in plijs. alie aūt in firmitatibus: he aūt sterilitatib⁹: et his he quidē magne: he aūt sm modicū vt lateant taliū gentiū transmigrationes ppterea q̄ hi quidē derelinquūt regiones: hi autem permanserūt vsq ad hoc donec vtiq nō amplius possit alere regio multitudinem nullā. A pma ergo desertione ad vltimam verisimile est lōga fieri tēpora vt nullius memoretur. Sed salutis adhuc manentibus obliuionem factam esse ppter tēporis multitudinē. Eodē autē modo oportet putare et habitationes latere qn̄ primū facte sūt gētib⁹ singulis. deiñ pmutata et facta sicca ex paludosis et aq̄s: etem̄ hic paulatim ex multo tempore fit additio vt non sit memoria qui primi et quando equaliter habentibus locis venerūt velut accidit circa egyptum. Etenim hic locus semper siccior videtur factus et tota regio fluuij attractio existēs nili ppter autē paulatim exiccatis paludibus ppinqua inhabitari ex temporis longitudine ablatū esse principiū. Uidetur igit̄ et ora omnia excepto vno canobico manu facta et nō fluuij existētia et antiquitus egyptus theb evocate. Insinuat aūt et homerus sic recens existēs vt est dicere tales permutationes. Illi⁹ enim loci facit memoriam tanq̄ mūdū memphi existente aut taliter aut nō tāta: hoc autem simile fit accidere. Inferiora autē loca superioribus posterius habitata sunt: paludosa enim ad amplius tempus necessarium esse propinquiora alterationi propter stagnare in vltimis semper magis: permutatur autem hoc iterū apte habet. Desiccata enim loca veniunt ad bene habere que: aūt prius bene temperata exiccata aliquando fiunt deteriora. Qd̄ quidē accidit ellaidijs et circa argiuorū et micē eorum regionem. Sub traicis quidē que argorum quia paludosa erat paucos poterat alere. Micena autem bene habebat ppter quod honoratior erat nūc autem contrarium propter predictam causam. ¶ Hec quidem inutilis facta est et sicca prorsus. Huius autem que tunc propter stagnare inutilis nunc vtilis est facta. ¶ Sicut igitur in hoc loco accidit existente loco paruo idē opz putare hoc accidere et circa magna loca et regiones totas. Qui quidē igit̄ respiciūt ad modicū causam putāt taliū passionū esse totius pmutationē tanq̄ generato celo ppter qd̄ et mare minus fieri aiunt tanq̄ exiccatum q: plura loca apparēt hec passa tūc q̄ pus. Est autē horū hoc quidē verum: hoc autē non verum: plura q̄dē em̄ sunt que pus aq̄sa nūc aūt arida nō solū sz et ↄtrariū. In multis em̄ locis ↄsiderātes inueniem⁹ supuenisse mare. Sed hui⁹ cāz nō mūdi gn̄ationē putare opz. Derisibile em̄ est ppter puas et momētaneas mutatiōes mutare totū: terre aūt molles et magnitudo nihil est oīno ad totū celum. Sed oīm hoꝝ cām existimandū: quia fit per tpa finita velut in tēporibus que scd̄m annū hyems sic piodo quadā magna: magna hyems et excessus ībriū hoc aūt nō semp sm eadē loca. Sed queadmodū vocatus sub deucalione cataclysm⁹

Etem̄ hoc circa ellinucū locū fuit fact⁹ maxime ⁊ hm̄oi circa elladē antiquam: hoc autē est circa dodonē ⁊ achelou m: iste em̄ in locis multis rheumata ꝑmu- tauit. habitabant enim selli hic: ⁊ voca ti tunc q̇dem greci nūc autē elines. Cū igiꝛ factus esset talis excessus imbꝛiuꝫ putare opꝫ ad nullū tēpus sufficere: ⁊ sic nūc eius qđ est esse perpetuos quosdā fluuioꝝ: hoc autē non. hi quidē aiunt cām esse magnitudinē sub terra voragi nū. Nos aūt magnitudinē alioꝝ locoꝝ ⁊ spissitudinē frigiditatem ipsoꝝ. Ista em̄ plurimā ⁊ suscipiunt aquā ⁊ operiūt ⁊ faciūt. Quibuscūqꝫ aūt parue sus pē- se montium cōsistētie, aut sonifere aut lapidose ⁊ argillose: hoc potius defice re sic putare opꝫ in q̇b⁹ vtiqꝫ facta fue- rit talis humidatio vt ꝑpetue fiant hu- miditates locoꝝ magis: tēpoꝛe aūt hoc exiccata sunt facta magis: altera autē minoꝛa q̄ aquosa donec veniāt iterum descensus periodi eiusdē. Qm̄ autē ne cesse totius fieri quidē quādā ꝑmuta- tionē non tn̄ ġnationē ⁊ coꝛruptionē si q̇dem maneat totū necesse: quēadmo- dū nos dicimus eadē loca semꝑ hūida esse in mari ⁊ fluuijs ⁊ sicca. Manife- stat autē qđ fit quos em̄ anim⁹ antiq̇ssi mos hoim esse egyptios. hoꝝ regio to- ta facta videtur exn̄s fluuij opus ⁊ hoc sm̄ ipsam regionē aspicienti palā est: et q̄ circa mare rubꝛū sufficiēs argumentū. Et hoc em̄ regnum aliquis attētauit ꝑ fodere: non enim paruas haberet vtiqꝫ ipis vtilitates nauigabilis totus loc⁹. Diciꝛ aūt p̄mus sesostres conātus fuis se antiquoꝝ. Sed inuenit mare exn̄s al tius terra propter qđ ille p̄mo: ⁊ dari⁹ posterius cessauit fodiēs vt nō coꝛrum peretur fluxus fluuij commixtio mari. Manifestū igiꝛ ꝙ mare oia vnuꝫ huic cōtinuū esset. ꝓpter qđ ⁊ q̄ circa libiā lā moniā regionē humiliora videtur ⁊ ꝓ- fundioꝛa ꝓpter rōnem inferioꝛis regio nis. Palā em̄ ꝙ alteratione facta sunt stangna arida autem tēpoꝛe facto dere licta ⁊ stagnata aqua desiccata est iā an nihilata. at vero ⁊ circa meotidē palu- dē acciderūt alteratiōes fluuioꝝ tm̄ vt multo mīoꝛes magnitudine naues nūc innatāt ad opationē quā anno. lx. qua- re ex hoc facile ꝓpoꝛtionabiliꝛ accipere ꝙ ⁊ p̄mo sint multa stangnoꝝ: ⁊ hoc op⁹ est fluuioꝝ ⁊ tādē necesse omne fieri sic cum: adhuc aūt bosphoꝛus semꝑ q̇dem fluit ꝓpter atterrari. ⁊ est adhuc oculis videre q̄ accidit mō. Qn̄ em̄ ab asia iter cessionē faciebat flux⁹ qđ posteri⁹ stan gnū factuꝫ fuit paruū p̄mo: deinde exic catū fuit vtiqꝫ post hecāt alia q̄ ab iter- cepto ⁊ stangnū ab hac: ⁊ hoc sꝑ sic acci dit. siliꝛ autē hoc facto sepe necesse tpe ꝓcedente velut fluuiū fieri: tandē autē ⁊ adhuc siccum: manifestū igiꝛ qm̄ qn̄ tē pus nō deficit ⁊ totum eternū quod ne qꝫ tanais neqꝫ nilus semper fluxit. Sꝫ erat aliqn̄ siccus locus vnde fluūt op⁹ em̄ habet ipsoꝛum terminū: tēpus autē nō habet punct⁹ siliꝛ autē hoc ⁊ in alijs cōuenit dicere. At vero si q̇dem ⁊ fluuij fiunt ⁊ coꝛrūpuntur ⁊ nō semper eadem loca terre aquosa ⁊ mare necesse ꝑmuta ri similiter. mari aūt hoc quidē deserēte hoc supgrediente semper manifestū ꝙ omnis terra nō semꝑ eadem: hoc quidē ipsa sunt mare: hec autem arida sed ꝑ- mutantur tempoꝛa oia quodquidē igi- tur nō semꝑ eadē neqꝫ arida sunt terre neqꝫ natabilia sūt: ⁊ ꝓpter quā cāꝫ hoc accidit dictū est. Siliꝛ aūt ⁊ ꝓpter q̇d hi quidē perpetui: hi aūt nō sunt fluuioꝝ.

Caput decimum.

Sicut elementi aeris: ita celi terre tres sunt regiōes. in quaꝝ superio ri descendit pluuia. ⁊ generantur plā te. in inferioꝛi nihil generatur cum sit ꝓpe centrum mūdi. In media au tem sunt concauitates: in quibus ge nerantur minere: qđ declaratur ex terre motu: ⁊ ex rui na domoꝝ: interdum ⁊ submersione ciuitatū: in qua regione etiā generantur aque fontiū. Ubi notan- dum p̄mo ꝙ cum natura abhoꝛreat vacuū: ille con- cauitates sunt plene aere: quo alteratio ⁊ ingrossato Primū. induciꝛ forma aq̄ per frigiditatē terre: que aq̄ ꝑ mea tus ⁊ cānales terre fluit ad partē decliuioꝛem ⁊c. De- inde cōcurrēte alio aere ad eundem locū ġnatur ex il lo aq̄ insequēs pꝛioꝛē genitā: ⁊ locus ille non poterit ampli⁹ de aq̄ suscipe diffundit aquā exteri⁹: ex q̄ fiūt fontes ⁊ ꝯsꝛ fluuij. Scđo notandū ꝙ aliquid diciꝛ Scḋm. moueri localiter naturaliꝛ dupliꝛ. scꝫ ab intrinseco: et ab extrinseco. passo conferente vim: vt quando aqua buliēs moueꝛ sursuꝫ aut ferrū moueꝛ ad magnetem. In p̄ma materia ꝯfert viꝫ ⁊ in scđa foꝛā. Ab itrinse co aūt ꝓpter locum ꝓpter cōtrariū: ⁊ ꝓpter eq̄ libꝛa- tionē. p̄mo modo moueꝛ vnico motu simplici ela ad sua loca naturalia. secundo mouentur grauia sursuꝫ ⁊ leuia deoꝛsum ꝓpter vitare vacuum ⁊ fugere con- trarium positum. ac etiam assimilare sibi illud si po- terunt sicut patet de igne prope extremitatem ligni ad quam mouetur secundum omnem differentiam positionis. tertio modo mouentur aque sursum per

fotamē vasis vsq ad equalitatē illi⁹ cū alia aq: ⁊ hoc ideo: qꝛ q̄libet portio aque naturaliter appetit vt tota aqua sit sub toto aere. Istis p̄missis sit hec p̄ma cō-

p̄ma ꝯclo. clusio. Aque fontales nō fiūt ex tartaro nec ex mari: nec et pluuia: nec ex niue primū ptꝫ: qꝛ tūc nō esset rō quare aqua ascēderet naturaliter ꝑpetuo a cētro terre: in quo est tartarus plen⁹ aqua s̄m opi. Plato. ad supficiē terre. de quo triuphat Ari. ij. metheo. ⁊ p maxime: qꝛ tūc eque deberēt esse aque in planicieb⁹ ⁊ cāpestrib⁹: sicut prope mōtes vel in descēsu illoꝝ: qḋ est cōtra experientiā. Scḋm sit ptꝫ eadē rōe: qm̄ tūc eque reperirent fontes distāter a mōtibus: sicut pro-

Correla. pe: ⁊ ꝯñ a ptꝫ: qꝛ mare est eque ꝓpinquū terre distantia mōtibus: sicut ꝓpinque. Tertium ⁊ quartū etiā patet: quoniā omni tpe anni reperiunt fontes: nō autem nix neq pluuia. ¶ Ex ista cōclusione sequitur q aque fluuiales cōtinue durātes nō fiūt ex mari: qꝛ descendūt ad ipsum ⁊ nō ecōtra: nec ex niue vel pluuia. qꝛ nō cōtinue durāt. fluuij eni qui fiunt ex niue durāt in estate: ⁊ nō in hyeme ꝓpter cōgelationē: ⁊ q̄ fiunt ex pluuia manēt tempore hyemali: ⁊ nō estate ꝓpter mutationē pluuiarum ⁊ excessiuam caliditatem. patet ergo q fiant ex fontibus qui continue durant ꝓ-

2ª cōclusio pter continuam generationem aque ex aere in concauitatibus terre. ¶ Secunda conclusio. Aque fontales non mouentur sursum ad orificia fontium violēter nec naturaliter propter locum: aut propter contrarium. Prima pars patet. quia nullum violentum perpetuum scḋo celi. modo talis ascensus est perpetuus. Secunda etiam patet quia propter locum potius deberet aqua descendere q̄ ascendere. Tertium

3ª ꝯclusio. etiam est manifestum: quoniam huiusmodi ascēsus non est propter assimilare passum: nec fugere ab eo: nec propter replere vacuum: quia etiam dicitur vacuum priuatiue. hec omnia sunt nota intuēti. ¶ Tertia conclusio. aque fontales naturaliter mouent ab extrinseco impulsiue ⁊ naturaliter ab intrinseco propter equilibrationez. prima pars patet. quoniā aqua sequens pellit superius aquam procedentem tanq̄ magis graue minus graue: cum magis sapiat naturam grauitatis terre q̄ aqua precedens: ⁊ iste est modus naturalis aque impulse cum semper minus grauia naturaliter inclinentur esse super magis grauia ideo in tali motu passum confert vim: nec est dicendum q talis aqua ascendit propter compressionem sicut aqua putei: quando submergūtur lapides: quoniam tunc magna pars terre esset submersa: nec in locis petrosis diu reperirentur fontes nec etiā per alterationem: quia aque fontium sunt communiter frigide: ⁊ non calide. secunda pars conclusionis est

Tria cōclo manifesta: quia talis aqua naturaliter inclinat moueri ad equalitatem sue originis: ⁊ equilibrare principium ⁊ finem sub elemento aeris. ¶ Quarta conclusio. Aque fontales possunt naturaliter moueri supra orificium ⁊ supra principiū sue generationis causa declinandi vacuum. et propter assimilare sibi passum. Primum patet: quoniam posset fieri vnus conductus de calibe curuus: cuius vnum extremum esset in fonte: et reliquum in curuitate supra orificium: ⁊ principium generatiōis illo tamen extremo existente infra curuitatem aque si extraheretur per anhelitum aer vel aliquod proportionabile: aqua fontis ascenderet ad summitatem curuitatis: descēdēdo continue per aliud extremum recte: sicut extrahit aqua de vitro: et vinum de vegete. Secūdum patet ponendo codē modo de fonte: sicut de vitro semi pleno aqua: a quo extrahitur aqua si ponatur pannus lineus multum siccus: partim intus ⁊ partim extra.

Contra p̄dicta arguitur. ⁊ primo q fontes et fluuij nō generant in cōcauitatibus terre: quia cōcauitates terre ⁊ montiū sunt sicce: cum sint de natura terre: ⁊ aqua est humida. ergo aqua nō gñatur ibi patet ꝯña: quia vnū cōtrarium nō generat reliquum. ¶ Secundo arguit q nō ex aere: qꝛ ex vno pugillo aeris generatur decima pars vnius pugilli aque. scḋo de generatio. modo nō apparet q tanta aqua ex ita modico aere. sicut est ille qui est in cōcauitatibus terre posset generari. ¶ Tertio arguit q ex pluuia: qꝛ ad experientiā videmus fontes ⁊ fluuios augeri in generatione pluuie: ⁊ eos diminui ea deficiente. ¶ Quarto arguit q non ratione frigiditatis ingrossantis aerem in concauitatibus terre: quia tūc fluuij deberent esse maiores in estate q̄ in hyeme eo q tunc in concauitatibus est maior frigiditas: vt patet de aqua puteali existente calida in hyeme ⁊ frigida in estate. — Primum. / Secūdum / Tertium / Quartum

Ad primum dicit q nō est inconueniens vnū cōtrarium p se generare aliud solū in vna qualitate qñ nō habet victoriam sup ambas qualitates: sicut in ꝓposito: quoniā corrūpitur caliditas aeris p frigiditatē terre: ⁊ manet humiditas in quā nō obtinuit siccitas terre. ¶ Ad scḋm dr q cōtinue est aduentus aeris grossi ⁊ humectati. ex quo gñat plus de aqua q̄ ex aere subtili. ¶ Ad tertiū dr q lꝫ ex pluuia augmentent ⁊ diminuant fontes ⁊ fluuij. nō tamen gñantur ex illa: quoniā pluuia deficiente longo tēpore anni non minus sunt illi fontes. ¶ Ad quartum dr q argumentū esset bonuz si cetera essent paria: nō sol in estate ꝓpter multā eius caliditatē attrahit multos vapores sursuz: ex q̄bus fuisset facta aqua. sic autem nō contingit in hyeme. Et si arguit magis pluit in hyeme q̄ in estate ergo sol plures attrahit vapores in hyeme q̄ in estate. negatur ꝯña: qꝛ sol eleuatos vapores ꝓ maiori parte resoluit in estate ⁊ nō in hyeme. ¶ Ex predictis sequuntur aliq accñtia fontiū ⁊ fluuiorū. Primum accidēs q in plana terra nō possent gñari fontes. qꝛ aliās os fontis esset altius origine. Scḋm accñs. q nō possunt esse in medio maris: qꝛ ibi nō sunt mōtes: nec etiam ibi pñt ascendere. Tertiū accidēs. q aliqñ sunt dulces aque fontium: ⁊ aliqñ amare. aliquādo calide: qꝛ transeunt per loca mineralium: in quibus reperiuntur huiusmodi accidentia. Quartum accidens est q aque fontales aliquando sunt odorifere ⁊ colorate diuersis coloribus propter causam dictā: ⁊ etiam qꝛ in ipsis sunt quatuor qualitates prime ex quibus possunt resultare colores. odores. ⁊ sapores. Plinius autē de naturalibus hysto. ponit accñtia mirabilia fontiū ⁊ fluuioꝝ. vꝫ q est aliquis in quo si proijciantur ligna vel frondes lapidescūt. ⁊ est alius in quo extinguitur candela accensa. ⁊ extincta accenditur. Item est alius in quo aqua de die est frigida: ⁊ de nocte calidissima: ⁊ alius in quo est fluxus ⁊ refluxus sicut in mari. horum autē accidētia sunt a virtutibus occultis resultantibus ex commixtione mirabili quatuor qualitatum primarū concurrentibus ad hoc specialibus influentijs ex cōstellationibus: quare. ⁊c. — Ad p̄mum / Ad secūdū / Ad tertiū / Ad q̄rtum

¶ Caput. xi.

Sequitur dicere consequenter q̄liter montes ⁊ maria generātur. ¶ Ubi notādum primo q maria sensibilr gñant ex pluuijs. fluuijs ⁊ fontibus nō quidē existētibus sub mari: qꝛ fontes sunt altiores q̄ aqua fluēs ex illis: sed existentibus in mōtibus aut ꝓpe illos: sensibiliter autem ex terra ⁊ aere per actionem illorum inuicem: iuxta doctrinā Ari. ij. de geñ. dr. ex quolibet elemento pōt aliud immediate generari: non intelligendo elementum supponere pro toto: qꝛ elementa sunt eterna: sed pro parte: eo q cuiuslibꝫ elementi ex aliq̄ parte continue — Primū.

alterius elemēti aliqua pars immediate generatur: ⁊ aliqua pars corrumpit. ¶ Secūdo notādū ꝙ montes generantur ex aggregatione partiū subtiliū terre venientiū ad vnū locū per impulsionē ventorum. ⁊ ex agitatione marium ⁊ aquarū facientiū partes terre fluere ad certū locū. ac etiā ex terremotu quo submergitur magna pars terre: ⁊ aliquando ciuitates in profundissimā vallē: propter quā partes laterales videntur montes: quelibet ergo istarum triū causarū sufficit generare paruū montē: ⁊ omnes simul faciunt magnum montem.

Secūdū.

Prima conclusio.

His visis sit hec prima conclusio. licet mare magnū ſm partem cōtinue generetur ⁊ corrumpat̄ tamē ſm totū non posset generari nec corrūpi. prima pars p₃: quia cōtinue alique partes maris generātur: ⁊ alique corrumpūtur. Scd̄a pars declaratur ex hoc: qꝛ quatuor elemēta sunt perpetua ⁊ eterna vt colligit̄ a pħo primo celi. ⁊. ij. de generatio. ergo elemētum aque est eternū: sed elemētū aque maxime cōsistit in mari. ergo mare ſm se totum est eternū. ¶ Et notāter dicit̄ mare magnū: quia maria parua sunt genita ſm se tota: ⁊ aliquādo corrumpuntur: sicut fontes ⁊ fluuij. nam in quocunqꝫ loco est aliquod paruum mare: mare in eodē aliqñ non fuit ⁊ in eodem tempore non fuit illud: nec aliquid eiꝰ: sicut quocunqꝫ fonte signato ille aliquādo non fuit ſm se: nec ſm aliquid sui: ⁊ ita aliqñ non erit.

Correlariū. ¶ Ex ista conclusione sequitur ꝙ quodlibet pedale maris aliquando incepit esse: ⁊ aliqñ desinet esse: ⁊ tamē mare nō incepit esse: nec desinet esse. p₃: quia est eternū. ¶ Et si arguitur. omnia ista pedalia inceperūt esse: ⁊ omnia ista pedalia sunt mare. ergo mare incepit esse negat̄ minor: qꝛ totum non est sue partes.

Scd̄a conclusio. ¶ Scd̄a cōclusio. Impossibile est per naturā esse diluuium vniuersale. p₃: quia nō ratione submersiōis. eo ꝙ necesse est medium magnitudinis terre esse supra mediū mūdi. ex quo pars discooperta aquis est leuior q̄ȝ cooperta. ergo pars discooperta aliam grauiorē nō posset tantū pellere ꝙ mediū eius fieret mediū mundi. imo si tota terra esset cooperta aquis statim pars leuior ascēderet vsqꝫ quo mediū grauitatis totꝰ terre fieret mediū mundi: nec etiā ratione augmenti aque vel maris: qꝛ lȝ mare posset esse maiꝰ q̄ȝ fit: modo sicut fontes ⁊ flumina. nō tamē potest tm̄ augeri ꝙ sufficiat cooperire terram totam.

Correlariū. ¶ Ex ista cōclusione sequitur ꝙ terra arida ſm se totum est altior mari ſm se totū. p₃: qꝛ si tota esset decliuior ad illam ſm se totam moueretur mare: tñ aliqua pars terre aride est mari decliuior ad quam si non mouetur. hoc est rōne ripe. que altior est q̄ȝ mare impedientis descensum maris ad illam partem.

Tertia cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. alique regiones mutātur de aquositate in siccitatem. ⁊ ecōtra. ⁊ alique de sterilitate in fertilitatē. ⁊ econtrario. Primam partē probat pħs primo metheo. ab experiētia di. ꝙ in egypto fuerat regio paludosa propter abundantiā aquarū que nō habitabatur nisi in partibus altioribus distātibus a nilo. tempore autē suo erat aquositas diminuta: ⁊ prope nilum habitatur. Secūdam partem probat philosophus ibidem. etiā ab experientia di. ꝙ in vna regione fuerant due patrie vna sterilis ⁊ alia fertilis. que postmodū econtra accidentia mutauerunt sic ꝙ sterilis facta est fertilis: ⁊ econtra: ⁊ ratio istarū est: quoniam influētie humectatiue ⁊ desiccatiue non semper eādem patriam vel regionem respiciūt.

correlariū. ¶ Ex ista cōclusione sequit̄ ꝙ in multis locis antiqui fluuij ⁊ fontes minuūtur ⁊ desiccantur: ⁊ in alijs locis noui generantur: ⁊ minores augentur. p₃ per Arist. vbi supra de nilo qui; postq̄ȝ ratione magnitudinis reddidit patriam paludosam ⁊ inhabitabilem. ipso minori facto eam tribuit optime habitabilem.

Quarta conclusio. ¶ Quarta conclusio. stante eternitate mūdi necesse est mare ad aridam permutari: ita ꝙ vbi nūc est arida: aliquādo est mare. ⁊ econtrario: p₃ de multis regionibus ⁊ patrijs. que aliquando erant sup aridam: ⁊ nunc sunt in mari. ⁊ econtrario. Dicitur enim ꝙ Hercules posuit duas colūnas in confiniꝰ maris: quarum vna in ꝓcessu tēporis reperta est submersa in mari: ⁊ reliqua distans a mari per multam distantiam. Ratione iñ arguitur sic: propter motū aquarum et decursū fluuiorū multe partes terre currunt ad mare ipm̄ aliqualiter eleuātes: quare videtur ꝙ in ꝓcessu temporis tātum erit eleuatum mare per fluxum partiū in ipsum ꝙ ipsum erit altius ista terra. que iam est arida. ⁊ cōsequenter fluet ad ipsam relinquēdo locum aridū in quo est. ¶ Ex ista cōclusione sequit̄ ꝙ montes qui iaȝ sunt altissimi aliqñ destruent̄. ⁊ alij generabunt̄. patȝ quia terra fundamētalis illorum aliquādo fluet ad mare ratione fontiuū ⁊ fluuiorum: ob quam causam cadent ⁊ destruentur.

Primum. **Contra** predicta arguit̄. ⁊ primo ꝙ mare ſm se totum aliquādo corrūpet̄. quoniā ipsum est compositū ex materia ⁊ forma. ergo est corruptibile. p₃ ꝯña primo celi. sed omne corruptibile aliquando corrumpet̄. vt dicit̄ ibidem.

Secundū. ¶ Secūdo arguitur ꝙ nunq̄ȝ mare permutabit̄ ad aridā naturaliter: quia nullum corpus naturaliter recedit a suo loco naturali: sȝ locus in quo iam est mare: est locus naturalis eius. ergo ab illo nunq̄ȝ naturaliter recedet: p₃ cōsequētia cū maiori. minor est Arist. primo metheo.

Tertium. ¶ Tertio sic. ignis nunq̄ȝ recedet a loco in quo est: quia semper erit in ꝯcauo lune/ nec aer/ quia semper erit in cōcauo ignis/ nec etiā terra/ quia semper erit in medio mūdi. ergo pariformiter nec mare: qꝛ quod maxime dicit̄ elementum aque nunq̄ȝ recedit a loco in quo est.

Quartum. ¶ Quarto sic. mundus inferior ⁊ quelibet pars eius dependet a celo. primo metheo. ergo si mare permutabit̄ ad aridam: hoc erit rōne alicuius motus celestis: nō rōne motus vltime spere: quia iste est motus diurnus in quo nō fit hec permutatio: nec rōne octaue spere: qꝛ illa cōplet cursum suum in. xxxvi. milibus annorū: ⁊ sic in tēpore illo non fieret nisi vna permutatio. Nec rōne motus saturni: qꝛ tunc in. xxx. annis. fieret hec permutatio. sicut in. xxx. annis complet cursum suum: quod est contra experientiam: nec etiam rōne aliorum planetarū. qui in minori tēpore complent reuolutiones suas q̄ȝ saturnus.

Ad primū. **Ad primum** respondet̄ concedēdo ꝙ mare ſm se totū est corruptibile: quia secundum se totum habȝ aptitudinem ad corruptionem. nō tamen ſm se totum potest corrumpi: sed solum ſm partem: qꝛ illa aptitudo non potest poni in actu: nisi ſm partem concedo ergo ꝙ omne corruptibile aliquando corrumpet̄ ſm totum aut secundum partem aut secūdum aliquid sue speciei.

Ad scd̄m. ¶ Ad secundum dicit̄ ꝙ mare nunq̄ȝ recedet a loco in quo est q̄ȝdiu erit locus naturalis eius: sed ab eo recedet quādo nō erit locus naturalis eius. Et ideo ad argumentū negat̄ ꝯña: qꝛ lȝ mare nunq̄ȝ recedet a loco naturali suo: tñ a loco in quo iā est naturalr̄ aliqñ recedet: qñ nō erit. s. locꝰ naturalis eius.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium negat̄ ꝯña: qꝛ ignis occupat totū concauum lune: ⁊ aer totū concauū ignis: ⁊ terra totū medium mūdi. mare autē nec occupat totū concauū aeris/ nec totam superficiem terre. ideo potest ab vna superficie ad aliā superficiem permutari.

Ad q̄rtū. ¶ Ad quartum dicit̄ ꝙ illa permutatio dependet a quolibet motu celi per quē fiunt fluxus partiū terre ad mare concedo ergo tamen ꝙ adequate depēdet a motu octaue spere. quoniam nō est verisimile ꝙ ista ꝑmutatio fiat minori tp̄e q̄ȝ. xxxvi. milibus annorum.

¶ Aristotelis stragirite metheoroꝝ liber scd̄s.

E mari autem ⁊ que natura ipsius: propter quā causam est salsa tāte aque multitudo: adhuc autē de ea q̄ a principio generatiōe dicamꝰ. Antiqui quidē igit̄ et versantes

circa theologias

circa theologias faciunt ipsius fontes
vt ipsi⁹ sint principia ⁊ radices terre et
maris. Magis tragicum eñ ij ⁊ reue-
rentius existimauerũt forte esse qḋ dici
tur tanq̃ magna quedam hec pars oĩs
existens: ⁊ reliquum celũ totũ circa hũc
locum cõsistere: ⁊ huius gr̃a tanq̃ entẽ
honoratissimũ ⁊ principium. Qui aũt
sapientiores humana sapientia faciũt
ipsius gñationẽ esse eñ prime humidũ
omnẽ locũ qui circa terram: a sole autẽ
exiccatũ: quod quid euaporauit spũs ⁊
euersiones solis ⁊ lune aiũt facere: reli-
ctum aũt mare esse: propter qḋ ⁊ minus
fieri exiccatũ putãt: et tandẽ fore aliqñ
siccũ totum. Quidã aũt ipsorum aiunt
calefacta a sole terra velut sudorẽ fieri:
ꝑpter qḋ salsum esse etenim sudor sal-
sus: quidem aũt salsedinis causam ter-
ram esse aiunt. Quemadmodũ eñ ⁊ qḋ
per cinerẽ colorat̃ salsum fit: eodẽ mo-
do ⁊ hoc salsuȝ esse mixta ipi tali terra.
Quod quidẽ igit̃ fontes maris impos
sibile esse per existentiã tam cõsiderare
oportet. Aquarũ eñ que circa terrã: he
quidem fluxibiles existunt entes: he au
tem stationarie fluxibiles quidem igit̃
oẽs fontales de fontibus aũt diximus
prius ꝙ oportet intelligere nõ tanq̃ ex
vase deriuatũ esse principiũ fonteȝ: sed
ad vnũ semper factam ⁊ cõfluentem oc-
currere primũ. Stationariũ aũt he qui
dem collectiue ⁊ substantiue velut palu
dose ⁊ quecũq; stagnabiles multitudi-
ne ⁊ paucitate differẽtes: he autẽ fonta
ne: he aũt oẽs manufacte: dico autẽ ve-
lut puteales vocate. Omniũ eñ superi⁹
oportet fontẽ esse fluxus: propter qḋ he
quidẽ spõtanee fluũt que fontales: he-
aũt arte indigent operante. differentie
quidem igitur tot ⁊ tales aquaꝝ sunt.
His autẽ sic determinatis impossibile
fontes esse maris. In neutro eñ horuȝ
generũ possibile est esse ipm: neq; enim
effluxibile est: neq; manufactum: fonta
les autem oẽs horũ alterum passe sunt:
spontaneã autẽ stationariã tantã mul-
titudine nullã videmus fontalẽ factã.
Adhuc autẽ quoniã plura sunt maria
ad inuicẽ nõ cõmixta secundum locum
quorum rubrũ quidẽ videt̃ ſm modicũ
cõicans ad qḋ extra colũnas mare irca
nicum ⁊ caspiũ separata ab hoc ⁊ circũ-
habitata in circuitu vt non vtiq; late-
rent fontes si ſm aliquẽ locum ipsorum
esset. Fluens autẽ mare videt̃ ſm angu
stias sicubi ꝑpter adiacẽtẽ terrã in mo-
dicũ ex magno coarctat̃ pelago ꝑpterea
qḋ librat̃ huc ⁊ illuc sepe: hec in magna
multitudine maris immanifestũ: quia
aũt ꝑpter angustiã terre modicũ obti-
net locũ: necessarium causa que in lato
modicam librationẽ ibi apparere ma-
gnã. Quod autẽ inter eracleas colum-
nas totum ſm terre concauitatẽ fluit et
fluuiorum multitudinẽ meotis quidẽ
eñ in pontum fluit: iste aũt in egeũ qui
autẽ iam extra hoc pelagi min⁹ faciunt
hoc euidẽter: illis aũt ⁊ propter fluuio
rum multitudinẽ accidit hoc. Plures
eñ fluuij in euxinũ fluũt: ⁊ meotim aut
multiplicẽ regionẽ ipsius: ⁊ ꝑpter bre-
uitatẽ ꝓfunditatis: semper eñ ibi pro-
fundius videt̃ existens ⁊ mare meotide
pontus: hec autem egeũ: ego autem sili
cum: sardonicũ aũt ⁊ thyrrenicũ ꝓfũdis
sima oĩm. Que autẽ extra colũnas bre
uia q̇dã ꝑpter lutũ: sine aũt flatu sunt:
vt in ɔcauo mari existẽte sicut igit̃ ⁊ ſm
partem ex altis fluuij apparẽt fluẽtes:
sic ⁊ totius terre ex altiorib⁹ que ad ar-
ctũ fluxus fit plimus vt quidẽ hi ꝑpter
effusionẽ nõ ꝓfundi: qui aũt extra pela
gi ꝓfundi magis. De eo aũt qḋ ea q̃ ad
arctũ sunt terre alta sunt signũ qḋdam:
⁊ multos ꝑsuasos esse antiquorum me-
theorelogorum solem non fieri sub ter
ra: sed circa terram ⁊ locũ hũc: disparẽ ⁊
facere noctẽ propterea ꝙ alta loca sunt
quoad arctũ terre. Quod quidẽ igitur
non fontes possibile sĩ maris esse ⁊ pro
pter quã causaȝ sit videt̃ fluens talia ⁊
tanta nobis dicta sunt. De generatiõe
autẽ ipsi⁹ si factum est et de sapore que
causa salsedinis ⁊ amaritudinis dicen
dum. Causa quidẽ igit̃ que fecit prio-
res putare mare principium esse et cor-
pus omnis aque hec est. Videtur enim
vtiq; rationabile esse quemadmodum
aliorum elementorum est congregata
moles et principium propter multitu-
dinem. vnde permutatur partitum ⁊ mi
scetur alijs. Puta ignis quidem in su-
perioribus locis: aeris autẽ multitudo

q̄ post ignis locum: terre autem corpus circa q̄ ӡ hec omnia posita sunt manifeste. Quare palam: quia scḋm eandem rationem et de aqua necesse querere: tale autem nullum aliud corpus videtur positum totum simul: sicut et aliorum elementorum preter maris magnitudinem. Mo enim fluuiorum neq̄ totum simul: neq̄ stabile: sed vt factum semper videtur quotidie ex hac itaq̄ dubitatione principium omnium humidorum et omnis aque putatum est esse mare: propter quod et fluuios non solum in hoc sed ex hoc quidam aiunt fluere: collatū enim fieri quod salsum potabile. opponitur autem altera ad hanc opinionem dubitatio: cur quidem non est consistens aqua hec potabilis siquidem principium omnis aque: sed salsa. Causa autem simul et huius dubitationis solutio erit et de mari accipere propriam existimationem necessarium recte: aqua enim circa terrā ordinata sicut circa hāc aeris sphaeram et circa hanc que dicitur ignis: hoc enim horū vltimū: siue vt plurimi dicunt siue vt nos. Lato autem sole hoc modo et propterea permutatione et generatione et corruptione existente: quod quidem subtilissimū et dulcissimū sursum ducitur per singulos dies et fertur iterū disgregatur: et vaporans in superiorē locū: ibi autem rursus constans propter infrigidationē deorsum fertur iterum ad terram: et hec semper vult facere natura: sicut dictum est prius. Propter quod et deridendi omnes quicunq̄ priorum existimauerunt solem cibari humido: et propter hoc aiunt versiones facere ipsum: non enim semper posse eadem loca exhiberi ipsi alimentum. Necessariū autem esse hec accidere circa ipsum aut ipsum corrumpi: etenim manifestum ignem quādiu habuerit alimentum vsq̄ ad hoc viuere. humidum autem igni esse alimētū solū tanq̄ pertingat vsq̄ ad solē quod sursum ducitur. Humidi autem ascēsus talis fit: qualis quidē facte flamme. propter quod signum accipientes sic et de sole putauerunt. Hoc autem nō est simile: flamma quidem enim per continuū humidum et siccum permutata fit: et non aliter nō enim eadē existēs permanet nullo tempore vt est dicere: circa solē aūt impossibile hec accidere: quoniam alito quidem eo modo: sicut illi dicunt palam q̄ et sol non solum sicut Eraclitus ait: nouus in die est: sed semper nouus continue. Adhuc autem que a sole eleuatio humidi similis est calefactis aquis ab igne. si igitur neq̄ subardens ignis aliter: neq̄ solem verisimile erat existimare: neq̄ si omnē calefaciens euaporare fecerit aquam. Inconueniens autem et solum curasse de sole: aliorū autem astrorum ipsos negligere salutem tantis et magnitudine et multitudine existētibus. Idem autem accidit et his irrationabile et dicentibus primo humida existente terra et mundo qui circa terram, a sole calefactum aerem: aut factum esse et totum celum augmentatum: et hec spiritus exhibere et versiones ipsius facere. Manifeste enim semp sursum ductum videmus descendens iterum aqua et si non per vnum reddatur et per singulas regiones similiter: sed in aliquibus ordinatis tēporibus redditur omne acceptum velut neq̄ alitis superioribus: neq̄ hoc quidem manēte aere iam post generationem: hoc autem facto et corrupto iterum in aquā. Potabile quidem igitur et dulce propter leuitatem sursum ducitur omne: salsum autem et subtus manet propter grauedinem: vt in eo qui conuenienti ipsius loco proprio: hoc enim putandū dubitandum esse cōuenienter: irrationabile enim si non aliq̄s est locus aque sicut et aliorum elementorum et hanc esse solutionem. Quem enim videmus locum occupans mare: iste non est maris sed solum aque: videtur autem maris: quia quod salsum quidē deorsum manet propter pondus: dulce autem et potabile sursum ducitur propter leuitatem. quēadmodum in animaliū corporibus: et enim in ijs alimento ingredienti dulci humidi alimenti hypostasis et superfluum: apparet ens amarū et salsum: dulce enim et potabile ab innato calore attractū in carnes et aliam compactionem venit partium: vt quan

libet natā est. Sicut igitur ibi inconueniens si quis potabilis alimēti non putet locum esse ventrem solum: quia cito assumitur sed superflui: quia hec videt subsidens non vtiq existimabit bene: similiter autem ⁊ in his. Est quidem em̄ sicut dicimus loc⁹ iste aque propter qd̄ ⁊ fluuij fluunt in ipsum omnes ⁊ omnis que fit aque: fique enim ꝙ maxime cōceauum fluxus ⁊ mare talē obtinet locū: sed hoc quidē sursum fertur cito propter solē esse. hoc aūt derelinquitur ꝓpter dictā causam. Quare autem antiquā dubitationē ꝓpter qd̄ q̄d tanta multitudo aque nusq apparet ꝑ singulos em̄ dies fluuij fluentibus inumerabilibus ⁊ magnitudine imensis nihil mare fit amplius. Hoc quidē nullū inconueniens dubitare aliquos nō tamen intuentē difficile videre. Eadē em̄ multitudo aque in latū diffusa ⁊ tota simul nō inequali tpe exiccatur: sed differt in tantū: vt hoc quidē ꝑmaneat ꝑ totū diē hoc aūt queadmodū si q̄s sup mensam magnā diffuderit aque cyatū simul: perspicientibus vtiq exterminat̄ totū qd̄ vtiq in circa fluuios accidit. Cōtinue em̄ fluētibus simul totū semper qd̄ peruenit immensum ⁊ latum locum exiccatur cito ⁊ latenter. Quod autem scriptum est in phedone: de fluuijs et mari impossibile est. dicitur enim quod omnia quidem inuicem perforata sunt sub terra: principiū aūt oiuz sit ⁊ fons aquarū vocatur tartarus circa mediuz aque quedā multitudo ex quo ⁊ fluentia ⁊ non fluentia prodeunt oīa. Circūfluentiam aūt facere ad singula rheumatum ꝓpterea ꝙ moueat̄ semꝑ qd̄ primum ⁊ principiū nō haberet em̄ sedem sed semper circa mediū volui. Motuz aūt sursum ⁊ deorsum facere effusionez rheumatib⁹. hic aūt i multꝭ q̄dē locꝭ stagnari q̄le ⁊ qd̄ apd̄ nos esse mare. Omnia aūt iterꝫ circulo circūduci ad principiū. vnde iceperūt fluere multa quidem scd̄m eundē locū: quedā aūt ⁊ e regione positioni effluxus: puta si fluere inceperunt desubtus desuper ingredi esse aūt vsq ad mediū descensum: de cetero em̄ ad sursum iam oībus esse lationem. Sapores autez ⁊ calores habere aquā per qualē vtiq contigerit fluens terram. Accidit ergo fluuios non ad eundem semper locum secundum rationem hane quoniam enim ad mediū influunt a quo circunfluunt nihil magis fluunt desubtus quam desuper sed ad quodcunq tenderit fluctuans tartarus: q̄uis hoc accidente fiet vtiq qd̄ dicitur sursum fluuiorū: qd̄ quidē impossibile. Adhuc que fit aqua ⁊ q̄ sursum ducitur iterꝫ vnde erit: hoc enim totum excludere necessariū siquidē semꝑ saluat̄ equalis. Quātū em̄ extra fluit iterū fluit ad principiuz q̄uis oēs fluuij videātur terminātes ad mare quicūq nō in alios. in terrā aūt nullus: sed ⁊ si disparcāt iterū prodeūt. Magni autez fiunt fluuiorum qui longe fluunt per conceauum: multorum enim suscipiunt rheumata fluuiorum detruncantes loco et longitudine vias: propter quod quidem et Histrus et Nilus maximi fluuiorum sunt eorum qui in hoc mare exeunt: ⁊ de fontibus alij dicunt vniuscuiusq fluuiorum: alias causas: quia multi in eundem incidūt. hec itaq omnia manifesta quod impossibile est accidere aliterq ⁊ mari principium inde habente quod quidem igitur aque locus est iste ⁊ non maris et propter quā causam: quod quidem potabile immanifestum veruntamen fluens: hoc autem subsidēs: et quia terminus magis aque quam principium est mare quemadmodum quod in corporibus superfluū alimēti: et oīs et maxime qd̄ humidi dicta sint tanta nobis. de salsedine autem ipsius dicendum et vtrum semper est idem: aut neq erat neq erit sed deficiet etenim sic putant quidam igitur visi sunt homines confiteri quod factum est: siquidem et omnis mundus simul enim ipsius faciunt generationē quare palam quod si quidem perpetuū omne et de mari existimandum. Putare autem minus fieri secundum multitudinem sicut ait Democritus. ⁊ tandem deficere ab esopi fabulis nihil differre videtur persuasus sic etenī ille fabulose composuit ꝙ bis quidem caribdis resorbens primo quidem montes fecit manifestos: secundo autē insulas

vltimo aũt sorbens aridã faciet oĩno. Illi quidẽ igiť cõgruebat irato ad porthmeã talẽ dicere fabulã: veritatẽ aũt querẽtibus minus: propter quã causaʒ mansit primo. siue propter pod⁹ vt etiã quidã horũ aiũt: in prõptu enim hmõi causam videre siue ⁊ ꝑpter aliud quid palã ꝙ ꝑpter hec permanere necessariũ ⁊ reliquo tpe ipsum: aut enĩ dicẽdũ ipsis ꝙ neqꝫ eleuata aqua a sole veniet iterum aut si quidẽ hoc erit necessariũ: aut semꝑ: aut ꝙ diu quidẽ fuerit hoc remanere mare iterũ sursũ ferri illõ pri⁹ oportebit qõ potabile: q̃re nunꝙ exiccabiť: iteꝝ enĩ illud ꝑueniet descẽdens in ipsum qõ ꝑascẽdit differt enĩ nihil semel hoc dicere: aut sepe: si quidẽ igitur solẽ cessare faciat q̃s allatione: q̃d erit exiccãs: si aũt permutet esse circulationem semꝑ propinquas potabile: sicut diximꝰ sursum ducet. demittet aũt iteꝝ recedẽs acceperũt aũt suspitionẽ hanc de mari eo ꝙ multa loca apparẽt sicciora nunc ꝙ prius de quo causaʒ diximꝰ: q̃ scꝫ quedã tꝑa excessibꝰ factis aque hec est passio: sed nõ ꝑpter totiꝰ generationẽ ⁊ partiũ: ⁊ iterũ erit cõtrarium et cum factũ fuerit iterũ exiccabiť: et hec sic circulariter necessariũ semꝑ ire: magis enĩ sic rationabile existimare ꝙ ꝑpter hec celũ totũ permutari: sed de his quidẽ plus ꝙ dignum ĩmoratus est sermo. de salsedine autem his quidẽ q̃ semel generauerũt ⁊ totaliter ipsuʒ generant ĩpossibile est salsum facere. Si enĩ omnis humidi qõ circa terrã erat ⁊ eleuati a sole residuũ factũ est mare: sicqꝫ inexistit tantus sapor in multa aqua et dulci ꝑpter ĩmixtã esse quãdã terrã talem. nihil minus cũ aduenerit iterũ aq̃ que euaporabit. necesse equali existente ⁊ p̃mo ⁊ multitudine aut si neqꝫ priꝰ neqꝫ posteriꝰ salsum ipsum esse. Si aũt ⁊ primo cõfestim erat dicendũ: q̃ causa ⁊ simul propter qõ ⁊ si non ⁊ tũc sursuʒ latũ fuerit ⁊ nunc patiť hec. Ad vero ⁊ quicũqꝫ terrã causaʒ ponũt salsedinis ĩmixtam habere enim multos sapores aiũt ipsam vt a fluuijs simul delatã ꝑpter mixturã facere salsuʒ: incõueniẽs aũt nõ et fluuios salsos esse: qũo enim possibile in magna quadã multitudiẽ aque euidens sic facere mixturam terrẽ talis. In vnoquoqꝫ autem non palam enim ꝙ mare est omnis fluuialis aqua in nullo enim differebat nisi eo ꝙ salsũ sit a fluuijs: hec autem nullus venit in locum in quem omnes simul fluũt. Similiter autem ⁊ derisibile: ⁊ si quis dicens sudorem terre esse mare putat aliquid planuʒ dixisse sicut Empedocles ad poesim quidem enim sic dicens forte dixit sufficienter. Metaphora enim est poetica ad cognoscendum autẽ naturam non sufficienter neqꝫ eniʒ fit palã hoc qualiter ex dulci poculo salsus fit sudor vtrunqꝫ ascendente quodam solum puta dulcissimo aut commixto quodam sicut in his que per cinerẽ colantur aquis. Videtur auteʒ eadẽ causa esse ⁊ circa superfluum in vesica collectum. Etenim illud amarum ⁊ salsuʒ fit potato eo ꝙ in alimẽto humido existẽte dulci. Si itaqꝫ queẽadmodũ q̃ per calceʒ colatur aqua amara fit: ⁊ adhuc quidem simul cuʒ vrina delata tali quadam virtute qualis ⁊ videtur subsistẽs in vasis salsedo cum sudore autem cuʒ segregata ex carnibus velut abluente quod tale ex corpore exeunte humido palã. palã ꝙ ⁊ in mari ꝙ ex terra cõmixtum humido causa salsedinis in corpore quidem igitur fit tale que alimenti hypostasis propter indigestionem: in terra enim secundum quem modũ existit dicendum. Omnino autẽ quomodo possibile tantam aque multitudinẽ desiccatam ⁊ calefactam segregari sub multiplicẽ enim oportet ipsam esse partem relictam in terra. Adhuc propter quid non: ⁊ nunc cuʒ exiccata fuerit terra siue amplior: siue minor sudat: humiditas enim et sudor fiunt amara: si quidẽ enĩ ⁊ tunc et nunc oportebat: nõ videtur autem hoc accidens: sed humida quidem existens exiccatur: sicca autem existens nihil patitur tale. Qũo igitur possibile circa primam generationem: humida existente terra sudare exiccata. Sed magis verisimile: sicut aiunt quidam assumpta plurimo ⁊ eleuato humido propter solem ⁊ relictum esse mare: humidum autem existentem sudare impossibile: que quidem igitur

dicuntur salsedinis cause diffugere videns rationem. Nos autem dicamus principiũ sumentes idem quod prius quoniam eni positum est duplicem esse exalationem: hanc quidem humidam: hanc vero siccã: palam quod hoc putandum principium esse talium: et utrũque de quo prius dubitasse necessariũ: utrũ et mare semper permanet earundem existens partiũ numero: aut specie et quantitate permutatis semper partibus: quemadmodum aer et potabilis aqua et ignis semper enim aliud et aliud fit horum unumquodque: species autem multitudinis uniuscuiusque horum manet: sicut fluentium aquarum et flamme fluxus. Manifestum itaque et hoc improbabile quod impossibile nõ eandem esse de omnibus his rationem: et differre velocitate et tarditate permutationis. In omnibusque corruptionem esse et generationem hoc tamẽ ordinate accidere omnibus ipsis. His autem sic se habentibus tentandum reddere causam de salsedine. Manifestum itaque per multa signa quod fit talis sapor propter cõmixtionem in corporibus: quandam enim quod indigestissimum salsum et amarum: sicut et prius diximus. Indigestissimũ enim superfluũ humidi alimenti: talis aũt oĩs hypostasis: maxime autem que in vesica. Signum autem quia subtilissima est digesta autem omnia cõstare nata sunt deinde sudor: semper in his in quibus idem corpus cum segregatur quod fecit saporem hunc. Similiter autem et in adustis: ubi eni utique non obtinuerit calidum: in corporibus quidem fit super fluitas: in adustis autem cinis propter quod et mare quidem exusta aiunt factum esse terra quod siquidem dicere est incõueniens. Quod tamen ex tali verum: sicut enim et in dictis: sic et in toto et ex nascentibus et factis secundum naturam semper oportet intelligere: sicut ex ignitis quod relinquitur talem esse terrã et itaque et eã que in arida exhalatione omnẽ: hec eni exhibet multã hãc multitudinẽ. Mixta autem sicut diximus existente vaporosa exhalatione et sicca cũ consisterint in nubes et aquã necessarium intercipi aliquam multitudinẽ semper huius virtutis et simul deorsum ferri iterũ pluuia: et hoc semper fieri secundũ quendã ordinẽ ut cõtingit quod hic participare ordine. Unde quidem igit generatio salsi inest in aqua dictũ est. Et propter hoc australes aque latiores et prime autũnalium. Auster enim et magnitudine: et spiritu estuosissimus est ventus: et flat a locis siccis et calidis. Quare cum pauco vapore propter quod et calidus est. Si eni et nõ talis: sed unde incipit flare frigidus nihil minus procedẽs: propterea quod comprehendit multã exhalatione siccam ex propinquis locis calidus est. Boreas autem velut a frigidis locis vaporosus propter quod et frigidus. Eo autem quod propellat serenus hic: in oppositis autem aquosus. Similiter autem et auster serenus his qui circa Lybiã. Multum igitur in deorsum lata aqua confert quod tale: et autũno late aque. Necesse enim grauissima prima deferri. Quare in quibuscunque inest talis terre multitudo tẽdunt citissime deorsum hoc. Et calidũ etiam mare propter hoc est omnia enim quecunque ignita fuerint habent potentia caliditatẽ in ipsis videre aũt licet et calcem et cinerẽ et hypostasim animaliũ et siccam et humidam calissimorũ: secundum ventrem animaliũ accidit calissimã esse hypostasim. Fit igit semper latior propter hanc causam: eleuatur autem semper aliqua pars ipsius cum dulci et minor tanto quanto et in plura salsa et lata dulci minor: propter quod quidem equale est ut ad omne dicere. Quod autem fit vaporans potabile et non in mare concernitur vaporans quando consisterit iterum tentantes dicamus. Patiuntur etiam et alia idem et enim vinũ et omnes humores quecunque vaporantes iterum in humidum cum cõstiterint aque fiũt. Alie enim passiones aque sunt propter quandam commixtionem et qualecunque fuerit quod commixtum talem facere saporem: sed de his quidem in alijs temporibus conuenientioribus faciendum consyderationem. Nam autem tantum dicimus quod maris existens semper aliquid sursum ducit et fit potabile: et deorsum in pluta descendit aliud factũ non quod sursum dictũ: propter pondus subsidet

potabili: ⁊ propter hec nō deficit: sicut fluuij nisi locis quibusdam: hoc autem et in ambob' necesse accidere similiter neqꝫ semper eedem partes permanent: neqꝫ terre: neqꝫ maris: sed tantum tota moles. Et enim de terra similiter oportet existimare: hoc quidēꝫ enim sursum venit: hec autem iterū locū ascendit et loca permutant ⁊ que supernatantia et que descēdentia iterum. Quod autem est in cōmixtione alicuius salsum: palā non solum ex dictis. Sed ⁊ si quis vas cereum formās posuerit in mare circū ligans os talib': vt nō per rimā aliquā intret mare: qđ enim ingreditur per parietes cereos fit potabilis aqua: quasi enim per liga terre quod terrestre secernitur ⁊ faciens salsedinē propter commixtionē: hec eniꝫ causa ⁊ grauedinis: plus trahi enim salsam ꝙ potabilis et grossitiei etenim grossities differt in tātum vt naues ab eodē pondere rerum in fluuijs quidē fere submergantur: in mari aūt mediocriter habeant ⁊ nauigabiliter. propter quod quidē aliqui in fluuijs onerantiū ꝓpter hanc ignorantiā dānificati sunt. Argumētū autē mixti ꝙ grossior est moles si enim aliquis aquā salsam fecerit valde miscēs sal supernatāt oua ⁊ si sint plena plene enim sicut lutum fit tantā habet corpulentā multitudinē mare: idem autē hec operantur ⁊ circa salsituras. Si aūt est sicut fabulant̄ q̄dem in palestina tale stagnū in quod si quis immiscerit collegatum hoīem: aut subiugale supernatare ⁊ nō submergi in aquā testimoniū vtiqꝫ erit aliquod dictis. Dicunt autē amarū sic esse stagnū ⁊ salsuꝫ: vt ibi nullus piscis innascatur. Vestimēta autē sordidari si quis humectans permouerit. Sunt autē ⁊ oīa talia signa dictorꝫ ꝙ salsedinē facere corpus aliqđ ⁊ terrestre est qđ inexistit. In Cahonia eniꝫ fons quidā est aque late: effluit autem in fluuiū prope dulcē: quidā pisces aūt nō habētē: elegerūt enim vt qui sibi fabulant̄ potestate data ab Eracleo quū venit ab Erethria ducens boues sales pro piscib' qui fiunt ipsis ex fonte. Huiusmodi enī aque decoquētes aliquam partē ponunt ⁊ fit frigida cum euaporauerit humidum cum calido sales nō grossi cōpacti: sed laxi et subtiles: sicut nix: sunt auteꝫ virtute debiliores alijs: et plures delectant illecti ⁊ colore non similiter albi. tale autem alterum fit in vmbricis. Est enim quidā locus in quo nascūtur calami ⁊ scyrpus de his comburunt et cinerem emittētes decoquūt in aquam. cum autē dimiserint partem aque hec infrigidata salum fit multitudo: quecūqꝫ aūt sunt salsa Rheumata fluuiorꝫ: aut fontiū plurima calida aliquando oportet putare. deinde principium quidem extingui ignis: per quā autem penetrāt terram adhuc manere existentē: velut calcem ⁊ cinerem. sunt autē in multis locis ⁊ fontes ⁊ Rheumata fluuiorꝫ omnimodos habētia sapores quorum omniū causam ponendum inexistentem: aut que insit virtutē ignis exusta enim terra scđm magis et minus omnimodas accidit formas et colorum ⁊ saporum. Stipterie enim et calcis ⁊ aliorum talium sit plena virtutibus per que penetrātes aque dulces existentes permutantur. et he quidem acetose fiunt quēadmodū que in sicana sicilie ibi enim exalmegi fit. et vtuntur sicut aceto ad quedam eduliorum suorꝫ. Est autem et circa Lingon fons quidem aque acetose: circa Scythiam autem amarus: quod autem defluit ab ipso fluuium in quem ingreditur facit amarum totum. Differētie aūt horum inde manifeste quales sapores ex quibus fiunt cōmixtionibus. dictum autem de ipsis seorsum in alijs. De aqua quidē igitur et mari propter quas causas et semper continue sunt et quomodo permutantur: et que natura ipsorū. adhuc autem quascunqꝫ passiones sm naturam ipsis accidit facere aut pati: dictum est nobis fere plurimis.

Caput duodecimum.

De generatione

fluxus et refluxus maris est consequenter dicendū. Ubi notādū primo ꝙ mare fluit ⁊ refluit tripliciter. primo ab aquilone in Primum austrum: et econtrario: quia in aquilone mare est multū eleuatum: ⁊ in austro multum depressum. Ideo cum aqua naturaliter fluit ad locum decliuiorem oportet ipsaꝫ moueri ab aquilone in austrum. antecedens autem declaratur. nam in aquilone est magna frigiditas.

qua generat multa aqua. ꝛ sunt multi montes ex quibus generātur fontes ꝛ fluuij: qui non consumuntur propter defectū caloris. In austro autem consumunt eque: ꝛ exiccatur mare propter excessiuam caliditatē ideo oportet ꝙ ibi sit bassum. Econtra vero interdū mare refluit ab austro in aquilonem ꝓpter aquam
2 multā rarefactam ꝛ tumefactam: ꝛ cōsequēter virtute solis multū eleuatam. Secūdo mare fluit ꝛ refluit
3 scdm oēm differentiam positionū propter agitationē ventorum. Tertio autem fluit ꝛ refluit naturaliter et regulariter omni die naturali bis. non autem quodlibet mare: sed solum mare oceanum: de quo fluxu et
Scdm. refluxu facio mentionē in hoc capitulo. ¶ Scdo notandum ꝙ rebus humidis multū dominatur luna in tantum ꝙ dici consueuit mater humiditatū. constat enī ꝙ in oppositionibus ꝛ cōiunctionibus lune cum sole ostree maritane: ꝛ conche: ꝛ cancri multū pleni repetiunt ꝛ plus in oppositionibus ꝙ in coniunctionibus: q̄ aialia multū euacuantur in quadraturis lune cū sole etiam omnia cerebra: quorū naturalis cōplexio est humida augmētantur in oppositionibus: ꝛ in quadraturis diminuunt in tm̄ ꝙ sepe fiunt homines dementes: ꝛ dicitur lunatici: tempus etiā serenū in pluuiosum mutatur in cōiunctionibus ꝛ oppositionibus: et nō in quadraturis: qr igit mare auget in suo fluxu et in refluxū diminuit: oportet ꝙ hoc sit ratione lune: q̄ cū mouet ab oriente ad medium celi causet fluxū maris. cum autem recedit a medio celi versus occidens mare refluit: ꝛ cū mouetur ab occidente ad angulū noctis: iterū fluit mare. ab angulo vero noctis vsq ad oriens fit secundus refluxus.

Prima co. His premissis sit hec prima conclusio. Luna tam lumine ꝙ influentia est causa tam fluxus ꝙ refluxus maris. Prima pars patz: qm̄ rarefactio ꝛ tumefactio maris videntur esse ratione luminis lune cū omne lumen sit calefactiuū ꝛ rarefactiuum: vt prius patuit. Secunda pars est nota: qm̄ solo lumine lune non posset esse fluxus maris: eo ꝙ fluxus sunt maiores in coniunctione ꝙ in quadraturis: ꝛ tamen luna plus participat lumē in q̄draturis ꝙ in cōiunctiōe. io oportet ponere vnā influentiā que sit causa illius fluxus. Est igitur dicendum ꝙ sicut aial per caliditatē alterat cibum ꝛ per eliam virtutem ipsum extrahit: ita cū fluxus dicat tumefactionem ꝛ alteratione luna mediante lumine tumefecit mare: ꝛ per virtutē occultā ipsum attrahit: sicut magnes ferrū: ab oriente in meridiem. ꝛ ab occidente ad angulum noctis: a meridie autē in occidens: ꝛ ab angulo noctis in oriens refluit mare: quia luna suis virtutibus non amplius directe
Secūda cō respicit mare. ꝛ sic quodāmodo priuatiue dicitur cā
clusio. refluxus. ¶ Secunda conclusio. Aliqua maria nunq̄
Lec.5. fluunt: ꝛ aliqua solum semel in mēse fluunt ꝛ refluunt prima pars pz: quia aliqua maria sunt ita grossa et terrestria: ꝙ in eis homines supnatant: ligatis etiam manibus ꝛ pedibus. vt dicit philosophus scdo metheo. ꝛ ideo nulla virtus lune sufficit i illis causare fluxum ꝛ refluxū. Secunda pars sequitur ex priori: qm̄ aliqua maria sunt multū grossa ꝛ terrestria: non tn̄ tā eum sicut priora: que fluxum ꝛ refluxum non possunt habere nisi semel in mense: luna existēte maxime plena. quorū fluxus incipit a coniūctione: ꝛ durat etiā vsq ad oppositionē intendendo: sicut lumen intendit i luna. refluxus aūt incipit ab oppositione: ꝛ durat ēt vsq ad cōiunctionem sequentem remittendo se scdm ꝙ remittitur lumen lune: eo ꝙ influentia attractiua: sicut tempore fluxus continue est vigorosior: ita tpe refluxus fit debilior ex continua debilitate aspectus ad illa maria: ꝛ ita respectu magni maris omni die illa virtus in duabus quartis est cōtinue vigorosior. et
Tertia cō ideo fit fluxus. in alijs aūt duobus est continue debi
clusio. lior. ideo fit refluxus. ¶ Tertia cōclusio. Fluxus ꝛ refluxus maris maiores fiunt in hyeme ꝙ in estate et vere ꝙ in autūno. pz. quia fluuij currentes ad mare sunt maiores in hyeme ꝙ in estate: ꝛ in vere ꝙ in autūno. ideo maiores fiūt fluxus: maiores aūt fiunt refluxus ex maiori vigorositate virtutis attractiue lune in illis temporibus ꝙ in alijs. ꝛ ista causa assignat quare hi fluxus maiores sunt in oppositionibus ꝛ cōiunctionibus ꝙ in quadraturis medijs. ꝛ maiores in oppositione ꝙ in coniunctione: ꝛ maiores ab oriente in medium celi ꝙ in alijs partibus celi: quia luna per virtutem dictam directius ꝛ vigorosius respicit ma
Quarta cō re in pticis illis seu partibus celi ꝙ in alijs. ¶ Quar
clusio. ta conclusio. Licet aque fluuiales virtute lune tumefiant: non tamen fluxum ꝛ refluxum patiuntur. Prima pars patet amphora plena aqua luna perueniente ad oppositione expenditur exterius: ꝛ ita alie aque videntur tumefieri. Secunda vero pars est manifesta. quoniam cum aque fluuiales continue descendēt si paterentur fluxum ꝛ refluxum simul mouerentur motibus cōtrarijs. ¶ Ex predictis potest haberi modus quo generantur gulphi. nam quidam fluuij mouentur e locis contrarijs non impetuose: ꝛ isti nō generant gulphos: moti aūt impetuose generant illos ꝓpter cursum ꝛ resistentiā illorū: ita ꝙ aqua giratiue mouet in loco concursus ad modū turbinis: in q̄ si reperiat nauis nō poterit recedere.

Contra predicta arguit de fluxu ꝛ refluxu maris: quia aut mouetur solum ad vnā differentiam positionū. ꝛ hoc nō qr simul ripe orientales ꝛ occidentales implentur autem ad omnem diffe
Scdm. rentiam positionum: et tunc idem moueret motibus contrarijs. ¶ Secundo motus fluxus aut est naturalis: aut violētus: non naturalis. quia mare nō mouet naturaliter e loco decliuiori ad locū altiorem nec aliquod graue naturaliter ascendit: nec violentus: quia non videtur aliquod agens violentans tantā aquam ꝛ per maxime: quia nullū violentū perpetuū. deinde
T.c.9. cū illis motus sint cōtrarij: necessario est quies interme
Tertiū. dia septimo ꝛ octauo phy. ꝛ sic aliqn̄ mare non fluit: nec refluit: qđ non videtur verū. ¶ Tertio alia elemēte non fluunt: nec refluunt: igitur per idem nec elementum aque: patet consequentia a sufficienti similitudine. Similiter aque fluuiales ꝛ multa maria non fluūt ꝛ refluunt: vt dictū est. igitur nec mare magnū: pz csña
Quartū. quia omnes aque ꝛ oīa maria sunt eiusdē rationis. ¶ Quarto arguitur sic: mare non tumescit. igitur nō fluit: antecedens arguitur: quia si mare tumescit. hoc est ratione luminis lune: sed hoc est falsum quia lumen lune est lumen solis: quod est calefactiuum ꝛ consequenter consumptiuum aquarum. ꝛ non augmentatiuum. Similiter luna est frigefactiua. ꝛ con
Ad primū. sequenter condensatiua. non igitur auget. et tumefacit mare.

Ad primum conceditur ꝙ mare fluit ad omnem differentiam positionum. non tamen mouetur motibus contrarijs: sed solum partes eius: sicut si aliquod ptes eius: sicut si aliqđ corpus rarefieret scdm se totū puncto medio nō moto partes eius mouentur motibus cōtrarijs localibus. ꝛ nō totum: si tamen punctus medius moueretur scdm illam differentiam positionis diceretur totū
Ad secūdū. moueri: sic pariformiter dicendum est de mari. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ ille motus est naturalis: licet fiat ab extrinseco: eo ꝙ materia confert vim: cum p illum motum multe partes corrumpātur. ꝛ etiam forma cōfert vim: quia per illum motū mare vigorosius efficitur: ꝛ magis preseruatur. Et cum dicitur ꝙ graue nō mouet sursum naturaliter: nec mare a loco decliuiori ad locum superiorem: dicitur ꝙ sic. ꝛ per maxime qm̄ fit ab extrinseco iuxta inclinationem passi. Et cōceditur ꝙ inter fluxum ꝛ refluxum est quies media. Et cōceditur ꝙ mare vel pars eius aliquādo non fluit: nec refluit: quod dico: quia cū ptes maris sint difformes secūdum diuersos aspectus lune quādo vna pars quiescit altera fluit vel refluit: quia nō est credēdū omnes
Ad tertiū. ptes maris eque velociter fluere ꝛ refluere. ¶ Ad tertium negat quelibet illarum consequentiarū: quia cū actus actiuorū sint in patiēte ꝛ disposito. ij. de anima. virtus occulta lune potest influere in mari magno

⁊ nõ in alijs aquis. nec elementis. ¶ Ad quartum [Quartum] dicitur ꝙ lumen solis multum remissiuum nõ est ↄsumptiuũ aquarum: ⁊ permaxime quando sibi coniungit alia virtꝰ fortior ad ꝓseruandum. sic dr ꝙ virtus frigefactiua lune non auget mare: sed lumen qḋ est interdũ iuxta dicta potentius tumefacere ꝙ̃ illa frigiditas condensare quare ⁊c.

¶ Caput. xiij.

Videautem gñet salsedo maris ⁊ aliarũ aquarum est consequenter notandũ. seu dicendũ. ¶ Ad cuius declaratonẽ ẽ notandũ primo secundũ philosophũ [...num] in libro de sensu ⁊ sensato ꝙ sapor est passio humidi a sicco terrestri: ita ꝙ ex alia ⁊ alia mixtione sicci terrestris cũ humido resultat alius ⁊ alius sapor: si enim siccum fuerit bene digestũ cũ humido a calore tẽperato generaditur dulce ⁊ pugue. si autem intẽperata est digestio. ⁊ parua: generatur stipticum ⁊ ponticuz: ⁊ cũ digestio maior est stiptico ⁊ pontico: sed nõ vsq3 ad dulce resultat agreste ex forti vero digestione attramẽti calido: non tamen adurẽte: sed simplr digerente fit acutus sapor: in zinzibere. ⁊ pipere: vbi autem adustũ sit a calore siccum terrestre generantur salsedo ⁊ amaritudo. [...m] ¶ Secundo notandum ꝙ exhalatio fumosa est terrestre adustum: vt patet de fumo q̃ est amarus: nisi oppositum proueniat ex speciali natura fumãtis: vt in thure. ⁊ licet exhalatio fumosa a terrestribus eleuat per calorem sibi impressum: tamen refrigerata descendit. tam cum pluuijs ꝙ̃ sine pluuijs. ⁊ si aliquãdo nimis talis exhalatio accẽditur: ita ꝙ subtilius cõuertit in aerẽ. aut ignẽ: tñ remanet grossius terrestre vt apparet in cameris quibus adherent reliquie fumose nigre. ⁊ valde amare: iste igitur exhalationes fumose aliqñ se sole cadunt in mari: sicut in terra aliqñ: cũ pluuijs: ⁊ semper cũ fluuijs ⁊ fontibꝰ: quibꝰ est necesse mare fieri salsum ⁊ amarũ.

2a cclo. His premissis sit hec prima cõclusio. Salsedo necessario prouenit ex mixtione sicci terrestris adusti cum humido. Ista conclusio probatur. ⁊ pmo ꝙ requiritur ad salsedinem mixtio sicci terrestris per
5.t.4. aliqua signa q̃ ponit Arist. scdo. metheoꝝ. pmũ signũ est salsedo lixiuij colati ex cineribꝰ q̃ sunt terrestres. Scdm signum est salsedo sudoris ⁊ vrine transeũtiũ
3 per poros: qbus admiscentur fumi grossi terrestres. Tertiũ signum est. ꝙ aqua salsa põderosior est aqua dulci. vnde dicit Ari. ꝙ naues onerate venictes a mari ad aquã dulcẽ submerse sunt. ⁊ hoc est signũ ꝙ dulcis est leuior. Quartũ signũ est de vase cereo obstructo
4. repletur aqua dulci positum in mari. Quintum signũ
5 est de sale quod non potest fieri ex aqua dulci. s3 solũ
6. salsa ⁊ plena terrestreitatibus. Sextum signum est. ꝙ in palestina est vnũ stagnum ita salsum: grossum ⁊ põderosum: in quo si proijciuntur equi ligatis pedibus non submerguntur: qui tamen submergerentur in aq̃ dulci. ⁊ in illo stagno nõ possunt pisces nasci. nec nutriri propter multam salsedinem ⁊ amaritudinez. ¶ Secundo arguitur ad conclusionem: ꝙ non sufficit sola mixtio sicca terrestris cũ humido: quia in quocũq3 fonte fluuio aut puteo ponatur terra: non ꝓpter hoc redditur aqua salsa: requirit tñ adustio sicci terrestis cũ humido. ⁊ patet hoc per experientiam. quoniam lixiuium non redditur salsum: nisi fiat fortis calefactio ⁊ adustio cineruz: ⁊ ita de vrina ⁊ fecibus est dicẽdum. ¶ Secunda conclusio. Posito eternitate mundi necesse est mare esse salsum: ⁊ plurimum amarum. pat3: qr ponũtur omnes cause necessario ad salsedinem maris: ibi em̃ est multũ terrestre adustũ derelictũ ex exhalatiõe calida ⁊ sicca. ⁊ est ibi aq̃ quodãmodu pura ad mixta superueniente. calore solis decoquentis ⁊ facientis humidũ eleuari: vt p3 ad experientiã ergo ⁊c. ¶ Et notãter dixi. posita eternitate mũdi: quia si mũdus fuit creatus per magnuz tps: postea nõ fuit mare salsuz: sed dulce: qr sol nõ potuit longo tempore tot exhalatiões eleuare: ⁊ easdẽ descẽdere. que requirunt ad salsedinem maris. ¶ Tertia cõclusio eterna generatio salsedinis in mari non arguit in eo salsedinem [3a cclo.] infinitam. patet quia omnium natura constantium terminata est ratio magnitudinis ⁊ augmenti. ij. de [T.c.41.] anima et exhalatio quia sicut continue descendebãt in mari exhalationes aduste causantes salsedinem: ita continue grosse ⁊ graues exhalationes descendũt ad profundum maris ex quibus fiunt lapides: lutus aut terra: ⁊ alie subtiliores cum partibus potabilibus a sole eleuantur superius licet plus de humido ꝙ̃ de sicco terrestri tam secundum magnitudinem ꝙ̃ [4a cõclo.] ꝓm proportionẽ superius eleuentur. ¶ Quarta conclusio: sicut fontium ⁊ fluuiorum aliqui sunt calidi. ⁊ aliqui sunt frigidi. aliqui graues ⁊ aliqui leues: ita aliqui sunt dulces. ⁊ aliqui salsi: aut amari. prima ps est manifesta: scilicet ad experientiam ꝙ aliqui sunt calidi. ⁊ aliqui frigidi: trãseuntes em̃ per loca calida ⁊ balnea calefiũt propter caliditatem ibidẽ reclusam ⁊ sunt magis aut minus calida illa loca secũdũ ꝙ est maior aut minor antipistasis: transeuntes autez per loca frigida fiunt frigidi immo frigidiores alijs aq̃s propter multitudinem frigiditatis terre repertam in locis generationis fontium; omnes igitur fontes et fluuij in loco generationis sunt frigidi: diuersificantur autẽ postea ratione viarũ per quas descendunt: secunda pars declaratur. s. ꝙ aliqui sunt graues ⁊ aliqui leues: quia in quibusdã est magna permixtio partium terrestriũ cum aquosis facientium grauitatez alij aũt fluũt partes subtiles habẽtes superiꝰ ⁊ terrestres in ꝓfundũ purificate cõtinue per motũ. Tertia aũt pars sequit ex dictis qm̃ aq̃ habentes multũ de sicco terrestri adusto sunt false ⁊ amare. non habẽtes autẽ tale siccũ aut modicũ bene digestũ sunt dulces ⁊ prime sunt nigre aut tendentes in nigredinẽ. alie autem sunt albe: quare alique autem a podagris liberant diuersis egritudinibus: ⁊ econtra alique inducunt egritudines sic ꝙ aues volãtes sup illas cadũt ⁊ moriũtur. alique autem denigrant aues albas balneatas in illis: ⁊ alique econtra: dicitur ꝙ hoc est ratione ineffabilis complexionis qualitatum primarũ ad hoc concurrentium specialiter a constellationibus celi.

Contra predicta arguitur. probando nullũ [Primũ.] mare esse salsum ⁊ primo. ex hoc: qr oẽ mare est frigidum ⁊ humidũ ergo nõ est salsum: pat3 [Secũdũ.] consequentia quia salsedo prouenit ex sicco adusto. ¶ Scdo si mare esset salsuz hoc esset ratione exhalationis aduste in eo. cũ ergo omnes aq̃ pluuiales ⁊ fontales habeãt consimile siccũ videt ꝙ omnes sint salse nec consequens est falsum: quia sunt cõiter dulces: q̃ admisso cum mare fiat ex pluuijs fontibus ⁊ pluuijs apparet mare esse dulce. ¶ Et confirmatur: qr si mare esset salsum esset propter eleuationẽ dulcis remanente terrestri sicco vt dicit phs. ij. metheo. sed consequens est falsum: quia tunc per idem omnes fontes ⁊ fluuij deberẽt esse salsi cum fiat consimilis eleuatio. ¶ Tertio arguitur sic: mare est in loco naturali: igit [Tertium.] est in naturali dispositiõe. ergo nõ habet qualitates ꝓmas. ⁊ ad per consequens nec salsedinẽ. p3 cõsequentia qr salsedo cũ sit sapor resultat ex mixtiõe quatuor qualitatũ primarũ. ¶ Quarto modica aqua sufficit extinguere ⁊ cõbustibile corrũpere inflãmatũ aut adu [Quartum] stum. ergo a fortiori tanta multitudo aquaꝝ quanta est aqua maris debet prohibere adustionem exhalationis inducẽtis salsedinem ⁊ penitus corrũpere istã exhalationem.

Ad primuz negatur consequentia: qr licet mare sit frigidum ⁊ humiduz [Ad pmum.] formaliter: tamen est calidum ⁊ siccũ virtualiter ratione sicci terrestris sicut etiam vinum aut piper formaliter est frigidum ⁊ virtualiter calidum. ¶ Ad secun [Ad scdm.] dum dicitur ꝙ aque dulces habent siccum terrestre adustũ sed ita modicum ꝙ non facit salsedinẽ saltem sensibilem. Et cuz dicitur ꝙ tunc mare deberet eẽ dul

ee q̄ fit ex aquis dulcibus dicit q̄ sol continue resol-
uit multū de humido dulci ꝛ proportionaliter modi
cum de sicco adusto. ita q̄ q̄tūcūq3 fluāt ad mare aq̄
dulces nō sufficiunt soluere salsedinē. Et ad confir-
mationem dicit q̄ nō fit tanta eleuatio humidi dul-
Ad tertiū. cis ab aqua dulci sicut a mari: qꝛ sol debili⁹ respicit
fontes ꝛ fluuios q̄ mare. ¶ Ad tertium negatur con
sequentia sicut elementū aeris est in naturali loco lz
sit extra naturalem dispositionē ita mare est natura
liter indispositum ꝛ tamen in loco naturali. vñ mare
non solum in eo q̄ aqua sed etiam in eo q̄ mare na-
turaliter situatur in loco in quo est a quo si aliquādo
Ad quartū. recederet hoc erit qꝛ non erit tunc locus naturalis ei⁹.
¶ Ad quartum negatur consequentia quia licet ma
re prohiberet inflamationem non tamen adustionē
modo non dicitur illas exhalationes ardere aut in-
flammari: sed solum esse adustas ex quarum admix-
tione et digestione cum humido causatur salsedo
quare ꝛc.

¶ De ventis. ¶ Caput.iij.

E spiritibus autem dica-
mus sumentes principiuz
quod dictum est nobis iaz
prius. Sunt autē due spe-
cies exhalationis vt dixi-
mus. hec quidem humida: hec autē sic
ca: vocatur aūt hec quidem vapor: hec
aūt secundā totum quidem innomina
ta: eo autem q̄ in parte necesse vtētes
vlr appellare ipsam velut fumum. Est
autem nec humidum sine sicco: nec sic-
cum sine humido: sed omnia hec dicun
tur secundum excessum. Lato autē so-
le circulo ꝛ cum quidem appropinqua
uerit caliditate eleuante humidum lō-
gius autez facto propter infrigidatio
nem consistente iterū sursum ducto va
pore in aquā propter quod hyeme ma
gis fiunt aque nocte q̄ per diē: sed nō
videtur qꝛ latent nocturne q̄ diurne.
Descendēs itaq3 aqua distribuit ōis
in terrā: existit aūt in terra mult⁹ ignis
ꝛ multa caliditas: ꝛ sol nō solū super-
natās terre humidū trahit: sed ꝛ terraz
ipsam desiccat calefaciēs. Exhalatiōe
aūt sicut dictū est duplici existēte. hac
aūt vaporosa: hac aūt fumosa: ambas
necessarium fieri. Harū aūt que quidē
humidi plurem habens multitudinez
exhalatio principiū pluentis aque est
sicut dictum est prius. Sicca aūt spiri
tum principiū ꝛ natura oīm: hoc aūt q̄
isto modo necessarium est accidere et
ex ipsis operibus palā. Etenī exhala-
tionē differre necessariū ꝛ solē ꝛ ea que
in terra caliditatē hoc facere non solū
possibile: sed etiā necessariū est. Quo-
niam aūt vtriusq3 spēs manifestum q̄
differunt ꝛ nō eadē est que vēti natura
ꝛ q̄ plute aque sicut quidā aiūt. Eundē
enim aerē motū quidē ventū esse: consi
stentem aūt iterū aquā: aer quidē igitur
sicut in sermonibus ante hec diximus
fit ex his. vapor quidē frigidū ꝛ humi-
dum bene terminabile hoc quidem enī
vt humidū: qui aūt aq̄ est frigidū pro-
pria natura: sicut aqua nō calefacta fu
mus aūt calidus ꝛ siccus: quare quem
admodum ex simbolis cōsistit q̄ sursuz
aer humidus ꝛ calidus. Etenim incon
ueniēs si qui circa singulos circūfusus
aer iste sic motus spiritus ꝛ vndecunq3
extiterit motus ventus erit. Sed non
sicut fluuios existimam⁹ nō qualitercū
q3 esse aq̄ fluētis. Neq3 si habeat mul-
titudinez: sed opz fontale esse qd fluit.
Sic enim: ꝛ de ventis habet. Moue-
bitur enī vtiq3 magna multitudo aeris
ab aliquo magno casu nō habēs prin-
cipium neq3 fontez. Attestant aūt que
fiunt ex eis: qꝛ enim cōtinue quidē ma
gis aūt ꝛ min⁹ ꝛ maior ꝛ mīor fit exhala
tio semper nubes fiunt ꝛ spiritus secū-
dum tp̄s vnūqdq3 vt nata sunt. Quia
aūt aliqū q̄dē vaporosa fit multiplica-
tio⁹ aliqū aūt sicca ꝛ fumosa: quādoq3
quidē pluuiosi anni fiunt ꝛ humidi: qū
q3 aūt ꝛ vētosi ꝛ sicci aliquādo quidem
igitur accidit ꝛ siccitas ꝛ ibres multos
esse simul: ꝛ scd̄m continuā sunt regio-
nem. Aliquādo aūt scd̄m partes. Se-
pe enī que in circuitu regio accepit tē-
poraneos imbres et multos in aliqua
eni in parte hmōi siccitas est. Aliquan
do aūt cōtrariū ea que in circuitu oīm
aut mediocriter vtente aquis: aut ꝛ ma
gis sicca vna aliqua pars aque copio-
sam accipit multitudinē. Causa aūt qꝛ
vt fm plurima quidē eandē passionem
ad plurimā pertingere verisimile regio
nem qꝛ similiter ponuntur ad solē que
prope nisi aliquid differens habeat p-
prium. Quinimo aliquādo fm hāc qui
dem partē sicca exhalatio facta est am-
plior scd̄m aliā aūt vaporosa. Aliquā
do autē cōtrariū: ꝛ ipsius aūt hui⁹ cau-
sa qꝛ vtraq3 transcēdit inhabite regio-
nis exhalationē: puta sicca quidē secū
dum propriam regionē fluit. Que aūt
humida ad vicinam: aut ꝛ in aliquē re-

motorum locorum propulsa est a spiritibus. Aliquādo quidē aūt hoc quidē māsit ꝯtraria aūt idē fecit ⁊ accidit hoc sepe: sicut in corpore animaliū si supior vēter siccus fuerit: inferior aūt contrario. Contrarie disponatur: ⁊ hoc sicco existente humidū esse superiorē ⁊ frigidum. Sic et circa loca antiparistasim pati ⁊ permutari exhalatiōes. Adhuc aūt post imbres ventus vt scđm multa fit in illis locis scđꝫ que cōtigerit fuisse imbres ⁊ spirit⁹ cessant aqua facta. Hoc eni necesse accidere propter dicta principia. Cū eni pluerit terra desiccata ab eo qđ in ipo calido ⁊ ab eo quod desuper exhalat: hoc aūt erat venti corpus. Et cū talis segregatio fuerit ⁊ vēti obtineant cessantibusqꝫ segregatur calidū semper ⁊ sursum fertur in supiorem locū constat sapor infrigidatus et fit aqua. Et cum in idē compellant̄ nubes ⁊ cōtra circūstiterit ad ipsas frigiditas aque ⁊ infrigidat sic eā cōsequēter exhalationē. Cessare igitur faciunt facte aque vētos ⁊ cessantib⁹ ipse fiūt propter has causas. Adhuc fiendi maxime spiritus ab vrsa ⁊ meridie eadem causa plurimi eni boree et austri fiunt vētorū. Sol eni sol ad hec loca nō supgreditur: sed adhuc ⁊ ab his super occasus aūt: ⁊ super oriētes semp fert̄: ꝓpter qđ nubes cōsistunt in lateralibus ⁊ fit accedente quidem exhalatio humidi abscedente aūt ad cōtrariū locū aq̄ ⁊ imbres ꝓpter lationē quidē igit̄ que ad tropicos: ⁊ a tropicis estas fit hyēs ⁊ eleuat̄ sursum aqua ⁊ fit iteꝝ. Quoniam aūt plurima descēdit aqua quidē in his locis in quibus vertit̄ ⁊ a quib⁹ hec aūt sunt que ad arctū ⁊ meridiē vbi aūt plurimā aquā terra suscipit ꝑ plurimā necessariū fieri exhalationē. Simili modo vt ex viridib⁹ lignis fumuꝫ. Exhalatio aūt hec vētus est: rationabiliter vtiqꝫ hinc fiet plurimi: ⁊ principalissimi spirituū .vocant̄ aūt q̄ quidē ab arcto boree. Qui aūt a meridie austri. Latio aūt ipsoꝝ obliqua est circa terram eni flant in rectū facta exhalatiōe q: oi q̄ in circuitu aer cōsequit̄ lationē ꝓpter qđ ⁊ dubitabit vtiqꝫ aliq̄s vnde pricipiū spirituū est vtrū desupra; aut desubtus. Mot⁹ q̄dē eni desup est ⁊ cōtingit ante flare. Aer aūt evidēs si fuerit nubes aut caligo: significat eni mota spirit⁹ principiū ante manifeste venire ventū tanq̄ desup ipsis habētib⁹ pricipium. Qm̄ aūt est vent⁹ multitudo q̄dā sicce ex terra exhalatiōis mota circa terrā: palā ꝙ mot⁹ quidē principiuꝫ desuper: materie aūt gn̄atiōis desubt⁹ qua q̄dē eni tēderit qđ ascēdit idē causa. Latio eni eoꝝ q̄ lōgius a terra ducunt̄ ⁊ simul desubt⁹ quidē in rectū sursum fertur: ⁊ oē causatū existēs ꝓpe suū principiū valet magis ꝓpe. gn̄ationis aūt principiū palā qđ ex terra est. Qđ aūt exhalatiōib⁹ cōuenietib⁹ scđm modicū: sicut fluuioꝝ principia fiūt emanante terra: palā ⁊ in operibus vn̄ autē singulariter flāt minimi oēs sunt ꝓcedentes aūt ⁊ lōge validi flant. Adhuc aūt ⁊ qui circa arctū in hyeme trāquilla ⁊ sine flatu scđm ipsum locū. Sꝫ secundū modicū vlteri⁹ flans ⁊ latēs extra ꝓcedēs iā spirit⁹ fit insignis: q̄ quidē est vēti natura ⁊ q̄liō fit. Adhuc autem de siccitate ⁊ de ībrositate ⁊ ꝓpter quā causaꝫ cessant ⁊ fluūt post imbres ⁊ propter quid boree: ⁊ noti plurimi vētorum sunt dictū est. Adhuc aūt ⁊ de latione ipsoꝝ. Sol aūt ⁊ cessare facit et cōmouet spirit⁹: debilis eni et paucas existētes exhalationes exterminat amplior calido: qđ in exhalatiōe minus existens ⁊ disgregat. Adhuc aūt ipsam terrā ꝑuenit exiccās anteq̄ facta fuerit simul multa cōgregatio: sicut si in multū ignē inciderit modicū exustibile ꝑuenit sepe anteq̄ fumū faciāt exustum. Propter has quidē igit̄ causas cessare facit vētos ⁊ a principio quidē ꝓhibet cōsumptionē quidē cessare faciens e celeritate aūt siccitatis fieri ꝓhibens propter qđ ⁊ circa orionis ortum maxime fit tranquillitas: ⁊ vsqꝫ ad echesios et prodomos. Uniuersaliter aūt fiunt tranq̄llitates ꝓpter duas causas. aut eni ꝓpter frig⁹ extincta exhalatiōe velut cū fuerit gelu forte; aut madefacta a suffocatiōe plurime aūt ⁊ ītermedijs tēporibus: aut eo ꝙ nondū facta sit exhalatio: aut eo quidem preterit exhalatio: ⁊ alia nondum aduenerit. Indiscre

tus autem ⁊ difficilis ortus esse videt᷑
occidens ⁊ oriens: q: in permutatione
tēporis accidit occasus et ortus estate
aūt hyeme: ꝓpter magnitudinē astri
dierū fit pluralitas. Permutationes
autē omniū turbatiōe plene ꝓpter in-
determinationē sunt. Echesie aūt flāt
post versiōes ⁊ canis ortū: ⁊ neq₃ tunc
quando maxime prope fuerit sol: neq₃
quādo lōge ⁊ diebus quidē flāt nocti
bus aūt cessant. Causa autē q: prope
quidem existens prouenit exiccās an-
teq₃ fiat exhalatio. Cū aūt abscesserit
modicū mediocris iā fit exhalatio ⁊ ca
liditas vt congelante aque liquescāt ⁊
terra exiccata ⁊ a ꝓpria caliditate ⁊ ab
ea que solis quasi turgescat et exhalet
Nocte autem deficiunt quia cōgellan
te liquescentes deficiunt propter frigi
ditatē noctiū. exhalat autem neq₃ con-
gellatum neq₃ nihil habens siccū sed
cum habeat siccam humiditatē hoc ca
lefactum exhalat. Dubitant autē qui-
dam propter quid boree fiunt cōtinue
quos vocamus echesias post estiuales
topicos. Noti autem sic nō fiunt post
hyemales. habet autē nō irrationabi-
liter: fiunt enī₃ vocati leuconoti oppo
sito tēpore. non sic autem fiunt cōtinui
propter qō latētes faciūt ingrere. Cā
autē q: boreas quidē a locis que sub
arcto flat. que plena aqua et niue sunt
multa. Quid' liquefactis a sole post
estiuales euersiones magis q₃ in ipsis
flant echesie. sic enim ⁊ ex suffocatione
fiunt nō quando maxime appropinqua
uerit ad arctū: sed cum calefecerit am-
pliori tēpore adhuc autē prope. Simi
liter aūt ⁊ post hyemales versiōes flant
ornichie. Etenim hi echesie sunt debi-
les: minores aūt et tardiores echesiis
flant. Septuagesimo enim die icipiūt
flare propter longe existentē solem in
ualescere minus. Non continui autē₃
similiter flant quia huiusmodi quidē₃
in superficie ⁊ debilia quandoq₃ segre
gantur. hec autem magis congellata
ampliori indigent caliditate propter
quod interpollantes isti flant donec
subuersionibus iterum estiualibus fla
uerint echesie: quoniā₃ vult q̄maxime
continue hoc semper flare ventus. Au

ster autem ab estiua versione flat ⁊ non
ab altera vrsa. duab' eñ existētibus de
cisionis possibilis habitari regionis:
ac quidē ad superiorē polum qui scdm
nos: hac aūt ad alterum ⁊ ad meridiē ⁊
vtraq₃ existēte. velut tympano. Talem
eñ figurā terre excidunt que ex centro
ipsi' ducte ⁊ faciūt duos conos: hunc q
dem habentē basem tropicū: hūc semp
manifestū: verticem aūt in medio terre:
eodē aūt modo ad inferiorem polū alij
duo coni terre excisiones faciūt: hec au
tem habitari sole possibile ⁊ neq₃ vltra
versiones: vmbra enim nō vtriq₃ esset ad
arctū: nec aūt inhabilia sunt prius loca
anteq₃ subdeficiat aut permutetur vm
bra ad meridiē queq₃ sub vrsa a frigore
inhabitabilia fertur aūt ⁊ corona secū
dum hunc modum: videtur enim super
caput factā nobis cum fuerit secundu₃
meridianū: propter quod ⁊ ridiculose
scribunt nūc periodus terre describūt
enim circularem habitatem: hoc autem
est impossibile ⁊ secundum apparētiā:
⁊ secundum rationem. Ratio enim ostē
dit q₃ ad latitudinem quidem determi-
nata est: circulo autem copulari contin
git propter temperantiam: nunc autem
excedunt ⁊ frigus secundum multitudi
nem: sed ad longitudinē: quare si nō ali
cubi prohibet maris multitudo totum
est permutabile. Et secundum apparen
tiam circa nauigationes ⁊ itinera mul-
tum enim longitudo differt a latitudi-
ne. Quod enim ab eracleis columnis
vsq₃ ad indicum eo q₃ ethiopia ad meri
diam et ad extrema. Scythie loca plus
q₃ quinq₃ ad tria secundū magnitudinē
est: si q̄s nauigatiōes ratiocinet: ⁊ vias
vt contingit accipere tm̄ certitudines:
⁊ quidam ad latitudinē vsq₃ ad inhabi
tabilia scim' habitatā hic qdē eñ pro-
pter frigus nō iam habitant. hic autem
propter estum. Que aut indicu₃ ⁊ colū
nas eracleas ꝓpter mare nō videnť co-
pulari ꝑ continuā esse oēm habitalem.
Oñi autē sīr habere necesse locu₃ quē
dam ad alteru₃ polu₃: sicut quē nos ha
bitamus ad eu₃ qui sup nos palā q₃ ꝓ-
portionabiliter habebunt aliaq₃ ⁊ vēto
ru₃ existia: q̄re queadmodū hic boreas
est: ⁊ illis ab illa que ibi ab vrsa aliquis

ventꝰ sit existēs quā nihil possibile per-
tingere huc: quoniā neq̄ boreas idem
in eam que hic habitationē omniū est.
Est eñ velut tapogeyos spiritꝰ borea-
lis donec: boreas iste in eam que hic ha
bitatiōez flet: sed q̄ꝛ habitatio. ista posi
ta est ad arctum plurimi boree flant tū
aūt ⁊ istic deficit ⁊ nō pōt lōge ꝑuenire:
qm̄ circa id qd̄ extra Lybiam mare au-
strale quēadmodum hic boree et austri
flant: sic ibi euri ⁊ zephyri succedentes
cōtinui semꝑ flant. Qd̄ q̄dē igit̄ auster
nō est ab altero polo flans vētus palā:
qm̄ aūt neq̄ ille neq̄ q̄ ab hyemali ver-
sione: oportebit eñ vtiq̄ aliū ab estiua
li esse versiōe: sic eñ ꝓportionabile assi
gnabit. Nūc aūt nō est: vnꝰ eñ solus vi
deẗ flans exinde locis quare necesse est
eum qui ab exusto loco flātē ventū esse
austrū. Ille aūt locꝰ ꝓpter solis vicinā-
tiam neq̄ hꝫ aquas: neq̄ pascua: qua-
propter liquefactionē faciūt echesios:
sed q̄ꝛ multo maior est locꝰ ille ⁊ expen-
sus maior ⁊ amplior ⁊ magis verax ven
tus est auster borea: ⁊ pertingit magis
huc ꝙ̄ iste illuc. Que quidē igiẗ causa
hoꝝ est vētoꝝ: ⁊ qūo se habēt adinuicē
dictū est. De positione aūt ipsoꝝ ⁊ qui
ꝯ̄rij q̄bus ⁊ quos simul flare ꝯtingit et
quos nō. Adhuc aūt ⁊ qui quot existūt
entes: ⁊ adhuc de alijs passionibꝰ que-
cūq̄ ꝯtingit dicta est in ꝓbleumatibꝰ
particularibꝰ nunc dicamus. Oportet
aūt de positione simul rōnes ex descri-
ptione ꝯsiderare. Describiẗ q̄dē igitur
vt magis īsinuabiliẗ habeat q̄ orizōtis
circulus ꝓpter qd̄ ⁊ rotūdus. Oportet
aūt ītelligere ipsiꝰ alterā decisionē que
a nobis habitaẗ: erit eñ ⁊ illā diuidere
eodē modo. Supponaẗ etiā p̄mo q̄dē
ꝯ̄ria scd̄m locū esse plurimū distātia se-
cūdū locū: sicut ꝑm speciē ꝯ̄ria plurimū
distātia ꝑm speciē. Plurimū eñ distāt
scd̄m locū posita adinuicē scd̄m diame
trum. Si igiẗ in quo a. occidēs equino
ctialis: ꝯ̄ria autem huic in quo b. oriēs
equinoctialis: alia aūt diametros hāc
ad rectā īcidēs: ⁊ que in quo. i. vsu v̄sa.
Huic aūt ꝯ̄riū ex opposito ꝙ̄ in quo t.
meridies. Quot autē in quo z. oriens
estiualis. Quot aūt in quo e. occidens
estiualis. Quot autē in quo d. oriens
hyemalis. Quot aūt in quo g. occidēs
hyemalis a. z. aūt dicāẗ diametri ad g.
et ad d. et ad e. Quoniā igiẗ plurimū
distātia scd̄m locū cōtraria scd̄m locū.
Plurimū aūt distāt que scd̄ꝫ diametrū
necessariū ⁊ vētoꝝ hos inuicē ꝯtrarios
esse q̄cunq̄ sunt ꝑm diametrū. Vocanẗ
aūt ꝑm positionē locoꝝ venti sic zephy-
rus quidē qui quia a. hic aūt occidens
eq̄noctialis ꝯtrariꝰ aūt huic apeliotes:
hic aūt oriens eq̄noctialis boreas aūt
⁊ aparctias ab i. hic eñ v̄sa ꝯtrariꝰ au
tem huic auster a. t. meridies aūt hic a
qua flat et t. ipsi i. ꝯ̄rium scd̄ꝫ diametrū
enim a. z. aūt kekias. Hoc enim oriens
estiualis: ꝯ̄rius aūt nō qui ab e. flat: sed
quia g. lips. est eñ ab occidēte hyema-
li: ꝯ̄rius aūt huic scd̄m diametrū enim
poniẗ a. d. aūt eurus. Iste eñ ab oriēte
hyemali flat vicinās austro: ꝓpter qd̄
⁊ sepe euronothi dicunẗ flare: ꝯ̄rius au
tem huic nō qui a. g. lips: sed qui ab e.
quē vocāt hi. quidē argestaꝫ: hi autem
olympiam: hi aūt scisona. Iste enim ab
occidenti estiuali: ⁊ scd̄m diametrū ipsi
apponitur solus. Sic quidā igitur qui
scd̄m diametrū positi venti ⁊ q̄bus sunt
sunt contrarij. Alij autē sunt ꝑm quos
nō sunt cōtrarij venti a. c. quidem enim
quē vocant raskiaꝫ. Iste enim medius
argestis ⁊ aparchie a. k. autem quē vo-
cat messe. Iste eñ mediꝰ kekie et aper-
chie: que autem c. k. diameter vult qui-
dem scd̄m semꝑ apparētē esse nō cer-
titudinat autē. Cōtraria enim nō sunt
his vētis neq̄ thraskia: neq̄ messe: fla-
ret enim vtiq̄ aliquis ab eo in quo m.
hoc eñ scd̄m diametrū neq̄ ipsi c. tres-
kie: flaret enim vtiq̄ ab n. hoc est signū
scd̄m diametrū si nō ab ipso ad modi-
cum flat q̄dem ventus quē vocant qui
circa locum illum phenitiā. Principa
lissimi quidē igitur vēti ⁊ determinati
sunt hi ⁊ hic ordinati sunt modo. Essen
di aūt plures ventos a locis ad arctum
quam ab his qui ad meridiē causa ha-
bitabilē supponi ad hūc locū. Et quia
multo plus aqua ⁊ nix reponitur in hāc
partē: quia illa sub sole sunt ⁊ illius la
tione q̄bꝰ liquefactis in terrā ⁊ calefa-
ctis a sole ⁊ terra necessariū ampliorē ⁊
ad plurem locum fieri exalatione pro-

Polus articus

Frigida zona

Tropicus estiualis

Diameroes — primus clima
Diasiene — ii. clima
Dialexandrios — iii. clima
Diarhodos — iiii. clima
Diaromes — v. clima
Diaboristenes — vi. clima
Diarripheos — vii. clima

Polus antarticus

pter hanc causam. Est autem dictorum ventorum boreas quidem quuncȝ aparchias ꝛ messe: pꝛincipalissime ꝛ treschias ꝛ messe: communis autem argestis ꝛ boree: auster autem quicȝ ita genes qui a meridie et lips apelitos autem quicȝ ab oriente equinoctiali: ꝛ eurus: phenicias autem communis zephirus autem quicȝ ita genes ꝛ argestes vocatus vniuersaliter autem hi quidem boreales hoꝛum vocantur. hi autem australes. Opponuntur autem zephiri quidem boree. frigidiores enim qui ab occidente flant austri autem apelfotici: determinatis. igitur frigidoꝛ calido ꝛ estuoso vētis sic vocauerunt calidiores enim qui ab oriente: his qui ab occidente quia pluri tempore sub sole sunt qui ab oriē te: qui autem ab occidente dereliquerūt citius ꝛ appropinquant loco tardius. Si autem ordinatis ventis palam quod simul flare contrarios quidem non possibile: secundum diametrum enim alter igitur cessabit violentiam passus: non sic autem positos. ad inuicem nihil prohibet puta. z. ꝛ. d. propter hoc simul flāt aliquādo ambo omnino ad idem signū non ex eodem necȝ eodē spiritu secūdum tempora autem contraria; contrarij maxime flant puta circa equinoctium vernale. kekias et totaliter que vltra tropicum estiualem: circa autumnale: antēlibes; circa versiones autem estiuales zephirus circa hyemales autem eurus. Incidunt autem alijs maxime: ꝛ cessare faciunt aparthie et treskie ꝛ argestes maxime enim de prope impetus ipsorum est crebricȝ et fontes flant maxime isti propter quod et serenissimi sunt ventorum: flantes enim de prope maxime repellētes alios ventos cessare faciunt ꝛ efflantes consistentes nubes faciunt serenitatem: si non frigidi vehementer fuerint simul existentes tūc non aut sereni si enim fuerint magis frigidi quam magni preueniunt coagulātes quam propellentes. kekias autem non serenus: quia reflecti in seipsum vnde. et dicitur prouerbium trahens ad seipsum vt kekias nubem: gyrationes autem fiunt ipsorum cessantium inhabita secundum solis translationem quia mo-

Septentrionalis

Lelzias argestes occidens estiualis.

Zephirus occidens equinoctialis.

Lips occidens hyemalis.

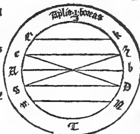

Mesces

Lelzias oriens estiualis.

Apeliotes oriens equinoctialis.

Eurus oriens.

Hyemalis Pheniciás.

Auster.

:uetur maxime habitum principio: principium aut sic mouetur ventorum vt sol. Contrarij autem aut idem faciunt aut contrarium puta humidi lips et lelzias quem clysponciam quidam vocant et eurus quem apeliotem: sicci autem argestes et eurus a principio aut iste sicc⁹ consumens autem aquosus: nebulosus autem messes et aparthias maxime isti enim frigidissimi: grandinosus autem aparthia et traslzias et argestes: estuosus autem auster et zephirus et eurus: nubibus autem condensant celum lelzias autem valde lips autem rarius lelzias autem propterea q reflectit ad ipsum et quia cõmunis est boree et euro: quare quia frigidius est coagulans vaporem aerem constare facit. Quia autem a loco apelioticus est habet multam materiam et vaporem quem propellit sereni autem aparchias et traslzias et argestes causa autem dicta est prius. Coruscationes faciunt maxime: autem hi et messes qui enim de ppe flant frigidi sunt propter frigidum autem fulguratio fit: segregatur enim constantibus nubibus propter quod et quidem eorundem horum grandinosi sunt: cito enim coagulant ecnephie autem fiunt autumno quidem maxime. Deinde vere: maxime aparchias et traslzias et argestes: causa autem quia et nephie fiunt maxime quando aliis flantibus inciderint alij: isti autem incidunt maxime aliis flantibus causa autem dicta est et huius pri⁹. Echesie autem gyrant habitantibus circa occidentem: ex aparchias et traslzias et argestes et zephiros: aparchias enim zephirus est incipientes quidem ab ursa: terminantes autem ad longe his autem qui ad orientem gyrent vsq ad apeliotem. De ventis quidem igitur et de ea que a principio generatione ipsorum et substãtia. et de accidentibus passionibus communiter te secundum vnumquẽq tanta nobis dicta sunt. De generatione autem et motu terre post hoc dicendum. causa autem huius passionis habita huic generi est: sunt autẽ tradita vsq ad presens tempus tria et a tribus. Anaxagoras enim clazomenius et pri⁹ anaximenes milesi⁹ enũciauerũt et his posteri⁹. Democritus abderites Anaxa. quidem igitur ait ethe rem natum ferri sursum: incidentem autem in inferiora terre concaua mouere ipsam: que quidem enim sursum conferuntur propter ymbres: quoniam videtur omnem similiter esse somniferam tanquam existentem: hoc quidem sursum. hoc autem deorsum totius spere: et sursum quidem hac existente parte

inqua habitamus deorsum aūt altera.
Ad hanc quidem autem causam nihil
forte: oportet dicere tāq̄ʒ valde simplici
ter dictam. sursum enim ⁊ deorsum pu-
tare sic habere vt nō ad terrā quidē vn-
diq̄ʒ ferantur grauitatem habentia cor
porum: sursum autē leuia. ⁊ ignis stul
tum. Et hoc videntes orizontem habi
tatam quantum nos scimus alterꝫ sem
per factū translatis tanq̄ existēte gib-
bosa ⁊ sperica. Et dicere quidē ꝙ pro
pter magnitudinem in aere manet agi
tari autem dicere percussam desubtus
per totam. Adhuc autem nullum red-
dunt accidentium circa terremot⁹: neq̄ʒ
enim regiones neq̄ʒ tempora quecūq̄ʒ
participant hac passione. Democritus
autem ait terram plenam aqua existen
tem ⁊ suscipientem multam aliam plu-
uialem aquam ab hac moueri: facta au
tē ampliori quia non possunt suscipe
re ventres vim inferentem facere terre
motum ⁊ exiccatam trahētem in vacua
loca ex repletioribus transientem inci
dentem mouere. Anaximenes autē ait
plutam terram ⁊ exiccatam rumpi: ⁊ ab
his ruptis frustis incidentibus concu
ti propter quod et fieri terremotus in
siccitatibus ⁊ iterū in pluuiosis: in sic
citatibus enim sicut dictum est exicca-
tam rumpi ⁊ ab aquis super humecta-
tam decidere. Oportebat autē hoc ac
cidentem subuersam multipliciter ap-
parere terram adhuc aūt. propter quā
causam circa quedam loca. sepe fit hec
passio nulla differentia excessu tali ad
talia: et quidem oportebat omnino au
tem sic existimantibus necessarium di
cere minus semper terremot⁹ fieri ⁊ tā
dē cessare aliquando concussam: sic em̄
decidens talem habet naturam quare
si hoc impossibile palam quia et im-
possibile hanc esse causam. Sed quo-
niam manifestum quod necessarium et
ab humido et sicco fieri exhalationem
sicut diximus in prioribus necesse his
existentibus fieri terremot⁹ existit em̄
terra per se quidem sicca propter ym-
bres autem habens in seipsam humi-
ditatem multam vt et a sole ⁊ ab eo qui
in ipsa igne calefacta: multus quidem
extra; multus autem intra spiritus
fiat: ⁊ hic aliquādo quidem continuus
extra fluit omnis. aliquando autem in
tra omnis: aliquando autē et patitur.
Si itaq̄ʒ hoc impossibile aliter habere
q̄ post hoc: considerandum vtiq̄ʒ erit q̄
le maxime motiuum erit corporum ne-
cesse enim ꝙ ad plurimum natum ire et
vehementissimum maxime tale esse: ve-
hementissimum quidem igitur ex neces
sitate quod citissime fert: percurrit em̄
maxime propter velocitatem: ad pluri
mum autem natū est pertransire quod
per omne ire maxime potest: tale autem
subtilissimum: ⁊ quare si quidem spiri-
tus natura talis maxime corporum spi
ritus motiuus. Etenim ignis quando
cum spiritu fuerit ī flamma ⁊ fertur ce-
leritur: non igitur aqua neq̄ʒ terra cau
sa vtiq̄ʒ erit: sed spiritus motus cum in
tus fuerit ⁊ fluxerit: qui extra exhalat⁹
propter quod fiunt tranquillitate plu-
res ⁊ maximi terremotuū. Cōtinua au-
tem existens exhalatio consequitur vt
in pluribus impetum principij: quare
aut intus simul aut extra fertur omnis:
quosdam autem fieri ⁊ spiritu existente
nihil irrationabile. Videmus enim ali
quando simul plures flantes ventos:
quorum cum in terra feratur alter erit
spiritu ente terremotus: minores autē
hi fiunt magnitudine: propter quod di
uisum est principium ⁊ causa ipsorum.
Nocte autē fiunt plures ⁊ maiores ter
re motum: qui autem de die circa meri-
diē tranquillissimū enim est: vt in pluri
bus dici meridies. Sol em̄ cū maxime
obtineat declinat exhalationē in terrā:
obtinet aūt maxime circa meridiē: ⁊ no
ctes aūt diebus tranquilliores ꝑpter
absentiā solis. Quare int⁹ fit iterū flu
xus sicut recursus in cōtrariū ei⁹ q̄ ex-
tra diffusiones ⁊ ad diluculū marie: tūc
enim ⁊ spūs nati sunt incipe flare: si igit̄
intus extiterit ꝑmutatū principiū ipso
rū sicut euripus ꝑpter multitudinum
fortiorē facit terremotū. Adhuc aūt cir
ca loca talia fortissimi fiūt terremotuū
vbi mare fluxibile: aut regio spōgiosa ⁊
subantrosa. ꝑpter qđ ⁊ circa ellespon-
tum ⁊ circa ataiam ⁊ siciliam ⁊ euboie
circa hec loca. Videtur em̄ penetrare
sua terra mare propter quod terme que

circa idipsum a tali causa facte sunt. Circa dicta autem loca terremotus fiunt maximi propter angustiã: spirit⁹ enim factus vehemẽs et propter multitudinem maris altati repellitur iterum in terram quod natum erat efflare et terra regionesq; quecunq; inania habent que subtus loca multum suscipientes spiritum concutiuntur magis vere autem et autũno maxime ꝛ in pluuiosis et

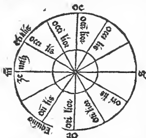

siccitatibus fiunt propter eandem causam tempora autem hec maxime spumosa: estas enim ꝛ hyems hec quidem igitur propter gelu: hec autem propter estum facit mobilitatem: hoc quidem enim valde frigidum: hoc autem valde siccum est: ꝛ in siccitatibus quidem spumosus aer hoc ipsum eñ aehinos quando amplior exalatio sicca facta fuerit ꝙ humida. in pluuiosis autem amplio rem facit eam que intus exalationem eo ꝙ intercipiatur in angustioribus locis et compellatur in minorem locum talis segregatio repletis concauitatibus aqua cum inceperit obtinere eo ꝙ multa in paruũ cum comprimatur fortiter mouet fluens ventus ꝛ offendẽs. Oportet eñ intelligere ꝙ sicut in corpore nostro ꝛ remorum ꝛ pulsum causa est spirit⁹ intercepti virtus sic et in terra spiritum simile facere: et hunc quidẽ terremotum facere: hunc autem velut pulsum: et sicut accidit sepe post vrinationem: per corpus enim fit velut tremor quidam translato spiritu de foris intus subito talia enim fieri ꝛ circa terram. Quãtam autem habeat spiritus virtutem non solum ex his que in aere fiũt: oportet speculari hoc quidez propter magnitudinem. Existimabit vtiq; aliquis posse talia facere sed in corporibus animaliũ thetani enim ꝛ spasmi spiritus quidem sunt motus: tantũ autem vigorem habẽt: vt multi simul tentantes vi tenere non possunt obtinere motum infirmantiũ. Tale itaq; oportet intelligere factum ꝛ in terra vt: comparetur ad paruum maius. Signa autem horum ꝛ ad nostrũ sensum sepe facta sunt: iam enim terremotus in quibusdam locis factus non prius desijt anteꝗ̃ erumpens in eum qui super locum terram manifeste vt ex excenesias exiuit qui mouit ventus quale ꝛ circa eracleam eaꝫ que in ponto nuper factũ fuit et prius supra sacram insulã. Hec enim est vna vocatarũ coli insularũ in hac enim intumuit aliqd terre ꝛ ascendit velut collis moles cum sono: tandẽ autem rupta exiuit multus spiritus et fauillam ꝛ cinerem eleuauit ꝛ liparcorũ existẽtem ciuitatem non longe omnem incineravit: et ad quasdam in italia ciuitatum venit et nunc vbi exufflatio: hec facta fuit palam est: et enim facti ignis in terra hanc putãdum esse causam: cum densum accenditur primo in paruo discerpto aere. Argumentũ autem est ꝙ flant sub terra spiritus et ꝙ fit circa has insulas: cum enim ventus debeat flare auster presignificat prius: sonant enim ex quibus fiunt exufflationes propterea ꝙ mare propellatur iam de longe. Ad hoc autem ꝙ ex terra exufflans repellat iterum intus qua quidem supergreditur mare hac facit sonum sine scismo propter amplitudinem locorũ: effunditur enim in immensum extra ꝛ propter paucitatẽ repulsi a eris. Adhuc fieri solem caliginosum et obscuriorem sine nube ꝛ ante matutinos terremotus aliquando tranquillitatem ꝛ frigus forte signũ dicte cause est: solem enim caliginosum ꝛ obscurũ necessarium esse incipiente spiritu progredi in terram dissoluẽte aerem ꝛ disgregante et ad auroram ꝛ matutinos: trãquillitatẽq; qua ꝛ frigus, tranquil-

litatem quidem enim nessariuz est vt in plurimum accidere: quemadmodum dictum est pri⁹ velut regressu intro facto spirit⁹ ⁊ magis ante maiores terremotus: non discretū enim hoc quidem extra hoc autem intus sed totum intus simul latum necessariū valere magis: frigus autem accidit propterea ꝙ exalatio interuertit̃ natura calida existēs sm se non vident̃ autem venti esse calidi: q2 mouent aerem existentē plenum multo ⁊ frigido vapore sicut spiritus per hos exufflatus ⁊ enim hoc quidez de prope est calidus sicut et cum iamus: sed propter paucitatē non similiter manifestū de longe autem frigidus propter causam eandem ventis deficiente autem in terra tali virtute conueniens ꝓpter humiditatez vaporosus defluxus facit frigus in quibus accidit locus hanc fieri passionē. Idem autem causa ⁊ signi cōsueti aliquando fieri autez terremotus aut enim per diem: aut parum post occasum serenitate existēte nubecula subtilis appareat porrecta et longa velut linee longitudo q̃ plurimū recta in spiritu deficiente propter translationem. Simile autem accidit in mari circa littora: quandoquidem em̄ fluctuans inciderit vehemēter grosse ⁊ distorte fiūt regiminis quando autem tranquillitas fuerit ꝓpterea ꝙ parua sit segregatio subtiles sunt ⁊ recte. Quodquidē igitur mare facit circa terram hoc spiritus circa eam que in aere caliginē: vt quando fuerit facta tranquillitas omnis recta ⁊ subtilis derelinquat̃ tanq̃ nubecula sit regiminis aeris propter eandē causam autē ⁊ circa eclipses aliquādo lune accidit fieri terremotum. Quādo em̄ iam prope fuerit interposito ⁊ nondum quidē omnino sit deficiens lumine ⁊ ꝙ a sole calidum ex aerei nam autē marcefactum tranquillitas fit contra translatio spiritu in terrā qui facit terremotum ante eclipses: fiūt autem ⁊ vēti ante eclipses sepe: in principio quidē noctis ante eclipses medie noctis: ī media autem nocte ante diluculares: accidit autem hoc ⁊ propter marcescere calidū ꝙ a luna cū ꝓpe fact[illegible] fuerit latio in quo facta fuerit eclipsis remissio igit̃

quo detinebat̃: aer ⁊ quiescebat iterum mouetur ⁊ fit spirit⁹ tardioris eclipsis tardior cū autem fortis fact⁹ fuerit terremotus non mox neq3 ad semel cessat agitans: sed quod primo quidē vsq3 ad circa .xl. dies agitat. Posterius autem et ad vnū ⁊ ad duos annos notatur secundum eadem loca. Causa autem magnitudinis quidez multitudo spirit⁹ et locoꝝ figure per qualia vtiq3 fluxerit: quaquidem enim repulsus fuerit ⁊ non facile pertrāseat: ⁊ ꝙ concutit maxime et intus retineri necessarium in resistentibus velut aqua non potens pertransire ꝓpter quod sicut in corpore pulsus non repēte cessant neq3 cito sed per moram marcefacta passione et principiū a quo exalatio facta fuit ⁊ ortus spiritus palam ꝙ non mox omnē expandit materiam ex qua fecit ventum quem vocamus sismum: quousq3 igit̃ consumatur reliquias horum necesse agitare: debilius autez ⁊ vsq3 ad hoc donec vtiq3 minus exalatum sit q̃ non possit mouere manifeste facit autē ⁊ sonos qui sub terra fiūt spiritus et eos qui ante terremotus ⁊ sine autem terremotibus communia alicubi facti sunt sub terra sicut em̄ et ꝑcussus aer omnimodos emittit sonos sic et percutiēs ipē: nihil em̄ differt verberans enim simul ⁊ ipsum verberatur omne prouenit autem sonus motū: quia subtiliorum partium est: ⁊ q2 magis per omnem penetrat sonus spiritū cū autem minor fuerit q̃ vt moueat terram propter subtilitatem propter facilem quidem penetrare nō potest mouere: q2 autem offendit ad solidas moles ⁊ cōcauas ⁊ omnimodas figuras omnimodū emittit sonū vt aliquando videatur quodquidā dicūt prodigia vulgantes mugiare terram. Iam autem eruperunt aque factis terremotibus sed non ꝓpter hoc aqua causat mot⁹: sed si fuerit ex superficie: aut desubtus vim inferat spūs illam mouens: ⁊ sicut fluctuū: sed venti non fluct⁹ ventorū: qm̄ ⁊ terrā sic vtiq3 q̇s causet passionis: euertit̃ em̄ agitata queadmodū aqua effusio enim euersio quedā est: s3 hec ambo q̇daz causa vt materia. Patit̃ em̄ sed nō agunt: spūs aūt vt principiū: vbi aūt simul cū

terremotu fluct⁹ factus fuit causa quādo contrarij facti sunt spiritus: hoc autem fit cum agitans terram spiritus latum ab alio spiritu mare repellere quidam omnino non possit: propellēs autem et coartans ad idem congregaue rit multum: tunc enim necessarium vīcto hoc spiritu simul multū pulsum a contrario spiritu erumpere et facere cataclismum: fuit autem et factum hoc et circa achaiam extra: quidem enim erat auster: ibi autem boreas: tranquillitate autem facta et fluēte intro vento factus fuit et fluctus et terremot⁹ simul et magis propter mare non dare perflationē impetum facienti sub terra spiritū sed obsistere: vim enim inferentia inuicem spiritus quidem terremotum facit: hypostasis autem spiritus cataclismum scdm autem partem fiunt terremotus et sepe ad modicū locum: venti autem nō scdm partem quidem: cum exalationes que scdm locum ipsum et vicinantē conuenerint in vnum sicut et siccitates fieri diximus et pluuias scdm partem. Et terremotus quidem fiunt per hunc modum: venti autem non. hi quidem enim in terra principium habent: vt ad vnū omnes impetuentur: sol autem non simul potest: pluuie autem suspensa magis vt fluant cum principiū acceperint a solis latione iam scdm differentias locorum ad vnum. Quando quidem igitur fuerit multus spirit⁹ mouet terram: vt autem tremor ad latum fit autem raro aut scdm aliqua loca velut pulsus sursum de subtus: propter quod minus agitat hoc modo. Non enim facile fit multum conuenire principium ad longitudinem enim multiplex eius que a profundo exalatio. vbicunq autem factus fuerit talis sismus egredit multitudo talium lapidum sicut bullientium in caldarijs: hoc enim modo facto sismo que circa Sipelon euersa sunt et campus vocatus phlegreum et que circa ligusticam regionem. In insulis autem ponticis minus fiunt terremotus q̄ in his que ad terram: multitudo enim maris infrigidat exalationes et prohibet pondere suo et vim infert. Adhuc autem fluit et non agitatur obtenta a spiritibus: et quia multū occupat locū nō in hac sed ex hac exalationes fiunt et has consequūtur que ex terra: que autem prope terram pars sunt terre: intermedium autem propter paruitatem nullam habet virtutē: ponticas autem non contingit moueri sine mari toto a quo cōtente exiſtūt de terremotibus quidem igitur: et que natura et propter quam causam fiunt et de alijs accidentibus circa ipsos dictum est fere de maximis de coruscatiōe aut et tonitruo adhuc autem de typhone et incensione et fluminibus dicamus: et enim horum idem principiū existimare oportet omnium. Exalatione enim existente: vt diximus hanc autem humida: hac autem sicca et concretione habente ambo hec potentia et cōstare faciente in nubem: sic vt dictū est prius. Adhuc autem spissiori consistentia nubiū facta ad vltimam summitatē qua enim deficit calidum disgregans in superiorem locum ad spissiorem et frigidiorem necesse est consistentiam: propter quod et fulmina et etuefie et omnia talia feruntur deorsum q̄uis nato sursum calido frigidi omni sed ad contrariū inspissationis necessarium fieri extrusionem: velut pyrenes ex digitis exilientes: etenim hic pondus habentia feruntur sepe sursum. Segregata quidē igitur caliditas in superiorem disparg[i]tur locum: quecunq autem intercluditur sicca exalatio intransmutatione infrigidati aeris hec cōuenientibus nubibus segregatus: vt autem lata et offendens ad cōtinētes nubes facit percussuram cuius sonus vocatur tonitruum. fit autem percussura eodem modo vt compare[t]ur maiori minor. Passio enim que in flamma fit sono quod vocant hi quidem vulcanum ridere: hi autem vestam: hi autem cōminationem horum fit autem quando exalatio in flammā conuersa feratur ruptis et siccatis lignis. Sic enim et in nubibus facta spirit⁹ segregatio ad spissitudinem nubium incidēs facit tonitruum. Omnimodi autem soni ꝑpter irregularitatem fiunt nubiū et propter intermedios ventres quā cōtinuitas deficit.

spissitudinis. Tonitruum quidem igitur hoc est et fit propter hanc causam spiritus autem extrusus secundum multa quidem igitur subtili et debili ignitione et hoc est quod vocamus corruscationem qua utique velut excidens spiritus coloratus appareat. Fit autem post percussuram et posterius tonitruo sed videtur prius quia visus anticipat auditum. patet autem in ductu triremium. Jam enim referentibus iterum remos non primus pertingit sonus remi percussionis quamvis quidem dicant quod in nubibus fiat ignis hunc autem Empedocles quidem ait interceptum esse de solis radijs Anax. autem de eo qui desuper ethere quod etiam ille vocatur ignem delatum a desup deorsum. ¶ Micationem quidem igitur huius ignis esse corruscationem: sonum autem intus extincti et fixi in tonitruum tamque sicut videtur factum: sic et prius corruscatio fit tonitruo. irrationabilis quidem et ignis interceptio utroque modo. quidem magis autem detractio eius qui desuper etheris. ¶ Quare enim feratur deorsum natum sursum oportet dici causam et propter quod aliquando hoc fit circa celum quando nubilosum fuerit tantum sed non continue sic. serenitate existente non fit hec enim omnino videtur dictum esse festine. Similiter autem et dicere eam que a radijs interceptam caliditatem in nubibus esse horum causam non probabile: Etenim iste sermo irrationabiliter dictus est valde Segregata enim necessarium esse causam semper et determinatam et que tonitrui et que corruscationis et aliorum talium et sic fieri et hoc differt plurimum. simile enim utique et si quis putet aquam et nivem et grandinem inexistentem prius posterius segregari et non fieri velut ypotheca faciente semper conerectionem unumquodque ipsorum. Eodem enim modo et illa concretiones et hoc disgregationes existimandum esse. quare si altera horum non fiunt sed sunt de ambobus eundem congruit ratio. Interceptionemque aliquid utique magis alterum dicet quisquam quemadmodum in spissioribus: et enim aqua a sole et ab igne fit calida. sed tamen cum iterum constet et infrigidetur aqua coagulata nullam accidit fieri talem excidentiam qualem illi dicunt quamvis oportebat secundum rationem magnitudinis fervorem facere spiritum intus factum ab igne quod non possibile inexistere prius neque illi sonum fervorem faciunt sed fixum. Est autem fixis parva bullitio qua enim quod extinguitur incidens obtinuerit ac bulliens facit sonum. Sunt autem quidam qui corruscationem sicut et cleidemus non esse aiunt sed videri assimilantes tamquam passio sit similis et quando mare quis virga percusserit. Videtur enim aqua effulgens nocte sic et in nube raptim moto humido apparentiam fulgoris esse corruscationem. Isti quidem igitur nondum consueti erant his que de refectione opinionibus quod quidem videtur causa talis passionis esse. Videtur enim aqua fulgure percussare fracto ab ipsa visu ad aliquod fulgidorum propter quod et fit hoc magis nocte. Die enim non videtur: quia amplius lumen existens quod diei exterminat. Quequidem igitur dicuntur ab alijs et de tonitruo: et de corruscatione hec sunt his quidem quia refractio corruscatio. His autem quia ignis quidem perlustratio corruscatio tonitruum autem extinctio non intus facto se dunaquaque passionem igne sed inexistete. Nos autem dicimus eandem esse naturam super terram quidem ventum: in terra autem terremotum in nubibus autem tonitruum omnia enim esse hoc secundum substantiam idem exalationem siccam que fluens quidem qualiter ventus est. Sic autem facit terremotus. In nubibus autem disgregata convenientibus et congregatis ipsis in aquam tonitrua que et corruscationes: et cum his alia nature eiusdem his existentia. Et de tonitruo quidem et corruscatione dictum est.

¶ Caput. xiiij.

Are ut dictum est non solum fluitre fluit virtute lune: sed etiam sepe ad omnem differentiam positionum ex parte ventorum agitantur aquas de quibus ad huiusmodi noticiam est dicendum. ¶ Ubi notandum primo secundum phm .ij. metheo. quod ventus diffinitive est multa exalatio subtilis calida et sicca ipetuose lateraliter mota ad magnam distantiam. primo dicitur multa quia pauca exalatio quantumcumque sibi competant primum

omnes particule alie diffinitionis non dicitur vent⁹
ideo nec anhelitus nec aer motus a folliculo dicit̄ ve
tus dato ꝙ si exalatio cum alijs partibus diffinitio-
nis. scḋo dicit̄ exalatio ad differentiā elementoꝝ: q̄re
nec aqua nec aer nec ignis motus pōt esse ventus: qꝛ
tūc esset ratio quare aliquis vent⁹ diceret̄ borealis
⁊ alter australis. aliquis calidus ⁊ alter frigid⁹. ali
quis humid⁹ ⁊ alter sicc⁹. aliqs pluuiosus ⁊ alter grā
dinosus. tertio dicitur subtilis ad differentiā terre
motus ⁊ aliaꝝ exalationū mouentiū ⁊ terminantiū
visum: qm̄ ipossibile ē vētū videre. q̄rto dr̄ calida et
sicca ad differentiam vaporum qui dicunt̄ cōmuni-
ter exalationes calide ⁊ humide. quinto dicitur ipe-
tuose qm̄ exalationes sensuicem lente percutientes
non faciunt ventum. sexto dicitur lateraliter mota
qm̄ exalationes mote solum superius ⁊ inferius non
causant ventum. ideo oportet ꝙ oblique ⁊ lateraliter
moueātur ⁊ huius difformitas est ratione difformiū
exalationum: quare subtiliores mittunt̄ ad latera et
oblique mouent̄ sicut contingit de pluuiis mota sen-
sim. septimo dicitur: quia exalatio habēs oēs ꝯditio-
Secūḋi. nes dictas si nō mouet̄ ad magnaꝫ distantiam nō di
citur ventus. ¶ ¶ Secundo notandum ꝙ exalatiōis
calide ⁊ sicce que est materia vētorum frigiditas nō
est causa: cum illa nō eleuet sed deprimat inducendo
grauitatē. nec caliditas ignis in spera sua. cum nō
possit agere in mediā regionē corrūpendo frigidita-
tem eius: ergo a fortiori non poterit agere hic infe-
rius eleuādo exalatiōes: nec caliditas ignis hic infe
rius existens: qꝛ tunc plures ⁊ maiores venti deberēt
fieri in hyeme q̄̄ in estate ex quo tunc plures ⁊ maio-
res ignes apud nos fiunt sed caliditas sola est cau
sa huiusmodi exalationis non circumscribendo vir-
tutes calefactiuas stellarum. sol enim sua caliditate
subtiliando ⁊ calefaciendo eleuat tam a terra q̄̄ ab
aq̄ exalationes calidas ⁊ siccas ex q̄bus vēti gn̄ant̄.

1ª ꝯclusio. **His visis** sit hec prima conclusio sol est cau
sa generationis et corruptionis
seu cessationis ventorum. prima pars patet quia sol
mediocri caliditate est cāsa exalationum ex quib⁹ na
turaliter generantur venti. scḋa vero declaratur eo
ꝙ sol excessiua caliditate resoluit ventos in continēs
⁊ isto modo est causa positiua. sed priuatiua cā cessa
tionis ventorum est per sui absentiam frigido adue
niente cōprimente exalationes sicut dicitur. ij. phys.
2ª ꝯclusio. ꝙ sicut nauta per sui p̄sentiam est causa preseruatio
nis nauis ita per sui absentiam est causa submersio
nis eiusdem. ¶ Secunda conclusio. frigiditas est cau
sa positiua corruptionis ⁊ cessationis ventorum pa-
tet: quoniam frigiditas ingrossando exalationes fa
cit eas descendere. comprimendo per condensationē
superficiem terre prohibet eleuationem illaꝝ. ¶ Ex
qua conclusione ⁊ alia sequitur ꝙ in vere ⁊ in autūno
debent fieri plures ⁊ maiores venti q̄̄ in estate ex in
hyeme: qꝛ in vere ⁊ autūno non est excessiua caliditas
nec frigiditas. In hyeme autem est excessiua frigidi
tas ⁊ constringens poros: ⁊ in estate excessiua caldi-
Tertia cō- tas non solum resoluens exalationem eleuatam ad
clusio. aerem: sed etiā genitā in poris terre: recte sicut ignis
guttā aque resoluit absq̄ exteriori fumatiōe. ¶ Ter-
tia conclusio. aliqua pluuia est causa corruptionis ex
cessationis alicuius venti: non tamen quelibet cuius
libet. prima pars patet: qꝛ aliqua pluuia in suo descē
su extinguit alicuius venti exalationes ⁊ per suā fri-
giditatem facit illas descendere. secūda vero ē nota:
quoniam parua pluuia non solum extingueret ma-
gnam ventum sed per antiparistasiꝫ augeret ⁊ resol-
ueretur in exalationeꝫ aut in continens: immo est qui
dam vent⁹ q̄ nunq̄̄ fiat nisi aqua pluente eo ꝙ in la-
tebris nubis multa est exalatio calida ⁊ sicca q̄ nisi
4ª ꝯclusio. aqua moueatur deorsum non potest habere exitum.
¶ Quarta conclusio. aliquando post pluuiam gene-
rantur venti. prima pars patet: quoniam interdum
ante pluuiam terra est ita sicca ꝙ non potest fumare
⁊ adueniente pluuia multum fumat exalationes pro

pter ebullitionem factam. recte sicut magna ebullitio
in calce post appositionem aque: ex qua generantur
multe exalationes. secūda vero pars declaratur: qm̄
aliquando est ita modica pluuia ⁊ terra sicca ꝙ sta-
tiꝫ resoluit̄ sine fumatiōe sicut gutta aq̄ i magno igne
aliquando autem est satis magna ⁊ partiꝫ resoluitur
sine fumatione ⁊ partim cum fumatione que fuma
tio non sufficit causare ventum. Interduꝫ vero est tā
ta pluuia ⁊ tante durationis ꝙ obstruit poros terre
prohibens exitum ⁊ eleuationem exalationum. Primum.

Contra primam conclusionem arguitur pri-
mo sic generatio ventorum ⁊ corru-
ptio ventorum sunt effectus contrarij. ergo nō pos-
sunt esse ab aliqua causa non cognita patet consequē
tia per illud. ix. meta. potentia rationalis est ad op-
posita: sed non potentia irrationalis: ⁊. ij. de genera-
tione idē inq̄̄tum idem semper natum est facere idē. Scḋm.
¶ Secundo. si sol est causa generationis ventorum:
aut igitur in maxima propinquitate ad nos: aut in
maxima distantia aut medio modo. non primuꝫ nec
secundum. qꝛ in estate ⁊ in hyeme fiunt pauciores vē
ti q̄̄ alijs temporibus. ij. metheo. nec etiā medio mo-
do: qꝛ quod non potest facere potentia maior: nec po
tentia minor sed sol est vigorosior in cancro ⁊ leone
q̄̄ in vere ⁊ autūno non ergo si in cancro et leone sol
non mouet ventos: nec etiam in signis correspondē Tertiū.
tibus veri ⁊ autumno. ¶ Tertio sequitur ꝙ plures ⁊
maiores venti fiunt in meridie q̄̄ in ortu ⁊ sub equi-
noctialis inter duos tropicos q̄̄ in alijs regionibus
subiectis polis: consequens est contra philosophum Quartū.
scḋo metheo. ¶ Quarto arguitur. aliqui venti sunt
frigidi ⁊ aliqui humidi: ergo sol non est per suam ca
liditatem causa productiua. patet consequentia: ⁊ an
tecedens est philosophi. ij. metheo.

Ad primum dicitur nego consequentiaꝫ: Ad primū.
⁊ ad philosophum dico ꝙ si
cut idem agens respectu diuersorum subiectorum p̄
ducit effectus contrarios: vt liquefactioneꝫ ⁊ desicca
tionem: ita cum diuerso instrumento potest effectus
contrarios producere: modo sol caliditate mediocri
generat ventos. caliditate autem excessiua corrūpit
illos. Idem ergo inquantum idem ⁊ potētia irratio Ad secūḋ.
nalis eodem modo: sumpta non valet ad opposita: ⁊
hec est intentio Arist. ¶ Ad secundum dicitur medio
modo: ⁊ ad rationem respondetur: potētia maior po
test eundem effectum facere quem potentia minor:
dūmodo cetera sint paria. modo sol excessiua caldi-
tate resoluit multas exalationes: quas non resoluit Ad tertiū.
mediocri caliditate. ¶ Ad tertium negatur cōsequē
tia: eo ꝙ in meridie ⁊ sub equinoctiali plures exala-
tiones resoluuntur sole q̄̄ in ortu: in alijs regionib⁹ Ad quartū.
sub polis ratione intensioris caliditatis. ¶ Ad quar
tum dicitur ꝙ omnes venti sunt calidi ⁊ sicci p̄ncipiū
generationis ꝙ autem aliquī sint humidi ⁊ frigidi:
hoc est ratione viarum ⁊ regionum per quas gradiū
tur: sicut patꝫ ḋ āhelitu q̄ i p̄ncipio ē calid⁹ eo ꝙ exit a
p̄ncipijs calis postea aūt p elōgationē infrigidat̄ rō
ne frigiditatis medij. Ex predictis apparet quare tē
pore generationis ventorum decrescunt ⁊ diminuun
tur fontes ⁊ fluuij quia tunc multa exalatio calida ⁊
sicca mouetur sursum que tam ratione caliditatis q̄̄
siccitatis multam aquam consumit remittendo frigi
ditatem ⁊ humiditatem ⁊c. ¶ Caput. xvj.

A **Quibus** locis mouent̄ ven
ti est expediēs de- Primū.
clarare. ¶ Et ideo notandum p̄mo. Lec. 8.
ꝙ. xij. sunt venti s̄m philosophuꝫ. ij. 1
metheo. iuxta. xij. celi signa sub qui- 2
bus sol discurrens commouet et fa-
cit cessare ventos. primus vent⁹ est 3
auster: flans a polo antartico versus equinoctialem.
secundus est boreas contrarius illi. econtrario flans 4
a polo artico versus equinoctialem. tertius est ape-
liotes flans ab oriente equinoctiali ad occidens equi
noctiale. quartus est zephyrus flans econuerso ab

occidente equinoctiali ad equinoctialem orientem.
5 quintus est kekias flans ab oriente estiuali in occi-
6 dens hyemale. sextus est eurus flans ab oriente hye-
7 mali ad occidēs estiuale. septimus est argestes flans
8 ab occidente hyemali ad oriens estiuale. octauus est

libs flans ab occidēte estiuali ad oriens hyemale. op-
ponitur autem oriens estiuale occidenti hyemali: et
oriens hyemale occidenti estiuali: quia sic flant inui-
9 cem s̄m dyametrū orizontis nonus est messes inter
10 boream: et kekiam decimus dirascias inter arge-
11 tem ꝛ boream. vndecimus est libonotus: inter lybem
12 et austrum. duodecimus est fenecias inter austrum
et eurum. horum ventoꝝ quatuor primi sunt cardi-
nales ꝛ principalissimi: quia fortius flant sepius ad
maiorem distantiā: inter quos boreas ꝛ auster dicun-
tur principaliores: quia illis magis competūt condi-
tiones dicte. Alij vero quatuor sequentes sunt imme-
diate collaterales et minus principales. vltimi vero
quatuor sunt mediate collaterales et debilissimi: in
tantum ꝙ dicit Aristo. libonotū flare apud aliquos
Secundū et non apud omnes. ¶ Secundo notandū ꝙ hic non
capitur polus pro puncto celi: sed pro magna parte
terre supposita illi prebente multā exalationē: quia
modica exalatio non dicitur boreas neqꝫ auster: nisi
solum ventus eleuatus in climate secūdo supposito
circulo artico versus equinoctialem dicitur boreas:
sed quilibet ventus eleuatus in quolibet climate re-
cedens a polo artico versus tropicum cancri ad pri-
mum clima. versus autem equinoctialē ꝛ polum an-
tarticum dicitur boreas: et econuerso dicitur auster
quilibet ventus recedens a polo antartico per elon-
gationē versus polum articū qui est polus noster.

Prima conclusio. **His premissis** sit hec prima conclusio. boreas aliquando flat per omnia septem climata ꝛ aliquādo per pauciora. prima pars patet: quia aliquādo in septimo climate eleuat exalatio calida ꝛ sicca: que ratione magne fri-gidiratis compellit vsqꝫ ad primū clima quod inci-pit a solstitio estiuali seu tropico cancri. secūda pars declaratur: quoniā aliquādo eleuatur exalatio cali-da ꝛ sicca in septimo climate ꝛ a frigiditate non pro-pellitur nisi ad sextum aut quintum clima. similiter aliquando talis exalatio eleuatur in sexto climate et a frigiditate illius climatis non propellitur nisi vsqꝫ ad tertium aut quartum clima: et sic de alijs. aliquan-do autē boreas non flat nisi per vnum clima: et quā-do eleuatur in fine septimi climatis: et a frigiditate solum ad principiū propellit aut quādo eleuatur in fine alterius climatis: ꝛ non vltra principiū eiusdem propellitur. ¶ Secunda cōclusio. impossibile est ven-tum borealem esse ventum australem: et tamen ven-tus borealis aliquando erit australis. prima pars patet: quia impossibile est eandem exalationem nu-mero elōgari a polo artico ꝛ appropinquare eidē. se-cunda pars declaratur ponendo ꝙ a secūdo climate eleuetur ventus versus primum clima. deinde ꝙ ra-tione frigiditatis reperte redeat ad secundū clima: ꝛ sequitur ꝙ ista exalatio numero in primo motu est boreas: in secundo autē est auster. Secūda cōclusio. ¶ Tertia conclu-sio. possibile est boream fieri ex duobus ventis con-trarijs: quorum nullus est borealis. probatur ponen-do ꝙ duas exalationes calidas et siccas moueri ad eundem punctum contra seinuicem ab oriente equi-noctiali ad occidens eiusdem ꝛ econuerso equali co-natu: quo posito cum veniens ad eundem punctum: ex his fiet vnus ventus non mobilis nec ad oriens: nec ad occidens equinoctialis propter equalitatem potentie: ergo mouebitur motu medio versus po-lum articum: et sic erit australis: aut versus polum antarticum: et sic erit borealis. Tertia conclusio. ¶ Quarta cōclusio est ista. idem ventus numero respectu eiusdem potest re-cipere predicationes omnium ventorum. patet: quia eadem exalatio numero potest moueri ab artico ad antarticum: et sic erit boreas. deinde propellitur a fri-giditate illius poli versus articum: et sic erit austra-lis: et cum erit in via poterit reperire alium ventum equalis potentie quo necessario mouetur ad latus versus oriens ꝛ erit occidentalis aut versus occidēs ꝛ erit orientalis: et hoc multipliciter sicut multi ven-ti dicuntur orientales et multi occidentales. Ex ista conclusione ꝛ precedentibus sequitur ventos non es-sentialiter distingui: sed solum accidentaliter. pri-ma pars patet: quia omnes exalationes calide ꝛ sicce sunt eiusdē speciei specialissime modo ego non pono differentiam essentialem inter ventum et exalatio-nem calidam et siccam: licz enim terra exalatio et im-pressio ignita differant specie specialissima: non ta-men ventus et exalatio: eo ꝙ ventus est exalatio cali-da et sicca s̄m Aristo. ij. metheo. omnis nāqꝫ ventus est exalatio ꝛ non econtra: ideo ventus ꝛ exalatio nō differunt nisi ratione superius ꝛ inferius. secunda autem est manifesta: quoniam aliqui venti sunt ca-lidi: et aliqui frigidi: et aliqui humidi: et aliqui sicci: ꝛ in eisdem denominationibus s̄m magis et minus. ista de causa vult Phs ꝙ borealis ꝛ australis sint for-tiores alijs et sepius flent: quia generantur sub po-lis in locis mutarum frigiditatum a quibus sepe et valde impetuose propelluntur. Quarta cōclusio. Lec.6.

Contra predicta arguit. et primo ꝙ non sint plures venti specie accidentaliter di-stincti: quia omnium ventorum materia est exalatio calida et sicca: igitur nulli sunt frigidi nec aliqui hu-midi: patet consequentia. antecedens est Phi. ij. me-theoroꝝ. ꝛ si dicitur ꝙ illud est verum circa principiū: sed postea ratione vistum distinguuntur accidenta-liter. Et ex ista sequitur ꝙ non debent esse nisi qua-tuor venti accidentaliter distincti iuxta numerum quatuor qualitatum primarum. ¶ Secundo argui-tur ꝙ sint plures venti duodecim: quia infinite linee ꝛ recte possunt protrahi a circunferentia ad centrum eiusdem orizontis: sed non est ratio ꝙ a duodecim punctis orizontis procedunt venti ꝛ non ab alijs: er-go plures sunt venti ꝙ̄ duodecim. ¶ Tertio argui-tur ꝙ boreas non generatur sub polo artico: quia cum sibi sit frigiditas respiciens omnem differen-tiam polum sequitur ꝙ boreas flat per totam ter-ram contra quod est predicta ac contra determina-tionem Phi. ij. metheo. ¶ Quarto arguitur sic ꝙ au-ster non generetur sub polo antartico ex sententia phi losophi ibi supra di. ꝙ auster non flat nobis a polo antartico sed tropico estiuali. de ambobus autem potest argui ꝙ nō flant sub polis: eo ꝙ ibi est magna et excessiua frigiditas habens facere cessare ventos constringendo meatus terre. Primū. Secūdū. Tertiū. Lec.6. Quartū. Lec.7.ꝛ.8.

Ad primũ. **Ad primum** dicitur q sicut aer dicitur calidus et humid⁹: quia ad talia accidentia naturaliter inclinatur: et tamen ab extrinseco infrigidatur naturaliter: quia passim confert vim: ita quilibet ventus est calidus ꝛ siccus circa principium originis et ad alia accidẽtia ratione forme substantialis naturaliter inclinatur: tamen recipit predicationes aliarum qualitatũ primarum ab extrinseco ratione viarum per quas transit ꝛ hoc naturaliter propter inclinationẽ materie. ¶ Et ad argumentum tunc nõ deberent esse nisi quatuor venti: negatur ↄsequentia est: quia ventus est mixtum imperfectum: in quo sunt quatuor qualitates prime potentes generare multas qualitates secũdas ex diversis mixtionibus earũdem qualitatum: sicut patet supra de multis virtutibus accidentalibus diversarũ specierum repertis in qua: et tamẽ omnes aque sunt eiusdem speciei. Dicendum tamen q in illis quatuor qualitatibus fiunt duodecim notabiles mutationes quibus denominantur duodecim venti.

Ad secũm. ¶ Ad secundum cõcedo q plures sunt venti q̃ duodecim numeraliter distincti: tamen omnes coincidunt in denominationes predictas.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur q boreas non immediate generatur sub polo artico: sed inter circulum articum ꝛ circulum estiualem: quare mittitur ad vnam differentiam positionũ ꝛ non ad aliam.

Ad qrtum. ¶ Ad quartum concedo q auster non generatur sub polo antartico: sed distanter ab eo: scꝫ inter circulum antarticum ꝛ tropicum hyemalem seu circulũ capricorni: quod idem est q̃d autem dicitur q non flat nobis ab antartico: sed a tropico estiuali debet intelligi q non percipimus cum flare nisi a tropico estiuali propter montes impedientes ipsum. Ex predictis sequitur q boreas ꝛ auster non generantur vbi est excessiua frigiditas: sed distanter a polis vbi est caliditas solis sufficiens eleuare multitudinẽ exalationũ: ex quibus generantur venti. Et si queritur vtrum inter tropicum cancri ꝛ tropicum capricorni generantur venti. Dicitur q sic: si sub equinoctiali est terra habitabilis: et illi venti denominantur sic apud nos. si autem non sit terra habitabilis dicatur q non generantur venti propter excessiuam caliditatem consumentem omnes exalationes.

¶ Caput. xvj.

Primum. **Ut predicta** clarius intelligãtur assignande sunt in hoc capitulo distinctius ventorum complexiones. ¶ Et ideo notandum primo q cum omniũ ventorũ materia sit exalatio calida et sicca: vt dictũ est prius: nulli venti ex sua substãtia dicuntur frigidi et humidi: sed ratione mixtionis eorũdem cum aere: dicit enim aliquis ventus frigidus: quia continue ipso flante aer frigidior efficitur: et dicitur humidus si continue aer fiat humidior et calidus si calidior: et siccus si siccior dicitur nubilosus si fiat apud flatum eius aer nubilosus: et serenus si serenus: ideo boreas dicitur serenus: quia flatus eius est cum aere sereno: et auster pluuiosus: quia aer secum delatus est turbidus ꝛ pluuiosus.

Secundũ Lec. 2. ¶ Secundo notandũ q cum mundus inferior regatur a celo. primo metheo. in tantũ q forme et species horum inferiorum sint virtualiter in superioribus. ij. de genera. corpora celestia in hoc inferiora non per qualitates elemẽtales: sed per virtutes ꝛ influentias priores naturaliter q̃ sint qualitates elementales: licet in suis effectibus concurrant multotiens qualitates ille disponendo ꝛ coadiuuãdo: ideo licet ex radice inferioris flatus diuersorum ventorum determinetur a frigido laterali: tamen ex radice superiori prius diuerse constellationes determinant exalationẽ ad flatus diuersorum ventorum: vt constellatio a/ad flatum boree. constellatio b/ad flatum austri. constellatio c/ad flatum apeliotis. et constellatio d/ad flatum zephiri. Isto posito ponamus etiam q eedem constellationes habeant cum predictis virtutibus alias virtutes: vt q a/est exiccatiua ꝛ non euaporatiua: b/autem multum euaporatiua ꝛ non consumptiua vaporis. Et sequitur statim q austro flante debẽt fieri nubes ꝛ pluuie. borea autem flante debent fieri serenitates: et hoc non solum ratione complexionum illorum seu ventorum a quibus propellũtur: sed per maxime ratione a/et b/constellationum.

Prima cõclusio. **His visis** sit hec prima conclusio. quatuor tẽpora anni naturaliter sibi determinant quatuor complexiones elementorum. patꝫ: quia estas est calida et sicca ad modũ ignis: hyems humida ꝛ frigida ad modum aque: ver calidum ꝛ humidum ad modum aeris: et autũnus frigidus et siccus ad modũ terre. remanet enim in vere humiditas hyemis ꝛ frigiditas corrumpitur per caliditatem solis ascendentis per aerem: in autũno autem remanet siccitas estatis precedentis ꝛ caliditas corrumpitur frigiditate adueniente ex declinatione solis per libram versus capricornum.

Secũda cõclusio. ¶ Secũda conclusio. quatuor plage terre habent complexiones quatuor elementorum. patet: quoniã plaga terre supposita cancro est calida ꝛ sicca ratione excessiue caliditatis solis: et plaga terre supposita capricorno est frigida et humida ratione elongationis maxime a sole. illa vero que est supposita arieti est calida et humida propter accessum solis: ꝛ illa que est supposita libre est frigida et sicca propter declinationem solis.

Tertia cõclusio. ¶ Tertia conclusio. quatuor venti principales habent complexiones quatuor elementorum: ita q boreas et auster habent complexiones cõtrarias et etiam venti orientales ꝛ occidentales. probatur: nam boreas est frigidus ꝛ humidus propter locum sui trãsitus suppositus polo artico: ꝛ auster est calidus ꝛ siccus cũ veniat a loco supposito cancro. Similiter venti orientales sunt calidi ꝛ humidi ꝛ occidentales oppositi sunt frigidi et sicci. vnde sm Philosophum. ij. metheo. venti orientales semper sunt cum sole: ideo sunt calidi. occidentales autem sunt frigidi: quia modicum stant cum sole sicut modicum stant tecum tibi obuiantes in via. multum autem stant tecum simul venientes in via: ex quo sequitur q si humiditas ꝛ siccitas competunt istis: humiditas debet competere oriẽtali qui est calidus et frigiditas occidentali qui est frigidus: non enim potest esse orientalis calidus et siccus: nec occidentalis frigidus ꝛ humidus: quia tunc non distinguerentur a borea et austro. Lec. 7. ꝛ 8. ¶ Ex ista conclusione sequitur q omnes duodecim venti habent complexiones elementorum eo q quilibet principalis habet duos collaterales eiusdẽ complexionis cum eodem: licet remissiue ꝛ debilius.

Quarta cõclusio. ¶ Quarta conclusio. predicti venti possunt mutare complexiones ex nouitate constellationũ aut impedimento solis. patet: quoniam sicut interdum tempore hyemali est caliditas magna et tempore estiuo magna frigiditas: ita ventus orientalis potest esse frigidus et occidentalis calidus ratione constellationum. Item boreas in hyeme vere est et multum frigidus ꝛ auster multum calidus: ꝛ hoc est rationabile scđm complexiones eorum communes: tum in estate est calidior q̃ auster: ꝛ causa est serenitas boree et nubilositas austri. Nam sol in estate est valde potẽs calefacere terram in aere sereno. Nubes autem refrigerant aerem non permittentes radios solares descendere in terram. vbi autẽ cum austro contingat aerem esse serenum tempus efficitur estuosissimũ. Et si queritur propter quid est q boreas est serenus ꝛ auster pluuiosus. Respondet Lec. 8. Philosophus. ij. metheoror. quia remouet nubes a loco angusto sphere ad locum amplum in quo plurimum rarefiunt et subtiliantur. Auster autem mouetur a loco amplo ad locum angustum versus polum articum continue constringendo et ingrossando vapores quoniam sphere angustiores sunt magis sub polis q̃ sub equinoctiali. Ad tollendũ tamen difficultates debet addi causa prior ex parte influẽtie.

celi determinātis vetitum illum ad huiusmodi operationem faciendam: contingit tamen boream facere tempus pluuiosum secundum phm vdi supra: vt si ratione obstaculi retrocederet a loco amplo ad locū angustum constringendo vapores aut velocius moueretur ꝙ nubes et impetu: tunc enī nubes condensarentur ⁊ fieret pluuia.

Primum **Contra** predicta arguitur ⁊ primo ꝙ quatuor tēpora anni non hñt cōplexiones quatuor elementorum: quia non est ratio quare ver debeat esse humidum aut autumnus siccus: cum enim maioris actiuitatis sit caliditas vel frigiditas ꝙ humiditas aut siccitas secundo de gene. sequitur qđ si corrumpitur frigiditas adueniente vere ꝙ etiam corrumpitur humiditas ⁊ si corrumpatur caliditas adueniente autumno ꝙ etiam corrumpitur siccitas.

Scđm. ¶Secundo arguitur ꝙ venti orientales ⁊ occidentales nō habent complexiones cōtrarias: quia venti occidentales nocturni maiori tempore sunt cum sole vl' iuxta ꝙ venti orientales nocturni: ergo venti occidētales sunt calidiores orientalibus.

Tertiū. ¶Tertio arguitur ꝙ boreas est pluuiosus ⁊ auster serenus: quia auster est calidus ⁊ siccus: ergo habet subtiliare aerem ⁊ nubes ⁊ per consequens est serenus boreas autē cū sit frigidus ⁊ humidus habet ingrossare nubes ⁊ per consequens est pluuiosus: ⁊ hec videtur esse sententia philosophi secundo metheo.di. ꝙ occidentalis re-

Quartum. ductur ad boream: ⁊ certuʒ est ꝙ occidentalis est nobis pluuiosus ⁊ non serenus. ¶Quarto arguitur qđ quilibet ventus est pluuiosus ⁊ serenus: quoniam quilibet ventus est exalatio calida ⁊ sicca habens subtiliate aerem ⁊ nubes. ergo est seren⁹. Item quilibet vētus habet ingrossare aerem per suuʒ motum. ergo est pluuiosus. deinde quocunqꝫ vento dato aliquando tempore illius est serenitas ⁊ aliqñ pluuia vt ptʒ per

Ad primū experienciam.

Ad primuʒ dicitur ꝙ sicut frigiditas ⁊ caliditas sunt maioris actiuitatis ꝙ humiditas ⁊ siccitas, ita humiditas ⁊ siccitas sunt maioris resistentie ꝙ caliditas. ideo bene possūt corrumpi caliditas ⁊ frigiditas remanēte humiditate ⁊ siccitate. ¶Intelligendum tamen ꝙ verum medium estatis est sole existente in primo puncto cancri ⁊ verum medium hyemis est sole existente in primo puncto capricorni. ⁊ veris in primo arietis. ⁊ autūni in primo libre. ⁊ ex hoc concedo ꝙ ver ante eius medium est frigidum tam ex reliquijs hyemis ꝙ ex depressione solis. ⁊ autumnus ante eius medium est calidus tam ex reliquijs estatis ꝙ altitudine solis: sed ver est in fine calidum propter ascensum solis. ⁊ autūnus frigidus in fine propter descensum illius: modo

Ad scđm secundo de anima iustum est vnum quodqꝫ denominati a fine. ¶Ad secundum dicitur ꝙ quia a nobiliori fit denominatio ideo venti orientales dicuntur calidi: ⁊ occidentales frigidi: quia de die recipiunt tales pre-

Lec.9. dicationes: licet de nocte recipiant cōtrarias: modo dies est nobilior nocte. deinde noctes sunt tranquilliores diebus. scđo metheo. ideo si fiant venti notabiles illi fiunt de die ⁊ non de nocte: nisi forte ex nouitate alicuius constellationis: quia frigus noctis habet prohibere ventos ⁊ iō comparatio ventorum dʒ fieri re-

Ad tertiū. spectu diurnalium ⁊ non nocturnalium. ¶Ad tertiuʒ dicitur ꝙ auster quantum est de se habet subtiliare sʒ ratione loci per quem flat habet ingrossare: similiter boreas ex sua complexione habet ingrossare: sed rōne difformitatis loci per quem mouetur quodāmodo p accidens subtiliatur. Et cum dicitur ꝙ ventus occidentaliter reducitur ad boreā. verū est ex parte frigi-

Ad quartū ditatis: non autē ex parte totius complexionis. ¶Ad quartuʒ dicitur ꝙ licet quilibet ventus substantialiter debeat esse calidus ⁊ siccus: tamen accidentaliter ratione locorū recipit illas cōplexiones: ⁊ ideo aliqs ventus est pluuiosus: non tamen quilibet. Et tunc ad argumentum negatur cōsequentia: quia multotiens condensatur aer ⁊ nubes propelluntur ad solem vbi resoluuntur. Cum autem reducitur experientia Respondetur ꝙ illud est ratione specialis influentie: et non complexionis. Isto modo soluitur dubitatio de permutatione ventorum quare in eodem loco flat aliquando auster: ⁊ aliquando boreas: aliquando zephyrus: aliquādo eurus: aut apeliotes: hoc enim non vr posse prouenire ex motu solis quia tūc quolibet die flarent successiue omnes venti illi quo ad nos: quod est falsum: immo interdum multis diebus flat auster ⁊ postea multis diebus flat boreas: ⁊ sic de alijs: nec potest dici ꝙ sit ratione situs nostri ad montes vel ad maria: quia iste situs nunqꝫ mutatur nobis. oʒ ergo hanc variationem in diuersas constellationes reducere scilicet cōiunctiones: oppositiōes ⁊ alios respect⁹ planetarum inuicem ⁊ ad stellas fixas ⁊ diuersas partes terre ⁊ si constellatio frigida dominetur magis nobis in parte orientali tunc propellentur inde exalationes ventose ad nos ⁊ fiet nobis vent⁹ orientalis ⁊ econuerso si dominetur nobis in parte occidentali fiet nobis ventus occidentalis: ⁊ si ad austrum australis: ⁊ sic de alijs suo modo. quare ⁊c.

Caput.xvij.

EXalatio ex qua fit ventus similis est exalationi ex qua fit terremotus in complexione: non autem in subtilitate et
motu. ¶Ad cuius generationis inquisitionem est primo notandum ꝙ Primū
pluribus modis possumus considerare terremotum. primo per ascensum vel descensum Pri.
totius elementi terre. secundo per circulationem di- 2
cendo celū quiescere ⁊ terrā circulariter moueri. ter- 3
tio per calefactionem ⁊ rarefactionem alicuius par- 4
tis terre. quarto per deambulationeʒ alicuius supra
terram frangentis ipsam in superficie ⁊ submergen- 5
tis seipsum in toto aut l' parte: quinto per generatio
nem mineralium ad quorum loca terra aliquando
cadens descendit. sexto per tumefactionem ex parte 6
multitudinis aque in terra petentis exitum. septimo 7
per discursum puluerum aut lapillorum tempore vē- 8
torum. octauo propter exalationem aliquam inclusam que petens exitum vehementer rumpit ⁊ solum isto modo considerandus in presenti est terremotus qui sic generatur. quū sol et stelle calefacientes generant ex terra exalationes multas: que interdum non habētes facilem exitum ratione frigiditatis: aut pluuiarum constringētium seu claudentium poros inuicem fugientes contrarium congregantur ⁊ fortificate per antiparistasim violenter cū magno impetu exeunt causantes terremotum potest etiam fieri terremotus ab exalationibus ventosis intrantibus terrā de nocte propter fugam cōtrarij que faciunt consimilem motionē clausis poris terre a frigiditate noctis

¶Secundo notandū ꝙ terremot⁹ sm albertū est ruina tremor titubatio pulsio pforatio scissio ⁊ subuersio. primo ruina quū terremotus aliqñ est ita magn⁹ ꝙ pereunt edificia ville ⁊ ciuitates ⁊ redundat aliquādo aqua sup eas. secundo tremor qñ exalatio interdū non potens exire nec rumpere soliditatem superficiei terre intus vehementer mouetur ⁊ facit tremorem terre sicut tremit ictu lignum vel campana aut domus motu curru per pauimentum. tertio titubatio qñ exalatio multa pellitur modo ad vnam partem modo ad aliam ex qua erit ratione obstaculi ⁊ sic eleuatur terra modo ad vnam parteʒ modo ad aliam: q eleuatio dicitur titubatio. quarto pulsio: quia interdum exalatio multe simul pfunde cōgregata ⁊ calefacta tumefacit eleuās supra multa terrā non redeunte facta ruptura ad eūdem locū primum. ⁊ sic fiunt montes ⁊ colles ⁊ antrositates inter illos. quinto perforatio: quia exalatio aliqñ rumpit venas subtiles terre. ⁊ dicitur scissio: aliquādo vero facit magnum foramē mittendo vnam partem terre ad vnum latus ⁊ alteram ad aliud aut totam terram ad idem latus hic vocatur subuersio. Scđm

...icte: ...t.lec.9.

His intellectis sit hec prima cōclusio. Terremotus non fit ex vapore aut aere nec ex igne sed ex exalatiōe calida ⁊ sicca primum pz qr vapor frigiditate terre faciliter transmutatur in aq̄s: nō aqua nō est principiū terre motus sed bene fontiū ⁊ fluuiorum. Sm etiam patet: qr aer inclusus in porositatibus terre per frigiditatē terre noctis ingrossatur ⁊ trāsmutatur in aquā ⁊ isto modo creātur fontes tertium etiā est notum: qr non apparet quomodo ignis posset descēdere ad locum terre cū nunq̄ videatur: quartū vero declarat a pho experimentaliter. videmus em̄ fulgura que sunt de cōsimili materia ⁊ subtiliori frāgere ⁊ eradicare arbores. Itē videmus quosdā infirmos tm̄ in mēbris mo ueri q̄ nō possunt a multis detineri: ⁊ hoc est rōne cuiusdā humoris inclusi faciētes illū motū. Item videmus pilā ferreā aut lapidem cū maximo impetu exire foramē bombarde ꝑpter pulueres accēsos in extremitate ex q̄bus gn̄antur exalationes exitum vehementer petentes. ❡ Scda cōclusio. impossibile est per totā terram simul ⁊ semel fieri terremotū ꝓbatur: qr non pōt vbiq̄ esse tanta exalatio q̄ moueat vbiq̄. tū qr non vbiq̄ clauduntur pori. tum qr nō pōt vbiq̄ terra calefieri vt in ꝓfundo maris. vnde vult Arist q̄ in locis insularib⁹ nō fit terremotus propter nimiā frigiditatē aque: sicut nō fit in egypto. qr terra est nimis cōpacta. et nō fit in locis nimis calidis aut frigidis: fit aūt in locis mōtuosis ⁊ antrosis seu habētibus plures cōcauitates. qr in talibus pōt etiā exalatio includi. Ex quibus sequitur. q̄ terremot⁹ maxime fit iuxta mare ⁊ nō in partib⁹ multum remotis nisi raro: qr ꝑtes iuxta mare sunt multū arenose ⁊ spōgiose habentes copiā exalationis ex qua fit terremot⁹. In partib⁹ aūt distantibus materia est multū dura ⁊ cōpacta deficiēs in multitudine exalationis calide ⁊ sicce. ❡ Tertia cōclusio. terremot⁹ fit in tꝑato ⁊ determinato tpe ⁊ nō gn̄aliter in quolibet. Prima pars pz: qr dicit Aristo. ij. metheo. ⁊ nō fit in medio hyemis aut estatis. et causa q̄ in hyeme terra est nimis frigida ⁊ cōpacta ⁊ in estate cōsumit exalatio. sed in vere ⁊ in autūno frequētius fiūt nō fiunt etiā in tpibus multū humidis aut siccis: qr ibi cōsumeret aut modica fieret exalatio fit etiā terremot⁹ de nocte fortior q̄ de die: qr de nocte ingrossat exalatio sub terra ꝑpter frigiditatē noctis ⁊ cōmouet de loco ad locū causans terremotū. et eadē causa dicit ph̄s q̄ tpe eclipsis solis ⁊ lune fit terremotus: qm̄ tunc tp̄s est frigidū ꝑpter defectū radiorum solarū ex cuius frigiditate clauduntur pori ⁊ sequit terremot⁹. ❡ Quarta cōclusio. terremot⁹ cognoscit ex signis p̄cedētib⁹ ⁊ signis sequētib⁹. pria ps pz. qm̄ signorū p̄cedentiū ꝓmū est tremor auiū nō audentiū diu stare i vno loco. ex instinctu em̄ nature fugiūt terremotū: sicut aliq̄ naturalr cātāt ante pluuiā. scdm signū est turbatio aquarū in puteis. salsedo aut ali⁹ consuet⁹ sapor: qm̄ tunc multa est exalatio sub terra vehemēter mota: cuius aliq̄ portiones cū terrestreitatib⁹ mouētur per venas ad puteos. tertiū signū est tumor maris incōsuet⁹ sine tempestate ⁊ vento qr exalationes infra terrā incluse appetentes ascendere commiscentur mari ⁊ cōuerse in aquam tumefaciunt mare: quartum signū est inconsueta trāquillitas: qr tunc exalatio que deberet esse causa venti includitur infra terram ex qua fit terremot⁹. secunda pars cōclusiōis etiā declaratur. qm̄ signa sequentia terremotum non sunt nisi effectus eius. primus est submersio terrarū edificiorum ⁊ ciuitatum ⁊ submersio hominum in illis vt dictum est. secundus effectus generatio nouorū mōtium: quia exalatio eleuat terram causando montes. tertius effectus est diuisio terrarum ⁊ montium. dicitur em̄ q̄ propter quendā terremotum Sicilia diuisa est ab Italia sic q̄ diuidit mare. quartus effect⁹ est mortalitates ⁊ pestillentie qr ille exalationes exeūtes de terra existunt in aere sic q̄ homines non possunt ibi viuere: ⁊ quandoq̄ ducunt secum vapores putrefactos a partib⁹ subterraneis inficientes aerem ⁊ consequenter homines. quare.

...m.9.

...a cōclo.

...lec.9.

Tertia conclusio.

Quarta cō...

Contra primā cōclusionē arguitur. ⁊ primo q̄ aqua sit causa terremotus. qm̄ tūc generātur noui fontes. ⁊ interdum effunditur mare supra terram per modum inundationis. ❡ Secundo arguitur q̄ aer. quia tempore terremotus fit quidā sonitus. modo aer videtur esse causa soni ⁊ exalatio: quia post terremotum fit magnus flatus aeris ⁊ hoc videtur ex eo quia aer exiuit terram faciens terremotū. ❡ Tertio arguitur. q̄ ignis: quia vt dicit philosophus. ij. metheo. quodam terremotu exiuerunt cineres ⁊ fauille ignis. ❡ Quarto arguitur q̄ exalatio calida ⁊ sicca non fit causa terremotus: quia tunc sol fit caliginosus. ⁊ etiam aer: ⁊ interdum fit quedā nubecula longa ⁊ gracilis ⁊ alba ad modum linee sita versus occasum ⁊ aliquando ante ortum solis fit frigiditas inconsueta sine vento: hec signa ostendunt terremotum non fieri ex exalatione: sed ex vapore: eo q̄ caligo nubecula ⁊ frigiditas ante ortum reducuntur ad materiam vaporis. primum: Scdm. Tertium: Quartum

Ad primum dicitur q̄ noui fontes generantur propter casum terre deorsum eo q̄ in visceribus terre sunt aliquando aque occulte que etiam postea sunt manifeste aliqua portione terre submersa in eis: mare similiter apparet inundare super aliquā regionem: non q̄ aliqua fecerit terremotum: sed quia existentibus exalationibus terra descendit inferius quā fit mare replens cōcauitates. ⁊ ex hoc patet quare interdum patrie deferuntur a loco suo ad mare natando super illud cū hominibus ⁊ bestijs: quia terremotus fit iuxta mare vbi est copia exalationum inclusa sub prima tunica huius regionis que regio virtute exalationis discontinuata est a secunda tunica. ⁊ ex hoc mare ingreditur super eleuando primam tunicam remouendo ipsam a litore per magnam distantiam: nec subito suffocatur propter multum aerem inclusum qui postq̄ euanuerit transacto vno die aut vno mense submergitur prima. ❡ Ad secundum dicitur q̄ sonus factus tempore terremotus fit propter repercussionem factam ab exalatione ad latera terre ⁊ diuersificatur sonus iuxta diuersitatem repercussionis: si enim repercussio fuerit gratilis generatur sonus subtilis. ⁊ si fortis genener atur sonus grauis et hoc est quod dicit philosophus secundo metheororum q̄ audiuntur quidam soni ad modum mugitus ⁊ tube. ❡ Ad tertium dicitur q̄ cum ille exalationes sint calide et sicce interdum inflammantur mittentes fauillas et cineres propter adustionem factam in terra. ❡ Ad quartum dicitur q̄ caligo non fit materialiter ab exalatione: sed ex vapore terrestri eleuato cum exalatione: nubecula autem apparet aliquando tempore terremotus: quia tunc non sunt venti resoluentes eam ⁊ si multum manserit significat terremotum: quoniā signū est exalationes reclusas non potentes faciliter exire: ⁊ eadem causa assignatur ad inconsuetam frigiditatem ante ortum solis: quoniam tunc exalationes fortificantur per antiperistasim non potentes exire: ⁊ faciunt terremotum: quare. Ad primū Ad secūdū. Ad tertiū. Ad quartū.

❡ Incipit liber tertius metheororum Aristotelis.

❡ Caput primum.

De residuis autē dicamus operib⁹ segregationis huius preinducto iam modo dicentes: spiritus enim hic segregatus permodica quidem diffusus et sepe factus ⁊ perflās et

ſubtilioꝛum partium exiſtẽs tonitrua
facit ⁊ coꝛruſcationes: ſi autez multus
fuerit ſimul ⁊ ſpiſſioꝛ minus autẽ ſub-
tilis ſegregetur ⁊ nephias fit ventus:
pꝛopter quod et violentus. Celeritas
enim ſegregationis facit valitudinem
quandoquidem igitur aſſequatur mul
ta ⁊ continua ſegregatio eodem fit mo
do: quemadmodum cum iterum in con
trarium moueatur. tunc enim fit plu-
uia ⁊ aque multitudo exiſtunt quidem
igitur ambo hec potentia ſm materiã.
Cum autem pꝛincipium factum fuerit
potentie cuiuſcũqꝫ conſequitur concre
tum ex materia: cuiuſcũqꝫ autem fuerit
multitudo inexiſtens amplioꝛ: ampli⁹
⁊ fit hoc quidem imber hic autem alte
rius exalatiõis vt et nephias. Quan-
do autez ſegregatus ſpiritus qui in nu
be alteri contra percuſſerit ſic: vt quan
do ex amplo in anguſtum inferatur vẽ
tus in poꝛtis aut vijs: accidit eniz ſepe
in talibus repulſa pꝛima parte fluẽtis
coꝛpoꝛis pꝛopter non ſuccedere: aut ꝑ
pter arctitudinem: aut pꝛopter reper-
cutere circulum ⁊ reuolutionẽ fieri ſpi
ritus: hic quidem eniz in anterius pꝛo
hibet pꝛocedere: hic autem poſteri⁹ im
pellit: quare compellitur in latus qua
non pꝛohibet fieri: ⁊ ſic ſemper habitũ
donec vtiqꝫ vnum fiat: hic autem eſt cir
culus: cuius enim vna latio figure hoc
neceſſe eſt circulum eſſe. Super terram
igitur pꝛopter hoc fiunt reuolutiones
⁊ in nubibus ſimiliter ſm pꝛincipium:
verũtamẽ q: ſicut qñ etnephias fact⁹
fuerit ſuper nubes ſegregatur ⁊ fit cõ-
tinuus ventus: ſi hoc ſemper continuũ
aſſequitur nubes: pꝛopter ſpiſſitudinẽ
aut non potens ſegregari ſpiritus ex
nube vertitur enim circulo ꝙ pꝛimum
pꝛopter dictam cauſam. deoꝛſum autẽ
fertur: quia nubes ſemper inſpiſſantur
qua excedit calidum. vocatur autem ſi
incoloꝛata fuerit hec paſſio typhon vẽ
tus exiſtens velut etnephias indigeſt⁹.
Boꝛealibus autem non fit typhon: ne-
que niuoſe habentibus etnephias: ꝑ
pterea quod omnia hec ſpiritus ſunt:
ſpiritus autem ſicca ⁊ calida fit exala-
tio: gelu igitur frigus pꝛopter obtine
re extinguit mox factum adhuc pꝛinci-
pium quod autem obtinet palam: neqꝫ
enim vtiqꝫ eſſet niuoſitas: neqꝫ boꝛea-
lia humida. hoc enim accidit eſſe obti-
nente frigiditate. fit quidem igitur ty
phon quãdo etnephias factus nõ poſ
ſit ſegregari a nube. eſt autem pꝛopter
repulſionem gyrationis cum ad terraz
delata fuerit reuolutio ſimul deducẽs
nubem non potens abſolui: quia autẽ
ſecundum directum efflat hac ſpiritu
mouet ⁊ circulari motu vertit: ⁊ ſurſum
fert cuicũqꝫ inciderit vim inferens: cũ
autem detractus igneatur: hoc autem
eſt cũ ſubtilioꝛ ſpiritus fact⁹ fuerit vo-
catur incenſio: coincedit enim aerẽ igni
tione coloꝛans: ſi autem in ipſa nube
multus ⁊ ſubtilis extruditur ſpiritus
hec fit fulmen: ſi quidem valde ſubti-
lis non adurans pꝛopter ſubtilitatem
quam poete argeta vocant. Si autem
minus adurans quaz pſoloenta vocãt
hic quidem enim pꝛopter ſubtilitatem
fertur. pꝛopter velocitatem autem pꝛe-
uenit pertranſiens anteqꝫ igneatur: ⁊ mo
ram faciens denigrat. hic autẽ tardioꝛ
coloꝛauit quidem: exuſſit autez nõ: ſed
pꝛeuenit: pꝛopter quod ⁊ reſiſtẽtia qui
dam patiuntur aliquid. que autem nõ
nihil vt quid clypei iam examen lique
factum fuit: lignum autem nihil paſſuz
fuit: pꝛopter raritatem enim pꝛeuenit
ſpiritus penetrans ⁊ pertranſiẽs ⁊ per
veſtimenta ſimiliter nõ combuſſit: ſed
velut attritionem fecit: quare et quod
ſpiritus hic omnia palam ex talibus.
Eſt autem aliquando et oculis videre
velut: ⁊ nunc accidit circa templum in
epheſo combuſtum. ad multas eñ par
tes flamma ferebatur continua diſcer-
pta. Seoꝛſum quodquidem fumus ſpi
ritus ⁊ ardet fumus manifeſtum eſt et
dictum in alteris pꝛius. Cum aũt mul
tus ⁊ ſimul cedat: tunc manifeſte vide-
tur ſpiritus eſſe: quodquidem in par-
uis ignitionibus videtur hic: ⁊ tũc mul
ta materia fiebat multo foꝛti⁹: ruptis
igitur lignis vnde pꝛincipium ſpiritus
erat multus ſe cedebat ſimul qua effla
bat ⁊ ferebatur ſurſum ignitus vt vide
retur flamma ferri ⁊ inuadere domos.
Semper enim opoꝛtet putare aſſequi
fulminibus ſpiritus ⁊ pꝛecedere: ſꝫ nõ

videntur: quia sine colore sunt propter quod ⁊ que debet percutere mouetur prius q̄ percutiatur tanq̄ prius incidēte principio spiritus. Et tonitrua autem diuidunt non sone: sed quia simul segregantur quod plagam fecit et sonum spiritus quia si percusserit diuidit exurit autem non. ¶ De tonitruo quidam igitur ⁊ corruscationis ⁊ etnephias: adhuc autem de incēdentibus ⁊ typhonibus et fulminibus dictum est: et quid idem omnia et que differentia omnia ipsorum.

¶ Caput. xviij.

Sicut exalatio calida et sicca facit terremotum in concauitatibus terre ⁊ multitudinem ventorum exeūdo a poris eiusdem iuxta sententiam Arist. secundo metheo. ita consimilis exalatio facit tonitruum in media regione aeris ⁊ multitudinem ventorum verorum aut apparentium per descensum ab eadē regione scilicet typhonis ⁊ etnephie. ¶ Ad quorum inquisitionem est primo notandum q̄ in nube aquosa ⁊ frigida includitur exalatio multa ⁊ subtilis que consortata interius per circunstantiam contrarij petit exitum de nube et sic maxime leuis ascendit magno impetu ad partem superiorem nubis a qua propter densitatem iterum repellitur deorsum et ex vi eiterius impulsus diuidit nubem in inferiori parte. vbi est debilior: ⁊ sic ibi reflectitur ⁊ circulariter mouetur vsq̄ ad terram veniens ⁊ leuans stramina et pulueres de terra: et hec exalatio dicitur typhon vel turbo: ⁊ interdum velocitate sui motus descensus inflammatur equaliter de die sicut de nocte: ⁊ apparēs sicut rota ignita comburit villas et ciuitates. etnephias autem est magnus ventus descendens cum multo impetu a nube deuastans ⁊ corrumpens multa super terram. generatio cuius fit isto modo. nam in nube parua includitur parua exalatio ⁊ fortificata petit exitum ducens post se magnam partem nubis ⁊ descendens impetuose motu recto mouetur ad terram per quem distinguitur a typhone. ¶ Secūdo notandum quod tonitrum secūdum philosophū secundo metheororum diffinitiue est sonus in nube ex percussione violenta exalationis calide ⁊ sicce cito inflammabilis contra nubes continentes. Primo
1 ponitur sonus loco generis: q̄ omne tonitruum est
2 sonus ⁊ non econtra. ¶ Secundo dicitur in nube: q̄
quātūcūq̄ audiretur sonus alibi q̄ in nube nemo di
3 ceret illum sonum esse tonitruum. Tertio dicitur ex
percussione violenta. quia tonitruum fit ex repercus
sione ad latera nubia contra inclinationem tam la
terum q̄ forme substantialis percutientis. Quarto
4 dicitur exalationis calide ⁊ sicce: quia ad hoc quod
fiat tonitruum requiritur huiusmodi exalatio inclu
sa in corpulencia nubis. semper enim in tonitruo ap
paret vna materia inflammata quam appellamus
corruscationem. Quinto dicitur cito inflammabilis
5 quia exalatio ventosa non causat tonitruum cū nō
sit inflammabilis cito: non obstante quod sit in nube
quod apparet quando etnephie descendunt cū ma
gna pluuia. Sexto dicitur contra nubes continētes
6 quia si aliqua exalatio haberet omnes conditiones
preter vltimam scilicet quod non esset contra nubes
et non contineretur ab eis non esset causa tonitrui
quare.

His premissis fit hec prima conclusio. typhon ⁊ etnephia non essentialiter sed accidentaliter distinguuntur. Prima pars patet q̄ quilibet illorū est exalatio calida ⁊ sicca. secunda vero declaratur q̄m typhon raro fit in hyeme: ⁊ pluries in estate. sed etnephia ecōuerso. etiam typhon eru per locum strictum sed etnephia p amplum etiā typhon fit sepe apparentibus nubibus ⁊ etnephias raro aut nunq̄. Dicit tamen Aristo. ij. metheo. q̄ veniente etnephia apparet aliqua obscuritas propter cōmixtionem multarum exalationum que sunt multū terrestres ⁊ grosse ⁊ accidit post etnephiā magna pluuia: q̄ secū ducit nubem pluuiosam. Item typhon aliquando inuoluit inter ramos arborū magnarū quos torquet ⁊ eradicat: ⁊ idem facit in castris ⁊ edificijs vsq̄ ad fundamenta. Interdum aūt cum cessauerit impetus expulsionis in descendendo reascendit iterū leuitate sue materie portans secum in altum corpora valde magna ⁊ grauia secum cōuoluta vt arbores: tecis castrorū: cāpanilis ecclesiarum et talia donec euanuerint ab eis. Etnephias etiā psternit castra ecclesias ⁊ domus ⁊ eradicat seu frangit arbores magnas facitq̄ in mari vehementes inundationes subuertendo magnas naues aut ducendo ad longā distantiā quo naute ire nolunt: sed nō multo tempore. ¶ Secūda cōclusio. tonitruum nō fit obuiatione ventorū cōtrariorū nec extinctione ignis in nube sed percussione exalationis ad latera nubis. prima pars patet q̄ sepe venti contrarij se percutiunt nec causant tonitruū. scōa similiter: q̄ nō apparet vnde tantus sonus posset causari ex sola extinctione ignis in nube. patet enim per experientiā q̄ sic paruus sonus causatur. tertia pars est Ari. ij. metheo. d. i. q̄ tonitruū fit ex percussiōe exalationis ad latera nubis: ⁊ ppter forte antiparistasim nubes impetuose frangitur ⁊ sic causatur tonitruum. ¶ Tertia cōclusio. diuersitas sonationis tonitrui est ex diuersitate exalationis in nube: patet q̄ tunc causatur terribilis ⁊ fortissimus sonus: quoniā hec tria coniunguntur scꝫ multitudo exalationis. dēsitas nubis ⁊ fortis antiparistasis. tunc aūt nō causatur terribilis sonus quādo hec tria nō cōiunguntur. etiā si nubes fuerint rare ⁊ vniformes causabitur sonus continuus ad modum fracture pannorū: si autē fuerint difformes causabitur sonus discōtinuus. Et ex his habetur causa quare nunq̄ aut raro fiunt tonitrua in hyeme: q̄ tunc non est fortis antiparistasis nec tūc fiunt multe exalatiōes maiora etiā fiūt tonitrua de die q̄ de nocte q̄ de nocte nō ē ita fortꝫ antiparistasis sicut de die in media regiōe nec etiā fiūt ita exalationes ppter frigiditatē noctis. ¶ Quarta conclusio. licet tonitruum non sit absq̄ corruscatiōe tamen aliquando precedit ⁊ aliquando sequitur cor

Marginal notes: rimū. — dcōm. — pma cōclusio — Lec. 10 — 2a cōclusio — Tertia cōclusio. — 4a cōclusio

ruscatio tonitruum. prima pars patet. quoniam nõ fit tonitruum nisi ex forti percussiõe ⁊ forti motu exalationis quo motu ipsa inflammature facit coruscationem. etiam non fit coruscatio sine tonitruo: qꝛ nõ tunc impetu exalationis rumpitur nubes causando sonum secunda pars declaratur. nam exalatio ꝓpter fortem antiparistasim aliquando prius inflammatur ꝙ moueat ad latera ipsius nubis ipsaz abscidendo: ⁊ tunc coruscatio precedit tonitruum aliquãdo vero prius impetuose mouetur ꝙ inflãmetur: et tũc coruscatio seqtur tonitruum. Et si queritur quare coruscatio ⁊ tonitruum aliquando videntur simul fieri: ⁊ aliquãdo videtur coruscatio per magnũ tempus precedere tonitruuz. respondetur ꝙ simultas est ratiõe propinquitatis ad nos ⁊ hoc tonitrua sunt periculosa: quia statim veniunt ad nos cum coruscatione. aliquando autem fiunt tonitrua multuz distanter a nobis in media regione: ⁊ tunc per magnũ tempus coruscatio videtur precedere tonitruũ quia sonus multum distans non causat auditionem nisi in notabili tempore.

Contra predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ typhõ ⁊ ecnephia non fiunt exalatione mota a densitate aut frigiditate nubis: qꝛ aer inclusus sub aqua qui multo densior est nube ascẽdit de aqua non repercussus a densitate vel frigiditate aque. ergo nec predicti venti a densitate vel frigiditate nubis. patet consequentia per locum a maiori. ¶ Secũdo arguitur quod tonitruũ nõ est sonus: quia sonus fit inter corpora dura vt colligitur ex secundo de anima modo nubes non sunt corpora dura: deinde cum tonitruum frangit domus ⁊ ligna facitqꝫ animalia surda ⁊ vinum in vegete destruit hoc non posset facere si esset sonus: quia sonus est qualitas non operatiua talium effectuum. ¶ Tertio arguitur quod tonitruum est extinctio ignis in nube: quia aliter posset fieri tonitruum sine extinctione. consequens est falsum. hoc etiam videtur esse de intentione philosophi primo poste. di. quod tonitruũ est extictio ignis in nube. ¶ Quarto arguitur ꝙ tonitruum nõ fit exalatione percutiente ad latera nubis ⁊ econtra: qꝛ cuz exalatio sit inclusa vapori quomodo poterit moueri sursum nisi relinquat vacuum. aut si non relinquat vacuum continue erit immediatua exalationi: ⁊ cõsequenter non fiet motus ad latera. deĩde ex quo nubes est materia rara ad modum fumi quomodo potest reflectere exalationem venientem cum tãta impetu ⁊ iã densa ꝙ illa nõ penetrat nubẽ.

Primum.

Secũdũ.

Tertiũ.

Quartũ.

Ad primũ. **Adprimum** dicitur ꝙ etiam aer iclusus in aqua descendit ratione frigiditatis aque quaz naturaliter fugit. ¶ Ad secũ-

Ad secũdũ dum dicitur ꝙ sonus fit inter corpora dura non precedente alteratione. tamen precedente alteratione potest fieri inter corpora nõ dura. Deinde dicit ꝙ tonitruum fit mediante motu: ideo si dicitur facere illos effectus hoc non est ratione soni sed per accidẽs ratione motus quo frãgitur domus: seu miringa auditus: ⁊ perturbatur vinum faciendo partes inferiores ascendere ⁊ superiores descendere. ¶ Ad tertiũ

Ad tertiũ. dicitur ꝙ licet non fiat tonitruum sine extinctiõe alicuius inflãmabilis in nube: tamen non causatur ex

Ad 4ttum illa: quia vt dictum est aliquando tonitruum precedit inflãmationem. Et ad phm respondetur ꝙ est solũmodõ exemplariter locutus. ¶ Ad quartum dicit ꝙ exalatio in principio eleuatur cum vapore ⁊ sic retinet nubẽ. postea autem segregatur vapor ab exalatione propter frigiditatem nubium ⁊ exalatio condẽsatur: ⁊ consequenter aer subintrat per nubem iuxta exalationez ⁊ sic petẽs exitum percutit ad latera: seu potest percutere ad latera nubis non relinquendo vacuum: potest etiam econtra repercuti a nube: cum nubes sit densior fumo vel caligine multum frigida ⁊ propter nimiam frigiditatem medie regiõis aeris ⁊ multitudinem nubium simul expellitur exalatio: qꝛ vt dictum est contraria se habent localiter mouere

per antiparistasim.

Caput. xix.

Cum tonitruis nõ solum fiunt coruscationes sed sepe fulgura fulmina ⁊ intensiones: de quibus est pñr dicendũ. ¶ Ad quorũ noticiaz est sciendum primo ꝙ ista quatuor non differũt essentialiter cũ sint de eadez materia specie ⁊ de eadẽ causa effectiua spẽ. s. caliditate ⁊ frigiditate: sed solũ accidẽtaliter differunt ⁊ diuersa rõne: qm̃ eadem exalatio inflammata in nube dicit coruscatio ⁊ descendens a nube cõdurens ⁊ adurens corpora dura dicit fulgur. faciens aũt ictuz quo frangit aũt comminuit perforat aut penetrat corpa sup que cadit vocatur fulmen. cũ colorat aut accendit aerem sic ꝙ aer videtur ardere dr incensia ẜm phm. tertio metheo. diuersitas autem caloris prouenit ex diuersitate exalationis in diuersitate ⁊ raritate in puritate ⁊ mixtione. ¶ Secundo notãdum. ꝙ cum dico fulgura vel coruscationes esse exalationes inflãmabiles intelligo tales predicationes causaliter ⁊ non ydemptice. s. ꝙ fulgura ⁊ coruscationes sunt in exalationibus inflammabilibus: sicut enim exalatio est mixtum imperfectum specie distinctũ a terra: ex cuius generatione corrumpitur terra. Ita impressiões ignite specie differunt ab exalatione ex qua generatur: qm̃ in generatione illarũ exalatio corrumpitur: ⁊ qꝛ sunt mixta imperfecta: licet inuicem nõ nisi accidẽtaliter differunt: ab igne essentialiter differunt cũ sit elemẽtũ: similiter terremotꝰ ⁊ tonitruũ nõ sunt exalationes nisi in ꝑdicatione causali: qꝛ tonitruũ est sonꝰ qui est qualitas. ⁊ terremotus est fortis motio que est accidens. exalationes autem sunt mixta imperfecta typhones aut ecnephias ⁊ alios ventos concedo esse exalationes ydemptice. sicut enim ventum motum concedo esse ventuz: ibi enim predicatur superius de suo inferiori ideo est predicatio ydemptica.

Primum

Tex. 5.

Scdm.

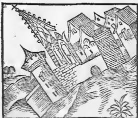

His premissis sit hec prima conclusio: solum tempore estiuo fiunt magna fulgura coruscationes ⁊ fulmina. patet quia solum tunc fiunt magne per antiparistases propter excessiuam caliditatem ⁊ multam frigiditatem in media regione aeris. Ex ista conclusione sequitur. ꝙ tempore quo fiunt magne ⁊ multe coruscationes fiunt etiam multa fulgura fulmina tonitrua ⁊ impressiones ignite in superiori regione aeris. qꝛ sepe fiunt tonitrua ⁊ impressiones ignite in superiori regione aeris. quia sepe fiunt tonitrua et coruscationes ad que non sequuntur fulmina nec fulgura deorsum ratione maioris resistẽtie nubis inferius quã superius quia tunc exalatio inclusa inter latera nubis mouetur ad superiorem regionem aeris ex qua fiunt

1a cõclo.

…a con…sia. comete ⁊ sydera discurrentia. ¶ Secunda conclusio. fulgura ⁊ fulminis corpora rara non dissipant: sed dura ⁊ bene compacta pꝫ: quia talia sunt de materia rara ideo cito penetrant rara. dura autem consumunt propter multam moram super illa: sepe enī gladios in vagina ⁊ pecuniam in bursa liquefaciunt sine lesione vagine ⁊ burse: ⁊ ossa animalium incinerantur carnibus circa ossa illesis: etiam dolium interdum comburitur ⁊ corrumpit̄: ⁊ non exit vinum: quia lignum est durius vino ⁊ virtute fulminis tota viscositas impellit̄ ad superficiem: ex qua fit pellis circundans vinum: que pellis durat forte per tres dies ⁊ spargitur vinum: quod ratione fulminis dicitur venenosum. Qr autem frangit fulmen turres ecclesias campanilia magnas arbores potius q̄ paruas ⁊ generaliter citius altiora q̄ bassiora: hoc est quia vt plurimum lateraliter mouetur. ideo prius sibi occurrūt altiora q̄ decliuiora corpora.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio est ista: fulgura ⁊ etiam fulmina sunt nociua ⁊ etiam combustiua ⁊ mortificatiua: prima pars pꝫ: quia fulgura ⁊ fulmina ledunt herbas eo ꝙ propter suam siccitatem illas desiccant remittendo illas virtutes illarum: si tamen illis herbis superuenīat ros recuperant vires suas propter humiditatē roris. Item vina ex fulmine tendunt in corruptionem eo ꝙ fulmen ratione subtilitatis penetrat vina imprimendo accidens putrefactiū: quia vt habetur. iiij. Meta. digestio fit a calore intrinseco putrefactiuo putrefactio autē ab intrinseco: vbi tamen ponatur magnum frustrum ferri super doliū non ledetur vinum: quia cum ferrum sit frigidum et fulmen calidum cum intrauerit speram actiuitatis ferri condensabitur materia fulminis non amplius potens penetrare. Item oua gallinarum frangunt̄ si testa fuerit multum densa: si autem rara leduntur intantum ꝙ ex eis amplius non potest pullus generari propter malam influentiam inductam in albumine oui. secunda pars conclusionis declaratur. quoniam aliquando ciuitates ⁊ castra visa sunt cōburi ⁊ a fulmine ⁊ fulgure ⁊ hoc est: ratione duriciei rerum combustibilium ⁊ grossiciei fulminis ⁊ fulguris: quando autem est multa raritas subiecti tunc inflammatio penetrat ⁊ non comburit: interdum tamen colorat colore rubeo eo ꝙ propter motum velocem inflammatio preanticipat combustionem tertia pars conclusionis etiam declarat̄ ab experientia. quoniam aliquando moritur fetus non mortua impregnante: ⁊ hoc est ratione debilitatis fetus ⁊ subtilitatis fulminis penetrantis. homines etiam interdum moriunt̄ quacunq̄ parte corporis tacta: ⁊ hoc est propter venenū inductum in parte vna quo illa pars alterat aliam: ⁊ sic vlcera: vt pꝫ in morsu rabidi canis ⁊ serpentiū. Aliquando tamen liberantur: homines propter intellectum ⁊ medicinam: sed non animalia bruta quorum carnes si comedantur habent inficere. Intelligendū tamen ꝙ sepe fulmen percutiēs corpora venenosa remouet venenum: ⁊ si percutiat animal sanū facit ipm venenosum recte: sicut aer sufflatus extinguit candelam accēsam ⁊ ascendit extinctā ⁊ sol indurat lutum ⁊ liquefacit cerā: quod est propter diuersitatem dispositionum materie.

Quarta cōclusio. ¶ Quarta conclusio. fulgura ⁊ fulmina sunt quorundam mirabilium accidentia cause effectiue.

Primū. Primum accidens est ꝙ in casu fulminis sepe visum est ꝙ corui portabant ignem de loco ad locum: quos vulgꝰ credit esse demones: ⁊ causa est ista. quoniam sicut papiliones mouentur ad lumen lucerne: ita ⁊ corui mouentur ad inflammationem fulminis factā penes eos: credentes se videre corpora mortuorum: ⁊ hoc contingit quando inflāmatio est multum caliginosa habens magnam rubedinem.

Secūdū. Secūdum accidens est ꝙ anguille exeunt cauas suas fluētes vna cuꝫ aquis in quibus sunt ac si non possent se retinere: quia tunc querunt locum conuenientem propter casum fulminis remittentis humiditatē aque ⁊ inducentis malas dispositiones.

Tertiū. Tertiū accidens q̄ dormiens percussus inuenit̄ habere oculos apertos ⁊ vigilans clausos: quia dormientes percussi per subitam lesionem expergesiunt ⁊ aperiūt oculos ⁊ sic moriuntur oculis apertis: alij autem claudūt oculos propter timorem.

Quartū. Quartum accidens ꝙ omnia percussa fulmine vertunt faciem contra fulmen aut contra locum a quo venit: ⁊ ideo est ex parte animatorū propter magnam alterationem ex illa parte factam.

Dubiū. ¶ Dubium est de euasione fulminis. ad quod respondetur ꝙ fulmē nō nimius ledit in locis subterraneis nec tantum sicut in altis: quia non est ita facile fortia edificia terram penetrare sicut aerem. secundo dicitur ex intentione senece. ꝙ reges antiquitus. quando erant in campis tempore fulminis tegebāt tentoria pellibus vitulorum marinorum habentiū a tota specie impedire lesionem fulminis: ⁊ sic possunt esse quidam lapides aut herbe habentes virtutē contra fulmen. tertio dicitur ꝙ homo se aspergens aqua non leditur a fulmine: quia aqua extinguit exalationem calidam ⁊ siccam motam versus eum. quarto dicitur ꝙ cessant fulmina propter fortem sonū magne campane: ⁊ tunc tonitrua fiunt maiora: quia propter fortem sonuꝫ fit magna agitatio aeris versus nubes: ex qua agitatione nubes: fortificantur ⁊ condensantur: ⁊ ex hoc exalatio inclusa in lateribus nubis facit fortiorem percussuram cōtra latera densiora nubis q̄ ante ⁊ ideo tunc fiunt tonitrua maiora sine motu fulminū deorsum: quia nubes fit potentior ad resistendū propter condensationem ⁊ ingrossationem acquisitam: quare.

Primum. **Contra** predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ fulmen seu fulgur nō sit exalatio calida ⁊ sicca que prius erat in nube ⁊ videbatur: fulmen autem aliquando non videtur. ergo non fuit in nube. Item fulmen naturaliter descendit cum sit quidā lapis durissimus: sed exalatio naturaliter ascendit. ergo fulmen non est exalatio.

Scḋm. ¶ Secundo arguit̄. ꝙ coruscatio nō sit exalatio inflāmata in nube: quia tunc extingueret̄ a nube aquosa sicut iam magnus ignis extinguitur a modica aqua.

Tertiū. ¶ Tertio arguit̄ sic. talis exalatio aut ascendit ante generationem nubis: ⁊ hoc nō q: aqua deberet videri: ex quo nō habet imperiū aut simul cum nube / ⁊ sic fierent coruscationes infra mediam regionem: quod est falsum: aut post ⁊ sic nunq̄ ingrederetur immo fugeret ab ea tanq̄ a suo contrario.

Quartum. ¶ Quarto si talis exalatio esset in nube: non appareret ratio quare videtur in vna parte nubis ⁊ non in alia.

Ad primū. **Ad primum** dicitur ꝙ materia coruscationis videtur in nube propter condensationem: materia autēꝫ fulminis ⁊ si nō videtur homine ratione raritatis: spargitur enim extra nubem ⁊ in nube vnitur ratione multe contrarietatis. Item exalatio calida ⁊ sicca naturaliter ascendit propter locum / ⁊ naturaliter descendit fugiens a contrario ideo non mirum si fulmen naturaliter descendit / non tamen est concedendū ꝙ sit lapis iuxta intensionem philosophi secundo Metheororū: quia fulmen frangit ensem vagina illesa: immo sepe visuꝫ est hominem subito mori sine febre / ⁊ alteratione precedente: in cuius corpore / nec in vestibus reperta est aliqua lesio / ⁊ hoc non contingeret si fulmen esset lapis.

Ad scḋm. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ vnum contrarium corrumpit̄ reliquum quando obtinet supra ipsum quando autem non obtinet ipsum fortificat ⁊ intendit: modo in proposito nubes non obtinet supra exalationem: inclusam ideo per antiperistasim illā fortificat.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ stat quodlibet illorum ꝙ autem non videatur illa exalatio hoc est / quia materia est sperfa ꝙ non inflammetur infra mediam regionem hoc est propter modicam antiperistasim. Item ꝙ non fugiat contrariū medie regionis hoc est quia exalatio est fortior in ascendendo q̄ suum contrarium in deprimendo.

Ad q̄rtū. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ hec exalatio videtur in vna parte nubis ⁊ nō alia: q: non est inclusa in qualibet parte nubis.

Capitulum .xx.

Postquam dictū est de impressionib⁹ aq̄is specie distinctis a vapore ⁊ de impressionibus igneis tam distinctis q̄ nō distinctis specie ab exalatione. Seq̄tur cōsequenter dicere de impressionibus humidis non distinctis specie a vapore que ex reflexione corporum incidētiū generā tur: de quibus reflexionibus est primitus investigandum. ¶ Notandum primo q̄ radiorum quidam dicitur rectus: quidā reflexus: ⁊ quidam refractus. Radius rectus est ille qui multiplicatur per medium scd̄m lineam rectam Radius reflexus est ille qui est occurrens medio per qd̄ nō pōt incedere: flectit̄ in seipsum aut in partem ɔtrariā: verbi gratia radi⁹ lucis occurrēs speculo quia non pōt penetrare flectitur in se si fuerit perpēdicularis ⁊ si fuerit lateralis in partē ɔtrariā radius aūt fractus est ille qui nō habet incessum rectum nec reflexū vt radius quo pūtatur lignū fractū in aqua. His tribus radijs triplex visio correspondet. s. recta: reflexa ⁊ fracta. visio recta est illa qua aliquid in prospectu videtur per radium rectum sicut visio qua iam te video ante me: visio autem reflexa est illa qua aliq̄d per radium reflexum videtur sicut visio qua me video in speculo aut in oculo tuo vel visio qua video socium meum retro me existentem: aut stellas in puteo aut in aqua visio autem fracta est illa qua aliquid videtur per radium fractum: sicut visio qua videtur baculus non totaliter mersus in aq̄. ¶ Secundo notandum q̄ in visione reflexa cō currunt duo radij q̄rum vnus dicitur incidēs ⁊ alter reflexus: ⁊ ambo equales vt demonstrat̄ in perspectiua. Radius incidens est ille q̄ protrahit̄ a corpore radiante ad superficiem corporis reflectentis. Radi⁹ autē reflexus est ille q̄ multiplicat̄ a superficie corporis reflectētis ad locum in quo terminat̄. Consequēter in visione reflexa concurrunt duo anguli. s. incidentie et reflexionis quorum quilibet necessario est minor recto nisi linea flectatur in seipsum. Angulus incidentie est ipse qui continetur in radio incidentie et superficie corporis flectentis. angulus autem reflexionis est ille qui continetur radio reflexionis ⁊ superficie corporis flectētis.

radius reflexus
radius reflexus
radius fract⁹
a
b
a
a
b

radius reflex⁹
radi⁹ incidēs
a
angul⁹ reflex⁹
angu. inci.

Prima cōclo. Istis intellectis sit hec prima ɔclusio. radius incidens per medium vniforme in raritate ⁊ densitate necessario flectitur ⁊ nullo modo frangitur. Prima pars patet q̄m alioquin nihil videretur in vmbra nec aliquid extra vmbram ad existente in ipsa: quod est contra experientiam. Secunda pars declaratur: quoniam si talis radius frangeretur: aut ergo a perpendiculari vel ad perpendicularem: patet consequentia ex perspectiua: consequens est falsum: quia non est ratio quare plus a perpendiculari q̄ ad perpendicularem ex q̄ medium est vniforme. Secūda cōclusio radius incidens p medium difforme in raritate ⁊ densitate necessario flectitur ⁊ frangitur. Prima pars patet quia aer q̄cūq̄ vniformiter flectit radios: ergo a fortiori si medium fuerit difforme quia quecunq̄ videntur extra speculum aut esse vltra speculum videntur per reflexionem. Cum ergo videas solem per aquam et tantum sub aqua quantum supra oportet necessario q̄ per reflectionem. Secunda pars declaratur a perspectiua: dicentibus: q̄ radius multiplicatus a medio densiori ad medium rarius frangitur a perpēdiculari ad perpendicularem ⁊ econuerso: eo q̄ in medio densiori vnitur ⁊ in medio rariori spargitur.

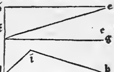

¶ Ex ista conclusione sequitur q̄ eadem res in eodē situ potest videri recte fracte ⁊ reflexe: patet de denario posito in vase pleno aqua. Ille enim videtur recte quandocunq̄ videtur fundus vasis: et videtur fracte quandocunq̄ videtur per tantam distantiam a vase per q̄tam non videretur sine aqua ⁊ videtur reflexe: quia apparet sub maiori quātitate q̄ si videret̄ sine aq̄ quomodo autem hoc fieri posset declaratur ponendo a denarium in fundo aque ⁊. b. oculum in aqua aut in sublimitate aque aut in aere non est cura. ⁊ sit radius rectus fortissimus aliorū a b deinde aqua a dextris radij recti ymaginētur superficies eque distantes. scilicet. c. c. b. b. a. sinistris vero alias superficies equedistantes: scilicet e. e. ⁊. f. f. tunc a. denario multiplicantur radij alij qui cum cōtinue sint debiliores aliquando non possunt seruare incessum rectum et ex consequenti reflectuntur a superficiebus signatis versus oculum. b. qui radij reflexi simul cum recto representant rem maiorem q̄ sit. aut q̄ apparet sine illis: non tamen oblique debet denarius videri propter concursum radiorum reflexiorum ad oculum quia semper fortior est radius rectus reflexis. ¶ Tertia conclusio. radius rectus rep̄sentat rem vbi est sub sua q̄ntitate: ⁊ per oppositū radi⁹ fractus vel reflexus. Prima pars pz inductiue in proportionata distantia medio ⁊ oculo optime dispositis: secunda pars patet: quoniam immoderata distantia per radiū reflexum videtur res extra locum in quo est: vt qn̄ tu vides te in speculo et solē in aqua per eundē radium etiā videt̄ res maior q̄ sit: vt quādo tu vides denariū positum in aqua aut lapillos in fluuio. p radiū aūt refractū videtur res extra locum in quo est sicut de denario: posito in vase pleno aq̄: quem tu vides in aliqua distantia: quē non videres in tāta distantia amota aqua. Et notāter dico in moderata distantia: quia posset oculus tantū ab obiecto distare q̄ per hm̄oi radios videretur sub minori q̄titate: sicut patet de sole viso mane aut sero in speculo aut in aqua: ⁊ ita posset tantum a denario distare qd̄ minor videretur q̄ sit propter disparentiam partiū 3a ɔclo.

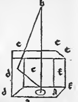

extremaliū: ita dicitꝰ de igne viso de nocte qui in maio
cõclo. ri distantia videt maior ꝙ̄ in minori. ¶ Quarta con-
clusio. radius fractus est causa alicuius apparentie
cuiꝰ nõ est causa radiꝰ reflexus ⁊ ecõtra. Prima pars
patet quoniam per solam refractionem sol interduz
videtur esse supra nostrū orizuntem eo existente sub
ipso recte sicut de denario viso per refractionem: li-
gnum videt fractum in aqua nõ rõne reflexionis: sed
refractionis pars em̄ ligni exñs in aere videtur vbi
est per radium rectū existēs aūt in aqua videt vbi nõ
est per radium refractū. ⁊ per cõsequens maius aut
minus iuxta oculū ꝙ̄ sit: ⁊ ideo totū lignū videt fra-
ctum secunda pars declaratur: qm̄ per solā reflexionē
aliqñ apparet castrū aut ciuitas in mare: ⁊ hoc est ra-
tione ingrossationis vaporū hñtiū guttulas quasi cõ-
tinuas ad modū speculi in qua reflectuntur radij ca-
stri aut ciuitatis. Itē ratione reflexionis põt vna can
dela accēsa plura loca illuminare inter quorū quelī-
bet cadit opacitas. pz dato ꝙ accēsa vna cādela ha-
berent plura specula plana quorū primuz applicare-
tur radio reflexo in partē cõtrariam ⁊ s͠m alteri ra-
dio reflexo: ⁊ sic de alijs et isto mō cõcedit plures mul
tum distantes posse studere ⁊ operari ad vnā cande-
lam: immo virtute reflexionis facte in multis spe-
culis posses videre ita bene partes tui posteriores si-
cut anteriores. Item propter reflexionem radiorum
agens naturale fortius ⁊ intensius agit in remotum
ꝙ̄ in propinquum. vt patet de sole fortius agente ca-
liditatē et lumen in hec inferiora ꝙ̄ in media regiõe.

Primum. **Contra** predicta arguitur. ⁊ primo ꝙ nõ qui
libet radius flectitur tam in medio
vniformi ꝙ̄ difformi: quid tunc oē apparens videre-
tur esse extra locum in quo est. ꝯña est falsum ⁊ patet
cõsequentia qz quodlibet tale videret per radiū refle-
Secundum. xum: ⁊ per cõsequens reflexe videtur. ¶ Secundo ar-
guit ꝙ nullus radiꝰ frangit: qz fractura est rõne resi-
stentie: modo nulli radio aliquid resistit sicut nec lu-
mini. Itē radius perpendicularis nõ frangit: qz nec
a perpendiculari nec ad perpendicularem cū ipse sit
perpēdicularis: ergo a pari nec aliquis alius frangit
patet cõsequentia: qz omnes tales radij sunt eiusdem
Tertiū. speciei. ¶ Tertio arguitur ꝙ nõ quilibet radius inci
dens in medio difformi frangitur: quia tunc sequitur
de possibili aliquod continuum esse diuisum in oēs
2 cō. p. suas partes cõsequens est cõtra phm. vj. phy. ⁊ proba
tur cõsequentia ponendo ꝙ aliquod luminosum ap-
plicetur extremo rariori medio dyaphani vniformi-
ter densi. ⁊ tunc si fuerit aliqua pars non diuisa lumi
nis multiplicati per illud medium cum illa pars sub
iectetur medio difformi sequitur aliquem radium nõ
Quartū. frangi in medio difformi. ¶ Quarto posita fractione
et reflexione sequitur ꝙ tu videres teipsum in nube
sicut in speculo. et etiam nubem aut solem deflecten
te in pariete radios aut refrangente radios illorum.

Ad primū. **Ad primum** negatur ꝯña. ⁊ ad ꝓbationē
dico ꝙ nõ omne cuius radij
reflectuntur videtur per radios reflexos etiam opti-
me proportionatum visui: quia forte radij reflexi sunt
nimis debiles. ¶ Secundo ꝙ non omne quod vide-
tur per radios reflexos videt reflexe: qz forte etiā vi-
detur per radium rectū. vt supra dicebat de denario
Ad secūdū in aqua. ¶ Ad scđm dicitur ꝙ licet nulli radio aliqđ
resistat ꝯtrarie tamen aliqđ resistit dispositiue ex par
te raritatis et densitatis. ⁊ tunc ad argumentū cū đr.
radius perpendicularis non frangitur. ergo nec ali-
quis alius: negat cõsequentia. ⁊ ad ꝓbationem rñdetur
ꝙ non est incõueniens aliqua duo esse eiusdem spe-
ciei quorum vnum frangatur ⁊ non reliquū: quia nõ
sunt equalia in fortitudine ⁊ debilitate. Dicitur tñ ꝙ
radius perpendicularis cum non consistat in indiui-
sibili frangitur non in eo ꝙ est perpendicularis: sed
Ad tertiū. in eo quod est incidens ⁊ multiplicatus per media
difformia. ¶ Ad tertium negatur cõsequentia ad ꝓ-
bationem dicitur: quod quelibet pars est fracta: non
tamen illud lumen est diuisuz in omnes suas partes
quoniā talis radius adhuc est cõtinuus. ¶ Ad quar-
tum negatur ꝯsequentia qz non quelibet fractio aut Ad q̃rtum
reflectio causat visionem vt patuit quare. ⁊c.

Caput. xxj.

Ad maiorem dictorū noticiā
adijcienda sunt
aliqua de speculis ⁊ reflexionibus radio
rum visibilium in illis. ¶ Ubi primo no
tandū ꝙ speculorū quoddā est naturale Primum.
⁊ quoddā artificiale. Speculū naturale est
corpus representatiuū obiecti nõ cõcurrente arte vt
aq̃ aut oculꝰ nulla em̄ arte cõcurrēte vides teipsuz in
aqua ⁊ in oculo socij tui aut bonis. Speculum artifi-
ciale est corpus representatiuum obiecti ad hoc con-
currēte arte vt vitrū commixtū plumbo seu lapis per
artem aliter ordinatus. ⁊ horū quedam sunt plana et
quedā curua. ⁊ iterum curua sunt duplicia: qm̄ aliq̃
sunt conuexa. ⁊ aliqua cõcaua. vt patet ad experientiā.
¶ Secundo notandum ꝙ ad visionē siue sit recta siue
sit reflexa necessario concurrit species visibilis quam Secūdū.
perspectiui vocant radium visualem alioquin ita be
ne viderem me ipsum sine speculo sicut cum speculo
quod est falsum. ⁊ hic radius siue species aliquando
causat aliquam ymaginem quantumcunqꝫ reflectat:
aliquando autem causat ymaginem ⁊ similitudinem
si reflexio facta fuerit a corpore terso et polito vt pa-
tet in aqua ⁊ in speculo. ⁊ hanc ymaginem dico esse
formam accidentalem causatam ex reflectione radio
rum visualium ⁊ in aere subiectiue existentem: quili-
bet enim experitur illam esse similitudinem natura-
lem visui quam directe videt radio reflexio: quo se-
ipsum reflexe intuetur quare.

His premissis sit hec prima cõclo possi 1a cõclo.
bile est in speculo videre Lec. 5.
ymaginē ⁊ colorē alicuius rei ⁊ nõ figurā eiusdē. Ista
cõclusio pz ad experientiā qm̄ in aq̃ mota vr̃ sol ⁊ lux
eiꝰ: nõ tñ figura eiꝰ circularis: silr̃ in speculo artificia
li valde paruo potes teipm̄ videre ⁊ colorē tuū: nõ vi
dēdo figurā: qz facies nõ apparet nec sic ptes extre-
males. ⁊ hoc nõ solū est verū visione reflexa: imo etiā
visione recta: qm̄ magna superficies potest tantuz ꝓ
pinqua esse visui ꝙ videbitur color ⁊ magnitudo: nõ
tamē figura totius ex quo partes laterales non vidē
tur. ¶ Secūda cõclusio. specula non faciunt errorē in Secūda cõ
genere: sed in specie. Prima pars est philosophi dicē clusio.
tis. ꝙ nullus decipitur iudicando aliquid esse colora
tum. Secunda vero est euidens: quoniā speculum ru
beū representat rem rubeam sicut fenestra viridis co
loris facit omnia apparere in camera eiusdem colo-
ris. Item quecunqꝫ videntur per specula apparēt ni-
griora ꝙ̄ sint quia talia ex quo videntur reflexe vi-
dētur per radios longiores ⁊ debiliorem. modo scđm.
Philosophum tertio Metheororum visus longe pro
tensus facit album apparere nigrum vel minus albū
⁊ nigrum nigrius: ⁊ ratio: quia album de longe non
ita efficaciter mouet oculum sicut in distantia mode
rata. Et ideo albedo videt remissior ꝙ̄ sit: ⁊ ad remis-
sionem vnius qualitatis sequitur intensio qualitatis
opposite secundum veritatem aut apparentiam.
¶ Tertia conclusio. eadem specula diuersis oculis 3a cõclo.
opposita diuersimode representant: patet eo ꝙ senes
melius vident cū speculis ꝙ̄ sine. Iuuenes aūt peius
⁊ ratio quia oculi senum sunt terrestres ⁊ caliginosi. ⁊
per contrarium oculi iuuenis Ideo oculi senuz non
sunt ita passibiles sicut oculi iuuenum: ⁊ per conse-
quens exigitur vitrum vel speculum ad hoc vt oculꝰ
senis moueatur: eo ꝙ radij visuales occurrētes me-
dio densiori frangūtur ad perpēdicularem ⁊ magis
vniti mouent sensum. in iuuenibus autem impedi-
rent visum: eo ꝙ excellens sensibile impedit sensum.
vt testatur Philosopus secundo de anima. ¶ Quar- 4a cõclo.
ta cõclusio. specula diuersarum figurarum sunt cause
diuersarum apparitionum: probatur. nam si speculū
fuerit planum aut conuexum ydolum videtur vltra
speculum: ita ꝙ illud speculū videt esse inter obiectū

⁊ ydolum: ⁊ ratio: q2 radij visuales concurrunt vltra speculum. Si aũt speculũ fuerit cõcauum iuxta cuius concauitatem ponatur obiectum ipsum apparet maius ꝙ̃ sit. imo pili videntur quodammodo stramina ⁊ causa huius est: quia linee continentes radios visuales continue magis elongantur a seinuicem: modo ꝙ̃to iste linee plus distant tanto res videtur esse maior. vbi vero distat obiectum a concauitate speculi ydolum videtur citra speculum: quia radij visuales citra speculum concurrunt. generaliter in talib9 speculis multum concauis ydola videntur diuerso modo se habere scilicet caput deorsum ⁊ pedes sursum et eo q2 partes inferiores flectunt radios versus partes superiores ⁊ econtra.

Contra primam conclusionez arguitur quadrupliciter: et primo sic omne quod
Primũ. videtur in speculo est figuratum ergo non videtur aliquid in speculo nisi videatur figuratum: ⁊ per cõsequens non videtur in speculo color aut magnitudo quin videatur figura eiusdem vnde potest sic argui. iste radius visualis representat te ⁊ tu es figuratus: igitur representat figuratum ⁊ per consequens
Secũdũ. Lec.v. figuram. ¶ Secundo sic. si aliquando in speculo videretur color aut magnitudo ⁊ non figura hoc eẽt ꝓpter paruitatem speculi. patet consequentia p Arist. iij. metheo. consequens est falsum: eo ꝙ aliquãdo ita disparet figura in speculo magno sicut in paruo. immo possibile est ꝙ sint duo specula vnum magnum ⁊ vnum paruum in quorum quolibet apparebit figura ⁊ continue eque velociter elongabuntur ab oculo non tamẽ prius disparebit figura in paruo ꝙ̃ in magno: posito ꝙ ꝙ̃tum vnum illorum est altero maius
Tertium tanto in principio magis distet ab oculo ꝙ̃ paruum ⁊ ꝙ postea eque velociter elongentur a visu. ¶ Tertio arguitur sic: figura ⁊ color sunt idez aut distincta si sunt idem ergo non videtur color quin videatur fi
T.c.4. gura. si sunt distincta sequitur idem: eo ꝙ naturaliter prius est figura ꝙ̃ color. nam si color est: figura est ⁊ non econtra. cum in celo sit figura sine colore modo prius est illud a quo non conuertitur subsistẽdi consequentia patet Aristo. in post predictis. c. de priori ⁊ xj. meta. inquit philosophus ꝙ sicut rez se habet ad esse ita se habet ad cognosci. igitur si prior est figu
Quartum ra ꝙ̃ color non poterit cognosci color non cognita figura. ¶ Quarto color videtur sub magnitudine finita aut infinita non sub magnitudine infinita: q2 non est aliqua talis: nec etiam potest aliquid videri sub maiori angulo ꝙ̃ sit rectus vt dicunt perspectiui. igitur sub magnitudine finita: ⁊ per consequens terminata. igitur sub figura. Et huius sententie videntur esse omnes perspetui dicentes nihil videri sine triãgulo vel pyramide: cuius conus est in centro oculi ergo nihil videtur nisi vt figuratum.

Ad primũ **Ad primum** concedo quod non videtur aliquid in speculo nisi videatur figuratum: ex quo non sequitur quod si videtur aliquid in speculo videtur figura eius sicut nec sequitur non possum te videre quin videam animatum ergo non possum te videre quin videam animã tuam eo quod sicut anima distinguitur ab animato ita figura a figurato. Et tunc ad rationem negatur consequentia: sed solum sequitur quod ille radius figuratus representat et hoc dico propter appella-
Ad secũ. tionem illius termini representat: quam non facit illud verbum videtur. ¶ Ad secundum dicitur quod illud aliquando contingit propter paruitatem speculi. ¶ Et ad argumentum dicitur quod solum probat illud non semper prouenire ex parte paruitatis
Ad tertiũ. speculi. sed aliquando ex parte distantie: quod conceditur. etiam ex parte concauitatis et ex parte indispositionis oculi illud potest accidere. ¶ Ad tertium dicitur quod figura et color realiter distinguuntur. Et ad probationem necessario ꝙ̃ prius sit figura ꝙ̃ color: non quidem in esse reali ⁊ naturali: eo ꝙ sicut necesse est figuram esse: ita necesse est colorem esse nec etiam in esse intentionali ⁊ intellectiuo: quoniam sicut stat sine eẽ contradictione figuram ⁊ non colorẽ ita econtra dato ꝙ deus produceret vnum corpus album infinitum. ¶ Ad quartum concedo ꝙ omnis co-
Ad q̃rtũ lor videtur sub magnitudine finita ⁊ terminata non tamen sequitur ꝙ sub figura: quia nulla magnitudo est figura sicut nec aliquis color. Et ad perspectiuos dicitur concedendo. ꝙ nihil videtur nisi sub pyramide: et consequens nihil videtur nisi illud figuratum. ex quo tamen non sequitur ꝙ nihil videtur nisi vt est figuratum: sicut non sequitur non videtur aliquis homo nisi sit risibilis. ergo non videtur aliquis homo nisi vt est risibilis.

De halo ⁊ yride.
Capu. ij.

De halo autem et yride: ⁊ q̃d vtraq3 ⁊ propter quã causam fit dicamus: ⁊ de perelijs ⁊ virgis: etenim hec omnia fiunt propter eadem causas inuicem. Primo autem oportet accipere passiones et accidentia circa vnumquodq3 ipsorum. Ipsius quidez igitur halo apparet sepe circulus totus ⁊ fit circa solem et lunam et circa splendentia astrorum. Adhuc autem nihil minus nocte ꝙ̃ die ⁊ meridie ꝙ̃ sero: diluculo autem minus et circa occasum: viridis autem nunꝙ̃ fit circulus neq3 maior semicirculo decisio: et occupente quidem ⁊ oriente minoris quidem circuli: maxima autem portio: eleuato autẽ magis circuli q̃dẽ maioris minor autez portio: ⁊ post autũnale quidẽ equinoctium in breuioribus diebus omni hora fit diei. In estiuis autẽ non fit circa meridiez: neq3 duabus plures yrides non fiunt simul: harũ autem tricolor quidem vtraq3 ⁊ colores eosdẽ et equales sm̃ numeruz: tamen vicẽ hñt obscuriores autẽ eius q̃ extra et econtrario positos sm̃ positionem. Que quidẽ enĩ intra primam habet periferiã q̃ maxima puniceam q̃ autez exterius minimã quidez: propinquissime autẽ ad hanc ⁊ alias proporнabiliter. Sunt autẽ colores hi quos solos quidem fere non facere possunt pictores: quosdã enĩ ipsi miscent: puniceus aũt et viridis ⁊ alurgos nõ fit mixtus yris aut hos habet colores: qui autem inter puniceum et viridem apparet sepe xantos. Parelij et virge fiunt et latere semper et neque desuper neq3 ad terram neq3 ex opposito neque etiam in

nocte sed semper circa solē. Adhuc au-
tem dum ascendit: aut descēdit semper
scdm plurima aut ad occidentē in me-
dio autem celi raro: vt in bosphoro ali-
quando accidit: per totam enim diem
simul oriens duos parelij parmanse-
runt vsqz ad occasum. Que quidē igi-
tur circa vnūquodqz ipsorum accidunt
hic sunt causa autem omnium horum
eadem: omnia enim hec fractio sunt.
Differunt autem modis et a quibus et
quomodo accidit fieri refractionez ad
solez: aut ad aliud aliquid ad fulgido-
rum: et per diem quidem yris fit: nocte
autem a luna vt quidam antiqui puta-
bant non fiebat: hec autem patiebant
propter raritatem: latebat enim ipsos:
fit tamen: raro autem fit. Causa autem
et qz in tenebris latent colores: ꝛ alia
multa oportet concidere: et omnia hec
in die vna mensis. In plenilunio enim
fieri necesse si debeat fore: et tunc aut
oriente: aut occumbente: propter quod
quidē in annis quinquaginta bis com
perimus solum. Quod quidem igitur
visus refrangitur: sicut ꝛ ab aqua. si et
aere et omnibus habentibus superfi-
ciem planā ex his que circa visum ostē-
sa sunt oportet accipere fidez. Et quia
speculorum in quibusdam quidē et fi-
gure apparēt: in quibusdam autem co-
lores solū talia autem quecunqz parua
speculorum ꝛ nullam sensibilem habet
diuisionem. In his enim figuram qui-
dem impossibile apparere: videt enim
esse diuisibilis. Omnis enim figura si-
mul videtur figura esse ꝛ diuisionē ha-
bere: quoniaz autem apparere aliquid
necessarium: hanc autem impossibile
relinquitur colorem apparere solum:
color autem aliquando quidem clarus
videtur. Clarorum autem aliquando
propter misceri ei qui speculi: aut pro-
pter debilitatem visus alterius coloris
efficit phantasiā: sic autez de his nobis
speculatum in demōstratiuis circa sen-
sus propter hoc quidem dicamus: his
autem quomodo existūt vtamur ipsis.
Primo autem de figura halo dicam⁹:
et quare circulus fit et quare circa solē
aut lunam: similiter autem et de alijs
astris eadem enim in omnib⁹ congruet
ratio. Fit quidē igitur refractio visus
consistente aere et vapore in nubem si
regularis et paruarum partium consi-
stentem extiterit. propter quod et si si-
gnum consistentia quidem aque est: ta-
men distractiones et marcedines. he
quidem serenitatis: distractiones au-
tem spiritus. Si quidē enim neqz mar-
cescat neqz distrahatur: sed permitta-
tur procedere propria natura aque si-
gnum verisimiliter est. Insinuat enim
iam fieri talem consistentiā ex qua con
tinuitatem accipiēte inspissatione ne-
cessarium in quam venire. ppter quod
et nigre fiunt colore he maxime alijs:
cum autem detrahitur spiritus signuz.
Diuisio autem a spiritu facta est: iam
quidem ente nondum autem presente.

Sol

Oculus

Signum autem hu-
ius quia hinc fit ven
tus vndecunqz prin-
cipalis facta fuerit
discussio marcefacta
autē serenitatis. Si
enim non poneretur
aliqualiter. sic aer vt
obtinerent interce-
ptum calidum: neqz
veniret in spissatio-
nem aquosam palā
qz sic vapor segrega
tus est ab exalatio-
ne sicca et ignea. hoc
autem pulchri tem-
poris signū quomo-
do quidē igitur ha-
bente aere fit refractio dictum est. Re-
frangitur igitur a consistente caligine
circa solem aut lunam visus. propter
quod non ex opposito: sicut yris appa-
ret vndiqz autem similiter refractone
ecesse circuluz esse aut circuli partem ab
eodem enim signo ad idem signū equa-
les frangemur super circuli lineā sem-
per. Sit em̄ a signo in quo a. ad b. fra-
cta que a.g.b. et que z.b. et que b.d.b.
equales autem he a.g.a.z. a.d. ad inui-
cem: et que a.d.b. inuicem: puta g.b.z.
b.d.b. et protrahatur a.e.b. quare trigo
ni: equales et enim super equalem a.e.
b. ducātur autem catheti ad e. ex angu-
lis a.g. quidem g.e.a. z. autem z.e. ad d.

autem d.e.

autem d.e. equales itaq; he inequalib⁹ autem angulis ⁊ in vno plano omnes ad rectum.n. omnes ei que a.e.b. et ad vnum signū e. copulantur. circulus.n. igitur erit descripta centrum autem e. est igitur b. quidem sol a. autem visus que aūt circa g.z.d. peripheria nubes aqua refrangitur visus ad solem: oportet autem intelligere continua specula: sed propter paruitatē vnūquodq; quidem inuisibile. quod autem ex omnib⁹ vnum esse videtur ꝓpter deinceps. apparet autem quod quidem album circulo sol continuo vnoquoq; apparens speculorum ⁊ nullam habens sensibilē diuisionem versus aūt terram magis quia tranquillius est spiritu.n. existente non est statio manifesta. Justa hac autez habita nigra peripheria propter illius albedinem est visa nigrior. Sepius autē fiunt halo circa lunam: quia sol calidior existēs citius dissoluit consistentiam aeris circa cetera aūt astra fiunt quidē ꝓpter easdē causas. Non significatiue aūt similiter: q: paruas penitus insignant cōsistētias ⁊ nondū secundas. yris autem quod quidem est refractio dictum est prius. Qualis autem quedaz refractio ⁊ quomodo ⁊ per quam causam singula fiunt accidentiū circa ipsam dicamus autem nunc. Refractus quidē igitur visus ab omnib⁹ videtur planis. horū aūt est aer ⁊ aqua: fit autem ab aere quidem cum factus fuerit consistens. propter visus autem debilitatem sepe ⁊ sine inspissatione facit refractionem: qualis aliquando accidit cuidā passio debiliter ⁊ non acute videnti. Semper enim idolum videbatur precedere ambulantē ipsum ex opposito respiciens ad ipsum. hoc autem patiebatur: quia visus refrangebatur ad ipsum. sic enim debilis erat ⁊ tenuis valde ab infirmitate ⁊ speculū fieret et propinquus aer ⁊ non posset repellere: sicut qui lōge ⁊ spissius. propter quod quidem ⁊ summitates retracte videtur in mari ⁊ maiores magnitudines oīm cum euri flauerit et que in caligibus velut ⁊ sol ⁊ astra orientia ⁊ occumbentia magis ꝙ in medio celi existentia. Ab aqua autem maxime refrangitur ⁊ ab incipiente fieri magis adhuc ꝙ ab aere. quelibet enim partium ex quibus fit constantibus roratio speculum necessarium esse magis caliginem. Quoniam autem ⁊ manifestum et dictum est prius ꝙ in talibus speculis color tantum apparet. figuram autem immanifesta necessarium cum incipiat pluere ⁊ iam quidem constat irrorationes qui in nubibus aer nondum pluat: si ex opposito fuerit sol: aut aliquid aliud sit fulgidum: vt et fiat speculum nubes et refractionem fieri ad fulgidū ex opposito fieriq; emphasim coloris non figure in vno quoq; speculorū existēte paruo ⁊ indiuisibili: ea autem que ex omnibus ipsis continuitate magnitudinis visa necesse cōtinuū magnitudinē eiusdem apparere coloris: vnūquodq;.n. speculorū eundem reddit colorem continue: quare quoniā hic contingit accidere cum habeat hoc modo sol ⁊ nubes ⁊ nos sumus in intermedio. ipsorū erit propter refractionē emphasis quedā: quinimmo ⁊ videtur nunc ⁊ non aliter habentibus facta yris. Quod quidem igitur yris fit refractio visus ad solem manifestum: propter quod et ex opposito semper fit. Halo autem circa ipsum ꝙuis ambo refractio: sed hoc quidem colorum varietatem differt hec quidē ab aqua et nigro fit refractio ⁊ de longe hic autem de prope ⁊ ab aere albiore sm naturam. Apparet autem fulgidum per nigrum: aut in nigro puniceū. Differt.n. nihil a puniceo: videtur autem licet madidorum lignorum ignem quomodo rubeam habet flammā propterea ꝙ fumo multo mixtus est ignis fulgidus existens et albus: et per caliginem ⁊ fumum sol apparet puniceus: propter quod yridis quidem refractio que prima talem videtur habere colorez a guttis.n. paruis fit refractio: que autem ipsius halo non. De alijs autem coloribus posterius dicemus. Adhuc autem circa ipsum solem non fit mora talis consistentie: sed aut pluit: aut dissoluitur. ex compositis autem in intermedio generationis aque fit quoddā tēpus quoniā si quidē fieret esset vtiq; colorata halo sicut yris: nunc autem

tota non fiunt:talem habentia empha- sim:neqz circulo. parua autem et scdm partem que vocantur virge: quoniam si constaret talis caligo qualis fit vtiqz ab aqua aut aliquo alio nigro sicut di- cimus appareret vtiqz yris tota: sicut que circa lucernas. Circa has.n.scdm plurima australibus existentibus yris fit hyeme.maxime autem manifesta fit humidos habentibus oculos: horum .n. visus cito propter debilitatem re- frangitur: fit autem et ab humiditate aeris et ab euaporatione a flamma de- fluente et mixta: tunc.n.fit speculum et propter nigredinem.fumosa.n.eua- poratio illa:lucerne autem lumen non album sed purpureum: apparet circu- lo et iriale:puniceum autem non:est.n. visus quia paucus qui refrangitur et nigrum speculum. Que autem a remis sursum lata ex mari yris positione qui- dem eodem fit modo ei que in celo:co- lore autem similior ei que circa lucer- nas:non.n.puniceum sed purpureum habens videtur colorem: refractio au- tem a paruissimis quidem:cõtinuis au- tem fit guttis he autem aqua segrega- ta sunt penitus.fit autem et si quis sub- tilibus rorationibus rorer in aliquem talem locum qui positione ad solem ver- sus fit et hac quidem illustret: hac au- tem vmbra fit. in tali.n. si quis intus roret statim extra super...autantur radij et faciunt vmbra apparere yridem:mo dus autem et coloratio similis:et causa eadem ei que a remis. Manu.n.pro re mo vtitur rorens:quia autem color ta- lis simul palam erit et de aliorum colo- rum phãtasia ex his. Oportet.n.intel- ligentes sicut dictum est et supponen- tes. Primo quidem quia fulgidum in nigro aut per nigrum colorem facit pu niceum. Secundo aũt quia visus pro- tensus debilior fit et minor. Tertio: quia nigrum velut negatio est:indefi- ciẽdo.n.visum apparet nigrum:propter quod que longe omnia nigriora appa rent propterea qꝫ non pertingit visus cõsiderentur quidem igitur hic ex his que circa sensus accidunt. Illorũ enim ppriũ de his sermones:nunc aũt quan- tum necesse de ipsis dicamus. Apparet igitur propter hãc causam et que longe nigriora et minora et planiora:et que in speculis et nubes nigriores aspicienti- bus in aquam qꝫ in ipsas nubes:et hoc valde rationabiliter propter refractio- nem.n.pauca visu aspiciuntur. Diffe- runt autem nihil quod videtur permu- taritaut visum:vtroqz.n.modo erit idẽ. Adhuc autem oportet nõ latere et hic: accidit.n.cum fuerit nubes prope so- lem in ipsa quidem respicienti nihil ap- parere coloratã:sed esse albaz:in aquã autem eandem hanc intuenti colorem habere aliquem eũdem eorum qui yri- dis. Palam igitur qꝫ visus sicut et ni- grum fractus propter debilitatem ni- grius facit apparere et albius et minus album adducit ad nigrum. Qui qui- dem igitur fortior in puniceum colorẽ permutauit.habitus autem in viridẽ: qui autem adhuc debilior in alurgum: quoniã autem qꝫ plus non iam appa- ret sed in tribus:sicut et aliorum pluri- ma et horum habuit finem:aliorum au- tem insensibilis permutatio: propter quod et yris tricolor apparet, vtraqz quidem opposite autem. Prima qui- dem igitur exteriorem puniceũ habet: a maxima.n.peripheria:plurimis inci- dit visus ad solem:maxime autem que extra: habita autem et tertia propor- tionabiliter. Quare si que de colorum phantasia dicta sunt bene necesse tri- colorem esse ipsam et his coloribus co- lorari solum. Xantos autem apparet propter secus inuicem apparere:puni- ceum enim iuxta viride album videtur. signum autem huius in nigerrima.n. nube maxime pura fit yris. Accidit an tem tunc magis xanton esse videri qꝫ puniceum. Est autem xantos in yride color inter puniceum et viridem colo- rem: propter nigredinem igitur eius que in circuitu nubis totum ipsius ap- paret quod puniceum. Album est enim ad illa album adhuc marcescente yri- de propinquissime cum soluatur puni- ceum. Nubes enim alba existens, ad- iuncta secus viride permutat in xan- tum. Maximum autem signum horum que a luna yris: apparet enim al- ba valde: fit hec quia in nube obscura

existente apparet ⁊ in nocte: sicut igitur ignis supra ignem nigrum ad nigrū facit debiliter album penitus apparere album: hoc autem quod puniceum. fit autem hec passio manifesta ⁊ in floribus intexturis. n. ⁊ variaturis valde differunt secundū phātasiā: alij secus alios positi colores: velut et purpurei in albis aut nigris lanis: sunt aūt in ipsa tales vel tales ꝓpter quod ⁊ variatores aiūt peccare operantes ad lucernā: sepe circa flores: ⁊ decipi accipiētes alios pro alijs: quare quidem igitur tricolor: ⁊ q: ex his solum apparet coloribus yris dictum est. Dupla aūt ⁊ obscurior coloribus que ambiens ⁊ positiōe colores ex opposito habet positos ꝓpter eandem causam longius aūt protensus visus: sicut qđ longius videt ⁊ ꝗ hoc eodē modo. Debilior ab exteriori refracto fit: q: a remotiori fit refractio: quare mior incidens colores facit obscuriores apparere: ⁊ ecōtrario etiam quia amplior a minori ⁊ interiori peripheria incidit ad solem: propinquior. n. visui existens refrangitur a peripheria ꝓpiquissima prime yridi propinquissime autē in exteriori yride minima peripheria: quare habebit colorem puniceū. Habita autem tertia ꝭ proportionē exterior yris in quo. b. interior in quo. a. colores aūt in quibus. g. puniceus: in quibus. d. viridis: in quibus. e. alurgus. xantos autem apparet in quo. z. Tres aūt nō adhuc fiunt neq; plures yrides: q: ⁊ secūda fit obscurior vt ī tertia refractio valde debilis fiat ⁊ impotens fit pertingere ad solem. Quod autem neq; circulū possibile est fieri yridis neq; maiorem semicirculo portionem: ⁊ de alijs accidentibus circa ipsam ex descriptione erit considerātibus manifestum. Hemisperio enim existentibus super orizonte circulum in quo. a. centro autem. k. alio autem quodā oriente signo in quo h. si que. a. k. linee ſm conum excidētes faciant velut assem in qua. h. k. ⁊. a. k. ad m. adiungatur affringētur ab hemisperio ad. h. super maiorem angulum ad circuli peripheriam incident. a. k. et siquidem in oriente aut occidente austro refratio fiat: semicirculus assumantur circuli ab orizonte qui super terrā fit: si autem supra semper minor semicirculo minimum autem cum in meridie fuerit austrum. Sit enim in oriente primo cuius. h. ⁊ refracta sit. k. m. ab. h. ⁊ planū erectum sit in quo. a. quod a trigono in quo. h. k. m. circulus igitur decisio erit spere qui maximus sit in quo a. differt n. nihil si quodcunq; eorum que super h. k. secundum trigonum. k. m. h. erectū fuerit planum que igitur ab his que. h. k. ducte linee in hac ratione non constituentur semicirculi in quo. a. ad aliud ⁊ aliud signum: quoniam. n. que. k. h. signa data sunt ⁊ que. k. m. data vtiq; erit ⁊ que. m. h. quare et ratio eius que m. h. ad. m. k. Super datam igitur peripheriam tanget. m. Sit itaq; hoc in qua. n. m. quare decisio peripheriarum data est. Apud aliam autem ꝗ ad eam que. m. n. peripheriam ab eisdē signi: eadem autem ratio in eodem plano non consistet. Exponatur igiť quedam linea que. d. b. ⁊ descindatur vt. m. h. ad. m. k. que. d. ad. b. maior autē que m. h. ea que. m. k. quoniam super maiorem angulum refractio coni: sub maiori. n. angulo subtenditur eius qui. m. k. h. trigoni. Adinueniatur igitur ad eā que. b. in qua. z. vt sit quod quidem. d. ad. b. que. b. z. ad. d. deinde quod quidem. z. ad. k. h. que. b. ad aliam fiat que k. p. ⁊. a. p. ad. m. copulentur que. m. p. erit igitur. p. polus circuli ad quē que a. k. linee incidunt erit. enim quod quidem que. z. ad. k. h. et que. b. ad. k. p. et que. d. ad. p. m. non. n. fit: sed vt ad minorem aut ad maiorem ea que. p. m. nihil. n. differt si ad. p. r. Eandem ergo rationem. h. k. ⁊. k. p. et. p. r. adinuicem habebunt: quam quidam que. d. b. z. que autem. d. b. z. proportionales erant: secundum quam quidē que. d. ab. b. que z. b. ad. d. quare que quidem que. p. h. ad. p. r. que. p. r. ad eam que. p. k. Si igitur ab his que. k. h. que. h. r. ⁊. k. r. ad. r. coniungantur copulate he eandem habebunt rationem. quā quidem que. h. p. ad eam que. d. r. circa eūdem. n. angulum. s. p. proportionabiliter: ⁊ que triāguli. h. p. r. eius qui. k. r. p. quare ⁊ que p. n. ad eā que. k. n. habebit eādē ratio-

nem et que.h.p.ad eam que.p.r. habet autem que.m.h.ad.h.k.hanc ratione quam.n. que.d.ad eam que.h. ambe. quare ab.h.k.signis non solum ad eas que.m.n.peripheriam concurrent eandem habentes rationes: sed et alibi qd quidem impossibile. Quoniam igitur que.d.neque ad minus eo qd.m.p. neque ad maius: similiter.n.demonstrabitur palam qd ad ipsum erit.f.m.que.m.p. quare erit quod quide que.m.p.ad.p.k.que.p.h.ad.p.m. Sit igitur eo in quo p.polo.vtens.distantia autem ea in qua m.p.circulus scribatur omnes contingit angulos quos refracte faciunt que ab.m.a.circulo. Si autem non similiter ostendetur eadem habentes rationem que alibi et alibi semicirculi concurrentes quod quidem erat impossibile. Si igitur circunducas semicirculum in quo.a.circa diametrum in qua.h.k.p.que ab.h.k.refracte ad illud in quo m.in omnibus planis similiter habebunt et equalem faciunt angulum qui.k.m.h. et quem facient angulum que.h.p.et.m.p.super eam que.h.p. semper equalis erit. Triaguli igitur super eam que.h.p.et.k.p.equales ei.qui.h.m.p.et.k.m.p. consistunt horum autem catheti ad idem signum cadent eius que.h.p.et equales erunt cadent ad.o.centrum ergo circuli.o.semicirculus autem qui circa.m.n. abiectus est autem ab orizonte superiorem quidem.n.solem no obtinere apud terram autem firmatorum obtinere et diffundere aerem: et propter hoc yrides non coniacere circulum: fit autem et nocte luna raro.neque.n.plena semper debilior quod natura vt obtineat aerem. Maxime autem stare yride vbi maxime obtinet sol plurimus.n.in ipsa humor imasit. Itera fit orizon quidem in quo.a.g.ascendit aut super.h.axis autem fit nunc in quo.h. hunc per alia quidem igitur omnia similiter ostendetur vt et prius. Polus autem circuli in quo.p.erit sub orizonte eo in quo.a.g.elevato signo in quo.h.et eadem autem et polus et centrum.circuli.o.qd terminantis nunc ortus: est enim iste in quo.h.p. Cum autem supra diametrum que a.g.et.k.h.centrum erit vtique sub orizote prius eo in quo.a.g. in ea que.h.p. linea in quo.o.quare minor erit superior decisio semicirculi in quo.f.y.qd.n.f.y.que semicirculus erat nunc autem abscisus est ab.g.a.orizonte quod itaque.y.q.disparens erit ipsius elevato sole. Manifestum autem est in meridie ortum.n.superius.h.magis inferius polus et centrum circuli erit. Qd autem in minoribus quidem diebus his qui post equinoctium autunale contingit semper fieri yride et in longioribus autem diebus his qui ab equinoctio altero equinoctium alterum circa meridie no fit yris. Causa autem quia ad arctum decisiones oes maiores semicirculo et semper ad maiores semicirculo qd autem manifestum et paruum: que autem ad meridie decisionis equinoctialis: quod quidem sursum decisio parua: que autem sub terra magna: et semper in maiores que longius: quare in his que ad estiuas versiones diebus propter magnitudinem decisionis antequam ad medium veniat decisionis ad meridianum.h.subtus ia penitus fit: propter longe distare a terra meridie propter magnitudine decisionis. In his autem qui ad hyemales versiones diebus: quia no multum super terram sunt decisiones circulorum contrarium necessarium fieri: modicum.n.elevato in quo h.in meridie fit sol. Easdem.n. dictis causas existimandum et de pareliis et virgis. fit.n. parelius quidem refractio visus ad solem: virge autem propterea quod incidit talis existes visus quale dicimus semper fieri cum prope solem existentibus nubibus ab aliquo refragatur humidorum ad nubem. Videntur.n.ipse quidem incolorate nubes fz rectum aspectum intuentibus in aqua autem virgis plena nubes. Veruntamen tunc ide quidem in aqua videtur color nubis effecti virgis autem super ipsam nubem: fit autem hec cum regularis fuerit consistentia nubis: et ac quidem spissior: hac autem rarior et hac quidem magis aquosa: hac autem minus. Refracto.n.visu ad solem figura quidem no videtur: color autem: quia autem ibi irregulari apparet fulgidus et albus sol ad quem refractus est visus: hoc quidem puniceum videtur hec viride xanton. Differt.n.nihil per talia videre aut a talibus refra

ctum: vtroqꝫ enim modo apparet colore simile: quare si et illo modo puniceū et isto. Virge quidem igitur fiunt propter irregularitatē speculi non figura sed colore. Parelius autē cum maxime regularis fuerit aer ⁊ spissius similiter: propter quod apparet albus: regularitas enim speculi facit vnum emphaseos colorem: refractio autē simul totius visus propter simul incidere ad caliginem a spissa existente caligine: et nondum quidem existente aqua: prope autem aquā propter existēs apud solē colorem facere apparere: sicut ab aere polito factū propter spissitudinē quare quoniam color solis albus propter hoc et parelius albus apparet. Idem autem magis aque signum parelius ꝙ̄ virge. magis enim accidit aerem bene operose habere ad generationē aque australis autē boreali magis: quia australis aer magis in aquā permutat̄ ꝙ̄ qui ad arctum. Fiunt aūt sicut diximꝰ circa occasus ⁊ circa ortꝰ: ⁊ neqꝫ desup neqꝫ desubtꝰ: sed ex lateribꝰ et virge ⁊ parelij: ⁊ neqꝫ ꝓpe solē valde: neqꝫ lōge penitꝰ. Prope. n. existente sol dissoluit cōsistentiā. longe autem existēte visus non refrangetur: a paruo enim speculo longe protensus debilis fit. Propter quod et halo non fiunt ex opposito solis. Sursum quidē igitur si fiat ⁊ prope dissoluit sol: si autē longe minor visus existens ꝙ̄ vt faciat refractionē nō incidet: in latere autem est tantū distare speculum vt neqꝫ dissoluat sol visusqꝫ multus simul veniat: quia ad terram latus non dispergetur: sicut per immēsum latus. Sub sole autem nō fit propterea: quia prope terram dissoluitur vtiqꝫ a sole: sursum autē in medio celi visus dispergitur: et totaliter neqꝫ ex latere medij celi fit. Visus enim nō ad terram fertur vt paucus pertingat ad speculum: et refractus si omnino debilis. Quecūqꝫ igitur opera accidere exhibere segregationem in locis his que super terrā fere tot sunt et talia. Quecunqꝫ autem in ipsa terra inclusa terre partibus operatur dicendū: facit enim duas differentias corporum: propterea ꝙ duplex natura nata est: ⁊ hoc quēadmodum ⁊ in alio. Due quidem enim exalationes hec quidem vaporosa: hec autem fumosa: vt diximus est. Due autem ⁊ species earum que in terra fiunt: hec quidem. n. fusibilia: hec autem metallica. Sicca quidem exalatio est que ignita facit fusibilia omnia: puta lapidum genera illiquabilia: et vernicem: ⁊ oricellam: ⁊ minium: ⁊ sulfur: et alia talia. Prima autem talium fusibilium sunt: hec quidem puluis coloratur: hoc autem lapis ex tali consistentia factus velit cynabarij. Exalationis autem vaporose quecunqꝫ metallantur: sunt autem fusibilia: aut ductibilia: puta aurum: ferrum: es. facit autem hec omnia exalatio vaporosa inclusa et maxime in lapidibus propter siccitatē in vnum coartatam ⁊ coagulatam velut ros aut pruina cum segregata fuerit: hoc autē ⁊ ante segregatim generantur hec propter quod quidem vt aqua: hec sunt autem vt non potentia: quidem. n. materia aque erat. est autem nō adhuc neqꝫ ex aqua facta propter quādam passionem sicut humores: neqꝫ. n. sic fit hoc quidem es: hoc autem aurum: sed ante fieri coagulata exalatione singula horum sunt. propter quod et igniuntur omnia: et terram habent. siccam. n. eam habent exalationem. Aurum autem solum non ignitur. Communiter quidem igitur dictum est de his omnibus: sigillatum autem considerandum intendentibus circa vnūquodqꝫ genus.

Caput. xxij.

Sicut ex reflexione radiorum visualium in speculo causatur similitudo obiecti ita ex reflexione radiorū lucis: aut luminis in nube rorida aut ꝓportionabiliter causatur calor. Ad cu- Primū.
ius declarationem est notādum primo
ꝙ colorum quidam est verus: et quidam apparens.
Color verus est ille qui consurgit ex mixtione ⁊ pro-
portione qualitatum primarū. de quo loquitur Phi-
losophus primo de sensu di. ꝙ color est extremitas
perspicui in corpore terminato. Color autem appa-
rens est ille qui fit ex mixtione specierum visibilium Lec. 3.
aut lucis cum opaco. de quo loquitur Philosophus
tertio metheo. di. yridem esse tricolorē ex triplici re-
flexione radiorum lucis aut luminis: non ponendo Secūdū.
differentiam ad presens inter lumen et lucem. Se- Lec. 3.
cundo notandum ex intentione Aristo. primo de sen-
su. et tertio metheo. ꝙ aliquādo causatur apparens
color supponendo colorem colori quem modum sepe
obseruant pictores supponendo albo tenue nigrum

vt fiat mediū coloris apparentia scdm diuersam proportionem nigri superadditi albo fit alia et alia apparentia coloris mediꝫ. quandoqꝫ fit color apparens per iuxta positionem paruarū partium diuersis coloribus coloratarum vt in texturis filorum apparet pannus contextus ex lanis diuersorum colorū vnius coloris multum diuersificati a coloribus filorum. Interdum etiam fit color apparens ex concursu radiorum solarium incidentium per res coloratas diuersis coloribus: vt cum radij solares incidunt per fenestram diuersorum colorum videntur colorati diuersis coloribus.

[margin: Prima conclusio.]

His intellectis sit hec prima cōclusio. veri colores mediꝫ nō fiunt ex mixtione suorum extremorum: sed tam illi q̄ extrema generantur ex mixtione causarum illorum. Prima pars patet: eo ꝙ colores non sunt qualitates actiue. modo nulla sunt miscibilia nisi inuicem actiua et passiua. primo de genera. Secunda pars declaratur: quoniā calidum agens in siccum primo denigrat ratione fumationis. post modū autem per longam et diuturnam actionem dealbat: vt patet de ossibus et lignis expositis igni. consimiles etiam operationes facit frigidum applicatum humido: vt patet de niue ꝛc. et quoniam aliquando in eodem diuersificantur mixtiones qualitatum primarum. Ideo in illis diuersi colores generantur: vt patet de eadē penna cuius vna pars est alba et alia nigra. In latitudine igitur mixtionis qualitatum primarum sunt alique mixtiones: quibus resultant colores extremi: et alique quibus resultant colores mediꝫ. ¶ Secunda conclusio. Colores apparētes ex impressione metaphorica fiunt ex cōmixtione lucis cum opaco terrestri aut aquoso. patet: quoniam dum radius solis transit per exalationem calidam et siccam terrestrē facit colorem puniceum: et idem cōtingit si fiat transitus per nubem aquosam variando colorem scdm diuersitatem lucis cum opaco. nam ex mixtione fortis lucis cum multo opaco generatur rubedo: et ex commixtione fortis lucis cum opaco tenui generatur albedo: et ex mixtione debilis lucis cum opaco multo generatur nigredo. ex mixtione lucis debilis cum pauco et debili opaco generatur aliquis alius color medius. ¶ Tertia conclusio. Colores yridales apparentes circa lumen lucerne fiunt ex mixtione luminis cum materia rorida diffusa ab oculo. patet: quoniam habentes oculos fortes non vident huiusmodi colores: habentes autem debiles vident illos: quod non potest esse ex alio nisi quia ex forti oculo non exit materia rorida: que ab oculo debili remittitur ratione cuius radij luminis franguntur ad perpendiculationem propter occursum mediꝫ densioris: et ex hoc apparent illi colores. Ex ista cōclusione patet causa propter quam multū potantibus ante complementum somni apparent radij solares vt lucerne accedere et recedere: quia huiusmodi materia effusa ab oculo scdm aliquam partem consumitur et scdm aliquam maioratur: etiam propter causam similem infirmus longo tempore indicat lineam nigram descriptam supra cartam albam esse rubeam: quia species linee et carte miscentur in dicta materia fluente ab oculo: ꝙ autem vnum apparet duo potest esse ex simili causa et ex motu oculi non permittente vnionem specierum visibilium eiusdem obiecti. ¶ Quarta conclusio. In yride non possunt apparere colores extremi sed solum mediꝫ. Ista conclusio probatur: quoniam si appareret albedo hoc esset ratione radiꝫ solaris: qui quodammodo est albus: sed hoc non quia etransit per nubem grossam et spissam: et quodammodo nigram. et si appareret nigredo hoc esset ratione nubis que est nigra: et hoc iterum non propter penetrationem radiorum solis. relinquitur igitur ꝙ non deberent apparere nisi colores mediꝫ: et isti sunt quatuor scdꝫ philosophum. iij. metheorou. scꝫ puniceus / citrinus / viridis ꝛ alurgus. quorū tres scꝫ puniceus viridis ꝛ alurgus fiunt ex reflexionibus diuersorum radiorum solarium. Alius autem scilꝫ citrinus fit ex appropinquatione punicei cum viridi. Et si arguitur ꝙ per idem debet causari quintus color: scꝫ inter viridem ꝛ alurgum: sicut causatur citrinus inter puniceum et viridem. negatur consequentia: quia color viridis et alurgus sunt vicini tendentes in nigredinē: sic autem non contingit de puniceo ꝛ viridi.

Contra predicta arguitur. et primo ꝙ in yride sunt veri colores: quia sensus non decipitur circa proprium obiectum. ij. de anima. sed sensus iudicat illos esse veros colores: igitur illi sunt veri colores. [margin: Primum.] ¶ Secundo. nullum sensibile commune mouet sensum nisi mediāte sensibili proprio: sed figura yridis est sensibile cōmune: ergo non mouet visum sine sensibili proprio. patet cōsequentia cum qualibet parte antecedentis ex determinatione Aristo. ij. de anima. tunc sic. figura yridis nō mouet visum sine sensibili pprio: sed huiusmodi sensibile propriū est color verus: igit in yride est color verus. [margin: Secundū.] ¶ Tertio arguit ꝙ ex mixtione fortis lucis cum multo opaco non causatur color puniceus: quia in nube rorida est huiusmodi mixtio: ꝛ tamen causantur alij colores. similiter in flamma candele est hmōi mixtio circa mediū: et tn̄ non causat ibi rubedo: sed potius quedā dealbatio. [margin: Tertiū.] ¶ Quarto sequitur ꝙ in nocte omnia deberēt videri punicea. cōsequēs est falsum. tenet cōsequentia: quia in nocte multa lux transit per multā nigredinem et opacitatem noctis. radij enim solares aut astrorum transeunt per aerem opacum et obscurum. [margin: Quartū.]

Ad primum dicitur ꝙ sensus bene decipitur circa propriū obiectū iudicio particulari sed nō vniuersali. ꝛ dico consequenter ꝙ color verus ꝛ stricte sumptus non est adequatū obiectum visus: sed solum cōmuniter color sumptus: de quo loquitur Phs in lib. de sensu. ꝙ omnia corpora colore participant: et sic conceditur ꝙ lux ꝛ lumen sunt colores. de hoc tamē clarius dicetur in. v. parte. [margin: Ad primū.] ¶ Ad secundum concedo ꝙ figura non mouet visum sine colore: non tamen sequitur ꝙ hmōi color sit semper verus color et proprie dictus: sed sufficit ꝙ sit color cōmuniter sumptus. ꝛ hoc est intentio Aristo. ij. de anima. [margin: Ad scdm.] ¶ Ad tertium dicit ꝙ radiorꝫ reflexorꝫ in nube aliqui sunt fortes: aliqui fortiores: et aliqui debiles. Colores igitur pendentes a fortioribꝰ radijs sunt punicei: et a debilibus sunt alurgi: et a medioctibus sunt virides: et hoc ceteris paribus supposita vniformitate nubis in raritate ꝛ dēsitate. Et ad argumētū de flamma candele dico ꝙ miscetur lux fortis tenui opaco: ideo causatur albedo. [margin: Ad tertiū.] ¶ Ad quartum respondetur negando ꝙ fortis lux trāseat de nocte per multam nigredinē: immo debilis lux per multā obscuritatem: scꝫ lux astrorꝫ: ex quo sequitur iuxta dicta ꝙ de nocte debet videri obscuritas vel nigredo ꝛ nō color puniceus. [margin: Ad q̄rtū.] Intelligendū ꝙ sicut ex reflexione radiorū visualiūꝫ in speculo causat ymago que nō est obiectū nec speculū: nec mediū: nec aliquis radiorꝫ: ita potest dici ꝙ reflexione radiorꝫ lucis in nube rorida generatur vna qualitas distincta a nube et a radijs solaribus que videtur esse diuersorꝫ colorꝫ iuxta diuersitatem reflexionū. hoc tamen non est presentis speculationis: quia siue ponatur siue non ponatur semper stant consimiles difficultates. quare.

¶ Caput. xxiij.

Quarta conclusio plurimū ambigua manet nisi causa separationis colorum in yride et ordo traderetur: vt quare magis in superiori periferia puniceus color apparet q̄ alius. ¶ Ad quorum manifestationem est notandum primo ꝙ yris proprie dicta est portio circuli in nube medie regionis collocata diuersis coloribus oculo existēte inter nubem ꝛ solem. Et notanter dicit yris proprie dicta ad differētiā yridum per similitudinē ratione colorꝫ que fiūt per cristallos vel aliaꝫ

vitra plena aquis: et per artificiales aque rorationes et alij circa lucem candele: aut circa lumina de quibus nõ est sermo ad presens sed solum de his q̃ fiunt in nube rorida existente in media regione aeris.

Scdm. ¶Secundo notandum q̃ a centro solis procedũt aliq̃ radij distãtes ab axe seu linea trãseũte per cẽtrũ oculi et polũ yridis: quorũ aliqui plus et aliqui minus distant et quanto aliquis radius plus distat ab axe yridis tanto ille radius est debilior et quãto debilior tanto plus reflectitur a minori obstaculo. et q̃nto radius minus distat ab axe tãto est fortior: et tanto minus reflectitur q: in plures guttulas nubis aut vaporũ hz pfundiorem incessum.

Pa conclusio

His premissis

sit hec prima cõclusio color puniceus nõ apparet in superiori periferia yridis pp̃ter maiorẽ in suspissationem aut pp̃ter maiorẽ approximationem ad oculum aut minorẽ Prima pars ptz q: contingit nubem esse regularẽ et vniformẽ: tamen cõtinue in superiori periferia apparet color puniceus. scda vero et tertia pars declarãtur ex hoc: q: si pp̃e yridẽ esses non tibi videretur aliquis color illorum.

Secunda cõclusio. ¶Secunda cõclusio. color puniceus nõ apparet in supiori pferia nec rõne maioris luminis nec minoris: sed ratione maioris reflexionis ad oculũ. prima pars pbatur. quia dato opposito tunc in inferiori pte yridis deberet videri puniceus: qđ est falsum. et pbatur ɔña: q: radij occurrentes parti inferiori sunt fortiores ex quo minus distant a perpẽdiculari transeunte p polũ yridis. Secũda ps est Arist. iij. metheo. q̃ sic pbat: q: sepe de nocte fit yris a luna in qua yride sunt ordinati colores sicut in yride causata a sole: et tñ in yride causata a luna est lumẽ remissius q̃ in aliqua pte yridis solaris. Tertia pars declaratur: nam radij transeuntes per inferiorẽ pferiã sũt alijs radijs fortiores. ex quo minus distãt ab axe yridis. igitur magis penetrãt. et minorem habent reflexionẽ: et ɔñr minus mouent oculũ: ideo causant alurgũ aut azurinũ tendentẽ in nigredinẽ. in secũda aũt pferia radij trãseũtes nõ sunt ita fortes sicut primi: q: plus distãt ab axe yridis. igitur minus penetrant: et forti⁹ reflectunt: et per ɔñs dz causari color minus distans ab albedine q̃ alurgus. in tertia autem periferia radij trãseũtes sunt debiliores alijs pp̃ter maiorem distantiã ab axe yridis et minime penetrãt et maxime reflectũtur. et ideo ibi causatur color puniceus siue rubeus sicut igitur radij incadentie cõtinue sunt debiliores: ita etiã radij reflexionũ cõtinue sũt fortiores.

Tertia conclusio. ¶Tertia cõclusio. circa polum yridis non apparent colores diuersi sicut in circunferentia. patet quia radij solares trãseuntes per polum yridis sunt sicut perpẽdiculares ceteris fortiores hinc est q̃ propter magnam intensionem luminis circa polum yridis ratione caloris dissoluitur hic consistentia. et totũ circa illum polum videtur album: ex quo est mixtio fortis lucis cum modico opaco.

4a ɔclo. ¶Quarta conclusio. nõ possunt esse plures yrides q̃ due. pbatur. nã yris causat ex forti reflexione radiorũ solariũ in nube rorida: sz nõ pñt eẽ nisi due nubes potẽtes formaliter reflectere. ergo patet ɔña cum maior et minor declaratur q̃m non fiunt nisi due nubes roride. vna in superiori parte regiõis medie habens paruas guttulas et minutas. et alia in inferiori parte eiusdem regionis habens guttulas grossiores pp̃ter fortem antiparistasim cuz. ergo flectuntur radij ab ista inferiori versus oculum ad eãdem etiam flectuntur radij ad superiorem si fuerit: et hec superior radios reflexos ab inferiori etiam flecteret versus oculum: sz debilius. ideo nõ ita distincte videntur colores in illa sicut in pma tum ratione debilis reflexionis. tum ratione magne distantie. Et si queritur quare in superiori yride colores contrario modo se habent coloribus inferioris yridis. Respondetur q̃ hoc est ratione contrarie reflexionis eo q̃ radius reflexus ad inferiori periferia pme yridis reflectitur a superiori periferia. secunde yridis: ideo in superiori periferia secunde yridis causatur color azurinus: et radius reflexus a superiori periferia prime yridis flectitur ab inferiori secunde yridis ideo ibi causatur color puniceus: in media autem periferia continue est color viridis: eo q̃ secunda periferia prime yridis flectit radios ad secundam periferiam secunde yridis. et intelligo per primam yridem illam que est nobis propinquior distantiorem autem voco secundam. Ex predictis sequitur q̃ non potest fieri yridis in nube grandinosa: sed solum pluuiosa: quia materia yris debet esse sicut specula parua continua. et modo grandines non sic possunt continuari sicut parue guttule aquarum propter illarum duriciem.

Prim[a]

Contra

predicta arguitur. et primo q̃ in yride non sit aliquis color fm apparentiam: quia impossibile est yridem videri pbatur: nam si videtur yris. ergo videtur radius solis. patet consequẽtia quia yris nõ videt esse aliud: sed cõsequẽs est falsum eo q̃ radius solis est lumen qđ nõ potest videri cum sit species lucis aut corporis luminosi.

Secund[a] ¶Secundo arguit q̃ in yride non sint tres distincti colores loco et subiecto: nam vbi tu vides puniceũ alter videt alurgum: sed nõ possunt esse colores diuersarum specierum inuicem coextensi. ergo omnes illi colores sũt vnus color specie. et hoc potest p experientiam aliã demonstrari. eo q̃ ambulanti versus yridem in eodem loco apparet color punice⁹ et scdo viridis et tertio alurgus.

Terti[o] ¶Tertio arguitur. q̃ in yride non sit color puniceus: quia ponit Aristo. iij. metheo. q̃ album transiẽs per nigrum facit puniceum: sed nubes est nigra et radius albus. g.

Quart[o] ¶Quarto arguit q̃ yris nõ causet rõne reflexionis nec refractionis: q: cũ radij solares eq̃ bene flectentur et refrangantur ab aqua sicut a nube sequitur q̃ in aqua poterit generari yris. consequens est contra experientiam: et consequentia de se patet.

Ad prim[um]

Ad primum

dicitur q̃ sicut videndo albũ videtur subm et albedo. ita videndo yridẽ videt nubes et radius reflex⁹ incorporat⁹ nubi. Et tunc ad argumentũ nego q̃ lumẽ sit species lucis: sed est vna qualitas realis potens representare se non representando corpus luminosum in quinta parte.

Ad secu[ndum] ¶Ad secundum concedo. q̃ in yride non sunt colores fm veritatẽ: sed solum fm apparentiam. tñ tñ diuersis sitibus põt vnus color apparere plures colores fm diuersitatem reflexionũ ad oculos diuersos in illis sitibus. põt etiam apparere idem color continue alius et alius idem in diuersis sitibus vt tenguar argumentũ pp̃ter diuersitatẽ reflexionis sic q̃ tãdẽ nullus appebit color.

Ad tertiu[m] ¶Ad tertium cõcedo q̃ albũ transiens p nigrum facit rubeũ supposita debita pportione nigri cũ eq̃li fortitudine radiorũ et eq̃li reflexiõe sz oppositũ cõtingit in yride vt supius est ostẽsuz.

Ad q̃rtu[m] ¶Ad q̃rtũ negat ɔña: q: lz ab aq̃ fiat reflexio: tñ alie cãe concurrũt in nube ad gñatiõnẽ yridis q̃ nõ pñt ɔcurrere in aq̃ vt dictũ est taliter em disponit nubes respectu solis et visus qualiter nũq̃ aqua posset disponi. quare.

¶Caput. xxiiij.

De figura

yridis et de permutatione eius quare aliqñ appet semicirculus et aliqñ maior aut minor sequatur declarare.

Primum ¶Ubi notanduz primo q̃ orizon aliter ab astrologis et aliter a pspectiuis sumitur. nã orizon fm astrologos est circulus diuidẽs sperã per duos eq̃lia trãsiens p centrum mũdi et separans ptem celi visam a nõ visa vt inq̃t auctor de spera. fm autẽ pspectiuos vt pz per vitulionẽ quarto. sue perspectiue: orizon est supficies circularis cantinens supficiẽ terre pcedens vsq ad extrẽa ptiũ celi visaz. cui⁹ centrũ est centrũ oculi sic vidẽtis: et ita variat orizõ sicut variant oculi vidẽtiũ et sic sumit orizon a pho. iij metheo.

Secund[um] ¶Secũdo notandũ ex intẽtione Arist. iij. metheo. q̃ semp tpe apparitionis yridis necesse ẽ cẽtrũ solis et cẽtrũ orizõtis et cẽtrũ yridis, et polos eiusdem esse in eadem linea recta: ita quod in

gnatione yridis ead linea trasit p centru solis z p cetru oculi qd est centru orizotis p centru yridis z per polos eius qd declarat p experientia. na qto sol deprimitur versus orizontem tato eleuat polus z centrum yridis supra orizonte. z qto sol eleuatur supra orizontem tato deprimitur centru yridis z polus eius sub orizonte. ¶ Ex his Arist. intedit duas regulas: pma
...regula. regula est vbicuq sol no potest eleuari sup orizontem per. 42. gradus ibi omni hora diei artifitialis pot apparere yridis portio: qz tunc potest esse aliqua portio yridis supra orizontem ex quo semidiameter yridis est. 42. graduum. vt est inuentu per astrolabium
Secunda regula. z quadrante. secunda regla. vbicunq sol potest eleuari supra orizontem plusq per quatuor gradus in die artificiali ibi no omni hora diei potest apparere yris vel aliqua portio eius: eo q post tantam eleuationez erit centru yridis z polus eius per quatuor gradus z amplius sub orizonte. ergo cu tm z non amplius otineat semidyameter yridis sequitur q punctus altissimus eius sit omnino sub orizonte z consequenter nihil eius videtur. quare.

conclusio. **His pressimis** pono quatuor coclusio. Arist. iij. methe o. quaru prima est ista. sole existente in ortu aut occasu ceteris paribus yris tantum semicirculus apparet. patet qz sole existente in ortu vel occasu polus yridis erit in cotactu orizontis in orizete. polus yridis erit cotactu orizontis in occidente. z per ons centru yridis erit in consimili situ. quare sequitur q si yris esset circulus perfectus medietas vna esset sub orizonte z alia supra orizontem. z per ons tuc no potest yris apparere maior vel minor semicirculo. Et notater dixi ceteris paribus. qz aliquado sole existente in ortu aut occasu pot apparere yris minor semicirculo vt si deficeret nubes aut esset obstaculum inter oculum z aliqua partem nubis: aut si esset ho in valle vel otra montem ex opposito ad sole. Aliqn etia pot apparere maior vt si poneret oculus in alto mote: yris apparet maior semicirculo. immo posset ho aliqs tantu in aere leuari per potentia dei q yris appareret circulus coplexus. Ite ponedo terra esse sperica homini stanti super illa appareret yris maior semicirculo. qz pter eleuationez capitis a terra plus videt de celo q si haberet oculu in superficie terre: z iteru in superficie sperica yris appareret maior semicirculo: qz oculus ibidem positus plus videret de celo: z cosequenter de yride q in superficie plana. coclo ergo hz veritatem superficie terre
...conclu. exnte plana deductis impedimentis. ¶ Secunda conclusio. sole eleuata supra orizontem yris apparet minor semicirculo. patz qz sm q eleuatur sol supra orizotez deprimit polus z centru yridis sub orizonte. ergo illud qd relinquitur de yride supra orizonte est minus semicirculo. patz ons cu ante. qz si ducatur linea recta de centro solis per oculum vsq ad centru yridis
Tertia conclusio. z ex vna parte tm est depressa infra orizontem quantum ex alia parte est eleuata supra orizontem. ¶ Tertia conclusio. yris apparens in meridie apparet minima portio circuli qua illo die potest apparere: pbatur. nam qto sol magis eleuatur supra orizontem tato plus z centrum yridis magis deprimit sub orizonte z cum centru magis est sub orizonte minor portio circuli est supra orizontem. z impossibile est eodem die solem magis eleuari supra orizonte q in meridie ergo impossibile est illa die minorem portionem yri-
4a conclusio. dis remanere supra orizontem illa que remanet in meridie. ¶ Quarta conclusio. possibile est solem tatu eleuari supra orizontem q impossibile est p tunc appareret yridem. patz. qz sol pot eleuari vltra quatuor gradus z semidyameter yridis no est nisi. 42. gradus ergo sole eleuato per quatuor gradus aut per. 44. gradus. tunc non poterit yris apparere eo q tunc altissimus punctus yridis est plurimum depressus sub orizonte. ¶ Ex predictis sequitur primo q sub equi-
correlarium. noctiali non potest apparere yris per tres horas prope meridiem patet: quia in qualibet hora eleuatur per. 15. gradus. ergo in tribus primis horis oritur p. 45. gradus. z per ons post tertiam horam est ita altus q non potest apparere aliqua portio yridis. Consimiliter est ante occasum per tres horas: z ita habetur q sub equinoctiali per. 6. horas diei artificialis non potest aliquid videri de yride: sed bene per tres horas prope ortum er per tres prope occasum. ¶ Se- correlarium.
cundo sequitur qd existentibus sub tropico estiuali non potest omni hora diei apparere yris: quia sol eis eleuatur plus qua per. 42. gradus prope meridiem. Consimiliter dicatur sole existente in zenith capitis alicuius ciuitatis: q non potest apparere tunc yris correlarium.
habitantibus in illa ciuitate: qz tuc est directe polus yridis z centrum in angulo noctis. ¶ Tertio sequitur. q sub polo mundi omni die et hora potest apparere yris: qz non eleuatur sol vltra. 24. gradus. et similiter est de habitantibus ppe solem ad. 18. gradus. quia nunq eleuatur illis ad. 42. gradus: habitantibus autem inter tropicum z predictum locum qui est. 18. gradus prope polum potest in aliquibus diebus hyemalibus: z in aliquibus diebus estatis no potest apparere ad meridiem: z plus aut minus sm qd habitatio est propinquior tropico aut polo. ¶ Quarto sequitur. q ab equinoctio autunali vsq ad equinoctium vernale potest in quacuq diei hora nobis habitantibus in quinto clymate yris apperere: qz tunc sol non potest accedere ad zenith capitis nostri per. 42. gradus.

Contra pdicta arguitur. z primo q nulla recta linea transit a centro solis ad centrum yridis per centrum orizontis qz talis linea aut est sm veritatem aut sm ymaginationem no primu: qz cum corpora celestia z elementa sint discontinua non est possibile vnam lineam per omnia illa transirener et sm eo q qlibet radius vente a centro solis ad centrum yridis frangitur ergo oblique incedit z per consequens nulla est assignanda recta linea. Primum. a
¶ Secundo arguitur. q nec per centrum oculi: quia tuc sequitur q nulli duo homines inequales possent simul videre yridem consequens est contra experientiam: pbatur consequentia: qz tunc non posset trahi vna linea per oculos illorum: nec etiam due recte a centro solis ad centrum yridis eo q a puncto ad punctu no contingit nisi vnam rectam lineam ducere sm mathematicos. ¶ Tertio arguitur. q yris non est portio circuli: quia yris artificialiter facta rotando versus radios solis non est portio circuli. nec yris que causatur exponendo cristallum exagonum soli. nec etiam yris que fit exponendo amphoram plenam aqua radiis eiusdem. ergo nec yris naturalis. patet consequentia. qz ars imitatur naturam inquantum potest. ij. phy. ¶ Quarto arguitur q non quanto plus eleuatur sol supra orizontem tanto yris videtur minor portio circuli. eo q philosophus videtur dicere contrarium. iij. metheo. scilicet qd quanto sol magis eleuatur tanto yris est portio maioris circuli. et quanto magis deprimit tato est portio minoris circuli. ergo. Secundum. Tertium. Quartum.

Ad primum dicitur q talis linea est secundum ymaginationem. et consequenter dico quod licet quilibet radius solis refrangatur: non tamen talis linea sic ymaginata sicut nec radius vt perpendicularis. ¶ Ad secundum negatur cosequentia et ad probationem dico quod sicut diuersi sunt oculi: ita diuersa sunt centra orizontis et diuersa centra yridis. eo quod yris non est portio circuli secundum veritatem: sed solum secundum apparentiam. ¶ Ad tertium negatur accidens: nam quando rotatur aqua contra radios solis apparet yris portio circuli. ¶ Ad quartum dicitur quod aliud est esse portionem maioris circuli. et aliud maiorem portionem circuli: est ergo dicendum cum philosopho q sole eleuato supra orizontem yris videtur minor portio circuli. tamen videtur portio maioris circuli: z eodem depresso videtur yris maior portio circuli: z tame videtur portio minoris circuli: quomodo aut hoc Ad primum Ad secundum Ad tertium Ad quartum

sit verū declarat presupponēdo ꝙ yris q̃to est maior
tāto plus curuat̄ q̃to minor tāto minus curuatur.
Intelligēdo ꝙ yris siue sit maior siue minor semp̄ sit
portio eiusdē circuli. pꝫ ex quinta conclusione p̄me
dictionis almagesti. di. ꝙ eiusdem circuli maior por-
tio plus curuat̄ minore. modo sole eleuato supra ori-
zontem videtur yris plus incuruari q̃ ipso depresso
ad orizontem propter consumptionem maiorē vapo
rum a sole in eleuatione q̃ in depressione.

¶ Caput. xxv.

Multi putauerunt yridem appa-
rere supra orizōtem ſm cō-
pletā figurā circuli: q: viderūt in nu
be colores gn̄ari cōsimiles coloribus
yridis facientes coronam. inter aspe
ctum nostrum ꝛ solem quos reprehē
dit Ari. iij. metheo. di. impressionem
illā nō esse yridē: sed halo. ¶ Ad cuius inuestigationē
Primum est notandum primo ꝙ halo grece idē est qḋ corona
latine. nā apparet circūdare solem aut lunā aut aliḋ
astrum: ꝛ dicit̄ generari ex reflexione radiorum astri sic
ꝙ cū nubes subtilis mediat inter oculū et astrū radij
illius astri oblique circūquaq; sup̄ nubem incidētes
reflectuntur propter resistentiam mediꝫ ꝛ causat̄ re-
flexio vsq; ad oculū ꝛ in tali pūcto causat̄ apparētia
albedinis si fuerit nubes multū subtilis. ꝛ si aliquali
ter spissa fuerit causat̄ halo colorat⁹ colorib⁹ yridis: li
cet confuse ex alia ꝛ alia reflexione. ita diuersitas co
lorum est ex diuersitate spissitudinis nubis ꝛ q: talis re
flexio fit circulariter circa astrū: iō apparet halo cir-
cundare circa astrū ꝛ esse figure sperice. ¶ Scḋo notā
Scḋm dum ꝙ pluries nō generat̄ halo ſm figurā sp̄icā. p̄i
mo si astrū nō fuerit perfecte supra orizontem: quia
tunc non apparet nisi illud qḋ est supra orizontē. scḋo
si nubes ex vna parte euanescit aut sit inepta ad fa-
ciendam apparentiaꝫ halo. tertio si appareat circa
lunam non plenam ꝛ tunc nō apparet halo circa par
tem deficientē lumine lune. quarto si nubes in qua
debet apparere halo sit difformis in suis partibus
in raritate ꝛ densitate.

p̄ma cōclō His premissis sit hec prima conclusio
halo nō causatur per ra
refactionē solū: sed per reflexionē radiorum in nube
p̄bat̄ conclusio. q: si fieret reflexionem radiorū solum
ꝛ cū currat mediū rarius a nube ad oculum sequit̄ ꝙ
radij frangunt̄ a perpēdiculari. ꝛ per cōsequēs nō ve
niunt ad oculum. radij ergo astri primo occurrūt me
dio dēsiori scꝫ nubi in quo frangunt̄ ad perpēdicula
rem ꝛ in illa nube reflectunt̄ eo modo quo dicebatur
alias de denario in aqua ꝛ iterū venientes ad mediuꝫ
rarius franguntur a perpendiculari: ꝛ sic non mouēt
oculum nisi pro quanto vniuntur a perpendiculari.
¶ Scḋa cōclusio. halo frequentius apparet iuxta lu
2ª cōclusio nam q̃ iuxta solem aut aliud astrum: q: sol consumit
vaporem in quo debet apparere halo si nō fuerit be-
ne spissus: ꝛ hinc est ꝙ halo solis cit⁹ euanescit q̃ ha
lo lune. Circa astra vero etiā nō frequenter apparet
halo propter debilitatē illorum astrorum luminis qḋ non
3ª cōclō. sufficit in nube facere notabilē reflexionem et refra-
ctionem. Interdum etiam halo apparet circa lumen
candele cum fuerit aer aut vapor spissus iuxta lumē
lucerne: ꝛ permaxime apparet habentibus oculos de
biles vt alias dicebatur de yride: q: dominiū humo
rum in oculis iuuat ad talem apparentiam. ¶ Ter-
tia conclusio. halo non potest representare solum sub
tanta magnitudine sub quāta representat radi⁹ eius
dem mane. q: nubes in qua apparet halo non est tā-
te spissitudinis sicut illa in qua sol apparet de mane.
Dico ergo ꝙ quādo nubes mediās inter nos ꝛ astrū
est nimis grossa ꝛ obscura: tunc penit⁹ occultat astrū
ꝛ non apparet halo: quando vero est nimis tenuis ꝛ
transparens iterum non appa et halo propter debi
litatem reflexionis ꝛ refractionis: sed quādo medio
modo se habet tunc apparet halo non varians iu-
dicium notabiliter de quantitate astri. ¶ Quar-
ta conclusio. halo quandoq; est signum pluuie quan 4ª cōclō.
doq; ventorum. quandoq; serenitatis. patet ex sen-
tentia Aristot. iij. metheororum cum halo continue
ingrossatur significat pluuiam: ꝛ quando in vna par
te distrahitur ꝛ frāgitur ꝛ non in alia parte est signū
ventorum. quādo autem in omnibus partibus equa
liter euanescit ꝛ albescit signum est serenitatis: q: si-
gnificat materiam illam consumi. consimiliter dica-
tur de yride ꝙ quandoq; ante meridiē apparet v̾sus
occidentem: q: semper apponitur soli ꝛ significat se-
renitatem aeris. q: signum est ꝙ nubes pluuiose oc-
cidunt ꝛ consumunt̄ a sole: sed quando apparet post
meridiē tunc apparet versus orientem significās do
minium aquarū ꝛ pluuiā: sed quando apparet circa
meridiem: tunc modicuꝫ apparet vt dictū est in alio
capitulo: ꝛ itēꝫ pluuiam demonstrat. De magnitudine
autem halo dicit Ari. iij. metheo. ꝙ dyameter ei⁹ est
subdupla ad dyametrū yridis: eo ꝙ dyameter haloē
precise. 42. graduum vt inuentum est per astrolabiū
ꝛ quadrantem: sed dyameter yridis est. 84. graduuꝫ
ex quo semidyameter est. 42. graduum vt superius
dictum est. ergo dyameter yris est dupla ad dyame-
trum halo. hoc tamen est intelligendum. quādo yris
ꝛ halo est inuicem proportionata distantia a celo: et
ad oculo eo ꝙ aliquando dyameter yris est maior q̃
dupla ad dyametrū halo: q: halo in principio gene-
rationis. quādoq; est minor scꝫ quando generatur
iuxta oculum ꝛ aliquando est maior. quādo genera-
tur distanter ab oculo: ꝛ ita etiam posset esse minor
q̃ dupla: q: yris minor apparet prope oculum q̃ di-
stanter eo ꝙ multas reflexiones faciunt apparētia
in distātia remota q̃s non faciunt in distātia ppinq̄.

Contra p̄dicta arguitur ꝛ primo ꝙ halo non Primum.
fiat per refractionē nec per reflexio-
nem: q: per refractionem ꝛ radij venientes a nube ad
oculum occurrunt medio rariori. ergo franguntur a
per pendiculari. ꝛ per cōsequēs nō causant visionem
pꝫ ꝯña. q: oculus directe supponitur nubi. nō etiam
per reflexionem q: radij reflexi reflectuntur versus
astrum: ꝛ non versus oculum. ergo illi nō causant vi
sionem. Deinde necessario astrum videretur in maio Scḋm.
ri distantia ꝛ extra locum in quo est ratione reflexio
nis vt superius est ostensum. ¶ Scḋo arguit̄ ꝙ halo
non fiat per nubem interpositam oculo ꝛ astro, q: ta
lis nubes: aut est cōtinua aut discontinua: non discō
tinua q: sic halo semp̄ videret̄ fract⁹ ꝛ discōtinu⁹: nec
cōtinua: q: dicit phs. iij. met. ꝙ halo fit p̄ refractionē Tertium.
in caliginem consistentem: ſm parua specula. ¶ Ter
tio arguitur ꝙ halo non sit circulus q: yris nunq̃ est
circulus ergo nec halo. pꝫ cōsequētia per phm. iij. me
theo. di. ꝙ hec omnia fiunt propter eandem causam
ꝛ eodem modo antecedens autem est declaratum in Quartum.
alio capitulo. ¶ Quarto arguitur ꝙ halo non debet
apparere albi coloris: q: si nubes ponitur inter visuꝫ
et solem tunc debet apparere rubei coloris sicut de
mane ratione fortitudinis radiorum. si autem pont
tur inter oculum ꝛ astrum aliud videt̄ esse citrini co
loris propter debilitatem radiorum.

Ad primum dicitur ꝙ halo non fit p̄ re- Ad p̄mū.
flexionē p̄cise nec per refra-
ctionē solū. tamē hoc cōcurrunt ad visionē rectā ra-
tione radij recti ꝛ perpendicularis: que cū radijs fra
ctis ꝛ reflexis facit maiorem apparentiam q̃ sine il
lis: ꝛ ex hoc pꝫ ꝙ non debet videri astrum in maiori
distantia nec extra locum in quo est. ex quo huiusmo
di visio fit per medium rectum ꝛ perpendicularem.
Item radij non solum reflectuntur versus astrū: sed
etiā versus oculum in nube: q: in medio vniformi fit Ad scḋm.
reflexio ad illum. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ nubes
est continua ratione vaporis ꝛ discontinua ratione
guttularum per modum speculorum: ꝛ concedo ꝙ a
qualibet guttula fit reflexio ꝛ licet forte non quelibet
reflexio sufficiat mouere visum ꝛ nego consequētiā.
ergo halo videtur fractus ꝛ discontinuus, quia ra-
dius perpendicularis est fortior hic q̃ aliquis refle-

tertiū. rus aut refractus. ¶ Ad tertiū negatur ꝙ yris nūꝗ̄ est circulus: tamen concedo bene ꝙ yris nūꝗ̄ apparet circulus: & ex hoc non sequitur ꝙ nec halo: q2 yris opponitur soli. halo vero ponitur īter oculū & astrū et ad philosophum dico ꝙ licet hec omnia fiant ea-
quartū dem causa & eodem modo non tamen omni modo. ¶ Ad quartum respondetur negando antecedēs generaliter sumptum: sol enim radiens super nubem multum grossam causat rubedinem sicut de mane sed radians super nubem subtilē. sicut est nubes halo causat albedinē: & etiam alios colores ſm densitatem nubis & reflexionem radiorum. Et ideo concedo ꝙ aliquando halo est. iiij. colorū sicut yris. ita ꝙ primus circulus est albus aut citrinus. & secundus siurgus. tertius viridis. quartus puniceus. tamen non distincte apparent: & ita non est inconueniens ꝙ reflexio aliorum astrorum causet colorem citrinum si fuerit debilis. si autem fortis causabit colorem albū.

¶ Caput. xxvi.

ARistoteles tertio methe. ponit alias impressiones visas per viam refractionis et reflexionis radiorum scilicet parelios idest multiplicem apparentiam solis & virgas aliquādo sur-
primū. sum & aliquando deorsum situatas: aliquando autem a dextris & a sinistris. ¶ Ad quorū inuestigationem est notandum primo ꝙ sicut fortis exalatio calida & sicca mouetur ad supremam regionem que inflāmata propter multam distantiam videtur astrum & figure sperice: ita fortis vapor ascendit ad summitatem medie regionis vbi irradiatus a sole videtur sol & figure sperice propter multam distantiam. licet non sit figure sperice. sicut etiam qua-
Scdm. dratum rōe magne distantie vr̄ circulare propter disparentiam angulorum. ¶ Secundo notandum ꝙ in media regione aeris quadrupliciter apparent virge magne latitudinis & parue latitudinis. Primo p insiertionem sicut apparet aspiciendo in aquā in qua videntur figura e termini eius: ipsa aqua quiescente ea autem mota videtur virga sed non bene figura. sui terminus eius. secundo propter visionem rectaz q2 sunt nubecule protense in altum multum longe & parum late ratione agitationis ventorum non magnorum: q2 illi habent obligare: sed paruorū remisse elongantium partes nubiū & eas pellēdo ad mediam regionem. Tertio apparent virge in circumferentia orizontis que licet sint ita late sicut longe: tamen videntur multum longe a dextro in sinistram & parum late a sursum in deorsuz: & generaliter omnis nubes que non est supra zenith capitis eo ꝙ partes extremales fortiter mouent visum partes autem laterales debiliter. Quarto apparēt virge. quando sol occultatur in occidente magna nube & infra nubem. ac etiam a latere videntur radij luminosi descendere ad terram tunc illa portio nubis per ꝗ̄ nō apparent radij descendere dicitur virga de qua: et non de alijs loquitur philosophus. iij. metheo. quoniā. ista & non alie tres nominate per reflexionem apparet radiorum solis.

1ª 9clo. His intellectis Aristote. ponit. iiij. conclusiones. iij. metheo. quarū prima est ista parelius nō fit desup solē nec ad terrā nec ex opposito prima pars ptz. qm̄ sol cito dissoluit nubē super ipsū m̄ nō intelligēdo ꝙ aliq̄ nubes aut vapor possit esse supra solē realiter. q2 hoc est impossibile. sed ſm apparentiā. s. qn̄ sol est in cōtactu orizontis aut prope apparet solē esse infra nubē. scda vero declarat: qm̄ si parelius fit ꝓpe terrā deorsum a sole aut igit per lineā dyametraliter cadentē ad oculū p centrū parelij & sic nō videt sol distincte ꝙ est cōtra experientiā sicut nec qn̄ videt halo. aut p lineā solū lateraliter cadentē sic per parelius nō vr̄ albus & clarus sicut sol qđ est ꝯtra experiētiā: sꝫ videt alterius coloris sicut alij vapores aut nubes in qbus sic obliq̄ incidūt radij solares. tertia pars etiaz ꝓbat q2 dato opposito nunꝗ̄ posset apparere parelius ſm totam ꝑiseriā: sed solū ſm medietatē circuli aut minus vt su-
pra dicebat ꝺ yride. ¶ Scda ꝯclo. pelius nō fit ꝓpe solem nec multū distanter ab eo: sed lateraliter medio modo. Ista ꝯclusio ꝓbat: qm̄ nubes multū ꝓpe solē stat imsoluit ab eo ꝓpter fortitudinē radiorū ergo ex illa nō potest fieri parelius: nec etiā ex multum distante: q2 reflexio esset ita debilis ꝙ nō posset causare tantam claritatem & apparentiā albedinis ꝗ̄ta est in sole. Relinquit ergo ꝙ fit lateraliter nō multū ꝓpe nec multū distanter: ita ꝙ possunt apparere tres soles vnus a dextris & alius a sinistris: quorū medius est verus sol: & si apparent esse multū ꝓpinqui hoc est ra-
tione distantie. ¶ Tertia ꝯclusio virge nō fiūt desuper solem neq3 ad terrā nec ex opposito sed lateraliter semper. prima pars patet: quoniam tunc nō tegerent solem. secunda similiter: q2 aut ponerentur inter visum & solem & apparerent figure spericie: vt halo: qđ est falsum: aut ponerentur ad latus: & sic nō tegerent solē qđ iterū est falsum. tertia pars est manifesta qm̄ si fieret virga ex opposito solis ipsa non deberet apparere recta: sed portio circuli vt yris relinquit ergo ꝙ fit lateraliter semper non multū ꝓpe solem. q2 sic resolueretur cito: nec etiā multū distanter ꝓpter debilitatē reflexionū quibus nō apparent radij solares subtus nubē. & a latere. ¶ Quarta conclusio virge nō fiunt de nocte: sed de die sole existēte in ortu vel occa-
su & magis in occidente ꝗ̄ in oriente. prima pars patet: qm̄ lumen lune & astrorū non est sufficiēs ad tales notabiles reflexiones & permaxime ad demōstrādū tales paruas difformitates nubiū ſm quas apparēt ille virge. Secundā partē declarat Arist. di. ꝙ sursuz in medio celi nō fit parelius q2 visus dispergitur. i. cū aspicimus superius veniunt radij vndiq3 in oculum offuscātes illas debiliores reflexiōes: sed quas innate sunt apparere virge si nō esset oculus talibus radijs occupatus alijs occuperetur. tertia etiā pars declarat qm̄ cōiter aer in mane ꝓpe terrā ratione frigiditatꝫ noctis & terre est grossior & plenior grossis vaporibus ꝗ̄ in sero: ideo vt plm̄ si aer mane sit nubilosus superius etiam ꝓpe terrā imediate apparet nubilosus: qui nō est sufficiēs dispositio apparentie virgaruꝫ qm̄ talis tegit solem sicut virge qđ non debet esse qm̄: sub nube virge debet esse aer seu vapor ita subtilis ꝙ nō sufficiat tegere solem.

Contra predicta arguitur: & primo ꝙ circunquaq3 solē potest fieri parelius: q2 secundū Arist. iij. metheo. parelius fit ex vapore regulari: sed certum est ꝙ circunquaq3 solem pōt esse vapor regularis ergo. ¶ Secundo arguitur ꝙ nō fit lateraliter: q2 tūc possent esse plures parelij ꝗ̄ duo consequens est contra experientiam: & patet consequentia: q2 a latere solis possent esse. viij. aut. ix. portiones vaporum equales & eque regulares. ¶ Tertio arguitur ꝙ virge non fiunt ex vapore: q2 tunc nō esset ratio quare plus fierent in vna parte ꝗ̄ in alia ex quo fiūt in eodem vapore. ¶ Quarto arguit ꝙ virge nō fiunt ex vapore ascendente: qm̄ tunc viderent linee parelie patet consequentia: q2 illi vapores recte mouentur a deorsum in sursum. sed consequens est falsuꝫ eo ꝙ rectitudine illarū virgarū apparent ac si deberent correspondere in sole ad dextrum & sinistrum cum appareant versus periferiam orizontis.

Ad primum negatur consequentia & causa dicta est in prima & secunda conclusione. ¶ Ad scdm etiam negatur consequētia: sicut enim non possunt esse in media regione simul nisi due yrides: ita non possunt esse nisi duo parelij. Et ad probationem respondetur ꝙ licet. 8 aut 9. possint esse tales portiōes vaporum a latere solis: non tamen ex his omnibus potest fieri parelius sed solum ex duabus potentibus taliter flectere ꝙ apparebunt equalis claritatis & albedinis cum sole. sic au

Margin notes (right column): 2ª 9clo. (beside "pra dicebat ꝺ yride"); 3ª 9clo. (beside "tione distantie"); 4ª 9clo. (beside "su & magis in occidente"); primum. (beside "Contra"); Scdm. (beside "por regularis"); Tertium. (beside "vaporum equales"); Quartum. (beside "ex vapore ascendente"); Ad primū.; Ad scdm.

Ad tertiū. tem non possunt alie portiones reflectere. ¶ Ad tertium dicit phs q ille vapor est irregularis in aliqua parte grossior in aliqua subtilior. radij ergo solis cadentes in vaporem illum reflectuntur ad oculum in parte densiori ⁊ grossiori ostendentes colorem obscuriorem ⁊ in subtili clariorem. ideo videtur vapor distingui in virgas diuersorum colorum: scilicet albedinis ⁊ nigredinis: ⁊ aliorum mediorum ¶ Ad quartū Ad quartum negatur consequentia eo quod licet virge fiant ex vaporibus ascendentibus: illi tamen non sunt semper vniformes: immo vt dictum est sub nube tegente solem sunt vapores tenues. ac etiam a latere in quibus reflectuntur radij ad nubem tegentem solem: et sic videtur aliqualiter luminosa: licet remisse ⁊ obscure. quare.

¶ Caput. xxvij.

Consideratis his q generantur ex vaporibus et exalationibus ascēdentibus a terra propter multā subtilitatem ⁊ leuitatem: nunc consideranda sunt ea que generantur ex cō similibus fumositatibus densis in terra ex multa grauitate ⁊ densitate ⁊ sunt hec mineralia scilicet aurum argentum ⁊ huiusmodi: que nō sunt elementa: cum generentur ex quatuor elemētis nec mixta imperfecta. quia non possunt immediate resolui in elementa: sed mixta perfecta: licet non animata finaliter ordinata ad vtilitatem hominū: quoniam sumus finis omnium que sunt infra orbem lune ij. phy. ¶ Et ideo vt sciatur modus generationis ipsorum est primo notandum quod mineralium quedam sunt liquabilia ⁊ non puluerizabilia vt metalla T.c.24. Primum. scilicet aurum argentum ⁊ plumbum stannum ferrū ⁊ cuprum. Quedam sunt puluerizabilia: scilicet per violentiam: scilicet per malleationem ⁊ non liquabilia: vt generaliter omnes lapides siue perspicui siue opaci siue a natura siue ab arte. Quedā vero sunt puluerizabilia ⁊ liquabilia vt thus sulphur ⁊ similia: hic enim per malleationem puluerizantur ⁊ per calefactionem liquefiunt. ¶ Secundo notandū quod Scdm. ad horum mineralium generationē influentie astrorum multum operātur: a quibus diuersa mineralia habent multas ⁊ mirabiles virtutes: de quibus non possunt reddi rationes ex parte elementorum: generantur autem metalla per fortem digestionem humidi aquosi cum sicco terrestri: ⁊ fortem postea coagulationem a frigido. ideo difficile est hoc soluere: non enim humidū potest euaporari a sicco propter fortē cōmixtionē digestionē nec siccū terrestre potest inflāmari vel exuri nisi cum difficultate humido aqueo prohibente: mollificantur tamen ⁊ liquefiunt a calido. lapides autem generantur per extractionem humidi aquosi a sicco terrestri quandoqꝫ per euaporationē a calido: vt in lateralibus: ⁊ quandoqꝫ per depressionem sicut serum extrahitur a caseo. sic enim ex terrestri lutoso extrahitur aquosum quandoqꝫ per constrictionem a frigido aut a pondere compilmente: ⁊ fit lapis durus per processum temporis. thus vero ⁊ sulphur ⁊ similia faciliter inflammabilia generātur per euaporationem humidi aquosi ⁊ per fortem digestionem humidi aeri cum sicco terrestri.

His presuppositis sit hec pma cōclusio oia mineralia sunt terrea a dñio ex parte grauitatis: ⁊ aquea ex parte frigiditatis. Prima pars patet qꝛ oia mineralia mouentur ad elementum terre vt patet per experientiam. modo omne mixtum mouetur ad motū elementi dominantis in ipso. primo celi. ¶ Secūda pars declaratur eo quod omnia mineralia sunt per frigiditatem coagulata. sed frigiditas coagulās est frigiditas aque ergo patet consequentia cum antecedente ex sententia Aristo. primo ⁊ secundo methe. ex qua colligit q ois coagulatio est propter frigiditatē ꝙ huiusmodi est frigiditas aquea. ¶ Secūda cōclusio omnia metallica sunt aquea a dominio ex pte humiditatis ⁊ oia puluerizabilia sunt terrea ex parte siccitatis. prima pars patet: quia humiditas metallorum est aquea vt colligitur ex sententia Aristo. quarto methaphi. ⁊ potest ratione pbari. quia prohibet inflāmationem. si enim dominaret humiditas aerea illa non multum resisteret inflammationi: vt patet tempore estiuo: quo fiunt accensiones in aere ⁊ frequēter et cito. ¶ Secunda pars ptꝫ eo q talia puluerizabilia generantur ex sicco terrestri ⁊ in eis dominaret siccitas vt patet ad sensuꝫ ergo illa siccitas est terrea.

Pma cōclo.

T.c.vij. pri.

Secūda cōclusio.

T.c.29.

¶ Tertia conclusio. Omnia mineralia que sunt puluerizabilia ⁊ liquabilia sunt a dominio aeris ex pte humiditatis patet quoniam in thure ⁊ sulphure dominatur humiditas aerea. probatur. Naꝫ illa sunt liquabilia: ergo in eis dominatur humiditas: sed non aque. quia illa prohibet inflammationeꝫ. ergo humiditas aeris que non prohibet inflammationem. patet consequentia. quoniam talia sunt inflammabilia. 3a cōclo.

¶ Quarta conclusio. Omnia minerabilia fiunt ex debita pportione sicci terrestris ⁊ humidi passi a calido ⁊ frigido: patet eo q humiditas ⁊ siccitas secundū Aristo. ij. de generatione sunt qualitates passiue: caliditas vero ⁊ frigiditas sunt qualitates actiue. ⁊ ideo siccitas ⁊ humiditas sunt sicut materia in mixto. caliditas vero ⁊ frigiditas sunt sicut forma. ¶ Ex pdictis sequitur primo q in quolibet minerali reperitur taꝫ siccitas ꝙ humiditas. reperitur nanqꝫ siccitas ad cōtinendum cuꝫ sit maxime resistentie. ⁊ humiditas ad terminendum cum sit maxime vtilis ne partes fluant ⁊ resoluātur in pulueres: ⁊ cum siccitas determinat humiditatem siccitas dominatur: cum autem econtra humiditas dominatur quare. ¶ Secundo sequitur q licet caliditas domiretur in materia ex qua fiūt mineralia: non tamen dominatur in mineralibus dudum factis. Prima pars patet: quia aliter non posset fieri digestio ⁊ fortis transmutatio materie. Secūda vero ē euidens ad experientiam. ⁊ patet ratione: quia aliter cito soluerētur mineralia: nec possent longo tempore durare. ¶ Tertio sequitur q mineralia metallica non possunt alibi ꝙ in terra generari: patꝫ quia cum in ipsis sit fortis mixtio ⁊ compactio atqꝫ soliditas: sic q videntur incorruptibilia: oportet q ad illam mixtionē fortissime concurrant influentie celestes: nullibi autem ꝙ in terra possunt fortissime concurrere cum multiplicentur ad terrā tanqꝫ a loco amplo ad locū angustum. ¶ Quarto sequitur. q omnia mineralia diuersarum denominationum sunt diuersarū specierum essentialium. patet quoniam accidentia magnā partem conferunt ad cognoscendum qd quid est. primo de anima modo nō posset esse talia differentia accidentalia inter illa: quin specifice essentialiter ipsa distinguerent. ex quo habeo q aurum non potest trāsmutari in argentuꝫ. nec econtra sine corruptione sui. ⁊ consequenter nullum metallum in aliud alterius speciei: sicut nec aliquod indiuiduꝫ alicuius speciei potest mutari in aliam speciem sine corruptione sui: ⁊ consequenter nullum metallum. Alioquin idē indiuiduum posset esse successiue diuersarum specierum: quod est impossibile: quia non per eandem formam. vt patet. nec per aliam. quia tunc esset aliud indiuiduum

Quarta cōclusio.

T.c.8.

correlariū.

Quartum. T.c.11.

Contra pdicta arguitur. ⁊ primo q non omnia mineralia sunt terrea a dominio ex parte grauitatis: quia pomex est de mineralibus: et tamē in eo non dominatur terre grauitas: eo q nō descēdit in aquam. ¶ Secundo arguitur. q humiditas metallorū non sit aquosa: sed aerea: qꝛ in illis diu conseruatur ignis. ⁊ humiditas aquosa nō cōseruat ignē immo extinguit ipsum. humiditas autē aerea nutrit. eā etiā aliqua metalla generant in terra vbi nō pōt descēdere aqua: sed bene aer. ¶ Tertio arguit q non pñt fieri ex secūda exalatione: scꝫ ex calida ⁊ sicca ⁊ calida ⁊ humida vt innuit Philosophus. iij. Methe ororum q ille exalationes sunt multum leues ⁊ subtiles.

Primum.

Scdm.

Tertium.

Lec. 10.

mineralia autem sunt grauiā ⁊ grossa. ¶ Item vapores sunt nigri mineralia autē vt puta metallica que dicuntur generari ex eis sunt alba vel rubea aut aliorum mediorum colorum colorata. ¶ Quarto arguitur ꝙ vnum minerale potest in aliud transmutari sine corruptione/quia alchimiste transmutant argentum viuum in aurum sine sui corruptione/quod pꝫ: quia aurum illud productum econuerso redit in materiam suam: scilicet argenti viui/quod nō esset si argentum viuum esset corruptum. Item aqua infusa in vinum conuertitur in vinum/vinum similiter cōuertitur in acetū sine corruptione alicuiꝰ illoꝝ. ergo. Idē potest dici de metallis. prima pars pꝫ/quia post cōuersionē iterū potest retrahi illa aqua sub prima forma. Secunda similiter/quia aliquando acetum conuertit in pristinū vinum/quod non posset fieri si esset facta corruptio/eo ꝙ corruptū nō potest reuerti idē numero. secundo de ge.

Ad primum dicit ꝙ pomex non descendit in aquam propter plenitudinem aeris in partibus eius porosis tamen si fiat in pulueres illi descendunt. ¶ Ad secundum dicitur. ꝙ in metallis non conseruatur ignis/sed bene caliditas ignea ⁊ dato ꝙ conseruaret ignis hoc potest esse ab humiditate aquea propter suam impassibilitatē: videmus enim aquam propter sui passibilitatem lōgo tempore preseruare caliditatem intēsam. ¶ Item ⁊ si ad locum metallorum non descendit aqua: tamen ibi potest generari ex terra corrumpendo siccitatem ⁊ si non generatur aqua/tamen generatur vapor ex quo fiunt metalla. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ exalationes ex quibus generantur mineralia sunt graues ⁊ dense ⁊ si vapores illi sunt nigri/tamen generata ex his possunt esse alteriꝰ coloris propter diuersam mixtionem ⁊ digestionem/vnde colores albi aliquando proueniunt ex frigiditate vt in niue ⁊ in hominibus qui sunt albiores in regionibus frigidioribus ꝙ̄ in alijs/⁊ etiam in mulieribus que albiores sunt viris ⁊ capilla qui in senectute canescunt ⁊ albescunt. Aliquādo autem proueniunt ex adustione vt cineres ⁊ lapides/quandoqꝫ vero ex digestione vt sperma lac cerebrum ossa ⁊ palee frumentorum/et ita diuersimode colores possunt prouenire. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ si alchimiste faciunt verum aurum ex argento viuo illud argentum corrumpit⁊ si iterum transmutatur aurum in argentū viuū hoc non est argentū purum/si autem faciunt solū apparens aurum sic non corrūpitur argentū/nec ista transmutatio est in aliam speciem essentialem/sed solum accidentalem. Consimiliter est dicendum de alio ꝙ aqua infusa vino si trāsmutat in illud necessario corrumpit/si autem solum diuidit in particulas insensibiles sic non transmutat nisi solum apparenter. ¶ Item si vinum ⁊ acetum ponunt eiusdem speciei essentialis argumentum nō procedit: si vero ponunt diuersarū specierum. dico ꝙ nō potest trāsmutari vinū in acetum sine eiꝰ corruptione. Et cum dicit ꝙ acetū iterū transmutat in primū vinum hoc negat/sed bene in simile.

¶ Caput. xxviij.

Ubitare cōtingit: quomodo mineralia cuꝫ sint mixta imperfecta gn̄ari possunt a calido aut frigido cum dicat cōmuniter nullū accidens propria virtute generare formam substātialem. ¶ Et ideo pro declaratione huiꝰ dubij est primo notādū ꝙ eorum q̄ generant. Quedam generant absqꝫ virtute seminali vt elementa ⁊ mixta imperfecta: pōt eīn immediate ex vno elemento alterum generari: ac etiam vapor vel exalatio solū cōcurrentibꝰ qualitatibus primis sine huiusmodi seminali virtute. Quedā vero generant nō solum a primis qualitatibꝰ/sed etiam a virtute seminali vt mixta perfecta/generat namqꝫ hō a virtute seminis existēte in spermate ⁊ mus a virtute seminali existente in materia putrefacta per actionem solis ⁊ influentiarum celi. Similiter etiam potest dici de lapidibus ⁊ alijs mineralibus ꝙ in materia apta ad generationem illorum est virtus seminalia formans ⁊ efficiens impressa ⁊ generata non solum ex immixtione qualitatum primarum: sed etiam concursu constellationū.

¶ Secundo notandum quod aliquid agere propria virtute quadrupliciter intelligit. Primo quia in sua actione nihil presupponit/⁊ sic solum deus agit propria virtute. Secundo quia necessario preexigit tangitur tanqꝫ agens ⁊ sic celum ⁊ intelligentie mouentes orbes/propria virtute agūt in hec inferiora. Tertio quia agit mediante virtute quaꝫ sibi naturaliter determinat: ⁊ sic tam ignis ꝙ̄ forma substantialis eiꝰ propria virtute producit alium ignem quia hoc facit mediante caliditate quam sibi naturaliter determinat que dicitur virtus eius. Quarto aliquid dicitur agere propria virtute: quia naturaliter inclinatur ad illam actionē/⁊ sic caliditas propria virtute agit calorem vel calefactionem. Ex quibus sequitur ꝙ agente propria virtute est aliquam operationem facere a qua non cessaret tale agens cessante quolibet agente priori subtracta dependentia essentiali ideo caliditas propria virtute agit caliditatem/quia non minus causa ageret cessante quolibet agente priori, subtracta dependentia. Quod notanter dico/quia propter dependentia in essentia lē si deus ⁊ influētie cessarent agere in his inferioribus/nec etiam caliditas ageret/nec etiam aliquid aliud/vbi non esset huiusmodi dependentia eque bene ageret sicut ante/securis autem propria virtute non scindit ligna/nec calamus sua virtute scribit/quia deficiēte agente priori ⁊ subtracta essentiali dependentia nullum illoꝝ in talem operationem exiret. Similiter si gradus vt duo frigiditatis conuncti aque calide producit. vꝫ. alios frigiditatis. hoc nō est in virtute sua/sed virtute forme substantialis/aut virtualis frigiditatis/quia sine illis non posset nisi gradum vt duo producere.

His premissis sit hec prima conclusio. tam qualitas. j. ꝙ̄ qualitas secūda propria virtute producit effectum accidētalem. prima pars patuit eo ꝙ caliditas propria virtute producit caliditatem: qꝺ probat nam caliditas aque calefacit nō virtute aq̄: aut forme substantialis eius/cuꝫ quelibet illarum ordinet naturaliter in operationē contrariam/nec etiā virtute sui agētis/quia presuppono illud esse corruptū. ergo virtute propria. Secunda pars declarat: quia color propria virtute agit speciem visibilem in medio: non eīn agit illā virtute subiecti/q2 illud sentit per accidēs: ⁊ color per se cundo de anima/nec etiaꝫ ratione magnitudinis/q2 color sentitur per se ⁊ primo magnitudo autem per se ⁊ non primo. ¶ Secūda cōclusio tam qualitas prima ꝙ̄ qualitas scḋa ꝓpria virtute potest ꝓducere formā substantialem. Prima pars patet de caliditate ignis que producit formam substātialem alterius ignis cū inclinet ad generationē eius eo ꝙ sicut alteratio est propter generationē de gn̄atione/ita qualitates proprie sunt ꝓpter formas substantiales mixtorum sicut elementorum sicut eīn aliquis intendit motū ⁊ inuentionē debitoris/principalius tn̄ motū ꝙ̄ inuentionē debitoris: ⁊ ecōꝰsa aliquis principaliꝰ intēdit inuētionē debitoris ꝙ̄ motū: ita caliditas priꝰ intēdit caliditatē sibi similē ꝙ̄ formā substātialē: ignis aūt vel forma eiꝰ priꝰ intēdit formā substātialē ignis gn̄andi ꝙ̄ caliditatē generādā. Secūda pars cōclusionis pꝫ de virtute seminis in materia putrefacta et de virtute spermatis a vasis seminalibus decisa: quelibet eīn talium virtutū naturaliter inclinat ad formā substātialē quā omnino ageret quolibet priori cessante subtracta essentiali depēdētia. ¶ Tertia cōclusio. Tam qualitas prima ꝙ̄ qualitas secūda pōt esse agēs principale in generatione effectus accidentalis. Prima pars pꝫ de caliditate aque respectu caliditatis manꝰ introducte ab illa. nā certū est ꝙ caliditas aq̄ est agēs particulare nō depēdēs in sua actiōe ab aliquo particulari agente

le. ergo est agens principale in latitudine agentium particularium. patet consequentia: et antecedens declaratur quoniam caliditas aque non dependet in sua actione a generante: cum illud sit corruptum: vt suppono: nec etiam ab aqua: cum illa solum per accidens calefaciat: nec a forma substantiali eius: cum huiusmodi actio omnino sit sibi disconueniens. Secunda pars etiam patet. quoniam color est agens principale in generatione speciei visibilis: cum sit agens particulare a nullo particulari agente dependens: non enim dependet a subiecto: cum illud sentiatur per accidens: nec a magnitudine: cum prius concurrat
4a. 2clo. color ad generationem speciei medio: quam magnitudo etc.
¶ Quarta conclusio. tam qualitas prima quam qualitas secunda est agens principale in generatione forme substantialis: prima pars patet. de caliditate genita ex reflexione radiorum solarium in speculo concauo que producit formam substantialem ignis in stupa. est enim agens particulare: et non dependet ab alio particulari agente in huiusmodi actione vt patet in singulis: ergo est agens principale. secunda vero pars sequitur ex dictis: quoniam virtus seminalis in productione hominis muris vel mineralis est agens principale. cum sit agens particulare non dependens in huiusmodi actione ab alio
Primum. agente particulari. vt patet inductiue.

Contra predicta arguitur et primo quod nulla accidentalis forma virtute propria potest producere formam substantialem: quia omne quod agit. agit secundum quod est in actu: sed nulla forma accidentalis est
T.c.54. actu forma substantialis. ergo patet consequentia cum
Scdm. minori maior vero phi. iij. de anima. ¶ Secunda sic. omne agens est prestantius passo: sed quelibet forma substantialis prestantior est forma accidentali. ergo nulla forma substantialis generabilis et corruptibilis est ab aliqua forma accidentali propria virtute. patet consequentia
T.c.19. cum minori: maior est phi. iij. de anima. ¶ Tertio
Tertiu. arguitur quod nullum accidens potest esse principalius agens in generatione forme substantialis quia tunc aliquid ageret vltra gradum proprium: consequens non videtur possibile. et patet consequentia. cum perfectioris gradus sit forma substan-
Quartu. tialis quam aliqua forma accidentalis. ¶ Quarto sequitur quod aliqua caliditas potest producere caliditatem infinitam. probatur. quia quelibet substantia est maioris perfectionis quam sit aliquod accidens infinitum. ergo si aliqua qualitas potest producere formam substantialem: potest etiam producere formam accidentalem infinitam: patet consequentia: quia quicquid potest in maius potest in minus secundum Com-
C.116. mentatorem. primo celi: antecedens autem patet eo quod non accidens intenderetur in infinitum nunquam posset attingere perfectionem substantie.

Ad primu. Ad primum dicitur negando consequentiam: quia in tali modo contingit probare solem non posse producere caliditatem: nec for. producere quia sol non est actu calidus: nec for. potest esse actu pro. concedo ergo quod omne agens: agit secundum quod est in actu: quia nihil agit secundum quod est in potentia. ¶ Ad secundum concedo
Ad secudu. quod omne agens est prestantius passo adhuc intellectum
T.c.19. quod omne agens est maioris actiuitatis quam passum resistentie. Arist. enim tertio de anima ponit illam propositionem propter intellectum agentem et possibilem intelligendo quod si agens est omnia facere et passum omnia fieri: necesse est agens esse nobilius passo et prestantius: modo non semper agens est omnia facere: nec semper pas-
Ad tertiu. sum est omnia fieri. ¶ Ad tertium dicitur quod illa propositio nihil agit vltra proprium gradum intelligitur de eo: quod habet gradus intensiores et remissiores: sed nulla qualitas actione directa potest agere intensiorem gradum quam habeat: et hoc propria virtute. vbi autem intelligitur quod nihil potest agere gradum essentialiter perfectiorem quam sit gradus sue entitatis. debet negari illa propositio. vnde actione vniuoca effectus est equalis perfectionis cum suo agente: sed actione equiuoca aliquando efficiens est nobilius suo effectu: vt patet de sole vel lumine respectu qualitatis aliquando econtra effectus est nobilior efficiente: vt patet de animali respectu virtutis seminalis. Et si allegetur philosophus vij. methaph. dicens omne quod generatur a sibi
T.c. r[...] simili in specie. intelligendum est quod omne genitum generatur a sibi conuenienti in specie sua. ¶ Ad quartum
Ad qu[...] negatur consequentia tam prima quam secunda. et ad Comentatorem. dico quod
T.c.A.[...] ipse intelligit de magnitudine molis et non perfectionis sed quod qui potest portare magnum pondus potest etiam portare minus sic enim intelligitur quod quicquid potest producere vnam formam alicuius perfectionis potest quamtumcunque aliam producere minoris perfectionis: sequitur quod homo potest generare asinum: quod est impossibile etc.

¶ Caput primum.

Postquam diuisum est quod principia elementorum que sunt secundum modum forme sunt quatuor sicut est numerus elementorum ex quibus componuntur: et duo sunt actiua et sunt calor et frigus: et duo passiua et sunt humidum et siccum. Et signum huius est quod calor et frigus sunt ambo que componunt res ad se inuicem et admiscent quousque res noua generetur: et vniuersaliter iste due potentie et virtutes sunt que mutant creaturas conuenientes in genere vnam in aliam. Sed siccitas et humiditas sunt passiua in seipsis istarum duarum qualitatum. et per illas duas patiuntur omnia composita. Et signum huius est quod etiam antiqui diffiniunt cum istis distinctionibus illas: et nominauerunt illas nominibus istorum: et dixerunt quod calor et frigus erant virtutes operantes: et humiditas et siccitas erant virtutes operate et diffinierunt humidum facile ad separationem ab aliquo per aliquod graue concludi per se: et diffinierunt siccitatem per contrarium et volo dicere quod sit graue separari ab alio leue concludi in se: sed diffinierunt frigus quod aggregat etherogenea et homogenea: diffinierunt calorem quod aggregat homogenea et separat etherogenea et postquam hoc certum est: iam manifestum est principiorum simplicium duo sunt actiua et duo passiua. ¶ Determinatis autem sumendum vtique erit operationes ipsorum quibus operantur factiua et passiuorum species. Primo quidem igitur vniuersaliter simplex generatio et naturalis permutatio harum virtutum est opus et opposita corruptio secundum naturam: hec quidem igitur plantis existunt et partibus ipsorum. Est autem simplex et naturalis generatio permutatio ab his virtutibus cum habeant rationem et subiecta materia vnicuique nature. He autem sunt dicte virtutes passiue gene-

rant autem calidum ⁊ frigidum obtinē tia materiam cum autem non obtineāt ſm partem quidem molinſis ⁊ indigeſtio fit. ¶ Et poſtꝙ manifeſtū eſt ꝙ iſta ſunt cautiua ⁊ duo paſſiua: iam conuenit ꝙ rememoremur modos operationum actiuarū ⁊ modos paſſiuarū: ⁊ dicamus ꝙ generatio ⁊ corruptio abſoluta naturalis eſt mutatio que accidit rebus compoſitis materialibus ſm ꝓportionem menſurarū ⁊ mixtionis harum virtutum ad ſe inuicem in ſubiecto cōpoſiti. ¶ Simplici autē generationi contrarium maxime cōmune putrefactio. Omnis enī ſm naturā corruptio in hac via eſt puta ⁊ ſenectus ⁊ ananſis finis autem horum omnium aliorum putredo niſi aliquid violentia corrum patur natura conſtantium. Eſt enim et carnem ⁊ os et quodcunꝙ comburere quorum finis ſm naturam corruptionis putrefactio eſt. ¶ Et propter victoriam virtutum paſſiuarum ſup actiuas euenit putrefactio que eſt cauſa corruptionis ⁊ diſſolutionis partium cōpoſiti: ⁊ ideo putrefactio abſoluta eſt contraria generationi abſolute: ⁊ per illā eſt corruptio naturalis: ſicut putrefactio in ſene multū ⁊ eſt vetuſtas magna. ¶ Propter quod humida primo: deinde ſicca: tandem putrefacta fiunt ⁊c.

¶ Caput. xxix.

T.c.5.⁊.6. Ex quo notum eſt qualiter ⁊ a quibus generantur mineralia: opꝫ nūc cognoſcere q̄liter ⁊ a quibus corrum pātur iuxta intentionē Ariſtote. iiij. metheo. dicētia: ꝙ per putrefactionē a caliditate diſproportionata ſubiecto non ſolum in illis repertā: ſed in quolibet corpe ꝑ ter ignem habente poſitam ad non eſſe. ¶ Ad quorū

Primum. declarationem eſt notādum primo: ꝙ dupliciter dicitur naturale. primo qđ eſt ab intrinſeco vel ab extrinſeco paſſo cōferente vim vt calefactio ⁊ frigefactio aque. Secundo mō qđ eſt ſm cōem nature curſum vt ſenectus poſt decurſum precedentem etatū: aut augmentatio tempore debito. ¶ Cōſimiliter violentum dupliciter dicit̄. pmo ꝓ eo qđ eſt ab extriſeco nullo paſſo conferēte vim vt motus lapidis ſurſum. ſecundo pro eo qđ eſt preter cōem curſum nature vt augmentatio

T.c.8. multa in puero ⁊ ſenectus ante determinatum tempus. ¶ Ex predictis ſequitur ꝙ quelibet putrefactio eſt naturalis: primo modo ⁊ aliqua violenta. ſecundo modo quoniam quelibet putrefactio: aut eſt a principio intrinſeco vel ab extrinſeco paſſo cōferente vim. ergo quelibet eſt naturalis tamen quia aliqua aduenit preter communem curſum nature: ſicut ⁊ aliqua ſenectus vel nimia humiditas diſponens ad putrefactionem: ideo aliqua eſt tali modo violenta.

¶ Secundo notandum: ꝙ duplex eſt calor: iuxta ſententiam Ariſtote. quarto metheo. ſ. naturalis ⁊ violentus. Calor naturalis eſt ille qui eſt debite proporSecūm: T.c.6. tionatus in ſubiecto cum alijs qualitatibus elementaribus. Calor violentus eſt ille qui eſt diſproportionatus cum eiſdem qualitatibꝰ vt calor febrius: putrefactio autem fit propter diſconuenientem proportionem qualitatum actiuarum cum paſſiuis. vnde quādo humidum obtinet ſupra calidum: tunc calidum corrumpitur ⁊ ſuffocatur: ⁊ ex conſequenti humidum derelictum a calido tendit in putrefactionem. Idem contingit quando calidum nimis obtinet ſupra humidum: tunc enim calidum facit humidum exalare ad cuius humidi conſumptionem ſequitur extinctio caloris naturalis: ⁊ tunc augmentatur frigiditas ⁊ ſiccitas que ſunt principia oppoſita vite. vt ſcribitur li. de lon. ⁊ breui. vite.

His intellectis ſit hec prima concluſio. Putrefactio non ſit a calore naturali: ſed violento ⁊ diſproportionato. Prima pars patet. quia talis calor ex quo debite miſcetur alijs qualitatibus primis preſeruat a putrefactione. Secunda vero eſt manifeſta ex dictis: quoniā ſi caliditas fuerit nimis remiſſa reſpectu humiditatis ſuffocabitur ab humiditate que quidem humiditas non amplius poterit regulari a natura propter defectum inſtrumenti caliditatis: vt ſequitur putrefactio: hoc etiam experimētaliter poteſt declarari de igne ſuffocato ex nimia appoſitione lignorum et de igne extincto in ligno propter nimiam appoſitionē olei: idem etiam contingit ſi caliditas fuerit nimis intenſa: quod poteſt experiri in homine ⁊ in alijs animalibus. ¶ Secunda concluſio. exceſſius caliditas continentis eſt cauſa putrefactionis: ⁊ moderata eſt cauſa preſeruationis: prima pars patet: quoniam talis reſoluit humidum: ad cuius reſolutionem ſequitur extinctio caloris naturalis. ⁊ hinc eſt ꝙ animalia habitantia in meridie ſunt debiliora ⁊ breuioris vite ꝙ̄ habitantia verſus polos mundi: quia calor naturalis iſtorum continue extraneatur ⁊ debilitatur a caliditate continentis. vnde dicitur ꝙ homines habitantes ſub equinoctiali non viuunt vltra tertios annos. Secundum vero partem declarat philoſophus quarto metheo. di. ꝙ ſepe temperatus perficitur a caliditate aliena: immo aliquando requiritur auxiliū T.c.15. exterioris caliditatis per balnea ⁊ huiuſmodi plurimum conferentis ad digeſtionem alimēti. ¶ Tertia concluſio. Frigiditas congelatiua eſt cauſa putrefactionis ⁊ frigiditas non congelatiua preſeruat a putrefactione. prima pars patet q: talis frigiditas extinguit calorem naturalem congelando eius ſubiectum. ſ. humidum: ⁊ conſequētur non potens exire in actum ſuum putreſcit. Secunda pars declaratur: nam talis frigiditas eſt proportionata calori naturali ratione: cuius calor naturalis ⁊ proprius per antiperiſtaſiꝫ fortificatur ⁊ vigoratur digeſtio. ⁊ hinc eſt ꝙ ponimus carnes in loco frigido ne putrefiant: ex quo ſequitur ꝙ tam carnes ꝙ̄ alia putrebilia debent ferri a meridie verſus ſeptentrionem: quia reperiuntur cōtinue in loca frigidiora. ¶ Quarta cōcluſio. tam fortis mixtio humidi cum ſicco ꝙ̄ conſumptio ſuperflue humiditatis: preſeruat a putrefactione. Prima pars patet: quia calor extraneus non poteſt ſic diſſoluere humidum a ſicco. ideo pauo vt dicitur tres annos preſeruatur a putrefactione propter fortem mixtionem humidi cum ſicco. Idem etiam reperitur in quibuſdam mineralibus. vnde cuprum difficulter diſſoluitur a calido: ſimiliter aurum: ⁊ quaſi omnia genera metallorum in comparatione ad corpus animatum quod faciliter alteratur a cōtinente et diſponitur in putrefactionem. Secunda pars concluſionis declaratur experimentaliter: quoniam ſal balſamum ⁊ huiuſmodi ponuntur ſupra corpora tanꝙ deſiccatiua ſuperflue humiditatis: motus etiam temperatus viuificādo calorem naturalem ⁊ intendendo ipſum diſſoluit

Margin notes (right column): Prima ꝯcluſio. — 2a — Secūda cōcluſio. — 3a cōcluſio. — T.c.7.⁊.8. — Quarta cōcluſio.

humores tenaces et viscosos qui dissolui non possunt per solā actionē caloris naturalis: et ista de causa nō sic putrefiunt aque fluxibiles vt lacunales. ¶ Ex predictis sequitur primo q omne corpus infra sperā lune preter ignē pōt putrefieri: ptz quia oē tale pōt hēre illā abūdātiā humiditatis: cū remissa caliditate siue fuerit mixtū siue elementū extra naturalez dispositionem. Ignis aūt propter nobilitatē sue forme habere nō pōt humiditatē obtinentē supra caliditatē: nec supra siccitatem siue fuerit purū siue extra naturalē dispositionē: et hec fuit intentio Ari. ij. sequitur bonitas diffinitionis putrefactionis quē ponit Ari. iiij. metheo. vz putrefactio est diminutio caloris naturalis in proprio subiecto a caliditate aliena. i. disproportionata in qua diffinitione primo ponitur causa materialis. s. in proprio subiecto q est humidū: nō tñ sine sicco: quia s. t. ij. metheo. nō datur humidū sine sicco: nec etiā econtra i mixtis. ij. tāgitur causa efficiens cum differētia caliditate aliena. quoniam propria caliditas preseruat a putrefactione. quare.

Corollariū. (margin)

Primum. (margin)

Contra predicta arguitur. Et primo q putrefactio nō est a caliditate: quia tūc sequitur q caliditas cōtrariatur caliditati et nō frigiditati: probatur nā in putrefactione caliditas propria corrūpitur a caliditate cōtinētis. vt dictū est: sed omnis corruptio est ratione cōtrarietatis. ij. de gene. ergo caliditas caliditati cōtrariatur: et quia ad remissionē caliditatis. sequitur intensio frigiditatis: ergo caliditas est generatiua frigiditatis: et per consequens nō sibi contrariatur. ¶ Secundo arguitur q nō a caliditate aliena: quia in putrescente videmus intendi frigiditatē. ergo nō fit a caliditate aliena imo dato illo sequitur q vnū corpus putrefactibile si poneretur in medio mundi non posset putrefieri: quia nulla aliena caliditas posset illud attingere propter nimiam distantiā. ¶ Tertio arguitur q humiditas nō est subiectum putrefactionis: quia terra potest putrefieri. iiij. metheo. et tamen nō habet humiditatem. imo videtur q siccitas sit subiectum putrefactionis: quia res putrescentes videmus exiccari: et ex hoc ponimus res in loco humido ne putrefiāt. ergo humiditas preseruat a putrefactione et non est causa putrefactiōis. ¶ Quarto arguitur q frigiditas nō preseruat a putrefactiōe: quia frigiditas est corruptiua caliditatis. ad cuius corruptionez sequitur putrefactio. ¶ Itē dicit Ari. iiij. metheo. q motus preseruat a putrefactione et quies disponit ad putrefactionem. sed motus est causa caliditatis et quies frigiditatis: frigiditas disponit in putrefactionē. Idē potest experimentaliter declarari: quia depoitatur etiam frumentū ad solem et decoquuntur etiam corpora nobiliū. ergo caliditas et nō frigiditas est causa preseruatiua a putrefactione. Imo videmus corpora mortua statiz dissolui sub terra vbi est multa frigiditas: exposita aūt soli vt in patibulis annis pluribus preseruantur.

t. c. 6. et 24. (margin)

Scdm. (margin)

Tertiū. T. c. 5. (margin)

Quartum. T. c. 10. (margin)

Ad primum dicitur negando consequētiam quia si caliditas propria corrumpitur a caliditate continentis: hoc est per accidens ratione humiditatis exalantis: ad cuius exalationem sequitur diminutio et corruptio caliditatis proprie q etiam caliditas generat frigiditatem hoc est per accidens. ideo non minus cōtrariatur illi. ¶ Ad scdm dicitur per q caliditatem alienam intelligitur caliditas disproportionata siue fuerit propria siue continentis: et ideo posito tali corpore in centro mundi adhuc poterit putrefieri propter remissionem caliditatis factam a frigiditate terre et resolutionez humiditatis factam a siccitate eiusdem. ¶ Ad tertium dicitur q terra in naturali dispositione non potest putrefieri: sed bene extra naturalem dispositionem: cum autem desiccantur res putrescentes hoc est ratione dissolutionis humidi q dicitur esse subiectum putrefactionis: nec res ponimus in loco humido propter humiditatem ne putrefiant: sed propter frigiditatē que ē maioris actiuitatis q̄ humiditas. ¶ Ad quartum dr q frigiditas intrinseca nō preseruat a putrefactione: sed solum extrinseca continentis que si fuerit corruptiua caliditatis: non preseruat si autem fuerit fortificatiua eiusdem per antiparistasim sic preseruat a prefactione. Ad phm aūt concedo q motus moderatus: et per cōsequēns caliditas moderata preseruat a putrefactione: quies autem immoderata qua augentur humores et frigiditas intrinseca vigorata sunt cause putrefactionis. Ad experientiam vero dicitur q potatur frumentum ad solem et decoquuntur corpora vt consumatur humiditas superflua extranea et non naturalis que est causa putrefactionis per suffocationez caliditatis: etiaz corpora mortua in terra dissoluuntur propter abundantiam superfluam humiditatis: exposita autem soli resoluunt superfluaz humiditatem diutius preseruantur: quare.

Ad primū. (margin)

Ad secūdū. (margin)

Ad tertiū. (margin)

Ad quartum. (margin)

T. c. 1. (margin)

Caput. xxx.

Via digestio annexa est putrefactioni: ideo de digestione est cōsequēter dicēdum. ¶ Notādum primo: secundum Ari. iiij. metheo. q triplex est species digestiōis: scz pepensis. optesis. epsesis. pepensis est digestio facta calido proprio permiscēte humidam proprium cum sicco et hoc proprie reperitur in vasis spermaticis. metaphorice autem in lapidibus et metallis et in quibuscunqz habentibus humidum radicale: in quibus autem nullum humidum reperitur illa non patiuntur pepensim: et si in illis reperitur humidum dummodo non commisceatur sicco per caliditatem propriā: iterum non patiuntur pepēsim: sicut elemēta media. Optesis vero est digestio facta a caliditate aliena fundata in sicco: ex quo sequitur q illa est caliditas ignea: hec enim digestio reperitur in assatis propter caliditatem alienam fundatam in sicco: quequidem post eorum assatiōez sunt interius humidiora q̄ prius quia caliditate aliena obtinēte obstructi sunt pori quibus obstructis nō potest humidum reuocari a centro ad circunferentiam. Ex quo sequitur q assata sunt maioris nutrimenti q̄ elixata: quia in illis est plus de pingui et humido substātifico: licet sint difficilioris digestionis: eo q elixata sunt alterata intus et extra per fortem decoctionem: et ideo habentes modicum exercitium debent potius vti elixatis quā assatis exercitati autē forti exercitio potius vti debent assatis: quia ratione motus indigent multo nutrimēto. modo assata sunt maioris nutrimēti q̄ elixata. Sed epsesis est digestio facta a caliditate aliena fundata in humido aqueo vel aereo et hec digestio proprie reperitur in elixabilibus que sicciora sunt post eorum elixationē q̄ ante. eo quod aqua rarefacta per caliditatem extrahit humidum exterius ob quam causam brodium in quo decocte sunt carnes maioris est nutrimenti q̄ ipse carnes: quia in brodio derelictum est humidum substantificum ipsarum carniū in quibus derelicte sūt partes terrestres. et ideo carnes non sunt multum elixande quia quanto plus coquuntur tanto humidū substantificū earum exterius plus deducitur. ¶ Secundo notandum: q iste species digestionis ad hominem et cetera animalia referende sunt quoniam omnis digestio aut est in stomacho vel propositionabili: aut in corde vel epate. Si est in stomacho sic est pepensis: quia ibi digestio fit a caliditate in humido et sicco. Si est in corde sic est optesis: eo q cor est calidum et siccum. Si autem in epate sic est epsesis: quia epar est calide et humide complexionis et si alie sint digestiones in homine ille reducuntur a priores. Digestio enim facta in ore reducitur ad digestionē stomachi. et digestio facta in membris non principalibus reducitur ad digestionem cordis tanquā a primo fonte. vt dicitur in libro de sumno et vig. et in lib. de lon. et breui. vite. Item predicte digestiones referri possunt ad etates dicendo q tempore infantie sit pepensis: et tempore iuuentutis optesis et tempore decrescentie epsesis: et ita de aliis animalibus dicatur: possunt etiam inferri ad plantas dicendo q in radicib.

primū. (margin)

Scdm. (margin)

visq ad truncum sit pependis & assimilatur digestioni reperte in stomacho. in medulla pro sit optesis: quasi assatio & in paruis ramis epsesis: scz quasi quedam exalatio quare.

ɔclusio

His visis

sit hec prima conclusio. Digestio non est substantia/sed qualitatiua dispositio per quam fiunt operationes debite & cōuenientes. prima pars patet/quia non videtur esse materia/nec forma substantialis/nec compositum/sicut nec putrefactio cum sit diminutio caloris naturalis. Secunda pars sequitur ex prima sicut enim putrefactio est dispositio discōueniēs pro operibus naturalibus/ita digestio est dispositio cōueniēs: & ideo dicit Phs. iiij. metheororum ꝙ sicut putrefactio est imperfectio quedam ita digestio est perfectio quedam.

c.14.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Digestio non est nutritio licet sit annexa nutritioni. prima pars patet/quia non est generatio/nec corruptio/nec sic de aliis mutationibus cum sit qualitatiua dispositio. Secūda pars declatur/quia in digestione reperitur alteratio generatio corruptio & putrefactio vt patet inductiue/nam quādo digeritur alimentū ipsum corrumpitur & aliqua pars corporis generatur & consequēter procedit alteratio/cum ergo corruptio sit terminus putrefactionis/oportet ꝙ ibi sit putrefactio.

Tertia cōclusio.

¶ Tertia conclusio. Digestio facta per commixtionem humidi cū sicco terrestri procedit ingrossando/facta autem per sequestrationez procedit subtiliando. prima pars est

c.18.

Aristo. iiij. metheororum que sic. probatur calor naturalis dum agit miscendo facit exalare quasdam partes subtiles quibus exalatis residuum redditur grossius: id est terrestrius/patet etiam experimento de amigdalis auelanis nucibus fructib9 & fetu/que continue magis per distinctionem indurantur. Secunda pars declaratur/nam postq̄ in tali digestione sequestratur terrestre a subtili/in quo subtili fundatur digestio/opz ꝙ talis digestio procedat subtiliando.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio/aliquando timor/et quandoq̄ balnea conferunt ad digestionem. prima pars declaratur de singultu quē dissoluit timor causatur enim singultus propter defectum digestionis/& propter indigentiam caloris naturalis non potentis dissoluere materiam viscosam/in stomacho residentem/& adueniente autem timore calor expansus per membra reuocatur intus versus cor tanq̄ versus principium eius & ibi vnitus iuxta locum digestionis fortificatur digestio & soluitur materia faciens singultum. Secunda pars declaratur vnde balnea nimis frigida excessiue non conferunt ad digestionem/quia mortificant nec nimis excessiue calida/quia faciunt humidum exalare extraneando calorem naturalem/nec mediocriter calida conferunt repletis humoribus: immo nocent attrahendo humores crudos/& nutrimentum indigestum ad membra facientia ex consequenti apostemata & egritudines: sed bene conferunt non repletis humoribus balnea mediocriter calida. Iuxta intentionem Aristo. iiij. metheororum di. ꝙ per caliditatem alienam proportionatam calido naturali vigoratur calor & fortificatur digestio.

T.c.15.

¶ Ex quo sequitur ꝙ balnea conferunt ad macredinem ieiuno stomacho/ad pinguedinem stomacho pleno/quia ieiuno stomacho facta est digestio/& per balneum humidum roridū exterius educitur & membra debilitantur/stomacho autem pleno balnea attrahunt nutrimentum ad membra ad loca digestionum: & quia illa balnea sunt proportionata calori naturali/& fit oppositio assimulatio nutrimenti ad membra sequitur nutricatio/& impinguatio.

Correlarium

¶ Ex p̄dictis sequitur primo ꝙ vermes nō generantur in stomacho p̄pter abūdātiā caloris naturalis/sed generantur in intestinis ex materia flegmatica frigida & humida/nō enim generantur ex materia colerica p̄pter multā caliditatē p̄seruantem a putrefactione/nec ex materia melācolica: quia talis frigiditas preseruat a putrefactione/nec etiam ex materia sanguinea/quia sanguis est multum conueniens nature quem ipsa non relinquit/& si aliquādo vermes euomuntur a stomacho hoc non est/quia ibi generantur/sed quia illuc ascendunt sentientes nutrimentum dulce & illis conueniens.

Correlarium T.c.14.

¶ Secundo sequitur ꝙ diffinitio quam Aristo. dat. iiij. metheororum de digestione est bona/videlz digestio est perfectio mixti facta a calore naturali & p̄prie ex oppositis passiuis/ad hunc intellectum ꝙ digestio est qualitatiua dispositio subiecti: per quam potest illud subiectuz in debitas operationes caliditate propria obtinente & debite commiscente humidum cum sicco vt illud subiectum debitū finem obtineat. ¶ In qua diffinitione tangitur. primo causa formalis cum dicitur qualitatiua dispositio. Secundo causa efficiens cum dicitur caliditate propria. Tertio causa materialis cum annectitur commiscente humidum cum sicco. Quarto causa finalis cum concludit vt illud subiectum finem debitum obtineat.

Primum

Contra

predicta arguitur. Et primo ꝙ digestio non fit a calore proprio: quia aliqua digestio fit a calore extrinseco & aliqua a frigiditate. ergo maior patet de assatis & elixatis: minor vero declaratur ex eo ꝙ in hyeme fiunt meliores digestiones q̄ in estate: & ex hoc maiorem appetitum habemus ad cibum in hyme q̄ in estate hoc autem non est nisi ratione frigiditatis.

Secundum

¶ Secundo arguitur ꝙ non tantum tres sunt species digestionū/quia non videtur esse nisi vna/eo ꝙ omnis digestio est a calido/modo omnes digestiones videntur esse eiusdez speciei sicut omnes calores. Itez non videntur etiam nisi due: quia omnis digestio/aut est a caliditate intrinseca: aut extrinseca. Deinde videntur esse quatuor/propter frixationem que non est aliqua dictarum trium.

Tertium

¶ Tertio arguitur ꝙ nulla digestio procedit ingrossando/quia ois digestio fit a calido/modo de ratione calidi est subtiliare & sequestrare partes terrestres a subtilibus: sicut de ratione frigidi est ingrossare et comprimere.

Quartum

¶ Quarto arguitur/sicut pira & poma ante eorum maturationem vel digestionez sunt multum terrestria & ipsis digestis fiunt meliora & rariora. ergo digestio habet subtiliare: antecedens patet ex isto quoniam pomum ante digestionem submergitur in aquam secundum maiorem partem/apostema enim ante digestionem est durius & terrestrius q̄ post digestionem est mollius.

Ad primum

Ad primum

respondetur ꝙ si aliqua digestio fit a calido extrinseco vel frigido hoc est per accidens vigorando calorē naturalem.

Ad secundum

¶ Ad secundum dicitur: ꝙ licet omnes calores sint eiusdem speciei/non tamen omnes digestiones ratione diuerse applicationis caloris ad qualitates passiuas. Consimiliter dicitur ꝙ licet omnis digestio fit a calore intrinseco vel extrinseco/tamē tres sunt digestiones propter calorem extrinsecum applicatum humido & sicco frixatio autem non facit quartam speciem/quia redducitur ad assationem.

Ad tertium

¶ Ad tertium dicitur ꝙ de ratione calidi extrinseci est subtiliare/non autem calidi intrinseci/nec est verum ꝙ in omni digestione fit sequestratio nisi quando sunt alique partes superflue non potentes pati digestionem quas sequestrat natura.

Ad quartum

¶ Ad quartum dicitur ꝙ poma & pira ante digestonem sunt densiora & ponderosiora/quia sunt multum compacta/non tamen sunt grossiora: id est magis terrestria iuxta modum loquendi Arist. eo ꝙ vt patet multa humiditas exalat per illam digestionem/de apostemate autem dicitur ꝙ non fit mollius ratione digestionis: sed ratione humiditatis superflue continue abundantis & superuenientis quare.

¶ Explicit liber metheororum/qui est quarta pars summe naturalium.

Aristotelis de Anima Liber primus incipit Joan. Argiropylo Bizantio interprete.

Exordium.

Cum omnem scientiā rem esse bonam arbitremur: ac honorabilē: et aliā alia magis: ex eo talem esse putemus: quia vel exactior est: vel rerū est carū que magis prestabiles magisq; sunt admirabiles: scientiā anime nimirū ob hec vtraq; nō iniuria ponendā in primis esse cēsem⁹. Videt̄ autē ꝛ ad veritatē oēm ipsi⁹ aīe cognitio vehemēter cōferre: ꝛ maxime ad ipsi⁹ nature scientiā. Est eñ anima quasi principiū omniū animaliū. Atq; prospicere cognoscereq; naturā eius et substātiā querim⁹: deinde ea que circa ipsam acciduñt: quoꝝ quedā affect⁹ ipsi⁹ esse proprij. Quedā aīalibus etiā per ipsam inesse cōpetereq; vident̄. Verū eñ oī ex parte: atq; oīno difficilimum est: fidem aliquā de ipsa tādē accipere. Nā cū hec questio cōis sit etiā cū alijs rebus cōpluribꝰ: de substātia dico ꝛ ꝗd est: vn⁹ cuipiā fortasse modus: vna via quedā esse videt̄: qua cognoscere ꝗdnā sit vnaqueq; possum⁹ rerū: quarū substantiā percipere volum⁹: perinde atq; modus vnus est hisce: quo proprij rerum demōstrant̄ affect⁹. Quapropter querēdū est: quenā sit illa via: quis ille modus vnus: quo rerū substātie percipi possunt. Qḋ si nō vnus quidā atq; cōmunis sit ille modus. Longe difficilior ipsa ptractatio fit. Oportebit eñ de vnaquaq; rerū accipere: qs ad vnāquāq; modus accōmodabit̄. Si vero pateat illū demōstrationē vel diuisionē vel etiā quendā aliū modū esse. Complures insuper difficultates errores q; emergūt: in ijs exquirēdis e qbꝰ vniuscuiusq; cōficiēda est diffinitio. Aliarū nāq; rerū alia principia sunt vt numerorum superficierumq;. Primū autem fortasse necessariū est diuidere atq; accipere: in quonā generū collocet̄ ꝗdq; sit anima. Utrū sit substātia an in qualitate vel in quātitate vel in alio quodam predicamētoꝝ genere collocetur. Deinde peruestigandū est vtrū eorum subeat ratione: que potētia sunt: an potius quidā sit actus. Non eñ parū interesse videtur. Considerandū est preterea: si partibilis sit nec ne. Et vtrum einsdē sit anima speciei omnis: necne. Et si non sit eiusdem speciei vtrum specie tātum an etiā genere differat. Nūc enim ij qui dicūt atq; querūt de aīa: de humana tātū querere perscrutariq; videntur. At cauēdū est ne nos preterreat vtrū vna sit ci⁹ ratio vt aīalis an vniuscuiusq; sit alia ratio: vt equi canis hominis dei. Animal aūt vniuersale aut nihil est aut posteri⁹ est: ꝛ quicq̇d itidē aliud cōiter predicat̄. Preterea si non plures sint aīe: sed partes: vtrū aīam totam an partes querere prius oportezt. Difficile aūt est id quoq; determinare quenam inquā partes a qbꝰ diuerse sint. Et vtrū ipsas partes an ipsarum partiū operationes prius querere perscrutariq; oporteat: eeu intelligere an intellectiuū ꝛ sentire an sensitiuū ꝛ eodem modo de ceteris. Qḋ si operationes sint exquirēde prius rursus profecto quispiā dubitabit si opposita pri⁹ sint inq̇renda vt sensibile pri⁹ quā sensitiuū ꝛ intelligibile quā intellectiuū. Non solū aūt ipsius quid est cognitio cōferre videt̄ ad perspiciēdas eoꝝ causas accidentiū que per se substātijs vt in mathematicis ꝯfert. Quid est rectū ꝛ quid curuū vel quid linea ꝗd superficies ad cognoscēdū quot rectis anguli trianguli sunt equales. Nam ipsum quid est oīs est principiū demōstrationis sed ecōuerso etiā accidētia magnā afferūt opem ad illud percipiēdū. Nā cum per imaginationē de accidētibus aut oībus aut pluribꝰ reddere possum⁹ cum aliq̇d etiā de substātia dicere poterim⁹ optime. Quare patet eas oīs diffinitiones differendi modo vaneq; dictas ꝛ assignatas esse qbꝰ nō fit vt accidētia percipiant̄ aut de ipsis coniectu-

ta facilis habeat. Est etiā de affectib⁹ anime dubitatio vtrū omnes cōmunes sint cū eo quod habet animā an sit z ip sius anime ꝓprius aliquis hoc eī ipsū accipere quidē necessariū est non tamē accipi facile potest. Atq; plurimi sunt: quorū sine corpore nullū aut agere aut pati videt: vt irasci cōsidere cupere om nino sentire: maxime autē ipsuz intel ligere ꝓprio simile est. Quod si hoc etiā imaginatio sit quedā aut sine imagina tiōe nō sit nec istō esse sine corpore pōt. Si igitur operationū aie vel affectuū aliquis ꝓprius sit ipsius fieri potest vt ipsa anima separetur. Sin vero null⁹ sit eius ꝓprius non separabilis est: sed est de ipsa peride atq; de recto cui mul ta quidē vt rectū est cōpetūt veluti pun cto pilam eneam tāgere non tamē ipm vnq̄ separatū tāget. Est ei inseparabi le quippecū semp aliquo cum corpore sit. Videtur autē z omnes affectus ani me cum corpore esse: ira: māsuetudo: ti mor: misericordia: cōfidentia: gaudiuz odiū deniq; atq; amor. Nam vna cum his ipsuz corpus aliquid patitur. Quod quidē ita esse ex eo patet. Interdū eniz nō irascuntur neq; timēt: etiam si se ve hementes ipsis manifesteve cause offe rant. Interdū a paruis q̄busdā mouē tur atq; exiguis si feruet ꝯcitaturq; cor pus z pinde se habet atq; cū afficit ira. Hoc magis ex eo patet quia nonnulli nulla re penit⁹ accidēte que quidē pos sit terrere nullo q; imminēte periculo vt ij qui metuunt perturbantur ac afficiū tur timore. Que si ita sint patet affect⁹ ratiōes esse materiales. Quare z diffi nitiōes ipsoz sūt tales irasci nāq; mo tus quidā talis ē corporis aut partis aut potētie ab hoc huius gratia. Iccir co naturalis est de anima: vel omni vel tali considerare. Diuerso autem modo naturalis et differendi artifex vnum quodq; ipsorum diffiniet nam alter irā appetitionem esse dicit doloris vicissi aduersario inferendi aut aliquid tale alter sanguinis aut caloris ei⁹ qui cir ca cor est feruorem ebullitionemve at q; alter materiem alter formam hoc pa cto reddit z rationem. Hec enim est ra tio rei quam necesse est si fuerit in tali

materia esse. Sic enim et domus assi gnari diffinitio solet nā quidā talē ei⁹ rationem assignat esse dicens tegmētū quod quidē phibere: ꝓpulsareq; potest incommoditates eas que tū a ventis tum ab imbribus tū etiam ab estu fieri eueniteq; solent. Quidā dicit lapides esse lateres atq; ligna at ali⁹ formā in hisce ponit horum dicēdo gratia quis igit istoz est naturalis. Is ne qui mate riam assignat et rationēm ignorat an is qui solā ratione reddit z materiā ip sam emittit an is potius qui vtraq; cō plectitur. At illorū vterq; quis est. At enim constat neminē esse qui circa ma terie versetur affectus non separabiles z vt nō separabiles sunt preter ipsum philosophū naturalem. Etenim natu ralis circa oīa ea versatur que talis cor poris talisq; materiei sunt operatiōes atq; affect⁹. Circa autē ea que talia nō sunt non naturalis sed alius solet ver sari. Atq; de nōnullis quidē conside rat si forte fuerit artifex: faber inquam vel medicus. De his aūt que separabi lia quidē non sunt: attamē nō vt affect⁹ corporis talis sed abstractione sumun tur mathematic⁹. At ea que sunt sepa rata z vt talia sunt ipe prim⁹ philoso phus contēplet. Sed eo redeūdum est vnde nostra defluxit oratio. Dicebam⁹ aūt affectus aie esse inseparabiles ab aīaliū naturali materia vt tales, sūt nō vt separat linea superficiesq; sic irā z me tum a subiecta sibi materia separari.

Caput primum.

Verum enimuero necesse est considerātes de Anima: et de his dubitātes ac abigen tes que nos oportet ꝓcedē tes inuenire atq; pcipere: in mediū eorū antiquorū afferam⁹ opinio nes q̄ de aīa tractarūt aliqd atq; dixerūt vt ea q̄dē accipiam⁹ q̄ bn̄ sūt dicta ab his aūt caueam⁹ q̄ nō bn̄ recteq; dicta fuere. Initiū aūt īq̄stiōis h̄ erit, pfecto ꝯgruū si prius posuerim⁹ ea que marie videnī aie ꝯpetēte suapte natura. Ani matū itaq; duob⁹ his ab īanimato ma xime differre videtur motu ac sensu. A maiorib⁹ etiā nr̄is hec duo fere ō aīa ac cepim⁹. Inquiūt eī nonnulli aīam id

ẽẽ:qđ maxime prioq̃ mouet. Atq̧ exi-
stimãtes fieri nõ posse: vt id aliud q̃cq̃
moueat: qđ nõ moueat: aiam vnuz q̃d
eorũ esse putarũt q̃ motu cient. Quo-
circa Democritus ignẽ atq̧ calorẽ ip-
sam cẽsuit esse: nã cũ sint ĩfinite figure
acidiuidua corpora rotũda dicit ignẽ
⁊ aiam esse. Necidiuidua corpora sĩlia
corpusculis ĳs esse: q̃ i aere ferrividen
tur: in ipsis inquã radĳs q̃ p fenestram
ingrediunt: ⁊ rerũ elemẽta gñandaruz
seminaq̧ toti⁹ esse nature dixit. Eadẽ ⁊
Leucipp⁹ ille cẽsebat. Hoꝝ igit corpo
rũ ea q̃ sunt rotũda ignẽ ac aiaz asserũt
esse: ppterea qui maxime oim figure ta
les totũ corp⁹ ingredi penetrareq̧ pñt:
atq̧ cetera mouere cũ moueant ⁊ ipsa.
Arbitrantur em̃ aiam id esse qđ motuz
aialib⁹ p̃bet. Quapropt ⁊ respiratione
viuẽdi rõnem: atq̧ cãm esse putãt. Nã
eo qđ ↄtinet ↄ̃hẽte corpore cõprimẽ te
re: ac extrudẽte figuras eas: q̃ p̃bẽt aia
lib⁹ motũ: q̃ nec ipse vnq̃ q̃escũt succur
sum auxiliũq̧ respiratiõe fieri dicũt in
grediẽtib⁹ alĳs figur⁹ sĩlib⁹: q̃ q̃dẽ egre
di p̃hibẽt ipasq̃ aialib⁹ ĩsũt id r pellẽdo
qđ ↄ̃hit atq̧ p̃mit: ⁊ eousq̧ viuere aialia
q̃usq̧ id facere pñt. Vr aũt ⁊ id qđ a nõ
nullis pythago. dr eãdẽ hre sñiaz. Qui
dã em̃ ipoꝝ ea corpuscula q̃ agitãt ĩ aere
q̃dã id qđ illa mouet ac agitat: aiaz esse
dixerũt: ppterea qđ ↄtinue moueri vi-
dent: et si null⁹ vẽt⁹ penit⁹ afflet. Eodez
ferunt ⁊ ĳ q̇ dicũt aiam id esse qđ seip̃m
agitat motu etem̃ oẽs ĳ motũ videt pu
tasse maxime ppriũ esse aie: ⁊ alia q̇dez
vniuersa p aiaz: hãc aũt a seipsa moue-
ri: q̃ nihil videbãt mouere: qđ non mo
ueat ⁊ ip̃m. Silr ⁊ Anaxagoras id qđ
mouet aiam eẽ dicit. Et si q̇s ali⁹ cẽsuit
vniuersuz mẽtẽ mouisse: nõ tñ p inde pe
nit⁹ atq̧ Democrit⁹: is em̃ aiaz ⁊ itelle-
ctũ simplr idẽ eẽ putauit: etem̃ id qđ vr
veꝝ eẽ dicebat. Quocirca recte dixisse
inq̇t homeꝝ hectora iacet alia sapiẽtẽ.
Nõ igit vt potẽtia q̃dã circa ṽitatẽ vti
tur mẽte ac itellectu: sz idẽ eẽ aiaz dicit
⁊ itellectũ Anaxagoras aũt min⁹ de ip-
sis explanat. Multis em̃ in locis boni
rectiq̧ mẽtẽ cãz esse dicit Alibi aũt aiaz
ipsam mẽtẽ esse asserit: nã aialib⁹ vniuer
sis tã paruis q̃ magnis: tã p̃stabilibus
quã min⁹ etiã p̃stabilib⁹ mẽtẽ iesse dicit.
At ea mẽs tñ ⁊ itellect⁹ cui prudẽtia tri
buit nõ vniuersis silr aialib⁹: q̇n etiam
neq̧ cũctis hoib⁹ inesse vr. Oẽs igit ĳ q̃
ad aiant respe(x)ere motũ maxie motiuũ
aiaz eẽ putarũt. At q̇ cognitionẽ aiad-
uerterũt ipsi⁹ ac sẽsũ q̇b⁹ res cogscit ⁊ sẽ
tit ĳ dicũt aiaz ipaz p̃ncipia reꝝ eẽ. At
q̇ plra p̃ncipia: faciũt h ipa q̃ vo vnũ id ip̃z
aiaz eẽ cẽsẽt. Empedocles em̃ ex elemẽt
q̇dẽ vniuersis ipaz ↄstare cẽset: tñ ⁊ vnũ
qđq̧ istoꝝ aiam esse putat Dicit eniz.
Terrã nã t ra lympha cognoscim⁹ vndã
Aetheraq̧ ethere sãe iguz dignscit igne
Sict amor amori: ac tristi discordia lite
¶ Eodem ⁊ Plato modo animam in
Timeo ex elementis constare censet.
Simili namq̧ eius quoq̧ sententia co
gnoscitur simile: ⁊ res ipse ex pricipĳs
sunt. Similiter determinatũ est ab eo-
dem ⁊ i hisce que de philosophia dicun
tur. Animal quidem ipsum ex ipsius
vnius idea formave: et ex longitudine
prima: et latitudine: profunditateve cõ
stare. Cetera vero simili modo. Insu-
per et alio pacto: intellectuz quidem es-
se vnum ipsum. Ipsa vero duo scientiã.
Est enim ipsa tantum ad vnum proces-
sio. Superficiei preterea numerum.
Opinionem solidi sensum: nam nume
ri quidem forme ipse et principia dice-
bantur. Sunt autem ex elemẽtis. Res
vero partim intellectu: partim scientia
partim opinione: partim sensu dĳudi-
cantur ac discernuntur. Atq̧ nume-
ri forme sunt rerum. Cum autem ani-
ma motiuum ⁊ cognstiuum sit quidam
vtrunq̧ complexi sunt: atq̧ animaz nu
merũ esse seipsum mouẽtem assererunt.
Omnes tamen de principĳs que ⁊ quot
sunt: inter sese dissentire videntur: atq̧
maxime quidem ĳ qui corporea putant
esse: ab hisce dissentiunt qui in corpo-
rea ponũt. Minus autem ab ĳs qui cõ
posuerunt: ⁊ ex vtrisq̧ principia rerum
assignauerũt. Dissentiunt etiã ⁊ de mul
titudine eorũdem. Quidam enim vnũ
quidam plura pricipia dicũt esse. Atq̧
vt de principĳs senserunt: sic de animã
etiam determinauerunt. Non em̃ abest
a ratione: in primorum natura mouen-
di causãz collocare. Quapropter ignis

quibuſdam eſſe videtur. Is em̄ ſubtiliſſimaꝫ eſt partiū: ⁊ lōge magis ꝙ elemēta cetera incorporeus. Mouetur inſuper: ⁊ cetera primo mouet. Democritus autem ⁊ ſubtilius dixit: tum aſſignauerit cur eſt iſtorum vtrūqꝫ. Dixit em̄ animam quidem mentēqꝫ idem eſſe: hoc autem ex ipſis prim'ſ atqꝫ indiuiſibilib' corporibus eſſe. Atqꝫ partium quidem ſubtilitatem mouere: ob figuram vero moueri. Figurarū aūt oīuz nobiliſſimā figuram rotundaꝫ Anaxagoras aſſerit talemqꝫ eſſe itellectum ⁊ ignē. At Anaxagoras videtur quidem aliud animaꝫ aliud itellectū mētēve dicere: quēadmodum ⁊ antea diximus. Vtitꝰ tamen vtriſqꝫ perinde atqꝫ vna natura: verum mentem principium maxime omniū ponit. Solam itaqꝫ rerum omnium ipſam ſimplicem ⁊ non mixtam ⁊ puram eſſe ſinceramqꝫ dixit: atqꝫ eidem prīcipio hec vtraqꝫ tribuit: cognitionem inquā ⁊ motuꝫ dicens vniuerſum mentem eſſe. Tales etiam videtur ex hiſce que tradita memorie ſunt: motiuum quoddam animā ipſam eſſe putaſſe: ſi quidē dixit magnetem habere animam: quia mouet trahitqꝫ ferrum. Diogenes autem ſicut et alij quidam aerem ipſam cenſuit eſſe: hunc ſubtiliſſime ſubſtantie rerūqꝫ prīcipiū eſſe putās. Idcirco cognoſcere atqꝫ mouere animā dixit. hoc quidem cognoſcere quo primum eſt: ⁊ ex hoc ipſo cetera conſtant: hoc auteꝫ eſſe motiuū quo ſubtiliſſimum eſt. Heraclitus quoqꝫ principium ait animam eſſe. Quippe cum exalatione eſſe: ex qua cetera dicit cōſtare ⁊ maxime incorporeum eſſe: ⁊ ſemper fluere dicat atqꝫ id quod mouetꝰ ab eo quo motu cietꝰ cognoſci cōſtat. Moueri autem res vniuerſas ⁊ ipſe ⁊ alij cōplures arbitrabantur. Simili modo ⁊ Alcmeō de anima putaſſe videtur. Dicit enim ipſam īmortalem eē ex eo: q꞉ ſimilis ipſis immortalibus eſt. Hōc quidēꝫ ideo dixit ipſi competere q꞉ ſemper mouetur. Mouentur enim ⁊ res omnes diuine continue ſemper: luna inquā ſol ſtelle totūqꝫ celum. Quidam et magis importuni animam aquam eſſe dixerūt vt Hippo: qui quidem ad hāc ſententiā ratiōe ſeminis videtur eſſe compulſus quia omnium ſemen humidum eſt etenī redarguit eos qui ſanguinem animam aſſerunt quia ſemen ſanguis non eſt. Sunt ⁊ qui ſanguinem ipſam eſſe dixerunt vt Critias. Sentire ipſum maxime proprium anime eſſe putātes quod quidem competere propter naturā ſanguinis crediderunt. Ita omnia elementa preter terram iudicem habuerūt hāc autem nemo tribuit anime niſi quiſpiā dixerit ex omnibus elementis conſtare aut omnia eſſe. Vt igitur in ſummā omnia redigamus tribus his omnes: aīaꝫ motu: ſenſu: in corporeqꝫ diffiniūt quorum vnūquodqꝫ reducitur ad principia reruꝫ vt patuit. Quapropter ⁊ ij qui cognitione diffiniunt animam aut elemētum aut ex elementis faciunt ipſam ſimiliter omnes preter vnum dicētes. Inquiunt enim ſimile ſimili ſibi cognoſci. Atqꝫ cum vniuerſa cognoſcat ac percipiat anime ex vniuerſis rerum principijs ipſam cōſtare dicunt. Quibus igitur placuit vnam cauſam elementumqꝫ vnum ponere rerum: ij animam etiam vnum velut ignem: aut aerē eſſe poſuūt. Qui vero plura reb' principia tribuūt ij plura quoqꝫ dicunt animam eſſe. Solus autem Anaxagoras mētem paſſione vacare dicit: ⁊ nihil prorſus cum ceteris habere commune. Verum cum talis ſit. Quonaꝫ pacto cognoſcet ⁊ quā ob cauſam. Neqꝫ ille dixit neqꝫ ex dictis perſpici poteſt. At vero qui cōtrarietates in principijs faciunt: ij conficiunt animam etiam eſt contrarij. Qui vero tantum alterum ponunt contrariorum: calidum inquam: aut frigidum aut aliquid aliud huiuſcemodi: ij ſimiliter ⁊ animam vnuꝫ iſtorū aſſerunt eſſe. Quapropter ⁊ nomina ipſa ſequūtur. Nam ij qui calidum eſſe dicūt: inde inquiunt ipſum viuere ductum nominatūqꝫ fuiſſe. Et ij rurſus qui frigidum eſſe cenſent: animam inde nuncupatam ob reſpirationem et refrigerationem aſſerunt eſſe. Hec igitur que de anima tradita ſunt a maioribus noſtris: et hec ſunt cauſe ob quas illi talia de ipſa dixerunt.

¶ Caput ſecundum.

Onsiderandum est autem primum de motu. Nã for-tasse nõ solũ falsũ est sub stantiã anime talẽ esse qualem ij dicunt: qui animã id asserũt esse quod seipsũ mouet aut mouere potest: sed etiã vnum id esse quod dã videtur eoꝝ: que nequeunt esse: motum inquã ipsi inesse atqꝫ operere. Nõ necessariũ igit esse: id oẽ moueri quod mouet: olim iam diximus ꝛ pbauimus. Cum autẽ omne quod motu cietur duplicter moueatur: aut cꝫ p aliõ aut p se mouet. Per aliud aũt id oẽ moueri dicimus: quod est in eo quod motu cietur vt nauigantes: hi nanqꝫ nõ perinde atqꝫ nauis mouẽtur: hec em̃ per se mouet illi mo: u cientur: quia sunt in eo quod motu cietur: quod quidẽ ita esse ptz in partibus: motus enim pprius pedum est ãbulatio: qua mouẽtur ꝛ homines tunc autẽ hisce motus non inest vt ptz in nauigantib'. Cũ igitur id quod mouetur: vt diximus: bifariam dicat moueri. Considerem' nunc oportet de anima: si per se moueatur motusqꝫ participes sit: cuꝫ igitur quattuor sint motus Latio: alteratio: atqꝫ accretio atqꝫ decretio aut istoꝝ vno: aut plurib' aut oibus vt patet mouebitur. Qð si nõ p accidens moueatur: natura sanemotus inerit ipsi. Ati hoc sit: locus etiã eidem idẽ idem competet Omnes em̃ iam dicti motus in loco sunt. Quod si substã tie sit anime seipsam motu ciere: non p accidẽs inerit ipi motui: vt inest albedini: aut tricubito. Mouent em̃ ꝛ ipsa vetum per accidẽs quippe cũ corp' id moueatur cui res tales insunt. Quapropter ꝛ loc' nullus ipsoꝝ est. At erit animẽ sine controuersia locus: si natura motus particeps est. Preterea si natura motu cietur: vi quoqꝫ moueri põt et si mouet ꝛ natura moueri potest. Eodem modo de quiete quoqꝫ dicere possum' in hoc enim natura res quiescere solet: in qð suapte natura mouet. In hoc pari modo vi plane quiescit: in quod vi pulsa mouetur At qui motus erũt animevioleti quietesue. Neqꝫ si fingereuolumus assignare facile possumus. At ꝟo si sursum mouebit ignus erit: si deorsũm terra: hisce nanqꝫ corporib' hi motus cõpetunt: eadẽ est ꝛ de medijs corporibus ratio. Preterea cum videatur anima corpus mouere: rationi cõsentaneum est ijs motibus ipsuꝫ mouere: quibus ꝛ ipsa mouetur. Quod si id sit conuertendo vere quoqꝫ dicere possumus: eo ipsam motu cieri: quo mouet: ꝛ corpus: at latione corpus mouetur. Qua re mutabitur ꝛ aĩa perinde atqꝫ corpus ꝛ aut tota aut partibus locũ mutabit: qð si id fieri põt fieri quoqꝫ põtvt egressa rursus corp' ingrediat. Ex quo fiet vt aĩaliũ ea que mortem obierũt resurgant. At eniꝫ motũ per accidẽs ab alio quoqꝫ mouebitur. Animal em̃ vi pelli potest: nõ aũt oportet cuius in substantia inest a seipso moueri: id ab alio motu cieri nisi per accidẽs queadmodum neqꝫ quod per se vel ppter se bonũ est id p aliud oportet aut gratis cuiuspiã esse Animaꝫ aũt si mouet a sensibilib' maxime quispiã dicet moueri. At ꝟo si mouet seipsam anima ꝛ ipsa quoqꝫ mouetur. Quare cũ omnis mot' exitus atqꝫ remotio sit eius qð motu: cietur ea ratione qua motum subijt anima nimirũ ex substãtia dimouet ꝛ exit nisi seipsam per accidẽs moueat at motus vt inqũt substãtie est ipsius per se. Quidã autẽ asserũt aĩam id corpus in quo est eodẽ mouere modo quo ꝛ ipsa mouet. vt Democritus qui quidẽ perinde atqꝫ Philippus comic' dicit ille nãqꝫ dedalum ait ligneam venerẽ cõfecisse que motu mouebatur argenti viui quod in illã infudit. Et Democrit' pari mo pilas indiuisibiles secũ trahere corp' totum atqꝫ mouere dicit ex eo qꝫ nunqꝫ ipe qeſcũt suapte natura desinuntqꝫ moueri. Nos aũt ipsum interrogabim' si quietẽ etiã idipsum faciat vnqꝫ. At quonã pacto quietẽ faciet difficile est dictu vl' potius dici non potest. Omnino autem anima non sic mouere videt aĩal: vt insiquiunt ipsi sed electione quadã intellectõeve. Eodem aũt modo Timeus etiã aĩam corpus mouere dicit. Mouere enim ipsam ex eo censet atqꝫ asserit corpus quia mouetur propterea qð ad ipsum conera est. Opifex enim dicit ex elemẽtis iaꝫ cõstitutã numerisqꝫ distin

etiam sonoris vt insiti sonoritatis atq̃
cōcētʼ habeat sensum ⁊ vt i vniuersuȝ fe
ratur cōsonis lationibʼ rectitudinem
coegit atq̃ flexit in circulū. Et cū vnū
in duos diuisisset circulos duobʼ in pū
ctis cōiunctos rursus vnū in septem or
bes diuisit; qm̄ lationes ipsiʼ celi mo
tiones sunt anime quibʼ ipsa mouetur.
Primū igit̃ non recte dicitur animam
magnitudinē esse nam animā vniuersi
talē ipse vult esse qualis est ea que mēs
⁊ intellectus vocatur. Non qualis est
sensitiua nec qualis est ea que est prin
cipium cupiendi quippe cū harū motʼ
non fit vt patet cōuersio. Intellectʼ aūt
vnus est ⁊ cōtinuus perinde ac intelle
ctio. Intellectio vero est ipsius intelle
ctus cōceptus. Sed hi nimirū vnū hoc
sunt quod alius deinceps post aliū est
vti numerus sȝ nō vti magnitudo. Quo
circa nec intellectʼ hoc pacto ꝯtiuʼ est:
sed aut partibʼ penitʼ vacat aut non est
vt magnitudo ꝯtinus atq̃ si magnitu
do sit: quonam pacto quācūq̃ suaȝ in
telliget partiū siue ille sint magnitudi
nes siue etiā pūcta si hec quoq̃ partes
appellare oporteat. Nam si pūcto pun
cta vero sunt infinita nunq̃ pertrāsibit
vt patet sin magnitudine sepiʼ vel infi
nities idem intelliget. At videt̃ ⁊ semel
intelligere posse. Quod si satis ē quāuis ꝑ
tium tangere. Quid oportet aut orbe
versari aut omnino magnitudinē ipsuȝ
habere. Quod si necesse est ipsuȝ intel
ligere toto tangentem circulo quis est
ipsarum partiū tactus. Preterea quo
nam pacto vel ipartibili partibile: vel
impartibile ꝑtibili ipse intelliget. Ne
cesse est aūt intellectū esse circulū hunc
Intellectus nāq̃ motus intellectio est.
Circuli vero cōuersio. Si igit̃ intelle
ctio cōuersio est ⁊ circulus is intellectʼ
erit profecto cuius talis ꝯuersio intelle
ctio est. Aliqd preterea semper intelli
get. Oportet enim ipsum aliquid intel
ligere semper quippe cum conuersio sit
perhennis atq̃ perpetua: at constat in
tellectionum rerum earum que cadunt
sub actioneȝ terminos esse ac fines. om
nes enim alicuius sunt gratia contem
platiue quoq̃ rationibus identidem
terminantur. Et rationum aliaȝ diffini
tionē aliā demonstrationē esse patet de
monstrationes autē ⁊ ex principio sunt
⁊ finem habēt quodāmodo ratiocina
tionē aut cōclusionē. Quod si nō termi
nātur at saltē non ad principiū redeūt
sed mediuȝ extremūq̃ semper sumētes
recta ꝓficiscuntur. At cōuersio rursus
vt patet ad principiū redit: atq̃ refle
ctitur. Diffinitiōes etiā finite sunt om
nes ac terminate. Preterea si sepius ea
dem conuersio fiat: idem sepius intelli
gere oportebit. Preterea intellectio qe
ti magis ⁊ statui q̃ motui similis esse vi
detur. Eodē modo ⁊ ipsa etiā ratioci
natio. At qui neq̃ beatū id est quod nō
est facile sed violentū vt patet. Quod
si motus nō sit ipsiʼ substātia preter na
turam sane mouebitur laboriosum est
etiā ꝯiunctū esse cū corpore neq̃ absol
ui ab eo posse ⁊ insuper maximopere fu
giendūȝ. Quippe cū melius sit intelle
ctui non esse cum corpore quemadmo
dum ⁊ dici solet ⁊ complures plane cō
sentiunt. Causa preterea qua celum cō
uertit̃ nō videt̃ ex dictis illis emergere
Neq̃ eniȝ anime substātia causa est cō
uersionis sed ꝑ accidēs hoc modo mo
uetur neq̃ etiā corpʼ: sed anima corpo
ri potius cā est motionis at vo neq̃ di
citur ita melius esse ⁊ tamē oportebat
ideo deum animam orbe versari facere.
Quia melius est ipi moueri q̃ stare et
hoc pacto moueri quā alio modo. Ve
rum enim cum huiuscemodi considera
tio magis aliis accomodetur sermoni
bus eā nunc omittamus illud aūt ab
surdum euenire videt̃ tam huic sentētie
quam etiam cōpluribus aliis que dicū
tur de anima. Etenim cōiungunt qui
dem aīam cum corpore ponuntq̃ ipsaȝ
in eo ⁊ tamē nihil prorsus determinant
quam ob causam ⁊ quo modo sese ha
bēt corpore. Quod tamen necessariū
esse videtur. Nam ob propinquitatem
hoc quideȝ agit illud patitur ⁊ hoc rur
sus mouetur illud autē mouet. Quoȝ
nihil sane quibusuis inter sese cōpetit.
At illi dicere quidē quale quid sit ipsa
anima enitunt̃ de susceptiuo vero cor
pore nihil penitus dicunt atq̃ determi
nant perinde quasi fieri possit vt q̄uis
anima sine vllo discrimie quoduis cor

pus ingrediatur: vt Pythagoricorum fabule dicunt animantis enim cuiusque propriam speciem habere formamque videtur perinde igitur dicunt atque si quispiam artem fabrilem fistulas ingredi dicat. Etenim ars quidem instrumentis. Anima vero corpore vtatur oportet. Est autem et alia quedam opinio de anima tradita: probabilis quidem compluribus et nulla earum inferior quam de ipsa dicuntur. Reprobata tamen et hisce rationibus quam in cõibus sermonibus fuit. Animam enim harmoniam quandam inquiunt esse harmoniam namque temperationem esse compositionemque contrariorum dicunt et corpus ex contrarijs oppositum esse. Verum enim harmonia quedam ratio quedam eorum est quam sunt permixta: vel et compositio. Anima autem neutrum istorum esse potest vt patet. Preterea harmonie non est mouere aie autem id oes maxime tribuunt. Accomodatius autem harmoniam de sanitate atque omnino de virtutibus corporis quam de anima dici potest atque manifestissimum id erit profecto si quispiam operationes atque affectus anime in aliquam harmoniam reducere enitatur: accomodare namque perdifficile est. Preterea si duo respicientes harmoniam dicere consueuimus et propriissime quidem eorum magnitudinum compositionem: que motum habet compositionemque eas adeo sunt coniuncte vt nihil eiusdem generis inter sese suscipere possint. Hinc autem et rerum rationem mixtarum. At neutro profecto modo consentaneum est rationi harmoniam animam appellare: atque partium corporis compositio facilis est admodum inquisitionis: complures namque compositionis sunt: vt patet et varie partium. cuius igitur aut quonam pacto intellectum aut etiam sensitiuum aut appetitum compositionem esse putare oportet. Similiter absurdum est sane: mixtionis quoque rationem animam esse putare. Non enim eandem mixtio rationem habet eandem in carne et osse ceterisque corporis partibus. Fient igitur et complures habeat animas per totumque corpus: si partes quidem vniuerse corporis ex elementis constent permixtis ratio vero mixtionis harmonia sit vt inquiunt animaque. Id etiam quispiam et ab Empedocle non iniuria petet vnamquamque namque partium aliqua ratione dicit esse confectam. Vtrum igitur ipsa ratio sit anima an potius sit aliquid aliud a nima: et ipsis membris aduenientiat. Preterea vtrum cuiusuis mixtionis sine vllo discrimine causa fit ipsa concordia an eius que ratione conficitur: et hec vtrum sit ipsa anima: an aliquid diuersum a ratione. Hec igitur tales dubitationes habere videntur. Verum si anima diuersum a mixtione fit vti diximus: cur vna cum ratione carnis et ceterarum etiam animalium partium tollitur: insuper si non vnaqueque partium animam habeat: si non sit anima ratio mixtionis: quid est quod descendente, corrumpitur anima. Ex his igitur que dicta sunt patet animam nec harmoniam esse posse: nec orbe versari: per accidens tamen vt diximus moueri potest et seipsam mouere mouetur namque corpus in quo est: mouetur autem et patet ab anima: alio vero modo fieri nequit: vt ipsa moueatur motu ad locum accomodato. At enim recte de hac ipsa quispiam ad talia respiciens dubitabit: putabitque ipsam moueri. Dolere namque dicimus animam gaudere confidere timere insuper irasci: sentire: ratiocinari: que quidem omnia motus esse videntur. Quapropter ipsam quispiam existimabit moueri. Verum id non necessarium est. Nam et si quam maxime dolore vel gaudere vel ratiocinari motus sunt: vel potius moueri: tamen ipsum moueri ab anima est. Irasci namque: aut timere est hoc modo moueri cor. Ratiocinari autem aut tale forsitan est: aut etiam aliud. Atque quedam istorum fiunt: cum aliqua latione mouentur quedam cum aliqua alterantur. Quenam vero sint illa et quo modo fiant alia ratio est. Dicere autem animam irasci vel timere simile atque si quispiam animam texere dicat vel edificare. Nam melius est fortasse dicere non animam: sed hominem animam misereri vel discere vel ratiocinari. Id quod non quia motus in illa sit: sed quia nonnunquam quidem vsque ad illam nonnunquam vero ab illa: veluti sensus quidem ex hisce: recordatio autem ab illa ad eos motus vel status qui sint in ipsorum sensuum instru

mentis. Intellectus autem aduenire vi
detur: et substantia quedam esse ac non
corrumpi. Nam ab ea maxime: que in
senectute fit obfuscatiōe corrūperetur.
Nūc aūt pinde fit atq; in sensuū instru
mentis. Et enim si senex talē acceperit
oculū videret sicut et iuuenis. Quare se
nect⁹ nō q: aīa q̇dquā eē passa: s; q: id
in q̄ est aliq̇d passuz est: quēadmodū in
ebrietatib⁹ et ī morbis fieri solet. Et ip
sum igitur intelligere ac contemplari
marcescit: q: aliud quoddā intus corrū
pitur: ipsum aūt passione vacat: ratio-
cinari vero: et amare aut odisse nō sunt
illius affectus: sed huiusce qd̄ h; illud
ea rōne qua illud habet. Quapropter
et hoc corruptio nec recordat̄ neca mat:
eī illius s; ipsius cōis qd̄ q̇dez perijt.
Intellectus aūt diuinū q̇d est fortasse
passioneq; vacat. Esse igit̄ impossibile
moueri aiam pspicuū iā ex dictis euasit
qd̄ si oīno nō motu cietur: pt; nec a seip
sa motu cieri. At q̇ numerū aīam eē di-
cere seipm motu cientē: multo longius
q̄ ea q̄ dicta sunt a rōne distare videtur
Nā ijs q̄ id asserūt: ea primū impossibi
lia q̄ emergūt ex motu: deinde ꝓpria q̄-
dā ex eo q: dicūt ipam numerū esse eue
niūt: quo nāq; mō vnitatē moueri intel
ligere oportet: et a quo et quonā pacto.
Cū impertibilis sit et nullā habeat diffe
rentiā si eīn motiua sit atq; mobilis: di-
uersa eē op;. Preterea cū lineā q̇dē mo
tione superficiē facere dicāt: pūctū aūt
lineā: vnitatum etiā mot⁹ erūt cōtinuo
linee. Punctū eīn vnitas est positionē
q̄ h;. Preterea si q̇s a numero numerū
vel vnitatē abstulerit: alius relinquitur
numerus: atq; plante: multaq; aīalium
viuūt diuisa: et eandē aīam specie viden
tur habere. At q̇ nihil referre videbit̄
vnitates dicant̄: an corpuscula parua.
Etenim si pūcta fiant ex Democriti pi
lulis: modo maneat quātitates erit ī ip
sis: aliud q̇dē qd̄ mouet: aliud aūt quod
mouetur: sicut in magnitudine. Nō eīn
q: magnitudine differūt aut paruitate
id qd̄ dictuz est accidit sed q: subeunt
quātitatē. Quocirca nesse eē aliq̇d eē
quod ipsas vnitates mouebit. Qd̄ si id
quod in animali mouet: aīa ē et id quod
in nūero est aīa mouet q̄re aīa non est id
qd̄ mouet: atq; mouet̄ sed id qd̄ mouet
dūtaxat. At v̄o q̇ fieri potest vt hec vni
tas sit op; eīn ipsius ad ceteras aliquā
differētiā esse. At vnici pūcti quenā pre
ter positionem esse differentia pōt. Si
igit̄ vnitates pūctaue q̄ sunt in corpore
diuersa sunt ab vnitatibus aīe atq; pū
ctis erūt ipse vnitates in eodez ꝑfecto
loco. Pūctū eīn aīe locū occupabit cor
poris pūcti. Atq; quid obstabit ac ꝓhi
bebit vt si duo puncta sunt simul ī eodē
loco et plura sint duob⁹ ac īfinita. Quo
rū eīn loc⁹ indiuisibilis est et ipsa indiui
sibilia sūt. Sin v̄o ea pūcta q̄ sint ī corꝑe
sint ipe nūer⁹ aīe vl' si nūer⁹ q̇ ex pūct; cō-
stat q̄ sunt in corꝑe sit ipa anima: cur nō
oīa corꝑa aīam habēt: nā in cūctis pun-
cta eē vident̄ et etiā infinita. Insuꝑ q̇ fie
ri pōt vt separentur ac absoluātur a cor
porib⁹ ipsa puncta: si q̇dē linee nō diui
dunt̄ in puncta. Fit aūt vt dixim⁹ vt ꝑ-
tim idem ij dicāt qd̄ illi q̇ corpus quod
dā subtiliū partiū animā esse dixerūt: ꝑ
tim ꝓpriū ipsos comitetur absurdum:
corpus ab aīa pinde moueri: pinde at
q; Democritus asserebat. Nā cū aīa sit
in omni corꝑe sentiente necesse est in eo
dē duo corꝑa eē: si aīa corpus aliqd̄ esse
ponatur: et horū etiā sentētia q̇ animam
numeruz esse censent: fit vt vno puncto
multa sint puncta: aut omnes habeant
animā: si non numerus quisquaz alius
atq; diuersus a punctis ipsius corpo-
ris superueniat. Fit etiam vt animal a
numero perinde moueatur: atq; De-
mocritum diximus idipm moueri cense
re: quid enim interest parue pile dican-
tur: an vnitates magne vel vnitas om-
nino que agitantur motu: vero namq;
modo necesse est ipsas ex eo mouere ani-
mal: quia ipse motu cientur. His igi-
tur qui motum ac numerum in assignā
da anima coniunxerunt: hec que dicta
sunt absurda: et alia huiuscemodi mul
ta eueniunt. Est enim impossibile non
solum diffinitionem anime talez esse: s;
etiā accidens. Quod quidem patet: si
quis ex hac ratione operationes atq; af
fectus anime conabitur assignare: cogni
tiones inq; sensus; voluptates: dolo-
res: et cetera istiusmodi: nam vt pri-
us diximus: ne q; vaticinari et ipsis fa-

esse possumus. Tribus autem traditis
modis quibus antiqui diffiniũt animā
duos iā reprobauimꝰ: ꝛ quas hꝫ vtraqꝫ
sentētia dubitationes cōtrarietatesqꝫ
pene diximus: ꝛ ea inquaꝫ que maxime
motiuū ipsam esse ex eo ponit: qua seip
sam mouet. Et ea q̄ corpꝰ ipsaꝫ subtilis
simaꝝ partiū: aut magis ꝙ cetera icor-
poreū esse censet. Restat igit̄ tertiꝰ mo
dus atqꝫ sn̄ia: q̄ ipsam asserit ex elemen
tis cōstare: quā quidē deinceps cōside
remus opꝫ: atqꝫ ptꝫ ob hoc ex elemētis
aīam cōstare quosdā dixisse: vt sentiat
ea q̄ sunt ꝛ rerum vnāquāqꝫ cognoscat.
Ad hāc sn̄iam multa ꝓfecto comitant̄
absurda: atqꝫ eorū ꝙ plura que fieri ne
queunt. Asserunt eñ simili cognoscere
simile: quasi aīas res ip̄as esse potētes.
Verū nō elemēta sunt solū vt ptꝫ: sꝫ pre
ter ea multa sunt etiā alia: q̄n potius in
finita fortasse numero q̄ cōstant ex ip̄is
ac cōponuntur. Sit igit̄ ea cognoscere
sentireqꝫ aīam: ex quibꝰ illorum vnūqḋ
qꝫ cōponitur. At totū ipsum cōpositūꝫ
quo cognoscet queso vel sentiet: vt q̇d
sit deꝰ vel hōvꝪos vel caro ꝛ ceteroꝝ cō-
positorū vnūquodqꝫ similiter. Non eñ
vnūquodqꝫ istorū est ipsa elemēta quo
uis sese habentia modo sine vllo discri
mine: sed ex ipsis vnūquodqꝫ cōficit̄ ra
tione q̄dā cōpositiōe ve. Queādmodū
ꝛ Empedocles os ex elementis consta-
re censet. Dicit enim.

Ceperat ante duas tellꝰ iustissima vasis
Aeris ac fontis partes vulcanꝰ ꝛ ipse.
Quatuor ex octo adiunxit quis candi
da magna.
Vis fecundaqꝫ naturā cōfecerat ossa.

Nil igitur elementa ꝓsunt: si sint in
anima: nisi rationes etiā insint ꝛ cōposi
tio: vnūquodqꝫ enim cognoscet simili:
os autē: aut hoīem non cognoscet ꝑfe-
cto nisi ipsa etiā insint. Hoc aūt nō opꝰ
est vnum eorum esse dicere que fieri ne-
queunt. Quis eñ ābiget vnq̄ꝫ si lapis
vel homo vel equus insit in anima: ꝛ bo
num similiter ꝛ non bonum: ꝛ de ceteris
idētidem rebus. Preterea cū id qḋ est
multipliciter dici soleat: quoddā enim
substantiā: quoddā q̄ātitatē aut qua-
litatē: aut aliquid aliud enumeratoꝝ uꝫ
iam predicamentoꝝ significāt: vtrū ex
vniuersis an nō ex vniuersis anima con
stet: at nō videt̄ cōmunia oīm esse elemē
ta: ex hisce ne igitur solis cōstat q̄ sub-
stātiarum sunt elementa at quonam pa
cto cetero2um etiā vnūquodqꝫ cogno-
scit. At dicent vniuscuiusqꝫ generis ele
menta propria atqꝫ p̄icipia esse: ex qui
bus aīa constat: erit igitur ipsa quanti
tas ꝛ qualitas ꝛ substantia at fieri ne-
quit: vt ex q̄ātitatis elementis substā
tia sit nō q̄titas. Eos igit̄ q̄ censet ani
mā ex vniuersis constare: hec ex huiusce
modi alia comitantur. Absurdum etiā
simile quidem a simili nō pati dicere: si
mile vero sentire simile: simileqꝫ cogno
scere simili putare atqꝫ asserere. Deīde
sentire: pati: quoddam eē moueriqꝫ po
nere: et intelligere similiter ꝛ cognosce-
re. At qui multas dubitationes ac dif-
ficultates Empedocles habere sn̄iam.
Corporeis inquā elementis ꝛ sibi simi-
libus cognosci res singulas: testatur id
quod experientia late patet. Partium
enim aīalium corpoꝝ ea q̄ sunt simpli
citer terre: vt ossa: nerui: pili: nihil senti
re videntur. Quare neqꝫ similia sibi: at
oportebat tamen. Preterea cuiqꝫ prin
cipiorum maior ignoratio ꝙ cognitio
inerit nimirum. Vnūquodqꝫ enim co-
gnoscet vnum: multa autem ignorabit:
cetera nāqꝫ omnia: fit etiā Empedoclis
eadem sn̄ia: vt deus sit amentissimꝰ: q̇p
pe cum ipse solus vnum elementorū nō
cōprehendat: ipsaꝫ discordiā iquā mor
talia vero cuncta cognoscant. Cū ex vni
uersis singula constent. Preterea dicat
opꝫ omnino quā ob causam nō habent
animam omnia: cuꝫ omne qḋ est: aut sit
elementū aut ex elemento vno: vel plu-
ribus vel omnibus constat. Necesse est
enim omne qḋ est aut vnum q̇d: aut que
dam aut vniuersa cognoscere. Dubitat
etiam non iniuria quispiam quidnā id
sit quod ipsa continet atqꝫ vnit. Elemē
ta nāqꝫ materiei similia sunt. Atqꝫ pre-
stabilissimum id esse patet: quod conti
net quicquid id tandem sit. At nequid
esse quicꝙ prestabilius anime: qḋ qui-
dem dn̄et: ꝛ magis etiā intellectu: maxi
me autem rationi consonū est hunc om
nia precessisse: ꝛ prestantissimum oium
ꝛ natura dn̄m esse. Illi autem elementa.

ea q̄ sunt p̄cedere cēsent. At enī nemo ꝓpꝛsus de omni anima dixit nec eoꝝ q̄ cēsent ipsam ex elemētis ideo constare qꝛ sentit: cognoscitq; ea que sunt: nec et eorum q̇ maxime motiuū ipsam asserūt esse: nō enim omnia mouētur q̄ sentiūt. Sunt enim animalia nōnulla q̄ nō mouentur loco: ⁊ tm̄ hoc solo motu anima videtur animal agitare. Similiter ⁊ eorum q̇ tā sensitiuū q̄ intellectū ex elemētis cōficiunt: nemo aīam oēm cōplectit̄ viuere nāq; vident̄ plāte: at expertes sūt tamen ⁊ rationis et sensus: animalium quoq; complura sunt: que mente rationeq; vacant. Nō si qs ⁊ hec illis cōcesserit: intellectūq; partē esse posuerit anime ⁊ idētidem sensitiuū: neq; sic de omni anima: neq; de vlla tota dicere videbunt̄. In hoc eodē errore videt̄ esse ⁊ ea snīa q̄ carminibus orphicis fert̄. Dicit enim Orpheus aīam ferri ventis ⁊ ex toto ingredi respiratiōe id aūt neq̇t ipsis accidere plantis: neq; quibusdā itidem animalium. Quippe cum haud vniuersa respirēt. Nō quidē eos p̄teriit: q̇ ita de aīa cēsuere: at vero si cōficere animā ex elemētis oporteat: nō ex vniuersis cōtinuo cōficiēda esse videt̄. Altera nāq; pars cōtrarietatis sufficiēs est seipsam oppositāq; discernere recto enī ⁊ ipsum rectum vt patet et obliquum cognoscamus: regula nanq; iudex est vtriusq;: at obliquū nec sui plane nec recti. Sunt ⁊ qui in toto vniuerso permixtā ipsam inquiūt eē: quocirca forsitā ⁊ Thales omnia plena deorū esse putauit: hoc autē dubitatiōes hꝫ nōnullas. Quā enī ob cām aīa in aere q̇dē vel igne si inest non facit animal: in mixtis aūt facit: presertim cum in illis videat̄ esse prestantior. Queret etiā q̇spiā quā ob cām anima ea q̄ est in aere p̄stabilior est ac imortalior ea q̄ in aīalibus inest. Utrobiq; autem emergit quoddam absurdū: ⁊ rationis egrediens metas: nā ignem aut aerem animal esse dicere rationis egredit̄ fines: ⁊ asserere rursus aīalia nō esse: si insit in ipsis anima per absurdum est sane. Uidentur autē ideo putasse in his animam esse: quia totum ⁊ partes eiusdem sūt sp̄ei. Quare necesse est ipsos et aīam ⁊ partes eiusdē esse dicere speciei si animalia ex eo fiunt animantia qꝛ in ipsis aliqua pars cōtinentis recipitur. Quod si aer quidē discept⁹ eiusdē est speciei: aīa aūt ⁊ dissimiliū partiū: p̄tꝫ aliā ipsi⁹ partē inesse: aliā non inesse: necesse est igitur ip̄am aut similiū esse partium: aut non in quacūq; toti⁹ iesse parte. Patet igit̄ ex dictis neq; cognitionem ex eo cōpetere aīe: qꝛ cōstet ex elementis: neq; recte vereq; dici motū eidem inesse.

Caput tertium.

At quoniā cognoscere: sentire: opinari: insup cupe deliberare: ⁊ oīno appetitiones ipsi⁹ anime sunt: mot⁹ etiā aīaliū loco ab aīa fit ⁊ insup accretio stat⁹ atq; decretio: queret vtiq; quispiā: vtrū horū vnūqdq; totī aīe cōpetat: ⁊ nos ītelligam⁹ ⁊ sentiamus ⁊ moueamur: ceterorūq; vnūqdq; agamus patiamurq; tota an aliis alia partibus. Ipsum preterea viuere vtrū in horū aliquo vno an in plurib⁹ an in omnibus cōsistat: an sit ei⁹ alia quedā etiam causa. Atq; sunt qui dicunt ipsam esse partibilē: nosq; alia eius parte intelligere: alia cupe censent. Quid igitum ipsam continet animam: si partibile sit non corpus quippe cum contra potius videatur corpus animā cōtinere. Quapropter ⁊ egressa dissoluitur corpus atq; putrescit. Si igitur aliq̇d aliud ipsam contineat vnūq; faciat illud erit potissimum anima: at oportebit de illo etiam querere vtrum vnū an multarum sit partium: atq; si sit vnum cur et animam continuo non dicimus vnum esse. Sin partibile rursus ratio queret: quidnam sit illud quod illud etiam continet atq; hoc pacto fiet in infinitum abiicio. Dubitabit etiam quispiam de partibus eius: quam vnaqueq; potentiā in corpore habeat. Nā si anima tota totum cōtineat corpus: oportet ⁊ vnamquanq; etiam partem aliquam partem corporis continere: id autem esse non posse videtur: quam enī partium corporis intellectus: aut quo continebit pacto fingere quoq; difficillimum est. Uidemus autem et plan-

tas diuisas viuere: ⁊ animaliũ insectorum nõnulla vtpote aiaꝫ: si nõ numero: tñ specie eandẽ habẽtia. Itaqꝫ partiũ vtraqꝫ ⁊ sensum hꝫ: ⁊ per aliqd tps locomouet̃. Nec absurdũ est: si nõ perdurant: instrumẽta nãqꝫ nõ habẽt: vt naturã õseruẽt: sꝫ nihilominꝰ oẽs in vtraqꝫ partiũ isũt aie ptes: atqꝫ aie ptes, eadẽ sub specie collocant̃ ⁊ etiam tota. Ille qdẽm qꝛ nõ separabiles sunt: tota aũt aĩa quia idiuisibilis est. Videt̃ aũt ⁊ id principiũ qd inest in pl̃tis: aĩa quedã esse: hec eñ sola cõis est ⁊ plantis ⁊ animalibꝰ: atqꝫ hec qdem a sentiẽdi principio separat̃: siue autem ipsa nihil est prorsus quod habeat sensum.

¶ Incipit liber secundus Aristotelis de Anima.

¶ Caput primum.

Ictis hisce que a maioribus de aĩa nobis tradita sunt: redeamꝰ rursus oportet: atqꝫ enitamur velut ab initio determinare qd aĩa sit: ⁊ quenã sit eius cõis maxime ratio. Dicimꝰ itaqꝫ genus vnũ quoddã eorũ que sunt ipsam substantiam esse: atqꝫ huiꝰ aliud vt materiã: quod qdẽ per se nõ est hoc aliqd: aliud formã ⁊ speciẽ: qua qdem iam hoc aliqd dicit̃: ⁊ tertiũ id quod ex istis õstat atqꝫ cõponit̃. Est aũt materia qdem potentia: forma vo actus atqꝫ perfectio: que qdem bifariã dicit̃: quedã eñ est vt scientia quedã vt cõtemplatio. Maxime aũt corpora videntur esse substãtie: ⁊ ipsoꝝ ea magis que naturalia sunt: hec eñ ceteroꝝ pncipia sunt. Naturaliũ vo corporũ quedam habẽt vitã: quedã nõ habẽt: sed ea vacant: vitã aũt dicimꝰ nutritionẽ accretionẽ atqꝫ decretionẽ: que qdeꝫ per idipsum fit quod viuere dicit̃. Quare corpus omne naturale particeps vite substãtie est: ⁊ ita substãtia vt cõposita. Atqꝫ cũ tale etiã sit corpꝰ: id est habẽs vitam. Corpus pfecto nõ erit aĩa: corpus nanqꝫ nõ subit rationem eoꝝ que sunt in subiecto: sed vt subiectũ potius est ⁊ materies. Necesse est igit̃ animam substantiã esse: perinde atqꝫ formã corporis naturalis potẽtia vitã habẽtis. Substãtia vero actꝰ est ⁊ perfectio. Talis igit̃ corporis ẽ pfectio atqꝫ actꝰ. Sed cum perfectio atqꝫ actus bifariã dicatur vt diximus: quidam enim est vt sciẽtia: qdam vt õtẽplatio: patet animã actum esse perinde atqꝫ scientiã. Nam ex eo quia anima est ⁊ somnus est ⁊ vigilia: atqꝫ vigilia qdem contẽplationi: somnus aũt sciẽtie operatione vacanti similis est. Altera aũt alterã in eodem: scientia inqñ contẽplationẽ generatione pcedit. Quapropter anima primus est actus perfectioqꝫ corporis naturalis potentia vitam habẽtis. Et talis plane vt partes ipsius sint instrumẽta. Enimuero partes quoqꝫ plantarũ instrumẽta sine cõtrouersia sunt: ꝙuis videãtur penitꝰ simplices esse: eius eñ quod circa fructũ est: illud tegmẽ est folium ⁊ fructus etiam: radices preterea vicem subeunt oris: vtrisqꝫ nãqꝫ trahit̃ alimentũ. Si igitur cõe quid de omni aĩa sit dicẽdũ: ipsa perfectio prima: primus actꝰ est corporis naturalis: cuius partes sunt instrumenta. Iccirco non querere oportet si vnum sit anima atqꝫ corpus: sicut neqꝫ ceram ⁊ figurã neqꝫ omnino materiem. Cuiusqꝫ ⁊ id cuius materies est: nam cum vnũ ⁊ esse multifariam dicatur: actus id est quod pprie vnum est atqꝫ pprie est. Uniuersaliter igitur diximꝰ quidnã anima sit. Est eñ ea substãtia q̃ est vt ratio: hec aũt est qditas corporis talis. Et perinde sane atqꝫ si quid instrumẽtoꝝ artis naturale corpus esset: seu securis. Eius nanqꝫ substãtia ipsiꝰ esse vt patet securis ratio: idqꝫ esset aĩa: qua separata nõ esset vlteriꝰ vt patet securis: nisi noĩe tantũ: at nunc est securis: nõ eñ talis corporis substãtia ratioqꝫ est ipsa aĩa: sed naturalis vt diximꝰ talis ꝙ in se motꝰ statusve principiũ insitum hꝫ. Atqꝫ id qd dictũ est in partibꝰ etiã inspicere licet. Nam si oculus esset aĩal: eius anima visus ipse nimirũ esset: hic est eñ vt ptꝫ oculi substãtia que sese habet vt ratio: oculus aũt est materies visus: qui cum defecerit nõ vlteriꝰ erit oculus nisi nomine tantũ: ⁊ perinde atqꝫ lapideꝰ vel etiam pictus. Id igitur qd de parte dictum est ad totũ corpus viuẽs accõmodare oportet. Est enim hic pfecto ra-

tionum similitudo: nam vt pars sese habet ad partē: sic totus sensus ad totum sensitiuū corpus: vt talis est rationis. Non est aūt id potētia viuens qd abiecit animā eaq; vacat: sed id qd ipsam habet. Semen vo fructusve id nimirū est: qd potest tale corpus euadere. Ut igit incisio visio q;: sic est vigilia actus: & vt visus rursus instrumētiq; vis: sic est anima actus. Corpus aūt est id quod vt diximus est potētia viuens. Uerum vt pupilla visusq; oculus est: sic anima & corpus est aīal. Animā igitur nō separabilē esse a corpore vel partes ipsi⁹ nōnullas: si partibilis sit non obscurū esse videt: corporis nanq; partiū pz aliquas aīe partium actum esse. Nihil tñ vetat vt alique partiū sint separabiles anime ppterea q corporis nullius sint actus. At obscurū est: necdum patet si perinde corpus anima sit actus vt gubernator actus est nauis. Hoc igit pacto vniuersaliter de anima determinatum descriptumve sit.

¶ Incipit liber de anima: qui est quinta pars. Capitulum primum.

Uoniam scientia de anima est de numero bonoꝝ honorabiliū excedensq; singulas disciplinas naturales ex parte subiecti & ex parte demōstrationis: vt testatur Aristo. in proemio .vj. naturali. Ideo post expeditionem corporū simpliciū et mixtorū tam perfectorū q̄ imperfectoꝝ videtur in hac quinta parte aliquid de anima summatim; tāgere. Primitus inuestigādo diffinitionē cōmunissimā aīe sine qua de anima non posset demōstrari aliquid: quia diffinitio est principium omnis demonstrationis: vt in proe. de anima testatur Aristo. ¶ Et ideo notandū primo ſm phm

Primū. T.c.11. T.c.12. ij. de anima: q duplex est diffinitio animae: vna dicēs: quia & materialis: videlz actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis. Secunda est dicens ppter quid & formalis scz principiū vegetandi sentiēdi ſm locū mouēdi & intelligēdi. Prima diffinitio est materialis: quia dat per subiectū & materiam diffiniti cum dicitur corporis physici. Secunda est formalis: quia datur per causā formalē cum dicit primū principiū vegetādi sentiēdi: modo finita est cā causarū .ij. Physicorum. Itē prima diffinitio di

T.c.31. 5. Meta. 2. cit quia ex quo est demōstrationis conclusio. Secūda vero propter quid: ex quo est principiū demōstrationis: vult enim Aristo. ij. posterioꝝ q diffinitio materialis demonstret a priori per formalē: quod confirmat .ij. de anima di. q diffinitio materialis aīe per formalē est a priori sillogistice demōstrabilis ista modo: oē primū pncipiū vegetādi sentiēdi ſm locū mouēdi ac intelligendi est actus primus corporis physici organici potētia vitā habētis. Sed anima est primū principiū vegetandi sentiēdi ſm locum mouendi et intelligēdi: ergo anima est actus prim⁹ corporis physici organici potentia vitam habētis. ¶ Secūdo no-

Secūdū. T.c.12. tandum ex intētione Aristo. ij. de anima: q diffinitio materialis anime est diffinitio cōissima. Diffinitio autem formalis est ppria & specialis: eo quia per diffinitionē materialē anime non distincte cognoscitur aliquis specialis anima seu aliquis gradus animatorum per diffinitionē autem formalē cognoscuntur omnes quatuor gradus animatoꝝ: quia datur per proprias passiones illorum: nō ergo dicitur vna cōmunissima & alia propria: quia nō inuicē cōuertunt: sed quia vna circūscernit speciales aīas & nō alia.

His visis ponit quatuor cōclusiones Arist. cum suis probationib⁹ .ij. de aīa: quarum prima est ista: anima non est: nec potest esse Pria cōclu. corpus. probatur: nam si anima est corpus: ergo est T.c.4. corpus compositū ex materia & forma substātiali: aut altera pars eius: non primū: quia nō essentialiter cōponitur ex partibus diuersarū rationū: nec secundū: quia corpus quod est altera pars compositi nō habet a se vitam: sed ab alia: vt pz in vnione & separatione anime: per quam moritur aut viuit: anima autem habet vitam a se: alioquin pcederetur in infinitū. Item nullū corpus est in subiecto: sed est magis subiectum: quia nō esset maior ratio de vno q̄ de alio: & sic omne corpus esset in subiecto: quod est impossibile: sed anima est in subiecto: vt pz per generationē: ergo anima nō est: nec potest esse corpus. ¶ Secūda cōclusio: anima est actus prim⁹ & forma substātialis Secūda cō- pbat: nam illud est act⁹ primus & forma substātialis clusio. a quo sumitur nomē & ratio quidditatiua substātie: T.c.5. sed ab aīa sumit nomen animati & ratio quidditatiua animati: ergo maior pz: quia nihil aliud videtur dare nomen & rationē q̄dditatiuā substātie nisi act⁹ prim⁹ & forma substātialis. Et minor declarat: nam ab illo sumitur nomen & ratio quidditatiua substantie: quo posito ponit substātia: quo remoto remouet substātia: sed posita aīa ponitur substātia: que est corpus animatū & remota aīa remouet subā que est corpus inaīatuz. ¶ Tertia cōclusio: anima est actus cor- Tertia cō- poris physici organici vitam habentis. Ista cōclusio clusio. pbatur: et primo q aīa sit actus corporis physici eo T.c.6.7. q nobiliori corpori debetur nobilior forma: sed corpus physicū est nobilissimū: ergo sibi debetur anima que est nobilissima forma: patet cōsequētia cum maiori: minor vero est euidēs: eo q omne corpus est physicum vel artificiale: modo corpora physica sunt perfectiora corporibus artificialib⁹: quia corpora physica sunt substantie ratione forme & materie. Artificialia aūt sunt substantie solum ratione materie ex quo forme artificialiū sunt accidentia. Secūdo argut q anima est actus corporis organici: quoniam plante habent partes organicas: ergo a fortiori omnia alia animata. tenet cōsequentia & antecedēs declaratur: nam plante habent folia frondes seu ramos & radices que sunt diuersarū rationum & denominationū. Tertio arguitur q anima sit actus corporis viuentis ex priori ratione: quia anima est nobilissima forma & corpus viuens est nobilissimum corpus: ergo. ¶ Quarta conclusio. Anima est actus corporis viuē- Quarta cō- tis in potentia non abijciente actum. probatur: sicut se clusio. habet anima ad corpus: sicut virtus visiua ad orga- T.c.6.7.9. num: sed virtus visiua est actus organi in potentia non abijciente actum: quia simul stant virtus visius & organum in potentia ad visionem: ita igitur simul stant corpus & anima: licz corpus sit in potentia & non in actu ad operationes vitales: nō enim est in potētia corp⁹ aīatū / sicut semē vl fruct⁹: sz sicut ocul⁹ respectu visiōis. vel cultell⁹ respectu scisiōis. Ex pdictis seqtur q diffinitio cōmunissima aīe ē bona scz aīa est act⁹ prim⁹ corporis physici organici potētia vitā habentis. Cum ista diffinitio cōuertatur cum diffinito: nec oportet dicere actus substātialis: quia si est act⁹ primus est actus substātialis: nullū enim accidēs est actus primus corporis physici organici potētia vitā habētis: sicut enim sciētia: vt inquit Phs .ij. de anima est actus primus anime & cōsideratio actus secūdus: ita anima est actus primus corporis organici & vitalis operatio vt visio / auditio / sensatio / & huiōi est actus secundus: quare &c.

Primum. **Contra** istam diffinitionem arguitur. Et pri
mo: q anima nõ sit actus primus: q
anima non est actus substantialis sed accidentalis:
eo q adest et adest preter subiecti corruptionem: tum
quia presupponit actus accidentales in mã: sicut est
generatio presupponit alterationem prio de gñatio
Secundum. ne: ita forma substantialis ꝑsupponit q̃litates prias.
¶ Scdo arguitur q non sit actus corporis physici: q
tale corpus physicum aut est compositũ ex materia
et forma substantiali: aut est solum altera pars: non
primum: quia tunc definitũ poneret in diffinitione:
nec secundum: quia tale corpus non est physicum cũ
pars illius non sit forma substãtialis. Item Cõmẽta.
ij. de anima ponit differentiam inter formam substã
tialem et accidentalem dicens q forma substantialis
aduenit enti in pura potentia: forma autem acciden
talis aduenit enti in actu: ergo aĩa cũ sit forma substã
Tertium. tialis nõ est actus nisi materie: sed materia non ẽ cor
pus physicũ: vt pz: ergo. ¶ Tertio arguitur: q aĩa nõ
sit actus corporis organici: quia caro et sanguis sunt cor
pora animata non organica cum non habeant par-
tes diuersarũ rationum: eo quod quelibet pars san
guinis q̃titatiua est sanguis et quelibet pars q̃tita-
Quartũ. tiua carnis est caro: ergo aliqua anima nõ est actus
corporis organici. ¶ Quarto arguitur q anima non
sit actus corporis potentia vitam habentis: quia om
ne corpus cuius anima est actus habet vitam l actu
et operationes vitales in actu: ergo: ꝑma pars añce-
dentis est nota: quia quodlibet tale corpus actualr
viuit: et secunda pars patet: q omne tale corpꝰ conti
Ad primũ. nue habet nutritionẽ augmẽtationẽ et diminutionẽ.

Ad primum dicitur q licet anima possit
inesse materie et abesse pre
ter corruptionem illius: non tamẽ preter subiecti cor-
ruptionem denominationis de quo locutꝰ est diffini
tione accidẽtis Porphyrius: modo quodlibet accñs
de quo loquitur q̃tum est de se potest abesse subiecto
denominationis absq corruptione eius. Item conce
do q anima non est actus primus primitate inheren
tie: sed primitate operationis: eo q operationes vita
les fluunt ab anima tanq̃ principio primo: a forma
autem accidentali tanq̃ a ꝑncipio instrumentali: et
sic non est inconueniens q in eodem sint plures actꝰ
primi scilicet anima respectu operationum vitaliũ:
et habitus respectu considerationis. ¶ Ad secunduz
Ad scdm. dicitur: q anima est actus corporis physici vtroq mõ
et tunc respondetur ad argumentum q non est incõ
ueniens diffinitum confuse et sub alia denominatione
poni in diffinitione sui: sicut hic homo est animal ra-
tionalis. Item concedo q altera pars compositi ẽ cor
pus physicum: non quidem completum et perfectũ:
sed incompletũ et imperfectum. Et ad Cõmẽ. dicit: q
anima non est actus ꝑ inherentiam nisi materie: per
informationem autem est actus corporis quod est al
tera pars compositi sed per denominationem est to-
Ad tertiũ. tius compositi actus. ¶ Ad tertium dicitur q Arist.
diffinit animã ſm totum et non ſm partem: eo q diffi
nitum dicit totum et non partem ſm Cõmen. in ꝓlo
go physicoꝝ: vel dicitur aliter q sicut illud dicit hu-
manũ qđ est speciei humane vel aliquid hominis: ita
corpus organicum dicitur quod habet partes diuer
sarum rõnum vel est habentis huiusmodi partes: ca
ro ergo licet non sit corpus organicum primo modo:
tamen est secundo modo: sumit ergo philosophus or
Ad quartũ ganicum cõmuniter et non proprie. ¶ Ad quartum di
citur q Aristo. per vitam intelligit operationem vi
talem que dicitur accidentalis vita: et lz omne corpꝰ
animatũ cõtinue hz aliquas operationes vitales in
actu: non ꝓpter hoc tollit quin anima sit actus corpo
ris habẽtis opatiões vitales in potẽtia: eo q oẽ tale
corpus põt habere vitales opationes quas nõ habz:
quaꝝ anima esset actus ꝑmus: tamẽ potest cõcedi q
corpora animata pro aliquo instanti: nullam omnino
habent talem operationem vitalẽ: ita q nõ augmen
tum: nec diminutionẽ nec nutritionem: quare &c.

¶ Caput secundum.

ATem cũ ex obscuris quidem magis aut manifestis: fiat id notum quod est dilucidũ ac notius rõne: enitendũ est rursus hoc pacto de ipsa anima ꝑtractare. Rationẽ enim diffinitiuã nõ soluz esse significare: vt ꝯplures dicere diffinitiones videntꝰ: sz etiã in ipsa causam inesse ac apparere oportet. Nunc autem diffinitionũ complures vt conclusiones esse videntꝰ: veluti q̃d est quadratio: ꝯfectio figure lateꝝ equaliũ anguloꝝũq rectorum equalis altera ex parte longiori figure: atq diffinitio talis ꝯclusiõis occupat locũ. At ea q̃ quadrationẽ inuentionẽ cẽ medię dicit: ipsiꝰ rei ꝑfecto causam vt patet assignat. Dicamus igitur hinc cõsiderationis initio sumpto animatũ ab inaĩato vita ꝯiungi. Atq cuz multifariam viuere dicatur: etiã si vnũ tantũ istoꝝ insit: viuere illud dicimꝰ cui inest: vt intellectus sensus motus loco ac status: et insuper motio nutrimento accõmodata ac accretio ꝯcretio ve. Quapropter et vniuerse plante videntur viuere: quippe cũ videãtur in seipsis viz habere talẽ atq principiũ: quod ad cõtraria loca: tam incrementa q̃ decrementa suscipiũt. Non enĩ sursum quidẽ accrescunt. Deorsum aũt nõ accrescunt. Sz ad vtramq similr differentiã et omni ex parte: semperq nutriuntꝰ et eousq viuunt quousq possunt alimentũ accipere. Atq hec quidẽ vis a ceteris ꝯiũgi: separarique potest: cetere autẽ in ipsis mortalibus ab ista nequeũt separari: qđ q̃dem in ipsis perspicitur plantis. Nulla enim prorsus in ipsis: vt patet: alia preter hanc anime potentia atq officium inest. Viuere igitur ob hoc principiuz viuentibus competit. Animal autẽ est ob sensum primo: nam et ea que nõ cientur motu: nec mutant locum: sensuz aũt habẽt: non solũ viuere dicimus: sz etiaz animalia nuncupare solemus. At vero ex sensibus tactus primo cunctis aĩalibus inest: atq vt vegetatiuũ a tactu sensuq omni: sic a ceteris tactus separari sensibus põt. Eam aũt partez anime vegetatiuã dicimus esse. Cuius et plante participes sunt. Animalia vero cun-

ctā ipam vim habere sentiendi tactu vident̄. Atqꝫ quam ob causaz istoꝝ̄ vtrū́qꝫ fit postea dicemus ac explanabim⁹. Nunc cousqꝫ tantū̄ dicatur: animaz in quā principiuz esse eoꝝ que dicta sunt: et his eē diffinitā vegetatiuo: sensitiuo: intellectiuo etiam motu. Querēdū̄ antē est vtrū̄ hoꝝ vnū̄quodqꝫ sit aīa an aīe pars: et si pars: vtrum hoc pacto: vt sit separabile rōne solū̄: an etiaz loco: atqꝫ de nōnullis q̄dē istoꝝ videre discernereqꝫ facile possumus: nonnulla aūt dubitationē habēt. Nā vt plante nōnulle diuise seiuncteqꝫ vidētur viuere: propterea qd̄ anima que est in istis: actu q̄dez in vnaquaqꝫ planta est vna: potētia vo plures sic ꝛ circa alias videmus aīe differētias fieri: cū̄ incidātur animātiū̄ ea que insecta vocamus: vtraqꝫ nāqꝫ partiū̄ ꝛ sensuz hꝫ et motu loco cietur. Qd̄ si sensum habet ꝛ imaginationē ꝛ appetitū̄ etiā hꝫ: vbi nāqꝫ ē sensus: ibi dolor etiā existit: atqꝫ voluptas: at vbi sūt hec ibi necessario cupiditas etiā inest. De intellectu vero cōtemplatiuaqꝫ potētia nōdum quicq̄ est manifestū̄: sꝫ videtur hoc anime genus eē diuersuz. Idqꝫ solū̄ perinde atqꝫ perpetuū ab eo qd̄ accidit seiungi separariqꝫ potest. Ceteras aūt anime partes separabiles quidē nō eē: vt quidā asseruerūt: ex his que diximus patet. Ratione vero differre nō obscurū̄ esse videtur. Sensitiui nāqꝫ ratio diuersa est a ratione principij opinandi: si quidē diuersa sunt sentire ac opinari: et vnū̄quodqꝫ dictoꝝ̄ silr̄. At vero q̄busdā animantiū̄ cuncte partes vt pꝫ insunt: quibusdā nōnulle sunt et quibus vna tantū̄ inesse videtur: atqꝫ idipm differentiā animantiū̄ facit. Quā autē ob causaz ita fit: postea perscrutabimur. Eadem ꝛ circa sensus fieri sane videmus. Quedā enim oīes: quedam aliquos: quedam vnum dūtaxat habere vidētur tactum inquam ipsuz qui quidē est omniū̄ maxime necessarius. Quoniā autē id quod viuimus quove sentimus bifariam diciturperinde atqꝫ id qd̄ scimus ꝛ id etiam quo sani sumus atqꝫ valem⁹. quoddam enim scientiam quoddā animam dicimus: quippe cum vtroqꝫ scire dicamus: ꝛ aliud sanitatē aliud partez corporis aliquā vel totū̄ dicimus corp⁹ atqꝫ horum vtrū̄qꝫ: tam sciētia q̄ sanitas forma quedam et species est ratio ꝛ tanq̄ actus suscipiētis: scientia quidem scientis: sanitas autē sani. Actus cuiꝫ agentiū̄ in eo quod patitur atqꝫ disponitur inesse videtur. Anima autem id est vt patet: quo viuimus ꝛ quo sentimus: ac intelligimus primo. Ipsa profecto ratio quedā erit et forma: sed non vt materies atqꝫ subiectū̄. Nam cū̄ substātia tripl'r dicatur vt diximus quedaz enim est forma: q̄dā materies q̄dā id qd̄ ex vtrisqꝫ cōponit̄: ꝛ materia quidez est vt pꝫ potētia: forma aūt act⁹. Cū̄ igit̄ vt dixim⁹ substātia dicat̄ trifariā: aīanſqꝫ id fit qd̄ ex vtrisqꝫ corpe iquā ꝛ aīa cōstat: corpus profecto nō ē actus anime: sed ipsa corporis alicuius est act⁹. Iccirco recte admodum putant ij quibus anima neqꝫ esse sine corpore: neqꝫ corp⁹ aliqd̄ esse videtur. Etenim ipsa corpus quidem non est. Est autem corporis aliq̄d: et iest ob h̄ i corpe atqꝫ i corpe atqꝫ tali: ñ i q̄uis sine discrimīe vllo: qn̄ ēad modū̄ veteres ad corp⁹ ipaz accōmodabant. Nihil prorsus determinantes qd̄nam illud et quale sit corpus: atqꝫ non recte vt patet. Quippe cum non videatur quoduis sine vllo discrimine quodcunqꝫ suscipere: hoc autem pacto cum ratione etiam fit sane. Actus eñī vniuscuiusqꝫ in eo quod est potentia: et in propria materia suapte natura fieri esseqꝫ solet. Animam igitur perfectionez quandam eius et actum ac rationem esse: quod potentiam habet vt huiusmodi fit ex hisce que diximus innotescit.

Capitulum secundum.

Diffinitionē formalez ꝛ ppriaz anime a q̄ diffinitiones proprie sumuntur particularium aiarum Aristo. in eodem .4. claris euidentijs manifestat. Notandum primo q quatuor sunt gradus animatorum: quibus essentialiter et intrinsece correspondent quatuor gradus viuentium: quorum primus est vegetatiuum: secundus sensitiuum: tertius secunduz locum motiuum: quartus intellectiuum. Hi eniꝫ quatuor gradus animatorum cognoscuntur per quatuor gradus operationum scilicet per vegetationem includentem nutritionem augmentationem et diminutionem: per sensationem: per secundum locum motionem et per intellectionem: et quot sunt gradus

[illegible]rorum animatorum vel suarum operationum: tot sunt gradus viuentiũ: quia aliqua sunt que solũ habent vitam vt plante: quedã sunt que solum viuũt et sentiũt vt aialia imperfecta: scʒ ostre ⁊ spongie marine quedã aũt sunt que viuũt ⁊ sentiũt ac ꝓgressiue mouentur: vt aialia perfecta siue bruta scʒ leo equus ⁊ hmõi: quedã sunt que viuũt sentiũt ⁊ ꝓgressiue mo-
Summa 3ã 2.c.13. per longũ processum. uentur ac etiã intelligũt vt hoies. ¶ Scđo notandũ ꝭm intentionẽ Aristo. ij. de ala. ⁊ Aul. vi naturaliũ: ꝙ predicti quatuor gradus aiatoꝝ preter ꝓprias denominationes alias vitales potẽtias includũt. vnde primo gradui correspõdent tres potẽtie: scʒ generatiua augmẽtatiua ⁊ nutritiua. scđo gradu tres alie: videlʒ apprehẽsiua appetitiua ⁊ in loco motiua. tertio vero tres alie: scʒ ꝓgressiua / desideratiua ⁊ fugitiua: id est irascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis. ¶ Quarto gradui tres alie scʒ intellectus agens / intellect⁹ possibilis ⁊ volũtas.
Dubium. T.c.13. ¶ Sed dubitatur ꝓpter vnũ qđ dicit Phs. ij. de ala. scʒ ꝙ omne animal habet sensum ⁊ motũ ꝭm locum: ex quo seqtur ꝙ motiuũ ꝭm locũ est potẽtia ale sensitiue: ⁊ per ꝯñs nõ cõstituit tertiũ gradũ animatorum.
Ro. ¶ Dicẽdũ ꝙ Aristo cepit ibi large motũ seu motiuũ ꝭm locũ pro omni qđ mouet in loco vel ꝓgressiue. hic aũt sumit stricte: scilʒ pro omni eo ꝙ est mobile progressiue ⁊ sic nõ competit nisi aialibus perfectis.

Prima conclusio. T.c.13. **His visis** pono quatuor conclusiones cum suis ꝓbationibus Arist. ij. de ala quarũ prima est ista: ꝙ lʒ animatũ ab inaiato per vitam distinguit. ꝓbatur: quodlibet aiatum essentialr ⁊ intrinsece hʒ vitã ⁊ nullũ inaiatuʒ habet vitã ergo: patet ꝯña cum minori: maior aũt patet discurrẽdo
Scđa conclusio. T.c.14. per oẽs gradus alatoꝝ. ¶ Secũda ꝯclusio: oĩa vegetabilia habẽt vitã. probatur: omne illud quod habet in se potentiã ⁊ principiũ recipiendi augmentũ ⁊ decrementũ ꝭm loca cõtrarta habet vitam in se: sed oĩa vegetatiua sunt hmõi ergo. patet cõsequẽtia cũ maiori: ⁊ eo ꝙ inanimata nõ mouẽtur ꝭm naturã propriã
T.c.6.7.8. nisi ad vnũ locũ. ꝓmo celi. minor vero declaratur: eo ꝙ omnia vegetabilia recipiũt alimentũ nõ ꝗdem in sursum vel in deorsum precise sed ꝭm omnẽ differẽtiã
Cõmẽ.13. positionis: ⁊ ideo inquit Cõmen. ij. de ala: ꝙ mot⁹ ad omnẽ differentiã positionis nõ potest esse ab aliqua
Tertia cõclusio. natura elemẽti: sed oportet ꝙ sit ab anima ⁊c. ¶ Tertia cõclusio. Potẽtia vegetatiua est pars anime quã participãt omnia vegetabilia. ꝓbatur: sicut se habet sensus tactus ad oĩa animalia: ita potẽtia vegetatiua ad omnia vegetabilia: sed oĩa aialia participant sensum tactus: ergo omnia vegetabilia participant potentiã vegetatiuã: patet ꝯña cũ secũda parte antecedẽtis: ⁊ pͥma pars antecedẽtis patet: quia sicut per tactum aliqđ dicit animal: ita per vegetare aliqđ di-
Quarta cõclusio. T.c.17. ti.15. titur viuere. ¶ Quarta cõclusio. Uegetatiuũ est separabile ab alijs gradib⁹ animatoꝝ: sed nõ ecõuerso in mortalib⁹. ꝓbatur: nam in mortalib⁹ vbicũqȝ reperit intellectiuũ ꝭm locũ motiuũ vel sensitiuũ reperit vegetatiuũ: ⁊ nõ ecõuerso in plantis enim reperit vegetatiuũ ⁊ nõ aliquis alioꝝ graduũ animatoꝝ. Et no-
Cõmẽ.35. tanter Aristo. dicit in mortalibus ꝭm Commenta. quia vult sepsequare a corporib⁹ supercelestib⁹: que si
T.c.17. sunt aiata: nõ tamen de potẽtijs aie nisi intellectiuã ⁊ desideratiuã habẽt. ¶ Ex ista ꝯclusione infert Phs ꝙ sicut vegetatiuũ potest separari a tactu ⁊ ab omni sensitiuo: ita tactus ab alijs particularib⁹ sensib⁹: qꝛ sicut vegetatiuũ ordine nature precedit oẽs alias potentias ⁊ vitales virtutes: sic naturalr sensus tactus
T.c.18. est alijs sensib⁹ particularib⁹ prior. ¶ Ex pͣdictis infert Phs diffinitionẽ formalẽ ⁊ propriã aie dicens: ala est principiũ vegetãdi sentiẽdi ꝭm locũ mouẽdi ⁊ intelligẽdi ptʒ: ex quo ala distinguit in dictos quatuor gradus aiatoꝝ: ꝭm quos quodlibet animatum ab inanimato distinguit: vbi si diffinit ala cõmuniter sumpta debet diffinitio disiũctiue vel disiunctim intelligi: si aũt particulariter ꝭm quatuor gradus dʒ copulatiue vel copulatim intelligi. Isto modo ala vegetatiua est primũ principiũ vegetãdi: ala sensitiua est primũ principiũ sentiẽdi: ala ꝭm locũ motiua est primũ principiũ mouẽdi motu ꝓgressiuo: ala intellectiua est primũ principiũ intelligẽdi: sunt ergo quatuor diffinitiões speciales ale iuxta quatuor gradus aiatorũ cõstitutoꝝ inesse a quatuor principalib⁹ potentijs aie: que sunt vegetatiua / sensitiua scđm locũ motiua ⁊ intellectiua.

Contra predicta arguitur. Et primo ꝙ sensitiuũ est separabile a vegetatiuo: si- Primũ
cut vegetatiuum est separabile a sensitiuo: si nõ sequitur tunc ꝙ sensitiuum supaddit vegetatiuo: ptʒ ꝯsequẽtia: quia isto modo ꝓbatur spẽʒ supaddere generi: eo ꝙ genus est sepabile a specie ⁊ non ecõtra: sʒ ꝯsequẽs est falsum: qꝛ nihil supaddit sibi ipsi: sed omne sensitiuũ est vegetatiuũ: qꝛ ala sensitiua ẽ vegetatiua ⁊ potentia sensitiua est potentia vegetatiua ergo sensitiuuʒ non supaddit vegetatiuo. ¶ Et confirmat: tam triãgulus nõ supaddit duo angulo: ergo nec sensitiuũ vegetatiuo: ptʒ ꝯsequẽtia a sufficiẽti similitu-
dine sumpta a Pho. ij. de ala: ⁊ antecedẽs etiã ptʒ ex T.c.30.
hoc qꝛ als triãgul⁹ equiualet duob⁹ angulis rectis:
vt est declaratũ pͥmo Euclidis. ¶ Scđo arguit: ꝙ ve- Secundũ
getatiuũ nõ est separabile a sensitiuo: qꝛ vegetatiuũ cõtinet a sensitiua: ergo nõ est separabile ab illo: ptʒ
ꝯsequẽtia: qꝛ isto mõ ꝓbat spẽʒ nõ separari a gñe: an- T.c.31.
tecedẽs est phi. ij. de ala. di. ꝙ sicut trigonũ in tetragono: ita vegetatiuũ in sensitiuo. ¶ Tertio arguit: ꝙ in Tertiũ
mortalibus intellectiuũ separatur ab alijs gradibus alatoꝝ: quia anima intellectiua cũ sit indiuisibilis nõ est sensitiua: quia nõ recipit spẽs sensibiles: nec vegetatiua: cum non habeat potentiam nutritiuam nec generatiuã nec augmẽtatiuã: sed bene intellectiuam
⁊ volitiuã. ¶ Quarto arguit ꝙ nulla potẽtia consti- Quartũ
tuit aliquẽ gradũ vite. quia nihil cõstituit aliud in ꝯstituit aliquẽ gradũ vite: quia nihil constituit aliud inesse vite nisi sit vita vel habẽs vitam. sed nulla potentia anime est vita vel habens vitam: cum sit accidens: ergo: maior patet inductiue: nihil enim constituit albũ nisi albedo vel habens albedinẽ: et nihil cõstituit hominẽ nisi ala intellectiua vel habens intellectũ. Et confirmat: quia nullũ prius ꝯstituitur in esse a suo posteriori: modo quilibet gradus vite est prior quolibet sua potentia: sicut generaliter omne subiectum est prius sua ꝓpria passione.

Ad primum dicitur ꝙ duplex est super- Ad primũ
additio: vna per realem entitatẽ eo modo quo ternari⁹ superaddit binario vnitatẽ. Alio modo per essentialẽ denominationẽ eo mõ quo spẽs supaddit generi: lʒ hõ sit aial tñ hõ includit essentialr rõnale qđ non includit aial: ideo homo superaddit generi aialis dĩam rõnabilitatis: ita in ꝓposito lʒ sensitiuũ sit vegetatiuũ: tamẽ qꝛ sensitiuum includit potentiam apprehẽsiuã quã nõ includit vegetatiuũ: ideo dicit sensitiuũ supaddere vegetatiuo ⁊ tunc ad argumẽtũ nihil superaddit sibi ipsi: lʒ sensitiuũ est vegetatiuũ ergo sensitiuũ nihil superaddit vegetatiuo: negatur ꝯsequẽtia: qꝛ a predicatiõe identica ad predicationẽ formalẽ fallit argumẽtũ. ¶ Et ad cõfirmationẽ negat illa ꝯsequẽtia: triãgul⁹ equiualet duãgulo: ergo nõ supaddit duoãgulo: sicut nõ sequit risibile ꝯuertit cum hoĩe: ergo nõ supaddit homini.
¶ Ad scđʒ negat ꝯsequẽtia: sicut nõ sequit binari⁹ cõ- Ad scđm.
tinet in ternario: ergo nõ est sepabilis binarius a ternario. Et ad ꝓbationẽ dico ꝙ vegetatiuũ non se habet vt genus ad sensitiuũ: quia aia sensitiua bruti pfecti nõ est vegetatiua: sed se hʒ tanqȝ prius ordine nature p moduʒ numerorum. Et isto mõ prius ꝯtinet in suo posteriori: vbi autem aliqđ sit altero prius per modũ
generis respectu spẽi: tunc qđ ẽ posterius continet Ad tertiũ.
in suo priori. ¶ Ad tertiũ dr: ꝙ lʒ intellectiuũ separetur i mortalibus a sensitiuo ⁊ vegetatiuo negatiue: quia aia intellectiua nõ est aliquid illoꝝ nõ tñ localr: quia vbicũqȝ reperit tale intellectiuũ ibi reperiũtur omnes
gradus aiatorum priores. ¶ Ad quartũ dicit ꝙ quilibet Ad quartũ
potẽtia aie est vita vel hñs vitã denotatiõe extrinseca,

net est incōueniens aliquod accidens sic habere vitam. Cōcedimus eñ q̄ visio auditio intellectio volitio ⁊ hm̄oī ōpationes immanētes sunt vitales ⁊ hn̄t vitā non quidem itrinsece ⁊ essentialr̄: quia si ponerētur in lapide nō essent ōpationes vitales: sed solum intrinsece per habitudinē ad aīam essentialr̄ ⁊ itrinsece habētē vitā. ¶ Et ad ɔfirmationē dicit: q̄ nō est inconueniēs aliq̄d p̄us ɔstitui accn̄talr̄ ⁊ sm̄ q̄d a suo posteriori sicut homo constituitur in esse risibili per risibilitatē: sic etiā anima in eo q̄ viuens vel vita nō ɔstituitur ab aliqua potētia: sed in eo q̄ sensitiua vel intellectiua: sicut etiā materia in eo q̄ pura potētia non constituitur a quātitate: sed in eo q̄ quanta bene constituitur a quantitate.

Tractatus secundus.
Caput pimum.

Nimantiū autem quibusdam omnes insūt potētie dicte: quibusdā nōnulle sunt ⁊ quibusdā vna tm̄ inesse videtur: atq̄ potētias aīe diximꝰ has nutritiuū: sensitiuū: appetitiuum: loco motiuū atq̄ intellectiuū. et plantis quidem nutritiuum ē dūtaxat. Alijs aūt ⁊ idipsum ⁊ sensitiuū: quod si sensitiuū inest ⁊ appetitiuū etiā inest. Nā appetitꝰ cupiditas est ⁊ ira atq̄ volūtas. Aīalia vero cūcta vnū ex sensibꝰ habēt: tactū in quā ipsuz atq̄ cui sensꝰ inest: ei voluptas etiā ⁊ dolor inest. ⁊ pceptio iucūdi atq̄ molesti. Quibꝰ aūt hec insunt ea cupiditatē etiā habēt hec ē eñ appetitio eiꝰ q̄d afficit voluptate. Alimēti p̄terea sensuz habēt. Tactus eñ sensus est alimēti: nā siccis ⁊ humidis ⁊ calidis atq̄ frigidis alūtur viuētia cūcta. Horū autē vt patet sensus est tactus ceteris vero sensibilibꝰ per accidens nutriūtur. Nihil eñ conducit ad alimētū sonus vel color ⁊ odor: sapor autē vnū quidē est eorū que tactu percipiunt: at vero fames sitisue cupiditas est sicci quidē ⁊ calidi fames frigidi vero ⁊ hūidi sitis. At sapor hoꝝ q̄si quoddā est cōdimētū. Verū hec declaranda posteriꝰ sunt. Nūc eousq̄ sit dictū: animātiū inquā hisce q̄ tactū hn̄t ⁊ appetitū inesse. De imaginatiōe vō non ptz: sed de hoc postea ɔsideremꝰ opz: nōnullis insup ⁊ loco motiuum etiam inest et alijs ratiocinatiuū ac intellectus vt hominibus: ⁊ si quid sit aliud tale vel etiā p̄stabiliꝰ. Perspicuū igit̄ est vnā aīe rōnē eē pinde atq̄ figure: neq̄ eī ibi figura vlla p̄t triāgulū ē ⁊ eas q̄ deinceps sūt collocate: neq̄ hic aīa vlla p̄ter eas q̄s diximꝰ. At vt in figuris vna cōis ratio fieri potest: que eīctis quidē figuris accomodabitur: nullus aūt erit figure ,ppria ratio: sic ī animalibꝰ dictis fieri pōt. Quapropter ridiculuz est: ⁊ in his ⁊ in ceteris rebus cōem querere rōnem: que quidē nulliꝰ eoꝝ q̄ sunt erit ,ppria ratio: nec ī propria cuiq̄ accomodabit̄ ⁊ īdiuidua specie: rationē eā omittētes: diffinitio nesve que cuilibet hoc pacto cōpetere accomodariq̄ pōt. At vero queadmodū in figuris: sic ⁊ in aīa fit nā tā in figuris q̄ in animātibꝰ in eo q̄d deinceps est collocatū: id inest potētia q̄d ī illo est priꝰ. In quadrato nāq̄ triāgulus ⁊ in sensitiuo vegetatiuū inest vt patet. Quapropter in singulis querendū est quenā sit cuiusq̄ aīa: vt quenam sit anima plāte: que bestie: q̄ deniq̄ hominis: quā aūt ob causam deinceps sic sese hn̄t: cōsiderare oportet: sensitiuum nanq̄ sine vegetatiuo nō est: at a sensitiuo vegetatiuum in plantis seiungitur. Rursus sine tactu nullus ceterorū sensuum est: at ipse tactus sine ceteris est complura nanq̄ sunt aīalium que neq̄ visum neq̄ auditū neq̄ sensum habent odoris. Et eorū rursus que sentiūt quedam habēt loco motiuū: quedā nō habent: extra autē atq̄ minima rōnem habēt ⁊ mētem: quibꝰ eñ mortalium inest ratio ij sunt cōtinuo ⁊ cetera cuncta: at q̄bus vnūquodq̄ illorū inest: hisce nō omnibus inest ⁊ ratio: sed quedā imaginatione vacant: quedā ac sola viuūt: de intellectu vero cōtemplatiuo alia ratio est. Que cum ita sint: ptz horū cuiusq̄ rationē anime maxime rōnē ,ppriā esse.

¶ Caput tertium.

Ubitare ɔtingit quare potentia appetitiua nō ɔstituit vnum gradū animatorū sicut potētia vegetatiua sensitiua vel sm̄ locum motiua: aut intellectiua: cū sit potētia eque vniuersalis ac vniuersaliorq̄ aliqua illarum. ¶ Ad cuius dubij declarationem est p̄mo notandum q̄ tripliciter recipitur forma. Prima cum materia et cum conditionibus materialibus: vt quelibet forma extrinseca ad extensionē materie vel q̄titatis ⁊ huic receptioni correspondet appetitus naturalis sequēs formam non sensitiuam. Secunda recipit̄ forma sine materia: tamen recipitur cum conditionibus materie et sic immutantur sensus: ad quā immutationē ⁊ receptionem sequitur appetitus sensitiuus correspondens forme sensitiue. Tertio recipitur forma sine materia et sine conditionibus materialibus vt ī intellectu cui receptioni correspondet appetitus intellectus sequens formam intellectiuam. ¶ Secundo notādū: q̄ in latitudine inclinationū po- Primum: Secū̄dū

situr

aliter generali quod est appetitus sub quo ponūtur tria genera maxime subalterna: scz appetitus naturalis appetitus sensitiuus et appetitus intellectiuus sub primo genere continentur iterum tria genera: scz appetitus elemēti: appetit⁹ mixti inanimati et appetitus vegetatiui solum: et sub quolibet istorum continentur multe species: nam sub appetitu elemēti continentur appetitus quatuor elementorum. Et sub appetitu mixti inanimati cōtinētur tam appetitus specie quot sunt species mixtorum inanimatorū. Et sub appetitu vegetatiui solum continentur tot appetitus specie quot sunt species plantarū. Item sub secūdo genere principali quod est appetit⁹ sensitiuus continentur duo genera: scz appetitus animalis imperfecti et appetitus animalis perfecti. Sub primo genere continētur tot appetitus specie quot sunt species annulosorum. Sub secundo autem genere continentur tot appetitus specie quot sunt species distincte animalium perfectorum. Item sub tertio principali genere non proprie collocant̄ nisi due species: scilicet homo et angelus: et tā sub isto q̄ȝ sub alijs infiniti numero collocantur appetitus.

Appetitus.

Prima conclusio. T.c.27. His premissis sit hec prima conclusio. q̄ appetitus seu appetitiuum est potentia anime: probatur. in quocūq̄ reperitur sensitiuum vel tactus: aut aliquis sensus alimenti in eodem reperitur appetitiuum: sed sensitiuū tactus et sensus alimenti sunt potētie anime: ergo appetitiuum est potētia anime: patet ꝯña cū minori. Et maiorem probo quo ad primā partem: quia vbicūq̄ reperit̄ sensitiuū ibi reperitur desideratiuū: et consequēter appetitus quo ad secundā partem similiter: quia in quacunq̄ parte reperitur tactus ibi reperitur et delectatio et tristicia: et consequenter concupiscētia prosequēdi conuenientes et fugiendi disconueniēs. ergo appetitus: quo autem ad tertiam partem declaratur: nam in quocunq̄ est sensus alimenti ibi est fames et sitis aliter animalia non quererent cibum: sed fames et sitis sunt quidā appetitus: nā fames est appetitus calidi et sicci: et sitis est appetitus frigidi et humidi. ergo. 2. de ala. T.c.28. Secunda conclusio. tam vegetatiuo in plantis q̄ȝ sensitiuo in animalibus inest appetitus: probatur prima pars: nā appetitus non est nisi inclinatio ad aliquid vel ad aliqualiter esse: sed plāte et alia vegetatiua non sensitiua necessario habent inclinationem ad aliquid vel ad aliqualiter esse. ergo plante inest potentia appetitiua. Si enim grauia habent appetitum ad motum deorsum et leuia sursum a fortiori plante habent appetitum et inclinationem cum habeant nobiliorem formam. Secūda vero pars est nota: quoniam cuicūq̄ inest fantasia eidem inest appetitus: sicut delectatio vel tristicia: sed cuilibet sensitiuo inest fantasia qua fuga mali et psecutio boni ergo. Secūda cōclusio. T.c.27.

Tertia conclusio. tam intellectiuo q̄ȝ secundum locum motiuo inest appetitus: prima pars patet nam intellectiuo inest voluntas vt declaratur iij. de anima: sed voluntas est appetitus &c. Secunda vero pars declaratur: quoniam concupiscibilis et irascibilis cōpetunt secundum locum motiuū: vt patet ad experiētiam: sed cōcupiscibilis et irascibilis sunt quidam appetitus: vt patet habita noticia terminorum ergo &c. Tertia cōclusio. T.c.27.

Quarta conclusio. appetitus seu appetitiuum nō constituit aliquem gradum animatorum: probatur: non constituit aliquem istorum nec aliquem alium. ergo maior patet: quia communicatur cuilibet illorū graduum: vt patet ex precedentibus cōclusionibus. nec etiam aliquem alium: quia oporteret illum gradum precedere supradictos quatuor quo posito aliquid esset animatum quod non esset vegetatiuum nec sensitiuum nec intellectiuum: nec secundum locū motiuum quod est impossibile ergo. Ex predictis infert Arist. q̄ plures sunt potentie anime q̄ȝ animatorum gradus. patet: nam animatorum gradus sunt solum quatuor: potentie autē tam vniuersales q̄ȝ particulares sunt plures quatuor vt patet inductiue. Quarta cōclusio. T.c.27.

Contra predicta arguitur. Et primo q̄ plantis non inest appetit⁹: quia nulla potētia secūdi grad⁹ animatorū est potētia primi gradus: sed potentia appetitiua est potentia secūdi gradus animatorum: ergo nō est potētia maior: patet ex quo gradus dicuntur distingui per potentias. Secundo similiter tam ex dictis Aui. vj. naturalium q̄ȝ Phi. ij. de anima ponentium appetitiuam esse potētiam secundi gradus. Et potest ꝯfirmari auctoritate Aristo. ij. de anima di. q̄ plantis inest vegetatiuum solum: ex quo sequitur quia plantis non inest appetitus. Primū. T.c.27.

Secundo arguitur q̄ appetitus non inest secundū locū motiuo et intellectiuo: quia si appetitus inest secundum locum motiuo et inest sensitiuo. ergo aliqua propria passio inest duobus subiectis: quod est impossibile: nec etiam inest intellectiuo: quia tunc ille appetitus foret voluntas: et hoc non secundum Aristo. ij. de anima di. q̄ ira: volūtas et desideriū insunt sensitiuo. Secundū T.c.27.

Tertio arguitur q̄ appetitiuū aliquem gradum animatorū constituit nam vegetatiuum tantum dicitur constituere gradum animatorum a sensitiuo distinctum: quia est separabile ab eo: sed sensitiuum est separabile ab appetitiuo: ergo sensitiuū cōstituit gradum distinctum ab appetitiuo et per cōsequēs appetitiuum constituit tertium gradum: patet consequentia cū maiori: et minor probat̄: quia vegetatiuū est separabile a sensitiuo: quia est prius illo: sed sensitiuū est prius appetitiuo ergo &c. Item hic videt̄ esse sententia Aristo. ponētis appetitiuū et scōm locū motiuū et intellectiuū in numero ꝯstituentiū gradus animatorū. Dicit phs. Potētias aūt dicim⁹ vegetatiuū sensitiuū appetitiuū et scōm locū motiuū et intellectiuū: vbi ptz q̄ si potētie pcedētes et sequētes ꝯstituūt gradus aīatorū: q̄ et potētia media. Tertium. T.c.27.

Quarto arguit̄ q̄ nō plures sint potētie q̄ȝ grad⁹ aīatorū: quia q̄buscūq̄ duab⁹ potētijs datis spē distinctis ille non pnt esse eq̄les: quia spēs sunt sicut nūeri. viij. Meta. ergo ordinant̄ scdm superi⁹ et inferi⁹: sꝫ q̄libet superi⁹ est sepabile a suo inferiori. ergo potētia superior gradū ꝯstituit distinctū a potētia inferiori. Cōfirmat̄, nā quecūq̄ specifice di Quartū T.c.10.

stinguuntur illa gradualiter distinguunt: sed omnis species est gradus essendi in latitudine entis: ergo omnes potentie specifice distincte constituunt gradus distinctos ꝛc.

Ad primū. **Ad primum** dicitur appetitus contētus in secūdo gradu nō cōpetit plantis. sed alius appetitus alteri⁹ speciei: et si Phs nō attribuit plantis appetitū: nō tamē ex hoc negat in illis appetitū: sed solū tacet appetitū in eis: quia cōcurrunt in eandē denominationē cū appetitu corporū inanimatoꝝ: cum aūt dicit ꝙ plantis inest vegetatiuū solū ibi loquitur cōparando gradus inuicē ac si vellet dicere ꝙ vegetatiuū inest plantis: non tñ
Ad scdm. aliquis alius viuentiū gradus. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ in scdm locū motiuo reperitur aliquis appetitus qui non reperitur in sensitiuo solum: quoniā secundum locū motiuū habet fantasiā perfectā ad quam sequitur irascibile perfectū ꝛ perfectū cōcupiscibile: sed sensitiuū solū habet fantasiā imperfectā ad quē sequitur solū dolor ꝛ desideriū: ꝛ ꝯsequēter ꝯcedo ꝙ ois appetit⁹ repert⁹ in scdm locū motiuo reperit in sensitiuo non tñ sequitur ꝙ ꝓpria passio reperiat in duobus subiectis: sicut nō sequitur risibilitas reperit in hoīe et in aīali: ergo reperit in duobus subiectis: qm̄ species est subiectū ꝓprie passionis ꝛ nō gen⁹. ¶ Ad aliud dicit ꝙ Aristo. accepit volūtatē pro voluptate: sicut ap-
T.et com. .et.10. patet in alia trāslatione: qḋ etiā apparet per Cōmē. in isto loco. ¶ Ad tertiū nego ꝙ sensitiuū sit separa-
Ad tertiū. bile ab appetitiuo. Et ad ꝓbationē respōdetur ꝙ nō: ideo solū vegetatiuū est separabile a sensitiuo: qꝛ est prius illo: sed cū hoc est cōius ꝛ impfecti⁹ illo modo: sensitiuū nō est cōmunius appetitiuo qḋ est potētia sua: qꝛ cū illo ꝯuertit: nec eo impfecti⁹: qꝛ subiectū nō
T.c.27. est impfecti⁹ sua ꝓpria passione. ¶ Ad Phm dicit ꝙ nō posuit appetitū in numero ꝯstituentiū graduū: qm̄ nominat potētias quo ad ꝯstitutionē graduū: sꝫ solū qm̄ numerat eas solū quo ad operationes illarū insinuans ꝙ potētia appetitiua ab oibus alijs potētijs distinguit: sicut operatio ei⁹ ab oibus alijs siue a sin-
Ad qrtū. gulis operationib⁹ aliarū potētiarū. ¶ Ad quartum dicit ꝙ oēs potentie specifice distincte se habēt sicut superi⁹ ꝛ inferi⁹ in latitudine essendi: sed nō in latitudine ꝑdicandi. Et ex hoc nō faciūt distinctos gradus aīatoꝝ: sicut nec hō nec asin⁹ faciūt distincta genera nō obstāte ꝙ hō sit superi⁹ ad asinū: qꝛ ista superioritas nō est in ꝑdicamento: sed in latitudine entiū que penes distantiā a nō gradu a posteriori cognoscitur: sicut ergo subiectū nō est separabile a sua prima passione: nec prima passio a scda nō obstāte ꝙ prima sit superior ad secūdā in latitudie entis: ita sunt due potentie aīe: quarū vna est superior altera ratione perfectionis: ꝛ tñ nulla illarū ab alia est separabilis. Ad cōfirmationē dicit ꝙ sicut hō ꝛ asinus constituūt diuersos gradus specificos in latitudine perfectionū simpliciter: non aūt diuersos genericos. Ita alique potētie anime cōstituūt diuersos gradus specificos ꝛ non diuersos gradus vite. quare ꝛc.

¶ Tractatus tertius.
¶ Caput primum.

NEcesse est autē eum qui de hisce cōsiderationē facturus est: q̇dnā sit vnūquodqꝫ ipsoꝝ accipere: deniqꝫ q̄rere ꝑscrutariqꝫ de hisce que sequuntur ac accōmodant: qḋ si dicere oporteat quid vnūquodqꝫ ipsorū sit: vt quid sit intellectiuū vel sensitiuū vel nutritiuū: antea dicendū est quidnā sit intelligere q̇d sentire. Nā operationes actionesve potētijs virtibus prio-tes sunt ratione. Qḋ si ita sit atqꝫ pri⁹ etiam obiecta ꝗ̄ ista cōtemplari oporteat: primū ꝑfecto de illis ꝓpter eandē causā: vt de alimēto de sensibili: de intelligibili determiare oportet. Quare de alimēto de generationeve primo dicēdū esse videt. Nutritiua nāqꝫ aīa ꝛ ceteris inest: ꝛ prima est ꝛ maxime cōis anime vis ꝛ potētia quā cūcta viuētia viuūt: cuius sunt operatiōes officiave generare nutrimētoqꝫ vti. Hec em̄ operatio maxime oīm operationū viuētib⁹ est naturalis: viuētib⁹ inquā hisce que sunt perfecta: non mēbris capta: queqꝫ nō sine semine oriunt: vnūquodqꝫ inqꝫ aliud sibi sile ꝓcreare: aīal quidē aīal: planta aūt plantā: vt sint semp hoc pacto ꝯditionēqꝫ subeāt qḋ possint diuinam. Id em̄ ipm appetūt vniuersa: gratiaqꝫ ipsi⁹ oia agūt: quecūqꝫ ꝺm naturā agunt. Duplex est aūt id causa cui⁹ cetera fiunt: atqꝫ vnū est qḋ alterū cui: cū igit semp esse cōditionēqꝫ diuinā subire. Cōmutationeve nequeāt animātia: quia fieri neq̄t: vt caducoꝝ atqꝫ mortaliū quicꝗ̄ idē vnūqꝫ numero semp permaneat vt vnūquodqꝫ potest: sic eternitatis ꝯditionisqꝫ diuine particeps est: aliud q̇dez magis: aliud aūt min⁹: permanetqꝫ nō ipm: sed tale quale est ipm: numero quidē nō vnū: specie aūt vnuꝫ. Est aūt aīa corporis causa principiūqꝫ viuētis: at qui cū multifariā hec dicant: aīa parimodo trib⁹ determinatis modis causa est. nam est ea causa a qua profluit motus: est etiā gr̄a cui⁹ cetera fiūt: est insup vt forma corpoꝝ animatorū: substātiave atqꝫ causam vt substātiam animātiū esse nō est obscurū. Causam nāqꝫ cunctis vt sint formā ipsam atqꝫ substātiā esse patet. At viuere viuentiū est esse: cui⁹ sane causa est vt constat: atqꝫ ꝑncipiū aīa. Preterea actus eius qḋ est potētia ratio est eiusdem: vt aīa viuentis est corporis actus. Patet etiā animā esse causam: vt id gr̄a cuius cetera sunt. Nā vt mēs: sic ꝛ natura alicuius gr̄a facit: quod quidē ipsi⁹ est finis: atqꝫ tale est in ipsis viuētibus animal: et ꝺm naturā vniuersam nāqꝫ naturalia corpora tam aīaliū ꝗ̄ etiā plantarum ipsius anime sunt instrumenta.

Quod fit vt ipsa sint anime sine cōtroversia gratia. Duplex est aūt id vti diximus: cā cuius cetera fiūt: atqꜫ vnū ē qd̄ alterū cui. At vero cōstat aiam id ēt esse. vnde primū motus ad locū accōmodatus emergit: verum hec vis non vniuersis inest viuentibus. Fit etiā per aiam ꝛ alteratio ꝛ accretio sensus enim alteratio quedam esse videtur: sentitqꜫ nihil quod non habeat animam: eadem est et de accretione decretioneve ratio enim. Nihil enim incrementa naturalr decrementave suscipit: qd̄ non nutrif: ꝛ nihil prorsus nutritur qd̄ nō vite participes sit. Atqꜫ in parte sniā Empedoclis est post habēda: q̄ q̄dē hoc nō recte dixit ac dicit: ideo incrementa plantas suscipere: tum in radicibus infra tum in ramis etiam supra: quia terra deorsum suapte natura: ꝛ ignis sursum idē tidem pergit: primum nanqꜫ non recte accipit in plantis differentias dictas infra inquam ac supra: non enim eadem sunt omnium rerum ꝛ vniuersi supra ꝛ infra: ꝫ quā habet rationē in aīalibus caput: eam subeunt in plantis radices: si instrumenta diuersa vel eadez operatiōibus officiisve dicere afferere qꜫ oportet. Deide qd̄ est qd̄ cōtinet terram: ignemve: que quidem in cōtraria loca feruntur distrahent enim ꝑfecto nisi aliquid sit quod ipsa prohibeat atqꜫ detineat. Quod si sit aliq̄d. i. profecto anima ipsa. Quo fit vt ipsa sit augendi causa: nutriendive: non elementa quēadmodū ille putabat. Sunt aūt quibus ipsius ignis natura causa simpliciter nutritionis ꝛ accretiōis esse videf: ipse nāqꜫ solus omniū corpoꝝ aut elemētoꝝ nutriri ac augeri videf: quapropter ꝛ in plantis ꝛ in aīalibus putabit quispiam ignem ad ipsuz esse quod operaf. Verum non ita est: sed cum comitetur causam: est ob idipsum quodā modo nō simplr cā: ꝫ talis potiꝰ ē aīa. Nam ignis quidem accretio in infinitum progreditur: ꝛ eousqꜫ fit cōbustibile. At eorum omnium que natura constant est finis tam magnitudinis q̄ꝫ accretionis et ratio. Hec autem anime sunt ignis: et rationis potius quā materie.

¶ Caput quartum.

Quomodo se habēt hmōi potentie adinuicē tā q̄ꝫ ad aiam ꝛ ad locū vel magnitudinez nō est olno ꝑtermittendū. ¶ Et ideo notādum primo q̄ potētia sumif tripliciter Primo pro omni principio actiuo vel passiue operatiōis: ꝛ sic sumit phūs. ix. meta. di. potētia actiua est principiū trāsmutādi alterū: ꝛ potētia passiua est principium trāsmutādi ab altero. Scd̄o pro omni propria passione ꝛ sic sumit Arist. potentiā in ꝑdicamētis cū dicit scd̄am spēm qualitatis esse naturalē potentiā vel ipotētiā. Tertio pro omni respectu ad formā gn̄andā siue sit naturalis siue specificatiua: ꝛ sic sumit Cōmēta potē. tiā. j. phy. cū dicit potētiā materie corrūpi in aduentu forme: nō ergo loqt hic de potētia primo modo vel tertio modo dicta: ꝫ solum scd̄o modo. ¶ Scd̄o est notādum: iuxta intētionem Ari. j. ꝛ ij. de anima q̄ potētiarū aie quedā sunt vniuersales quedā particulares: potētia vl̄is est illa que imediate fundaf in aia vt vegetatiua sensitiua ꝫ locū motiua itellectiua ꝛ appetitiua eo q̄ propria passio imediate fundaf in suo subiecto: potētia vero particularū est illa q̄ imediate fundaf in organo vt visiua auditiua gustatiua ꝛ olfactiua ꝛ tactiua: ac oēs potētie sensitiue iteriores: corrupto eī organo corporali necessario corrūpunf iste potētie: ꝫ nō corrupto corpore necessario corrūpunf potētie vl̄es: si eī aia vegetatiua vel sensitiua separaref a corpore non corrūperef potētia vegetādi: nec sentiēdi: nec dr̄ potentia sensitiua ꝛ vegetatiua: potētie organice: quia imediate fundantur in organo: sed q2 vtunf corpore vt organo ꝛ instrumēto in suis operationibꝰ qd̄ nō facit potētia itellectiua: vtif eī illa corpore nō vt organo: sed vt medio eo modo quo visus vtif aere. Et si Ari. dt. tales potentias esse in corpore nō intellexit tanq̄ꝫ in subiecto imediate: sed tanq̄ꝫ in loco ꝛ in magnete: q2 corpꝰ dicitur locus anime ꝛ suaꝝ potētiaꝝ.

His visis pono q̄tuor ꝯclōnes cū suis ꝓbationibꝰ de intētiōe Arist. j. ꝛ ij. de aia: quaꝝ prima est ista. In vegetabilibꝰ ꝛ aialibꝰ imperfectis potētie vl̄es nō distinguunf loco ꝛ subiecto prima pars ptꝫ: q2 nutritiua gn̄atiua ꝛ augmētatiua que sunt potentie vl̄es sunt subiectiue ꝛ adequate in aīa plāte ꝛ in plāta tanq̄ꝫ in loco: qm̄ in quocūqꜫ puncto reperif vna illarū potentiaꝝ in eodē reperif ꝛ q̄libet alia. ¶ Scd̄a pars cōsimiliter declaraf: q2 potentia vegetatiua ꝛ sensitiua sunt adequate in eodē ambuloso tā ex parte subiecti q̄ꝫ ex parte loci: nō eī est aliqua pars que nō vegetef nec est aliqua pars que si pungaf q̄ nō sentiat. ¶ Scd̄a cōclusio. intelligens agens ꝛ intelligēs possibilis a supradictis potentiis subiecto separanf. hec cōclusio sic ꝓbatur. itellectus agens ꝛ possibilis sunt potētie incorruptibiles ꝛ perpetue. tertio de anima: sed vegetatiua sensitiua ꝛ ꝫm locum motiua ꝛ appetitiua istis correspondentes generāf ꝛ corrūpunf. ergo subiecto separanf: ptꝫ ꝯn̄a q2 ad corruptionē subiecti corrūpunf oīa accidentia eius: sicut ergo potentia vegetatiua ꝛ sensitiua immediate in aia corruptibili fundanf: ita intellectus agens ꝛ possibilis imediate inherēs essentie aie itellectiue. ¶ Tertia cōclusio. Nō in quocūqꜫ est vna potentia aie in eodē est q̄libet alia. ptꝫ ꝯclō: qm̄ aliqua sunt viuētia q̄ habēt oēs potētias aie vt hoies: ꝛ aliqua alia oēs ꝑter intellectiuā vt bruta ꝑfecta: alia solum potētias ꝑtinētes ad vegetatiuū ꝛ sensitiuuz vt aialia iperfecta nō gradiētia. Alia vero habēt soluz potētias ad vegetatiuum pertinētes vt plāte. Et ex hoc sequitur differentia aialium ꝛ etiā aiatorū: vnde optime sequitur. a. habet vegetatiuū solū ꝛ. b. vegetatiuū ꝛ sensitiuum. ergo. a. ꝛ. b. realiter ꝛ essentialiter differunt. Etiā sequif. a. habet ꝫm locū motiuum sensitiuū ꝛ vegetatiuū ꝛ nō intellectiuū: ꝛ b. habet vegetatiuū sensitiuuz ꝛ intellectiuam ꝛ ꝫm locum motiuum: ergo. a. ꝛ. realiter et essentialiter differunt.

Primum. Cō. 7°. Scōm. T.c.12. T.c.27. 1ª ꝯcl°. T.c.19.t. 2ª cōcl°. T.c.21.t. T.c.4. 19.t.2.5. Tertia cōclusio. T.c.26.

¶ Consequenter est dicendum de sensibus particularibus ꝙ aliqua habēt oēs vt aīalia pfecta et aliqua nō oēs: sed plures vt aīalia quib⁹ deficit visus vel auditus: aliqua hꝫ solū vnū scꝫ tactū vt aīalia imperfecta quib⁹ affixum est nutrimentū. ¶ Quarta cōclusio: oēs pdicte potētie rōne et diffinitiōe distiguūt pbat. Ille potētie rōne et diffinitiōe distinguunt q̄ habent distinctas operatiōes numero et spē: sed pdicte potētie sunt hmōi. ergo maior ptꝫ: qr potētie distinguuntur per actus: et minor declarat. nā alius actus est vegetare et alius sentire et alius moueri et alı⁹ opinari vt manifestū est: ergo alia est potētia vegetatiua et alia sensitiua et alia motiua et alia opinatiua. ¶ Ex ista cōclusione sequit ꝙ aīa realiter et essentialiter distinguitur a suis potētijs: qr si idētificat vni: pari ratiōe et cuilibet alteri: et per ꝯñs oēs potētie aīe idētificarētur inuicē: qđ est impossibile et cōtra dicta.

Contra predicta arguit. Et primo ꝙ potētie anime nō realiter inuicē distinguantur: qr nutritiua et gñatiua sunt potentie aīe vegetatiue: et nō realiter distinguunt. ergo ptꝫ ꝯña cū maiori: et minorē declaro: eo ꝙ potētia nutritiua est gñatiua potētia. nā potētia nutritiua cōuertit alimentuꝫ in materia aliti qđ nō pōt fieri sine corruptiōe alimēti et gñatione noue substātie nutriti. Eodē mō arguitur ꝙ augmentatiua est nutritiua et gñatiua qr augmentatiua resoluit nutrimētū in maiores partes q̄ sit deperditū. ¶ Scđo arguit idē de potentijs diuersoꝝ graduū. Nā apprehensiua est potētia sensitiua et concupiscibilis vel irascibilis est potētia motiua secūdū locū. ergo añs pbat qr nulla potētia organica apprehēdit nisi sentiat: nec aliqua potētia facit psecutionē vel fugam quin illa faciat motū sm locum. ¶ Tertio arguit ꝙ anima nō distiguat a suis potētijs qr si potentia aīe differt ab illa videt ꝙ sit aliqđ accidēs superadditū anime: et cū aīa sit in potētia ad qđlibet accidēs eius oportebit iterū aliā ponere potentiā ad primā potentiā: et sic erit pcedere in infinitum. ¶ Quarto arguit sic: potētia vegetatiua est illđ quo viuim⁹: et potētia sensitiua est illud quo sentim⁹ et motiua est illud quo mouemur: et intellectiua est illud quo intelligimus. ergo quelibet illaꝝ potentiarum est aīa: pꝫ ꝯña per Arist. ii. de aīa dicentē: aīa est illud quo viuimus: sentimus: intelligimus ac mouemur: antecedens autem est de se notum.

Ad primum dicit ꝙ in vegetatiuo ē duplex potētia gñatiua: vna qua gñatur pars alti ppter restaurationē deperditi et hec est realiter eadē cum nutritiua. Alia vero q̄ generatur sibi simile: et hec realiter distinguit a nutritiua deinde negat ꝙ augmētatiua est nutritiua: et ꝯñr ꝙ augmētatiua hꝫ cōuertere alimentuꝫ in maiores partes q̄ sit deperditū: qr hoc est officium nutritiue. Sed augmētatiua habet extendere partes corporis animati. Et si allegat phs. ii. de aīa di. ꝙ plātis solū inest vna potētia respondetur ꝙ plantis solum inest vna potentia sm genus scilꝫ vegetatiua: tamen sm spēm sunt tres. Itē phs. nō est ibi loquut⁹ de aliq̄ potentia: sed de gradu viuentiū di. ꝙ plantis solū inest vnus gradus viuētiū. s. vegetatiuū cū quo stat ꝙ illis cōueniāt tres potētie sub illo gradu repte. ¶ Ad scđm dicit ꝙ sicut nutritiua et vegetatiua nō realiter distinguunt: sed solū sicut genus et spēs: qr oīs nutritiua ē vegetatiua et nō ecōuerso: ita apprehēsiua materialis et sensitiua nō distinguunt nisi sicut genus et spēs: modo nō pono realē distinctionē nisi in potentijs repertis sub eodē gradu vel gñe. ¶ Ex quib⁹ seqtur ꝙ cōcupiscibilis vel irascibilis et sm locū motiuā non distinguunt realiter: qr se habēt sicut gen⁹ et spēs realiter tñ distinguunt irascibilis et cōcupiscibilis et quelibet istaꝝ a pgressiua stricte sumpta īmediate mouente mēbra. vnde quelibet istaꝝ est sm locū motiua: sed aliter et aliter progressiua stricte sumpta est motiua sm locum: qr īmediate mouet mēbra: concupiscibilis autem est motiua sm locum: qr precipit vt moueatur ad obiectum conueniens irascibilis vero est sm locum motiua: qr precipit motum contra obiectum disconueniens. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ aīa est potentia essentialis et fundamentalis: nō sūt naturalis de scđa spē qualitatis nec relatiua: et ad probationem dicitur ꝙ anima nō est in potentia ad aliquam eius potentiā nō obstante ꝙ quelibet potentia sit accidēs: qr nullā talē potentiā recipit de nouo sed illā continue habuit: qr emanat a principijs spēi sicut ppria passio a suo subiecto. ¶ Ad quartum respondetur ꝙ Arist. in ista diffinitione anime ponit primum principium: modo nulla potentia qualitatiua est illud quo viuimus et sentimus et intelligim⁹ primum sed solum instrumentaliter: anime autē attribuuntur talia primo quare ꝛc.

Ad tertiū

Ad quartū

Margin notes (left edge, partly cut off): cōclu. c.22. — primū — secūdū — tertiū — quartū c.c.14. et 5.t.24. — Ad primū — t.c.27. — Ad secūdū

¶ Caput secundum.

Cum autem eadem vis anime sit: et nutriendi et generādi: primū de alimēto determinare necesse est: hec enim a ceteris potentijs hoc opere munere seiungit. Videt itaqȝ cōtrariū esse cōtrario nutrimētū: at nō cuilibet quoduis sed id ei quoꝝ alterū ex altero nō solum mutuo generatur: sed incrementa etiam suscipit: complura nāqȝ contrariorum fiunt quidem ex sese mutuo sed non a suis omnia contrarijs incrementa suscipiunt vt ex egrotante fit sanum. At vero nec illa modo eodē sibi mutuo nutrimentum esse videntur: sed aqua quidem alimētum est igni: ignis autem non nutrit aquam. At simplicibus corporibus horū alterum alimēti: alterum eius quod nutritur maxime subire rationem videtur. Verum enim is locus dubitationem habere videtur sunt enim qui dicunt simile simili nutriri: quemadmodum et accrescere. Quibusdam autem vti diximus nō hec sententia: sed contraria placet: censentqȝ non simile simili: sed contrario contrariū ali. Etenim fieri nequit: vt inquiūt vt a simili simile patiatur. Alimentum autem mutatur atqȝ digeritur mutationem vero rerum omnium in oppositū vel in medium esse constat. Preterea nutrimentum quidem aliquid patitur ab eo quod alitur: hoc autem ab alimento non patitur quicqȝ quemadmodum nec a materia faber: sed materies vt patet a fabro. qui quidem ex ocio mutatur tantum ad operandum. At enim interest plane: si nutrimentū sit id quod vltimo tandem adiungitur: atqȝ additur: an non hoc: sed id quod primum ingreditur. Quod si vtrunqȝ quidem

est alimentũ: alterũ tamen est digestũ: alterũ indigestũ vtroqȝ profecto modo ⁊ cõtrario contrariũ ⁊ sile simili dicere licet nutriri. Nam si vt indigestũ sumatur: cõtrariũ cõtrarie alitur. Sin vt digestum: simile simili nimirũ hoc pacto nutrit. Quare patet illos vtrosqȝ partim recte: partim non recte dicere atqȝ sentire. Cum aũt nihil nutriat quin habeat vitã: animatũ id erit profecto corpus quod alitur: ea sane ratiõe qua est animatũ. Quare ⁊ nutrimentũ ad animatũ per se refert: ⁊ nõ per accidẽs. At qui diuersa est alimẽti ratio: vt nutrit ⁊ auget: nam vt ipsum animatũ quãtũ est quoddã auget: vt est hoc aliq̃d ⁊ substãtia nutrit: cõseruat enim substãtiã. Et est eousqȝ profecto quousqȝ nutritur. Efficit preterea generationẽ ac ortum: nõ eius quod alitur: sed talis quale est id quod nutritur. Jam enim est ipsius substantia: ⁊ nihil seipsum generat sed cõseruat. Quare tale quidẽ anime principium vis est talis: vt id cõseruet quod ipsam hȝ: ea nimirũ ratione qua ipsam habet. Alimentũ autem ad operandũ preparare videtur: quapropter alimento priuatũ esse nõ potest. At vero cum hoc in officio tria sint hec: necessarioqȝ cõcurrant: id inquã qđ nutritur ⁊ quo nutritur ⁊ quod nutrit: id quidez quod nutrit est ipsa anima prima: id autẽ qđ nutritur corpus est: quod ipsam animã habet: at id quod nutritur ipsum est alimẽtũ. Atqȝ cũ sit pars vniuersas a fine res appellare: finisqȝ hui⁹ anime sit generatio talis quale est id quod ipsam habet: erit anima prima profecto principiũ generandi tale quale est id quod hanc ipsam animã habet. Jd autẽ quo nutrit anima duplex est: quẽadmodum ⁊ id quo gubernator gubernat: manus inquã et clauus atqȝ aliud mouet atqȝ mouetur: aliud mouetur tantũ: necesse est autem omne nutrimentuȝ nature sit talis que digeri possit. At digestionem efficit calor: quapropter omne animans habet calorem. Quid igitur sit alimentum ipsum vniuersaliter diximus: postea vero de ipsis exactius perscrutabitur.

Caput quintum.

Habita notitia distinctionis potẽtiarũ sequitur animarũ distinctionẽ inquirere. Notãdũ primo ꝙ sicut intellectiuũ ſm aliquã partẽ sui separatur negatiue a scđm locũ motiuo scȝ progressiue: quia nulla ratio intellectiua separata est motiua scđm locũ: ita scđm locum motiuũ ſm aliquã sui partẽ separat negatiue a sensitiuo: quia anima scđm locũ motiua: dato etiam ꝙ esset separata a sensu nõ est sensitiua: ⁊ pariformiter sensitiuũ ſm aliquã sui partẽ separat negatiue a vegetatiuo: quia aĩa sensitiua perfecta nõ est vegetatiua. Frustra eñ esset vegetatiua ex quo in carne osse ⁊ neruo est propria forma substãtialis que est vegetatiua: sed anima vermis vel alterius aĩalis imperfecti ⁊ precipue nõ habẽtis diuersitatẽ in partib⁹ ex parte ossis ⁊ carnis vel ꝓportionabilis anima sensitiua est vegetatiua: ⁊ tunc dicit ꝙ in eadẽ anima numero fundant potentie tam vegetatiue ꝙ sensitiue: ex quo ille due anime idẽtificantur realiter. Secũdo notãdũ ꝙ sicut in formis accidẽtalibus aliqua est tota in toto: ⁊ non in parte: sed pars in parte vt caliditas ⁊ frigiditas ⁊ hmõi. Et aliqua tota in toto ⁊ tota in qualibet parte sui subiecti vt motus grauis vel leuis: quia eodẽ motu numero mouet totũ ⁊ quelibet pars ei⁹. Et aliqua tota in toto ⁊ tota in parte: ȝ nõ in qualibet parte vt augmẽtatio vel alteratio: qua augetur vel alterat totum preter quartã vel quintam partem. Et aliqua est que est tota in toto subiecto ⁊ nõ tota in aliqua parte: nec pars in parte vt forma circuli vel corporis artificialis. Ita in formis substãtialib⁹ aliqua est que est tota in toto subiecto ⁊ pars in parte: vt quelibet forma substantialis nõ viuens: ⁊ quelibet viuens vita imperfecta per carentiam perfecte fantasie memoratiue ⁊ extimatiue. Et aliqua est que est tota in subiecto suo ⁊ tota in q̃libet parte vt intelligẽtia separata que est in oriẽte ⁊ in qualibet parte eius si fuerit anima primi mobilis. Sic aũt alterius celestis mobilis est in occidẽte ⁊ in q̃libet parte ei⁹. Et est etiã aliqua forma substantialis que est etiã in toto suo subiecto ⁊ in nulla parte eius vt aĩa intellectiua humana: ipsa enim est forma alicui⁹ partis corporis: sed solũ toti⁹ ſm pħm et Cõmen. iij. de aĩa. Deinde aliqua est forma substantialis que est tota in toto ⁊ tota in aliqua parte: sed nõ in q̃libet: vt forma substãtialis equi vel asini: talis enim forma est indiuisibilis extẽsiue: qȝ nullam extensionẽ habet: ⁊ est diuisibilis substãtialiter in seipsa: quia infinitas partes habet sicut species visibilis: sed nõ habet partẽ extra partez: ⁊ hec aĩa est tota in toto: ⁊ in qualibet parte etherogenea eius: scilȝ in capite: in manu et pede: nõ autem in parte homogenea: quia non est in osse nec in carne: aliter os ⁊ caro sentirent: quod est falsum.

Primũ. Secũdũ. T.c.s.

His visis sit hec prima cõclusio. Necesse est in eodem viuẽte esse plures aĩas partiales essentialiter distinctas. probat: nam caro ⁊ os in eodem specifice essentialiter distinguunt: ergo habent formas substãtiales specifice distinctas que nõ possunt esse nisi anime illoꝝ. patet ꝯña: et antecedens ꝓbat: quia si os ⁊ caro sunt eiusdẽ speciei essentialis: ergo sunt eiusdem denominationis: ⁊ per ꝯñs caro est os ⁊ os est caro. Jtem tenẽtes vnicam formã substantialẽ in hoie habent concedere ꝙ aliqua sunt duo corpora eiusdem speciei specialissime humane: quoꝝ vnũ est risibile ⁊ aliud non. patet de sorte et de eius pede: sed indubie hoc est incõueniens. Jsta conclusio est de intẽtione Cõmẽtatoris. vj. physicoꝝ di. ꝙ membra organica differũt specie vt cor et caput. dicit eñ ꝙ in generatione simpliciũ ⁊ mixtoꝝ homogeneorũ vt aque ⁊ lapidis primũ genitũ est eiusdẽ speciei cum posteriori genito: sed in generatione aĩaliũ prius generatũ differt specie a generato posteriori: vt cor et caput. Secũda conclusio. Jmpossibile est in aliquo viuente esse multitudinẽ formarũ substan-

Prima cõclusio. Cõ.59. Secunda cõclusio.

aıaium iuxta pluralitatē predicamētoꝝ essentialiū probat:si nō sequitur ꝙ in eodē indiuiduo sunt due forme sensitiue totales.ↄsequēs est incōueniēs:quia vna superflueret.⁊ probatur ↄsequentia:nam equus est aīal:ergo per formam sensitiuā ⁊ est equus.ergo per formā aliam nobiliorē.prima ↄsequētia pꝫ:quia spe cies est nobilior genere:⁊ per cōsequēs in a/sunt due forme totales sensitiue. Cōsimiliter arguitur ꝙ pi rus b/haber duplicē animā vegetatiuā.vnā ex par te speciei:⁊ aliam ex parte generis. Est enim pirus

Tertia cō- clusio.

per formā speciei ⁊ planta per formā generis. ¶ Ter tia conclusio. Necesse est in hoīe esse plures animas

.c.26.

totales.probatur:nam sol ⁊ homo generāt holem.ij. physicoꝝ.ergo homo generat:sed terminus genera tionis est forma accipiēs nouum esse:vt colligitur ex sententia Phi.v.physicoꝝ. ergo aliqua forma hois

c.7. et.c.5.

generat:sed non intellectiua.iij.de anima.ergo sen sitiua generatur. ¶ Item Phs.j.celi. omne genitum aliquādo corrumpet:ergo homo aliqñ corrumpetur: ergo anima eius aliqñ corrumpet:sed nō intellecti ua.iij.de anima.ergo sensitiua. Et ita necesse est po nere in hoīe duas animas.vnam intellectiuā ⁊ inge nerabilē ⁊ incorruptibilē ſm Phm.⁊ aliam sensitiuā

m.5. Quarta cō clusio.

generabilē ⁊ corruptibilē : quam Cōmentator vocat iij de anima cognitiuā. ¶ Quarta conclusio. Impos sibile est in aliquo viuēte non intellectiuo esse plures animas totales.patet:quoniā si in plantis vel in bru tis ponerentur plures anime totales.vna necessario superflueret:quoniā illa que est maioris perfectio nis totum actuaret:sicut illa que est minoris perfe ctionis ⁊ omnē operationē eius exerceret:ex quo in ea fundantur omnes potentie inferioris anime.dica tur ergo ꝙ in plantis est solū vna anima totalis que est tota in toto:⁊ pars in parte:⁊ hec est vegetatiua: in animalibus autem imperfectis est solū vna ani ma totalis que est tota in toto ⁊ pars in parte:⁊ hec est vegetatiua:in aīalibus autem imperfectis est so lam vna aīa totalis:⁊ illa est sensitiua supplens vicē vegetatiue:que etiam extenditur ad extensionē sub iecti. Et in aīalibus perfectis sunt plures vegetatiue ⁊ vna sensitiua totalis multiplicata ad vnā partem etherogeneā. Sed in hoībus preter formas partia les vegetatiuas sunt due totales:scꝫ sensitiua multi plicata ad partes etherogeneas ⁊ itellectiua nō mul tiplicata ad aliquā partem illius indiuidui:sed bene ad omnia indiuidua speciei humane : eo ꝙ intelle

c.et.c.5.

ctus est vnus in omnibus hominibus iuxta intētio nem Aristo. et determinationem Commentatoris iij.de anima.

Primū.

Contra

predicta arguit ⁊ primo ꝙ in nullo viuente sunt plures anime particu

.primo. c.49.

lares authoritate Commenta.in libro de substantia orbis dicens ꝙ vnum subiectū habere diuersas for mas substāntiales est impossibile.et.vij.Meta. Arist. dicit ꝙ ex pluribus existētibus in actu non fit vnum per se:sed ita est ꝙ aīa quelibet dat esse in actu:quia ipsa est actus:ergo si aliquod viuens haberet plures animas diuersarū rationū:illud nō esset per se vnū: quod est falsum. ¶ Secūdo arguitur ꝙ in eodē non

Secundū Comē.4.

possunt esse plures aīe totales : quia si sic : ergo vna illarū alterā presupponeret.et per ↄñā forma substā

vel

tialis adueniēti in actu:quod est cōtra Cōmen.ij.de anima di.ꝙ forma substātialis aduenit enti in potē

.t.c.71. .t.c.pii.

tia:⁊ forma accidētalis aduenit enti in actu. Et con firmatur per Phm.j.physi.et.j.de generatione repre hendentē antiquos ponētes subiectū transmutatio nis esse ens in actu.modo ponendo multitudinē for marū substantialiū totaliū nō poterit euadere quin subiectū generationis sit ens in actu : scꝫ compositū ex materia ⁊ forma substātiali precedente. ¶ Tertio

Tertium.

arguit.alia est operatio hois inquātū aīa:⁊ alia cor poris viuentis vt sic:⁊ alia corporis vt corporis:sed ab eodē egredit operatio hois vt homo:⁊ aīalis vt aīal: et sic de aliis.ergo in eodē distincte sunt forme hois aīalis viuētis:⁊ corporis. patet ↄñā:quia diuersitas operationū arguit diuersitatē potentiarū.ij.de aīa. et.j.physi.trāsmutatio facit ferre materiā:⁊ operatio

T.c.22. T.et c.60. 62.et.65.

formam.antecedēs autem est manifestū : eo ꝙ risus procedit a forte in eo ꝙ hō:⁊ sensatio in eo ꝙ aīal:et vegetatio in eo ꝙ corpus aīatum ⁊ motus localis in

Quartū.

eo ꝙ corpus. ¶ Quarto arguitur ꝙ nulla forma tota lis potest esse in aliqua parte corporis animati:quia tunc denominaret illā partē esse aīal:sicut denomi nat totū:⁊ in quolibet aīali essent plura aīalia:qđ est distonū.vnde potest sic argui.talis pars est substan tia animata sensitiua:ergo est aīal.patet ↄña a diffi nitione ad diffinitū. ¶ Item sequitur ꝙ idem mouetur ⁊ quiescit:dato ꝙ moueat manus:⁊ quiescat pes:⁊ ꝙ idem moueat motibus cōtrariis: supposito ꝙ manus dextera moueat sursum:⁊ sinistra deorsum:immo ꝙ aliquid distat a seipso : quia vnum brachiū distat ab alio:⁊ eadem anima numero est in quolibet illorum: ergo ⁊c.

Ad primū.

Ad primū

dicitur ꝙ Cōmē.nunꝙ negauit pluralitatē formarum substan tialiū in eodē:cum ipse posuerit in mixto formas ele mentorū preter formā mixti:sed voluit ꝙ nō possunt esse plures totales inherentes ⁊ informantes : sed ꝙ plures essent totales:quarū vna inhereret:⁊ nō alte

Cōmen.3. Ad scđm.

ra:vt ipse asserit tertio de anima.de cogitatiua ⁊ in tellectiua nō habuit pro incōueniēti. ¶ Ad scđm di cit ꝙ anima intellectiua nō aduenit enti in actu sub stantiali:qꝛ eque primo aduenit corpori sensitiua et intellectiua licet ordine nature prius sit sensitiua ꝙ intellectiua. Itē dato ꝙ sensitiua ꝑcederet tēpore in tellectiuam:adhuc aduenit enti in potentia:qꝛ forma sensitiua hois dicit potentialis ad vlteriorē actū:non aūt anima intellectiua.hec ergo est differentia inter formam substantialem ⁊ accidentalē:qꝛ forma accidē talis aduenit enti in actu vltimato:forma aūt substā tialis aduenit enti in potētia:licet nō in pura poten tia. Et per istam causam reprehēdit Phs antiquos:

Ad tertiū.

qꝛ voluerūt gñationis esse subiectū in actu:⁊ nō in po tētia:qđ est falsum. ¶ Ad tertiū dꝫ ꝙ diuersitas ope rationū non arguit vniuersaliter diuersitatē forma rum substātialiū.qm̄ ab vna ⁊ eadē forma substātiali immo etiā accidētali possunt prouenire diuerse ope rationes. ¶ Ad phm respondet ꝙ nō intendit argue re distinctionē formarū substātialiū ⁊ animarū ex di

Ad quartū.

stinctione operationū:sed solū distinctionē potētia rum:vt patebit. ¶ Ad quartū dico ꝙ licet eadē anima numero sit in toto ⁊ in parte : nō tamen denominat partē aīal:sicut totum:quia oportet ꝙ illud sit per se existens qđ debet denominari animal. ¶ Et ad diffini tionē aīalis dico ꝙ est diminute assignata sed debet esse ista.aīal est per se substātia aīata sensitiua:sic ꝙ ly per se:dicat per se existētiā:nec ex hoc sequitur ꝙ illa diffinitio sit accidētalis:quia ly per se:sic sumptū di cit modū predicamēti substātie. Item ↄceditur ꝙ idē mouet ⁊ quiescit ac mouet motib⁹ cōtrariis per acci dens.per se aūt esset impossibile. Intelligēdo semper de aīa sensitiua perfecta:non tñ cōcedit ꝙ illa distet a se:eo ꝙ licet alique partes etherogenee distent a se:nō tamen intermedie:alie distant a se mediātibus quibus anima actuat partes distātes.due enim medietates animalis sunt partes etherogenee que nō ab inuicē distāt:⁊ ita nō dabit aliqua pars etherogenea: que non sit immediata alicui parti etherogenee : ⁊ idea anima illa perfecta nunꝙ a se distat:quare ⁊c.

¶ Tractatus quartus.
¶ Caput primum.

Determinatis autē his primū de omni sensu cōmuniter:de inde de vnoquoqꝫ dicam⁹ fit itaqꝫ sensus. Cū mouet atqꝫ patitur aliquid vti diximus. Nam ipse sensus alteratio quedam esse videtur

inquiunt antē quidā ⁊ a simili simile pati qđ qđē quonā pacto fieri pōt: aut nō potest ī vniuersalibus de actiōe sermonibꝰ passioneve diximus. Habet autē is locus dubitationē: ambigetqꝫ nō iniuria quispiā cur ⁊ sensuū ipsoꝝ sensus non fit ⁊ cur sine ijs que sunt extra non efficiūt sensum. Cū insit ⁊ ignis ⁊ terra ceteraqꝫ elemēta q̄ꝝ est ꝑ se sensus vel per ea que ipsis accidūt. Rr enim patet sensitiuū non esse actu sed potētia tm̄. Quapropter non sentit queadmoduʒ combustibile non vritur ipm per se sine eo quod ipsum vrere pōt. Vreret em̄ se ipsum ⁊ nō indigeret eius qui actu est ignis. At vero qm̄ sentire bifariam dicere cōsueuimus nam ⁊ id quod potentia videt ⁊ audit: videre audireqꝫ dicimus ⁊ si forte dormiat. ⁊ id identidē qđ iam operat̄ dupliciter ⁊ ipse sensus ꝑfecto dicet̄ quidam vt potentia quidā vt actu: similiter ⁊ ipsum sentire. ⁊ qđ est potentia ⁊ quod est actu. Primū igit̄ id scire oportet: nos ī quaʒ quasi sint eadem pati: moueri: ac operari. ita nunc his vti ac dicere. Motus em̄ est quidaʒ actus imperfectꝰ tm̄ vt in alijs diximꝰ. Ea vero cuncta que patiuntur: atqꝫ mouent̄ ab actiuo. ⁊ eo quod est actu patiūtur atqꝫ mouēt̄. Icciręo fit vt tū a simili sibi tū a dissimili res oīs patiat̄ vt diximus patiat̄ em̄ ea q̄ est dissimilis. at cū est passa tum similis est vt patet. Deinde distinguēdū est de potētia atqꝫ actu nūc em̄ de his ipsis simpliciter dicimꝰ. Nā est hoc pacto q̄ppiā sciēs vt si dicamus hominē esse scientē q: homo est talis suapte natura vt sit sciens atqꝫ scientiam habeat. Est etiā hoc pacto quippiā sciens vt hominē eū iam dicimus esse scientem qui geometriam atqꝫ grammaticam habet atqꝫ hoꝝ vterqꝫ nō eodem modo potest: potētieqꝫ subijcitur sed alter quideʒ ex eo quia genus ipm est tale materie sue. Alter vō ꝓpterea qꝛ cum voluerit cōtēplari: potest idipsum facere nisi quid externum forte ꝓhibeat impedimētoqꝫ fiat. At preter ipsos est iste qui iam contemplatur ⁊ est actu ꝓprieqꝫ sciens: hoc A. Ambo igitur illi primi potentia quidē sunt sciētes vt diximus verū vnus indiget alteratione ꝑ disciplinā: qua quidē nonnunq̄ etiam ex habitu cōtrario dispositioneqꝫ mutat̄. Alter hʒ quidē sensuʒ aut grāmaticā: sed indiget operatiōis: vt ex ocio tādē opationisqꝫ vacuitate agat ac opet̄: atqꝫ hic modus potētie diuersus est: vt patet ab antea dicto. At vō neqꝫ ipsuʒ pati simplex esse videt̄: sed aliud est a cōtrario corruptio quedā: aliud est salus potiꝰ eiꝰ qđ est potētia ab eo qđ est actu simileqꝫ perinde atqꝫ potētia sese hʒ ad actū. Fit em̄ cōtemplās qđ scientiaʒ habet. Quod quidē aut non est alterari. in ipsum enim fit incrementū ⁊ in actū ꝑfectionemve: aut aliud alteratiōis est genus. Quocirca nō recte se habʒ dicere ipsum sciens eum scit alterari: sicut nec edificatorē cū edificat. Quod igit̄ in actuʒ ducit ex eo quod est intelligēs potentia atqꝫ sciens id non doctrinam appellare oportet: sed aliud nomen est equum habere. At quid ex eo quod est potentia discit: accipitqꝫ scientiam ab eo quod est actu sciēs atqꝫ ab ipso docente. Id autē nō est dicendum pati ac alterari: aut duos alterationis esse modos fateamur oportet. Eam inquā mutationem que ad priuatiuas est dispositiones. ⁊ eam que est ad habitus atqꝫ naturam. Hec cum ita sint: prima quidem mutatio sensitiui ab eo quod generat fit. cum autem ortum ac generatum est: habet iam sensuʒ perinde atqꝫ scientiam: ⁊ sentire actu simile est cōtemplari. Differentia tm̄ est: nā ea q̄ actu sensū efficiunt extra sunt: ipsum inquā visibile ⁊ audibile ⁊ sensibilium cetera. Cuius causa hec est: actu nanqꝫ sensus singularium est. Scientia vero vniuersalium est: hec autē in ipsa anima quodaʒ modo sunt. Quapropter intelligere quidem cum quispiam voluerit: in ipso est sitū. Sentire aūt non collocatur in ipso. Necesse est em̄ sensibile ipm adesse: pari modo res sese habʒ: ⁊ in sciētijs sensibilium: ⁊ ob eandem vtiqꝫ causam: quia sensibilia singularia sunt ⁊ extra sicuti diximus. Sed vt de his exactius dilucidiusve dicamꝰ: dabitur nobis rursus occasio. Nunc id sit a nobis determinatum. Cum simplex inquaʒ non sit id quod dicit̄ esse potentia sed aliō qđē

sit vt puer quem militare posse dicere licet. Aliud aūt vt isce qui iam etate militariq̧ arte actus euasit: ad militandum sensitiuū similiter se habere. Atq̧ cum ipsorum differentia noīe careat. Determinatum aūt sit ipsa esse diuersa ⁊ quo pacto diuersa sunt necesse est ipso pati ac alterari tanq̄ proprijs noībus vti. Ipsum aūt sensitiuū potentia tale est q̄le iā ipsum sensibile est actu: sicuti diximus. Patit̄ igitur cum est non simile. At passum euasit. simile ⁊ est tale quale est illud.

¶ Caput secundum.

T enim de vnoquoq̧ sensu deinceps a sensibilibus cuiusq̧ ꝓficiscentes dica mꝰ oportet Atq̧ priꝰ ipsa sensibilia distinguēda esse vident̄. Sensibile itaq̧ trifariā dr̄. Sensibilium em̄ quedā ꝑ se: quedā per accidens sentiūtur. Et illorum rursus alia sunt vniuscuiusq̧ propria sensus alia cōia cunctis Atq̧ propriū id sensibile dico quod alio sensu sentiri non pōt. ⁊ circa qđ error fieri nequit. Ut color respectu visus ⁊ sonꝰ auditꝰ. ⁊ sapor gustꝰ. tactus autē plures differentias hʒ quidem. Judicat tamen de illis vt ceterorum sensuum quisq̧ de suo sensibili ⁊ nō decipit̄. Uisus em̄ nō errat eē colorē aut auditus esse sonū. sed quid sit id qđ est infectum colore vel vbi aut quid sit id quod sonat vel vbi huiuscemodi igitur sensibilia dicūtur vniuscuiusq̧ propria sensus. Cōia vero sunt hec motus. quies. numerꝰ. figura. et magnitudo. Talia nanq̧ nullius sunt propria sensus sed omnibus communia sunt. Etenim tactu motus quidam sensibilis est atq̧ visu per se igitur sensibilia hec sunt. Per accidens autem sensibile dicitur vt si albuʒ Diaris filius sit per accidens eniʒ hoc sentit quia albo quod sentit: id accidit. Quapropter et nihil ipse sensus ab huiuscemodi sensibilibus patitur vt talia sunt eorum autem que per se sentiuntur: illa sunt proprie sensibilia que propria sunt et ad que substantia vniuscuiusque sensus est apta.

¶ Caput. vj.

Irca materiam tactā in tertio argumēto ponit Arist. ij. de aīa ꝙ potētie cognoscūtur ꝑ actꝰ. ⁊ actꝰ per obiecta. ¶ Ad quorū declarationē est ꝑmo notandū ſm phm. v. meta. ꝙ cum aliqua sunt inuicem cause vt potio respectu sanitatis. ⁊ ecōtrario. nō est inconueniens quodlibet illorum altero esse prius. ⁊ hoc modo se habent actus ⁊ potentie. nam potentie sunt cause actuum in gn̄e cause efficientis ⁊ materialis. actus autem sunt cause potentiarum in genere cause finalis. qm̄ potentie ordinantur ad actus tanq̄ ad fineʒ. sunt ergo actus priores potentijs ſm naturā ⁊ non ſm esse. Et si ex hoc concluditur ꝙ idem sit notius et ignotius ſm naturā quia causa est notior causato et causatum ignotius causa ſm naturā. sed ideʒ est causa ⁊ causatū. ergo idem est notius ⁊ ignotius ſm naturam. ⁊ hoc est concedendum in diuersis generibus causarum. nā potentia vt est causa efficiens actuū est notior illis ſm naturā. vt autem actus sunt cause finales potentie sunt illis notiores etiā ſm naturam. ¶ Secundo notandū iuxta intentionem Aristo. ij. de anima. ꝙ anima primo cognoscit obiecta. ⁊ per obiecta actus. ⁊ per actus potentias. ⁊ per potentias seipsam. ex quo sequitur ꝙ quo ad nos obiecta sunt ꝓra actibus ⁊ potētijs. ⁊ non solū quo ad nos: sed etiā quo ad naturā in potentijs passiuis: que sunt potentie cognitiue. quarū obiecta concurrūt actiue ad productionem suorum actuū. ⁊ ita obiecta sunt priora suis actibus in genere cause efficientis. immo etiaʒ in genere cause finalis. quia sicut potentie ordinantur ad actus: ita actus ad obiecta tanq̄ ad finem. Item obiecta potentiarū actiuarū. s. vegetatiuarū sunt priora suis actibꝰ non solū quo ad nos: sed aliquo modo quo ad naturā nam licet huiusmodi obiecta non habeant rationē in genere cause efficientis: tamen habent rationē in genere cause finalis. vnde dr̄ primo ethicorum. ꝙ quibus preter operationem sunt aliqua operata ipsa operata sunt fines illarū operationum omnis ergo operatio transiens in exteriorem materiā: quia ex tali operatione cōstituitur aliquod operatū in re extra: opʒ operationē ipsum esse finem operis. vt domus est finis edificationis. Cum ergo potētia nutritiua ⁊ augmentatiua sint potentie actiue: et aliquid efficiunt in ipsum obiectum: tūc ipsum alimētū transmutatū ⁊ cōuersum erit finis operationuʒ dictarum potentiarum.

His premissis sit hec prima conclusio. Cognitio potentiarum dependet ex cognitiōe actuū: ⁊ cognitio actuum ex cognitione obiectorū. prima pars ꝓbatur. nam nullus ꝑcipit in planta esse potentiā vegetatiuā: nisi quia ꝑcipit illā nutriri: crescere: ⁊ sibi simile generari. modo nutritio: augmentatio ⁊ generatio dicūtur esse actus potentie vegetatiue. nemo etiā cognoscit potentiam sensitiuam in animali: nisi qr̄ apparet aīam dolere: ⁊ audire: videre: ⁊ huiusmodi: dolor: visio: auditio dicuntur esse actus ⁊ operationes potentie sensitiue. Item in hoīe non apprehendimus potentiā intellectiuā nisi per rationem: discursum: preceptū ⁊ iudiciū: q̄ dicūtur esse actus potentie intellectiue. scd̄a pars similiter declaratur: qm̄ alimentum est nobis notius q̄ nutritio vel augmentatio: nō em̄ scimus nos nutriri et augeri: nisi qr̄ nos percipimus sumere cibū. Etiā priꝰ cognoscimus sensibile q̄ sensationem: qr̄ non cognoscimus sensationem: nisi qr̄ cognoscimus colorem. ¶ Ex quibus sequitur ꝙ etiam nō percipitur intellectio: aut volutio: nisi prius intelligatur intelligibile: ⁊ appetatur volibile. ¶ Secunda conclusio. distinctio actuū arguit distinctionē potentiarū nō affirmatiue sed negatiue. Prima pars patet: qr̄ in eadem intellectu numero sunt species intelligibiles diuersarum generum ⁊ predicamentorum. Iteʒ visiua potētia hoīs ⁊ visiua equi sunt diuersaruʒ specierum: sicut anime

pma 2clo. T.c.33.

2a 2clo. T.c.22.

a quib⁹ fluunt: ꝛ visiones tamen ꝓuenientes ab eadē
albedine sunt eiusdē speciei: eo ꝙ distinctio specifica
actuū est ex distinctiōe specifica obiectoꝝ. Scḋa pars
cōclusiōis ꝓbatur. naȝ optime sequit ab a. potentia
egreditur aliquis actus: ꝛ a b. potētia nō egreditur
ille actus: nec sibi cōsimilis. ergo a ꝛ b. specifice diffe-
rūt. Item sequitur. a. operatio est vitalis: ꝛ b. opera-
tio nō est vitalis: ergo si alique potentie recipiūt a. ꝛ
b. prime sunt diuersaꝝ specieꝝ. Et isto modo conclu-
ditur potentiā visiuā ꝛ auditiuā specifice distingui: ꝛ
consequenter alias potētias tā actiuas ꝙ passiuas.
T.c.22. Istū modū arguendi intendebat phs scḋo de aia cuȝ
ꝓbauit sensitiuū ꝛ opinatiuū distingui: qꝛ opinari ꝛ
sentire distinguūtur sic arguēdo: opinari est actus in
tellectiuus: ꝛ nullū sentire est act⁹ intellectiuus: ergo
sensitiuū ꝛ opinatiuū specifice distinguunt. ¶ Tertia
3ª cōclo. cōclusio. Potentie tā seipsis ꝙ suis actib⁹ distinguū-
tur. Prima pars ptȝ: quibuscūꝙ duab⁹ potentijs da
tis ille distinguūtur: remotis omnibus alijs. Scḋa
vero pars est nota: qꝛ ex distinctiōe actuū argui m⁹
distinctionē potentiaꝝ: dicat ergo ꝙ potentie seipsis
intrinsece distinguunt: ꝛ actibus solū extrinsece diffe
4ª cōclo. runt. ¶ Quarta cōclusio. Actus seipsis intrinsece dif
ferunt ꝛ suis obiectis extrinsece differūt. prima pars
patet: quia si esset possibile manere actus sine poten
tijs ꝛ obiectis illi distinguerentur. Secunda pars est
nota: qꝛ si obiecta specifice distinguuntur necessario
actus causaliter distinguunt: vnde quicquid causali
ter concurrit ad identitatē alicui⁹: concurrit etiā ad
distinctionem eiusdem: qꝛ causa quantū dat de iden
titate tantum atribuit de distinctione: actus ergo
obiectorum actiuorum distinguuntur obiectis fina-
liter ꝛ effectiue sed actus obiectorum passiuorum di
stinguuntur obiectis tanꝙ per causam finalem ꝛ nō
effectiuam.

primum T.c.4. **Contra** predicta arguit: ꝛ primo ꝙ potentie
non cognoscuntur per actus: qꝛ potē
tie sunt priores actibus: ergo non cognoscuntur per
illos. patet ꝯña per phm. ij. meta. bi. ꝙ sicut res se ha
bet ad cognosci. antecedens aūt patet qꝛ generaliter
causa est prior suo causato. ergo. ¶ Secundo arguit
Scḋm. ꝙ actus non cognoscuntur per obiecta: qꝛ nullū sen
sibile vel intelligibile percipitur a potentia cogniti-
ua: nisi aliquis actus illius obiecti ex illius potentie
duxerit potētiā in cognitionē sensibilis vel intelligibi
lis: ergo obiecta cognoscuntur per actus: ꝛ nō econ-
tra: actus enī potest esse mediū vniēdi potētiā cū ob
iecto: ꝛ obiectū nō pōt esse mediū vniēdi actū cū potē
Tertiū tia. ¶ Tertio arguit ꝙ potentie anime nō seipsis di
stinguūtur: qꝛ sumo a ꝛ b. potētias aliquo modo con
uenientes. ¶ Et arguit sic. a. ꝛ b. cōueniūt. ergo seipsis
vel per aliquid aliud. Si per aliquid aliō ergo eadeȝ
ratione per aliquid aliud differūt: ꝛ per ꝯsequens nō
seipsis differūt: si seipsis cōueniūt: ergo seipsis nō dif
ferūt: qꝛ tunc per idem aliqua conuenirent ꝛ essent di
uersa: qḋ est impossibile. ¶ Quarto arguit ꝙ act⁹ nō
recipiunt distinctionem ab obiectis: quia duob⁹ ob-
Quartū. iectis specifice distinctis correspondet idem actus
numero ergo antecedens patet: qꝛ color ex magnitu-
do sunt obiecta specie distincta. immo etiam genere:
qꝛ magnitudo est sensibile cōmune: ꝛ color sensibile ꝓ
prium. ij. de anima: ꝛ istis ambobus vnus actus cor-
respondet: qꝛ potentia visiua vna ꝛ eadem visione vi
det colorem ꝛ magnitudinem.

Ad primum respōdet cōcedendo poten-
tias esse notiores quo ad na
Ad primū turā: sed actus sunt notiores potētijs quo ad nos: in
eo ꝙ sunt effectus: seu forme illaꝝ. In eo aūt ꝙ sunt
cause finales illaꝝ: tā quo ad nos: ꝙ quo ad naturā
actus sunt priores illis: nō quo ad esse: sed quo ad in-
tensionē. ¶ Ad scḋm dr ꝙ obiecta cognoscuntur per
Ad scḋm. actus tanꝙ per mediū formale ꝛ repñtatiuū: nō au
tem cognitiuū: actus autē cognoscuntur per obiecta
tanꝙ per mediū cognitiuū: nō autē formale ꝛ repre-
sentatiuū: sicut nō sit forma in potētia vitali: ex quo se

quitur ꝙ prius cognoscit obiectū ꝙ actus. ¶ Ad ter Ad ter
tiū dicitur ꝙ nō est incōueniēs eadē sibiipsis conue
nire ꝛ seipsis differre: ꝛ dato ꝙ per idem conuenirēt et
differrēt: necesse est ꝙ per idē differāt aliter ex aliter
sumptū: sortes enim eadem albedine differt a Platone
nigro: ꝛ conuenit cum Cesare albo. Item due albedi
nes seipsis differunt pro quanto sunt due entitates:
ꝛ duo indiuidua: ꝛ seipsis conueniunt prout sunt eius Ad quar
dem speciei: vel in ꝙtitate eiusdem speciei. ¶ Ad ꝙr
tum dicit ꝙ idē est dicere de obiectis respectu actuū
sicut est de actibus respectu potentiarum quo ad il-
lationem distinctionis: dupliciter enim ex distinctio
ne actuū concludit distinctio potentiaꝝ: primo ab ef
fectu ꝛ a posteriori sic. a. ꝛ b. actus distinguunt specie
ꝛ a egreditur a. c. nō potens egredi a. d. nec sibi cōsi-
milis ꝛ b. egredit a d. nō potens egredi a. c nec aliqꝭ
actus sibi ꝯsimilis: ergo. c. b. potentie distinguuntur
specie scḋo ex distinctione actuū concludit distinctio
potentiarum a causa finali ꝛ a priori sic. a. potētia or
dinatur finaliter in aliquē actum: ꝛ b potentia nō or
dinatur in illum nec in aliquem actum sue speciei. er
go a. ꝛ b. potentie distinguuntur specifice. Consequē
ter dicā de obiectis ꝙ distinctio illoꝝ arguit distin-
ctionē actuū dupliciter. primo a causa effectiua. isto
modo. a. ꝛ b. actus sunt ꝓducibiles a c. d. obiectis dif
ferentibus specie. ꝛ a. est producibilis a c. ꝛ non a. d.
nec aliquis sibi consimilis. ꝛ b. est ꝓducibilis a d. ꝛ nō
a c. nec aliquis sibi consimilis: ergo a. ꝛ b. specie disti
guūtur: sicut obiecta. ¶ Scḋo arguit eadē distinctio
actuum a causa finali: vt a. ordinatur in aliqḋ obie-
ctum finaliter: ꝛ b. non ordinatur in illud: nec aliquis
actus sibi consimilis: sed ordinatur in aliud obiectū
ergo. a. ꝛ. b. distinguuntur specie. ¶ Dicatur ergo ad
argumentum ꝙ distinctio obiectorū nō arguit affir
matiue distinctionē actuū: sed negatiue potest tamē
dici ꝙ distinctio obiectoꝝ imediatoꝝ: ꝛ nō subordina
toꝝ arguit distinctionē actuū. vt color. sapor. sonus
odor ꝛ hmōi modo color ꝛ magnitudo se habent im-
mediate ad visionem: sed color vt obiectū ꝓprium ꝛ
ꝓpinquum magnitudo autē vt remotū: ꝛ cōe: vt istra
videbitur quare ꝛc.

¶ Caput. vij.

Ex quo potentia ve- Primū.
ge- T.c.36. ꝛ. 37
tatiua est ceteris cōior: ꝛ potētie co-
gnoscuntur per act⁹ ideo in hoc cap.
est de actib⁹ dicendū potentie vege-
tatiue. Notādū primo fm determina-
tionē Arist. ij. de aia ꝙ aia est cau
sa ꝛ principiū corporis animati in triplici genere cāe
scȝ formalis efficientis ꝛ finalis. Primū patuit supra
eo ꝙ per animā corpus animatū habet esse simplici
ter cum sit actus primus corporis physici organici. Scḋm.
Scḋm vero ꝓbat qꝛ anima est principiū corporis vi- T.c.37.
uentis quo ad suas operatiōes in genere cause effi-
cientis: cū ois forma naturalis sit principiū effectiuū
proprij motus eius. vnde pōt sic argui: aia est causa
effectiua oim operationū que nō reperiunt nisi in cor
poribus aiatis sed moueri motu ꝓgressiuo alterari:
ꝛ fm sursum augeri: ꝛ minui per intus sumptionē vel
resolutionē: ꝛ cetera talia nō reperiunt nisi in corpo-
ribus animatis ergo oīȝ hoꝝ aia est causa effectiua.
Tertiū vero declarat sic. nā illud est finis gratia cui⁹
omnia corpora naturalia sunt: sed gratia aie omnia
corpora naturalia sunt: ergo anima est finis non so-
lum corporis viuentis sed etiā oim corporꝝ physicoꝝ
maior patet per diffinitionē finis: ꝛ minor ostendit.
nam aqua: terra: ꝛ alia inanimata dicunt alimentuȝ
anime vegetatiue: ꝛ ordinātur ad plantas. plante ve
ro ꝛ alia vegetatiua sunt cibus aialium: ꝛ ordinātur
ad illa oia aūt hec ordinantur ad hoiem: ꝛ homo est
quodāmodo finis oim. ¶ Secundo notanduȝ iuxta
intentionē Arist. scḋo de aia ꝙ sicut alteratio est du-
plex scȝ perfectiua que fit sine obiectione contrarij: ꝛ
sine dispositione ad corruptionem: vt mediū illumi-

gatio: et altera corruptiua que abijcit contrarium vel
disponit ad corruptionẽ: vt calefactio: frigefactio in
ter ignem et aquam: et hec dicitur proprie alteratio: Ita
augmentatio dupliciter sumitur scz cõiter et proprie.
Augmentatio cõiter dicta est preexistenti quantitati ad
ditio: vel addiamentũ: Fm quẽ modũ augmẽtantur
inanimata et artificiata: nam ex additiõe lapidis ad
parietem dicimus parietem augeri. Sed augmen-
tatio proprie dicta est maioratio per intus sumptionẽ
alimenti. Et sic nihil augetur nisi animatũ vnde di-
cit phs ibidẽ. q nihil augmentatur physice scz proprie
vel naturaliter: nisi quod alitur.

T.c.37. 2a ccio. T.c.39. **His premissis** pono quatuor cõclusio
nes cum suis probatio
nibus Aristo. scdo de anima: quarum prima est ista.
Augmẽtatio proprie dicta: vel nutritio nõ est ex neces
sitate materie: sz ex necessitate forme. ptz ex quo for-
ma est pricipiũ effectiuũ nutritiõis et augmẽtatiõis.
Unde arguit phs sic: aut elementa in aucto detinent
quando nutrimentũ conuertit in naturam aliti: et in
maiores partes quam sit deperditum: aut non detinent
si detinẽtur et non nisi ab aia quod aia est cã nutritionis
et augmentationis: si non detinentur. ergo elementa
subito dissoluantur: et ad loca contraria mouentur: et
T.c.36. et cõcls. si sic impossibilis est augmentatio vel nutritio. Com-
men. autem probat istos motus esse ab anima: eo q
alimentum mouetur ad omnem differentiam posi-
tionis quod a nullo posset fieri elementorum. ¶ Se
cunda conclusio. Anima est causa pricipalis augmẽ-
tationis et nutritionis. et ignis solum est causa instru
mentalis: probatur. actio est magis attribuẽda for-
me quam materie: qz forma est magis natura: et etiã sub
iecta quam materia: vt patet scdo phy. sed anima cõpa-
ratur ad ignem et ad alia elementa virtualiter existẽ
tia in mixto sicut forma ad materiam: quoniam ele-
menta ordinantur ad aiam: et non ecõtra. ergo actio
nutritionis vel augmentationis corporis animati
magis est attribuenda anime quam igni: vel alteri ele-
mentorũ q autẽ ignis formaliter vel virtualiter con
currat: vt causa nutritiõis vel augmẽtatiõis decla-
ratur: quoniam necesse est omne alimentũ decoqui: sed deco-
ctio non fit per ignẽ formaliter vel virtualiter: cũ er-
go nõ possit fieri nutritio vel augmẽtatio nisi alimẽ
tum decoquatur: opz ignem saltem virtualiter con-
currere. ¶ Tertia cõclusio generare sibi simile est in
3a ccio. viuentibus operatio naturalior quam sentire. Fm locuz
moueri: vel intelligere. probatur. nam sicut potẽtia ve
getatiua dr naturalior alijs: qz cõmunior: ita gñatio
est alijs naturalior: qz cõmunior: cõperit eni omnibus
plantis et oibus aialibus pfectis: nõ orbatis nec genitis
per putrefactionem: nec sentire vel intelligere: et Fm locũ
moueri nullis plantis conuenit nec omnibus anima
libus: pot ergo quelibet plãta et quodlibet aial gñare
sibi simile: dũmodo habeat tres conditiones. primo
q sit perfectum quantum ad tempus ideo pueri non ge
nerant. scdo debet esse non orbatũ. i. nõ diminutũ ali
4a cõcls. i quo membro occasionali ad generationẽ. tertio non
debet esse genitũ per putrefactionez: qz animalia sic
genita non generant. ¶ Quarta cõclusio. Causa fina
lis generatiõis est participatio immortalitatis et diui
ni esse probatur. Illud est finis generationis quod om-
nia appetunt: et ex cuius gratia omnia naturalia agũt
sed oia imortalitatẽ appetunt: et vt habeãt diuinũ esse
oia naturalia agunt. ergo. ptz zña cũ maiori ex diffi-
nitione finis. Et minor declaratur. nam omnia natu
ralia appetũt donũ eis posse: quanto est magis bonũ il
T.c.32.2.&.3.4. lud magis appetũt et gra illius agũt: sz imortalitas: et eẽ
diuinũ est possibile oia naturalia participare: et si nõ
indiuidualiter: tamen Fm spẽm quoniam appetitus natu-
ralis non est frustra primo celi ergo vnde Cõmenta.
ibidem. Uirtus generatiua existit in viuo: vt gñabi
le et corruptibile cõmunicet cũ sempiterno Fm suum
posse solicitatio eni diuina cũ nõ potuit facere per-
manere ipsum Fm indiuiduũ misertã est ei dãdo vir
tutẽ qua posset permanere in specie. ¶ Ex dictis in-

fert phs q gñatio simpliciter dicta a nutritiõe et augmẽ
tatione realiter est distincta. ptz. qz omne quod nutrit
vel augetur est cã effectiua sue nutritiõis et augmen
tatiõis: sed nihil quod nutrit vel auget est cã effectiua
sue gñationis. ergo maior est nota. minor probat du-
pliciter. primo qz omne quod augetur vel nutrit est: vel
fuit substãtia: et illud quod gñatur nõ est vel nõ fuit sub-
stãtia. scdo qz nihil gñat seipsuz: sz bene nutrit et aug
mentat seipsum: eo q inter generans et genitum ne-
cessario est distinctio realis.

Contra predicta arguit: primo q necessitas nu primum;
tritiõis: vel augmẽtatiõis fit ex par
te mãe: qz nutritio est restauratio deperditi: et augmẽ-
tatio est maioratio in maiores partes integrales quan-
titatiuas: sed deperditũ dicit mãm: et similr pars quantitati
ua: vel integralis qz ex his fit totuz: ergo nutritio et Scdm;
augmẽtatio sunt pncipalr propter mãm. ¶ Scdo ar-
guit q nõ oẽ proprie augmẽtabile vel nutribile est aia
tum: qz embrio proprie augetur: et nõ est aiatũ: ergo mior
probat. nã si embrio viuit: et nõ nisi aia vegetatiua er-
go embrio est plãta. zñs est falsum: cũ nõ habeat ra-
mos nec radices. Itẽ ponit Cõmẽ. ij. de aia illud pro- Cõ. 39.
prie augeri quod mouet ad oem driam positiõis. mo-
do elemẽta quando rare fiunt mouent ad oẽm driam po-
sitionis. ergo proprie augent. et tñ non sunt animata.
¶ Tertio arguit q aliquod elemẽtorum est cã pricipalis
nutritiõis et augmẽtatiõis: et nõ aia: qz aliter sequere tertium;
tur q nutritio et augmentatio sunt mutationes vio-
lẽte quod est cõtra phm. iiij. de gñatiõe: et probat zña: nam T.c.34.
nutritio et augmẽtatio: nisi fierẽt rõne elemẽtorum scz
q pars grauis descẽderet: et leuis ascẽderet: tũc nutri
tio et augmẽtatio fierẽt per motũ attractiõis mẽbrorũ
modo talis motus est violẽtus. viij. phy. ¶ Quarto ar T.c.12.
guit q gñatio sibi in specie nõ est in viuentibus opera Quartum
tio naturalior: qz nutritio est naturalior: cũ sit cõtra
sensatio vel itellectio est naturalior: cum sit nobilior:
eo q natura est magis sollicita circa nobiliora quam cir
ca viliora.

Ad primum dr q bene probat nutritionẽ Ad pmũ;
esse propter materiã de neces
sitate: sed nõ pncipaliter. vñ cũ qrit. propter quid fit nu-
tritio. rñdet dupliciter. pmo propter restaurationẽ de
perditi. ij. propter pseruationẽ viuẽtis: et qz pmũ ordi-
nat in scdm. io pncipalius nutritio fit propter finẽ et for-
mam quam propter mãm. Itẽ si qrit propter quid fit augmẽ-
tatio. Rñdet duplr. pmo propter maioratiõnẽ in maio
res partes quam fuerit deperditũ: et hoc dicit cũm materia
lẽ. scdo propter pfectionẽ operationũ vitaliũ: et hoc di-
cit formã et finẽ: qz ergo pmũ ordinat in scdm. io aug Ad scdm;
mẽtatio pncipalius fit propter formã vel propter finem
quam propter materiã. ¶ Ad scdm dr negando zñam. ossa
eni et nerui viuunt vita plante. s. aia vegetatiua: et in
tãm sunt plãte: qz sunt potẽtialia ad formã alterius ge-
neris. plãte aũt nõ sunt potẽtiales ad aliquã formã
vltra ambitũ vegetatiuorum. ¶ Et ad Cõmẽ. dr q ipse
vult illud proprie augeri quod per se mouet ad oẽm driaz
positiõis: mõ si elemẽta mouẽtur ad oẽm driam po-
sitiõis hoc est per accidẽs propter rarefactionẽ. ¶ Ad Ad tertiũ;
tertiũ negat zña. Et ad probationẽ rñdet q nõ qlibet
motus attractionis est motus violẽtus. ¶ Ad phũm dr
q ipse loquit de motu in quo passum nõ cõfert vim:
mõ materia alimẽti cõfert vim et inclinationẽ ad illũ
motũ: vt alias declaraui. ¶ Ad quartũ dr q nutritio Ad quartum
rõne cõitatis est naturalior quam sit gñatio: sed rõne di-
gnitatis gñatio est naturalior. similr gñatio rõne cõita
tis est naturalior sensatione et intellectiõe: et ecõtra au
tem rõne dignitatis. ¶ Sed forte arguit sic. gñatio
ordinat in formã substãtialẽ: et nõ intellectio vel sensa Dubium;
tio. ergo gñatio est dignior intellectione et sensatio-
ne. ptz zña qz motus capit denominationẽ a termi-
no ad quẽ. v. phy. ¶ Rñdetur q sicut nobilitas motus
recti hz attendi penes terminũ ad quẽ. qz per illũ mo
tum aliquod absolutũ acqrit: et nobilitas motus circula
ris hz attendi penes nobilitatẽ subiecti: qz per illum

nõ acq̄rit aliqđ absolutũ: sed respectiuũ: ⁊ ex hoc motus celi ē nobilior motib⁹ elemētorũ: ita nobilitas nutritionis ⁊ augmētatiōis ⁊ gñatiōis hʒ attēdi penes nobilitatē termini ad quē: q2 per quālibet illarũ nutritionũ acquirit aliqđ absolutũ. nobilitas aũt sensatiōis ⁊ itellectiōis: q2 p talē nullũ absolutũ acq̄rit. attēdit solũ penes nobilitatē subiecti vł obiecti. Et iõ q̄uis per gñationē entitas nobilior acq̄rat q̄ per intellectionē: nõ tñ est nobilior: q2 nõ hʒ nobili⁹ obiectũ seu subiectũ. econtra aũt q2 sensatio et intellectio in nobiliori subiecto fundant: ⁊ habent nobilius obiectum. ideo sunt ille nobiliores. potest tamē dici breuiter q̄ termin⁹ gñationis est substātia genita: ⁊ terminus sensationis est substātia sentiēs: ⁊ intellectionis est substātia intelligēs: q2 nobilior est substantia itelligens q̄ substantia sentiens ⁊ substantia genita vt sumitur ⁊c.

Capitulum.viii.

Primũ — De obiecto potētie vegetatiue sequit iã inq̄rere. Et iõ notādũ p̄mo q̄ aliqđ est expediēs idiuiduo: ⁊ aliqđ est spēi alimētũ em̄ q̄tũ ad illđ qđ cõuertit in alitũ ordinat naturalr p cõseruatiõe indiuidui: sed illud qđ trāsit i semē ordinat p cõseruatiõe spēi semen ergo est supfluũ indiuiduo in quo est: sʒ nõ ē superfluũ spēi. ad cui⁹ cõseruatiõnē ordinat: q2 semē nõ ordinat ad gñatiõnē ei⁹ in quo est: sed ad gñationem silis in spē. Ex quib⁹ seq̄t p̄mo q̄ nõ ex eadē parte nutrimenti fit nutritio ⁊ gñatio: q2 nutritio fit ex ea
3 parte alimēti: q̄ cõuertit in naturaʒ aliti: ⁊ gñatio fit ex superfluo alimēti. Scđo sequit q̄ p nutritionē indiuiduũ saluat in esse indiuiduali: ⁊ per gñationē in esse specifico: q2 p nutritionē restaurat deꝑditũ: ⁊ per gñationem p̄ducit sile in spē. Tertio seq̄tur q̄ q̄n viuēs sumit cibũ vel potũ: ⁊ plus cõuertit q̄ fuit deꝑditũ: ⁊ auctũ tale cõuersum appellat supfluũ. pʒ q2 superfluit nutritiõi ⁊ augmētatiõi.
4 Quarto seq̄tur q̄ si tale supfluũ nõ hʒ viã exitus ⁊ expulsiõis ꝯuertit i materiã venenosam ⁊ putridã: q2 qđ nõ põt cõuerti i mēbrũ opʒ q̄ putrefiat.

Secundum a.t.c.43. in finem. — Scđo notãdũ q̄ alimētum debet habere q̄tuor cõditiões. Prima est dissimilitudo ⁊ contrarietas in p̄ncipio eo q̄ inuicē agũt alitũ ⁊ alimentũ. Scđa conditio est silitudo ⁊ vnio in fine: eo q̄ in fine cõuersum est alimētũ in naturam aliti. Tertia cõditio est remissio qualitatũ p̄imarũ: q2 cibus nõ dʒ habere q̄litates multum intensas. ideo elementũ nõ põt nutrire: opʒ em̄ calorē naturalem obtinere supra alimētũ. Quarta cõditio est debita p̄portio ⁊ cõmēsuratio nutrimēti ad nutritũ. Ita q̄ habētia calorē naturalē debilē req̄rũt decoctionē cibi vt facilius digerat. Istis q̄tuor cõditiõib⁹ alimēti correspõdēt q̄tuor p̄prietates aliti: s̄m q̄ habet in libello de dr̄ia spũs ⁊ aīe. s. attractiua: retētiua: digestiua ⁊ expulsiua. nã nullũ mēbrũ nostri corporis põt notabili t̄pe permanere sine nutrimēto. requiritur ergo q̄ nutritiua in ea habeat virtutem attractiuã que possit intus attrahere alimentum: ⁊ q2 alimētum ratiõe sue grauitatis posset moueri a loco nutritionis. ideo exigit potentiam nutritiuã habere virtutē retētiuã alimenti in loco alteratiõis: ⁊ q2 nutrimentũ non potest cõuerti in substātiam nutriti sine digestione expedit ponere in mēbro virtutē digestiuã: ⁊ q2 in qualibet digestione sequestratur nociuum a iuuatiuo requiritur q̄ in eodē mēbro sit virtus expulsiua sequestrans nociuum a iuuatiuo.

1a ꝯclusio. — His premissis pono quatuor cõclusiones Arist. ij. de aīa quarũ p̄ma ē ista. Alimētũ ē obiectũ potētie vegetatiue ⁊ p se ordinat ad aīatũ. prima pars pʒ eo q̄ p alimētũ potētia vegetatiua separatur ab alia potētia: vt pʒ inductiue: mõ ex distinctiõe obiectorũ arguim⁹ distinctionē actuum ⁊ potētiarum. Scđa pars declarat ex eo: q2 solum corpus aīatuʒ p se nutritur: dicit enim Cõmen. ibidem q̄ corpus nõ nutritur nisi s̄m q̄ habet aīam: nõ s̄m q̄ ē corpus. si em̄ corp⁹ nutrireť s̄m q̄ corpus: ⁊ cum reduplicatio reduplicet de omni: seq̄tur q̄ tunc oē corpus nutriretur: qđ est falsum.

2a cõcl. — Secũda cõclusio. Licet alimentũ sit ꝯtrariũ alito: nõ tñ omne ꝯtrariũ suo ꝯtrario est alimētũ. Prima ps pʒ: q2 nihil corrũpitur nisi a suo cõtrario: sʒ alimētũ corrũpit ab alito ergo est cõtrariũ alito.

T.c.34. — Scđa ps etiã p̄batur. q̄m nihil põt esse alimētũ alicuius: nisi sit augmētatiuũ eiusdē: sʒ non oē cõtrariũ est augmētatiuũ sui cõtrarij. ergo nõ oē cõtrariũ. a suo ꝯtrario est alimētũ maior pʒ. q2 nutritio seq̄tur augm̄tationē. ⁊ eʒ vbicũ q̄ est nutritio ibi ē augmētatio possibilis: ⁊ ecõtra: minor declarat. nam sanitas ⁊ egritudo sunt ꝯtraria: et q̄libet illarũ fit ex aliqua rõne ꝯtrarietatis: tñ sanitas nõ est augmentatiua egritudinis: ⁊ econtra.

Tertia cõclusio. T.c.44. ⁊.45. — Tertia cõclusio. Alimentũ ⁊ alitũ nõ inuicem cõparantur eq̄liter: p̄batur. nã alimētũ talr ꝯparatur alito q̄ nutrit alitũ: sed alitũ talr ꝯparat alimēto q̄ non nutrit ip̄m: sed potius corrũpit. ergo aña pʒ in singulis aīatis: in q̄bus reperitur nutritio p̄prie dicta: in elemētis aũt in q̄b⁹ nõ reperitur nutritio p̄prie dicta idē apparet: q̄m aq̄ talr ꝯparatur ad ignē q̄ est alimētũ eius: q2 ex additiõe moderate aq̄ ad ignem fortificatur et intēditur ignis. ecõtra aũt ignis nõ põt eē nutrimentũ aq̄.

Quarta cõclusio. — Quarta cõclusio. Alitũ ⁊ alimētũ aliq̄n sunt silia: ⁊ q̄nq̄ dissimilia. pʒ: q2 in p̄ncipio sunt dissimilia ⁊ cõtraria. ex quo alitũ agit in alimētũ: in fine aũt sũt silia: q2 tunc cõuersũ est alimētũ in naturã aliti. vñ dicit Arist. ij. de aīa. q̄ duplex est alimentũ. s. crudũ qđ

T.c.41. — primo aduenit stomaco: vel p̄portionabile: ⁊ alimētũ coctũ qđ est alteratũ: ⁊ vltimo redactũ in naturã aliti p̄imũ alimentũ est dissimile ⁊ cõtrariũ alito: s̄m aũt est sile illi: q2 p alterationē factã est silis nature. Commē. aũt dicit q̄ p̄imũ alimētũ est alimētũ in potētia: et scđm est alimētũ in actu. Ex p̄dictis infert Arist. correlarie: q̄ augmentatio ⁊ nutritio sunt actus realr distincti: q2 ois nutritio saluat substātiam indiuidui aliti: sed non oīs augmētatio saluat ip̄am: imo multotiēs p ip̄am corrũpitur.

Primũ — Contra p̄dicta ar̄ ⁊ p̄mo q̄ alimentum nõ est obiectum potētie vegetatiue: q2 cum idem alimentũ nũero sit nutritiuũ: augmētatiuũ: et generatiuũ seq̄tur augmētationē: nutritionē: ⁊ gñationē nõ iuicē distingui: ⁊ ꝯñs q̄ nõ dĩnt potētia nutritiua ⁊ potētia augmētatiua: ⁊ potētia gñatiua: ꝯñs est falsũ p vtraq̄ p̄te: pʒ ꝯña: q2 act⁹ ⁊ potētie distinguũt p obiecta.

Secũdũ — Scđo ar̄ q̄ alimētũ nũq̄ assimilatur alito: q2 nutritio est impossibilis: ergo: antecedens patʒ nam si nutritio est possi: hoc est p aduētũ alicui⁹ corporis ab extrinseco: sed hoc est falsuʒ: q2 tale corpus aũt recipitur in pleno aut in vacuo. Nõ in pleno: q2 eēt penetratio dimensionũ: nec in vacuo: q2 illud abhorret natura. Itē talis nutritio eēt subita vel successiua nõ subita: q2 durat p totam vitã: nec successiua: q2 est ꝯuersio alimēti in naturã aliti: mõ talis ꝯuersio fit subito. Itē talis nutritio eēt nãlis vel violēta: non nãlis: q2 graue ascēdit.

Tertiũ — Tertio ar̄ q̄ nutritio ⁊ augmentatio nõ dĩnt: q2 idētificãtur gñationi. iõ idētificãt inter se. aña pʒ. eo q̄ gñatio est p̄gressus de nõ eē ad esse p Arist. in post p̄dicamētis sed tã nutritio q̄ augmētatio est etiã p̄gressus de nõ eē ad esse ⁊c. Et ꝯfirmat: nã ois ꝯuersio alicuius in nouã subaʒ ē gñatio: sʒ nutritio est ꝯuersio alicui⁹ in nouã subam ⁊c.

Quartũ — Quarto ar̄ q̄ nutritiua potētia nõ dĩt a gñatiua ⁊ augmentatiua: q2 ois potētia p̄ductiua sube ē gñatiua: sed nutritiua est hmõi: ergo pʒ ꝯña cũ minori: maior aũt pʒ p diffinitionē potētie gñatiue. Itē ois potētia q̄ ꝯuertit alimētũ in naturã aliti ē nutritiua: sed augmentatiua est hmõi ⁊c. patet ꝯña cũ maiori: minor etiã pʒ: q2 augmētatiua ꝯuertit alimētũ in maiores partes q̄ fuit deꝑditũ. Item phs. ij. de aīa di. q̄ eadē est potentia vegetatiua ⁊ generatiua.

primū. **Ad primū** dicit̄ q̄ idē alimentū materiali-
ter sumptū est obiectū oīm po-
tentiarū anime vegetabilis:sz nō formaliter: obiectū
eñ formale potētie nutritiue ē alimētū:vt nutritiuū:
et potētie augmētatiue formale obiectū est alimētū
vt augmentatiuū:ꝛ gñatiue formale obiectum est ali
mentum vt gñatiuū:sz certū est q̄ alimētum vt nutri
tiuū non est alimētum vt augmentatiuū:nec vt gene
ratiuum:nec ecōtra:q: formale obiectū vnius nō est
formale obiectū alterius. Alimentū ergo vt sic est ob
iectum potentie vegetatiue spāliū aūt potētiarum
est obiectū alimētū cōtractum. Et per hoc est rñsum
ad rōnem:q: non oportet actua distingui penes ma-
terialē diuisionē obiectoꝝ:sed sufficit q̄ penes forma
lem. vñ scia ꝛ opinio de triāgulo realiter distinguūt
et tñ idem est obiectū materiale:scʒ triāgulus:nō aūt
formale:eo q̄ triāgulus aliter ꝯsideratur vt obijcit
secūdū opinioni:ꝛ aliter, vt sciētie obijcitur. ¶ Ad scḋm dicit̄
q̄ alimētum aduenlēs alito recipitur in pleno, nō tñ
est penetratio dimēsionū q: corpora subtilia replētia
poros expellunt̄ per aduētum nutrimēti. Itē dicit̄ q̄
nutritio quo ad alterationē quā includit fit successi-
ue:sz quo ad ꝯuersionē alimēti fit subito:ꝛ ꝯsr cōce
do q̄ nutritio est mutatio naturalis nec est inconue-
niēs graue ascendere:dūmodo passum cōferat vim:
tertiū sicut in proposito. ¶ Ad tertiū cōcedo q̄ nutritio ꝛ au
gmētatio est generatio cōiter dicta ꝛ sic eam diffinit
Aristo. in post predicamētis sz augmētatio nō est ge
neratio simpliciter dicta. ¶ Et ad cōfirmationē dicit̄
q̄ nutritio est generatio simpliciter dicta cōiuncta: sz
nō disiuncta:qua generat̄ simile:de qua loquit̄ Phs.
ad q̄rtū. ¶ Ad quartū dicit̄ q̄ in corpore viuēte est duplex po
tētia generatiua:scʒ cōiūcta:ꝛ disiūcta:potētia nutri
tiua nō est potētia generatiua disiuncta:scʒ qua pōt
ꝓducere indiuiduū sepatū:sz est potētia generatiua
cōiūcta q̄ generat vniuocū generāti. Itē nego q̄ au-
gmētatiua cōuertit nutrimētū in maiores partes q̄̄
sit deperditum:q: nutritiua facit̄ illud. augmētatiua
aūt hʒ extēdere mēbra:et ꝑcipere nutritiue vt mittat
alimentū ꝯuersum ad illa mēbra. Et ad pḣm ꝯcedit̄
q̄ vegetatiua ꝛ generatiua sunt idē sicut genꝰ ꝛ spēa:
nō tñ idētificāt̄:scʒ nutritiua ꝛ generatiua. Itē ꝯcedo
q̄ nutritiua ꝛ generatiua ꝯiuncte sunt idem in nume
ro sic q̄ vna est alia. Item concedo q̄ augmentatiua
ꝛ nutritiua ac generatiua siue sint cōiuncta:siue sint
disiuncta sunt idem numero subiectiue:sed idētice:
quia fundantur in eodem subiecto:et vna nō est alia:
et sic loquitur Phs. v. Meta. di. Illa sunt idem nume
ro quorum materia est eadem.

¶ Caput. ix.

primum: **Quod alimentū** quo fit nu
tritio aug
mētatio ꝛ generatio viuētis principaliꝰ
subijciatur anime q̄̄ igni vel alteri ele-
mentorum declarat Aristo. ij. de anima
ex eo quia anima terminatur magni-
tudine ꝛ augmento:non autem ignis:eo q̄ ignis au-
getur in infinituʒ si sibi addat̄ cōbustibile in infinitū
nō aūt viuēs augeret̄ vltra determinatā q̄̄titatē q̄̄-
tūcūq̄ adderet̄ sibi alimētū. ¶ Et iō ad horū declara
tionē est notādū pmo q̄ formarū q̄dā est hōgenea ꝛ q̄
dā est etherogenea. Forma hōgenea est illa:cuius q̄li
bet ps dat denoīationē totiꝰ vt forma carnis ꝛ ignis.
nā q̄libʒ ps q̄̄titatiua ignis est ignis:ꝛ q̄libet ps inte
gralis carnis est caro. Forma aūt etherogenea est il-
la cuiꝰ nō quelibet pars dat denominationē totiꝰ:vt
forma eq̄ vel asini:q: vna pars q̄̄titatiua equi nō est
equus:nec aliqua integralis asini est asinꝰ: licet eñ q̄
libet forma sit eiusdē rōnis per totum tñ dicitur ho-
mogenea vel etherogenea ratiōe denominatiōis to
secundū tius ꝛ suarū partium. ¶ Secundo notandum q̄ cor-
porum quedā determinant sibi q̄̄titatē in magnitu-
dine et paruitate inclusiue. vt corpora super celestia:
quia aliquod celum est quod non potest esse maius:ꝛ
aliquod celū est quod non potest esse minus. Aliqua
vero determinant sibi quātitatem in magnitudine ꝛ
paruitate exclusiue:vt corpora aīata fm denoīatiōes
specificas. Est eñ aliq̄ q̄̄titas sub q̄ nō pōt esse hō rō
ne sue magnitudinis:ꝛ aliqua sub qua nō pōt esse ra-
tione sue paruitatis ꝛ sub qualibet media inter illas
assiguatas pōt esse hō:similiter est dicendū de equo:
boue:ꝛ aliīs. Alia vero sunt corpora que nō determi-
nāt sibi q̄̄titatem in magnitudine vel in paruitate:
vt elementa ꝛ mixta inanimata:quocūq̄ eñ igne da
to:pōt dari maior:ꝛ simil'r maior rōne sui:q̄ aūt ignis
in sphera suaꝰ nō possit sensibil'r maiorari:nec aliq̄s
pōt esse primo maior:hoc est extrinsece rōne cōtinen-
tia:ꝛ ex determinatione natureꝰ cōmunia. Et ideo di T.c.41.
cit Aristo. q̄ ignis augeret̄ in infinitū si sibi adderet̄
cōbustibile in infinitum:non autem corpora anima-
ta:quantuncunq̄ adderetur alimentum.

His premissis sit hec prima conclusio. Pria ꝯclo
Non est dare minimaʒ
q̄̄titatē sub qua pōt generari vel manere forma cor-
ruptibilis homogenea vel etherogēnea: prima pars
patet:qm̄ quacunq̄ q̄̄titate data sub qua generatur
forma mixti vel elemēti viuentis:aut nō viuētis sub
minori q̄̄titate potuit illa forma generari:eo q̄ ma-
teria illius q̄̄titatis non est ita bene disposita ꝓ rece
ptiōe illius forme:quin meliꝰ potuit disponi. Sicut
nullū agens naturale ita bene applicatur suo passo
quin melius possit applicari. ergo sub q̄̄titate mino-
ri melius disposita q̄̄ sit ista potuit hec forma gene-
rari. Sicut eñ non datur distātia pedalis:quā in ali
quo tpe aliq̄s pōt pertrāsire:quin etiā possit eandē in
minori tpe pertrāsire velociori motu:ita in proposito
secunda pars cōclusionis patet ex priori:et ex alio:q:
tunc daretur vltimū instans rei permanentis fm se
tatum:quod est impossibile: q: si est dare minimam
q̄̄titatem in qua pōt manere forma genita applice-
tur vnū agens condensans aut diminuens illam q̄̄ti
tatem:ꝛ habetur intentum. ¶ Secūda conclusio. Nō Scḋa con clusio.
est dare maximam q̄̄titateʒ sub qua potest gñari vel
manere aliqua forma naturalis generabilis vel cor-
ruptibilis: prima pars patet. qm̄ quacunq̄ q̄̄titate
data sub qua potest generari aliqua forma natura-
lis:sub maiori etiā pōt gñari:q: agens naturale non
ita male applicat̄ suo passo:quin adhuc peius pōt ap
plicari:ꝛ quacūq̄ materia data nō est ita male dispo
sita quin peius possit disponi. ergo sub maiori q̄̄tita
te peius disposita pōt forma signata generari. Sicut
eñ pedalē distantiā non potes in aliquo tpe pertrā-
sire q̄n eandē in maiori tpe motu tardiori potes per
transire:ita in ꝓposito. secūda vero pars sequitur ex
priori:ꝛ per maxime:q: dato opposito esset dare vlti-
mum rei permanentis applicando illi materie agēs
augmentans vel rarefaciens. ¶ Tertia cōclusio. Est Tertia ꝯclusio.
dare minimam q̄̄titatem sub qua non potest genera
ri vel manere totalis forma homogenea:vel ethero-
genea. Ista cōclusio pʒ:q: sub aliqua q̄̄titate pōt gña
ri ꝛ manere forma hois vel equi:ꝛ sub aliqua nō:rōne
magnitudinis:ergo est dare maximā sub q̄. pōt:vel
minimā sub q̄ nō pōt:sed nō est dare maximam sub q̄
pōt ꝑ scḋam ꝯclusionē. ergo est dare minimā sub q̄ nō
pōt. Idē etiā dico de formis elemētorum ꝛ mixtorū et
aīatoruʒ. Et natāter dr forma totalis:q: quacūq̄ ma
teria vel q̄̄titate data sub qua potest gñari vel mane
re aliqua forma gñabilis ꝛ corruptibilis:sub minori
illa gñari potest ꝛ manere in infinitum: minor forma Quarta ꝯclusio.
eiusdem speciei. ¶ Quarta conclusio. Est dare maxi-
mam q̄̄titatē sub qua nō potest generari vel manere
forma totalis hōgenea vel etherogenea. pʒ:q: sub aliq̄
q̄̄titate pōt gñari vel manere totalis forma:ꝛ sub ali
qua non. rōne sue puitatis. ergo est dare minimā sub
qua nō pōt:sed nō est dare minimā sub qua pōt ꝑ pri T.c.50.
mā cōclusionē. ergo datur maxima sub qua non pōt:
Idē imaginor de forma ignis ꝛ aliorū inanimatorū:
q: nō datur minimus ignis:nec minima caro q: tunc
daret̄ vltimū instās illius imo per solā diuisionē sine
alteratione preuia talia possent corrūpi:quod est cō-

phy. ph. 36. T. c. 38. 6. phy. p. 7. phy. 2.

tra determinationē Arist. in pmo de gñatiõe. Itē nõ quocũqʒ igne dato põt dari minor in infinitũ p se existens. ẜm Cõmē. 1. t. vj. t. vij. physic. sed bene quocũqʒ igne dato põt dari minor per se exñs vsqʒ ad q̃titatē certã exclusiue sub qua põt esse ignis per se exñs: nec sub aliq̃ minori q̃titate sed bene sub quacũqʒ maiori certã q̃titate designatam terminãte exclusiue i alio extremo ratione magnitudinis.

Primū.

Contra p̃dicta argr̃. ⁊ primo q̧ est dare maximã q̃titatem sub qua põt manere forma naturalis. q̧ capiatur tota q̃titas sub qua est forma totius elemẽti ignis. ⁊ p3 q̧ sub maiori q̃titate non potest esse forma ignis: qm̃ esset penetratio dimensionũ aut latera celi plus distarent: quod est impossibile. Idem arguitur de formis aliorum elemẽtorũ: q̧ quelibet earũ habet q̃titatē: qua non potest habere maiorē.

Secūm.

¶ Secundo arguitur sic. est dare maximam q̃titatem sub qua põt esse homo ergo. añs probatur. ⁊ sit a. maxima q̃titas sub qua non potest esse homo. ⁊ b. q̃titas minima sub qua ratione sue magnitudinis non potest esse homo ⁊ sit sor. sub q̃titate media. Argr̃ sic. sub qualibet q̃titate inter a. ⁊ b. põt sor. esse. ergo sor. poterit augeri vsqʒ ad b. ponat̃ ergo q̧ sor. augebitur vsqʒ ad b. ⁊ sequitur q̧ sor. erit sub b. quia nunq̃ tantum augebitur quin plus sensibiliter poterit augeri ⁊ nunq̃ poterit habere maiorē q̃titatē b. Cõsimiliter põt argui: q̧ per diminutionē poterit habere q̃titatē a. nullã minorē.

B

A

Tertiū.

¶ Tertio arguitur q̧ est dare minimũ naturale: ponẽdo q̧ ignis summus agat in aquã assimulando sibi eam in hora tunc forma substãtialis: aut gñabitur subito: aut successiue. non est dicendũ q̧ successiue. q̧ tũc ad illã esset per se motus. qđ est cõtra ph̃m in. v. phy. ergo generabitur subito. ⁊ per cõsequens ignis genitus pro illo instanti erit minimum possibile in specie ignis: q̧ generabitur ab igne summe agente scđm vltimum sui posse.

T. c. 8.

Quartum T. c. 36. 37. t. 38 T. c. 37. T. c. 41. Com. 32. Cõ. 2.

¶ Quarto argr̃ ex intentione Arist. primo physi. di. q̧ est dare minimã carnē: ⁊ scđo de gen. q̧ ex vno minimo aque generant̃ decem minima aeris et scđo de aĩa. oĩm naturaliũ constantiũ terminata est rõ magnitudinis ⁊ augmẽti. Itē Cõmē. vj. phy. dicit q̧ minimum de omni gñatio est terminate q̃titatis s. minima pars: que põt esse ignis in aliquo. Et iterũ. vij. phy. dicit q̧ primum motum in igne est pars minima: q̄ põt esse in actu ignis. ⁊ ita patz q̧ est dare minimũ quo minus dari non potest.

Ad primū.

Ad primū dr̃ q̧ non est maxima q̃titas sub qua potest esse forma ignis: qm̃ elementum ignis aliq̃n est maius: aliq̃n minus: licet insensibiliter: aliq̃n eñ plus gñatur de igne sub equinoctiali q̃ corrumpatur sub pol. ⁊ aliq̃n econtra. consimiliter dicatur de alijs elemẽtis.

Ad scđm.

¶ Ad scđm cõcedo q̧ sor. poterit augeri vsqʒ ad b ⁊ non inclusiue. sed exclusiue ⁊ cũ dr̃ ponat̃ q̧ sic augebit̃ nõ admittat̃ casus sicut etiã tu poteris in a. instanti verificare q̃libet istorũ tu sedes: ⁊ tu nõ sedes: ⁊ tñ non est possibile qđ tu verificabis q̃libet istorũ in a. instanti. Item dato q̧ a erit primũ instans in quo tu nõ poteris esse est cõcedendũ q̧ in quolibet instanti anteo. tu poteris esse si tñ ponitur q̧ tu eris in quolibet instãti ante a. non debet admitti casus: quia si admitteretur eum nõ tãtum debilitaberis quin plus poteris debilitari. ergo poteris esse in a. ⁊ vltra a. quod est contra suppositũ.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium dicitur q̧ aliqua forma substantialis ignis producitur subito. ⁊ aliqua successiue scilicet forma magne portionis ignis: non tñ ad illam est per se motus: quoniam quelibet talis necessario habet primum mutatum esse. Et tunc ad argumentum capta tali forma que subito producitur: videtur q̧ ignis cuius est illa forma fit in specie ignis minimum. hoc negatur: quia licet summus ignis agat secundum vltimũ sui: tñ põt melius applicari: ⁊ melius hr̃e inuamẽtum: quo istã formam sub minori q̃titate potuit producere.

Ad q̃rtum.

¶ Ad quartum dr̃ q̧ aliquod esse minimũ dupliciter intelligitur. s. quo ad naturam ⁊ quo ad nos. Illud est minimum quo ad naturã in aliq̃ specie: qđ non põt naturaliter esse minus. ⁊ sic non datur minimũ in aliq̃ specie gñabili ⁊ corruptibili. Illud vero est minimũ quo ad nos q̃ nos non possum⁹ iudicare aliqđ esse minus: ⁊ tale dr̃ esse q̃tũ in actu. Alia aũt que nõ possunt p se mouere sensum dicũtur quãta in potẽtia. Ista est distinctio ⁊ snĩa Cõmē. viij phy. di. q̧ prima pars ex motu quodãmõ est in actu: ⁊ quodãmõ in potẽtia. ⁊ exponit se sic di. qm̃ ẜm q̧ exit in actũ determinatũ est indiuisibilis ⁊ ẜm q̧ motus est 9tinu⁹ est diuisibilis. ⁊ nõ est in eo primũ naturaliter in actu: q̃si diceret ẜm q̧ motus exit in q̃titatē sensibilē quo ad nos est determinatus in q̃titate: sic q̧ nihil apud nos põt appere min⁹ illo.

Cõmē.

¶ Et ẜm hoc soluũtur oĩa auctoritates dicẽdo q̧ est dare minimã carnē ⁊ minimũ ignem: ⁊ de q̃liber specie hõgenerũ datur minimũ nõ scđm naturã. sed quo ad nos. quare ⁊c.

¶ De scđo gradu animatorũ. Caput. x.

Secundus gradus aiatorũ est sensitiuũ a sensu: vel a potẽtia sensitiua sumẽs denominationē: de q̃ in pcessu est sũmatim dicẽdũ.

primam. a. t. c. 51. q̧ in fi.

¶ Notãdũ prio q̧ sens⁹ vt hic in desumitur in scđo de aĩa. ex snĩa Aris. ⁊ Cõmen. vj. modis sumitur. p̃mo sumit̃ sensus p anima sensitiua. scđo pro organo ipsius tertio p potẽtia eius: siue fundatur in aĩa: siue in organo. quarto p aggregato ex aĩa ⁊ organo. v. pro cõposito ex aĩa ⁊ potẽtia. seu pro potentia ⁊ organo. sexto pro ipsa sensatione seu actu vitali. ⁊ sic sumit ph̃us cum dicit sensum esse alterationē quandã. non ergo ad p̃sens loquor de sensu: nisi put est potẽtia anime sensitiue: siue fundet̃ in aĩa: siue in organo.

Secundũ. T. c. 53. 55. ⁊. 61.

¶ Scđo notandũ ex sententia Arist. ⁊ Cõmen. ij. de aĩa q̧ sicut potẽtia dupliciter sumitur. ita ⁊ passio. Est eñ potẽtia ppinqua ⁊ potẽtia remota. potẽtia ppinqua est illa: cui est annexa priuatio cõiuncta habitui: vt potẽtia militis vel speculari non exercentis actu militie vel speculationis. potentia remota est illa cui annexa est negatio nõ 9iuncta habitui: vt potẽtia pueri ad actũ militarē ⁊ speculatiuũ. Itē passio est duplex. s. ppie ⁊ improprie dicta passio ppe dicta est corruptio facta a 9trio: vt calefactio vel frigefactio. passio impropie dicta est salua vel pfectio cõsurgens ex habitu vel actu supra suã potentiã. nullus eñ dicit sapientem vere alterari vel pati: ex eo q̧ sit sapiens in actu postq̃ fuit sapiens in potentia propinqua: sicut nec vere dicitur edificatorem alterari cum edificat postq̃ non edificauit. Sensus autem solũ per accidens patitur passione proprie dicta que est corruptiua ratione organi sed per se patitur passione perfectiua.

T. c. 57. ⁊ 58.

His premissis sit hec prima conclusio. Sensus respectu prope sensationis est solum virtus passiua. pbatur. nam sicut se habet combustibile respectu sue combustionis sic se habet sensus respectu sue sensationis. sed combustibile respectu sue combustionis solum se habet passiue. ergo. patet consequentia cum minori. maior aũt ē ph̃. ij. de aĩa. declarãtis ex illo exẽplo sensum esse virtutē mere passiuã. vbi Cõmen. cũ Aristo. posuit sensum in generatione virtutum passiuarum dedit causam di. q̧ sensus fit ẜm passionē. Et infra. Necesse est si virtutes sensus essent actiue. vt sentirẽt ex se. ⁊ non indigerent in sentire aliquo extrinseco. et ita apparet de intentione Aristo. ⁊ Commē. q̧ sensus ad propriã sensationem solum passiue concurrit. Et notanter dico ad propriam sensationem quia licet visus solum passiue concurrat ad visionem. ⁊ auditus ad auditionē. tamen quilibet eorũ actiue concurrit ad immutationem factã in sensu cõi.

Prima cõclusio.

T. c. 5. T. c. 52. Cõmē. 52.

¶ Secũda conclusio. Sensus non potest sentire seipsum. nec aliquid aliud sine concursu exterioris obiecti. probatur. nihil per seipsum potest se: vel aliquid aliud sentire nisi p seipsum possit esse in actu cognitionis. sed nullus sensus per seipsum est in actu cognitionis. ergo ⁊c. tenet

Secũda cõclusio. T. c. 52.

consequentia cum maiori. quia oppositum implicat contradictionem. ꝛ minorem declarat philosophus sic. Nam si sensus foret per seipsum in actu respectu sue cognitionis. sequitur ꝙ remoto quocunq; extrinseco cognosceret. ꝙ sp cognosceret: q₂ semp esset in actu. ꝯña est explimentaliter falsum pro qualibet parte. ꝛ probatur cõsequētia a simili. nam si cõbustibile per seipsum combureretur tunc per seipsum comburereret ꝛ sine cõbustione quia nõ indigeret extrinseco.

Cōmē. 52.

ꝛ ita pariformiter videtur de sensu. vbi inquit Commē. Dicamus ergo ꝙ sensus non sunt de virtutibus actiuis que agūt ex se sine motore extrinseco. ideo nō sentiunt ex se. quemadmodū combustibile non comburit ex se absq; motore extrinseco. ¶ Tertia conclusio. Licet sensatio sit actus sensus. tū nō agitur a sensu. prima pars ꝑbatur. nā actio. passio. ꝛ motus sunt vnum ꝛ idem. tertio physi. sensatio est quedam passio cum sit alteratio quedā. ergo sensatio est motus. sed motus est actus mobilis. iij. phy. ergo sensatio ē actus sensus pater ꝯña. q₂ sicut motus fundatur in mobili. ita sensatio in sensu. scḋa pars declaratur. nulla opatio egreditur actiue ab aliquo agente. nisi illud sit de per se in actu respectu illius opationis. sed sensus. vt ꝑbatum est nō est in actu de se respectu ꝑprie sensationis. ergo ꝛc. ¶ Quarta cõclusio. Sensus aliqñ est in potētia remota: ꝛ aliquādo in potentia ꝑpinqua. ꝑbatur. idē est iudiciū de sensu ꝛ intellectu. s₃ intellectus aliqñ est in potētia remota ꝛ aliqñ in potentia ꝑpinq̄. ergo p₃ ꝯña cū maiori ex sufficienti similitudine. minor vero est clara de intellectu homīs qui primo est puer nō hñs habitum scientificū. ꝛ post ea est vir habēs habitū scientificum sine actuali consideratione. ¶ Ex quo seq̄tur ꝙ alr̄ reducit ad actum de potētia habituatus ꝛ alr̄ nō habituat⁹. prim⁹ em̄ pōt ꝑ seipm̄ ꝑ se reducere de potētia ad actū: scḋs aūt ab alio necessario reducit. Ista q̄tuor cõclusiones ponit Arist. ij. de aīa. cū suis ꝑbationibus.

Contra predicta ar. ꝛ ꝑmo ꝙ sensus nō sit virtus mere passiua. qm̄ dato opposito sequuntur duo incõuenientia. primū est ꝙ vegetatiua potentia est nobilior q̄₃ sensitiua. ꝯña est falsum. ꝛ p₃ ꝯña q₂ vegetatiua est actiua. ꝛ sensitiua est solum passiua. Scḋm ꝙ sensatio nō est opatio immanens. ꝯña falsum. q₂ oēs operationes vitales dñr immanētes. ꝛ p₃ ꝯña. si sensus non actiue concurrit ad suā sensationem. ¶ Scḋo ar ꝙ sensus non sit virt⁹ passibilis solum ab obiecto. qm̄ dato opposito sequuntur

1 multa incõuenientia. Primum ꝙ sensus nō pōt agere in suū obiectum: quod est falsū. quia basiliscus interficit visu ꝛ mulier mēstruata inficit speculum. Se

2 cundū inconueniens. ꝙ in materiale patitur a materiali. ꝯña est falsū. q₂ agens est prestantius passo. iij. de anima. ꝛ p₃ ꝯña. q₂ sensus est immaterialis. cū recipiat species sine materia. ij. de anima. obiectū autē est materiale. s. color. odor. ꝛ hmōi. Tertium incōueniēs est ꝙ aliq̄d agit vltra gradū ꝑprium. eo ꝙ sensatio cum sit operatio vitalis est nobilior suo obiecto

4 qḋ est qualitas nō vitalis. Quartū incõueniens. ꝙ nō datur sensus agens. cõsequēs est falsum. quia sicut se habet intellectus ad intelligibilia: ita se habet sensus ad sensibile. sed necesse est dare intellectum agentem sine quo non intelliguntur ipsa intelligibilia. ergo necesse est dare sensum agētem sine quo non sentiuntur sensibilia. patet cõsequētia cū qualibet parte añtis per Arist. iij. de aīa vnde potest sic argui. ita se h₃ fantasma respectu intells: sicut color respectu visus. sed fantasma nō potest imutare intellectū sine intellectu agente. igitur color nō potest immutare visū sine sensu agente. p₃ ꝯña. añs aūt ꝑ qualibet sui parte est Aristo. vbi supra. ¶ Tertio ar. ꝙ sensus pōt per se ipsum sentire: q₂ animalia pcipiūt se sentire tā bruta q̄₃ rõnabilia. ergo ꝑ aliquē sensum pcipiūt se sentire. ergo aliq̄s sensus pcipit se sentire. ꝛ per ꝯñs pcipit se ipsum. ¶ Et ꝯfirmat. intellectus pcipit seipm̄. ergo sensus sentit seipm̄. p₃ cõsequētia: q₂ sicut intellectus est pura potentia in gñe intelligibiliū. ita sensus in genere sensibiliū. añs aūt est phi. iij. de aīa. ¶ Quarto ar ꝙ sensus pōt exire ad actū cognitionis sine concursu exterioris obiecti: nā ois memoratio est actus virtutis sensitiue. sed aliq̄ est memoratio sine cõcursu exterioris obiecti. ḡ. p₃ ꝯña cū maiori. minor vo est nota per experientiam: eo ꝙ recordor illius q̄ ante. x. annos defunctus est. ¶ Et confirmat: q₂ potētia vegetatiua exit in actum sine obiecto exteriori. ergo per idē sensus. p₃ ꝯña. ex conuenienti similitudine: añs autem probatur. nam potētia vegetatiua nutrit aīal q̄₃diu viuit: sed non q̄cunq; viuit animal habet nutrimentum. ergo ꝛc.

Ad primum rñdetur ꝙ nō sequit. Incõueniens primū. q₂ sensus licet sit solum passibilis respectu sui obiecti: est tñ actiuū respectu sensuū interiorū: ꝛ dato ꝙ sensus nullo modo esset actiu⁹ adhuc esset nobilior potētia vegetatiua: q₂ pati vitalr̄ est ꝑfecti⁹ agere: q̄₃ illo mō q̄ vegetatiua agit. Scḋm aūt nō ē icõueniēs q₂ cõcedo ꝙ visio auditio. itellectio. ꝛ hmōi q̄ fiūt ab obiectis sūt actiones trāseūtes. intellectio aūt q̄ fit ab itellectu: vel sensatio facta ab ymaginatiua vel estimatiua dr̄ opatio imanēs. ¶ Ad scḋm cõcedo ꝙ sensus nō agit in suū obiectum. Et ad rationē dr̄ ꝙ si oculus basilisci interficit: vel oculus mulieris mēstruose inficit. hoc non est rōne sensus: seu rōne organi in quo sunt spēs venenose ꝛ infectiue. Item nō est incõueniēs ꝙ immateriale mediate patiat a materiali mediāte in materiali

s. mediāte spē sensibili. ¶ Et ad phm̄ dico ꝙ ipse locutus est ibi de agēte cõiūcto passo: ꝛ nō de agente separato. Itē nō ē incõueniēs ꝙ aliq̄d agat effectū pfectiorē se sed ꝙ aliq̄d intēsibile ꝛ remissibile actiōe directa ꝛ per se ꝑpria v̄tute agat effectū intēsiorīs gradus ē impossibile. Itē Arist. iij. de aīa nō ponit illas silitudines gñaliter quo ad oēm modū: s₃ quo ad habituationē potētiarū solū ꝛ obiectoꝝ: intelligēs ꝙ sicut intellectus de se est pura potentia: ita sensus. ꝛ ecōtra. ꝛ sicut intellectus necessario immutatur a fantasmate: ita sensus a sensibili: vel a visibili. ꝛc. ¶ Ad tertiū negat ꝯña: q₂ aīal pcipit se sentire nō p̄cise vno sensu: sed plurib⁹. vñ sensus exterior pcipit dulce vel albū: ꝛ sensus cōis: q₂ imutat. nō solū ab albo ac dulci s₃ etiā a sensationib⁹ illoꝝ obiectoꝝ pcipit album ꝛ dulce et sensatiões illoꝝ. ergo sensus cōis nō pcipit se pcipe albū solū ꝛ dulce: s₃ pcipit sensus exteriores pcipe illa ꝛ ꝑ hoc aīal pcipit se pcipere. Ideo in p̄ncipio in minori d₃ addi: ꝛ nō nisi vnico sensu: qḋ est falsum. ¶ Et ad cõfirmationē negat ꝯña. vnde licet ante actualē₃ cõsiderationē intellectus ꝛ sensus sint equaliter in potentia: tamē intellectus est cõuersiu⁹ supra se. sensus aūt ratione sue materialitatis ex vnione ad organū nunq; est cõuersiuus supra se. ideo intellectus ꝛ non sensus potest seipsum cognoscere. ¶ Ad quartum dr̄ ꝙ sensus vt est in potentia propinqua potest habere actum cognitiōis sine cõcursu exterioris obiecti: nō tamen vt est in potentia remota. dicendum ergo qḋ potentia propinqua non indiget habere motorem extrinsecum potentia autē₃ remota indiget habere. ¶ Et ad confirmationem dicitur ꝙ eo modo quo potentia nutritiua nutrit continue concurrit obiectū. non quidem extrinsecum: sed intrinsecum vt humidum radicale.

Margin notes (left): Cōmē. 52. — pcta. c. 20. — c. xvj. — cōcta. c. iiij. lv. — c. l. ij. ad iij. primū. — T. c. xix. — T. c. 138. — T. c. xvij. xviij. c. xix. — primum.

Margin notes (right): T. c. 14. Quartum — Ad primū — Ad scḋm — 3. de. a. t. c. 19. — T. c. 17. 18 ꝛ 19. — Ad tertiū — Ad q̄rtum

¶ Tractatus quintus.

Cuius igitur visus est perceptiuus id est visibile. Visibile vero est color: et id quod ratione quidem explicare ac dicere licet. Nomine autem caret: atq; id ipsum maxime patebit eum vlterius procedemus. Visibile igitur est co

lor: hic aūt est id qđ est in eo quod per se visibile est: per se vero nō ratiōe sȝ q̄ in se cām hȝ vt sit visibile. Color autē omnis motiuus est eius qđ est perspicuum actu: ⁊ idest ipsius natura. Quapropter nō est visibile absqȝ luce: sȝ omnis vniuscuiusqȝ color in lumine sane videtur. Quamobrem quidnam sit ipsum lumen: prius dicere declarareqȝ oportet. Est igitur aliquid perspicuū. Perspicuum autem id dico: quod est quidem visibile. Nō est autem vt simpliciter dicam per: sed per alienū colorem visibile. Atqȝ res talis est aer: ⁊ aq̄ ⁊ solidorum complura: vt vitrū: ⁊ glacies: ⁊ huiusmodi corpora: nō em̄ aqua vel aer: vt est aqua vel aer perspicuum est: sed quia natura eadem inest in his vtrisqȝ: ⁊ perpetuo supero corpore. Lumen autem actus est huiusce perspicui ea nimirum ratione: qua perspicuum est. At id est potentia: in quo nunc id ipsum inest: nunc tenebre: atqȝ lumen: quasi perspicui color est: cum est perspicuum actu ab igne vel ab huiuscemodi corpore: quale est ipsum superum corpus: nam huic inest aliquid vnum et idem. Quid igitur est perspicuum diximus: et quid etiam lumen: nam neqȝ ignis est: neqȝ omnino corpus neqȝ corporis est vllius defluxus: esset em̄ quoddam hoc quoqȝ pacto profecto corpus sed est ignis vel huiuscemodi cuiusdā in perspicuo presentia corporis: fieri nanqȝ non potest: vt in eodem sint duo corpora simul. Videtur autē tenebris contrarium esse lumen: at tenebre priuatio sunt talis habitus: atqȝ ignis vel corporis talis absentia a perspicuo. Quare patet huiusce presentiam esse lumen. Atqȝ non recte dixit Empedocles ⁊ si quis itidem censuit: lumen ferri atqȝ extendi tandem inter terram et continens: nosqȝ idipsum latere: hoc enim ⁊ rationis metas egreditur: et est preter ea nimirum que apparēt: in paruo nanqȝ spacio motus fortasse lateret sed ab ortu solis ad occasum tanti corporis motum latere: magna nimirum profecto est postulatio. Atqui coloris quidem id est susceptiuum quod colore vacat: soni autem: id quod sono. Vacat autem colore perspicuum ipsum: quod inuisibile: vel id quod vix tandem videtur. quale id esse videtur: quod tenebris est affectum: atqȝ tale est ipsum vt patet perspicuum: attamen nō cū est perspicuū actu sed cum potentia: eadē em̄ natura modo est tenebre: modo lumen. At vero nō vniuersa visibilia in lumine sunt visibilia: sed solum vniuscuiusqȝ ꝓprius color. Nonnulla nanqȝ in lumine q̇dem nō videntur: in tenebris aūt efficiunt sensum: vt ea q̄ apparent igne atqȝ splēdent. Hec aūt nomine carēt vno: vt fungus: cornu: piscium capita: squame: oculi: sed nullius horū ꝓprius color videtur: atqȝ quā ob causā hec visibilia sunt: alia ratio est. Nūc tm̄ patet id inquam qđ in lumine videtur eē colorē q̇ circa sine lumine nō videtur. hec est em̄ sane coloris rō eē: inquā eius motiuū quod est perspicuū actu. Actus aūt perspicuus lumē est: vt iā diximus. Id ita esse ex eo tanqȝ e manifesto signo patere potest: nam si quispiā id quod habet colorem super ipsum visum posuerit: non sane videbit: sed color q̇dē mouet perspicuū vt aerem: ab hac aūt cū sit cōtinuus sensus instrumentū mouetur. Nō em̄ hoc loco recte sentire videtur Democritus: qui quidē putat: si mediū spaciū vacuū fiat: formicam etiā si sit in celo exacte perfecteqȝ videri. Etenim ipm̄ fieri non potest: visio nanqȝ fit patiente aliq̇d sensitiuo: at vt patiatur ab ipso colore qui videtur: fieri nequit. Restat igitur vt a medio: quare necesse est aliquod esse medium inter colorum ipsum et visum: quod si id vacuum fiat: non modo non exacte: sed neqȝ quicq̄ omnino videtur. quam igitur ob causam necesse est in lumine colorem videri diximus. At igni in vtrisqȝ plane videtur: in tenebris inquam atqȝ in lumine: id autem necessario accidit. Ipsum enim perspicuum ab hoc perspicuum fit. Eadem autē est ⁊ de sono: ⁊ de odore etiam ratio. nihil enim ipsorum sensus instrumentum tangens efficit sensum. sed ob odore quidem: ⁊ sono mouetur medium. ab hoc aūt vtrūqȝ sensū instrumentū. Quod si quispiā sup ipm̄ instrumētū: sensus: vel id qđ sonat vel id:

quod olet posuerit:nullus ꝑfecto sen-
sus efficiet simili modo res sese habet
in tactu ꝛ etiam gustu sed non apparet
quam aūt ob causam:postea dicetur ac
patebit. Atqꝫ medium quidez in sonis
est aer:in odoribus aūt nomine vacat.
Nam vt perspicuū in colore cōmunis
est quidā affectus in aere:atqꝫ aqua:sic
alius quidaz in odoribus est affectus:
qui quidem inest in his vtrisqꝫ:in aere
inquā ꝛ aqua. Videtur enim ꝛ anima-
lium ea que versantur in aquis sensum
odoris habere. Uerum homo ceteraqꝫ
animātia que degūt in terra:atqꝫ respi
rant:nequeunt sine respiratione olface
re: ꝛ causa etiam huiusce posterius ex-
plicabitur.

¶ Caput.xi.

De sensibilibus a quibus patiꝫ sen
sus est cōsequenter dicendū. ¶ Et ideo
Primū. T.c.63. notandū primo iuxta determinationē
Aristo.ij.de anima.ꝙ duplex est sensibi-
le:scꝫ per se ꝛ per accidēs. Sensibile per
se est illud qđ actiue ꝯcurrit ad immutationē sensus:
vt color ꝛ magnitudo. Sensibile per accidēs est illud
quod est coniūctū sensibili per se:vt sortes vel plato.
sicut enim albū per accidēs edificat: quia contingit
edificatori qui per se edificat:ita sortes ꝛ plato per
accidēs videnꝫ:quia coniungunꝫ colori vel magnitu
dini que per se videnꝫ. Item sensibiliū per se quedā
sunt propria:ꝛ quedā cōmunia. Sensibile propriū est
illud quod per se non ab vno sensu sentitur:vt color/
sapor/odor.color enim nō percipiꝫ nisi a visu:ꝛ odor
ab odoratu:ꝛ sapor a gustu.sensibile aūt cōmune est
illud quod per se ꝛ a pluribꝰ percipiꝫ sensibus:vt ma-
gnitudo ꝛ figura.per visum em̄ ꝛ per tactum cogno-
scitur figura ꝛ magnitudo. Et notanter dicꝫ per se:
quia substātia sentitur a pluribꝰ sensibus:non tn̄ est
Secūdū. sensibile cōmune:quia sentiꝫ solū per accidēs. ¶ Se-
cundo notandū ex intētione Alacem ꝛ vitellionis in
perspectiuis sua ꝙ sensibilia cōia sunt decē ꝛ nouē:
vt remotio vel distantia situs/corporeitas/figura/
magnitudo/cōtinuitas/discretio/numerꝰ/motus/
quies/asperitas/lenitas/raritas/dyaphanitas/
spissitudo/obscuritas/pulchritudo/turpitudo/simili-
tudo/dissimilitudo/seu diuersitas.et si aliqua alia
sunt reducunꝫ ad illa vt curuitas ꝛ rectitudo ad figu
ram: multitudo ꝛ paucitas ad numerum. Aristo. et
T.c.133.et 64. Cōmen.ponunt solū quinqꝫ sensibilia cōia:scꝫ magni
tudinē/figurā/numerū/motū/ꝛ quietē.qm̄ solū illa
sunt fundamēta sensibiliū ꝓpriorum:omnia aūt alia
reducuntur ad ista.vnde situs ꝛ distantia reducunꝫ
ad magnitudinē:asperitas ꝛ lenitas ad figurā:mul-
titudo ꝛ paucitas ad numerū:et ita de alijs.

Prima conclusio. His premissis sit hec prima conclusio.
Sensibilia propria sen
T.c.54.et 55. tiuntur per se:ꝛ primo sensibilia cōia per se ꝛ nō pri-
mo.ꝓbatur:nam a sensu proprio sumitur ratio diffi-
nitiua vniuscuiusqꝫ sensus:scꝫ particularis.ꝛ de istis
sentientibus:sed a cōi non:quia cōe competit pluribus.
potentie em̄ cognoscūtur ꝛ distinguūtur per obiecta
Scđa conclusio. ꝓpria ꝛ nō cōmunia.quare ꝛc. ¶ Secūda cōclusio.
Sensibilia ꝓpria sentiunꝫ sub ratione speciei:ꝛ cōia
sub ratione generis.ꝓbatur:nam color sentiꝫ a sensu
visus:nō in eo ꝙ sensus:sed in eo ꝙ visus. Similiter
ꝙ sonus nō sentitur ab auditu in eo ꝙ sensus:sed in
eo ꝙ auditus:ꝛ ita de alijs.magnitudo enim sentiꝫ a
visu ꝛ auditu nō solum sub ratione illa specifica:sed
maxime sub ratione generica sensus:quia sentitur a
pluribus sensibꝰ. ¶ Tertia cōclusio. Sensibilia ꝓpria Tertia ꝯclusio.
ꝛ cōmunia agunt eundē effectū in mediū ꝛ in sensuz.
ꝓbaꝫ:quia quero vtrū sensibile cōe aliqđ imprimat
in sensum:aut nō.si nō:ergo est sensibile per accidēs.
si sic:aut ergo eundē effectū numero cū sensu ꝓprio.ꝛ
habeꝫ intentū:aut effectū alium.et tunc eque prima
ꝓducit illū effectū cum sensu ꝓprio:qđ est falsum: qꝛ
tunc visus videret magnitudinē:sicut colorē aut prꝰ
sensibile propriū qꝫ cōe vel econtra:et sequereꝫ ꝙ sta-
ret videre colorē sine magnitudine vel ecōtra:quorū
quodlibet est impossibile ꝛ falsum. Item si sensibile
propriū ꝛ cōe mutarēt visum diuersis speciebꝰ sensi-
bilibus:seqꝫr ꝙ visus eque distincte cognosceret ma
gnitudinē ꝛ figurā:sicut colorem:sed cōsequēs est cō-
tra experientiā. ¶ Quarta conclusio. Quodlibet sen- Quarta cōclusio.
sibile cōmune a quolibet sensu percipiꝫ:lꝫ nō quodli-
bet distincte percipiatur. Prima pars est Aristo.scđo
de anima.di.ꝙ sensibilia cōmunia sunt cōia omni- T.c.64.
bus. Item circa finem secūdi dicit vnitatē esse sensi-
bile cōe:ꝛ per se sentiri a quolibet sensu:quod sequi-
tur ex eo ꝙ numerus sentitur a quolibet sensu fm̄
Cōmentatorē.nemo enim percipit numerū nisi perci
piat vnitatem:hec autem vnitas nō videtur esse nisi
quātitas vel magnitudo:ergo quātitas vel magni-
tudo per se a quolibet sensu percipitur.figura etiam
sentitur a quolibet sensu:quia magnitudo nō multi-
plicat speciem suam sine figura. Aliter nihil finite et
determinate cognosceret.de motu ꝛ quiete nō est dif
ficultas:quia Cōmētator inquit illa a quolibet sensu
sentiri:vt patet per experiētiā. Secūda autem pars
cōclusionis colligiꝫ ex sentētia Cōmen.ij.de anima.ꝛ Cō.64.
Themistij. Dicit em̄ Cōmen.ꝙ motꝰ/quies ꝛ nume- Cō.64.
rus distincte sentiunꝫ a quolibet sensu.quātitas aūt
ꝛ figura solū a visu ꝛ tactu:sic ꝙ tn̄ ab alijs sensibꝰ sen
tiuntur:lꝫ cōfuse:eo ꝙ gustus/odoratus/vel auditus
nesciūt ponere differentiā inter figuram circularē et
triangularē:aut inter pedale ꝛ bipedale:tn̄ quilibet
illorū sensuū cognoscit cōfuse magnitudinē ꝛ figurā.
¶ Et si queriꝫ quare visus ꝛ tactꝰ distincte cognoscit
figurā ꝛ magnitudinē:ꝛ nō alij sensus.dico ꝙ hoc est
ratione diuerse complexionis.

Contra predicta arguitur:ꝛ primo ꝙ sensibi Primum
lia communia nō sunt sensibilia per
se:tum qꝛ sentianꝫ per alia:scꝫ per sensibilia propria:
fm̄ Cōmen.ij.de anima.tū qꝛ in nullo modo dicendi Cō.65.
per se.non em̄ in primo modo:qꝛ huius propositiōis
magnitudo est sensibilis.predicatum non est de essen
tia subiecti:nec in secūdo modo:qꝛ predicatum nō est
ꝓpria passio subiecti:nec in tertio modo:cū nō sit sub
stantia per se existēs nec in quarto modo:qꝛ subiectū
et ꝑdicatū sunt diuersorū ꝑdicamētorū. ¶ Secūdo ar- Secundū.
guiꝫ ꝙ sensibilia cōia sunt sensibilia p se primo:qꝛ si- T.c.4.
cutꝰ res se hꝫ ad esse sic se habet ad cognosci.ij.Meta.
sꝫ sensibilia cōia sunt pmo a sensibilibꝰ ꝓprijs: cū sint
substātia illorū:ergo prius cognoscunꝫ qꝫ sensibilia ꝓ
pria. Et cōfirmaꝫ illud qđ inest alicui per se:ꝛ non pri
mo inest alteri primo:sed sensibilia cōia sentiantur a
particularibꝰ sensibꝰ per se ꝛ nō primo.ergo sentiunꝫ
ab aliquibꝰ alijs vel ab aliquo alio p se ꝛ pmo pꝫ con
sequētia cū minori:maior aūt ꝓbaꝫ inductiue qm̄ sen
sitiuū inest homini per se non primo:ꝛ aiali per se pri
mo. Etiā habere tres angulos inest ysocheli per se et Tertiū.
nō primo:ꝛ triangulo p se primo. ¶ Tertio arguiꝫ ꝙ
sensibilia cōia immutanꝫ sub rōne speciei:nam visus
in q̄tum visus est perceptiuus magnitudinis:ergo vi-
sus sub rōne spēi immutaꝫ a magnitudine:tenet cōse
quētia añs aūt est notū per exponētes:cū sit redupli
catiua. ¶ Quarto arguiꝫ ꝙ sensibilia cōmunia nihil Quartū.
imprimūt:qm̄ visus pōt esse ita propinquus superfi-
ciei ꝙ non obstāte ꝙ sit figurata non videbiꝫ figura:
de magnitudine autē dicit Phs.iiij.Physi. ꝙ q̄titas
non est de virtutibus actiuis ꝛ passiuis.

Ad primū

Ad primum. **Ad primum** dicit q̃ sicut grauia et leuia
per se mouent: non obstante
q̃ moueant p alia: q: p formas suas: ita sensibilia cō-
munia p se sentiunt nō obstāte q̃ sentiant p alia: q: p
sensibilia ppria q̃ sunt forme illorū q̄tū ad immuta-
tionē: et cū dr q̃ illa ppositio: magnitudo est sensibilis
nō est in aliquo mō dicēdi p se: negat et ↄcedit q̃ in se-
cūdo mō dicēdi p se: nec op3 q̃ p̄dicatū sit ppria pas-
sio subiecti et ↄuertibilis: s3 sufficit q̃ illud subiectū cō
tineat sub subiecto adequato proprie passionis: sicut
ista so: est risibilis s3 solū sequit q̃ nulla illarū est pri
Ad secūdū mo et p se in scdo mō. ¶ Ad scdm dr et ↄcedit q̃ sensibi-
lia sunt prius nota q̄ ad naturā q̄3 sensibilia ppria: tñ
quo ad nos seu q̄ ad sensum prius pcipiunt sensibilia
ppria q̄3 cōia. ¶ Et ad confirmationē dr q̃ ↄcludit ve
rum: vñ sensibilia cōmunia sentiunt per se nō primo
a sensu particulari: sed a sensu vt sensus est sentiūtur
primo et p se. ¶ Ad tertiū ↄcedit q̃ visus inq̄tū visus
Ad tertiū est perceptiu⁹ magnitudinis sumēdo ly inq̄tū redu-
plicatiue: s3 sumendo specifice modo loquendi Phi et
Cōme. nō est ↄcedēda illa: quia tūc significat q̃ visus
sub rōne visus sentit magnitudinē: qd̄ non est verū: s3
sub rōne sensus. ¶ Ad quartū dr q̃ sensibilia cōia di-
Ad q̄rtū. cunt substātia sensibiliū pprioꝝ nō quo ad inherētiā
et denolationē: s3 quo ad immutationē: q: necessario
ↄcurrūt ad sensationē necessitate imutationis: qd̄ nō
facit substātia Aliter enī necessario ↄcurrit magnitu
do aliter alia sensibilia cōia. Nā magnitudo necessa
rio cōcurrit necessitate simpliciter dicta: q: nō stat ali
qd̄ sensibile propriū sentiri sine magnitudine figura
aūt necessario cōcurrit necessitate terminatiua: q: nō
stat aliqd̄ sensibile propriū percipi: vt finitū et termi-
natū quin percipiatur figura. numer⁹ aūt necessario
concurrit necessitate multiplicatiua: q: non stat plu-
ra sensibilia ppria percipi quin sentiatur numerus.
Motus aūt et quies necessario cōcurrunt necessitate
situali: q: nō stat pcipi sensibile ppriū in eodē situ vel
diuerso quin sentiat motus vel quies. Dicit ergo ad
argumētū q̃ l3 nō semp sentiat figura sicut nō semp
sentitur motus vel quies: aut numer⁹ tñ q̄ñcūq3 senti
tur ipsa imprimit in sensum simul cū sensibili pprio.
¶ Et ad phm dico q̃ ipse ibi locutus est de actione et
4.phy. 84. passione reali: modo q̄litas et figura dicuntur inten-
tionaliter agere. quare et c.

¶ Caput. xij.

Visis differentijs sensibiliū pro-
priorū et cōium: iā3 de ipsis
sensibilib⁹ est dicendū primitus inci
piendo ab obiecto visus qd̄ dr color:
T.c.33. et Cōmē. 63. eo q̃ a nobiliori obiecto nobilioris
Primum. potētie est inchoādū. iuxta doctrinā
tradită a pho. q.de anima. ¶ Et iō
notandum primo q̃ color dupliciter sumitur. s3 stri-
cte et large. Color stricte sumptus est extremitas per
spicui in corpore terminato: sic eū diffinit Aristo. pri-
mo de sensu: vt albedo et nigredo: et hmōi qualitates
resultātes ex mixtione quatuor qualitatū primarū: et
dicit corp⁹ terminatū nō q̃ termino vl terminis clau
datur: q: sic omne lucidū et dyaphanū esset termina
tum sed q: terminat visum: cū obiectū postpositū illi
nō videtur vt lapis: lignū: argentū: et aurū. Color aūt
large seu cōiter sumptus est qualitas p se immutati-
ua visus sub rōne visus: et sic lux et lumē dicuntur co-
lores a pho scdo de aīa: sic etiā de colore loquitur pri
T.c.69. mo de sensu et sensato dicens omnia corpora colore p
ticipant necnō etiam astrologi sunt dicētes astra di-
uersis coloribus, colorari. Color ergo stricte sumpt⁹
non est obiectum adequatum visus quia tūc lux non
per se videretur: s3 color cōmuniter sumptus. ¶ Secū
Secundū do notandū q̃ sicut albedini et nigredini cōpetit vni-
uoce natura cōis: s3 coloris stricte sumpti et oib⁹ qua
litatib⁹ primis cōicatur vniuoce natura tangibilita
tis in cōi licet nomē ipsius absolute nō habeatur. ita
colori stricte sumpto. et luci celesti vna cōpetit natu-
ra vniuoca et generica. sed illius nō habet nomē pro-
prium: vocat tamē color cōmunissimus: et sicut in to-
ta latitudine coloris: albedo et nigredo sunt extrema
inter q̄ sunt media pticipantia naturā vtriusq3 extre
mi licet sm magis et minus. Ita in tota latitudine ob
iecti visibilis seu coloris cōissime sumpti extrema sūt
color stricte sumpt⁹: et lux inter que sunt media plura
visibilia pticipātia naturā coloris et lucis sm magis
et min⁹: et q: illis nomina non sunt imposita: ideo par T.c.72.
ticipātia magis naturā coloris q̄3 lucis debemus di-
cere colorata: et pticipātia magis naturā lucis debe-
mus dicere lucida: vt sunt oculi squāme: querc⁹ putri
de: lapides pciosi et hmōi: sed q: a nobiliori fit denoia-
tio et cōmuniter nō scimus distātiam et ppinquitatē
ab extremis omnia ista vocamus lucida hec fuit intē
tio Arist. secūdo de anima di. q̃ nō solum color est vi-
sibilis: s3 etiam aliud innominatū. s. qualitas qua vi- T.c.66.
detur squāma vel querc⁹ putrida: vbi dicit Cōmē. q̃
visibile nominatū est illud quod videt in lumine: vt Cō.66.
color. Innominatū autem quod videtur in tenebris
vt qualitas existēs in oculo cati. Nec debet intelligi
sm Cōmen. q̃ non habēt nomē: sed q̃ nō habent sim
plex nomen: sed compositum.

His premissis pono quatuor conclusio T.c.66.
nes Aristo. secundo de Prima conclusio.
anima: quarū prima est ista color est per se visibilis
nō primo: sed scdo mō dicēdi per se. patet: q̄ñ ista pro
positio: color est visibilis: nō est in primo: sed secundo
modo dicēdi per se: ex quo p̄dicatū nō est de q̄ddita-
te subiecti: s3 in secūdo modo: eo q̃ in subiecto est cau
sa aptitudinalis predicati. vñ Cōmen. ibidē subiectū Cō.66.
illius ppositionis ponit in diffinitione p̄dicati: color
est causa vt res sit visibilis: modo q̄libet istarū ↄditio
num sufficit ad scdm modū dicendi per se: vt colligit
ex sententia Aristo. primo posterioꝝ. ¶ Secunda cō- Scda conclusio.
clusio. Color habet naturalem aptitudinē mouendi
dyaphanū actualiter illuminatum. probatur. Color T.c.67.
habet naturalem aptitudinem mouendi visum: sed
non potest mouere visum: nisi medium dyaphanum
fuerit actualiter illuminatū. ergo. patet consequētia:
quia nihil habet naturalē potētiam mouendi remo-
tum: nisi habeat naturalē potentiā mouendi propin-
quū: antecedens aūt patet ad experiētiam: et magis
dicetur in sequētib⁹. ¶ Tertia ↄclusio est ista. Omne
corpus dyaphanū est visibile: nō per colorē ppriū: sed Tertia conclusio.
per alienū: probatur: nā corpus dyaphanū nō est nisi
corpus transparens: vt aer: aqua et multa corpora so-
lida: s3 cristallus vitrum: et aliqui lapides preciosi: et
nullū istorū videtur per colorē propriū: sed alienū te-
net ↄsequētia cū maiori: et minorē declarat Phs. nam
aqua sm q̃ aqua: et aer sm q̃ aer: non est corpus dya- T.c.63.
phanū in actu: ita q̃ de se nō habet lumē: nec aliū co-
lorē: q̃ aūt aliqd̄ illorū habeat lumen: hoc est rōne na
ture cōmunis lucis influentis lumē in his corporib⁹.
¶ Quarta conclusio. Licet aer sm se nō sit coloratus
tamen est aliquo modo visibilis. Prima pars proba Quarta conclusio.
tur. nam illud quod recipit omnem colorē non est sm
se coloratum: sicut illud qd̄ recipit sm se oēm sonum
est absonum: sed aer recipit omnem colorem. ergo te- T.c.70.
net consequentia cum minori: loquēdo de receptione
intētionali: eo q̃ omnis color realis in aere pōt vide-
ri. maior aūt est euidens: q: si aer de se haberet colorē
aliquem non reciperet illum et consequenter non reci
peret omnes colores: secunda pars cōclusionis decla
ratur: q̄ñ aer sm se est tenebrosus sed tenebra aliqua
modo est visibilis: ergo minor patet: q: pcipit priua-
tiuū per positiuū. maior vero est nota ex hoc q: sicut
materia prima est de se priuata aliqua forma: q: aliq̄ñ
habet eā: aliq̄ñ nō h3: ita aer de se est tenebrosus: q:
aliq̄ñ habet lumē et aliq̄ñ non habet: et sicut eadē natu
ra materie prime aliq̄ñ est sub forma aliq̄ñ est sub pri
uatione eius: ita eadē natura aeris et dyaphanitatis
aliquando est sub tenebris aliquando sub lumine.

Contra predicta arguitur. et primo q̃ color nō
est per se visibilis quia nihil est p se Primū.
visibile quod necessario videtur per aliud distinctū

loco ꝛ subiecto: sed color est hmōi: ergo. maior patet: quia sensibilia cōmunia ex hoc solam dicuntur per se sentiri: quia sunt subiecta sensibiliū propriorꝫ. minor vero est nota: quia non percipit color nisi mediante lumine ꝛ specie visibili que distinguunt a colore loco ꝛ subiecto.

Secundū ¶ Secūdo arguitur ꝙ color nō sit visibilis secūdo modo dicēdi per se: quia nō color cōiter sumptus ex quo nō ponitur in diffinitione predicati: qꝛ si poneret in diffinitione predicati hec esset vera: omne visibile est color: quod est falsum propter substantiā ꝛ sensibilia cōmunia: nec color stricte sumptus est visibilis secūdo modo dicēdi per se: quia tunc predicatū esset propria passio subiecti per Aristo. .j. posteriorū sed cōsequēs est falsum: quia aliqua qualitas est visibilis per se ꝛ sub ratione visus scꝫ lux que non est color stricte sumptus.

Tertium. ¶ Tertio arguitur ꝙ color non est obiectū adequatū visus: quia nullus color particularis est obiectū adequatū visus vt patꝫ: quia quocunqꝫ dato visus potest ab alio immutari: nec color cōmunis: quia tunc ille omnibus aliis cōmunicaret coloribus: quod est falsum: quia ꝫm Cōmentatorē in libro de substantia orbis: nihil potest esse vniuocum inferioribus ꝛ superioribus. modo loquendo cōmuniter de colore non solum in mūdo inferiori: sed etiā in superiori reperitur color.

Quartū. ¶ Quarto arguitur ꝙ lux est obiectū adequatum visus. nam nihil per se obiicitur visui sub ratione visus nisi color vel lux: sed ois color est essentialiter lux: ergo tenet cōsequentia cum maiori. ꝛ minor declaratur: quoniā color non est nisi actus perspicui in corpore terminato ꝛ similiter lux: vt habetur in libro de sensu ꝛ sensato. Item prius naturaliter cōcurrit lux ad visionē ꝙ̄ color stricte sumptus: ergo. antecedens declaratur ex duobus. primo quia naturaliter prius disponitur organum ꝛ mediū per lumen ꝙ̄ color immutet. secundo quia ois causa primaria prius influit ꝙ̄ causa secūdaria: modo lux essentialiter preordinatur colori proprie dicto.

Ad pmū. **Ad primū** dicitur ꝙ aliqd videri per aliud dupliciter intelligitur: scꝫ in ratione obiecti: ꝛ in ratione mediꝫ. si in ratione obiecti ꝛ non occurrit actiue ad immutationē: illud videtur per accidens: si autem videtur per aliud quantūcūqꝫ distinguatur loco ꝛ subiecto in ratione mediꝫ lꝫ non tollit perseitatem nec primitatē visibilitas.

Ad scōm. ¶ Ad secundum cōceditur ꝙ color cōmuniter sumptus ponitur in diffinitione visibilis: non sequitur tamen ꝙ omne visibile sit color: quia nō ponitur in recto: sed in obliquo: ideo bene seqtur: ergo omne visibile est habens colorem. Item concedo ꝙ color stricte sumptus est per se visibilis secūdo modo dicendi per se: ꝛ consequenter ꝙ albedo est illo modo visibilis: ꝛ similiter nigredo: quia quicquid per se competit generi per se competit speciei cum genus sit pars speciei: ꝛ consequenter concedo ꝙ predicatū est propria passio subiecti: eo ꝙ subiectū nō potest separari ab illa passione: non tamen est proprie propria passio conuertibilis cum subiecto.

Correlariū ¶ Ex hoc sequitur ꝙ nulla illarum color stricte sumptus est visibilis: albedo est visibilis est primo in secūdo dicendi per se: sed secundarie et ex consequenti. illa autem. color cōmuniter sumptus est visibilis. est bene in secundo modo dicendi per se primo ꝛ principaliter.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ color in cōmuni est visibilis sub ratione vniuoce nature: ꝛ ad Cōmentatorē dico ꝙ ipse voluit illud cōmune quod dicitur de inferioribus ꝛ superioribus non competere eis vniuoce simpliciter sed equiuoce ꝛ analogice: non secludendo tamen vniuocationē generis: eo modo quo loquitur Aristo. vij. physi. ꝙ in generibus latent equiuocationes.

T. c. 31. Ad q̄rtū. ¶ Ad quartū negꝫ ꝙ color stricte sumptus sit lux sed cōsurgit subiectiue ex mixtione lucis cum opaco: effectiue autē ex mixtione quatuor qualitatum primariū sicut odores ꝛ sapores. Et tunc ad argumentū: tam color ꝙ̄ lux est actus perspicui in terminato corpore: ergo color est lux. negatur consequētia: quia color terminat visum in superficie perspicui: lux autem in profundo. Et ad cōfirmationem dicitur ꝙ lux nec lumen cōcurrit effectiue ad visionem coloris sed solum dispositiue: ita ꝙ prius naturaliter disponit medium ꝙ̄ color immutat visum: ex quo non sequitur ꝙ sit obiectum adequatū visus: nec ꝙ essentialiter effectiue quo ad immutationem preordinetur colori.

¶ Caput .xiij.

Circa materiā nunc vltimo tactā de lumine disponēte mediū ad visionem.

Primum. T. c. 9. ¶ Est primo notandū ꝫm Phm .ij. de anima ꝙ lumen non est corpus: quia tunc duo corpora se inuicem penetrarēt ꝛ essent in eodē loco adequate: sed est actus dyaphani ꝫm ꝙ diophanum: quia nec aer nec aqua nec aliquod hmōi est actu transparens nisi fuerit illuminatum. Ipsum enim dyaphanū ꝫm se est in potētia respectu luminis sicut materia prima respectu forme ꝛ priuationis. lumen enim hoc modo comparatur ad dyaphanū sicut color ad corpus terminatū: Com. 69. qꝛ vtrūqꝫ est actus ꝛ forme sui susceptiui. Dyaphanū enim ꝫm se est in potētia: sed fit in actu per lumē aduentēs cōicatum ei ab aliquo extrinseco lucēte. vnde Cōmenta. ibidem. corpus dyaphanū in potentia est illud in quo inuenitur ista natura cōis cum obscuritate: hic enim natura cōmunis est dyaphanitas que est passio cōis reperta in corpore celesti aere ꝛ aqua: ꝛ hic dyaphanitas est in potentia dum illi obscuritas est coniūcta: ꝛ est in actu aduenīēte lumine.

Secūdū. ¶ Secūdo notandū ꝙ ad visionē coloris non reqritur lux loquendo de luce vt est actus corporis luminosi: nisi sicut causa sine qua nō: quia deficiēte luce deficeret lumen: ꝛ deficiēte lumine deficeret visio: splendor autē nullo modo est necessari⁹ ad visionē: quia eo nō existente nō minus fit visio: immo melius cum multum habeat representationē impedire. lumen aūt simplr necessario exigitur ad visionem propter dispositionē mediꝫ: quia mediū nō suscipit speciē visibilē sine qua color visum immutare non potest nisi dyaphanitas eius sit in actu per lumen.

Prima cōclusio. T. c. 72. et 73. **His visis** sit hec prima cōclusio: non omnia visibilia sunt visiua in lumine: sed solū habētia propriū colorem. Istam conclusionē ponit Aristo. .ij. de aia. cuius primam partem sic arguit: quelibet qualitas participās naturā lucis nō est visibilis: sed aliqua qualitas participās naturam lucis nō est visibilis in lumine: sed necessario in tenebris: ergo minor arguit de quercu putrida squāma ꝛ capite pisciū ac cornu quorūdā animaliū: secūdā partem cōclusionis sic declarat: color nō mouet visum nisi moueat dyaphanū ꝛ non mouet dyaphanū nisi actu illuminatū: ergo patet cōn̄a cum maiori: quia nō potest fieri actio ab extremo ad extremum nisi per medium. Secūda vero pars accidētia patet per experientiam: qm̄ coloratū positum supra visum nō videtur.

T. c. 74. Ex ista cōclusione infert Phs ꝙ ignis est visibilis tam in tenebris ꝙ̄ in lumine. patet: quia habet lucē productiuam proprij luminis de nocte ꝛ tante intensionis vel maioris sicut est lumen extraneū.

Dubium. ¶ Dubium est: quia lucida innominata ex quo habēt splēdorem proprium quo videntur ꝫm naturam lucis: quare in eodem splendore non videantur ꝫm naturam colorꝫ: cum tamen de die in lumine alieno videantur ꝫm naturam coloris. Respondetur ꝙ natura coloris exigit maiorē dispositionē mediꝫ ꝙ̄ natura lucis: adeo quia huiusmodi splendor in medio non est sufficiēs dispositio pro natura coloris propter magnam remissionem eius. hinc est ꝙ in tenebris visibilia innominata non videntur ꝫm naturam coloris.

T. c. 74. Ubi est hic intelligendum ꝙ hic per tenebram Aristo. intelligit noctem ꝛ per lumen diem: vel dicendū ꝙ per lumen intelligit lumen alienū ꝛ per tenebram priuationē illius luminis: quia indubie oculi catorum vel capita piscium si videntur de nocte videnē in lumine pprio.

¶ Scda pclusio. lumē reqrit ad visionē nō ppter co-
Scda pclo T.c.67. lores: s; ppter mediū. Istā pclusionē Cōme. ponit. ij. de aia ad quā pbādū facit q̄tuor rōnes. Pma rō. dato opposito seqtur q̄ ista nō sit in scda modo dicēdi per se color est visibilis hoc est cōtra Arist. e pña tenet: q̄ tunc color esset visibilis mediāte lumine in rōne obiecti. Scda ratio est ista: ita se h; color ad visibilitatē
2 sicut hō ad risibilitatē; sed hō non dr risibilis ppter
3 aliqd supadditū: sed ppter naturā itrinsecā. Tertia ratio: q̄ aliter ista ppositio color est visibilis. nō esset de gñe ppositionū essentialiū: hoc est falsum vt p3
4 pña tenet: q̄ predicatū inest subiecto mediāte aliquo extrinseco. ¶ Quarta ratio: q̄ alr sequitur q̄ comparatio coloris ad visibile esset comparatio accidentalis e non essentialis cui9 priū est de intētiōe Arist. q̄ subiectū nō accidētalr s; essentialr cōparak ppe passiōi. ¶ Tertia cōclusio. lumen de se est multi-
3a cōclo. T.c.70. plicabile in medio subito e nō successiue. Ista cōclusio est Arist. e Cōmen. ij. de anima rephēdētiū Empedoclem ponētē lumē successiue fieri l; in tpe impceptibili. si eñ cōcauū a cōcauo inciperet eleuari nō video qn imediate post hoc erit lumē in centro sicut in circūferētia ex quo nō h; cōtrariū nec resistētiam. Et notāter dr de se q̄ p accidēs pōt successiue multiplicari: aut q̄ corp9 luminosū successiue mouetur: aut q̄
4a cōclo. susceptiuum luminis successiue presentak. ¶ Quarta cōclusio lumē est in corpore dyaphano realr e non intētionaliter. pbak: lumē est forma realis e nō intētionalis sc; repsentatiue in alterū tēdens: qm̄ nullū sensibile ppriū est forma intētionalis: sed lumen est
T.c.70. sensibile pprium ergo maior p3: q̄ nō ē maior ratio de vno q̄ de alio: minor declarak q̄ lumē nō bene pcipitur nisi a visu. vnde fm phm mediū dyaphanū in tenebris nō sentik a visu in actu etiam sentik ab illo modo hoc est ratiōe luminis: ergo lumē p se e formaliter sentik a visu. Itē de nocte videnk luna e astra et nō rōne substātie. ergo rōne luminis: e p pñs lumē videtur cū illud sit qualitas multiplicata a sole. Deinde oēs cōcedūt se videre ppriā vmbrā. ergo videt lumē: p3 pña e pñs: q̄ vmbra est lumē diminutū. Item ipossibile est videre lucē absq̄ silitudine illi9 in oculo: sed existēs in tenebris videt lucē vt habek ad experientiā. ergo silitudo lucis nō est lumē: nō est ergo dicendū q̄ cōmuniter conceditur q̄ lumē est species e silitudo lucis: sed dicendum q̄ est forma realis terminans visum in ratione obiecti.

Primū. **Contra** pdicta arguik: e primo q̄ ad visionē nō reqritur lumē: q̄ ab aliquo visibili imediate egredik spēs in medio nō illuminato. ergo nō est necessariū lumē ad illā visionē. antecedēs p3 de oculo existēte in tenebris e colorato in lumine nam tā coloratū q̄ lumē videk: e l; coloratū imediate pducat spēm in medio illuminato: tamē lumē quod
T.c.72. Scdm. etiā videk pducit spēm in medio tenebroso. Itē hec videk esse snia Arist. dicētis q̄ visibilia innominata videnk in tenebris sine lumine. ¶ Scdo arguik q̄ lumen reqritur ppter colores e nō ppter mediū tm̄: q̄ sicut nō pōt videri mediū sine lumine ita nō pōt sine lumine percipi color e hoc pōt experiri: qm̄ si oculus ponak in tenebris videk obiectum in lumine: e si obiectū fuerit in tenebris oculo existēte in luce: nō videk
T.c.18. q̄ nō est lumē. Itē hec videk esse intētio Aristo. iij. de
Tertiū. anima di. q̄ sicut lumē facit colores actu visibiles: ita intellectus agens facit fantasmata intellecta in actu. ¶ Tertio arguik q̄ lumē successiue multiplicetur in medio: q̄ dato opposito seqtur oē corpus luminosū esse infinite virtutis: pñs est ipossibile: e pbak pña. nā posse pducere aliquē effectū in vna hora est aliquante virtutis: e posse pducere eūdē effectū in medietate hore est in duplo maioris virtutis e sic in infinitū. ergo posse pducere subito est infinite virtutis. Et confirmatur ab experientia. nā lumē sepe intēdik per ra-
Quartum. refactionē medij: sed illa rarefactio est successiua ergo e c. ¶ Quarto arguik q̄ lumē est spēs lucis: q̄ lux nō pōt videri nisi mediāte specie visibili: sed nō apparet alia spēs visibilis q̄ lumē. ergo minor arguitur. si lux quādo videk habet speciē distinctā a lumine per idē lumen quando videtur habet speciem distinctam a se. consequens est falsum: ex quo lumē est aptū imutare mediū et organū sicut species visibilis.

Ad primum negak pña. vnde lumē propter suam spālitatē pōt im- Ad primū.
mediate mouere mediū tenebrosum e pñr organū color autē e lux nō: q̄ color ppter suā materialitatē nō pōt imediate mouere mediū tenebrosum: sed necessario illuminatum. mediate autē potest mouere medium tenebrosum e organum. Et ad phm quando di- T.c.72.
citur q̄ visibilia innominata videntur in tenebris e non in lumine respōdendū est q̄ loquitur de lumine al. eno. ¶ Ad scdm negatur cōsequentia. vnde color si-
ue moueat diaphanum siue non moueat semp est p Ad scdm.
se visibilis non autem videtur hic nisi medium fue-
rit illuminatum: sicut homo est de se risibilis. nō po- t.c.18. [illegible]
test tamen ridere nisi habeat instrumenta disposita q̄ autem coloratum in tenebris existens non videk: hoc est ppter indispositionem medij. Et ad phūm dr q̄ illa propositio est sic intelligenda: sicut lumen est causa propter quā colores actu videntur: ita intellectus agens est causa propter quā fantasmata actu
intelliguntur. ex quo non sequitur q̄ lumen requira- Ad tertiū.
tur propter colores: sed solum propter mediū. ¶ Ad tertium negatur cōsequentia dicendo q̄ bene cōcluderet si illuminatio fieret cum resistentia: modo non fit cum resistentia q̄ non habet contrarium: nec medium resistit: q̄ est actus e perfectio eius. ¶ Et ad cōfirmationem dicitur q̄ non est inconueniens lumen per accidēs quandoq̄ multiplicari successiue. ¶ Ad illud tamen quod dicitur q̄ cum aer rarefit lumen intenditur successiue: hec conceditur: ex quo non sequitur lumen multiplicari successiue: q̄ intēsio luminis non est multiplicatio eius potest enim lumen multi-
plicari sine intensione eius: e intendi sine multiplica- Ad quartum.
tione. ¶ Ad quartum concedo q̄ lumen non est spēs lucis: q̄ nō est similitudo eius: sed spēs lucis est vna alia qualitas simul multiplicata cum lumine: e cōsequenter concedo q̄ lumen videk per ppriā spēm: nō tamen eo modo quo lux e color possunt imutare sensum nisi prius suā spēm multiplicauerint in medio. lumē aūt ad hoc nō necessitatur. vnde lumē aliquando sentik per spēm multiplicatā per mediū. vt quādo oculus est in tenebris e coloratū vel lucidū in lumine nō tamē per magnā distātiā. Aliqñ aūt videk lumē p spēm multiplicatā in medio vel in organo: vt qñdo lumen actuat totum mediū inter obiectū e visuz: ac etiā totū organū nunq̄ eñ spēs sensibilis est in eodē subiecto cū suo obiecto repsentato: lumē ergo actuās mediū e organū nō pducit spēm suam in organo nec in medio: sed immediate illā in potētia visiua: e hec spēs nō est apta representare partē luminis imediate pducentē illā: q̄ sensibile positum supra sensuz nō sentitur: sed solū partē luminis mediatā e ab oculo pportionabiliter distantē: quare e c.

¶ Tractatus sextus.

Hunc aūt post hec de sono e auditu determinem9 op3. Est itaq̄ son9 duplex. Quidā eñ est actu: q̄dā potētia son9. Nā corpoz q̄dā non habere dicimus sonuz: vt spōgiā: lanā: e hmōi. quedā habere: vt aes e quecūq̄ solida leuiaq̄ sunt: q̄ possunt sonare. idest inter se e auditum sonum efficere. Fit autem actu sonus alicuius semper ad aliquid e in aliquo. Ict9 estenīqui

sonum efficit ipsum. Quapropter fieri
nō pōt: vt si vnū sit corpus son⁹ efficia-
tur. Quippe cū aliō sit id qō verberat:
aliud qō verberat. Quare id qō sonat
ad aliquid sonat: sine aūt latiōe nunꝙ̄
efficitur ictus: atꝙ vti diximus nō quo
tūuis ictus corpoꝝ sine vllo discrimine
sonus est. Nullū eīn efficit sonū si per
cussa fuerit lana: sed aes ꝛ quecūꝙ sūt
leuia cōcauaꝙ: aes quidē q: corp⁹ est
leue. Concaua vero q: per reflexiones
ꝙ̄plures post primū efficiunt ict⁹: q̇p-
pe cū nō possit aer motus ac agitat⁹ exi
re. Preterea audit̄ quidē sonus et in
aere ꝛ in aqua: at vero nec aer est auctor
soni nec aqua: sed opus est v t inter sese
solidoꝝ corporū atꝙ ad aerē ict⁹ fiat.
Quod quidē tum fit cū aer percussus
permanet: neꝙ diffunditur. Quapro-
pter si cito vehementerꝙ percutiat̄: so
nat. Opus est enim vt percutientis mo
tus diffusionem preueniat aeris: per in
de atꝙ si cumulum aut aceruum arene
cū fertur velociter quispiam verberet.
Fit autem echo sonitus inquā is qui
post sonū resultat cū aer fact⁹ vnus ob
vas vel locū qui terminauit ipsum at-
ꝙ dissolui ꝓhibuit: inde resilit veluti
pila repulsus videtur autem talis soni
tus fieri semper: sed non semper clarus
efficitur. nam ꝛ in sono perinde atꝙ in
lumine fit: lumen eīn semper refrangit̄
alioquin non fieret lumen vbiꝙ: sed es
sent extra locum cum tenebre quo ra-
dij solis perueniunt. Verꝫ non ita sem
per refrāgitur vt vmbram efficiat: qua
terminare lumen solemus qō quidē tū
fit. Cum ab aqua vel aere ceterisꝙ leui
bus vt patet reflectitur. Recte autē a
veteribus audiendi vacuo tribuit̄ au-
ctoritas: nam aer vacuum esse videt̄ is
autem est qui audire facit: cum cōtinu⁹
vnusꝙ fuerit agitatus. Verum q: fra-
gilis est nō personat: nisi id qō est per-
cussum sit leue. Tū enim vn⁹: ipso simul
ob planiciem ipsam euadit. Leuis nā-
ꝙ corporis planū est vnum. Id igitur
sonum efficit qō mouet vsꝙ ad auditū
cōtinuatione aerē vnum. Inest aūt au-
ditui quidā insit⁹ aer: atꝙ cum audit⁹
in aere sit. Cū extern⁹ aer mou et̄ ꝛ iter-
nus mouet̄ ac agitatur. Quapropter
aīal nō omni audit ex parte neꝙ quo-
uis aer ꝑtransit ꝛ penetrat: quippe cū
aīatum non habeat aerē vbiꝙ quo pos
sit quauis sua parte moueri. Ipse igit̄
aer vacat ex se so noq: facile dispergit̄
ac dissoluitur. verū cū ꝓhibet̄ dissolui
motio tū ipsius est sonus: at is aer q̇ in
auribus est collocat⁹ intus est cōditus
vt sit immobilis: atꝙ hoc vt exacte sen
tiat differentias oēs motus. Et ꝓpter
hoc in aqua etiā audimus: q: nō ingre
ditur in ipsum insitū aerē: nec in aurem
ob obliquitates ipsius aqua qō si acci
derit nō audimus: nec item si egrotaue
rit ipsa mēbrana. Quēadmodū etiam
nō videmus: cū ea pellis egrotat q̇ pu
pillā cōplectitur. At enim signū id est
audiendi vel nō audiēdi: nā auris sem
per personat perinde ac cornu. Semp
enim aer insitus motu suo quodā in au
ribus agitatur. Verū ipse sonus alie-
nus est ꝛ non proprius: ꝛ propterea ve-
teres vacuo nos inquiūt audire ac per
sonante: q: audiuimus eo qō determi-
natum aerem habet. Sed vtrum hoꝝ
duoꝝ sonet: vtrum id qō verberat̄ an
id qō verberat. At cōstat vtrūꝙ sona-
re: mō aūt diuerso. Sonus enim motio
est ei⁹ qō eo motu moueri pōt: quo mo
uentur ea que resiliūt a corporibus le-
uibus. Cū quispiā percutit. Nec omne
quoduis tam verberatū ꝙ̄ verberās so
num efficit vti diximus. Nō enim vt pa
tet sonus efficitur si acus feriat acū: sed
op⁹ est vt id qō verberat̄ sit planū: quo
simul aer inde resiliat totusve cōcutia-
tur. Atꝙ differētie sonorum actu sono
manifeste fieri solent. Nam vt absꝙ lu
mine non vidētur colores: sic neꝙ acu-
tum graueꝙ sine sono discernitur: hec
aūt a tangibilibus trāslatione dicunt̄.
Acutū nāꝙ multū in breui tēpore sen-
sum mouet: graue vero longo in tem-
pore parum. Non igit̄ idem est acutum
ꝛ velox: neꝙ graue: tardumꝙ: sed fit al-
terius quidē motus ꝓpter velocitatē
talis: alteri⁹ aūt talis ob tarditatē. Et
similia esse vident̄ acuto atꝙ obtuso: q̇
sunt in tactu. Nā acutū quidē quasi pū
git: obtusū aūt quasi pellit: q: illud in
pauco: hoc in multo tpe mouet. Qua-
re fit vt illud sit velox: hoc tardū. Atꝙ

de sono quidem determinatū sit hactenus. Uox autē sonus quidā est animātis: nil enim inanimatoꝝ vocem habet: sed similitudine quadā dicūtur vocem emittere: vt tybia: lyra ceteraq̄ inanimata queciūq̄ extensionē concentū ꝛ locutionez habēt. hoꝝ enim soni similes esse voci videntur: quia vox ꝛ hec eadē habet. Atqui complura sunt animaliū que non eijciunt vocem: vt ea que sanguinis expertia sunt. Et eorū que sanguinem habēt pisces: atq̄ id nō absq̄ ratione: siquidē sonus motio quedam aeris est: sed qui vocem dicuntur emittere vt acheloi fluuij pisces: ij brāchis sane sonitant: vel aliqua simili parte. Uox autem ꝛ sonus est animalis: ꝛ nō quauis efficitur sine discrimine parte: sed cum aliquo percutiēte aliquid ꝛ in aliquo quod q̇dem est aer sonus effici soleat: iure profecto vocez animaliū ea solum habebūt que suscipiunt aerem. Jam enim ipsa natura vt ad gustum et locutionē vtitur lingua: quoꝝ gustus quidē necessariū est quapropter pluribus inest: interpretatio vero est gratia boni: sic ꝛ aere qui respiratione trahit̄ ad duas vtitur operatiōes: ad internū inquā disponendū calorē: quod q̇dem est necessariū ꝛ causam in alijs explicabimus: ꝛ ad vocē etiam conficiendā ob bonum. Instrumentū autem respirādi fauces sunt: pulmoq̄ id est gratia cuiꝰ est ista pars. Nam ea que gradiuntur hac in parte plus habent caloris q̄ cetera. Is p̄terea locus qui circa coꝛ est: primꝰ respiratione nimirū eget. Ideirco necessariū est aerem ingredi respiratione attractum. Quare vox est ictus aeris respiratione attracti: qui quidē ab anima fit: ea que his in partibꝰ collocatur ad eam partem que gurgulio appellatur. Non enim omnis quiuis animalis sonus vox est: vti diximus. fit enim vt ꝛ lingua sonus efficiat̄: ꝛ etiam vt tussientes efficiūt vocē spirantē aut respirantē: sed aerē detinentē: sed oportet ꝛ animatū sit id quod verberat: ꝛ aliqua cum imaginatione. Uox enim sonus quidē est significatiuus: ꝛ nō aeris eius qui respiratione trahit̄: vti tussis: sed hoc ferit aerem eum: qui est in gurgulione ad ipsum. Signū autē est: non posse quēq̄ edere vocem spirantem aut respirantē sed aerem retinentē: detinēs enim aerem hoc ipso nimirum mouet. Patet autem ꝛ quaz ob causam pisces vocem nō fundunt. fauces enim nō habent: at hanc partē non habēt: quia nō suscipiunt aerem neq̄ respirant. Sed qui ita dicūt vehemēter aberrāt. Quā autem ob causam alius sermo est.

¶ Caput.xiiij.

Sonus est obiectum patētie auditiue que post visuz ceteris est nobilioꝛ: ideo de illo post determinationē obiecti visus est cōsequenter dicendū. ¶ Ad cuius notitie inuestigationem est notandū primo ſm p̄hm.ij. de anima q̄ sonoꝝ quidā est actus ꝛ quidā potentia. sonus qui est actus est sonus actualiter ꝛ formaliter actuans mediū eo modo quo coloꝛ formaliter actuat corpus coloratū. Sonus autem qui est potētia sonus est causa immediate p̄ductiua subiecti formalis. causa eñi p̄ductiua alicuiꝰ dicit̄ potētia ad illud: quia potentialiter actiue ɔtinet illud. Ex qua distinctione infert Arist. q̄ aliq̇d hz sonū in potētia: vt es/cupꝛū/ꝛ hmōi corpora dura que p̄ducūt sonū aliq̇d hz sonūꝰ in actu vt aer ꝛ auditꝰ. aer eñi hz subiectiue sonū realē ꝛ auditus intētionalē. aliq̇d vo nec in actu nec in potētia: vt spongia/lana ꝛ hmōi corpora mollia non recipiūt sonū: nec p̄pter mollicie sonū p̄ducūt. Ex p̄dictis concludit Phs diffinitionē soni in actu dicēs: q̄ est qualitas formaliter existēs in medio educta de potentia percutiētis ꝛ percussi: ita q̄ ad sonū tria req̇runt̄: scz percutiēs percussum ꝛ mediū recipiēs sonū. vnde dicit Cōmen. q̄ Arist. per mediū intelligit aquā ꝛ aerē: quia nec in terra/nec in igne/nec in corpore celesti potest fieri sonꝰ: nec eodē modo multiplicat̄ sonꝰ ſm Cōmenta. in aere ꝛ in aqua: qȝ in aere realiter ꝛ intētionaliter multiplicatur sonus: in aqua aūt solū intētionaliter. ¶ Scdo notandū q̄ ad causationē soni ad minus duo motꝰ subiectiue ꝛ specifice distincti cōcurrunt: scz motꝰ percutiētis ꝛ motꝰ aeris. Motꝰ percutiētis causat sonū: lȝ nō ſm quālibet partē eiꝰ ꝛ motus aeris subiectiue recipit illū. vnde sicut lapis p̄iectus ad aquā mediāte suo motu causat primā refractionē ꝛ primā circulationē: ꝛ prima refractio causat secūdā cū circulatiōe secūda: ꝛ sic vltra: ita corpus percutiēs mediāte suo motu causat primā circulationē seu refractionē aeris. ꝛ primū sonū tam realē q̄ȝ intentionalē: ꝛ sic vltra. ¶ Ex isto notabili seq̇tur primo q̄ in qualibet auditione soni duo motus audiunt̄ per se: scilȝ aeris ꝛ percutiētis: ex quo quilibet eoꝝ ad sonū realē ꝛ intentionalē in toto vel in parte actiue concurrit. Ad primū enim sonum cōcurrit motus percutiētis: ꝛ ad scōm motꝰ medij. Scdo seq̇tur q̄ in qualibet auditione soni percutiēs ꝛ mediū per se audiunt̄. patet: quia actiue cōcurrūt ad speciē soni ꝛ ad auditionē eius: ꝛ hic nō sume absolute mediū ꝛ percutiēs: sed cōnotatiue: p̄out includit formaliter ꝛ per se vel per accidēs motū quia aer vt aer nō cōcurrit actiue ad causationē soni: nec campana vel es aut argentū vt sic: sed pro quāto includūt motū: nō quidē quēcūq̄: quia nō ad omnē motū seq̇tur sonus: sed motū determinatū. vnde sicut dicimꝰ solē ꝛ lunā per se videri nō quidē in esse substātiali: sed p̄out includūt lucem vel lumen: ita in p̄posito.

His p̄emissis sit hec prima conclusio de quatuoꝛ conclusionibus quas ponit Aristo.ij. de anima. Non quoꝛūcūq̄ corporū cōtingentiū: sed solūmodo solidoꝝ est sonus

primum T.c.77. · T.c.77 · T.c.78. · Com.78. · Secundum T.c.78. · Primo. · Prima conclusio. T.c.77.

effectiue.patet:qꝛ pili se inuicem percutiētes nō fa-
ciunt sonum:nec etiam lana lanam verberās causat
sonū:quia pili lana ⁊ spōgia sunt corpora mollia que
leniter cedūt percutiēti:ex quoꝝ percussione nō extē
ditur aer vt possit formari sonus ex ictu percutiētis
⁊ resistētia percussi:sed si hmōi mollia cōprimant̄:ita
ꝙ aliquā duriciē habeāt ⁊ resistant percutiēti seqꝛtur
sonus lꝫ surdus.corpora aūt bene dura causant bonū
sonum.et hoc ſm magis ⁊ minus iuxta dispositionē
meliorē percutiētis ⁊ percussi.vnde illa que in sui cō-
positione habēt aerē bene dispositū sunt bene sonora
sicut es ⁊ argentū.alia aūt nō ita bene:vt plumbū et
alia terrestria. Item cōcaua percussa reddūt sonum
magnū:quia in eis includit̄ aer ⁊ cum primo aer non
possit exire percutit aliū aerē:⁊ sic ex percussione coꝝ
fiunt multi ictus ⁊ multiplicat̄ sonus. Cōmentator
.78.et aūt addit ꝙ plana faciūt meliorē sonū ꝙ̄ aspera.naꝫ
quādo percutiūt̄ plana in loco expolitionis fit equa-
liter expulsio ipsiꝰ mediȷ:sed si sunt aspera in multis
cunda locis se nō tangūt ⁊ ibidē nō expellit̄ aer.ergo. ¶ Se-
usio. cūda ꝯclusio.sonus nō est effectiue ab aere ⁊ ab aqua
.77.et lꝫ audiat̄ in quolibet illoꝝ.prima pars ꝓbatur.nam
sonus nō est effectiue nisi a corporibꝰ duris:sed aer ⁊
aqua nō sunt corpora dura.ergo. Secūda pars etiā
patet:quia cum sonus nō fundet̄ nisi in motu ⁊ refra
ctione necessario solū audit̄ vbi est motꝰ ⁊ refractio:
sꝫ in corporibꝰ duris nō est refractio sed solū in aqua
⁊ in aere:ergo solū in aqua vel in aere audit̄ sonus:
tamen meliꝰ in aere ꝙ̄ in aqua ꝓpter meliorē refra-
rtia cō- ctionē. ¶ Tertia ꝯclusio.ad generationē soni requi-
sio, ritur fortis ⁊ velox reuerberatio aeris.ꝓbatur:ad ge
.79. nerationē soni reqꝛritur ꝙ aer maneat ⁊ nō dissoluat̄
⁊ nō potest fieri sine forti ⁊ veloci reuerberatione ae-
m.79. ris.ergo ⁊c.Cōmētator aūt addit vnū dicens ꝙ vltra
percutiens ⁊ percussum ⁊ mediū ⁊ preter velocitatē
motus ⁊ fortitudinē percussionis oportet percutiēs
⁊ percussuꝫ se percutere ſm latitudinē ⁊ ꝓportionatā
quātitatē:quia si acus acum in puncto percuteret nō
.85. causaret̄ sonus. Item dicit Cōmenta.ꝙ si in aere nō
sit valde fortis percussio necessario preter aerē exigit
percutiēs ⁊ percussum.vbi autē sit multū fortis per-
cussio:aer potest supplere vicē percussi:⁊ in tali casu
duo sufficerēt ad causationē soni:scꝫ verberās:⁊ aer
se habēs vt percussuꝫ ⁊ vt mediū recipiēs sonū:vt ptꝫ
arta cō in motu virge seu corrigie in aere. ¶ Quarta conclu
sio. sio.nunꝙ̄ generat̄ sonus quin tunc causetur echon lꝫ
.80. nō semper manifestus. Sicut enī lapis cum in aqua
proiicit̄ causat circulos qui in se inueniāt obstaculū
reflectunt̄:si cum aliquod corpus solidū percutit̄ ad
aliud corpus in aere fiunt circuli qui cōtinue multi-
plicant̄ ⁊ si circuli illi inueniāt obstaculū reflectūtur.
m.78. Accidit ergo in illis circulis sicut in pila ꝓiecta que
si inueniat obstaculū retrocedēs reflectitur.sonꝰ ergo
cantus ex reflectione dicit̄ echon:quo p̄misso ꝓbatur
cōclusio:ita est de sono sicut de lumine:sed lumen nō
multiplicat̄ sine reflexione lꝫ illa reflexio nō sit semꝑ
manifesta ergo:patet ꝯn̄a cū maiori a sufficiēti simi-
litudine.minor vero patet:quia dato opposito non
contingeret aliquid videre in vmbra.

rimū. **Contra** predicta arguit̄:⁊ primo ꝙ sonus nō
fundat̄ in motu:qꝛ tunc esset res suc-
cessiua:⁊ sic nunꝙ̄ audiret̄:qꝛ nec pars preterita nec
pars futura:cum nulla illarū sit.deinde si sonus esset
res successiua:ergo partes eius copulant̄ ad aliquē
terminū cōmunem qui nō videt̄ esse nisi mutatū esse,
quod terminat partes motꝰ:⁊ per ꝯn̄s sonus est mo-
tus.quod est falsum:quia sonus est sensibilis ꝓpriū
ecūdū. ⁊ motus sensibile cōmune. ¶ Secūdo arguit̄ ꝙ corpo
ra se percutiētia nō per se audiunt̄:quia ꝓductiuum
coloris nō per se sentit̄ a visu:ergo pari formiter nec
productiuū soni.patet ꝯn̄a a sufficiēti similitudine:⁊
antecedēs est notū. ¶ Et ꝯfirmat̄:nam corpora quie-
scentia nō audiūt̄:sed post percussionē aliqn̄ quiescūt
corpora dura sono adhuc existente in aere:ergo spe-
cies soni illa nō representat:et per ꝯn̄s nō auditur.

¶ Tertio arguitur ꝙ corpora mollia causant sonum: Tertiū.
quia pannus tam laneus ꝙ̄ lineus est corpus molle et
causat sonum in scissura eius.similiter aer fractus a
virga ꝓducit sonū.Etiā exalationes in aere se percu
tientes ⁊ in nube illā frangētes ex impetu igneo:sed
certū est ꝙ illa nō sunt corpora dura.ergo. ¶ Quarto Quartū.
arguitur ꝙ nō generat̄ echon ex reflexione soni:quia
tunc semper echon esset sonus remissior ꝙ̄ sonus pri-
marius.ꝯn̄s est cōtra experientiā.⁊ patet ꝯsequētia:
quia circulationes continue sunt̄ debiliores et re-
missiores.

Ad primū dicitur ꝙ sonꝰ est res successiua Ad primū.
⁊ lꝫ nō sit pars preterita eiꝰ nec
futura:tn̄ ille sonus est ⁊ audit̄:quia eiꝰ sunt infinite
partes p̄sentes cōposite ex partibꝰ p̄teritis ⁊ futuris.
Et tunc cū querit̄ de termino copulāte illas partes:
tn̄det̄ ꝙ sicut mutatū esse copulat partes motus:ita
sonatū esse copulat partes soni. ¶ Ad scđꝫ negat̄ ꝯn̄a: Ad scđm.
qꝛ ꝓductiuū coloris:nec i toto nec i parte actiue ꝯcur
rit ad visionē:sed corpora se percutiētia actiue cōcur-
runt ad auditionē:nec obstat si nō q̄libet pars speciei
ꝓducitur a percutiētibꝰ:quia in successiuis ꝓducēs
vnā partē ꝓducit totū cathegoreumatice. Et ad cō-
firmationē dicit̄ ꝙ sicut sonus cōtinue generat̄ ⁊ con
tinue corrūpit̄ ſm aliquā partē:ita species ⁊ similitudo
eius:ideo ꝙ̄diu durat species soni ſm aliquā partē
causatā a percutiēte tādiu rep̄sentat percutiēs.defi-
ciente aūt parte speciei causata a percutiēte species
soni nō ampliꝰ rep̄sentat illud:nō obstāte ꝙ in medio
sit sonus origīatꝰ mediate vel immediate a percu-
tiente:⁊ ita siue moueat̄ siue non moueat̄ percutiēs:
dūmodo in medio sit species soni ab eo causata ab
eo dicit̄ audiri. ¶ Ad tertiū dicit̄ ꝙ ꝑcussione mode- Ad tertiū.
rata nō causatur sonus nisi a corporibꝰ duris percus-
sione multū forti ⁊ veloci causatur sonus a corporibꝰ
quoꝝ vnū est durū ⁊ reliquū nō durum vt ex virga et
aere:ꝑcussione aūt immoderata ⁊ multū distractiua
nō reqꝛritur corpus durū nec etiā molle sed rarum et
densum vt ꝯtingit in ventis ⁊ tonitruis.modo Arist.
locutus est de percussiōe moderata.dicit̄ tn̄ ꝙ aer nō
est corpꝰ molle nec durū:⁊ ꝙ in causatione soni facti a
virga aut pēna in tactu chordarū aut in scissura pan
norū nō cōcurrit aliquod illoꝝ nisi per accidēs:eo ꝙ
sonus fit ꝓpter ꝯcursum partiū aeris ne fiat vacuū.
¶ Ad quartū negat̄ ꝯn̄a:quia virtute obstaculi repel Ad q̄rtū.
lētis potest causari ita fortis sonus secūdarius sicut
primariꝰ nō obstāte ꝙ circulationes sint remissiores.
potest tn̄ dici ꝙ lꝫ circulationes tam primariȷ ꝙ̄ secū-
dariȷ sint cōtinue debiliores:tn̄ circulationes prime
soni secūdariȷ sunt fortiores ꝙ̄ circulationes vltime
soni primariȷ.et hoc ratione obstaculi.quare ⁊c.

¶ Caput.xv.

Intellecta generatiōe soni cō-
sequēter de eiꝰ mul
tiplicatione per mediū ⁊ in medio est di
cendū. ¶ Vbi notandū primo ſm Phm Primū.
ij.de anima ꝙ noīa sonoꝝ sumunt̄ me- T.c.86.
taphorice a noībus tangibiliū.nā sicut
in tangibilibꝰ illud dicit̄ acutū qđ in modico tēpore
multū mouet sensum tactus:⁊ illud dicit̄ graue qđ in
multo tp̄e parum mouet eundem sensum ita in sono
ille dicit̄ acutꝰ q̄ in modico tp̄e multū mouet auditū:
⁊ ille dicit̄ grauis qui in multo tp̄e parū mouet eun-
dem sensum:⁊ ꝓpter istam causam accidit.dicit Phs
ꝙ acutum est velox valde ⁊ hebes vel graue tardum.
¶ Scđo notādū ꝙ sicut corpus lucidū vel luminosuꝫ Secūdū.
ad maiorē distantiā ꝓducit speciē ꝙ̄ lumen:quia lu-
cidū videt̄ oculo existente in tenebris:ita corpora se
inuicē ꝑcutiētia generāt sonū intētionalē ad maiorē
distantiā ꝙ̄ realē:quia ad soni intētionalis multipli
cationē nō solū percutiētia cōcurrūt:sed etiā sonus
lꝫ sonus primo per se:percutiētia aūt per se nō primo.
Cum aūt quodlibet multiplicatiuū similitudinis sue
multiplicat illā extra se seqꝛtur sonum intētionalē ad
maiorē distantiā multiplicari ꝙ̄ sonum realem.

1a 9clo: **His intellectis** sit hec pma conclusio sonus multiplicat in
T.c.76. medio tam realiter q̃ intẽtionalr. pma pars ptz. na3
sonus est subiectiue in aere. vt patuit ex intẽtiõe Ari
sto. ij. de aia. ꝛ sonus est sensibile ꝓpriũ sm ipm. ergo
realiter multiplicat. Scda vero pars ptz ex scdo nota
bili ex quo ad maiorẽ distantiã multiplicat sonus in
tentionalis q̃ realis. Item pma pars soni audit per
totam distantiã. ergo per totam illã est sonus inten-
tionalis: quia per totam illam nõ est sonus ille realis
aliter prima pars soni coextenderet secũde parti eius
dẽ quod est falsum. ❡ Secũda cõclusio. nõ oportet so-
2a cõclo. num realem: sed sonũ intẽtionalẽ vsq ad auditũ mul
tiplicari. Prima pars patet: quia aliqd moueret mo
tibus cõtrarijs: dato q sortes ꝛ plato ex opposito eq̃
velociter ꝛ eque fortiter clamarẽt ꝛ incipent eque pri
ma vel saltẽ se inuicẽ duo corpora penetrarẽt. vc3 aer
missus a sor. ad auditũ platonis: ꝛ aer missus a plato
ne ad auditum sor. Scda vero pars est de se nota: qm̃
auditus nõ audiret nisi forte reciper spẽm soni ꝛ 9nr
Cõmẽ.76. vsq ad ipsum multiplicaretur. vnde Cõmẽ. ij. de aia
dicit q animalia existẽtia in aqua audiunt sonum
3a cõclo. nõ per multiplicationẽ ei9 in aqua: s3 in aere: quare.
❡ Tertia 9clusio. sonus realis nõ subito: sed successi-
ue multiplicat in medio: pat3. quia depẽdet a motu
tã in fieri q̃ in facto esse. ij. de anima: sed mot9 succes
siue fit. iij. phy. si em̃ sonus subito fieret alicuius rei
T.c.78. successiue nõ esset aliqua pars alia prior: qđ est cõtra
T.c.6. phm. vi. phy. videmus em̃ ad experientiã sonũ prius
T.c.52. audiri prope percussum q̃ infra speram multiplica-
Cõ.78. tionis soni realis: qđ non esset si multiplicaret ꝛ subi
to. Est ergo dicendum q sicut circulationes aque fiunt
successiue ita circulatiões aeris in causatiõe soni: l3
Quarta cõ non ita tarde ꝛ sicut motus circulatiões ꝛ refractio-
clusio. nes aeris fiũt successiue: ita sonus qui fundat in illis.
❡ Quarta cõclusio. sonus intẽtionalis est de se subito
multiplicabilis: licet p accñs multiplicet successiue:
prima pars ꝓbatur. nam spũalior entitas est sonus
intẽtionalis q̃ lumen: sed lumẽ subito multiplicatur.
ergo sonus intẽtionalis. Secũda pars est nota: eo q
ratione soni realis successiue multiplicati successiue
multiplicatur sonus intẽtionalis si em̃ sonus realis
posset habere esse permanens instãtaneũ sicut color
intẽtionalis subito multiplicaretur sicut species colo
ris: lumẽ em̃ de se est subito multiplicabile: tñ p accñs
Primũ põt successiue multiplicari rõne corporis luminosi suc-
T.c.101. cessiue moti. ꝛ ita de sono est dicendum.

Contra pdicta arguit. ꝛ primo q sonus non multiplicet in aere realiter: quia alr
sequeret q sonus nõ sentit per mediũ extraneum: sed
intraneũ. 9ñs cõtra phm. ij. de anima. di q solũ gusta
bile ꝛ tangibile sentit per mediũ intraneũ: ptz 9ña da
Secũdum to q p totũ medium vsq ad auditum multiplicet so-
nus realis. ❡ Scdo arguit q nec intẽtionaliter: quia
siĩtudo nũq̃ est in eodem subiectio cum illo cui9 est
similitudo: sed sonus intentionalis est siĩtudo soni
realis. ergo non est in subiecto in quo est sonus rea-
lis: sed sonus realis est in medio vsq ad auditũ. ergo
Tertiũ. ibi non est species ꝛ siĩtudo soni: ꝛ per 9ñs in medio
causatur sonus realiter ꝛ non intẽtionaliter. ❡ Ter-
tio arguit q sonus realis subito multiplicet: quia q̃
pmo est fractio aeris: tam primo est son9: s3 subito fit
fractio aeris. ergo subito fit sonus: patet 9ña cu3 pri
ma parte añcedẽtis: qr son9 sequitur fractionẽ aeris
causatam a percutiente ꝛ percusso: sed scda pars pro-
Quartũ. batur. q̃ primo est percussio percutientis ꝛ percussi tã
primo est fractio: sed subito est pcussio sicut subito est
contactus percutientis ꝛ percussi. ergo. ❡ Quarto ar
guit q sonus intentionalis de necessitate successiue
multiplicet: qm̃ omnis qualitas extensa ad extensio-
nẽ subiecti ꝓducitur successiue: sonus est huiusmodi.
ergo maior ptz: quia cuiuslibet qualitatis talis vna
pars prima q̃ alia ꝓducitur ꝛ secũda sit: qr nulla est
qualitas aeris indiuisibilis: sed quelibet diuidit di
uisione subiecti.

Ad primum negatur 9ña: quia sonus ille realis ꝛ si multiplicetur vsq Ad pri
ad organũ auditus illud non imutat realr s3 intẽtio
nalr solũ: ꝛ l3 aer cõnaturalis moueret in aduentu ae
ris elemẽtaris nõ ꝓpter hoc in eo fit sonus realis: qr
non quilibet mot9 sufficit ad causationem soni rea-
lis: nec est incõueniens q sensibile positũ supra orga
num sensus sentiat sm partẽ distantẽ: quia sm partẽ
immediatã esset ipossibile. ❡ Intelligendũ q si son9
multiplicetur vsq ad auditum realiter hoc est p acci
dẽs pro quãto audiens repit se infra sperã multipli-
cationis soni realis: quia si foret extra sperã illam eõ-
modo esset intra speram soni intentionalis audiret
eundem sonum ꝛ forte melius. ❡ Ad scdm dicit qđ Ad se
sonus intẽtionalis nunq̃ est in eodem subo adequa-
to cum suo sono reali. tñ causatur in eodem subiecto
cuius est sonus realis. verbi gr̃a: diuidat aliqs sonus
in tria minima. ꝛ dico q primũ minimu3 immediate
efficitur a corporibus sonãtibus in aliqua parte aeris:
in qua nõ ꝓducitur sonus intẽtionalis illius minimi
s3 istud primũ minimũ in parte imediate sequẽte sit
eam percutiente ꝓducit scdm minimũ ꝛ similẽ primi mi
nimi in eadẽ parte. Deinde scdm minimũ vna cũ so-
no intẽtionali pmi minimi multiplicat tertiũ mini-
mum vna cũ sono intẽtionali scdi minimi: vltimo ꝓa
tertiũ minimũ vna cum siĩtudine scdi minimi multi
plicat in aere sequẽte sonum similẽ tertij minimi: et
ita patet q sonus intentionalis nunq̃ est adequate
in eodem subiecto cum suo sono reali: sed semper ad
maiorẽ distantiã multiplicatur. ❡ Ad tertiũ cõcedi-
tur q q̃ primo est fractio aeris tam primo est sonus Ad ter
ꝛ nego q tam primo sit fractio q̃ primo actus ꝛ pcus-
sio: percutiens em̃ incipit tangere ꝛ percutere per po
sitionem de pñti: ꝛ incipit frãgere aerem per remotio
nem: ꝛ iõ non est dicẽdũ q sonus aut aliqua pars ei9
fiat subito aut in istãti sicut nec motus: ꝛ l3 percutiẽs
incipiat producere sonum per remotionem de pñti
non tamẽ sonus fit subito: qr ex percussione ꝟberãtis
ꝛ verberati nullus sonus incipit esse l3 incipiet esse
aliquis sonus. ❡ Ad quartum dr q quelibet quali- Ad quar
tas intẽtionalis est indiuisibilis nõ per priuationem
partium sed per priuationem dimensionũ: eo q hab3
partem ꝛ partes: sed non partẽ extra partem sicut em̃
species coloris est indiuisibilis in medio ex quo in eo
dem puncto videtur q̃liber pars faciei: ita ꝛ aliorum
sensibiliũ ꝓpriorũ q̃libz spẽs intẽtiõalis. ❡ Ex predi 1
ctis sequitur primo q sicut plures possunt videre eũdẽ
colorem: ita possunt audire eundem sonũ numero. et
licet sor. audiret aliquã partem soni quã non audi-
ret plato ꝛ ecõtra tamen audiunt eũdem sonum: quia
qui audit partem audit totum: sicut videns partem
vidit totum. ❡ Scdo sequitur q nõ eundem colorem 2
possumus videre ad omnem differẽtiam positionis:
sed bene eundem sonũ: quia cũ color sit qualitas fixa
in subiecto non reflectit. sonus autẽ reflectit ad oẽm
drĩam positionis sicut lumen teste pho. ij. de anima. 3
❡ Tertio sequit q sicut hñti duos oculos non appa-
ret videre nisi vnum: ita habenti duas aures non vi
detur audire nisi vnu3: quia vna species sensibilis nu
mero est in duobus organis. Interdum tamẽ ꝓpter
reflectionem fortem vel refractionem soni. idem so-
nus potest apparere duo: sicut idem coloratũ qñq in
dicatur plura ex forti reflectione vel refractione spe
ciei visibilis l oculo repñtãtis re3 vbi non est: vt inqt
Arist. i lib. de sensu ꝛ sensato. ❡ Quarto seqtur q vbi 4
cũq põt esse son9 realis põt eẽ son9 intẽtiõalis: s3 nõ
ecõtra. nã in aqua ꝛ in igne põt eẽ son9 intẽtiõalis: qr
aliter pisces nõ audirẽt in aqua nec homies in igne:
quod est 9tra expientiã: tñ nec in igne nec in aqua põt
esse sonus realis: quia nõ possunt hẽre motũ qui fit cã
soni: ꝛ l3 ex magno ipetu aque descẽdentis vel ignis
ascendentis sonus causet realis: ille tñ nõ fundat sub
iectiue in aqua vl in igne sed solũ in aere. ꝛ dato q in
igne vel in aqua reperiant circulatiões vel refractio
nes: ille tñ nõ sunt apte nate subiectiue suscipe sonu3.

Dicat ergo q in aere est sonus realis ꝛ intẽtionalis:
in aq̃ ꝛ in igne intẽtionalis solũ: in terra vero ꝛ in celo
nec intẽtionalis nec realis: ꝛ hoc s̃m phm ꝛ Cõmen.
.52. quis platonici voluerũt in celo esse armoniã ꝛ oẽs cõ
sonantes musicales.

ℭ Caput .xvj.

T.c. 87. Qualiter immutat organum au
9. ditꝰ ꝛ qđ ẽ mediũ ꝓpriũ
[...]nnum illius immutationis iuxta doctrinã Ar.
ij. de aĩa sequitur iã inqrere. ℭ Notãdũ
pͥo q organũ auditꝰ est illa pars ꝑ quã
aĩa audit exñs intra aurẽ ꝓpe cerebrũ q̃
dicit aer ꝯnaturalis: qꝛ ꝓducitur ex principijs indiui
dui ꝛ absq; illa potẽtia auditiua imutari nõ potest: ex
quo seq̃tur q illa cartilago reflexa extra caput appa
rens non est auditus: qm̃ illa abscissa a capite adhuc
fieret auditio: sed est solum regula ꝛ mensura bñ ꝛ re
gulariter audiendi cõcauitates aũt ꝛ emĩnẽtias ꝛ nõ
aures planas facit natura ad preseruationẽ organi
auditus ne nociua subito ad ipsum organum auditꝰ
peruenirent. Ideo cauẽdum est a subintroitu frigidi
aeris seu a nimia refractione aeris in sono: qꝛ talia
hñt corrũpere sensum auditus: simplr̃ ꝛ lapilli ꝛ ter
ra si subintrãt attingentes pelliculã auditus ꝓpter
subtilitatem corrũperent ꝛ ꝑ[ue]rteret organũ auditus.
Secundus ℭ Scđo notãdum q auditus hꝫ duplicẽ aerez ꝯnatu
ralẽ ꝛ intrinsecũ .s. organicũ ꝛ non organicũ. Aer orga
nicus claudit pelliculã auditus ꝛ non organicus cõiũ
gitur illi vt coopimẽtũ eius: sicut eñ oculus qui dr̃ or
ganũ visus indiget supcilijs vt fundamẽto ꝛ palpebra
vt coopimẽto ꝓhibente a nociua sic aer inclusus in
pellicula est organũ auditus ꝛ indiget aure vt funda
mento: deinde vt cooperimento prohibente a no
ciuis indiget alio aere connaturali qui non habet
pelliculã: sed continuatur cum alio aere Ari. tamẽ se
pe sumit vnum ꝓ reliquo ex quo quilibet eoꝝ est na
turalis ꝛ intrinsecus.

[...]ma ꝯclo. His visis pono quatuor cõclusiones Arist.
T.c.78.2. ij. de anima. quarũ prima est ista.
9.ꝛ. 81. mediũ aereũ est recte ꝛ ꝓprie mediũ audiendi sonuz.
ꝓbatur. Illud est recte ꝛ ꝓprie mediũ audiendi sonũ
quod est natum moueri vnũ ꝛ continuum a percutiẽ
te vsq; ad audiendum: sed mediũ aereuz est hmõi. er
go prima pars patet: eo q vnus ꝛ continuus sonus
non fit nisi in vno medio moto versus audiẽ. Secun
da pars est clara dato q̃ super corpus planũ fiat vna
percussio: tunc ad illam ꝑcussionẽ seq̃tur solum vna
T.c.18. refractio cũ cõtinuitate ꝛ vnitate aeris. Ex ista cõclu
sione infert Arist. primo q nisi percutiatur corpꝰ pla
num non causat sonus vnus ꝛ continuꝰ: quia si ꝑcus
sum fuerit asperum sic q vna pars supereminẽat
alteri cũ aer sit leuiter frangibilis frãgetur i multas
ptes: ita q in q̃lbꝫ illarũ cõcauitatũ fiat vna fractio
nõ cõtinua cum alia ꝓpter eminentiã alicuius parti
cule corporis mediãtis inter illas cõcauitates: sed so
nus seq̃tur fractionem aeris. ergo sonus nõ erit vnus
ꝛ continuus sicut nec ille fractiones. vnde Cõmen. ibi
Cõ.81. dem si illud quod ꝑcutit est leue tũc fit vna percussio
cum a tali superficie expellatur equaliter aer ꝛ non
prius vna pars q̃ alia: sed superficies si sit aspera nõ
fit talis vna percussio: quia non equaliter expelli
tur aer ab illa supficie: iõ nõ causat vnus sonus. Se
cundo infert Arist. illud esse bene sonatiuuz quod est
T.c.28. motiuum vnꝰ ꝛ cõtinui aeris vsq; ad auditũ: qꝛ sonꝰ
vnus ꝛ continuus melius auditur q̃ diuisus ꝛ dis
continuus: sed qñ medium ad auditũ est vnum ꝛ cõ
tinuum: tunc sonus est vnus ꝛ continuus: quia vni
tas ꝛ continuitas accñtis est ex vnitate ꝛ continuita
te subiecti. ergo. vnde Commen. per aerem cõtinuum
Cõ.82. ꝛ vnum philosophus non intelligit q sit vna pars di
stincta ab alijs siue ab alijs partibus mota vsq; ad au
ditum: sed intelligit per vnũ vnã cõtinuitatẽ motus.
Secũda cõ ℭ Scđa ꝯclusio. auditꝰ hꝫ aerez ꝯnãlem receptiuũ so
clusio. ni: qꝛ sicut visus hꝫ pro organo humidũ aqueũ: ita au
T.c.85.82 ditus videt hr̃e ꝓ organo humidũ aereũ. Ex ista con
clusiõe infert phy. q nõ in qualibꝫ pte aĩalis põt fieri
auditio sicut nec in qualibꝫ pte illius potest fieri vi
sio: qꝛ nõ in q̃lbet parte aĩalis est aer ꝯnãlis sicut nec
in qualibꝫ pte eius est humidũ glaciale. ℭ Tertia cõ
clusio. aer ꝯnãlis auditui dꝫ esse imobilis. ꝓbatur. nã Tertia cõclusio.
aer elemẽtalis nõ hꝫ sonũ de se vt possit recipe oẽs so
nos. ergo ꝑ idẽ aer ꝯnaturalis organicus nõ hꝫ de se
motũ aliquem vt oẽs drĩas motus possit recipere: si
eñ de se hẽret aliquẽ motũ nõ discerneret illꝰ drĩaz. Com.83.
vnde Cõmentator. aer positꝰ in auribꝰ excedit aerem T.c.83.
extrĩsecũ in qete. ℭ Intelligẽdũ q phy. ꝛ Cõmẽ. nõ in
telligit aerẽ ꝯnãlẽ nullo mõ moueri. qm̃ mouet per
accñs ad motũ totꝰ ꝛ motu ꝓpo suo mõ nobis igno
to q̃ dr̃ motus delatiõis: sed nõ mouet ad oẽs drĩas
sonum sicut aer extrinsecus: ꝓpriũ ergo motũ nõ ꝑci Cõ.83.
pit: sed bñ omnes extrinsecos. ꝛ dicit Cõmẽ. q iste aer
est sicut mẽbro ꝓprio ex quo seq̃tur q aer ꝯnãlis ẽ mẽ Quarta cõclusio.
brum animalis ꝛ vero aĩatum sicut oculus. ℭ Quarta
cõclusio. ꝑter aerem organicũ opꝫ dare aliũ edificatũ
in auribus. pꝫ. quia exñs totalr̃ in aqua audit: sed aq̃ T.c.84.
non attingit aerem organicum ꝓpter disproportio
nez: immo corrumperet pelliculam propter sui subti
litatem ergo opꝫ dare aerem intermediũ aque ꝛ aeri
organico. Alia experientia est de sono facto ad moduz
cornu si obstruat auris q̃ fieri nõ potest in aere orga
nico: qꝛ ille nõ recipit sonũ realẽ. ergo in aere copula
to illi: hic eñ aer exñs in aure continue mouet, qua
si mõ fluxus ꝛ refluxus ꝓpter motũ aeris ꝯnaturalis
organici. ideo cũ reperit aliquid durũ vel densuz ꝑcu
tit in illo ꝛ causat sonus iꝫ surdus. vñ Cõmen. ibidez. Cõ.84.
sicut per introitũ aque sup aerem copulatũ cũ organi
cũ destruit auditus: ita per introitũ aeris extrinseci:
qđ non est intellectiuũ de quolibet aere: sed soluz for
ti: ꝛ venientẽ cũ ĩpetu. ꝛ hinc est q magni soni destruũt
auditũ. Ex isto seq̃tur q pisces hñt duplicẽ aerem ne
cessariũ ad audiendũ .s. organicuz ꝛ non organicũ: qꝛ
alr̃ aqua tangeret aerem organicũ ꝛ corrũperet ipm
s̃m Philosophũ. ꝛc.

Contra ꝓdicta arguit. ꝛ primo ꝓbando q or Primũ.
ganum auditus non est de natura
aeris: primo qꝛ est de natura aque: ꝓbatur: nã poten
tia ꝛ obiectũ debẽt inuicẽ ꝓportionari in eadem natu
ra: sed obiectũ auditus est de natura aque. ergo: ma
ior patet: quia potẽtia ꝛ obiectũ debẽt inuicem ꝓpor
tionari s̃m cõmentatorẽ. ij. de aĩa: minor vero declara
tur auctoritate Alberti in suis mineralibus di. q ea Cõ.19.
q̃ sunt de natura aque sunt bene sonabilia ꝛ bene au
dibilia vt metalla. Q̃ eñ sint de natura aque patet: Secũdũ.
qꝛ sunt liquefactibilia. ℭ Scđo arguit sic. organum
auditus est ꝓpe cerebrũ. ergo non est de nã aeris. pro
batur ꝯña: q si esset de natura aeris tũc esset calidũ:
ꝛ cum cerebrũ sit frigidum s̃m philo. in lib. de sensu ꝛ
sensato: tũc organum auditus corrũpetur a frigidita Tertiũ.
te cerebri vel econtra: qđ est falsum. ℭ Tertio sequit
q totum elementum aeris est animatum. ꝯñs est con T.c.6.
tra philosophum. ij. de anima. ꝓbatur ꝯña: nam qui T.c.88.
libet aer connaturalis auditui est eiusdem speciei cũ
aere elementari. ij. de anima. sed aer connaturalis au
ditui est animatus quia est pars substãtialis corporis
animati cũ sit organuz potẽtie vitalis. ergo. ℭ Quar
to sequitur q auditus est potentia nobilior visu ꝯña
est cõtra Cõmentatorẽ. ij. de aĩa. ꝛ ꝓbatur ꝯña. qꝛ illa Quartũ. Cõ.77.
potentia est nobilior que hꝫ nobiliꝰ organum: sed po
tentia auditiua habet nobilius organum q̃ visiua:
eo q organum auditus est aereum: ꝛ organum visus
aqueum secũdum Aristote. in libro de sensu et sensa
to modo aer est nobilior aqua: primo de genera
tione.

Ad primum dicitur q in corporibꝰ sono Ad pͥmũ.
rosis substãtialr̃ ꝯsideratis
dñatur aqua: sed in eis vt sonorosa sunt dñatur aer.
aerea eñ bñ sonãt ꝛ q̃ magis aerea cũ alijs debitis di
spositiõibus reqsitis meliꝰ sonant metalla eñ q̃ sunt
aquea peius sonant q̃ q̃ sunt aerea: ꝛ q̃ sunt minꝰ ae
rea minꝰ bene sonãt. vñ stannũ ꝛ plũbum male sonãt

Ad secūdū sed argētū ꝛ es melius. ¶ Ad scōm rīdetur ꝙ lȝ cere
brū dicaẛ frigidū nō tamē est frigidū simpliciter im
mo calidū: sed dicit̄ frigidū respectiue respectu cor
dis: q2 cor est intēse calidū ꝛ cerebrū remisse. vñ cali
ditas organi audit⁹ nō est multū intēsa: sed remissa.
Ad tertiū. ꝛ ex hoc cū humiditate ꝓportionabili facit cōplexio
nem aereā. ¶ Ad tertiū negaẛ ꝯña: q2 aer cōnatura
lis nō est eiusdē spēi cū aere elemētari: cū sit vnū mix
tum ꝛ aliud elemētū: ꝛ vnū sit aīatum corp⁹ ꝛ aliō in
aīmatū: si aūt Ari. cōmētator ꝛ albertus organū au
dit⁹ vocauerūt aerē hoc fuit solū rōne conuenientie.
Ad q̄rtum ¶ Ad q̄rtū negaẛ ꝯña. nā lȝ cōplexio aerea ī ꝓprio ele
mento sit nobilior aquea: non tamen in mixto: quo
niā spūs d3 de natura aeris ꝛ sāguinis de natura aq
ꝛ tñ ē nobilior sanguis q̄ spūs. vnde sicut duo diuer
sarū specieꝝ dicunẛ esse de natura eiusdē elemēti vt
aurū ꝛ plūbū de natura terre: ꝛ tamē cōpositio vnius
ē nobilior cōpositiōe alteri⁹: ita duaꝝ diuersaꝝ natu
Dubium. rarum illud qđ est de natura vilioris elementi est ꝑfe
ctius in cōpositione. ¶ Dubiū cōcurrit de diuersita
te sonoꝝ. vnde contingit dicendū ꝙ in sono pmo cō
sideraẛ corpus expellens aerem ꝛ ꝭm hoc corpora q̄n
to sunt magis tremētia magis sonāt. nam sicut chor
da quāto est magis extensa ꝛ ꝑcussa magis tremuit
ꝛ dat plures ictus ꝛ tanto alti⁹ sonat: sic corpora ma
gis trementia ex percussione facta in eis faciunt plu
res ictus ꝛ ꝯñr melius sonāt: ideo corpora accedētia
2 ad naturā aeris vt es ꝛ argētū melius sonāt: q2 sunt
magis tremētia q̄ accedentia ad naturā terre vt plū
bum ꝛ stannū. ¶ Scōo de sono consideraẛ aer expul
sus: ꝛ ratione huius opȝ corpora esse dura vt possint
T.c.78. aerē expellere. hinc est ꝙ lana ꝛ pili non faciūt sonū
q2 pilus percutiens non bene frāgit aerē. lana vero
3 percussa non eum tenet cū nec facit ipsum cū violen
tia frangi. ¶ Tertio in sono cōsideraẛ modus expel
lendi aerem: ꝛ ratione hmōi opȝ corpora sonātia esse
regulata. ita ꝙ sint plana vel cōcaua nō quocūq3 mō
aer expulsus facit sonū: sed opȝ aerē percussum resi
lire sicut resilit pila percussa ad terrā. adeo q2 in cōca
1 ua melius ꝛ pluries resilit: ideo corpora concaua fa
ciunt bonū sonū. Ex ꝑdictis habeẛ diuersitas sonoꝝ.
primo ex diuersitate corporū expellentiū aerē: q2 enī
nō omnia corpora equaliter expellunt aerē. ideo non
2 equalē sonū ꝓducūt. Scōo ex diuersitate aeris expul
si. vnde aer magis expulsus ꝛ magis derentus ꝛ ma
gis refractus facit maiorē sonū. modo non omnia so
3 nabilia equaliter frangūt aerē. Tertio ex diuersita
te modi expellendi aerem. nā aer magis resiliēs ma
iorē causat sonū licet non omnia sonantia faciāt ae
rem equaliter saltare ꝛ resilire. quare ꝛc.

¶ Caput. xvii.

Primū. T.c.81. DE voce ꝛ locutiōe q̄ sunt par
tes subiectiue soni ad
illius maiorē intelligentiā est conse
quēter dicendū. ¶ Et ideo notādū
primo ꝙ ad formationem vocis sex
instrumentaliter cōcurrūt scȝ labia
dentes: palatū: lingua: guttur ꝛ pul
mo: quoꝝ quatuor prima solū ad bene esse cōcurrūt.
Et alia duo sunt necessaria intelligendo per guttur
totalē cānā pulmonis vnde sicut ad visum nō req̄riẛ
necessario palpebra: q2 sine illa posset videri: nec ad
odoratū necessario req̄riẛ nasus siue exigiẛ: q2 sine il
lo posset odorari: nec ad auditū necessario exigiẛ au
ris: q2 sine illa posset audiri. ita ad formationē vocis
nō necessario req̄runẛ dētes labia lingua ꝛ palatuȝ:
q2 sine his posset formari vox: sed solū ad bene esse vt
vox distincte ꝛ de articulate posset ꝓferri. ad locutio
nem aūt vltra guttur ꝛ pulmonē sunt necessaria lin
Scōm. gua ꝛ palatū: quo aūt ad bene esse ponūtur labia et
dētes. Ita ꝙ ad vocē duo sunt necessaria ꝛ q̄tuor ad
bene esse: ad locutionē aūt quatuor sunt necessaria ꝛ
duo ad bene esse. ¶ Scōo notādū ꝙ sicut vox est spēs
soni ita locutio est spēs vocis: q2m̄ sicut vox supaddit
sono refractionē dearticulataȝ in cāna polmonis.
Ita locutio supaddit voci dearticulationē figuratā
in ligua. ¶ Ex quo sequiẛ ꝙ locutio inest hoi magis
ad placitū q̄ natura. lȝ q2m̄ est inuitatiōe a natura in
clināte hoiem ad locutionē ꝓpter expssionē suoꝝ cō
ceptuū: cōplettiue aūt est et ī'octiōe humana. vnde so
let dici ꝙ sicut punire furē est ex iure naturali: sȝ pu
nire isto vel isto mō est de iure positiuo. Ita loq est a
natura: sed loqui hoc ydioma vel illud est ad placitū
ex institutione humana.

His intellectis pono q̄tuor conclusio
nes phi. ii. de aīa. qua
rū pma est ista: vox est ab aīa tāq̄ a pncipio effectiuo p̄a ꝯclo. T.c.88.
ꝓbaẛ. illud qđ est ꝓpriū aīal est aīal vel factū ab aīa
sed vox est ꝓpriū aīali: ergo vox est ꝛc. pma pars āte
cedētis est nota. scōa vo declaraẛ ex trib⁹ cōditiōib⁹
vocis que nō cōpetūt ꝓprie nisi aīali. primū est extē
sio vt nō cito corrūpaẛ vox. scōm est melodia q2 in vo
ce est interpolatio cū aliquali ꝓportione. Tertiū est
distinctio locutiōis: q2m̄ ipsa vox distinguiẛ per lr̄as:
syllabas: dictiōes ꝛ orōnes. Et si hec tria dñr eē ī aliis
vt in tuba ꝛ in lyra: hoc est solū p quādā silitudinem.
Sola ergo aīalia ꝓprie vociferāt: alia vero solū me
taphorice vociferare dñr. ¶ Scōa ꝯclo. multa aīalia 2a cōclo. T.c.87.
tā habētia q̄ nō hñtia sanguinē nō pñt hr̄e vocē ꝓȝ ꝺ
piscib⁹ tā hñtib⁹ q̄ nō hñtib⁹ sāguinē. nō eñ pñt hr̄e
vocē: q2 nō pñt respirare nec aereȝ attrahere ꝓpter
defectū pulmonis. Et si aliq̄s diceret ꝙ in flumie viſi Com.18.
sunt pisces vociferare. Rñdeẛ ꝙ nō ꝓprie vociferant:
sed brāchiis aerē pcutiūt causantes sonū ad silitudi
nē vocis. vñ Cōmē. ibidē. vox d3 equoce de voce aia
liū respirātiū ꝛ nō respirātiū: q2 nō fiūt ab eisdē agēti
bus nec ad eūdē finē. ¶ Tertia ꝯclo. vox est son⁹ soli⁹ tertia ꝯclo.
aīalis respirātis ꝑcipue a pulmone depēdēs. prima
pars patet: q2 sola aīalia respirātia pñt attrahere
ꝛ emittere aerē. scōa similr̄: q2 sola aīalia habētia pul
monē habēt vocē: sicut etiā illa solū respirātia. ¶ Ex
ista ꝯclōne īfert Phūs ꝙ natura vtiẛ respiratiōe pro
pter duo quoꝝ vnū est necessariū. s. refrigeratio cor
dis: ꝛ aliud ꝓpter bene esse vȝ vox sicut etiā vtiẛ lin
gua ꝓpter gustū: ꝛ hoc est necessariū: ꝛ ꝓpter locutio q̄rta ꝯclo.
nē qđ est ad bene esse. ¶ Quarta ꝯclo. organū vocis
ꝛ respiratiōis est vocalis arteria. s. cāna pulmōis: pȝ
eo ꝙ finis arterie est pulmo: q2 pulmo hȝ caliditateȝ
excessiuā ꝓpter ꝓpinquitatē ipsi⁹ ad cor fuit necessa
riū ipm habere cānā qua attraheret aerē cōtēperātē
caliditatē illā: ꝛ ista cāna non est vniformis in oībus
aīalibus: sicut nec vniformiter attrahiẛ aer. aīalia eñ T.c.92.
gradiētia: q2 plus abūdāt in caliditate idigēt maio
ri tēperamēto ꝛ maiori attractatiōe aeris. ¶ Ex his
īfert diffinitionē vocis dicēs. vox est repercussio re
spirati aeris facta ab aīa ad vocalē arteriā in deter
minatis partib⁹. pmo d3 repcussio respirati aeris: q2
nō ois son⁹ aīalis est vox etiā si illud aīal fuerit respi
rās. nā strepit⁹ pedū ꝛ percussio manuū est sonus aīa 2
lis respirātis: ꝛ tamē non est vox. ¶ Scōo d3 facta ab
aīa itelligēdo ꝭm ꝙ hmōi ꝓpter tussim q̄ non est ab
aīa ꝭm ꝙ hmōi: cū fiat pter ymaginationē. ois enim
motus fact⁹ ab aīa ꝭm ꝙ hmōi fit mediāte ymagina
tione ꝛ appetitu: modo tussis cū nō fiat per retētionē
aeris ꝛ reuerberationē eiusdē in cāna pulmonis nō
dȝ dici vox. Tertio d3 ad vocalem arteriam scȝ ad cā
nam pulmonis: eo ꝙ aīalia nō habētia pulmonem 3
nō vociferāt. Quarto dicitur in determinatis parti
bus: q2 vox non causatur nisi in partibus existētibus 4
circa cor ꝛ pulmonem per fistulam ꝛ guttur.

Contra predicta arguitur ꝛ pmo ꝙ vox nō sit primum.
repercussio: q2 omnis repercussio est
motus: sed vox non est motus. ergo maior pȝ: minor
declaratur: q2 vox cum sit sonus est sensibile ꝓpriū Scōm.
ꝛ motus est sensibile cōmune. ¶ Scōo arguitur ꝙ nō
sit respirati aeris: q2 tunc omnis vox foret diuisibilis
patet consequētia. ex quo est qualitas realis. conse
quens falsum: quia tunc nullus posset proferre illā in Tertiū
vocalē. a. q̄n proferret infinitas vocales. a. ¶ Tertio

arguitur q̄ nō fit sonus solius aīalis qr experimēta liter apparet spūs intrare cadauera ⁊ corpora mortuoꝝ faciētes voces more hominum: imo sepe cū hominibus loquūtur: ⁊ tamen illa corpora nō sunt animata cum sint mortua. Item dicit Albertus q̄ vidit
Quartum gallum quendam cantantem per magnum tēpꝰ post amputationem capitis. certum est q̄ tunc non erat animal. ¶ Quarto arguitur q̄ vox non est ab aīa ſm imaginationem ⁊ appetitum: qr alia vox nō est significatiua scʒ illa vox homo. probatur: qr non naturaliter cum non representet idem apud omnes homines: nec etiam ad placitum: qr tunc esset vox equiuoca significans hominem ⁊ seipsam necessario diuersis rationibus. Idem videtur esse de intentione boetij in suis diuisionibus dicentis q̄ vocum alia significatiua alia non significatiua.

Ad primū. **Ad primum** dicitur q̄ duplex est diffinitio .s. idē pticavt aīal rōnale respectu hoīs ⁊ cālis: vt accēsio sāguis circa cor respectu ire. modo p̄dicta diffinitio est causalis cuius sensus est q̄ vox est ex repercussione respirati aeris. Et
Ad scdm. ita vult phūs concedens q̄ sonus est motus. i. sonus est ex motu. ¶ Ad scdm cōceditur q̄ in qualibet vocali in actu sunt infinite vocales in potentia: ita q̄ p separationem a toto fierent vocales in actu: sed nullus vocalis aliqua pars est vocalis in actu: nec habet figuram in actu nisi solum in potentia. vnde cōcedo q̄ quacūq: vocali signata infinite sunt partes illius quarū quelibet est vocalis in potētia: ⁊ infinite sunt partes quarū nulla est vocalis in actu: sed in potentia. nam sicut qdlibet a. habet infinitas partes
Ad tertiū. quarū q̄libet separata a toto hr̄et figurā a. Ita. a. hʒ īfinitas ptes quaꝝ nulla sepata a toto hr̄et figurā a.
T.c.90. ¶ Ad tertiū dr̄ q̄ spūs intrās corpora defunctoꝝ nō vere causat vocē nec locutionē: ex quo ibi nō operat
Ad quartū pulmo aut guttur. Et ad Albertū ipse respondet q̄ ipse cantus galli fuit factus per dyafragma. i. p motum alaꝝ ⁊ nō per cānam pulmonis. ¶ Ad quartuʒ dr̄ q̄ duplex est significatio. s. naturalis q̄ est ab intrinseco: ⁊ ad placitū q̄ est ab extrinseco. s. per impositionem ⁊ sic ille terminus homo vocalis significat hominem: ⁊ circulus ante tabernam vinum: sed significatio naturalis est duplex. scʒ essentialis qua. s. res significat seipsam: et accidentalis qua res significat aliquid aliud vt significatio illius termini homo mētalis significatio qua significat se est naturalis essentialis ⁊ significatio eiusdem qua significat hominē est naturalis accidentalis. Similiter gemitus naturaliter ⁊ essentialiter significat se: ⁊ naturaliter accidentaliter significat dolorem. Dico ergo q̄ illa vox homo naturaliter significat se et hec significatio est eadem apud omnes ⁊ ad placitum significat hoīem: ⁊ hec significatio nō est eadem apud omnes. Et cum dr̄ q̄ hec vox homo est equiuoca negatur: qr ratione essentialis significationis nihil dr̄ vniuocum equiuocum vel anologū: sed ratione accidentalis. Ad boetium etiam dicitur q̄ non sumpsit ibi vocem p̄prie: sed large q̄ omni sono ab ore aīalis prolato: vel dicere voluit q̄ aliqua est vox non significans ad placitum nec naturaliter significatione accidētali vt ꝰbu. ba. qd est verum: sed nulla est vox que non significet naturaliter significatione essentiali. ¶ Dubium oc-
Dubium. currit circa predicta. vnde cōsurgit diuersitas vocis ab eodem. Dicitur q̄ ab eodem sonante potest consurgere diuersitas soni tripliciter. Primo ex diuersitate percutiētis: vnde eadem campana alr̄ sonat percussa ligno: ⁊ aliter percussa ferro. Scdo ex diuersitate sue dispositionis. nam idem corpus aliter sonat planum ⁊ aliter concauum. Tertio ex diuersitate aeris percussi: qr non idem sonus fieret in eodem aere modo denso: et postea raro: nec in eodem raro fortiter ⁊ debiliter percusso. ¶ Ex his sequitur vnde prouenit diuersitas vocis ab eodem pr mo ex diuersitate impetus in cāna pulmonis. habens enim maiorē impetum vna vice q̄ alia diuersos sonos producit ſm intensionem ⁊ remissionē. ¶ Secundo ex diuersitate sue dispositionis vnde canna pulmonis non semper est equalis dispositionis: ideo ex ea nō semper equalis sonus causatur. Tertio ex diuersitate aeris percussi eo q̄ non semper equaliter frāgitur aer in canna pulmonis. Et hinc est q̄ nulli duo habent omnino consimilem vocem: quia non habent cannā pulmonis ⁊ guttur quantitatiue ⁊ qualitatiue punctualiter ⁊ consimiliter disposita: sed aliter et aliter ſm diuersam mixtionem ⁊ proportionem qualitatū primarum.

¶ Tractatus septimus.

E odore vero ⁊ odorabili non eque bene atq; de hisce que dicta sunt: discernere determinareq; possumꝰ nō eīm sic patet quale q̄d sit odor vt sonus: vel lumen: vel color: cuius causa est nos non habere hunc sensum exactum. Sed inferiorem compluriũm animalium sensu. Remisse nāq; homo olfacit: ⁊ nihil odorabilium percipit absq; dolore vel voluptate: propterea q̄ sensus instrumentum huiusce non est exactum atq; perfectū. Atq; consentaneum est rationi tā animalium ea que duros oculos habent: sic sentire colores: vt non coruʒ percipiāt differentias nisi terrore contrarioq; ipsius q̄ hominuʒꝰ genus odores similez autem rationem subire videntur odoratus ad gustum et odoris species ad species ipsas saporū. Verum exactiorem gustum habemus q̄ odoratum ex eo qr gustus tactus est quidam. quem quidem sensum homo exactissimum habet: in ceteris nanq; sensibus vehemēter a ceteris animalibus superatur: at tactu longe ceteris omnibus excellentius percipit. Qua propter ⁊ prudentissimum est animalium. Iudicium autem est in hominum genere ob hoc instrumentum sensus: igeniosos esse ebetesve: ⁊ non ob aliud q̄cq̄. Qui nanq; sunt duri carne. ij sunt īepti mēte. Qui vero sunt molles carne: ij sunt ingeniosi menteq; dextri. Vt autem saporum alius dulcis: alius amarus. Sic ⁊ odorum quosdam dulces: quosdam appellamus amaros. Verum quedam odorez habent: saporemq; similis ratiōis. Dulcem inquaʒ saporē: dulcemq; odorem: quedam contra. Similiter et acer est ⁊ acerbus odor: ⁊ acutus ⁊ pinguis. Nam qr odores non sunt vti diximus

manifesti: perinde atq; sapores: ideo nomina odorum deducta sunt a saporibus per similitudinem rerum. Alius enim est dulcis vt croci mellisq; alius acervt thymi ac huiuscemodi rer. Idē & in ceteris modus seruatur. Atqui sicut auditus est audibilis atq; inaudibilis: & visus visibilis atq; inuisibilis & quisq; similiter sensuum: sic & odoratus est odorabilis atq; inodorabilis. Inodorabile autem multipliciter dicitur. nam & id quod omnino caret odore: neq; vnq̄ odorem habere potest: et id quod exiguum habet: & id etiā quod malum tetrūq; habet odorem hoc appellari nomine solet: similiter et ipsum ingustabile dicitur. Fit autem olfact⁹ etiam per medium: vt aerem aut aquā. Etenim aīaliū ea que in aquis degūt videntˀ odorē sentire tam habentia q̄ non habentia sanguinē: sicut et ea que versantˀ in aere. Horum nāq; nōnulla odorē alimenti percipiunt eminus: perguntq; ad ipsū. Quocirca dubitationem hic locus hr̄e videtˀ: si cuncta quidem similiter olfaciunt: homo vero respirans: non respirans autem: sed spirans: aut detinēs spm̄ nō olfacit: neq; eminus neq; comin⁹: neq; si in ipsis naribus intus rem olentem posuerimus. Atq; sensum q̄dem nō fieri: si in instrumento sensus res ipsa sensu percipienda ponatˀ: cōe omnibus est. Sed nō sentire sine respiratione proprium hominum esse videtˀ qd̄ quidē experientia late patet. Quare ea que sangnis expertia sunt. cū non respirent: sensum quendam preter eos sensus qui dicantˀ aliū habent. At id esse non pōt: quippe cū odorē percipiāt: sensus eī rei tam male q̄ bene olentis olfactus sine controuersia est. Preterea a vehementibus & ipsa corrumpi vidētur odoribus: a quibus & homo corrūpitur: vt bituminis: sulphuris: & similium. necesse est igitur ipsa olfacere: non respirantia tamen. Atq; huius instrumētum sensus in homine perinde videtˀ ab instrumēto differre taliū animātiū: atq; oculi differūt ab eor oculis animalium q̄ duros oculos habent. Nam animalium ea que molles oculos habēt. palpebras ipsas vti sepē & tegmē habēt: quas nisi mouerint ac apperuerint: nō vidēt. vt late patet. At ea que duror sunt oculor nihil habēt profecto tale. Sed illico res eas vidēt que in pspicuo sunt. Sic igitˀ & instrumentū olfactus in hisce quidē que non respirāt velamīe caret: pinde atq; oculus durus vt diximˀ. In his autē q̄ suscipiūt aerē hz velamē: qd cū respirāt aperitur venis meatibusve distentis: & iccirco que respirāt non olfaciūt in aq̄. necesse est eī olfaciant respirādo: at id in aqua facere nequeunt. Est autem odor sicci sicut humidi sapor. Ipsum vero instrumentum olfactus est potentia tale.

¶ Caput. xviij.

Odor est tertiū sensibile, ppriū qd etiā per mediū extraneū sicut color & sonus multiplicantˀ. de cuiˀ multiplicatiōe & immutatione dicturis. ¶ Notandū pmo fm Albertū in lib. de aialibˀ & in suo de aia. q cerebrū hūanū cerebrū cuiuslibet alterius animalis in tribˀ pportionabiliter excedit. prio in magnitudine: eo q pportiōabilr est maius: qd pz experiētia anotomistar: & rōne. qz hz plures & maiores opatiōes. Scdo in frigiditate & humiditate qd oñditur a signo: qz hō plus dormit ceteris aialibus. Tertio in ppinquitate: qz odoratus hois est ppinqor cerebro q̄ odoratus aliorum aīalium. eo q vultus hois minoris lōgitudinis est et partes eius minus distāt a cerebro. Ex his cōcludit organum odoratus hois inter cetera animalia esse magis indispositū: qz est magis ppinquū cerebro Et ex hoc est magis frigidū & humiduz: rōne cuius vie p quas dz odor multiplicari sunt stricte. Jdo bñe hō non bñ sentit odores. ¶ Scdo notandū q bruta aliquas drias odoris sentiūt q̄ sunt hoi ignote: patz primo de cane repiente furē per odoratū sentiente in loco furti odorē furationis quē odorē seqtur vsq; quo furem reperit cognoscēs illū odorē esse illiˀ hois & nō alteriˀ. Scdo de cane venatico inqrente ceruū vulneratū nō mittentē sanguinē p loca: & eodē alios ceruos non inquirēte: cū sint ppinqores & in eadē via et hoc solum: qz odorem vulneris sentit: qd hō nō posset sentire sicut nec odorē furis. ¶ Tertio. de cane repiente dñm suū in tenebris imixtū aliis hoibus. vñ qz hoies sunt diuersarū cōplexionū ab ipsis euaporāt diuersi fumi odorabiles pter quā diuersitatem cognoscit canis dominū suum. ¶ Quarto de oibˀ aialibˀ cōiter de lōge querentibˀ nutrimentū p solū odoratuz: qd hoies non possent sentire

T.c. 92. primum.

Scdm. 2

3.

4

His visis pono quatuor conclusiones Aristote. ij. de anima: quarum prima est ista: sensum odoratus multis animalibus habemus peiorem: probatur. nam cum instrumentum sensus debeat esse proportionatū suo obiecto sicut odor causatur ex calido & sicco. ita ad bonitatem instrumēti odoratus requiritur victoria calidi & sicci: sed hoc impeditur ex frigiditate & humiditate cerebri magis in homine q̄ in aliis vt patuit. ergo. vnde inquit Philosophus homo comparatur ad odores sicut hñtes oculos duros ad colores remissos. & vt sunt pisces et locuste nō pcipientes colores remissos pter terrestreitatē & duriciē oculorū: sz solū intensos: aut cū leticia si fuerint non terrēres: ita hō pter debilitatem sensus olfactus nō pcipit odorādo odores remissos.

Prima conclusio. T.c. 92.

T.c. 93.

sed solū intensos cū delectatiōe si fuerint ꝯueniētes: aut cū tristicia si fuerint discōueniētes. Notanter dicit phs multis animalib⁹: q̄r aliqua animalia ꝓpter alia impedimēta nō ita bñ odorāt vt homo.

Secūda ꝯclusio. ¶Scōa conclusio. differētie odorū cognoscunt̄ ex differētijs saporū: ꝓbatur: sensus odoratus cognoscit̄ ꝑ sensum gu-

T.c.94. stus. ergo odores cognoscunt̄ ꝑ sapores: patet consequētia: quia talis est proportio inter obiecta qualis est inter potētias: antecedēs arguit̄: nam ex quo odoratus est ignot⁹ dz cognosci ꝑ illud quod est notū: mō gust⁹ est notissim⁹ sicut tactus: q̄r gustus est quidā ta-

T.c.94. ctus: in tactu eniz excedimus omnia animalia. ¶Ex ista cōclusione infert Arist. correlarie ꝙ sola bonitas tact⁹ arguit bonitatē intellect⁹. eo ꝙ in omnib⁹ alijs sensibus excedimur ab alijs animalibus: naz molles

Cō.94. quidē carne aptos mēte esse dicimus: vbi vult Cōmētator hanc cōsequentiam esse bonā iste homo habet mollem carnem: ergo est bone discretionis ⁊ boni in-

Tertia ꝯclusio. T.c.95. tellect⁹: ⁊ ecōtra. ¶Tertia cōclusio. spēs ⁊ differentie odorū denominationē sumūt a specieb⁹ et differētijs saporū. Ista cōclusio patet inductiue: quia sicut saporū quidā dicit̄ dulcis ⁊ quidā amarus: quidā acutus ⁊ quidā pōticus. Ita odores cōsimiliter denominant̄ et causa: q̄r sapores sunt noti ⁊ odores ignoti: non tamen ex hoc est cōcludendū ꝙ omnis sapor dulcis habet odorem dulcē ⁊ omnis sapor amarus habet odorem amarū. vnde si tēpermēta odorū et saporū erūt inuicē debite ꝓportionata recipiēt eandē denominationem: si autem disproportionabunt̄ stabit saporem esse dulcē ⁊ odorē amarū ⁊ ecōtra.

Quarta cōclusio. T.c.99. ¶Quarta ꝯclusio. tam odorabile q̄z inodorabile est ab odoratu ꝑceptibile: ꝓbatur. visus percipit visibile ⁊ inuisibile: scz lumen ⁊ tenebrā: audit⁹ percipit sonabile ⁊ insonabile: scz sonū ⁊ silentiū. ergo per idē odoratus odorabile et inodorabile: patet ꝯsequētia: ⁊ antecedēs est notū: eo ꝙ opposita habent fieri circa idem ⁊ per positiuū cognoscit̄ priuatiuū: eadem eīm potētia cognoscit per se positiuum ⁊ per accidens priuatiuum.

Primum **Contra** predicta arguit̄: ⁊ primo ꝙ homo nō sit peioris olfactus inter cetera animalia: q̄r totū attestat̄ parti: sz homo est melior ⁊ ꝑfectior ceteris aialib⁹. ergo q̄libet pars hominis quālibet parte aliorū aialium est perfectior et melior: hui⁹ opi. videt̄ fuisse Aristo. in libro de sensu ⁊ sensato di. ꝙ homo inter cetera animalia habet sensum odoratus maioris discretionis: cōmētator vero ibidem dicit ꝙ hō sentit odores florū: ⁊ brutū nō sentit nisi odo-

Secūdū. T.c.4. res ꝯiunctos cum nutrimēto. ¶Scōo arguit̄ ꝙ odores sint notiores saporibus: q̄r sunt ꝑfectiores illis. ergo: patet ꝯña ꝑ illud Phi. ij. Meta. sicut se habet res ad esse sic se habet ad cognosci. antecedēs declaratur: nā odor cōsistit in calido ⁊ sapor in humido s̄m Phm in lib. de sensu et sensato: modo caliditas est ꝑfectior

Com.77. humiditate. vñ Cōmētator. ij. de anīa dicit ꝙ Aristo. tractat de sensibus ꝓprijs s̄m nobilitatez sensuum: ⁊ non s̄m necessitatē ⁊ ordinē nature: modo pri⁹ deter-

Tertium. minat de odore q̄z de sapore. ¶Tertio arguit̄ ꝙ homo non habet meliorē gustum ⁊ tactū q̄z alia animalia: q̄r tactus ⁊ gustus sunt de natura terre s̄m Phm in libro de sensu ⁊ sensato: ergo illa habēt meliorē sensum gustus et tact⁹ in quib⁹ dñatur magis terra: sed in brutis magis dominat̄ terra q̄z in hoibus: quo ad

Quartū. T.c.m. T.c.4.19.20. sensum gustus ⁊ tactus: q̄r habent carnes duriores ⁊ densiores: ergo. ¶Quarto arguit̄ ꝙ bonitas tactus non facit ad bonitatē intellect⁹: q̄r tactus minus deseruit intellectui q̄z alij sensus: antecedens ꝓz: q̄r tactus materialior est alijs sensibus per Arist. ij. de anima ꝙ intellect⁹ est immaterialis. iij. de anima. Item sequit̄ ꝙ mulieres sunt prudētiores ⁊ melioris ingenij q̄z viri: ⁊ pueri q̄z senes: ꝯñs est ꝯtra Phm. j. politi. di. ꝙ puer habet cōsilium imperfectū femina inualidum: ⁊ ꝓz ꝯña: quia habent carnem molliorem.

Ad primū. **Ad primum** dicitur ꝙ olfactus hominis melior ⁊ ꝑfectior est q̄z olfactus alterius aialis cōparando ipm ad aīam: sz cōparādo ipm ad organum melior ⁊ ꝑfectior est in alijs animalib⁹ q̄z in homine: eo ꝙ organū alterius anima-

Inde sensu ⁊ sensa. lis est melius dispositū ⁊ magis susceptiuū odorū. Et ad philo. dicit̄ ꝙ intēdit hominē habere olfactū maioris ingenij. Ad commentatorē scōo dicit̄ ꝙ canes sentiūt odores florū: sed nō cū delectatione: sicut eīm vident oēs colores: sed nō delectant̄ nisi in coloribus cōiunctis cum nutrimēto: vñ q̄r flores nō sunt nutrimēta canū: ideo nō sentiunt odores illorū delectabiliter: ⁊ hic fuit intētio cōmentatoris.

Ad secūdū ¶Ad secundū dicitur ꝙ hec ꝓpositio. odores sunt notiores saporibus potest dupli̅ intelligi. pmo ꝙ odores sunt pius noti saporib⁹: ⁊ hoc cōcedo tam quo ad nos q̄z quo ad naturam. Scōo ꝙ odores sunt magis noti saporib⁹: ⁊ hoc nō est verum quo ad nos: sed ad auctoritatē ꝙ perfectiora sunt magis nota quo ad naturā: sz nō gñaliter quo ad nos. Dico ego ꝙ cognoscim⁹ saporē in cōi per odorē differētias vero odorū cognoscimus per diffe-

Ad tertiū rētias saporū. ¶Ad tertiū negat̄ ꝯña: sed solū seq̄t̄ ꝙ illa habēt meliorē tactū ⁊ gustū in q̄b⁹ terra dñat̄ s̄m meliorē ⁊ perfectiorē ꝓportionē cui⁹ modo in hoīe sic

Ad q̄rtū. dñat̄: ⁊ dz tact⁹ hoīs melior: q̄r p̄les differētias cognoscit q̄litatū tāgibiliū ⁊ ob maiorē distātiā. ¶Ad quartū dicit̄ ꝙ bonitas tactus arguit bonitatē intellect⁹: nam q̄r sensus tactus est materialior alijs ⁊ est fundamentū omniū aliorū sensuum habētes hunc sensum bonum habēt corpus bene dispositū: quare sicut opera artis facilius: liberius ⁊ melius exercitātur per organa bene disposita ⁊ bene ꝓportionata ipsi arti. sic opera anime melius fiūt corpore bene disposito ⁊ melius ꝓportionato illi. Et ad confirmationem dicitur ꝙ mollicies potest ꝓuenire ex bona complexiōe: aut ex abūdantia flegmatis. primo modo arguit bonitatem intellectus: sed non scōo modo: pueri autē ⁊ mu-

Intelligendum. lieres habēt mollicē ꝓueniētem ex abūdātia flegmatis: que nō iuuat: sed impedit intellectū. ¶Intelligendū ꝙ quilibet sensus deseruit intellectui ⁊ facit ad bonitatem intellect⁹: sed solū tactus arguit bonitatem intellect⁹: nam aliquis habet bonum visum ⁊ bonum auditum: ⁊ tamē est mali ingenij: ⁊ ecōtra: ⁊ idez dicit̄ de gustu ⁊ odoratu: sed nemo habet bonū tactuz nisi sit boni ingenij: ⁊ econtra: sicut enim manus est instrumentū generale ꝓ quanto concurrit cū pena securi ⁊ malleo: ⁊ instrumentū spāle ꝓ quanto per illā immediate sit vestitio ⁊ comestio ⁊ bibitio: ita tactus est organum generale pro quāto necessario concurrit cum omnibus alijs sensibus ad scientiam intellectus: ⁊ est organum spāle pro quanto offert illi species tangibilium qualitatū: nec sequitur visus plures differētias rerū ostendit intellectui q̄z tactus. ergo plus sibi seruit: sed bene sequitur. plus sibi seruit: vt est organum speciale. ¶Item notandum ꝙ ad scientiaz habitam per inuentionem magis deseruit intellectui visus q̄z auditus / quia plures differentias rerum ostendit: sz ad scietiam habitam per doctrinam magis deseruit intellectui auditus q̄z visus quoniaz melius docetur

In phi. alīq̄s per auditum q̄z per visum. Ideo Aristo. j. metaphy. vocat auditum sensum discipline potest tamen absolute dici ꝙ ad simplicem intellectionem magis deseruit intellectui visus q̄z audit⁹: q̄r plura ostēdit: tamen ad scientiam magis deseruit auditus: quia ꝑ auditum acquirit homo demonstrationes ⁊ habitus scientificos: quare ⁊c.

¶Caput.xix.

Primum. Cō. c.100. **De multiplicatiōe** odoris in medio ⁊ in sensu est cōsequenter dicendum. ¶Ubi primo notandum secūdum Phm. ij. de anima. et in libro de sensu et sensato: ꝙ sicut sapor est passio humidi: ita odor est passio sicci. nam ad generationē vtriusq̄ concurrunt tria principaliter: scilicet calidum: humidum ⁊ siccū: calidum se hz bet continue actiue in generatione vtriusq̄ ⁊ non subiectiue: sed humidū et siccū confluunt actiue ad generationē saporū sic ꝙ siccum

solum actiue: humidū autē actiue ꝛ subiectiue. Et ex
hoc dꝛ saporem fundari in humido tanq̄ in subiecto
ad generationē autem odorū iterum cōueniunt acti
ue humidū et siccum: humidū solū actiue: ꝛ siccū acti
T.c.100. ue ꝛ subiectiue: ꝛ ex hoc dicit philo. ꝙ odor est passio
sicci.i.fundatur in sicco. vnde sicut sapor non reperitur
in pure humido: ita nec odor in pure sicco: sꝫ ambo so
Tertiū. lum reperiūtur in mixtis: aut in elemētis extra natu
ralē dispositionē ad naturā mixtorū redactis. ¶ Se
cūdo notandū ꝙ aliqua aīalia non indigent respira-
tiōe nec vt odorēt nec vt bene odorēt: vt animalia ca-
rentia sanguine ꝛ pulmone: aliqua vero indigent re
spiratione nō simplr vt odorent: sed vt bene odorent
vt aīalia gradiētia alia ab homine: aliqua vero indi
gent respiratiōe tam vt odorent q̄ vt bene odorent vt
homies: ꝛ hoc voluit intelligere philo.ij.de anima di
T.c.98.et 99. cens ꝙ odorare per respirationē est propriū homini.
Unde homo iter cetera aīalia magis habꝫ strictas ꝛ
clausas vias odoris multiplicabilis: quia habꝫ ꝓpor
tiōaliter de frigiditate ꝛ humiditate cerebri: ꝛ qꝛ ma-
gis ꝓpe cerebrū organū olfactus situatur. ¶ Ex isto
Primū. fundamēto soluūtur duo ꝓbleumata. Primum qua-
re hoīes. fymi peius odorāt ꝛ vt plurimū habent an-
helitū fetidum. Dicendū ꝙ habent certos meatus ꝑ
quos debet multiplicari odor magis strictos ꝛ den-
sos: nec ita leuiter sicut in alijs aperiūtur per respira
tionē vie olfactiue: ob quam causam sicut cū difficul
tate respirant: ita cum difficultate expirant. ꝛ ideo re
manet aer intrinsecus inclusus in alijs meatibus ꝓ-
pe cerebrū ꝛ putrefit: cum autē emittant illū rōne pu
tredinis fetidum expirāt. ¶ Secūm ꝓbleuma: q̄re
Secūm. animalia tempore pluuiali minus odorem percipiāt
q̄ tēpore calido ꝛ sicco ceteris paribus. dicendum ꝙ
tempore pluuie aer humectatur: ꝛ humectus trahi-
tur per nares: et consequenter organum olfactuū in
grossatur et indisponitur: ꝓpter quā causam canes
minus apti sunt ad venationes tempore pluuioso q̄
tempore sicco.

1a ꝯclo. T.c.4.7. **His premissis** sit hec prima ꝯclusio. aer
ꝛ aqua sunt media odo-
rum ꝛ odoratus. Istam cōclusionem ꝓbat philo.ij.de
anima sic. illa sunt media odoris ꝛ odoratus ꝑ que
odor multiplicatur: sed per aerem ꝛ aquā odor multi
plicatur. ergo maior est nota. ꝛ minor declarat. nam
pisces tam habētes q̄ non habentes sanguinē vide-
mus odorare ꝛ per odorem sumere nutrimentū. vo-
latilia etiā odorant: quod ostēdit distantia per quā
veniunt ad nutrimentum: vt patet de volucribus de
vulturibus multis diebus ad cadauera concurrenti
Com.99. bus. Cōmētator dicit ꝙ sicut aer fm ꝙ aer aut aqua
fm ꝙ aqua non est medium in visione: sed prout par
ticipat naturā cōem dyaphanitatis: ita nullum illorꝫ
fm ꝙ huiusmodi est medium in recipiendo odorem:
sed ratione alicuius nature cōmunis ambobus que
fm ꝙ huiusmodi recipit odores: verum est tamen ꝙ
hec natura est innominata: ꝛ sicut dyaphanitas nul
lum habet colorem: ita hec natura communis inquit
nullum habet odorē. ¶ Secunda cōclusio lꝫ tā respi-
2a cōclo. T.c.98. rantia q̄ nō respirātia habeant olfactū: tn̄ per illū di
uersimode sentiunt odores: primam partem huius
conclusionis probat Aristo.ij.de anima dī. ꝙ sentiūt
idem odorabile: ꝛ ab eodem odorabili corrumpunt.
¶ Secundam etiā partem ꝓbat ibidem sic. Respirā-
tia sentiunt respirando ꝛ attrahendo aerem: non re-
spirantia autē odorant non attrahendo aerem. vnde
diuersitas in modo respirandi non est ex diuersitate
sensus: sed ex diuersa dispositione organi: organum
enim olfactus in homine differt ab organis aliorum
C.c.100. animalium: sicut etiam oculi hominum differunt ab
oculis duris quorundam animalium: oculi hominū
habent quoddam fragma: id est panniculū ad coope
riendum.s. palpebras. vnde homo non potest videre
nisi quodam motu palpebre retrahantur: quod non
accidit in animalibus habentibus oculos duros: sed
statim vident ea quorum species fiunt in dyaphano:
ita in animalibus non respirantibus super organum
est quoddam cooperculum quod oportet aperiri am
pliatis poris per respirationem: ꝛ ideo animalia re-
spirantia non odorant in aqua: quia oportet ꝙ pa-
tiātur odorem respirando: quod non potest fieri in
aqua. ¶ Tertia conclusio. odor realis multiplicatur tertia ꝯclo.
in aere euaporabiliter ꝛ subiectiue: primam partem
probat Auicē.vi.naturaliū duplici signo: primo: quia
odores non sentiuntur stante vento: secundo quia po
ma mittēdo odorem desiccantur: ꝛ hoc intelligit phi Cō.87.
losophus libro de sensu ꝛ sensato dicēs ꝙ odor est fu
malis euaporatio: secunda vero pars sic declarat. ali 2.
quando ad magnam distantiam sentiūtur odores in
iuuamento vel in nocumento cerebri: sed hoc nō pos-
set esse per solam multiplicationem intentionalem:
quia similitudo odoris non prodest nec nocet olfa-
ctui: sicut nec similitudo coloris visui: nec etiam per
fumalem euaporationē: tum quia non possent ita ci-
to fumi ad illam distantiam venire: tum quia fumi
ascendūt: qꝛ sunt de natura ignis vel aeris: ꝛ parū late
raliter mouentur: oportet ergo ꝙ ista multiplicatio
facta fuerit per continuā generationē realis odoris
in aere subiectiue vsq; ad contactū cerebri vel odo- q̄rta ꝯclo.
ratus. ¶ Quarta conclusio. odor realis est multipli-
cabilis vsq; ad olfactum: sed nō de necessitate ad im
mutationem: prima pars est Aristote. in libro de sen
su ꝛ sensato: dicē. ꝙ odores cōferunt sanitatē cerebro
ꝛ patefactione: quia comedens alleum alterum co-
medentē alleum non sentit per odoratum: sed non co
medens vtrumq; sentit. Secunda vero pars est com
mentatoris secundo de anima dicentis ꝙ volucres
senserunt cadauera tempore belli Troianorum per Cōmē.97.
quingenta miliaria: quod esse non potuit per odorē
realem: quia si illa corpora fuissent resoluta in ignē
non potuissent ad tantam distantiā multiplicari rea
liter: ergo per odorē intentionalem: quoniā ad maio
rem distantiam multiplicatur q̄ odor realis: dicēdū
ergo ꝙ olfactus potest immutari per fumalem eua-
porationē: sed hoc non est necessariū: primo quia in
aqua non est huiusmodi euaporatio: secūdo quia ali
qua corpora centum annis redolent multum intense
sine notabili deperditione ipsorum potest etiā imuta-
ri per odorem realem in medio subiectiue: sed necessa
rio non oportet talem odorem attingere olfactū: odo
rem autem intentionalem necesse est cōcurrere tam
in medio q̄ in organo.

Contra predicta arguitur. ꝛ primo primum. Cō.97.
ꝙ odor non est sub
iectiue in sicco auctoritate Aristotelis in libro de sen
su ꝛ sensato dicētis ꝙ metalla minus odorabilia sūt
quanto in eis plus exuritur humidi: ita ꝙ exusto to-
tali humido non redolent: ex quo sequitur humidum
ꝛ non siccum esse subiectum odorum. ꝛ hoc potest ex-
perimentaliter probari de floribus: qui tempore esti-
uo magis redolent mane ꝛ sero q̄ in meridie quādo
est maior siccitas. ¶ Secundo arguitur ꝙ odor non
possit euaporabiliter multiplicari per rationem Cō Secūm.
mentatoris secundo de anima: dicen. sequi duo cor-
pora esse simul aut maius corpus cedere minori per
magnam distātiam consequens est falsuꝫ. ꝛ probatur
consequentia. nam quando fumalis euaporatio rece
dit a corpore odorifero aut cedit sibi aer aut non: si
non: ergo corpora se penetrant: si sic, ergo maius cor-
pus cedit minori per magnam distantiam. ¶ Tertio Tertiū.
arguitur ꝙ odor realis non multiplicatur in aere sub
iectiue: quia aer non recipit colorem subiectiue. ergo
nec pariformiter odorem: ꝛ hec vr̄ fuisse intentio Cō-
mētator. scdo de aīa dicē. ꝙ q̄litates scde nō pn̄t esse i
elemētis: ꝛ ꝙ nulibi est odor vbi nō est sapor: sꝫ in ae
re nō ē sapor. ꝛc. ¶ Quarto arguit ꝙ odor realis nō mul Quartū. T.c.73. et 88.
tiplicat per organū nec intētionabilis per mediū; pri
mum patet: qꝛ tunc sensibile positum supra sensum
sentiretur: quod est contra philosophum secundo de
anima: secundum autē sic declaratur: post remotio-
nem odorabilis manet odor in medio: sed hoc non est

ꝗ haberet esse intentionale in medio: ergo ⁊c. maior
pz.pomo remoto de archa cuiꝰ aer adhuc redolet:mi
nor vero est nota:eo ꝙ color intētionalis nūꝗ̄ manet
remoto corpore colorato.

d ꝑmum **Ad primum** est dicēdū ꝙ deficiēte hūido deficit odor:nō tñ cōsistit in
hūido subiue sed solū miscibiliter.Et ad expientiam
de florib' rñdeẗ ꝙ i meridie ē magna resolutio fumo
sitatū odorabiliū ꝓpter intēsam caliditatē:mane aūt
⁊ vespe nō est tāta resolutio:imo ꝯdēsatio pororꝫ: et
ꝯñter odor maiorē virtutē hꝫ imutādi olfactū. ¶Ad
Ad scdm. scdm dicitẗ ꝙ nō sequiẗ aliqd illorꝫ:nā fumātis euapo
ratio imisceẗ aeri sicut vinū aque vel ecōtra : ⁊ nō est
penetratio nec maius corpus cedit minori:sed solū ali
Ad tertiū q particule aeris cōtingētes fumositates euaporabi
les ꝯdēsanẗ. ¶Ad tertium negaẗ ꝯña: ⁊ hoc propter
materialitatē coloris. vñ sicut non pōt audiri sonabi
le nisi ꝓducat sonū realē in medio subiectiue nec pōt
videri corpus luminosum nisi multiplicet lumē in ne
re subiue:ita nō pōt sentiri odorabile nisi odorē rea
lē ꝓducat in medio:mediāte quo imutet odoratū. ⁊
Cōmē.97. hmōi odor mediȷ est q̄litas ꝑmanēs:successiue tñ mul
tiplicaẗ.Et ad cōmētatorē dico ꝙ illud est verū in ele
mētis existētib' in naturali dispōne:sed extra natura
lē dispositionē recipiūt hmōi qualitates:aq̄ nanꝗ̄ est
dulcis ⁊ aer redolet:ꝯñr cōcedo ꝙ nunꝗ̄ repiẗ odor si
ne sapore nec ecōtra:pōt tñ ꝑcipi vnū sine alio : vt sa-
por aq̄ sine odore:q: ibi est parū de sicco igneo.⁊ odor
aeris sine sapore:quia ibi parꝫ est de hūido aqueo: er
go. ¶Ad q̄rtū cōcedo ꝙ sensibile positū supra sensum
Ad quartū sentiẗ nō scdꝫ ꝑtē tāgētē sensū sꝫ scdꝫ ꝑtē remotā:nec ē
hoc verꝫ de sensibili originario sꝫ solū fluēte. vñ sona
bile nō ꝑcipiẗ ab auditu si poneret supra eū.sꝫ bñ sonꝰ
silr nec corpꝰ luminosū videreẗ ab oculo positū supra
ipm:sꝫ bñ lumē ⁊ ꝓportionalr dicaẗ de odore ⁊ odora
bili reꝫ odoratꝰ. Ex p̄dictis seqẗ ꝙ nō ē tenēdꝰ ꝯmēta
tor scdo de aīa negās fumalē euaporationē:nā q̄dam
corpa odorifera post lōgā odoriferā odorationē mcri
spanẗ ⁊ descrescūt:qđ nō esset nisi ꝙ ab hmōi corpib'
resoluerenẗ fumi ⁊ vapores.aliq̄ etiā sunt quorꝫ odor
nō sentiẗ nisi ad ignē:⁊ hoc est signū resolutiōis fumo
rū:nō est etiā tenēdus in eo ꝙ nō ponit odorē ⁊ sapo-
rē in elemētis:qm̄ dulcedo est in aq̄ ⁊ odor in aere vt
dictam est quare ⁊c.

¶Tractatus octauus.

Gustabile aūt est quoddā tā gibile. Atq̄ hec est causa vt ipsum non sit sensibile ꝑ mediū corpus extremū:neq̄ eñ tactus tali medio ꝑcipit:eñ xͦo corpus etiā id in quo tāq̄ in materia est ipse sapor q̄ gustu ꝑcipiẗ humidum est quod est tangibile quoddam quapropter si etiam essemus in aqua Dulce sane sentiremus in ipsa positum : ⁊ non sensus illius nobis per aquā tanꝗ̄ per medium esset. Sed quia ꝑmixtum illud esset cum humido: quēadmodum in potione fieri solet : color autē non hoc videtur qđ misceretur neq̄ de fluxibus. Non igitur vt est ibi : sic ⁊ hic esse de medio dicere possumus:nullū eñ extremū est mediū vt diximus: vt autē visibile ē color : sic est gustabile sapor. Atq̄ nihil absq̄ humiditate saporis efficit sensum: sed oē qđ ipsiꝰ efficit sensum humiditatē aut actu aut potentia nimirū hꝫ vt salsum:nā ⁊ ipsum liq̄scere pōt facile:⁊ linguā vt patet cū liq̄scit humidiorē efficere pōt. At vero sicuti visus est visibilis ⁊ inuisibilis: ⁊ tenebre nāq̄ sunt inuisibiles:quas etiaꝫ visus discernit:⁊ eius qđ valde splendidū est:⁊ hoc eñ inuisibile dr̄ ꝗ̄ꝗ̄ nō eodem;sed alio mō ꝗ̄ tenebre. Sicut igiẗ visus visibilis ⁊ inuisibilis est:⁊ auditꝰ similr soni silentijq̄ quorꝫ alterū audibile alterū inaudibile est:⁊ etiā soni magni perinde atq̄ splendidi visus. Nam vt paruꝰ sonus mō quodā inaudibilis est sic etiā ⁊ magnus ac violētus. Inuisibile xͦo multifariā dici solet: quoddā ꝑinde dr̄ tale:atq̄ in ceteris etiā id qđ ipossibile est quoddā hoc paeto:vt aptum quidē sit id habere:quo videri possit;illo autē careat : aut habeat remisse vel praue:vt informe diciẗ:aut indoctū Sicut igitur visus, inquam visibilis ⁊ inuisibilis est: ⁊ auditus similiter sic ⁊ gustus gustabilis ⁊ ingustabilis est: quod quidē aut exiguū hꝫ : aut paruū: aut vastātē gustū saporē. Videẗ aūt potabile ⁊ impotabile esse ꝑncipiū:vtrūq̄ eñ gustu ꝑcipiẗ. Verū alterū est prauū gustūq̄ deuastat:alterū est amicum nature ē aūt potabile gustui cū tactu cōmune. At vero cū gustabile sit humidū necesse est ⁊ instrumentū sensus ipsiꝰ neq̄ humidū esse actu:neq̄ etiā tale:vt humectari non possit humidūq̄ euadere; patitur eñ aliquid gustus ab ipso gustabili:ea nimirū ratione qua gustabile est. Necesse est igitur instrm̄ gustꝰ potentia quidē humidum esse : humectari autē actu:ita aūt humectari: vt eius cōseruetur cum humectaẗ ⁊ ratio. Signū autem est linguam : neq̄ cum est valde sicca:neq̄ cū est nimium humida sentire. Is eñ tactus sit humidi primi perinde atq̄ si cum pregustauerit quispiam vehemētē acremve saporē: deinde aliū gustet:⁊ vt in egrotantibus fit quibus cuncta vidētur amara:quia lingua sentiunt tali humiditate referta. Species autem saporum ita sese habent : quemadmodum colorum. Dulce nanq̄ et amarum contraria simplicia sunt heret

autem dulci quidem pingue: amaro autem salsuz. At inter hec collocant̄ acre: acerbum: accidunt atq̧ acutum. He nā q̧ fere differentie videntur esse sapoꝝ. Quare gustus quidem instrumentum id est quod est potentia tale: gustabile autem id quod ipsum actu facere pōt.

Caput.xx.

primum. Sapor est vnum sensibilium ꝓprioꝝ qđ per medium intraneū sentit̄. Ad cuiꝰ intelligētiā est notādū ꝑmo q̧ colores odores ⁊ sapores lʒ fiāt ex oībꝰ qualitatibꝰ pīmis: nō tñ eodē mō. colorem resultat ex mixtione q̄tuor qualitatum primaꝝ in perspicuo vel diaphano terminato. odor ex mixtiōe eaꝝ in sicco ⁊ sapor in mixtiōe illarum in humido. Et si aliquādo dicit̄ frigiditatē non concurrere ad generationem odoꝝ: vel sapoꝝ. hoc intelligitur valde intense: sicut ⁊ alie tres bene em̄ concurrit: sed valde remisse. nā quādo intense concurrit sapores ebetat ⁊ odores exterminat fm phm̄ ⁊ Cōmentatorez in libro de sensu ⁊ sensato. Et licet sapor dicat̄ fundari in humido: tamen nullū siccū sine humido habet odorem nec aliquid humiduz sine sicco hʒ saporē in actu fm phm̄ ⁊ Cōmentatorē. ij. de anima. Si em̄ poneret̄ siccū sine humido supra linguā siccum: vtz sal aut zinciber non sentiretur: opʒ enim ad sensationē eius liquefieri per linguā aut humectari per saliuā. Similiter aqua pura nullū hʒ saporem nisi in potentia q̄z nullā siccitatē acquirens autem siccitatē habet saporem in actu: ⁊ hec siccitas nō solum est ignea si debet percipi sapor: sed etiā terrestris: q̄z sapores fundātur in humido grosso fm Aristo. in libro de sensu ⁊ sensato. hmōi autē fit grossum ⁊ pingue per siccitatem terrestrem: eo q̧ humiditas aquea ⁊ aerea: et similiter siccitas ignea habent materiā subtilem.

T.c.101.

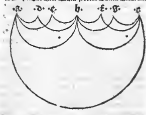

Scōm. T.c.105. Scđo annotādū q̧ septē sunt spēs sapoꝝ enumerate a phō ⁊ Cōmē. ij. de aīa. s. dulce: amaꝝ: pingue: salitū: acre: pōticū ⁊ acutū vel austeꝝ qđ idē ē nā oīs sapor vel ē extremꝰ vt dulce: ⁊ amaꝝ vel mediꝰ vt aliqs aliorꝝ ⁊ hoc vel p eq̄ distātiā vt acutū vel austeꝝ. vel p ineq̄ distantiā: ⁊ tūc sapor ille vel est inter acutū ⁊ dulce vel inter acutū ⁊ amaꝝ. Si ꝑmo modo vel magis appropinquat dulci q̄ȝ acuto. ⁊ est sapor piguis vel magis acuto ⁊ est sapor acer. Si autē secundo modo vel magis appropiquat amaro ⁊ est salitū vel magis acuto ⁊ est ponticū. Intelligēdū circa sapores extremos q̧ si cōsiderātur fm exigentiam nutrimenti sic dulcedo ⁊ amaritudo sunt sapores extremi: ⁊ sic ꝯsiderauit Aristo. ⁊ cōmentator. ij. de aīa. Si autem considerant̄ fm exigētiā qualitatū ꝑmarū sicut cōsiderauit Galienus sic amarū ⁊ ponticū sunt extrema saporū: ⁊ dulce mediū: nā dulce fit a calido tēperato ⁊ ab hūido bene ꝓportionato ⁊ a sicco bene digesto: amarū autē fit ex excessu calidi adurentis: siccū aūt ex defectu digestionis sicci: stipticum aūt vel ponticū quod idē est prouenit ex pauca actione caloris.

Intelligēdum. T.c.105.

1ª ꝯclusio. T.c.101. His visis pono quatuor cōclusiones Arist. ij. de anima: quarū ꝑma est ista gustus non fit per mediū extraneū sed intraneū: pbatur: tactus non fit per mediū extraneū sed intraneū sʒ gustus est quidā tactꝰ: ergo maior patet: q̄z tactus fit per carnem: minor vero probatur: nā gustabile est qđdam tangibile: ergo gustus est quidam tactus: patet cōsequētia: quia tales sunt potentie inuicem qualia sunt obiecta: aūs patet: eo q̧ sapor fūdatur in hūido tanq̄ȝ in materia: modo humiditas est qualitas tāgibilis: vnde cōmentator ibidem sicut materia est subiectū forme: ita humidū est subiectū saporis. ⁊ sicut impossibile est sentire sensibile propriū quin sentiat̄ sensibile cōmune: quia est necessario subm eius: ita ipossibile est gustū sentire saporem quin sentiat humiduz. Cō.110.

2ª cōclo. T.c.102. Secunda conclusio. sapor nō gustatur nisi fm q̧ est in humido: probat̄: sapor non potest facere sensationem gustus sine humiditate quam habet actu vel potētia. ergo sapor fm q̧ gustat̄ est in hūido. tenet ꝯña. ⁊ aūs est notū ad sensum nā sapor vini habet humiditatem in actu: ⁊ sal hʒ humiditatem in potentia: q̄z ē liquidum in potentia: ⁊ liquefactiuū lingue. Si enim poneretur supra linguam liquefaceret eam: ⁊ hoc est signū q̧ ꝑmo habebat humiditatē in potentia vñ cōmentator: natura ordinauit circa linguam vt res sicce humectarent̄ p saliuā: quibus humectatis possint immutare sensuꝫ gustus. Et cōcludit q̧ sicut hūidum est aliquando in actu vt in vino: ⁊ aliquando in potētia vt in sale: ita sapor est in actu qñ est cum humido in actu. ⁊ in potentia: quādo est cū humido in potētia.

3ª cōclo. Tertia cōclusio. organū gustus nō est actu humidū: sed possibile fieri humidū: probat̄: organū gustus patit̄ a gustabili humido scđm q̧ est gustabile. ergo organū gustus est aliqualiter humidū ⁊ aliqualiter nō humidū: probatur ꝯña: quia si non esset aliqualiter humidū nunq̄ȝ sentiret humidū in subiecto: et si eēt simplr humidū non sentiret humidū obiectū: q̄z omne recipiens aliud debet denudari ab eo. Itē probatur a signo nā si aliquis haberet linguam oino siccā nullū saporem sentiret: ergo organū gustus debet esse aliqualiter humidū. s. humiditate fʒ naturā suaz. etiam debet esse aliqualiter non humidū. s. humiditate extranea vel multū intensa: q̄z si aliquis gustasset intēsum saporē: remissuz nō sentiret: ⁊ cū hoies: sunt in infirmitate habētes linguam amarā iudicāt oīa gustabilia amara: quia lingua habet humiditatē extraneā preter cōplexionē nature sue. Dicit em̄ cōmētator q̧ organū gustus hʒ naturalē humiditatē sicut organum auditus naturalē motū: aut organū visus naturalē dyaphanitatem: sed verum est inq̄z ipse qđ illa humiditas debet esse remisse proportionata. s. nō multū abūdās nec multū subiecta sicco. Intelligendū q̧ organū gustus non habet humiditatē in actu idest actualiter imutatiuā qualē habet obiectuz sed hʒ in potētia eā. i. humiditatē qua saporem extraneū potest percipere: ⁊ ita intelligit phs.

q̄rta cōclo. Quarta conclusio: sapor in cōi est tam in extremo q̄ȝ in medio specierum plurium cōtentiuus: patet quia idem est iudiciū de sapore ⁊ꝺ colore: sʒ color cōtinet sub se multas spēs quarum aliq̄ue sunt extreme ⁊ aliq̄ue medie. ergo. Ex predictis infert Arist. q̧ gustus est ꝑceptiuus gustabilis ⁊ nō gustabilis: q̄ñ eadem potētia ꝑcipit suū positiuū ⁊ suū ꝑuatiuū. vt pʒ in oībus aliis: secūdo infert q̧ organū gustus est tale in potentia quale est gustabile in actu: q̄z sicut gustabile est productiuum specierum sensibilium sic organum gustatiuum earundem est receptiuum.

ũms. **Contra** predicta arguitur ⁊ primo ꝙ sapores nõ fundantur in humido. nam si humidũ esset propriũ subiectũ saporũ magis humidum esset magis sapidũ. patet ꝯña: quia vniuersaliter intenditur propria passio ad intensionem subiecti: sed consequens falsum: quia aqua est maxime humida ⁊ in naturali dispositione nullum habet saporez. extra vero naturalẽ dispositionẽ habet ceteris mixtis minorem saporẽ. fructus enim in principio sunt humidiores ꝙ post maturationẽ: ⁊ tamen minorẽ saporẽ
Secũdũ. habent in principio ꝙ in fine. ¶ Secũdo arguit auctoritate Arist. in lib. de sensu ⁊ sensato di. ꝙ cineres sunt valde amari ⁊ tñ non sunt humidi: immo ex eis totum humidũ est exalatũ ꝫm Phm ibidem. Et etiã aliqua sapida sunt quoꝝ sapor acuitur ⁊ intenditur per desiccationẽ ⁊ adustionẽ: sicut patet de sale quod
Tertiũ. quãto plus desiccatur tanto plus est amarius. ¶ Tertio arguitur ꝙ gustus nõ est qdam tactus: quia tũc gustus ⁊ tact⁹ nõ essent duo sensus. patet ꝯña: quia hõ ⁊ animal nõ sunt duo aialia: ex quo homo est quoddã animal: sed ꝯñs est falsum: quia tactus est per totum
T.c.xxi. et xxi. corpus: gustus autem solũ in lingua ꝫm Phm ⁊ Cõmentatorem. ij. de aïa. immo nõ essent quinqꝫ sensus
Quartũ. exteriores: quod est cõtra illos ibidem. ¶ Quarto arguitur ꝙ vnusquisqꝫ sensus exterior est quidã tactus. probatur: nam tota ratio quare cõceditur ꝙ gustus est quidam tactus nõ videtur esse alia nisi quia organũ gustus est pars organi tactus: sed organũ cuiuscũqꝫ alterius sensus est pars organi tactus. ergo: maior patet. minor declaratur: eo ꝙ nõ est aliquod organũ alterius sensus quod nõ sentiat puncturã vel aliquã qualitatẽ primã si illi intense applicetur.

Ad primũ. **Ad primum** negatur ꝯña: quia nõ quodcunqꝫ humidũ est subiectũ saporum sed grossum permixtũ siccitati terrestri: et ꝫm ꝙ aliter ⁊ aliter permiscetur aliter ⁊ aliter recipit
Ad scõm. saporem. ¶ Ad secundũ dicitur ꝙ cineres nõ habẽt humidũ in actu sed solũ in potentia propinqua: ita ꝙ si ponerentur supra linguã statim sentiretur amaritudo in actu: quia statim fieret cõmixtio sicci cum humido lingue in actu. Idem dicitur de sapidis que acuũtur per intensionẽ siccitatis ꝙ non acuuntur in actu: sed
Ad tertiũ. in potentia solũ. ¶ Ad tertiũ negatur ꝯña: quia illã
T.c.ioi. ꝓpositionẽ concedit Phs. gustus est qdam tactus in ꝑdicatione causali: scz gustus est in quodã tactu. i. in aliqua parte tactus. Et ita intelligit illã. gustabile est tangibile. i. gustabile est in quodã tangibili: vt col
Ad q̃rtũ. ligitur ex ꝓbatione illius in prima cõclusione. ¶ Ad quartũ negatur ꝯña: ⁊ ad probationẽ dicitur ꝙ nõ conceditur gustũ esse quendã tactũ: quia organũ gustus est pars organi tactus: sed quia organũ gustus fundatur in quadam parte organi tactus. qđ patet: quia nõ potest immutari gustus nisi prius immutetur tactus: sic autem nõ est de alijs sensibus: quoniã visus auditus ⁊ olfactus possunt immutari absqꝫ eo ꝙ immutetur tactus: ideo nõ fundantur in tactu. quare ⁊c.

¶ Tractatus nonus.

De tangibili autem ⁊ tactu eadẽ ratio est. nam si tact⁹ nõ vnus sit sensus: sed plures: necesse est ⁊ ea: que tactu percipiuntur plura sensibilia esse. Dubitatione autẽ iste locus habere videtur. Dubitabit autẽ nõ iniuria quispiam vtrum plures sint tactus an vnus tãtũ. Et de instrumento tactus quid tandem sit. Utrum ipsa caro: id qđ in ceteris simile est carni: an ita non sit: sed id quidẽ ipsuz sit sensus huiusce medium: instrumentum autem ipsius primum: aliud quoddã sit intus. Omnis enim sensus vnius contrarietatis esse videtur: vt visus albi nigriqꝫ: et auditus acute grauisqꝫ: ⁊ gustus dulcis atqꝫ amari. At in tangibili plures insunt cõtrarietates: vt patet. est enim calidũ: frigidũ: humidũ: siccum: molle: durum: ⁊ istiusmodi alia. Sed esse videtur ad hanc dubitationẽ quedam solutio. Nam in ceteris etiam sensibus plures sunt ꝯtrarietates. In voce nãqꝫ non solum est acumen ⁊ grauitas: sed etiam magnitudo ⁊ paruitas: ⁊ lenitas ⁊ asperitas vocis: ⁊ alia huiuscemodi. Sunt ⁊ circa colorẽ differentie alie tales. Uerum quidnã sit vnum obiectum tactui. Sicut vnum est auditui sonus: non esse manifestũ videtur. Huius autem vtrum instrumentum tactus intus sit: post carnem an non sit. Sed statim sit ipsa caro: id nõ esse signum videtur. Sensum inquã illico fieri: cum res tactu percipiende tanguntur. Etenim si quis nunc circa carnem subtilẽ pellem extenderit: deinde rem tactu percipiendam tetigerit: sensus statim similiter fiet: et tamen patet in illa pelle tactus instrumentũ non esse. Quod si copulata fuerit: velocius vt patet: sensus perceptio fiet. Quapropter talis pars corporis perinde sese habere videtur: atqꝫ si circunfusus aer coniunctus esset nobis ac copulatus. Tunc eniz vno quodam instrumẽto profecto sonum: ⁊ colorem et odorem videremur sentire: et vnus quidam videretur esse nimirũ sensus: visus: auditus: atqꝫ olfactus. Nũc autem quia seiunctum est id per quod fiunt motus: patet instrumẽta iam dicta sensuũ esse diuersa. In tactu autem idipsum nunc latet. fieri enim nequit vt ex aere vel aqua corpus animatũ tãtũ modo cõstet: quippe cum solidũ quoddam esse oporteat. Restat igitur vt ex his atqꝫ terra sit mixtum: quale est ipsa caro: et id qđ vicem ipsius subit. Quare necesse est ipsum corpus copulatum medium esse inter instrumentũ ipsius tactus: et res ipsas tangibiles: per qđ fiunt ipsi sensus: qui quidem sunt plures. Indicat autem plures esse tactus

isce qui in lingua consistit:nam eadem in parte et omnes res tangibiles & saporem etiam sentit. Si igitur & cetere partes carnis sentirent saporem. Unus idemque tunc sensus videretur esse profecto gustus & tactus. Nunc autem quia non fit conversio. Duo diversi sensus esse censentur. At vero dubitabit hoc loco non iniuria quispiam:nam si corpus quidem omne profunditatem habet: atque hec est tertia magnitudo:fieri non nequit: vt ea corpora sese mutuo tangant inter que corpus aliquod medium intercedit: humidumque non est sine corpore nec humectatum:sed necesse est vel aquam esse vel aquam habere:qui fieri potest: vt corpus tangat corpus in aqua: etenim necesse est:cum extrema non sint siccata:in medio aquam esse qua repleta sunt ipsa extrema. Quod si hoc est verum: fieri profecto non potest: vt corporum tactus fiat in aqua. Eodem etiam modo de eis dici potest que in aere collocantur. Simili namque modo sese habet aer ad ea que sunt in ipso: & aqua ad ea que sunt in ipsa:latet autem nos magis in hisce que in aere collocantur: quam in animalibus que sunt in aqua:si humectatum humectatum tangit. Utrum igitur omnium simili modo fit sensus:an sensuum quidam vt nunc videtur eodem:quidam diverso modo obiecta sua percipiant. gustus quidem & tactus tangendo:ceteri autem eminus. At id profecto non ita est:sed durum etiam & molle per alia plane sentimus. Quemadmodum & id quod sonat & visibile ac odorabile. Verum hec quidem eminus:illa vero cominus sentiuntur. Quapropter latet si per medium illa percipiantur. Nam sensibilia cuncta per medium sentiuntur: sed in illis id ipsum latet vt diximus. Enimvero si per subtilem pellem:vt prius etiam est dictum:positam circa carnem sentiremus omnia tangibilia idipsum non animadvertentes. Sic nos tum vtique sentiremus vt nunc in aere sentimus & aqua: nunc enim videmur res ipsas tangibiles tangere: & nullum medium esse. Interest autem inter tangibile & ea que sonant & visibilia:nam hec quidem sentimus:medio in nos aliquid agente & tan gibilia sentimus non a medio:sed vna cum ipso medio moti:vti fit cum quispiam per clypeum est percussus: non enim percussus clypeus percussit. Sed fit vt ambo sint simul percussi clypeus atque miles. Omnino autem vt aer & aqua sese habent ad visum & auditum atque olfactum. Sic caro ac lingua sese ad huius instrumentum sensus habere videntur. Atque nec ibi profecto:nec hic perceptio sensus fiet:cum instrumentum sensus a re sensibili tangitur:vt si quispiam super extremum oculi corpus posuerit album. Ex quo etiam plane patet instrumentum sensus ipsius quo res percipiuntur tangibiles:intus esse collocatum: vt diximus. Sic enim et in hoc sensu fiet id porro. Quod in ceteris sensibus fieri solet. Sensibilium enim si in ipsis instrumentis ponantur sensuum:non fit vt patet perceptio. At si super carnem ponatur tangibile: fit vt docet experientia sensus. Quare sine dubio ipsa caro medium est in tactu. Atqui ea tactu percipiuntur que corporis sunt vt corpus est differentie. Dico autem differentias eas que rerum elementa distinguunt. calidum: frigidum:siccum:ac humidum. de quibus antea diximus iis in locis in quibus de elementis ipsis tractavimus. Instrumentum autem id quo dicte qualitates sentiuntur: & in quo primo sensus is collocatur: quem appellare consuevimus tactum pars ea sane est que est potentia talis. Sentire namque pati quoddam est:vt diximus. Quare id quod agit tale illud facit cum sit potentia: quale est ipsum actu. Quocirca simile calidum atque frigidum: & durum ac molle non sentimus. Sed exuperationes: quia sensus est quasi mediocritas quedam contrarietatis eius que in ipsis sensibilibus inest. Et propter hoc sensibilia ipsa discernit: nam medium ipsum extremorum est iudex:fit enim ad vtrumque ipsorum alterum extremorum. Atque vt id quod album nigrumque percepturum est sensu. Neutrum ipsorum actu: sed potentia sit vtrumque oportet: & in ceteris eodem modo: sic et in actu neque calidum:neque frigidum id actu sit oportet: sed vtrumque potentia: quod vtrumque est percepturum. Preterea

vt visus visibilis ac inuisibilis quodā
modo est vti diximus: ceteriq; sensus
oppositoꝝ similiter. Sic etiam est tan-
gibilis ac intangibilis tactus. Intan-
gibile autem est etiam id quod exiguā
admodum differētiā tangibiliū habet
quale passus est aer: et exuperationes
etiam tangibilium qualia sunt ea que
corrumpere possunt. De sensuū igitur
vnoquoq; dictum sit hoc modo quasi
figura.

¶ Caput.xxj.

Qualitas tāgibilis est aliud sen
sibile propriū: licet in-
nominatū in conceptu simplici a sensu
tactus per mediū intraneū percepti-
bile. ¶ Ad quod ostēdēdū notādū pri-
Primū. T.c.110. mo q; sicut idē subiectū recipit realiter
colores: odores ꝛ sapores: lꝫ per aliā ꝛ aliā dispositio
nem: scꝫ aliam ꝛ aliā mixtionē qualitatū primarū: ita
idem organū tactus recipit oia tangibilia ſm aliam
ꝛ aliā dispositionē cōnaturalē illi organo: recipit em̄
caliditatē ꝛ frigiditatē mediāte vna dispositione: et
humiditatē ꝛ siccitatē mediāte alia: ꝛ dolorē verbera
tionis mediāte alia: ꝛ delectationē coitus mediante
alia. et est diuersitas inter has dispositiones: qm̄ ali-
que sunt adequate toti organo vt ille q̄bus sentiunt
qualitates prime: ꝛ alie sunt solū in parte organi vt
dispositio perceptiua coitus: ꝛ dispositio perceptiua
Secūdū. T.c.110. pruritus pedis. ¶ Secūdo notandū q; sicut visus: au
ditus ꝛ olfactus atq; gustus hēt obiecta adequa-
ta ratione quoꝝ percipiūt sua sensibilia ꝓpria: ita ta
ctus habet obiectū adequatū ratione cuius percipit
oēs qualitates tangibiles: sed verū est q; est innomi-
natum. Si enim visus vel audit⁹ nō haberet obiectū
nominatū nō min⁹ haberet obiectū adequatū: ergo
per idem tactus habet obiectū adequatū: lꝫ illud sit
innominatū. Et q; hoc fuerit de intentione Aristo. et
Cōmētatoris declarat: quia nō obstāte q; natura me
dij receptiua coloꝝ sit nolata adhuc est vna vniuer-
salis natura receptiua oim odorū sicut vna est vni-
uersalis natura oim coloꝝ receptiua: ergo pariformi
ter lꝫ obiectū adequatū visus sit nominatū: ꝛ obiectū
adequatū tactus sit innominatū: tn̄ in obiectū ade-
quatū tactus cōcurrūt vniuoce oēs qualitates prime
tangibiles sicut in obiectū visus oēs qualitates visi-
T.t.c.66. vsq; ad.77. biles. patet ꝯña: antecedēs est verum per Arist. ꝛ Cō
mentatorē.ij.de aia. capitulis de colore ꝛ odore. Itē
T.t.c.92. vsq; ad.101 vna est natura cōmunis cōicata aque/aeri ꝛ igni et
T.c.6. corpori celesti: scꝫ dyaphanitas ſm Phm ꝛ Cōmenta
torem.ij.de aia. ergo a fortiori vna est natura cōis cō
municata quatuor qualitatib⁹ primis. ptꝫ ꝯña: quia
minus distinguūtur quatuor qualitates prime cum
sint corruptibiles q̄ dicta corpora sensibilia quorum
celum est incorruptibile.

Pria ꝯclo. **His premissis** sit hec prima ꝯclusio lo
quēdo de sensu tactus:
T.c.106. vt est naturalis potētia immediate deferens speciē
sensibilē animē impossibile est sensus tactus esse plu
res. patet: quoniā vnicū est organū ꝛ mediū tactiuū:
ergo vnicus est sensus tactus. patet ꝯña per Cōmen
Cō.106. et 107. tatorē.ij.de aia. dicentē q; si declaratū fuerit idē esse
organum vtriusq; potētie vna erit alia. antecedēs est
notū: quia in qualiber parte organi ꝛ medij tactus re
cipitur species vtriusq; ꝯrietatis. Item si essent duo
sensus tactus sentiētes duas ꝯrietates primas ꝛ oia
reducibilia ad illas vt cōiter dicitur necessario pone
rentur plura q̄ quatuor. cōsequēs est dissonū. ꝛ pro-
batur ꝯña: quia ſm Auic.vj. naturaliū. verberatio et
delectatio coitus percipiūtur a sensu tactus ꝛ nō re-
ducuntur ad illas contrarietates. Etiam debet poni
quintus sensus tactus percipiens pruritum pedis.
¶ Secūda cōclusio. sensui tactus correspōdet vnum Scda cōclusio.
obiectū vniuoce tam ſm immutationē q̄ ſm predica T.c.
tionem probat primo q; sibi correspōdet vnū obiectū et.109.
ex eo q; tactus est vnus. modo vnius sensus est vnū
obiectū. Item.j. posterioꝝ dicit Phs q; cōmutabiliter
proportionari est passio competēs lineis ꝛ numeris
ratione alicuius subiecti innominati: ergo per idem
tangibile est passio cōpetens oibus qualitatib⁹ pri-
mis ratione alicu⁹ subiecti innoiati: quod dicit esse
obiectū tactus. Secūdo arguit q; vniuoce ſm immu
tationē ꝛ predicationē: sicut enim nigredo ꝛ albedo
immutāt visum sub ratione colorū: ita color dicit de
illis ſm vnā rationē: ergo pariformiter sicut qualita
tes tangibiles immutāt tactum sub ratione generis
innominati: ita illud genus dicit de illis ſm vnā ra-
tionem. Et hic sumo hanc passionē tangibilē stricte
prout dicit qualitatē tangibilē immutatiuā tactus
sub ratione sensibilia ꝓprij: quia grauitas ꝛ leuitas
tāgunt in ratione sensibilis cōis de quo nō est mētio
ad presens. ¶ Tertia cōclusio. lꝫ tactus indigeat di- Tertia cōclusio.
uersitate dispositionum in organo: non tn̄ in medio.
prima pars patet: quia nō apparet quomodo tactus
posset percipere duas ꝯrietates primas mediante
eadem dispositione. vnde arguitur sic. Sēsus tactus
est plures ſm Phm ꝛ Cōmentatorē.ij.de aia. sed non T.c.111. et.110.
est plures potētialiter ꝛ organice: ergo est plures for
maliter ꝛ dispositiue. Secūda vero pars declaratur:
mediū tactus est mediū intraneū per Phm.ij.de aia: T.c.111. et 101. et.107.
ergo nō pluribus dispositionib⁹ indiget q̄ medium
extraneū ad sensationē: sed mediū auditus non indi
get nisi motione medij super dispositionē aeris con-
naturalis sibi: ergo etiam mediū tactus nō videtur
alio indigere nisi alteratione tangibiliū super dispo
sitionē carnis. ¶ Quarta conclusio. oīs contrarietas Quarta cōclusio.
siue oēs ꝯrietates tactus reducitur ad cōtrarietates
calidi/frigidi/humidi ꝛ sicci. patet per Phm ꝛ Com T.c.108. et.117.
mentatorē.ij.de aia. aliter enim plures duab⁹ essent
cōtrarietates prime qd̄ esset cōtra Aristo.ij.de gene- T.cō.6. et.8.
ratione. Et intelligit hec conclusio de cōtrarietatib⁹
sensibiliū ꝓprioꝝ. graue enim ꝛ leue percipit tactus
mediāte motu: vt qd̄ veloci⁹ tendit deorsum iudicat
tactus graue ꝛ qd̄ tardius leue ſm Cōmentatorem. Cō.108.
asperū ꝛ leue videntur ad figurā pertinere. nam alte
rius figure est asperū vbi vna pars preeminet alteri
ꝛ alterius leue vbi omnes partes equaliter situātur:
motus autem ꝛ figura non sunt obiecta propria: sed
communia.

Contra predicta arguitur: ꝛ primo q; sensus Primum.
tactus sunt plures. nam plures sunt
dispositiones tactiue: ergo per idem plures sunt sen
sus tactus. ptꝫ ꝯña: vel detur causa diuersitatis. Un-
de sicut in eodē subiecto sunt plures passiones ꝓprie
ita in eodem organo videntur esse plures sensus. Et
cōfirmatur authoritate Aristo.ij.de aia di. q; sensus T.c.111. et.112.
tactus sunt plures. Item q; cum vnitate medij carnei
vel ꝓportionabilis stat pluralitas sensuū tactus. Itē
dicit q; vnius sensus est solum vnius prime ꝯrietatis: Secundū
modo tangibiliū due sunt ꝯrietates prime. ¶ Secū-
do arguit q; tactus nō habet vnū obiectū vniuocū: q:
sub alia ratione immutat cōtrarietates calidi ꝛ frigi
di ꝛ sub alia humidi ꝛ sicci: ergo antecedēs patet: ex
quo ille due ꝯrietates nō sunt inuicē reducibiles. Et
cōfirmatur authoritatibus Aristo. ꝛ Cōmentatoris. T.et.c.108
dicit enim Aristo.ij.de aia q; omnes sensus exterio-
res preter tactū vident habere vnū subiectū ꝛ vnum
obiectū ratione cuius fiunt oēs ille immutationes.
tactus aūt nō videt habere aliqd̄ subiectū vel obie-
ctum ratione cuius sentiat oēs qualitates tāgibiles.
Cōmētator vero dicit ibidē q; sonus dicit vniuoce de
modis sonoꝝ: ꝛ color de modis coloꝝ: sed cōtraria ta
ctus nō vident habere genus quod dicat de eis nisi
equiuoce. ¶ Tertio arguitur q; sensus tactus nō in- Tertium.
diget diuersitate dispositionū in organo: quia sensus

cōis plures cōtrarietates pcipit q̄ sensus tactus sed sensus cōis per vnā ꝛ eādē dispositionē sentit oēs illas cōtrarietates. ergo per idē sensus tactus. Deīn de magis distinguunt lux ꝛ color q̄ ꝯtrarietates tāgibiliū sed visus percipit lucē ꝛ colorē mediante vna dispositione. ergo tactus pcipit suas contrarietates mediāte vna dispositiōe. pz ꝯsequētia cum minori.

Quarto.

maior vero ptz. q2 color est corruptibilis: lux vero in corruptibilis. s. celestis. ¶ Quarto arguitur ꝙ tact⁹ exigit diuersitatē dispositionū in medio. nā organū tactus ppter suam materialitatē nō posset suas spe cies deferre potētie nisi haberet dispositiones tacti uas: mediantib⁹ quibus potest deferre: sed mediū ta ctus quod est caro materialius est q̄ organū tactus ergo mediū tactus exigit diuersitatē dispositionū si cut organū. ¶ Et cōfirmat. visus non potest imuta re nisi in medio suo fuerint due dispositiones. s. dya phanitas ꝛ lumen: sed mediū tactus est materialius q̄ mediū visus. ergo plures dispositiōes q̄ duas hz

Ad pmū.

ad hoc ꝙ immutetur tactus.

Ad primum negetur cōsequētia sicut nō sequit. aer hz plures dispositiones que sunt raritas et leuitas. ergo hz plures dyaphanitates diuersitatis. cā aūt est q2 multitudo dispositionū est necessaria ꝛ multitudo potētiarum est superflua. sicut etiā multitudo dispositionū aeris est necessaria ꝛ multitudo dyaphanitatū esset superflua. Deinde nō negatur quin organū tactus possit habere plures passiones: sicut etiā aer. non tamē habet plures sensus tact⁹: sicut nec aer plures dyaphanitates.

2. de a. T. c. iii. et iiii.

Et ad phūm dico ꝙ sicut in logica ppositionē equocā vocat plures ꝙ nō sint plures ppositiōes: sed q2 sibi plura significata ꝛ plures modi significādi correspōdent. Ita sensum tactus vocat plures. nō q2 sint plures sensus tactus: sed q2 plures contrarietates ꝛ plures dispositiones sentiendi correspōdēt. Itē cū dicit pluralitatē sensuū tact⁹ stare cū vnitate medij carnei loquebatur de duobus tactibus quorū vn⁹ est identice talis ꝛ alius solū causaliter. s. gust⁹. dicit enī ibi ꝙ in lingua sunt duo tactus. s. tactus sentiens sapores ac tactus sentiens calidū. ego autē loquor in cōclusione ista solū de sensu q̄ est identice tactus.

T. cō. 6.

Ad secūdū

Deinde cū dicit phūs ꝙ vn⁹ sensus est solū vni⁹ pme cōtrarietatis. respondet ꝙ arguebat ibi persuasiue ꝛ nō determinatiue. vult tn̄ phūs ꝙ ipossibile sit aliquē sensum percipere duas cōtrarietates pmas per eandē dispositionem. ¶ Ad secundū dicitur ꝙ licet ille due cōtrarietates nō sint inuicē reducibiles: tamen reducunt in obiectū adequatū tactus ratiōe

2. de a. T. c. 108. Cō. 108.

cuius imutant potentiā tactiuā: non obstante ꝙ sit inoiatum. Et ad phūm dicit ꝙ solū intellexit oēs sensus exteriores preter tactū habere obiectū adequatum nominatū ꝛ manifestū. cōmentator autē non dixit nihil esse vniuocū qualitatibus tangibilib⁹: sed nihil esse vniuocū calido ꝛ frigido graui ꝛ leui quo ad imutationem. eo ꝙ calidū ꝛ frigidū sunt sensibilia ppria. graue autē ꝛ leue sunt sensibilia cōia: ꝛ per ma-

Ad tertiū.

xime: q2 putauit graue ꝛ leue esse de pdicamēto substantie vt ibidē asserit eodem cōmento. ¶ Ad tertiū dicit ꝙ sensus cōis est sensus interior de quo non est facta mentio. tamen cōcedit sicut percipit multas cōtrarietates nō inuicem reducibiles quo ad imutationem ita hz multas dispositiones. scz ipsos sensus exteriores: ꝛ cōsequēter dicit ꝙ albedo et nigredo licet faciāt pmā cōtrarietatem in genere coloris stricte sumpti: nō tamē in genere coloris large sumpti qđ ē obiectū adequatū potētie visiue: sed clarū ꝛ obscurū positiue sumptū ad que reducuntur albedo et nigredo: adeo organo visus solum vna dispositio correspōdet. ¶ Ad scdam autē rationem dicitur ꝙ licet lux ꝛ color magis distinguantur q̄ contrarietates tangibilium non tamen faciunt nisi vnam contrarietatē scz clarū ꝛ obscurum. ratiōe cuius vna dispositio est in organo visus qualitates autem tangibiles duas faciūt cōtrarietates scz calidū ꝛ frigidū: humidum ꝛ siccū. quare organū tactus indiget pluribus dispositiōibus. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ organū tactus nō Ad quartū

exigit multitudinē dispositionū ratiōe sue materialitatis: sed ratiōe cōtrarietatū primarum ꝛ obiectorū particulariū non inuicem quo ad imutationē reducibiliū. mediū autem carneum nō exigit has dispositiones. q2 nō imediate deferret species tāgibiles tactui: sed organo. ¶ Et ad cōfirmationē negat consequētia: q2 aer est mediū extraneum ꝛ vt sic nō est medium visus: sed ratiōe dyaphanitatis: tactus aūt habet medium intraneū qđ vt sic est mediū tactus. Itē dicitur ꝙ caro hz in potētia plures dispositiones q̄ aer quā nanq̄ potest imutari spiritualiter sensus tactus specie alicuius qualitatis tangibilis quin tali qualitate tangibili realiter caro immutetur. hoc autem non cōtingit de aere: potest enim intētionaliter imutari absq̄ immutatione reali quare ꝛc.

¶ Caput. xxij.

De medio autem et organo tactus ꝛ ipsorum imutatiōe seqtur dicere. ¶ Ad quorū intelligētiā est notādū pmo fz phūz in lib. de sensu ꝛ sensato ꝙ organum tactus est quidā neruus incipiens a corde diffusus ꝛ ramificatus per totam corpus ad cuius imutationē imutat tactus ꝛ est coopertus carne: ad cuius imutationē imutat neru⁹ ꝛ sicut nunq̄ imutarentur visus vel auditus nisi p immutationem aeris vel sibi proportiōabilis ita nūq̄ imutatur tactus nisi per imutationē carnis vel sibi pportionabilis. Dicendū ergo ꝙ in habētibus carnem neruus est organum: ꝛ caro medium: in non habentibus autem vt in piscibus proportionabile neruo est organum et proportionabile carni est medium. primum.

Et licet cultellus immediate applicatus neruo maiorē dolorem causaret q̄ non applicatus immediate. nō tamē tollitur quin sit necessariū mediū per immutationē: q2 si neruus si in aliqua parte sui esset separatus a carne sic ꝙ posset tangi neruus nō tangēdo carnē ex tali tactu nō causaret dolor: incisione autē fit maior dolor ppter cōcursum caloris sanguinis et spirituū. Ex his sequit ꝙ nunq̄ causat dolor in sensu nisi fiat duplex imutatio. s. realis per calidū ꝛ frigidū aut aliquid huiusmodi ꝛ intētionalis q̄ est species ꝛ similitudo tangibilis. nec dolor est species vel similitudo obiecti sed q̄litas realis causata in organo in potētia ꝛ aīa per quam patitur animal passione corruptiua. Scdm. T. c. 115.

¶ Scdo notādū ex dterminatiōe Arist. ij. de anima ꝙ sensatio visus auditus ꝛ olfactus exigit mediū extraneū per se. q2 colores: odores ꝛ sonos sentimus per hoc ꝙ mouēt mediū ꝛ iterū mediū mouet nos. Sed sensatio gustus ꝛ tactus tale mediū requirit solū p accidēs: q2 sapores ꝛ qualitates tāgibiles sentimus per mediū extraneū: non quasi moti a medio illo: sed simul cū medio mouemur a sensibili: sicut patet de patiente per clipeū: q2 percussus clipe⁹ nō percutit: sed simul vtrūq̄ percutit: ita ꝙ percussio clipei non est causa pcussionis clipeati. Consimiliter mediū inter tangibile ꝛ carnē nō est causa sensatiōis tactus. q2 sine illo medio fieret sensatio. sz est mediū p accidēs inq̄tū accidit corpora se tangētia habere mediū: vn̄ cōmentator. cū dicit Arist. ꝙ in trib⁹ pmis sensibus sensibile pus mouet mediū: ꝛ posteri⁹ mediū mouet sensum: nō debet intelligi pus ꝛ posterius sz duratione successiuā. q2 color in eodē instanti mouet mediū ꝛ visum: ꝛ tamē prius medium q̄ visum. s. prioritate cause. q2 color est causa mota ꝛ mediū causa ppinqua visionis. Simili ter cū dicat ꝙ tāgibile simul Cōmē. 115

mouet mediū tactū non dz intelligi de simultate tēporis: q2 forte in aliquo instanti priori mouet mediū scz extraneū q̄ tactus sed intelligit de simultate cause: ita ꝙ mediū illud nō est causa ppinqua nec remota imutationis tactus sed tā mediū q̄ tactus imutatur a tangibili tanq̄ a causa propinqua.

*pclusio. t.c.109. **His visis** pono qtuor cōclusiones Aristo. ij. de anima. quarū prima est ista caro non est organū potentie tactiue. pbat. sensibile positū supra organū sensus non facit sensationē: sed tangibile positū supra carnē facit sensationem. ergo caro non est organū tact⁹. Si aūt alicui videretur ꝙ esset organū tact⁹ moueret̄ isto signo: qꝛ statim ad iactū carnis sentimus tangibilia: sed hoc non sufficit. qꝛ si quis circa carnē extenderet aliqͣ pelliculam aut telā subtile statim ad tactū illius sentiret̄ tangibile: ꝛ tamē talis pellis non esset organū. Et si negatur similitudo qꝛ caro est naturalis ꝛ coniuncta corpori. pellis aūt est extrinseca corpori. Adhuc istud nō suf-
T.c.109. ficit inqͭ phs: qꝛ si illa pellis fieret cōnaturalis: nō tamen propter hoc esset organū tactus: ꝛ tamē p illam statim sentiret̄ tangibile. ¶ Secunda cōclusio. caro seu ꝓportiōabile carni est mediū sentiēdi potētie ta-
Scda pclo t.c.110.111. 116. ctiue. pbat̄. excellentie tangibiliū corrūpunt aīal. et vt hec corrūpentia possem⁹ cognoscere: ꝛ cōsequēter fugere oportuit medium in tactu esse nobis ꝯiūctū ꝛ partē corporis nostri. Sed ex aere ꝛ ex aqua īpossibile est cōstare corpus animatū quia oportet firmū esse animatū corp⁹ ꝛ nō fluxibile. ergo corpus animatū cōstat ex terra ꝛ ex oībus elementis. Et qꝛ vniuersaliter tale videtur esse caro ꝛ ꝓportionabile carni que sunt partes corporis animati. ergo tale dꝫ esse me-
T.c.110. diū in tactu. vnde inqͭ phs. caro se habet ad sensationē: sicut se haberet aer si animali foret cōnaturalis: sꝫ si aer esset cōnaturalis animali esset mediū. ergo caro est mediū ꝛc. ¶ Tertia pclo. īpossibilis est immuta-
*3a cōclo. t.c.113. tio tactus nisi cōcurrat mediū extraneū. pbat̄. īpossibile est duo corpora īmediate se tāgere. ergo īter tāgibile ꝛ mediū īntraneū necesse est esse aliquod corp⁹ mediū: sed illud corpus mediū est necessario extraneū cū non sit pars aīalis. ergo antecedens arguitur. nā si duo corpora possent īmediate se tāgere. ergo in aqͣ vel in aere. nō in aqua: qꝛ datis duobus talibus necessario inter illa mediabit aqua cū inter latera illoꝝ reperiat̄ humiditas que necessario est in aqua cū nō possit trāsire de subiecto in subiectū. Consimiliter arguitur ꝙ non in aere: qꝛ ita se habet aer ad illa que sunt in aere sicut aqua ad illa que sunt in aqua licet lateat nos propter assuefactionem in aere ꝛ in aqua
Intelligendum. t.c.113. non. ¶ Intelligendum tamen ꝙ intentio Arist. est talis ꝙ impossibile est duo corpora mixta dura discontinua se inuicem tangere immediate: qꝛ aut daretur vacuum: aut aliquid eque cito moueretur ad partem remotā sicut ad partē propinquā. patet sumptis duobus corporibus duris planis si ipsa tangerent se immediate. ergo in eleuatione ipsorum aer collateralis mouebitur successiue ad centrum: ꝛ habetur primum inconueniens aut subito: ꝛ habetur scdm incō-
T.c.113. ueniens. Et ꝙ illa sit intentio Philosophi patet: qꝛ corpora celestia ꝛ duo corpora simplicia siue elementa se imediate tangunt similiter piscis ꝛ aqua. aqua ꝛ aer se imediate tangunt etiā due medietates continui se imediate tangunt ꝛ plumbū liquefactum in lapide imediate tangit eū aliter enim oporteret procedere in infinitum in corporibus medijs. ¶ Quarta
4a cōclo. t.c.117.118 119.ꝛ.120. cōclusio. organū tactus est in actu ꝛ in potētia diuersimode respectu qualitatū tāgibilium ptꝫ: qm̄ est in actu respectu ꝓprie qualitatis: ꝛ in potētia respectu qualitatum obiecti debēs em̄ sentire album ꝛ nigrū est in potētia respectu albedinis ꝛ nigredinis quam percipit: ꝛ nō respectu ꝓprie qͣlitatis. Similiter sentiens calidum ꝛ frigidum debet esse in potentia ꝛ nō in actu respectu caliditatis ꝛ frigiditatis quā percipit nō respectu ꝓprie caliditatis ꝛ frigiditatis est in potentia: qꝛ nunqͣ percipit illā. Et ex isto vult phūs
T.c.118. ꝙ organū tactus nō sentit caliditatē ꝛ frigiditatem similē sibi: sed alias intensiores: qꝛ organū tactus cōsistit in quodā medio ꝛ mediū debet sentire extrema ꝛ discernere inter illa. Ex pdictis infert phūs ꝙ tact⁹
T.c.120. est perceptiuus tāgibilis ꝛ nō tāgibilis. patet qꝛ visus est perceptiuus visibilis ꝛ inuisibilis ꝛ audit⁹ sonabilis ꝛ insonabilis ergo ꝛc. vnde cōmētator quilibet sensus est perceptiuus habitus per se: ꝛ priuationis per accidens.

Primū. **Contra** pdicta arguit̄. ꝛ primo ꝙ caro nō est mediū tactus sed organū qꝛ hꝫ meliorem ꝓportionem magis temperatā inter qualitates tangibiles qͣ alia mēbra animalis. nerui enim ꝛ ossa magis accedūt ad siccitatē qͣ caro. ergo. Et ar-
T.c.94. guitur auctoritatib⁹ Arist. nā in. ij. de aīa dicit ꝙ bonitas tactus dat intelligere bonitatē intellectus: ꝛ bonitas carnis dat intelligere bonitatē tactus. Secūdo vero de animalib⁹ dicit ꝙ ita se habet caro ad tactū sicut pupilla ad visum. ¶ Scdo arguit̄. si caro nō es-
Scdm. set organū sequunt̄ tria incōuenientia. Primū est ꝙ in
1 carne non est virt⁹ sensitiua patet: quia in carne non est virtus tactiua. Secundū qꝛ species tangibilis est
2 in carne quādo nulla fit īmutatio tactus: qꝛ si cōtingit in medijs alioꝝ sensuū. Tertiū ꝙ forma carnis
Tertium. nō est virtus organica patet: qꝛ caro non est organū alicui⁹. s. sensus. ¶ Tertio arguitur ꝙ neruus nō sit organū tactus: qꝛ vbicūqꝫ est tactus ibi est organum sed non vbicūqꝫ est tactus ibi est neru⁹. ergo maior ptꝫ. qꝛ tactus nō recipit īmutationē nisi per organū suū. minor vero est nota: qꝛ in capite est sensus tact⁹ ꝛ nō neruus. ¶ Et cōfirmatur. nā tactus dicit̄ a tan-
Quartum gendo. mō tangibile non tangit neruū cū sit coopertus carne. ¶ Quarto arguitur ꝙ tactus nō necessario mediū exigit extrinsecū. nā si aliqͥs incidit sibi digitū sentit magnū dolorē: ꝛ tamē nō est aer nec aqͣ inter
T.c.113. cultellū ꝛ carnē. Deinde fundamentū phi nō tenet cū illa glosa. qꝛ aurifices vniunt aurū argento ꝛ argentū cupro sine aliquo medio: ꝛ tamē sunt corpora mixta ꝛ dura ac discōtinuata: eo ꝙ duo diuersarū rationum non possunt inuicē cōtinuari. plumbū etiā liqͣfactū est imediatū lapidi. ergo si desiccabitur manebit imediatū illi: ꝛ tunc ābo forent corpora dura mixta discontinua.

Ad primū. **Ad primum** dr ꝙ licet caro dicat̄ humida ꝛ calida a predominio et neruus frigidus ꝛ siccus. tū neruus in quo fundatur tactus habet nobiliorē ꝓportionē qualitatū tangibiliū. Ad autoritates dr ad pmam ꝙ cōcluderet si caro
2.a.94. daret intelligere imediate bonitatē tactus. sed hoc est solū mediate. nā caro dat intelligere bonitatē tactus: qm̄ bonitas carnis arguit bonitatē nerui ꝛ neruus bonitatē tactus ꝛ tactus bonitatem intellectus. ¶ Ad scdam dicitur ꝙ Arist. in lib. de animalib⁹ locut⁹ est sm opinionē alioꝝ in libro aūt de anima sm
Ad scdm opinionē ꝓpriam vt cōmentator inquit. ij. de anima. ¶ Ad scdm dicit̄ ꝙ nō sequitur aliquod illoꝝ inconuenientiū. pmū quidem non sequitur: qꝛ licet in carne nō sit virtus tactiua. vt forma. tamen est in illa vt cōtentū in cōtinente. scdm etiā nō sequitur: qꝛ media
Ad tertiū. alioꝝ triū sensuū sunt extranea. caro est intraneū mediū. tertiū iterū non sequitur: qm̄ caro est pars organica animalis ꝛ nō alicui⁹ sensus. ¶ Ad tertium cōcedo ꝙ in capite est neru⁹ subtilis ramificatus a corde nō tamē in qualibet parte carnis est neruus: qꝛ esset penetratio corpoꝝ: sed rami ꝓcedētes a corde q̄ sunt organū tact⁹ multū propinque iacent. ideo nō fit immutatio in carne qm̄ fit in neruo. hec tamē īmutatio q̄ fit in carne subiectiue non est sensatio sed solū realis qͣlitas vel spēs sensibilis ipsius tangibilis in solo autē organo potentia ꝛ anima producitur subiectiue act⁹ sensationis. Et ad confirmationē dr ꝙ hic nō sumitur tactus pro applicatione duorum corporum inuicē: sed pro potentia tactiua vel actu ipsius ꝛ isto modo sicut visus videt visibile qͣtūcunqꝫ distans dummodo species visibilis sit in visu. ita tactus tangit tangibile quantūcunqꝫ distans dummodo species tāgibilis sit
Ad qrtum in organo. licet tangibile non tangat tactum vel organum sicut visibile non videt oculum nec visum. ¶ Ad quartum respondetur. ꝙ in scissura subintrat cum cultello aer ex omni parte eius: licet insensibilis. ita ꝙ de necessitate requiritur tale medium non requisitum ad

immutationē per se sed solum ex limitatione nature. vnde Cōmentator. ij. de anima. medium aliorum est necessariū per se: quia immutatū immutat et non immutatū nō fieret immutatio. mediū autem tale gustus et tactus est mediū per accidēs et necessariū. Necessariam quidem: quia natura ordinauit simile medium. Per accidens autem: quia immutatū non immutat: immo melius sine eo fieret immutatio. ¶ Ad aliud dicitur ꝙ tale aurum et argentū sunt cōtinua et nō cōtinuitate forme sed materie: sicut due medietates virge: quarum vna viuit et altera est arida: nec est inconueniens hoc modo cōtinuari duo diuersarū specierum. Deinde dicitur ꝙ sicut successiue indurabit plumbum ita successiue subintrabit aer incipiendo a partibus extremalibus versus partes centrales. quare etc.

¶ Tractatus decimus.

Hoc autē vniuersaliter accipere de omni sensu oportet, sensum inquam id esse: quod sensibiles sine materia formas suscipere potest perinde atqꝫ annuli signū sine ferro vel auro suscipit cera: suscipit autē eneum vel aureū signū: sed non es aut aurum: neqꝫ signū vt est aureū eneūve. Simili patitur et sensus vniuscuiusqꝫ sensibilis modo ab eo quod habet colorem: aut sonū aut saporē. Sed nō vt vnūquodqꝫ illorū dicitur: sed vt est tale et ratione. Instrumentū autē id sensus est primū in quo est talis vis atqꝫ potentia collocata: atqꝫ sunt idē. Ratio vero nō est eadem: sed diuersa nam id quod sentit aliqua est magnitudo: non tamē ratio sensitiui: neqꝫ sensus est magnitudo: sed est quedā ratio potētiaqꝫ illius. Patet autem ex his et cur sensibilium exuperationē sensuū instrumēta corrumpunt. Nam si motus sit vehementior instrumentiqꝫ sensus superet vires. Dissoluitur ratio id autem erat. Sēsus. Dissoluiturqꝫ perinde atqꝫ cōcentus intentione cum vehementer fides pulsantur. Patet preterea et quā ob causam nō sentiunt plante tametsi partem aliquam habēt anime: atqꝫ ab ipsis tangibilibus patiūtur: frigescūt enim et calefiunt vt patet: nam huius causa est. Mediocritatē non habere: neqꝫ principiū tale: vt sensibilium sine materia suscipiant formas: sed cum materia patiantur. Dubitabit autē quispiam si possit id ab odore pati: qđ olfacere nequit: aut id a colore quod haud quaqꝫ videre potest et in ceteris simili modo. Quod si odorabile sit odor: si qd in odoratum agit: odor profecto agit. Quare fieri nequit vt ab odore quicꝙ patiatur eorum: que olfacere nequeūt. Eadem est et in ceteris ratio: nec etiam fieri potest: vt a sensibilibus quicꝙ patiatur eorum que sentiri possunt nisi vt quodqꝫ est sensitiuum. Id ita esse patere potest: et hoc etiam pacto: nam neqꝫ lumen et tenebre: neqꝫ sonus: neqꝫ odor in corpora quicꝙ agit. Sed ea nimirū in quibus sunt ipsa. Aer enim qui est cum tonitruo scindit lignum. At enim tangibilia saporesqꝫ agunt. Si enim non agerent: a quonam inanimata paterentur atqꝫ alterarentur. Quid igitur agūt ne et sensibilia illa. At vt videtur: nō omne corpus ab odore pati sonoqꝫ potest: et ea que patiuntur terminis vacant: et nō manent vt aer: olet enim ipse tanꝙ aliquid passus. Quid aliud est olfacere quidem preter idipsum: aliqd inquā pati. At enim olfacere quidem sentire est. Aer autem passus cito sensibilis fit.

¶ Caput. xxiij.

Intellectis his que sensibiliū propriorū circumcernunt materiā cōsequēter de illorum sensibus dicendum. ¶ Notandū primo ꝙ agēs aliquādo assimilat sibi passum simpliciter: ita ꝙ passuz suscipit sibi nomen et diffinitionē agentis vt ignis agens in aerem assimilando sibi eū: aliqñ vero agens agit in passum nō simpliciter trāsmutādo materiā: sed solum in illo generādo aliquā passionē perfectionē seu similitudinem forme existētis in eo vt corpus coloratū agēs in aerem nō assimilat sibi aerem: ita ꝙ aer fiat corpus terminatū sed solū quedā similitudo coloris in aere efficitur: quia enim actus actiuorū sunt in patiēte et disposito 𝔭pter aliam et aliā dispositionē materie fit alia et alia receptio forme: ideo in corpore terminato habet esse color materialiter et realiter. In aere recipitur intētionaliter. aer ergo sic assimilatur corpori colorato: ꝙ est accipiēs similitudinem forme coloris qui tñ non assimilat ei sic ꝙ habeat materiā cōsimiliter dispositā ad susceptionē talis forme. Ex predictis seqtur ꝙ alio modo recipiunt in subiecto forme reales et alio modo forme intentionales. nam forme reales vt plurimū recipiunt cum trāsmutatione materie et fm quātitatē materie per partem post partē et per partē extra partē: sed forme intentionales non recipiūtur per se tum trāsmutatione materie nec per partē extra partē: immo indiuisibiliter: sic ꝙ vbicūqꝫ est vna pars ibi est alia et econtrario: ergo de formis realibus est dicendū ꝙ suscipiunt cū materia in subiecto: quia recipiūtur cum extēsione forme aūt intētionales: quia nō recipiunt extēsiue dicunt recipi sine materia. ¶ Secūdo notandū ꝙ aliquid dicit potentia passiua alicuius tripliciter. primo quia patit ab illo et sic aqua vel lignū est potētia passiua ignis. secundo: quia patitur illud: et sic materia est potentia passiua forme. tertio: quia est ratio passibilitatis illius: et sic dyaphanitas est potentia passiua aeris: quia est ratio recipiendi speciē visibilē. ¶ Ex his se

Primum.

Secūdū.

Correlari

qultur primo ꝙ organũ est potẽtia passiua sensus:et econtrario.nam organũ est potentia receptiua sensus:ꝛ sensus est ratio ipsiꝰ organi patiẽdi ꝛ recipiẽdi speciẽ sensibilẽ. ¶Secũdo seqtur ꝙ species sensibilis non dicitur sensibilis:quia possit sentiri:sed quia est ratio sentiẽti:nõ quidẽ in actu:sed in habitu.sola eñ actualis sensatio est ratio sentiendi in actu. ¶Tertio seqtur ꝙ species sensibilis nõ denominat mediũ sentire nec sensitiuũ:quia nõ habet vitã nec potẽtiã sentiẽdi:sed denominat illud esse mediũ sentiendi et illud per quod fit sensatio. ¶Quarto seqtur ꝙ ante aduentũ specier sensibilis mediũ est mediũ sentiẽdi in potẽtia remota solũ:ꝛ.organũ similiter:ꝛ in aduẽtu eiusdẽ ad mediũ ꝛ ad organũ mediũ est medium sentiendi in habitu vel in potentia propinqua.ꝛ similiter organum ꝛc.

(margin: …tiũ. / …artũ.)

His presuppositis

pono quatuor ↄclusiones Aristotelis.ij.de anima.quarũ prima est ista.oĩs sensus est susceptiuus specierũ sensibiliũ sine materia.probatur:ita se habet sensus ad sensibile sicut se hz cera ad sigillũ:sed cera recipit speciẽ ꝛ similitudinẽ sigilli sine materia:ergo.maior ptz a sufficiẽti similitudine: quia vtrobiqꝫ recipit similitudo. minor declaratur ex eo ꝙ cera nõ recipit ferrũ nec aurũ sigilli:ꝛ ita dicatur de sensu ꝙ non recipit colorẽ materialẽ:sed solũ similitudinẽ eius. ¶Intelligendũ ſm Cõmẽtatorẽ ibidẽ ꝙ oĩs species sensibilis ꝛ oĩs sensatio est forma abstracta a materia:id est nõ fundatur in materia:nec hz cõditiones quãtitatiuas materie scꝫ longitudinẽ:latitudinẽ ꝛ ꝓfunditatẽ.aliter enim haberet idẽ esse in anima ꝛ extra animã:quod est impossibile ꝛ cõtra eũ. Arguitur eñ sic.in quolibet pũcto linee medie inter potẽtiã visiuã ꝛ faciẽ sortis videtur facies sortis:vel ergo in quolibet illoꝝ pũctoꝝ est totalis similitudo faciei sortis ꝛ habet intẽtũ:ꝙ nõ habet partẽ extra partẽ: vel solũ vna pars:qđ nõ est dãdũ:qꝛ.tũc in nullo puncto posset videri totalis facies sortis:sed solũ pars. patet ↄña:qꝛ similitudo nõ reꝑsentat nisi illud a quo ꝓducitur.modo pars spẽi a parte forme realis dicitur ꝓduci.vnde põt sic argui.in a/puncta videtur oculus ꝛ nasus sortis.vel ergo ibi est species sortꝫ oculi ꝛ nasi ꝛ habet intẽtũ.aut nõ est ibi nisi species nasi aut oculi: ꝛ hoc nõ:qꝛ nõ est ratio q̃re ibi magis sit vna spẽs q̃ alia ex quo in eodẽ pũcto videtur tam oculus q̃ nasus. ¶Scđa cõclusio.lꝫ organũ ꝛ sensus sint idẽ subiecto differũt tñ essentialiter ꝛ ratione. prima pars ptꝫ:qꝛ organũ est subiectũ sensus.dicit Arist.v.Meta.ꝙ illa sunt idẽ quoꝝ materia est eadẽ. scđa ṽo pars ꝓbatur: qm̃ organũ est magnitudo:ꝛ sensus nõ est magnitudo:nam de rõne organi est ꝙ habeat magnitudinẽ: sed nõ est hoc de ratiõe sensus:qꝛ recipit species sine materia. ¶Tertia cõclusio.excellẽtie sensibiliũ corrumpũt tam organa sensuũ q̃ ipsos sensus.ꝓbatur: nam magnꝰ splendor corrumpit oculũ ꝛ visum ꝛ magnus sonꝰ organũ ꝛ auditũ eius. ¶Et causa est ista: quia si motus sensibilis sit fortior q̃ organũ seu proportio eius tunc dissoluitur ꝓportio in qua cõsistit sensus.nam sicut in cõsonãtia si percutiantur chorde nimis fortiter ꝛ inordinate destruitur ꝓportio musicalis ꝛ cõsequẽter cõsonantia:ita ꝓpter excellentẽ motum sensibiliũ corrumpitur ꝓportio organi ꝛ ↄsequẽter sensus. ¶Quarta ↄclusio.aliqđ nõ habẽs sensum potest pati a colore:sono ꝛ odore.patet:nam aer patitur ab illis recipiẽdo sensus illoꝝ:ꝛ tñ aer nõ potest habere sensuꝫ:ꝛ nõ solũ patitur ab illis intẽtionaliter immo etiam ab odore realiter ꝛ sono.nam aer aliqñ fetet ꝛ in eo propter motuꝫ est sonus realis.dicit ergo Phs ꝙ non omne corpus inanimatũ patitur ab odore/colore ꝛ huiusmodi.vt lapis ꝛ lignum:sed solũ corpus fluxibile indeterminate figure vt aer et aqua. Ex predictis infert Phs causam quare plante nõ sentiunt: cum tamen habeãt animã ꝛ patiantur a tangibilibꝰ per calefactionem ꝛ frigefactionẽ: quia non habent proportionem debitam ad sensationẽ.non enim habent organa recipientia qualitates tangibiles sine materia:sed solum materialiter recipiunt illas.

(margin: …ma cõclusio. / …c.121. / …121. / Secũda cõclusio. / …c.122. / …c.16. / Tertia cõclusio. / Quarta cõclusio.)

Contra

predicta arguitur.ꝛ primo ꝙ species sensibilis nõ indiuisibiliter multiplicatur:quia dato opposito sequuntur quatuor inconuenientia.primũ ꝙ species visibilis in medio ꝛ similitudo speculi nõ sint eiusdẽ rationis.cõsequẽs est falsum:quia idem represẽtãt.ꝛ patet cõsequẽtia:quia species visibilis est indiuisibiliter in medio:ꝛ similitudo speculi habet partẽ extra partẽ. Secũdũ inconueniens ꝙ nõ omne quod recipitur in aliquo recipitur ſm modũ rei recipientis quod est contra Phm.ij.de anima.ꝛ patet ↄsequẽtia:quia tam mediũ q̃ organũ est extensum ꝛ inextense recipiunt species sensibiles. Tertiũ inconueniens ꝙ idem obiectũ eque bene sentitur ad partem remotã sicut ad partẽ propinquã.ↄña est ↄtra experientiã ꝛ patet ↄsequẽtia.si eadẽ species numero est in quolibet puncto medij. Quartũ inconueniens ꝙ idẽ accidẽs numero non solũ est in infinitis subiectis formaliter totaliter ꝛ adequate:immo in pluribus subiectis diuersarũ rationũ:scꝫ in aere ꝛ in aqua ꝛ in oculo. Item arguitur ex intẽtione Arist.in prima cõclusione di.ꝙ recipitur species in sensu sicut figura in cera.modo ptꝫ ꝙ figura diuisibiliter ꝛ extense recipitur in cera. Deinde dicũt perspectiui ꝙ species sensibiles pyramidaliter vel circulariter multiplicantur in medio qđ nõ haberet veritatẽ nisi extensiue in medio multiplicarentur. ¶Secundo arguitur ꝙ excellẽs sensibile nõ tollit sensum:quia excellens intelligibile nõ tollit intellectũ:ergo. patet ↄña quia sicut se habet sensus ad sensibile:ita intellectus ad intelligibile.iij. de anima. Deinde color quãtũcũqꝫ excellẽs nõ videtur tollere visum nec visionẽ. ¶Tertio arguitur ꝙ aer est realiter passibilis a colore:quia est passibilis realiter ab odore ꝛ sapore:ergo per idẽ a colore.ptꝫ ↄña:quia odor/color ꝛ sapor sunt qualitates secũde cõsurgẽtes ex mixtione omniũ qualitatũ primarũ. antecedẽs aũt prius patuit.ꝛ ad pñs de odore ſm Phm qui dicit ꝙ aer fetet. Deinde nubes sunt diuersoꝝ colorũ que videntur esse de natura aeris. ¶Quarto arguitur ꝙ plante possunt sentire:quia vegetatiua plãte ꝛ vegetatiua annulosi sunt eiusdem speciei:sed vegetatiua annulosi potest sentire:ergo ptꝫ ↄña cuꝫ minori:quia eadẽ est vegetatiua ꝛ sensitiua annulosi.maior vero declaratur ex eo:quia operationes vtriusqꝫ sunt eiusdẽ speciei:scꝫ nutritio ꝛ augmentatio.

(margin: Primũ. / Secundũ. / Tertiũ. / Quartũ.)

Ad primũ

dicitur ꝙ quelibet species sensibilis habet infinitas partes:sed non partẽ extra partẽ:ideo indiuisibiliter multiplicantur.ꝛ cõcedo similiter ꝙ species visibilis ꝛ imago speculi siue similitudo lꝫ representẽt idẽ:non tñ sunt eiusdẽ rationis sicut nec species visibilis ꝛ visio:ꝛ hoc ꝓpter diuersitatẽ modoꝝ reꝑsentandi diuersarũ rationũ. Secũdũ tñ inconueniẽs nõ seqtur qm̃ ꝓpositio Aristo.intelligitur ꝙ oĩa forma recepta in subiecto recipitur ſm dispositionẽ illius subiecti cõuenientẽ illi forme.modo extẽsio sicut nec calefactio nõ est dispositio cõueniẽs speciei sensibili. Nec etiã tertiũ seqtur ꝙ lꝫ eadẽ species numero sit in pũcto ꝓpinquo ꝛ remoto:tñ est vigorosior in puncto ꝓpinquo agenti q̃ in puncto remoto. Sicut etiã dicẽtes aiam intellectiuã esse indifferẽter in qualibet parte corporis dicũt eam in parte ꝓpinqua cordi vigorosiorẽ q̃ in remota. Ultimũ ṽo cõceditur pro qualibet parte:qꝛ in formis intẽtionalibꝰ nõ habẽtibus partẽ extra partẽ nõ est illud inconueniẽs. Et ad Phm dicitur ꝙ per illã similitudinẽ solũ intelligit sensum sicut ceram recipere speciẽ sine materia obiecti vel sigilli. perspectiui aũt nõ dicunt ↄtrarium:quia lꝫ species multiplicentur pyramidaliter vel circulariter:nõ tñ extẽse:qꝛ in q̃libet pũcto illiꝰ circuli imaginarij vel ymaginarij est tota similitudo vel quelibet pars eiꝰ. ¶Ad scđm dicitur ꝙ excellẽs intelligibile nõ tollit intellectũ:quia nõ immutat nisi intẽtionaliter. Et ad Phm dicitur ꝙ intellectus intelligibile reducere de potentia ad actum intellectuũ sicut sensibile

(margin: Ad pmũ. / 2.a.121.14. / Ad scđm.)

sensum. Color etiā proprie dictus vt est extremitas perspicui in corpore terminato non tollit visum quātumcumqꝫ fuerit excellens: quia non immutat nisi intentionaliter. Alia autem sensibilia: quia immutāt
Ad tertiū. organum realiter ⁊ intentionaliter tollunt sensum nō per mutationem intentionalem: sed solū realē. ¶ Ad tertiū negat ꝯña. q2 odor ⁊ sapor nō exigunt terminationē corporis per respectū ad sensus eorum sicut color per respectum ad visum. Tamen in aere ⁊ in aqua extra naturalem dispositionē pōt generari vna qualitas media inter lucem ⁊ colorem rōne cuius aer vel
Ad quartū aqua dr̄ colorari: sed nō ꝓprie ad intētionē Arist. in libro de sensu ⁊ sensato. ¶ Ad quartū dr̄ ꝙ sicut vegetatio plātē ⁊ annulosi nō sunt eiusdem spēi: ita nec intēsio nec augmētatio: q2 cōuersio nutrimēti est cōtinue alterius rōnis sicut ⁊ termin⁹ illi⁹ ꝯuersionis. hec tū ꝓpositio vegetatiua est sensitiua non est ꝯcedenda nisi in ꝑdicatione idētica. quare. ⁊c.

¶ Tractatus vndecimus

Sensuz autem nullum aliū esse preter hos quinqꝫ. Uisum inquam: audituz: odoratum: gustum ⁊ tactum: ex hisce profecto que nunc deinceps dicemus: credere quispiam potest. Nam si nunc sensum omnis ei⁹ habemus: cuius sensus est tactus: omnes nanqꝫ rei tangibilis vt est tangibilis affectus nobis sunt sensibiles tactu nullus vtiqꝫ tactus vel gustus vel olfact⁹ vel auditus vel visus deesse nobis videtur. Preterea si sensus nobis deficiat aliquis: ⁊ instrumentū necesse est illius nobis deesse. Preterea omnis sensus per medium sentit vt patuit. Medium aut coniūctum: aut seiunctum externumqꝫ esse necesse est. At nos habemus vtrumqꝫ: ⁊ id inquam quod est cōiunctū quo quidez tangentes sentim⁹ sensibilia tactu: ⁊ id etiaz per quod eminus non tangentes sentimus. Id vero duplex est spaciū: simplex aer inquam ⁊ aqua. Res aūt ita se se habere videtur vt si sensibilia plura diuersa genere per vnū mediū sentiant. Necessariū sit cū qui sensus instrumentū habeat tale sensitiuū illorū esse: vt si ex aere sensus sit instrumentū: ⁊ aer sit mediū in colore sentiendo ac sono. Quod si vnū idēqꝫ ꝑ plura media sentiātur: vt color ꝑ aerē atqꝫ aquam: hec enim vtraqꝫ perspicua sunt: is qui alterum tantū habet ipsoꝝ sentit nimirū id quod per vtrunqꝫ sentiri potest. Nam ex hisce duobus simplicibus tm̄ instrumēta sunt sensus ex aere atqꝫ aqua. Etenim pupilla ex aqua Auditus ex aere. Odoratus ex horum altero constat. Ignis aut nullius est instrumenti: aut cōmunis oīm est. Quippe cū sine caliditate nihil sit sensitiuuz. Terra etiā aut nullius est instrumenti aut in tactu maxime cōmixta. Quocirca restat nullū sensus instrumentū esse preter aerem atqꝫ aquam. Hec autem nōnulla nūc animalium habēt. Ab iis igitur animaliū: que sunt perfecta non imperfecta: nec membris capta: omnes sensus habentur. Etenim ⁊ talpa sub cute oculos habere videtur. Atqꝫ si nullum aliud corpus est preter ea que percipimus esse: nec vllus alius affectus preter eos qui corporibus hisce competunt: que sunt hic: nullus profecto deficit sensus. At vero neqꝫ sensus instrumentum quicꝙ̄ proprium sensibilium cōmuniū esse pōt. Motus inquam quietis: figure: magnitudinis: numeri vni⁹: q̄ vnoquoqꝫ sensu sentim⁹ ꝑ accidēs. Oīa eū hec sane motu sentim⁹: etenī magnitudo motu sētit̄. Quare ⁊ figura q̇dē cū figura q̇dā mag nitudo sit: ⁊ id qd̄ q̇escit: ex eo q2 nō mouet̄: ⁊ nūer⁹ ꝯtinui negatiōe: ⁊ sensibilib⁹ ꝓpriis. Unusq̇sqꝫ nāqꝫ sens⁹ nimirū vnū sentit. Quare pꝫ fieri nō posse vt communiuz cuiusqꝫ sit ꝓpri⁹ sensus. Si eū esset perinde tūc fieret: atqꝫ nūc visu dulce sentim⁹: quod quidē ꝓpterea fit: qd̄ vtrorūqꝫ sensum habem⁹: quo cum concurrūt agnoscim⁹. Quod si ita nō esset nullo alio mō ꝑfecto nisi ꝑ accidēs sentirem⁹: q̄ pacto filiū sentim⁹ Cleōis nō eū Cleōis filiū. Sꝫ albū sentim⁹ huic accidit vt fili⁹ sit Cleonis. At ꝯmuniū autē habem⁹ iā sensuz cōem nō ꝑ accidēs sane. Null⁹ igit̄ ipsoꝝ sensus est ꝓprius: nullo eū sentirem⁹ mō nisi eo q̄ dixim⁹ filiū videre Cleonis. Proprie aūt sensibilia sensus ipsi ꝑ accidens alter alteri⁹ sentiūt: nō hoc sane quo ipsi sunt. Sed quo vn⁹: ceu simul ī codē sensus efficit̄: ceu bilē amarā esse ac flauā: non enim ad alterum pertinet: vnū ambo hec esse dicere: quapropter et errat et si sit quippiam flauum. Quare patet autem cuius nam gratia plures sensus. Sed nō vnū tm̄ habem⁹: atvt min⁹ ipsa: q̄ sequūtur atqꝫ ꝯmunia lateāt: vt motus: ⁊ magnitudo: ⁊ numerus: non si

esset solus visus qui quidem est ꝛ coloris: magis laterent; ac idem esse omnia viderentur: propterea quod color ꝛ magnitudo simul se sequunt̄ ꝛ comitātur. Nunc autem cum in alio quoq̧ sensibili ipsa cōmunia sint fit inde perspicuū vnumquodq̧ illoꝝ aliquid aliud esse atq̧ diuersum.

¶Caput.xxiiij.

T.c.128. omnia Numerum sensuū exterioꝝ dicit Arist.ij. de aīa esse quinariū. ¶Ad cuius inuestigationē est notandum primo q̧ cū dr̄ q̧nq̧ sunt sensus exteriores ꝛ non plures .s. visus: auditus: gustus: odoratus ꝛ tactus. Intelligit̄ q̧ oēs sensus exteriores ꝯcurrūt in aliquā illarū denominationū; qꝛ nō ē assignare aliquē sensū exteriorē q̄ nō sit auditus: visus: gustus: odoratus ꝛ tactus. Et hec est intētio phi. Nā sensus exteriores sunt plures q̄ quinq̧ pluralitate nūerali. eo q̧ tu habea q̄nq̧: ꝛ ego quinq̧

T.c.128. facientes decem nūeraliter distinctos. sunt etiā plures q̄nq̧ pluralitate specifica. eo q̧ oēs potētie visiue oīm animaliū specie distinctoꝝ sunt diuersaꝝ specierū; ꝛ plures q̄ quinq̧ ꝛ similiter oēs potentie auditiue; olfactiue: gustatiue ꝛ tactiue. sunt etiā plures q̄nq̧ pluralitate generica: qꝛ tactus hoīs est alterius gn̄is a tactu nō s̄m locū motiui: sed non sunt plures pluralitate generica harum quinq̧ denoīationum. Similiter obiecta ꝓpria sunt plura quinq̧ pluralitate numerali ꝛ pluralitate specifica: ac etiā generica: vt patet: qꝛ color ꝓprie dictus est alterius generis a luce sed nō sunt plures his quinq̧ denoīationibus q̄ sunt color: odor: sapor: sonus ꝛ tangibilis qualitas; omne enī sensibile ꝓpriū in vna harū denoīationū concurrit sumēdo colorē cōiter. ¶Scd̄o notandū q̧ quilibet

Scdm. sensus q̄ntum est ex se est perceptiuus oīm qualitatum contentarum sub suo adequato obiecto: q̧ autē nō percipiat nec possit percipere: hoc est per accn̄s ꝓ quanto in qualitate est nimis magna excellentia motionis aut nimis magna remissio immutationis aut aliunde extrinsecū impotentie. vnde nimis excellēs odorabile corrūpit odoratū: ꝛ nimis remissum nō im-

T.c.125. mutat: sed debite proportionatū īmutaret nisi organū esset infirmū vel aliūde indispositū sicut cōtingit de multis odoribus qui sunt de se bene ꝓportionabiles olfactui sed q̧ nō sentiātur ab eo hoc est ratione indispōnis eius ꝛ recepte a cerebro per influxū frigiditatis ꝛ humiditatis. ¶Intelligēdū tn̄ q̧ si cōcedit

Intelligendum. quēlibet sensum posse percipe oēs qualitates sui obiecti ibi nō debet esse distributio ꝓ singulis generū: sꝫ ꝓ generibus singuloꝝ: ita q̧ non opꝫ visum quēlibet singularē colorē percipere posse: sed quālibet spēm colorū s̄m aliquem gradū. Dicitur enī q̧ tactus ꝑcipit oēs qualitates tangibiles. tamē nō percipit quēlibet gradū qualitatis tāgibilis: ꝛ hoc ideo qꝛ ibi est distributio specierū ꝛ nō indiuiduorum.

Prima ꝯclo. T.c.128. His visis pono quatuor cōclusiones Arist. ij. de aīa. quarum p̄ma est ista nō contingit sensus exteriores plures esse q̄ quinq̧ ꝓbatur: nos habemus omnes sensus: sed non habemus plures quinq̧. ergo. patet consequentia cū minori: qꝛ non habemus plures sensus exteriores q̄ visum: auditū: gustū: olfactū ꝛ tactū. maior ꝓbat̄ tripl'r. Primo ex pte sensibiliū: qꝛ oīa sensibilia sentiunt̄ a nobis vt pꝫ inductiue. Secūdo ex parte organorum: qꝛ habemus oīa organa .s. visus: auditus: olfactus: gustus ꝛ tactus. Tertio ex pte medioꝝ. quoniā oīa sensibilia ꝑceptibilia per mediū intraneum quod est caro nos sentimus; ꝛ omnia similiter perceptiua per medium extraneum: quod est aqua vel aer nos sentimus sed non sunt plura media. ¶Scd̄a cōclusio. organa noīata nō solū in hominibus: sed etiam in aliis aīalib⁹ ꝑfectis reperiūtur. pꝫ qꝛ canis vel equus hꝫ organū visus: audit⁹: olfactus: gustus ꝛ tactus eq̄ bene sicut hō. Secūda cō clusio. T.c.131.

vn̄ cōmētator. natura fuit bene sollicita valde circa operatiōes aīalis ꝑfecti: ideo ꝓpter melius opari dedit sibi oīa organa. ¶Tertia cōclusio. aīalis perfecta ꝛ non orbata alia ab homīe hn̄t oēs sensus. patet qꝛ hn̄t oīa organa. Et si dr̄ q̧ talpa est aīal ꝑfectū ꝛ nō hꝫ oēs sensus. qꝛ nō habet visum. dr̄ q̧ hꝫ visum ꝛ oculos sed tenet eos sub pelle ne obdent̄ a terra. ꝛ dicit cōmētator ibidē q̧ organū ꝛ sensus ꝯuertūtur ita q̧ hn̄s solū vnum organū hꝫ solū vnū sensum. ꝛ ecōtrario ꝛ hn̄s plura organa hꝫ plures sensus ꝛ econtrario: ex quo sequit̄ q̧ hn̄s oīa organa hꝫ oēs sensus ꝛ econtrario. Cō.11. 3a cōclo. T.c.131. C.129.

¶Quarta cōclusio. in organis sensuū exterioꝝ nō cōsimiliter dn̄ant̄ elemēta. pꝫ. qꝛ ignis nō attribuit̄ alicui organo in spāli: vel si attribuit̄ alicui indifferēter attribuitur omnibus: qꝛ si attribuitur alicui hoc est solū ratione caliditatis: sed cuilibet organo attribuitur caliditas: qꝛ sine illa non exiret ad operationem suā. ergo ꝛc. terra aūt nō est alicuius organi: aut solū organi tactus: qꝛ sicut terra est materialior inter alia elementa: ita organū tactus inter organa oīm organoꝝ aliorū sensuū. Aq̄ aūt ꝛ aer dn̄r esse oīm organoꝝ aliquo modo eo q̧ nullum organū s̄m phm est singulariter extra naturam aq̄ ꝛ aeris. Cōmentator aūt dicit q̧ oīs sensus resultat ex medio intraneo vt tactus ꝛ gustus vel ex medio extraneo vt auditus: visus et adoratus. ex aere resultat auditus: ꝛ ex aqua visus: ꝛ ex vtrisq̧ olfactus. ¶Intelligendū q̧ in elemētis reperiunt̄ q̄litates alteratiue vt caliditas: frigiditas: hūiditas ꝛ siccitas; ꝛ q̄litates motiue vt grauitas ꝛ leuitas. Ex quo seqtur q̧ in aliquo cōposito siue mixto pōt dn̄ari vnū elemētū s̄m vnā qualitatē ꝛ nō s̄z aliā in carne dominatur terra s̄m grauitatē ꝛ nō s̄m qualitates alteratiuas: imo s̄m illas dn̄atur aer: in lapide aut in ferro dn̄at̄ terra tā s̄m qualitatē alteratiuā q̄ s̄m motiuā; quia lapis est grauis grauitate terre frigidus ꝛ siccus. Q̄rta cōclo. T.c.130. Cō..129. Intelligendum.

Contra p̄dicta arguit̄. ꝛ p̄mo q̧ nullus est sensus exterior. qꝛ oīs sensus est ītra carnem. ergo non apparet quare aliquis sensus dicitur interior. ꝛ aliquis exterior. vn̄ arguitur sic. sensus communis est interior. ergo a fortiori sensus tactus est interior. patet consequentia. quia sensus tactus est magis intrinsecus animali ꝛ magis circa partes. centrales reperitur q̄ sensus communis. ¶Scd̄o arguitur q̧ non de necessitate ponuntur sensus exteriores: qꝛ per sensum communem cognoscimus obiecta omniū sensuum particularium per philosophum. ij. de anima. ꝛ per intellectū cognoscimus quidditates omniū sensibilium. iij. de anima. ideo preter intentionē ꝛ sensum cōem ponuntur frustra alie virtutes exteriores cognitiue. patet consequentia: quia sensus exteriores non ponuntur nisi per cognitionem sensibilium. Primū. Scdm.

¶Tertio arguitur q̧ sensus exteriores non sunt q̄nq̧ tam ex parte mediorum q̄ ex parte organorum nā media non sunt nisi tria. scilicet caro: aqua ꝛ aer. ergo ex parte medioꝝ nō sunt nisi tres sensus. Itē organa nō sunt nisi quatuor: ergo ex parte organorum solum sunt quatuor sensus exteriores. aīs patet. quia non est nisi organum visus. organum auditus. organū olfactus. ꝛ organum tactus. quintum enī organum dari nō pōt: quia non videtur de cuius elementi natura esset. ¶Quarto arguit̄ q̧ in quolibet organo cuiuslibꝫ sensus quodlibet elementū dn̄atur. nam in quolibet mixto dn̄atur terra. iiij. de ge. ꝛ. iiij. metheo. ꝛ etiam patet ꝑ motū descēsus: sed quodlibet organū est mixtū ergo in quolibet organo dn̄atur terra. Itē neruus est instrumentū in quolibet sensu s̄m Auic. vi. naturaliū sed neru⁹ est aque⁹ a dn̄o: qꝛ est flegmatice cōplexionis: ergo in quolibꝫ organo dn̄atur aq̄: ꝛ hoc apparet magis in piscib⁹ habentib⁹ per totū humiditatē ꝛ frigi- Tertium. Quartū.

ditatē. Itē omne instrumentū sentiendi est viuēs. ij.
de aia: sed vita cōsistit per caliditatē ꝛ humiditatem
in de morte ꝛ vita. ac in de longitudine ꝛ breuitate vi
te. ergo in quolibet organo dn̄atur aer. Itē qdlibet or
ganū operat actionē sentiēdi solū mediāte calore. ij.
de aia. qꝛ organū absoluitur ꝓpter frigiditatē a sua
vitali operatione ſm Cōmentatorē ibidem. sed om-
nis caliditas est ab igne ergo in quolibet organo do
minatur ignis: ideo dicit Arist. ij. de anima ꝙ ignis
nullius est aut omnibus competit: sed falsum est ꝙ
nulli insit ergo omnibus competit.

Ad primū. **Ad primum** dicit ꝙ sensus nō dicunt ex
teriores: qꝛ sunt extra aial
vel in pelle illius: sed qꝛ sentiunt sensibilia exteriora:
non mediāte alio sensu: sed sensus cōmunis vt yma-
ginatiua vel extimatiua dr̄ sensus interior: qꝛ ꝑsup-
ponit necessario cognitionem alterius sensus. Item
sensus exteriores dicuntur particulares: qꝛ nullus il-
lorum sentit per se nisi vnū genus sensibiliū proprio
rum vt pꝫ inductiue. ¶ Ad scdm negatur cōsequen-
Ad scdm. tia. licet enim sensus cōmunis cognoscat omnia sensi
bilia: non tamen superfluūt alij sensus: quoniā per se
ipsum non potest illa ꝑcipere sed indiget sensibus ex
teriorib⁹: vt nūcijs denunciātibus sibi sensibilia exte
riora. Sic etiā intellectus in suo primordio est sicut
tabula rasa in qua nihil est depictū. iij. de aia. quicquid
ergo itellectu intelligibili percipit fit mediāte sensu
propter quod deficiēte aliquo sensu necesse est defice
re sciētiam que est ſm illum sensum primo posteriorū.
Ad tertiū. ¶ Ad tertium dicit ꝙ lꝫ media sint tria materialiter
tamē formaliter sunt quinqꝫ: quoniam aer vel aqua vt
huiusmodi non est medium alicuius sensus: sꝫ diuer
sis rationib⁹. vnde aer est medium visus ratiōe dya
phanitatis: ꝛ est mediū auditus ratione determina
te fractiōis ꝛ est mediū olfact⁹ ratiōe nature innomi
nate. caro autem vt caro est mediū tactus. et caro vt
caro lingue vel ꝓportionabilis est mediū gust⁹. Or-
gana etiā sunt quinqꝫ: sed organū gustus est innomi
natū ꝓpter multā propinquitatem ad organum ta-
ctus ꝛ propter mediū intraneū quod est caro: ꝛ dicit
Ad qrtum. esse de natura terre sicut organū tactus: licet nō sit cō
similis materialitas. ¶ Ad quartum dicit ꝙ quo ad
qualitates motiuas quodlibet organum est de natu
ra terre: sed non quo ad qualitates alteratiuas Aui.
aūt sumpsit neruū cōmuniter pro organo volēs dice
re quēlibet sensum habere suū organū quo recipit sen
sibilia. De piscibus aūt dicitur ꝙ in eis quo ad vitā
dominat caliditas virtualis. aliter. eñ nō viuerent.
Et ita nō est incōueniēs ꝙ i eis quo ad aliquas qua
litates dominet aqua et quo ad alias dominet aer.
Et ita cōceditur in quolibet organo dominari aerē
quo ad cōplexionē calidi ꝛ humidi formaliter vel vir
T.c.130. tualiter. ꝛ hoc intellexit phūs secundo de anima cuꝫ
dicit nullū organū esse extra naturam aeris ꝛ aque.
Itē dicitur ꝙ non proprie in aliquo organo domina
tur ignis nisi appropriatiue: eo ꝙ igni principaliter
attribuit actio. aut qꝛ caliditas ignis est eiusdē spe
ciei cū caliditate organi ꝛ sic concedit Aristo. ignem
in quolibet organo dn̄ari nō aūt ſm excessiuā calidi-
tatem ꝛ siccitatē: qꝛ hoc esset in piudiciū organoꝝ ꝓ
pter multā actiuitatē ignia. quare ꝛc.

¶ Caput. xxv.

Primū. T.c.130. **Circa materiam** nunc vl-
timo ta-
ctā de dn̄io elemētoꝝ i organis sensuū.
¶ Est pmo notādū ꝙ organū sensus po-
test quadrupl'r cōsiderari. Primo sub ra
tione mixtionis: ꝛ sic in eo dn̄atur terra:
qꝛ in quolibet mixto necesse est esse plus de grauita-
te ꝙ leuitate ꝛ de denso ꝙ raritate. Scdo pōt cōside
rari sub ratiōe vite: ꝛ sic in eo dominatur aer: qꝛ vita
fundat i hūido et calo: ꝛ vbi deficiat calitas formalis
sufficit calitas vtual'. Tertio sub rōne sēsatiōis ꝛ sic
i eo nō dn̄at nisi aqua vt i oculo: aut aer vt in auditu.
aut aer ꝛ aqua vt in olfactu: aut aliqua qualitas se
cunda nō correspōdens alicui elementoꝝ vt in orga
no gustus ꝛ tactus. Quarto pōt cōsiderari sub ratio
ne actiuitatis: ꝛ sic i eo dominat ignis nō qdē forma T.cō.8.
liter: sed virtualiter ꝛ appropriatiue: qm̄ actio princi
paliter attribuit igni. scdo de ge. ideo si aliquis sen
sus vel organū est fortis actiōis ille dr̄ esse de natura
ignis: ꝛ ex hoc dicimus oculum breui tpe consumere
festucā: quā multo tpe aer nō cōsumeret. ¶ Secundo
notandū ꝙ ois organa habēt duas dispositiones re Scdm.
cipiendi species sensibilium: vnā ꝓpinquā ꝛ aliā re-
motā. Oculus eñ recipit species visibiles mediante
dyaphanitate tanꝙ dispositione ꝓpinqua ꝛ mediā
te hūiditate aqa tāꝙ dispōne remota. Organū audi
tus recipit spēs sonorum mediante motu proprio et
naturali tanꝙ dispositione propinqua et median-
te raritate tanꝙ dispositione remota. Organum ol-
factus recipit odores, mediante natura innoiata tā-
ꝙ dispositiōe ꝓpinqua ꝛ mediāte siccitate ignea tā-
ꝙ dispositione remota. Itē organū gustus recipit sa
pores mediante vna dispositione innoiata tanꝙ di
spositione ꝓpinqua: ꝛ mediante humiditate grossa
ꝛ opaca tanꝙ dispositione remota. Organū vero ta
ctus recipit sua obiecta tangibilia nō inuicē cōcur-
rentia mediātib⁹ dispositionibus innoiatis tāꝙ di-
spositione propinqua: ꝛ mediante humiditate aerea
tanꝙ dispositione remota.

His presuppositis pono quatuor
cōclusiones de
intentione Aristo. ꝛ Cōmentato. lib. de sensu ꝛ sensa. Prima con
quarū prima est ista: organū visus est de natura aq. clusio.
ꝓbatur: organū visus est de natura alicuius corporis 2ª T.cō.130
simplicis a ꝑdominio dyaphani ſm phm vbi supra:
nō quidem corporis celestis: qꝛ nō ingredit cōpositio
nem mixtoꝝ: nec ignis ꝓpter nimiā actiuitatē eius in de sen.
ꝛ siccitatē: nec aeris: qꝛ aer male seruabilis est ꝛ ocu- Intelligen
lus bene seruabilis, ergo de natura aque: ꝛ ꝙ ita sit dum.
pꝫ: inquit phs: qꝛ si pungitur oculus statim exit hu-
mor aqueus. Intelligendū ſm alacē ꝛ vitulionē pri-
mo suaꝝ perspectiuarū: ꝙ a duab⁹ extremitatib⁹ ce-
rebri ꝓcedūt duo nerui cōcurrentes ad anteriorem
partē cerebri vbi se cancellantes dexter fit sinister: et
ecōtrario. et ex hoc exēplariter declarat Albertus: qꝛ
vulneratus in tpe dextro perdit oculū sinistrū ꝛ non
dextrū. Deinde hoꝝ neruoꝝ vnus mittitur ad ocu-
lum dextrū: ꝛ alius ad sinistrū: qui nerui sunt conca-
ui cōcauitate repleta humore glaciali subtili ꝛ dya-
phano: per quē humorē multiplicat spēs visibilis vs
qꝫ ad concursum istoꝝ neruoꝝ. Et se habēt isti nerui
ad modū fistule organi latiores in pupilla ꝛ strictio
res in cerebro. Ex quibus sequitur ꝙ organuꝫ visus
nō pōt esse nisi de nā aq: cū ois humor sit de nā aqꝫ ocu Scda ɔclo
lus enim tam per medicos ꝙ per perspectiuos com
ponitur ex tribus humoribus. s. glaciali: albuginoso
ꝛ vitreo. ¶ Secunda cōclusio. Organū audit⁹ est de
natura aeris ꝓbatur organū auditus est de natura
alicuius elemēti lib. de sensu ꝛ sensa. sed non est de na
tura terre propter suam densitatem et grauitatem:
nec de natura aque: qꝛ oculus est de natura aque: mo
do ſm phm nulla duo organa recipientia per me-
dium extraneum possunt esse de natura eiusdē ele-
menti eque primo: nec etiā de natura ignis ꝓpter ni- 3ª cōclo.
miam actiuitatē eius ꝛ siccitatē, ergo est de natura
aeris: ꝛ ita asserit Cōmenta. ij. de aia. ¶ Tertia con
clusio. Organū olfactus est de natura aque: aeris et
ignis: quo ad alterā qualitatū. primū ꝛ scdm pꝫ per
Cōmen. ij. de aia dicentē ꝙ organū olfactus fit ex na
tura innominata aeris ꝛ aque. tertiū aūt declaratur
experientia: qm̄ animalia magis calida ꝛ sicca sunt
valde boni odorat⁹: canes enim bene odorant: qꝛ ha
bent organum olfactus calidum ꝛ siccum ꝛ inter ho-
mines illi melius odorant qui organum olfactus ha
bent magis calidum ꝛ siccum. Intellectum ſm phm
Alexandrū ꝛ Albertum ꝙ organū odoratus natura-
liter ꝛ intrinsece est calidum ꝛ siccū caliditate remis
sa ꝛ siccitate intensiori vt non possit corrumpere alia

organa ⁊ ex hoc est de natura ignis a predominio ratione siccitatis ignee: sed naturaliter ⁊ extrinsece organū olfactus est frigidū ⁊ humidū ⁊ ɔ̄r de natura aque: qr ab extrinseca. s. a cerebro recipit frigiditatē ⁊ humiditatē: sicut eīm aer medie regionis ex naturalitate intrinseca est calidus ⁊ naturalitate extrinseca est frigidus: ita in ꝓposito est dicenduz. ¶ Quarta cōclusio.

Quarta cōclusio. Organa gustus ⁊ tactus sunt de natura terre ptz: qr nō habēt esse de natura alicu' elemēti nisi de natura terre vt ex dictis est manifestum vnde .ij. de anima inquit Aristo. terra si est alicuius organi maxime admiscetur organo tact': in li. aūt de sensu ⁊ sensato expresse determinat phūs organum gustus ⁊ tactus esse de natura terre.

Primum. **Contra** p̄dicta arguit. Et primo ꝙ ocul' non est de natura aque: sed aeris immo magis de natura aeris ꝙ̄ aque. primū ptz ꝙ oculus est de se terminabilis termino ꝓprio sed aqua terminatur termino alieno. iiij. methe. scōm ostendit. nam eiusdē nature est mediū ⁊ organum. ij. de aīa: sed medium viuendi est aer. ergo. Et cōfirmat qr eiusdē nature est totū ⁊ pars: sz pars oculi alba pinguis est de natura aeris ergo. tertiū vero declarat. nā si oculus est de natura aque hoc est ratione dyaphanitatis: sz

Secundum. melius reperimus dyaphanitatē in aere ꝙ̄ in aqua. ergo. ¶ Scōo arguit ꝙ organū audit' non est de natura aeris: qr organū auditus est frigidū ⁊ humiduz ergo antecedēs ptz: qr situat ꝓpe cerebrū dictū est hominem habere malū odoratū: qr organū eius infrigidatur ⁊ humectat a cerebro. Deinde ponit Aristo. ij. de anima ꝙ organū debet esse tale in potētia quale est obiectū in actu modo obiectū auditus vt cāpana

Tertium. nō est de natura aeris sed terre. ¶ Tertio arguit ꝙ odorat' nō est de natura aeris ⁊ aque: qr nulla organa diuersarū rationū debent esse eiusdem elemēti natura. sed organū visus est de natura aque ⁊ organum auditus est de natura aeris. ergo. ptz cōsequentia: qr illa tria organa sunt diuersaꝝ rationū. maior

Quartum. autē ⁊ minor sunt Ari. lib. de sensu ⁊ sensato. ¶ Quarto arguit ꝙ organū gustus vel tactus nō est a predominio de natura terre ptz qr tale organum cōsistit in media proportione qualitatū tāgibilium ſm phūm ij. de anima. ergo non est magis de natura vni' elementi ꝙ̄ alterius. Item tale organum habet vitam ergo excedit in calido ⁊ humido: ergo est de natura aeris. Item ossa ⁊ pili non sentiunt quia sunt terrestria. sed organum gustus vel tactus sentit ergo non est de natura terre.

Ad p̄mum **Ad primum** cōcedo qr oculus est de natura aque quo ad humiditatem: nō tamē sub tāto gradu: ideo nō mirū si termineur humiditas oculi per opacū ⁊ nō humiditas aq̄. Cōcedo etiā ꝙ ocul' est de natura aeris quo ad dyaphanitatē: sed nō a p̄dominio: qr dyaphanitas aque dominat in oculo ⁊ nō dyaphanitas aeris: sicut etiā dominatur humiditas aque ⁊ nō aeris. Cū ergo tertio addit ꝙ totū ⁊ pars sunt eiusdē nature negat vtr ideo dr ꝙ partes oculi sunt inuicē ⁊ ab oculo diuersarum rationū: potest tamē dici ꝙ humor albuginosus est de natura aque a p̄dominio: sz forte pellicula sit de natura aeris. ¶ Ad scōm dr ꝙ organū audit' est intrinsece naturaliter de natura aeris a p̄dñio qr naturaliter intrinsece est calidū: humidū ⁊ raruz: tñ extrinsece pōt dici de natura aque. nō tñ tm patit organum audit' a cerebro: sicut organū olfactus: qr nō ita fluit cerebrū versus latera sicut versus extrema. Et ad cōfirmationē dr nihil materiale vel terreū dr esse obiectū auditus nisi per respectū ad aerē motuz: ita ꝙ cāpana vt cāpana nō est obiectū auditus: sed solū

Ad tertiū. vt sonabilis: mō son' realis nō causat in aere. ¶ Ad tertiuz dr ꝙ sicut oculus est de natura aque rōne humiditatis ⁊ de natura aeris ⁊ aque rōne dyaphanitatis lz ꝓpinqui' de natura aq̄ ꝙ̄ aeris. Ita organuz olfact' est de natura ignis a p̄dñio rōne siccitatis: ex de natura aque ⁊ aeris a p̄dñio rōne nature innotate: nec est incōueniēs idē esse de natura plurū elemētorum a p̄dñio ſm prius ⁊ posteri'. Et ɔ̄r dr ꝙ organa diuersaꝝ rōnū lz nō possint esse eiusdē elemēti naturaliter ⁊ intrinsece ⁊ ſm eandē qualitatē primo tamē

Ad quartū ſm diuersas q̄litates pñt esse de natura eiusdem elemēti ⁊ p̄dñio. ¶ Ad quartū r̄ndet ꝙ aliq̄d est simpl'r aliquale qd tamē in respectū dr oppositū: vbi grā: cerebrū est simpliciter calidū: ⁊ tñ dr frigidum respectu cordis in quo excessiue caliditas est. Dicit etiā frigidū ꝓpter vapores frigidos ascēdētes ad ipz. Ita organū tact' est simpl'r calidū ⁊ humidū: sed qr hz modicā caliditatē ⁊ humiditatē respectu alioꝝ mēbroꝝ 2.a.t.cō. 130.

dr frigidū ⁊ siccū: ⁊ ɔ̄r terreum seu de natura terre a p̄dñio. cū ergo dicit phūs ipsuz organū eē de natura terre non loquit simpl'r: sed in respectu supple quo ad qualitates alteratiuas: qr ſm q̄litates motiuas ⁊ 2.a.ug. ab illis imediate descēdētes organū tact' ⁊ gust' est simpl'r de natura terre. ¶ Isto habito respōdetur ad rōnē ꝙ cū phūs dicit organū tactus cōsistere in media ꝓportiōe q̄litatū tāgibiliū nō sumit ibi medium per eq̄ distantiā extremoꝝ: sed ꝑ appropinquatione ad gradū mediū latitudinū qualitatū primaꝝ: ita ꝙ oīs qualitas prima organi tactus aut est paꝝ supra mediū gradū latitudinis: aut est infra paꝝ. Ex quo seq̄tur ꝙ pōt denoiari ab vno elemēto ⁊ non ab alio: qr oīs grad' supra mediū latitudinis denoiat in concreto: ⁊ ita cōsequēter dr organū tact' valde remisse calidū ⁊ valde remisse humidū: simpl'r tamē denoiat ab elemēto aeris. Et ita argumēta nō ꝓcedūt concedendo ꝙ est de natura aeris tā organū gust' ꝙ̄ organum tactus quo ad qualitates alteratiuas ⁊ de natura terre quo ad qualitates motiuas ⁊ ab illis immediate descēdētes que sūt grauitas ⁊ densitas. Et si dictū est organa diuersaꝝ rōnū nō eē eiusdē elemēti ſm eandē qualitatē primo illud est intelligēdū de organis impertinentibus: modo organa gustus ⁊ tactus sunt pertinentia qr non pōt imutari organū gustus nisi prius imutet organuz tactus. diuersitas autem hoꝝ duoꝝ organorum cōsurgit ex diuerso tēperamento qualitatum primarum. quare ⁊c.

¶ Tractatus duodecimus.

Cum autem sentiamus nos videre ac audire necesse est aut visu sentiam' nos videre: aut alio sensu. At si alio sensu: tum idē sensus erit ⁊ ipsius visus ⁊ etiā coloris subiecti. Quare vel duo sensus eiusdē erūt subiecti: vel seipsuz sentiet ipse. Preterea si alius sit sensus qui percipit ipsum visum: aut in infinitum fiet abijcio: aut erit aliquis sensus qui seipsum percipiet sentientē. Quare idipsum in primo sensu continuo est faciendum. At hinc oritur dubitatio: nā si visu quidem sentire nil aliud est ꝙ̄ videre. Videtur aūt color vel id qd habet colorē. Si quippiā viderit id quod videt ⁊ colorez. id habebit profecto qd videt primū. Patet igitur nō vnum id ipsum esse. Sentire in quā visu. nam cū nō videmus tenebras ⁊ lumen visu discernimus: sed nō eodez vt pz mō. Pre

terea idipsum etiã qđ videt colore: quo-dãmodo delibitum est. Instrumẽtũ eñ vniuscuiusq; sensus ipsum sensibile si-ne materia suscipit vti diximus. Quo circa sensibilibus ipsis semotis insunt sensuum instrumentis sensus imagina-tionesq;. Atqui operatio rei sensibilis atq; sensus vna quidẽ z eadem est. At earũ ratio nõ eadẽ est. Dico autem so-num actu z auditũ actu sit eñ vt is qui auditum habet nõ audiat: z id qđ ha-bet sonum non semper sonet. Sed cũ operat id qđ audire põt: z sonat id qđ sonum efficere põt tũ simul fit z audit actu z sonus etiã actu. quorũ alterũ q̃ piam additionem: alterus sonationem esse non incongrue dicere potest. Qđ si motus: z actio atq; passio i eo est: qđ patitur: atq; mouetur: necesse est z sonũ z auditum actu in auditu qui est poten tia esse. Agentis nãq; mouentisq; ope ratio in ipso patiente suscipitur: atq; inest. quocirca non necesse est id qđ mo tu ciet moueri. Actus igitur sonatiui: sonus est: vel sonatio. Auditiui vero au ditus vel auditio. Duplex enim est au ditus: z duplex etiam sonus. Eadẽq; est z in ceteris sensibus ac sensibilibus ra tio: atq; vt actio: passioq; non in agen te est. Sed in eo quod patitur. Sic et ipsius sensibilis actio in ipso est sensiti uo. Sed in quibusdam nomina quoq; sunt posita. vt sonatio ac auditio. in q̃ busdam autem. caret alterum nomine. Operatio enim visus visio dicitur: ac coloris nomine vacat. Operatio pre-terea gustus: gustatio dicitur: ac sapo-ris nomen non habet. Hec cum ita sint atq; vnus actus rei sensibilis: sensitiui q; sit. quamuis diuersas habeat ratio-nes. sicuti diximus: necesse est simul cor rumpantur: simulq; sint salua auditus ac sonus: qui hoc modo dicuntur: z sa-por itidem et gustus: ceteraq; similiter. At ea que dicuntur potentia non hanc ipsam profecto necessario subeunt le-gem. Non recte igitur priores natura les philosophi sentiebant qui quidem sine visu neq; album vllum: neq; nigrũ esse dicebãt: neq; itẽ vllum sine gustu sa porem. nã partim recte partim nõ recte censebãt. Etẽi cũ duplex sensus sensibi leq; dicat: potẽtia atq; actu. in his q̃de secundis fit idipsum sane. quod dictũ est in illis autem primus non fit vt luce clarius extat. At illi de hisce simplici-ter loquebãtur que simpliciter non dicũ-tur. Qđ si vox q̃dã cõcentus est. vox au tẽ z auditus tũ vnum: tũ non vnum: aut nõ idẽ sunt. z si cõcentus est rõ: necesse est z auditũ quãdã esse rõnem: atq; ob idipsum exuperãs quodq; tã acutũ q̃ graue corrũpit auditũ atq; dissipat: z in saporib⁹ gustũ: z in colorib⁹ visũ: id qđ nimirum est splendidum z tenebrosum: z in odorib⁹ vehemẽs odor: siue dulcis siue amarus: quia sensus ipse q̃dã est rõ rata. Quocirca sensibiliũ ea que since re talia et talia queq; simplicia sunt: vt acutũ vel dulce vel salsum cũ reducunt ad rõnem sensui sunt iucunda: tũc enim ipsum delectare vident. Omnino aũt ipm mixtũ magis cõcentus est q̃ acutũ vel graue tactui qđ si calidũ sane simplex ac frigidũ: sed id qđ e ad rõnẽ redactũ amicũ est atq; iucundũ. Enimvero sen sus ipe ratio quedã est vti dixim⁹: sensi bilia aũt ea que exupant: aut dolore af ferunt ipsi aut tandem ipsum corrum-punt. Vnusquisq; igitur sensus vt se pe diximus sensibilis est obiecti. Estq; in instrumento suo ea ratione qua illũ sensus est instrumentum: et differen-tias sensibiles obiecti sui discernit: vt album quidem et nigrum visus. Dul-ce autem z amarum gustus: et ceteri si-militer sensus. At enim cum album et dulce et singula sensibilium ad singula nimirum aliqua comparemus ac discer namus z sentiamus differre: necesse est idipsum profecto fieri sensu: quippe cum illa sensibilia sint. Quo patet car nem vltimum instrumentum sensus nõ esse: nam necesse est id quod discernit tangẽdo discernere: fieri igitur non po test vt separatis discernatur: dulce di uersum esse ab albo: sed vni cuipiã am bo nota esse oportet. Illo namq; mo-do sane pateret inter sese illa differre: etiam si alterum ego: alterum tu senti-res: vnum igitur dicat oportet. Diuer sa esse dulce ac album dicit igitur idẽ. Quare vt dicit: sic z intelligit atq; sen tit. patet ergo fieri non posse: vt separa-

tis separata diiudicent. At hinc patet neq; fieri posse vt separato in tempore discernant. Nam vt idem aliud esse bonum ac malum dicit. Sic quādo alterū dicit aliud esse: tunc & alterum etiam dicit: atq; dico quādo nō per accidēs: veluti nunc dico quippiā aliud esse: nō tamen dico illud nunc aliud esse: sed hoc pacto nunc dicit: vt dicat: et nunc illud esse simul igitur dicit. Quo fit vt inseparabile & inseparabili tempore separata discernat. At vero fieri non potest vt simul idem ea ratione qua indiuisibile est: et in indiuisibili tempore motib⁹ cōtrarijs moueatur. At dulce quidem sic mouet sensum ac intellectū. Amarū autem contrario modo & album itidem diuerso. Est ne igitur qd discernit indiuisibile quidem numero. Separatū autem ratione: partim igitur vt diuisibile res sentit diuisas: partim vt indiuisibile: nam ratione quidem diuisibile: loco autem atq; numero indiuisibile est. An id minime fieri potest: idem em̄ potentia quidem est ipsa contraria: & diuisibile & indiuisibile: actu aūt esse nō potest. Sed patiendo diuisibile est: at fieri nequit: vt simul fit album & nigrum. Quare neq; formas ipsorū simul sensus ac intellectus. si talia sint vt patiant suscipient. At enim hoc perinde sese habet atq; id quod quidam punctū appellāt. Quod quidē tum vnū est: tum duo: quo pacto & diuisibile est quo igit indiuisibile est hoc vnū: id quod discernit ac simul. Quo vero est diuisibile: hoc non vnum est: bis em̄ eiusdem signi simul fit vsus. Quo ergo finis vsus fit vt duobus hoc duo discernit atq; est sapata vt separatū. Quo vero est vnū: hoc vnī fit vsus & simul. Sed de principio quidez quo dicimus animal sensitiuum esse: sit hoc modo determinatum.

¶ Caput. xxvi.

T.c.133. Ristoteles postq̄ probauit ex parte sensibilium propriorū solum quinq; esse sensus exteriores cōsequenter idem probat ex parte sensibiliū cōmunium que sunt numerus: vnitas: motus: q̄es: figura & magnitudo. Et ideo notandū primo q̄ numerus formaliter sumpt⁹ & vltimate abstract⁹ non est sensibile cōe cum nō sit cognoscibilis a sensu: sz solū ab intellectu: sed sumptus pro rebus nūeratis est sensibile cōmune non pro omni sppósito q2 due intelligentie vel duo puncta non sunt sensibilia: sed solum limitatiue vt cōpetit potentibus immutare sensum: scz duab⁹ q̄titatibus tribus cōtinuis & hmōi. Et ita vnū formaliter sumptū & abstracte vt est principiū numeri nō est sensibile cōmune: sed est intelligibile vt substantia: sumptuz vero materialiter vt cōpetit vni q̄titati vel vni cōtinuo est sensibile cōe & sentitur a plurib⁹ sensibus: vna em̄ magnitudo sentit a visu: gustu & tactu. ¶ Ex quibus sequitur q̄ sensibilia nominata sunt formaliter sex & realiter solū quinq; eo q̄ vnitas predicat de magnitudine: omnia enim magnitudo est vnitas. Primū.

¶ Intelligendū q̄ vnū & multa tripliciter sumuntur. primo absolute: et sic vnū est priuatiuū et multitudo positiuū/q2 maioris perfectionis: multitudo: em̄ superaddit vnitati: nec hic sumit priuatiuum negatiue eo modo quo silentium est priuatio soni & tenebra luminis: sz pro extremo minoris perfectionis eo modo quo nigredo est priuatio albi. iij. de anima. Secūdo modo sumitur relatiue. & sic nō prius cognoscit vnitas q̄ multitudo/nec econuerso/sicut nullū illorū est altero prius in esse relatiuo cū relatiua sint simul natura: in p̄dicamentis: caplo de relatiōe. in esse autem absoluto vnitas p̄cedit multitudinem: et ita dicat de motu & quiete. q̄ in esse relatiuo sunt eq̄ prima & eque perfecta: sed in esse absoluto quies positiue sumpta est prior & perfectior motu. Tertio modo sumitur immutatiue & sic numer⁹ est priuatiuum & vnitas positiuū/q̄m numerus cognoscit per vnitatē: euidentius em̄ cognoscit vnitas q̄ multitudo sicut mot⁹ q̄ q̄es. Intelligendum. Primo. Scdo. T.c.25. Tertio

¶ Secundo notandum q̄ quies sumit dupliciter: sz positiue & priuatiue. primo modo est sensibile per se & non indiget noticia motus: secundo modo cognoscit per motum sicut tenebre per lumen: & qualitercūq; sumatur circa quietē & motum multe deceptiones contingunt. prima ex parte rep̄ntationis quando illud quod mouetur credit quiescere & ecōtra. Scda ex parte velocitatis q̄n credit sagittam subito pertrāsiuisse sensibile spatiū & superiorem partem troci vel circuli quiescere. Tertia ex parte situs quādo credit homines existētes in naui nō moueri ꝯsiderādo solū situm ipsorū inuicez. Quarta ex parte motus spēi visibilis in oculo: & sic ebrij infirmi iudicāt quiescentia moueri: & eadē causa stelle apparent scintillare. Quinta ex parte augmētationis & diminutionis rei per quā apparet nobis rem appropinquare & elōgari: & nō est verū. Sexta ex parte distantie: & sic solem velociter motū iudicam⁹ quiescere aut parū moueri. Septima propter inaduertentiā ꝓprij motus, & sic homies exn̄tes in naui iudicāt arbores moueri. Octaua ꝓpter diuersitatē affigurationis respiciēs em̄ lunā & nubes si dirigit radiū visualē supra lunaz nubes apparet moueri & luna q̄escere. Si aūt radius visualis dirigat in nubes apparet q̄ luna moueat & nubes quiescant. Secundū

His premissis pono quatuor conclusiones Aristo. ij. de anima quarū prima est ista: nullū sensibile cōiter hz propriū sensitiuū probat triplicter. primo q̄ nulluz sensibile hn̄s propriū sensitiuū per se sentit a plurib⁹: sz omne sensibile cōe per se sentit a plurib⁹ sensibus: ergo: ptz cōsequētia cū maiori: minor v̄o est nō inductiue eo q̄ omne sensibile cōe actiue ꝯcurrit ad immutationē simul cū sensibili ꝓprio. Scdo quia sensitiuo ꝓprio correspōdet sensibile propriū cōuertibiliter: sz nullū sensibile cōmune est sensibile propriuz. Tertio q2 si sensibile cōe haberet ꝓprium sensum tūm nō foret sensibile ab aliquo alio sensu: nisi sicut dulce vel cicōis filius: patet ꝯn̄a a simili arguendo de alijs sensitiuis ꝓprijs e suis sensib⁹. Prima conclusio. T.c.133.

¶ Secūda cōclusio. Sēsus exteriores nō sentiūt sensibilia aliorū sensuum nisi cōcurrāt in vnū subiectiue patet. nam visus nō percipit dulce p accidēs: nisi q2 habet vnitatē cū albedine in lacte nec percipit amaritudinē per accidēs: nisi quia hz vnitatez cū rubedine in colera. vn̄ Cōmen. in melle reperit citrinū & dulce: & non q̄cunq; cognoscit citrinum in melle cognoscit dulce: q2 nō nisi in prima sensatiōe: sz fues Secunda cōclusio.

rint simul in eodem subito: sed post primam sensatione continue dato q gustus sensit dulcedinem. ¶ Ter
3ª cōclo. tia cōclusio. Nullus sensus exterior potest recte iudicare sensibile propriū et sensibile alterius sensus inuicē in vnum cōuertibiliter se hr̄e. ita q nunq̄ vnuz reperiat sine alio: pter: qm̄ lz in aliquo semper reperiantur simul. vt in lacte dulcedo et albedo: et in colera amaritudo et rubedo: tamē in aliquib⁹ separant: mel enim est rubeū et non amarū. similr lignū est albuz et nō dul
4ta cōclo. ce. ¶ Quarta conclusio. Natura ordinauit sensibilia cōmunia sentire a pluribus sensibus, ppter meliorē et distinctiorē cognitionē sensibiliū: nā si natura ordinasset q solo visu cognoscerem⁹ magnitudinē: crederemus magnitudinē et colorē esse idem: qd̄ est impossibile: et ptz cōsequentia: q2 non haberemus aliū sensuz
Cōmē. 13. per quem possemus cognoscere illa distingui. ¶ Intelligendū sm̄ Cōmen. q q2les est puatio motus. et multitudo est puatio vnitatis priuatio cōmunia sensibilis est eque per se et essentialr perceptibilis sicut ipsum sensibile cōmune.

Primū. Contra pdicta arguit. Et primo q sensibili cōi corrñdet ppuum sensitiuū, nam sensus cōis est vn⁹ sensus et vnitas sensuū est ex vnitate obiti sicut etiaz distinctio. ij. de aīa. ergo sensui cōi corrñdet vnū obiectū adequatū sibi ppuum qd̄ nō videtur esse nisi sensibile cōe. Et cōfirmat: quilibet sens⁹ exterior hz propriū et adequatū obiectū. et intellectus hz ppuum et adequatū obiectū. ergo p idem sensus
Scdm. cōis. ¶ Secūdo arguit q numer⁹ non est sensibile p se nec vnitas: quia noticia nūeri dependet a noticia alterius. s. vnitatis: et cōtinui. ergo sentit per aliud. lō
T. c. 133. non sentitur per se. añs ptz. q2 nō potest sentiri nūer⁹ quin sentiatur vnitas sed nō ecōtra. Et phs. ij. de anima dicit q numerus cognoscit per negationē ɔtinui. De vnitate autē ponat a. continuū videri a te: et q tēpore visiōis impceptibilr diuidat nulla aliqua adueniēte trāsmutatiōe. isto posito arguitur sic. Ista visio que prius erat in te adhuc remanet in te: et nō manet illa vnitas. ergo illa vnitas non per se cōcurrebat ad visionē. Item argumentum pōt fieri de motu et quiete sic. visio coloris semp est eadem nūero siue sor. moueat siue sortes quiescat. ergo nec motus nec q̄es per se cōcurreret ad illam visionē: patet ɔña: quia omne agens per se cōcurrens ad aliquē effectū dependentē in fieri et in facto esse si desinit a sua actione et effectus desinit eē: sicut patet de lumie et corpe luminoso. aññs aūt est manifestū: quia cōtinue manet idē color.
Tertium. ¶ Tertio arguit q motus nō est sensibile per se. tū q2 sensatio fit subito et motus successiue: tū quia nulla pars motus cōcurrit effectiue ad sensationē eo q vna est pterita et alia futura: quarū nulla est: tum q2 null⁹ sensus exterior hz cognitionē pteriti et futuri: mō non cognoscit motus nisi cognoscat z modo eē esse in aliquo situ: et prius fuisse in aliquo situ: et posterius esse i aliquo situ: tū quia aliquis est mot⁹ qui nō pcipit ab aliquo sensu exteriori. s. motus celi quo ptransit vnus
Quartū. gradus in centū āniis: et mot⁹ sagitte velocissime mote. ¶ Quarto arguit q quies est euidētius cognoscibilis q̄ mot⁹ dupl'r. primo q2 est maioris pfectiōis: cū sit finis motus: et pncipalius intēta q̄ motus: modo sicut se habet res ad esse: ita se hz ad cognosci. ij. meta.
T. c. 4. scdo quia pauciores deceptiōes cadūt circa quietē q̄ circa motū: iudicamus eñ circulū ignitum in aere p motū q̄ nō est in aere: vbi per quietē non decipit sensus. Ideo inqt phs. vij. phy. q in quiescēdo et sedendo sit animus prudens.

Ad primū. Ad primum dr q nullum sensibile cōe est obiectū propriū sensus cōis: quia nō est maior ratio de vno q̄ de alio: nec recipiūt sensus vl'es vnitatem vel distinctionem ab obiectis: sed soluz particulares: et ita intellexit Pha. sensus eñ vniuersales habent vnitatem ex organo et ex natura rei. Et ad confirmationem negetur cōsequētia: quilibet sensus exterior est sensus particularis et sensus cōmunis est sensus vniuersalis; Etiam intellectus est potētia non organica: sensus vero cōmunis est poten
tia organica. ¶ Ad scdm negetur hec ɔña. numerus Ad scdm.
sentitur p vnitatem et ɔtīnū per aliud. ergo non p se: q2 sicut figure noticia dependet a noticia magnitudinis: et tamē figura sentitur per se: quia active cōcurrit ad immutationem sine qua nō posset haberi noticia terminata de aliquo obiecto: ita numerus sentitur per se: q2 per se concurrit ad immutationem sine quo nō posset haberi noticia multorū: euidenti⁹ tñ et principalius concurrit ad sensationē vnitas q̄ numerus. Consimiliter dr q lz numerus cognoscatur per diuisionem siue negationē continui: tñ cognoscitur per se: quia stat ipsum cognosci non cōcurrente diuisione cōtinui Aristo. tamē non dicit q per diuisionē conti
nui: sed per negationem. Cōmenta. autē per priuatio T. c. com
nem. i. ex eo q aliqua sunt vnum et obijciuntur sensui 133.
bene disposito ceteris parib⁹ cognoscit illa esse multa. ¶ Ad argumētum de vnitate dr q illa visio imperceptibiliter desinit esse: sicut impceptibiliter diuidit illud continuū: et generātur due visiōes sicut due vnitates: nec manet idem color: sed desinit esse ad desinitionem cōtinui: licet sensus iudicet illum esse colorez priorē et in hoc decipitur. Et ad rationē de motu et quiete negetur ɔña: quia illa visio continue fit a colore: a quiete autem et motu fit successiue per partes temporis: nec est in cōueniens eūdem effectū sic depēdentez in fieri et in facto esse a duabus causis fieri successiue. Dato eñ q sortes per medietatem vnius hore traheret vnam nauim: et plato per aliam medietatē: talis motus fieret a sor. et platone. a sor. in prima medietate: et a platone in secūda medietate: sed debuit sic argui. si sortes non moueretur: nec quiesceret nō minus
esset illa visio. ergo non per se cōcurrūt ad illam. ɔña
est bona: sed añcedēs est impōssibile. ¶ Ad tertiuz dr Ad terti
q lz motus fiat successiue: tamē q2 non cōcurrit per se et primo: sed sensibile proprium nō tollitur quin sensatio subito fiat. Deinde dr q ad illam infinite partes motus concurrūt actiue non quidem non existētes: sz pñtes composite ex pte pterita et parte futura. Item cōceditur q nullus sensus exterior potest cognoscere motum nisi ad hoc cōcurrat memoria et extimatiua. et ita habet noticiā pteriti et futuri nō p se: sed p vnionē ad memoriam et extimatiuam: in quib⁹ sunt species cum differētijs temporū. Et ɔñr dr q nullus sensus exterior percipit se solo talem motum celi vel sagitte: sz solum per vnionem ad intellectum discernētē successionē talis motus vel dicitur q si talē motū nō potest percipere sensus ratiōe tarditatis vel velocitatis sufficit q potest percipere alium eiusdem speciei. ¶ Ad
quartū dr q solum pbat quietem esse magis notam Ad quartū.
nature q̄ nobis: et hoc cōcedit: motus tamē est nobis magis notus. Et sic in casu illo decipit sensus ppter motum: in alio vero decipit ppter quietem: qm̄ interdum res apparet minor ppter quietē. ¶ Intelligen
dum q Cōmen. ij. de anima ponit sensibilia cōia iō p C. c. 133.
se sentiri: quia sunt suba sensibiliū pprioz: quod non debet intelligi de subo inherētis vel denoīationis: q2 tūc suba sentiret per se: sed de subo immutatiōis: et q mediantibus his subiectiue imutant sensus sensibilia propria: quare et c.

¶ Caput. xxvij.

Uia sensus exteriores seipis non sentiūt sensibilia per accñs: nec etiam omnia sensibilia per se sine iuuamine sensuū interioz: ideo de his ad maiorē noticiā dictoz est ɔñr dicendū siue determinādū. ¶ Notā
dum primo q sensus cōis est aliquo mō idem cū quo Primum.
liber sensu: et aliquo mō dñs. nam vt vnū visui p immutationem factā ab eo in sensu cōmuni sensus cōis est idem cum visu et dñs ab auditu: vt autē immutatur ad auditu est idem auditui et dñs a visu: ex agēte eñ et patiente fit vnū. vnde sensus cōis se habet respectu pticulariū inqt Alber. ij. de anima: sicut centrū

respectu circuli. quia sicut centrū recipit omnes lineas
a circūferentia exisientes: ita sensus cōis recipit oēs
immutatiões sensuū particulariū. Cognoscit eni im-
mutationē auditus ĩmutationez visus: ⁊ sic de alijs.
Et sicut centrū circuli vt est terminꝰ a. linee est illi idē
⁊ dñs a. b. linea: ⁊ vt est terminꝰ b. linee est idē illi et
differēs a b a. Ita sensus cōis vt immutat a visu est
idem illi ⁊ dñs ab auditu. ⁊ vt immutat a b auditu ē
idem illi ⁊ differens a visu. Ex quibus sequitur ꝙ sicut
visus non sentit se videre: ita sensus cōis non perci-
pit se percipere: quia nullus sensus suam ꝑcipit pro-
priam immutationē cum nō sit reflexiuus supra se ra-
tione materialitatis. Immutatio eni visus nō perci-
pitur a visu: sed a sensu cōi. ⁊ immutatio sensus cōis
Secūdū. non ꝑcipitur ab eo: sꝫ ab imaginatiua ⁊ extimatiua.
¶ Scđo notādum ꝙ sensibilia tam ꝑ se ꝙ̄ per accñs
sunt in triplici drīa: qm̄ aliq̄ sentiunt per se ⁊ ꝑmo.
vt sensibilia ꝓpria quedā vero per se ⁊ nō primo: sed
ab oibus sensibus exterioribꝰ vt sensibilia cōmunia.
Et quedam per se ⁊ nō primo: sed solum ab vno sensu
vt partes subiectiue sensibiliū propriorū. nam albedo
⁊ nigredo per se sentiūtur a visu. Item sensibiliū per
accñs quedā sunt simplr̄ talia. s. que sentiūtur ꝑ accñs
a quolibꝫ sensu vt substātia: quedā vero sentiūtur per
accñs ꝓm quid positiue. s. que sentiūtur per se ab vno
sensu exteriori ⁊ ab alio ꝑ accñs: vt amaritudo ⁊ dul-
cedo respectu visus: quedam sentiūtur per accidens
ꝓm quid priuatiue ⁊ negatiue: ⁊ a. s. que sentiūtur ab
vno sensu exteriori per accidens. et a nullo ꝑ se vt te-
nebra respectu visus: ⁊ silentiū respectu auditus.
1ª 9clo. Cō. 136. **Hisvisis** pono quatuor cōclusiones Arist.
ij. de anima. quarū prima est ista
eidē obiecto possunt plures sensꝰ corrñdere. patet: qz
ꝓm Cōmē. ibidem. eodem sensu videmus colorem et
percipimus nos videre colorem: sed sensu visus solū
nō percipimus nos videre colorem. ergo alio sensu: et
per ꝯñs duo sensus percipiūt colorem. s. visus et sen-
sus cōmunis ⁊ hoc per se: quia duo sensus exteriores
nō possent ꝑ se sentire colorē: sed si vnus ꝑ se alter sen
tiret per accidens: sensibile tamē cōmune duo sensus
exteriores sentirent per se: sed nō primo vt liquet.
2ª cōclo. T. c. 13. ¶ Secūda cōclusio. idem sensus potest esse diuersorū
obiectorum: sed diuersimode patet. nam visus perci
pit lumen ⁊ tenebraz: tamē aliter ⁊ aliter: qm̄ percipit
lumen per se ⁊ positiue. tenebram autem per accidēs
⁊ priuatiue. vñ sensui cōmuni per se corrñdent omnia
sensibilia cōmunia ⁊ propria: quia aliter non poneret
differētiā inter illa: per accñs autem omnes priuatio
nes sensibilium propriorum: sensui autē eidem exte-
riori triplex obiectum corrñdet per se. s. cōmune: pro-
prium: adequatum: ⁊ proprium non adequatum. Et
etiā triplex per accidens. s. commune vt substātia: ⁊ ꝓ
tertia 9clo T. c. 138. prium vt priuatio: ⁊ ꝓm quid positiuū vt dulcedo re-
spectu visus. ¶ Tertia cōclusio. organum visus est ali
quo modo coloratum. ꝓbatur tripliciter: primo quia
recipit colorē. ergo aliquo modo denominatur ab eo
secūdo qz aliter in absentia colorum exteriorum non
posset fieri iudicium de colore: quod est cōtra experiē
tiā ⁊ pꝫ cōsequentia: quia si color nullomodo esset pre
T. c. 20. sens non posset fantasia aliquo modo moueri. Ter-
tio cum idē sit actus mobilis ⁊ motiui. iij. phy. oportet
ꝙ specificetur ab vtroqꝫ: eo ꝙ ab agente dr̄ actio et a
patiente passio. ergo cum idem sit actus sensibilis et
sentiētis. ij. de anima. oportet illū specificari ab vtro
qꝫ: ⁊ per consequens sensatio existens in oculo rōne vi
sus dicitur visio ⁊ ratione coloris dicit̄ coloratio. er-
go suum subiectum aliquo modo denoiat coloratū
Cō. 138. vñde vult Cōmenta. ꝙ tam forma visus ꝙ̄ visibilis
dicit̄ color: sed diuersimode. visio eni est color intētio
nalis. Et forma a qua producit̄ est color realis. Et no
tāter dicitur in cōclusione aliquo modo qz ille termi
nus significans equiuoce aliqua duo: vnum absolute
⁊ reliquum respectiue dicit̄ simplr̄ de absoluto ⁊ cum
additamētis de respectiuo sicut eni hec est vera. hoc
est animal. demōstrando hoiem: sed nū demonstran-
do picturā aialis: est illa falsa: sed bene istā. hoc est aial
depictum: seu aialis silitudo. Ita hec est vera. hec est
color demōstrādo colorem realem: sed hec nō est vera
demonstrādo similitudinem eius: sed solum ꝙ hec est
color intētionalis seu silitudo coloris. ideo nō debet
concedi simpliciter ꝙ organum visus est coloratum:
sed ꝙ est aliquo modo coloratū. s. intētionaliter.
¶ Quarta cōclusio. eodē sensu sentimꝰ ⁊ sentimꝰ nos Qrta 9clo. T. c. 138.
sentire. pꝫ qz aliter ꝓcederemꝰ in infinitū in sensibꝰ
eodem enim visu simpliciter videmus ⁊ percipimus
nos videre. nam per potentiā visiuam passiue vide-
mus colorem ⁊ per eandē actiue immutādo sensuꝫ cō
munem ꝑcipimus nos videre colorem Similiter et
eodem visu ꝓm qđ: qui est sensus cōis videmus ⁊ ꝑci
pimus nos videre colorem: qz sensus cōis percipit co
lorem et visionem coloris exñtem in potentia visiua.
ita ꝙ visus exterior nō ꝑcipit se videre colorē. sꝫ sen-
sus cōis percipit visum exteriorē percipere colorem.
¶ Ex quibus sequitur ꝙ non eodem modo potentia
visiua ⁊ sensu communi percipimus nos videre colo
rem. patet cōsequentia: quia potētia visiua percipi-
mus nos videre colorem actiue pro quāto immutat
sensum cōem: sensu autem cōi percipimus nos vide-
re colorē passiue: pro quāto sensus cōis tam a visu ꝙ̄
a colorē immutatur.
Contra ꝓdicta arguit̄. Et primo ꝙ nō stat
idētitas obiecti cuꝫ multitudine po Primū.
tentiarum: nec ecōtra: nam immutatiões illorum sen
suū ꝓuenientes ab illo obiecto aut sunt eiusdē ratio
nis aut non: si primum. ergo etiā illi sensus sunt eius-
dem rōnis: qz potētie distinguūtur per actꝰ. ij. de ani-
ma. ⁊ per ꝯñs sunt vnus sensus. si secūdum. ergo idē
inq̄ꝫtum idem nō semꝑ facit idem. qđ est cōtra Phm.
ij. degñatione Cōsimiliter arguit̄ ꝙ cū vnitate sensꝰ T. c. 33. T. c. 55.
non stat multitudo obiectorū. quia illa obiecta aut
sunt eiusdem rōnis aut diuersarū. si primū. ergo sunt
vnum obiectū. si scđm. ergo immutatiões illorū sunt
diuersarū rationū. ⁊ per cōsequēs sensus sunt diuersa
rū rationum. ¶ Et cōfirmat̄. nullus sensus potest hr̄e
nisi immutatiões eiusdē rationis: sed diuersorū obie
ctorū necessario immutationes sunt diuersarū ratio
nū. ergo nullus sensus potest hr̄e plura obiecta: tenet
cōsequēa cū minori. quia diuerse cause in spē ꝓdu-
cunt diuersos effectus in spēi: maior pꝫ inductiue.
nam oēs immutatiões visus sunt eiusdē rōnis: quia
formaliter immutant sub ratione coloris. vnde ꝓ to-
to videt̄ esse sententia Aristo. ij. de anima ꝙ potētie
sumūt vnitatem ⁊ distinctionē ab obiectis. ergo mul
tiplicatis obiectis multiplicabuntur pōtētie ⁊ econuer Secundū
so. ¶ Secūdo arguit̄ ꝙ sensus nō sit perceptiuus sui
ꝓuatiui. nam omnis ꝑceptio est cognitio. ⁊ ꝯñr silitu
do cogniti. si ergo visus percipit tenebrā. ergo habet
similitudinem tenebre. ⁊ per ꝯsequēs tenebra est ens
positiuum. qđ est cōtra philo. ⁊ Cōmen. ij. de anima. T. c. 70. T. c. 51.
Item data parte affirmatiua seqr̄ ꝙ sensus exteri-
or actiue cōcurrit ad proprium actum. ꝯñs est contra
phm. ij. de anima. Et ꝓbatur consequētia. nam nullo
existente lumine visus ꝑcipit tenebram: sed ad illam
visionem nō cōcurrit color lux vel lumen: quia ꝓsup-
pono hic esse absentiā: nec etiā tenebra: qz esset ens po
sitiuum et sentiret per se. ergo sola potentia visiua cō
currit ad illā perceptionē actiue. ¶ Tertio arguit̄ ꝙ Tertiū
silitudines colorum sunt colores reales: primo: quia
inuicē contrariant̄ cuꝫ sint a causis contrarijs. s. albe
dine ⁊ nigredine. Secūdo qz ex his fiūt colores medij
si eni misceantur species lucis: ⁊ fumi nō iudicabitur
album: nec nigrū sed rubeum: etiā si vitrū croceum et
azurū inuicem supponātur non iudicabitur croceuꝫ:
nec azurū sed viride. Tertio qz manēt in oculo in ab
sentia visibilis. nam post fortē aspectū ad niuē vel lu
minosum valde splendidū apparet ꝙ obūciatur idē
corpus non obstāte ꝙ sit absens. ¶ Quarto arguit̄ ꝙ Quartum T. c. 16.
aliqs sensus percipit seipsuꝫ sentire: ⁊ hoc per rōnez
Aristo. ij. de anima: quia aliter ꝓcederetur in infinitū
in sensibꝰ. nam si nullus sensus ꝑcipit se percipere

cuiuslibet sensus pceptio cognoscit. & quocunq; sensu
Com. 16. dato oportebit dare sensu3 superiorẽ percipiẽtẽ ope
ratione illi⁹ inferioris. ¶ Et ideo inquit Cõmen. ibidẽ
q̃ per eandẽ virtutẽ cõprehẽdimus obiectũ primum
& cõprehẽdimus nos comprehendere illud.

Ad primũ **Ad primum** dr̃ q̃ imutatiões sensus cõ
munis & visus facte a colo
re sunt diuersa32 rationũ. veru3 est tñ q̃ color diuersi
mode cõcurrit ad illas imutatiões. nã ad visionem
cõcurrit vt agẽs totale: & ad imutationẽ sensus cõis
vt agẽs partiale: qr agẽs imediatũ est visio. ¶ Con
sequẽter est dicẽdũ q̃ non in quibuscũq; obiectis di
uersa32 rationũ correspõdent imutatiões diuersa32
rationũ: & hoc quãdo illa obiecta scd̃m ordinẽ sic se ha
bent q̃ vnũ agit mediãte alio vel sub ratiõe illi⁹. cu3
em̃ albedo imutat visum: tria obiecta cõcurrunt sc3
magnitudo: color & albedo: & solũ vna imutatio: quia
magnitudo imutat mediãte colore: & albedo sub ra
tione eiusdẽ. Et ad ꝯfirmationẽ nego q̃ nulli⁹ sensus
possit habere nisi imutatiões eiusdẽ ratiõis: qr sen
sus cõis percipiẽs oĩa sensibilia ꝓpria h3 imutatiõ
nes diuersa32 rationũ: imutatiões aũt albedinis & ni
gredinis sunt diuersarũ rationũ l esse specifico: & eius
dem rationis in esse generico. sicut etiã albedo et ni
gredo. Arist. autẽ voluit q̃ potẽtie exteriores sumãt
vnitatẽ & distinctionẽ solũ ab obiectis adequatis et
ꝯuertibilibus. ¶ Ad scd̃m dr̃ q̃ nõ omnis perceptio
Ad secũdũ vel cognitio est silitudo. nã de deo vel materia pma
habem⁹ cognitionẽ & nõ similitudinẽ qr non causata
ab illo & ita dicat̃ de tenebra. Et ex hoc soluitur aliud
argumentũ q̃ l3 visus sit potẽtia pure passiua respe
ctu silitudinis coloris: nõ tamẽ respectu cuiuscunq;
cognitiõis: eo q̃ ad cognitionẽ vel iudiciũ tenebre &
Ad tertiũ. dulcedinis actiue cõcurrit: sed verũ tum auxilio po
tẽtie interioris. ¶ Ad tertiũ dr̃ q̃ silitudines albi & ni
gri sicut nõ sunt colores simplr̃: ita nõ sunt contrarie
simplr̃ sed solũ intẽtionalr̃. i. sunt silitudines contra
rio32. Etiã ex his nõ generant̃ nisi apparẽter colores
mediỹ. vnde si spẽs albi & nigri misceant̃ inuicẽ in eo
dem medio sine fractiõe videbit̃ albũ & nigrũ si autẽ
erit fractio cũ victoria alteri⁹ sic totũ apparebit sub
colore vnius illorum: si enim lumen trãseat per fene
stram viridem totum apparet illius coloris: si autez
absq; victoria apparebit color medius. Consimiliter
dicitur q̃ in absentia obiecti non manet spẽs in sen
su exteriori: qr tũc videret̃: audiret̃ & tangeret̃ qđ non
est verum. Et ad ꝓbationẽ respõdet̃ q̃ per illa sensi
bilia excellẽtia derelinquũtur in oculo quedã quali
tates manẽtes per tẽpus post absentiã illo32: & q̃diu
manet sensus cõis retinet similitudines eorum obie
ctorum iudicans de ipsis ac si essent. Sicut etiã per
Ad quartũ ipsum fit iudicium de circulo ignito in aẽre: & nõ per
aliquem sensum exteriorem. ¶ Ad quartũ neget̃ ꝯña
qr sicut directe fiunt imutationes versus memoriam
ita retrograde versus sensum cõem: fantasia em̃ co
gnoscit immutationẽ sensus cõis extimatiua imuta
2.a.136. tionem fantasie: e cõuerso autem fantasia cognoscit
imutationẽ extimatiue: & sensus cõis percipit imuta
tionem fantasie. ¶ Et ad Cõmenta. dr̃ q̃ licet per eã
dem virtutem tam interiorem q̃3 exteriorem compre
hendamus obiectum & comprehendamus nos com
prehendere illud non tamen aliqua virtus compre
hendit se comprehendere obiectum: sed comprehen
dit immutationem obiecti: non quidem in se sed in
alia virtute vt dr̃. tum. est quare &c.

¶ Caput. xxviij.

primum; 2.h.c.136. vsq; ad. 150 **Demodo** se habendi specierũ &
imutationũ inuicẽ in
sensu est in hoc capitulo declarandum.
¶ Pmo notandum. scd̃m Cõmen. & Ari
sto. ij. d anima q̃ quadrupliciter differt
sensus cõis a sensu particulari. pmo qr
nullus sensus particularis sentit p se sensibilia pro
pria alteri⁹ sensus sed sensus cõis p se sentit oĩa sen
2 sibilia ꝓpria oĩum sensuũ particulariũ. Scđo qr nul
lus sensus pticularis ponit drĩa3 per se nisi inter sen
sibilia eiusdẽ generis: ita q̃ visus non distinguit p se
nisi inter colores & olfactus inter odores: sed sensus
cõis p se ponit drĩam inter omnia sensibilia omniũ
sensuũ: ponit em̃ drĩam inter album & dulce & inter sa
porem & sonu3. Tertio quia q̃libet sensus exterior im 3
mediate cognoscit sensibile sine indigentia alicuius
prius cogniti vel prius cognoscentis: sed sensus cõis
nõ cognoscit sensibile nisi mediante aliquo prius co
gnoscẽte. s. sensu exteriori & aliquo prius cognito. s. spe 4
cie vel imutatione alicui⁹ sens⁹ exterioris. Quarto qr
nullus sensus exterior cognouit ꝓpriam sensationez
suam: nec alterius sensus: sed sensus cõis cognouit
omnes sensationes omnium sensibilium exteriorum
vt visionem auditionẽ & huiusmodi. ¶ Secũdo notã Secũdũ
dum q̃ ad visionẽ vel ad aliquã sensationem non suf
ficit debita distantia inter potentiam & obiectũ: sed
cum hoc reqritur multiplicatio speciei in medio & in
organo: aliter em̃ in vacuo viderẽtur stelle qđ est cõ
tra phm̃. ij. de anima imo non cõtingeret memorari T.c.47.
vel reminisci: qr nulla esset spẽs in sensu q̃ posset mo
uere potentiã. quatuor enim expientie declarat̃ hu
iusmodi multiplicatio specierũ in medio & in organo.
Prima est de denario exñte in ꝓfundo aque appente p.
in supficie ꝓpter reflexionẽ & refractionem ex ꝯtactu
alterius mediỹ discõtinui. Scđa expientia est de sole 2
irradiãte supra aquã motam: qr a visu apparet mul
tiplex ꝓpter multitudinẽ fractionũ speciei solis in a 3
qua mota. Tertia experientia est de baculo recto pro
iecto ad quã qui videtur fractus ratione fractionis 4
speciei a medio densiori ad mediũ rari⁹. Quarta ex
perientia est de ymaginatione speculi aut oculi: aut
nube visa in pariete trãseunte a radio solari per vi
trum rubeũ. In speculo nanq; & in oculo causat̃ yma
go silis aspicienti in illo: & hoc solũ rõne speciei refle
xe: sol etiã causat rubedinẽ apparentẽ in muro dum
radius transit per vitrũ rubeum: & hoc solum rõne re
flexiõis radiỹ & speciei solis: quare. &c.

His intellectis sit hec prima cõclusio. 1ª ꝯclo.
actus sensibilis qui ẽ
sensatio subiectiue fundatur in sensitiuo. Istam con
clusionẽ ponit Aristote. ij. de anima qua3 ipse probat T.c.139.
sic motus actio & passio fundantur subiectiue in patien T.c.204.
te & non in agente. iij. physic. sed sensatio est passio. er
go. ¶ Intelligendum q̃ non eodem modo transit im
mutatio sensibilis speciei: et actus sensationis: spẽs
nanq; primo immutat medium: secundo organum:
tertio potentiam: & quarto animam: actus autem sen
sationis primo immutat potentiã secũdo organum
tertio animam. & quarto compositũ ex omnibus his
quibus sequitur primo q̃ primum sentiens in habitu
est organum: & primum in actu est potentia: quia pri
mum viuens recipiẽs spẽs est organum: & primũ re
cipiens sensationem est potẽtia. Secũdo sequitur q̃
tam actu q̃3 habitu principaliter sentit compositũ q̃3
anima: & anima potentia & organum: quia anima est
ꝓpter compositum & potẽtia cum organo ꝓpter ani
mam: modo operatio principalr̃ attribuitur fini q̃3
ei quod est ad finem. ¶ Secũda conclusio. eadem spe 2ª ꝯclo.
cies numero sensibilis fundatur in organo medio & T.c.141.
potentia sensitiua. patet: quia aliter actus vnius sen
sationis non fieret per vnam mutationem continuã.
consequẽs falsum. & patet consequentia: quia fieret
per multiplicationem duarũ specierum que nõ essent
cõtinue: sed contigue: cum vna foret in medio: alia in
organo. dico ergo q̃ eadem species numero solis vel
lune est in celo: in igne: in aere: in aqua: in organo: et
in potentiis visiua subito multiplicata hñs partem &
partes: sed non partem extra partem. terminata qui
dem exclusiue ad sensum cõem: ita q̃ in sensu cõmuni
est alia species q̃3 in sensu exteriori. ¶ Tertia ꝯclusio. 3ª ꝯclo.
species existens in sensu exteriori & spẽs existens in
sensu cõi & spẽs existẽs in sensu particulari eiusdẽ ob
iecti specifice drñt. pt3: quia hñt obiecta diuersa32 spe
cierũ p se pmo mouẽtia: spẽs enim exñs in sensu cõi

representat immutationem alicuius sensus exterioris per momētum obiecti primi: species autem existens in sensu exteriori representat aliquam immutationem sensus: sed formā realem sensibilem vt obiectum primum. Ex ista conclusione sequitur ꝙ immutatio sensus communis ⁊ sensus exterioris non possunt esse eiusdem rationis: ptz: quia respiciunt terminos diuersarum rationum: immutatio enim sensus exterioris non respicit nisi sensibile: ſ3 imenutatio sensus cōmunis respicit immutatiōe3 sensus exterioris.

Quarta conclusio. 2.c.141.

¶ Quarta conclusio: species existētes in sensu cōmuni vel particulari a sua sensatiōe numeraliter distinguitur atq3 spēprima pars ptz: quia manente specie sensatio corrūpitur: quia manēte specie visibili visio corrumpitur: ⁊ hoc corrupta potentia visiua vel desinente aduertere. vnde sensatio est effectus immediatus speciei sensibilis ⁊ spēs sensibilis est imediat⁹ effectus forme realiter. Secunda pars declaratur: nam in latitudine causarum efficientiū essentialiter ordinatarum nunq3 prior est eiusdē speciei specialissime cum posteriori. vt ptz de luce ⁊ de lumine: ſ3 spēs sensibilis et sensatio sunt hmōi: quia stat reperire spēm sensibilem sine sensatione ⁊ non econuerso ⁊c.

Primum.

Contra predicta arguit. Et primo ꝙ species sensibilis non fundatur in potentia: quia si sic. ergo mouet ⁊ immutat potētiā sensitiuam q̃ primo est in ea: ptz cōsequentia: q2 sicut organum immutat a specie sensibili: ita potentia sensitiua ab eadē specie: tunc sic: species sensibilis mouet ⁊ immutat potētiā sensitiuā q̃ primo est in ea: ſ3 potētia mota ⁊ immutata cognoscit: ergo ꝑter spēm sensibilē nō videt alius actus immutationis: qđ est contra quartam cōclusionem.

Secundū

¶ Secundo arguit ꝙ nō eadē spēs numero fundat in medio ⁊ in organo: quia aliter sequit ꝙ aliquid erit post sui corruptionē: cōsequēs est impossibile: vt ꝓbatur ꝯña ponēdo ꝙ sortes ⁊ pla. videāt a colorē: ⁊ arguit sic. Spēs visibilis a. est in oculo vtriusq3 illorum: q2 nō est maior ratio de vno q̃ de alio. ergo corrupto sor. ⁊ manēte platone ⁊ vidente a. corrumpet spēs a: quia ad corruptionē subiecti sequitur corruptio accidētis: sed q̃diu videbit pla. a. tandiu manebit spēs. Itē3 dicitur cōiter ꝙ spūalior ⁊ purior est species in organo q̃ in medio sed nihil est purius ⁊ spūalius seipso ergo non eadē spēs est in medio ⁊ in organo.

Tertiū

¶ Tertio arguit ꝙ spēs existētes in sensu communi ⁊ exteriori respectu eiusdē obiecti nō sunt diuersarū rōnum: q2 si non esset eadem spēs visibilia numero in aqua ⁊ in aere respectu eiusdē obiecti: non ꝓpter hoc ille species essent diuersarū rationū: ergo pariformiter: nec ille q̄ sunt in sensu cōmuni ⁊ in sensu exteriori: ptz consequentia: quia aqua ⁊ aer eque bene differūt specie: que forēt subiecta ipsarum specierū existētiū in medio: sicut organa sensus exterioris ⁊ cōmunis: immo magis ꝯueniunt hic organa q̃ illa elemēta: quia ista ordinant ad vnū: ⁊ habēt eandem animam per applicationē: elemēta autē non habent eandē formā.

Quartū.

¶ Quarto arguit ꝙ spēs sensibilis nec specifice nec naturaliter differt a sua sensatione: q2 forme representatiue eiusdē obiecti omnino nō distinguuntur specie: ſ3 visio ⁊ sua spēs visibilis representat idē obiectū omnino. ergo ⁊c. patet consequentia cum maiori: quia nō apparet vnde distinguerent breuiter vero est nota eo ꝙ visio a. albedinis ⁊ species eiusdē albedinis solū illā albedinē representāt. Deinde arguit ꝙ non differūt numero nā dum potētia cōuertit ad spēm: aut species percipit actualiter: aut ꝑ illam actualiter percipit obiectum nō primū: q2 species non percipit a sensu exteriori. ergo secundum: et per consequens illa species est vitalis perceptio ⁊ cognitio obiecti.

Ad primū.

Ad primum dicitur negando consequentiam: vñ nō quādocūq3 spēs sensibilis est in organo immutat potētiā sensitiuā: ſ3 preexigit cōuersio potentie ad illam spēm: potest eñ esse illa species ita remissa aut anima ita aduertens ad alia ꝙ per spēm existentem in organo non immutabit potētia: vbi autem spēs fortia sit et anima non multū attenta ad alia: statim ex natura rei potentia conuertitur ad speciem ⁊ immutat a specie sensibili.

Ad scdm.

¶ Ad scdm neget cōsequentia: ⁊ dica ꝙ corrupto sor. nō est corrupta species a. coloris: ſ3 desinit esse in sor. ⁊ manet in pla. Et cū dicit: ad corruptionē subiecti sequitur corruptio forme accidentalis. verum est si illa forma depēdet a tali subiecto in facto esse qđ non est verū de specie sensibili sicut eñ anima indiuisibiliter existēs in corpore nō corrūpitur ad corruptionē partis in qua est: ſ3 solum desinit esse in illa: ita in proposito. Et ad cōfirmationē neget consequētia: q2 non sequitur: hec species in hoc situ est purior seipsa in illa ergo idem est purius seipso seu species est purior seipsa: quia arguitur a ſm quid ad simpliciter. vnde sicut intensio ⁊ remissio speciei attenditur penes appropinquationem ⁊ distantiam ad obiectū: ita puritas ⁊ impuritas eiusdē attenditur penes appropinquationem ⁊ distantiam ad potentiā: sicut enim eadem spēs numero q̃to ꝓpinquior obiecto tāto est intensior: ⁊ q̃to remotior tanto remissior: ita eadem species q̃to est propinquior potentie tanto est purior: et q̃to remotior tāto impurior. Ex quo sequitur ꝙ species sensibilis vbi est remissior ibi magis pura.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiū dicit negādo ꝯsequētiā: q2 diuersitas specifica nō est tm̄ rōne subiectorū: sed per maxime ratōe obiectorum: modo ille species que forent in aqua ⁊ in aere non haberēt diuersa obiecta: sicut spēs existētes in sensu cōmuni ⁊ in sensu particulari.

Ad q̄rtū.

¶ Ad quartū negetur prima pars antecedētis: et dicitur ꝙ distinctio specifica illaꝝ nō sumit ex distinctione obiectoꝝ: sed ex diuersitate modorū significādi. nā spēs representat habitualiter obiectū suū: sensatio aūt aut cognitio representat actualiter illud: sicut enim alteratio ⁊ generatio sunt ad eandē formā substātialē ⁊ eñ essentialiter differūt: q2 generatio est finis alteratiōis: ita species sensibilis ⁊ act⁹ sensationis sunt ad eandē formā respectu eiusdem obiecti: tamē specifice differunt quia spēs ordinant in actū tanq̃ in finem. Ad aliud dicitur ꝙ dum potētia cōuertitur ad spēm per illam actual'r percipit obiectū: ⁊ ex quo nō sequit ꝙ illa species sit actualis perceptio: q2 potētia non actualiter immediate per spēm percipit obiectū ſ3 imediate ꝑ sensationē ꝑcipit. Dicit tamē actual'r per spēm percipere: quia non potest exire ad actualē cognitionē obiecti nisi ꝑsentialiter adsit species sensibilis in organo ⁊ in potentia sensitiua: quare ⁊c.

¶ Caput.xxix.

A.t.c.136. vsq3 ad 150.

Primum

Necessitatē ponēdi sensum cōem iuxta processum Arist.ij. de anima sequit declarare. ¶ Et ideo notādū primo: ꝙ modus ꝑcipiendi differentiā sensibiliū ꝯsequit modū cognoscēdi illa: ita ꝙ sensus cognoscēs aliqua per se ponit differētia per se inter illa: ⁊ cognoscēs aliq̄ non ꝑ se ponit differentiā ꝑ accidēs inter illa. Uisus eñ q2 ꝑ se cognoscit albū ⁊ nigrū ꝑ se pōit ⁊ ꝑcipit differētiā inter illa: ⁊ q2 nō per se cognoscit albū ⁊ dulce: nec per se lumē ⁊ tenebrā: ideo nō ꝑ se cognoscit differētiā inter illa: sed solū per accidēs. Ex q̄bus sequit primo ꝙ visus aliq̄n per se cognoscit aliqua duo vt albū et nigrū aliq̄n per accidēs percipit aliqua duo vt subiectū albedinis ⁊ subiectū nigredinis: aliq̄n aūt ꝑcipit aliqua duo: nec per se/nec per accidens: sed vnū per se ⁊ aliud per accidēs/vt albū ⁊ dulce ⁊ lumen ⁊ tenebrā ⁊ aliq̄n nō cognoscit: nec per se/nec per accidēs vnū vel plura q̄n nō cōsiderat.

Secūdū.

Scđo sequit ꝙ sensus aliq̄n cognoscit differētiā duoꝝ ⁊ illa nō cognoscit: nec per se/ nec ꝑ accidens ptz. nam visus per accidens cognoscit differentiā albi ⁊ dulcis vel luminis ⁊ tenebre: et non cognoscit nisi vnum illorū per se ⁊ alterū ꝑ accidens. Secundo notandū ꝙ sicut nullum sensibile cōe sentit ab aliquo sensu per se ⁊ primo: sed solū per se ⁊ nō primo: ita

mo. Ita nulla differētia inter aliqua duo sentitur ab
aliquo sensu per se primo: sꝫ solum per se non primo:
visus enim sicut cognoscit per se differentiā inter albū
et nigrū: et non cognoscit illam per se et primo quia ali
ter cognitio differētie inter album et viride aut inter
rubeū et pallidum reduceretur ad illam. quod est fal-
sum: sicut enim cognitio albi non reducitur ad cognitio
nem viridis: nec econuerso et cognitio ruber non redu
ceretur ad cognitionem palledi: nec ecōuerso. Ita co-
gnitio differentie duorū illorū non reducit ad cogni-
tionem differētie duorū aliorū: sed sicut sensibile cōe
percipitur mediante sensibili ꝓprio: ita differētia il-
lorū cognoscit mediantibus cognitionibꝰ illorū: diffe
rētia ergo cognita per se nō primo non reducitur ad
differentiā aliquam cognitam per se primo: sicut nec
sensibile cōe cognitū per se non primo non reducit ad
aliqđ sensibile cōe cognitū per se primo: sed ad aliqđ
obiectū vel ad aliqua obiecta primo et per se cognita
a sensibꝰ exterioribꝰ: verbi grā. differentia quā per se
cognoscit visus inter albū et nigrū reducit ad cogni-
tionē coloris qui per se primo percipit a visu. Simili
ter differentia quā cognoscit sensus communis inter
albū et dulce reducitur ad cognitionē coloris et sapo-
ris que primo per se cognoscuntur a visu et gustu.

His premissis pono quatuor cōclusio-
nes: quarum prime due
Prima conclusio. sunt Aristo. ij. de anima. prima est ista: necesse est esse
T. cōmē. sensum interiorē cōem percipiētem differētias inter
144. sensibilia diuersorū sensuum exteriorū probatur: nos
145. et percipimus nos ponere differentiā inter albū et dul-
146. ce: et non per aliquem vnum sensum exteriorē: quia ma-
xime ille esset tactꝰ qui est fundamentū omnium sen-
suum qđ est falsum: quia non cognoscit album: nec tāgit
ipsum si fuerit multū distās: et tamē ponimꝰ differen
tiam inter eū et dulce. Nec etiam per duos sensus ex-
teriores: quia tunc idem esset sicut tu percipes albū et
ego dulce: tunc ambo perciperemus album et dulce: et
nullus nrm illa perciperet: nec inter illa poneret diffe-
rētiam: ita si per duos sensus particulares cognosce-
res albū et dulce: et perciperes differētiā inter illa nul-
lomodo perciperes te cognoscere illa: nec ponere diffe-
rentiam inter illa: qđ est contra experientiā: relinqui
tur ergo ꝙ est dare virtutem vnam interiorē qua per
cipimus differentiā inter albū et dulce. ¶ Secūda cōclu
Secūda conclusio. sio. sensus cōis est vna virtus et nō plures potētie: nec
dispositiones. ꝓbatur anima cognoscit differētiā in
T. c. 146. inter albū et dulce ergo cognitio huiꝰ differētie seu iu
dicium de illa immediate ꝓcedit ab illa essentia ani-
me absqꝫ alia virtute: qđ est impossibile: aut mediāte
vna virtute vel pluribus virtutibus non mediantibꝰ
pluribus virtutibus; quia tunc nullus cognosceret se
ponere differentiā inter ipsa. ergo mediante vna vir
tute que est sensus cōmunis / nec cū illa ponenda est
multitudo dispositionuꝫ: sicut ponebat in sensu tactꝰ
quia omēs sensus exteriores et dispositiones illorum
sunt dispositiones sensus cōis mediātibus quibꝰ per
cipit sensibilia exteriora. ¶ Tertia cōclusio. licet sen-
Tertia conclusio. sus cōis possit immutari a sensibus exterioribus nō
tamē potest immutare sensus exteriores: prima pars
patet: quia tūc per nullā virtutē sentiremus nos sen-
tire: qđ est cōtra phm et Cōmen. ij. de anima. Secūa ve
T. c. 138. ro pars ꝓbatur. quoniam aliter sensus exteriores possent
immutari nō concurrēte aliquo sensibili proprio nec
communi. consequens est falsum: et contra Phm. ij. de
T. c. 52. anima: et probatur cōsequentia: quia species et immu
tationes interiores quibꝰ immutatur sensus cōmu-
nis non sunt sensibilia propria nec cōmunia. ¶ Quar
Quarta conclusio. ta conclusio. sensus cōmunis est ponēdus in cerebro
et non in corde: ꝓbatur in somno omnes sensus exte-
riores sunt ligati: ita ꝙ non possunt ire in actū sentiē
di non solum superius versus caput: sed nec inferius
versus pedes. hoc autem nō esset si in corde esset sen-
sus cōis: quia in somno cor et partes inferiores abun-
dant calore et spiritibus et partes superiores infrigi-
dantur sm Aristo. in. lib. de somno et vigi. ergo nō est

ratio quare in pedibus sensus tactus esset ligatꝰ po-
nendo autem in cerebro sensum communē causa assi
gnatur ex frigidatione partium superiorum. Dica-
tur ergo ꝙ sicut alij sensus interiores vt memoria ex-
timatiua et fantasma sunt in cerebro: ita et sensus cō
munis: et hoc est rationabile: quia ibi magis est cen-
trum sensuum particularium ꝙ̄ in aliqua alia parte
huius sententie est Auic. vj naturalium et etiam pla
to dicens ꝙ vitalis virtus est in corde et nutritiua in
epate et sensitiua in cerebro.

Contra predicta arguitur. Et primo ꝙ sen- Primum.
sus communis non percipit differē-
tiam diuersorum obiectorum. s. albi et dulcis: quia nō
percipit aliquid nisi moueatur ab illo: sed nulla diffe
rentia potest mouere sensum aliquem cum nō sit ens
absolutum: sed solum respectiuum. ergo. Et confirma
tur si sensus communis percipit per se differentiam
albi et dulcis. ergo aut per se primo aut per se non pri
mo. si primum: ergo omnis alia differētia reducitur
ad illam. consequens falsum: quia ad differentiam al
bi ac dulcis non reducitur differentia calidi et frigidi
si scdm. ergo illa differētia est sensibile commune vel
pars subiectiua alicuius sensibilis proprij vel sensibi
lium propriorū. quod est falsum: cū sit relatio. et sensi-
bilia propria et cōia sunt absoluta. ¶ Scdo arguitur Secūdū.
ꝙ sensus cōmunis non immutatur a sensationibꝰ sen-
suum exteriorum: quoniam si aliquis sensus percipit albū:
habens illū sensum aliqñ percipit se percipere albuꝫ.
ergo per idem si sensus communis perciperet visio-
nem albedinis habēs illū sensum aliqñ perciperet se
percipere illā visionem qđ est falsum. Et cōfirmatur.
si color poneretur in puncto non obstante ꝙ esset ma
gne intensionis nō posset immutare: quia non haberet
ꝗ̄titatē. ergo pariformiter immutatio facta in sensu
exteriori: cū nō habeat partem extra partem: nō po-
test immutare sensum cōem. ¶ Tertio arguitur ꝙ sen- Tertium.
sus cōmunis pōt immutare sensus exteriores. nā dor
mientes exercēt interdū opera vigilātiū. ergo sensus
exteriores mouentur: sed nō a sensibilibus extra: quia oēs
sensus exteriores sunt ligati. ergo a sensu communi.
patet cōsequētia: quia est propinquior: et antecedens est
phi in lib. de somno et vigi. vna cū experientia. Dein
de fantasiaꝫ immutat extimatiua et sensum cōem fan
tasis. ergo per idem sensus cōis immutat sensus exte
riores. patet ꝯña: quia sicut sensus cōis subordinatur fan-
tasie et fantasia extimatiue: ita sensus exteriores sub
ordinātur sensui cōi: antecedēs vero colligitur a pho in
lib. de somno et vigi. ¶ Quarto arguitur ꝙ sensus cōis Quartū.
est in corde et non cerebro: quia in mēbro nobilissimo dꝫ
poni virtus nobilissima: sꝫ virtus sensitiua est virtus
nobilissima: et cor est membrū nobilissimū: quia omni
bus mēbris influit vitaꝫ. ergo in corde est principali-
ter virtus sensitiua: et ꝯñr sensus cōis. Item sm phm. T. c. 26.
iij. de anima: et in libro de sensu et sensa. animalia mo-
uentur propter sensum et appetitū. ergo idē est princi
piū motus et sensus in animali: sed in corde est princi
piū motꝰ. ergo ibi est principiū sentiendi. Cōmen. ꝯ u
tē. ij. sui collegis. dicit ꝙ cū calor et spūs expandūtur
ad exteriora: tūc possunt sensus particulares in ope-
rationes suas. et cū reuertuntur non pñt in illas. ergo
virtus sensitiua primo ponēda est vbi fit exitus et re-
uersio caloris et spūum: hoc autem est cor ergo. Expe-
rientie etiam adducuntur. prima de pūctura causan
te dolorem in corde et nō in cerebro: secūda de homine
vehemēter timēte in quo fit cōmotio cordis et nō cere
bri. Tertia de embrione in quo fit dolor et cognitio si
pūgatur in quo nō est cerebrum. Quarta de animali
bus motis absciso capite: i quibus est sensus et cogni
tio interior. ergo habēt sensum communē: et non ha-
bent cerebrum.

Ad primum dicitur ꝙ nō sumitur hic dif- Ad primū.
ferentia relatiue pro respe-
ctu: sed pro fundamento relationis: sicut etiam distā-
tiam cuꝫ dicitur illam esse sensibile commune: modo
fundamentum illud est absolutum. Et consequenter

ad cōfirmationē dicitur ꝙ talis differētia percipitur a sensu cōmuni per se nō primo: & negetur consequentia. ergo est sensibile cōmune vel sensibilis proprij vel propriorum pars subiectiua: sed sufficit ꝙ extrema huius differentie sunt partes sensibilis proprij vel sensibilium propriorum: & hoc nō est verum: quia album est pars subiectiua coloris & dulcedinis saporis.

Ad secūdū ¶ Ad secundum negetur consequentia: quia albedo est terminus vltimatus cognitionis: visio autem est forma intentionalis semper in alterum tendens: ideo non potest virtus cognitiua resistere in visione. Quobrem per sensum potest quis percipere se cognoscere albedinem: & non visionem albedinis. Et ad confirmationē negetur cōsequentia: eo ꝙ licet tam species visibilis ꝙ̄ visio sit indiuisibilis potest tamē immutare species visibilis sensum exteriorem & visio sensum interiorem virtute coloris habentis quantitatem & magnitudinē. Et si querit̄ quomodo tactus pedis mouet sensum cōmunem existentem in capite cum sit tanta distantia. Dicitur ꝙ sicut tangens vnā extremitatē chorde elongate in aere & contracte mouet aliud extremum: sic ꝙ vna pars mouet aliam: ita tangens pedem propter vnionem tactus cum capite etiam mouet cerebrum: & hec motio est immediate a tactu & mediate a tangibili.

Ad tertiū ¶ Ad tertium neget̄ consequentia: quia illas virtutes solum faciunt virtute sensuum interiorū ex speciebus derelictis in memoria: quod patet: quia sic operantes cum expergesiunt non recordantur actuum exteriorū quos egerunt in somno: sed bene recordantur sommiorū suorum: quia exteriora non immutauerunt sensus exteriores cum essent ligati: ideo species illorum non delate sunt ad memoriā potentes postea facere rememorationem: species autē reseruate in memoria mouent in somno sensum communem ad actum cogitandi ex quo actu iterum reuertitur ad memoriā intentionis representantis illum actum per quam intentionē in vigilia memorantur ꝙ talia apparenter vidissent in somno. Et ad confirmationē negetur ꝯsequentia. sicut enim intellectus immutatur a sensibus interioribus & nō immutat illos: ita sensus interiores immutantur a sensibus exterioribus et non immutant eos. Et ad probationem dicitur ꝙ non est simile: quia omnes sensus exteriores sunt eiusdē generis: sensus autem interiores sunt alteri⁹ generis sicut intellectus.

Ad q̄rtū. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ licet cor sit principalius membrum: non tamen nobilius: sed cerebrū propter diuersitatē partium que nō reperiunt̄ in corde. Et ad p̄hm dicit̄ concedēdo ꝙ cor est principiū motus appetēdi & sentiendi cum sit ibi principalius sensus tactus: & nō tamen ex hoc sequitur ꝙ in eo sit sensus cōmunis. Consimiliter dicitur ad Cōmenta. ꝙ virtus sensitiua tam actiua ꝙ̄ fantastica imperfecta prius ponitur in corde ꝙ̄ in aliquo alio membro: tamen sensus cōmunis qui est virt⁹ discernēs inter obiecta diuersoꝝ sensuū particularīū est solum in cerebro. prima experientia solū probat in corde esse principalius sensum tactus ꝙ̄ in cerebro: quod conceditur. Secūda vero probat ꝙ circa cor fit cōmotio caloris & spirituū: non tn̄ ꝙ ibi sit sensus cōmunis. vnde tantā habent proportionē cor & cerebrum inuicem ꝙ ex forti imaginatione facta in cerebro cor alteratur. Tertia probat ꝙ in embrione est tactus sentiens puncturam & fantasiā imperfecta: non autem sensus communis. Et ita ad quartam dicatur ꝙ in illis animalibus vbi est tactus est fantasia imperfecta absq̄ sensu communi. quare &c.

¶ Tractatus tertiusdecimus.

Cum autem duabus prisci differentijs maxie diffiniāt animā. Motione inquam loco accōmodata: & intelligendo & discernendo ac sentiēdo: considerandū est si quid intersit inter intelligere ac sentire. Videtur nāq̄ tam intelligere ꝙ̄ etiā sapere: veluti quoddā esse sentire: etenim his vtrisq̄ rerū aliquas anima discernit atq̄ cognoscit. Et veteres idē esse sapere sentireq̄ censent.

Quēadmodū et Empedocles dixit.

Ad p̄sens hoiz crescit sapiētia semper.
et alio rursus in loco.
Hinc varia his semper prudētia somnia monstrat.
Idem et Homerus his carminibus sensisse videtur.
Tales nanq̄ insunt mentes mortalibus ipsis.
Quales quotidie summi fert rector olympi.

Etenim oēs hi putant ipsum intelligere corporis esse perinde atq̄ ipsum sentire: & sentire simili sile arbitrant̄: & sapere vt in superioribus diximus locis: Oportebat tn̄ ipsos de errore quoq̄ deceptioneve disserere. Sūt em̄ hec magis p̄pria aīaliū: plusq̄ id tpis est: quo in his aīa versat̄: vt ptz. Iccirco necesse est aut vniuersa que vident̄: vt q̄dā inquiūt esse vera: aut dissimilis rei tactū errorē esse deceptionemve. Quippe cū id sit cōtrariū illi: simili inquā cognoscere sile. Videt̄ aūt & deceptio & scientia ꝯrioꝝ esse eadē. Nō idē igit̄ esse sentire ac sapere patet: illud em̄ oib⁹ aīalibus hoc valde paucis inest. At neq̄ intelligere idem est ac sentire: intelligere inquā quo recte res percipi solēt. Qd̄ nāq̄ recte p̄cipitur: id est prudētia & sciētia atq̄ opinio vera. At qd̄ nō recte id est nimirū his dictis ꝯriuм. Etem̄ propriorꝝ sensus semp est verus: & vniuersis aīalib⁹ inest. At fit vt falso quoq̄ quis ratiocinet̄: neq̄ cuiq̄ ꝯpetit cui nō iest & ratio. Imaginatio nāq̄ diuersa est a sensu mēteq̄. Atq̄ neq̄ hec fit sine sensu: neq̄ existimatio sine hac esse potest. Non idē aūt esse imaginationē existimationēve patet. hic em̄ affect⁹ in potestate nostra sine controuersia collocat̄: licet nāq̄ cū libet fingere quicq̄d volumus: atq̄ ante oculos ponere: perinde atq̄ ij faciunt: q̄ in artificiose memorie comparatis atq̄ dispositis locis imagines fingūt atq̄ simulachra collocāt.

At opinari in nobis est situm. Necesse est em opinantem aut verã aut falsam existimationẽ habere. Preterea cũ opinamur aliquid malũ esse: atq₃ terribile cõtinuo perturbamur. Similiter ⁊ cũ opinamur quippiam esse tale: vt in illo sit cõfidendũ. At cũ imaginamur talia perinde afficimur atq₃ si in pictura eadem spectarem? sunt aũt ⁊ existimationis ipsi⁹ differẽtie: sciẽtia: ⁊ opinio: ⁊ prudentia: ⁊ ea que sunt hisce contraria. De differẽtia quoꝝ alius sit sermo magis ad idipsũ accõmodat⁹. At vero cum diuersum sit sentire ac intelligere: ⁊ huiꝰ aliud imaginatio aliud existimatio esse videt̃. De imaginatione ꝑ primo: deinde de altero dicamus op₃. Si igit̃ imaginatio id est fantasia sit ĩ quo visum fantasmaq₃ aliqđ in nobis dicimus fieri: ⁊ nõ aliud quidq̃: qđ ꝑ trãslationẽ hoc eodẽ noĩe nũcupetur: ipsa ꝑfecto vna quedã est potẽtiarũ eaꝝ aut habituũ: quib⁹ discernim⁹ ⁊ aut ꝟe percipimus: aut falso. Tales aũt sunt sensus: opinio: sciẽtia: intellectus. At ipsam nõ esse sensum ex hisce patere põt. Sensus enim vel est potentia vel operatio: vt visus vel visio. At q̃ nõ nunq̃ neutrũ est istoꝝ: ⁊ tamẽ apparẽt aliqua videmurq₃ videre: vt ea que in somnis apparent. Deinde sensus quidẽ semper adest: imaginatio autem non semper. Quod si idem esset imaginatio ac operatio: bestijs imaginatio ꝓfecto cũctis inesset. At nõ inesse videtur vt apĩ aut formice aut vermi. Preterea ille quidẽ vere sunt semper imaginationes vero plures fiũt: vt p₃: false. Preterea cũ exacte circa sensibile opamur: nõ dicimus hoc nobis hoĩem videri ac apparere. Sed potius cũ nõ clare sentim⁹: qũ etiã fit vt sit verus sensus ⁊ falsus. Atq₃ nobis qđ q̃dẽ paulo antea dicebamus clausis etiã oculis visa videntur atq₃ apparẽt. Atq₃ nec vllus habituũ coꝝ erit: q̃ veri sunt semp vt sciẽtia vel intellect⁹. Est em̃ ⁊ falsa imaginatio non solum vera. Restat igitur vt perscrutemur si sit opinio atq₃ sit enim opinio ⁊ vera ⁊ falsa. Uerum opinionẽ quidem sequitur fides. Quippe cum fieri nequeat: vt hisce quisq̃ nõ credat quoꝝ h₃ opinionẽ: bestiaꝝ aũt fides quidẽ nulli. imaginatio vero cõpluribus inest. Preterea fides oẽm opinionem sequit̃: persuasio fidẽ: ratio ꝑsuasionẽ. At imaginatio quidẽ quibusdã beluis inest: ratio aũt nullis. At ꝟo patet nec opinionẽ esse cũ sensu: nec opinionẽ ꝑ sensum nec opiniõis sensusve cõiunctionẽ ⁊ per ea q̃ dicta sunt: ⁊ hac etiã ratiõe. p₃ em̃ si imaginatio sit opinionis: sensusq₃ coniunctio: opinione₃ nõ cuiusuis rei. Sed ei⁹ esse cui⁹ est etiã sensus. Dico aũt imaginationem si sit cõiunctio sensus opinionisve: cõiũctione₃ esse opinionis albi ⁊ sensus eiusdẽ albi: nõ em̃ erit ex opiniõe quidẽ boni: sensu autem albi. Apparere igitur est opinari rem eam quam sentit: ⁊ nõ per accidens. At apparent nonnunq̃ etiã falsa: de quibus simul veram opinionẽ habet. Sol enim pedalis quidem apparet: at persuasum est terra ipsum esse longe maiorem: fit igitur vt aut suam is opinionem: quam habet veram abijciat: re modo eodem sese habente: non oblitus: nec dissuasus: aut adhuc illam habeat: eadẽ₃ sit necessario falsa simul ⁊ vera. At constat opinionem tum euadere falsam: cum res mutata latet. Neq₃ igitur vnum est istoꝝ imaginatio: neq₃ ex his est coniunctum. verum quoniam fieri potest vt aliud moueatur ab eo ipso quod motum est. Imaginatio vero motio quedam esse videtur ⁊ non fieri sine sensu. Sed sentientibus ⁊ eorum etiam esse quoꝝ est sensus: fit autem vt motus oriatur a sensu iam actu. Quem quidem necesse est ipsi sensui similem esse. Imaginatio motio hec est profecto que neq₃ sine sensu nimirum esse: neq₃ competere non sentientibus potest: atq₃ multa per ipsam id agere patiue potest: quod ipsum habet: et insuper ⁊ veram ⁊ falsa₃ esse. Atq₃ id propterea fit: quod sensus quidẽ₃ propriorum est verus: aut raro ad modum fuscipit falsitatem. At est sensus eius etiam rei: cui propria sensibilia accidunt: vbi iam fit vt ipse sit falsus. Nam non est falsus: si album dixerit esse. Sed si albũ hoc aut aliud esse. Est pterea cõium sensus: que quidẽ peride atq₃ propria

ijs accidūt que sunt per accidens sensibilia. Dico aūt motū et magnitudinē: que vt ptz accidunt sensibilib⁹: circa q̄ maxime erro: deceptioq; fieri sensu potest. Motus igitur hisce qui fit a triplici tali sensu. Variam ob idipsum nimirū habebit. atq; primus quidē cum operatio sensus adest est verus. Ceteri vero falsi etiā esse possunt ⁊ presente atq; absente: p̄sertim cū a sensu lōge sensibile distat. Si igitˀ nihil aliud preter imaginationē habeat ea que dicta sūt. Sicq; idipsum: qd̄ diximus ipsa imaginatio: motus is est profecto qui fit a sensu iam operāte. Cū autē visus maxime sit sensus: hinc est qd̄ nomen imaginatio ab ipso lumine sumpsit. fantasia q; dicitˀ. q: sine lumīe visio fieri nequit at q: imaginatiōes īmanēt. Sensibus q; similes sunt: ideo per ipsas animalia bestie inq̄ atq; homīes multa agūt. Ille: q: mentis sunt vt patet expertes. Homines: q: mens perturbatiōe non nunq̄ vel morbo vel somno submergitur. Sed de imaginatiōe quidē determinatū sit hacten⁹. Satis em̄ quidnā ipsa sit: ⁊ cur sit hisce que iaz dicta sunt explicabimus.

Incipit liber tertius Aristotelis de anima.

Tractatus primus.

E anime autē ea parte qua cognoscit atq; sapit: siue sit separabilis siue non separabilis magnitudine: sed rōne. Cōsiderandū deinceps est quā differentiā hz: quoq; pacto tandē fit intelligere. Si igitˀ ipm intelligere fit vt sentire: aut pati quoddam erit ab ipso intelligibili: aut aliq̇d aliud tale. Vacare igitur ipsa passiōe: sed forme susceptiuā esse opz ⁊ potētia talē. Sed nō illaz esse similitudinē subire cū sensu vt queadmodū sese hz ad sensibilia sensus: sic sese hz ad intelligibilia intellectus. Quare necesse est ipsuz cū vniuersa intelligat nō mixtū esse. Sicut Anaxagoras dixit: vt supet atq; vincat. id ē vt cognoscat atq; ꝑcipiat. Alienū nāq; cū apparet iuxta ꝓhibet atq; seiungit. Quo fit vt neq; vlla sit ipsi⁹ natura: nisi ea solū qua possibilis est: is igitˀ q̄ intellect⁹ aīe nūcupatˀ. Dico aūt nūc euz quo ratiocinatˀ aīa ⁊ existimat: nihil est actu prorsus eoꝝ q̄ sunt antea quā itelligat ipse. Quocirca neq; cuz corpore mixtū ipsum esse cōsentaneū est ratiōi. qualis em̄ q̇dā fieret calid⁹ aūt frigid⁹ ⁊ instrumētū aliqd̄ ipsius esset ꝓfecto: sicut est sensus: nūc aūt ipsi⁹ nullū prorsus est instrumentū. Atq; bene recteq; cēsent q̇ formarū locū aīam inqunt eē. Attamē neq; tota est loc⁹: sed itellectiua neq; est actu: sed potētia forme. At qui passiōis vacuitatē nō similē eē sensitiui atq; intellectiui: ptz in sensuū instrumentis atq; in ipso sensu. Sensus em̄ ex vehemēte sensibili sētire nō pōt. Audit⁹ nāq; nō audit sonū post magnos sonos: ⁊ visus nō videt: atq; odoratus nō olfacit post vehemētes colores atq; odores. At itellect⁹ aliquo valde itelligibili intellecto: nō min⁹ sane: sed magis percepit intelligitq; īferiora. Sensitiuū em̄ nō est sine corpore: at itellect⁹ ab eodē est separabilis. Fact⁹ aūt vnū quodq; perinde atq; is q̄ dˀ actu sciēs qd̄ q̇dē tum accidit: cū ipse per seipsuz operari potest: est quidē ⁊ tunc quodā modo potentia. Sed nō peride vt erat antea q̄ didicisset vel iuenisset: atq; tūc seipsum intelligere potest.

Caput.ij.

Um autē aliud sit magnitudo: aliud magnitudinis esse ⁊ aliud aqua aliud aque esse: ⁊ in alijs itidē multis: nō em̄ vniuersis hic modus accōmodatˀ. Sed sunt in quibus hec ipsa sunt eadem nō diuersa: aut alia sane aut parte q̇dē eadez. Sed aliter sese habēte: carnē ⁊ esse carnis discernit. Caro nāq; nō est sine materia: sed perinde atq; simū: hoc est in hoc. Sensitiua igitur parte calidū discernit ⁊ frigidum: quorum quedam est ratio caro: alia vero esse carnis discernit: aut separabili: aut sese habente ac seipsam perinde atq; sese habet cum extensa fuerit linea flexa. Rursus in ijs que in abstractione consistunt eadem esse videntur. rectum enim se habet vt simum: est enim ipsum cum continuo semper. Quod si quidditas sit di

uersa:aliud est profecto esse recti:aliud ipsum rectū et vbi. Sit enim dualitas. Quare fit vt hec etiā alia vel alio modo sese habēte parte discernat. Omnino igiť vt res separabiles sunt a materia: sic sese habēt ⁊ ea que sunt circa intellectum ipsum. Dubitabit aūt nō iniuria quispiā: quonā modo intelliget intellectus: si ipse quidē simplex sit ac passionis expers: nihilqȝ habeat cum vlla re p̄orsus cōmune. Sicut Anaxagoras asserit: intelligere autē pati quoddā fit vt dixim⁹. Quo nāqȝ quippiā est vtrisqȝ cōmune: hoc nimirū alterū agere: alterum pati videtur. Preterea ambiget quispiā: si ipse etiam intelligibilis sit. Nam aut ceteris rebus inerit intellectus: nisi alia ratione sit intelligibilis ipse. Intelligibile autem vnū quoddā est specie: aut aliquid ipse mixtū habebit: quod ipsum intelligibile perinde atqȝ cetera facit. At eū ipsum pati diuisum est prius vna quadā ratione cōmuni. Atqȝ intellectus potentia quidē est quodāmodo itelligibilia ipsa: actu vero nihil est eorum antea ꝙ intelligat ipsa: opoꝛtet aūt in ipso nihil esse: perinde atqȝ in tabula nihil est actu scriptum antea ꝙ in ipsa scribatur: hoc eñ in ipso fit atqȝ accidit intellectu. Est etiā intelligibilis ⁊ ipse vt intelligibilia cuncta. nam in hisce quidē: que sine materia sunt intelligēs ⁊ id quod intelligitur idem est: etenim idem est cōtemplatiua sciētia ⁊ id quod ita sub sciētiā cadit. Sed cur nō semper intelligit cōsideranda est causa. In iis aūt que materiā habent: vnūquodqȝ intelligibiliū potentia est. Quare illis q̄dē nō inerit intellectus. Nam intellect⁹ taliū potētia sine materia est: ipse aūt intelligibilis rationem subibit.

¶Caput tertium.

Um autem in omni natura fint quedā: quorum altera rum quidē vnicuiqȝ generi materies est qđ id esse patet: quod est potentia illa cuncta: alterum vero causa est ⁊ efficiēs. omnia nimirum efficiendo atqȝ agendo talem subiens rationē: qualem ars conditionem ad materiā subit. Necesse est ⁊ in anima differentias has easdem inesse. Atqȝ quidā est intellectus talis vt oīa fiat: quidam talis vt omnia agat atqȝ efficiat: qui quidem vt habitus est quidam ⁊ perinde ac lumen. Nam ⁊ lumen colores: qui sunt potētia: actu colores quodā modo facit. Et is intellect⁹ separabilis est ⁊ non mixtus: passionisqȝ vacat cum sit substātia actus. Semper enim id quod efficit atqȝ agit p̄stabilius est eo quod patitur: ⁊ ipsum principium omnino materia. Sciētia autem ea que est actu: est idem qđ res. Ea vero que est potentia: in vno prior est tempore. Absolute autem neqȝ tempore sed non nunc quidem intelligit: nunc autē non intelligit. Separatus vero id est solum quod est: atqȝ id solū est immortale perpetuūqȝ. Non autem recordamur: quia hoc quidem expers est passionis. Intellect⁹ vero passiuus extinguitur: ⁊ sine hoc nihil intelligit.

¶Caput.xxx.

Reter sensum cōmunē sunt virtutes exteriores de qbus est iam dictum ad pleniorem determinatorum notitiā. ¶Et ideo nota primo ꝙ sensus exteriores lȝ apprehēdāt colorem/saporem ⁊ alia sensibilia propria: nullus tamen ponit per se differentiā inter illa: ideo opoꝛtet ponere sensum cōmunē interiorē percipientē hmōi differentiā: ⁊ quia iste sensus nō retinet species in absentia sensibiliū nisi per accidēs ratione alicui⁹ qualitatis derelicte in sensu exteriori a sensibilibus: sicut nec ipsi sensus exteriores; quorum est ipse centrum: opoꝛtet dare aliū sensum interiorē retinentē per tempus species sensatas in absentia sensibilium: ⁊ hec virt⁹ est imaginatiua vel fantasia: que quidē non solū retinet species sensatas per tempus: sed etiam componit vnā speciē cum alia cōplexione indistāte vt hyrcoceruus ⁊ mons aureus. Deinde: qr non sufficit species per tempus retinere ⁊ eas inuicē componere nisi apprehendātur intētiones sensibiliū particulariū: ideo opoꝛtet dare aliam virtutē hmōi intentionē apprehendentē ⁊ elicientē species insensatas ex speciebus sensatis: ⁊ hec virtus est extimatiua in bruto ⁊ cogitatiua in hoīe: que ex specie sensata lupi elicit speciē insensatā inimicitie ⁊ ex specie sensata ouis elicit speciē insensatā amicitie respectu matris eius. Nam ouis per talem extimatiuā fugit lupum tanqȝ inimicabilē: ⁊ sequitur matrē tanqȝ amicabilem. ¶Rursus: quia nō sufficit species sensibiliū ⁊ intentiones ipsarū apprehēdere hmōi intentiones ⁊ species preseruētur cessante omni tali actuali consideratione interiori opoꝛtet assignare aliam virtutē preseruatiuā taliū vt iterum fantasia ⁊ extimatiua possint exire ad actum: lȝ sensibile sensum exteriorem non moueat. ⁊ hec virtus est memoria que est archa omniū specierū. ¶Secūdo notandum ꝙ in homine sunt quatuor motus cognitiui. Primus est a sensibilibus exterioribus ad sensus particulares quo multiplicatur vna species numerosa in medio ⁊ in organo: lȝ illi correspōdeant numeraliter plures sensationes: quia non est eadem visio tua ⁊ visio mea respectu eiusdem coloris: lȝ eadem sit species vtriusqȝ. Se-

Primus

T.c.4

Secūdū

cundus motus est a sensu cōmuni ad memoriā inclusiue quo multiplicatur aliqua species sensibilis vna numero per omnes sensus interiores:lȝ sensationes sint diuersarū specierū tam ex parte potentiarū ꝙ ex parte obiectoꝝ immediatoꝝ. ¶ Tertius motus est a memoria ad sensum cōmunē quo multiplicaꝫ species alia specifice distincta a duabus primis:sed vna ꝛ eadem numero indiuisibiliter qua extimatiua apprehendit cum differentiis preteriti ꝛ futuri aut amicabilis: aut inimicabilis.fantasia vero componit et diuidit:ꝛ ex hoc apparet aliquādo alicui videre homines armatos/castra ciuitates/inūdatiōes aquarum ꝛ huiusmodi:quia vero sensus communis ponit differentiā inter obiecta apparet aliquando in sono comedere/bibere/loqui ꝛ huiusmodi non tamen necesse est omnes istos sensus immutari ad immutationem alterius: quia forte aliquis erit ligatus in somnis ꝛ nō actualiter immutatur:vbi tamē omnes sunt absoluti omnes immutantur. Quartus motus est ab extimatiua vel fantasia ad intellectū quo multiplicatur species intelligibilis in intellectu specifice distincta a qualibet aliarū:iste tamē motus in nullo nisi in solo homine reperitur.

...a con ...o. ...c.150. ad.161

His visis sit hec prima conclusio.quatuor ꝛ nō plures sunt sensus interiores scȝ sensus cōmunis/fantasia/extimatiua/ꝛ memoria.probatur:quia si essent plures:hoc esset propter imaginatiuā quā ponit Auic.quintū sensuȝ interiorem.vj.naturaliū.sed hoc nō: quia idem est fantasia ꝛ imaginatiua ẜm Cōmenta.ij.de aīa. cum officium imaginatiue nō distinguatur ab officio fantasie. Similiter etiā reminiscētia cum in solis hoībus reperiatur ẜm Phm in lib.de memoria ꝛ reminiscētia nō est memoria cum sit inuestigatio obliti per memoriā ẜm ipsum ibidē:similiter cogitatiua que non distinguitur ab extimatiua:nisi sicut inferius a suo superiori. ¶ Secūda ꝯclusio.memoria nō est virtus cognitiua:sed solū preseruatiua.probaꝫ:quia si esset virtus cognitiua ipsa esset supra se reflexa.ꝯñs est impossibile cum sit virtus materialis ꝛ organica.ꝛ probatur ꝯsequētia:qꝛ memoria actuata aliqñ exiret ad actum cognitionis mediāte specie existēre in ea in ratione obiecti.Alij ẟo sensus nō retinēt cessante actuali cōsideratione:sed hic cōtinue species reseruat. ¶ Tertia cōclusio.extimatiua est virtus nobilior fantasia.probatur.extimatiua hȝ operationes nobiliores ꝙ fantasia:ergo est nobilior.patet ꝯña:quia potētie cognoscuntur per actus.ij.de aīa.antecedens probaꝫ.nam perfectius est elicere intētiones insensatas ex speciebus sensatis ꝙ inuicē species cōponere:ꝛ perfectius est cognoscere cū differētia p̄sentia p̄teriti ꝛ futuri ꝙ solū vt nunc:sed extimatiua elicit species insensatas ex speciebꝰ sensatis:ꝛ cognoscit cū differētijs tēporū: fantasia autē solū operaꝫ componēdo vel diuidēdo ꝛ cognoscēdo: vt hic ꝛ nunc:ergo. Et ideo Cōmenta.ij.de aīa propter magnā propinquitatē quam habet ad intelligendū dicit illam intellectū non quidē vniuersaliter:sed in homine. ¶ Quarta cōclusio.fantasia est potētia nobilior memoria ꝛ sensu cōmuni.primum patet:quia fantasia est virtus cognitiua ꝛ non memoria.secundū similiter:quia fantasia habet nobiliores operationes ꝙ sensus cōmunis:eo ꝙ componere species adinuicē perfectior operatio est ꝙ ponere differentiā inter obiecta diuersoꝝ sensuū ꝛ sillogisare perfectius est ꝙ simpliciter solū componere vel diuidere:modo fantasia sillogisat : sensus ẟo cōmunis solum cathegorice componit vel diuidit. ¶ Dicendum ergo ꝙ memoria ordinatur in alios sensus tanꝙ in finē:ideo quilibet illoꝝ sensuū est perfectior memoria.sensus vero cōmunis ordinaꝫ in fantasiā tanꝙ in finem ꝛ fantasia in extimatiuā:sed finis est perfectior his que sunt ad finē:ergo fantasia est perfectior sensu cōi:ꝛ extimatiua pfectior fantasia.q̄re ꝛc.

Margin (left, partly cut off): ...a con ...o. / 161. / ...a con ...o. / ...tia cō ...o. / ...33. / 142. / ...arta cō ...a.

Contra predicta arguitur. Et primo ꝙ non tātū sunt quatuor sensus interiores quia aut precise ponitur vnū organū sicut cerebrū: aut tria organa ẜm anothomistas distinguētes cerebrum in tres ventriculos vel cōcauitates:aut quinꝙ iuxta intentionē Auic.vj.naturaliū distinguētis cerebrum in quinꝙ cellulas.ergo precise est vnus sensus interior:vel precise tres:vel precise quinꝙ.patet ꝯsequētia per Cōmen.ij.de aīa.di.ꝙ sensus ꝛ organū ꝯuertunꝫ. ¶ Secūdo arguiꝫ ꝙ species sensibiles vltimate resident in potētia fantastica : quia sola virtus fantastica est illa que deseruit intellectui ꝛ est imutatiua eiusdē.ergo solū illa retinet species.antecedens patet per Aristo.iij de aīa.di.ꝙ necesse est intelligentem fantasmata speculari.dixisset enȝ memorabilia speculari si in memoria resideret species. Item dicit Phs.ij de aīa ꝙ fantasia est motus factꝰ a sensu ẜm actum quod nō diceret si vltra fantasiā multiplicarentur species sensibiles. ¶ Tertio arguiꝫ ꝙ fantasia est nobilior extimatiua.primo ratione ꝓpinquitatis ad intellectū cum ipsa dicaꝫ immutare intellectū ꝛ non extimatiua in tantū ꝙ dicit Arist.iij.de aīa fantasiā esse intellectū.secūdo ratione organi:eo ꝙ hȝ nobiliꝰ organū ꝙ extimatiua:situaꝫ enim fantasia in superiori parte cerebri ẜm Auic.vj.naturaliū. ¶ Quarto arguiꝫ ꝙ sensus cōmunis est nobilior fantasia:quia fantasia est reperibilis in quolibet aīali ꝛ non sensus cōmunis:ergo ꝛc. patet ꝯña:quia per hoc probaꝫ cogitatiuā esse perfectiorē fantasia:quia in pluribꝰ reperitur fantasia ꝙ cogitatiua.antecedēs pro secūda parte est notū.et prima est Arist.ij.de aīa di.in quocunꝙ reperitur sensitiuū in eodē reperiꝫ fantasia:sicut letitia ꝛ tristitia:sed in quolibet animali reperitur sensitiuum.ergo ꝛc.

Ad primū dicitur ꝙ quatuor sunt virtutes interiores ꝓpter q̄tuor organa ꝛ diuersas operationes non coincidētes. cerebrū enī nō est vnū organū:sed vnū membrū quod lȝ anothomiste diuidāt in tres partes p̄ncipales:tñ sunt q̄tuor organa:qꝛ tertiā partē diuidūt in duas.quarū prima est organū extimatiue ꝛ secūda memorie.et ꝯñter dicitur ꝙ in cerebro sunt qnꝙ cellule ꝛ cōcauitates:nō tñ sunt nisi q̄tuor organa.nam sicut ex tribꝰ humoribus componiꝫ organū vnū visus:ita ex duabꝰ primis cellulis cōstituiꝫ vnicū organum sensus cōis.Alie aūt cellule singulariter ꝛ diuisim habēt suas virtutes interiores. ¶ Ad scōm negeꝫ ꝯña.memoria enī retinet ꝛ fantasia mouet intellectū.Et cū dicit Phs ꝙ fantasia est motꝰ factꝰ a sensu diciꝫ ꝙ in rei veritate Aristo.in lib.de aīa nō ponit nisi duos sensus iteriores.s.cōem ꝛ fantasiā quā vocauit extimatiuā ꝛ memoriā. Commētator aūt ponet quatuor:cuiꝰ opinio est sustinēda: nō tñ discrepat ab hac sñia Aristo.in de memoria et reminiscētia:vbi ipse videꝫ ponere q̄tuor virtutes interiores. ¶ Ad tertiū diciꝫ ꝙ lȝ fantasia sit ꝓpinquior intellectui in latitudīe actiuitatis:nō tñ in latitudīe pfectionū simplr:sed ipsa extimatiua. Natura aūt ordinauit fantasiā esse motiuā intellectꝰ:qꝛ est magis apta recipere irradiationē itellectꝰ agētis ꝙ extimatiua vel alia virtꝰ sensitiua:ꝛ ꝯñter negeꝫ ꝙ fantasia habeat nobiliꝰ organū ꝙ extimatiua:nec est in superiori parte cerebri:immo ibi est extimatiua.ꝛ cū dicit Aui.ꝙ imaginatiua quā nos vocamꝰ fantasiā situaꝫ in media ꝯcauitate cerebri ꝯcedo:ex quo tñ nō sequitur ꝙ situeꝫ in suprema parte cerebri:sȝ hoc dicit de extimatiua ꝙ situaꝫ in suprema parte medie ꝯcauitatis cerebri. ¶ Ad quartū diciꝫ ꝙ Arist.loquutꝰ est ibi de fantasia impfecta ꝛ indeterminata:hic aūt de perfecta ꝛ terminata solū reperta in cerebro.vnde fantasia terminata est illa que est in determinata parte corporis vt fantasia hoīs vel equi que nō reperiꝫ nisi in determinata parte corporis cerebri.Fantasia impfecta est illa que est in toto corpore vt fantasia aīaliuȝ impfectoꝝ:scȝ muscaꝝ vermiū ꝛ hoꝝ.ꝛ hec iterū est duplex quoniā quedā est realiter eadē cum sensu tactus:vt fantasia musce ꝛ vermium ꝛ aliorum que non cognoscunt nisi in presentia sensibilium.Alia autem distin

Margin (right): t.t.c.22. / Cō.129. / Secundū. / T.c.140. / Tertium. / T.c.39. / Quartū. / Ad primū. / Ad scōm. / T.c.104. / Ad tertiū. / Ad q̄rtū. / 2.8.20.

guitur a sensu tactus vt fantasia aranee e formice et aliorum que cognoscunt in absentia sensibilium: sed necessario cum actuali exercitio. Sola ergo fantasia determinata est perfecta. Et quibus sequitur q non in quibuscumqꝫ est fantasia est sensus communis distinctus ab illa. patet. quia animalia imperfecta habent sensum fantasie et nõ sensum cõem discernentem inter illa sensibilia diuersorũ sensuũ. ¶ Sed dubitat

Dubium.

qm̃ apes et formice habent memoriã: quia reuertunt ad eũdem locum a quo recesserũt. ergo habẽt fantasiam perfectã et determinatã. patꝫ cõsequẽtia: q memoria non ponitur nisi in determinata. parte corporis: et consequẽter fantasia quã presupponit: deinde hoc

Rñsio:

videnẽ cognoscere futura cõtingentia: qm̃ aranea facit telam vt capiat muscas: et formica colligit grana in estate ꝑpter tempus hyemale. ergo habent fantasiam determinatã et extimatiuã ꝑfectam. ¶ Rñdetur q apes et formice habent memoriã impꝫfectã et indeterminatã: sicut fantasiã. nec in eis memoria est ꝑe distincta a fantasia: memorant enim ꝑ actum fantasie in absentia sensibiliũ: non q̃dem omniũ: sed solum illoꝝ rõne quorũ fiunt artificia apum vel aranearũ seu ratione quoꝝ formice colligũt grana. et huiusmodi ꝑu.sio est ex quodã naturali instinctu: nec ex hoc omnes bestie debẽt cõsimiliter operari: quia licet habeãt instinctũ naturalẽ: nõ tñ ꝯsimilis spẽi. ideo apes formice et hmõi opantur ex inclinatiõe et instinctu nature ad hoc cõcurrente et determinante virtute celi. Cõsequẽter dicit q non cognoscũt futura: nec sciunt ꝑpter quod agunt. sed agunt solum ex instinctu nature cum determinatione virtutis celestis: et ita non ꝑprie agunt opera prudẽtie: sed solum prudentie naturalis: quare. &c.

¶ Caput quartum.

Indiuisibiliuꝫ igitur intellectio in hisce cõsistit. Circa q̃ falsitas non est. At in quibꝰ et falsitas iam et veritas inest: in hisce cõpositio quedã iam est conceptuũ intellectus: quasi ipsi sint vnuꝫ atqꝫ vt Empedocles dixit.

Multorum certe capita: admirabile dictu.

Ceruicibus sine sunt exorta in luminis aura.

Illa tamen dulcis post hoc concordia iungit.

Sic et hec separata cõponi solent: vt in incõmensurabile et diameter. Qꝺ si eorũ etiã que fuerũt vel erũt fit cõpositio: et tp̃s insuꝑ intelligiẽ atqꝫ addiẽ: falsitas em̃ in cõpositiõe semꝑ cõsistit. naꝫ si albũ non albũ esse dicat: ipsum tñ nõ albũ cõponit. licet aũt diuisionẽ etiã oĩa dicere: atñ falsitas aut ꝟitas nõ solum ꝯsistit in hoc. Cleõ est albus: sed in his etiã Cleon erat vel erit albus. Id vero qꝺ singulos dictos ꝯceptus componit vnũqꝫ facit: ipse est intellectus. Cũ autem dupliciter indiuisibile dicatur aut potentia aut actu nihil prohibet intellectum cum longitudinem intelligit indiuisibile intelligere: et in idiuisibili tempore. est em̃ indiuisibilis actu: et tẽpus ꝑinde atqꝫ longitudo diuisibile ac indiuisibile est. non igiẽ dici põt: quid in vtroqꝫ tẽporis dimidio intelligebat nõ est em̃ si nõ diuisio fiat: nisi potẽtia. At cum vtrũqꝫ seorsum intelligit: diuidit simul et tempus. atqꝫ tunc vt longitudines illa intelligit. Quod si longitudinẽ vt ex vtrisqꝫ cõstantẽ intelligat: in eo quoqꝫ tẽpore nimiruꝫ ipsam intelligit: quod ex vtrisqꝫ parti modo temporibus constat atqꝫ componitur. Quod vero non quantitate sed forma est indiuisibile: id indiuisibili tempore et animeindiuisibili percipit atqꝫ intelligit: per accidens autem et nõ hoc sane: quo illa diuisibilia sunt: id quod intelligit et tẽpus in quo itelligit. Sed hoc quo indiuisibilia sunt inest enim et in his indiuisibile quiddam: et fortasse non separabile: quod quidem vnum tam tempus ipsum q ipsam longitudinem facit atqꝫ id omni sane continuo et tp̃s et longitudine similiter inest. Punctum autem omnisqꝫ diuisio: et id quod est sic indiuisibile perinde atqꝫ priuatio cognoscitur manifestumqꝫ euadit. Similis esse videtur et in alijs ratio. Hoc em̃ modo malum cognoscit: atqꝫ etiam nigrum: contrario namqꝫ quodam modo cognoscit: id autem quod cognoscit potentia nimirũ esse et in ipso potentiã inesse oportet. Quod si causarũ alicui nullum sit omnino contrarium: illa seipsam profecto cognoscit: et est actus et etiam separabilis. Est autem dictio quidem quippiam de quopiam: quemadmodum affirmatio. Atqꝫ omnis est vera vel falsa. At intellectus non omnis. Sed qui est ipsius quid est ad formam accomodati est verus: et non quippiam de quopiam dicit. Sed vt visio proprij ipsius est vera. Si vero album hominem est dicat: non semper est vera. Sic sese habent ea que sine materia sunt. Scientia autem ea que est actu: est idem quod res: ea vero que est potentia in vno prior est tempore. Simpliciter autem neqꝫ tempore. Sunt enim vniuersa que fiunt ex eo quod actu est.

¶ Caput.xxxi.

...ntum. ...40. ...e ania ...ad.68 ...57. ...42.

Tertius gradus animatorum est secundum locum motiuum in quo maxime concernitur potentia appetitiua. que motus progressiui dicitur esse principium. Et ideo ad hoc inuestigandum est primo notandum quod sicut appetitus naturalis sequitur formam naturaliter impressam: sic appetitiua aie sequitur formam ab aia apprehensam. ideo in aia duplex est appetitus. vnus intellectiuus sequens formam apprehensam per intellectum: et alius sensitiuus sequens formam apprehensam per sensum rursus appetitus sensitiuus distinguitur in irascibilem et concupiscibilem: quare est triplex appetitus in hoie: vnus in parte ronali siue intellectiua que dr voluntas: et duplex in parte sensitiua. s. irascibilis et concupiscibilis: ro autem quare appetitus intellectiuus est vnus: et sensitiuus plurificatur: est: quia intellectus comprehendit vnum sub rone vniuersali sensus vero sub ratione particulari: et quia vniuersale et coe congregat que particularia diuidunt: appetitus intellectiuus remanet indiuisus sensitiuus vero diuiditur et plurificatur. ¶ Scdo notandum quod sicut elementa vt ignis etc. hnt duplicem virtutem scz leuitatem per quam tendunt in sursum tanquam in suum conueniens: et caliditatem per quam resistunt impedientibus: sic aialia habent duplicem virtutem appetitiuam: vnam per quam prosequitur conuenientia: et hec dr concupiscibilis aliam per quam resistunt cupientibus impedire in bono desiderato: et hec dr irascibilis: vt verbi gra. Leo per concupiscibilem accedit ad cibum tanquam sibi conueniens: per irascibilem vero resistit et aggreditur bestias cupientes ipm impedire in cibo adepto: et hz quelibet illarum virtutum suam fugam et prosecutionem. Nam si illud quod offertur concupiscibili sit bonum et delectabile et conueniens: tunc concupiscibilis desiderat et prosequitur rem illam si vero sit disconueniens, et motiuum nociuum abhominatur et fugit: desiderium ergo est quedam prosecutio concupiscibilis et abhominatio fuga eius. Item si cupiens nos ipedire in bono quod concupiscimus videtur nobis quod superare possimus tunc audemus et superamus. Si autem non videtur vis ad superandum timemus et desperamus: ita quod spes et audacia sunt quedam prosecutiones irascibilis: timor vero et desperatio sunt quedam ipsius fuge.

...70. His premissis pono quatuor conclusiones Arist. iij. de aia quarum prima est ista: nec potentia vegetatiua nec sensitiua: nec intellectus speculatiuus: nec practicus: nec potentia appetitiua simpliciter et absolute sumpta est principium motus progressiui: primum et scdm patent: quia in plantis est potentia vegetatiua et in multis aialibus potentia sensitiua: quorum nullum potest moueri motu progressiuo. Tertium intellectus speculatiuus nec percipit fugam nec prosecutionem cum talia desideret in vniuersali: imo absque imperio intellectus cor mouetur vel altera pars vna ad fugam si fuerit terribile et altera ad prosecutionem si fuerit delectabile. ¶ Quartum etiam declaratur. nam intellectus practicus aliquando percipit fugam vel prosecutionem alicuius: et non tamen prosequitur nec fugit: imo solum mouetur secundum concupiscentiam. Unde incontinens licet habeat iudicium et rationem nimis delectabilia fugiendi: propter hoc non fugit nec mouetur secundum ronem: immo solum secundum concupiscentiam in prosequendo id delectabile. Ex isto apparet veritas vltima quoniam appetitus aliquando iubet vnum: et non facimus illud abstinentes enim appetunt aliquod delectabile et non mouentur ad illud: sed sequuntur ronem vitando illud. et se ad oppositum conuertendo. ¶ Scda conclusio. Appetitus et intellectus communiter sumptus sunt simul principia motus progressiui. Et notanter dr communiter sumptus: vt intellectus se extendat ad potentiam intellectiuam rationalem: et ad potentiam fantasticam probatur conclusio. nam quod intellectus qui est fantasia sit principium motus progressiui. patet in brutis perfectis. quod autem intellectus rationalis sit principium eiusdem motus arguitur sic: omne illud quod est propter opus et cuius finis est opus habet rationem principij mouentis et agentis respectu illius operis: sed intellectus rationalis est hmoi. ergo etc. maior est nota et minor declaratur de intellectu practico qui per hoc distinguitur a speculatiuo: quia finis speculatiui est veritas: et finis intellectus practici est opus. Item arguitur quod appetitus est principium motus in animali. nam illud quod est propter opus est principium illius: sed appetitus est hmoi. ergo etc. minor declaratur. nam illud cuius est appetitus est principium practici intellectus: sed intellectus practicus est propter opus. ergo pari formiter et appetitus. ¶ Tertia conclusio. Appetitus et intellectus ad vnum principium. s. appetibile necessario reducuntur. de appetitu est manifestum: quia non mouet nec determinat aliquam potentiam motiuam nisi propter appetibile: sed de intellectu probatur: quia intellectus mouet propter appetibile. Quod arguitur sic: intellectus non mouet sine appetitu: et appetitus non mouet sine appetibili: immo propter appetibile mouet. ergo intellectus non mouet sine appetibili: sed propter appetibile. causa autem reductionis amborum ad vnum principium est propter eundem finem. nam appetitus appetit sanitatem et mouet intellectum practicum ad illam sanitatem: intellectus vero practicus inuestigat media ad habendam illam quibus inuestigatis percipit membris vt moueantur ad vltimum per ipm inuestigatum et inducit sanitatem. ¶ Quarta conclusio. Licet intellectus sit principium motus localis: sicut appetitus: tamen intellectus reducitur vltimate ad appetitum. et non econuerso. Prima pars patuit. et scda declaratur. nam species reducitur in genus. et non econtrario: quia genus est comunius sua specie. et actiuitas inferioris reducitur ad actiuitatem superioris: et non econtrario. quia actiuitas superioris causeest cotior. sz appetitus est cotior intellectu. ergo etc. minor declaratur: quoniam intellectus non potest mouere sine appetitu: appetitus autem potest mouere sine intellectu: vt patet in hoibus incontinentibus. vnde Comen. ibidem si motus aialis debet esse per se: et vnus oportet quod intellectus et appetitus non moueant, vt duo: sed vt vnum: ita quod vnum reducatur ad aliud: et actio vnius sit actio alterius: eo modo quo actio inferioris agentis dr actio superioris. ¶ Ex predictis infert phs duo correlaria. Primum est quod potentia appetitiua est principalius principium motus progressiui quam intellectus. patet. quia intellectus reducitur ad appetitum. Secundum correlarium est. appetibile est primum et principale mouens in motu illo. patet: quia appetibile mouet non motum. Mouet enim appetitum et intellectum qui sunt motores intrinseci: quorum intellectus mouetur ab appetitu: et appetitus ab appetibili. appetibile autem non mouetur in hoc motu. vnde appetibile secundum Comen. dicit primus motor in hoc motu: et immobile in eodem motu: licet in alio motu moueatur: et non sit primus motor. ergo etc.

Contra predicta arguitur. et primo quod intellectus practicus non sit principium operationis practice: quia domificatio est operatio practica: et tamen intellectus practicus non est principium operationis illius: quia domificatio non fit ab intellectu practico: sed a domificatore: vel ab arte existente in eo ¶ Scdo arguitur quod fantasia non sit principium fuge vel prosecutionis: quia Aristo. iij. de anima ponens differentiam inter opinionem et fantasiam dicit. Cum opinamur aliquod terribile vel difficile: statim compatimur vel mouemur ad fugam et cum opinamur aliquid ad confidendum: statim mouemur ad prosecutionem: sed secundum fantasiam hoc non contigit: imo secundum eam sic habemus: sicut si essemus respicientes in picturis difficilia et confidenda. ¶ Tertio arguitur quod intellectus non reducitur in appetitum: quia illa que mouent secundum vnam ronem eis comunem non inuicem reducuntur: sz intellectus et appetitus mouent secundum ronem eis coem. ergo. etc. ptz pha cum minori. per Arist. iij. de aia. et maior declaratur. nam sor. et pla. trahentes nauem non inuicem reducuntur vtpz. tamen mouent secundum vnam rationem eis coem licet propter maiorem appropinquationem. quilibet enim illorum intendit appropinquationem nauis. ¶ Quarto arguitur quod actiuitas intellectus in motu progressiuo non reducitur ad actiuitatem appetitus. quia si sic esset: hoc verum per ron-

3ª coclo: T.c.50. et.51.

Quarta conclusio.

Co.50.

T.c.50.51 et.54.

Co.54.

Primum

Secundum t.c.154.

Tertium

T.c.50.

Quartum

...46. ...44. ...5. ...46. ...77. ...s scdo ...48.

T.c.50. nem Arist. s. q in plus se hȝ appetitūs ꝙ intellectus
sed hoc nō est verꝫ: qꝛ sumēdo intellectū cōiter vt su/
mit ipse includēdo fantasiam nunꝙ est appetit⁹ ad
motum progressiuum quin operatur intellectus vel
Cō.50. fantasia. vnde Cō men. iij. de anima. intellect⁹ in eo
qȝ cognoscit nō mouet: sȝ scōȝ q determinat a potētia
desideratiua: licet sit aliud mouens ab intellectu nō
mouet sine intellectu.

Ad pmum **Ad primum** dicit q sicut calefactio est ab igne: ꝛ a caliditate eius:
ita domificatio eius est ab intellectu practico et ab
Ad secūdū arte domificādi: ꝛ licet imediate ab arte domificati
T.c.15+. ua: ꝛ mediate ab intellectu practico. ¶ Ad scōm dr q
Ari. nō posuit in. ij. lib. de aīa nisi duas virtutes in/
teriores. s. sensum cōem: ꝛ fantasiā: quā vocauit exti
matiuā: ꝛ memoriā diuersis ratōib⁹ in eo enī q fan
tasia simplr apprehēdit species sensitiuas cōponen
do vel diuidēdo nō ꝓsequit fuga vel ꝓsecutio: sed in
eo q elicit spēs insensatas a spēb⁹ sensatis cōponē/
do hoc esse ꝓficuū vel diuidēdo hoc nō esse bonum:
sequitur fuga vel ꝓsecutio. pmo modo est fantasia
scōo mō est extimatiua. ꝛ vt retinet spēs est memoria
hinc est q dicit phs. iij. de aīa. Necesse est intelligen
T.c.30. tem fantasmata speculari supponēs q spēs nō nisi
in fantasia detineat in absentia sensibiliū. intēdit er
T.c.154. go phūs in. ij. q fm fantasiā vt fantasia est non seq/
T.c.48. tur fuga nec ꝓsecutio: ꝛ hoc est verū. ꝛ in. ij. de aīa q
Ad tertiū, fm fantasiā vt extimatiua est: sequit fuga vel prose
cutio. ¶ Ad tertiū negetur maior dicēdo q nō est simi
litudo qꝛ soi. ꝛ plato nō sunt cause essentialiter ordi
nate: ꝛ nullus illoꝝ necessario determinat a relliquo
appetitus vero ꝛ intellect⁹ sunt cause essentialr ordi
nate: ꝛ ad motū progressiuū intellect⁹ necessario de/
Ad quartū terminat ab appetitu. ¶ Ad quartū dr q in loco isto
seu in cōclusiōe illa sumpsit intellectū stricte: ꝛ dato
q large seu cōiter sumpsisset adhuc reducit ad appe
titū per viā limitatiōis. vñ intellect⁹ stricte sumpt⁹
reducit ad volūtatē. ergo intellect⁹ cōiter sumptus
reducit ad appetitū large sumptū. ¶ Sed hic est dif
Dubiū, ficultas prius nō reducit ad suū posteri⁹: sed potius
ecōuerso. humanitas enim non reducit ad risibili/
tatem: sed ecōtra ergo intellectus cū sit prior volun
tate ꝛ appetitu: opꝫ appetitū reduci ad intellectum
ꝛ nō ecōuerso. ideo dicitur q appetitus fm latitudi
nem essendi reducitur ad intellectum. nō autem fm
latitudinem operandi: sed potius econuerso ꝛ maxi
me in motu progressiuo ergo ꝛc.

¶ Caput quintum.

Ensibile aūt ad actum ex potentia sensitiuum ipsuȝ deducere: actuqȝ videt effi cere: non enim patitur ac alterat. Quapropter alia quedam est hec species motus. Nam motus actus est imperfecti: at act⁹ simpliciter qui quidem est rei pfecte: alius est omnino diuersusqȝ ab illo. Sentire igitur ipsi dicere solum ac intelligere simile est. Cum autem sensus iucundū aut molestum discernit: quasi affirma uerit aut negauerit. Tum persequitur aut fugit. Atqȝ delectari aut dolere: est operari ipsa medietate sensus ad bonū aut malum: vt talia sunt ꝛ fuga ꝛ appetitus qui est in actu hoc sunt ꝛ nō aliud est appetitiuum aliud fugitiuum nec alia sunt ista a sensitiuo. ꝙ ipsoꝝ ratio nō est eadem sed diuersa. Anime autem que principium est ratiocinandi ipsa fantasmata: perinde atqȝ sensibilia sensui ipsi subijcitur: atqȝ cum bonum aut malum esse dicit affirmando: aut negādo tum fugit aut persequitur. Quapropter ipsa aīa siue fantasmate nunꝙ intelligit. Fit autem ꝛ hic perinde vt ibi uam aer quidem pupillam talem efficit ipsa autem aliud ꝛ auditus simili modo. ipsum vero vltimum vnuȝ quidem est ꝛ medietas vna at ipsi⁹ plures sunt rationes quo vero dijudicat atqȝ discernit calidum a dulci differre. Dictum ꝛ prius est ꝛ nunc etiam est dicēdum est enim vnum quid ipsum ꝛ ita vnum vt terminus. Atqȝ hec ipsa vnuȝ sunt: aut similitudine rationis aut numero quem habent ad vtrūqȝ vt illa inter sese habent. Quid enim interest si quonā pacto discernit: aut ea q̄ sub eodem genere collocantur aut contraria dubitemus vt album ac nigrū. Sit igitur vt est A quod est album ad B qȝ est nigruȝ sic C ad D quare mutato ordine comparationem etiam eorundem vere facere licet. Si igit C D sint vnū ipsa profecto sese habebunt: peride atqȝ. A. B. vt sint idem ꝛ vnum non eandem autem habeant rationem ꝛ illa simili modo eadem erit omnino ratio et si A quidem sit dulce B vero album.

Album	Dulce
A	C
B	D
Nigrum	Amarum

¶ Intellectiuum igit ipsas formas in fantasmatib⁹ ipsis intelligit. Et vt in illis ipsi definitū est id quod fugiendum est vel sequendum sic ꝛ sine sensu cuȝ in fantasmatib⁹ est mouet: sentiēs enim signum face datum ignem esse: vidensqȝ ipsum cōmuni sensu agitari motu: cognoscit hostem accedere. At nonnunꝙ hisce: que sunt in anima fantasmatib⁹ aut mentis conceptibus quasi videns ad ea que sunt presentia ratiocinatur: atqȝ deliberat de futuris. Et cū dixerit hic aut ibi rem eaȝ esse que voluptateȝ aut dolorem affert: tum fugit aut perse

quitur et omnino aliquid agit ipsum et verum ac falsum: que sine actione sunt in eodem genere sunt in quo sunt bonum ac malum: sed absoluti differunt atque cuiuspiam ratione. At vero res eas que vocitatur ob abstractionem abstracte: hoc pacto intelligit: nam vt si quis piam simitatem non est vt simitas: quo quidem pacto percipi separata non potest. Sed vt concauitas est intelligeret actu: sine ea cum ipsam intelligeret carne in qua concauitas est. Sic cum res intelligit mathematicas: tum separatas ipsas vt separatas intelligit. Omnino autem is intellectus: qui actu intelligit res: ipse est vti diximus. Si vero fieri possit vt aliquam ipse non separatus a magnitudine separatarum rerum intelligat nec ne considerandum est postea.

Caput.xxxij.

T.c.54. Ad omnem motum secundum Aristo. iij. de aia necessario concurrunt tria principia. s. principium imobile quod mouet: quod mouetur. et mouet de quibus est dictum. et principium quod mouetur. de quo est iam dicendum. Ubi notandum primo secundum phm. iij. de aia quod

primum. T.c.55. cor assimilatur celo in quatuor. primo in principio et in fine: quia sicut celum est principium et finis motus omnium generabilium et corruptibilium: et in eius oriente est principium motus in occidente autem finis. ita cor est principium motus rarefactionis versus circumferentiam: et finis eiusdem versus centrum per condensationem. secundo in concauitate et gibbositate: quia sicut celum est concauum versus speram actiuorum et passiuorum: et gibbosus versus circumferentiam supremam conuexam: ita dicitur cor concauum versus centrum: et gibbosum versus superficiem conuexam. tertio in motu et quiete: quia sicut mouetur celum

T.c.76. secundum partes: et secundum se totum dicitur quiescere. viij. phy. ita cor secundum se totum dicitur quiescere. secundum partes dicitur moueri versus centrum per condensationem et versus circumferentiam per rarefactionem. quarto impulsu et tractu: eo quod sicut in celo partes superiores videntur trahere partes inferiores et partes inferiores videntur pellere partes superiores ita partes cordis se inuicem pellunt quando mouentur versus circumferentiam et se inuicem trahunt quando mouentur versus centrum. Secundo notandum ex doctrina Arist.

Scdm. T.c.56. et 57. iij. de aia quod licet in singulis aialibus sit fantasia que in singulis aialibus reperitur delectatio et tristitia tamen deliberatiua non nisi in hominibus reperitur eo quod deliberatiua considerat vtrum hoc sit agendum vel aliud et an potius hoc vel illud quod est opus rationis. vnde in tali consideratione necesse est accipere vnam regulam vel mensuram in deliberando: quod magis est agendum: et hoc est medium ex quo sillogisat quid sit agendum. Verbi gratia. deliberatiua accipit hoc principium. magis bonum est magis eligendum. cum occurrentibus duobus in eque bonis vere vel apparenter aduenit illam minorem. hoc est magis bonum concludendo hanc hoc est magis eligendum. Ex his patet quare bruta non habent opinionem cum tamen habeant fantasiam quia non possunt vti sillo

1a conclusio. T.c.55. quo vnum pre alio gignit alteri. deliberatio autem rationis dicitur habere opinionem alias non faceret ex pluribus fantasmatibus vnum.

His premissis pono quatuor conclusiones Arist. iij. de aia: quarum prima est ista. Cor est principium principale organicum in motu aialis. probatur. principium principale organicum in motu aialis debet habere quatuor conditiones. prima quod sit principium et finis motus. secunda quod in eo sit concauitas et gibbositas. tertia quod secundum aliquid moueatur et secundum aliquid quiescat. Quarta quod in eo sit pulsus et tractus sed cor habet omnes istas conditiones. ergo etc. patet consequentia cum minore: et maior arguitur principium principale organicum motus aialis debet se habere in aiali sicut celum in vniuerso eo quod aial dicitur paruus mundus sed celum respectu vniuersi habet illas quatuor conditiones. ergo etc.

Secunda conclusio. Appetitus sensitiuus aliquando vincit deliberationem: et econuerso. Prima pars patet in hominibus non continentibus qui habent appetitum sensitiuum ad aliquod delectabile: et ratione in contrarium dictante illud esse fugiendum et tamen prosequuntur illud iuxta inclinationem appetitus sensitiui contrariando rationi. Secunda vero pars declaratur in continentibus qui agunt secundum rationem contra inclinationem appetitiua. Ex ista conclusione infert Arist. quod motus quo vincit appetitus sensitiuus a ratione est naturalis econuerso autem est motus preter naturam sicut spera celestis inferioris quandiu mouetur a superiori naturaliter mouetur: quia ordo nature est quod inferiora moueantur et regulentur a superioribus sed si moueret superiorem: ille motus esset preter naturam. Tertia conclusio. Sola ratio practica particularis mouet immediate hominem ad fugam vel prosecutionem. probatur. nam ratio speculatiua talis omne totum est maius sua parte non mouet quia non iudicat aliquid esse fugiendum vel prosequendum nec etiam mouet ratio vniuersalis practica vt omne bonum est faciendum vel prosequendum quia ex hoc nemo mouetur fugere malum et sequi bonum sed ratio particularis practica. vt hoc est bonum mouet ad fugam vel prosecutionem concludendo quod hoc est faciendum et dato quod vniuersalis moueret: nunquam tamen mouet sine particulari sicut nec causa immediata sed sicut causa remota. ratio autem particularis immediate mouet. Quarta conclusio. Appetitus deliberatiuus suorum actuum est vere dominus patet: quia appetitus deliberatiuus qui est voluntas est principale agens in motu aialis. Comme. autem. iij. de aia sepissime dicit seu dixit ipsum esse dominum motus secundum locum. et Aristo. ix metaphysice. inquit quod appetitus est vere dominus motus localis. vnde naturalia non habent dominium suarum operationum cum in potestate ipsarum non sint sue operationes ignis enim naturaliter calefaciens non dominatur sue calefactioni sed quadam necessitate nature concurrit actiue ad illam. quia igitur intellectus necessario fertur in suum intelligibile et voluntas erit libera libertate contradictionis: ideo voluntas domina dicitur suorum actuum et non intellectus.

Contra predicta arguitur et primo quod appetitus deliberatiuus non mouet intellectum: quia intellectus mouet potentiam appetitiuam. ergo non mouetur ab ea. patet consequentia dupliciter. primo quia sic sensus mouet intellectum quod non mouetur ab eo. ergo per idem intellectus mouet appetitum quod non mouetur ab eo. secundo quia intellectus tunc moueret seipsum: eo quod quicquid est causa cause: est causa causati. antecedens patet ex eo quod actuatio voluntatis presupponit actum intellectus. Secundo arguitur intellectus est imobilis in tali motu. ergo appetitus non mouet eum. probatur antecedens: nam appetibile est mouens imobile: quia est terminus motus sed intellectus erit terminus motus scilicet intellectionis qui est motus rerum ad aiam. ergo etc. Tertio arguitur prius est actus intellectus quam voluntatis: ergo potius est dicendum quod intellectus mouet voluntatem quam econtra. Et idem argumentum potest fieri de potentiis sensitiuis: tamen in speciali arguitur sic. potentie sensitiue non mouentur ab aliquo nisi recipiendo cognitionem ab illo representatiuam illius: si ergo mouentur a voluntate. ergo recipiunt cognitionem representantem voluntatem quod est impossibile: quia sensus non possunt cognoscere voluntatem cum sit indiuisibilis simpliciter. Quarto arguitur quod intellectus est dominus suorum actuum: et non voluntas: quoniam intellectus influit in voluntatem ipsam immutando. ergo sibi potius competit ratio dominij quam voluntati. patet consequentia: et antecedens est notum: eo quod voluntas cum sit pura potentia necessario actuatur per intellectum. et ideo dicit Comentator. ix. metaph. quod ratio est primus motor.

Marginal notes (right column): 2a conclo. T.c.57. — T.c.57. — 3a conclo. T.c.58. — Quarta conclo. — T.c.10. — primum. — Secundum — Tertium. — Quartum — Comm.

Ad pmū. **Ad primum** cōcedo q̄ intellectus mouet appetitū: ⁊ ecōuerso. ⁊ nego q̄ intellectus nō moueat sensum: licet eñ nō moueat illū ī actu cognitiuo: tamē mouet ipsum in actu vitali ⁊ appetitiuo qñ vincit appetitus sensitiuus a rōne deliberatiua: nec est incōueniēs intellectū mouere se Ad secūdū ipsum. verū tñ in tali motu appetit⁹ imediate ɔcurrit ⁊ intellect⁹ mediāte appetitu. ¶ Ad scōm dr̄ q̄ appetibile nō dr̄ mouēs imobile solū q: est termin⁹ motus sed q: est termin⁹ mot⁹ nihil recipiens per illū motū. intellect⁹ vero ⁊ si est terminus motus: est tñ aliq̄d re Ad tertiū. cipiens p̄ illū motū. ¶ Ad tertiū cōceditur q̄ voluntas non mouet intellectū ad omnē actū eius: nec etiā alias potētias sensitiuas ad oēs vitales ipsa℞ operatiōes: sȝ postq̄ volūtas est actuata pōt mouere ⁊ determinare ceteras potentias cognitiuas ad aliquē actū cognitionis: ⁊ ɔñr negetr̄ q̄ omnis potētia cognitiua mota ab aliquo recipiat cognitionē ab illo: sed bene mota ab eo vt obiecto. modo volūtas nō est obiectū alicuius potētie cognitiue. ideo a nulla potētia cognoscitur nisi ab intellectu nō quidē directe: sȝ indirecte ⁊ reflexe: nec actus receptus in aliqua potētia cognitiua ex motione voluntatis debet dici cognitio: licet sit vitalis motio. volitio enim et nolitio que sunt actus voluntatis sunt actus vitales ⁊ non cognitiui: nec apprehensiui. voluntas igitur nō mouet potentias cognitiuas tanq̄ obiectum vel presen Ad q̄rtum tatū sibi: sed tanq̄ causa determinās ad actū. ¶ Ad quartū negetur consequentia. vnde non est inconueniens dominū recipere ab aliquo influxū: cui ratio dñij nō cōpetit. vnde intellect⁹ nō dr̄ dñs q: illā influentiā necessario agit ⁊ naturaliter: sed volūtas dū influit intellectum mouēdo ipsum habet in potestate illā influētiā: q: pōt mouere ⁊ nō mouere ꝭm beneplacitū determinationis eius ⁊ licet ratio sit prim⁹ motor: nō tñ sibi cōpetit ratio dñij: q: nō hȝ suū actuȝ Intelligendum. in potestate eius. ¶ Intelligēdū circa dicta q̄ respectu boni simpliciter: ⁊ respectu finis nō pōt voluntas seipsam actuare nec determinare. immo actualiter determinat̄ ab ipso bono simplr̄ seu fine apprehēso per intellectū vt necessario volūtas in tale bonū simplr̄: ⁊ in talē finē ferat̄: nā si beatitudo offerat̄ volūtati sub ratiōe finalis boni necessario est a volūtate volita. ⁊ si miseria ostendit̄ sub ratione mali simplr̄ necessario est a volūtate nō volita: sed respectu eorum que sunt ad finem: ⁊ respectu bonorum appetibiluȝ ꝭm quid potest seipsam terminare. Nā libido: quia simpliciter non est bona: sed est apparenter bona ratione delectationis annexe. mala autem q: prohibita ⁊ inordinata: ⁊ ideo si ꝓponat̄ voluntati in sua libertate est de se determinare ad voluntatē illam ratione qua est delectabilis: vel ad fugiendū ipsaȝ. rōne qua est ꝓhibita ⁊ iordinata: ⁊ ita bonū simplr̄: vel finis vltimus actuat ⁊ determinat voluntatem: sed bonum ꝭm quid: aut ad finē ordinatum actuat volūtatē. sed non determinat eā. porro enim amara q̄ est bona ꝭm quid: vt est inductiua sanitatis et mala ꝭm quid ratione sue amaritudinis apprehensa ab intellectu ꝭm ambas rationes proponitur voluntati: ⁊ sic mouet ⁊ actuat voluntatem: non tamen determinat q: voluntas cum hac motione potest vnā partē eligere: ⁊ aliam respuere ꝭm suam liberam determinationem. ¶ Aduertendum tamen q̄ sicut intellectus nō solum de necessitate adheret primis principijs: sed etiā oībus cōclusionib⁹ quas scit sequi ex eisdem: nō autē cōtingētibus nec necessarijs quas nō scit sequi ex illis: ita volūtas nō solū in bonū simplr̄ vel in finē vltimū: sȝ etiā in bono ꝑticulari de necessitate fert̄ q̄d percipit illi fini necessario annexuȝ in bonū aūt ꝑ intellectū apprehēsum nō vt vltimo fini necessario annexū voluntas nō necessario fert̄ in vltimū fineȝ nisi iudicetur sub ratione vltimi finis: ⁊ ideo si id q̄d non est vltim⁹ finis iudicet̄ sub ratione vltimi finis firma extimatiōe q̄ diu stabit tale iudiciū rationis volūtas in illud fert̄ ineuitabiliter ⁊ talis necessitas nō est absoluta: sed ex suppōne: q: deficiente errore non necessario fertur in illud voluntas: qm̄ rō nō iudicabit illud in ratione vltimi finis. ¶ Caput. xxxij.

Vtrum voluntas a corporib⁹ celestib⁹ necessitetur est iā aliter inquirendū. ¶ Notandū p̄mo q̄ antiq̄ phi vt democritus ⁊ Empedocles: ꝭm Arist. iij. meta. ⁊ p̄mo ⁊ scōo de aīa posuerunt intellectū esse sensum. et Primū. T.c. 21. T.c. 24. t.c. 144. ɔñr appetitū sensitiuū esse appetitū intellectiuum: q: nō videbant distinctiones inter actus ⁊ operationes illarū potētiarū. ⁊ ideo dixerūt intellectū esse virtutē organicam ⁊ materialem sequentem corporū transmutationē: sicut sensus: ⁊ ɔñr dixerūt q̄ cū transmutatio corporū inferio℞ sequatur trāsmutationē corpo℞ superiorū intellectualis etiam operatio sequit̄ corpo℞ celestiū motus ꝭm illud Homeri. Talis est intellect⁹ in dijs: ⁊ in hoībus terrenis: qualem induxit pater virorū deorūq̄. i. sol vel forte iuppiter quē dicebāt summū deū: ⁊ ita intellectū: sicut sensum crediderūt a corporibus celestibus gn̄ari. ¶ Scōo notandū q̄ aliq̄s effect⁹ dr̄ subijci alicui cause duplr̄. s. per se vel directe ⁊ per accidēs ⁊ indirecte. Ille effectus subijcitur alicui cause per se ⁊ directe: per quem effectū illa causa influit: ⁊ a qua ille effectus producitur: sed ille effectus subijcit̄ alicui cause per accidens ⁊ indirecte: a qua cā nō fit ille effectus: tamen exigit causam illā ad hoc q̄ fiat. verbi grā. illuminatio domus per se ⁊ directe subijcit̄ luci vel corpori luminoso: q: ꝓducitur ab illo per accidens ⁊ indirecte subijcitur aperienti fenestrā: q: non ꝓducitur ab illo: tamen exigit illam causaȝ in sui productione: q: nisi talis causa cōcurreret: nō illuminaretur domus. Ex quo sequitur q̄ aperiens fenestram est simul causa per se ⁊ per accidēs. ē enim per se causa aperitionis fenestre ⁊ per accidens causa illuminationis medij. 2.a.150. Secūdū.

His premissis sit hec prima cōclusio. Sensus ⁊ intellectus de necessitate inuicem realiter distinguūtur. Istam conclusionē ponit Arist. ij. de aīa. quā quatuor rationib⁹ ꝓbat. Primo: q: sensus in oībus animalib⁹ reperitur intellectus aūt in paucis. Secūdo q: intellect⁹ necessario cōiungitur rōni nō aūt sensus. Tertio q: in intellectu est aliq̄n rectitudo: ⁊ aliq̄n nō est rectitudo. vt patet ꝑ sciām ⁊ opinionē in sensu aūt semꝑ est rectitudo. Quarto q: intellectus est falso℞: sensus aūt semꝑ verorū permaxime respectu sensibilium ꝓprio℞. Unde Cōmen. ibidē ponit quatuor drīas inter sensus et intellectuȝ. Prima est q̄ nunq̄ sensus decipitur circa ꝓpriū obm̄ sed bene intellectus sepe errat circa intelligibile ꝓprium. Secunda. q: sensus sepe decipitur circa sensibile cōe: ⁊ intellectus nunq̄ vel raro circa intelligibile vniuersale. Tertia: q̄ veritas sensus respectu sensibilis ꝓprij multum durat: sed veritas intellectus respectu intelligibilis proprij paruȝ durat. Quarta. q̄ veritas sensus respectu sensibilis cōis parū durat: ⁊ veritas intellectus respectu intelligibilis vlis multū durat. ¶ Scōa ɔclusio. Sensus subijcitur causalr̄ corporib⁹ celestibus per generationē intellectus aūt solum per cōcursum. prima pas patȝ q: sensus gn̄atur a corporib⁹ supcelestib⁹ cū sit virtus materialis. scōa pars etiam est nota: q: intellectus humanus nō ꝓducit̄ a corporibus supcelestibus. nō tamē pōt vniri corpi: siue homini quin causaliter ⁊ effectiue cōcurrat corpus celeste disponens corpus humanū q̄litatiue ⁊ q̄ntitatiue. ⁊ ideo dr̄. ij. physi. q̄ sol ⁊ homo generant hominem. ¶ Tertia cōclusio. Operatio intellectus humani non per se: sed per accidens causaliter subijcitur motibus corporum celestiuȝ. patet q: illa operatio non efficitur a motu celi: sed bene exigitur motus celi ad hoc q̄ fiat operatio intellect⁹: quia operatio intellectus non potest fieri nisi concurrat sensus: ⁊ sensus non potest concurrere sine influentia motus celi. Etiam virtute celi sepe mouentur. cōtrarie dispōnes impediētes operatiōes intellectus.

1ª ɔclo. T.c.152. Cōmē.152. Secūda cōclusio. T.c.26. tertia ɔclo.

¶Quarta conclusio. q̄ voluntas & electio ipsius nō directe:sed indirecte ꝛ causaliter superioribus lationibus subijcitur. pz:quia licet corpora celestia non directe imprimant in potentiam volitiuam: indirecte tamen ex his aliqua occasio nostris electionibus prestatur fm q̄ habent impressionem super corpora nostra:cum ꝑ corpora celestia disponitur aer ad frigus intensum eligimus ad ignem calefieri. imprimunt etiam in corpora nostra:ad quorum impressiones insurgunt in nos aliqui motus passionum:quibus efficimur colerici ꝛ proni ad iram ꝛ interdum infirmantur:eligentes accipere medicinam.

Contra predicta arguitur. et primo q̄ intellectus humanus subijcitur corporib⁹ supercelestibus per generationem:q2 sol generat hominē.ij. physi. ꝛ nō generat materiā eius.j.physi.ergo generat formam eius.patet ɔ̄ña: q2 forma est terminus generationis.v.physi. ꝛ tūc sic. sol generat formam hominis:sed forma hominis est intellectus humanus.ergo ꝛc.

T.c.26.
.82.
T.c.5.

¶Secundo arguitur q̄ operatio intellectus humani ꝑ se subijcitur motui celi: q2 per se subijcitur fantasie:vt colligitur tertio de anima:quia necesse est intelligētem fantasmata speculari:sz fantasia per se subijcitur motui celi:sicut sensus.ergo ꝛc.

T.c.90.
T.c.39.

Et confirmatur. Omnis doctrina ꝛ omnis disciplina intellectus fit ex preexistenti cognitiōe. primo poste. ꝛ nihil est in intellectu nisi prius fuit in sensu. in libro de sensu ꝛ sensa.sed omnis sensus:ꝛ omnis cognitio sensitiua per se depēdet a motu celi. ¶Tertio arguit q̄ volūtas directe subijcitur motui celi per rationem Empe. nam voluntas humana alteratur a dispositione in dispositionem fm mutationem temporis.ergo subijcitur causaliter ꝛ directe superiorib⁹ lationib⁹. tenet ɔ̄ña:q2 tempus est passio motus celi.iiij. physic. antecedēs autem ad experiētiā patet de multis hominibus qui sunt leti ꝛ tristes:beniuoli ꝛ iracūdi fm dispositionem temporum.

T.c.101.

De electione autem argu tur sic. quidam habent a natiuitate habitus morales: q̄ aliqui sunt iusti ꝛ temperati a natiuitate. vj. ethi. ergo efficiuntur illi a motu celi. patet ɔ̄ña:q2 nō videtur a quo inducātur. cum ergo habitus moralis in electione consistat.ij.ethi.ergo ꝛc. ¶Quarto argui tur q̄ sensus decipitur circa propriū obiectum:q2 visus aliqñ iudicat illud esse album quod est nigrum:ꝛ ecōuerso:sed albū ꝛ nigrū sunt obiecta propria visus. ergo ꝛc. Similiter idem gustabile aliquibus videtur dulce:ꝛ aliquibus amarum:sed nō est possibile idem esse dulce ꝛ amarum. ergo gustus vnius illorum decipitur circa saporem.

Ad primum dicitur cōcedendo q̄ sol generat hominē:non tamē intellectū sed formā substantialē aliam eductam de potētia materie:de qua dr infra.

Ad pmū.

¶Ad scdm negatur cōsequentia:quia ꝛ si operatio intellectus depēdet per se a fantasmate:hoc est virtute intellectus agentis.ꝛ consequēter dicit q̄ operatio intellectus agētis que est doctrina vel disciplina si depēdet a sensu:non cōcurrit vniuersaliter celū:sz solum intellectus agens.

Ad scdm.

¶Ad tertiū dicit q̄ talis alteratio est ratione corporis in quo directe influit motus celi:ꝛ nō ratiōe intellectus vel volūtatis:quia nullus talis causatur mot⁹ in intellectu vel volūtate:sed solum in corpore:ꝛ negatur ɔ̄ñ q̄ aliqui a natiuitate habeāt aliquem habitum moralem. ¶Et ad phm dicitur q̄ intellexit aliquos a natiuitate naturaliter aptos ad dispositiones:ꝛ naturaliter habiles ad habitus morales iustitie:temperātie.ꝛ hmōi. Et hoc cōcedit.

Ad tertiū.

¶Ad quartū dicit q̄ sensus circa ꝑpriū obiectū potest habere duplex iudiciū. scz vniuersale quo iudicat suū obiectum in sua maxima cōitate:vt iudiciū quo iudicat colorez in cōi:vel coloratū:ꝛ particulare quo iudicat suū obiectū in ratione spēi vel indiuidui:vt iudiciū quo ds iudicat albū:aut hoc nigrum. Dicitur ergo q̄ sensus nunq̄ decipitur circa ꝑpriū obiectū iudicio vniuersali:q2 si visus iudicat aliquid esse coloratū:illud est coloratum:ꝛ si gustus iudicat aliquod esse sapidū illud est saporosum. Iudicio aūt particulari bene est possibile sensum decipi circa propriū obiectū:q2 sepe visus iudicat aliquid esse albū q̄ nō est album. ꝛ gustus aliquid esse dulce qđ est amarū.

Ad qrtū.

Intellexit ergo Arist. q̄ sensus nunq̄ decipitur circa propriū obiectū iudicio vniuersali ꝛ nō particulari. T.c.63. T.c.152.

Item Themisti⁹ assignat tria necessario requisita ad hoc q̄ sensus nō decipiatur circa propriū obiectū:scz puritatem organi propter linguā infirmā iudicantē amara esse omnia ꝛ dispositionem medij ꝑpter vapores faciētes apparere solem rubeum ꝛ proportionatam distātiam propter quam album a lōge apparet nigrum. ¶Ex quo dicto sequitur q̄ sensus nō decipitur circa proprium obiectum iudicio particulari:seruatis his tribus cōditionibus. ꝛ hec fuit intentio Aristo. si autem decipitur. hoc est in pauco. fm Cōmentatorē.ij. de anima: quia ex hoc nō exibit iudiciū ratione speciei sed solū iudicabit magis vel minus intensum. L.a.63. Cō.63.

¶Ad argumētum aūt de gustabili quod est dulce vni ꝛ amarū alteri. seruatis illis tribus cōditionibus. di q̄ in gustabili vt in cardone nō est sapor in actu dulcis vel amar⁹ sed in potētia est dulcis ꝛ amarus. ideo si applicetur saliue vnius fit dulcis in actu ꝛ si applicetur saliue alterius fit amarus in actu. ꝛ hoc propter diuersitatem mixtionum saliuarum quarū vna facit saporem dulcem ꝛ alia amarū:ꝛ ideo nullus illorū sensuū decipit.

¶Dubia duo cōcurrunt. primum quomodo intellectus decipitur circa proprium intelligibile cum proprium obiectum intellectus sit ens sub ratione entis circa quod non videt decipi sicut nec sensus circa suū propriū obiectum. Deinde circa multa decipitur sensus qui corrigitur per intellectum vt patet de iudicio quo iudicat solē esse pedalis q̄titatis. Dubium

¶Respondetur q̄ Aristo. per intelligibile proprium nō intellexit obiectum adequatum intellectus:sed obiecta particularia sensuum exteriorum:circa que contingit intellectum errare in formando conceptus diffinitiuos illorum:ꝛ ideo si intellectus corrigit sensum demōstrādo solem esse maiorem tota terra:tamen in formando diffinitiōes sensibilium propriorum decipitur intellectus non autem sensus quia tales non format. Rñsio

¶Secundum dubium videtur q̄ sensus non decipiatur circa sensibile commune quia non iudicio vniuersali:cum illud sit magnum quod sensus iudicat esse magnum:nec iudicio particulari:seruatis illis trib⁹ conditionibus quia si iudicatur aliquod esse bipedale vel quadratum illud est tale:seruatis illis tribus conditionibus. Dubium

¶Dicendum q̄ licet sensus non decipiatur circa magnitudinem et figuram iudicio vniuersali:quia necessario hec sunt coniuncta sensibus proprijs:tamen iudicio vniuersali decipit circa motum et quietem ac numerum que non sunt coniuncta necessario sensibus proprijs. Item iudicio particulari:seruatis illis tribus conditionibus decipitur sensus circa magnitudinem et figuram: ita q̄ tale iudicatur pedale vel quadratum:et sic non erit. et ista deceptio est in multo:quia bipedale forte iudicabitur pedale esse: et quadrangulum:quod est extra speciem. Rñsio

¶Ex predictis sequitur q̄ stantibus illis tribus conditionibus sensus nunq̄ per se decipitur circa sensibile propriuz iudicio particulari:sed bene per accidens. aliquando ratione substantie iudicando a. colorem esse sor. qui est platonis aliquando ratione sensibilis communis iudicando illam albedinem esse pedalis quantitatis que nec erit semipedalis:aut iudicando ipsam intensam vt quatuor que non erat vt duo:aut eandem iudicando esse hec que erit ibi. ideo phs dicit.ij. de anima q̄ nihil decipitur quoniam color est: neq3 quoniam sonus est: sed quid coloratum: aut vbi:et quid sonans aut vbi. T.c.63.

¶Et ita solutum est argumentum q̄ adhuc sensus potest decipi seruatis conditionibus circa sensibile commune non tamē dicitur q̄ semper decipiatur:sed q̄ illud non est necessarium sicut circa sensibile proprium:quare ꝛc.

¶ Caput sextum.

Hunc autē ea q̄ de anima dicta sunt: quasi ad q̄dā capita redigētes: rursus dicam⁹ animā ipsā ea vniuersa q̄dā modo esse q̄ sunt. Nā ea que sunt: aut intelligibilia sunt aut sensibilia: atq; scientia q̄dē est res ea quodā modo q̄ sub ipsam scientiā cadunt: sensus aut ipse sensibiles. Uerum quo pacto id ita est querat̄ op₃. Scinditur igitur in ipsas res sciētia atq; sensus. Is q̄dē qui est potētia: in res potētia tales is vero q̄ est actu: in actu sil'r tales: ⁊ sciētia pars nō: sensitiuum aūt anime: ⁊ id q̄d scientijs affici pōt: hec potētia sunt hoc q̄dem id q̄d sub scientiā cadit: illō vero sensibile: atqui necesse est: aut res ipsas: aut formas in aīa esse. At nō sunt in ea res ipse pfecto. Nō eñ ipse lapis in anima: s₃ forma lapidis inest. Quare aīa est vt manus: manus eñ instrumētorū est instrumentum: ⁊ intellectus formarū est forma ⁊ sensus itidē sensibiliū forma. Cū aūt nulla res sit preter magnitudines separata vt videtur res ipse sensibiles in ipsis pfecto sensibilibus formis ipse sunt intelligibiles forme. tum earū rerū q̄ abstracte vocātur tum eorū etiam sensibiliū q̄ sunt habit⁹ atq; affectus. Idcirco ⁊ q̄ nō sentit nihil discere vel intelligere pōt ⁊ q̄ cōtēplat̄ necesse ē vna cū fantasmate cōtēplet̄. Ipsa nāq; fantasmata veluti sensibilia sūt: at tamen sine materia. est autem aliud fantasia ab affirmatione negationeve. verū enī vel falsum cōplexio est cōceptuū intellectus. At mētis primi cōcept⁹ quo queso different vt non fantasmata sint. An neq; ceteri sunt fantasmata non tamen sine fantasmatibus sunt.

¶ Caput. xxxiiij.

Necessitas appetit⁹ ad fugā ⁊ psecutionē ex necessitate sensuū cōiungitur, ⁊ maxime gust⁹ ⁊ tactus. T.c. 63. primum. iuxta determinationē Arist. circa finem tertij de aīa. ¶ Ad quod declarandū est primo notādū q̄ entia naturalia sunt ordinata s̄m magis ⁊ minus perfectū. ⁊ imperfecta sunt ppter perfecta. ideo cum animalia inter cetera hic inferius sint magis perfecta. ⁊ magis fuit necessarium de ipsis q̄ de plantis prouidere q̄ etiam de mixtis inanimatis vnde omnia naturalia tam elementa q̄ elementata habent aliquā virtutem per quam possunt fugere nociua ⁊ sequi cōuenientia vt fuit ostensum de igne sed s̄m maiorem ⁊ minorem perfectionē habent virtutem fugitiuam ⁊ prosecutiua in maioris vel minoris nobilitatis ⁊ hanc virtutem dicim⁹ in animalibus potenti tactiua₃. plante eñ s̄m phm 19. de anima ⁊ mixta inanimata non possunt habere tactum sicut nec sentire propter mixtionē nimis grossam ⁊ terrestrem. ¶ Dubium est propter quid animalibus affixis petris dedit natura sensum tactus 2.a.124. cum non possunt fugere nociua nec prosequi delectabilia. T.c. 60. ¶ Dicendū est q̄ non omnis fuga vel prosecutio est per motū progressiuum sed vniuersaliter omnis Dubiū. delectatio dr̄ prosecutio. ⁊ omnis abhominatio R̄ñs. dicit̄ fuga. verū est est tn̄ q̄ ad delectationem interiarem ⁊ abhominationem sequitur aliquis motus exterior iudicans delectationē vel abhominationē interiorem in aīalibus eñ pgressiuis motus fit s̄m locum pgrediendo passibus vel fugiendo; in alijs aūt non pgressiuis fit delectatio ⁊ constrictio. ¶ Secūdo notandum Secūdu q̄ sensum gustus dedit natura animalibus propter cibum vt discernere valeant nociuum a conueniente. Deficiente eñ tali v̄tute deficeret vita aīalis q̄ nulla esset virtus receptiua nutrimenti ⁊ si reciperet non distingueret inter bonū ⁊ malum plantis autem non dedit natura gustū sed vnā digestionem ppter radices qua digestione facta virtus nutritiua plante attrahit nutrimentum cōueniens ⁊ disconueniens extra dimittit. ideo loco gustus natura eis puidit de tali virtute digestiua. ⁊ iccirco plante nō habent ventrem sicut animalia quia anteq̄ nutrimentū in ipsis recipiatur digestiuū est. ⁊ grossum ac impurum extra mittitur. Dubium. ¶ Dubium. cum animalia affixa petris consimiliter alimentū suscipiāt sicut plante: R̄ñsio quare illis dedit natura gustum. ¶ Dicendum est q̄ nō consimiliter recipiunt. cōueniunt eñ in hoc q̄ sicut plante nutriuntur per alimentū coniunctum: ita animalia petris affixa. disconueniunt autē quia plāte non recipiunt alimentum nisi extra digestum: animalia autem petris affixa recipiunt alimentū indigestum ⁊ ipsum ab intrinseco digerunt virtute digestiua. licet eñ non habeant os: nec stomachum nec ventrem tamen habent his proportionabilia q̄ sunt receptiua nutrimēti vt digestio ⁊ egestio. Ideo talia aīalia affixa petris habent gustum ⁊ non plante.

His visis pono quatuor conclusiones Arist. circa finem tertij de anima quarum prima est ista. Necesse est omne animal habere sensum. 1ª cōclusio. T.c. 60. probatur natura cuilibet animali dedit sensum ergo conclusio vera. patet cōsequentia: quia natura nihil agit frustra cum omnia que sunt in natura facta sint propter finem aut sequentia ad finem membra eñ animalium sunt propter diuersas operationes: pili vero ⁊ alie superfluitates aīalium: que sequūtur dispositionē membrorū aīaliū sunt consequentia ea que sunt ad finem: aūs pbatur. q̄m omne aīal pgressiuum habet sensum. ⁊ omne animal non progressiuum h₃ sensum. ⁊ non nisi per cōmoditatem nature. ergo. prima pars antecedentis p₃. quia si tale animal non haberet sensum: non posset recipere alimentum distās: ⁊ cōsequēter corrūperetur. ⁊ esset frustra intentio nature: secunda pars etiam est nota: q̄ talia animalia habent sensum gustus ⁊ tactus: cum moueantur motu dilatationis ⁊ cōstrictionis si pungant: recipiunt q̄ alimentum coniunctum. ¶ Secunda conclusio. Necesse est omne animal habere sensū 2ª cōclō. tactus. T.c. 63. patet q̄ aliter non posset saluari: ⁊ nō discerneret inter nociuū ⁊ proficuū qualitatū tangibiliū: nec est simile de sensu tactus ⁊ alijs sensibus: q̄ alij sensus sentiunt per mediū extraneum facientes magnā distantiam inter sensibile ⁊ sensum: vt visus auditus ⁊ olfactus: tactus autem sentit per medium intraneū non faciens distantiā inter sensibile ⁊ sensum: eo q̄ ratione realis immutationis qualitates tangibiles multiplicantur vsq; ad organum potentie tactiue.

cōclo. T.c.63 64. ¶Tertia conclusio. Necesse est omne animal habere sensum gustus .patet quia sine alimento non viueret animal:sed gustus est sensus alimenti.ergo ⁊c.patet ꝯña cum minori:quia si non esset gustus nulla esset virtus attractiua alimēti . maior vero declaratur quoniam animal indiget eo quod facit ad nutritionem ⁊ augmentationem:modo alimentum est per se materia nutritionis ⁊ augmentationis:nō autem color:sonus vel odor:quia sine his augentur animalia: ⁊ nutriuntur:non autem sine alimento.

cōclo. T.c.64. ¶Quarta conclusio.Licet visus auditus ⁊ odoratus non sint necessarij simplr aiali sunt tamen necessarij animalibꝰ ꝓgressiuis prima pars patet:qꝛ animalia que non mouentur ſm locū:non indigent illis sensibus si em̄ haberent hoc esse ad bene esse:⁊ non ex necessitate. Secūda vero pars probaꝭ animal vero ꝓgressiuū mouetur ad aliquod distans:quia aliter frustra inesset sibi talis motus sed ad hoc ꝙ moueaꝭ ad aliquod distās oportet ipsum habere sensum apprehendentez illud

T.c.65. distans:sed nō videnꝭ alij sensus apprehēdentes sensibilia distantia ꝙ̄ visus:auditꝰ ⁊ odoratus. ergo ⁊c. ¶Ex ista cōclusione infert Arist.ꝙ melius est dicere colorem vel magnitudinem primo immutare aerem deinde oculum mediante aere ꝙ̄ dicere visionem fieri per repercussionem radij visualis a visibili egredientis a potentia visiua ad ipsum visibile .vnde sicut in motu locali datur impellens solum ⁊ impulsuz solum:⁊ illud quod impellit pulsum:ita in visione color imutat ⁊ non imutatur:visus imutatur ⁊ nō imutat.mediū vero immutat ⁊ imminutatur.

primū. T.c.66. cōm. Contra predicta arguitur.⁊ primo ꝙ non in quolibet animali oportet esse sensuz qꝛ tūc nullū aial perfectū esset vere ꝯtinuū. ꝯñs est falsum.⁊ probaꝭ ꝯña:qꝛ vna para habet sensum:vt caro: ⁊ alia non habet:vt ossa. ¶Secundo arguiꝭ ꝙ sensus tactus non est necessarius simpliciter animali : quia aliqd existens non aial habet sensuz tactus:vt pes vl manꝰ.ergo per idem aliquid existens aial non habet

T.c.62. et.63. sensum tactus.patet ꝯña per Arist.iij.de anima: qꝛ sicut non est possibile aliquid existens non aial habere sensus tactus:ita nō est possibile aliquid existēs aial nō habere sensum tactus . Deinde visus est similiter necessarius aiali vt patuit:⁊ est magis necessarius ꝙ̄ tactus:qꝛ ipsum maxime diligimus per Arist. in proemio metaph.⁊ p Cōmenta.in lib.de sensu ⁊ sensato.

Tertium. ¶Tertio arguiꝭ ꝙ gustus non est necessarius simplr aiali.primo ex parte organi qm̄ absqꝫ lingua viuunt aialia:scdo ex parte potentie:nā pars annulosi decisa a capite est animal:vt videtur velle Arist.ij.de ani

T.c.20. T.c.68. ma.⁊ tamē non habet gustū.cū gustus sit in determinata parte corporis. Item pha.iij.de aia expresse ponit gustū non esse simpliciter necessariū animali.

Quartū. ¶Quarto arguiꝭ ꝙ visio fit extra mittēdo:qꝛ alr frustra natura fecisset oculum splendidum . videmus em̄ ad experiētiam ꝙ expergefactis videntur radij visuales ab oculis extre catorū oculos etiam experimur de nocte i tenebris mediū irradiare. Itē Aris.iij. metheo.dicit visionem refrangi.⁊ ponit exemplū de vno cui videbatur semper imaginationē suam antecedere eū.⁊ dat causam dicens hunc hoiem habuisse ita debilem visum ꝙ radij eius visuales cōtinue refrangebantur ab aere. Et confirmatur de muliere mēstruosa:que per radios visuales ab oculis eius exeūtes inficit aerem.⁊ educiꝭ ad ꝓpositū exēplum Alberti.ij.de aia.de basilisco ⁊ serpentibus in die per visum inficientibus poma.

Ad primū. Ad primum dr ꝙ aliquid est continuū tripliciꝭ. p̄mo ex pte forme:⁊ ex parte materie:vt ignis vel aqua.secūdo ex parte materie solum vt virga cuius vna medietas viuit ⁊ non alia.tertio ex parte forme solū ⁊ sic quodlibet animal perfectū diciꝭ vnum continentū:quia preter formas partiales habet formam totalem sensitiuam:que ſm se ⁊ quālibet partem eius est in qualibet parte ethe rogenea per informationē in partibus autez homoge neis vt carne ⁊ osse solum per presentiā ⁊ indistantiā.

¶Ad scōm dr ꝙ Arist.per nō animal intellexit omne nō contentū sub genere aialis:modo licet membra nō sint aialia: tamen sunt in gñe aialis p reductionem: Ad scōm. deinde dr ꝙ sensum tactus similiter maxime diligimus ⁊ sensum visus maxime diligimus quo ad doctrinā:duos nanqꝫ sensus natura dedit conferentes ad doctrinam.s.auditū in addiscendo:⁊ visum in inueniēdo:⁊ in libris studendo quia visus multas differentias rerū ostēdit:⁊ ideo cū visus magis cōferat ꝙ̄ auditus illū maxime quo ad doctrinam diligimus.⁊ hec fuit intentio Arist.⁊ Cōmē. ⁊ cum dr visum plus cōferre ꝙ̄ auditum intelligitur in habentibus ambos sensus:qꝛ ceci a natiuitate habentes auditū magis proficiunt ꝙ̄ habentes visum sine auditu. in proe.me. ¶Ad tertium dr ꝙ gustus est duplex.s.perfectus ⁊ imperfectus. Ad tertiū. gustus perfectus est ille qui ponit differentiam inter sapores diuersatū specierū: ⁊ talis non reperiꝭ in oībus aialibus:gustus imperfectus est ille qui discernit conueniens a discōuenienti in alimento.⁊ iste simplr est necessarius animali.primus gustus habet organū in lingua:sed non scōs gustus.⁊ de illa pte annulosi decisa dr ꝙ non pōt diu viuere quia nō habet gustū:nec est aial. ¶Et ad Phm respondeꝭ ꝙ locutus est de per se habente caput:⁊ cetera ptinētia ad vitā animalis. ¶Ad Arist.vero dr ꝙ cum posuit necessitatem gustus locutus est de gustu imperfecto cum autē remouit necessitatē locutus est de gustu ꝑfecto. ¶Ad quartū dr ꝙ natura nō fecit oculum splendidū: vt radios emitteret:sed vt habilr radios visuales ab obō multiplicatos reciperet: Ad q̄rtum expergefacti aūt videntur radij exeuntes ab oculis ꝓpter fumositates a capite descendentes ad oculos.cati autē mittunt splendores extra oculos nō necessarie ꝓpter visionē : quia et si nō mitterēt adhūc viderēt. sed ꝓpter talem dispositionem oculorū ipsorū ex abundātia calidi ⁊ sicci magis ꝙ̄ in oculis aliorū animaliū . ¶Et ad albū dr qꝺ sumpsit ibi visionem ꝓ specie visibili que in rei veritate reflectitur.ꝙ autē ille videret similitudinē suam ante se hoc fuit ratione cōplōnis sue: cōtinue ante se aerem cōdensantem.⁊ ꝯñr spēs ꝓpter debilitatem reflectuntur:sicut in speculo in illum cotinue repūtantes. ¶Et ad mulierē mēstruosam dicitur ꝙ talis inficit per oculos:non mittēdo radios visuales: sꝫ fumositates ꝑticipātes veneno. In talibꝰ em̄ est magna copia sanguis indigesti. iō fumi petētes exitum q̄runt ptes porosas . ⁊ ꝙ hmōi porositas bñ in oculis repiꝭ veniunt ad partes oculorū:⁊ exeuntes aerē inficiunt ⁊ specula. Et ita de basilisco dr ⁊ serpentibus ꝙ ab oculis euaporāt vapores infecti inficiētes aerem aer ꝟo infectus attingens poma venenat illa:⁊ attingēs aliqua animalia corrumpit illa.

¶Tractatus secūdus. ¶Caput vij.

Cum aūt animaliuz anima hisce duobus sit definita discernendi inquam potētia quod quidem est opus officiūqꝫ mētis:atqꝫ etiam sensus ⁊ insuper etiā mouēdi motu ad locū accomodato potentia. De sensu quidē ⁊ intellectu hec sint determinata ac pertractata. Deinceps aūt de eo qꝺ mouet: q̄d nā sit ipsius aīe cōsideremus oportet vtrū vna q̄dā ipsiꝰ sit pars separabilis magnitudīe vel rōne:an ipa aīa tota ⁊ si ps sit aliq̄ vtrū sit alia quedā ꝓpria p̄ter eas que dici solēt ⁊ eas quas diximus:an istarum aliqua vna. Atqꝫ hic existit continuo dubita-

tio: dubitabitq; non iniuria quispiam quomodo partes aīe et quot oporteat dicere. Nā infinite quodā modo ⁊ non ee solū esse videntur quas diuidendo quidā dixerūt ratiōis īquā participes ⁊ irascēdi ac cupiēdi principium velut aliā rationis particeps ⁊ ratiōis expers. Per differentias em̄ q̄bus hasce diuidunt: ⁊ separāt partes ⁊ alie partes esse videnť que maiorem inter sese q̄ dicte distantiā habent. Vegetatiua inquā q̄ quidē ⁊ plantis ⁊ vniuersis animalib⁹ inest: ⁊ sensitiua quā nec vt ratiōis expertē nec vt eiusdē participē quisq̄ facile ponet. Preterea imaginatiua: q̄ rōne quidem ab oībus est diuersa. Cui vero sit iungenda vt sit idē q̄d illa: aut a qua ē seiūgēda: vt sit alia ab illa. magnā dubitationē habet profecto: si quis seiunctas anime partes separatasq; ponat. Insuper appetitiua que ⁊ ratione ⁊ vi alia diuersaq; sine dubio ab vniuersis esse videtur. Absurdum autem est hāc a ceteris diuellere partibus sit enim et in participe rationis voluntas ⁊ in ratione vacante cupiditas atq; ira. Q̄d si tres in partes diuidiť anima in vnaquaq; profecto partiū inerit appetit⁹. Sed vt redeamus vnde digressi sum⁹. quid est id quod mouet ipsum animal loco quo de nunc disputatio nostra est instituta: motu nāq; eo quo incremēta decrementaq; suscipiuntur. qui quidē omnibus animantibus inest id mouere sane videtur quod vniuersis inest eisdem principium inquam generandi ac nutriendi: de respiratione autem expirationeve ⁊ somno atq; vigilia posteri⁹ considerare oportet. Nā ⁊ hec ipsa magnam dubitationē difficultatemq; habent. Nunc est de motu ad locum accōmodato considerandum quidnam id tandem sit quod ip̄m animal motu mouet progrediendi. Patet itaq; nō esse ipsam potentiam nutriendi. Nam alicuius gratia semper hic motus efficitur estq; cum imaginatione: vel appetitu: nihil enim non appetens: aut fugiens hoc motu cietur: nisi forsitan vi. Preterea plante quoq; tali cierentur profecto motu: partemq; aliquem ad hunc motum vt instrumentum haberēt.

Pari modo nec ipsum sentiendi vim motus huiusce principium esse cōstat. Sunt em̄ animalium multa que sensū quidē habent manent tamen ⁊ semper immobilia sunt. Q̄d si natura nihil facit frustra: neq; necessariorum quicq̄ omittit nisi ī animalibus membris captis ac imperfectis atq; animaliū hec ⁊ perfecta sunt ⁊ non membris capta cuius id iudicium est et generant em̄ ⁊ statum decrementaq; suscipiunt haberent et eas ipsa profecto partes q̄ progrediendi sunt instrumenta. At vero neq; ratiocinandi vis ⁊ id quod intellectus appellatur principium est mouendi. intellectus enim contemplatiuus nihil eorum que sub actionē cadunt contemplatur neq; dicit quicq̄ omnino si sit fugiendum an persequendū. At motus semp̄ aut fugientis aut p̄sequentis quippiā est. Actiuus ēt cū rem aliquā huiuscemodi cōtemplatur inde iam fugere aut persequi iubet: attamen si res illa terribilis sit cor ipsum mouetur sin afficiens voluptate pars aliqua alia corporis agitať. Preterea intellectus nonnunq̄ iubet: ratioq; fugere aliquid aut persequi dicit at non obtemperat homo neq; mouetur sed agit cupiditate: vt in ipso fieri solet incontinente omnino autem persepe fieri videmus: vt non medeať isce q̄ medicinā hēt nec isce cōficiat statuam q̄ statuariam hēt artem. Propterea q̄ non ars ipsa neq; sciētia sed aliquid aliud hanc habet vim ⁊ potentiā vt p̄ ipsam artē aliq̄d sciētiāq; agatur. At v̄o nec appetitus auctor atq; particeps hui⁹ ē motionis: ɔtinētes em̄ q̄q̄ appetunt atq; cupiūt nō tamen agūt ea que cupiūt sed intellectū ip̄m sequunť: rōniq; obtemperant. ¶ Caput viij.

Videnť igiť duo hec eē mouentia vel appetit⁹ vel intellect⁹ si q̄s imaginationē vt quādā intellectionē eē ponat nam ⁊ hoies mag⁹ imaginationē q̄ sciā plerūq; sequunť ⁊ in ceteris aīalib⁹ nō intellectio neq; rō: s; imaginatio inest. Hec igiť ambo ītellect⁹ et appetit⁹ mouēdi motu dicto p̄ncipia sūt. Intellect⁹ is inquā q̄ alicuius gr̄a rōcinať quiq; prin-

cipium est agendi. Atq; hic sine ab intellectu ɔtemplatiuo differt. Appetitꝰ etiam omnis alicuius est gratia cuius enim est appetitio: id est principiū intellectus actiui. at ipsum vltimū principium est actionis quare non sine ratione principia mouendi videntur hec esse duo appetitꝰ inquā & mens ea que principium est agendi ipsum enim appetibile mouet & ꝓpterea mens mouet qđ appetibile ipsius principiū est. Imaginatio quoq; cum mouet nō absq; appetitione mouet. Unū igitur est id quod mouet. ipsum inquā appetitū. Nam si duo intellectus atq; appetitus mouerent: per aliquam comunē vtiq; formā mouerēt: nunc autē intellectus quidē nō videtur absq; appetitu moueri voluntas enim appetitꝰ est quidam: atq; cum sit motus: per rationē & etiam per voluntatē fit. Appetitus autem absq; ratione mouet. Cupiditas enim & ipsa quidā est appetitus. Intellectꝰ igitur rectus est omnis: at appetitꝰ atq; imaginatio & recta est & nō recta. Quocirca semper quidē ipsum appetibile mouet: hoc autē est aut vere bonū: aut apparens bonū. At tamen nō omne bonū mouet: sed id quod sub actionē cadit: sub actionē autē cadit quod aliter sese habere etiam potest. Patet igitur talē anime vim atq; potentiā principiū esse mouendi: que quidē est ea causa quam appetitū ɔsueuimus appellare: ɔstat eos oportere qui partes aīe diuidunt. Si modo potētias ipsas diuidāt atq; separent: complures ipsas esse ɔcedere nutriendi principiū sentiēdi intelligendi deliberādi & appetēdi: hec enim plus inter sese differūt q̄ potentia cupiendi: ac irascendi. Cum autem appetitiones inter sese ɔtrarie fiant: quod quidē tum fit cum ratio cupiditasq; ɔtrarie sunt: idq; fieri solet in hisce que sentiunt atq; percipiūt tempus: mens enim ob futurū retrahere iubet. Cupiditas vero presens ipsum persequitur: nam qđ iam afficit voluptate id et simpliciter afficere voluptate: & absolute bonum esse videtur: ex eo sane quia futurum non perspicitur. Specie quidē vnum id est profecto quod mouet appetitiuū inquā vt appetitiuū est: atq; appetibile oīm est mouentiū primū. Hoc enim mouet & nō mouetur mēte: at imaginatione perceptū numero ꝟo plura sunt ea que mouent. At vero cum tria sint in animaliū motu: vnū id quod mouet: secundū id quod mouet: & tertiū id quod mouetur: atq; id quod mouet sit duplex: nam aliud est imobile aliud mouet atq; mouetur: immobile quidē in id bonū est quod sub actionē cadit id ꝟo quod mouet atq; mouet̃ est ipsum principium appetēdi: mouet̃ enim id quod appetit ea ratione qua appetit: & appetitio est motus quidā vel operatio. Id autē quod mouet̃ est animal ipsum: at quo mouet; appetitus vt instrumento. Id iam corpori tribuendū est. Quocirca de ipso tunc est ɔtemplandū cuz de ɔmunibꝰ anime corporisve operibus atq; officijs ɔtemplabimur. Nunc vt in summa dicamus id quod mouet vt instrumentū ibi est collocandū vbi idē principij rationē finisve subit vt in cardine fit. Hic enim conuexum & ɔcauū est: quoꝝ alterū finis alterū principiū est. Quapropter alterū quiescit alterū mouetur. Sunt ratione quidē diuersa. Magnitudine vero non separantur. Uniuersa nāq; pulsu tractuq; mouentur. Iccirco oportet perinde atq; in circulo aliq̇d manere: & hinc incipe motū. Omnino igit̃ vti diximus hoc suipsiꝰ motiuū est animal: quo est appetitiuū. Aut appetitiuū sine imaginatione nō est: oīs aūt imaginatio aut rationis est particeps: aut est sensitiua atq; huiꝰ et belue participes sūt. At eñ ɔsiderādū est etiā quidnā sit id quod imperfecta aīalis motu ciet: q̇bus sensus inest tantūmodo tactus. Atq; inuestigādū est si his etiā insit imaginatio cupiditasve necne etenim dolor atq; voluptas his inesse videt̃. Qđ si hec insunt & cupiditatem necesse est eisdē inesse. At quonā pacto his imaginatio inest. An asserēdum est vt videt̃ hec & in his inesse imaginationē inquā atq; cupiditatē: verū vt idterminate mouent̃: sic & hec ipsis insunt indefinite. Imaginatio igit̃ sensitiua ratione etiā in expertibꝰ vti diximus aīalibꝰ inest. At deliberatiua his

inest tantum

inest tantum in quibus ratio inest: naz vtrū hoc agat an hoc: rationis iā opus atq₃ officium: est. Atq₃ necesse est vno quodam metire: maius eniz persequit̄. Quare pōt vnū ex pluribus fantasmatibus facere ꝛ hec est causa sane cur nō oīs imaginatio videtur opinionē hr̄e: q: eā que est ex ratiocinatiōe nō hȝ: at hec illā nimirū hȝ. Quapropter delib eratiuū appetit⁹ nō hȝ. Uincit aūt interdū appetitus: mouetq₃ voluntatem: interdū hec illū appetit⁹ inquā appetitū vt sphera cū in cōtinētia fit atq₃ semp superior magis est princeps mouetq₃ natura: quo fit vt tres iā motus efficiātur. Ea vero ratio: cui sciētie tribuuntur nō mouet: sed manet: cū aūt extimationū ac rationūq₃ alia fit vniuersalis alia singularis: alia nanq₃ dicit oē bonū honorib⁹ esse afficiendū: hec vero dicit aut me bonū esse: hec iaz opinio mouet non illa vniuersalis quin poti⁹ ambe mouent: illa quiescēs magis: at hec autem non quiescens.

Caput tertium.

NEcesse est igit̄ omne qd̄ viuit: animamq₃ hȝ nutriēdi vim hr̄e ab ortu gn̄atiōe ve vsq₃ ad interitū corruptionē ve suā: necesse est eniz oē qd̄ est ortū accretionem ꝛ statū ꝛ decretionē hr̄e: que quidem vt patet sine nutritione fieri nequeūt: necesse est igitur vniuersis his que accrescūt atq₃ decrescunt inesse potentiam nutriēdi. At nō in omnibus viuentibus necesse est sensum esse. Etem̄ neq₃ ea pn̄t tactum hr̄e: quorū corpus est simplex que non sine materia formarū sunt susceptiua: neq₃ fieri pōt vt sine hoc sensu aīaliū quicq̄ in rerū sit rōne. Animal autem necesse est sensum habere si nihil facit frustra natura: nā vniuersa que cōficiūtur grā sunt alicuius aut sunt casus eoruz que alicuius causa fiunt. Si igit̄ corp⁹ qd̄ hȝ vim gradiēdi: non haberet sensum corrūpetur sane ꝛ nō ad suū ꝓficisceret̄ perueniretq₃ finē: quē quidē opus esse nature cōstat: quo nanq₃ pacto nutrietur. Immobilib⁹ em̄ adest nutrimentū eo in loco vbi sunt orta quo nutriri pn̄t suapte natura. Fieri aūt nequit: vt corporū quicq̄ mobile: atq₃ ortū aīaz quidē habeat: discernentēq₃ mētem: sensu aūt vacet. Cur enim habebit: aut enim anime: aut corpori idipsuz melius erit: at neutri videtur melius esse: illa nanq₃ ob hoc non intelliget magis. Illud autem non ob idipsum magis persistet At vero neq₃ corpus quicq̄ ingenituz animatū sensum habere necesse est: nullum igitur: (vti) diximus: non immobile corpus habet animam absq₃ sensu. At qui si sensum habet: necesse est ip̄m vel simplex corpus vel mixtum esse: sed fieri non potest vt sit simplex: nō em̄ habebit tactum: at hunc sensuz inesse est. Quod q̇dem ex hisce perspicuū euadere potest: nam cū animal omne corpus sit animatuz: corpusq₃ oīe tāgibile sit. Tangibile aūt sit id qd̄ est sensibile tactu: necesse est et aīalis corpus vim habeat sentiendi: tangendo: si debeat ip̄z animal cōseruari. Ceteri nanq₃ sensus per alia quedā externa sentiūt. Odoratus inquā: visus ac auditus. Tangens autem nisi sensum habeat: non poterit alia quidem fugere: alia autez capere. Quod si ita sit fieri nō pōt: vt ip̄m animal cōseruetur. Quapropter ꝛ ipse gustus quasi tactus est quidam. Est enim alimenti sensus. At alimentuz corpus est qd̄ tactu percipitur. Sonus autem ꝛ color ꝛ odor nō nutriunt nec accretionē decretionē ve faciūt. Quare necesse est ipsuz gustatū: tactū quēdam esse: q: rei tāgibilis: ac nutritiue est sensus: hi igit̄ sensus necessarij sunt animali: atq₃ perspicuum est fieri nō posse: vt sit aīal absq₃ tactu. At ceteri sensus boni sunt gratia: ꝛ definitio iā generi nō cui⁹ aīalium vllo discrimine. Sed cuidam vt gradiendi necesse est insint: nam si conseruari debeat: non solū tangendo: sed eminus etiā sentire ipsum oportet. Qd̄ quidem erit si per extremuz sentire mediuz possit hoc pacto vt a sensibili quidē mediū: ab hoc aūt ip̄m patiat̄ ac moueatur. Nā vt in motu ad locū accōmodato fieri solet: cū per multa efficit̄: primū nāq₃ mouēs pellit sensū: pellēdoq₃ facit: vt illd̄ pellat id: qd̄ deinceps post illud est collocatū: fitq₃ hoc pacto motus per mediū: atq₃ primū q̇dē pellit et

nō pellit:vltimū aūt pellit:non pellit: mediū vō pellit atqꝫ pellit:ꝛ interdum plura sūt media:iterdū pauciora. Sic ꝛ in alteratione fieri solet hoc excepto dūtaxat id inquā qḋ alterat eodē in loco manere:veluti si quispiā in cerā tinxerit vsqꝫ ad id mola est vsqꝫquo tinxerit:lapis aūt non mouetur: at aqua ad distantiā longā. Aer aūt ad longiorem mouet:atqꝫ agit ꝛ patit:si maneat sitqꝫ vnus ꝛ non diuisus. Quapropter ꝛ de reflexione melius est aerem a figura colore qꝫ pati quousqꝫ sit vnus:est autem vnus in ipso:leui:qui egrediētem visionē frangi atqꝫ reflecti censere. Quocirca rursus hic mouet visuz:perinde atqꝫ signū. Quod in cerā imprimitur transmitteretur vsqꝫ ad finem.

Caput quartum.

At qui perspicuū nō posse corpus aīalis sit simplex: igneum inquā: aut aqueū: aut aereū:nā nullus alius sensus absqꝫ tactu haberi pōt. Corpus enī aīalis oīs: vt dictū est vim habet sentēdi:tangendo:cetera autem elementa preter terrā: instrumenta sensus fieri possunt:atqꝫ omne tale per aliud sentiendo sensuz nimirū efficit:ꝛ per media. At tactus in tāgendo sensibilia sua consistit. Quapropter et hoc hoc noīe nūcupatur atqꝫ tametsi cetera quoqꝫ sensuuz instrumēta tactu sentiūt tamen per aliud mediū sentiunt: at ipse tactus per seipsum solus sentire videt. Quibus efficitur: vt nullū taliū elemētorūz corpus sit animalis:at vero neqꝫ rerum esse potest. Tactus enī veluti mediocritas est oīm tāgibiliū:ꝛ instrumētū ipsi⁹ nō modo terre differētias est susceptiuū. Sed etiā calidi frigidiqꝫ ceterorūqꝫ oīm tāgibiliū:ꝛ iō neqꝫ ossibus neqꝫ pilis:neqꝫ talibus partibus vllis oīno sentim⁹: qꝛ terrea sunt hinc ꝛ plāte oīz sensuū sunt:vt patet expertes: qꝛ ꝛ ipse terre sunt at absqꝫ tactu:fieri nō pōt:vt alius quisqꝫ sit sensus: hui⁹ aut instrumētum sensus:neqꝫ terre est:neqꝫ ceterorū vlli⁹ elemētorū. Hec cū ita sint: patet aīalia necessario mori:cū hoc solo sensu tact⁹ priuant:neqꝫ enī fieri pōt vt hūc sensum non aīal habeat: neqꝫ si animal est:aliū sensuz preter hūc habere necesse est:ꝛ ppterea fit vt cetera quidē sensibilia nō corrūpāt suis exuperationib⁹ aīal:color inquā sonus:ꝛ odor sed ipsa tantū sensuū instrumēta: nisi p accidēs:vt simul cū sono pulsio actusqꝫ fiat:ꝛ si a rebus q̄ vidētur:atqꝫ ab olentibus alia moueantur:q̄ tactu corrumpunt: sapor etiā hoc sane corrūpit:quo simul accidit ipsum tangibile esse:exuperatiōes aūt tāgibiliū vt calidorū frigidorū ꝛ hmōi ipm interficiāt atqꝫ interimant animal. Exuperatio enī sensibilis cuiusuis sensus destruit īstrumētū atqꝫ deuastat. Quare ꝛ tāgibile exuperās ipsuz destruit tactū:at hoc sensu definitū est aīal:sine nāqꝫ tactu fieri nō posse vt sit aīal demōstrauimus. Quāobrē exuperationes corū que tactu pcipiunt:nō solū instrumentū ipsius:verū etiā aīal ipsum interimūt:atqꝫ corrumpūt: qꝛ necesse est aīal hunc solū habere:ceteros aūt sensus aīal habet nonvt sit:sed vt bene sit vt antea diximus. Visum enī hꝫ vt videat. Quoniā ꝛ in aere ꝛ in aqua:ꝛ oīno in pspicuo degit. Gustuz aūt ob id:qḋ voluptate afficit:aut dolore:vt in alimento ea sentiat:et cupiat:ac moueatur:ꝛ auditū vt aliquid significetur:linguaz preterea vt ipsum aliquid:alij per ipsam significet.

De quarto gradu animatorum.

Caput.xxj.

Quartus gradus animatorū est intellectuū sub quo cōprehenditur intellectus human⁹:de cuius passibilitate determinat Phs. iij. de anima:tanqꝫ de fine vltimo omniuz generabiliū et corruptibilium. Et ideo ad illius aliqualem notitiam declarandam est notādū primo ꝙ virtus passiua quadrupliciter sumitur Primo pro subiecto recipiente aliquam formam:et sic materia prima est virtus passiua.j.Physico. Secundo:pro qualitate vel q̄titate qua passum resistit agenti:ꝛ sic frigiditas est virtus passiua aque:et caliditas ignis. Tertio:pro dispositiōe accidētali qua aliquid faciliter vel difficiliter patitur corruptiue:et sic mollicies est virtus passiua corporis mollis:ꝛ duricies corporis duri. Quarto:pro dispositione accidentali qua aliquid faciliter vel difficiliter patitur perfectiue:et sic raritas est virtus passiua aeris qua faciliter illuminatur: ꝛ dēsitas est virt⁹ passiua eiusdem:qua difficiliter illuminatur:ꝛ isto modo intellectus est virtus passiua:sicut enī diaphanitas est virtus passiua qua perficitur passiue corpus transparens:ꝛ sicut sensus est virt⁹ passiuus anime sensitiue: qua passiue perficitur per impssionez cognitionū. sic intellect⁹ est virtus passiua aīe intellectiue qua passiue pficitur per impressionē intellectiōis:sicut ergo corpus dyaphanū perfectiue patit a corpore luminoso:ꝛ sensus a sensibilitus intellect⁹, est virtus passiua.

A.t.c.p. vsqꝫ ad 40

Primū.

T.c. 69.

T.c. 2.0.3.

[Scdm] ab itelligibili. ¶Scdo notãdum: q quedã est virtus passiua passiõe et alteratiõe existẽs iter cõtraria sicut aqua patitur ab igne et hec passio dr corruptio: quia nõ potest fieri: nisi cũ abiectiõe cõtrarij: quedã autem est virtus passiua passiõe et alteratiõe que nõ est iter cõtraria: sicut cũ mediũ illuminatur a corpore luminoso: tenebra em̃ solũ priuatiue opponitur lumini: et isto modo est itellectus virtus passiua: qz itellect⁹ intelligẽdo perficitur: nec oportet in itellectu aliqd absolutũ corrũpi: cũ itellectus de nouo itelligit: nisi forte per accidẽs: si iam itellectus itelligeret aliquã veritatem: cum adhesiõe cuius prefuisset opinio ꝯtraria qua idubie corrũperetur: sed hec nõ est per se: qz si nõ prefuisset illa opinio: nõ minus reciperet intellectus hãc veritatẽ. Unde Cõmẽ. in pricipio. iij. de aia di. q [Cõ. 4.] itellectus nõ est virtus trãsmutabilis per receptionem speciei itelligibilis: et ideo passio itellectus non dicit corruptio: sed prius salus et perfectio.

[1ª ꝯclo. T. c. 2. 1. 3.] **His premissis** pono quatuor cõclusiones Aristo. iij. de aia quarum prima est ista. Intellectus humanus nullam hz de se in actu spẽm itelligibilẽ: sed ad quãlibet talem est penitus in potẽtia: pbat: sicut se habet sensus ad sensibilia: ita itellectus ad intelligibilia: sed sensus se habet solũ potẽtialiter et passiue ad sensibilia: vt fuit [T. c. 3.] probatum ex intẽtione Aristo. ij. de aia: ergo intellectus solũ potẽtialiter et passiue se hz ad itelligibilia ita q sicut sentire est qddã pati ab ipso sensibili: ita intelligere est quoddã pati scz perfectiue ab ipso itel- [2ª ꝯclo. T. c. 5.] ligibili. ¶Scda cõclusio. Intellectus nõ est aliq vna natura: sed solũ habet possibilitatẽ recipiẽdi omnes formas materiales. Probat. nã illa potẽtia est determinata natura: q nõ recipit nisi determinatũ obiectum: sed itellectus nõ recipit determinatũ ergo etc. tenet cõsequẽtia. et prima pars antecedẽtis est nota inductiue visus em̃ est vna determinata potẽtia: qz nõ recipit nisi visibilia: et audit⁹ est determinata potẽtia qz non recipit nisi audibilia: sic de alijs. scda pars est clara: qz intellectus recipit sensibilia et isensibilia: ma- [tertia ꝯclo. Cõ. 5.] terialia et imaterialia. ¶Tertia cõclusio. Intellectus possibilis humanus ante intellectionẽ nullaten⁹ est est in actu. pbatur per rationẽ Cõmen. ibidẽ: ita se habet intellectus in genere formarũ speculatarũ: sicut materia prima in genere naturaliũ formarũ: sed prima materia ante receptionẽ formarũ naturaliũ nullatenus est in actu: ergo etc. maior patet ex sufficienti similitudine: qz sicut materia est primus gradus in genere entiũ: ita intellectus humanus in genere intelligentiarũ. minor vero est ostensa. j. physi. s. q materia de se nullã habet formã: sed est penitus in poten- [4ª ꝯclo.] tia. ¶Quarta conclusio. Intellectus human⁹ est immaterialis et incorporeus et imixtus. pbatur itellect⁹ intelligit omnes formas materiales: ergo est imaterialis et imixtus tenet cõsequẽtia: qz omne recipiens debet esse denudatũ a natura rei recepte. ij. de aia antecedens est omniũ antiquorũ: et permaxime Anaxagore ponentis intellectum imixtũ: et imateriale: vt in omnibus patet: vnde Cõmẽ. ibidẽ vult q intellectus esse intransmutabilem et eundem passiuum sunt principia cognoscendi intellectum.

[primũ.] **Contra** predicta arguit. et primo q intellect⁹ nõ est virt⁹ passiua: qz omne actiuũ agit in virtute primi actiui per Arist. viij. phy. et. xij. meta. et per auctorẽ de causis: ergo per idẽ omne passiuum patitur in virtute passiua prime scz materie. consequens est falsum: qz intellectus est imaterialis iij. de anima: ergo nõ põt pati virtute materie. Item Aristo. iij. de anima dicit intellectũ esse impassibilẽ: et Cõmen. in lib. de substãtia orbis: q actui simplici recipere repugnat modo intellectus est actus simplex et [Scdm.] imixtus. iij. de aia. ¶Scdo arguit q intellect⁹ non sit virtus passiua ab intelligibili: qz agens et passiuũ debent cõuenire in materia et in principio esse cõtraria et in fine silia: et dñt esse simul: sed iste cõditiões nõ cõueniũt intellectui et intelligibili. ergo etc. tz ꝯña cũ maiori: ex pmo de ge. et minor declarat. nã itellect⁹ est immaterialis et intelligibile est materiale: ergo intelle- [T. c. 19.] ctus et intelligibile nõ sunt ꝯria nec silia: nec cõicãt in materia et cũ sepe intellect⁹ sit Rome: et suũ intelligibile Parisi⁹: illa nõ sunt semp simul. Itẽ. iij. de aia agẽs est pstãtius passo suo: sed itelligibilia materialia sũt minoris nobilitatis q intellect⁹: ergo ab illis nõ põt pati: deinde quõ patit intellect⁹ ab antixpo: intelligẽdo eũ: cũ ipse nõ sit. ¶Tertio arguit q intellect⁹ non [Tertium] sit pura potẽtia respectu itellectiõis: qz nobilior ẽ intellect⁹ q potẽtia vegetatiua: sed potẽtia vegetatiua actiue cõcurrit ad vegetationem. ergo intellectus actiue cõcurrit ad intellectionẽ. Item intellectio est actio imanẽs: ergo intellect⁹ est cã effectiua itellectionis: ptz ꝯña: qz actio imanẽs est illa q emanat ab agẽ- [T. c. 16. Quartũ.] te in ipsum agẽs: vt colligit. vj. ethi. antecedẽs autez vr esse phi. ix. meta. ¶Quarto arguit q intellect⁹ nõ est pura potẽtia respectu cuiuscũq spẽi intelligibilis qz intellect⁹ nõ est: nec fuit sine spẽ intelligibili: ergo etc. antecedẽs pbat: qz cõtinue aliquis itelliget et eternaliter aliqs homo itelligebat: ex quo spẽs sunt eterne. primo posteriorũ: sed vnicus est itellect⁹ oim hoim sm phm̃ et Cõmen. iij de aia: ergo in intellectu est: et cõtinue fuit aliqua spẽs intelligibilis: ptz ꝯña: qz intellect⁹ nõ intelligit sine spẽ intelligibili. Deinde illud qd aduenit enti in pura potẽtia est forma substãtialis: sm Cõmen. ij. de aia si ergo intellect⁹ est pura potentia respectu spẽrum itelligibiliũ: sequitur q spẽs intelligibilis aduentens intellectui sit forma substãtialis: consequens est falsum: ergo etc.

Ad primum negetur ꝯña: qz ad oẽz actionẽ principiũ actiuũ qd est deus [Ad primũ.] actiue cõcurrit: sz nõ ad oẽz passionẽ pncipiũ passiuũ qd est materia passiue cõcurrit qz ad actiões intẽtionales solũ pfectiuas nõ cõcurrit passiue pma materia. ¶Ad phm vero di. intellectũ esse ipassibilẽ. rñdet q loqtur de passione corruptiua. Cũ aũt inqt Cõmẽ. q a actui simplici repugnat recipe dr q loquit de actu simplicissimo q est de⁹: aut de receptiõe forme substã- [Ad scdm.] tialis quã aliquẽ actũ recipe est ipossibile. ¶Ad scdz dr q illas ꝯditiões actiuitatis Arist. solũ assignat in his q agũt actiõe reali per trãsmutationẽ seu alicui⁹ illorũ corruptionẽ. ¶Et ad phm di. q agens est prestantius passo. respondet q intellexit de itellectu agẽte: virtute cuius intellect⁹ recipit a fantasmate spẽm intelligibilẽ: seu q ad omnẽ actionẽ agens vrẽ est prestantius passo. Deinde cõcedit q intellectus non pa- [Ad tertiũ.] titur a quolibet suo intelligibili: sed solũ ab illo: cui⁹ fantasia est in sensu. ¶Ad tertiũ cõcedo q intellect⁹ possibilis actiue concurrit ad intellectionem non ad illam que imediate desinit a fantasmate: sed ad illaz quam intellectus elicit actuatus per primã itellectionem. Ex quib⁹ sequit q aliqua itellectio est operatio imanẽs illa scz que elicitur ab intellectu: et aliq ẽ operatio trãsiens: illa que scz imediate fluit a fantasmate. ¶Ad quartũ respõdet dubitãdo an semp itellexit [Adquartũ] aliqs homo. Unde forte aliquo tẽpore fuerũt pauci: in cuius aliquo instanti nõ intellexit aliqs homo: et lz semper in intellectu possibili fuerit aliqua spẽs itelligibilis: tamẽ intellect⁹ possibilis semp fuit de se nõ habẽs actũ: et infinitarũ actionũ susceptiuus: nã sicut materia prima respectu forme est in potẽtia pura: nõ obstãte q nũq sit sine forma: qz de se nõ hz formaz. j. phy. ita in pposito: et hoc ideo qz ista pura potẽtia non est obiectiua: sed subiectiua: nõ abijciens actũ. Et ad cõfirmationẽ dr: q forma adueniẽs pure potẽtie simpliciter: que est prima materia est forma substantialis: sed aduenicns pure potentie sm qd scz in genere Intelligentiarum est solũ forma accidẽtalis: et sic non intelligit Cõmen. sed primo modo. ¶Dubitatur circa vnã ppositionẽ phi: quõ intellect⁹ anteq itelligat denudet ab oi intelligibili. cũ nunq denudet a se: et ipse est aliquid intelligibile. Deinde ita se habet intellect⁹ ad itelligibilia sicut sensus ad sensibilia: modo sensus tactus nõ denudat ab oi sensibili: nec etiã

...io. sensus visus ergo rc. ¶ Dicēdū est itellectū anteq̄ intelligat denudari a quolibet intelligibili potēte habere spēm in sensu: r p sensum in intellectu: ab intelligibili aūt iō nō denudat: q: solo discursu pōt itelligi: sicut est ipsemet intellect⁹ agēs: aut volūtas. Nō Aristo. nō locut⁹ est: nisi de itelligibili potēte mouere intellectū: mediāte sensu. Itē dicit q̄ lz organa sensuū nō denudant a sensibilib⁹: tñ ipsi sensus denudant a sensibilib⁹: q: nō est aliq̄s sensus: in quo sit aliq̄ qualitas sensibilis: lz null⁹ sensus in organo sit: nisi mediāte qualitate sensibili.

...c.4. ¶ Ex p̄dictis seq̄tur q̄ ista ppositio Aristo. r Cōmē. oē recipiēs denudat a natura rei recepte: nō dz intelligi p̄mo de natura generica q: ocul⁹ recipit albedinē r nigredinē: diē r lucē: q̄ oīa sunt eiusdē gn̄is cū q̄litate obiecti. silr organū tact⁹ recipit caliditatē r frigiditatē q̄ sunt eiusdē gn̄is cū q̄litatib⁹ suis. scdo nō dz intelligi de natura specifica q: organū tact⁹ recipit caliditatē eiusdē spēi cū caliditate prius habita. tertio nō pōt intelligi d̄ natura graduali: q: oculus habens similitudinē albedinis vt duo recipit aliā similitudinē albedinis alterius vt duo. quarto debet intelligi de natura īdiuiduali: ita quod recipiens aliquid de nouo: r prius non habebat illud r ideo si intellectus aliquam speciem intelligibilem recipit continue denudabatur ab illa: quia si illam prius habuisset: iā nō de nouo reciperet. q̄re rc.

¶ Capitulum. xxxvj.

...mam. ...c.4.2.3. **De itellectu humano**: quā habitudinē habeat ad corpus humanū: tā inter veteres phōs q̄ modernos multa discrepātia fuit ¶ Ubi notādū p̄mo f̄m Arist. j. d̄ aīa r. vij. meta. q̄ plato posuit intellectū vniri corpori: nō vt formā materie: sz vt motorē mobili: eo mō quo nauta vnit naui: r intelligētia orbi: nō per modū informationis: sed per cōtactū virtutis a cōtactu corporeo: q: cōtactu virtutis indiuisibile pōt tāgere diuisibile: sed cōtactu corporeo idiuisibile vt pūctus nō tāgit indiuisibile: nisi in pūcto indiuisibili. r ratio differētie est: nā punctus est indiuisibilis: sicut termin⁹ q̄titatis habēs sitū in termino vltra quē porrigi nō pōt: sed sub̄a intellectualis est idiuisibilis extra totū genus q̄titatis: r ideo nō determinat sibi indiuisibile in qd̄ agat: sed pōt agere in totū corp⁹: qd̄ est potētia ad motū: r dicit Plato q̄ homo nō est aliquid nec vnū per se cōpositū ex corpore r aīa intellectiua: sed est ipsa aīa intellectiua vtens corpore sicut homo vtitur indumēto.

secundū. ...5.36. ¶ Scdo notādū et intētione Cōmē. iij. de aīa: q̄ corporalis natura ꝯpatit secū spiritualē naturā: r nō cedit ei organū fātasticū: seu imaginatiue virtutis cū sit q̄d corporale. Intellect⁹ autē q̄d spūale: organū p̄dl ctū nō cedit intellectui r p ꝯn̄a illa eadē intētio q̄ informat virtutē imaginatiuā informat intellectū materialē: si enī aer r aqua essent simul vna r eadē intētio informaret vtrūq̄: r hoc dico q: intellectus copulat nobis p formā suā. Copulatur enī nobis per intentiones imaginatas: q̄ sunt eedem cū intentionibus existētibus in intellectu possibili: r ita vnitur homini per fantasmata intellecta in actu Intentiones enī imaginatiue per Cōmē. vt in forma

...5.36. virtutē imaginatiuā seu fantasiā plurificātur: quia sunt ibi cū cōditionib⁹ materie: sed vt informāt intellectū possibilē fiūt vna intētio in ipso q: nō recipit cū cōditionibus materie: r ideo inquit Cōmē. q̄ copula

...5.36. tur nobis intellectus per cōtinuationē intētiōis intellecte q: eadem est intentio informans intellectū r virtutem imaginatiuam.

...s ꝯclō. **His intellectis** sit hec prima conclusio. Anima intellectiua non vnitur corpori humano vt motor mobili: probatur mobile nō generat per applicationē motoris ad ipsum nec corrūpit per separationē motoris ab ipso sed per vnionem anime intellectiue ad corp⁹ generatur homo r per separationē eiusdē ab eodē corrūpitur homo ergo rc. p̄tz ꝯn̄a cū minori: maior vero colligitur a phō. v. phy. di. q̄ mobile pri⁹ naturaliter generat q̄ motor. Itē mobile nō hz ee formaliter per suū motorē q: esse mobile p̄us est naturaliter in actu T.c.15. anteq̄ moueat: qd̄ enī mouet est in actu. v. phy. sz nō hz esse formaliter per intellectū vt liquet: ergo aīa in T.c.8. tellectiua nō vnit homini vt motor. ergo rc.

¶ Scda cōclusio. Intellect⁹ nō vnit homini per fantasmata intellecta in actu p bat. species intellecta comparat ad 2ª ꝯclusio. fantasmata sicut species visibilis ad colores f̄m Cōmen. iij. de anima ergo sicut est cōtinuatio itellectus possibilis per speciē itelligibilē cū fantasmate in nobis r potētie visiue per speciē visibilē cū colore in lapide sed hec continuatio nō facit lapidem videre sed solum visum videre r ipsum lapidem videri: ergo cōtinuatio intellectus possibilis in nobis cum fantas- ꝯ.2.r.30. mate non facit nos intelligere: sed solū intellectū possibilem qd̄ est contra Cōmenta. iij. de anima di. hanc esse magis propriam: homo intelligit: q̄ hanc: intel- Cō.5. lectus intelligit. Item deficiente ratione formali cōtinuationis deficit illa continuatio: sed in puero nouiter genito non est continuatio talium specierum: ergo intellectus possibilis non est actu continuatus cum tali puero: cū ergo magis dicat per intellectū q̄ per corpus. ij. ethico. sequitur q̄ puer non esset homo quod est inconueniens: imo q̄ per hanc virtutem nō differt homo ab alia qd̄ est contra ipsum Cōmē. iij. 3ª ꝯclō. de anima.

¶ Tertia conclusio. Anima itellectiua nō vnit corpori humano per inherentiam: p̄z tripliciter primo: q: ipsa est igenerabilis r icorruptibilis. iij. de anima modo nulla forma inheret materie per transmutationem sz materie: que non generatur r corrūpitur vt colligitur a philosopho primo de generatione: r a Cōmenta. in lib. de substantia orbis. secūdo: q: intellectus est impassibilis r intransmutabilis. iij. de anima: sed nulla forma inheret materie nisi per trāsmutationē r passionē. tertio: q: anima itellectiua est indiuisibilis r impartibilis per carentiam partium integralium: nam quelibet forma inherens materie suscipit conditiones itrinsecas materie: f̄m quas inheret: cum ergo conditio materie f̄m quā forme inhe- 4ª ꝯclusio ret sit habere partes integrales: licet non partem extra partē: q: hec est cōditio q̄titatis rc.

¶ Quarta cōclusio. Anima intellectiua vnitur homini substantialiter per informationem: ita q̄ est forma substantialis corporis humani: nō solum dans operari sicut intelligētia orbi sed etiam esse specificum r essentiale. probatur differentia specifica constituens aliquam speciem sumitur a forma illius speciei sicut apparet ex intentione philosophi. x. meta. di. q̄ contraria cōsequentia naturam non faciunt differentiam in specie: sed contraria consequentia formā: modo differentia ppria hominis est rationale: ergo sumitur a forma humana: sed rationale sumitur ab eo quod est intellectiuū r ratiocinatiuū: ergo intellectus vel aīa intellectiua est forma corporis humani. Item rationale ponitur in diffinitione eius: non tanq̄ additamentum: sed tanq̄ differentia eius vt ponit Porphy. et Aristo. ergo rationale est de essentia hominis sed ni- T.c.6. hil est per se rationale: nisi per animam intellectiuā ergo rc. vnde ex diffinitiōe anime data a philosopho T.c.6. ij. de anima: conuincitur hanc conclusionē esse de intentione sua. Arguitur enim sic. Anima intellectiua f̄m ipsum est anima ergo est actus primus corporis patet consequentia a diffinito ad diffinitionem: ergo est forma substantialis: patet consequentia: f̄m philosophum. ij. de anima: eo q̄ actus primus est forma substantialis corporis: r non nisi corporis humani: ergo rc. Deinde aīa intellectiua est illud quo p̄mo itelligimus: ergo est forma substātialis hoīs: p̄z ꝯn̄a: q: nō est alia rō ad pbandū animā vegetatiuā esse formā substātialē corporis vegetātis: r animā sensitiuā esse formā substātialē corporis sensitiui: ergo rc.

Contra quartam conclusionem arguitur: et primo sic. omnis virtus abstracta et

separata a corpore non vnitur corpori vt forma:sed
potius vt motor mobili:sz anima intellectiua est hu
iusmodi:ergo &c. minor colligitur a pho & Cōmenta.
iij. de anima:& maior est euidēs:quia intelligentie di
cuntur vniri corporibus:vt motores soluz:quia sunt
Scdm. entia abstracta:& a corpore separata. ¶ Scdo arguit
sic:virtus vnita alicui corpori eternaliter precedens:
& sequens illud corpus nō vt forma vnitur:sz anima
intellectiua est huiusmodi:ergo &c. maior patet:quia
virtus corpori vnita vt forma substātialis incipit cū
illo:& desinit cū eodem:vt inductiue liquet. minor aūt
est Aristo. & Cōmen. iij. de anima. di. q intellectus est
Tertiū. ingenerabilis & incorruptibilis. ¶ Tertio arguitur
Cōmē. 5. per rōnem Cōmen. iij. de anima:si intellect⁹ esset vni
tus homini:vt forma substantialis:tūc esset particu-
larizatus & indiuiduatus indiuiduatione corporis:
quia omne qđ recipitur in aliquo particulari & indi
uiduato est indiuiduatū:& consequenter species rece
pta in itellectu esset iduiduata:sed omne indiuidua
tū est potentia ad intellectū:ergo nulla species intelli
gibilis recipitur in itellectu vniuersaliter:sz solū par
Quartū. ticulariter qđ est inconueniens. ¶ Quarto arguit q
Cōmē. 5. per rōnem eiusdē inducentis tria inconueniētia. Pri
mum q receptio intellect⁹ possibilis:& materie pri-
me sunt eiusdē rōnis:ꝯsequēs est falsum:primo:quia
materia prima recipit formas indiuiduales nō vni-
uersales. Intellect⁹ aūt recipit formas vniuersales.
Scdo:qr materia prima nō cognoscit formas q̄s reci
pit:intellectus aūt cognoscit illas q̄s recipit:et pbat
ꝯsequētia:qr illud qđ est forma alicui⁹ corporis nō re
cipit absq materia sua. Secūdū incōueniens: qr idē
est mouens & motū:nā intellectus mouet a qualibet
forma materiali & ipe est forma materialis:qr est for
ma materie:ergo &c. Teriū inconueniens:qr idē reci
pit seipm:quia intellect⁹ recipit oēs formas materia
les:& ipe est materialis forma ex q̄ īformat materiā.

Ad primū. Ad primū dicitur negando maiorē:vnde si
est abstractio & separatio ꝺm in
herentiā & informationē:sic virt⁹ vnita corpori soluz
illi vt motor vnitur. Si aūt abstractio & sepatio est p
inherentiā:& nō per informationē:sic virtus vnitur:
vt forma. Uñ forme educte de potētia materie infor-
māt et inherēt. Forme aūt q̄ sunt celestes itelligētie:
nec informāt:nec inherēt:sz sunt appropriate orbib⁹
vt motores:aīa vero intellectiua informat & nō inhe
ret:qr dat esse specificū & nō educit de potētia mate-
rie. ¶ Ad scdm negetur maior. Et ad pbationē ne-
Ad scdm. go:q ois virtus vnita corpori vt forma substātialis
incipit & desinit cū illo:sed bene ois forma educta de
Ad tertiū. potētia materie:& illi inherens. ¶ Ad tertiū ꝯcedo:q
intellect⁹ est aliud modo indiuiduatus:& particula-
rizat⁹:sed nō simplr cū sit aliquo modo abstractu⁹:&
ꝯsequēter ꝯcedo:q spēs intelligibilis recepta in in-
tellectū est aliquo modo indiuiduata:& nego q oē in
diuiduatū sit potentia in intellectu:sed solū oē simplici
Ad quartū ter indiuiduatū:qđ nō ꝯtingit de specie intelligibili
abstracta. ¶ Ad quartū dr:q non sequit pmū incōue
niēs:qr intellect⁹ q̄uis sit forma corpis:nō tñ est for-
ma corpalis educta de potētia materie:ideo recipit
spēs itelligibiles sine ꝯditionib⁹ materie. Itē cōcedit
q idē est mouēs & motū:qr intellectus eliciēs aliquē
actū vel habitū mouet seipm:illud tñ nō sequit:qr nō
cōcedit intellectū esse formam materialē:lz sit forma
materie. Et ꝯsilr dr ad tertiū incōueniēs q illud non
seqtur ex quo intellect⁹ nō est forma materialis cum
nō inhereat materie nec educatur de potētia illi⁹ cū
non habeat esse potētiale aū actuale:immo est coe-
ternus materie & forte prior ordine nature:quia spi-
rituale naturaliter precedit corporale. ¶ Ex predi-
ctis sequitur:q licet anima intellectiua sit in quali-
bet parte corporis per modum presentialitatis & in-
distantie:non tamen per modum actus & forme:pri-
mo:quia intellectus non est virtus organica: secūdo
quia non quelibet pars hominis est intellectiua:im
mo nulla pars integralis illius intelligit: sicut enim
humanitas non est forma alicuius partis:sed solum
totius ita intellectus informat totum corpus et nul-
lam eius partem:& hec est intentio Aristote. iij. de ani
ma. di. q intellectus nulli⁹ partis corporis est actus.

¶ Caput. xxxvij.

Circa minor inter phos con
trouersia fuit Pri. 8. T. c. 11.
ipsius intellectus multiplicatiōe q̄
de eiusdē actione multis ambiguita
tibus attingentes naturam illius.
¶ Unde primo notandū q naturali
ter loquētium fuerunt quatuor opi- Primū
niones. Prima opinio fuit Alexādri ponētis:vt reci- Alexan.
tat Cōmē. iij. de anima. q intellectus multiplicatur Cōmē. 5.
ad multiplicationez indiuiduorum speciei humane
& q est generabilis & corruptibilis more aliarum for
marum naturaliū per nobilissimam mixtionē quali
tatū primarum & dissolutionē eiusdē mictionis. Se
cunda opinio fuit platonis ponētis animas intelle-
ctiuas in numero finito correspondentes astris cele-
stib⁹:ita q post mortē reuertunt ad stellas et quedā
puniunt: & qdā premiantur ꝺm merita et post mul-
ta secula infinities reuertunt ad corpora. Tertia opi
nio fuit Pithagore asserētis animas humanas in nu
mero finito:non tamē dimittere corpora simpliciter
sed intrantes alia corpora indifferenter brutoz sicut
hominū. Quarta est opinio modernorum di. animā
intellectiuam multiplicari ad multiplicationē indi-
uiduorū & generari:non autē corrūpi & hanc credunt Secū.
fuisse opinionem Arist. ¶ Secundo notandū q nul- Cōmē. 5.
la istarum fuit opinio Arist. sez q vnicus est intelle-
ctus in oibus hoibus iuxta impositionē Commenta-
toris. iij. de anima:vnde secundū philosophum primo
et tertio de aīa:natura nihil facit frustra:& nō abūdat
in superfluis:nec deficit in necessariis:cū igitur natu
ra alicui speciei nō dederit nisi vnū indiuiduū:& alte
ri plura:hoc est ideo:quia vna species in vno indiui-
duo pōt se perpetuo preseruare:& non alia:vt species
angelica que perpetuo preseruat vna intelligētia:et
non species humana:sed ita est q species anime in-
tellectiue pōt se preseruare ppetuo in vno indiuiduo
quia anima intellectiua est perpetua et eterna:sicut
aliqua intelligentia celestis. ergo frustra & preter in-
tentionē nature ponunt ur plures anime intellectiue
solo nūero differentes. Itē intellect⁹ venit deforis ꝺm
philosophuz. xvj. in lib. de animalibus. aut ergo per
creationē:iuxta opi. fidei:aut per modum a corpori-
bus celestibus:iuxta opinionē Platonis:aut per in-
troitum vnius corporis aliud relinquendo iuxta opi
nionem Pithagore:ergo aut nouā actuationem vni⁹
corporis humani aliud relinquēdo:nullus triū prio-
rum modorum potest assignari:quia intuenti libros
Aristo. notum est ipsum oppositum opinari: ergo est
dare quartum modum:& cum in eodem corpore non
possint esse plures anime intellectiue simul secundū
omnem opinionem sequitur q vnicus est intellectus
in omnibus hominibus:ꝺm intentionē Aristotelis.

His visis pono quatuor cōclusiones Arist. Prīa ꝯcl.
& Cōmēta. iij. de anima: quarum T. c. 6.
prima est ista. Intellect⁹ non est admixt⁹ corpori:nec
virtus organica:patz:quia aliter sequeret q ipse esset
qualis:scz calidus vel frigidus:patz cōsequētia:qr re-
ciperet passiones corporis & organi:sicut cetere vir-
tutes organice:& nō est intelligēda illa pdicatio idētī
ce:sz causaliter solū:scilz q intellectus fundat in cali
do & frigido:sicut cetere ꝟtutes organice. Cōmē. aūt Cōmē. 6.
dicit q dato opposito ꝯclusionis seqtur pmo q intel
lect⁹ esset ꝟtus cōplexionalis seu superaddita ꝟtuti
cōplexionali:qđ est falsum:qr nō est virt⁹ corruptibi-
lis:nec sensitiua. Scdo q intellectus esset sextus sen-
sus:aut insequitur sextum sensum: sicut imaginati-
ua sensum cōem:patet ꝯsequētia:si est virtus organi
ca:& non aliquis sensus interior:ꝯsequēs aūt est ma-
nifeste falsum. ¶ Scda cōclusio. Intellectus hūanus
est impassibilis passiōe corruptiua:patet:quia est im- Scda ꝯcl.

materialis ⁊ immixtus: ingenerabilis ⁊ incorrupti-
bilis: si enim esset materialis nō esset intellectus re-
flexus supra se: nec vniuersaliū cognitiuus: quod est
falsum: et si esset corruptibilis: hoc esset per se vel per
accidens: non per se: quia nō habet materiā: nec con-
trarium: nec etiam per accidens ad corruptionē cor-
poris: quia sine illo corpore cui⁹ est actus potest esse:
T.c.22. ⁊ per illud Phi. ij. de anima separat hoc ab hoc tanꝗ̄
perpetuū a corruptibili: deinde cōditiões recipiētes
⁊ recepte debent esse ꝓportionate: sed vniuersalia q̄
recipiūtur in anima sunt ingenerabilia ⁊ incorrupti
bilia. j. Poste. ergo etiā aīa intellectiua: et ideo Arist.
xij. Meta. determinat ꝙ omnis forma corrumpitur:
corrupto eo cui⁹ est, forma preter animā intellectiuā.
Tertia cōclusio. ¶ Tertia conclusio. Non stat intellectū incipere esse
⁊ ipsum esse incorruptibilē: patet primo: quia sicut ge
nerabile ⁊ corruptibile cōuertuntur: ita ingenerabile
T.c.125. ⁊ incorruptibile. j. celi. Secundo: quia essent infinite
T.c.68. anime intellectiue: quod est incōueniēs: quia frustra
T.c.40. essent illa: ⁊ ex his resultaret infinitus numerus in
T.c.57. actu: quod est contra Phm. j. celi. et. iij. Physi. ⁊ patet
cōsequētia: quia infiniti homines sunt corrupti si spe
cies sunt eterne: ⁊ cuiuslibet illorū anima intellecti-
Quarta cō clusio. ua est. ¶ Quarta conclusio. Intellectus nō numerat
numeratione indiuiduorū: sed est vnicus in omnib⁹
hominibus: probatur pluralitas indiuiduorū in ea-
dem specie non est nisi habentiū materiā: per Phm
T.c.92. j. celi. vij. ⁊ xij. Meta. vbi probat ꝙ nō possunt esse plu
T.c.28. res intelligētie separate solo numero differētes per
T.c.49. hoc medium: quecunqꝫ conueniunt in eadem specie ⁊
differunt numero habent materiam: sed anima in-
tellectiua non habet materiā: scꝫ ex qua nec in qua:
T.c.20. per inherentiam: ergo ⁊c. Unde arguitur sic: anima
T.c.68. intellectiua est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. tertio
T.c.40. de anima: et nonꝫ contingit dare multitudinem actu
T.c.57. infinitā. j. celi. ⁊. iij. Physicorum. et species sunt eter-
ne. j. posteriorum. et. viij. Physicorum. ergo vnica est
anima intellectiua omnium: patet consequētia: quia
si anima intellectiua mutatur mutatione indiuiduo
rum speciei humane: aut ergo per generationem et
corruptionem: vt posuit Alexander: ⁊ hoc nō: quia re
pugnat prime parti antecedentis: aut per multipli-
cationem finitam animarum recedentiū ⁊ aduenien
tium: vt posuit Plato vel Pithagoras: et hoc iterum
non: quia omnes sciunt oppositum scripsisse Aristo.
aut per generationem vel creationē ⁊ incorruptibili
tatem vt ponit fides: ⁊ hoc iterū non: quia repugnat
secunde ⁊ tertie parti antecedentis: ergo oportet da
re vnicum intellectum in omnibus hominibus ꝭm
opinionem ⁊ intentionem Aristotelis.

Primū. **Contra** predicta arguitur: ⁊ primo ꝙ anima intellectiua est generabilis ⁊ corru-
ptibilis: quia anima hoīs ⁊ anima equi sunt eiusdē
generis: sed anima equi est corruptibilis: ergo ⁊ ani-
ma hominis. patet cōsequentia: quia corruptibile et
incorruptibile differūt, plus ꝙ̄ genere. x. Meta. ma-
ior est nota: quia homo ⁊ equus sunt eiusdem gene-
ris. Et confirmatur: nam aliter corruptio hominis
non esset nisi diuisio partium: sicut separatio vnius
medietatis aque ad alia medietate. cōsequēs est fal-
Secundū. sum: quia tunc corruptū posset redire idē in numero:
eo ꝙ partes separate possent iterum vniri. ¶ Scdo
arguit ꝙ non est vnicus intellectus in oībus homi-
nibus: quia tunc in eodem simul essent contraria in
actu: qd̄ est impossibile. et ꝓbatur ɔña: dato ꝙ sortes
haberet sciētiā de vna cōclusione: ⁊ Plato opinionē
T.c.18. erroneā de eadē cōclusione: tunc patꝫ ꝙ isti actus sint
in eodem intellectu: ⁊ sunt cōtrarij. iiij. Meta. immo
sequitur ꝙ ibidē homo esset felix ⁊ miser: dato ꝙ sortes
sit felix: ⁊ plato miser. Felicitas enim. x. Ethicorū. in
Tertiū. intellectu consistit: ⁊ sequitur ꝙ aīa ignorātissimi viri
⁊ vilissimi rustici sciat omnes artes liberales. ¶ Ter-
tio sequitur ꝙ in sorte ⁊ in platone est idē intellige-
re numero. consequens est falsum ⁊ impossibile: quia
diuersorum indiuiduorū non potest esse eadem ope
ratio nūerorū: ⁊ ꝓbatur ɔña: nam actio vni⁹ actionis
que est vnius agentis: non plurificatur nisi ratione
subiectorum: vt vnius caloris non sunt plures cale-
factiones: nisi ratione pluralitatis calefactibilium:
sed operatio intelligendi est operatio immanens in
agente: non transiens in fantasmata. ix. Meta. cum
ergo intellectus possibilis nō plurificetur nec etiam T.c.16.
suum intelligere. ¶ Quarto arguitur per rationem Quartū.
Cōmenta. contra se inducendo tria inconuenientia. 3.a.cō.5.
Primū: qñcunqꝫ ego essem tu esses: quia continue ma
neret tua pᵃma perfectio. Scdm ꝙ aliquis homo ge-
nerādus est genitus: quia sua pᵃma perfectio est geni
ta. Tertium ꝙ quicquid tu intelligis ego intelligo: ⁊
qñcūqꝫ ego scio vnam conclusionem: tu scis eādem: ⁊
quicqd tu intelligis ⁊ tu scis: intellectus meus intelli
git ⁊ scit: ⁊ consequenter ego scio ⁊ intelligo illud.

Ad primū dicit: ꝙ anima intellectiua non est eiusdē generis naturalis cū Ad primū.
anima equi: sed est infimus gradus in genere intelli
gentiarum: anima vero sensitiua ꝭm quam homo est
aīal est eiusdē generis cum aīa equi ⁊ hic generat: ⁊
corrūpit: ideo corruptio hoīs nō per solam diuisionē
partium: qm̄ corrūpitur anima cognitiua hominis
essentialiter distincta ab intellectiua. ¶ Ad secūdum Ad scdm.
dicit: ꝙ non est incōueniēs duo contraria intētiona-
lia subesse intensissimo esse in eodem subiecto primo
sed illud esset incōueniens de contrarijs realibus: et
sicut non est inconueniens eādē animā numero mo-
ueri ⁊ quiescere: quia mouet in manu ⁊ quiescit in pe
de: ita intellectus scit vnam conclusionē et opinatur
vel dubitat eandē, in alio tñ ⁊ in alio homine: ex quo
non sciens est principale: sed non esset possibile eun-
dem hominem scire ⁊ dubitare eādē conclusionē: nō
tamen concedo ꝙ idē intellectus sit felix ⁊ miser: aut
sciens ⁊ ignarus: sicut ꝙ est sciens ⁊ dubitās: quia mi
seria: ⁊ ignorantia dicunt priuationem simpliciter: nō
autē dubitatio: ⁊ admisso illo casu, dico ꝙ plato non
est felix: sed suus intellect⁹ est felix: quia felicitas in-
tellectus platonis non depēdet a sensibus eius sicut
dependet a sensibus sor. ⁊ consequēter dicit: ꝙ anima
vilissimi rustici scit omēs artes liberales: non tñ ille
rusticus: quia fantasmatib⁹ illius nō depēdet aliqua
noticia eius intellect⁹: sed bñ ab alijs hoībus. ¶ Ad Ad tertiū.
tertiū negat ɔña: ⁊ ad probationē rñdetur ꝙ sicut plu
res cause effectiue scꝫ multa fantasmata: ad quorū di
uersitatē sequitur diuersitas intellectionū: diceret com
mētator ꝙ in duobus hoībus nō potest esse nisi vnū
intelligere vniuersale: licet plura sint particularia ra
tione multitudinis fantasmatum: et ita conceditur:
sed ego pono in eodem intellectu plures intentiones
vniuersales et plura intelligibilia vniuersalia pro-
pter dependentiam ad plura fantasmata a quibus
deriuantur virtute intellectus agentis: ⁊ dico conse-
quēter ꝙ duo abstracta solo numero differentia sunt
in eodē subiecto ꝓpter diuersitatē fantasmatū: ⁊ ita
ɔcedit ꝙ eadē grāmatica tua est grāmatica mea: sed
est alia ⁊ alia: sicut alia ⁊ alia species in intellectu: sed Ad quartū
hoc non concederet Commenta. ¶ Ad quartum re-
spondetur: ꝙ non sequitur aliquod illorum inconue
nientium: primum quidem non sequit: quia licet ma
neat continue prima tua perfectio que est intellect⁹:
non tamen prima tua perfectio que est anima tua co
gitatiua. Secundum etiam non sequitur: quoniam
prima perfectio que est intellectus nunqꝫ generatur
nec corrumpitur. Alia autē perfectio que est anima
sensitiua non generatur anteqꝫ generet illud cuius
est prima perfectio. Tertium iterum nō sequitur: quia
scientia tua ⁊ intellectio tua depender a fantasmati
bus tuis: ⁊ intellectio mea cum scientia mea depen-
der a fantasmatibus meis. Fantasmata autem tua
non sunt fantasmata mea: ergo multiplicatur secun
da perfectio ⁊ non prima multiplicatione fantasma-
tum: quare ⁊c.

¶ Caput. xxxviij.

Primũ.

Sequitur iam de intellectu agente ⁊ intellectu in actu aliq̃d dicere iuxta determinatiōnẽ Arist. iii. de anima ⁊ eosdem intellectui possibili cōparare. ¶ Notandum primo ꝙ intellectus agens ⁊ intellectus possibilis non separãtur ab anima intellectiua: sz sunt differentie illius non substantiales: cum anima intellectiua sit simplex ⁊ indiuisibilis: sed accidentales: sicut ⁊ disciplinabile et risibilitas in homine que non sunt aliquid hominis nec de essentia illius: sed solum potentie naturales eius et proprie passiones: ita intellect⁹ agens et possibilis fluunt ab essentia anime intellectiue vt proprie passiones eius et principia operandi de secunda specie qualitatis: nec est simile de intellectu agente irradiante fantasmata ⁊ sole illuminãte spheram passiuorum: quia sol est agẽs separatum et vniuersale ad omnes actiões sphere actiuorum et passiuorum: sed intellectus agens est coniunctus anime intellectiue per inherentiam ⁊ fantasmatibus p presentiam et indistantiam. Si enim intellectus separatus irradiaret fantasmata et abstraheret species intelligibiles: tunc anima intellectiua non diceretur abstrahere sicut nec aer illuminat: sed solum illuminatur.

Secundum.

¶ Secundo notanduz ꝙ duplex est ordo prioritatis ⁊ posterioritatis inter potentias: vnus secundum viam perfectionis: et sic potentie intellectiue sunt priores sensitiuis et sensitiue vegetatiuis: et alius secunduz viam generationis: videlicet ecōuerso: quia intellectiue presupponunt sensitiuas ⁊ sensitiue vegetatiuas. Item via perfectionis visus est prior tactu: sed via generationis ⁊ nature tactus ẽ prior visu: potentie tamen sensitiue inferiores quibusdam exterioribus sunt priores tam via perfectiōis q̃ʒ via nature et generationis: ⁊ ita est dicendum de intellectu agente et possibili: quia intellectus agens via perfectionis est prior intellectu possibili: quia potentia actiua prior est potentia passiua et etiam prior via nature ⁊ generatiōis: quia intellectus possibilis presupponit intellectum agentem.

Pris ɔclo. T.c.17.

His premissis pono quatuor cōclusiones Aristo. iii. de anima quarum prima est ista: necessario est in natura anime intellectiue ponere duplicem virtutem: quarum vna est omnia fieri: et alia omnia facere: probatur in omni natura que quandoq; est in actu et quandoq; in potentia oportet ponere aliquid quod sit sicut materia et potentia ad omnis illius nature: et aliquid sicut causa agens et effectiuum: sed anima intellectiua quandoq; est in actu et aliquãdo in potẽtia: ergo ⁊c. patet consequentia cum minori: et maior declaratur: nam vt dicitur. v. meta. potentia actiua prius dicitur potentia q̃ʒ passiua: quia potentia passiua nunq̃ʒ esset potentia ex qua aliquid fieret nisi esset potentia actiua potens illud facere. cum ergo in natura nihil sit frustra: vel ociosum: oportet ꝙ cuilibet potẽtie passiue correspondeat sua potentia actiua: ergo materie prime que est omnia fieri: correspondet pria causa que est omnia facere.

T.c.17.

¶ Item ostenditur in artificialibus: nam materia artificialis est omnia fieri in materia artificialium: quia omnes formas artificiales potest recipere: et huic potentie passiue correspōdet ars in eadem natura: que potest omnes illas formas producere.

T.c.17.

Consimiliter dicitur ꝙ i natura anime intellectiue intellectus possibilis est omnia fieri quo ad receptionem omnium formarum speculatiuarum: et intellectus agens omnia facere quo ad productionem earundem.

T.c.17.

Unde ponit commenta. ibidẽ ꝙ sicut tam in arte q̃ʒ in natura sunt tria. s. agens patiens et operatio: facta igitur in anima intellectiua sunt tria scilicet intellectus possibilis: intellect⁹ agẽs et species intelligibiles facte: et ita habetur ex sententia Aristo. et Commenta. ꝙ intellectus agens et possibilis: tam inter se q̃ʒ ab essentia anime realiter distinguuntur.

2a ɔclusio. T.c.18.

¶ Secunda conclusio. Intellectus agens est habitus: intellectus possibilis ⁊ actiua dispositio fantasmatis: probatur sicut se habet oculus ad colores: sic se habet intellectus possibilis ad fantasmata: sed ita se habet oculus ad colores ꝙ indiget lumine corporali vt sit habitus eius ⁊ actiua dispositio coloris: ergo ⁊c. patet consequentia cum maiori a sufficiẽti similitudine: et minor declaratur. quoniam oculus indiget lumine vt dispositione perfectiua eius: ⁊ consequenter habitu eius: indiget etiam lumine: vt colores extrahat de potentia ad actum.

Intelligendum.

¶ Intelligendũ ꝙ hec similitudo non est per omnem modum: pro tãto enim simile est ꝙ sicut colores non possunt mouere visum sine lumine corporali: sic fantasmata non possunt mouere intellectum possibilem sine lumine intellectus agentis: pro tanto enim est dissimile: quoniam non requiritur lumen corporale propter colores sed propter medium: ideo ratione medii dicitur extrahere colores de potentia ad actum. Sed intellectus agens requiritur propter fantasmata: quia non sunt de se intelligibilia in actu: sed in potentia.

tertia ɔclo.

¶ Tertia conclusio. Intellectus agens est separabilis impassibilis impermixtus et substantia actu ens: probatur agens est honorabilius patiente: et principium actiuuz materie: sed intellectus agens comparatur ad intellectum possibilem sicut agens ad materiam et principium actiuum ad passiuum: ergo intellectus agens est nobilior intellectu possibili: sed intellectus possibilis habet omnes istas conditiones: ergo a fortiori intellectus agens.

Intelligendum.

¶ Intelligendum ꝙ illa auctoritas agens est nobilius passo: intelligitur de agente coniuncto: qđ est perfectio passi: quia de agente separato illud non verum est vt alias ostẽsum est.

4a ɔclo.

¶ Quarta conclusio. Intellectus in actu ⁊ intellectus in potentia inuicem distinguuntur: primo quia intellectus in potẽtia prior est intellectu i actu: vnde prior est intellectus possibilis anteq̃ʒ actuetur specie intelligibili et actu intellectionis. Secundo: q: per intellectum in potentia aliquando: intelligitur aliquando non intelligitur: sed per intellectum in actu semper intelligitur ad hunc sensum ꝙ nunq̃ʒ est intellectus in actu quin tunc sit actualis intellectio et intellectus actualiter intelligat.

Com.20

Unde hoc nomen intellectus secundum Commenta. ibidem dicitur quatuor modis: de intellectu agente: et de intellectu materiali: et de intellectu in habitu: et de virtute imaginatiua: vnde intellectus agens est potẽtia anime intellectiue omnia faciens. Intellectus possibilis est potentia anime recipiens omnia. Intellectus vero in habitu est species intelligibilis et hoc sumpta sine actuali intellectione. Sumpta autem cum actuali intellectione dicitur intellectus in actu. Intellectus autem passiuus dicitur potẽtia imaginatiua fantastica vel cogitatiua in homine.

T.c.20.

Ex predictis infert Aristo. ꝙ licet intellectus sit perpetuus et eternus nō tamẽ reminiscitur post mortem hominis: patet: quia intellectus non potest intelligere nec reminisci sine fantasia: sed post mortem hominis non est fantasia: quia corrumpitur cum corpore: ergo ⁊c. vnde Commenta. reminisci et memorari respicit proprie tempus preteritum et partem sensitiuam quo ad memoriam imaginatiuam et cogitatiuam.

Com.26. primum.

Contra predicta arguitur: et primo ꝙ intellectus agens et possibilis non realiter distinguuntur ab essentia anime intellectiue. q: om̄e illud q̃ primo intelligimus est anima intellectiua: sed intellectu agente ⁊ possibili primo intelligimus: ergo ⁊c. pz ɔsequẽtia cũ minori ex. iii. de anima: et maior colligitur ex diffinitione formali anime posita in. ii. de anima.

T.c.5. T.c.13. ⁊.16.

¶ Deinde intellectus agẽs ⁊ possibilis vl sunt substantie vel accidentia non sunt substantie q: aia intellectiua est substantia simplex: nō accñtia: q: tunc staret animã intellectiuã esse sine intellectu possibili vel agẽte. ɔñs est impossibile: et patet ɔña: quia accidens adest ⁊ abest p̃ter subiecti corruptionez ſm Porphirium in vniuersalib⁹. ¶ Scđo argr̃. ꝙ non di

singuitur inuicẽ intellectus agens ⁊ possibilis:pmo quia sẽsus possibilis est sensus agẽs:sꝫ maior est acti uitatis est intellectus q̃ sensus:ergo intellect⁹ possi bilis est agẽs intellect⁹. (…dum.) Scḋo q: intellectus agẽs est ꝟtus cogitatiua ⁊ intellectiua:⁊ intellect⁹ possibilis virtus intellectiua: ergo vn⁹ est alius.patet ꝯña:q: nõ ponit̃ itellectus possibilis nisi ve intelligat.maior ptꝫ q: aliter esset pfectior intellectus possibilis q̃ in tellect⁹ agens. 5. Tertio.q: si distinguũtur:hoc esset per rõnẽ Ari.factã in prima ꝯclusione.sed illa rõ non va let:q: per ideꝫ daret̃ sensus agens:quia sensus aliqñ est in actu:⁊ aliquã do est in potẽtia ergo.⁊c. ¶Ter tio arguit̃.q intellᵉ̃s agẽs non necessario requirit̃ ad intellectionẽ.⁊ pmo ex parte potẽtie.nam qñcũqꝫ sũt plures potẽtie ordinate essentialr̃:supior exit in actũ suum per actuationẽ inferioris:sed fantasia essentia liter subordinatur intellectui:ergo posita fantasia in actu suo statim intellect⁹ exit in actũ suuꝫ absqꝫ aliq̃ alio patet ꝯña cũ minori:maior ṽo declarat̃ ex eo q fantasia statim exit in actum suũ per actũ sensus cõ a munis absqꝫ aliquo alio. Scḋo ex parte obiecti:nam non obstãte q albedo ⁊ dulcedo in lacte sint coniũcta adhuc visus potest pcipere albedinẽ non pcipiendo dulcedinẽ:ergo p idẽ non obstãte q q̃dditas ꝯiunga tur conditionib⁹ singularibus:poterit intellect⁹ itel ligere quidditatẽ ex quo obiectũ est eius non intelli gendo singulare.ergo frustra ponit̃ intellect⁹ agens. (…tum.) ¶Quarto argr̃.q non corrũpitur spẽs intelligibilis corrupto fantasmate vel fantasia:q: spẽs intelligibi lis est eterna:sicut intellectus agens vel possibilis et non multiplicatur ad multiplicationẽ fantasmatuꝫ. ꝓbatur:quia tunc due spẽs lapidis possunt esse in in tellectu tuo:⁊ cũ ille differãt numero solo:ergo ab his potest abstrahi ꝯceptus cõis:qui sit a:⁊ alter sibi si milis qui sit b.cum ergo a.⁊.b.iterum solo nũero dif ferant potest abstrahi alius conceptus communior. et sic erit ꝓcedere in infinitũ in p̃dicatis essentialib⁹: quod est ꝯtra philosophũ p̃rio posterioꝝ.

(…primũ.) **Adprimum** dr̃ negãdo q intellect⁹ agẽs vel possibilis sit illḋ quo pri mo intelligimus id est principalr̃:sed bene est illud q̃ immediate intelligimus.principalius enim per ani mam intelligimus q̃ per aliquam suarum potentia rum:sꝫ immediatius per quamlibet illaruꝫ q̃ per ip sam animã:⁊ ꝯñr concedo q intellectus agens ⁊ intel lectus possibilis sint accñtia propria aie intellectiue. Et ad porphyriũ dr̃ q loquebatur de accidente com muni seu proprio:quod fuit a principijs indiuidui. modo intellectus agens ⁊ possibilis sunt ꝓprietates ab essentia anime intellectiue:⁊ cum superius voca uit philosophus intellectum agentem substantiam. (…ꝫ.) loquutus est large de substantia prout dicit aliquaꝫ essentiam absolutam.v.meta.sic etiam loquutus est (…5.⁊8.) primo posteriorum cum dixit substantiam linee esse (…20.) ex punctis.Commenta.autem vult intellectum possi bilem esse essentiam anime intellectiue ⁊ intellectum agentẽ esse p̃mã causam vitalr̃ immutantem ipsum intellectum possibilem:sed hanc opinionem non te (…sdm.) neo ad presens. ¶Ad secundum dr̃.q solum conclu dit intellectum possibilem esse agentem post primaꝫ actuationem:tamen ad illam requiritur intellectus agens qui est vniuersalis causa abstrahens fãtasma ta de potentia ad actum:sic autem non requirit̃ sen sus agens quia sensibile est actu tale nec indiget ali quo vt extrahat ipm̃ de potentia ad actuꝫ. ¶Ad aliḋ dicitur negando ꝯñam:quia intellectus possibilis ẽ virtus intellectiua passiue:et intellectus agens ẽ vir tus intellectiua actiue:non enim aliquis illorum in telligit:sed est ratio intelligendi:dicatur ergo q itel lectus aliquando sumitur pro ratione intelligente:⁊ sic est anima intellectiua.⁊ aliquando sumit̃ pro ra tione intelligendi:⁊ sic est intellectus agens vel possi bilis.Interdum autem sumitur intellectus possibilis pro anima intellectiua ⁊ ecõtra propter breuitatem loquendi. ¶Ad aliud dicitur.q in natura sensus nõ ponitur sensus agens:q: est aliquid qḋ est omnis face re:scꝫ sensibile:dictũ est enim q oẽ sensibile propinꝫ est actu sensibile per naturã suã ⁊ non indiget ex par te sui alio quo sentiat. ¶Ad tertiũ dr̃:q fantasia nõ (Ad tertiũ) essentialr̃ subordinatur intellectui lꝫ sibi deseruiat: q: in bruto reperitur in fãtasia i equo nõ reperitur intellᵉ̃s:⁊ dato q eẽntialr̃ subordinaret̃ sibi.q: est aliter⁹ gñis: ideo nõ oportet q intellᵉ̃s statim exeat in actum suuꝫ per actũ fantasie sine aliq̃ alio sicut fantasia p actuꝫ sensus cõis:q: sensus cõis et fantasia sunt eiusdẽ ge neris.Et ad cõfirmationẽ r̃ndetur q nõ est silitudo: q: albedo nõ necessario imutat mediãte dulcedine:sꝫ q̃dditas necessario imutat mediante singulari:q: nõ põt imutare intellᵉ̃m nisi prius immutet sensuꝫ:sꝫ ad immutationem sensus necessario exigitur conditio (Ad quartũ) singularis:ergo ⁊c. ¶Ad quartũ dr̃:q spẽs intelligi lis multiplicat̃ ad multiplicationẽ fantasmatũ et ad tationem dr̃ q nõ semp a duobus ꝯceptibus solo nu mero differẽtibus põt abstrahi cõceptus cõis:sꝫ bñ a duobus ꝯceptibus solo nũero distincta significanti bus q: a duobus trãscendẽtibus nõ põt abstrahi con ceptus cõis.Si enim illa nõ demõstraret facilr ꝓba bitur:q in itellectu nõ possunt eẽ spẽs et generis sub alterna:q: si sic:sint ẽ illi cõcept⁹ hõ et aial et cum so lo nũero differant poterit abstrahi ꝯcept⁹ cõis q̃ sit g:et cũ iterũ.a.solo numero differat a cõceptib⁹ prio ribus:quia predicatur de illis poterit alius abstrahi communior:et sic in infinitum.

¶Capitulum.xxix.

(primum.) **Intellectus** non solũ vniuer salem sed etiã sin gulare cognoscit:q: alr̃ propõnes singu lares formare nõ posset:sed quod istoꝝ pri⁹ nõ modica difficultas existit. ¶Et ideo notandũ primo q intellectus du plex hꝫ obiectum primũ scꝫ p̃mitate adequationis ⁊ illud est ens:⁊ primitate motionis scilicet quidditas specifica vel vniuersale:et quia vniuersale nõ põt mo uere intellectũ nisi in fantasmate mediãte intellectu agente:ideo p̃ria species intelligibilis est singularis representans in eodem instanti vniuersale ⁊ illud cuius est fantasma:non tamen cum omnibus con ditionibus indiuiduãtibus:sed solum cũ conditione hecheytatis rep̃ñtando hunc hominẽ hanc carnẽ vel hoc album:⁊ sicut spẽs sensibilis exñs in sensu cõi di stinctius representat sensibile ꝓpriũ q̃ sensationẽ exi stentẽ in sensu exteriori:et tamen prius ordie nature rep̃ñtat illam sensationem q̃ sensibile proprium: ita prima species intelligibilis ordie nature intellectui prius vniuersale q̃ singulare representat:⁊ tamen di stincti⁹ singulare q̃ vl̃e.et iste est primus modus co gnoscẽdi quo cognoscitur tam vniuersale q̃ singula re aspectu recto. ¶Scḋo notãdum q intellectus non (Secundũ) sistens in isto modo cognitionis format duos ordies quoꝝ vnus est vl̃ium ⁊ alter singulariũ .Et quilibet istorum ordinũ incipit a specie intelligibili p̃ria rep̃ñ tante vniuersaliter ⁊ singulariter:et quia distinctius percipit singulare q̃ vl̃e:ideo primus ordo cõceptuũ est singulariũ abstrahẽdo ab illa specie prima alios cõceptus singulares rep̃sentantes vt hic et nunc sub tanta q̃ntitate sub tali qualitate:⁊ hmõi fm̃ diuersaꝫ cõsiderationem intellectus. ¶Deinde regreditur in tellectus ad primã speciem intelligibilẽ a qua prius abstrahit ꝯceptum proprium q̃dditatis relucẽtis in fantasmate.Secũdo vero cõceptũ generis considerã do sub paucioribus conditionibus ⁊ sic vltra vsqꝫ ad transcendens.⁊ iste ꝓcessus dicitur cõpositiu⁹ postq̃ sequitur ꝓcessus resolutorius formatiuus: diffinitio num verbi gratia:omne ens aut est substãtia aut ac cidens:si substantia:ergo corporea vel incorporea:si corporea ergo animata vel inaiata:si aiata: ergo sen sitiua vel insensitiua:si sensitiua:ergo rõnalis vel ir rationalis:si substantia aiata sensitiua rõnalis illa ẽ hõ:⁊ sic redit ad primũ cõceptum cuius formauit dif finitionẽ.s.aial rationale. ¶Deide põt diuidere ꝯce

ptē spālissimā nō in dr̄ias essentiales sed in partes subiectiuas vt homo: alius sor. alius plato.

His visis pono quatuor cōclusiões Aristo. iij. de aīa. quarū prima est ista: lʒ
pª ɔclo T.c.9. in entibus materialib⁹ indiuiduū distinguit a sua qdditate: tñ in entib⁹ immaterialib⁹ idē est idiuiduū cū sua qdditate: prima pars ptʒ tā in mathematicis q̄ in naturalibus. nā aliud est magnitudo ⁊ qdditas magnitudinis: ⁊ aliud est qdditas aque ⁊ aqua in oībus eā habētib⁹ formā in materia preter principia spēi opʒ assignare principia indiuiduātia que differūt a principijs spēi: vnde genus ⁊ differētia sunt principia spēi: ⁊ materia ⁊ forma sunt principia idiuiduorum spēi humane. Scđa pars conclusionis declarat in his que nō habēt formā in materia: lʒ sunt forme simplices nihil habētes preter essentiaʒ spēi: qr ipsa
2ª ɔclo T.c.9. ⁊ x. forma est tota essentia: ⁊ ideo in talib⁹ nō possunt esse plura indiuidua vnius spēi: nec potest in eis differre res a sua qdditate: sed de his dicet in. vij. parte. ¶ Secunda cōclusio: anima per virtutē sensitiuā cognoscit per se ⁊ directe formas indiuiduales ⁊ habēt esse in materia naturali: pbatur caro necessario est forma in materia naturali: ⁊ ipsa est mediū seu ratio ⁊ ppor
T.c.116. tio sentiēdi per se ⁊ directe calidū ⁊ frigidū: ergo conclusio vera: ptʒ ɔña: qr potētia mediū ⁊ obiectū debēt pportionari: minor patuit in caplo de tactu ⁊ maior declarat. nā sicut se hʒ symitas ad nasum: ita caro in materia naturali: qr sicut symitas nō reperit sine naso ita nō est repibilis caro sine materia naturali: sed
3ª ɔclo. symitas necessario circūcernit nasum: ergo caro necessario circūcernit māʒ naturalē. ¶ Tertia cōclusio anima per virtutem separatam seu supra se cōuersiuā per se ⁊ directe cognoscit qdditatē rei: pbat qualis est pportio vl'is ad singulare talis est proportio
T.c.x. virtutis cōprehēdentis vl'e ad virtutē cōprehēdentē singulare: sed vl'e etiā separatū ⁊ singulare cōiunctū: ergo virt⁹ cōprehendēs singulare per seipsam est virtus organica ⁊ materialis: virtus autem apprehen-
Cō.x. dens vniuersale est separata virtus ⁊ supra se cōuersiua. ¶ Intelligendū fm cōmentatorē ibidē: q̄ intellectus per seipsum sine aliqua dispositione intelligit quidditatē: sed singulare cognoscit nō imediate per seipsum: sed prout vnitur fantasie vel cogitatiue: que est sibi dispositio cognoscendi singulare: sicut sensus cōmunis per seipsum imediate nō cognoscit sensibile propriuʒ: sed prout vnitur sensui exteriori: que est
4ª ɔclusio T.c.xi. sibi dispositio veniendi in noticiam sensibilis ppriū: immutationem autē factā in sensu exteriori sensus cōmunis per seipsum immediate cognoscit. ¶ Quarta cōclusio aīa per plures virtutes in mathematicis cognoscit rem ⁊ quidditatē eius aut per vnam ⁊ eandē aliter ⁊ alr̄ sumptā: pbatur: nā sicut in naturalibus aliqua forma circūcernit māʒ naturalē ⁊ aliq nō: vt qdditas rei naturalis: ita in mathematicis aliq forma circūcernit materiā intelligibilē: ⁊ aliqua non: vt quidditas mathematica: sed in naturalibus anima per multiplicē virtutē cognoscit rem ⁊ qdditatē eius vel per vnā ⁊ eādem alr̄ ⁊ aliter sumptā: ergo cōsimiliter in mathematicis cognoscit: tenet ɔña: cū minor ex duabus pcedentibus cōclusionibus: ⁊ maior declaratur: nā sicut in naturalibus symū circūcernit materiā naturalē scʒ nasum ⁊ esse symū nō circūcernit illā
Cō.xi. cū sit quidditas simitatis: ita in mathematicis rectū circūcernit materiā intelligibilē scʒ q̄titatē cōtinuā qr sine illa nō pōt esse: sed rectū esse nō circūuenit materiā intelligibilē: cū sit qdditas recti. Cōmētator vero dicit ibidē q̄ mathematicalia lʒ nō habeāt materiam sensibilē: habēt tamē materiā intelligibilē: et ideo in eis est ratio idiuiduitatis ⁊ quidditatis sicut est in naturalib⁹. Ex quo cōcluditur q̄ si res sint propinque materie vt res naturales intellect⁹ nō pōt illas intelligere nō intelligēdo materiam sensibileʒ: si autem res sint remote a materia vt sunt res mathematice intellectus potest eas intelligere abstracte. s. non intelligendo materiā sensibilem.

Contra predicta arguit pbādo q̄ intellect⁹ nō prius intelligit vniuersale q̄ singulare: qm̄ vniuersale est equaliter indifferēs ad oīa sua singularia: ergo nō magis ducit in cognitionem vnius q̄ alterius. aut ducit in cognitionē omniū simul: aut nulli⁹ quoꝝ quodlibet est impossibile: vnde arguitur sic. vniuersale ducit in cognitionē singularis: ergo seipso vel per aliqd aliud determinās: non seipso: qr indifferēs est ad oīa sua singularia: nō etiā per aliqd determinās: qr tale aut est vniuersale: aut singulare: nō vniuersale: qr iterū est indifferens: si est singulare ergo illud prius notū q̄ vl'e ergo ⁊c. ¶ Se cundo arguit sic: vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendū. j. metha. qr sensu remotissima: ergo remotio a sensu est causa quare aliquid de difficili intelligitur: ⁊ per cōsequēs ppinquitas ad sensum est causa quare aliqd de facili cognoscit: sed singulare sensibile est sensui ppinquissimū. j. posterioꝝ: ergo facilime cognoscit: ⁊ per cōsequēs prius intelligit q̄ vniuersale. Tertio arguit: intellect⁹ non itelligit vl'e nisi abstrahēdo a singularib⁹: sʒ itellect⁹ nō abstrahit nisi a noto: sʒ singulare a quo abstrahit est prius notum intellectui q̄ vniuersale qđ abstrahit. ¶ Quarto arguit sic. vniuersale est prius notū nature q̄ singulare: ergo singulare est nobis prius notū q̄ vniuersale: ptʒ cōsequētia: qr notiora nature sunt posteri⁹ nota nobis in pohemio phyſi. antecedēs autē etiā ibidem colligitur a philosopho dicente q̄ vniuersalia ⁊ magis confusa sunt magis nota nobis q̄ minus confusa ⁊ minus vniuersalia. primum. Scđm. tertium. Quartū. T.c.3. ⁊ 4.

Ad primum negatur ɔña. qr vniuersale lʒ sit de se indifferēs ad omnia sua singularia: tamē limitat per fantasmata singulare ducere in cognitionē illi⁹ cuius est fantasma ⁊ nō alterius: ⁊ cōsequēter cōcedit q̄ illud limitās et determinās est singulare scʒ fantasma: nō tamē sequitur q̄ prius cognoscat illud singulare q̄ vniuersale: sed potius ecōtra cōceditur tamē q̄ distincti⁹ cognoscit singulare q̄ vniuersale: ⁊ eque primo p̄mitate durationis: prius tamē vniuersale primitate nature: vnde species prima itelligibilis licet sit singularis pri⁹ tamē representat vniuersale q̄ singulare sicut prius prioritate nature mouet vniuersale intellectū q̄ singulare. ¶ Ad scđm dicit q̄ Arist. loquutus est de vniuersalib⁹ in causalitate que sunt deus ⁊ intelligētie: nō aūt de vniuersalib⁹ formalib⁹ ydēptice repertis in suis singularib⁹. ¶ Ad tertiū dicit: q̄ si intellectus intelligit vniuersale ɔceptu singulari tunc nō abstrahitur a singulari: si aūt intelligit vniuersale cōceptu pprio sic abstrahit: ⁊ ɔñt concedo q̄ prius cognoscit singulare q̄ vniuersale cōceptu pprio. ¶ Ad quartū dr̄: q̄ solū cōcludit singularia prius cognosci ab itellectu cōceptu pprio scʒ singulari q̄ vl'ia cōceptu proprio scʒ vl'i: qr talis cōceptus abstrahit a singularib⁹ vt dictū est. ¶ Primū dubiū qōo itellectus intelligit singulare primo aspectu per se ⁊ directe cū dicat cōmen. iij. de aīa intellectū intelligere carnē scʒ indiuiduū per lineā speralē ⁊ reflexā. Dicēdum q̄ intellect⁹ bis intelligit singulare scʒ qñ primo mouet a fantasmate ⁊ in fine pcessus resolutorij: ⁊ qr circulus icipit ab aliquo punto ⁊ terminat in idē: ideo intellectus dicit intelligere singulare circulariter ⁊ circunflexe. ¶ Scđm dubiū: si prima spēs intelligibilis est singularis quō representat quidditatē distincte: cuʒ oē qđ agit agat fm qđ est in actu: dicendū q̄ illud est de natura sua sicut imago distincte representat se et illud cuius est imago: ita prima spēs intelligibilis naturaliter representat distincte vniuersale et singulare. ¶ Tertium dubiuʒ: quare magis dicitur quidditas specifica mouere intellectum priusq̄ genus vel indiuiduuʒ. Dicitur q̄ genus vt sic est potentiale ad speciem: ⁊ omne quod agit: agit fm qđ est in actu: ideo genus vt sic non mouet ad species vt sic: qr est in actu per differentiam aduenientem generi. Deinde singulare non proportionatur intellectui: cuʒ intellect⁹ Ad primū. Ad scđm. Ad tertiū. Ad quartū. pmū dubiū. Cō. xx. 2. dubiū. 3. dubiū. Rñsio.

sit virtus abstracta: singulare autem potēs mouere
itellectū: ⁊ sic cōiunctū materie: cū necessario icludat
materiā sensibilē vel intelligibilē. ¶ Quartū dubiū
ex quo quidditas specifica est de se: ⁊ per se intelligi-
bilis sicut obiecta propria sensuū exteriorū sunt p se
sensibilia: quare indigēt lumine intellectus agentis.
Respōdetur q sicut color est visibilis actu per se: ⁊ in
diget lumine nō ratiōe sui: sed ratiōe mediū: ⁊ vbi nō
indigeret medio ad hoc q videret: etiā nō indigeret
lumine: ita quidditas est actu ⁊ de se itelligibilis. nō
potest tamē intelligi sine lumine intellectus agētis:
quia nō potest imutare intellectū possibilem nisi me-
diāte fantasmate: et quia fantasmata necessario idi-
gēt lumine itellectus agētis ad hoc q imutent: ideo
quidditas indiget eodem lumine non propter se: sed
propter fantasmata: ⁊ cum dicit Cōmen. in .iij. de aīa: q
intellectus agēs facit omnia intelligibilia esse intel-
lecta in actu. Ista propositio potest dupliciter expo-
ni: vno modo q intellectus agens dat cuilibet intel-
ligibili naturā imutādi itellectum possibilē: ⁊ hoc ne-
gatur: q2 talem naturā nō dat quidditati: sed solum
fantasmati. Alio modo q intellectus agēs facit om-
nia intelligibilia actualiter ⁊ presentialiter intelligi:
⁊ hoc est verum: q2 ipso secluso nihil itelligeret: vnde
cōsimilis distinctio fit quādo phūs cōmētator di. q
lumē facit colores actu visibiles. Si em̄ intelligit q
lumē tribuat formā colori: qua potest videri: illud est
falsum: q2 color nihil recipit a lumine faciēs visibilē
si aūt intelligitur q lumē facit colorē actualiter vide-
ri: ita q sine ipso videtur: hoc cōceditur: ⁊ ita de qddi-
tate specifica in proposito dicatur: quare ⁊c.

¶ Capitulum .xl.

Ircamateriam nunc vl-
timo tra-
ctā qualiter itellect⁹ agēs abstrahit fan-
tasmata a fantasmatib⁹ ⁊ an sine his va-
leat itellect⁹ itelligere. Est notādū q in-
tellect⁹ itelligit per sex abstractiōes. Pri-
ma est actuatiōis scz deductio fantasmatis de potē-
tia ad actū: nā ante irradiationē itellect⁹ agētis fan-
tasma est itelligibile in potētia: ⁊ post irradiationē
est intelligibile in actu. Scōa est depuratiōis scz pro-
ductio spēi itelligibilis ex fantasmate: quāta em̄ po-
2 tētia est purior tāto spēs cognitiua est purior: iō pu-
rior est spēs intelligibilis que est in intellectu q̄ fan-
tasma: qd est in sensu: ⁊ hec abstractio non solū est ex
opere intellectus: sed etiā ex opere sensus: vñ purior
est spēs que est in sensu cōi q̄ illa que est in sensu ex-
teriori: ⁊ purior est illa q̄ est in fantasia q̄ illa q̄ est in
sensu cōi: lz sit eadē numero. Tertia est separatiōis:
⁊ est illa qua itellect⁹ possibilis elicit cōceptum cōiorē
3 a cōceptu minus cōi: vnde itellectus habēs spēm in-
telligibilē sor. abstrahit cōceptū hōis separādo cōdi-
tionē indiuiduatiōis ⁊ a cōceptu hōis abstrahit con-
ceptū aīalis separādo cōditionē drīe specifice: ⁊ sic vl-
tra vsq ad cōceptū trāscēdētem. Quarta est specifi-
catiōis: ⁊ est illa qua itellect⁹ elicit spēs scōe intētiōis
4 ex spēbus prime intētiōis. Nā intellect⁹ post forma-
tionē cōceptus hōis percipit materiā humanā cōcerni
ri multis indiuiduis ⁊ vocat illā spēm. simil'r post for-
mationē cōceptus aīalis cognoscit naturā aīalis in
esse multis specieb⁹ ⁊ vocat illā genus: ⁊ dicūtur esse
cōceptus specificatiōis: q2 specificat modū se haben-
5 di qdditatis extra aīam. Quita est cōpositiōis: et est
illa qua ex cōceptibus simplicib⁹ itellect⁹ format con-
ceptus cōpositos tā distātes q̄ idistātes: vt hō alb⁹
⁊ homo est animal. Sexta est deductionis: ⁊ est illa q̄
itellectus venit in noticiā cause per noticiā effectus
aut econtra: ⁊ isto modo intellectus venit in noti-
ciam materie ex forme per noticiam compositi: et
in noticiam prime cause per noticiam motus: et si
6 alie abstractiones sunt: ille reducunt̄ ad istas. ¶ Se-
cūdo notandum q in intellectu post idilū reperiūtur
duo genera specierum itelligibilium. primū genus
est specierum productarum a fantasmatibus virtu-
te luminis intellectus agentis: s'm quas intellectus
fit primo in actu ⁊ primo intelligit quidditatē aspe-
ctu recto. Secundum genus est specierum intelligi-
bilium abstractarum ab intellectu possibili: s'z quas
intellectus fit magis in actu q̄ primo: ⁊ s'm quas in-
tellectus reflexe intelligit quidditates absq alia re-
presentatione indiuiduali. Species itelligibilis pri- Scōm.
mi generis dependent a fantasmatibus in fatio esse
⁊ in cōseruari sicut in fieri: ita q corrupto fantasma-
te statim corrūpitur sua species intelligibilis: depen-
dent enim omnes tales species intelligibiles a fan-
tasmatibus sicut lumen a corpore luminoso: sed spe-
cies intelligibiles secundi generis sicut non fiunt a
fantasmatibus ita non dependent ab illis in conser-
uari: sed solum ab intellectu possibili: a quo imedia-
te abstrahuntur: ⁊ ita intellectus possibilis quarūdā T.c.6.
specierum intelligibilium est ipse conseruatiu⁹ sine
fantasmate. al'r nō dixisset phūs .iij. de anima: q ani-
ma s'm partem intellectiuam est archa specierum in-
telligibilium: memoriā antē posuit in parte sensiti-
ua preseruatiuam specierum intelligibilium sub ha-
bitudine ad tempus: sub qua conditionem non reser-
uat intellect⁹: vnde sicut duo sunt genera specierū in-
telligibilium: quorum primum producitur a fantas-
matibus: ⁊ non ab intellectu possibili. ⁊ scōm produ-
citur ab illo: ita sunt duo genera specierum sensibiliū
primum imediate fluit a sensibilibus. ⁊ scōm a sensu
cōmuni: sicut ergo memoria non retinet species pri-
mi generis: sed solum scōi: ita intellectus possibilis
non preseruat species intelligibiles primi generis:
sed solum secundi.

His visis sit hec prima cōclusio. Intellect⁹ 1ª ɔclo.
agens est principium effectiuum T.c.17.et
speciei intelligibilis ⁊ actus intellectionis: patet q2 18.
intellectus agens est omnia facere. iij. de anima: qd
declarans Commenta. inquit: intellectus agens est
faciens omnes species intelligibiles: et quicquid po-
test recipere intellectus possibilis potest facere in-
tellectus agens: sicut enim sol concurrens ad produ-
ctionem hominis non solum agit motum generatio-
nis: nec solum inducit formam substantialem: sed in-
ducit tam motum q̄ terminum eius: ita intellectus
agens non solum producit speciem intelligibilem:
nec solum actum intellectionis: sed vtrūq istorum.
¶ Secunda conclusio: fantasma est intellectus possi-
bilis principium motiuum proximum ⁊ imediatum
patet: s'm commentatorem .iij. de anima fantasma se
habet respectu intellect⁹ sicut sensibile respectu sen-
sus: sed sensibile immediate imutat sensum: ergo fan- 2ª ɔclo.
tasma immediate immutat intellectum. agens enim Cō.30.
cui assimilatur passum dicitur proximum ⁊ imedia-
tum: modo species intelligibiles assimilantur fantas-
mati: ⁊ non intellectui agenti: vnde intellectus agēs
vl'r concurrit vt causa vl'is. fantasma autem solū par-
ticulariter vt causa particularis: ⁊ ideo imediate cō-
currit. ¶ Tertia conclusio: licet itellectus possibilis
intelligat abstractiones a fantasmatibus: potest ta-
men sine illis speculari. prima pars patet: q2 intelle- 3ª cōclo.
ctus possibilis intelligit species intelligibiles abstra-
ctas a fantasmatibus per intellectu agentē. Scōa
pars colli'r a phō .iij. de anima di. q quādo intellect⁹
possibilis acquirit scientiam tunc est potens opera-
ri per seipsum licet actu non intelligit. Dicit etiā .vij.
physi. q ante adiscere est homo in potentia essentia-
li ad scientiam: et ideo indiget motore per quem re-
ducatur ad actum: non autem postq didicit indiget
per se motore. ¶ Quarta cōclusio: intellectus agens 4ª ɔclo.
abstrahit fantasmata de potentia ad actum: ⁊ impri-
mit in eis formam positiuā ⁊ penitus absolutā pba-
tur: si color esset potētia coloris s'm suā naturā ⁊ non
actu visibilis nūq posset imutare visū nisi fieret actu
color ⁊ actu visibil': s'z nō pōt fieri actu color nisi reci-
piendo aliquā nouam formā puta a lumine ipsum
faciēte actu colorē ⁊ actu visibilē: cur ergo fantasma.

sit de solũ intelligibili in potẽtia debet fieri actu in-
telligibile virtute intellect⁹ agẽtis: opz ꝙ intellectus
agens aliquã formã positiuã inducat. ¶Itẽ mediũ
tenebrosum habet dyaphanitatẽ solũ in potẽtia per
Phm.ij.de aĩa.ꝛ per p̄sentationẽ corporis luminosi
T.c.69.et 71. sit actu dyaphanũ ꝛ actu illuminatũ: sed certũ est ꝙ
hoc non fit nisi recipiẽdo nouã formã: hoc est lumen
imp̄ssũ in eo corpore luminoso: ergo eodẽ modo fan
tasma recipit aliquã nouã formã q̃ dicit lumẽ intelle
ctus agẽtis. Dicat ergo ꝙ intellect⁹ agẽs abstrahẽdo
fantasma remouet aliqd scz priuationẽ ꝛ potẽtiã: et
inducit aliqd scz actum qui est quedã forma positiua
ꝛ absoluta: que est actualis dispositio illius fantas-
matis eleuans ipsum a sua dispositione potẽtiali in
tantũ ꝙ potest immutare ĩtellectũ possibilẽ: sine qua
dispositione nullatenus posset immutare.

Primũ. **Contra** predicta arguit. et primo ꝙ intelle-
ctus agẽs nõ est principiũ effectiuũ
speciei intelligibilis: quia principiũ intrinsecũ nõ est
principiũ effectiuũ alicui⁹ actus essentialis rei: ergo
intellect⁹ agens nõ potest esse hm̃oĩ principiũ. ante-
cedens est Phi.viij. Physi.di.ꝙ omne qδ deducit ad
T.c.32. actũ de potẽtia essentiali ab extrinseco deducit. ꝯña
tenet: qꝛ intellect⁹ agens est sicut forma: ꝛ intellectus
possibilis est sicut habit⁹ ẽm Phm ꝛ Cõmẽtatorẽ.iij.
de aĩa. ¶Et ꝯfirmat: nulla forma agit in ꝓpriã ma-
T.et.c.18. teriã: sed intellect⁹ agẽs est forma intellect⁹ possibi-
lis: ergo nõ agit in eũ. maior ptz: quia agẽs ꝛ patiẽs
T.c.10. debẽt esse distincta loco ꝛ subiecto.vij.Physi. ¶Se-
Scdm cũdo arguit/fantasma nõ est imediatũ principiũ mo
tiuũ intellectus possibilis: qm̃ intellect⁹ agens cũ sit
causa vniuersalis pri⁹ occurrit ad ĩtellectionẽ q̃z fan
tasma: qδ est causa particularis: etiã species intelli-
gibilis mediat inter fantasma ꝛ intellectũ possibilẽ:
ergo mediati⁹ cõcurrit ad immediationẽ intellectus
possibilis q̃z fantasma. ¶Et cõfirmat: ita se hz intel-
lectus agẽs ad ĩtellectũ possibilẽ ꝛ ad fantasma: sicut
lumen ad potẽtiã visiuã ꝛ ad colorẽ ẽm Phm ꝛ Cõ-
T.c.18. men.iij.de aĩa: sed lumẽ imediati⁹ immutat potẽtiã
visiuã q̃z color: qꝛ mediat inter colorem ꝛ visum: ergo
pariformiter pri⁹ ꝛ immediati⁹ immutat intellectus
agens intellectũ possibilẽ q̃z fantasma. ¶Tertio ar-
Tertiũ. guit ꝙ intellect⁹ possibilis nõ possit speculari sine fan
tasmate: qꝛ intellect⁹ possibilis nõ põt speculari sine
specie intelligibili: sed spẽs intelligibilis non põt esse
T.c.39. sine fantasmate: ergo ꝛc. vnde dicit Aristo.iij.de aĩa.
necesse est intelligẽtẽ fantasmata speculari: ex eo ꝙ
fantasma se hz ad intellectũ sicut sensibile ad sensuz.
Quartũ ¶Quarto arguit ꝙ intellect⁹ agẽs nihil imprimit
in fantasmatib⁹: quia omne qδ recipit in aliquo reci-
pitur ẽm modũ rei recipiẽtis: talis forma imp̄ssa fan
tasmati reciperet indiuidualr̃ ꝛ materialiter: ꝛ per
ꝯñs eque fieret in potentia sicut prius: qꝛ per nullum
materiale potest educi de potentia ad actum.

Ad primũ. **Ad primũ** neget ꝯña: quia species intelligi
bilis vel act⁹ intellectionis non
est actus essentialis: sed accidẽtalis intellect⁹ possibi
lis ex quo adest ꝛ abest p̄ter eius corruptionẽ. Dein-
de neget ꝙ nulla forma agat in materiã ꝓpriã: qꝛ fri
giditas virtualis a que agit in illã frigiditatẽ forma
lem. Et ad Phm respõdet ꝙ loq̃tur de actione corru-
ptiua que est a ꝯtrario: modo p̄dicta actio est p̄fectiua.
Ad scdm. ¶Ad scdm dicit ꝙ de⁹ ꝛ intelligẽtie prius cõcurrunt
ad actionẽ horꝫ inferiorꝫ: ꝛ tñ nõ imediate: sed agen-
tia particularia cũ inter ea ꝛ effectũ nõ sit mediũ ali-
quod principiũ effectiuũ: ita ꝙ non seq̃tur: hoc prius
ꝯcurrit: ergo imediati⁹ ꝯcurrit: ꝛ sicut inter caliditatẽ
agẽtẽ ꝛ caliditatẽ ꝓductã mediate calefactio que nõ
calefacit: sed caliditas: ita species intelligibilis licet
medier inter fantasma ꝛ intellectũ possibilẽ: non tñ
ꝓprie dicit ꝓducere actũ intellectionũ aut immutare
intellectũ possibilẽ: sed fantasma mediãte specie in-
telligibili: sicut caliditas mediãte calefactione cale-
facit. Ex his ptz respõsio ad ꝯfirmationẽ ꝙ lumẽ nõ
immediatius immutat visum q̃z color: lz prius cõcur-
rat cum sit causa vniuersalis. ¶Ad tertiũ dicit ꝙ si- Ad terti
cut sensus exteriores possunt exire ad actum cogni-
tionis sine sensibili exteriori: ita intellect⁹ possibilis
ad actũ intellectiõis absq3 fantasmate: ꝛ neget ꝙ nul
la species intelligibilis possit esse sine fantasmate:
nam verũ est de specieb⁹ intelligibilib⁹ primi ordi- 3.Aĩa.c
nis: sed nõ secũdi ordinis. Et ad Phm respõdet ꝙ po
nit illam authoritatẽ in alijs terminis: scz necesse est
intelligentẽ prius fantasma aliqδ speculari: ad de-
notandũ ꝙ nõ q̃cunq3 intellect⁹ intelligit tunc spe-
culet fantasma: sed sufficit ꝙ prius speculat⁹ fuerit.
¶Ad quartũ neget minor: vnde sicut magnes attra- Ad quart
hendo ferrũ inducit quandã virtutẽ realiter indiui-
sibilẽ nõ extensam nec habentẽ partes: sic intellectus
agens inducit vnã formã spiritualẽ per carẽtiã par-
tium eleuantẽ fantasma de potentia ad actum: ꝛ istã
forma nõ recipit in fantasmate ẽm cõmunẽ modum
eius: sed solum ẽm modum indiuidualẽ: et ideo spe-
cies intelligibilis producta a fantasmate semper est
singularis nõ representãs singulariter eo modo quo
fantasma simpliciter: sed solũ quo ad rationẽ hecchei
tatis: sicut sumitur forma illustratiua ab intellectu
agente in fantasmate: quare ꝛc.

¶Capur.xlij.

Qualiter intellectus seipsum co-
gnoscat: suosq3 act⁹ ꝛ ha
bitus est cõsequẽter dicendũ. ¶Notan Primum.
dum primo differẽtiã inter actum intel-
lectus ꝛ habitũ eius: nam actus intelle-
ctus est operatio eius: qua actualiter cõ
siderat: habitus aũt est operatio qua non actualiter
sed habitudinaliter cõsiderat: ita ꝙ per illũ potest se
reducere p̄mpte ad actum ẽm quẽ est actualis consi-
deratio. Sed habitus sumit dupliciter: scz complexe
ꝛ incomplexe. Habitus cõplexus est ille quo aliquis
prompte potest exire ad actum complexũ: sicut est ha
bitus sciẽtie vel artis aut alius modus: ꝛ de isto ha-
bitu loquitur Phs.ij.Ethi.di.ex freq̃ẽtatis actibus
generatur habitus: sed habitus incomplexus est ille
qui ducit in notitiã incomplexã rei: ꝛ hũc cõmuniter
vocamus speciem intelligibilez: ꝛ horum habituum
vnus precedit naturaliter actum intellectus: vt spe-
cies intelligibilis: aliud aũt seq̃tur vt habit⁹ sciẽtifi- Secundũ.
cus vel moralis. ¶Secũdo notãda est differẽtia in-
ter cognitionẽ intellectus diuini ꝛ humani ꝛ intelle-
ctus angelici. Nam intellect⁹ diuinus est actus pu- Cõ.30.
rus cui nõ est annexa potentia.xij.Meta. intellectus
vero noster in genere intelligẽtiarũ est pura potẽtia Cõ.5.et.19
cui ẽm se non cõpetit aliquis actus.iij.de anima: sed
intellect⁹ angelicus tenet mediũ inter ista: qm̃ par-
tim est in actu: ꝛ partim in potẽtia ẽm authorem de
causis. Intellect⁹ ergo diuin⁹ oĩa cognoscit cognoscẽ
do se: ita ꝙ nihil tanq̃ principale obiectũ intelligit
extra se: vilesceret eñ si hoc modo cognosceret extra T.c.50.
se: vt habet.xij.Meta. cognoscit ergo seipsum primo
ꝛ principaliter ꝛ cognoscẽdo se cognoscit cõsequẽter
omnia alia a se. Intellectus noster se habet modo op
posito: quia intelligẽdo alia intelligit se: ĩtelligit eñ
alia primo ꝛ principaliter ꝛ aspectu recto: seipsum au
tem ex cõsequenti intelligit per se lineã reflexam: sed
intellectus angelicus tenens mediũ inter ista: nec se
intelligit per alia nec alia per seipsum: intelligit eñ
semper essentiã suã: eo ꝙ est rediens ad seipsum re-
ditione completa. Alia vero intelligit per species et
similitudines illorꝫ: de quibus dicit author de causis
ꝙ intelligentie sunt plene formis. Pria ꝯclo.

His visis sit hec prima cõclusio: species in-
telligibiles realiter distinguunt
ab actu intelligẽdi. ꝓbatur: quia si species intelligi-
bilis ꝛ act⁹ intelligẽdi essent idẽ: cessante actu intel-
ligẽdi nõ maneret species intelligibilis in intellectu:
tenet ꝯña: quia q̃n aliq̃ sunt idẽ nũero: vno corrupto
nõ remanet aliud: ꝯñs est falsum: qꝛ post intellectio-
nem primã rei aĩa nõ est eodẽ modo in potẽtia: sicut
ante: per Phm.iij.de anima: ergo post intellectionẽ T.c.8.

rei aliquid remanet in anima:quod nõ videtur esse
nisi species intelligibilis. ¶Item actus complexus
realiter distinguitur ab habitu complexo: ergo per
idem actus incõplexus realiter distinguitur ab ha-
bitu incõplexo: tenet ꝯsequẽtia: ꝛ antecedẽs est notũ
inductiue:quoniã habitus sciẽtificus non est conclu-
Secũda cõclusio. sio scita:nec iustitie habitus est operatio iusta. ¶Se
cunda cõclusio/intellectus possibilis quelibet suum
actum ꝛ habitũ potest cognoscere.probatur : intelle-
T.cõ.5.ꝛ18. ctus est in potẽtia ad omne intelligibile ſm Phm.iij.
de anima : sed omnis operatio anime iam actualis
q̃ habitualis est intelligibilis:cum sit ens. Item in-
tellectus intelligit se intelligere lapidẽ : ergo intelli-
git intellectione lapidis:ptꝫ ꝯsequẽtia:quia tunc idẽ
esset intelligere lapidẽ ꝛ intelligere se intelligere la-
pidem:quod est falsum:similiter logici sciunt se syllo-
gizare ꝛ demonstrare: ergo cognoscunt habitũ syllo-
gizandi ꝛ demonstrãdi:sed talis habitus non est nisi
Tertia cõclusio. in intellectu logici:ergo ꝛc. ¶Tertia conclusio/intel
lectus nõ recto aspectu:sed per accidens ꝛ reflexe co-
gnoscit speciẽ intelligibilẽ ꝛ actum intelligẽdi.patet:
quia aliter simul cognosceret illa ꝛ q̃dditatẽ seu fan
tasma.cõsequẽs est falsum:quia sicut cognoscit sen-
sus sensibile ꝛ nõ speciẽ sensibilẽ eius nec sensationẽ:
quia non habet se per modũ obiecti:sed per modum
vnientis potentiã cum obiecto:ita intellectus prima
sui cognitione intelligit quidditatẽ fantasma ꝛ sin-
gulare representatũ:per seipsum autem nõ speciem
intelligibilẽ nec actum intelligẽdi:quia non habet se
nisi per modũ medij vnientis potentiã cum obiecto.
Aliter enim intellectus nõ intelligeret aliquid nisi
intelligeret se intelligere illud:ex quo est potentia su
pra reflexa.ꝯsequẽs est falsum.quia potest esse actus
Quarta cõclusio rectus absq; reflexo. ¶Quarta cõclusio/intellect⁹ in-
telligit tam seipsum q̃ intellectũ agentẽ. prima pars
T.c.15. patet Aristo.iij.de anima di.ꝙ intellectus noster est
intelligibilis sicut ꝛ alia sunt intelligibilia:sed intel-
lectus intelligit alia:ergo intelligit se:ita ꝙ per ean-
dem speciẽ intelligit alia directe: seipsum autem in-
directe. Secũda pars sic declaratur:intellectus possi
bilis potest per operationẽ alicuius venire ad noti-
ciam illius.quia per effectũ cognoscitur causa.j.Po-
T.c.3.ꝛ4. steriorꝝ:et.j.Physi.sed intellect⁹ possibilis cognoscit
abstractionẽ que est operatio intellect⁹ agentis:ergo
intellectus possibilis cognoscit intellectũ agentem.
T.c.5.ꝛ36 Cõmentator autem dicit.iij.de anima : ꝙ cum intel-
lectus possibilis fuerit intellect⁹ adept⁹:id est actua-
tus omniũ specierũ materialiũ intelligit intellectũ
agentem per essentiam propriam.

Primum **Contra** predicta arguitur:et primo sic:ꝙ spe
cies intelligibilis nõ realiter distin-
guitur ab intellectione:quia dato opposito sequitur
ꝙ intellectus possibilis actiue cõcurrat ad primum
actum intelligenti.cõsequens est contra Phm.iij.de
T.c.4. anima di.ꝙ se habet passiue ad intelligere.et patet
ꝯñia.nam ex quo est in actu per speciem intelligibi-
lem potest actum intellectionis ꝓducere. Item dicit
T.c.4. Aristo.iij.de anima.ꝙ anteq̃ intellectus actu intel-
ligat est potẽtia pura:modo si distinguerentur intel
lectio ꝛ species intelligibilis:oporteret speciẽ intelli-
gibilem precedere intellectionẽ in intellectu ex quo
producit illã:ꝛ cõsequẽter nõ esset intellectus in pura
potẽtia ante intelligere:sed in actu per speciẽ intel-
Secundũ ligibilẽ. ¶Secũdo arguit ꝙ intellectus human⁹ nul
lum suum actum potest cognoscere: quia intellectus
nõ potest cognoscere nisi suum obiectum:sed nullus
actus esse potest suũ obiectũ:ergo ꝛc. maior est nota:
ꝛ minor declaratur:nam obiectũ intellect⁹ nõ est nisi
quidditas rei materialis aut res illa. per Aristo.iij.
T.c.9. de anima.sed nullus intellect⁹ est res materialis vel
quidditas eius:ergo.Et confirmatur:nam si intelle-
ctus intelligit aliquã suam intellectionẽ:hoc est per
aliam intellectionẽ:aut per nullam:si per aliam,erit
processus in infinitũ:si per nullã:ergo idem erit ob-
iectum ꝛ notitia sui : quod non videtur verum. dicit

Aristo.iij.de anima.ꝙ sicut se habet sensus ad sensi- T.c.5.
bilia:ita intellect⁹ ad intelligibilia : modo sensus nõ
sentit propriã sensationẽ:ergo nec intellectus intel-
ligit siue cognoscit propriã intellectionẽ. ¶Deinde
ponit Aristo.in lib.de sensu ꝛ sensato:ꝙ nihil est in in
tellectu quin prius fuerit in sensu:sed certũ est ꝙ nul
lus actus intellectus prius fuit in sensu:cũ nunq̃ fue
rit sensatus. ¶Tertio arguitur ꝙ intellectus recto Tertiũ
aspectu cognoscit intellectionẽ ꝛ speciẽ intelligibilẽ:
quoniam cognoscit fantasma ꝛ quidditatem in illo:
quoniã intellectus cognoscit fantasma aspectu re-
cto:quia seipsum representat intellectui:sed eque pro
tunc se representat intellectui tam species intelligi-
bilis q̃ actus intelligẽdi:quia est magis presens in-
tellectui q̃ fantasma:ergo ꝛc. Item vt dicitur.j.Po-
steriorꝝ.per ignotũ nõ cognoscitur ignotũ:sed quid-
ditas cognoscatur per speciẽ intelligibilẽ ꝛ actum in-
telligendi:ergo eque primo vel prius cognoscuntur
species intelligibiles ꝛ actus intelligẽdi q̃ quiddi-
tas.Et confirmatur:quia nõ cognoscitur aliquid per
imaginẽ suam nisi illa imago cognoscatur : vt patet
inductiue de imagine picta ꝛ de imagine speculi:sed
species itelligibilis est imago rei materialis vel q̃d-
ditas eius:ergo nõ cognoscitur res materialis nec q̃d-
ditas ei⁹ nisi cognoscat species itelligibilis. ¶Quar Quartũ
to arguit ꝙ intellectus possibilis nõ intelligit se nec
intellectũ agentẽ:quia nõ per essentiã propriã:cũ sit
potẽtia pura:nec per speciẽ sui:cum intellectus nõ ha
beat nisi similitudinẽ rerũ materialiũ:nec etiam per
speciẽ alienã:quia naturaliter solum illud represen-
tat cuius est species. ¶Item sequitur ꝙ idem est mo Cõ.9.
uens ꝛ motũ in actu ꝛ in potentia respectu eiusdem:
quod est contra Cõmen.iij.de anima.et ꝓbatur ꝯñia:
quia in eo ꝙ intellectus est mouens est in actu:in eo
vero ꝙ intelligit est in potentia ꝛ mouetur:de intel- T.c.17.
lectu autem agẽte arguit ꝙ intellect⁹ possibilis non
intelligit nisi illud sit abstractũ per intellectũ agentẽ
ſm Phm:ꝛ Cõmẽta.iij.de anima. sed intellect⁹ agẽs
non abstrahit seipsum:ergo ꝛc.

Ad primũ negetur cõsequẽtia : quia actus Ad primũ
intelligẽdi primus est effect⁹ fan
tasmatis ꝛ nõ intellectus possibilis.vnde sicut com-
bustibile dum calefit nõ potest actiue concurrere ad
actum calefactionis:quia est actus calefactiui inca-
lefactionis:ita in ꝓposito.Et ad Phm dicitur ꝙ licet
ordine nature prius sit in intellectu species intelligi
bilis q̃ actus intelligẽdi:nõ tamen ordine duratio-
nis:eo ꝙ in eodem instanti actuatur intellectus pos
sibilis specie intelligibili ꝛ actu intellectionis : ideo
falsum est ꝙ ante intellectionẽ intellectus habuerit
suam speciẽ intelligibilem. ¶Ad scdm dicit ꝙ quelibet Ad scdm.
operatio intellectus potest esse obiectũ illius. Et cũ
dicitur nihil est obiectũ intellectus nisi res materia-
lis vel quidditas eius:verum est aspectu recto : sed
aspectu reflexo multa possunt esse obiecta vt deus in-
telligẽtie ꝛ omnes operationes anime que continen
tur sub primo obiecto intellectus primitate adequa-
tionis.Et ad cõfirmationẽ dicit ꝙ prima intellectio
cognoscit ab intellectu cognitione distincta:ꝛ si iterũ
secũda intellectio cognoscit.illa cognoscit alia cogni
tione:non tñ ꝓcedit in infinitũ:quia aliqua est intel-
lectio quã intelligit:q: se ad illã cõuertit:authorita-
tes aũt nõ cõuincũt:nam ex prima nõ seqt illud ꝯñs:
quia sensus est virtus organica ꝛ nõ reflexa supra se:
intellect⁹ aũt est virt⁹ supra se reflexa.Scda vero au-
thoritas nõ pl⁹ intẽdit nisi ꝙ ois operatio intellect⁹
depẽdet ab operatione sensus:ꝛ hoc est cõcedẽdum.
¶Ad tertiũ dicit ꝙ sicut aliquod visibile ꝑsentatur Ad tertiũ
visui:ꝛ nõ tñ videt visus illud:q: non aduertit ad il-
lud:ita aliquod representat itellectui lꝫ nõ cognoscat
illud:quia nõ cõuertit se ad illud:sed ad aliud. Unde
in instãti cognitionis q̃dditatis ipsa quidditas speã
ꝛ intellectio se representãt itellectui:sed difformiter:
nam q̃dditas actualiter se repsentat ꝛ species seu in-
tellectio solũ habitualiter. Et ad cõfirmationẽ dicit

q̃ tripl'r potest aliqd per aliud cognosci. pmo obiecti-
ue vt imago sortis. naȝ cum hoc repn̄tat sor. repn̄tat
seipsum actual'r per modū obiecti. Scd̄o subiectiue
vt spēs sensibilis sor. existens in sensu vel in organo.
hic repn̄tat sor. et non est cognita. Tertio deductiue
vt spēs intelligibilis sor. per quā deuenit̃ in noticiaȝ
anime sor. vel alterius i eo dico ergo q̃ lȝ nullū igno-
tum deductiue vel obiectiue ducat in cognitionē no
ti vel ignoti: tamē aliquod ignotum subiectiue vt est
species intelligibilis vel itellectio deducit in noticiā
alterius noti vel prius ignoti. ꝛ iō fantasia cognosci
tur: quia obiectiue ducit in noticiā q̄ditatis. species
intelligibilis etiam cognoscit̃ q̄n deductiue intell'ꝯ p
illā venit in noticiā suipsius. Ex q̄bꝰ seq̄tur q̃ illa cō
sequentia non valet. nihil cognoscitur p imaginatio
nē suā nisi imago cognoscat̃: ergo nihil cognoscitur
per spēm intelligibilē quin cognoscatur illa species:
q̃ imago concurrit ad representationē obiectiue. spe
cies autem solū formaliter ꝛ subiectiue. ¶ Ad quar-
Ad quartū tuȝ dicitur q̃ intell'ꝯ intelligit se per spēm alienā: nō
quidē per modū forme expressiue ꝛ repn̄tatiue sed p
T.cō.69. modū forme inuētiue: eo mō quo loquit̃ philosophꝰ.
j physi. quia materia cognoscit̃ per analogiā ad for-
mā: non q̃ forma sit species repn̄tatiua materie: sed
q̃ est principiū veniendi in noticiam eius. Et ad con
firmationē dr̄. q̃ nō est incōueniens idē esse in actu ꝛ
in potētia mouēs et motū respectu eiusdem: sed esset
incōueniens q̃ codē modo. graue. n. ē mouens seipm
ꝛ mouetur a seipso ꝛ est in potentia recipiēdo motuȝ
ꝛ in actu agendo in eūdem motuȝ. Aliter eīm se habȝ
vt agens et aliter vt recipiens: sed de intellectu agen
te negat̃ q̃ oē intellectū ab intellectu possibili sit ab-
3. aīa. 17. stractū per intellectū agentē. Et ad philosophū vel
T.c.65. cōmenta. dr̄. q̃ loquūtur de his q̄ directe cognoscunt̃
et per species sensibiles. quare. ꝛc.

Caplm xlij.

Primum.

Ltimo qualiter intellectus noster intelligit sub
stantias separatas ꝛ quō se inuiceȝ
itelligūt. ac singularia materialia ē
T.c.5. summatiȝ dicendū. ¶ Pro quibꝰ est
notandū f̄m philo. ij. metha. q̃ in q̄
libet gn̄e cause opȝ aduenire ad pri
mam. ꝛ hoc in causis per se. ergo in genere cause effi
cientis et finalis opȝ ponere primū efficiens ꝛ primū
finem. sed quod est primū efficiens nō dependens ab
alio. oportet esse simplex et actum puruȝ: quia si esset
ex diuersis compositum ante ipm esset aliquod. s. per
tes sue. et sic non esset primū ꝛ silr̄ est in genere cause
finalis: quia materia est pp̄ter formā ꝛ pp̄ter effectꝰ:
et efficiens propter fineȝ ꝛ si deus esset substātia ma
terial' s haberet aliū finē extra se. ex quo ergo veni-
mus in cognitionē vnius primi in genere cause effi-
cientis ꝛ finalis tunc venimus in cognitionē dei: ꝛ est
hic noticia deductiua. Intelligētie. n. sepate it elligū-
tur a nobis non per se ꝛ directe: quia sic nō cognoscū
tur nisi hn̄tia similitudines in potentia fantastica. sȝ
indirecte ꝛ resserre per cognitionem motus celi: percī
pit eīm intellectꝰ noster celū eternal'r moueri ꝛ ipsum
esse substantiam materialem. deinde comprehendit
T.c.55. q̃ omne corpus si mouet̃ per seipm solū a forma sua:
et nō ab extrinseco eterno q̃ finitur motus illius. Ex
his autē cōcludit corpi celesti applicari quandaȝ vir
tutē eternā mouētem celū ꝛ eternal'r: et cū i celo mul-
ti sint ordes diuersoꝝ motuū q̄ nō pn̄t fieri ab vna i-
telligētia: q̃ idē inq̄ꝝtū idē semp est aptuȝ natū face-
secundum. re idem. ij. de ge. ꝛ ideo cōcludit intellectꝰ q̃ cuilibet
orbi celesti applicat̃ vna talis virtus quā postea vo-
cat intelligētiā separatā. ¶ Scd̄o est notandū. q̃ q̄ꝝ-
to itelligencia est supior tanto habet pfectiores spēs
ꝛ tanto spēs ille sunt plurimū repn̄tatiue ꝛ perfectio
ri modo: sicut si essent ydee sepate more platonico p-
fectior esset ydea gn̄is q̄ꝝ spēi inquāto cōior tāto per-
fectior. vnde modū cōtrariū hn̄t forme materiales et
immateriales: nam forme materiales quanto com-
muniores sunt tanto imperfectiores. immateriales
vero quāto cōiores tanto perfectiores sunt. animal
eīm q̄ð hȝ esse in materia est impfectius q̄ꝝ aliqua sua
spēs. et si esset separatū esset pfectiꝰ. ꝛ rō est: q̃ forme
materiales q̄ꝝto cōiores tanto pp̄inquiores sunt ma Cō.17.
terie. Nam materia prius intelligit̃ recipere formas
magis vl'es et postea minus vl'es: vt' dicit cōmētator
j. meta. sed in formis separatis q̄ꝝto forma est abstra
ctior tāto simplicior et tanto deo pp̄inquior. In rebꝰ
ergo materialibus ex cōitate fit accessus ad materiā
ꝛ ad potētialitatē seu ad impfectionē: sȝ in rebus im
materialibus ex cōitate fit accessus ad simplicitateȝ
ꝛ actualitatē et ꝯn̄ter ad pfectionē: ideo q̃ spēs intelli
gibiles in nobis sunt causate a rebꝰ materialibꝰ q̄ꝝ
to cōiores tanto magis hn̄t impfectiōis modsi p for-
mā eīm cōem nō possumꝰ intelligere cōtenta sub illa Cō.14.
distincte ꝛ in actu: sed cōfuse ꝛ in potētia. Cōmētator
aūt. xij. meta. loquēs de sciētia nr̄a dicit q̃ scire i vl'i
est scire in potētia: sed species in mētibus intelligen
tiarū nō sunt causate a rebꝰ materialibꝰ: sȝ ab ipsis
intelligētijs naturalr̄ et subiectiue: iō q̄ꝝto cōiores tā
to pfectiores ꝛ actualiores. ꝛ tanto magis clare et di-
stincte ꝛ in actu repn̄tant sua obiecta.

His intellectis sit hec prima conclu pª ꝯclō
sio. intellectꝰ huma-
nus quo ad q̃ ꝛ q̄d est: pōt itelligere substātias sepa- T.c.36.
tas: prima ps patet. q̃ noticia q̃ est. hr̄ p noticiā effe
ctus: sed p motū venit intellectꝰ hūanus in noticiā i-
telligentiaꝝ. ergo. ꝛc. Scd̄a pars declarat̃. nam quic
q̄d est in effectu excellētiori mō est in cā: sȝ aliquas cō
ditiones effectuū substātiaꝝ separataꝝ possumꝰ co-
gnoscere. ergo illas ꝯditiōes eē in subiectis sepatis p
fectiori mō possumꝰ intelligere. s. q̃ sunt simplices im
materiales p se intelligētes quas cōditiōes philoso- per longum
phꝰ ēt inuestigauit. xij. me: a. sȝ iste ꝯditiōes faciunt pces.
ad cognoscēdū subs sepatas quo ad q̄d est. ergo. ꝛc.
sed verū est quo ad illaȝ cognitionē solū faciūt i gn̄a-
li et incōplete seu cōfuse sicut cognoscēdo hominem
esse substātiā. ꝛ nō drīam specificā eius cognoscit q̄d
est homo in gn̄ali: sed nō in speciali: in pp̄osito: dicit T.cō.p.
eīm philoso. vj. metaphy. q̃ eadem via cognoscimus
si est ꝛ q̄d est: sȝ substātias sepatas cognoscimus q̄ ad
si est. ergo ēt quo ad q̄d est. ¶ Scd̄a ꝯclo. intelligētie 2ª ꝯclō.
sepate nō intelligūt entia sepata materialia ꝛ sensibi
lia per spēs acquisitas: sed inatas. pbatur. nullū ma-
teriale sensibile pōt imutare aliquam potentiam co
gnitiuā nisi per imutationē sensus: sȝ intelligētie se-
parate nō hn̄t sensus. ergo. Itē entia materialia non
sunt actu per intelligibilia nisi abstrahant̃ ꝛ fiāt itel-
lecta in actu per intellectū agentē f̄m cōmētatorem.
iij. de aīa: sed intelligētie sepate non hn̄t intellectum T.18.19.
agentē: q̃ non sunt in potencia vt intellectus hūanꝰ. ꝛ alibi.
ergo non recipiūt ab entibus materialibus. Itē non
cōtingit pcedere de extremo ad extremū sine medio.
v. phy. vn̄ nullum sensibile immutat sensuȝ nisi p pꝰus
imutet mediū. ij. de aīa. sȝ itelligētie sepate tenēt vnū T.c.22.
extremū in celo ꝛ substātie materiales aliō extremuȝ T.c.14.
in terra. ergo nō poterunt illas immutare nisi prius
immutent mediū. ꝛ sic visibile vel audibile multipli-
caret spēm suam p totū mediū vsq̃ ad pmū mobile:
q̄ð est absurdū. iō ē dicēdū q̃ in itellectu diuino spēs
est ipamet natura diuina ꝛ in itellectu nostro spēs est
a rebꝰ accepta ꝛ in intellectu sepato angelico species
est medio modo: non quidē essentia intelligentie nec 3ª cōclō.
a rebus accepta. sed est spēs inata. ¶ Tertia conclo.
intelligētie supiores cognoscūt p spēs vl'iores ꝛ pau-
ciores q̄ꝝ intelligētie inferiores: pbat̃: quia omē q̄ð re
cipit̃ in aliq̄ recipit̃ f̄m modū rei recipiētis: cuȝ ergo
essentia superioris itelligētie sit simplicior q̄ꝝ inferio
ris: mō simpliciori: ꝛ magis vnitiue recipit. quod fie-
ri nō posset nisi per pauciores species intelligeret su
perior q̄ꝝ inferior ꝛ si p pauciores. ergo p vl'iores vn-
de intelligencie superiores comparantur ad inferio
res sicut homines subtiliores ad hoies minus subti-
les. hō eīm subtilis intelligit vno verbo q̃ vnꝰ hō ma-

nus subtilis non itelligeret in quatuor:sic itelligētia superior plus abūdans in lumine ꝛ perspicuitate itellectus intelligit vna spē:qͦ inferior nō potest multis spēbus intelligere. Ex quibꝰ seqtur ꝙ cū intellectus noster intelligat per spēs spālissimas quelibꝫ intelligētia sepata solū per spēm gñicam intelligit:sic tñ ꝙ q̄to superior tāto p spēm gñaliorē.

...cto. ...15.

¶ Quarta cōclusio. q̄libet intelligētia sepata citra primā causam seipam ꝛ quicq̄d est in ea cognoscit per essentiā suā. oīa vero superiora p essentiā illoꝝ: ꝛ oīa iferiora p spēs intelligibiles accñtales: prima pars ē Ar.iij.de aia. dicētis ꝙ in sepatis a materia idē est intellectꝰ ꝛ qͦ intelligit. mō intellectꝰ separatus propter sui subtilitatē apprehensionē cognoscēdo subiectū videt oīa que sunt in illo cognoscere. Scḋa pars est cōmenta.iij.de aia.di.possibile est vnā itelligentiā alterā immutare nulla enim essentia nec species intelligibilis intelligētie inferioris ꝑpter suam diminutionem posset eē ratio intelligēdi intelligentiā superiorē:sed quelibet intelligētia supior est ipēs per suā essentiā intelligentie inferioris:et ex hoc intelligētia inferior intelligit superiorem per essentiā superioris sibi illā per se per modū forme vitalr̄, imutantis.

...55.

Tertia pars cōclusionis est ꝑculi in lib.de causis di.ꝙ intelligētie suntplene formis:spēbus intelligibilibꝰ accñtalibus.vñ quelibet intelligētia superior preter primaꝫ cām p spēm intelligibilē sibi superadditam intelligit oēs inferiores intelligētias:ꝛ ꝯñr totam latitudinē materialiuꝫ entitatū. ¶ Causa autē quare intelligentie separate se inuicē imutant vitaliter ꝛ nō possunt immutare intellectū possibile est permixtio cum materia:dꝫ enim intelligentia aliā recipiēs vt formam esse simplr̄ abstracta a materia. Intellectꝰ aūt hūanus est cōiūctus materie si non p inherentiam:tñ per informationeꝫ.

...num.

Contra ꝑdicta argr̄.pͦmo.ꝙ intellectus hūanus non pōt cognoscere substantias separatas:qꝛ sicut se hꝫ oculus noctue ad luceꝫ solis sic se hꝫ intellectꝰ noster ad manifestissima i natura. ...p. ...36. t.ad intelligētias.ij.meta.sꝫ oculus noctue nō pōt videre lucē solis.ergo. ¶ Item dicit Ari.ij.de aia.ꝙ intellectus nō est sepatus a magnitudine:mō nulla potētia cognoscit substātias abstractas nisi sit sepata a magnitudine propter ꝓportionē q̄ dꝫ esse inter potētis ꝛ obiectū p cōmenta.iij.de aia. ...19. ...ndum. ¶ Scḋo arḡ.ꝙ itelligentie sepate non possunt cognoscere entia materialia:quia dato opposito plurimi eoꝝ de nouo icipent cognitionē habere quā prius nō habuerūt.ergo imutanṫ ꝺm cognitionē.ꝛ per ꝯñs mutatio indiuiduoꝝ materialiū facit mutationē in cognitiōe intellectus sepati:quo posito sequitur ꝙ intellectus sepatꝰ accipit cognitionē a rebus materialibꝰ:quod est salsuꝫ.

...um.

¶ Tertio argr̄.ꝙ intelligētie intelligunt materialia per spēs acq̄sitas:quia aliter seq̄tur ꝙ intellectꝰ sepatus cognoscit futura cōtingētia:ꝯñs est salsuꝫ:qꝛ tūc infinite distincta cognosceret.ꝛ pbaṫ ꝯsequētia:naꝫ si intellectꝰ sepatus nihil recipit a rebus:ergo spēs in mente eius se habēṫ eodem mō existente re ꝛ nō existēte.ꝛ per ꝯsequēs semp ꝛ idē repñtant:immo sequitur ꝙ intellectus sepatus non potest aliud singulare sensibile distincte cognoscere:quia non habꝫ aliquā speciem singularem sed solum vniuersalem:ergo ꝛc.

...rtum.

¶ Quarto arguitur.quelibet intelligentia separata per essentiam propriam intelligit omnia alia a se:ꝑmam secundum auctorem de causis.ꝑpōne.viij.intellectus sepatus intelligit qͦ est sub se:qm̄ est eius causa ꝛ intelligit qͦ est supra se:quia acquirit bonitateꝫ ab eo:sed intellectus sepatus p essentiā propriam est causa eoꝝ que sunt sub eo:ꝛ recipit bonitatē ab aliis. ergo intellectus sepatatus intelligit omnia p essentiam ꝑpriā que sunt supra se:et infra se. Et cōfirmaṫ intellectus separatus magis conuenit cū quacunq̄ substātia q̄ȝ aliquo accñte:sed per essentiam suam intelligit oia accñtia q̄ sunt in eo:ergo per essentiā propriā potest omnes substantias cognoscere.

Ad primum dr̄ ꝙ solū ꝯcludit itellm̄ possibilē nō itelligere subas sepatas in seipsis sicut nec oculꝰ noctue lucē solis. ꝛ cōcedo ꝯñr ꝙ talis noticia est repñtatio ꝛ non silitudo. nam circulus ante tabernā est repñtatio vini et non silitudo eius ē fumꝰ repñtat ignē ꝛ nō est silitudo illius. Et ad philo.dr̄ ꝙ intelligit ibi intellectū hūanū esse nō sepatatū a magnitudie p informationē:tñ qꝛ sepaṫ p inherētiā pōt cognoscere substātias sepatas. — Ad primū. t.m.p. 3.aia.36.

¶ Ad secūdū dr̄.ꝙ directe ꝛ immediate ex imutatione indiuiduoꝝ materialiū nō sequiṫ mutatio in itellectu sepato:sꝫ mediate ꝛ indirecte. Nā intellˢ sepatus p spēm intelligibilē quā hꝫ apd se cognoscit naturā ꝺm eē:qͦ hꝫ in suis indiuiduis:et quia variatur natura ꝺm eē iduiduoꝝ ex hoc variaṫ ex ꝯñti cognitio intellˢ sepati:non tñ incipit aliquaꝫ spēm hr̄e de nouo:quā ꝑus nō habuerit:qꝛ ille eedē spēs cū repñtant iduidua ꝺm esse:qͦ hñt variatis illis ꝺm taleꝫ eē repñtantes res aliq̄s quas prius nō repñtabant. — Ad secūdū.

¶ Ad tertiū negeṫ ꝯñā.ꝛ ad ꝓbationē dr̄ ꝙ lꝫ spēs illa sp se habeat eodē mō quo ad se ꝛ ad intellm̄ angelicuꝫ nō tñ q̄ ad singlaria.eo ꝙ sicut natura specifica nouiter cōicaṫ vni indiuiduo ꝛ desinit alteri cōicari: ita illa spēs angelica nouiter vnū repñtat ꝛ aliud desinit repñtare:ꝛ lꝫ illa spēs nō sit singlaris:hꝫ tñ de natura sua repñtare singlaria distincte. Unde aduertēdum ꝙ sicut visus nouiter recipiēs cartā totalr̄ scriptā.pͦmo distincte cognoscit cartā ꝛ cōfuse albū et nigrū. Scḋo distīcte cognoscit albū ꝛ nigrū:sed indistincte lineas. Tertio distincte lineas ꝛ ꝯfuse lr̄as. Quarto distīncte litteras ꝛ figuras illaꝝ.ꝛ ꝺm illos modos q̄tuor sunt cōuersiones oculi supra quartā:ita intellectus separatꝰ pͦmo cognoscit distincte spēm intelligibilē cognoscēdo se ꝛ cōfuse genus spēi eius. Scḋo distincte cognoscit genꝰ ꝛ cōfuse spēs illiꝰ generis. Tertio distincte cognoscit spēs et indistincte indiuidus Quarto ꝟo distincte cognoscit iduidua ꝛ oīa ptinētia ad illa.ꝛ hoc semp p vnā ꝛ eādē spēm intelligibilem distincte repñtantē hec oīa ꝺm distinctā cōuersionē ad ipam. — Ad tertiū. Ad quartū.

¶ Ad quartū ꝟo negeṫ ꝯñā.nā lꝫ intelligētia aliq̄ cognoscat aliud p modū cāe.s.cognoscat se eē cām illius:nō tñ ꝑpter hoc cognoscit illud p essentiam suā sꝫ bñ p speciē intelligibilē ꝺm quā cognoscit se eē cām suā cuiuslibꝫ iferioris. Cōfilr̄ negāda ē ꝯñā cōfirmatiōis:qꝛ intellˢ sepatus cognoscēdo se cognoscit accñtia eius ꝑter vnionē quā hñt ad ipsum. Tale autē spēs non vniūtur sibi:et iō per essentiā propriā cognoscit oīa accñtia eius.nō autē ceteras substantias siue sint materiales siue imateriales.quare.ꝛc.

¶ Expleto libro de anima qui est quita ps huiꝰ summe naturaliū:Incipit liber metaphysice qui est sexta ꝛ vltima pars.

Capitulum.j.

Atu raliū vltima ps difficultates metaphysicas summatī colligens ab eē ꝛ essentia initiū sumit:iterque distinctionē nullā antiq̄ꝝ q̄dā ponebant. aliq̄ aūt realē oino asserētes i essentia eē recipivelut sors. Et iō vt hec ambiguitas termineṫ ē notādū pͦmo ꝙ eē q̄druplr̄ sumiṫ. Prio p eē reali eo mō q̄ sumit Ar.ij.de aia.di.ꝙ sensatio est vnū esse et opinatio alterū. Scḋo p eē essentiali eo mō quo sumit phs.iij.de aia di.ꝙ aliud est magnitudo ꝛ magnitudinis eē:ꝛ rectū — Primum. T.c.25. ꝛ.55.ꝛ.

T.c.9. Cõ.9. alterũ ⁊ a recto esse. vbi dicit Cõmẽ. ꝙ ibi accipit magnitudo ⁊ rectũ pro indiuiduo esse magnitudinis: et recti pro q̃dditate ⁊ essentia. Tertio sumitur pro esse tẽporali: ⁊ sic sumit Aristo. j. posterioꝝ di. ꝙ non est vnitas ⁊ vnitatẽ esse: quia vnitatẽ esse significat cõ-
4 plexe: vnitas incõplexe. Quarto accipit pro esse suppositali vel indiuiduali: ⁊ sic sumit Boetius in lib. de dogmatib⁹ di. diuersum est esse: ⁊ illud qd̃ est: ita per esse intelligit indiuiduũ: ⁊ per illud qd̃ est intelligit
Scd̃m. T.c.28. q̃dditas. ¶ Scd̃o notandũ ex determinatione Arist. ij. Physi. ꝙ forma que dat qd̃ quid est esse est triplex: scȝ cõpositionis speciei ⁊ toti⁹. Forma cõpositionis est altera pars cõpositi que dicit forma partis contrahens materiã ad determinatã speciẽ: ⁊ de tali lo-
T.c.12. quitur Phs ibidem di. ꝙ forma est magis natura et substãtia q̃ materia. Forma speciei est differẽtia diuisiua generis: ⁊ generalr quelibet pars diffinitiõis declarãs q̃dditatẽ rei: ⁊ de tali loqtur Aristo. ibidem
T.c.43. di. ꝙ partes diffinitionis sunt forme. ¶ Item Porphyri⁹ in vniuersalib⁹ dr. differẽtia aduenies generi ɔstituit speciẽ: ⁊ Arist. vij. Meta. differẽtia est sicut forma generis: scȝ cõplẽs ipsum: vt diminutũ cõplet a cõplero: ⁊ actuo cõplet potẽtiã. Forma toti⁹ est superior respectu inferioris. di. eñi Aristo. j. poste. ꝙ numerus est forma dupli: ⁊ generalr oĩe ɔtinẽs respectu contenti. vnde Porphyri⁹ in vniuersalib⁹ inq̃t ꝙ gen⁹ est totũ speciei: ⁊ species totũ indiuidui: cũ igit pars dicat materiã: q2 est illud ex q̃ aliq̃d fit: opȝ totũ dicere formã. Et sicut triplex est forma: ita triplex est materia: scȝ cõpõnis spẽi ⁊ toti⁹: materia cõpositiõis est altera pars cõpositi ɔcta per formã, naturalẽ vel
T.c.82. artificialẽ: ⁊ hec dicit materia partis de qua Aristo. j.
T.c.8. Physi. dicit ꝙ est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. vij. Meta. materia nõ est quid: nec qualis: nec quãta: et in. ij. Physi. es est materia statue: ⁊ argentũ phyale: quo ad formã artificialẽ. Materia spẽi est gen⁹ ɔctũ per differentiã essentialẽ: sicut eñi materia potẽtialr formas generãtias ɔtinet: ita gen⁹ potẽtialr cõtinet oẽs species fm Porphyriũ in vniuersalib⁹. ⁊ x. Meta. di. Phs ꝙ gen⁹ est materia illi⁹ de quo dicit scȝ speciei de qua predicat. est eñi gen⁹ materia in qua differẽtie ⁊ materia ex qua speciei. Materia toti⁹ est inferius respectu superioris que dicit pars subiecta: et de tali loqtur Phs. j. celi di. qui dicit celũ dicit formã: ⁊ qui dicit hoc celum dicit materiam.
Pria ɔclo. **His visis** sit hec prima cõclusio: nullius rei essentia hȝ esse tanq̃ formam ab illa realiter distinctũ. probat: nam si essentia est formaliter per suũ esse: igit illud esse est formaliter per aliud esse: ⁊ sic in infinitũ qd̃ est impossibile: si eñi negetur prima ɔña: dicẽdo ꝙ esse est ⁊ nõ per aliud esse: per idem est dicẽdũ ꝙ essentia est ⁊ nõ per aliud esse. Itẽ si esse est forma essentie realiter distinctũ ab illa: ergo vnũ illoꝝ est altero prius: sed oĩe qd̃ est altero prius stat esse sine suo posteriori absq̃ ɔdictione: igit stat essentiã esse sine esse vel ecõtra: qd̃ est impossibile. Itẽ si esse forme substãcialis realiter distinguitur ab illa: quero vtrũ illud esse sit forma substãcialis vel accidẽtalis: nõ accidẽtalis: q2 substãtia nõ hȝ esse per
T.43 ⁊ 2. accideñs: sed econtra. vij. Meta. si forma substãtialis:
T.c.49. igit ex pluribus existẽtib⁹ in actu fit vnũ tertiũ: quod est cõtra Aristo. vij. Meta. ⁊ Commẽtatorẽ in lib. de
Secunda conclusio. substãtia orbis: ⁊ forma substãtialis aduenit enti in actu quod est cõtra ipsum in lib. ij. de aia. ¶ Secũda ɔclusio. Nulla essentia ab esse reali trãscẽdẽter sumpto aut a suo q̃dditatiuo esse aliter differt q̃ ratiõe: pbatur prima pars: essentia trãscẽdenter sumpta nõ differt ab ente trãscẽdẽter sumpto aliter q̃ ratione: nec alia essentia cõtenta sub illa: igitur prima pars antecedẽtis arguit: nam talis est habitudo essentie ad esse qualis est habitudo entitatis ad ens: sed entitas non differt ab ente aliter q̃ ratione: igit: ptȝ ɔña cum maiori: minor ptȝ ex eo ꝙ oĩs entitas est ens: et ecõuerso: vt colligit a Pho. v. Meta. Scd̃a pars antecedẽtis arguit: q̃m quecũq̃ essentia assignata contenta sub ente illi⁹ ad esse rei est talis habitudo qualis est inferioris ad suũ superi⁹: sed inferi⁹ nõ differt a suo superiori aliter q̃ ratione: ergo ptȝ ɔña cũ maiori: minor vero est nota: quia hõ non differt ab aiali nisi ratione ex quo oĩs hõ est aial ⁊ non ecõuerso: sic eñi loqtur Phs. ij. Physi. di. ꝙ fortuna differt a casu: T.c.57.
quia casus in ampli⁹ est q̃ fortuna. Scd̃a pars conclusionis iam pbat inductiue: q2 humanitas ab hoĩe in cõi: ⁊ aialitas ab aĩali in cõi nõ aliter differt q̃ ratione: q̃m tam hõ q̃ aial dicit modũ essendi per se: et nõ humanitas vel aialitas: vñ dicit Arist. vij. Meta. T.c.34. ꝙ substãtia sensibilis nõ est eadẽ essentialiter cũ sua q̃dditate ⁊ ecõuerso: ⁊ ꝙ diffinitũ est vnũ ⁊ idẽ cũ sua T.c.34. et 35.
quidditate ⁊ diffinitione essentialr ⁊ nõ accidẽtalr. Itẽ dicit ibidẽ ꝙ q̃dditas circuli ⁊ circulus sunt idẽ: ⁊ q̃dditas aie est aia: etiã q̃dditas hoĩs est hõ. ¶ Tertia ɔclusio/ nulla essencia vel q̃dditatiuũ esse differt a suo esse tẽporali vel supposita li aliter q̃ ratione. Prima pars ptȝ: eo ꝙ hũanitas est hũanitatẽ esse: et hõ est hoiem esse: sicut deus est deũ esse: aliter eñi staret deũ esse ⁊ nõ esse deũ esse: vel ecõuerso: qd̃ est impossibile. Et ideo dicit Phs. vij. Meta. ꝙ in his que sunt T.c.11. Tertia cõclusio.
per se idẽ est ipsum ⁊ esse ipsum: scȝ ɔuertibiliter: sed nõ in his que sunt per accidẽs: q̃m oĩs hõ ⁊ hoiẽ esse: ⁊ oẽm hoiem esse est hõ: sed non oĩs hõ est albũ esse: nec oĩe albũ esse est hõ. Scd̃a pars ɔclusionis declaratur: naȝ sortes est hõ: igit sorteitas est humanitas: patet ɔña per locũ a ɔiugatis. antecedẽs est notũ: q2 species p̃dicat de indiuiduo fm Porphy. in vniuersalib⁹. et Aristo. in p̃dicamẽtis. vnde arguit sic: sorteitas est sortes: ⁊ sortes est hõ: ⁊ hõ est humanitas: igitur sorteitas est humanitas: ptȝ ɔña per illã regulam Aristo. in p̃dicamentis: q̃ñcunq̃ alterũ de altero p̃dicatur ⁊c. antecedẽs pro prima parte ptȝ: quia hõ est hũanitas: ergo per idẽ sortes est sorteitas. vnde T.cõ.9.
pro ɔ̃his Aristo. dicit. iij. de aia: ꝙ idẽ est caro ⁊ carnis T.cõ.8.
esse: vt. vij. Meta. dicit ꝙ aia et esse aie idẽ sunt: vbi sumit esse pro esse indiuiduali. ¶ Quarta conclusio/ Quarta cõclusio.
essentia generis vel speciei hȝ esse existere absq̃ ratione indiuiduali: sȝ nõ esse actuale. Prima pars ptȝ: quia nulla rosa existẽte q̃dditas rose est ex quo species sunt eterne. j. posterioꝝ. modo oĩe qd̃ est: est existens: quia p̃sentialiter est. Scd̃a pars declarat. nam si in mixto essent forme substãtiales elemẽtoꝝ ille nõ T.c.84.
haberẽt esse actuale sȝ potẽtiale fm Phm in fine primi de generatione: quia nõ denoiarẽt aliq̃d esse actu ignẽ vel aquã ppter formã mixti aduenientẽ illis ⁊ denominãtẽ specifice: sed q̃dditas sine indiuiduo nihil denoiat in actu cũ indiuiduũ ppriũ sit ppria materia eius: igit sine illo nõ hȝ esse actuale: sȝ solũ potẽtiale. T.c.25. et
Itẽ q̃litates ɔtre sunt simul in actu fm Phm ibidẽ: q2 73.
altera nõ denoiat: igit. Etiã puncta ɔtinẽtia partes linee ita habẽt esse existere: sicut puncta terminãcia lineã: et tñ puncta ɔtinuãtia lineã sunt solũ in potentia ⁊ puncta terminãtia in actu fm Cõmen. vj. Phy. ex eo: q2 p̃ucta terminãtia denominãt lineã cũ ponatur in diffinitione eius: ⁊ nõ puncta continuãcia.
Contra predicta arguit: ⁊ primo ɔtra primã Primum
cõclusionẽ. nam viuere est act⁹ viuẽ- T.c.16.
tis. ij. de aia: ⁊ intelligere est actus intelligẽtie. iij. de T.c.cõ.pri. et.5.
aia: igit per idẽ esse est actus essentie: ptȝ ɔña: a sufficienti similitudine. vnde arguit sic: materia prima recipit esse a forma: igit tale esse est act⁹ materie realiter distinctus ab illa: ptȝ ɔña: ⁊ antecedẽs colligit a Cõmẽ.70.
Pho ⁊ Cõmen. j. Physi. di. ꝙ materia est ens per formam. ¶ Scd̃o arguit contra scd̃am ɔclusionẽ: nam si Secundũ
hũanitas est hõ: ⁊ oĩs hõ est corruptibilis: igit humanitas est corruptibilis. pȝ ɔña: q2 est syllogism⁹ in. iij. prime per trãspositionẽ p̃missarũ: ⁊ ɔñs est falsum: q2 species sunt eterne. Et ɔfirmat authoritate Auicẽne d. j. sue Meta. ꝙ certitudo rei q̃ est essentia ei⁹ nõ est eius esse. Idẽ etiã asserit Algazel in Meta. sua dicẽs ꝙ interp̃tatio substãtie nõ est ei⁹ esse: scȝ in concreto: ac si velit dicere ꝙ substãcialitas non est substantia.
¶ Tertio arguit ɔtra tertiã ɔclusionẽ pbãdo primo Tertiũ.

ꝙ sortes non est sortẽ esse: quia per idem sortes esset
sortem fuisse ⁊ sortẽ fore.ꝯñs est falsum:quia quecunq;
sunt eadẽ vni tertio sunt eadẽ inter se:sequit̃ ꝙ sortẽ
fuisse est sortẽ fore:quod nõ videtur esse verum:quia
sortẽ fuisse est veritas necessaria:⁊ sortẽ fore est veri-
tas cõtingens. Item arguit̃ ꝙ sorteitas nõ est sortes
quia sortes dicit solũ compositũ ex materia ⁊ forma:
sorteitas aũt dicit cõpositũ ex sorteitate ⁊ humanita
te.Ex hoc aũt seqtur ꝙ sorteitas nõ est humanitas:
quia humanitas est forma:⁊ sorteitas materia. hu-
manitas cõponit̃ ex genere ⁊ differẽtia:⁊ sorteitas ex
materia ⁊ forma naturali: ⁊ sic essentia distinguit̃
realiter a suo esse indiuiduali. Et cõfirmat̃ authori-
cõ.9. tate Aristo. iij. de aĩa/ꝙ aliud est magnitudo ⁊ ma-
c.12. gnitudinis esse:⁊ aqua ⁊ aque esse.et.iiij.Metaphy.
õ.15. ꝙ homo ⁊ hoĩs esse non sunt idẽ:quia homo est ante
uartũ, virũ ⁊ puerũ ſm substãtiã ⁊ diffinitionẽ.ix. Metaph.
¶Quarto arguit̃/ꝙ quiditas generis vel speciei nõ
potest esse sine indiuiduo:quia aliter seqtur. Primo
ꝙ forma potest esse sine materia: quia indiuiduũ est
2 materia quiditatis. Secundo ꝙ quiditas est per se
existẽs sine indiuiduo:quia nihil informat nec alicui
3 inheret. Tertio/ꝙ quiditas specifica nõ est species:
4 quia de nullo predicat̃. Quarto/ꝙ genus potest esse
sine specie:quia genus est forma speciei sicut species
indiuidui. Itẽ Phs dicit in p̃dicamẽtis ꝙ destructis
primis substãtijs impossibile est aliquid horũ rema-
nere:scʒ specierũ ⁊ generũ:igitur nulla quidditas spe
cifica vel generica põt habere esse absq; indiuiduo.

Ad primũ **Ad primũ** negetur ꝯsequentia:quia viuere
indifferẽter significat vitã ⁊ vi-
tale operatione: ⁊ intelligere intelligẽs ⁊ intellectio-
nem:que realiter distinguũtur:⁊ se habẽt vt subiectũ
⁊ forma:sed esse trãscendẽter sumptum nõ significat
nisi ens ⁊ essentiã que inuicẽ realiter nõ differunt:et
Phy.70. nego ꝯsequenter ꝙ materia recipiat esse a forma. Et
c.26. ad Phm ⁊ Cõmentatorẽ dico ꝙ intelligunt materiã
esse ens p̃dicamẽtale per formã:quia vt dicit.ij. Phy.
Aristo.sub alia ⁊ alia specie per alia ⁊ alia materia.
Ad scðm ¶Ad scðm negetur ꝯña:quia nõ ꝯcludit̃ maior eter-
nitas de minori:eo ꝙ ly corruptibilis in maiori sup-
ponit personaliter sicut subiectũ sic adiectiuũ erit et
in ꝯclusione simpliciter:sicut ly humanitas cuius est
adiectiuũ:⁊ ideo dʒ cõcludi ꝙ humanitas est homo:
aut ꝙ aliqd qð est humanitas est corruptibile:quorũ
vtrũq; cõcedit̃. ¶Ad cõfirmationẽ dicit̃ ꝙ Auicẽna ⁊
Algazel posuerũt inter essentiã ⁊ esse quidditatiuũ
in cõcreto solũ nõ idẽtitatẽ rationis quã ego cõcedo:
qm̃ ratio humanitatis nõ est ratio hoĩs cum hõ di-
cat modum essendi per se:⁊ humanitas abstrahit ab
Ad tertiuz illo modo. ¶Ad tertiũ cõcedo ꝙ sortem fuisse est sor-
tem fore nõ obstãte ꝙ hatũ veritatũ vna sit cõtingẽs
⁊ alia necessaria:quia nõ seqtur sortem fuisse est veri
tas necessaria:⁊ sortẽ fuisse est sortẽ fore:igitur sortẽ
fore est veritas necessaria:sed bene seqtur ꝙ aliqua-
liter esse est sortẽ fore qualiter esse est veritas necessa
ria:sicut nõ seqtur:deum esse est necessariũ:⁊ deũ esse
est deum esse in hoc instãti:igitur deũ esse in hoc in-
stanti est necessariũ:sed bene seqtur:ergo aliqualiter
est deũ esse in hoc instãti qualiter esse est necessariũ.
¶Ad aliud dicit̃ ꝙ sicut genus vel differẽtia nõ dicit
ꝯpositionẽ ex genere ⁊ differẽtia:⁊ species dicit hmõi
cõpositionẽ:⁊ tñ idẽtificatur illis:ita non obstãte di-
uersa cõpositione sortis ⁊ sorteitatis illa inuicẽ idẽti
ficantur:sicut etiam idẽtificãtur homo ⁊ humanitas
nõ obstãte ꝙ homo dicat modũ essendi per se:nõ aũt
humanitas. Item nõ obstãte ꝙ genꝰ sit materia dif-
ferẽtie adhuc idẽtificãtur inuicẽ:igitur licʒ sorteitas
dicat materiã:⁊ humanitas formã nõ tollitur ex hoc
idẽtificatio inter illa. ¶Et ad cõfirmationẽ dicitur
ꝙ Aristo.loquutus est ibi de alietate vel nõ idẽtitate
rationis ad hunc intellectũ ꝙ alia est ratio magnitu
dinis singularis:⁊ alia est ratio quidditatis eiusdẽ:
qm̃ alia est ratio aque singularis:⁊ alia aque vniuer
salis:magnitudo aque singularis est incõmunicabi-
lis ⁊ quidditatis eius est cõmunicabilis. ¶Ad quar- Ad q̃rtum
tum dicitur ꝙ lʒ forma partis nõ possit esse sine sua
materia:tñ forma totiꝰ potest esse sine materia sua:
qm̃ materia partis ordine nature p̃cedit suã formã:
⁊ ecõuerso:forma totius precedit ordine nature ma-
teriã totius. Secũdũ vero incõueniẽs nõ seqtur:qm̃ 2
sicut relatio nõ inheret suo fundamẽto:nec informat
illud:cum nullã faciat cõpositionẽ:et tñ nõ per se exi-
stit:ita q̃dditas denudata ab indiuiduo manet q̃ddi
tatiue:⁊ ponit̃ in fundamẽto materie absq; inheren-
tia ⁊ informatione ⁊ per se subsistẽtia. Tertiũ etiam 3
nõ seqtur ꝙ lʒ quidditas denudata nõ actu p̃dicetur
bene aptitudie:⁊ hoc est qð dicit Porphi. in vniuersa-
libus ꝙ hoc verbũ predicat̃:nõ dicit actum:sed apti-
tudinẽ. Quartũ nõ seqtur ꝙ lʒ genus posset intelligi 4
esse:nõ tñ potest esse sine specie:quia species est eque
necessaria sicut genꝰ:immo magis:cũ natura primo
intẽdat speciẽ ⁊ nõ genus:nec indiuiduũ ſm Auicen.
in principio sue Physi. ¶Ad Phm dicit̃ ꝙ nõ asserit
destrui genera ⁊ species si destruunt̃ indiuidua illiꝰ
speciei vel generis:sed si destruũtur oẽs substãtie pri
me:qm̃ si nõ esset aliqua substãtia nõ esset aliqua for
ma substãtialis:ꝯsequẽter nec materia prima modo
deficiẽte prima materia deficerent oẽs quidditates
substãtiales ⁊ accidentales:quare ⁊c.

¶Caput secundum.

Primum **Consyderãda** sunt aliqua
circa mate-
riam vniuersaliũ: vt predicta de esse et
essentia clarius intelligant̃. ¶Et ideo
notandũ primo ꝙ predicationũ quedã
est idẽtica ⁊ quedã formalis. Predica-
tio idẽtica est inherẽtia predicati ad subiectũ expli-
cans realitatem vnius ad reliquũ:vt homo est aĩal.
predicatio aũt formalis est inherentia predicati ad
subiectũ explicãs cõditionẽ vel rationẽ importatam
per alterũ extremoꝝ:vt homo formaliter est animal:
aut est per se risibilis:intelligit̃ enim per illas ꝙ ho-
mo sub ratione humanitatis est aĩal ⁊ risibile. Note
aũt formalitatũ sunt isti termini per se formaliter:
prout ſm ꝙ hmõi:inq̃ntum:⁊ hmõi consimiles. Iuxta
Prima r̃la hanc distinctionẽ sit hec prima regula. oĩs ꝓpositio
determinata per notã formalitatis est p̃dicatio for-
malis:vt per se est homo:homo ſm ꝙ hmõi est risibi
Secũda regula. lis. Secũda regula/omis ꝓpositio determinata per
notã idẽtitatis est p̃dicatio idẽtica: vt sortes est idẽ
Tertia regula. platoni:⁊ hõ est idẽ generalissimo substantie. Tertia
regula est/oĩs ꝓpositio cuiꝰ terminꝰ prime intẽtio-
nis est predicatũ seclusa nota formalitatis est predi-
Quarta regula, catio idẽtica:vt sortes est aĩal:species est hõ. Quar-
ta regula/oĩs ꝓpositio cuiꝰ predicatũ est terminꝰ se-
cũde intẽtionis deducta nota idẽtitatis est p̃dicatio
Primũ correlariũ. formalis:vt hõ est species:aĩal est genus. Ex istis re-
gulis seqtur primo impossibilitas cuiuslibet istarum
sortes est species:species est genus : quia quelibet il-
larũ est formalis:quarũ prima significat ꝙ sortes sub
ratione sortis est species: et scða ꝙ species sub ratiõe
Scðm correlariũ. specifica est genus:quorũ vtrũq; est falsum. Scðo se-
quitur ꝙ illa ꝯña nõ valet:hoc est species:demõstran
do humanitatẽ:⁊ hoc est sortes:igit̃ sortes est species:
quia lʒ ex p̃dicatione formali sequat̃ idẽtica:quia be-
ne seqtur:sortes est formaliter hõ:aut per se risibilis:
igitur sortes est hõ et risibilis:nõ tñ seqtur ex idẽtica
formalis:quia nõ seqtur hõ est albus:igit̃ hõ est per
se albus:sed in argumẽto facto:minor est idẽtica:et
cõclusio est formalis:ideo dʒ cõcludi ꝙ sortes est ali-
Tertium correlariũ. quid ꝙ est species:vel qð est idem speciei. Tertio se-
quitur ꝙ ista ꝯña nõ valet:nulla substãtia est genus
generalissimũ: sed substãtia cõis est substãtia:igitur
substãtia cõis nõ est genꝰ generalissimũ: quia minor
fuit idẽtica:⁊ cõclusio formalis:sed bene seqtur ꝙ ali-
quid quod est substãtia cõis vel idẽ substãtie cõmuni
Quartũ correlariũ. nõ est genus generalissimũ. Quarto seqtur ꝙ ille syl-
logismus nõ tenet:nullũ genus generalissimũ est ge-
nus subalternũ:aliquod genꝰ generalissimũ est aĩal

cõmune: ergo aliquod animal cõmune nõ est genus subalternũ: quia cum minor esset idẽtica cõclusio formalis debet inferri: igitur aliq̃d quod est aial cõe vel idem aiali cõmuni nõ est genus subalternũ: qđ conceditur: vnde ly aliq̃d quod est facit etiam p̃dicationẽ idẽticã.

Secundũ. ¶ Secũdo notãdũ q̃ a suppositione simplici ad suppositionẽ personalẽ nec econuerso valet ɔ̃ña: vnde nõ seq̃tur: hõ est species: igitur aliq̃s hõ est species: vel aliqua hõ est species: nec sequitur: hõ currit: igit̃ humanitas currit vel homo cõis currit.

Primũ correlariũ. Ex isto seq̃tur primo q̃ ista ɔ̃ña nõ valet: q̃libet hõ est compositus ex materia ꝛ forma naturali: sed humanitas est aliquis homo: ergo humanitas est cõposita ex materia ꝛ forma naturali: quia ly compositus in maiori supponit personaliter sicut subiectũ talis adiectiui: ꝛ in cõclusione supponit ly cõposita simpliciter: sicut ly humanitas suũ substãtiuũ: sed bene seq̃tur: humanitas est hõ cõpositus ex materia ꝛ forma naturali: sicut nõ seq̃tur: quilibet faber est bon⁹: sed aliq̃s homo est faber: igit̃ aliq̃s homo est bonus: quia arguit̃ ex quatuor terminis ꝑpter diuersitatẽ significationis illius termini bonus: ex diuersitate substãtiuoꝝ: sed bene seq̃tur q̃ aliquis hõ est bon⁹ faber.

Secundũ correlariũ. Scđo seq̃tur q̃ illa ɔ̃ña non valet: nullus hõ est cõicabilis plurib⁹ suppositis: sed humanitas est aliq̃s hõ: ergo humanitas nõ est cõicabilis plurib⁹ suppositis: sed solum seq̃tur q̃ humanitas nõ est aliq̃s hõ cõicabilis pluribus suppositis.

Tertiũ correlariũ. Tertio seq̃tur q̃ ille syllogismus nõ valet omne aial morit̃ homo cõis nõ morit̃: igitur homo cõis nõ est aial: quia variat̃ mediũ ꝛ suppositio: eo q̃ participiũ inclusum virtualiter in ly morit̃: supponit in maiori ꝑsonaliter sicut subiectũ ꝛ in minori sicut ly hõ cõmunis: igitur minor debuit esse talis: homo cõis nõ erit aial moriturũ qđ negat̃.

Quartũ correlariũ. Quarto seq̃tur q̃ illa ɔ̃ña nõ valet: q̃libet hõ desinet esse: aliquis hõ est aial cõe: ergo aial cõe desinet esse: quia ly desinet in maiori supponit personaliter ꝛ in conclusione simpliciter: ideo solũ sequitur aial cõmune erit aliquis homo desinens esse.

His visis sit hec prima cõclusio: vniuersalia habent esse in rerum natura preter operationẽ intellect⁹. patet: quia seclusio omni opere intellectus sortes ꝛ plato sunt eiusdẽ speciei: et homo ꝛ asinus sunt eiusdẽ generis. vnde vult Arist. in ꝓhemio Phy. q̃ tatũ ꝛ vniuersale pri⁹ cognoscant̃ q̃ singulare: qđ declarans Cõmẽtator dicit q̃ triplex est cõpositio: scʒ indiuidui ex materia ꝛ forma speciei ex genere ꝛ differẽtia: ꝛ generis ex suis specieb⁹. vnde dicit Cõmẽtator q̃ vbicũq̃ ꝛ qualitercũq̃ sumit̃ cõpositio semp totum est notius sua parte: qđ nõ potest intelligi de aliquo cõceptu mẽtali. (T.c.4. Cõmẽ.5. Cõmẽ.5.) Item dicit Aristo. j. Poste. q̃ de vniuersalib⁹ est sciẽtia ꝛ nõ de singularibus: nec de corruptibilib⁹: qđ nõ potest intelligi de cõceptib⁹ mẽtalib⁹: quia illi corruptibiles sunt. (T.c.68.) Item ponit Aristo. ꝛ Cõmẽtator. ij. de aia. q̃ eadẽ est natura in aqua ꝛ in aere: lʒ sit innoiata: ꝛ eadẽ est in superiorib⁹ ꝛ inferiorib⁹: scʒ dyaphanitas: qđ nõ põt intelligi nisi de natura vniuersali. (T.cõ.8.) Et tertio de aia: dicunt q̃ aliud est magnitudo ꝛ magnitudinis esse: aqua et aque esse: asserẽtes in reb⁹ esse duo: scʒ rem ꝛ quidditatẽ tam in naturalib⁹ q̃ in mathematicis: preterea Aristo. vij. Meta. dicit generãs generat aliũ propter materiã: ꝛ ẽm formã est idẽ generãs ꝛ generatũ: quia forma nõ diuidit̃: igit̃ vult Aristo. q̃ eadẽ forma manet in generãte ꝛ generato: qđ non potest esse nisi sit forma vniuersalis: (T.c.28.) deinde ponit Porphyri⁹ in vniuersalib⁹ q̃ participatione speciei plures hoies sunt vn⁹ homo cõis: ꝛ q̃ gen⁹ est pars speciei ꝛ differẽtia adueniens generi cõstituit speciẽ: que duo dicta vltima nõ intelligunt̃ de diffinitiõe speciei: vt cõiter dicit̃: qꝛ in capitulo de differẽtia inquit sicut ex aere ꝛ figura artificiali fit statua: ita species ex genere ꝛ differẽtia. Item ꝓmo sue Meta. dicit Auicẽ. q̃ natura nec gen⁹ nec indiuiduũ primo intẽdit: sed speciẽ cũ natura nõ intendat primo aliquã operationẽ intellect⁹ oportet talem speciẽ fore in rerũ natura mouente agens naturale.

¶ Scđa ɔclusio / vniuersalia habẽt esse actuale extra animã preter operationẽ intellect⁹. ptʒ: quia seclusio omni opere intellectus adhuc sortes ꝛ plato sunt actus eiusdẽ speciei actualiter ꝛ nõ potẽtialiter solũ. vnde arguit̃ sic: correlatiuũ in actu refert suum correlatiuũ in actu: vt colligit̃ a Phõ ꝛ Cõmentatore ij. de aia. sed singulare ꝛ vniuersale sunt correlatiua: igit̃ si est singulare in actu est vniuersale in actu: sed seclusio omni opere intellect⁹ adhuc singulare est in actu ꝛ habet esse actuale: igitur ꝛ pariformiter ꝛ vniuersale: ista est expssa sentẽtia Aristo. ꝛ Cõmẽtatoris in. iij. de aia di. q̃ mouẽs intellectũ est in actu: sed ẽm ipsos vniuersale primo mouet intellectũ: igit̃ vniuersale est in actu preter operationẽ intellect⁹. ptʒ ɔ̃ña: quia prius est obiectũ q̃ actus eius. ij. de aia: igitur. Secũda cõclusio. T.c.36. T.c.26.

¶ Tertia cõclusio / vniuersalia denudata a suis singularib⁹ nõ sunt actu vniuersalia: sed potẽtia solum: patet: qm̃ sortes habiturus filiũ nõ est actu pater: sed potẽtia solũ: quia nondũ habet filiũ: igitur per idem quidditas rose sine supposito nõ est actu species nec genus: sed potẽtia solũ: cum igitur incipit esse in aliquo suo opposito incipit esse actu species seu genus: humanitas autem quia nõ potest esse sine indiuiduo semper est species actu. Tertia cõclusio.

¶ Ex istis seq̃tur q̃ nõ si q̃dditas generis semp est in actu gen⁹ q̃ quelibet quidditas specifica eius semp est in actu species: quia lʒ quodlibet gen⁹ semp habeat aliquã speciẽ in actu: nõ tamen semp habet in actu quãcũq̃. Correlariũ.

¶ Quarta cõclusio / vniuersalia sunt in suis singularib⁹ ꝛ idẽtificant̃ illis. prima pars ptʒ: quia si essent separata more Platonico genus nõ predicaret̃ de specie: nec species de indiuiduo: ɔ̃ñs est falsum: ꝛ cõtra Porphyriũ in vniuersalib⁹. ꝛ ꝓbat̃ ɔ̃ña: quia sortes nõ est hõ ydealis: nec homo aial ydeale: immo sequitur q̃ diffinitio de suo diffinito nõ verificaret̃: ꝛ q̃ de aliquo dicit̃ diffinitio de quo nõ dicit̃ diffinitũ: quia sortes est aial rationale: ꝛ nõ hõ specificus ydealis. Has rationes mouet Aristo. vij. Meta. contra Platonem. Quarta cõclusio. T.c.43. 57. ꝛ [illegible] secũda pars cõclusionis est nota: quia sortes est homo ꝛ humanitas ex priori cõmẽto: tamen arguit̃ sic: si humanitas sortis nõ est sortes cum nõ sit forma accidẽtalis eius nec materia sortis: igitur est forma substãtialis pars sortis: ꝛ informãs materiã: qđ est impossibile: qꝛ tunc esset animo intellectiua vel sensitiua. vnde Porphyri⁹ indubie assentit huic sententie: dicẽs participatione speciei plures hoies sunt vn⁹ homo: modo homo cõmunis ꝛ humanitas sunt idem.

Contra predicta arguitur sic: ꝛ primo q̃ vniuersalia nõ sunt extra animã: qꝛ omne quod est extra animã est vnũ numero: sed vnũ numero ꝛ singulare sunt idem: igitur nihil est extra animã nisi singulare: tenet ɔ̃ña: cũ minori. maior autẽ ꝓbat̃: quia de illo ꝛ de quolibet alio est verum dicere q̃ illa sunt duo. vnde Boeti⁹ de vnitate ꝛ vno: dicit q̃ omne quod est ideo est: quia vnũ numero est. Primũ.

¶ Scđo arguitur authoritatib⁹. nam Aristo. j. de ais dicit q̃ vniuersale nihil est: aut posteri⁹ est: vbi dicit Cõmẽtator q̃ diffinitiones generũ ꝛ specierũ nõ sunt diffinitiones rerũ vniuersaliũ existẽtiũ extra animã: sed rerũ particulariũ extra itellectũ. ꝛ cõcludit q̃ intellectus est ille qui agit in eis vniuersalitatẽ. et. ij. de aia dicit Phs q̃ vniuersalia sunt in aia. et. vij. Meta. q̃ vniuersalia nõ sunt substãtie. Porphyrius aũt diffinit tam gen⁹ q̃ species per predicari in quid modo predicari non attribuit̃ nisi terminis. Scđm. T.cõ.8. Cõmẽ.8. T.c.60. T.c.45. et.46. et 48.

¶ Tertio arguitur q̃ vniuersalia nõ sunt in suis singularib⁹: quia si sunt in singularib⁹: ꝛ nõ vt materia nec vt forma accidẽtalis: quia sunt quidditates singulariũ: igit̃ vt forma substãtialia: ꝛ per ɔ̃ñs quodlibet ɔpositũ naturale habet duas formas substãtiales totales dantes q̃dditatiuũ esse. ɔ̃ñs est falsum: quia vna earũ superflua: ꝛ potest confirmari de quidditate rose que oĩno separat̃ a suis singularib⁹ nulla rosa existente. Tertiũ.

¶ Quarto arguitur / q̃ vniuersalia nõ idẽtificant̃ suis singularibus: quia Quartũ.

nullum totum identificatur sue parti:sed species est tota respectu indiuidui:igitur:maior patet inductiue:minor est Porphyrij in vniuersalib⁹:ꝛ possunt induci multa incōuenientia dato illo.primū ꝙ fortes est plato:quia hoc est fortes ꝛ hoc est plato demōstrādo humanitatē.secūdo ꝙ homo est asinus : quia hoc est asinus:ꝛ hoc est hō:demōstrādo aial cōe. tertio ꝙ fortes est generalissimū substātie : ꝛ hoc est generalissimū sudstātie:ꝛ hoc est fortes:demōstrādo substantiā in cōmuni.quarto ꝙ vniuersalia sunt generabilia et corruptibilia:quia hoc est generabile ꝛ corruptibile: demōstrādo antichristū.ꝛ hoc est hō cōmunis et aial cōmune:igit homo cōis ꝛ aial cōe est generabile et corruptibile.oēs hmōi syllogismi videnṫ tenere:quia sunt demōstratiui.dicit enim Aristo.j.Prioꝝ:quoniā cum medium fuerit hoc aliquid necesse est extrema coniungi.

Ad primū
Ad primū dicit ꝙ vnū numero capiṫ dupliciter.vno modo prout distinguitur cōtra multa numero:ꝛ sic omne illud est vnū numero quod cū alio facit numerū sic ꝙ de illis verū est dicere ꝙ sunt multa:ꝛ isto modo est superi⁹ ad singulare:quia oīe singulare est vnū numero,ꝛ nō ecōtrario.alio modo put distinguiṫ cōtra vnū specie:et vnū genere:et sic vniuersale non est vnū numero:sed bene primo.

Ad secūdū
¶Ad secūdū dicit ꝙ Aristo.ꝛ Cōmen.nō locuti sunt in locis pallegatis cōtra vniuersalia identica ꝛ formalia:sed solum cōtra platonica ꝛ ydealia: quoꝝ nō sunt diffinitiōes:sed solū generū ꝛ specierū: que sunt in reb⁹ particularib⁹: solus eni intellect⁹ est ille qui separat vniuersalia a suis singularibus per vniuersalē ꝛ abstraerā cōsideratione:ꝛ sic cōsiderādo fiunt vniuersalia mētalia:vniuersalia igitur nō sunt substātie separate simpliciter more platonicoꝝ:sed sunt substātie:si ponunṫ in predicamēto substantie:ꝛ sunt accidētia si ponūtur in p̄dicamēto accidētis.Et ad Porphyriū dico ꝙ lꝫ predicatio que est inherētia p̄dicati ad subiectū mediāte copula verbali nō nisi in terminis reperiaṫ:tn̄ predicatio que est cōmunicatio alicuius ad aliq̄d est in re nullo cōceptu existēte:ꝛ sic accidētia dicunṫ p̄dicari in ꝯcreto de suis substātijs: ꝛ vniuersalia de suis singularibus nulla ꝓpositione existēte.

Ad tertium
¶Ad tertiū dicit ꝙ sicut idē effect⁹ numero depēdet in genere cause finalis a fine vniuersali:ꝛ in fine particulari:quoꝝ quilibet est totalis:ꝛ in genere cause efficiētis ab agēte vniuersali ꝛ particulari:quorum quodlibet est totale:ꝛ in genere cause materialis a materia remota:q̄ diciṫ vniuersalis ꝛ ꝓpinqua: que diciṫ particularis:quarū quelibet est totalis:ita depēdet a duab⁹ formis substātialib⁹ totalib⁹:quarū vna est vniuersalis : ꝛ alia particularis:ꝛ sicut plura agētia ꝛ totalia vniuersalia cōcurrūt ad eūdē effectū se habētia essentialiter sm sub ꝛ supra cum vno solo agēte particulari:ita cū vna sola forma particulari substātiali ꝯcurrūt plures forme vniuersales generū ꝛ specierū essentialiter ordinate:sed verū est ꝙ q̄libet earum a forma particulari realiter differt ꝛ inuicem idētificatur. Et ad ꝯfirmationē dicit ꝙ lꝫ quidditas rose sit sine suis indiuiduis:non tn̄ ꝓprie separaṫ ab illis:nec est extra illa:quia separari ꝛ esse extra presupponit quodlibet illoꝝ esse sine alio modo indiuidus rose non possunt esse sine quidditate rose.

Ad quartum
¶Ad quartū diciṫ ꝙ lꝫ nullū totū idētificeṫ sue parti integrali:tn̄ idētificaṫ sue parti subiectiue. Et ad prima duo incōuenientia.Rn̄detur negando ꝯn̄am:quia qn̄ quelibet premissarū est mixta ex suppositione personali ꝛ simplici:cōclusio etiā dꝫ esse mixta:ideo solum seq̄tur ꝙ fortes est aliquid quod est plato:ꝛ ꝙ homo est aliq̄d quod est asinus:quoꝝ vtrūq̄ cōceditur:sicut enim humanitas ꝛ aial cōe non supponūt nisi simpliciter:ita ꝓnomen demōstrās illa. Tertiū incōueniēs non seq̄tur:quia arguiṫ a p̄dicatione idētica ad predicationē formalē:ideo solum seq̄tur ꝙ idem forti est generalissimū substātie:aut aliq̄d quod est fortes est generalissimū substātie.Quartū vero nō est incōueniens si ly generabile vel corruptibile:teneṫur in neutro genere substātiuato:quia equalet isti:aial cōe est res generabilis ꝛ corruptibilis:q̄d concediṫ. si autem teneṫ adiectiue negeṫ ꝯn̄a : q: arguiṫ ex quatuor terminis:vt dictū est.Et ad Phm diciṫ ꝙ in nulla illarū triū ꝯn̄arum primarū mediū est hoc aliq̄d : quia per ipsum nō demōstraṫ aliq̄d:scꝫ singulare:sed quale q̄d scꝫ vniuersale:ꝛ cōcesso ꝙ sit hoc aliq̄d:extrēa debent coniungi modo debito:vt dictū est:quare ꝛc.

¶Caput tertium.

Primum. T.cō.8.
Ematería vniuersalium hec satis clare ostēsa hoc capitulo incipiūt cōplemētū.¶Notandū primo ꝙ quadruplex vniuersale contingit. Primū est vniuersale ydeale de quo dicit Aristo.in prologo de aia.ꝙ vniuersale:aut posteri⁹ est:plato eni vniuersalia separat a suis singularib⁹ :scꝫ hoiem cōem equū cōem:et hmōi existere in primo mobili ratione generationis ꝛ sciētie di.ꝙ agens naturale disponebat materiā:et ipsa species cōis ydealis iducebat formā substātialē deide vt sciētia esset de ꝑpetuis eternis posuit tales ydeas in scōm generabiles ꝛ incorruptibiles:hāc opinionē Aristo. in.vij.Meta.vsq̄ ad vndecimū reprobat.

T.cō.pri. T.c.4.
Uniuersale scōm est de quo loq̄tur Arist j.Meta. di.ꝙ vniuersalia sunt difficillima ad cognoscēdū tertium vniuersale est formale de quo loq̄ṫ Phs in ꝓlogo Physi.di.ꝙ vniuersalia sunt pri⁹ nota q̄ȝ singularia.quartū vniuersale est mētale de quo loq̄tur Phs ij.de aia ꝙ vniuersalia sunt in aia.et Cōmentator in ꝓlogo de aia.intellect⁹ est qui facit vniuersalitatē in rebus.

T.c.60. Cōmen. 8.

Scōm
¶Scōo notandū ꝙ vniuersalia mentalia:licꝫ nō separenṫ a suis singularib⁹ intētionalib⁹ : q: sunt in eodē subiecto indiuisibili aīe intellectiue:non tn̄ sunt in illis nec eisdē idētificanṫ:sed generanṫ ꝛ corrumpunṫ ꝛ multiplicanṫ sicut sua singularia:vniuersalia aūt realia nō faciūt numerū cū suis singularibus:quia fortes ꝛ plato ꝛ humanitas nō sunt tria:sed duo:nec recipiūt accidētales p̄dicationes suoꝝ singularium:q: nō currūt:nec sedēt:nec dormiūt:nec vigilāt. Ita ꝙ nō seq̄tur:hoc currit demōstrato:ꝛ hoc est humanitas:ergo humanitas currit : sed bene seq̄tur ꝙ humanitas est aliq̄d currēs:nec seq̄tur: omnis hō est risibilis:humanitas est hō:igiṫ humanitas est risibilis:sed bene seq̄tur ꝙ humanitas est aliq̄d risibile:vel hō risibilis.

Primum corelariū.
¶Ex his seq̄tur primo ꝙ illa ꝯn̄a est bona:quecūq̄ sunt eadem vni tertio:sunt eadē inter se: sed fortes ꝛ plato sunt eadē vni tertio:videlꝫ humanitati:igiṫ:sed negeṫ minor:q: humanitas nō est res tertia a forte ꝛ a platone:ꝛ si cōcediṫ minor sumendo large tertiū vt ponit in numerū realiter vel cōceptibiliter dꝫ negari maior:ꝛ cōcedi ista:quecūq̄ sunt eadem vni numero sunt eadē inter se sumēdo vnū numero put distinguiṫ cōtra vnū specie:ꝛ vnū genere.

Secūdū corelariū.
¶Scōo seq̄tur ꝙ ista ꝯn̄a nō valet: ois hō currit:igiṫ nihil est hō quin illud currat:q: antecedēs est possibile ꝛ ꝯn̄s impossibile:eū de necessitate aliquid q̄d est homo nō currat:nec illud ꝯn̄s est exponēs antecedētis:sed istis:nihil est hō ꝙ illud sit aliq̄d currens:logicaliter tn̄ loquēdo nō ponēdo vniuersalia realia aut illis tribuēdo p̄dicationes accidētales suoꝝ suppositorū dꝫ illa ꝯn̄a cōcedi.

Tertiū corelariū.
¶Tertio seq̄tur ꝙ illa ꝯn̄a nō valet:fortes differt a platone:igiṫ fortes est aliud a platone:vel nō est idē platoni:q: antecedēs est verū: et ꝯn̄s falsum:asserēs ꝙ fortes nō est illud q̄d est plato tanq̄ȝ significatū tertie exponētis:nec seq̄tur:fortes est res alia a platone:igiṫ fortes est alia res a platone:quia antecedēs est verū significans ꝙ fortes est res que nō est plato.ꝛ ꝯn̄s falsum:asserēs ꝙ fortes nō est res que est plato.

Quartū corelariū.
¶Quarto seq̄tur ꝙ illa ꝯn̄a non valet aialitas est aliquid q̄d non est homo:igiṫ animalitas est nō homo:quia antecedēs est verū ꝛ ꝯn̄s falsum:cum ex illo sequaṫ animalitatē nō esse hominem tanq̄ȝ ab affirmatiua de p̄dicato infinito ad negatiuam de predicato finito.

1a 9clo **His intellectis** sit hec prima cõclusio ponenda sunt in mẽ
te genera spẽs ⁊ cetera vniuersalia sumpta itẽtionaliter: ptꝫ: qꝛ in mẽte est dare cõceptũ trãscẽdẽtẽ igitur
in mẽte cõtingit dare genera ⁊ species: ptꝫ ꝯña: qꝛ trã
T.c.15. scendens diuidit in decẽ ꝑdicamẽta ⁊ in quolibet pre
dicamẽto sunt gña ⁊ spẽs ſm Arist. in ꝑdicamẽtis: et
v. meta. antecedẽs ptꝫ: qꝛ intellect⁹ põt abstrahere cõ
ceptũ cõissimũ significãtẽ ens sub rõne entis. deinde
hec predicatio est directa homo est animal: ⁊ hec est
indirecta: aial est hõ: quas format intellectus in mẽ
te: igit in prima superius ꝑdicatur de suo inferiori ⁊
in scḋa ecõtrario sed nihil est inferius in ꝑdicamẽto
Cõ.4. nisi gña ⁊ spẽs ſm phm in ꝑdicamẽtis igit: vñ Auer
2a 9clo. roys. xij. meta. inquit ꝙ intellect⁹ ex multis singulari
bus format vnã siĩtudinẽ: ⁊ facit eã vl'em. ¶ Secun
da cõclusio: cõceptus mẽtales nõ sunt vl'ia absolute:
sed relatiue: velut signa: ptꝫ qm̃ sicut vrina nõ est ab
solute sana: nisi qꝛ est signũ sanitatis aialis: ita cõce
ptus mẽtales qui sunt siĩtudines generꝝ ⁊ specierũ
extra aiam nõ sunt simpliciter ⁊ absolute vniuersa
lia: sed solũ respectiue inquãtũ sunt signa illoꝝ: spẽs
nãq ⁊ gña extra aiam intrinsece ⁊ absolute dicuntur
talia. Sicut eñ loqtur Aristo. in ꝑdicamẽtis di. ex eo
ꝙ res est: vel nõ est: oratio est vera vel falsa. ita ꝙ ꝓ
3a cõclo. positio dr̃ vera ⁊ falsa ratiõe significati veri vel falsi
dicit etiã qꝛ aial dicit equiuoce de animali vero ⁊ de
aiali picto. de vero absolute ⁊ picto respectiue ꝓ quã
to est similitudo. ¶ Tertia cõclusio: ꝑdicamẽta intẽ
tionalia vniuoce currũt in gñalissimũ qualitatis rea
lis: ptꝫ: qm̃ sicut quelibet substãtia pma vel scḋa vni
uoce ꝯcurrit in gñalissimũ reale ꝑdicamẽti substãtie
⁊ qlibet qtitas cõtinua vel discreta in gñalissimũ rea
le ꝑdicamẽti qtitatis ita qlibet qualitas realis vel
intentionalis vniuoce concurrit in gñalissimũ realis
ꝑdicamẽti qualitatis. ¶ Ex quo sequit ꝙ albedo ⁊ cõ
4a 9clo. ceptus hois vniuocãtur in tali genere: cũ conceptus
hominis sit qualitas sicut albedo. ¶ Quarta conclu
sio: cõceptus intẽtionales nõ faciũt distinctionẽ ꝑdi
camẽtoꝝ ſm modũ essendi: sed ſm modũ significãdi:
prima pars ptꝫ: eo ꝙ oẽs cõceptus mentales in eo ꝙ
habẽt esse inherẽtie ⁊ qualitatiuũ sunt in ꝑdicamẽto
qualitatis intẽtionalis: cũ quocũq illoꝝ demonstra
tio sit hec propositio mẽtalis vera: hec est qlitas. scḋa
pars est nota: qꝛ isti cõceptus homo ⁊ albedo sunt di
pmũ cor. uersoꝝ ꝑdicamẽtoꝝ intẽtionaliũ: qꝛ ly hõ significat
substãtiã: ⁊ ly albedo solũ accidẽs. Ex ista cõclusione
sequit primo. ꝙ genus gñalissimũ hꝫ supra se genus:
ptꝫ de cõceptu substãtie qui cũ sit qualitas ponit sub
gñalissimo ꝑdicamẽti qlitatis. scḋo sequit ꝙ gen⁹ gña
lissimũ est indiuiduũ alicui⁹ ꝑdicamẽti: ptꝫ qꝛ qlibet
scdm cor. singularis qualitas est indiuiduũ ꝑdicamẽti qlitatis
modo omne gñalissimũ mẽtale est singularis quali
tas: nec hic sumo indiuiduũ pro termino scḋe intẽtio
nis: sed prime eo modo quo dicim⁹ deũ esse indiui
duũ ⁊ rẽ singularẽ: qꝛ aliter nõ concedit illud. ¶ Ter
tio sequit ꝙ gen⁹ gñalissimũ est indiuiduũ sui ⁊ infra
se: ptꝫ: qꝛ gñalissimũ ꝑdicamẽti qualitatis intẽtiona
tertiũ cor. lis cũ sit quedã qualitas singularis est indiuiduum
eiusdem predicamenti: ⁊ consequenter indiuiduum
eiusdẽ gñalissimi: ⁊ hoc nõ est incõueniẽs diuersimo
de. nã gñalissimũ illud in eo ꝙ signũ est gñalissimũ ⁊
in eo ꝙ significatũ per seipsũ ꝫ est indiuiduũ sui: ⁊ tã
nullũ gñalissimũ in eo ꝙ signũ habet genus supra se.
qrtũ cor. nec est indiuiduũ alicui⁹ ꝑdicamenti: sed solũ in eo ꝙ
est qualitas ⁊ significatũ. ¶ Quarto sequit ꝙ inume
rabilia possunt esse genera species ⁊ ꝑdicamẽta: ptꝫ:
qm̃ infiniti homines possunt esse in quoruꝫ quolibet
possunt esse decẽ ꝑdicamẽta: ta mẽ nõ pñt esse nisi de
cem ꝑdicamenta mentalia non coincidẽtia in signifi
catiõe ⁊ denominatione: sed extra animaꝫ oĩno non
primũ. possunt esse nisi decem predicamenta.

Contra ꝑdicta ⁊ pmo ꝯ primã ꝯclusionẽ arg. sic. In intellectu meo est gñalissimũ
ꝑdicamẽti substãtie: ⁊ in intellectu tuo similiter: ⁊ isti
sunt diuersi conceptus tãtum cõuenientes vel magis
ꝙ̃ sortes ⁊ Platon igitur est possibile ꝙ abstrahã solũ
vnũ conceptum communem de eis ꝑdicãtẽ in quid
in quo imediate conueniunt: ⁊ ꝙ tu similiter abstra
has: ⁊ sint isti. a. b. tũc arguit. a. ergo ⁊. b. solo numero
differunt. igitur adhuc ter me contingit abstrahere
duos ꝯceptus cõiores in quib⁹ imediate cõueniũt a.
b. ⁊ sint illi. c. d. qui cũ ne solo numero differãt cõtin
git abstrahere vt supra duos conceptus cõiores: ⁊ sic
erit ꝓcedere in infinitũ in ꝑdicamẽtis quid ditatiuis Scdm.
qḋ est cõtra phm primo poste. ¶ Scḋo spẽs ⁊ indiui
duũ debẽt eẽ eiusdẽ generis: sed sortes est in genere
substantie: igitur spẽs que predicatur in quid de sor
te est in predicamẽto substãtie: igitur nõ est accidẽs:
probatur ꝯsequẽtia. nã si hec species homo est in pre
dicamento substãtie: ergo genus gñalissimũ substan
tie predicatur in quid de hac specie: ⁊ est ei vniuoce.
sed genus generalissimũ predicatur in quid de sorte.
igitur aliquod est genus vniuoce substãtie ⁊ accidẽ Tertiũ.
ti: qḋ est impossibile. ¶ Tertio hec ꝓpositio: nulla sub
stantia est qualitas est vera: ⁊ imediata ſm phm pri
mo poste. igitur subiectum distribuitur pro omni cõ
tento sub eo: sed species ⁊ genera subalterna predica
mẽti substãtie per se continentur sub eo igitur fit di
stributio pro illis: ⁊ per consequens nulla genera vel
species predicamẽti substãtie sunt qlitates. ¶ Quar Quartũ
to arguit sic: illud quod datur in respõsione ad que
stionem querentem quid est de prima substantia est
substãtia ⁊ nõ accidẽs ſm phm in ꝑdicamẽtis: sꝫ ge
nera ⁊ species dantur in responsiõe ad questionẽ que
rentem quid est de prima substãtia: igitur genera: et
species nõ sunt accidentia: maior est nota. minor: ptꝫ
qꝛ si queratur quid est sortes conuenienter responde
tur ꝙ est homo: ⁊ ꝙ est animal.

Ad primum dr̃ negãdo cõsequẽtiam nec semper a quibuscũq conce Ad primũ
ptibus solo numero differentibus contingit abstra
here cõceptũ cõmuniorẽ: sed bene a quibuscũq cõce
ptibus solo numero distincta significãtibus: vel põt
dici ꝙ in esse respectiuo vt sunt signa nõ pñt abstrahi
conceptus cõmuniores a quibuscũq conceptib⁹ solo
numero differentibus: sed bñ in esse absoluto vt sunt
quedã res singulares: ⁊ sic in infinitũ possunt fieri ab
stractiones: nunq tamen excedendo cõmunitatẽ trã Ad scdm.
scendentis. ¶ Ad scḋm dr̃ ꝙ sicut duplex est ꝑdicamẽ
tum subẽ: scꝫ reale ⁊ intentionalẽ: ita ꝙ duplicia sunt
genera ⁊ species substãtie scꝫ realia ⁊ intentionalia:
concedo igitur ꝙ aliqua species predicamẽti substã
tie est substãtia: ⁊ aliqua species predicamẽti substã
tie est accidẽs: nõ tamẽ gñalissimũ ꝑdicamẽti substã
tie est vniuocũ ad substãtiã ⁊ accidẽs: qꝛ de ꝓnomi
ne demonstrãte hominem verificatur ille cõceptus
substãtia: sed nõ de ꝓnomine demõstrãte accidẽs. nã
cum dicit homo est substãtia verificat generalissimũ Ad tertiũ
de sua specie non pro se: sed pro suo significato substã
tiali. ¶ Ad tertiũ negetur ꝯsequẽtia: licet bene sequa
tur ꝙ ibi sit distributio pro omni per se contento sub
significato: ⁊ ita intelliguntur tales modi loquen
di modo numer⁹ genus vel species in mente per se Ad quart
continetur sub significato adequato subi. ¶ Ad quar
tum dicitur ꝙ cum queritur quid est sortes. Respõsio
hõ vel aial datur genus ⁊ spẽs subẽ realis tanq signi
ficatum: ⁊ datur genus et species subẽ intentionalis
tanq signum: ideo solum concludit aliquod genus ⁊
speciem non esse accidens: ⁊ aliqḋ esse accidens: quod
est concessum quare ⁊c.

¶ Predicamentum substantie.

¶ Capitulum. iiij.

Incipiendo a ꝑdicamento substãtie Primum
qliter deus ⁊ intelligẽtie: mã ⁊ forma
sint in ꝑdicamẽto illo est sollicite in
qrẽdũ. ¶ Ubi notandũ pmo ꝙ aliqḋ
eẽ i ꝑdicamẽto ẽ triplex. s. ꝑ se ꝑ acci
dens: ⁊ ꝑ reductionẽ. Illud est per se

in predicamento de quo generalissimū essentialiter
ꝑdicatᷓ in cōcreto vel abstracto: ⁊ sic homo est in pre-
dicamēto substātie ⁊ albedo in predicamēto qualita
tis: ⁊ q̄r in quocūq; predicamento est abstractum per
se: in eodē est: licet posterius cōcretum: ideo albū est
per se in ꝑdicamēto q̄litatis: de quolibet nō verificeᷓ
generalissimū in abstracto: tamē in cōcreto essentiali
ter ꝑdicatur. nā sicut hec est essentialis predicatio al
bedo est q̄litas: ita hec albuz est quale. Illud vero est
in ꝑdicamēto per accidēs de quo gn̄alissimū accidēta
liter ꝑdicatᷓ: ⁊ sic ponunᷓ albū ⁊ dicubitū i ꝑdicamēto
substantie: ⁊ homo vti animal in predicamēto q̄lita
tis. Sed illud est per reductionem in predicamento: ...cim.
de quo nullo modo verificatᷓ generalissimū in recto:
sed solū in obliquo ratione per se existentis sub eo cu
ius est ꝑncipiū: ⁊ sic pūct⁹ ⁊ vnitas sunt in ꝑdicamēto
q̄ntitatis ⁊ gradus ⁊ angulus in ꝑdicamēto q̄litatis.
¶ Scd̄o notandū q̄ est quadruplex cōpositio. Prima
est materie ⁊ forme qua componūtur cōposita substā
tialia ⁊ accidentalia tam naturalia q̄̄ artificialia de T.c.12.
quo dicit phūs. ij. phy. q̄ cōpositū non est natura: sed T.c.35.
a natura: ⁊. ij. meta. caro ⁊ os ⁊ q̄dlibet aliorū compo-
sitorū nō solū dicit materiā: sed etiā formā. Secunda
est cōpositio esse ⁊ essentie qua cōponiᷓ indiuiduū in
cōcreto di. ratione indiuidualem ⁊ specificaz: de qua
loquiᷓ phūs. vij. meta. di. q̄ sortes ⁊ alia noīa indiui T.c.35.
duorū aīatorū vno modo significāt aggregatū ex cor-
pore ⁊ anima: ⁊ tunc significat duplicē naturā. s. cor-
pus ⁊ aīam. Alio modo significat formam cōem ali⁹
aggregati: et sortes hoc mō significat hoīem. Tertia
est cōpositio generis ⁊ differentie qua cōponiᷓ spēs.
de hac dicit Porphyri⁹ in vniuersalibus: q̄ differen-
tia adueniens generi constituit speciē: sicut statua fit
ex ere et figura: ita spēs ex gn̄e ⁊ differentia. Quarta
est cōpositio actus ⁊ potētie: de qua loquitur Aristo.
...c.15. t.16. iij. phy. di. q̄ actus incōpletus est admixtus potentie
hac cōpositione cōponuntur oīa generalissima oīuz
decē predicamentorū realiū: q̄m ens per actū ⁊ poten
tiā descendit in decem predicamenta: vt colligitur a
pho. v. meta. Iste sunt quatuor cōpositiōes aeruales
quibus partes cōponentes sunt diuersarū rationū: si
eīn cōponiᷓ genus ex suis speciebus vt asserit cōmen
T.c.13. tator in prologo physi. illa cōpositio est potentialis
...52 q̄r potestate gen⁹ cōtinet omnes species sm̄ Porphy
rium in vniuersalibus: si cōponatur materia ex suis
partibus integralibus aut linea ex partib⁹ q̄ntitati-
uis: vel albedo ex suis partib⁹ intensiuis: hm̄ōi cōpo
sitio est partiū eiusdē rationis: q̄r partes prime ma-
terie omnes sunt eiusdem ratiōis: ⁊ omnes linee sunt
eiusdem rationis: ⁊ similiter albedines.

2clo **His visis** sit hec prima cōclusio: deus ⁊ ma
teria prima nō includunt aliquā
cōpositionē partiū diuersarū rationū. ꝓma pars pz:
q̄m deus est actus pur⁹ ipermixtus absq; aliqua po-
tētialitate. xij. meta. scd̄a pars est nota ex determina
...c.30. t.35. tiōe Arist. ⁊ cōmentatoris. ꝓmo phy. q̄ materia nullū
...70. t.69. sibi actū determinat: sed ad quēlibet talem est penit⁹
T.c.8. indifferens: ⁊. vij. meta. inq̄t pħs q̄ materia ꝓma: nec
...o.5. est q̄d qualis nec quāta ⁊. iij. de anima: cōmentator q̄
...cóclo. est pura potētia in genere entiū. ¶ Secūda cōclusio.
T.c.52. oēs intelligentie citra primā: ⁊ forme substātiales cō
ponunᷓ ex actu ⁊ potentia prima pars sic arguiᷓ. pri
ma intelligētia nihil intelligit extra se quod se habet
per modū obiecti terminātis ⁊ mensurātis actū. xij.
meta. q̄r tale est nobilius actu: ⁊ habēte actū inq̄tuz
huiusmodi: ideo concludit ibi pħs: q̄ si aliq̄d extra se
itelligeret vilesceret intellect⁹ eius respectu talis ob
iecti: igitur per oppositū omnis itellect⁹ et intelligēs
aliq̄d nobilius se deficit ab illa puritate ⁊ actualita-
T.c.51. te cū ad eius actū imanentē requiratur act⁹ nobilior
T.c.51. sed quelibet intelligētia citra primā intelligit ꝓmā:
vt colligiᷓ a pħo ⁊ cōmētatore. xij. meta. igitur respe-
ctu talis itelligētie est possibilis. vnde. xij. meta. inq̄t
cōmentator: cū fuerit aliquod genus intelligentiarū
q̄ diuersificātur in altitate: intellecti in eis ad intelle
ctū: nobilius eorū est illud in eis quod est minoris cō
positiōis in illo genere: ita q̄ quāto aliqua intelligē
tia plura nobiliora se intelligit tāto est cōpositior: q̄r
tanta in ordine est inferior. ⁊. iij. de anima: dicit com
mentator: nulla forma liberata est simpliciter a potē
tia nisi prima forma ⁊ quemadmodum sensibile diui
ditur in formam ⁊ materiaz: sic intelligibile oportet
diuidi in similia his scilz in aliquid simile forme: in Cō.5.
aliud simile materie: hoc aūt est in omni intelligētia
abstracta que intelligit aliud. i. intelligit per aliud.
scd̄a pars conclusionis sequitur ex prima: si enim in-
telligentie sic cōponuntur: a fortiori forme substātia
les: tamē arguitur sic: omne qd̄ agit sm̄ q̄ est in actu
⁊ omne qd̄ patiᷓ: patiᷓ sm̄ q̄ est in potētia. iij. phy. sꝫ
forme substātiales agunt ⁊ patiuntur: vt patet tā in
motu locali q̄̄ in motu alterationis igitur in eis est T.c.17.
actus ⁊ potentia. Et confirmatur q̄r linea ⁊ superficies
caliditas albedo: ⁊ alia accidentia specifica cōponū-
tur ex actu ⁊ potentia: q̄r ex genere ⁊ differentia: igiᷓ
pariformiter substantiales forme sic componuntur. 3ª 2clo.
¶ Tertia conclusio: deus ⁊ materia prima non sunt
per se. nec per accidens in ꝑdicamēto: sed solū per re-
ductionē in ꝑdicamēto substātie. prima pars pꝫ: q̄r
nihil est per se in ꝑdicamēto nisi gen⁹ vel spēs seu in
diuiduū: sed deus ⁊ materia prima nō sunt aliq̄ istorū
igitur patet cōsequētia: cū maiori per Arist. in ꝑdica
mentis: ⁊ minor declaratur: nam genus cōponitur ex
actu ⁊ potentia: q̄r ens non descendit in ꝑdicamenta
nisi per actum ⁊ potentiā ⁊ spēs cōponitur ex genere
⁊ differentia: ⁊ indiuiduū ex esse ⁊ essentia: sed deus ⁊
materia prima nō habent aliquā talem cōpositionez
vt patuit igitur: scd̄a pars declaratur: q̄m nullū ge-
neralissimū de deo verificatᷓ: aut de materia prima:
q̄r quodlibet tale dicit actū ⁊ potentiā: sed deus ab-
soluitur ab omni potētia: ⁊ prima materia ab omni
actu igitur. tertia vero pars cōclusionis sequitur ex
priorib⁹: q̄m deus est principiū pure actiuum: ⁊ mate
ria ꝓma est ꝑncipiū pure passiuū. ¶ Quarta cōclusio 4ª 2clusio
omnes intelligētie citra primā ⁊ forme substātiales
sunt ꝑ se in ꝑdicamēto substātie pꝫ: q̄r gn̄alissimū il-
lius essentialiter dr̄: de eis ex quo includit actū ⁊ potē
tiā: ⁊ hec videtur fuisse intētio Porphyrij diuidētis
generalissimū substātie in substantiam corpoream: ⁊
incorpoream. igitur sicut corporeū adueniens substā
tie cōstituit speciem corporis in quo reponūtur sub-
stātie cōposite ex materia ⁊ forma: ita incorporeū ad- ꝓmū cor.
uenientēs eidem debet cōstituere aliam speciem in qua
reponunᷓ substātie incorporee cōposite ex actu ⁊ po-
tētia. ¶ Ex predictis sequitur primo q̄ omnes intel
ligētie citra primā: ⁊ forme substātiales mediate vel
imediate cōponunᷓ ex esse ⁊ essentia ex gn̄e ⁊ differen
tia: ⁊ ex actu ⁊ potentia patet: q̄r quelibet intelligen-
tia circa primā est idiuiduū per se ꝑdicamēti substā-
tie: ergo cōponiᷓ ex ratiōe indiuiduali ⁊ q̄dditate spe
cifica: ⁊ q̄libet quidditas specifica cōponitur ex gene scd̄m cor.
re ⁊ differentia: ⁊ omne genus dicit potētiā: differen
tia vero actū igitur. ¶ Scd̄o sequitur q̄ omnes intel
ligentie citra primā: ⁊ omnes forme substātiales cō-
ponunᷓ ex materia ⁊ forma cōmuniter sumēdo ⁊ nō
ꝓprie pꝫ: q̄r materia cōmuniter sumpta est genera-
liter quelibet natura potētialis: sed materia proprie
sumpta est illa que est substātiua motus ꝓprie dicti
⁊ hoc diuiditur: q̄m aliqua est ꝓpinqua: ⁊ aliqua re-
mota vt alias dictū est: forma aūt cōmuniter dicta est
indifferenter quilibet actus cōtrahēs aliquā naturā
forma aūt ꝓprie dicta est actus faciens cōpositionē
realiter distinctam ab eo cum quo componiᷓ: ⁊ iteruꝫ
est duplex: quoniā aliqua est substātialis: ⁊ aliqua ac
cidentalis vt alias patuit.

Contra predicta arguiᷓ: ⁊ ꝓmo q̄ deus ⁊ ma Primum
teria prima includūt aliquā cōposi-
tionē: q̄m in quocūq; est accidens illud dicit potētia
litatem: sed in deo est accidens: igitur in deo est po-
tentialitas: ⁊ per ꝯn̄s cōpositio: patet ꝯn̄a cū maiori
minor vero declaratᷓ de scientia que est in deo: vt ar-

guit sic/omnis sciētia est qualitas ꝛ ꝯsequēter accidens absolutū:sed in deo est sciētia:igitur:maior colligitur a Pħo in pdicamentis di.scientiā esse speciē per se qualitatis:minor vero est Cōmentatoris.xij.
Cōmē.51. Meta.di.ꝙ scientia nostra causatur a rebus ꝛ scientia dei est causa rerum.de accidēte autem respectiuo potest argui de dn̄io ꝛ actione respectu alicuius effectus cuius est deus agens dn̄s: respectu,cuius non semper fuit:nec semp erit nec illa actio sicut nec ille effectus:ꝛ hec indubie sunt in deo. ¶Item de materia arguit sic/alique sunt materie diuersaꝝ rationū: igitur aliqua materia est altera perfectior:ꝛ ꝯñter dicit actu ꝛ cōpositionē:añs ptꝫ de materia celi ꝛ hoꝝ iferioꝝ:vnde arguit sic:potētia ad formā per se cōpetit materie hoꝝ iferioꝝ ꝛ nō per se materie celi:igit sunt diuersarū rationum:añs est Cōmētatoris:in de substātia orbis.et ptꝫ cōsequētia: quia quicqd per se competit alicui per se competit cuilibet alteri eiusdē
Secundū rationis:vt colligit a Pħo.j.Poste. ¶Secūdo arguit
T.c.30. ꝙ nulla intelligētia citra primā componit ex actu et potentia:quia dicit Aristo.xij.Meta. ꝙ quelibet intelligētia separata est actus purus:tūc arguit sic: sit a potētia:ꝛ b actus:ꝛ sequitur ꝙ b est actus purus:vel erit pcedere in infinitū:ꝛ similiter a est potētia pura:
Tertiū igitur est materia prima. ¶Tertio arguit ꝙ deus et materia prima per se sunt in pdicamēto substātie:qꝛ illi cōceptus sunt specifici deus ꝛ materia prima:igit per se ponūtur in pdicamēto,ꝛ non nisi in pdicamēto substātie: ptꝫ ꝯña:ꝛ añs arguit:tum qꝛ sunt diffinibiles:tum qꝛ per illos rñdet ad qōnem,ppter qd factā: modo sola species diffinire.vj.Topico.et.vij.Meta.
T.c.13. et pcise genera ꝛ species pdicant in qd fm Porphy-
T.cō.2. riū in vniuersalib⁹.Item quelibet istarū est vera.de⁹
7.m.7. est substātia materia pma ē substātia:imo ponit phs
Quartū. ij.de anima.ꝙ substātia que est gen⁹ dicitur de materia. ¶Quarto arguit.ꝙ intelligētie separate non sunt per se i pnto substātie.quia si sic:aut igit supra illum terminū corp⁹ est ille cōceptus intelligentia separata.aut infra.si supra.igit omne corp⁹ est intelligentia separata.si infra igit omnis itelligentia separata est corp⁹.patet quelibet istarū ꝯñarum:qꝛ oē superius vniuersaliter dicit de suo inferiori tamen quodlibet illorum est falsuum.idē argumentū potest fieri de formis substātialibus.

Ad primū. Ad primū dr ꝙ sicut ille cōcept⁹ corpus in sua maxima communitate nō est in aliquo predicamēto propter analogiam ad corpus de pnto substātie ꝛ de genere ꝗtitatꝭ. ita iste terminus sciētia cōmunissime sumptus nō est in aliquo pnto.ꝛ sic dr de scientia dei:sed stricte ꝛ vniuoce sumptus est in pnto qualitatis.ꝛ non dicit de aliquo nisi de sciētia humana vel angelica.Ideo cū dr in deo est scientia.igitur in deo est qualitas.neget ꝯña.nec arguitur ab inferiori ad suū superi⁹:sed potius ecōuerso:quia prius est sciētia dei ꝙ aliqua qualitas.de accidētibus aūt respectiuis dico ꝙ infinita sunt in deo incipiētia ꝛ desinentia esse in illo.nō tamen faciunt cōpositionē.quia nouiter adueniūt rei ꝛ desinūt esse
T.c.10. absqꝫ mutatione illius.vt determinat Arist.v.physi. ¶Ad argumētū de materia pma. Respondetur negando materiā celi ꝛ hoꝝ inferioꝝ esse diuersarū rationū.ꝛ ad pbationē negetur ꝯña ꝛ ad pħm.j.posterioꝝ dr ꝙ intelligit de passione cōsurgēte ex pncipijs speciei.ꝛ nō indiuidui.quia simitas p se cōpetit naso.ꝛ tamen nō cuilibet naso cōpetit.nūc autē potentia ad formā nō cōsurgit ex pncipijs speciei materie quia vt dictū est nō cōponitur ex genere ꝛ differentia neqꝫ etiā ex pncipijs indiuidui.quia nō est per se in-
Ad secūm diuiduū alicui⁹ pnti:sed ex natura materie ānexe p-
12.m.30. uationi. ¶Ad secūdū dr ꝙ Arist.nō dicit aliquā intelligentiā citra pmā esse actū purū simplr:sed soluꝫ fm quid ꝛ respectiue:cōparādo illaꝫ ad cōposituꝫ ex materia ꝛ forma ppꝛie dictis.Et ad rationes dr ꝙ licet a nō dicat aliquē actū:tamen nō est potētia pura quia identificat actui.ꝛ licet b nō includat aliquā potētialitateꝫ:nō tamen est purus actus.quia admiscetur potentie.nūc autē materia pma est pura potentia quia nō includit aliquem actū nec alicui actui identificatur.ꝛ deus est act⁹ purissimus.quia nullam potentialitatē includit nec alicui idētificatur. ¶Ad
Ad terti. tertiū dr ꝙ sicut deus ꝛ materia sunt reductiue i pnto substātie ita per reductionē sunt species eiusdē pnti nec diffiniūtur qdditatiue:sed solū descriptibiliter p terminos qui sunt extra pnta.sꝫ actū ꝛ potētiā:deinde dr ꝙ substātia in sua maxima cōitate vt conuertitur cū illo cōplexo ens nō accidēs non est gen⁹ alicuius pnti:ꝛ sic dr de deo ꝛ materia pma.vt antē conuertitur cū illo cōplexo ens cōpositū per se subsistens accidēti sic est gn̄alissimū.ꝛ nō dr de deo nec de ma-
2.8.2. teria pma.Et ad pħm respōdetur ꝙ voluit substātiā que est gen⁹ predicari de materia nō in recto:sed in obliquo aut ꝙ est locut⁹ de substantia cōissime sumpta que dicit genus non vniuocū:sed analogū significans per pri⁹ ꝛ posterius.ꝛ vt causam ꝛ causatū di-
Ad quar. uersis rationibus. ¶Ad quartū dr ꝙ sicut differētie ꝗtitatis cōstituūt duas species.sꝫ cōtinuuꝫ ꝛ discretum:quarū nulla alteri subordinat.ita differētie substantie cōstituunt duas species coeuas imediate sub generalissimo pnti substātie non se habentes fm sub ꝛ supra:quarū pma dr corp⁹ habens sub se genera et species cōpositorū materialiū.ꝛ secūda ē innoiata loco cui⁹ potest poni spūs hñs sub se genera et species compositorum spūalium ꝛc.

¶Caput quintum.

Difficultas occurrit de distinctione intelligentiarum separatarum vtruꝫ omnes spe-
Primum cifice differant aut alique sint solo numero differantes. ¶Ad cuius inquisitionem est notanduꝫ pmo ꝙ vnū numero,put distinguitur cōtra vnū specie ꝛ vnum genere tripłr sumit.s.transcendenter mathematice.ꝛ subiectiue.vnū numero trāscēdenter sumptuꝫ est illud qd cū alio facit numerū seu multitudinē transcendentē:
T.c.48 ꝛ sic quelibet itelligētia separata est vna numero.qꝛ ex ipsa ꝛ alia fiunt multa.ꝛ sic loquit Aris.xij.meta. d.ꝙ substātie separate sunt multe adinuicē ordinate fm multitudinē ꝛ ordinem orbiū supercelestium. Unū numero mathematice sumptū est illud quod cū alio facit multitudinē mathematicam.ꝛ sic quilibet
T.cō.8. homo est vnū numero.quia cuꝫ alio hoīe facit binariū pnti ꝗtitatꝭ.vñ.v.meta.vult phs illud esse vnuꝫ numero qd est vnū p cōtinuitateꝫ ꝗtitatis.Sed vnū numero subiectiue sumptū sunt illa quoꝝ vnū ē subiectum alteri⁹ vel hec omnia sunt subiectiue in eodem:ꝛ sic materia ꝛ forma sunt vnū numero ꝛ albedo
T.c.66. ꝛ dulcedo in lacte sunt etiā vnū numero.Isto modo
et.79. locut⁹ est Arist.j.phy.ꝙ subm ꝛ puatio sunt vnū nu-
T.c.12. mero ꝛ.v.meta.illa sunt vnū numero quoꝝ materia est vna.Ex quib⁹ sequitur ꝙ albedo et dulcedo in lacte non sunt plura numero subiectiue.qꝛ sunt in eodem subiecto nec plura nūero mathematice.qꝛ nō habēt diuersas ꝗtitates:sꝫ sunt plura numero transcendē-
T.c.12. ter:quia sunt multa.nam quecūqꝫ differūt specie differūt numero.v.meta. ¶Secūdo notandū ꝙ pncipiuꝫ
Secun. indiuiduationis est duplex:sciꝫ ppinquū ꝛ remotuꝫ pncipiū indiuiduatiōis ppinquū ē illud quo posito ponit ꝛ indiuiduū:ꝛ quo remoto remouetur ꝛ indiuiduū.vt hecheitas siue ꝯsurgat ex quidditate solū vt hecheitas āgelica:siue ex materia ꝛ forma vt hecheitas humana:siue ex qdditate ꝛ materia:vt hecheitas quātitatꝭ:siue ex qdditate ꝛ materia ꝛ quātitate vt hecheitas albedinis.siue ex qdditate ꝛ quātitate solum vt figura.nam posita sorteitate ponit sortes.ꝛ remota remouet sortes. Principiū remotū indiuiduationis est illud quod presupponit indiuiduationi:nō quo posito vel remoto ponitur vel remouetur idiuiduū vt materia forma quātitas respectu sortis ꝛ omniū cōpositoꝝ naturaliū:vnde post corruptionē sortis manebit hec materia: ꝛ hec quantitas sortis

T.c.10. s.de generatione.manebit etiam anima intellectiua
T.c.20. eius:vt colligitur.iij.de anima.de forma aūt totius
nulli est dubiū q manet corrupto forte:quia est inge-
nerabilis & incorruptibilis:& si forma educta de po-
tentia materie generaꝛ & corrumpiꝛ simul cū suo in-
diuiduo:tamē nō repugnat eam precedere vel sequi:
quo posito nō esset signatū indiuiduū:et tñ materia
forma & quātitas eius remanent.

Prima cō-clusio. **His premissis** sit hec prima conclusio identitas vel distinctio
numeralis transcendēter sumpta est generaliter per
hecheitatem.probatur:quia talis idētitas & distin-
ctio debet esse p materiam & formā.vel per quantita
tem vel per hecheitatē:sed non aliqua triū priorū mo
dorū.igiꝛ patet ꝯña cū maiori.& minorē declaro. non
enim per materiā vel quātitatem loquendo proprie
de materia:quia quelibet itelligētia est eadē sibi ipsi
& differēs ab alia numeraliꝛ:& tamē nulla intelligētia
habet materiam vel quantitatem:nec etiam per for
mā:quia si maior & minor materie essent absolute ab
oī forma ille numeraliꝛ distinguerēꝛ:q2 essent due et
quelibet esset eadē sibi ipsi quarum nulla esset forma.
Secūda cōclu. ¶ Secūda cōclusio:identitas vel distinctio numera
lis mathematice sumpta est vniuersaliꝛ p quātitatē:
ptz:quia nihil est vnū vnitate q est principiū nūeri:
nec cū alio facit numerum pdicamēti quātitatis nisi
T.c.12. sit q̄tū vel habeat quantitatē:vnde dicit ꝯmentator
v.meta.q vnū quod est principiū numeri nō est vnū
in materia:itaq3 si maior & minor linee separerēꝛ a ma
teria ille mathematice numeraliꝛ distinguerentꝛ facie
tes nūerū binariū pdicamēti quātitatis:& q̄libet earū
esset vna numero vnitate q est pncipiū numeri q nō
Tertia cō-clusio. nisi in quātitate cōtinua reperiꝛ. ¶ Tertia cōclusio:
identitas vel distinctio numeralis subiectiue sumpta
est ex pte subiecti vel materie: patet:q2 ille sūt idē nu
mero subiectiue quorū idē est subm:vel vnū est subm alte
rius:igitur per idem illa differūt numero subiectiue que
non sunt in eodē subiecto:& ita non est inconueniens
q aliqua differūt specie que sunt eadem numero:& q
aliqua que sunt eiusdē speciei specialissime differunt
numero:& tamen cōtraria sunt idē numero:quia cali
ditates que sunt in me & in te differūt numero simpli
citer tā transcendēter q̄ subiectiue & mathematice et ca-
liditas tua est eadē numero.s.subiectiue frigiditati
Quarta cō-clusio. tili coextense in eodem subiecto pmo. ¶ Quarta con
clusio idētitas vel distinctio specifica consurgit ex p-
te forme & nō materie:patet quia homo & asinus sūt
diuersarū specierū:quorū materie sunt eiusdem ratio
T.c.25. nis:vnde.x.meta.dicit Phs q differētie materiales &
accidentales non faciunt diuersitatē fm speciem:sed
differentie formales & essentiales:& ob hoc inquit Phs
masculinitas & femininitas licet sint pprie passiōes
animalis:nō tamē sunt differentie essentiales eius:sed
sunt differētie materiales seu accidētia iherēna aia
li ex parte materie & corporis nō diuersificantia hoīez
fm speciē:nam si sperma viri fuerit excellens aut ca-
lor eius generabiꝛ masculꝰ:& si diminutū fuerit sper-
T.c.25. ma vel calor eiꝰ generabiꝛ femina. ¶ Item dicit in
eodē libro:q aliqua sunt diuersarū rationū fm spēm
quia diuersificantur in forma & q diuersitas fz mate
riam est ppter diuersitatē fm formā:& non ecōuerso
quia q̄uis homo & equus essent albi adhuc essent di
uersi fm speciē. Itē licet caro & ossa vnius idiuidui sic
aggregati sint alia a carne & ossibus alteriꝰ:& etiā to
tum aggregatū sit aliud ab alio aggregato fm nume
rū:nō tamen propter hoc erunt indiuidua diuersa fz
speciē:quia in diffinitione siue in forma speciali non
est cōtrarietas siue diuersitas fm formā:& nō intelli-
gitur hec cōclusio solū de forma ptis:sed etiā de for-
ma totius que est genus vel spēs:& de forma speciei
que ē differētia:quia sortes differt a brunelo nō solum
T.c.43. per animā intellectiuā:sed etiam per humanitatem
& rationabilitatem:vnde Arist.vij.meta.vltima diffe-
rentia in diffinitione est forma cōplectiua causās vni
tatē & actualitatē speciei & diffinitionis:& quot sunt
vltime differētie essentiales generis tot sunt species
q habēt ab illis vnitatē suam & actualitatem. ¶ Ex T.c.89.
predictis sequitur q nō est possibile duas esse intelli 2.m.46.
gentias solo numero differētes:probatur:cum intel-
ligētie sint separate a materia & magnitudine.viij.phy.
ratio indiuidualis nō pōt fluere:nisi a q̄ditate spe-
cifica:aut igitur precise vna aut plures potest fluere:
si vna habeo intentum:si plures & nō maior est ratio
de duabꝰ q̄ de tribꝰ:& sic fm omnem numerū finitū
igitur infinite itelligētie possunt esse solo nūero dif
ferētes & per ꝯñs iam sunt:ꝯñs est absurdū:& est cōtra
Phm.xj.& xij.Meta. & patet ꝯña:quia in perpetuis
nō differt esse & posse.iij phy.Item dicit Phs pmo ce T.c.48.
li:q nō possunt esse plures mundi quia in hoc mūdo T.c.32.
est euacuata tota materia possibilis:& per ꝯñs nō pos T.c.93.
sunt esse plures Intelligentie solo numero differētes
q2 quacūq3 assignata intelligētia in hac est euacua-
ta tota ratio idiuidualis possibilis:cū illa se habeāt
per modū materie:& ideo dicit Arist.viij.meta.q vnū T.c.16.
quodq3 eorū que nō habent materiam sensibilem.nec
intelligibilem est vnū per suā potentiam.& xj.meta.
omne quod est vnū specie:& plura numero habet ma
teriā sensibilē vel intelligibilem:deinde Auicēna.iij.
meta.dicit q omne necesse esse est tātū vnū esse & sin-
gulare:sed quelibet intelligētia separata ē necesse eē T.c.83.
metior: patet fm Arist.viij.phy.demōstrantem eterni T.c.12.
tatē motorū per eternitatē motus.& ix. meta.inquit.
substātie separate sunt eterne:quia stelle mote ab il-
lis sunt eterne.

Contra predicta arguitur:q omnis identi- Primum
tas vel distinctio numeralis est per T.c.52.
materiam auctoritate Arist de.j.celi.qui dicit celum T.c.12.
dicit formā:sz q dicit hoc celū dicit formā in materia
& v.metaphy.que sunt vnū numero sunt vnū p mate Scdm.
riam. ¶ Secūdo arguitur:q idētitas numeralis vel
distinctio nō est p et quantitatē:quia quod nō est cau
sa essendi nō est causa essendi nonvnū numero:sed q̄
titas nō est causa essendi alicui substātie:ergo nō est
causa sibi essendi vnū:patet ꝯña cū maiore:q2 ens et
vnū cōuertuntur.x.Meta.& minor est nota.quia sua T.c.3. et.4.
est pōr accidēte.vij.Meta.vñ pōt sic argui:nulla sub-
stantia secunda est vnū genere vel specie p et quātita T.c.3. et.4.
tem igiꝛ pariformiter nulla ē substātia pma est vnū
numero per quātitatem. ¶ Tertio arguiꝛ q possunt Tertiū
eē plures intelligentie solo numero differētes:quia
quelibet natura specifica est multiplicabilis & plurifi
cabilis:igitur quacūq3 specie angelica data sub illa
pōt eē plura indiuidua solo numero differentia pa-
tet ꝯsequēs:& añs colligitur a porphyrio diffiniente
speciem q est predicabilis de pluribus differentibus Quartū
numero. ¶ Quarto arguitur q omnes intelligentie
sunt eiusdem speciei specialissime:quia si aliquod ge
nus diuiditur per duas differētias in eque pfectas
perfectior est minus plurificabilis q̄ imperfectior:si-
cut rationale minus plurificabiꝛ q̄ irrationale: sed
substantia spiritualis diuidiꝛ p vnibile & nō vnibile
quarū vnibile.s.corpori est imperfectior q̄ non vnibile
sed vnibile nō plurificatur per multas species:quia
non sunt plures species anime intellectiue igitur nō
vnibile a fortiori non plurificatur p multas species:
& per consequens omnes intelligentie sunt eiusdem
speciei specialissime.

Ad primum dicitur q Aristote. vij. me Ad primū T.c.7.8. et.81.
taph.ponit duas distinctio
nes de materia:vna est q materia dicitur duobus
modis.s.indiuiduū quod est subiectū accidētiū: aut
subiectum in potētia quod est altera pars ꝯpositi:cū
igitur asserit q qui dicit hoc celū formam in materia
dicit loquitur de materia primo modo & nō secundo
modo:alia distinctio ē ista q est duplex materia.s.se
sibilis:cuiusmodi ē mobiliū:& itelligibilis cuiusmodi pti.c.91.
est mate.voluit igitur dicere Aristo.q que sunt vnū
numero mathematice illa sunt vnū per materiā in- Ad scdm.
telligibilem que dicitur quātitas. ¶ Ad secundū dr q
nō probat nisi vnitatem & distinctionem numeralem

transcendenter sumptam non esse per quātitatē: qd concessum est: sed si sumeret mathematice idubie q̄titas dat vnitatē numeralē et prius est q̄ aliquid sit
Ad tertiū. vnum numero illo modo. Ad tertiū negetur cōsequētia: sicut enim elemētum terre est mobile: q2 quantum est de se habet aptitudinē ad motū: non tamē potest moueri: q2 nō ē aliqd agēs potēs ipz pellere extra medium mundi: ita quelibet natura specifica quantum est ex se est plurificabilis: non tn̄ pōt plurificari quia non est reperibile subiectum potens illam recipere subsistenter vnde natura et diuina de se non est plurificabilis nec potest plurificari: natura prime de se est plurificabilis et necessario plurificatur: nam compositi corruptibilis est plurificabilis et plurificatur: non tamen de necessitate: natura vero specifica compositorum incorruptibilium plurificabilis est: sed non potest plurificari: ideo sol et luna et ceteri planete singuli
Ad quartū q̄ orbes celestes plurificari non possunt p solā differentiam numeralem. ¶ Ad quartum dicitur negando maiorem quia quantitas diuiditur p drias continui et discreti quarum prima est imperfectior scda: quia continuū se habet vt materia respectu numeri: et tamen discretum est magis plurificabile et multiplicabile q̄ continuū: q2 infinite sunt species numeri continui: autem solum sunt finite vt habetur in pre-
Intelligendum. dicamentis capitulo de quātitate. ¶ Iuxta dicta est intelligēduz q̄ sicut species superaddit generi driaz specificam que non est alia res a genere sz soluz alia ratio: ita indiuiduū superaddita speciei differētiaz indiuidualem que non est alia res specie: sed solum alia ratio non quidem priuatiua vel negatiua q̄ indiuiduum est indiuisum a se et diuisuz a quolibet alio sed positiua q̄ indiuiduū est hoc aliquid demonstratuz ad quam sequit rō priuatiua vel negatiua dicta: vnde arguitur sic: plus differūt positiuū et negatiuuz
Co. t. c. 20. q̄ absolutum et relatio: sed impossibile est relationez eē de intraneo itellectu alicui9 absoluti: vt colligit a pho et com. 5. met. igit impossibile est q̄ negatio itrinsece includat in indiuiduo aliq̄: maior ptz: q2 magis differūt ea q̄ in nullo conueniūt q̄ ea que i aliquo cōueniūt: sed relatio: et absolutū cōueniūt in ente reali. negatiuū vero et positiuū non cōueniūt in ente reali: et ita pariformit dicat de puatiuo: q̄re etc. Cap. vj.

Multa apud antiq̄s discrepātia fuit de formis substātialibus q̄le eē habēt in pdicamento substātie anteq̄ p gñationē indiuidualiter manifestent. ¶ Et
Primo. iō notandū primo q̄ anaxagoras et animādros posuerūt oēs formas rebus eē inditas a natura: nec incipere esse ab agente intrinseco vel extrinseco: et q̄ ante apparitionem latitant in materia. Primus tn̄ posuit quodlibet eē in quolibet: vt ignem aerem. aquā. ossa: et hmōi asserens compositū fieri qn̄ homogenia ꝯiungebant: quādo vero mediabāt ethe rogenia corrumpebantur. Anaximandros autez posuit omnes formas coextēsas in materiā: et q̄ aliquādo latitarent ꝓpter indispositionem subiecti: q̄ sublata per agens extrinsecum statim se in suis actio9 manifestabant: sicut per limitationem auferi rubigo: et
T. c. 36. 37. 38. se aurum vel argentū extrinsecus manifestat. ¶ Nulla istarum opinionum fuit ad Arist. intentione quoniam primam reprobat primo physico. dic. q̄ non sit dare minimaz carnem: quia daretur minus minimo et secundam in de generatione di. q̄ i generatiōe simpliciter dicta fit resolutio vsq̄ ad materiā primam. Plato vero et Auicenna astruentes omnino viā cōtrariā dixerunt omnes formas totaliter aduenire ab extrinseco: sed plato posuit multitudinem ydearum introducentium formas eiusdem speciei. Auicenna vo solum posuit datorem formaruz: ymaginabatur eni q̄ prima intelligentia se ipsam actualissimā et simplicissimā intelligens producit secundam intelligētiaz. Et secunda intelligentia intelligens suum principiū producit terciam intelligentiam: et intelligēs suū possibile esse: producit primum corpus celeste: intelligēs vero suum actuale esse produceret animam illi9: et cōsimiliter considerādo tertia intelligētia producit q̄rtam intelligentiam et secundam corp9 celeste et animā illius. et sic descendendo vsq̄ ad speram lune i qua est decima intelligentia imperans spere actiuoz et passiuorum: quam vocabant datorem formarum: hec nō fuit opinio Aristote. quoniam voluit agēs particulare inducere formam substantialez sicut preparat materiam: tamen concurrente agente vniuersali: vn̄ se- T. c. 29.
cundum ipsum sol et homo generant hominē: secūdū phylosophum. ¶ Secundo notandum de intentione Secūdum
Ari. et commentatoris quamlibet formam generandam prefuisse potentialiter in materia non intelligēdo q̄ materia poterat illam recipere: quia sic forma per solam creationem productam prefuisset ponit in materia: quod non est naturaliter dictum: sz itel ligēdo ante generationem eius preexistere potentiā respectiuaz illius in materia que dicitur potētia materie fundamentaliter et subiectiue potētia forme gene c. 18. t. 11.
rande terminatiue: vult eni cōmētator. 12. metaphy. q̄ agens nō abstraheret formas de potētia materie nisi aliquo modo prefuisset in materia: vbi dicit phylosoph9 q̄ multitudo generatorum entiū est a multitudine potentiarum in materia: q2 cū agens sit vnuz in materia vna: nisi essent plures potētie in materia tantum vnum esset actu generatum.

1ª ꝯclō.
His intellectis sit hec prima conclusio quelibet forma naturalis genita vel generāda quidditatiue et nō indiuidualiter prefuit in materia. Prima pars patet: quia quecunq̄ forma signata genita vel generanda aliq̄ eiusdem speciei quandoq̄ fuit in materia ex q̄ generatio est perpetua: primo et secundo de generatione: T. c. 17.
igitur quiditas huiusmodi forme prefuit in materia T. c. 55.
et per consequens hec forma prefuit quidditatiue in materia patet consequentia: quia per prefuisse quidditatiue in materia nihil aliud intelligo nisi quidditatem illius prefuisse in materia. Secunda pars est manifesta: ex quo generatio est progressus de non eē ad esse secundum phylosophum in postpredica prio T. e. 21.
de generatione et quinto physi. nihil enim nouiter ge T. cō. viij.
neratur quod continue indiuidualiter fuit. ¶ Secūda conclusio: quelibet forma genita vel generāda ppie vel communiter seminaliter prefuit in materia: 2ª cōclō.
vnde ratio seminalis proprie dicta est dispositio producta ab agente in materia respiciens formam similem agenti apta nata agere sine illo: et sic virtus spermatis dicitur ratio seminalis: sed ratio seminalis cōmuniter dicta est dispositio materie certam et determinatam respiciens formam: et sic potentia materie dicitur ratiū seminalis forme generande isto posito patet nono: quoniam cuiuslibet forme genite vel generande precessit in materia ratio seminalis proprie vel communiter dicta: vn̄ Aristo. 7. metaphy. omnia T. c. 29.
generata naturaliter sunt talia: q̄ eorum materia ha t. 31.
bet virtutem naturalem intrinsecam que mouet ad productionem forme: sicut semen est mobile ad eductionem forme: et mouetur per virtutem exītē in eo: et si materia non potest sic moueri nō gñat aliqd ex ea naturaliter: ecce q̄ liq̄de posuit Arist. virtutem seminalem in materia. ¶ Tertia conclusio: aliqua forma nūc prio genita pfuit ptialr in materia q̄ nō habuit tertia ꝯclō
eē icōpletū nec diminutū in illa: pria ps pz de forma t. 59.
nāli successiue educta i mā et nūc prio pducta: ipa. n. ptialr pfuit i materia: q2 aliqua ps ei9 pfuit i materia Secunda vero pars declaratur: qm̄ nulla forma habuit eē diminutū et incompletū nisi illa pfuerit: sz forma nūc prio gēita nō fuit: igit lz eni ista ꝯña sit bona a forma habuit esse: nō tn̄ sequit. a forma fuit partialiter vel potētialiter in materia: igit a forma fuit. q2 ly ptialiter vel patentialiter aduerbialiter sumpta: habēt variare significationem casuum: non tamē ly diminutū vel incōpletuz: et loquit in hac cōclusiōe: de forma diuisibiliter pducta: q2 forma idiuisibilis non

cõclo.

partialiter nec totaliter prefuit in materia. ¶Quarta conclusio: licet forma naturalis sit postq̃ non fuit: non tamen simpliciter de non esse ad eẽ producitur: patet: quia si aliqua forma simpliciter de non esse ad esse produceretur: illa nullo modo prefuisset in materia: consequens falsum: quia quelibet forma tam genita q̃ generanda potentialiter ⁊ seminaliter prefuit in materia.

om.

Ex quibus sequitur primo ꝙ nulla forma generanda prefuit in materia: ⁊ tamẽ modis plurimis prefuit in materia prima pars patet: quia talis forma non fuit: ex quo incipit vel incipiet esse: secunda similiter: quia quelibet talis prefuit potentialiter ⁊ seminaliter ⁊ quidditatiue in materia.

m.

¶Secũdo sequitur ꝙ cuiuslibet forme naturalis tam genite q̃ generãde aliquid prefuit ĩ materia: quia quidditas seu potentia respectiua: vel ratio seminalis communiter sumpta prefuit in materia.

mum.

Contra predicta arguitur: et primo ꝙ ẽ dare datorem formarum propter impotẽtiam agentium particularium non potentium inducere formas substantiales: quia homo genitus ꝑ aliquo instanti: primo non generatur ab homine nec a semine: igitur ab ydea vel aliqua intelligẽtia abstracta prima pars antecedẽtis patet: q: quocunq; homine signato pro generatione sortis non minus generatur sortes illo corrupto: secunda similiter quia semen corrumpitur in generatione hominis. Item arguitur ĩ generatione equiuoca: nã mus genitus per putrefactionem ex luto non generatur a luto vel a caliditate ipsius per actionẽ solis: igĩ gñaĩ ab ydea vel intelligentia: patet consequentia cum antecedente: quia omne agens agit secundũ ꝙ est in actu. 3. phy. sed nec lutum nec caliditas est actu viuens ergo nullum illorum est effectiuum vite: et per consequens a nullo illorum producitur mus.

T.c.17.
Secundũ.

¶Secũdo: principiũ vniforme non est principium actiuum difformitatis nisi passum sit difforme: sed semen est vniforme: et similiter materia: igitur non potest alterare ad tantã diuersitatem q̃ta apparet in partibus animaliũ: et per consequens cum auicenna est recurrendũ ad virtutem diuinam. Et confirmatur nam imperfectius non agit sufficienter effectum perfectiorem nisi virtute alterius: sed semen non potest agere animal virtute decidentis: quia illud non est vt suppono. igitur.

Tertium.

¶Tertio arguitur ꝙ forma gñanda habet esse indiuiduale diminutum ⁊ imperfectum in materia: quia aliter generatio forme substantialis esset violenta ꝓbatur: quia violentum est illud quod est a principio extrinseco. 3. ethi. sed talis generatio esset solũ a principio extrinseco si non concurreret forma intrinseca materie coagens ad sui perfectionem: ⁊ hoc videtur velle Ari. 6. meta. d. ꝙ principium artificialiũ est in cognoscente: et principium naturalium in moto.

T.cõ.ꝑ.

¶Quarto arguitur auctoritatibus: nam Aristo. di. septimo meta. omne quod generatur generatur ex sibi simili ĩ spetie: ⁊ ꝙ materia nõ generaĩ nec forma sed compositum: quia figura non fit inquit ipse nec es: sꝫ figura erea. Commẽ. vero. 8. meta dicit ꝙ agẽs non largitur multitudinem: sed perfectionem: ex quibus apparet ꝙ forma anteq̃ generetur habet esse in materia imperfectum ⁊ diminutum et per gñationẽ recipit esse completum ⁊ perfectum.

Quartum.
T.c.30.
c.31.
T.c.xxvij.
Cõ.15.

Ad primũ.

Ad primũ dicitur ꝙ hõ nõ generaĩ a semine: sed ex semine: q̃d si corrumpiĩ: manet tamen virtus generatiua ĩpressa a generãte decidẽte semẽ: mus generatur a caliditate solis vel alia dispositiõe qualitatiua influxa a celo ĩ materia putrefactionis. Et cum dicitur: omne quod agit agit s̃m ꝙ est in actu. dicitur ꝙ non oportet illud esse in actu formali respectu geniti: sed sufficit ꝙ sit in actu virtuali per se vel per aliud: vnde sol respectu caliditatis producte est ĩ actu virtuali per se: sed caliditas ꝓducẽs murẽ est in actu virtuali ꝑ solẽ. Et similiter virtus seminis est in actu virtuali per generans pri-mũ. ¶Ad s̃m dr: ꝙ principiũ vniforme non difformiter agit in materiã vniformẽ si ꝓpria virtute agit et vniformiter applicet̃ materie sed si agit virtute alterius difformis vel difformiter dirigentis nõ est incõueniẽs ꝙ difformiter agat.

Ad s̃cõm.

Ex hoc soluiĩ rõ cõfirmationis: dico ꝙ a agere in virtute b. cõtigit dupliciter: p̃io: quia a. habet virtutẽ a b. aut est virtus defluxa a b qua est sufficiens agere: secundo quia coagit ipsi b. instrũaliter: primo modo mixta agunt virtute elementorum ⁊ sperma virtute decidentis: ⁊ sic non ẽ inconueniens ꝙ aliquid agat virtute nõ entis alio mõ mixta nõ agãt virtute elemẽtoꝝ: nec semẽ ṽtute aĩalis sꝫ solũ ṽtute abstracte ĩtelligẽtie rõnẽ seminalem instrumẽtaliter dirigentis ad ꝓductionẽ filio a q̃o semẽ fuit decisum.

Ad tertiũ.

¶Ad tertiũ negeĩ ꝯña: ⁊ ad probationẽ dr: ꝙ motus ẽ naturalis: si fiat a ꝑncipio extrinseco passo ꝯferente vim: mõ materia naturaliter inclinatur ad formam substantialem: vbi aũt motus esset ab extrinseco nullo passo conferente viꝫ: ille indubie esset violent⁹: ⁊ consequenter concedo ꝙ principiũ naturaliũ est in moto: nec intelligit phs ꝑ motum materiam motam: sed compositum substantiale: quod habet in se principiũ actiuũ ⁊ passiuũ motus ⁊ quietis secundo physi.

6.met.
Ad quartũ.

¶Ad quartum cõceditur: ꝙ omne q̃d generatur: generatur ex sibi simili in spetie. ⁊ ex sibi cõueniẽti in natura nõ quidem ex forma ꝯsimilis rationis: sed ex potentia materie sibi cõueniẽti: ⁊ ex materia ac dispositionibus sibi naturaliter cõueniẽtib⁹. ⁊ cum dicit philosoph⁹: nec mã nec forma generatur: sed solũ cõpositũ: dr ꝙ intelligit de generatiõe cõpletiua ⁊ nõ terminatiua seu substãtiua.

7om.17.

¶Intelligẽdũ tñ ꝙ aliq̃d ꝑ se generari terminatiue intelligiĩ dupliciter: q: aut est ꝑ se terminus gñationis: ⁊ sic forma ꝑ se generaĩ: vt vult phylosoph⁹ p̃io physicoꝝ: aut q: est principalis ratio gñationis: ⁊ sic solũ ꝯpositũ gñatur terminatiue: et hec fuit intentio Aristote. sexto cum autem dixit Comment. ꝙ agens non largiĩ multitudinem: sed perfectionem: verum est: quoniam nũq̃ generatur aliqua forma quin corrũpatur aliqua potentia respectiua illius vt ipse dicit primo physi. ideo et generatione forme non sequitur maior multitudo q̃ fuit ante: sed solũ maior perfectio: q: perfectior est forma que generatur q̃ potentia que corrũpitur: ⁊ ex hoc patet: quare forma corrupta si potest amplius regenerari: quia potentia respectiua iã corrupta non potest redire.

Cõ.70.
T.c.27.
8.me.15.
Cõ.70.

Primum.

¶Capitulum septimum.

Circa predicta de potentia materie inuestiganda est iter illa distictio. An sit realis vel rationis solum. ¶Vnde notãdũ primo quod duplex est potentia scilicet in eẽ ⁊ ad eẽ: potẽtia in esse ẽ potẽtia cõiuncta actui ꝑsenti: cuiusmodi est potẽtia rei existẽtis quacũq; si gñata: potẽtia ad eẽ est potẽtia elõgata ab actu ꝑsenti: cuiusmodi est potẽtia futuri nõ actualiter existẽtis: vt cũ dicim⁹ anticr̃pm eẽ in potentia seu ipm possibile esse: hãc diuisionẽ ponit Arist. p̃io periermenias. ¶Primũ mẽbrum diuisionis subdiuiditur: quoniam potentia in esse que dr realis: quedam dicitur absoluta: et quedã respectiua potentia absoluta est illa q̃ est ad se: ⁊ nõ est aliõ: vt potẽtia ignis vel aq̃. Et potẽtia respectiua est illa q̃ est ad aliõ ⁊ nõ ad se: vt potẽtia calefactiua ignis que est quedã habitudo ipsius ad passũ ꝑmam partem huius diuisionis innuit phs. 7. physi. dr ꝙ maior potentia mouebit eq̃le in minori tẽpore.

T.c.35.
c.36.
Com.36.
Scdm.

¶Scdaꝫ vero declarat. 9. methaphy. di. ꝙ non oportet diffiniri actuꝫ alio modo q̃ ꝑ relationem ad potentiã: q: ipsa est relatiua. ¶Scdo notandum: ꝙ potentia absoluta est duplex. s. actiua ⁊ passiua: potentia actiua est principiũ trãsmutãdi alterum inquantũ hmõi. Et potentia passiua est principium transmutandi ab altero. Exemplũ primi: vt po

tētia actiua ignis. Exēplū secūdi: vt potētia passiua
aque: hanc diuisionē cū descriptionibus ponit Ari.
nono meta. Itē potētia absoluta iterū est duplex sci
licet substātialis ⁊ accidētalis: potētia absoluta sub-
T.c.2.5. stātialis est suba apta nata agere vel pati: ⁊ sic q̄libꝫ
me.15. substātia tā cōposita q̄ȝ simplex dicit potētia. Sꝫ po
tētia absoluta accidētalis est dispositio absoluta sub
stātie per illā potētis agere vel pati: ⁊ sic caliditas dr̄
potētia accidētalis ignis q: per illā agit ⁊ dyaphani
tas dicit potētia accidētalis aeris: q: per illā patitur
lumē recipiēdo. Hāc diuisionem subintelligit phs. 8.
phy. ⁊ scdo de anima di. ꝙ potētia est duplex. s. essen-
tialis ⁊ accidentalis: potentia essentialis inquit ipse
4.c.25. est sicut materia ⁊ genus: q: multū distās a suo actu.
T.c.14. Accidentalis sicut habitus potens egredi in actū cū
t.c.58.⁊.59 velit nisi ꝓhibeat: ⁊ pōit exēplū vt addiscēs dicit sciēs
primo modo: ⁊ sciens in habitu non in actu conside-
rans dicitur sciens in potētia secundi modi. vnde in
quit ipse potentia essentialis indiget generante trās
mutante ad hoc vt exeat in actum. Accidētalia vero
solum indiget remouente prohibens.

1ª ɔclō **His intellectis** sit prima hec ɔclusio aliq̄ est potētia mãe
cui idētificat essentia eius: probatur. naꝫ sicut forma
substantialis est potentia actiua ita materia prima
est potētia passiua: sed forma substātialis identifica
tur sue potētie essentiali: igit per idē ⁊ materia: vnde
dicit phs. 8. meta. ꝙ actus ⁊ potētia reducunt ad ma
T.c.16. teriā ⁊ formā: cū ergo forma sit act⁹ sequit materiam
2ª ɔclō. esse potentiā. ¶ Scd̄a ɔclusio aliqua est potētia ab-
soluta in materia a q̄ ipsa materia realr̄ est distincta
ꝓbat. nā sicut se hꝫ mediū respectu formaꝝ itētiona-
liū: ita materia respectu formaꝝ realiū: sed medium
nō pōt recipere formas itētionales sine naturali po-
tentia dyaphanitatis que est dispositio realiter ab
ipso medio distincta: igitur materia nō pōt recipere
formas reales sine potētia naturali q̄ ē dispō media
ab ipsa materia realr̄ distincta ⁊ hec dispō est q̄litas
de secunda specie dicta naturalis potentia vel ipotē
tia: ⁊ est passio prima ⁊ ꝓpria materie: ac sibi coeter-
na: ⁊ ꝑpetua ingenerabilis ⁊ icorruptibilis sicut ipa
3ª ɔclō. materialis natura. ¶ Tertia ɔclō in materia p̄ma est
multitudo potētiaꝝ respectiuaꝝ ⁊ ab ipsa et inter se
realiter distinctarū. prima pars ptꝫ ꝑ Arist. xij. meta.
di. ꝙ non est idem essentia ⁊ potētia alicui⁹: sicut nec
color ⁊ visibile. Item enim visibile addit super colo
Lect.9. rem respectum: sicut potentia supra materiā: ⁊ primo
de generatione dicit: ꝙ yle siue materia pria sub qui
busdam potentiis proprie est subiectū generationis
⁊ corruptionis. Secunda vero colligitur ab eodeꝫ. 8.
meta. di. ꝙ proprie potentie a quibus diuersis causa
tur multitudo in entibus differūt in materia: alioq̄n
8.meta. tm̄ vnū esset gn̄alissimū. nā ex altera ⁊ diuersa poten-
t.c.11.⁊.12. tia in materia inq̄t ipse gn̄ata est altera ⁊ diuersa for
ma: ⁊ iteꝝ multitudo generatorum entium est a mul
titudine potentiarum in materia: quia cum ꝫagēs sit
vnū in materia vna nisi essent plures potētie in ma-
teria tantum esset vnum actu generatum. ¶ Quarta
cōclusio in essentia materie tres existunt potentie tā
4ª ɔclō. generice q̄ȝ predicamētaliter inuiceꝫ distincte patet.
nam in essentia materie reperit potentia essentialis
ꝑsenti substātie potētia naturalis presentis qualita
tis: ⁊ potētia respectiua predicamēti relatiōis: ⁊ ꝙ in
uicem differant sequitur ex dictis q: omnis substan
tia a quolibet accidēte differt: ⁊ omne accidens abso
lutū ab omni accidente respectiuo. In speciali auteꝫ
arguitur potentiā respectiuā realiter distingui a ma
teria: quoniā potentia materie ad formā generandā
nō manet post corruptionem forme: sed materia ma
net post corruptionem forme: igitur potentia mate-
rie ad formā generandam non est materia: patet cō
sequentia cum minori per philosophū primo physi.
⁊ maior probatur: q: dato opposito sequitur ꝙ cor-
ruptū potest redire idē numero: quod est contra phi
losophum scdo de generatione: ⁊ probatur consequē
tia per comenta. xij. metaphy. di. ꝙ potentia existen
te eadem ⁊ materia eadē ⁊ agente eodem illud quod
fit est idē: sed post corruptionem forme manet mate-
ria eadē ⁊ potentia eadem per aduersarium ⁊ agens
idem vt suppono: igitur hanc doctrinā dedit Comē- Cō.70.
ta. primo phy. per tres propositiones. Prima ꝙ ad- T.c.lxx.
ueniente forma potentia corrumpitur: sed nō corrū- Com.xi.
pitur materia igitur nec potest intelligi illa ꝓpositio
ꝙ adueniēte forma materia desinit eē potētia respe
ctu illius: q: quādocūq; materia subijcitur alicui fo:
me ipsa est potētia respectu ipsius. ¶ Scd̄a proposi-
tio: ꝙ potentia materie accidit materie: modo mate
ria nō accidit materie: ⁊ sic dicit ꝙ illa ꝓpositio est sic Cō.70.
intelligenda ꝙ illa propositio est accidentalis mate
ria est potentia: illud non valet: q: per idem materia
accideret potentie quia hec propositio est accidenta
lis: potētia est materia. Tertia ꝓpositio ꝙ materia
est substantia ⁊ potentia est aliquid: q̄ si intelligitur
ꝙ materia est de predicamēto substātie ⁊ potētia de
predicamēto relationis adhuc habetur intētū: quia
termini diuersoꝝ ꝑdicamentoꝝ de se inuicē verificā
tur in abstracto vniuersaliter negatiue: scdm Aristo
telem. primo posteriorum: vt nulla substātia est qua-
litas: ⁊ nullus homo est albedo: ⁊ consequenter nulla
materia est potentia respectiua.

Contra predicta arguitur. Et p̄mo ꝓbando
nullā potentiam materie realiter di- primū.
stingui a materia: quia talis potentia non est cōpo-
situm nec forma igitur materia: patet consequentia
cum maiori/⁊ minor declaratur: quoniam talis potē
tia est ad formā modo forma non est ad formā dein-
de si esset forma: vel aliud accidens se habens vt for-
ma: ipsa cū materia faceret cōpositū accidentale: vt
exemplificatum est: sicut albedo cum suo subiecto ve
nit potentia nullā olno cōpositionē dicit scdm phūm T.c.70.
⁊ Cōmen. primo physi. ¶ Secundo arguit sic. circun Scdm.
scriptis qualitatibus primis disponētibus materiā
ad hoc vt possit recipere formā nō est aliqua alia po
tentia ponenda in materia materie condistincto: igi
tur: antecedens probatur: q: dato opposito sit illa po
tentia a. ⁊ arguitur sic: materia est in potentia subie
ua ad a. potentiā vel igit seipsa vel mediante aliqua
alia potentia: si primū: cōsimili ratione potest argui
seu dici ꝙ materia seipsa est potētia ad formā gene-
randā. si scdm erit ꝓcedere in infinitū. ¶ Et cōfirma
tur nam omni respectu secluso a materia ipsa adhuc Tertiū.
potest recipere formā: igitur frustra additur talis po T.c.2.
tentia: vel respectus superadditus. ¶ Tertio sic. ita Cō.51.
se habet potentia ad materiā: sicut actus ad formaꝫ.
sed actus non distinguitur a forma: igitur nec poten
tia a materia: maior patet: quia actus et potentia
sunt correlatiua: minor vero est Aristo. dicen. scdo
de anima: quālibet formā esse actū: ⁊ potest hoc decla
rari per similitudinē p̄mi actus: q̄m quilibet act⁹ pri
me forme est de essentia prime forme. per Cōmenta.
xij. meta. igitur per idem quelibet potentia est de es
sentia prime materie. ¶ Quarto arguitur sic: ad om Quartum.
ne qd est distinctū a materia ⁊ inherens materie pōt T.c.10.
ipsa materia realiter trāsmutari: sed ad nullū respe-
ctū sibi superadditū potest realiter trāsmutari. igit
nullus est respect⁹ materie supperaddit⁹ inherēs sibi
maior patet minor est Ari. 5. phy. dicentis ad rela
tionem non est motus. Et si dicit ꝙ maior non est ve
ra de accidētibus coeternis materie: modo potentia T.c.103.
respectiua est coeterna materie: sed contra: sequitur
ꝙ aliquid est eternum a parte ante qd nō est eternuꝫ
a parte post: qd est cōtra phūm primo celi ⁊ patet cō-
sequētia de potētia materie q̄ corrūpit in aduētu for
me: hec vr̄ esse sn̄ia Cōmē. in li. de suba orbis di. ꝙ mā T.c.32.
substātiuat ꝑ posse: ⁊ ꝙ ei⁹ potētia ē mãe dr̄ia essētia
lis: mō dr̄ia essentialis nō differt ab illo cui⁹ est dr̄ia
⁊. iij. phy. inq̄t phs: ꝙ in eternis nō differt esse ⁊ posse
sed materia est eterna: igit esse materie est posse ma-
terie: ⁊ per cōsequēs essentia materie est potētia ma-
terie: ptꝫ ɔn̄a per locum a coniugatis.

primū. **Ad primum** dr ꝙ aliquā ex formā dupliciter cōtingit: aut qr aduenit
cōposito ꝛ denoiat aūt qr denoiat solū positiue. pmo
modo nihil deesse forma nisi ens absolutū. Scdo mō
potētia dr forma non forme gnāde sed materie: ꝛ ex
hoc ptz ꝙ potētia materie nō facit cōpositionē cum
materia. sicut albedo cū subiecto qr albedo ē ens ab=
solutū: ꝛ potētia ens respectiuū: ꝛ ꝯñr sequit ꝙ poten
scdm. tia respectiua nō ꝓprie inheret materie: lz fundet in
ea ꝛ ab ea depēdeat ꝑ ꝑsentiā ꝛ indistātiā. ❡ Ad scdz
negeṫ: ꝙ materia sit in potentia ad a. potentiā: tū qr
a. potentia esṫ in materia: qr materia nō habet respe
ctū a a. potētiā: sed bene concedo ꝙ materia est potē
tia respectu a. potentie: ꝛ qr materia nō recipit a. po=
tentia cū semper illā habuerit: ideo non oportet ꝙ se
ipsa vel mediante alia potentia: modᵘ tamen arguē
di non valet: quia per idem probareṫ materiam reci
pere formā substātialem sine qualitatibus primis qr
qriṫ vtrū materia recipiat formā substantialē seipsa
imediate aut per aliā formā. Si primum habeṫ intē
tum. si scdm: aut ergo recipit illam formā per aliā for
mam: ꝛ erit procedere in infinitum: aut ꝑ seipsum im
mediate: et sic erit stare in primis: ꝙ seipsa imediate
recipit formā substātialē. Et ad cōfirmationē negeṫ
cōsequētia: qr nunq̄ recipet materia formā nisi prᵒ
tertiū. habuisset potentiā respectiuā ꝛ relationē ad formaz
si per generationem illi aduenireṫ. ❡ Ad tertiū dicit
ꝙ in forma genita est respectiua ad materiā qui dicit
actus: ꝛ iste realiter distinguiṫ a forma sicut potentia
respectiua a materia: ꝛ preter actum istuz respectiuū
est actus essentialis idētificatus forme de quo loqui
tur Philosophus quotienscūq̄ dicit formā esse actū
nec est simile de prima forma: ꝛ prima materia: quia
Ad quartū prima forma cum nullo facit compositionem: mate=
ꝑ.c.105. ria autem componit cum alio tam substantialiter q̄
accidentaliter. ❡ Ad quartū diciṫ: negando maiorē:
ꝛ concedo aliquod positiuum respectiuum esse eter=
num a parte ante: ꝛ non a parte post ❡ Et ad Phylo
sophū respondeṫ: ꝙ intelligit de absolutis que nō de
pendent a futuro. Et ad Cōmē. in substātia orbis di
citṫ ꝙ materiā substātiuari per posse non debet intel
ligi ꝙ aliquid sit posse materie dans sibi esse substan
j. phy. 32. tiale: sed ꝙ materia cognosciṫ esse substātia: ꝛ a quo=
libet alio distingui per suū posse: deinde diciṫ ꝙ diffe
rentia essentialis alicuius proprie sumpta est illa a
qua imediate fluit essentia ꝛ talis non reperiṫ in pri
ma materia. Differentia eniz essentialis improprie
sumpta est illa que imediate fluit ab essentia: ꝛ hec est
propria passio que reperiṫ in materia: ꝛ est potentia
naturalis qua omnino distinguiṫ a materia. Itē ad
phūm cōcedo ꝙ esse materie ē posse materie: ꝛ essen
tia materie est potentia materie: ex quo nō sequitur
ꝙ sit potentia respectiua aut naturalis: locᵘ tamen a
coniugatis non tenet nisi in predicatione directa:
quia non sequiṫ: album est dulce igiṫ albedo est dulce
do: sed bene sequitur album est coloratum igitur al=
bedo est color.

❡ Capitulum octauum.

primū. **Quilibet** potentie respectiue an=
nectiṫ ꝑuatio forme ge=
nerāde que scdz Cōmē. j. phy. et corrūpi
tur in aduētu forme de cuiᵘ q̄dditate et
habitudine ad mam est ꝯñr dicendum.
❡ Primo notādū: ꝙ ꝑuatio q̄drupliṫ su=
scdm. miṫ. pmo pro altera parte cōtrarietatis minoris ꝑfe
ctiōis: ꝛ sic loquiṫ Ari. ij. de aia: cū dicit nigrū esse ꝑua
tionē albi. ❡ Scdo ꝑ forma tēdēte ad nō esse: ꝛ sic loq
tur Cōmēta. primo physic. di. ꝙ forma q̄ corrūpiṫ est
priuatio forme gnāde: ꝛ hoc est verū: vtputa forma
embrionis respectu forme aialis. Tertio ꝑ forma di
minuta tendēte ad vlteriorē ꝑfectionē ꝛ sic dicit Al=
ber in sua physica: ꝙ forma gnanda ꝑfuit in materia
secūdū esse diminutū: scdm qd esse ē priuatio materie
coagens agenti ad suam ꝑfectionem. Quarto ꝑ carē
tia alicuius cū aptitudine ad illd: eo mō quo dicimᵘ
tenebrā esse priuationem luminis ꝛ cecitatez esse pri
uationem visus seu visionis: ꝛ sic loquiṫ phylosophᵘ
iiij. meta. di. ꝙ priuatio est negatio in subiecto apto
nato: ꝛ solū de tali priuatione est ad presens loquen=
dum: qr nemo dubitat priuationē primis tribus mo
dis realiter distingui a materia. ❡ Scdo notandum
ꝙ sicut ens vel aliquid dupliciter sumiṫ scz cōmuni=
ter ꝑ omni ente positiuo vel priuatiuo: ꝛ stricte soluz
pro ente positiuo. Ita accidēs accipiṫ: vno modo cō=
muniter ꝑ omni accidēte positiuo vel priuatiuo: alio
modo stricte ꝑ omni accidente positiuo sumēdo igiṫ
proprie ꝛ stricte aliquid ꝛ accidens sic priuatio nō est
aliquid: nec accidens: quia dicit phylosophus primo
physicorum: ꝙ priuatio est non ens: sed sumendo cō=
muniter sic priuatio esṫ aliquid: qr dicit phylosophᵘ
primo physicorū: ꝙ materia est magis aliquid q̄ pri
uatio ꝛ est accidens: qr priuatio accidit materie secū
dum Cōmentatorem primo physicorum. Isto modo
loquiṫ Porphy. de accidēte in suis vniuersalibus di.
accidens est illud quod adest ꝛ abesṫ ꝑter subiecti cor ꝛ. 2.
ruptionem: cū igiṫ priuatio adueniat materie ꝛ cor=
rumpaṫ in illa sine corruptione subiecti per phyloso
phum ꝛ Cōmenta. pmo phy. igiṫ priuatio est accidēs
scilicet priuatiuum: vnde. iiij. metaphy. dicit Aristo.
ꝙ priuatio non est simpliciter ens: nec simpliciter nō
ens: sed tenet medium inter ens: ꝛ nō ens: cum sit ens
priuatiuum dicens negationem forme cum aptitu=
dine subiecti ad illam.

pª conclō.

His premissis sit hec prima conclusio
cuilibet compositoz na
turali correspondet priuatio vel correspondere po=
test: quia quodlibet compositum naturale appetit
vel appetere potest aliquid qd non habet: ꝛ est aptū
natum habere illud: igitur patet ꝯña: ꝛ antecedēs est
manifestū inductiue: ꝛ qm̄ quodlibet compositū na=
turale plura appetit: iō in quolibet tali sunt multe ꝑ
uationes: quaꝝ quelibet ab illo distinguiṫ: quia non
est maior rō: quare magis ab vna q̄ ab alia ꝑuatiōe 2ª ꝯclō.
distingueretṫ: ꝛ etiam non esṫ dicendum ꝙ sit aliqua
illaꝝ ꝑuationū: sicut nō est aliqua sua forma vel enti
tas partialis eius. ❡ Secūda conclusio cuilibet for=
me naturali plures pñt correspondere priuationes
ptz: qr quelibet talis forma plures appetere pōt ra=
tione carentie ꝛ non eiusdem rationis: ergo cuilibet
illaꝝ correspondebit sua priuatio: ꝛ ita sequiṫ vt su= T. c. 9.
pra ꝙ nulla forma est sua priuatio: qr idem continue 3ª cōclō.
manens idē nō multiplicaṫ in plura: cū vnū et plura t. c. 60. 66.
apponanṫ per Aristo. in. x. meta. ❡ Tertia conclusio ꝛ. 79.
quodlibet subiectum receptiuum forme a sua priua
tione realiter est distinctum. Istam conclusionē pro=
bat Arisṫ j. phy. tripliciter: ꝛ primo sic realiter distin
guunṫ que habēt distinctas diffinitiōes: sed subiectū
ꝛ priuatio sunt huiusmodi: ergo minor patet: qr alia
est ratio hominis ꝛ alia est ratio musici: maior vero
probatur. nam que diuersas diffinitiones habent di
uersas quidditates: ꝛ consequenter diuersas entita=
tes. Secundo subiectum manet sub vtroq̄ termino
transmutationis: sed priuatio nō manet: ergo añs de
claraṫ: nam si ex imusico fiat musicum homo perma=
net pmo sub imusica: ꝛ postea sub musica: sed imusicū
non manet sub vtroq̄ termino: imo corrūpiṫ. Tertio
arguiṫ ex cōmuni modo loquendi: nam proprie diciṫ
imusicus fit musicus: ꝛ ex imusico fit musicus: sed nō 4ª ꝯclō.
ꝓprie dr: ex homine fit musicus: licet ꝓprie dicaṫ: ho=
mo fit musicus. ❡ Quarta conclusio: quelibet priua=
tio reperta in materia a q̄dditate illius est realr distin
cta. Ista conclusio est de intētiōe Arisṫ. j. phy. dicētis
aliquas ꝓpositiones. Prima: ꝙ cuiuslibet transmu=
tationis naturalis tria sunt ꝑncipia itrinseca. s. ma=
teria: forma: ꝛ ꝑuatio: modo si materia eēt ꝑuatio nō
essent nisi duo ꝑncipia. Scda ꝓpositio: ꝙ ꝑuatio op=
poniṫ forme ꝛ materia non opponitur alicui illoꝝ: ꝛ
qr recipit tam formā q̄ ꝑuationem: ꝛ modo nihil re=

cipit seipsum:nec opponit et quod recipit. Tertia pro
positio:priuatio est per se non ens et materia est per
accidēs non ens:sed nunq̄ vnū et idem est per se non
ens et per accidēs nō ens:ergo. Quarta ꝓpositio:ma
teria est ꝓpe substātiā: et priuatio nō est prope sub-
Cōm.69. stantiā:modo esse prope et non esse prope arguit non
identitatē. Cōmētator ꝑo ibidē ponit alias quatuor
propositiones. Prima est ꝙ materia est per se princi-
pium cōpositi naturalis et priuatio per accidēs:licet
necessariū. Secūda ꝓpositio/materia est ingenera-
bilis et incorruptibilis:priuatio vero corrumpitur in
aduentu forme generāde. Tertia ꝓpositio/ꝙ priua-
tio accidit materie:modo nihil accidit sibiip̄si. Quar
ta ꝓpositio:ꝙ priuatio est admixta materie:cū ergo
materia non sit admixta materie: sequitur ex hoc cum
alia priuationē materie oīno realiter distingui. Ali-
quas dictarū authoritatū glosant aduersarij dicen-
tes tria esse principia trāsmutationis ad hūc intel-
lectū ꝙ in cuiuslibet trāsmutationis diffinitione in-
cludūtur tres conceptus: scʒ materie forme et priua-
tionis: forma aūt et priuatio opponunt̄ ad hunc intel
Cō.79. lectum:scʒ ꝙ illa noīa opponunt̄: scʒ forma et priua-
tio:et cum dicit Cōmen. ꝙ materie accidit priuatio.i.
Contra. talis propositio est accidētalis:materia est priuatio
seu priuata. ¶ Sed cōtra/si nullus esset cōceptus nō
minus essent trāsmutationes naturales: quare tria
essent principia:quorū duo opponerent̄ et ipsa priua-
tio accideret materie:vnde nō est possibile ꝙ sint cō-
ceptus cōtrarij quin aliqualis ꝯtrarietas respōdeat
suis significatis:quia sciētie secantur quēadmodū et
T.c.38. res.iij.de aīa et modi significādi sunt a modis essen
T.c.14. di.v.Meta. deinde si priuatio accidit materie:quia
hec est per accidēs:materia est priuatio. per idē ma-
teria accidit priuationi:et substātia accidit accidenti:
quia quelibet illarū est accidētalis:priuatio est ma-
teria:accidēs est substātia:sed illud est ꝯ doctrinam
Aristo.in p̄dicamētis.et.i. Poste. Alie aūt sunt autho
ritates Aristo. pro quarta cōclusione. dixit enim Arist.
T.c.4. in postp̄dicamētis ꝙ cecitas nō est cecū esse:et per ꝯñs
et.26. priuatio nō est priuatū esse:sed idem est priuatū et pri
uatū esse:ergo. Item.iiij. Meta. priuatio est negatio
in subiecto apto nato:sed materia prima nō est nega
tio in subiecto apto nato:ergo materia nō est priua-
tio. Et in eodē priuatio hʒ materiā subiectā sibi:et est
vna extremitas oppositionis circueuntis oē genus
T.c.14. entis:sed materia prima nō hʒ materiā subiectā sibi:
nec alicui opponit̄ nec circuit oē genus entis:ergo.
Phs. viij. Meta. in priuatiuis nō est materia eadem
ꝓm habitū et priuationē:scʒ quia cum fuerit materia
habitus nō est potentia ad priuationē:nec fit mate-
ria priuationis nisi per corruptionē naturaliū dispo
Primum. sitionum et potentiarum:quare.

Contra quartam cōclusionē arguitur primo
sic. Illud est materia qđ manet ma-
nente materia quocunq̄ extrinseco materie secluso:
sed secluso omni extrinseco materie sola materia ma
nente adhuc maneret priuatio:ergo priuatio idētifi-
catur materie:ptʒ ꝯña cum maiori:minor ꝓo est eui-
Secundū dens:quia quocūq̄ extrinseco materie amoto materia
esset priuata forma. ¶ Scd̄o sequitur/ꝙ in q̄libet ma-
teria sunt infinite res inuicē diuise et distincte quarū
nulla est alteri mediata vel immediata extensa vel
multiplicabilis:ꝯñs est inopinabile:et ꝓbatur ꝯña:quia
cum materia sit priuata infinitis formis generādis:
sequitur ꝙ ipsa infinitas hʒ priuationes:et cū nulla ista
Tertiū. rum priuationū sit forma nec quātitas:nec principium
quātitatis ꝯtinue vel discrete habet intētū. ¶ Tertio
sit a priuatio forme antichristi:et quero vtrū a sit in
tota materia corruptibiliū vel solū in aliqua parte:
si primū:ergo forma antichristi pōt educi de potētia
tot⁹ materie. ptʒ ꝯña:quia vbicūq̄ reperit̄ priuatio ibi
dem reperit̄ potētia:sed ꝯñs falsum:quia tunc aīa anti-
christi pōt actuare totā materiā corruptibiliū:qđ est
impossibile:si scd̄m:ergo nō quelibet materia horum
inferiorū est receptiua cuiuslibet forme generāde:ptʒ
ꝯña:ex quo illa nō est priuata forma generāda anti-
christi:et per ꝯñs nec potentialis ad illam:sed ꝯñs est
falsum:quia materia prima horū inferiorū cū sit pu-
ra potentia et infinite possibilitatis est indifferēs ad Quarto
omnē formā generandā. ¶ Quarto arguit̄ sic:et que-
ro si priuatio materie p̄me sit diuisibilis vel indiuisi
bilis:si diuisibilis:ergo diuisibiliter corrumpitur in
aduētu forme:et per ꝯñs nunq̄ forma aliqua indiuisi
biliter ꝓducit̄:si indiuisibilis et cū eadē forma possit
de duabus materijs generari:sequitur eandem priua-
tionē esse in duabus materijs:scilicet a b quo cōcesso
sequitur corruptū posse redire idem numero. probat̄:
quia inducatur forma antichristi in a materia:et se-
quitur ꝙ in b manet adhuc priuatio illi⁹ forme cum
sua potētia respectiua:quia ꝓpter mutationē factā
in a nō est necessariū aliquā mutationē fieri in b:sed
quelibet materia habēs priuationē et potentiā alicu-
ius forme potest illam recipere:ergo. ¶ Deinde ar- T.c.66.i
guitur authoritatib⁹:prima est Aristo.i. physi. ꝙ ma Cōmē.58.
teria et priuatio sunt vnū numero. secūda Cōmen. ibi T.c.4.
dem dicentia:ꝙ differētia inter materiā et priuatio- T.c.i.3.
nem est solum ꝓm vocem. tertia est Aristo.iiij. Meta. T.c.pri.
dicentis ꝙ priuatio vere dicitur de materia. quarta
est phi.iij. Physi. et.ix. Meta. diuidentis ens in actū
et potentiā:cum ergo priuatio non sit actus: ergo est
potentia sed nō potentia accidētalis ergo potentia
substantialis que est materia.

Ad primū dicitur ꝙ sicut materia celi non Ad primū
priuatur forma substātiali:quia
nō habet illius priuationē annexā:ita materia horū
inferiorū secluso omni extrinseco nulla forma priua-
retur. ¶ Ad scd̄m cōcedo totū preter vltimā partem Ad scd̄m.
quoniam quelibet priuatio materie multiplicabilis est ad
omnē punctū sui:vnde multiplicari nō reperit̄ solum
in formis verū etiā in priuationib⁹ et negationibus. Ad tertiū
¶ Ad tertiū dico ꝙ a est in tota materia corruptibi-
lium:et in quolibet puncto eius:et ꝯñter cōcedo ꝙ for-
ma antichristi potest educi de potētia hui⁹ toti⁹ ma-
terie:quia sicut multiplicat̄ priuatio ad omnē pun-
ctum materie:ita potētia respectiua:non tñ sequitur ꝙ
forma antichristi possit actuare totā materiā:sed so-
lum sequitur ꝙ quālibet portionē huius materie sibi Ad quartū
proportionabilē quātū est ex se potest actuare. ¶ Ad
quartū dico ꝙ si forma est indiuisibilis oīno priuatio
est indiuisibilis oīno:si est diuisibilis aliq̄ modo pri
uatio est diuisibilis diuisibilitate partiū priuatiuarū:
sed nunq̄ diuisione extēsiua per habitudinē partis Cōme.
extra partē. vñ dixit Cōmen.i. Phy. ꝙ si forma subito
generatur:priuatio subito corrumpit̄:et si forma suc-
cessiue ꝓducit̄:successiue etiam priuatio corrūpitur:
quoniam sicut totali forme correspōdet totalis priuatio:ita
cuilibet parti forme correspōdet aliqua portio priua-
tionis. Et tūc cū cōcluditur ꝙ corruptū potest redire
idē numero:negetur ꝯña:quia q̄ cito corrūpitur pri-
uatio et potētia respectiua in a. tā cito corrūpitur po
tētia in qualibet alia parte materie absq̄ mutatiōe
in illis partib⁹:quoniam priuationes et respectus possunt ad
esse et abesse absq̄ mutatiōe illi⁹ cui adueniūt. ¶ Ad 1.Phy.6
p̄mā auctoritatē Arist. dr̄ ꝙ ibi locutus est de vnita-
te subiectiua et nō identica:nec transcendēte:quoniam statim
dicit ꝙ materia et priuatio differūt specie. ¶ Ad scd̄m
dicitur:ꝙ commentator nunq̄ dicit illud sed cū Phs
posuisset duplicē differentiam inter materiam et pri-
uationē dicit Cōmentator p̄mā differentiam esse ꝓm Cōme.58.
vocem:et secundā ꝓm rem:vnde prima differentia est
hec. ꝙ priuatio fit hoc. et ex priuatione fit hoc demōstrā
do suum positiuum:sed subiectū fit hoc:et nō ex sub-
iecto fit hoc. secūda differētia:ꝙ manet materia i ge Ad quartū
neratione et priuatio non manet sed corrūpitur. ¶ Ad 3. Physi.8.
tertiā dicitur:ꝙ priuatio dicitur de materia non in 9. Met.13.
abstracto sed in concreto. ¶ Ad quartā dicitur:ꝙ il-
la diuisio datur de ente stricte sumpta.s. positiuo. vñ
inde priuatio nō est materia:nec forma:nec cōpo
situ:et licet sit accidens:nō tamen actus accidentalis
quia nō actuat: sed est admixta materie per p̄sentiā.

…tiam ⁊ indistātiam. ¶ Dubium vtrū corrupta forma pri
uatio illius adueniat materie: ⁊ videtur ꝙ nō: primo
quia non eadem priuatio numero: quia tūc corruptū
rediret idem numero: nec alia: qr diuersarum priua-
tionum diuerse sunt forme: secūdo quia priuationis
esset priuatio eo ꝙ materia habuit a: ꝑuationē ⁊ iam
nō habet eā: ergo priuaꝛ a ꝑuatione: tertio quia tūc
omnis transmutatio esset acquisitiua: eo ꝙ ꝑ q̄zlibet
transmutationē acquireret forma vel priuatio: quar
to quia forma corrupta posset regenerari: ꝓbaꝛ nam
priuatio est negatio in subiecto apto nato: igiꝛ subie
ctum habēs aliq̄ꝫ priuationem habet ad suā formā
aptitudinem: ⁊ per ꝯsequens potest illam formā reci
…isho. pere. ¶ Respondeo ꝙ sic: nam Aristo. dicit. j. Physi. ꝙ
T.c.60. per musicam corrūpitur in musicū: ⁊. viij. metaph. ꝙ
T.c.61. materia sit subiectum priuatiōis per corruptionē di
T.c.4. spositionū naturaliū ⁊ in postp̄dicamētis: ꝙ ab habi
tu ad priuationē est possibilis transitꝰ: ⁊ non ecōuer-
…pmū. so. ¶ Ad primū dicit: ꝙ eadem priuatio numero ad
uenit materie que primo corrūpebaꝛ: nec est inconue
niens corruptū priuatiuū idem in numero regenera
ri. Aristo. autem intelligit secūdo de generatione de
corrupto positiuo per trāsmutationē materie. ¶ Ad
T.c.70. secūdum nego vtrāq̄ꝫ consequentiā. Sed bene sequi-
Ad scdm. tur: materia nō habet a: priuationem ⁊ habebit eam
quantū apta nata est habere: igiꝛ priuatur a: ꝑuatio
ne: sed negeꝛ minor: quia nō est aptitudo nisi ad po-
sitiuū ⁊ ꝯsequēter dicitur ꝙ licet materia sit iam po
tentia ad a: priuationem: non tamē est in potētia ad
illam: quia esse in potentia ad illam est habere potē-
tiam respectiuam ad a: priuationē: ⁊ hoc est impossi-
Ad tertiū bile: qr potentia respectiua nō respicit nisi positiuū.
¶ Ad tertiū concedo consequentiā: ⁊ consequens: ta-
men qr denominatio fit a nobiliori transmutatio dr
Ad qrtum acquisitiua vel dr deperditiua quando acquiriꝛ: vel
deperditur forma. ¶ Ad quartum negetur consequē
tia prima ⁊ vltima: quia non cuilibet priuationi cor-
respondet forma genereanda. sed solum priuationi
coniuncte potentie respectiue que cū sit corrupta nō
amplius potest regenerari: quia est ens positiuum:
deinde quia priuatio est negatio in subiecto apto na
to: concedo ꝙ materia habens priuationē forme cor
rupte habet aptitudinē ad illam: scilicet absolutam
que est naturalis potentia: non tamen potest recipe
re illam formā: qr non habet potentiam respectiuā.
Unū anteq̄ꝫ forma genereꝛ materia hꝫ duplicē aptitu
dinē: scꝫ absolutā ⁊ respectiuā: ⁊ postq̄ꝫ ē corrupta hꝫ
solū aptitudinē absolutā: quare. ¶ Caput. ix.

Quia priuatio ⁊ potētia
recipiendi formā sunt cause ap-
petitꝰ materie: iō de q̄dditate
appetitꝰ materie est aliqualr di
cēdū vt p̄dicta clariꝰ inotescāt.
Primū. ¶ Et iō notandū p̄mo: ꝙ appe-
titus est inclinatio alicuius ad
aliq̄d vel aliqualr esse. Nam cū graue aut leue est ex
tra locū naturalē diciṁ illō appetere esse in loco na
turali: qr inclinaꝛ ad illū. Si em̄ amoueret ꝓhibens
statim moueret ad locū suum. Iuxta hāc descriptio-
nē sit hec p̄ma diuisio appetituū q̄dā est naturalis: q̄
dā vero nō naturalis. Appetitꝰ naturalis est natura
lis inclinatio alicuiꝰ ad aliq̄d vel aliqualr esse: vt ap
petitꝰ grauis essendi deorsum: ⁊ appetitꝰ leuia mouē
di sursum. Appetitꝰ nō naturalis est inclinatio alicu
ius p̄ter naturā ad aliq̄d vel aliqualr esse: vt appeti-
tus hoīs deuiās a rōne qua infinita appeteret vel si
bi nociua. Scd̄a diuisio: appetituū naturaliū quidā
est actiuꝰ ⁊ quidā passiuus. Appetitus naturalis acti
uus est ille qui naturaliter actiue iclinat vt appetitꝰ
forme. Appetitꝰ autem naturalis passiuus est ille q̄
naturaliter passiue inclinat: vt appetitus materie.
Scdm ¶ Secundo notandum ꝙ sicut materia habet dupli
cem potentiam: scilicet absolutam ⁊ respectiuā. Qua
rum prima est indifferens ad omnem formam reci-
piendam: nec corrumpitur in aduentu alicuius for-
me. Secūda vero respicit determinatā formam reci-
piendam: ⁊ desinit esse in aduentu illius. Ita mate-
ria prima habet duplicem appetitum: vnū absolu
tū incorruptibilem ꝯitem potentiā absolutā eo mo-
do quo secūda passio fluit a prima: vt risibilitas a di
sciplinabilitate: ⁊ aliū respectiuū consequentem potē
tiam respectiuam: qui corrūpitur in aduentu forme
sicut ⁊ illa potētia: ⁊ hi duo appetitꝰ differūt quadru
pliciter. primo: qr appetitus absolutus est de p̄dica- Primo;
mēto qualitatis ⁊ respectiuus de p̄dicamēto relatio
nis. Secundo: qr appetitus absolutus est coeternꝰ in Secūdo;
materia tā a parte ante q̄ꝫ a parte post: sed appetitꝰ
respectiuus est eternꝰ a parte ante ⁊ nō a parte post.
Tertio qr appetitus absolutus nō est per se admixtꝰ Tertio;
priuationi: sꝫ respectiuus per se admixtus priuatio-
ni. Quarto: qr appetitus absolutus indifferenter re- Quarto
spicit omnē formā educibilē de potētia materie siue
sit in materia siue nōdū genita. Appetitꝰ autē respe-
ctiuus respicit determinatā formā ⁊ solū generādā.
¶ Est igiꝛ ille ordo nature signandus: q̄m primo po Primo
nitur materia nuda absoluta a quibuscunq̄ꝫ formis.
Scd̄o naturalis potētia eiusdē tāq̄ꝫ prima passio cō Secundo;
uertibilis cū materia immediate fluens ab ea. Ter- Tertio.
tio appetitus absolutus q̄ est scd̄a passio ab illa fluēs
mediante potētia naturali. Quarto pullulant infini Quarto;
te potentie respectiue in ip̄a materia. Quinto pullu- Quinto.
lāt infiniti priuatiōes infinitarū formarū iuxta respe
ctus infinitos potētiarū immediate p̄cedētiū. Sexto Sexto.
pullulāt infinite appetitꝰ respectiui ad infinitas for
mas q̄bus priuaꝛ materia: nec hic ꝑ has designatio-
nes nūerales intelligo instātia tp̄is: aut alias dura-
tiōes inuicē succedētes: sꝫ solū prioritates ⁊ posterio
ritates reptas in materia. vn̄ eternalr fuit sol cū sua
luce ⁊ lumine ac caliditate ad illa ꝓducta: et tn̄ prius
fuit q̄ꝫ lux: ⁊ lux prius q̄ꝫ lumē: ⁊ prius lumē q̄ꝫ calidi-
tas: qr semper causa est prior naturaliter suo effectu:
vt docet Arist. in postp̄dicamētis in cap̄lo de priori:
sicut igiꝛ significaꝛ priꝰ ⁊ posteriꝰ ex parte cause effe-
ctiue: ita ex parte cause materialis et mere passiue.

His visis sit hec prima cōclusio. Materia Pria zcl;
p̄ma nō appetit formā corruptā:
nec formam illā impotēter actuantē. Prima pars pa
tet: nam appetitus naturalis non est ad aliquid im-
possibile. j. celi: sed impossibile est formā corruptam T.c.70;
esse. ij. de generatione: igitur materia non appetit il-
lam. Secunda pars declaratur: quoniā materia pri-
ma non appetit aliquam formam nisi per illam va-
leat transmutari: sed per formam non potentem ac-
tuare materiam non potest materia transmutari:
igitur illam non appetit: patet consequentia cum mi
nori: maior vero declaratur ex hoc quia materia non
appetit relationes: nec aliquos respectus: quia per
illos non transmutatur. Ex ista conclusione sequitur
ꝙ materia horū inferiorū non appetit formā celi: nec
ecōuerso: nec etiā materia mea appetit formā tuam
vel ecōuerso: qr impossibile est hm̄oi formā talē ma-
teriam informare vt liquet. ¶ Scd̄a conclusio. Mate Scd̄a zcl;
ria appetit formā p̄ntem ⁊ futurā nō eodē modo: nec
equaliter. Prima pars probatur: nam materia appe
tit formā generandā per ph̄m. j. physi. ratione sue ꝑ- T.c.81.
fectionis: ⁊ vt sit in actu per illam: sed materia est in
actu per formā quam habet: sicut ⁊ per formā haben 2
dam igitur. Scd̄a pars est nota: q̄m materia appetit
formā p̄ntem per modū cōplacētie: ⁊ futurā per mo-
dū desiderij: verū est tamen ꝙ appetit illas formas
appetitu absoluto: q̄m appetitu respectiuo non appe
tit nisi formā generādā. Tertia pars cōclusionis de- 3
mōstratur: q̄m materia magis vel minus appetit for
mā s̄m quā per illam potest magis vel minus actua
ri: sed aliquādo magis actuaꝛ ꝑ formā p̄ntem q̄ꝫ fu-
turā: ⁊ aliquādo ecōuerso. ergo aliq̄n magis appetit
formā p̄ntem q̄ꝫ futurā. ⁊ ecōuerso. vbi aūt ꝑ aliquā
formā p̄ntem ⁊ aliquā futurā actuareꝛ equalr aut ꝑ
plures gn̄andas illa materia equalr appetit. ¶ Ex istis

conclusione sequitur: ꝙ lȝ appetitus materie magis vel minus formã respiciat: non tamẽ est intensibilis: nec remissibilis: sicut nec subiectum eius: nec frigiditas virtualis aque: licet aliquando intensius et aliqñ remissius aquam reducat. ¶ Tertia cõclusio. Aliqua
tertia ɔclo. forma prius inheret materie ꝙ̃ materia habet et appetitũ ad illam: ptȝ de potentia naturali que p̃cedit in materia omnẽ appetitum materie. Nam pria passio est immediata subiecto. i. posteriorum. ¶ Ex ista
Correla. conclusione seqtur ꝙ potentia et appetitus materie realiter distinguũtur inter se: patȝ ex quo appetitus emanat a materia mediãte potẽtia naturali: et non ecõuerso: nec sequit̃ mãm posse recipere formã ⁊ mãȝ appetere formã: igit̃ potẽtia mãe ẽ appetit⁹ materie: sicut non sequit̃ hoiem currere est hominẽ calefieri: igitur cursus hominis est calefactio hois. cõsilr̃ dicit̃ de p̃uatione ꝙ realiter distinguit̃ a potẽtia materie ⁊ ab appetitu eius cũ sit negatio in subiecto apto nato: ⁊ non potentia nec appetitus: non tamẽ est ɔcedendũ materiã appetere formã vl' posse recipere formã esse mãm carere forma: quia quodlibet illoꝝ ẽ ne
4a ɔclo. cessariũ ⁊ mãm carere forma est impossibile. ¶ Quarta ɔclusio. Quilibȝ appetit⁹ materie est entitas positiua realr̃ distincta a materia: ista cõclusio ptȝ de appetitu respectiuo qui corrũpitur in aduẽtu forme: cũ materia nũꝙ̃ corrũpatur de appetitu absoluto. Etiã ptȝ qm̃ si potẽtia nalis distinguit̃ a materia opȝ pari ratione ꝙ appetit⁹, tũ quolibȝ illoꝝ sit q̃litas. s. i. n.
Correla. appetit⁹ mãe esset materia. ⁊ cũ materia appetat formã: seq̃t appetitũ appetere formã: qđ ẽ dissonũ: sicut ꝙ cursus currat aut ꝙ caliditas calefiat. ¶ Ex ista cõclusiõe sequit̃. ꝙ lȝ appetit⁹ dicat materiã potẽtiã et p̃uationẽ. tñ ẽ simplex entitas et nõ est illa tertia: nec aliqđ illoꝝ: sicut etiã relatio exprimit fundamentum ⁊ terminũ: ⁊ tamẽ non est illa nec aliquod illoꝝ: sȝ est
primũ. simplex entitas principalis.

Contra

quartã ɔclusionem arguit̃. Materia appetit appetitu ɔplacẽtie quãlibet formã in ea existentẽ: sed q̃libȝ appetitus est forma i materia: igit̃ materia appetit quẽlibet appetitũ ei⁹: ⁊ cũ materia nihil appetat nisi p appetitũ distinctuȝ oportet p̃cedere in infinitũ in appetitibus materie. ¶ Ex isto argumẽto potest ostendi appetitũ materie p̃cedere naturalẽ potẽtiã: qm̃ materia cũ appetit oẽȝ formã sui appetit nalẽȝ potẽtiaȝ: sed omnis appetit⁹
Secũdum. respiciens formã in materia necessario p̃cedit illam. ergo ⁊c. ¶ Secundo arguit̃ sic. Nihil pullulat seu ab alio emanat nisi efficiat̃ ab illo: sȝ mã pria nihil effi
tertium. cit cũ sit pura potentia ⁊ infinite passibilitatis: igit̃. ¶ Tertio arguit̃. sic. Quecũꝙ̃ sic se habẽt ꝙ unicẽ dicunt̃ distingui realiter vnũ põt esse sine alio: sȝ materia p̃ma nõ põt esse sine appetitu eius: nec econuerso igit̃ non inuicẽ realiter distinguũtur: ptȝ ɔña tũ ȝ mi
Quartum. nor: maior p̃o potest inductiue declarari. ¶ Quarto sic. Graue extra locum nãlem nõ habet duos tales appetitus. s. absolutũ et respectiuũ: igit̃ nec materia: pȝ ɔsequẽtia: q: sicut materia appetit formam gñandã: ita graue locũ naturalẽ: et añs est manifestũ: q: tunc corrũperet̃ vnus illoꝝ appetituũ aduenlente quiete sui loci nãlis: ⁊ iteꝝ si remoueret̃ graue a suo loco regeneraret̃ appetit⁹ corruptus: qđ null⁹ docte diceret.

Ad primũ

Ad primũ. dr̃: ꝙ materia nõ appetit q̃nãlibet formã exñtem in ea: q: nõ potentiã nec appetit⁹ respectiuos: cũ nõ sint p̃fectiones materie: tamẽ appetit naturalẽ potentiã ⁊ suum appetitũ cõsuse: qm̃ subiectũ inclinat̃ ad p̃priã passionẽ cũ sit p̃fectio eius: ió non p̃cedit̃ in infinitũ: nec etiaȝ est verũ ꝙ omis appetitus respiciẽs formã i materia necessaria p̃cedit illam nisi determiate illã respiciat. ¶ Ad scđm neget̃ añs: q: lux solis continue pullulat ab illo ⁊ nõ efficit̃ ab illo q: est coeterna sibi: vñ ɔcedo effectũ eẽ coeternũ sue cause: quia nõ sumit̃ hic effect⁹ pro illo qđ est factũ: sed solũ p illo quod est causa effectiua p̃cedit vel processit: cũ igit̃ lux eternaliter p̃cesserit a sole: ⁊ nõ lux est effectus solis: non tamen passio materie est effect⁹ materie: q: lȝ eternaliter p̃cesserit ab ea per emanationẽ: nõ tamẽ effectiue: sȝ soluȝ subiectiue: sicut p̃pria passio entis ab ente transcẽdenter
sumpto. ¶ Ad tertiũ neget̃ maior: qm̃ homo et risibilitas distinguũtur realiter: ⁊ tñ nullũ illoꝝ potest esse Ad tertiũ.
sine alio: q: vnũ est subiectũ et aliterũ p̃pria passio: et lȝ mã nõ possit separari a suo absoluto appetitu seu naturali potẽtia: põt tamẽ intelligi sine illo: sed non ecõuerso: quia p̃us potest intelligi sine suo posteriori
⁊ nõ ecõuerso. ¶ Ad quartũ neget̃ añs. Vñ graue existẽs extra locũ naturalẽ hȝ duplicẽ appetitũ sicut duplicẽ potentiã: videlȝ absolutũ qui non corrumpit̃ nisi corrũpatur graue: et respectiuũ qui desinit eẽ cum graue incipit esse in loco naturali: ⁊ tũ iterũ remouet̃ non acquirit primũ appetitũ corruptũ: sed aliũ ɔsimilis nãe: sicut ⁊ aliam potentiã respectiuã non tamen acquirit nouã priuationẽ: sed illam eãdẽ nũero quã prius perdidit: quare ⁊c. Ad quartũ.

Caplm. x.

Consequenter

propter materiã nũc vltimo tactã tam de appetitu forme ⁊ cõpositi aliqua sunt tractanda. ¶ Notandũ primo: ꝙ appetituũ naturaliũ q̃daȝ est nõ cognitiuus ⁊ q̃dã sensitiuus: ⁊ quidam vero intellectiuus. Appetitus naturalis non cognitiuus est ille qui p̃uenit naturalr̃ a virtute nõ cognitiua: sicut appetitus elementoꝝ ⁊ mixtorũ tam viuentiũ ꝙ̃ non viuentiũ carẽtiũ sensu ⁊ cognitiõe. Appetitus naturalis sensitiu⁹ est ille q̃ emanat a potentia sensitiua vt appetit⁹ audiẽdi vl' videndi seu q̃ aial naturalr̃ inclinat̃ ad cibũ vel ad potum. Appetit⁹ autẽ naturalis itellectiu⁹ est ille q̃ p̃cedit a potẽtia itellectiua vt appetit⁹ intelligẽdi vel sciẽdi. ¶ Ex ista distinctiõe sequit̃ p̃rio ꝙ tot sunt appetit⁹ in aiali quot sunt potẽtie in illo: quia cuilibet potẽtie correspõdet vnus appetitus. Cũ igit̃ preter potentiã intellectiuã ⁊ sensitiuã sunt plures alie potentie p̃rales tã iteriores ꝙ̃ exteriores vt visiua auditiua et sensus cõis et hmõi realr̃ differẽtes: sequit̃ ꝙ harũ appetitus etiaȝ inter se realiter distinguũtur. ¶ Secũdo sequit̃: ꝙ tot Primum. p̃m correla.
sunt appetit⁹ in mixto quot sunt forme in illo: q: cuilibet forme correspõdet suus appetitus: ⁊ cũ in quolibet mixto sint plures forme saltem accñtales: seqtur qđlibet mixtũ plures cõtinere appetit⁹. ¶ Tertio sequit̃ ꝙ penes distinctionẽ formarũ attendit̃ distictio appetituuȝ. Nã si a. et. b. forme numeralr̃ differũt et appetitus similr̃. Si autẽ specifice vel generice: talit̃ etiã distinguũtur appetitus. ¶ Quarto sequit̃ ꝙ aliq̃ duo mot⁹ appetit⁹ specifice distinguũtur: ⁊ tñ eundem terminũ numero respiciũt: vltimo patȝ de appetitu lapidis: ⁊ de appetitu terre hr̃ specifice distinguũtur: sicut ⁊ forme substantiales a quib⁹ emanãt: etiaȝ intẽdunt eundẽ terminũ numero. s. mediũ mũdi: q: ille est locus terre ⁊ ceteroꝝ mixtorũ fm̃ Ari. ij. de cel. ¶ Scđo notandũ: ꝙ sicut locatũ naturalr̃ appetit locum: ⁊ ecõuerso: q: non est possibile locum esse sine locato: ⁊ ecõuerso: p̃pter abhominationẽ vacui. iiij. phisicoꝝ: ita naturalr̃ materia formam appetit ⁊ forma materiã p̃pter ɔseruationẽ vtriusꝙ̃ nõ tñ eodẽ appetitu nec rõni ɔsimilis: q: forma appetit mãm appetitu actiuo: ⁊ mã appetit formã appetitu mere passiuo. ¶ Ubi aduertẽdũ ꝙ in appetẽdo materiã est ordo in formis: qm̃ nulla forma appetit simplr̃ mãm nudam sed ipsam dispositam: nam forme substãtiales appetũt materiã dispositã qualitatibus primis: et qualitates p̃rie appetũt materiã dispositã p quãtitatẽ ⁊ dimẽsiões: q̃ntitas aũt appetit materiã p q̃litatẽ dispositã que est naturalr̃ potẽtia: sȝ naturalis potẽtia appetit p se mãm nudã: sicut p̃ria passio suũ subiectuȝ. per accñs aũt appetit eam dispositã substãtialiter: q̃ntitatiue ⁊ q̃litatiue materi alr̃: q: aliter deficeret materia: et ɔñr quelibet eius passio naturalis. scđm corre. tertiũ cor. q̃rtũ corre. T. c. 5. ⁊. 56.

His autem

dictis sit hec prima conclusio. Deus non potest p̃ducere aliquod mixtũ q̃n in illo p̃ducat oppositos appetit⁹: p̃a. pa conclo.

tet:q2 deus nõ potest pducere aliquod mixtuz quin
in illo sint opposite qualitates alteratiue pse 2 q̃lita
tes motiue localr. ℭEx ista conclusione sequit coire
Correla. larie q a.2.b. appetitus tendunt deorsum simplr:2 c.
appetitus tendit sursum simplr:2 tñ minus 2ueniũt
a.et.b.q̃ b.et c.patz dato q a sit appetitus terre sim
plicis 2 b.appetitus lapidis.c.vero appetitus ignis
Isto põsito patz correlariũ:et quo a:2.c.sunt corpora
2cl̃o. simplicia habẽlia simbolũ. ℭScd̃a 2clusio.lz eodẽ ap
petitu forma materiã appetat 2 2positũ nõ eodẽ mo
do appetit vtrũq3. Pria ps ptz:quia non est ponend⁹
duplex appetitus in forma:quoꝝ vnus respiciat ma-
teriam 2 alius compositũ:frustra enĩ fit p plura:q8
potest fieri p pauciora.1.phy. Secũda ps declaratur.
T.c.41. nã forma appetit materiã ꝑpter causalitatẽ subiecti
quam hz materia ad formam:et appetit cõpositũ p
pter cõtinentiã ipsius:cũ omne totũ suas cõtineat p
cõcl̃o. tes. ℭTertia 2clusio. Nulla forma materialr appetit
materiã idifferẽter vl signã:et dispositã:sz mõ deter
minato 2similr actuatã.ptz. Naz forma substãtial's
ignis non appetit materiã qualrcũq3 dispositã: vide
lz frigiditate hũiditate albedine 2 nigredine 2 hmõi
nec appetit materiã dispositã ista caliditate:sz bene
Correla. actuatã 2simili. ℭEx ista cõclusione sequitur:q lz for
ma extensa appetat materiã signatã:nõ tñ forma i-
extensa.quia ad sepatione ptis materie a toto corrũ
pitur vel desinit esse forma extensa:sed nõ forma lex-
tensa:dũmodo maneret 2similis materia simlr 2po
4.a cõcl̃o. sita. ℭQuarta 2clusio. Quilibz appetitus forme na-
turalis ab eius entitate realr est distictus:probatur
q2 si nõ sit igit a:aliqua forma naturalis distinguat
a suo appetitu:2 arguit sic. Hoc appetit deũ.õstrãdo
a.2 hoc est appetit⁹.ergo appetit⁹ appetit:2ñs ẽ im-
possibile:sicut q albedo dealbet:et patz 2ña:q2 ẽ sillo
gismus expositori⁹. Et cõfirmat:nã forma substãtia-
lis etistens extra suũ locũ naturalẽ appetit appetitu
ꝑuatiuo eẽ in illo loco:2 postq̃ est i illo loco non am-
pli⁹ appetit tali appetitu:igit ista 2ña colligit ex do
ctrina Arist.iij.de aĩa:intendẽtis appetitũ sensitiuuz
distingui a potẽtia sensitiua:et appetitũ itellectiuũ
differrẽ a potẽtia itellectiua. Ex pdictis seqtur q ois
T.c.53. appetit⁹ 2positi naturalr est entitas aliq̃ ab illo realr
ter distincta:ptz nã ois appetit⁹ cõpositi naturalr est
appetit⁹ forme vl materie:sz tã forma q̃ materia est
res alia a cõposito naturali:igitur 2c.

primum. **Contra** pdicta arguit. Et pmo:q nõ cuilibet
forme correspõdet ꝓprius appetit⁹
quia dato illo sequitur q idem simul 2 semel appetit
ascẽdere 2 descẽdere:2ña est impossibile:et ꝓbatur
2ña assignando a:mixtũ i quo sit leuitas 2 grauitas
tũc sic a:habet appetitũ descẽdẽdi 2 ascendẽdi:igit a:
appetit descendere 2 ascẽdere:ptz 2sequẽtia cũ añce-
dente:quia a:hz grauitatẽ 2 leuitatem. ℭConsimilr
arguit:q a hz calefacere 2 frigefacere humectare et
desiccare:q2 a.hz appetitũ calefaciẽdi 2 frigefaciẽdi 2
hmõi cũ habeat caliditatẽ 2 frigiditatẽ humiditatẽ
Secundũ. 2 siccitatẽ. ℭSecũdo arguit:q forma nõ appetit ma
teriã propter ꝯseruationem sui:quia tũc nulla forma
appeteret nãliter corruptionẽ sui ꝑsi⁹:2ñs est falsũ
de forma ligni mouẽtis ipsum in ignem deorsum in
Tertium. quo 2butit. ℭTertio de forma fenicis que vt habet
de naturis animaliũ postq̃ diuixerit 2gregat ligna
plurimum sicca que assiduo motu alarum suarum
incẽdit: et tandem igne se comburendo corrumpit.
ℭQuarto arguit de formis agentibus in sua cõtra-
quartum. ria vbi fit reactio et corruptio agentis:et pmaxie de
calore naturali appetente corrũpere humidũ radica
le ad cuius corruptionem sequitur corruptio caloris
2 consimiliter de appetentibus nimium cibum potũ
vel coitum:ad quem sequitur mors:2 de hominibus
desperatis seipsos interficientibus:ac etiã alijs mul
tis qui ex tedio vite seipsos iterficiũt. Unde Licho-
niensis tractatu suo de reflexiõibus narrat circa vnũ
polum esse quosdam montes super quibus fit sic vnt
formis 2 regularis reflexio radiorum solis q8 multo
temperamento homines ibidẽ existentes tã diu vi-
uunt q tandem de vita tediũ habẽtes saltant in flu
uios subtus montes vt submergantur.

Adprimum dicit negãdo 2ñam si enĩ a.
est in loco naturali nõ appe
tit ascendere:nec descendere:2 si est extra habens pl⁹ Ad primũ
de grauitate naturali q̃ leuitate appetit descendere
2 non ascendere:et ad probationem habet appetitũ
ascendendi:igitur appetit ascendere:nego cõsequen
tiam sicut nõ sequitur a:habet leuitatem igitur est le
ue. Consimiliter dicitur:q licet.a habeat omnes ap
petitus correspõdentes qualitatibus primis: ex hoc
non sequitur q apperat aliquo illoꝝ appetituũ:quia
preter illos appetitus habet propium appetitum
correspondentem forme mixti:secundum quez appe
tit iuxta naturam illius forme. ℭAd secundum con- Ad scd̃m;
cedo consequentiam et consequens: et ad improba-
tionem dicitur q lignum positum sursum non appe
tit moueri:nec descendere ad locum sue corruptiõis:
sed si cadat in ignem et comburatur hoc est a casu et
preter inclinationem forme sue. ℭAd tertium dicit
q si fenix seipsam corrumpit:non tamen appetit se Ad tertiũ;
non esse:sed hoc facit appetens se esse: vnde non po-
tens diutius indiuidualiter existere:sed bene specifi
ce parat materiam dispositam:vt ex illa generet vna
fenix:2 sic manet vna fenix spectfice que indiuidualr
ter manere non potest. Ex isto sequit q quicquid est
a.est b:2 econtra 2 tamẽ a:naturaliter appetit b.eter
naliter manere et non seipsum a:patet supposito q
a.sit fenix singularis:et b.fenix vniuersalis. ℭAd q̃r-
tum dicitur q licet ad actionem alicuius forme cor- Ad quartũ
ruptio illius sequatur hoc non est per se:sed per acci
dens ad intentionem illius forme vt alias dictum est
ℭPro declaratione eorum que dicta sunt in cõfirma Prima pro
tionẽ pono quatuor propositiones. Prima proposi- positio.
tio. Aliquid corrumpitur naturaliter:et per se quod
non appetit eiusdem propriam corruptionem:prima
pars patet de animali:quod corrumpitur ab intrin-
seco:et secunda similiter:quia non inclinatur ad non
esse cum fugiat sibi nociua:et cõformia prosequatur.
ℭSecunda propositio sicut aliquid corrumpitur a
principio intrinseco primo ita aliquid appetit se nõ Secunda
esse:prima pars patet de homine seipsuz per electio- propositio
nem voluntatis indisposite interficiente: et secunda
similiter:nam illud appetit se non esse:quod habet in
clinationem ad non esse:et huiusmodi inclinationon
tollitur nisi a principio intrinseco primo. ℭTertia Tertio p̃
propositio. Aliquid appetit se esse:et idem appetit se positio.
non esse patet de homine:cuius est duplex appetit⁹:
vnus est naturalis quo appetit se esse:et alius est nõ
naturalis quo appetit se non esse:et ita non est incõ-
ueniẽs q aliquid habeat oppositos appetitus et ad
opposita. ℭQuarta propositio. Alicuius consequen
tie bone antecedens est volitum ab aliquo:cuius cõ- Quarta p
sequens non est volituz ab illo:patet de ista tu es ho positio.
mo:.igitur tu morieris:cuius antecedens est a te volt
tum:et non consequens:quia tu non vis consequen-
tiam esse bonam:vel saltem tu non velles consequen
tiam esse bonam. ℭEx predictis propositiõibus om
nes experientie leuiter soluuntur. Unde licet aliquid
appetat dispositionem ad eius corruptionem:nonta
men appetit q illa sit dispositio ad eius corruptionẽ
possibile est enim q quis appetat ãtecedens alicui⁹
consequentie bone et non appetat consequẽs eiusdẽ:
quia non appetit illam consequentiam esse bonam.
Aliqui igitur appetunt multum potare comedere et
coire:qui tamen non appetunt mori licet ad illa ex-
cessiue sumpta sequitur mors. De alijs autem se iter
ficientibus et suspendentibus dictum est q nõ est in
cõueniens aliquid appetere se non esse appetitu co-
gnitiuo nõ naturali. Appetitu aũt naturali quodlibz
appetit se ꝑmanere sitz eternaliter in specie 2 solum p
tempus finitũ indiuiduatur. Uñ cõcedo q a.2 b. sunt
duo indiuidua speciei humane realiter disticta: quo
rũ a naturaliter appetit b.diuti⁹ manere q̃ seipm a.

ponendo ꝙ a sit homo senex nouiter ꝑducēs b filium inesse: isto posito impossibile est naturaliter a tāto tēpore viuere: sicut viuere poterit b nunc a appetit sibi ꝛ b solum quod est vtrūqꝫ possibile.

¶ Predicamentum quantitatis.

¶ Caput .xi.

SEcundum predicamentū est ꝑdicamētū quātitatis: cuius q̄titatē expedit cōsequēter cognoscere inuestigādo primitus quā alietatē ꝛ distinctionem habēt inter se: linea: punctus superficies: ꝛ corpus: ꝛ an sint talia indiuisibilia in rerum natura qualia mathematici fingunt.

ꝑmum T.c.23.24 ꝛ.25. ¶ Et ideo primo notandū scđm phm tertio de aīa: ꝙ est triplex indiuisibile: scꝫ ṡm quantitatē scđm formā ꝛ scđm sitū vel positionē. Indiuisibile ṡm quantitatē est illud qđ est vnū quātitate vt linea corpus ꝛ supficies: ꝛ tale inq̄t Phs licet sit indiuisibile actu: est tñ diuisibile in potentia: q: ex vna linea pñt per diuisionē fieri due linee separate. Indiuisibile secūdū formam est illud qđ est vnū per vnā formā vt homo vel equ[us] nullus eñ istoꝝ est vnū secundū quātitatē: q: habent multas partes discōtinuas vt carnem ꝛ ossa. Ex his eñ non fit vnū ṡm quantitatē: sed bene scđm formā aduenientē omnibus his. Indiuisibile vero secūdum situm vel positionē est illud qđ est ꝯtinuatiuū partiū linee nullam habens dimensionē vt punctus de quo

Secundo dicit Euclydes in primo suoꝝ elementoꝝ: ꝙ pūctus est cuius pars nō est. ¶ Secūdo notandū ꝙ: tenētes lineam corpus ꝛ superficiem esse oīno idem ꝛ nō differre nisi cōceptibiliter dicūt: ꝙ sicut qualitas difformis nō est ita intensa sicut aliqua eius pars: sꝫ remissior gradu intēsissimo illius ita corp[us] difformiter longum vel difformiter latū nō est ita longū nec ita latū sicut aliqua pars ei[us] sꝫ min[us]: verbi grā. Si a esset pedaliter longū ex qualibet pte: ꝛ b solū ex vna parte et ex alia semipedale: dicit a esse lōgius b sicut si a haberet vniformiter caliditatem vt octo ꝛ b in vna parte caliditatē vt octo: ꝛ in alia caliditatem vt quatuor tunc a esset calidius b: q: a esset calidū vt octo ꝛ b solum vt sex. ¶ Consimiliter dicūt ꝙ quadratū est lati[us] q̄ triāgul[us] equaliū laterū in se ꝛ costas quadrati sicut a caliditas vt octo est intensior q̄ caliditas vniformiter difformis a non gradu ad gradum vt octo.

Pria 9clo. His presuppositis sit hec prima conclusio aliqua est entitas longa ꝛ lata nullā habens profunditatē ꝓbatur: cū oculus videt corpus solidum carens dyaphanitate aliq̄d videt ṡm se totū: ita ꝙ quelibet pars videtur: sed nec totū: nec pars corporis videtur secundū totū: ita ꝙ q̄libet eius pars videat: ergo qđ secūdum se totū videt est longū latū ꝛ carens ꝓfunditate: ptꝫ ꝯsequētia cū minori: q: aliter aliquid interius infra ꝓfunditatē videret: qđ est falsum ex quo illud corpus per posituꝫ vndiqꝫ caret dyaphanitate.

T.c.2. T.c.3. Maior vero colligit a pho .v. et .vij. Physico. dicente ꝙ in omni motu est dare primū mouēs distinguēdo primū ꝯtra secundā partē: qm̄ si aliquid mouet: ergo mouet ṡm se totum: ꝛ tūc est primū mouēs distinguēdo primū cōtra secūdā partē: aut mouet secundā partē tantum: ꝛ tūc queritur de illa parte vt prius. Utrū mouet secundū se totū ꝛ est primū mouēs: aut mouet secundam partem: ꝛ erit ꝓcedere in infinitū in mouētibus essentialiter ordinatis: vł dabit primū mouēs secūdū se totū intelligēdo de mouente ꝑmanente: cuius omnes partes sunt simul. ¶ Arguitur igit sic: visibile mouet visum ꝛ visus mouet a visibili: motione qua datur primū mouēs qđ secundum se totum mouet visum: ꝛ per ꝯñs secūdū se totū videtur.

Scda 9clo. ¶ Secunda ꝯclusio quelibet supficies est longa lata ꝛ non profunda. Ista cōclusio est philosophi in ꝑdicamētis: in capitulo de quātitate dicētis: ꝙ superficies est longitudo ꝛ latitudo sine ꝓfunditate: tūc argui sic aliqua supficies non habet ꝓfunditatē: ergo nulla supficies habet profunditatem: patet consequentia: q: omnes superficies sunt eiusdem rationis: antecedēs probatur ꝛ sit a vnum pedale: cuius superficies est terminus secundū Aristo. vbi prius. Et quero vtrū illa superficies sit diuisibilis ṡm profunditatē aut indiuisibilis: si indiuisibilis habet intentū: si diuisibilis dicēdo ꝙ illa superfitiea sit corpus sequitur ꝙ a pedale non habet terminū vltimatū: ꝛ ꝙ contingit procedere in infinitum in terminis: qđ est absurdū. Itēꝫ si aliqua pars a terminus: ꝛ nō est maior ratio de vna q̄ de alia: vltra quā nō protēdit a supposito ꝙ b mobile cōtinue ꝑ totam istā horā mouebitur sup a: ꝛ tamen ꝯtinue per eandē horam est in extremo a pꝫ ꝯñs quia continue erit sup aliquā partē vltra quā nō protenditur a supposito ꝙ b mouebitur per totā istā horam pertrāscēdo a: sed ꝙ ꝯsequens sit distonū manifestum est.

¶ Tertia ꝯclusio: quelibet linea est lōga ꝛ nō lata nec ꝓfunda: patet ista cōclusio ex rōnibus alterius ꝯclusionis vna cū auctoritate Arist. in predicamentis. Ubi supra dicit ꝙ linea est lōgitudo sine latitudine ꝛ profunditate. Et primo celi: ꝙ linea tantum habet vnam dimensionem: tantum arguitur in speciali sic: dato ꝙ quelibet sit lata sequitur ꝙ nō potest mensurari magnitudo mundi ꝯsequēs est contra astrologos: ꝛ probatur consequentia: q: si posset mensurari hoc esset per lineam rectam vt omnes fatent: sed non contingit dare maximam lineam rectā iuxta principium illius opinionis: minor declaratur: q: si potest dari maxia linea recta: sit ergo linea a dyameter mūdi: ꝛ arguit ꝙ a nō sit maxia linea: q: diuidatur a: per latitudinē in tres tertias ex quo ē lata: ꝛ sequit: ꝙ secūda pars tertia est largior q̄ prima ꝛ tertia: ergo est largior q̄ totū a: ptꝫ ꝯñs per opinionē: iuxta secūdū mobile: ꝛ sicut arguit de a potest argui de qualibet linea recta circulariter terminata. ¶ Ex eadē opinione etiā sequit ꝙ non ꝯtingit dare maximū dyametrū in quadrato ꝯñs est falsum: q: tūc nullum quadratū posset angulariter mēsurari: ꝛ patꝫ ꝯña: q: quocūqꝫ dyametro sumpto poterit signari maior diuidendo illa in tres partes equales secundum latitudinem ꝛ semper pars medians erit longior q̄ totum aggregatum.

Tertia ꝯclusio. T.c.2.

Quarta ꝯclusio. ¶ Quarta cōclusio: aliquod est ens habens positionem in continuo omni carens dimensione. Ista conclusio potest argui rationibus secunde conclusionis: tamen specialiter arguitur sic: dum sphericum tangit planum: aut ergo secundum diuisibile: aut secundū indiuisibile: non secundū diuisibile: q: tūc aliqua portio circuli esset plana: qđ est impossibile: q: tunc a centro vsqꝫ ad circunferentiā alique linee ducte eēnt inequales: ideo oportet dicere ꝙ sphericum tangit planū scđm indiuisibile: scꝫ in pūcto vt

T.c.12. determinat Arist. in primo de aīa. Et si dicitur ꝙ nec secundū diuisibile nec secundū indiuisibile spericū tāgit planū: sed indiuisibiliter. Cōtra: spericū indiuisibiliter tāgit planū: ergo aliqua indiuisibilitate tāgit illud: sed nō videtur esse alia indiuisibilitas q̄ pūctalis cōtactus: ergo.

Secūdo. ¶ Secundo sic: quero vtrum centrum circuli sit indiuisibile ꝛ habeo intentum: aut diuisibile: quo concesso sequitur ꝙ quilibet circulus habet infinita centra: q: quocūqꝫ dato illud adhuc erit in infinitum circulariter diuisibile: sed consequens est contra mathematicos: immo sequit ꝙ nullus circul[us] pōt mensurari: q: mensurat circulus per lineam existentē a centro vsqꝫ ad circūferentiā: sed quacūqꝫ linea data dabitur minor: sicut dabitur min[us] centrū

B
A

quocunqꝫ centro assignato: ergo tertio: sic medietates a linee copulātur ad vnum terminū cōmunē per Aristo. vbi supra: qui termin[us] cōmunis sit d. Et quero vtruꝫ d: sit diuisibile vel indiuisibile: si primū habeo intentū: si secundum: ergo medietates a: nō sunt immediate qđ est impossibile: immo sequitur ꝙ a: habeat aliquas duas me-

dietates:quarum vna est altera:maior patet diuidē
do b in duas medietates:ꝛ vnam illarum addendo
alteri prius signate:quarto arguit auctoritate Arist.
c.12. v.physi.dicentis:ꝙ cōtinua sunt illa:quorum vltima
.2.22. sunt vnum:ꝛ contigua sunt illa:quorum vltima sunt
simul:que propositiones verificari nō possent nisi il-
c.22. lud vnum ꝛ illa vltima essent indiuisibilia:et.v.me-
taphy.inquit philo.ꝙ terminus est vltimum rei cu-
Comē.22. ius extra nihil est accipere p̄mū: et cui⁹ infra omnia
Comē.18. primū:vbi Cōmentator exemplificat de superficie li-
Comē.89. nea ꝛ puncto:quare ꝛc. Et primo physico. punct⁹ qui
Comē.2. est terminus indiuisibilis non est finitus nec infini-
Co.8.ꝛ.9. tus. Et.ix.physico.puncti ad lineam nulla est propor
Comē.4. tio:ꝛ ꝙ puncta diuidētia lineas nō sunt linee. Et. vi.
.5. phyco.inter omnia duo puncta cadit linea media et
primo de genera.punctus nulli⁹ quantitatis est. Itē
tertio celi:punctus est indiuisibilis non recipiens di
uisionem.

Primū. **Contra** predicta arguitur primo. Querēdo
vtrum punctus sit substantia vel ac
cidens:si punctus est substātia:ergo aliqua est substā
tia indiuisibilis habēs positionem in linea: quod est
impossibile.si accidens quero de subiecto adequato
illius:vtrum sit diuisibile vel indiuisibile non primū
quia indiuisibile habēs positionem in continuo non
potest adequate fundari in aliquo diuisibili: nec etiā
secundum:qꝛ tunc in qualibet linea essent infinite sub
stantie indiuisibiles:sicut infinita puncta:qđ est im-
possibile. Et ꝯfirmatur:cū om̄e accidens sit quātitas
Scđm. vel qualitas:aut aliud.x.p̄dicamentoꝝ:punctus erit
aliquod istoꝝ quod est falsum. ¶Secundo sequitur ꝙ
T.c.9.7.ꝛ due superficies possunt se penetrare: consequens est
55. falsum ꝛ impossibile ꝛ contra philosophū.iiij.physi.
ꝛ probatur consequentia de superficie cōcaua lune et
conuexa ignis:qꝛ ad omnem punctum vnius est ali-
quis punctus alterius ꝛ econtra:nō enim aliter pro-
batur aliqua duo se inuicem penetrare. ¶Tertio se
Tertiū. quitur:ꝙ in eodem continuo duo sunt puncta imme
T.c.2. diata:consequens est contra phylosophū.vj.physi.ꝛ
probatur consequētia diuidēdo vnam lineā in duas
medietates ꝛ cū medietates diuise terminent duob⁹
punctis vbi facta fuit diuisio:sequitur ꝙ illa duo pū
cta primo fuerint immediata vel iterum vniant ille
medietates:ꝛ sequitur illa duo puncta esse immedia
Quartū. ta in eadem linea. ¶Quarto sequitur:ꝙ duo instan
T.c.2. tia sunt immediata:consequēs est cōtra philosophū.
vj.physico.ꝛ probat consequētia: ponēdo ꝙ a b:sunt
duo puncta immediata in duabus lineis:qꝛ hoc non
est inconueniens sm istam opi. sed bene ꝙ essent im-
mediata in eadem linea:ꝛ sic sit m.c.supra a incipiēs
moueri super b per remotionē de p̄titi:ꝛ sequitur ꝙ c.
aliquando erit super b sit igit ꝙ in d instanti:ꝛ quero
verum d instās sit immediatū huic instanti ꝛ habeo
intentū:vel mediatū:quo concesso sequit ꝙ c.in toto
tempore medio non mouet:qđ contra casum:immo
ꝙ erit dare primū mutatū esse in motu:quod est con
tra phylosophum.vj.physico. ¶Confirmatur per ra
tionem theologicā ponēdo ꝙ a b.sint due linee equa
les immediate ꝛ ꝙ deus corrumpat omnes partes b
omnibus pūctis manētibus absq; mutatione situs.
Et quero:vtrum omnia puncta b occupent totā a li-
neam vel non:si sic:ergo a linea componit ex pūctis:
si non:ergo est aliqua pars a linee que nō occupatur
T.c.46. sed isti primo correspondebant alique partes b linee
ergo aliqua fuit pars b linee in qua non fuit aliquis
punctus:quod negat hec positio: qꝛ idē deberet dici
de toto a. Item corrumpat deus oīa puncta a manē-
tibus omnib⁹ partib⁹ eius. Et quero vtrum aliqua
pars sit continua vel nō:si primum: ergo potest fieri
continuatio sine puncto indiuisibili:si sm a est diui-
sum in infinitū ꝛ in oēs suas partes:ꝙ est impossi-
bile. Pro hac parte videtur esse philoso.vj.physi.ꝙ
T.c.86. indiuisibile non potest moueri: cuius oppositum se-
quitur data illa opinione: qꝛ motis nobis mouent
T.c.20. omnia que in nobis sunt quarto physicorum.

Ad primū dicitur ꝙ puncta linee ꝛ superfi- Ad primū
cies sunt accidentia: sed non ha
bent adequatū subiectū:qꝛ nō inherent materie per
se:sed solū per accidens rōne corporis mathematici
ideo non contingit dare aliquā substantiā longā vel
latā non profundā. Et cū dicit ꝙ oē accidens. aut est
quātitas vel qualitas:aut aliud.x.p̄dicamētoꝝ:hec
negetur:sꝫ bene est aliquid tale vel principiū illius:er-
go pūctus nō est quātitas:sed principiū quātitatis.
¶Ad scđm dicit negando vtranq; ꝯñam:vnde illud Ad scđm
nō est sufficiens antecedēs ad probandū aliqua duo
se inuicē penetrare:sed oportet addere ꝙ vnum sit in
alio vel ambo in eodē ita ꝙ ambo cōincent in subie-
cto:modo superficies ignis cōuexa lune non cōicant
in subiecto. ¶Ad tertium negetur consequētia:ꝛ ad p- Ad tertiū
bationem dico ꝙ si diuidit vna linea in duas medie
tates punctus copulans corrumpit ꝛ duo terminan-
tia generātur. Iterū si continuat corrumpūt puncta
duo terminantia:ꝛ generat alius punct⁹ copulans:ꝛ
si deus diuideret vnā lineam nihil corrumpēdo:nec
aliquid generando esset dicendū vnam illarū lineaꝝ
terminari vtroq; termino:ꝛ alteram solū ꝛ no. ¶Ad Ad quartū
quartū nego consequētiā:ꝛ ad probationē concedo
ꝙ c aliquando erit super b nō in aliquo instanti:sꝫ in
quolibet tēpore terminato ad hoc instās sicut contin
git in diuisione linee ꝙ immediate post hoc tu diui-
des aliquā lineā quam in nullo instāti diuides:sꝫ in
qualibet tpe terminato ad instās in quo incipit diui
sio. ¶Et ad cōfirmationem theologicā non admitti
tur aliquis illoꝝ casuum:qꝛ non tollit omnipotētia
dei si non pōt facere impossibilia. Admisso tamē pri
mo casu:dico ꝙ nō omnia puncta b occupant a lineā
immo nihil occupant cū sint indiuisibilia:ꝛ ꝯcedo ꝙ
aliqua pars a:non occupatur:ꝛ nego illā ꝯñam:huic
parti a primo correspōdet aliqua pars b etiam hec
pars a nullis pūctis b occupat igit aliqua fuit pars
b in qua nō fuerunt pūcta:ꝺ eide admisso secūdo casu
casu dicendū:ꝙ partes a.nō sunt ꝯtinue nec disconti-
nue:ex quo nō sunt quāte nec diuise i infinitū : immo
inuicē multiplicate:ita ꝙ vbicūq; est vna ibi est que-
libet:sicut em̄ quātitas facit materiā extēsam:ita pū
cta cōtinuant ꝛ discontinuant lineā. Si em̄ deus cor
rūperet mille pūcta a maneret a diuisū in mille par
tes:ꝛ sic in infinitū:si em̄ corrumperet omnia puncta
manerēt oēs partes a inuicē vnite per multiplicatio
nē:ꝛ si poneret deū corrūpere omnia pūcta absq; mo
tu ꝛ multiplicatione partiū:non admitteretur casus
iste ꝓpter implicationē cōtradictionis:sicut nō ad-
mitteretur ꝙ aliquod haberet partem extra partem
sine quātitate. ¶Ad phm aūt dicitur:ꝙ ponit ibi in- 6.Phy.86.
diuisibile nō moueri per se:sꝫ per accidēs:scꝫ ad mo-
tū totius qđ est cōcedendū. ¶Dubitatur:dato ꝙ ab Dubium.
vna linea pedali subtraxisset deus pūcta terminātia
nō generādo aliā:vtrū illa linea esset finita vel infini
ta nō finita:qꝛ nō terminata:nec ifinita:qꝛ nō est ma-
ior q̄ pedalis. ¶Rñdet:ꝙ esset infinita negatiue:qꝛ Rñsio.
nō esset finita:sꝫ esset nata finiri:positiue aūt dr ꝙ nō
esset finita nec infinita:ꝛ tm̄ esset q̄ta:ꝛ cōsequēter di-
cit ꝙ a b:sunt due linee:quarū nulla est altera maior
ꝛ tm̄ a est pedalis quātitatis ꝛ nō b.ptꝫ dato ꝙ b fue-
rit vna linea pedalis a qua sunt amota terminātia
pūcta:ꝛ non ab a que etiā sit pedalis:indiuisibile em̄
additū diuisibili nō facit mai⁹:ꝛ in hoc casu dicat ꝙ
a:ꝛ b nec sunt equalia nec inequalia:ꝛ si cōtra hoc ad
duceretur phylosophus dicatur ꝙ loquitur de quan
titatibus terminatiuis.

¶Capit.xj.

Utrū quātitas realiter distin- Primum.
guat a re q̄ta:vel a quā-
to est ꝯsequēter dicendū ad p̄dicta.
¶Notādū primo:ꝙ q̄tuꝫ dupl'r su-
mitur:scꝫ formal'r ꝛ material'r:quan
tū formal'r sumptū importat cōuer-
tibiliter idē qđ habens partē extra
partem:ꝛ sic predicat affirmatiue de quantitate non
denominatiue.

denominatiue. Sed quātū materialiter sumptū idē
est quod habens quātitatē tanq̄ accidens eius: et sic
quantū est denominatiuū quātitatis: nec predicatur
de quātitate: eo q̄ nulla quātitas est habēs quātita-
tem tanq̄ accidēs ei⁹. Et sic loquitur Aristo. in thopicis
di. q̄ idē nō denominat seipsum: nec genus p̄dicatur
denoiatiue de sua specie: quia scdm simpliciū in pre-
dicamētis denoīatiuū est qd importat habēs formā
tanq̄ accidēs ei⁹: nam quia albū est denominatiuū:
ideo significat habēs albedinē tanq̄ accidens eius.
Secūdū. ¶ Secūdo notandū q̄ aliquid dicit̄ esse quantū du-
plicitet: scʒ per se et per accidēs illud est per se quantū
quod habet partē extra partē quocūq̄ extrinseco re-
moto: vt linea superficies. illud vero per accidēs est
quantū: quod habet partē extra partez per aliquod
T.c.xviij. extrinsecū sibi. et sic loquitur Phs. v. metaphy. cū dicit.
Amplius aūt alia dicunt̄ s̄m se quāta: vel linea. alia
s̄m accidens: vt musica. et hoc intelligēdo per extrin-
secum oīe illud quod nō ingredit̄ diffinicionē sum-
ptam a priori: vel a posteriori. Ex qbus seqtur q̄ licet
aliqua substātia habeat per se partes integrales: vt
materia et forma extensa: et aliqua qualitas habeat
per se partes intēsiuas: vt albedo et caliditas: nihil t̄n
T.c.xv. preter quātitatē habet per se partem extra partem:
v.m.xviij. sed si substātia vel qualitas habet partē extra partē:
p̄.phy.18. hoc est ratione quātitatis: nam quātitatis est per se
diuisio. s̄m Aristo. vj. physicoꝝ.

Pria p̄clusio. His premissis sit hec prima conclusio.
Impossibile est quāti-
tatem esse substantiam quantā. probatur: quia dato
opposito sequitur primo penetratio corpoꝝ: et ade-
quatio eorundē in eodē loco. quod est cōtra philoso.
iiij. physicoꝝ. et probatur ꝯsequētia de materia et for-
T.viij. ma extensa que dicunt̄ corpora et quātitates s̄m opi-
55.et.47. nionē oppositā. Et si dicitur q̄ non est incōuenīens
de corporibus: quorum vnum informat reliquū vel
ambo vnum tertiū. arguitur de forte et materia eius
q̄ seinuicē penetrant: quia cōmunicant in subiecto: et
ad omnē partē vnius est aliquid alterius: et econtra.
et nullū illorū informat reliquū: nec ambo vnū tertiū.
Cō.lxiij. et ideo dicit Cōmenta. j. physi. q̄ qui dicit materiam
T.c.8. esse corpus peccat. et Arist. vij. metaphy. dico autem
materiā que s̄m se nec est quid: nec quale: nec quan-
tum: nec aliquid huiusmodi. quod probatur. quoniā
ipsa est in potentia ad omnia predicamēta. ¶ Secū-
do seqtur q̄ generacio simpliciter dicta est augmen-
T.c.30.3. tatio. cōsequens est contra Phm. j. de generatione. et
T.c.7.13. v. physi. et probatur cōsequētia. Nam omnis motus
T.c.18. qui est immediate ad quantitatē, est augmētatio: sed
generatio simpliciter dicta est huiusmodi. maior est
philoso. v. physi. et minor declaratur: quia generatio
ignis est immediata ad formā substātialē ignis: que
dicitur quātitas s̄m opinionē contrariā: quia est res
extēsa. Et si dicitur q̄ ille motus est augmētatio per
quam mutatur responsio per terminos de predica-
mento quātitatis adhuc habetur intētū: quoniā per
generationē maioris partis animalis quā fuit de-
perditū: mutatur responsio per terminos de predica
mento quātitatis quoniā hoc est dicubitū postq̄ nō
T.c.61. erat tantum. ¶ Tertio sequitur q̄ substātia sentitur
64.et.65. per se: quod est contra phm. ij. de anima. et probatur
cōsequētia sic arguendo. hoc sentitur per se demon-
strādo quātitatē fortis: et hoc est substātia. igitur. ptʒ
cōsequētia: quia est sillogismus demōstratiuus. mi-
T.c.54. nor est opinionis ꝯtrarie di. omnē rem extensam esse
quantitatē, maior vero est Aristo. ij. de aīa di. quan-
T.c.4. titatem sentiri per se. ¶ Quarto seqtur q̄ substātia
T.c.pri. est accidens: quod est contra philoso. vj. vij. viij. et. v.
T.c.pri. metaphy. et probatur cōsequētia: quia omnis quan-
T.c.14. titas est accidens: sed aliqua substantia est quātitas
per opinionē: ergo. maior patet: quia accidens diui-
ditur in nouem predicameta accidentiū: quoꝝ vnum
T.c.viij. est quātitas: per phm in p̄dicamētis. et. v. metaphy.
sed omne diuisum vniuersaliter dicitur de quolibet
suoꝝ diuidētiū. et permaxime quādo diuisum est cō-
munius quolibet suorum diuidentiū. igitur ista con T.c.14.
clusio est de intentione Aristo. j. physi. di. q̄ si substā- et.15.
tia et quātitas sunt multa sunt que sunt. modo illa cō p̄.phy.14
ditionalis nihil valeret nisi quātitas distingueret̄ a
substantia. ¶ Et si dicitur q̄ intentio Aristo. fuit ista
si substātia et quantitas sunt illa habent partes: et si
illa habēt partes multa sunt que sunt. ¶ Cōtra Ari-
stoteles arguebat cōtra antiquos: non quia ponebāt
pluralitatē numeralē: quia bene sciebant seipsos ha-
bere plures partes: sed quia negabant pluralitatē
diuersarū rationū quam Aristo. demōstrat in substā-
tia et quātitate. deinde nō erat expediēs sumere sub-
stantiā in antecedēte: quia ad solā quantitatē seqtur T.c.15.
multa esse. Et ideo concludit Aristo. ibidem di. Erit
igitur substantie aliud esse a quātitate si ens fuerit. et
Cōmenta. inquit q̄ omnia predicamenta accidentiū
dicuntur de substātia tanq̄ de subiecto: sed nihil di- Secun-
citur de seipso tanq̄ de subiecto. ergo et c. ¶ Secunda cōclusio.
cōclusio. Impossibile est quantitatē esse qualitatem
extensam. ista conclusio probat̄ ex prima ratione pri-
me conclusionis. quoniā tunc plura corpora se pene-
trarent: tamen specialiter arguitur. ex primo inferen T.c.69.
do q̄ lumen est corpus: quod est cōtra phm. ij. de aīa.
et probatur ꝯsequētia: quia omnis res longa/lata/et
profunda est corpus s̄m opinionē contrariā: nec va- 2.a.69.
let glossa dicentiū Aristo. probasse contra antiquos
lumen non esse corpus substātiale: quia antiqui hoc
nō ponebant sicut nō ponebāt lucem esse corpus sub-
stantiale in corpore luminoso: aut caliditatē esse cor-
pus substantiale in re calida. ¶ Secūdo seqtur q̄ sen-
sibile propriū est sensibile cōmune: qd est contra phm T.c.54.
ij. de anima. quia sensibile propriū non sentitur nisi et.133.
ab vno sensu: et sensibile cōmune a pluribus. et patet
ꝯsequētia: quia color est sensibile propriū. et quātitas T.c.133.
est sensibile commune s̄m Aristo. ibidem. vnde. ij. de
anima querit Arist. quare magnitudo sentitur a plu T.c.203.
ribus sensibus? respōdet/ne quis crederet magnitu T.c.18.
dinem esse colorem eo q̄ color nō sentitur nisi a visu.
¶ Tertio sequitur q̄ alteratio est augmētatio quod 27.et.22.
est cōtra Aristo. j. de generatione. et. v. physi. et p̄bat̄
cōsequētia: quia calefactio est immediate ad quanti-
tatem: scʒ ad caliditatē extēsam: que est quātitas s̄m
opinionē cōtrariā. Et si dicitur vt supra q̄ augmen-
tatio est motus per quē mutatur respōsio per termi-
nos de predicamēto quātitatis: et q̄ ille motus est al-
teratio per quē mutat̄ respōsio per terminos de pre-
dicamēto qualitatis. seqtur iterū q̄ alteratio est mu
tatio: quia rarefactio est augmētatio: et alteratio: cuʒ
per rarefactionē mutetur responsio per terminos de
predicamēto quātitatis: amboꝝ predicamentorum.
¶ Quarto sequitur q̄ in quolibet colorato sunt infi-
nite quātitates extense: quod est impossibile. et proba
tur ꝯña: ponendo q̄ a/sit vnū albū vniforme vt qua-
tuor: tunc a/cōtinet totam latitudinē albedinis a nō
gradu vsq̄ ad gradū vt quatuor. igitur cōtinet infini
tos gradus coextēsos ex quo est vniforme: sed omnis
res extēsa est quātitas s̄m istam opinionē. igitur et c.
Nam sicut arguit̄ de a/ita potest argui de simili co-
lorato. Pro ista ꝯclusione est authoritas Arist. in pre-
dicamētis di. q̄ quātitati nihil est ꝯtrariū: et q̄ quanti
tas nō suscipit magis et minus: sed q̄ qualitati est ali-
quod ꝯtrariū. et q̄ ipsa suscipit magis et minus. Item
propriū est quātitati equale vel inequale dici. et hoc
non est proprium qualitati s̄m phm: sed q̄ s̄m ipsam Tertia cō-
simile vel dissimile dicatur. ¶ Tertia conclusio. Im- clusio.
possibile est quantitatē esse aliquod accidēs respe-
ctiuum. probat̄. nullū accidēs respectiuū habet partē
extra partē nec essentialiter dependet a punctis in-
stantibus vel vnitatib⁹: sed omnis quantitas habet
partem extra partem: aut essentialiter dependet a
punctis instantibus: vel vnitatibus. igitur quelibet
pars antecedentis patet inductiue. et ex sequētibus T.e.xv.
erit manifesta. Pro ista cōclusione et pro alia est Ari-
sto. j. posterioꝝ di. q̄ predicamenta sunt impermiera:
et q̄ illa negatiua est vera et immediata: in qua nega-

tur generalissimū vnius p̄dicamēti de generalissimo alteri⁹ predicamēti:vt nulla quātitas est qualitas:ꝛ nulla quātitas est relatio.ꝛ.j.phy.di.ꝙ ratio infiniti ↄgruit quātitati per se ꝛ nō substātie:nec qlitati:nec passioni:nec alicui alioꝝ predicamentoꝝ.

[Q]uarta [con]clusio. [.]xij.

¶Quarta ↄclusio. Necesse est omnē quātitatē esse accidēs absolutū.probat quelibet quātitas est ens.v.metaphy.et non substantia per primā conclusionē:igitur accidēs ꝛ nō accidens respectiuū per tertiā conclusionē:ergo accidens absolutū.patet consequētia per viam diuisionis:ꝛ sic patet ꝙ licet omnis quantitas continua sit res extensa:nō tamen omnis res extensa est quantitas cōtinua:sicut nec omnis res alba vel calida est albedo vel caliditas.

[Pr]imū.

Contra predicta arguitur probando quantitatem non distingui a substantia ꝛ qualitate.cōsequens est falsum.et probat ↄsequētia: quia qualitas est ita bene longa/lata ꝛ profunda sicut substantia.si igitur substantia est subiectū quantitatis:per idem ꝛ qualitas.patet cōsequētia:quia si aliud a substantia esset album:sicut substantia:illud esset subiectū sicut substantia.

[S]ecundū

¶Secūdo arguitur ꝙ idem accidens est in duobus subiectis.cōsequens est cōtra Phm.j.de generatione.ꝛ patet ↄsequētia:quia qualitates materiales data opinione fundarētur in materia ꝛ quātitate:immo prius in quantitate q̄ in materia:quod est falsum:quia soli materie inheret per Aristo.ibidem.ꝛ ↄsequēter sequitur ꝙ accidētia non manēt sine subiecto in sacramēto altaris:quod est contra fidē.ꝛ tenet cōsequētia:quia albedo ꝛ dulcedo fundātur in quātitate:sed quelibet quātitas distinguitur a qualitate.

[T]ertiū.

¶Tertio arguit quando aer cōdēsatur:aut manet tota quātitas precedēs:ꝛ precise illa que prius:aut nō.si sic igitur eadem quantitas est nunc minor q̄ prius fuit per hoc partes quantitatis propinqui⁹ iacent.cum igitur partes substantie sint eodem modo iacentes propinquius nunc q̄ prius ꝛ non propter aliud ponitur quātitas.videtur ꝙ ipsa sit superflua.si autem nō manet tota quantitas que prius.igitur aliqua pars deperditur:et cum ad corruptionē subiecti immediati corrumpatur immediate quodlibet accidēs eius seqtur ꝙ nulla quātitas manet:cuius ↄtrarium demōstrat Aristo.iiij.phy. scʒ ꝙ aer potest cōdensari sine mutatione oīm qualitatum vel aliquarū.

[Q]uartū.

¶Quarto arguit sic.omnē rem absolutā priorē alia potest deus cōseruare sine mutatione locali eiusdē:ꝛ rem posteriorē destruere:sed materia est prior quātitate.igitur potest deus preseruare materiam sine quantitate ꝛ mutatione locali: quo facto materia habet partē extra partē ex quo nō est mutata localiter ſm se.vel aliquid sui:igitur est quāta.ꝛ per cōsequens superfluit quantitas distincta ab illa.Hec videtur fuisse intentio Aristo.cap.de substantia in p̄dicamentis di.ꝙ propriū est substantie scd̄m sui mutationem esse susceptibilē contrariorum:sed si quantitas esset ens superadditum substantie ꝛ distinctum a qualitate reciperet successiue cōtraria:sicut ꝛ substantia:ꝛ per consequens illud nō esset proprium substantie.

[Ad] primū.

Ad primū negetur cōsequētia:quia quantitas denominat substantiā materialem:vt forma illius:ꝛ qualitatē vt subiectū eius quanta enim fuerit superficies:tantā albedinē eius esse dices ſm Phm in p̄dicamētis vnde non est inconueniens quādoq̄ subiectū denominare formam: nam potentia visiua denominat visionē:eo ꝙ si poneretur in lapide non esset visio:sed qualitas.econuerso autem visio denominat potentiā:quia potētia visiua non actualiter videret sine visione. Et ad exēplum de albedine dicitur ꝙ non est similitudo:quia albedo non est forma recipiens sicut quātitas.

[Ad] scd̄m.

¶Ad secūdū ↄcedo ↄñam et ↄñs;dicēdo ꝙ forme materiales generabiles ꝛ corruptibiles nō solū duo:sed etiā tria subiecta habēt:scʒ inhesionis,ꝛ hoc est materia dispōnis ꝛ hoc est quātitas denoīatōnis ꝙ̄ est cōpositū:sicut etiā sensatio fundat inhesiue in aīa:dispositiue in potentia:ꝛ denominatiue in sensitiuo. ¶Et ad Phm respōdetur ꝙ ipse vult nullam formā materialem habere plura subiecta inhesionis.ꝛ hoc idem intelligunt theologi di accidentia in sacramēto manere sine subiecto scʒ inhesionis.nam accidētia predicamēti qualitatis sunt.ibi in subiecto dispositionis. accidētia vero predicamenti quantitatis nō habent subiectū inhesionis nec dispositionis.

¶Ad tertiū di ꝙ quādo aer cōdēsatur manet tota quātitas precedēs:ꝛ precise illa que deus fuit:ꝛ ꝙ eadē quātitas est nūc minor q̄ prius fuit:per hoc ꝙ partes quātitatis propinquius iacent:sed non ponitur quantitas propter ipsam causam solū.sed vt extēdat materiā:quoniam si nō foret raritas vel densitas in materia:adhuc materia indigeret quātitate extendente partes materie extra seinuicem. Ad tertiū.

¶Ad quartum dupliciter respōdetur primo negādo antecedēs:quia subiectū est prius sua propria passione:ꝛ tamen deus non potest preseruare subiectū destructa eius ꝓpria passione:quia non potest esse homo sine risibilitate. Secūdo cōceditur cōsequētia ꝛ cōsequēs.et admisso casu: dico ꝙ materia habet partē ꝛ partes:sed nō partem extra partē.Et cum dicit:nulla pars materie est mutata localiter:igit adhuc partes materie sunt in prio ri situ:igitur sunt extra se inuicē.negetur cōsequētia: eo ꝙ vbicūq̄ est pars vna:ibi est ꝛ alia:non per motū localem sed per multitudinē.anima enim seu species diuisibilis potest esse in aliqua parte in qua primo non erat:non per motum seu per mutationē localē: quia non relinquit primū situm vel partem:sed per multitudinē.Et ad Phm dicit ꝙ propriū est substantie ſm sui mutationē esse susceptibilē contrariorum tam per inherentiam q̄ per denominationē proprie sumptam:quantitas autem si recipit contraria hoc est dispositiue solum nō inherēter nec proprie denominatiue:quia non proprie dicitur quantitas alba vel nigra:sed solum substantia prima:scʒ sortes vel plato:aut Augustinus vel Joannes aut Margareta vel Elena.ergo. Ad quartū.

¶Caput.xiij.

Dubitatur circa materiā quarti argumenti.Utrū substantia materialis absoluta a quātitate sit diuisibilis vel indiuisibilis:corporea vel incorporea.

¶Ad quorū declarationē est notandū primo aliquid esse indiuisibile dupliciter:aut per carentiam partis:vt punctus ꝛ anima intellectiua:aut per carētiā partis extra partem:vt species sensibilis ꝛ anima sensitiua multiplicata.Consimiliter dicitur aliquid diuisibile dupliciter:aut per continentiā partis:ꝛ sic sensus sensibilis vel anima sensitiua est diuisibilis:quia habet multitudinē partiū:aut per cōtinentiā partis extra partē.ꝛ sic quātitas est diuisibilis per se:ꝛ albedo et nigredo:ꝛ quelibet alia qualitas materialis est diuisibilis per accidens:vt determinat Aristo.ꝛ Cōmen. j.physi. Primū.

¶Secundo notandum iuxta determinationem Aristo. in predicamētis ꝙ duplex est corpus:scʒ de predicamento substantie:et de predicamēto quantitatis.Corpus de predicamento substantie est corpus compositum ex materia ꝛ forma substantiali:vt sortes vel plato.Corpus vero de predicamēto quantitatis est corpus habens trinam dimensionem:scʒ longitudinem/latitudinem ꝛ profunditatem. Secūdū.

¶Ex quibus sequitur ꝙ corpus in sua maxima communitate sumptum non est terminus predicamētalis:sed est terminus equiuocus ad vtrunq̄ corpus:sicut canis ad diuersos canes. Cum autem vniuocatur per modum predicamēti substantie fit subalternū illius predicamenti:ꝛ cum vniuocatur per modum quantitatis collocatur in predicamēto illo:ita ꝙ nō idem corpus neq̄ idem conceptus ponitur in vtroq̄ illorum predicamentorum:licet in voce aliqualis similitudo appareat.

1ª conclusio.

His visis sit hec prima cōclusio. Aliqđ corpus q̄tū stat fieri nō q̄tū. ipo m̄manēte corpore ꝓbat᷑. sortes est corpus quantū: ⁊ stat fieri ipsum nō q̄tū. ipso manēte corpore. igit᷑ antecedens probatur: qꝛ deus pōt corrūpere vel annihilare oēm q̄titatem sortis: ipso manēte f̄m cōpositū forme cū materia: quo facto sortes nō esset quātus: ⁊ eēt corpus p̄dicamēti sub͡e: ⁊ licet nō haberet oculos: nec alia mēbra organica. adhuc esset risibilis visiuus et sensitiuus: ⁊ haberet realiter ꝓprias passiones insequētes spēm humanā: ⁊ oēs ꝓprias passiones anime intellectiue scꝫ intellectū ⁊ voluntatē: quib᷒ actualiter intelligeret ⁊ vellet dū modo spēs intelligibiles essent in intellectu possibili ꝓseruate. Si aūt corrūpuntur cū dispositōibus organicis potētie sensitiue: tūc nō intelligeret sortes: licet esset intellectiuus siue volitiuus.

Secunda conclusio.

¶ Scđa ꝯclo. Aliqđ est corp᷒ q̄tū: qđ non stat fieri nō quātū. ipso manēte corpore. ptꝫ de corpore de p̄ditamēto q̄titatis si eēt tale nō esset q̄tum ipsum nō haberet aliquā dimensionē: ⁊ per cōsequēs nō foret corpus. ptꝫ ꝯña: qꝛ nō corpus de p̄dicamento substantie: nec corpus de predicamento q̄titatis.

Correla.

¶ Ex ista cōclusione cū adiutorio p̄me sequit᷑ ꝙ si materia esset denudata q̄titate: ꝙ ipsa nō esset corp᷒: nec substātia corporea: qꝛ nō esset corpus de genere substātie: nec de gñe q̄titatis: nec haberet hmōi corp᷒. cōiūcta aūt q̄titate esset solūmodo corporea: sicut ⁊ q̄libet forma extēsa ibi dicit᷑ corporea: nō ꝙ sit corp᷒: sed qꝛ habet partem extra partem per corporeitatem de p̄dicamento q̄titatis.

3ª conclusio.

¶ Tertia ꝯclusio. Materia denudata a quātitate nō efficeret᷑ punctaliter indiuisibilis: ꝓbat᷑ qꝛ al᷑ ꝯtinuū ꝯponeret᷑ ex diuisibilib᷒ qđ est cōtra phm̄. vi. phy. ⁊ ꝓbatur ꝯña ponēdo ꝙ a. materia quāta successiue deperdat q̄titatem suā scꝫ in prima parte ꝓportionabili medietatem. ⁊ in scđa medietatē medietatis ⁊ sic in infinitū vsqꝫ in finem hore. Isto posito data parte cōtrarie cōclusiōis in p̄ma parte ꝓportionabili hore. prima medietas a. erit reducta ad indiuisibilitatē vni᷒ pūcti: ⁊ in scđa parte ꝓportionabili. Secunda pars a. etiā reducet᷑ ad indiuisibilitatem alterius puncti: ⁊ sic in infinitum. cum igitur a. cōponatur substātialiter ex his q̄ relinquuntur in corruptiōe quātitatis. igit᷑ a. cōponit᷑ ex indiuisibilibus: qđ est cōtra phm̄. vi. phy. Dicat᷑ ergo ꝙ a. materia denudata q̄titate non est indiuisibilis sicut punctus: nec sicut intellectus: sed sicut spēs visibilis in eodem medio habens omnes partes priores in eodē situ sic imaginatio inuicē multiplicatas.

Quarta conclusio.

¶ Quarta cōclusio. Materia denudata a quantitate nō actu: sed aptitudine vel potētia est quātitatiue diuisibilis ptꝫ: qꝛ talis materia nō actualiter hꝫ partē extra partem sed est apta nata habere partem extra partem per aduentum quantitatis extendentis ipsam: ⁊ hec est ratio quare materia nō quāta pōt fieri q̄ta ⁊ nō punctus vel anima intellectiua: qꝛ materia nō q̄ta hꝫ partes integrales: quaꝝ quelibet pōt esse extra aliā: sed punctus vel anima intellectiua est omnino indiuisibilis per carentiam partiū.

1. correla.

¶ Ex predictis sequit᷑ primo ꝙ nō si ab equalib᷒ equalia abstrahant᷑ remanētia erunt equalia. ponēdo ꝙ a. ⁊. b. sint duo pedalia scđm oēm dimensionē a quibus subtrahant᷑ q̄titates absqꝫ diminutiōe substātie. quo posito a: ⁊ b nō sunt equalia: qꝛ nō sunt quāta. ⁊ p̄mo erāt equalia: a quibus amote sunt pedalitates equales: ⁊ h̄ cōtrariū p̄supponūt mathematici intelligūt de his que remanent: subtractis equalibus quantitatibus.

2. correla.

¶ Scđo sequit᷑ ꝙ nō oē totū q̄titatiuū est mai᷒ sua parte quātitatiua: ptꝫ ponendo ꝙ vna medietas a. sit quanta: ⁊ alia nō quāta. isto posito a. est tātū precise sicut medietas q̄ta: ⁊ ꝙ medietas nō q̄ta nihil facit ad magnitudinē a. sed mathematici intelligūt oppositū illius i his q̄ habent q̄titatē per totū.

Tertium

tertio sequit᷑ quod aliquod totū quātitatiuū nō est duplū ad aliquā suā medietatē: nec quadruplum ad suā partē quia a. nullam proportionem habet ad partē nō quātam ad medietatem autem quantam habet solū ꝓportiōem equalitatis ex quo sequit᷑ ꝙ ad medietatē illius medietatis que est quarta pars a. non habet a nisi proportionem duplam.

iiij. correlarium.

¶ ¶ Quarto sequitur ꝙ aliquod totum habet tantam proportionem precise ad tertiam partem eius. quantum ad totum residuū patet dato ꝙ due tertie a. sint quante: ⁊ alia non quāta. mō cōpositū ex parte. quāta ⁊ p̄te nō quāta est tātum precise sicut pars quanta. ¶ Cōsimiliter potest argui ꝙ aliquid habet tantam proportionem precise ad decimam partem sui: sicut ad totum residuum ponendo ꝙ solum ipsa quinta pars a. sit quanta: tūc medietas illius que est decima pars a. est tanta precise sicut totum residuum. igitur proportionem habet a. ad totum residuū sicut ad illam decimā partē.

Primum.

Contra predicta arguit᷑. Et primo ꝙ sequit᷑ ꝙ corruptibile potest fieri icorruptibile: quod est contradictio ⁊ contra philosophum in primo celi. prima pars ptꝫ: nam homo potest fieri nō q̄tus: sed si foret non quantus foret incorruptibilis. ergo ptꝫ consequentia cum maiori. ⁊ minor demonstrat᷑ dupliciter. primo quia ex hoc argūit᷑ animam intellectiuam esse incorruptibilem quia non est quāta. secundo quia si anima hominis ⁊ materia essent incorruptibiles. nec anima desineret informare corpus: qꝛ nō posset ille homo tangi: nec etiam indisponi per aliquod agens extrinsecum: ex quo nō haberet quātitatem sequentem materiam.

Secundum.

¶ Secundo sequitur ꝙ si a. hunc mundum ⁊ omnes species eius sensibiles fuisse ab eterno: ⁊ quādoqꝫ incepisse diuisibiles ⁊ iuxta opinionē platonis ex mundo insensibili ydeali incepisse hunc mundum esse sensibilem: ⁊ cōsequēter: quia omnes forme extense possunt esse: immo ꝙ aliquando fuerunt non extense: que omnia sunt absurda.

Tertium.

¶ Tertio supposito ꝙ materia prima ⁊ forme materiales componāt᷑ ex suis partibus intensiuis: sequit᷑ ꝙ ipsis factis indiuisibilibus extēsiue quelibet pars maneret sicut totum. igit᷑ ex omnibus illis fieret vnum totum qualitatiue: ⁊ si totum foret infinite intensum: ⁊ infinite densum: ⁊ consequenter infinite potentie: quod est impossibile.

Quartum.

¶ Quarto sequit᷑ ꝙ est possibilis penetratio corporum consequens est impossibile: ⁊ probat᷑ consequentia. quia medietates sortis non habentis quantitatem sunt duo corpora de predicamento substantie: ⁊ qꝛ ad omnem partem vnius est aliquid alterius: ⁊ econtra: ⁊ ābe medietates sunt in eodem: qꝛ sunt partes sortis. igit᷑ se inuicem penetrant. Itē sequit᷑ ꝙ aliqua duo corpora se inuicē penetrāt adequate: ⁊ illa nec sunt equalia nec inequalia. Imo vnum illorum est pedalis quantitatis: ⁊ non reliquū probat᷑ ⁊ quero corrupta omni quātitate sortis si occupat spacium in medio: aut non si primum. igit᷑ est quantus. si secundum igit᷑ penetrat aerem tante q̄titatis q̄te p̄mo erat sor q̄tus. sed sor. q̄tus erat primo pedalis q̄titatis vt suppono. ergo iam penetrat ⁊ aerem pedalis q̄titatis ⁊ ipse non est pedalis nec alicuius quātitatis.

Ad primum

Ad primum dicit᷑ negādo ꝯñam: ⁊ ad ꝓbationē respōdet᷑ ꝙ si homo esset nō q̄tus nō ꝓpter hoc esset incorruptibilis: immo eēt corruptibilis cū adhuc posset recipere quātitatem vel qualitatē: quibus indisponeret᷑ ⁊ tandem corrūperet᷑ ⁊ anima intellectiua nō est incorruptibilis: qꝛ nō est q̄ta: sed qꝛ est substātia nō q̄ta nullā habens oīno partē integralē. ideo nō pōt extēdi nec ad corruptionē disponi per se vel per accidens. Deinde cū dr̄ ꝙ illa anima perpetue actuaret corpus signatū vel materiam illam dubito. qꝛ dubium est an de᷒ perpetuo dimitteret illū hoīem sine quātitate. ⁊ si aliqñ esset ꝙ sic eternaliter dimitteret. nullū agēs naturale posset illum hoīem corrūpere: vel indisponere stātibus illis conditionibus: cū tamē stat ꝙ cōtinue ille homo esset corruptibilis ⁊ tāgibilis: qꝛ continue posset recipere dispositiones tangibiles ⁊ corruptibiles. ¶ Ad scđm dr̄ ꝙ iuxta opinionē Aristo. non fuisset il-

lud possibile:imo eternaliter fuit iste mūdus sensibi lis ſm Ari.ſm opinionē Platonis aliter esset dicēdū Plato vero admisisset hūc mūduz eternal'r fuisse ſm esse inextēsum:ꝛ nō q̄tiū:ꝛ ſm esse q̄tum ꝛ dimensionatū aliqñ incepisse esse. Theologi vero dicūt mūdū icepisse esse ſm q̄dlibet suū esse reale fuisse m̄ eternaliter ꝛ ydealiter in mente diuina:ꝛ ipsum sic fuisse nō est fuisse inesse reali per existentiā in effectu: sed solū eternaliter habuisse rōnē ydealē:ꝛ in intellectu diuino:ſm quā in mūdi principio ꝑductus est in esse exi stentie.tā q̄titatis q̄ sensibilitatis:omnia tamē adducta possunt admitti absq̄ iplicatione cōtradictionis.

tertiū. ¶Ad tertium dr̄ q̄ ex omnibus illis fieret vnum essentialr:nō tamē q̄litatiue:q2 qualitas materialis presupponit quātitatē:ꝛ dato q̄ deus ꝑseruaret oēm q̄litatē in materia sortis absq̄ q̄titate:infiniti gradus nō cōmunicantes:ꝛ eq̄ intensi essent simul:nō tamen facerent qualitatem infinite intensionis:q2 huiusmodi ſimultas nō esset per subiectionem in eodē subiecto p̄mo:sed per multiplicationē essent in eisdē ꝓportionib' materie:in quibus erāt ante. ex quo nō migrāt de subiecto in subiectū: ꝛ cōsequenter dicitur q̄ illud nō foret infinite densum:imo nec densum: q2 densitas attendit̄ penes multiplicationē materie in cōparatione ad q̄titatē:sicut em̄ figura:ita raritas ꝛ dēsitas de necessitate presupponūt q̄titatem. ¶Ex quib' sequit̄ q̄ illud nō esset infinite potentie actiue: q2 potētia rei attēditur penes multiplicationem forme:sed precise tāta esset forma vel materia post subtractionē quātitatis sicut ante igit̄ est precise tāte potētie:ꝛ prius solum fuit finite potētie igit̄ per hāc potentiā nō posset illa caliditas agere sine quātitate: sicut nec color videtur sine magnitudine.

Ad quartū ¶Ad quartum dicit̄ q̄ illa possunt admitti loquēdo de penetratione cōmuniter:sed proprie loquendo non sequit̄ aliquod illorum:q2 sicut extensio non reperit̄ nisi in entibus q̄titis:ita nec penetratio nisi in entibus habentibus partem extra partem:pōt tamen deus duo corpora quanta.tā de predicamēto substantie q̄ de predicamento q̄titatis inuicem coextendere ꝛ penetrare q2 christus ianuis clausis intrauit ad discipulos.

Primū nota. ¶Iuxta p̄dicta admittenda sunt aliqua notabilia. Primū q̄ aliqua duo sunt imediata:ꝛ tamē nō continua nec contigua.p3 de duab' medietatibus a.quaruz vna est q̄ta:ꝛ reliqua nō:ille enim sunt imediate q2 inter illas nihil mediat ꝛ vna est extra aliam:ꝛ q̄ nō sint cōtinue nec contigue p3:q2 altera earum non est quāta.

Scđm nota. ¶Secundū aliquod est q̄tum vere vnum ꝛ tamē illud est infinitum discontinuū. p3 signato a lignū cuius q̄libet pars ꝓportionabilis par sit.denu data q̄titate ꝛ q̄libet pars impar sit q̄ta vnitas illius enim cōsurgit ex forma ꝛ nō ex quātitate.

tertiū not. ¶Tertium si totum elementum terre sit sine q̄titate ipsuz nulli cederet nec alicui resisteret p3:q2 cessio ꝛ resistētia in motu locali est ratione q̄titatis:et sic si sortes mouetur per ipsum cōtinue ad quodlibet punctū eius esset totū elemētū terre:ꝛ idem elementū esset in quolibet situ imaginabili inter centrum mundi ꝛ superficiem aque.

Quartū nota. ¶Quartū. Christus est aliter in celo:ꝛ aliter in sacramento altaris q̄m in celo est cum quātitate in sacramento altaris sine q̄titate. nam in qualibet p̄te hostie est totus xp̄s. Et ex hoc solet ꝯcedi istō sophisma. Christus q̄tus est in sacramento altaris nō est xp̄s q̄tus.prima pars patet.q2 hoc est in sacramento altaris demonstrando xp̄m:ꝛ hoc est xp̄s q̄t'. igitur ꝛc.secunda similiter:q2 in sacramento altaris non est christus sub sua q̄titate:nec sub suis dimensionibus.igitur ꝛc.

¶Caput.xiiij.

primū. Tam de dimensionibus quē ordinē seu habitudinem habeāt ad quātitatē continuā est sub breuitate dicendū. ¶Notandū p̄mo q̄ duplex est dimensio scz determinata ꝛ indeterminata. Determinata est passio accidētalis sequens imediate terminationem quātitatis:vt bipedalitas ꝛ pedalitas: ꝛ h'mōi. nūq̄ enim esset vna linea pedalis nisi terminaretur duobus punctis:nec aliqua superficies esset pedalis:nisi terminaretur duabus lineis. Et notanter dicitur passio accidentalis q2 accidit linee pedalitas: ꝛ superficiei bipedalitas:ꝛ corpori tripedalitas. potest enim linea sine pedalitate:ꝛ superficies absq̄ bipedalitate:ꝛ corpus absq̄ tripedalitate. Dimensio indeterminata est passio essentialis imediate sequens ipsaz essentiam q̄titatis:vt longitudo:latitudo: ꝛ profunditas:sicut enim risibilitas sequitur immediate essentiam hominis:ita longitudo essentiam linee. latitudo essentiam superficiei:ꝛ profunditas essentiam corporis:semper intelligendo de predicamento q̄titatis. Et notanter dicitur passio essentialis:q2 sicut risibilitas non potest separari ab homine ita nec lōgitudo a linea:nec latitudo a superficie:nec profunditas a corpore:de his dimensionibus locutus est Cōmen. in de substantia orbis dicens q̄ dimensiōes sunt eterne in materia. 1.phy.c3. Scōm.

¶Secundo notandum q̄ iterum duplex est dimensio scilicet absoluta ꝛ respectiua. Dimēsio absoluta est passio immediate sequens q̄titatez. vt pedalitas ꝛ longitudo:bipedalitas ꝛ latitudo. Dimensio vero respectiua est relatio immediate sequēs passionem q̄titatis:vt longitudo comparata breuitati:ꝛ latitudo relata ad strictionem: ꝛ profunditas respiciens tenuitatem vel subtilitatem. Unde Arist. v.meta.magnum ꝛ paruum ſm q̄ sunt dimensiones essentiales magnitudinis:ꝛ ſm se dicta sunt passiones q̄titatis:sed ſm q̄ vnum dicitur in respectu sui oppositi dicuntur relatiua. T.c.18.

His visis sit hec prima cōclusio. Nulla q̄titas est respectus vel mod' rei indiuisibilis. prima pars p3: q2 quātitas est accidens absolutū:vt colligitur a philosopho.v.meta.potest enim intelligi linea:non intelligendo aliud extrinsecum sibi sed nō pōt intelligi respectus:nisi aliud extrinsecum intelligatur :vt patet inductiue. Secunda pars declaratur.nam si quantitas est modus rei indiuisibilis ꝛ indiuisibile additum q̄to diuisibili non facit maius.vj phy.igitur propter cuiuscūq̄ quātitatis acquisitionem non erit subiectum maius quod est contra experientiam ꝛ contra philosophum.y.de generatione.ꝛ.v.phy. 1a ꝯcl°. Cō.2. T.c.31. T.c.18.

¶Item queritur vtruz partes pedales sint quāte eadē q̄titate numero qua totum precise est quantum vel non. si sic.tunc quelibet pars foret ita magna sicut totum:ꝛ eadem quantitas numero foret in qualibet parte huius quantitatis : qđ est impossibile. Si nō igitur per totum corpus signatum est quantitas:etiam ex illa nota est vna componi.igitur quantitas illius corporis est ita magna:sicut totum corpus:ꝛ per consequens est non indiuisibilis.

¶Secunda cōclusio. Nulla dimensio absoluta sed quelibet respectiua est indiuisibilis. prima pars p3:q2 passio sequitur naturam sui subiecti:sed quātitas est diuisibilis habēs extra se partem extra partē vt probatum est:ꝛ ita senserunt Arist. Auer. Auicē. ꝛ Boetius.ꝛ omnes antiqui peripathetici.igit̄ pedalitas ꝛ bipedalitas:lōgitudo ꝛ latitudo habēt partem extra partē:ꝛ per cōsequēs nō sunt dimensiones indiuisibiles. Scđa pars demōstrat̄ q̄m nulla relatio est diuisibilis:sed quelibet dimensio respectiua est relatio.igit̄ p3 ꝯña cū minori ex dictis in scđo notabili. maior vero p3 inductiue q2 nō paternitas nec filiatio:nec equalitas:nec inequalitas:nec similitudo: nec dissimilitudo est entitas diuisibilis:sed respectus indiuisibilis adequatus suo fundamento.vt in sequētibus clarius ostendetur. 2a ꝯcl°.

¶Tertia conclusio. Quelibet dimensio absoluta est entitas a sua q̄titate realiter distincta probatur:ꝛ primo de dimensione terminata:quoniam quacūq̄ linea pedali signata ipsa potest manere sua pedalitate corrupta:q2 ita eadem numero potest fieri per condensationem semipedalis:ꝛ per rarefactionem bipedalis:ꝛ idez dicitur de aliis dimēsionib' terminatis respectu superficiei ꝛ corporis. 3a ꝯcl°.

¶ Secundo arguitur de dimensionibus indeterminatis: quoniam generaliter quelibet entitas absoluta predicamentalis a sua propria passione realiter distinguitur: vt patet de hoie respectu risibilitatis: et linea respectu rectitudinis et curuitatis: iuxta intentionē Aristo. i. posteriorum. Unde Aristo. v. metaphy. dicit ꝙ
T. c. 6. lōgitudo in linea: latitudo in superficie: et profunditas in corpore. Cum igitur nihil sit in seipso: oportet longitudinē distingui a linea: latitudinē a supficie: et pro-
T. c. 18. funditatē a corpore. Et seqtur in eodē libro quātitatum per se quedā habēt se per modū subiecti respectu passionū dictarū de eis: vt linee superficies. quedam sunt passiones essentiales respectu quātitatum per se primo modo: vt multū et parū. sicut enim longitudo nō separatur a linea: nec latitudo a superficie: ita nec multū et paucum ab illis: ideo dicuntur passiones essentiales ab illis. ¶ Ex ista cōclusione sequitur primo
Primum correlariū. ꝙ lōgitudo/latitudo/et profunditas realiter distinguūtur. patet: quia eorum subiecta realiter inuicem distinguuntur: scz linea/superficies et corpus. de pedalitate autē et bipedalitate et alijs dimēsionibus determinatis nullus dubitat quin distinguātur. ¶ Secūdo se-
Secundū correlariū. quitur ꝙ diffinitiones date a Pho in predicamētis de linea/superficie/et corpore sunt solum causales per proprias passiones. hec enim linea est lōgitudo sine latitudine et profunditate: intelligitur sic. linea est quātitas in qua est lōgitudo sine latitudine et sine profunditate. Item superficies est longitudo et latitudo sine profunditate: id est superficies est quātitas in qua est longitudo et latitudo sine profunditate: et similiter dicatur de
Quarta cōclusio. corporis diffinitione. ¶ Quarta cōclusio. Quelibet dimensio absoluta proprie dicitur quāta et improprie dicitur quantitas. prima pars patet: quia quelibet talis per se et proprie habet partem extra partē ex quo est passio quātitatis cōtinue. quātitas enim per se cōtinua et primo habet partē extra partē et sua dimensio absoluta per se: sed nō primo. et sumo hic quātū formaliter et nō materialiter vel denominatiue. Secūda pars declaratur: quoniam nulla talis dimēsio est numerus: nec proprie quātitas cōtinua: quia nō linea/nec superficies: nec corpus: nec locus: nec tēpus. plures enim quātitates cō-
T. c. 18. tinuas nō ponit Aristo in predicamētis. cap. de quantitate. Si igitur pedalitas vel lōgitudo dicitur quātitas, hoc est: quia est passio quantitatis habens partem extra partē. et hec videtur fuisse intentio Arist. v. meta. dicēns ꝙ multū et paucū longum et breue: et hmōi per extensionē: vel trāsumptiue sumuntur ad significandū
Correlariū quātitatē: quia sunt passiones quātitatis. ¶ Ex ista cōclusione sequitur ꝙ nulla dimēsio absoluta est per se in predicamēto quantitatis: sed solū per reductionē: vt punctus: ex quo nō proprie verificatur de quātitate in recto: nec de aliquo tali oportet ꝙ per se ponatur in aliquo alio predicamento: quia multe sunt passiones que per se nō ponuntur in aliquo predicamento: vt passiones prime cause: prime materie: et entis trāscēdenter sumpti. Et licet passiones hoīs et equi sint per se in predicamēto qualitatis: nō tamen oēs alie passiones: et permaxime importātes modū predicamēti sui: vt longitudo et latitudo et hmōi: que dicūt mensurā continuā: et paritas et imparitas que dicūt mensurā discretā: immo intensio: quia dicit modū predicamēti qualitatis non est per se in predicamēto illo: nec in aliquo aliorum.

Primum. **Contra** predicta arguitur. et primo ꝙ dimēsiones absolute sunt indiuisibiles: quia aliter sequitur ꝙ omne corpus est quadratū. cōsequentia est falsum. et probatur cōsequentia. nam omne corpus est ita profundū sicut longū et latū et ecōuerso: igitur omne corpus est quadratū. patet cōsequentia. et probatur antecedēs: quia quocunque corpore signato maxima profunditas est tāta quāta maxima lōgitudo et ecōuerso. et vbicunque est profunditas ibi est longitudo et latitudo et ecōuerso. Et cōfirmatur posito ꝙ a/ sit quadrāgulare et bipedale secundum longitudinē: et pedale secundum latitudinē: et etiam secundum profunditatē. Tunc sic tanta est precise distantia inter quaslibet superficies extremales ipsius a/ igitur a/ est quadratū. antecedens probatur: quia eadē maxima profunditas est maxima distātia inter oēs illas superficies extremales que sunt sex. ¶ Secūdo arguitur ponēdo ꝙ a/ sit quadratū bipedale: et b/ quadratum pedale. quo posito seqtur ꝙ a/ est precise duplū ad b/ quia longitudo a/ est precise dupla ad longitudinem b/ et latitudo a/ ad latitudinē b/ et profunditas a/ ad profunditatē b/ sed cōsequentia est impossibile: quia a/ est necessariū octuplum ad b/ cum ab illo possunt abscindi absque rarefactione et cōdēsatione octo equalia ipsi b. probatur: nam medietas a/ est bipedaliter longa: bipedaliter lata: et bipedaliter profunda. igitur continet quatuor equalia ipsi b/ et per cōsequens a/ continet octo equalia ipsi b. ¶ Tertio arguitur ꝙ dimēsiones absolute nō differūt: quoniam superficies est profunda. probatur. nam qualitas dicitur quāta et extensa: quia immediate fundatur in quātitate: sed superficies immediate fundatur in profunditate: igitur seqtur ꝙ superficies est profunda. minor patet: quia si immediate fundaretur in substātia: illa substātia esset lata et nō profunda: quod est impossibile. ¶ Et cōfirmatur: quia tunc profunditas posset esse: nō existente lōgitudine et latitudine. cōsequens est impossibile: et probatur cōsequentia: quia sunt res realiter distincte: nec vna est pars alterius: nec propria passio eius. igitur deus potest quodlibet illorum preseruare: alijs destructis. ¶ Quarto seqtur ꝙ dimensiones seinuicem penetrāt: cōsequens est impossibile et cōtra Phm. iiij. physi. et probatur cōsequentia: quia ad omnē partē materie est longitudo/latitudo/et profunditas: et hec oīa cōmunicant in subiecto materie. Itē potest argui de pedalitate et bipedalitate: ꝙ coextēduntur longitudini/latitudini/materie bipedalia vel pedalis.

Secūdum. Tertium. Quartum.

Ad primum dicitur negando cōsequentiam. Et ad probationem nego ꝙ omne corpus est ita latum: sicut profundū et longū: et econuerso. et cōsequēter nego ꝙ quocunque corpore signato maxima profunditas est tāta quāta maxima eius longitudo vel latitudo: vel ecōuerso. Et ad probationem negetur cōsequentia. ¶ Unde magnitudo profunditatis habet attendi penes maximā lineā mensurantē profunditatem: et lōgitudo penes maximā lineam mensurātē lōgitudinē: et magnitudo latitudinis penes maximā lineā mēsurantē ipsam latitudinē: cum igitur nō quelibet linea mensurans profunditatē corporis sit tanta quāta linea mēsurās longitudinē vel latitudinē nec econtra. igitur. ¶ Et ad cōfirmationē distinguēdū est de distantia scz absoluta et respectiua. Distantia absoluta est spaciū interceptū inter res distantes. Sed distātia respectiua est respectus quo vna res ab alia distat. primo modo negetur cōsequentia. secūdo modo negetur antecedēs: quia maior est distātia qua distāt superficies longitudinis ipsius quadrāgularis quam superficies latitudinis aut profunditatis eiusdē. ¶ Ad secundū dicitur ꝙ a/ est octuplū ad b. Et ad probationē qua arguitur ipsum esse precise duplum. negetur cōsequentia: quia ex his oībus dimēsionibus fit vna dimēsio octupla ad dimensionē b. Unde vniformiter quādo aliquid secundum longitudinē tantū excedit reliquū ad duplū: tunc est precise duplū ad illud. quādo vero excedit secundum duas dimensiones: tunc est quadruplū: quādo aūt secundum tres tunc est octuplū: ita ꝙ semper vnius dimensionis excessus generat tantā proportionē quantā habet vna dimensio supra reliquā. ¶ Ad tertiū negetur ꝙ superficies sit profunda: vel ꝙ fundetur immediate in profunditate: sed immediate fundatur in materia: non tamen seqtur ꝙ aliqua substātia sit longa/lata/et nō profunda: quia non per se sed per accidēs ratione corporis fundatur in materia. ¶ Et ad confirmationē dicitur ꝙ deus nō potest preseruare profunditatē sine alijs dimensionibus: quia naturaliter presupponit illas. sicut enim deus nō potest preseruare ternariū sine binario: nec binariū sine vnitate propter ordinē essentialē: ita nō potest preseruare profunditatē sine latitudine: et latitudinē sine longitudine propter cōsimilē causam. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ dimēsiones seinuicē penetrant

Ad primum. Ad secūdum. Ad tertium. Ad quartum.

diuersarū rationū: sed eiusdē rationis seu rationum hoc est impossibile: quia nō simul cē penetrāt due longitudines: nec due latitudies: sicut nec due linee: nec due superficies. cōsimiliter dicit de bipedalitate: et pedalitate: q penetrāt latitudinē et longitudinē diuersarū rationū. Et si dicit. hec ppositio est vera: pedalitas est lōgitudo vel latitudo: igit pedalitas nō est alterius rationis a lōgitudine et latitudine dicit q ille termin⁹ lōgitudo in sua maxima cōmunitate est termin⁹ equiuoc⁹: et sic nec per se: nec per reductionē est in aliquo p̄dicamēto. et sic p̄dicat de lōgitudie absoluta essentiali et accidētali: et etiā de lōgitudine respectiua: cum aūt vniuocat ponit in p̄dicamēto relationis per se: et per reductionē in p̄dicamēto qualitatis: et sic hec ppositio est impossibilis. pedalitas est lōgitudo. idē dicit de latitudine et pfunditate. ¶ Ex ista respōsione sequitur q est possibile aliqd simul et semel sm se et quālibet partē sui moueri motu rarefactionis et cōdensationis patet de corrigia elōgata: et de virga incuruata corrigia enim rarefit sm lōgitudinē: et condensatur sm latitudinē: virga vero rarefit sm longitudinē: et condensatur sm profunditatē: et si cōcluditur ex hoc q aliquid simul et semel mouetur motib⁹ contrarijs. negat ɔ̄ña: quia rarefieri et condēsari sm diuersas dimēsiones nō sunt motus cōtrarij: sed bene sm eandem dimensionē. quare &c.

¶ Caput. xv.

Consequenter sequitur dicere de quātitate discreta: cuius principiū ponitur vnitas: sicut punct⁹ quātitatis ɔtinue. ¶ Et ideo notandū primo q duplex est vnitas: scz predicamētalis et trāscēdēs. Unitas predicamentalis est principium quātitatis discrete fuens immediate a quātitate cōtinua. nam ex diuisione cōtinui causat numerus. iij. physi. ergo pariformiter ex diuisione cōtinui causatur vnitas que est principiū eiusdē numeri: et dicit poni in predicamēto quātitatis nō per se: quia generalissimū nō dicit de illa: sed per reductionē ratiōe numeri: de quo quātitas essentialiter predicat. Unitas trāscendēs est passio entis dicēs indiuisum a se: et diuisum a quolibet alio. nam ipsa descēdit in decē p̄dicamēta pari passu cōformiter cum ente. Unde. iiij. meta. dicit Phs q vnū et ens sunt idem: et habēt eādē naturā: ita q vnū sequtur ad alterū: sicut causa et principiū ɔsequūtur ad seinuicē: et lz non sit eadē diffinitio vtriusq: tn̄ nihil differt quin cōuertant. Unde Cōmenta. forme vnius sunt sm numerū formarū entis: quia vtrūq significat decē predicamēta. ex. iiij. meta. inquit Aristo. q vnū est cōuertibile cū ente. prima quia vnū et ens equaliter sequūtur ad oīa p̄dicamēta. secūdo quia similiter se habēt respectu diuersoꝝ generū: quia vtrūq predicat analogice de substātia et accidēte. tertia: quia vnū nō addit rez nec naturā supra illud cui addit: sicut nec ens: vbi dicit Cōmen. q significāt idē sm rem et subiectū: sed differūt sm modos. ¶ Secūdo notādū q duplex est multitudo: scz quātitatiua et trāscendēs. Multitudo quātitatiua est pluralitas vnitatū mathematicalium. de qua Aristo. in predicamentis dicit cap. de quātitate: q numerus est multitudo ex vnitatib⁹ aggregata. Multitudo trāscēdēs est passio vel differētia entis sequens rationē illius pluraliter sumptā: ita q vbicūq reperit ens pluraliter sumptū: ibi reperitur hec multitudo. Accidētia enim dicunt plura et multa pluralitas ac multitudo: sicut substantie.

His visis sit hec prima cōclusio. Tam vnitas transcēdens q̄ȝ predicamētalis est ratio positiua: vel ratio vnitatis. probat. ratio vnitatis est prior ratione multitudinis: cui opponit. igitur ratio vnitatis est formaliter positiua. ptz ɔ̄ña per Aristo. i. physi. di. q habitus est prior priuatione. antecedēs patet: quia resolutio multitudinis est ad vnitatē: deinde cum idētitas sit ratio positiua et fundetur in vnitate. v. metaphy. oportet vnitatē esse rationem positiuā. Unde Aristo. x. meta. ratio vnitatis in ordine ad multitudinē est ratio mensure. et scdm ipsum ibidē. ratio mēsure est perfectior ratione mensurati: igitur si multitudo dicit positionem a fortiori vnitas. ¶ Secūda cōclusio. vnitas p̄dicamētalis est entitas absoluta indiuisibilis in cōtinuo. Prima pars patet: quia vnitas predicamētalis est principiū numeri, seu quātitatis discrete: sed quātitas discreta est entitas absoluta: ergo vnitas est entitas absoluta. patet ɔ̄ña: quia nec priuatio: nec negatio: nec respectus est principiū intrinsecū alicuius absoluti. maior colligit ex sentētia Aristo. in p̄dicamētis. et. x. meta. minor vero patet: quia quātitas discreta est species predicamēti quātitatis. secūda pars cōclusionis declarat: quia si vnitas est forma diuisibilis: et cum partes sint priores toto. i. physi. sequitur q numerus est prior vnitate. ɔ̄ns est impossibile. et ptz ɔ̄ña: quia ille partes possent cōstituere numerū vel multitudinem predicamēti quātitatis. ¶ Tertia conclusio. Unitas predicamētalis nō est forma cōtinuitatis. probat. nā vnitas predicamētalis seu mathematica: quia idem intelligo per vtrūq est indiuisibilis: nec est demonstratiua alter⁹ vnitatis seu numeri formalr sumpti: sed forma cōtinuitatis est diuisibilis et extēsa / a qua infinite vnitates mathematice: et infiniti possunt fluere numeri formaliter sumpti per infinitas diuisiōes illius cōtinuitatis: igit continuitas seu forma continuitatis: qd idem est nō potest esse vnitas mathematica p̄dicamētalis. patet ɔ̄ña cum maiori. minor vero est Aristo. iij. physi. Unde imaginandū est q a continuitate corporis que est quoddā absolutū de p̄dicamēto quātitatis originat vnitas mathematica p̄dicamētalis: q̄ est etiā aliqd absolutū a ɔtinuitate realiter distinctū: sic q ɔtinuitas est subiectū: et vnitas forma illi⁹. ɔtinuitas est diuisibilis in infinitū: et vnitas indiuisibilis: nō sicut punct⁹ vel aliq forma per multiplicationē: sz sicut forma figure existēs in toto: et in nulla ei⁹ parte sm se: vel aliqd ei⁹. igit. ¶ Quarta cōclusio. Null⁹ punct⁹ vel dimēsio aut pars alicui⁹ est vna vnitate p̄dicamentali vel mathematica. ptz. qm̄ dato opposito in qlibet quāto ɔtinuo essent infinite vnitates mathematice: sicut infinita puncta: et infinite dimēsiones vel partes ei⁹: qd nō admitteret arismetic⁹: qr tūc in qlibet ɔtinuo essent actu infiniti nūeri qd negaret Phs. iij. physi. ideo solū quātū ɔtinuū totale est vnū vnitate mathematica: qm̄ solū tale hmōi vnitate denoiat in actu. pars vo solū in potētia dicit mathematice: vna scz p diuisionē ɔtinui: q̄ diuisio generant due vnitates. et p̄ma desinit esse. et si iterū inuicē vnirent ille partes: corrūperent vnitates illaꝝ et alia generaret denoians illud ɔtinuū esse vnū igit. ¶ Ex p̄dictis seqt p̄mo q vnitas trāscēdēs et p̄dicamētalis nō differūt: nisi sicut superi⁹ et inferi⁹: qr vnitas p̄dicamētalis nō reperit nisi in p̄dicamēto quātitatis: sed vnitas trāscēdēs reperit in decē p̄dicamētis: imo in qlibet re existēte in p̄dicamēta vel extra p̄dicamentū. Itē vnitas p̄dicamētalis est indiuisibilis nō repta actu in aliq parte alicui⁹: sed solū in quāto ɔtinuo totali. vnitas vo trāscēdēs est idifferēter diuisibilis vel indiuisibilis repta vbicūq reperit ratio entis. ¶ Scda seqtur q omne quātū p se existēs est vnū duplici vnitate scz trāscendēte: qr est ens. et p̄dicamētali: quia est quātū totale ɔtinuū. Cōsequēter dicat q oīa quanta totalia sunt multa duplici mltitudie scz trāscēdēti: et quātitatiua: qr sortes et plato sunt multa trāscēdēter: qr sunt entia et plura quātitatiue: qr sunt duo ɔtinua totalia. ¶ Tertio seqt q oīa entia sunt plura trāscēdēter: nō tn̄ sunt plura quātitatiue: qr oīa entia sunt entia plura: sed nō oīa entia sunt quāta. ɔsilr dicat q oīa entia nūerata vel nūerabilia sunt nūerus trāscēdēter: nō tn̄ sunt numer⁹ quātitatiue. p̄mū ptz: qr oīa talia sunt duo / tria vel hmōi trāscendēter sumpta. et scdz silr: qr tam nūerus quātitatiue sumpt⁹ q̄ȝ vnitas silr⁹ nō est nisi accidēs p̄dicamēti quātitatis. ¶ Quarto seqtur q lz in qolibet ɔtinuo sit infinit⁹ numerus

T. c. 16.
T. c. 21. 2. et. 3.
Scda cōclusio.
T. c. 2. et. 3.
T. c. 36.
Tertia cōclusio.
T. c. 66. et. 68.
Quarta cōclusio.
T. c. 56. et. 57.
Primū corelariū.
Scdm corelariū.
Tertiū corelariū.
Quartum corelariū.

...clariū.
...68.
...ndū.
...ma con...sio.
...56.

trāscendenter sumptus: tamen in nullo continuo est
aliqs numerus q̄titatiue sumptus. primum pz: qm̄
in quolibet tali cōtinuo sunt infinita entia: ⁊ sm̄ simi
liter: quia in nullo tali cōtinuo est pluralitas vnitatū
mathematicaliū sed solum vna formaliter denoīans
primum. illud esse vnicum cōtinuum.

Contra p̄dicta arguit. ⁊ primo q̄ ratio vnitatis non est positiua: nam vnitas de
necessitate cōcipit: vt ꝑuatio vel negatio alicui⁹: igit
Cō.3. ratio vnitatis est ꝑuatiua vel negatiua. pz ↄ̄ña. ⁊ añs
sīlr: qz quilibz expitur nō apprehēdere vnū: nisi tanq̄
ꝑuationem multitudinis. ⁊ ideo dicit Cōment. iiij.
Scdm. meta. q̄ cū dr vnus hō: vnū in eo significat ꝑuationē
t.c.6.⁊.5. ⁊ negationē. ⁊ hec ꝑuatio est diuersitatis. ¶ Scdo ar
T.c.13. guit. Unū dicit potentiā respectu multitudinis. igit
T.c.9. dicit ꝑuationē. pz ↄ̄ña. qz potētia est ꝑuatio respectu
act⁹. tertio physi. añcedēs declarat. v. ⁊ x. meta. vbi dr
Cō.9. q̄ ptes sunt in toto in potētia: ⁊ vt sic ↄstituūt vnū: sed
qñ actualiter separātur fiunt in actu: ⁊ vt sic cōstituūt
multitudinem: igitur ratio. s. vnitas est ratio potētia
litatis: ⁊ ratio multitudinis est rō actualitatis. ⁊ hoc
est qd̄ dicit Cōmen. x. meta. s⁹. q̄ vnū opponit multis
sm̄ habitū et priuationem: qz indiuisibilitas est pri
uatio diuisibilitatis ⁊ in fine eiusdē cōmenti ait q̄ di
uisibilitas est manifestior q̄ indiuisibilitas: sicut ha
bitus est manifestior q̄ ꝑuatio. vbi per indiuisibilita
Tertiū tē intelligit Cōmen. priuationem: ⁊ ipsa est formalis
rō vnitatis. ¶ Tertio arguit si ratio vnitatis est posi
tiua: ⁊ est addita enti. igit illa ratio est nihil: quod est
falsum: ⁊ pz ↄ̄ña. qz omne qd̄ est extra ens est nihil
Uñ potest sic argui. Ratio vnitatis positiua: vel est
vna vel nō. si vna. igitur seipsa vel alia vnitate sibi su
peraddita. si seipsa. igit eadē rōne ratio positiua en
tis erit vna seipsa. Si vero alia vnitate: erit ꝓcessus
Quartum. in infinitū. nec pōt dici q̄ illa nō sit vna: quia est ens.
¶ Quarto. q̄ vnitas mathematica nō est accidens ab
solutū superadditū corpori: qz tunc absq̄ cōtradictio
ne staret illud corpus esse sine tali vnitate: sicut stat
hoīem esse sine corpore mathematico. sz ↄ̄ña est falsū
qz adhuc illud corpus esset vnū sicut iā est. Uñ arguit
de vnitate q̄ hō est vnus homo: querēdo vtrū sit cor
ruptibilis: hoīe permanēte: vel nō. si sic. tunc opz ipm̄
T.c.p̄.⁊.4. situari. vel ab aliqua pte corpis depēdere: cuius op
positū est dictū. si nō. tunc accñs est eque primo cum
suba: quod est cōtra philo. vij. meta. Et cōfirmatur: qz
sequitur q̄ numerus est vnitate prior. probatur. nā si
cut se habet ens ad ens: ita vnitas ad vnitatē: sed de⁹
⁊ intelligētie sunt priores aliqua substantia cōtinua
igitur prius est deus ⁊ intelligētia q̄ aliqua vnitas
mathematica: sed ex deo ⁊ intelligentijs fit aliquis
numerus ergo.

Ad primū **Ad primum** dr q̄ licet non possit concipi vnū. vt opponit multitudi
ni nisi concipiat ꝑuatio multitudinis: tn̄ pōt concipi
vnū. vt ↄuertitur cū ente sine tali priuatione: nec etiā
sequitur nō pōt concipi vnū oppositū multitudini ni
si concipiat ꝑuatio: igit vnū quod opponit multitudi
ni est formaliter ꝑuatiuū: qz adhuc cōcipitur per pro
priā rationē positiuā: cui est annexa de necessitate ꝑ
uatio multitudinis. ideo cū tali ꝑuatione cōcipitur.
Si enim argumētū valeret ꝓbaretur transmutatio
nē esse rōnē priuatiuā: ⁊ qz nō pōt concipi sine ꝑuatio
4.m.4. ne. Et ad Cōmen. dr q̄ signat negationē nō principa
liter: sed secūdarie: sicut imortale ⁊ incorruptibile di
Ad scdm. cūt priuationē: ⁊ tamen verius dicunt positionē ⁊ ha
bitū: q̄ corruptibile ⁊ mortale. ¶ Ad scōm dr negādo
ↄ̄ñam loquendo ꝓprie de ꝑuatione: vt est quedā ne
gatio: qz genus est potentiale respectu differentie ⁊ et
spēi. ⁊ tamē non dicit formaliter priuationē. etiā ens
est potentiale ad decē p̄dicamenta. ⁊ nō est priuatiuū.
¶ Ad phm autē tertio phy. dicitur q̄ loquebat de ꝑ
t.c.61.5. uatione large: vt est forma diminuta. seu min⁹ perfe
5.phy.5. cta respectu ꝑfectioris: sicut etiā dicit scdo. de anima.
10.m.7. q̄ nigrum est priuatio albi. ⁊ Commen. q̄ vnū est pri
uatum multitudinis, ⁊ sic intelligit Commentator

in illis omnibus autoritatibus. vnde vocatur vnum 10.c.
esse priuatiuū. tamen ex suo principali significato ma Com.9.
gis est positiuum q̄ multitudo. ¶ Ad tertium neget Ad terti
ↄ̄ñatia. qz licet ratio vnitatis sit extra rōnem entis.
nō est tamen extra ens. Et ad rationem factā dr q̄ ra
tio vnitatis est vna: ⁊ etiā vnitas est vna seipsa: sicut
q̄titas est seipsa quāta: ⁊ negetur ↄ̄ña: igitur per idē
ens est vnū p ꝓpriam rationē: quoniam ratio entis
nō dicit diuisionē nec indiuisionem: sicut ratio vnita
tis. potest tamē dici q̄ sicut differentia nō est differēs
sed est illud quo aliqd ab alio differt: ⁊ modus perfe
ctatis existentie nō est per se existens: sed est formalr
id quo aliquid p se existit: sic vnitas lz sit ens: non tñ
est vna formaliter. ⁊ si Auicen. sic intelligit intentio
nem vnitatis esse additionē entitati: nō cōcludit ar Cō.ꝗ
gumentuz. Cō. contra phm quarto meta. sed si intelle
xit intētionem vnitatis esse ad ditā enti. tanq̄ ponētē
in numeꝝ supra ratiō ez entitatis: ita q̄ entitas ⁊ vni
tas sunt vere quedā duo positiua: quorū quodlibz sit
proprie vnū: etiā vt est alteri cōdistinctum: sit argu Cō.ꝗ
mētū. Cōm. est demōstratio: qz vel esset processio i in
finitū. vel stādū erit in primo. modo entitas ⁊ vnitas
nō ponūt ꝓprie in numerū: ita q̄ q̄libet sit vna vt ē al
teri cōdistincta formaliter. vnde ratio entitatis vt est
condistincta formaliter ⁊ ideo vnitatis nō est vna nec
plures: q̄ est formaliter vnitate vna. entitas etiā vt
condistincta formalr entitati non est vna: sed est illud Ad quar
quo entitas ēst formaliter vna. ¶ Pro solutione quar
ti argumenti est notādum q̄ sicut alique res distin
guunt a suis ꝓprijs passionibus realiter: vt homo ⁊
equus: ⁊ alique nō vt deus ⁊ intelligētie: ita aliq̄ disti
guuntur realiter a suis vnitatib⁹: vt cōtinua totalis
⁊ alique nō: vt deus ⁊ intelligentie: vnitates ⁊ nume
ri mathematicales: lz eni non habeant nisi vnā vnita
tē trāscendentem: que transit in realitatem e⁹ius cu
ius est vnitas. Sed continuū totale haber duplicem
vnitatē vnam transcendentē: a qua etiā realiter non
distinguit: qz transit in identitatem continui ⁊ aliam
predicamentalē: que non transit in realitatem e⁹. ⁊ iō
posita vna vnitate non opz ponere infinitas: sicut nec
posita vna propria passiōe opz ponere infinitas fluit
eñi vnitas mathematica a cōtinuitate: sicut passio a
suo subiecto. nec vlera: ab vnitate fluit alia vnitas. Di
cēdum igitur ad argumētum q̄ admisso illo casu: hu
iusmodi corpus non eēt vnū arismetice: sed solū trās
cēdenter: nā sicut ad hoc q̄ aliquid sit corpus vel cor
poreū q̄titatiue reqrit ꝑter corp⁹ p̄dicamenti sub
stantie corpus de gñe q̄titatis: ita ad hoc q̄ aliqd sit
vnū q̄titatiue: reqrit q̄ habeat vnitatē mathemati
caz ꝑter vnitatē trāscēdētē. Deinde dr q̄ vnitas hoīs
transcēdens nō posset desinere esse: homine remanēte
sed vnitas mathematica bñ posset corrūpi: illo exñte.
¶ Et cum infertur ex isto q̄ vnitas illa est situata: ne
get ↄsequētia. ⁊ concedo q̄ vnitas est immediate de
pēdēs a cōtinuitate. mediate tñ posset depēdere ab
infinitis ꝑtib⁹ corpis: qm̄ infinite sunt ptes corpis: ad
quaꝝ variationē desineret eē ↄtinuitas. ⁊ cōsequēter
vnitas in cōtinuitate fundata. ¶ Ad cōfirmationem
dr q̄ sicut vnitas transcēdens prior est naturalr vni
tate p̄dicamenti: ita numer⁹ trāscēdens naturalr est
prior numero q̄titatiuo ⁊ arismetico: ac etiā q̄libet
vnitate eius: sed q̄ aliqs numerus p̄cedit suā vnita
tē. hoc est simplr imple. quare. ⁊c.

¶ Caput. xvj.

Numerus est q̄titas discre ta fluens ab vni tatibus mathematicis: iuxta doctri nam Arist. in predicamentis. prima posteriorum. de cuius habitudine ad res numeratas penes identita tem ⁊ distinctionem sunt aliqua per
tractanda. Et ideo notandum primo q̄ triplex est nu primū
merus. s. intentionalis: materialis ⁊ formalis. Nume
rus intentionalis est anima numerans per intentio
nes rerū alicuius multitudinis cōputans vnitates. ⁊

sto modo diffinit Plato animã dicens ipsam nume
rũ mouentẽ se:sicut Arist.vocat ipsaȝ actũ:quo cõpo-
situ est in actu:⁊ etiã.iiij.phy.vocãt phs ⁊ Cõmẽ.aiaȝ
vj. t. 2. numerũ numerantẽ.Numerus materialis est multi
2. tudo vnitatũ transcendẽtium vel mathematicalũ:⁊
.64.⁊ sic due intelligentie.duo hoĩes:duo colores:due vni-
tates p̃dicamentales sunt diuisim numerus binari⁹:
cõiunctim:numer⁹ octonarius et sic loquit Aristote-
les secũdo de anima:cum dicit numerum esse sensibi
le cõe.Numer⁹ foꝛalis est q̃ntitas indiuisibilis deno
minans formalr aliqua esse plura arismetice.Unde
ab vnitatib⁹ arismeticis fluit numerus qui est indi
uisibilis forma realiter distincta a q̃libet suarũ vnita
tũ ⁊ ab illis simul in q̃bus subiectiue fũdat:⁊ nõ aliq̃
illarũ:quia sicut denominat illas vnitates eẽ plures
.110. ita noĩaret q̃ãlibet vnitatẽ illarũ esse multa.⁊ de ta
2. li numero loquit Ari.iiij.phy.dicens:ꝙ idẽ est nume
.101. rus decẽ hoĩum:⁊ decẽ equoꝝ.primus numerus dicit
.4. nũerus numerans.secundo numerus numeratus.et
tertius numerus quo numeramus.⁊ sic de alijs nũe-
ris loqtur Ari.in.iiij.phy.ꝙ tẽpus est numer⁹ motus
aut alibi in.x.meta.hoc non est ad ꝓpositum presen-
m. tis speculationis.¶Secundo notãdũ qd̃ forma dicit
vna quadrapliciter.primo mõ.forma est vna vnitate
absolute simplicitatis:quomodo forma ꝑ se existens:
vt deus ⁊ intelligentie.secũdo mõ d̃r forma vna vnita
te formalis vnionis:sicut quelibet forma partis dãs
esse formalr substãtiale:vel accidẽtale subiecto:cui
formaliter vnit.tertio mõ:aliqua forma est vna vni
tate intrinsece compositiõis:sicut humanitas:⁊ queli
bet forma totius includens actũ ⁊ potentiã.quarto
dicit forma esse vna vnitate aggregatiõis ⁊ sic forma
numeri est vna:non ꝙ sit aggregatio vel aggregata:
sȝ q: necessario presupponit aggregata in q̃bus fun-
dat.¶Intelligendũ ꝙ forma est tri subo triplicter:
primo modo partibilr.⁊ sic forma extensa est i subie
cto:q: totũ ẽ in toto:⁊ pars in parte.scd̃o impartibilr
per multiplicationem.⁊ sic forma extensa est in subie
cto:⁊ eadem in aliqua parte sui.tertio impartibiliter
⁊ absq; multitudine ⁊ sic forma figure est in subiecto:
ac vnitas p̃dicamentalis:⁊ numer⁹.mathematic⁹:ta
lis nãq; forma est in subo:⁊ non in aliqua parte sui
scd̃m se:vel scd̃m aliq̃d sui:quacũq; eni additione vel
substractione facta corrũpitur prima forma scd̃m se ⁊
q̃dlibet sui.⁊ altera gñatur:sicut ꝑꝫ.viij.metaphy.

His visis sit hec prima cõclusio.Numerus
formaliter sumptus non est mo-
.e.10. dus rei:nec entitas respectiua.Prĩa pars sic argui-
2ã cõclo. tur.Nullus modus rei est cõmunis multis reb⁹.sed
numerus est cõmunis multis reb⁹.ergo.tenet ꝯsequẽ
tia cũ minori.maioꝛ vero est euidens:quia non stat
modum esse sine illo cuius est modus:sed quibuscũ-
q; datis stat vnum sine altero:secunda pars declara
tur.Impossibile est ꝙ duo sint ꝑ se in eodem predica
mento:quorum vnum sit absolutũ.⁊ reliquũ respecti
uum:sed continuũ ⁊ discretũ sunt ꝑ se in p̃dicamento
qualitatis.⁊ continuũ est absolutum.igitur discretũ
non est respectiuũ:prime due partes antecedẽtis col
.e.63. liguntur a philosopho in predicamentis.⁊ tertia est
64. nota.quia continuũ per se sentitur secũdo de anima.
modo nullus respectus sentitur ꝑ se.quia non potest
cõclo. multiplicare species intẽtionales.Secunda conclu-
sio.Numerus formaliter sumptus non est continui-
tas nec cõtinuitates:probatur cõtinuũ ⁊ discretũ sũt
due species sub genere quãtitatis ex opposito cum di
stincte habẽtes differentias oppositas cõstitutiuas
per Arist.in p̃dicamẽtis.igit impossibile est ꝙ habeãt
eandem realitatẽ.pꝫ consequentia:quia aliter spẽs
ex opposito distincte sub codẽ genere haberent eãdẽ
differẽtiam constitutiuã:quod est impossibile.Item
cõtinuitas est eiusdẽ speciei in omnibus:in quib⁹ for
maliter reperit:⁊ eedẽ passiones demonstrantur de
ipsa.sicut esse diuisibile in infinitum.⁊ hmõi numeri
.e.65. vero sunt distinctarũ specierũ.octauo meta.vbi dicit
ꝙ quelibet vnitas addita vel substracta variat spe-
cie:igitur.deinde diffinitiões continui ⁊ numeri inui
cem repugnãt.Nam diffinitio numeri est esse vnum
in multis.vel ex multis discretis.⁊ hoc repugnat con
tinuo.Diffinitio continui est esse vnum cuius partes
copulantur ad vnum terminum communem:⁊ hoc
repugnat nũero.⁊ etiam alia diffinitio scilicet conti-
nuum est indiuisibile in infinitũ.igitur ⁊c.¶Tertia 3ª cõclo.
conclusio.Numerus formaliter sumptus nõ est aliq̃
vnitates simul sumpte mathematice vel predicamen
tales ꝓbatur:quilibet numer⁹ differt specie a q̃libet
sua vnitate:sed nulla vnitas differt specifice ab alia:
nec ambe simul ab aliqua illarum.ergo maioꝛ patet.
quia sicut punctus est principium quantitatis conti-
nue:ita vnitas quãtitatis discrete:sicut ergo quelibet
quantitas continua differt specie a puncto:ita qui-
libet numerus a sua vnitate minor est manifesta:
quia ex duobus eiusdem speciei non fit essentialiter
vnum alterius speciei a quolibet illorum.vt patet
inductiue.Item de pluribus entibus:vt plura en-
tia sunt non potest demonstrari vna passio.sed plu-
res:sed arismeticus demonstrat de binario primam
paritatem.⁊ de ternario primam imparitatem.igi-
tur tam binarius q̃ ternarius est ens ⁊ vere vnum:sȝ
due vnitates vel tres simul sumpte non sunt aliquid
vere vnum:sed aliqua:igitur.Unde Boetius in pro
logo arismetice sue probat ꝙ arismetrica est prior ⁊
certior q̃ geometria ex prioritate per se subiecti.igi-
tur numerus qui est subiectum arismetice est abstra-
ctius q̃ magnitudo que est subiectum geometrie:q:
hec non potest esse nisi prioritas abstractiõis:sed ma
gnitudo est per se.igitur a fortiori ⁊ numer⁹.¶Quar
ta conclusio.Nullus numerus formaliter sumptus q̃rta cõclo.
est res numerate:vel numerabiles:probatur:quia da
to opposito sequuntur plura inconuenientia.Primũ ꝑ
ꝙ aliqua est species alicuius predicamenti per se.de
qua non verificatur generalissimum illius.patet de
quantitate discreta sic arguendo.Omnis quantitas
est aliquid:sed quantitas discreta non est aliquid se
cundum opinionem cõtrariaȝ.igitur quãtitas discre
ta nõ est quantitas maior patet:quia transcendens 2
verificatur generaliter de quolibȝ generalissimo.Se
cundum inconuenientẽs.ꝙ alique species opposite non
habẽtes supra se speciẽ sunt eiusdẽ speciei.patet:qr
dato ꝙ a.⁊ b.sint duo cõtinua eiusdẽ rationis.tunc a.
b.sunt eiusdeȝ speciei cũ a.sed a ⁊ a.b.sunt species op
posite non habẽtes supra se speciẽ:q: a est continuũ ⁊ 3
b.a.discretum.ergo.Tertium incõueniens ꝙ nume-
rus binarius est eiusdem speciei specialissime cũ nu- T.c.10.
mero ternario:quod est contra philosophum octauo iiij.physic.
⁊ nono metaph.patet consequentia:quia duo homi- cxxiij.
nes cum tribus hominibus sunt eiusdem speciei spe
cialissime:immo sequitur ꝙ numerus par est nume-
rus impar:⁊ ꝙ binarius est denarius:⁊ ꝙ senarius
est numerus imperfectus:quia est binarius.⁊ conse-
quenter ꝙ infinitus numerus est infinitus numerus:
que omnia sunt absurda.Quartum inconueniens est 4
ꝙ aliqui duo binarij sunt diuersarum specierum:qd̃
est contra philosophum.iiij.physicorum dicentem ꝙ T.101.
numerus decem hominum est idem numero decem
equorum:probatur consequẽtia:quia duo homines:⁊
duo lapides sunt diuersarum specierum.⁊ cõsequen
ter sequitur ꝙ vnitas que est principium numeri est
diuisibilis in infinitos numeros.⁊ ꝙ binarius nõ est
numerus indiuisibilis:immo minimus numerus est
diuisibilis in infinituȝ i maiores numeros:que oĩa
sunt impossibilia.⁊ patet consequentia quia quodli-
bet ꝯtinuũ est diuisibile in infinituȝ.iij.physic.¶Ex T.c.69.
predictis sequitur ꝙ numerus formaliter sumpt⁹ est
accidens absolutũ ⁊ indiuisibilis forma.Primũ patꝫ.
ex quo non est accidens respectiuum:scd̃m sequitur
per viam diuisiuam.vnde Aristote.vj.meta.dicit ꝙ
bis tria non sunt sex:sed tantum fex sunt sex.⁊ Com-
mẽ iiij.phy.ꝙ duo ⁊ tres sũt idiuisibiles ꝑ formã suã.

Contra p̃dicta arguit.⁊ pmo sic.Ex suꝑficie
que est Rome:⁊ ex superficie que ẽ hic

Primum. nõ sit aliqđ vnũ accidẽs. igit antecedẽs ptz: qr ex pluribus existẽtib⁹ in actu nõ fit aliqđ vnũ. vij. metaph. Unde arguit sic. Ponẽdo φ a.b.c.d.e.f. sint sex substãtie in quib⁹ fundat senari⁹: ⁊ incipiãt moueri ad sex T.c.49. differẽtias positiõis oppositas: quousq̃ tãgũt sex pũcta mũdi maxime distãtia: ⁊ sequit φ senarius simul mouebit motib⁹ cõtrarijs versus oẽm differẽtiã positionis: ⁊ tñ nullũ eius subiectũ sic mouebit igit aliquod accidẽs aliter mouebit q̃ suũ subiectũ qđ ẽ impossibile. ¶ Scđo. accidẽs cuius esse necessario est in pluribus distinctis realiter est formaliter accidẽtia plu Secũdum ra: sz numer⁹ est hmõi igit. maior ptz: qr accidẽtia numerant per sua subiecta saltẽ materialiter: ⁊ minor pbat: qr forma numeri: aut determinat sibi per suaz ꝓpliã ratiõẽ esse in plurib⁹: ⁊ plura sunt: ⁊ habet intentũ: aut potest esse in vno vt vnũ est: siue in plurib⁹ vt vnũ sunt: ⁊ tũc forma numeri poterit esse in quadã vnitate qđ est ipossibile. Itẽ querit si tale accidẽs est diuisibile vel indiuisibile. Si indiuisibile: nullus numerus est altero maior. sicut nec aliqua vnitas est altera maior. Si diuisibile ⁊ cũ oĩs numer⁹ super binarium cõponat ex numero pari: ⁊ numero impari sequtur aliquod accidens esse etherogeneũ quod est contra auctorẽ sex pricipiorũ. ¶ Tertio. vbicũq; est pars alicui⁹ absoluti ibi est illa res: sed numer⁹ est res absoluta. igit vbicũq; est aliq̃ pars vel vnitas alicui⁹ Tertium. numeri ibi est ille numer⁹. sed ꝯñs est ipossibile: qr sequit pilmo opinio Eracliti φ moto vno oĩa mouerẽtur. nã si aliqua res hic gñatur: sequit per totũ mundum ex illa generatiõe absolutũ aliqđ generari. s. numerus ad generationẽ isti⁹ vnitatis. nã ista vnitas noua cũ qualibet alia vnitate facit numerum alium nouum. cũ igit numer⁹ sit vbicũq; est aliqua pars vel vnitas eius. igit vbicũq; est aliqua vnitas: ibi est aliquod absolutũ nouiter genitũ. s. binari⁹ vel ternari⁹. Scđo sequit φ aliqđ agit aliqđ absolutũ: ⁊ tñ nõ ẽ cũ illo essentialiter: nec instrumẽtaliter quod est cõtra ꝓcessum philosophi. vij. physicorũ: ⁊ probatur consequẽtia φ agens hanc vnitatem agit in qualibet par T.c.10. te mundi numerũ: sed tale agens non est essentialiter nec instrumentaliter in qualibet parte mundi ergo. ¶ Quarto. Omne accidens absolutum stat esse sine suo subiecto si ergo numer⁹ est accidẽs absolutũ stat Quartum ipsum esse sine suo subiecto: ꝯñs est falsum: qr nõ videtur qđ foret: ⁊ vbi foret: ⁊ ex quo: qr omne cõpositũ absolutũ stat dissolui partibus remanẽtibus. ponat igit φ numerus resoluat in suas vnitates: ⁊ sequit φ alique vnitates mathematice sunt: ex quib⁹ non resultat aliquis numerus quod est impossibile.

Ad primum neget antecedẽs: quia licet ex illis superficiebus nõ cõ Ad pmum ponatur numerus: ex quo est forma indiuisibilis per carentiam partiũ: tamen ex illis fit numerus. ¶ Et ad philosophum respondetur φ locutus est de lyx sex. vt dicit circumstantiam partis: ⁊ nõ subiecti. nunc autem dicit numerum subiectiue immediate fieri ex 7.m.49. suis vnitatibus: ⁊ mediate ex suis supficieb⁹. Deinde dicit φ numerus senarius fluẽs ab illis sex vnitatib⁹ non mouet ad aliquã differentiã positionis sicut nec oẽs vnitates simul sumpte: qr non fundat in aliqua illarum: sed in omnibus simul: nec est inconueniens numerum senarium esse in sex partibus mundi ma Ad secũdũ xime distantibus: licet non sit in aliqua illarum partium: sicut est in oibus illis sex vnitatibus ⁊ in nulla illarũ. ¶ Ad secundũ neget prima pars antecedẽtis: quia de ratione alicuius forme accidentalis est esse tanq̃ in suo subiecto ꝑ se ⁊ pmo adequato in plurib⁹ actu distinctis. Et cũ dicit φ accidentia numerant ꝑ sua subiecta. verũ est ꝑ sua subiecta totalia ⁊ adequata non autẽ ꝑ partes subiecti: nunc autẽ plures vnitates sunt vnum subiectũ numeri adequatũ: ⁊ nõ aliq̃ vnitatum per se. Deinde dicit φ quilibet numer⁹ formaliter sumptus est accidẽs indiuisibile. Ex quo nõ sequit φ null⁹ numerus est altero maior. qm̃ magnitudo numeri hz attendi penes multitudinẽ vnitatũ mõ plures vnitates sunt in vno numero q̃ in alio et eum dicit cõmuniter φ indiuisibile additũ diuisibili vel indiuisibili non facit mai⁹ dz intelligi de quãtitate seu magnitudine cõtinua ⁊ nõ discreta. Itẽ nõ opz concedere φ aliquis numerus maior binario cõponatur ex numero pari: ⁊ numero impari: qr quilibet numerus est ita simplex sicut binarius: sed bene cõcedit φ oĩs numer⁹. s. binariũ includit multitudinẽ parẽ ⁊ multitudinẽ imparem: ⁊ φ omnis numer⁹ supra binariũ est ex vnitatibus paribus ⁊ imparibus: non di Ad terti uisiue sed collectiue. ¶ Ad tertiũ neget consequẽtia qr vbicũq; est pars alicui⁹ ibi est illud non tamẽ vbicũq; est vnitas alicuius ibi est illud: ⁊ ita non oportet φ si generat aliqua res per totũ mundum generari aliquod absolutum: qr forte illa res est indiuisibilis vel pars alterius continui ⁊ si est vnum totale continuum: concedo φ generat numer⁹ qui est in toto mũdo sicut vnitates illius simul sumpte: nõ tamẽ est iste numer⁹ in aliqua parte mũdi sicut nec vnitates illi⁹. Ex quib⁹ sequit φ nihil agit aliquod absolutũ quin sit cũ illo essentialiter vel instrumentaliter. qm̃ agẽs Ad qrtu vnitatem nõ agit numerum: qr numer⁹ nõ fluit adequate ad aliq̃ vnitate: sed a plurib⁹ simul. ¶ Ad quartum neget antecedens: qr similitas est accidens absolutũ: ⁊ nõ stat esse sine subiecto: figura est accidẽs absolutũ: ⁊ non stat esse sine quãtitate: ita numerus: qr circumcernit determinatum subiectũ nõ stat numerũ esse sine vnitatibus. Et cum ponitur contra φ vnitates sint absq; numero. licet istud sit impossibile sicut φ sit homo sine risibilitate: tamẽ qr nõ īplicat cõtradictionem admittat. Et consequenter dicatur φ ille vnitates sunt numerus materialiter sumpt⁹ qui non distinguit a rebus numeratis: sed ex his nõ fit aliq̃ numer⁹ mathematic⁹ p̄dicamẽti quãtitatis. ¶ Iuxta Dubium. dicta adhuc dubitat. ostendendo φ vbi sunt duo numeri sunt actualiter infiniti numeri: qr acceptis binario ⁊ ternario erunt tres numeri. s. binari⁹ ⁊ ternarius ⁊ dualitas q̃ fluit ex illis duob⁹ numeris. Iterũ ex illa dualitate fluente ⁊ quolibet aliorũ numerorũ simul resultat alius binari⁹: ⁊ sic in infinitũ. Item sequit φ dualitas est pars dualitatis accipiẽdo duos quaternarios in quib⁹ sunt q̃tuor binarij. sumo igit tunc duos ex illis binarijs ex q̃bus cum duobus alijs resultant duo quaternarij tanq̃ ex partibus suis. nũc autẽ cõstat φ dualitas binariorũ est pars dualitatis quaternariorũ: ⁊ per cõsequens pars equalis est toti ⁊ minor numer⁹ maiori quod est impossibile. ¶ Dicẽ Ratio. dum est φ sicut duo alba sunt similia duabus similitudinibus quas fundãt: ipse tamẽ similitudines nõ sunt similes sicut in reb⁹ q̃ numerant extra animã est aliquis numerus formaliter: q̃ q̃uis sit vere vn⁹ vnitate que cõuertit cum ente ⁊ opponitur multitudini tñ ille numer⁹ formaliter sumptus nõ est vnitas mathematica nec numer⁹ numeratus: sz est p̄cise id quo res substracte sibi numeraliter sunt plura: ⁊ ideo nõ est ꝓcessus in infinitum: qr igitur vnitas formalis binarij ⁊ vnitas formalis ternarij non sunt vnitates q̃ sunt principia numerorũ: ideo nõ faciunt aliũ numerum q̃ sit dualitas: qr dualitas est numer⁹ resultans ex duab⁹ vnitatibus: quarũ quelibet est principiũ numeri. ¶ Ex q̃bus sequit φ duo quaternarij non sunt duo dualitate vnitatũ mathematicaliũ sz sunt duo dualitate vnitatũ: quarũ quelibet est ens: ⁊ vna trãscendenter nulla est igit dualitas ꝓprie ⁊ formaliter sumpta duorũ q̃ternariorũ: sz solũ trãscendẽter sumpta: ⁊ hec dualitas ẽ illi duo nũeri q̃ternarij. igit ⁊c.

¶ Predicamentum qualitatis.

¶ Caput. xvij.

Tertium p̄dicamẽtũ est p̄dicamẽtũ qualitatis cui⁹ principia sunt grad⁹ ⁊ angulus de quib⁹ est ꝯñr dicẽdũ sumẽdo sermonẽ a gradu primit⁹. ¶ Et iõ no- Primũ. tãdũ pmo φ sicut quãtitas denoiat aliqđ esse quãtũ ita q̃litas denomi.

nat aliquid esse quale vt asserit Arist in predicamẽtis:ꝛ sicut quãtitas hꝫ partes quantitatiuas ita qualitas hꝫ partes itẽsiuas.q uãtitas em̃ est diuisibilis extẽsiue in duas medietates in tres tertias:in q̃tuor q̃rtas:ꝛ sic in ifinitũ in partes equales quãtitatiuas ꝛ eodem mõ qualitas intẽsibilis ꝛ remissibilis est diuisibilis in duas medietates in tres tertias:in q̃tuor q̃rtas ꝛ sic in infinitũ in partes eq̃les intẽsiuas.sicut enim quadrupedale cõponitur extensiue ex quatuor pedalib⁹ equalib⁹:ita caliditas vt quatuor ꝯponitur ex quatuor partibus intẽsiuis equalibus ꝛ eque intẽsis:quarũ q̃libet est caliditas vt vnũ. ¶Secundo no
…dm. tãdum ꝙ q̃libet qualitas intẽsibilis ꝛ remissibilis terminaṫ ꝛ cõtinuatur gradibus sicut linea punctis:ita ꝙ sicut in qualibet linea sunt infinita puncta copulãtia ifinitas partes lineeꝛita in q̃libet latitudine qualitatis sunt gradus copulãtes partes latitudinis infinitas non tamẽ sicut quelibet linea terminaṫ duobus punctis:ita quelibet latitudo duobus gradib⁹: q̃m latitudo incipiens a non gradu solũ vno gradu terminaṫ ꝛ sicut pũctus est per reductionẽ in predicamento quãtitatis:q: est principiũ quantitatis:ita gradus est per reductionem in predicamento qualitatis:q: est principium qualitatis:de quo non essentialiter predicatur generalissimum illius predicamẽti.hec enim est impossibilis:grad⁹ est qualitas sicut hec punctus est quantitas.

…clusio. **His visis** sit hec p̃ma cõclusio.grad⁹.qualitatis nõ est accidẽs respectiuum sed absolutũ ꝓbaṫ:nullũ principiũ absoluti est respectiuum:sed absolutum gradus qualitatis est principium absoluti:q: q̃libet qualitas est ens absolutum. igiṫ gradus qualitatis est ens absolutum:ꝛ nõ respectiuum:patet cõsequẽtia cuꝫ minori. q: sicut pũctus est principiũ lineeꝛita grad⁹ est principiũ qualitatis intẽsibilis ꝛ remissibilis:maior vero est nota:q: principium est prius pricipiato:modo nullũ ens respectiuum:est pri⁹ absoluto:deinde ipossibile est ꝙ aliqđ respectiuũ copulet partes adinuicem alicui⁹ absoluti aut terminet illud vel aliquã suaꝝ partiũ: vt liquet intelligẽti naturã respectiui:sꝫ grad⁹ copulat partes latitudinis absolute ꝛ easdẽ terminat vt est notũ.igitur. ¶Scđa conclusio.Gradus latitudinis vel quali
…ª cõclusio tatis nõ est qualitas tãte vel tante intẽsa probaṫ: q: dato opposito nulla q̃litas posset terminari ad gradum vt quatuor.cõsequẽs est ipossibile:ꝛ probaṫ consequẽtia:q: nõ qualitas que est grad⁹ vt quatuor q: nihil terminaṫ ad seipsum:nec q̃litas remissior:quia pars nõ terminaṫ ad suũ totũ:nec qualitas intẽsior: q: sꝫ sic.sit igitur illa caliditas vt quinq;:ꝛ sequitur ꝙ alicuius qualitatis terminus est plus q̃ꝫ medietas eius:imo ꝙ aliqua qualitas terminatur duobus terminis:quoꝝ vnus est quadruplus ad reliquuꝫ: eo ꝙ caliditas vt quatuor est plus q̃ꝫ medietas caliditatꝭ vt q̃nq;:ꝛ est quadrupla ad gradũ vt vnũ qui est residuũ faciẽs caliditatẽ vt q̃nq;.Itẽ seqṫ ꝙ aliqđ alterabitur per totã vnã horam acquirẽdo caliditatem vt quinq; ꝛ per maiorẽ partẽ eiusdem hore cõtinue erit sub termino eius.Item sequiṫ ꝙ si aliqđ partiformiter difformiter alterabiṫ per totam horã istã illud cõtinue eque veloci gradu ꝛ eodẽ numero alterabiṫ per totam horã istã:ꝛ cõsequenter ꝙ aliqua duo cõtinue per aliquaꝫ horã eque veloci gradu alterabunṫ:ꝛ tamen vnũ illoꝝ in duplo veloci⁹ altero alterabiṫ pꝫ: q: dato ꝙ a.alterabiṫ vniformiter per totã horã gradu vniformi vt octo:ꝛ b.vniformiter difformiter latitudine vt octo incipiẽte a nõ gradu modo ex quo q̃libet latitudo vniformiter difformis vniformiter acq̃sita respõdet gradui medio habeṫ intẽtũ. ¶Tertia conclusio.Gradus latitudinis qualitatis nõ est qualitas pars qualitatis pꝫ:q̃m tunc in latitudine vni-
3ª ꝯclusio. formiter difformiter nõ posset assignari gradus intẽsissimus sicut nec pars intẽsissima:q̃m quacũq; data illa esset diuisibilis in duas medietates: quaꝝ vna esset intẽsior ꝛ altera remissior:ꝛ per ꝯñs illa non esset intẽsissima:q: pars intẽsior excedit intensiue compositum ex eadẽ parte ꝛ parte remissiori:imo sequiṫ ꝙ talis latitudo nõ põt habere gradũ mediũ.ꝯñs est falsum:q: penes illũ mẽsuraṫ intẽsio totius:ꝛ pꝫ cõsequentia:q: quocũq; dato ille est diuisibilis in tres partes equales.quarũ scđa diceṫ medius gradus et nõ compositũ ex illis tribus.vel sequiṫ ꝙ in qualibet tali latitudine sunt infiniti gradus medij geometrice ꝓpotionabiles quod est incõueniẽs.Itẽ cum non sit ratio quare vna pars latitudinis:vltra q̃ꝫ nihil est illius latitudinis: sit gradus intẽsissim⁹ quin q̃libet sit grad⁹ intensissim⁹ vltra q̃ꝫ nõ est aliquid illi⁹:sed sequiṫ ꝙ si aliquid incipit alterari a nõ gradu acquirendo latitudinẽ caliditatis adequate in centum annis ꝙ imediate post hoc erit sub gradu intẽsissimo latitudinis:qđ est falsum: etiã si gradus medius est aliqua pars illius latitudinis citra quã:ꝛ vltra quã est aliquid illi⁹ latitudinis.cũ nõ sit maior ratio de vna q̃ꝫ de q̃cũq; citra quã:ꝛ vltra q̃ꝫ est aliqđ illi⁹ latitudinis sequiṫ ꝙ illud alterabile nõ pri⁹ erit sub gradu medio q̃ꝫ sub gradu intẽsissimo illi⁹: q: imediate post hoc erit sub gradu medio: ꝛ immediate post hoc erit sub gradu intensissimo illius generis:et ita seq̃tur ꝙ aliquid centum annis alterabitur acquirẽdo latitudinẽ aliquã caliditatis:ꝛ tamẽ cõtinue ꝑ totum illud tp̃s erit sub medio gradu ꝛ sub extremo latitudinis illi⁹:q: sub gradu itẽsissimo illi⁹:q̃ oĩa sunt dissona ꝛ plurimũ absurda. ¶Quarta ꝯcl̃o. Quilibet gradus latitudinis qualitatis est termin⁹ indiuisibilis illius latitudinis pꝫ:q̃m in omni genere est vnũ primũ qđ est metrũ ꝛ mensura omniũ alioꝝ illi⁹ generis.x.meta.sed genus denominationis intense vt octo est aliqđ gen⁹ .igiṫ in illo est aliquod primum:ꝛ Quarta ꝯclusio. T.c.4.

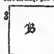

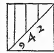

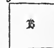

denominaṫ illa denominatiõe: et non totum a.est intensum vt octo:sed rõne ei⁹ medietatis intẽsioris ꝛ illa medietas rõne sue medietatis ꝛ sic in infinitũ igiṫ est dare indiuisibilem gradum denominantem illam latitudinem vt octo.scđo q: aliter nulla latitudo vniformiter difformis posset mensurari:eo ꝙ nõ haberet gradũ intensissimũ.nã quocũq; dato illo est aliq̃s intẽsior si nõ sit indiuisibilis. ¶Tertio ꝙ descriptio latitudinis vniformiter difformis esset falsa. vꝫ latitudo vniformiter difformis est illa cuius quacunq; parte signata gradus intẽsissimus partium excedit mediũ per q̃ꝫtũ mediũ excedit nã gradũ vel alterũ extremũ:q: nullus esset gradus intẽsissim⁹ nisi esset indiuisibilis. ¶Quarto sit a.aliquod quadratũ pedale vniformiter difformẽ a nõ gradu ad gradũ vt octo ꝛ sit b.vniforme vt octo:ꝛ cõsimile in figura: ꝛ applicet superficies plana a.ad quã terminatur non gradus caliditatis ad superficiẽ planã b:ꝛ quero vtrũ facta continuatione a.b.erit ad superficiẽ cõtinuãtẽ a.cũ b.quaꝫ pono esse c.non gradus vel summus gradus caliditatis: ꝛ patet ꝙ non est ratio assignanda quare foret non gradus caliditatis ad illũ punctum quin ꝑ idẽ esset gradus summus caliditatis:et probatur ꝙ ibi non sit non gradus:quia compositum ex a.b. secũdũ quãlibet partem sui est caliđum si igitur non sit ad c. superficiem non gradus postq̃ꝫ immediate ante hoc fuit:ꝛ solum ad superficiem fuit facta trãsmutatio in a.sic ꝙ non infra:igitur solum in superficie residebat

non gradus: et per idem arguitur quod gradus: ponendo quod a. terminetur ad illam superficiem ad gradum ut quatuor: facta continuatione patet quod nullus gradus est tantum ut quatuor: igitur gradus correspondet termino corporis ex quo sequitur quod est dare gradum linearum posito quod a. secundum aciem linearem tangat b. et terminetur secundum extremum remissius ad gradum: ut quatuor: et sic supposito quod a sit pyramis, terminata ad punctum in cono secundum quam tangit b. uniforme ut octo. sequitur quod est dare gradum punctualem et consequenter indivisibilem.

Primum. **Contra** predicta arguitur. et specialiter contra quartam conclusionem arguit. primo sic. quia data illa sequitur quod infiniti sunt gradus coextensi non communicantes: et per consequens constituunt unum gradum infinitum: quantum vero ad continuationem partium quantitativarum sufficiunt termini quantitatum cum qualitates sint quante accidentaliter per quantitatem immo per idem oporteret ponere unum per reductionem in predicamento substantie: quod colligaret formam cum materia quod negant philosophi ponentes tantum tria principia intrinseca.

Secundum. ¶ Secundo sequitur quod nullus gradus est intensus vel remissus. consequens est falsum: et patet consequentia: quia nullus gradus habet partes intensivas si est indivisibilis. ¶ Et si dicitur quod gradus est intensus ratione latitudinis quam terminat. Contra pariformiter punctus foret magnus ratione magnitudinis quam terminat: et in infinitum foret unus punctus reliquo maior. immo sequitur quod quilibet gradus terminans latitudinem secundum extremum remissius est eque intensus sicut gradus terminans eandem secundum extremum intensius: quia eandem latitudinem terminat: sed hec sunt impossibilia igitur.

Tertium. T. c. 7. ¶ Tertio arguitur. Sequitur quod est dare qualitates superficiales. lineales et punctuales: quod est contra Aristote. tertio celi increpantem platonem ponentem gravitatem superficialem. ubi ponit ad propositum quod omnia talia sensibilia sunt primo in corpore et non in termino corporis: et patet consequentia ponendo quod a. et b. ignea equales terminent actiones suas ad medium punctum c. passi quod in principio fuit summe frigidum: et patet quod ad illud medium punctum est frigiditas summa: et per totum residuum est frigiditas remissa: igitur est dare frigiditatem summam linealem vel superficialem vel punctualem.

Quartum. ¶ Quarto arguitur sic: et pono quod aliquid albefiat acquirendo ab extrinseco latitudinem uniformiter difformem in hac hora a non gradu ad gradum ut octo et quero utrum dabitur primum instans inductionis gradus summi vel ultimum quod non. si primum instans: cum non alterabitur subito aliqua pars uniformiter gradu summo. sequitur quod est dare albedinem summam superficialem: quod est falsum. si ultimum quod non igitur subito inducetur una magna latitudo albedinis scilicet sub illo gradu sub quo erit alterabile ad gradum summum. Idem argumentum potest fieri de gradu medio igitur.

Ad primum. **Ad primum** dicitur quod, sicut infinita puncta non faciunt punctum infinitum: ita nec infiniti gradus invicem coextensi: quia non sunt partes latitudinis nec qualitatis: et ponuntur ponuntur isti gradus non ut continuent partes latitudinis secundum extensionem: quia ad hoc sufficiunt puncta linee: et superficies: sed ut continuentur partes latitudinis secundum intensionem: nec oportet ponere aliquod indivisibile ligans formam cum materia: quia illa sunt diversarum rationum partes autem linee sunt eiusdem rationis: et similiter partes latitudinis qualitatis.

Ad secundum. ¶ Ad secundum negetur consequentia: et ad probationem dicitur quod sicut unus numerus est altero maior non obstante quod quilibet numerus formaliter sumptus est indivisibilis: quia magnitudo eius attenditur penes multitudinem unitatum: ita unus gradus est altero intensior non obstante quod quilibet gradus de se sit indivisibilis per carentiam partium: quia intensis gradus attenditur penes intensionem latitudinis quam terminat. Incipientis a non gradu et ideo gradus ut quatuor et ut octo non sunt equalis intensionis: licet eandem latitudinem terminent: quia latitudines quas terminant incipientes a non gradu non sunt equalis intensionis: similitudo autem punctorum non est ad propositum: quia puncta non possunt esse simul nec se invicem penetrant sicut gradus ideo gradus se invicem continent virtualiter: non autem puncta.

Ad tertium. ¶ Ad tertium negetur consequentia. Unde si qualitates dicuntur aliquo modo esse in termino quantitatis hoc est per accidens ratione corporis in quo sunt per se. ideo dicit Arist. ibi quod talia sensibilia sunt per se in corpore. i. principaliter et non in termino corporis. T. c. 8. 2. 9. ¶ Et ad rationem respondetur quod in illo casu ad punctum medium non est frigiditas summa: sed solum gradus summus frigiditatis: qui non est frigiditas: talis enim frigiditas sic extensa non est summa: sed est latitudo frigiditatis a non gradu ad gradum summum.

Ad quartum. ¶ Ad quartum dicitur quod quilibet gradus latitudinis inducitur subito per positionem de presenti: et cum infertur quod est dare albedinem summam superficialem: negetur consequentia: sed solum sequitur quod est dare gradum summum superficialem albedinis. Unde quilibet gradus debet adequate fundari in superficie. linea vel puncto. qualitas autem adequate fundatur in corpore ratione cuius dicitur fundari in superficie: et sic Ari. in predicamentis dicit albedinem esse in superficie. et in de sensu et sensato: colorem esse in extremitate perspicui. igitur.

¶ Caput. xviii.

De intensione qualitatis que res sit: et quam habitudinem habeat ad qualitatem sequitur declarare.

Primum. ¶ Notandum primo quod intensio in qualitate se habet sicut magnitudo in quantitate: quia sicut impossibile est auferre aliquam partem quantitativam magnitudinis ceteris paribus quin residuum sit quantitative minus sic impossibile est auferre aliquam partem qualitativam qualitatis ceteris paribus quin residuum sit remissius. Et sicut stat a quanto auferri partem quantitativam. et per eque velocem rarefactionem residui residuum manere continue eque magnum. sic stat auferre partem qualitativam qualitatis: et per maiorationem partis residue ipsam manere continue eque intensam. Et sicut stat infinitas longitudines addere corpori: sic et latitudines et profunditates: licet ipsum corpus non sit longius: latius: vel profundius: sic stat infinitas qualitates qualitative addi alicui latitudini cum hoc quod compositum non sit intensius: hec omnia sunt nota consideranti partes intensivas qualitatis sicut partes extensivas quantitatis.

Secundum. ¶ Secundo notandum, quod qualitas intensibilis et remissibilis non habet duplicem intensionem et remissionem. s. terminatam et interminatam. sicut quantitas continua: quia extensio fluit essentialiter a quantitate continua: sed non intensio a qualitate intensibili et remissibili. Unde si deus preservaret albedinem sine subiecto illa haberet partes intensibiles: sed non intensas in subiecto illo. igitur habet intensionem: et non extra subiectum. Ex quo sequitur quod intensio qualitatis fluit a qualitate mediante subiecto: extensio autem fluit a quantitate continua absque subiecto.

Intelligendum. ¶ Intelligendum tamen quod sicut quantitas habet duplicem dimensionem. s. absolutam et respectivam: ita qualitas habet duplicem intensionem. s. absolutam fluentem immediate a qualitate in subiecto et respectivam secundum quam refertur magis intensum minus intenso seu simpliciter intensum remisso et sic dicitur remissionem et intensionem relative opponi: sicut magnitudinem et parvitatem.

[...]a cau[...]o.

His visis sit hec prima conclusio. Nulla intensio respectiua est remissio respectiua eiusdem qualitatis. probat. et alio ⁊ alio termino relationis consurgit alia ⁊ alia relatio: sed si aliquid est intēsum ⁊ remissum illud est tale respectu diuersoꝝ terminoꝝ: igit alia est intensio ⁊ remissio. prima pars antecedentis pȝ: nam si sortes habet plures filios: ad illos refert pluribus paternitatibus: ⁊ si multis est similis: ad illos refert pluribus similitudinibꝰ: quia vna paternitate vel similitudine corrupta. non tamen propter hoc alie corrumpunt: secunda pars antecedentis est manifesta: quoniam sicut nihil est pater ⁊ filius respectu eiusdem, nec aliquid est simile ⁊ dissimile respectu eiusdem: nec aliquid est magnum ⁊ paruum respectu eiusdem. ita nihil est intensum ⁊ remissum respectu eiusdeȝ. gradus enim vt quatuor est intensus respectu cuiuscunqȝ citra ipsum ⁊ remissus respectu cuiuscunqȝ supra ipsum: sicut ideȝ est genus respectu inferiorum ⁊ species respectu superiorum vt vult Porphyrius in vniuersalibꝰ.

[...]a con[...]sio.

¶ Secunda conclusio. Nulla intensio absolute sumpta est intensio vel remissio respectiue sumpta. pbat: intēsio absolute sumpta potest manere corrupta intensione vel remissione respectiue sumpta: igit ⁊c. añs probat: et sit a. magis intensum q̄ b. ⁊ minus intensum q̄ c. quo posito si corrumperentur b. c. a. remanente non esset a. magis intēsum q̄ b. nec minus intensum q̄ c. igitur desineret esse intensio relatiua quam habet a. ad b. ⁊ remissio quam habet a. ad c. ⁊ tamen maneret intensio absoluta sicut etiam maneret ipsum a. igit sicut enim nulla albedo est similitudo vel dissimilitudo, nec aliqua quātitas est equalitas vel inequalitas, nec aliqua magnitudo absoluta est magnitudo vel paruitas respectiua. ita nulla qualitas vel nulla intēsio absoluta est intēsio vel remissio respectiua.

Tertia [con]clusio.

¶ Tertia conclusio. Quelibet intensio absoluta a qualibet qualitate realiter est distincta: probatur: intensio absoluta albedinis realiter distinguit ab illa albedine igitur pariformiter quelibet intēsio a qualitate quacunqȝ. tenet consequentia: ⁊ antecedens probat. quandocunqȝ aliqua sic se habent ꝙ de vno predicatur vere aliquid quod non vere predicatur de alio: illa realiter distinguuntur: sed de albedine vere aliquid predicatur quod non vere predicatur de sua intensione. igitur: patet consequentia cum maiori per Aristo. in postpredicamētis. per hoc enim probauit ꝙ cecitas non est cecum esse: quia aliquid vere dicitur de vno illorum: quod non dicit de altero: minor vero est clara: eo ꝙ albedo est intensa: ⁊ intensio non est intensa. Unde potest sic argui. omnis albedo est intensa: nulla intensio est intensa sicut nulla albedo est alba. igit nulla intensio est albedo.

Quarta cōclusio.

¶ Quarta conclusio. Intensio absoluta est passio qualitatis intēsibilis ⁊ remissibilis: patet ista conclusio: sicut de dimensione absoluta que est passio quantitatis cōtinue. hec tamen passio nō est essentialis: quia potest plurificari qualitas non plurificata intensione: ⁊ econtra: vñ in ferro ignito est plus de caliditate q̄ in igne tante quantitatis ⁊ tamen plus de intensione in igne puro q̄ in aliquo ferro ignito vel in altero mixto. Similiter si deus primam medietatem huius albedinis extense coextenderet alteri medietati non esset plus de forma albedinis q̄ primo erat: ⁊ tamen intensio esset dupla. potest enim intensio maiorari in infinitum nulla de nouo producta qualitate: ⁊ remitti in infinitum nulla corrupta qualitate: verum est ꝙ si deus vnaȝ medietatē albedinis alteri coextenderet generaretur vnus gradus continuans vnam medietatum cum alia: ⁊ si iterum illas separaret corrumperetur ille gradus ⁊ alij duo generarent: sicut dicebatur de punctis ⁊ linea: ⁊

Correlariū

he susiones satis manifestant qualitatē realiter distingui a sua intēsione. ¶ Ex predictis sequit ꝙ alia est latitudo qualitatis: ⁊ alia intensionis: quoniā latitudo intensionis est in latitudine qualitatis sicut accidēs in subiecto: ⁊ sicut pūcta terminant lineas ⁊ longitudines illarū: copulantqȝ partes linearū ⁊ partes lōgitudinū: ita gradus termināt latitudines q̄litatū ⁊ latitudines intēsionū. copulātqȝ partes latitudinū qualitatum: et latitudinum intensionum: ita ꝙ sicut gradui non correspondet alia intensio q̄ intēsio qualitatis quam determinat ita latitudini intensionis non correspōdent alij gradus q̄ gradus latitudinis qualitatis igitur.

Contra predicta arguitur. ⁊ primo ꝙ si caliditas est intensa intensione superaddita: ⁊ etiā intēsio est intensa: oportet procedere in infinitū in huiusmodi intensionibus equalibus nō communicantibus: quod est falsum: quia tūc totum esset infinite intēsum: sed ꝙ intensio sit intensa arguit ponendo ꝙ a. sit intensio totius latitudinis caliditatis ⁊ b. solum intensio a non gradu ad gradum medium ⁊ arguit sic: a intensio est maior b. intensione: ⁊ nō maior extensiue: quia sunt in eodem subiecto primo. vt suppono. igit est maior intensiue: ⁊ per consequens a. intensio est intensa. Primū.

¶ Secundo arguitur querendo vtrū caliditas ⁊ sua intensio sint eiusdem speciei vel diuersarum: si eiusdem speciei. igit intensio caliditatis est caliditas: si diuersarum specierum cōtra: quia non in predicamento qualitatis: quia nō apparet cuius speciei predicamenti qualitatis sit intensio caliditatis. si non sit eiusdem speciei cum caliditate nec in alio predicamento. vt patet inductiue. Secūdū.

¶ Tertio quero de intensione caliditatis: vtruȝ sit qualitas prima vel secunda. si prima habet intentum: quia non apparet quid sit nisi caliditas. Si qualitas scd̄a: est igit aliqua qualitas secunda que non consurgit ex mixtione plurium qualitatum primarum. quod est contra philosophū in libro de generatione: ⁊ de sensu ⁊ sensato. Tertiū.

¶ Quarto arguitur ꝙ intensio ⁊ remissio respectiua non differūt: quia dato opposito sequit ꝙ aliquis gradus est ita intensus sicut remissus pȝ consequentia: quia si sortes ⁊ plato sunt similes: sortes est ita similis platoni sicut plato sorti ⁊ si idem est pater ⁊ filius ipse est ita pater sicut filius: sed consequens falsum q̄ si aliquis gradus est ita intensus sicut remissus: sit igitur gradus medius vt quatuor cuius intensio sit a. que vniformiter minorabitur in hac hora ad gradum vt duo. ⁊ sit b. vna alia intensio sibi consimilis que eque velociter ⁊ eque proportionabiliter maiorabitur sicut c. remissio a. Et sequitur ꝙ b. maiorabitur ad duplum: quia c. eque velociter ⁊ eque proportionabiliter maiorabitur sicut a. minorabitur: quia a. remitti est c. maiorari: sed a. remittetur ad subduplum. igitur c. maiorabitur ad duplum: cum igitur eque proportionabiliter maiorabitur b. sicut c. per casum b. maiorabitur ad duplum. sed econtra eque velociter precise maiorabitur c. sicut a minorabitur: sed a. non deperdet nisi gradum vt duo intensionis. igitur c. non acquiret nisi gradum vt duo remissionis: sed b. per casum eque velociter maiorabitur sicut maiorabitur c. igit b. non acquiret nisi gradum vt duo. ⁊ per consequens non maiorabit ad duplum: sed soluȝ ad sexquialterum igitur. Quartū.

Ad primum dicitur ꝙ nulla intensio est intensa ⁊ concedo ꝙ a. intensio est maior b. intensione ex quo non sequitur ꝙ a. sit intensius b. nec ꝙ a. sit intensum: sed sufficit ꝙ extenditur per maiorem latitudinem qualitatis. sicut enī magnitudo extensionis attenditur penes magnitudinem quantitatis: ita magnitudo intensionis penes magnitudinem qualitatis. Ad primū.

¶ Ad secundum dicitur ꝙ sicut punctum: linea et longitudo sunt eiusdem speciei non per se: sed per reductionem: ita gradus qualitas ⁊ intensio sunt eiusdem predicamēti ⁊ eiusdem speciei non per se: sed per reductionem. igitur est per se de predicamento qualitatis: et gradus per reductionem a priori intensio vero per reductionem a posteriori. Ad scd̄m.

¶ Ex quibus patet ꝙ non sequitur. caliditas ⁊ sua intensio sunt eiusdem speciei. igitur intēsio caliditatis est caliditas: quia oportet illa esse per

se eiusdē pdicamēti ⁊ eiusdē speciei. ¶ Ad tertium di

Ad tertiū. ꝙ intēsio caliditatis non est qualitas pma vel scda. quia nulla intensio est qualitas: sȝ est passio vel relatio qualitatis. ⁊ quia intensio absoluta non est in alio predicamento ꝙ̄ in predicamento qualitatis. iō nullius alterius predicamēti generalissimum de huiusmodi intensione vere affirmatiue predicatur. ¶ Ad

Adquartū quartum negetur consequentia. ⁊ ad probationem dicitur ꝙ non est similitudo quia paternitas ⁊ filiatio seu due similitudines non opponunt̄ nisi relatiue. iō possunt inuicē cōparari. intēsio ⁊ remissio opponunt̄ priuatiue ⁊ relatiue simul sicut magnum ⁊ paruum. ⁊ ideo sicut nihil est ita magnum sicut paruum. ita nihil est ita intensum sicut remissum. ¶ Intelligendum tamen ꝙ oppositum potest sustineri dicendo ꝙ intensio simpliciter sumpta attēditur penes distantiā a nō gradu. ⁊ remissio penes propinquitatem ad nō gradum. sed si inuicem comparātur debet haberi respectus ad summum gradum, vnde ille gradus est ita intensus sicut remissus. quoniam tantum distat a non gradu sicut a gradu summo: ⁊ ille est intensior ꝙ̄ remissior. qui plus distat a non gradu ꝙ̄ a gradu summo: ⁊ ille est remissior ꝙ̄ intēsior. qui est propinquior non gradui ꝙ̄ gradui summo. igitur. Ex quibus sequitur ꝙ medius gradus totius latitudinis caliditatis est ita intensus sicut remissus: ⁊ quilibet superior citra summum est magis intensus vel remissus ⁊ cuilibet inferiori est magis remissus ꝙ̄ intensus. Et ad argumentuȝ conceditur ꝙ gradus vt quatuor est ita intensus sicut remissus. ⁊ ꝙ a. intensio est tanta precise sicut c. remissio. et cum ponitur b. c. eque velociter ⁊ eque proportionabiliter maiorari non admittitur casus quia implicat contradictionem. si enim b. eque velociter precise maiorabitur sicut maiorabitur c. non eque proportionabiliter maiorabit̄. ⁊ si eque proportionabiliter nō eque velociter vt argumentuȝ satis deduxit.

¶ Caput. xix.

Angulus est aliud principium qualitatis predicamentalis non secundū totum ambituȝ illius predicamenti. sed solum quo ad qualitates quarte speciei figuras designantes tam naturales ꝙ̄ artificiales de quibus statim post sermonem de angulis dicetur suo loco. et ideo tractatur de angulo. ¶ Est notandum primo ꝙ iuxta diuersas opiniones diuerse

Primū; describuntur diffinitiones angulorum. ¶ Prima descri

Secūdū. ptio ꝙ angulus est duarum linearum indirecte incidentium alterius contactus. ¶ Secunda descriptio.

Tertiū ꝙ angulus est spacium seu superficies inter lineas in

Quartum cidentes. ¶ Tertia descriptio. ꝙ angulus est incidentia indirecta linearum in aliquo indiuisibilis.

¶ Quarta descriptio. ꝙ angulus est acuties seu obtusitas aut passio figurati et si alique alie ponuntur ille concidunt cum istis. ¶ Secundo notandum ꝙ angulorum quidam est rectilineus ⁊ quidam curuilineus. Angulus rectilineus est ille qui fit ex incidentia linearum rectarum. et talis est triplex scilicet rectus qui fit secundum ortogonalem incidentiam: et acutus qui est minor recto et obtusus qui est maior recto angulus curuilineus est ille qui fit ex incidentia curuarum linearum aut vnius recte et alterius curue. Exemplum primi patet de angulis qui fiunt ex contactu linearum quarum quelibet est euersa aut quelibet est inuersa. Exemplum secundi patet de angulo qui fit ex contactu linee recte supra lineam curuam euersam: et dicitur angulus contingentie: aut supra lineam curuam inuersam: et dicitur angulus oppositus angulo contingentie: et secundum hoc fiunt anguli portionum circuli: aliquando secundum medietatem circuli aliquando secundum maiorem partem et est angulus maior recto: aliquando secundum minorem partem circuli angula: et est angulus minor recto.

His visis sit hec prima cōclusio Angulus formaliter sumptus non est cōtactus linearū incidentium nec ille linee se contingētes: probatur. nā si a. b. sint due linee supra se posite ⁊ incipiant recedere vnitis extremis quousq̄ cōstituunt lineaȝ rectā manebit cōtinue idē contactus sicut idē punctus cōtinuans ⁊ eedem linee se inuicem cōtingentes indiuisibiliter: ⁊ tñ nō manebit idē angulus: sed cōtinue variabit̄ secundū aliam ⁊ aliam elōgationē: sic ꝙ in medio instanti tēporis erit angulus rectus: ⁊ continue ante illud instans fit ⁊ angulus acutus ⁊ cōtinue post vsq̄ ad rectitudineȝ fiet angulus obtusus quia anguli non solum nūero sed etiaȝ specie differunt secūdū Euclideȝ. Item dato opposito conclusionis sequit̄ ꝙ pportionabiliter quilibet angulus est magnus vel paruus secūdum ꝙ contactus est magnus vel paruus: aut linee cōtingentes se sunt magne vel parue: sed hoc est impossibile: qi dato primo nullus angulus foret magnus nec paruus: sicut nec contactus propter 1a cō.

Anguli rectilinei

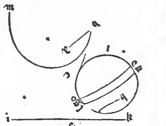

Anguli curuilinei.

indiuisibilitatem puncti: ⁊ dato secūdo angulus acutus esset aliquo modo recto vel obtuso maior. quod est cōtra geometrā: ⁊ patet ꝯsequentia: si anguli linee acuti essent maiores: imo sequitur ꝙ quilibet angulus componit̄ ex infinitis angulis equalibus: quia infinite sunt linee concurrentes ad punctū contactus quocunq̄ signato. ¶ Secunda conclusio. angulus formaliter sumptus non est superficies intercepta nec spacium inter lineas sic incidentes. probatur quia quero vtrum sit totum spacium aut pars spacij versus contactum: si primum igitur angulus rectus est acutus et obtusus quod est impossibile: quia tunc idem esset maius et minus seipso. et patet consequentia faciendo figuram in qua sint angulus rectus: obtusus ⁊ acutus: si secundum: sequitur ꝙ i infinitum modicus est aliquis angulus rectus quod est contra Euclidem ponentem omnes angulos rectos equales. ⁊ patet consequentia: quia infinita modica pars spacij est versus contactum. et sic si aliqua figura angularis diminueretur successiue ad non quantum continue esset minor ⁊ minor angulus sicut minus et minus spacium versus contactum. ⁊ consequenter 2a cōclo.

aliquis angulus acut⁹ aliquo angulo recto esset maior: que omnia sunt impossibilia. Item sequitur dato opposito cõclusionis ꝙ angulus cõtingentie est equalis angulo recto: ꝛ quod contingit diuidere angulum contingentie in duo equalia per lineam rectam tangentem punctum angularẽ que omnia sunt contra Euclidem: ꝛ patet ꝯña. admisso tali sillogismo expositorio: hoc spaciuȝ est diuisibile in duas medietates: et hoc spaciũ est iste angulus contingentie: igitur. deinde si non foret tale spaciũ vt superficies intercepta nõ min⁹ esset angulus dato ꝙ totũ spaciũ deus anni hilaret manẽtibus lineis incidentaliter se cõtingentibus ꝛ econtra illud spaciũ potest manere tali angulo corrupto. vt bñ patet igitur. ¶ Confirmatur. Acuties non est corporeitas seu magnitudo acuti corporis. igitur per ideȝ nec angulus est huiusmodi spacium. añs pȝ: qꝛ minus corpus est maiori corpore magis acutum: vt acus acutior est vaga: immo in infinituȝ maiorata magnitudine i. infinitũ maioraretur acuties cũ ꝓportionabiliter sit acuties maior: vt acutum est magis penetratiuum.

Tertia cõclo. ¶ Tertia conclusio. Angulus formalr̃ sumptus non est acuties neqȝ obtusitas: ꝓbatur ad maioratione acutiei seqtur maioratio anguli ꝛ ecõtra: ergo angulus non est acuties nec ecõtra: patet consequentia ꝛ añs est notum: quia quãto acuties est maior tãto angulus est minor ꝛ ecõtra: vñ dato opposito ꝯclusiõis arguit̃ sic. Iste angulus acut⁹ est hec acuties: ꝛ hec acuties est maior ãgulo recto. igitur ille angulus acutus est maior angulo recto: pȝ cõsequentia: ꝯñs est falsum: igitur ꝛ antecedens est falsum: sed nõ secunda ps. igitur prima est falsa. Itẽ arguitur sic. Sicut inuicẽ opponũtur relatiue ꝛ priuatiue magnitudo ꝛ paruitas. intẽsio ꝛ remissio: ita acuties ꝛ obtusitas: sed null⁹ punctus est magnitudo vel paruitas nec aliquis gradus intẽsio vel remissio vt patuit igitur pariformiter nullus angulus est acuties vel obtusitas.

Intelligendum. ¶ Intelligẽdum ꝙ sicut omnis gradus est intẽsus vel remissus ita omnis angulus est obtusus vel acutus. Euclides autẽ stricte loquẽdo ꝓpter materiam determinatiuaȝ distinguit rectum ab acuto ꝛ obtuso: ꝛ sicut quelibet pars cõtinui est magna vel parua: ꝛ quelibet ps latitudinis est intẽsa vel remissa. ita qlibet angulus est acut⁹ vel obtusus: ꝛ sicut in ꝑuitate vel remissione ꝓcedit̃ in infinitũ: nõ autem in magnitudine ꝛ in intẽsione: ita in acutione ꝓceditur in infinitum: nõ autem in obtusitate ꝛ ex hoc acuties se habet priuatiue respectu obtusitatis: sicut paruitas respectu magnitudinis: ꝛ remissio respectu intensionis.

Quarta cõclusio. ¶ Quarta conclusio. Angulus formaliter sumptus non est incidentia linearum nec passio figurati. prima pars patet: qꝛ nullum absolutum est aliquod respectiuum: sed angulus formalr̃ sumptus est aliquod absolutum quia est principium figurarum angularium: ꝛ incidentia est respectus de predicamento positionis. igitur. Secunda pars declaratur: quoniam nullum prius est passio posterioris. eo ꝙ passio presupponit suum subiectum: sed naturaliter prius est angulus suo figuratio. igitur minor patȝ: qꝛ si non esset aliqua figura nõ minus posset esse aliquis angulus. Unde angulus nõ est passio circuli nec alicuius alterius figure vt bene liquet. ¶ Ex predictis sequitur ꝙ angulus formaliter sumptus est accidens indiuisibile absolutum fluens immediate ex contactu linearum indirecte incidentium. Dicitur primo formaliter sumptus quia materialiter sumpt⁹ est spacium interceptum verum vel imaginarium inter lineas coincidentes. de quo non est mentio presens: cum illud nõ sit principium figurarum angula-

2 rium: eo ꝙ illo non existente non minus essent figure angulares. ¶ Secundo dicitur accidens: quia non est substantia nec in predicamento substantie: sed in predicamento qualitatis per reductionem: sicut punct⁹ vel vnitas ponitur in predicamento ꝗtitatis: ꝛ gra-

3 dus in predicamento qualitatis. ¶ Tertio dicitur indiuisibile quia si accidens esset diuisibile ꝛ extensum ipsum haberet adequatũ subiectũ in cuius vna parte nõ esset ps anguli: ꝛ in alia pte alia pars: qõ est falsuȝ quia tunc subtracta vna parte anguli alia maneret: 4
qõ est falsum. ¶ Quarto dicitur absolutum ad differẽtiam respectiui. quia non est aliquis respectus nec in predicamento aliquo respectiuo ponitur. ¶ Quinto dicitur fluens immediate ex contactu linearuȝ: quia nisi linee se contingerent ꝛ in puncto cõtactus continuaret̃ nunqȝ cãretur angulus. ¶ Sexto dicitur indirecte incidentium. qm̃ ex contactu linearuȝ directe incidentium: ex quibus fit vna linea recta non causatur primum;
aliquis angulus igitur.

Contra predicta arguitur. ꝛ ꝙ pmo angulus nõ ẽ indiuisibilis. quia tũc nullus angulus esset maior altero nec minor: ꝙ est cõtra Euclidem ponentẽ angulũ esse minorem recto: ꝛ rectum esse minorem obtuso: ꝛ pȝ ꝯsequẽtia: quia si quilibet angulus formalis seu formaliter sumptus est indiuisibilis: immo sequit̃ ꝙ nullus angulus est indiuisibilis in duos angulos equales: qõ est contra doctrinã mathematici di. oẽm angulum rectilineũ esse diuisibileȝ Secũdum
in duos angulos equales. ¶ Secundo figura terminatur angulo sicut superficies linea. eo ꝙ q̃libet figura describitur per modum superficiei. sed quelibet linea est diuisibilis. igitur quilibet angulus est diuisibilis. patet ꝯña vel sequitur ꝙ accidens diuisibile cõponitur ex indiuisibilibus qꝛ figura triangularis cõponitur ex tribus angulis eiusdẽ tanqȝ eius partib⁹ Tertium
sed q̃libet talis figura est diuisibilis ꝛ q̃libet ãgul⁹ indiuisibilis pte igit̃. ¶ Tertio arguit̃ ꝙ angul⁹ nõ est accidens absolutum: qꝛ quero in quo subiecto fundatur. vtrum in ambabus lineis adequate vel in partibus earundem linearũ terminatis ad cõtactum. si pmum. igitur quãto linee sunt maiores tanto angul⁹ est maior: qõ est falsum si secũdum cum infinite linee terminentur ad contactum. sequitur ꝙ nõ potest cau Quartum
sari vnus angulus quin causarentur infiniti equales qõ est impossibile. ¶ Quarto arguitur ꝙ angulus nõ causetur ex cõtactu linearum indirecte incidentium: quoniam tunc nõ contingeret dare minimum angulum. pȝ ꝯña. quia semp ad eundem contactum cõtingeret lineã aliam mediã ꝓtrahere: sed ꝯña est falsum de angulo contingentie quẽ Euclides ponit minimũ angulorȝ. vnde arguit̃ sic. Quilibet angulus cõtingẽtie est minor ꝗ aliquis angulus rectiline⁹ in infinitũ paruus est aliquis angulus rectiline⁹ igitur quilibȝ angulus cõtingentie est minus vel in infinitũ paru⁹. pȝ ꝯña cũ minori. maior vero est Euclidis. di. ꝙ q̃libȝ angulus rectiline⁹ est eq̃liter diuisibilis ꝑ lineã rectã ꝛ nullus angulus cõtingẽtie est sic diuisibilis. ¶ Cõfirmat̃ auctoritate Ari. v. phy. di ꝙ nulla tãgũt se nisi ꝯtigua. mõ oẽs anguli fiunt ex lineis contiguatis. Ad primum

Ad primum negat̃ ꝯña. nã sicut vnus numerus, est altero maior: ꝛ vn⁹ grad⁹ altero intẽsior lȝ tã numerus ꝗ gradus sit indiuisibilis: ita vnus ãgulus est altero maior non obstãte indiuisibilitate. eo ꝙ magnitudo anguli hȝ attendi penes distãtiam linearũ terminatã ad contactum ꝛ quoniã vna distãtia est altera maior. ideo vnus angulus est altero maior. nec loquor hic de distãtia que est spacium interceptum: sȝ de respectu positionis q̃ est subiectiue in lineis coincidẽtibus. Deinde cum dicitur ꝙ omnis angul⁹ rectiline⁹ est diuisibilis in duo equalia. hec ꝓpositio est vera de virtute sermonis. de angulo materiali intelligendo: sȝ de angulo formali nõ est verũ nisi virtualiter. vñ nũerus nõ est formalr̃ diuisibilis in nũeros sed solũ ꝟtualr̃. qꝛ cõtinet vnitates ex qb⁹ fiũt plures nũeri. ꝛ sicut dr̃ diuidi q̃ternari⁹ in duos binarios. silr̃ gradus. qꝛ nõ hȝ ptes nõ formalr̃ diuidit̃: sȝ ꝟtualr̃ solũ rõne latitudinis quã cõtinet ꝛ terminat eodẽ mõ angul⁹ qꝛ nõ hȝ ptes nõ formalr̃ diuidit̃. sȝ ꝟtualr̃. qꝛ continet ꝛ terminat lineas ex qb⁹ possunt fieri anguli equales. ꝛ ideo illa ꝓpositio. omnis angulus rectiline⁹ est diuisibilis in duos angulos eq̃les debet intelligi ꝙ in cuiuscunqȝ angu-

li rectilinei cõtactu tãgibiles sunt duo anguli eq̃les.
Ad secũdũ ¶Ad scõm negeẽ cõsequẽtia: qꝛ q̃libet superficies est diuisibilis forme: ꝛ figura forma indiuisibilis. ideo argumentum nõ procedit: qꝛ nullus ãgulus est pars figure sed solũ principiũ vel terminus eius: sꝫ de hoc in alio capitulo dicet.
Ad tertiũ. ¶Ad tertiũ dicit ꝙ angul⁹ nõ hꝫ subiectũ adequatũ: sed fundat in lineis coincidẽtibus simul. ꝛ nõ in aliqua illaꝝ: ꝛ nõ solũ in illis subiectiue fundat: sed in quibuscũqꝫ terminatis ad contactum: ꝛ ad incõueniẽtia adducta ꝙ q̃to linee essent maiores: tanto anguli sunt maiores ꝛ ꝙ vbi vnus angulus causat ibi causant infiniti anguli equales: negeẽ cõsequẽtia: qꝛ iam dictũ est ꝙ nõ fundat adequa
Ad q̃rtum te in aliquo: sed in quibuscunqꝫ lineis terminatis ad cõtactum. ¶Ad quartuꝫ dicit ꝙ nõ cõtingit dare minimum angulum simpliciter: qꝛ etiã angulus contingẽtie est diuisibilis per lineã curuã lꝫ nõ per lineã rectam ex quo dat angulus cõtingẽtie altero maior: sꝫ cõtingit minimũ angulũ dare respectiue scꝫ cõtingẽtie cõparãdo ipsum ad angulũ rectilineum. ¶Ad argumẽtum probãs angulũ cõtingẽtie esse infinite paruum. negeẽ ꝯña ꝓpter variationẽ speĩ. sicut nõ sequitur. quelibet nigredo imperfectioꝛ est q̃ aliqua albedo ꝛ infinite modice perfectionis est aliqua albedo igit quelibet nigredo est infinite perfecta. Et ad phꝫ respõdet Cõmentatoꝛ. v. phy. ꝙ in mathematicis cõtigua sunt cõtinua. ideo in cõtiguatione vocãt mathematici cõtactũ. Ex quibus sequit ꝙ prima descriptio de angulo data ab Euclide nõ est vera in recto sed bene in obliquo. nã cũ dicit ãgulus est contact⁹ linearum ꝛc. debet intelligi ꝙ angulus fit ex cõtactu linearum vt dictum est igitur.

¶Caput. xx.

Primum. TAmdem figuris vt supius promissũ est plura sunt tractanda. Notandum primo ꝙ figura est entitas imediate fluens ex concursu terminoꝛuꝫ quantitatis continue. tres enim sunt termini quantitatis continue. punctus linea: ꝛ superficies. punctus est terminus linee. linea est terminus superficiei: ꝛ superficies est terminus corporis quando igitur termini vnius linee inuicem concurrunt cõsurgit figura sperica oualis vel pyramidalis quando autem termini duarum linearum inuicem cõcurrunt resꝫ ꝛe concurrit figura duangularis: sed si triũ linearum omnes termini concurrunt: causatur figura triangularis: quia autꝫ concurrunt termini quatuoꝛ linearũ causatur figura tetragona vel quadrãgularis ꝛ ita de alijs suo modo: que omnes differunt specie per maiorem ꝛ minorem multitudinem angulorum seu linearum sicut numeri per maiorem ꝛ mi-
Scõm. noꝛem multitudinem vnitatum. sicut enim binarius ꝛ ternarius nõ sunt eiusdem speciei specialissime: ita in specie differunt triãgulus ꝛ quadrangulus. ¶Secundo notandum ꝙ licet superficies sit figurata: tamen est res superaddita figurato. quoniam non solũ vnum: sed plura sunt eadem figura figurata. vnde si lapis aliquis est quadratus ꝛ superficies sua est quadrata: ꝛ albedo ac frigiditas in eodem est quadrata non quidem multis figuris quadratis. sed vna tãtũmodo figura quadrata. aliter enim plurium circulorum equalium in eodem corpore esset idem centruꝫ: quod esset contra mathematicos ptꝫ: qꝛ dato ꝙ esset vnum corpus spericum habens caliditatem vniformem vt octo: ꝛ albedinem consimiliter sub eodẽ gradu sequeretur ꝙ in tali corpore essent infiniti circuli equales non cõmunicãtes habentes idem centrum: qꝛ in tali corpore sunt infiniti gradus non cõmunicãtes equales ꝛ inuicem coextensi.

Pma ꝯclo. HIs visis sit hec pma cõclusio. Quelibet figura a quolibet accidente respectiuo est entitas realiter distincta. ꝓbatur: quelibet figura est ens absolutũ. sed nullũ accidẽs respectiuũ est ens absolutum. igitur maioꝛ patet: quia figura est ꝑ se in q̃rta specie qualitatis ꝑ Ari. in ꝑdicamẽtis: et minoꝛ sꝫr per phm. ix. metha. ꝛ primo posterioꝛũ di.
ꝙ predicamenta sunt inpermixta. ¶Item nõ est possibile figuras diuersarum specierũ denominare ideꝫ: quia nihil est simul circulare ꝛ triangulare. sed plura accidentia respectiua diuersarum specierũ denominant idem: qꝛ idem est agens ꝛ patiens: pater ꝛ filius simile ꝛ dissimile. ¶Secunda cõclusio. Quelibet figura a qualibet qualitate prima vel secunda est entitas 2ª cõclusio
realiter distincta. primo quia quelibet qualitas prima vel secunda est intensibilis vel remissibilis: sed nulla figura est intensibilis vel remissibilis. igitur. antecedens colligitur a philosopho in predicamentis capitulo de qualitate. ij. ad qualibet qualitatem primam vel secundã potest esse per se motus: sed ad nullã figurã põt esse ꝑ se motus: igit añcedẽs q̃ ad vtrãqꝫ partem est Arist. vij. phy. iij. q̃libet pars qualitatis ꝑme vel secunde est eiusdem denominationis essentialis ꝛ ꝓpinque cum suo toto: quia q̃libet pars caliditatis est caliditas: ꝛ quelibet pars albedinis est albedo: sed nulla pars alicuius figure est eiusdẽ denominatiõis essentialis et ꝓpinque cum suo toto: quia nulla pars circuli est circulus. nec aliqua pars trianguli est triangulus: quarto plures qualitates prime vel secunde possunt esse in eodem subiecto primo taꝫ numeraliter q̃ specifice distincte. sed nulle figure possunt esse in eodem subiecto: primo siue numeraliter siue specifice distinguantur: igitur. maioꝛ patet quia plures caliditates ꝛ plures albedines sunt in eodem subiecto primo: ac etiam caliditas ꝛ humiditas: seu albedo ꝛ dulcedo. minoꝛ vero est nota. eo ꝙ in eodem subiecto non possunt esse duo circuli nec due figure quarum vna est circularis ꝛ altera triangularis. quia nullũ corpus potest sic dupliciter denominari. ¶Tertia cõclusio. A qualibet quãtitate continua vel discreta est quelibet figura realiter distincta. prima pars 3ª ꝯclusio
conclusionis dupliciter probatur. primo ad quãlibet quantitatem continuam potest esse per se motus. v. phy. ꝛ ad nullam figuram est per se motus. vij. phy. igitur. ij. Quelibet quantitas continua est per se diuisibilis: sed nulla figura est ꝑ se diuisibilis. igitur añs est pro vtraqꝫ parte est Arist. primo phy. Secunda pars conclusionis etiaꝫ duplr ꝓbatur ꝑmo quilibet numerus potest esse in pluribus inuicem discontinuis ꝛ a se inuicem plurimum distantibus: loquendo de numero formali. sed nulla figura potest esse in corporibus discontinuis vt bene patet: igitur. ij. nullus numerus talis proprie dictus potest habere numerum maiorem vel minorem eiusdem speciei cum ipso ꝑ philosophũ. iiij. metha. sed quelibet figura potest habere maiorem ꝛ minorem figuraꝫ eiusdem speciei cum ipsa. vt patet ad experientiam. ¶Quarta cõ q̃rta cõclo.
clusio. Quelibet figura qualitercunqꝫ sumpta a qualibet substantia formali q̃ cõposita est realiter distincta. prima pars cõclusionis patꝫ inductiue. qm̃ nulla figura est formalis substantialis nec extensa vt omnes concedunt: nec etiam extensa: quia forme substantialis extense quelibet pars est eiusdem denominationis cum suo toto. sed nullius figure aliqua pars est eiusdem denominationis cum suo toto. ꝛ ex alioꝛ quia eiusdem cere manet forma substantialis corrupta priori figura ex altera aduen ente eiusdem speciei. Secunda pars conclusionis declaratur primo quia nullum compositum substantiale põt esse simul vel successiue diuersarum specierum. sed aliquod compositum substantiale potest esse successiue diuersarum figurarum specifice distinctarum. secundo nullum compositum substantiale deficit propter deperditionẽ alicuius linee. sed quelibet figura deficit propter deperditionem alicuius linee: igitur tenet consequentia cum maioꝛi inductiue: minoꝛ autẽ est phi. j. celi di. ꝙ figura est completa in omnibus suis lineis ita ꝙ deficiente vna iam non est figura. tertio nam quodlibet elementum recipit figuram secundum modum continentis corporis secundum Aristoteleꝫ idẽ ce li: sed nullum elementum recipit sic suam substantiam compositam quarto quodlibet elementũ est sꝫ.

potentia respectu omniū figurarū vt supra.iij. celi:sꝫ nulla figura est in potentia respectu omniū figurarū: quia null⁹ circulus potest esse triangulus.igitur. Vñ [..c.18.] Arist.ibidem ponit expresse figuras elementorum nō esse elementa di.elementa non habent figuras essentiales que sint substantie ipsorum:ꝛ iterum figure nihil est contrarium ꝛ tamen constat ꝙ cuilibet elemento est aliquid contrarium.primo ꝛ.ij. de generatione igitur. ¶Ex predictis sequit̄ primo ꝙ quelibet figura est accidēs:quia nulla est substātia vt patuit.vnde Aristo.ij.phy. dicit figuras solis ꝛ lune esse accidētia. secundo sequitur ꝙ quelibet figura est qualitas quia generalissimum predicat̄ de quolibet per se inferiori vniuersaliter in cōcreto vel in abstracto:sed nō omne figuratum est qualitas.igitur omnis figura est qualitas.vnde potest sic argui. omne figuratū est quale: igitur omnis figura est qualitas.patet consequentia per locum a coniugatis.ꝛ ita habetur ꝙ nulla figura est res figurata.

[Pr]imum. **Contra** hoc vltimū arguit̄ primo sic. Figura est illud quod termino vel terminis clauditur iuxta diffinitionē mathematicoꝝ:sed omne figuratum est huiusmodi.ergo. [S]ecundū ¶Secūdo figura est superficies:sed quelibet superficies est figurata igitur figura est aliquod figuratum ptꝫ cōsequentia cuꝫ minori maior ꝓo est nota ex eo:qꝛ res nō dicit̄ aliter ꝛ aliter figurata nisi qꝛ eius supficies aliter ꝛ aliter disponitur:ꝛ ideo inquit ph̄s.v.Meta.ꝙ superficies plana est genus figurarum planarū ꝛ corporea corporalium:ꝛ ratione assignat:quia oīs figura aut plana aut corporea. Tertiū. ¶Tertio sequitur ꝙ quecunqꝫ figura possit annihilari figurato manente consequēs implicat cōtradictionē:qꝛ nō stat figuratum esse sine figura:ꝛ consequentia probatur:nam quarūcunqꝫ rerum distinctarum quarum vna non est pars alterius:vnā potest deus preseruare altera annihilata:sed figura ꝛ figuratum ex predictis distinguunt̄ realiter igitur. Quartū. ¶Quarto sequitur ꝙ cuiuslibet rei permanētis est dare vltimū esse secundū se ꝛ quodlibet sui.ꝯsequens est falsum ꝛ quia consequētia dato ꝙ aliquod agens incipiat corrumpere aliquā figuram per remotionem de predicamenti,ꝛ sequitur ꝛ immediate post hoc nō erit illa figura s̄m se vel aliquid sui ex quo cōsistit in indiuisibili:igitur.

Ad p̄mū. **Ad primum** dicitur ꝙ illa diffinitio non est intelligenda in recto:sed in obliquo:quia non est idemptica:sed causalis equiualens isti.figura est ex illo quod termino vel terminis clauditur.i.figura est passio quātitatis termino vel terminis clause potest tamen poni distinctio de figura:vt alias ponebatur de numero ꝛ distātia ꝛ angulo:qꝛ potest dupliciter sumi.sꝫ materialiter et sic est res figurata:ꝛ formaliter vt est ꝓ se q̄litas quarte speciei:ꝛ sic non est aliqua res figurata:sed est illud quo aliquid formaliter est figuratum. Ad scd̄m. ¶Ad secundū negetur ꝙ figura sit superficies ꝛ ad probationem negetur consequentia. cū vero dicit philosophus ꝙ superficies plana est genus figurarum planarum:ꝛ corporea corporaliū:nō loquitur de genere predicamentali:sed subijcibili:eo ꝙ superficies plana est subiectū figurarum planarū:ꝛ superficies corporalis est subiectum figurarū corporaliū. ¶Ex quibus sequitur ꝙ illa propositio.oīs figura est superficies plana. aut corporea nō est predicatio idemptica:sed causalis. sic intelligenda:omnis figura est in superficie plana vel corporali. Ad tertiū. ¶Ad tertiū cōceditur illa de virtute sermonis:quelibet figura potest annihilari figurato manēte:sicut ista quelibet albedo potest corrumpi albo manente:qm̄ quelibet illarū est vniuersalis diuisa cuius quelibet pars singularis est vera:sed negetur hec cōposita possibile est quālibet figuram annihilari figurato manente:ꝛ ad probationem negetur cōsequētia nam a/similiter ꝓbaretur esse possibile quandā albedinem annihilari albo manente:quia quodlibet albū a qualibet albedine ꝛ econtra realiter distinguit:sed bene sequitur:figura ꝛ suum figuratū realiter distinguuntur.igitur possibile est deuꝫ annihilare omnem figuram hoc remanente demonstrando figuratū:et hoc concedo:nec implicat contradictionem:sicut nec illud:possibile esse illud demonstrando album nulla existente albedine. ¶Ad quartum dicitur concedendo conclusionem adductam de rebus permanētibus que consistunt in indiuisibili. aut dependent a motu vel a mutatiōe.posito enim ꝙ sedeas:ꝛ scribatur hoc ꝙ tu sedeas.patet ꝙ veritas illius propositionis est res permanens: et tamen potest habere vltimum esse secūdum se:ꝛ quodlibet sui:quia tu potes incipere currere per remotionem de presenti.ꝛ ita in proposito est dicendum ꝙ quelibet figura consistit in indiuisibili cum non contineat latitudinem: nec partes aliquas homogeneas vel etherogeneas:sicut enim circuli nulla pars est circul⁹ ita nulla pars figure est figura.vnde figura circuli est tota in tota linea vel superficie circulari:et non est in aliqua parte illius:nec habet partē in p̄te vt de numero ꝛ angulo dictuꝫ est. Ad q̄rtū.

Dubiū. ¶Dubium ad hoc occurrit.dato lapide quadrato ex quo ille nō est figura quadrata nec aliqua pars eius quantitatis est hmōi figura maneat igitur ille lapis cum omnibus suis dimēsionibus omni figura illius corrupta: quo posito quero vtrum ille lapis sit finitus vel infinitus non finitus:quia clauditur terminis per totum tam intrinsece,q̄ꝫ extrinsece:si finitus. igitur terminatus ꝛ finitus consequenter.ꝛ si sic figura est substantia vel quātitas lapidis. Respondetur ꝙ casus in re est impossibilis:quia figura est propria passio quantitatis termino vel terminis clause.modo non est possibile passionem corrumpi non corrupto subiecto.dicit enim Aristoteles tertio Metha.ꝙ figure sunt inseparabiles a corporibus:ꝛ ꝙ est necesse ꝙ corpus habeat figuram aliquam:dato igitur ꝙ quelibet figura illius lapidis corrumperetur:etiam corrumperentur linee et superficies terminantes intrinsece lapidem illum.ꝛ manere posset lapis cum ceteris dimensionibus.quo posito conceditur ꝙ iste lapis est finitus et terminatus: ex quo non sequitur ꝙ sit figuratus: quia figura consurgit ex determinatione intrinseca corporis modo ille lapis in casu isto nō esset finitus nec terminatus intrinsece:sed solum intrinsece: scilicet a ere vel aqua:aut quolibet aliquo tali.et quia per intellectum potest separari subiectum a propria passione:admittitur: sicut si admitteretur hominem esse et ipsum non esse risibilem et concedo ꝙ iste lapis est finitus et terminatus tam intrinsece q̄ꝫ extrinsece non tamen est figuratus:quia repugnat casui.igitur ꝛc.

¶Caput.xxj.

AD maiorem noticiam dictorum de figuris applicanda est materia artificialium in quirendo distinctionem artificialium a naturalibus. ¶Et ideo notandum primo secundum Ph̄m primo physi.ꝙ artificialium quedam fiunt per compositionē vt dom⁹: quedam per transfigurationem vt statua: quedam per subtractionem vt ex lapide mercurius: quedam per augmentationem vt fluuius ex diuersis riuis:et quedam per alterationē:vt lapides/lateres ꝛ vitra. hec tamen sunt magis denominanda naturalia q̄ꝫ artificialia. vnde Albertus et Commentator secundo Physi.que sunt inchoatiue a natura ꝛ completiue ab arte debent dici artificialia et non naturalia. vt domus statua et incisio cultelli. omnia enim hec sunt inchoatiue a natura quia materia eoruꝫ propinqua vel remota est a natura:sꝫ completiue sunt ab arte:et quia res speciem et denominationem capit a forma vltimo inducta:ideo omnia talia dicuntur artificialia .que vero sunt inchoatiue sunt ab arte et completiue a natura. vt lateres ꝛ vitra ꝛ messes que sunt inchoatiue ab arte agriculture:ꝛ sanitas que est inchoatiue ab arte medicine:ꝛ completiue a natura hec oīa

debent dici

debent dici naturalia: quia ars nihil facit nisi applicando actiua passiuis. ¶ Secũdo notandũ ex determinatione. Aristo. ij. physi. q in artibus est dare tria genera artiũ: videlz dispositiuã/factiuã ꝛ vsualem. Dispositiua est illa q̃ materiã preparat. Factiua que formã inducit. Et vsualis: que vtit eo quod factũ est. verbi gratia: in opere nauigãdi est dare artẽ dispositiuam: scz dolatiuã que ligna preparat: ꝛ factiuã: scz nauifactiuã que in lignis dolatis formã nauis inducit: ꝛ vsualis vt gubernatiuã que vtitur naui facta: sic ꝛ in opere domifaciẽdi alius est qui ex luto facit lapides ꝛ parat materiã domus alius est qui domũ construit: ꝛ alius est qui domo in habitãdo vtit: ꝛ harum secũda est principalior prima quia precipit prime et nõ ecõuerso. tertia vero principalior prima ꝛ secũda: quia precipit illis ꝛ nõ ecõuerso. Itẽ primũ membrũ subdiuidit Arist. di. q artiũ preparãtiũ materiã: qdã faciũt materiã operose vt ars dolatiua que non facit ligna simpliciter que sunt materia nauis: sed facit eam operose inquãtũ eam: pparat ꝛ disponit: quedã vo faciunt materiã artificialiũ simplr: vt ars preparans materiã vasis vitreis. nõ eñ solũ vitrũ operatũ fit per artem: sed etiã per artem fit vitrum simplr.

Secũdũ. T.c.25.

Prima conclusio.

His visis sit hec prima cõclusio. Quodlibet ens artificiale a quolibet ente naturali tam formaliter q̃ cõceptibiliter distinguit. ptz: qm̃ alia est ratio entis naturalis: ꝛ alia entis artificialis: siue illa sumant in re siue in cõceptu. ratio enim entis naturalis intendit motũ ꝛ quietẽ: sz ratio entis artificialis non respicit aliquod illoꝝ: vt testat Phs ꝛ Cõmẽtator pro qualibet parte. ij. phy. ¶ Scd̃a cõclusio. Nullum ens artificiale subiectiue sumptũ a quolibet ente naturali realiter est distinctũ. ptz: quia q̃dlibet ens artificiale est ens naturale. pbat: quodlibet compositũ ex materia ꝛ forma substãtiali est ens naturale. ij. physi. sed quodlibet ens artificiale est cõpositũ ex materia ꝛ forma substãtiali. igit. minor ptz inductiue: nam statua ꝛ archa cõtinẽt in se materiã ꝛ formã substãtialẽ: nec obstat instãtia de domo dicendo q nõ est ens naturale: sed entia naturalia: qz nã est aliqd sed aliqua: qm̃ ego cõcedo domũ esse aliquid ꝛ ens naturale: lz nõ ita pprie sicut sorte vel platonem. ¶ Tertia cõclusio. Quelibet forma artificialis a quolibet ente tam naturali q̃ artificiali est realiter distincta. pbatur. quelibet figura a qualibet figurato realiter distinguit: sed quelibet forma artificialis est figura: igitur quelibet forma artificialis a quolibet figurato distinguit realiter: sed quodlibet ens tam naturale q̃ artificiale est figuratum. igitur. ¶ Quarta cõclusio. Quelibet forma mere artificialis a qualibet forma pure naturali realiter est distincta. probat primo. nam quelibet forma mere artificialis solũ pducit ab arte: ꝛ quelibet forma pure naturalis solũ pducitur a natura: sed impossibile est eandẽ formam produci solũmodo ab arte ꝛ pduci a natura et ecõtra. igitur. tenet ꝯña cum minori. maior añt est Cõmentatoris. j. et. ij. physi. ¶ Secundo artificialia cognoscunt per formas artificialiũ ꝛ nõ per formas naturaliũ. igitur. forme artificialiũ distinguũtur a formis naturaliũ antecedẽs patet: quia domus cognoscitur per formã domus: ꝛ nõ per formã ligni vel lapidis. ¶ Tertio. Oĩs trãsmutatio realis habet terminum realẽ: sed domificatio est trãsmutatio realis: ergo habet terminũ realẽ ꝛ nõ aliquã rem naturalẽ: qz illa erat anteq̃ domificatio foret. igit habet pro termino aliquã formã artificialẽ. tenent am de cõsequẽtie cum minori. maior añt colligitur a Phõ. v. physi. ¶ Quarto arguit authoritate Aristo. ij. physi. di. q forma naturalis est natura ꝛ non forma artificialis: quod probat ex duobꝰ. primo: quia forma naturalis producit formã naturalẽ, ꝛ nõ artificialis artificialẽ. secũdo: quia ex corruptione forme naturalis generat forma naturalis ꝛ nõ ex corruptione forme artificialis fit forma artificialis: quia si quis ponat lectulum in terra vt putrefiat generabitur lignũ ꝛ nõ lectulus. vbi Cõmentator mouet istam questionẽ quare forma naturalis est principiũ generandi: et non forma artificialis. respõdet q forma naturalis est substãtia et forma artificialis est accidens productum ab arte. ¶ Ex predictis seqtur primo q omne ens artificiale cuilibet enti naturali aliquã superaddit nouã entitatem. probat primo: quia superaddit formã artificialem realiter distinctam ab ente naturali ꝛ a qualibet forma mere naturali: eo q productio forme naturalis presupponit alterationẽ: non autem productio forme artificialis. secũdo quia artificialia vt artificialia sunt presupponunt res naturales. ij. physi. quia es est materia statue: ꝛ argentũ fiale igitur superaddit eis aliquã entitatem posterius productã.

Primũ corelariũ.

¶ Secundo seqtur q nullũ artificiale vt dicit subiectum ꝛ formã artificialẽ est ens naturale primo quãdocũqz aliqua sic se habent q vno corrupto alterum manet illa non sunt idem sed corrupta statua manet es: igitur statua ꝛ es nõ sunt idem. Secũdo artifex in formando statuam aut facit aliquid: aut nihil: nõ est dicendum q nihil: quia ars est habitus factiuus. vj. ethi. et. ij. physi. dicit Phs q Policletus est statuam faciens ex quo sequitur q est aliquid faciens tanq̃ ad inferiori ad suum superius affirmatiue sine impedimento. Si autem facit aliquid ꝛ nõ rem naturalem per Cõmentatorẽ. ij. physi. igitur aliquam rem artificialem. ¶ Tertio sequitur q forma artificialis est accidens: ptz per Cõmentatorẽ. ij. physi. di. q forme artificiales sunt accidentia in subiectis naturalibus: ꝛ iterum eodẽ cõmento. forme artificiales lz sint accidentia in corporibus naturalibus: tamen constituunt res artificiales. vbi aduertẽdũ q sicut per rem albam possum intelligere solum subiectum dispositũ ꝛ actuatum albedine ꝛ sic res alba est substantia: aut subiectũ ꝛ albedinem: ꝛ sic non est substantia. ita res artificialis subiectiue sumpta est res naturalis: sed vt dicit compositũ ex subiecto ꝛ forma artificiali non est aliqua res naturalis. ¶ Quarto sequit q forme artificiales sunt qualitates quarte speciei in qua per se ponunt concreta sicut forme: vt domus statua lectulus cultellus ꝛ huiusmodi. ptz: quoniã hec omnia dicũt figuras ꝛ entia figurata. ¶ Predicta vltra authoritates ꝛ rationes adductas possunt alijs authoritatibus confirmari: quarũ prima est Aristo. secũdo phy. di. q eorũ que sunt alia sunt a natura: alia ppter alias causas. vbi dicit Cõmentator q per alias causas intelligit intellectũ: voluntatẽ ꝛ artẽ: igitur illud quod prouenit ab arte superaddit aliquid enti naturali: et non nisi formã artificialẽ: igitur. secunda authoritas est eiusdẽ ibidem dicentis q es est natura statue: ꝛ lignum est natura lectuli: quod non est verũ nisi statua aliquid superadderet eri: ꝛ lectulus ligno: igitur. Tertia est authoritas eiusdem Cõmẽtatoris ibidem dicentis q artificiale nõ generat sibi simile: sed bene naturale: ꝛ quod non manet forma lectuli si putrefiat lignum: et hoc dicit pro declaratione illius. naturalia habẽt in se principiũ motus ꝛ quietis: artificialia autem nõ habent huiusmodi principiũ nisi per accidens: scz per materiã alicuius naturalis existẽtis in illis. quarta authoritas est Aristo. vij. meta. di. q forma in mente artificis ꝛ forma artificiali differunt in hoc q forma sine materia que est in aĩa est illud a quo causat q̃ditas: ꝛ forma artificiali extra: ꝛ est generatiua ꝛ pductiua ꝛ motiua ad hoc vt producatur forma in materia ꝛ vocatur forma intelligẽtie: eo q est in intellectu: forma vero in materia vocatur poesis: eo q ipsa est facta per formã in anima. artẽ vocat formã in mente artificis seu formã in aĩa. Ecce q ab arte producitur immediate forma artificiali: sed ab illa nõ immediate producitur compositum naturale nec forma naturalis ẽm Cõmẽtatorẽ ij. phy. igitur. ideo dicit Phs. vij. meta. q res artificialis nõ est substantia: et hoc neqz substãtia composita cuiusmodi sunt substantie naturales: neqz separata que nõ cõstituitur per materiã. igitur.

Secũdum corelariũ.

Tertiũ corelariũ.

Quartum corelariũ.

Primū. **Contra** predicta arguitur. et primo querēdo vtrum forma domus est tota in toto et tota in qualibet parte. aut tota in toto. et pars in parte non primū: quia nullum accidens materiale est sm se totum in diuersis partibus. Si secundum quero. an quelibet pars illius cōsultit: ita q vna pars cōsult in lignis et alia in lapidibus: aut quelibet pars fit de nouo. si primū habetur intentum: videlicet q quando fit domus nō fit aliquid de nouo/ nec potest dari secundum: quia tūc quandocunque fieret domus quodlibet lapis et quodlibet lignū acquireret aliquam rē de nouo: quā prius non habuit. cōsequens est falsum: quia hoc potest fieri per solum motū localem: immo aliquod lignū vel lapis potest fieri pars domus absque omni motione illius. Idem arguitur de his q fiunt per subtractionem et trāsfigurationem: quia aliqua talia fiunt per solam diuisionē partiū vel transpositionem: aut per solū motū localem: et per consequens non acquiritur aliqua forma de nouo. antecedens autem patet de statua et mercurio: vel sequitur q in omni segregatione partis a toto quantūcunque parue noua res produceretur et daretur vltimū instans rei permanētis sm se et quodlibet sui que omnia sunt incōuenientia.

Secundum. ¶ Secūdo sic et quero de subiecto forme domus vtrū sit diuisibile vel indiuisibile: non indiuisibile: quia quelibet forma artificialis est diuisibilis. Si diuisibile: et cū illud nō possit esse nisi materia forma vel cōpositum q oīa sunt diuisibilia secundū trinam dimensionem sequitur q forma artificialis est in profunditate subiecti quod est cōtra Cōmentatorē in .ij. meta. di. q natura agit in corpore toto: ars nō nisi in extremitatibus eius. Et cōfirmatur. quā si forma domus est in subiecto diuisibili: videtur q sit in lignis et in lapidibus. et cōsequenter vna forma accidentalis simplex esset subiectiue in subiectis specifice distinctis: quod est falsum: vt patet inductiue in oībus.

Tertiū. ¶ Tertio queritur vtrū forma domus acquiratur subito vel successiue: nō subito quia tūc tota domus fieret in instanti: quod est cōtra sensum, nec etiā successiue: quia tūc inductio forme artificialis esset alteratio: quod est falsum: vt colligitur a Pho. vij. physi.

Quartū. ¶ Quarto si domus superaddit entibus naturalibus aliquā formā productā per artē: igitur illā poterit deus separare ab entibus naturalibus sine motu locali. quo posito quero vtrū a/ que sint illa entia naturalia sic colligata sit domus vel non. si sic frustra ponitur forma artificialis superaddita: si non cōtra a/ habet dispositiones priores: quia habet tectum parietes et fundamentū: ex quo nullus in a/ est factus motus localis. igitur a/ est domus sicut prius. Item preseruet deus formā domus lignis et lapidibus annihilatis ex quo est entitas absoluta distincta ab illis: et sequitur q aliqua est domus sine lignis et lapidibus: et alijs entibus naturalibus: quod est impossibile.

Ad primū. **Ad primum** dicitur q illa diuisio est insufficiens: quoniam forma domus cū sit quedam figura est tota in toto et nō tota in aliqua parte: nec pars in parte cum sit indiuisibilis: nec est verū q per solā diuisionē transfigurationē vel motū localē precise fiunt artificialia aliqua: sed necessario requiritur forma superaddita denominās illā rem esse nec est incōueniens quacūque parte a toto remota in superficie q fiat alia figura sicut est alia superficies clausa. et cōcedo. vt in alia qōne q rei permanētis: scilicet forme domus vel alterius artificialis est dare vltimū instans sm se: et quodlibet sui propter suā indiuisibilitatē: non tamen propter hoc illa domus subito desinit esse: quia quāscito deperdit vnā formā artificialē tam cito acquirit aliam.

Ad secūdum. ¶ Ad secundū dicitur q authoritas Cōmētatoris clare ostēdit formā artificialē realiter distingui a cōposito et forma naturali: et quia illa fundatur in extremitate: ideo subiectū eius est diuisibile: scilicet superficies exterior: et ideo forma domus subiectatur primo in superficiebus lapidū et lignorum et aliarū partiū domus: sicut forma numeri in suis vnitatibus: ita q fundatur in omnibus illis superficiebus: et in nulla parte illarū: nec est incōueniens per accidēs et ex cōsequēti vnā formā simplicem subiectari in pluribus diuersarum rationum: modo dictū est q forma domus nō fundatur in rebus naturalibus nisi ex cōsequēti. primo autē et adequate fundatur in superficiebus illorum que superficies sunt eiusdē rationis.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dicitur q forma domus subito acquiritur: tamen domus fit successiue: sicut etiā latitudo successiue acquiritur nō obstāte q gradus illius subito acquiratur.

Ad quartū. ¶ Ad quartū dupliciter respōdetur primo nō admittēdo casum sicut enim deus nō posset separare quātitatē a re quāta sine mutatione partium: ita nō posset separare formā domus ab entibus naturalibus sine motu locali. secūdo admittitur casus d. q. a. nō est domus: sicut nec sortes est albus corrupta eius albedine: nec figuratus deficiēte figura in eo: et ad probationē dico q deficiēte forma domus nihil dicitur actu tectū vel fundamētū sed solū in potētia. ¶ Ad aliū casum dicitur q formā artificialē separari ab oībus entibus naturalibus potest imaginari dupliciter. Uno modo q separetur sine quātitate et hoc nō est possibile sine sui corruptione: nec deus posset hoc facere: sicut nō posset separare simitatē a naso et ab omni quātitate: nec figuram circularē ab omni linea. Alio modo potest imaginari formā artificialē separari ab entibus naturalibus: sed nō a sua quātitate: et hoc est possibile per potentiā dei: quo admisso non sequitur aliquā esse domū sine lignis vel lapidibus aut aliūa sibi proportionalibus: quoniam talis forma separata nō est domus: sicut nec albedo est alba in sacramēto altaris: sed esset quedā qualitas que fuisset forma domus: et apparet domus. igitur.

¶ Caput. xvij.

Dubitat Aristo. in predicamentis capitulo de qualitate vtrum rarum et densum/ asperū et lene sint qualitates ponendo duas opiniones: quarum prima dicit q sunt qualitates sicut durū et molle. secūda q sint positiones: quia rarū est illud cuius partes remote iacent. et densum cuius partes propinque iacent. lene cuius partes in superficie equaliter

Primū. porrecte iacēt. et asperū cuius vna pars alterā superat in superficie. ¶ Pro quorum intellectione est notādū primo q raritas et densitas nō sequuntur materiā solū nec quātitatē solā: sed ambo simul: quia materia sine quātitate nō esset rara nec densa: et quātitas sine materia nullā haberet densitatē vel raritatē: sed ambo simul recipiūt raritatē et densitatē: vt patet diffiniēdo rarū et dēsum: et iterū: hec nō sufficiūt: sed requiritur prima dispositio alterius quātitatis. Unde Cōmen. vij. phy. dicit q raritas et densitas sequuntur calidū et frigidū. quod intelligendū est in mixtis et nō in elemētis: quia in celo est raritas et densitas sm Phm. ij. celi. et tamen ibi nō sunt qualitates prime elementorum: sed sunt alie spirituales ad quas sequuntur raritas et densitas spiritualiores et perfectiori modo quam infra spherā actiuorum et passiuorum.

Secūdū. ¶ Secūdo notandū q ad generationē raritatis tres motus necessario cōcurrūt: scilicet motus localis quo partes inuicē elongantur: et motus augmētationis quo partes extenduntur: et motus rarefactionis quo partes in materia subtiliantur per primū motū acquiritur locus per secundū extensio maior per tertiū raritas. E cōtra in generatione densitatis cōcurrunt tres motus quorum primo acquiritur locus minor: et secūdo minor extensio. et tertio densitas. et licet motus localis ille sit verus motus: quia acquiritur vbi: non tamē augmētatio illa est vera augmētatio: quia non acquiritur quātitas sed solū extensio quātitatis: quia dicit Cōmentator in de substantia orbis: q nō acquiritur nec deperditur quātitas nisi acquiratur vel deperdatur materia. modo in rarefactione et cōdensatione nō acquiritur de necessitate: nec deperditur materia: vt vult Aristo. iiij. phy. ¶ Item rarefactio vel cōdensatio nō est vera alteratio: quia per illā nō acquiritur de necessitate vel deperditur qualitas tertie speciei: quod tamen oportet ad verā alterationē sm Phm. vij. physi. quoniam acquiritur raritas vel densitas que pertinet ad secundā speciē qualitatis que est naturalis potentia vel impotentia. igitur.

1ª ꝯclusio. **Hisvisis** sit hec ꝓma ꝯclusio. Tam raritas ꝙ densitas est a qualibet substātia entitas realiter distincta ꝓbat. nā rarefactio est motus vt colligit a philo. iiij. phy. qui recipit spēm ⁊ denoiationē a termino ad quē. v. phy. igit raritas ē eius termin⁹ ad quē. sed nulla substātia est terminus ad quē rarefactionis. vt colligit a pho. v phy ex quo ad illā nō est per se motus igit idem argumentū fit de densitate: qm̄ densitas est terminus condensationis ⁊ nō aliqua substantia. Itē. iiij. phy. graue sequit densum ⁊ leue rarū. igit raꝝ ⁊ densum sunt ꝯtraria sicut graue ⁊ leue. sed grauitas ⁊ leuitas nō sunt substātie: qꝛ tunc terra ⁊ aqua essent eiusdē speciei: ⁊ cōsimiliter aer ⁊ ignis igit pariformiter raritas ⁊ dēsitas nō sunt substātie.

2ª ꝯclusio ¶ Scḋa ꝯclo. Nulla raritas vel densitas est quantitas cōtinua vel discreta. ꝓbatur in omni rarefactione acquirit raritas ⁊ in omni condensatione acquirit densitas ⁊ deꝑditur raritas: sed nō in quacūqꝫ rarefactione acquirit quantitas. nec in quacūqꝫ condēsatione deperdit ꝗtitas continua vel discreta igit. ptꝫ ꝯña cū maiori ex ꝓma ꝯclusione minor aūt colligit a philo. ⁊ cōmentatore. iiij. physi. quoniā per rarefactionem nō acquirit materia nec

ꝯcorda. per cōdensationē deperdit: ⁊ consequenter nec ꝗtitas: eo ꝙ quātitas cōsequit materiā in de suba orbis ⁊ ideo dicit Ari. iiij. phy. ꝙ eadē materia fit successiue rara ⁊ dēsa sicut grauis ⁊ leuis absqꝫ acquisitione noue materie: ⁊ hoc cōtra antiquos dicētes maiorationē fieri per aduentū noui corporis: ⁊ cōdensationē per deperditionē antiqui. ¶ Tertia ꝯclusio. Nulla

3ª ꝯclo. raritas vel densitas est entitas respectiua. ꝓbat qꝛ si sic videretur ꝙ de ꝑdicamento positionis sicut dixit scḋa opinio quā plurimi secuti sunt credentes illā eē Arist. Sed cōtra Positio est habitudo partiū ad aliquod extrinsecū: sed omni extriseco seclusō aliqḋ adhuc esset rarū vel dēsum ptꝫ ꝯña cū maiori per auctorem sex ꝑnciploꝝ. minor vero est euidens: qꝛ si nihil esset nisi ignis ille esset rarus: ⁊ si nihil esset nisi terra illa esset densa. Unde idēꝫ corpus potest esse cōtinue eque densum vel eque raꝝ ꝗtūcūqꝫ sit diuersimode positū vel situatū. Itē raritas ⁊ densitas respiciunt materiā in cōparatiōe ad ꝗtitatē vel extensionē: sed positio nō sic respicit māᵐ igit. ¶ Quarta ꝯclo. Raritas vel densitas sunt qualitates secūde spēi. ꝓbatur

4ta ꝯclo. nam in nullo predicamentro proprie reperitur intensio vel remissio nisi in predicamento qualitatis. sed raritas ⁊ densitas proprie intenduntur ⁊ remittunt igitur sunt qualitates: sed non nisi de secunda specie qualitatis: eo ꝙ raritas dicit impotentiam scꝫ facilitatem resistendi: ⁊ densitas potentiam naturalem propter multā aptitudinē resistendi. Pro hac conclusione est auctor sex principioꝝ di. ꝙ raritas ⁊ densitas sunt qualitates ⁊ nō positiones: ⁊ cōmē. vij. phy. ꝙ rarum ⁊ densum sunt qualitates sequentes calidū ⁊ frigidū Arist. aūt dicit vbi supra in predicamentis ꝙ illi sunt maximi ⁊ potiores qui dicunt rarū ⁊ densum: asperū ⁊ lene esse qualitates: tamē nō vident poni in scḋa spē asperū ⁊ leue: sed magis in quarta: qꝛ reducunt ad figurā: sicut rectū ⁊ curuū: que etiā Aristo. ponit ibidem qualitates. ¶ Ex ꝑdictis sequit ꝙ sicut

correlariū. duricies ⁊ mollicies: ita lubricitas ⁊ ariditas sunt ꝗlitates distincte ab aliis. Prima pars ptꝫ per Arist. ponentē durū ⁊ molle in scḋa specie qualitatis. Si enīꝫ duricies esset ens respectiuū potissime foret multitudo corporis vel materie in cōparatiōe ad sitū ⁊ mollities foret paucitas materie: sꝫ hoc nō: qꝛ ꝑtise tāta multitudo materie quā ta ꝑus fuit cōgelata ⁊ dura ē modo dissoluta ⁊ mollis: ꝫ duricies est qualitas distincta a siccitate: ⁊ mollities ab humiditate. secūda pars declarat: qm̄ nulla substantia. vt sic est lubrica. nec posita aliq̄ qualitate ꝑter lubricitatē corp⁹ est lubricū. nec etiā situs vel alia circūstantia respectiua. qꝛ nō minus corpus est lubricū vel aridū posita vel nō posita circūstātia situs vel alterius predicamēti respectiui igitur.

Contra ꝑdicta arguit ⁊ ꝓmo sic. Ois qualitas inherēs pōt aduenire suo subiecto absqꝫ motu locali: sed raritas ⁊ densitas non pōt aduenire alicui subiecto sine motu locali. igitur maior ptꝫ inductiue de caliditate ⁊ frigiditate: et aliis qualitatibus que adueniunt suis subiectis sine motu locali. minor etiā est nota. qꝛ nihil rarefit absqꝫ occupatione maioris loci: nec condensat absqꝫ deperditione loci. primum.

¶ Scḋo sic. nūqꝫ aer rarefit quin extendat ⁊ rarefiat materia forma ⁊ omnes qualitates sensibiles. igit aere rarefacto tot sūt raritates quot sunt rara: qḋ est ipossibile: qꝛ cū quelibet raritas sit quedā extēsio: sequit ꝙ in eodē cōposito sunt plures extensiones ⁊ dimensiones eiusdē rationis se penetrantes nec pōt dici ꝙ sit vna raritas omniū istoꝝ: qꝛ vno accidente numero nō possunt plura distincta numero denoiari. Scḋm

¶ Tertio sequit ꝙ raritas ⁊ densitas sunt forme cōtrarie sicut albedo ⁊ nigredo: qḋ est falsum: qꝛ tunc vbicūqꝫ esset dēsitas ibi nulla foret raritas: ⁊ ecōuerso. cuius oppositū est manifestū: qꝛ idē aer est densus respectu ignis ⁊ rarus respectu terre ⁊ aque. Tertiū.

¶ Quarto arguit auctoritate cōmētatoris. iiij. phy. dicētis ꝙ raꝝ ⁊ densum sunt cōtraria in quātitate: ⁊ ꝙ trāslatio corporis ex raritate in densitatē est translatio de maiori quantitate in minorē quātitatē ⁊ ecōuerso. Item dixit Aristo. in ꝑdicamentis de ꝗlitate ꝙ rarum ⁊ densum videntur dicere positionē modo secundū eum positio ponitur in predicamento quātitatis: aut est predicamentū respectiuū distinctuꝫ ab aliis. igitur. Quartum.

Ad primum negetur antecedēs ꝓ prima parte qꝛ ostēsuꝫ est supra in figuris ꝙ tales nō possunt aduenire absqꝫ motu locali. Ad prima

¶ Ad secundum dicitur ꝙ est vna raritas oium illorum nec est inconueniens eodem accidente plura denominari: quoniam sortes ⁊ materia sua ⁊ quantitas eius denominātur eadem albedine similiter materia albedo ⁊ dulcedo lactis dicuntur quāte eadem quātitate numero. nō tamē cōcedo ꝙ aliqua raritas sit extensio: qꝛ raritas est qualitas ⁊ extensio est modus seu passio quātitatis. Ad secūdū

¶ Ad tertiū cōcedo primā consequentiā: ⁊ nego scḋam sicut enim grauitas ⁊ leuitas stant simul nō obstante ꝙ sint cōtraria. ita raritas ⁊ densitas nihil tamē dicit rarum ⁊ densum: sicut nihil dicitur graue ⁊ leue. terra enim ⁊ aqua dicitur grauis et non leuis. similiter aer et ignis et leuis ⁊ non grauis ꝙ ē aūt aqua aliquādo dicitur leuis et aer grauis: hoc est respectiue ad elementa extrema. sicut cerebrum dicit respectiue frigidū ad cor nō obstante ꝙ sit simpliciter calidū. Dico igit ꝙ si aliquod corpus sit densum illud nō est rarū ⁊ ecōtra: licet forte habeat raritatē ⁊ dēsitatē: ⁊ si querit ex quo raritas ⁊ densitas contrariātur qḋ illorum habet se priuatiue ad alterum. dicitur ꝙ nullum illoꝝ se habet ꝓprie ad alteꝝ ꝓuatiue: qꝛ sunt forme positiue cōter autem loquendo de priuatione dicitur cōsiderādo ꝑfectionē forme sic ꝙ raritas est positiuū: dēsitas priuatiuum: qꝛ raritas cōpetit igni et densitas terre. Itē raritas videt iportare magnitudinē et densitas paruitatem. Si autem consideratur actiuitas vel resistentia forme sic densitas est positiuum: qꝛ collocat sub potentia naturali: ⁊ raritas priuatiuum: qꝛ ponitur sub potentia inaturali. igitur. Ad tertiū

¶ Ad quartum dicitur ꝙ rarū ⁊ densum sunt contraria in quantitate: non tamen ꝙ sint contraria de predicamento ꝗtitatis: sed qꝛ sunt cōtraria fundata in quātitate. Deinde aliud dictū cōmentatoris dꝫ intelligi ꝙ mot⁹ de raritate in dēsitatē est mot⁹ de maiori extēsiōe ad minorē extēsionē: ⁊ ecōuerso nō ꝙ extēsio sit termin⁹ imediat⁹ rarefactiōis ⁊ cōdēsatiōis aut maioritas vel minoritas: sꝫ raritas vel dēsitas ad ꝗs sequunt extēsio maior vel minor de ꝑdicamēto ꝗtitatis: ⁊ maioritas vel minoritas de ꝑdicamēto relatiōis. Ad philosophum autem dictum est ꝙ tunc recitabat opinionē primaꝫ igitur. Ad quart

¶ Caput .xxiij.

Onsequenter de ppriis passionibus: quarum alique ad scdam: et quedam ad quartã spẽm qualitatis pertinẽt declarãda sunt plura vt tot⁹ pdicamenti qualitatis clara habeat noticia: de alijs aũt spẽb⁹ nõ expedit loq̃ qz de his in alijs naturalib⁹ hincinde diffuse locutus sum. (Primũ.) Et io est notãdũ pmo q duplex est accidẽs .s. ppiũ et cõe. Accidẽs ppriũ est illud qd intrinsece et essentialiter suũ circũcernit subiectũ: vt risibilitas et simitas. nõ enĩ stat esse vel intelligi risibilitatẽ nõ existente vel nõ intellecta humanitate. nec stat intelligi vel esse simitatẽ nõ existẽte vel nõ itellecto naso: et si hec vera sunt de abstractis: a fortiori et de concretis. Accidens cõmune est illud qd nõ intrinsece et essentialiter suũ circũcernit subiectũ: vt albedo: nigredo: caliditas: frigiditas: et hmõi: nõ enĩ stat solũ itelligere albedinẽ nullo subiecto intellecto: imo stat albedinem esse suo subiecto nõ existẽte. vt patet in sacramento altaris horũ accidẽtiũ scda vocant passiões cões et alia passiões pprie. (Scdm.) ¶ Scdo notandũ q accidẽtium seu passionũ propriarũ quedã fundant subiectiue in qdditate quedã aũt in supposito vel indiuiduo. Exẽplũ primi vt risibilitas et rudibilitas. risibilitas enĩ fundat subiectiue i humanitate: et rudibilitas in asinitate. Exẽplũ scdi: vt simitas crispitudo. Simitas enim fundat subiectiue in naso: et crispitudo in capite vel in capillis. harũ aũt passionũ prime due que dicunt esse in scda spẽ qualitatis: qz dicũt naturalẽ potentiã nõ denominãt suũ subiectũ cõcretiue: sed supposita illius. nam humanitas non est risibilis: sz sortes et plato. alie vero passiones q̃ sunt in quarta specie qualitatis: qz dicunt figurationẽ denominãt concretiue supposita suorũ subiectorum: eo q nasus est simus et caput est crispum.

(Prima 9clo.) His visis sit hec prima 9clo. Accidẽtia tam ppria q̃z cõia et cõcretiue sumpta a suis subiectis nõ sunt realiter distincta. ptz nã animal et coloratũ sunt idẽ realiter: et homo et risibile sunt idẽ: nec nõ simũ et nasus: qz de se inuicẽ affirmatiue verificãtur. vt ptz intuenti. (2ª 9clo.) ¶ Scda cõclusio. Accidẽtia tã ppria q̃z cõia cõcretiue sumpta a suis subiectis cõceptibiliter et formaliter sunt distincta. ptz de hoie et risibili: hec nãq̃z cõceptibiliter distinguunt. qm̃ alius conceptus correspõdet homini vt homo: et alius homini vt risibilis est. eadẽ etiã formaliter distinguunt et ex natura rei. qm̃ secluso omni conceptu seu opere intellectus adhuc homo vt homo nõ iportaret risibilitatem: qz nullũ prius importat suũ posterius: et tñ risibile vt risibile iportaret risibilitatẽ: qz qdlibet cõcretum tam io re q̃z in conceptu importat suũ abstractũ idẽ ptz a fortiori de accidentib⁹ cõmunib⁹. (3ª 9clo.) ¶ Tertia conclusio. Passiones proprie subiectorũ nõ includẽtiũ partem diffinitiuã inter se et subiecta ppria rationẽ nõ habent realiter distinctã ptz qm̃ vnitas et veritas nõ inuicẽ realiter distinguunt nec ab ente: qz ens nõ includit partez diffinitiuã. Similiter natura diuina nõ realiter distinguit ab aliqua sua ppria passione: qz nõ includit pprie partem diffinitiuaz cũ nõ sit per se in pdicamẽto aliquo. materia autẽ prima realiter distinguit a suis passionib⁹ qz nõ est subiectũ actuale sed potentiale. (Quarta 9clo.) ¶ Quarta cõclusio. Omnes passiones subiectorum includentiũ partẽ diffinitiuã inter se et subiecta ppria rationẽ claudũt realiter distinctionem. pbatur primo. nam quando demonstrat risibile de homine potissime: vel igitur demõstrat a parte rei aliquid realiter distinctũ a suo subiecto aut nõ si primum habet intentũ. si nõ contra si ad scientiam pprijssime dictã sufficeret pdicatũ dicere solũ cõceptibilitatẽ distinctã a subiecto. tunc de differẽtia substãtiali posset esse scientia pprijssime sumpta. 9ñs ẽ falsum: qz substantie nõ est demõstratio. vij. meta. nec differentia substãtialis pdicat. scdo modo dicendi p se, et patet 9ña. nam sicut passio cõuertibilis hz cõceptũ denominatiuũ et predicatũ in quale. ita differẽtia substantialis fm Porphyriũ in vniuersalib⁹ cap. de differẽtia. scdo illud qd pprijssime scit de aliquo hz causaz realẽ in subiecto sed illud qd est sibi omnino idẽ nõ habet in se realiter causaz sui. igitur proprijssime sciri nõ põt nec demõstrari ptz 9ña cũ minori. maior vero est Aristo. primo posteriorũ. vnde põt sic argui quare homo est homo nõ est aliqua causa fm phz. v. meta. sed demonstratio pprijssime sumpta in qua cõcluditur passio de suo subiecto est per se causa ppter quã causam res est sicut dicit Aristo. primo posteriorum. igit homo et risibile nõ sunt idẽ omnino. ista est plana sententia lyncoñienf. primo posterio. cap. de p se. di. accidens qd essentialiter egredit a quidditate subiecti pdicatur de suo subiecto in scdo modo dicendi per se vel dicẽdi alterũ de altero. ex quo dicto ptz q ppria passio est accidẽs: io nõ põt esse realiter idẽ cũ subiecto. Itẽ Boetius in suis diuisionib⁹ ponit q ppria passio est vere accidẽs et de genere accidẽtium ideo nõ solum: vt accidẽs accipit pro eo qd est extra rationẽ quidditatiuã: sed vt accidens prima sui diuisione distinguit cõtra substantiã: sed illud qd est idẽ omnino cũ subiecto tã in cõcreto q̃z in abstracto non est accidens nec de genere accidentis: qz qd vere est nulli accidit primo phy. igitur propria passio nõ est idem cum subiecto suo de accidentibus autẽ cõibus nullus dubitat q realiter distinguuntur a suis subiectis: qm̃ albedo non est aliqua res alba: nec nigredo est aliqua res nigra. (T.c.30.)

Contra pdicta arguit. et primo accidẽtia cõmunia subiecta sua intrinsece respicere essentialiter. nã ex eo aliqd est accidens: qz est in eo vel alteri inheret. igit antecedẽs est Arist. vij. meta. di. q accidẽtis esse est inesse: et accidẽs non est ens nisi qz entis: deinde albedo et nigredo sunt accidẽtia inseparabilia cigno et coruo fz Porphiriũ in suis vniuersalibus. igit illa d necessitate circũcernũt sua subiecta. igitur. (Primum. T.cõ.ß.) ¶ Secũdo arguit. acci dẽs propriũ non essentialiter respicere suũ subiectũ. nam qdlibet accidens proprium est eus absolutũ. igitur tale stat esse quocũq̃z sibi extrinseco nõ existente: et per consequẽs stat ipsum esse sine suo subiecto. igit nõ itrinsece circũcernit illud. prima cõsequẽtia ptz: qz ex eo aliqd dr respectiuũ: qz respicit aliud a se necessario. igit ex eo aliqd est absolutũ qz nõ de necessitate respicit aliud a se antecedẽs aũt ab omnibus conceditur. (Scdm.) In speciali autem arguit de motu celi circulari: que est propria passio celi: qz demonstrat de illo octauo phy. et tamẽ nõ essentialiter circũcernit celũ. qz stat aliquid moueri circulariter nullo existente celo: semper intelligendo absq̃z cõtradictiõe. (T.c.76.) ¶ Hec omnia confirmãtur ratione theologica: nam quicquid potest facere de⁹ mediante causa secunda non concurrẽte vt pars effect⁹: potest imediate se solo: sed mediante quidditate specifica facit accidens pprium cuius quidditas illa nõ est pars vt liquet. igitur imediate seipso potest facere tale accidẽs. antecedens autem patet. qz deus potest facere q̃cquid fieri nõ implicat contradictionem. (Tertiũ.) ¶ Tertio arguitur. simitatem non esse propriã passionem: qm̃ propria passio prius inest speciei: et p speciem indiuiduis: sed simitas prius inest indiuiduis q̃z speciei. igitur patet consequẽtia cum maiori per Porphiriũ in suis vniuersalibus minor vero est euidens ex eo q homo dicitur simus ratione nasi simi. Deinde ppria passio nõ multiplicatur ad multiplicationẽ indiuiduorũ: qz multi sunt hoies et risibilitas solum vna: sed simitas multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorũ: qz quot sunt nasi simi tot sunt simitates. (Quartum.) ¶ Quarto arguitur q propria passio non realiter distinguitur a suo subiecto. nam mobilitas est propria passio corporis: et tamen realiter distinguitur a corpore probatur. quia illud non realiter distinguitur ab aliquo quod manet illo manente circũscripto omni eo quod non est ipsum nec aliquod sui sed

circūscripto omni eo q̄ non est corpus adhuc manet mobilitas: quia implicat aliquod esse corpus ꝛ illud non esse mobile. igitur idem arguitur de risibilitate. Et ꝯfirmat̃ de inherētia que est ꝓpria passio inherētis forme vel subiecti: q̄ tñ non est accidēs realr̃ distinctum a quolibet illoꝝ. ꝓbat̃: nam si est accidens. igit̃ inheret suo subiecto: vel igitur per aliā inherētiā: et erit ꝓcedere in infinitū: vel per nullā. qđ si dabit̃ per idem posset dici forma immediate inherere subiecto absq̃ inherentia media realiter distincta. Pro solutione hoꝝ argumentoꝝ est notandū primo q̄ passio scibilis per demōstrationē quadrupliciter sumit̃.

primū notandum.

primo: pro re habēte existētiā in effectu ꝛ primo inherēte supposito vel indiuiduo: cuiusmodi est motus in cōi seu motus circularis. secūdo modo pro re aptitudinaliter inherente subiecto ꝛ cōuertibili tñ eodē: qualis est mobilitas respectu corporis: ꝛ risibilitas respectu hoīs. nō enim oportet corpus moueri nec hoīem ridere: sed sufficit aptitudo ad motū ꝛ ad risum. tertio pro aptitudine rei inherētis: cuiusmodi est inherentia qua forma inheret subiecto: siue sit inherētia actualis siue aptitudinalis: nec omnis inherētia est respectus: lʒ videat̃ importare respectū: sed sicut prima ꝛ secūda passio sunt accidētia absoluta. ita inherentia forme in subiecto est motus absolut⁹. Quarto modo pro aptitudine rei subsistētis. vnde sicut inherentia est motus accidētis ita subsistētia est modus subiecti: nō q̄dem respectiuus: sed absolut⁹: ꝛ sicut forma nō inheret nisi mediāte inherētia: ita subiectum nō recipit nisi mediāte subsistētia. Harū passionū solum secundā vocare solemus propriā passionem: q̄m ipsa sola demōstrātes cōmuniter vtimur.

Secundū notandum

Secūdo notandū q̄ aliud est esse ꝓpriā passionē alicuius: et aliud ꝓprie propriā passionē ꝛ cōuertibilē cum illo. nam risibilitas est ꝓpria passio sortis: quoniā sortes nō potest separari ab illa: sed nō proprie propria nec cōuertibilis: quia separatur ab illo: hoīs vero in cōi risibilitas est proprie ꝓpria passio ꝛ cōuertibilis. Consimiliter dicit̃ de simitate qđ est ꝓpria passio nasi qui nō potest separari a naso: sed nō est ꝯuertibilis: quia aliquis est nasus qui nō est simus. igitur.

Ad primū.

Ad primum negetur antecedēs. accidēs eniʒ nō ex eo dicit̃ tale: quia est in alio vel alteri inheret: sed quia nō est aptū natum per se esse vel existere. semper enim exigit subiectum vel aliquid quod suppleat vicē subiecti: nec accidentia in sacramēto altaris per se existunt: lʒ nō habeāt subiectū: scʒ inhesionis: quia ibidē supplet deus vicē causalitatis materie ad formā accidentalē: ꝛ ita intelligit Phs videlʒ q̄ accidētis esse est inesse: seu q̄ non est ens nisi quia entis. i. de ratione accidētis est habere subiectū vel aliquid suppliens vicem subiecti. Deinde ad argumentū super verbo Porphyriū negetur ꝯsequētia. nam licet albedo in cigno ꝛ nigredo in coruo nō possunt separari a suis subiectis denominationū nisi corrumpant̃ illa subiecta: tñ aliq̄n corrumpentur sine corruptione subiecti inhesionis: quod est materia prima: lʒ hoc nō cōtingat de accidēte ꝓprio: quoniā nullū agens naturale posset corrumpere risibilitatē homine remanēte. Itē albedo cigni ꝛ nigredo corui nunc denomināt illos: ꝛ aliquādo denominabunt alia diuersarū rationē: igitur nullū illorū est accidēs propriū. patet ꝯsequētia: quia accidēs ꝓpriū non potest inesse nisi indiuidua vni speciei nec denominare nisi indiuidua illius speciei. antecedēs patet: quia illa albedo que nunc denominat cignū aliquādo denominabit cadauer. igitur.

Ad scđm.

Ad secundū negetur ꝯsequētia. et ad ꝓbationē dicitur q̄ nō bene exprimitur natura absoluti ꝛ respectiui: quia per se esse nō est modus respectiuus: sed absolutus pertinens ad predicamētū substātie: ꝛ tamen respicit aliud a se. scʒ substantiā. modus enim realiter distinguit̃ ab illo cuius est modus. vnde absolutū est illud quod nō circūcernit nisi se vel habēs prioritatē ad ipsum vt substātia quātitas ꝛ qualitas. respectiuū aūt est illud quod circūcernit aliquid nō habēs prioritatē ad ipsum: vt relatio/actio/passio/et alia predicamēta respectiua vt videbitur. paternitas enim respicit filiationē que nō habet aliquā prioritatē ad ipsam. ¶ Ad argumētum speciale dicitur q̄ motus circularis est propria passio celi: sed nō cōuertibilis cum illo: immo nec motus est passio cōuertibilis cum corpore naturali: quia deus potest facere omne corpus naturale quiescere: nō sic aūt potest facere aliquē hoīem esse nō risibilem aut aliqđ corpus esse non mobile: ideo risibilitas est passio cōuertibilis cū hoīe: ꝛ mobilitas cum corpore. ¶ Et ad cōfirmationē negetur antecedēs: quia motū deus potest facere mediāte causa secunda scʒ mobili quod nō cōcurrit vt per eius: ꝛ tamen nullū motum posset deus facere se solo: quia implicat ꝯdictionem hoc esse demonstrādo motū ꝛ nullū esse mobile: quia sicut albedo est intrinsece ꝛ essentialiter albedo: ita motus est intrinsece ꝛ essentialiter talis.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiū neget̃ antecedēs vniuersalr̃ sumptū. ꝛ ad Porphyriū dicitur q̄ intelligit de passione cōuertibili deriuabili a principijs indiuidui que nō est cōuertibilis cū suo subiecto. Et ex hoc respōsum est ad confirmationē: q̄ passio cōuertibilis non multiplicat̃: sicut nec species vel quidditas in qua fundat̃: passio aūt non cōuertibilis bene multiplicat̃: sicut ꝛ indiuiduū in quo subiectatur.

Ad q̄rtū.

¶ Ad quartū dicit̃ q̄ mobilitas differt a corpore sicut risibilitas ab hoīe: lʒ in re non stet corpus esse ꝛ ipsum nō esse mobile: tñ non implicat cōtradictionem in esse intelligibili: ꝛ hoc sumēdo mobile: vt dicit ꝓpriam passionē: nam tunc nulla esset aptitudo ad motū: ꝛ ita sequitur q̄ lʒ in esse reali homo ꝛ risibile cōuertātur: non tñ in esse intelligibili. Et ad argumentū de inherētia dicit̃ q̄ nulli inheret: sed est presens ꝛ indistās subiecto forme: nec sequitur q̄ talis inherentia est accidens: igit̃ alicui inheret: sed bene sequitur q̄ nō est per se existens. Et si arguitur q̄ talis inherētia est in subiecto sine inherentia media: ergo per idem: forma potest esse in subiecto sine inherētia media: negetur cōsequentia sicut non sequitur. alteratio est in subiecto suo sine alteratione media: igit̃. generatio simpliciter dicta est in suo subiecto sine alteratione media: sicut enim generatio presupponit alterationē: ita inherentia formā. igitur ꝛc.

¶ Predicamentū relationis. Caput. xxiiij.

Quartum predicamentū est predicamentū relationis de cuius habitudine est cōsequēter dicendum.

Primū.

¶ Notandū primo q̄ relatiuū sumitur quadrupliciter. primo pro termino significatiuo per dependentiā ad suum antecedēs. de quo dicūt grammatici q̄ est antelate rei representatiuū. ꝛ tale dicit̃ signū grāmaticale: vt nomina/pronomina ꝛ aduerbia relatiua. secūdo pro termino conuertibili sub habitudine casuali. de quo dicit Aristo. in p̄dicamētis. cap. de relatione. q̄ relatiua dicūtur ad cōuertentiā: vt illi termini pater ꝛ filius: dominus ꝛ seruus: que dicuntur relatiua logicalia. tertio pro re referente actiue vnam rem alteri. et sic homo vel anima dicitur relatiuū: eo q̄ comparat vnam rem alteri. quarto pro re referente passiue aliam rem sibiipsi: et sic simile et equale pater ꝛ dominus dicūtur relatiua: de quibus principaliter est sermo presens. consimilis distinctio ponitur de relatione: scʒ q̄ quadrupliciter sumitur. primo pro habitudine alicui⁹ termini ad suū antecedēs. secūdo pro habitudine alicui⁹ termini ad suū correlatiuū. tertio pro habitudine anime referentis aliqua duo inuicē. quarto pro habitudine qua vna res aliā sibi refert. ꝛ sic paternitas et filiatio similitudo ꝛ equalitas dicuntur relationes: de quibus est tractandum.

Secūdū.

¶ Secundo notandū q̄ ad hoc qđ aliqua ad seinuicē referantur quinq̃ requirūtur: scʒ subiectū relationis: fundamentū: terminus a quo: terminus ad quem: ꝛ ipsa relatio. Vbi gratia. pater ꝛ filius referunt̃ a seinuicē. subiectū paternitatis est animal quod genuit funda

mentum paternitatis est potentia actiua: terminus
a quo est pater. terminus ad quē est filius. relatio ꝙ̄o
qua pater refertur ad filiū est ipsa paternitas: et re-
latio qua filius refertur ad patrem est filiatio. Con-
similiter dicatur in alijs. vnde equalitas est relatio:
cuius fundamētū est quātitas: ⁊ subiectū corpus sub-
stātiale. termin⁹ vero a quo ⁊ ad quē sunt duo equa-
lia. Item subiectū similitudinis est substātia aliqua.
fundamentū est qualitas: vt albedo vel caliditas. ter
min⁹ ꝙ̄o a quo ⁊ ad quē sunt duo similia: ita ꝙ id qđ
refert est termin⁹ a quo ⁊ illud ad quod refertur est
termin⁹ ad quem: ⁊ ita nō est incōueniēs idē esse ter-
minum a quo ⁊ ad quem respectu diuersarū relatio-
num sicut non est incōueniens idem referre et refer-
ri. igitur.

Prima con clusio.

His intellectis sit hec prima conclu-
sio. Preter omnē ope-
rationem intellectus sunt relatiua ⁊ relationes. pro-
batur primo: quia absq; omni operatione intellectus
sunt idētitates ⁊ distinctiones: similitudines ⁊ dissi-
militudines pater ⁊ filius: equale ⁊ inequale: que oīa
sunt relatiua ⁊ relationes. igitur. vnde arguit̄ sic. Im
possibile est cognoscere vnū relatiuoꝝ nisi cognoscat̄
reliquū per Phm in predicamētis. cap. de relatione.
sed est possibile cognoscere vnū nomen significās re-
lationē nō cognoscēdo aliud: quia possuꝫ cognoscere
illū terminū pater nō cognoscēdo illū terminū filius:
igitur aliqua sunt relatiua ⁊ relationes que nō sunt
nomina. secūdo huic nomini pater nō cōpetit ex na-
tura sua ꝙ referat̄: qꝛ quātū ex se est potuisset signare
hoiem absolute vel lapidē igit̄ si refertur sibi hoc cō-
petit ex natura rei significate per nomen: igit̄ res si-
gnata per nomen magis refert̄ ꝙ̄ ipsum nomē. ter-
tio hec ꝓpositio est necessaria. pater per se est ad ali-
quid: et pater per se refert̄ ad filiū: vt colligit̄ a Pho
in predicamētis. et. j. posterioꝝ. aut igit̄ subiectū sup
ponit personal'r simpliciter vel materialiter. si perso
naliter vel simpliciter habet̄ intentū si materialiter.
igit̄ ille termin⁹ pater per se est ad aliqđ vel ad filiū.
ↄ̄ña est falsum: qꝛ potest esse iste termin⁹ pater absq;
eo ꝙ sit filius aut ille termin⁹ filius. quarto sic. circū-
scriptis oībus que accidunt patri ⁊ filio: adhuc pater
est filij pater: ⁊ ecōtra. sed circūscriptis omnibus que
accidūt illis terminis pater ⁊ fili⁹ falsum est ꝙ pater
sit filij pater aut econtra. igitur magis sunt relatiua
pater ⁊ filius ꝙ̄ illi termini pater ⁊ filius pater ↄ̄ña
per regulā quam ponit Aristo. in predicamētis. cap.
de relatione. antecedēs autē est de se manifestū. Ista
ↄclusio est Arist. in eodē loco di. ꝙ relatiua sunt simul
natura. ⁊ ꝙ aliqua suscipiūt magis ⁊ minus vt simi-
le vel dissimile: et aliqua nō: vt duplū ⁊ dimidiū. et ꝙ
aliqua cōtrariant̄ vt virtus ⁊ vitium. modo hec non
sunt vera ponēdo relationes ⁊ relatiua solū ex parte
intellectus: immo sic ponētes cōtradicunt fidei: quia
habent dicere ꝙ in diuinis nō sunt relationes nec re-
latiua: quia ibi non sunt noīa nec conceptus. ¶ Secū

Secūda con clusio.

da ↄclusio. Omnis relatio creature a suo relato sub-
iecto est entitas realiter distincta. pbat̄ primo: quia
aliter sequitur ꝙ omnis remissio est intensio: et omnis
paruitas magnitudo: omnis cōuenientia differētia:
omnis acuties obtusitas. et per ↄsequēs ꝙ dominiū
est seruitus paternitas filiatio/disciplinatio/doctri-
natio: ⁊ sic de infinitis nō bene sonātibus que sic con-
ceduntur. quero vtrum proportio sit res proportio-
nata vel res proportionate adinuicē si primū: igitur
proportio dupla est tripla: ⁊ sic in infinitum. cōsequēs
est impossibile: quia ꝙ binarius sit ternarius. et pꝫ
cōsequentia: quia quodlibet continuū est duplum ad
suam medietatē: ⁊ triplū ad suam tertiam: ⁊ sic in in-
finitum. igitur quodlibet continuū est proportio du-
pla tripla: ⁊ in infinitū. Si secundū: ergo proportio a/
totius a/d b. suam medietatē est a. d. igitur propor-
tio dupla est proportio subdupla: et per consequens
proportio maioris inequalitatis est proportio mino
ris inequalitatis quod est impossibile: quia tunc mo
tus sequeretur proportionē minoris inequalitatis:
quod est impossibile: et contra Phm. vij. et. v. phySi.
Item quero vtrū distantia inter a/superficiē pedalē
terre ⁊ celum sit a/et celum aut spatium intermediū:
non primū: quia a/et celum non sunt inter a/⁊ celum
si scđm vt dicitur cōmuniter sequitur ꝙ infinitū mo-
dicū distat aliqua pars a/a celo: quia distantia tota
inter a/et tātam partem celi. oppositā sibi est dupla
ad distantiā primarū partium ꝓportionabiliū a/et
partis celi sibi opposite: et quadrupla ad distantiā
duarum partium proportionabiliū. igitur infinita
modica distātia est inter aliquā partem a/et celum.
igitur infinite propinqua est aliqua pars a celo: sed
omnes res sunt ita ꝓpinque sicut alique partes ea-
rūdem. igitur a/et celum sunt infinite propinqua. et
ita de omnibus rebus distātibus erit dicendū. Item
sequitur ꝙ quantūcūq; propinquus sit aliquis pun-
ctus celo maior est distātia inter ipsum ⁊ celū ꝙ̄ in-
ter terrā ⁊ celum: quia totum spacium in ambitu con
tentum inter ipsum ⁊ celum est maius ꝙ̄ totū spaciū
interceptū inter terram ⁊ celum. Unde sequitur vni-
uersaliter ꝙ ꝓportionabiliter scđm ꝙ vnum corporum
distantiū a celo est reliquo maius. sic per minorē di-
stantiā distat vbicūq; fuerit. Item sint a/b/duo cor-
pora colūnaria se tangentia in extremo finito: ⁊ pro-
tendantur in infinitū scđm alia extrema sic ꝙ in infi-
nitum distant aliqua pedalia a/b. et sequitur ꝙ infi-
nita magna distantia recta est inter propinquissima
a/et b: quia in infinitū magnū spaciū rectuꝫ est inter
medietatē lōgitudinalē a/et medietatē lōgitudina-
lem b/que medietates sunt immediate. Et ↄfirmat̄. nā
si distātia est spaciū interceptū: igitur ꝓportionabi-
liter sicut diminuitur spacium diminuit̄ distantia:
igitur si inter a/et b/quadrata sit aer pedalis qui di-
minuatur ad subduplū triangularem. et per conta-

Tertia cō clusio.

ctus angulorū a/et b/forent illa diminuta distātia ad
subduplum. igitur. et denominatio qua a/et b/dicun
tur distare: ⁊ tū tunc forent immediata: ꝙ̄uis nō sine
medio inter illa. igitur aliqua immediata distarent.
¶ Tertia conclusio. Quelibet relatio creature a suo
fundamēto realiter distinguitur. probatur. sit sortes
albus vt octo: ⁊ plato albus vt quatuor. ⁊ remittatur
albedo sortis ad quatuor. ⁊ albedo platonis ad tria:
vniformiter in hora ⁊ arguit̄ sic. Cōtinue maior habit̄ ⁊

T.c.10.

intendit̄ iam similitudo sortis ꝙ̄ platonis: quia con
tinue erunt similiores: et tamen quelibet illarū albe-

Cō.19.

dinum remittetur. igitur. vnde potest sic argui expo-
sitorie. hec similitudo cōtinue intenditur. et hec albe
do cōtinue nō intēditur: sed remittitur. igitur hec al-
bedo nō est hec similitudo. ¶ Pro ista conclusione et
omnibus alijs est Aristo. v. physi. di. ꝙ ad relationē
nō est per se motus: quia relatio potest aduenire ali-
cui absq; mutatione illius: sed nec quātitas nec qua-
litas potest aduenire alicui absq; mutatione illius.

Quarta cōclusio.

igitur. et Commenta. xij. metaphy. dicit ꝙ relatio est
debilioris entitatis alijs predicamentis: ita ꝙ aliqui
reputant eam ex secundis intellectis. vbi dicit Com-
mentator. ens potest esse difficilis cognitionis. aut
propter excellentiam sui esse vt deus: aut propter de-
bilitatem sui esse vt relatio. ¶ Quarta cōclusio. Nul-
la relatio est in suo subiecto accidens extensum vel
multiplicatū. prima pars probatur. si paternitas ex-
tenditur per corpus: ⁊ est homogenea. igitur queli-
bet pars denominat partē corporis esse patrem: sicut
est de alijs accidentibus. consequens est impossibile:
quia tunc pes hominis esset pater: ⁊ ↄsequenter ani-
mal. Item vel extenditur paternitas per totum pa-
trem vel per certam complexionem in qua est poten-
tia generandi. non primū: quia sic corrumperetur ad
corruptionem talium partium: nec secūdū: quia tunc
si homo desineret esse prolificus desineret esse pater:
quod est falsum. similiter cum complexio ⁊ membra
hominū continue renouentur: cōtinue renouaret̄ pa
ternitas: quod est dissonum. secūda pars cōclusionis
etiam declaratur. nam quādocūq; aliquod accidens

est aliquo subiecto nõ hñs secũ contrarium impediẽs
denominat suum subiectum propria denominatiõe.
Si igitur paternitas es accidens in qualibet parte
patris sequitur qualibet talem partem esse patrem.
correlariũ ¶ Ex predictis sequitur ꝙ quelibet relatio creature
est accidẽs indiuisibile adequatum suo subiecto indi
uisibiliter illud denominãs: ita ꝙ paternitas est for-
ma indiuisibilis in toto patre ꝛ in nulla parte eius
est similitudo vel equalitas in re simili vel equali ꝓ-
portio in re proportionata ꝛ distantia in re distante
ita ꝙ proportio duorum ad vnum est in duobus ꝛ nõ
in aliquo illorum. ꝛ proportio vnius ad duo est soluz
in vno: scilicet subiectiue: licet sit in alio extremo ter-
minatiue: similiter si inter a.ꝛ.b. pedalia mediat aer
pedalis quãtitatis. ꝛ ille annihilaretur nullo alio cor
pore adueniente vel remoto a.ꝛ.b. distant vt pri⁹ per
pedalem distantiam repertã in illis vel in aliquo illo
rum igitur.

Contra

Contra p̃dicta arguit̃. primo inferẽdo ꝙ vno
primum. moto oia mouent̃: sicut posuit Eracli
tus. nam moueat̃ sortes ab a. in b. ꝛ sequitur ad oẽm
punctum mundi esse nouã rem actã ex motu sor̃. scz
nouam ꝓpinquitatem vel distantiã ꝛ omne subiectũ
recipiens illam rẽ moueri recipiendo ipsam igitur.
Secũdũ. ¶ Secundo sequitur ꝙ aliquid agit in distans ꝛ non
in medium contra phm̃. v. phy: ꝛ probatur cõsequẽtia
q: albefaciens sortem existentẽ rome causat similitu-
dinem in platone existente parisius ꝛ in spacio inter
medio non causat huiusmodi similitudinem igitur.
¶ Tertio sic. Calefactiuum est ad aliquid sicut calefa
Tertium ciens: sed calefactiuum nõ habet talem relacionem si
bi inherentem: q: posito solo calore omni alio circun-
scripto adhuc esset calefactiuum igitur habens calo
rem nõ esset calefactiuũ per aliquam relationem in-
Quartum herentem sibi. ¶ Quarto arguitur sic: si paternitas ꝛ
filiatio sunt relatiões accidẽtales in patre ꝛ in filio:
deus potest illã corrũpere remanentib⁹ sorte ꝛ pla-
tone: quoniã sortes est pater platonis nullo alio genito
vel corrupto quo posito adhuc sortes esset pater pla-
tonis ꝛ nõ per aliqđ accidens sibi supadditum: igitur
frustra ponitur illud. Similiter due albedines sum-
me essent similitudines dato ꝙ oia accidentia illaruz
essent adnihilata. ꝛ similiter sortes ꝛ plato distinguerẽ
tur: dato ꝙ omnia accidentia corrumpantur. igit̃ ille
distinctiones nõ sunt differentes a sorte ꝛ platone. Itẽ
pro parte ista videtur esse phus. iij. phy. di. ꝙ eadem
est via athenis ad thebas: ꝛ a thebis ad athenas. et
commentator ibidem dicit ꝙ ꝓportio vnius ad duo
est ꝓportio duorũ ad vnum. ergo. Deinde Ari. in pre
dicamentis dicit ꝙ quedã relatiua dicunt̃ sub habi-
tudine genitiui casus: ꝛ aliqua sub habitudine aliorũ
casuum: ex quibus sequitur ꝙ non sunt relatiua preter
signa: quare.

Ad primuz

Ad primũ Ad primuz negetur ꝯña. ꝛ ad ꝓbationem
concedo ꝙ ex motu sortis sit
aliquid nouum in quolibet puncto mundi: sed nege-
tur ꝙ omne recipiens aliquid mutetur eo ꝙ tales re
spectus ad ueniunt de nouo sine mutatione illius
Ad scdm. vt asserit Arist. v. phy. ¶ Ad scdm dicitur ꝙ illud nõ
est inconueniens. ꝛ ad phm respondetur ꝙ locutus
est ibi de formis absolutis: ita ꝙ nullum agens agit
formã absolutam in remotum quin agat in ꝓpinquũ.
Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicit̃ ꝙ posito solo calore absqȝ relatio
ne ille calor non esset calefactiuus formaliter: sicut
aliquid non est albũ sine albedine. ¶ Ad quartum di
Ad quartũ citur ꝙ admisso illo casu sortes non esset pater pla-
tonis: nec ille due albedines essent similes. nec sortes
ꝛ plato distiguerent̃. ꝛ sic ꝯcedit̃ ꝙ aliq̃ essent duo q̃ nõ
eẽnt distincta formal̃r ꝛ aliquid esset qđ nõ esset idẽ si
bi ipsi nec differens a se. Itez datis duabus distinctio
nibus illa sunt plura positiue: sed non distinguũtur
sicut nec albedo est alba: sunt tamen illa quibus for-
maliter aliqua relatiue distinguuntur. ¶ Ad philoso
phuz concedo ꝙ eadẽ est distantia materialis inter
athenas ꝛ thebas: ꝛ inter thebas ꝛ athenas: sed non
formalis: q: si nõ esset illa distantia adhuc distarent.
Unde ibidẽ dicit philosophus ꝙ distare vnius nõ est
distare alterius. Cõsimiliter dicit̃ ad cõmenta. ꝙ ea-
dem est ꝓportio materialis seu materialiter sumpta
inter vnum ꝛ duo. et duo ꝛ vnũ: quia eadem est via ꝛ
idem est spaciũ interceptũ: nõ tamen est eadẽ ꝓpor-
tio formaliter sumpta. Et ad philosophũ in p̃dicamẽ
tis dicitur negando cõsequentiã: qm̃ dictum est ꝙ sũt
relatiua in mente ꝛ extra mentem. relatiuã in mente
dicuntur sub habitudine genitiui casus tanqȝ signa:
ꝛ relatiua extra mentem dicuntur sub habitudine ge
nitiui casus tanqȝ signata: nec est verum ꝙ talis ha-
bitudo nõ possit nisi terminis competere: igitur.

Caput. xxv.

Aduicienda

Aduicienda sunt aliqua de
magnitudie ꝛ
Primũ multitudine relationum. vt predicta
rum clarior habeatur noticia. ¶ Et
ideo notandũ p̃mo s̃m philosophuz
v. meta. ꝙ trea sunt modi relationũ.
Primus fundatur sup vnitate ꝛ mul pri.
titudine. vt idem ꝛ diuersum. equale ꝛ inequale: simi
le ꝛ dissimile: duplum ꝛ dimidium multiplex submul
tiplex: proportio disproportio. distantia ꝛ propinqui 2
tas: scds' mod⁹ fundat̃ sup potẽtia actiua ꝛ passiua: vt
pater ꝛ filius: dñs ꝛ seruus: calefactiuum ꝛ calefacti- 3
bile: motiuum ꝛ mobile: tertius modus fundat̃ super
mensura ꝛ mensurato vt sensus ꝛ sensibile: intellect⁹
ꝛ intelligibile: scientia ꝛ scibile. Comprehẽdens enim
mensuratur cõprehensio: q: patitur ab eo ꝛ nõ ecõtra
rio. Uñ potentie cognoscũtur p actus ꝛ actus per ob-
iecta. ij. de anima. Intelligendũ ꝙ scientia capitur du
pliciter. Uno modo pro habitu absoluto: ꝛ sic est de p̃-
ma specie qualitatis. Aliomodo pro relatione ad sci
bile vel pro aggregato ex habitu scientifico ꝛ relatio
ne ad scibile. ꝛ sic est p se in gñe relationis. Unde s̃m
Aristo. in p̃dicamentis aliqua sunt relatiua s̃m esse
vt absoluta que sunt fundamenta relationũ. ꝛ aliqua
s̃m dici: vt pater ꝛ filius: sensatio ꝛ intellectio: ꝛ scien-
tia vt dicit aggregatũ ex subiecto vel fundamento ꝛ Scdm.
respectu. ¶ Secundo notandum ꝙ duplex est relatio
scz realis ꝛ rationis. relatio realis s̃m Auic. est illa q̃
nõ dependet ab intellectu: ꝛ sic idẽtitas est relatio rea
lis: ꝛ quelibet relatio dei ad creaturam. Relatio rõ-
nis est illa que dependet ab intellectu: cuiusmodi est
inter ens ꝛ nõ ens. nã ex quo extrema non sunt realia
nec inuicẽ referunt̃ nisi per intellectũ: ideo nõ est rela
tio realis: sed rationis.

His intellectis

His intellectis sit hec p̃ma conclusio. 1a ꝯclo.
Relatio generalissime
sumpta est principiũ referendi idẽ ꝛ non diuersa. pro
bat̃: quia si hmõi relatio est p̃ncipiuz referendi diuer
sa sint igitur extrema a. ꝛ b. ꝛ cũ alia sit relatio a. ad
b. ꝛ. b. ad a, sequitur ꝙ duo sunt gñalissima predica-
menti relationis in abstracto: qđ est impossibile: patz
ꝯña: q: ille relatiões sunt eque prime ꝛ eque cõissime
sicut igitur identitas est relatio numeralis qua idez
refertur ad seipsum ita relatio communissime sum-
pta est relatio generalissima q̃ relatiuuz refertur si-
bi ipsi relatiue in communi. Et ex isto habetur ꝙ iden
titas est relatio realis ꝛ non rationis quia aliter rela
tio generalissime sumpta esset relatio rõnis ꝛ nõ rea
lis: quod est impossibile: q: non stat generalissimum
esse ens rõnis. ꝛ sua genera subalterna ꝛ species esse
entia realia. ¶ Ex ista ꝯclusione sequitur ꝙ nulla re-
latio refertur: sed est id quod aliquid formaliter re-
fertur. ꝛ ideo non contingit procedere in infinitum 2a ꝯclo.
in relationibus quarũ vna dicatur relatio alterius.
¶ Secunda conclusio. Relationes entium nõ simul
principaliter existentium non sunt reales: sed solum
rationis. patet quoniã prioritas ꝛ posterioritas s̃m
quas instans presens refertur ad futurũ nõ sunt rea
les eo ꝙ alterũ extremorum nõ est ens. Et si dicitur.
secluso omni opere intellectus adhuc instãs p̃ns pri⁹
est qȝ futurũ. igitur aliqua prioritate est prius: ꝛ per

cõsequens prioritas illa nõ est prioritas rõnis: sed realis: dicitur q̄ talis prioritas nõ est aliqua relatio: sed solum motus aut tempus in quo pductio huius instantis precedit oium futuroꝝ instantiũ pductionẽ: vbi autẽ duo instantia essent simul cõcederẽ prioritatem ꝛ posterioritatem esse relationes reales: sicut cõceditur de prioritate ꝛ posterioritate patris ꝛ filiȷ. vnde anteq̄ filius generetur pater nõ habet prioritatẽ nisi rationis. sed q̄ primo incipit esse tunc in filio consurgit posterioritas ꝛ in patre prioritas que sunt relationes reales. Et intelligitur hec conclusio de relationibus nõ repugnantibus: q꞉ potentia ꝛ appetitus materie sunt relationes reales: ꝛ tamẽ respiciũt non ens ad qḋ habent repugnantiã ad simitatẽ essendi: cũ adueniẽte forma corrumpatur potentia ꝛ appetitus. ¶ Ex ista conclusione sequatur q̄ q̄ primo est aliquod instans tam primo celũ causat in seipsum infinitam prioritatẽ: ꝛ in illo instanti infinitam posterioritatem. patꝫ q̄m vna prioritas est altera maior ꝑꝫ magnitudinem temporum: sed celum per infinitũ tẽpus fuit anteq̄ sit hoc instans. igitur prioritas qua pater est prior filio est soluꝫ finita: ꝛ posterioritas similiter qua filius est posterior patre: q꞉ nõ durant nisi per tẽpus finitum: sed prioritas celi est infinita: q꞉ celũ durauit per tempꝰ infinitũ. ¶ Tertia cõclusio. Relatio numeraliter variatur ꝑm variationẽ vtriusq̄ extremorum indifferenter. pbatur supposito q̄ sortes sit pater decem filiorum: queriꝶ vtrum decẽ sunt paternitates vel solum vna que est pater omnium illorũ. si primum habetur intentum. si scḋm contra: tunc ad nullius filiȷ gñrationẽ gñareꝶ paternitas preter q̄ ad generationẽ primi filiȷ: qḋ est irrationabile. s. q̄ prima proles masculina sortis vel femella generarat paternitatem: ꝛ non aliqua de reliquis. Similiter oĩbus existentibus decem filiȷs quicũq̄ illorum vltimo inter filios sortis moreretur corrũperetur paternitas qḋ non est verum nisi a quolibet dependeret: aliter enĩ opꝫ ponere q̄ dependet terminatiue ab aliquo: ꝛ a nullo dependet: quod non est dicendum. ¶ Quarta conclusio. Magnitudo relationis habet attendi penes excessum fundamẽti: patꝫ quoniam inequalitas pedalis ad bipedale est maior q̄ inequalitas pedalis ad semipedale: quia maior est excessus bipedalis ad pedale q̄ pedalis ad semipedale. Similiter vna distantia etiam est altera maior: q꞉ situs vniꝰ est maior q̄ situs alterius: aut q꞉ linea lõgitudinis ymaginata inter propinquissima illarũ est maior. Item dominium vnius est maius q̄ alterius: q꞉ potentia actiua vnius prouenjens ex rebus possessis est maior q̄ potentia actiua alterius: similiter vna dissimilitudo est altera maior ppter maiorem excessum intensionis: maior enim est dissimilitudo inter gradum vt octo albedinis. ꝛ gradum vt duo q̄ inter gradum vt duo ꝛ gradum vt vnum: econtra autẽ est maior similitudo: quia minor excessus. Unde similitudo intelligitur positiue sic q̄ ad duplaꝫ dissimilitudinẽ requiriꝶ duplus excessus ꝛ similitudo priuatiue sic: q̄ ad duplã similitudinem requiritur in duplo minor excessus. hec conclusio intelligitur in relationibus suscipientibus magis et minus: quia nulla paternitas est altera maior vel minor nec aliqua filiatio alia filiatione nec aliqua dupleitas est maior vel minor alia dupleitate et consequenter nulla proportio dupla est maior vel minor alia dupla: sed est bene minor quadrupla: ꝛ ideo pportio octupla est maior quadrupla propter maiorationem excessus.

Contra predicta arguitur ꝛ prio q̄ non multiplicatur relatio ad multiplicationem extremorum: quoniam sequitur q̄ in quolibet simili sunt infinite similitudines. ꝛ cum similitudo sit intensibilis. sequitur q̄ ex illis componitur vna similitudo infinite intensionis. ꝛ consequenter sequitur q̄ per omne quãtum est infinita magna proportio: quia quacunq̄ parte assignata alicuius q̄titatis in illa est proportio dupla. s. totius ad suam medietatẽ ꝛ proportio quadrupla: videlicet totius ad suaꝫ quartam et sic infinituꝫ: immo sequitur q̄ in quolibet quãto sunt infinite dupleitates: sicut infinite proportiones duples ex quibus deberet fieri vna infinita dupleitas seu vna infinita proportio: qḋ est falsum: quia non datur accidẽs infinitum: sicut nec subiectum. Et confirmatur. nam mille hominibus trahentibus vnã nauem est vnus motus: ꝛ consequenter vna pportio. ¶ Secundo distantia propinquitas dextreitas: sinistreitas non differunt ab equalitate ꝛ ab inequalitate: igitur accidens probatur: nam distinctio relationum est ex distinctione fundamentorum: vt patet inductiue: sed idem est fundamentum omnium istoruꝫ scilicet quantitas continua. igitur. ¶ Tertio arguiꝶ q̄ magnitudo relationis non ex excessu est fundamẽti: quia tunc sequitur q̄ in qualibet albedine extensa sunt siltudines ĩfinite quarũ quelibet est infinita: ꝛ infinite similitudines quaruꝫ quelibet est finita eiusdem rationis cum infinita cõsequens est impossibile quia finitum ꝛ infinitum nõ proprie comparantur inuicem. ꝛ omnia eiusdem speciei pprie cõparantur inuicẽ: septimo phy. ꝛ pbatur ꝯña: quia signata albedine in vno pedali: vt octo. tunc similetudo inter duos gradus: vt octo est infinita: q꞉ non contingit reperire aliqua similiora: ꝛ similiter similitudo inter duos gradus: ꝛ vt quatuor: ꝛ sic in infinitum: est infinita similitudo propter eandem causam. Item similitudo inter gradum vt octo et vt quatuor est solum finita: ꝛ similiter similitudo inter gradum vt quatuor ꝛ gradum vt duo est solum finita. ꝛ sic in infinitum q̄ enim omnes iste similitudines sint eiusdem speciei. patꝫ q꞉ omnes gradus albedinis sunt eiusdẽ speciei. ¶ Quarto arguitur q̄ relationes non sunt magne nec parue: immo nec res: sed solum circunstantie rerũ iuxta intẽtionem Boetij in libro de trinitate. ꝛ in lib predicamentorum di. q̄ septẽ predicamenta respectiuum de formali significato suo nõ p̄dicant rem aliquam qua subiectũ afficitur sed solũ circunstantiã vniꝰ ad aliḋ. Idem videtur sentire Albertus. 9. metaph. di. q̄ alia entis predicamenta preter substantiam q̄titatem. et q̄litatẽ potius sunt quidã modi entis ꝛ cõparatiões.

Ad primum dicitur q̄ in quolibet simili sunt infinite similitudines: non tamen ex illis fit aliqua vna similitudo: sicut nec ex aliquibus numeris fit aliquis numerus: nec ex aliquibus gradibus fit aliquis gradus. ꝛ hoc propter indiuisibilitatem. Cõsimiliter conceditur q̄ in quolibet q̄to est infinita pportio: nõ tamen est aliqua proportio infinita: q꞉ ex illis omnibus pportionabilibꝰ non resultat aliqua proportio: ꝛ ita sunt infinite dupleitates: nulla tamen est dupleitas infinita. ¶ Et ad confirmationem diciꝶ q̄ illi mille homines sunt vnũ extremum. ideo nõ est nisi vna proportio sicut nõ est nisi vnus motus: nec est incõueniens vnam portionẽ numero habere multa distincta numero facientia vnum subiectum ex quo fundamentum est vnum numero. s. numerus millenarius. ¶ Ad secundũ diciꝶ q̄ distantia ppinquitas. dextreitas: sinistreitas: possũt dicere habitudinẽ partium adinuicem seu ad aliqḋ extrinsecum. ꝛ sic sunt positiones de quibus diciꝶ aut possunt dicere habitudinem alicuius ad situm: ꝛ sic sunt relationes distincte inter se: ꝛ ad equalitate vel inequalitate: nec est adequatũ idem fundamentum: quoniam equalitatis ꝛ inequalitatis fundamentum immediatũ est quantitas: ꝛ aliorũ respectiuum fundamentum est situs. ¶ Ad tertium concedo ꝯñam: et consequens vnde si esset vna caliditas infinita ipsa esset eiusdem speciei cum qualibet caliditate finita similiter ppinquitas duorũ immediatorum est infinita: ꝛ est eiusdem rõnis cum ppinquitate finita eorundem aliqualiter distantiũ ꝛ cum dicitur q̄ finitum et infinitũ nõ inuicẽ comparanꝶ verum est in proportione rationali: tamẽ in proportiõe irrationali inuicẽ cõparantur sicut diameter ꝛ costa quadrati: que etiã sũt eiusdẽ speciei: sicut omnes linee vniuocãtur in specie.

Margin notes: ...cõclo. (beside "Tertia cõclusio"); ...cõclo. (beside "Quarta conclusio"); ...ũ (beside "Contra"); Scḋm (beside "Secundo"); Tertiũ (beside "Tertio"); Quartum (beside "Quarto"); Ad primũ; Ad secũdũ; Ad tertiũ.

¶ Intelligendum q̃ similitudo sumit̃ tripliciter. pͥmo mõ pro ente alteri simili vel alteri cõueniente eo mõ quo dicim⁹ speciẽ sortis in speculo esse eius similitudinẽ ⁊ ꝓportiõabilitatẽ esse similitudinẽ ꝓportionũ. scđo mõ pro quacũq; cõuenientia in esse substãtiali vel accidentali: vt cũ dr̃ esse sortẽ similem platoni in perfectione essentiali: aut similẽ illi in q̃titate ⁊ figura: tertio pro cõuentẽtia vnius cũ reliquo in denominatione qualitatis vt est relatio inter sortẽ ⁊ platonẽ fundata in albedine: ⁊ de tali fit sermo presens. ¶ Cõsimiliter qualitas sumit̃ tripliciter. pͥmo. ꝓ quacũq; cõuenientia in gradib⁹ eque intensis quorũcũq; agentiũ vt cũ dicit̃ sortẽ esse equaliter albũ sicut plato. scđo pro cõuenientia specifica perfectionis essentialis: vt cũ dicitur sortẽ esse equalẽ platoni in perfectione essentiali: tertio ꝓ cõparatiõe duoꝝ magnorũ equaliũ sicut in ꝓposito. ⁊ q: tot modis dicit̃ vnũ oppositoꝝ quot modis reliquũ: ideo dissimilitudo ⁊

Ad quartũ. inequalitas etiã tripliciter sumuntur modis oppositis. ¶ Ad quartũ dicit̃ sumẽdo rem stricte: vt dicit̃ solũ de ente absoluta. sic septẽ p̃dicamenta respectiua nõ sunt res sed solũ modi vel circũstantie rerum iuxta intentionẽ Alberti ⁊ Boetij: sed sumẽdo rẽ vt conuertit̃ cum ente trãscendẽter sumpto iuxta communẽ modũ loquendi: sic oĩa p̃dicamenta sunt res sicut entia ſm doctrinã. art. iij. phy. ⁊. v. meta. diuidẽtis ens in decem figuras predicamentorum.

¶ Caput. xxvj.

Uoniam totũ habet relationem ad partes vt ex dictis satis liquet. ideo inquirenda est habitudo toti⁹ ad oẽs suas partes penes identitatẽ ⁊ distinctionẽ. ¶ Notãdum pͥmo q̃ totũ cathegorematice sũptum dupliciter sumitur. pͥmo pro ente perfecto eo modo quo dicit̃ animã intellectiuã esse totã in toto ⁊ totam in qualibet eius parte: aut deũ esse totũ vbiq;. scđo pro ente perfecto ex suis partibus et sic queri solet vtrum totũ ab oĩbus suis partib⁹ simul sumptis distinguatur cuius difficultatis partem negatiuam tenentes concedunt q̃ a. ⁊ b: sunt homines: et tamen nec a. nec b. est homo. Materia ⁊ forma ridẽt ⁊ tamen nulla illarum potest ridere a. ⁊ b. augentur ⁊ tamẽ b. diminuit̃ a. ⁊. b. sunt duo quadrata: ⁊ tñ nullum illorum est quadratum a. ⁊ b. sunt inuicẽ equalia ⁊ tamen a. non est equale b. Sortes videt a. et b. ⁊ tamen non videt a. Item concedunt consequenter q̃ finita sunt infinita. ⁊ q̃ quantitas continua est q̃titas discreta: ⁊ q̃ eadem propositio est copulatiua ⁊ disiunctiua: ⁊ eadem categorica est vera ⁊ falsa necessaria ⁊ contingens possibilis ⁊ inpossibilis que omnia sunt satis absurda. ¶ Secundo notandum q̃ totum habens partes quadrupliciter sumitur primo pro toto vniuersali: ⁊ sic loquitur Porphyrius in vniuersalibus dicens q̃ genus est totum speciei: ⁊ spẽs totum indiuidui. Secundo pro toto essentiali: et sic dicitur totum habens partes diuersarum rationum tertio pro toto q̃titatiuo vt continuum vel habens partem extra partem. quarto pro toto integrali: et sic materia absoluta ab omni forma haberet partes integrales ⁊ non quantitatiuas nec essentiales.

1a conclusio. His premissis sit hec prima conclusio. Aliqđ est totum qđ nulli sue parti est idem nec ab aliqua distinguit̃. patet de deo intelligentijs ⁊ de anima intellectiua: de quibus verificatur conclusio: ex quo nõ habent partem nec partes scilicet integrales de quibus loquor

2a cõclusio in hac conclusione. ¶ Secunda conclusio. Totũ vniuersale cuilibet suarum partium est idem realiter: ⁊ a qualibet illarum distinguitur formaliter. prima pars patet eo q̃ animal in communi identificantur homini et equo et homo in communi identificatur sorti et platoni. secunda pars etiam est manifesta:

3a cõclo. quoniam alia est ratio hominis ⁊ alia est ratio animalis alia est ratio hominis ⁊ alia sortis. ¶ Tertia conclusio. Totum essentiale aliquando est cuilibet sue parti idem realiter. aliquando vero a qualibet earũ distinguitur totaliter. Prima pars patet de toto essentiali specifico: quia identificatur suo generi etiam sue differentie. secunda pars est nota de toto 4a conclusio essentiali indiuiduali: cuiusmodi est sortes vel plato quorum quilibet a qualibet suarum partium realiter distinguitur. ¶ Quarta conclusio. Omne totum q̃titatiuum vel integrale a quibuscũq; suis partib⁹ tam collectiue q̃ diuisiue sumptis realiter distinguitur. patet q: duo correlatiua proprie sumpta nõ sũt idem realiter: sed totum ⁊ partes simul sumpte sunt correlatiua inuicem. igitur nõ sunt idem realiter: ita q̃ homo non est materia ⁊ forma nec aliquod continuum est sue medietates simul sumpte. ¶ Ad quod primum. ostendendum primo sic. Aliquod vere affirmatur de toto qđ vere negatur de partibus simul sumptis igitur totum superaddit partibus aliquã realitatẽ. cõsequẽtia tenet: q: de eodem simpliciter non põt idem affirmari ⁊ negari. iiij. meta. antecedens ptz: q: compositum fit ex materia ⁊ forma pͥmo phy. ⁊ materia ⁊ forma non fiunt ex materia ⁊ forma: q: aliter ꝓcederet̃ in infinitum cõpositum fit ex alijs: ⁊ materia ⁊ forma nõ fiunt ex alijs pͥmo physi. eo q̃ ꝑncipia non fiunt ex alijs: sed oĩa ex his vt habetur ibidẽ. ¶ Item capio istam ꝓpositionem que colligitur a pħo pͥmo phy. cõpositũ fit p̃cise ex materia ⁊ forma querendo Secũm. vtrum ly: ⁊ teneat̃ collectiue vel diuisiue: nõ diuisiue: q: cõpositum nõ fit precise ex materia nec precise ex forma. Si collectiue habetur intentũ: q̃m cõpositum fit ex suis partibus simul sumptis et ille simul sumpte non fiunt ex alijs. ¶ Secundo pono q̃ materia sortis sit a. ⁊ forma eius b. ⁊ arguitur sic b. prius vnitur a. ſm presentiã ⁊ indistantiã q̃ ſm informationẽ. igitur stat a: ⁊ b. inuicem vniri nullo cõposito existente a. b. collectiue sumpta. ptz ꝯña. q: deus potest cõcurrere cũ priori nõ cõcurrendo cũ posteriori. antecedẽs aũt est manifestũ: q: prius est illud a quo non cõuertit̃ subsistẽdi ꝯña. modo bene sequit̃ b. informat a igitur sibi vnit̃: ⁊ nõ econtra q̃m sibi potest vniri sicut intelligentia celo absq; informatiõe. Idẽ Tertiũ. põt argui in definitione ponẽdo q̃ b. informet a. et post aliqđ t̃ps nõ informabit: tamẽ cõsistat illi: ⁊ ptz q̃ tunc iste sortes est corruptus: q: nõ est post q̃ fuit ⁊ a. ⁊ b. simul sumpta nõ sunt corrupta. igit̃ sortes nũq̃ fuit a. b. simul sumpta. ¶ Tertio sic. Due medietates nõ sunt tres tertie nec quatuor quarte nec sic de alijs. igitur antecedens probatur q: si detur oppositum sequitur q̃ nullum continuum habeat plures partes q̃ duas: et consequenter q̃ nullum continuum est diuisibile in infinitũ qđ est cõtra phz. vj. phy. ⁊ ꝓbatur consequentia. nullum continuum habet plures partes q̃ tres tertias quatuor quartas: ⁊ sic in infinitum: sed due partes sunt scz. tres tertie quatuor quarte ⁊ sic in infinitũ. f. due medietates igit̃ nullum continuum plures partes habet q̃ duas et consequenter sequitur q̃ tres tertie vel quatuor q̃rte nõ sunt minores q̃ due medietates qđ est contra phm. iij. phy. ⁊ ptz ꝯña. q: tres tertie ⁊ quatuor quarte sunt due medietates: ⁊ ex eodẽ sequit̃ q̃ partes q̃ Quartũ. titatiue sint partes essentiales: qđ est cõtra cõmentatorẽ. pͥmo phy. ⁊ ptz cõsequẽtia: q: due medietates cõtinui sunt materia ⁊ forma cõtinui ſm opinionẽ. ¶ Quarto arguit̃ inferẽdo aliqua incõueniẽtia. primum q̃ idẽ est calidũ ⁊ frigidũ albũ ⁊ nigrũ. motum ⁊ non motũ: ⁊ sic de quibuscũq; motibus contrarijs. qđ est cõtra descriptionẽ contrarioꝝ datã ab Arist. in predicamẽtis: ⁊ ptz ꝯña: q: dato q̃ vna medietas sit calida alba ⁊ mota alteratione. Alia vero frigida nigra ⁊ non mota. secundũ q̃ idem est diuisibile ⁊ indiuisibile animatũ ⁊ inanimatũ. homo ⁊ non homo ⁊ sic de multis alijs oppositis predicationib⁹ in terminis substantialibus: qđ videtur impossibile: ⁊ consequentia probatur ponendo q̃ a. sit anima sortis: ⁊ materia eiusdem b. vero solum anima sortis. tunc sic:

sortes est a.b.sed a. est homo ⁊ b. non homo igitur consimiliter arguantur alie partes. tertiũ ꝙ aliqua sint animalia rationabilia ambulãtia que videtur a te quorum duo non possunt videri a te nec ambulare nec esse animalia rationabilia. ꝓbatur ⁊ pono ꝙ videas sortẽ ⁊ platonẽ ambulãtes. isto posito hec quatuor videnẽ a te demõstrãdo duo corpora illoꝝ ⁊ ambas animas eorundẽ ⁊ eadẽ sunt ambulãtia et animalia rationabilia: q2 sunt sortes ⁊ plato ꝑ opinionẽ: ⁊ ꝙ duo istoꝝ nõ possunt ambulare nec videri a te nec esse animalia rationabilia. p3 de ambabus animabus. quartum ꝙ a. est precise vnũ pedale ẜm oẽm dimẽsionẽ ⁊ tamẽ a. est infinita pedalia quorum q̃libet est infinitũ ẜm lõgitudinẽ ꝓbaẜ: ⁊ pono ꝙ a. sit vnũ pedale colũnare pedaliter lõgũ. pedaliter latũ. ⁊ pedaliter profundũ. quo posito p3 prima pars ⁊ scda declaraẜ. nã in a. sunt infinite linee giratiue. quaꝝ quelibet est infinita giratiue ẜm lõgitudinem ⁊ cũ inter quascũq3 duas lineas cadat superficies media ergo in a. sunt infinite superficies quaꝝ quelibet est infinita ẜm longitudinẽ: sed cuilibet superficiei correspondet aliqua pars a. igiẜ in a. sunt infinite partes quarũ quelibet est infinita ẜm lõgitudinem: cum igitur a. sit omnes sue partes per opinionẽ. igitur primum antecedens ꝓbatur: qm̃ in a. est vna linea giratiua infinita. igiẜ per idẽ sunt infinite p3 ꝯña: ⁊ antecedẽs declaraẜ. nã a. habet infinitas partes ꝓportionabiles: quaꝝ quelibet h3 vnam lineã giratiuã maiorẽ q̃ sit linea circularis alicuꝰ extremitatis a. igitur linea cõposita ex oibus illis lineis giratiuis est infinita. Dicta ꝯclo auctoritatibꝰ declaraẜ. Prima est Arist. ꝑmo phy. di. ꝙ partes non sunt eedẽ toti: q2 alr̃ inquit ipse totũ esset indiuisibile: qd ipse ꝓbat: q2 si partes sunt eedẽ toti. ⁊ quecũq3 sunt eadẽ vni numero sunt eadẽ inter se. igiẜ partes sunt eedẽ inter se ⁊ per ꝯñs totũ est idiuisibile: q2 nõ habet diuersitatẽ partiũ. Itẽ ponit in ꝓlogo ꝙ partes sunt notiores toto. ⁊ iij. phy. ꝙ homo est vnitas idiuisibilis ẜm multitudinẽ. scda auctoritas est Arist. ⁊ cõmenta. ij. de anima di. ꝙ suba cõposita distiguiẜ cõtra materiã ⁊ formã que sunt partes. tertia auctoritas est phy. x. meta. di. ꝙ vnũ opponiẜ multitudini. cũ igiẜ materia ⁊ forma collectiue sũpta sint multitudo. igiẜ nullũ vnũ est materia ⁊ forma. quarta auctoritas est philo. vij. meta. di. ꝙ bis tria nõ sunt sex: sed semel sex sunt sex: ⁊ ꝙ illa syllaba ba. distiguitur ab a. ⁊ b. qi manentibus a. b. corrũpiẜ ba. vnde data opinione cõtraria posset argui ꝙ nullũ indiuiduum humanum corrũperetur. ꝙ hoc nunq̃ corrũperetur demonstrando binarũ materie ⁊ forme sortis: quia hec semper erunt ⁊ hoc est sortes per opinionẽ igiẜ sortes nunq̃ corrumperetur ⁊c.

Contra predicta arguitur. ⁊ specialiter contra quartam cõclusionem. ꝑmo ponendo ꝙ a. sit quãtitas pedalis cõtinua: cuiꝰ maxime medietates sint b.c. tunc sic b.c. copulãtur ad vnũ terminũ cõem igitur b.c. sunt quãtitas cõtinua ⁊ nõ nisi a. igitur b.c. sunt a. p3 cõsequẽtia per diffinitionem q̃titatis cõtinue positã ab Arist. in ꝑdicamentis. Itẽ sit b. oẽs partes a. ⁊ arguiẜ sic. Quelibet pars a. est pars b. ⁊ ecõtra igiẜ a. est b. p3 cõsequẽtia a simili quelibet pars sortis est pars platonis: ⁊ ecõtra igitur sortes est plato. ¶ Scdo. si totalitas est res superaddita partibus quero vtrũ sit substãtia vel accidens. non substantia: q2 tunc plura corpora essent simul quoꝝ vnũ nõ informaret reliquũ: nec illa vnũ tertiũ. Si accidens. igitur tu non posses addere mari vnã guttã aque quin causares ad maximã distantiã vnũ accidẽs sc3 nouã totalitatẽ. ¶ Tertio sequitur ꝙ ab aliquo potest remoueri pondus vnius libre: ⁊ tamen postea illa tantũ põderarent sicut priꝰ absq3 alicuius additione de nouo. probatur ponendo ꝙ a. sit pondus vnius libre: ⁊ eiꝰ medietates sint b.c. tunc separato b.c. ꝑ diuisionẽ corrũpiẜ a. ⁊ postea b.c. tantum ponderant. Et ex ista ratione probaẜ ꝙ materia prima est corruptibilis quod est contra philosophum primo physi. ⁊ patet consequentia: q2 quelibet talis est diuisibilis realiter in duas medietates. ¶ Quarto sequiẜ ꝙ est procedere in infinitu3 in totis patet: q2 ex illo toto ⁊ suis partibus resultabit vna entitas tertia: ⁊ ex illa ⁊ suis partibus iterũ alia entitas quarta. ⁊ sic in ĩfinitum. ¶ Predicta auctoritatibus confirmantur. Prima est Aristo. primo phy. di. ꝙ vnum est multa contra parmenidẽ ⁊ melissum. Secunda est commentatoris primo phy. di. ꝙ q̃libet pars est aliud a toto: sed omnes simul sumpte non sunt aliud a toto. tertia est Aristo. ij. de anima di. ꝙ sicut oculus ⁊ pupilla sunt vnum sic corpus ⁊ anima sunt vnum totum. quarta est phi. v. meta. di. ꝙ aliqua sunt vnũ q2 sunt continua sicut due medietates in continuo igitur.

Primũ. (margin, beside "Contra")

Scdm. (margin, beside "¶ Scdo.")

Tertium. (margin, beside "¶ Tertio")

Quartus (margin, beside "¶ Quarto")

Ad primum negetur consequentia: s3 solum sequitur ꝙ ex b.c. fit q̃titas cõtinua: ⁊ ad diffinitionem philosophi cõcedo illam ex qua non sequitur nisi ꝙ a. est q̃titas continua: quia partes eiꝰ sc3 b.c. copulantur ad vnũ terminum cõmunẽ: deinde nego illam consequentiam: quelibet pars a. est pars b. et econtra igitur a. est b. Et ad probationem respondetur ꝙ non est similitudo: q2 a. est aliquid et non b. sed tam sortes q̃ plato sunt aliquid. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ sicut paternitas est accidens patris ita totalitas est accidens relatiuum totius: ⁊ licet apponendo vnam guttam aque in mari fiat res noua ex altera parte maris: et in qualibet parte eiusdem: q2 noua habitudo huius partis ad quãlibet aliam: non tamen generaẜ totalitas in aliqua parte sed solum in toto: sicut igiẜ manet idem pater continue: ⁊ tamen paternitas multiplicatur ad multiplicationem filioꝝ: sic idem totũ manet continue ⁊ multiplicantur totalitates iuxta variationẽ ⁊ multiplicationẽ ptiũ. ¶ Ad tertiũ negetur consequentia: q2 si a. corrumpitur nihil proprie remouetur ab illo: nec aliquid proprie remouetur a suis medietatibus; conceditur tamen ꝙ corrupto pondere vnius libre totum residuum tantum ponderat sicut ante: ⁊ consequenter concedo ꝙ materia prima est corruptibilis per diuisionem: non autem per transmutationem sic ꝙ possit esse terminꝰ transmutationis: ⁊ hec fuit intentio Aristo. ibide3 igitur. ¶ Ad quartum negatur consequentia: quia cu3 illa totalitas nec illud totum sit pars alicuꝰ ex his ⁊ partibus totius nihil potest resultare: totum igitur est suba si fit ex ptibꝰ subalibꝰ: ⁊ ẽ accñs si fiat ex ptibꝰ accidentalibus: totalitas autem ⁊ partialitas sunt respectus ex quibus non potest fieri aliquid vnũ. Auctoritates Arist. sunt omnes intelligende in predicatione causali. vnum est multa idest vnum fit ex multis oculus ⁊ pupilla sunt vnu3: corpus ⁊ anima sunt vnũ animal. i. ex oculo ⁊ pupilla fit vnum ⁊ ex corpore ⁊ anima fit vnum animal. Item continuũ est due medietates. i. continuu3 fit ex duabus medietatibꝰ. Propositio etiam Cõmenta. est vera: ideo partes simul sumpte non sunt aliud a toto: q2 non sunt aliqd sed aliqua: nec sequitur sunt vnum per aggregationem: igitur sunt aliquid igitur. ¶ Sed hic sunt quedam dubia. primum dubiu3 est propter quid distinguitur totum ab omnibus suis partibus simul sumptis cum quicquid est in toto videatur in oibus partibus suis esse simul sumptis. Dicendum ꝙ per propriam vnitatem consurgentem ex vnitatum partiũ concursu. quoniam hec vnitas non est ille partes. nec in illis partibꝰ: sed ille partes simul sumpte sunt in hac vnitate trãscẽdẽter sũpta sicut ⁊ i toto fi realr distīcto ab hmõi vnitate igitur. ¶ Scdm dubiũ ẽ propter quid distinguitur multitudo omnium partium collectiue sumptarum a suo toto cum nihil reperiatur in partibus quod non sit in toto. Dicendum ꝙ per solam rationem priuatiuam quoniam ille partes sunt multa ⁊ non vnum. totum autem est vnum ⁊ non multa. ¶ Tertium dubium est per quid distin

Ad primum (margin, beside "Ad primum")

Ad scdm (margin, beside "¶ Ad secundum")

Ad tertiũ. (margin, beside "¶ Ad tertiũ")

Ad q̃rtum (margin, beside "¶ Ad quartum")

Rñsio. (margin, beside "Dicendum ꝙ per propriam vnitatem")

Scdm. (margin, beside "¶ Scdm dubiũ")

Tertiũ. (margin, beside "¶ Tertium dubium")

Risso. guitur totum a qualibet suarum partium. Respondetur quod per suam unitatem et etiam per partẽ distiguitur a parte: quoniam distinguitur ab una suarũ medietatum per reliquã et econtra. ¶ Quartum dubium propter quid distinguitur para a toto suo cum omnis entitas partis sit entitas totius. Respondet

Quartum. quod per solam rationem priuatiuam vel negatiuam non habendo considerationem ad respectum super additum: sed solum ad fundamentum distinctiõis: quoniam para est aliquid totius et non ipsum totuz sed partes bene inuicem distinguuntur per rationes positiuas: quia una medietas distinguitur ab alia per infinitas partes suas. quarũ nulla est i reliqua.

¶ Predicamentum actionis et passionis.
¶ Caput. xxvij.

Tractaturus de actiõe et passiõe que cum predictis sex faciunt predicamenta primitus intelligendũ est de quidditate motus cui insunt actio et passio scdm Arist. iij. phy. ¶ Et

Primum. ideo notandum primo quod motus sumitur tripliciter primo pro forma fluente: et sic albedo vel spacium in acquiri dicitur motus. albedo dicitur forma intrinseca et spactum vel locus forma extrinseca. secundo pro fluxu illius forme: et sic calefactio vel pertransitio spacij est motus de quo est sermo presens. tertio pro duratione successiua fluxus et sic tẽpus est motus de quo Aristo. v. meta. di. quod motus est per se quantitas: duo prima mẽbra diuisionis ponit Cõmenta. iij. physico. di. quod motus accipit uno modo scdm quod non differt a perfectione ad quam vadit nisi secundum magis et minus et sic est de genere

Dubium. termini ad quem vadit. Alio modo pro via ad perfectionem illam. et sic est de predicamento passiõis. ¶ Sed dubitatur quia dicit Cõmenta. v. phy. quod medium et via inter potẽtiã et actuz est de genere actus qui est complementum: et ita apparet contradictio. igitur. ¶ Dicendum quod duplex est medium. s. in quo et

Solutio. per quod: mediũ in quo est forma prius acquisita. mediũ per quod est transitio ad formam. verbi gratia. forma embrionis est medium et via in quod veniendi in formam animalis eo quod prius acquiritur illa forma quam forma animalis sed acquisitio cõtinua ad formam animalis est medium per quod seu via per quaz et de ista via loquitur phũs: et cõmentator. iij. phy. de alia autem loquitur phũs. v. physi. modo verum est

Com. 7. T. c. 6. quod forma embrionis et forma animalis sunt eiusdem generis predicamentalis. ¶ Secundo notandum ex doctrina Arist. v. phy. quod moueri est aliter se habere itrisece nũc quam prius et posterius. dicit enim. iij. phy. quod motus est actus entis in potẽtia scdm quod i potẽtia et v. phy. quod motus est transmutatio ex aliquo in aliud. inquit enim quod aliud et aliud quidem prius: aliud autẽ mõstrat posterius. ubi dicit Cõmenta. hoc est per se manifestum. quoniam dum res fuerit in eadem dispositione tunc illic nõ est transmutatio. Et notanter dixi ittin

Prima 2da sece: quia aliquid põt se habere aliter quam prius et posterius respectu alicuius extrinseci absque hoc quod moueatur. sufficit enim quod illud extrinsecum moueatur igitur.

His visis sit hec prima conclusio. Motus localis non est motus indiuisibilis: nec aliquis respectus. prima para est Auerro. tertio phy. di. quod motus est de numero continuorum: et vi. phy. quod motus diuiditur diuisione temporis mobilis et magnitudinis. secunda pars, declaratur: quoniam nullus respectus est subiectum alicuius absoluti: sed motus est subiectum alicuius absoluti igitur maior patet inductiue: unde absolutum subijcitur respectiuo: et non econtra propter debilitatẽ entitatis: minor vero probatur. nam motus est subiectũ temporis per Aristo. quarto phy. et tempus est ens

Correlariũ. absolutum secundũ ipsum in predicamentis. caplo de quantitate. igitur. ¶ Ex ista cõclusione sequitur quod motus quiesi: z sit ille non est per se in predicamento passionis cũ illud predicamẽtum sit respectiuum. immo nõ est per se in aliquo predicamẽto: sed soluz per reductionem. ita quod motus ad substantiaz est reductiue in predicamẽto substantie: et augmentatio vel diminutio reductiue sunt in predicamẽto quantitatis: et alteratio reductiue in predicamẽto qualitatis et motus localis ratione termini ad quem qui est ubicatio est reductiue in predicamento ubi. Uideatur igitur cuius predicamenti: generis vel speciei est terminus ad quem: et illius dicatur esse per reductionem motus: iuxta intentionem Aristotelis tertio physico. quod non est motus preter res ad quas est motus: et quot sunt species entis id est terminorum ad quem: tot sunt spẽs motus. Ad Commentatorem autem tertio physico. dicitur quod locutus est secundum famositatem ut ipsemet testatur. ¶ Secunda conclusio. Motus localis 2a cõclo. non est mobile nec spacium: neque locus. Prima para probatur: ex probatione cuius probâtur alie. Nam si deus annihilaret omnia preter ultimam speram motam: sicut iam mouetur ipsa se haberet continue intrinsece aliter quam prius: igitur continue acqreret aliquam alietatem. sed non acquireret se: nec aliquam partem de nouo: igitur continue acquireret motum a se distinctum per quam diceretur aliter se habere quam prius et posterius. Item deus posset annihilare oĩa preter materiam primam motam et ultimam speram et ipsam materiam primam mouere versus ultimam speram: si igitur ille motus esset materia: et ille motus est actus. tertio physicorum sequitur materiam esse actum: quod est contra Commentatorem primo physicorum: secundo dato illo: sequitur quod motus rectus T. c. 6 Cõ. 70. est motus circularis: et motus uniformis est motus difformis patet: quia dato quod unum spericum uniformiter difformiter moueatur sursum vel deorsum: et iterum continue moueatur circulariter uniformiter circa centrum suum: ut patet de pila protecta tunc per opinionẽ contrariam illa pila est motus rectus et circularis et uniformis et difformis. immo sequitur quod motus alterationis est motus localis ponendo quod aliqua albedo simul moueatur localiter et alteretur. Hec enim albedo per opinionem est motus localis et alterationes. Tertio sequitur quod aliquis motus localis est indiuisibilis: quod est contra philosophum sexto physicorũ. et patet consequentia. quia aliquod indiuisibile mouetur localiter: et quod motus terre sursum non est violẽtus illi contra Arist. quinto physicorum. et patet T. c. 39. consequentia, quia terra nõ est violenta terre: et cõse T. c. 50. quẽter quod motus datur primum instans: quod est con 57. et 59. tra philosophũ. vi. physic. patet consequentia: quia mobilis datur primum instans: immo sequitur quod nulluz mixtum potest moueri localiter quin moueatur motibus contrarijs contra philosophum. et Commenta. quinto physico. et primo celi: patet cõsequentia: quia nullũ tale mixtum mouetur nisi moueantur quatuor forme contrarie: mõ scdm opinionẽ omne quod mouetur est motus quo mouetur. Quarto sequitur quod nõ ante omnem motum localem finituz fuit motus contra philosophũ octauo physicorum: probatur consequentia: quia non ante omne mobile finituz fuit motus. eo quod primum mobile semper fuit secundum ipsũ ibidẽ: et sequitur quod nihil põt. producere nouũ motũ localem: sicut nullus generat sacerdotem: quod est contra philosophum in tota philosophia. et probatur cõsequẽtia: quia si produceretur motus nouus produceret nouum mobile quod moueretur: et sic non oẽ quod mouetur prius mouebatur: quod est contra philoso. vi. phy. Etiam sequitur quod habens motum nõ mouetur secundum se: nec aliquid sui: quod est contra philosoph. tertio physi. et patet consequentia: quia habẽs mobile nõ mouetur ut puta primus motor. octauo physi. immo sequitur quod aliquis est motus localis ĩfinite intẽsionis: nam mouetur unũ mobile uniformiter gradu ut octo in quo sit caliditas ut quatuor: et cum quilibet gradus illius caliditatis moueatur ut octo. sequitur

ꝙ in eodem subiecto adequato sint infiniti grad⁹ motus non communicantes quorũ quilibet est vt octo. Pro ista conclusione est expresse Aristo. secundo topicorum di. ꝙ neq; abundantia est superabundãs: neq; vehementia vehemẽs quemadmodũ: nec disciplina disciplinatũ/ nec motus mobile. Et tertio physico. dicit philosophus: ꝙ ludus agonisticus est in fieri vnũ post reliquum: cuius partes, nõ simul manẽt: de mobili autem hec nõ verificant. Et quinto ac septimo physico. vult ꝙ alteratio ꝛ motus localis non sunt eiusdẽ spetiei/ nec proprie comparant: quod tamen nõ esset verum data opinione contraria: quia ponã vnam albedinem moueri localiter ꝛ aliã intendi. Item sexto physico. dicit philosophus ꝙ motus diuidit diuisione mobilis temporis ꝛ spacij: sed nullũ mobile sic diuiditur igit. Et quinto physi. di. philosophus. ꝙ mo-

.c.18. tus non moueat ꝛ ꝙ ad motum non est motus: que nõ essent vera si motus localis esset mobile spacium vel

Tertia conclusio. locus. ¶ Tertia conclusio. Motus localis nõ est accidens fixũ in subiecto. probat: quia si sic, ergo tale accidens continue est in mobili: vel solum sed dum mouetur non primo modo: quia tunc in aliquo, esset motus quod non moueret/ nec aliquid illius contra philosophum. tertio physi. ꝛ contraria essent simul: quorum vnum est simpliciter priuatiuum scilicet mot⁹ ꝛ quies: quod est impossibile: ꝛ cõtra sententiam Arist. in post predicamentis: immo sequitur ꝙ talis motus generetur in generatione mixti: sicut alie qualitates: ꝛ sic in quolibet mixto essent quatuor motus contrarij qđ non est dicendum nec etiam potest dari secũdũ Quia quero vtrũ motus localis vni⁹ hore subito producitur vel successiue si subito: igitur nihil potest difformiter moueri in hora: quod est falsum: ꝛ patet consequentia: quia subito haberet totum illum motum. Si secundũ igit nil posset vniformiter moueri in ho-

Quarta cõclusio. ra: q: cõtinue haberet motũ intensiorẽ ꝛ intensiorem. ¶ Ista cõclusio est de intensione Arist. iij. phy. ponentis differentiam inter infinitũ permanentib⁹ ꝛ infinitum in successiuis di. ꝙ in permanentib⁹ vnũ manet cũ alio: sed nõ in successiuis: ꝛ ponit exemplũ de tempore ꝛ agone. i. de ludo agonistico igit. ¶ Quarta cõclusio. Mot⁹ est accidens successiuũ fluxibile in subiecto Ista cõclusio est Arist. iij. phy. di. ꝙ mot⁹ est actus entis in potentia fm ꝙ in potentia: ꝛ ꝙ est act⁹ mobilis fm ꝙ mobile: ꝛ ꝙ est actus imperfect⁹: ꝛ ꝙ est subiectiue in mobili: vbi pꝫ ꝙ non loquit de actu substãli sed accidentali. ergo motus est forma accidentalis in subiecto ꝙ autem sit forma successiua: pꝫ per eũdez ibidem: ꝛ per Cõmẽta. iij. physi. di. ꝙ motus est successiuus: quia nulla pars motus determinate est: sed

Corelariũ quelibet succedit alteri. ¶ Ex ista ꝯclusione sequit ꝙ cum Phs dicit motũ esse in mobili subiectiue illa prepositio in. nõ dicit habitudinem predicationis vt glosant homines contrarie opinionis: sed habitudinem inherentie: q: si diceret solũ habitudinem predicationis eque esset concedendũ ꝙ mobile est in motu: sicut econtra: quia mobile ita predicat de motu: sicut motus de mobili igitur.

Primũ. **Contra** predicta arguit primo. sequit ꝙ motus localis hꝫ partes intensiuas ꝯña falsum: q: terminus ei⁹ ad quem: scꝫ vbi nõ hꝫ partes intẽsiuas: ꝛ pbat ꝯña quadrupliciter: primo q: mot⁹ localis est intensus: ꝛ omnis intensio fit per additionem partis ad partem in eodẽ subiecto primo ꝛ secũdo a. mouente b. mobile gradu mot⁹ vt duo per totã horam si in medio instanti adueniret vnũ aliud mobile duplicans cũ a. motũ b. mobilis: tunc foret alius motus superaddit⁹ priori motui ex quibus fieret motus in duplo intensior: tertio q: in medio instãti hore erit secunda medietas mot⁹ ꝛ prima quarta eiusdem motus ꝛ prima octaua ꝛ sic in infinitum: ꝛ hoc in eodem mobili: quarto quia si in secunda medietate mo moueret b. gradu vt quatuor: ꝛ in prima solum gradu vt vnum: tunc moueret in quadruplo velocius: ꝛ consequenter a pportione quadrupla: sed omnis proportio quadrupla componit ex duabus duplis equalibus: igitur motus secunde medietatis componetur intensiue et duabus partibus equalibus. ¶ Secun- Secũdũ

do motus localis non habet partes successiuas: sed solum extensas per mobile. igit antecedens probat: ꝛ sit a. mobile motum per totam horam preteritam: qđ etiam mouebitur per totam horam futuram: ꝛ sequitur data opinione ꝙ pro hoc instanti est vnus nouus motus inductus ꝛ vnus antiquus corruptus: sit igit b. secundum se totum inductus: ꝛ probatur b. motum non esse successiuũ: sed habere partes q̃ntitatiuas extensas per mobile non successiue diuisibiles. nã si potentia infinita inciperet per remotionem de presenti annihilare ipsum a. ceteris paribus tunc foret b. vn⁹ motus talis non successiuus: sed hoc est possibile per

Tertiũ potentiam dei. igitur. ¶ Tertio omnis res accidentalis habet aliquod naturale subiectum ipsum sustẽtans: sed motus terre descendentis in medio non sic habet igit: maior pꝫ ꝛ minor probat: namq; cum talis motus producat a forma terre: non producit motum in seipsam quia secũdũ Commenta. octauo physico. agens opꝫ agere in rem secũdum se totam distinctã/ nec etiam producit in materiam: quia tunc materia naturaliter descenderet: quod est falsum: quia tũc nõ esset indifferenter mobilis: sed reclinaret motui contrario: ꝛ per consequens non plus posset terra ascendere q̃ celum comburi: quia non haberet naturam actiuam/ nec passiuam natam suscipere ascensum.

Quartũ ¶ Quarto arguit: plura inconuenientia inducendo primum ꝙ per totum celũ est in infinitũ intensus motus extensus: quia ab eterno fuit motus in celo vniformiter inacquisit: ꝛ nullus desinebat esse: q: non corrumpebat a suo contrario/ nec propter defectum sui subiecti vel agentis: q: subiectum ꝛ agens eternaliter fuerũt/ nec illi motui aliquid contrariat immo sequit ꝙ subito inducit totus mot⁹ localis: ex quo non habet resistentiam: sicut lumen in medio. secundum ꝙ motus celi est infinite potentie: quia motus celi hodiernus est aliquante potentie cum sit productiuus caliditatis. primo metheo. diurn⁹ in duplo maioris potẽtie ꝛ sic in infinitum igit: omnis eñ effectus pducibilis a motu vnius hore põt produci a motu vnius diei ꝛ plus q̃ in duplo maior. tertium ꝙ aliqđ agens agit fortius in partem remotam q̃ in partem ppinquã. q̃ñ intensiorem motũ inducit in partem distantẽ baculi reuoluti a manu tua q̃ in partẽ ppinquã manui tue: scꝫ ꝯñs est falsuꝫ. vt pꝫ in alteratiõe ꝛ in motu locali intelligẽtie veloci⁹ mouẽtis partes equinoctiales celi vbi dicit esse q̃ partes polares vbi non dicit esse. quartum ꝙ habens motũ quiescit: qđ est contra phm tertio phy. ꝛ pꝫ cõsequentia de puero nũc primo nato cuius altera pars continue mouebat ꝛ mouebit igit.

Ad primum negeẽ ꝯña. ꝛ dico ꝙ intensio qualitatis attenditur modo dicto: sed intensio motus localis attendit penes maiorem velocitatẽ ꝛ proportionem/ nec pprie dicit motus localis intensus: sed velox vel tardus: vt vult philoso. quarto phy. Item in casu posito de a. b. dico ꝙ nunq̃ extendit mot⁹ illorũ duorꝫ agentiũ: sed producet motus vnus non habens partes intensiuas indifferenter pductas a quolibet illorum. Item dica ꝙ in medio instanti hore non erit secũda medietas/ nec aliqua pars eiusdem: sed tũc erit totus mot⁹ compositus ex prima ꝛ scđa medietate: ꝛ tot⁹ motus cõposit⁹ ex vltima quarta prime medietatis: ꝛ prima quarta secunde/ nec dicunt tales motus coextensi: quia communicant: ꝛ vnus est pars alterius. Item nulla proportio diuidit formaliter in partes cũ sit indiuisibilis sed solum virtualr rõne fundamẽti ꝛ termini inter q̃ sunt alie proportiones etiã nulla pportio est mot⁹ cũ quelibet pportio sit accidẽs respectiuũ ꝛ ois mot⁹ accidens absolutum. ¶ Ad secundum dicit ꝙ non plus Ad scđm probat nisi ꝙ aliquis motus nõ sit nec fuit: q: dependet a futuro sicut per trãsitio a linee est. ꝛ tamẽ tu potes facere ꝙ pertransitio a linee non sit nec fuit: quia

Ad primũ

in potes facere φ nõ complete pertrāseat a. ¶ Ad ter
Ad tertiū. tium dicitur. Uno modo φ sicut ubi subiectat in toto
et non in aliqua parte ita motus localis subiectat in
toto composito et nõ in materia nec in forma. nec est
inconueniens aliquid moueri per motum existentem
in alio. Alio modo dicitur secundū intentionem Cō-
mentato. octauo physicorum. φ motus localis funda
tur in materia: et nego φ materia illa naturalr mo-
ueat vel violenter: quia ad nullum motum habet na
turalem inclinationē nisi ille ordinetur in generatio
Ad quartū nē forme substantialis. ¶ Ad quartū dicit φ motus
localis celi corrumpit per accidens a mouente pro-
pter repugnantiam partium motus ad esse simul: et
ista de causa nõ potest subito induci sicut lumen: et cō
cedo consequenter φ motus celi est infinite virtutis
in duratione non intensiue: nec extensiue: nec aliud p
bat philosophus octauo physicorum de primo moto
re. Item concedo φ agens naturale agit maiorez mo
tum in remotum φ in propinquum. Et ad dictum cō
mune dicitur φ intelligitur de forma intensibili et re
missibili qualificatiua. deinde non est inconueniens
φ habens motum nõ moueat: sed est incōueniēs ipm
nõ moueri vel nõ incipere moueri. Et hec fuit intētio
Arist. ponendo tamē motū localē solū in cōposito: di
cat tñ φ in materia pueri nõ est aliqua motus: sed inci
pit esse per remotionez de presenti: non continuus sz
contiguus motui preterito. igit.

¶ Caput. xxviii.

Applicari debent pdicta mo
tui augmentatio
nis: alterationis et diminutionis: de
quibus est tam dicendum penes idēti-
tatē et distinctionez cū suis terminis
primum: ad quem. ¶ Et ideo notandū primo
φ sicut duo motus locales eiusdē rō
nis nõ possunt inuicē coextendi: qr motus localis nõ
hz partes intensiuas: sed bene diuersarū rōnū: qr mo
tus rectus et circularis inuicē coextendūtur in motu
pile: ex quibus tñ nõ fit vnus motus: ita nulli duo mo-
tus augmētationis eiusdē rōnis vel diminutionis in
uicē coextenduntur in motu pile: sicut nulle quātita-
tes nec alique dimensiones eiusdē rōnis inuicem co-
extendūtur: sed bñ diuersarū rationū. Uñ augmenta-
tio et diminutio cōmuniter dicta repta in rarefactiōe
et cōdensatione inuicē coextenduntur. vt pz in plon-
gatione corrigie et in flexione virge: et hoc ideo: qr di-
mensiones ad quas vadunt sunt diuersarū rationū et
inuicē coextendūtur. ideo motus diminutiōis vel au
gmētatiōis nõ habēt ptes intēsiuas: sicut nec motus
localis: sz solū successiuas et extēsiuas. Motus aūt al-
terationis pter has partes hz partes intēsiuas: sicut
eius terminus ad quē. vnde due illuminationes in-
uicem coextendūtur: sicut duo lumina puenientia a
duobus corporibus luminosis ex quibus fit vna illumina
tio intensior: sicut ex duobus luminibus vnū lumen est
intensius. Etiam due calefactiones inuicē coextendū
tur: sicut due caliditates simul puenientes a duobus
calidis ex quibus fit vna calefactio: imo dato φ qlibz
pars caliditatis passi producatur ab aliqua parte ca
liditatis agentis et nõ alia: oportet concedere omnem
Secūdū. alterationem proprie dictam habere partes intensi-
uas: sicut qualitas que producitur. ¶ Secundo notā
dum φ licet aliqui motus eiusdem speciei inuicem co
extenduntur vt plures calefactiones vel illuminatio
nes: et vt aliqui diuersarum specierum vt motus re-
ctus et circularis: et aliqui diuersorum generum et pre
dicamentorum vt motus alterationis localis et au-
gmentationis: qr aliquid simul mouetur illis tribus
motibus: tamen non est possibile aliquos motus di-
uersorum temporum inuicem coextendi siue commu
nicent siue non cōicent. Si eñ aliqd calefiat per vnā
totam horam calefactio prime medietatis non po-
test coextendi calefactioni secunde medietatis sicut
nec possunt simul esse: et si tota calefactio simul est cū
parte composita eiusdem ex secunda medietate pme
medietatis. et pma medietate scōe medietatis nõ p-
pter hoc coextendūtur ille calefactiōes: qr para nõ co
extendit pprie toti et pmaxime: quia tempus mēsu-
rans totam calefactionem est duplū ad tempus mē
surans partem signatam.

His visis sit hec prima cōclusio. Nulla alte 1a cclo.
ratio est res alterabilis: nec aliq
augmentatio est res augmentabilis: probatur: qr da T.c. 19.
to opposito alteratio esset augmentatio: quod est cō
tra philosophū. v. physi. et patet cōsequentia: quia ea
dē res numero alteratur et augmentatur: imo sequit
φ calefactio est frigefactio et augmētatio est diminu-
tio q̄ sunt impossibilia: et ptz consequentia: supposito
φ in eodē subiecto simul inducātur caliditas et frigi
ditas: quod est satis imaginabile in vna materia nu
da ex quo stant simul caliditas et frigiditas: ponendo
etiā φ idem vel aliud condensetur scđm latitudinē et
rarefiat secundū longitudinē. Istaz cōclusionē expsse
determinat Ari. iii. phy. di. φ alteratio ē actus altera-
bilis in quantū alterabile: et augmētatio ē actus augmē- 2
tabilis in quātū augmētabile: sz nihil ē actus suipsius.
igit Cōmen. aūt in eandē tertio inquit: φ motor mo-
uetur p accidens: ideo motus est perfectio moti scđm φ 2a cōclo.
est motum. et non perfectio motoris. ¶ Secunda con
clusio. Nulla alteratio est qualitas que acquiritur:
nec aliqua augmentatio est q̄titas que inducitur: p
batur primo quia nullus motus acquiritur per mo-
tum: sed tam qualitas q̄ q̄titas que inducitur acqui
ritur per motum: igitur talis nõ est motus. patet con
sequentia cum qualibet parte antecedentis. v. phy. se
cundo ad nullum motum est motus scđm philoso. v.
phy. sed ad quātitatē et qualitatē q̄ acquirit est motus
scđm eundem ibidem. igitur quantitas vel qualitas q̄
acquiritur non est motus: et per consequens non alte
ratio vel augmentatio. tertio q̄libet quantitas vel q̄-
litas est res permanens: sed nullus motus est res p-
manens: igitur nullus motus est quantitas vel qua-
litas. prima pars patet quia non repugnat qualita-
ti vel quātitati habere omnes suas partes simul: secū
da est nota: eo φ motus vna pars nõ manet cum reliq.
tertio phy. quarto arguitur specialiter de alteratio-
ne: quoniam nulla qualitas habet de se continuita
tē: primo physicorū: sed quilibet motus hz ex se conti
nuitatē. tertio phy. igitur nullus motus est qualitas:
et per cōsequens nulla alteratio est qualitas que acq-
ritur. huius sententie videt fuisse Cōmen. tertio phy.
di. φ motus scđm φ est via ad perfectionem est alia a Cōmē. 4.
perfectione illa. ideo posuit formam fluentem in alio
pdicamento q̄ fluxum ad illam. et Arist. v. phy. ponit
totam caliditatē inductam esse terminū ad quez mo
tus: sed nihil est terminus ad quē suipsius: igit mo-
tus ad caliditatē nõ est caliditas: et consequenter nec
motus ad quātitatem est quantitas. ¶ Tertia con-
clusio quelibz alteratio augmentio vel diminutio est
accidens absolutū et nõ respectiuum. patet quoniam
quilibet motus localis est accidens absolutum et non 3a cclo.
respectiuum. vt patz igitur per idez alteratio et hmōi
sunt accidentia absoluta. ptz cōsequētia: quia termi-
ni istorū motuum sunt absoluti et nõ terminus motus
localis: licet spacium acquisitum sit absolutum. Item
arguitur sic. Nullus respectus est diuisibilis diuisio
ne temporis et diuisione subiecti. vt ptz inductiue: sed
alteratio augmentatio et diminutio diuiduntur diui
sione subiecti et temporis: sicut motus localis. sexto
physicorū: igitur. Unde Ari. decimo metaphy. vult φ
mēsura et mensurata tñ sint vnigenea: ita φ successiuū
mensurat successiuo et permanens permanente: igit
per idem absolutum mensuratur absoluto: sed quili-
bet motus tempore mensuratur formaliter scđm phi
losophum quarto physico. igitur si tēpus est accidēs
absolutum. vt terminat Aristo. in predicamen. quili- 4a cōclo.
bet motus est accidens absolutum. ¶ Quarta con-
clusio. Augmentatio alteratio et diminutio sunt acci-
dentia flexibilia in subiecto patz quia nõ sunt substā
tie. vt p ... uit per primā conclusionem: nec accidentia

fluxibilia. Unde Aristo. in fine tertij phy. dicit q͛ tpis
& motus pars accepta non manet. & quarto physic.
dicit phus q͛ impossibile est duo tpa eē simul: q̄rū vnū
includit reliquū sed tēpus est passio motus vt asserit
ibidē: igit̄ impossibilis est duos motus esse simul di-
uersorū temporū non cōicantium. igit̄. ¶ Ex predictis
sequit̄ q͛ omnis motus formaliter sumptus distingui
tur a qualibet re ꝑmanēte. Et notāter dico formalr̄
sumptus: q2 Cōmentator. v. phy. ponit motū duplicē
scilicet materialem qui est forma fluēs: & dicitur mate-
ria motus: scdm eum: modo talis motus est respect⁹
res permanens: sed motus formalis de quo loqr̄ est
res successiua. igitur.

mū. **Contra** predicta arguitur. ꝑmo inferendo q͛
ad vnū terminum numero sunt duo
motus distincti numero & specie: & q͛ in omni acq̄sitio
ne forme mobile mouetur duobus motib⁹ distinctis
numero & specie. patz consequentia: quia forma fluēs
& forma fluxa differunt numero & specie: sed cōsequēs
est cōtra philosophū. v. phy. di. impossibile ēst vt due
alterationes vnius rei ducant ad vnā formā. vbi Cō
men. inopinabile ēst q͛ duo motus diuersi inducant
ad eūdem finem: res enim diuerse inducūt ad fines di
cōm. uersos. ¶ Scdo. Omnis forma q̄ ab agēte ꝑ actionez
continuam fluit inesse est forma fluens: sed omnis
fluxus ēst huiusmodi igitur omnis fluxus ēst forma
fluēs. Et si dicitur q͛ omnis fluens ēst forma fluens: &
nō ecōtra. argui᷑ sic forma fluxus acquiritur per flu-
xū inherentē subiecto postq̄ꝫ nō inhesit: sꝫ iste fluxus
itez est forma fluēs. igit̄ acquiritur subiecto ꝑ aliquē
fluxū. & sic ꝓceditur in infinitū. Item nō apparet. vñ
& a quo cōtinue corrūpatur ille fluxus ꝑteritus & pro
alio instanti est alius & alius gradus alterationis in
diuisibilis: qm̄ tunc si aliquid alteretur in hora vni
formiter difformiter latitudo alterationis compo-
neret̄ ex indiuisibilib⁹. s. gradibus cōtinue genitis &
Tertiū. corruptis. ¶ Tertio alteratio vnius hore cum sit nō
eterna aliqñ corrumperet̄: aut igit̄ in tpe vel instāti:
non in instāti: q2 motus: sicut nō est pro aliquo instāti
ita pro nullo instāti corrumpitur. Si in tpe: aut in tē-
pore in quo erit: vel in tpe in quo non erit: non in tpe
in quo nō erit: quia tūc ille motus erit simpliciter cor
ruptus vel simplr̄ generandus: nec etiam in tpe in
quo erit: quia tūc aliqd per vnā horā cōtinue genera
retur & corrūperetur. consequens est dissonum. & patz
consequentia: quia nō est ratio quare motus corrum
pitur nisi ꝓpter corruptionem partis corrupte q̄n ꝑ
idē generaretur ꝓpter generationē partis ḡnande.
Quartū. ¶ Quarto. Frustra fit per plura qđ pōt fieri per pau
ciora: sed omnia eque bene possum⁹ saluare nō ponē
do huiusmodi fluxum sicut ponēdo. igitur: maior est.
Arist. primo phy. & minor ꝓbatur. nā ex hoc q͛ aliqd
deperdit aliquā formā quā habuit non oportet q͛ ac
quirat aliquam rem nouam: sed deperditio qualita-
tis non est sine alteratione: igitur aliquid potest alte
rari absq͛ hoc q͛ aliquā rē nōis accipiat. & cōsequēter
potest acquirere aliquam qualitatē absq͛ acquisitio
ne alterius rei. Item possibile est q͛ animal ū perdat
aliquā quantitatem absq͛ acquisitione noue rei: igit̄
per idem est possibile q͛ acquirat q̄ntitatem siue hu-
iusmodi acquisitione noua: frustra igitur poni᷑ au-
gmentatio vel diminutio distincta a quantitate. Itē
argui᷑ de motu locali: ponēdo enim q͛ aliquod corp⁹
sit ꝑma in vno loco: & postea in alio sine quiete media
& sine omni alia re poni᷑ illud corp⁹ moueri igit̄ mo-
tus localis non est h̄mōi fluxus distinct⁹. Itē sniam
istam videt̄ confirmare. Ari. iij. phy. di. q͛ motus est
de essentia termini ad quē: vbi dicit Cōmen. q͛ mot⁹
sumēdo motū ꝑ forma diminuta est verior: ali⁹ aūt. s.
pro fluxu est famosior. Et. v. phy. inquit Cōmen. q͛ ire
ad calorem est calor quodammodo. igitur.

Ad primū **Ad primum** conceditur consequentia. et
consequens: loquēdo de duo
bus motibus: quorum vnus est formalis & reliquus
materialis: sed loquendo de ambobus motibus for-
maliter sumptis nō cōcedi᷑ illud: q2 sic intellexit Ari.
& Cōmentator. ¶ Ad secundum dicitur. q͛ motus est Ad secūdū
forma fluens successiua & non forma fluens perma-
nēs de qua intelligo cōiter cum nomino formā fluē
tē eo q͛ non proceditur a termino a quo ad terminuz
ad quē: nec ab extremo ad extremum: nisi per mediū
v. phy. nec procedi᷑ in infinitum: quoniam iste fluxus
non acquiritur per alium fluxū cum sit imediat⁹ ter-
mino a quo: mobile enim nō potest moueri ab a. pun
cto ad b. punctū nisi prius acq̄rat spaciū. c. interme-
dium: & tamē non acquiritur c. per aliud spaciū. Itē
cōcedo q͛ in alteratione vniformiter difformr̄ ꝯtinue
est alius & alius gradus: sicut aliud & aliud mutatū eē
sed illa latitudo nō componitur: ex illis gradibus: si-
cut nec ex mutatis esse. Et cum queritur a quo corrū-
pitur motus ꝑcedens. Dico q͛ a motore per accidens
sicut enim augēs pedale per rarefactionem corrum-
pit pedalitatē per accidens ꝓpter repugnantiā quā
habet ad dimēsionem sequentē: ita alterās continue
corrūpit alterationez ꝑcedentē propter repugnantiā
quā habet ad esse simul cū sequente. In fine aūt corrū
pit propter totā cessationē ab ope & ꝓpter principiuz
ad quietem: & ita dicatur de omnibus alijs motibus.
¶ Ad tertiuz dicitur q͛ successiua: q2 eorū eē et eorum Ad tertiū.
fieri & ipsorum factū esse est ipsorum non esse: ideo nō
est inconueniens talia simul generari & corrumpi po-
test tamen dici q͛ in principio temporis generat̄ suc-
cessiue per remotionē de pñti: in fine etiaz corrumpi
tur per remotionē de pñti & in toto tpe fit: nō tamen
generat̄: nec corrumpitur. ¶ Ad quartū dicitur ne- Ad q̄rtum
gādo minorē: quia vt patuit non seruantur dicta Ari
sto. nec soluunt̄ incouenientia nisi ponat̄ talis fluxus:
vnde ex sola acquisitione vel deperditione qualitatis
vel quantitatis non fieret alteratio augmētatio vel
diminutio: sed requiri᷑ fluxus tanq̄ꝫ via & mediū secū
dum cōmento. iij. phy. Ratio autem ad motum loca-
lē nō cōuincit q͛ si ad motū localē nō requiri᷑ motor
sicut q͛ non requiritur fluxus. ideo sicut necessario po
nitur motor. ita necessario ponitur fluxus. Ad philo
sophum autē dico q͛ ipse nunq̄ꝫ dixit motum esse de
essentia termini ad quē. sed solum q͛ motus est pro-
pter res ad quas est motus. i. motus non poni᷑ extra
predicamētum termini ad quem. Cōmenta. autē vult
q͛ mot⁹ qui est forma diminuta sit de essentia termi-
ni ad quē: quia sunt eiusdem rationis essentialis non
differētes scdm eum nisi per magis & minus perfectū
& hoc intendit Auerro. quinto physico. cum dicit q͛ ire
ad calorem est quodā modo calor id est caliditas ten
dens ad vlteriorem perfectionem est calor diminu-
tus. Itez aliquid esse altero verius intelligitur dupli
citer. scilicet secundum rei entitatem & secundum no-
minis significationem. verbi gratia materia scđa q̄
subijcitur artificialibus est verior q̄ꝫ prima mate-
ria quo ad rei entitatez: q2 est maioris & perfectionis
entitatis. tñ materia prima est verior q̄ꝫ secūda quo
ad nominis significationē: quia denominatio mate-
rie prius & principalius illi competit. ita in proposito
motus q̄ est forma fluens est verior q͛ motus fluxus
quo ad rei entitatē: quia est maioris entitatis & per-
fectionis. tñ fluxus est verior motus q̄ꝫ forma fluens
quo ad nominis significationem. quia prius & ꝑncipa
li⁹ sibi competit denominatio mot⁹ q̄ꝫ forme fluēti. &
hoc intendebat Commentator quinto physicum vo
cante fluxum motum formalē & formam fluentem mo Cōmē. 5.
tum materialem. id ēst materiam motus.

Caput. xxix.

Ut pateant clarius supra
dicta de termi
nis motuū est dicendū que mutatio
nes seu mutata esse dñr. ¶ Uñ notā
dum primo: q͛ sicut in linea & latitu- Primum
dine sunt indiuisibilia terminātia &
copulantia: quorum terminantia
dicuntur in actu & copulantia in potentia: ita motus

ex quo est de numero continuorum habet mutatiões seu mutata esse: quorum aliqua dicuntur mutata eẽ in actu scilicet terminantia solum: ⁊ alia in potentia videlicet copulantia ⁊ continuantia: ⁊ hec sunt infinita: qꝛ in quolibet motu sunt ĩfinita mutata esse cadit motus medius. Mutata esse in actu non sunt plura ꝙ duo: sicut nec linea pluribus terminis ꝙ duobus intrinsece terminaꝶ. nam motus localis nõ habet aliquod mutatum esse in actu: qꝛ non primum nec vltimũ. Motꝰ augmentationis vel diminutionis vel alterationis non habet nisi vnum. scꝫ vltimum quo acqritur terminus absolutus quãtitatis vel qualitatis: sꝫ illuminatio successiua seu generatio vel corruptio substantie tẽporalis habet duplex mutatum esse in actu scꝫ primũ ⁊ vltimũ: et ex hoc non dicitur motus proprie dictus: qꝛ cuilibet illorum accidit successio ratione applicationis agentis: vel indispositiõis pas-
Scdm. siꝶ ⁊ hoc idẽ intelligo per mutata esse et indiuisibiles mutationes. ¶ Secundo notandum ꝙ mutatiões indiuisibiles sunt in triplici differentia: quedã terminant motum ĩmediate scilicet quibus inducunꝶ termini formarũ absolutarũ: quedam terminãt mediate. scꝫ a quibus indiuisibiliter generatur vel corrumpitur aliqđ naturale seu forma substantialis. Unde in generatione ignis generatur caliditas: cuius gradus vltimus producitur per vltimum mutatum esse calefactionis qđ dicitꝶ ĩmediate ⁊ intrinsece terminare alterationem: forma vero ignis inducitꝶ per aliã mutationẽ indiuisibilẽ: que etiam motum alterationis terminat sꝫ mediate: ⁊ de hoc loqtur Cõmentator. vj. phy. di. ꝙ transmutationes indiuisibiles sunt termini trãsmutationum diuisibiliũ. ¶ Aliqua autem est transmutatio indiuisibilis nõ terminans motuꝫ mediate vel ĩmediate vt illuminatio: subita qua simul inducitꝶ totũ lumẽ. Intelligendum ꝙ sicut motus dupliciter sumitur. scilicet large ꝓ omni mutatione subita vel successiua in post predicamẽtis: ⁊ stricte pro fluxu successiuo. vt in tertio phy. Ita mutatio dupliciter sumitꝶ large pro omni via ad terminum ad quem. vt quinto physi ⁊ stricte pro via indiuisibili ad illum. vt sexto physico. ⁊ ita sumo in pro-
1ª cõcl. posito.

His intellectis

sit hec prima conclusio. Nulla mutatio vel mutatũ esse est mobile qđ mutatur probaꝶ. nã si mutatio vel mutatũ esse est mobile qđ mutaꝶ ⁊ est dare primũ mobile qđ mutaꝶ ante qđ non fuit aliqđ mutatum esse. igiꝶ datur primũ mutatũ esse ante quod non fuit aliqđ mutatum qđ est contra determinationem Arist. vj. phy. Item si mutatio vel mutatum esse est mobile quod mutaꝶ ⁊ continue per totum motum est idem mobile. v. phy igitur continue est idẽ mutatum esse ⁊ eadem mutatio per totũ motũ qđ est iterũ cõtra Arist. vj. phy di. ꝙ continue in quolibet motu est aliud mutatũ esse ⁊ aliud mutari. ¶ Secunda cõ-
2ª cõclo. clusio. Nulla mutatio vel mutatũ esse ẽ forma q̃ mutaꝶ pbaꝶ: generatio nõ est forma que generatur: nec corruptio est forma que corrũpitur. igitur ptꝫ consequentia: qꝛ non est maior ratio de vna mutatione ꝙ de alia: antecedens probatur quãdocũqꝫ aliqua duo sic se habent ꝙ vno corrupto alterũ remanet: illa nõ sunt idẽ: sed manente forma que generaꝶ desinit generatio igiꝶ nõ sunt idẽ maior est phi. j. physi. ⁊ minor declaraꝶ: qm̃ cras erit hec forma demonstrando formã tui nunc primo genitam: ⁊ tamen tũc non erit ista generatio: qm̃ hec forma nõ amplius generabiꝶ. similiter forma ignis vel Platonis nunc primo corrupti dum fuit: ⁊ hec corruptio nõ fuit qꝛ nõ prius corrupta est hec forma. Deinde hec corruptio iã est et illa forma non est: qꝛ desinit esse per remotionẽ de phti. Itẽ si generatio est forma que generaꝶ: et corruptio forma que corrũpitur: sequitur ꝙ generatio generetꝶ ⁊ corruptio corrũpatur: quod est contra philosophũ quinto phy. dicẽtẽ ꝙ generationis nõ est generatio nec corruptiõis est corruptio. Consimiliter dicaꝶ de illuminatione ꝙ non est lumen multiplicatũ nec mutatio qua generatur gradus vt octo caliditatis vel corrumpitur est ille gradus vel alterius forme per-
manentis. ¶ Tertia cõclusio. Nulla mutatio vel mu- 3ª cõcl.
tatum esse est motus successiuus: probatur: nullus terminus vltimatus motus successiui est motus successiuus: sed quelibet mutatio reperta in motu est finis vltimatus alicuiꝰ motus successiui igitur. maior patet: quia eo ipso ꝙ terminus alicuius est successiuꝰ tile habet partes ⁊ consequenter non est vltimatus: minor autem colligitur a philosopho sexto physico.
vnde capto vno motu quero vtrum termineꝶ ter- Tx. 2. 3.
mino indiuisibili vel diuisibili: si primum habetur, intentum. si secundũ: igitur est procedere in infinituꝫ in 59.
terminis: nec potest dari terminus vltimatus. Deinde motus cũ sit ꝯtinuũ opꝫ ptes terminari ad vnũ terminum cõmunem scđm Aristo. in predicamentis sed talis terminus nõ est diuisibilis: quia tunc medietates eius non essent in medietate. igitur est indiuisibilis: ⁊ ꝑ cõsequens nõ est motus successiuus. ⁊ iđ Arist. quinto phy. sic inquit: necesse est mutatũ esse ipso mu-
tari prius: ⁊ mutatio esse mutari. ⁊ nullo modo cõpre- T. c. 58.
henditur primum. causa autem hec est nõ esse impartibile impartibili coniunctum: in infinitũ enĩ diuisio ẽ. sicut in his que augenꝶ vel minuũtur linea. Ecce qđ scđm philosophum nõ datur primum mutatũ esse in motu proprie dicto: nec duo mutata sunt ĩmediata: sicut nec duo puncta et quo sequitur ꝙ mutata esse sũt indiuisibilia. p̃terea. quĩto phy. dicit ꝙ motꝰ differt a mutatiõe. qꝛ motus est de cõtrario in cõtrariuꝫ. Mutatio vero in cõtrarium solum: ⁊ ꝙ alicui mutationi est aliqđ cõtrarium ⁊ alicui nõ. ⁊ ꝙ generatio ⁊ corruptio mutationes sunt ⁊ nõ motus. de generatiõe aũt ⁊ corruptione expressam sententiam ponit Cõmentator. v. physi. di. transmutatio illa que est in substãtia nõ est in tpe. s. aduentus forme substãtialis: ⁊ iterum in eodem cõmento cum aliquid generatur ex aliquo: verbi gratia: caro ex sanguine p̃mo amittuntur q̃litates ⁊ accidentia propria sanguinis. ⁊ fiunt accidentia propria carni donec amittatur forma propria sanguinis: ⁊ fiat forma carnis. ⁊ hoc in fine motus scilicet in non tempore. Ecce ꝙ generatio forme substantialis est indiuisibilis ⁊ instantanea non motus successiuus. sed terminus eius videlicet extrinsecus. Itẽ Cõmentator sexto phy. dicit etiã declaratum est ꝙ finis trãsmutationis est indiuisibilis. ⁊ intelligo per trãsmutationem illud cuius finis est generatio ⁊ corruptio ꝙ non diuiduntur ꝑꝫ magis ⁊ minus. ⁊ iđ generatio et corruptio nõ sunt motus. neqꝫ existunt ꝑ se. sed sequũ-
tur motum. hec Cõmenta. vbi expresse patet conclu- 4ª ꝯclusio.
sio de intensione eius. ¶ Quarta conclusio. Quelibet mutatio vel mutatum esse est accidens indiuisibile absolutũ ⁊ nullatenus respectiuũ ꝙ est accidens patꝫ qꝛ est aliqđ. motus vel terminus motus: vel per ipsuꝫ acquiritur accidens. ⁊ quod sit indiuisibile ostensum est: sed ꝙ nõ sit respectus arguitur. Nullꝰ respectꝰ est p̃ncipiũ absoluti sed q̃libet mutatio repta i motu est p̃ncipiũ absoluti: scꝫ motus quia se habet in motu: si-
cut pũctus in linea: igitur maior aũt patet inductiue Com. vj.
⁊ sicut arguiꝶ de vna mutatione: ita potest argui de qualibꝫ. ¶ Ex dictis sequiꝶ ꝙ nulla mutatio est ꝑ se in predicamento aliquo: sed solum per reductionem. Unde generatio ⁊ corruptio substãtie ꝑ reductionem in predicamẽto substãtie. ⁊ mutatio reperta in motu augmẽtationis vel diminutionis per reductionẽ in predicamẽto q̃ntitatis: ⁊ mutatio que est in alteratione est per reductionẽ in predicamẽto q̃litatis. Mutatio vero vel mutatũ esse motꝰ localis reducitur ponitꝶ in predicamẽto vbi. ⁊ ita nõ opꝫ ꝙ mutatio sit substãtia q̃ntitas vel qualitas. aut aliquid ꝑ se aliorũ predicamẽtorũ: sicut aduersarij arguũt: nec est inconueniẽs infinita fieri in tempore finito quorum nullũ est pars alterius: nec omnia illa constituunꝶ vnuꝫ. sicut nec est inconueniens de punctis in linea ⁊ instantibꝫ in tempore igitur.

...num. **Contra** predicta arguitur: primo inferendo ꝙ indiuisibile est diuisibile, quoniã mutatio localis celi durans solum pro hoc instãti est indiuisibilis: quia se habet vt pũctus iuxta determinationem tertie conclusionis: ꝛ eadẽ est diuisibilis: quia totum celũ videt esse mutatũ hac mutatione: ꝛ quelibet pars celi ex quo mouet parte mot⁹ celi. patz ꝙ sit mutata parte aliqua huius mutationis. ¶ Secundo sequit ꝙ plures mutationes sunt simul in eodem subiecto adequate ꝛ ad eũdem terminũ numero. primũ est inconueniẽs sicut de pũctis: ꝛ secundũ cõtra philosophum quinto phy. ꝛ probat consequentia: quia simul sunt mutatio terminans iclusiue alteratione: ꝛ generatio forme ignis q̃ mutatiões sunt ad formã ignis. ¶ Tertio sequit ꝙ materia nõ immediate recipit formã substãtialẽ contra Commentato. secundo de anima: ꝛ patz consequentia: quia recipit prius illam mutationem quod si conceditur querit a quo postea corrũpitur: cũ nõ maneat: nisi per instans: ꝛ vtrum pro illo instanti sit forma substantialis: aut post. si primũ non prius recipit materia mutationẽ q̃ formã substãtialem. si secundum: cuiuslibet forme substantialis datur vltimũ nõ esse quod nõ est dicendum. Itẽ positis predictis agẽte materia ꝛ forma: ita ꝙ forma sit nũc in materia postq̃ forma nõ fuit in illa. ponit ꝙ materia est mutata ad formã: ꝛ p hoc ꝙ forma nõ fuit pri⁹ in materia nõ ponit alia res ab agẽte materia ꝛ forma igit ad saluandam transmutationẽ rem quartam non expedit ponere distinctam ab agente materia ꝛ forma.

Quartũ. ¶ Quarto sequit ꝙ forma substantialis non successiue inducitur / nec successiue corrũpitur si generatio ꝛ corruptio sunt mutationes indiuisibiles ꝯsequẽs est falsum: quia forma substantialis inducit vel corrumpit per alterationem factã in materia: sed huiusmodi alteratio prius fit in parte ppinqua agenti: q̃ in parte remota. ergo quacũq̃ forma substantiali introducta in aliqua pte materie pri⁹ illa vel aliqua pars ei⁹ inducebat in materia minori. Hanc sententiam videt posuisse. Aristo. sexto phys. demõstrans omnẽ transmutationẽ esse in tẽpore dicens. ꝙ non solũ illud verũ est de trãsmutatiõe affirmati ex affirmato: sz etiaz de trãsmutatione negati ex affirmato: ꝛ affirmati ex negato: que sunt generatio ꝛ corruptio. vbi Cõmẽta. omne trãsmutatum transmutabat anteq̃ sit trãsmutatũ siue in qualitate siue in quãtitate siue in substãtia. Et septimo phy. dicit philosoph⁹: ꝙ velocitas est in generatiõe ꝛ in corruptiõe: sicut in motu. vbi dicit Cõmẽtator ꝙ gñatio est equalis generatiõi si sint in tempore equali modo certum est ꝙ velocitas ꝛ tarditas: equalitas ꝛ inequalitas temporũ nõ attribuunt aliquibus mutationibus nisi quelibet illarum sit diuisibilis diuisione temporis. Itẽ primo physico dicit Cõmẽ. sicut in gñatione albi oppositũ corrumpit successiue. ita ꝛ in aliis generationibus ꝛ similr in substãtia. In spermate enim inquit ipse apud generationem hominis nõ cessant partes successiue corrumpi donec forma humana perficiat. Ecce q̃ apparenter ponit corruptionem substantie successiuã. ꝛ consequẽter generationem igitur.

Ad pmũ. **Ad primũ** dicitur ꝙ sicut gradus latitudinis qualitatis est indiuisibilis intensiue: ꝛ diuisibilis extensiue ratione subiecti vel quantitatis in quam extendit: ita mutatio est diuisibilis diuisione temporis: quia non habet partes successiuas ꝛ est diuisibilis diuisione subiecti.

Ad scdm. ¶ Ad secũdum dicit: ꝙ impossibile est plures mutatiões diuersorum instantium esse simul: sed non est incõueniens plures mutationes esse simul factas in eodem instanti ꝛ per maxime diuersarũ rõnum: sicut contingit de gñatione ꝛ termino inclusiuo mot⁹: nec ponebat similitudo punctorum nisi ad declarandũ in quolibet motu esse infinitas mutatiões nõ immediatas / nec mutatiões plures totales sunt immediate ad eũdez terminũ: sicut intendit Arist. mediate autem nõ est incõueniens: termin⁹ enim inclusiuus alteratiõis est immediate ad aliquem gradũ alterationis qualitatis: generatio aũt est immediate ad formã substantialem.

¶ Ad tertium negat consequentia: per idem enim probatur ꝙ alteratio non distinguit a forma substantiali: quia non potest induci forma substantialis mediante alteratione vult enim. Cõmenta. ꝙ materia immediate recipit formã substantialem: quia nõ est mediante alia forma substantiali: cõcedo consequenter ꝙ generatio ꝛ forma substantialis sunt simul in eodẽ instãti: tamen ordine nature pri⁹ est in materia generatio q̃ forma substantialis. Corrũpit aũt huiusmodi mutatio a generãte per accidẽs vel priuatiue: aut quia cessat ab actiõe: aut quia repugnat illi mutationi esse simul cum alia mutatione vel cũ quiete. Et ad confirmationem dicit. ꝙ isto argumento probat formã substãtialem nõ differre ab alteratione sicut probat illam non differre a generatione: ideo dicit ꝙ positis illis tribus precise nihil transmutat: nisi enim ponat generatio in materia ꝛ alteratio q̃tũcunq̃ poneret forma substantialis nõ transmutat materia: propteres de necessitate illa ponunt. Ad tertiũ

¶ Ad quartũ dicit ꝙ aliqua forma substantialis propter magnitudinẽ subiecti successiue generat ꝛ successiue corrũpit ꝛ aliqua indiuisibiliter generat atq̃ indiuisibiliter corrũpitur: ꝛ lz alteratio prius fiat in parte propinqua q̃ remota non tñ eodez ordine introducit forma substãtialis: quoniã reqrit dispositio alterationis in determinata materia ꝛ magnitudine. Et ad philosophuz dicit ꝙ generatio ꝛ corruptio pñt dupliciter sumi: vel simpliciter vel composite. primo modo non sunt nisi mutationes indiuisibiles secũdo modo cõponunt cũ alterationibus preuijs / ꝛ si includunt alterationem preuiam dicunt esse in tempore adequate primo modo sunt in tempore solum quomodo instãs dicit esse in tempore. Istã distinctionem ponit Cõmenta. sexto phys. di. mot⁹ generationis ꝛ corruptionis est cõpositus ex transmutatione in qualitate ꝛ transmutatione ꝛ substantia. ꝛ transmutatio illa que est in substantia nõ est in tempore. Et secundũ hanc distinctionem soluunt omnia sequentia. Ad Commenta. tamen primo physico. concedo ꝙ aliqua forma substantialis: scilicet seminis successiue corrumpit. tamen illius batur aliqua pars primo corrupta: ꝛ vltimo aliqua corrupta: secundum ꝙ ipse ponit primo phy. de minima carne: ꝛ sexto ac septimo physico. de minima aere ex minimo igne igitur. Ad qrtũ 1.phy.92 Com.37 Com.32 Com.2

¶ Caput.xxx.

Sequitur consequenter de quiete sententia explananda vt ei⁹ quidditas ꝛ distinctio aliqualiter pateat. ¶ Et ideo notandum primo secundum philosophum. viij. phys. ꝙ duplex est qes scilicet naturalis ꝛ violenta. Quies naturalis est illa ad quam forma naturaliter iclinat. Quies violẽta est illa quã forma naturaliter abhorret: ꝛ quelibet istarũ in quolibet genere motuum reperit. Unde si grauia ponant deorsum illa naturaliter quiescunt quiete locali naturali: ꝛ si ponant sursum ibi violenter localiter quiescunt recederent enim a loco illo remoto prohibente: ignis etiam sub quãtitate summe rara naturaliter quiescit: ꝛ sub quantitate densa violenter quiescit: aqua vero sub frigiditate quiescit naturalr ꝛ sub caliditate violẽter quod pz per reductionem sui ad frigiditatem post calefactionẽ: ꝛ ideo tales quietes inuicẽ opponunt: sicut termini sub qb⁹ reperiunt vt determinat Arist. ibidẽ. Primum 54 5.phy.

¶ Secundo notandũ: ꝙ dupliciter sumit quies positiue ꝛ priuatiue: qes priuatiue sumpta est carẽtia motus cũ aptitudine ad illum: et talem habet mobile anteq̃ moueatur ad aliquam dispositionem ꝛ etiam post: sed quies positiue sumpta est dispositio apta nata immediate acquiri per motum. Sicut enim albedo habet contrarium priuatiuum quod est non albedo scilicet carentis eius in subiecto apto nato: ꝛ contrarium positiuuz quod est nigredo tenens alterum Secundũ

extremum

extremum in genere colorū: ita motui secundo cōtrariatur scilicet quies priuatiue sumpta que est negatio in subiecto apto nato: et quies positiue sumpta q̄ est forma realis acquisibilis per motū et non solū motui locali respondet huiusmodi duplex quies: sed etiā cuilibet alteri motui/ nec solum reperit duplex quies naturalis/ sed etiā violenta scilicet priuatiue et positiue sumpta. Hāc sententiam ponit Alber. super quintum physi. di. q in genere non est contrarietas/ sed in specie color in genere non habet cōtrarium/ cum omniū cōtrariorum sit idem gen9: et ideo in genere quies opponit motui oppositione que est inter priuationē et habitum/ sed in specie quies contrariat motui propria contrarietate/ ita q vtrūq est forma habit9. hec Albertus. Ex quibus sequit q duplex est quies scilicet quies que est priuatio/ et quies que est forma positiua: de qua loquit Commentator eodem quinto dicēs q quies est finis et perfectio motus.

Prima con clusio. **His premissis** sit hec prima conclusio. Licet quies priuatiue sumpta sit priuatio motus/ nō tñ quies positiue sumpta prima pars est de se manifesta/ qr talis quies est negatio in subiecto apto nato/ et secunda declaratur. nam quies illa acquisita per motū nobilior est q̄ ille motus igitur non est priuatio eius. p3/ quia nemo dicit albedinem esse priuationem nigredinis/ sed poti9 ecōtra. vt asserit Aristo. secūdo de anima. antecedens probat omnis motus proprie dictus est propter finē secūdo physi. et pp̄ter qd vnunqdq tale et illud magis primo posteriorū. ideo nobilior est in natura finis q̄ motus/ s3 huiusmodi finis est quies: vt colligit octa. physico. igit nobilior est quies positiua q̄ motus ad illum/ vult etiā Aristo. secūdo phy. q finis imponit necessitatē his que sunt ad finem: sicut p̄misse conclusioni in demōstratione.

Correlariū ¶ Ex ista cōclusione sequit primo q quies positiua est tanq̄ habitus et forma. nā finis mot9 est talis quo habito vel acquisito cessat motus: qr habitus existentibus in materia cessat motus primo de generatione: s3 quies positiua est talis q̄ habita cessat motus. ergo quies positiua se habet tanq̄ forma finis vel habitus.

Correlariū vbi ergo quies negaret talē quietem positiuam habet demonstrationē in contrarium ex predictis. ¶ Secundo sequitur q si motus et quies sunt contraria. vt vult Aristo. octauo physi. poti9 motus dicendus est priuatio q̄ quies positiua: patet per philosophum et Commentatorem. tertio de anima di. q altera pars cōtrarietatis minoris perfectionis est priuatio respectu partis perfectioris/ vt nigredo respectu albedinis et frigiditas respectu caliditatis. vnde arguitur sic. motus inest mobili secundum q est in potentia ad aliquid quod non haber tertio physico. sed quies inest mobili put mobile habet aliquid ad quod fuit in potentia igitur motus se habet in mobili secundum quod mobile priuatur et quies inest sibi vt habet habitum et finem/ et per consequens intentum cum motus coniungatur potentie et quies actui.

Secūda cōclusio. ¶ Secunda cōclusio. Nulla quies positiue sumpta est ipsum mobile vel quiescibile. patet quia aliter quies localis moueretur/ immo quies esset motus: quorum quodlibet est absurdum/ et probatur consequentia: quia aliquid quod quiescit motu locali mouetur motu alterationis/ et per maxime/ quia opinio ponens quietē non distingui a quiescente ponit motum localem non distingui a mobili. Item quodlibet corpus naturale haber in se principium actiuum sue quietis vt determinat Aristo. secundo physi. sed nullum quiescens vel quiescibile habet in se principium actiuum sui ipsius. igitur nullum quiescens vel quiescibile est quies.

Tertia cōclusio. ¶ Tertia conclusio. Quies positiua localis non est locus qui/ nec vbicatio superficialis. patet/ quia celum quiescit quiete naturali opposita quiete violenta extra locum naturalem/ et tamen non habet locum qui cum a nullo contineatur/ nec vbicationē superficialem/ quia omnis talis vbicatio fiunt a superficie continente discontinuam. quarto physi. sed non continentur ab aliqua superficie discōtinua: quia extra celum non est locus. primo celi/ et tertio physi. igitur. Deinde totum elementū terre cōtinue quiescit/ et tñ cōtinue habet aliam et aliā vbicationem superficialē: sicut cōtinue alia et alia superficie ambitur aque et aeris.

Quarta con clusio. ¶ Quarta cōclusio. Quies positiua est terminus immediatus acquisibilis per motū. probat: quies positiua est finis mot9 immediatus. vt p3: sed termin9 acquisibilis per motū est finis immediatus motus igit et c. ita q quies positiua localis est vbicatio situalis secundum quam est motus per se/ et ad quam immediate terminabilis est motus localis. siue fuerit quies violēta siue naturalis. Etiā quies in augmentatione est quantitas vel dimensio a qua est immediate motus augmētationis: quies aūt in alteratione est qualitas que immediate acqrītur per motū alterationis: ita q frigiditas aque nō tendens ad vlteriorē perfectionē est quies naturalis aque: et caliditas inducta est quies violēta. Et notanter dixi acqsibilis per motū: quia nō oportet omnē quietem per motū esse acquisitā: vt patet de quiete grauis nouiter geniti in loco vel extra locū naturalē: sed sufficit q illa sit acqsibilis: id est apta nata acqri per motum naturalē.

Correlariū ¶ Ex ista cōclusione sequitur primo q quies priuatiua est per accidens vel per reductionē eiusdē p̄dicamēti: cuius est motus. p3 inductiue: qm̄ quies localis priuatiua est de p̄dicamēto mot9 localis et quies alterationis de predicamento alterationis: et ita de alijs: sicut tenebra in predicamēto qualitatis ratione luminis.

Correlariū ¶ Secūdo sequitur q aliqua quies positiua est entitas absoluta et aliqua respectiua. patet: quoniā quies positiua augmētationis diuisiōis vel alterationis est ens absolutū: sc3 de predicamēto quātitatis: sed quies mot9 localis est ens respectiuū de predicamento vbi. igitur.

Primum. **Contra** predicta arguitur. Si quies esset accidens tam naturalis q̄ violēta: vt ex dictis sequitur: et ille due cōtrariantur: et tñ idem subiectum: sc3 corpus naturale recipit naturaliter tam quietem violentā q̄ naturalē: igitur tale corpus naturaliter quiesceret quiete violēta. consequēs est falsum: et cōsequētia tenet per hoc: quia naturalis est sibi quies illa quam corpus recipit si quies est accidens.

Secundum. ¶ Secūdo seqtur q quies violēta et naturalis essent actiua et passiua inuicē sicut due qualitates cōtrarie: et idē accideret inter motus cōtrarios q essent actiui et passiui inuicē: sicut alie quātitates prime elementorū.

Tertium. ¶ Tertio sequitur: si corpus nō potest quiescere nisi habeat tale accidēs: seqtur q omne mobile carēs motu habet tale accidens: et ita posita vna quiete in corpore ponunt infinite quietes: quia quelibet pars illarū indiget quiete ad hoc q ipsa quiescat.

Quartū. ¶ Quarto si motus et quies sunt actiua cū motus et quies sint cōtraria et motus potest intēdi: igit quies potest intendi: et per cōsequēs aliqd potest intensius et remissi9 quiescere: quod non bene sonat. deinde cum latitudo motus sit infinita: igitur latitudo quietis est infinita: et ita nihil mouet finita velocitate nisi haberet plus de latitudine quietis q̄ de latitudine motus: et ita magis diceretur: omne motum quiescere q̄ moueri quod est inconueniens. igitur.

Ad primū. **Ad primum** nego q aliquod corpus recipiat naturaliter quietē violentam: quia graue non recipit naturaliter quietem sursum: nec leue quietē deorsum: nec aqua quietē calefactionis: nec est verū q omne corpus naturale recipit naturaliter omne accidēs: quia lapis motus sursum nō recipit naturaliter illum motū: nec aqua naturaliter calefactionē: et nō seqtur. calefactio aque est naturalis: aut aqua naturaliter calefit: igitur naturaliter recipit illā calefactionē: quia l3 illa calefactio sit naturalis: nō tamē est naturalis aque sed violēta.

Ad secūdū. ¶ Ad secundū cōceditur q aliqua quies naturalis et quies violēta sunt actiua et passiua inuicē sc3 frigiditas aque et caliditas eiusdē: nō tamen illud cōceditur

generaliter:quia quies naturalis vel violēta reper-
ta in predicamēto quātitatis:vel vbi nō agunt ꝛ pa-
tiuntur:sicut nō sunt propinquissime ꝯtraria:immo ali-
qua ꝯtrantur proprie que nō inuicē agunt ꝛ patiunt
Ad tertiū. vt albedo ꝛ nigredo:dulcedo ꝛ amaritudo. ¶ Ad ter-
tium dicitur ꝙ illud nō sequitur nisi de quiete predica-
menti qualitatis:vnde aqua naturaliter quiescit sub
quolibet gradu frigiditatis sue:et quia illa frigidi-
tas habet infinitas partes intēsiuas:ideo habet infi-
nitas quietes faciētes vnam quietē totaliē:de quiete
autem predicamēti,vbi vel quātitatis illud nō sequit
eo ꝙ nihil quiescit nisi sub vna quātitate vel sub vno
Ad 4ᵗᵘᵐ. situ respectiuo. ¶ Ad quartū dicit ꝙ quies predica-
menti vbi vel quātitatis nullo modo potest intendi
vel remitti:sicut nec quātitas vel vbi:sed pdicamēti
qualitatis bene intēditur ꝛ remittitur:sicut qualitas
acqsita per motū:et sic nō est incōueniens aliquid in-
tensius ꝛ remissiꝰ quiescere.aqua enim intēsiꝰ quiescit
sub frigiditate intēsiori ꝙ̄ remissiori. Et ad argumē-
tum cum dicitur latitudo motus est infinita.igitur
latitudo quietis.negetur cōsequētia:immo tenendo
motū alterationis esse solum qualitatē qua acquiri-
tur:ista ꝯsequētia nō valet: videlꝫ iste motus erit in-
finitus:et iste motus erit hec caliditas:igitur hec ca-
liditas erit infinita. Dato enim ꝙ a/ignis assimila-
bit sibi. b.aquā maiorabitur proportio a. supra b. an
tecedens est verū ꝛ conseques falsum:sed ex illis pre
missis solum sequit ꝙ hec latitudo erit infinitus mo
tus. ¶ Ex predictis sequitur primo ꝙ sicut nullus vbi
potest quiescere aliqua quiete:ita nulla quies loca-
lis potest quiescere aliqua quiete:ꝛ sic qualitas ꝛ quā
titas quiescunt quiete locali:licet non possint quiesce
re quiete proprij predicamenti:ita quies augmenta-
tionis diminutionis seu alterationis potest quiesce-
re quiete locali/sed non quiete propria/qꝛ aliter pro-
cederetur in infinitum. ¶ Secundo sequitur ꝙ nulla
quies mensurat tempore proprie loquendo qꝛ entia
permanentia non ꝓprie mensurant tempore. quarto
phy.sed omnis quies est ens permanēs igit. Et si ad
ducit in contrarium Arist .quarto phy.dicens ꝙ qes
mensurat tempore. Dico ꝙ locutꝰ est verbalr de quie
te id est quiescere mēsurat tempore/ꝛ nō sequit qesce
re mensurat tempore/sed qescere est qes vel qescens:
igit quies vel quiescens mensurat:sicut non sequit:te
esse est te fuisse est te fore mensurat tempore:sed tu es
te esse/ꝛ te fuisse est te fore/igit tu mensuraris tempo
re/sed solum sequit ꝙ tu es aliqualr esse qualiter esse
mensurat tempore:sicut alias dictum est. ¶ Tertio
sequit ꝙ aliqua quies est sensibile cōmune ꝛ aliq sen-
sibile proprium ꝛ aliqua nec sensibile propriū/nec cō-
mune.pꝫ de qete predicamēti quantitatis que est sen
sibile commune/sicut quātitas cōtinua/qes vero pre
dicamenti qualitatis est sensibile ꝓprium:sicut quali
tas tertie speciei. qes autem pdicamenti vbi.cum sit
respectus indiuisibilis nō est sensibile propriū nec cō-
mune. Et ad philosophum secundo de anima dicen-
tem ꝙ quies est sensibile cōmune: dico ꝙ loquebat de
quiete materialr vt dicit qescens includēs respectū
vbicationis situalis .sicut etiā motus duplr sumit scꝫ
materialr ꝛ formalr:ita qes positiua duplr sumit.s.
materialr ꝓ re qescēte ꝛ formalr pro dispositiōe im-
mediate acquisibili per motū. ¶ Quarto sequitur. ꝙ
lꝫ in esse reali quies sit magis positiua ꝙ̄ motus:tn̄ i
esse cognitiuo motꝰ est magis posítiuꝰ ꝙ̄ qes. qꝛ me-
lius percipit motus ꝙ̄ qes ꝛ isto modo posset quies
positiua dici priuatiuū:ꝛ motus positiuū. sicut etiam
solet dici de vno ꝛ multitudine ꝙ vnū in esse reali est
magis positiuū ꝙ̄ multitudo:sꝫ in eē pceptiuo .mul-
titudo se hꝫ vt positiuū.ꝛ vnitas vt priuatiuū.igit ꝛc.

¶ Caput.xxxj.

Primū. Iam de actione ꝛ passiōe propter
mutuā ipsarū coopatio-
nē materiā simul perstringā. inquirēdo
habitudinem ipsarū inuicē ad sua sub-
iecta. ¶ Et iō notandū primo ꝙ relatio
et respectus non inuicem conuertuntur: sed se ha-
bent sicut superius ꝛ inferius:qꝛ omnis relatio est re
spectus ꝛ non ecōtra. vnū enim est predicamētū rela-
tionis:ꝛ septem respectiua:q differūt isto mō. qm̄ re-
latio est respectus ad aliud. actio est respectus a quo
aliud. passio est respectus qui ab alio. qn̄ est respectꝰ
durationis. vbi est respectus circunscriptiōis vel situa
tionis. positio est respectus essendi in toto secundū
se vel scdm aliud. habitꝰ est respectꝰ circa aliud sicut
igit sunt diuersi respectꝰ: ita diuersi modi penes q̄s
hec predicamēta distinguūtur. Modus igit actionis
est esse a quo aliud. ꝛ passiōis quo ab alio:iō actio est
scdm quā agere dicimur ꝛ passio est effectus illatioꝗ
actionis secūdū auctorē sex pncipiorū. vel actio est
respectus agentis in passum. ꝛ passio respectus pa-
tientis in agens. vt colligit a philosopho.iij. phy. et
non sumitur in ibidem vt dicit inherentiam:sed ter-
minationem : quoniam actio est terminatiue in pa-
tiente:ꝛ passio terminatiue in agente:sicut paterni-
tas est in filio ꝛ filiatio in patre. ¶ Secundo notan-
dum. ꝙ aliqd esse ab alio triplr sumit. primo sicut ab
agente vel supposito ꝓducēte. ꝛ hoc est ex parte agē-
tis principiū qd secūdo modo sicut a pricipio produ-
cendi. et hoc est ex parte agentis potentia productī-
ua:sicut principiū quo. iij. sicut ab actione. ꝛ hoc est ex
parte agētis respectus de genere actionis. Cōsimili-
ter ex parte passi dicit aliquid fieri ab agēte triplr:si
cut totum compositum qd est ipsum quod fit. ij. sicut
terminus actionis qui est forma cōpositi: tertio mo
do sicut passio que est effectus illatiuꝗ actionis:ꝛ ta
lis est respectus de genere passionis vt distinguit cō
tra alia predicamenta:igitur.

His visis sit hec prima conclusio. Tā actio Prima conclusio.
ꝙ̄ passio realiter distinguitur a
forma acquisita per motum. probat. forma acquisita
per motū manet nō manēte actione nec passiōe : igit
non sunt idē realr. pꝫ ꝯña. ꝛ añs sitr. qm̄ assimilatio
passi agēti nō est actio nec passio sicut agēs non agit
nec passio nō patit: forma aūt introducta scilicet ca-
liditas vl frigiditas manet deīde ad actionē ꝛ passio
nem non est motus:sed ad formam acquisitā per mo Scda conclusio.
tum est motus/igit nec actio nec passio est forma acq
sita per motum:tenet consequentia:antecedens autē
pro vtraꝗ parte est Arist. quinto physico. Itē argui-
tur specialiter de actione. nā impossibile est aliquam
rem dependere a seipsa effectiue. alr idem esset causa
suiipsius ꝛ prius seipso sed forma que est terminꝰ mo
tus capit esse effectiue per actionē agentis:igit actio
agentis non identificatur forme acquisite per motū
¶ Secūda conclusio. Tam actio ꝙ̄ passio realiter di
stinguitur a motu. pbatur illa realr distinguunt:qrū
vnū in alio sed actio ꝛ passio sunt in motu. igit. ma-
ior pꝫ. quia nihil est in seipso:minor declarat ex intē
tione Aristo iij. physico. dicentis: ꝙ motus est actus
agētis ꝛ patiētis cui insunt actio ꝛ passio. Deīn mul-
te sunt actiōes ꝛ passiōes absꝗ motu vt actio intelle
ctus agentis ꝛ passio intellectꝰ passibilis:ac etiā illu
minatio actiua solis ꝛ passiua medij. Itē arguit spe-
cialr de actione:quoniam mortuo proijciente mouet
proiectum:igit manet motus sine actione agentis/ꝛ
per consequens non sunt idem posset etiam deus cō-
tinuare calefactionem pro introductione caliditatis
annihilato calefaciente/quo admisso esset calefactio
sine actiōe sup. particularis agentis. Hāc sententiā
determinat. Simplicꝰ in pdicamētis dicēs ꝙ actio
nō est motus pmo/qꝛ actio est actus perfecti habēs
in se perfectionē suā. Motus autem est actus imper-
fecti habens ad aliud imperfectionē suam. Secundo
quia actio nō est actus agentis secundum ꝙ est in po
tentia/sed motus est actus mobilis vt est in potētia.
Tertio quia motus habet cōtrarium admixtū actꝰ
ꝛ potētie / sed actio non hꝫ huiusmodi admixtionē.
Quarto quia motus est in discursu indeterminatꝰ di
uisibilis in infinitum actio autem hꝫ suū totum esset
simul absꝗ diuisione: ꝛ est natura determinata:igit.

3ª conclu. ¶ Tertia conclusio. Actio et passio inuicem realiter distinguuntur. probatur, nã si actio ⁊ passio sunt omnino idem sequitur ꝙ eadem omnino est potentia actiua ⁊ passiua. ⁊ probatur consequentia per Aristo. tertio phy. di. ꝙ si posse laborare ⁊ posse infirmari essent idem posse: eadem essent infirmitas ⁊ sanitas: multo magis tenet argumentum econuerso si sanitas ⁊ infirmitas sunt idem. igitur posse sanari ⁊ posse infirmari sunt idem: ita in proposito: si actio ⁊ passio sunt idem, agens ⁊ patiens sunt idem: ⁊ similiter potẽtia actiua ⁊ passiua sunt idem: quod falsum est. Unde secũdo de anima ponit Aristo. ꝙ potentie distinguuntur per actus: ⁊ actus per obiecta. igitur diuersarum potentiarum sunt diuersi actus sed actio est actus potẽtie actiue ⁊ passio potẽtie passiue. igitur. Pro ista cõclusione est Aristo. primo posteriorum di. predicamẽta esse impermixta: ⁊ ꝙ illa negatiua est vera ⁊ immediata in qua negatur generalissimum vnius predicamenti a gñalissimo alterius predicamenti. ex quibus sequitur ꝙ nulla actio est passio. Unde si actio et passio essent idem numero. etiam essent idem specie ⁊ genere scdm phylosophum. v. metaphy. consequẽs est cõtra philosophum in predicamentis di. ꝙ diuersorũ generum ⁊ non subalternatim positorum diuerse sunt species ⁊ differentie. Item. v. ⁊. vi. phy. Arist. diuidit ens in ens in anima ⁊ in ens extra animam ⁊ ens extra animam diuidit in decem predicamenta que diuisio nulla esset si actio esset passio. iij. phy. dicit phs ꝙ omnino est dicere doctionem ⁊ doctrinam actionem ⁊ passionem non esse idem. sed bene ꝙ idẽ motus agentis ⁊ patientis. cui insunt passio ⁊ actio vbi Commenta. actio ⁊ passio differunt quidditatiue. Itẽ auctor sex principiorum ponit expresse hãc cõclusionem di. passio est effectus illatioq; actionis: modo nihil est effectus suiipsius. ⁊ idẽ tenet Boetius. Simplicius ⁊ Albertus ⁊ generaliter omnes peripatetici.

4ª conclu. ¶ Quarta conclusio. Tam actio ꝙ passio est entitas respectiua: ⁊ nullatenus absoluta. probatur actio est entitas respectiua ⁊ non absoluta. igitur per idẽ passio. ptz consequentia: quia mutuo coopponũtur actio ⁊ passio. antecedens ptz: eo ꝙ nouiter aduenit alicui absq; mutatione facta in eo. sicut aliquod agẽs nouiter agit: quod passio nõ agebat absq; mutatiõe sui ⁊ si passio non aduenit alicui absq; mutatiõe facta in eo: nõ tamẽ est ens absolutũ. quia sufficit ꝙ coopposituz possit aduenire alicui siue mutatiõe facta in eo. filiatio enim nulli aduenit absq; mutatione facta in eo: ⁊ tamẽ est respectus: quia paternitas potest alicui euenire absq; mutatione facta in eo. igitur.

Primum. Contra predicta arguitur. et primo sic. Omnẽ actionem naturalem consequitur necessario passio agẽtis. ⁊ illa non distinguuntur ab illa passiõe. igitur omnis talis actio naturalis est passio ptz cõsequentia cum maiori per Ari. iij. phy. ⁊ primo de generatione di. ꝙ omne mouens physicũ in mouẽdo mouetur. minor vero est nota. quia respectus nõ differt quando est idem subiectum: ⁊ vnus inest subiecto inquãtũ reliquus inest.

Secundum. ¶ Scdo arguitur. ⁊ quero vtrum actio sit in agente vel in passo si in passo: non apparet distinctio inter illam ⁊ passionez: que etiam est in passo. si in agente. igitur agens recipiens illã patitur. aut igitur passione distincta ab illa actiõe vel nõ si primũ: habetur processus in infinitum. si scdm habetur intentum.

Tertium. ¶ Tertio nullum agens naturale agit nisi ipsum patiatur se agere in virtute alterius dirigentis: ⁊ illud pati est motus quem facit agens. igitur tam actio talis agentis ꝙ passio cõueniũt in aliquo tertio. puta in hoc ꝙ vtrũq; illorum est motus: ⁊ per cõsequens sunt eadem inter se agere agentis in passuz ⁊ pati a sua causa dirigi ad sic agẽdũ.

Quartum. ¶ Quarto arguitur auctoritate Ari. iij. phy. di. ꝙ actio ⁊ passio sũt vnus motus. eadẽ enim via est ab agente in passum ⁊ a passo in agens: sicut a loco sursum in locũ deorsuz descendendo: ⁊ econuerso in ascendẽdo: et sicut a thebis ad athenas: ⁊ econuerso, dicit enim Aris. ꝙ idem est actus motiui ⁊ mobilis. agentis ⁊ patientis: ⁊ secundo de anima quod idez est actus sensibilis et sentientis.

Ad primum 3.phy.8. Ad primum negetur antecedens pro prima parte. Et ad philosophũ respondetur ꝙ ipse intelligit quando agens est infra sperã actiuitatis passi. si enim multum elongatur passum ab eo: ⁊ omne propinquum est assimilatum: tũc agẽs non repatitur: ⁊ dato ꝙ semper repateretur actio sua non est sua passio sed sunt duo respectus: quorum vnuz dicitur agens. ⁊ secundum dicitur patiens. sicut secũdum caliditatem aliquod est calidum: ⁊ secundũ humiditatem ab illa distincta idem est humidũ.

Ad secundum ¶ Ad secundum dicitur ꝙ si patiens agit in eo sunt duo respectus distincti scilicet actio ⁊ passio. Si aũt agens patitur iterum in eo est actio ⁊ passio que nõ sunt idẽ si vero patiens nõ agit in eo est passio. ⁊ nulla actio si autem agens non patitur in eo est actio sine passione. Et tunc ad argumentum agens recipit illã actionem. igitur patitur recipiẽdo eam negetur cõsequẽtia: sicut nõ sequitur sortes recipit filiationẽ. igitur patitur recipiendo eam quia non recipit hmõi respectum per mutationem factam in se: sed in alio igitur.

Ad tertium ¶ Ad tertiũ dicitur consimiliter negando antecedens: eo ꝙ agẽs in agendo licet recipiat directionem secundum quã agit hec tamen directio non est passio: nec cũ passiõe sed est quedã relatio qua agẽs respicit passuz: ⁊ ideo nec directio: nec dependẽtia reperta in agẽte facit passionẽ in agente sicut nec mutationem.

Ad quartum T.c.21. ¶ Ad quartũ dicitur ꝙ Arist. nõ dixit hoc determinatiue: sed solũ inquisitiue mouendo duas questiones. Prima vtrũ actio sit passio. Secũda vtrum actio sit in agente vel in patiẽte: ad quas respõdet ꝙ actio non est passio: sicut nec doctio nec doctrina. Unde conceditur ꝙ sicut eadẽ est via ab a. in b. ⁊ econtra: ita idẽ est motus agentis ⁊ patiẽtis: ⁊ consequenter idem est actus vtriusq; quia omnis motus est actus. tertio physi. non tamẽ sequitur ex hoc ꝙ actio agentis sit passio patientis: eo ꝙ tn plus se habet actus ꝙ actio: cũ nõ sit in aliquo predicamento: sicut nec motus communissime sumptus. T.c.8.

Intelligendum. ¶ Intelligendũ tamen propter solutionem omnium auctoritatum que huic vie videntur dissonare ꝙ sicut motus sumitur dupliciter scilicet materialiter: ⁊ formaliter: ita actio vel passio sumitur dupliciter. scilicet materialiter ⁊ formaliter. Actio materialiter sumpta est indifferenter quelibet operatio actus. siue sit motus siue forma acqsita per motuz. Actio vero formaliter sumpta est respectus secundũ quem aliqd formaliter est agens: ⁊ sic nõ est motus: nec forma motus: nec passio. cõsimiliter dicatur de passione: quia passio materialiter sumpta est generaliter qlibet operatio patiẽtis secundum quaz patitur: siue sit motus: siue mutatio siue forma recepta per motum: vel per mutationez: ⁊ isto modo passio materialiter sumpta erit actio materialiter sumpta. Passio vero formaliter sumpta est respectus. secunduz quẽ aliquid formaliter dicitur pati: ⁊ sic passio non est actio: nec aliqua forma absoluta: auctor sex principiorum ponit tres proprietates actionis ⁊ passiõis formalis. Prima ꝙ vtriq; est aliqd cõtrarium. 1
Secunda ꝙ vtraq; suscipit magis ⁊ minus. 2
Tertia ꝙ non sunt sine motu: ⁊ hec proprietas dz in- 3
telligi de motu cõmuniter sumpto. vel se extendit ad mutationẽ subitã. Unde illuminatio est mutatio indiuisibilis: in qua sunt terminatiue actio ⁊ passio: actio in corpore luminoso: ⁊ passio i corpore illuminato. similiter cũ inducitur intellectio in anima. ibi est mutatio absoluta de gñe qualitatis: sicut intellectio acquisita per illã: ⁊ vltra hec sunt actio ⁊ passio.

correlarium ¶ Ex predictis sequitur ꝙ generatio ⁊ corruptio et huiusmodi possunt tripliciter sumi. primo pro mutatiõe absoluta ⁊ sic sunt de eodem genere cum termino ad quẽ. secũdo pro respectu agẽtis ad passũ. ⁊ sic erit de gñe actionis. tertio pro respectu agẽtis, ⁊ sic erit de pdicamẽto passiõis. quare plura alia erant hic adducẽda: que adducta sunt in prima parte, vbi de actiõe ⁊ passiõe fuit sermo quare.

¶Caput.xxxij.

Unde subiecto passionis:sed actionis apud oēs dubitatio fuit:in quo ipsa actio:vtrum in agente vel in patiente subiectiue fundetur. ¶Ad quod inuestigandū est notandum primo q̄ quatuor inueniuntur ex parte agentis scilicet ipsum agens quod est suppositum ipsa potētia actiua.que est principium actiuū agendi ipsa actio per quam agens actualiter ⁊ formaliter agit:⁊ via attingendi terminum scilicet mutatio absoluta:⁊ dicitur se tenere ex parte agentis.quia fluit ab agente p potentiam actiuam ⁊ actionem respectiuam. Consimiliter ex parte patientis inueniuntur quatuor scilicet ipsum passum qđ patit:⁊ ipsa potentia passiua p quā patitur habitualr̄ ⁊ potentialiter:ipsa passio p quā actualiter ⁊ formaliter patitur:⁊ effectus qui est forma inducta per motum vel per mutationem.quo habito cessat motus vel mutatio.hec igitur se habent per ordinem:actio:motus:passio ⁊ forma:que est terminus ad quem: quoniam actio naturaliter p̄cedit motum:⁊ motus passionem:⁊ passio formam inducēdam tanq̄ terminum ad quem. ¶Secundo notandum q̄ aliquid dicitur elicitū ab agente quadrupliciter. Primo tanq̄ terminus factus.vt ipsum cōpositum. Secundo tanq̄ terminus factionis:vt forma illius. Tertio tanq̄ via ad illum terminum vt motus. Quarto tanq̄ principiū imediatū vie vt ipsa actio. Nihil fit primo:secundo:vel tertio modo nisi per mutationem illius in quo fit:sed quarto modo fit actio: ⁊ non permutationem illius in quo fit:eo q̄ nō informat:nec inheret sed est suo subiecto presens et indistans.sicut generaliter quilibet respectus est in suo subiecto non informatiue:sed formatiue.non inherēter:sed insistenter sicut etiam dicitur esse quelibet intelligentia separata in suo orbe.⁊ quilibet motus absolutus.vt perseitas.et inherētis in suo fundamēto.

His visis sit hec prima conclusio. Actio materialiter sumpta est subiectiue formaliter in patiēte:⁊ nō in agente. Istam conclusionem ponit Ari.iij.phy.di.q̄ si motus esset formaliter in mouente:tunc omne mouēs moueretur:vel in aliquo esset motus qđ nunq̄ moueretur:quod est inconueniens pro qualibet parte. ¶Dicendū ergo q̄ quelibet talis actio est subiectiue in patiēte: siue fuerit actio imanens.vt intellectio aut volitio. siue fuerit actio transiens.vt calefactio vel frigefactio calidum ⁊ frigidum:seu aliq̄ alia forma sub̄alis: vel accidentalis.successiue vel subito producta. ¶Secunda cōclusio. Actio formaliter sumpta non est subiectiue in motu:nec in termino motus probatur.nullum prius potest fundari in suo posteriori.sed actio formaliter sumpta est prior motu.⁊ termin⁹ motus ergo ⁊c.maior ptz īductiue:⁊ rōne:q̄ gn̄alr̄ fūdatū p̄supponit suū fundamētū.nec vz si dicat̄ q̄ mot⁹ posterior est actione in eo q̄ est actus entis in potentia ⁊ est actiō e p̄ar inquātū fundat eam.q̄ illud qđ ſm suam totā realitatē capit esse originatiue ab aliquo.licet ſm aliquā rationem possit dici prius.non tamē potest esse fundamentum illius.verbi gratia.accidens vniuersaliter sumptum potest esse aliquo modo prius q̄ substātia particularis.nam intelligendo hominem naturalem in cōmuni.intelligo qualitates sensibiles in cōmuni:⁊ tamen pro tunc non oportet q̄ intelligā hunc hominem particularem.q̄ cum substantia est causa per quam accidens capit esse impossibile est q̄ accidens sit fundamentum substantie:etiam q̄uis motus ſm aliquam rationem sit prior q̄ actio.tamē q̄ tota realitas motus capit realiter esse originatiue p actionem.impossibile est q̄ motus sit subiectum vel fundamentum actionis. ¶Tertia cōclusio. actio formaliter sumpta nō est subiectiue in potentia passiua nec in ipso patiente.p̄batur omnis forma denominat suū subiectū aliqua denominatiōe itrinseca.q̄tū cunq̄ denominet aliud in quo nō est formaliter denominatione extrinseca:sed passum denominat̄ passum per passionē.ergo denolatur agens per actionē ⁊ per ꝯn̄s omne passum agit:qđ est falsum.tenet ꝯn̄a cum minori.maior vero est nota.q̄ scientia lz denominet denolatione extrinseca obiectū scibile:tn̄ denominatione intrinseca denoīat scientē.quē formaliter p̄ficit. Unde pōt sic argui. Actio est in patiēte formaliter.ergo omne patiens agit:vel in aliquo est actio qđ nō agit.tenet ꝯn̄a cū falsitate ꝯn̄tis.iuxta argumētum Arist.iij.phy.factum de motu pro prima conclusione. ¶Cōfirmatur actio per suā realitatem stando infra ambitū actionis habet duplicem aspectū.s.ad illud in quo est formaliter:⁊ ad aliud qđ est sibi extrinsecū.⁊ per ꝯn̄s hz duplicē denominationē:vnam qua denolat illud extrinsecū:⁊ illa est denoīatio formalit̄ extrinseca:⁊ alia qua d̄enoīat illud in q̄ est formaliter intrinseca.ergo passum est formaliter agēs qđ est inconueniēs. ¶Quarta cōclusio. Actio formaliter sumpta est subiectiue in potentia actiua:vel in ipso agēte.primo in eo est formaliter actio de genere actionis in quo est formalis q̄dditatiua ratio illi⁹ sed q̄dditatiua rō actiōis que est esse a quo aliud est formaliter in agēte ⁊ nō in passo:q̄ nihil p̄ductū in passo ē a quo aliud:sed est illud qđ ab alio.ergo actio est formaliter in agēte.ij.nō minus opponunt̄ actio ⁊ passio q̄ relationes ꝯn̄es actionē ⁊ passionē:sed paternitas ⁊ filiatio que sequunt̄ actionē ⁊ passionē.v.meta.nō possunt esse in eodē subiecto.nec in eodē supposito.ergo nec actio ⁊ passio:sed passio est in patiente ergo actio est in agente.tenet ꝯn̄a cū minori.alr̄ enī nō dicunt̄ opponi paternitas ⁊ filiatio.maior autē declarat̄ ex eo:q̄ respectus actiōis ⁊ passiōis sunt respectus motus ⁊ cooppositi.ex quorū oppositiōe tanq̄ ex per se causa:⁊ imediata orit̄ oppositio relatiua in relatiōib⁹ scdi modi.iuxta doctrinā Arist.v.meta.tertio necessaria dispositio in eē vel in fieri ad susceptionē alicui⁹ forme est in eodē subiecto cum illa forma: sed actio.v.meta.est fundamentū relatiōis sequētis vel necessaria dispositio ad susceptionē illi⁹. ergo in eodē formaliter est actio in quo est relatio sequēs.s. p̄nitas sz p̄nitas subiectiue ē ī p̄re.ergo actio respectiua est in eodē.quarto agēs qđ est perfecti⁹ qñ agit q̄ quādo nō aliqđ agit:acq̄rit aliqđ in seipso formaliter:sed agens naturale perfectius est quādo agit q̄ quādo nō agit.ergo quādo agit habet aliquid in se qđ nō hz qñ nō agit:sz hoc nō pōt esse:nisi actus de genere actionis.maior patet ⁊ minorē ponit Arist.iiij. metheoroꝝ. Ista cōclusio est Ari.iij.phy.di.q̄ actio nō abscindit̄.sed est hoc in hoc vbi Cōmenta.nō dicimus q̄ actio agētis est in patiēte ſm q̄ abscindit̄ ab agente:qñ si hoc esset nō esset agētis:sed ſm q̄ continuatur ex hoc in hoc.vz ab agente in passum:modo omne qđ est ab agente receptū in passo:separat̄ ⁊ abscindit̄ ab agēte.⁊ ideo ipse cōcludit.iij.phy.q̄ actio alicuius necessariū est q̄ sit in se. ¶Itē.v.meta.sic dicit Cōmēt.manifestū est q̄ abscissio cultelli est in cultello.⁊ actio man⁹ est in manu.sicut calor est in igne. ¶Et nono metaphysice. Actio artis carpentarie est in carpentatore. Unde Aristo.dicit ibidem q̄ in diuersis actus precedit potentiam: sed in eodem potentia precedit actum.ergo potentia actiua et actio sunt in eodem.sed potentia actiua est in agēte.ergo actio est in agente. Item scđm phm in de somno ⁊ vigilia.cuius est potentia eius est ⁊ actus:⁊ intelligit subiectiue:q̄ sic arguit:cuius potentia est vigilandi in eo est actus vigilandi.⁊ consimiliter de potentia dormiendi. ¶Item primo ethicorum dicit philosophus q̄ honor ē in honorante:⁊ nō in honorato.quia honorans operatur honorem quemadmodum gradiens gressum. ¶Deinde inquit Ari.iij.phy. dicunt aliqui q̄ motio ⁊ motus sunt vna essentia in parte:sed dicemus subtiliori modo:⁊ q̄ veritas rei sic se haber quod mouere est dispositio mouentis nō moti:⁊ operatio moti ad mouentem est dispositio moti.

Margin notes (left): [...]nium; scdm; 2ª c̄clusio. 3ª cōcl'a; 4ª cōclo.
Margin notes (right): T.c.19; Quarta cō clusio, T.c.20; Cō.15.c.17. T.c.13;

nõ mouentis. ecce q plane ponit Auicen. actionem
esse in agente: et non in patiente quare.

Primum, **Contra** predicta arguit. inferendo primo q omne agẽs agit prius in se q̃ in passum consequens est falsum: quia tunc omnia potentia actiua esset receptiua et passiua: et consequẽter deus esset potentia receptiua et passiua: quod est cõtra philosophum et Commen. viij. physico. t. xij. Meta. dicit q deus est immobilis et actus purus. patet consequẽtia: quia actio prius esset saltem prioritate nature q̃ motus et passio.
Secundo ¶ Secũdo sequitur q omne transmutans transmutatur contra. iij. et octauo physica. et patet consequentia: quia omne transmutans recipit aliquam realitatem: quam primo nõ habebat. ergo aliter se habet q̃ prius: sed omne quod aliter se habet q̃ prius transmutatur. ergo minor est phy. v. physicorũ.
Tertia. di. q mutari est aliter se habere q̃ prius. ¶ Tertio si actio esset in agente: et non in passo. sequitur q nõ haberet connexionem agens cum passo. immo q omne agens naturale possit agere ad quancunq distantiã consequens est falsum: et probatur consequentia. nam agens naturale potest agere in omne illud ad quod potest habere respectum actionis: sed si ponatur habitudo que est essentialiter actio formaliter in agente: tunc agens naturale poterit per talem habitudinem referri ad corpus quantuncunq distans: sicut album potest referri ad album. quantuncunq distans: sed istud impossibile non sequeretur ponendo actio-
Quartum; nem subiectiue in passo: quia ad hoc q actio innascatur in passo requiritur debita appropinquatio agentis ad passum. ¶ Quarto arguitur auctoritate Aristo. nono Meta. di. q actio manens est que manet in agente: et est perfectio agentis / sed actio transiens est in passo / et est perfectio passi. ergo saltem actio transiens est in passo. et si actio manens est in agente. hoc non est inquantum agens / sed inquantum patiens: vt dicit Aristoteles de motu qui est in mouente: q nõ
Com. 21. est in eo secundum q mouens / sed secundum q motum. iij. physico. generaliter ergo actio agentis naturalis est in passo. Deinde videtur esse ad hoc Commentator tertio physicorum. dicens: q actio et passio sunt vnum subiecto et duo diffinitione. ergo actio est in eodem subiecto in quo est passio: et iterum ibidem: actio motoris que est mouere est eius: nõ in eo: actio
Ad primũ. autem motoris est facere motum in alio: iterum edificatio est act⁹ edificati inquãtum edificatum.

Ad primum dicitur q sicut non proprie generatur generatio: ita nõ proprie actio agitur. ideo nullum agens agit proprie actionem suam / sed proprie elicit eam / et prius q̃ agat vel eliciat in passum aliquid / et consequenter concedo q omnis potentia actiua est receptiua: nõ tamen omnis potentia receptiua est passiua / quia nihil patitur nisi per mutationem factam in se: sed aliquid recipit per mutationem factam in alio / quia ergo receptio actionis non est per mutationem sui scilicet alterius sicut nec per inherentiam vel informationem.
Q. 35. ideo in deo possunt esse infinite tales actiones respectiue: sicut et infinite relationes: non obstante q sit purus actus. ¶ Sed contra Aristot. octauo physico. probat q si deus de nouo produxit mundum mutat⁹ est sed per nouam productionem mundi non consurgeret in deo nisi nouus respectus de genere relationis: vel nouus respectus de genere actionis. ergo realitas actionis vel relatiõis facit mutationez in eo cui aduenit. ¶ Respondet q si respect⁹ facit mutationez in eo cui aduenit. hoc non est ratione sui: sed ratione alicuius absoluti noui: cui talis respectus est coniunctus: et ideo conditionalis illa fuit bona ad intentionem Aristo. et Commen. reducentium nouitatem re-
Ad scdm. spect⁹ in nouitatem absoluti in deo vnde concludit ibi Commen. q necessario esset in deo appetit⁹ nou⁹ modo certum est q appetitus non dicit solum respectum. ¶ Ad secundum neget consequẽtia. Et ad probationem concedo q omne nouiter transmutans hʒ aliquam rem quam prius non habuit: et cõsequẽter q se habet aliter q̃ prius ex quo non sequit q mutetur. ¶ Et ad philosophuz dico q loquebat de alietate absoluta: ita q omne quod se habet intrinsece aliter q̃ prius alietate absoluta illud mutatur non tamẽ om-
Ad tertiũ ne quod se habet intrinsece aliter q̃ prius alietate respectiua mutatur. ¶ Ad tertium neget consequẽtia. sufficit enim q agens naturale et suuz passum habeãt connexionem localem: et q vltima illorum se contingant. sicut dicit Aristo. vij. physi. sic Deinde ad hoc q agens agat et inascatur in eo respectus actionis exigitur debita proportio potentie actiue ad ipsum passum: que si tollat non poterit agens agere in passum et q̃uis actio sit essentialiter quidam respectus: nõ tamen est respectus de genere relationis: que nõ requirit approximationem extremoruʒ ad hoc q innascat in extremis: sicut ponebatur exemplum de similitudine: que potest esse inter duo alba q̃tuncunq distãtia: sed est respectus de genere actionis reqrẽs approximationem debitam extremorum ad hoc: vt innascatur in agẽte. Et propter istam causaz author sex principiorum vocauit relationem accidens intrinsecum aduenũs: et actionem vel passionem accidens: ex-
Ad q̃rtum trinsecum aduenĩes: et q̃tuor alia predicamẽta quatuor respectiua. ¶ Ad quartum dicit q Aristo. loquit ibi de actione materialiter sumpta quã ego cõcedo esse in patiente / nec est in agente nisi in eo q est patiens. ¶ Et ad Commẽta. dicentẽ q actio et passio sunt vnũ subiecto: dicit q duplex est subiectum. scilicet in quo et circa quod verbigratia: sciẽtia duplex hʒ subiectũ: vʒ in quo: et illud est anima: et circa quod: et illud est obiectum communissimuz eius sic actio et passio sunt vnum subiecto: quia habẽt vnum subiectum: non in quo sʒ circa quod: et illud est motus quia actio et passio non sunt in motu: secũdum autorẽ sex principiorum eciã p̃ha dicit. iij. physico. q actio et passio sunt in motu: non debet intelligi subiectiue: sed terminatiue: eo q actio et passio sunt termini motus. Ad alias vero authoritates Commẽn. respondet q ipse locutus est de motione et edificatione: et sunt actiones materialiter sumpte quare. ¶ Predicamentum quãdo.

¶ Caput. xxxiij.

Septimum predicamẽtum est predicamẽtũ quã-
Primum Eternitas do: quod prouenit a tempore: sicut vbi a loco: vt determinat autor sex principiorum. ¶ Et ideo incipiẽdo a tempore est notãdum primo: q differentia est inter eternitatem: euum et tempus: quoniam eternitas secundum Boetium quinto de consolatione. est duratio immutabilis tota simul. et dicitur primo duratio immutabilis: quia claudit contradictionem aliud a deo esse in eternitate: vel eternitate mensurari: proprie loquendo de eternitate. Secundo dicitur tota simul quia implicat contradictionem deum fuisse vel fore in eternitate: cum sit mensura indiuisibilis non
Euum habens prius nec posterius. Euum vero est duratio mutabilis tota simul et hac mensura mensuratur intelligentie intellectus human⁹ qui licet non habeat prius et posterius essentialiter tamen mutabilis est. sicut quelibet creatura propter dependentiam quam habet ad deum: et sic loquitur autor de causis: cum dicit intelligentias et animas hominum eẽ creatas in euo super tempus: et quot sunt huiusmodi entia: tot sunt eua habentia inter se ordinem. sicut et illa entia Tempus vero est duratio mutabilis successiua: ita q si non est motus non est tempus et econtra. ¶ Ex quo sequitur q si celum necessario mouetur necessario est in tempore: et omnia inferiora si necessario veterascũt aut habent esse transmutabile necessario sunt in tempore: et econtra: si possibile est celuz non moueri: et res
Secũdũ inferiores non sic veterascere vel moueri possibile est ipsa non esse in tempore: sed in euo. ¶ Secundo notãdum q tempus quantum ad propositum spectat tripliciter sumit. Primo pro duratione successiua mot⁹:

et sic quelibet duratio successiua: siue sit motus localis. siue augmentationis. siue diminutionis: siue alterationis dicitur tempus. Secundo pro duratione successiua motus primi mobilis: et sic est passio motus primi mobilis: nec alibi quam ibi reperitur subiectiue. Tertio pro duratione insuccessiua mūdi in esse trāsmutabili: et sic est passio mundi subiectiue existens in eo de quo loquitur phs. iiij. physi. di. tempus esse in celo. in terra. et in mari. et de isto loquor ad presens. qt de tempore sumpto primo vel secundo modo diffuse locutus sum in prima parte.

Prima conclusio.

His visis sit hec prima cōclusio. Impossibile est deum aut aliquam intelligentiam eē tēpus. probatur tempus hz prius et posterius essentialiter. iiij. phy. sed deus et intelligentie nō habent prius et posterius: cum sint entia indiuisibilia per carentiam partium. ergo etc. ¶ Item tempus est motus. vel passio motus. xij. metap sed nec deus. nec aliqua intelligentia est motus vel passio motus vt liquet. ergo etc. Et ideo sequitur quod falsa est opinio ponens quodlibet indifferēter esse tempus: quoniam tūc tempus cōuerteretur cum ente. et non esset species quātitatis continue. quod est contra philosophū in predicamentis. cap. de quātitate.

Secunda conclusio.

¶ Secūda conclusio. Impossibile est tempus eē primū mobile: aut celū. Istā conclusionem ponit. Arist. quarto phy. di. quod stultior est opinio ponens tps esse celum: quam alia impossibilia. que possunt confirmari de eodē conclusio tn̄ sic arguit: qt alr sequitur quod deus est in oi tēpore: et celum in nullo tempore cōtra phm quarto physi. et patet ꝯña. qt deus est in omni celo. et celū nō est in celo. et sic sequit quod totum celū. seu pmū mobile nō pōt moueri. qt non pōt moueri in tpe. eo quod totū celū nec pmū mobile mouetur in celo sed solū circa cētrū mundi. ¶ Item sequit quod omne factū fuit per tps eternū. et per cōsequēs omne tale sp fuit. pz. qt omne factū fuit per celū. et ipm celuz fuit eternū. Etiā qt oē factū fuit in oi celo et omne tēpus est celū. ergo oē factū fuit in omni tpe. ¶ Itē sequitur quod annus non est maior mense. nec mēsis maior die vel hora. qt tam annus. quam mensis quam dies vel hora est celum per opinionē cōtrariam. et ita sequit cōsequenter quod nihil potest moueri per horā precise. quia omne quod mouebitur: mouebitur per mēsem et per annum ex quo vnum est reliquum. ¶ Item sequitur. quod omne tempus est finitum. contra philosophuz tertio. et octauo physicorū. et patet consequentia quia omne celum est finitum. et consequenter sequitur quod temporis multe sunt partes simul. quarum nulla alteram includit. quod est contra determinationem Aristotelis quarto physicoꝝ. et patet consequētia. qt celum habet multas partes non seinuicem includentes. simul existentes. cum sit res permanens.

Tertia conclusio.

¶ Tertia cōclusio. Tempus non est motus celi. nec alicuius alterius mobilis. Istā cōclusionē demōstrat Ari. iiij. phy. ex tribus. primo qt ois motus est velox vel tardus et nullum tēpus est velox vel tardum. Secundo: quia nullus motus est vbiqz. tēpus aūt est vbiqz: quoniam idez tēpus numero est in celo: in terra: et in mari. Tertio: qt omne qd est in motu mouetur: sed nō est qd est in tempore mouetur. Unde arguit sic. Motus diuidit diuisione mobilis: et nō multiplicatur ad omnem pūctum mūdi. tempus aūt nō diuiditur diuisiōe mobilis: sed multiplicatur ad oēm punctū mundi: quia eadem hora numero que est hic: est vbiqz. ergo tēpus nō est aliquis motus. Item tempus per se est de predicamento quātitatis sed motus non est per se alicuius pdicamenti: sed solū per reductionē ratione termini ad quē vt patuit. ergo.

Quarta conclusio.

¶ Quarta cōclusio. Tempus est quātitas cōtinua successiua mūdo per motū inexistens subiectiue. primo tps est quātitas cōtinua per phm in predicamentis. ca de quātitate. secūdo est quātitas successiua. qt est passio motus. iiij. phy. nec vna pars manet cum reliqua. iiij. phy. iiij. est motus inexistens mundo subiectiue: quoniam tempus est duratio mūdi in esse trāsmutabili. ergo huiusmodi duratio sibi inest subiectiue. iiij. fundatur per motū in mūdo. quoniam si non foret aliquis motus. nō foret huiusmodi duratio: et quocunqz motu existēte est huiusmodi duratio subiecta a mundo. ideo dicitur passio motus. et quoniam tempus principalius inest mundo per motuz primi mobilis quam per aliquem alium. ideo dicit passio motus primi mobilis. et non alterius. Unde est dicendum de tēpore sicut dicunt multi theologi de anima intellectiua. quod est tota in toto: et tota in qualibet parte non tamen subiectiue est in qualibet parte corporis: sed in toto corpore: nec potest inesse toti corpori. vel parti illius nisi mediante quātitate. ita in proposito. tempus est in toto mūdo. et in qualibet eius parte propter multitudinem non tn̄ est subiectiue nisi in toto mūdo. In partibus autem per presentiā et indistantiam. nec potest inesse mūdo vel in partibus eius nisi per motum. principalr tn̄ per motum localem. et principalissime per motum primi mobilis. Item conceditur: sicut de motu: quod cōtinue partes temporis corrūpuntur per accidens ab intelligentia mouēte mūdum propter repugnantiam partium ad esse simul. propter quam repugnantiam deus non potest seruare vnam partem cum alia. quare etc.

Primum.

Contra pdicta: et specialr cōtra quartam conclusionē arguit. primo sic. Si ad oēz punctum mūdi est tps: et etiam ad omnem punctum mundi est quātitas continua: ergo due quātitates sunt inuicem coextēse. patet consequentia. quia tempus est quantitas sed consequens falsum: quia quātitas est per se quanta: et non per aliud qd est cōiter quātū cuz illo.

Secundum.

¶ Secūdo. quamodo per se celum est eternū: ita per se est ipsum diuturnum aut duratiuū: sed secundum Aristo. celum de se et essentialiter est eternum. ergo et diuturnum et temporaneum. patet consequētia tum minori. maior vero est nota. quia celum esse eternum est ipsum esse diuturnum et duraturuz. sed consequens est falsum: quia celum non est diuturnū nec duraturum: nisi per quandam rem accidentalez: sicut homo est quātus vel albus per vnum accidens in eodem. ergo sicut homo non est per se albus: neqz quantus: quia est huiusmodi per aliquod extraneuz ab eius entitate. sic celum est per accidens duraturum: per vnam rem accidentalem extra eius entitatem.

Tertium.

¶ Tertio sequitur quod si essent multi mundi eēnt plura tempora non communicantia. consequens includit contradictionem: et non antecedens scdm Aristote. quarto physic. et patet consequentia. quia pari euidentia qua vnus mundus causaret talem rem et reliquus causaret ꝯsimilem: vel neuter causaret tempus si ergo cōceditur multa esse tempora nō communicātia. posita multitudine mundoꝝ sequitur a pari quod iam qlibet motus localis alicuius sphere causat proprium tempus: et ꝯñr quod non sunt plura tempora nō cōmunicantia in hoc mundo: immo mutaret tempus remisso motu celi: et tunc non foret vnus mundus quam reliquus esset: nec aliqd vnius mūdi foret cū reliquo prius aut posterius.

Quartum.

¶ Quarto sequit quod accns migraret de subiecto in subiectum: nā tempus est vna res q iam est in isto homine corrumpēs eundē faciēdo ipsum canescere et senescere: sicut loquit Aristo. iiij. phy. et postmodum erit in alio homine nouiter genito: et sic de omnibus corruptionibus. ergo immo tempus moueret ad motum sui subiecti: sicut alia accidentia tā multiplicata quam distensa/ sed hec sunt incōuenientia. quare etc.

Ad primum.

Ad primum dicitur negando consequentiam/ quia tempus est vna res indiuisibilis quo ad situz: et diuisibilis quo ad durationem: ideo cum nullo coextendit. Et si arguit sic. tempus est passio motus celi coextensi: sed impossibile est rem diuisibilem et extensam per se agere rem multiplicatam per totū mundū. ergo tempus est sic indiuisibile et multiplicatū: negetur consequentia: quia tempus non per se agit a motu/ sed ab intelligentia mouente celum: motus tamē est causa sine qua nō fieret nec multiplicaret tempus.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dicitur quod sicut

nox est ibi:ergo ibi est nox:sicut nō sequitur:deus creans est hic.ergo hic nō est deus creans: quoniam tales aduerbia faciunt appellationem.

mū. **Contra** p̄dicta arguit.ꝛ p̄mo q̄ tēpus est motus ꝛ nō mensura illius:nā si tempus distinguitur a motu:ergo stat tempus esse sine motu vel econtra:consequentia est de se nota inductiue:sed consequens est falsum .quoniam si tēpus est . ipsum est mensura motus ꝛ per consequens motus est: ꝛ si motus est:ipse est velox:vel tardus:ergo tēpus est.pꝫ consequentia:q: in diffinitione velocis vel tardi ponitur tp̄s similiter si motus est:ipse est successiuus quia motus est acq̄sitio partis post partē s̄m diffinitionē Cōmen.iij.phy.ꝛ si est successiu⁹. ergo tēpus est patet consequentia:quia successio in motu est ratione tp̄is iiij.physi. ¶ Secundo omne ens de se mensuratiuum aliarum denominationum est tempus. sed motus celi est huiusmodi.ergo ꝛc.maior patet. q: tale ens describitur esse tēpus aliter enim oportet ponere duas quātitates successiuas ad mensurandum durationes rerum quod est ita superfluum ꝛ impossibile: sicut est impossibile duas ꝓfunditates mēsurare idem corp⁹ minoi autē Ari.x.meta.di.q̄ in omni genere est vnū primū qd̄ est metrum ꝛ mensura omnium aliorum. et ponit exemplum de motu celi qui est mensura omniū aliarum transmutationum:ꝛ ideo dicit philosophus in libro topicorū q̄ dies est latio solis super terram.

rtiū ¶ Tertio arguitur q̄ deus non est in tempore: quia cū mūdus incepit esse:sequitur q̄ deus incepit esse cū tpe.ꝛ incepit fuisse ꝛ fore: quorū quodlibet est impossibile:cū necessariū sit ipsum ꝛ fuisse.ꝛ probatur consequentia:quia incipiente mundo esse deus faceret seipsum cum tempore esse:postq̄ non fuit cum tempore.ergo incipit esse cum tēpore.ꝛ per idē incipet fuisse p̄ remotionē de p̄senti.ꝛ incipet fore per positionē de p̄senti.cū nūc sit.adeo seq̄tur q̄ ipse erit ꝛ nō fuit: ita q̄ ipse erit. Itē si deus incipit mouere celū p̄ remotionē de p̄senti.tūc imediate post hoc mouebit celum.q̄ro ergo q̄d demonstratur si tūc instās tp̄s est:si eiuum vel eternitas:tūc nihil erit post hoc: cū hoc si erit semper erit.

artū. ¶ Quarto arguit q̄ eterna sunt ꝓprie in tēpore:quia mūdus habet ꝓpriā durationē successiuā qua alia mensuratur:sed quelibet duratio dei vel intelligentie alicu⁹ separate est prius illa:ꝛ per consequēs eius mensura.ergo multo magis deus habet ꝓpriam ꝛ priorē durationē successiuam.ergo ei⁹ duratio est tempus.prius enī naturaliter est volitio dei q̄ vult mūdū cōtinuare durationem talē: q̄ est talis duratio:ꝛ q̄ primo est talis dei volitio est illa successiua ergo prius naturaliter est tēpus q̄ duratio talis mūdi. Itē seq̄tur q̄ mundus desineret esse si deus annihilaret omnem motū per remotionem de p̄senti mūdo manente:q: mūdus nunc esset:ꝛ nunq̄ post hoc esset

primū ex quo nō esset tempus. quare ꝛc.

Ad primum dicitur q̄ sicut non potest eē homo sine risibili:nec ecōtra tñ stat hominē esse sine risibili absq̄ ꝯtradictione: ita nō posset esse motus localis sine tpe nec ecōtra tñ stat motū esse sine tpe:admisso ergo q̄ mot⁹ sit ꝛ nullū tēpus sit. dico q̄ nullus motus sit velox vl' tardus:ꝛ ꝯsequenter q̄ nullus motus sit successiuus. ¶ Ad diffinitionem Cōmenta.dico q̄ illa est materialis:quaꝫ non concedo dici de motu:sicut nō concederem hominem esse animal risibile:admittendo hominem absq̄ risibili:ꝛ sicut concederē hominē esse animal rationale:ita concedo motū esse actum entis in ꝓpotentia s̄m quod in potentia : q: hec est diffinitio formalis data per priora . Et si arguitur . ex diffinitione formali motus tempus esse motum:quia tempus est actus entis in potentia : secundum q̄ in potentia dicitur qd̄ Aristo.loquitur ibi de potentia: prout respicit actum completū acquisibilem per motum:ꝛ in argumento sumitur potentia vt respicit potentiam futuram temporis :que nunquam habebit actum completum : nec

febūꝫ erit terminus motus. ¶ Ad secunduꝫ negetur maior.

Et ad probationem dicitur quod non propter hoc ponuntur due quantitates successiue mēsuratiue durationum.quia motus nō est talis q̄titas:nec est inconueniens ponere duas tales mensuras successiuas: quarum vna est intrinseca.s.tēpus:ꝛ alia extrinseca. vꝫ motus ꝛ vna sit formalis.s.tempus : ꝛ alia materialis:vꝫ motus. Cum aūt dicit Ari.q̄ dies est latio solis super terram:respondetur q̄ illa est predicatio causalis.s.dies est ex latione solis sup terrā. ¶ Ad tertium dicit̄ cōcedendo q̄ deus incepit esse cum tēpore ꝛ fuisse:ꝛ fore:quia incepit esse:ita q̄ deus fuit ꝛ deus erit:ꝛ cū dicitur:necessariū est deum fuisse ꝛ fore:verū est si necessarium est tempus esse:ꝛ si concludit̄ q̄ de⁹ in p̄mo instanti mundi incepit esse: quia tunc fuit : et non ante illud instans. dicitur q̄ si ly ante dicit differentiam temporis:negetur ꝯñ:si autem dicit eternitatē:que omne tēpus naturaliter p̄cedit:negetur antecedens pro minori.vnde hec propositio. deus incepit esse:sic exponitur si ly ante dicit differentiam temporis de⁹ nunc est:ꝛ nō immediate ante nunc fuit dato q̄ tempus fuit:deinde cum querit̄:quid demonstratur per ly hoc. dicēdo:immediate post hoc deus mouebit celū:respondetur q̄ demonstratur instans : ex quo nō seq̄tur q̄ tēpus sit : sicut enī non sequit̄ instās est:ergo tēpus:ita non sequitur. punctus est ergo linea est:semp intelligendo absq̄ implicatione cōtradictionis:quia quelibet illarum in esse reali est bona:

secundum philosophum. ¶ Ad quartum negatur cōsequentia.instans enī prius est tempore.ꝛ est mensura terminatia eius:ꝛtamē non est mensura successiua ita eternitas q̄ est duratio dei est mēsura tp̄is:non tñ successiua:sed instātanea:quia non mensurat adeq̄te formaliter:sed solū terminatiue effectiue. Deinde cōcedo q̄ p̄us naturaliter est volitio dei q̄ vult mundū cōtinuare durationē suam:q̄ est talis duratio:ꝛ nego q̄ talis dei volitio sit successiua : sed est instantanea instanti eternitatis : licet per illā successiue moueat celū. Itē admisso illo casu dico q̄ mundus nō desinit esse:nec sequitur:mūdus est in hoc instanti:ꝛ non erit post hoc instās:ergo desinit esse:q: opꝫ addere in ꝯñ cedēte:q̄ immediate post hoc erit tempus ꝛc. Ad quartū

¶ Capūt.xxv.

Tempus cōtinuat̄ ꝛ diuiditur per instans iuxta doctrinā Ari.iiij.phy. de cuius q̄ditate: idēritate:ꝛ distinctione ad tēpus est ꝯñter dicendū. ¶ Notādo primo q̄ sicut albū dupl'r sumitur.s.cōcretiue ꝓ illa re alba.ꝛ abstractiue pro ipsa albedine:ita instans dupliciter sumitur.s.concretiue et abstractiue.instans concretiue sumptum est mobile h̄ns terminum tp̄is.instans abstractiue sumptuꝫ est ipse terminus temporis . Unde Auice , secundo sue physice.dicit q̄ in tēpore ꝛ in motu est aliquid quod suo fluxu causat quendam cursum.sicut p̄ūctus causat lineam:ꝛ dicit q̄ instans suo fluxu causans tempus non est instās positum inter duo tēpora:ꝛ continuans illa:sicut punctus qui putatur suo fluxu facere lineam non est punctus continuans partes linee inuicem:ꝛ ita pꝫ q̄ preter instans cōtinuans partes temporis:de quo est p̄sens speculatio.ꝛ aliud instans agens tempus.ꝛ dicit̄ illud secūdum Auicē. primum mobile.vel extremitas p̄mi mobilis:de quo nihil ad presens:cum hoc sit instans materiale.ꝛ aliud est instans formale:propter qd̄ inductus est hic sermo. primū

¶ Secundo notādum q̄ instans formale ꝛ tp̄s cōsequunt̄ se in esse.vt dicit Ari.iiij.physi.cuius ratio talis est:sicut translatum ꝛ translatio se h̄nt inuicem:sic numer⁹ trāslati ꝛ numer⁹ trāslationis h̄nt se inuicē:sꝫ trāslatio ꝛ translatū consequuntur se inuicē in esse:ita q̄ si vnū est reliquū est:ꝛ ecōuerso:ergo numer⁹ trāslationis:ꝛ numer⁹ translati consequitur se in esse:ita q̄ si vnū est:reliquū est:ꝛ ecōtrario:sed instās est numerus translati:ꝛ tempus est numerus translationis:ergo tēpus ꝛ instās cōsequūt̄ se in esse : ita q̄ si instans Scdo

est tēpus: et ecōuerso. Unde inquit philosophus q̄ instans est numerus eius qđ fertur nō numer⁹ diuisibilis: sed indiuisibilis sicut vnitas respectu numeri. ¶ Aduertendum cum dicit philosophus instans esse numerum translati: debet intelligi q̄ omnes partes translati sunt simul in eodem instanti. Unde sicut instans est totum simul: et nō habet partē priorē et posteriorē: sic trāslatū seu mobile est totū simul: q2 sibi nō repugnat habere partes omnes simul: et talis mēsura dicitur mēsura quātū ad esse partium: q2 omnes partes mensurati sunt in tali mensura.

1ª ɔclusio. **His intellectis** sit hec prima ɔclusio. Nullū instās formaliter sumptū est primū mobile. probatur: q2 dato opposito sequitur q̄ omne qđ est incipit esse. patet: q2 quocū q3 dato illud est in instāti p̄senti. et nō fuit ante instās presens: q2 nō fuit ante primū mobile: cōsequēs ē falsum q2 deus et intelligētie nō incipiūt esse: et etiam hac ratiōe cōcluditur q̄ aliqđ eternū incipit et desinit esse q2 nō fuit an̄ tp̄s p̄ns: nec erit post tp̄s p̄ns. Ista ɔclō nō solum ad primū mobile: sed etiā ad omnes intelligentias: et etiam omnia corpora celestia et eterna potest applicari: et consequenter ad omnes substantias corruptibiles: q2 cū nō sit ratio quare magis vnū corruptibile est instans q̄ reliquum: plura forent instantia simul quod est contra philosophum. iiij. physicorum.

2ª ɔclō. T. c. 103. ¶ Secūda cōclusio. Instās formaliter sumptum nō est pars tēporis: sed accidēs eius. Istā cōclusionē ponit Arist. iiij. physi. cuius primam partē sic arguit sicut mutatum esse qđ diuidit motū se habet ad motum: et sicut punctus diuidēs lineam se habet ad lineā sic instās se habet ad tempus sed mutatū esse nō est pars motus nec pūctus est pars linee. ergo instās nō est pars tēporis. Scđam partem sic arguit ph̄s. Termin⁹ ē accńs illi⁹ cui⁹ ē termin⁹ sed instās ē termin⁹ temporis. ergo est accidēs tēporis: tz cōsequētia cū maiori. minor autem declaratur. viij. physi. vbi Ari. dicit q̄ instans in tēpore distinguit tempus a tēpore.

3ª ɔclō. ¶ Tertia cōclusio. Instans abstractiue siue formaliter sumptum est mensura indiuisibilis raptim transiens. probatur. Omnis cōtradictio habet referri ad eādem mēsuram per diffinitionē cōtradictionis: sed pro quacūq3 mēsura diuisibili nō repugnat cōtradictoria esse simul vera: q2 vnū potest esse verum p̄ vna parte mēsure et aliud p̄ alia. ergo illa mēsura ad quā

Cōfirmat. refertur cōtradictio est indiuisibilis sed hoc nō videtur esse nisi instans. ergo instās est mēsura indiuisibilis. ¶ Cōfirmatur quādocūq3 vnū cōtradictoriorū est verum reliquum nō est verum: quero ergo vtrum distributio fiat pro mēsura indiuisibili et habet propositum vel pro mēsura diuisibili: et sic illa p̄positio est falsa: que tamen videtur esse principiū: q2 in quacūq3 mensura diuisibili vnū cōtradictoriorū est verū nō repugnat in eadem alterum cōtradictoriorū esse verū. Itē multe sūt res q̄ subito fiūt: et subito desinūt eē sicut generatio. illuminatio: et radi⁹ solaris ergo etc. Istis nō respōdet aliqua mēsura adequata: nisi indiuisibilis: sed hoc nō videt esse nisi instās. ¶ Ista conclusio est de intētione Ari. iiij. phy. di. q̄ instās sequitūr pūctum in cōtinuatiōe. sed differenter: q2 pūctus manet idem per tēpus: et nō instans. Et. ix. physicorum dicit philo. q̄ vnum instās alteri nō est cōsequenter ens: et ideo ex his nō fit tempus: et q̄ ipsorum semp est medium tēpus: neutrius tamē pars indiuisibilis est. Item in eodem motus et quies nō sunt in instāti: modo hoc nō esset mēsura indiuisibilis: et ideo dicit iterū ibi q̄ in ipso istāti nō est prius: nec posteri⁹. ¶ Quarta

Quarta cōclusio. ta cōclusio. Instās formaliter sumptū est accidēs absolutū: et nullatenus respectiuū: patz q2 nullū respectiuum cōtinuat partes absolutas: vt liquet inductiue: sed instās cōtinuat partes tēporis. iiij. et. vi. phy. et ipsum tempus est absolutū per Ari. in predicamētis cap. de quantitate ergo. Deinde sicut pūctus ordine nature precedit lineam: ita instans tempus: sed nullum respectiuum precedit absolutum: imo p̄supponit ipsum saltem illud qđ fundamētaliter respicit ergo. Dicatur ergo q̄ tēpus est per se quātitas successiua: id est in predicamēto quātitatis per se instās autem nō est quātitas. vel est terminus vel principium q̄titatis successiue: ideo est per reductionē in predicamento q̄titatis ratione temporis: sicut punctus ratione linee: et vnitas ratione numeri. ¶ Dubitatur: q2 dicit

Dubium. Arist. iiij. physi. q̄ instās est passio temporis. ergo est posterius tempore dicendum q̄ instans preter rationem indiuisibilitatis habet quatuor denominatiōes scz esse inchoatiuum esse continuatiuum: esse diuisiuū et esse terminatiuū: quo ad primas duas denoīatiōes vna cum ratiōe indiuisibilitas precedit tempus ordine nature: et sic nō est passio eius. quo ad alias duas denominationes est passio temporis naturaliter posterior prius enī naturaliter est tempus: q̄ diuidatur: aut q̄ terminetur per instans. quare.

Primū. **Contra** predicta arguitur sic. Omne accidēs habet adequatum subiectum: sed instans est accidens. ergo habet adequatum subiectum quero ergo vtrum illud subiectum sit diuisibile vel indiuisibile. si diuisibile ergo instans est accidens diuisibile. patet consequentia: q2 accidentia mensurātur suis subiectis si indiuisibile contra illud nō est deus nec aliqua intelligentia: nec intellectus humanus vt bene patet: nec etiam in aliquo alio subiecto indiuisibile: vt liquet inductiue ergo etc. ¶ Secundo sequit̄

Scđm. q̄ aliquid incipit et desinit esse simul et semel generatur et corrumpitur. patet consequentia: q2 instans presens est: et nunq̄ fuit nec erit: ergo incipit et desinit esse et patet quoniā nunq̄ ante generabatur hoc instans: q2 nō fuit: nec vnq̄ postea corrumpetur: q2 non erit ergo tam generatur et corrumpitur: sed cōsequēs est falsum q2 nō in tp̄e ex quo est indiuisibile nec in instanti q2 nō in seipso ſm Cōmen. iiij. phy. nec etiā in alio

Tertium. instanti: q2 tunc duo instātia essent simul: imo infinita: qđ est contra philosophum. iiij. phy. ¶ Tertio sic. Possibile est q̄ deus creet vnam intelligentiā vel animam hominis in materia existente in euo sine tempore: et q̄ iterum annihilet eādem sine aliquo motu quo posito sequitur q̄ sint duo instātia mensurantia istam creationem et illam annihilationem sine tempore medio et sic duo instantia forent consequenter se habentia in eternitate vel euo: et per cōsequēs illa essent imediata sed tempus nō impedit instātis causari eodem modo sicut causarentur subducto tempore

Quartum. ergo iam sunt instātia imediata: ergo illa sunt partes temporis: et per consequens nō sunt indiuisibilia ¶ Quarto arguitur sic aliquod instans manet in toto tempore idem: ergo tale nō est indiuisibile raptim trāsiēs tenet cōsequētia: et antecedēs patet per philosophum. iiij. phy. di. q̄ instās se habet ad tempus: sicut mobile ad motum: sed mobile manet vnum et idē in toto motu si motus sit vnus et cōtinuus. Instans manet vnum et idem in toto tempore si tēpus sit vnū et cōtinuum. Et cōfirmatur ſm Commē. dicentē ibidem q̄ instās agit tempus: sicut translatum translationem: sed agens temporis manet idem in toto tēpore ergo. ideo inquit Commentator q̄ instans manet idem ſm subiectum: sed differt secundum diffinitionem.

Ad primū. **Ad primum** negetur antecedēs: quia vt alias dictū est pūcta linee et superficies sunt accidētia. et nō habēt adequata subiecta: sed per accidēs sunt in materia ratione corporis de predicamento q̄titatis. Cōsimiliter posset dici de instanti q̄ est de subiecto per accidens ratione temporis. conceditur tamen q̄ habet adequatū subiectum scilicet mundum nec semper accidens diuiditur diuisione subiecti: et permaxime quando illud est multiplicabile: sicut tempus. vel instans: quorum quodlibet est subiectiue in mundo et in qualibet parte mundi per multiplicationem: multiplicatur enim

instãs ad omnem pūctum mūdi: eo quod idem istãs numero est idem ad omnem partem mūdi: sicut tempus. ¶ Ad secūdum cōcedo cōclusionem inductam: et cōsequēter dicitur q instãs presens in nullo instanti incipit vel desinit esse: nec in aliquo instāti generat vel corrumpitur: sed solū in tempore presenti: et q: nō sic mutatur in tempore adequate: ideo nō oportet instans presens esse diuisibile. ¶ Ad tertium dicitur q illa instātia nō essent simul: nec imediata: nec mediata. nec cōsequēter se habētia: ideo nō mirum si in tempore nō possunt sic se habere: et huiusmodi repugnātia nō solum est ex parte temporis: sed etiam instātia: sicut enim repugnat tempori preterito materie cum futuro: ita repugnat vni instanti esse cū alio simul: aut sibi immediatum: et si instatur q nō stat instātia esse sine tempore ṡm philosophum vbi supra di. q instans et tempus consequuntur se inesse: dicit q ipse naturaliter loquebatur: et ego supernaturaliter admittens illa esse sine tempore de potentia dei tanq̄ nō implicās cōtradictionem. ¶ Ad quartum concedo q instans manet idem in toto tempore de quo locuti sunt ibi. Arist. et Commenta. sed instãs formale subito trāsit: et cum dicit Commēt. q instãs manet idem ṡm substātiam: et differt ṡm diffinitionē: intelligitur q primum mobile ṡm substātiam suam cōtinue manet idem: et q: est cōtinue sub alio et alio istāti formali ideo vt sic differt ṡm diffinitionem: nam celum vt erit in b. instāti vt celum vt est in instāti terminatiuo temporis differt a seipso: vt est in instāti initiatiuo temporis: et q instãs formale nō sit idem in toto tempore arguit Arist. dupliciter quarto physi. primo sic. Cuiuslibet finiti sunt duo termini sed tempus aliquod vt dies est quoddam finitum: et instãs terminus finitus temporis. ergo nō est tātum vnum istãs in toto tempore. Secūdo si istãs manet vnum et idem in toto tempore: cum illa que manēt in eodem istāti sint simul sequitur q ea que nunc sunt: et postea erunt post mille annos forent simul: quod est inconueniēs. quare etc.

¶ Caput. xxxvj.

Tempore nō solum motus mēsuratur: sz etiā duratio rei temporalis: que dicitur quādo. de quo vt in initio est pmissum: iuxta predicta: et cōsequēter est dicēdum. ¶ Notādū primo quod quādo predicamētale nō est quādo aduerbialiter sumptum: sed est quādo nominaliter significatiuum alioquin nō haberet species nec indiuidua: de quibus predicaretur: et per cōsequēs nō esset genus: quod est contra philosophum in predicamētis. et auctorem sex principiorum: et sicut in aliis predicamētis idem terminus potest accipi concretiue et abstractiue: vt patet de illo termino album: ita ly quādo potest sumi scilicet cōcretiue seu materialiter et abstractiue seu formaliter. quando cōcretiue et materialiter sumptum est esse in tempore: vt tu fuisti heri idest tu fuisti die hesterna: tu eris crasi dest tu eris crastina die: tu eris hodie idest tu eris hodierna die: sed quādo abstractiue et formaliter sumptum est idem quod quādalitas: et sic heri idem quod herineitas. et cras idem est qd est crastineitas. ¶ Secūdo notādum vt determinat auctor sex principiorum q est duplex quādo scilicet simplex et cōpositum quādo simplex est illud quod derelinquitur a tempore composito: et per tempus simplex intelligit auctor instãs et per tempus compositum intelligit tempus successiuum. vnde sicut motus dupliciter sumit aliquādo pro mutatiōe subita: et aliquādo pro mutatione successiua: vt habetur. vi. physico. ita tempus potest sumi pro duratione mundi instātanea: et sic est instãs: et potest sumi pro duratiōe successiua mūdi: et sic est vere et proprie tempus: sicut enim nihil est proprie motus nisi motus successiuus: ita nihil est tempus proprie: nisi tempus successiuum quādalitas ergo proueniens a tempore successiuo est duratio successiua partis mundi: et quandalitas proueniens a tempore simplici id est ab instanti est quandalitas instantanea.

His visis pono quatuor cōclusiones. quas ponit auctor sex principiorum in suo libello. ca. de quādo. quarum prima est ista. Quādo formaliter sumptum nō est tempus: nec esse in tēpore. prima pars sic arguitur: tempus est illud ṡm qd aliquid dicitur equale vel inequale: sed ṡm quādo formaliter sumptum nihil dicitur equale vel inequale ergo quādo formaliter sumptum non est tēpus maior declaratur: quoniam illi motus dicuntur equales qui sunt in temporibus equalibus: et illi sunt inequales qui sunt in temporibus inequalibus. minor vero patet: quoniam quādo nihil mēsurat sed solum denominat aliquid esse in tempore presenti: aut fuisse in tempore preterito: vel fore in tempore futuro. Secunda pars cōclusiōis sequitur ex dictis: q: sicut albedo nō est esse album: nec caliditas est esse calidum: sz solum illud quo aliquid est calidum vel album: ita quādo formaliter sumptum est idem q quandalitas nō est esse in tempore: sed solum illud quo aliquid dicitur esse in tempore. ¶ Secūda cōclusio. Quādo formaliter sumptum est respectus prouenlens ex adiacentia temporis probatur. nā quādo formaliter sumptum est accidēs. cum sit de numero predicamētorū accidētium et nō accidēs absolutū: q: nō est substātia q̄titas vel qualitas ṡm Ari. in predicamentis. ergo accidēs respectiuum. patet cōsequētia per Ari. v. meta diuidentem accidēs in absolutum et respectiuum. et q huiusmodi quādalitas proueniat ex adiacentia temporis arguit auctor sic. Quādo est tempus vel adiacētia temporis: sed non est tempus: vt patuit quia tempus nō est subiectiue in parte mundi: sed in toto mūdo quādo vero est subiectiue in parte mūdi: et nō i toto mūdo. ergo est adiacētia temporis: ita q quādo formaliter sumptum est effectus temporis: sicut vbi est effectus loci. et sicut vbi nō est subiectiue in re locante sed locata ita quādo nō est subiectiue in mūdo: sed in parte mūdi. ¶ Tertia cōclusio. Quādo formaliter sumptum nō suscipit magis vel minus: nec alicui contrariatur. prima ps probatur. cuius cā nō suscipit magis vel minus neq3 illd suscipit magis vel minus sz tps qd ē cā quādalitatis nō suscipit magis vel minus: per Ari. in predicamētis. c. de q̄titate. ergo nec quandalitas suscipit magis vel minus. secūda pars arguitur. Nam si quādo formaliter sumptū alicui contrariaretur: videtur q quādo de preterito cōtrariaretur quādo de futuro. sed hoc nō q: de se inuicem verificātur successiue in abstracto cum eadem duratio partis mūdi primo dicatur futura et postea preterita: sicut duratio totius mūdi que est tempus. primo est futura et postea preterita modo nō cōtingit formas cōtrarias de se inuicē in abstracto verificari simul vel successiue. ¶ Quarta cōclusio. Quādo formaliter sumptū est proprie in omni re habente inceptionem et desinitionē. probatur: in omni re est proprie quādo que efficitur a tempore et variatur secundum variationem temporis: sed omnis res habēs aliquādo inceptionem et desinitionē efficitur a tempore: et variatur secundum variationē temporis. ergo patet cōsequētia cum maiori q: quelibet talis res est proprie transmutabilis. sed minor declaratur de corpore humano aliter se habente tēpore hyemali: et aliter tempore estiuo anima hominis etiam sic dicitur per accidens aliqualiter alterari ad temporis alterationem. nam quidam speculātur acutius in hyeme. vt colerici: et quidam in estate vt flegmatici: et quidam in vere: vt melancolici ṡm cōplexionem instrumenti et organi fantasie. Item quidam sunt dementiores vno tempore q̄ alio: vt illi q sunt aride et frigide complexiōis: cuiusmodi sunt melancolici: sepe enim sunt in autumno dementiores in ipsis: q̄ in alio tempore: et dicitur sepe: q: per medicinam et adiutorium extrinsecum aliquando impedit

alteratio nata fieri a tempore. Et illi qui sunt sanguinee complexionis sunt dementiores in vere quã in alio tempore: ⁊ idem contingit in alijs sm̃ similitudinem animalium ⁊ temporum. quando enim animalia ⁊ tempora sunt complexionis consimilis. tunc in illo tempore simile animal in complexione est dementius q̃ in alio tempore. ¶ Aduertendum sm̃ expositores quod quatuor sunt quaternarij. Prim⁹ est corporum simplicium elementorum scilicet ignis/aeris/aque/⁊ terre. secundus est humanorum ⁊ complexionum animalium: vt sanguinis flegmatis: colere ⁊ melancolie. tertius est dispositionum partium anni: vt ver/estas/autumnus ⁊ hyema. quartus est complexionum totius etatis scilicet infantie/pueritie/iuuentutis ⁊ senectutis: et horum quaternorum semper quatuor conueniunt in qualitatibus. primo hec conueniunt in qualitatibus scilicet aer. sanguis ver. infantia. quia quodlibet istorum est nature calide ⁊ humide. secũdo hec conueniunt in qualitatib⁹. s. ignis/colera/estas ⁊ pueritia: q: quodlibet istorum est nature calide ⁊ sicce. tertio hec conueniunt in qualitatibus. aqua/flegma/hyems/⁊ iuuentus: quia qđlibet illoꝝ est nature frigide ⁊ humide. quarto hec conueniunt in qualitatibus scilicet terra/melancolia/autumnus/⁊ senectus: quia quodlibet istorũ est nature frigide ⁊ sicce. ¶ Ex predictis sequitur p̃mo ꝙ animalia peius se habent in illa parte anni: cum qua conueniunt in qualitatibus q̃ in alia cum qua disconueniunt: quia simile adueniens simili augmẽtat ipsum: ⁊ ideo in vere sanguinei sunt dementiores seipsis in alio tempore: ⁊ colerici se habent peius in estate q̃ in alio tempore: propter similitudinem eorum in qualitatibus: ⁊ melancolici peius se habent in autumno q̃ in alio tempore propter similitudinẽ in qualitatibus: ⁊ flegmatici peius se habent in hyeme quam in alio tempore propter eandem causam sed in hyeme bene student colerici: quia tunc contemperatur in eis caliditas ⁊ siccitas: per frigiditatem ⁊ humiditatem hyemis: et consequenter alij in temporibus dissimilibus suis complexionibus melius valent q̃ in temporibus similibus propter temperamentum suaruz qualitatum. ¶ Secundo sequitur ꝙ senes quia sunt frigidi ⁊ sicci peius se habent in hyeme que frigida est ⁊ sicca. q̃ in vere que est calida ⁊ humida: ⁊ propter eãdem causam peius se habent in regionibus frigidis ⁊ siccis q̃ in regionibus humidis ⁊ calidis: ⁊ ideo senex potest diutius viuere in regione calida ⁊ humida q̃ frigida ⁊ sicca: ⁊ q: caliditas est magis actiua q̃ siccitas: senes melius se habent in estate q̃ in hyeme: q: eorum frigiditas magis temperat̃ per caliditatem q̃ eorum siccitas augeatur per siccitatem estatis. Ad idem est dicendum de regionibus ⁊ earum qualitatibus. quare ⁊c.

pri. correlariũ.

2. correla.

Primum. **Contra** predicta arguitur: et primo inferendo quod quandalitas est ens permanens ⁊ non successiuum: consequens falsum: quia est effectus temporis. ideo est continue in acquiri sicut tempus ⁊ probatur consequentia: quia cum verum sit dicere quod tu es in tempore presenti: ⁊ fuisti in tempore preterito: ⁊ eris in tempore futuro. sequitur quod tu habeas tres quandalitates simul respicientes illa tria tempora: ⁊ per consequens quandalitas composita ex illis tribus est permanens: quia partes simul manent. Et hec videt̃ fuisse intentio auctoris sex principiorum di. quod quando est illud quod derelinquitur ex adiacentia temporis. ¶ Secundo

Secundũ. sequitur quod quandalitas est res absoluta. consequens est contra dicta: ⁊ probatur consequẽtia: quia partes eius copulantur ad vnum terminum communem: ergo est q̃titas continua: ⁊ per consequens ens absolutum. ⁊ patet consequentia per diffinitionem q̃titatis continue. Unde sicut motus ⁊ tempus sunt entia absoluta: q: habent partes extra inuicem. quãdalitas ꝓpter eandẽ causam videt̃ esse res absoluta. ¶ Tertio sequit̃ ꝙ in quolibet ente naturali sunt infinite qualitates nõ facientes vnã quandalitatem: ꝯñs est falsum. ⁊ probat̃ cõsequentia. q: in quolibet ente naturali sunt infinite partes durãtes per tẽpus. ergo quelibet illarũ habet suaz duratione. ergo infinite sunt tales durationes infinitarũ partiũ. ⁊ ꝙ nõ faciãt vnã duratione pt3: q: tũc quandalitas extenderet̃ ad extensionẽ subiecti: qđ est falsum: sicut de tempore quod

Quarta. extendat̃. ¶ Quarto sequitur ꝙ aliquid causet̃ ab eo quod nõ est. ꝯñs falsum: q: causa prior est suo effectu. in postpredicamentis. ⁊ mouens debet esse simul cuz suo motu. vij. phy. ⁊ probatur cõsequentia: q: quandalitas tẽporis preteriti causatur a tẽpore preterito. ⁊ illud non est similiter quãdalitas temporis futuri causatur a tempore futuro: quod nondum est: ⁊ patet consequentia. ex quo quando est effectus temporis: quare. ⁊c.

Ad primũ. **Ad primuz** negetur cõsequentia. sicut eñ mundus dicitur fuisse: esse: et fore per durationem suam: que est tempus cuius vna pars p̃terita est: ⁊ alia futura: quarũ nulla est: sic pars mundi dicitur esse: fuisse: ⁊ fore per duratione suam que est quandalitas: cui⁹ vna pars est preterita: ⁊ alia futura quarum nulla est: ⁊ quãdo auctor dicit ꝙ quãdalitas derelinquitur ex adiacentia tẽporis: nõ vult dicere ꝙ quando remaneat post corruptionem temporis a quo causabitur: sed ꝙ prouenit ex adiacentia temporis in re temporali. ¶ Ad secũdum negetur cõ-

Ad secũdũ. sequentia. Ad ꝓbationem dicitur ꝙ ad concludendũ aliquid esse quãtitatẽ cõtinuam: oportet sumere antecedenter illud esse quantitatem cõtinuam: cui⁹ partes copulantur ad vnum terminum cõmunem: qđ est falsum respectu qualitatis. Unde motus nõ est quantitas cõtinua: nec situs est q̃titas continua. ⁊ tñ partes copulantur ad vnũ terminũ cõem. ¶ Ad tertium

Ad tertiuz. neget̃ consequentia: sicut eñ tempus est subiectiue in mundo. ⁊ multiplicatur ad quẽlibet punctum mũdi: ita quandalitas est subiectiue in parte mundi per se existente: ⁊ multiplicatur ad quãlibet partem illius: ita ꝙ duratio successiua tui est in te subiectiue: ⁊ in qualibet parte tui per multiplicationem: ita ꝙ eadez duratione numero tu duras per te. ⁊ quelibet pars tui. ⁊ omnia accidentia tui per accidens. ⁊ hec duratio fluens a tempore mensuratur tempore sicut motus. ¶ Ad quartum dicit̃ ꝙ illud inductum non est in-

Ad quartũ. cõueniens: q: desiderium causat̃ a fine qui nõ est. i. a sanitate futura: vel balneo futuro: sed veruz est ꝙ aliquid concurrit in genere cause efficientis quod est. s. virtus cognitiua ⁊ actus cognitionis ita in proposito motor primi orbis causat tempus: ⁊ consequenter mediante tempore causat quãdo respiciens tempus preteritũ qđ nondũ est: auctor tamen sex principioruz dicit ad illã rationem ꝙ tempus p̃teritum nõduz preterit in excessu suo. i. in sua extremitate vt exponit Albert⁹: nã instãs presens est finis tẽporis p̃teriti ⁊ initiũ futuri. ⁊ ita tp̃s preteritũ est i suo fine siue extremitate: ⁊ tẽpus futuꝝ est in suo principio. Dicat̃ ergo ex intẽtione auctoris: ꝙ quando nõ causat̃ nisi de tempore p̃senti. ⁊ si dicat̃ causari a tẽpore p̃terito vel futuro hoc est pro q̃to quodlibet illoꝝ temporꝝ est aliquo modo. s. in suo fine vel principio: ita ꝙ si aliquod tp̃s simpliciter p̃tertm vel simplr̃ futurũ est: a nullo illoruz causatur qñ: sed causabatur vel causabit̃ qñ respõdẽs illi tempori. Unde auctor ponens cõuenientiam inter qñ ⁊ tempus. dicit ꝙ sicut partes temporis sibi inuicem succedunt: sic partes ipsius quando: ⁊ sicut partes tẽporis copulantur ad nũc indiuisibile: ita ptes quãdo copulant̃ ad vnũ quando indiuisibile: ita ꝙ sicut datur nũc diuisibile: quod est tempus presens. et nũc indiuisibile: qđ est instans copulãs partes tẽporis: ita datur qñ diuisibile quod est duratio presens ꝑtis mundi: ⁊ qñ indiuisibile qđ copulat partes quãdalitatis diuisibilis: nõ tamen est cõcludendum ex hoc quodlibet quãdo indiuisibile copulare partes durationis successiue partis mundi: quia sicut datur aliq̃ mutationuz copulans partes motus: quia terminus

indiuisibiliter eius productū. ita datur quandalitas
to diuisibilis prouentens ab instanti nō copulās par
tes alicuius durationis: quia res cuius dicit̄ quādo:
non manet nisi per instans ec.

¶ Predicamētum vbi. ¶ Caput. xxxvij.

Octauum p̄dicamētū est predicamētū vbi: de cuius
quidditate & distinctiane a ceteris predicamentis est cōsequenter direndum.
¶ Et notādū p̄rlo s̄m auctorē sex p̄nripiorū q̄ vbi est circunsrtipcio corporis a
loci rircunscriptione p̄cedēs: quaz diffinitionem declarat Albertus di. q̄ triplex ē circūscriptio. Una est ...nus
circūscriptio que est tircunscribētis artio: & illa circū
scriptio est in genere artionis. Alia est tircūscriptia
q̄ est circūsrripti passio: & illa est in gn̄e passiōis. Tertia vero est circūsrriptio p̄cedens ab vtraq̄z circūscri ptione. s. a cirrūscriptione que est actio: & a circunscri ptione que est passio & illa est predicamētū nominatū vbi. Et sirut dictum est supra de qn̄: nō arripit̄ hic
aduerbialiter ly vbi: sed nolaliter vt h̄z sub se gn̄a et
species & indiuidua: & accipitur dupliciter. s. concreti
ue seu materialiter & abstractiue seu formaliter. primo mō idem est quod esse in loco: & sic est in predicamento vbi eo modo quo sunt rōcreta in suis predicamētis. secūdo mō idē est q̄d vbicatio: & sic p̄rlo & per se
est gn̄alissimū predicamēti vbi. Un̄ melius dicitur q̄
vbicatio est generalissimū q̄ q̄ vbi: licet nō sit in vsu:
sicut melius dicit̄ qualitatem esse generalissimum q̄
quale. ¶ Secūdo notādum vt determinat auctor sex
principiorū q̄ duplex est vbi. s. simplex & rōpositum.
Simplex vbi est illud q̄d p̄uenit a loro simplici: & vbi
cōpositum est illud quod p̄uenit a loco rompositō & p̄
locum simplicē intelligit centrum mūdi indiuisibilē
s̄m Albertū: & per locum compositū intelligit superficiem ambientem locatū: idē ergo intelligendū p̄ locum simplicem locum quo & locū originis. nam centrum mundi propter suam indiuisibilitatem est loc9
simplex & propter suam immobilitatez est locus quo:
& quia per respectuz ad ipsum: corpora naturalia cognoscitur naturaliter situari: iō dicitur locus originis. similiter idem intelligendo per locum compositum locum qui & locum cōtinentie. nā superficies immediata locato est locus cōposit9: q2 cōponit̄ ex suis
partibus quātitatiuis: & est locus q̄ qi ambit & circūdat locatū: & est locus cōtinētie: q2 cōtinet locatū: vbicatio erga p̄cedens a loca simplici seu a loco quo: seu
a loco originis est vbicatio simplex: s̄z vbicatio p̄ueniens a loco composito qui est locus qui: seu locus rōtinentie est vbicatio composita.

His presuppositis pono quatuor conclusiōes de intentione auctoris sex principiorū. quarum prima est ista. Ubi formaliter sumptuz nō est locus: ne ... Prima con clusio.
q̄z est in loco. prima pars cōclusiōis sic p̄batur. primo
quia partes celi cōtinue acquirūt aliud et aliud vbi:
aliter eñ nō mouerent̄ localiter & nō acquirūt aliquē
locum: q2 nō locū simplicē cuz semp̄ equaliter distet a
centro mundi: nec locum cōpositū: q2 celum nō ambitur aliqua superficie. per Ari. iiij. phy. secūdo. q2 loc9 T.c. 43. et 45.
est extra locatū s̄m ph̄m & Commen. iiij. phy. sed vbi
est in re locata: q2 per motuz acquirit̄ p̄feccio ipsi mobili & nō alteri extrinseco: eo q̄ terminus motus dz eē
in eodē in quo est motus: ergo vbi formalr̄ sumptuz
nō est locus: & q̄ nō sit esse in loco. p̄z: q2 nullū abstractum est suum cōcretū eo q̄ albedo nō est res alba: s̄z
vbi formaliter sumptū est abstractū. ergo nō eē in loco quod est concretū suum. ¶ Sc̄da cōclusio. Ubi prouentens a loco composito est solius corporis circunscriptio. p̄batur: tale vbi est solum illi9 q̄d occupat locum: sed solom corpus occupat locū. ergo. maior patet quia nolla est circūscriptio absq̄z occupatione loci: & minor declaratur. nā si aliquid nō corporeum occuparet locum maxime videretur anima. Sed rōtra
anima non potest replere locum, ergo non potest occupare locum: antecedēs patet: q2 illud replet locum
quod cōtinetur a loco non patente amplius recipere
aliquid quiete stante illius quod rōtinetur. sed preter animā lotus recipit corpus in quo ponit̄ subiectiue. ergo ec. vnde si anima occuparet vel repleret corpus ipsa haberet omnes dimensiones: et per consequens non posset recipere alimētum: alioquin dimēsiones seinuicem penetrarent eiusdem rōnis: quod
est rōtra ph̄m. iiij. phy. ideo ponit ibi q̄ anima est in
loco per accidens. ¶ Tertia rōclusio. Ubi prouentēs T.cā. 81 45.
a loro simplici est situs mundi vel partis eius. patet Tertia cōclusio.
quoniā vase moto pleno aqua motu recto illa aqua
mouetur localiter per maiorem vel minorem distantiam a medio mundi. ergo arquirit continue & deperdit aliq̄d vbi ex quo ad vbi est per se motus. v. physi.
sed non arquirit vel deperdit vbi prouentens a loco
composito: quia semper manet in eadem superficie
numero. ergo arquirit & deperdit aliq̄d aliud vbi q̄d
non potest esse nisi vbicatio situalis. deinde corp9 fixum in aere vt puta ecclesia: aut turris cōtinue quiescit localiter. ergo continue est in eodem vbi: sed non
tinue est in eodem vbi prouentente a loco composita
sicut enim variantur superficies sic variatur tale vbi
quia dependet a superficie lorante in fieri et in facto esse. ergo est in alio vbi. sed non videtur eē aliud
vbi nisi vbicatio situalis immobilis proueniēs a medio mundi. ergo. ¶ Quarta ronrlusio. Ubi formaliter sumptum non suscipit magis vel minus: ner alicui rontrariatur. Prima pars patet: quia locus a quo Quarta rōclusio.
prouenit vbicatio siue sit locus simplex siue rompositus non recipit magis vel minus. igitur antecedēs
patet: eo q̄ nulla quantitas: nec aliquis punctus recipit magis vel minus s̄m Aristote. in predicamentis.
capitulo de q̄ntitate. vna enim superficies est altera
maior vel minor. sed non magis vel minus talis. Secunda pars conrlusiōis probatur rōsimili euidētia:
q2 nullus locus alteri ɔriat̄. ergo nec aliq̄d vbi alicui
ɔriatur. patet cōsequētia: quia vbi est effectus loci: &
probatur antecedens dupliciter. primo: quia nulla
quantitas alteri rontrariatur. per Aristo. in predicamentis. nec punctus contrariatur puncto: modo locus non est nisi quantitas vel punctus indiuisibilis.
vt rolligitur a philosopho et Commenta. iiij. physi.
secundo: quia sursum & deorsum non sunt rontraria.
eo q̄ dicuntur actualiter de eodem cum vnum & idez
sit sursum respectu tui. et deorsum respectu celi. ¶ Intelligenduz tamen q̄ locus dupliciter ronsideratur. Intelligendum.
primo vt est quantitas vel aliquid quantitatis habens habitudinem ad locatum: aut vt est locus naturalis locati. primo modo non contrariantur loca inuicem: sed bene serundo modo: non ratione lororum
in se: sed ratione qualitatum primarum contrariarū
preseruantiū locata naturaliter: & ita vbi nulli rontrariatur vt est effectus loci absolute sumpti. sed vt
coniungitur virtuti preseruatiue locati. sic contrariatur alteri vbi ronjuncto virtuti opposite. & isto modo contrariantur maxime sursum et maxime deorsum. ec. Et ex predictis sequitur q̄ quelibet vbicatio
seu prouenit a loco simplici seu & a loco composito est
entitas formalis respectiua et nullatenus absoluta.
patet. quia respicit in sua ratione quidditatiua locū
qui non est vbicatio: nec subiectum eius: sed separat̄
ab illo cum in alio subiecto sit vbi. & in alio locus s̄m
philosophum. iiij. physicorum.

Contra p̄dicta arguitur. Et primo quia vbi nō facit predicamentū distinctum & T.c. 40. Primum.
a p̄dicamēto relationis vt patuit ibidē: sed vbicatio
prouentens a loco simplici q̄ est locus originis seu locus quo. nō est nisi talis distātia qua aliq̄d dicitur distare a centro mundi. ergo vbicatio simplex est de p̄dicamento relatiōis: & q̄ vbicatio cōposita sit eiusdē
predicamēti p̄batur: q2 h̄mōi vbicatio nō est nisi locatio vel ɔtinentia: sed locatio vel continētia vident̄
esse de predicamento relationis. ergo. ¶ Secundo Scd'.

arguitur: q ubicatio proueniēs a loco simplici est cō
posita: & ubicatio pueniens a loco cōposito sit simplex
quia ubicatio pueniēs a loco simplici hʒ partem et
partes & partē extra partē: sicut & ipsum ubicatū: sed
ubicatio pueniens a loco cōposito est indiuisibilr in
re locata nō hñs partem extra partē: cum pars nō sit
T.c.44. in loco cōtinentie per se sed per accñs ſm Aristo. iiij.
Tertium phy. ergo &c. ¶ Tertio arguit q nullū ubi est effectus
T.c.18. loci cōpositi: qr aliter sequitur q ad ubi nō est p se mo
T.c.10. tus ꝯtra phm. v. phy. & pbatur ꝯña. nam ſm Arist. ibi
dem ad relationē nō est p se motus: qr relacio pōt no
uiter alicui aduenire absq mutatiōe facta in eo: sed
ubicatio cōposita potest nouiter alicui aduenire abs
q mutatiōe facta in eo. ergo &c. minor pbat. qm cor
pus fixum in aere flāte vento cōtinue ambitur alia
& alia suꝑficie ergo cōtinue habebit aliud & aliud ubi
compositū & sine mutatiōe lui. ergo. ¶ Quarto argui
Quartū. tur q nullū ubi est effectus loci simplicis: qm tūc dimē
siones eiusdem rōnis se inuicem penetrarēt: qm tale
ubi est subiectiue in mūdo habēs longitudinē latitu
dinem: & pfunditatē. ergo est dimensio corporea & pre
ter hanc est alia dimensio corporea mūdi pueniēs a
materia mundi & a loco simplici. ergo &c. immo sequi
tur q accidens migrat de subiecto in subiectum quia
corpus equale tibi potest esse in eodem situ numero
in quo tu es post recessum tuum: sed huiusmodi situs
est accidens respectiuum: ergo ingredietur subiecti
ue ad subiectum.

Ad primū **Ad primum** dicitur q duplex est distan
tia: una est pueniēs ab intri
seco positis terminis distantibus. & hec est relatio que
generatur & corrumpitur ſm appropinquationem a
distantiam corporis inuicem & est subiectiue in corpo
ribus distantibus: sicut similitudo in corpore simili:
alia vera est distantia pueniens ab extrinseco solum
s. a loco originis. & hec est situs fundatus subiectiue
in mundo faciens pdicamentum distinctum ab alijs.
Deinde dicitur q continentia nō est ubi compositum
sed est de predicamento relationis: aut actionis vel
passionis vocando continentiam loci actiuam vel cō
tinentiam locati passiuam. De locatione autem dici
tur sicut de circumscriptione q triplex est locatio. scʒ
actiua passiua & prouenienes ab utraq. prima est de
predicamento actionis. secunda de predicamēto pas
Ad secūm. sionis. & tertia de pdicamento ubi faciens distinctum
predicamentum ab alijs. ¶ Ad secundū dicitur q ille
due ubicationes possunt inuicē denoīatione intrinse
ca comparari vel extrinseca. primo modo ubicatio p
ueniēs a loco cōposito est simplex propter rōnem di
ctā: sed secūdo modo contrariū dicitur: qm illa dicit
simplex que est a loco simplici: & illa dicit composita
Ad tertiū. que est a loco composito. ¶ Ad tertium dr q sicut ad
aliquā qualitatem est per se motus. & ad aliquā quali
tatem non per se motus ſm Arist. vij. physi. ita ad ali
quod ubi est per se motus: & ad aliquod ubi nō est per
se motus: naʒ ad ubi simplex est per se motus: quia ta
le ubi cum sit immobile: ingenerabile: & incorruptibi
le: sicut centrum mūdi nō acquiritur alicui absq mu
Contra. tatiōe facta in eo. ad ubi vero cōpositum nō est per se
motus: ut ratio declarauit. ¶ Cōtra sequitur pmo q
nullus sit motus localis: sed magis motus situalis: quo
niā motus specificat a termino ad quē per se. v. phy.
¶ Secundo sequit q ad nullum ubi est per se motus
qm si te quiescēte deus moueret totū mūdū motu re
cto una cū elemēto aeris cōtinue haberes aliud & aliud
Solo. ubi: tam simplex q̄ʒ compositum absq mutatiōe tui:
qm continue esses ppinquior centro mundi. & ꝯtinue
haberes aliam suꝑficiem te ambientē. Primū incon
ueniens nō sequitur: quoniā licet situs sit per se ter
minus motus: tñ motus dicitur localis: qr talis motus
de necessitate ē in loco: vel circa locū: q locus est notior
q̄ʒ situs: secundū etiam nō sequitur sed solū sequitur
q deus potest facere ad nullū ubi eē per se motū. vñ
ad albedinem est per se motus: qr naturaliter nulli
potest aduenire absq mutatione facta in illo. tamen
qr deus potest imprimere albedinem in aliquo subie
cto absq mutatione facta in eo. ideo deus potest fa
cere q ad illā non sit per se motus. & ita in pposito di
catur de situ: q nulli potest naturaliter aduenire abs
q mutatione illius: sed sup naturaliter potest contin
gere oppositum. ¶ Ad quartū negetur ꝯña. licet enim
situs mundi habeat omnes dimensiones: nō tamē est Ad qua
dimensio: sed recipit illam a corporeitate mundi si
cut etiā materia mundi nō est dimensio mūdi: sed est
dimensio nata per q̄ʒtitatem mundi. Etiam nō sequi
tur migratio accidētis quoniam situs non est nisi in
mundo subiectiue: licet enim medietas situs mūdi sit
adequate in medietate mundi. nō tamē est subiectiue
nisi in mūdo: & ita situs quo tu es situatus: est adequa
te in te: sed nō est subiectiue nisi in mundo. Ideo adue
niente alio eodem situ in quo tu es non migrat situs
de subiecto in subiectū: sicut nec albedo: corrupto ho
mine: & generato cadauere migrat de subiecto in sub
iectum: licet cōtinue aliud compositum denominat.
¶ Ex predictis sequitur q terminus per se motus loca correlari
lis nō potest simpliciter generari vel corrūpi: sed solū
nouiter aduenire illi vel desinere esse in illo. ubi aūt
cōpositum acquisitū per motū ubicati bene generat
vel corrūpit: sicut locus cōpositus gñat vel corrūpitur.
Et si allegat phs. v. phy. di. q diuersorum motuū di
uersi sunt termini. ad quē dicitur q ipse loquit de mo
tibus simul factis: seu de motibus diuersoꝝ generuʒ,
scʒ alterationis: augmētacionis. & huiusmodi.

¶ Predicamentū positionis. ¶ Caput. xxxviij.

Nonum pdicamentū est pdicamētū
positionis dicens respectū
ad locum. iuxta determinationem Aristo.
v. metaph. & auctoris sex principiorum: de
cuius conuenientia & distinctione ad ubi
est consequenter dicendum. ¶ Et notandum primo Primū
q octo modis accipit positio. primo p tempore obli pūs
gationis qua quis tenetur sustinere aliquid tanq̄ʒ 2.
verū: sicut loquuntur logici. secundo pro actu manu
missi. sicut aleatores: & alij ponunt precia de fortuitis 3
contingentibus. tertio p locatione actiua. ut vulgari
ter dicitur hominem ponere manū suam. aut aliud 4.
corpus in tali vel in tali situ. quarto p dignitate pre
supposita in demonstracione. & sic loquitur Aristot.
primo posteriorum. faciens distinctionem inter posi 5.
tionem & suppositionem. quinto pro opinione. & sic cō
muniter recitātur positiones in materijs dubitabili 6.
bus. dicendo. positio illius est talis. sexto pro distitu
tione partium alicuius quāti permanentis. Et sic lo
quitur Arist. cap. de quātitate. ponens partes linee.
& omnis quanti. cuius partes distinguūtur situaliter
abinuicem habere positionem. & sic est differentia q̄
titatis. cum ſm philosophum ibidem q̄titas alia ha 7
bet positionē. alia non habet positionem. septimo p
respectu relationis quo refert ad illud cuius est posi
tio: & sic loquit Arist. in predicamētis. enumerans po
sitionē inter ea q̄ sunt ad aliquid. octauo pro ordinatiōe
partiū corporis naturalis particularis in compara
tione ad locum: & sic facit pdicamentū distinctum ab
alijs. iuxta intentionem Aristo. v. metaphy. di. q posi
tio est ordo habentis partes in loco: ſm positionem
vel ſm speciem. per partes ſm positionem intelligit
partes eiusdem rationis non per se existentes: ut par
tes quātitatiuas aque vel ignis: per partes autem
ſm speciem intelligit partes diuersarum rationum
ut caput manum & pedem. vult ergo dicere philoso
phus q positio reperitur tam in partibus homoge
neis q̄ʒ etherogeneis ita q distantia & propinquitas
partium inanimatorum inuicem in comparatione
ad locum dicuntur positiones. similiter sessio statio &
accubitus brutorum: que non reperiuntur nisi in cor
poribus animatis: sunt positiones. unde quando ho
mo sedet aliter habet partes ordinatas inuicem in
comparatione ad locum q̄ aliter qn stat. ¶ Secun Secūdo.
do notandum q situs capitur dupliciter. primo pro
ordinatione partiū in toto. & sic loquitur comentator.

v.meta.bi.q̃ situs:inuenitur in omni habente ptes ⁊ isto mō est differentia q̃titatis sicut positio sumpta p dissituatione ptium 2tinui cū qua conuertit. scd̃s mō p ordinatione partium mūdi in loco:⁊ de tali situ dictū est in alio capi°.q̃ est subiectiue in mundo fm se ⁊ quodlibet sui.⁊ est vna spēs vbi tertio pro ordinatione partiū ptiularis corpis naturalis in cōparatione ad locum:⁊ sic est idē cū positione. Vñ auctor sex pncipiorū dicit q̃ positio est quidam situs ptium in loco:⁊ notanter dicit quidā:qr sicut duplex est duratio scilz vniuersalis ⁊ particularis. Duratio vniuersalis est duratio mūdi dicta temp⁹. Et duratio particularis est duratio ptis mūdi dicta qñ.ita duplex est situs habens respectum ad locū.s.vniuersalis ⁊ particularis Situs vniuersalis est ordo partium vniuersi in 2paratione ad locū simplicem seu originis. Situs autem particularis est ordo partiū pticularis corpis naturalis in cōparatione ad locū simplicem vel cōpositū indifferenter.vñ vltima spera habet positionē ⁊ situ: ⁊ tamē nō habet nisi locum simplicem.de isto ergo situ loquitur auctor sex principiorum cum dicit quidā situs.

ma 2clo. **His visis** sit hec pma 2clusio. Positio non est vbi simplex nec cōpositum.prima pars pbatur:quoniam vbi simplex est immobile ⁊ diuersificatur ad diuersitatē distantie quo ad extrisecum quiescens ⁊ est p se materia motus localis mouens idez nunc in vno nunc in alio.⁊ denominat subiectum cum qualibet sua parte:sed positio non est aliquod istorum.ergo maior patz ex alio 2capitulo.⁊ minor declaratur:quoniam sicut partes mouētur ita positio que est accidens illarū mouetur:nec diuersificatur positio pter diuersitatem distantie:quia eadem sessio est siue sedeat homo prope locū siue distanter: nō etiam est materia motus localis:qr per motū localem non acquiritur positio ptium cum illa prefuerit i partibus sed situs. Itez positio alicuius non pōt esse alterius:qr accidens nō migrat de subiecto in subiectum:nec denominat quālibet partem: qr nulla pa dicitur sedere vel stare:sed solum totū.secunda pars cōclusionis liquet: qm̄ vltima spera semp habet positionem ⁊ tamē nō habet vbi compositum:qr nō ambitur aliqua superficie fm philo.iiij.phy. Etiam vbi cōpositum denominat totū per se ⁊ partes per accidēs sed positio stricte sumpta nec per se nec pct accidens denominat partem:qr nulla pars animalis per se vel per accidens sedet vel stat: sed solum aial.io,dicit auctor sex principiorum q̃ positio magis ppinque idest appropriate est i subiecto q̃ ipsuz vbi aut aliud respe

Scda conclusio. ctiuum. ¶ Secunda conclusio. Positio non est forma vel figura predicamenti qualitatis.pbatur nam multe sunt partes animalium consimiliter figurate ⁊ nō consimiliter posite.erggo añs patet.qr pedes tui ⁊ pedes stantis super caput tuum sunt consimilis figure ⁊ non consimiliter positi:cum pedes tui dicātur deorsum ⁊ pedes stantis super caput tuum dicentur sursum. Item figura solum respicit superficiem extrinsecam : sed positio fm differentias loci extrinseci ad extrinsecam se extendit.nam cōcauuz rarefactum versus locum inferius mutat positionem ⁊ non figuram deinde stat hominem mutare positionem cum hoc q̃

3a cōclo. maneat conformis figure.sicut patet de iacentibus et stantibus ac equitantibus. ¶ Tertia conclusio. Sedere stare: asperitas lenitas:curuitas ⁊ rectitudo.non sunt positiones.istam conclusionem ponit auctor sex principiorum di.sedere stare sunt dicta denominatiue a positionibus ita q̃ sicut esse album non est albedo ita sedere stare non sunt positiōes:sed posita eiusdem tamen predicamenti cum positione sicut concretum est generaliter eiusdem predicamenti cum suo abstracto. ¶ Item auctor q̃ asperitas ⁊ lenitas curuitas ⁊ rectitudo ex quo per se sentiūtur a sensu nō sunt positiones:sed qualitates sensibiles causate ex situatione partium in toto respectu loci. vnde dicit q̃ ex hoc q̃ partes sunt ita disposite ex hoc talia iudicant a sensibus:sed nō ex eo q̃ talia iudicantur a sensibus sunt talia.s.aspera vel lenia.dicubita vel tricubita.et ex hoc,concludit nullum illorum esse positionem: sed

4a 2clo. quale qđ nascitur circa positum. ¶ Quarta conclusio. Positio nō suscipit magis vel minus nec alicui contrariatur. Istam cōclusionem etiam ponit auctor sex principiorum:cuius primā partem pbat ex eo q̃ vna sessio non est magis vel minus sessio:nec vnū sedens magis vel magis q̃ aliud. Secundā partē sic arguit. Contraria habent fieri circa idem:sed sedere ⁊ stare non habent fieri circa idem:ergo nō sunt contraria:⁊ a,fortiori nulla alia posita vel positiōes.maior est nota per Aris.in, postpredicamentis : ⁊ minorem declarat dicens q̃ stare habet fieri indifferenter circa rationabilia ⁊ irrationabilia:sed sedere non habet fieri nisi circa rationabilia. Itē arguit sic. Si sedere ⁊ stare essent cōtraria per idem sedere ⁊ ambulare.⁊ sic vni essent plura contraria:qđ est falsum. ⁊ ad argumentum qđ cōiter fit:q̃ album ⁊ nigrū sunt cōtraria.⁊ etiā palidū 2trariatur cuilibet illoꝝ respōdetur q̃ pallidū non 2trariatur albo neq̃ nigro quia componitur ex his:loquitur aūt hic proprie de contrarietate.⁊ nō communiter.quare ⁊c.

Primum. **Contra** predicta arguit.primo q̃ positio non distinguitur ab vbi:qr eedē sunt differentie vbi ⁊ positionis:omnes enim dicunt q̃ sursum deorsum retro ante dextrū ⁊ sinistrū sunt differentie loci ⁊ differentie positionum. Unde potest sic argui. Qualitercunq̃ aliquid vbicatur ipsum taliter ponitur ⁊ econtra.ergo positio est vbi. ¶ Et confirmatur. Nullum accñs respectiuum proprie assistit subē nisi vbi:sed positiōi est maxime pprīū prime assistere subē per auctorem sex pncipioꝝ.ergo.⁊c. maior patet:qr impossibile est vbicatiōez remoueri a suba ma

Scdm. teriali.sed omne aliud accñs respectiuū bene pōt remoueri.ergo. ¶ Scdo arguit q̃ positio non differt a figura:qr mutans positionē nouā acqrendo:mutat figuram acquirēdo nouam:cū flexio mēbrorum causet nouā figuram sicut curuatio vge.cū igitur nunq̃ ponatur distinctio respectus nisi pter mutationē aut verificationem 2tradictoriꝝ:ad quā sufficit figura : videtur q̃ positio sit figura. ¶ Cōfirmatur: quibuscūq̃ accñtibus signatis inuicem distinctis nō claudit 2tradictionē vnū esse sine alio.sed hoc repugnat de posi-

Tertiū. tione q̄ est sessio ⁊ de figura sedentis.ergo. non distinguunt. ¶ Tertio arguitur q̃ asperitas ⁊ lenitas sunt positiones:qr dicunt ordinationem partium in cōparatione ad locū:asperum eñ dicitur cuius vna ps alteri sup eminet ⁊ lene cuius nulla pars alteri eminet vt dicit Ari.in pdicamētis,capitulo.de qualitate.vbi

Quartum. videt determinare asperitatē ⁊ lenitatē esse positiōes ⁊ nō q̃litates. ¶ Quarto arguit q̃ positio nō sit gñalissimū:qr semp cōnotat conditiōes indiuiduātes.⁊ illđ repugnat generi gñalissimo.ergo maior ptz:qr cōnotat locū:mior pō est euidēs:qr vlia significāt sine talibus cōditionib⁹ ⁊ habēt intētiones simplices sibi correspondētes:hui⁹ snie videt fuisse auctor sex pncipiorū diffiniens positionem per situm tanq̃ per genus suum quantitatis ⁊c.

Ad primū. **Ad primuz** dicitur q̃ licet positio dicat habitudinem ad locū sicut ⁊ vbi. non tamen est idem qđ vbi. Nam vbi significat absolute esse in loco:positio aūt significat esse in loco fm quēdam ordinem ⁊ quādam adaptationem partium ⁊ hec est diuersa habitudo. Et ad rationē dicitur q̃ sicut in pdicamento relationis reperitur distātia vel ppiqtas vt dicit habitudinē termini ad terminū:⁊ in pdicamento vbi vt dicit habitudinē locati ad locū:⁊ in pdicamēto positionis habitudinē ptium inuicē in cōparatiōe ad locū:eo q̃ partes hoīs sunt ppinquiores inuicē qñ sedet ⁊ distantiores qñ stat:ita sursum ⁊ deorsum ⁊ alie differentie assignate possunt esse relatiōes si sumāt terminis relatis p se exntibus fm denominationē repertā in partib⁹ aialium.⁊ possunt esse differentie vbi:si dicāt habitudinē totius ad locuz ⁊ possunt

esse differentie positionum si dicunt habitudinē partium inuicem in toto in comparatione ad locum. primo & secundo modo sursum & deorsum dextreitas et sinistreitas fundant in toto. & tertio modo fundant in partibus. deinde negetur φ qualitercūq3 aliquod vbicatur taliter ponitur qz corpus multum velociter varie vbicatum nō varie aut velociter ponitur: sicut patet de sedente sup equū conformiter posito. ¶ Ad ɔfirmationē dr̃ sm albertū: φ differentia est inter formas inherētes & assistētes: qm̄ forme inherentes totaliter ab intrinseco causant: vt q̄litas & q̄titas. sz forme assistētes fiunt ad extrinseco simplr̄ vel sm quid: vt forme respectiue inter quas posito proxime assistit sub e. s. q̄ ad denolationem: qz nihil sedet vel stat nisi
Ad secūdū totū. nec ip̄m totū simul sedet vel stat. ¶ Ad secūdū dictū est φ stat hoiem mutare positionē cū hoc φ maneat conformis figure. contingit tamen q̄ñcūq3 φ figura ptium flexarū est paululū variata. & sic est hō variat⁹ in figura: & sic rn̄sum ē ad confirmationē concedendo φ stat figurā esse sine positione: sicut stat figuratū esse sine loco: sed non stat positionem esse sine fi-
Ad tertiū. gura: qz p̄supponit illā naturaliter. ¶ Ad tertium rn̄det auctor sex p̄ncipiorū φ asperitas & lenitas non dicunt solū ordinē ptium ad locum: sed dicunt qualitates cū tali ordine. scientia em̄ est qualitas nō obstante φ dicat respectū ad scibile: & locus ē q̄titas nō obstāte φ dicat respectum ad locatū: ita asperitas & lenitas sunt qualitates: nō obstante φ dicāt ordinē respe-
Ad quartū ctiuū partiū. nūc Arist. dicit in p̄ntis φ sunt positiones: sed φ dicunt positiones sm vnā opinionē. ¶ Ad quartū dicitur. φ licet positio cōnotet cōditiones indiuiduātes: non tñ obstat q̄n sit vniuersale & gñalissimū: qz cōnotat illas vliter & non singulariter. Unde qñ cōnotat tēpus & vbi locū: & positio cōnotat idem lz aliter. & tñ sunt vniuersalia: qz hec connotatio ē vlis & nō particularis: & ad diffinitionem auctoris in qua ponit situs. dicit φ situs in sua maxima cōmunitate nō est termin⁹ p̄dicamētalis: sed analogus significās habitudinē partium in toto pertinentē ad p̄dicamentum q̄titatis & locationem situs tem mundi ptinentem ad p̄dicamentum vbi. & ordinem ptium inuicem in cōparatione ad locum pertinentē ad p̄ntuz pōnis. ideo pōt cadere in diffinitionem pōnis nō tanq3 genus: sed tanq3 analogū. quare. &c.

¶ predicamentū habitus. Cap. xxix.

Primo; Decimum p̄dicamentū est predicamentum habitus cuius quidditas est adiacentia corporū & eorū q̄ circa corpus sunt: vt determinat auctor sex principiorū: de cui⁹ distinctiōe ad alia p̄nta est p̄nr dōm. ¶ Et iō notādum primo sm ari. in fine p̄ntorū. & in. v. meta. φ hēre sumitur octa modis. Prim⁹ mod⁹ est subiectū hēre q̄litatē. vt hō hz virtutē. per potentiā colorē vel figurā. secūdus mod⁹ est habere q̄titatem vt magnitudinē cubitalem. tertius mod⁹ est hēre tegumenta corporis vt tunicam vel armaturam. Quart⁹ modus est habere mēbrorum ornamenta vt annulū vel coronā. Quint⁹ modus est habere mēbrū vt manum vel pedē. Sextus modus est habere cōtentum: vt vas habēs aquam vel vinum. Septimus modus est habere possessiones vel diuitias. vt domū agrum vel pecunias. Octauus modus est virū habere vxorem. quā Ari. ponit alienū cū sit habitus parla in natura non aliud intelligendo nisi φ vir & vxor cohabitans simul. nā habere vt dicit Boetius in p̄ntis: solet aliquando pani p inhabitare. Unde habitantes in ciuitate dicunt se habere ciuitatem. Deinde dicit p̄hs φ forte multi sunt alij modi habendi: sed modi predicti sunt magis famosi. dicimus em̄ φ omnis effectus hz causam. & oia scia hz subiectum circa qd̄ est. & φ genus hz spēm & spēs genus ac differentias: & isti modi indubie sunt alij a quolz aliorū. ¶ Secūdo notanduz φ habitus sumit q̄druplr̄. primo p eo qd̄ opponit p̄uatiōi. & sic est postp̄ntū sicut opposita: eo φ habitus & priuatio reperit in q̄libet p̄dicamento sm Arist. & Cōmentatorē primo phy. secundo p qualitate corporis vel anime de difficili mobili: & ex assuefa- t.c.50.
ctione acq̄sibilitatis habitus est ī p̄ma specie qualitatis Arist. in p̄dicamētis di. φ habitus est q̄litas de difficili mobilis. s. et frequentatione: actuū eo φ ex actibus gñantur habitus. scdo ethi. tertio p corpore substātiali artificialiter acto vt tunica vestimētū & huiusmodi q̄ vt artificialia sunt ponunt in q̄rta spē qualitatis ratione forme artificialis. Quarto pro adiacētia corporis ex his que circa corpus sunt: & sic facit p̄dicamentū respectiuū distinctū a quolibet alio tam absoluto q̄3 respectiuo. Unde dicit auctor sex principiorū φ habitus faciens p̄dicamentum est duplex: quidā est totius corporis vt calciatū esse annulatū esse: & sumit hic auctor cōcretum p abstracto ppter penuriam vocabulorum intelligendo φ vestitio & armatio sunt habitus totius corporis: calciatio vero & annulatio sunt habitus partium corporis. Prima cō[clusio]

His visis sit hec p̄ma ɔclusio. Aliq̄s habit⁹ est forma absoluta & aliquis forma respectiua: prima pars patet de sciētia virtutib⁹ que sunt forme absolute: & dicuntur habitus: similiter queilbet forma substantialis & queilbet quantitas vel qualitas habens priuatiue oppositum dicitur habitus et est forma absoluta. Secunda pars declaratur quoniam habitus quo aliquis habet quantitatem qualitatem membrum contentum diuitias vel vxorem est relatio: habitus vero quo q̄s habet vestitum vel annulū est forma respectiua de p̄dicamēto habi- Secūda [con]
tus. ¶ Scda cōclusio. Aliq̄s est res habita: & aliquis clusio.
nec res habita nec res habēs. p̄ma pars patet. de habitu prime speciei q̄litatis & scda declarat: qm̄ habit⁹ quo q̄s hz diuitias nō est ille hō nec ille diuitie cū stet illū hoiez esse & illas diuitias nullo tali hitu exn̄te: immo pōt crescere ille habit⁹ hole ɔtinue diminuto: & minor hō aliq̄ñ hz maius dñium: & maior min⁹ dñium. qd̄ nō posset esse si dñiū seu habit⁹ possidēdi esset dñs vel possessio. silr̄ habit⁹ faciens p̄dicamentū non est hñs nec res habita: qm̄ si hō hz vestitum circa corpus est ille habitus: si aūt hz illud in capsa vel ptica non est ille habitus. vt arguatur sic. Iste habit⁹ incipit esse et iste homo nō incipit esse nec illud vestitum. igitur iste habitus non est ille homo: nec illud vestitum. aūs pz in primo instāti quo sortes induit se. Etiam sequitur iste habit⁹ desinit esse & iste hō nō desinit esse: nec illd vestitū. ergo iste habitus nō est iste hō nec illud vestitū. ɔña bona. aūs est notuz in instāti in quo primo de-
positum est vestitum. ¶ Tertia ɔclusio. Habitus qui Tertia c[on]
est p̄dicamentum nulli cōtrariatur lz aliq̄n suscipiat clusio.
magis & minus istā cōclusionem ponit auctor sex p̄ncipiorū. cuius primā partē sic declarat di. φ armatum esse & calciatum esse nō sunt cōtraria: quia idem hō simul est armatus & calciatus: secūdam vo ptem pbat ex eo: qz eques dr̄ armatior pedite. & hñs caligas hñte calciamēta solū. & notanter dixit aliq̄ñ φ vestitum esse nō suscipit magis & minus intelligēdo p vestituz esse habitū totius corpis ordinatū ad tegendum solū corpus. nā hñs tunicā nō minus est vestit⁹ q̄3 hñs
tunicam & suptunicam. qz ita tegit corpus per tunicā Dubium
sicut per tunicam & suptunicā. ¶ Dubitat φ recipere magis. & minus videt esse cā cōtrarietatis. si ergo habit⁹ suscipit magis & min⁹ opz φ alicui cōtariet. & iō dicit Simplicius sup p̄dicamēta: φ sicut habit⁹ nulli ɔriat. ita nō suscipit magis & minus. nemo em̄ est alio magis armat⁹ sic φ habeat intēsiorē armaturā: sz dr̄ magis armat⁹: qz hz plura vel meliora arma. Pōt tñ
rn̄di tenendo opinionē auctoris. φ triplr̄ suscipitur ma- Rn̄sio.
gis vel minus. p̄mo qz magis vel min⁹ miscet cū suo contrario sicut loquit p̄hs. v. phy. & in topicis. alb⁹ est qd̄ est nigro impermixtus. Scdo qz magis vel minus appropinquat ad p̄mū ens: & sic dr̄ hō pfectior asino. Tertio qz magis vel minus valet ad finē ordinatum & ad hunc finem plus valet eques quā pedes. ideo

Quarta conclusio. eques dicit armatior pedite. ¶Quarta conclusio. Habitus q est predicamentu de necessitate est in pluribus istam conclusionem etiam ponit auctor sex principiorum di. q habitus est adiacentia corporis et eorum que circa corpus sunt: sed est eodem modo: quoniam habitus est subiectiue adiacentia corporis et effectiue eorum q circa corpus sunt/ nec istud est proprie proprium habitui: scz esse in pluribus: qz est relatio vt dictum est: est in vno subiectiue et in alio terminatiue: sic vestitio est subiectiue in vestito/ et effectiue vel terminatiue in vestimento: intelligendum secundum simplicium ex auctoritate archite. q plures sunt conditiones habitus predicamentalis. Prima conditio est esse acquisibile et superueniens: ita q non innaturale vti innatum: ideo habere membrum non pertinet ad

...tellectu hoc predicamentum. Secunda conditio est esse corpus substantiale: qz habere accidentia vel proprietates aut aliquam formam vel substantiam spiritualem non pertinet ad hoc predicamentum. tertia conditio est esse circumpositum: et ideo habere possessiones seu vestimenta in camera: licet obtineat alias duas conditiones non est de predicamento habitus: quia deficit circumpositio. Quarta conditio est esse acquisibile per propriam operationem cum dominio vtendi ita q habitum sit in potestate habentis potentis eo vti secundum suam virtutem et voluntatem dum habet illud: ex quo patet q hoc predicamentum est in solis rationabilibus/ qz ipsa sola habent dominium sui actus. quinta conditio est esse vtile et proficuum venti. Unde si vestimentum circumponatur idolo talis

28. circumpositio non est habitus proprie et stricte sumptus sed est respectus pertinens ad predicamentum relationis sexta conditio est esse contentiuum habentis. Unde vestimentum quod habet continet hominem habentem illud. nam eo ipso q ea que sic habent sunt circumposita videtur q debeant continere habentia et hoc determinat Commentator. v. Meta. di. q respectus huius predicamenti quod est conuersus est respectiui q est vbi. quoniam locus continet et locat: sed vestimentum continet et non habet/ sed habet et in vbi locatum continetur/ sed in habitu vestimentum non habetur. quare etc.

...mum. **Contra** predicta arguitur: et primo q habitus non est accidens distinctum ab aliis predicamentis/ qz si sic sit illud a: scz vestitio proueniens a sorte et vestimento circumposito. tunc patet q a. potius est sorte et vestimento suo pro quanto causatur ab illis. ergo non includit contradictionem q sortes et vestimentum circumpositum sint sine illo habitu/ et per consequens stat sortem habere vestimentum circumpositum sine tali habitu. ergo frustra ponitur/ immo ponendo illum sequitur processus infinitus/ quia cum sortes habeat illum habitum oportet q mediante alio habitu qui sit accidens. et cum iterum illud accidens habeat procedere erit in infinitum. ¶Secundo arguitur/ q impossibile est hominem habere diuitias/ quia aliter sequitur q aliqua relatio potest nouiter aduenire alicui sine mutatione facta in eo et in suo correlatiuo/ consequens est falsum/ quia si sortes est nouiter similis platoni oportet alterum illorum esse nouiter mutatum/ sed probatur consequentia: ponendo q sortes det platoni gratis b. possessionem pro a. instanti futuro et moriatur sortes ante a. instans manentibus platone/ et b. pro a. instanti absque motu alicuius illorum/ et sequitur q plato est dominus b. possessionis postquam non fuit dominus. ergo habet nouiter dominium/ et per consequens nouam relationem absque mutatione facta in ipso vel in b. ¶Tertio

Tertium arguitur/ q nullus habet dominium singulare alicuius possessi. nam si tunc posset aliquis ex titulo denominationis habere res tales: et per consequens aliquis posset remittere alteri res quas debet. ¶Sed contra. Sortes deobligans platonem in centum libris quas sibi debet, bene facit sibi vt liberalis et magnificus/ et omni tali beneficientie debetur premium a recipiente. ergo plato debet sorti pro illa obligatione et sub nullo gradu debiti nisi proportionabiliter ve remissum est magis. ergo sortes habet platonem debitorem sicut ante/ et per consequens impossibile est platonem deobligari a sorte ipso viuente/ nec potest dici q plato omnino soluitur ab obligatione/ quia tunc plato non potius teneretur sorti in casu necessitatis quam cuilibet alteri/ quod est contra ius naturale. ¶Quarto arguitur q nullus habet dominium seruitutis/ quia si sic

Quartum pono q sor. sit dominus platonis et ciceronis/ concedas seorsum in quolibet libertatem sub conditione: scz platoni: si primus cui obuiabit sit liber/ et ciceroni si primus cui obuiabit sit seruus ponendo q isti sibi obuiabunt in a. instanti quod iam sit et quero vtrum plato sit liber vel seruus: si liber. ergo obuiabit libero et nulli nisi ciceroni. ergo cicero est liber: et per consequens ratione conditionis cicero obuiat seruo: et nulli nisi platoni. ergo plato est seruus: quod si conceditur. ergo cicero est liber/ quia obuiat seruo/ sed plato obuiat ciceroni. ergo plato est liber/ et sic qualitercunque dicatur sequitur contradictio.

Ad primum. **Ad primum** dicitur q si deus annihilaret habitum predicamentalem remanentibus sorte et vestimento circumposito q sortes haberet vestimentum non habitu proprie dicto/ sed eo modo quo idolum vti brutum habet vestimentum sibi circumpositum/ nec propter hoc proceditur in infinitum: quoniam talis habitus non proprie habetur/ sed est illud quo aliquid extrinsecum circumpositum habetur. ¶Ad secundum dicitur q quan-

Ad secundum. do aliquid est correlatiuum alicuius ratione alterius tertii/ nec est inconueniens q relatio nouiter adueniat alicui absque mutatione facta in eo vel in suo correlatiuo/ sed sufficit q mutatio facta est in illo tertio scz in sorte cuius b. primo erat correlatiuum et per promissionem factam est correlatiuum platonis. ¶Ad ter-

Ad tertium. tium dicitur q plato non potest absolui ab omni obligatione sic q remisso debito pecuniarum non amplius obligetur: vnde si ex gratitudine et virtute adhuc obligatur / non tamen obligatur magis vel minus quam ante nec equaliter/ qz iste obligationes sunt diuersarum rationum/ et ita disparate q non proprie comparantur. ¶Ad quartum non admittitur casus propter implicatio-

Ad quartum. nem contradictionis / et eadem difficultas vniuersaliter quando obligantur aliqui paris denominationis ad actus contrarios spe acquirendi denominationes oppositas et exercent illos actus mutuo cum paribus in seipsis: vt posito q sortes obliget vtrisque debitorum suorum/ si primus prima obuiauerit deobligato: secundus obligato et obuiet sibi mutuo primo aut posito q sortes concedat vtrique quantiscunque magna dona sub conditione quod primus primo obuiet mereri denarium/ et secundus obuiet demereri denarium/ aut posito q primo concedat denarium sub conditione q solum dicat verum/ et dicat ipse ego non habeo denarium: et sic de infinitis similibus que non admittuntur nisi a sophysticis sophystice et obligatorie respondendo/ que responsiones non habent locum quare etc.

¶Caput. xi.

Predictis adiicienda sunt aliqua de perfectione rerum tam in esse simpliciter quam in gradu specifico: vt hec pars finem consummatum accipiat. ¶Et ideo notandum primo

Primum. q duplex est perfectio: scz simplex et secundum quid. Perfectio simplex est illa quam in vnoquoque melius est esse quam non esse vt ens vita et intellectus. cuicunque enim melius esset q viueret et intelligeret quam q non viueret vel non intelligeret. Perfectio secundum quid est illa quam non in quocunque est melius esse quam non esse: vt humanitas et animalitas non enim deo et intelligentiis melius esset esse hominem vel animal quam non esse hominem vel animal. ¶His duabus perfectionibus competunt primo due deno-

Primo. minationes: scz denominatio perfectionis simpliciter et denominatio perfectionis secundum quid. Denominatio perfectionis simpliciter est illa que consurgit ex perfectione simpliciter vt esse ens esse vitam esse intellectum. Denominatio perfectionis secundum quid est illa que consurgit ex perfectione secundum quid vt esse hominem

Secundo. esse animal. ¶Secundo competunt due latitudines: scz latitudo perfectionis simpliciter et latitudo perfectionis secundum quid. Latitudo perfectionis simpliciter est illa que denominatur perfectione

gur perfectione

tur perfectione simplr̄ vt latitudo vite latitudo entis ꝛ latitudo intelligētie. Latitudo perfectionis fm quid est illa que denominat perfectionē secundū quid vt latitudo aīalitatis vel humanitatis. *Tertio* ¶ Tertio cōpetunt duo nō gradus .s. simplr̄ ꝛ secundū quid. Non gradus simplr̄ est ille infra quem non est possibilis aliquis gradus vt nō gradus entis. Non gradus secūdū qd est ille infra quē est possibilis aliqs gradus vt nō gradus vite vel aīalis. *Quarto.* ¶ Quarto competunt duo gradus summi .s. inclusiuꝰ ꝛ exclusiuus. Gradus summus inclusiuꝰ est ille q̄ intrinsece terminat totā latitudinē. Gradus ꝟo summus exclusiuꝰ est ille qui totam latitudinem extrinsece terminat. vt hic dr̄ esse deꝰ ꝯdictꝰ q̄ȝ lȝ super perfectionē simplr̄ cōicāt sulla creaturis. sicut eīn spera sublunaris intrinsece terminat cōuexo ignis ꝛ extrinseco concauo lune. sic quelȝ latitudo entis vel humanitatis terminat inclusiue aliqua creatura ꝛ exclusiue immēsitatē primi entis. Unde dicit Termegistus pha q̄ deus est sps cuiꝰ cētrū est vbiqȝ: circūferentia vero nusq̄ȝ. *Secūdū.* Secūdo notandū q̄ istarū perfectionū q̄dā sunt natura priores. ꝛ q̄dam posteriores. Perfectio prior est illa quā stat sine ꝯdictione dici de aliquo sine posteriori. vt ens respectuꝰ vite ꝛ animal respectu hoīs. Perfectio posterior ē illa quam non stat sine ꝯdictione dici de aliquo sine priore ꝛ viuere respectu entis ꝛ eē hominē respectu animalis. *Corellariū primum.* ¶ Ex isto notabili sequit̄ pmo q̄ signatis duabus denoīationibus ꝑfectionis simplr̄ quarum neutra est prima: nō gradus posterioris distātior est a nō gradu prime denoīationis q̄ȝ nō gradus prime prioris: pȝ. q: gradus itelligētie plus distat a nō gradu entis q̄ȝ nō gradus vite. *Corellariū secūdū.* ¶ Secūdo sequit̄ q̄ cuiuslibet denominationis perfectionis simpliciter citra primam nō gradus est aliquis gradus essendi: pȝ. q: nō gradus vite est aliqs gradus essendi: soluꝰ eīn prime denoīationis ꝑfectiōis simplr̄ cōicabilis creature non gradus simplr̄ est summus non gradus.

Prima conclusio. **His visis** sit hec pria cōclusio. in tota latitudine entis solum finite ponende sunt spēs fm sub et supra. ꝓbat̄. in tota latitudine entis solū finita sunt ꝑdicamēta. ꝛ in quolibet ꝑdicamēto solū finite sunt spēs fm sub ꝛ supra. ergo. pȝ consequētia: quia ex finitis secundū multitudinē non resultat infinitū fm multitudinē vt colligit̄ a pho primo celi. maior ꝟo est phi. iij. phy. in ꝑdicamētis ꝛ quinto metaph. nō ponentis nisi decē ꝑdicamēta. minor aūt est porphyrij bi. ex auctoritate platonis specierū esse numerū finitū: indiuiduorū aūt numerū esse infinitū. Et Ari. prio poste. negat ꝑdicatorū quidditatiuorū multitudinē infinitā tā in sursum q̄ȝ in deorsū: q: alr̄ non ꝯtingeret aliquid scire secundū q̄ ipse declarat. Infinitū eīn fm q̄ infinitū est ignotū. primo ꝛ tertio physi. *Secūda cōclusio.* ¶ Secūda ꝯclusio. Licet aliqua species intensior sit secundū denominationē tam priorem q̄ȝ posteriorem: nō tamē quelibet pȝ. quia quelȝ species collocata in latitudine vite intēsior est secundum denoiationem entis q̄ȝ vite: eo q̄ latitudo vite est pars latitudinis entis. Species autē prima in latitudine entis non est intēsior in esse entis q̄ȝ in esse vite: quia eque incipit a nō gradu entis sicut tota latitudo essendi. Silr̄ in genere aīalis species humana intēsior est fm latitudinem aīalitatis q̄ȝ scdm latitudinē humanitatis: sȝ pria species in eodē genere ex quo incipit a nō gradu aīalitatis est eque intensa ꝑcise in suo esse specifico sicut gn̄ico. ergo. ꝛc. *Tertia cōclusio.* ¶ Tertia conclusio. Quis alicuiꝰ speciei quodlibȝ eē essentiale incipiat a nō esse simplr̄: non tamen cuiuslibet speciei quodlibet esse essentiale incipit a non gradu simplr̄. prima pars pȝ de prima specie in tota latitudine entis. naȝ illius speciei nō est aliquod esse essentiale nisi eē trāscendens genericum vel specificum: sed quodlibet tale esse incipit a non eē simplr̄. ergo. ꝛc. maior pȝ. ꝛ minor declarat̄: nam si talis species secundum esse specificum vel genericum inciperet ab aliquo gradu illa non esset immediata nō gradui. quod est repugnās ex quo est pria spēs. ¶ Secūda pars cōclusiōis clara est de qualibet spē circa primā speciē: qm̄ nulla talis fm eē specificum incipit a nō gradu simplr̄: sed a nō gradu fm qd q̄ est gradus aliquis essendi specificus. scȝ pria. *Quarta cōclusio.* ¶ Quarta cōclusio. Licet nullū indiuiduum incipiat eē a nō gradu simplr̄: tn̄ aliquod indiuiduū terminat̄ ad gradum primarium exclusiue. pria pars pȝ: quoniam prima species propter sui imperfectionem habet multitudinē indiuiduorū se inuicē excedētiū latitudinalr̄: sed in latitudine vniformir̄ difformi incipiente a non gradu nullus est gradus incipiens ab eodem non gradu. ergo. Secūda pars pȝ. ex quo finite sunt species in latitudine entis necesse est dare primā terminatā ad immensitatem primi gradus. sȝ talis species non habet nisi vnum indiuiduum. ergo illud terminatur ad gradum immensum. minor patet: eo q̄ talis species ē intellectualis nature abstracte ab omni materia simplr̄ modo nullius talis sunt indiuidua plura solo nūero drīs vt patuit. *Corellariū.* ¶ Ex predictis sequit̄ q̄ nulla species inter primā ꝛ vltimam incipit a nō esse simplr̄ vel terminat̄ ad gradum immensum. pȝ: q: quelibet talis species hȝ speciē infra se ꝛ supra se penultima enim species ꝛ si terminat̄ ad gradū summū inclusiuum totius latitudinis entis: non tamen terminat̄ ad gradum immensum exclusiue terminantem ipsam latitudinem entis.

Primum. **Contra** predicta arguit̄ ꝛ pmo contra correlariū pmo sic si aliq̄ spēs participet totam latitudinē entis illa inciperet a nō gradu simpliciter ꝛ terminaret ad gradum immēsum: sȝ quelibet spēs est huiusmodi. ergo ꝛc. maior pȝ. quia latitudo entis incipit a non esse simplr̄ terminat̄ ad deū: ꝛ minor declarat̄: quoniā quelibet species presupponit totam latitudinē entis: q: nō est ratio quare magis ꝑsupponit vnū gradū illius latitudis q̄ȝ aliū cū omnes sint eiusdem rōnis. ergo participat totā illā latitudinem. pȝ ꝯña: eo q̄ oīs rō essentialis presupposita cōtrat̄ ꝑsupponenti tanq̄ȝ superius suo inferiori. *Secūdū.* ¶ Secūdo. Quelibet forma in infinitū intensibilis ꝛ in infinitum remissibilis a nō gradu simplr̄ ꝛ terminat̄ ad gradū immēsum exclusiue. sed q̄libet spēs est hmōi. ergo ꝛc. maior pȝ. q: talis forma nō posset sic in infinitū remitti in deorsum. ꝛ in infinitum intendi in sursum. si tam inferiꝰ q̄ȝ superius terminaret̄ ad aliquem gradū intrinsecū latitudinis: sed minor declarat̄ de speciebus qualitatum q̄ sunt in infinitū intēsibiles ꝛ remissibiles: vt patet de caliditate ꝛ frigiditate ꝛ hmōi. similiter quocunqȝ circulo dato contingit dare maiorem ꝛ minorē secundū mathematicos: ꝛ q̄cunqȝ linea data cōtingit dare minorē. iij. phy. ac etiā maiorem per mathematicos: quos approbat Cōmētator. iij. phy. *Cō. 61. Tertio* ¶ Tertio sic. Quelibet species intellectualis nature incipit a nō gradu simplr̄. ergo est q̄libet alia. antecedēs ꝓbat̄ q: si nō: sequit̄ q̄ in remissione talis spēi ꝓus veniret ad nō gradum ꝓprie spēi q̄ȝ ad non gradū simplr̄: ꝯñs ē falsuȝ: quia tūc aliq̄ intellectualis natura migraret de spē ī spēm aut formalr̄ cōtineret oēm perfectionem inferiorē quorū quodlibet est inconueniēs. nulla enim intelligentia pōt esse inferioris speciei nec in se continet formalr̄ humanitatem vel aīalitatem aut aliquod tale. *Quartum.* ¶ Quarto arguitur sic. Quacunqȝ specie signata sit suum esse simpliciter a. ꝛ suum esse specificum. b. ꝛ arguit̄ sic a. ꝛ. b. cōuertunt̄ simpliciter. ergo a quocunqȝ incipit. a. ab eodem incipit. b. sed a. incipit a nō gradu simplr̄. ergo. b. incipit a nō gradu simplr̄. antecedens pȝ. q: sequit̄ formalr̄ a. est. ergo. b. est sicut sequitur formaliter esse b. est. ergo. b. est. ꝛ econtra etiam sequit̄. ergo. ꝛc. Uñ sicut sequit̄. hō est ergo hō est hō. ita sequit̄. a. ē igit̄. a. est b. eo q̄ a. nō est nisi. b. quare ꝛ cetera.

Ad primū. **Ad primum** neget̄ minor. ꝛ ad ꝓbatiōē dico. q̄ licet q̄libet spēs presupponat totā rōnem entis. nō tamen totam latitudinē entis. sicut eīn albedo vt q̄tuor ꝑsupponit totā eēntiā albedinis ꝛ nō totā latitudinē: sed solum a nō

gradu ad gradum vt quatuor. ita quelibet spēs in latitudine entis presupponit totam rationem entis sȝ nō totā latitudinē entis: immo pria spēs nullā latitudinem entis p̄supponit cū sit prim⁹ gradus illius latitudinis: sed quelibet citra illā p̄supponit latitudinē entis a nō gradu vsqȝ ad illā spēm: et cum dicit q̄ omnes gradus latitudinis entis sunt eiusdēȝ rōnis. negetur. eo q̄ humanitas ⁊ albedo sunt duo gradus illius latitudinis. ⁊ non sunt eiusdem rōnis. ⁊ dato q̄ essent eiusdem rōnis: argumentū nō ɔcluderet. qr albedo vt duo ⁊ albedo vt octo sunt eiusdem rōnis: ⁊ tamē albedo vt quatuor p̄supponit albedinem vt duo ⁊ nō albedinem vt octo.

Ad secūdū. ¶Ad secūdū negetur maior: ⁊ ad pbationē dicitur q̄ argumētū conuinceret si latitudo forme in infinitū intēsibil' ⁊ remissibilis eēt in latitudine entis essentialr' collocata sed est imaginatiue extra illam latitudinem. incipiēs tñ a nō gradu vel ab aliquo gradu illius latitudinis. Ita q̄ latitudo albedinis vel humiditatis iuxta imaginationem mathematicam incipit ab aliquo gradu entis ⁊ lateraliter vadit in infinitū secundum perfectionem individualem.

Ad tertiū. ¶Ad tertium negetur antecedens: ⁊ ad probationem dr. q̄ nulla spēs est intēsibilis vel remissibilis: sȝ bñ latitudo spēi est intēsibilis ⁊ remissibilis si aliqua talis fuerit: nunc aūt nulla spēs intellectualis nature hȝ latitudinē cū non habeat multitudinē individuoꝝ. ideo nullo mō est intēsibilis ⁊ remissibilis. ɔcedo tamen q̄ talis species pōt desinere esse per potentiam dei. ⁊ eque prio vniter ad nō gradū entis sicut ad nō gradū proprie spēi: nō tamen incipit a nō gradu simplr': ⁊ hoc ideo: quia totam latitudinē a nō gradu simplr' vsqȝ ad illā nō cōtinet nisi virtualiter: ideo subito virtualiter illam deperderet deperdendo propriū gradū specificum: sicut solum virtualiter cōtinebat incipere eñ a nō gradu simplr' est nihil habere medium inter se ⁊ nō gradum: quod formalr' vel virtualr' p̄supponat: mō quelibet species citra primā formalr' vel virtualr' presupponit primam ⁊ quamlibet potentialem ad ipsam: sicut mixtū presupponit elemētū. ⁊ qualitas secunda presupponit primam. et forma vitalis presupponit nō vitalem.

Ad q̄rtū. ¶Ad quartū negetur cōsequētia. Unde motus ⁊ intēsio motus ad inuicem cōuertuntur: ⁊ tamē aliquis motus incipit a quiete seu a nō gradu motus: ⁊ tamē intensio nō incipit a non gradu intēsionis: sed multotiēs ab aliquo gradu: sicut dato q̄ aliquis inciperet moueri per remotionem de presenti a gradu intensionis: vt quatuor: ita q̄ cōtinue post hoc mouebit gradu intēsiori vt quatuor. ⁊ sic in proposito esse hoīs ⁊ hō cōuertuntur inuicē. ⁊ tamē eē hoīs incipit a nō gradu simplr'. ⁊ hō solū incipit ab aliquo gradu sibi immediato latitudinis entis. nec sequitur: esse hoīs ⁊ hō sunt idem realr'. ergo a quocūqȝ incipit vnum incipit ⁊ reliquū. negēt consequentia. quia li sunt idē. tamen rationes sunt diuerse quare. ⁊c.

¶Capat. xlj.

Ad maiorem dictorū notitiā est notādū primo q̄ rationi entis quatuor correspondēt totales latitudines.

Prima latitudo. ¶Prima est latitudo transcēdens incipiēs a nō eē simpliciter: in quam concurrunt omnes denominationes perfectionum simpliciter. ⁊ hec diuidit in sex partes iuxta senatium numerū formarum in denominatione communi. prima pars est formarum accidentalium ⁊ respectiuarum. secunda pars formarum accidentalium absolutarum. Tertia pars formarum substantialium non viuentium. Quarta pars formarum substantialium solum viuentium. Quinta pars formarum substantialium sensitiuarū. Et sexta pars formarum substātialium intellectuarum. et hec terminantur ad immensitatem primi entis exclusiue.

2a latitudo. Secūda latitudo est generica que incipit ab aliquo gradu latitudinis transcendentis in qua concurrunt plura genera. sicut est latitudo angulorum incipiēs ab angulo qui est gradus latitudinis entis in qua sunt duo genera. scilicet rectilineus ⁊ curuilineus. in quibus generibus sunt species. videlicet acutum obtusum rectum sub rectilineo. ⁊ angulus cōtinentie vel portionis sub curuilineo. ⁊ hec etiam diuiditur in sex partes. Prima pars est angulorum acutorum habens gradus intēsiores et remissiores. Secūda pars est angulorum rectorum nō habēs gradus intēsiores ⁊ remissiores: quia oēs anguli recti sunt equales. sed est quidam gradus imaginabilis longus terminans exclusiue totam longitudinem angulorum acutorum in qua lōgitudine sunt imaginabiles infiniti āguli recti: sicut ⁊ infinita puncta. Tertia est pars angulorum obtusorum incipiēs exclusiue a lōgitudine angulorum rectorum ⁊ habet latitudinem graduum intensiorum et remissiorum. Quarta pars est angulorum curuilineorum habentium ambas lineas curuas. Quinta pars est angulorum curuilineorū habētium vnam lineam rectam. ⁊ aliam curuam euersam. Sexta pars est āguloꝝ curuilineorū habentium vnam lineam rectam et aliam curuam inuersam. ⁊ q̄libet harum triū partiū hȝ gradus intēsiores ⁊ remissiores.

Tertia latitudo. Tertia latitudo est specifica etiam ab aliquo gradu entis incipiens in qua est multitudo specierū sicut est latitudo figurarum ⁊ numerorū. Prima eñ incipit a figura ⁊ pcedit in infinitū s̄m infinitas spēs figurarum: que sunt circulus monāgulus duāgulus triāgulus: ⁊ sic in infinitum secūda vero incipit a numero in qua etiam sunt species specialissime infinite. scȝ binarius ternarius quaternarius: ⁊ sic in infinitum.

Quarta latitudo. Quarta latitudo est indiuidualis incipiēs ab aliquo gradu latitudinis entis in qua sunt indiuidua solo numero differentia. ⁊ hec multiplicatur iuxta multitudinem specieruȝ habētium indiuidua inequaliter perfecta: ita q̄ speciei humane respōdet vna talis latitudo ⁊ speciei asinine sicut speciei albedinis vel caliditatis. similiter lince superficiei corpori correspōdēt hmōi latitudines quoniam est dare lineā pfectiorem. et impfectiorem: sicut maiorē ⁊ minorē nō quidem essentialr': sed accidētalr' solū.

Secūdo. ¶Secūdo notādū q̄ pria latitudo sicut habet duplicem terminum ad quē. s. inclusiuum ⁊ exclusiuū: ita hȝ duplicem terminū a quo vȝ. inclusiuum q̄ est materia pria. ⁊ exclusiuū q̄ est purū nō esse. ⁊ hec notauit cōmētator. primo physi. di. q̄ materia prima mediat inter eē. s. actuale. ⁊ nō esse qd̄ est purū nihil. Cō. 70. sicut eñ nō gradus triāguli est aliq̄d positiuū. scȝ punctus a quo exeūt linee recte: ita nō gradus latitudinis entis quē voco latitudinē trāscendentem nō gradus est aliquid positiuum. s. materia pria q̄ sic dr̄ propter suā potētialitatē: qm̄ q̄libet gradus in aliqua latitudine dicit actū. scd̄a latitudo hȝ p termino a quo genus āguloꝝ: qd̄ dr̄ nō gradus illius latitudinis: qr ab illo incipit nō obstāte q̄ essentialr' cōlocēt toti latitudini idētice. ⁊ hec latitudo nō hȝ terminū ad quē inclusiue. qr nō dr̄ maxim⁹ āgulus siue finita siue infinita intelligatur hec latitudo. tertia latitudo incipit a gñe figure qd̄ est gradus in latitudine entis ⁊ nō gradus in latitudie figurarū q̄ etiā nō terminat' iclusiue. sȝ solū exclusiue ad deū: qr nō ɔtigit dare maximā siue vltimā figurā siue ponat' finita siue infinita latitudo. Sȝ latitudo nūeroꝝ icipit a nūero: ⁊ est ifinita terminata iclusiue ad nūerū ifinitū. vñ si de⁹ in q̄libet parte pportiōabili hore future nūeraret vnā vnitatē: et i fine aliā: et illa ⁊ ex oib⁹ p̄cedētib⁹ cōsurgeret nūer⁹ infinit⁹ iclusiue terminās totā latitudinē nūerorū. Quarta latitudo icipit a gradu specifico latitudinis entia denoiatiōis ɔsilr' ⁊ vadit in ifinituȝ lateralr' sicut oēs alie p̄ter p̄mā quarū ēt aliq̄ terminant' iclusiue vt latitudo hoīs vel albedis: qr est dare hoiem infinite bonū cuiusmodi xp̄s est: ⁊ est dare albedinē infinite pfectā i spē illa ad imaginationē. sicut ⁊ infinite intēsam. sȝ latitudo mot⁹ siue sit localis siue alterationis ɔcesso q̄ q̄z illaꝝ sit ifinita nō terminat' inclusiue: quia nō est dare motū infinite velocitatis.

pma. 2clo. **His visis** sit hec prima conclusio. Nullus gradus alicuius latitudinis continet essentialiter aliquam latitudinem intensiuam. ista conclusio patet de gradibus latitudinis indiuidualis: quoniam quilibet talis gradus terminat aliquam latitudinem. vt superius fuit ostensum. ergo nullus talis essentialiter continet latitudinem: sz solum virtualiter pro quanto est termin⁹ latitudinis. De gradibus autem specificis adhuc est magis notum q: forma specifica est essentia indiuisibilis fm auctorem sex principiorum. ⁊ Aristo. viij. meta. determinat ꝙ spēs sunt sicut numeri modo nulla forma numeri continet essentialiter latitudinem: sed est forma simpliciter simplex ergo. Item si species humana preter latitudinem indiuiduorum contineret essentialr aliquā latitudinē intēsiuā cū partes sint priores toto. ⁊ grad⁹ latitudine: ergo aliquis est grad⁹ specific⁹ humanus prior specie humana: qd est imaginabile bei de nō apparet quomodo distinguerētur tales grad⁹ q: non realiter. huiusmodi distinctio sit indiuiduorum formaliter: cum eadem ratio formalis cōpeteret cuilibet illorum ⁊c. ¶ Secunda conclusio. Alique due

2a 2clo. species indiuisibiliter se extendūt: ⁊ aliq̄ diuisibiliter intensiue. prima pars patet de quibuscunq; duabus spēbus īmediatis. cū enim quelibet illarum sit indiuisibilis ⁊ vna earum est altera perfectior opz perfectiorem aliā solū indiuisibiliter excedere: ⁊ si dicitur ꝙ indiuisibile additū diuisibili vel indiuisibili nō facit maius verū est loquendo de maioritate extēsiua sed loquēdo de maioritate intēsiua nō est verū. ⁊ per maxime in latitudine numerali seu se habēte per modū quantitatis discrete. Secunda pars conclusiōis patet de duab⁹ speciebus mediatis: nā perfectior excedit īperfectiorē per latitudinem intensiuam: q: per seipsam ⁊ aliā speciē mediā quē virtualiter continet cum sit potentialis ad eam ex quib⁹ fit vna latitudo imaginata intēsiua: ⁊ si dicitur ꝙ nulli duo grad⁹ faciunt latitudinem: verum est in latitudine se habēte per modū continui: sed in latitudine se habente per modum discreti duo gradus faciunt latitudinem intēsiuā sicut etiam faciunt maioritatem perfectionis.

3a 2clo. ¶ Tertia cōclusio. Omnia indiuidua in eadē latitudine indiuiduali se excedentia per latitudinem indiuisibiliter extensiuam se excedunt. ista conclusio pz inductiue. quoniā inter quecunq; indiuidua duo talia cadit latitudo media: cū talis sit imaginanda per modū continui: ⁊ notanter dixi indiuidua in eadem latitudine se excedētia: quasi alicui⁹ speciei nulla indiuidua excedunt se: vt pz de indiuiduis ānguli recti ⁊ generaliter de cuiuslibet speciei numeri omnib⁹ indiuiduis: nā omnes numeri binarij ergo sunt eiusdē perfectionis: ⁊ omnes numeri ternarij eiusdē perfectionis: licet quilibet numer⁹ ternarius perfectior sit q̄ aliqs numerus binarius: aliqua est etiam species cui nō correspondet latitudo nec lōgitudo indiuiduorum: huiusmodi est species angelica. ideo ibi non opz assignare aliquē excessum inter indiuidua illius speciei.

4a 2clusio. ¶ Quarta conclusio. Nō proportionabiliter sicut īdiuiduo correspōdet latitudo maior: seu speciei correspōdet maior latitudo perfectionis simpliciter. patet: q: datur per ymaginationem albedo infinite perfectiōis in specie albedinis ⁊ linea infinite perfectionis in specie linee. ⁊ tamē talis albedo nō est perfectū ens simpliciter nec talis linea: q: posita tali infinita adhuc est aliqd ens illa perfectius. Unde non sequitur hec albedo est īfinite perfecta albedo vel infinite perfectus color: ergo est infinite perfectum ens: sicut nō sequitur a. est infinitum secūdum lōgitudinem. ergo a. est īfinitū extēsiue similiter aliqua nigredo posset crescere in infinitū in specie nigredinis ⁊ nō in genere coloris: q: talis nigredo est infinite perfecta ni-

correlariū. gredo ⁊ nō infinite perfectus color: vbi autē albedo cresceret in infinitū ipsa esset īfinita albedo ⁊ infinitus color: q: est species perfectissima totius generis coloris. ¶ Ex predictis sequitur ꝙ nullus gradus in latitudine entis angulorum vel figurarum in infinitum excedit aliquem gradum remissiorem: patet: q: nō datur aliqs gradus īfinitus in aliqua tali latitudine: sed in latitudine numerorū ⁊ aliarum formarū permanētium est dare gradū infinitum: quantūcunq; alium signatum in īfinitum excedētem. quoniā inter quodcunq; finitum: ⁊ qdcunq; infinitum est distātia infinita: vnde latitudo entis est finita nullum infinitum gradum habens. sed solum finitum ⁊ summum: latitudo vero angulorum vel figurarum infinita est: sed non habet gradum infinitum. latitudo autem numerorum hominum vel equorum vt albedinis vel caliditatis infinita est ⁊ habet gradum ymaginabilem infinitum: quare.

Contra predicta arguitur: ⁊ maxime contra istud correlariū: nam si species equi in infinitum multiplicaret nunq; redderet speciē humanā. ergo inter speciē humanā ⁊ ⁊ speciem equi est infinit⁹ excessus. patet ɔ̄ña a simili. quoniā si binari⁹ in infinitum replicatus nunq; redderet millenarium oportet inter binarium ⁊ millenarium esse infinitum excessum. antecedens probatur. quantūcūq; species replicaretur nunq; esset replicatio nisi eiusdem rationis. sed per nullam talem infinities replicatam poneretur equus in perfectiori esse q̄ sit mō. ergo. ¶ Secundo spēs albedinis per infinita sua indiuidua excedit spēm nigredinis. ergo inter albedinem ⁊ nigredinem est excessus infinitus. patet cōsequētia a simili. nā si a. excedit b. per infinita pedalia opz ꝙ inter a ⁊ b. sit excessus quātitatiuus infinitus antecedēs est manifestum: q: omne indiuiduū speciei albedinis est essentialr perfectius tota specie nigredinis. ¶ Tertio arguit ꝙ inter albedinē vt duo ⁊ octo est excessus infinitus: q: albedo vt octo potest fieri infinite intensionis per additionē medietatis super medietatē in qualibet parte proportionabili hore future: sed tunc inter ipsam ⁊ albedinē vt duo esset excessus infinitus ⁊ nūc est eadē numero que tūc esset. ergo iam inter ipsam ⁊ albedinē vt duo est excessus infinitus. Quarto arguit ꝙ. caliditas infinita nō est termin⁹ inclusiuus toti⁹ latitudinis caliditatis: q: sit illa a. ⁊ vna alia tāte intēsionis b. ⁊ arguitur sic. Ex vnione a. ad b. fieret caliditas intensior q̄ sit a. vel b. ergo: nec a. nec b. terminat inclusiue totā latitudinem caliditatis: antecedens pz: q: intensio fit per additionē qualitatis ad qualitatē eiusdem speciei in eodem subiecto primo. quare ⁊c.

primu | Scdm. | Tertium | Quartum

Ad primum dicitur ꝙ species equi nō potest formaliter replicari: sed solum virtualiter: ⁊ tunc non maneret species equi: sed alia perfectior fieret: ⁊ sic tandem per replicationē virtualē spēi equine redderetur spēs humana que speciē equina solū virtualiter cōtinet sicut act⁹ potētiā. ¶ Ad secundum negetur consequentia: ⁊ ad ꝓbationē respondet ꝙ non est similitudo: q: excessus inter a. ⁊ b. est in eadē specie: ⁊ in eadē latitudine: sz excessus inter speciem albedinis ⁊ nigredinis: aut inter indiuidua illa specierū est inter duas species aut inter duas latitudines diuersarum specierum. ¶ Ad tertium dico ꝙ si albedo vt octo intenderetur in infinitum quoad latitudinem albedinis non excederet albedinē vt duo. nisi tantum quantum prius excedebat. s. in perfectione. quo autem ad intensionē in infinitum excederet ex quo nō sequitur ꝙ iam in infinitū excedat: q: alia est latitudo albedinis ⁊ alia est latitudo intēsiōis: cresceret eīm in hoc casu intēsio in infinitū: sz albedo maneret in eodē gradu indiuiduali sue spēi in quo prius erat. ¶ Ad quartū dicit ꝙ ex a. ⁊ b. non fieret caliditas perfectior nec intensior q̄ sit a. vel b. ⁊ ad regulā dicit ꝙ intelligit de additiōe qualitatis supis qualitatē finitā: vñ si q̄tū additur quāto finito fm partem augmēti totū fit maius: tñ si adderet q̄to infinito q̄tū finitū vel infinitū nō fieret maius: q: repugnat infinitati crescere intēsiue vel extēsiue: ⁊ ita patet solutio argumenti.

Ad prim | Ad secūdū | Ad tertiu | Ad q̄rtum

¶ Caput.xiij.

Extra predicta an latitudines noiate se habeãt per modum discreti vel cõtinui seqtur declarare. ¶ Notãdo primo ꝙ harꝝ latitudinũ quedã est discõtinua omnino vt latitudo entis latitudo figurarũ ⁊ latitudo numeroꝝ. quedã cõtinua omnino. vt latitudo numeralis scꝫ hois vel equi caliditatis vel frigiditatis: albedinis vel nigredinis: q̃dã vero partim cõtinua: ⁊ partim discõtinua: vt latitudo angulorꝝ. Unde nulla pars distincta specie ab alia cõtinuat cũ ea: ita ꝙ latitudo angulorꝝ acutorꝝ nõ cõtinuatur cũ latitudine angulorꝝ obtusorꝝ eo ꝙ quelibet earꝝ terminaẽ exclusiue ad lõgitudinẽ mediã angulorꝝ rectorꝝ que ambas latitudines discõtinuat. ⁊ ipsa a qualibet earũ discõtinuaẽ: latitudo em̃ angulorꝝ acutorꝝ cũ sit eiusdẽ ratiõis per totũ cõtinuaẽ ⁊ similiter latitudo ãgulorꝝ obtusorꝝ. Itẽ latitudo angulorꝝ curuilineorꝝ est discõtinua latitudini angulorum rectilineorꝝ ⁊ est in se discõtinua ꝓpter diuersitatẽ specificã taliũ angulorꝝ aliquãdo tñ partes sũt cõtinue vt latitudo angulorꝝ cõtingẽtie vel latitudo angulorꝝ portionis eiusdẽ rõnis. ¶ Secũdo notandum ꝙ sicut vnꝰ numerꝰ imediate incipit ab alio vt quaternariꝰ a ternario: ⁊ ternariꝰ a binario: ⁊ binarius ab vnitate que dicit esse nõ gradus latitudinis numerorꝝ: ita in latitudine entis vna spẽs imediate icipit ab alia ꝑter ꝑmã q̃ incipit a nõ gradu entis cũ nõ habeat spẽm infra se: q̃libet aũt latitudo lateralis incipit ab aliquo gradu latitudinis entis denominationis cõsimilis qui dicit esse nõ gradꝰ: non qꝛ nõ cõicetur alicui gradui illius latitudinis; qꝛ cuilibet idẽtificaẽ: sed qꝛ nullã intrinsece ⁊ essentialiter cõtinet latitudinẽ nec aliquẽ gradũ indiuidualẽ sue latitudinis sibi formaliter determinat.

1ͣ 9clusio. His visis sit hec prima 9clusio. Impossibile est duas species in aliqua latitudine esse in ꝑfectiõe equales. ꝓbatur. spẽs sunt sicut numeri. 8ri. viij. meta. sed ipossibile est duos numeros diuersarꝝ spẽrum esse equales in ꝑfectione vt ptꝫ inductiue ergo ⁊c. Unde arguit sic nunq̃ causaẽ numerus nisi per additionẽ vel diminutionẽ alicuiꝰ vnitatis mathematice. ergo pariformiter nunq̃ consurgit aliqua spẽs nisi per additionẽ vel diminutionem alicuius perfectiõis essentialis: ergo sicut nulli duo numeri diuersarꝝ specierꝝ cõsurgũt ex equalibus vnitatibꝰ: ita nulle due spẽs formanẽ in esse ex eisdẽ perfectionibus essentialiter. ergo de necessitate vna alteri superaddit virtualiter vel formaliter aliquaꝫ perfectionẽ essentialẽ.

2ͣ 9cl9o. ¶ Scḋa cõclusio. Inter quascũq; spẽs signabiles necessario inter superius ⁊ inferius est ordo essentialis. ꝓbatur inter quascũq; spẽa quarꝝ vna est possibilia ad alterã est ordo essentialis: sed oĩm spẽꝝ quarꝝ vna est superior ad alterã de necessitate vna est potentialis ad aliã. ergo ptꝫ qꝛ inter actũ ⁊ potentiã est ordo essentialis minor vero est cõmẽtatoris. ij. de anima dicentis ꝙ si aliqua duo cõparentur inuicẽ in perfectione quorum vnum sit altero perfectius semper quod est perfectius dicit formam ⁊ actũ: ⁊ qḋ est imperfectius dicit materiã ⁊ potentiam: sed species de necessitate superior est perfectior inferiore.

3ͣ 9cl9o. ¶ Tertia conclusio. Quelibet species preter primam ⁊ vltimam in latitudine entis habet aliquã imediate superiorem ⁊ aliquam imediate inferiorem ad modum existentie numerorum probaẽ e signo. a b. c species: ⁊ quero vtrum inter a. b. sint species finite vel infinite: ⁊ similiter inter. b. c. si primum sequitur ꝙ b. habet speciem superiorem sibi imediatam: ⁊ similiter inferiorem si s̃m. ergo tam a. q̃ b. infinite excedit c. quod est falsum: ⁊ cõsequentia tenet qꝛ tam a. q̃ b. formaliter vel virtualiter continet infinitas perfectiones quarum quelibet est maior c. perfectione: ⁊ consequenter sequitur ꝙ nõ maior est ꝓportio a. ad c. q̃ b. ad c. quod est contra naturam numerorum diuersarum rationum. maior est enim ꝓportio octo ad quatuor q̃ sex ad quatuor. ⁊ patet consequentia. qꝛ tam a. q̃ b cõtinet formaliter vel virtualiter infinitas perfectiones nõ cõicantes: quarꝝ quelibet est maior c. Itẽ arguitur sic. linea superficies ⁊ corpꝰ sunt spẽs imediate collocate i latitudine entis. ergo idẽ est sentiẽdũ de alijs. antecedẽs ptꝫ: qꝛ inter lineã ⁊ sup̃ficiẽ nõ est spẽs imaginabilis media nec inter sup̃ficiẽ ⁊ corpꝰ. ⁊ notanter dixi in conclusione preter primã ⁊ vltimã spẽm: qꝛ prima habet imediate superiorẽ ⁊ nullã inferiorem: ⁊ vltima habet imediate inferiorem ⁊ nullam superiorem.

¶ Quarta cõclusio. Quibuscunq; speciebus signatis communicãtibus in diuersis perfectiõibus essentialibus minor est proportio vnius ad alteram quo ad rationem essendi q̃ quo ad q̃cunq; aliam rationem perfectiõis simpliciter. probatur. ponendo ꝙ a species distet a non gradu entis per latitudinem essendi vt octo cuius secũda pars ẽ latitudo vite: ⁊ b. species distet ab eodem non gradu per latitudinem essendi vt sex. cuius tertia pars sit latitudo vite: ⁊ patet qꝛ latitudinis essendi a. ad latitudinẽ essendi b. est ꝓportio sexq̃tertia: ⁊ latitudinis vite a. ad latitudinẽ vite b. est ꝓportio dupla: ergo minor est ꝓportio in esse entis q̃ in esse vite. Quarta cõclusio.

pri. correlariũ. ¶ Primũ correlariũ. Si a. ⁊ b. intenderentur per totã vnam horam quanto crescerent in esse vite tanto remitteretur proportio rationis essendi ad rationẽ vite. patet qꝛ dato ꝙ a. vniformiter intendatur ad gradum vt duodecim: ⁊ ptꝫ ꝙ iam rõnis entis ad rationẽ vite est proportio dupla ⁊ in medio instãti hore erit ꝓportio super quadripartiens sextas: ⁊ in fine hore erit proportio sexquialtera: eo ꝙ in medio instãti hore ratio entis erit vt decem: et ratio vite vt sex: ⁊ in fine hore ratio entis erit vt duodecim: ⁊ ratio vite vt octo. Idem dicit de b. si vniformiter intenderetur ad gradum vt octo: nam in hoc instanti ratiõe entis in b. habet ad rationẽ vite proportionẽ triplaꝫ ⁊ in medio instanti habet ꝓportionem duplam sexquitertiã: ⁊ in fine hore solum proportionẽ duplam. 2. correlariũ.

¶ Secũdum correlarium: cuiuslibet spẽi superioris minor est proportio rationis prioris ad rationẽ posteriorẽ q̃ speciei inferioris. ptꝫ qꝛ a. est species superior ad b. modo ratio entis in a. hꝫ ad suã rõneꝫ vite proportionẽ duplã: ⁊ rõ entis in b. hꝫ ad suã rõnẽ vite ꝓportionem triplã: sed minor proportio dupla q̃ proportio tripla: ergo. ¶ Ex ꝑdictis sequitur ꝑmo ꝙ latitudo transcendẽs que dicitur latitudo entis ⁊ latitudo specifica figurarꝝ vel numerorũ se habet per modũ discreti ⁊ non continui. patet quoniã in continuo nulla puncta sunt imediata: sed cuiuslibet talis latitudinis spẽs sunt imediate. ergo secũdo sequiẽ ꝙ latitudo indiuidualis se habet omnino per modũ cõtinui. ⁊ latitudo gñica partim ꝑ modũ cõtinui ⁊ partim per modũ discreti. prima pars ptꝫ qꝛ sicut in cõtinuo nulla pũcta sunt imediata: ita in latitudine numerali nulla idiuidua sunt imediata ⁊ sicut iter quecunq; duo puncta cadit infinita multitudo pũctorũ ita inter quecũq; duo indiuidua cadit ymaginatiue infinita multitudo indiuiduorꝝ. ⁊ sicut sup̃ficies triãgularis non habet primam lineã imediatã cõiecam ita nulla latitudo indiuiduorũ incipiens a nõ gradu sue denominationis habet primũ indiuiduũ. secũda pars ptꝫ. quoniam latitudinis angulorꝝ species sunt imediate: ⁊ cuilibet speciei preter spẽm rectorũ correspondet multitudo indiuidualis se habẽs per modũ continui. ergo talis latitudo se habet aliquo mõ continue ⁊ aliquo modo discrete. quare ⁊c.

Prima. Contra predicta arguiẽ: ⁊ ꝑmo ꝙ alique species sunt eq̃les: qꝛ cõpositũ ⁊ sua forma substantialis sunt equalis in perfectiõe ⁊ sunt diuersarum specierum. ergo maior patet: qꝛ cõpositũ non est maioris perfectionis q̃ forma cũ solum per illã ponatur in actu. ij. phy. ⁊. ij de aĩa. nunc etiã forma q̃ cõpositum: qꝛ omnẽ suam perfectionẽ communicat cõposito, vt liquet ergo. minor vero apparet ex

eo. q2 corporale ꝛ spūale videntur esse diuersarū specierum. Secūdm. ¶ Scdo angulus rectus acut⁹ ꝛ obtusus sunt diuersarum specierū, ꝛ sunt equalis perfectionis. ergo maior est nota. ꝛ minor declaratur. qm̄ ex eisdē lineis numero ꝑm eundē contactum fiunt omnes illi anguli modo idē ingrum idem est aptum natū facere idem ij. de gn̄a. ꝛ idē arguitur de figuris diuersarū specierꝫ que sunt equales in perfectione. q2 ex eadem linea numero potest fieri triangulus circulus ꝛ alia noīa figurarum. Tertium. ¶ Tertio arguit ꝙ infinite sunt spēs in latitudine entis: q2 signo aliquē gradū albedinis quez sortes intelligat. ꝛ ptꝫ ꝙ illa albedo ꝛ illa intellectio specifice distinguuntur. ꝛ iterum intelligat sortes illā intellectionem. ꝛ sequitur ꝙ prima ꝛ secūda intellectio sunt diuersarū specierum: q2 sunt intellectiones obiectorū specifice distinctoꝝ ꝛ sicut arguitur de secunda intellectōe respectu ꝓme: ita de tertia respectu secūde ꝛ quarta respectu tertie. ꝛ sic in infinitum. cū ergo tales intellectiones sint i latitudine entis eum sint accidentia spiritualia absoluta habetur intentum.

Quartū. ¶ Quarto arguit ꝙ potētialis ad sua indiuidua taꝫ potētiale est gen⁹ ad suas spēs: sed speciei humane non repugnat habere indiuidua infinita: ergo nec generi animalitatis repugnat habere infinitas spēs: sꝫ oēs ille sunt i latitudine entis. ergo ꝛc. Idē arguit de gn̄e coloris ꝙ inter albedinē ꝛ nigredinē sunt infinite species possibiles ꝑm cōmen. in libro de sensu ꝛ sen. nam mediȷ colores cōsurgunt ex mixtione extremoꝝ coloꝝ: sed talis mixtio in infinitū potest variari ergo ꝛ species mediorum coloꝝ in infinitum possunt multiplicari. quare ꝛc.

Ad primū. **Ad primum** solet responderi ꝙ specierꝫ quedam sunt communicantes ꝛ quedā incōmunicantes. Communicantes sunt ille que nō differunt penes vltimā perfectionē superadditam vt sunt homo ꝛ anima intellectiua. Incōmunicantes sunt omnes alie. nunc aūt illa cōclusio intelligitur de speciebus incōmunicantibus: ita ꝙ nulle tales sunt eiusdem ꝑfectionis: species aūt cōmunicātes bene sunt alterius iōnis. Aliter dicunt aliȷ ꝙ forma ꝛ cōpositum sunt diuersarū specierū. ꝛ forma nobilior est cōposito ꝑm ꝙ videtur velle Arist. ij. phy. di. ꝙ forma melior ꝛ dignior est composito. ex quo enim compositum cōponitur ex duabus perfectionibus eq̄libus. videtur ꝙ eorrespōdeant gradui inter illas: sed est dicendum ꝙ forma ꝛ cōpositū sunt eiusdem speciei specialissime. nec ē inconueniēs ꝙ materiale ꝛ immateriale sunt eiusdē rationis: dūmodo illud immateriale sit para materialis dans sibi omnē denoīationē essentialē: ex quo eñ compositum continet formaliter materiā ꝛ formā: ꝛ ipsam materiā forma virtualiter continet: videtur ꝙ sunt eiusdē ꝑfectionis omnino ꝛ eiusdem rationis: nec ph̄us. ij. phy. voluit aliq̄d dicere nisi ꝙ forma verius ꝛ dignius habet rationē Ad secūm. actus ꝛ nature q̄ȝ compositum. ¶ Ad secundum dicit ꝙ illud argumentū eque probat omnes illos angulos idētificari in specie ꝛ in indiuiduo sicut in ꝑfectione. ꝛ ideo dr ꝙ sicut eadem. caliditas numero aliter ꝛ aliter sumpta est causa diuersorum tam ꝑm genus q̄ȝ ꝑm speciem. ita eadē linea numero aliter ꝛ aliter sumpta est causa diuersorum angulorum ꝛ diuersarū specierū tam ꝑm speciē q̄ȝ secundum genus. Ad tertiū. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ sicut a figura que ē gradus specificus in latitudine entis fluit latitudo infinita figurarūꝫ: ita ab intellectione albedinis que est alter gradus in latitudine entis fluere potest latitudo infinita intellectionum ꝛ sicut in latitudine figurarū species sunt immediate: a quarum qualibet potest abscindi vna infinita latitudo indiuidualis vniformiter difformis: q2 est dare circulū maiorem ꝛ minorē: triangulū maiorem ꝛ minorem. ꝛ sic in infinitū: ita in latitudine intellectionū albedinis sunt spēs imediate: ꝛ a quolibet gradu talis latitudinis itellectionū albedinis pōt abscindi vna latitudo infinita indiuidualis: quia oēm talē intellectionē stat intelligere in infinitū ꝑm intensionē ꝛ remissionē. ¶ Ad quartū dicitur ꝙ sicut alicui spēi repugnat habere multitudinē idiuiduorū: ꝛ alicui nō repugnat ita alicui generi repugnat habere specierꝫ multitudinē infinitam: vt animali ꝛ colori ꝛ alicui generi nō repugnat talis infinitas specierū vt numero ꝛ figure. Et ad cōmenta. dicit ꝙ locus est ibi de spēb⁹ accidentaliter sumptis eo modo quo dicimus virum ꝛ mulierem esse diuersarū rationum vel specierū aut isochelem scale non ꝛ isopleurum esse triangulos diuersarū specierū: cū tamen triangulus sicut circulus est species specialissima: sicut ergo in genere aīalis species essentiales sunt solū finite: ita in genere coloꝝ licet species accidētales possent esse infinite differentes ꝑm magis ꝛ minus ac repontbiles in latitudinibus indiuidualibus. quare ꝛc. Ad quartū.

¶ Caput. xliij.

Vltimo cōsequēter ad ꝓdicta inuestigari opꝫ penes qd attendi debeat rei perfectio tam indiuidualr̄ q̄ȝ specifice ꝑm ꝓcessum in sursum ꝛ deorsuꝫ latitudinū ꝓdictarū. ¶ Et ideo notandū pmo: ꝙ hmōi processum generū ꝛ specierū substantiarū et accidentiū quidā ymaginant̄ ꝑ modū linee recte infinite incipiētis a materia ꝛ terminate ad indiuisibilitatē primi entis. Aliȷ vero opinātur ꝓcessuꝫ illū per modum circuli cuius centrum est nō gradus essendi simpliciter. ꝛ circūferentia ymaginatiue infinita est ipse deus. a cui⁹ cētro egrediūtur gn̄a ꝑ modum trianguloꝝ in infinitū processum versus circūferētiā imaginatiue infinitā. in quibus generib⁹ intelligūtur species se inuicē excedere per modum latitudinis vniformiter difformis. Aliȷ concipiūt dictum processu, per modū latitudinis infinite terminate inclusiue vel exclusiue. Aliȷ aūt per modum latitudinis solū finite vniformiter difformis inclusiue terminate vel exclusiue. Primum. ¶ Secūdo notandū ꝙ de perfectōe creabilium entitatum diuerse fuerunt opiniones. Prima posuit ꝙ perfectio rei create habet attendi penes approprinquitatem ad gradū summū: secunda ꝙ penes replicationem vnitatis diuine ad modū vnitatis mathematice. tertia ꝙ penes distantiā a nō gradu. q̄rta ꝙ penes imitationem summi. huius secundi notabilis solū difficultates discernā. primi fantasias ad ꝓsens omittēs. nā illarū opinionum prime due sub rōnabili imaginatiōe nō cadūt: nam ꝙ sit circulus infinitus: aut linea recta infinita terminata ex omni ꝑte formalē claudit cōtradictionē. Alie vero faciliter tolerant̄. sicut eñ designatur numerus infinitus habēs primā ꝛ vltimā vnitatē ꝛ latitudo infinita figurarū habēs primā ꝛ nō vltimā figurā: potest tamē ita imaginari latitudo vniformiter difformis infinita substātiarū ꝛ accidētiū habens primam ꝛ vltimā speciem aut habens primā ꝛ nō vltimā. aut nō habens ꝑmaꝫ nec vltimā. sicut contingit in latitudine mot⁹ que est finita nō habēs primū nec vltimū intrinsecū mutatū esse: iuxta doctrinā Ari. vi. phy. vñ sicut genus aīaliū est precise finitum terminatū ad hominem inclusiue. ꝛ genus anguloꝝ acutorum ꝛ obtusorū est etiam finitū nō terminatū ad aliquē angulū inclusiue ita imaginari potest latitudo entiū solū finita habens vltimā spēm vel nullā terminantē inclusiue; intentio tñ Arist. est ꝙ huiusmodi latitudo est solū finita terminata inclusiue ad primā intelligentiā appropriatā ꝑmo mobili. ꝛ exclusiue ad imensitatem prime cause vt colligit̄ a ph̄o. viij. phy. ꝛ. xij. meta. Secūm.

His intellectis sit hec prima conclusio. Perfectio creabilis entitatis penes accessum ꝛ propinquitatē ad summū nullatenus habet attēdi. ꝓbat̄: nam tale summū aut terminat latitudinē finitam aut finitam: si infinitam. ergo omnes gradus finiti sunt eiusdem perfectionis: q2 quilibet gradus finit⁹ distat a gradu infinito per infinitam distantiā: si finitā ergo infinite ꝑfectiōis est aliquid in latitudine finita dato, ꝙ illa foret 1ª ꝯclo.

continua ɔñs est impossibile:sicut q sint infinite partes magne in aliquo toto finito:z pz ɔña:qz aliqs gradus est aliquãto ppinquius gradui summo.z ali9 in duplo ppinquior.z sic in infinitũ. Itẽ tunc nullus angulus foret alicuius pfectionis nec aliquis grad9 motus:qz nulli istorum correspondet gradus summ9 immo nec gradus summus esset alicuius perfectionis:qz nõ est sibi propinquus. ¶Secunda conclusio. Perfectio rei create attẽdi nõ debet penes replicationem vnitatis diuine ad modũ vnitatis mathematice probatur:qz tunc nec materia pma nec genus nec differẽtia nec aliqua ratio vltima distinctiua esset alicuius perfectionis:ɔñs est impossibile:quia ex consequenti nulla species esset alicuius pfectionis: cum quelibet componatur ex genere z differentia: z patet cõsequentia:qz nullum illorum cõstituitur in esse per aliquã replicationẽ vnitatis diuine: quia replicatio nõ reperitur nisi vbi est ratio numeralis:z cõsequenter ratio specifica .viij.meta.z cõsequenter diuersitas rationum que non repetitur in aliqua illorum. ¶Itẽ arguitur q non ad modum vnitatis mathematice: quia ex qualibet replicatione vnitatis mathematice resultat alia species numeri:z non ex qualibet replicatione vnitatis diuine resultat diuersa species:qz in eadem latitudine indiuiduali replicatur vnitas diuina formando indiuidua inequaliter perfecta solo numero differentia. Preterea ex maiori replicatione vnitatis diuine semper consurgit maior perfectio rei nõ autem ex maiori replicatione vnitatis mathematice cõsurgit perfectior numerus:sed imperfectior:qz augmentum numeri vadit in materiam z augmentũ ɔtinui vadit in formã :vt colligitur ex determinatione Arist.z commenta.iij.phy. ¶Tertia conclusio. perfectio rei in latitudine transcedente vel indiuiduali penes distantiam a nõ gradu debet mensurari. patet:nam magnitudo qntitatis attenditur penes distantiam a non qnto.z intensa forme penes distantiam a non gradu.vt claruit in tertia parte .ergo pariformiter perfectio reique dicitur intensio in latitudine perfectiõis penes distantiam a non gradu sue latitudinis debet mensurari. ¶Deinde perfectio corporum z formarum simplicium in vniuerso attenditur penes distantiam a centro mundi.ergo antecedens.patet:nam quanto vnum elementorum vel corporũ celestium plus distat a centro mundi, tanto est perfectius z idem patz de formis simplicibus z alijs intelligentijs separatis : quarum perfectior est magis distans a centro mundi. Ideo pma causa ponitur in circunferẽtia primi celi.vt testat phs.viij.phy. ¶Quarta ɔclusio. Perfectio rei in latitudie specifica vl generica penes propinquitatem ad non gradum debet mensurari. patet qz sicut figura circularis est perfectissima:ita qnto figura habet pauciores angulos tanto est pfectior . z ɔñter numer9 quãto pl9 approplnqt ad vnitatẽ que dr eẽ vnus gradus latitudine nũerorum tanto est pfectior:qz diminutio nũeri vadit in formã z diminutio cõtinui vadit in mariã fm phm z cõmen. iij.phy.iõ numerus binarius est perfectissimus z numerus infinitus imperfectissim9:quãto eñ numerus est maior tanto est imperfectior . z qnto cõtinuum est maius tãto perfectius . Item in latitudine generica angulorũ quãto angulus est propinquior nõ gradui tanto est perfectior intelligendo comparationem fm denominationẽ specificam vel genericam :ita q spẽs anguli tanto est perfectior qnto est propinquior non gradui:cõparando autẽ angulos eiusdem speciei ad inuicem perfectio habet attendi penes distantiam a non gradu illius speciei iuxta sententiam tertie conclusiones. ¶Motus etiam communiter sumptus est gradus a latitudine transcendente z non est gradus latitudinis motus:qui est latitudo generica triuz generum.s.motus localis:z motus alterationis : z mot9 fm quantitatem . Quorum primus sicut est propinquior non gradui:ita est pfectior fcdm philosophum octauo phy.in quo genere sunt species.s.motus circularis z motus rectus:quorũ primus est perfectior secundo.vt testatur phus ibidem : z est propinquior non gradui:quia est primus motus fm eundem ibidem. Similiter in genere motus alterationis sunt species distincte penes distinctionem terminorũ ad quẽ quarum perfectior est illa propinquior non gradui motus:z consimiliter dicatur de speciebus repertis in genere motus augmentationis vel diminutionis. ¶Ex quo sequitur q perfectio creabilis entitatis debet attendi a priori penes imitationẽ primi gradus: patet:quia in latitudine transcendente vel indiuiduali quanto plus aliqua distat a non gradu tanto plus imitatur naturam primi gradus.z in latitudine specifica vel generica tanto plus imitatur naturam eiusdem:quem voco ens primum z immensum :quanto plus accedit ad nõ gradũ z hoc intendebat Aristo.x. meta.di.q in vnoquoqz genere est dare vnũ qd est metrũ z mẽsura oĩm aliorum illius generis : si eñ in genere coloris albedo est mensura omniũ aliorũ colorũ.z in genere animalis homo est mensura omniuz aliorũ animalium.a fortiori deus est mensura oĩum contentorũ in aliquo genere vel in latitudine : cuz sit actus purissimus nullam omnino imperfectionẽ includens.viij.phy.z.xij.meta.

Contra pdicta arguitur.z primo q perfectio rei in latitudine transcendente vel indiuiduali non habet attendi penes distantiam a nõ gradu:quia nullum prius debet mensurari a suo posteriori:sed prius est hominem esse aut sortem esse qz distantia a non gradu : ergo perfectio hominis aut sortis non mensurantur penes distantiam a non gradu:maior patet : qz dato opposito secluso posteriori suum prius non esset alicuius perfectionis:minor declaratur:ex eo qz prius est illud a quo non conuertit subsistendi consequentia.mõ bene sequitur distantia est inter hominem z non gradum:ergo homo est.z nõ econtra.ideo dicit Aristo.pmo poste.q affirmatio est prior negatione. ¶Secundo non esse simpliciter respicit equaliter quodlibet positiuum:ergo nõ est sufficiens medium cognoscendi differentiam vnius ab alio.ptz cõsequẽtia.z antecedens est notum:quia non esse simpliciter est absoluta negatio entis positiui.iõ dicit Arist.pmo poste.q affirmatio est prior negatiõe z dignior.qz negatio dependet ab affirmatione . z nõ ecõtra. ¶Tertio sequitur.q materia pma nõ est alicuius perfectiõis:quod est ɔtra philosophũ pmo physico.di.q est substantia z altera pars essentialis ɔpositi.z patz ɔña:qz materia pma nõ distat a non gradu entis:cũ ipsa sit nõ gradus entis latitudinis transcendentis.immo sequitur q tota latitudo entis cathegorematice sumpta nõ est alicuius pfectiõis:qz ipsa nõ distat a non gradu entis:cum sit sibi imediata. ¶Quarto arguitur q perfectio rei in latitudine generica vel specifica nõ attenditur penes appropinqtionẽ ad nõ gradũ illius latitudinis : qz angulus rectus pfectior est angulo acuto cũ sit mensura eius : et tñ min9 appropinquat nõ gradui. Etiã senari9 est numerus pfectus z quaternarius numerus diminutus vt asserunt arismetici. Itẽ bipedalitas z tripedalitas sunt gradus in latitudine specifica vel generica dimẽsionum:z tamen perfectior est tripedalitas qz bipedalitas:nõ obstãte q plus distet a non gradu sue latitudinis:sicut etiam perfectior est linea bipedalis qz pedalis:z tripedalis qz bipedalis: quare zc.

Ad primuz dicitur q non est inconueniẽs prius mensurari suo posteriori:nam motus est prior tempore:z tamen mensuratur tempore:fm phy.iiij.physi. ¶Ad rationem dicitur q secluso posteriori adhuc prius esset alicuius perfectionis:nõ quidez mensurabilis a posteriori:sed a pe ei penes imitationez summi. ¶Ad scdm respondetur q concludit verum:nõ enim dictum est nõ esse simpliciter aliquid mensurare fm distantiam a non gradu vel a nõ esse simpliciter:modo ista distãtia est ens positiuum mensurans a posteriori terminum eiusdem.

Secunda cõclusio.
3a ɔclo.
4a ɔclo.
75.
Correlarium.
Primum.
Secundum.
Tertium.
Quartum.
Ad primum.
Ad secundum.

¶ Ad tertium dicitur quod licet materia prima sit non gradus inclusiuus latitudinis entis: non tamen est non gradus exclusiuus qui est non esse simpliciter a quo distare dicitur non positiue: quia nihil est medium inter materiam primam et non esse simpliciter, sed negatiue: quia non est tale non esse simpliciter: ut crediderunt multi antiqui: quos reprobat Aristo. primo physicorum. Consimiliter dicitur de tota latitudine entis quod ipsa distat a non esse simpliciter: non positiue sed negatiue. ¶ Ad quartum dico quod angulus rectus est perfectior acuto in ratione mensure: sed non in ratione principiandi: quia angulus acutus est principium trianguli equilateri: et angulus rectus quadrati equilateri. modo triangulus perfectior est quadrato. De senario vero dicitur quod illa est perfectio accidentalis. dicitur enim senarius perfectus numerus: quia resultat ex omnibus suis partibus aliquotis simul sumptis: quaternarius autem dicitur diminutus: quia ex omnibus partibus aliquotis simul sumptis resultat ternarius qui est numerus minor quaternario. Sed dimensionibus terminatis dicitur quod fluunt a duplici ratione quantitatis: scilicet a ratione quantitatis continue: et ratione quantitatis discrete actu: vel potentia. primo modo quanto denominatio est maior tanto est perfectior: et sic non faciunt nisi indiuidua vel species accidentales in genere quantitatis continue: sicut ysocheles: et equilaterus in specie trianguli. Si autem secundo modo, sic attenditur penes propinquitatem ad non gradum: ita quod quanto denominatio est minor: tanto est perfectior. ¶ Hec sunt que in hac parte determinare decreui: que si in aliquo ab aliys prioribus libris variare videntur contratradictio vel repugnantia inferri non debet: quia diuersarum scientiarum diuerse sunt considerationes facientes distinctionem de eodem in modo scribendi et loquendi: ut colligitur ex doctrina Aristo. primo poste. et ij. phy. ubi tamen incautus aliqua non dicenda scripsissem: ut in initio mei operis postulaui: mihi supplico uniuersa turba legentium penitenti ignoscat: exemplo pijssimi Jesu xpi: qui se hostiam immaculatam obtulit deo patri in remissionem peccatorum hic per gratiam et in futuro per gloriam: quam mihi premio tantorum laborum donare dignetur per infinita secula seculorum. Amen.

¶ Explicit summa philosophie naturalis Pauli Veneti una cum textus philosophi insertione in singulis partibus usque ad Methaphysicam: in qua non congruere videbatur Lugduni impressa ac diligenti cura castigata in edibus honesti viri Antonij du Ry Anno domini millesimo quingentesimo. xxv. die vero. vj. Mensis Septembris.

¶ FINIS.

...o cōiungit terminos. et sic accipit in vi vnius
duo termini coniunctim accepti sumunt vt
... et cū simul attribuunt subiecto subiecti ...
vno ... subo et vno pdicato sit pro vna. qn vo
... in pdicato posita copulato vel disiuncto di-
... attribuunt: sic accipiunt vt duo predicata
... vt duo subiecta eis correspondentia. sic
vt due orationes per coniunctionem copulati
... Capitulum. xiiij.

Tertius modus est qn vna dictio sit coniungi
diuersis dictionibus a se loue posita. erit au
tem fm hoc tūc cōposita: qn cōiungit cū di
ctione cui magis appetit vel apta est iungi. di
uisa vo qn ab ea diuidit: sicut in hoc palogis
... vnū solū ferre plura pōt ferre. sed q solum
... nō pōt nisi vnū ferre. ergo qui nō pōt nisi
... ferre plura pōt ferre. nō sequit. nam prima est
... q solū pōt cōiungi cū hac dictione pōt. cum
videt cōiungi: et sic est cōposita et falsa. est eni
... qui non pōt portare nisi vnum pondus pōt
... vel pōt diuidi ab hoc vbo pōt: coniungi
... vni. et sic est diuisa et vera. etenim ...
pōt portare vnum solū pondus: pōt porta-
... vnde est fallacia cōpōnis. Itē cuiqz vi-
... iste asinus viuit. ergo iste asinus semp erit.
... est duplex ex eo q hoc aduerbium semp
... cū hoc vbo erit. cū quo vr cōponi ma... et sic
... et falsa. vel diuidi ab eo et componi ... hoc
... et sic est diuisa et vera. vnde est fallacia cōpōnis
... vo est fallacia diuisionis in his ...
... video hunc percussum illo percussum
... hūc percussū. ergo hic est percussus ocu-
... nam minor est duplex ex eo q iste ablatiuus
cōponi cū hoc vbo video: cū quo magis videt
... et vera. vel pōt diuidi ab eo et compon
participio percussum: et sic est diuisa et falsa. v...
... diuisionis. Itē quicūqz est hodie natus: ho-
... incepisti: sed tu es hodie natus. cōstat eni q
... natus. ergo hodie pmo cepisti eē. nō seqt:
duplex ex eo q hoc aduerbium hodie pōt cōponi
... et sic est cōposita et vera: vel cum hoc parti
... et sic est diuisa et falsa. ...

vt martinus: in quo media sillaba ... Grauis vo
accentus est qui deprimit sillabam vel deponit: vt pz in
media sillaba huius nois dñs: vel vltima huius nois ...
Circūflexus aūt accentus est qui acuit sillabam et depri
mit. Primus ergo modus huius fallacie prouenit ex
eo q aliqua dictio pōt pnunciari acuto graui vel circū-
flexo accentu: vt patet in hoc palogismo: quocūqz iustū
est pendere: iustū est pati penā: sed bonos viros iustū est
pendere. ergo bonos viros iustū est pati penā. nō tn pma
sumebat pendere put pfert graui accētu: et sic idē ē pen
dere qd pati penā. In scda pferebat acuto accentu: et sic
pendere idem est qd dare penaz. Scdo mō variatur mo-
dus pnunciandi dictionē fm diuersa tpa que sūt duo. s.
pductū vt in sillaba longa: et correptū vt in sillaba breui.
Scds ergo modus prouenit ex eo q aliqua sillaba ali
cuius dictionis pōt corripi vel produci: vt pz in hoc pa-
logismo. ois populus est arbor: sed aliq gens est populus
ergo aliqua gēs est arbor. nō sequit: qr hec dictio popu-
lus aliud significat fm q eius prima sillaba pducitur.
sic eni significat quādā arborē: et aliud fm q corripit: sic
enim significat gentē. Tertio mō variat modus pnūcian
di dictionē fm diuersitatē spūs. qui qdē diuersificat. s.
asperū et lene. asper qdē spūs designat per hanc figuram
h. lenis vo spūs est qn sine aspiratione sillaba profertur.
Tertius ergo modus huius fallacie puenit ex eo q ali
qua dictio pōt leniter vel aspe pnūciari: vt pz in hoc pa-
logismo. quicqd amat hamo capit: sed vinū amat. ergo vinum
hamo capit. nō seqt. qr pmo hoc vbū hamat profertur
aspe. et leniter. Sic hic. ois ara est in tēplo: stabulum por-
corū est hara. ergo stabulū porcorū est in tēplo: non seqt
qr primo hoc nomē ara profert leniter: postea aspiratur.
Quartus modus prouenit ex eo q aliquid pōt profer
ri vt vna dictio vel vt plures: vt hic: tu es qui es: sed qui
est reges. ergo tu es reges. nō seqt: qr in primo dico qui
es sumit vt oio vna: postea vt vna dictio: sic hic. quicqd
deus fecit inuite: fecit inuitus: racemos fecit deus in vi
te. ergo racemos fecit inuitus. non sequitur. qr pmo hec
dictio inuite sumit vt vna dictio: postea vt plures. Pz
igit ex predictis q accentus fm q hic denoiatur hec
fallacia cōius est q accentus qui diuidit p grauē et acu
tum et circūflexum. cōprehendit enim sub se et hunc ac-
centum et alia tria: vt dictum est pmo. s. asperū: lene: cor
...

... q sunt. e. erit
rare opz: et sic. c. Cōtingit
esse eiusdē: sed nō eiusdē
te esse quadrupedia causa
... volatilia aūt sicca esse
et dicit ... modū pdicte cōsecutiōis
fm figuram ... cōsecutio cāe et e...
... q sunt. d. ... sit eni. a. ...
tinent sub. d. fm ...
vle est cui vnūqdqz ...
... accepta cōuertunt ... pvll: sz erc...
sub eo cōtinent: sic igit q. a. sit in ...
cā est. b. opz q q. a. excedat in plus
ret ex cā ... magis esset cā in ...
ecōuerso. pōt eni ex ...
nat igit vlteri q. a. pducet ex ...
tis. opz eni dicē q illa ola q ...
diuersum ab eo qd est. b. si eni nō ...
esset verū dicē q. a. in esset ... b. et nō
sit nisi in. e. et in. b. et ita seqret ... e.
nō eēt i plus qz. e. supponat q q. a. ...
re q nō poterit inueniri aliq cā ...
hec cā ē b. sz adhuc ... verū ...
quit aliquā vnā cām. et sit talis cā. c. ...
eiusdē eē plures cāe: sz si eiusdē fm
sā est. b et. c. sz. b. est cā q. a. insit his
autem est cā q. a. insit his que cōtin
plum in his ... sit eni ...
vite quasi. a. qdrupedia qsi. d. sed nō
... quasi. b. qd est cā in qua
volatilia aūt quasi. e. siccū aūt esse ...
huiusmodi quod est in eis causa lōge ...
... sit quasi. c. Deinde cum dicit
Quod si nō statī accedit
et si nō solū vnū: sed plura ...
res ēt et cause sunt. Utrū ...
gulis cā: vtrū id qd ē versu...
... an id qd versus ...